

2023

لۆزاننامه – وهشانی 2

له سهه ساڵه‌ی لۆزاندا، تایبته بهو بابتهانه‌ی که ریکخراوی کوردیپیدیا تایبته به ریککهوتنامه‌ی لۆزان ئه‌رشیقی کردوووه

ئه‌م باینده‌ره 339 تۆمار به‌م زمانانه له‌خۆده‌گریت:

عربی | English | Türkçe | کوردی ناوه‌راست | Kurmancî | Deutsch | فارسی |
Française | Español |

ئاماده‌کردنی: ریکخراوی کوردیپیدیا

ژماره‌ی بابته

166

62

38

23

11

7

6

5

5

3

3

2

2

1

1

1

1

1

ئه‌رشیفوانانی به‌شداربوو له‌م به‌ره‌مه‌دا

هه‌ژار کامه‌لا

سارا کامه‌لا

پاپه‌ر عوسمان عوزی‌ری

ئاراس حسۆ

هاوری باخه‌وان

رۆژگار که‌رکووی

کاکۆ پیران

زریان عه‌لی

سارا سه‌ردار

سروشته به‌کر

شه‌نه ئه‌حمه‌د

سه‌ریاس ئه‌حمه‌د

هومام تاهیر

ئه‌فین ته‌یفوور

به‌ناز جۆلا

زریان سه‌رچناری

شادی ئاکۆپی

رۆژه‌ژار

ریکخراوی کوردیپیدیا بۆ کۆکردنه‌وه‌ی زانیاری ده‌رباره‌ی کوردستان و کورد

<https://www.kurdipedia.org>

17-07-2023

ناوهڕۆك

ناوهڕۆك	1
چه‌ند وته‌یه‌ك	9
بلاوكراوه‌كانی كوردیپيڤيڤيا	10
ده‌رباره	13
كوردیپي ناوه‌راست	15
پۆل: به‌رتوو‌كخانه	18
به‌ستینی میژووپی و کاریگه‌ری قۆناغی نیوان په‌یماننامه‌كانی سیفه‌ر و لۆزان له‌سه‌ر جوولانه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی كورد	18
بۆ پرسى سه‌ره‌خۆبوون	18
په‌یماننامه‌ی لۆزان 24 ی جوولای 1923	20
په‌یماننامه‌ی لۆزان؛ په‌یماننامه‌ی ئاشتی له‌گه‌ڵ تورکیا	22
لۆزان نامه - وهشانی 1	24
پۆل: كورته‌باس	26
103 ساڵه‌ی سیفه‌ر و سه‌دساڵه‌ی لۆزان، له‌ ئاسانکاریه‌وه‌ بۆ وێرانکاری	26
ئه‌نجامنامه‌ی کۆنفرانسی نیونه‌ته‌وه‌ی لۆزان ئاشكرا ده‌کریت	29
بۆ له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌م ده‌وله‌ت بۆ كورد دروست نه‌کرا؟	31
بۆ په‌که‌مجار ده‌قی په‌یمان نامه‌ی لۆزان به‌ زمانی كوردی بلاو ده‌کرتیه‌وه‌	50
به‌ره‌مه‌نکی نوێ شێرزاد چه‌سه‌ن بلاو ده‌بیته‌وه‌	52
په‌یماننامه‌ی سیفه‌ر و لۆزان چیه‌یان له‌ مافی كورد کردووه‌	54
په‌یماننامه‌ی لۆزان لۆ تورکیای نه‌زان	56
په‌یماننامه‌ی لۆزان و چاره‌نووسی كوردستان	59
تورکیا و هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی په‌یماننامه‌ی قیرسیای و سیفه‌ر و لۆزان	61
چاره‌نووسی كورد له‌رێکه‌وتنامه‌ی نیوان ده‌وله‌ته‌ زله‌په‌زه‌کاندا	63
دیاكورد په‌یماننامه‌ی لۆزان ده‌باته‌ دادگه‌	68
سیاسه‌تی که‌مالی له‌ تورکیا به‌رانبه‌ر به‌ كورد له‌ 1918 - 1926	70
سیفه‌ر و لۆزان و ده‌وله‌تی كوردی	83
سه‌د ساڵه‌ی په‌یمانی سیفه‌ر 1	86
شێخ مه‌حمود مه‌لیکی كورد	91
لۆزان	97
لۆزان به‌ئێننامه‌ی بۆ ده‌وله‌تکردنی كورد	99
لۆزان کێشه‌ی كورد نه‌بووه‌ و نییه‌!	102
لۆزانی دووهم.. كورد بوو به‌ قوریانی سیاسیه‌تی ولاتانی ناتۆ	104
له‌ سويسرا 100 ساڵ له‌مه‌وه‌به‌ر كوردستانی گه‌وره‌ پارچه‌ پارچه‌ کرا	107
له‌ سه‌دساڵه‌ی لۆزاندا، كورد تا ئیستا له‌ بازنه‌یه‌کی به‌تالدا ده‌خولیته‌وه‌	111
میراتی به‌ریتانیا و په‌ره‌سه‌ندنی ناسیۆنالیزمی كوردی له‌ ئێراقدا 01	113
میراتی به‌ریتانیا و په‌ره‌سه‌ندنی ناسیۆنالیزمی كوردی له‌ ئێراقدا 02	122
میراتی به‌ریتانیا و په‌ره‌سه‌ندنی ناسیۆنالیزمی كوردی له‌ ئێراقدا 03	130
نووره‌دین زازا، كوردپه‌روه‌رێك له‌ ئاواره‌یدا	135
هه‌ندی راستی میژووپی و جوگرافی	138
كاتیک كوردستان ده‌که‌نه‌ ئێراقی!	140
كورد دواى 99 ساڵ له‌واژۆکردنی په‌یماننامه‌ی لۆزان	143
كورد له‌ شارى لۆزان کۆنفرانسیکی فراوان دژی په‌یماننامه‌ی لۆزان ئه‌نجام ده‌دات	145
كورد و وتوێژه‌كانی لۆزان بۆ ئاشتی	147
کۆنفرانسی لۆزان، كورد و تورک-به‌شی دووهم	151

که مال ره ئوف له لۆزان: خیانته گیانی ئەم نەتەوهیهی داغان کردوو	155
ههنگاهه یاساییه کانی به دهوله تیبون	157
پۆل: بهنگه نامه کان	160
پهیماننامهی (لۆزان) هۆکاره که تا ئیستا رۆژهه لاتی نافین و ناوجه که هتیمی و ئارامی به خۆبهوه نه بینوووه شهرو	160
خونپشتن بهردهوامه	163
سه روک بافل له یادی 100 ساله ی ریکه وتننامه ی لۆزان: بهند له میژوو وه ریکرین	165
پۆل: فیدیۆ	165
پاش هه لوه شانده وه ی ریکه وتننامه ی لۆزان چی رووده دات؟	166
شاهو ئەمین؛ پیداجوونه وه یه کی خیرا به شه ری چالدیران و پهیمانی سیقه ر و لۆزان	167
کاریگه ری پهیماننامه ی لۆزان له سه ر کلتوو ر و فه ره نهنگی کورد، له یه ک سه ده ی رابردوو دا	167
KURMANCĪ - KURDĪY SERŪ	168
POL, KOM: KURTELĒKOLĪN	171
<i>Di salvegera peymanana Lozanê de dagirkeri, mêtîngerî û Kurd</i>	171
99 SAL LI SER PEYMANA BÊBEXT!	174
<i>Eger dewleta we tune be, hûn nikarin goristanekê jî biparêzin</i>	176
<i>Ji 16'ê Tebaxa 1945'an heya 15'ê Tebaxa 1984</i>	181
<i>KÊFERATA HILBIJARTINÊ LI TIRKÎYAYÊ DI NAVBERA "HEVPEYÎMANA MILÎ" Û "LOZANÊ" DA</i>	185
<i>Komxebata têkildarî Lozanê: Kurd bi hêz in û pêşengiya pêvajoyeke nû dikin</i>	188
<i>Li TBMM gengeşeyên qaşo kurdan jibo Konferansa Lozanê</i>	191
<i>Lozan (Ber bi revanşa Lozanê ve...)</i>	195
<i>LOZAN.. HIN PIRS LI BARA KURDISTANA PIÇÛK Û ERMENISTANA MEZIN</i>	198
<i>NAMEYA LOZANÊ Û "HESEN XEYRÎ"</i>	201
<i>NRLS komxebatekê li ser Peymana Lozanê li dar dixe</i>	206
<i>PEYMANA LOZAN Û SED SAL JI ÇEWSANDINÊ</i>	208
<i>PEYMANÊN SEWR Û LOZAN Û XAYÎNTIYA BI KURDAN RE- 1</i>	211
<i>PEYMANÊN SEWR Û LOZANÊ Û XAYÎNTIYA BI KURDAN RA 2</i>	218
<i>Pîştî 95 salan Lozan... Kî bi ser ket û kî bi bin ket?</i>	224
<i>ROJA KOMKUJIYA KURDAN: 15'Ê SIBATÊ</i>	227
<i>Sed salîya LOZAN ê û rojeva Kurd</i>	235
ENGLISH	237
GROUP: LIBRARY	240
<i>'TREATY OF PEACE WITH TURKEY, AND OTHER INSTRUMENTS Signed at Lausanne on July 24, 1923</i>	240
<i>Britain's Kurdish Policy and Kurdistan 1918 -1923</i>	242
<i>The Kurds in Iran - Wolfgang Behn</i>	244
<i>The Lausanne Conference: The evolution of Turkish and British diplomatic strategies, 1922-1923</i>	246
<i>The Revolution of Iraki Kurdistan</i>	248
<i>THE UNITED STATES AND THE KURDS: CASE STUDIES IN UNITED STATES ENGAGEMENT</i>	250
<i>Treaty between the UK and Irak</i>	252
GROUP: ARTICLES	254
<i>ACTUAL PERSPECTIVES ON LAUSANNE</i>	254
<i>ASSYRIANS ALONG THE KHABUR RIVER FACE EXTINCTION</i>	256
<i>Being Kurdish</i>	262
<i>Can Turkey renovate its empire by the end of the Treaty of Lausanne 2023...</i>	267
<i>Competing to Protect: Repatriation and Legal Protection of Syrians in Istanbul under Allied Occupation (1918–1923)</i>	273
<i>End of Lausanne Treaty, Truth or Myth?</i>	294
<i>Erdogan as Ataturk</i>	297
<i>Four parts of Kurdistan meet in Lausanne</i>	299
<i>Greece, Turkey, the Eastern Question and the Treaty of Lausanne 1923</i>	301
<i>How the 1923 Treaty of Lausanne Shaped Turkey's Engagement with Greece in the 21st Century Essay</i>	303

<i>Imperial Bending of Rules: The British Empire, the Treaty of Lausanne, and Cypriot Immigration to Turkey</i>	313
<i>In Turkey, conspiracy theories about the Peace Treaty of Lausanne run riot</i>	329
<i>KNK Co-Chair Karamus: The Kurds want official status</i>	334
<i>Kurdish conference on the Treaty of Lausanne in Switzerland tomorrow</i>	338
<i>Kurdistan on the Sèvres Centenary: How a Distinct People Became the World's Largest Stateless Nation</i>	340
<i>Kurds ready to protest the Treaty of Lausanne on its 100th anniversary</i>	342
<i>Language, Religion and the Treaty of Lausanne</i>	344
<i>Lausanne Conference: Kurds are not what they used to be 100 years ago</i>	349
<i>Lausanne, a Treaty that Abolished the Establishment of Kurdish State</i>	351
<i>Laussane and the post-cold war era</i>	354
<i>No Friends but the Mountains': The Toxic Legacy of British Officialdom for the Kurds after the First World War</i>	356
<i>PEACE TREATY OF LAUSANNE AND THE END TO ARMENIAN ASPIRATIONS</i>	360
<i>PKK leader Öcalan points to 'Social Lausanne' as solution to Kurdish question</i>	366
<i>Remembering the Treaty of Lausanne</i>	369
<i>The birth certificate of Turkey: Treaty of Lausanne</i>	373
<i>The EU and Minority Rights in Turkey</i>	376
<i>The Fate of the Kurds</i>	378
<i>THE HISTORICAL ROOTS OF THE KURDISH ISSUE</i>	391
<i>THE NINETY-SEVENTH ANNIVERSARY OF THE SIGNING OF THE PEACE TREATY OF LAUSANNE</i>	396
<i>The 'Other' Lausanne Treaty of Lausanne: The American Public and Official Debate on Turkish-American Relations</i>	399
<i>The roots of the Kurdish issue in Syria</i>	401
<i>THE SÈVRES CENTENNIAL: SELF-DETERMINATION AND THE KURDS</i>	404
<i>The Treaty of Lausanne</i>	409
<i>The violence in Kurdistan is direct consequence of Lausanne Treaty</i>	413
<i>The Year of Turkey's Emancipation</i>	416
<i>Treaty of Lausanne</i>	421
<i>Treaty of Lausanne: Triumph or loss?</i>	423
<i>Treaty of Sèvres</i>	426
<i>Treaty of Sèvres and Lausanne</i>	432
<i>Treaty of Sevres remains essential document for fair resolution of Armenian Question – Sarkissian</i>	433
<i>Turkey Beyond 2023: A New Geopolitical Conundrum</i>	437
<i>Turkey's New Maps Are Reclaiming the Ottoman Empire</i>	438
<i>Turkish foreign policy 100 years after the lausanne treaty: between hopes and illusions</i>	443
<i>Türkiye: Post Lausanne Treaty</i>	449
<i>What's wrong with the Lausanne Treaty?</i>	452
<i>Why America did not sign the Lausanne Peace Treaty of 1923 ?</i>	454
<i>Why do so many Turkish people believe 'secret clauses' in the 1923 Lausanne treaty will be unveiled this year?</i>	458
GROUP: DOCUMENTS	461
<i>52 Kurdish institutions announce action plan against the Treaty of Lausanne</i>	461
<i>NATO approves Erdoğan's genocidal strategy on the 100th anniversary of the Treaty of Lausanne</i>	463
<i>President Bafel: Lausanne Agreement Ended the Kurds' Long-Held Hope</i>	465
<i>The Secretary of State to Senator Henry Cabot Lodge</i>	467
<i>Treaty of Lausanne</i>	474
FRANÇAISE	477
GROUPE: BIBLIOTHÈQUE	480
<i>Actes Signés à Laussane</i>	480
<i>Guide littéraire, le Kurdistan</i>	482
<i>La Turquie, l'Europe et les Kurdes</i>	484
<i>Les Kurdes d'Irak, grands gagnants de la guerre contre l'Etat islamique ? Une analyse à moyen terme</i>	486
<i>Les Kurdes et le Kurdistan dans les relations d'anciens voyageurs occidentaux (XVIe - XVIIIe siècle)</i>	488

<i>Ma vie de Kurde</i>	490
<i>Treaty between the UK and Iraq and Turkey</i>	492
GRUPE: ARTICLES	494
<i>Pour une réforme de l'alphabet latin kurde</i>	494
DEUTSCH	495
GRUPPE: BIBLIOTHEK	498
<i>Die kurdische Kultur im Überblick</i>	498
<i>Die mediale Resonanz auf die Verträge von Sèvres und Lausanne in Österreich und der Türkei“</i>	505
<i>Die Verträge von Lausanne und Craiova und ihre Vorgeschichte</i>	507
GRUPPE: ARTIKEL	509
<i>„Rotes Kurdistan“: Aserbaidshische Kurden im Interesse der Sowjetrepublik</i>	509
<i>100 Jahre Vertrag von Lausanne – was dann?</i>	515
<i>100 Jahre Vertrag von Sèvres Das unverdaute Ende des Osmanischen Reichs</i>	519
<i>1923: Die Geburt der modernen Türkei</i>	528
<i>2023 darf die Türkei nach 100 Jahren wieder an seine Bodenschätze</i>	532
<i>Aktuelle Bewertung – Hundert Jahre Sykes-Picot und das neue Kurdistan</i>	535
<i>Ausflug in Verschwörungsmymen und die Zukunft der Türkei</i>	543
<i>Ausstellung in Lausanne: 2+2=KRDSTN</i>	546
<i>Civaka Azad: 100 Jahre Vertrag von Lausanne oder die europäische „Kurdenfrage</i>	548
<i>Demonstration „100 Jahre koloniale Teilung Kurdistans“ am 22. Juli in Lausanne</i>	552
<i>Demonstration gegen 99 Jahre Vertrag von Lausanne</i>	555
<i>Der «böartige Vertrag» von Lausanne kostete 1,6 Millionen Menschen ihre Heimat</i>	557
<i>Der englisch-türkische Mossulkonflikt</i>	561
<i>Der Kurdenkonflikt in der Türkei vor dem Hintergrund des Selbstbestimmungsrechts der Völker</i>	563
<i>Der lange Weg nach Lausanne</i>	588
<i>Der Lausanner Vertrag und das Schicksal des kurdischen Volkes</i>	592
<i>Eine Auseinandersetzung mit der Konferenz von Lausanne 1923</i>	598
<i>Erdogan rüttelt am Vertrag von Lausanne 1923</i>	601
<i>Karamus: Die Kurden wollen einen offiziellen Status</i>	604
<i>KNK gibt Startschuss für Aktionsplan gegen „100 Jahre Lausanne“</i>	608
<i>Kurden in der Türkei (1): 1900-1938</i>	611
<i>Kurzer Umriss der kurdischen Frage</i>	614
<i>Lausanne 1923: Wo waren die Kurd:innen?</i>	622
<i>Lausanner Konferenz: Die Kurden sind nicht mehr diejenigen der Vergangenheit</i>	624
<i>Türkei: Keine geheimen Klauseln im Lausanne-Vertrag</i>	626
<i>Vertrag von Lausanne</i>	628
<i>Vom Reich zur Republik: die kemalistische Revolution</i>	630
<i>Vorschläge für eine zivile Konfliktlösung Der türkisch-kurdische Konflikt</i>	637
<i>Zürich: „100 Jahre Lausanner Vertrag und Kurd:innen</i>	659
GRUPPE: DOKUMENTE	662
<i>Geschichte und die kurdische Frage</i>	662
عربي	664
صنف: المكتبة	667
أكراد تركيا	667
ألنص ألكامل لمعاهدة لوزان 1923	669
صنف: بحوث قصيرة	671
100 عام بعد اتفاقية لوزان.. قضايا وتحولات (1)	671
100 عام بعد اتفاقية لوزان: البنود الاقتصادية (4)	674
100 عام بعد اتفاقية لوزان: البنود السياسية (2)	677
100 عام بعد اتفاقية لوزان: البنود السياسية (3)	680
100 عام على اتفاقية سايكس بيكو - الأردن: صمود واستقرار وسط موجة تحديات مستمرة	683
100 عام على سايكس بيكو	693

100 عام من التنكيل.. ولا يزال الكرد باقين	695
99 سنة على معاهدة الغدر	700
أطماع تركيا في الأراضي السورية.. سيرة مفتوحة (1/2)	702
اتفاقية لوزان والاتفاقيات السابقة وتأثيرها على تركيا والكرد	706
اخفاق الكورد في تشكيل دولتهم بموجب معاهدة سيفر 1920	714
الاقليم الكردي الموحد في سوريا	716
البعد التاريخي لقضية الموصل بين تركيا والعراق	723
الجدور التاريخية لقضية أكراد سوريا	726
الدولة الكردية: حلم أسير تاريخ قلق وجغرافيا غاضبة	729
الدولة الكردية، حلم قومي مشروع، أم مخطط للتقسيم؟!	733
الدولة الكوردية والمعايير الدولية	742
الرؤية التركية الرسمية لاتفاقية لوزان	744
الشرق بعد لوزان	747
الصراع الكُردي - التركي	753
العراق وأسطورة انتهاء معاهدة لوزان	759
القضية الآشورية ومؤتمر لوزان, لجنة الموصل, وثائق من الأرشيف	761
الكرد كقرايين دولية بين سيفر ولوزان	771
الكرد وفوبيا لوزان	773
الكرد وكردستان بعد نفاذ صلاحية معاهدة لوزان في 24 تموز	775
الكورد بين حق تقرير المصير والدولة الكوردية	777
المؤتلف والمختلف في قضايا الكرد واليهود والفلسطينيين .. نظرة نقدية موجزة	779
الموصل عراقية.. دور الموصليين في الدفاع عن عراقية الموصل	786
الوجود الكردي في سوريا تاريخياً واجتماعياً (1)	789
بواكير العلاقات التجارية بين العراق وتركيا في العشرينيات	797
تاريخ تقسيم كردستان بدءاً من معركة جالديران انتهاءً باتفاقية لوزان	801
تحت ظلال "سيفر" و"لوزان" وحلم بيزنطة	804
تركيا 2023 و معاهدة لوزان.. اكدوية صنعها اعلام اردوغان	808
تركيا الحديثة رسمتها معاهدة لوزان وليس أوهام أردوغان	810
تركيا تجدد إمبراطوريتها بنهاية معاهدة لوزان 2023.. هل ينجح أردوغان في تغيير الخريطة الجيوسياسية والاقتصادية؟	813
تركيا والموصل والخرائط	817
تركيا وسياسة قضم أراضي الجيران عبر أوهام (الميثاق الملي) و (معاهدة لوزان)	819
تسعة قرون من العلاقات الكردية التركية قبل لوزان	824
تظل معاهدة سيفر وثيقة أساسية لحق الشعب الأرمني للتوصل إلى حل عادل للقضية الأرمنية-الرئيس سركيسيان	832
ثورة الشيخ سعيد بيراني.. ثورة وطنية تحررية.. لا حركة دينية	834
جذور المشكلة الكردية	838
حركة مناهضة معاهدة لوزان في عامها المئة	842
دراسة الحدود الدولية بين سوريا وتركيا	845
دراسة موجزة لتاريخ الكورد وكوردستان	853
رحلة تركيا من «لوزان» إلى المستقبل	877
سماح إسم الكورد وكوردستان	881
سنة على معاهدة الغدر 99	883
صراع انتخابي في تركيا بين «الميثاق الملي» و«لوزان»	885
صراع انتخابي في تركيا بين الميثاق الملي ولوزان	887
في ذكرى معاهدة "لوزان" .. مطالب للاعتراف بالإبادة التركية للأكراد	890
في ذكرى معاهدة لوزان.. إلى أين تأخذ طموحات أردوغان تركيا؟	892

قراءة في أحوال تركيا بعد أيام من إعدام سعيد بيران	894
كوردستان بين المطرقة والسندان	901
كيف أجهضت لوزان حلم إعلان الدولة الكوردية؟	903
كيف يقرأ الكرد والأترك اتفاقية "لوزان" بعد مرور قرن عليها؟ -1-	905
لماذا حرك أردوغان الرماد تحت اتفاقية لوزان؟	908
لوزان.. أسئلة تمهيدية عن كردستان الصغرى وأرمينيا الكبرى	911
مئة عام على معاهدة لوزان	914
مؤتمر لوزان ونتائجه على تركيا الحديثة	926
مئوية لوزان على الأبواب.. فماذا فعلت بجغرافية الشرق الأوسط..؟!	928
مئوية لوزان.. لا أحد راضياً	931
متى أصبح الأترك ورثة الدولة العثمانية؟	933
محاضرة الحجج السياسية لولاية الموصل-كوردستان الجنوبية-العراق-ذات الاغلبية الكوردية	938
محاضرة عصمت شريف في جامعة لوزان	949
مصطفى كمال - أتاتورك - يأمر نوري السعيد بتعيين ياسين الهاشمي رئيساً للوزراء	950
مصير كردستان الغربية... (خذوا... وطالبوا)... بقلم: محمد الصويكري الكردي. لندن/بريطانيا	954
معاهدة "سيفر" وأثرها على السياسة الخارجية لأردوغان	958
معاهدة سيفر	960
معاهدة سيفر... والآمال الموءودة	965
معاهدة لوزان	968
معاهدة لوزان 1923 وحقوق الأقليات القومية والدينية في تركيا	972
معاهدة لوزان تأثيرها على الكرد ومنطقة الشرق الأوسط	976
معاهدة لوزان والاطماع التوسعية التركية الجديدة	986
معاهدة لوزان وتأسيس تركيا الحديثه	989
معاهدة لوزان.. بين التطموحات الكردية والنوايا التركية	992
معاهدة لوزان: 100 عام من الفوضى!	1004
معاهدة لوزان: لماذا إعادة النقاش بشأنها الآن؟ وهل هناك بنود سرية؟	1007
معاهدة لوزان" وأفاق المستقبل التركي: أوهام الطامحين وحقائق النص	1011
معاهدة لوزان 1923 وحقوق الأقليات القومية والدينية في تركيا	1015
من «لوزان» إلى «الإردوغانية».. كرد تركيا لا يستقرون	1019
نظرية انتهاء اتفاقية لوزان	1023
نيلوفر كوج: معاهدة لوزان هي في الوقت ذاته بمثابة إبادة جماعية بحق النساء	1028
هل تستطيع تركيا تمزيق معاهدة لوزان؟	1030
هل تستعيد تركيا امبراطوريتها بانتهاء معاهدة لوزان 2023	1032
هل قدم العراق للكورد ما يستحقونه؟	1036
ولاية الموصل والحلم التركي بعد قرن من الزمان	1038
صنف: وثائق	1042
الإعتراف بالإدارة الذاتية من أبرز توصيات المنتدى الدولي حول لوزان في ختام أعماله	1042
الرئيس بافل في مئوية معاهدة لوزان: نرفض الحروب ولكننا لن نساوم على حقوقنا	1045
منظومة المجتمع الكردستاني: يتم فرض لوزان جديدة على الشعب الكردي	1047
فارسي	1049
گروه: کتابخانه	1052
ایران: آزادی بیان و تجمع در مناطق کردنشین	1052
کردان گوران و مسأله کرد در ترکیه از آغاز جنبش کمالیان تا کنفرانس لوزان	1054
گروه: تحقیقات مختصر	1056
99 سال پس از امضای توافق لوزان؛ آیا این توافق برای ترکیه پیروزی بود یا شکست؟	1056
99 سال پیمان لوزان و تلاش برای احیای دولت عثمانی	1059

پیمان لوزان	1061
پیمان لوزان؛ تضعیف زندگی مسالمت آمیز جوامع و تجزیه خاک کوردستان	1066
معاهده سور و لوزان چه بر سر حقوق کرد اودرهاند	1068
کردستان در جنگ جهانی اول	1069
کردها و صد سال آرزوی دولت مستقل	1072
کردها: از عهدنامه سۆر (1920) تا عهدنامه لوزان (1923)	1076
گروه: مدارک	1079
قطعهنامه کنفرانس لوزان: لوزان مرحله‌ای تاریک بوده و جوامع کوردستان آن را رد می‌کنند	1079
TÜRKÇE	1082
GRUP: GENEL	1085
Kürtçe Dergicilik	1085
GRUP: KÜTÜPHANE	1088
Hatıralar - I	1088
Hatıralar - II	1090
İngiliz ve Fransız Arşiv Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul'da Kürtler	1092
KOMİTERN BELGELERİNDE TÜRKİYE-3 Kürt Sorunu	1094
Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 1 Kitap 1	1096
Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 1 Kitap 2	1098
Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 2	1100
Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 3	1102
Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 4	1104
Lozan Barış Konferansı, Takım II Cilt 1 Kitap 2	1106
Lozan Barış Konferansı, Takım II Cilt 2	1108
Lozan Barış Konferansı, Takım II Cilt I Kitap I	1110
Lozan Konferansı ve İsmet Paşa	1112
Lozan telgrafları, n°1	1114
Lozan, Birinci Cilt	1116
Lozan, İkinci Cilt	1118
Lozan: Bir Antiemperyalizm Masalı Nasıl Yazıldı?	1120
Musul Kerkük Sorunu ve Kürdistan'ın Paylaşımı	1122
Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan	1124
Türkiyeli Kürtler Üzerine Yazılar	1126
Türk-Sovyet İlişkileri	1128
GRUP: KISA TANIM	1130
1921 Anayasası Ve Kürtler	1130
1926 Ankara antlaşması tam metni Musul ve Kerkük'e girebilir mi?	1141
BARIŞ ANDLAŞMASI	1146
Barış Ünlü: Kürtler ırkçı olamaz çünkü ırkçılık bir sistemdir	1153
Bölandüğümüz yerde birleşeceğiz	1163
Bütün Yönleriyle Lozan Barış Antlaşması	1166
Cenevre'de verilen sözler toz olup uçtu	1182
Egemenlik, Bağımsızlık, Lozan Ve Kürtler Ya Da Kemalizm'in "Yurt, Dünya Ve Sulh" Anlayışı	1184
İdam edilen bir Kürt lider: Hasan Hayri'yi savunmak	1190
İki Uygarlık Ve Modernite Savaşı Geleceği Belirleyen Ana Savaştır- YAZI DİZİSİ BÖLÜM 3	1195
İsmail Beşikci/ Öncü Bir Kürt Aydını	1200
Kürdistan Iraklı'laştırıldığında	1204
Kürdistan'ı bölen gizli plan: SYKES-PICOT ANTLAŞMASI	1207
Lozan Anlaşması ve Musul gerçeği Murad Ciwan yazdı	1211
Lozan Anlaşmasında Kürtler uluslararası düzeyde tanınmadı	1221
Lozan antlaşması 1-	1224
Lozan antlaşması 2-	1226
Lozan antlaşması 3-	1230
Lozan Antlaşması 4	1232
LOZAN ANTLAŞMASI NEDEN İMZALANDI?	1235

Lozan Antlaşması nedir? 99 yıl sonra neden hala tartışılıyor? Antlaşmanın gizli maddeleri var mıydı?	1238
Lozan Antlaşması ve Kürtler	1241
Lozan Antlaşması: Öncesi ve sonrası ile Lozan	1244
Lozan Antlaşması'nın Kürdistan ve Kürt milleti için doğurduğu sonuçlar	1246
LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 Temmuz 1923)	1249
Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)	1251
LOZAN BARIŞ KONFERANSI SÜRECİNDE İÇ VE DIŞ KAMUOYU OLUŞTURMAYA YÖNELİK FAALİYETLER	1255
Lozan ve Sevr karşılaştırılması kısa özet konu anlatımı	1256
Lozan, Sevr'de öngörülen Kürdistan devletinin kurulmasını engelledi	1266
Lozan'da azınlıklara tanınan haklar Kürtlere tanınmadı	1270
Lozan'da Musul sorunu ve Kürtler	1273
Musul gerçeği ve "tarihi haklar" masalı	1276
Musul Sorunu	1285
MUSUL SORUNU VE ANKARA ANLAŞMASI	1288
Musul Sorunu ve Lozan	1309
Musul Sorunu: Lozan Antlaşmasının En Büyük Pürüzü	1321
MUSUL SORUNUNUN TARİHİ KÖKLERİ, LOZAN VE LOZAN SONRASI SÜREÇTE SORUNUN DİPLOMATİK DEĞERLENDİRMESİ	1328
Musul'dan Adalar İddialarına: Lozan Antlaşması'na Dair Doğru Bilinen Yanlıklar	1329
Ortadoğu	1333
PAK: Lozan Antlaşması'nda Kürtlere yapılan haksızlık telafi edilsin	1338
SAYIN HACI ARTOS İLE IRAK VE GÜNEY KÜRDİSTAN'DAKİ GELİŞMELER ÜZERİNE RÖPORTAJ	1340
Sevr Antlaşması'nın Kürtler için önemi!	1345
SEVR ANTLAŞMASI	1347
Sevr Antlaşması	1367
Sevr Antlaşması kimlerle imzalandı?	1375
Sevr Antlaşması ve Maddeleri	1378
Sevr Antlaşması ve Osmanlı Devleti'nin Dağılışı	1382
'Sevr Antlaşmasına BÜYÜK TEPKİ'	1386
Sykes-Picos Antlaşması 106 yaşında: Kürt ve Kürdistan...	1388
Sykes-Picot Antlaşması neler getirmişti?	1392
TBMM, Kürt Özerkliğini Kabul Etti [10 Şubat 1922]	1395
TÜRK DEMOKRATLARININ KÜRT ALGISI! - 2	1397
TÜRK DEMOKRATLARININ KÜRT ALGISI! -1	1401
TÜRKİYE VE İNGİLTERE PENCERESİNDEN MUSUL MESELESİ: KONSTRÜKTİVİST BİR OKUMA	1406
YUSUF ZİYA BEY'İN MECLİS KAYITLARI VE MUSUL KONUŞMASI	1417
ESPAÑOL	1420
Tratado de Lausana	1423

چهند وتهیهک

ئهمه‌ی بهره‌دهستان، باینده‌ریکی ریکخراوی له سه‌ده‌سالة‌ی لۆزاند، تاییه‌ته به‌و بابه‌تانه‌ی که ریکخراوی کوردیپیدیا تاییه‌ته به ریککه‌وتننامه‌ی لۆزان ئهرشیفی کردوه.

له‌م باینده‌ره‌دا ره‌چاوی ریزبه‌ندی ئه‌لفویپی پۆل و سه‌رباسه‌کان کراوه، پاشان زمان و شیوه‌زمانه‌کان. تۆماره‌کان به‌پیتی توانا و ده‌ستکه‌وتنی زانیاری، پیناسیان نووسراوه، وینه و فایلێ پی. دی. ئیف ئه‌گه‌ر ده‌ستمان که‌وتبیت خراوه‌ته پال تۆماره‌که‌یه‌وه. هه‌روه‌ها هه‌ر میتاداتییه‌کی تری پیوستیش وه‌ک پاشکۆ له‌گه‌ڵ تۆماره‌کاندا دانراون. له‌گه‌ڵ هه‌ر تۆماریک لینکیک هه‌یه، ئه‌و لینکه‌ گرتدراوه به‌ تۆماره‌که‌وه له‌سه‌ر مائه‌ری کوردیپیدیا، بابه‌ته‌کان هه‌ندی‌کجار گۆرانکاریان به‌سه‌ردادیت و باشتر ده‌کرین، میتاداتا، وینه و فایلێ په‌یوه‌ندیاریان ده‌خریته‌سه‌ر، بۆ ئه‌وه‌ی له‌ دوا فێرشی ئه‌و تۆماره‌ ئاگادارییت، کلیک له‌ بابه‌ته‌که‌ بکه‌ و له‌ مائه‌ری کوردیپیدیا بیکه‌ره‌وه. له‌ کۆتایی هه‌ر بابه‌تیکدا، وینه‌ی کویک ریسپۆنس هه‌یه، ئه‌م وینه‌یه‌ که‌ سکین ده‌کریت، یه‌کسه‌ر ده‌تباته‌ سه‌ر بابه‌ته‌که‌ له‌سه‌ر مائه‌ری کوردیپیدیا.

هه‌ندی‌ک بابه‌ت په‌یوه‌ستکراوه به‌ بابه‌تی تره‌وه، بۆ نمونه‌ نووسه‌ر به‌ په‌رتووکه‌کانییه‌وه، یان هه‌ندی‌ک بابه‌ت فایلێ په‌یوه‌ندیاری له‌گه‌ڵه، ئه‌وانه‌ لێره‌دا پیشان نه‌دراون و بۆ بینینیان ده‌بیت له‌ مائه‌ری کوردیپیدیا سه‌ریان بکه‌یت.

تییینی: وهشانی یه‌که‌می ئه‌م کوردیپیدیا نامه، تاقیکردنه‌وه‌ن!

ئه‌م په‌رتووکه‌ به‌شیوه‌یه‌کی ئۆتۆماتیکی له‌ به‌رنامه‌یه‌کی کۆمپیوتهری تاییه‌ته به‌ ریکخراوی کوردیپیدیاوه ئافرتدراوه. به‌هیوای ئه‌وه‌ی ئه‌م باینده‌ره‌ زۆتر و پاک‌تری بکه‌ین و به‌زوترین کات وه‌شانیکێ تر بخه‌ینه به‌رده‌ستی ئیوه‌ی به‌ریز.

ئه‌م باینده‌ره‌، سه‌رئه‌نجامی کاری بهره‌وامی چهند سه‌اله‌ی ئهرشیفوانانی کوردیپیدیا یه. به‌بلاوکردنه‌وه‌ی ئه‌م به‌ره‌مه‌ کوردیپیدیا هیچ ده‌ستکه‌وتیکی ماددی په‌یدانا‌کات. تکایه‌ له‌ کاتی سووده‌رگرتن له‌م باینده‌ره‌ له‌ تۆزینه‌وه‌ و نووسینه‌کانتا‌ندا، ئاماژه‌ به‌ ناوی ئه‌م باینده‌ره‌، ژماره‌ی وه‌شان، سالی ده‌رجوون و کوردیپیدیا بکه‌ن.

گرنگه‌ ئه‌وه‌ بگوترتیت که‌ ئه‌م باینده‌ره‌ لیکۆلینه‌وه‌ نییه‌! ته‌نھا کۆکردنه‌وه‌ی زانیارییه‌ وه‌ک سه‌رچاوه‌یه‌ک بۆ لیکۆلینه‌وه‌ په‌یوه‌ندیاره‌کان به‌م بابه‌ته‌وه. سوپاس.

ریکخراوی کوردیپیدیا

<https://www.kurdipedia.org>

contact@kurdipedia.org

17-07-2023

بلاوکراوه کانی کوردیپیدیا

#	ناوی په‌رتووک	زمان	ژمارهی وهشان	لاپه‌ره‌کان - A4	بابه‌ت	روژی ده‌رجوون
47	سایکس-بی‌کۆنامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	1100	235	2023-04-07
46	سیفه‌نامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	1416	274	2023-03-25
45	لۆزاننامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	1112	250	2023-02-10
44	وه‌رزنامه - وهشانی 3	کوردی ناوه‌راست	3	1106	1351	2023-02-09
43	ئه‌نفالنامه - وهشانی 3	کوردی ناوه‌راست	3	3821	4613	2023-01-26
42	مه‌ته‌نامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	1357	2477	2023-01-25
41	ژنکوژینامه - وهشانی 4	کوردی ناوه‌راست	4	105	122	2022-08-18
40	شهادتا فی حرب ضد الدولة الاسلامية - داعش، الطبعة ۲	عربی	2	501	698	2022-08-18
39	ئاراسنامه - وهشانی 3	کوردی ناوه‌راست	2	957	1526	2022-02-08
38	2020 نامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	687	366	2021-02-25
37	2019 نامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	459	363	2020-01-01
36	ژینگه‌نامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	173	158	2019-01-10
35	2018 نامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	624	365	2019-01-03
34	2017 نامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	472	363	2018-01-03
33	چۆنتتی به‌کاره‌تانی کوردیپیدیا	کوردی ناوه‌راست	1	30	0	2017-04-02
32	2016 نامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	208	348	2017-01-22
31	دور احداث شنکال فی تطور القضية الكردية	عربی	1	20	0	2016-09-26
30	روژی رووداوه‌کانی شنکال له پێشخستی دۆزی کورد	کوردی ناوه‌راست	1	21	0	2016-08-08
29	شه‌هیدانی شه‌ری داعش - وهشانی 1ه‌م	کوردی ناوه‌راست	1	1734	3287	2016-05-12
28	2015 نامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	153	339	2016-01-01
27	بارینامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	11	9	2015-09-17
26	ناندینامه - وهشانی 1	کوردی ناوه‌راست	1	29	45	2015-09-17

2015-09-11	141	189	2	کوردی ناوه‌پراست	25 پاسۆکنامه - وهشانی 2م
2015-09-10	2075	1219	2	کوردی ناوه‌پراست	24 هونه‌رنامه - وهشانی 2م
2015-09-10	2075	1249	2	کوردی ناوه‌پراست	23 چالاکواننامه - وهشانی 2م
2015-09-10	2333	882	2	کوردی ناوه‌پراست	22 وینه‌نامه - وهشانی 2م
2015-09-10	771	847	1	کوردی ناوه‌پراست	21 به‌لگه‌نامه - وهشانی 1م
2015-09-10	93	42	1	کوردی ناوه‌پراست	20 ته‌تله‌سنامه - وهشانی 1م
2015-09-09	1191	901	1	کوردی ناوه‌پراست	19 ئامارنامه - وهشانی 1
2015-09-09	4563	2703	2	کوردی ناوه‌پراست	18 نووسه‌رنامه - وهشانی 2م
2015-09-08	719	325	2	کوردی ناوه‌پراست	17 بڵاوکراوه‌نامه - وهشانی 2م
2015-09-08	11223	5207	2	کوردی ناوه‌پراست	16 به‌رتووکنامه - وهشانی 2م
2015-09-07	476	190	2	کوردی ناوه‌پراست	15 گه‌بنامه - وهشانی 2م
2015-09-07	4294	1347	2	کوردی ناوه‌پراست	14 ناوانامه - وهشانی 2م
2015-09-07	5613	1579	2	کوردی ناوه‌پراست	13 په‌ندننامه - وهشانی 2م
2015-09-07	7015	2849	2	کوردی ناوه‌پراست	12 زیندانینامه - وهشانی 2م
2015-03-14	92	58	2	کوردی ناوه‌پراست	11 داعشنامه - وهشانی 2م
2015-02-01	191	136	2	کوردی ناوه‌پراست	10 کۆبانینامه - وهشانی 2م
2015-01-24	226	135	2	کوردی ناوه‌پراست	9 شوئنه‌وارنامه - وهشانی 2م
2015-01-22	2957	1347	2	کوردی ناوه‌پراست	8 شوئننامه - وهشانی 2م
2015-01-21	536	353	2	کوردی ناوه‌پراست	7 بێشمه‌رگه‌نامه - وهشانی 2م
2015-01-18	287	140	2	کوردی ناوه‌پراست	6 چاشنامه - وهشانی 2م
2015-01-16	960	510	2	کوردی ناوه‌پراست	5 رێکخراوانامه - وهشانی 2م
2015-01-15	5035	1859	4	کوردی ناوه‌پراست	4 هاوڕێنامه - وهشانی 4م
2015-01-11	285	172	2	کوردی ناوه‌پراست	3 براكوژینامه - وهشانی 2م

2015-01-04	7345	3935	2	کوردی ناوهراست	شههیدنامه - وهشانی 2هم	2
2015-01-01	344	166	1	کوردی ناوهراست	2014نامه - وهشانی 1	1

دهباره

[دهبارهی کوردیپیدیا](#)

[Derbarê Kurdîpêdiya](#)

[دهبارێ کوردیپیدیا](#)

[چه بارهه کوردیپیدیا](#)

[About Kurdipedia](#)

[Über Kurdipedia](#)

[حول کوردیپیدیا](#)

[دباره کوردیپیدیا](#)

[О Курдипедии](#)

[Kurdipedia Hakkında](#)

پێناسه

کوردیپیدیا، پرۆژهیه که بۆ کۆکردنهوهی ههر زانیارییه کی په یوهست به کوردستان و کورد و به هیوایه له پاشه پۆژدا بیهته پرزانیاریترین سه رچاوهی کوردی و به هۆیه وه به ئاسانی بزانیاریت: کی، کێیه؟! و کوی، کویه؟! و چی، چیه؟!...
 ریکخراوی کوردیپیدیا سالی 2008 له لایه ن هاویری باخه وانه وه دامه زراوه.
 کوردیپیدیا وشه یه کی لیکدراوه و له کوردی و پیدیا پیکهاتوه. وشه ی پیدیا، وشه ی دووه می وشه ی لیکدراوی گریکی ئه نسیکلۆپیدیا یه (encyclopedia) که به واتای ناسین یان زانیی یاخود زانیاری گشتی دیت. وشه ی کوردیپیدیا ش له وه وه داتاشراوه و ده کریت واتای کوردناسی، کوردیناسی یان کوردزانین یاخود زانیاری کوردی بدات. بۆ یه که مجار وشه ی کوردیپیدیا له لایه ن دامه زریته ری کوردیپیدیا وه ئافریندراوه.

سه رچاوه کانی کوردیپیدیا

-ئهو تۆمارانه ی که هاوکارانی کوردیپیدیا له نێو مائه ره کانی ئنته رنیت ده ی دۆزیته وه و له یه کتیک له پۆله کانی کوردیپیدیا دا چرو پریده کاته وه و هه ندیک جاریش هه و ئی گویری رینووسه هه له کانی ده دریت و به شیوه یه کی درووست تۆماریده کاته وه، به ئی ئه وه ی ده ستکاری ناوه روکی بابه ته کان بکریت. ههر بابه تیک له ههر مائه ره تیکه وه وه ربگیریت، وه ک ئه مانه تیک زانستی ناوی مائه ره که له لیستی سه رچاوه که دا تۆماریده کریت.

”

کوردیپیدیا، هیچ په یوه ندیه کی به ویکپییدیا و ههر ریکخراوی تره وه نیه، پرۆژه یه کی سه ره بخۆیه و ئه رکیک تابه تی ریکخراوی کوردیپیدیا یه.

-ئهو بابه تانه ی که میوانانی کوردیپیدیا بۆمانده نین و له رپی فۆرمی تۆمارکردنی بابه تیکه وه ئاماده یده کهن. ههر بابه تیک له لایه ن ههر میوانیکه وه به ده ستمان بگات، ناوی ئه و میوانه ده بیته سه رچاوه ی ئه و بابه ته. تکایه ههر که سینک نایه ویت ناوی له لیستی سه رچاوه کانی کوردیپیدیا دا بیهت با ئاگادارمانبکاته وه.
 -ئهو نامه تابه تیانه ی که به ده ست کوردیپیدیا ده گهن و په یوه ستن به ژیان و کارنامه ی ئه و که سانه ی که ده خوازن وه ک

بابه تیک بینه نیو ئەم کوردیپیدیا یه وه.
-ئهو بابەتانهی که هاوکارانی کوردیپیدیا له دوو توپی بلاوکراوه کاندایامادهیده کات و چروپیدیه کاته وه و پۆلینی ده کات.
-ئهو دیمانانای که هاوکارانی کوردیپیدیا له گه ل که سانیکدا ئەنجامی ده دات، به مه بهستی نووسینه وهی بیوگرافی که سیک، شوئینیک، ریکخراونیک، بلاوکراوه یه ک یان ههر شتیکی تری په یوه ست به کوردستان و کورد.
-ته وای بابته کانی پۆلی ریکه وت و رووداو (کرۆنۆلۆژیا) تا سالی 2010 له داتا به یسی هاوڕێنامه وه وه رگراوه، بروانه:
هاوڕێنامه بۆ میژووی کوردستان و کورد - دانانی: هاوڕێ باخه وان - چاپی یه کهم - بنکه ی چاپ و په خشی سه رده م - زنجیره (16) - چاپخانه ی روون - سلیمانی - 1999 .

ههر تۆماریک بینه نیو کوردیپیدیا وه، به شیوه یه ک له شیوه کان په یوه ندی به کوردستان و کوردستانیا نه وه هه یه، هه یج بابته تیک له ده ره وهی ئەو ته وه رانه تۆمار ناکریت. له و تپروانینه وه هه ندیکجار ژیان و کارنامه ی که سیک ناکورد ده بینیت، ئەو که سه یان کوردنا سه و خاوه نی باسیکه له سه ر کورد یان کوردستانیا به، یاخود په یوه ندی به رووداوئیک کوردستانیا به هه یه. کوردیپیدیا، هه یج په یوه ندیه کی به ویکپییدیا و ههر ریکخراونیک تره وه نیه، پرۆژه یه کی سه ره خۆیه و ئەرکیکی تابیه تی ریکخراوی کوردیپیدیا یه.

تکایه ئەگه ر ههر زانیاریه ک له م داتا به یسه دا بۆ به رتیزتان گونجاو نیه و ناخوازن لیره دا ببیت، ئەوا کوردیپیدیا ی ل ناگاداریکه نه وه.

کوردیپیدیا ههر زانیاری و وینه به ک له ههر سه رچاوه یه که وه وه رگرت، بۆ مه به ستیک بازگانی به کارنا هینیت. کوردیپیدیا به ره وه امه له سه ر پاکژکردنی بابته کان و وه رگرتانی سه له کۆچی و هه تاوییه کان بۆ سالی زایی به شیوه یه کی دروست، تکایه له هه له و که موکوورتیه کانمان ببورن.

ههر زانیاریه ک له کوردیپیدیا وه وه رگرت، بیویسته ناوی سه رچاوه که بی و ناوی کوردیپیدیا له سه ر بنووسرت. ماله پ و داتا به یسی کوردیپیدیا به دۆت نیت C - شارپ و SQL به تایهت بۆ ریکخراوی کوردیپیدیا ئاماده و به رنامه کراوه، به ره وه امیش له باشکردن و گه شه کردنایه. رۆژانه له سه ر دوو سیرفه ری جوودا به کته پی داتا و وینه کان ده کرت، تاوه کو پارێزراوین له ههر هیرشیک هاکه ره کان!

ماله پری کوردیپیدیا له سه ر برا سه ره کانی ئنته رنیت ئیکسپلۆره ر، فایه ر فۆکس، سه فاری، ئۆپرا و گووگ کرۆم به ته وا وه تی تیس کراوه و به بی کیشه کارده کات، تکایه ئەگه ر ههر کیشه یه کتان بوو ئەوا ناگادارمان بکه نه وه..

به هۆی هه وه کانی هاوکارمان کاک (هه فال نه ژاد) وه، کوردیپیدیا له رۆژی 2013-11-11 بووه ریکخراونیک فه رمی و له هه ولیر له فه رمانگه ی ریکخراوه نا حکومییه کان تۆمارکرا.

لۆگۆی کوردیپیدیا به تایه تی بۆ کوردیپیدیا له لایه ن کۆمپانیای لۆگۆ-له ف-ه وه دروستکراوه. کۆپی رایتی فه رمی هه یه و جگه له کوردیپیدیا یان ئامازه بۆ کوردیپیدیا، هه یج که س و لایه نیت بۆ نیه به کاریهینیت.

به هیوای ئەوهی کوردیپیدیا بکه یه نه پرزانیاریترین سه رچاوه ی کوردی و بانکی زانیاری نه ته وه بی کوردا!

ئهرشیفوانانی کوردیپیدیا: [ئاراس ئیلنجاغی](#) | [ئاراس حسۆ](#) | [ئه سه ده ره شید](#) | [ئهمیر سیراجه دین](#) | [ئه فین ته یفوور](#) | [یه ناز](#)
[جۆلا](#) | [زریان سه رچناری](#) | [زریان عه لی](#) | [سارا سه ردار](#) | [سارا کامه لا](#) | [سروش به کر](#) | [سه ریاس ئه حمه د](#) | [شادی ئاکۆپی](#)
[شه نه ئه حمه د](#) | [هاوڕێ باخه وان](#) | [هومام تاهیر](#) | [هه ژار کامه لا](#) | [رایه ر عوسمان عوزتری](#) | [رۆژه ژار](#) | [رۆژگار](#)
[که رکوکی](#) | [رېنوار جه مال سه گرمه](#) | [کاکۆ بیران...](#)
[هاوکارانی کوردیپیدیا](#)

دامه زرتنه ری کوردیپیدیا: هاوڕێ باخه وان

2008 - 2023

[فه یسووی ریکخراوی کوردیپیدیا](#)

[تپله گرامی ریکخراوی کوردیپیدیا](#)

[تونتته ری ریکخراوی کوردیپیدیا](#)

<https://www.kurdipedia.org>

contact@kurdipedia.org

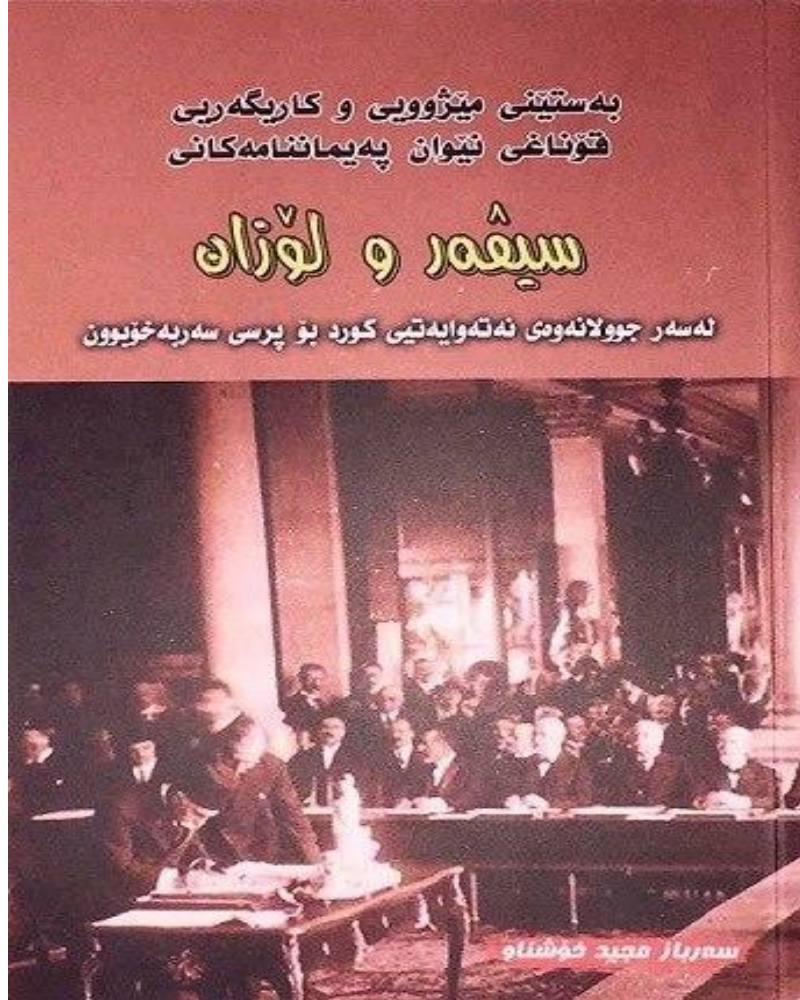
کوردی ناوهراست

پۆل: په‌رتوو‌کخانه

بابه‌ت: 1

به‌ستینی میژووی و کاریگه‌ری قوناغی نیوان په‌یماننامه‌کانی سیقه‌ر و لۆزان له‌سه‌ر جوولانه‌وه‌ی نه‌ته‌وايه‌تی کورد بۆ پرسی سه‌ربه‌خۆبوون

[2019110720522469187=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2019110720522469187)

سه‌رباز مه‌جید خۆشناو

ژماره‌ی سپاردن: 704

هه‌ولێر - 2018

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلێنی ناوه‌رۆک: دۆزی کورد

پۆلێنی ناوه‌رۆک: میژوو

جۆری دۆکومینت: زمانی په‌که‌م

زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست

شار و شارۆچکه‌کان: هه‌ولێر

فایلی PDF: به‌ئێ

فۆلده‌ره‌کان: رێکه‌وتننامه‌ی لۆزان

ولات: باشووری کوردستان

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

کاتی تۆمارکردن: 2019-11-07

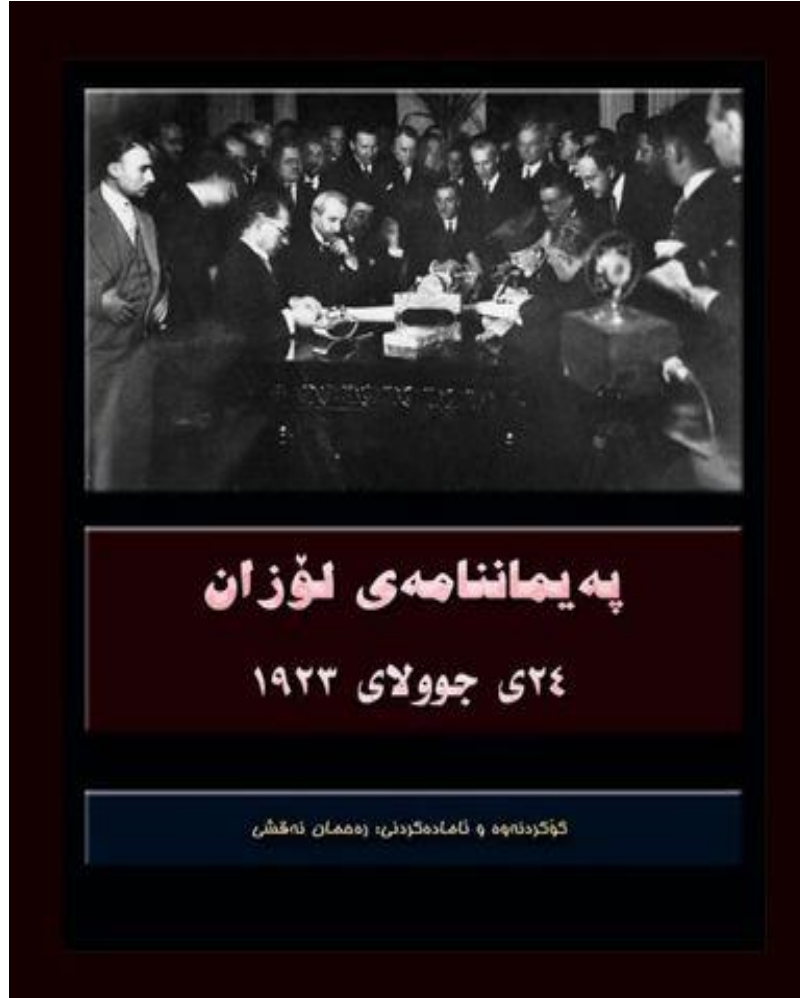
ناوی تۆمارکار: هاویری باخه‌وان

پۆل: په‌رتوو‌کخانه

بابه‌ت: 2

په‌یماننامه‌ی لۆزان 24 ی جوولای 1923

[20220809010732427334=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20220809010732427334)

ناونیشانی په‌رتوو‌ک: په‌یماننامه‌ی لۆزان 24 ی جوولای 1923
ناوی نووسه‌ر: ره‌حمان نه‌قشی [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلێنی ناوه‌رۆک: میژوو

جۆری دۆکومینت: زمانێ یه‌که‌م

جۆری وه‌شان: چاپکراو

زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست

فایلی PDF: به‌ئێ

فۆئده‌ره‌کان: رێکه‌وتنه‌نامه‌ی لۆزان

QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌راست | [کتبخانه‌ی pdf](#)

کاتی تۆمارکردن: 2022-08-09

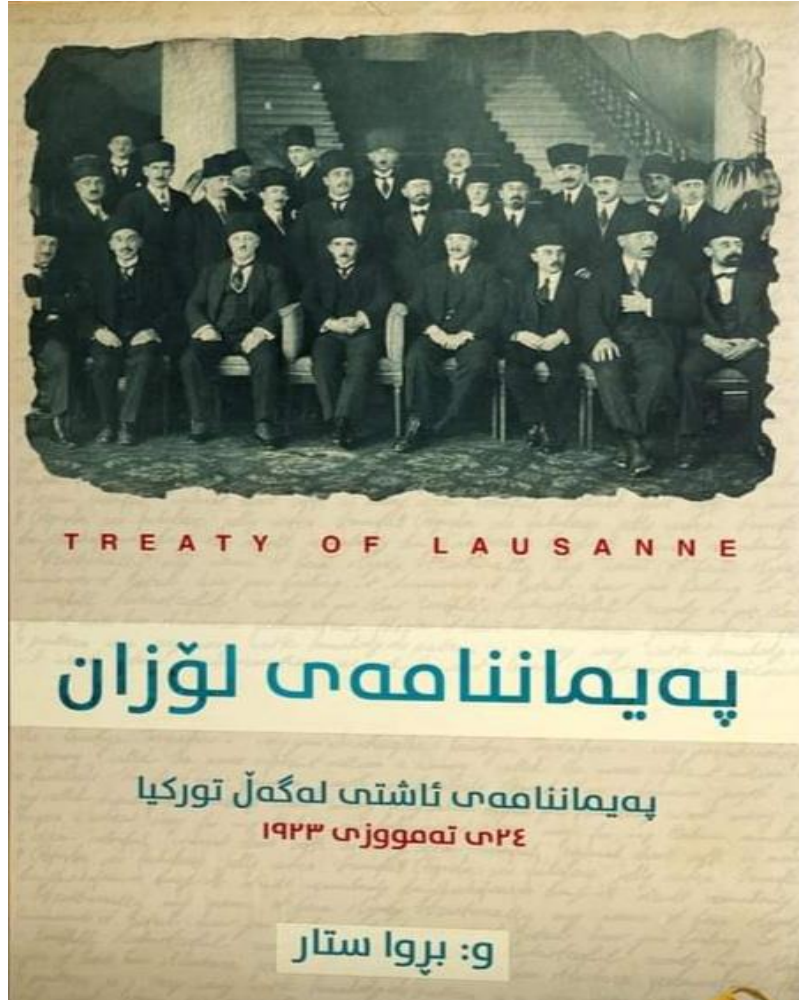
ناوی تۆمارکار: شه‌نه ئه‌حمه‌د

پۆل: په‌رتوو‌کخانه

بابه‌ت: 3

په‌یماننامه‌ی لۆزان؛ په‌یماننامه‌ی ئاشتی له‌گه‌ڵ تورکیا

[20230712101335506048=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230712101335506048)

ناونیشانی په‌رتوو‌ک: په‌یماننامه‌ی لۆزان؛ په‌یماننامه‌ی ئاشتی له‌گه‌ڵ تورکیا، 24 تهمموزی 1923

بابه‌تی په‌رتوو‌ک: ته‌واوی ده‌قی په‌یماننامه‌ی لۆزان

ناوی وه‌رگێڕ: پروا ستار

وه‌رگێڕدراو له‌ زمانی: عه‌ره‌بی

سالی چاپ: 2023

ژماره‌ی چاپ: چاپی یه‌که‌م

[1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلێنی ناوه‌رۆک: به‌نگه‌نامه‌یی

پۆلێنی ناوه‌رۆک: دۆزی کورد

جووری دۆکومینت: وه‌رگێڕدراو

جووری وه‌شان: چاپکراو

زمان - شپوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست

فایلی PDF: نه‌خێر

فۆلدهره كان: رېكه وتننامه ی لۆزان

ولات: باشووری كوردستان

وه رگېردراوله زمانى: عهره بې

:QR Code

سه رچاوه كان

[1] تۆرى كۆمه لایه تی | كوردی ناوه راست | [تۆره كۆمه لایه تسیه كان؛ توبتېر؛ توبق \(بروا ستار\) رۆژی 2023-07-09](#)

كاتی تۆمارکردن: 2023-07-12

ناوی تۆماركار: شادی ئاكۆپی

پۆل: په‌رتوو‌کخانه

بابه‌ت: 4

لۆزاننامه - وهشانی 1

[20230210204434465656=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

ناونیشانی په‌رتوو‌ک: لۆزاننامه

له سه‌د سه‌له‌ی لۆزاندا، تابه‌ته به‌و بابه‌تانه‌ی که رێکخراوی کوردیپیدیا په‌یوه‌ندیدار به‌ رێککه‌وتنه‌نامه‌ی لۆزان و لیکه‌وته خراپه‌کانی بۆ سه‌ر کوردستان و کورد، ئه‌رشیفی کردوون.

ئهم باینه‌ره، سه‌ره‌نجه‌می کاری به‌رده‌وامی چهند سه‌له‌ی ئه‌رشیفوانانی کوردیپیدیا په‌ به‌بلا‌کردنه‌وه‌ی ئهم به‌ره‌مه‌ کوردیپیدیا هه‌یج ده‌ستکه‌وتنی ماددی په‌یداناکات. تکایه له‌ کاتی سووده‌رگرتن له‌م باینه‌ره له‌ تۆزینه‌وه و نووسینه‌کانتاندا، ئاماژه به‌ ناوی ئهم باینه‌ره، ژماره‌ی وه‌شان، سالی ده‌رچوون و کوردیپیدیا بکه‌ن.

چۆری چاپ: دیجیتاڵ

ده‌زگی په‌خش: رێکخراوی کوردیپیدیا

سالی چاپ: 2023

ژماره‌ی چاپ: 1

ئه‌رشیفوانانی به‌شداربوو له‌م به‌ره‌مه‌دا

1. هه‌ژار کامه‌لا؛ 2. راپه‌ر عوسمان عوزیری؛ 3. سارا کامه‌لا؛ 4. ئاراس حسۆ؛ 5. هاوڕێ باخه‌وان؛ 6. سه‌ریاس ئه‌حمه‌د؛ 7. ئه‌فین ته‌یفوور؛ 8. به‌ناز چۆلا؛ 9. سروشت به‌کر؛ 10. شه‌نه ئه‌حمه‌د؛ 11. رۆژ هه‌ژار؛ 12. زریان عه‌لی؛ 13. رۆژگار که‌رکوکی؛ 14. زریان سه‌رچناری؛ 15. هومام تاهیر

تابه‌ته‌مه‌ندییه‌کانی بابته

- پۆلىنى ناوەرۆك: بىبلوگرافيا
پۆلىنى ناوەرۆك: بەنگەنامەي
پۆلىنى ناوەرۆك: دۆزى كورد
پۆلىنى ناوەرۆك: مېژوو
پۆلىنى ناوەرۆك: رامبارى، جىئوپۆلىتىك و پەيوەندىي ئىودەولەتى
جۆرى دۆكومېنت: زمانى يەكەم
جۆرى وەشان: دىجىتال
زمان - شىوہزار: فرەزمان
فایلى PDF: بەلى
فۆلدەرەكان: مېژووى ھاوچەرخ
فۆلدەرەكان: رېكەوتنامەى لۆزان
فۆلدەرەكان: كېشەى كەرکوك
QR Code:

سەرچاوەكان

كاتى تۆمارکردن: 2023-02-10

ناوى تۆماركار: ھاورى باخەوان

پۆل: کورته‌باس

بابهت: 5

103 سانه‌ی سیفه‌ر و سه‌دسانه‌ی لۆزان، له ئاسانکاریه‌وه بۆ وێرانکاری

[20230704181201503455=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

ناوێشانی بابته: 103 سانه‌ی سیفه‌ر و سه‌دسانه‌ی لۆزان، له ئاسانکاریه‌وه بۆ وێرانکاری
ئاماده‌کردن: عارف باوه‌جانی

میژووی هه‌ردوو په‌یماننامه‌ی سیفه‌رو لۆزان به‌شێکی زۆری ماده‌ و ناوه‌رۆکه‌کانی گریډراوه به‌ نه‌ته‌وه‌ی گه‌ره‌ی کورد و سنووری کوردستانه‌وه، که‌ چۆن له‌ هاوپه‌یماننامه‌ی سیفه‌ر ئاسانکاری بۆ کورد و زۆریه‌ی نه‌ته‌وه‌کان کرا. پێچه‌وانه‌که‌شی چۆن له‌ لۆزان خاله‌کانی سیفه‌ر به‌ زیانی گه‌لی کورد هه‌له‌وه‌شێندراوه‌وه.

“هاوپه‌یماننامه‌ی سیفه‌ر”

به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌ ئیمه‌ی کورد نه‌ته‌وه‌یه‌کی زیندوو په‌سه‌نین له‌ خۆره‌ه‌لاتی نافین. له‌ روی جینه‌تیکیه‌وه‌ له‌ په‌گ و ریشه‌ی فارس و تورک و عه‌ره‌ب نین و زۆر جیاوازی له‌وان. نه‌ که‌مینه‌یه‌کی نادیارین له‌ گوشه‌یه‌کی بچووک جۆغرافیای خۆره‌ه‌لاتی ناوه‌راستدا، تا میژوووش به‌ که‌می باسما بکات یا پشتگوێمان بخت. هه‌ر بۆیه‌ ئاو له‌هه‌ر جۆره‌ رێکه‌وتننامه‌ و په‌یماننامه‌ و گۆانکاریه‌کی میژووپی له‌ خۆره‌ه‌لاتی نافین، که‌ له‌ سه‌دان ساڵ پێشه‌وه‌ روویدا، یا له‌ سه‌دان ساڵ پاشتریش رووبدات، گه‌لی ئیمه‌ له‌و میژوووانه‌ به‌ زه‌قی دیاوه‌ روۆی کاربگه‌ریشی هه‌یه‌.

“په‌یمانی سیفه‌ر چۆن بوو. سیفه‌ر کام شوینه‌وه‌ له‌ جیه‌وه‌ هاتوه‌؟”

سیفه‌ر شارۆچکه‌یه‌کی جوانی فه‌رانسه‌یه‌ که‌ 45 خوو له‌ که‌ به‌ ئوتۆمبیل له‌ پارێسی پایته‌ختی ئه‌و وڵاته‌وه‌ دووره‌. که‌ له‌و کاته‌دا ده‌سه‌لاتداران و خاوه‌ن بریارانی چه‌ندین وڵاتی زله‌پێزی جیهانی، ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی شه‌ری یه‌که‌می جیهان له‌و شوینه‌ کۆبوونه‌وه‌. به‌ مه‌به‌ستی تاوتوێکردنی ئاکامی چوارسالی شه‌ره‌که‌. ئیتر له‌ ئاکامی کۆتایی رێکه‌وتننامه‌یه‌کیان وه‌ک په‌یمانی سیفه‌ر له‌و شارهدا واژۆکرد. ئیتر به‌و هۆیه‌وه‌ ناوی سیفه‌ر بوو به‌ ناویکی میژووپی له‌ ئاست جیهاندا.

سێ مانگی ماوه‌ بۆ سه‌دوسی ساڵ پێش واته‌ له‌ 10/ 8 / 1920 په‌یماننامه‌یه‌کی گرنگی میژووپی له‌ شاری سیفه‌ری فه‌ره‌نسا که‌ ناسناوی په‌یماننامه‌ی سیفه‌ری بێدرا، له‌نیوان چه‌ند وڵات و ئیمپراتۆریکی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ واژۆکرا. له‌و هاوپه‌یمانیه‌ که‌ ئه‌وه‌ی میژوو باسی له‌ هیندی که‌ له‌ ناوی وڵاته‌کان کردوه‌، ئاماژه‌ به‌ ده‌وله‌ت و ئیمپراتۆریه‌که‌ی خه‌لافه‌تی عوسمانی، و ده‌وله‌تانی دیکه‌ی هاوپه‌یمانی له‌نیوان به‌ریتانیا و کۆماری فه‌ره‌نسا و چه‌ند ده‌وله‌تێکی دیکه‌ی ناو ئه‌و هاوپه‌یمانیه‌ کراوه‌. ئه‌و هاوپه‌یمانیه‌ که‌ میژووی تورکه‌کان به‌ هاوپه‌یمانی مه‌ترسیه‌یه‌کانی له‌ ناوچوونی ده‌سه‌لات و پێگه‌ی عوسمانی باسی ده‌که‌ن، له‌ کۆی پێوانه‌ی سنووری ده‌سه‌لاته‌که‌ی ئیمپراتۆری عوسمانی، لانی که‌می 33% ئه‌و سنووری ده‌سه‌لاته‌که‌یان له‌ ناوچه‌کانی کوردستان بووه‌، که‌ ئه‌وانیش داگیران کردبوو.

ئه‌گه‌ر ده‌چینه‌ ناو ورده‌کاری ئه‌و هاوپه‌یمانیه‌ و دابه‌شکردن و دیاریکردنی هیندی سنوور بۆ وڵاتانی که‌ ئیستا خۆیان به‌ زه‌به‌لاح ده‌زانن، بۆمان روونده‌بێته‌وه‌ که‌ نه‌ پانتایی ئه‌رزبان و نه‌ سه‌رژمێر و نه‌ پیت و به‌ره‌که‌تی سه‌ر خاکه‌که‌یان، ناگاته‌ یه‌ک به‌شی داگیرکاری کوردستان.

به‌داخه‌وه‌! یا ده‌کریت بلێن له‌ که‌م شانسی کورد له‌ ناو گریکوێره‌کانی میژوودا، له‌و دابه‌شکردن و سنوور دیاریکردنه‌شدا، کورد هه‌ر به‌ ده‌وله‌تی سه‌ربه‌خۆ دیاری نه‌کراو. به‌لام له‌ چه‌ند ماده‌یه‌ کدا ناپاراسته‌وخۆ رینگه‌ ئاسانی بۆ کرا، به‌ ئاماژه‌ یا چرای سه‌وز، چی بۆ میژووی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ی کوردستان، یا سه‌رده‌مانی پاشتری گه‌لی کورد هه‌لکرا، که‌ به‌داخه‌وه‌ سه‌دوسی ساڵی تێپه‌رکرد و هه‌نگاوی پێویستی بۆ نه‌نرا.

به‌ شێوه‌ی خواره‌وه‌ ئاماژه‌ به‌ ماده‌کان و ئاسانکاریه‌کان ده‌که‌ین:

له‌ سه‌ر بریاری ئه‌و هاوپه‌یمانیه‌، به‌ندیک له‌ ژیر ناوی به‌ندی 62 به‌و سه‌ربه‌ره‌ستی لێژنه‌یه‌کی دیاریکاری پێوه‌ندیدار به‌و به‌نده‌وه‌، په‌سه‌ند ده‌کریت، بۆ چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌ی کورده‌کان، که‌ نوێنه‌ری 3 وڵاتی گرنگی وه‌ک به‌ریتانیا و فه‌ره‌نسا و ئیتالیا له‌و لێژنه‌یه‌ ده‌بن. ئه‌و سنوورانه‌ی که‌ ئه‌و لێژنه‌ له‌و 100 ساڵ پێشه‌ ئاماژه‌یان پێکردوه‌وه‌، هه‌موو سنووری کوردستانی مه‌زنی تا سنووری ئه‌رمه‌نستان ده‌گه‌ته‌وه‌. دوا‌ی چه‌ندین مانگ و چه‌ندین دانیشتی دیکه‌، که‌ کوردیش تێیدا به‌شدار بووه‌، زیادکردنی چه‌ند به‌ندی دیکه‌ی، وه‌ک به‌ندی 63 و 64 لێکه‌وتوه‌ته‌وه‌.

مخابن ئه‌و شانسه‌ هه‌ر به‌ر کورد نه‌که‌وت و ئه‌و کاره‌ش به‌ ده‌سیسه‌ی عوسمانیه‌کان و تورکه‌کان، وه‌ که‌مه‌ترخه‌می و خه‌منه‌خۆری زله‌پێزی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ تیکچوو.

هۆکاره‌ به‌رچاوه‌ که‌ش که‌ تورکه‌کانی ته‌واو ترساندبوو، ئه‌ویش له‌ به‌ندی 64 دا بوو، که‌ له‌و به‌نده‌دا ره‌زامه‌ندی تێدا درابوو، واته‌ به‌و شێوه‌ ئه‌و خاله‌ په‌سه‌ندکرا، که‌ ئه‌گه‌ر زۆریه‌ی گه‌لی کورد له‌ چوارچێوه‌ی ئه‌و سنووره‌ی، که‌ به‌ سنووره‌کانی په‌سه‌ندکاری به‌ندی 62 دا دیاریکرا، له‌ پاش ماوه‌یه‌کی دیاریکرا، که‌ هیندی که‌ له‌ سه‌رچاوه‌کان ئاماژه‌ به‌ ماوه‌ی سالیکی و هیندی دیکه‌ش ئاماژه‌ به‌ 2 ساڵ له‌ ماوه‌ دیاریکراوه‌ که‌ ده‌که‌ن. بیانه‌ویت و داوای سه‌ربه‌خۆی له‌ کۆمه‌له‌ی نه‌ته‌وه‌کان بکه‌ن و له‌ ژێر ده‌سه‌لاتی تورکیا جیا‌بهنه‌وه‌، ئه‌وا مافی خۆیان و یاساییه‌ و رینگه‌ پێدراوه‌ که‌ ده‌وله‌تی خۆیان پاگه‌یه‌ن.

هەر بۆیه تورکه کان چی وهک خه لک و چی وهک دهوله ته کهش به هیچ شیوهیه ک ئەو مافه یان بۆ گه لی کورد پی ئەزم نه ده کرا. تا سه ره نه نجام هه ولتیک زۆریان له رینگه ی به خشی نی ئەرزو ئاو مادیه وه خسته گهر، ئەو هاوپه یمان نامه یان گۆری و په یمان نامه شوومه که ی لۆزانیان بۆ دامه زرانده. واته له 1923 له شوپنی سیفه ر دامه زرانده.

ئیتیر له و کاتوه رینگه ی یاسایی له درووستبوونی دهوله تی کوردی ئاستهنگی تیکهوت، و داگیرکاری و سته می داگیرکه ران بۆ سه ر گه لی کورد له هه موو به شه کان په ره ی سه ند.

به لام ئیمه کاتیک میژوو شایه تیمان بۆ ده دات که 103 سال پیش، بۆ ولات و ئیمپراتۆره گرنگه کانی ناوچه حسابی زۆرمان له سه ر کراوه، بۆ ده بیت دوا ی سه د وسی سالی ش هه ر به گوومانه وه و سارد و سړی و ترسه وه باس له مافی سه ره بخۆپی گه له که مان بکه ین.

نه وه ی ده یان سالی دیکه به تووندی به ر په خنه مان ده گرن و لیمان ده پرسن، باشه ئەوانه ی سه د سال پیشووتر که ئە گه ر زۆر ئەزموون و شاره زاییان نه بوو، ئە ی نه وه و تیکۆشه رانی سالانی 2000 هه زار بۆ سه ره وه کان بۆ نه یان توانی له وه هه موو گۆرانکاریانه هه لیک بقوژنه وه.

له 2017-09-25 که هه لیک میژووی گرنگ له باشووری کوردستان هاته ئاراهه، وێری ئەوه ی که 93% خه لک به دهنگی به لی و به خرۆشه وه به دهنگ ئەو پرۆسه گرنگه وه هاتن، ئەویش جێبه جێکردنی پرۆسه ی ریفرا ندۆم بۆ باشووری کوردستان بوو. که چی ئەوهنده ی لایه ن و هیندیک به ناو روونا کبیری کورد، تا ئیستاش لۆمه ی ئەو ریفرا ندۆمه ده کهن، ئەوهنده له داگیرکه رانی کوردستان نایه ستین. هیندیک ده لێن ئەو ریفرا ندۆمه وایکردوه که بووچه نه ماو، وه ک ئەوه ی وایت ئەو هه موو میژووی خه با تی کوردستان، ته نیا له پینا و مووچه و پاره بووه که داگیرکه ران بۆ مان بنێرن.

یا هیندیک ده لێن ئە گه ر ئەو ریفرا ندۆمه نه بایه، که رکوک و ناوچه کانی دیکه له ده ست نه ده دران، له حالیکدا ئەو ناوچه ته نیا له سه رده مانی هاتی داعش بۆ ماوه یه کی که م ده س کورد که وتبوونه وه. هه موو به لگه و لیدوانه کانی به رپرسیانی ئیترقی شایه تی له وه ده دن، که ریفرا ندۆم بکرایه یا نه کرایه، ئەوان له پاش شه ری داعش هیزه کانی خۆیان به پشتیووانی و رینمایی ته وای ئێران ده هینایه وه بۆ ئەو شوینانه، ئەو گێچه له یان هه ر به گه لی کورد ده کرد.

به و هیوا یه که گه له که مان به و هه موو روودا وانه ی له میژوودا تووشی ده بن، له ویستی سه ره یه خۆپی نه کشینه وه و کۆلنه ده ن، و بگه ره فشاره نیونه ته وه یه یه کان بۆ به ده سته ینانه وه ی ئەو مافه ره وایه هه ر له سه ر ماده کانی 62 و 63 و 64 ی په یامانه ی سیفه ری سالی 1920 دووباره به یینه وه، ناو کۆر و کۆبوونه وه ی نه ته وه یه گرتووه کان و ریکخراوه گرنگه کانی جیهان. "هاوپه یمانی لۆزان"

وه ک با سمان کرد که هاوپه یمانی لۆزان له به رزه وهندی به هیز مانه وه ی تورکیا بوو له ناوچه که و ده سته به سه ردا گرتنی چه ندین ناوچه ی کوردستان. چرکدرنه وه ی هه وله دپلۆماسی و سه ربازی و ئابووری به کانی تورکیا، بۆ دۆزینه وه ی بنچینه یه کی به هیزه له پیش له تیه په رنه بوونی سه د ساله ی په یمان نامه ی لۆزان. چوون به پی هیندی له یاسا نیوده وله تیه یه کان، ئە گه ری ئەوه هه یه که هه ر سه د سال جاریک پێدا چوونه وه به هاوپه یمان نامه کانی پێشوودا بکریت. ئەمانه هه موو به لگه ی ئەوه ن که میژووی کۆتایی هاتن به سه د ساله ی لۆزان نزیکه بووه ته وه. بیکوومان تورکیا ترسی ئەوه ی لاینیشتووه، که ولاتی ئوروپایی و ئەمریکایی و هیندیک له ولاتی عه ره بیه ی به ته وای ئەو په یمان نامه به هه لوه شیننه وه. له وانه یه بیر له دارشتنه وه ی دیزاینیکی نویتیر بۆ ناوچه که بکریته وه. له و دارشتنه نوییه شدا ده سه لاتی تورکیا به سه ر ناوچه کان که داگیر کردوون که مکریتته وه.

"په یمانی لۆزان چۆن بوو. لۆزان کام شوینه و له چییه وه هاتووه؟"

لۆزان یه کیکه له شاره جوانه کانی ولاتی سویره یه، که دانیشتووانی له به شی فه رانس ی زمانه کانی سویره یان. به لام ئەو شاره جوانه میژووییه کی ناشیری به دزی گه لی کورد و چه ند نه ته وه ی دیکه ی تیدا تۆمار کراوه. له به ر ئەوه ش بیستی ئەو ناوه بۆ ئیمه ی کورد خۆش نییه.

هه ر له پاش ریکه وتن نامه ی سیفه ر، تورکه کان هه ولتیک زۆریاندا که لۆبیکه ری بکه ن، بۆ هه لوه شانده وه ی سیفه ر. بۆیه له پاش هه ولتیک زۆریان توانیان سه رکه وتن به ده ست بێن، ئەو په یمان نامه یه ی به ناوی لۆزان که 24 ی ته ممووزی 1923 بینه ئاراهه، و له ئاکمدا له ناوچه ی شاتۆ دو رومی نی شاری لۆزان ئیمزاکرا. به و شیوه یه ئاواته کانی کوردی تا ئیستاش که سه د سال نزیک ده بیته له به یندا، به لام له و 100 ساله شدا کوردانی خۆراگر کۆلیان نه داوه و هه ر به شوین به ده سته ینانه وه ی مافه کانین له تیکۆشاندا ن.

فرت و فیلی تورکه کان له په یمان نامه ی لۆزان: له و کاتهدا نه هاتن به ئاشکرا بلێن مه به ستمانه که زیان به ده سته که وته کانی گه لی کورد بگه یه نین. هاتن به بیانووی ریکۆشکردن و ئاسانکاری له باسکردن و چاره سه رکردنی کیشه کانی نیوان تورکیا و یۆنان و به سته ریکه وتنیک نوێ ئاشتی، ده ستیان پیکرد. به ولاتی به شداریان وا گه یاندبوو که گوا یا په یمان نامه ی سیفه ر و ماده کانی ناو ئەو هاوپه یمانیه ئاستهنگی بۆ ئاشتی نیوان تورکیا و یۆنان درووست ده کات. بۆیه توانیان به و شیوه یه ره زامه ندی چه ند ولاتیک بۆ په یمان نامه ی لۆزان کۆکه نه وه و بیکه جیکه ره وه ی سیفه ر.

"کورد ده بیت چی بکات؟"

زۆریک له چاودێران و نووسه رانی بیانی و دوستی کورد، پێیان وایه په یمانی سیفه ر ئەو په یمانه بوو که نه ته وه ی کورد نه ییتوانی بۆ خۆی ببقوژیتته وه و مافه کانی خۆی تیدا به ده سته ینینت و جیهانیشت دانی پێدا بنیت. که وایت ده بیت نه ته وه ی کورد زۆر

وریا بێت لهوهی که دیسانهوه تورکیا به چه نندین رینگه و حیلە دیکهوه، له ئاست ناوچه کهوه ههروهها ولاتانی دهرهوه، له رینگه ی به لۆبیکههری و نمایش هیزهوه، بۆ مانهوهی پهیماننامهی لۆزان دهستی پێ کردووهتهوه. پێویسته دیپلوماسییهتی گهلی کورد له ئاست جیهاندا بکهوئته جوولنهوه بۆ ههلهشاندنهوهی پهیماننامهی لۆزان، جیهان لهوه پهلهاقه مهبهستداری تورکیا زیاتر ئاگاداریکهنهوه. پێویسته یه گگرتوانه وخهمخۆروانه، کار بکهن له رینگه ی ولاتانی دۆستی نهتهوهی کوردهوه، بۆ درووست کردنی پهیماننامهیهکی نوێتر، که مافهکانی سهربهخۆی ئیمه ی تیدا ببینرێتهوه، نه کهوینهوه نیو ههلهی چهند بارهبوونهوهی میژوو، قهدهری نهتهوه کهمان نهخهینهوه سه دسالی دیکه.

سه رچاوهکان:

- 1- کوردهکان نووسینی: هسه ن ئه رفه ع. وه رگێرانی حامید گه وهه ری.
- 2- کوردستان و کورد. نووسینی: د عه بدولرهمانی قاسملوو.
- 3- په رتووکی کوردستان و ستراتیژی دهوله تان، له نووسینی حسین مه ده نی،
- 4- ههنگاههکان به رهو سه ربه خۆی: نووسینی عارف باوه جانی.
- 5- کوردیپیدیا و ویکیپیدیا. [1]

تایبه تهمه ندییه کانی بابته

پۆلێنی ناوه رۆک: دۆزی کورد

پۆلێنی ناوه رۆک: رامیاری، جیۆپۆلیتیک و په یوه ندی نیوده وله تی

جۆری دۆکومینت: زمانی یه که م

جۆری وه شان: دیجیتا ل

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: ریکه وتننامه ی لۆزان

ولات: باشووری کوردستان

QR Code:

سه رچاوه کان

[1] مائه پهر | کوردی ناوه راست | [مائیه ری جوی کورد - 2023-07-04](#)

کاتی تۆمارکردن: 2023-07-04

ناوی تۆمارکار: رۆژگار که رکووکی

پۆل: کورتەباس

بابەت: 6

ئەنجامنامەى كۆنفرانسى نۆونهتەوهى لۆزان ئاشكرا دەكریت

[20230708112324504717=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

ئەنجامنامەى كۆنفرانسى نۆونهتەوهى لۆزان ئاشكرا دەكریت

08.07.2023

كۆنفرانسى نۆونهتەوهى بە كۆمەلەىك راسپاردە كۆتايى ھات، ديارترينيان پېناسە كوردنى سىستەمى نەتەوهى ديموكراتىكە ۋەك چارەسەرئىك بۆ كېشە كانى ھەرئىمە كە، لە گەل پاراستن و دانپىنانى نۆودەولەتە بە ئىدارەى خۆبەرئۆپە بەرى. پاش دوو رۆژ لە گەفتوگۆ و راگۆرپىنە ھە، ناوھندى لىكۆلئىنە ھەى ستراتىژى رۆژاوا، بە خۆئىندە ھەى راگە ياندرەوى كۆتايى كۆنفرانسە كە، كۆتايى بە كۆنفرانسە كەى ھىنا بە ناوئىشانى "لۆزان: راستكردنە ھە و پرسە كانى ئارامى و ئاسايىشى ھەرئىمى". راگە ياندرە ھە كە بە زمانى كورد لەلايەن رۆژنامە ھەوان ئامارا باوەر و بە زمانى كوردى لەلايەن ئەندامى ناوھندى لىكۆلئىنە ھەى ستراتىژى رۆژاوا، راكان شىخى، خۆئىرايە ھە و تىيدا ھاتو ھە:

ناوھندى لىكۆلئىنە ھەى ستراتىژى رۆژاوا لە 6-7 ى تەمموز كۆنفرانسىكى نۆونهتە ھەى سازكرد بە ناوئىشانى "لۆزان: راستكردنە ھە و پرسە كانى ئارامى و ئاسايىشى ھەرئىمى" كە تىيدا 200 كەس لە پارتە جياوازە كان و ئە كادىمى و تەفگەرى ژنان و جفاكى مەدەنى و رۆشنىر و چالاكان و ياساناسان لە رۆژاوا و باكور و رۆژھەلاتى سووریا و بەشە كانى كوردستان و رووسیا و ولاتە عەرەبىيە كان و جىھانە ھە بەشداربوون.

بە يىي ئەنجامنامە كە كە بلاوكرايە ھە، بەشداربووان دووپاتيان كردە ھە، بەيماننامەى لۆزان ناوئارە بەيماننامەى ئاشتى، بەلام ئاشتى و سەقامگىرى بۆ گەلان نەھىنا، بەلكو رەوايەتى دا بە قېكردنى گەلان و كەلتورە كان، ۋەك راگە ياندرى شەرئىك بوو بەھۆى ئاكامە كانى دەولەت نەتە ھە، ئەم بەيماننامە يە رىخۆشكەر بوو بۆ چەندىن رىككەوتنى ئەمنى لەنئىوان دەولەتانى ھەرئىمە كە و ھەبوونى كورد و ناسنامە و كەلتورە كانى ھەرئىمە كەى كرده ئامانج، لە رىگەى ئۆپە راسپۆنە كانى ئەسىملاسيۆنى نەتە ھەى و گۆرپىنى دىمۆگرافى و تىرۆرى سىياسى و ساختە كوردنى راستىيە مېژوو بىە كانە ھە.

ھەر ھە ھە ھە روونكرە ھە ھە، قەيرانە سىياسى و ئابوورى و ئەمنىيە كانى ھەرئىمە كە بەرەنجامى ئەو سىياسەتانەن كە پشتيان بەم بەيماننامە يە بەستو ھە پىناو سەپاندى دەسەلاتى ستمەكارى و كۆكردنە ھەى سامان و قېكردنى گەلان رەسەنى ھەرئىمە كە، لەسەر ئەم بناغە يە، بەشداربووان گەيشتنە كۆمەلەىك راسپاردە و داواكارى كە دەكرىت پرسى كورد چارەسەر بكت و رىچكەى ئارامى و ئاسايىشى ھەرئىمى راست بكتە ھە. ئەنجامنامە كە بەم شۆپە يە:

1- بەيماننامەى لۆزان پاش سەد سال لە واژۆكردنى، نەيتوانى ئاشتى و ئارامى ھەرئىمى بەدى بەئىت، دەولەتانى پارتزەرى ئەم بەيماننامە يە، پىنۆستە ئەم رىچكە يە راست بكتە ھە و كىشە كان چارەسەر بكتە، چىتر پشتىووانى ئەو دەسەلاتانە نەكەن كە بەيماننامە كە دەخەنە خزمەتى بەرژو ھەندى تايبەتى خۆيان و ھىز لەم دەولەتانە ھەردە گرن بۆ چەوساندنە ھەى گەلى كورد.

2- پالپىشت بە بەيماننامە كانى مافى مرۆف و بەيماننامەى نەتە ھە يە كگرتو ھە كان، دەبىت دەولەتە كارىگەرە كانى سىياسەتى نۆودەولەتە پابەندى ئەم بەيماننامە بىن و دان بە پرسى كورددا بنىن، مافى كورد بپارزىن لە خۆبەرئۆپە بردنى كاروبارە سىياسى و

- کهلتوری و ئابووری و جفاکی و ئەمنییەکان لە چوارچێوەی پەیماننامەییەکی نەتەوویی لە گەڵ دەولەتانی دابەشکەری جوگرافیای کوردستان.
- 3- پێویستە هێزە کوردستانییهکان هەماهەنگی بکەن و وزە سیاسی و ئابووری و سەربازییهکانیان بێخەنە گەر لە پێناو پاراستنی گەلی کورد لەو ئۆپەراسیۆنی قێکردنە سیستەماتیکەیی رۆبەرۆوی دەبێتەوه، ئەمەش پێویستی بە پەیماننامەییەکی نیشتمانی کوردییە و دەبێت هەموو پابەندی بێن بە پێرە چاوەکردنی جیاوازییه هزری و سیاسییەکانیان، ئەمەش پێویستی بە سازدانی کۆنگرەیی کوردستانی بە زووترین کات.
- 4- گەلی کورد، گەلیکی رەسەنە و لەسەر خاکە میژووییەکی دەژی، پێویستە دەولەتانی دابەشکەری جوگرافیای کوردستان چاوبخشێننەوه بە سیاسەتەکانیان دژی کورد، دانبنێن بە مافی کورد لە ژبان و ئیدارەیی خۆبەرێوەبەری دیموکراتیک یان فیدرالیزی دیموکراتیک لە بەرپەرەکردنی کاروبارەکانیان لە چوارچێوەی جوگرافیای خۆیاندا.
- 5- نەتەووی دیموکراتیک وەک هزر و فەلسەفەیک لە ئێو ئیدارەیی خۆبەرێوەبەری بەرجەستە بووه، وەک چارەسەرێک خۆی سەلماندووه بۆ پرسی ئاشتی هەرێمی و پاراستنی کەلتورە دێرینەکانی هەرێمە کە لە توندرووی تیرۆریستی و پرگارکردنی مرۆف لە کۆتوبەندەکان، ئەوێش لە رینگەیی ئەزموونی ژبانی نیو باکوور و رۆژەلانی سووریا لەسایە ئیدارەیی خۆبەرێوەبەری.
- 6- جەختکردنەوه لە دانپانانی نێودەولەتی بە ئیدارەیی خۆبەرێوەبەری باکوور و رۆژەلانی سووریا، کە رەواییەتی یاسایی و ئەخلاقی خۆی وەرەگرێت لە رینگەیی دامەزرێوە خزمەتگوزاری و سیاسی و سەربازییهکانەوه و گونجاوه لە گەڵ یاسا گشتییە نێودەولەتییهکان.
- 7- بەرەوامی هێزە فاشیستییهکان لەسەر گەلی کورد لە چوار پارچەیی کوردستان، درێژدانه بە پەیماننامەیی لۆزان کە رەواییەتی دا بە کوشتن و ئاواوەکردنی گەلی کورد لەسەر دەستی دەولەت نەتەووەکان.
- 8- بەشداران رۆونی دەکەنەوه، دۆزمنانی گەلان پابەندی هیچ یاسا و پەیماننامەییەکی نێودەولەتی ناین، بۆیە داوا دەکەن دەولەتان میکانیزمیک بدۆزنەوه بۆ ناچارکردنیان بە پابەندبوون بەم یاسا و پەیماننامە نێودەولەتییانە.
- هێزی خۆدی گەلان تاکە چارەسەر بۆ تیبەراندنی ئاکامەکانی لۆزان و پرێگری لە هەر پەیماننامەییەکی ستمکارانە دەرەق بە گەلانی هەرێمە کە.
- 9- بۆیە بەشداریی کۆنفرانس داوا دەکەن، کۆمەلگەیی نێودەولەتی هەموو دامەزرێوە پەيوەندیدارووەکانی بەرپرێسیار بکات بەرانبەر سیاسەتی پەراوێزخستن و نکۆلی و کۆمەلکۆزی دژی گەلان، پێویستە کۆمیتەیی ماف و لایەنە پەيوەندیدارەکانی باکوور و رۆژەلانی سووریا، رەچاوی ئەم راسپاردانە بکەن و بێگەیهنن بە لایەنە نێودەولەتییه پەيوەندیدارەکان [1].

تایبەتمەندییهکانی بابەت

- پارت / لایەن: هێزەکانی سووریا دیموکرات - ه. س. د
- پۆلێتی ناوهرۆک: دۆزی کورد
- جۆری دۆکومێنت: زمانی یە کەم
- جۆری وەشان: دیجیتالی
- زمان - شیۆزار: کرمانجی ناوهراست
- شار و شارۆچکەکان: حەسە کە
- فۆلدهرهکان: رێکەوتننامەیی لۆزان
- ولات: رۆژئاوای کوردستان
- QR Code:

سەرچاوهکان

[1] مائپەر | کوردی ناوهراست | rojnews.news

کاتی تۆمارکردن: 2023-07-08

ناوی تۆمارکار: کاکۆ پیران

پۆل: کورته‌باس

بابهت: 7

بۆ له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌م ده‌وله‌ت بۆ کورد دروست نه‌کرا؟

[20220602154329415930=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

بۆ له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌م ده‌وله‌ت بۆ کورد دروست نه‌کرا؟
رۆلی مه‌یجهر نۆئیل له‌دامه‌زران و گه‌شه‌کردنی حکومه‌تی کوردستان له‌کۆتای 1918 و سه‌ره‌تای 1919

دیاره‌ مێژوو به‌کیکه‌ له‌و زانسته‌ کۆمه‌لایه‌تیانه‌ی ئاسان نییه‌ پێککه‌وتنی ته‌واو دروستی بیروباوه‌ره‌ جیاوازه‌کانی له‌سه‌ر بکری، به‌لام تا زیاتر نه‌ینیه‌ی کانی قو‌ناغیکی تایبه‌ت و حه‌قیقه‌تی رووداوه‌کانی بدۆزینه‌وه‌ و ئاشکرا بکری، هاوکات به‌ سه‌رنجی زانستانه‌ تو‌نێنه‌وه‌یان له‌سه‌ر بکری، ئه‌وا ده‌شی زۆرتین خه‌لکی هۆشیاری زانسته‌په‌روه‌ر به‌ده‌وریدا کۆبینه‌وه‌. دوا‌ی برانه‌وه‌ی جه‌نگی یه‌که‌می جیهانی، یه‌کیک له‌ رووداوه‌ هه‌ره‌ سه‌رکییه‌کان له‌رۆژه‌لاتی ناوه‌راست، ئه‌وه‌ بوو به‌ ده‌ستپێشکهری ده‌وله‌تی به‌ریتانیا، حکومه‌تی بۆ کورد دامه‌زرا، له‌و باره‌یه‌وه‌، مه‌یجهر ولیه‌م ئیدۆرد نۆئیل له‌سه‌ر دامه‌زران و گه‌شه‌کردنی حکومه‌تی کوردستان، رۆل و کاریگه‌ری راسته‌وخۆی هه‌بوو، ئه‌م باسه‌ به‌ گه‌رانه‌وه‌ بۆ قو‌ناغه‌که‌ و خسته‌ن‌ه‌رووی کۆمه‌لایه‌تی به‌لگه‌نامه‌ی نه‌ینی و بلاونه‌کراوه‌، له‌لایه‌که‌وه‌، هه‌له‌ده‌دا به‌شیک له‌پراستییه‌کان و واقیعی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ زیاتر ئاشکرا بکا و که‌لێنیک له‌ مێژووی تازه‌مان پربکاته‌وه‌، له‌لایه‌کی دیکه‌وه‌، به‌و هیوایه‌ی مێژوو نه‌کرێته‌ قوربانی نیوان حه‌ز و ئاره‌زووی لایه‌نگران و نالایه‌نگران.

پیشه‌کی

له‌چه‌رخێ نۆزده‌ و سه‌ره‌تای چه‌رخێ بیسته‌م، گه‌ران و پشکنینی کوردستانی عوسمانی به‌گشتی و باشووری کوردستان به‌ تایبه‌تی، ناوچه‌یه‌کی سه‌ره‌کی سه‌ردانی گه‌ریده‌و گه‌شتیارانی به‌ریتانیایی بوو، زۆریه‌ی زۆری ئه‌وانه‌ش ئه‌فسه‌ر، شاره‌زایی سه‌ربازی، جوگرافیاناس، شو‌ننه‌وارناس و پیاوانی کلێسه‌ بوون. له‌سه‌ره‌تای چه‌رخێ بیسته‌مدا، چه‌ندان له‌و گه‌ریده‌ ئینگلیزه‌کانی که‌ سه‌ردانی باشووری کوردستانیان کردبوو، له‌دواییدا بوونه‌ به‌رپرسیار و کارگێر له‌ئیداره‌ی به‌ریتانیا له‌ویلایه‌ته‌کانی به‌سه‌ر، به‌غدا و موس‌ل. له‌ناو ئه‌وانه‌دا ئه‌رنۆلد ویلسن، مه‌یجهر سو‌ن، میس بیل و مه‌یجهر نۆئیل و گه‌لیکی دیکه‌ هه‌بوون. ئه‌م لیکۆئینه‌وه‌یه‌ هه‌له‌ده‌دا له‌ده‌ور و ته‌قه‌لای یه‌کیک له‌و ئه‌فسه‌ره‌ ئینگلیزه‌کانه‌ راسته‌وخۆ له‌دامه‌زران، له‌ فراوانکردن و گه‌شه‌کردنی حکومه‌تی کوردستان له‌کۆتای 1918 و سه‌ره‌تای 1919 باس بکا که‌ کاریگه‌ری هه‌ره‌ گه‌رنج و به‌رچاوی هه‌بوو، ئه‌ویش مه‌یجهر ئیدۆرد ولیه‌م نۆئیل بوو.

هه‌له‌به‌ت له‌سه‌ره‌تادا، باس له‌ گه‌یشتی سوپای به‌ریتانیا بۆ باشووری کوردستان و دروستبوونی په‌یوه‌ندی له‌ نیوان شیخ مه‌حمود و به‌ریتانیا دا ده‌کری، ئه‌وجا چۆن پیش ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌ش، نیازی دامه‌زرانی کارگێری بۆ کورد له‌و ناوچه‌دا که‌ به‌پێی رێککه‌وتنامه‌ی سایکس پیکۆ به‌ر به‌ریتانیا که‌وتبوون، هه‌بوو. دواتر سی‌ ئه‌رنۆلد ویلسن، نو‌ننه‌ری مه‌ده‌نی به‌ریتانیا له‌به‌غدا له‌و باره‌یه‌وه‌ ده‌ستپێشکهری کردوو و مه‌یجهر نۆئیل بۆ راپه‌راندنی ئه‌و فه‌رمانه‌ بایه‌خداره‌ له‌مێژووی کورددا راسپاردوو، ئه‌ویش به‌پێی رێنمایی ویلسن و تیکه‌لاو به‌شاره‌زایی، دلسۆزی و سو‌زی خۆی بۆ کورد ده‌سته‌کار ده‌ی. به‌لام کۆتاییه‌که‌ی به‌پێی به‌رنامه‌و به‌رچاوری نیوان ئه‌و ناکه‌وتیه‌وه‌.

دروستبوونی په‌یوه‌ندی له‌نیوان شیخ مه‌حمود و به‌ریتانیا

له‌مارتی 1917دا به‌غدا له‌لایه‌ن هێزه‌کانی به‌ریتانیاوه‌ داگیرکرا، هه‌ر له‌و کاتانه‌دا، خه‌لکی خانه‌قین و ده‌وروبه‌ری له‌چاوه‌ڕوانی ئه‌وه‌دا بوون که‌ چی زووتره‌ ئینگلیز بگاته‌ ناوچه‌کانیان و له‌ده‌ستی سته‌می سوپای روسیا، برستی و نه‌خۆشی رێگاریان بکه‌ن. مسته‌فا پاشای باجه‌لان له‌پیش هه‌موو خه‌لکی ناوچه‌که‌وه‌ بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ چۆته‌ به‌غدا، داوا‌ی له‌ کاربه‌ده‌ستانی ئینگلیز کردوو که‌ نو‌ننه‌ری خۆیان بۆ خانه‌قین بنێرن و به‌ فریای کوردو ناوچه‌کانیان بکه‌ون و له‌سته‌می روس بیا‌نبارێزن. (1) به‌دوا‌ی ئه‌وه‌دا، له‌ کۆتای 1917 خانه‌قین وه‌ک شارێکی گه‌وره‌ و ستراتیژی کوردستان که‌وته‌ ژێر ده‌سه‌لاتی به‌ریتانیا (2)، لێره‌وه‌ یه‌که‌مین په‌یوه‌ندی شیخ مه‌حمود به‌ئینگلیزه‌وه‌ ئه‌نجامدرا. هه‌له‌به‌ت تا ئه‌و کاته‌ هێزه‌کانی عوسمانی له‌ ناوچه‌کانی سلێمانی و سه‌رووتر، به‌شیک له‌ده‌سه‌لات و فه‌رمانه‌رواییان به‌ ده‌سته‌وه‌ بوو، ترسیان له‌سه‌ر چالاک‌ی و نا‌هه‌رینه‌یه‌کان هه‌بوو، بۆیه‌ دره‌نگنیک و له‌سه‌ره‌تای مانگی حوزه‌یرانی 1918دا شیخ مه‌حمود نامه‌یه‌کی بۆ ئه‌فسه‌ری سیاسیی به‌ریتانیا له‌ خانه‌قین نارد. له‌نامه‌که‌دا، شیخ بۆ چهندوچوون، ئاماده‌ی خۆی بۆ خه‌مه‌تکردنی بریتانیا ده‌ربڕیوو، دنیاشی کردبوون که‌ ئه‌و له‌و رێگایه‌وه‌ ده‌توانی ئاسایش و کاروبار له‌سلێمانی و ده‌وروبه‌ری به‌رقه‌رار و رێکبخا. (3) به‌لام دۆخی سه‌ربازی ئه‌و کاته‌ هی ئه‌وه‌ نه‌بوو، ئینگلیز بتوانی هێز بۆ سلێمانی بنێری و پارێزگاری لێ بکا.

گه‌یشتی هێزه‌کانی به‌ریتانیا له‌ به‌غداوه‌ بۆ قو‌ولایی کوردستان له‌ سانیک زیاتری خایاند، له‌ 7 مایسی 1918دا، سوپا ئینگلیز بۆ یه‌که‌م جار چوونه‌ ناو شاری که‌رکوک و داگیران کرد. (4) دانیشتوانی ناوچه‌کانی خانه‌قین، که‌لار، کفری، خورماتوو و که‌رکوک به‌هاتی ئینگلیز خۆشحال بوون و زۆریه‌ی خه‌له‌کان، هاوکاری خۆیان بۆ راکه‌یاندن. ئه‌و ده‌نگوباس و رووداوه‌

کاریگه‌رییه‌کی راسته‌وخۆی له‌سه‌ر سوپای تورک له‌سلیمانی هه‌بوو، به‌زۆوترین کات که بۆیان کرا، شاری سلیمانی و ده‌وروبه‌ریان چۆنکرد، له‌وه‌وه هیوای ئازادی و رزگارپوون له‌ژێرده‌سته‌ی تورک، که‌وته‌نیو خه‌لک و ولات، زۆر له‌خه‌یل و که‌سایه‌تییه‌کان له‌ده‌قه‌ره جیاوازه‌کاندا، شادمانی خۆیان و به‌نیی هه‌موو جۆره‌ یارمه‌تییه‌کیان بۆ ئینگلیز ده‌ریی. (5)

دۆخی تازه‌ی ناوچه‌کانی گه‌رمیان به‌گه‌شتی و که‌رکوک به‌تایبه‌تی، هاندهرپوون بۆ ئه‌وه‌ی شیخ مه‌حمود له‌گه‌ڵ ئینگلیزه‌کاندا په‌یوه‌ندی دابمه‌زرێنێته‌وه و نامه‌یه‌کی دیکه‌یان بۆ بنووسی. له‌وکاتانه‌دا نیشانه‌ی وا هه‌بوون که شیخ مه‌حمود له‌جۆری به‌رپه‌ربردن و رووداوه‌کانی جه‌نگی گه‌وره، وه‌ک پێویست ئاگادار نه‌بووی، بۆیه ده‌یه‌ویست له‌لایه‌که‌وه په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ تورکدا نه‌پسینێ، له‌لایه‌کی دیکه‌وه، مه‌به‌ستی بوو له‌گه‌ڵ ئینگلیزه‌کاندا بواریک هه‌لبه‌ستی. هۆکاری سه‌ره‌کی نارذنی نامه‌که‌ی سه‌ره‌وه ئه‌وه بوو که شیخ مه‌حمود پێیوابوو که‌رکوک و خانه‌قین له‌ژێرده‌سه‌لاتی به‌ریتانیادا ده‌مێننه‌وه، به‌لام له‌به‌ر هۆکاری سه‌ریازی و گۆرانکارییه‌کانی قه‌وقاز و ئێران به‌تایبه‌تی رۆژئاوا و سه‌رووی رۆژئاوا ئێران و نارذنی به‌شیک له‌هه‌یزه‌کانی به‌ریتانیا بۆ ئه‌و ناوچانه، هه‌روه‌ها چالاکی سوپای ئه‌لمان له‌ ناوچه‌کانی کرمانشان و هه‌مه‌دان و ده‌وروبه‌ریان، هه‌موو ئه‌و رووداوانه، به‌رپرسیاریتی به‌ریتانیایان بۆ پاراستنی هه‌ینی سنووره‌کانی ئێران و ده‌وله‌تی عوسمانی قورستر کردبوو، سه‌ختی رینگوبان و گواستنه‌وه‌ش باری سه‌ر باران بوو. (6) ئه‌و دۆخه‌ تازه‌یه‌ به‌جۆریک کاریگه‌ری راسته‌وخۆی له‌سه‌ر به‌ریتانیا هه‌بوو که نه‌یده‌توانی له‌سه‌ر پێشه‌وه‌یه‌کانی خۆی وه‌ک نه‌خشه‌ کێشرا بوو، له‌ مێسۆپۆتامیا به‌رده‌وام بێ. بۆیه به‌ده‌ر له‌به‌رنامه‌ی بریتانیا و ناحه‌ز به‌ویستی خه‌لکی کورد، به‌ناچاری سوپای ئینگلیز شاری که‌رکوک و هه‌له‌بجه‌یان چۆنکردو هه‌یزی زبایدان نارذ بۆ ئێران. له‌یه‌که‌م هه‌له‌وه به‌ریتانیا هه‌ستیان به‌ ناسکی قۆناغه‌که‌ و مه‌ترسی کوشانه‌وه‌یان له‌ که‌رکوک و په‌یوه‌ندیان له‌گه‌ڵ کورددا کردبوو، ده‌شیانزانی که‌ چۆنکردنی که‌رکوک ده‌بێته‌ مایه‌ی نیگه‌رانی لای خه‌لکی کورد که‌ خۆیان به‌دۆستی ئینگلیز پێشاندا، له‌ ئه‌نجامیشدا ده‌بووه‌ هۆکاری گه‌رانه‌وه‌ی تورک بۆ ئه‌و ناوچانه. له‌به‌رئه‌وه، به‌ر له‌کوشانه‌وه‌یان، ئینگلیزه‌کان کوردیان ئاگادار کردبووه‌ که‌ خۆیان بۆ کارێکی وا ئاماده‌ بکه‌ن. هاوکات بێشیان راگه‌یاندبوون که‌ زوو ده‌گه‌رێنه‌وه‌ و ده‌شتوان له‌ کفری و خورماتووه‌وه‌ هاوکاری بکړین. هه‌ر ئه‌و‌کاته ئینگلیزه‌کان ئاماده‌بوون که‌ شیخ مه‌حمود بکه‌ن به‌نوێنه‌ری خۆیان له‌ کوردستان، به‌لام پێشهاته‌کان بوونه‌ کۆسپ. (7)

گۆرانکارییه‌کان و هه‌وایی په‌یوه‌ندی شیخ و نامه‌ی ئه‌و بۆ ئینگلیزه‌کان، به‌ تورکه‌کان گه‌یشته‌بووه، بۆیه هه‌ر به‌داگیرکردنه‌وه‌ی که‌رکوک، سلیمانی و هه‌له‌بجه‌ له‌ لایه‌ن تورکه‌وه، له‌سلیمانی شیخ مه‌حمود ده‌گرن و به‌دیلتی ده‌نییترن بۆ که‌رکوک. (8) له‌وه‌ی فه‌رمانی خنکاندن به‌سه‌ردا ده‌دنه‌ن، به‌لام بۆ هه‌لگرتنی رۆژانی ته‌نگانه‌ و بۆ به‌کاره‌ینانی دوا‌رۆژ، فه‌رمانه‌که‌ جێبه‌جێ نا‌کړی. له‌گه‌ڵ هه‌موو ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌ ناچۆر و سووکایه‌تییه‌ی تورک به‌شیخ مه‌حمودیان کردبوو، به‌دڵدانه‌وه‌یه‌کی عه‌لی ئیحسان پاشا، سه‌ر له‌شکری ئۆردوی شه‌شه‌می عوسمانی له‌ ویلایه‌تی موسل، لیخۆشبوون بۆ شیخ ده‌رده‌کا، بۆ ئه‌وه‌ی ناوچه‌ی سلیمانی له‌هه‌یزه‌کانی ئینگلیز بپارێزی، 5000 لیره‌ی ئالتون ده‌داته شیخ مه‌حمود، داواش له‌فه‌رمانده‌ی له‌شکری تورک له‌سلیمانی ده‌کا، که‌ هه‌رحی له‌که‌ره‌سه‌ی چه‌ک و ته‌قه‌مه‌نی هه‌بووه، شیخ مه‌حمود پێویستی پێیه‌تی و داوایده‌کا، بیداتی. ئه‌وجا له‌سه‌ره‌تای تشرینی دووه‌می 1918، تورکه‌کان شیخ به‌ناوینیشانی سه‌ر له‌شکری مه‌ده‌نی، ده‌گه‌رێنه‌وه‌ بۆ سلیمانی و ده‌یکه‌نه‌ فه‌رمانداری شار یا موته‌سه‌ریف (9)، ئیدی شیخ مه‌حمود خۆی لێهه‌لده‌کا و بۆ رێکخه‌ستی ئه‌و کارانه‌ که‌ له‌لایه‌ن تورکه‌وه‌ پێسییێرا بوو، به‌ناوی ده‌وله‌تی عوسمانیه‌وه، فه‌رمانه‌روایه‌تی سلیمانی ده‌گه‌رێته‌ ئه‌ستۆو خۆی بۆ ته‌رخانده‌کا. (10)

له‌ مانگی تشرینی یه‌که‌می 1918، سوپای به‌ریتانیا به‌ هاوکاری هه‌یزه‌کانی عه‌ره‌ب له‌ویلایه‌ته‌کانی حه‌له‌ب و موسل، پێشه‌وه‌یه‌کی ستراتیژیانه‌یان کرد، هه‌موو ویلایه‌تی حه‌له‌ب له‌ژێر ده‌ستی هه‌یزی عوسمانی ده‌رده‌هه‌ین، له‌ 26 هه‌مان مانگدا بۆ جاری دووه‌م شاری که‌رکوک داگیرده‌که‌نه‌وه. (11) له‌ په‌یوه‌ندی پێشینه‌ی ئینگلیزه‌کان به‌ تیره‌ و خه‌له‌ کورده‌کانه‌وه، وا تیگه‌یشته‌بوون که‌ زۆریه‌ی کورد دژی تورکن و دۆستی به‌ریتانیان. (12) هه‌ر له‌وکاتانه‌ و له‌و روانگه‌یه‌وه، له‌ 30 تشرینی یه‌که‌می 1918 دا، پێش ئه‌وه‌ی جارێکی دیکه‌ نێوانی شیخ مه‌حمود له‌گه‌ڵ ئینگلیزه‌ پیدابێته‌وه، یا نامه‌یه‌ک له‌شیخ مه‌حمود هه‌ بگاته‌وه، سێر ئه‌رنۆلد ویلسن، پێشینیازی پێکه‌ینانی ئه‌نجومه‌نیکی ناوه‌ندی له‌سه‌ردارانی کورد له‌ باشووری کوردستان بۆ حکومه‌تی له‌نده‌ن کردبوو، که‌ له‌ سایه‌ی به‌ریتانیادا دابمه‌زرێ، له‌ نامه‌که‌یدا ویلسن داوای کرد بوو که‌ ئه‌گه‌ر شاری موسل به‌ر ئینگلیزه‌ بکه‌وێ ئه‌وا پێویسته‌ پایته‌ختی خوارووی کوردستان یا له‌ موسل یا له‌هه‌ولێر بێ. به‌لام ئه‌گه‌ر زێج بچووک بێته‌ سنووری باکووری ده‌سه‌لاتی به‌ریتانیا، ئه‌وا چاک وایه‌ ئه‌نجومه‌نه‌که‌ له‌ سلیمانی دابمه‌زرێ و ئه‌وێ بێته‌ پایته‌خت. (13)

به‌ داوای ئه‌وه‌دا، له‌ 7 تشرینی دووه‌مدا 1918، سێر ئه‌رنۆلد ویلسن چۆته‌ سه‌ردانی موسل. له‌وه‌ی، له‌کۆبوونه‌وه‌یه‌کی نێوان عه‌لی ئیحسان پاشا، سه‌رکرده‌ی هه‌یزه‌کانی عوسمانی، هه‌روه‌ها سه‌رکرده‌ی گه‌شتی هه‌یزه‌کانی به‌ریتانیا و به‌ئاماده‌بوونی ویلسن خۆی، بپارده‌ده‌ن که‌ ده‌وله‌تی عوسمانی هه‌موو ویلایه‌تی موسل چۆنلکا. هاوکات، هه‌ر له‌و کۆبوونه‌وه‌یه‌دا، ویلسن په‌یوه‌ندیکردنی شیخ مه‌حمود به‌ئینگلیزه‌وه‌ راده‌گه‌یه‌نی و ئاشکرایده‌کا که‌ مه‌یجهر نۆئیل به‌ره‌و سلیمانی که‌وته‌وه‌ رێ. (14)

له‌درێژه‌ی زنجیره‌ سه‌ردانه‌کانیدا، له‌ 13 تشرینی دووه‌می هه‌مان ساڵدا، ئه‌رنۆلد ویلسن چۆته‌ خانه‌قین و کفری، له‌ دوو شاره، خه‌لکی به‌گه‌شتی له‌دۆخی نا‌ارامی و گرانی سلیمانی ئاگادار و نیگه‌ران بوون، ده‌یان‌ه‌ویست به‌ریتانیا به‌هه‌یزێکی که‌مه‌وه‌ بچێته‌ ئه‌وێ و داگیر بکا، بۆ ئه‌وه‌ی شاره‌که‌ و ده‌وروبه‌ری له‌پاشاگه‌ردانی، که‌ هه‌ره‌شه‌ی له‌ دانیش‌توان ده‌کرد، رزگار بکا، بۆ گه‌یشتن به‌و ئامانجه‌ پێیان وا بوو، به‌بێ سه‌ره‌رشتی حکومه‌تیکی ناوه‌ندی به‌هه‌یزی وه‌ک به‌ریتانیا ئه‌و کاره‌ نه‌ده‌کرا. هاوکات نوێنه‌رانی بنه‌ما‌له‌ کوردیه‌ کانییش له‌ به‌غدا و له‌ده‌وروبه‌ری سه‌ردانی ویلسن ده‌که‌ن و لێی ده‌خوازن که‌ بوار به‌ کوردستان

بدری پێشکبهوی و بیخه نه ژێر چاودێری خۆبانهوه. له لایه ن سه رۆکی نوێنه ره کانه وه، پێش نیازی کۆنفیدرالی کورد کرا و زۆر به جۆشه وه له هه موو لایه که وه پێشوازی لیكرا، گشتیان داوايان ده کرد که پتویستی قوناغه که وه پێشکبه وتی کوردان ده یسه پیتی که هه موو کورد له کۆنفیدرالییه کی یه گگرتوودا هاوبه شی بکه ن. (15) ویلسن سه باره ت به شیخ مه حمود ئاگاداریبوو، هاوکات به گه وهره ترین که سایه تیه کی کاریگه ری باشووری کوردستان ناوی ده با، بۆیه له و سه ردا نه شیدا ویلسن رایگه یاند بوو که له دوا روژێکی نزیکدا، بۆ مه به سستی دامه زانندی حکومه تی کوردستان، مه یجه ر نو ئییل ده چیته سلیمانی. (16)

ئینگلیزه کان ئاگاداری جینگا و ریگی شیخ مه حمود بوون، بۆیه وه ک ئه مری واقیع مامه له یان له گه ئدا ده کرد، شیخیان به پیاویکی به ده سه لات و خاوه ن هیز ده ناسی، به لām هه لئویستی پێشینه ی و په یوه ندی ئه ویان له گه ل تورک، به گوما نه وه ته ماشاده کرد، له به ر ئه وه به وریاییه وه کاریان له گه ئدا ده کرد. له به ر رۆشنا یی روودا وه کانی پێشه وه، شیخ مه حمودیش زۆر چاک ده یزانی که برستی و گرانی و نه خۆشی و له گرتنه چوونی ئاساییش له سلیمانی و ده ورو به ری، هه ره وه ها مردي به کۆمه لی خه لکه که، که لاشه کانیا ن کۆلانه کانی شاریان پرکردبوو، به شیوه یه ک بوو زیندوو ه کان زراویان چوو بوو، ئه و دیمه نانه که زهی له جه رگ ده هینا و دلی هه ئده قرا ن، دلسۆزی و داوین پاکیش له ناو زۆریه ی خه لکدا هه لگه را بوو، هه موو ئه وانه خه لکی شاریان به ته وا وه تی تووشی سه ره گه ردا نی و بارێکی به کجا ر سه خت کردبوو. (17) چاره سه رکردنی ئه و دۆخه له وه زی شیخ مه حمود دا نه بوو، بۆیه له وه تیگه یشتبوو که بێ هاوکاری به ریتانیا، کاری بۆ ناچیته سه ر. بۆ ئه و مه به سه ته، پێش ئه وه ی ئینگلیزه کان بگه نه سلیمانی، شیخ مه حمود له گه ل هه ندی گه و ره پیاوی سلیمانی پیکدی و ریکده که ون که دیسان په یوه ندی به ئینگلیزه وه بکاته وه. (18)

سه باره ت په یوه ندیه که ی سه ره وه ی شیخ مه حمود، له نوو سراوی ئینگلیزه کاند هاتوو ه که له 1 تشرینی دووه می 1918 دا، له ریگی ئه فسه ری سیاس ی بریتانیا وه له کفری، نامه یه کی شیخ مه حمود بۆ سیر ئه رنۆلد ویلسن، نو ئنه ری به ریتانیا له به غدا، گه یشتو ته ئه فسه ری سیاس ی. له و باره یه وه، ویلسن به نوو سراویکی تایبه ت وه زیری کاروباری هندستان له لهنده ن له نامه و په یوه ندیه که ئاگاداره کا که (دوو که سایه تی به نو ئنه رایه تی شیخ مه حمود به نامه یه که وه گه یشتوو نه ته کفری، له نامه که دا به جددی هاوار بۆ حکومه تی خاوه ن شکۆ ده هیتی که کوردستان له لیستی گه له ئازاد کرا وه کان هه ئنه بو ئی، له به ر هۆکاری ئه وه ی که لای تورک به ند بوو ه نه یوانیوه کاریک بکا، له ئیستا وه کوردستان ئاماده یه خۆی رزگاریکا. ئه و داوا ی ریتانی ده کا به تایبه تی سه باره ت به بزوو تنه وه ی دژه تورک.

شیخ مه حمود شیخیکی سه ره کیه له سلیمانی، به و داویانه که تورک ناوچه که ی چۆلکردوو ه، کردویانه به (فه رماندار مو ته سه ریف) ی ئه وی. ئه و قورساییه کی گه و ره ی هه یه، په نگه بتوانی نو ئنه رایه تی سه رۆک خپله کانی باشووری کوردستان بکا. (19) ئه و بۆ جوونه ی نو ئنه ری به ریتانیا له به غدا، روونکردنه وه ی روودا وه کان و بایه خدان بوو به رامبه ر به شیخ مه حمود، به که سیتی به ده سه لات و کاریگه ر ناساندوو یه تی، هاوکات سه باره ت به ده وری ئه و گوما نی هه بوو ه، له گه ل ئه وه شدا به پتویستی زانیوو ه په یوه ندی له گه ئدا به سستی.

ره فقیح حیلمی له یادداشته کانی دا بۆمان باس ده کا که شیخ مه حمود له نامه که یدا که بۆ ویلسنی نارده بوو، داوا ی له ئینگلیز کردبوو که بریاریده ن به پیکه ئینانی حکومه تیکی کوردی له ناوچه ی سلیمانی له گه ل هه ندی قه ول و به خشیش بۆخۆی. رازیش بوو به وه ی که به ناوی ئینگلیزه وه و له ژێر چاودێری ئه واند، سه رۆکایه تی ئه و حکومه ته بکا. (20)

ره فقیح حیلمی زۆر به ووردی، دل و نیازی شیخ مه حمود ده خو ئینتیه وه و ده نووسی: (شیخ مه حمود) بیر له وه ده کاته وه که به رامبه ر به هه ندی به ئین و مال و به رات، سلیمانی ته سلیم به ئینگلیزه کان بکا. هاوکات، ئینگلیزه کان، که له په یوه ندی و نیوانی عه لی ئیحسان پاشا له گه ل شیخ مه حمود ئاگاداریبوو، ئه مه یان لانه ده په رموو، به ته ما نه بوون که تاکا تی خۆی نه بی ت، بی نه سلیمانییه وه. (21) ئه و نامه یه ی سه ره وه، ده بیته وه به سه کۆیه کی دیکه ی په یوه ندی بریتانیا و کورد. ئه گه رچی ساغ نه بوونه وه ی هه لئویستی شیخ مه حمود له نیوان تورک و ئینگلیزدا، بۆ خۆی کیشه یه کی گه و ره بوو، به لām ئینگلیزه کان پیا ن وایوو، بۆ که لکی ده ولته تی به ریتانیا و بۆ به رژه وه ندی نه ته وه ی کورد، هه ر ده بوا یه جا ریکی دیکه له گه ل شیخ مه حمود دا، بکه و نه وه تا فیکردنه وه یه کی دیکه.

دامه زانی حکومه تی کوردستان

له به ر روناکی روودا وه کانی سه ره وه، داوی سازبوونی زه مینه یه کی گونجاو بۆ به رژه وه ندی ده ولته تی به ریتانیا و میله له تیکی چه وساو ه و په رت په رت کرا و نیشتمان داگیرکراوی چه ند سه ده یه ک، له و هه ل و مه رجه دا ئینگلیزه کان بۆ جا ری دوو ه پێشوازیان له نامه و داواکانی شیخ مه حمود کرد، ده سه لاتدارانی به ریتانیا بریاریاندا، مه یجه ر ئیدوار د ولیه م نو ئییل بنیرن بۆ سلیمانی بۆ ئه وه ی سه ره تای ده ولته تی کوردستان دا به زرتی. هه لبا ژاردنی نو ئییل کاریکی سه ریچی نه بوو، ئه و ئه فسه ره ئینگلیزه، شاره زاییه کی چاکی له زما نی کوردی و فارسی و دا بونه ریتی کورده واری- دا هه بوو، به خرۆشه وه پشتیوانییشی له دۆزی کورد ده کرد. له 30 تشرینی یه که می 1918 واتا داوی 4 رۆژ له داگیرکردنه وه ی که رکوک له لایه ن به ریتانیا وه، سیر ئه رنۆلد ویلسن، نو ئنه ری مه ده نی به ریتانیا له به غدا، به نامه یه کی تایبه ت به برپرسیاریتی دامه زانی حکومه تی کوردستان، ده خاته ئه سته ی مه یجه ر نو ئییل، به م شیوه یه ی خواره وه به رنامه ی ئه و ئه رکه ی بۆ دیاریده کا و ده نووسی:

(له به ره بیانی 1 تشرینی دوو ه مه وه، ئیوه به ئه فسه ری سیاس ی ناوچه ی که رکوک دامه زرا ون. ناوچه ی که رکوک له زینی بچوو که وه تا دیاله درێژده بیته وه، له و ئیشه وه بۆ سه رووی رۆژه لاتی سنووری عوسمانی ئیرانی. ئه و ناوچه یه به شیکه

له ویلایهتی موسل که ئه وهیری گرنگی بۆ حکومهتی خاوهن شکۆی بهریتانیا ههیه. له ئیستادا دهی بزانری که ئه وی ناوچهی داگیرکرای سهربازی و کارگریه و له ژێر دهسهلاتی سوپادایه، پنیسته له و روانگه یه وه مامه له له گه ل سهر خێلی ناوچه که دا بکهن، له بیرتان بی که کاری نه کرده یه وه هه رگیز ناشی دهسهلاتی سهربازی بۆ هه میسه بنیترته سلیمانی یا هه ر شونینکی دیکه ی رۆژه لاتی ئه وه هێله سهربازییه ی که ئه مرۆ هه یه. ئامانجی ئیوه ئه وه یه، که له گه ل سهردارانی ناوچه که، باری رینکخستن و کارگری رینکبخه ن، له و شوینانه شدا، که له دهره وه ی دهسه لاتی هیزه کانماندان، پارێزگاری له ئاسایش بکه ن، هاوکات پنیسته بۆ قه دهغه کردنی چالاکی سیخورانی دوژمن و به ربه سترکردنیان له کاردابن، ده بی بۆ ئازوقه و که له پهل ناردن بۆ سهربازانمان، ئیستی پنیست بکه ن. ئیوه دهسه لاتتان پیدراوه که به گوێره ی ئه وه ی که دهسه لاتدارانی پنیشووی تورک کردویانه، خه رج و باجی پنیست کۆبکه نه وه، مه رجه به روونی له سهردارانی ناوچه که بگه یه نن که هه ر کاروباریکی ئیوه رینکیده خه ن کاتیبه و ده کری له هه ر کاتییک-دا گۆرانکاریان تیدا بکری. ئیوه دهسه لاتتان پیدراوه که شیخ مه حمود بکه ن به نوێنه ری خۆمان له سلیمانی، ده ستوانن به یی و بیست و تیگه یشتی خۆتان و به هه مان شیوه نوێنه ر له هه له بجه و چه مچه مالمیش دابنن. مه رجه ئیوه بۆ ئه و سه روک خیلانه ی که له گه لئاندا دۆستایه تی ده به ستن، ئه وه روون بکه نه وه، که بهریتانیا نیازی نییه حکومه تیکی بیگانه، به پیچه وانیه ی ئاره زوویان ئه وان، به سه ریاندا به یتری. ده بی سه روک خیله کان هاندرین که بۆ کاروباری رۆژانه ی خۆیان، له ژێر چاوه دیری ئه فسه رانی سیاسیی بهریتانیا-دا کۆنفیدرالییه ک پیکه یین. پنیسته ئه وان به یی قانون، بۆ مه به سته ی پنیست و پارێزگاریکردنی قانون و بۆ گه شه کردنی ولاته که یان، له پیکه شه کردنی باج به و جوړه ی که له وه پێش داویانه به دهسه لاتدارانی تورک، به رده وام بن. (22)

ئه و نامه یی سهره وه به هه موو پیوه ریکی ده ستووری، قانونی و نیوده وه لته ی، به لگه نامه یه کی یه کجار بایه خداربووه بۆ سه لماندنی سهره تابه کی گونجاوی مافه کانی نه ته وه ی و نیشتمانی کورد، که له لایه ن به هیزترین و کاریکه رترین ده وه لته تیکی خاوه ن بریار، به خه لکی کوردستان درابوو. له هه موو میژوووی کورددا نه بووه، مافه کانی نه ته وه یی کورد، به و شیوه یه سه لمینرایی. به و په یامه وه، به و ئه رکه گرنگه وه، به و نیازه وه که کورد بپیته خاوه نی حکومه ت و کارگری سهر به خۆ، له ناوه راستی تشرینی دووه می 1918 دا، نوئیل له گه ل نوێنه ره کانی شیخ مه حموددا ده گه نه شاری سلیمانی، بۆ ئه وه ی یه که م چینی دیواری ده وه لته حکومه تی کوردستان به رز بکریته وه. (23)

هۆکاریکی گرنگتر له سیاسه تی دهره وه ی ئینگلیز ئه وه بوو که هه میسه نه خشه ی سیاسیی و دواوژی خۆی به سته بووه به نه خشه ی جوگرافیاوه، هه لته ت کاری مه دانی، شاره زایی مروی و سامانی سهرزه مین و ژیرزه مینی ناوچه کان و لایه نی ستراتیژی سهربازی، به لای ئه وان وه به سه رنج وه رگرا بوو، رینگی ته قه لا و ئیش کردنی شیان بۆ رۆژانی داها توه له به رجا و گرتبوو. به مانایه کی دیکه و به تیروانیی ئاسایش و پاراستنی به رزه وه ندی ئابوووری به لای ئینگلیزه وه له سه ر ئه وه هه لئرا بوو، که له ویلایه تی به سه ره و ویلایه تی به غدا پیکه وه قه واره یه ک بۆ عه ره ب پیکه یی، ویلایه تی موسلیش که زۆرینه ی کورد و کوردستان بوو، له هه لی یه که مدا حکومه تیک بۆ کورد دا به زریخی، بواریش بۆ ئه وه ی بپیته ده وه لته ی سهر به خۆی کوردستان و سنووره کانیشی له ویلایه ته که تپه ریتی، له مه یاندا هه بوو.

رۆژی گه یشتنه که ی نوئیل بۆ سلیمانی، 16 ی مانگی تشرینی دووه می 1918 بوو. (24) ئه و رۆژه دا هینان و پیکه وتنیک گه وه بوو له سیاسه تی بهریتانیا دا به رامبه ر به کوردو مایه ی هه والی خۆشی پیوه دیار بوو. هاوکات بوژاندنه وه بوو له برستی و رزگاری بوون بوو له په شیوی و به ره لای و نه بوونی خزمه تگوزاری له سلیمانی و دوورتر. به یی ئه وه دهسه لاتیه ی که به مه یجه ر نوئیل درابوو، رۆژیک دواتر و اتا له 17 ی تشرینی دووه می 1918 دا، به ناوی حکومه تی بهریتانیا وه حکومه تی کوردستانی دامه زراند، شیخ مه حمود به ناو نیشانی حوکمدار کرا به نوێنه ری بهریتانیا له سلیمانی. مه یجه ر نوئیل، له رۆژی گه یشتنه که ی بۆ سلیمانی و دۆخی سیاسیی و کۆمه لایه تی ده فهره که، ئه رنۆلد ویلسن، نوێنه ری بهریتانیا له به غدا ئاگادار ده کا، که له سلیمانی پنیشواییه کی شاهانه یان لیکردوه، نوێنه رانی دیهاته کان له شه قامه کان به وه یری خۆشحالییه وه له پنیشوایی-دا ئاماده بوون. شیخ مه حمودیش له گه ل چه ند سه د که سیک-دا، قۆناغیک دوور له دهره وه ی شار له چاوه روایی-دا بوون. له هه مان رۆژدا له شکری تورک که خۆیان به ده سته وه دابوو، به ره و که رکوک به رپیکران و له ناوچه که دوور خرا نه وه. (25)

تورکه کان بی ئه ندازه سلیمانیان کاول و هه ژار و برسی کردبوو، به جوړیک برستی سه ری کردبووه سه ر خه لک، هه موو سکیان به پشتمانیه وه نووسابوو. له سه دا هه شتای خه لکی شار له به ین برابوون، به شی هه ره زۆری شاره که خاپوورکرا بوو، به ره می گشتی ناوچه که به ته واهه تی له که مییدا بوو، له و بارودۆخه دا ئه وه ی زۆر پنیوستبوو پارێزگاریکردنی خه لکه که بوو له برستی و له نه خۆشی، هه ر ئه وه ش وای له نوئیل کردبوو که به ر له هه موو کاریک، هه ول بۆ بوژاندنه وه ی خه لک بدا. له و باره به وه، نوئیل به خیرایی بیری له په یداکردنی خۆراک کردۆته وه، ئه گه ر به هاوکاری دهسه لاتدارانی سوپا بریتانیا نه بوایه، خه لک له نه بوونی و برستی و نه خۆشیدا بی ئه ندازه ماندوو ده بوون و هه ره شه ی فه وتانیا ن له سه ربوو. (26) هه ر له تیلیگرامه که ی سه ره وه دا، نوئیل زۆرتر و به به رجا و روونییه وه بۆ دواوژی کورد ده روای و ده نووسی :

(له دروستکردنی ده وه لته ی کوردی-دا، به پارێزگاری و له ژێر چاودیری بهریتانیا و به سه ره رشتی و به رپیوه بردنی ئه فسه رانی سیاسیی شاره زا له کاروباری گشتی-دا، من به هیچ شیوه یه ک کیشیه یه ک نابینم، هه ر ئیستا ده بی به گورجی و به چالاکی ئه و کاره بکه ی. له سلیمانی له هه موو ئاسته کان-دا بزوتنه وه یه کی به هیز هه یه، بۆیه من به خیرایی و به وه یری توانامه وه ئامۆزگاری ده که م که به یه کسه ر ئه فسه رانی کارامه و لیها توه بۆ سلیمانی بنیرن تا ده ست به رینکخسته نی بناغه کانی حکومه تداریه تی و خزمه تگوزاری بکه ی. (27) هه ر له هه مان نامه دا دا واده کا (ئه و شیوه کاره ی که له سلیمانی ئه نجام ده دری، پنیسته له

مه‌لێبه‌نده‌کانی دیکه‌ی کوردەواری-دا له‌ سه‌روو موس‌لیشه‌وه‌ په‌یره‌و بکری،(28) واتا له‌ یه‌که‌م رۆژه‌وه‌، فراوانکردنی ده‌سه‌لاتی سلێمانی و شیخ مه‌حمود بۆ ناوچه‌کانی دیکه‌ی کوردستان ئازاد و به‌رنامه‌ریژ بوو، نوێیل بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ی کار ده‌کرد، ئه‌وه‌نده‌ی توانیشتی ته‌قه‌لای سیاسانه‌ی دا و زهمینه‌سازی بۆ پێشکەوتنی قه‌واره‌ سیاسیه‌ی که‌ کرد. له‌ به‌رامبه‌ر تێلېگرام و داخوازییه‌کانی سه‌ره‌وه‌ی نوێیل-دا، ویلسن به‌لێن ده‌دا که‌ به‌زوتترین کات بیری لێبکاته‌وه‌و پێشینیازەکان جێبه‌جێ بکا. هه‌روه‌ها ئه‌وه‌ش ئاشکراده‌کا که‌ (له‌ کوێتای تشرینی دووه‌می 1918دا، کوئفرانسێکی 60 50 که‌سی له‌سلێمانی سازده‌کری و خوێشی ئاماده‌ی ده‌رده‌برێ که‌ هاوبه‌شی تیدا بکا.)(29)

بۆ زیاتر تیکه‌لای به‌ریتانی له‌گه‌ڵ خه‌لکی کوردو دامه‌زراندنی ئاساییش و به‌رپه‌به‌رایه‌تی لایه‌نه‌کانی کارگێری و نه‌هه‌یشتنی ئازاوه‌، هاوکات، قه‌لاچۆکردنی برسیته‌ی و نه‌خوێشی، نوێیل له‌ چه‌مچه‌مال و هه‌له‌بجەش نوێنه‌ری دانا، هه‌روه‌ها هه‌ولیده‌دا سه‌ر خێله‌ کورده‌کان رازیبکا که‌ له‌ناو خوێاندا کوکین و پێکه‌وه‌ بۆ بکھه‌ینان و فراوانکردنی حکومه‌تێکی کوردی تیکۆشن و کار بکه‌ن. نوێیل به‌ شیخ و به‌که‌سایه‌تی و خه‌لکه‌ی راگه‌یاندبوو، که‌ ئینگلیز نیازی ئه‌وه‌ی نییه‌ حکومه‌تێکی بێگانه‌ی به‌ده‌ر له‌داب و ئاره‌زی کورده‌کان به‌سه‌ریاندا به‌سه‌پێتری، به‌لام ده‌یانوه‌ی که‌ به‌رینه‌ماپی و چاودێری به‌ریتانی، هانیان به‌ده‌ن ده‌سه‌لاتێکی نیشتمانپاڤان بۆ دامه‌زرێنن.(30)

لای خوێشیه‌وه‌، شیخ مه‌حمود داوای له‌به‌ریتانی کرد، که‌ ئه‌فسه‌رانی به‌ریتانی بۆ سه‌ره‌به‌رشتی هه‌موو به‌شه‌کانی حکومه‌دارییه‌که‌ی دامه‌زرێنن، داوای ئه‌وه‌شی کرد که‌ سوپای لیژی بۆ کوردستان پێکبه‌ینن که‌ هه‌مووی کورد بن و عه‌ره‌بی تیدا نه‌بن.(31) هه‌ر به‌زویی، هه‌رحی فه‌رمانبه‌ری تورک و عه‌ره‌ب له‌ سلێمانی و ده‌ور و به‌ری هه‌بوون، گوێزانه‌وه‌ و کورد جێگایان گرتنه‌وه‌. له‌ سه‌ره‌تادا ئه‌و سیسته‌مه‌ی رێکخه‌را، له‌سه‌ر پێشینیازی شیخ مه‌حمود شیوه‌یه‌کی ده‌ره‌به‌گی بوو، هه‌ر سه‌ر خه‌لێک به‌رپرسی پاراستنی به‌رقه‌راری و ئاساییشی ناوچه‌که‌ و خه‌لکه‌ی خۆی بوو، ده‌بوا به‌ سه‌رۆک خه‌ل، شیخ مه‌حمود به‌ حکومه‌دار بناسن و ددانی پێداپی. مه‌بجهر نوێیل کارگێرییه‌کی وای رێکخه‌ست که‌ له‌گه‌ڵ بۆچوونی نیشتمانی کورددا بگونجێ و ره‌نگدانده‌وه‌ی تابه‌تمه‌ندیتی کوردستان بێ. ئینگلیز نه‌یده‌ه‌وێست حکومه‌تێکی دیکتاتۆر دروستبێ و شیخ مه‌حمود بێته‌ حکومه‌داریی زۆردار و تاکه‌روو له‌دوای-دا که‌س نه‌خوێنێته‌وه‌. به‌رپه‌به‌رینی سیسته‌مه‌که‌ به‌ جوێک بوو، که‌پارسته‌وخو له‌لایه‌ن به‌رپرسیاران و راوێزکارانی ئینگلیزه‌وه‌ به‌رپه‌به‌ه‌را، به‌و مه‌به‌سته‌ی کومه‌لگه‌یه‌کی ته‌باو ئارامی و دروستبێ که‌ خه‌لکه‌کان پێکه‌وه‌، هاوکاری و تیکه‌لای شارستانی بکه‌ن و به‌ره‌و دیموکراتیه‌ته‌ هه‌نگاو بنێن.(32) واتا به‌رنامه‌که‌، به‌و شیوه‌یه‌ بوو که‌ له‌دواری ژێکی نزیک-دا، بتوانی و ده‌ورده‌ و له‌سه‌رخۆ، کورد له‌سیسته‌می خه‌لکه‌ی رێگاریبێ و پێبێته‌ قوناغی پێشکەوتن و شارستانی و حکومه‌داری و ده‌وله‌تداری سه‌ره‌به‌خۆه‌.

جگه‌ له‌چاره‌سه‌ری بارودۆخی ئابووری و بۆنۆپی، ته‌داره‌ک و که‌ره‌سه‌ی پتویست بۆ بوژاندنه‌وه‌ی بازرگانیش رێکخه‌را، ئاو له‌لایه‌نی ئابنیش دریاوه‌ و چه‌ندان مزگه‌وت له‌سه‌ر خه‌زێنه‌ی به‌ریتانی نوێن و ئاوه‌دانکرانه‌وه‌، خوێندنیش له‌ مزگه‌وته‌کاندا به‌ره‌وپێشه‌وه‌ چوو.(33) له‌ رێکخه‌ستی کاروباری حکومه‌تیدا، په‌یوه‌ندی رۆژانه‌ و جیه‌به‌جێکردنی فه‌رمانه‌ کارگێرییه‌کان، لایه‌نی سه‌ره‌کی و پتویستن، له‌ هه‌مان کاتدا بوونی رینگه‌ جیاوازه‌کانی هاوکاری و هه‌ره‌وه‌زیبێ یه‌کیکه‌ له‌ زهمینه‌سازی بۆ زیاتر گه‌شه‌کردن و فراوان و پێشکەوتن، هه‌ر بۆیه‌ له‌گه‌ڵ باه‌خدا به‌ لایه‌نه‌کانی سه‌ره‌وه‌، له‌یه‌که‌م رۆژی گه‌یشتیه‌وه‌ بۆ سلێمانی، له‌پێناوی تازه‌کردنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی له‌نیوان سلێمانی و که‌رکوک و شارانی دیکه‌ی کوردستان، نوێیل داوای کرد که‌ یاریده‌ده‌ری ئه‌فسه‌رانی سیاسی له‌ کفری و که‌رکوک، له‌ ئالتون کوپری و هه‌ولێر فه‌رمانگه‌ی پۆست دامه‌زرێننه‌وه‌ و نامه‌ و نووسراوی حکومه‌تی و خه‌لکی له‌نیوان ئه‌و شارانه‌دا بێن و بچن، داواشی کرد که‌ ناڤی فه‌رمانبه‌رانی ئه‌و ده‌رگا یانه‌ تورک بن.(34) دیاره‌ له‌و کاته‌وه‌ مه‌بجهر نوێیل هه‌ستی به‌ گرنگی که‌رکوک بۆ حکومه‌تی کوردستان کردبوو، بۆیه‌ هه‌میشه‌ له‌خه‌می ئه‌وه‌دا بووه‌ که‌ که‌رکوک به‌شیک بێ له‌ کوردستان.

سلێمانی وه‌ک ناوه‌ندی حکومه‌داری، له‌ لایه‌ن به‌ریتانی‌اوه‌ باه‌خه‌تی تابه‌تی پێدرا، نوێیل-یش چاک له‌رۆژی خۆی تیکه‌یشتبوو، تا فیکردنه‌وه‌ی پێشینی له‌ کارگێری، دیپلۆماسیه‌ته‌، داپه‌نه‌ریتی ناوچه‌که‌ و کورد، سه‌ریاری ئه‌وانه‌ش شاره‌زایی له‌ کاروباری سه‌ربازیدا، ئه‌وجا هه‌ست و لایه‌نگری بۆ کورد، که‌ ده‌شێ ویستبێتی له‌رینگه‌ی دامه‌زران و مانه‌وه‌ی ده‌وله‌تی کوردستانه‌وه‌ بۆ هه‌تا هه‌تایه‌ ناوی بچوايه‌ته‌ میژووی سیاسی ناوچه‌که‌ و به‌ریتانی‌اوه‌، هه‌موو ئه‌وانه‌ وایان له‌ لێ کردبوو که‌ به‌وه‌په‌ری توانا و لێهاتووییه‌وه‌، بێ ماندووبوون، بۆ رۆژگاری سه‌ره‌به‌خۆی و دامه‌زرانی حکومه‌ته‌ و ده‌وله‌تی کوردستان، له‌ته‌قه‌لا و هه‌ولندا بێ. کاری مه‌بجهر نوێیل و ئه‌فسه‌رانی دیکه‌ی ئینگلیز به‌یپی نه‌خه‌شه‌ و رێکخه‌ستن له‌ پێشکەوتندا بوو، یه‌لام لایه‌نی شیخ مه‌حمود وه‌ک چاوه‌پروان ده‌کرا، ئاواته‌بخش نه‌بوو. ره‌فیق حیلمی هه‌والی سلێمانی سه‌رده‌می حکومه‌داریی یه‌که‌می شیخ مه‌حمود به‌م شیوه‌یه‌ وێنا کردوو: (ئه‌وانه‌ی ئه‌یان توانی له‌ حکومه‌دار نزیک بئه‌وه‌ له‌م باه‌تانه‌ بوون: ده‌س و پتوه‌ندی نه‌فام و نه‌خوێنده‌وار، ده‌ور و پێشتی چاوبرسی و دوا تالان که‌وتوو، نۆکه‌ری خه‌نجهر له‌پشت و عه‌شایری تفه‌نگ له‌شان...هه‌ندی له‌ زابته‌ کورده‌کان هاتبوونه‌وه‌ سلێمانی و له‌و سه‌رده‌مه‌دا هه‌ندی خوێنده‌واری باش و نیشتمانه‌په‌روه‌ر له‌وی بوون و ئه‌یانویست که‌ ده‌س له‌ناو ده‌س تێکۆشن و یارمه‌تی حکومه‌دار به‌ده‌ن، به‌لام رێککه‌وتنی تا قه‌می ده‌ور و پێشتی حکومه‌دار و ئه‌مانه‌ی تر نه‌ ئه‌گونجا، تا قه‌می یه‌که‌م له‌ به‌ینی حکومه‌دار و تا قه‌می دووه‌مه‌دا، له‌ خه‌نجهر و ده‌مانچه‌ دیواریی دروستکردبوو. ئه‌گه‌ر حکومه‌دار خۆی بیویستایه‌ ئه‌و دیواره‌ی ئه‌روخاندو له‌زابته‌کان و مونه‌وه‌ره‌کان نزیک ئه‌که‌وته‌وه‌ به‌لام... نه‌ترسان له‌دواری ژ و که‌مه‌ترخه‌می خۆی له‌لایه‌که‌وه‌، (گرێپه‌کی نه‌فسی) که‌ به‌رامبه‌ر به‌ زابته‌ و مونه‌وه‌ر په‌یای کردبوو له‌لایه‌کی تره‌وه‌، به‌ره‌هه‌ستی ئه‌وه‌ بوون که‌ شه‌قیک له‌دیواری خه‌نجهر و ده‌مانچه‌که‌ هه‌لدا و بیروخه‌تی و خۆی بگه‌یه‌نێته‌ خوێنده‌واره‌

باشه کان.(35) به لأم شیخ له توانایدا نه بوو بهر به سه ته کان نه هیلی، دیاره نه وهش ده گه رایه وه بو نه بوونی بنه مای فیکری، نه بوونی ئازایه تی و پیشه وایه تی، ههروه ها شاره زانه بوونی کارگێری و نه بوونی سیاسه تی ناو خۆی لای شیخ مه حمود، به مانایه کی دی، ته سه تم بوو حوکمدار له چوار چێوه ی سه رده می کۆن و بێ که لک بجێته ده ره وه و هه ست به بایه خێ قۆناغی تازه و فه رمانه وایه تی خۆی و نه ته وه ی کورد بکا.

هه لومه رچی دامه زرای حوکمداریتی به که می کوردستان له نه نجای شاره زایی و تافی کردنه وه ی مه یدانییه وه، نۆئیل زۆر به وردی چۆنی تی قه واره ی حوکمه تی کوردستان و هه لکه وه ته ی جیۆ پۆله تیکی هه لده سه نگی ئی، تا ته وه ی له باری دامه زرای فه رمانه وایه تی کوردستان بگا ته ئاکامیک و بلی: (ئیمه هه میشه هیتما بو ته وه ده که یه نه که یه په یوه ندی باشووری کوردستان به به غدا وه، مه سه له ی جوگرافیا سه پاندوویه تی، له وهش زیاتر هاتو چۆی رۆژانه ته وه ندی دیکه مه سه له که ی پیکه وه گێدا وه. له گه ل ته وه شدا، به غدا پنیویست ناکا ده ستوهر داته کاروباری پیشکه وتن و لایه نه کانی نیشتمانی خه لکی کورد و کوردستان، فه رمانه برانی هه تا بکری ده بی کورد بن. له شکر ی کوردی پیکدی و له لایه نه فه سه رانی کورده وه به رپوه ده برین و مه شقیان پیده کری). (36) له سه ر ژمیری که متر له پینچ هه زار دانیشتوانی سلیمانی، ته و سوپایه ی ئینگیز بو ده ولته ی باشووری کوردستان وه ک سه ره تایه ک له سلیمانی پیکه یه نا، ژماره یان گه یشتیوه 1266 که س، له وانه ته نیا دوو ته فه سه رو سی پله داری دیکه به ریتانیایی بوون، ده نا هه ره هه موویان کورد بوون. جلی ته فه سه ران و سه ر یازان و بنو سه کانیش (کاتب)، شیوه ی جلی لیفی، تایبه ت و جیاواز بوون، مپزه ری نه ته وه یی کوردیان به سه ره وه بوو که ته وهش بو کورد بایه خێ تایبه تی خۆی هه بوو. (37) ته گه رچی سوپاکه به ناوی (لیفی) یه وه بوو که مانای سه رباز یا جه نگوهر ده گه یه نی، به لأم بو ته وه بوو بیته کرۆکی سوپایه کی به هیز ی ده ولته ی داها تووی کوردستان. ته حمه د خواجه له باری پیکه اتی ته و له شکره ی کوردستانه وه ده نووسی: (به فه رمانده یی ته و ته فه سه ره کورده یان که له تورکیا وه گه رابوونه وه، له سلیمانی سوپایه کی گه وه و به هیز دروستبوو، پینان ده وت سوپای کوردستان و ناو نرا (لیفی). بو ته وه ی ته فه سه ره کان دل پاک و گیان به ختکه رین، ده نیران بو دیوانی حوکمدار بو سویند خواردن به رامبه ر به حوکمدار و حوکمه تی کورد و کوردستان). (38) له ناوچه کانی دیکه ش، له کۆیه و له ره واندوز به هه مان شیوه، له خه لکی لیها تووی ناوچه کان، سوپای لیفی کوردی دروستکرا، تا ده هات به ژماره و به که ره سه به هیز تر ده بوو، له شه ری نیوان شیخ مه حمود و به ریتانیادا، زیاتر بێ لایه نیان هه لپژارد.

له بواری دیکه شدا کار بو گه شه کردن و دا هینان ده کرا، ورده ورده هه ل و مه رج بو حوکمه تی کوردی ده ره خسپنا تا بتوانی زیاتر گه شه بکا و له سه ر پی خۆی رابوه ستی، له و باریه وه نۆئیل تیگه یشتی خۆی و حوکمه ته که ی ئاشکرا ده کا و ده نووسی: (زمانی کوردی ده بیته زمانی ره سمی حوکمه ت، بو قانوون دانان که لک له داب و نه ریت و مامه له ی رۆژانه ی کۆمه لگه ده بیتری، سیسته می کۆکردنه وه ی داها ت و باج ده بی له گه ل پنیویستی به کانی خه لک-دا به ک بیته وه. ده رباری خیل، ریز له و عاده ت و قانوونانه که ته مرۆ هه ن ده گیری، حورمه تی سه روک خه یله کان ده پارێزری و رینگا ده درین که به رده وام بن له به رپوه بردنی کاروباری خه یله کانیان وه ک تائیس ته هه ن). (39)

بو گه شه کردن و ته و او کردنی لایه نه کانی دیکه ی ده ولته تدار ی، مه یجه ر نۆئیل درپژه به به رنامه ی سازدانی ده ولته ت حوکمه تی کوردستان ده داو له پیناوی دامه زرای سیسه ته می دارایی و ئابووری-دا به رنامه دارش تبوو، سه ره بخۆیه تی دارایی شی به مه رج ده زانی و پیدایه ی ده کرد و به پنیویستی ده زانی سامان هی خه لک بێ نه ک هی حوکمدار و ده سته ی فه رمانه و، هاوکات گرنگی به لایه نی کشتو کالیش ده دا. له و باریه شه وه نۆئیل ده نووسی: (ته وه ی په یوه ندی به داراییه وه هه یه، ولته که خاوه نی بودجه ی ناوچه یی خۆی ده بی، ته و باجه ی کۆده کریتته وه، بو کارگێری و پیشکه وتنی ولته که به کار دیتته وه، به لأم هاوکاری مه سه روفانی کارگێری سه ره کی له به غدا وه ده کری. له لایه کی دیکه وه په یوه ندی دۆستایه تی له گه ل ميسۆ پۆ تامیادا، ده بیته مایه ی دنیایی و پشتگێری به رژه وه ندییه به ره تیه کان و گرنگیه کی لیها تووی و توانایی. په ره ورده، کاری کۆمه لایه تی، کشتو کال و په یوه ندییه کان هه موویان له به غدا وه بایه خیای پیده در ی). (40) و اتا له کاریه ده ستانی به ریتانیاه له به غدا، ته و ته رکانه جیبه جی ده کران، چونکه ته و کاته عیراق جاری وه ک ده ولته ت دانمه زرابوو.

به م جو ره هه ره له سه ره تا وه دیار بوو که به ئینی پله یه کی به رزی نۆتۆنۆمی به شیخ مه حمود و به کورد درابوو، (سه بارت ته و نۆتۆنۆمییه، کورده کان دنیاکرابوون که له داها توو دا فه رمانه وایه تیه که یان شایانی گه شه کردنه، بو به رپوه بردنی حوکمه تی خۆیان، بێ به ی خه لکه که په ره ورده ده کران و مه شق داده دران، خه لکی شاره زای کوردیش بو حوکمه تداریتی ئاماده ده کران. له نه نجای هاوکاری ته مان له گه ل به شه کانی دیکه-، شیوه ی نۆتۆنۆمییه که، ده بووه مایه ی هه لکشانی به رژه وه ندی ته خلاق و ماددی بو کورده کان). (41)

له و ده قه ی سه ره وه دا، تاراده یه کی زۆر چاک و فراوان، شیوه ی حوکمداریتی دیاری کرابوو. له لایه که وه باس له په یوه ندی جوگرافیا یی خوارووی کوردستان کرابوو، به و مانایه ی سنووری باشووری کوردستان چ به شیوه یه کی سه ره بخۆ و چ له ژیر سایه ی به ریتانیادا بوایه یا وه ک نۆتۆنۆمی بمایه ته وه، مه رج بوو نه خشه ی ته و چوار چێوه یه دیار بکرا بایه و سنووری کوردستان به یی ده ستوو و قانوون بکیشرایه. له لایه کی دیکه شه وه مژده ی ته وه راگه یاندرابوو که ته و ماف و جو ره حوکمه تداریتییه، به یی ئاماده کردنی کادیر و فه رمانه برانی شاره زا و دلسۆز له به رپوه بردن-دا، رۆژ به رۆژ کارگێری کوردستان زیاتر گه شه ی ده کرد و زۆر تر پیدشه که وت، هاوکات له لایه نه ریتانیاه و زامنی پاراستنیشی پیدرابوو، که ته گه ر کاتیک ده ولته تیکی عه ره بی له

ویلایهتی بهسرهو بهغدا دروستبوو، ئەوا فرمانڕه‌وایه‌تی کوردی به‌لێن پێدراوو که پارێزگاری لێبکری و به‌رده‌وام بێ له‌پێشکه‌وتن-دا.

حکومه‌تی کوردی، خاوه‌نی که‌سایه‌تی ده‌ستووری و قانونی خۆی بوو، به‌پێی ویست و دابونه‌ریت و به‌پێی گونجانی له‌گه‌ڵ باری کۆمه‌لایه‌تی و ڕووناکییری و نایینی و به‌رژه‌وه‌ندی خه‌لکی کورد، قانون داده‌ڕێژرا. ده‌وله‌مندی و داهاقی کوردستان له‌به‌روبووم و به‌ره‌می هه‌مه‌جۆر، به‌ شێوه‌یه‌کی لێزانانه له‌به‌رجاو گیرابوو، هاوکات ئابووری و سامانی، بۆ خزمه‌تی ڕۆژانه‌ی خه‌لک و پێشکه‌وتنی فرمانگا و لایه‌نه‌کانی حکومه‌تی کوردستان ته‌رخان ده‌کرا، به‌مانایه‌کی دیکه داهاق و باجی کوردستان، موڵکی کورد بوو نه‌ک هی حوکمدارو ده‌سه‌لاتداران، ده‌بوایه هه‌ر له‌پێناوی گه‌شه‌کردنی دانیشتوان-دا خه‌رج بکری. دیاره‌ پێشاندانی وێنه‌یه‌کی وا گه‌ش، په‌یوه‌ندی به‌ به‌رپه‌وه‌چوونی دۆستایه‌تی نیوان کورد و به‌ریتانیا و به‌رده‌وامی حکومه‌تی ئەو کاته‌وه هه‌بوو، به‌لام له‌واقیعی حال و گۆرانکارییه‌کان-دا، دۆخه‌که‌ به‌ جۆریکی پێچه‌وانه‌وه هاته‌وه.

ئهو بانه‌ما سه‌ره‌کیانه‌ی سه‌ره‌وه، هه‌موویان له‌وانه‌ بوون که بۆ فرمانڕه‌وایه‌تی نه‌ته‌وه‌یه‌کی چه‌ندان سه‌ده‌ ژێرده‌سته و دابه‌شکراو پێویست بوون. له‌دوای جه‌نگی یه‌که‌م، یه‌که‌مین کارگێری و حکومه‌ت له‌رۆژه‌لاتی ناوه‌راست-دا بۆ کورد دامه‌زرا. بۆیه ئه‌ گه‌ر کورد بۆ ئازادی و پێشکه‌وتن و گه‌شه‌کردن و یه‌کێتی نه‌ته‌وه‌یی، پێشه‌وایه‌کی دلسۆز، لێوه‌شاهه، شاره‌زا و ده‌وله‌تمه‌داری هه‌بوایه، له‌هه‌مان کاتدا، کورد خۆی بێتوانیایه‌ بێته‌ پارسه‌نگی بته‌وانا له‌گه‌ڵ ڕووداوه‌کان و هێزه‌ کاریگه‌رییه‌کانی به‌ستینی سیاسه‌ت، ئەوا ورده‌ ورده‌ ده‌کرا کوردیش به‌سه‌رفرازی و ده‌وله‌تی سه‌ربه‌خۆی بگه‌یشتایه. نۆئێل و له‌ڕیگی ئەوه‌وه به‌ریتانیا ده‌یانویست سیسته‌می حوکمداری پێی شێوه‌یه‌کی سروشتی وه‌ریگری، ئینجا ورده‌ ورده، جێ به‌سیسته‌می خێله‌کی چۆلبکا، له‌دوای-دا ڕیگا بۆ سیسته‌می دیموکراسی و ته‌بابی و پێشه‌سازی بکاته‌وه. هه‌لبه‌ت جۆری سیسته‌می سروشتی و پێشکه‌وتووی به‌ریتانیایی، له‌گه‌ڵ بۆچوونی فرمانڕه‌وایه‌تی گشتگێری و ره‌های شیخ مه‌حمود-دا نه‌ده‌گونجان. هیچ گومانێکی تێدا نه‌بوو که‌جیاوازی ئەو دوو تیگه‌یشتنه‌ له‌ سیسته‌می فرمانڕه‌وایه‌تی-دا، هینده‌ی دووڕی ئاسمان و رێسمان بوو، بۆیه شیخ مه‌حمود، نۆئێل هانده‌دا که‌ واز له‌بیرۆکه‌ و پلانی سیسته‌می حوکمداری سروشتی و خاوه‌ن داووده‌زگا به‌یخی و بگه‌ڕێته‌وه بۆ سیسته‌می فرمانڕه‌وایه‌تی خێله‌کی، که‌ ئاره‌زووی شیخ مه‌حمود بوو. (42) ئا لێره‌وه دوو تیگه‌یشتنی سه‌ره‌کی دژ به‌یه‌ک له‌ نیوان شیخ و به‌ریتانیادا، هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ ده‌رکه‌وتبوو. مه‌یجهر نۆئێل بۆ ئەوه‌ی به‌رنامه‌که‌ی خۆی و به‌ریتانیا بۆ دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی کوردستان تیگه‌یشتنه‌، به‌هیچ شێوه‌یه‌ک نه‌یده‌ویست له‌گه‌ڵ شیخ مه‌حموددا نیوانی ناخۆش بێ، تا بۆی کرا له‌پشتیوانی حوکمدار به‌رده‌وام بوو. ره‌فیق حیلیمیش ئەو شاهیدییه‌ بۆ دلسۆزی مه‌یجهر نۆئێل ده‌دا که‌ مه‌به‌ستی بووه حکومه‌تی کوردستان و ده‌سه‌لاتی شیخ مه‌حمود به‌رقه‌رارین. (43)

دیسان سه‌باره‌ت به‌ جۆری په‌یوه‌ندییه‌کانی حوکمداری کوردستان به‌ به‌ریتانیاوه، له‌ 1919دا له‌راپۆرتیکی تایبه‌تی ده‌سه‌لاتدارانی به‌ریتانیا له‌ به‌غدا، که‌ بۆ باسی حوکمه‌تداری له‌سلیمانی ته‌رخان کراوه، هه‌لوێستی حکومه‌تی له‌ندن به‌روونی دیاریده‌کاو رایده‌گه‌یه‌نی که‌ ئەوان مه‌به‌ستیان بووه له‌و شوێنانه‌ی که‌ به‌پێی رێککه‌وتنه‌نامه‌ی سایکس پیکو به‌شی ئەوان بووه، حکومه‌تی سه‌ربه‌خۆی کوردی دابمه‌زرێن و په‌یوه‌ندیان به‌به‌غداوه‌ نه‌بێ، به‌لکو راسته‌وخۆ له‌ژێر چاودێری به‌ریتانیادا بێ و له‌ لایه‌ن ئەفسه‌رانی سیاسیه‌وه ئامۆژگاری بکری و کار و پێشه‌ی حکومه‌ت به‌رپه‌وه‌بردنیان فێریکه‌ن. له‌راپۆرتی ناوبراوا زانیاری به‌و چه‌شنه‌ ده‌خوێنینه‌وه: (ئیمه‌ به‌و مه‌رجه حوکمداری ئۆتۆنۆمییمان بۆ خوارووی کوردستان پێشنيانکرد، که‌ به‌ سه‌ره‌رشتی به‌ریتانیا بێ و به‌هاوکاری فرمانبه‌رانی به‌ریتانیا رێکبخری، شیخ مه‌حمود که‌سایه‌تییه‌کی به‌ده‌سه‌لاتی ناوچه‌که‌ بوو، له‌یه‌که‌م هه‌لدا و تیگه‌یشتین که‌ ده‌کری به‌هاوکاری ئیمه‌ ده‌وله‌تیک به‌رپه‌وه‌بری که‌ دووڕی له‌وه‌ی له‌ به‌غداوه فرمانڕه‌وایه‌تی بکری، هه‌روه‌ها پێویست بوو که‌ ده‌وله‌ته‌که‌ بێته‌ ئامرازی ڕزگاری و که‌ره‌سه‌ی ئاوه‌دانکردنه‌وه و بنیاتنه‌وه‌ی وڵاتیکی کولکراو، به‌لام شیخ مه‌حمود ئەوانه‌ی به‌لاوه‌ مه‌به‌ست نه‌بوو). (44)

هه‌مان راپۆرت هه‌لومه‌رجی دیکه‌ی دانانی شیخ مه‌حمود به‌حوکمدار ده‌ستنیشان ده‌کا و ده‌نووسی: (دانانی شیخ مه‌حمود به‌ حوکمدار به‌ندبوو به‌ کۆمه‌لێک مه‌رجی دیکه‌وه، خه‌زینه‌ی به‌ریتانیا ئاوه‌دان بێ که‌ پارهییه‌کی بۆ ته‌رخانکرد و ڕیگی گه‌شه‌کردنی بۆ کرده‌وه، مانگانه و پارهی ڕۆژانه‌ که‌ له‌و کاته‌دا به‌زه‌حمه‌ت په‌یاده‌بوو، بۆی برییه‌وه. هاوکات، سیسته‌مه‌که‌ش به‌ شێوه‌یه‌ک بوو که‌ سه‌رۆک خێل خۆی ته‌خمینی پێویستییه‌کانی خۆی و خێله‌که‌ی ده‌کرد، بێ ئەوه‌ی چاوی کاربه‌ده‌ستانی حکومه‌تیان له‌سه‌ر بێ، بره‌ پاره‌که‌ی سه‌رف ده‌کرد). (45)

سه‌باره‌ت به‌ بیرورای ئەو خه‌لکه‌ی که‌ له‌گه‌ڵ نوێنه‌ری مه‌ده‌نی، ئەرنۆلد ویلسن له‌ سلیمانی بینیبوونی و بۆ دواڕۆژی ئازادی و ده‌وله‌تداری قسه‌ی له‌گه‌ڵ کردبوون، بۆی ده‌رکه‌وتبوو که‌ به‌هیچ شێوه‌یه‌ک هه‌ماهه‌نگی و یه‌کریزی له‌ناوایاندا نه‌بووه. له‌یه‌که‌م چاوپێکه‌وتنی گه‌وره‌ترین به‌رپرسی به‌ریتانیا له‌ میسۆپۆتامیا که‌ به‌پێی خۆی چوو بووه سلیمانی، له‌ئه‌نجامی گفتوگۆیه‌کی درێژ، ئەرنۆلد ویلسن هه‌ست به‌بوونی گه‌لێک کۆمه‌له‌ و ده‌سته‌ی دژ به‌یه‌ک و بۆچوونی جیاواز له‌ناو خه‌لکی شارو ده‌ورو به‌ردا کاردبوو، کۆمه‌لێک خه‌لک دنایای ده‌که‌ن که‌ خه‌لکی دێهاته‌کان به‌هێزی چه‌ک به‌ره‌ره‌کانی گه‌رانه‌وه‌ی تورک ده‌که‌ن، ئینگلیزیش ئەو باوه‌ریان هه‌بوو. به‌شێکی دیکه‌یان داوای پارێزگاری و ده‌سه‌لاتی به‌ریتانیایان به‌سه‌ر کوردستان-دا ده‌کرد، به‌شیکیش دژ بوون، به‌شی چواره‌م ده‌یانه‌ویست راسته‌وخۆ کوردستان له‌ لایه‌ن له‌ندن-وه به‌رپه‌وه‌بری، ده‌سته‌ی دیکه‌ش هه‌بوو به‌ نه‌یتی به‌نوێنه‌ری مه‌ده‌نی بریتانیایان راگه‌یاندبوو که‌ هه‌رگیز شیخ مه‌حمود به‌پێشه‌وا‌ی خۆیان قه‌بوڵناکه‌ن و ناچه‌ ژێر ده‌سه‌لاتیه‌وه. (46)

به‌و شێوه‌یه‌، هه‌ر له‌و سه‌ره‌تا بایه‌خدار و قوناغی دامه‌زرانی ده‌وله‌تی کوردستانه‌وه، بانه‌مای شه‌ره‌ گه‌ره‌ک و شه‌ره‌ ده‌سته و

کۆمهڵ له ئارادا بوو، وه دینه هاتنی ئازادی و سه رنه گرتنی ده ولته له ئاسۆیه کی تاریک-دا خۆی ده نواند، چاوه روانی، دوا رۆزی گرشه دار و ده ولته کی کوردستان جگه له بوومه لئیل چیدیکه نه بوو. نه گهرجی نیاز و پلانی وا هه بوو که کوردستانیش له ناو ده ولته تانی ناوچه که و جیهان-دا رێژ و جیگای خۆی بگری، به لام له ناو خۆدا لینه گه ران کۆمه لانی دلسۆز و لیهاتوو بکه ونه کارو له پیناوی ده ولته کی کوردستان-دا چییان پینکرا بایه نه نجامیبدن. خراپکردنی دۆخی ناو خۆی حکومه ته که و کردنی به کارگیریی بنه ماله ی شیخان و دوورخستنه وه ی زووریه ی هه ره زۆری تواناکی خه لکی کوردی نا شیخان، نه و جا مملانی ئی نابه رامبه ری شیخ مه حمودی حوکمدار له گه ل حکومه تی به ریتانیا دا، لوتکه ی کێوانی تاریک کرد و کوردی له به رده وای ده ولته ت و حکومه ت و دوا رۆژیکی سه رفرازی و ئازادی و ئاسوودهی بیبه شکرد.

دوای دامه زرانندی حکومه ته که ی خوارووی کوردستان له سلیمانی، بیر له وه ده کرایه وه که به گفتوگۆی سیاسیه و به په زامه ندی خه لکی ناوچه کانی دیکه ی کوردستانی عوسمانی، به حوکمداریتی شیخ مه حمود رازین. له کۆتایی کانونی یه که می 1918 نوئیل سلیمانی به جیدی ئی، روو ده کاته شار و ده فهره گرنه کان، له کۆیه، رانیه، قه لادزی و له په واندوز، یاریده ری نه فسه رانی سیاسیه داده مزرینی. هیدی هیدی بارودۆخه که هینورده بیته وه، برستی روو له کزیده کا، ئاسایش به رقه رار ده ی و خیله کان ده چنه ژیربار و فه رمانه وایه تی شیخ مه حموده وه. نوئیل له چه مچه مال و له هه له بجه و شوپانی دیکه ش، کاروباری ناوچه کان ریکده خا. له وه ش زیاتر، سه رپشککرا بوو که له دوورتریش، له و جیگایانه ی کوردستان که هیشتا له ژیر ده سه لانی به ریتانیا دا نه بوون، به هه مان شیوه نه نجومه نی به رتوه بردن له که سایه تیبه کانی ناوچه کان پینکینی. (47)

پاش ماوه یه ک، مه یچه ر نوئیل ده چیته ناوچه کانی دیکه ی کوردستان، بو ئه و مه به سه ته ی تا یه کیتیبه کی هۆزه کوردیه کان به سه رکرایه تی شیخ مه حمود دروستبکا، به تاقیکردنه وه ش بزنان که ئایا کورده کان به راست ده یانه و ی کوردستانیکی یه گرتوو دایمه زرینی نا؟ (48) له و کاته دا، هه لسه ووران و جوله وه کانی مه یچه ر نوئیل له مه بدانی کارکردن-دا له کوردستان، ته وا و هاوته ریب بوون له گه ل سیاسیه تی ده ولته کی به ریتانیا له به غدا و له له نده ن به رامبه ر به کورد. له یه که م هه ل-دا شیخ مه حمودیش ئاگادارکرا بوو، که هه ر کۆمه لیک، یا هۆزیک له ناوچه کانی سلیمانی، که رکوک و هه ولیر، که پینان خۆشبی بچنه ژیر ده سه لاتی حوکمداریتی کوردستان و فه رمانه وایه تی شیخه وه، نه وا به ته واوی ئازادیه وه هه موولایه کیان ده توانن نه و کاره نه نجامبه دن. (49)

به هیزکردنی حکومه تی کوردستان

دوای گه بیشتنی به هه فته یه ک بو سلیمانی، نوئیل باسی که شی سیاسیه سلیمانی ده کا و پینا بووه که ئامانجی سه ره بخۆیه تی کوردستان له سلیمانییه وه گه یشتوته که ناره کانی گو لی وان، بو که لک وه رگرتن له قوناغه که و زیاتر فراوانکردنی سنووری حکومه تی کوردستان، دوای ماوه یه ک، به په له و به تاییبه تی، نوئیل دوو داوای گرنه گ له نوینه رایه تی بالای به ریتانیا له به غدا ده کا، له و باره وه ده نووسی: (50)

ئا: یارمه تی شیخ مه حمود بدری که به سه رکرایه تی هه زار که س به ره و په واندوز بجوی. پ: من (نوئیل) له گه ل نوینه ری شیخ مه حمود بنیرن بو په واندوز و نه هری، بو ئه وه ی هانی هۆزه کان بده یین بو جیا بوونه وه و ده سه ستیانی سه ره بخۆیه تی کوردستان له ژیر چاودیری به ریتانیا دا.

بو وه لای نه و داخوازیانه ی سه ره وه نوینه رایه تی بالا له به غدا، زۆر به گورجی دوای سی رۆژ به پیر سلیمانی-یه وه ده چی، نه رنۆلد ویلسن به ئینی جیبه جیکردنی نه خشه که ی نوئیل ده دا، نه وه ش به گرنه گ ده زانی که بو پارێزگاری له قانوون و ئاسایش، به چاک ده بیینی که پ له سه ر گرنه گی رۆلی به ریتانیا له و باره وه دابگری. (51)

دیسان به ئاراسته ی دامه زران و فراوانکردنی ده ولته کی کوردستان، کۆلۆنیل لیچمن، نه فسه ری سیاسیه به ریتانیا له موسل (52) به پینوسی ده زانی که به زوورترین کات په واندوز، رانیه و کۆیسنجاق بگرن و بخرینه سه ر قه له مروه ی ده ولته کی کوردستان له سلیمانی. (53) سه رکرایه تی هیزه چه کداره کانی به ریتانیا له ميسۆبیۆتاما، هاوشیوه ی ده سه لاتدارانی دیکه ی به ریتانیا، له هه موو شوپینیکی باشووری کوردستان چاودیری دۆخه که ده کهن، له نزیکه وه ئاگاداربوون که له که رکوک بانگه شه ی سه ره بخۆی کوردستان زۆر به ریلابوووه و له هه موو لایه که وه ده نگدانه وه ی نه وه هه بووه که شیخ مه حمود ده کړیته فه رمانه وای کوردستانی سه ره بخۆ و که رکوکیش ده بیته به شیکی نه و ده ولته ته سه ره بخۆیه، له و باره یه وه خه لکی سلیمانییش دلنیایی ده به خشن و چاوه روانی رۆژیکی وا بوون. (54)

دوای نه و کۆمه له هه نگه و بابه خدارانه ی سه ره وه، هه ره ها ئاماده کاری قانوونی و کارگیری بو گه وره کردنی سنووری ده ولته کی کوردستان و فراوانکردنی ده سه لاتی شیخ مه حمودی حوکمدار، له 1 و 2 ی کانونی یه که می 1918 دا، سیر نه رنۆلد ویلسن، ده چیته سه ردانی کفری، سلیمانی، که رکوک و موسل. که چۆته سلیمانی، له و ی 60 که س له که سایه تیبه سه ره کییه کانی خوارووی کوردستان و نوینه رانی کورده کانی بانه و سه قز له دیوی ئێران له چاوه رپیدا بوون. ویلسن به ئاماده بوونی میچه ر نوئیل، له گه ل شیخ مه حمود و نوینه ره کان-دا کۆده بنه وه، به دووردریزی باسی بارودۆخی سیاسیه خوارووی کوردستان و نه خشه ی سه ره بخۆی کوردیان بو ده کا. له نه نجامی گفتوگۆی ویلسن و سه ردارانی کورد دا، ده گه نه ئاکامیک که نه م به لگه نامه یه ی خواره وه ی لیده که ویتته وه:

(حکومه تی خاوه ن شکۆی مه لیک به ریتانیا، بلاوی ده کاته وه که نیازی له جه نگی گه وره نه وه یه میله تانی رۆژه لات له سته می تورک رزگاریکا و یارمه تیانبدا سه ره بخۆیه تی خۆیان دایمه زرینن، ئیمه ی نوینه رانی خه لکی کوردستان، داوا له حکومه تی خاوه ن

شکۆی بهریتانیا ده کهین که کوردیش له ژێر سایه ی چاودێری و پاراستنی خۆیدا وه بگرێ و نه مان به ستنه وه به عێراقه وه. له بهر ئه وهی وا ده زانی که ئیمهش له وه هاوکاریه ی بهش نا کرێن، بۆیه بهم به لگه نامه یه داوا له نوێنه ری مه ده نی میسۆپۆتامیا ده کهین، که نوێنه ری خۆی به یارمه تی بپۆسته وه بۆ ئاماده کاری خه لکی کوردستان بنێرێ، تا له ژێر پارێزگاری بریتانیا دا به ئاشتیانه له لایه نه کانی شارستانییه ت- دا پششکه وین. ته گه ر حکومه تی خاوه ن شکۆی بهریتانیا، هاوکاری ئیمه ی بێ و پارێزگاریمان لێبکا، ئیمهش بریار ده ده ی که فه رمان و ئامۆزگاریه کانی ته و جێبه جێبکه ین. (55) له هه لی یه که م- دا هه لۆیستی خه لکه که هه لۆیستیکی سیاسیه ی به به رۆش بوو، نیشانه ی ته وه بوو که گشت لایه ک له فه رمانه وایه تی نا عادیانه ی تورک نارازیبوون، هاوکات ده شیازانی که بێ هاوکاری بهریتانیا نه ده کرا حکومه تی کوردی دا به زری و کاری فره لایه نه ی کارگێری و حکومه تدار ی رێکبخری.

هه ر سه به رت به کۆبوونه وه که ی سه ره وه، ویلسن زیاتر له سه ر با به ته که ده روا و ده لی: (له به رامه بهر ته وه دا، منیش به لگه نامه یه کم ئیمزاکرد که داوا ده کا، هه ر خێلێکی کورد له زێی گه ره وه تا روبراری سیروان (جگه له کورده کانی ئێران)، ده توان به ئازادی، سه رکردایه تی شیخ مه حمود قه بو ل بکه ن و رینگا ده درێن ته و کاره ته نجام به ن، شیخ مه حمودیش به ناوی حکومه تی بهریتانیا وه، فه رمانه وایه تی ناوچه کانی سه ره وه ده کا، مه رجیسه شیخ ئیتاعه تی فه رمانه کانی بهریتانیا بکا، تا ته و ئاماده ی دۆستایه تی بێ، ئیمهش هاوکاری و پشتیوانی ده که ین، خێله کان و خه لکی شاره کانی کفری و که رکوک نایانه وی بچنه ژێر ده سه لاتی شیخ مه حمود وه، ته ویش رازیه که به زۆر نه یانخاته ژێر ده سه لاتی خۆیه وه. هاوکات شیخ مه حمود داویکرد که ته فسه رانی ئینگیزی بۆ هه مو به شه کانی حکومه ته که ی و ته فسه رانی بۆ بیکه یانی لیغی کوردی بنێرن، به لام له خوار ته وانه وه، کارمه ندان تا بکری ده ی کوردین نه ک عه ره ب، منیش هه ولده دم ته و کاروبارانه رێکبخه م. له وهش زیاتر، پپۆسته ته وه بلێم، که شیخ مه حمود و هاوکاری، به هیج شیوه یه ک رازی نابن بچنه ژێر ده سه لاتی فره ساوه. له بهر ته وه ی پارێزگاری فره نسایه کان بۆ چه ند لایه نێکی دیانه کان، کورده کانی له په یوه ندی فره نسا سارد کردۆته وه، بۆیه پێیان وایه که به رژه وهن دی خویان، له هاوکاریکردنی بهریتانیا دایه نه ک فره نسایه کان. (56)

به دوا ی دانانی شیخ مه حمود به حوکمدارو به نوێنه ری بهریتانیا له سلیمانی، مه یجه ر نو ئیل راپۆرت بۆ ده سه لاد تدارتی بهریتانیا له به غدا ده نووسی و ئاگاداریان ده کا که خه لکی سلیمانی پپشوازی له حکومه تی تازه ده که ن، بۆ به رپه وهردی کاروباری حکومه ته که یان، کورده کان ده یانه وی کارگێریه کی سه رباریان بۆ دروستبکری. (57) ره نگه له کوردستان به تابه تی له شاری سلیمانی، تارماییه کی بیری کوردایه تی هه ی، به لام ته وه تا ته وکاته، نه گه یشتبو وه خه ملاندنی بیری نه ته وه ی و ویستی ته واوی سه ره به خۆیه تی، له و باره وه ئاماده کاری فراوان و گشتگیر نه ره خسابوو، واتا باشماوه ی حوکمداریتی میرنشینه کوردیه کان، به هی بابانیشه وه که ماوه ی نزیکه ی حه فتا سالتیک سلیمانی پایته ختیا ن بوو، نه بوو بوو به کولتوری فه رمانه وایه تی، لای شیخ مه حمودیش کاریگه ریه کی ته و تۆی دروستنه کردبوو، جه نگی یه که م و ئاسه واره کانیشی، کاریکی وایان به سلیمانی و کوردستان کردبوو، نه له و شاره و نه له هیج شو ئینێکی دیکه، هۆکاره کانی: هێزی خه لک، رۆشنیری کۆمه لایه تی، بازراگی گرنک، ئابووری پته و، زانست و زانیاری و تاقیکردنه وه ی سیاسه ت له ناو دانیش تواندا په یدا نه بوو بوون. (58)

هه ر له هه مان به لگه نامه ی سه ره وه دا، کاره ل سو رپه نه ری نوێنه ری مه ده نی له به غدا، باسی ته وه ده کا که مه یجه ر نو ئیل له گه ل نوێنه رێکی شیخ مه حمود دا، بۆ ته وه ی کارگێری سه ربازی دروستبکا و به رپساریتی به رپه وهردی ناوچه که له ته ستۆ بگری، ده چپته ره واندوز. دوا ی نو ئیل، کاپتن گرینه اوس (59) تا ته وکاته ی نو ئیل ده گه رپته وه جیگی ته وه ده گرتیه وه. سه به رت به دامه زرا نی په یوه ندی شیخ مه حمود و بهریتانیا، مه یجه ر نو ئیل زۆر له لایه نه کانمان بۆ روونده کاته وه. ته و که بۆ خۆی هاوکارو ئاگاداری له بهرنامه و مه سه له کان بووه، نووسینه کانی ره نگدانه وه ی زانیاری و پپشه دۆستییه تی له کاروبارو په یوه ندی به کورد و شیخ مه حمود وه. له 8 کانوونی یه که می 1918 دا، له نامه یه کی دووردرێژدا، له هاوه به شی کردن له نه خشه کاند، په یوه ندیه کان و چۆنیتی به رپه وهردی چوونی رو داوه کان ده گرتیه وه، له و نامه یه دا که نو ئیل بۆ به رپساریانی سه ربازی ئینگیزی له سلیمانی، که رکوک، کفری و ئالتوون کۆپری نارووه، ده نووسی: (تا ئیستا خه لک له بیرماندا ماوه که پایزی رابوردو و خۆمان بۆ دانانی شیخ مه حمود وه ک نوێنه ری بهریتانیا له سلیمانی ئاماده ده کرد... ئیمه وا تیگه یشتبووین که شیخ مه حمود ده سه لاتی ته واوی هه یه بتوانی ته و فه رمانه ی بهریتانیا که خستبوو یه ته ستۆی، ته نجامی بدا. له کاتی ها تهنمه وه بۆ سلیمانی، ته وه ندی بۆم کراوه هه و ئمدا وه مپشکم کراوه بێ، دوا ی گه یشتنم بریارم- دا به دوا ی ته و پپشنازه دا بۆم که پایزی رابوردوو پپشکه ش کراوه به شیخ مه حمود گه یشتوو. ده سه لاتی و هێزی شیخ مه حمود له م ناوچه یه دا، زۆر چاک زانراوه. هیج به شیک له ده وله تی عوسمانی له پپش شه ردا هپهنده ی ده فره ی سلیمانی له ئا زاوه و به ره لاییدا نه بووه. هۆی هه ره سه ره کیش له م په شیویه دا لایه نگران و یاریده ران و خزم و دوا که وتووانی شیخ مه حمود بوون، که به دیهاته کاندا بلا و بوو بوونه وه.

له روا نگه ی سیاسیه وه، زۆر گرنکه که بتوانی ئاشتی له م ده فه ره دا، بێ یارمه تی سه ربازی بهریتانیا بپارێزی. به یی بلا و کراوه ی دوو قو ئی ئینگیزی و فره نسای، ئیمه ئامانجمان ته وه یه که کوردستانیکی سه ره به خۆ له ژێر چاودێری بهریتانیا دا پیکه ینین، به لام له بهر پاشخان و دوا که وتی خه لک و ولاته که، هه ره وه ها نه بوونی په یوه ندیه کان و نا کوکی خێله کان، ناچار بووین له چه ند لایه که وه کاریکه ین و هه ول به دین قانون و ته باپی به رقه رار بکه ین و بگه ینه ئاکامیکی هاوکاری و پیکه وه هه لکردن... له بهر رۆشنا یی ته م بارو دۆخه دا، ئیمه ناچار بووین له هه ندیک که س بێ هیوا یین و نه مانده توانی سه ردارانی خه لکه که قه ناعه ت پیکه ین که رازین بۆ ماوه یه کی دووردرێژ له ژێر چاودێری و تاقیکردنه وه دا بن. ئیمه له وه تیگه یشتبووین

که پنیو بستبو پشتیوانی له که سایه تیبیه ک بکهین تا ئەو شوینە ی هاوکاری ئیمه دهکا، بهلام شیوهی کارکردنی ئەو (شیخ مهحمود...ص.غ) له گه‌ل بیروباوه‌ری دادپه‌روه‌رانه و په‌وایی به‌ریتانیا یه‌کنایه‌ته‌وه، له‌گه‌ل ئەوه‌شدا، بۆ یارمه‌تی ئەو که‌سه و بۆ به‌رپه‌وه‌بردنی کار و پێکخستی کارگێری، ئە‌گه‌ر له‌ ناوچه‌که‌دا، هه‌ر هه‌را و یاخیبوونیک یا نارازیبوونیک سه‌ره‌له‌ئێدا، ده‌بێ ئیمه‌ به‌ هه‌موو جو‌رتیک، رینگه‌ی لی‌بگ‌رین. (60)

له‌وه‌ده‌قه‌ی سه‌ره‌وه‌دا، نو‌ئیل به‌ روونی هه‌لو‌ئستی به‌ریتانیا و تی‌گه‌ب‌ه‌شتی خو‌ی به‌رامبه‌ر به‌ هوکمه‌دار و دامه‌زراندنی حکومه‌تی کوردستان و په‌یوه‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی کوردی روون ده‌کاته‌وه. به‌ر له‌هه‌موو شتی‌ک دۆزی کورد به‌دۆزێکی سیاسی نه‌ته‌وه‌یه‌ک ناوه‌ده‌با، بۆیه‌ له‌و روانگه‌یه‌وه‌ ویستویه‌نه‌ چاره‌سه‌ریکی سیاسیه‌نه‌ و قانونی بۆ به‌دۆزێنه‌وه. ئە‌گه‌رچی دۆخی کوردستان، به‌ تایبه‌تی له‌سلیمانی و ده‌وروبه‌ری، زۆر ناره‌حه‌ت و دواکه‌وتوو بووه، له‌گه‌ل ئەوه‌شدا ئامانجی به‌ریتانیا له‌و کات و شو‌ئنه‌دا پێکه‌تییانی حکومه‌تیکی قانونی و ته‌بابی و به‌رقه‌رار بووه، بۆ ئەوه‌ش ویستویه‌نه‌ هه‌موو هاوکارییه‌کی شیخ مهحمود بکه‌ن، له‌و باره‌یه‌وه‌ بۆ به‌رژوه‌ندی و مانه‌وه‌ی شیخ مهحمود حکومه‌تی کوردستان، ئاماده‌بوون پێگه‌ری له‌ هه‌موو هه‌رانانه‌وه‌ و ئا‌زوه‌یه‌ک بگ‌رن، به‌لام هه‌ر زوو د‌ل و نیازی شیخ مهحمودیان خو‌ئندۆته‌وه‌ که‌ ئەو له‌توانا‌یدا نه‌بووه‌ حکومه‌داریتی به‌رپه‌وه‌به‌ری، هاوکات، له‌گه‌ل ویستی قانون و ده‌وله‌ت‌سازی به‌ریتانیایی هاوته‌ریب نه‌بووه. بۆیه‌ ئەو هۆکارانه‌ بوونه‌ته‌ دوو جو‌ری بیرکردنه‌وه‌ی جیاواز بۆ فه‌رمانه‌روایه‌تی له‌نیوان شیخ مهحمود و به‌ریتانیا، به‌ر یه‌کدی که‌وتوون و تا سه‌ر، هێلی ئاره‌زووی شیخ مهحمود و هاوکاری ئەو له‌گه‌ل ئینگلیز بری نه‌کردوو و به‌رده‌وام نه‌بووه. نو‌ئیل بۆ‌چوون و ته‌قه‌لای سیاسی خو‌ی له‌و کاته‌دا ده‌رده‌برێ و ده‌نووسی: (ده‌بێ کورد و هوکمه‌دار زۆر چاک له‌وه‌ تیبگه‌ن که‌ پنیو‌سته‌ حکومه‌داریتی پابه‌ندی کۆمه‌لایه‌تی ده‌ستور و قانون بێ که‌ ناتوانی سنووره‌کانیان به‌ه‌زینێ، بۆیه‌ بێ خو‌به‌ستنه‌وه‌ به‌پێک‌خستن و کارگێرییه‌وه‌، هه‌رگیز فه‌رمانه‌روایه‌تی دانامه‌زێ، ئە‌مه‌ش بێ پیاده‌کردنی قانون و دادی کۆمه‌لایه‌تی و یه‌کسانی هاو‌نیشتمانیان له‌ کارگێری و ئیش و کاردا، مه‌حاله‌ به‌رپه‌وه‌بێ). (61) به‌ مانایه‌کی دیکه‌ پێش‌وه‌خت کورد و هوکمه‌دار ئاگادارکرا‌بوونه‌وه‌ که‌ له‌هوکمه‌دارییدا، ئاره‌زوو، گه‌ره‌لا‌وزه‌، ئا‌زوه‌، ته‌مه‌لی، بێ قانونی، بێ کارگێری و بێ ده‌ستووری، جێیان نابێته‌وه‌،

هه‌نگاو به‌هه‌نگاو فراوانکردنی سنووری ده‌سه‌لاتی حکومه‌تی کوردستان و شیخ مهحمود به‌دوای ئەو رووداوانه‌ی سه‌ره‌وه‌ و دانانی چینی یه‌که‌می حکومه‌ت‌داریتی کورد له‌سلیمانی، هه‌موو لایه‌ک کۆکیوون له‌سه‌ر په‌یوه‌ندییه‌کانی به‌ریتانیا و کورد، ئینگلیزه‌کان لای خو‌یان‌ه‌وه‌ رۆژ له‌دوای رۆژ بۆ فراوانکردنی قه‌له‌مه‌روی حکومه‌تی کوردستان و هوکمه‌داریتی شیخ مهحمود، هه‌نگاو یه‌خه‌داری سیاسی و کارگێری دیکه‌یان ده‌هاو‌ب‌ه‌شت. ئەو کاروباران به‌هه‌ر‌مه‌کی نه‌ده‌کران، به‌لکو ئینگلیز مه‌به‌ستی بوو که‌ به‌ سیسته‌م و به‌ شیوه‌ی ده‌ستوری و قانونی به‌هه‌ر‌ه‌یه‌تی حکومه‌تی کوردستان و هوکمه‌داریتی شیخ مهحمود بدا، له‌و روانگه‌یه‌وه‌، له‌ 22 کانوونی یه‌که‌می 1918دا، نو‌ئینه‌رایه‌تی به‌ریتانیا له‌ به‌غدا بۆ ئە‌فسه‌ری سیاسی به‌ریتانیا له‌ موس‌ل ده‌نووسی:

(بۆ مه‌به‌ستی سیاسی به‌ پنیو‌ست ده‌زانێ کۆیه‌ و په‌واندو‌ز به‌خ‌رینه‌ سه‌ر حکومه‌تی کوردستان که‌ ئیستا له‌ ژێر چاودێری گشتی (نو‌ئیل) دابه‌ و تایبه‌تمه‌ندیی کارگێری جیاوازی هه‌یه‌ له‌وه‌ی موس‌ل. ئایا له‌و باره‌یه‌وه‌ ئیوه‌ هیچ سه‌رنج و به‌ره‌هه‌ستیکتان هه‌یه‌؟) (62)

هه‌ر به‌په‌له‌ و دوای یه‌ک رۆژ، ئە‌فسه‌ری سیاسی به‌ریتانیا له‌ موس‌ل په‌زنامه‌ندی خو‌ی ده‌رده‌برێ، بێ کێشه‌ و رینگه‌ری، بێ دوودلی و رامان، به‌ دوو وشه‌ی پ‌رشنگ‌دار و گ‌رنگ و چاره‌نووس‌ساز له‌وه‌لام‌دا ده‌نووسی:

(من پ‌زیم.) (63)

هه‌مان رۆژ و اتا 23 کانوونی یه‌که‌می 1918 نو‌ئینه‌رایه‌تی مه‌ده‌نی به‌ریتانیا له‌ به‌غدا لایه‌نه‌ په‌یوه‌ندی‌داره‌کانی به‌ریتانیا سه‌باره‌ت به‌ هه‌نگاوه‌ سیاسی و قانونیه‌کان ئاگاداره‌کا و نه‌خشه‌ی سیاسی و جوگرافیای تازه‌ی حکومه‌تی کوردستان ب‌لا‌وه‌ کاته‌وه‌ و کۆیه‌ و په‌واندو‌ز به‌ره‌سمی ده‌خ‌رینه‌ سه‌ر حکومه‌تی کوردستان، به‌وه‌ هه‌نگاوێکی ستراتیژی می‌ژوو‌ی بۆ ده‌وله‌تی سه‌ربه‌خو‌ی کوردستان به‌ هوکمه‌داریتی شیخ مهحمود ده‌چ‌یته‌ پێشه‌وه‌. (64) هه‌له‌به‌ت ئەوه‌ یه‌که‌مین جار بووه‌ که‌ ده‌رفه‌تی‌ک سازیک‌ری و په‌واندو‌ز به‌ره‌سمی به‌خ‌رینه‌ سه‌ر ده‌فه‌ری فه‌رمانه‌روایه‌تی حکومه‌تیکی کوردستان که‌ پایته‌خته‌که‌ی سلیمانی بوو. ئەوه‌ی شایانی باسه‌ فراوانکردنی قه‌له‌مه‌روی حکومه‌ته‌که‌ی شیخ مهحمود راسته‌وخۆ له‌ ده‌سه‌لاتی سپ‌ر ئه‌رنۆ‌لد وی‌لسن بوو، بۆیه‌ هه‌ل‌کردن و هاوکاری شیخ مهحمود له‌گه‌ل ئە‌وه‌دا پنیو‌ستییه‌کی سه‌ره‌کی سیاسه‌تی رۆژگاره‌که‌ بوو.

له‌ماوه‌ی دوو مانگی‌ک‌دا، به‌ کارکردنیکی بی‌وچان و به‌ نه‌خشه‌یه‌کی ورد و شاره‌زایانه‌ و به‌ کارامه‌یی مه‌یج‌ه‌ر نو‌ئیل، توانرا گه‌لێک ناوچه‌ی گ‌رنگی وه‌ک چه‌مه‌مه‌ل، که‌لار، هه‌له‌ب‌جه‌، رانیه‌، قه‌ل‌دزه‌، کۆیه‌ و په‌واندو‌ز، هاوکات خێله‌کانی گه‌رمیان له‌جاف، تاله‌بانی، زه‌نگه‌نه‌، ده‌لو، وه‌یسی و داوده‌، له‌ کو‌ئستانه‌کانیش مه‌نگور، مامه‌ش، ئاکو، مېراوده‌لی و خو‌شنا و به‌خ‌رینه‌سه‌ر هوکمه‌داریتی کوردستان. (65) سه‌باره‌ت به‌ پشتیوانی خێلی گه‌وره‌ی خو‌شنا و ناوچه‌ فراوانه‌که‌یان بۆ به‌ده‌نگه‌وه‌چوونی نو‌ئیل، هه‌لو‌ئستی کوردانه‌ و سیاسیه‌نیان به‌رامبه‌ر به‌ حکومه‌تی کوردستان ده‌رپه‌وه‌. بۆ ئە‌و مه‌به‌سته‌، له‌ 10 کانوونی دووه‌می 1919دا، نو‌ئیل بۆ نو‌ئینه‌رایه‌تی مه‌ده‌نی به‌غدا ده‌نووسی:

(که‌سایه‌تی و پیاوه‌ گه‌وره‌کانی خو‌شنا نامه‌یان بۆ نووسبووم و داوا‌ده‌که‌ن که‌ ئە‌وانیش به‌خ‌رینه‌ سه‌ر کوردستان، هاوکات په‌زنامه‌ندی خو‌یان بۆ هوکمه‌داریتی شیخ مهحمود ده‌رده‌برن. له‌و باره‌وه‌ من پێش‌نیا‌زده‌که‌م که‌ ئە‌وان له‌ لایه‌ن ئی‌داره‌ی کۆیه‌وه‌

به پيوه بېرین. (66)
 دواي چهند رۆژنیک، له 17ی کانوونی دووهمی 1919 ئەرنۆڤد ویلسن، نوینەری مەدەنی له بەغدا، پێزانین و پشتگیری خۆی بۆ نووسراوه کە ی نوئیل راده گەینی و هەموو ناوچه کانی خوشناویتی دەبنه بەشیک له حکومهتی کوردستان. وهلامه کە ی ئەرنۆڤد ویلسن بهو شیوهی خوارهوه بوو:

(ئامادهی هاوکاریم و یازیم.) (67)

هەر له هەمان رۆژدا، ئەرنۆڤد ویلسن، سەرکردهی هیزه کانی بهریتانیا له بەغدا، بۆ ئەو ههنگاوهی سەرەوه ئاگادار دهکا. ئەوانیش پشتگیری دهکەن و یازیبووینی خۆیان راده گەینهن. (68)
 دواي ئەوهی سەرەوه به دوو ههفته، دیسان نوئیل، نوینەری مەدەنی ئاگادار دهکا که خێلی شیرموور و بارزان داواده کهن بخرینه سەر پهواندوو، وهک چۆن دوو سالتیک لهوه پێش سەر بهو شاره بوون، هاوکات لهو رینگیهوه داواده کرێ بخرینه سەر دهولەتی کوردستان که پێتهخته که ی سلیمانیه و سەرۆکه کهشی شیخ مەحموده. (69) به هەمان شیوهی سەرەوه، له 4ی کانوونی دووهمی 1919، نوینەری مەدەنی پهزامهندی له سەر دهدا. (70)
 له شوباتی 1919دا، بهههولی ئەرنۆڤد ویلسن و ئەفسه رانی سیاسی له سەر وو هه موویانه وه مهیجر نوئیل، سنووری حکومهتی کوردستان فراوانترین قه له مەروی گرتبۆه، لهو کاته دا، لای خواره وهی سنوور گهیشتبوو کفری و کهرکوک، له سەر وو شه وه له پهواندوو تپه ریبوو. (71) ئەمه به ئاشکرا دیاریوو که ئینگلیز ویستوو بهتی به ئینتیک که به کوردی دابوو، بۆ ئەوهی دهولەتی کوردستان دابمه زری، جیبه جیبهکا. بهلام ناخۆشه ختانه، په یوهندی ئاسای رۆی بهریتانیا، بۆ ئاماده کردنی کاربه دهستان و فرمانبه ران، لهو رینگیه شه وه بۆ بنیادنان و گه شه کرنی لایه نه کانی دهولەت سازی، ده لاقه و بۆشایی تیکهوت.
 ههولە کانی نوئیل رهنگدان وهی شیوهی کی به رجه ستهی قانونی و نه خشه ی سیاسی بهریتانیا بوو به رامبه ر به چاره نووسی کوردستان، ئەو ویستوو بهتی خه لکی کورد له قه ناعه ته وه دلی به حکومهتی کوردستان و حوکمداریتی شیخ مەحمود یازیبی. ئە گه رچی خه لکه ساده و ساکاره که ی کورد به سروشتی و به خۆ ریسک له گه ل فرمانه وایه تی کورددا بوون، به لام شیخ مەحمود و ئەوانی دیکه ش له سەرداران کورد لهو ئاسته دا نه بوون هه سته ساکار و بۆ چوونی سروشتی خه لک، پێگه یه ن و به ئاراسته ی گه شه کردن و پێشکه وتی کوردستان به رپوه یان به رن.

سەر هه لدانی ناکوکی له نیوان شیخ مەحمود و بهریتانیا دا

دواي رینگه وتنه که ی نیوان نوینەری مەدەنی بهریتانیا و شیخ مەحمود، ههروه ها کارکردنی به ردهوام بۆ ئاماده کاری خێل و خه لکی ناوچه جیاوازه کانی خوارووی کوردستان، تا بچنه ژیر ده سه لاتی کوردستان و حوکمداریتی شیخ مەحمود، که متر له مانگی خایاند، له سلیمانی و له بهغداش گومان له نیوان ههردوو لادا، و اتا شیخ و کاربه ده ستانی بهریتانیا پهیدا بوو. له هه مووی چاره و ران نه کراوتر ئەوه بوو، مهیجر نوئیل که به (لۆراسی کورد) (72) به ناوبانگ بوو، له کرده وه کانی شیخ مەحمود نارازی بوو، زوو بۆی ده رکه وتبوو که شیخ مەحمود وهک به رپرسیار هه ل سوکه وت ناکا. شیخ واقعی دانانی خۆی وهک حوکمدار، که له لایه ن بهریتانیا وه ئەو په یه ی درابوو به و خۆشی داوا یکرد بوو، له ییری دا نه هیشتبۆه، ئەوهی له خه یال دا نه بوو که به شۆرش و قوربانیدان و سیاسهت، ههروه ها به هه ل ژاردنی خه لک نه بوو بوو به حوکمدار. به هه ر حال، په ربه کردن له ریک خراوه یی سیاسی و کۆمه لایه تی و سیسته می حکومه تی دامه زراوه یی، ئاسان نه بوون شیخ مەحمود کاریان پێکا، بۆ به گشت هه لومه رجه کانی به لاهه نا، وا ده جو لایه وه که نه فس و ئاره زوو ده یه وئ، نهک واقعیکی سیاسی تازه و دروست کردنی دهولەت بۆ نه ته وه یه کی سته مدیده و دابه شکارو.

دواي دیاری کردنی به ردی بناغه ی حکومهتی کوردستان له سلیمانی به تیکه لاری و مامه له کردن له گه ل شیخ مەحمود و له ئەنجامی تاقی کردنه وهی رۆژانه و هه لسه نگانندی که سایه تی حوکمدار، مهیجر نوئیل ده ریرینی تیکه یشتی خۆی سه بارهت به شیخ مەحمود و بۆمان باس دهکا و ده نووسی: (لێر ده ا پتویسته هه لئوستی خۆمان به رامبه ر به شیخ مەحمود دیاری که یین.... تیمه که به رپه سمی ددانمان به شیخ مەحمود دا ناوه، هه تا ئەو شوینیه که خه لکه کان و خه لک پالپشتی لیده کهن. ئەو بۆ ئەم مه به ست و واقعیه، هه لگری نامه یه کی ئیمزاکراوی نوینەری مەدەنییه. هه یچ نیازنیک نییه که ده سه لاتی شیخ، به زۆر به سه ر ناحه زانیدا به سه پینین.... شیخ مەحمود زۆر به مه ترسییه وه مامه له له گه ل نیگه رانییه کان و کیشه کانی نووسینگه که ی دا دهکا و له ئیستاهه سلیمان لیده کاته وه.) (73)

نوئیل زیاتر ورد ده بێته وه و قوئتر به لایه نه ده رووی و ده سه لات خوازی و خۆ به سه ندیه کانی حوکمداردا چۆته خواره وه، چۆنیته هه ل سوکه وتی راپۆزێکارو ده ور به ره که ی ته ماشا کردوو، ده رووی پاره په رستی و فیزو خۆ نواندنیان لیکدا وه ته وه، له رووی کارامه یی و لێوه شاویانه وه بۆ حوکمداریتی و کارگێریتی تیان راماه، ئەوجا بۆی ده رکه وتوو که (شیخ مەحمود به ته بعهت پیاوئیک ده سه لات خوازو فراوانخواز و زۆر میزاجیه، هه میشه کاریگه ری ئەو که سه ی له سه ربوو که دوا جار قسه ی له گه لدا کردوو. جیگای داخه، که به کۆمه لئیک خه لکی فزولی ده وره درا بوو، سه ریان پرکرد بوو له مله وری و باوه ری هه یچ و پووچ. ئەمه وایلێکرد بوو که وایزانی حوکمداری هه موو کوردستانه، بهو بودجه یه ی هه یبوو، خه لکی هه رچی و په رچی به مانگانیه ی چهند روپییه یه ک راگرتبوو، به شیک دیکه ی خه زینه که شی، له کۆمه لئیک یاوه ر و فرمانه رانی دیکه ی نزیک به خۆی به کار ده هینا.... (74) هه لبهت هه یچ گومانیک نییه، که هه رچی بودجه، فرمانگه، ریکه ستنیک و هیزتیکی چه کداری له سلیمانی دامه زرابوون، له لایه ن بهریتانیا و به سه ر په رشتی مهیجر نوئیل به ره هم هاتبوون، له بارێکی وادا نه ده کرا حوکمدار،

په پرهوی دهستوراتی نوئیل و بهریتانیا نهکا، کاروباریکی نوئیل له سلیمانی و له کوردستان دهیکرد، هه مووی بۆ بهرزه وهندی و پیگه یاندنی شیخ مهحمود و سهرفرازی کورد بوو، بهلام نهو نهیتوانی، رووداوه کان، پیشهاته کان و ههوله کانی نوئیل، نه تارینی و نه تورینی.

زۆر زوو له ئاکامی نامه گۆرینهوه و سهرنجی نهفسه رانی بهرپرسانی بهریتانیایی له کاروباری خوارووی کوردستان، دهرده کهوت که شیخ مهحمود له گهل کاربه دهستانی بهریتانیا له ناکوکیدا بووه، هۆکاره کهش بۆ نهوه ده گه راپه وه که سهرجه م پله و کاریکی فه رمانبه رانی حوکمداریتی کوردستان هه بوون، بۆ نهوهی گویداته که سایه تی و لێهاتوو بیان، شیخ مهحمود به خزمه کانی خۆی پریرکردبوونهوه، هه رچی که سیکیش که شیخ پییوابوو دۆستی نییه، کاریکیان پیزه وه نه ده بیینی. به مانایه کی دیکه، شیخ مهحمود دهوله ته که ی به هی خۆی ده زانی، نه وهش له گهل تیگه یشتن و سیاسه تی کارگری بهریتانیا یه ک نه ده هاته وه، بۆیه شیخ مهحمود نه بووه حوکمداری نه ته وه وه فه رمانه وایه تی کوردیشی له ده ستدا. هاوکات، بۆ چاره وروانی و بۆ سازکردنی هه لومه رچ و ته داره کی هه مه لایه نه ی کارگری و له سهر بۆ راپه وهستان، یه کسه ر ده یویست له هه موو خاکی نیوان خانه قین و سلیمانی و له جه به ل هه مرینه وه تا سنوره کانی ئێران، ده سه لاتی تایبه ت و هیزی خۆی فراوانبکا و به سه پتی، به لای بهریتانیا شه وه نهو شیوه کارکردن و حوکمداریه تی و خۆ زالکردنه، ته نیا بۆ نهوه بوو که زووتر، خۆی بکاته که له گاو سه تمکاری خه لکی هه موو ناوچه کان. (75) بۆیه وه ک ده رفه تیکی گونجاو نه بوو، هیز و پیژیشی نه بوو بۆی بچیته سه ر، له ئاکام-دا هینده ی پینه چوو که وته زۆرانبازیه کی بۆ سه رو به ر له گهل بریتانیا دا.

سه ره تایی تیکچوونی په یوه ندی شیخ مهحمود له ناو خۆی سنووری ده سه لاته که یدا له گهل سه رۆک خه یله کان-دا ده رکه وت، رژیی ئیداری خه یله کی که شیخی حوکمدار پیشنیازی کردبوو، له هه وه له وه خۆی سوور بوو له سه ر په یه وه کردنی له سه ر بنه مای ریز و ته بابی کۆمه لایه تی نیوان خه یله کان، که چی هه ر خۆی نهیتوانی به رتیه یه ری، حورمه تی جگه له بنه ماله ی شیخان و خه لکی هه له په رست و خۆبه ره پیشه وه، هیدیکه له کرده وهی رۆژانه ی حوکمدار دا ناساری نه بوو. ترازانی په یوه ندی نیوان شیخ مهحمود و ناوچه کانی ژیر ده سه لاتی سه ریان هه لدا، له و روانگه یه وه، هه ر له شوباتی 1919 هوه واتا له دوا ی سی مانگ تییه ریوون به سه ر دامه زرانی حوکمه تی کوردستان-دا، له نه نجامی نهو زانیاریانه ی له لایه نه فسه رانی سیاسی بهریتانیا به به غدا ده گه یشتن، نهو باوه ره لای نوینه ری مه ده نی بهریتانیا دروستبوو، که ده سه لاتی شیخ مهحمود، سنووری مه عقولی تییه راندووه، بۆیه له مارتی هه مان سال-دا، له کاردانه وهی هه له ی شیخ مهحمود دا، نه رنۆلد ویلسن په یوه ندی دوو ناوچه ی زۆر ستراتیژی و میژووی که که رکوک و کفری بوون له حوکمه تی کوردستان و له سلیمانی جیا کرده وه. (76) دواتر خه یله کانی جاف، پشده ر، مه نگو، مامه ش و هی دیکه، چیر پشتیوانیان له شیخ مهحمود نه کرد و داوایان ده کرد که راسته وه خۆ له ژیر چاودیری نه فسه رانی سیاسی بهریتانیا دا به رتیه بهرین نه ک شیخ.

نه گه رچی بهریتانیا به ره سمی ئیداره ی کۆیه و ره واندوزی خستبووه سه ر سنووری حوکمه تی کوردستان و له ژیر ده سه لاتی شیخ مهحمود دا بوون، به لام نهو وه و خۆی ده رده خست که به زۆر خۆی به سه ر کۆیه و ره واندوزا زالکردووه، له ئاکام-دا نهیتوانی چی دیکه فه رمانه وایه تی حوکمه تی کوردستان له و ناوچه نیش به رقه راریکا. دواتر، به و حیسابه ی به هایه ک بۆ حوکمه تی بهریتانیا نه هیلتیه وه، که تا نه وکاته، مانگانه 10 هه زار روپیانی وه ک موچه ی مانگانه ده دایه و هه موو کاروباری حوکمه ته که شی هه ر به راری بهریتانیا به رتیه ده چوون، نا له و کاته دا شیخ مهحمود له هه موو بواره کانی حوکمه ت-دا، که وته چه سپاندنی ده سه لاتی تاکره وی خۆی، به و شیوه یه حوکمه تیکی خراپ، جیگی به حوکمه تیکی چاک چۆل کرد، نه وهش بووه مایه ی نه مانی دلسۆزی و پشتیوانی له ناو خه لکی گشتی-دا، زۆر کهسانی ناودار و دلسۆزیش، ویستیان فه ناعه ت به شیخ مهحمود بکه ن کاری نه کرده نه کاو له گهل بهریتانیا دا تیکینه دا، به لام نهو سووریو له سه ر نه خشه و ئاره زووی خۆی. (77)

دیسان ده بی نه وه به بیره یترتیه وه، که ریکه وتی بهریتانیا و شیخ مهحمود بۆ به رده وامبوون و مانه وهی، پشتیوانی لیکردن و هاوکاریکردنی، تا نهو شوینه بووه که خه لکی کورد له گهل شیخ-دا بن و پشتیوانی لیکه ن. (78) به مانایه کی دیکه، شه رعییه تی شیخ مهحمود و حوکمه تی کوردستان، له پشتیوانی خه یله کوردیه کان و ناوچه جیاوازه کانه وه سه رچاوه ی هه لده گرت. له و روانگه یه وه نه گه ر شیخ مهحمود بیتوانیا یه وه ک پیشه و و گه وه ری نه ته وه یه کی چه وساوه مامه له له گهل هاو نه ته وه و هاو نیشتمانه کانی-دا بکا، نهو پشتیوانی بهریتانیا ی هه بوو، پیچه وانه ی نه وهش، ریکه وتنه که ی به تال و بۆ بایه خ ده کرده وه.

ترازان و کۆتایی په یوه ندی نیوان شیخ مهحمود و مه یجه ر نوئیل شیخ مهحمود، بۆ نامۆزگاری و بۆ پر سپیکردنی بهریتانیا، ده ستی به فراوانکردنی ده سه لاته کانی خۆی کرد. راپۆرتیکی وه زا ره تی جه نگی بریتانیا، نه وه ده سه لمیتی که له گهل نهو کارانه ی شیخ مهحمودیشدا، ئینگلیزه کان نه یانویستوه له گه لیدا نیوان تیکبده ن. به لام شیخ مهحمود سواری نه سپی ده سه لات و نیازی په تی بوو بوو، لیکدانه وهی بۆ سیاسه ت و بهرزه وه ندی خه لک نه ده کرد، ده ره درابوو به کۆمه لیک تورکخواز، سه ریان پر کردبوو له ده مار توندی و بیرۆکه ی ساده که گوایه ده توانی بیته فه رمانه وای هه موو کوردستان، له نه نجام-دا وایان لیکرد، زۆر له سنووری خۆی تییه راند. (79)

سه باره ت نهو باس و خواسه نه ی سه ره وه، په فیق حیلمی سه رنجی حوکمدار و ده ور به ره که ی ده دا و وینه ی نهو رۆزگاران ده کیشی، که پییوا بوو کاربه ده ستانی حوکمداریتی کوردستان، له ئاستی قۆناغه که و شکۆی به رتیه بردنی ده وه له ت-دا نه بوون، بۆیه به م جوړه ی لای خواره وه له سه ریان ده نووسی: (له خۆشی و ناز و نیعمه تدا به رگه یان نه گرت، ده سه ت و دائیره ی نه فام، به مه به ره و یاخیبوون ده رۆیشتن و له وزه چوونه ده ره وه. (حوکمداری کوردستان) یش به پیی هه و به رتیه ده چوو. به رۆز

له گه‌ل تا قمتیک نۆکه‌ر و ده‌سته و دایه‌ره، رووی ده‌کرده ده‌شتی (کانیسان) و به‌سه‌یر و گالته و گه‌په‌وه رای ئه‌بوارد. به‌ هیوای ئه‌وه بوو، که (کات) تا سه‌ر به‌م چه‌شنه بچیت به‌رئوه. خوا به‌ قودره‌تی خۆی کوردستانی گه‌وره‌ی بۆ دروستبکا و ئه‌ویش (تاجی) ی حوکمداری بنیته‌سه‌ر (سه‌ر)!! (80)

له‌گه‌ل هه‌موو په‌یوه‌ندییه‌کی ناچۆری شیخ مه‌حمود به‌رامبه‌ر به‌ به‌ریتانیا، له‌ وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیا چه‌ند خه‌نکیک هه‌بوون به‌ په‌رۆش و ئاگادارییه‌وه، به‌مه‌سه‌له‌ی کورده‌وه‌ خه‌ریک بوون. له‌ 20ی شووباتی 1919دا، له‌و باره‌وه‌ به‌ شیوه‌ی رینمایی و نه‌خشه‌رێگا، ئه‌رنۆلد تۆینی یادداشتیک ده‌نووسی. خاله‌ سه‌ره‌کییه‌کانی به‌و شیوه‌ی خواره‌وه‌ بوون:

1. (بۆ مه‌به‌ستی زیاتر ده‌سکه‌وتی دارایی و کارگێری، ده‌شی باشووری کوردستان، له‌گه‌ل میسۆپۆتامیا له‌په‌یوه‌ندی-دا بن.
 2. هه‌ستی نه‌ته‌وه‌یی خه‌نک هیند گه‌شه‌ی کردووه، ناتوانی باشووری کوردستان به‌سه‌رتێنه‌وه‌ به‌ ده‌وله‌تیکه‌ عه‌ره‌بی-یه‌وه.
 3. ده‌کرێ حوکومه‌تی باشووری کوردستان، به‌شیوه‌یه‌ک ریکبخری، که‌ له‌سه‌ر بنچینه‌ی نه‌ته‌وه‌یی، له‌گه‌ل میسۆپۆتامیا ریکبخرن.
 4. پێویسته‌ وڵاته‌که‌ کارایی و به‌هۆی خه‌نکی ناوچه‌که‌وه‌ به‌رئوه‌بێ، نه‌ک خه‌نکی لابه‌لای بۆ به‌یتری و ده‌سه‌لاتیان به‌سه‌ردا به‌سه‌پین.) (81)
- ئهو یادداشتی سه‌ره‌وه، ددانپیدانی تایبه‌تمه‌ندیی نه‌ته‌وايه‌تی، زمانی و که‌سایه‌تی مه‌عنه‌وی خه‌نکی کورد بوو، ته‌واو دامه‌زرانی ده‌وله‌تی کوردستان بوو له‌گه‌ل میسۆپۆتامیا.

تیگه‌یشتن و هه‌وای تۆینی به‌شیک بوو له‌ نه‌خشه‌ و سیاسه‌تی به‌ریتانیا و ئه‌فسه‌رانی سیاسی له‌ ناوچه‌که‌دا. دياره‌ سیاسه‌ت و نه‌خشه‌ش چه‌نده‌ باشن، له‌ نه‌بوونی کارگه‌ری هۆکاری سه‌رکردایه‌تی کورد-دا، ده‌پوکینه‌وه، رووداوه‌کان گۆرانکاریان به‌سه‌ردا ده‌هین و به‌ره‌ و ئاراسته‌یه‌کی جیاواز پێده‌که‌ن.

یه‌کیک له‌و کێشانه‌ی کورد، خۆی بۆ خۆی دروستکردبوو، وه‌ک له‌سه‌ره‌وه‌ باسکرا، ئه‌وه‌ بوو شیخ مه‌حمود نه‌یتوانی هه‌چ ده‌رفه‌تیکه‌ کۆمه‌لایه‌تی، سیاسی، روناکییری، ئابووری و سه‌ربازی بۆ خۆی و حوکومه‌ته‌که‌ی خۆش بکا. له‌ ماوه‌یه‌کی که‌م-دا، به‌شیوه‌یه‌ک له‌ هه‌له‌په‌دابوو، بواری بیرکردنه‌وه‌ی ئاسایی و نه‌فه‌سی کورتی فه‌رمانه‌وايه‌تی هیند سوار و سنوورداریبوو، کاره‌کانی به‌ دروستی به‌رئوه‌ده‌بێ. کاتیک که‌ ئینگلیزه‌کان له‌ سه‌روشت و کاری رۆژانه‌ و ده‌روونی شیخ مه‌حمود شاره‌زا بوون، بۆیان ده‌رکه‌وت که‌ به‌ته‌نگ دوا‌رۆژه‌وه‌ نییه‌ و هه‌ر بۆ ئه‌و رۆژه‌ ده‌ژی که‌ تێیدا بوو... له‌ کارگێری و به‌رئوه‌بێ-دا که‌ موکورتیه‌کانی ده‌رکه‌وت، ده‌نگی نا‌ره‌زایی له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه‌ به‌رزبووه‌ (82)

له‌ 21ی شووباتی 1919دا، هه‌مووی سێ مانگ و پینچ رۆژ به‌سه‌ر دامه‌زراندنی حوکومه‌تی کوردستان-دا تێپه‌ریبوو، مه‌یجه‌ر نۆئیل دوا‌ی گه‌رانه‌وه‌ی له‌ گه‌شته‌که‌ی که‌ چوو بوو بۆ ناوچه‌کانی قه‌لادزی و شوئینی دیکه‌، کاتیک گه‌یشتۆته‌وه‌ سلیمانی، بیی بووی ئه‌وه‌ی له‌وه‌پێش بۆ بناغه‌دانانی ده‌وله‌تی کوردستان، خۆی پێکی هینابوو و دلی پینخۆشبوو، هه‌ر سیاسه‌تیکه‌ی ئه‌و نه‌خشه‌ی کێشابوو، هه‌ر سیسته‌میک که‌ ئه‌و دایمه‌زراندبوو، شیخ مه‌حمود سه‌رله‌به‌ر ژێر و زه‌به‌ری کردبوون. دوا‌ی ئه‌وه‌، زۆر چاک تیگه‌یشت، که‌ ئه‌وه‌ی له‌ پیناویدا کاری بۆ کردووه‌ و خۆی بۆ ته‌رخان کردبوو، ئه‌وه‌ی به‌ کوول و دل له‌ هه‌ولدا بوو له‌ کوردستان ئه‌نجامی بدا، ناتوانی تا سه‌ر به‌رده‌وام بێ. (83)

له‌ مانگی مارتی 1919، به‌ تێروانین و سه‌رنج له‌باروودۆخه‌که‌، لیکدانه‌وه‌ی مه‌یجه‌ر نۆئیل ئه‌و بیرۆکه‌ی که‌ (کورد تایبه‌تمه‌ندیی و که‌سایه‌تی نیشتمانی و جۆره‌ بیرکردنه‌وه‌یه‌کی خۆیان هه‌یه‌ که‌ به‌ هه‌ر ده‌توانن به‌زویی پینشکه‌ون و هه‌ستی هاوکاری و یه‌کپه‌یانی له‌ ناودا په‌یدا بێ، ئه‌وان دژی داگیرکه‌رن، چاک وایه‌ گرنگی به‌وه‌ هه‌ست و بیره‌ بدری و به‌رئوبازی خۆیدا بڕوا، یا ئه‌وه‌تا وێل بکرن و به‌جێبه‌تێرن، یا کوردستان بکرتیه‌ به‌شیک له‌ ده‌وله‌تی عێراق و له‌ لایه‌ن ئه‌وانه‌وه‌ ئیداره‌ بدری. له‌ وه‌لامی ئه‌و سێ گه‌رانه‌ی سه‌ره‌وه‌دا، نۆئیل ده‌نووسی و ده‌لی: (له‌ روانگه‌ی ئه‌وه‌ی که‌ من له‌ کوردستان ده‌بینم، بۆ دوودی من له‌ گه‌ل ئه‌وه‌ی یه‌که‌میاندام (واتا هه‌ولبدری زیاتر هه‌ستی نیشتمانی و یه‌کپه‌یانی له‌ناو کورددا گه‌شه‌بکا و پینشکه‌وی تا بتوانن ئه‌و حوکومه‌ته‌ی هه‌یانه‌ زیاتر سه‌رفراز و سه‌رکه‌وتوو بێ و دوژمن به‌سه‌ریان-دا زالنه‌ کری.)، هه‌روه‌ها دلنایم که‌ هه‌موو ئه‌فسه‌ره‌ ئینگلیزه‌کان که‌ تاقیکردنه‌وه‌ی کارگێریان له‌ کوردستان هه‌یه‌، له‌ گه‌ل ئه‌م باری سه‌رنجه‌ی من ریک ده‌که‌ون. له‌م باره‌یه‌وه‌، ده‌بێ سه‌رنج له‌وه‌ بدین... که‌ ئه‌وه‌ باوه‌رێکی راسته‌ که‌ ده‌وتری کورد حوکمداریی ئه‌فسه‌ره‌ سیاسیه‌کانی (به‌ریتانیایی) یان به‌لایه‌وه‌ باشتره‌ وه‌ک له‌ حوکمداریی شیخ مه‌حمود، له‌ هه‌مان کاتدا به‌قه‌ده‌ر ئه‌وه‌ش راسته‌ که‌ کورد پینی خۆشتره‌ له‌ژێر ده‌سه‌لاتی ئه‌فسه‌ریکی سیاسی دۆستداری کورددا بێ وه‌ک له‌وه‌ی که‌ له‌ژێر ده‌سه‌لات و بیرواری عه‌ره‌بیدا بێ.) (84)

نۆئیل زیاتر سه‌رنجی خۆی روونده‌کاته‌وه‌ و سه‌باره‌ت به‌ چاره‌نووسی کوردستان ده‌نووسی: (ئه‌وه‌ی سه‌رنجی من بۆ بابه‌تیکه‌ سه‌ره‌کی یاده‌کیشی ئه‌وه‌یه‌، که‌ پێویسته‌ کوردستان هه‌ول بدا بۆ کارامه‌یی له‌ کارگێری، خویندن، پینشکه‌وتنی ماددی و گه‌شه‌کردن، له‌ ناوه‌ندیک یا چه‌ند ناوه‌ندیک کاربکا، بۆیه‌ سنووری ئیستای حوکمداریی، ده‌بێ گۆرانکاری به‌سه‌ردا بێ تا هه‌موو ناوچه‌کانی کوردستان بکرتیه‌وه‌ که‌ زۆرینه‌ی دانیشوانیان کوردن. تا ئیستا من مۆله‌تم نه‌بووه‌ که‌ لیکۆلینه‌وه‌ی ته‌واو له‌سه‌ر ئه‌م مه‌سه‌له‌یه‌ بکه‌م، ئه‌وه‌ نه‌بێ که‌ په‌یوه‌ندی به‌ باشوور و ناوه‌ندی کوردستانه‌وه‌ هه‌یه‌، ئه‌وه‌ندی په‌یوه‌ندی به‌ ناوچانه‌ی له‌ ئیستادا هه‌ن ئه‌وه‌یه‌ که‌ ده‌بێ سلیمانی بپیته‌ پایته‌ختی ویلایه‌تیکه‌ که‌ نه‌هری، ره‌واندۆز، هه‌روه‌ها ده‌کرێ ئاکری،

مهحمود، کارگه‌یشتنه ئه‌وه‌ی له‌هه‌موو لایه‌که‌وه‌ پێشکه‌وتن له‌ بره‌ودا بوو، گشت خه‌لکی به‌ به‌رچا‌روو‌نییه‌وه‌ بۆ دوا‌رۆژ ده‌یان‌روانی، به‌دوای ماندوو‌بوونیکی زۆری مه‌یجه‌ر نوێیل له‌ ناوچه‌کانی گه‌رمیان و کوێستان، کاتیک گه‌راوه‌ته‌وه‌ بۆ سلێمانی، بینویتی ئه‌وه‌ی ئه‌و بۆ ده‌مه‌زانی حکومه‌تی کوردستان کردوویه‌تی، ئه‌و ده‌زگا و رێکخه‌ستنه‌ی دامه‌زرا‌بوون، شیخ مه‌حمود سه‌ر له‌به‌ری هه‌لوه‌شانده‌نه‌ته‌وه‌، له‌ گه‌ل ئه‌وه‌شدا رووی گرژی پێشانی حوکمدار نادا، ویستویه‌تی بیهینیتیه‌وه‌ سه‌ر رێگی راست، به‌لام پێ هه‌وده‌ بوو، له‌ ئاکامدا چی دیکه‌ نه‌یتوانیوه‌ له‌ گه‌ل که‌سایه‌تی ده‌ه‌ری حوکمداردا هه‌لبکا، زانیویتی شیخ مه‌حمود، حکومه‌ت و کورد به‌ره‌و هه‌لدێر ده‌با، بۆیه‌ به‌حه‌سه‌رته‌وه‌ له‌ سلێمانی دوورکه‌وتووته‌وه‌ و نه‌یویستوو‌ه‌ به‌ره‌می گۆشکراوی خۆی، له‌به‌رده‌میدا زینده‌ به‌ چال بکری. له‌و قۆناغه‌دا ناسکه‌دا، به‌و شیوه‌ تراژیدیایه‌، رۆلی کاریگه‌ری مه‌یجه‌ر نوێیل وه‌ک راپۆرتکاریکی کارامه‌و دلسۆز و نه‌رمی حوکمدار کۆتایی هاتوو‌ه‌.

The Role of Major W. E. Noel in establishing and developing the Kurdish Government at the End of 1918 and Beginning of 1919

History is one of those controversial social sciences that does not necessarily have a consensus among scholars. When research is conducted into a particular subject new information can emerge which sheds light on events and this may bring more historians to come to an agreement.

Major Noel had a direct role in the creation and development of the Kurdish Government at the end of 1918 and beginning of 1919. My paper looks back to that time period in light of previously unexplored British documents, which are analysed for first time in English and Kurdish scholarly studies.

به‌راویزه‌کان:

-1

I. O. R. L/PS/11/165. Report of Administration for 1918 of Divisions and Districts of the -2 Occupied Territories in Mesopotamia, Khaniqin Division 1918, p. 32

F. O. 371/3397. Fortnight Report, No. 14, May 15th – June 1st, 1918, (section C, paragraph 1). -3 Fortnight Report No. 17. July 1st – 15th, 1918, (point 5)

دکتۆر فونادی همه‌ خورشید پێی وایه‌ که‌ یه‌ که‌مین په‌یوه‌ندی شیخ مه‌حمود به‌ بریتانییه‌ کانه‌وه‌ له‌ پایزی 1918 دا بووه‌. الدکتۆر فواد همه‌ خورشید (2001). القضية الكردية في المؤتمرات الدولية، مؤسسة موكرياني للطباعة والنشر، اربيل، ص. 15. به‌لام راستیه‌ که‌ی ئه‌وه‌یه‌ ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌ له‌ کۆتایی به‌هاری 1918 دا بووه‌، دياره‌ ئه‌وه‌ش به‌ پێی به‌لگه‌نامه‌یه‌ی وه‌زاره‌تی ده‌روه‌ی به‌ریتانیا ساغکراوه‌ته‌وه‌.

Wilson, Sir Arnold T., (1931). Mesopotamia: Clash of Loyalties: A Personal and Historical -4 Record, 1917-1920, Oxford University Press, London, p.p.8687

I. O. R. L/PS/10/781. Precis of Southern Kurdistan during the Great War, Office of Civil -5 Commissioner, MES. EX. FORCE, Printed at Government Press, Baghdad. Baghdad, 1919, p. 5

I. O. R. L/PS/10/781. Pricis of Southern Kurdistan during the Great War, Office of Civil -6 Commissioner, MES. EX. FORCE, Printed at Government Press, Baghdad, 1919, p. 6

.Ibid-7

C. O. 696/1. Reports of Administration for 1918 of Divisions and Districts of the Occupied -8 Territories in Mesopotamia, Khanaqin Division, p. 33. I. O. R. L/PS/10/781. Precis of Southern Kurdistan during the Great War, Ibid, p. 6

9-حیلمی، ره‌فیک (1956). به‌رگی یه‌که‌م، به‌شی یه‌که‌م، یادداشت، به‌شی یه‌که‌م، چاپخانه‌ی مه‌عاریف، ل. 53

.I. O. R. L/PS/ 20/C226. Personalities: Mosul, Arbil, Kirkuk, Sulaimani and Frontiers, p. 57

10-حیلمی، ره‌فیک (1956). هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل. 53-54

خواجه، ئه‌حمه‌د، (1968). چیم دی، ل. 19. دکتۆر فونادی همه‌ خورشید ئه‌و کاره‌ی شیخی به‌ ناوی تاکه‌ ده‌سه‌لاتی نه‌ته‌وه‌ی تۆمارکردوو‌ه‌. ئه‌و بۆچوونه‌ی ناوبرلو جگه‌ له‌ خوێندنه‌وه‌یه‌کی ساکار و بیروکه‌یه‌کی په‌تی نه‌ته‌وه‌ی، هه‌یج بناغه‌یه‌کی زانستی نییه‌. ئه‌و کانه‌ شیخ جگه‌ له‌ کاربه‌ده‌ستیکی ده‌وله‌تی عوسمانی، چیدیکه‌ نه‌بووه‌. بۆ ساغکردنه‌وه‌ی ئه‌و حه‌قیقه‌ته‌، یادداشته‌کانی ره‌فیک حیلمی و ئه‌حمه‌د خواجه‌ چاکترین به‌لگه‌ن. بروانه‌، الدکتۆر فواد همه‌ خورشید (2001). نفس المصدر، حاشیه‌ رقم 20، ص. 21.

- C. O. 696/1. Administration Report, Kirkuk District, period October 26th – December 31st, -11
1918.
- I. O. R., L/PS/10/781. Telegram from P. D. in Mesopotamia to S. of S. of I. and repeated to -12
.F. O. and Tehran, Baghdad, 1st November, 1918, p. 520
- AIR. 20/512. From Political Baghdad to Secretary of State for India, Baghdad, 30th October, -13
1918. See also I. O. R. L/PS/10/781. P. D of the C. C. in Mesopotamia to F. O., and I. O.,
.Baghdad, 30th October 1918
- I. O. R. L/PS/10/781. Telegram from Political to Secretary of the State of India repeated to -14
Foreign and Tehran, Baghdad, 9th November, 1919. P 4964/1918. See also Townshend, Charles
(2010). When God Made Hell: The British Invasion of Mesopotamia and the Creation of Iraq
.Faber, London, p. 495 & 19141921, Faber
- I. O. R. L/PS/10/781. From Political to Secretary of State repeated to F. O. and Tehran, -15
.Baghdad, 16th November, 1918
- I. O. R. L/PS/10/871. From Political, Baghdad, to Secretary of State of India and repeated to -16
.Foreign and Tehran, Baghdad, 1st November, 1918
- 17-حیلمی، رهفیک (1956). بهرگی یه کهم، بهشی یه کهم، ههمان سهراچاوه، ل. ل. 32 33.
18-سهراچاوهی پیشوو، ل. 59.
- AIR 20/512. From Political, Baghdad, to Secretary of State for India, London, Foreign and -19
Tehran, No. 9351, 1st November, 1918. See also F. O. 371/3407. From Political Bagh-dad, to
.Secretary of State for India, London, Foreign and Tehran
20-حیلمی، رهفیک (1956). ههمان سهراچاوه، ل. 51.
21-سهراچاوهی پیشوو، ل. 57
- AIR 20/512. Political Baghdad to S. of S for India, London, repeated Foreign Simla and -22
prodrome Teh-ran, No. 9267, 30th October, 1918. See also Wilson, Sir Arnold T. (1931). Op. cit,
.p 128
- I. O. R. L/PS/10/781. P. D. of the C. C. in Mesopotamia to F. O. and I. O., Baghdad, 30th -23
October 1918, File 36/1919, Pts. 12, Kurdistan: policy and future 191820, p. 523
- I. O. R. L/MIL/5/278. Driver, Captain G. R. (1919). Kurdistan and Kurds, published by the -24
.Anthropologi-cal Institute, London, p. 79
- .AIR. 20/512. From Political Sulaimaniyah to Political Baghdad, No. 27, 16th November, 1918-25
.Ibid-26
.Ibid-27
.Ibid-28
- AIR 20/512. From Political Sulaimaniyh to Poplitical Baghdad, No. 15. I. O. R. L/PS/10/781. -29
From Civil Commissioner to Secretary of State repeated to Foreign Office and Tehran, Baghdad,
.16th November 1918
- 30-حیلمی، رهفیک (1956). بهرگی یه کهم، ههمان سهراچاوه، ل ل 57 61. رهفیک حیلمی روژی راگه یاندنی حوکمدار به 1
تشرینی دووهمی 1918 دهزانی، ل. 60. دیاره ئهوه هه ئهیه.
Driver, Captain G. R. (1919). Op. cit, p. 80-31
- F. O. 371/5069. Administration Report of Sulaimaniyah Division for the Year 1919, printed -32
.at the Gov-ernment Press, Baghdad, 1920, p. 2
Driver, Captain G. R. (1919). Op. cit, p. 80-33
- .AIR. 20/512. From Political Sulaimaniya to Political Baghdad, No. 27, 16th November, 1918-34
35-حیلمی، رهفیک (1956). یادداشت، بهرگی یه کهم، بهشی یه کهم، ههمان سهراچاوه، ل ل. 6768
- 36-رهفیک حیلمی لهو بارهوه دهنووسی ئینگلیزه کان له ژیر چاودیری و فهرمانی (مه یچه دانئیس) خه ربکی ریکهستنی هیزیکی
سواره و پیاده بوون. له بهر ئه مه پتویستان به ژماره یه کی زور له ئه فسه ره کورده کان بوو... ئه وانیش که به هوی هاندانی
دهورپشتی خو خور و دهس و په یوه ندی شیخه وه له دلدا له حوکمدار زویر بوون یا لئی دوورکه وتبوونه وه، ئه مه یان به ههل
زانی و بهشی زوریان چوونه (تهشکیلات) ه که وه. حیلمی، رهفیک (1956). یادداشت، بهرگی یه کهم، بهشی یه کهم، ههمان
سهراچاوه، ل. 86.

- .F. O. 608/95. Circular Memo. No. 43, Op. cit
- .F. O. 371/5069. Administration Report of Sulaimaniyah Division for the Year 1919, p. 8-37
- 38-خواجه، ئەحمەد (1968). بەرگی یەكەم، هەمان سەرچاوه، ل. 26.
- .Ibid. Administration Report of Sulaimaniyah Division for the Year 1919, p. 8-39
- .Ibid-40
- .Ibid, p. 8. See also Longrigg, Stephen Hemsley (1956). Op. cit, p. 104-41
- F. O. 371/5069. Administration Report of Sulaimaniyah Division for the year 1919, Note on -42
 the Tribal System of Administration, p. 2
- 43-حیلمی، رەفیع (1956). یادداشت، بەرگی یەكەم، بەشی یەكەم، هەمان سەرچاوه، ل. 69.
- F. O. 371/5069. Administration Report of Sulaimaniyah Division for the Year 1919, Printed -44
 at the Government Press, Baghdad, 1920, p. 1
- .Ibid-45
- .Op. cit, pp. 129. (Wilson, Sir Arnold T., (1931 -46
- Driver, G. R. (1919). Op. cit, p. 79. See also I. O. R. L/PS/10/78. from Political Baghdad to -47
 Secretary of State repeated Delhi and Tehran, Baghdad, 27/11/1919
- F. O. 608/95, 365-1-2. Noel memorandum 8/12/1918. FO.608/95/365-1-3/11144, G.O.CO. -48
 Mesopotamia to War Office 25/5/19; 11239, Wilson to India Office, 25/5/19; 11863, G. O. C.
 Mesopotamia to War Office 5/7/19
- .Edmonds, C. J. (1957). Op. cit, p. 57-49
- AIR 20/ 512. From Political Sulaimaniya to Political Baghdad, No. Telegram X. PRIORITY. No. -50
 of Groups 101, 23rd November, 1918
- Ibid, From Political Baghdad to Political Sulaimaniah, TelegramX.Ordinary, No. 10360, 26th -51
 November, 1918
- 52- کۆلۆنێل لیچمن (Colonel Gerard Evelyn Leachman): یەكێك له ئەفسەرە بەتواناكانی بەریتانیا بووه كه له
 میسۆپۆتامیا کاری کردووه. له 27ی تەمموزی 1880 له دایک بووه، له پێش جهنگی یەكەمی جیهانییدا له هندستان خزمەتی
 عەسکەری کردووه، دوای بەرگی عەرەبییەوه بە عەرەبستاندا گەراوه و عەرەبی فێربوو و شارەزاییهکی تهواوی له ناو عەرەبدا
 پەیدا کردووه، له تشرینی دووهمی 1918 بۆتە ئەفسەری سیاسی له موسڵ، یەكێك له و کارانەهی لهوی کردووهتی، له ریگی
 دەرۆه چه کەهنگرتنی قەدەغە کردبوو، تا تشرینی دووهمی 1919 لهوی ماوهتەوه. له 12ی ئابی 1920 دا له قەرەقەر له سەر
 دزیتی له گەڵ شیخ چاری، له لایەن کورێکی شیخی ناوبراووه کوژراوه. بروانه:
- .Journal of the Royal Central Asian Society, Vol. 8, No. 1, 1921, pp. 7075
- Hay, William Rupert (1921). Tow Years in Kurdistan: Experiences of a Political Officer 19181920,
 Jackson, London, p. 367 & Sedgwick
- Ibid, From Political Baghdad to Political Mosul, repeated Sulaimaniyah, Erbil and altun -53
 Kupri, No. 10359, 26th November, 1918
- Ibid, General Head Quarters, Mesopotamia Expeditionary Force, Dated 11th November, -54
 1918. Exstruct from memofrom S.S.O., Kirkuk to G. H. Q. dated 28th November 1918
- From Political to Foreign Office, Baghdad, 4th Decemder 1918. See .781/10/S&I. O. R. L/P -55
 also F. O. 371/3385. From Political, Baghdad, 4th December, 1918. (Repeated To Tehran and
 India). (Received 5th, 2 p. m.)
- .Ibid. See also Longrigg, Stephen Hemsley (1956). Op. cit, p. 103 -56
- I. O. R. L/PS/10/781. From Political to Secretary of State repeated Delhi and Tehran, -57
 Baghdad, 27th November, 1919
- .Edmonds, C.J., (1957). The Kurds of Iraq, The Middle East Journal, Volume. XI, p. 57 -58
- 59- کاپتن گرینهاوس (Captain Frank Stewart Greenhouse): فرانک ستیوارت گرینهاوس ئەفسەر، سیاسی و کارگێڕ،
 له 24ی کانوونی یەكەمی 1885دا، له دایک بووه، له 18ی کانوونی دووهمی 1905دا، بۆتە ئەفسەر و له 19ی مارتی
 1906دا، پەپوهندی بە سوپای هندستانهوه India Army، کردووه، له 1918دا بۆتە جێگری ئەفسەری سیاسی بەریتانیا له
 سلیمانی، بۆ زانیاری زۆرتر بروانه:
- Indian Army List, January 1923, Army Department, Government of India, Suerintendent
 Government Printing, Calcutta, India, 1923, p. 182

- F. O. 608/95. Circular Memo.No. 43, dated December 8th 1918, from N. W. C. Noel, C. I. E. -60
.P. O. Sulaimaniyah to A. P. O. s Kifri, Kirkuk and Altun Kupri
.Ibid -61
- AIR. 20/512. From Political Baghdad to Political Mosul, No. 11452, dated, 22nd December. -62
.1918
- Ibid, From Political Mosul to Political Baghdad, No. 984, dated and received 23rd -63
.December, 1918
- .Ibid, Office of the Civil Commissioner, Baghdad, FOR INFORMATION, 23rd December, 1918 -64
- .I. W. M. Box. No. 92/48/1. A Prison in Kurdistan, written by Colonel A. M. Daniels -65
.p. 6
- .AIR 20/512. From Noel, Rewanduz to Political, Baghdad, No. 40, 10th January, 1919 -66
- Ibid, From Political, Baghdad, to Noel Sulaimaniyah, repeated Keui Sanjaq, Political Erbil, -67
Political Sulaimaniyah and Rewanduz (for Noel). No. 636, 17th January, 1919. Repeated to
.C.G.S. G. M. Q. Civil Commissioner, 17th January, 1919. Copy for information
.Ibid -68
- .AIR 20/512. From Noel, Rewanduz to Political, Baghdad, Telegram x,, 31st December, 1918 -69
.Ibid -70
- F. O. 371/5069. Administration Report Sulaimaniyah Division for the Year 1919 (1920). -71
.Printed at the Government Press, Baghdad, p. 4
- Buch, Briton Cooper (1976). Mudros to Lausanne: Britain s Frontier in West Asia, 1918- -72
1923, State University of New York Press, New York, p. 191. See also F. O. 371/4292. British
.High Commission, Constantinople to Tilley, 21ST July, 1919
- وێكچووێ (نووتیل) ه به لۆرانسی عه‌ره‌ب Lawrance of Arabia (18881935) له به‌رامبه‌ر كارکردن و دئسۆزی و
تیگه‌یشتنی ده‌ریاره‌ی مه‌سه‌له‌ی كورد بووه، هه‌ر وه‌ك چۆن لۆرانسی عه‌ره‌ب خێرێكی زۆری بۆ عه‌ره‌ب هه‌بوو. لۆرانس: زانا،
نووسه‌ر و سه‌ریاز بوو، دواى ئه‌وه‌ی ماوه‌ی پینچ سانیك له 1909 تا 1914، له نێوان عه‌ره‌به‌كانی سووریا و فه‌له‌ستیندا ژیا،
هه‌ستی دۆستایه‌تی بۆ عه‌ره‌به‌كان كه له ژێر ده‌سه‌لاقی عوسمانیدا بوون، په‌یداكرد و له پیناوی دۆزی عه‌ره‌بدا، له 1916دا،
هاوبه‌شییه‌کی کاریگه‌رانه‌ی له بزووته‌وه و شۆرشێ عه‌ره‌به‌كاندا كرد، كه له گه‌رمه‌ی جه‌نگی یه‌كه‌می جیه‌انیدا، له دژی
ده‌وله‌تی عوسمانی به‌ریابوو، دواى ئه‌وه‌ش، لۆرانس هه‌ر به‌ هاوكار و دۆستی عه‌ره‌به‌كان مایه‌وه. سه‌رچاوه‌كانی سه‌ره‌وه.
.F. O. 608/95. Circular Memo. No. 43, dated December 8th 1918, Op. cit -73
.F. O. 608/95. Ibid -74
- F. O. 371/5069. Administration Report Sulaimaniyah Division for the Year 1919 (1920). -75
.Printed at the Government Press, Baghdad, p. 1
.Ibid, p. 4 -76
.Ibid, p. 2 -77
- I. O. R. L/PS/10/781. Precis of Affairs in Southern Kurdistan during the Great War, Printed -78
.at Govern-ment Press, Baghdad, 1919, p 13
- Driver, G. R. (1919). Op. cit, p. 81. F. O. 371/5069. Administration Report of Sulaimaniyah -79
Division for the Year 1919 (1920). Op. cit, p. 1
- 80 حیلمی، ره‌فییق (1956). به‌رگی یه‌كه‌م، به‌شی یه‌كه‌م، هه‌مان سه‌رچاوه، ل. 65.
- F. O. 608/95. Influence of Shaikh Mahmud at Sulaimaniyah, Paper 2395 File 365/1/2, -81
.written by Arnold Toynbee, 20th February, 1919
- 82 حیلمی، ره‌فییق (1956).، به‌رگی یه‌كه‌م، هه‌مان سه‌رچاوه، ل. 84.
- .I. W. M. Box No: 92/48/1. Documents. 2105. Op. cit, p.10 -83
- AIR 20/512. Enclosure No. 8, Note by Political Officer, Sulaimaniyah, in regarding to the -84
.political stat-ues of Kurdistan
.Ibid -85
- .Lukitz, Liora (2006). Op. cit, p. 127 -86
- AIR 20/512. From Political Baghdad to Political Mosul, repeated Sulaimaniyah, Erbil and -87
altun Kupri, No. 10359, 26th November, 1918. Also AIR 20/512. Telegram, From Political Mosul

.to Political Baghdad, No. 984, 23ed December, 1918
AIR 20/512. Enclosure No. 14, Note by R. Marrs, Captain, Political Officer, Amarah, March, -88
.1919
.Wilson, Sir Arnold T. (1931). Op. cit, pp. 133-4 -89
.ibid, p. 134 -90
.ibid -91
[1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: میژوو
جۆری دۆکومینت: زمانی یه کهم
جۆری وهشان: دیجیتال
زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست
شار و شارۆچکه کان: سلیمانی
فۆلده ره کان: ریکه وتننامه ی لۆزان
ولات: باشووری کوردستان
ولات: تورکیا
ولات: شانشی یه کگرتوو (به ریتانیا)
QR Code

سه رچاوه کان

[1] مائپه | کوردی ناوه راست | hawlati.co

کاتی تۆمارکردن: 2022-06-02

ناوی تۆمارکار: راپه ر عوسمان عوزیری

پۆل: كورتەباس

بابەت: 8

بۆ یەكەمجار دەقی پەیمان نامەى لۆزان بە زمانى كوردى بڵاو دەكرێتەوه

[20230712181532506174=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

بۆ یەكەمجار دەقی پەیمان نامەى لۆزان بە زمانى كوردى بڵاو دەكرێتەوه

12.07.2023

بۆ یەكەمجار پەرتووکیك كه دەقی پەیماننامەى لۆزانى له خۆى گرتوو بە زمانى كورد بڵاودەكرێتەوه و وەرگێرى پەرتووکه كەش دەلێت: ئەوهى واىكرد دەقی ئەم پەیماننامەى لۆزان وەرگێرمە سەر زمانى شیرینی كوردى، ئەوهیه كەنك له هەلەكانى رابوردومان وەرگێرین و نەهێلین برباره كانی ئەو پەیماننامەیه بچیتەپیش.

پەرتووکه كە بە ناوێشانى پەیمانە كە وەرگێردراو ته سەر زمانى كوردى كە بریتیه له " پەیماننامەى ئاشتی له گەل توركيا 24ى تەموزى 1923" كە له زیاتر له 100 لاپەرە پێكهاووه و بڕوا ستار له زمانى عەرەبىيەوه كرددوویەتی بە كوردى.

له باره ی پەرتووکی پەیماننامەى لۆزان، بڕوا ستار دەلێت: نەبوونی جیهانبینی سەرکرده كانی كورد و تێنەگەیشتیان بووه له هەلومەرج و پێداویستی ئەو سەردەمه، كە نەیانئوانیوه كەنك له دەرڤه ته كان ببینن و خۆیان له گەل خواستی زلهێزه كاندا بگونجین، بە پله ی یه كەمیش پشٹیوواییه كانیان بوو بۆ مانهوه ی دهولەتی عوسمانی، كە رۆژگاری كۆتایی هاتبوو.

ئاماژه به وهش دهكات، نەبوونی یه كێتی له نێوانیاندا هۆكارێکی دیکه ی ئەو ستهمه میژووییه بوو، كە بۆ ماوه ی 100 ساڵه دەرھهق بە گەلێکی دهیان ملیۆنی دهكریت.

وەرگێرى پەرتووکه كە باس له وهش دهكات، ئەوه ی واىكرد دەقی ئەم پەیماننامەى لۆزان وەرگێرتە سەر زمانى كوردى، ئەوهیه كەنك له هەلەكانى رابوردومان وەرگێرین و نەهێلین برباره كانی ئەو پەیماننامەیه بچیتەپیش.

پەرتووکی پەیماننامەى لۆزان " پەیماننامەى ئاشتی له گەل توركيا 24ى تەموزى 1923" كارەكانى چاپکردنی كۆتایی پێهاووه و بەم زووانه له سەرجهم پەرتووکهخانه كانی هەریمی كوردستان بەردەست دەبیت.

1923-7-24 سەد ساڵ تێپەر دەبیت بەسەر واژووکردنی پەیمانى لۆزاندا كە دهولەته زلهێزه كانی ئەو رۆژگارە خاکی كوردستانی گەورەیان كرده چوار بەش و بەسەر هەر چوار ولاتی توركيا و ئێراق و سووریا و ئێراندا دابهشیان كرد، له و كاته چهوسانهوه و كۆمه لكوژی سەر گەلى كورد دەستی پێ كرد و تا ئێستا گەیشته لوتكه ی خۆی. [1]

تایبه تمه ندىیه كانی بابەت

پۆلێنى ناوهرۆك: دۆزی كورد

جۆری دۆکومېنت: زمانی یه کهم

جۆری وهشان: دیجیتال

زمان - شیوهزار: کرمانجی ناوهراست

فۆلدهرهکان: ریکهوتننامه ی لۆزان

ولانت: کوردستان

:QR Code

سهراوهکان

[1] مالپهر | کوردی ناوهراست | roinews.news

کاتی تۆمارکردن: 2023-07-12

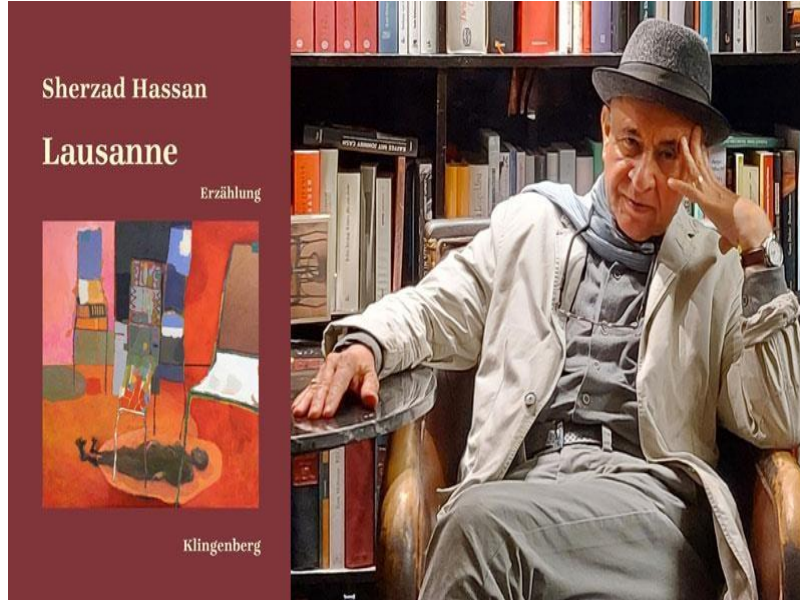
ناوی تۆمارکار: کاکۆ پیران

پۆل: کورتەباس

بابەت: 9

بەرھەمیکی نوێی شیرزاد حەسەن بڵاودەبێتەو

[20230715095705507081=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230715095705507081)

بەرھەمیکی نوێی شیرزاد حەسەن بڵاودەبێتەو

15.07.2023

له یادی 100 ساله‌ی په‌یاننامه‌ی لۆزان، به‌رھه‌میکی نوێی نووسه‌ری به‌ناوبانگ شیرزاد حه‌سه‌ن به‌ زمانێ ئه‌لمانی بڵاوده‌بێتەو.

بهره‌مه‌که‌ی شیرزاد حه‌سه‌ن، کوورته‌ چیرۆکیکه‌ له‌ ژێر ناوینیشانی لۆزان و له‌ ده‌زگای کلینگنیه‌رگی نه‌مساوی له‌ رێکه‌وتی 24 ی ته‌مموزی 2023 چاپ و بڵاوده‌کرێتەو.

کوورته‌ چیرۆکه‌که‌ له‌ وه‌رگێڕانی راولێژ سه‌لیم و ره‌فایل ئه‌فایده‌ر-ه‌. ئه‌م به‌رھه‌مه‌ چهند وتاریک و چاوپێکه‌وتنیش له‌ خۆده‌گریت.

دیازی بی به‌رگی په‌رتووکه‌که‌ تابلۆیه‌کی هونه‌رمه‌ند سامان ئه‌حمه‌د که‌ریم دارتاشه‌ و ده‌توانریت په‌رتووکه‌که‌ راسته‌وخۆ له‌لایه‌ن په‌رتووکخانه‌کانی ئه‌لمانی و سوئیسرا و نه‌مساوه‌ یان به‌ ئۆنلاین داواکریت. [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابەت

پۆلێنی ناوه‌رۆک: ئه‌ده‌بی / ره‌خنه‌ی ئه‌ده‌بی

پۆلێنی ناوه‌رۆک: چیرۆک

پۆلێنی ناوه‌رۆک: هه‌وال

جووری دۆکومینت: زمانێ یه‌که‌م

جووری وه‌شان: دیجیتال

زمان - شێوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست

فۆلده‌ره‌کان: رێکه‌وتنه‌نامه‌ی لۆزان

ولات: باشووری کوردستان

ولات: ئه‌لمانی

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان
[1] مانیپهر | کوردی ناوه‌راست | westganews.net
کاتی تۆمارکردن: 2023-07-15
ناوی تۆمارکار: کاکۆ پیران

پۆل: کورته باس

بابهت: 10

پهیماننامهی سیقهه و لۆزان چیمان له مافی کورد کردوه

[20230416135620482871=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

کورته زانیارییه که له سهه مافی کورد له ههه دوو پهیماننامهی سیقهه و لۆزان

هاوێتیان بابهتیک که هه موومان به هه له تیگه یشتین ئه ویش ئه وهیه ده لێن پهیماننامهی سیقهه مافی کوردی دیاری کرد به لام راستیه که وانیه چونکه پهیماننامهی سیقهه به لا بوو وهک لۆزان. ئیستا لێره هه مووی باس ده کهم: پهیماننامهی سیقهه بۆ سزادانی دۆراوه کان بوو که ئه ویش کورد و تورکه کان بوو، چونکه کورد له پال سوپای عوسمانی شه پری کرد دژی مافیا ئهرمه ن و ئاشوریه کان و کلدانیه کان و پاداشتی براوه کان ئاشوری و کلدان و ئهرمه ن و عهره ب بدریته. پهیماننامهی سیقهه ههه چوار پارچه کانی کوردستانی ده خسته ولاتی که بۆ نمونه:

باکووری کوردستان: هه موو شاره کانی وان و قارس و به دلیس و ئه رزروم چه ندین شاری تر ده خرایه سهه دهوله تی ئهرمه نستان و دهوله تیکی کوردی بچوک درست ده بوو له ئامه د و هه کاری که ئه م دهوله ته قه دهغه کرا بوو چه ک هه لگه ری دژی ئهرمه ن و ئاشوری و کلدان و به مه شه وه ئهرمه نه کان و ئاشوری به ئاسنی ئه توانن داگیری بکه ن. باشووری کوردستان: ویلایه تی موسل که هه موو شاره کانی سلیمانی و که رکوک و هه ولیتر و موسل ده گه رته وه ههه سهه به ئیراق ده بوو.

رۆژاوی کوردستان: شاره کانی رۆژاوی کوردستان عه فرین و حه سه که و ئه نتاکیا ده خرایه سهه دهوله تی نوی سووریا. رۆژهه لاتی کوردستان: له پهیماننامهی سیقهه به هه چ شیوهیه ک باسی رۆژهه لاتی کوردستان نه کراوه چونکه رۆژهه لاتی کوردستان ههه سهه به ئیران ده مایه وه ئه ویش وهک پاداشتی هاوپهیمانان بۆ ئیران که به شداری جهنگی جیهانی یه کهم نه کرد.

ئه و بابه ته وه کوو راستکردنه وهی میژووی کورد بوو که وامانده زانی که پهیماننامهی سیقهه مافی به کورد به خشی به لام ئه ویش هاوشیوهی لۆزان به لا بوو بۆ کورد. [1]

تیپینی: ئه م بابه ته له رۆژی 2023-04-13 له لایه ن ئه حمه د رهزا له تۆری کۆمه لایه تی فه یسه بووک، په یجی (میژوو بۆ کورد) بلاوکراوه ته وه.

تایبه تمه ندیه کانی بابهت

پۆلێنی ناوه رۆک: دۆزی کورد

پۆلێنی ناوه رۆک: میژوو

چۆری دۆکومینت: زمانی یه کهم

جۆری وهشان: دیجیتال
زمان - شیوهزار: کرمانجی ناوهراست
فۆلدهرهکان: میژووی هاوچهرخ
فۆلدهرهکان: ریکهوتننامه ی لۆزان
ولانت: کوردستان

:QR Code

سهراوهکان

[1] تۆری کۆمه لایه تی | کوردی ناوهراست | تۆره کۆمه لایه تییه کان؛ فهیسبوک؛ په یجی (میژوو یۆ کورد) رۆژی 16-04-
[2023](#)

کاتی تۆمارکردن: 2023-04-16

ناوی تۆمارکار: سارا سهردار

پۆل: کورتهباس

بابهت: 11

پهیماننامهی لۆزان لۆ تورکیای نهزان

[20221217200458452466=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

پهیماننامهی لۆزان لۆ تورکیای نهزان

نووسینی: ئیدریس مستهفا

ئه چهند رۆژهی رابردوو له میدیا کوردییه کان و نێوهندی رۆشنییری و سیاسی ئیمه دا قسه و باسی گهرم هاته چیکردن دهبرارهی زیندووکردنهوهی پهیمانی لۆزان له لایهن تورکیاوه. پهیمانی لۆزان واته گهرانهوهی ولایهتی موسل بۆ سههر تورکیا که ههر چوار شاره گهوره کهی باشووری کوردستانی تیدایه: کهرکوک و سلیمانی و ههولیر و دهوک به موسلێشهوه. ئه وهراوزنایهی له ناو ئیمه شدا بۆی کرا شایهنی ئهوه نهبوو بیهته ئه و باس و خواسه گهورهیه له میدیاکاندا؛ چونکه، له راستیدا ئه م باسه جگه له نهزانییکی جههلهخوازانه له لایهن تورکیاوه ههچی تر نیه. خۆیان له ههموان باشتر دهزانن که نهک ههر ناتوانن بگهرینهوه دهمانی پێش پهیمانی لۆزان به لککو لهوه دهترسن ئه م تورکیایهی ئیستاش لێی بقرتیندری یاخود ههلبوه شیتیهوه. له سیاسهتدا ههچ شتیک مه حال نییه و هه موو شتیک مه ترهحه رووبدات به تابهت تیکچوونی جوگرافیا ی دهولهته کان به تابهت تر دهولهتیک وه ک تورکیا؛ چونکه، ههچ دهولهتیک وه ک تورکیا به لیدوانیک یان توینهتیک نایاته له رزه کهچی باری ئابووری و سیاسی تورکیا به توینهتیک دۆنالد ترامپی سهروکی پێشوی ئه مریکا دههاته له رزه. توینهتیکه کانی ترامپ ناودار بوون چهندان جار ئه مه روویدا له دهمانی ئه ودا.

که سیک بۆی باس کردم، گوتی له دهمانی به هاری عهرهپی، که من ناوی ده نیم شۆرشه یاسه مینیه کان و له جیکه به کی تردی باسی ئه مه ده که م، ده لێ کاتیک نوینهری تورکیا له گه ل ئه مریکییه کان دانیشتوو هه وه پهری دله راوکیتی خوی ده برپوه له بارودۆخه که و به ئه مریکییه کانیا گوتوو هه که په لاماری باشووری کوردستان و به شه کوردستانیه کهی سووریا ده دهن، ئه وه ده م هیشتا رۆژئافا به ته وای له دایک نه بوو، چونکه ئه وه ئاساییشی و جوگرافیا ی نه ته وه پی تورکی ده خه نه ژیر مه نگه نه وه. ئه مریکییه کان پینان گوتبوون پیویست به وه هه موو ترس و دله راوکیتییه ناکات. ده لێ له و کاته دا چه نه راله تورکیه که کاغه زیک سی ده رهینابوو له باخه لێ و به ئه مریکییه کانیا گوتبوو ئیمزیمان بۆ بکه ن که تورکیاش وه ک ئیراق و سووریا و میسر و لیبیا و تونس و په مه ن لێ ناکه ن.

ته نیا سئ ئاست هه ن لێوهی بروانین تا کو له م بابته به ته وای تیکه یین: ئاستی نیوده وه لته تی و ناوچه پی و ناو خۆ پی. ئاستی نیوده وه لته تی ئیستا له پله یه ک و پیکهاته یه ک و جه ند قوتبیه کی نویدایه که به هه چ شیه یه ک ریکه نادات تورکیا خه ونه میژوو ییه مردوو هه کانی زیندوو بکاته وه. ئیمه ده زانین ئه مریکا و روسیا دزی ئه وه پلانه ی ئه ردوغانن گهر بیه وی بیری لێ بکاته وه و ئه مه هه چی له سه ر نالیم؛ به لام چین وه ک جه مه سه ریکه تازیه گه وره ی نیوده وه لته تی به هه چ کلۆچیک ریکه نادات تورکیا په له وایزی بۆ خه ونیکه ئاوها بکات. بۆ؟

هه ریمه شینجیانگ ی چینی که زیاتر له دوازه ملیۆن ئویگوری تورکی زمان و ئایینزا موسلمانن تیدا نیشته جیه هه مبه شه جیکه ی دووربینی تورکیا و رۆژاواشه که ده یانه وی له ئاساییشی نه ته وه پی چین بده ن له و ئه وه. له ده یه ی رابردوو دا که تورکیا که میک ئاستی ئابووری باش ببوو و په یوه ندییه کانی له گه ل ئه مریکا و غه ربدا تاراده یه ک جیکه ر ببوو چه ند جار یک ده می ده کوتا له مه سه له ی ئویگوره کان. ئه وه بوو هه رچی ئۆبۆزسیۆنی ئویگوری هه بوون روویان کرده تورکیا و تورکیاش ئۆفیس ی تابه تی بۆ کرد نه وه. له به رانه ر ئه مه دا چین په یوه ندییه کانی له گه ل کورددا به تابه ته تی کوردی باکوور، پ ک ک، ده ستپیکرد. ئه م هه نگا وه تورکیای ده هری کرد به لام نه یه توانی هه چ شتیک بکات چونکه ئابووریه که ی به ره و خراپتر جوو له سه ره تای ئه م ده یه یه دا. ته نیا ولات که به ره مه مه یینانی چه ندان ملیارد دۆلاری، بیست و پینچ، خسته بازاری تورکیا وه چین بوو له و کاته دا. له به رانه بردا تورکیا نه ک ههر ده سه ته به رداری ئویگوره کان بوو به لککو سه روکه راکردوو هه که یان و چه ندان کادری تری راده ستی چین کرده وه و ئه وانی تریشی ئیزندا که تورکیا به چی به یلن. لێزه دا خه ونه که ی تورکیا به ئاسانی ده زری چونکه هه نگا ونانی عوسمانیانه هه ریمه شینجیانگ ده خاته مه تسریه وه و ئه مه ش چین ی یه ک و دوو قبولی ناکات بۆیه تورکیا ده پی ئاوها بمینیتته وه.

دوورگه ی قرم که روسیا له سالی 2014 له ئۆکرانیای دا بری و خسته ی سه ر نه خشه ی روسیا په کیکه له و خالانه ی ئه ردوگان جار ناجاره له ناو خۆی تورکیا باسی ده کات و ده شترانی که روسیا داری مردن ده دات به روحیا گهر باسی بکات ئه مه جگه له وه ی روسیا دزه له سووریا و لیبیا و ناوچه که دا به گشتی له گه ل تورکیادا. ستراتیجی ئه مریکا له ناوچه که و جیهان ئه وه یه که قوتبیک که متر بکاته وه نه ک به یلنیت تورکیا بیه ته وه به جه مه سه ره جیهانیه که ی سه ده ی رابردوو. به تابه ت رۆژه لاتی ناوه راست وه ک ده وله مه ندرتین ناوچه ی وزه و نه وت له جیهاندا بۆ ئه مریکا هه رگیز ریکه نادات هه چ ولاتیک له ناوچه که دا

دهستی بالای جهمسهرخواری هه بێ. پاشان ئه وروپا به گشتی و یۆنان و بولگاریا و روسیای سهر ده ریا رهش به تایهت ههرگیز بێ دهنگ نابن له ههر پوانخواریه کی عوسمانیه نهی ئهردۆگان، ئه مه سه رباری ئه وهی که هیچ میکانیزمیکی و هزریک و هاوکیشیه ک ناتوانی ئه و خهونه لۆزانیهی ئهردۆگان دابین بکات. ئه و توانا سه رباریهی تورکیا شانازی بیه ده کات هه مووی له رۆژاوا کربونی و هه ندیکیان چیپ و دوگمه کۆمپیوتهریه که ی ههر به دهست غه ربه وهیه.

وهک ئاستی ناوچه بیهش، ئیران و سعودیه هه ن که دوو قوتی گه وهری ناوچه که ن و هه یجیان رینگه نادهن تورکیا بیهته وه به عوسمانلیه که ی جارن. بۆ ئیزان که له وه ته ی کۆماری ئیسلامی هاتۆته سهر ته خت سووریا بۆی خائیکی ستارتیجی ناوچه یی و جیهانیسه و به هه موو شیوهیه ک دهستی بیهو گرتوه چونکه سووریا ته نیا ده روازه یه که ئیزان دهستی بگاته ده ریا ی ناوه راس ت واته جیهانی رۆژاوا. له دوا ی 2003 هه ئه مریکا ئیراقیشی به دیاری داوه یی تاکو به ئاسانی ئه و رینگه ستارتیجیه قیرتاو ریز بکات.

سعودیه ولاتیکه له میژه له دنیا ی سیاسی نوێ ناوچه که دا قوتبێکی به هیزی ئیسلامی و سوننی و عه ره بیه تازه به تازه ش واده بیهته قوتبێکی گه وهری ئابووری نه ک ههر له ناوچه که به لکوه له گیتیشدا. پرۆزه ی به سه وزکردنی سعودیه و شاری نیوم به لگه یه کی زیندوو له م باره یه وه. ئه مه جگه له وه ی سعودیه رابه ریه تی ناوچه یی نیمچه دوورگه ی ولاتانی عه ره یی ده کات هه م له رووی سیاسی و ئابووریه وه و هه م له رووی سه رباریه وه. ئه وه میسر له ولاره بوه ستی که هه میسه بێ داده گری له سه ر ئاساییشی ولاتانی عه ره یی له نیویدا سووریا و ئیراق و بۆ ئه مه ش چه ندان هه نگاوی ناوه. له رووی سه رباریه وه میسر به هیزتره له تورکیا له چه ندان بواری سه رباریه یه. ئه مانه و چه ندان شتی تر واده که ن که ئاستی ناوچه یی ههرگیز له بار نه بێ نه ک ههر بۆ به دیهتینان به لکوه بۆ باسکردنی خه ونی ئهردۆگانی عوسمانلیانه.

مه گه ر له ئاستی نیوخۆی تورکیادا ئه م بابه ته، زیندوو کردنه وه ی په یمانی لۆزان، کالایه کی باش بێ بازاری سیاسی ناوخۆی تورکیا و که سیش ناوتانی بچیت هه مالی که سیکه وه و بلی تو ناتوانی ئاوها بیربکه ته وه یاخود ئاوها خه ون بیه نه و خه ون مه بیه نه. ئه گه رنا، ههر خودی ئهردۆگان بوو که به دریزایی جوارپینج سالی رابردوو لوتی خۆی له سعودیه و ئیمارات و میسر لار کردبوو، به لآم دواتر به مه منوونی خۆی چوه ماله کانیا ن و داوا ی په یوه ندی بازرگانی و سیاسی و ئابووری لیکردنه وه. هه موان ده زانین چۆن وستی مه سه له ی کوشتنی جه مال خاشوقچی بکاته قه زیه یه کی گه وره به سه ر سعودیه وه به لآم هه یچی بێ نه کرا و به ناچاری رووی کرده وه هه موویان.

جا ئهردۆگانیک که له سه ر ئاستی نیونه ته وه یی به توبته ریکی ولاته که ی بروخی و پێی بلین گه مژه که چی ههر قبولی بکات؛ و له سه ر ئاستی ناوچه بیهش ئه وه موو جه مسه ره دیزین (ئیزان) و نوپیا نه ی وه ک سعودیه و میسر ی ل قوت بۆته وه و به ملشۆری رووی تیکردنه وه؛ و، له ناوخۆش چه ندان فایلی گه ندله ی گه وهری خۆی و خیزانه که ی له سه ره که ئه گه ری هه یه گه ر ده رنه چی ئه وا بدریته دادگاش. له سه روو هه موو ئه مانه شه وه، به بنه ست گه یشتنی ئایدیۆلۆجیا و سیاسه تی ئیخوانی له ناوچه که و خودی تورکیاش.... ئه و خالانه ن که نه ک ههر لۆزانی لیده که ن به قوزه لقرود به لکوه له وانیه خۆی و تورکیا که شی به ره و رووی چاره نووستیکی نادیار بکه نه وه. [1]

تایه ته ندیه کانی بابه ت

بۆلینی ناوه رۆک: رامباری، جیۆپۆلیتیک و په یوه ندی نیوده وله تی

بۆلینی ناوه رۆک: ره خنه ی سیاسی

جۆری دۆکومینت: زمانی یه که م

جۆری وه شان: دیجیتال

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راس ت

فۆلده ره کان: ریکه وتننامه ی لۆزان

ولآت: که نه دا

QR Code:

سه رچاوه کان

[1] مالپه ر | کوردی ناوه راس ت | تۆره کۆمه لایه تیه کان؛ فه یسه بوک؛ ئه کاونتی ئیدریس مسته فا رۆزی 2022-07-27

کاتی تۆمارکردن: 2022-12-17

پۆل: کورته باس

بابهت: 12

پهیماننامه ی لۆزان و چاره نووسی کوردستان

[20220728023100425024=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

که مته رخمه می کورد و گوئی نه دان به قانون

دوای سێ سالی تێپهڕ بوون به سههر پهیمانی سیقهه Sèvres له 1923 به پیتی پهیماننامه ی لۆزان کۆتایی به ئیمپراتورییهتی عوسمانیهی هات و بهنده کانی پهیماننامه سیقهه Sèvres هه لوه شایه وه و رۆژهه لاتی تورکییه و ناوچه کوردنشینه کان که به شیک له ههرمه نستان بوون، که وته ژیر دهسه لاتی تورکییه و به پیتی ریککه وتنه کانی نیوده وه له تیی دانیان پێ دا هینان. بهم شیوهیه به شیکه گی گه وه ری کوردستان خرایه ژێرده سه لاتی تورکییه و له پهیماننامه که دا کیشهی کوردیان سربیه وه و بابته تیک به نیوی کورد و کوردستان له ئارادا نه ما. به پیتی ئەم پهیماننامهیه کوردستان به سههر چوار وولاتی: تورکییه، ئێران، ئێراق و سووریه دا دابهش کرا. به پیچه وانهی سهرده می ئیمپراتورییهتی عوسمانیه له پهیماننامه ی لۆزان دا شوئینیک به نیوی کوردستان یا ته نانهت کۆله داری (موسته عمه ره) یه کیش به نیوی کوردستانه وه نه ما. به پیتی ئەم پهیماننایه وه پیناسه ی میژووی و سیاسیه کوردستان یان دزی و به پیتی بنه مای قانونی نیوده وه له تیی کوردستان پارچه پارچه کرا و دانیان پێدا هینا و مۆر کرا. عیسمهت ئینو نۆ سه رهۆکی شاندی دانوستانی تورکییه رایگه یاند:

ئیمه به یارمه تیی ئینگلیز و فه رانسه سه ره که وتیمان به ده سه ت هینا، کیشهی ههرمه نستان و کوردستانمان له میژوودا ناشت. به لام کیشهی کورد و کوردستان وه ک برینیکه تیمار نه کرا و تا به ئیمرۆش قورقورۆچکه ی تورکییه ی گرتوه. ئەوه ی که ئۆردۆغان هێرش ده کاته سههر پهیماننامه ی لۆزان، که مته ره په یه ونه دی به کیشهی کورده وه هه یه، زۆر تر ده گه رتیه وه بۆ دوورگه کانی ده رای ئیجه، که به پیتی ماده ی 16 ی پهیماننامه که جگه له دوو دوورگه ی ئیمبروس Imbros و ته نه ددۆس Tenedos ته وه یتر هه مووی ده که وه تته ژیر ده سه لاتی یۆنانه وه و ناوچه کانی موسل وه وه لێریش به فه رمیه خرایه سههر ئێراقه وه.

ئەم پهیماننامه ی بۆ مسته فا که مال ده سه که وتینکی گه وه بوو، که بهم شیوهیه ده رپه ری: ئەم پهیماننامه یه به لگه یه بۆ سه ره که وتن به سههر ئەو که له کۆمه کی و پیلانه ی دژ به میلیه تی تورک ده کرا و لایان وابوو، به پیتی پهیمانی سیقهه Sèvres مۆر کراوه. ئەمه سه ره که وتینکی سیاسیه، که له میژووی ئیمپراتوری عوسمانیه دا هواتای نیبه. هه رچۆنیک پێ، ئەم پهیماننامه یه هه ندیک به یار له خۆی ده گری، که له سه رووی سنوره کانی ئه رزیه وه. بنده کانی 37-40 ی به شی سێهه به تیره وه سه لی ئەو به یارانه بۆ به رگری له مافی که مه نه ته وایه تیه کان له رووی پاراستنی ئایین و زمان و مافی سیاسیه له خۆی ده گری، که هه موو حکومه ته کانی به ک له دوای یه کی تورکییه به شیوه یه کی ریکخرا و و سیستیماتیک پێشیل یان کردوه. هه یچه ک له و لایه نانه ی که به شداری مۆر کردنی ئەم پهیماننامه یه بوون گوئیان نه دا وه ته ئەم پێشیلکارییه و سه ره کۆنه ی حکومه ته کانی تورکییه یان نه کردوه. تا ئیستاش روون نیبه، ئەوه ی ئۆردۆغان له پێدا چوونه وه ی بهم پهیماننامه دا داوی ده کا، ئایا ئەم بابته تانهش له خۆی ده گری و دژ به ره چا و کردنی ئەو مافانه یه که له بنده کانی 37-40 هاتوه یان نا؟

پهیماننامه ی لۆزان له هه یچ شوئینیک دا باس له وه ناکا، که ئەم پهیماننامه یه دوای تێپهڕ بوونی سهه د سال هه لده وه شه تیه وه و

تورکییە مافی ئەوەی ھەبە، بۆ بەرژەویندیی خۆی دەستی تێوەردا و ئازاوە و شەر بنیتهوە. تەنانهت رێککەوتننامە 1969ی فیهینیش کە پەيوەندی بە لایەنی حقوقی پیماننامە کانەو ھەبە، باس لە بابەتیی ئەوتۆ ناکا، کە مەبەستی ئۆردۆغانە، مەگەر ئەوەی لە پیماننامە کەدا گونجاند بێتیا، دەنا پیماننامە کای نیودەولەتی لە ھێج بەرگەبە کێ زەمانیدا کۆتایان پینایە. ئەو ھە بۆ بھیا کردن و ناچار کردنی ئۆردۆغان بۆ ریزگرتن لە ماف و داخوازییەکانی نەتەو ھە کورد، کورد دەپ، بگەریتەو ھە بۆ بەندەکانی 37 تا 40ی بەشی سێھەمی پیماننامە لۆزان و لە رووی دیپلۆماتی و حقوقی ھەبە لە سەر ئاستی نیودەولەتی کاری لەسەر بکا و بەرەو داواکاری مافی سەربەخۆی ھەنگاو بئی.

[1]

تایبەتمەندییەکانی بابەت

پۆلینی ناوەرۆک: دۆزی کورد

پۆلینی ناوەرۆک: میژوو

جۆری دۆکومێنت: زمانی بەکەم

جۆری وەشان: دیجیتال

زمان - شێوەزار: کرمانجی ناوەرەست

فۆلدەرەکان: رێکەوتننامە لۆزان

وڵات: باشووری کوردستان

QR Code:

سەرچاوەکان

[1] تۆری کۆمەلایەتی | کوردی ناوەرەست | [سەبەن کوردی](#)

کاتی تۆمارکردن: 2022-07-28

ناوی تۆمارکار: سروشت بەکر

پۆل: کورتەباس
بابەت: 13

تورکیا و هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی په‌یماننامه‌ی فی‌رسای و سی‌فر و لۆزان

[20230414164643482302=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

نۆڤه‌نۆه

تورکیا و هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی په‌یماننامه‌ی
فی‌رسای و سی‌فر و لۆزان

بلیسه جهبار فرمان

سه‌د سالی ڤاڤدوو سه‌ده‌ی گۆڤانکاریه‌ گه‌وره‌کانی میژوو بوو. سه‌ده‌ی هه‌دوو جهنگی یه‌که‌م و دووه‌می جیهان و سه‌ده‌ی ڤنکه‌وتننامه‌ پر غه‌دیره‌کانی میژوو گه‌لان بوو. سه‌ده‌ی بیستم له‌ ناو میژوو مرۆفایه‌تیدا به‌ سه‌ده‌ی شه‌پۆلانی مه‌زن دا‌ده‌نریت. با له‌ جهنگی سه‌ره‌تای سه‌ده‌وه‌ ده‌ست یی یکه‌م. جیهان له‌ دوا‌ی جهنگی یه‌که‌می جیهان. ناوگۆڤنکی زۆری به‌ خۆیه‌وه‌ بینی. جهنگی یه‌که‌می جیهان له‌ 1914/7/28 ده‌ستی یی کرد. له‌ 1918/11/11 دانوستاندن ده‌ستی یی کرد و جهنگ کۆتایی هات. له‌م جهنگدا 40 ولات به‌شدار بوون و شه‌ره‌که‌ بووه‌ هۆی مألۆتیرانیه‌کی زۆر بۆ مرۆفایه‌تی و کۆزانی 17 ملیۆن مرۆفی لی که‌وته‌وه. له‌ دوا‌ی کۆتاییهاتنی جهنگ. ئیمپراتۆریه‌یه‌کان ڤووخان. زۆریک له‌ شانسه‌یه‌کان بوون

10

بلیسه جهبار فرمان [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابەت

پۆلینی ناوه‌رۆک: دۆزی کورد

پۆلینی ناوه‌رۆک: رامباری، جیۆپۆلیتیک و په‌یوه‌ندی نیوده‌وله‌تی

جۆری وه‌شان: چاپکراو

زمان - شه‌یه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست

فۆنڊه‌ره‌کان: ڤنکه‌وتننامه‌ی لۆزان

ولات: کوردستان

ولات: تورکیا

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان
[1] مائپه‌ر | کوردی ناوه‌راس‌ت | [نۆتیوونه‌وه ژماره 4 ئابی 2022](http://kurdipedia.2022)
کاتی تۆمارکردن: 2023-04-14
ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 14

چارەنووسی کورد لە رێکەوتنامەی نیوان دەولەتە زلهێزەکاندا

[20220810200418427684=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

چارەنووسی کورد لە رێکەوتنامەی نیوان دەولەتە زلهێزەکاندا
رەسول بۆسکینی

کۆتایەکانی سەدەی پانزەهەم نیشتمانی کورد تابلۆیەکی گەشاو و جوان بوو، بۆ میرنشینە پشتاوپشتەکانی کورد، هەریەک لەوانە پینگە و جینگە تایبەتی خۆی هەبوو، لەسەدەی شانزەهەم بەدواوە خاک و نیشتمانی کورد بوو شانۆی رووداوەکان لەنیوان ئیمپراتۆری عوسمانی و سەفەویدا، بەزۆر شتیوازی جیاواز، ئەنجامی ئە و جەنگ و رووداوانەکانی نیوان عوسمانی سونی و سەفەوی شیعی دا بەش کردنی کوردستانی لێکەوتەوه، بەتایبەت دواوەی سەفەویەکان بەرە و خۆراوا پەلاماریان برد و لەماوەی چەند ساڵیکدا توانیان دەست بگرن بەسەر چەند ناوچەیک بەبەغدداوە درێژدەبیتەوه تا مرعش و بەشیک زۆر لە خاکی باکووری کوردستان، تەنانەت ئە و میرانەکانی هاتبوون گۆتیاپەنی و پشتگیری خۆیان دەربەرن، شائیسماعیلی سەفەوی یانزە میری کوردی خستە زیندانەوه، خاکەکە دایەدەست بریکارەکانی خۆی، بەلام کە سولتان سەلیمی یە کەمی عوسمانی (15012-1520ز) هاتە سەرتهخت، بریاری هێرش و پەلاماریدا بەرە و رۆژەلات، چونکە هێزەکانی سەفەوی بەختیاری بەرە و رۆژئاوا ملیان دەنا و بۆ دەولەتی عوسمانی بەمەترسی دەزانی، ئەوه بوو لە23ی ئابی 1514ز شەر لەنیوانیان هەنگیرسا، لەدۆلی چالیدیان لەباکووری رۆژەلاتی دەریاچە وری، لەئەنجامدا شائیسماعیلی سەفەوی تیکشکا و بەبرینداری هەلات و تەبزی پایتەختی بەجێهێشت، سالی شەری چالیدیان بوو بەخاڵ و نیشانەیکە ترسناک لەمێژووی کورد، بۆیکە مجار خاک و نیشتمانی کورد بەی پی ریکەوتن لەنیوان ئیمپراتۆری عوسمانی و سەفەوی دا بەش کرا، ئەمەش هەلۆستیک تازە لەسەرئە و بارودۆخە تازەیه هینایە کایە، هەندیک میرە کوردهکانیش هەر یەک لەوان چوونەپال لایەک، لەکاتیکیدا هیچ گرتیەکی عوسمانی و سەفەوی نەبوو بۆ میرە کوردهکان.

رێکەوتنامەی ئەماسیە

دەسەلاتی عوسمانی - سەفەوی هەولیاندا بەرێکەوتن کیشەکانی نیوانیان چارەسەریکەن، ئەوهی زەرەرمەند بوو تەنیا نەتەوهی کورد بوو، بەدرێژایی مێژوو کورد لەرێکەوتنە نیودەولەتیەکان وەک کارتیکی گوشار لەنیوان دەولەتە زلهێزەکان بەکارهاتوو و لەسەر پشتی کورد ریکەوتن کردوو، ریکەوتن و پەیمانانەکانیشیان جینگیرنەبوو و دووبارە شەر دەستی پیکردۆتەوه بۆ نمونە لەرێکەوتنامەی سالی 1555ز کە بەپەیماننامەی (ئەماسیە) ناسراوه، بەشی زۆر خاکی کوردستان بەر دەولەتی عوسمانی کەوت، ئێران تەنیا دەسەلاتی بەسەر ناوچەکانی رۆژەلاتی زاگروس و کرماندا هەبوو، بەلام لەسالی 1578ز شەری نیوان عوسمانی و سەفەویەکان دەستی پیکردەوه، لەپاستیدا هەمیشە گۆرانکاری گەورە روویدەدا لەپێرەوی پرۆسە سەربازیهکانی نیوان ئێرانیهکان و تورکەکان، سەرەرای وێران بوونی نیشتمانەکیان لەم شەرپانەدا کوردهکان ژیانی چاکترین لەجەنگاوەرهکانیان کردە قوربانی سەرکەوتنەکانی عوسمانی.

رێکەوتنامەی زەهاب

شاعەباسی سەفەوی 1581-1629ز بەی پی ریکەوتنامەی ناشتی لەسالی 1590ز کە بەپەیماننامەی (فەرهادشا) ناسراوه، دەستی هەنگرت لەنازەریاچان و شارەزور بۆ تورکەکان، بەلام دواوە چەند ساڵیک سەرلەنوێ شەر دەستی پیکردەوه، ئێرانیهکان توانیان هەندیک لە و خاکەکی لەدەستیان داوو بیگرەوه و لەسالی 1623ز دەستیان گرت بەسەر بەغدا و موسل و بەسەر و عیراقی عەرەبی، لەسالی 1639ز ریکەوتنامەی (زەهاب) لەنیوان هەردوولا ئەنجام درا و هیلەگشتیەکانی سنووری هەردوو ئیمپراتۆریەت دیاری کرا، بەم شێوهیه بەردەوام لەکیشەدابوون ئەوهی زەرەرمەندی یە کەم بوو تەنیا گەلی کورد بوو.

رێکەوتنامەی قوستەنتینیە

لەسالی 1736ز نادرشای ئەفسار دەسەلاتی گرتەدەست لەئێران، لەژێر ئالای سەفەویە لابراوهکان هاتە سەرتهختی ئێران و فەرمانەرەواییەکی نوێ دامەزراند، بەهەمان شێوهی پێشوو کورده سەربازیهکانی نیوان تورکی - ئێرانی بەردەوام بوو، تابهستی ریکەوتنامەی (قوستەنتینیە) لە 17-10-1739ز لەنیوان تورکیا و ئێران، هەردوولا ریکەوتن لەسەرئەوهی بگەرێنەوه بۆ ریکەوتنامەی (زەهاب)ی سالی 1639ز، ئەوه بوو ئێران زهویەکانی پێش ئە و کاتەکی وەرگرتەوه، هەستان بەلکاندنی زهوی و زاری کوردهکان بەئیمپراتۆریەتەکانیا، هەولیاندا دەسەلاتی کارا دا بمرزێن لە کوردستان، ئەوه شتیکی سروشتیه سولتانە عوسمانیهکان حەزێنە کەن میرنشینە کوردیهکان خاوەنی بارودۆخی سەریخۆبن، لەبەرئەوه مۆلکی فەرمانەرەواکانی کوردستان رووبەرەوی دابەشکردنی مەترسیدار بوونەوه، بەی پی بارودۆخی کارگێری نوێ ناوچەکە دابەشکرد بۆ چەند (هەریم) سنجقیک، ویلایهتی دیار بە کر بۆ 19 سنجق دابەش کرا، تەنیا هەشتیان درا بەمیرە کوردهکان، لەوهشدا هەولیان دەدا ئە و

بهنمالانه بینه پیشه وه ناو و ناوبانگیان کهم بوو، له چاو بنه ماله ناودار و گه وره کان، بۆ ئه وهی کاره کانیاں بۆ راپه رپین، له لایه کی تر بۆ لهت کردن و پارچه پارچه کردنی بوونیادی کۆمه لایه تی و سیاسی جیهانی کورد، به مهش کیشه و ئاژاوهی ده خسته نیوان میره کورده کانه وه.

رێکه وتن نامه ی ئه زرۆمی دووهم

ولاتی کوردان به درێژایی چه ندين سه ده گۆره پانی شه ره کانی تورکی ئێرانی بوو، خاکی کوردان به رده وام تووشی گورزی کوشنده بوو، ئه وهش گرنگ نه بوو کێ هێرشکه ره و کێ سه رکه وتوو ده بیت، نرخه که ی ته نیا و ئێرانکاری کوردستان و به هه ده ر رۆیشتی گیانی سه دان هه زار که س بوو له گه لی کورد، له به رامبه ردا گه لی کورد هه میشه به رگری له خاک و نیشتمان هه که ی کردوو، به لām هه رکات دوژمنه کان درۆستیان نه هاتن، له دژی گه لی کورد به کیان کرتوو و هاوکاری به کتریان کردوو بۆ له ناو بردنی نه ته وهی کورد، زۆرجاریش تورکیا و ئێران سکالای هه رتیمایه تیان له دژی به کتر به رزده کرده وه و زۆرجار ئه م سکالایانه یان پشت ئه ستورده کرد به په لاماری سه ریازی بۆ سه ره کتر، به لām رپه وهی ئه م جۆره کارانه دلخۆشکه رنه بوو بۆ به ریتانیا و روهسیا، هه ردووکیان له وه ده ترسان هه لگه رسانی شه رێکی تر زیان به به رژه وه ندیبه سیاسی و ئابووریه کانی ئه وان بگه یه نیت له رۆژه لاتی ناوه راست، له به رژه وه به ده ستپێشخه ری روهسیا و به ریتانیا کۆنگره یه ک به ستر له ئه زرۆم بۆ چاره سه رکردنی کیشه و ناکوکیه کانیاں، هه روه ها نوینه ری ولاته ئه وره پیه کان رۆلی سه ره برشتیاری ده بیی له م کۆنگره یه دا، که خواست و ویسته کانی خۆی سه پاند له رۆژه لاتی ناوه راست، ئه وهی له و کارانه دا خاکی له ت و په ت ده کرا گه لی کوردبوو، نه ک له کۆنگره به شدار نه بوو، هه ر لیشیان نه پرسیه وه.

رێکه وتن نامه ی (ئه زرۆمی دووهم) له 19-31 ی ئایاری 1847 زدا، له شاری ئه زرۆمی باکووری کوردستان له نیوان ده وله تی قاجاری و ده وله تی عوسمانیدا به ئاماده بوونی نوینه ری هه ردوو ده وله تی روهسیای قه یسه ری و به ریتانیا مۆکرا، ناوه رۆکی رێکه وتن نامه که داوی ده کرد، هه ره به ک له تورکیا و ئێران ده سته لگرن له و سکالا دارایی و هه رتیمایه تیه ی له دژی به کتر به رزیان کردۆته وه، هه ردوولا به ئێنیا ئا رێگری بکه ن له په رینه وهی خێله کورده کان له ولاتیکه وه بۆ ولاتیکه تر و سه پاندنی یاسای دیاری کردنی ناسنامه ی خێله کان و به هێزکردنی یاسای ئاسایش له سه ر سنوره کان، ئه مهش زه برێکی گه وره بوو به ر به رژه وه ندی گه لی کورد که وت.

یه کیک له خاله گرنگه کانی په یمان نامه ی دووهمی ئه زرۆم ئه وه بوو ئالیه تیکه ئیو ده وله تی دانرا بۆ جیه جیکردنی خاله کانی، که پێکهاتبوو له لێزنه یه کی چوار قوئی له نوینه رانی ولاته به شدار بووه کانی ئه م کۆنگره یه، یه ک له ئه رکه کانی دیاری کردنی سنووریو، هه رچه نده به شیوه یه کی کۆتا سنووردیاری نه کرا، به لām روهس و به ریتانیا سوودی زۆریان له مه بیی بۆ ده سته خسته ناو کاروباری کورده کان، هه ردوولا ئه م بیانووه یان به کار ده هینا بۆ به رژه وه ندیبه تابه تیه کانی خۆیان له هه موو بۆ نه یه کدا، له به رژه وه ئه نجامه کانی په یمان نامه ی ئه زرۆم په رده یه کی شه ری دابه سه ر به ده ختی میژووی گه لی کورد، هه روه ها چه سپاندنی دابه شکردنی خاک و نیشتمانی کورد له روانگه ی یاسای ئیو ده وله تیه وه.

رێکه وتن نامه ی لۆزان

هه روه ها له کۆتایی جه نگی یه که می جیهانی له نیوان هاو په یمانان و به ره ی میحوه ر، په یمان نامه ی سیقه ر پێکهات، له و په یمان نامه یه دا بریاردا به شیک له نه ته وه کانی ژێر ده سه لاتی عوسمانی سه ره خۆیان پێ بدریت، کورد و ئه رمه ن له ناو ئه م بابه ته دا بوون، په یمان نامه ی سیقه ر یه که م به ئێنیا نامه ی ئیو ده وله تی و یاسای بوو دانی نا به مافه کانی گه لی کوردا، وه ک پێکهاتیه یه کی سه ره بخۆ و ولاته که شی وه ک بابه تیک له سیاسه تی ئیو ده وله تیدا، که له ماده کانی 62، 63، 64 چاره سه ری کیشه ی مافی چاره ی خۆنووسینی نه ته وه ی بکات، بۆ به شیک به رفراوان له گه لی کورد، به لām له پیناوی به رژه وه ندی به ریتانیا و تورکیا مافی کورد خرایه ژێر لێوه وه و په یمان نامه ی سیقه ر جیه جی نه کرا.

دوای ئه نجامدانی رێکه وتن نامه ی سیقه ر زۆری نه خایاند، ولاته گه وره کان به رژه وه ندی کوردیان به هه ند نه گرت و ئاماده ییان ده ربیری ده سته کاری ناوه رۆکی په یمان نامه که بکه ن، به مه رجیک تورکیا به رژه وه ندیبه کانی کورد له مافی کلتوری به هه ند وه ریکریت، له به رژه وه کۆنگره ی لۆزان به ستر، که مالیه کان رها مه نده بوون پرس و بابه تی کورد له ناو خسته ی په یمانی لۆزان تۆماریکریت، به لām له به رژه وه ی کورد ده ستی دا بوو شوێش، نکولی له کورد به شیوه یه کی گشتی له قازانجی تورک نه بوو، وه ک ده ستپێشخه ره یه ک مسته فا که مال ئه تاتورک و حکومه ته که ی هانی بیرو بۆچوونی یه کسانێ گۆزه رانی کوردی ده دا له تورکیای نویدا، له ئه نجامی کۆنگره ی لۆزان یه ک وشه نه هات ده رباره ی کورد و کوردستان، به لām ده وله ته بریار به ده سته کان ده بوایه رینگایه ک بدۆزنه وه بۆ ده سته لگرتن له مه رجه کانی سیقه ر، بۆ ئه م کاره له کۆنگره ی لۆزان مسته فا که مال داوی له نوینه ره کورده کان کرد له به رده م رای گشتی بۆچوونی خۆیان ده ربیرن، که کورد و تورک هه ردوولا وه ک یه ک له مافه نه ته وه یبه کانیاں یه کسانن، به مهش مافی کورد کرایه قوریانی و به چاره سه ر نه کراوی مایه وه.

جیاله وهش له رێکه وتن نامه ی لۆزان له ساڵی 1921 به ئاماده بوونی ولاتانی به ریتانیا، فه ره نسا، ژاپۆن، رۆمان، یۆنان، سه ربیا، کرواتیا، سلوانیا و تورکیا به ستر و په یمانی سه فریان هه ئه وه شانده وه به یی په یمانی لۆزان بۆ جاری دووهم دوای شه ری چالدییران کوردستان به سه ر چوار ده وله ت دابهش کرایه وه، گورزیک کوشنده یان له کوردستاندا و کوردیان کرد به ژێرده سته ی ولاتانی زله یزی ناوچه که.

پهیماننامه‌ی به‌غداد

له‌په‌نجاکانی سه‌ده‌ی رابردوو جه‌نگی سارد جۆشی سه‌ندبوو، له‌پۆژه‌ه‌لّاتی ناوه‌راست، له‌ واکته‌دا به‌ کیتی سۆفیه‌ت پشتگیری له‌خه‌باتی گه‌لانی عه‌ره‌بی ده‌کرد، له‌دژی داگیرکاری رۆژئاوایی و ئیسراییل، بۆ وه‌لامدانه‌وه‌ی ئەمه‌ش وڵاته‌ رۆژئاواییه‌ گه‌وره‌کان گه‌رنه‌تیان ده‌کرد، له‌سه‌ر رۆژمه‌ گۆنه‌په‌ۆست و محافیزکاره‌کان له‌ناوچه‌که‌ هانیان ده‌دان، په‌یوه‌ندی بکه‌ن به‌هاو‌په‌یمانیه‌ سه‌ریازی و سیاسیه‌کانی په‌یوه‌ندیدار به‌په‌یمانی ناتۆ، ئە و په‌یمانه‌ی به‌ریتانیا و ئەمریکا پیکیانیه‌تیبوو.

له‌24 ی شوباتی 1955 په‌یمانی به‌غدا مۆرکرا، به‌ریتانیا و ئیران و پاکستان و عیراق و تورکیا به‌شدار بوون، ئەم په‌یمانه‌ له‌بهره‌ندا بۆ دژایه‌تی کردنی یه‌کیتی سۆفیه‌ت بوو، هه‌روه‌ها دژی ئە و وڵاتانه‌ی رۆژه‌ه‌لّاتی ناوه‌راست که‌چالاکانه‌ کاریان ده‌کرد له‌دژی رۆژئاوا، هه‌روه‌ها به‌شیک له‌بهنده‌کانی ئەم په‌یماننامه‌یه‌ له‌دژی کوردبوو، بۆ نمونه‌: له‌ماده‌ی یه‌که‌م باس له‌وه‌ ده‌کات ده‌توانریت پیکه‌وتی دوو قۆلی ببه‌سترت، له‌نیوان دوو وڵاته‌ به‌شداربووه‌کانی ئەم په‌یمانه‌، ئە گه‌ر تورکیا پیکه‌وتنیک دوو قۆلی هه‌بیت، له‌گه‌ل عیراق (1946) بۆ دژایه‌تی کردنی کورد، ئیستاش خواستی هه‌بیت ده‌توانیت، پیکه‌وتنیک ببه‌ستیت له‌گه‌ل رژی ئیران. به‌مه‌ش په‌یمانی به‌غداد به‌شیه‌یه‌کی توند عیراقی به‌سه‌ربازگه‌ی رۆژئاواوه‌ به‌سته‌وه‌.

دژایه‌تی کردنی په‌یمانی به‌غدا مۆرکینگی جه‌ماوه‌ری له‌خۆگرت له‌به‌غدا، کورده‌کانیش چالاکانه‌ به‌شداریان کرد، دانیشتوانی کوردستانی عیراق خۆپیشانان و مانگرتنیان ئەنجامدا و دوا‌ی به‌ستنی چهن‌دین کۆبوونه‌وه‌، داوایان کرد عیراق له‌په‌یمانی به‌غداد بیه‌ته‌ ده‌روه‌ه‌ و نوری سه‌عید ده‌ست له‌کارکیشانه‌ی له‌ حکومه‌ته‌که‌ی رابگه‌یه‌نیت. کریکاره‌کانی که‌رکوکیش بۆریه‌ نه‌وتیه‌کان و باله‌خانه‌ی کونسولگه‌ری به‌ریتانیا‌یان ته‌قاندوه‌وه‌، له‌ موسل‌یش قوتابیان ناره‌زایان ده‌ریی، به‌رامبه‌ر هه‌پش و په‌لاماره‌که‌ی سه‌رمیس. رپوره‌سمی ناشتی ته‌ری شیخ مه‌حمودیش که‌سایه‌تی ناسراوی کورد له‌بزا‌فی نیشتمانی کورد له‌سلیمانی له‌سالی 1956 گۆرا بۆ خۆپیشانانیک توندوتیژ، ئەمانه‌ هه‌موو داوا‌ی لابر‌دنی نوری سه‌عید و کۆتایی هینان به‌په‌یمانی به‌غدادی ده‌کرد.

پیکه‌وتننامه‌ی جه‌ زاین

له‌دوا‌ی هه‌لگیرسانی شۆرشێ ئەیلول، ناچار بوو پیکه‌وتنیک له‌گه‌ل کورد ببه‌ستیت، به‌یاننامه‌ی ئاداری سالی 1970 له‌ئاکمی مرفۆش‌ۆستانه‌ و قه‌ناعه‌تی سه‌رکردایه‌تی به‌عس نه‌بووه‌، بۆ ئۆتۆنۆمی له‌جوارچیه‌ی عیراقیک دیموکراتی بۆ ده‌سته‌به‌رکردنی ئازادی و پیکه‌وه‌ ژبانی ئاره‌زوومه‌ندان، به‌لکو به‌گوشاره‌ ناوخۆی و ده‌ره‌کیه‌کان ناچارکراوه‌، به‌ و پیکه‌وتننامه‌یه‌ی عیراق رایگه‌باند، وه‌ک لازاریف ده‌نووسیت: هۆکاری سه‌ره‌کی له‌پیکه‌وتننامه‌ی ئاداری 1970 دوورخستنه‌وه‌ی سه‌رکردایه‌تی کوردبوو، له‌هه‌لۆتستی رابردوو، له‌په‌نابردنه‌به‌ر هه‌پش و ناچارکردنی به‌گفتوگۆ، هه‌تا به‌عس ده‌رفه‌تی گونجاوی ده‌ست بکه‌وی، جاریک دیکه‌ له‌ کورد بداته‌وه‌.

به‌دژبازی ماوه‌ی چوار سال له‌سه‌ر هه‌ردوو ئەنجومه‌نی یاسادانان و راپه‌راندن له‌ناوچه‌ی ئۆتۆنۆمی نه‌گه‌یشتنه‌ ئاکم، هه‌تا له‌دوا‌ کۆبوونه‌وه‌ی نیوان وه‌فدی سه‌رکردایه‌تی کورد و سه‌رکردایه‌تی به‌عس به‌راشکاو‌ی به‌عس پۆژه‌ی خۆیان له‌بابه‌ت ئە و مه‌سه‌له‌یه‌ خسته‌به‌رده‌م سه‌رکردایه‌تی کورد، له‌ویدا سه‌ره‌رای دابریی که‌رکوک و ناوچه‌کانی شه‌نگال و خانه‌قین و مه‌نده‌لی له‌ناوچه‌ی ئۆتۆنۆم، له‌جباتی که‌رکوک هه‌ولێریان کردبوو به‌پایته‌ختی هه‌رتی ئۆتۆنۆمی و کورتیش کرابۆوه‌ له‌پارێزگای هه‌ولێر و سلیمانی و ده‌وک، که‌ ئەنجومه‌نی سه‌رکردایه‌ت شۆرش (به‌عس) له‌11 ی ئاداری 1974 یاسای ئۆتۆنۆمی په‌سند کرد، له‌ویدا ده‌سه‌لاتیک نه‌ما‌بووه‌ بۆ کورد، له‌جوارچیه‌ی ئە و دوو دامه‌زراوه‌یه‌دا، ماره‌سه‌ی ده‌سه‌لاتی خۆی بکات، هه‌موو به‌رپه‌به‌رایه‌تیه‌کانی پۆلیس و ئاسایش و ره‌گه‌زنامه‌ خرابوونه‌سه‌ر وه‌زاره‌ته‌ په‌یوه‌ندیداره‌کانی به‌غداو هه‌چ ده‌سه‌لاتیکیش نه‌درا‌بووه‌ ئەنجومه‌نی یاسادانان و جیه‌به‌جیکردن.

سه‌ره‌زای لایه‌نه‌ خراپه‌کانی ناوخۆ له‌سه‌ر پیکه‌وتننامه‌ی ئادار، کاریگه‌ری وڵاته‌ زله‌په‌کان و ده‌ورو‌به‌ریش که‌م نه‌بوو، ئیران و ئەمریکا به‌وردی هاتنه‌سه‌رخه‌ت، سۆفیه‌تیش په‌یوه‌ندیه‌کانی له‌گه‌ل عیراق زیاتر چر کرده‌وه‌، وای لینه‌ات ئەمریکا و سۆفیه‌ت له‌به‌رامبه‌ر هه‌ردوو وڵاتی دراوسێ دژیه‌ک ناراسته‌وخۆ هاتنه‌ نزیک به‌رووداوه‌کانی ناوچه‌که‌، په‌نگدانه‌وه‌ی ناکوکی ده‌ولی له‌سه‌ر په‌یوه‌ندیه‌کانی عیراق و ئیران، زیادبوونی پیکه‌ی سۆفیه‌ت له‌عیراق، مه‌ترسی زیاتری لای ئەمریکا دروست کرد، له‌سالی 1972 (نیکسون) سه‌رۆکی ویلایه‌ته‌ یه‌گرتوه‌کانی ئەمریکا و (کیسنجهر) راپۆزکار بۆ ئاسایی نه‌ته‌وه‌ی سه‌ردانی ئیرانیان کرد و له‌گه‌ل شا که‌وتنه‌ وتوێژ بۆ دانانی رینگا چاره‌یه‌ک بۆ دوورخستنه‌وه‌ی سۆفیه‌ت له‌عیراق.

رووداوه‌کانی ناو ئە و ملانییه‌ ده‌یسه‌لمین هه‌ریه‌ک له‌ (عیراق، ئیران، سۆفیه‌ت، ئەمریکا و ئیسراییل) حیسابیان بۆ ئەگه‌ره‌کان کردوه‌وه‌، کورد وه‌کو کارتێ یاریه‌که‌ به‌کارهاتوه‌وه‌، له‌نیوان ئەم وڵاتانه‌دا، بۆ پاراستنی به‌رزه‌وه‌ندییه‌کانیان، دوا‌ی چوار سال نه‌شهر نه‌شاشتی له‌سه‌ره‌تای نیسانی 1974 سه‌ره‌له‌نوێ شه‌ری نیوان شۆرشێ کوردستان و حکومه‌تی عیراق ده‌ستی پیکرده‌وه‌. له‌زستانی 1975 له‌نیویۆرک کیسنجهر وه‌زیری ده‌روه‌ی ویلایه‌ته‌ یه‌گرتوه‌کانی ئەمریکا له‌گه‌ل نیوتیه‌ری هه‌میشه‌ی عیراق له‌نه‌ته‌وه‌یه‌گرتوه‌کان کۆبووه‌ بۆ دانانی رپوشونیک بۆ په‌یوه‌ندیه‌کانی نیوانیان، دواتریش کۆبوونه‌وه‌کان فراوان بووله‌نیوان عیراق و ئیران، ئیران و سۆفیه‌ت، ئەمریکا و عیراق، هه‌مووی له‌سه‌ر کیشه‌ری کورد و پاراستنی به‌رزه‌وه‌ندییه‌کانیان، له‌سالی 1975 شه‌ره‌کان به‌ره‌ و سه‌ختی چوون، هه‌ردوو وڵات عیراق و ئیران نه‌یانویستوه‌ پیکه‌وه‌

بكهونه شهروهه، بۆيه بهين ئاگادارى بارزانى كهوتنه گفتوگو، شانشىنى سعوديه هاندەرى پىكهاتنهوهى هەردوو دەولەت بوو، تا به گفتوگو ناكوكيه كانى نيوانيان چارهسەريكەن، لەبەرئەوهى هەولەكانى يەكەمى زەمىنە خۆشكردن بۆ رىكهوتنى جەزائىر زۆر نەيىنى بوون، زەحمەتە ئەوه بزانرى كى يەكەم هەنگاوى بۆ ئەم ئاشتىيە سەيره ناوه، شای ئوردن شاحسىن و ئەنەر سادات سەرۆكى ميسر و هەوارى بۆمديەن سەرۆكى جەزائىر رۆلئان هەبووه، لەناوبزىوانى هەردوو وڵات، نەتەوهيه گگرتوووه كانيش رۆلى خۆى هەبوو، لەسەر سكالای عىراق، بەلام پوخته و دوا هەنگاوى پىكهاتنهوه بۆمديەن تۆمارى كرد.

هەوارى بۆمديەن بيشتر لەكاتى كۆبوونهوهى وڵاتانى (ئۆپىك) لە 10-26-1974 لهگەل سەدام حوسىن بۆ نەخشەى پىكهاتنهوهى عىراق و ئىران، بۆ مەبەستى رىنگا خۆشكردن بۆ پىكهاتنهوه كۆبوونهوه، دواجار لەپەراوئىزى كۆبوونهوهى دەولەتانى خاوەن نەوت (ئۆپىك) لە 6-3-1975 هەوارى بۆمديەن و شای ئىران و سەدام حوسىن بەكۆبوونهوهيه كى لاوه كى كۆتايان پېهينا و لەرىكهوتنەمەى جەزائىردا يەكيان گرتەوه، ئە و رىكهوتنەمەيه تايبەت نەبوو بەيه كلابى كردنەوهى ناكوكيه كانى چەند سالى نيوان عىراق و ئىران، بەلكو سەودايە كى هەردوو دەولەت بوولەسەر حيسابى كورد، خاك و ئاو بەرامبەر تواندەنەوهى شۆرىشى كورد، هەريەك لەوڵاتانى پەيوەندىدار بەم رىكهوتنەمەيهوه هۆكارى خۆى هەبوو لەپىناوى پاراستنى بەرژەوهندييه كانى.

لەدواى زنجىريه ك كۆبوونهوهى ئاشكرا و نەيىنى لەناستى وهزارەتى دەرەوهى عىراق و ئىران، بەهەولى ناوبزىوانان لەكۆبوونهوهى وڵاتانى ئەندامى رىكخراوى (ئۆپىك) بەسەريەرشى هەوارى بۆمديەنى سەرۆكى جەزائىر لەلايهن سەدام حوسىن جىگرى سەرۆك كۆمارى عىراق و شای ئىرانەوه رىكهوتنەمەى جەزائىر ئىمزاكرا.

هەردوولا رىكهوتن لەسەرئەوهى رىزگرتنى پىرۆزى سنوور و خاك و ئاسايشى يەكترىگرن، لەسنوورداخستن و قەدەغە كردنى پەرينەوه، لەپىناوى سنووردانانى كۆتايى بۆ هەموو سنووربەزاندنىك بەمەبەستى كارى تىكەدەرانه لەهەر لايەكەوه بېت، لەمەش سەدام حوسىن تەنيا مەبەستى لەناوبردنى شۆرىشى كوردستان بوو، ئىرانىش وهكو دەولەت لە و رىكهوتنەمەيه سوودمەند بوو بۆيش بەزويى پششى شۆرىشى كوردستانى بەردا.

هەتائىستاش دەقى تايبەت بەبەشه نەيىنەكانى ئە و رىكهوتنەمەيه بەردەست نېن، كە سەوداى داگىركارانى كوردستان لەسەر حيسابى شۆرىشى كوردستان بوو، هەوالى رىكهوتنەمەى جەزائىر وهك هەوره ترىشقه لەهەموولايەك لەكوردستان دەنگى دايەوه، بەشيوهيهك سەركرده كانى كورد بە و بىويژدانىه چاوهروانى ئاكامە كەيان نەدە كرد.

دواى ئەوهى سالى 1975 بەتەوقە و يەكتر لەئامبازگرتنى شای ئىران و سەدام حوسىن جىگرى ئەوكاتى حكومەتى عىراق رىكهوتنەكە كراو بەوه شۆرىشكى گەورەى كورد شكستى پېهينرا و بلاوى لىكرا، كە دواتر بەرىكهوتنەمەى شومى (جەزائىر) ناوى دەرکرد، رىكهوتنەمەى جەزائىرى 1975 بووه هۆى زىندەبەچال كردنى جولانەوهى كورد و بەپىلاننىكى دەرەكى شۆرىشى كوردستانى لەبارىرد و گەلى كوردىش سەرگەرادان مايەوه.

رىكهوتنەمەى توركىا - سوید و فنلندا

دوا رىكهوتنەمەى زلەيزەكان دەربارەى چارەنووسى كورد، رىكهوتنى توركىا و سوید و فنلندا، فرۆشتنى ئەم جارەى كورد جياوازه، ئەوهش دواى ئەوهى لەكۆتايى مانگى رابردوو سوید و فنلندا ياداشتىكى لىكتىگەيشتىيان لەپەراوئىزى لوتكەى ناتۆ لەمەدرىدى پايتهختى ئىسپانيا واژۆكرد، بەگوئىرەى ناوهرۆكى ياداشتەكە دەپى سوید 73 كەسى داواكراو لەلايهن ئەنقەرەوه رادەستى توركىا بكاتەوه، لەبەرامبەرىشدا توركىا رەزامەندى لەسەر ئەندام بوونى هەريەكە لەسوید و فنلندا لەهاوپەيمانى باكوورى ئەتەسى ناسراو بەناتۆ دەدات، ئە و 73 كەسى لەلايهن توركىاوه لەسوید داواكراون، ژمارەيه كيان سەر بەپارتى كرىكارانى كوردستان، لەدواى رىكهوتنەكەى سوید و فنلندا و توركىا ئاندرسوون سەرۆك وهزىرانى سوید رايگەياند، ئەوان پابەندى رىكهوتنەكەيان لەگەل توركىا دەبن، ئە و بەلئىنەى لەبارەى رادەستكراوانەوه داويانە جىبەجى دەكەن، هەرچەندە سەرۆك وهزىرانى سوید دنىباى دا هىچ كات هاوولتتى سویدى رادەستى توركىا و هىچ وڵاتىكى تر ناكەنەوه، بەلكو ئە و كەسانەى وهلاميان وەرئەگرتىبت، توركىا داواى دەكاتەوه ئەوانە رادەست دەكرىنەوه، سەرۆكايەتى كۆمارى توركىاش رايگەياند، ئەوهى مەبەستمان بوو، لەسوید و فنلندا دەستمان كەوت، سوید رادەستى داخوازيه كانى توركىا دەبېت و رىنگاى پىدەدات سىاسەتى دەرەوهى سوید كۆنترۆل بكات، لەكاتىدا توركىا دەولەتتىكى دىكتاتۆرى ئىسلاميه وسوید و فنلندا تائىستا بەقەلاى ديموكراسى و مافى مرۆف ناوزەد كراون، بەلام لەبەختى كورد ئەم دوو هاوكيشە پىچەوانەيه لەسەرمىزى گفتوگو دژى كورد كۆدەبنەوه و رىكهوتنەمەى لىتتىگەيشتن مۆردەكەن، ئەوه هىچ لەمەسەلەكە ناگۆرى سوید و فنلندا خەلكى دانىشتووى وڵاتەكانيان رادەست بكەن ياخودنا، ئەوهى گرنگە ئە و رىكهوتنەمەيه رىگادەدا و هیز و تىن دەخاتەبەر توركىا بتوانىت داوايه كى ئاوا لەوڵاتانى نىودەولەتى بكات، ئايا تاكەى كۆمەلگای نىودەولەتى بەناوى كيشەى ناوخۆ ئە و زولم و بىدادىه لەدەولەتە سەردەستەكانى كورد قبۆل دەكات، ئايا تاكەى نەتەوهيه گگرتوووه كان و رىكخراوه مرۆف دۆستەكان رىگادەدەن گەلى كورد بىتە قوربانى رىكهوتنەمەى نيوان زلەيزەكانى دنيا. [1]

تايبەتمەندييه كانى بابەت

پۆلئىنى ناوهرۆك: دۆزى كورد

پۆلینی ناوهڕۆک: رامباری، جیۆپۆلیتیک و په‌یوه‌ندی نیوده‌وله‌تی

جۆری دۆکومینت: زمانی یه‌که‌م

جۆری وه‌شان: دیجیتاڵ

زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست

شار و شارۆچکه‌کان: رانیه (راپهرین)

فۆلده‌ره‌کان: ریکه‌وتننامه‌ی لۆزان

ولات: باشووری کوردستان

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆماری تایبه‌ت بۆ کوردیپېدیا | کوردی ناوه‌راست | [ئهم بابته به‌تایبه‌تی له‌لایهن \(نوسهر\) هوه له رۆژی 2022-08-10](#)

[بۆ کوردیپېدیا نێردراوه](#)

کاتی تۆمارکردن: 2022-08-10

ناوی تۆمارکار: زریان عه‌لی

پۆل: كورته باس

بابهت: 15

دياكورد پهيماننامه ی لۆزان دهباته دادگه

[20230707063807504136=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

كۆنفدراسیۆنی كوردانی دياسیۆرا (دياكورد) رایگه باند، به بۆنه ی تیبه ریوونی به ک سه ده به سه ر په ایماننامه ی لۆزانه وه، له پێناو جێبه جێکردنی مافی پێشیلکراوی چاره ی خۆنووسی نی گه لی كورد په نا دهباته به ر رێگه ی یاسای نیوده وه له تی.

دياكورد، كه خۆی به بێلايه ن له رووی ئیتبکی، سیاسی، ئایینی و مه زه به ی ههروه ها پارێزه ری دیموکراسی، ئاشتی، ئازادی، په کسان ی و دادپهروه ری کۆمه لایه تی ناوده بات، ئاماژه به وه ده کات، دوا ی ئه وه ی که له لایه ن سه رۆکایه تی کۆماری تورکیا وه و له میان نه درا وه ته وه، په نایان بر دو وه ته به ر دادگه یه کی نیوده وه له تی.

له سه ده مین سالیادی په ایماننامه ی لۆزاند، دياكورد، 2 ی ئایاری ئه مسال 2023 له رینگه ی پارێزه ره کانیه وه بۆ جێبه جێکردنی مافی پێشیلکراوی چاره ی خۆنووسی نی گه لی كورد، هه و ئیدا وه له سه رۆکایه تی کۆماری تورکیا وه پرۆسه یه کی یاسای ده ستبێکات.

پێشتر دياكورد روونیکردبو وه ئه گه ر له و پرۆسه یه دا وه لām یکی ئه رێنی وه رنه گرن، ئه وا په نا ده به نه به ر رینگه ی یاسای نیوده وه له تی دیکه.

له سه ر ئه م بابته، پارێزه ر هشیار ئۆزلا پ به رووداوی گوت، سه رۆکایه تی کوماری تورکیا له چوارچێوه ی پرۆسه ی یاسایدا وه لām ئه وانیان نه دا وه ته وه و داواکاریه کانیا نی ره تکر دوونه ته وه، بۆیه دياكورد بریاریدا وه دۆسه که بباته دادگه.

دياكورد له راگه ییندرا وه که یدا ده ئیت: پێویسته به باشی بزانتیت که 100 ساله په ایماننامه ی لۆزان جگه له ئازار، نکولیکردن و مه رگ، هێچ به گه لی كورد نه دا وه. ئه م دۆخه نه ک ته نیا له لایه ن ریکخوا وه که مان دياكورد، به لکو وه له لایه ن ته واوی گه لی كورد وه قبول ئاکریت. گه لی كورد په ایماننامه ی لۆزان ره تده کاته وه و ده یه ویت مافی چاره ی خۆنووسین به کاربێنیت، بۆیه ئه م دۆسه، دۆسه ییکی مێژوویه. نه ک ته نیا دياكورد، به لām هه موو گه لی كورد خا وه نی ئه م دۆسه یه.

له به شیکی دیکه ی راگه ییندرا وه که دا ها تو وه، هه ئبه ت ئیمه وه ک دياكورد، چا وه رپێ ئه وه نا که ین دادگه ری تورکیا له به رزه وه ندی ئیمه دا بریاریدا ت، به لām ئیمه دا وا له رای گشتی نیوده وه له تی ده که ین که له پال تۆمارکردنی ئه م کاره ناره وا و نایاساییه، پشنگیری له داواکاریه ره وا کانی گه لی كورد بکه ن. دوا ی قۆناخی دادبێنی دادگه ی بالای ده و له ت، ئیمه له قۆناخی دادگه ی ده ستووریشدا پارێزگاری له مافه ره وا کانی گه لی كورد ده که ین. ئیمه پێشوه خت رایده گه یینین که دوا ی ئه وه ی رێشوتنه کان له نیوخۆی تورکیا ته وا وه که ین، دۆسه که مان ده گه یینینه کۆمیسیۆنی مافه کانی مرۆفی سه ربه نه ته وه

یه کگرتوووه کان.

دیاکورد له راگه ییندراوه کهیدا بانگهواز له هه موو پارتیه سیاسییه کان، ریکخراوه سقیل و ولاتپاریزه سهر به خوکان ده کات که بشتیوانی ته م پرسه بکه ن.

پاریزه هشیار ئۆزلاپ وتی: دواى دادگه ی بالا، ئیمه له ریکگه ی دادگه ی ده ستورییه وه، پارێزگاری له مافه رهواکانی گه لی کورد ده که یین. وه ک پیشتریش روونمانکردبووه وه، دواى ته واوبوونی ریکاره نیوخوییه کان، دۆسیه که ده گه یینینه کۆمیسۆنی بالای مافه کانى مرۆفی سهر به نه ته وه یه کگرتوووه کان. [1]

تایبه تمه ندییه کانى بابته

پۆلینی ناوه رۆک: دۆزی کورد

پۆلینی ناوه رۆک: پامیاری، جیۆپۆلیتیک و په یوه ندی نیوده وئله تی

جۆری دۆکومینت: زمانى یه که م

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: ریکه وتن نامه ی لۆزان

QR Code:

سهرچاوه کان

[1] مائپه ر | کوردی ناوه راست | rudaw.net 06-07-2023

کانی تۆمارکردن: 2023-07-07

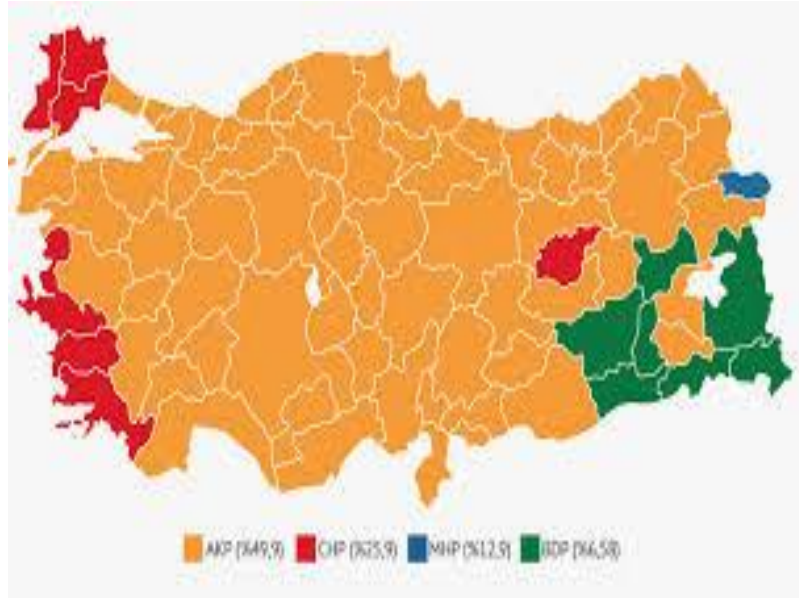
ناوی تۆمارکار: هه ژار کامه لا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 16

سیاسەتی کەمالی له تورکیا بەرانبەر بە کورد له 1918 - 1926

[20160101003344128870=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

نووسینی: سامان مستەفا رەشید

پێشه‌کی: سیاسەتی کەمالی له تورکیا بەرانبەر بە کورد له 1918-1926 یه‌کێکه‌ له‌و بابەته‌ گ‌رنگانه‌ی که‌ زۆر جیگه‌ی بایه‌خ و گ‌رنگیه‌. هه‌لبه‌ت ئەمه‌ نه‌ ته‌نیا له‌به‌رئهو‌ی ماوه‌یه‌کی میژوویه‌ له‌ میژووی کورد و بازنه‌یه‌کی دانه‌براو له‌ زنجیره‌ی میژووی پرسی کورد به‌گشتی و پرسی کورد له‌ تورکیا به‌شێوه‌یه‌کی تایبه‌ت، به‌لکو‌و ده‌کرێ زۆر هۆکاری تر هه‌بن که‌ بایه‌خ و گ‌رنگیبه‌ن به‌م بابه‌ته‌ له‌وانه‌ش: ئەم قوناغه‌ قوناغیکی زۆر گ‌رنگی میژوو بووه‌، چونکه‌ له‌ ماوه‌یه‌دا بو ئیمپراتۆریه‌تیکی گه‌وره‌ی وه‌ک ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی له‌ناوچوو له‌سه‌ر پاشماوه‌ی جه‌سته‌ی ئەو ئیمپراتۆریه‌ته‌ چه‌ندین ده‌وله‌تی نه‌ته‌وه‌ی بۆ نه‌ته‌وه‌کانی ناوچه‌که‌ دامه‌زرا. ئەمه‌ وێرای ئەوه‌ی له‌م قوناغه‌دا بوو ده‌وله‌تی تورکیای نوی له‌سه‌ر بنه‌مای فیکری که‌مالیزم دامه‌زرا. سیاسه‌ته‌کانی خۆی له‌سه‌ر ئاسته‌ جیاوازه‌کانی ژیان له‌م وڵاته‌دا دارشت.

هه‌ر له‌ ماوه‌یه‌دا بوو به‌پێی بیاڕێکی نیوان ده‌وله‌ته‌ زله‌په‌زه‌کان خاکی ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی دابه‌شکرا و له‌نیویشدا کوردستان گه‌وره‌ترین به‌شی کوردستان که‌وته‌ناو چوارچێوه‌ی ده‌وله‌تی تورکیای نویه‌. به‌مجۆره‌ ئیستاشی له‌گه‌ڵ بپرسی کورد له‌ تورکیا بابه‌تیکی گ‌رنگ له‌ چاره‌سه‌ری پرسی کورد له‌ ناوچه‌که‌، له‌وه‌ش زیاتر ئەم رۆله‌ به‌شێوه‌ی یه‌که‌ که‌ بایه‌خه‌که‌ی بۆ رۆلێکی کلێئاسا له‌ چاره‌سه‌ری پرسی کورد به‌گشتی گۆراوه‌. ماوه‌ته‌وه‌ بلێن: ئەم قوناغه‌ گ‌رنگه‌ له‌به‌رئهو‌ی زۆر گۆرانی گه‌وره‌ی له‌سه‌ر ئاستی سیاسه‌تی ناوخۆی ئەو هێزه‌ی (که‌مالیه‌کان) که‌ تورکیای نوی دامه‌زراند روویدا. وه‌ک له‌م چه‌ند به‌رپه‌رده‌دا ده‌رده‌که‌وێت ئەو هێزه‌ سه‌ره‌تا سیاسه‌تی پراگیشان و خۆنزیکردنه‌وه‌ و به‌لێنپێدان به‌ کورد ده‌ستپێک‌کرد. هه‌لبه‌ت ئەمه‌ له‌به‌رئهو‌ی بوو تاوه‌کو‌وشوئینی خۆیان قایمبکه‌ن. دواتر له‌ سالی 1922 به‌دواوه‌ ئەم سیاسه‌ت و کۆی ئەو به‌لێنانه‌ی به‌ کوردیان داوو هه‌موو نه‌ک هه‌ر به‌ مره‌که‌بی سه‌ر کاغه‌ز مایه‌وه‌، به‌لکو‌و به‌پێچه‌وانه‌وه‌ زۆر به‌توندی که‌وته‌ وێزه‌ی میلیله‌تی کورد و ته‌واوی جۆره‌کانی جه‌ور و سه‌تمیان به‌رانبه‌ر به‌ کورد به‌کاره‌ینا. که‌وته‌ شالاییکی فره‌لایه‌ن به‌رانبه‌ر به‌ پرسی کورد چ له‌رووی یاسای، راگه‌یاندن، پرۆیاگه‌نده‌، شالایی عه‌سکه‌ری. نووسین له‌سه‌ر بابه‌تیکی گ‌رنگی له‌م بابه‌ته‌ به‌هۆی زۆری رووداوه‌کان و چروپری و تیکئالایی رووداوه‌کان پێویستی به‌ لیکۆلێنه‌وه‌ی درێژ و به‌دقیقه‌تر له‌م باسه‌ کوورته‌ هه‌یه‌. ئەم رهنگه‌ به‌لگه‌یه‌کی باشبێت له‌سه‌ر ئەوه‌ی ئەم باسه‌ی ئیمه‌ زۆر به‌ خێرای به‌سه‌ر باسه‌کاندا رۆشتوو، هه‌ولیداوه‌ دیارترین رووداوه‌کان ئەم ماوه‌یه‌ به‌ بایه‌خ بگرێ نه‌ک ته‌واوی ورده‌کاریه‌کان. ئەم باسه‌ سوودی وه‌رگرتوو له‌ چه‌ند سه‌رچاوه‌یه‌ک: به‌لگه‌نامه‌کان له‌سه‌ر نووسین و لیداونه‌کانی مسته‌فا که‌مال به‌رانبه‌ر به‌ کورد. کورد و یاسا ده‌ستووریه‌کان له‌ تورکیا نووسینی حه‌سه‌رتیان، په‌رتووی (یقغه‌ الکرد) جرجیس فتح الله، میژووی کوردی هاوچه‌رخ، ماکداوێ. لازاریف: المسأله‌ الکردیه‌، ئیبراهیم خه‌لیل ئەحمه‌د و ئەوانیتر، تورکیای هاوچه‌رخ، حه‌مید بۆز ئەرسه‌لان، میژووی تورکیای هاوچه‌رخ، هنری بارکی و اخرون، القجیه‌ الکردیه‌ فی ترکیا، کریس کۆچێرا کورد له‌ سه‌ده‌ی نۆزده‌و بیسته‌.. هتد. ئەم باسه‌ پێکهاتوو له‌ ئەم پێشه‌کییه‌ کوورته‌ و سێ ته‌وه‌ری سه‌ره‌کی و ئەنجامیکی کوورت، له‌ ته‌وه‌ری یه‌که‌مه‌دا، سیاسه‌تی کەمالی به‌رانبه‌ر به‌ کورد له‌ سالی 1918-1922. له‌م ته‌وه‌رده‌دا باس له‌ به‌وردی باسی ره‌هه‌نده‌کانی سیاسه‌تی کەمالی کراوه‌.

- تهوهري دووهم: سياستهتي كه مالى به رانبهر كورد 1923-1926. لهم تهوهرده باس له خهسلته كاني سياستهتي كه ماليه كان به رانبهر به كوردستان كراوه كه پيكهاتوو له شالووي سه ريبازي بو سه ر جوولانهوه كورد بيه كان و كورده كان، شالووي پروياگه ندهي رۆژنامه واني، بيه شكردي كورد له مافه كاني به ياسا، له نيويشياندا ده ستووري دهوله تي توركياي نوئي.
- بزوووتنه وهي رزگاربخوازي كورد (سياستهتي پراكتيكي به رانبهر به كورد). ماوه تهوه بلين به ره چاو كوردي فراواني و گه وهري بابه ته كه و بچوووي و سنوورداري هم په يپه ره، واي كوردوه هم كارهي تيمه بي هه له و په له نه بي. به لام له گه له ته وه شدا هيوادارين له نرخ و بايه خي بابه ته كه مان كه منه كرديته وه، توانييتيمان تيشكيك بخه يه نه سه ر هم بابه ته پر بابه خ و گرنگه. تهوهري يه كه م: سياستهتي كه ماليه كان به رانبهر به كورد له 1918-1922 ز - (ماوهي سياستهتي پراگماتيكي و ديماگويگانه): دهوله تي عوسماني له جهنگي يه كه مي جيهانيدا دؤرا. ناگر به ستي مؤدوورس (له 30 تشريني يه كه مي 1918 ئيمز كورد. له نه نجامدا هيزه كاني هاوپه يمانان ده ستيا نكرت به سه ر گرنگرين خاله سه ريبازي و ستراتيزي و ئابوور بيه كاني ولاتدا. به مچه شنه هيزي هاوپه يمانان ته سته مبول و قه لكان دهرده نيل و بو سفور و گرنگرين شاره كاني توركيان داگر كرد.
- (1) هيزه كاني هاوپه يمانان بوون به ده سه لاتدار و هه مه كاره له توركي له نيويشياندا ئينگليزه كان و فهره نسيه كان كار گه شته راده يه ك سولتان محه مدي شه شه م و حكومه ته كه ي بوون به ئامراز يكي گوپرايه ل و ده سته مو به ده ستي ئينگليزه كان و فهره نسيه كانه وه. هه رچي دهوله تي توركي ايشه به يتي په يمان نامه ي ناشتي پاريسي سالي 1919 كه دواي جهنگ مؤركرا. وه ك ولاتيكي بچوووك له ناوه راستي ئاسيا مائه وه به سه ر كر دايه تي سولتاني ناوبراو.
- (2) دانيشتوواني توركي وپراي ماندو بوون و شه كه تيبان به هو ي ته و شه ره زورانه ي كه ئيمپراتوريه تي عوسماني پيدا تيه ربوو بوو، به لام ملكه چبوونيان بو ته و پروژانه ره تكر دوه و چه كيان هه لكرت به رووي دوژمندا، له ماوه يه كي كه مدا بزافه چه كدار بيه كان له هه چووار لاي ولات بلا بوويه وه. هه رزوو كرده ي به رگريكار بيه كان گؤرا بو بزوووتنه وه يه كي نيشتماني نه ته وه ي ريكخراو، ئامانجي خو يان ئاشكر اكر د، خو ي له دهر كردني داگر كره بيان بيه كان و ئازاد كردني ولات له ژير ده ستياندا ده بينه وه. هه رچه نده سووته مه ني بزافه كه جوتياران بوون، به لام سه ر كر دايه تي بزافه كه به ده ست بورجوازيه ناسيوناليس ته كان و ده سته رۆشنيره كه وه بوو، به تايه ت نه فسه ره كان كه له بيزه كانياندا مسته فا كه مال () دهر كه وت
- (3) . له 19 مابسي سالي 1919 مسته فا كه مال گه شته ناوچه ي نه نادول به سيفه تي پشكنه ر (مفتيش) سوپا سييه م، مسته فا كه مال به گه يشتي به نه نادول ريكخسته ني نيشتماني خسته ته ستوي خو ي.
- (4) مسته فا كه مال دواي گه يشتي به نه نادول په يوه ندي كرد به كومه له كاني به رگري له نه نادول و روملي و كومه له ي به رگري له مافه كانيان، هه رزوو برياري ئاماده كاري دا بو گر يداني گونگره ي ته رزه روم و سيواس.
- (5) مسته فا كه مال له نه نادول چالاكانه ده ستيكرد به ريكخسته ني بنكه ي سه ر كر دايه تي تيكوشان له دزي داگر كره ران، ته و چالاكيه زورانه ي به جو ريك بوو ده نك دانه وه ي گه شته ته سته مبول له سه ر داواي هاوپه يمانان سولتان پيراگه ياند كه ته ري ته و له نه نادول ته واو بووه، به لام مسته فا كه مال برياري گه رانه وه ي خو ي بو ته سته مبول ره تكر دوه. به مه ش له گوپرايه لي سولتان دهر چووو، له 8 ته موزي 1919 ده سته كاركي شان هوه ي خو ي پيشكه شي سولتان كرد و را يگه ياند كه ته و له نه نادول ده مينتيته وه تاوه كووسه ريه خو ي نيشتمان به ده سته بئني ت.
- (6) مسته فا كه مال ئاماده كاري بو گر يداني كونگره كرد. كونگره ي ته رزه روم له 12 ته موز بو 7 ئاب 1919 له ته رزه روم به ستر ا به به شداري نوينه ري 35 ويلايه ت، لهم كونگره دا مسته فا كه مال به سه رو كي كومه له ي به رگري له ويلايه ته كاني رۆژه لات هه لئزرا.
- (7) به گه يشتي مسته فا كه مال بو نه نادول وته ييزيكي به ئوپوزيسيون به خشي. ده مو ده ست دزايه تي داگر كردني هيزه كاني هاوپه يمانان كرد و پرۆزه ي ئينتي دايي ته مريكاي ره تكر دوه. له 22 ي حوزه يران له نه ماسيه بانگه وا زي ياخي بووني دزي ده ولت ته سته مبول راگه ياند، له لايه ن داموده رگا ئيداريه كاني هه رتيمه كان نه نادوله وه پيشوازيكار.
- (8) ئيدي كونگره ي ته رزه روم بوو به يه كه م پلاتفورمي به رگريه كي تاراده يه ك ريكخراو وشوئني مسته فا كه مال يش وه ك سه رو ك دياريكرا.
- (9) مسته فا كه مال هه ربه وه نه وه سته له هه وله كاني به رده و امبوو تواني كونگره ي دووهم له 4-12 ئه لول 1919 له سيواس گر يدا به به شداريه كي به رفراواني چين و توپزه جياجيا كاني كومه ل و بانگه شه ي رزگار كردني ولات هيماي كونگره كه بوو، له كونگره دا پره نسيه بنه ره تيبه كاني بزافي نه ته وه ي دياريكرد. جه خدي له سه ر سنووري ده ولت كرده وه وه ك ته وه ي پيش ناگر به ستي مؤدروس هه بوو، هه روه ها كونگره ليژنه ي نوينه راني به سه رو كابه تي مسته فا كه مال هه لئزارد هم ليژنه سه نته ري سه رو كايه تي بو بزافي نه ته وه ي ته شكيل كرد له كاتي دامه زراندني ته نجومه ن له نه كره له نيساني سالي 1920.
- (10) دواي نه نجامداني هه لئزاردن له نه نادول له كوي 175 نوينه ر 116 نوينه ريان له پشتيوانان مسته فا كه مال بوون. به مه ش مسته فا كه مال سه ركه وتن يكي گه وه ري به ده سته يئا. پاش ته وه ي ته نجومه ن له 12 ي كانوني دووهم له 1920 ده ستي به دانيشتنه كاني كرد له ته سته مبول برياري له سه ر (ميباق الوگني) دا. تيدا جه ختي له سه ر يه كيتي خاكي توركي كرده وه له چووار چيوه ي سنووري ناگر بري مؤدروس برياري له سه ر درابوو.
- (11) هاوپه يمانان چاو هروان بوون حكومه تي سولتان زالبيت به سه ر بزافي نيشتمانيدا، به لام كاتيكي زانبان ته نجومه ني نوينه ران به زور يته ي كه مالي برياري له سه ر (ميباق الوگني) داوه. له 28 ي كانوني دووهمي 1920 ته وكات برياري كپ كردن و له ناو بردني بزافه كه ياندا به به كار هيناني هيز، به ريتانيا هه سته به دابه زاندني تيبتيك له پياده ي دهر ياي ئينگليزي له 16 ي نازاري

1920 له ئهسته مبول، ئهه هیزه تهواوی داموده زگانانی دهولهتی داگیرکرد.

(12) ئهه رووداوه به قازانجی رادیكالیزه کردن جیاخوازه کانشکایه وه له 23 ی نیسان 1920 ئهه نجوومه نیشتمانی نوێیان له ئهه نکه ره کرده وه. به مهش ههرزوو بهرگری گۆرا بو شه ری سه ره خۆی که هه وه لجا ر دژی ئهه ره نییه کان بوو که له قه وفاق کۆمارێکیان دامه زران دبوو.

(13) به مجۆره جلهوی سه رکردهای ته بزووتنه وهی رزگارکردنی ولات که وته دههست ئه وه هیزه ی که به هیزی که مالییه کان ناسرا که نیسه ته به بۆ مسته فا که مال سه رکرده ی ئه وه هیزه و بزووتنه وه کهش ناسرا به بزایێ که مالی. ئیستا ئیدی پیمانوايه زوو نییه و جیگه ی خۆیه تی بپرسین ناخۆ کورد له م سه رو به نه دا چ رۆلێکی وازیده کرد؟ یان کورد له کوێی سیاسه تی ئهه هیزه نوپیه دا بووه؟ هه ئوئستی که مالییه کان به رانه بهر به کورد له م قوناغه دا چۆن بووه؟ که مالییه کان چۆن رهفتاریان له گه ل کورد کردووه؟ باگراوه ندی ئه وجۆره رهفتارکردنه ی که مالی له گه ل کوردا چیبووه؟ به رله وهی بچینه ناو ورده کاری رهفتاری که مالییه کان له م قوناغه به رانه بهر به کورد، به باشی ده زانین بۆ چوونی یه کیک له شاره زایانی میژووی کورد له سه ر بارودۆخی کورد له م قوناغه دا بخره ی نه روو. ئه ویش میژوونوسی سو فیه تی لازاریف: کورده کان له کو تایی جهنگی یه که می جیهانی و دوا ی جهنگ له دوو پراگماتیکیان وه ستابوون، به جۆرێک ئامانجێکی سیاسی روو نیانه بوو یان به لایه نیکه مه وه ته سه وراتیان له بهاری میکانیزمه کانی گه یشتن به ئامانجه کانیان دیار نه بوو، ئه وهش به پله ی یه که م په یوه ستبوو به پرسی هاوکاری ده ره کی و هاو په یمانی بزووتنه وهی رزگارخواری کوردی.

(14) نوو سه رنیکیتر به مجۆره باس له باودۆخی کورده کان ده کات له م سه رو به نه ده دا، ده ئییت: کورده کان نه یان توانی ئۆپۆزیسیونێکی جیدی دروست بکه ن دژی رێوشوئنه سه رکوتکارییه کان هۆکاره که شی ده گه رتته وه بۆ لاوازی و پینه گه یشتووی هه سی نه ته وایه تی، فاکته ری تۆبۆگرافی به رزونمی سه ر رووی زه وی سه ختی لیکدا براوی ناوچه کان له یه کتر، دابه شوونی مه زه به ی له نیوان کورده کان..

(15) ده توانین بئین ته وای سه رچاوه کان له سه ره ته وه کۆکن له قوناغه سه ره تایی بزووتنه وهی که مالییه کان و جه نکه کانی سه ره به خۆی بزووتنه وهی که مالی (1918-1923) نه ک هه ر سیاسه تی توندو تیژ و دزایه تی کورده کانی په یه وه نه کرد به لکه به شیوه یه کی زۆر چالا کانه که وته هه ولی سیاسه تی راکتیشانی کورده کان به لای خویندا و هه ولی په یه ون دیگرتنی له گه ل سه رانی چین و توپزه کور دییه کانی دا به چه ن دین بانگه شه و میکانیزمی جیا جیا.

(16) بێگومان په یه وه وکردنی ئهه مجۆره له سیاسه ت خۆی بۆ خوی جیگه ی پرسیاره، خودی پرسیاره که ئه وه یه ئایا بزووتنه وهی که مالی و مسته فا که مال به راستی باوه ریان به هاو به شی کورد له تورکیا و مافه کان کورد هه بوو؟ ئایا دیوه شارا وه که ی ئه و دیو ئهه مجۆره سیاسه ته نه ره مه مسته فا که مال چیبوو؟ کامانه ئه وه پالده ر و بارودۆخه ناو خۆی ئیوچه بیانه ی که وای له مسته فا که مال کردبوو که په یه وهی ئهه مجۆره له سیاسه ت بکات؟ بۆ تیشک خستنه سه ر ئه وه پرسیارانه ی سه ره وه، ده رخستی حه قیه تی سیاسه تی که مالی له م ماوه به رانه بهر به کورد، ده گه رتته وه بۆ چه ند سه رچاوه یه کی جیاواز و جۆراو جۆر به لک وو کۆمه کمان بکات له روونکردنه وهی فاکته ره کانی په یه وکردنی ئهه مجۆره له سیاسه ت. ئه وه تا لازاریف له م باره یه وه ده ئییت: که مالییه کان له سه ره تا وه په یه وهی سیاسه تی تاکتیکی و هۆشیارانه ی نه رمیان کرد به رانه بهر به کورد، ئه وهش به ئامانجی خۆ به دوورگرتن له سه رقاله بوونێکی ترسناکی هیزه کانیان و دوورخستنه وه یان له ئه رکی سه ره کی نیشتمانی گشتی یان که ده ستخستی سه ره به خۆی ولات بوو..

(17) بێگومان ده توانین له م بۆ چوونه ی لازاریفه وه ئه وه هه ئینچین که که مالییه کان په یه وهی سیاسه تی پراگماتیکی و تاکتیکی (کاتی) یان په یه وه کردووه. بێبیان بووه له ئیستادا وانا له ماوه ی ناوبرا و هیشتا بارودۆخ گونجا وه بووه بۆ به ریا کردنی شه ر له گه ل کوردان به لکه ئامانجی گرنگتر و به بایه ختریان له به رده مه ئه ویش ده رکردنی داگیرکه رانه له ولاتدا. نوو سه رنیکیتر، هۆکاری په یه وه وکردنی ئهه مجۆره له سیاسه ت به رانه بهر کورد له لایه ن مسته فا که مال وه ده گه رتته وه بۆ ئه وهی مسته فا که مال و هیزه که ی که به رووی داگیرکه ردا پاوه ستابوون ده رگیری که مبودی پیاو (شه رکه ر) و شتومه ک (که لوپه لی پئو یست) بوو بوون. له توانایدانه بوو به رگه ی دوورخستنه وهی کورد و توپه کردنی کورده کان بگرن، به لک وو پئو یستیان به هاو کاری کورد هه بوو بۆ به ریا کردنی جه نگ دژی بێگانه کان.

(18) په یه وه وکردنی ئهه مجۆره سیاسه ته سه رنجی دیفد ما کدا و ئیشی بۆ خۆی راکتیشا وه و ئه ویش له م باره وه بێده نگه بووه پێیوا یه که هۆکاری په یه وه وکردنی سیاسه تی ناوبرا و له لایه ن مسته فا که مال به رانه بهر به کورده کان ده گه رتته وه بۆ: مسته فا که مال باش ئاگداری مه یلی جوداخوازی کورده کان و یانه کور دییه کانی ئهسته مبول و مه به سه ته ترسنا که کانی کاره تاییه تیه کانی میچه ر نوئیل () بوو.. ناوبرا به رده و امده بییت، ده ئی ترسی جودا کردنه وهی ئه نادۆلی رۆژه لات له چاودیری عوسمانی وه ک ئامرازیک به قازانجی ئینگلیز و ئه ره مه نه کان.

(19) له بهر رۆشنایی ژماره یه ک دۆکیۆمینت و به لگه نامه که دواتر هه ندێکیان ده خه ی نه روو، ده ریده خه ن که مسته فا که مال به شیوه یه کی پراگماتیکی هه لسو که وتی له گه ل کورد و بارودۆخی کوردستاندا کردووه. رهنکه هۆی ئه مهش بگه رتته وه بۆ سی مه سه له: یه که میان، په یمانی سیفه ر که مافی بۆ کوردی تورکیا سه لماند بوو.. دوو هه میان، په یه ون دی به یه کلانه بوونه وهی چاره سه ری سیاسی ویلا یه تی موسله وه هه بوو.. سییه میان، په یه ون دی به چاره نووسی سیاسی تورکیا وه هه بوو له سه رده مه دا تورکیا له دوو پراگماتیکیان خه لافه ت و کۆماردا بوو. ئه م سی مه سه له کاریگه ریان هه بوو له سه ر نه رمی و میانپه وی که مسته فا که مال به رانه بهر کورد نواند بووی.

- (20) جهرجیس فهتحو لا له مباره یه وه بۆ چووونی تایبهتی خوی ههیه و پێیوایه هۆکاری پهیره وکردنی ئەو سیاست له و ماوه زهمه نیه دا ده گه ریتته وه بۆ خرابی بارودۆخی که مالییه کان و لاوازیان، به جۆریک له ئەیلول سالی 1920 ئه رمه ن هێرشێ گه وری کرده سه ر ناحیه ی رۆژه لات دوا ی ئەوهش به مانگیک یونانییه کان هێرشیا نکرده سه ر رۆژاوا ی تورکیا.
- (21) به بروای ئیمه کۆی ئەو پالده ر و هۆکارانه رۆلی گرنگیان بینیه له هاندانی مسته فا که مال بۆ پهیره وکردنی سیاستیکی نه رم و راکیشانی کورد به لای خویدا وه ک سیاستیکی پرگماتیکی به رانه به به کورد، له وهش زیاتر پیمانوا یه مسته فا که مال وه ک سیاسیه کی زیره ک و فیلباز باش له کۆمه لگه ی ئەوکات کورد تیگه ییوو سلینه کرده وه له وهی که دوا که وتوو ی واقیعی کومه لایه تی و لاوازی ههستی نه ته وه ی و په رته وازه ی کورد و ههستی کوێرانه ی ئاییی هه ندیک له سه ران و توێژی ئاییی و کومه لایه تی کورد بقوزیته وه و پهیره وی سیاستیکی دیما گوگیانه (ساوئیلکه خه له تین - فریوده رانه) به رانه به به کورد پهیره و بیکات. به هه رحال مسته فا که مال ته وای تو اناکانی خوی خسته گه ر بۆ په یوه ندیگرتن له گه ل سه رانی کورد و راکیشانی به لای خۆیدا بۆ ئەوه ی به شداری جه نگی سه ره به خۆی ولاتیان پینیکات. ئەوه ی زۆر له مه دا کۆمه کی مسته فا که مالی کرد، ناسین و په یوه ندی گرتنی مسته فا که مال ده گه ریتته وه بۆ ئەوکاته ی که وه ک سه رۆکی حامیه ی ئامه د له سالی 1916 کاری کردبوو. ئەوهش بواری بۆ ره خساند که ژماره یه ک گه وره له سه رانی هۆزه کانی کوردی ئەوی بناسیت و په یوه ندی له گه ل هه ندیکیاندا گرێدا وه.
- (22) دوا ی ئاگر به ست ژماره یه ک له ئەندامانی حکومه تی تورکی نوی دا وایان کرد په له بکریت له راکیشانی کورده کان به لای حکومه تدا، به ئینیان پیدان به پیدانی خودمختاری له ژیر سایه ی تورکیادا. به مچه شنه له کۆنگره ی ئه رزه رۆمدا بزوتنه وه ی نه ته وه ی تورک هه ولی راکیشانی سه رانی کوردیاندا. سه رۆکه شهیره تی موتکی حاجی موسا به گیان هه لپژارد به نوێنه ر له ئەنجومه نی نوێنه ران. مسته فا که مال داوا ی هاوکاری له جه میل جتوبه گ کرد که سه رۆکی یه کێک له هۆزه کوردیه یه کان بوو له غه زان.
- (23) به مجۆره له ته موزی 1919 له سه ر بنه ما ی کۆنگره ی ئه رزه رۆم نامه ی نووسی بۆ ژماره یه ک سه رۆکه هۆز و داوا ی هاوکاری و پیدانی کۆمه کی گه وره ی له شاره کوردیه یه کان کرد بۆ دهسته به رکردنی وه لاتیان. له مرگیه یه دا سه رکه وتنیکی به رچاوی به ده سه تته ینا، هه تا ئەو سوپایه ی که یونانیه کانی پیده رکردوه زۆریه یان کوردبوون،
- (24) هه روه ها له کۆنگره ی سیواسی (4-11 ی ئەیلول 1919) بانگیشتی سه رانی کوردی کرد بۆ به شداری له کۆنگره ی ناوبرا. به ئینی پیدان که کورد مافی یه کسان ی ده بیت له گه ل تورکاندا و کورده کان له کۆنگره ی ئه رزه رۆم رۆلی به رچاویان هه بوو، به جۆریک له هه لپژاردنی دهسته ی نوێنه رایه تی که له نو کهس پیکهاتبوو، به لایه نیکه م سیانیا ن کوردبوون: حاجی موسا به گ له موتکی (mutki)، سه لاج ئەفه ندی له به تلیس، فه وزی ئەفه ندی که شیخیکی نه قشه به ندی بوو له ئه رزه رۆم.
- (25) له وهش زیاتر مسته فا که مال هه ولی یه کخستنی سه رۆکه کورده کان له رۆژه لات ی ئەنادول دا له سه ر سفه ری دژایه تی ئه رمه ن به جۆریک ره فتاری ئه رمه نه کان هۆکاری ته وای پێیوستبوو بۆ ئەمکاره. له کانونی یه که م 1919 مسته فا که مال ژماره یه ک سه رۆکه هۆزه کورده کان و عه ره به کانی کۆکرده وه باسی له دژایه تی ئەرمینیا کرا. له م کۆبوونه وه یه دا نوێنه رانی ئازه ربا یجان ئاماده بوون، مسته فا که مال پێشنیازی دامه زراندنی (هێژیک ئیسلامی) له هۆزه کوردی و عه ره بییه کان له ژیر سه رکردایه تیه کی گونجا ودا، به لام ئەمه به جینه هات.
- (26) مسته فا که مال له 24-03-1919 له نامه یه کی بۆ وه زاره تی کاروباری شه ر تیدا له باره ی کورده کانه وه ده ئیت: شانازی به وه وه ده که م ئەوانه چه ته نین، به لکوو رۆله ی به ناموسن و له نه ته وه ی عوسمانی دروو ستبوون.
- (27) له ئەیلولی 1919 مسته فا که مال وتی: تا ئەوکاته ی خه لکی باش و شه ریف و به رپز هه ن، کورده کان و تورکه کان هه روه ک دوو برا، له ده وری خه لافه ت پیکه وه ده ژین و له مه په ریکی ئاسنین له به رانه به ر دوژمنانی ناوخۆ و ده ره کی ده خولقینن.
- (28) ئیسلام له م قوناغه دا ئەو ته وه ره یه که ته وه ره ی تیکۆشانی که مالییه کان دژی کریستیانه کان له ده ور ده سوورا.
- (29) مسته فا که مال له هه وله کانی بۆ راکیشانی کورده کان به رده و امبووه ئەهه تا له 07-01-1919 له نامه یه کدا بۆ ره شید به گی برای ئەده م به گ چه رکه سی رایده گه یه ئیت که ئەم رۆ ده ژمنانمان چوارده وری کورد و تورک و چه رکه س و برابانیتری ئایینیان دا وه.
- (30) مسته فا که مال دیسانه وه له نیسانی 1920 دا له وتاریکیدا له به رده م په رله مان وتی: په رله مانی جه خدی کرده وه که ته نیا پیکه هاتوو له نوێنه ری تورکه کان و کورده کان و چه رکه س و لاز، به لکوو پیکه هاتوو له نوێنه ری کۆمه لی ئیسلامی یه کگرتوی به هیز.
- (31) بیری کورد وه ک کورد، وه ک به شیک له پیکه یته ره کانی بیرکردنه وه ی ئەم قوناغه ی چالاک ی که مالی مایه وه، ئەوه، بۆ نموونه له سالی 1921 بۆ ژماره یه ک له سه رۆکه هۆزه کان ده نووسی: ئیمه له میژه ئاگمان له وه فاداری خه لکی کورد هه یه، کورده کان هه میشه بۆ تورکه کان دۆستی به نرخ بوون، ده تونریت بگوتریت که ئەم دوومیلله ته یه کن.
- (32) له راستیدا سیاستی راکیشانی کورد تاراده یه کی زۆر سه رکه وتی به ده سه تته ینا، چه ندين هۆزی کورد به ده م ئەم نامانه وه چووون و زۆر دلسۆزانه شه ری هیزه کانی به ریتانیا یان کرد، به جۆریک جوتیارانی کورد زۆریه ی هه ره زۆری ئەو هیزه تورکییه بوون که به ریتانیه کانیا ن له ئورفه و ده رنه نا، ئەتاتورک له نامه یه کدا بۆ یه کێک له مه ره کورده کان ئامازهی بۆ ئەوه کردوه و زۆر به شانوبانیا ندا هه ئیدا وه.
- (33) ئەهه تا نووسه ریکتر کۆمه ک و پشتیوانی کورد بۆ که مالییه کان و رۆلیان له دامه زراندنی تورکیای نویدا زۆر به نرخ و به

باهه خهوه له قهله مده دات.

(34) ههر له مباره يه وهه مستهفا كه مال له په ياميكی تابهت و نه پيندا كه بۆ جه نه رال نهاد پاشای فه رمانداری جه زيره ناردووه، تپيدا جه خدی له سه ر چهند خالیک کردووه ته وه له گرن گرتينيان نه مانه ن: سياسه تی ناوخوی ئیستامان پيويست به پينگه ی فراوانی جه ماوه ری هه يه به شيوه يه ك هه موو چين و توپزه كان له سه رتاسه ری ولات له خو بگريت له وه هه ريمانه ش پرن له كورد سياسه تی ناوخوی دهره وهش لایه نگرى ده سه لاتيكی پيوانه ی هه ريمي ده كه ين. خالتيكتر هه مان به لگه نامه، ئامازه بوئه وه ده كات كه ته واوی دنيا په سه ندردي ده سه لاتی خو به ريوه بردي نه ته وه كان بووه ته بنه مايه ك، ئيمه ش ئه م بنه مايه په سه ندرده كه ين، پيويسته له ژير فه رمانده ی نه نجوومه نی بالای گه لدا داواكارپيه كانی ژيانيان رابگه يه ندرتیت به ريوه بردي ئه م سياسه ته له كوردستان به م ره وته ئه رکی فه رماندارتیت به ره ی جه زيره يه.

(35) له چه ندين بۆ نه دا ئه وه ی دووپا تکردووه ته وه كه كورد له سا به ی ده ولته تی توركيدا ده گه نه هه مان ئه و مافانه ی كه هاوپه يمانان به ئينيانداونه تی.. ته نانه ت كاريگه رپي ئه م به ئينانه ئه وه نده زۆر بووه كه زۆر جوتياری كورد توركيان به برای خو يان ده زانی..

(36) كار گه يشته ئه و راده ی له 10 ی شوباتی 1922 ئه نجوومه ن برياريدا: گونجاو له گه ل ئاكار و ريوه سمی نه ته وا به تی خه لکی كورد خودموختاری ئيداريان پيبدات، به لام ئه م خودموختاريه به چه ندين مه رچی ته عجز بيه وه گرتدرا و به مجوره هه رچه نده تيزه ی خودمختاری له لایه ن نه نجوومه نی گه وه ری نيشتمانيه وه برياريلتدرا، به لام هه رگيز رۆشناپی نه بينی.

(37) له كوتاييدا نابيت ئه و راستيبه له يادبكه ين، كه ماليه كان هه تا وه كووراگه ياندي كوماری توركيا و هه لوه شانده وه خه لافه ت و بلاو كرده وه ی ئايډولۆژياي كه مالي له سالی 1923 خو يان وانيشاندا و واينوتينا كرده ده ولته تيكی ئيسلامی دادمه زرين كه پيکها توه له تورك و كورد ته وانه ی كه له چووارچيوه ی ئيمپراتوريه تی عوسمانيدا بوون، به لگه نامه ی نيشتمانی ئه وه ی له خو گرتبوو، به شيوه يه كی روون له گو فتار و كرداری كه ماليه كاندا خو ی به يانده كرده.

(38) ته وه ری دووه م: سياسه تی كه ماليسته كان له نيوان سالانی 1923-1926 له 1 ی نوقه مبه ری 1922 مستهفا كه مال سه لته نه تی هه لوه شانده وه. له 29 نوقه مبه ری سالی 1923 كۆماری توركيا راگه يه نرا. ئه مه ش دابرا نيكی ميژووي له گه ل ئيمپراتورياي عوسمانی درووستكرد و ريگه ی به كه ماليسته كان دا رژيمي كی نوی، ته واو جياواز له وه ی ئيتيحاد و ته ره قى دابمه زرينتیت.

(39) دواتر و له سالی 1924 خيلافه تی ئيسلامی لا برد.

(40) هه لوه شانده وه ی خه لافه ت له سالی 1924 و هيرشكردنه سه ر ئيسلام ته واوی ئه و نه لقانه ی پچراند كه كورده كانی به ده ولته تی ناوه ندييه وه گرتده دا. ناسيؤناليزمی كوردی كه هه نديكجار به توندى له گه ل گوروتيني ئاييني گرندا بوو، به توندى كاردانه وه ی نيشاندا مه لاکانيش پشتيوانيان له بزووتنه وه كورد بيه كان (وه ك نه يارانی كه ماليزمی عه لمانی) ده كرده.

(41) وه ك دهره كه وت مستهفا كه مال هه تا كوتاييه كانی 1923 خواستی ئه وه ی هه بوو كورد وه ك نه ته وه جيا بگاته وه له نه ته وه ی توركی و لارينه بووه له پيدانی حوكمی زاتی به كورد، به لام ئه و كوده تاجيبه پاش ماوه يه كی كوورت به سه ر بيركردنه وه يدا دیت؟

(42) هه لوه شانده وه ی خه لافه ت و راگه ياندي كۆمار له لایه ن مستهفا كه مال وه به رده ی له سه ر نياز و مه به ستي شاراه ی توركان لا برد و ده ريخست كه ناسيؤناليزمی تورك بويه له سالی 1918 وه دلی كورده كانی راده گرت تا بۆ دزايه تی ئينگليز و يونان و وه رگرتنه وه ی موسل سووديانلی وه ريگريت.

(43) مستهفا كه مال تا دواي مۆركردنی په يماننامه ی لۆزان هيجشتيكي له نياز و مه رامي خو ی به رانبه ر به كوردان نه دركاند. هه تا نه دامانی نه نجوومه نی نيشتمانی نه نكه ره هوتافيانكيشا و ليدوانی حسين عه ونی به گ نوتينه ری ئه رزه رۆم له نه نجوومه ن په سه ندرد، وتی: مافی قسه كرن له سه ر ئه م تريببونه بۆ هه ردوو نه ته وه ی كورد و تورك. له وه ش زياتر له كو نگره ی ته رسانه له ئه سه تمبول بۆ چاره سه ركردي كيشه ی موسل به سترابوو، فه تخی به گ سه رۆكي شاندى توركی رايگه ياند: ئه م نيشتمانه ه ی هه ردوو ئومه ی كورد و تورك به ته نيا، به لام هه ركه په يمانی لۆزان له لایه ن هه موو ولاتانی ئه وروپی مۆركرا، ئیدی هيجشتيک وه ك ريگري لای مستهفا كه مال نه ما تا وه كوونياز ه خويناويه كانی خو ی به رانبه ر به كورد نيشانبات.

(44) گۆران و كوده تا له بيری مستهفا كه مال به رانبه ر به پرسى كورد سه رنجی هه نديك نووسه ری به لای خویدا راکيشاوه، له وانه ش جه رجيس فه تحولا له په رتووكی يقچه الكرد چه ند هۆكارپي ئه و كوده تايه ی كه له بيركردنه وه ی مستهفا كه مالدا روويداوه خستووه ته روو: گرتدانی په يماننامه ی لۆزان، ترسی توركيا له نيازى به ريتانيا له پيدانی حوكمی زاتی به كورده كانی باشووری كوردستان، چوونكه ئه م بيرۆكه ی وه ك هه ره شه بۆ سه رخويان و گواستنه وه ی بۆ باكوور ده دابه قه له م. له لایه كيتروه كه ماليه كان بۆ ئه وه نه چوونه شه ری ريكه وتنامه ی سيفه ر ته نازول بۆ مافی كورد بكه ن له ريكه وتنيكي نيوده ولته تيردا. له وه ش زياتر كه ماليستيه كان كه نه يانتوانی ئيتحيوای رووداوه كانی دهره وه ی سنوور بكه ن، خو ده توان ئيتحيوای رووداوه كانی سنووری خو يان بكه ن، به پيويستيشيانزانی بۆ درووستكردنی توركياي كه مالي كاريكه ن له سه ر كوزانه وه ی مه شخه لی نه ته وه ی كورد له ناوخۆ.

(45) ئابه مچه شنه و به مه هۆكارانه و چه ند هۆكارى تری خودی و با به تی مستهفا كه مال وه ك عه زيز شه ميزينی ده لی: له جياتی ئه وه به ئينه كانی خو ی جيبه جيبكات، كه وته گيانی كورد و په لاماريدا، هه رچی ئامۆزگای كلتورپي كورد زمان بوو داخرا، هه رچی تيكۆشه ر و گورد په روه روو گيرا، به مكاره ش ده ولته ت كه ماليسته كان سياسه تيكی توندوتيزی گرته پيش و هه موو جو ره ياسايه كی

پیشیلکرد.

(46) ئیستا ئیدی دوای ئەو هه‌نگه‌رانه‌وه‌گه‌وره‌یه‌ له‌ سیاسه‌تی که‌مالیسته‌کاندا رووبیدا، که‌مالیسته‌کان ده‌ستیانکرد به‌ به‌په‌وه‌کردنی سیاسه‌تیکی گشگیر و سه‌راپاگیر دژی کورد، هه‌موو هه‌وئیکیان خسته‌گه‌ر بۆ له‌ناوبردنی کورد و سرپه‌وه‌ی سیمای نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کانی ئەو میلیله‌ته‌. ئەوه‌ش به‌گرتنه‌به‌ری چه‌ندین رێشویین که‌ ئیمه‌ هه‌ولده‌ده‌ین له‌ خواره‌وه‌ به‌خێرانی تیشکیکیان بخه‌ینه‌سه‌ر: أ: ده‌رکردنی یاسا له‌ دژی کورد: له‌ کانونی دووه‌می سالی 1923 به‌گوێه‌ی یاسای نوێ دادگاکی تابه‌ته‌ به‌ ویلایه‌ته‌کانی رۆژه‌لات دامه‌زرا یان درووستکران که‌ سه‌نته‌ره‌که‌ی له‌ ئامه‌د بوو که‌ ئامانج له‌ یاسا بنه‌رکردنی جوولانه‌وه‌ی زرگاریخوازی کورد بوو.

(47) له‌ هه‌نگاوئیکتری له‌مجۆره‌ی حکومه‌تی تورکیا له‌ ئۆکتۆبه‌ری سالی 1923 ئەنجومه‌نی به‌رز یاسای ژماره‌ (356) ده‌ریاره‌ی له‌ناوبردنی باندیزم (چه‌ته‌گه‌ری) په‌سه‌ندکرد که‌ له‌لایه‌ن وه‌زیری ناوخواه‌وه‌ مه‌لخی به‌گ ئاماده‌کرا. ئەم یاسا له‌لایه‌ن ده‌سه‌لاتدارانی تورک به‌شێوه‌یه‌کی به‌رفراوان دژی به‌شداربووانی جوولانه‌وه‌ کوردیه‌یه‌کان ده‌هێنا. به‌جۆری رۆژنامه‌تورکییه‌کان کورده‌کانیان به‌ (باند) ناوده‌برد.

(48) له‌ 20ی ئه‌بریلی 1924 ده‌ستووری تورکیا له‌لایه‌ن ئەنجومه‌نی به‌رزوه‌ په‌سه‌ندکرا. شایه‌نی گوته‌ سیاسه‌تی پشتگوێخسته‌نی مافه‌کانی کورد و سیاسه‌تی تورکه‌ نه‌ته‌وه‌په‌رسته‌کان به‌ته‌واوی له‌م ده‌ستووره‌دا ره‌نگیدا. له‌به‌رئه‌وه‌ به‌باشی ده‌زانی هه‌ندیک له‌ ماده‌ده‌کانی به‌رچاوبه‌خه‌ین که‌ سیاسه‌تی ره‌گه‌زه‌په‌رستی تێیدا ره‌نگیدا. ماده‌ده‌ی (2): (زمانی تورکی به‌ زمانی ده‌وله‌ت داده‌نریت). ماده‌ده‌ی (11): (هه‌ر تورکیک چ‌ ژن بیت چ‌ بیاو بگاته‌ ته‌مه‌نی (30) سالی ده‌توانیت خۆی کاندیدبکات بۆ سه‌رۆکۆماری). ماده‌ده‌ی (68): (هه‌موو تورکیک به‌ئازادی له‌دایکه‌به‌یت). ماده‌ده‌ی (69): (هه‌موو تورکه‌کان له‌به‌رانبه‌ر یاسادا به‌کسانن). ماده‌ده‌ی (88): (هه‌موو دانیشتووانی تورکیا بۆ ئایین و نه‌ژاد گشتیان تورکن!). (49) وه‌ک ده‌بینن له‌ یه‌که‌م ده‌ستووری تورکیا نه‌ک هه‌ر به‌هیچ کلۆجیک ئاماژه‌ی بۆ ماف و ئازادیه‌یه‌کانی کورد تێدانه‌بوو، به‌لکه‌ به‌شێوه‌یه‌کی نه‌ته‌وه‌په‌رستانه‌ی زۆر نزم ئەو ده‌ستووره‌ نووسراوه‌ته‌وه‌. ئەم ده‌ستوور بوو به‌ رێگری یاسایی زۆر به‌هێز له‌ به‌رده‌م گه‌یشتنی کورد به‌لایه‌نی که‌می مافه‌کانی، بڕگه‌ و بابه‌ته‌کانی ئەم ده‌ستووره‌ بوون به‌ چه‌کێکی یاسایی کاریگه‌ر که‌ حکومه‌تی که‌مالیسته‌کان بێسه‌لمینه‌وه‌ دژ به‌ کورد به‌کاربانده‌هێنا. که‌مالیسته‌کان هه‌ر به‌وه‌نده‌ نه‌وه‌ستان کورده‌کان به‌پێی یاسا له‌ مافه‌کانیان بێهه‌ریکه‌ن، به‌لکه‌وه‌ هه‌رئیمه‌ کورديه‌یه‌کانیان خسته‌ناو بازنه‌ی باری ئاساییه‌وه‌، ئەوه‌تا له‌ 25 شوباتی 1925 ئەنجومه‌نی وه‌زیران بپاری ژماره‌ (1547) ی په‌سه‌ندکرد. به‌گوێه‌ی ئەو بپاره‌ی باری ئاسایی له‌ هه‌رئیمه‌که‌ راکه‌یاند. (50) حکومه‌تی تورکیا که‌مالیسته‌کان له‌وه‌ش زیاتر رۆشت، دواتر یاسای ژماره‌ (578) له‌باره‌ی ئاساییشی ناوخواه‌ په‌سه‌ندکرد که‌ ده‌سه‌لاتیکی ئیجگار گه‌وره‌ی دا به‌ حکومه‌ت بۆ سه‌رکو‌تکردن و له‌ناوبردنی هه‌موو جۆره‌ ده‌نگیکی ناره‌زایی.

(51) بۆ جێبه‌جێکردنی ئەم یاسایانه‌ و چه‌ندین یاسای چه‌وسینه‌رانه‌یه‌تر. ئەنجومه‌ن له‌ ئازاری 1925 بپاری دامه‌زراندنی دوو دادگای (دادگاکی سه‌ربه‌خۆی) دا، یه‌کیکیان بۆ هه‌موو تورکیا که‌ ناوه‌نده‌که‌ی له‌ ئه‌نکه‌ره‌ بوو، دوومیان له‌ ویلایه‌ته‌کانی رۆژه‌لاتی و لات بوو. به‌چه‌شنیک ئەو حوکمی له‌سێداره‌دانه‌ی دادگاکی ئه‌نکه‌ره‌ دریده‌کرد ده‌بوو له‌لایه‌ن ئەنجومه‌نه‌وه‌ په‌سه‌ندبکریت، به‌لام ئەم دادگایانه‌ی که‌ له‌ ناوچه‌ی شۆرش به‌ریاکراون یه‌کسه‌ر هه‌ر له‌جێوه‌ جیه‌به‌جێده‌کری.

(52) به‌ فه‌رمای ئەم دادگای سه‌ربه‌خۆیانه‌ چه‌ندین که‌سایه‌تی و شۆرشگری کورد له‌سێداره‌دران، ئەم دادگایانه‌ رۆلێکی گه‌وره‌یان گه‌را له‌ چه‌وساندنه‌وه‌ نه‌ته‌وه‌ی کورد و له‌ناوبردنی سه‌رانی شۆرشگری به‌تایبه‌ت شۆرش‌ی سالی 1925ی شیخ سه‌عیدی پیران. ب: پشتگوێخسته‌نی زمان و فه‌ره‌ه‌نگی کوردی، هه‌ولێ سرپه‌وه‌ی ناسنامه. بێشه‌ک یه‌کیکیتر له‌ ره‌ه‌نده‌کانی سیاسه‌تی که‌مالیسته‌کان کارکردن بوو له‌سه‌ر له‌ناوبردنی زمان و فه‌ره‌ه‌نگ و توانه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ ناتورکه‌کان له‌ بوته‌قه‌ی زمان و فه‌ره‌ه‌نگی تورکیا له‌نیویشیاندا زمان و فه‌ره‌ه‌نگی نه‌ته‌وه‌ی کورد، بۆ به‌جێگه‌یاندنی ئەم سیاسه‌ته‌ ره‌گه‌زه‌په‌رستانه‌یان چه‌ندین رێشویینان گرت به‌ر. هه‌ولده‌ده‌ین تیشکیکی خێرا بخه‌ینه‌سه‌ر ئەم بابه‌ته‌: وه‌ک بینیمان له‌ یه‌که‌م ده‌ستووری تورکیای نوێ به‌هیچجۆری مافی نه‌دابوو به‌هیچ نه‌ته‌وه‌یه‌ک که‌ بتوانن زمان و فه‌ره‌ه‌نگی خۆیان موماره‌سه‌بکه‌ن هه‌م له‌ ژبان و هه‌م له‌ پرۆسه‌ی خۆیندن و به‌رگری له‌خۆکردن له‌ دادگاکاندا. ماده‌ده‌کانی ئەم ده‌ستووره‌ بوون به‌ سه‌رچاوه‌ی یه‌که‌مین بۆ ده‌رکردنی چه‌ندین یاسا چه‌وسینه‌رانه‌ و ره‌گه‌زه‌په‌رستانه‌ بۆ یاساگرده‌نی زمانه‌ ناتوره‌کییه‌کان و له‌نیویشیاندا زمانی کوردی. ئەوه‌تا عه‌زیز شه‌مزیی له‌باره‌ی بارودۆخی فه‌ره‌ه‌نگی و کلتوری کورده‌وه‌ له‌م سه‌رده‌مه‌دا ده‌لێت: که‌مالیسته‌کان نه‌ک هه‌ر مافه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌کانی کوردیان نه‌سه‌لماند، به‌لکه‌وه‌ ته‌گه‌ره‌ی گه‌وره‌یان خسته‌به‌رده‌م پیشکه‌وتنی ئابووری و کۆمه‌لایه‌تی و فه‌ره‌ه‌نگی کوردستان.

(53) هه‌ر له‌مباریه‌وه‌ سه‌رچاوه‌یه‌کیتر ده‌لێت: تورکیا زمانی کوردی پێشیل و په‌راویزخسته‌بوو، ئەو ئیلتیزامه‌ی پیش یه‌ک ساڵ به‌پێی ماده‌ده‌ی (39) په‌یماننامه‌ی لۆزان، خسته‌بووه‌سه‌رشانی خۆی پێشیلکردبوو. ئیستا ئیدی به‌ئاشکرا ده‌ستیکردبوو به‌ په‌په‌وه‌کردنی سیاسه‌تیکی که‌ ئامانجی سرپه‌وه‌ی گشت ده‌رکه‌وته‌ ناتورکییه‌کانی ژبانی خه‌لک بوو.

(54) تورکه‌کان له‌سه‌ر ئەم سیاسه‌ته‌ کاریانکرد. له‌ ئاداری 1924 کارگه‌یشته‌ ئەوه‌ی پێداگرن له‌سه‌ر ته‌نیا به‌کارهێنانی زمانی تورکی له‌ دادگاگان و به‌رپه‌سه‌می قه‌ده‌غه‌کردنی زمانی کوردی. ئەم بپاره‌ی که‌ له‌مه‌ر زمان درا کوردستانی له‌ فێرکردن بێه‌شکرد. به‌ جۆریک له‌ سالی 1925 له‌ 4875 قوتابخانه‌ی تورکیا ته‌نیا 215 قوتابخانه‌ له‌ کوردستان هه‌بوون. ته‌نیا 8400 قوتایی له‌ کۆی 382000 قوتایی تورکی له‌وه‌ی ده‌یانخویند. به‌پێ هه‌بوونی قوتابخانه‌ی کوردی ژماره‌ی ئەو قوتایییه‌ کورده‌یه‌ که‌ بتوانن که‌لک له‌م خۆیندنگایانه‌ وه‌ربرگرن زۆر زۆر که‌مبووه‌وه‌، ئەمه‌ وێرای وه‌رگرتنی باجی فێرکردن، هه‌لومه‌رجیکی وادا بێگومان زۆر

- مایه‌ی نه‌فهرت و بیزاریبوو.
- (55) سرینه‌وه‌ی زمان و ڕیگرتن له ده‌رچووونی په‌رتووک و شتنگه‌لیکیتر به کوردی و قه‌ده‌غه‌کردنی زمانی کوردی ڕۆلێکی خرابی ده‌گێرا له‌ئایینده‌دا له‌ زالیوونی زمانی تورکی به‌سه‌ر زمانی زۆریه‌ی خه‌لكدا.
- (56) دامه‌زرتنه‌رانی تورکیای تازه، زمانی کوردی ته‌نانه‌ت له‌و ناوچانه‌ش قه‌ده‌غه‌کرد که زۆریه‌ی هه‌ره‌زۆریان کوردبوون، هه‌روه‌ها زۆری گوند و شارۆچکه‌کان گۆران و کران به‌ تورکی. مه‌به‌ستی ئەم سیاسه‌ته‌ ئه‌وه‌بوو کورد له‌رووی نه‌ته‌وه‌ی به‌به‌کجاری بتویننه‌وه، چونکه‌ حوکمه‌ت نه‌یده‌ووست جگه‌له‌ تورک چ که‌سیکیدی له‌ تورکیا هه‌بێ، ته‌نانه‌ت نووسین و به‌کاره‌ینانی وشه‌ی (کورد) قه‌ده‌غه‌کرا و سزای بۆدانرا.
- (57) هه‌ر له‌وسه‌روبه‌نده‌دا بوو بۆ خۆبواردن له‌به‌کاره‌ینانی واژه‌ی (کورد) زاراوه‌ی (تورکی چیاپی) یان داھینا. ئەمه‌ سیاسه‌تی ڕه‌گه‌زپه‌رستی تورکی به‌رانهر به‌ کورد گه‌یاند لوتکه. دوا‌ی کورژانه‌وه‌ی شوڤیشی سالی 1925‌ی شیخ سه‌عید، له‌باره‌ی سرینه‌وه‌ی ناسنامه و شوناسی کوردی، ئایدن ئۆزمان مغه‌تیشی ناوچه‌ی یه‌ک له‌راپۆرتیکیدا بۆ عیسمه‌ت ئینۆنۆ () له‌باره‌ی له‌ ناوێردنی کلتور و زمانی کوردی چهند خالێکی تیدا به‌ که‌ به‌ گرنگی ده‌زانین به‌رچاوبیخه‌ین: له‌ خالی (ب) ی ئه‌و راپۆرته‌دا هاتوه‌: پێویسته‌ بۆ توانه‌وه‌ی کورد کار له‌سه‌ر گۆڕینی زمانیان بکه‌ین. ئه‌ویش به‌م ڕیگایانه‌: له‌ زانکۆکان و ایانلیبکه‌ین له‌بری ئه‌وه‌ی به‌ زمانی کوردی قسانبکه‌ن به‌ زمانی تورکی بدوین. هه‌رچی سه‌بارت به‌ گوندنیشینه‌کانه‌ ده‌بیت له‌ ژینگه‌ی خۆیان لاینبه‌ین و دووریانبخه‌ینه‌وه‌ فیرگه‌ی شه‌وانه‌ی تایبه‌تیا بۆ دا‌یینه‌کرت و مامۆستای لیوه‌شاوه‌ و کارامه‌ دیاریبکری بۆ به‌په‌وه‌بردنی ئه‌و فیرگانه‌ تاوه‌کوومنداله‌کان به‌ گیانی تورکیزم و تورکپه‌روه‌ری به‌ترمه‌بکه‌ن. ده‌بیت زمانی تورکی بکرتیه‌ زمانی تاخافتی ئه‌و ده‌رگایانه. ئەم مرفه‌ ڕه‌گه‌زپه‌رسته‌ تورکه‌ له‌وه‌ش زیاتر ده‌روات و ده‌لی: به‌رنامه‌ی تایبه‌ت به‌ پروپاگه‌نده‌ی تورکیستی و ڕیگرتن له‌ رابه‌ران و گه‌وره‌پیاوانی تورک بۆئه‌و فیرگانه‌ دا‌یینه‌کرت. ئەمجۆره‌ گه‌وره‌پیاوانی تورک لای مندا‌له‌کان خۆشه‌ووسته‌کرت. زیاتر له‌وه‌ش پێدا‌هه‌گریت و ده‌لی ده‌بیت یاسای تایبه‌ت ده‌ریکرت بۆ مه‌سه‌له‌ی توانه‌وه‌.
- (58) هه‌رله‌هه‌مان راپۆرتدا باس له‌ گرنگی با‌یخه‌ی مه‌لئه‌نده‌ کلتوریه‌کان کراوه، ناوبراو داوا‌ده‌کات مه‌لئه‌نده‌ کلتوریه‌کان چالاکیکرتن بۆئه‌وه‌ی بتوانن له‌ مه‌سه‌له‌ی گۆشکردنی کورد به‌ کلتوری تورک چالاکانه‌ کاره‌که‌ی خۆیان نه‌نجامبه‌ن. ئەگه‌رنا گه‌ورگه‌فته‌ که‌ ئالۆسکاوترده‌بیت.
- (59) ناوبراو له‌وه‌ش زیاتر پێیله‌په‌را‌هه‌ کێشێ و بێشه‌رمانه‌ و بێسه‌لمینه‌وه‌ پێیوا‌یه‌ پێویسته‌ له‌ پرۆسه‌ی توانه‌وه‌دا ئەم خالانه‌ ر‌ه‌چاوبکرت: یه‌که‌م، گرنگی به‌ خانه‌ی گه‌ل بدریت. دووم، بۆ خۆیندن هه‌وال و رۆژنامه و گو‌فار و په‌رتووکخانه‌ی تایبه‌ت ته‌رخانه‌کرت. بۆ ناسینی کۆنینه‌ تورک، مۆزه‌خانه و پێشانگای تایبه‌ت دا‌یینه‌کرت، ئەم وئیرای تپیی گه‌رۆک گۆرانی و نواندن پێکه‌ینه‌کرت له‌ دیهاته‌کان سینه‌ما و ئه‌زگه‌ دا‌یینه‌کرت، ئەمانه‌ ئه‌نجامی چاکیانده‌بیت.
- (60) ج: کۆچی زۆرمه‌لی (ته‌جیر): مێژوونووستیکی کورد، مێژووی کۆچپێکردنی کورد ده‌گه‌رتتوه‌ بۆ سه‌رده‌می ده‌سه‌لاتی عوسمانی، ئه‌وه‌کاته‌ی محمه‌د ره‌شاد پێنجه‌م ئیمزای له‌سه‌ر فه‌رمانیک کرد که له‌ چهند ماده‌یه‌ک پێکه‌تابوو که ڕیگه‌ی ده‌داته‌ کۆچپێکردنی کورده‌کان. به‌پێی ئەم یاسا هه‌ستان به‌دوورخستنه‌وه‌ی هه‌موو کورده‌کان له‌ ولات یان په‌رته‌وازه‌کردنی له‌ ویلایه‌ته‌ تورکییه‌کاندا به‌ مه‌رجیک ئه‌و دوورخراو و کۆچپێکراوانه‌ له‌هه‌ر شار و شارۆچکه‌یه‌کی تورکیدا زیاتر نه‌بن له‌ (5%) دانیشتووانی تورک. هه‌مان سه‌رچاوه‌ ژماره‌ی کۆچپێکراوانی کورد بۆ ناوچه‌کانی تورکیا به‌ (700000) که‌س له‌قه‌ئه‌مه‌دات.
- (61) له‌ ده‌ی 1920 به‌ملاوه‌ ده‌وله‌تی تورکیا دوو سیاسه‌تی جێبه‌جێکردوه‌: یه‌که‌م دوورخستنه‌وه‌ی کورده‌کان و دووم (به‌تایبه‌ت) به‌ تورککردنی کورده‌کان: سیاسه‌تی دوورخستنه‌وه‌، سه‌ره‌تا له‌ سالی 1927 له‌دوا‌ی سه‌رکو‌تی درێندانه‌ی راپه‌ڕینی شیخ سه‌عیدی پیران ده‌ستپێکرت.
- (62) ده‌وله‌تی نوێی تورکیا بۆ پرسی دوورخستنه‌وه‌ و کۆچپێکردنی کورد، به‌هه‌نگاوه‌هه‌نگرتن عه‌مه‌لی نه‌وه‌ستا، به‌ئوکوو بۆئه‌و مه‌به‌سته‌ بۆ پشتنه‌ستوو‌رکردنی هه‌نگاوه‌کانی له‌مباره‌یه‌وه‌ یاسای ژماره‌ (1097) له‌ 10‌ی ئایاری سالی 1925 په‌سه‌ندکرت. ئیدی به‌پشته‌ستن به‌و یاسایه‌ ده‌ستکرا به‌ راگواستنی کورد له‌ ویلایه‌ته‌کانی رۆژه‌لاته‌وه‌ به‌ره‌و ویلایه‌ته‌کانی رۆژاوا. ئەم یاسایه‌ به‌ پاساوی ئیداری و سه‌ربازی و کۆمه‌لایه‌تی ڕیگه‌یده‌دا ئاب‌لۆقه‌دراوی ویلایه‌تی با‌یعه‌زید بۆ ویلایه‌ته‌کانی رۆژاوا رابگوزرتن، نزیکه‌ی (1400) که‌س به‌ ما‌ل و مندا‌ل و خێزانه‌وه‌ راگوزرتان.
- (63) ماده‌دی دوومی یاسای راگواستن ئاماژه‌ به‌وه‌دات که تا مانگی ئابی 1927 ده‌بێ پرۆسه‌که‌ ته‌واوبیت. به‌مه‌ش زیاتر راگواستنه‌که‌ به‌په‌له‌ ئه‌وه‌کۆچه‌رانه‌ ده‌گرتتوه‌ که زیاتر رۆچی جه‌نگاوه‌ری و به‌ره‌هه‌لستیان تیدا‌بووه. به‌گۆره‌ی ماده‌دی (3) لیقه‌وماوان و موحتاجه‌کان ده‌بوا‌یه‌ به‌خۆرا‌ی بگوازرتتوه‌. به‌هۆی یاسای ژماره‌ (1097) هه‌ه‌زاران کورد مو‌لک و مالی خۆیان له‌ده‌ستدا و راگوزرتانه‌ ویلایه‌ته‌کانی رۆژاوا
- (64) . به‌گۆره‌ی قسه‌ی فاسیلی نیکیتین له‌نیوان سالانی (1926-1928) ده‌سه‌لاتدارانی تورکیا نزیکه‌ی یه‌ک ملیۆن پیاو و ژن و مندا‌لی کوردیان ئاواره‌ی رۆژاوا‌ی ئه‌نادۆل کرد. له‌هه‌مانکادا بێبه‌زه‌بیانه‌ خه‌لکیان ئازارد‌دا.
- (65) سه‌رچاوه‌یه‌کیتر باس له‌وه‌ده‌کات به‌م هه‌نجه‌ته‌ پتر له‌ په‌نجا هه‌زار که‌س راگوزرتان بۆ ناوچه‌یه‌کی دوور سه‌دان کیلۆمه‌تر له‌ زیدی خۆیان دوورتر، تاله‌وی له‌ناو چری دانیشتووانی تورکدا، له‌ رۆژاوا‌ی ولات که‌ناری باکووری ده‌ریای سپی بۆ خۆی له‌ دووری ولاتی خۆیان وه‌ک قه‌تره‌ له‌ ده‌ریا بژین.
- (66) تورکه‌کان دانیشتووانی با‌یعه‌زیدیان له‌ رۆژه‌لاتی کوردستانه‌وه‌ گواسته‌وه‌ بۆ ئیمیر له‌ ئه‌وپه‌ری رۆژاوا له‌ تورکیا، نووسه‌ر پرسیار ده‌کان گومان هه‌یه‌ له‌وه‌ی که له‌ سه‌دا ده‌ی ته‌وانه‌ی که‌ ناچارکران کۆچ بکه‌ن له‌و زه‌مه‌هه‌ریه‌ که‌ به‌سه‌لامه‌ت

- گهشتوونه ته نه زمیر و دهوور بهری؟ نهوانهش که ماونه تهوه له گوند و شاره کانیاں به توپ و فرۆکه روخێراون (67). دواى شۆرشى شیخ سه عید سالی 1925 په رله مان دهسه لاتیکی فراوانی دایه عیسمهت ئینۆنۆ، نهویش سوودی له م دهسه لاتانه وهگرگت و بو ریشه کیشکردنی کورد به رنامهیه کی بوئه و مه بهسته دانا خالی سینه می به رنامه که ی: راگوێزانی زۆرداره کی کورد بو ناوچه دووره تورکنیشینه کان، نیشته جیکردنی نهو تورکانه ی له یۆنان و بالکان ده رکرا بوون له کوردستان. (68) دهوله تی تورکیا پیاوانی 25 خیزانی له کورده کانی شارۆچکه یه کی باکووری ده ریاچه ی وان په نایان بر دبووه بهر چیاکان له ترسی زولمی تورک، تورکه کان ده ستیانگرتبوو به سه ر ژن و منداله کانیاں سه ریان بر پیوو یارییان به جهسته ی کوژراوه کان کردبوو.
- (69) بله ج شیرکو ژماره ی نهوانه ی که به هۆی نه م سیاسه ته وه له تورکیا له هه موو کوردستان ده رکراون گه شتووه ته نزیکه ی یه ک ملیۆن کهس، سه رچاوه ی ناوبرا و باس له وه ده کات وێرای نه بوونی داتایه کی فه رمی به ژماره له سه ر ژماره ی نهوانه ی له م پرۆسه دا له ناوچووون و سه لامهت نه بوون له گه شتن بهو شوێنا نه ی که بۆی دوور خراونه ته وه، به لām ده توانین به ژماره یه کی زۆر له قه له مه یه دین.
- (70) د. پرۆسه ی لیدوان و هیرشی راگه یانندن دژی کورد: لیدوان که سایه تی سیاسی و کارگیری و رۆژنامه کانی تورکیا دژی نه ته وه ی کورد و شیواندن و سووکایه تیکردن به کورد یه کیکیتربوو له ره هه نده کانی سیاسه تی ره گه زه رسته ی که مالیسته کان به رانه ر به کورد. نه مه ش ده چینه چوارچینه ی نهو پرۆسه ی سرینه وه ی شوناس و ناسنامه ی کورد له تورکیا و له وهش زیاتر ئینکاریکردن و ره تکرده نه وه ی نه ته وه ی کورده. په نگه سه رتای نهو پرۆسه له ویه ده ستپیکت که له م ماوه زه مه نییه دا ئیدی که سایه تیه ی سیاسی و کارگیری و لیدوانی رۆژنامه تورکیه کان زۆر به چه زه ره وه مامه له یان له گه ل به کاره یێنانی وشه ی (کورد) ده کرد. له بری وشه ی کورد واژه ی (تورکی چیاپی) یان به کار ده یێنا. کارگه شته نه وه ی وه زیری ده ره وه ی تورکیا، توفیق روشدی (سراج اغلو) چه ند بیروبوو چوو نیکی راگه یانند له ناو دهسته ی ده وله تدا بووه مایه ی گفتوگو: ئاستی کلتوری (کورده کان) نه وه نده له خواره یه زه یێنان نه وه نده دواکه و توه که ساف و ساده ن ناتوانن له ناو دهسته ی کۆمه لی تورکیادا جینگه یه کیان هه ی.. نه مانه ده مرن، چونکه له پرۆی ئابووریه وه له مملانی ژیاں و مردندان، رکا به ری له گه ل تورکای خاوه ن کلتور و خه لکانی پێشکه و توتور ناتوانن بژین.. نه وه نده یه بتوانن بو ئیران یان ئیراق کۆچه ده کن، له بارێکدا نهوانه ی ماونه ته وه، ساف و ساده چاره نووس نهو بوونه وه رانه قبو لده که ن که شایه نی ژیاں نین و له ناو ده چن.
- (71) نه م لیدوانه ره گه زه رسته ییانه به جو ریک له ورۆژانه دا له تورکیا بازاری په یدا کرد که وه زیری داد تورکیا مه حمود عیزت نه سه عد (بوژتورک) نه وه نده پیلێرا بکیشیت له سالی 1930 له ناو گه رمه ی شۆرشى ئارارات له ستوونی رۆژنامه یه کی که مالیسته یدا رای خۆی ده بری و بلیت بیرو رای من به مشیوه یه: هه موو دۆستان، دوژمنان ده ی باشبزانن که سه ردار ی نه م ولاته تورکه، نه وه ی تورکی پاکنه بیت هه یج مافیکیتری له م نیشتمانی تورکدا نییه، جگه له مافی خزمه تکاری مافی کۆیله بوون نه ی، ئیمه له ولاتیکدان له هه موو ولاته کانی جیهان ئازادتر ده ژین و نه م ولاته ناوی تورکیا یه.
- (72) له مانه ش زیاتر عیسمهت ئینۆنۆی سه رۆکوه زیران له مباره یه وه زیاتر له مان ده روات. نهو بوو له سیفاندا رایگه یاند: ته نیا نه ته وه ی تورک مافی نه وه یان هه یه له م ولاته دا بژین داوا ی مافی نه ته وه ی بکه ن.
- (73) سه به رت به شالۆی راگه یانندن تورکان دژی نه ته وه ی کورد، گو فاری (وهقت) له سالی 1925 دا رایگه یاند: له هه رجیگه یه ک سه ره نێزه ی تورکان دیار ی، مه سه له ی کورد نامی.
- (74) یه کیکیتر له رۆژنامه پانتورکیسته کان، رۆژنامه ی (ئیلیری) نه وه ی بلاو کردووه ته وه: (ده ی بېگانه کان نهوانه ی به ره گه ز تورکنین، یان له ناو تورکیزمدا بتوینه وه یا بمرن).
- (75) له چوارچینه ی نه م شالۆه راگه یاننده دا، له مباره یه وه ئۆرگانی ده ولت رۆژنامه ی (حاکمییهت میلییهت) له رۆزی 10 ی ئای 1930 دا به وه بری ته وه سه وه نهو لیدوانه ی بلاو کردووه: نهو کورده ی دو یخ له ئارارات خرایه ئیرینه، نه مرۆ ترسی لینیشتوه درندانه پارێزگاری له خۆی ده کا. له وهه رایه دا دوو باند دروشمی ئازادیان به ر زکردبووه. بېگومان هه مووان ده زانن که ئیمه گالته مان به داخوازیه کانی نهو رینگرانه دیت که به وشیه وه ده چنه سه ر جروجانه وه ری ناو نه فسانه. له بارترین په نا بو ئۆتۆنۆمی نهو جو ره خه لکه که هه موو وشه کانی فه ره نه گه که یان به سه ریه که وه ناکاته چه ند سه د وشه جینگه یه که له نه فریقا یاخود له یه کیک له وه یابانه ی که نیوه ی به مه یمون و نیوه که یتر به مرۆف ئاوه دانگراوه، نه م داخوازیانه شایه نی نه وه نین له ناسیای لانکه ی شارستانی دیرین ده رفه تی سه رده ره یێنان بدری.
- (76) ته وه ری سینه م: سه رکوتکردنی بزوتنه وه ی رزگریخوازی کورد (سیاسه تی پراکتیکی به رانه ر به کورد) بېگومان سه رانی ده وله تی که مالیست هه ر به وه نده وه نه وه ستان، پرۆسه یه کی سه ریاگرییان بو سرینه وه ی ناسنامه ی کورد و له ناوبردی نه ته وه ی کورد له تورکیا به رده وه امبوو. له به رته وه ی کورده کان قوربانی سه ره کی نهو سیاسه ته بوون بۆیه به رگریکردنیان له چه ن دین شۆرشى نه سپاوه خۆی نواندووه. له وان هه ش شۆرشى قوو جگری 1921، شۆرشى سه عدی پیران له سالی 1925، به لām ده وله تی تورکیا زۆر به توندی سیاسه تی سه رکوتکردنی دژی نه م بزوتنه وان به کاره یێنا که ئیمه هه وه لده دین تیشک بخرینه سه ر نهو سیاسه ته سه رکوتکاریه یه که تورکیا له م ماوه یه دا به رانه ر به کورد په ی ره ویکردووه. أ: سه رکوتکردنی شۆرشى قوچگری سالی 1921 ز: مسته فا که مال به هۆی بارودۆخی خودی و با به تی بریاریدا که هه موو نهو مافانه بو کورد سه لمینی که له په یماننامه ی سیقه ر بریاری له سه ر دراوه، به لām دوا ی نه وه ی له سالی 1921 خه ته ری له سه ر نه ما، هه موو وه عد و به لینه کانی خۆی فه رامۆشکرد. (77) ره نگه دیارترین و سه ره کیتیرین هۆکاری روودانی نه م شۆرشه خۆی له خواستی

تورک: پیاوانیان هه لده دایه ناوانگره وه، به لام که سهیریان کردبوو خیرا گرناگرن، ئەفسەرە تورکه که دهستوویدابوو که ژنانیش فرییدنه ناوانگره که وه تا ناگره که باش گرپسه نی، چونکه ژنان لهشیان چهوتره و به گوته ی ئەو ئەفسەرە بلیسه به ناگره که دهدهن.

(93) مستهفا که مال پاش ئەوهی 3/9 سه رله نوێ داوای له عیسمهت ئینۆنۆ ده کات پۆستی سه رۆکوه زیران وه ئەسته بگری، ئیستا خاوهنی ئەو سه رۆکوه زیرانه یه که (ئاماده یه سیاسه تی سه رکو تکاریه ک جیبه جیبکات که غازی ئەتاتورک ده یه وی). ئەو دهستووه ی به هیزه سه رکو تکاره کان درا به کجار توندوتیژ: (گونده کانی ناوچه ی شوړش ته ختی زه وی بکه ن. ئامانی هیچ یه کیک له شوړشگیزان و خیزانه کانیان نه ده ن، با ئەم وانه و په نده هینده سامناکبیت که هه موو خه لک ولات له یادیانمی تی)

(94) ئەم سه رکو تکاری و چه وسانه وه یه به جوړیک دزیو دلره قانه بوو، بووه مایه ی بیزاری و هه ئویسته وهرگرتن له ناوخو و دهروه، له ناوخو هه ندیک له ئەفسه رانی تورک بیزاری خو یان له کوشتنی ژن و مندال و پیاوی کورد بیزاربوون، به لام وه ک هه ندیکان گوتوو یانه مه جبورن ئەو کاره بکه ن، له سه ر ئاستی دهروه ش ئەو بیزاری و دلره قیه سه نووره کانی ولاتی بری و گه شته هیندستان و هه ستی زرگاریخواری و نازادبخواهی که سیتی وه ک جهواهر لال نه هرو بزواند و بیده نگیی شکاند. لیره دا له مه ر بیزاری ناوخو نموونه یه ک دینینه وه، له ناوخو رانییدیکی جه ندرمه که بو به سه ربردنی مؤله تیکی کورد هاتبووه ئامه د، به یه کیک له دۆسته کانی گوتبوو که نه فره ت له وکاره ده کات که ئەنجامیده دا و ده یه وی نقلدیت. ئەو به دررژایی ماوه ی (ئارامکردنه وه) (!) له ویلایه ته کانی رژه لات خزمه تیکردووه له کوشتاری پیاو و ژن و مندال ماندو بووه

(95). جهواهر لال نه هرو له په رتووی (ناوړیک بۆ سه ر میژووی جیهان)، له به شیکیدا به ناو نیشانی (مستهفا که مال توژی رابردو لاده دات) که تایبه تیکردووه به باسکردنی پیشهاته سیاسییه کانی تورکیا له سه رده می مستهفا که مال، له ویدا ئاوړیکیشی له شوړشی سالی 1925 ی کوردان ده داته وه و به شوړشیک گه وری ئەژماره د کات، له مباره یه وه ده لیت: ئەو شوړشه ی له لایه ن مستهفا که مال به توندی و بیبه زه ییانه سه رکو تکار و دادگاگان (سه ربه خو ی) تایبه ت دامه زان بو دادگاییکردنی هه زارانیان، هه ردوو سه رکرده ی کورد شیخ سه عید و دکتور فوناد له سیداره دران، ئەمانه و ئەوانیتریش له پیناو سه ربه خو ی کوردستاندا گیانیان به ختکرد.

(96) نه هرو له مباره یه وه له سه ر سه رکو تکاری تورک به رانه بر به کورده کان به رده وامده بیت ده لی: به وشیه بینیمان تورکه کان که به م دوایه بو به ده سه ته پینانی ئازادی ده جه نگان که وته ویزه ی ئەو کوردانه ی داوای ئازادیان ده کرد، چ سه ربه نه ته وه یه ک له به رگریکردن له نیشتمانی خو ی بگوریت بو هیزکردن و داگریکردنی ئازادی ئەوانیتر. له سالی 1929 بو دووه مجار کورده کان شوړشیان ده ستپیکردوه، به لام شوړشه که یان گه رچی بو ماوه یه کیش (به وشیه یه کی کاتی) له ناوبرا، به لام چون ده توانیتر بو ئەبه د شوړشی نه ته وه یه ک بکوژنیتره ته وه و سه رکو تیکرت که له پیناو ئازادیدا تیده کوژن و ئاماده ن نرخه که شی بدن؟! (97) ئەنجام داوای ئەم لیکۆلینه وه کوورته گه شتینه جه نده ئەنجامیک له باره ی ئەو بابته ی که ناو نیشانی ئەم به یبه ریه ی.

هه ولده ده ی کورته ی ئەو ئەنجامانه له جه نده خالیکدا کوورت و پوخته بکه ی: یه که م: که مالییه کان له سه ره تاوه (1918) هه ولی خوژنیکه خستنه وه و راکیشانی کورده کانیان دا. ئەمه ش سیاسه تیکی پراگماتیکی کاتی بوو بو ده ستخستی کومه ک و پشتیوانی مادی و مه عنه وی کورده کان له پرۆسه ی سه ربه خو ی ولتدا، چونکه زور پیوستیان به م کومه ک و هاوکاریه هه بوو، له راستیشدا که مالییه کان توانیان له م سیاسه ته دا سه رکه ووتووبن، به به لگه ی ئەوه ی توانییان پشتیوانی ژماره یه کی به رچاو له کورده کان بوخو یان ده سه به ریکه ن. ئەمه ش له به شداری هه ردوو کونگره ی سیواس و ئەرزهرۆم، به شداری کوردان له جه نکه کانی سه ربه خو ی به روونی به دیارده که ویت. دووه م: مستهفا که مال و که مالییه کان له م هه وله یاندا بو راکیشانی کورده کان، له به رگه رخستی هه موو فیل و فر و هوکاره کان سلیماننه کردوه دوودلنه بوون، له وانه به کاره پینانی چه کی کلاسیکی: به کاره پینانی هوکاری ئایینی و جوولاندنی هه ستی نه ته وایه تی کوردان. پیدانی به لین و گفتی جوړاوجوړ و سه خییانه به

کورده کان، به وه ی که له سایه ی تورکاندا نه ک هه رده گه ن به و ما فانه ی بیگانه کان پینانده دن، به لکوو له و ما فانه ش زیاتر وه رده گرن. سیه م: مستهفا که مال سیاسه تیکی فیلبازانه ی هه لپه رستانه ی به رانه بر به کورد به کاره پینا. هه ر له گه ل قایمبوونی شوینی پی خو ی و ده رکردنی بیگانه کان له ولات، ده ستخستی سه ربه خو ی و دامه زاندنی ده وله تی تورکیای نو ی، رووی راسته قینه ی خو ی و که مالییه کان نیشاند، زور درنانه که وته ویزه ی کوردان و نه ک هه رته وای به لین و گه فته کانی پشکوینخست و باسی مافه کانی کوردی له ناو باساندا نه هیشت، به لکوو که وته په یه وکردنی سیاسه تیک ده توانین به سیاسه تی جینۆساید له قه له میبه دین چوون به ته وای ئامرازه کان که وته هه ولی له ناو بردنی کورد و کۆی خه سلته نه ته وه یه کانی نه ته وه ی کورد: هه ر له کوشتن و گرتن، کوچی زۆره ملی و گوړینی ناوی ناوچه کان. له م لایه نه هه نگاویک زیاتریش روشت و به ره و سیاسه تی (لینگۆساید) رویش، ئەویش به گه رخستی هه وله جوړاوجوړه کانی بو تورکاندن کورد و زمانه که ی قه ده گه کردنی زمانی کوردی به هه موو شیوه یه ک و به کاره پینانی زمانی تورکی له جیکه ی. چواره م: هه موو ئەو هه ولانده ی که مالییه کان بو له ناو بردنی کورد درا هه م به ئاسانی بو یاننه چووه سه ر چونکه کوردان داوای ده رکه ووتنی رووی راسته قینه ی تورکان به توندی که وته به ره له ئستی و به روودا وه ستانی ته وای ئەو سیاسه تانه. له لایه کیتره وه هه موو ئەو هه ول و کوژشانه که مالییه کان نه توانی کورد له ناو بیات نه پرسی کوردیشی له ناو برد، به لکوو پرسی کورد و نه ته وه ی کوردی ئیستاشی له گه لپی به زیندووی ماونه ته وه، ده شمینیته وه تا ئەو کاته ی کورد به مافه کانی خو ی ده گات. ●●● سه رچاوه و ژیده ره کان: أ: سه رچاوه کان به زمانی کوردی. 1. ئیبراهیم دا قو قی، کوردی تورکیا، وه رگریانی، هیمه ت عه زیز کاکه پی، ده رگی توژیینه وه و

بلاوکردنهوهی موکریانی (ههولیر-2012). 2. حهמיד بۆز ئهرسلان، میژووی تورکیای هاوچهرخ، وهرگێرانی له فرهنسییهوه: د. نهجاتی عهبدوڵلا. چاپی دووهم، دهزگای چاپ و بلاوکردنهوهی ئاراس (ههولیر- 2012). 3. د. ئیبراهیم خهلیل ئهحمهد و ئهوانیتر، تورکیای هاوچهرخ، وهرگێرانی سامان مستهفا، ناوهندی رۆشنییر بۆ چاپ و بلاوکردنهوه، چاپخانهی لاکو (سلیمانی - 2008). 4. د. گوینتهر دیشنه، کورد گهلی لهخشتهبرای غهدرلیکراو، گۆرینی بۆ کوردی، حهمه کهریم عارف، دهزگای چاپ و بلاوکردنهوهی ئاراس (ههولیر- 2004). 5. د. عهزیز شه مزینی، جوولانهوهی رزگاری نیشتمانی کوردستان، وهرگێرانی، فهزید ئهسهسهرد، چاپ چوارهم، سهنتهری لیکۆئینهوهی ستراتیژی (سلیمانی - 2006). 6. دیفد ماکداول، میژووی هاوچهرخ کورد، ئه بوبه کر خوشناو له فارسییهوه کردووه تی به کوردی، چاپی دووهم، (ههولیر - 2005). 7. ژیرار شالیان، تراژیدیای کورد (راپۆرتیک بۆ نهتهوه یه کگرتووه کان)، وهرگێرانی له ئینگلیزییهوه، وریا رهحمانی، پێداچوونهوهی ئاسۆ کهریم، دهزگای توئینهوه و بلاوکردنهوهی موکریانی، (ههولیر- 2010). 8. عهبدوڵرهحمان قاسملوو، کوردستان و کورد، و. عهبدوڵلا حهسه نزاده، چاپی شه شههه، چاپخانهی رۆژههلات (ههولیر - 2012). 9. کریس کۆچیرا، کورد له سهدهی نۆزده و بیسته مده، وهرگێرانی له فارسییهوه، حهمه کهریم عارف، چاپخانهی رۆژههلات (ههولیر - 2003). 10. م. ئه. حهسه رتیان، یاسا دهستوریهی کانی تورکیا و کورد له سهردهمی نوێدا، وهرگێرانی، د. دلیر ئهحمهد، مه لبهندی کوردۆلۆجی، (سلیمانی - 2007). 11. مهیجهر نوئیل، یاداشته کانی مهیجهر نوئیل له کوردستان، وهرگێرانی، حسین ئهحمهد جاف و حسین عوسمان نیرگسه جاری، مگبعه اوفیست حسام (به غدا - 1984). ب: سهراوه کان به زمانی عه ره بی: 1. بله ج شیرکوه (دکتور)، القچیه الکردیه ماچی الکرد و حاجرهه، دار اراس للکباعه والنشر، الگبعه البانیه (ارییل - 2011). 2. بیار مصغفی سیف الدین، السیاسه البریگانیه تجاه ترکیا و آپرها فی کوردستان 1923-1926، دار سبیرز للکباعه والنشر، (هولیر - 2004). 3. جرجیس فتح الله، یقفه الکرد، تاریخ سیاسی 1900-1925، مما یتناول النزاع علی جنوب کردستان امام عصبه الامم مع الویاتی والمترکات المتعلقه به، دار اراس للکباعه والنشر (ارییل - 2002). 4. جواهر لال نهرو، لمحات من تاریخ العالم، گبعه البانیه، منشورات المکتب التجاری، (بیروت - 1970). 5. روبرت اولسون، تاریخ الکفاح القومی الکردی 1880-1925، ترجمه، ئهحمهد مهحمود خلیل، دار الفارابی - دار اراس، گبعه الاولی 2003. 6. م. س. لازاریف، المسأله الکردیه (1917-1923)، ترجمه، عبیدی حاجی، دار الرازی (بیروت، 1991). 7. مجموعه من الباحیین السوفیت، تاریخ ترکیا المعاصر، ترجمه، الکتور هاشم صالح التکریتی، من منشورات مکتب الفکر و التوعیه فی الاتحاد الوگنی الکردستانی، (سلیمانیه، 2007). 8. هنری بارکی و اخرون، القچیه الکردیه فی ترکیا، ترجمه، هفال، مؤسسه موکریانی للبحوپ و النشر، (ارییل - 2007 ج: گوڤار و رۆژنامه کان: مهسه لهی کورد له نووسین و لیدوانه کانی مستهفا کهمالدا پێش مورکردنی لۆزان، به لگه نامه، وهرگێرانی، رازاو محه مده، دۆستی تورکیا، گوڤاریکی تایبهت به کاروباری تورکیایه، سهنتهری لیکۆئینهوهی ستراتیژی ی کوردستان ده ریده کات، ژماره 3، نیسانی 2006). ئاگر به سستی مؤدروس: دواى شکستی ئیمپراورییه تی عوسمانی له جهنگی یه که می جیهانی حکومه تی ئیتیحادیهی کان ناچار بوون دهستله کاریکیشنهوه سه رانی ئه و حکومه ته ئه نوهر و ته لعهت و جهمال ههلهاتن بۆ ده ره وهی ولات، دواتر حکومه تیکی نوئی له 14 ی تشرینی یه که م 1918 دامه زرا به سه رۆکایه تی ئهحمهد عیزهت پاشا، ئه م حکومه ته مه رجه کانی ئاگر بری مؤدروسی له 30 ی تشرینی یه که م 1918 په سه ندرکد. که به ریتانی به راوئیل له گه ل هاو په یمانان مه رجه کانی ئاگر بری له گه ل عوسمانی دارشتبوو، شایه نی گوته مه رجه کانی ئه م ئاگر بره به نیسه بت تورکیا زۆر توند و سه رشۆرکه ربوو. مصدر: بیار مصغفی سیف الدین، السیاسه البریگانیه تجاه ترکیا و آپرها فی کردستان 1923_1926، ص ص 21_22) ئیبراهیم خهلیل ئهحمهد و ئهوانیتر: تورکیای هاوچهرخ، و. سامان مستهفا رهشید، ناوهندی رۆشنییر بۆ چاپ و بلاوکردنهوه، چاپخانهی کارو (سلیمانی _ 2008)، ل 23 (2) هه مان سه رچاوه، ل 24). مستهفا کهمال: له شاری سلانیک له سالی 1880 له دلیکبوه و پیوه ندی کردوو به قوتابخانهی جهنگی ئهسته مبول، روویکردوو ته کاری سیاسی بووه یه که مین سه رۆکۆماری تورکیا له سالی 1923 و له سالی 1938 دا مردوو. ئیبراهیم خهلیل ئهحمهد، سه رچاوهی پێشو، ل 25 (3) هه مان سه رچاوه. ل 25 (4) هه مان سه رچاوه، ل 25 (5) بیار مصغفی سیف الدین، السیاسه البریگانیه ازا و ترکیا و آپرها علی کردستان، ص 31 (6) مجموعه من الباحیین السوفیت، ترکیا المعاصر، ت هاشم صالح تکریتی، من منشورات مکتب التوعیه فی الاتحاد الوگنی، (سلیمانیه _ 2007) ص 38 (7) ئیبراهیم خهلیل ئهحمهد و ئهوانیتر، سه رچاوهی پێشو، ل 26 (8) حهמיד بۆز ئهرسلان، تورکیای هاوچهرخ، وهرگێرانی له فرهنسییهوه. نهجاتی عهبدوڵلا، ده زگای چاپ و بلاوکردنهوهی ئاراس، چاپی دووهم (ههولیر_ 2012) ل 43 (9) هه مان سه رچاوه، ل 43_44 (10) ئیبراهیم خهلیل ئهحمهد و ئهوانیتر، سه رچاوهی پێشو، ل 27 (11) هه مان سه رچاوه، ل 28 (12) ئیبراهیم خهلیل ئهحمهد و ئهوانیتر، سه رچاوهی پێشو، ل 28_29 (13) حهמיד بوز ئهرسلان، سه رچاوهی پێشو، ل 44 (14) لازاریف، المساله الکردیه 1917_1923، ت. عبیدی حاجی، دار الرازی، (بیروت _ 1991) ص 107 (15) جرجیس فتح الله، یقفه الکرد، ص ص 275_276 (16) لازاریف، مصدر السابق، ص 125؛ هنری بارکی و اخرون، قچیه الکرد فی ترکیا، مؤسسه موکریانی للبحوپو النشر، (ههولیر_ 2007) ص 18؛ گوڤاره دیشنه، کورد گهلیکی لهخشته برای بی بهشکراو، و. د. کوردۆعهلی، ده زگای ئاراس بۆ چاپ و بلاوکردنهوه (ههولیر_ 2004) ل 93. دیفد ماکداول، میژووی کوردی هاوچهرخ، و. ئه بوبه کر خوشناو، بلاوکراره کانی کتیبفرۆشی سۆران، (ههولیر _ 2005) لا 307.. (17) لازاریف، المصدر السابق، ص 135 (18) هنری بارکی و اخرون، المصدر السابق، ص 18. میجهر نوئیل: ئهفسه رتیکی ئینگلیزی چالاک و هیمن و شارهزا بوو، فارسی باش ده زانی باش په ی بردبوو به باری دهروونی گهلانی رۆژههلات و سه ره خیله کانی، له سه ره تاوه له ناو خیلی (بهختیاری) یه کان کاری ده کرد، ملازم

بوه، له سوپای هندستان ئیشتی کردووه، پاشان بوه به موقیمی سیاسی له (بوشهپتر) له ساله کانی دوای جهنگ نیردرا بر کوردیتانی باکوور بۆ دیراسه کردنی بارودۆخی کۆمه لایهتی ئیتنیک دانیشتوانی رۆژه لاتی ئەنادۆل، دواتر دورخرایه وه، ئینگلیزه کان بۆ ناوچهی قهفقاس دواتر هاته وه بۆ به غدا، دواتریش نیردرا بۆ که رکوک وه ک ئه فسه ری سیاسی له سهرتای شۆرش شیخ مهحمود نیردرا بۆ سلیمانی. یاداشته کانی مهیجره نوئیل له کوردستان، وه رگپرائی حسین ئەحمده جاف و حسین عوسمان نیرکسه جاری، لا 7_8. بۆ درێزه ی یاداشت و کاره که ی نوئیل له باکووری کوردستان بروانه هه مان سه رچاوه. 19) ديفد ماکداول، سه رچاوه ی پیشوو، لا 312_313. 20) مه سه له ی کورد له نووسین و لیداوانه کانی مسته فا که مال دا، دۆستی تورکیا، به لگه نامه کان، وه رگپرائی، رازاو محمه د. ژماره 3، نیسانی 2006، لا 131_132. 21) جرجیس فتح الله، المصدر السابق، ص 22. 279) المصدر نفسه، ص 23. 282) لازاریف، المصدر السابق ص 24. 124) جرجیس فتح الله، المصدر السابق، ص 25. 282) روبرت اولسن تاریخ الکفاح القومي الکردی 1925_1880، ترجمه ئەحمده مهحمود خلیل، دار الفارابی _ دار اراس، گبعه الاولی_2002) ص 87. 26) لازاریف، المصدر السابق، ص 136. 27) به لگه نامه ی ژماره (8) کورد له نووسین و نامه کانی مسته فا که مالدا، سه رچاوه پیشوو، ل 136. 28) ديفد ماکداول، سه رچاوه پیشوو، ل 213. 312. 29) جرجیس فتح الله، المصدر السابق، ص 30) به لگه نامه ی ژماره (4) کورد له نامه و نووسراوه کانی مسته فا که مالدا، سه رچاوه پیشوو، ل 133. 31) هنری بارکی و اخرون، المصدر السابق، ص 18. 32) ديفد ماکداول، سه رچاوه ی پیشوو، ل 313. 33) گۆشنه ر دیشنه ر، سه رچاوه ی پیشوو، لا 93_94. 34) جرجیس فتح الله، المصدر السابق، ص 275. 35) به لگه نامه ی ژماره (7) ، کورد له نامه و نووسراوه کانی مسته فا که مالدا، سه رچاوه ی پیشوو، لا 135_136. 36) گۆشنه ر دیشنه ر، سه رچاوه ی پیشوو، ل 93. 37) ديفد ماکداول، سه رچاوه ی پیشوو، لا 314_315. 38) جرجیس فتح الله، المصدر السابق، ص 282. 39) هه مید بوز ئه رسه لان، سه رچاوه پیشوو، ل 50. 40) ابراهیم داقوقی، کیشه ی کورد له تورکیا، وه رگپرائی، هیمه ت عه زیز کاکه بی، ده رگای توئینه وه و بلاو کردنه وه ی موکریانی (هه ولیر_2012). ل 162. 41) ژیرار شالیان، تراژیدیای کورد (راپۆرتیک بۆ نه ته وه یه گرتووه کان) ، وه رگپرائی له ئینگلیزه وه، وریا ره حمانی، پینداچوونه وه ی ئاسۆ که ریم، ل 70. 42) جرجیس فتح الله، المصدر السابق، ص 291. 43) کریس کۆچیرا، کورد له سه ده ی نۆزه و بیست، وه رگپرائی، هه مه که ریم عارف، ل 103. 44) بله ج شیرکو، قچیه الکرد، ماچی الکرد و حاجره م، داراراس للکبعا عه و النشر، الگبعه البانیه (ارییل_2011) ص 92. 45) جرجیس فتح الله، المصدر السابق، ص 291. 46) عه زیز شه مزینی، جوولانه وه ی رزگاری نیشتمانی ی کوردستان، وه رگپرائی، فه رید ئه سه سه رد، چاپ چواره م، سه نته ری لیکۆلینه وه ی ستراتیژی (سلیمانی_2006) ل 165. 47) م. حسره تیان، یاسا ده ستووریه کانی تورکیا و کورد، وه رگپرائی، دلیر ئەحمده حه مه، مه لبه ندی کوردۆلۆجی، (سلیمانی_2007) ل 20. 48) م. حسره تیان، سه رچاوه ی پیشوو، ل 21. 49) حسره تیان، سه رچاوه ی پیشوو، لا 21_22. 50) هه مان سه رچاوه، ل 23. 51) هه مان سه رچاوه، ل 24. 52) کریس کۆچیرا، سه رچاوه ی پیشوو، ل 111 ؛ حسره تیان، سه رچاوه ی پیشوو، ل 24. 53) عه زیز شه مزینی، سه رچاوه ی پیشوو، ل 165. 54) ديفد ماداؤل، سه رچاوه ی پیشوو، ل 320. 55) ديفد ماکداول، سه رچاوه ی پیشوو، ل 320. 56) هنری بارکی و اخرون، المصدر السابق، ص 23. 57) گۆشنه ر دیشنه ر، سه رچاوه ی پیشوو، ل 97. 58) عیسمه ت ئینۆنۆ: یه کیک بو له سه رکرده هه ره گرنگه کانی بزووتنه وه ی که مالی له دوای مسته فا که مال، نازناوی ئینۆنۆی وه رگت وه ک نامازه بۆ گوندی ئینۆنۆ که له نزیکیدا یه کیک له گرنگترین جهنگه کانی سه ره خۆپی روویدا، عیسمه ت ئینۆنۆ دوای مردنی مسته فا که مال له 10ی تشرینی دووه می سالی 1938 هله ژیرا به سه رۆک کۆمار و سه رۆکی پارێ کۆماری گه ل، ئیبراخیم خه لیل ئەحمده، سه رچاوه ی پیشوو، لا 43_44. 58) عه زیز شه مزینی، سه رچاوه ی پیشوو، ل 196. 59) هه مان سه رچاوه، ل 198. 60) عه زیز شه مزینی، سه رچاوه ی پیشوو، ل 199. 61) بله ج شیرکو، المصدر السابق، ص 79_80. ؛ بۆ ژماره و داتا کانی کۆچپیکراوانی کورد بروانه هه مان سه رچاوه، ص 80_81. 62) ژیرار شالیان، سه رچاوه ی پیشوو، لا 78_79. 63) حسره تیان، سه رچاوه ی پیشوو، ل 28. 64) هه مان سه رچاوه، ل 29. 65) وه رگپراوه له، حسره تیان، سه رچاوه ی پیشوو، ل 29. 66) گۆشنه ر دیشنه ر، سه رچاوه ی پیشوو، ل 109. 67) بله ج شیرکو، المصدر السابق، ص 101. 68) عه زیز شه مزینی، سه رچاوه ی پیشوو، ل 174. 69) بله ج شیرکو، المصدر السابق، ص 101. 70) المصدر نفسه، ص 102_103. 71) ديفد ماکداول، سه رچاوه ی پیشوو، ل 333. 72) هه مید بوز ئه رسه لان، سه رچاوه ی پیشوو، ل 64. ؛ گۆشنه ر دیشنه ر، سه رچاوه ی پیشوو، ل 109. 73) دیشنه ر، هه مان سه رچاوه. 74) ماکداول، سه رچاوه ی پیشوو، ل 332. 75) عه زیز شه مزینی، سه رچاوه ی پیشوو، ل 166. 76) هه مان سه رچاوه، ل 184. 77) کریس کۆچیرا، سه رچاوه ی پیشوو، ل 53. 78) روبرت اولسن، المصدر السابق، ص 82. 79) المصدر نفسه، ص 81_82. 80) المصدر نفسه. 81) کریس کۆچیرا، سه رچاوه ی پیشوو، ل 57. 82) کریس کۆچیرا، سه رچاوه ی پیشوو، ل 103. 83) ماکداول، سه رچاوه ی پیشوو، ل 320. 84) گۆشنه ر دیشنه ر، سه رچاوه ی پیشوو، ل 98. 85) روبرت اولسن، المصدر السابق، ص 199_252. بۆ زانیاری زیاتر و درێزه ی رووداوه کانی ئەم شۆرشه، بروانه: هه مان سه رچاوه، ص 199_252؛ کریس کۆچیرا، سه رچاوه ی پیشوو، لا 103_117. ؛ جرجیس فتح الله، المصدر السابق، ص 295_314. 86) روبرت اولسن، المصدر السابق، ص 252_253. 87) ديفد ماکداول، سه رچاوه ی پیشوو، لا 326_327. 88) کریس کۆچیرا، سه رچاوه ی پیشوو، ل 113. 89) گۆشنه ر دیشنه ر، سه رچاوه ی پیشوو، ل 100. 90) ماکداول، سه رچاوه ی پیشوو، لا 326_327. 91) عبدالرحمن قاسملو، کوردستان و کورد، و. عبدالله حسن زاده، چاپی شه شه م، چاپخانه ی رۆژه لات (هه ولیر_2012). ل 159. 92) بله ج

شیرکو، المصدر السابق، ص 102. 93) گوشنەر دیشنەر، سەرچاوهی پێشوو، ل 100. 94) کۆچێرا، سەرچاوهی پێشوو، لا 111_ 95. 112) دیفد ماکداول، سەرچاوهی پێشوو، ل 334. 96) جواهر لال نهرو، لمحات من تاریخ العالم، گ 2، منشورات المکتب التجاری، (بیروت _؟) . ص ص 259 _ 260. 97) المصدر نفسه.

تایبه تمه ندییه کانی بابته

پۆلینی ناوه روک: دۆزی کورد

جۆری دۆکومینت: زمانی یه کهم

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: ریکه وتنامه ی لۆزان

ولت: باشووری کوردستان

ولت: شانینی به کگرتوو (به ریتانیا)

QR Code:

سەرچاوه کان

کاتی تۆمارکردن: 2016-01-01

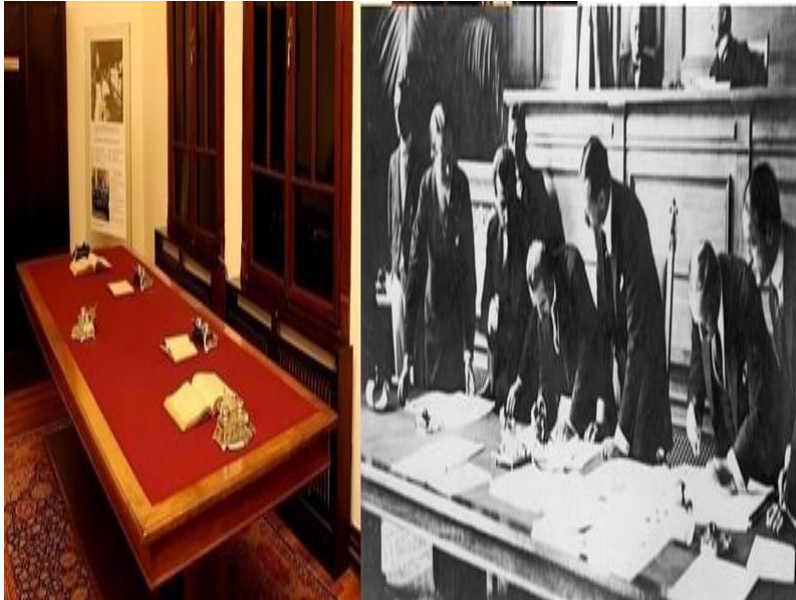
ناوی تۆمارکار: سه ریاس نه حمه د

پۆل: کورتەباس

بابەت: 17

سیفەر و لۆزان و دەولەتی کوردی

[20221217184458452447=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

فهرید ئەسەسەرد

دوڤۆ ئەرگیل دەلی سیفەر مافی پیکهتانی دوو دەولەتی بەتەنیشتی یەکهوه بە کورد و ئەرمەن داوه. ئەرمەنستانی پێشنیارکراو کە ئەمریکا بەتەما بوو بێتە ماندپتەری، لە رووبەردا زۆر لە کوردستانی باکوور گەورەتر بوو، بەلام ژمارەیی دانیشتوانی ئەرمەنی زۆر کەم بوو. کورد، بەگوتەیی ئەرگیل لە سالی 1915دا لەناکامی پرۆسەیی جینۆسایدکردنی ئەرمەنەکاندا دەستی بەسەر مولک و مال و زهوی ئەرمەنەکاندا گرتبوو. بۆیە ئەگەر ئەرمەنستانی پێشنیارکراو دابمەزرایە، دەبوایە هەموو ئەو مولک و مال و زهویانە بگێرنەوه بۆ ئەرمەن و ژمارەییەکی زۆریشیان ببنە هاوولاتی دەولەتی کریستیانی ئەرتۆدۆکس. بەرەچاوەکردنی تبن و تاوی فاکتەری ئایینی لەو سەردەمەدا، ئەم مەسەلەییە بۆ کوردی تورکیا وەک مۆتەکە وابوو. بۆیە بەدریژایی ماوهی 1920-1923 هیچ جموجوێکی کوردایەتی بۆ جێبەجێکردنی سیفەر نەهاتە ئاراوه کورد ئەوئەندەیی کە بەتەنگ پوچەنکردنەوهی پرۆژەیی دەولەتی ئەرمەنستان و پشتگیری کردنی بزوتنەوهی کەمالیستی بوو، ئەوئەندە بەتەنگ جێبەجێکردنی پەیمانی سیفەر نەبوو. ئەوهی درووستی ئەم بۆچوونە دەسەلمیخی ئەوهیە کە لە کۆنگرەیی ئەرزۆم کورد هاوپەیمانیی لەگەڵ کەمالیستەکاندا درووست کردو دواتر مستەفا کەمال بەخوێنی جەنگاوەرانی کوردو تورک سەرکەوتنە گەورەکەیی سەقاریای بەسەر یۆنانەکاندا بەدەست هێناو بناغەیی کۆماری تورکیای دانا.

پرۆسەیی چارەسەرکردنی مەسەلەیی کورد لە تورکیا سەرباری ئەوهی کە هەموو تورکیای سەرقال کردوو، جوولانەوهیەکی کەلتوریشتی لەسەر بنەمای ناسینی مەسەلەیی کورد هێناوتە ئاراوه تەنانەت هەندێ بۆچوونی تازەشی سەبارەت بەمێژوویی پەيوەندیەکانی کوردو تورک وروژاندوو. ئەم جوولانەوهیە چەند بۆ راستکردنەوهی میتۆدی بیرکردنەوهی تورک پێویستە، ئەوئەندەش بۆ پێداچوونەوهی مێژوویی سیاسی کورد و راستکردنەوهی چەوتیەکانی پێویستە. لەچاوپێکەوتنێکی ئەم دوابیەیی رۆژنامەیی (تودەیی زەمان) لەگەڵ پرۆفیسۆری بواری سۆسیۆلۆژیای سیاسی دۆغۆ ئەرگیل، چەردەییەکی بیرورا نمایش کراون کە پێویستیان بەتێرمانە. ئەرگیل رافەیی جیاوازی بۆ مێژوو هەییەو لەو برۆایە دایە کە کورد لەماوهی 1920-1923دا دژی پەیمانی سیفەر بوووە بەشێوهیەکی ئارەزوومەندانە هیچ هەنگاوێکی بۆ درووستکردنی دەولەت نەناوه. مەسەلەیی هەلۆیستی کورد بەرانبەر بەدوو پەیمانەکەیی سیفەر (1920) و لۆزان (1923) مەسەلەییەکی تارادەییەکی ئالۆزە. ئەوهی کە مەسەلەکە ئالۆزتر دەکا، ئەوهیە کە ئەوهی ئەمرۆی کورد بەچاوپێکی جیاواز لەنەوهی سالانی بیستەکانی سەدهی بیستەم سەیری هەردوو پەیمان دەکا. دیارە هۆی جیاوازی تێرمانینەکە زۆرتر پەيوەندی بەئاستی هەستی ناسیۆنالیستییهوه هەییە لەنەوهیەکەوه بۆ نەوهیەکی تر. زەمان رۆلی لەگۆرینی تێرمانینەکاندا هەییە. لەسەردەمی سیفەر و لۆزاند، تازە کوردایەتی سەری هەلداوو. ئەمەش وایکردبوو کوردایەتییهکی لاوازو شیواو و ناوچەیی و پرکەموکووری لەئارادا بێ. بەلام کوردایەتی 20 سال پاش لۆزان، باسک ئەستورتر و خەملیوتر و رۆشنترە.

ئەرگیل لەروانگە شۆڤینیستیەوه بۆ مەسەلە کە ناچ و بەهۆی ئەمەوه ناتوانین، وه ک راهاتووین، تۆمەتی شۆڤینیستی بخەینە پال. ئەرگیل لە تورکیا بەدۆستی کورد دەژمێردی و لەم پرۆسەیهی ئیستای ئاشتیش بەئەندامتی کۆمیسۆنی دانایان هەڵبژێرداوه. بۆچوونە کە لەم بارەیهوه پرسیارێک لەبەردەممان قوت دەکاتەوه ئەویش ئەوێه کە ئایا کوردی ئێراق و تورکیا دژی سیفەر بوون؟ سیفەر یە کەم و گرنگترین دیکۆمێنتی نیودەهۆلتییه کە بەئاشکرا مافی پیکهتانی دەهۆلتی بە کورد بەخشیوه. بۆیه ئەگەر کورد خۆی دژی سیفەر بووی، ئەمە بەم مانایە دێ کە کورد رۆلێکی سەرەکی لەبەفیرۆدانێ ئەم هەله میژوویدا هەبووه.

لەم روهوه لێرسراوهتییه کە کەمتر کوردی باشوور دەگرتەوه چونکە، لانی کەم، لە سلیمانیدا هەولی دامەزراندنی دەهۆلت دراوه. بەلام ئەمە کوردی باشوور بێگوناھ ناهێلتەوه، چونکە لە سالی 1923 دا کورد تەواوی ستراتیجی خۆی گۆری و کەوتە دژایەتی کردنی بەریتانیای سپۆنسرەری سیفەر و دۆستایەتی کردنی تورکیای نەیارى سیفەر. بوونی شاندى کوردی باشوور لە ئەنکەرە، هاوکات لە گەل بوونی شاندى تورک لە لۆزان، تەنیا یە ک مانای هەیه، ئەویش ئەوێه کە کوردی باشوور هەمان بۆچوونی ئەنکەرە سەبارەت بە سیفەر هەیه. بەلام لێرە مەسەلەى هەلۆیستی کوردی ئێراق لەم روهوه لەدەرەوهی باسە کەیه، چونکە ئەرگیل زۆرتر باسی کوردی تورکیا دەکا. ئەرگیل شتیکی چەوتی نەوتوو. قۇناغی سیفەر کە کەوتۆتە نیوان 1920-1923 قۇناغی هەولەانی کوردی تورکیا بۆ درووستکردنی دەهۆلت نییه. ئەگەر وردتر بدوین، دەبێ بلیین قۇناغی سیفەر قۇناغی هاوپهیمانی نیوان کوردو کەمالیستەکانەو ئەم هاوپهیمانییەیه بەکردهوه یە ک مانای هەیه، ئەویش رەتکردنەوهی سیفەرە.

رەنگە ئەم شیکردنەوهیه شتیکی تازەى تیدا نەبێ. بەلام ئەوهی کە لەم بارەیهوه تازەیه، رافە کردنی هۆکانی سلەمینەى کوردی تورکیایە لە سیفەر. ئەرگیل دەلێ سیفەر مافی پیکهتانی دوو دەهۆلتی بەتەنیشت یە کەوه بە کوردو ئەرمەن داوه. ئەرمەنستانی پێشنیارکراو کە ئەمریکا بەتەما بوو بپتە ماندپتەری، لەرۆبهردا زۆر لە کوردستانی باکوور گەرەتر بوو، بەلام ژمارەى دانیشتوانی ئەرمەنی زۆر کەم بوو. کورد، بەگوتەى ئەرگیل لە سالی 1915 دا لەئاکامی پرۆسەى جینۆسایدکردنی ئەرمەنەکاندا دەستی بەسەر مولک و مال و زهوی ئەرمەنەکاندا گرتبوو. بۆیه ئەگەر ئەرمەنستانی پێشنیارکراو دامەزرايه، دەبوایە هەموو ئەو مولک و مال و زهویانە بگێرنەوه بۆ ئەرمەن و ژمارەیه کى زۆریشیان ببنە هاوولاتی دەهۆلتی کریستیانى ئەرتۆدۆکس. بەرەچاوکردنی تین و تاوی فاکتەری ئایینی لەو سەردەمەدا، ئەم مەسەلەیه بۆ کوردی تورکیا وه ک مۆتە کە وابوو. بۆیه بەدرتێزایی ماوهی 1920-1923 هیچ جموجولێکی کوردایەتی بۆ جیبەجیکردنی سیفەر نەهاتە ئاراوهو کورد ئەوهندەى کە بەتەنگ پوچەلکردنەوهی پرۆژەى دەهۆلتی ئەرمەنستان و پشتگیری کردنی بزوتنەوهی کەمالیستی بووه، ئەوهندە بەتەنگ جیبەجیکردنی پهیمانی سیفەر نەبووه. ئەوهی درووستی ئەم بۆچوونە دەسەلمینێ ئەوێه کە لە کۆنگرەى ئەرزروم کورد هاوپهیمانیی لەگەل کەمالیستەکاندا درووست کردو دواتر مستەفا کەمال بەخوێنی جەنگاوهرانی کوردو تورک سەرکەوتنە گەرە کەى سەقاریای بەسەر یۆنانەکاندا بەدەست هێناو بناغەى کۆماری تورکیای دانا.

پاش تپەری 90 سال بەسەر هەلۆشانندنەوهی پهیمانی سیفەر کە مافی پیکهتانی دەهۆلتی بە کورد بەخشیوه و واژۆکردنی پهیمانی لۆزان کە مافی پیکهتانی دەهۆلتی لە کورد زهوت کردوووه تەنانەت بە کەمینەیه کى نژادیشی ئەناسیوه، هیشتا هیچ بەلگەیه ک لەسەر ئەوه نییه کە کورد بەهەلۆشانندنەوهی سیفەر نیگەرەن و پەرتیشان بووه.

ئەوهی کە پاشتر روویداوه، لەدەرەوهی چوارچۆیهى ئەم باسەیه و پهیهندیی پێوه نییه. ئەمە بەم مانایە دێ کە ناکرێ ئۆبالی پێشەشکردنی کورد لە مافی پیکهتانی دەهۆلت تەنیا بخریتە ئەستۆی هێزە دەرەکییه کانهوه. دەبێ دان بەوهدا بئری کە کورد خویشی لەم روهوه بەرپرسیارهو بەقەد ئەوهی کە هێزە دەرەکییه کان زولمیان لیکردوووه، خویشی زولمی لەخۆی و لەنەوه کانی داهاتووی کردوووه.[1]

تایبەتمەندییه کانی بابەت

پۆلێنی ناوهروک: دۆزی کورد

پۆلێنی ناوهروک: میژوو

پۆلێنی ناوهروک: رەخنەى سیاسى

جۆری دۆکومێنت: زمانى یە کەم

جۆری وهشان: چاپکراو

زمان - شیوهزار: کرمانجی ناوهراست

فۆلدهره کان: رێکەوتننامەى لۆزان

ولات: کوردستان

ولات: تورکیا

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مانیپهر | کوردی ناوه‌راست | www.gulanmedia.com

کاتی تۆمارکردن: 2022-12-17

ناوی تۆمارکار: هه‌ژار کامه‌لا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 18

سەد ساڵە پەیمانی سیفەر 1

[20220316111246408429=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

سەد ساڵە پەیمانی سیفەر 1

کۆتای هەرس نە کرای ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی

نوسینی: Gerd Brendel لە ئەلمانییەوه هەلۆ بەرزنجەبی

پەیماننامە ی ناوبراو، پێش 100 ساڵ مۆری نا بە چارەنوسی دەسەڵتداریتی عوسمانی دا. ئەتاتۆرک دانوسانی لەسەر سنووریکی نوێ کرد. بە ئێ ئەردۆغانیش بە پشت بەستن بە میراتی عوسمانی، داوای ناوچەییەکی گەوره و بەرفراوانتر دەکات. ئایا لە دایکبوونەوهی عوسمانی شیای هێنانە دیه؟

بەندی یه کهم: پەیماننامە که

رۆژی 10.8.1920 لە Sèvres نزیك لە Versailles، لە هۆلێکی کارخانە ی بەناوبانگی فەخفوری، نوێنەران ی هێزه سەرکەوتوووەکان ی جیهانی چاوه‌ڕوانی شاندى تورکی بوون لە ئەستەنبۆله‌وه. نزیكە ی دوو ساڵ بەسەر رێکەوتنامە ی ئاگرەستی (مۆدروس) دا تێپەر بووه، که شەری نیوان ئیمپراتۆری بەریتانی و دەسەڵاتی عوسمانی تەواو بووه، دووساڵ دانوساندن لە فیترسای و پاریس..

خاتوی میژووناس Ellinor Morack دە ئێ کۆنفراسی ناشتی گەوره لە نیوان هێزه سەرکەوتوووەکان دا لە پاریس، که هەر خویان بە شداریان تیدا کرد واتە هێزه دۆراوه‌کان بە شداریان پێ نە کرا.. هێزه دۆراوه‌کان لە تەک ئەلمانیا و نەمسا و هەنگاریادا، دەسەڵاتی عوسمانیش بوو. لە زنجیره درامای تیفی (Vatanim Sensin / وەتەن سانسین / تۆ نیشمانە که می) ئەم گرتە یه دووباره بۆ بینەران ی تیفی تورکی پیشکەش کرایه‌وه.. شانده سێ کەسیه که ی لە ئەستەنبۆله‌وه هاتبوو، بە دێکی تەنگه‌وه واژویان لەسەر رێکەونه که دانا. (وهک لە وێنه که دا دیاره جەنەرآل هادی پاشا، وهزیری جارانی تورکی بۆ فیوونی گشتی، ئیمزای رێکەوتنامە ی ناشتی دەکات. و).

لە گرتە یه کی فیلمه که دا خواستی ئیماندارانه ی دیبلوماتکاری ئەستەنبۆلی و پزیشک و فەیلەسوف رەزا توفیق خسته بەر باس.... دەبا واژۆ کهم ناشتی بهیئێ. خواستیک که بۆخۆی نەهاته دی. مۆراک دە ئێ: پەیماننامە که (دواجار وهک بە مردووی له دایک بوو بیئت وایه دەشکی وهک ئەو فەخفوریه ی له هۆله که دا دانراوه، پەیماننامە که واژۆ ده کری له لایه ن کۆستەنتینۆپۆله‌وه، نەک له لایه ن ئەنقەرەوه. لە زنجیره تەله‌فیزیۆنییه تورکییه که دا وهزیری دەرەوه ی بەریتانیا George Curzon ددان دەنێ بە خاله لاوازه‌کانی دا.

ئەنقەرە ئەو شارە بچووکه ی ئانادۆل که له ساڵی 1920 هوه له لایه ن مستەفا کهمال، که دواتر بە ئەتاتۆرک ناسرا، کرا بە شوێنیک کۆبوونەوه ی نەتەوه‌پی گەوره ی تیدا ئەنجام دەدرا.. بەشیوه یه ک دەرکەوت وهک حکومه‌تی دژی کابینه ی سولتان له کۆنستانتیناپۆل، که دەسەڵاتی تەنیا لەسەر کاخەز بوو.

سیفەر هەلوه‌شانه‌وه‌پی ئیمپراتۆریه‌ته که ی نەخش کرد

پایته‌ختی ئیمپراتۆریته که: له لایه ن هێزه سەرکەوتوووەکانه‌وه داگیرکرا بوو، ناوچه‌کان له رۆژه‌لات و باشووره‌وه له مه‌ککه‌وه تا

قاهیره، له دیمه شقوهه تا بهغدا: هه مووی له ژێر کۆنترۆلی فهره نسا و بهریتانیا دایه. ئیزمیر و که ناری Ägäis به دهست هیزه یۆنانیه کانه وهیه. پهیماننامه ی ناشتی سیقه هه لوه شان هوه و دابه شکردنی ئیمپراتوره که ی خسته قوله مستی دهستی سهرکه و تووه کانی شهری جیهانی هوه.

تورکولۆگ و میژوونوس خاتوو Ellinor Morack ریکه و تننامه که ناو ده بات به ده ئی: دوا رچه نیی ئیمپریالیزم. دوئی رۆژی شووتر بوو بۆ ولاته که مان. شانده که ی حکومهت بۆ واژوکردن له ئیسته نبول واژوی دهسته سهری کاخهزی سیقه ر بان کرد به ی ئه وه چاویان بتروکیین.

ناویشانی رۆژنامه که کان وه ک له زنجیره درامای وه ته نم سه نسین دا به دهنگی مندالیک ده خوینداریته وه رهزا توفیق و هاوریکانی وه ک ناپاک نیشان ده دن، که دواتر له لایه ن حکومه تی ئه تاتورکه وه جاری لیداوه.

له ویدا هیجان بۆ نامینیه ته وه ههروه ک مۆراک ده ئی: حکومه تی سه لته نه ت 1920 له دۆخیدا نه بوو، بتوانی به هیچ شیوه یه ک ره تی بگاته وه. ده ی ده بوو چ بکه ن؟ ئه وان بۆخویان کۆنترۆلی دروست و ته واویان به سه ر له شکره که یاندا نه بوو، چونکه ئه وه ی لپی مابوو، له خزمه تی که مالیسته کان دا دژی ئه وه بوون، شه ر به رپوه به رن - دژ به مه رجه تونده کانی په یماننامه که.. به م پیه به شیکی گه وه ی Edirne و Thrakiens و به درژیایی که ناری Ägäis که وته یۆنانه وه. ئورفه، میردین بۆ فهره نسا، و رۆژئاوا ی ئانادۆل بۆ ئیتالیا. رۆژه لاتی ئانادۆل دابه ش ده کری له نیوان دوو ده وله تی نو ی که داده مه زرین ئه رمینیا و کوردستان.

کۆنستانتینۆپۆل / قوسته نین، ده خرته ژیر به رپوه به رتییه کی نیونه ته وه ییه وه. فهره نسا و بهریتانیا ناوچه که دابه ش ده که ن له نیوان خویان دا، به سه ر ئه وه ی ئیستا ناوی، عیراق، سووریا، ئه رده ن، لوبنان و ئیسرا ئیله.

وه ته نم سه نسین / Vatanim Sensin یه کیکه له چه ندین درامای ته له فزیۆنی به پاشخانی میژووییه وه، که له م 10 ساله ی رابوو رودا له تورکیا به ره م هینراوه: روودا و پشها ته کانی خانه وا ده ی Saga له 59 ئه لقه دا له سه ر Smyrna یاخود Izmir ه، که له 1919 له لایه ن یۆنانه وه داگیرکرا.

ناوه رۆکی سه ره کی باس له خۆشه ویستی نیوان خاتوونیک شۆرشگری تورک هیلال Hilal و ئه فسه ریک یۆنانی لیونیداس Leonidas. په رده ی دیمه نه که له سیقه ردا که موزۆر هاو جوونی هه قیقه ته میژووییه که یه. له تورکیادا په یماننامه که تا ئیمرو ماده یه کی خویندنه.

ئه وه ی ئیمه جارن فیری بوون؟ ده مانزانی شه ریک بووه و بۆ ئیمه سیقه ر بووه به لآ ئه مه بیره وه ری Belma Bagdat و میرده نووسه ر و کارتیکاره که ی Hayko Bagdat ه، له وانه ی میژوویان دا. دوا ی ئه تاتورک ولاته که مان قوتار کرد و ئیستا نیشتمانیک تازادی دلفرینمان هه یه، له سه ر گۆری ئه رمه نییه کان دامه زراوه.

په یماننامه ی سیقه ر وه ک وینه یه کی ترسناک په یماننامه ی سیقه ر، وه ک ئیلینۆر مۆره ک ده ئی هه ر مندالیک له قوتابخانه ی تورکیا فیری ده ئی وه ک وینه یه کی ترسناک. ئه و میژوونوسه باس له سیقه ر سیندرۆم Syndrom سیندرۆم، کو ی نیشانه کانی نه خۆشییه ک- سیقه ر ده کات. و.

هه ره ها ده ئی: ئیمرو له زانستی سیاسیدا به کار ده هینری، بۆ ئه وه ی بۆچوون و رامانیک نیشان بدن، که وا کاتی خۆی زله یزه کان و ئیستا رۆژئاوا یاخود به کورقی هه موو ولاتانی تر مرخیان له وه خۆش کردوه، ئانادۆل له نیو خویاندا دابه ش بکه ن. به هه قیقه ت هه ر ئه م بیرو بۆچوون و باوه ره که هه تا ئیمرو له لایه ن به شیکی زۆری کۆنپارێزه نه ته وه پی و هیزه نه ته وه ییه کانه وه ده به خشرته وه. ئه گه ر مرۆ چاویک بگیری به سه ر په یماننامه ی سیقه ردا، ده توانین بلین: به هه رحال به راستی ئه وان هه قیان نییه. ئیدی به ئی له راستیدا هه ولێ هه بوو بۆ دابه شکردنی ولات. ئه وه ی نا ی لیرده دا له بیر ده کری: کاتی ئه وه واژو کرا، له هه موو باریکدا شیوا ی جیه جیکردن نه بوو.

فهره نسی و بهریتانیه کان ماندووی دهستی جهنگ بوون و ئه تاتورک له ئه نقه ره له گه ل پاشماوه ی هیزه کانی عوسمانیدا خه ریک ریکه خستی به رخۆدان بوو. 9 رۆژ پاش ئه و واژوکردنه که، کۆنگره ی نه ته وه پی رایگه یاندا هه موو ئه وه ی به ناوی ئه نجومه نی تاجی سولتانه وه ده نگیان به په یماننامه که داوه، ناپاکی هه ره گه وره ن. له به ره ئه وه دوو سال دواتر به کاریگه ریتی رووداوه که ی سالی 1920 هه په رله مان دوا سولتان (واحدین) ی له ده سه لات خست.

(کۆماری تورکیای ئه تاتورک به ئاگی و هوشیاریه وه خۆی به دژه مۆدیلی ده وله تی فره گه لانی عوسمانی داده نا)، ئه م دیره له ته ک وینه ی که لله سه ری ئه تاتورکدا نووسراوه.

یاکتام تورکیه ئه مازی میژوونوسی تورک- کورد باوه ری وابه هه موو رێمیک شۆرشگری بانگشه ی کردوه، که به ته واوی په یوه ندی نییه و پچراوه به رابوو رودا وه. به م جۆره زۆر له زانستکاران سالانیک زۆر باوه ریان به م حاله ته کرد. ئه مه بیرو پای میژوونوسی تورک کورد یاکتام تورک ئالمازه / Yektam Türkyilmaz ه. ناوبرا میژووی گپانه وه ی سیقه ری تراوما و ئاتاتورکی رگه رکه ری شۆرشگری ده زانی.

کۆماره تورکیه که یان به هوشیارانه خۆی به دژه مۆدیلی ده وله تی فره گه لانی عوسمانی داده نا، به رابه رایه تی سولتان که خۆی به خه لیفه ی رابه ری رۆحی و حوکمداری هه موو موسلمانان ده زانی. ئه م ترادیسۆنه که مال مسته فا ناسراو به ئه تاتورک، باوکی تورکان به هوشیاریه وه هینا به مه یدان هه وه. پیره وکردنی ئه لفوای لاتینی، قه ده غه کردنی فیست: که هه تا ئیمرو نمونه ی به رچاوی ئه وه هه لمه ته خیریه ی مۆدیرنیزمه یه.. به لآم وه ک یاکتان تورکیه لماز ده ئی: ئه وه ئه و میژووییه که که مالیسته کان ده یانه وی واکه ن باوه ری پ بکه یه ن. به لآم من باوه ر ده که م به رده وامیتی له نیوان ده سه لاتی عوسمانی و کۆماردا بابه خدارتره

لهوهی به گشتی وهرده گیرئ. بهشی دووم : رۆحی نهرمانی دهولهت یاکتان تورکیه لئماز ده ئی عوسمانیزم ههر ماوه ناوبراو خهیریکی توئینه وهیه لهسهه کوشتاری ئهرمه نییه کان و کۆتاییه کان دهولهتی عوسمانی و مامۆستای زانکۆیه له Daku University له ئهمهریکا و ئیستا له بهرلین ده ئی. چه مکی عوسمانیزم ده گهریته وه گزینۆی ئه فه سه ران و سالۆنی دهولهتی عالی سه دهی 19. مسته فا که مال یه که م ریفۆرمخواز نه بوو ناوبراو به عوسمانیزم وه ک بیرۆکه یه ک سه ری هه لدا بۆ رزگارکردنی ئیمپراتۆریه ته که، کاتی دهوله ته که گۆله ی که وته لیژی به ره وه له وه شان وه. له سه دهی 19 دا تا ده هات ولاتانی ده فه ری بالکان داوای سه ره بخۆی سیاسیان ده کرد. یۆنان سالی 1878 سه ره بخۆی به ده سه ئه ئینا. 1878 بولگاریایشی به دوادا هات، 1881 رۆمانیا، 1882 سه ربیاش سه ره بخۆی به ده سه ئه ئینا. له پاستیدا به شیکی گه ره ی ئیمروی یۆنان Mazedonien & Tkraken به شیکی بوون له ده سه لاتی عوسمانی، به لام بزافی سه ره بخۆخوازی ئه م خه ونه ی ده وله تی عالی له گۆرنا..

به درێزایی سه دان سال سیسته می- میلیهت هه وئی ریکخستنی ماف و ئه رکی که مینه ی کریستیان و جوله که ی دا. میلیهت رینگه ی دا به ته رجمه کردن به کۆمه له ئاینیه کان و ئورتۆدیکسیکی میلی له گه ل ئورتۆدۆکسی- یۆنانی پاتریکی کۆنسته نئینا پۆل و یه کێکی ئهرمه نی له گه ل سه رۆکی بالای پاتریکی ئهرمه نی.. له چوارچێوه ی ئه م میلیه ته دا جوله که و کریستیان سه ره بخۆی دباریان هه بوو. ده بوو باجیکی زۆر بدن تا له خزمه تی سه ربازی و ده وله ت به دوور بن. له سه ده ی 19 دا ره خنه له سیسته می کۆنی میلیهت و بزافی ئۆپۆزیسیۆنی جۆن تورک زیادی کرد، که پروپانده ی بیرۆکه ی ناسنامه ی هاو لاتی عوسمانی ده کرد.

ته نزیما ت به قو ناخی ریفۆرم ده وترئ له ئیمپراتۆری عوسمانی دا، هه نگا و به هه نگا وه تا ده ستووری سالی 1876 مافی یه کسان هه موو ره عیه تی ژیر ده سه لاتی سولتانی زامن ده کرد- هه تا ئه و کاته پاش ماوه یه کی کورت پاشا عه بدلحه میدی دوو یاسا که ی له کارخست. دواتر به تپروته سه لی قسه له سه ره ئه مه ده که ی- قسه له سه ره ناسنامه ی گشتگری عوسمانی نزیکه ی 30 سال مایه وه هه تا له سالی 1908 دا، تورکی لاو ده سه لاتی سولتانیان گۆری به جیگره وه یه کی گۆپرایه ل و سه ره له نوئ ده ستوور که وته وه گه ر.

ئیمه عوسمانینی خاوه ن بیکه ردرترین جۆری بیرکردنه وه یین یاکتان تورکیه لئماز ده ئی: له په ره له مانی نوئی هه لئیردراودا به یه کسان نوئنه رانی یۆنانی و ئهرمه نی و جوله که هه بوون له ته ک هاوکاره موسلمانه کانیا دا. له 1908-1912 عوسمانیزم واتای وایه: جیاوازی مه زه به ی و ئیتنیکی هه یج بایه خی نییه. میژوونوسی ناوبراو چه نده ها ته ن دیکۆمیته ئه و سه رده مه ی کۆکردۆته وه. له سه ره یه کی له قه وانه کانی - هی سالی 1909 تینور ئیبراهیم ئه فه ندی ستایشی زۆری ولات و سوپا ده کات... ئیمه عوسمانی خاوه نی باشرین جۆری بیرکردنه وه یین.. نیشتمانه پهره وری ده ستووری عوسمانی. هه ره وه ها دکتۆری لاو و سیاسی ره زا توفیق له په ره له مانی نوئ دایه. 11 سال داوای تۆمارکردنی قه وانه که ئه و له سیقه ره به واژۆ له سه ردا نا نه که ی مۆری نا به کۆتایی ده وله تی عوسمانیه وه. له و ئیوانه دا دۆراندنی یه که م جه نگی جیهانی هه یه له گه ل کۆمه لکۆژی ئهرمه نییه کان دا و که له لایه ن تورکی لاوه وه ریکخواز بوو، ئه و تورکلاوه ی تا پێش چه ند سالی ناسنامه ی عوسمانی گشتگر لای گرنگ بوو. له مانگی 1920/4 له ئه نقه ره په ره له مان جارێکی تر کۆبۆوه. ئه نجوومه نی نه ته وایه تی فراوان ی که له لایه ن ئه تاتورکه وه داوا کرا.

گه ره ترین جیاوازی له گه ل په ره له مانی 1909 دا به زه قی به رچاو ده که وئ. تورکیه لئماز ده گهریته وه: نه نوئنه رانی کریستیان و نه هی جوله که ی تیدا نه بووه. له گه ل ئه وه شدا فره ئیتنیکی بووه، نوئنه رانی گرووپه کانی: عه ره ب و کورد و چه رکه س به شداربوون.

عوسمانیزم وه ک چه ترئ، له سایه دا چه ندين ئیتنیکی خۆیان دۆزیوه وه، به ره و پێش ده ژیا- بېگومان به سنوورداریه وه. خۆینده وه ی که مالیستی بۆ عوسمانیزم بریتیه له وه ی هه میشه گروپی جیاواز جیاواز کۆده کاته وه، به لام ئیستا باس باسی ئیسلامه و به تایبه تی ئیسلامی - سونی. له جیگی ئه وه ی قسه کردن له سه ر ناسیۆنالیزمی تورکی بکری، پێیان خۆشتره باس له ناسیۆنالیزمی سونه بکه ن... ئه گه رچی پلورالیزمیشه، لی تیندا چیتر کریستیان و جوله که جینان نه بۆوه. هایکۆ به گدات به ته سه وه ده ئی: نیشتمانیکی ئازاد و خۆش و دلفرین هه لچناره وه له سه ره گۆری ئهرمه نییه کان. با ئه تاتورک به رپرسی کوشتاره که ش نه بێت. کۆماری تورکیای لاو سوودی له وه هه لمه تی کوشته دی. کۆماره که ی پاش کوشتاره که دامه زیندرا، هه موو ئه و شتانه ی پاراست که وا پێشتر هی ئهرمه نییه کان بوو. ئه مه ش بووه به ردی بناغه بۆ سامانی کۆماری لاو.

ئیلینۆر مۆراکی میژوونوس درێزه ی پیده دات و ده ئی: له کۆتایی جه نگی که دا ئه و ئهرمه نیانه ی مابوون گه رانه وه. ده ئی: به پیتی مه زه هب زۆر جیاواز بوون و ده سه تبه جی هه را دروست بوو له گه ل ئه وان هه یترابوونه شوئینه کانیا و نیشته جی کرابوون. دیاره کۆمه لی خه لکی زۆریش هه بوون که سوودمه ندبوون له کوشتاره که و ده ره پانندی گریکی / یۆنانی و ده ست گرتن به سه ره ولات و کارخانه کانیا دا.

له ناوه راستی یه که م جه نگی جیهانی تورکی لاو بریاری له ناوبردنی گه لی ئهرمه نی دا... حکومه تی نوئی ئه نقه ره بیر له وه

نه کردهوه قهره بووی ئەو کهمه ئهرمه نهی ماون بکات. له ئیستادا نزیکه 60,000 ههزار ئهرمه نی له تورکیا دا دهژین.

زۆربنهیان له ئیستهنبوئن. تراوامای کوشتارگه له که به قوئی رهگی داکوتاوه...

بۆ ئەوهی کهس تیبییی ئەوه نه کات ئهرمه نه، هایکو بێگداد وهک میردمندائیک له سههر شهقام و کۆلانه کان دایکی به ماما بانگ نه ده کرد به لکو به ئەنه/ دایه به تورکی. ملوانکهیه کی خاچم هه بوو ده بوو له ژیر کراسه کهمه وه له ملی بکه، نه شم

دهزانی بۆچی..

رێکه وتنامه یه کی نوی له گه ل هیزه براوه کان دا له لۆزان...

سێ سال دواي کۆنفرانسی سیفهر دووهم که مینه ی گه وه، گریگه کانی ئانادۆل ده ره پێندران. مسته فا که مال ئە تاتورک سه ره که وتوانه له شکری گریکی پاشه کشی پێ کرد. له سێ پتامبه ری 1922 دا دوا سه ربازی گریکی ئاسیای بچووکی به جیه تیش و 1923 هیزه سه ره که وتوو ه کانی جه نگی جیهانی له لۆزان په یمان نامه یه کی نوێیان به ست، ئەمجاره له گه ل حکومه تی ئەنقه ره دا.

سیفهر پشنگوی خرا و کۆماری تورکیا وهک ده وله تیکی سه ره به خۆ به سنووری خۆیه وه له رۆژئاوا ددانی پێدا نرا و هه تا ئیمرو به رقه راره. تورکیا و گریکلاند/ یۆنان رێکه وتن له سههر ئالوگۆر پیکردنی دانیش تان. نیو ملیۆن موسلمان پیوست بوو یۆنان

به چی به یلن و نیو ملیۆن ئه رتۆدۆکسیش تورکیا. ئاین لیره دا بریار ده ر بوو، ته نانه ت ئەو کریستیانیه ی به تورکیش قسه یان ده کرد له ناوه ندی ئانادۆل ده ره پێندران.

زه حمه ته بارو دۆخی ده وله تی که مالیستی به سیکولار ناو بنیین.. سیکۆلاری واته به نزیکه یی پێ بایه خی ده وله ت بۆ ئای هه یه. به لام ئەم ده وله ته بایه خی زۆری بۆ ئاین هه س هینده زۆر ته نانه ت که وا ئەو بریار ده دات کێ له ترۆپکدا بێت... ئەمه قسه ی یاکتان تورکیا ئمازه..

له م خاله دا کۆماری تورک خۆی جیا ناکاته وه له ده وله تی عوسمانی. سوئتان له خۆیدا ده سه لاتی دنیا یی و رۆخی کۆده کرده وه.. وهک خه لیفه و وهک جیگری محمه د پیغه مبه ر، ئەو ئەوه ی له به رجا و گرتبوو بۆ سه ره رۆکایه تی ناو براو به ئوممه / کۆمه لگه ی هه موو باوه دارانی موسلمان.

حکومه تی تورکی ده سه ته ردارای ئەم داوا یه بوو، پێ له وه خۆش نه ده بوو ده سه لاتیکی تری رۆحانی له ته کیدا بێت. دواي ئەوه ی به رله مان، سالی 1922 دوا سوئتانی له سههر حوکم لابرده، نوێنه رانی په رله مان کوری مامه که یان هه لپژارد به خه لیفه، هه ر بۆ ئەوه ی پاش دوو سال جاریکی تر له ده سه لاتی بخره وه..

تورکیا ئماز به رده وامه خه لافه ت که مالیسته کانی لابرده و خۆشیان دژی مه زه ه پی ده سه ته بژیری دیاریکراو وه ستانه وه، به لام ئەمه به و مانایه نا، که وا به دلی خۆیان مه زه ه بیکی ده سه ته بژیری نوی ساز بده ن. لیره به دوا وه ئیمامه کان سه ره به وه زا ره تی کاروباری ئاینی کران و ئەم ئه رکه یان که وته سه ر. بانگدان له سالانی 30 هه وه له عه ره بییه وه کرا به تورکی. ئیلینۆر مۆراک ده ئی: به جوړیک له جوړه کان ئەمه یه که م ریفۆرمی سیکولار نه بوو، له گه ل ئەوه شدا پێشوازییه کی جه ماوه ری گه وه ری به ده ست نه هیتا.

هه ره وه ها ده سه لاتی عوسمانی ده وله ت بریاری له سه ره ئاین ددها، لیره شدا ته نیا پشتی ده به ست به ده سه لاتی سوئتان وهک خه لیفه، وهک سه ره رۆکی ئاینی. وای داده نا که ده وله تی نوێ رۆژئاوای به خۆی ره وا بینی، بریار له کاروباری ئاینیدا بدات، به پی ره وایه تی بۆ ئاینه که ی خۆی. له راستیدا ئەمه ش تاکه تیکشکاندن بوو له گه ل ئەو ترادیسیۆنه ی هه بوو. ئەمه ش قسه ی ئیلینۆر مۆراکه. [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابته

بۆلێنی ناوه رۆک: مېژوو

جوړی دۆکومینت: وه رگېردراو

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

شار و شارۆچکه کان: سلیمانی

فۆلده ره کان: رێکه وتنامه ی لۆزان

وڵات: کوردستان

وڵات: تورکیا

وڵات: شانشین یه گگرتوو (به ریتانیا)

وه رگېردراو له زمانی: ئەلمانی

QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مانیپەر | کوردی ناوه‌راست | kurdistanpost.nu

کاتی تۆمارکردن: 2022-03-16

ناوی تۆمارکار: راپهر عوسمان عوزیری

پۆل: کورتهباس

بابهت: 19

شیخ مهحمود مهلیکی کورد

[20230411234910481537=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

ناو نیشانی بابته: شیخ مهحمود مهلیکی کورد

ئاماده کردن: هۆشیار جهمال

ژیانی شیخ مهحمود

زانستی شهریعت و فیکه و دارشتن و بنچینهی تهسهوفی خویندوو و له سالی 1904دا له گهڵ شیخ سهعیدی باوکی سهردانی تهسته مبولیان کردوو و چاویان به سولتان عهبدولحه مید کهوتوو و ریزیکی زۆریان لێنراوه جگه له زمانی کوردی زمانه کانی عهزب و فارسی و تورکی زانیوه.

شۆرشه که شیخ مهحمود:

له دهمه دهمی برانه وهی یه که مین جهنگی جیهانی دا. که نیشانه کانی شکانی تورک و سهرکه و تنی بریتانیا له ده رکه و تندا بوو. هه لومه جی شاری سلیمانی و ده وره بیری زۆر خراب بوو، زۆری دوکان و بازار و خان و خانو و کاروانسه را و هه مام و مزگهوت و قوتابخانه کانی وێران بووون وه کوو هه ندی سهرچاوه ته گێرنه وه: له 3 که سی دانیشتووانی سلیمانی، 2 که سی فهوتا بوون، ته نیا 1 که سی به زیندووی مابوو.

هیزه کانی بریتانیا خوارو ناوه راستی ئێراقیان گرتبوو، هه ئه ئه کشان به رهو موسل هیزه کانی عوسمانی له به رده م پیشه روی ئینگلیزدا ته شکان و ته کشانه وه. شیخ مهحمود ناسراوترین که سایه تی سیاسی و ده سه لاتداری ناوچه ی سلیمانی بوو. له سالانی جهنگدا 2 جار هیزی موجهیدی کوردی برد بوو بۆ به شداری شه ر. جارێکیان بۆ قوئی پینجوتین بۆ به ره له ئستی هیزی رووس و جارێکی تر بۆ به ره له ئستی ئینگلیز له شوعه یبیه.

شیخ مهحمود شاره زای زولم و زۆری کاربه ده ستانی عوسمانی بوو. هه روه ها پرنسیپه کانی و ئیلسنی سه رکۆماری ئه مریکی سه بارهت به سه لماندنی مافی ئازادی چاره نووسی گه لانی نه تورکی ناو ئیمپراتۆریه تی عوسمانی بیست بوو.

که هیزی ئینگلیز له 7 مایسی 1918دا گه یشته که رکوک، شیخ مهحمود نامه ی بۆ نووسین، به لام هیزه کانی ئینگلیز له 24 ی هه مان مانگدا له که رکوک کشانه وه. نامه که ی شیخ مهحمود، له باقی ته وه ی بگانه شوپنی مه به ست، که وته ده ست تورک، له سه ره ته وه شیخ مهحمودیان گرت و حوکمی ئیعدامیان دا. له و کاته دا باری تورک گلا بوو. له ئیعدام کردنی شیخ مهحمود نه ک هه یج قازانجیکیان نه ته کرد، به لکوو ته بوو به هۆی ناره زایی زۆرتری خه نک له تورک. عه لی ئیحسان پاشا، سه رکرده ی له شکری تورک شیخ مهحمودی به خشی. که کاربه ده ستانی تورک سلیمانیا یان به جی هیشته، کاروباری ناوچه که یان به شیخ مهحمود سپارد.

رهوتی شه ر وه کوو دیار بوو به قازانجی ئینگلیز و دۆرانی عوسمانی ته واو ته بوو. له 25 ی تشرینی یه که می 1918 هیزی ئینگلیز گه یشته که رکوک. ته گه رچی له 31 ی تشرینی یه که می 1918دا شه ر له نیوان عوسمانی و ئینگلیزدا راگیرا. به لام هیزه کانی ئینگلیز به ره زوور پیشه و بیان کرد. له 10 ی تشرینی دووه می 1918 دا چونه ناو شاری موسله وه. به مه ش هه ر 3 ویلایه ته که ی ئێراقیان خسته ژیر ده ستی خویانه وه.

پاشان سه رۆک هۆزه کورده کان کۆبوونه وه یه کیان کرد به سه رۆکایه تی شیخ مهحمود بریاریندا نامه یه ک به نوینه ریکی تایبه تا بنیژبته بۆ لای حاکی ئینگلیز له ئێراق و داواکردنی فه رمانه وایه تی کوردی له ژیر سه ره به رشتی به ریتانیا دا به کرده وش ته وه کراو نامه که نێردرا بۆ کفری، درایه ده ست ته فسه ره کانی ئینگلیز و کاتیکیش نامه که گه یشت به فه رمانه وای سه ربازی به ریتانیا سپر ته رنۆلد و ئیلسن له به غدا، رازی بوو له سه ر ناردنی مێجه رنۆیل بۆ سلیمانی که له سالی 1918 کۆبوونه وه یه کی به ست که پیاوانی ئایینی و سه رۆک هۆزه کان و پیاو ماقولانی شه ره که ئاماده ی بوون تیدا به ناوی حکومه تی به ریتانیا وه شیخ مهحمودی وه ک حکومداری گشتی هه موو باشووری کوردستان ده ستنیشان کرد و مێجه ر نوئیل-یش واته خۆی وه ک راوێژکاری شیخ مهحمود دامه زراند، هه روه ها چه ند ته فسه ریکی تری بریتانیش بۆ مه شقی له شکر و کاروباری به رنۆبه رایه تی له سلیمانی دانران. ستیفن لۆنگریک له په رتووککه یدا ئێراق له 1900 – 1950دا له باره ی فه رمانه وای شیخ مهحمود وه ده ئیت: “ده سه لاتنی فه رمانه وای شیخ مهحمود ناوچه کانی هه له بجه و سلیمانی تا ده گاته په واندرزی گرتوه و ماوه یه کیش کۆیه و ناوچه که ییش سه ره به میریبه کی شیخ بوون و به ده یان سه رۆک خپلی کوردی چوونه پالی و زمانی کوردی بووه زمانی فه رمی میریبه که ی و فه رمانبه ری له کورد به ولاره که سی تر نه بوون. ته م هه نگاوه ی بریتانیا دو کیشه ی له دوا ی خۆی به جی هیشته که هه تا ئیستاش گه لی کورد له ئێراق دا به ده ستیا نه وه گیری خواردوو:

کیشه ی یه که م: ئینگلیز ولاتیکی به ناوی کوردستانه وه ناسی. به لام سنووری جوگرافیایی ته و کوردستانه کوئیه؟

ته وسه هه یج ده ولته ت، یا حکومه ت، یا داموده زگایه ک هیشته به ناوی ئێراقه وه نه هه بو، نه دامه زرابوو. کوردستانی جنوپی وه کوو ته وسه یی ته و ترا، به شیکێ له سه ر ویلایه تی موسل و به شیکێ له سه ر ویلایه تی به غدا بوو. ئینگلیز شیخ مهحمودی به حوکمداری کوردستانی جنوپی ناسی، به لام سنووری جوگرافیایی دیاری نه کرد. شیخ مهحمود له سلیمانی و ناوچه کانی

دهوربه‌ریدا مایه‌وه، دهسه‌لانی حکومرانی نه‌گه‌یشته هه‌ولێر و بادینان و گهرمیان. کێشه‌ی دووهم: ئینگلیز مافی گه‌لی کوردی له‌سه‌ر بنچینه‌ی حوکمدار و حوکمدارێتی ناسی. به‌لام حوکمدار و حوکمدارێتی چیه‌ و ته‌عریفی قانونی و سیاسی و به‌رپه‌به‌رایه‌تی ئەم زاراوانه‌ چین؟. ئینگلیز ئەم وشه‌ نااشایانه‌ی هینایه‌ کایه‌وه. له‌کاتی‌کدا زاراوه‌یه‌کی له‌و بابته‌ له‌قانونی ده‌ستووری عوسمانی یان ئینگلیزیدا نه‌بوو.

ئەم دوو کێشه‌یه‌ که‌ بوون به‌هۆی تیکچونی په‌یوه‌ندی شیخ مه‌حمود و ئینگلیز و هه‌نگیسانی شه‌ر و شوێش. دواتر له‌ هه‌موو گفتوگۆیه‌کانی کورد و حکومه‌ته‌کانی ئێراقدا ره‌نگیان دایه‌وه. سنووری جوگرافی کوردستان کوئیه‌ و مافه‌کانی نه‌ته‌وه‌ی کورد له‌ ئێراقدا، ته‌نیا ره‌وشنیه‌ری و به‌رپه‌به‌ریه‌یه‌، ئۆتۆنۆمیه‌یه‌، فیدرالی یه‌، یان کۆنفیدرالی یه‌، به‌ دیاری نه‌کراوی مایه‌وه. هه‌روه‌ها ئەو کات به‌ په‌یوه‌ندی ده‌ستایه‌تیه‌کانی ئیوان به‌ریتانیا و فه‌رمانه‌روایه‌تی شیخ مه‌حمود ته‌مه‌نی درێژ نه‌بوو ناکۆکیه‌کان ده‌ستیان به‌ ده‌رکه‌وتن کرد به‌ تابه‌ت دوا‌ی گواسته‌وه‌ی میجر نوئیل و دامه‌زراندنی میجره‌رسۆن له‌ شوێنه‌که‌ی وه‌ک راوێژکاری حوکمداری کوردستان. ناکۆکیه‌کان توند بوون ئه‌ویش کاتی‌ک که‌ میجره‌رسۆن ده‌ستیکرد به‌ نانه‌وه‌ی ئازاوه‌ و فیل و ته‌له‌که‌ له‌ ده‌ری شیخ مه‌حمود و هه‌ولدان بۆ کرینی لایه‌نگری و په‌یمانی ئاگان و ده‌سه‌لاتداره‌ کورده‌کان ده‌ری شیخ مه‌حمود. هه‌ر بۆیه‌ شیخ مه‌حمود هه‌ستی ده‌کرد به‌ریتانیا به‌دڵ له‌ گه‌ل کورد نییه‌ و ورده‌ورده‌ له‌ په‌یمان و به‌ئینه‌کانی، که‌ به‌ کوردی دابوون پاشکه‌ز ده‌بێته‌وه‌، بۆیه‌ له‌ رۆژی 21 مایسی 1919دا سه‌ربه‌خۆی ده‌سه‌لاته‌که‌ی راگه‌یاند و مه‌حمود خانی ده‌ری، که‌ که‌سایه‌تیه‌کی به‌هێزی ناوچه‌ی هه‌ورمان بووه‌ شیخ داوا‌ی هاوکاری کردنی لێ ده‌کات بۆ رووبه‌رووبوونه‌وه‌ی سوپای ئینگلیز، ئه‌ویش به‌ سوپاکه‌یه‌وه‌ دیت و هاوکاری شیخ مه‌حمود ده‌کات سوپای ئینگلیز ده‌شکێن و سلیمانی ره‌گار ده‌که‌ن له‌ ده‌ستی ئینگلیزه‌کان. ئینگلیزه‌کانی له‌ سلیمانی و ناوچه‌کانی وه‌ده‌رنا و به‌شیک له‌ ئه‌فسه‌ره‌کانی ئینگلیزیان به‌دیگرتن. زۆری پینه‌چوو ئینگلیزه‌کان هێزیکه‌ی چه‌کداری گه‌وره‌ و گرانی خۆیان کۆکرده‌وه‌ له‌ قۆلی که‌رکوه‌که‌وه‌ به‌ره‌و سلیمانی هاتن، هێزیکه‌ی شوێشگێری کوردی به‌ سه‌رۆکایه‌تی شیخ مه‌حمود له‌ تاسلۆجه‌ی نزیک شاری سلیمانی به‌ره‌نگاری بووه‌، شکستیان به‌ هێزه‌که‌ی ئینگلیز هینا زانیکی زۆری به‌رکه‌وت له‌ کوزراو بریندار و ده‌ستکه‌وتنی بریکه‌ی زۆر چه‌ک و که‌ره‌سته‌ی جه‌نگی. ئەم جه‌نگه‌ له‌ ئیوان هێزه‌کانی شیخ مه‌حمود و سوپای ئینگلیز به‌رده‌وام بوو تا له‌ رۆژی 19/6/1919 کاتی‌ک شه‌رێکی مه‌زن له‌ ده‌ریه‌ندی بازبان له‌ ئیوان له‌شکری شیخ مه‌حمود و سوپای ئینگلیزدا رووی دا که‌ که‌ریم به‌گی فه‌تاح به‌گ چونه‌ لای شیخ مه‌حمود و تکی کرد که‌ له‌هیچ شوێنیکه‌ی دنیا دانه‌بوه‌ مه‌لیک خۆی بچێته‌ شه‌ره‌وه‌ تکایه‌ جه‌نابت بگه‌رێه‌وه‌ بۆ سلیمانی شه‌ره‌که‌ به‌ ئیمه‌ بسپه‌ر، چونکه‌ تۆ وه‌ک سه‌ری میله‌ته‌که‌ وایت، گه‌ر سه‌رت که‌لاشه‌ت بکه‌وی، ئەو ده‌مه‌ لاشه‌ش خۆی ناگری و شکست ده‌هێنن.

له‌وه‌لامدا شیخ مه‌حمود ده‌لێت: (من هه‌ریۆ ئه‌وه‌ هاتووم چاوم له‌ بازووی شه‌ره‌ کورانم بیت تا ببینم چۆن ئەم ده‌ریه‌نده‌ ده‌که‌نه‌ گۆر بۆ سوپاکه‌ی ئینگلیز).

که‌ سوپای ئینگلیز به‌ چه‌ندین جوړ چه‌کی نوێ وه‌ک تانک و فرۆکه‌ و تۆپ و یه‌ک فیرقه‌ هێزه‌وه‌ له‌ کوردیان ده‌دا و له‌ ئەنجامی ناپاکی و خیانه‌تی هه‌ندیک له‌ ئاگان هه‌مه‌وه‌ند هێزه‌کانی ئینگلیز به‌شتیان له‌ هێزه‌که‌ی کورد گرت و دوا‌ی شه‌رێکی سه‌خت شیخ مه‌حمود له‌ په‌نا به‌رده‌ قاره‌ماندا به‌برینداری به‌دیگراو گواسترایه‌وه‌ بۆ که‌رکوه‌ک و پاشان بۆ به‌غدا و دادگای سه‌ربازی فه‌رمانی له‌سینداره‌دانیدا، ئەگه‌ر چی شیخ مه‌حمود ره‌تی کردووه‌ دان به‌وه‌دانیت که‌ ئەو دادگایه‌ شایسته‌ بیت بۆ دادگای کردنی به‌و پێیه‌ی ئەو حکومداری کوردستان نه‌ک ئینگلیز به‌لام دوا‌ی بیران له‌وه‌کرده‌وه‌، گه‌ر شیخ مه‌حمود بکوژرێ باری کوردستان پتر ئالۆز ده‌بێ و شێخیش دیله‌کانی ئینگلیزی نه‌کوشتوون و هێرش نه‌کردۆته‌ سه‌ر سوپای به‌ریتانیا، به‌لکو له‌باری به‌رگری له‌ خۆکردندا بووه‌، بۆیه‌ بریاریندا فه‌رمانی سزاکه‌ی سووک بکری بۆ 10 سال و دوور خه‌رتیه‌وه‌ بۆ هیندستان و پاشان گواستیان هه‌وه‌ بۆ ولاتی کوئیت.

له‌پاش دوورخسته‌وه‌ی شیخ مه‌حمود له‌ سلیمانی، باری ئاساییشی کوردستان پتر تیکچوو، بۆیه‌ به‌ریتانیا به‌ری له‌ هینانه‌وه‌ی ئەو پاشایه‌ی کوردستان کرده‌وه‌ بۆ دامه‌رکانده‌وه‌ی ئەو په‌شویه‌یه‌، وابوو ئینگلیزه‌کان له‌دوا‌ی مانگی ئه‌یلوولی سالی 1922دا شیخ مه‌حمودیان هینایه‌وه‌ بۆ کوردستان و پێشوازیه‌کی گه‌رمی لیکراو ناوی نا پاشای کوردستان و له‌ مانگی تشرینی دووهمی 1922دا میریه‌کی نوێ دامه‌زراند و میری به‌ریتانیا و مه‌لیکی ئێراق فه‌یسه‌لی یه‌ که‌م دانایان پێدانا که‌ پێشتر چه‌ندین کۆبوونه‌وه‌ له‌ ئیوان (شیخ مه‌حمود و ولسن حاکی ئینگلیز له‌ ئێراق و مه‌لیک فه‌یسه‌ل) کرابوو تابه‌ت به‌و پرسه‌. پاشان شیخ مه‌حمود ده‌ستی به‌ دامه‌زاندنی کابینه‌ی حکومه‌ته‌که‌ی کرد له‌ رێکه‌وتی 10/10/1922 پیکهات که‌ هه‌ر ئەو رۆژه‌ شاری سلیمانی به‌ پایته‌ختی حکومه‌ته‌که‌ ناسپێرا و شیخ مه‌حمود وتاریکی خۆپنده‌وه‌، به‌لام شیخ مه‌حمود ئاواتی زۆر له‌وه‌ گه‌وره‌تری هه‌بوو هه‌ر بۆیه‌ پاش که‌متر له‌ مانگیک ناوی حکومداریه‌که‌ی گۆری و نازناوی مه‌لیکی کوردستان دانا، پاشان ده‌ستی کرد به‌ پرۆژه‌ی ئاوه‌دان کردنه‌وه‌ی شاره‌ کوردیه‌کان، هه‌روه‌ها ئالای کوردستان به‌رزکرایه‌وه‌ که‌ پیکهاتبوو له‌ (مانگیکی سوور و پارچه‌یه‌کی سه‌وز و له‌ گه‌ل تاجیکی ره‌نگاوهرنگ له‌سه‌ر ئالاکه‌. هه‌ردوو حکومه‌تی ئێراق و به‌ریتانی به‌یاننامه‌یه‌کیان بڵاوکردوه‌ که‌ تیدا رایانگه‌یاندان ده‌نێن به‌ مافی کورد و حکومه‌ته‌که‌ی له‌ چوارچێوه‌ی ده‌وله‌تی ئێراقدا.

ناوی وه‌زیره‌کانی حکومه‌ته‌که‌ی شیخ مه‌حمود.

1/ شیخ قادری شیخ سه‌سه‌ن - سوپاسالار.

2/ شیخ سه‌مه‌ غه‌ریب - وه‌زیری ناوخۆ.

3/ عه‌بدولکه‌ریمی عه‌له‌که - وه‌زیری دارایی.
 4/ مسته‌فا پاشای یاموئکی - وه‌زیری مه‌عاریف (په‌روه‌رده و رۆشنییری).
 5/ شیخ عه‌لی ئەفه‌ندی قه‌ره‌داغی - وه‌زیری داد و شه‌ریعه‌ت.
 6/ ئەحمه‌د به‌گی فه‌تاح به‌گ - به‌رئوه‌به‌ری گوهرگ.
 7/ سه‌ید ئەحمه‌د به‌رزنجی - به‌رئوه‌به‌ری ئاساییشی گشتی (ئهم‌نی عام).
 شایه‌نی باسه‌ له‌ ماوه‌ که‌مه‌دا که‌ مسته‌فا پاشا وه‌زیری په‌روه‌رده بووه، سه‌ره‌رای نه‌بوونی داها‌ت و که‌می مامۆستا، مسته‌فا پاشا توانی دوو قوتا‌بخانه‌ی سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی و تاماده‌ی (مه‌حمودییه) و (قادرییه) له‌ سلیمانی دروست بکاته‌وه.
 هه‌ول‌دان بۆ کوشتی شیخ مه‌حمود.
 ئەگه‌چی له‌ مانگی حوزه‌ی‌یرانی 1925دا ئی‌راق به‌ ته‌نگ‌وجه‌له‌مه‌یه‌کی وه‌زاری‌دا تێ ئەبه‌ری، یاسین هاشمی ئیستیقاله‌ی ئەکرد و وه‌زاره‌ته‌که‌ی ئەروخا و وه‌زاره‌تیکی تازه‌ له‌سه‌ر ته‌کلیفی مه‌لیک فه‌یسه‌ل، به‌ سه‌رۆکایه‌تی عه‌بدولموحسین سه‌عدون ته‌شکیل ئەکرا. به‌لام دیاره‌ ئەم رۆودا‌وانه‌ کاریان له‌و ب‌ریاره‌ نه‌کردوو که‌ ئەنجوومه‌نی وه‌زیران له‌سه‌ر دا‌وای مه‌ندوبی سامی به‌ ده‌ستییه‌وه‌ بووه.

ب‌ریاری چواره‌می ئەنجوومه‌نی وه‌زیران له‌ دانیشتنی 13ی حوزه‌ی‌یرانی 1925دا:
 نووسراوی (ژماره‌ ی. نۆ/ 122 ی 8ی حوزه‌ی‌یرانی 1925) ی موسته‌شاری فه‌خامه‌تی مه‌ندوبی سامی ئی‌راقی خوێنده‌وه‌ سه‌باره‌ت به‌ ته‌رخان کردنی 100 هه‌زار رۆپیه‌ پاداشت (جائزه) بۆ گرتن وه‌ یا کوشتی شیخ مه‌حمود و، که‌ریمی فه‌تاح به‌گ و ساییری کوری. له‌وه‌ 60 هه‌زار رۆپیه‌ی بۆ کوشتن وه‌ یا گرتنی شیخ مه‌حمود و 20 هه‌زار رۆپیه‌ش بۆ هه‌ر یه‌ک له‌ که‌ریمی فه‌تاح به‌گ و ساییری که‌ریم به‌گ. بۆ مه‌رجه‌ی ئەو پاره‌یه‌ی بۆ کوشتی یه‌ک له‌و سیانه‌ ئەدری چوار یه‌کی ئەو پاره‌یه‌ یی که‌ بۆ گرتنیان ئەدری، ئەنجوومه‌نی وه‌زیران ب‌ریاری دا ئەم ب‌ی‌شنباره‌ قبوول بکات
 ب‌ریاری دووه‌می ئەنجوومه‌نی وه‌زیرانی له‌ دانیشتنی رۆژی 30ی حوزه‌ی‌یرانی 1925 دا:
 نووسراوی (ی. نۆ/ 151 ی 19ی حوزه‌ی‌یرانی 1925) ی فه‌خامه‌تی مه‌ندوبی سامی خوێنده‌وه‌. سه‌باره‌ت به‌ راسپاردنی موغه‌تیشی ئی‌داری سلیمانی بۆ دانانی جائزه‌ بۆ ئەو مه‌به‌سته‌ی له‌ ب‌ریاری چواره‌می دانیشتنی 13ی حوزه‌ی‌یرانی سالی 1925 دا باس کراوه، بۆ که‌سانیک جگه‌ له‌ ئەفرا‌دی ه‌ی‌زی ئاسووری. ئەنجوومه‌نی وه‌زیران ب‌ریاری دا ده‌سه‌لات بدا به‌ موغه‌تیشی ئی‌داری سلیمانی که‌ بۆ هه‌ندی که‌سی هه‌ل‌ب‌ئێ‌ردرا‌وی رۆن بکاته‌وه‌ که‌ ئەگه‌ر ئەنجامی ویسترا‌و به‌هۆی ئەوانه‌وه‌ بۆ جائزه‌که‌یان ئەدری‌تی به‌و مه‌رجه‌ی له‌ سنووری ئەو مه‌به‌له‌دا یی که‌ ئەنجوومه‌ن له‌ دانیشتنی 13ی حوزه‌ی‌یرانی سالی 1925 دا موافقه‌تی له‌سه‌ر کردوو.

ته‌رخان‌کردنی 60 هه‌زار رۆپیه‌ بۆ گرتن وه‌ یا کوشتی شیخ مه‌حمود. له‌به‌ر ئەوه‌ بوو که‌ شیخ مه‌حمود سه‌رکرده‌ی جوولانه‌وه‌که‌ بووه‌ لایان وا بوه‌ به‌ له‌ناو ب‌ردنی ئەو جوولانه‌وه‌که‌یش ته‌واو ئەبی. ه‌ی که‌ریمی فه‌تاح به‌گ و ساییری کوری‌شی له‌به‌ر ئەوه‌ بووه‌ تا‌وانبار بوون به‌ کوشتی کاپتان بۆند و ماکان‌ت که‌ دوو ئەفسه‌ری ئینگلیزی بوون.
 له‌و کاته‌دا س‌پ‌ر ه‌ی‌تری دوس مه‌ندوبی سامی بووه‌ له‌ ئی‌راق. کاپتن لاین موغه‌تیشی ئی‌داری سلیمانی بووه، یی ئەچی نه‌یانویست یی ته‌رخان کردنی ئەم جائزه‌یه‌ له‌ناو خه‌ل‌کدا بلاو بکه‌نه‌وه‌. به‌ل‌کوو ویستویانه‌ له‌ ر‌ی‌گه‌ی چه‌ند که‌سیکی هه‌ل‌ب‌ئێ‌ردرا‌وه‌وه‌ کاره‌که‌ ئەنجام بده‌ن، به‌لام سه‌ره‌رای ته‌رخان کردنی ئەم پاره‌ زۆره‌ نه‌یان‌توانیوه‌ که‌سانیک په‌یدا بکه‌ن شیخ مه‌حمودیان بۆ بکوژی.

شیواندنی ناوبانگی شیخ مه‌حمود.
 ده‌سه‌لات‌دارانی ئینگلیز بۆ شیواندنی ناوبانگی شیخ مه‌حمود و زرا‌ندنی ناوی خۆی و لایه‌نگه‌کانی، ه‌ی‌رشیکی پرۆپاگه‌نده‌ی فراوانیان ده‌ست یی کردوو. له‌لایه‌که‌وه‌ ژیان که‌وتۆته‌ نووسینی وتار و ل‌ی‌دوان و له‌لایه‌کی تره‌وه‌ به‌ تۆمه‌تی به‌ف‌ی‌رۆ‌دانی پاره‌ی شاره‌وانی دا‌ویانه‌ته‌ دادگا.

وشک‌کردنی سه‌رچاوه‌کانی ده‌رامه‌تی شیخ مه‌حمود.
 شیخ مه‌حمود ئەرک‌یکی دارایی گه‌وره‌ی له‌سه‌ر شان بووه، به‌ر‌ب‌رسی دا‌ی‌بن‌کردنی ب‌ی‌ویستییه‌کانی ژبانی خ‌ی‌زانه‌که‌ی خۆی و هه‌موو چه‌ک‌داره‌کانی بووه، نه‌ هیچ ده‌ولته‌تیک هه‌بووه‌ یارمه‌تی دارایی بدا و نه‌خۆیشی ده‌رگایه‌کی دارایی هه‌بووه‌ ئەم کاره‌ ئەنجام بدا. سه‌رچاوه‌ی ده‌رامه‌تی ب‌ریتی بووه‌ له‌ مل‌کانه‌ی زه‌ویی و زاری گونده‌کانی خۆی و له‌و باجه‌ی له‌ دانیشتووانی دیهات و خ‌ی‌له‌ په‌وه‌نده‌کانی کۆ کردۆته‌وه‌.

هه‌ر بۆیه‌ بۆ ب‌بن‌کردنی بزووتنه‌وه‌که‌، ئینگلیز و ئی‌راق ر‌ی‌وشوینی وشک‌کردنی سه‌رچاوه‌ی ده‌رامه‌ت و دارایی شیخ مه‌حمودی دانا. له‌ لایه‌که‌وه‌ به‌ زه‌وت کردن و ده‌ست به‌سه‌را‌گرتنی هه‌موو مو‌ل‌که‌کانی خۆی و کوره‌کانی و هاوسه‌ره‌کانی و خوشکه‌که‌ی و له‌ لایه‌کی تره‌وه‌ به‌ ر‌ی‌گرتن له‌ کۆکردنه‌وه‌ی باج و سزادانی ئەوه‌ی باج ئەدا.

خۆ‌پ‌شان‌دانی به‌رده‌رکی سه‌را و شیخ مه‌حمود.
 ئەمجاره‌ش به‌ریتانیا له‌ گه‌ل کورد سه‌ر راست نه‌بوو، به‌تایبه‌تی که‌ په‌یمانی سیفه‌ر پووجه‌ل‌کرایه‌وه‌ و له‌شوینی ئەو په‌یمانی لۆزان له‌ 24-07-1923دا له‌گه‌ل تورکیا که‌مالی مۆرکرا، دووباره‌ له‌ میره‌به‌که‌ی شیخ مه‌حمود درایه‌وه‌ و ماوه‌یه‌ک مه‌لیک مه‌حمود چووه‌ چیا‌ی سوورداش و دوا‌ی گه‌رایه‌وه‌ سلیمانی، به‌لام له‌ سالی 1924دا سوپای ئی‌راق به‌ ب‌شت‌گیری تانک و توپ و فرۆکه‌ی به‌ریتانیا سلیمانی دا‌گیر‌کرد و ئەندامی به‌ریتانیا خودموختاریشی بۆ کورد په‌وانه‌ب‌ینی ته‌نیا ئەو مافه‌ی دا به‌ کورد که‌

فهرمانبهره‌کانی کوردستان کوردبن یا کوردی زان بن و زمانی کوردی بکری به زمانی فه‌رمی له ناوچه‌که‌دا. ئەمه‌یش به نام‌یه‌که فه‌رمی بۆ شیخ مه‌حمود نارده‌ه تێیدا نووسی له‌وه زیاتر چیدیکه‌تان پێنادری.

بۆ ده‌ریزی ناره‌زایی له‌سه‌ر ئەوه‌ی مافی نه‌ته‌وه‌یی کورد له‌ په‌یماننامه‌ی ئێراق-بریتانی دا باس نه‌کرابوو. خه‌ئکی سلیمانی بریاریان دا که به‌شداری له‌ هه‌لبژاردنی ده‌وره‌ی سێیه‌می مه‌جلیسی نوابدا نه‌کهن. ئەو مه‌جلیسه‌ی ئەبوو په‌یماننامه‌که ته‌سدیق بکا. به‌لام کاربه‌ده‌ستانی به‌ریتانی و ئێراقی ئەیانویست هه‌رچۆنی پێ ئەگه‌ر به‌ رواله‌ت و روکه‌شیش پێ، هه‌لبژاردن له‌ سلیمانی بکری.

رۆژی 6ی ئەیلولی 1930 که ئەبو هه‌یه‌ته‌تی ته‌فتیشیه‌ له‌ سه‌رای سلیمانی دا کۆ ببیته‌وه‌ بۆ سه‌ره‌رشتی هه‌لبژاردنی مه‌بعوسه‌کانی سلیمانی، شاری سلیمانی خرۆشا، دوکان و بازار داخرا و خه‌ئک له‌ به‌ر ده‌ریکی سه‌رای سلیمانی که‌وته‌نه‌ خوێپشاندا ن ده‌ژی هه‌لبژاردن. له‌ ئەنجام دا بو به‌ ته‌قه‌، جه‌یشی ئێراق بۆ دامرکانده‌وه‌ی خوێپشاندا نه‌که‌ تیکه‌لاوی رووداوه‌که‌ بوو. ده‌یان که‌س کوژران و ده‌یان که‌س بریندار بوون و ده‌یان که‌سایه‌تی ناسراوی سلیمانی گیران. ئەم رووداوه‌ شیخ مه‌حمودی بزواند و له‌ گۆشه‌گیری ده‌رچوو، 3 ئەفسه‌ری کورد: مه‌حمود جه‌وده‌ت، حه‌مید جه‌وده‌ت، کامیل حه‌سه‌ن، ریزی جه‌یشی ئێراقیان به‌جێ هێشت و دا‌یانه‌ پال شیخ مه‌حمود. شیخ مه‌حمود چه‌ند نام‌یه‌کی بۆ موفه‌تیشی ئیداری سلیمانی، مه‌ندوبی سامی بریتانی له‌ ئێراق، کۆمه‌له‌ی گه‌لان نووسی. داوای لێ کردن که‌ حکومه‌تی ئێراق له‌ زاخۆوه‌ هه‌تا خانه‌قین چۆل بکات و ده‌وله‌تییکی کوردی سه‌ره‌به‌خۆ له‌ژێر ئینتیدایی بریتانیا یا هه‌ر یه‌کێ له‌ ده‌وله‌ته‌ گه‌وره‌کان درووست بکری. کاربه‌ده‌ستانی بریتانیا زۆر به‌توندی چونه‌وه‌ به‌ گۆر ئەم داوایانه‌ و به‌ گۆر شیخ مه‌حمودا.

دوا راپه‌ڕینی شیخ مه‌حمود له‌ دژی میری ئێراق ژێر چاودێری به‌ریتانیا له‌ داوای شه‌ره‌که‌ی به‌رده‌ری سه‌رای سلیمانی و کوشتنی ده‌سته‌یه‌ک له‌ خوێپشانده‌ران بوو، که‌ ئەو کاته‌ له‌ دیوی رۆژه‌لاقی کوردستان له‌ (پیران) داده‌نیشت، که‌ هه‌والی ئەو راپه‌ڕینه‌ی میلیه‌تی زانی، هاته‌وه‌ پینجوتین و ئەو ناوچه‌یه‌ی ئازادکرد و پیاوماوقولی ئەو ناوه‌ی کۆکرده‌وه‌ و به‌ هه‌موویان له‌ سه‌ر راسپاردی شیخی نه‌م یادداشتیکی توندیان بۆ نوێنه‌ری به‌ریتانیا له‌به‌غدا نووسی و داخواییه‌کانی گه‌لی کوردیان تێدانووسی، که‌ بریتی بوون له‌ مانه‌ی خواره‌وه‌:

- * دامه‌زراندنی ولایتی کوردی له‌ زاخۆوه‌ تا پشتی خانه‌قین و هیچ عه‌ره‌بێک نه‌ سه‌ریاز نه‌ سیفیل له‌م شوێنه‌دا نه‌مینیت.
- * ئەم ناوچه‌یه‌ واته‌ کوردستان له‌ژێر چاودێری به‌ریتانیا دا‌بیت تاکوو کۆمه‌له‌ی ئەقوام (عقبه‌ الامم) بریارێکی له‌ سه‌ر ده‌دات .
- * ئازادکردنی ئەو که‌سانه‌ی به‌هۆی (شه‌ری به‌رده‌ری سه‌را) وه‌ گه‌راون و دوورخراونه‌ته‌وه‌.
- * هه‌ر ئەفسه‌ر و فه‌رمانبهرێکی کورد له‌ ولایتی عه‌ره‌بستاندا هه‌یه‌ بنێدرێنه‌وه‌ بۆ کوردستان .

گفتوگۆی شیخ مه‌حمود و ئینگلیز له‌ خورمال. مه‌ندوبی سامی، سێر هێنری دوپس، له‌ به‌ر نه‌خۆشی یان خۆ نه‌خۆش خستن نه‌چوو. له‌باتی ئەو کۆرنوالیس که‌ ئەوده‌م موسته‌شاری وه‌زاره‌تی داخلیه‌ی ئێراق بوو. رۆژی 9ی 10ی 1926 چوو بۆ نزیک خورمال بۆ بینینی شیخ مه‌حمود. شیخ مه‌حمود له‌ گه‌ل خۆی هه‌ردوو دیلی هێنا بوو به‌ سه‌لامه‌تی راده‌ستی کۆرنوالیسی کردن. ماوه‌ی چه‌ند کاتژمێرێ گفتوگۆیان کرد، خواسته‌کانی شیخ مه‌حمود دوو جۆر بوون: هه‌ندیکیان تابه‌تی بوو، په‌یوه‌ندی به‌ گه‌رانه‌وه‌ی ماڵ و ملکه‌کانی خۆیه‌وه‌ و به‌ چۆنکردنی پینجوتنه‌وه‌ هه‌بوو، بۆ ئەوه‌ی لێی دا‌بنیشی. هه‌ندیکیشیان گشتی بوون، په‌یوه‌ندیان به‌ مافی نه‌ته‌وه‌یی کوردیه‌وه‌ هه‌بوو. شیخ مه‌حمود داوای ئە کرد حکومه‌تییکی کوردی سه‌ره‌به‌خۆ له‌ژێر ئینتیدایی بریتانی دا درووست بکری. کۆرنوالیس به‌ راشکاوی به‌ شیخ مه‌حمودی راگه‌یاندا که‌ مه‌سه‌له‌ی حکومه‌تی کوردی بابه‌تی باس نییه‌. بۆ ئەوه‌ی واز له‌ خۆی به‌ین و ملک و ماله‌کانی بۆ بگه‌ڕێنه‌وه‌، ئەبێ ده‌ست نه‌خاته‌ کاروباری سیاسیه‌وه‌.

شیخ مه‌حمود چه‌ند نام‌یه‌کی بۆ موفه‌تیشی ئیداری سلیمانی، مه‌ندوبی سامی بریتانی له‌ ئێراق، کۆمه‌له‌ی گه‌لان نووسی. داوای لێ کردن که‌ حکومه‌تی ئێراق له‌ زاخۆوه‌ هه‌تا خانه‌قین چۆل بکات و ده‌وله‌تییکی کوردی سه‌ره‌به‌خۆ له‌ژێر ئینتیدایی بریتانیا یا هه‌ر یه‌کێ له‌ ده‌وله‌ته‌ گه‌وره‌کان درووست بکری. کاربه‌ده‌ستانی بریتانیا زۆر به‌توندی چونه‌وه‌ به‌ گۆر ئەم داوایانه‌ و به‌ گۆر شیخ مه‌حمودا. له‌ زنجیره‌یه‌ک شه‌ر و پیکدا‌ندا که‌ دا‌بنیان له‌ گوندی ئاوباریک بوو، به‌ شکان و خۆ به‌ده‌سته‌وه‌ دانی شیخ مه‌حمود کۆتایی هات. به‌هۆی نابه‌رانه‌ری هێژ سالی 1931 جارێکی تر ده‌ستگیرکراوه‌وه‌ و به‌ده‌سته‌سه‌ری گواسترایه‌وه‌ بۆ به‌غدا، تاکوو له‌ سالی 1941دا له‌ کاتی شه‌ره‌که‌ی ره‌شید عالی گه‌یلانی له‌ دژی به‌ریتانیا خۆی له‌ ژبانی ده‌سته‌سه‌ری له‌ به‌غدا رزگارکرد و چوو له‌ گوندی داریکه‌لی له‌ سنووری شه‌ره‌دێی با‌زبان نیشته‌جێ بووه‌.

راگه‌یانندن له‌ سه‌رده‌می حکومرانی شیخ مه‌حمودا. له‌و ماوه‌ که‌مه‌ی حکومراندای شیخ مه‌حمود گه‌رنگی به‌ راگه‌یانندن داوه‌، توانیوه‌تی له‌ سه‌ر باری سه‌ختی باردو‌دۆخه‌که‌ سێ رۆژنامه‌ له‌ سێ کاتی جیاوا‌ز ده‌ریکات.

1/ رۆژی کوردستان، که‌ ژماره‌ 1 ی له‌ 15 تشرینی دووه‌می 1922 ده‌رچوو، دوا ژماره‌ی که‌ ژماره‌ 15 یه‌ له‌ 3 مارتی 1923 ده‌رچوو، که‌ زمانحالی حکومه‌ته‌که‌ی شیخ مه‌حمود بووه‌، به‌هۆی په‌لامار و هێرشێ زه‌مینی و ئاسمانی بۆ سه‌ر شاری سلیمانی وه‌ستاوه‌، خاوه‌ن ئیمتیازی ئەم هه‌فته‌نامه‌یه‌ عه‌لی که‌مال بووه‌، شیخ نووری شیخ صالح سه‌روتاری یه‌که‌م ژماره‌ی نووسیه‌وه‌. که‌ ئامانجی رۆژنامه‌که‌ دا‌کوکی بووه‌ له‌ مافی ئازادی کورد و سه‌ره‌به‌خۆی کوردستان، که‌ ئەم رۆژنامه‌یه‌ جگه‌ له‌ تۆمارێکی به‌نرخێ رووداوه‌کانی سه‌رده‌می خۆی، ره‌نگدانه‌وه‌ی بیروبو‌جووینی هه‌لبژاردی کورد و ئاوا‌ته‌کانیانه‌ له‌ بواری

سه‌ربه‌خۆی سیاسی و پێشکەوتنی کۆمه‌لایه‌تی و ئابووری و په‌روه‌رده‌ی.
2/ بانگی حه‌ق، ئەم رۆژنامه‌یه‌ به‌هۆی هێرشی به‌ریتانییه. انه‌وه که شیخ مه‌حمود ناچاربوو له سلێمانی بکشیتنه‌وه له ئەشکه‌وتی جاسه‌نه‌ی سنووری سوورداش ده‌رچوو، چونکه له گه‌ل چوونی بۆ ئەو ناوچه‌یه‌ چاپخانه‌که‌شی بردبوو. ژماره‌ 1 ی له 8 ی مارتی 1923 دا و ژماره‌ 3 ی که دوا ژماره‌یه‌تی له 12 ی نیسان 1923 دا ده‌رچوو، که دواتر هێزه‌کانی ئینگلیز په‌لاماری ناوچه‌که‌ ده‌دن و ئەشکه‌وته‌که‌ کۆنترۆڵ ده‌که‌ن و چاپخانه‌که‌یان گێڕایه‌وه بۆ شاری سلێمانی.
3/ ئومیدی ئیستیکلال، ئەم رۆژنامه‌یه‌ پاش گه‌رانه‌وه‌ی هێزه‌که‌ی شیخ مه‌حمود ده‌رچوو که ژماره‌ 1 ی له 20 ئەیلولی 1923 و ژماره‌ 25 ی که دوا ژماره‌یه‌تی له 15 مایسی 1924 ده‌رچوو. که سه‌رنوو سه‌ره‌که‌ی ره‌فیق حیلمی بووه، هه‌فته‌ی جارێک ده‌رچوو، ئەم رۆژنامه‌یه‌ له رۆژگارێکدا ده‌رچوو که مملانی سیاسی- چه‌کداری له‌نیوان جوولانه‌وه‌ی سه‌ربه‌خۆ خوازی کورد و ده‌سه‌لاتداری ئینگلیز له ئێراقدا چۆته‌ قوناعی شه‌ر و پێکدادانه‌وه، هه‌ر بۆیه‌ بیروبووچوونی ده‌سته سه‌ربه‌خۆخوازانی کوردی ده‌ربریوه.

هۆکاره‌کانی کۆتایی هاتنی شوێرش شیخ مه‌حمود.

1/ شیخ مه‌حمود چوو ناو جه‌نگی به‌ره‌یه‌وه، له کاتیکیدا هه‌یچ پشتمانییه‌ی ده‌ره‌کی نه‌بوو.
2/ دانیشتووانی ناوچه‌کانی ره‌واندۆز و شه‌قلاوه و کۆیه‌ پشتمانی خۆیان بۆ شوێرش شیخ مه‌حمود ده‌برێ و ناماده‌بوون بۆ په‌یوه‌ندی کرد به‌ شیخه‌وه، به‌لام شیخ مه‌حمود نه‌یتوانی چه‌ند یه‌که‌یه‌ک له هێزه‌کانی بنێرت بۆ ئەو ناوچه‌یه‌.
3/ شیخ مه‌حمود که‌سه‌یه‌تییه‌کی ئازا و پالنه‌وانی هه‌بووه، به‌لام یاریده‌ده‌ری به‌توانا و دلسۆزی نه‌بوون.
4/ هه‌یچ بزوتنه‌وه‌یه‌کی نیشتمانی رێکخراو بوونی نه‌بوو له کوردستان تاوه‌کو هه‌موو لایه‌نه‌کانی کوردستان کۆبکاته‌وه، دژی ئینگلیز.

5/ بال‌ا ده‌ستی ته‌واوی ئینگلیز له رووی هێز و چه‌که‌وه که نوێترین جووری چه‌کی سه‌ربازیان پێ بووه.
6/ پشتمانییه‌ی داواکاریه‌کانی شیخ مه‌حمود له‌لایه‌ن ئینگلیزه‌کانه‌وه به‌هۆی ئەوه‌ی به‌رژه‌وه‌ندی به‌ریتانیا له درووستکردنی ده‌وله‌تیکی کوردی دا نه‌بوو، بۆ ئەمه‌ش بیانوی ئەوه‌یان ده‌هینایه‌وه که ویلایه‌ته‌کانی به‌سه‌ره و به‌غداش دوا ویلایه‌تی موس‌له‌مان داواکاریان ده‌بێت، و ره‌چاوکردنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی ده‌وله‌تی تورکیای نوێ له‌لایه‌ن به‌ریتانیاکانه‌وه و ترسی ئەوه‌ی کاریگه‌ری ده‌وله‌تی کوردستان له باشوور بگاته‌ ولاتانی تری وه‌ک تورکیا و سووریا و ئێران.
7/ په‌رته‌وازه‌بوونی نه‌ته‌وه‌ی کورد به‌ تایبه‌ت یه‌ک نه‌ بوونی هۆزه‌ کوردیه‌کان هۆکارێکی تری کۆتایی هاتنی شوێرشه‌که‌ی شیخ مه‌حمود بوو.

کۆچی دواپی شیخ مه‌حمود.

له رۆژی 1956/10/9 دا له یه‌کێک له نه‌خۆشخانه‌کانی به‌غدا به‌ناوی “حه‌یده‌ریه” کۆچی دواپی کرد و ته‌رمه‌که‌ی به‌ریزێکی زۆروه‌ له‌ناو ئاپۆره‌ی خه‌لکی دلسۆزی کوردستان گه‌یه‌نرایه‌وه شاری سلێمانی، له‌ ته‌نیشته‌ گۆری کاک ئەحمه‌دی شیخ له مزگه‌وتی گه‌وره‌ی سلێمانی به‌خاک سپێردرا.

سه‌رچاوه‌کان:

1/ عه‌لئه‌دین سه‌جادی، شوێرشه‌کانی کورد و کورد و کۆماری ئێراق، چاپی تاران، چاپخانه‌ی ئەتله‌س چاپی دووهم سالی 2005.

2/ جه‌لال تاله‌بانی، کوردستان و بزوتنه‌وه‌ی نه‌ته‌وه‌ی کورد، بلاوکار، په‌رتوو‌کخانه‌ی جه‌مالی عه‌لی باپیر، سلێمانی.

3/ نه‌وشیروان مسته‌فا ئەمین، به‌ده‌م رینگه‌وه‌ گولچن، په‌رتووکی دووهم، به‌رگی یه‌که‌م، الدار العربیه‌ للوم_ ناشرون بیروت، لوبنان، چاپی یه‌که‌م، سالی 2013.

4/ نه‌وشیروان مسته‌فا ئەمین، به‌ده‌م رینگه‌وه‌ گولچن، په‌رتووکی دووهم، به‌رگی دووهم. الدار العربیه‌ للوم_ ناشرون بیروت، لوبنان، چاپی یه‌که‌م، سالی 2013.

5/ ئومید حه‌مه‌ ئەمین، شیخ مه‌حمودی حه‌فید، پرۆژه‌ی تیشک، چاپخانه‌ی چوارچرا، چاپی یه‌که‌م، سالی 2008.

[1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلێنی ناوه‌رۆک: دۆزی کورد

پۆلێنی ناوه‌رۆک: ژياننامه

پۆلێنی ناوه‌رۆک: راپۆرت

پۆلێنی ناوه‌رۆک: رامباری، جیۆپۆلیتیک و په‌یوه‌ندی نیوده‌وله‌تی

جووری دۆکومینت: زمانی یه‌که‌م

جووری وه‌شان: دیجیتال

زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست

فۆلدەرەكان: رىكەوتننامەى لۆزان

ولات: باشوورى كوردستان

:QR Code

سەرچاوەكان

[1] مائپەر | كوردىي ناوهراسى | [مائپەرى چاوى كورد - 2023-04-11](#)

كانى تۆماركردن: 2023-04-11

ناوى تۆماركار: رۆژگار كەركووى

پۆل: كورته باس
بابهت: 20
لۆزان

[200908131311121952=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

پهیمانی لۆزان ئەو پهیمانهیه که کوردستانی گهوهی تیدا دا بهشکراو بوو به ژێر دهستهی دهولهته گهورهکان و زلههزهکانی جیهان، پاش ئهوهی (کهمال ئەتا تورک) سهروک و دامهزێنهری دهولهتی تورکیا، به ههولێ دیپلۆماسی و پالیستی یه کیتی سۆفیتی جاران توانی (پهیمانی سیقهه) ههلهوه شیننیهوه، له رێکهوتی 24-07-1923 کۆنفرانسیکی نوی له لایهن دهولهتانی ئینگلیزو فههرنسا و ئیتالیا و رووسیا، له شاری لۆزانی و لاتی سویسرا به ستر، مه بهست له بهستنی ئەو کۆنفرانسهش، که به (پهیمانی لۆزان) ناوی دهکرد، دارشنهوهی سههرلهنوی قهواره ی سیاسی و جوگرافی رۆژههلاتی ناوهراست بوو. لهو رۆژهدا بوو بپاریکی نامرۆفانهو، دوور له ههموو یاساو پرانسیپکی مرۆفی و نیودهولهتی له دژی نهتهوهی کورد درا، به پێ ویست و ئاگاداری نهتهوهی کورد خاکی کوردستان و تیکرا دانیشتوانه که ی له نیوان ههر جوار دهولهتی ئێران و ئیراق و تورکیا و سووریا دابهشکرا. پارچهی پینجهمی کوردستانیش که به کوردستانی سوور ناو دهبرا، کهوته ژێر دهستی یه کیتی سۆفیتیهوه، دهولهته کۆلونیالیستهکان، پاش دارشنتی قهواره ی سیاسی نوی له رۆژههلاتی ناوهراست، بۆ پاراستنی بهرژهوهندی درێژخایهنی خۆیان له ناوچه کهدا، دهستیان کرد به یارمهتی دانی سهربازی و فرۆشتنی چه کو پشتیوانی کردنی سیاسی و دیپلۆماسی لهو رێزمانه ی کوردستانیان به سهردا دابهشکرا بوو.

له دوا ی پهیمانی لۆزانهوه راپهڕینی کوردان له نیوان سالانی 1918 تا 1938 له باشوورو باکوور و کوردستانی رۆژههلات، بۆ وهدهست هێنانهوهی مافی زهوتکراوی خۆیان له لایهن دهولهته داگیرکهره کانهوه به درندانهترین شپوه بهرپههچ درانهوه. دهولهتهکانی گهوهری کۆلونیالیستهکانیش به مه بهستی هاوکاری کردن له ئەو دهولهتانه راسته خۆو ناراسته و خۆ پشتگیری سهربازی و لۆجستیکیان پیشکەش دهکردن. پشتیوانی سۆفیهت به سهروکایهتی ستالین له تورکیا، دژاتی کردنی شۆرشه که ی شیخ سه عیدی پیران و رۆخانی مهمله که تی کوردستان به سهروکایهتی مهلیکی کوردستان (شیخ مهحمودی نهر) به هاوبهشیکردنی سوپای عهزهب و ئینگلیز، ههروهها رووخانی کۆماری کوردستان به سهروکایهتی پێشهوا قازی محمهد، له لایهن سوپای ئێران و پشتیوانی کردنی ئەمریکا و ئینگلیز له رێژی حه مه رهزا شا، چهند نموونهیه کی ئەو گه له کۆمه نیودهولهتی و ناوچه یهین که ده رههق به گه لی کورد، له دوا ی بهستنی پهیمانی لۆزان ئەنجام دران.

دهولهته داگیرکهرهکانی کوردستان پاش سههرکهوتنی جیبه جیکردنی بهندهکانی پهیمانی لۆزان له دژی کورد سیاسهتییکی هاوبهشیان له دژی کورد گرت بهر و دهستیمانکرد به جینۆسایدی ئابووری و فه رههنگی و ره گهزی و تالانکردنی کانزا و بهرو بوومی کوردستان و دهکردنی کورد له سههر زیدی باو باپیرانیان، به نیازی ئهوهی که نهتهوهی کورد له نیو زمان و نهتهوهی خۆیاندا بتویننهوهو ناوی کوردستانیش له سههر نهخشه ی جوگرافی جیهان بسپرنهوه.

پهپهوهکردنی ئەو پلانهی که له پهیمانی لۆزاندا هاتبوو له ئاکمدا به درێژی کات کاریگهری سامناکی بۆ سههر کورد بهدواوه بوو، دهولهته داگیر کهرهکان له پاش لۆزان دهستیان کرد به توندکردن و بهستنی سنوورهکانیان و بهدهیان و سهدان ههزار خزم و بنه ماله له یه کدی دابرا. له سایه ی پهیمانی لۆزاندا، له سووریا و تورکیا حاشا له بوونی کورد وهک نهتهوهیه ک کراو له ئێراقیش سایهتی به عه ره بکردن و بنه بکردن و ئەنفال و جینۆساید کردنی گه لی کورد هه میشه له ئارادا بوو، له ئێرانیش ههر

له دهسه لاتی رهزا شاوهو دامه زرانندی دهوله تی فارسه وه هه موو ناوچه کانی رۆژه لاتی کوردستان ناوی کوردستانیان له سه ریان لایراو ته نیا چهند شارو شارۆچکه یه کیان ناونا کوردستان. هه رله سایه ی په یمانی لۆزانه وه بوو داگیرکهرانی کوردستان له رووی ئابووری و گه شه ی پیشه سازیه وه به رده وام پێشیان له رهوتی گه شه سهندنی ئاسایی و سرووشتی گرتوو و، داهاقی نهوت و کانزا و سامانی کوردستان له ماوه ی ئه وه هه شتا نهوت ساله دا که له هه زاران ملیۆن دۆلار تێپه رده کات له پیناوی پێشخستی ئابووری و پیشه سازی خۆیاندا دهسته به ر کرد. به دهیان و سه دان کوردیش به هۆی بیکاری و نه بوونی بژوپی وه ک هێزی کار، رویان کرده ناوچه کانی ئه وان و به نرخیکێ که م کاریان پیکراوه.

له سایه ی په یمانی لۆزاندا بوو کوژرانی زیاتر له ملیۆنیک کورد له راپه رتیه کانی شیخ سه عید و ئیحسان نووری پاشا و سه ید رهزای دێرسیم و راگواستی ملیۆن و نیوئیک کورد له باکوور بۆ ناوچه تورک نشینه کان و له ناوچونی کۆماری ئۆتۆنۆمی کوردستانی سوور له لایه ن سۆفیه وه و بلاوه پیکردنی دانیشتوانه که ی به ناو کۆماره کانی دیکه ی سۆفیتدا دا و هێرشه سه ربازی بۆ سه ر باشووری کوردستان و رووخانی حکومه ته که ی مه لیک مه حمود و وێرانکردنی پینج هه زار گوند له باشووری کیماباران کردنی شارو شارۆچکه کانی کوردستان و ئه نفال کردنی گه لی کورد له لایه ن رژی می سه دامه وه و پوخانی کۆماری مه هاباد و له سیداره دانی پیشه وا قازی و سه دان رۆله ی گه لی کورد له کوردستانی باشوورو ده رکردنی فتوای جیهاد له دژی کورد و هه موو ئه و گوشت و برو مانویرانییه ی که له به شه کانی دیکه ی کوردستان به سه ر کورد هاتن هه مووی له سایه ی په یمانی نه گریسی لۆزانه وه بوو، هه ر بۆیه په یمانی لۆزان به سه ره تاو سه رچاوه ی هه موو بیبه ختی و نه هه مته تی و مانویرانی و دواکه وتنیکی کورد له کاروانی سه رفرازیو پێشکه تن داده نریت. [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پۆلێنی ناوه رۆک: دۆزی کورد

پۆلێنی ناوه رۆک: میژوو

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: ریکه وتننامه ی لۆزان

QR Code:

سه رچاوه کان

[1] مائه پهر | کوردی ناوه راست | [مائه پهری رادیوی نهوا](#)

کاتی تۆمارکردن: 2009-08-13

ناوی تۆمارکار: هاویری باخه وان

پۆل: کورتەباس

بابەت: 21

لۆزان بە ئیننامە یی دەولەتکردنی کورد

[20220726013803424788=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

لۆزان

بە ئیننامە یی دەولەتکردنی کورد.

له ئیستایا له م به شه نازادکراوه ی کوردستان، باسکردنی میژووی کوردستان و مافی چاره ی خۆنوسین، باسیک نین که له لایه ن زۆرینه ی خه لک و به تابه ت گه نجانه وه به روویه کی خۆش و شیرینه وه پێشوازی لی بکه ن، ئاشکراشه هۆکاره کان زۆرن و دیارن. به لام میژووش باسیکی گرنکه و سه ره رای دلشکاوی خه لک، ئه و راستیه و نناکری، که کورد قوربانی گه وره ترین زولمی میژوویه.

پاش ته واوبونی جه نگی جیهانی به که م (1914-1918) به ره ی براوه ی جه نگی که له به ریتانیا و فه رهنسا و ئیتالیا و یابان و سربیا یۆنان و رۆمانیا و چه ند ده وله تیکی تر پیکهاتبوو، ده ستیان کرد به دابه شکردنی خپرو بیژی جه نگی به گوێره ی به رژه وه ندییه کانی خۆیان و مه رجیان به سه ر ولاتانی دۆراوی جه نکدا سه پاند. که بریتی بوون له ولاتانی روسای قه یسه رپی و ئیمپراتۆریای عوسمانی و چه ند ده وله تیکی تر.

له به رواری 24-07-1923 له شاری لۆزانی سویره، ئەم به ئیننامه گرنگو فراوانه یان ئیمزا کرد. که پیکهاتوه له 143 به ند، جه وه ره ی په یماننامه که ئاگر به سته ئاشته له نیوان هاوپه یمانان له لایه ک و حکومه تی نیشتمانی بالای تورکیا، لایه کی تر. له و سه رده مه دا جه نگی سه ره به خۆی تورکیا دژی هاوپه یمانان له ناو تورکیادا هه لگیه ساوو. خالیکی تری جه وه ره ی له ناو به ئیننامه ی لۆزاند هه لوه شانده وه ی ریکه وتننامه ی سیقه ری 1920 بوو، که له کاتی خۆیا به فشاری ده وله تانی هاوپه یمان ده وله تی عوسمانی که دۆراوی جه نگی بوو ئیمزای کردبوو. که به یی ئه و ریکه وتنه ده وله تیک بو کورده کان له تورکیادا دروسته کراو ولایه تی موسلش که ده کاته کوردستانی باشوری ئیستا، ده توانی خۆی به و ده وله ته کوردیه وه بلکیی.

له سیقه ردا به ندیکی تیادا هه یه، که سه ره به خۆی به هه موو گه لانه ده به خشی که تورکی زمان نین. لێره دا باشتر وایه به گوێره ی ریزبه ندی میژووی زنجیره ی رووداوه کان بگێرینه وه. له 30-10-1918 له مۆدرس ده وله تی عوسمانی به ره سمی ده سته هه لپری و خۆیا به ده سته وه. شه ریفی کوری حسین که به شه ریفی مه ککه ناسراوه. له ناوچه ی حیجازی عه ره بی له سالی 1916 وه شۆرشێ گه وره ی عه ره بی هه لگیه رساندبوو که داوای سه ره به خۆی ناوچه عه ره بیه کانی ژیر ده سته ی عوسمانی ده کرد، ئینگلیز که سه رکر دایه تی هێزی هاوپه یمانانی ده کرد، له کاتی جه نکدا به لینی دابوو هه موو ئه و گه لانه ی که ژیر ده سته ی عوسمانین نازادبیا بکات. ئینگلیزه کان ئه فسهر (نوئیل) یان بو کوردستان نارد، هه تاوه کو گفوتگو له گه ل سه رکر ده ی خیل و ده سترۆیشته وه کورده کان بکات بو جیا بوونه وه له ده وله تی عوسمانی دۆراوی جه نگی. له پاریس ئینگلیزه کان له 18-11-1918 کۆنگره ی سولحیان به ست که کاره کانی هه تاوه کو 1920 دریه ی کیشا. له و کۆنگره زۆریه ی ده وله تان به شدا بوون، ئەم کۆنگره یه بو ئه وه بوو که پاشماوه ی ده وله تی عوسمانی له نیوان ولاتان هاوپه یمان دابه شبکه ن.

کۆنگره ی سولح و ژهنه رال شه ریف پاشا

كورد به شیوهیه کی نارهسمی به شداری کۆنگره کهی کرد. شهریف پاشا به نوینه رایه تی کۆمه لهی ته عالی و ته رهقی و حزبی سهر به خۆی کوردو چه ند بزاف تیکی تری کورد به شداری کرد، پاشان ئەندامانی نوینهی کورد زیاتر بوون و هه ره به که له فه خری عادل به گ و عادل به گ ماردینی و سالی به گ حوسنه به شدارییان کرد. له به شی باشوری کوردستانیشه وه خاوه نی شکۆ مه لیک مه حمودی هه فیدی نه مر. نوینهی خۆی بۆ کۆنگره ی سولج نارد، به لام ئینگلیزه کان رینگه یان پینه دا به شداری بکات. بۆ یه که م جاریبو که ئینگلیزه کان له کۆریکی گه وره ی نپوده وه له تی به ره سمی باسی کیشه ی کورد بکه ن، نوینهی ئینگلیز له کۆنگره که دا وتبو (ده بیت هه ره یه که له دورگی عه ره یی و فه له ستین و نه رمینیا سوریا و کوردستان به ته وای له ده وه له تی عوسمانی جیا بینه وه). به ریتانیا داوای دابه شکردنی کوردستانی به م شیوه یه کرد، به شی باشور بدریت به ئینتیدای به ریتانی، باشوری خورئاوا بدری به فه ره نسا، کوردستانی رۆژه لاتیش له ته ک ئیراندا بمینیتیه وه. شهریف پاشا له کۆنگره که داوای کوردی پیشکه شکرد. که خۆی له سه ره به خۆی ته واهه تیدا ده بینیه وه داوای ده کرد هاوشانی نه رمینیا کوردستانیش سه ره به خۆ بیت. شهریف پاشا داوایکرد سنوری ده وه له ته که له ده ریای قه زوینه وه ده ست پ بکات به درێژی ده ریای ناوه راستدا بیته خواره وه، ئەمه ش بۆ ئەوه ی کورد بتوانی سه روته و سامانی خۆی هه نارده ی ده ره وه بکات. له هه مان کاتدا هه موو ئەوانه ی که له و ناوچانه دا کوردی زمانن بلکینرین به ده وه له تی کوردیه وه. کۆنگره ی لۆزان ماوه ی هه شت مانگ درێزه ی به کاره کانیدا. هه تاوه کو له 1922 له کۆتایدا هاوپه یمانه کان ته سلیمی فشاره کانی تورکیای تازه بوون و ده ستبهرداری به ئینه کانیا بۆ سه ره به خۆی کورد بوون، هۆی سه ره کی بۆ باشگه زیونه وه یان، ترسی هاوپه یمانان بوو له تورکیا که بچیته پال یه کیتی تازه ی سۆفیت.

شۆرشى ئۆکتۆبەر و کورد. له راستیدا له پال فشاره کانی تورکیا. روودای شۆرشى ئۆکتۆبەر و دامه زراندى ده وه له تی سۆفیت هۆیه کی گرنگ و سه ره کی بوون بۆ گۆرانکاری سیاسه تی هاوپه یمانان له سه ره مه سه له ی سه ره به خۆی کوردستان. گه وره ترین وانه ی هه له ئینجنازو له و میژوودا خالیکى گرنگ و پرمانا سه ره که یه، ئەویش گه لانی ناوچه که به عه ره ب و تورک و نه ره مه نه یه وه له نیوان هه سته دینی و مه زه ه یی و نه ته وایه تی، به رژه وه ندی نه ته وایه تیان هه لپژارد و گوپیان به ئایى داگیرکریان نه دا، شه ریفی مه که له حیجاز که هه لگری کلپى که عبه بوو، یه که سه ره له گه ل ئینگلیزی کافر ریکه وتی کرد و ده ستبهرداری ده وه له تی موسلمانى عوسمانى بوو، شه ریفی مه که له نیوان هه سته موسلمانبون و عه ره ب بوندا، پ دوو دلی، عه ره بونی به سه ندکرد. تورکه کانیش به هه مان شیوه به رژه وه ندی تورکیا له لایان له هه سته ئایى زۆر گرنگتر بوو. له کۆتایدا:

به راستی کوردایه تی، وه کو تیزکی فکری و سیاسی وه همیکی گه وره بوو؟ یان پرۆژه یه کی دیرینه و رووحیکی زیندووی پیوسته؟ کین نوسه ری ئەم کتیی وه همه؟ پاشان وه همی سیاسی هاوتایه به ره وای خه ونی گه لیکى پ ده وه له تی؟ [1]

تایبه تمه ندیه کانى بابەت

- پۆلینی ناوه رۆک: دۆزی کورد
- پۆلینی ناوه رۆک: میژوو
- جۆری دۆکومینت: زمانى یه که م
- جۆری وه شان: دیجیتال
- زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست
- فۆلده ره کان: ریکه وتنامه ی لۆزان
- ولات: باشووری کوردستان
- ولات: تورکیا
- ولات: شانشیی یه گرتوو (به ریتانیا)

QR Code:

سه رچاوه کان

[1] تۆری کۆمه لایه تی | کوردی ناوه راست | [فه سیووکی به ریز \(هاوری تۆفیق\)](#)

کاتی تۆمارکردن: 2022-07-26

ناوی تۆمارکار: سروشت به کر

پۆل: کورتهباس

بابهت: 22

لۆزان کیشی کورد نه بووه و نییه!

[2018070611233495602=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=2018070611233495602)

هاورێ باخهوان

زۆرم بیستوووه و زۆریشم خۆیندوووه تهوه له سههر سیقهه و لۆزان.. زۆریکیش رایان وایه که زۆرینهی ئه و نه هه مامه تییانهی به سههر کوردا هاتوون هۆیه کهی لۆزانه! ته نانهت خۆشم ماوهیه که رایه کی له و جۆره م هه بوو! ئه وهی له و گهتوگو و نووسینانه دا نه مده بینین، خۆمان و بیرکردنه وهی خۆمان بوو! ئیستا خۆشبه ختانه ئه و رایانه که مپیک گۆرانکاریان به سهردا هاتوووه، خه لکانیک هه ن پپیش هه موو شتیک په نجه بۆ نه زانیی خۆمان راده کیشن.. ئه مه پپیشتر تابوو بوو و که م کس هه بوون جگه له ستایش و رهشکردنه وهی ئینشایه کی عاتیفیانه ده ربارهی ئه وهی که ئیمه نه ته وهیه کی ئازا و چه سووه و چاونه ترس و زیره ک و چی و چی ترین! به هیج جۆریک له وه ته ری هه ستیاری نه ده داین!.. هه ریویه ئه و نووسین و بیرو رایانه نه ک هه ر جیتی خۆیانی نه گرت! به لکو بووشنه زیانیکی گه وره بۆ ئیمه و هۆکاریکی گه وره ش بوو که نه مانتوانی له دوای لۆزانه وه، ببینه هۆی ئه وهی چه ندین لۆزانی تر دروسته بنه وه!

چه ند جارێک چوو مه ته لۆزان، پپیش چه ند رۆژیکیش به رپیکه وت به لۆزاندای تپیه ریم، هه رچه ند ده چه ئه و شاره یه که سه ر بیری خۆمان و کیشه که مانم ده که و ئه وه! هه موو جاریکیش ده ئیم لۆزان به م جوانییه ی! به م ده ریا چه ئه فسوونا و بییه ی و ئه و چیا جوانانه یه وه ناییت ببیته هۆی هه موو نه هه مامه تیه کانی کوردا! ده بیت هۆیه کی تر هه بیت..

ئه وهی لۆزانی دروستکرد! خودی کورد خۆی بوو، بیرکردنه وهی نه زانانه ی کورد خۆی بوو! نه زانیی ئاغا و میر و شیخ و مه لاکنمان بوون! ئیمه نه ک ئه و کاته، ئیستاش نازانین به ته و او هتی چیمان ده ویت! ئیستاش له گێژاوی بوون به نه ته وه داین و له و بازنه نه فره تلێکراوه ی ئایا سه ر به هۆژیکین یان سه ربه نه ته وه یه کین نه هاتووینه ته ده ره وه.. لۆزان چی بکات! شیخی نه مر تا به بانی له ئه شکه وتی جاسه نه حه ی ئه ئلای بوو!

لۆزان بلیت چی! سه رهۆک کۆماری کوردستان به هیج و خۆرابی خۆپی راده ستی هیزه کانی داگیرکهری ئێران کرده وه! ئه دی لۆزان چی بکات! که ئیمه ئیستا یادای ئیمامی خۆین و تاوان له هۆلی پپیشه وای شاری هه ولێر ده که پنه وه و داگیرکهری ئێرانیش به گولله تۆپه کانی چاکه ی ئه و یادکردنه وه یه مان ده داته وه!

لۆزان نه بوو که وه ک هار به ربووینه یه کتری و بۆ ماوه ی ده یان سال یه که ترمان کوشت! لۆزانیش نییه که وایکردوو ئه نفالی یه کتری بکه ین و سوپای ئه م و ئه و به ئینینه سه ر یه کتری.. برۆا بکه ن لۆزان گوناھی نییه که وایکردبیت ناوی و لاته که مانی کردبیته هه رپم و له هه ر کات و ساتیکدا به شیکیمان له کیسه دبیت..

ئه وهی که واهبی پپیکردین ته نها خۆمان بووین! خۆمان و به س! ئیمه به و میژوو ی هه زاران ساله مانه وه جگه له کۆمه لیک گروپی دژبه یه کی له ژیر ناوی میرنشین و هۆز و حیزب و ئیداره و چی و چی تر.. زۆرتر هیچی تر نه بووین.. هه تا ئه وه بیرکردنه وه مان بیت و هه ولی خۆناسین و کیشه کانی خۆمان نه ده یین و سه یوانیکی به رژه وه ندپی هاو به شمان نه بیت، نه هه مته تی هه ر به رده وامه.. ئه نفال هه ر روو ده داته وه و دیسانیش وه ده که وینه وه گیانی یه کتری.. لۆزانی تریش به رپوه یه..

2011-08-03

لاهای - هۆلندا

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: دۆزی کورد

جۆری دۆکومینت: زمان یه که م

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: ریکه وتنامه ی لۆزان

QR Code

سه رچاوه کان

کاتی تۆمارکردن: 2018-07-06

ناوی تۆمارکار: هاوری باخهوان

پۆل: كورته باس

بابهت: 23

لۆزانی دووهم.. كورد بوو به قوربانی سیاسیهتی ولاتانی ناتۆ

[20230712185055506179=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

لۆزانی دووهم.. كورد بوو به قوربانی سیاسیهتی ولاتانی ناتۆ

12.07.2023

له كۆتاییدا دهركهوت هه موو ڤیگریه كانی دهولهتی بۆ ئەندامبوونی سوید له هاوپهیمانی ناتۆ په یوه ندیاریبووه به پرسى كورد هوه و له بهرانبهر رازی بوونیدا به ئەندامیتی سوید، ناتۆ به بهشیک له داواکارییه كانی دهولهتی داگیركهرى تورك دژ به كورد پرازی بووه، كۆتا كۆبوونهوهی ناتۆش كه به ئاشكرا پشتیووانی بۆ دهولهتی تورك پنیوه دیاره دژ به كورد، به لۆزانی دووهم ناده بریئت.

دهولهتی داگیركهرى تورك له ئەندامبوونیهوه له ناتۆ تا ئیستا، هه موو هه وئێکی داوه بۆ به كارهیانی ناتۆ دژ به كورد، به كهك وهرگرتن له ئەندامیتی ناتۆ زیندانه كانی توركیا له كهسایهتی و چالاكوانان و كهسانی ئازادیخوازی كورد پركراوه، ههركات په یوه ندى نیوان توركیا و ناتۆ ئاساپی و توندوتۆل بوبیئت، ئەوا كورد رووبه پرووی هێرشى خویناوی و پاكتاو كردن بووه تهوه. رۆژی 4ی نیسانی سالی 1949 واشنتۆنی پایتهختی ویلیهته به گگرتووه كانی ئەمريكا واژۆكرا و دامهزراوه هاوپهیمانی باكوری ئەتلهسى- ناتۆ، به پیتی پهیماننامهی ئەتلهسى كه به پهیماننامهی واشنتۆن ناسراوه و رۆژی 4ی نیسانی سالی 1949 واشنتۆنی پایتهختی ویلیهته به گگرتووه كانی ئەمريكا واژۆكرا و دامهزراوه.

ئامانج له دامهزrandنی هاوپهیمانییهتی باكوری ئەتلهسى وهك وهلامیک بۆ به هێزیوونی هێزی سهربازی به كیتی سۆقیهت رۆژهلاتی ئەوروپا درووست بوو، چونكه ولاتانی ئەوروپا كه له دهروهی به كیتییه كه بوون، ههستیان به مهترسی هێرشى به كیتی سۆقیهت كردبوو، بۆیه به پیتیوستان زانی له گهڵ ئەمريكا بهك بگرن بۆ رووبه پروبوونهوهی ئەو مهترسییه. باره گای سهركی هاوپهیمانی باكوری ئەتلهسى له شارى برۆكسلى پایتهختی بهلجیکایه، ئەندامه سهرهتاییه كانی بریتی بوون له بهلجیکا، كه نه دا، دانیمارك، فهرنس، ئایسلهندا، ئیتالیا، لۆكسمبۆرگ، هۆلهندا، نهرویج، پورتوگال، بهریتانیا و ئەمريكا.

به ئەندام بوونی سوید ژماره ی ئەندامانی ناتۆ بوون به 31 ولات

پاشان یۆنان، توركیا، ئەلمانیا، ئیسپانیا، كۆماری چیک، ههنگاریا، پۆلهندا، بولگاریا، ئیستۆنیا، لاتفیا، لیتوانیا، رۆمانیا، سلۆفاكیا، سلۆفینیا، ئەلبانیا، كرواتیا، مۆنتینیگرو، مهقدونیاى باكور و بوون، به ئەندامی ناتۆ و ئەمسالیئیش فینلاندا بوو به ئەندام، ئیستا به گشتی 30 ولات ئەندامی ئەو ریکخواهون و سویدیش بۆ ئەندامیتی قبوولكراوه و به وهش ژماره ی ئەو ولاتانهی ئەندامی ناتۆن ده بریئت به 31 ولات.

ئامانجی ئاشكراى هاوپهیمانییهتییه كه كاركرده بۆ پاراستنی ئازادی و ئاساییشی ئەندامانی له رینگه سیاسی و سهربازیه كانهوه، له رینگه سیاسیوه خو ی له پشتیووانی بنه ماکانی دیموکراتیهت و هاندانی گفتوگو و هاوکاری له پرسى بهرگری و درووستکردنی متمانه و رێگری له ئالۆزی درێخایه ن ده بیئته وه.

ههروهها مه بهست له رینگه سهربازیه كان، توانا كانی هاوپهیمانییهتییه كه به له بواری سهربازی بۆ ئەوهی بتوانیئت قهیرانه كان تیپه پرنیئت ئەوهش به پیتی ماده ی پینج له پهیماننامهی واشنتۆن، یان به راسپاردنی له لایه ن نه ته وه به گگرتووه كانه وه به ته نیا

یان به هاوکاری ولاتان و ریکخواههکانی دیکه نه گهر ههوله دیلۆماسییه کان شکستیان هینا. مهرجی وهگرتن له هاوپهیمانییه تیه که ههوهیه ههر ولاتیکی یه کیتی ئه وروپا پشتیوانی بنه ماکانی هاوپهیمانییه تیه که بکات و به شداریت له به هیزکردنی ئاساییشی ناوچهی باکووری ئه تلەسی، له ئیستادا 30 ولات ئه ندامی ناتۆن. دهولهتی تورک که 71 ساله ئه ندامی ناتۆیه، سیاسهت له سههه ئه ندامانی ناتۆده کات و پیوانه ی بنه ماکانی ناتۆ کاری کردوه، له ههندیگ قوناغدا و به تایبهت له سهردهمی دهسه لاتی ئه ردوغاندا، سیاسهتی تورک به شپوهیه ک بنه ماکانی ناتۆی پیشیلکرد، ئه مریکا رهتیکردوه فرۆکه ی ئیف 16 بدات به تورکیا، له به ره ئه وهی تورک سیسته می به رگری ئیس 400 ی له روسیا کربوو. له سهروه بندی هاتی داعشدا، ئه ردوغان پیچه وانیه ی سیاسهتی ناتۆ کاری کرد، له سووریا و ئیراق پشتیوانی راسته وخۆی داعش و سه له فییه کانی کرد، له کاتیگدا هاوپهیمانی نیوده وه له تی دژ به داعش به سه ره کایه تی ئه مریکا له جهنگی قوورسدا بوو دژ به داعش.

له سالی 2016 هوه، په یوه ندییه کانی دهولهتی تورک له گه ل روسیا چوهه قوناغیکی نوپوه، ئه وهش ده رجوون بوو له سیاسهتی ناتۆ، له به ره ئه وهی خودی ناتۆ دژ به هه ژموونی روسیا دروست بووه، به لām ئه ردوغان له به ره ی دژ به روسیا وه خۆی کرد به نیوه ندگیر و تاراده یه کیش روسیا و ئه مریکا ویستیان که لک له و سیاسه ته ی ئه ردوغان وه ریگر، به لām داخوازییه کانی روسیا و ئه مریکا پیچه وانیه ی به کتری بوون.

له سالی 2004 هوه، دهولهتی تورک ده یه ویت له ده ریای سپی سنووری خۆی فراوان بکات و له سالی 2013 هوه به ئاشکرا و به پشتیوانی روسیا هه ولده دات خواسته کانی بۆ داگیرکردنی به شپیک له سنووری یۆنان له ده ریای سپی به دیینیت. دهولهتی داگیرکهری تورک تا روو خاندنی یه کیتی سوڤیهت وه ک قه لغانی به رگری ناتۆ ناوده برا، له سالی 1991 هوه ناتۆ پیویستی به و قه لغانه نه ما، له ئیستادا ئه مریکا، یۆنانی کردوه به قه لغانی پارستی ناتۆ و دژ به فراوانخوازییه کانی دهولهتی تورک وه ستاوه ته وه، هه ره ها داگیرکردنی سنووری ولاتیکی ئه ندامی ناتۆ له لایه ن ولاتیکی تری ئه ندامی ناتۆ وه پیچه وانیه ی بنه ماکانی ناتۆیه.

هه ره چهنده، ناتۆ له هیزه داگیرکارییه کانی دهولهتی تورک دا هاوکاری بووه، به لām له شه ری چه ته کانی داعشدا و به تایبهت شکسته تیانی داعش له سه ره دهستی کورد، ناتۆ سیاسهتی خۆی به رانه بر به کورد گۆری، جگه له هاوکارییه سه ربازییه کانیان، کورد به شپیک گرنگه له هاوپهیمانی نیوده وه له تی دژ به داعش.

دهولهتی تورک نیکه رانه له و سیاسه ته ی ناتۆ و داوای به رده وای له ناتۆ ئه وه یه وه ک سالی 80 کان و 90 کان، له شه ری دژ به کوردا پشتیوان و هاوکاری بیت، هه ر بۆیه سانیکه دژ به ئه ندامیتی سوید له ناتۆ وه ستاوه ته وه مه به ستیتی ناتۆ رازی بکات له شه ری دژ به کورد دا به شداری کارای پی بکات و ته نیا له چوارچیه ی پشتیوانی نه مینیتته وه.

له ماوه ی رابردوودا، دهولهتی تورک جه ختی کردوه ته وه له وه ی یه په گه و قه سه ده له لایه ن ناتۆ وه بخرینه لیس تیرۆره وه و هاوکارییه کانیان بۆ رۆژاوی کوردستان راگر، هه ره ها هاوکاری بکهن له هیزکردن سه ر رۆژاوا، به لām زۆریه ی ولاتانی ئه ندامی ناتۆ ره تیان کردوه ته وه بچنه ژیر باری داوکارییه کانی دهولهتی تورک.

له کۆتاییدا دهولهتی تورک به ئه ندامبوونی سوید له ناتۆ رازی بوو، له دوا راگه یه نراوی کۆبوونه وه ی ئه مرۆی ناتۆیشدا ده رده که ویت، که لاری بوونی دهولهتی تورک له ئه ندامبوونی ناتۆ، بۆ ناچارکردنی ناتۆبووه به داوکارییه کانی دهولهتی تورک له به ره ی کورده وه.

ئه ندامانی ناتۆ له به رانه بر رازیبوونی تورکیا به ئه ندامبوونی سوید له ناتۆ به به شپیک له داوکارییه کانی تورکیا رازیبوون بۆ شه ری دژ به کورد، هه ره ها فرۆشتنی فرۆکه ی ئیف 16 به ده ولهتی تورک و ئالوگۆری هه والگری، جگه له وهش ریگه به تورکیا ده دیت هیزه کانی به ده وام بیت بۆ سه ر رۆژاوی کوردستان و به رده وامیدان به هیزه کانی بۆ سه ر باشووری کوردستان. کۆبوونه وه ی ناتۆ په یوه ستبووه به ئه ندامیتی سوید له ناتۆ و پرسی کورد، چاودیرانی سیاسی ئه و کۆبوونه وه یه به لۆزانی دووه م دژ به کورد ناوده به ن و رهنگه کاریگه رییه کانی له نایینه دا به خراب له سه ره کورد ده ربکه ویت. [1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: دۆزی کورد

جۆری دۆکومینت: زمانی یه که م

جۆری وه شان: دیجیتال

زمان - شپوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: ریکه وتننامه ی لۆزان

ولات: کوردستان

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مانیپهر | کوردی ناوه‌راست | rojnews.news

کاتی تۆمارکردن: 2023-07-12

ناوی تۆمارکار: کاکۆ پیران

پۆل: کورتهباس

بابهت: 24

له سويسرا 100 سال له مه و بهر کوردستاني گه و ره پارچه پارچه کرا

[20230615100707498784=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

له ئیستای دونیای مۆدیرنه و بيشكه و تندا، کاتیک و لاتانی زلهیز کۆده بنه وه و کورده کانی چوار پارچه ی کوردستان ترسیان لیده نشیت. چونکه کورد واته نی ئه وهی ده می به شیر سوتابیت فوو له دۆ ده کات نه ته وهی کورد هه موو ده ممان سووتاوه، بۆیه ده ترسیان جارێکی دیکه له نیوان و لاتانی زلهیزدا دابهش و پارچه پارچه بکرتینه وه. 100 سال له مه و بهر له شاری لۆزانی سويسرا په یمان نامه یه ک مۆرکرا که تیدا کورده کان دابهشی سه ر و لاتانی زلهیزکرا. به وهش جارێکی کورده کان ناواره و سه رگه ردان بوون.

له دواي جهنگی به ناوبانگی چالديرانه وه که له نیوان عوسمانلی و سه فه و بیه کان به رپابوو، ئەم جهنگه بووه هۆی دابهشبوونی کوردستان به سه ر ده وله تانی سه فه و ی و عوسمانیدا. پيش ريکگه وتنامه ی لۆزان، په یمانی سیفه ر به سترابوو. که مال نه تاتورک که بووه هۆی رووخانی ئیمپراتۆریه تی عوسمانی و کۆماری تورکیای دامه زراند. توانی به فیل و ته له که بازی په یمان نامه ی سیفه ر هه لوه شینتیه وه و ئەمجاره یان په یمان نامه یه کی نوێ له نیوان رووسیا و فه رهنسا و ئیتالیا و شانیشینی به ریتانیا به ستن. ئەم په یمان نامه یه 2023 کۆتایی پیده هیتریت.

مه به ست له م په یمان نامه یه چی بوو؟

ئه و و لاتانه ی به شداریان له م ريکگه وتنامه یه کرد ده بانه و یست سه ر له نوێ، کیانی سیاسی و جوگرافی خۆره لاتی ناوه راست بگۆرن و ده سترکاری بکن. یه که مین نه ته وه که له م په یمان نامه بووه قوریانی نه ته وهی کورد بوو چونکه به بی پرسانی نه ته وه یه ی کورد، وه کو ئه وهی ئەم نه ته وه یه جیگی له وه رگی و لاتانی داگیرکەر بن له نیوان چوار ده وله تی ناوچه که دابهشکران، ئەوانیش و لاتانی عێراق، ئێران، سویرا و تورکیا بوون. ئە و سه رده مهش که کوردستانی سوور [1] بوونی هه بوو که هه لکه وهی جوگرافی کوردستانی سوور ده که وه نیوان ئازهریایجان و ئەرمه نستانه وه، زمانیان زمانی کوردی و زاراهوی کرمانجی بوو، پایته ختی کوردستانی سوور شاری لاجین بوو. ته نیا ئەم و لاتنه نه بێت که وه ژیر ده سه لاتی یه کیتی سوڤیتیه وه. و لاتانی زلهیز دواي به سستی په یمان نامه که هه ستن له ريکگی چه ک و پالپشتی لوجستیه وه، بۆ سه رکووتکردنی نه ته وهی کورد، پشتیوانی خۆیان بۆ ئە و چوار و لاتنه ده رده بری که کورده کانیان به سه ردا دابهشکرا بوو. [2]

کورد له په یمانی سیفه ر دا [3]

په یمان نامه ی سیفه ر له 10 ی ئای 1920 له نیوان و لاتانی تورکیا و به ریتانیا و فه رهنسا و ئیتالیا و ژاپۆن، ئەرمه نستان و به لژیکا و یۆنان، پۆله ندا، پورتوگال رۆمانیا، سربیا، کرواتیا، سلۆفینیا و ئەمریکا، واژۆکرا. شه ریف پاشای خه ندان وه کو نوینه ری کورد ريکگی پیدرا به شداری بکات. ئەم په یمان نامه یه زیاتر بۆ ئه وه بوو که چاره سه ری کیشه ی نیوان و لاتانی ژێرده سته ی عوسمانی و هاو په یمانان به ستر. کۆی په یمان نامه که له 422 ماده ته نیا سی له به نده کانی ئە و 422 ماده تابه ت بوون به کورد.

ماده ی 62: لیژنه یه ک له سی ئە ندام پیک دیت که له سی که سایه تی (به ریتانی و فه رهنسا و ئیتالیا) حکومه تی ئە و سی ده وله ته دیاری ده کهن، مه لبه ندی لیژنه که ش شاری ئە ستانبول ده بێت، ئەم لیژنه یه ش پتیسته له ماوه ی شه ش مانگدا کاره کانیان ئە نجام بدن، کاره که شیان ئاماده کردنی یاسایه که به مافی فه رمانرهبوا یی تۆتۆنۆمی بۆ کوردستان که زۆرتریی دانیشتوانی کوردن که که وه تۆته رۆژه لای فورات و باشوری سنوری ئەرمینیا و باکوری سنوری سویرا و عێراق. وه ک له به ندی (27) له ماده ی (دوو، سی) دا دیاری کراوه ئە گه ر ئە ندامانی لیژنه که بریاریندا له سه ر هه رکیشه یه ک له کیشه کان نه دا ئە وا هه ر ئە ندامیک کیشه که ی به ره و رووی حکومه ته که ی ده کاته وه، ئەم پرۆژه یه ش واپتیوست ده کات که مافی ناشوری وکلدانی وکه مه نه ته وه یی و ئاینیه کان له خاکی کوردستاندا ده ژین دیاری بکات، له پیناوی ئەم مه به سته دا لیژنه یه ک له ئینگلیز و ئیتالی و ئێرانی و کوردیک ئە نتریت بۆ ناوچه که، ئەم لیژنه یه بریار له سه ر گۆرانکاری له سه ر سنوری تورکیا ده دات، ئە گه ر پتیوستیشی کرد به پی ی به نده کانی په یمان نامه ئە وا سنوری نیوان تورکیا و ئێران ده کات.

ماده ی 63: ده وله تی عوسمانی په یمان ده دات به پیی بریاره کانی لیژنه ی ناوبراو که له به ندی (63) دا هاتوووه دوو لیژنه ئاماده بکات و له ماوه ی 90 رۆژدا دواي ده رچوونی ئەم بریارانه بریاری پتیوست جی به جی بکات.

ماده ی 64: ئە گه ر گه لی کورد له و ناوچه یه ی که له و ناوچه یه ی به ندی (62) دا هاتوووه له ماوه ی سانیکدا رووی کرده کۆمه له ی نه ته وه کان و زۆرتریی دانیشتوانی ناوچه که ئاره زووی جیابوونه وه یان کرد له تورکیا، ئە گه ر کۆمه له ی نه ته وه کان

زانیا نەم گەلە شایانی نەم سەر بە خۆییەن ئەوا کۆمەلە ی نەتەووەکان ئامۆژگاری تورکیا دەکات بۆ ئەم مەبەستە تورکیاش نەم ئامۆژگاریانە جی بەجی بکات، بەوەی واز دەهێنێ لە هەموو مافەکانی خۆی لە و ناوچانە کە ئەم پەیمانامە دەیگرێتەو، ئەگەر ئەم وازەیانەش لە کاتی خۆیدا جی بەجی کرا ئەوا هێزە هاو پەیمانەکان هیچ تە گەرەبە ک ناخەنە بەردەم ئە و ڕینگایە کە دەبێتە هۆی یە کگرتی ئەو دەوڵەتە کوردییە سەر بە خۆییە لە گەل ئەو کوردانە ی لە ویلایەتی موسلیشدا دەژین.

هۆکاری شکستی پەیمانی سیفەر [4]

کە سێک لەوانە ی کە دژی پەیمانی سیفەر بوو، خودی کەمال ئەتاتۆرک بوو، چونکە لە چەندین شوێندا ئامازە ی بەو کەردوو کە پەیمانی سیفەر دژی خواستەکانی سەرانی تورکیان و هیچ کاتیک لە گەل خواستەکانی ئەوان یە کناگرێتەو. پەیمانی سیفەر پەیمانێکی ئاشتیانە بوو لە نێوان عوسمانییەکان و سوێد خۆرەکان بوو، لە کۆتایی جەنگی یە کەمی جیهانیدا بە سترابوو. هەریۆیە کەمال ئەتاتۆرک دامەزرێنەری کۆماری تورکیا لە گوتە یە ک ی بە ناو بانگیدا سەبارەت بە سیفەر دەنێت ئەم پەیمانە بە زیانی نێمە ئەوا دەبێت چونکە زەوی و زاریکی زۆرمان داگیر کەردوو لە کاتی شەردا لە دەستمان دەچیت. لە چەند خاڵێکدا روون دەبێتەو کە چۆن چۆنی پەیمانی سیفەر شکستی هێناو:

1- فەرەنسا و ئیتالیا پێشتر هەردووکیان لە سیفەردا بە شدار بوون بەلام دواتر دوو ڕیکەوتن لە گەل کەمالیەکاندا دەبەستن واز لە کۆمەلێک مافی خۆیان دەهێنن لە ناوچە کەدا، ئە هەمان شێوە ی ئەم ڕیکەوتنە وای لە بەریتانیا کرد سیاسەتی خۆی بگۆریت بۆ ئەوەی بتوانیت دۆستەکانی خۆی لە دەست نەچیت .

2- ئەرمەنەکان هۆکاریکی دیکە ی شکستە کە بوو، چونکە ئەوە ی لە پەیمانە کەدا هاتبوو سەبارەتی بە بەلێن دان بە دروست کردنی دەوڵەتێکی کوردی ئەرمەنییەکانی ترساند و ئە مەیان بە دژی بەلێنەکانی خۆیان دەزانی کە پێیان درابوو، هەریۆیە دژایەتیەکی یە کجار زۆریان بۆ سیفەر هەبوو. ئەمە و جگە لەوە ی بەریتانیا و فەرەنسیەکان کێشە ی ئەوەیان هەبوو کە دانانی مەلیک فەیسەل بۆ مەلیکی عێراق کە ئەمەش هۆکاریکی نارسەتە خۆبوو لە دوورکەوتنەو هێنان لە یە کتری و سەر نە گرتی ئەم پەیمانامە.

3- سەرۆک وەزیرانی نوێ لە یۆناندا کە هەوڵیدا لاپەرە یە ک ی نوێ لە پەيوەندیەکانی لە گەل دەوڵەتانی تر هەلدا یەو و پەپرە یی سیاسەتی ئاشتی دەکرد.

4- گۆرانی سیاسەتی بەریتانیا کە لە سەر تاو و پشنگیری لە مافەکانی کورد دەکات بەلام دواتر وازی لێ دەهێنیت.

5- بە هێزبوونی کەمالیەکان بوو، ئە و سەرکەوتنە گەورانی کە کەمالییەکان و (عیسمەت ئونوی) سەرکرده ی کەمالیەکان بە دەستیان هێنا، چونکە کەمالیەکان هەر لە سەر تاو و دژایەتی ئەم پەیمانەیان دەکرد.

کۆنگرە ی لۆزان و بە شداربوونی کۆنگرە کە

لە کۆتایی سالی 1922 کۆنگرە ی لۆزان لە سوێسرا دەستیان بە کارەکانی خۆیان کرد، گروپێکی زۆر لە ولاتانی ئەوروپی خۆیان بۆ ئامادە کرد. لەوانەش بەریتانیا، فەرەنسا، ژاپۆن، ئیتالیا، یۆنان، رۆمانیا. چەند ولاتێکی دیکەش لە چوارچێوە ی ولاتانی یە کیتی سۆڤیت بە شداریان لەم کۆنگرە یە کرد. بە تایبەتی جۆرجیا و بولگاریا و ئۆکرانیا.

لە تورکیاش هەریە ک لە عیسمەت ئینۆنۆ حوسین ڕهئوف یوسف کەمال کە وەزیری دەرەو بوو، بە شداریان کرد، بەلام عیسمەت ئینۆنۆ کە وەزیری بەرگری تورکیا بوو، سەرکرده یی وەفدی تورکیای دەکرد. لەم کۆنگرە یەدا وەفدە کە ی تورکیا جەختیان چەندین شت دەکردهو بە تایبەتی هەلۆهشاندنەو هێ پەیمانی سیفەر، ئەوە ی زۆرترین قسە ی لە بارە یەو کرا. تورکیا دەیانەویست بزانن کێشە ی زەویەکانی دەوڵەتی تورکیا و داهاووی ئەم ولاتە چییە، هەرەها ئابوری ولاتە کە یان پاشان بارودۆخی کەمە نەتەو ییەکانی ناو تورکیا چیان بە سەر دیت؟.

ئەم کۆبووانەو هێ تاو کە مانگی شوباتی 1923 بەردەوام بوو، بەلام هیچ دەرئەنجامێکی گرنگی نەبوو. تاو کە تورکەکان لە مانگی نیسانی 1923 100 لاپەرەیان ئامادە کرد، توانیان زۆرترین دەستکەوت بۆ خۆیان بەجی بەین. لە مانگی تەمموزدا گەشتنە ڕیکەوتن. ئەو هبوو دواتر بە رەزامەندی ئەتاتۆرک لە 24 تەمموزی 1923 پەیمانامە ی لۆزان مۆکرا. یە کەمیان کاریان دیاریکردنی سنووری جوگرافی ولاتی تورکیا بوو. کۆماری تورکیا لە لایەن ولاتانی ئەوروپییەو وە کۆماریکی مۆدیرنی سکۆلار دانپێدانرا. چەند دەستکەوتێکی تورکیا لە پەیمانامە ی لۆزان:-

1- له سههر خاکی تورکیا، هیچ دهوله تێکی کوردی و ئهرمه نی درووست ناکریت، بۆ ئه و کارهش ولاتانی زلهیز پشٹیوانی له سههر کووتکردنی ههر ههولتییکی له و جوهر ده کهن.

2- تورکیا هیچ زیانیکی جهنگی بۆ ولاتان قهره بوو نه کردوه.

3- نزیک 18 ههزار کیلومه تر چوارگۆشه له ویلایه تی تهسکه ندهرونه له لایه ن فهره نساوه به خشرایه تورکیا.

4- باکوری کوردستان خرایه سههر تورکیا

5- تورکیا بووه سههر به رشتیاری هه موو گه رووه ئاوییه کانی سنووره که.

چاره نووسی ویلایه تی موسل له په یماننامه ی لۆزاندا

له م کۆنگره یه دا عیسمه ت ئینونوی سه رۆک وه زیرانی تورکیا وه ک نویتنه ری تورکیا و (لۆرد کرزن) سیاسه تمه داری ئینگلیز وه ک نویتنه ری به ریتانیا له سههر مه سه له ی ناوچه ی موسل که وتنه گفتوگۆیه کی درتێخایه ن، دوا ی چه ندین دانیشتن گه یشتنه چه ند خائیک له وانه ی:

ماده ی 37: حکومه تی تورکیا مافی هه یه بریار ده ربکات که ده گونجیت له گه ل بریاره کانیدا.

ماده ی 38: حکومه تی تورکیا به ئین به دانیشتوانی تورکیا ده دات که به رگری له ماف و سامان و سههر به رشتیان بکات به ی جیاوازی (ره گه ز و زمان و ئایین).

ماده ی 39 : حکومه تی تورکیا هیچ کۆسپیک ناخاته به رده م که س که له ژیر چاودیری تورکیادان، ههروه ها ئازادن به زمانی خۆیان بازرگانی ورۆزانامه گه ری وخواپه رستی وچاپه مهنی و هه موو چالاکی سیاسی خۆیان بکه ن.

دهوله ته داگیرکه ره کانی کوردستان باش سههر که وتنی جتیه جتیکردنی به نده کانی په یمانی لۆزان له دژی کورد سیاسه تییکی هاوبه شبان له دژی کورد گرتبه ر و ده ستیان کرد به جینۆسایدی ئابوری و فهره نگی و ره گه زی و تالانکردنی کانزاو به رو بوومی کوردستان و ده رکردنی کورد له سههر زیدی باو باپیرانیان، به نیازی ئه وه ی که نه ته وه ی کورد له نیو زمان و نه ته وه ی خۆیاندا بتویننه وه و ناوی کوردستانیش له سههر نه خشه ی جوگرافی جیهان بسرنه وه. [5]

په یوه کردنی ئه و پلانه ی که له په یمانی لۆزاندا هاتبوو له ئاکامدا به درتێزی کات کاریگه ری سامناکی بۆ سههر کورد به دواوه بوو، دهوله ته داگیرکه ره کان له پاش لۆزان ده ستیان کرد به توندکردن و به ستنی سنوره کانیا ن و به ده یان و سه دان هه زار خزم و بنه ماله له یه کدی دابرا ن. له سایه ی په یمانی لۆزاندا، له سوریاو تورکیا حاشا له بوونی کورد وه ک نه ته وه یه ک کراو له عیراقیش سیایه تی ته عریب و بنه برکردن و ئه نفال و جینۆساید کردنی گه لی کورد هه میشه له ئارادا بوو، له ئیرانی هه ره له ده سه لاتی ره زا شاوه و دامه زرانندی دهوله تی فارسه وه هه موو ناوچه کانی خۆره لاتی کوردستان ناوی کوردستانیان له سهریان لایواو ته نها چه ند شارو شارو چکه به کیان ناونا کوردستان. هه ره له سایه ی په یمانی لۆزان وه بوو داگیرکه رانی کوردستان له رووی ئابووری و گه شه ی پیشه سازیه وه به رده وام پیشیان له ره وی گه شه سه نندی ئاسایی و سروشتی گرتووه، داها تی نه وت و کانزاو سامانی کوردستان له ماوه ی ئه و هه شتا نه وت سا له دا که له هه زاران ملیۆن دۆلار تێپه رده کات له پیناوی پیشخستی ئابووری و پیشه سازی خۆیاندا ده سه ته به ر کرد.

به ده یان و سه دان کوردیش به هۆی بیکاری و نه بوونی بژیوی وه ک هیزی کار، رویان کرده ناوچه کانی ئه وان و به نرخیکی که م کاریان پتیکراوه.

راپه یینی کوردان دوا ی لۆزان [6]

له دوا ی په یمانی لۆزان وه راپه یینی کوردان له نیوان سالانی 1918 تا 1938 له باشورو باکورو کوردستانی خۆره لات، بۆ وه ده ست هینانه وه ی مافی زه وتکراری خۆیان له لایه ن دهوله ته داگیرکه ره کانه وه به درنانه ترین شیوه به رپه رچ درانه وه. دهوله ته زلهیزه داگیرکه ره کانیش به مه به ستی هاوکاری کردن له ئه و دهوله تانه راسته خۆو ناراسته و خۆ پشستگی سهریازی و لۆجستیان پیشکش ده کردن. پشٹیوانی سۆقیه ت به سه رۆکایه تی ستالین له تورکیا، دژایه تی کردنی شۆرشه که ی شیخ سه عیدی پیران و رووخانی مهمله که تی کوردستان به سه رۆکایه تی مه لیک کوردستان (شیخ مه حمود) به هاوبه شیکردنی سوپای عه رب و ئینگلیز، ههروه ها رووخانی کۆماری کوردستان به سه رۆکایه تی پیشه وا قازی محمه د، له لایه ن سوپای ئیران

و پشٹیوانیکردنی ئەمریکا و ئینگلیز له رژیمی حه مه رهزا شا، چهند نمونهیه کی ئە و گه له کۆمه نیو دهولهتی و ناوچهییه که ده رههق به گه لی کورد، له دوا ی به ستنی په یمانی لۆزان ئەنجام دران.

له سایه ی په یمانی لۆزاندا بوو کوژرانی زیاتر له ملیۆنیک کورد له راپه رینه کانی شیخ سه عید و ئیحسان نووری پاشا و سه ید رهزای دیرسیم و راگواستی ملیۆن و نیوئیک کورد له باکور بۆ ناوچه تورکنشینه کان و له ناوچونی کۆماری ئۆتۆنۆمی کوردستانی سور له لایه ن سو فیته وه و بلاوه پیکردنی دانیشتوانه که ی به ناو کۆماره کانی دیکه ی سو فیتدا دا و هپرسی سه ربازی بۆ سه ر باشوری کوردستان و رووخانی حکومه ته که ی مه لیک مه حمود و وپرانکردنی پینج هه زار گوند له باشورو کیماباران کردنی شارو شارو چکه کانی کوردستان و ئەنفال کردنی گه لی کورد له لایه ن رژیمی سه دامه وه و رووخانی کۆماری مه اباد و له سیداره دانی پیشه و قازی و سه دان رۆله ی گه لی کورد له کوردستانی باشورو ده رکردنی فتوای جیهاد له دژی کوردو هه موو ئە و کوش و پرو مالتویرانییه ی که له به شه کانی دیکه ی کوردستان به سه ر کورد هاتن هه مووی له سایه ی په یمانی نه گریسی لۆزانه وه بوو، هه ر بۆیه په یمانی لۆزان به سه ره تاو سه رچاوه ی هه موو بیبه ختی و نه هامه تی و مالتویرانی و دواکه و تئییکی کورد له کاروانی سه رفرازیو پیشکه و تن داده نریت.

رێکه و تننامه ی (لۆزان) سه ره تای قوناغیکی نوپی چه و ساندنه وه ی نه ته وه ی کوردو پیشیلکردنی مافه کانی بوو ، سه رچاوه ی شه رعیه ی تدان بوو به و هه موو کویره وه ری و نه هامه تیانه ی تا ئە مرۆش پرسه نه ته وایه تییه که و گه لی کورد له هه موو پارچه کانی کوردستاندا به ده ستبانه وه ده نالین . بۆیه ئەم رێکه و تننامه یه له میژووی نوپی نه ته وه که ماندا وه ک خالیکی و په له یه کی ره ش و کاریگه ریه کی نه رتیانه سه یریده کریت له سه رده ی ئیستادا کورد و ریکخواه سیاسیه کان ده پی خۆیندنه وه یه کی لۆئیکه یان بۆ پرسی کورد هه پی و بتوانن به یه کگرتووی و یه کده نگ و به گوتاریکی هاوبه ش پرسی کورد وه ک نه ته وه یه کی گه ره له خۆره لاتی ناوه راست بکه نه پرسییکی جیهانی و سه رهنج و پشٹیوانی زله یزه کان بۆلای ئەم پرسه رابکیشن و به یه کخستی نیومالی کوردی ده ره تان به ده سه لاتداران و نه یارانی کورد نه دن که که لپن بخره نه نیو ریزه کانی نه ته وه ی کورده وه .

[1] [External Link](#)

[2] [External Link](#)

[3] محه ممه د گه لآله پی :- په یماننامه ی لۆزان.. بکوژی سایکس-بیکو و سیفه ر 24 ته مموزی 1923

[4] [External Link](#)

[5] فوئاد قه ره داغی: پرسی ده وله تی سه ره به خۆی کوردستان له رێکه و تننامه ی (لۆزان) وه بۆ ئە مرۆ، مالتپه ری فه رمی پارتی سه ره به خۆی کوردستان

[6] [External Link](#)

[1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: دۆزی کورد

پۆلینی ناوه رۆک: وتار و دیمانه

جۆری وه شان: دیجیتال

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: رێکه و تننامه ی لۆزان

ولات: کوردستان

:QR Code

سه رچاوه کان

[1] مالتپه ر | کوردپی ناوه راست | peyserpress.com 27-05-2023

کانی تۆمارکردن: 2023-06-15

ناوی تۆمارکار: هه ژار کامه لا

پۆل: كورتەباس

بابەت: 25

لە سەدسالەى لۆزاندا، كورد تا ئىستا لە بازنەىە كى بە تالدا دەخولیتەو

[20230711115411505820=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

لە سەدسالەى لۆزاندا، كورد تا ئىستا لە بازنەىە كى بە تالدا دەخولیتەو

دكتور شېركۆ حەمەئەمىن

09.07.2023

دەردى خۆخۆرى و پەرتەوازەى كورد كۆنە و پىوستى بە لەسەر وەستانە، كە بۆچى واىە؟ ئەدەبىياتى شاعىرانى ئىمە پراوپرە رەخنەگرتن و نەفرەتکردن لەدەردى خۆخۆرى و پەرتەوازەى، ھاوكتا تكا و ئامۆزگارى بۆ بە كىبون و كۆبوونەو لە دەورى خەمى ھاوبەش، بەلام تا ئىستا نەھاتۆتەدى؟! ئەحمەدى خانى (1651-1707) ز داواى بە كىبون و بە كىپتى كوردان دەكات و دەئىت: گەردى ھەبوا مە ئىتىفاقەك فېگراىكرا مە ئىقىادەك رۆم و عەرەب و عەجەم تەمامى ھەمىا ژمەتا دكر غولامى تەكمىل دكر مە دىن و دەولەت تەحلىل دكر مە عىلم و حىكمەت ئەم بە كىنەبوونە مېژوئە كى دىرىنى ھەىە و ئامۆزگارى شاعىرانىش لە خانىيەو بە حاجى قادرى كۆپى و بىكەس و شېركۆى كور و پەشىو، درىزەى ھەىە و (كلك و تەور ھەر خۆمانىن، چە كوش و بزمار ھەر خۆمانىن، خۆخۆرىن، بە كىنەگرتوون) بۆ؟ ئىستا ئىمە لە يادى سەد سالەى واژۇكردنى بەيماننامەى لۆزانداىن، جىي خۆبەتى بەوبۆنەو لەسەر دۆخى خۆمان بوەستىن و بزانىن دواى ئەو مېژو و پاش سەد سال لە لۆزان دۆخمان چۆنە و بۆھەر بە كىنەگرتوون؟ بەىوہست بەم دۆخەو، موساعەنتەرلە بېرەوہرىيە كانى خۆيدا چىرۆكى كۆبوونەو كانى براوہ كانى جەنگى بە كەمى جىهان (بەرىتانيا، فەرەنسا، ئىتاليا، ئەمەرىكا) دەگىرپتەو، كاتىك سەرۆك وەزىرانى ئەوكتا بەرىتانيا نەخشەىە كى نوپى ناوچە كە دواى دابەشكارى دەخاتە رو، شوئى دەولەتە نوئىيە كانى توركىا، ئىراق، سوورىا... نىشانى ئەوانى تر دەدات، سەرۆكى ئەوساى ئەمەرىكا دەئىت: ئەى كامەىە كوردستان؟ سەرۆك وەزىرانى ئەوكتا بەرىتانيا (لۆرد كرورزۆنى) كە دەسەلاتىكى زۆرى لە رۆژھەلاتى ناوہراستدا ھەبوو دەئىت: برادەران وا ز لە كورد بىنن، تا مېشكى دپتەو سەرەخۆى، بۆىە تا ئەو كاتە پىوستەدەكات لەژىپىندا بىلقىنەو، چونكە ئەمە سوودىان پىدەگەىەئىت، باشترە

به نمونونه یه ک بۆتارونبکه مه وه، له زانستی پزیشکیدا دکتۆره کان به سێ رینگا چاره سه هری ئه وه که سانه ده که نه که نه خۆشی مێشکیان ههیه، ئه وانه ی پینانده لێن شیت. رینگای یه که م تئۆرییه کی ده روونییه، که مه عنه ویا تی که سه که به رزده که نه وه و پینده لێن تۆکه ی شیتی؟ به پێچه وانه وه زۆر ئاقلیت، تا به هۆش خۆی دیته وه، پاشان ده یبه نه لای شیخ و مه لا و نوشته ی پتوه ده که نه. ئه گه ر ئه مه سوودی نه بو، پاشان رینگای دوهم چاره سه هری کیمیایی و ده رزی و ده رمان له نه خۆشه که ده ده ن، به لام ئه گه ر ئه مه ش سوودی نه بو، رینگای سێیه م تا قیده که نه وه، که بریتیه له چاره سه هری فیزیکی جهسته یی. نه خۆشه که به برستی ده هیلرته وه، لیده ده ریت، ئاوی ساردی پیداده کریت، ده ترسینریت، کاره با ی لیده دریت، تا مێشکی دیته وه سه ره خۆی، ئه گه ر هه ر چاکنه بۆوه، ئه وا به شیتی ده مینیتته وه، بۆیه بۆ چاره سه رکردنی کورد رینگای فیزیکی سوودی هه یه. ده لیت؛ هه ر ته نیا تورک و عه ره ب و فارس دوژمنی کوردنن، به لکو و ئه وانه ی سه رکردایه تیان ده که نه، دوژمنی راسته قینه ی خویان. (بیره وه ریه کانی موسا عه نته ر، سال 2021، ل 415، 416، 417). ئه گه ر سه رنجبدن، سه رۆکی ئه و کاتی ئه مه ریکا سۆزیک بۆ کورد هه یه و پرسیارده کات و ده یه ویت بزانیته شوینان کو تیه؟ به لام ئیستا و دوای سه دسال له لۆزان دوای ئه وه ی 32 ساله ئه مه ریکا هه ریمی کوردستان ده پارزیت، تازه ترین راپۆرتی ئه مه ریکا ده لیت: کورد گه وره ترین دوژمنی خۆیه تی، ده توانن هه موو که س پیکه بن ته نیا ناتوانن له ناو خویاندا ریکه که ون. له ئه مڕۆدا ئه م دۆخه ش له سایه ی ناکوکی و ململانی ته سکی حیزبی و بنه ماله یی پارتی و یه کیتییه، ئیستا ئیمه له ناو یاد ی سه د ساله ی لۆزاندا، بنگومان ئه م ژماره یه سیمبولیه پێش سه د سال و دوای سه د سالی هه روک یه که، ئه وه ی دۆخه که ده گۆریت هاوکیشه ی نیوده ولتی و فاکته ری هیزه به واتا فراوانه که ی. بۆ ئیمه ی کورد جیا له وه ی زۆرگرنگه له رینگای ئابووری و کلتوری و... بچینه ناو هاوکیشه جیهانییه کان و به رزه وه ندی زله یزه کانه وه، هاوکات لۆپی له گه ل ئه و گه لانه ش بکه ین که له ئه نجامی په یمانی لۆزاندا زه ره مه ندبوون، بۆ ناو خۆی خۆشمان ئه وه نده گرنگه یه کگرتووین و ستراتیجیک نیته وه یی نیشتمانی هاوبه شمان هه بیت، نه ک حیزبی و بنه ماله یی. به مه ده توانن ئانگاریه کان تپه رینن، هه ر بۆیه (کونگره ی نه ته وه یی کوردستان) کونفرانسیکی سی رۆژه له لۆزان ده به ستیت (24، 23، 2023 / 7 / 22)، به و هیوایه ی بتوانریت به رنامه و ستراتیژی هاوبه شی نیشتمانی و نه ته وه یی دابنریت، بۆ ربه ره ربه وونه وه ی دۆخه که، هه رچه نده ئه م هیوایه مه حکومه به نه هانته دی، چونکه پارتی کۆتایی مانگی 5 / 2023 کونفرانسی خۆی له لۆزان به ست و مائی خۆی جیا کرده وه به رزه وه ندی حیزبی به سه ربه رزه وه ندی نیشتمانی و نه ته وه یی دا لکرد، ئه مه ش سه لماندن ئه و راستیه وه ک خۆردره وه شاوه یه یه، که سه رکردایه تی کود دوژمنی راسته قینه ی خویان و نه ته وه ن و ناتوانن یه کبهن، به واته یه کی تر له سه رده می حمه دی خانیه وه یه کنه گرتووین و لانی که میش سه د ساله له ناو بازنه یه کدا ده خولیتنه وه، نه نمونه که ی ئه و کاتی سه رۆک وه زیرانی به ریتانیا و نه ئامۆزگاری دۆست و شاعیر و خه مخۆرانی خۆمان و نه سه د ساله ی لۆزان و هه یج تراژیدیا و جینۆسایدیک نه یوانی یه کمناخات. ماوه ته وه ئیمه ش له گه ل حمه دی ساحیقیران، که شیعره که ش ماوه یه کی که م دوای لۆزان به لێن: ربه ی موی لیتی زمانی په نجه کانی هه لوه ری هه رکه سی گۆلشن به ده ردی کولخه نی دۆزه خ به ری. [1]

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: دۆزی کورد

جۆری دۆکو مینت: زمانی یه که م

جۆری وه شان: دیجیتالی

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: ریکه وتنامه ی لۆزان

ولات: کوردستان

QR Code:

سه رچاوه کان

[1] مائه پیر | کوردی ناوه راست | sharpress.net

کاتی تۆمارکردن: 2023-07-11

ناوی تۆمارکار: کاکۆ پیران

پۆل: کورتەباس

بابەت: 26

میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزی کوردی له ئێراقدا 01

[20230312063112473600=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230312063112473600)

میراتی بەریتانیا و پەرەسەندنی ناسیۆنالیزی کوردی له ئێراقدا 01
زەینەب ئەریکانلی: زانکۆی گەلەتەسەرای - ئەستەمبوول
له ئینگلیزییەوه: محەمەد حەمەسەلح توفیق

مەبەستی ئەم باسە لیکۆلینەوهیه له چۆنییەتی ئیدارەدان و مامەڵەکردنی بەریتانیا بۆ ناسیۆنالیزی کوردی له ویلایەتی مووسل له ماوهی سالانی 1918 – 1926دا.

مەسەلەى مووسل

*تێبینی وەرگیر:

- 1- زەینەب ئەریکانلی یاریدەدەری پرۆفیسۆرە له زانکۆی گەلەتەسەرای له ئەستەمبوول و توێژەر و مامۆستای سیاسەت و پەيوەندییە نیودەولەتییەکانە لەو زانکۆیە. دوو پروانامەى ماستەری له سالانی 2001 و 2002 لەم بواریدا هەیه و سالی 2016 هەر لەم بواریدا پروانامەى دکتۆرای بەدەستھێناوه. سالی 2010 ئەم باسە بەپێز و زانستییهى لەسەر مەسەلەى کورد و مەسەلە میژووییەکانی ویلایەتی مووسل بڵاوکردووەتەوه، لەو دەمدا کەوا کەمێک کرانەوهی سیاسیی ھاتبوووە ئاراهە لە تورکیادا بە ئاراستەى جۆرە چارەسەریک بۆ مەسەلەى کورد. ئەمەش بەلگەیه کەوا لەو وڵاتەدا ھەموو تورکیک ناسیۆنالستیکی پەرگەر و توندڕەو نییە و پێم وابە ئەم توێژەرە گەنجە تورکە یەکیک بێت لەوانە و نموونەى زۆری تری لەم چەشنە پێشتر و ئیستاش ھەن.
- 2- له خۆتێندەوهی ئەم باسەدا ھەندى وشە و دەستەواژە دەبێنرێن کە تێرمینۆلۆجی و زاراوهی بەکارھاتووی سەردەمی خۆی بوون وەک ئەمانەى خوارەوه:

- ناوچە یان خاکی داگیرکراو، تێرمیکی یاسای نیودەولەتییە بۆ ئێراق (یان ھەر ولاتیکی تر) له کاتی جەنگی جیھانی یەكەمدا و دواتر تا سالی 1921، ئیدارەدانى راستەوخۆ لەلایەن بەریتانیاوە بوو. ئەم تێرمە بە مانا یاساییە کە لە سالی 2003 شدا ھاتە ئاراوه کاتی ئەمریکا و ھاوپەیمانان بۆ ماوهیەک راستەوخۆ جەلوی حوکم و ئیدارەدانیان لە ئێراقدا گرتە ئەستۆ.
- ميسۆپۆتامیا، جارن لە ئەدەبیات و نووسینی بەریتانی و نیودەولەتیدا بەم وڵاتەى ئیستای ئێراق دەوترێ ميسۆپۆتامیا، کە وشە کە رەگێکی یۆنانی ھەیه و دەگەرێتەوه بۆ رۆژگاری گەشت و تێپەربینی زینۆفۆنی یۆنانی بەم وڵاتەدا و بە مانای ولاتی نیوان دوو رووبار دێت و بێجگە لە ئیستای ئێراق ناوچە کانی حەوزی ھەردوو رووباری دیجلە و فوراتیشی دەگرتەوه لە ئیستای سووریا و تورکیادا. بەلام بەزۆری تێرمە کە بۆ ئیستای ئێراق بەکار دەھێنرا.
- کەرت، بەش، ھەرێم یان ناوچە، لە کاتی داگیرکردن و حوکمی راستەوخۆی بەریتانیا بۆ ئەم وڵاتەى ميسۆپۆتامیا (ئێراقى دواتر)، لە کاتی جەنگی جیھانی یەكەم و دواتردا، ھەر یەكەیه کى ئیداری کە ئەفسەریکی سیاسیی بەریتانی حوکمی دەکرد بە ناوی کەرت و بەشەوه دەناسرا، وەک کەرتی بەسرە، ناسرییە، کەرکوک، سلیمانی، ھەولێر، مووسل تاد. ئەم کەرت و بەشەنەش دواتر بوون بە بناغە بۆ دروستکردنی یەكە ئیدارییە کانی ئێراقى دوای 1921، کە لیواکانیان دەسنیشان کرد، بەلام ھەندیک بەش یان کەرتی سەرەخۆ لیکردان وەک ھالەتە کەى کەرتی خانەقین کە لە گەل باقوووبە لەیەکیاندا و لیواى دیالەیان لێدروستکرد.
- کوردستانی باشوور یان باشووری کوردستان: دەستەواژە یان تێرمیک بوو لە ئەدەبیات و نووسراوه نیودەولەتییەکاندا و بەتایبەتی لای بەریتانییەکان بۆ ئەو بەشەى کوردستانی عوسمانیان بەکار دەھێنا کە دەکەوتە خوار ویلایەتی ئامەدەوه و دواتر بەشی زۆری خرایە سەر دەولەتە تازە کەى ئێراق، پاش ئەوهی لە کۆنگرەى مارتى 1921دا بەریتانییەکان بپاریان لە سەردا.

کورتەبەسە

مەبەستی ئەم باسە لیکۆلینەوهیه له چۆنییەتی ئیدارەدان و مامەڵەکردنی بەریتانیا بۆ ناسیۆنالیزی کوردی له ویلایەتی مووسل (1) له ماوهی سالانی 1918 – 1926دا، کاتی کە ھەردوک ناسیۆنالیزی کوردی و دەولەت – نەتەوهی (یان دەولەتی نەتەوهی) ئێراق له قوناخی دروستبوون و پیکھاتنیاندا بوون (ئەگەر نەشێن قوناخی ساواپی. لەم مەسەلەبەدا دوو ئارگومینتی تیکەلکیش و بە یەكەوه گریدراو ھەیه: یەكەم، سیاسەتە کانی بەریتانیا لە ماوهی دوای جەنگی جیھانی یەكەمدا ھەر له قوناخی فۆرمەل و پیکھاتندا بوو لەمیانەى سەرلەنوێ دارشتنەوهی جیۆپۆلەتیک و نەخشە کیشانەوهی سنوور کە نێزام یان ئۆردەری نیودەولەتی نوێ پێوستی بپیانە. دووهم، ناسیۆنالیزی کوردی له ویلایەتی مووسلدا بەپێی تێروانیی سیاسەتە کانی بەریتانی پەرەیسەندوو و بوو بە کارتیکی براوه و تەحەدایە کیش بۆ دانیشتوانە کوردە کە. من

مستومر له سههر ئهوه ده کهم کهوا ئهم دووفاقیه بووه به مۆرک و کاراکتهری سههره کچی ناسیۆنالیزی کوردی له شکل بهندی داها توویدا له ئیراقدا به تایبهتی و له رۆژهه لاتی ناوه راستدا به گشتی. ئهم دوالیزمه نهنجامی راسته وخۆی سیاسه ته کانی به یریتانیا بوو له قۆناخی دواى جهنگی جیهانی یه کهمدا و مۆری فرهبی و گۆرانکاری گه وره ی بیهونا به هۆی ئه و دوودئی و گومانانه ی قۆناخی دواى جهنگ هینابوو یه ئاراهه و پیوستی خوگونجاندن له گه ل سهره تا نوێکانی سیسته می نوێ جیهانی و کێرکی نیوان ئیداره کاند. ئهم فرهبی و لادان و چاوبه ستیه له پرۆسه ی بنیاتنانی دهوله تی ئیراقدا ده رکه وت، به تایبه تی له پیش چاره سه ر و به لاداخسته ی مه سه له ی مووسلدا، ئه و ویلایه ته کۆنه ی دهوله تی عوسمانی که ژماره یه کی زۆر و به رچاوی دانیشتووانی کوردی له خۆده گرت. به واتایه کی تر، ئه وه ویلایه تی مووسل بوو له م ماوه یه دا (1918 – 1926) که سه ره له نوێ سیاسه ته کانی به یریتانیای سه رده می پاش جهنگی جیهانی یه که می دارشته وه به هه موو هه ئبه ز و دابه زه کانی وه.

پیشه کی

ماوه ی پاش جهنگی جیهانی یه کهم هه لئه شان وه ی نه مسا – هه نگاریا و عوسمانی به خۆه بی و ههروه ها به دوا بیهیدا گواسته وه یه که له قهواره ی زل و قه به ی فره نه ته وه و په رگه زه وه بۆ قهواره کانی دهوله تی نه ته وه یی. له دۆخ و سیاقی رۆژهه لاتی ناوه راستدا. ئهم گواسته وه یه، له نیو ژماره یه کی زۆری گۆرانکاری تردا، ئه وه شی گرت ه وه که نه خشه ی ناوچه که وادانرا که سه ره له نوێ به پی بناغه و په نسپی نه ته وه کان، به سنووری تاراده یه که وشک و ره ق و ئه مه ش به راده یه کی گه وره نامۆ بوو به هه ریم و ناوچه ئیسلامیه یه کان. له م سیاقه دا ناسیۆنالیزی کوردی ته حه دایه کی گه وره ی پیکه ئی بۆ هه ردوو هیژی ماندیت (واته فره نسا و به یریتانیا) که ده بوو سیاسه ته کانی خو یان بگونجین له گه ل سیسته می نیوده وه له تی نویدا، که مۆرکی به یرادان له مافی چاره نووس و دهوله تانی تازه دامه زراوی له خوگر تبوو (بۆ نمونه تورکیا، سووریای ژیر ماندیتی فره نسا و فه له ستین و ئیراقی ژیر ماندیتی به یریتانیا).

هه ئبه ت تایبه ته مندی ناسیۆنالیزی کوردی یان بزوتنه وه ی نه ته وه یی کورد، که به ره نجامی راسته وخۆی هه ره سه ئینانی ئیمپراتۆریه تی عوسمانی بوو و به ره نجامی هیچ جهنگی سهر به خۆی نه بوو دژ به داگیرکردن و مه سه له ی به ره له ئستی کۆلونیالیزمیش نه بوو، به لکوو ئه نجامی راسته وخۆ و ته حه دایه ک بوو بۆ ئه و دهوله ته نه ته وه ییانه ی تازه درووستکرا بوون یان دامه زرابوون. له و دۆخ و سیاقه دا کهوا کۆمه لگه ی کوردی نیشته جی خاک و ناوچه کانی کۆنی عوسمانی که ئیستا بوون به دهوله تی جیا جیای ژیر ماندیت (ئینتیداب)، ناسیۆنالیزی کوردی وه ک جوولانه وه یه که په ره یسه ند به نامانجی یه که خسته ی خه لکه په رتکرا و دابه شبوو هه که ی له ناو یه که دهوله تی نه ته وه ییدا. به م پییه، دهوله تی نه ته وه یی نه ک هه ر نه بوو به شانوی ملامانی کورد به لکوو بوو به مه سه له هه ره سه ره کیه که ی و پرۆسه ی چاره سه ری (کیشه ی مووسل) به رجه سه ته و گه لاله کردنی مه سه له سه ره کیه کان بوو له م ماوه یه دا که مایه ی نیگه رانی و ده راوی بوو. له کۆتای جهنگی جیهانی یه کهمدا (هیشتا روون نه بوو کهوا مووسل ده بیته به شیک له ئیراق) (2).

به م مانایه بیته، ئه وه (مه سه له ی مووسل، خالی کیشه و ناکوکی بووه له باره ی هئلی پوخت و ته واوی سنووری نیوان تورکیا و ئیراق بووه (واته) له باره ی خاوه نداریتی ویلایه تی مووسله وه) (3). به مانایه کی فراوانتر، ئه مه پرسیکی (سنوور و خاوه ندارتی) بووه له ناو سیسته می نوێی دهوله تی رۆژهه لاتی ناوه راستدا. ئه وه ی که ئهم پرسیا ره ی هینا وه ته پیشه وه په تکردنه وه ی په یماننامه ی سیقه ره که سالی 1920 له نیوان ولاتی هاوپه یمان و ئیمپراتۆریه تی عوسمانیدا ئیمزا کراوه و له لایه ن کۆماری تورکیا وه، که تازه دامه زرابوو، ئهم په یماننامه یه (4) هه رگیز وه رنه گیرا و سالی 1923 په یماننامه ی لۆزان جیگیرته وه، به لأم له گه ل ئه وه شدا برینه وه ی په یماننامه ی ناشی ناکوکیه کانی له باره ی مووسله وه چاره سه ره نه کرد و ئه مه ش هاوکار بوو له په ره سه ندی مه سه له یه کی تردا، که ئه ویش کیشه ی کورد له ئیراقدا.

تیگه یشتن له شیوازی به یریتانیا بۆ به ریوه بردنی مه سه له ی ناسیۆنالیزی کوردی له ویلایه تی مووسل له ماوه ی سالی 1918 – 1926 دا (5)، کاتی که هه ردوک ناسیۆنالیزی کوردی و بنیاتنانی دهوله تی ئیراق له قۆناخی پیکه اتندا بوون، ئه گه ر نه شلین قۆناخی ساواپی، که ئه مه ش هاوکاره له روونبوونه وه ی په ره سه ندی ناسیۆنالیزی کوردی، وه ک دیارده یه کی نوێ، بێجگه له تایبه ته مندی شی. یه که می دوو ئارگومینته که ی من ئه وه یه که سیاسه ته نوێکانی به یریتانیا له ماوه ی دواى جهنگی جیهانی یه کهمدا دیسان ئه مانیش له قۆناخی درووستبووندا بوو، چونکه له ناو مه سه له ی سه ره له نوێی دارشته وه و نه خشه کیشه یه وه ی جیۆپۆله تیک و سنووردا بوون که زه رووره تی سیسته می نیوده وه له تی نوێ هینابوونیه کایه وه. دووم ئارگومینتم ئه وه یه کهوا ناسیۆنالیزی کوردی له ویلایه تی مووسلدا له نیو ئاوێزه و له چاوی سیاسه ته کانی به یریتانیا وه، په ره یسه ندوو و گۆرانکاری به سه ردا ها تووه، کهوا کارتیکی براوه و ته حه دایه کی پیکه ئی بۆ دانیشتووانی کورد. ئهم دوالیزمه، که ئه نجامی راسته وخۆی سیاسه ته کانی به یریتانیا بوو له ماوه ی دواى جهنگی جیهانی یه کهمدا، بوو به مۆرکی سه ره کچی ناسیۆنالیزی کوردی له پیکه اتنی دامه زراوه و ده رگا کانی داها توودا و له ئیراق به شیوه یه کی تایبه تی و رۆژهه لاتی ناوه راست به شیوه یه کی گشتی. به رۆی خویشیان سیاسه ته کانی به یریتانیا له م ماوه یه دا مۆرکی فرهبی و گۆرانکاری گه وره یان به خوینا وه بی، به هۆکاری ئه و دنیانه بوونه ی که له ماوه ی دواى جهنگی جیهانی یه کهمدا ها بووه ئاراهه، وه ک پیوستی خوگونجاندن له گه ل سه ره تا و په نسپی نوێکانی سیسته می جیهانی و کێرکی نیوان ئیداره کاند. ئهم فرهبی و دابه شبوو نه له پرۆسه ی بنیاتنانی دهوله تی ئیراقدا، به تایبه تی له پیش چاره سه ری کیشه ی مووسلدا، واته ئه و ویلایه ته کۆنه ی عوسمانیدا که ژماره یه کی گه وره ی دانیشتووانی کورد له خو ده گرت. به واتایه کی تر، سه ره له نوێی دارشته وه ی چوارچیه ی سیاسه ته کانی

بهريتانيا له پاش جهنگی جيهانی يه كه مه وه، به هه موو هه لبهز و دابهزه كانيه وه له و ماوهيه و ناوچه كه دا له ژير ليكو ئينه وه دايه.

ئهم نووسينه له بهر هوكارى به جى، به نياز نيه سهركونهى بهريتانيه كان بكات له بهر ئه وهى خپانه تيان له به ئينه كانيان كر دووه، به لكوو ريبازه كهى ئيلى كه دوورى ده گرتيه بهر كاتى ده نووسيت كه وا: (سياسه تى دهوله تيك له بهرانه بر دهوله تيكى تر دا له باشترين حاله تدا شتيكه گورانكارى تيدا خراپه. ئه وه خه يانتيكه له گه رمه ي فشارى له ناكووى كاره كاندا و به پي سرووشى مه سه له كه پيوسته په نا بباته بهر نه زانى و نه گونجان و به دحاليبوون. په يره ويكردى ريباز و سياسه ت كه گرنگى به شته كان نه دات وه كوو خويان و وا ناراسته بكرين كه ئيمتياز و بهرزه وه ندي مسوگه ر به ده ستبين) (6). له رووى سياسيشه وه كارني نه گونجاوه له وه لامدانه وهى دوخى دواى جهنگدا (7) و ههروه ها ئيلهاميشى له چوارده بهنده كهى ويلسن وهرگرتوه، كه وا كورده كان (كرۆكى كيشه ي مووسل بوون) (8) و روئيكي گرنگيان بينه وه له پرۆسه ي بنياتنانى دهوله تدا له ماوهى سالانى 1920 كاندا. شياوى باسه كه وا هه رچه نده جوشدان و موبيلزه كردنيكى بهرچاوى كورد هه بوو له ئه نده دؤلدا له ماوهى ئه و كيشه يان مه سه له يه دا و شيكرده وه و له سهروه ستانى سنوورى ئهم نووسينه تيده په رنيت، له بهرزه وه به دياريكراوى سه رنجى باسه كه م ده خمه سه ر سياسه تى بهريتانيا له ميسو پوتاميدا و په يوه ندي نيوان بهريتانيه كان و كورد شيد ه كه مه وه له م چوارچيوه يه دا.

بو سه لماندنى به لگه و ئارگو مينته كانم، له پال تا وتو ئكردى ئه ده بياتى په يوه نديداردا، پشكنين له و كه رهسته ئه رشيفيه بهريتانيه دا ده كه م كه له ئه رشيفى نيشتمانيدا هه ن و به (ئوفيسى تو ماره گشتيه كانيش ناوده برت) له له نده ن و ئه رشيفى ناوه ندى روزه لاتی ناوه راست له ئوكسفورد. ئهم كه ره ستانه كو مة ئيكي بهر فراوانى ئه و به لگه نامانه ده گرتيه وه كه تا يه تن به و داموده رگا سه ره كيانه ي به شار بوون له له شكر كيشى و ئوپه راسيؤنى هه ردوك ميسو پوتاميا و كيشه ي مووسلدا (وه ك وه زاره تى دهروه، وه زاره تى كو لؤنبيه كان، هيزى ئاسمانى شاهانه ي (بهريتانى) و دوا جاريش به شى روزه لاتی ناوه راست كه له چوارچيوه ي وه زاره تى كو لؤنبيه كاندا درووستكرا بو دارشتنى سياسه تيكى زياتر هه ماهه نگ و چر كه تا يه ت بيت به ميسو پوتاميا). بي جگه له وه ش، به تا يه تى نامه و نووسراوكارى كه سا يه تيه زور گرنگه كانى ئه و سه رده مه به كارد ينم وه ك (لؤرد كير زؤن، لؤيد جو رچ، سيز پيرسى كوكس، لؤرد هاردينگ، لؤرد رۆبه رت سيزل، سيز ئه رنؤلدا ت. ويلسن، تى. ئى. لؤره نس، گيرتروود بيل و سيز هوبه رت يؤنگ) و راپورته كانى هه وائلگرى حكومه تى بهريتانى، كه جياوازي رابؤ جوونى كاريه ده ست و بهر برسه (مه ده نى و سه ربازيه كان) و ده رگا و دامه زراوه كان و سياسه تمه داران له له نده ن و مووسل و (ههروه ها قاهره و هندستان) ده رده خات.

دا گير كردنى ميسو پوتاميا له لايه ن بهريتانيا وه، 1914 – 1918

تا جهنگى جيهانى يه كه ميش، چاو تيرينى سه ره كى بهريتانيه كان له باشورى ئاسيادا كه نداوى فارس بوو، چونكه ئه مه يان (دلى كايه ي هندستانى پينكه هينا و حكومه ته يه ك له دواى يه كه كانى هندستان ريگه و راره وى بازرگاني بهريتانيان ده پاراست و ئاگر به ستيكى ده ربايان به سه ر كه نداوا سه پان دبوو) (9).

كاره كه به چالاكويه كانى كؤمپانياى بهريتاني هيندستانى روزه لات ده ستپيكرد، به تا يه تى ئه و ريككه وتن نامه بازرگانيه ي كه وا كؤمپانيه كه له گه ل شاي ئيراندا كرى و به مه سال به سال كاريگه رى و ده سه لاتی بهريتانيا له كه نداوى فارسدا زيادى ده كرد (10). ئهم ده سه لات و كاريگه ريه له ريگه ي هه ردوك بازرگاني بهريتاني و ده سه لاتی ده رباي بهريتانيه وه ته شه نه ي كرد. به گو يره ي فسه كانى گوئخان چه تينسا ي بيت، (هه ر له سالانى 1830 كانه وه بهريتانيه كان ته و اوى كاريگه رى ئه و روپيه كانيان بو خويان قورخ كردبوو له ميسو پوتاميا و ناوچه ده رواستى كانى دوورگه ي عه ره بى و كه نداوا) (11).

چه تينسا ي چالاكويه كانى بهريتانيه كان له وه سه رده مه دا به م شيوه يه ي خواره وه باس ده كات: (كه شتيه جه نكيه كانى بهريتانيا به ريكوپيكي پاسه وانيان له كه نداوا ئه نجام ده دا، كه وا گه لى شيخنشيني ناوچه يي تيدا بوو، كه وا ريككه وتن نامه ي پاريزگار يان له گه ل نوينه رانى حكومه تى هندستانى بهريتانيا مۆركر دبوو. به شتيكى گه ره ي بازرگاني كه نداو له گه ل هندستانى بهريتانيا ده كرا و كه شتيه كانى بهريتانيا و هندستانى بهريتاني هه ژموونيان به سه ر باره بازرگانيه كانى كه نداوا هه بوو و كؤمپانياى لينچى بهريتانيش ئيمتيازى ها تو جو ي به ده سه تپنا بوو له ناوه كانى هه ردوو رووبارى فورات و ديجه لدا. له سالى 1862 وه خزمه تگوزاريه كى پؤسته ي بهريتاني كه وتبووه كار له نيوان ميسو پوتاميا و هندستاندا و هتلى ته لگرافى بهريتانيش به غداى به هندستان و ئه سه تمبوول و تاران وه ده به ست. ههروه ها زياره تكاران و قوتابيانى هندستانى بهريتانياش كه ده هاتنه مه زاره شيعيه كانى باشورى ئيراق ئه و ريگه يه يان به كارد هه ينا كه كاريگه رى و هه ژموونى بهريتانياى به سه ره وه بوو) (12).

هه ردوو ك ريككه وتن نامه ي سايكس – پيكو له مايسى 1916 دا (13) و نامه و نووسراوى نيوان حسين – مه كماهون ئه وه يان سه لماندوو كه چؤن خاوه نداري، يان به لايكه مه وه، كو نترؤل كردنى ميسو پوتاميا وه ك مه سه له يه كى گرنگى ئارامى و ئاساييشى ناوچه كه له قه له مده درا و ئهم گرنگيه ش به شيوه يه كى گه ره تر و بهرچاو تر ده ركه وت له كاتى جه نگدا. له راستيدا، ريككه وتن نامه ي سايكس – پيكو و نامه و نووسراوكارى مه كماهون ئه نجامى گه شه كردنى بهرزه وه نديه كانى بهريتانيا و ئه و مه ترسيان ه ي ئاساييش بوو كه جه نك هينان ه ئاراهه. بيگومان له گه ل ته شه نه كردنى شه ر و ململانى و گه شه كردنى بهرزه وه نديه كانى بهريتانيا دا (رؤزه لاتی ناوه راست بوو به به شتيكى ته و او كه ر و دانه بر او ي هه ريه ك له سيسته مه كانى

ئیمپراتۆری بهریتانی و هندی (14) .

لهم دۆخ و سیاقه‌دا، میسۆپۆتامیا جێی خۆی کردهوه له ناو نه‌جیندای بهریتانیدا، وه‌ک نه‌نجام و لیکه‌وته‌یه‌کی په‌یوه‌ندی و به‌ستنه‌وه‌ی دووردریژی هندستانی بهریتانی له‌گه‌ڵ که‌ندای فارسدا (15) .
به‌و جۆره‌، داهاتووی میسۆپۆتامیا بوو به‌ ته‌وه‌ری بایه‌خی حکومه‌تی هندستان.

رۆبه‌رت جه‌ی. بلیپ تییینی ئه‌وه‌ ده‌کات که‌وا (ئالۆزی هێجگار گه‌وره‌ی رۆژه‌لاتی ناوه‌راست له‌ پاش سالی 1914 زنجیره‌یه‌ک کیشی بۆ بریاربه‌ده‌ستانی سیاسی بهریتانی درووستکردوو له‌ هندستاندا، که‌ ته‌حه‌دای کایه‌ی ئۆپه‌راسیۆنه‌کانی چوارده‌وری حکومه‌تی هندستانی کرد و هه‌ل و ده‌رفه‌تی نوێی دایه‌) (16) .

تیکشکاندنێ متمانه و قه‌ناعه‌ته‌کانی سه‌ده‌ی نۆزه‌ی رۆژاوی ئاسیا و هه‌ره‌سه‌ینانی ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی و ده‌رکه‌وتنی ئیمپراتۆریه‌تی ئه‌لمانی وه‌ک هێژکی کۆلۆنیالی نوێ و گیرۆده‌بوونی ئیمپراتۆریه‌تی رووسی به‌ده‌ست باری بیسه‌روبه‌ری و ئازاوه‌وه‌ و سه‌ره‌له‌دانی ناسیۆنالیزمی عه‌ره‌بی و فارسی، به‌ شتیه‌یه‌کی رادیکالی په‌یوه‌ندییه‌کانی ئه‌وروپای له‌گه‌ڵ رۆژه‌لاتی ناوه‌راستدا گۆری (17) .

ئهو سه‌رده‌مه‌ وای بۆ به‌ریتانیای مه‌زن گه‌یاند که‌ پێگه‌ی خۆی به‌هێز بکات و به‌تایبه‌تی له‌ که‌ندای فارسدا. تا ئێره‌ و هه‌ر که‌ له‌شکرکیشی له‌ میسۆپۆتامیا ده‌ستپێکرد، به‌ریتانییه‌کان هه‌وله‌کانی خۆیان چرک‌ده‌وه‌ بۆ ده‌سته‌به‌رکردن و پاراستنی هه‌ژموونی خۆیان له‌ نیمیچه‌ دوورگه‌ی عه‌ره‌بییدا، له‌ هه‌ردوو باری دیپلۆماسی و سه‌ربازیدا و به‌تایبه‌تی له‌ سالی 1916وه‌. له‌ گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا، په‌یوه‌ست به‌ میسۆپۆتامیا ته‌نیا ده‌بوو باس له‌ سیاسه‌تیکی به‌ریتانی دیاریکراو بکه‌ین. وه‌ک که‌ دووری مشتومر یان ئارگومینتی له‌سه‌ر ده‌کات که‌وا (له‌ سه‌ره‌تای جه‌نگدا، سیاسه‌تیک درێژخایه‌ن نه‌بوو سه‌باره‌ت به‌ میسۆپۆتامیا و هێژکی ئیستیتلای له‌ هندستانه‌وه‌ هه‌ندی ئامانجی زۆر سنوورداری جێبه‌جێ ده‌کرد، که‌ بۆ داینبکردنی دۆخی به‌سه‌ر و کۆنترۆل کردنی که‌ندای فارس ده‌نێردرا) (18) .

بگره‌ ئه‌ی. جه‌ی. بارکه‌ر له‌وه‌ش دوورتر ده‌رۆیشت و ده‌یوت (ئهو سوپایه‌ی له‌ ولاتی میسۆپۆتامیادا بوو سوپایه‌کی له‌بیرکراوی جه‌نگی جیهانی یه‌که‌م بوو، یان شتیکی له‌و جۆره‌ ده‌هاته‌ به‌رچاو بۆ ئه‌وانه‌ی که‌ له‌و پێوون) ، ئه‌وجا زیاتر له‌ سه‌ری ده‌روات و ده‌لی هه‌موو ئه‌وه‌ی ده‌ستیده‌که‌وت زۆر کۆن و زۆر بیکه‌لک بوو یان له‌ شوئینیکی تر نه‌گونجاو بوو بۆ به‌کاره‌ینان و بگره‌ زه‌خیره‌ و ته‌قه‌مه‌نیش ناونیشانیکی وای به‌سه‌ره‌وه‌بوو (درووستکراوی ویلایه‌ته‌ یه‌نگرتوووه‌کان و ته‌نیا بۆ مه‌شق و راهێنانه‌.) پیاوه‌کان له‌ میسۆپۆتامیا زۆر شه‌که‌تی جه‌سته‌یی و ئه‌قڵییش بوون و شکست و نائومیدی بانی به‌سه‌ردا کیشابوون (19) .

برووسکه‌یه‌ک که‌ وه‌زیری ده‌وله‌ت بۆ کاروباری هندستان ناردبووی ئه‌وه‌ ده‌رده‌خات که‌وا به‌ریتانییه‌کان، هه‌رچه‌نده‌ به‌سه‌رشیان داگیرکردبوو، هێشتا هه‌ر پرۆژه‌یه‌کی وردیان نه‌بوو بۆ دواتر: (تیمه‌ حالی حازر له‌ توانای جه‌ختکردنه‌وه‌مان زیاتر نییه‌، وه‌ک کردوومانه‌، له‌ داواکاری و ده‌سه‌لاتشکانی گه‌وره‌مان به‌ولاه‌ بۆ پاسه‌ری که‌ندای فارس) (20) .
به‌و پێیه‌، له‌ سایه‌ی سه‌رکه‌وته‌وه‌ حکومه‌تی به‌ریتانی سیاسه‌تیکی گرتبه‌ر، که‌وا سێر پیرسی کۆکسی گه‌وره‌ ئه‌فسه‌ری سیاسی هێزه‌ ئیستیتلایه‌یه‌که‌ و سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش هێرش و له‌شکرکیشیه‌که‌ی میسۆپۆتامیای که‌ سالی 1917 به‌ داگیرکردنی به‌غدا و سالی 1918ش به‌ داگیرکردنی مووسل ته‌واوی کرد، له‌ پاش ئیمزاکردنی ئاگره‌به‌سی مۆدرووس. داگیرکردنی مووسل خائیکی وه‌رچه‌رخانی نوێی پیکه‌ینا له‌ مێژووی ئێراقدا به‌گشتی و مێژووی کوردیشدا به‌تایبه‌تی.

سه‌رله‌نوێ نه‌خشه‌کیشانه‌وه‌

کورد و چاوواری به‌ریتانییه‌کان له‌ میسۆپۆتامیادا ئه‌ده‌بیاتی په‌یوه‌ندیار به‌ کورد و کوردستانه‌وه‌ به‌شداره‌ له‌ ده‌سنیشانکردنی ئاسته‌نگی ئیمپراتۆریه‌ته‌ جیاوازه‌کان بۆ کۆنترۆلکردنی ته‌واوی ئه‌م ناوچه‌یه‌. مارتن فان بروونه‌سن تییینی ئه‌وه‌ ده‌کات که‌وا (نه‌بوونی توانای گه‌یشتن به‌ کوردستان و توانای جه‌نگی درێ دانیشتووانه‌که‌ی هه‌میشه‌ کردوویه‌تی به‌ سنووری سرووشتی ئه‌و ئیمپراتۆریه‌تانه‌ی له‌ چوارده‌وریدا سه‌ریانه‌ه‌لداوه‌ و درووستبوون. هه‌یچکام له‌م ئیمپراتۆریه‌تانه‌ نه‌یتوانیوه‌ ده‌سه‌لاتیان بشکێت به‌ سه‌ر زیاتر له‌ پارچه‌یه‌کی کوردستاندا) (21) ، به‌ هه‌مان شتیه‌وه‌ش ماكدووال مشتومری له‌سه‌ر ده‌کات و ده‌لی (هه‌وله‌دان بۆ کۆنترۆلکردنی کوردستان و خه‌لکه‌که‌ی هه‌یچ کاتێ ئاسان نه‌بووه‌ بۆ بێگانه‌) (22) ، ئه‌نجامی ئه‌مه‌ش وابوووه‌ که‌ کوردستان (به‌ سنووری سیاسی ده‌وله‌ته‌کانی ده‌ورووبه‌ری دابه‌شبووه‌) (23) ، ئه‌مه‌ش راستیه‌که‌ به‌ درێژایی مێژوو ماوه‌ته‌وه‌. به‌م مانایه‌ بێت، له‌ کاتیکدا که‌ جه‌نگه‌کانی نیوان هه‌ردوو ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی و فارسی رۆلێان له‌م دابه‌شبوونه‌دا بینیوه‌، ئه‌وه‌ داگیرکردنی به‌ریتانی و فه‌ره‌نسی له‌ ماوه‌ی جه‌نگی جیهانی یه‌که‌مه‌دا ئه‌و ئه‌نجامه‌ی لیکه‌وته‌وه‌ که‌وا کوردستان بێته‌ چوار پارچه‌وه‌. میه‌ردادی ئێزه‌دی تییینی ده‌کات که‌وا (له‌ سه‌ره‌تای جه‌نگی گه‌وره‌وه‌ له‌ سالی 1914دا، ئه‌و خاکه‌ی که‌ نزیکه‌ی هه‌زار ساڵ بوو کوردستانی پێده‌وترا له‌نیوان فارس و عوسمانیه‌کاندا دابه‌شکرا و به‌م دوایه‌ رووسیا) (24) ، (پێشتر به‌ ئێران ده‌وترا ولاتی فارس Persia و دواتر له‌ سالی 1934دا به‌ فه‌ری ئه‌م ناوه‌ بوو به‌ ئێران - وه‌رگێر) .

ناسیۆنالیزمی کوردی له‌ ماوه‌ی جه‌نگدا به‌ ئاراسته‌ی ئه‌و پالنه‌رده‌دا وه‌رچه‌رخا و په‌ره‌یسه‌ند که‌ کۆتایی به‌م دابه‌شبوونه‌ مێژوویه‌ بێنیت و پارچه‌کانی کوردستان یه‌که‌بگرن له‌ تاقه‌ ده‌وله‌تیکدا. له‌ ماوه‌ی جه‌نگی جیهانی یه‌که‌م و راسته‌وخۆ دوا

ئهو جهنگه شدا، کایه ی بهردهوام گۆراوی ناوه رۆکی سیاسه ته کانی بهریتانیا بهرانبهر به کورد، ئەم ناسیۆنالیزمه بهو ئاراسته یه دا گۆرا که بپیته که مینه یه ک له ناو ههر دهوله تیکی نوێ تازه درووستبوودا. به پیتی ئەم بارودۆخه، ویلایه تی مووسل بوو به شانۆی ئەم وه چهرخان و گۆرانکاریانه.

له بهرته وهی ئەم سهردهمه هیوا و ئاواتی کوردی بۆ سهربه خۆی گه لاله و بهرز کرده وه و پهو پینیه وایکرد که کورد نه گهری هاو په یمانیان تیدا بیت له ناوچه که دا و لهو سۆنگه یه وه، له دهسپێکی سالی 1917 وه بهریتانییه کان که وتنه دهستپیکردنی په یوه ندی راسته وخۆ له گه ل کورده کانی میسۆپۆتامیادا. ماکدووال دهنووسیت کهوا (به ماوه یه کی کوروت له پاش گرتنی به غذا له مارتی 1917 دا له لایه ن جهنهرال مۆده وه، نارهبازی ئەو سهروک خێلانیهان بۆ هات (مه بهست نارهبازی به تورکه کان) کهوا خانه قین و کفری و هه له بجه یان له ژێرده ستدا بوو، ئەه گهری تورکه کان هه ولی ئەوه یان له گه ل کورده کان ده دا به وه بیانترسینن کهوا بهریتانی نه خشه و پلانی وایه بیانخاته ژێر حوکمی عه ره به وه) (25).

له سه ره تای مانگی مایسی 1917 وه، ئەفسه ره سیاسیه کانی بهریتانیا په یوه ندی خۆیان دامه زانند له گه ل سهروک خێله کانداه له تووزخورماتوو و کهرکووک و سلیمانی.

له م دوایاندا سهروک و پیاوماقوولان پریاری درووستکردنی حکومه تیکی کوردی کاتیان دا، به سهروکایه تی شیخ مهحموود بهرزی کهوا پنیوسته (سیاسه تیکی دۆستایه تی تهواو له گه ل بهریتانییه کان بگرتته بهر) (26).

به م جوړه بهریتانییه کان دامه زانندی ههریم یان ناوچه یه کی کوردی سهربه خۆیان تاقیکرده وه له گه ل مهحمووددا.

به لām ئەم که شی دۆستایه تیه فرهی نه خایاند و هه رزوو بهرهوروی بهرنگاری بووه کاتی که مهحموود داوای نوینه رابه تی هه موو کوردی کرد، نه ک هه ر سلیمانی، به لکوو ناوچه یه کی فراوانتر که تا سنه ش بروات له ئێران.

جافل. ل. کۆکس له م رووه وه ده ئی (مهحموود یاخیوونیک بهرپا کرد، به لām له پاش ئۆپه راسیۆنیک کوروتخایه نی سه ربازی شکسته یینا و دهسگیر کرا و دوورخرا یه وه) (27).

سه باره ت به پیکه ی بهریتانیا له کوردستانی باشووردا و ههروه ها ئەو په یوه ندیانه ش که ده بوو له گه ل کورده کان بیبه ستیت (به تایبه تی له گه ل خێله کانداه)، ئی. پی. سۆنی یاریده ده ری ئەفسه ری سیاسی له بیرووی کورد، له 26 ی ته مووزی 1917 دهنووسیت کهوا (بیجگه له جاف) که خیلنیک، هه موو خێله کانی تری ئەم سنوره جیگیرن و بی هیچ هه لواردنیک به نه ریت دژی تورکن و داویانه ته پال هه ر یاخیوونیک که له په نجا سالی ئەم دوایه دا بهرپا کراون (28).

کشانه وهی رووسیا له جهنگ، که به دوای شوړشی به لشه فیک سالی 1917 دا هات، کاریگه ریه کی نیمچه دهسه بجی هه بوو له سه ره له لۆسته کانی بهریتانیا له بهرانبهر داهاتوو سیاسی میسۆپۆتامیا، به کوردستانی باشووریه وه. به هه رحال، هه لۆستی بهریتانیا له باره ی کوردستانه وه هه ر به ناروونی مایه وه، چونکه مه سه له ی کوردستان بۆ بهریتانیا هه ر به لاه کی مایه وه بهراورد به چاره سه ری سیاسی ئەو هه ریمه سه ره کیانه ی که بایه خ و بهرزه وه ندیان فراوانتر بوو، واته سووریا و میسۆپۆتامیا. بی کردنه وهی فره می سه ره کی بهریتانی سه باره ت به میسۆپۆتامیا هیشته وهی بوو، له پال ئێرله ندا و میسردا، له ناو سیسته می ئیمپراتوری بهریتانیا دا. له م رووه وه رۆجه ر لویس ده ئی (ئه گه ر ئەم مه بهسته هه نگای غهیره نه ریتی پنیوست بیت، ئەوه بهریتانییه کان ئاماده ن بینن) (29).

سه ره رای ئەم ئامانجه ورد و روونه، به لām بهریتانییه کان هه ر به دوودل مانه وه له بهرانبهر ئایدیالیزی ماده ی 22 ی په یماننامه که و ته نانه ت زیاتر په شوکابوون له وهی که چۆن مووسل و کورده کان بخه نه پرۆزه که وه، له پال جیاوازی نیوان بهریتانییه کان خۆیاندا، نه ک ته نیا له نیوان ئەوانه ی له ناوچه کدا بوون له گه ل ئەوانه ی له نده ندا، به لکوو له نیوان ستافی سه ربازی و کاریه دهسته سقیله کانیشدا. نامه یه ک که له لایه ن پترسی کۆکسه وه نێردراوه له رۆژی 25 ی مایسی 1917 دا باشترین نمونه یه بۆ ئەم جوړه جیاوازیانه. کۆکس ئیشاره ت به وه ده دا ت کهوا کیشه سیاسیه کان بهردهوام سه ره له نده نده ن و هه ستی کردبوو کهوا "ئه رکی ئەوه حکومه تی خاوه ن شکۆی (بهریتانیا) تیبگه یه نیت له وه هه لۆسته ی که [بووه] به هه لۆسته یی قبوونه کراو له دیدی سیاسیه وه". ئەوجا به م شیوه یه ی خواره وه بهردهوام ده بیت و ده نیت:

(سه ره که وتنه کانی جهنهرال مۆده سه لماندوو یه تی که ئەو وه ک سه ربازیکی ناوبانگی خۆی له سه روو هه موو په خنه یه که بنیاتناوه. به لām ئەو ته نیا سه ربازیکه و هیه چتر بیته وهی هیه چ ئەزموون و شاره زابیه کی هه بیت له رۆژه لات و رۆژه لاتناسیدا و من وایدیبنم، که به هیه چ لایه کدا نه یشکینیتته وه و هاوسۆز نه بیت و تاراده یه ک لیبوورده نه بیت سه باره ت به کیشه سیاسیه کان و نه توانیت مه زهنده ی کاریگه ری گرنگ بکات بۆ ئەو کیشه سادانه ی رۆژانه روو ده دن له بهرزه وه ندی کیشه سیاسیه یان ته نانه ت سه ربازییه گه وه کان) (30).

ئهم ناکوکی و جیاوازیانه زیاتر روونبوون سه باره ت به دارشتنی سیاسه تیکی دیاریکراو بۆ میسۆپۆتامیا. دوو به لگه نامه ی تر ئەوه پيشانده دن کهوا بهریتانییه کان ئایدیایه کی چه سپاویان نه بووه له باره ی نامه که وه و بگره که متریش له سه ر مووسل و کورده کان کاتی که له شکرکیشه یه که یان دهستپیکرده وه.

(داگیرکردنی سه ربازی بۆ [کوردستانی باشوور] به هیه چ شیوه یه ک رپی تیناچیت، ته نانه ت له دوای شکسته خواردنی تورکه کانیش و ئاسته نگی دا بینکردنی تفاق و زه خیره و زه حمه تیه کانی تر که واده کات ته نانه ت گرتنی سه ربازگه یه ک یان خا لیک نزیک له خۆمانه وه مه حال بیت، با گرنگی سیاسیه ی هه بیت بۆمان وه ک [سلیمانی]. له بهرته وه، ده بوو ته نیا هه ر

ئه‌لته‌رناتیفی سیاسی بگرنه‌به‌ر و [درکیش به‌وه‌ کراوه] که له خێله‌ کورده‌ باشوورییه‌ کاندای سه‌ریه‌ه‌لداوه‌ (31) .

له‌ مارتی 1920 دا گێرتوود ل. بێل نووسیوتی:

(کاتی که [سلیمانیمان] داگیرکرد، راسته‌وخۆ له‌ دوا‌ی ئاگره‌سه‌، هه‌شتا لقه‌پۆکانی مه‌سه‌له‌ی کورد نه‌زانرا و چاوه‌روانه‌ کراو بوون، یان له‌ راستیدا تا ساڵ وه‌رگه‌رایه‌وه‌ هه‌شتا به‌ته‌واوی که‌شه‌ی نه‌کردبوو، به‌لکوو هیوا و ئاواته‌ نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌ کانی کورد له‌ نۆفه‌مه‌به‌ردا پێشکه‌شکرا له‌لایه‌ن جه‌نه‌راڵ شه‌ریف پاشاوه‌ و له‌ کانونی دووه‌مه‌مه‌شه‌دا له‌لایه‌ن کۆمیته‌به‌ی سه‌ریه‌خۆی کوردیه‌یه‌وه‌، که‌ له‌ میسر درووسترکراوو و داواکاریمانی پێشکه‌ش کردبوو که‌ یارمه‌تیمان بدات له‌ دامه‌زراندنی ده‌وله‌تییکی کوردیدا. سێر مارک سایکس پێشنیازی ته‌وه‌ی کردبوو که‌ بۆ درووسترکردنی ده‌وله‌تییکی کوردی پێوسته‌ مووسلێش بگرتیه‌وه‌ (مه‌به‌ستی هه‌موو ویلایه‌تی مووسله‌ - و) ، به‌لام ئایدیاکه‌ له‌لایه‌ن م. بیکووه‌ په‌تکرایه‌وه‌ له‌جیاتیی حکومه‌تی فه‌ره‌نسی) (32) .

کۆتایی جه‌نگ خه‌ریابه‌ی که‌ دا به‌ رووداوه‌کان: نه‌ک هه‌ر به‌ته‌نیا شکسته‌پێنایی هه‌زه‌کانی عوسمانی له‌ سووریا و میسۆپۆتامیا، به‌لکوو شوێنی سوڤیه‌تی ئۆکتۆبه‌ریش له‌ ساڵی 1917 دا که‌ پێککه‌وتنه‌نامه‌ی نه‌پیی سایکس - بیکووه‌ هه‌له‌وه‌شاندیه‌وه‌ و کاره‌که‌ پێوستی به‌وه‌ کرده‌وه‌ که‌ جارێکیتر نه‌خشه‌ی رۆژه‌لاتی ناوه‌راست بکێشه‌ته‌وه‌. ته‌مه‌ش به‌هه‌زکردن یان به‌رجه‌سته‌کردنی "دامه‌زراندنی سنووری ستراتییجه‌یه‌ له‌ کوردستان" و ته‌وه‌ش به‌ واتای ته‌وه‌ دیت که‌وا کورد به‌خه‌رنه‌ ناو نه‌خشه‌ و پڕۆژه‌ی میسۆپۆتامیاوه‌. ته‌مه‌ تیکه‌ه‌لکێش کردنه‌ش به‌ رۆلی خۆی داگیرکردنی ویلایه‌تی مووسل ده‌گه‌یه‌نیت، که‌وا به‌ شیوه‌یه‌ی که‌ بنه‌ره‌تی کورد تێیدا نیشه‌ته‌جیه‌. تیکه‌ه‌لکێش کردنی ویلایه‌تی مووسل بوو به‌ به‌شیک له‌ ته‌جیندای به‌ریتانی کاتی که‌ له‌ ئۆکتۆبه‌ری 1918 دا ته‌فسه‌ره‌ به‌ریتانییه‌کان له‌ به‌غدا تیکه‌یشتن که‌وا (داها‌تووی سیاسی و ئابووری میسۆپۆتامیا به‌ شیوه‌یه‌ی که‌ گه‌وره‌ توکمه‌ و به‌هه‌ز ده‌بیت له‌ رینگه‌ی خسته‌سه‌ری ویلایه‌ته‌که‌وه‌) (33) .

داگیرکردنه‌که‌ به‌م هه‌لومه‌رجه‌یه‌ خواره‌وه‌ پاساوی بۆهه‌تێرایه‌وه‌

(هه‌رچه‌نده‌ باروودۆخی مووسل هه‌شتا بریاری لینه‌دراوه‌، به‌لام [ویلایه‌ته‌که‌] که‌وا جه‌نگ ویرانی کردوو، نه‌ده‌ کرا هه‌روا لێبگه‌رینیت بۆ کارگه‌ری یان یارمه‌تی و هاوکاری و هه‌رکه‌ داگیرکردنی سه‌ریازی روویدا، کۆلۆنیالیسم لێچمان کرا به‌ ته‌فسه‌ری سیاسی. کاتیکیش که‌ رێکخسته‌تی سه‌ره‌تایی ته‌واوووه‌ ته‌فسه‌ران نێردان بۆ رۆژه‌لات و باکوور بۆ ئاکری و زاخۆ بۆ ته‌وه‌ی به‌یوه‌ندی له‌ گه‌ل کورده‌کان به‌سه‌رتی و زه‌مانه‌تی ناشتی بکه‌ین له‌ سنوره‌کانماندا) (34) .

له‌ کاتی چاوه‌ریکردنی کۆنفرا‌نسی ناشتیدا و گه‌لله‌کردنی سیاسه‌تییکی دیاریکراو بۆ داها‌تووی کوردستان، له‌نده‌ن ده‌سه‌لاتی دا به‌ کۆلۆنیالیسم ئارنۆلد تی. ویلسنی جیگری کۆمیساری مه‌ده‌نی بۆ وه‌رگرتنی کاروباری کارگه‌ری و سیاسی و زه‌مانه‌ته‌کردنی سه‌قامگه‌ری سیاسی و چه‌سپاندنی ناشتی و نێزام و ده‌سته‌پیکردنه‌وه‌ی چالاکییه‌ ئابوورییه‌کان له‌ کوردستانی ژێر کۆنترۆلی به‌ریتانیادا) (35) .

سه‌عد ته‌سه‌که‌نده‌ر ته‌وه‌ روونده‌کاته‌وه‌ که‌ ویلسن (له‌لایه‌ن ژماره‌یه‌ک له‌ ته‌فسه‌رانی سیاسیه‌یه‌وه‌ هاوکاری ده‌کرا بۆ کاروباری کارگه‌ری و سیاسی، که‌ نه‌ک کاروباری لۆکالییان رابیده‌کرد له‌ ناوچه‌کانیدا، به‌لکوو پێشنیازی تابه‌تی خۆشیان پێشکه‌ش ده‌کرد سه‌باره‌ت به‌و رینگه‌یه‌ش که‌وا ناوچه‌کانیان به‌ شیوه‌یه‌ی که‌ نموونه‌ی به‌ریه‌بیریت) (36) .

به‌ واتایه‌کی تر، له‌ غیای هه‌لوێستییکی به‌ریتانی روون و ئاشکرا دا په‌یوه‌ست به‌ مه‌سه‌له‌ی کورده‌وه‌، ته‌وه‌ سیاسه‌تی به‌ریتانی له‌سه‌ر زه‌وی رۆژیکی گرنگ ده‌بینه‌ت بۆ کارگه‌ری دانان له‌سه‌ر ره‌وتی رووداوه‌کان (37) .

له‌ ماوه‌ی دوو ساڵی رابردووی ئاگره‌سه‌ی مۆدرس بۆ ئیمزاکردنی په‌یماننامه‌ی سیقه‌ره‌، سیاسه‌ته‌کانی به‌ریتانی له‌به‌رنبه‌ر کورددا (تاراده‌یه‌ی که‌ گه‌وره‌ بریتیبوون له‌پاڵه‌پشتی کردنی یه‌که‌ سه‌ریه‌خۆ بچووه‌که‌کان یان میره‌کانی ناوچه‌کانی کوردستان، به‌تابه‌تی له‌ [میسۆپۆتامیا]) (38) .

له‌ هه‌مان کاتیدا، به‌ریتانییه‌کان هه‌ولێ رێکخسته‌تی په‌یوه‌ندییه‌کانیان ده‌دا له‌ گه‌ل خێله‌ کوردیه‌یه‌ کاندای ده‌یانویست "ته‌وه‌ سه‌لمه‌ین که‌ به‌ریتانی به‌ پشتگه‌ری کوردستانییکی یه‌گه‌رتوو باوه‌ش بۆ هه‌ندی له‌ پارچه‌کانی ئێرانی بکاته‌وه‌ (39) .

به‌ ماوه‌یه‌ی که‌ کوورت له‌ دوا‌ی ئاگره‌سه‌، به‌ریتانی و فه‌ره‌نسا له‌ 7 نۆفه‌مه‌به‌ری 1918 دا راگه‌یاندنیکی هاوبه‌شیان درکرد و به‌ندی دوانزه‌می چوارده‌ به‌نده‌ به‌ناوبانگه‌که‌ی ویلسنیان دووپات کردبووه‌وه‌ (40) و به‌ شیوه‌یه‌ی تابه‌ت ئاراسته‌ی گه‌لانی سووریا و میسۆپۆتامیا کرابوو. راگه‌یانده‌که‌ به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌یه‌:

(ته‌وه‌ ئامانه‌جی که‌وا فه‌ره‌نسا و به‌ریتانیای مه‌زن ره‌چاویان کردوو له‌ شوێنکه‌وتنی جه‌نگدا له‌ رۆژه‌لات که‌وا چاوتییری ئه‌لمانی تیکه‌یداوو رزگارکردنی کۆتایی و ته‌واوی ته‌وه‌گه‌لانه‌یه‌ که‌ تورکه‌کان ماوه‌یه‌ی دوورودرێژ چه‌وساندبوونیه‌وه‌ و دامه‌زراندنی حکومه‌ت و کارگه‌ری نیشه‌مانی که‌ ده‌سه‌لاتیان له‌ پراکتیزه‌کردنی ئازادانه‌ و ده‌سته‌پێشخه‌رانه‌وه‌ وه‌رگرتنیت و هه‌له‌بێژده‌ی خه‌لکانی ره‌سه‌نی ولاته‌که‌ بن. هه‌ولدان بۆ به‌دییه‌پێنایی ته‌وه‌ نێاز و مه‌به‌ستانه‌، فه‌ره‌نسا و به‌ریتانیای مه‌زن کۆکن له‌سه‌ر یارمه‌تیدانی خه‌لکی ره‌سه‌نه‌که‌ و هاوکاری کردنیان له‌ دامه‌زراندنی حکومه‌ت و کارگه‌رییان له‌ سووریا و میسۆپۆتامیا که‌ به‌م دوا‌یه‌ له‌لایه‌ن هاوبه‌ییمانانه‌وه‌ رزگارکراون، هاوکات ته‌وه‌ خاک و ناوچانه‌ش که‌ کار بۆ زه‌مانه‌تکرانیان ده‌کریت و به‌ زووتری کات دانپێنانیان هه‌ر که‌ به‌ کرده‌وه‌ دامه‌زران.

له‌جیاتیی ته‌وه‌ی هه‌یج ده‌رگا و دامه‌زراره‌یه‌ی که‌ دیاریکراو به‌سپین به‌ سه‌ر خه‌لکی ته‌وه‌ ناوچانه‌دا، ته‌مه‌ ته‌نیا بایه‌خ به‌ دا‌بینه‌کردنی

کاری ریکوینک ده کهن بۆ ئەو حکوومهت و دهزگا کارگێڕیانهی دانیشتووان خۆیان به ئازادی هه‌ڵبژێرن له رێگه‌ی پشتیوانی و هاوکارێی ته‌واوه‌وه، بۆ دابینکردنی دادپه‌روه‌ریه‌هه‌ که‌ بێگه‌رد و یه‌ که‌شان بۆ هه‌مووان، بۆ ئاسانکردنی گه‌شه‌کردنی ئابووری و لاته‌ که‌ له‌ رێگه‌ی پالێشتی و هاندانی ناو‌خۆیه‌وه، بۆ شه‌ره‌په‌رشتی و چاودێری کردنی خۆیندن و کۆتایه‌په‌ینان به‌و جیاوازیانه‌ی که‌ ماوه‌یه‌کی زۆر سیاسه‌تی تۆرکی به‌کاریده‌هه‌ینا. ئەمه‌ ئەو ته‌رکه‌یه‌ که‌وا هه‌ردوو هه‌تێزی هاو‌په‌یمان ده‌یان‌ه‌وێ له‌ئه‌ستۆی بگرن و ده‌سته‌به‌کارین تێیدا له‌ خاک و ناوچه‌ رزگارکراوه‌کاندا. [1]

په‌راوێز

- (1) ویلایه‌ت: ناوچه‌ یان هه‌رێمێک که‌ هوکمه‌دارێکی گه‌شتی به‌ریوه‌یه‌یبات (والی) .
- (2) سارا شیلدن، “کێشه‌ی مووسل: ئابووری و شوناس و خه‌ستنه‌پال”، له‌ ریفه‌ سپیکتر سیمۆن ، (2004) ، “درووستکردنی ئێراقی مۆدێرن”، (نیویۆرک، چاپی زانکۆی کۆلومبیا) ، لاپه‌ره‌ 50.
- (3) پێتەر جه‌ی. بیک، “مشتومرێکی بێزارکه‌ر و مه‌ترسیدار: به‌ریتانیا و چاره‌سه‌ری کێشه‌ی مووسل، 1918 – 1926”، گۆفاری توێژینه‌وه‌کانی رۆژه‌لاتی ناوه‌راست Middle Eastern Studies، 17، ژ 2 (نیسان، 1981) ، ل 256.
- (4) به‌ندی 62ی په‌یماننامه‌ی سیفهر به‌م شه‌یه‌یه‌: “کۆمیسۆنیکی که‌ باره‌گای له‌ قوسته‌نتینییه‌یه‌ و له‌ سه‌ ئه‌ندام پیکهاتوه‌ که‌ به‌ دوا‌ی یه‌ که‌دا حکوومه‌ته‌کانی به‌ریتانی و فه‌ره‌نسی و ئیتالی دایانده‌مه‌زێنیت، له‌ ماوه‌ی شه‌ش مانگدا له‌ چوونه‌ بواری کارپیکردنی ئەم په‌یماننامه‌یه‌وه، به‌ داره‌ستی پلانیکی ئۆتۆنۆمی ناو‌خۆیی بۆ ئەو ناو‌چانه‌ی که‌ زۆرینه‌ کوردن و ده‌که‌ونه‌ رۆژه‌لاتی فوراته‌وه، له‌ باشووری سنووری خوارووی ئه‌رمینیاوه، که‌ دواتر دیاری بکریت، له‌ گه‌ل باکووری سنووری تۆرکیا له‌ گه‌ل سووریا و میسۆپۆتامیا، وه‌ک له‌ ماده‌ 27، 2 (2) و 3 دا دیاری کراوه. ئەگه‌ر مسۆگه‌ر نه‌کردنی کۆده‌نگی له‌سه‌ر هه‌ر مه‌سه‌له‌یه‌ک نه‌کریت، ئەوه‌ له‌لایه‌ن ئەندامانی کۆمیسۆنه‌وه‌ به‌ره‌و‌رووی حکوومه‌ته‌کانیان ده‌کرێته‌وه. ده‌بیت پڕۆژه‌ و پلانه‌ که‌ زه‌مانه‌تی ته‌واو له‌خۆ بگرت بۆ پاراستنی کلدۆناشوورییه‌کان و که‌مینه‌ ئیتنیکی یان ئایینییه‌کانی تر له‌م ناو‌چه‌یه‌دا و به‌م ئامانجه‌ کۆمیسۆنیکی پیکهاتوو له‌ نوێنه‌رانی به‌ریتانی و فه‌ره‌نسی و ئیتالی و فارس و کورد سه‌ردانی شوێنه‌که‌ بکه‌ن و بپار له‌ هه‌ر ده‌سه‌کاری کردنیکی بدن، ئەگه‌ر هه‌بیت و پێویسته‌ له‌ سنووره‌کانی تۆرکیا جێبه‌جێ بکرین، که‌ به‌ پێی ئەه‌حکامی ئەم په‌یماننامه‌یه‌ ئەو سنوورانه‌ بگۆنجه‌ن له‌ گه‌ل سنووری و لاتی فارسدا.
- (5) له‌ ئاگره‌به‌سی مۆدروسه‌وه‌ سالی 1918 بۆ په‌یماننامه‌ی ئەنگۆرا (واته‌ ئەه‌نکه‌ره‌ – و) سالی 1926: به‌ریتانییه‌کان له‌ پاش مۆرکردنی ئاگره‌به‌سه‌که‌ راسته‌وخۆ مووسلیان داگیرکرد. چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌ی مووسل به‌ شه‌یه‌یه‌کی کۆتایی له‌ گه‌ل په‌یماننامه‌ی ئەنگۆرادا هات که‌ له‌نیوان تۆرکیا و به‌ریتانیای مه‌زندای ئیمزاکرا و راده‌ستی ئێراق کرا وه‌ک مانده‌یت به‌پێی په‌یمانی کۆمه‌له‌ی گه‌لان (1920) .
- (6) ئیلی که‌دووری (1987) ، “ئینگلاند و رۆژه‌لاتی ناوه‌راست: رووخانی ئیمپراتۆرییه‌تی عوسمانی، 1914 – 1921”، (له‌نده‌ن و بۆلده‌ن: بلاوکه‌ره‌وه‌ی مانستیل و چاپی ویستقیو) ، ل 1.
- (7) دیفید ماکدووال (2000) ، “مێژووی مۆدێرنی کورده‌کان”، (له‌نده‌ن و نیویۆرک: ئای. پی. تۆریس) ، ل 151.
- (8) عوسمان عه‌لی، “فاکته‌ری کورد له‌ کێشه‌ و مملانیی ویلایه‌تی مووسلدا، 1921 – 1925”، گۆفاری توێژینه‌وه‌ کوردیه‌یه‌کان The Journal of Kurdish Studies، 4 (2001 – 2002) ، ل 31.
- (9) رۆبه‌رت جه‌ی. بلیپ (2003) ، “ئیمپراتۆری راج، هندستان و رۆژه‌لاتی ئەفریقا و رۆژه‌لاتی ناوه‌راست، 1858 – 1947”، (هامپشایه‌ر: پالگره‌یف ماکمیلان) ، ل 15.
- (10) ئە. جه‌ی. بارکه‌ر (1967) ، “جه‌نگی پشتگۆنخراو. میسۆپۆتامیا 1914 – 1918”، (له‌نده‌ن: فه‌یبه‌ر ئەند فه‌یبه‌ر) ، ل 18.
- (11) گوێخان چه‌تینسایا (2006) ، “کارگێڕی عوسمانی له‌ ئێراقدا، 1890 – 1908”، (نیویۆرک، رۆتلیج) ، ل 127. پروانه‌ مانکۆلم ئی. یاپ، “سیاسه‌تی به‌ریتانیا له‌ که‌نداوی فارسدا” و “سه‌ده‌کانی نۆزده‌ و بیست”، له‌ ئەه‌لفین جه‌ی. کۆتریل (1981) ، “که‌نداوی فارس: روومالیک گه‌شتی”، (بالتیمۆر، مێریلاند؛ چاپی زانکۆی جۆنز هۆبکینز) ، لاپه‌ره‌ 70 – 100 و 41 – 69؛ هه‌روه‌ها وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌، “میسۆپۆتامیا” (له‌لایه‌ن چه‌تینسایاوه‌ وه‌رگه‌راوه‌، هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل 206) .
- (12) هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل 127 – 128.
- (13) ریکه‌وتنه‌نامه‌ی سایکس – پیکۆ ریکه‌وتنه‌نامه‌یه‌کی نه‌هینییه‌ له‌نیوان حکوومه‌ته‌کانی به‌ریتانیا و فه‌ره‌نسادا و ناوچه‌کانی ملکی عوسمانیان دابه‌شکردوه‌ بۆ بازنه‌ی ده‌سه‌لاتیان. به‌پێی ئەم ریکه‌وتنه‌نامه‌یه‌ و په‌زنامه‌ندی ئیمپراتۆرییه‌تی رووسی، مووسل خراوته‌ بازنه‌ی کاریگه‌ری بازنه‌ی فه‌ره‌نساوه‌. تێمه‌کانی ریکه‌وتنه‌نامه‌ که‌ له‌ 16ی مایسی 1916دا بپاری له‌سه‌ر دراوه‌ و له‌لایه‌ن سپر مارک سایکسه‌وه‌ له‌بری به‌ریتانییه‌کان و فرانسسیس جۆرج پیکۆ له‌بری فه‌ره‌نسییه‌کان دانووستانی تیداکراوه‌.
- (14) بلیپ، سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل 132.
- (15) هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل 133.
- (16) هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل 132.
- (17) هه‌مان سه‌رچاوه‌.

- (18) كه دووری، سه چاوهی پېشوو، ل 175.
- (19) باركه، سه چاوهی پېشوو، ل 17 - 18.
- (20) ف. جهی. مۆبهرلی (1923)، "مۆبهرلی فهرمی جهنگ، له شکرکیشی له میسۆپۆتامیادا"، بهرگی 1، ل 137.
- (21) مارتن فان بروونهسن (1992) "ئاغا و شیخ و دهولت: پیکهاتهی کۆمه لایهتی و سیاسی له کوردستان، (له ندهن و نیوجیرسی: زهد بووکس)، ل 13.
- (22) ماکدووال، سه چاوهی پېشوو، ل 151.
- (23) بروونهسن، سه چاوهی پېشوو، ل 13.
- (24) مېهرداد پ. ئیزه دی، "کورد و پیکهاتهی دهولت له ئیراقدا، 1917 - 1932"، له سیمۆن، سه چاوهی پېشوو، لاپه ره 95.
- (25) ماکدووال، سه چاوهی پېشوو، ل 118. له سه رنجیک کۆتاییدا، ماکدووال، به گه رانه وه بۆ په رتووی دلسۆزانی Loyalties ئه رنۆلد تی. ویلسن، باس له وه ده کات کهوا بریکارانی تورک جارنامه کهی جه نه رال مۆدیان به کارده هینا بۆ دانیشتووانی به غدا وهک به لگهی نیاز و مه بهستی به ریتانییه کان کهوا کورد ده خه نه ژیر حوکمی عه ره به وه. هه ره ها پروانه، ئه رنۆلد تی. ویلسن (1930)، "دلسۆزانی میسۆپۆتامیا، 1914 - 1917. تۆماریکی میژووی شه خسی"، (له ندهن: چاپی زانکۆی کوردستان)، ل 266. ئه رگومینت و پاساوی تورکیا به تابه تی پشتی به م راگه باندنه به ستوه: "ئه وه خواست و هیوا ی گه لی به ریتانی و ولاتی هاوپه یمانه له گه لیان که ره گه زی عه ره ب جاریکیت هه لسه تبه وه و بگاته مه زنی و ناوبانگ له نیو گه لانی سه ر زه ویدا"، جاریکیت له فیلیپ ده بلیو. ئایرلاند (1937)، "ئیراق: توتیزینه وه یه ک له باره ی گه شه کردنی سیاسییه وه"، (له ندهن: که یپ)، ل 457 - 458.
- (26) هه مان سه چاوه.
- (27) جه فنه ل. کۆکس، "زه مینه یه کی مه شقی نایاب: گرنگی هیزی ئاسمانی شاهانه و رۆلی له ئیراقدا، 1919 - 1932"، گۆفاری The Journal of Imperial and Commonwealth History، 13، ژ 2 (کانوونی دووم، 1985)، ل 168.
- (28) July 1917 26، 5/3/1، GB165 - 0029، "سه رنج له سه ر دۆخی باشووری کوردستان و ئه وه هه نگاوانه ی ده نرین ئه گه ر ویستمان که لک له ختله کان وه ریکرین"، له لایه ن ئی. بی. سۆنه وه.
- (29) و. رۆجه ر لويس، "شانشین یه کگرتوو و سه ره تای سیسته می مان دیت، 1919 - 1922"، گۆفاری International Organization، 23، ژ. 1 (زستانی 1969)، ل 92.
- (30) Sir Percy Cox to London، May 1917 25، GB 165 - 0341 / 4 / 8.
- (31) FO371 / 4192، 1919، "کورتیه که له باره ی دۆخی کوردستانی باشووره وه له ماوه ی جه نگی جیهانی یه که مدا"، ئۆفیس ی کۆمیسۆنی مه ده نی، به غدا، ل 9.
- (32) GB 165 - 0341 / 2 / 5 / 20، 8 مارتی 1920، گیرتوود بیل بۆ سیر ئه رپه ر هیرتزل "باکووری کوردستان".
- (33) ماکدووال، سه چاوهی پېشوو، ل 117.
- (34) بیل، سه چاوهی پېشوو.
- (35) سه عد ئه سه ککه نده ر، "سیاسه تی به ریتانی له کوردستانی باشووردا: درووستبوون و کۆتایی پیه اتی یه که م حکوومه تی کوردی، 1918 - 1919"، گۆفاری به ریتانی بۆ توتیزینه وه ی رۆژه لاتی ناوه راست British Journal of Middle Eastern Studies، 27، ژ. 2 (نۆقه مبه ر، 2000)، ل 141.
- (36) هه مان سه چاوه.
- (37) هه مان سه چاوه.
- (38) رۆبه رت ئۆلسن (1989)، "سه ره له دانی ناسیۆنالیزمی کوردی و یاخیبوونی شیخ سه عید"، (ئۆستن: چاپی زانکۆی ته کساس)، 1989، ل 53.
- (39) ماکدووال، سه چاوهی پېشوو، ل 119.
- (40) وتاریک له لایه ن ودرۆ ویلسنی سه رۆکی ویلایه ته یه کگرتوو هه کانی ئه مریکا، له دانیشتنیکی هاوبه شی کۆنگرئیس له 8 ی کانوونی دوومه ی 1918 دا. خالی دوانزه یه م به م جۆره یه: به شی تورکی له ئیمپراتورییه تی ئیستای عوسمانیدا ده بی سه ره به خۆیه کی ئارام دا بین بکریت، به لام نه ته وه کانی تر که ئیستا له ژیر ده سه لاتی تورکیادا ده بی ئارامی و ئاسایشیک دا بین بکریت که گومانی تیدا نه بی و ده رفه تیکی ره های گه شه کردن بره خسی و ده رده نیل ده بی به هه میشه یی بکریته وه وه ک پاره ییکی ئازاد بۆ گشتیه کان و بازگانی هه موو ولاتان له ژیر زه مانه تی نیوده وه تله تیدا. پروانه www.lib.byu.edu/index.php/President_Wilson's_Fourteen_Points

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پۆلێنی ناوه رۆک: دۆزی کورد

پۆلێنی ناوه رۆک: لیکۆلینه وه

پۆلینی ناوه‌رۆک: میژوو
جۆری دۆکومینت: وه‌رگێردراو
جۆری وه‌شان: دیجیتاڵ
زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست
فۆلده‌ره‌کان: ریکه‌وتننامه‌ی لۆزان
ولت: باشووری کوردستان
وه‌رگێردراو له‌ زمانی: ئینگلیزی

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپه‌ر | کوردی ناوه‌راست | [مائپه‌ری چاوی کورد - 2023-02-05](#)

کاتی تۆمارکردن: 2023-03-12

ناوی تۆمارکار: زریان عه‌لی

پۆل: کورتهباس

بابهت: 27

میراتی بهریتانیا و پهرهسه ندى ناسیۆنالیزمی كوردی له ئیراقددا 02

[20230312070806473608=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

میراتی بهریتانیا و پهرهسه ندى ناسیۆنالیزمی كوردی له ئیراقددا 02
 زهینهب ئهريكانىلى: زانكۆی گهله تهسهراى - ئهسته مبول
 له ئینگلیزییهوه: محمهد حه مه سالخ توفیق

مه بهستی ئه م باسه لیکۆلینه وهیه له چۆنییه تی ئیداره دان و مامه له كردنی بهریتانیا یه بۆ ناسیۆنالیزمی كوردی له ویلایه تی مووسل له ماوه ی سالانی 1918 – 1926 دا.

به پێچه وانیه ی ئه وهی كه كورد به ته ما ی بوو، راگه یان دنه كه پێش نیازی مافی چاره ی خۆ نووسینی بۆ میسۆپۆتامیا له جیاتیی خه لكه كورده كه ی به بریاری نووسان دنی باشووری كوردستان به میسۆپۆتامیا وه. بێجگه له وهش، (هه رچه نده بهریتانیا حه زی نه ده كرد ویلایه تی مووسل رادهستی فه ره نسا بگات، به لام مامه له كردنی له گه ل ته واوی كیشه كانی باكووری مووسلدا په یوه ست بوو به گه یشتنه ریکه وه تێكی بابه تی له گه ل فه ره نسا دا) (41) و تا ته وكاته له نده ن پرۆژه یه كی كۆنكریتی و روونی نه بوو بۆ ئیداره دان ناوچه كه، چجای بریاردانی درێژخایه ن له سه ر داها توهی ناوچه كوردییه كان له مه ودا یه كی دووردا 42. سه ربیاری ئه م حاله تی نا جێگه ر و دوو دلییه ش جیاوازی بیرواری نیوان بهریتانیا یه كان خۆشیان، به تایبه تی له سالێ 1919 وه. به گه رانه وه بۆ چالاکیه كانی ئیدوارد ویلیه م چارلس نۆیل، كه بریكارێكی ده رگای هه وائگه ریبی بهریتانی بوو، (سیاسه تی بهریتانیا له مبانیه ی سالێ 1919 دا)، رۆبه رت ئۆلسن سه رنجی ده داتی و ده لی (واباشتره ناوی سیاسه تی نۆیلی لیبریتی) و ئه و جا له سه ری ده روا ت و ده لی:

[نۆیل] چالاك بوو له هه ولدا نیدا بۆ دنیابوون له كه لك و بایه خی سیاسه تیک كه پشتیوانی له ده وله تێكی كوردی سه ربه خۆ بگات یان لایكه مه كه ی ئۆتۆنۆمیه كی شایسته ی ژبان بۆ كورد. ئه مه ئه گه ر به دیبه اتایه، ئه وه له له ژێر چاودێری و سه ره برشته ی بهریتانیا یه كاندا ده بوو. نۆیل به زۆری ناوی (لۆره نسی دووه می) لیبرا بوو، وه ك سووكایه تی و گالته پێكردن له لایه ن كاربه ده ستانی ئۆفیس كۆلۆنیالی بی ره برس له رۆژه لاتی ناوه راست. ئه م كاربه ده ستانه دنی نه بوون له قوولایی ناسیۆنالیزمی كوردی وه ك ئه وه ی نۆیل قه ناعه تی هه بوو به هێز و توانای. چونكه به برس و كاربه ده ستانی ئۆفیس كۆلۆنیالی دنی نه بوون له وه ی كه وا (شۆرشێكی كورد) بێگه و هه لوێستی بهریتانیا له رۆژه لاتی ناوه راستدا چاكه كات، به تایبه تی له گه ل توركیدا له پاش سه ركه وته كانی كه مالییه كان له سالێ 1921 دا) (43). جیاوازیه كه زیاتر روونبووه وه كاتێ كه ئه رنۆلد تی. ویلسن له (تییینی له سه ر پێش نیازه كانی م. كلیمینسو) ئه م راگه یان دنه ی خواره وه ی بلاو كرده وه:

(ئیمه ئیستا ناتوانین ئه وه بكه ین كه له پێش سی مانگدا ده مانتوانی بیکه ین. له رۆژه لاتدا وه ك چۆن له رۆژاوادا، گیانیكی نوێ له ئه قل و مێشكی پیاواندا هه یه. ناتوانریت ئیمپراتۆریه تی تورکی تیکبشكینریت، چونكه به رجه سته ی نمونه و ئایدیالی ئیسلامه بۆ حوكمی زه مان له سه ر زه ویدا بۆ حوكمرانی موسلمان، كه وا نه توانینی هێژه كرستیانه كان بۆ ریکه وه تن و پروژاندوویه تی، له كاتێكدا كه وا گه لانی رۆژاوا شه كه ت و ماندوون و رقیان له جه نگ و شه روشۆری زیاتره. تا قه چاره سه ر كه من ئیستا ده بیینم دانپا نا نه به ئیمپراتۆریه تیكی توركیدا له قوسته نتینییه وه بۆ قه وقاز – به دیاریكراوی له گه ل ناوچه كانی په نا و قوژینی ئه رمه نی و نه ستۆریه كاندا، واته:

كۆنترۆلێكی ئه وروپی به سه ر قوسته نتینییه دا له لایه ن ده سته به كی نیوده وله تیییه وه و نه ته وه ی ئه وانیه نوێنه ره كانیان له ویلایه ته كاندا ن په یه وپی هێله گشتیه كانی كاریه گه ریبی و ده سه لاتی ده وله ته جیا جیا كان ده كه ن كه ئیستا له ژێر گه فتوگۆدان. ئه مه پا به ندمان ده كات كه پشتیوانی توركیا بكه ین و تا ئه م ئاسته مه سه له كه قه ناعه ته خه ش ده بیته به هاو به شه محمه دبییه كانمان. [...] ئه م سیاسه ته خۆ دوور ده گرتیت له بچرین و له خۆگرتنی خاك یان ناوچه ی پارێزراو كه پێچه وانه بیته له گه ل ویست و خواستی میلییدا.

گه رانه وه ی ده سه لاتی توركیا له ژێر سه ره برشته ی راوێژكارانی بێگانه دا (باشتره بلێین بهریتانی) له پارێزگانی باكووردا دۆخه كه له سنووری باكووری میسۆپۆتامیا دا ئاسان ده كات، هه روه ها له كوردستانیشدا كه به م دوا یه ئه فسه رێكی سیاسی كوژرا له ئه نجامی پیلانیكی راسته وخۆی تورکی – كوردیدا (44).

هاوشان له گه ل زیادبوونی گومان و دوو دیلی له ماوه ی دوای جه نگدا، فره سیسته میش له ناو ده رگا و دامه زراوه كانی بهریتانیا دا زیاد ی كرد. كیشه ی ئه م فره ییه زیاتر روونبووه وه كاتێ كه داها توهی میسۆپۆتامیا به گشتی و ئه وه ی ویلایه تی مووسل به تایبه تی بوون به جێ پرسیار. (ئه وه هه ژده مانگه ی تێپه ری له نیوان كۆتای ئۆپه راسیۆنه سه ربازییه كان له ئۆفه مبه ری 1918 دا و به خشینی ماندبێتی میسۆپۆتامیا به بهریتانیا ی مه زن مۆركی جیاوازی و ناكۆکیه كی زۆری لیپشیت له سیاسه تی نیوان ده سه لاته ئیمپراتۆریه كان له له نده ن و به غدا) (45).

شكستی حكوومه تی له نده ن له گونجاندنی سیاسه تێكی توندوئۆل یه گه رتوودا بۆ میسۆپۆتامیا یارمه تی ئه رنۆلد تی. ویلسنی دا

بۆ بههیزکردنی له ولاتی داگیرکراودا. ئه‌رنۆلد ویلسن ئیدیدعیای ئه‌وه‌ی ده‌کرد که جارنامهی ئه‌نگۆ - فه‌ره‌نسی (هه‌له‌یه‌کی کاره‌ساتبار) بوو و ئه‌وه‌ی رایگه‌یانده‌که‌وا (ولات سه‌رتاپا به‌ته‌مای ئه‌م چه‌شنه‌ پلانه‌ گشتگیرانه‌ی سه‌ربه‌خۆی نییه‌ و چاره‌ڕێشی ناگات) (46). به‌وه‌ رنگه‌ و سه‌بارته‌ به‌ مووسل، به‌ریتانییه‌کان جیاوازییه‌کی به‌رچاویان سه‌لماند و ئه‌مه‌ش له‌ بنه‌رته‌دا ده‌گه‌رێته‌وه‌ بۆ ئه‌و راستیییه‌ی که‌وا (زۆریک له‌ ئیداره‌ حکوومه‌یییه‌کان بشکێتکیان له‌ مه‌سه‌له‌ که‌دا هه‌یه‌) (47).

بێک ئه‌م جیاوازی و مشتومرانه‌ به‌م شێوه‌یه‌ی خواره‌وه‌ کورته‌ده‌کاته‌وه‌:
 (بۆ نمونه‌، [ئه‌م جیاوازییه‌]، له‌ سکالای لۆرد کێزنی وه‌زیری ده‌ره‌وه‌دا ده‌رکه‌وت له‌ سالی 1919وه‌ تا 1924، له‌باره‌ی ده‌ستپه‌ردانی داموده‌رگا وئیداره‌کان له‌ سیاسه‌ته‌یدا. به‌لکه‌ و ئارگومه‌نتی ستراتیجی، که‌ پاساوی داگیرکردنی به‌ریتانی بوو بۆ مووسل له‌ سالی 1918دا و گرنگی و به‌های ناوچه‌که‌ی شیکرده‌وه‌ بۆ هه‌ریه‌ک له‌ په‌یوه‌ندییه‌کانی ئیمپراتۆری و پێگه‌ی به‌ریتانی به‌گشتی له‌ رۆژه‌لانی ناوه‌راسته‌دا، ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نیت که‌وا کێشه‌ی مووسل نه‌ک هه‌ر وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ و وه‌زاره‌تی کۆلتورییه‌کانی سه‌رقال کردوو به‌لکوو وه‌زاره‌تی هندستانیشی گرتووته‌وه‌. ئارگومه‌نت و پاساوی ئه‌م کاره‌ش پشتی به‌ ئیدیدعیایه‌ به‌ستوو که‌وا کۆنترۆل کردنی مووسل، که‌ له‌ رووی سرووستیییه‌وه‌ به‌ چه‌ند زنجیره‌ چیایه‌ک له‌ تورکیا جیاپه‌وته‌وه‌، نه‌ک هه‌ر مانه‌وه‌ی ئیتراق دا‌بین ده‌کات به‌لکوو سنووریکی سه‌لامه‌ت و ئارامته‌ ده‌سته‌به‌ر ده‌کات دژ به‌ تورکیا، چونکه‌ ترس هه‌بوو که‌وا ئه‌میان (واته‌ تورکیا - و)، که‌ وه‌ک ده‌وله‌تێکی ئیسلامی دوژمنکار ته‌ماشای ده‌کرێت، رهنگه‌ وه‌ک خالی ده‌ستپێکردن به‌ کاربه‌پنێت بۆ هێرشکردنه‌ سه‌ر ئیتراق و له‌ کاتی گونجایی خۆشیدا بۆ سه‌ر به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی به‌ریتانی له‌ له‌ که‌نداوی فارسدا) (48).

به‌ هه‌مان شێوه‌، وینستن چه‌رچل، که‌ له‌و کاته‌دا وه‌زیری جه‌نگ و هێزی ئاسمانی بوو، له‌ یاداشتیکیدا که‌ له‌ 1 مایسی 1920دا به‌رزیکردبووه‌وه‌ بۆ ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران ئه‌وه‌ روونده‌کاته‌وه‌ که‌وا (ولاته‌ که‌ مۆته‌که‌یه‌کی کارگیرێ بوو و له‌نیوان سی به‌شی سه‌ره‌کیدا دابه‌ش بووبوو) (49).

له‌ ناو ئه‌م بارودۆخه‌دا، تاقه‌ دنیایی درووستکردنی ده‌سه‌نجی پووبه‌ر بان ناوچه‌یه‌کی ناوبه‌ینی ژێر کاریگه‌ری به‌ریتانی. ماکدووال ده‌نووسیت له‌ رووی تیورییه‌وه‌، جوړیک له‌ کۆنفیدراسیۆنی کوردی ویتاکرابوو. به‌لام له‌ رووی کرداره‌وه‌، کێشه‌ی راسته‌قیینه‌ هه‌بوو له‌ دیاریکردنی سنووریکی ئارام بۆ میسۆپۆتامیا، که‌ ناوچه‌یه‌کی ناوهر بێت له‌ باکووری ئێره‌وه‌ بۆ دوورخستنه‌وه‌ی تورکه‌کان و دواجاریش سنووریکی باکووری قبوولکراو بۆ ئه‌و ناوچه‌ ناوهر له‌ گه‌ل ده‌وله‌تێکی ئه‌رمه‌نی مه‌زنده‌کراودا (50). گه‌ل پێشنیاز پێشکه‌شکران، بۆ نمونه‌، میچه‌ر نۆیل (لای کورد ئه‌م ناوه‌ زیاتر به‌ نۆئیل پۆشیتوو - و) داکوکی له‌سه‌ر سی پرۆژه‌ ده‌کرد بۆ کوردستان: باشووری کوردستان که‌ بنکه‌ی له‌ سلیمانی بێت و نه‌هری، ره‌واندن، هه‌ولێر، که‌کووک، کفری و خانه‌قین له‌خۆده‌گرێت، ناوه‌ندی کوردستان بنکه‌که‌ی له‌ مووسل بێت و رۆژاواوی کوردستان که‌ بنکه‌که‌ی له‌ ئامه‌د بێت و تا ئه‌وه‌په‌ری باکوور ده‌کشیت که‌ کوردی تیدا نیشته‌جێبیت و هه‌ر هه‌موو ئه‌م پێشنیازانه‌ به‌ پارێزگاری و راوێژی به‌ریتانی کراون (51). ئه‌رنۆلد تی. ویلسن، له‌ ژێر کاریگه‌ری دا‌بینکردنی سنووری ئارام و سه‌لامه‌ته‌دا، پێشنیازی (گیرانه‌وه‌ی ده‌سه‌لانی تورکیای کردوو به‌ سه‌ربه‌رشته‌ی راوێژکاریانی بیانی (باشتره‌ بلێین به‌ریتانی) له‌ ناوچه‌ یان پارێزگاکانی provinces باکووردا. [ئه‌مه‌ش پێده‌چیت] پێگه‌ و هه‌لۆیست ئاسان بکات له‌ میسۆپۆتامیا و کوردستانیشدا) (52). وه‌زاره‌تی ده‌ره‌وه‌ له‌ له‌ندن و باره‌گی گشتی له‌ قاهیره‌، به‌ رۆلی خۆی، پێشنیازی کێشه‌یه‌کی ته‌واوی کردوو له‌ هه‌موو کوردستان و ته‌نیا ده‌شتاییه‌کانی میسۆپۆتامیا به‌هێڵیته‌وه‌.

ئه‌رنۆلد تی. ویلسن به‌م شێوه‌یه‌ی خواره‌وه‌ وه‌لامیداوه‌ته‌وه‌:
 (به‌ رای من سه‌بارته‌ به‌ کورد پێویسته‌ ته‌واوی بنه‌مای کارمان مسۆگه‌رکردنی سنووریکی قه‌ناعه‌ته‌بخش بێت. چونکه‌ ناتوانیته‌ ئه‌م جوهره‌ سنووره‌ به‌ئارامی دا‌بین بکریته‌، پێم وایه‌ له‌ ده‌شتاییه‌کانیشدا، به‌لام ده‌بی له‌ چیا کوردییه‌کاندا ئه‌وه‌ بکریته‌ و ... [ئه‌مه‌ش] پێویستی به‌وه‌یه‌ که‌ په‌نا بگریته‌ به‌ر سیاسه‌تێکی خێله‌کی) (53).
 ئه‌م سیاسه‌ته‌ دژوار و پێچه‌وانه‌ به‌یه‌ک و نارووناوه‌ به‌رانبه‌ر به‌ کورده‌کان له‌ کۆبوونه‌وه‌یه‌کی هاوبه‌شدا پوونبووه‌وه‌ که‌ داموده‌رگا به‌ریتانییه‌ سه‌ره‌کییه‌کان له‌ 13 مایسی 1920دا ئه‌نجامیاندا وه‌ک وه‌زاره‌ته‌کانی ده‌ره‌وه‌، کۆلتونیایی، هێزی ئاسمانی و ئۆفیسی هندستان. له‌و ده‌مه‌دا به‌ریتانییه‌کان گه‌یشته‌ ئه‌و ئه‌نجامه‌ی که‌ ده‌بوو کوردستان دا‌برن، به‌وه‌ پێیه‌ی که‌ ناتوان هێچ که‌سێک بدۆزنه‌وه‌ بۆ دامه‌زراندنی ده‌وله‌تێکی سه‌ربه‌خۆ له‌و به‌شه‌ی ولاته‌که‌دا (54). به‌لام ویلسن پێداگری له‌سه‌ر ئه‌وه‌ ده‌کرد که‌ ده‌سته‌به‌ردان له‌ کوردستانی باشوور پێگه‌ی به‌ریتانی به‌ره‌رووی مه‌ترسی ده‌کاته‌وه‌ له‌ که‌نداوی فارس و به‌ هه‌مان شێوه‌ش له‌ میسۆپۆتامیادا، که‌چی لۆرد کێزۆن له‌ گه‌ل ئه‌م رایه‌دا کۆک نه‌بوو و نه‌یده‌سه‌لماند. له‌به‌رته‌وه‌ی که‌ مه‌حال بوو بگه‌نه‌ بریارێکی کۆنکریتی، لیژنه‌ی کۆبوونه‌وه‌ که‌ له‌سه‌ر ئه‌وه‌ رێککه‌وتن له‌سه‌ر راپۆرتی ره‌شنووسی پێشنیازی رۆبه‌رت فانسیتارت که‌وا کوردستان (به‌شێوه‌یه‌کی راسته‌وخۆ) جیانه‌کرێته‌وه‌، به‌لکوو لێبگه‌رین که‌وا کێشه‌که‌ له‌ ماوه‌ی سالی داها‌توودا چاره‌سه‌ر بکریته‌.

پێشنیازه‌کانی فانسیتارت بوون به‌ بنده‌کانی 62 و 63 و 64 یه‌ماننامه‌ی سیفهر (55). له‌ سه‌ربه‌ندی گه‌توگۆدا و له‌ کاتیکدا ئیدوین مۆتاگۆی وه‌زیری ده‌وله‌ت بۆ کاروباری هندستان داکوکی له‌ کوردستانیکه‌ سه‌ربه‌خۆ ده‌کرد، لۆرد کێزۆن رایگه‌یانده‌که‌وا (ئه‌گه‌ر به‌ریتانییه‌کان ده‌وله‌تێکی نیمچه‌ سه‌ربه‌خۆ بۆ کورد دا‌بمه‌زرین به‌ ئیداره‌یه‌کی به‌ریتانییه‌وه‌، له‌وانه‌یه‌

فهره نسییه کانیش ههولی دامه زرانندی دهوله تیکی هوشیوه له باکووری کوردستان به سه ره رشتی راونیگاری (فهره نسی) (56)

به هاتی مانگی مایسی 1919 و له یه کهم کشانه وه و دهسته به رادربوونیان له تاقه دهوله تیکی کوردستانی باشوور، روویان وه رگبیرا به رهو بیرۆکه ی ویلایه تیکی مووسلی عه ره یی دهوردارو به چهند دهوله تیکی کوردی به سه رکرده تیی سه رۆکه کوردکان له گهل راونیگاری به ریتانیدا (57). هه رچه نده بیرۆکه ی جیا کردنه وه ی سیاسی نیوان کورد و عه ره ب هه ر مابوو، به لام راپه رینه کانی سالی 1919 به ریتانییه کانی له ئیراقدا هینانیه سه ر نه و قه ناعه ته ی که پنیویسته کاروباری ناوخۆ توندتر بگرن و ئاگیان لیتیت. له گهل نه وه شدا، بریار به ده ستانی له نده ن بریاران له وه ده کرده وه که ده سه برداری ناوچه یه کی شاخاوی که وا کۆنترۆل کردنی زۆر له سه ریان ده که ویت. (له کاتیکدا که براره ی نه و رۆژه باسی له کوردستانیکی سه ره به خۆ ده کرد و ئیستا ته نانه ت ویلایه ت و هه ریمه ئۆتۆنۆمیداره کانیش که وتوونه به ر ده سکاری و گۆرانکاری) (58).

ویلسن دوابه دوی راپه رینه که ی شیخ مه محمود برووسکه یه کی بۆ سه رۆکه کانی ناردوو له له نده ن و تیدا ده لی: (رووداوه کانی نه م دوابیه به هیچ شیوه یه ک دید و بۆچوونی منی نه گۆریوه سه به اربت به کارکردنی نه و سیاسه ته ی که له [9 مایسا] حکومه تی خاوه ن شکۆ ره زامه ندی له سه ر دهربریه له باره ی ده وله ته سه ره به خۆ کانی کورده وه، به لام پله ی سه ره ره رشتی کردن ده ی پشت به پنیویستی ولاته که و مه سه له ستراتیجیه کان به ستیت) (59).

نه م جۆراوجۆری رابووجوون و پینشیازانه رۆلیان له وه دا بیی که وا کیشی سنووری باکووری ویلایه تی مووسل هه ر به چاره سه ر نه کراوی بمینیتیه وه. له و ماوه یه دا که باسی لیه وه ده که ی، هه ول و کۆششی به ریتانییه کان له درووستکردنی هاو په یمانی گونجاوی ناوخۆیدا چرپو بووه وه و به دیار بکراویش بۆ دۆزینه وه ی (سه رکرده و راپه ری گونجاوی کورد که بتوانیت کاریان له گهلدا بکرت بۆ دۆزینه وه ی چاره سه ریک). جه نه رال شه ریف پاشا، که نه ندامیکی پینشووی حزبی کوردی بووه له سالی 1908 دا و هه روه ها به شداریش بووه له کۆنفرانسی ئاشتی سالی 1919 دا و شیخ مه محمودی به رزنجی و شیخ ته های نه هری سه رکرده ی ناودار و ده رکه وتووی کوردبوون که به ریتانییه کان هه ولانداوه چاره سه ریان له گهل بدۆزیته و نه م هه ولانه هه روا بیته نجام مانه وه و شتیکیان لینه هاته به ر. نه م ته مومز و تیکه لۆپیکه لیه تاده هات زیادی ده کرد به هوی دابه شبوونی نیوان کورده کان خۆیان هه وه. دیفید ماکدووال باس له وه ده کات که وا (له به هاری سالی 1919 دا، سی ئاراسته ی بیرکرده وه ی سیاسی له ناو کورده کانداه بوو: سه ر به تورک و سه ر به هاو په یمانان و دواچاریش، له ناو کورده کانی دهرسیمدا، ئاره زوویه ک په یدا بوو بۆ سه ره به خۆی ته واو له هه موو ده ستیه وردانیکی دهره کی. زۆریک له و کوردانه ی که گومان و دوودلی چوارده ور په شوکاندبوونی، چه زیان نه ده کرد خۆیان پابه ندی یه ک ره وتی کار بکه ن به شیوه یه ک که گه رانه وه ی تیدا نه بیت) (60).

به هاتی سالی 1920، دامه زراندن و درووستکردنی کوردستانیکی جیا هه ر به ئاراسته یه کی گشتی مایه وه، له کاتیکدا که نه ده توانا سنووره کانی دیاری بکرت و بریاری له سه ر بدریت. به درێزایی سالی 1920 و 1921، گهل پینشیاز و بۆچوون پینشکه شکران. بۆ نمونه، له 13 ی ئای 1920 دا، نامه یه ک نێرداوه بۆ سیر پیرسی کۆکس (61)، که نه مه ی خواره وه ی تیدا ده خوینیتیه وه:

(هه روه ها گریمانیه ی نه وه ش ده که م که نه و په ره سه نده ی بارودۆخی گشتی له ویلایه ته کانی رۆژه لاتدا [ئاوها] دواتر ده بیته سه رکه وتنیک بۆ ئۆتۆنۆمیه ی کوردی له ژیر ده سه لاتی تورکیادا و به دوایدا داواکارییه کی سه رکه وتوو دیت له کۆتایی پینچ سالی سه ره به خۆیدا و بژاردیه جیا بوونه وه له [به غدا] و هاته پال ده وله ته کوردیه نوپیه که (62).

سه به اربت به و ناوچانه ی کوردستانی باشووریش که له ئیستادا له لایه ن به غداوه به رتیه ده بریت، پینمخۆشه پینشیازی فیدراسیۆنیک ده وله ته کوردیه کان بکه م له لایه ن سه رۆکه کورده کانه وه له گهل سه رۆکیکی به ریتانی له لایه ن نه وانه وه و نه نجومه نیک فیدرالی که ره نگه له [سلیمانی] بیت و له ئیستادا نه سه رنیک سیاسی به ریتانی سه رۆکه یه تی بکات. [...] وه ک نه ندای نه نجومه نی فیدرالی بیجگه له وانه ی [ناخوینیتیه وه] به شیوه یه کی ناوخۆی، من پینمخۆشه حه مدی به گی بابان راسیترم وه ک نوینه ری بنه ماله ی به درخان و به و سیفه ته شی که نه ندای یانه ی کوردیه له قوسته نینیه) (63).

به هه رحال، گوتراویشه که وا داها تووی باشووری کوردستان ده کرت بریاری لیتدریت به یی بارودۆخی ناوخۆی و به نده به و هه لۆیسته ی که ویلایه ته یه گرتوه کان وه ریده گرت. بیجگه له وه ش، راپه رینی به رفراوانی ته مووزی 1920 و هه روه ها هه لکشانی ناسیۆنالیزمی عه ره ی داها تووی کوردستانی باشووری زیاتر ته لخ و لیل کرد. له ئۆکتۆبه ری 1920 دا سیر پیرسی کۆکس جینگه ی ویلسنی گرتوه و به زووی ده ستپیشخه ری کرد بۆ پشتیانیکردنی حکومه تیکی عه ره ی له ئیراقدا. بۆ نمونه، له نامه یه کدا بۆ سیر وینده ام هینری دیدس (64)، هه به رت یۆنگ جه ختی له پنیویستی (پیکه یانی حکومه تیکی له م چه شنه کرده وه و به عه ره یی پوخت هینشنه وه ی) (65). به هاتی کۆتایی سال، وادیاریوه هه لۆیستی به ریتانی به رانه ر به کورد گۆرانکاری زۆری به سه ردا هاتیت. ماکدووال تییینی ده کات که وا (کاتی پیداچوونه وه به یاسای هه لئێژارندا کرا له دیسه مبه ری 1920 دا، یاساکه هیچ دانپیانانیک تیدا نه بوو به و زهمانه تانه ی که مافی کورده کانی ئیراق بوو به ده ستبیتن به گویره ی په یماننامه ی سیفه ر، که ته نیا چوار مانگ له وه وپیش مۆرکراوو). له کۆنوو سی کۆبوونه وه ی نه نجومونی وه زیارندا و روونکراوه ته وه که یاساکه ناوئاره (لائیه ی هه لئێژارنی کاتی) و له ده قه که یدا واهاتوه:

[...] نه نجومه نی نوینه ران یان کۆنگرئیس ده بیت له سه د نه ندام پیکه ییت و ده بیت بیست که سیان له لایه ن [شینخی]

عهشیرهته کانه وهه لێژێردێن. بێجگه له م نوێنه رایه تیبیه تایبه تیبیه، ههر عهشیره تیبیک شایسته دهتوانیت ناوی خۆی له تۆماری هه لێژێردندا بنووسیت و وهک ههر هاوولاتییه کی تری میسۆپۆتامیا دهنگ بدات. ههروهها نوێنه رایه تیبی تایبه تی کۆمه لگه کانی جووله که و کریستیانیشی گرتوه له ئێراقدا، که یه ک ئەندام بۆ جوو و پێنجیش بۆ کریستیانیه کان بوو.

خاله گزنگه کانی تر ئەوهن کهوا ئەو بهندهی باس له ئێراق دهکات وهک (ناوچه یان هه ریمتیک دیاریکراو له پهیماننامه ی هێزه کاندایا) که بهش یان کهرتی [سلیمانی] کوردی بوو به تهواوی لایه بوو و به هه مان شیوهش ناوچه کوردیه کانی تر له ههردوو کهرتی مووسل و کهرکووک، خرابوونه نیو ئە حکامه کانی ئەم دهقهوه (66).
 هه رچهنده کورده کان خرا نه نیو کاروباری هه لێژێردنه وه، له گه ل بوونی هه ندی تایبه تیشدا، به لأم پێرسی کۆکس پێشینیازی ئەوه ی کرد که به شیوهیه کی جیاواز مامه ئە له گه ل [سلیمانی] و ناوچه کوردیه کانی تر دا بکریت چونکه پێویستیان به بایه خدانیک ورد و تایبه ته، که یه کبگریته وه له گه ل بهندی 64 ی پهیماننامه ی ناشی له گه ل [دهوله تی عوسمانیدا] (67).
 سه باره ت به بارودۆخی کورد، راپۆرتی هه والگری 31 ی دیسه مبه ری 1920 روونیده کانه وه کهوا (ئه فسه ره سیاسیه کانی مووسل و کهرکووک و هه ولێر وایان ده بینی که له ناچه کانیا ندا ئاره زوویه ک نییه بۆ جیا بوونه وه له ئێراق به و مه رجیه دنئیایان بده ن له باره ی به رده وامی کۆنترۆلی به ریتانییه وه ئە گه رچی هه ندی زه مانه تی ناو خۆی دا بینکرا وه سه باره ت به زمان و شتی له م چه شنه (68). بێجگه له ره چاو کردنی مافه کانی کورد، (ئه مانه به ته وای ملکه چی ستراتیجیه تی بایه خپیدانی به ریتانییه کان و ئێراقیه کان) ده بن (69).
 گۆرانکارییه کی گزنگی تر ئەویه که وهزاره تی کۆلونییه کان جیگه ی وهزاره تی هندستانی گرتوه بۆ کاروباری ئێراق و درووستکردنی به شی رۆژه لاتی ناوه راست له ناو وهزاره تی کۆلونییه کاندایا. ئەم گۆرانکارییه به شیوهیه کی سه ره کی ده گه ریته وه بۆ دوو هۆکار له نیو مه سه له کانی تر دا:

- 1) پێویستی که مکردنه وه ی تیکه له لکیشی نیوان ده رگا و دامه زرا وه کان. سه باره ت به م مه سه له یه، بۆ نموونه، یۆنگه ده نووسیت: [...] له به رنه وه ی ده سه لات و کۆنترۆل کردن له رۆژه لاتی ناوه راستا بووه به دوو به شه وه که ده کریت به شیوه یه کی کارا جیاواز و ناکۆک بن له سه ر مه سه له گه لیک پره نسپ، ئەو کاته بۆ ئیمه ته وای مه حال ده بیت که سیاسه تی هاو به ش دا برێژین (70).
- 2) پێویستی په ره پیدانی (سیاسه تیک دیاریکراو بۆ که مکردنه وه ی خه رچی ئیمپراتۆری به قونا خه ندی یه ک له دوا ی یه ک تا زمترین ئاست) (71)، به زۆری له ژیر فشاریک جها وهری گه وهر دا. به شی رۆژه لاتی ناوه راست به شیوه یه کی فه ری له کۆنفرانسی مارتی 1921 ی قاهیره دا دامه زرا، که تیدا بریاریش درا کهوا فه یسه لی کوری حسینی له مه ر حیجاز، بکریته مه لیک داها تووی ئێراق (72). کۆنگره ی قاهیره کاریگه ریه کی گه وهری هه بوو له سه ر سیاسه تی به ریتانی سه باره ت به کورد و کۆنگره که (هه ولدانیک بوو له لایه ن به ریتانییه کانه وه بۆ وه ستان دنی دارووخانی سیاسه تی به ریتانی که له سالی 1920 وه تووشی بوو بوو و به رده وام بوو بوو به مۆرک و خاسیه تی ئەو سیاسه ته له سه ره تالی سالی 1921 ییشدا) (73). به شی رۆژه لاتی ناوه راست یاداشتیکی له له نده ن ئاماده کردبوو و به رزیکردبوو وه بۆ لێژنه ی سیاسی له باره ی کوردستانه وه. لێژنه که پیکهاتبوو له وینستن چه رچل (سه رۆک) و پاشان وه زیری کۆلونییه کان، پێرسی کۆکس، گێرتروود بیل، که سکریتیری کۆکس بوو، کۆلۆنیل تی. ئی. لۆره نس میچه ر هوبه رت یۆنگ و میچه ر ئی، ده بلیو. سی. ئویل ئەندامی راپۆرت پیکردن بوون. یاداشته که روون و ئاشکرا رایده گه یه نیت که ئەندامان به توندی له سه ر ئەو رایه ن کهوا ئەو ناوچانه ی به پوختی و ته وای کوردن ناییت بخریته سه ر ده وله ته عه ره بیه که ی میسۆپۆتامیا، به لکوو ده بن پره نسپه کانی یه گگرتووی و نه ته وه یی کورد تا ده توانیت بپارێزیت و پشتگیری بکریت له لایه ن حکومه تی خا وه ن شکۆی (به ریتانییه وه - و). له کۆتای گه توگوک دا، چوار ئەندام له کۆی حه وت قه واره یه کی کوردییان پێ با شتروبوو که له ئێراق جیا بێت و ئەوانیش: چه رچل، یۆنگ، ئویل و لۆره نس، دژ به کۆکس و بیل بوون و (میچه ر ر. د. بابکۆکی سکریتیری لێژنه که گه توگو و مشتومره که ی به جیه پشیت و چوو ده ره وه). له گه ل ئەوه شه دا، له چه ند مانگی دواتر دا مه سه له که واکه وته وه که وه رگه رانیکی سه رسوره یین له سیاسه تی به ریتانیدا رووبدات و سیاسه ته که ی به شی رۆژه لاتی ناوه راست و چه رچل ره کرایه وه له به رزه وه ندی سیاسه ته کی کۆکس "74. به م په نگه (بیر و ئایدای رینگه دان به سه ره لدان و دامه زران دنی ده وله تیک جیا بۆ کوردستانی باشوور له دوا جار دا خرایه لا وه له به رزه وه ندی هیشته وه ی وه ک به شیک له ئێراق) (75).

له دید و بۆجوونی کۆکسه وه، با شترین سیاسه ت ئەوه بوو کهوا کورده کان به که مینه یه ک دا برێن له ئێراقدا له گه ل پیدانی شانس سێ سال بۆیان و پاشان چاوخشان دهنه وه به بریاره که یاندا [ئاوها ها تووه] (76). بێگومان ئەمه نیاز و مه به ستی به ریتانییه کان بوو کاتی که دا کۆکیان له "تۆتۆنۆمییه کی ناو خۆی ده کرد بۆ کورده کان له کاتی ئاماده کردنی ره شنووسی ماندیتدا و ههروهها له کاتی گه توگو کانی مه سه له ی مووسل ییشدا.

ئهم گۆرانکارییه کار دانه وه ی جۆراوجۆریان به ریا کرد له ناو کورده کانی ویلایه تی مووسلدا. رژی مه نوپکه په لیکوتا بۆ سێ ناوچه ی سه ره کبی ویلایه ته که (مه به ستی ویلایه تی مووسله - و) کهوا کهرکووک و هه ولێر و مووسلی گرتوه، (له کاتیکدا سلیمانی به ئاشکرا خواستی خۆی ده ریری بۆ مانه وه له ژیر کۆنترۆلی راسته وخۆی به ریتانیدا) و (هه موو هه ولێک درا بۆ په ره پیدانی ئیداره ی خۆمالی به پێی بنه ما ئاسایه کان) (77). وه لای به ریتانییه کان بۆ ئەم کار دانه وانه را گه یان دنی ک بوو

له لایهن پیرسی کۆکسهوه، که تێیدا جهختیکردوه له سههر نهوهی کهوا (کۆمیساری باله رهچاوی نهو رێکخستنه ئیداریانهی کردوو که پێویسته بگێرته بهر بۆ داهاتووی ناوچه کوردیهی کان له ئێراقدا. نهو وا تینگه یه نراوه که ترس و نینگه رانییه کی زۆر له ئارادا ههیه له وهی کورده کان به سترینه وه بهو حکوومهتی نیشتمانییه وه که له بهغدا دامهزراوه و له بهر ته م هۆیه به که ههندی داوکاری ههیه بۆ رێمیکی ئۆتۆنۆمی). لێرهدا گونجاوه که ته م راگه یاندنه بگۆزێنه وه بۆ دهرخستنی نهوهی که ئایدیا و بۆچوونی کوردستانیکی جیاکراوه وازی لێهێنراوه و نهوهش روونبکێته وه که چۆن بهریتانییه کان ههولیانداوه پاکانه بکه ن و پاساو بۆ هه لوئێستیان بێننه وه له به رانه ر کوردا:

له هه مان کاتدا، وا دیته تینگه یشتن که رابه رانی رای کوردی به ته واوی ناگیان لهو په یوه ندییه ئابووری و بپه شه سازه ییه درووسته یه که ناوچه کانیا ن به ئێراقه وه ده به سترینه وه و نهو سه غله تی و نه گونجانه یه که جیا بوونه وه له خۆ پی ده گرت. له سایه ی ته م کهش دۆخه دا ته گه ر بکرت خاوه ن پایه حه ز ده کات به لنگه ی خواست و ئاره زووی راسته قینه ی کۆمه لگه کانی کوردی ده سته بکه ویت. ته وان ته گه ر پێیا ن باشبیت له ژیر سایه ی حکوومه تی ئێراقدا بمیننه وه، ته وه ته م ئاماده یه ئاماده یه نه نجوومه نی ده ولت راسپێرت بۆ چاره سه رتیک به پی ته م به مایانه ی خواره وه:

یه که م: سه باره ت بهو ناوچانه ی کورده ستان که سه ر به که رتی مووسلن و ده که ونه چوارچێوه ی ماندیته بهریتانیا وه، ته وه ده بیت لیوایه کی لاره کی (78) یان (نیمچه لیوا، بنلیوا) پیکه یه نریت و له قه زاکانی زاخو و ئاکری و ئامیدی پیکین و ده وکیش ببیته ناوه ندی لیوا لاره کییه که بۆ ته وه ی له ژیر ده سه لات یاریده ده رتیک بهریتانیدا بیت [موته سه ریف]. ده بیت قایمقامه کانیش (79) له حا لی حازردا بهریتانی بن، به لام هه ر که بیاوانی کارامه و شایسته په یدا بوون ته وه ده گۆردین به کورد یان ته وه عه ره بانه ی ده توان به کوردی قسه بکه ن و لای کورد په سه ندین.

ته م نیمچه لیوا به گشتی و بۆ هه موو کاروباری دارایی و دادوهری ملکه چی حکوومه تی نیشتمانی ده بیت له بهغدا و به شیوه کی ئاسایی نوینه رانی خۆی ده نریت ته نجوومه نی دامه زراندن (المجلس التأسیسی)، به لام بۆ مه به ستی کارگێری گشتی قایمقامه کان په یوه ست ده بن به موته سه ریفی نیمچه لیواکه وه (لێرهدا ته م پینگه یه ی به نیمچه یان خوار موته سه ریف ناو بر دووه - و)، له کاتیکدا که دامه زرانندی ئیداری له رینگه ی خاوه ن شکۆ کۆمیساری باله وه ده بیت به راوێژ له گه ل ده سه لاته ناو خۆیه کاند.

دووه م: کۆمیساری باله هه ولده دات به شداری ته فسه ره بهریتانییه کان ریکبخات له گه ل ئیداره ی هه ولتر، پیکه وه له گه ل کۆیسنجق (80) و رواندزا و ته وه دا بین ده کات که دامه زرانندی کاربه ده ستانی حکوومه ت به پیته خواستی خه لک ده بیت. هه ر که بارودۆخه که ره خسا ورده کارییه کان راده گه یه نین.

سێیه م: [سلیمانی] وه ک موته سه ریفلغیتیک (واته لیوا - و) مامه له ی له گه لدا ده کرت و موته سه ریفتیک حوکی ده کات و راوێژکاریکی بۆ داده نریت و تا ته و کاته ی که موته سه ریف داده نریت ته وه ته فسه ری سیاسی بهریتانی مه م سیفه ته ته و ته رکه ده بپنیت (81).

له کاتیکدا که ته م هه لومه رجان هه لایه ن که رته کانی مووسل و هه ولتره وه قبوولکران، که چی سلیمانی ره تیکردنه وه. هه له بت به زه حمه ت ده توانریت قسه له باره ی هه لوئستی بهریتانیا وه بکات سه باره ت به کورد. بۆ نمونه، به یاننامه ی 24 دیسه مه ری 1922 دامه زرانندی حکوومه تیک کوردی سه لماندوه له چوارچێوه ی سنووری ئێراقدا و له به یاننامه که دا هاتوو هه که (حکوومه تی خاوه ن شکۆی بهریتانیا و حکوومه تی ئێراق به هیوان که وا له زووترین کاتدا که سه جۆراوجۆره په یوه ندیداره کانی کورد له ناو خۆ یاندا بگه نه ریککه وتنیک له سه ر فۆرم و شیوه ی ته و حکوومه ته ی ده بخوازن و ته و سنوورانه ی تا کو ی بگرتیه وه و نوینه رانی بهرپرس بنیرن بۆ بهغدا بۆ گه تگۆگردنی په یوه ندییه ئابووری و سیاسیه کانیا ن له گه ل حکوومه تی خاوه ن شکۆی بهریتانیا و حکوومه تی ئێراقدا) (82). ته م به ئینانه به هه ر رینگه یه ک بیت به بریاری ته نجوومه نی وه زبیران سه لمیتر له 11 ی ته مووزی 1923 دا. ده قی بریاره که ده لیت که وا (حکوومه تی ئێراق به نیاز نییه هه یج کاربه ده ستیکه عه ره ب له ناوچه کوردیهی کاند دا به مه زرینن بچگه له کاربه ده سه ته ته کنیکیه کان، هه روه ها به نیازین دانیشتووانی ناوچه کوردیهی کان به زۆر ناچار بکه ن زمانی عه ره بی به کاریین له نووسراوه ره سمیه کانیا ندا).

له گه ل ته وه شه دا، چاره سه ره مامنا وه ندییه که ته نیا رووکه ش بوو، چونکه کۆکس پێشتر ته وه ی دهرپیبوو که (راگه یاندنی ئۆتۆنۆمی ناو خۆ ناسیۆنالیستی کورد ده کاته دوو گروپه وه: (کورده زۆر پۆشنییر یان مونه وه ره کان) و (ره گه زه زۆر نه زان و ده مارگزه کان) به سه رکردایه تی مه حموود (83). له و نیوانه دا، ئاژاوه و پشێوی به شیوه یه کی به رده وام هه لکشا له گه ل گه یشتنی فه یسه لدا. ته م بیاوه و (مه سه له ی هه لپێژاردنی بۆ ته ختی پاشایه تی ئێراق بارودۆخی سیاسی گۆری) (84)، که له واقیعه دا، یه که ده گرتیه وه له گه ل ره تکردنه وه ی سیاسه ته که ی رۆژه لات ی ناوه راست و چه رچلدا. به م مانایه بیت (ئالوگۆری بیرو را له نیوان وه زا ره تی کۆلونیالی و ده سه لاته کانی بهریتانیا له میسۆبۆتامیادا هه لپه سێردان. بۆ ته وه ی مه سه له ی کورد نه بیته کۆسپ و رینگه له به رده م دامه زرانندی فه یسه ل وه ک مه لیک ئێراق، وه زا ره تی کۆلونییه کان (موتسه عمه رات) نه ک ته نیا نه خشه کیشانی داوخت له نیوان کورده ستانی باشوور و عه ره بی میسۆبۆتامیادا، به لکوو داهاتووی سیاسیش بۆ یه که میان (واته کورده ستانی باشوور - و) (85). ناوچه شاخوا یه کانی ره واندر و سلیمانی و بارزان و ئاکری به تابه تی بووبونه شانۆی ئاژاوه و پشێوی روو له هه لکشان. وه لامدانه وه ی بهریتانییه کان بۆ ته م دۆخ و هه لوئسته جیه چی کردنی ئۆپه راسیۆنی سه ربازی زه مینی و ئاسمانی. بارودۆخه که به دامه زرانندی ئێراق له ژیر حوکی هاشمیدا خراپتر بوو.

خالیکه وه ره خه رخان تر ته وه یه کاتی که جه نگی سه ره بخۆی تورکیا (1919 - 1922) سه رکه وت و کۆماری تورکیا له

ئۆکتۆبەری 1923 دا دامەزرا، دوابەدوای مۆرکردنی پەیماننامەى لۆزان لە 24 ی تەمووزى 1923 دا. لە گەل پەیماننامە کەدا، وادیارە بنەمای دامەزراندنی کوردستانیک بەتەواوى سڕایهوه و نەما. پەیماننامەى لۆزان هەموو کیشەکانى لانه برد لەنیوان ئیراق (کە راستییە کەى بەریتانیا بوو) و تورکیادا، (لە کاتی ناکۆکیهوه لەسەر خاوەنداریتی ویلایهتی مووسل، یان راستر لەسەر هینلی سنووری وردی نیوان تورکیا و ئیراقدا کە هیشتا لە حالهتی بنهستدان) (86). مووسل بخرینتە کوی و بهو پێیهش، کورد، کە بووبوو بە یه کێک لە کیشە گهوره کانی ئەو سهردهمه. ئەم پرسیاره به شیوهیه کى سهره کى لهبارهی “سنووره کان و خاوەنداریتیان” کەوا کایه ی مشتومریان لەسەر ویلایهته کە درووستکردوو. [1]

پهراویز

- (41) ماکدووال، هه مان سه چاوه، ل 119.
- (42) ئەسکه ندهر، هه مان سه چاوه، ل 140.
- (43) ئۆلسن، هه مان سه چاوه، ل 53.
- (44) GB165 – 0029 / 6 / 58، 23 نیسانی 1919، “سه رنج له سه ر پێش نیازه کانی کلیمه نسو” له لایه ن ئەرنۆلد تی. ویلسنه وه.
- (45) کریستیان کۆتس ئۆلریچسن، “داگیرکردنی بهریتانیا بۆ میسۆپۆتامیا، 1914 – 1922، گۆفاری توێژینه وه ی ستراتییجی The Journal of Strategic Studies 30، ژ. 2 (نیسانی 2007)، ل 366.
- (46) ویلسن، سه چاوه ی پێشو، ل 103.
- (47) بێک، سه چاوه ی پێشو، ل 257.
- (48) هه مان سه چاوه.
- (49) کاب 106 / 24، 1 مایسی 1920، چه رچل، یاداشتی ئەنجومه نی وه زیران، نه یی: “خه رچی میسۆپۆتامیا”.
- (50) ماکدووال، سه چاوه ی پێشو، ل 120.
- (51) FO وه زاره تی ده ره وه 4149 / 371، 6 نیسانی 1919، “یاداشت: ده ستووری داها تووی میسۆپۆتامیا”، پێچراوه ی 8 تیپینی ئۆفیس ی سیاس ی سلیمانی.
- (52) بهریتانیای مه زن GB165 – 0029 / 6 / 58.
- (53) FO وه زاره تی ده ره وه 4192 / 371، 12 سیپته مه بری 1919، ته لگرافیک له میسه ره وه بۆ وه زاره تی جه نگ و کاردانه وه ی ویلسن.
- (54) ئۆلسن، سه چاوه ی پێشو، لاپه ره 57. ئەم “نه توانینه” به شیوهیه کى سه ره کیه وه ی شکسته نینانی ئەزمونه کە بانه وه یه له کۆنترۆل کردنی ناراسته وخۆی به شه کوردیه کەى ناوچه ی B دایه، به سلیمانی و که رکوک و کفریه وه له کوردستانی باشووردا. له ماوه ی سالی 1918 – 1919 دا بهریتانییه کان ده ستیان کرد به دامه زراندنی حکومه تیی کوردی سه ره خۆ له ژێر ده سه لاتی شیخ مه حموودا و ئەم به توندی که وته به ره نگاری بوونه وه ی پێگه و هه لوێستی بهریتانییه کان له ناوچه کەدا، به ئیددیعا کردنی ئەوه ی که وا مه لیکی ته واوی ناوچه کوردیه کانه. بۆ ورده کاری ئەم یه که م حکومه ته ئۆتۆنۆمیه ی کورد، بڕوانه ئەسکه ندهر، سه چاوه ی پێشو، هه ره وه ها سه عد ئەسکه ندهر (نۆقه مه بری 2007)، “هه خشه دانان بۆ جیا بوونه وه: بهریتانیای مه زن و داها تووی کوردستان، 1915 – 1923”، (سلیمانی: تیژی بۆلونه کراوه ی دکتۆرا، 2007).
- (55) هه مان سه چاوه.
- (56) هه مان سه چاوه.
- (57) ماکدووال، سه چاوه ی پێشو، ل 165.
- (58) هه مان سه چاوه.
- (59) ویلسن، هه مان سه چاوه، ل 143.
- (60) ماکدووال، هه مان سه چاوه، ل 121.
- (61) له ئۆکتۆبەری 1920 دا، کۆکس جی ئەرنۆلد تی. ویلسنی گرتە وه، چه ند مانگی ک دوا ی یاخیبوونه گشتیه کە ی تەمووزی 1920.
- (62) له سه رده می عوسمانیدا، به درخان رابه ر و سه رکرده ی یاخیبوونیک بووه له ویلایه تی مووسل دژ به هه وه کانی سینترالیزه کردن (1843).
- (63) بهریتانیای مه زن GB 165 – 0309 / DS 799.K, 13 August 1920، سیاس ی، به غدا بۆ سێر پێرسی کۆکس.
- (64) سکرتراریه تی سه روک (1920 – 1922) بۆ سێر هێبه رت ساموئل، کۆمیساری بالای بهریتانی له فه له ستین.
- (65) بهریتانیای مه زن GB 165 – 0309 / DS 42. 3. 67, 15 October 1920، سێر هه به رت یۆنگ بۆ سێر ویندهام هینری دیدس.
- (66) وه زاره تی کۆلۆنییه کان (موسته عمه رات) CO 730 / 1, 31 December 1920، راپۆرتی هه وانگری، له رۆبه رت ل. جه رمه ن (1998)، گۆفاری رۆژانه ی سیاس ی جیهانی عه ره ب: ئیراق Political Diaries of the Arab World. Iraq،

- به رگی 1: 1920 – 1921 (ئۆكسفورد: بلاوكراوه ئهرشيفيه كان) ، ل 74 – 75 .
- (67) هه مان سه چاوه ، ل 75 .
- (68) هه مان سه چاوه ، ل 89 .
- (69) ماكدووال ، هه مان سه چاوه ، ل 166 .
- (70) به ريتانيای مه زن ، سېر هوبه رت يۆنگ بۆ كه يتۆن ، GB 165 – 0309 / DS 42. 3. 67, October 1920 .
- (71) هه مان سه چاوه .
- (72) “كۆنگره ی قاهیره له لایه ن وینستۆن چه رچلی وه زیری کۆلۆنییه کانی ئه وده مه ی به ریتانیاه به ستره ، له گه ل سپاردنی فه له ستین و ئیراق به ماندیت (ئینتیداب) بدریته به ریتانی له کۆنگره ی سان ریمۆدا . چه رچل چه زی به راوێژکردن بوو له گه ل پسیپۆرانی رۆژه لاتی ناوه راستدا و له سه ر داواکاری ئه و گێترود بیل سپریپرسی کۆکس و تی . ئی . لۆره نس و سیر کیناهان کۆرنوالیس و سیر ئه رنۆلد تی . ویلسن و جه عفه ر عه سکهری وه زیری جه نگی ئیراق و ساسۆن ئه فه ندی (ساسۆن حزقیل) ی وه زیری دارایی ئیراق و که سانیتیر له مارتی 1921 دا له قاهیره ی میسر کۆبوونه وه . دووان له گرنگترین بریاری کۆنگره که به خشی نی ته ختی پاشای ئیراق بدریت به ئه میر فه یسه ئی کوری حسین (که بوو به فه یسه ئی به که م) و ئیماره تی ترانسجۆردن یان شه رقی ئوردن (که ئیستا ئوردونه) بدریته براکه ی که عه بدو لالی کوری حسین بوو . بێجگه له وه ش ، هیزی سه ربازی به ریتانی له ئیراق به کرده وه که م بکریته وه و بگۆردیته به پۆلی فرۆکه ی هیزی ئاسمانی شاهانه و بنکه ی سه ره کیی له چه بانیه بیت . کۆنگره که به رنامه ی کاری دا به ئیداره ی به ریتانی له هه ردوک ئیراق و شه رقی ئوردن و له به خشی نی ئه م دوو ناوچه یه به بنه ماله ی هاشمی و کورانی سه ریف حسین ئین عه لی له مه ر حیجاز ، چه رچل باوه ری وابوو که رۆح و په یامی به ئینه کانی سه رده می جه نگی به ریتانی بۆ عه ره به کان جیبه جی کراوه ” . ئه م زانیاریانه له م مانپه ره وه رگێراوه www.answers.com/topic/cairo-conference/ .
- (73) ئۆلسن ، سه رچاوه ی پێشوو ، ل 58 .
- (74) هه مان سه چاوه ، ل 59 .
- (75) ماكدووال ، سه رچاوه ی پێشوو ، ل 166 .
- (76) وه زا ره تی ده ره وه FO 371 / 5067 ، 12 ی حوزی رانی 1921 ، کۆمیسۆنی بالای میسۆبۆتامیا بۆ وه زا ره تی ده وه لت بۆ کاروباری کۆلۆنییه کان .
- (77) ماكدووال ، سه رچاوه ی پێشوو ، ل 167 .
- (78) لیوا : هه ریم یان ناوچه یه که موته سه ریفنیک حوکمی ده کات . (به رانبه ر پارێزگی ئیستایه – و) .
- (79) قایمه قام : حوکمداری قه زا یه که . (پله ی سه ربازی موقه ده میش بووه له سوپای عوسمانیدا – و) .
- (80) سه نه چه یان سنجا ق ، پله یه ک له خوار ویلایه ته وه بووه و (به زۆری بۆ شارۆچکه به کاره اتوو له سیسته م کارگێری عوسمانیدا- و) .
- (81) به ریتانیای مه زن 0341 / 165 ، 6 ی مایسی 1921 ، “ئه و به ئینه ی به کورد درابوون ” ، به یاننامه ی سیر پیرسی کۆکس له لایه ن راوێژکاری به ریتانییه وه له که رته کانی مووسل و که رکوک و سلیمانی بلاوکراوه ته وه . هه ره ها بروانه وه زا ره تی ده ره وه 6351/371 ، 15 ی مایسی 1921 ، راپۆرتی هه وانگری . هه ره ها ئه م راپۆرت به باس له وه ده کات که “مه ترسی هه یه سلیمانی هه یچ چاره سه رتیکی پێشیا زکراو قبوول نه کات و ده نگ له دژی خسته نه پال ئیراق بدات ” .
- (82) هه مان سه چاوه .
- (83) ئه سه که نده ر ، سه رچاوه ی پێشوو ، ل 176 . هه ره ها بروانه وه زا ره تی ده ره وه FO 371 / 7782 ، 16 ی نۆفه مه بری 1922 ، کۆمیسۆنی بالای ئیراق بۆ وه زا ره تی ده وه لت بۆ کاروباری کۆلۆنییه کان .
- (84) هه مان سه چاوه ، ل 163 . هه ره ها وه زا ره تی کۆلۆنییه کان 2/730 ، 23 ی حوزی رانی 1921 ، کۆنوسوی و فیسی کۆلۆنیالی ژماره 31558 و FO 371 / 6552 ، 9 ی ته مووزی 1921 ، وه زیری ده وه لت بۆ کاروباری کۆلۆنییه کان بۆ کۆمیسۆنی بالای .
- (85) هه مان سه چاوه .
- (86) بیک ، سه رچاوه ی پێشوو ، ل 256 . هه ره ها بروانه سه لآحی رامسدان سۆنیل ، “دیبلۆماسییه تی تورکیا 1918 – 1923 ، مسته فا که مال و بزوتنه وه ی ناسیۆنالیستی تورکیا ” ، گۆفاری میژوو : پیداجوونه وه ی په رتوکه نوێکان History: Review of New Books 4 ، ژ . 1 (1975) ، ل 195 – 226 .

تایبه تمه ندیبه کانی بابته

- پۆلێنی ناوه رۆک : دۆزی کورد
- پۆلێنی ناوه رۆک : لیکۆلینه وه
- پۆلێنی ناوه رۆک : میژوو
- جۆری دۆکو مینت : وه رگێردراو

جۆری وهشان: دیجیتال
زمان - شیوهزار: کرمانجی ناوهراست
فۆلدهرهکان: ریکهوتننامهی لۆزان
ولایت: باشووری کوردستان
وهرگێردراو له زمانی: ئینگلیزی

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مانیپهر | کوردی ناوهراست | [مانیپهری چاوی کورد - 2023-02-05](#)

کاتی تۆمارکردن: 2023-03-12

ناوی تۆمارکار: زریان‌ه‌لی

پۆل: کورته باس

بابهت: 28

میراتی بهریتانیا و پهره سهندنی ناسیۆنالیزمی کوردی له ئێراقدا 03

[20230312190420473893=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

میراتی بهریتانیا و پهره سهندنی ناسیۆنالیزمی کوردی له ئێراقدا 03
زهینه ب ئهریکانی: زانکۆی گهله ته سه رای - نهسته مبول
له ئینگلیزییه وه: محهمد حه مه سالح توفیق

مه به سستی ئەم باسه لیکۆلینه وه یه له چۆنییه تی ئیداره دان و مامه له کردنی بهریتانیا یه بۆ ناسیۆنالیزمی کوردی له ویلایه تی
مووسل له ماوه ی سالانی 1918 – 1926 دا.

جیهانی نوێ ئازا و بوێر: سیسته می ماندیت و مه سه له ی مووسل
ده کری ئه و پرۆسه یه ی به به خشی ویلایه تی مووسل به ئێراق به م شیوه یه ی خواره وه کوورته بکه یه وه: سیسته می ماندیت له
کۆنگره ی ئاشتی سالی 1919 وه سه ریه له دا، که کۆمه له ی گه لانی شی پیکه ئینا (87) .
به ئیله ام وه رگرتن له چواره ده به نده که ی و درۆ ویلسن که جه ی. سی. سمه تی ده وله تمه دار ی باشووری ئه فریقا په سه ندی کرد
و پالپشتی لیکرد، پیشنیازی کۆمه له ی گه لانی کرد وه ک پیشنیازی پراکتیکی. سیسته می ماندیت بریتیبوو له دابه شکردنی
خاک و قه له مره وی ئیمپراتۆریه ته به زیوه کان، واته ئه لمانیا و ئیمپراتۆریه تی عوسمانی. هالس تیبینی ده کات که وا، (له
جه نکه گه کانی پیشوودا، ئه و ناوچانه ی داگیر ده کران به عاده ت هه موو خا که داگیرکراوه که یان به شیکی ده خرایه سه ر ده وله تی
داگیرکه ر) (89) .

به لام سیسته می ماندیت نکوویییه کی ته وا بوو بۆ هه ر خاک بچرین و داگیرکردنیک. پرهنسیپه کانی ئەم سیسته مه له ماده ی
22 ی په یمانی کۆمه له ی گه لاند هاتوه (90) .

ماده ی 22 سی جۆر ماندیتی جیا کردوه ته وه:

1) ماندیتی A له ناوچه کانی پیشووی عوسمانی پیکه اتوه.

2) ماندیتی B بۆ ناوه راستی ئه فریقا.

3) ماندیتی C له ئوقیانوسی پاسیفیک (زه رای ئارام) و باشووری رۆژاوی ئه فریقا.

کۆنگره ی سان ریمۆ که له 19 – 26 ی نیسانی 1920 به ستر ماندیتی به سه ر ئێراق و فه له ستیندا دیاری کرد بۆ بهریتانیا ی
مه زن و ماندیتیش به سه ر سووریا و لو بناندا بۆ فه ره نس. به هه رحال، مه سه له ی سنوورکیشانی وردی جیه ئیشته بۆ ئه وه ی
له لایه ن هێزه سه ره کیه هاو په یمانه کانه وه ده سنیشان بکریت و هه لومه رچی ریککه وتن ته نیا له لایه ن ئه نجومه نی کۆمه له ی
گه لانه وه ده سه لمیت و بریاری له سه ر ده دریت له 24 ی ته مووزی 1922 دا.

ئێراق دوا ولات بوو که وه کوو ماندیتی A ده سنیشانکرا. وه ک له سه ره وه باس مکردوه، بهریتانیا یه کان دامه زراندنی
سیسته میکی پاشایه تیان هه لئێژارد بۆ ئێراق له ژێر حوکی هاشمیدا و فه یسه لیش بکریته مه لیک. له ئای 1921 دا، فه یسه ل به
زۆریه یه کی په ها به مه لیک هه لئێژردا (91) و دانووستانی له گه ل بهریتانیا یه کان ده ستپیکرد بۆ ئه وه ی په یه ندی نیوان
هه ردوو ولات به یی بنه مای په یماننامه یه ک دابریژریت. له ئه نجامدا په شنووسیکی ماندیتی ئێراق له سیپته مه بردا پیشکه شی
ئه نجومه ن کرا (واته ئه نجومه نی کۆمه له ی گه لان – و) (92) . دامه زراندنی رژی میکی پاشایه تی له ژێر سایه ی حوکمرانیکی
عه ره بدا به م شیوه یه ی خواره وه پاسا ودر له لایه ن بهریتانیا یه کانه وه:

حکوومه تی خاوه ن شکۆ (بهریتانیا – و) روانی که ناتوانیت به ره له سستی خواست و ئاره زوی دنگه رمانه ی گه لی ئێراق بکات بۆ
پیکه ئینی حکوومه تیکی نیشتمانی له ژێر سایه ی حوکمرانیکی عه ره بدا. په وتی رو داوه کان هینده خیرابوون و به ئاستیک بوو که
ریگه ی نه دا به راویژکردن به ئه نجومه ن له پیش هه نگواناندا و دنیابوون له وه ی که ئه و ئه نجومه نه په زامه ندی له سه ر
ده رده بریت، که به دیاریکراوی دانپانانه به مه لیک که چوونه سه ر ته ختی به دوای داواکری گشتگیری گه لی ولاته که دا هاتوه
(93) .

به هه رحال، تا سالی 1924 بارودۆخی ولاته که شیوه ی کۆتای خۆی وه رنه گرت. به دوای برینه وه ی یه که م په یمانی ئه نگۆ –
ئێراقی له ئۆکتۆبه ری 1922 دا، پرۆتۆکۆلیکی پاشکۆ و ته واوکه ری په یماننامه که ئیمزاکرا.

هالس پرۆسه که به م شیوه یه ی خواره وه کوورته ده کاته وه: ئەم به لگه نامه له لایه ن ئه نجومه نیکی تازه دامه زراندنی نوێ
ئێراقه وه په زامه ندی له سه ر دراوه، پاش ئه وه ی به دوایه تورکیا به گوێره ی په یماننامه ی لۆزان ده سه برداری مافه کانی خۆی
بوو له ویلایه ته عه ره بیه کاندا. [...] به و پێیه له کۆبوونه وه ی خۆیدا له رۆژی [27 سیپته مه بری 1924 دا]، ئه نجومه ن
په زامه ندی ده بری له سه ر ئه و کاره ی بهریتانیا به دامه زراندنی سیسته میکی پاشایه تی ده ستووری له ئێراقدا، له ریگه ی
ئامرازیکه وه که به بریاری ئه نجومه ن ناسراوه نه ک به ماندیتیک، به لام بووه به ئه رک له سه ر بهریتانیا ی مه زن وه کوو هێزیکی

ماندیت مامه له بکات له حالهتی ماندیتی A (94) . هه‌رچه‌نده تورکیا ده‌سه‌رداری مافه‌کانی خۆی بوو له ویلایه‌ته‌ عه‌ره‌بییه‌کاندا، به‌لام تا ئه‌و کاته هێلی سنوور دیاری نه‌کرا بوو له‌نیوان تورکیا و ئێراقدا و گه‌توگۆ و دانوستان به‌رده‌وام بوو له‌باره‌ی لکاندن و ویلایه‌تی مووسل به‌ تورکیا یان ئێراقه‌وه. ئه‌وان له‌ لۆزاندا نه‌گه‌یشتنه‌ هیچ رێککه‌وتنیک، بۆیه‌ کیشه و ناکوکی مووسل به‌رزکرایه‌وه بۆ ئه‌نجوومه‌نی کۆمه‌له‌ی گه‌لان و ماوه‌ی ئۆمانگی تریش درا به‌ دانوستان له‌ دوا‌ی په‌یمان‌ه‌که‌ به‌لام هه‌ر بێسوود مایه‌وه (95) . له‌ سێپته‌مه‌ری 1924دا، کۆمیسۆنیکی ته‌کنیکی، که‌ پێکهاتوو له‌ مسته‌ر ویرسن و کۆنت تیلیکی و کۆلۆنیل پاولیس، ده‌سه‌لاتی درایه‌ بۆ لیکۆلینه‌وه‌ی ده‌سه‌جی له‌ راستیه‌کانی ویلایه‌ته‌ له‌سه‌ر ئه‌ززی واقیع. له‌و ماوه‌یه‌دا، کۆمیسۆنه‌که‌ سنووریک کاتی دارشت که‌ ده‌سنیشانی حاله‌تی دۆخی سه‌ربازی هه‌نوکه‌ی یان ئه‌و کاته‌ی دیاریکردبوو (الوضع الراهن، status quo) و ئه‌م سنووره‌ به‌ هێلی برۆکسل ناسرا (96) . له‌ سێپته‌مه‌ری 1925دا، ئه‌نجوومه‌ن (مه‌به‌ست ئه‌نجوومه‌نی کۆمه‌له‌ی گه‌لان - و) راپۆرته‌که‌ی کۆمیسۆنی تاوتوی کرد، که‌ تێیدا راپارده‌بوو هێلی برۆکسل بکریته‌ بنه‌مای سنوور و ماوه‌ی بیست و پێنج ساڵی ماندیت بدریته‌ به‌ریتانیای مه‌زن و سه‌ربه‌خۆی کۆلتوری به‌خشیته‌ کورده‌کان. له‌ 16ی دیسه‌مه‌ری 1925دا، ئه‌نجوومه‌نی کۆمه‌له‌ی گه‌لان ئه‌م ناوچه‌ کیشه له‌ سه‌ره‌ی به‌خشییه‌ ئێراق (به‌و پێیه‌ش به‌ به‌ریتانیا) به‌ گوێره‌ی ئه‌و مه‌رجانه‌ی له‌ سه‌ره‌وه‌ باس کراون، ئه‌گه‌ر ئێراق نه‌بیته‌ ئه‌ندامیکی کۆمه‌له‌ی گه‌لان له‌ میژوووه‌ی پێشتردا (97) . به‌م پێیه‌، که‌مینه‌یه‌کی نوی له‌ چوارچیوه‌ی سیسته‌می ده‌وله‌تدا له‌ رۆژه‌لاتی ناوه‌راست دروستکرا، که‌ کورد بوون.

ته‌نجام

کورده‌کانی مووسل: له‌ ئۆتۆنۆمییه‌وه‌ بۆ دۆخی که‌مینه‌ هه‌رچه‌نده‌ ده‌کریت ره‌گۆریشه‌ی میژوویی ناسیۆنالیزمی کوردی له‌ سه‌ده‌ی هه‌فده‌وه‌ بدۆزریته‌وه‌ به‌لام له‌ فۆرمی نوێیدا له‌ ماوه‌ی نیوه‌ی دووهمت سه‌ده‌ی نۆزده‌دا په‌ره‌سه‌ندنی به‌خۆوه‌ بینه‌وه‌ هاوشان له‌ گه‌ل جوولانه‌وه‌ هاوشیوه‌کانی ره‌عبیه‌ته‌کانی تری ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی له‌ ئاسیادا، وه‌ک عه‌ره‌ب و ئه‌رمه‌ن (98) . به‌زین و شکسته‌هێنایی ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی ساڵی 1918 له‌ جه‌نگی جیهانی یه‌که‌مدا و ئیمزاکردنی په‌یماننامه‌ی سیقه‌ر، له‌ پال به‌ندی دوانه‌هه‌می چوارده‌ به‌نده‌که‌ی ودرۆ ویلسندا، رۆلی خۆیان بینی له‌ به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاوات و خواستی کورد بۆ ده‌وله‌تیک سهربه‌خۆ. پرۆژه‌کان بۆ ده‌وله‌ته‌ سه‌ربه‌خۆیه‌ و به‌شداربوونی سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و سه‌ربازی چۆراوچۆر بوون به‌ درێژایی ماوه‌ی دوا‌ی جه‌نگ و به‌ته‌واوی کاریگه‌ر بوو به‌و دوودلی و گومانانه‌ی بائیان کێشابوو به‌ سه‌ر ماوه‌ی دوا‌ی جه‌نگدا. هه‌روه‌ها له‌ ساڵی 1918وه‌ تا ساڵی 1926، سیاسه‌ته‌کانی به‌ریتانیا رۆلی خۆیان گێرا له‌ پێکهاتنی ناسیۆنالیزمی کوردیدا. له‌ حاله‌تی نه‌بوونی سیاسه‌تیک به‌ریتانی دیاریکراو سه‌باره‌ت به‌ میسۆپۆتامیا و کورده‌کان، ئه‌وه‌ ناسیۆنالیزمی کوردی به‌ پێی وه‌رچه‌رخان و هه‌له‌به‌ز و دابه‌زی دید و تێروانی به‌ریتانییه‌کان په‌ره‌یسه‌ندوو. ئه‌مه‌ش واده‌گه‌یه‌نیت که‌ ئه‌م ناسیۆنالیزمه‌ بووه‌ به‌ کرۆکی سیاسه‌ته‌کانی به‌ریتانیا و ته‌حه‌دایه‌کی جیددی بۆ ئه‌م سیاسه‌تانه‌.

به‌خشینی ویلایه‌تی مووسل به‌ ئێراق، واته‌ به‌ دیاریکراوی نووساندن و تیکه‌لکردنی کورده‌کان له‌ گه‌ل ده‌وله‌تیک نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌یدا دروستکردنی که‌مینه‌یه‌کی ئیتنیک ده‌گه‌یه‌نیت له‌ ئێراقدا، که‌ ئه‌مه‌ش به‌تایبه‌تی یارمه‌تیدانی فوولبوونه‌وه‌ی دابه‌شبوونی خاک و ولاتی کورده‌. له‌ ناو ئه‌م سیسته‌مه‌ نوێیه‌ی ده‌وله‌ت - نه‌ته‌وه‌دا، ئه‌م دابه‌شبوونه‌ش ره‌نگه‌ی پێی په‌ره‌سه‌ندنی ناسیۆنالیزمی کوردی کردوو له‌ رۆژه‌لاتی ناوه‌راستدا. هاوڕی له‌ گه‌ل کۆمه‌لایه‌کی لووتبه‌رزێ ئه‌وروپی و مۆرکی گۆرانکاری و هه‌له‌به‌ز و دابه‌زی سیاسه‌ته‌کانی به‌ریتانیا بوون به‌ به‌شیک پێکهاتنه‌ری ئه‌م په‌ره‌سه‌ندنه‌ و بوون به‌ سه‌ره‌تایه‌کی زۆر زووی مه‌سه‌له‌ی کورد له‌ رۆژه‌لاتی ناوه‌راستدا.

باشکۆی 1: بریاری ساڵی 1920ی سان ریمۆ:

کۆنگره‌ی سان ریمۆ، (19 - 26ی نیسانی 1920)، کۆبوونه‌وه‌یه‌کی ئیوده‌وله‌تی بووه‌ له‌ سان ریمۆی ئیتالیا بۆ بریاردان له‌سه‌ر داهااتووی ناوچه‌کانی پێشووی ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی تورکی، که‌ یه‌ک له‌ هه‌پزه‌کانی شکسته‌خواردووی ته‌وه‌ر بووه‌ له‌ جه‌نگی جیهانی یه‌که‌مدا. به‌شدارانی کۆنگره‌که‌ سه‌رۆک وه‌زیرانی هه‌ر یه‌که‌ له‌ به‌ریتانیا و فه‌ره‌نسا و ئیتالیا و نوێنه‌رانی ژاپۆن و یۆنان به‌لجیکا بوون.

کۆنگره‌که‌ رێککه‌وتوو له‌سه‌ر چوارچیوه‌ی کۆتایی په‌یماننامه‌ی ئاشتی له‌ گه‌ل تورکیادا، که‌ دواتر له‌ سیقه‌ر ئیمزاکرا له‌ 10ی ئابی 1920دا. په‌یماننامه‌ی سیقه‌ر ئیمپراتۆریه‌تی عوسمانی هه‌له‌سه‌ندوو و تورکیای پابه‌ند کرد ده‌سه‌رداری هه‌موو مافیک بیت له‌ ئاسیای عه‌ره‌ی و باکووری ئه‌فریقا، هه‌روه‌ها زه‌مینه‌ی ره‌خساند بۆ سه‌ربه‌خۆی ئه‌رمینیا و کوردستان و بوونی یۆنانی له‌ رۆژه‌لاتی تراکیا و که‌ناری رۆژاوا‌ی ئه‌نه‌دۆل و کۆنترۆلکردنی یۆنان به‌ سه‌ر دوورگه‌کانی ده‌ریای ئیجه‌. دواتر له‌ ساڵی 1923دا و له‌ ئه‌نجامی ره‌تکردنه‌وه‌ی له‌لایه‌ن رژیمه‌ ناسیۆنالیسته‌ نوێکه‌ی تورکیاوه‌، په‌یمانی سیقه‌ر گۆرا به‌ لۆزان، که‌ داواکاری پێشتری هاو په‌یمانانی ره‌تکردوو له‌ ئۆتۆنۆمی کورد و سه‌به‌خۆی ئه‌رمینیا، به‌لام دانی به‌ سنووری ئیستای تورکیادا نا. له‌ کۆنگره‌ی سان ریمۆدا شیوازی ماندیت بۆ ویلایه‌ته‌ عوسمانیه‌کان بریاری له‌ سه‌ردرا: سووریا و لوبنان بۆ فه‌ره‌نسا و میسۆپۆتامیا (ئێراق) و فه‌له‌ستین بۆ به‌ریتانیا.

(ئه‌) بۆ قبوولکردنی مه‌رجه‌کانی ماده‌ی ماندیت سه‌باره‌ت به‌ فه‌له‌ستین، به‌پێی ئه‌و بنه‌مایه‌ به‌ئیننامه‌یه‌ک ها‌توو له‌

کۆنوووسدا له لایهن دهسه لاتی ماندیتته وه که ئەمه دهسه برداریبون نییه له و مافانهی که تا ئیستا کۆمه لگه کانی غهیره جوو هه یانبوو له فهله ستیندا. ئەم به ئینانامه یه ئیشارهت نییه بۆ مهسه لهی پارێزگاری ئایینی له لایهن فه ره نسواوه، که وا له کاتیکی بێشتی دواینبوو رۆی رۆژی بێشترا چاره سه ر کراوه له لایهن حکومه تی فه ره نسویه وه که دانی به وه دا ناوه که ئەم مه حمیه ته واوبوو.

(پ) مه رجه کانی مادهی ماندیت ده بێت وه ک ئەمانه ی خواره وه بێت: لایه نه بالاکانی کۆنتراکته که (به ئینانامه که) ریکده که ون که وا سووریا و میسو پۆتامیا، به گویره ی برگی چواره می مادهی 22، به شی 1 (له په یماننامه ی کۆمه له ی گه لان) ، به شیوه یه کی کاتی وه ک دوو دهوله تی سه ره به خو دهناسرین و دانایان پێدا دهنریت، به مه رجی لایه نیکی ماندیت راوێژ و هاوکار پی ئیداریان بۆ بره خستینت تا وه کو به ته نیا له سه ر پی خو یان ده وه ستن. ده وله تانی هاو په یمان سنوره کانی ئەو دوو ده وله ته ی باسیان ها تووه دیاری ده که ن و ده وله تانی ماندیتیان بۆ ده سنیشان ده که ن.

لایه نه بالاکانی کۆنتراکته که ریکده که ون بۆ له ئەستوگرته ی ئەحکامی مادهی 22 ی به رتیه بردنی فه له ستین، له چوارچه یه ی ئەو سنوره انه ی که ده وله ته سه ره کییه کانی هاو په یمان دیاری ده که ن، بۆ ده وله تیکی ماندیت که ئەم هێزانه هه لیه رتین. ده وله تی ماندیت به رپرس ده بێت له جیه جی کردنی ئەو راگه یاندنه ی که وا حکومه تی به ریتانی له 8 ی نۆفه مه به ری 1917 ده ریکردوه له به رزه وه ندی دامه زرانندی نیشتمانیکه نه ته وه یی بۆ گه لی جووله که له فه له ستین، که بائاشکرا ئەمه واده گه یه نیت که ه یچ کاریک ئەنجام نادریت زیان به مافه مه دنی و ئایینییه کانی کۆمه لگه غهیره جووله که کان بگه په نیت که له فه له ستیندان، یان ئەو ماف و باره سیاسیه ی جووله که هه بییت له هه ر ولاتیکی تردا.

پاشکۆی 2: چه ند برگه یه ک له راپۆرتی کۆمیسێونه که ی مووسل فۆکسه سی سه ره کی راپۆرتی کۆمیسێونه که له به ره ی کێشه که وه له سه ر خاسیه ته ئیتنیکه ی ره گه زیه کانی ویلایه ته که به . راپۆرتی کۆمیسێونه که و ئارگو مینته سه ره کییه کانی تورکیا و به ریتانیای مه زن پاساون بۆ ئەم راگه یاندنه و راپۆرته که پینج جوو ئارگو مینت جیا ده کاته وه: (1 جوگرافی و ئیتنیکه (2 میژووی (4 ئابووری (4 ستراتجی [ئاوها] (5 سیاسی. 36 لاپه ره له کۆی 90 لاپه ره ی راپۆرته که بۆ ئارگو مینته جوگرافی و ئیتنیکیه کانه. راپۆرته که وا یاده نیت که "ولاته که کورد و عه ره ب و کریستیان و تورک و یه زیدی و جووله که ی تیدا نیشته جین، به م ریزه ندیه له رووی بایه خی ژماره وه" و "کورد و عه ره ب به ته نیا به کۆمه لی فراوان و ناوچه ی به رفراندا ده ژین و ده کری هێلکی دابه شبوونی ئیتنیکه له نیاواندا بکێشین. خواست و ئاره زووه کانی دانیشتووان به م شیوه یه ی خواره وه گو زارش ی لیه ده کریت: "به ره جاو کردنی ئەو ته حه فوزه نه ی له راپۆرته که دا ها توون سه به ره ت به راو بوو چوونه کان، پێده چیت ئەو راستیانه ی که دانیشتووان گو زارش یان لیه کردوه، ئە گه ر ناوچه که به تیکرایی وه ریکرین به سه ره که وه، زیاتر له به رزه وه ندی ئیتراق بێت تا تورکیا. له گه ل ئە وه شدا، ده ی له وه تیکه ی که هه لئوستی زۆریه ی خه لک به ده سه ته یانی پالېستیه کی کاریه له سایه ی ماندیتدا و له ریکه ی ره جاو کردنی ئابووریه وه، زیاتر له وه ی هه ستردن بێت به هاوسوزی و یه گگرتن له گه ل مه مله که ته عه ره بییه که دا. خو ئە گه ر ئەم دوو فاکته ره ه یچ کیش و بایه خیکان نه بوایه له گه ل ئەو که سانه ی پرس و رایان له گه ل کراوه، ئە وه ئە گه ر هه بوو که وا زۆرینه یان تورکیایان پێ به سه ندرت بوایه وه ک له وه ی بچه سه ر ئیتراق".

پیکه وه له گه ل ئاگو مینت و پاساوه کانی تردا و په یه وه ست به کورده کانی مووسله وه کۆمیسێونه که راپسپاردوه که وا پتویسته ئەو خواست و ئاره زووانه ره چاوبکرین که وا کورده کان گو زارش یان لیه کردوه، که وا کاربه ده ستانی کورد دابه زرین بۆ به رتیه بردنی ولاته که یان و دادپه ره ری به رقه رار بکریت و خویندی قوتابخانه یان بۆ بره خستیت و پتویسته زمانی کوردی زمانیکه فه رمی بێت له هه موو خزمه تگوزاری و داموده زگا کاندان. [1]

به راوێژ

(87) دامه زرانندی کۆمه له ی گه لان تیکه ل به په یماننامه ی فارسای سالی 1919 کراوه. "کاری فه رمی کۆمه له ی گه لان له 10 کانوونی دووه می 1920 ده ستپیکردوه، کاتی په یماننامه ی فارسای که وتوو ته بواری کارپیکردنه وه و له گه ل به رنامه که ی یه که م به شی ئەم په یماننامه یه پیکدین و په یماننامه کانی تر که سه پینراون به سه ر هێزه به زیوه کانی ته وه ردا". بروانه جووچ ئیکه رتۆن ، کۆمه له ی گه لان: کورته یه کی میژووی، 1920 – 1946. کۆمه له ی گه لان (1996) ، "کۆمه له ی گه لان، 1920 – 1946، ریکخراوه که و ئەو کارانه ی ئەنجامیداون، وه به ره یانه وه ی کاره کانی یه که م ریکخراوی جیهانی بۆ چه سپاندنی ناشتی جیهانی"، (نیویۆرک و جنیڤ: ئەرشیفی نه ته وه یه گگرتووه کان) ، ل 24 – 29.

(88) لیفتنانت – جه نه رال، ژان کریستیان سماتس (1918) ، "کۆمه له ی گه لان: پینشیا زیکه کردی" ، (له نده ن و نیویۆرک: هو دهر و ستو غتۆن) .

(89) جه یمس جی. هاس، "خولقاندن و سه پاندنی سیسته می ماندیت (لېکۆلینه وه یه ک له سه ره په رشتی کۆلۆنیالی نیوده له تی) ، " Transaction of the Grotius Society 25 (کێشه کانی ناشتی و جه نگ، ئەم په یپه ره له سالی 1939 دا له به رده می کۆمه له دا خو ئیتراره ته وه (1939) ، ل 188.

(90) برگه یه که مه کانی (په یمان ، به رنامه ، میپاق، Covenant) ئەمه ی خواره وه ی تیدا یه: بۆ ئەو کۆلۆنی و ناوچانه ی که له ئەنجامی جه نگی ئەم دواییدا به ته نیا له سایه ی بارودۆخی سه ختی جیهانی نویدا ده وه ستی و ده بیت ئەو پره نسپه جیه جی

بكریت كه خوشگوزهرانی گه لان و په ره سه نندیان نه مانه تی شارستانی پیرۆزه و زه مانه تی پیکهینانی ئەم متمانیه پیویسته له م بهرنامه یه دا بهرجهسته بیت. باشترین ریگهش بۆ کاربگه ری پراکتیکی ئەم پره نسپه ئه وه یه كه بانکیشان به سه ر ئەم گه لانه دا پیویسته بسپردریت به ولاته پیشکەوتوووه کان کهوا به حوکمی سه رچاوه کانیا و ئەزموونیا نیا ن پیگه ی جوگرافییا ن ده توان به باشترین شیوه ئەم بهرپرسیار تیبیه له ئەستۆ بگرن و ئاماده شن بۆ قبوولکردنی و پیویسته ئەم ئه رکه وه ریگرن به و سیفه ته یان کهوا له لایه ن کۆمه له ی گه لانه وه راسپردراون بۆ ماندیتکردن و له بری ئەو ئەم ئه رکه به جیدین. مۆرک و کاراکته ری ماندیت ده بیت به پێ قو ناخی به ره سه نندن و گه شه کردنی ئەو گه له و دۆخی جوگرافی هه ریم یان ولاته که و باری ئابووری و دۆخه هاوشیوه کانی تر بگۆریت."

(91) گفتوگو له باره ی ئەم "زۆرینه ره هایه وه" که فه یسه ئیا ن وه ک مه لیکی ئیراق هه لئار دووه له سنووری ئەم با سه ده ده ره .

(92) هانس، سه رچاوه ی پێشو، ل 201.

(93) کۆمه له ی گه لان (1921)، جۆرنالی فه رمی Official Journal، ل 1355.

(94) هانس، سه رچاوه ی پێشو، ل 202.

(95) ماده یان به ندی په یوه نیدیاری په یماننامه ی لۆزان له باره ی سنووری نیوان تورکیا و ئیراقه وه به م شیویه:

"سنووری نیوان تورکیا و ئیراق به سه رو بهرگرتنیکی دۆستانه ی نیوان تورکیا و بهریتانیای مه زن ده کیشیت له ماوه ی نو مانگدا. له حاله تی ئەوه ی که ئەم دوو حکومه ته له ماوه ی ئاماژه پیکراودا نه گه یشتنه ریککه وتن، ئەوه کیشه که به ره ورووی ئەنجومه نی کۆمه له ی گه لان ده کرتیه وه.

هه ردوو حکومه تی تورکی و بهریتانی لای خۆیا نه وه به ئین ده دن کهوا له کاتی چاوه ریکردنی بریاردا ن له سه ر با به تی سنوور، هه یج جووله یه کی سه ربازی یان هه ر شتیکی تر نه نجام ناده ن کهوا ده سکارپی ئەم باره ی ئیستای ئەو زه ویانه بکات که دوا چاره نووسیا ن به نده به و بریاره وه که له سه ریا ن ده دریت." (په یماننامه ی لۆزان، ماده ی 3، برگی 2). پروانه ئەم مائپه ره:

www.hri.org/docs/lausanne/part1.html

(96) هیللی A که مێک ده که ویته خوار سنووری باکووری ویلایه تی مووسله وه.

(97) کۆمه له ی گه لان، "مه سه له ی سنوور له نیوان تورکیا و ئیراقدا"، راپۆرتیکه بهر زکراوه ته وه بۆ ئەنجومه ن له لایه ن ئەو کۆمیسیۆنه ی که پیکهینا وه به پێی ئەو بریاره ی له 30 سێپته مبه ری 1924 ده ریکردوه بۆ چاره سه ری کیشه که. جنیتف، ئابی 1925، لاپه ره 90 "کۆمه له ی گه لان، کوورته ی مانگانه" 5 (دیسه مبه ر، 1925)، ل 325 - 326. بۆ قو ناخه جیا جیا کانی چاره سه ری کیشه که پروانه کوینسی رایت "کینسه ی مووسل"، گوڤاری جۆرنالی ئەمه ریکی بۆ یاسای نیوده و له تی The

American Journal of International Law، ژماره 3 (ته مووزی 1926)، لاپه ره 453 - 464.

(98) سی. جهی. ئیدمۆندس، "ناسیۆنالیزمی کوردی"، گوڤاری میژووی هاوچه رخ Journal of Contemporary

History، 6، ژماره 1 (کانوونی دووه م، 1971)، لاپه ره 87.

سه رچاوه:

ئه لته رناتیقه کان: گوڤاری تورکیا بۆ په یوه ندییه نیوده و له تیبیه کان بهرگی 9، ژماره 4، زستانی 2010، لاپه ره 91 - 132

British Legacy and Evolution of Kurdish Nationalism in Iraq

(1918 - 1926):

?What Significance the 'Mosul Question

تایبه تمه ندییه کانی با به ت

پۆلینی ناوه رۆک: دۆزی کورد

پۆلینی ناوه رۆک: لیکۆلینه وه

پۆلینی ناوه رۆک: میژوو

جۆری دۆکو مینت: وه رگێردراو

جۆری وه شان: دیجیتال

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: ریکه وتننامه ی لۆزان

وه رگێردراو له زمانی: ئینگلیزی

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مانیپەر | کوردی ناوه‌راست | [مانیپه‌ری چاوی کورد - 2023-02-05](#)

کاتی تۆمارکردن: 2023-03-12

ناوی تۆمارکار: زریان عه‌لی

دهنگ بهسه روک هه لېژنێدا و کهسیکی لیهاتوو بوو له پۆسته کهیدا که پارتیه کهش (پارتی دیموکراتی کوردی سووریا) بووه. "بیریاری له سیداره دان"

له سالی (1960) له گهڵ هاورێکانی دهستگیر ده کرێن و بیاری له سیداره دانیان بوو دهرده چیت به لام دواتر نازاد ده کرێن. دواى نازادبوونی له پهنی سیداره و دهریازبوون له زیندان ده چیته قوناغیکی نوێوه و قوناغی خو کاندیدکردن بوو په رله مانی سووریا.

به لام تووشی گیروگرفتی زور ده بیت و ده رگای سیخوری سووری هه ره شه ی لیده کهن که نه گهر نه کشتیه وه له خو کاندیدکردن نهوا رادهستی تورکیای ده که نه وه و دیسان تووشی کیشه و گرفت و دهرده سه ری ده بیت. ناچارى هه لاتن ده بیت بو لوبنان، له لوبنان "که مال جومبالات" و ماموستا "بیاری جه میل" ده ناسیت و ههروه ها کومه لیک خه لکی کورد ده ناسیت و چیرۆکی په نابه ره کوردی به یرووت و ژیا نی کورده واری کوردانی به یرووت و چیرۆکی ده ستگیرکردنی له لوبنان ده گێریتیه وه، و دواى گوشاری ده ولت لوبنان به جی ده هیلێ و پروو له ئوردن ده کات و له ویش ناحه سیته وه وه ده گه ریتیه وه بو سووریا و له سووریا جارێکی تر زیندانی ده کریت و پاشان بوو چیاى "دروز" نه فی ده کریت و نیشته جی زوره ملیتی ده کهن. له م قوناغه سه خته ی ژیا نییدا به ناچارى به ره و تورکیا هه لدیت که ماوه ی (30) سا له به جی هیشتوه. له تورکیا دواى نه وه ی به دیداری خیزانه که ی و زیدی خو ی ئاشنا ده بیتیه وه جارێکی تر ده که ویتیه وه به رده م هه ره شه ی تورکیا و دیسانه وه چاره نووس به ره و ئاواره ی و په نابه ربی ده ییات و وه ک خو ی ده لیت: "له رۆژنامه یه کی حکومیدا نه وه هه واله م خوینده وه که ره گه زنامه ی تورکیم لی سه ندراره ته وه"، دواى خوینده وه ی نه وه هه واله به ناچارى جارێکی تر به ره و نه وروپا هه لدیت.

بو دوا جار له ولاتی "سویرا" له شارى لۆزان نیشته جی ده بیت و وه ک په نابه ربی سیاسى ده ژى هه ره له وى کچه رۆژنامه نووسیکی سویرى دۆستی کورد ده خوازیت و ده بیته ماموستا له زانکوی لۆزان. "کوچی دوا ی نووره دین زازا"

له (7) تشرینی یه که می (1988) دواى مملانییه کی زور له گه ل نه خو شی شیر په نجه له شارى لۆزان کوچی دوا ی کردوه و هه ره له ویش به خاکسپرداره.

به ره مه کانی نووره دین زازا:

نووره دین زازا به زمانه کانی کوردی، عه ره بی و فه ره نسی زور و تار و شیعی له گو فاره کانی رونا هی و هاواری جه لاده ت به درخاندایه بلا و کردوه ته وه و چه ند په رتووکیکی نووسیه. (داستانی مه می ئالان، رۆمانی (شوانی کورد) ی عه ره بی شه موی وه رگێرا وه ته فه ره نسی، دیوانیکی شیعر به ناوی (شه ری نازادی)، په رتووکی (ژیا نم به کوردی) به زمانی فه ره نسی، په رتووکی (کوردستان) به زمانی فه ره نسی. نووره دین ته نیا یه ک کور ی هه یه، "شه نگۆ زازا" که ته مه نی (12) سا ل بووه کاتیک باوکى کوچی دوا یی کرد، ده لیت "باوکم نه لای من نه لای نه ته وه ی کوردیش نه مردوه". دکتۆر نووره دین چه ندین به ره مه می هه یه که تا وه کوو ئیستا بلا و نه بووه ته وه، شه نگۆ کور ی ده یه ویت ئیستا به ره مه مه کانی به چه ندین زمان بلا و بکاته وه. "شه نگۆ زازا، کور ی نووره دین زازا ده لیت "کو مپانیایه کی بلا و کردنه وه ده که ی نه وه بوو ته وه ی هه موو به ره مه مه کانی باوکم بلا و بکینه وه، یه که مجار به زمانی فه ره نسی، دواتریش به ئینگلیزی و نه لمانی، ره نگه به چه ند زمانیکى دیکه ش بلا و بکینه وه، به لام ته مه هه نگاوی یه که مه، دامه زرا وه یه کیشم کردوه ته وه به ناوی ده رگای زازا، که کار له سه ر پاراستنی بیره وه ری و کاره کانی ده کات و هه ولده دات ببیته بالیۆزی کولتوری کوردی له سه رتاسه ری جیهان".

سه رچا وه کان:

1/ ژیا نی کورده واریم، یاداشته کانی نووره دین زازا، به شی یه که م، له فه ره نسیه وه بوو عه ره بی دهر ویش غالب وه رگێرانی له عه ره بییه وه بوو کوردی با ست حمه غه رب، چاپی یه که م 2008 ده رگای ئاراس، هه ولیتر.

2/ چا و بیکه وتنی شه نگۆ زازا کور ی کوچ کردوو له گه ل که نالی رووداو، سالی 2020.

[1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

پۆلێنی ناوه روک: ژیا نامه

پۆلێنی ناوه روک: راپورت

جوړی دوکومینت: زمانى یه که م

جوړی وه شان: دیجیتال

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: ریکه وتنه نامه ی لۆزان

ولات: باکووری کوردستان

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مانیپەر | کوردی ناوه‌راست | [مانیپه‌ری چاوی کورد - 2023-04-12](#)

کاتی تۆمارکردن: 2023-04-12

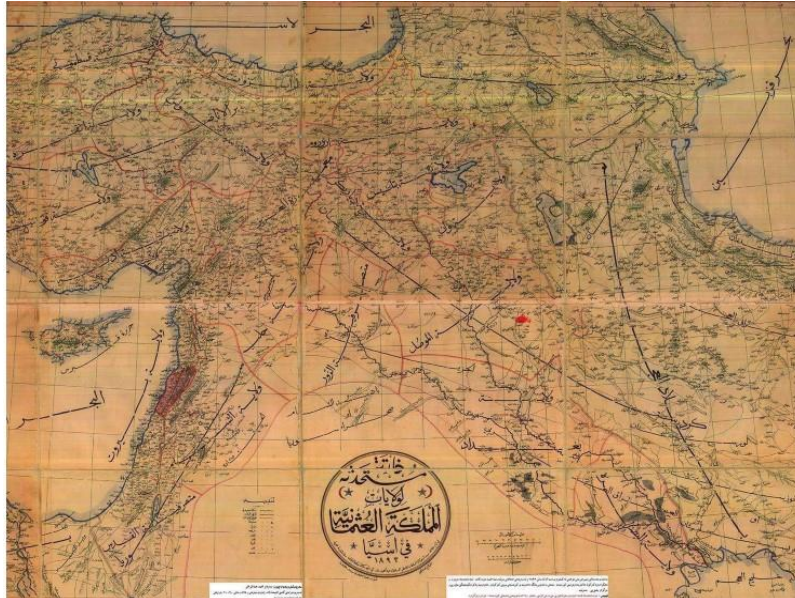
ناوی تۆمارکار: رۆژگار که‌رکووی

پۆل: کورته‌باس

بابهت: 30

هه‌ندی راستی میژووی و جوگرافی

[20220620004354419147=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

بابهت: میژووی و جوگرافی

نوسینی: جه‌بار قادر

تا سالی 1923 نه ولاتیك، نه شاریك، نه ئاوابیه‌ك، نه ده‌وله‌تیک له سه‌ر نه‌خشه‌ی جیهان و رۆژه‌لات هه‌بوو به ناوی توركیا، به‌لكو ئەم جوگرافیایه به‌شیک بوو له ده‌وله‌تی عه‌لییه‌ی عوسمانی. تا سالی 1921 یش ولاتیك یا ده‌وله‌تیک به ناوی عێراق نه‌بوو، کاتی باسی عێراقیش ده‌کرا، مه‌به‌ست له به‌سه‌روه به‌ره‌و ژووور تا سامه‌راو تکریت و هیت بوو، که هه‌ردوو ویلایه‌تی به‌سه‌ر و به‌غدا ده‌یانگرتنه‌ خۆ و ئەمانیش به‌شیک بوون له ده‌وله‌تی عوسمانی. تا سالی 1925 یش ولاتیك به ناوی سووریا نه‌بوو، به‌لكو باس له ویلایه‌ته‌کانی حه‌له‌ب و شام و زووور... هتد ده‌کران، که ئەوانیش هه‌ر به‌شیک بوون له هه‌مان ده‌وله‌تی عوسمانی. ئەمه له کاتی‌کدا تا ئەو سالانه ولاتیك هه‌بوو له سه‌ر نه‌خشه‌ی عوسمانی و جیهان به ناوی کوردستان، که له دوا‌ی شه‌ری یه‌که‌می جیهانی‌هوه کرابه‌ سه‌ج به‌شه‌وه. توركیا ناوی به‌شه‌که‌ی خۆی ناوه باشوری رۆژه‌لاتی ئەنادۆل، که له راستیدا ئەناتۆلیایه و اتا رۆژه‌لات نه‌ک ئەنادۆلۆ. ئەناتۆلیاش به‌ پێی هه‌موو سه‌رچاوه جوگرافی و میژووییه‌کان ته‌نها رۆژئاوای ئاسیای بچووکی ده‌گرت‌ه‌وه نه‌ک کوردستان و ئەرمینیا و لازستان. عێراقیش بۆ ده‌میکه‌ی درێژ ناوی به‌شه‌که‌ی خۆی نابوو باکوری عێراق‌شمال‌العراق، زۆر جار حه‌بیبیکیشی پتوه ده‌کرد. سووریا هه‌ر به‌ پتویستی نه‌زانی ئەو ناوانه‌شی لێ به‌نی، به‌لكو به‌ یه‌کجاری سه‌ریه‌وه و هه‌بوونی به‌شیک له کوردستان و کوردی له نێو سنووره‌کانی خۆیدا په‌ت کرده‌وه. باسی رۆژه‌لاتی کوردستان ناکه‌م، چونکه ئەو هه‌ر له ژێر ده‌ستی ئێران بوو و به‌شیک نه‌بوو له کوردستانی عوسمانی.

ئێستا که ئەم راستییه میژوویانه وه‌ک زانیاری ئاسایی وه‌بیر ده‌هێنیت‌ه‌وه و باسی مافی په‌وای گه‌لی کوردستان ده‌که‌یت بۆ بپاریدان له سه‌ر چاره‌نووسی خۆی، که‌سانی نغرو له نه‌خوینه‌ریدا و هه‌رزه‌کاری سیاسی وات لێ په‌یدا ده‌بن، که گوايه له‌و سه‌ری مۆدێرنیزم و قیعییه‌ته‌وه دینه‌وه و ده‌زانی چۆن سیاسه‌ت بکه‌ن، ده‌تکه‌ن به‌ هه‌واداری کوردایه‌تی دواکه‌وتوو و ریفراندومچی و... هتد. ده‌ وه‌ره ئەم که‌ره له‌م قوره‌ ده‌رکه‌!

ئه‌وه‌ش نه‌خشه‌ی عوسمانی له سالی 1893 که کوردستان به‌گه‌وه‌ری ده‌بینه‌ت 0
کاکشار ئورامار به‌ باشی زانی بیکاته کرمانجی به‌ پیتی لاتینی 0 زۆر سوپاسی ده‌که‌م 0

Hinek rastiyên erdnigarî û dîrokî0
û ne jî dewletek bi navê Tirkiyê li ser xerîta Heya sala 1923an ne welat, ne bajar, ne avahî
cihanê hebû, belkî ew erdnigarîya han parek bû ji axa dewleta Osmanî. Heya sala 1921 jî
welatek bi nave Îraqê tunebû, dema behsa Îraqê dihate kirin, mebest ji Besrê ber bi jor heya
Samera, Tekrît û Hît bû ku her du wilayetên Besre û Bexda digirtine nava sinorên xwe û evane jî
.parek bûn ji axa dewleta Osmanî

Heya sala 1925an welatek bi navê Sûriye nebû, belkî dema ew nav dihat behsa wilayetên Heleb, Şam û Dêrazor dihate kirin ku ew jî beşek ji axa dewleta Osmanî bûn. Di rewşeke wiha de hingî welatek bi navê Kurdistanê li ser xerîta fêrmî a Osmanî û cihanê hebû. Kurdistana ku piştî şerê cihanî yê yekemîn bi peymanên Sykes Picot û Lozan kirin sê beş. Êdî ew navê dîrokî çiqas dem dihate pêş, dihate ji bîr kirin. Tirkîyê ji bakurê Kurdistanê re digotin (niha jî dibêjin): başûr û rojhilatê Andolê ku di rastiya xwe de Anatoliya bi wateya Rojhelat e ne Anadolo. Anatoliya jî li gor hemû serçaveyên erdnigarî û dîrokî tenê rojavayê Asiya biçûk digire berxwe ne Kurdistan, Ermenistan û Lazistanê. Îraqê jî demeke dirêj navê para xwe danîbû bakurê Îraq/ El- Şimal Îraq. Dewleta Sûriyê hema bi pêwîst nezanî wan navên han jî deyne ser, belkî bi yekcarî ew nav înkâr û hebûna parek ji axa Kurdistan û Kurda di nava sinorên xwe de nepejirandin!. Ez behsa Rojhilatê Kurdistanê nakim, çimkî wira her li jêr destê Îranê bû û pareke Kurdistana Osmanî .nebû

Niha ku ev rastiyan dîrokî mîna zaniyariyên asayî tînim bîra xwe û ji bo diyarkirina qedera xwe behsa mafê rewa yê gelê Kurdistanê dikî, kesên nezan û nexwende an jî di warê siyasî de apolîtîk li te peyda dibin ku goya ji aliyê din yê zanîne li ser modernîzîm û rastiyan tîne û dizanin çawa siyasîsetê bikin, te dikine alîgirê Kurdayetî, paşvero û refrandomçî û... hwd
Ev jî xerîta Osmanî li sala 1893an. See less
[1]

تایبه تمه ندیبه کانی بابته

پۆلینی ناوه‌رۆک:	جوگرافیا
پۆلینی ناوه‌رۆک:	میژوو
جۆری دۆکومینت:	زمانی یه‌که‌م
جۆری وه‌شان:	دیجیتال
زمان - شیوه‌زار:	کرمانجی ناوه‌راست
شار و شارۆچکه‌کان:	که‌رکووک
فۆلده‌ره‌کان:	رێکه‌وتننامه‌ی لۆزان
ولات:	باشووری کوردستان
ولات:	تورکیا
QR Code:	

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌راست | [فه‌سیوکی به‌ریز \(جه‌بار قادر\)](#)

کاتی تۆمارکردن: 2022-06-20

ناوی تۆمارکار: سروشت به‌کر

پۆل: کورته باس

بابهت: 31

کاتیکی کوردستان ده که نه ئیراق!

[20230325113132477430=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

کاتیکی کوردستان ده که نه ئیراق!

عادل باخهوان

نۆفهمبهری 1922، ههردوو شاندى تورکی و بهریتانی ده که نه شارى لۆزان له سويسرا. عيسمهت پاشا سهروکایه تى شاندى تورکیای ده کرد و لۆرد کورزۆنیش سهروکایه تى شاندى بهریتانیای ده کرد. لۆزان چهند که شوهه واکه ی ساردبوو، هیندهش دیبه یته سیاسیه که ی نۆ کۆنفرانسه که ی گه رمبوو. بابته سهره کپی کۆنفرانس به فهره نسی له سه ر خشته ی رۆژه که نووسرابوو: پرسی سهروه ری تورکیا له سه ر ویلایه تی موسل.

تورکیای نوێ مسته فا که مال، که له پێگه یه کی به هیزدابوو له به رانه بر راکه به رکانیدا، پێی نابوو نۆ قوناختی تازوه و به هه یج شیوه یه ک نه بده ویست پابه ندب به ریککه وتننامه ی سیفه ره وه که له 1920-08-20 دا واژۆکرا بوو، چونکه له سیفه ردا، ماده ی 60 تاوه کو 63، به روون و ئاشکرا و به ره ش له سه رسپی باسی له ده ولته تی کوردستان کرابوو، ده ولته تیک بۆ کورد، ده ولته تیک له سه ر خاکی کوردستان. پێش ده رچوون به ره و لۆزان، مسته فا که مال به عيسمهت پاشا ده لیت که ده بیته یارییه که بگۆریت و ریککه وتننیکى نوێ له گه ل هیزه هاوپه یمانه کاندای بکات، ریککه وتننیک که گوزارشتبیت له سه رکه وتنی تورکیا و جینگه ی ریککه وتنه که ی سیفه ر بگرتته وه، ریککه وتننیک که ببیته بنه مای سیستمی جیهانی نوێ.

کاتیکی عيسمهت پاشا ده گاته لۆزان، هه ر له رۆژی یه که می کۆنفرانسه وه ده ست ده کات به نمایشکردنی سیستمی کۆی ئه و به لگانه ی که سازدراون بۆ سه لماندنی ویلایه تی موسل وه ک به شیکى دانه بر او له خاکی تورکیا و لیره وه دیبه یتنیکى گه رم و تووند له نۆیون عيسمهت پاشا و لۆرد کورزۆن دا، له سه ر چوار بابته و به چوار به لگه وه درووست ده بیته.

به لگه ی یه که م

به لگه ی یه که می عيسمهت پاشا بریتیبوو له وه ی که عه ره به کانی ویلایه تی موسل ته نیا که مینه یه کی زۆر که می دانیشتووانی ویلایه تی موسل پیکدین و، زۆرینه ی هه ره زۆری ویلایه ت سه ره تا له کورد و پاشان له تورکمان پیکهاتوو. لیره وه لکاندنن ئه م ویلایه ته به ده ولته تی ئیراقی عه ره بیبه وه بێ مانا و بێ به هانه و بێ شه رعیه ته.

له وه لامی ئه م به لگه یه ی عيسمهت پاشادا، لۆرد کورزۆن ده لیت: به یپی زانیاریه کانی ئیمه، هه موو دانیشتووانی ویلایه تی موسل، به سلیمانیشه وه، ده نگیانداوه به وه ی که له گه ل هه ردوو ویلایه تی به غدا و به سه ردا بمیننه وه نه ک به خرینه سه ر تورکیا.

له راستیدا لۆرد کورزۆن رووداوه کان به هه لگه راوه یی باس ده کات، چونکه کاتیکی له سه ره تای بیسته کانی سه ده ی رابردوو دا بهریتانیا گشتپرسی له سلیمانی ریکده خات، 83% ی کورد ده نگ به سه ره به خۆی کوردستان ده دن و نایانه وی به خرینه سه ر ده ولته تی ئیراق.

به لگه ی دووه م

به لگه ی دووه می عيسمهت پاشا بریتیبوو له وه ی که ته واوی گۆرینه وه بازرگانیه کانی ویلایه تی موسل له گه ل تورکیادا به نه ک له گه ل ئیراقی عه ره بیدا نییه و، ته به عیه تی ئابووری ویلایه تی موسل بۆ ئیمه یه نه ک بۆ به غدا و به سه ر، ئه مه ش زۆر گرنگه بۆ یه کلاییکردنه وه ی چاره نووسی هاوولاتیانی ئه م ناوچه یه که ده توانن له سایه ی سه ره وه ری تورکیادا به ئارامی و ئاساییشه وه بژین.

لۆرد کورزۆن وه لام ده داته وه و ده لیت: چۆن ده توانین باوه به وه بکه ین که خاکیکی ده ولته مند که له نیوان دیجله و فورات دا بێت، نه توانیت وه لامی داواکاریه ئابووریه کانی خۆی بدانه وه و پتویستی به ئابووری ده ره وه ی خۆی هه بیته بۆته وه ی یارمه تی بدات! ئه م خاکه خۆی به شی خۆی و هاوولاتییه کانی ده کات و ته به عیه تی ئابووری بۆ هه یج که س و لایه نیک نابیت.

به لگه ی سێیه م

به لگه ی سێیه می عيسمهت پاشا په نابردنه بۆ شه رعیه تی نۆده ولته تی و ده لیت: داگیرکردنی ویلایه تی موسل له لایه ن بهریتانیاوه ناشه رعییه، چونکه پێچه وانیه ئاگره سته مودرۆسه که له سالی 1918 دا واژۆکراوه و به یپی ئه م ریککه وتننامه یه بهریتانیا مافی ئه وه ی نییه هه یج پارچه خاکیکی تورکیا داگیر بکات و ویلایه تی موسلیش خاکی تورکیایه! له وه لامی ئه م به لگه یه ی پاشادا،

لۆرد کۆرزۆن تهنیا دهئیت: کۆمهلهی گهلان مافی داوه به بهریتانیای گهوره که له ئیراقدا بمینیتتهوه و هاوکاری بکات و بیخاته ژێر ئینتیدای خۆیهوه و ویلایهتی موسلێش بهشیکێ دانهبراه له ئیراقی میژووپی!

بهلگهی چوارهم

دوا بهلگهی عیسمهت پاشا بریتیه له کارتی گشتپرسی و، داوا دهکات له کۆمهلهی گهلان (که نهتهوه یه کگرتوووه کانی ئیستا دهکات) گشتپرسییه ک سازبکات بۆ ئهوهی بزانیته برا کوردهکان پێیان خۆشه بخهینه سهه ئیراقی عه ره بې یان له گه ل تورکیادا بمیننهوه؟ له دوا وهلامیدا لۆرد کۆرزۆن روو دهکاته پاشا و پێی دهئیت: دلنیاتان دهکمهوه که کوردانی ویلایهتی موسل، هیچ جۆره خواستیکیان نییه لهوهی که بخهینه سهه تورکیا و ئهوان داوا ی ئهوه دهکهن که له ژێر سهه په رشتی و پارێزگاری بهریتانیای گهوره دا بمیننهوه.

کۆتایی

ئهوهی له م دیالۆگهی نیوان پاشا و لۆرد، تورکیا و بهریتانیا له لۆزان دا گرنگه ئهوهیه که کوردانی ویلایهتی موسل، که 52%ی دانیشتووانیان پیکدههینا، هیچ جۆره نوینه رایه تیه کیان له لۆزان و له نیو کۆنفرانسه که دا نه بوو! تورکه کان و بهریتانییه کان خۆیان وهک نوینه ر و پارێزه ر و گوزارشتکار له خواستی کورد به دنیا دهناساند و وا مامه له یان ده کرد که گه لی کورد یان بهشیک بیت له بهریتانیای گهوره یان له تورکیای نو!

هه ر یه کیک له م دوو شانده گه وره یه و تهواوی به شداریووانی کۆنفرانسی لۆزان هیچ خواستیکیان نه بوو که پرس به و دهسته بژێره نه ته وه ییه کوردیه بکه نه که له سالی 1919 دا دهوله تیکێ کوردی له سلیمانی دامه زرانده بوو، دهوله تیک که پاشای هه بوو، حکومه تی هه بوو، ئالای هه بوو، مارشی هه بوو، سنووری هه بوو، جه ماوه ری هه بوو، په یوه ندی جیهانی هه بوو.

ئهم دهسته بژێره ناسیۆنالیهسته، نه یده یوست له نیوان تورکیا و ئیراق دا یه کیکیان هه ل بژێریت، ده یوسیت ببیته خاوه نی دهوله تی خۆی له سهه خاکی خۆی.

له مانگی ماری 1919 دا، نوینه ری بهریتانیای گهوره، له برووسکه یه ک دا بۆ له ندهن دهئیت: نازانم چاوه روانی چیده کهن؟ لیره، له سلیمانی، دهوله تیکێ دۆستی بهریتانیا درووستبووه و تهنیا چاوه روانی دانپیدانی ئیوه دهکات، به لام دواتر رووداوه کان به ئاراسته یه کی دیکه دا ده رۆن. عیسمهت پاشا گه ری یه که می دانوستاندن له سهه ویلایه تی موسل ده دۆرینیت، ناسیۆنالیهسته کانی سلیمانی هه ر ده ی دۆرین و تهنیا لۆرد کۆرزۆن یاریه که ده باته وه و له دیسه مبه ری 1925 دا و به پێی بریاریکێ کۆمه له ی گهلان، ویلایه تی موسل به فه رمی ده خریتته سهه ئیراق و ئیدی له م چرکه ساته به داوه کوردستان ده که نه ئیراقی. [1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

پۆلێنی ناوه رۆک: دۆزی کورد

پۆلێنی ناوه رۆک: لیکۆلینه وه

پۆلێنی ناوه رۆک: په خنه ی سیاسی

جۆری دۆکومینت: زمانی یه که م

جۆری وه شان: دیجیتال

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

شار و شارۆچکه کان: هه ولێر

فۆلده ره کان: ریکه وتنه نامه ی لۆزان

ولآت: باشووری کوردستان

QR Code:

سهه چاوه کان

[1] مائه پهر | کوردی ناوه راست | مائه پهری رووداو 2022-07-25

کاتی تۆمارکردن: 2023-03-25

ناوی تۆمارکار: هومام تاهیر

پۆل: کورتهباس

بابهت: 32

کورد دوای 99 ساڵ له واژۆکردنی پهیماننامهی لۆزان

[20220725131629424693=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

کورد دوای 99 ساڵ له واژۆکردنی پهیماننامهی لۆزان...

ساڵی 1918 له دوای کۆتاییهاتی جهنگی یه کهمی جیهانی وڵاتانی براوهی جهنگ بهریتانیا و ئیتالیا و فههرنسا و ژاپۆن و یۆنان و یابان و ژمارهیه که دهولهتی تر، پهیماننامهی سیقههاریان لهشاری سیقههاری نزیکی پاریس له بهرواری 10-08-1920 واژۆ کرد و ئیمپراتۆریهتی عوسمانی، که به پیاوه نهخۆشه که ناسرابوو ههئوهشینهیهوه، شهریف پاشای خهندانیش وهک نویتنهری کورد لهو کۆبونهوهیهدا ناماده بوه و وهک ئهوانیتر راپۆرتیکی لهسهر رهوشی نهتهوهی کورد پێشکهشکردوه، بهپیتی سیقههاری کوردستان ههر به دو پارچهی بهسهر ئێران و عوسمانیدا مابویهوه، بۆ یه کهمجاریش کوردستان به گۆیرهی پهیماننامهی قهسری شیرینی ساڵی 1639 لهنیوان ههردوو ئیمپراتۆریهتی داگیرکاری سهفهوی و عوسمانیدا بۆ دوو پارچه بهسهر خۆیاندا دابهشیانکردوه و ئهوه سهردهمه شهیری چالدرێران لهئارادا بوه.

له بهشیک له بهند و برکهی پهیماننهی سیقههاری باسی گهلی کورد کراوه، که یه کهمجاره پهیماننامهیه کی نیودهولهتی بهو جۆره باسی کردوه و ددانی پێداناهه، بهرتوکی شههرفنامه تهواوی بهندهکانی پهیماننامهی سیقههاری به باشی رونکردۆتهوه، گهلی کورد له سیقههاری پێگهیه کی گرنگی پێدرا و تورکیایش ناچاری دهستبهرداریبوون لهچهند خواستیکی وهک مژاری نهتهوهی ئههمهنی و وڵاتانی عهرهبی و دهربیای ئیجه و چهند دورگهیه کی یۆنان کرا، وهلی ریککهوتننامهی سیقههاری له لایهن تورکیاوه بهسند نهکرا و رتهکاریهوه و دههرنجامه کهیشی به واژۆکردنی پهیماننامهیه کی نوێ به ناوی لۆزانوهه کۆتایی هات.

پهیماننامهی لۆزان له رێکتهوتی 24-07-1923 له قهلاهی ئۆشی میترۆپۆلی لۆزانی پایتهختی سویسرا واژۆ کرا و ئهوه بهندانهی لهسود و کهلهکی گهلی کورد له پهیماننامهی سیقههاری واژۆ کرابوون، لێ پاشگهزیبونهوه و کورد بهپیتی لۆزان لهتهواوی مافهکانی پێهش و پههرتهوازه کرا و تورکیایش بهشیک زۆر لهو خواستانهی پێشوی گهراندهوه و دهستبهرداری چهند بهشیک له داواکانیشی بوو لهوانه دهستههنگرتن له ویلایهتی موسل به فشار، له ریککهوتننامهی لۆزاندا چارهسهرکردنی دۆزی موسل به کۆمهلهی گهلان سپێدرا، ئهویش له ساڵی 1926 بپاریدا له لایهن عێراقهوه بهرتۆبهبریت و ئیتر تورکیا لهو خواستهی ناویمید بوو، بهلام وهک دهولهتیکی نوێ ددانی پێدانرا و سنوری وڵاتهکهی دیاریکرا و باکوری کوردستان خرایه سهر تورکیا، ریککهوتنی سیقههاری لهقازانجی بهریتانیا به پلهی یه کهم له بهر گرنگی ویلایهتی موسل نوسراوه، که ههموو باشوری کوردستان گرتۆتهوه. پاش واژۆکردنی پهیماننامهی لۆزان کوردستان بهسهر چوار دهولهتی داگیرکاری عێراق و تورکیا و ئێران و سوریا دابهشکرا، ئیتر سیاسهتی جینۆسایدکردن و کۆمهلهکوژی و توانندهوهی ناسنامه و زمانی کوردی لهههر چوار پارچه و باشوری کوردستان به تایبهتی بهردهوام و درێژهی کیشا، چونکه له پێش واژۆکردنی لۆزانیشهوه کورد دابهشکرا و چهوساوه بووه و ریککهوتننامهی سایکس بیکۆ له ساڵی 1916 جارێکی تر رۆژههلاتی ناوایستی لهنیوان وڵاتانی براوهی جهنگ و زلهپێدا دابهشکردوه و کورد به یه کجاری لهخهونی سههریهخۆی و دهولهتی کوردی ناویمید کرا، مۆکردنی پهیماننامهی لۆزانیش جارێکی تر نهخسه کیشان و دابهشکردنهوهی رۆژههلاتی ناوهراست لهسهر میراتی عوسمانی و له بهرزهوهندی وڵاتانی تهماعکاری جیهانی و ههرتیمیدا بوو، سیاسهتی نکۆلیکردن و توانندهوه و قهرکردنی گهلی کورد له دوای لۆزانوهه له لایهن ههر چوار وڵاتی داگیرکارهوه به ریکخراوهی تا ئهمرۆیش بهردهوامه.

پهیمانی نیوان تورکیا و عێراق:-

له ساڵی 1983 وه پهیمانیک له نیوان تورکیا و عێراق له بارهی بهزاندنی سنوری یه کتری واژۆ کراوه و بهپیتی پهیمانکه ههر یه کیک لهو دوو دهولهته بۆیان ههیه، ده(10) کیلۆمهتر لهسنوری یه کتری بهزینن، لهو کاتهوه تا ئیستا تورکیا به بهردهوامی خاکی عێراق و باشوری کوردستانی بهزاندوهه و هاتۆته ناوهوه و چهندین بنکه و سهربازگهی دروستکردوه، که ئهمه یه کیکه لهو پهیماننامهی دهباوه بهرپرسیانی ههرتیمی کوردستان و بهرلهمانتاران و بهرپرسیانی کورد له بهغداکاریان بۆ ههئوهشانندهوهی بکردایه، که تا ئیستا زۆرینهیان له ریککهوتنه که و مهترسییهکانی بۆ کورد بێئاگان.

له ساڵی 1976 وه تورکیا و سوریا و عێراق چهندین جار له بارهی چارهسهرکردنی گرفتی سهرحاوهکانی ناوهوه کۆبونهتهوه، ئاوی دیجله و فورات و سهرحاوه ئاوییهکانی تریان وهک کارت قشار دژی کورد بهکارهیناوه، ریککهوتننامهی 29-03-1947 له نیوان تورکیا و عێراقدا سهبارته به ئاوی ههردوو روباری دیجله و فورات ههیه، بهپیتی ئهوه ریککهوتنه هیچ یه کیکیان مافی زیانگهیانندن به دهولهته کهی تریان نییه، بهلام ئههه بریاره کورد ناگرتیهوه و بگره دژی کورد بهکارهاتوو، تا ههنوکه ئهوه ریککهوتنانهی زیانی کوردی تێدایه بهرکارن و ههئهنهوهشاونتهوه و ئهه دوو وڵاته له زیانگهیانندن به دۆزی کورد هاوارا و هاوبهشن، له ساڵی 1957 یشهوه تورکیا ئامانجی دروستکردنی بهنداوی لهسهر ئهوه دوو روباره ههبووه و بهردهوامه، که عێراق دهیتوانی له دادگا نیودهولهتیهکان سکالای لهسهر تۆمار بکات، بهلام نهیکردوه و نایشیکات، ئایا کورد دهتوانیت لهم مهترسییه به وهلام بێت و ههولی ههئوهشانندهوهیان بدات؟.

دوای سهدهسال دهتوانین چی بکهین؟.

دوای 99 ساڵ له داگیرکاری تا ئیستا عێراق دوای سهدامیش لهسیاسهتی تهعریبکردنی باشوری کوردستان و هینانی به

لێشاوی ملیۆنان عه‌ره‌ب به‌ بیانیوی شه‌ری داعش و خراپی که‌ش و هه‌وا و ئاسایشه‌وه به‌رده‌وامه‌، سه‌ره‌رای ئاسایی بونه‌وه‌ی ره‌وشی ناوچه‌کانیشیان نایه‌وتیت بیانگه‌رینیتته‌وه‌، تا ئیستا به‌ پله‌ دوو ته‌ماشای کورد ده‌کات و سیاسه‌تی گۆرینی دیمۆگرافیا و تواننده‌وه‌ی کورد به‌په‌ره‌و ده‌کات، تورکیا چه‌ند بنگه‌ی سه‌ریازی له‌باشوری کوردستاندا هه‌یه و رۆژانه‌ بۆردومان و جینۆسایدمان ده‌کات و رۆژ له‌دوای رۆژ هه‌وای به‌ ده‌سته‌هێنانه‌وه‌ی ویلایه‌تی موس‌ل واته هه‌موو باشوری کوردستان ده‌دات و نه‌وه له‌دوای نه‌وه‌ی تورکی به‌ هێنانه‌دی ئه‌و خه‌ونه‌ گۆش ده‌کات، له‌باکور و رۆژئاوایی کوردستانیش به‌ هه‌مان جۆر سیاسه‌تی تورک سه‌ته‌مکارانه به‌رده‌وامه‌.

تورکیا له‌سالی 2014 وه به‌ پاساوی شه‌ری داعش هیزیکێ زۆری سه‌ریازی له‌شارۆچکه‌ی به‌عشیقه‌ی موس‌ل جینگیرکردوه و تا ئیستا ئاماده‌ی کشانه‌وه‌ نین، هه‌ر له‌و سه‌له‌وه‌ عێراق زیاتر له‌سه‌ی ملیۆن عه‌ره‌بی به‌ بیانیوی جه‌نگی داعشه‌وه هێناوه‌ته‌ هه‌ریمی کوردستانسلیمانی و هه‌ولێرو ئاماده‌ی گه‌رانه‌وه‌ نین، هه‌رچه‌نده‌ جه‌نگی داعش و مه‌ترسی ناوچه‌کانیان نه‌ماوه و تا هه‌نوکه‌ نوینه‌رانی کورد له‌ هه‌ریمی کوردستان و عێراق شه‌رم و بێئاگان و بوئیری کار له‌سه‌رکردن و پرسیری لۆژیکیان له‌و باره‌یه‌وه‌ له‌کاربه‌ده‌ستانی عێراق و هه‌ریمی کوردستان نیه‌.

به‌ وته‌ی توێژه‌ران تا ئیستا په‌یماننامه‌ی سیقه‌ر و لۆزان هه‌لنه‌وه‌شاونه‌ته‌وه‌ و هه‌یج پریارپکیان له‌و باره‌یه‌وه‌ له‌سه‌ر نه‌دراوه و ماوه‌یان دیارینه‌ کراوه‌، هه‌رچه‌نده‌ دوای سیقه‌ر په‌یمانی لۆزانیش واژۆ کراوه‌، ئه‌مه‌ له‌کاتیگدایه‌ تورکیا رۆژانه‌ پروپاگه‌نده‌ی ئه‌وه‌ ده‌کات، که‌ په‌یماننامه‌ی لۆزان دوای سه‌دسال به‌ هه‌لنه‌وشاوه‌ ژمێره‌ ده‌کریت و کۆتایی دیت.

ده‌بیت له‌ ئاستی نێوده‌وله‌تیه‌دا کورد کار له‌سه‌ر هه‌لنه‌وشاندنه‌وه‌ی په‌یماننامه‌ی لۆزان بکه‌ن و سنور بۆ سه‌ته‌مکاری و جینۆسایدی تورکیا و عێراق و ئێران له‌دژی کورد دا بنه‌رت و داوا له‌ولاتانی به‌شداری په‌یماننامه‌ی لۆزان بکریت، قه‌ره‌بووی کورد وه‌ک نه‌ته‌وه‌ و ئه‌و ناحه‌قیانه‌ی له‌ لۆزاندا به‌رامبه‌ریان کراوه‌ بکریته‌وه‌ و سه‌ته‌می لۆزان به‌ فه‌رمی بناسیتریت. تورک له‌په‌یماننامه‌ی لۆزان نارازین و په‌یماننه‌که‌ به‌ ناحه‌قی به‌رامبه‌ر به‌ خۆیان ده‌ناسین و بیلانیانه‌ سالی 2023 ویلایه‌تی موس‌ل و حه‌له‌بی بۆ پیناژوی پێش مۆرکردنی رێککه‌وتنه‌نامه‌ی لۆزان بگه‌رینه‌وه‌، ئایا کورد له‌ هه‌ر چوار پارچه‌ و ئه‌وره‌پايش تا چه‌ند ئاماده‌ی روه‌بروبونه‌وه‌ی ئه‌و پیلانه‌ن و کار و خه‌باتی شیایوی بۆ ده‌کهن؟، پتویسته‌ له‌ئاستی نێوده‌وله‌تی و ناوخۆیشدا کورد دژی ئه‌و پیلانگه‌رییه‌ی تورکیا بجوئین و رای گشتی له‌سه‌ر دروست بکه‌ن[1].

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

- پارت / لایه‌ن: ده‌وله‌تی ئیسلامی - داعش
- پۆلێنی ناوه‌رۆک: دۆزی کورد
- پۆلێنی ناوه‌رۆک: میژوو
- جۆری دۆکومینت: زمانی یه‌که‌م
- جۆری وه‌شان: دیجیتاڵ
- زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست
- فۆلده‌ره‌کان: رێککه‌وتنه‌نامه‌ی لۆزان
- ولات: باشووری کوردستان
- ولات: شانسیی یه‌گرتوو (به‌ریتانیا)

QR Code:

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌راست | [Stare Arif](#)

کاتی تۆمارکردن: 2022-07-25

ناوی تۆمارکار: شه‌نه‌ ئه‌حمه‌د

پۆل: كورته باس

بابهت: 33

كورد له شارى لۆزان كۆنفرانسىكى فراوان دژى پهيماننامهى لۆزان ئه نجام ده دات

[20230714202134506720=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

كورد له شارى لۆزان كۆنفرانسىكى فراوان دژى پهيماننامهى لۆزان ئه نجام ده دات

14.07.2023

لېژنهى كارى كۆنفرانسى 100 سالهى پهيمانى لۆزان له سويسرا رايگهياند، له رۆژانى 22-23ى ته مموزدا له شارى لۆزان ده بن بۆ ئه نجامدانى كۆنفرانسىك له ژېر دروشمى "له سه ده مېن سائىادى پهيمانى لۆزان، كورد و كوردستانىيه كان پهيمانى لۆزان قبول ناكهين و رهتيد كهينه وه".

پهيماننامهى لۆزان له سالى 1923 له دژى كورد له سويسرا واژو كرا، تاوه كوو ئىستا جىگهى نىگه رانى و ناره زاپى كورده، بۆيه كوردانى سويسرا لېژنهيه كيان پىكهيناوهى بۆ ئه نجامدانى كۆنفرانسىك له شارى لۆزان و دژى پهيماننامهى لۆزان، كه تىيدا باس له ئه نجامى خرابى پهيمانى لۆزان ده كريت، بۆ ماوهى دوو رۆژ بهردهوام ده بىت.

ئاژانسى فورات نيوژ له زارى ئه ندامانى لېژنهى كۆنفرانسى پهيمانى لۆزان بلاوى كرده وه، وهك ده زانرېت 100 سال له مه وه بهر رىككه و تىكى نيو ده و له تى له شارى لۆزان له سويسرا واژو كرا، له ئه نجامدا جارېكى دىكه كوردستان دابهش بوو، بۆيه ئىمهى نوينه رى حىزب و رىكخراو و دامه زراوه كوردىيه كان له سائىادى پهيمانى لۆزان رۆژانى 22-23ى ته مموز له شارى لۆزان كۆده بىنه وه، له م كۆبوونه وه و په دا هه ئه سه نگاندى بۆ ئه نجامى لۆزان و كارىگه رىيه كانى له سه ر كوردستان ده كه ين و هه لوتىستى خۆمان دىارى ده كه ين.

ئاماژه يان به وهش كرد، ئىمه وهك كوردستان ده مانه وىت هه لوتىستى خۆمان له سه ر سه ده مېن سائىادى ئه م رىككه و تىنه گلاوه رابگه يه نىن و نىشانى هه موو لايه ك بده ين كه ئه م رىككه و تىنه قبول ناكه ين، ده نىگى خۆمان به راي گشتى جيهان ده گه يه نىن، له 24ى ته مموزدا به يان نامه يه ك بۆ رۆژنامه نووسان و راگه ياندى ئه نجامى كۆنفرانسه كه له به رده م ئه وه و له تى كه واژو كردنى پهيمانى لۆزانى تىيدا ئه نجامدرا ده خو ئىنېنه وه.

باس له وهش ده كه ن، پىكه وه كۆده بىنه وه به ده نىگى بهرز بانگه وازى وىژدانى مرؤفاييه تى و نيو ده و له تى هاوار ده كه ين و ده لىين "ئىمه كورد و كوردستانى له سه ده مېن سائىادى پهيمانى لۆزان له شارى لۆزان پهيماننامهى لۆزان رهتد كهينه وه".

به گوپه رى راگه يه نراوى لېژنه كه، له يه كه م رۆژى كۆنفرانسه كه دا فىلمىك نىمايش ده كريت، به شداربووانىش ده توانى قسهى له سه ر بكه ن، دواى ئه وه له سه ره تاي كۆنفرانسه كه دا ته وه رى "پهيمانى لۆزان و كارىگه رىيه كانى له سه ر كوردستان" تاوتوى ده كرى، داواتر دكتور سوه بىله قادرى و پروفيسور نهرمان محمه د ئه مېن عه لى له زانكوى سه لاج له سه ر مېژوونوسى په يوه ندىيه نيو ده و له تىيه كان قسه ده كه ن..

هه ره وها له رۆژى دووهى چالاكىيه كه دا دوو دانىشتن به رتوه ده چىت، كوردى عومه ر و سه حه ر ئايدار به رتوهى ده بن له دانىشتى يه كه مدا، باس له "دۆخ و خه باتى ژنان" ده كريت، مۆنفر عه زىز و غلؤ له زانكوى برىمن و نهرمىن عوسمان به رپرسى داموده رگا كانى ژنان له سلىمانى، وهك وتارده ر ئاماده ده بن.

له دانىشتى دووه مدا گفتوگو يه ك له سه ر دۆخى ئه رمه ن و ئاشوورى و كلدان ده كريت، له م دانىشتنه دا نووسه ر و لىكۆله ر

ئايدن ئەسلان و مامۇستا نايري موراديان قسه دهكەن، له كۆتا دانىشتندا گفئوگۆ لهسەر تهوهري "100 سال خهبات دژى دهئنه نجامه كاني پهيماني لۆزان" بهرئوه دهچئت، كه لهلايهن بؤشرا محهمه د مهحمود و رۆژان حازمه وه بهرئوه دهبرئت. له بهشي كۆتاييدا برپار و دهئنه نجامه كاني كۆنفرانس راده گهيه نرئت، گفئوگۆيه ك لهسەر بهياننامه كه و ههئوه شانندنه وهى ئەنجام دهدرئت. [1]

تايبه تمه ندييه كاني بابەت

پۆلئيني ناوه رۆك: دۆزى كورد

جۆرى دۆكومئنت: زمانى يه كه م

جۆرى وهشان: دي جي تال

زمان - شئوه زار: كرمانجى ناوه راست

فۆئده ره كان: رئكه و تننامه ي لۆزان

ولائت: كوردستان

QR Code:

سه رچاوه كان

[1] مائپه ر | كورد پى ناوه راست | roinews.news

كانى تۆمار كردن: 2023-07-14

ناوى تۆماركار: كاكۆ پيران

پۆل: کورته باس

بابهت: 34

کورد و وتویژه کانی لۆزان بۆ ناشتی

[20230414152947482272=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

کورد و وتویژه کانی لۆزان بۆ ناشتی
کۆچەر عه‌بدولر حمان سۆفی

به‌شی میژووی زانکۆی سۆران له‌سه‌د ساڵه‌ی سائیدی ریکه‌وتنامه‌ی لۆزاندا، کۆنفراسیکی نیوده‌وله‌تی نه‌نجام ده‌دات، هه‌ر بۆیه به‌ پێویستی ده‌زانین پوخته‌یه‌ک له‌باره‌ی لۆزانوه‌وه بۆ خوێنه‌ران به‌یان بکه‌ین.

به‌یماننامه‌ی لۆزان سه‌ده‌یه‌ک له‌مه‌وه‌به‌ر، ریکه‌وتنامه‌یه‌ک له‌ 24ی ته‌موزی 1923 دا واژووکرا و که‌وته‌ بواری جێبه‌جێکردنه‌وه. شوێنه‌واره خراپه‌کانی ئەم ریکه‌وتنامه‌یه دواتر ده‌رکه‌وت که‌ ئەویش ریکه‌وتنامه‌ی لۆزان بوو، لۆزان شارێکی ولاتی سویسرایه‌ سه‌ر به‌ کیشوهری ئەوروپا که‌ ریکه‌وتنامه‌یه‌کی تیدا واژووکرا، له‌م کۆنگره‌یه‌دا (عیسه‌مه‌ت ئینۆنۆی) سه‌رۆک وه‌زیرانی تورکیای به‌ره‌گه‌ز کورد وه‌ک نوێنه‌ری حکومه‌تی تورکیا و (لۆرد کرزۆن) سیاسه‌تمه‌داری ناسراوی ئینگلیزی وه‌ک نوێنه‌ری حکومه‌تی به‌ریتانیا له‌سه‌ر کیشه‌ی ویلایه‌تی مووسل که‌وته‌ گه‌توگۆیه‌کی وردوچرپه‌وه. مه‌به‌ست له‌ به‌ستنی ئەم کۆنگره‌که‌ چی بوو؟ باسکردنی کیشه‌کانی نیوان تورکیا و یۆنان و به‌ستنی ریکه‌وتنه‌ی نوێی ناشتی بوو له‌گه‌ڵ تورکیای که‌مالی بۆ ئەوه‌ی به‌یمانی لۆزان شوێنی به‌یمانی سیقه‌ر بگریته‌وه، ئەو به‌یمانه‌ی که‌ نه‌ تورکیای که‌مالی و نه‌ هاوپه‌یمانان ناوه‌رۆکیان جێبه‌جێ کردبوو، له‌م کۆنگره‌یه‌دا گه‌لیک بابه‌تی تایبه‌ت به‌ کیشه‌ ناوچه‌ی و سیاسیه‌کان و چاره‌سه‌رکردنی کیشه‌ی مووسل و سیستمی ته‌نکه‌ ده‌ریاییه‌کان و کیشه‌ی سیستمی ئیمتیازی بێگانه‌ و کیشه‌ ئابووری و داراییه‌کانی وه‌ک قه‌رزگیشتی عوسمانی و پاراستنی به‌رژه‌وه‌ندی ئابووری بێگانه‌ خراپه‌ به‌ر باس و گه‌توگۆ.

ئایه‌ له‌م ریکه‌وتنامه‌یه‌دا باسی کوردکرا بوو؟

بێگومان ئیبه‌ ناتوانین باس له‌به‌یمانی لۆزان بکه‌ین ئە‌گه‌ر نه‌ گه‌ریته‌وه‌وه بۆ سیقه‌ر، که‌ له‌سیقه‌ردا ده‌وله‌ته‌ هاوپه‌یمانان به‌شیتووه‌یه‌کی یه‌ک لاکه‌روه‌ه‌ ئینۆنیست ده‌وله‌تی عوسمانی ته‌واو لاواز و په‌رته‌وازی بکه‌ن، ته‌نانه‌ت ئە‌وه‌ ده‌وله‌ته‌ له‌ سنووری ئە‌سته‌نبولدا به‌یئنه‌وه‌، واته‌ به‌شیتواریک په‌رتی بکه‌ن، هه‌موو ناوچه‌کانی لێ جیا بکه‌نه‌وه‌ ئە‌مه‌ش به‌تایبه‌تی له‌لایه‌ن ئە‌وه‌ هێزه‌ی که‌ تازه‌ درووست بوو، پێشتر بزوتنه‌وه‌ی که‌مالی بوو و تازه‌ ده‌وله‌تی تورکیایان پیکه‌یتابوو به‌سه‌رۆکایه‌تی ئە‌تاتۆرک، قه‌بوول نه‌ده‌کرا، له‌به‌ر ئە‌وه‌ به‌ به‌رده‌وامی هه‌وڵی یه‌ک لایی کردنه‌وه‌ی کیشه‌کان له‌گه‌ڵ ئیتانیا و له‌گه‌ڵ فه‌ره‌نسادا ئە‌وه‌ بوو جه‌نگی یۆنان ده‌ستی پێکرد و، سه‌رکه‌وتنی به‌ده‌ست هه‌ینا، بێگومان هه‌موو ئە‌مانه‌ وایان کرد به‌ریتانیا به‌خۆیدا بچیته‌وه‌ و ئە‌وه‌ بوو ئە‌وه‌ به‌یماننامه‌یه‌ هاته‌ ئاراوه‌ و، سه‌رله‌نوێ پێداچوونه‌وه‌ به‌ به‌یماننامه‌ی سیقه‌ردا کرا. به‌وکارانه‌ی پێشتر له‌گه‌ڵ ده‌وله‌تی ئە‌سته‌نبول که‌ ده‌وله‌تی سولتان بوو ئە‌وه‌ زه‌مانه‌ کرابوو، بۆیه‌ ده‌توانین بلین نوێنه‌ری ده‌وله‌تی تورکیا (عیسه‌مه‌ت ئینۆنۆ) وه‌ک نوێنه‌ری تورکی له‌ لۆزان ئاماده‌بوو که‌ ساڵی 1922 به‌سترا بۆ یه‌که‌م جار.

(لۆرد کرزۆنیش) وه‌ک نوێنه‌ری به‌ریتانی، بێگومان کیشه‌یه‌کی سه‌ره‌کی له‌م به‌یماننامه‌یه‌دا بریتی بوو له‌ کیشه‌ی ویلایه‌تی مووسل، ئایا مووسل ئە‌بێ بخریته‌ سه‌ر تورکیا یاخود ئە‌بێ سه‌ربه‌ و ده‌وله‌ته‌ نوێیه‌ بێت که‌ ناوی ئێراقه‌ له‌ژێر ئینتیدای به‌ریتانیا؟ تورکیا کۆمه‌لیک پاساوی گرنگی خۆی هه‌بوو له‌رووی دیمۆگرافیاوه‌، له‌رووی دانیشتوانه‌وه‌ تورکه‌کان پێیان وابوو زۆرینه‌ی دانیشتوانی ناوچه‌کانی ویلایه‌تی مووسل بریتین له‌ کورد و تورک، بۆیه‌ ئە‌مه‌ پاساویک به‌هێزه‌ تا بخریته‌ سه‌ر ده‌وله‌تی تورکیا، هه‌روه‌ها پاساویکی تری ئابووری به‌هێزه‌ هه‌بوو که‌ بریتی بوو له‌وه‌ی بازرگانی و ئابووری ناوچه‌کانی ویلایه‌تی مووسل زیاتر له‌گه‌ڵ رۆژه‌لاتی ئە‌نادۆلدا، واته‌ له‌گه‌ڵ باکووری کوردستاندا، ئە‌مه‌ش خالێکی تر بوو که‌ کاریان له‌سه‌ر ئە‌کرد، پاساویکی تری یاسایان هه‌بوو تورکه‌کان ئە‌ویش ئە‌وه‌ بوو ئە‌یانوت ویلایه‌تی مووسل له‌کاتی جه‌نگدا داگیرنه‌کراوه‌، به‌نکه‌ له‌دوای کۆتایی هاتنی جه‌نگی جیهانییه‌وه‌، واته‌ ئاگر به‌ستی مۆندۆرس له‌و کاته‌وه‌ ئە‌وه‌ ویلایه‌ته‌ خراوته‌ سه‌ر ئێراق، واته‌ به‌ریتانیا هاتووه‌ داگیری کردووه‌ که‌ ئە‌مه‌ پێشتر ویلایه‌تی عوسمانی بووه‌، له‌رووی مافی چاره‌ی خۆنووسینیشه‌وه‌ پاساویکی تریان هه‌بوو، ئە‌ویش ئە‌وه‌بوو که‌ کورده‌کان هاوسۆزی ئاینیان له‌گه‌ڵ تورکه‌کاندا هه‌یه‌.

بۆیه‌ (عیسه‌مه‌ت ئینۆنۆ) هه‌موو ئە‌مانه‌ی خسته‌ به‌رده‌م کرزۆن که‌ له‌و کاته‌دا نوێنه‌ری ده‌وله‌تی به‌ریتانی بوو، هه‌موو ئە‌مانه‌ پالپشتن بۆ ئە‌وه‌ی ویلایه‌تی مووسل بخریته‌ سه‌ر ده‌وله‌تی تورکیا، به‌لام له‌به‌رانه‌به‌ر ئە‌وه‌ پاش دوو مانگ کرزۆن وه‌لامی ئە‌م پاساوانه‌ی دایه‌وه‌، سه‌بارت به‌دیمۆگرافیا ئە‌وه‌ی راگه‌یاند؛ زۆرینه‌ی ناوچه‌کانی ویلایه‌تی مووسل کوردن نه‌ک تورک، هه‌یندۆنه‌و روپین. ئە‌مه‌ش له‌رووی نه‌ژاده‌وه‌ له‌گه‌ڵ تورکه‌کاندا بێگومان جیاوازن، له‌رووی ئابووری هه‌یه‌وه‌ ئە‌وه‌ی خستیبووهروو ناوچه‌کانی ویلایه‌تی مووسل زیاتر له‌گه‌ڵ ناوه‌راست و باشووری ئێراقدا، واته‌ له‌گه‌ڵ ئە‌وه‌ ده‌وله‌ته‌دا به‌ به‌ریتانیا ئە‌به‌وت، له‌رووی مافی چاره‌ی خۆنووسینیشه‌وه‌ تورکیا ئاماژه‌ی پێکردبوو کورده‌کان ئە‌یانوه‌یت له‌گه‌ڵ تورکیادا، ئە‌م ئە‌وه‌ی راگه‌یاند که‌ هه‌ر له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی نۆزده‌هه‌ کورده‌کان به‌به‌رده‌وامی له‌شۆرشدا بوون به‌رانه‌به‌ر به‌ده‌وله‌تی عوسمانی تاجه‌نگی جیهانی،

ئهممهش به لگهیه کی بههیزه که وا له بهریتانیا دهکات دهستبهرداری ویلایهتی موسل نه بیت، چونکه کوردهکان به کرداری نایانهویت بخرینه ژیر دهسهلاتی ئهو دهولهته نوپیهی که پپی ئهوتریت تورکیا، به لکه ئه یانهویت له گهل ئیراقدا بژین، لهرووی یاسایهوهه پاساویکی تری تورکهکان بوو، دهولهتی بهریتانی پپی وابوو ئه بی بخریتته سهر ئیراق، چونکه به فهرمانی کومه لهی نهتهوهکان ئهوکاته بهفهرمی له ژیر ئینتیدابی بهریتانیا بوو، ههر کاتیکیش ههر ههنگاویک ئه نریت ئه بی بهرزه زامه ندی کومه لهی نهتهوهکان بیت بویه ئهمه گرنگترین ئهو پاساوانه بوون ههریهک له دهولهتی تورکیا و بهریتانیا بو یه کلابی کردنهوهی چاره نووسی کیشهی ویلایهتی موسل ئه یانخسته روو، ئیمه لیره دا ئه وه بهدی ده کهین، ئه وهی غیابی ههیه، ئه وهی هه ژماری بو ناکری بریتیه له کورد. ئه وهی په یوهست بیت به کورد له م ریککه و تننامه یه دا، به شینوهیه کی گشتی ئهم ریککه و تننامه یه گه له کومه کیهک بوو له کورد کرا.

ئهنجامدانی ئهم ریککه و تننامه یه چهن دین هۆکاری گرنگی له پشته وه بوو؟
گرنگترینیان ئه مانه بوون:-

یه کهم:- پیداچوونه وه بوو به ماده و برکه کانی په یمانی سیقه ر، که له 10 ی ئابی 1920 دا له نیوان ولاتانی سهرکه وتووی جهنگی جیهانی یه کهم واژو کرابوو.

دووه م:- پیداچوونه وه به سنووری دهولهتی عوسمانی ئهو دهولهته ی که له جهنگی یه کهمی جیهاندا شکستی خوارد و ناوچه کانی بوو بوونه جیگای چاو تیبری ویلایهتی سهرکه وتوو له جهنگدا، سهرکه وتوی دهولهتی نوپی تورکیا که له سهر دهستی ئه تاتورک ئهو مانایه ی وه رگرت که لیره بهدوا کوماری تورکیا به هیج جۆریک دهولهتی عوسمانی نییه، به لام له گهل ئه وه شدا باشترین دهولهته شوینی دهولهتی عوسمانی بگریتته وه، ولاتانی سهرکه وتوو جهنگه کان له بهرچاو بگریت. سیه م:- ئاوردانه وه لهو گهل و هیزانه ی که له په یمانی سیقه ردا ره چاوی مافه کانیا ن کرابوو، به لام دوا ی ئهو په یمانه دژایه تی بهرزه وه ندی ولاتانی سهرکه وتوو جهنگیان کرد،

چوارهم:- چاره سهرکردنی کیشهی ویلایهتی موسل له نیوان دهولهتی تورکیای نو ی و دهولهتی ئیراق و حکومه تی بهریتانیا، ئهم ریککه و تننامه یه بو قسه کردنی چهن دین هیز و لایهن به ستر، بویه خو ی له چهن دین برکه و ماده دا بینیه وه.

ئهم ریککه و تننامه یه کهوته بواری جیه جیکردنه وه، له چهند خول پیکه اتبوو؟
ئهو ریککه و تننامه یه بوو له ریکه وتی 24 ته موزی 1923 ی زایی که وته بواری جیه جیکردنه وه، که پیک هاتبوو له دوو خول:-
خولی یه کهم:- له ریکه وتی 20 تشرینی دوومی 1922 به ستر و له 31 کانوونی دووه می 1923 کۆتایی به کاره کانی هات.
خولی دووم:- له ریکه وتی 23 نیسانی 1923 دهستی پیکرد و له 24 ته موزی 1923 کاری کۆنگره که به کۆتایی هات.
قسه و باسی زوری له سهر لۆزان کرا، چونکه بهرزه وه ندی زور دهولهتی جیهانی خسته مه ترسیه وه، به تابه تی ئهو ولاتانه ی ئاماده ی واژوو کردنی ریککه و تننه که بوون.

کومه ئیک هۆکاری گرنگ بوونه هۆکاری به ستنی ئهم په یماننامه یه، لیره دا به کوورتی گرنگترینیان بهر دید ئه خهین:-

- 1- پیداچوونه وهی بو ماده و برکه کانی په یماننامه ی سیقه ر.
- 2- پیداچوونه وهی به سنووری دهولهتی عوسمانی که له جهنگی یه کهمی جیهانی شکستی خوارد بوو، ناوچه کانی ببوونه جیگی چاو تیبری ویلایهتی سهرکه وتوو جهنگ و ئاماره یان به وه کرد (کوماری تورکیا به هیج جۆریک دهولهتی عوسمانی نییه).
- 3- ئاوردانه وهی لهو گهل و هیزانه ی که له په یمانی سیقه ردا ره چاوی مافه کانیا ن کرابوو، به لام دژی بهرزه وه ندی زله یزه کانی جیهان بوو.

- 4- چاره سهرکردنی کیشهی ویلایهتی موسل له نیوان دهولهتی تورکیای نو ی و ئیراق و بهریتانیا.
ئهم په یماننامه یه چهن دین برکه ی له خوگر تبوو، له برکه کانی (37_45) باسی مافی که مه نه ته وه کانی چوارچیه ی دهولهتی عوسمانی ده کرد که تورکیا وابریاری بوو مافی ئازادی زمان و ئایین و رۆژنامه گه ری و بازگانی و چالاکی سیاسی به گهلانی ژیرده سه لاتی خو ی بدات. ئهم په یماننامه یه به غیابی کوردبوو له کاتیکدا له مه وه ویلایهتی موسل خرایه سهر ئیراق. له په یمانی سیقه ردا هاوپه یمانه کان به شینوهیه کی یه کلا که ره وه ده یان ویست دهولهتی عوسمانی ته واو لاواز بکه ن، سنووره که ی له ئه سته نبول دا به یلنه وه. له هه مان کاتدا حکومه تی که مالی نویش له تورکیا هه وئی چاره سهری کیشه کانی له گهل ئیتالیا و فه رنسا ئه دا. ئه وهی له په یمانی لۆزان دا کیشه بوو، ئه وه بوو ئایا ویلایهتی موسل بخریتته سهر تورکیا یان بخریتته سهر دهولهتی نوپی ئیراق سهر به ئینتدابی بهریتانیا؟ له گهل ئهممهش دا تورکیا به مافی خو ی ده زانی و چهند پاساویکی سیاسی و ئابووری هه بوو تا کوو ویلایهتی موسل بخاته سهر دهولهته که ی، به لام کریزۆن نوپنه ری بهریتانیا ئهم پاساوانه ی تورکیای ره ت کرده وه و له م بابه ته دا هیج ره چاوی خواستی کورد نه کرا، له گهل ئهممهشدا مسته فا که مال ئه تاتورک توانی رووبه پرووی بهریتانیا ببیتته وه و هاوپه یمانی له گهل یه کیتی سو فیه تی به ستنیت.
ئه وهی جیگی باسه، کریزۆن له پاشه کسه کردن له بنده کانی سیقه ر ئاماده یی دهولهتی بهریتانیا ی ده ربیری به مه رجیک تورکیا ببیتته ئه ندام له کومه له ی نه ته وه کان دا، به مهش ده یویست تورکیا له رووسیا دوور بخاته وه و بهرزه وه ندییه کانی خو ی له رۆژه لاتی ناوهر است دلنیا بکاته وه.

بهريتانيا ههريگيز مه به ستي دامه زراندي دهوله تي كوردی نه بووه، بهلكو په يمانه كه بۆ دانان و چه سپاندي نه خشه هه كي سياسي تازه بوو، پيويست بوو توركي داني پيدا بنيت.

ئهم په يمان نامه هه قازانجی بۆ كي تيدا بوو؟
ئهم په يمان نامه هه قازانجی بۆ توركي تيدا بوو، چونكه فه رنسا به شيوه هه كي ياساي و فه رمی ده سته برداري سووريا بوو، هه روه ها كيشه ي نيوان توركي و يو نانيش چاره سه ر كرا، ئه وه ي زه ره رمه ند بوو ته نيا كورد و ئه رمه ن بوو، چونكه نه يانتواني گيانيكي سياسي بۆ خويان دابمه زرينن و ببه خاوه ن ولاتيكي سه ره به خۆ بۆ خويان، به لام توركي هه ر به خه ونی ويلايه تي مووسله وه بوو، بۆ ئهم مه به سته ش په يوه ندي له گه ل كورده كان به ست به تايه تي "شيخ مه حمود" و تواني خۆي له كورد نزيك بكا ته وه و سوپاي بۆ چيای حه مرين له سه ر سنووره كان نارد و زه مينه سازي بۆ راپه ريئي كوردان كرد، لپه ردا توركي سوودي له لايه ني تاييبي و هه ستي تاييبي كورده كان بيئي، چونكه پييان وابوو كه كورد و توركي مووسلمان ده توانن دژي به ريتانيا ناموسلمان بوه ستن، به لام ئه وه ي كوردی نيگه ران كرده بوو درووست كردني دهوله تيكي كريستيان بوو بۆ ئه رمه نييه كان، چونكه به شيك له كورده كان له لايه ني عوسمانيه كانه وه مال و مولكيكي زۆري ئه رمه نييه كان پي به خشر ابوو له كاتي جينوسايدي ئه رمه نه كان، ئه گه ر دهوله تيكي بۆ ئه رمه ن درووست ببیت، پيويسته كورد ئه و مال و مولكه ي پيدا ته وه كه پيشتر به ده ستيان هينا بوو.

چاره نووسي گه لي كورد به پيي په يمان نامه ي لۆزان چي به سه ر هات؟
له كوتاييدا ئه وه ي پيويسته بگوتريت، چاره نووسي گه لي كورد به پيي په يمان نامه ي لۆزان له دهوله تي تازه ي توركيادا توايه وه، هه رچه نده شو رشيك له لايه ن كورده كانه وه له دژي ئهم په يمان نامه هه ئه نجام درا، به لام له كوتاييدا هه ر شكستيان هينا. هه روه ها هه موو ئه و ده سكه وتانه ي حكومه تي توركي به ده ستي هينا له سه ر خاك و ره نجی كورداني باكووري كوردستان بوو، كه تواني هه موو سنووري دهوله ته كه ي له نفوزي دهوله تاني تر بپارزييت و بناغه ي حكومه تيكي به هيز له ئه نقه ره دابمه زريني، له هه مان كاتدا كورديش نه يتواني كه لك له ناكوكي نيوان لايه نه كانی په يمان نامه كه وه ريگريت و له قازانجی خۆي بي قوزي ته وه، چونكه كورده كان خاوه ني سه ر كرده و ده سه لاتيكي يه گرتوو نه بوون، نه يانتواني پلان بۆ باشه روژي خويان دابريزن. خالتيكيتر له ئه نجامه كانی ئهم وتاره دا به ديده كه ين، ئه وه يه كه لۆزان باسي كورد و ئه رمه ن و سيفه ري نه كرده وه، به لام ناوه رو كه كه ي هه لوه شانده وه ي په يمان نامه ي سيفه ر بوو، ته نانه ت له و ريكه وتن نامه هه دا، ئه وه نده ي قازانجی گروويه ناموسلمانه كانی تيدا بوو، ئه وه نده قازانجی كه مينه مووسلمانه كانی تيدا نه بووه. بۆ نموونه له په يمانی لۆزاندا كورد جگه له وه ي وه كوو نه ته وه ناوی نه ها تووه، ئه و دانيشی پيدا نه تراوه، ته نانه ت وه كوو كه مينه هه كي بچوكيش له توركي داني پيدانه تراوه، چونكه يه كيكي له خاله كان ئه وه يه كه ده بيت توركي مافي زمانه وانی و مافي كه مينه ناموسلمانه كان داين بكات، له به ر ئه وه كورد مووسلمانه ئهم خاله نايجرته وه، ته نانه ت خويندي زمانی كورديشی بۆ كورد نه سه لمانده، هيج بۆ چوونتيكي دياريكراو سه باره ت به مافه سياسييه كان بۆ كورد به رجه سته نه بووه، لۆزان وه ك ئه وه باسي كوردی كرده وه كه ئه وه ي كه نه بيت، ته نانه ت ئه رمه نه كان هه لومه رجان باشه ربوو، چونكه ئه وان وه كوو كه مينه هه كي تاييبي له توركي دانيان پيدانراوه. [1]

سه رچاوه:-

- 1- ميژووي هاوچه رخي تورك نووسيني دكتور ياسين سه رده شي چاپي دووهم/سلتيامانی (2.11)
- 2- كوردستان چۆن داگير كراو دابه ش كرا نووسيني سه لام ناوخوش چاپي دووهم (2000_1421)
- 3- مه سه له ي كوردستان نيوان ململانی تورك و ئينگليز نووسيني سه لام ناوخوش.

4- [External Link](#)

5- [External Link](#)

6- [External Link](#)

7- [External Link](#)

تايه تمه ندييه كانی بابه ت

پۆلتي ناوه روک: ليكوئينه وه

پۆلتي ناوه روک: ميژوو

جوړی دۆكومينت: زمانی يه كه م

جوړی وه شان: ديجيتال

زانكو: زانكو سۆران

زمان - شيوه زار: كرمانجی ناوه راست

فۆلده ره كان: ريكه وتن نامه ي لۆزان

فۆلدهرهکان: رنکهوتننامهی لۆزان

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] مائپه‌ر | کوردی ناوه‌راست | [مائپه‌ری چاوی کورد - 2023-04-04](#)

کاتی تۆمارکردن: 2023-04-14

ناوی تۆمارکار: زریان عه‌لی

پۆل: کورته باس

بابهت: 35

کۆنفرانسی لۆزان، کورد و تورک-بهشی دووهه م

[20230704145151503360=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

دوکتور ئیسماعیل بێشکچی

بریتانیای گهوره هه‌رگیز بیری له‌وه نه‌کردووته‌وه ده‌وله‌تیک به‌ ناوی کوردستان دابمه‌زرینیت. به‌ تایبته‌ دوای کۆنفرانسی ماریس (ئادار) له‌ سالی 1921 له‌ قاهره، هه‌رگیز نه‌و بێرکردنه‌وه‌یه‌ی نه‌بووه. له‌ کۆنفرانسی قاهره له‌ ئاداری 1921، تی. ئی. لۆرینس، گێترود بیل، مارتین سایکس، ئارنۆلد ویلسن به‌شداریان کرد. نه‌و که‌سانه‌ی قسه‌یان کرد، وتیان که‌ شه‌ری شیخ مه‌حمود به‌رزنجی له‌ گه‌ل ئینگلیزه‌کان زۆر هه‌له‌یه. هه‌روه‌ها ده‌توانین نه‌وه‌ش وه‌بیر بێنینه‌وه که‌ مسته‌فا که‌مال بۆ شه‌رکردن له‌ گه‌ل ئینگلیزه‌کان پالپشتی شیخ مه‌حمود به‌رزنجی ده‌کرد و ته‌نانه‌ت چه‌کیشی بۆ نارد.

نیو سال له‌مه‌وه‌به‌ر کۆنفرانسی سه‌ده‌مین سالیادی په‌یمانی لۆزانمان راگه‌یاند که‌ له‌ شاری لۆزان له‌ سوئیس به‌رپه‌وه‌چوو. له‌م نووسینه‌دا هه‌ول ده‌ده‌م نه‌وه‌ی له‌ ماوه‌ی دوو رۆژی کۆنفرانسه‌که‌دا بێنیه‌وه، بێخه‌مه‌ روو. ئیمه له‌ گه‌ل جه‌لال ته‌مه‌ل، نه‌ندامی ده‌سته‌ی کارگێڕی IBV، به‌شداریمان له‌ کۆنفرانسی سه‌ده‌مین سالیادی لۆزان کرد.

نه‌و فرۆکه‌یه‌ی له‌ فرۆکه‌خانه‌ی سه‌نه‌بوئه‌وه هه‌له‌فری، له‌ فرۆکه‌خانه‌ی ژینیف نیشه‌وه. مه‌ودای نیوان ژینیف و لۆزان 40 کیلومه‌تره. سوئیس ولاتیکه‌ که‌ جگه له‌ کارتی بانکی له‌ بواری پیشه‌سازی بچووکیشدا پێش که‌وتوو. له‌ هه‌مان کاتدا ولاتیکه‌ که‌ کشتوکالی به‌هێزی هه‌یه. له‌ هه‌ردوو دیوی رینگه‌که‌دا زۆر شوینمان بێنی که‌ به‌ره‌می تیدا نه‌بوو و بۆ پاراستنی به‌ره‌مه‌کان له‌ باران، به‌ داره‌ گه‌وره‌کان داپۆشرا بوون. مه‌رووماڵات زۆر بوون، باه‌خانه‌کان که‌ ئامرازه‌کانی به‌ره‌مه‌پێنایی وه‌ک تراکتۆر و کۆمباینان تیدا هه‌له‌گه‌یه‌ت، زۆر بوون و ده‌توانیت به‌ شتیه‌یه‌کی فیزیکی نه‌و شتانه‌ بێنیت و له‌و دۆخه‌ تێبگه‌یت که‌ ژێرخانی کشتوکالی هه‌یه. له‌ به‌ره‌مه‌که‌لی وه‌ک نن، په‌نیر، مریشک و نه‌و سه‌وزیانه‌ی که‌ له‌سه‌ر سفره‌ دانرا بوون، ده‌رکه‌وت که‌ سوئیس ولاتی که‌ له‌ بواری کشتوکالی و ئازاره‌لداری زۆر به‌هێزه و له‌سه‌ر به‌هێزکردنی جه‌خت ده‌کاته‌وه. (پروانه Dogan Ceren، سوئیس، جوانترین ولاتی به‌رزاییه‌کانی ئالپ، به‌رگی یه‌که‌م، بلاوکراوه‌کانی سێرینس، شوباتی 2021 سوئیس، ل 176، 178، 296 پشته‌وه).

کۆنفرانسه‌که‌ له‌ هۆلی کۆنفرانسه‌کانی هۆتیل رۆیال ساڤۆی له‌ شاری لۆزان رینگ خرابوو. له‌ ماوه‌ی نه‌و دوو رۆژه‌دا نه‌م هۆله‌ هه‌میشه‌ پر بوو، ده‌توانین بێین له‌ ماوه‌ی دوو رۆژی کۆنفرانسه‌که‌دا 500 که‌س به‌شداریان کرد. له‌ کۆنفرانسه‌که‌دا نوێنه‌رانی باشوور، باکوور، رۆژاوا و رۆژه‌لات، وتارده‌ریان هه‌بوون. به‌لام به‌رای من نه‌بوونی نوێنه‌ر و وتارده‌ر له‌ قه‌فقازه‌وه که‌موکوورپیه‌کی گه‌وره‌ بوو.

رێکه‌وتی 05-11-2023، یادگه‌ی نیشتمانی بارزانی کرایه‌وه، هه‌روه‌ها نه‌وه‌ی که‌ له‌ کاتی کردنه‌وه‌ی نه‌م یادگه‌یه‌دا نوێنه‌ری کوردستانی قه‌فقاز نه‌بوون، سه‌رنجی منی راکێشا.

یه‌کیکی دیکه له‌ که‌موکوورپیه‌ سه‌ره‌کییه‌کان نه‌بوونی وتارده‌ر یان به‌رپه‌به‌رانی ژن بوو. له‌ به‌رنامه‌یه‌کی ته‌واودا ناوی ژنیک وه‌ک به‌رپه‌به‌ر ته‌نیا بۆ یه‌ک پانێلی پاشنیوه‌رۆ له‌ رۆژی یه‌که‌مدا نووسرا بوو، به‌لام دواتر له‌ هه‌موویدا، پیاوه‌کان به‌رپه‌به‌ر بوون.

له‌ پانێلی دووه‌مدا، له‌ به‌شی پرسیار و ولامدا، ژنان راپانگه‌یاندا که‌ وه‌ک پێویست مافی قسه‌کردنمان پێ نادریت و ناره‌زایه‌تی خۆیان ده‌ری و دروشمی ژن، ژبان، ئازادیان به‌رز کردوه. به‌شیک زۆریان به‌ جلوه‌به‌رگی نه‌ته‌وه‌ی کوردیه‌وه به‌شداری کۆنفرانسه‌که‌ بوون. له‌ نه‌بو به‌رنامه‌ی ته‌واودا، شتیکی تری سه‌رنجراکێش نه‌وه‌ بوو که‌ هه‌ندیک که‌س که‌ وه‌ک وتارده‌ر ناویان نووسیوو، له‌ کۆنفرانسه‌که‌دا به‌شداریان نه‌کرد.

یه‌کیکی له‌و که‌سانه‌ی له‌ کۆنفرانسه‌که‌ قسه‌ی کرد، باسی له‌وه‌ کرد که‌ کوردستانی عوسمانی به‌سه‌ر سی به‌شدا دابه‌ش بووه، رۆژه‌لاتی کوردستانیش بۆ خۆی هه‌ر جودا بوو. به‌رای من نه‌مه‌ لیدوانیکی ناته‌واوه له‌ رووی هاوبه‌شی و دابه‌شکردنه‌وه، بۆیه با ئاوه‌ها بێین باشره: کۆمه‌لگه‌یه‌ک له‌ قۆناغیکی دیاریکراوی مێژوودا دابه‌ش و پارچه‌پارچه‌ کراوه و ئیستا نه‌م دۆخه‌ دووباره‌ ده‌بێته‌وه و زیاتر ده‌بێت.

كوردستان له نيوه یه كه می سه ده ی حه فده هه مدها، له سالی 1639، به په یمانی كۆشکی شیرین له نیوان دهوله تانی عوسمانی و ئیراندا به سهر دوو به شدا دابهش کرا.

ئهو به شه ی کوردستان که له ژیر ده سه لاتی ئیمپراتوریه تی ئیراندا بوو، له چاره کی یه که می سه ده ی نۆزده هه مده لایه ن رووسه کانه وه هپرسی کرایه سهر. به شه کانی باکووری ئەم به شه ی کوردستان به ریککه وتنی سالی 1828، که وته ژیر ده سه لاتی رووسییه ی تیزاره وه.

به ریککه وتنی سایکس- پیکو له سالی 1916، کوردستانی ژیر ده سه لاتی عوسمانی به سهر سی به شدا دابهش بوو و ئه و دۆخه به په یماننامه ی 1923 ی لۆزان، مسۆگهر کرا.

بۆ ئه وه ی بزاین بپروکه ی دابهشبوون و پارچه پارچه کردن چون پهره ی سه ندووه، پتویسته له سهر بابه تیکی دیکه قسه بکه ین. له یه که م گفتوگۆی نیوان بریتانیا و فه رانسه سه باره ت به ریککه وتنی سایکس- پیکو، رایانگه یاندا، ناوچه کانی بارزان و بادینان وه ک سووریه بۆ فه رانسه و سلیمانی و که رکوک بۆ بریتانیا ده بیت. ئەم دۆخه، پرسه کانی په یوه ندیدار به دابهشکاری روون ده کانه وه. کوردستان به سهر باشوور و باکوور و رۆژاوا و رۆژه لات دابهش ده بیت و پاشان باشوور جارێکی دیکه له ناو خۆیدا دابهش ده بیته وه. (پروانه: حه سه ن یلدن، ئه وانیه ی به ناوی کوردستانه وه سیاسه تیان کرد، له شاره گهره کان بوون نه ک ولاته کانیا ن. دهنگ، ژماره 128، ئاداری 2023، ل. 16).

وهک پیشتر ئامازهم پ کرد، له ئه نجامی ئه و گفتوگۆیدانه دا، ته واوی پارێزگی موسل که وته ژیر ده ستی بریتانیا. به و پتیه ی فه رانسه رایگه یاندا که ئه و زه ویانیه ی به ر ئه و که وتوه، بچووکن، بۆیه له و گفتوگۆیدانه کشایه وه. به ریککه وتنی ئانکارا له 20 ته شیرینی یه که می 1921، حکومه تی ئانکارا دانی پێدا نرا و سنوره کانی نیوان سووریه و تورکیه دیاری کران.

تورکه کان لۆزان وه ک تا پۆی تورکیه ده بین؛ سلیمان ده مره ل (1924-2015)، نۆیه مین سه رۆکی تورکیه، چ ئه و کاته ی سه رۆوه زیران بوو و چ ئه و کاته ی سه رۆککۆمار بوو، په یمانی لۆزانی وه ک تا پۆی تورکیه ناساندبوو.

رووداو ه کۆمه لایه تیه کان و پیشهاته سیاسیه کانی تورکیه بۆ تورک و کورد مانای زۆر جیاوازیان هه یه. بۆ نمونه کاتیک لۆزان له لایه ن تورکه کانه وه به تا پۆ ده ناسریت، بۆ کورد به مانای کۆبلایه تی دیت. عوسمان بایده میر که له کۆنفیرانسی سه ده مین سالیادی په یمانی لۆزان و تاریکی پیشکesh کرد، باسی له وه کرد که په یمانی لۆزان وه ک کفنیک بۆ کورد دووردرا.

کۆنفیرانسی سه ده مین سالیادی ریککه وتنی لۆزان به وتاری ئیسماعیل کامیل، سه رۆکی کۆنفیدراسیۆنی ره وه ندی کوردستان (Kurdistani Diaspora Confederation) ده ستی پ کرد، پاشان د. هتیم هه ورامی، نوپنه ری سه رۆک مه سه وود بارزانی و شیفا بارزانی، به رپوه به ری گشتی کۆنفیدراسیۆنی ره وه ندی کوردستان، قسه یان کرد.

پاشان پانیلیسته کانی پانیلی یه که م بۆ سه ر کورسی بانگه پشیت کران، له م به شه دا هه ندیک ئه کادیمیست و سیاسه توان کرد نه بوون، قسه یان کرد. منیش یه کتیک بووم له و پینچ که سه ی له م به شه دا قسه م کرد.

ههروه ها بێرنارد کۆچنهر، وه زیری پشوو ی ده ره وه ی فه رانسه بۆ قسه کردن له م به شه دا بانگه پشیت کرابوو، به لام بێرنارد به شداری کۆبوونه وه که نه بوو. له پرۆفیسۆره کانی زانکۆی ئۆهایو، پرۆفیسۆر. لیام ئه نده رسۆن له م به شه دا قسه ی کرد.

ههروه ها رۆجه ر نۆردمان، سیاسه تمه داری سووسی و ئه ندامی کانتۆنی فۆد، له م به شه دا قسه ی کرد. ههروه ها فۆتۆگرافه ری بریتانی، ریچارد وایلدینگ، یه کتیک له وتارده رانی ئەم به شه بوو.

له به رنامه ی نیوه رۆی رۆژی یه که مدها، ئه و نوپنه رانه ی که له رۆژه لات و رۆژاوا وه هاتبوون. قسه یان کرد.

له به رنامه ی به ره به یانی رۆژی دووه مدها، مه لا به ختیار له یه که پته ی نیشتمانی کوردستان، هۆشیار زبیری له پارقی دیموکراتی کوردستان، مسته فا هیجری له حیزبی دیموکراتی رۆژه لاتی کوردستان و عوسمان بایده میر، سه رۆکی پشوو ی شاره وانیی نامه، قسه یان کرد.

مه لا به ختیار له وتاره که یدا باسی له کۆلۆنیالیزم و که مالیزم و بۆلشه فیزم کرد. باسی له وهش کرد که ئه و سی لابه نه له گه له ئه و که سانه بوون که کورد و کوردستانیان دابهش کرد و پارچه پارچه یان کرد و پشتیووایی ئه و سیاسه تانه یان کرد که ئه و لایه نانه

به پێوهیان دهبرد و ههمیشه هه لۆتێستیان له دژی کورد و کوردستان بووه.

له سه ره تادا وتم که عوسمان بايد همير باسی له وه کرد که لۆزان کفنی کورده. عوسمان بايد همير له وتاره که بيدا په خه نهي له و لاتانه گرت که په يوه سست بوون به په يمانی لۆزان وه و واژویان کرد و پشتیووایان لێ کرد.

هۆشیار زیباری باسی دۆخی باشوور کرد.

به شیک له وتاردهران باسیان له پلانه کانی بریتانیا بۆ کورد کرد. باس له سه دهی نۆزده هه مدا کرا که نهوت له که رکوک دۆزراوه ته وه و دهره پناوه و له بازاره کانی جیهاندا فرۆشراوه. نهوت بۆ بریتانیا زۆر گرینگ بوو، دواي جهنگی جیهانی یه که م، ئینگلیزه کان که ولاتیکیان به ناوی ئیتراق درووست کرد، ویلایه تی موسلیان به به شیک له ئیتراق حیساب کرد.

بریتانیای گه وره هه رگیز بیری له وه نه کرد وه ته وه دهوله تیک به ناوی کوردستان دایمه زینتی. به تایبهت دواي کۆنفرانسی ماریس (ئادار) له سالی 1921 له قاهره، هه رگیز نهو بێرکردنه وه یه نه بووه. له کۆنفرانسی قاهره له ئاداری 1921، تی. ئی. لۆئینس، گېترود بیل، مارتین سایکس، ئارنۆلد ویلسن به شداریان کرد. نهو که سانهی قسه یان کرد، وتیان که شه ری شیخ مه محمود به رزنجی له گه ل ئینگلیزه کان زۆر هه له به. هه روه ها ده توانین نه وهش وه بیری بینینه وه که مسته فا که مال بۆ شه پرکردن له گه ل ئینگلیزه کان پالپشتی شیخ مه محمود به رزنجی ده کرد و ته نانهت چه کیشی بۆ نارد.

کاتیک شه ریف مه ککه حسین (1852-1931) به ئامانجی پرگاریون له دهوله تی عوسمانی هاوکاری ئینگلیزه کانی کرد، له و کاته دا شیخ مه محمود به رزنجی وتی: ئیمه ئیسلام پرگار ده کهین، خه لیفه ی دیل پرگار ده کهین و ته ویش خه ریکی شه ری ئینگلیز بوو، مروف سه رسام ده بیت! نه وه نیشاندهری نه وه یه که سیاسه تمه دار و رۆشنیری کورد له سه رده می شیخ مه محمود دا گۆرانکاری به کانی جیهانیان به باشی نه خویندوه ته وه، وات به باشی لێ تینه گه یشتوون.

له راستیدا رۆشنیر و سیاسه توانانی کورد له شاره گه وره کانی وه ک سته نبول ده ژیان، له کۆمه لگه ی کوردی دابرابوون و نهو گۆفار و رۆژنامه یانه ی ده یاننارد، نه یاننده توانی کاریگه ریه کی گه وره درووست بکه ن.

بریتانیای گه وره، سالی 1920 بریاری دابوو که پتویسته دهوله تی تورک وه ک درێه پنده ری عوسمانیه کان هه بیت، بۆ نه وه ی ریگری له بلا بوونه وه ی بۆلشه فیزم بکات.

وتارده رانی کۆنفرانسی سه ده مین سالیادی لۆزان تیشکیان خسته سه ر پرسی موسل. سیاسه توانانی تورکیه ده یانویست موسل بخره نه سه ر تورکیه. هه روه ها مسته فا که مال زۆر له سه ر نه وه چه ختی کرد وه. نوپنه ری مسته فا که مال له گه ل هه ندیک یه که ی سه ربازی، له رواندز بوون، له سه ر نه م بابه ته تا کۆتای سالی 1923، ململانییه کی دیپلوماسی له نیوان تورکیه و ئینگلیزه دا. من باوهرم وایه که دوا جار نه م کیشه به بهو شیوه یه چاره سه ر کرا.

رهنگه مسته فا که مال گوته بیی تورکیه له موسل ده کیشه ته وه، به لام رهنگه داواي له ئینگلیزه کان کرد بیت داواکه ی کورد بۆ سه ربه خۆی و ئۆتۆنۆمی قه بوول نه که ن و دهنگیان پچ نه دن. بریتانیای گه وره نه م داواکارییه نی مسته فا که مالی به شیوه یه کی به رفراوان قه بوول کرد وه، به ئاسانی ده توانین نه مه له و گۆرانکاری و پشها تانه بزانی.

بریتانیای گه وره، له هیندوه ستانه وه تا کینیا، هه موو کۆلۆنییه کانیان به دامه زرانندی حکومه تی خۆ سه ر به پێوه برد. له و روه وه به پێوه بردنی کۆلۆنییه کانی بریتانیا له به پێوه بردنی کۆلۆنییه کانی فه رانسه جیا یه. ته نیا ناوچه یه ک که بریتانیا، به پێوه به ری خۆ سه ری تیدا دانه مه زراند، کوردستانه. به رای من نه وهش وه ک ولامیک به خواسته کانی مسته فا که مال بووه.

به شیک له وتاردهران رایانگه یاند که یه که مین کۆنفرانسی لۆزان بۆ جیه جیکردنی داواکارییه کانی تورکیا ریکخرابوو.

له کۆنفرانسی سه ده مین سالیادی لۆزان، ولامی نهو پرسیارانه م دایه وه که لیم ده کرا. پرسیری یه که م نه وه بوو که ده لێن ریککه وتنی لۆزان بۆ سه د ساله و کاتیک سه ده ته واو بوو، مه رجه کانی له ده ست ده دات، ئایا راسته؟ من وه ها ولامم دایه وه: په یمانی لۆزان ریککه وتنیکی نیوده وه له تی هه میشه یه، شه ری نه وه هه میشه بۆ حکومه ته کان ده مینیتته وه.

پرسیاری دووه م سه بارهت به زمانی کوردی بوو. ئایا نهو کوردانه ی نه خسه ی دهوله تی سه ربه خۆی کوردستان داده رێژن، ده توانن زمانی کوردی بکه نه زمانی دیپلوماسی؟ له سه ر جیکرتنی زمانی کوردی چی بگوتریت؟

لە ولامدا وتم لە باشوور و رۆژهەڵات و رۆژاوا هیچ کێشە یەك لەم بابەتەدا نییە، بەلام لە باکوور کێشە یەكی گەورە هەیه. سەپاندنی هەژموون و ئاسمیلە كردن لەلایەن تورکیەو دەژێ كورد بەردەوامە. بە رای من ئەم كێشە یەك لە كاتی خەباتی گەریلا و پارتە سیاسییە كانی وەك HEP، DEP، DEHAP، HADEP، HDP زیاتر پەرە ی سەندوو.

لەنیو ئەم خەباتەدا، كاتێك پێویست بوو كوردستانییوون بپیتە رۆژەف، توركبوون پەرە ی سەند. ئەم هەلۆیستە بەرانبەر بە كوردبوون، هەژموونی توركبوونی زیاتر كردوو. هەر وەها بوو ئە هۆی فراوانبوونی ئاسمیلە كردن.

لەم رۆووە پێویستە پەرە بە هۆشیارییە كی پتەو و بەرفراوان بۆ زمانی كوردی بدرێت. بەی زمانی كوردی، خەباتی نەتەوپی هیچ مانایە كی جیددی نییە.

چونكە پێویست بوو لە كاتی خۆیدا بگەینە فرۆكەخانە، لە بەشی پاشنیوەرۆی كۆنفرانسە كەدا بەشداریمان نە كرد، واتە لە پانیلی كۆتاییدا بەشداریمان نە كرد.

لەم پانیلەدا ئیسماعیل كامیل، سەرۆكی كۆنفرانسیۆنی رەوهندی كوردستان، دیپلوماتكارانی كورد، ئێراقی، بورهان جاف، بالیۆزی پێشووی ئێراق لە یۆنان و كینیا، مەهمەت تانرفەردی، سیاسەتمەداری كورد لە ئالمان، پروفیسۆر هاوری مەنسور بەگ و پارتیزەری كورد شیخموس ئۆزدمیر بەشداریان كرد.

* كۆنفرانسە كە لەلایەن ناوهندی سویسی كۆنفرانسیۆنی رەوهندی كوردستانەو رێك خرابوو.

** بەرگی بەرنامە چاپكراو كە بریتی بوو لە:

Yeras of Division Kurdistan 1923-2023 A Century After The Rereaty of Lozanne Opinion and [1].th May 1923' bû28 & Perspectif 27

تایبەتمەندییە كانی بابەت

پۆلێنی ناوەرۆك: دۆزی كورد

پۆلێنی ناوەرۆك: رەخنە ی سیاسی

جۆری دۆكومینت: زمانی یەكەم

فۆلدەرەكان: رێكەوتننامە ی لۆزان

ولانت: كوردستان

QR Code:

سەرچاوەكان

[1] مائپەر | كوردی ناوەرآست | kurdshop.net

كاتی تۆماركردن: 2023-07-04

ناوی تۆماركار: هەژار كامەلا

پۆل: کورتەباس

بابەت: 36

کهمال رهئوف له لۆزان: خیانەت گیانی ئەم نەتەوهیهی داغان کردوو

[20220726092000424812=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

کهمال رهئوف نووسەر و پۆزنامه نووسی دباری کوردستان له شاری لۆزانی سویسرا رایگه یاند، خیانەت گیانی ئەم نەتەوهیهی داغان کردوو و ئەبێ قسەیه کی جدیمان هه بیته له سهری.

وتاره کهی کهمال رهئوف له وهۆله پێشکه شکرکه که 99 سال له مه و بهر پیکه وتنی لۆزانی تیاکراو به هۆیه وه کوردستان دابه شکر. کۆنفرانسه که دهستهیه که له که سایه تیه کانی باکوور و باشوور و پۆزله لات و پۆزاوای کوردستان سه ره رشتیده کرد و سه ره رشتیاری کۆنفرانسه که له ناساندنی کهمال رهئوفدا وتی: کهمال رهئوف یه کیکه له نوینه رانی راسته قینهی ئەو کۆمه لگه مه ده نییه به هیزو به ده سه لات و بویره.

کهمال رهئوف سه روکی ده رگای میدیایی شارپریس لهو کۆنفرانسه دا که ژماره یه کی زوری لایه نه سیاسیه کان و که سایه تی سه ره به خۆو رۆشنیرو پۆزنامه نووسان ئاماده ببوون، له وتاره کهیدا وتی: ته نیا نەتەتەوهی کورد زیانمند نه بووه له په یماننامه ی لۆزان، به لکوو هه موو ئەو گه لانه ی له کوردستان ده ژین زهرمه ندبوون، ئەمه پیلانیکی گه وره ی نیوده وتی بوو بوو شه رعیه تان به چه وساندنه وه ی زیاتری گه لی کوردستان، له 99 سالی رابردوودا غه درتیکی گه وره مان لیکراوه و هه رچیان له ده سه تها بیته به رانه برمان کردوو یانه له چه کی کیمیایی و ئەنفال و کۆمه لکوژی، له وێرانکردنی زمان و کلتووور گۆڕینی جوگرافیا.

له باره ی بارودۆخی کوردستان به گشتی و هه ریمی کوردستان به تابه تی، کهمال رهئوف له وتاره کهیدا وتی: ته وه ی ئیستا ده ییپین ئاونه ی رابردوو مانه، حزبه کان پیکه وه کوک نین و ناتوانن کاری هاوبه ش بکه ن، ته نانه ت له سه ر پرسه نیشتمانیه کانیش.

هه ره وه که کهمال رهئوف به شیکێ ئەو پرووداوانه ی خسته ئەستۆی خیانته تی ناوخرۆی و وتی: به داخه وه خیانته تی لای ئیمه پیناسه ی نییه، کهس نازانیت خیانته کامه یه؟ چییه؟ چۆنه؟ له کویدا ده ستپیده کات و له کوێ کۆتایی دیت؟ بۆیه ئەوه ی لای هه ندی لایه ن خیانته ته لای هه ندیک لایه نی دیکه ده سته که وته... خیانته گیانی ئەم نەتەوهیهی داغان کردوو، پیم وایه ئەبێ قسەیه کی جدیتمان له سه ر خیانته هه بیته.

وه که چاره سه ریکیش بۆ ئەم بارودۆخه، کهمال رهئوف رایگه یاند، پتیوسته له مه وودا وتاریکی جیا وازمان هه بیته، پتیوستمان به وه یه کۆمه لگه ی کوردی و نەتەوه کانی تر به شداریی پیکه یین، به شداریه کی راسته وخۆ نه ک شکلی، چونکه ئیستا به شداریی شکلیمان زۆره.

سالی داهاوو 100 سالی ته و او تپه رده بیته به سه ر په یماننامه ی لۆزان، بۆ ئەوه ش کهمال رهئوف داوایکرد، له و یاده دا باشت خۆ ئاماده بکریته و وتی: بۆ 100 ساله ی ئەم پیکه وتنه شومه کاریکی وها بکه یین نه ک ته نیا له لۆزان خۆپیشاندا ن و رپیتوان بکریته، به لکوو ئەم ناره زایه تیه سه رتاسه ریه ی کوردستان بگریته وه.

رۆژی 24ی ته مموزی 1923 له شاری لۆزانی سویسرا په یماننامه ی لۆزان له نیوان ولاتانی براوه ی جهنگی به که می جیهانی

(بهريتانيا، فهره نسا، ئيتاليا، ژاپون، يونان، رومانيا و يوغوسلافيا) له گه ل تورکيا ئيمزاکراو تيا دا کوردستان پارچه پارچه کراو دابه شکره به سهر تورکيا و ئېراق و ئيران و سوور يادا. په يمان نامه ی لۆزان 143 ماده بیکهاتوه، له ماده ی سییه مدا باسی سنوره کان کرابوو، په يمان نامه ی لۆزان شوینی په يمان نامه ی سیقه ری گرتوه و زيانیکی گه وره ی به کورد گه ياند. ئەمسا ل 99 سا ل به سهر واژوکردنی ئەو په يمان نامه یه دا تته پری، له ههر چوار پارچه ی کوردستانه وه ژماره یه ک که سایه تی له هه مان ئەو هۆله کۆبوونه وه که په يمان نامه که ی تیا ئيمزاکراو داوايانکرد به ته واوه تی ئەو په يمان نامه یه هه لبه وشیندرتته وه و خو بۆ قوناغیکی نوی ئاماده بکرت. [1]

تایبه تمه ندییه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: دۆزی کورد

پۆلینی ناوه رۆک: میژوو

پۆلینی ناوه رۆک: رامیاری، جیۆپۆلیتیک و په یوه ندی نیوده وه له تی

پۆلینی ناوه رۆک: یاسای

جۆری دۆکومینت: زمانی یه که م

جۆری وه شان: دیجیتا ل

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راست

فۆلده ره کان: ریکه و تن نامه ی لۆزان

ولات: سویره

ولات: شانشین یه گگرتوو (به ریتانیا)

QR Code

سهرچاوه کان

[1] ما لپه ر | کوردی ناوه راست | www.sharpress.net

کانی تۆمارکردن: 2022-07-26

ناوی تۆمارکار: هه ژار کامه لا

پۆل: کورته‌باس

بابهت: 37

هه‌نگاوه یاساییه کانی به‌دهوله‌تبوون

[20230406135622479890=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

ناوێشانى بابته: هه‌نگاوه یاساییه کانی به‌دهوله‌تبوون
ئاماده‌کردن: لوقمان مسته‌فا سالح

له میژووی کورددا، گه‌لێک رێککه‌وتن و په‌یماننامه‌ی ژێر به‌ژێر و ئاشکرا و به‌رژه‌وه‌ندیخوازان، له‌نیوان داگیرکهرانی کوردستان و هیز و ده‌وله‌ته‌ زله‌یژه‌ کانی ناوچه و جیهان، دژ به‌ نه‌ته‌وه‌ی کورد به‌ گشتی هاتۆته‌ ئاراوه. زۆریه‌ی ئه‌و هاو‌په‌یمانیه‌، له‌راستیدا‌ی داپلۆسین و سه‌رکو‌تی بزافی رزگاریخوازی کورد، له‌هیندیک برگه‌ی زه‌مه‌نی، بۆ پاکتاو و جینۆسایدی ره‌گه‌زیش بووه. دابه‌شکردنی کوردستان بۆ چوار به‌ش، خه‌باتی بزووتنه‌وه‌ی رزگاریخوازی کوردی خسته‌ ناو گه‌مارۆی یاسا نیوده‌وه‌له‌تییه‌کان، فره‌ دوژمی بۆ ئامانجه‌ نه‌ته‌وه‌یه‌یه‌ کانی کورد درووستکرد. به‌ ناوی به‌زاندنی سنووریشه‌وه، ده‌نگ و هه‌لوێستی نه‌ته‌وه‌ی لیکدا‌بری، خه‌باتی هه‌ر پارچه‌یه‌کی له‌ به‌سته‌له‌کی شو‌قینیزی داگیرکاراندا سرکرد.

به‌شیک له‌ رێکه‌وتنامه‌کان رێکه‌وتنامه‌ی لۆزان له‌ سالی 1923ز، له‌ میژووی هاو‌چه‌رخدا له‌ نیوان‌تورکیای تازه‌ به‌ده‌سه‌ل‌نگه‌یشتوو و زله‌یژه‌ کانی ئه‌و سه‌رده‌می به‌ریتانیو فره‌نسا وا‌ژۆ‌کرا. ئه‌وه‌ی که‌ له‌م رێکه‌وتنه‌دا پوویدا، جارێکی تر فریوخواردنی رێبه‌رانی کورد بوو، به‌ ئێنه‌ کانی سه‌رانی تورک وه‌ک: مسته‌فا که‌مال و عیسمه‌ت ئینۆنۆ، که‌ زۆر به‌سانای توانیان به‌دانی هیندیک به‌ئینی لاهه‌کی، رێبه‌رانی کورد بخله‌تین. ئه‌م رێکه‌وتنه‌، پرۆژه‌ی زله‌یژه‌کان و ده‌وله‌تانی داگیرکهر له‌و سه‌رده‌مه‌دا، که‌ پاش شو‌رشێ 1917ز رووسیاو کو‌تایی جه‌نگی په‌که‌می جیهانی له‌ سالی 1918ز، دواتر دابه‌شکردنی ناوچه‌ کانی پێشوی ئیمپراتۆری عوسمانی، ولاتانی شکسته‌خواردووی جه‌نگی په‌که‌می جیهانی، له‌نیو خۆیاندا دابه‌شکرد. به‌ په‌کیک له‌ رووداوه‌ گرنه‌گه‌ کانی داده‌نریت، رێکه‌وتنامه‌ی لۆزان، جگه‌ له‌ ئێران و تورکیا، ئێراق و سووریاش بوون به‌خواه‌نی ناشه‌ری دوو به‌شی تر له‌ کوردستان. تاهه‌نوکه‌ بزافی رزگاریخوازی کورد له‌ خه‌باتدا‌یه‌و خۆینی لێده‌چۆری، به‌رده‌وام له‌هه‌ول و چاو‌ه‌روانی ئه‌وه‌دا بووه‌ که‌ نه‌ته‌وه‌ په‌ گه‌رتووه‌کان، وه‌ک نه‌ته‌وه‌یه‌کی زیندوو و سه‌تم‌لیک‌راو بیناسیت و که‌لک له‌و بریارو هاو‌کاریانه‌ی نه‌ته‌وه‌ په‌ گه‌رتووه‌کان وه‌برگرت، که‌ له‌ سالی 1950 کۆمه‌له‌ی گشتی نه‌ته‌وه‌ په‌ گه‌رتووه‌کان، که‌ داوای له‌یژنه‌ی مافی مرۆف کرد، پاسپارده‌ سه‌بارته‌ به‌رێگه‌و شێوازی جێبه‌جێکردنی مافی چاره‌نووس ده‌ستنیشان بکات. له‌ 1952/12/16 بریاری 627 سه‌بارته‌ به‌مافی چاره‌نووس ده‌رچوو، داوا له‌ولاتانی ئه‌ندام له‌رێک‌خراوی نه‌ته‌وه‌ په‌ گه‌رتووه‌کان کرا، که‌ ئه‌و مافه‌ بۆ گه‌ل و نه‌ته‌وه‌ کانی دیکه‌ به‌سه‌لمین و ریزی لیبگرن. له‌ 1960/12/14 بریاری 1514 سه‌بارته‌ به‌سه‌ربه‌خۆی نه‌ته‌وه‌ و ولاته‌ داگیرکراوه‌کان ده‌رچوو.

ئیدی له‌وکاته‌وه‌ تا ئه‌مرۆ ده‌یان بریارو پاسپارده‌ی دیکه‌ سه‌بارته‌ به‌مافی چاره‌نووس له‌لایه‌ن رێک‌خراوی نه‌ته‌وه‌ په‌ گه‌رتووه‌کانه‌وه‌ ده‌رچوون، ئه‌وه‌ش پشتیوا‌ی و هانده‌ریکی باش بووه، بۆ ئه‌و نه‌ته‌وه‌ و ولاتانه‌ی که‌ داگیرکرون یان به‌زۆره‌کی به‌ولاتانی دیکه‌وه‌ لکیندراون. به‌لام ده‌کرێ بلین، که‌ له‌دوای 1990 دا‌کارکردنی ئه‌و مافه‌ له‌زۆر شو‌ئیی جیهاندا به‌رچاوتر بووه، له‌و رێبه‌وه‌ ده‌یان گه‌ل و ولات به‌سه‌ربه‌خۆی گه‌یشتوون.

ئهو ولاتانه‌ی که‌لک مه‌ند بوونه‌ له‌ بریاره‌کان هه‌له‌به‌ته‌ پرسی درووستکردنی ده‌وله‌ت ته‌نها به‌ده‌سته‌تیک یان ته‌نها که‌سێکی دیاریکراو ناکریت، به‌لکوو ده‌ی به‌هه‌ماهه‌نگی و هاوسه‌نگی درووست بکریت، له‌سه‌ر ئاستی ناو‌خۆ و ده‌ره‌وه‌. باشت‌ترین ئه‌زمونیش له‌و قوناغه‌دا که‌ کورد ده‌توانیت سوودی لێ‌ببینیت، ئه‌زمونی جووله‌که‌کانه‌ بۆ درووستکردنی ده‌وله‌ت، بۆ نمونه‌ له‌هه‌ر که‌سێک پرسیته‌ ده‌لتیت هۆلۆکۆست پڕۆسه‌ی کۆمه‌ل‌کو‌ژی جووله‌که‌کان که‌ شه‌ش ملیۆن جووله‌که‌ی تیدا بوو به‌قوربانی، هۆکاری سه‌ره‌کی پش‌ت‌گه‌یری نیوده‌وه‌له‌تی بووه‌ بۆ دامه‌زراندنی ده‌وله‌ته‌که‌یان، زۆرجار ئیمه‌ی کوردیش ده‌لین ئیمه‌ش هه‌له‌بجه‌و ئه‌نفالمان هه‌یه، ده‌توانین بیکه‌ینه‌ هۆکاریک بۆ ئه‌وه‌ی جارێکی تر جینۆساید نه‌کرینه‌وه‌، به‌لام جیا‌وازییه‌که‌ لێره‌دا‌یه‌ که‌ بۆچی ئیمه‌ ناتوانین به‌و هۆکاره‌وه‌ ببینه‌ ده‌وله‌ت و سه‌ربه‌خۆین؟ ستراتیژ و ئه‌زمونی درووستکردنی ده‌وله‌تی جووله‌که‌ له‌م رووه‌وه‌ جیگای تێروانین و خۆیندنه‌وه‌یه‌. تیۆدۆر هیتزل، له‌ سالی 1897دا له‌وه‌دا سه‌رکه‌وت، که‌ زۆریه‌ی گرووپ و رێک‌خراوه‌ کانی جووله‌که‌ له‌ شاری بازل له‌سوێسرا‌دا کۆبکاته‌وه‌. پرۆژه‌ی درووستکردنی ده‌وله‌تێکی جووله‌که‌یان له‌گه‌ل‌دا گه‌ل‌له‌ بکات.

هیتزل له‌یادا‌شته‌نامه‌ی بیره‌وه‌ریه‌کانیدا ده‌نووسیت "له‌بازل ده‌وله‌تی جووله‌که‌م دامه‌زراند، به‌لام ئه‌گه‌ر به‌ده‌نگی به‌رز ئه‌مه‌ بلیم هه‌موو دونیا گه‌ل‌ته‌م پیده‌کات، به‌لام به‌دنیاییه‌وه‌ په‌نجا سالی تر هه‌موو که‌سێک ئه‌م ده‌وله‌ته‌ ده‌بینیت." رێک په‌نجا سال دواتر و له‌ سالی 1947دا پش‌بینه‌ی که‌ی هیتزل هاته‌دی و نه‌ته‌وه‌ په‌ گه‌رتووه‌کان ده‌وله‌تی ئیسرا‌ئیلی تازه‌ دامه‌زرا‌ویان له‌فه‌له‌ستیندا وه‌ک ئه‌ندام قبوولکرد. به‌لام له‌ ماوه‌ی ئه‌و په‌نجا ساله‌دا جووله‌که‌کان هه‌موو شتێکیان کرد بۆ درووستکردنی ئه‌و ده‌وله‌ته‌، له‌ناردنی هه‌زاران جووله‌که‌ی ئه‌ورووپیه‌وه‌ بۆ فه‌له‌ستین، له‌کرینی چه‌ک و چه‌شاردانی، له‌کرینی زه‌وییه‌وه‌ له‌عه‌ره‌به‌کان، له‌درووستکردنی په‌یوه‌ندی پته‌و له‌گه‌ل هیزه‌ گه‌وره‌ کانی دونیادا، له‌هه‌مووشی گرن‌گه‌تر رینگ‌تر

له درووستبوونی هه موو دابه شبوونیکى نه ته وه پى و ناوه کى، یان رینگرتن له ته قینه وهى ئەو دابه شبووانه وه گه یشتیان به په لاماردانی به کترى.

“گۆلدا مایه ر” به کێک له سه رکرده و دامه زینه رانی ده و له تی ئیسرا ئیل له په رتووکى “ژیانی من” دا، که شه فیکى حاجى خدر له ئینگلیزییه وه وه ریکێرا وه ده لیت دواى ئەوهى له گۆنگه رى “بازل” ی سويسرا له سالى (1897) بریارى درووستکردنى ده و له ت درا. له هه موو مائیکدا ده خپله یه ک دانرا، هه موو که س پارهى ئێ ده کرد، له بیسته کانی سه ده ی رابردوودا ئەو پارهی به کارهێنرا بۆ کرینی زوى و زار له ئیسرا ئیلی ئیستادا. پارهی کى زۆریش له ده و له مه مند و بازرگانه جووله که کان له ولاته جیا جیاکاندا کۆکرایه وه، بۆ درووستکردنى یه که ی نیشته جینبوون، که بریارى کۆچ درا، زۆرینه ی جووله که کان له ولاتانی جیهاندا. ده ستیان له به رژه وه ندی و مال و مولکى تاکه که سه ی خوێان هه لگرت و روویان کرده ولاتی تازه بوونیات نراو. کاره ساته کانی گه لى کورد

زۆرجار ئیمه ی کوردیش ده ئین، ئیمه ش هه له بجه و ئەنفال و کۆرهمان هه یه وه ده تانین بیکه یه هۆکارێک بۆ ئەوهى جارێکى تر جینۆساید نه کرێنه وه، به لام جیاوازییه که لێره دایه که بۆچی ئیمه ناتوانین به وه هۆکاره وه ببینه ده و له ت و سه ره به خوین؟ روونین و چاوخشانده وه به نیو لاپه ره کانی ئەلبومی وینه جه رگه ره کانی خه باتى ئەهوشۆر شه دووردرێژه ی گه له که ماند، نمایشی تراژیدیای پانۆرامایه که، تا ئەبه د بۆن سو ی لیدی.

رۆژی 3/16 ی هه موو سائیک رۆژی یادکردنه وهى کۆمه لکوژی هه له بجه به. یه کێکه له و تاوانانه ی که مرۆفابه تی پێ شه ره زاره. له م رۆژدا حکومه تی ئیراق “حکومه تی به عسی ره گه زه رست” له سالى 1988 به چه کى کیمیا یى شارى هه له بجه ی بوردمانکرد. زیاتر له 5 هه زار له زن و مندال و پیرو په ککه و ته ی کوشه، زیاتر له 10 هه رزاش برینداربوون. شوینه واری ئەو چه کى ژههراوییه تا وه کوو ئیستا له جه سه ته ی نه وه کان ماوه ته وه، به و مندالانه ش که تازه له دایکده بن. تاوانی کۆمه لکوژی هه له بجه، له تاوانی کۆمه لکوژی جووله که کان له کانی جه نگی جیهانی دووم روویدا، که به کۆمه لکوژی (هۆلۆکۆست) ناسرا وه، که متر نییه. ته نها ئەوه یه ژماره ی قوربانیه کانیان جیاوازن.... به لام په رچدانه وه وه به دواچوونی ئەو دوو کۆمه لکوژی، له رووی کرداره وه، زۆر جیاوازن. جووله که توانی له سه ر لاشه ی قوربانیه کان ده و له تی سه ره به خو یی خوێان دایه زه رین. قه ره بووی زیان لێکه و تان بکه نه وه، تاوانباران بدن به دادگا.

رۆژی 3-14 ی نیسان له هه ریمی کوردستان، به رۆژی یادکردنه وه ی جینۆساید و ئەنفالی گه لى کورد ناو نرا وه، که به شیوه یه کى پلان بۆ درێژراو، رژی به عس و یستی گه لى کورد به ته وایى له ناو ببات و پشه کیشی بکات. ئەوهى به رانه ر به گه لى کورد ئەنجامدرا، له لایه ن رژی به عسه وه، له یاساکانی ریکخراوی نه ته وه یه گگرتووه کاند، ده چیه خانه ی جینۆساید وه. ریکخراوی نه ته وه یه گگرتووه کان له سالى 1948 بریارێکى ده رکرد سه به رت به رینگه نه دان و سزادانی ئەنجامدانی کۆمه ل کوژی (جینۆساید). له یاساکانی مافی مرۆفی ریکخراوی نه ته وه یه گگرتووه کاند که له 1948/12/9 تۆمار کرا وه، له بریارى 260 په سه ند کرا وه، له 1951/1/12 بوه به یاسا، جینۆساید له گشت خاله کاندیا پێناسه کرا وه، که به ئامانجى وێرانکردنى سه رجه م یان به شیکى نه ته وه یه ک، که مایه تیه ک، ره گه زیک یان گروو پیکى کۆمه لایه تی و ئایینی ئەنجام بدرین. له ناو بردنى ئەنقه ست و نه خشه کیشراو به رانه ر به گه لیک، وگروو په کۆمه لایه تیه کان.

راپه رینی سالى 1991 دیمه نه کانی کۆره، هه ست و سوۆزی مرۆفدۆستانی هه ژاند، بووه جی بایه خى پارێزه ران و داکۆکیکارانی مافی مرۆف، شه قامی رۆژاوا ی به لای نه هه مایه تیه کانی نه ته وه یه کى زولم لیکراوی دیریندا خرۆشان، تا له هه لۆتیه تیکى میژوویدا بۆ شتیوانی و پاراستنی گه لیکى زۆر لیکراو و چه وساو هدا، ئەنجوو مه نى ئاسایشی نیوده و له تی بریارى (688) ی په سه ند کردو ناوچه ی ئارامی دژه فرینی هیل (36) ی خسته قوناغی جیه جیکردنه وه. تا چه ند که لک وه رگه راره له م کاره ساتانه؟

به داخ وه ئیمه ی کورد نه مان توانیوه وه ک ولاتانی هاوشیوه ی کوردستان، که لک له ئەزموون و کاره ساته جه رگه ره کان که به سه ر میله ته که مانداتو وه، وه ک پتویست پارێزگارى لیبکه یین و بیکه یه نینه کۆر په نده نیوده و له تیه کان. ئەوهى تا ئیستا کرا وه، ته نها له سنووری سوۆز و به زه پى دا بووه! پتویستبوو به ر له هه موو شتیک سه رجه م لایه نه کانی باشووری کوردستان ده سه تبه ردارى به رژه وه ندیه حزبی و تابه ته کانیان بن و به رژه وه ندی نه ته وه پى و نیشتمانی ئامانجى سه ره کى بێت، پاشان به به شداری لایه نه سیاسیه کان و ریکخراوه کانی کۆمه لگه ی مه ده نى و که سانی دلسوز و رۆشنییر و ئاکادیمیست، توێژینه وه ی وردیان له سه ر ئەه و کاره سات و نه هه مایه تیه نه بکرایه، که به سه ر گه لیکى به شمه یه نه تیان هینا وه. وه ک ولاتانی تری جیهان، هه نگو ی یاسایان به دوایدا بهاویشتابه.

هه نگو وه یاساییه کان

له گه ل ئەزموونی ئەو ولاتانه ی که هاوشیوه ی هه ریمی کوردستان، ئیستا سه ره به خوون و ئەندامن له ریکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان، بۆ ئیمه گرنگه سوودیان لێهه رگه رین، خوینده وه ی وردیان بۆ بکه یین. به لام له گه ل ئەه و شه دا، بۆ گه یشتن به سه ره به خو یی کوردستان، له گه ل هه موو هه و له سیاسی جو ره کانی تری خه بات کردندا، پتویسته له ئیستادا ئەم هه نگو وه دیپلۆماسی و یاساییه نه بتریت:

یه که م: له رووی کارى دیپلۆماسی و یاساییه وه، فشار بخه رتیه سه ر نه ته وه یه گگرتووه کان، به مه به ستى هه لوه شانده وه ی په یماننامه شومه که ی لۆزان.

دووم: داواکردن بۆ جیه جی کردنى ئەو ماده یاساییه ی بریارى 1514 سالى 1960 سه به رت به سه ره به خو یی نه ته وه و ولاته

داگیرکراوه کان که ده رچوو بوو. سیهه: ده رخستن و گه وره کردنی سه رجه م برگه و ماده کانی جارنامهی مافی مرؤف وه ک بهرگیکاریک له نه ته وه یه کی سته م دیدهی دهستی چه وسینه رانوداگیرکه رانی. چواره م: به فهری ناساندنی باشووری کوردستان وه ک ده سه لاتیک سهر به خۆ مامه له ی له ته کدا بکریت تابه فهری سهر به خۆ پی راده گه ئیت. پینجه م: له ژیر چاودیری نه ته وه یه گگرتوووه کان، ریکخواوه نیوده وه له تیبه کاند، ریفرا ندۆ م بو مه بهستی سهر به خۆ پی نه نجام بدریت. شه شه م: ره زامه ندی و پشتگیری بهریتانیا و فهره نسا له هه موو ده وه له تان زیاتر گرنگتره چونکه نه وان پشترده ستیک بالایان هه بووه له دابه شکردنی کوردستان. حه وه تم: دلنه واپی کردنی دراوستیکانی هاوسنووری کوردستان که سهر به خۆ پی کوردستان نابیته جی مه ترسی بو نه وان و ئایینده ی ناوچه که ش له مه ترسی شه رو ئاشوب دورده که ویته وه. ده ره نجام به لام ئایا له کوردستان نه م هه نگاوه هه له ئه پراوه!؟ چونکه نه م هه نگاوه دیپلۆ ماسی و یاساییانه ی که باسما ن کرد و هه ره ها نه زمونی گه لان که گه یشتون به سهر به خۆ پی، له گه ل سه رجه م هه وه له کانی تری سه رکر دایه تی سیاسی کورد، نه گه ر نییه ت و مه بهستی راسته قینه یان بو سهر به خۆ پی و دامه زران دنی ده وه له تی کوردستان بیت، نه وه بیگومان نزیک ده بینه وه له به ده سه ته پنیانی کورسی ژماره 192 ی نه ته وه یه گگرتوووه کان، سهر به خۆ پی کوردستان ده بیته نه مری واقع وئالی کوردستان له سه ر باله خانه ی نه ته وه یه گگرتوووه کان ده شه کیته وه. به که نک وه رگرتن له م سه رچاوانه - جینۆ ساید له ئیرا فدا، په لاماری نه نفال بو سه ر کورد، میدیل ئیست وۆچ، وه رگپرا نی: محه مه د حه مه سالح توفیق - میژوو ی نه نجام دانی شالاره کانی نه نفال "جینۆ ساید"، نو سه ر ته ها سلیمان - چه مکی ده وه لت و بزوتنه ری میژوو له کۆ مه لگه ی کوردیدا، عه تا قه ره داغی - پیکه پنیانی ده وه لت له یاسای نیوده وه له تیدا چۆ نییه تی پیکه پنیانی ده وه له تی کوردستان، ئاواره حسین - قراءه فی کتاب "الدولة اليهودية" تیودور هرتزل، ترجمه، مصطفی أبو السعود - ده وه له تی ئیسرا ئیل له به رتووکی "ژیانی من" دا شه فیقی حاجی خدر له ئینگلیزیه وه وه ریگپراوه. [1]

تایبه تمه ندیبه کانی بابته

پۆلینی ناوه رۆک: رامیاری، جیۆ پۆ لیتیک و په یوه ندی نیوده وه له تی

جۆری دۆ کومینت: زمانی یه که م

جۆری وه شان: دیجیتا ل

زمان - شیوه زار: کرمانجی ناوه راس ت

فۆ لده ره کان: ریکه وتن نامه ی لۆ زان

ولآت: باشووری کوردستان

QR Code:

سه رچاوه کان

[1] مائه پ | کوردی ناوه راس ت | [مائیه ری چاوی کورد - 2023-04-06](#)

کاتی تۆ مارکردن: 2023-04-06

ناوی تۆ مارکار: رۆژگار که رکووکی

پۆل: به‌نگه‌نامه‌کان

بابهت: 38

په‌یماننامه‌ی (لۆزان) هۆکاره‌که تا ئیستا رۆژه‌لاتی نافین و ناوچه‌که هه‌یمی و ئارامی به‌خۆیه‌وه نه‌بینیوه و شه‌رو خۆپه‌رشتن به‌رده‌وامه

[20220907120925432708=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20220907120925432708)

میدیا - ئیسن - ئه‌لمانیا :

غه‌فوو مه‌خمووری سكرتیری گشتی یه‌كیتی نه‌ته‌وه‌ی دیموكراتی كوردستان YNDK په‌یامیكی ئاراسته‌ی مه‌راسیمی راگه‌یاندنی كۆمیته‌ی په‌یماننامه‌ی لۆزان كردوو، كه‌ ئاماده‌سازی بۆكراوه‌، ئه‌مرو 12 / 6 / 2022 له‌ شاری (ئیسن)ی ولاتی ئه‌لمانیا به‌رپه‌وه‌ده‌چیت، له‌ په‌یامه‌که‌یدا رایگه‌یاندوو كه‌وا له‌ واته‌وه‌ی په‌یماننامه‌ی (لۆزان) ئیمزاکراو جیبه‌جیکرا، تا ئیستا رۆژه‌لاتی ناوه‌راست و هه‌موو ناوچه‌که هه‌یمی و ئارامی به‌خۆیه‌وه نه‌بینیوه و، شه‌رو خۆپه‌رشتن له‌ رۆژه‌لاتی نافیندا درێژه‌ی هه‌یه، هه‌روه‌ها ده‌لیت : (جیبه‌جیکردنی په‌یماننامه‌ی (لۆزان) فاکته‌ریکی سه‌ره‌کی بوو بۆ ئه‌وه‌ی ناشتی و هه‌یمی و ئارامی له‌ رۆژه‌لاتی نافین و بگره‌ جیهانییدا به‌رفه‌رار نه‌بیت.)، هه‌ر له‌ په‌یامه‌که‌یدا مه‌خمووری داوای هه‌لوه‌شانه‌وه‌ی په‌یماننامه‌ی (لۆزان) ده‌کات و ده‌لیت: (په‌یوسته‌ هه‌موو لایه‌ک ئه‌و راستییه‌ بزانه‌ که هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی په‌یماننامه‌ی (لۆزان) و دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی کوردستان و گه‌یشتنی گه‌لی کوردستان به‌مافه‌ ره‌واکانی گه‌وره‌ترین فاکته‌ری چه‌سپاندنی هه‌یمی و ئارامییه‌ له‌ رۆژه‌لاتی نافین و، ته‌نها و ته‌نها له‌و رینگه‌یه‌وه ده‌توانی ئه‌و هه‌یمی و ئارامییه‌ی که کۆمه‌نگای نیوده‌وله‌تی ده‌یخوازیت له‌ رۆژه‌لاتی نافیندا بچه‌سپیت و وه‌ده‌ست به‌په‌ریت.) ئه‌مه‌ش ده‌قی په‌یامه‌که‌یه :

به‌په‌رزان كۆمیته‌ی په‌یماننامه‌ی لۆزان

خوشکان... برایان... ئاماده‌بووانی به‌رێز

سلووی سه‌رخۆبوون و ئازادیتان لێبیت...

به‌په‌رزان ؛ ئه‌مرو ئیوه‌ی به‌رپه‌ر کارێکی گه‌نگ و دیرۆکی ئه‌نجام ده‌ده‌ن که په‌یوه‌سته به‌داهاتووی گه‌لی کوردستان، ئه‌ویش کارکردنه‌ بۆ هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی په‌یماننامه‌ی لۆزان، که‌وا تا ئیستا و داوای سه‌د سال له‌سه‌ر بنه‌مای ئه‌و په‌یماننامه‌یه زوئم له‌ گه‌لی کوردستان ده‌کریت.

وه‌کو خۆتان ده‌زانن گه‌لی کوردستان به‌دریژی میژوو له‌خه‌بات و تیکۆشان و به‌رخوداندا بووه له‌په‌ناو وه‌ده‌سته‌هینانی مافه‌ ره‌واکانی خۆیدا و، گه‌وره‌ترین زوئمی میژوویش که له‌ گه‌لی کورد کرابیت ریکه‌وتنه‌نامه‌ی (سایکس - پیکۆ) بووه له‌ سالی 1916دا، داوای ئه‌وه‌ی کوردستان له‌ ئه‌نجامی شه‌ری چالده‌په‌ران دابه‌شی سه‌ر هه‌ردوو ئیمراتۆریه‌تی عوسمانی و سه‌فه‌وی کرا، جارێکی دیکه‌ و سه‌ره‌له‌نوێ کوردستان به‌په‌ی ریکه‌وتنه‌نامه‌ی (سایکس - پیکۆ) دابه‌شی سه‌ر (عیراق و تورکیا و سوریا و ئێران) کرا، راسته‌ ئه‌و ریکه‌وتنه‌نامه‌یه بۆ دارشته‌وه‌ی نه‌خشه‌ی سیاسی ئه‌و ناوچه‌یه‌ بوو، به‌لام له‌هه‌مان کاتدا زوئمی گه‌وره‌ش بوو له‌ کورد و گه‌لی کوردستان کرا، بنگومان گه‌لی کوردستان هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه‌ ریکه‌وتنه‌نامه‌ی (سایکس - پیکۆ)ی په‌تکرده‌وه‌ و پیتی رازی نه‌بوو.

داوای چوار سال له‌ ریکه‌وتنه‌نامه‌ی (سایکس - پیکۆ) هه‌ولێک هاته‌ ئاراوه‌ که ئه‌ویش په‌یماننامه‌ی (سیقه‌ر) بوو، به‌په‌ی ئه‌و په‌یماننامه‌یه له‌ بنده‌کانی (62 و 63 و 64) کۆمه‌لی ماف بۆ گه‌لی کوردستان دیارکراوو، به‌په‌ی ئه‌و په‌یماننامه‌یه ده‌بوايه‌ داوای سانیک گه‌لی کوردستان وه‌ک هه‌ر گه‌لێکی دیکه‌ی ناوچه‌که خۆی خۆی به‌رپه‌هه‌بات و، دواتر هه‌ولێدات له‌سه‌ر خاکی خۆی بینای ولاتی خۆی بکات، هه‌ولێدات وه‌ک چۆن له‌ رابردوو دا رۆلێکی کارای هه‌بووه له‌ بیناکردنی شارستانییه‌تی ناوچه‌که‌دا به‌هه‌مان شیوه‌ له‌داهاتوو دا رۆلێکی کارا ببینیت له‌ بیناکردنی کۆمه‌نگایه‌کی مۆدێرن و پێشکه‌وتوو له‌ رۆژه‌لاتی نافیندا، به‌لام به‌داخه‌وه ئه‌و په‌یماننامه‌یه جیبه‌جینه‌ کرا و، ئه‌وه‌ بوو له‌سالی 1923 په‌یماننامه‌ی لۆزان هاته‌ پێشه‌وه‌ و ئه‌و په‌یماننامه‌یه ئه‌و خه‌ونه‌ی گه‌لی کوردستانی له‌باربرد که له‌ سیقه‌ردا به‌رنه‌مهری بۆ کرابوو، جارێکی دیکه‌ له‌ (لۆزان) زوئم له‌ گه‌لی کوردستان کرایه‌وه، که‌مالیه‌کان زوئمی گه‌وره‌یان له‌ گه‌لی کوردستان کرد که مافی ره‌وا گه‌لی کوردستانیانه‌دا و، نه‌یانه‌هتشت ویلایه‌تی موسل خۆبه‌رپه‌وه‌ری رابگه‌یه‌نی، دواتر که ویلایه‌تی موسل له‌سالی 1925 که به‌عیراقی عه‌ره‌بیه‌وه لکیندرا جارێکی دیکه‌ ئه‌و خه‌ونه‌ی کورد له‌باربرا.

ئیمه ئه گهر تیبینی بکهین له ماوهی سه د سالی رابردوودا، که پهیماننامهی (لۆزان) ئیمزاکراو جێبه جێکرا، ئهوه بووه هۆکاری ئهوهی که تا ئیستا رۆژهه لاتی ناوه راسه و هه موو ناوچه که هیمنی و ئارامی به خۆیهوه نه بینیت و، شهرو خوی پرشتن له رۆژهه لاتی نافیندا درێزه ی هه بیته، جێبه جێکردنی پهیماننامهی (لۆزان) فاکته رێکی سه ره کی بوو بۆ ئه وهی ئاشتی و هیمنی و ئارامی له رۆژهه لاتی نافین و بگره جیهانی شدا به رقه رار نه بیته، بیگومان پتویسته هه موو لایه ک ئه و راستیه بزانه که هه لوه شانده وهی پهیماننامهی (لۆزان) و دامه زراندنی ده ولته کی کوردستان و گه یشتنی گه لی کوردستان به مافه ره واکانی خۆی گه وره ترین فاکته ری چه سپاندنی هیمنی و ئارامیه له رۆژهه لاتی نافین و، ته نها و ته نها له و رێگه یه وه ده توانی ئه و هیمنی و ئارامیه ی که کۆمه لگای نیوده ولته کی ده یخواریته له رۆژهه لاتی نافیندا بچه سپیت و وه ده ست به یتریت، واته دامه زراندنی ده ولته کی کوردستان فاکته ری چه سپاندی ئاشتی و ئارامیه له رۆژهه لاتی ناوه راسه دا.

ئه گهر ئیمه تیبینی بکهین ده بینین که رێکه وتننامه ی گرنگی سیقه ر جێبه جێنه کراو پهیماننامه ی لۆزان جێبه جێکرا، ئه وه بووه هۆکاری سه ره کی که ناوچه ی رۆژهه لاتی نافین هیمنی و ئارامی به خۆیهوه نه بینیت، ئه مه ش شه رمه زاریه کی گه وره یه بۆ ته وای کۆمه لگای نیوده ولته کی که ئه مرۆ نه ته وه یه کی زیاتر له (50) ملیۆن مرۆف له هه موو مافیکی خۆی بیبه شکراره و، له لایه ن چوار ده ولته کی ناوچه که (عیراق و ئیران و تورکیا و سوریا) ده چه وسیندریته وه و مافه کانی پینشیل ده کریت، بۆیه له سه ر کۆمه لگای نیوده ولته کی پتویسته هاوکاریته بۆ هه لوه شانده وه ی پهیماننامه ی لۆزان و، هه ولبدات بۆ زیندوو کردنه وه و کارا کردنه وه ی پهیماننامه ی سیقه ر و، هاوکاریته بۆ ئه وه ی ده ولته کی کوردستان دا بمه زریته.

ئاماده بووانی به ریز...

بۆ هه لوه شانده وه ی پهیماننامه ی لۆزان و زیندوو کردنه وه و کارا کردنه وه ی پهیماننامه ی سیقه ر؛ ئیمه وه کو گه لی کوردستان پتویستیمان به وه هه یه بۆرێکی کارکردنمان هه بیته، وه ک ئه رکێکی نه ته وه ی و به په له پتویسته (بۆردی هه لوه شانده وه ی پهیماننامه ی لۆزان و کارا کردنه وه ی پهیماننامه ی سیقه ر) دا بمه زریته، بۆ ئه وه ی بتوانین له رێگه ی ئه و بۆرده وه کاربکه ی بۆ هه لوه شانده وه ی پهیماننامه ی لۆزان و، جاریکی دیکه پهیماننامه ی (سیقه ر) زیندوو بکه ینه وه، بۆ ئه مه ش پتویسته هه رسێ مادده ی (62 و 63 و 64) ی پهیماننامه ی سیقه ر کارا بکه ینه وه به یته ئه و ماددانه داوای مافه ره واکانی خۆمان بکه ی، له و پیناوه شدا پتویسته هه موو تاکێکی کوردستان به و ئاراسته یه کاربکات، له هه مان کاتدا پتویسته له سه ر ئاستی نیوده ولته تیش بزاقیکی خورت بکه ی، بۆ ئه وه ی بتوانین کاریگه ریمان له سه ر ناوه نده بریاره ده سه ته کانی ئه مریکا و ئه وروپا و ولاتانی دیکه ش هه بیته، له م رووه وه رقه ندی کورد ده توانیت رۆلێکی کارا بگێریت، لیره وه داوا ده که ی که وا رقه ندی کورد زیاتر رێکبخریت و به شیوه یه کی ئۆرگانیزه کراو ئاراسته ی کارو خه بات بکریت، هه ره وها له ناو خۆی کوردستانیش پتویسته هه موومان پیکه وه هه ولبده ی و به و ئاراسته یه کاربکه ی، له به ره ئه وه ی هه لوه شانده وه ی پهیماننامه ی (لۆزان) و زیندوو کردنه وه ی پهیماننامه ی (سیقه ر) هۆکاریکی گرنگ ده بیته بۆ نزیکبوونه وه مان له گه یشتن به مافه ره واکانمان.

له کۆتاییدا؛ جاریکی دیکه ده ستخۆشیتان لیده که ی و هیوای سه رکه وتنتان بۆ ده خوازی و هه موو پشتیوانیه کی خۆمانتان پێرا ده گه یه نین، ئومید ده که ی له چه ند سالی داها توودا ئیمه ییش وه کو نه ته وه کانی دیکه به سه ربه خۆی خۆمان بکه ی و بین به خاوه نی ده ولته کی نه ته وه یی خۆمان.

بیته دی هیواو ئاوا ئی گه لی کوردستان، بیته دی کۆماری کوردستان، له گه ل ریزو خۆشه ویستی دووباره مان بۆ هه موو لایه ک.

بژی کورد... بژی کوردستان.

براتان

غه فوور مه خمووری

سکریتیری گشتی

یه کیتی نه ته وه یی دیموکراتی کوردستان YNDK [1].

تایبه تمه ندیه کانی بابته

پارت / لایه ن: یه کیتی نه ته وه یی دیموکراتی کوردستان YNDK

جۆری دۆکومینت: زمانی یه که م

زمان - شیوهزار: کرمانجی ناوهراست
سهده: سهدهی 21 (2000-2099)

شیوازی دۆکومینت: دیجیتال
فۆلدهرهکان: ریکهوتننامهی لۆزان

:QR Code

سهراوهکان
[1] مالبهه | کوردی ناوهراست | www.yndk.com

کاتی تۆمارکردن: 2022-09-07

ناوی تۆمارکار: ههزار کامهلا

پۆل: به‌نگه‌نامه‌کان

بابهت: 39

سه‌رۆک بافل له یادی 100 ساڵه‌ی رێککه‌وتنامه‌ی لۆزان: په‌ند له میژوو وه‌ربگرین

[20230708090340504504=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1)

بافل جه‌لال تال‌ه‌بانی سه‌رۆکی یه‌ کیتی نیشتمانی کوردستان په‌ یامیک ئاراسته‌ی کۆنگره‌ی لۆزان له رۆژاوی کوردستان ده‌کات و راپده‌گه‌یه‌نیت: ده‌بیت په‌ند له وانه میژوو یه‌یه‌کان وه‌ربگرین و به‌ رۆحیکی کوردانه‌وه‌ خۆمان بۆ داها‌توو ئاماده‌ بکه‌ین، داها‌توو یه‌ک که‌ ته‌نیا به‌ یه‌ کیتی، یه‌ که‌بوون و براهی‌تی ده‌توانین زامنی بکه‌ین.

ده‌قی په‌یامه‌ که‌:

هاونیشتمانیانی خوشه‌ویست
سه‌لوانیکی کوردانه‌تان لێبیت

100 ساڵ له‌مه‌وبه‌ر به‌بێ ئاماده‌بوونی کورد و ته‌نانه‌ت را وه‌رگرتنیشی، رێککه‌وتنامه‌ی لۆزان دژی گه‌لی کورد واژۆ کرا. رێککه‌وتنامه‌یه‌ک که‌ سه‌ره‌تایه‌ک بوو بۆ له‌ناوبردنی خه‌ونی له‌میژینه‌ی گه‌لی کورد و دابه‌شکردنی خاکه‌ که‌مان به‌سه‌ر چوار پارچه‌دا.

به‌دریژایی میژوو گه‌لی کورد هه‌وڵی بۆ براهی‌تی گه‌لان و پیکه‌وه‌ژیان داوه‌، به‌لام به‌داخه‌وه‌ هه‌میشه‌ بووینه‌ته‌ قوربانی زوڵم و سه‌تمی ولاتان. هه‌موو جووره‌کانی توندوتیژیان به‌رانبه‌ر ئه‌نجامدراوه‌ و هه‌وڵی سرینه‌وه‌ی زمان و شوناسمان دراوه‌. به‌لام ئه‌مه‌ نه‌ک ئیمه‌ی نه‌سپیه‌وه‌، به‌لکوو به‌ شوێش و خه‌باتی نه‌براو‌ه‌ی گه‌له‌ که‌مان له‌پیناو سه‌ره‌به‌زی و سه‌رفرازی به‌هیزتربووین و وه‌ک شاخه‌ سه‌رکه‌شه‌کانمان به‌پێوه‌ ماینه‌وه‌.

تییستاش دوا‌ی تیپه‌ری 100 ساڵ به‌سه‌ر ئه‌و رێککه‌وتنامه‌یه‌ و هه‌موو ئه‌و قوربانیانه‌ی به‌دریژایی میژوو داومانه‌، ده‌بیت په‌ند له وانه میژوو یه‌یه‌کان وه‌ربگرین و به‌ رۆحیکی کوردانه‌وه‌ خۆمان بۆ داها‌توو ئاماده‌ بکه‌ین، داها‌توو یه‌ک که‌ ته‌نیا به‌ یه‌ کیتی، یه‌ که‌بوون و براهی‌تی ده‌توانین زامنی بکه‌ین. پیکه‌وه‌ له‌پیناو کوردستانی گه‌وره‌ و پاراستنی شوناسمان خه‌بات بکه‌ین و جیاوازییه‌کان بخه‌ینه‌ خزمه‌ت ئامانجه‌ بالاکانه‌وه‌. ئه‌مه‌ش ته‌نیا رێگه‌یه‌ بۆ ئه‌وه‌ی وه‌ک میلله‌تیکی زیندوو و خاوه‌نماف ده‌نگمان به‌ جیهان بگه‌یه‌نین و به‌رگری له‌ خۆمان بکه‌ین.

ئامانجه‌ یه‌ کیتی نیشتمانی کوردستان روونه‌ و درێژه‌پیده‌ری سیاسه‌تی حه‌کیمانه‌ی سه‌رۆک مام جه‌لاله‌. ئه‌و سیاسه‌ته‌ی خۆی له‌ پشتیوانی کوردان و پشتگیری خه‌باته‌ سیاسی و مه‌ده‌نییه‌ که‌یدا ده‌بینیته‌وه‌. سیاسه‌تیک که‌ ئامانجه‌ که‌ی سه‌ره‌به‌زی کوردان و به‌دیته‌نایی ئامانجه‌ نه‌ته‌وه‌ی و نیشتمانییه‌ کانه‌. بۆ ئه‌مه‌ش روو له‌ هه‌موو هیز و لایه‌نه‌ سیاسیه‌ کوردستانییه‌کان ده‌که‌م و ده‌لێم راسته‌ ئیمه‌ جیاوازییه‌کانمان زۆرن، به‌لام زمان و خاکه‌ هاوبه‌شه‌ که‌مان خالی کۆکه‌ره‌وه‌ی هه‌موومانه‌ و ده‌بیت پارێزگاری لێبکه‌ین.

به‌ هه‌موو ولاتانی جیهان و دراوسێکانیشمان ده‌لێین شه‌ر و ناکوکی بژاردی ئیمه‌ نییه‌ و به‌هه‌موو شیوه‌یه‌ک رته‌ی ده‌که‌ینه‌وه‌. ده‌مانه‌وت په‌یوه‌ندییه‌کانمان له‌ چوارچێوه‌ی پاراستنی به‌رژه‌وه‌ندییه‌ بالاکان گه‌شه‌پێده‌ین و دراوسێیه‌کی باشین، به‌لام سازش له‌سه‌ر مافه‌ ره‌واکانمان ناکه‌ین و به‌هه‌موو شیوه‌یه‌ک به‌رگری لێده‌که‌ین. نابیت له‌یادیشمان بچیت که‌ سه‌رۆک مام جه‌لال هه‌میشه‌ ده‌یفه‌رموو، تاوه‌کوو کیشه‌ی کورد له‌ رۆژه‌لات چاره‌سه‌رنه‌کریت، ناشتی یه‌ کجاره‌کی له‌ ناوچه‌ که‌ به‌دینایه‌ت.

هیوا‌ی سه‌رکه‌وتنتان بۆ ده‌خوایم و شاد و سه‌رفرازین

بافل جه‌لال تال‌ه‌بانی

سه‌رۆکی یه‌ کیتی نیشتمانی کوردستان. [1]

تايپەتمەندىيەكانى بابەت

پارت / لايەن: يەكئىتتى نىشتمانى كوردستان

جۆرى دۆكومىنت: زمانى يەكەم

دەيە: 20ەكان (20-29)

زمان - شىۋەزار: كرمانجى ناوهراسىت

سەدە: سەدەى 21 (2000-2099)

فۆلدەرەكان: رىكەوتننامەى لۆزان

:QR Code

سەرچاۋەكان

[1] مائپەر | كوردىي ناوهراسىت | pukmedia.com 07-07-2023

كاتى تۆماركردن: 2023-07-08

ناوى تۆماركار: هەزار كامەلا

پۆل: فیدیۆ

بابەت: 40

پاش هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی ریکه‌وتننامه‌ی لۆزان چی رووده‌دات؟

[20230516153120490595=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230516153120490595)

فیدیۆ: پاش هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی ریکه‌وتننامه‌ی لۆزان چی رووده‌دات؟

له‌ تورکیا چاوه‌روانی هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی ریکه‌وتننامه‌ی لۆزان که له 1923-07-24 به‌ستراو که له 2023-07-24 هه‌لده‌وه‌شێرتته‌وه و 100 سال به‌سه‌ر ئەم ریکه‌وتننامه‌یه‌ تێده‌په‌ریت، ئایه‌ نه‌خشه‌ی هه‌رێمی کوردستان چی به‌سه‌ردیت و چۆن ده‌گۆریت؟

سال و روژی ئاماده‌کردنی فیدیۆ: 2023-05-14
ئاماده‌کردنی فیدیۆ: په‌یچی کۆباس له‌ فه‌یسبووک [1]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابەت

پۆلێنی ناوه‌رۆک: دۆزی کورد

پۆلێنی ناوه‌رۆک: رامیاری، جیۆپۆلیتیک و په‌یوه‌ندی ئیۆده‌وله‌تی

جۆری دۆکومێنت: زمانی به‌که‌م

ده‌یه: 20ه‌کان (20-29)

زمان - شێوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راست

سه‌ده: سه‌ده‌ی 20 (1900-1999)

سه‌ده: سه‌ده‌ی 21 (2000-2099)

فۆلده‌ره‌کان: ریکه‌وتننامه‌ی لۆزان

ولایت: کوردستان

ولایت: تورکیا

QR Code:

سه‌رچاوه‌کان

[1] تۆری کۆمه‌لایه‌تی | کوردی ناوه‌راست | تۆره‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان؛ فه‌یسبووک؛ په‌یچی (کۆباس) روژی 2023-05-14

کاتی تۆمارکردن: 2023-05-16

ناوی تۆمارکار: روژگار که‌رکووی

پۆل: فیدیۆ

بابهت: 41

شاهۆ ئەمین؛ پیداجوونهوهیه کی خیرا به شهری چالدێران و پهیمانی سیفهەر و لۆزان

[20230412221256481765=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230412221256481765)

فیدیۆ: شاهۆ ئەمین؛ پیداجوونهوهیه کی خیرا به

شهری چالدێران 1514

پهیمانی سیفهەر 1920

پهیمانی لۆزان 1924

ههنگاوئیک بهرهو گشتپرسی 2017

سالی تاماده کردنی فیدیۆ: 2017

[1]

تایبهتمهندییهکانی بابته

پۆلئینی ناوهڕۆک: دۆزی کورد

پۆلئینی ناوهڕۆک: میژوو

جۆری دۆکومیننت: زمانی یه کهم

دهیه: 10یه کان (19-10)

زمان - شیوهزار: کرمانجی ناوهراست

سهده: سهدهی 21 (2000-2099)

فۆلدهرهکان: ریکهوتننامهی لۆزان

ولات: کوردستان

:QR Code

سهرچاوهکان

[1] تی فی & رادیۆ | کوردی ناوهراست | [کهنالی رووداو](#)

کاتی تۆمارکردن: 2023-04-12

ناوی تۆمارکار: رۆژگار کهرکووی

پۆل: فیدیۆ

بابهت: 42

کاریگه‌ری په‌یماننامه‌ی لۆزان له‌سه‌ر کلتوور و فه‌ره‌ه‌نگی کورد، له‌یه‌ک سه‌ده‌ی رابردوودا

[20230712195310506192=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=1](https://www.kurdipedia.org/?lng=1&q=20230712195310506192)

به‌رنامه‌ی رۆنیا - کاریگه‌ری په‌یماننامه‌ی لۆزان له‌سه‌ر کلتوور و فه‌ره‌ه‌نگی کورد، له‌یه‌ک سه‌ده‌ی رابردوودا
که‌نال: Aryean TV

به‌میوانداری: رۆیوار جه‌مال سه‌گرمه - دابان نووری

سال و رۆژ: 2023-07-10

[1][2][3]

تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی بابته

پۆلینی ناوه‌رۆک: لیکۆلینه‌وه

پۆلینی ناوه‌رۆک: وتار و دیمانه

جۆری دۆکومینت: زمانی یه‌که‌م

ده‌یه: 20ه‌کان (20-29)

زمان - شیوه‌زار: کرمانجی ناوه‌راسته

سه‌ده: سه‌ده‌ی 21 (2000-2099)

فۆلده‌ره‌کان: ریکه‌وتننامه‌ی لۆزان

ولات: باشووری کوردستان

:QR Code

سه‌رچاوه‌کان

[1] تی‌ف‌ئی & رادیۆ | کوردی ناوه‌راسته | [که‌نالی Aryen TV](#)

[2] تی‌ف‌ئی & رادیۆ | کوردی ناوه‌راسته | [که‌نالی کوردسات](#)

[3] تی‌ف‌ئی & رادیۆ | کوردی ناوه‌راسته | [که‌نالی شارپرتس](#)

کانی تۆمارکردن: 2023-07-12

ناوی تۆمارکار: رۆژگار که‌رکووی

Kurmancî - Kurdîy Serû

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 43

Di salvegera peymanê Lozanê de dagirkeri, mêtîngerî û Kurd

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230516115712490419>

Di salvegera peymanê Lozanê de dagirkeri, mêtîngerî û Kurd

ŞERVÎN MUSTAFA

Gelê Kurd hîna daxwaza bidestxistina mafên xwe yê rewa û Kurdistana yekbûyî dike. Piştî ku ew xewn li ser îmzekirina peymanê Lozanê ji holê hat rakirin û gelê Kurd di bin hegemoniya Tirkiyê, Îran, Iraq û Sûriyê de hate hiştin. Gelo navaroka vê peymanê çi ye û Tirkiyê niha çi plan dike?

Piştî têkçûna desthilatdariya Osmanî di dawiya şerê cîhanê yê yekemîn de, bi saya peymanê Sevr a sala 1920`an ku tekezî bi mafê Kurdan ê diyarkirina çarenûsa xwe kir, gelê Kurd nêzî pêkanîna xewna xwe ya avakirina Kurdistanê bû.

Piştî têkçûna dewleta Osmanî di şerê cîhanê yê yekemîn de, dewleta Osmanî hate neçarkirin ku bi dewletên serketî re di 10`ê Tebaxa 1920`an de peymanê Sevrê îmze bike.

Li gorî vê peymanê ku li bajarê Sevr ê Frasnayê hate îmzekirin de, hevalbendan sînorên dewleta Osmanî teng kirin û tenê herêmên ku bi zimanê Tirkî diaxivin di bin serweriya wê de hiştin. Vê yekê û li gorî bendên 62, 64 ên beşê sêyemîn ê peymanê, rê da gelê Kurd ku çarenûsa xwe diyar bikin û Kurdistanê ava bikin.

SOZ PÊK NEHATIN Û LI SER ÎNKARKIRINA NASNAMEYA KURDÎ LI HEV KIRIN

Lê belê di destpêka sala 1920`an bi serkêşiya Mustafa Kemal Atatürk netewperestan pêşketinek di şerê serxwebûnê de bi dest xistin. Vê yekê Atatürk teşwîq kir ku peymanê Sevrê û sozên ji bo Kurdan, bi dawî bike. Atatürk piştrast kir ku ew avakirina dewleta Kurdistanê red dike û ji bo îmhakirina nasnameya Kurdî û tunekirina wan di civaka Tirkî de dest bi siyasetên tirkkirinê li dijî Kurdan kir.

Piştî wê hêzên hevalbend Brîtanya, Fransa, Îtalya, Japon, Romaniya, Bûlgarîstan, Pirtugal, Belçîka, Yogsilaviya neçar man ji bendên peymanê Sevrê paşve vekişin û bi peymanê Lozanê 1923 guhertin. Bi îmzekirina Lozanê re gelê Kurd ket bin serweriya Tirkiyê, Îranê û hêzên Brîtanya û Fransayê ku Irqa û Sûriyê mêtînger kiribûn.

Gelek bendên peymanê Lozanê hebûn, lê belê tu bendên girêdayî Kurdan nehatin bibîrxistin. Hin madeyên giştî ku tekeziyê bi parastina mafên hemû welatîyên Tirkiyê bêyî cudabûna netewî, çandî û nasnameya wan dike hatin danîn. Her wiha hat gotin mafên hemû welatîyan heye ku bi serbestî bi zimanê dayikê biaxivin. Lê belê piştî qonaxa înkarkirina nasnameya Kurdî û qirkirina çandî û fîzîkî ku heta roja me dewam dike, li dijî Kurdan dest pê kir.

Ev peyman wekî rewakirina dûrxistina Kurdan ji nexşeya siyasî û xeternaktirîn peymanê ku Kurdistan parçe kiriye, tê hesabandin.

Di wê der barê de, Rêber Abdullah Ocalan di parêznameya pêncemîn a bi navê Şaristaniya Demokratîk-Doza Kurdî de wiha nixand: Bi îmzekirina peymanê Lozanê û ragihandina komarê re, qonaxeke nû dest pê dike. Bi îmzekirina peymanê xeternak li dijî Kurdan, dixwazin nakokiyên domdar bi Brîtanyayê re yê girêdayî Mûsil û Kerkukê bi dawî bikin.

Rêber Ocalan wiha nixandina mijarê dewam dike: Peymanê Enqere ya bi Fransayê re tevî pêşkêşkirina tewîzan ji Mîsaqa Millî, bandorên xeternak bi xwe re neanî. Her wiha di serdema Fransayê de parçeyekî biçûk hişt.

‘TIRKIYE BERJEWENDIYÊN DAGIRKERIYÊ BI KAR TÎNE’

Girêdayî mijarê, nivîskar û şîrovekarê siyasî yê Kurd Mehmûd Ebbas ji ANHA`yê re wiha nixand: Tevî têkçûna îmeratoriya Osmanî jî û mayîn hêzên wê yê leşkerî û siyasî ku karîbû şertên xwe li ser dewletên mezin ferz bike, Brîtanya û Fransayê nexwestin dev ji berjewendiyên xwe li

herêmê berdîn û bi Osmaniyan re bikevin şerekî berfireh. Her wiha hewl nedan ku bi gelê Kurd ê li ser wê cografiyayê jîyan dike, îtiraf bikin an dewleteke Kurdî ava bikin. Heke şer berfireh bûba jî, dihat texmînkirin ku Yekitiya Soviyatê li kêleka Tirkîyê bisekine.

Nivîskar û şîrovekarê siyasî wiha nixandina xwe dewam kir: Ji aliyekî din ve her du dewletên mêtînger dîtin ku nikarin împatoriya Osmanî ib temami hilweşînin. Di yek ji şerê herî girîng de ye li ber deriyên Derdenîl, têk çûn. Her wiha Fransa di şerê li ser sînorên Sûriyê-Tirkîyê de bi ser neket. Bi vê yekê dîtin ku hewldana avakirina dewleta Kurdistanê li hemberî berjewendiyên wan li herêmê binketî ye. Li kêleka şerê di navbera Brîtanya û Fransayê de li ser cografiya Kurdistanê, ku dê zîrê yekser bigihîne berjewendî û stratejiya mêtîngerîyê ku li ser bingeha zîrê kêm ji bo qezencên pir, hatiye avakirin.

'LAWAZBÛNA FAKTORA KESAYETÎ'

Ebbas wiha dibîne: Tunebûna Kurdan di qadên navnetewî û leşkerî de, pêkanîna vê yekê hêsan kir. Parçekirinên cografî û siyasî yê beriya peymanê Lozanê ku bi peymanên Enqera 1 û 2 de temami bû, bandor li çarenûsa Kurdistanê jî kir û kir qurbanîya berjewendiyên hêzên mezin. Her wiha faktorê kesayetî jî ji hemû aliyan ve lawaz bû.

TIRKIYE NIHA ÇI PLAN DIKE?

Bi hatina salvegera Lozanê re, serokkomarê Tirk Recep Tayyîb Erdogan hewl dide ku xewnên xwe yê berfirehkirina dagirkeriya xwe li herêmê, pêk bîne.

Lewra her tim tekez dike ku divê li peymanê dîrokê vegezin, ku bi saya wan Tirkîyêya Nû bi sînorên xwe yê niha li ser mîrasê dewleta Osmanî, hate avakirin.

Erdogan dibêje ku peymanê Lozanê piştî 100 salî jî îmkîna wê, bi awayekî sistematîk betal dibe, ku bi rêya Lozanê dewleta Osmanî gelek erd û dewlet ku yek ji wan Qubirus e, ji bin serweriya xwe derxist. Erdogan bi wê behaneyê destwerdanê li Sûriya, beravên rojhilatê Qubrisê, Iraq, Lîbya û gelek herêmên din bi taybetî herêmên Kudan, dike.

'DIBE KU YEKBÛNA TIRKIYÊ BIBE QURBANIYA XEWNÊN ERDOGAN'

Der barê wê yekê de, nivîskar û şîrovekarê siyasî yê Kurd Mehmûd Ebbas wiha got: Bi nêrîna min, Erdogan gora Tirkiya Kemalîst dikole. Tevî pêşketinên ku di 20 salên dawî di warên aborî û leşkerî de pêk anîne. Lê belê xewnên Erdgona û hewldanên berfirehbûna cografîk û leşkerî, dê di pêşerojê de wê bi şerê bi hêzên mezin re rû bi rû bihêle.

Ebbas diyar kir ku: Da ku xewnên xwe pêk bîne, Tirkîyê ji aliyê olî ve xwe xist nava rêveberiya cîhana sunî ya olî. Her wiha li peymanên navdewletî yê hêz dane împatoriya Osmanî digere û hewl didin ji nû ve bixwe rojevê.

Ebbas got: Tirkîyêya Erdogan li pêşiya Ewropa îro li ser vê stratejiyê kar dike. Ji ber ku berjewendiyên wê rê nahêlin ku bikeve şerekî yekser û berfireh. Her wiha nakokiyên Rûsya û Amerîkayê derfetê didin Tirkîyê ku binpêkirinên xwe li ser hesabê dewletên herêmî û berjewndiyên wan berdewam bike. Lê belê tê peyîn ku di pêşeroja nêz de, guhertin pêk bînin. Ne dûr e ku Erdogan li hemberî van xewnên xwe, yekbûna Tirkîyê bike qurbanî.

Kurd di salvegera vê peymanê bê xêr de hîna tekoşîna azadiyê didomînin. Lê ji ber nebuyina yekitiya netewî heya niha jî di bin hukmê peymanê Lozan de Kurdistan di bin dagirkerî metîngerîyê de ye.

Ji Lozanê heya niha her çiqas plan û êrîşên dagirkerî û qirkirinê li ser Kurdan kêm nebûne jî, Kurdan jî rexmî hemû van siyasetan ji tekoşîna azadiya xwe paş de gav neavêtine. [1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêem: Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://hawarnews.com/-16-05-2023>

Demê tumarkirinê: 16-05-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 44

99 SAL LI SER PEYMANA BÊBEXT!

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20221201161326448647>

DR.AZAD EHMED ELÎ

Werger ji erebî: Kendal Cûdî

Di van rojan de, 99 sal li ser Peymana Lozanê (24`ê Tîrmeha 1923`an) derbas dibin. Ev peyman li bajarê Lozanê yê Swîsreyê di navbara hêzên ku di Şerê Cîhanê yê Yekemîn de biser ketin û hêzên ku li ser mîrateya împaratoriya Osmaniyan ya têkçûyî bi nakok bûn, hate îmzekirin. Ev peyman bi awayekî fermî bi Hevpeymana”Çareserkirina dubendiyên Rojhilata Navîn” hate pênasekirin, ku di navbera 01.11.1922 heta 24.07.2022 danûstandinên dirêj û dijwar hate meşandin. Danûstandin di navbera Împaratoriya Osmaniyan ji aliyekî ve û di navbera dewletên Birêtaniya, Fransa, Îtaliya, Yewnanistan, Romaniya Sirbîstan û Kroatiya ji aliyekî din ve, pêk hat. Li ser 143 bendan ku derbasî metna peymanê bûn, hate nîqaşkirin û li ser hate lihevkerin, lê di wan bendan de behsa doza Kurdan nehate kirin. Her wiha, şandeya Tirkîyeyê jî bi serkêşiya kesayetê siyasî yê di aliyê hizir de wekî Ataturk bû û bi eslê xwe Kurd e, Ismet Înonu bû. Kongreya Lozanê yek ji dirêjtirîn danûstandinên dawî yê di navbera dewleta Osmaniyan û dewletên ku di gelek dozan de bi wan re nakok wekî, xêzkirina sînor û pevguhartinê nifûsê, her wiha dozên siyasî û mêtîngeriya ên hevbeş.

Wekî encameke berbiçav, mirov dikare bêje ku girintirîn û ya herî metirsîdar a encama vê peymanê, bidawîbûna encamên Şerê Cîhanê yê Yekemîn e û girtina rûpela kongreya aşitiyê ku li banliyoya Sêvrê ya Parîsê hate lidarxistin. Di heman demê de, kongreya aşitiyê jî bi peymanekê ku bi awayekî piratîk desthildariya Osmaniyan bidawî dîke û pêvajoya jihevixistina wê jî û bidawîna hebûna wê rewa kir. Di encama danûstandinê de jî, peymana Sêvrê (10.08.1920) çêbû.

Her wiha, pêşniyaza hîlbijartinan ji bo diyarkirina çarenûsa siyasî ya Kurdistana Osmaniyan ku di Peymana Sêvrê de hatibû bibîrxistin, lê di Peymana Lozanê de ev pêşniyaz hate rakirin. Lewra, Tirkîye di vî alî ve bi awayekî bibiryar bi serket û projeya serxwebûna Kurdistanê hat binaxkirin û projeyên parçekirina Kurdistanê, jîholê rakirina çanda gelê Kurdistanê û tunekirina nasnameya wan, ketin piratîkê.

Di cewherê xwe de, Peymana Lozanê yek ji qirêjtirîn lihevkerinên siyasî û parvekirina desthildariyê li Rojhilata Navîn bû, ku diencamê de zemîna avakirina (Komara Tirkîyê) bi sînorên xwe yê heyî hate danîn û ew kirin dewleteke ku jiyan lê dibe piştî ku dewleta osmanî di sînorên sê eyaletên Anatoliya Rojavayî de bi sînor kir. Lê hêzên Ewropayê yê biserketin, bi Tirkîyeyê û bi kordîneya bi Rûsyaya Sovyetê re li ser dabînkirina berjewendiyên hemû dewletên ku li ser peymanê erê kirin, lihev kirin. Lê bê ku nûnerên Kurdistanê, Ermenîstan û dewletên Ereban, têde hebin.

Di heman demê de, Peymana Lozanê zemîna derketina Kemal Ataturk danî, her wiha Kemalîzm (Ilmanî) damezirand û komareke bi awayekî nijadperest, neteweperest û êrişkar bi alîkariya Ewropayê hate avakirin. Sembola komarê ji wê rojê heta îro, (Yek gel, yek ziman, yek al). Ji ber vê yekê, bi alîkariya Ewropayê veguhertinên mezin ên nifûsê û guhertinên demografîk ji bo xurtkirina hebûna Tirkan li Anatoliyê pêk hatin.

Lê, îro bi boneya 99`emîn a salvegera îmzekirina vê peymana mêtîngeriya xayîn, mirov dikare bi awayekî objektîf bêje ku hemû gelên Rojhilata Navîn zîrar ji vê peymanê dîtin û mirov dikare bi vê kurtayî şirove bike:

-Peymana Lozanê ya sala 1923`an, ne rewa ye û rewabûna xwe ya qanûnî û exlaqî tune ye. Di heman demê de, mafên gelên herêmê nexasimmafên gelê Kurdistanê di diyarkirina çarenûsa siyasî de, ji holê hate rakirin.

-Ev peyman destpêka xiyaneta li dijî Kurdan bû û jîholêrakirina nasname û çanda Kurdan bû. Her wiha, ji hikûmeta Tirkîyeyê re bû alîkar da ku li ser metoda siyasetên qirkirina komî bimeşe.

-Yek ji encamên vê peymanê xiyanetê, pêkanîna gelek komkujiyan li dijî civakên Kurdistanê bû, ya herî mezin ji wan komkujiyan li dijî herema di navbera Dicle û Firatê de bû, ku di sala 1925'an de li dijî gundiyên herêma Alyan komkujiyek pêk hat û sivil li gundê Ala Qimş hatin komkirin. Di encamê de, kuştineke komî li dijî sivilan pêk hat û derdora 1450 mêr, jin û zarok û hejmarek Quranên ku di destê hinek sivilan de de bûn, da ku xwe bi pirtûkên pîroz biparêzin û dûrî metirsiya kuştinê bibin, hatin şewitandin. Komkuji û kiryarên tundiya li ser gelê me heta roja îro bi şeweyên cuda berdewam dikin.

-Hate piştrastkirin hemû aliyên bi Tirkîyeyê ev peyman îmze kirine, hevkar in û hevkarên hemû sûcên ku li dijî mirovahiyê û taybet li dijî gelê Kurdistanê ne. Bi taybetî hikûmetên Brîtanya, Fransa û Îtalya hevkarên dewleta Tirkîyeyê di sûcan de ne.

-Divê ji aliyên navdewletî daxwaz were kirin ku vê peymanê wek encam bidawî bikin û tawîzatan bidin hemû aliyên ku zirar jê dîtine.

Di wan deh mehên ku zemîna Peymana Lozanê hate danîn, gelek danûstandin û bazar hatin kirin. Di encamê de, her aliyekî tiştê ku dixwaze, bi dest xist, lê tenê gelê Kurd ji hemû mafên xwe bêpar ma û rastî hemleyeke qirkirinê ya di sedsalî de hatin. Peymana Lozanê wê her bimîne peyman xiyanet û sûcê mêtîngiriyê û roja îmzekirinê wê her bimîne roja îxaneta bi gelê Kurd ê aşîxwaz.[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Dîrok

Kategorîya Naverokê: Raport

Cureya belgeyê: Werger

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Kurdistan

Welat- Herêm: Switzerland

Zimanê eslî: Erebî

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://nlka.net/- 01-12-2022>

Demê tumarkirinê: 01-12-2022

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 45

Eger dewleta we tune be, hûn nikarin goristanekê jî biparêzin

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20220614163147417526>

Kurdistan24ê civaknas, nivîskar Îsmaîl Beşikçi re hevpeyvînek çêkir. Di hevpeyvînê de, guftûgo li babetên niha yên germ wek hilbijartinên pêşwext ên Iraqê, dosyeya PKKê, xiyaneta 16ê Cotmeha 2017an û pirsra destûra Herêma Kurdistanê ya ku niha dest bi karên wê bûne, tên kirin.

Kurdistan24: Berî derbasî nava pirsan bibim dixwazim tiştekî bipirsim, em xelkê Kurdistanê xweşhal in ku Beşikçi heye û em gelekî ji te hez dikin. Hûn dema tên Hewlêrê û digihin vir, hestên we çawa ne?

Îsmaîl Beşikçi: Ez ji sala 2013an ve tîm Kurdistanê. Gelek caran hatime, îro jî dubare li Kurdistanê me, gelek dilxweş im ku hatime Kurdistanê û bi taybet ku bi we re gotûbêjan dikin, hesteke gelekî xweş e.

Eger biçin nava pirs û mijaran, niha hilbijartinên Iraqê hatin kirin, ma ev hilbijartin dibin sedema çareserîya pirsgerêkên Kurdan bi Bexdayê re, herwiha ka vê jî bibêjim, serkirdeyên Kurd her dem dibêjin; pirsgerêka me bi Iraqê re, nebûna hevparîya rasteqîne ye. Bi nêrîna we, ev hevparîya rasteqîne ji niha û pê ve dê were cibicîkirin?

Îsmaîl Beşikçi: Ez her roj bi baldarî û girîngî li Kurdistan24 û kenalên baş dinêrim, bi vê boneyê ez spasiya Kurdistan24ê dikim ji bo vê vexwandinê. Hilbijartinên 10 Cotmehê, dikarim wiha behsa wê bikim, berî hilbijartinan, hin guhartin di yasaya hilbijartinê de ji aliyê hikûmeta Iraqê ve hatin kirin. Di van guhartinan de armancek ji bo kêmkirina dengên Kurdan yan çûna kêmi li ser dindoqan hebû. Li Silêmanî û Helebceyê êrîş li kandîdên Partiya Demokrat a Kurdistanê hate kirin. Li Şingalê PKKê rêgirî li kandîdên PDKê kirin ji bo propagandayê hilbijartinan nekin. Li Şingal, Silêmanî û Helebceyê hin hewl hebûn astengî hatin kirin ta ku welatî neçin ser sindoqan. Ligel wê jî, PDKê di hilbijartinên 10 Cotmehê de serkeftineke mezin bi dest anî, ji ber wê ez vê yekê girîng dinirxîmim.

Belê, lê di dawiyê de di navbera Kurdistan û Iraqê de gelek kêşe û pirsgirêk hene, ji piştî van hilbijartinan, ewên werin çareserkirin, ew hevpariya rasteqîne dê pêk were?

Em dikarin wiha bibêjin, di navbera hikûmeta Hewlêr û hikûmeta Bexdayê de gelek nakokî hene, herwiha gelek hevtêgihîştinên jî hene, ev ne yên îro ne, ji gelek salan ev nakokî hebûn û mane, lê belê Iraq naxwaze van pirsgirêkan çareser bike. Tirkiye jî naxwaze nakokî çareser bibin. Îran jî bi heman awayî naxwaze nakokî çareser bibin. Sûriye jî naxwaze û heta Amerîka naxwaze. Lê divê niyaza Kurdan a çareseriyê hebe, anku divê destpêkê Kurd bê westan li çareseriyê wan pirsgirêkan bigerin, ji bo vê jî girîng e Kurd bi hev re tevbigerin û bi hev re kar bikin, ev girîng e. Berê hin nakokî di navbera Kurdan de hebû, di bîra we de çi di 16 Cotmeha 2017an de rû da, ji ber wê dibêjim ku yekbûn û karkirina bi hev re ji Kurdan re girîng e. Kurd ji bo wan nakokiyan çareser bikin, pêwîstiya wan bi gelek hewildanan heye. Divê niyaza Kurdan a çareserkirina nakokiyan hebe.

Dixwazim wê bipirsim ku ew yekbûn û yekgirtin di navbera Kurdan de dirust nabe, te behsa xiyaneta 16ê Cotmeha 2017an kir, we dît ku Serok Barzanî ji bo encamdana referandumê çi hewl da, piştî jî grûpeke diyarkirî a di nav partiyekê de çi xiyanetî kir, ji bo çi ew tişt rû da?

Referandum gelekî girîng bû, pêwîst bû ku referandum bi vî awayî bihata kirin. 7ê Hezîrana 2017an Serok Barzanî di daxuyaniyekê de ragihand, ew di 25ê Îlonê de referandumê dikin. Piştî wê jî welatên rojava û Amerîka daxuyanî li hev dan û gotin niha ne dema referandumê ye, lê bi nêrîna min, ew referanduma Kurdan gelekî girîng bû û pêwîst bû bihata encamdan. Herçend e Ewropa, Tirkiye û Îranê jî nedixwast, herçend e Amerîka û Ereban jî nedixwast, ew referanduma Kurdan kiriye, gelekî girîng bû.

Eger em encam wek nimûne werbigirin, di referanduma 25ê Îlonê de ji Kurdan ji sedî 92.93 dengê belê da, vê encamê îradeya xelkê Kurdistanê nîşan da û Kurdan dikarin wê her demê bi kar bînin. Referandum pêwîst bû bihata kirin û hate kirin. Belê, pirsgirêka Kurd, pirsgirêkeke gelekî mezin e. Kurdistanê di sala 1092an de hat dabeşkirin û perçekirin, ev rewş, ji Kurdan re rewşeke gelekî dijwar bû, dikarin bibêjin wek şikandina hestiyê peykerê mirovekî bû.

Kurd li Rojhilata Navîn nêzîkî 50 milyonî ne, lê ligel wê jî, vê hejmarê jî ti destkefteke mezin ji wan re nebû. Bila ez wê jî bibêjim, di baweriyê min de Hikûmeta Herêma Kurdistanê, îdareyeke girîng û otonomyeke girîng e. Lê Kurd li Rojhilata Navîn û li hember Tirk, Ereban û Farisan xwedî deskeftiyên xwe ne, her çi qas xwedî herêmek xweser bin jî, lê belê ev cudahî ne hêvîbexş e. Rewşeke gelekî giran e, dikarin wiha bibêjin ku pêwîst bû Kurd wê dabeşkirin û perçekirinê ji bîr nekin û waneyekê jê werbigirin. Ev perçekirina û dabeşkirin divê çi jê werbigirin? Bi nêrîna min diviyabû Kurd zêdetir bi hêsanî bi hev re gotûbêjan û diyalogê bikin.

Ji Kurdan re dibêjim, Kurd li Rojhilata Navîn hejmara wan ji 50 milyonî zêdetir e, wek nimûne li Netewên Yekgirtî û li sazî û dezgehên Ewropa, Parlamentoya Ewropa, Komisyona Ewropa û li Konferansa Îslamî jî nûnerên wan tune ne. Herçend e hejmara wan 50 milyonî zêdetir e, lê nûnerên Kurdan tune ne. Li Kendava Ereban binêre, Kuwêt, Qeter, Îmarat û Behrên hejmara wan ne milyonî jî, dewlet girîng e, dewlet girîng e, eger dewleta we tune be, hûn nikarin mûzexaneyekê jî ava bikin. Eger dewleta we tune be, hûn nikarin goristanekê jî biparêzin. Dewlet girîng e. Di sedsala 18an de Hegel dibêje: Sivîl dewletê dirust dikin, eger dewleta wan nebe, hûn nikarin şaristiyanetê dirust bikin. Her miletek dewleta wan nebe, nikare gavekê bavêje. Theodor Herzl yê Cihû di salên 1890 de dibêje, ew serdana dewlementên Cihû yên li

Amerîka, Almanya, Îspanya û Fransa dike û di wê serdanê de ji dewlemendan re dibêje: Eger dewleta we tune be, ti qîmeta dewlemendiya we nîne. Ji ber wê girîng e hûn bibin xwedî dewlet. Bêguman ev ji bo Kurdan gelekî zehmet e, dabeşkirin û perçekirin rewek e 100 sal in berdewam e. Lozan rêkeftineke girîng bû, lê nûnerên Kurdan lê nebûn.

Niha mijareke din ku weke referandumê li qada Kurdistanê girîng e, ew jî destûr e, ji salên 1990î ve partiyên siyasî û xelkê Kurdistanê xebat ji bo dariştina destûrekê dikin, lê belê heta niha jî li Herêma Kurdistanê destûr tune ye, niha destûr bûye mijareke germ û karên nivîsandina wê dest pê kirine, gotina we ji bo partiyên Kurd li ser vê mijarê çi ye?

Niha gelek girîngtir e helwestek li ser destûra Iraqê ya sala 2005an bikin, di wê destûrê de maddeya 140 heye ne wisa? Ew madde li ser deverên ku ji Kurdistanê hatine veqetandin e, dibêje referandum were kirin li wan deveran ku ji Kurdistanê hatine veqetandin, di encamê de eger li wan deveran nifûs û hejmara nişteciyên Kurd zêdetir bibe, ew dever dê vegerin ser Herêma Kurdistanê, eger Erebi jî zêdetir bin, diçin ser Bexdayê, lê belê ev pêk nayê, hikûmeta Iraqê naxwaze vê yekê bike, ev jî kêşeyeke kevn e, weke mînak; di sala 1970an de di navbera Mela Mistefa Barzanî û Sedam Husên de rêkeftin hat kirin, ev yek ji mijarên sereke bû, maddeyeke sereke bû, çi digot? Digot; li wan deveran referandum were kirin û li gor hejmara nişteciyên wan deveran, ser bi Iraqê bin an Herêma Kurdistanê, ji wê demê ve ev heye lê nehat kirin, çima nehat kirin? Çimkî Tirkiyê nedixwest, Îranê nedixwest, Iraq jî ligel vê nebû, loma nehat kirin, lê belê divê Kurd li ser vê mijarê rijd bin, divê biparêzin, ji ber vê yekê yekbûn û xebata bi hev re di navbera Kurdan de girîng e.

Baş e, niha li Herêma Kurdistanê, li Şingalê û li sînoran mijareke me ya din heye, PKK li wan deveran heye, loma Tirkiyê pêgehên PKKê bombebaran dike, ew dever dişewite, gund vala dibin û xelkê wan deveran aware dibin, niha ez dixwazim bizanim nêrîna we li ser vê mijarê çi ye? PKK li wir çi dike? Gelo pêwîst e ku PKK li wir be?

Tiştê ku PKK dike xelet e, pêwendiyên wan ên bi Heşda Şeibî re xelet e, Heşda Şeibî rêxistineke li dijî Kurdayetiyê ye, ango rêxistineke dijî Kurd û Kurdistanê ye, PKK ku rêxistineke Kurdî ye û pêwendiya wê bi Heşda Şeibî re heye, xeletiyêke mezin dike.

Belê, eger em ji Herêma Kurdistanê hinek dûr bikevin, niha li navçeyê mijarên germ hene, bi nêrîna we çi li navçeyê diqewime? Di van bûyeran de divê Kurd çi bikin û çi heye ku pêwîst nake bikin?

Niha tiştê girîng ew e ku Kurd hemû bi hev re karê bihevre bikin, lê belê ez dîsa dibêjim ku ev bi hêsanî nabe, weke me berê jî got, çimkî ev jihevketin di navbera Kurdan de ji berê ve heye, tevî vê yekê jî ev xebata bihevre girîng e, weke mînak; em dema behsa nakokiyên navbera hikûmeta Bexdayê û hikûmeta Hewlêrê dikin, behsa lihevnekirinê dikin, eşkere ye ku naxwazin kêşe çareser bibin, Iraq vê yekê naxwaze, Tirkiyê naxwaze, Sûriyê naxwaze, Îran naxwaze, Amerîka jî naxwaze, loma yekbûn gelek girîng e.

Ango eger her tiştê ku Tirkiyê, Sûriyê, Îran û Iraq naxwaze, nabe Kurd bikin?

Karê bihevrebûna Kurdan girîng e, divê Kurd bixwazin û bi îsrar li ser bixebitin, ku dibêjin salên 1920î Kurd parçe parçe û dabeşkirî bûn, niha ku rewşenbîrên Kurd ligel dîplomatên Îngilîz, ligel dîplomatên Fransa di civînên taybet de dibêjin 'We neheqiyêke mezin li hember me kiriye, salên bîstan we li hember Kurd û Kurdistanê neheqî kiriye', ew dîplomat di civînên taybet de

dibêjin ‘Belê li hember Kurdistanê neheqî hatiye kirin, lê belê di civînên fermî de hûn ji bo rastkirina wan neheqîyan ti tiştêkî nakin’, ji ber vê yekê divê Kurd bi xwe bikin.

Çima Kurd nabin yek, ev jî mijareke girîng e, niha Kurd di çî qonaxa gihiştina civakê de ne, millet in an di qonaxa beriya miletbûnê de ne?

Binêre, em behsa salên bîstan dikin, ku di serdema civaka gelan de neheqîyeke mezin li hember Kurdan hat kirin, di wê demê de ku Civaka Gelan hebû, di Yekîtiya Sovyetê de Lenîn, Stalîn, Troçkî ji bo netewa xwe gelek dixebitîn û gotûbêj dikirin, ji bo welatê xwe ev yek dikirin. Li Dewletên Yekbûyî ya Amerîkayê Serok Wilson bi heman şêwe bixebitî, yanî di serdemeke wiha de di sala bîstan de em dibînin ku Kurdistan hatiye dabeşkirin û parçekirin, ev ji bo Kurdan gelek ne xweş e, divê Kurd ji vê yekê fêhm bikin, ez bawer im heta niha Kurd ji vê parçebûn û dabeşbûnê fêhm nakin û dema fêhm bikin dê bibin yek û xebata wan a bihevêrê dê hêsan bibe.

Niha em bi hev re gihiştin xalekê, di vê xalê de şîreta we ji bo partiyên Kurd û ji bo Kurdan çî ye?

Gotina min ew e ku divê Kurd fêhm bikin ku neheqî li wan hatiye kirin, divê ew sala 1920î ji aliyê dîrokî ve baş binirxînin, weke mînak; Lozan, li Lozanê mijara herî girîng Kurdistan bû, lê belê nûnerên Kurd li wir nebûn, diviyabû bi taybetî nûnerên Kurdan li wir bin, lê nebû, di salên bîstan de li Başûrê Kurdistanê ev serok hebûn, ne wisa? Belê, Şêx Mehmûd Berzincî nûnerên xwe şandin Lozanê, lê belê ji aliyê rêveberên Îngilîz û Fransî û nûnerên Tirk ve rêgirî li wan hat kirin ku bigihîjin Lozanê, bi vî awayî Kurd û Kurdistan dabeş kirin û parçe kirin, nûnerên wan jî negihîştin, eger Kurd bizanin ku li wir neheqî li wan hat kirin, dê xebat û yekbûna wan hêsantir bibe.

Em tîn dawîya bernameya xwe, loma pirsyarek ku min nekiribe an tiştêkî ku cenabê we bixwaze lê zêde bikin heye?

Binêre, Kurd fêmkirina wan ji bo tiştan lawaz e, têgihiştina wan bo niştiman tune, lê belê ji sala 1961ê ve şer hebû û berê jî şer kirine, lê belê ew şer ne ji ber têgihiştina wan a bo niştiman derxistine. Îro ji Başûr xelk tîn Bakurê Kurdistanê li wir ji bo betlaneyê diçin cihekî weke Mêrsînê, diçin Egeyê, lê belê naçin Wanê, naçin Bîngolê, naçin Diyarbekirê, diçin Mêrsînê, li qeraxên Deryaya Reş digerin û gelek pere xerc dikin, lê belê naçin Bîngol û Diyarbekir û Wanê, ev ji ber lawaziya têgihiştinê ye ji bo niştiman, dibêjin qey li qeraxên Deryaya Reş ji Kurdan hez dikin, berevajî vê, dijayetiya Kurdan heye, li Mêrsînê di Cejna Qurbanê de malbateke Kurd rastî rewşeke dijwar hat, dema diçin wê derê ji we re dibêjin ‘hûn Kurd in an Ereba’, dema dibêjin ‘Kurd im’, rastî rewşeke gelek ne xweş tîn, eger wisa ye, çima hîn jî xelkê Başûr diçin wan deran? Li wir ji wan hez nakin, li Îzmîrê sekretera Partiya Demokrat a Gelan (HDP) hat kuştin, li Aksaray malbateke Kurd 7 endamên wê hatin kuştin, çima Kurd hîn jî diçin û nayên Wanê? Ev jî kêşeyeke din e. Têgihiştina niştiman tune ye, lawaz e, loma îdareya Herêma Kurdistanê divê baş bixebite ji bo çêkirina hestê netewî, li sektora perwerdeyê cih ji vê yekê re veke, li cem Kurdan tevî ew qas şer û hemû bacên ku dane, hestekî niştimanî çênebûye, loma divê ji bo vê yekê bernameya Hikûmeta Herêma Kurdistanê hebe.

Gelek baş e mamoste, em zû gihiştin dawîya bernameyê, em gelek spas dikin ku we daxwaza me red nekir. Ez spasiya we dikim, Kurdistan24 li gor bingeha azadiya rojnamevanî ya navdewletî karê xwe dike û ez bawer im ev yek girîng e û ez hêvî dikim hûn berdewam bin.[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Bajêr: Hewlêr

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Başûrê Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://rojvakurd.com>

Demê tumarkirinê: 14-06-2022

Navê afirîner: Sara Kamela

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 46

Ji 16'ê Tebaxa 1945'an heya 15'ê Tebaxa 1984

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230110181839457641>

Ji 16'ê Tebaxa 1945'an heya 15'ê Tebaxa 1984

Kakşar Oremar

Meha tîrmehê bi tije rûdanên girîng derbas bû. Meha teboxê û dîsa dema ku rûpelên salnameya kurdî dikevin ber çavên me, di meha teboxê de jî tevî hemû rojên xweş û nexweş pêngavên girîng hatine avêtin. Li vir ez ê tenê çendek ji wan destkeftiyên di qada siyasî de bi bîra we xwendevanên hêja bînim.

Li pey Êrmiyeyê, Mehabad hat!

Ji salên 1914'an heya 1930'an herêma Êrmiyeyê navenda şer, berxwedan û serhildanên kurdên rojhilatê Kurdistanê ye. Ji xeynî çalakiyên siyasî Êrmiye û Xoy du navendên kar û çalakiyên çandî, perwerde û ragihandinê ne jî. Li pey şehîdbûna Simkoyê Şikak, vê carê Mehabad dibe navenda kar û xebatên siyasî-çandî. Derfetên ku li pey çêbûna şerê cihanê yê duyemîn li herêmê hatine pêş ji hêla rêveberên Komeley Jiyanewey Kurd(J.K) bi baştirîn awayî têne bikar anîn. Bi awayê rojane rêveberên kurd dixwazin ji derfetê sûdê werbigirin û gav li pey a din mezintir e. Cîvak bi hemû germahiya xwe dikeve nav liv û lebatên siyasî. Nav cihê xwe din hev û li Mehabadê J.K jî cihê xwe dide Hizbî Demokratî Kurdistan (HDK). Kesayetiya karîzmatîk Qazî Mihemed (1900-1947) e ku pêşengiya van guherandinên dîrokî dike. Haya wî ji rewşa siyasî ya cihan, Îran û Kurdistanê heye. Rêberên J.K'ê Ebdulrehman Zebîhî û Husên Firûher bêyî dilman û nexweşî serokatiya Qazî dipejirînin û weke du xebatkarên partiya nû li pey şopa wî ne. Armanc ew e ku ji derfetên hatine pêş bi awayê herî baş sûd bê wergirtin û karekî bikin ku derd û êşên bîndestiyê li Kurdistanê bêne binbirkirin. Çavê wan li kursî, meqam û mezinahiyê nîn e û bi li ber çavgirtina pêwîstiyên demê, dev ji dirûşmên nasyonalîstî, hisî û radîkal jî berdidin. Li gor siyaseta demê carna stratejîya xwe diguherînin û carna jî taktîkên baş bi kar tînin ku dengê wan bigihêje her derê.

Ew hema hingî bi ser ketibûn û rêbaza ku wan danî heya roja îro her carê bi rengekî delal di bizav û xebateke bêrawestan de ye.

Ji 16'ê teboxa sala 1945'an 73 sal derbas bûne, lê di wê rojê de armanc pir pîroz û mezin bûn. Jêrxaneke bihêz ji dîwarê mal û siya banekê re hate çêkirin ku bibe mîrsekî bêmirin. Ew mîras li

pey îdama Pêşewa Qazî bi hemen giraniya xwe a destpêkê ma û bi pêşengiya Ismet Qazî, Mîna Qazî, Xenî Bilûriyan û şoreşgerên din qada siyasî qet vala nema, lê hezar mixabin ku di roja îro de ew mîras bûye çend perçe.

Roja îro ku dîsa derfetên bêhtir ji wan salên destpêkê hatine pêş û mixabin ku êdî “Qazî Mihemed”ekî me tune ye û derfetên zêrîn ji dest diçin.

Di salroja damezirandina Hizbî Demokratî Kurdistan ya di bin pêşengiya Pêşewa Qazî Mihemed de, daxwazên herî mezin ji partî û rêxistinên siyasî li rojhilatê Kurdistanê; hevgirtin, yekitî, yekbûn, stratejiyeke hevbeş û eniyeke yekgirtî ye.

“Qazî Mihemedê mezin û xwedî ramanên Kurdistanê” dikarî bi rênimûniyên xwe yên tije dilsojî kurdên çar parên welat li dora xwe kom bike û teva ji bo armancekê bihev re bide xebitandin. Ew weke bavekî mezin û dilovan ne li dijî keda lîderên beriya xwe diaxivî û ne jî ji bo berjewendiyên rojê dixwest ji bo xwe û malbata xwe sûdê ji îmkânên doza Kurdistanê bistîne. Wî di şertên herî dijwar û hesas de tevî hevalên xwe roja 22.01.1946’an Komara Kurdistan ragihandin ku ew pêngava girîng bû destpêka ronesans an jî werçerxaneke hemû alî. Yek sala komarê pirbar û dewlemend bû. Komarê di bin siyasî, bîr û ramanên pêşverû yên rêberên kurd de dehan destkeftiyên dîrokî bi xwe re afirandin. Gotin û daxwazên Qazî Mihemed weke “Ayetên îlahî” ji hêla xelkê ve dihatin pejirandin û zû jî diketin kirasê kiryarê. Qazî ne tenê di gotinê de belkî di roja tengaviyê de jî îspat kir ku dikare heta ji bo azadiyê canê xwe jî feda bike. Rewşa ku îro li Îranê hatiye pêş ev cara çaremîn e li pêşberî hêzên kurdî ye.

1. Cara yekê di şerê cihanî yê yekemîn (1914-1918) de ku Simkoyê Şikak bi awayê herî baş ew derfet bikar anîn û bédengiya li pey têkçûna serhildana Şêx Ûbeydulahê Nehrî (1880) bi azadkirina nîva rojhilatê Kurdistanê, şikand.

2. Cara duyemîn J.K û HDK bûn ku di dema şerê cihanî yê duyemîn (1939-1945) û nakokiyên di navbera zilhêzên demê de bi îlana komara Kurdistanê re rûpeleke nû ya şoreş û xebatê li wira dane destpêkirin.

3. Cara sêyemîn jî di şoreşa gelên Îranê di sala 1979’an de bû ku Dr. Qasimlo (1930-1989) ji gelê kurd xwest ku referanduma dengdayîne ji komareke îslamî re bojkot bikin. Wî ji hemû siyasatmedarên wê demê re bêhtir pêşbînî kiribû ka “îslama siyasî” yê çawa di pêşerojê nêz de hemû maf û îmkânên civakê ji bo hinek meremên vala bikar bîne. Piraniya nêrînen wî rast û durist derketin û rewşa Îranê a îro li ber çavan e û kûrbûna anlîzên wî mirovê zana û akademîsyen ji me re îspat dike.

4. Cara çara û dawiyê jî rewşa îro ye ku Amerîka bi hemû awayî li dijî desthilata rejîmeke îslamî a totalîter disekine. Îslama siyasî a şiyên Îranê bi hatina xwe ya serkar tenê bûye sedem ku di hemû temenê xwe de ji bêkarî û bextreşiyê û pêde tişteke nebe para xelkê. Giranî û binpêkirinên mafan li her dera Îranê û bi taybetî jî li Kurdistanê di asta xwe ya herî dijwar û nexweş de bûne. Bila derfet ji dest neçin!

Bila bi derfetên heyî re partiyên siyasî bibin yek da ku xwezî û hesretên: Emîrxanê Lepzêrîn, Şêx Ûbeydulahê Nehrî, Simkoyê Şikak, Qazî Mihemed, Dr. Qasimlo û hezaran şehîdên din yên doza me ya rewşa bêne cih. Ev daxwaz ya çend milyon Kurdên Xorasan û hemû Rojhilatê Kurdistanê ye.

PDK, PDK-Îran, Komele (ku bûye pênc beş), PJAK an jî Kodar, PAK û hemû rêxistinên din pêwîst e di rewşeke wiha de sûdê ji rewşa heyî bistî û bi avakirina “Eniyeke hevgirtî a siyasî-leşkerî” hem xwedî stratejiyeke yekgirtî û hevpar bin, him jî bi avakirina “Kongreyeke netewî” re dikarin bêhtir ji her carê bala zilhêzên cihanê ber bi xwe ve bikişînin.

Bila ji bîra me neçe ku ger derfetên di atmosfêreke wiha de nekevin qada piraktîkê dîsa jî dê mezintirîn derfetên dîrokî ji dest biçin. Hingî êdî nivîsandina bîranîn û hev û din sûçdarkirinê tenê yê biqasî “henek bi hest û derfetên ji destçûyî yên doza neteweyekê” bêne nirxandin. Bila bi hîlanîna pêngavên erênî re dawî li bextreşî, îdamên rojane, kuştinên bêlêpîrsîn, şewitandina daristan û siyaseta înkâr û tunekirina milyon Kurdên Kurdistan û Xorasanê bê.

16'ê Tebaxa sala 1946'an

Li pey avabûna HDK li Mehabadê, li roja 16.08.1946'an Partî Demokratî Kurdistan-Iraq li Bexdayê bi rêya kesên weke nemir Îbrahîm Ehmed û Elî Ebdulah hate damezirandin. Generalê Komarê Mele Mistefa Barzanî (1903-1979) ku hingî li rojhilatê Kurdistanê bû, weke serokê wê partiyê hate hilbijartin. Li ser karnameya PDK'ê biqasî ku pêwîst be, hatiye nivîsandin lê li gor min avakirina hikûmeta herêmê li başûr û pêkanîna referandûma Kurdistanê di sala 2017'an de destkeftiyên herî berçav yên wê partiyê ne. Ji xeynî wê gilî û gazind jî li wê rêxistinê gelek zêde ne û biqasî temenê xwe yê 72 salan destkeftiyên din yên ber bi çav nekirine para dîroka azadîxwaziya Kurdistanê.

15'ê Tebaxê û sînore wê pêngavê!

Sînore pêngava roja 15'ê Tebaxê û çalakiya rêheval " Egîdê qehreman " ji sînore tîra pehlewane Îranî "Areşê Kemanger" dûrtir bû. Areşê Kemanger bi avêtina tîrekê li ser çiyayê Demawend sînore Îran û Turanê heya ser dara gozekê li kêleka rûbarê Ceyhûn da diyarkirin. Wî bi hemû hêza xwe tîrek danî ser kevana xwe a bi qasî hêza bask û milên wî mezin û ber bi Turaniyên dagirker ve avêt, pêre jî canê xwe ji dest da, lê sînorek ji hêzên wan yên talanker û dagirker re danî ku heya roja îro jî nekarîbûne mîna gurên har bikevin karê dirandin û vexwarina xwînê. Agirê 15'ê Tebaxê ku wê rojê hîlbû, bû agirê mala dagirkeran û bû ronahiya mala kurdan. Ew roj 15'ê Tebaxa sala 1984'an li hemû Kurdistana mezin bû, lê bila di bîra me de ev rastî jî bimîne ku: "Nextê wê rojê pir giran e...".

Sînore pêngava 15'ê Tebaxê ji sînore destçêkirî yên peymanên Qesrî-Şîrîn, Lozan, Sevr û Sedabadê mezintir e. Ew roj bi tena serê xwe bi qasî şoreşa cotmeha sala 1917'an a li Rûsyayê xwedî bihayeke dîrokî ye. Tirkên Kemalîst û şovenîst bi siyaseteke tije tundî û kuştin re civak ji halê fetisandinê derbasî rewşa tunekirinê kiribûn. Kesayetiya kurd hatibû halê mirinê. Wêje, ziman û huner jî bi rêya kesên çav û xwesfiroş ketibû xizmeta siyaseta asîmîlasyonê. Çirûska ronahiya kesên mayîn jî hêdî-hêdî dihate vemirandin. Bişaftina ku bi hemû hêz û gavên xwe yên bilind ne tenê li bakurê Kurdistanê belkî li sê pereçên din yên Kurdistanê jî xwedî bandor bû, bi awayê rojane dihate birojkirin. Niha werin û di rewşeke wiha tije tarîfî û hovîtiyên bêdawî de bi teqandina guleyekê, nêrînen xwe li ser destkeftiyên wê roja bihagira beyan bikin. Werim em tev bi qedirnasîyeke bêdawî û rêzeke bilind re hemû şehîdên doza Kurdistanê bi bîr bînin.

Encam û daxwaza herî mezin!

Di jiyana hinek neteweyan de kesek bûye sedema xêrê û bi destkeftiyên giranbiha re qedereke tije xweşî û paşerojeke geş kirine para doza mirovahiyê û a gelê xwe. Belkî mînaka herî baş kesekî weke siyasetmedarê Almanî nemir Botto Eduard Leopold von Bismarck(1815-1898) ku bû sedema hevgirtina axa Almanya û bi îlana "şerê çandî- kulturkampf" re him ziman û wêjeya neteweyekê a dêrîn û dewlemend derbasî rûpelekî tije ronahî kir û him jî kesayetî, serxwebûn û dehan destkeftiyên din kirin para gel û welatê xwe. Ew ji ber kar, tedbîr, şervanî û ramanên xwe yên durist û dûrbînane bû yekemîn qral an jî serokkomarê Almanya û di dîrokê de weke "Serokê Hesinî" hatiye binav kirin. Qedirnasiya hemû neteweyên di parzemîna Ewropa û cihanê de ji kesên weke Bismarck re bêdawî û di rûpelên dîroka cihanê de navekî giran e.

Ger di rewşeke wiha de kurd jî tenê bihevgirtinekê re bibin xwedî yek hêza siyasî û leşkerî, tu dewletek li herêmê dê nekarîbe li pêşberî serkeftina doza Kurdistanê li ber xwe bide.

Bi wê hêviyê ku di van dem û dewranên tije tevlihevî, hesas û dîrokî de " Bismarck" ekî me kurdan jî peyda bibe.

Ev xweziya herî mezin û dawiyê ya milyonan mirovên bênasneme û dewlet e.[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn

Cureya belgeyê: Zimanî yekem
Cureya Weşanê: Born-digital
Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn
Bajêr: Mehabad
Bajêr: Urmîye
Dosya: Peymana Lozanê
Welat- Herêm: Rojhelatê Kurdistan
QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | [موقع https://www.rewanbej.com/- 10-01-2023](https://www.rewanbej.com/- 10-01-2023)

Demê tumarkirinê: 10-01-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 47

KÊFERATA HILBIJARTINÊ LI TIRKÎYAYÊ DI NAVBERA “HEVPEYÎMANA MILÎ” Û “LOZANÊ” DA

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230709112508505054>

KÊFERATA HILBIJARTINÊ LI TIRKÎYAYÊ DI NAVBERA “HEVPEYÎMANA MILÎ” Û “LOZANÊ” DA
 YEKÎNEYA LÊKOLÎNÊN TIRKÎ

Wergera ji zimanê erebî: Heysem Mislim

Piştî lihevkerina alîyên opozîsyona Tirkîyayê ji bo namzedkirina serokê Partîya Komarî ya Gel (CHP) Kemal Kiliçdaroglu ji bo hilbijartinên serokomarîyê yê ku biryare di 14'ê gulanê da bèn kirin, serokê Partîya Siberojê Ahmet Davutoglu di hevpeyvîneka rojnamevanî da behsa hincetên xwe yê ji bo piştgirîkirina kesayeteka ku serkêşîya partîyeka sekular sert dike, û got: “Kemal Kiliçdaroglu, her tiştê ku di CHPyê da wek tabû xuya dike hildiweşîne û dirûxîne.”

Navê bijarte yê Kemal Kiliçdar di nav alîgir û dostên wî da “Kamal Bê” ye û bi vê wesfê kampanya xwe ya hilbijartinê dimeşîne, wek rêber di gavên partîya xwe da dikeve nav “qadên qedexê” yê dîrokî ku ji damezrandina wê di sala 1923 da di bin serokatîya Mistefa Kemal da hîn kesek nêzî vê qadê nebûye. Û ew bi awayekî nepenî birêvebirina rêyeka nû ya guherîne nîşan dide di nava vîzyoneka ku di dawîyê da ne tenê gihandina desthilatdarîyê dixwaze, lêbelê, ew dixwaze hişmendîya desthilatê ya rastgir, ku piranîya salên piştî derbeya 1980-an heya îro desthilatê jî vegeerîne “çepgirê dewletê.”

Û “çepgirên dewletê” ne wek çepgirên civakê ne û ev cûdahî di qada çepa siyasî da girîng e ji ber berfirehkirina bingeha desthilatdarîya çepgirîyê, di serketina Kiliçdaroglu da ye û her wiha girêdayî şîyana wî ye ku komên siyasî yê nû di nav sîstema siyasî ya nû da bi kar bîne û şansê wî yê biserketinê bi qasî şensê wî yê têkçûnê heye.

Bi awayekî paradoksî, berfirehkirina alîgirên Kiliçdaroglu bi mijareka dîrokî pir hasas a di nav CHPyê da ve girêdayî ye, ew jî ew e ku dev ji nûnertîya prensîbên naskirî yê Partîya Komarî ya Gel (CHP) berde, ev laşê siyasî yê kevnar di Tirkîyayê da êşa bêlivîya hilbijartinê dikişîne, rêjeya xwe di bîst salên borî da di navbera 23 heta 27% da ye. Di vê serdemê da Partîya Komarî ya Gel ji bilî bidestxistina şaredarîyên Enqera û Stenbolê, tu “biserkeftinên hilbijartinê” yê nû nekirin, ew jî bi saya partîyên opozîsyona Tirkîyayê bû, bi taybetî Partîya Demokratîk a Gelan, ji bo piştgirîya namzedên CHPyê yekbûn, di pêngavekê da ku armanca wê şikandina rêzeserkeftinên girêdayî Partîya AKPyê ji sala 2002yan da ye, ji ber êdî jîyana siyasî pûç bûbû ji serkeftinên li pey hev ên partîya AKPyê.

Heta radeya ku CHPyê xwe ji qada siyasî ya kevn (damezrîner) ya partîyê rizgar kiriye, wê ew qadên siyasî yê nû bi dest bixe. Krîza partîyê, ji qebûlkirina zagona pir-partî ya sala 1946an û vir ve, di wê yekê da ye ku nikare ji statûya “partîya hindikahîya siyasî” derkeve, ji ber ku rastgirên tirk ji sala 1950yê heta serdema “AKP”yê ya îro di dengen da piranî bûn û her wan desthilat dikir. Ev 20 sal in CHPyê ji bilî parastina xwe di seroketîya opozîsyonê tişteki din nekiriye.

Û ev xitimandin nikarîbû veguhere qeyraneka siyasî, bêyî zihniyeta “itîhat û tireqî-” ku di serdema serokatîya Deniz Baykal ya partîyê da (ji 1992yan heta 2010an) serdest bû, Baykal di opozîsyonê da wek parêzvanê pergale tevdiqerîya, nêzîkatîya nûjen a guhertoya serdest a “kemaîstîyê” Ismet Înonu şopand û parast. Piranîya pêşnyar û rexneyên Baykal ji sala 2002yan ve Partîya AKPyê bi nêzîkbûna “terorîstan” tawanbar dikir, mebesta wî jî ew serdema ku wek vebûna ji pirsgerîka kurd ra tê naskirin, di bin navê vekirina demokratîk da ji alîyê Erdogan ve hate birêvebirin. Partîya MHPyê hevalbendê herî nêzîk ê CHPyê bû ku rê li ber hewldanên

Erdogan ji bo rê li pêvajoya aşîtiyê were girtin. Mîrateya sûcê siyasî yê organîze di hişê her du partîyan da kûr û demdirêj e, bi taybetî tevgera neteweperest a herî nêzî “Odeya Komara Reş” e.

Alîyê ku Mistafa Kemal di Îtîhad û Teraqî da red kir, li ser wê yekê bû ku Tirkîyaya ku wî di sala 1923yan da wek komar ragihand, welatê dawî ye yan dewleteka demkî ye ji bo gelên tirk ji Anatolyayê heta Asyaya Navîn bibin yek.

Sûcên organîze ne tenê ji dema damezrandina komarê di sala 1923'yan da ye, her dem pêkhateyeka bingehîn a pergala komarê bû, serdema kadroyên Îtîhad û Tereqîyê di navbera salên 1900-1908'an da ketin zindanan gelek ji van kesan ji girtîgehan derketin û du amûrên şidetê bi dest xistin, ya yekem: di girtîgehên ku bi sûcdaran ra jîyan kirin hîn bûn tundîyê ji bo revînê û ya duyem jî ew e: ku gelek sûcdar bi xwe ra ji girtîgehê derxistin û bi wan xebatên birêxistinî organîze kirin. Di serdema Mistefa Kemal û yê piştî wî da jî beşek ji erkên parastina dewletê di nav komên nefermî da dihat erkkirin ku armanca wan pêkanîna vîzyona komarê bû, ew kom, bûn amûra herî hovane ya kontrolkirina civaka kurd, bi taybet li bajarên mezin ên ne kurd.

Berevajî ku tê gotin, Partîya Komarî ya Gel (CHP) di birêveberîya Mistafa Kemal da hemû mîrateya bi xwînê ya Komeleya Îtîhad û Tereqîyê, an jî argumanên ramanwerên wê, ên wek Ziya Gökalp, fêm nekir. Lêbelê beşek ji partîyê dijî tevgera Îtîhad û Tereqîyê tevdigerîya. Ev alî li dora qada Tirkîyayê dizivirî, ne şêwaza birêveberîya wê bû. Koma Îtîhad û Tereqîyê her tim xwestibûn ku tiştên ku wan wekî milkên Tirkîyayê yê ku bi xeta agirbestê ya 1918an dîyar kiribûn vegerînin. Mistafa Kemal zû nîqaşên li ser mezinahî û sînorên Tirkîyayê çareser kir, wî nexşeya Tirkîyayê ya ku di sala 1923yan da bi Peymana Lozanê hatibû pejirandin qebûl kir û welatê li gorî peymanê derketibû ji bo tirkan welatê dawîn hesaband.

Mistefa Kemal di dawîya sala 1921'ê da di axaftina xwe da rexne li parêzvanên Yekîtiya Îslamî û Turanîzmê kir û got: “Birêzên hêja, em ne ew mirovên ku li pey xeyalên mezin direvin û bi tiştên ku em nikarin di rastîyê da pêk bînin we bixapînin.. Li şûna ku em li pey ramanên ne wek me û jê fehim nakin û bi vî awayî hejmara dijminên me zêde dibin, werin em vegerin sînorên xwe yê xwezayî û rewa. Divê em sînorên xwe bizanibin.” (Bernard Lewis – Dîroka Nûjen a Tirkîyayê – r. 424).

Alîyê ku Mistefa Kemal di Îtîhad û Tereqîyê da red kir, li ser wê yekê ye ku Tirkîyaya ku wî di sala 1923'yan da wek komar ragihand, welatê dawî ye yan dewleteka demkî ye ku gelên tirk ji Anatolyayê heta Asyaya Navîn yeketiyekekê ava bike. Mistafa Kemal di vê xalê da, têkilîya bi turanîyan ra qut kir, ji bo piştgirîya Yekîtiya Sovyetê li ser wî qut nebe, lê bi temamkirina programa koçkirina kurdên Bakurê Kurdistanê ku piştî temambûna jenosîda ermenan ji alîyê Îtîhad û Tereqîyê ve hatibû pejirandin, bernamêyên endezyarîya civakî berdewam kir.

Ji ber vê yekê jî yek ji prensîbên CHPyê parastina Tirkîyayê ya Lozanê ye, ne berfirehkirina sînorên wê ye. Û heger em axaftinên wê serdemê yê ji dawîya Şerê Cîhanê yê Yekem dihatin kirin, û tiştên ku îro diqewimin bidin ber hev, partîya herî mezin a ku di dema niha da zîhnîyeta Îtîhad û Tereqîyê temsîl dike Partîya AKPyê ye. Heger CHP pîspor bû di warê rewakirina sûcên organîze yê di nav sînorên Tirkîyayê da, ji serîhildana Şêx Seîd a sala 1925'an heta Şoreşa Dêrsimê ya sala 1937'an û her dijî vebûneka siyasî li ser pîrsgirêka kurd derdiket, Partîya AKPyê zîhnîyeta sûc ji nav sînorên Tirkîyayê derxist û ji bo dagîrkirina herêmên berfireh ên li Sûrîyayê û Iraqê ku piranîya wê xaka kurdan e dagîr kir, li Efrîn, Serê Kanîyê û herêmên din ên dagîrkirî tiştê ku “Dewleta CHPyê” li Bakurê Kurdistanê di salên 1920 û 1930'î da dikir, kir.

Li Tirkîyayê lihevda diqewime. Hilbijartinên siberojê jî ferqa du dîtinên ku di dîrokê da dirêjbûna wan heye di navbera du alîyan da ye, alîyek “Tirkîyaya Lozanê” dixwaze, û alîyê din jî dixwaze Tirkîyayê li ser serê kurdên li hundir û derveyê berfireh bike da ku versyona turanî ya sînorên Hevpeyîmana Millî bi dest bixe.[1]

Taybetmendiye babetê

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn

Kategorîya Naverokê: Ramiyarî

Cureya belgeyê: Werger

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Kurdistan

Zimanê eslî: Erebî

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://nlka.net/-09-07-2023>

Demê tumarkirinê: 09-07-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 48

Komxebata têkildarî Lozanê: Kurd bi hêz in û pêşengiya pêvajoyeke nû dikin

<https://www.kurdipedia.org/?Ing=4&q=20230706173700503985>

Komxebata têkildarî Lozanê: Kurd bi hêz in û pêşengiya pêvajoyeke nû dikin.

Di axaftinên rûniştina yekemîn a Komxebata Navneteweyî ya têkildarî Peymana Lozanê de bal li ser girîngiya xurtkirina yekitiya nîştimanî û paşguhkirina peymanên Lozan û Sykes-Picot`ê hat kişandin.

Komxebata Navneteweyî ya têkildarî Peymana Lozanê ya li bajarê Hesekê tê lidarxistin, dewam dike.

Rûniştina yekemîn a bi sernavê “Rewşa siyasî ya herêmê beriya Peymana Lozanê” ji aliyê lêkolînerê Navenda Rojava ya Lêkolînen Stratejîk (NRLS) Murşid Yûsif ve hat birêvebirin.

Di rûniştinê de du mijar hatin nîqaşkirin; mijara yekemîn bi sernavê “Peymana Sykes-Picot û dîroka damezrandina netewe-dewletê li Rojhilata Navîn” bû û ji aliyê mamosteyê qanûna navneteweyî yê Zanîngeha Kîptawn a Afrîkaya Başûr Dr. Mehmûd Batil hat birêvebirin. Mijara duyemîn a rûniştinê jî bi sernavê “Rewşa Kurd û Kurdistanê bi damezrandina netewe-dewletê re” bû û Hevseroka KNK`ê Zeyneb Murad bi rêve bir.

Dr. Mehmûd Batil ku bi rêya Zoomê beşdarî komxebatê bû, behsa encamên Peymana Sykes-Picot ji bo gelê Kurd kir û got: “Peymana Sykes-Picot Kurdistanê parçe kir. Sykes-Picot encama Şerê Cîhanê yê Yekemîn e. Kurd hatin parçekirin û di asîmîlasyonê re hatin derbaskirin. Gelê Kurd bi qirkirinê re rû bi rû ma. Niha jî hewl dide tevî gelê herêmê bi azadî û demokrasî bijî.” Batil anî ziman ku hemû projeyên Kurdan ji bo gelên demokratîk û avakirina pergala demokratîk li herêmê ne û destnîşan kir ku ew proje li gorî demokrasîyê, aştiya demokratîk, wekhevîyê û paşguhkirina bendên Lozan û Sykes-Picot tên pêkanîn.

Batil, Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê wek mînakê pêkanîna projeya demokratîk destnîşan kir û got: “Lewma, divê Rêveberiya Xweser a Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê bê naskirin. Ev demokrasiya herêmî (Rêveberiya Xweser) ji bo Sûriye û Rojhilata Navîn dikare bibe çareserî.”

BANGA YEKITIYÊ

Di mijara duyemîn a rûniştinê de jî Hevseroka KNK`ê Zeyneb Murad ku bi rêya Zoomê beşdar bibû, bal kişand ser rewşa Kurd bi damezrandina netewe-dewletê re û got: “Peymana Lozanê ji gelên din zêdetir bandor li gelê Kurd kir. Piştî Şerê Cîhanê yê Yekemîn sîstema cîhanî di destê

Brîtanya û hêzên mezin ên herême de bû. Wê demê siyasetên rojhilat û roajvayê Asyayê hatin danîn, dewletên nû hatin avakirin. Netewe-dewleta Tirkîyê jî li ser esasê şofenîzm û neteweperestiyê ku tu kesên din qebûl nake, hat damezrandin.”

Zeyneb diyar kir ku Peymana Lozanê berde wama Peymana Qesrî Şêrîn e ya ku Kurdistan kir mêtîngê û parçe kir û wiha dom kir: “Peymana Lozanê ya behsa mijarê ne tenê bandor li gelê Kurd kir, lê belê bandor li gelên din ên herême jî kir û li ser bermahiyên împatoriya osmanî dewletên nû hatin avakirin.”

Zeyneb bal kişand ku bi Peymana Lozanê re, Kurdistan di bin sistemeke navneteweyî de bû û dijminên Kurdan hewl dan hebûna wan tune bikin û got: “Zilm li Kurdan hat kirin, lê ew bédeng nebûn û têkoşîn berde wama kirin. Lê belê dewletên dagirkerên Kurdistanê zordestiyê li Kurdan dikan. Bandorên peymana 1923`an heta roja îro dewam dikan. Lê îro Kurd bi hêz in, pêvajoyeke nû bi rê ve dibin û serkêşiya çareseriyê li Rojhilata Navîn dikan. Birêz Abdullah Ocalan li ser tecrûbeyek demokratîk a nû nivîsî û behsa çareseriyên hemdem ên li gorî Rojhilata Navîn kir.” Hevseroka KNK`ê Zeyneb Murad bal kişand ser girîngiya yekitiya Kurdan û got: “Bila bibin hêzeke nîştimanî û berpirsiyariya pêvajoyê hildin ser milên xwe. Sedsalek derbas bû, Kurd niha bi roleke sereke radibin. Em dikarin bêjin sedsal piştî Lozanê divê em Kurd hemû nakokiyên xwe derbas bikin û li gorî berjewendiyên hevbeş ji bo rizgarkirina Kurdistanê û gelê Kurd kar bikin. Divê em stratejiyê nîştimanî esas bigirin. Eger em bixwazin çarenûsa dîroka xwe biguherînin, divê em Lozaneke nû û parçekirineke nû qebûl nekin. Kurd ne wek beriya sed salî ne, ew niha xwedî sîwaneke demokratîk in.”

Piştê nîqaşên beşdarî têkildarî her du mijaran dest pê kirin. Di nîqaşan de hat diyarkirin ku dewletên hegemonîk xwestin bi rêya Lozanê Kurdistanê li ser nexşeyê tune bikin û ew heta niha jî dixwazin Kurdan qir bikin.

Her wiha hat destnîşankirin ku divê Kurd li hember Lozaneke nû hişyar bin, xwe di çarçoveya ewlehiya neteweyî ya kurdî de bi rêxistin bikin, berjewendiyên şexsî deynin aliyekî û tevgereke kurdî ya nîştimanî ya yekbûyî ava bikin.

Komxebat bi rûniştina duyemîn dewam dike.[1]

Taybetmendiya babetê

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn

Kategorîya Naverokê: Ramiyarî

Kategorîya Naverokê: Komelayetî

Cureya belgê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Bajêr: Heskê

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Rojava Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://www.hawarnews.com/-06-07-2023>

Demê tumarkirinê: 06-07-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 49

Li TBMM gengeşeyên qaşo kurdan jibo Konferansa Lozanê

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230419225725483900>

Li TBMM gengeşeyên qaşo kurdan jibo Konferansa Lozanê

Siddik BOZARSLAN

Biryar tê dayîn ku di 20ê çirîya paşîn 1922yan da (20-11-1922) li Swisreyê, li bajarê Lozanê (Lausanne) Konferansa Aştîyê ya Lozanê were çêkirin. Heyeta Tirk ku beşdarîya Konferansa Lozanê bibe, di 3yê çirîya paşîn 1922yan da li runîştineka veşartî ya TBMM da tê hilbijartin ku ev heyet ji sê kesan pêkhatîye: Wezîrê Derve, Gelwekîlê Edirneyê Ferik (Tuggeneral) Îsmet Paşa (Înönü), Wezîrê Tendurustîyê, Gelwekîlê Sînopê Dr. Rıza Nur û Wezîrê Aburîyê, Gelwekîlê Trabzonê Hasan Hüsnü tên hilbijartin. Dîsa biryar tê sitandin ku Gelwekîlê Adanayê Zekâî, Gelwekîlê Saruhanê (Manisa) Celal (Celal Bayar), Gelwekîlê Dîyarbekrê Zülfî (Tigrel- nêzîkayîya wî bi Mistefa Kemal ra hebûye), Gelwekîlê Burdurê Velî jî têkevin nav wê heyetê. Yanî sê delege (nûner) û çar gelwekîl û şewirmendên çapemenîyê bi tevayî 21 kes tên hilbijartin. Balkêş e, lîsteyê wer amade kirine ku eger Îsmetê Kerr (Înönü) yê Bidlîsî wek kurd neyê qebûlkinin, zilamê Kemal Paşa Zulfoyyê Dîyarbekirî jî kurdekî bûye.

Hukumeta Ankarayê (TBMM), di 1ê çirîya paşîn 1922an da biryar distîne ku Saltanat û Xîlafet ji hev cîyê ne û Saltanatê fesih dikin (ji navê radikin). Ev biryar ji alîyê hêzên Rojhilatî ve bi kêfxweşî tên nirxandin û piştgirî nîşan didin ku ew hewildaneka pêşverû qebûl dikin. Bi vê biryarê hukumet û meclisa Ankarayê (TBMM) pêşî li daxwaza hukumeta Stanbolê digire ku wan jî xwestibûn beşdarîya Konferansa Lozanê bibin. Hukumeta Stanbolê ku di bin serokatîya Tevfik Paşa da li ser kar bû, di 4ê çirîya paşîn 1922an da îstîfa dike û bi vî awayî hukumeta osmanî ya dawîyê, derbasê nav rûpelên dîrokê dibe. Padîşahê Osmanî yê dawî Vahdettîn jî, roja 17yê çirîya paşîn 1922an bi keştîyeka inglîzan direve Maltayê. Bi vî awayî li ser navê TBMM hukumeta Ankarayê wek temsîldar beşdarîya Konferansa Lozanê bi dest dixin. Li TBMMyê roja 3yê çirîya paşîn 1922an di derbarê şola kurdan û Konferansa Lozanê ku dê were çêkirin da "Gelweilên Kurd"(!) axiftinên balkêş dikin. Hin ji wan ev in:

Diyab Axa (Gelwekîlê Dêrsimê): "Efendîno, li qusûrê min nenêrin ez kal im. Em hemî dizanin û dibêjin ku dîn û dîyaneta me, esil û neslê me timî yek bûye. Di nava me da fêrîyet tune ye. Navê me jî, dînê me jî, Xwedayê me jî yek bûye. Tiştê tê devê me jî ev e. Li gora halê me, gotinên ku em bêjin hene. Hema divê van halan bi alîkevin... Xwedê jî, dê alîkarîya halên me bike. Xwedê alîkarê rastîyê ye. Li qusûrê min nenêrin ezbenî kal im. Li gora halê me, gotinên me hene.

Soysallî İsmail Suphi (Burdur)- Fikrê te yê derbarê sulhê da çîye?

Diyab Axa (berdewamî)- Lê îro dînê me jî, dîyaneta me jî, kitêba me jî, hemî yek in.

Necatî Efendî (Lazistan)- Tu dê ji Murahhasan (delege-nûner) çî bixwazî?

Sırrı Bey (İzmit)- Got lo (ya)...

Diyab Axa (Dêrsim)- Xwedê bibe alîkarê wan. Ew çî munasib dîtine, bila wê bikin. Bila hemdê Xwedê bin yên diçin, kesên dînê xwe, dîyaneta xwe dizanin. Ez texmîn dikim ku yên di nava heyetê da ne, ji dînê xwe ra, ji dîyaneta xwe ra xîyanetê nekin (Çepik).

Em hemî yek in. Çi doza (dawa) tirkîtiyê, kurdîtiyê heye. Em hemî yek in, bira ne (dengên Bravo, çepik). Dikare pênc deh kurên kesekî hebin. Dikare navên wan yek Hasan be, yek Ahmed, yek Huseyîn, yek jî Mehmed be. Lê hemî yek in. Em jî weha ne (dengên Bravo). Dînên wan, dîyanetên wan, qebîleyên wan yek in. Lê dijminan labikan çêkirine da ku em êrîşên hev bikin. Ew hîle dikin ku tu weha yî, ez weha me û filan û bêvan.. Em yek bira ne. Dînê me, dîyaneta me yek e.. La Îlahe İllallah Muhammedin Resulullah, eha ev e. (dengên bravo, çepik)" (Türk

Parlamento Tarihi, TBMM I. Dönem, II. Cilt, s. 336, (3 Kasım 1922 tarihli TBMM Üçüncü Celse)) Süleyman Necati Bey (Gelwekîlê Erziromê): "Ezbenî, ji alîyê me hemîyan ve malum e ku ji encamên merhaleyên sîyaseta Şerqê yek jî jê, di bin navê kêmnetewetîyê da perçekerina Tirkîyeyê û biliandina Asyayê ye. Ev şol/mesele- pirs, hem jibo hebûna me ya neteweyî giring e û hem jî yên ku min şandine vê derê, piranîya wan kurd in, loma li vê derê ez dixwazim bibim tercumanê wan biraderên vî wetanî û ji delegasyonên konferansê ra hîssîyatên wan pêşkêş bikim...

Efendîno, wek hûn dizanin, sedemê yekê ku neteweyan ji hev cîyê dike, dîrok e, yeka dî jî wezîyetên îktîsadî (abûrî- ekonomi) ye. Eger em li kûrayîya dîrokê binêrin, hûn dê bibînin ku dîroka kurdan, her dem digel tirkan bûye." (dengên, nûha jî welê ye)

Gelwekîlê Erziromê Suleyman Necatî Begê ku gotîye, dayîka wî kurd e; di axiftina xwe da behsa dîroka kurdan û tirkan ya berîya Îslamîyetê û piştî wê kirîye û îddîa kirîye ku kurd jî qewmê Turanê ne û bi awayê qetî kurd, tirk in û wd. Ne ercîya ye ku mirov van tiştên tewş û beredayî li vir binivîse û wexta xwe bikuje. Loma min tevayîya axiftina wî nezivirand kurdî û neqlê vê derê nekîr û ev pêwîst jî nîne. S. Necatî Beg di berdewamîya afiftina xwe da weha gotîye:

"Eger em dîrokê binirxînin, em dibînin ku tirk û kurd her dem digel hev meşîyane û dîroka Îslamîyetê bi hev ra çêkirine. (Dengên, îro jî weha ye) Û îro di dilê civata kurdî da, di dîroka vê neteweyê da û di amancên wê da cîyê tişteke dî tune ye (çepik).. Dema mirov were ser rengê civatê; ew hewqas têkelê tirkan bûne ku bûne wek vucudek. Îro tirkek tune ku xalê wî an xwarzê wî ango zavayê wî nekurd be. Û kurdek tune ku zavayê wî, xwarzê wî ango xalê wî netirk be. Mesela, dayîka min kurd e... Hûn çawa dikarin min ji dayîka min cîyê bikin? Mirov çawa dikare li pey lîstik û efsaneyên ewrupîyan bikeve? Heyeta nûneran divê vê rewşê digel wesîqeyan ji wan (ewrupî) ra pêşkêş bike.

Welhasil, em pêşkêşî cenabê heyetê dikin ku li welatê me hindikgrubên nejadî tune ne. Yên ku wê îcad kirine, bi meqsed in. Tehemula kurdan nîne ku gengeşekirina li ser wan, guhdarîkirina gotinên wan bike, vê rewşê divê bi lîsaneka zelal ji wan ra were gotin..." (Türk Parlamento Tarihi, 1919-1923, TBMM I. Dönem, II. Cilt, s. 338-339, (3 Kasım 1922 tarihli TBMM Üçüncü Celse))

"Yusuf Ziya Bey (Bitlis)- Efendîno, jîyana abûrîya Mêrdînê, Antebê, Surucê, Urfayê, mehkûmê mirinê ne. Ji ber ku bazara wan, abûrîya wan, cîyên wn ên firotin û sitandinê bi tevayî derbasî rexê dî yê sînor bûne. Li rexê dî yê sînorî bajarên nû, bazarên nû, çavkanîyên abûrîyên nû çêdibin. Ez bi îşaretkirina Cerablusê dibêjim, ku piranîya hevalên me di wextên berê da wê dîtine, heta du sal berê ji bil antîkayê çu tişteke Cerablusê tunebû, lê îro bûye bajareke xweşik... Efendîno, mixabin ev heqîqetek e. Mirov qefle bi qefle diherin wê derê ku lê têrdibin. (dengê qelebalixê) (dengên bidomîne) Ez behsa heqîqetê dikim, çavdêrîyên xwe dibêjim. Ji ber ku çavkanîyên zîraîyê (çinandinê) û abûrîyê li wî rexê sînorîyê da ye...

Necip Bey (Mêrdîn)- Heta erdên wan.

Yusuf Ziya (Berdewamî)- Îmkan nemaye ku mirov here rexê wî alîyê û ji erdên wê derê mefadar (fêde) bibe. Hevwelatîyên (ahalî) Kilîsê, Nusaybînê, Mêrdînê, li hemberî rexê dî (yanî xeta sînor) wek kurdeleyeke matemî dibîne. Ev xet (sînor) hew qas nenormal e ku goristanên li Kilîsê, li Nusaybînê qesebeyan ji hev cîyê dikin. Dê rojek were suryanî bêjin ku 'hûn nikarin mirîyên xwe li vir definbikin (yanî binax bikin). Di encama vê rewşa elem da li Antakyayê sêsed hezar (300.000) tirkên musulman, di bin destê bîyanîyan (ecnebî) da dinalin.

Necip Bey (Mêrdîn)- Pêncsed hezar (500.000)...

Dr. Mustafa Bey (Kozan)- Tika ye (ez rica dikim), Halebê jî ji bîr nekin; li Halebê 150 hezar nufûsa tirk heye.

Yusuf Ziya Bey (Berdewamî)- Ez rica dikim, cenabê we jî divê wê bibêje. Ev 300 hezar tirkên musulman, xwedanê çu mafek, çu huquqek nînin, di bin mandaya fransizan da, qedera (dahatuya) wan bi ermenî û durzîyan ve hatiye girêdan. Efendîno, li ser me ferz e û deyn e ku

em wan bifikiran.

Refik Bey (Konya)- Jibo me hemîyan.

Yusuf Ziya Bey (Bitlîs)- Her weha (binaenaleyh) min giringîya vê nuqtayê ji cenabê heyeta me ra arz kir ku divê bi diqet li ser were rawestandî. Efendîno, tiştê ku amanca me taîn dike, Mîsak-î Millî ye. Derên ku ketîye nava Surîyê, di nava sînorê Mîsak-î Millî da ye.

Necip Bey (Mardin)- Me neterikandîye.

Yusuf Ziya Bey (Berdewamî)- Her weha eger Mîsak-i Millî qeneeteka ku li ser hatîye fikirandin be, ez rica dikim ku hûn wê îhmal (piştguh) nekin. Dîsa di nava sînorên Mîsak-i Millî da Kerkûk, Musul, Suleymanîye û heta Xaneqîn (Hanekin), van herêman beşeka Wîlayetên Şerqê ne. Veqetandina (an cîyêkirina) wan, di wîlayetên Şerqê da dê bibe sedemê şîyarkirina nîfaqê. Veqetandina wîlayetên me yên Şerqê ji Musulê, ji Kerkûkê û ji Suleymanîye, felçkirina (pelişandina) wan e. Hem felçkirine û hem jî belavkirina huzur (aram) û sukûneta wîlayetên me yên Şerqê ye...

Ewropî dibêjin ku: "Hindikneteweyê herî mezin ku li Tirkîyê dijîn û dixisirin, kurd in. Ezbenî, ez kurd kurê (an ewladê) kurd im. Her weha ez bi sîfeta gelwekîlê (mêbûsê) kurd we temîn dikim ku kurd çu tiştê naxwazin. Tenê selametî û bextîyarîya birayên xwe yên mezin tirkan dixwazin. (Çepik)

Em kurd di dema çûyî da (yanî sê sal berê), hemî mafên heq û huquqên ku Ewropîyan bi rîya Paçikê Sevrê dabûn kurdan, me wan di bin pîyên xwe da eciland û me wan, îdeyê wan kir ku xwestibûn bidin me. Me çawa ku li Enîya Elcezîreyê şer kir. (Çepik) Çawa ku me digel tirkan xwîna xwe rijand, em ji wan neqetîyan û nexwest ku biqetin û naxwazin. (Çepik)...

Dema ez dawî li axiftina xwe bînim, ez ji heyeta me tika (rica) dikim ku, dema behsa hindikneteweyan were kirin, bila were gotin ku çu talebeka (daxwaz) kurdan nîne û wek tercumanê (wergêrê) qeneeta kurdan, tiştên min li vir gotî, ji wan ra bêjin û îddîa bikin. Her weha dîsa tika dikim ku li Suriyê, sînorên ku me wenda kirîye, rizgar bikin. Her weha Kerkûk û Suleymanîye û Musulê ji bîr nekin ku ew perçeyeka herî giring a vî wetanî ye, vî welatî ye. (Dengên, ji xwe ew der yê me ye) Her weha bi rêzdarî (hurmet-istirham) dawî li gotinên xwe tînim. (Dengên Bravo, çepik)" (Türk Parlamento Tarihi, 1919-1923, TBMM I. Dönem, II. Cilt, s. 341-343, (3 Kasım 1922 tarihli TBMM Üçüncü Celse))

Hin gelwekîlên kurd, piştî van axiftinên jorîn kelecânî dibin û pêşnîyaran didin Serokatîya Meclîsê. Pêşnîyarek ku pêşkêşî TBMM bûye, li jêr, weha ye:

"Rîyasetî Celîleye (Jibo Serokatîya Gewre/mezin/bilind)

Tirk, kurd tevayîyeka (kotle) yekbûyî ye. Kurd, çu wextek ji civata tirk venaqete, hêza tu qewetek têr nake jibo veqetandinê. Selahîyeta hukümetên Ewropayê tune ku kurdan biparêzin, welew ku ji alîyê gelê me ve bi caran protesto çêbûne, dîsa dema babetê hindikneteweyî tê behskirin, em xemgîn dibin. Malûmê herkesî ye ku her tim di rîya weten da kurdan digel tirkan amadeyê mirinê bûne. Em pêşnîyar dikin ku nutqên Gelwekîlê Erziromê Necatî Beg û Gelwekîlê Bidlîsê Yusuf Ziya Beg, di derbarê babetê hindikneteweyî da bi lezgînî (acîlen) werin neşîrkirin û ji cîhanê ra werin îlankirin.

3 Teşrinisanî 1338 (3 çirîya paşîn 1922)

Gelwekîlê Bidlîsê Arif, Gelwekîlê Mêrdînê Necîp, Gelwekîlê Gençê Alî Vasif, Gelwekîlê Kastamonuyê Abdulkadir Kemalî, Gelwekîlê Muşê Abdulganî, Gelwekîlê Mêrdînê Esad, Gelwekîlê Bidlîsê Dervîş, Gelwekîlê Sêrtê Necmeddîn, Gelwekîlê Dîyarbekrê Hamdî, Gelwekîlê Muşê Ahmed Hamdî, Gelwekîlê Urfayê Pozan, Gelwekîlê Wanê Hakkî" (Türk Parlamento Tarihi, 1919-1923, TBMM I. Dönem, II. Cilt, s. 363. (3 Kasım 1922 tarihli TBMM Üçüncü Celse))

Gelwekîlê Mêrdînê Necib Bey (Beg) ku di pêşnîyara jorîn da navê wî hebû, li ser navê gelwekîlên Mêrdînê vê pêşnîyara jêrîn daye meclîsê. Pêşnîyar weha ye:

"Jibo Serokatîya Bilind

Di dawetnameya Konferansa Sulhê da gotina 'gayritirk' heye ku ez wê bi nefret bi bîr tînim. Ez

kurd im û bi vê munasebetê careka dî ji cîhanê ra îlan dikim ku di nava Mîsak-i Millî da çu ferdek tune ku wê tabîrê bixebitîne. Ji ber ku di vê civatê da tirk û kurd vucudek in. Ez ji heyeta we rica dikim ku dema we wê gotinê bihîst, divê bi nefret hûn wê red bikin.

3 Teşrinisani 1338 (3 Kasim 1922)

Li ser navê Gelwekîlên Mêrdînê (Mardin) Necib”

(Türk Parlamento Tarihi, 1919-1923, TBMM I. Dönem, II. Cilt, s. 364. (3 Kasım 1922 tarihli TBMM Üçüncü Celse))

Gelwekîlê Wanê Hakkı Bey jî ku navê wî li jor hebû, wî jî wek şexsekî vê pêşnîyarê daye meclisê: ” Jibo Serokatîya Bilind

Ez ji Heyeta Konferansê rica dikim ku jibo balkişandinê van maddeyên jêrîn bigirin dest:

1. Kurdan bi tu awayî xwe ji tirkên cuda nedîtine û digel tirkên xwe heta hetayê jibo parastina wetenê mubarek xwîna xwe rijandine û dirjînin û jibo wan şola hindikneteweyî tune ye. Eger Ewropî dixwazin di nava me da ji bil tirk û kurdan nejadeka dî biafirînin, ev tişteke vala ye. Ewropî dixwazin ji ermenan ra welatek biafirînin. Li welatê me cîyê kulubeyek jî tune ku jibo kesekî dî bibe welat. Ji ber ku li herêmên cîranê Êrîvanê tu ermenîyek tune ye û jibo ermenîyêke bîyanî ku ji derve were jî nayê fikirîn ku tirkkek û kurdek cî bidin ermenîyek. Eger ew dixwazin li Wanê, li Bazîdê (Bayezid) jibo ermenîyan hîsse veqetînin, divê ew bizanibin ku tirkên wê derê, kurdên wê derê, ne li welatê xwe, li Êrîvanê jî dê hew ças xwîn birijînin ku cî nedin ermenan û razî nebin ku bihustek erd bidin ermenan. Jixwe Meclisa Neteweyî ya Mezin û hukumeta wê tişteke weha naynin bîra xwe û di wê çarçoveyê da Mîsak-i Millîyê tespît kirine. 3 Teşrinisani 1338

Gelwekîlê Wanê Hakkı”

(Türk Parlamento Tarihi, 1919-1923, TBMM I. Dönem, II. Cilt, s. 366. (3 Kasım 1922 tarihli TBMM Üçüncü Celse)), Celal Temel, age, s. 244-250, İstanbul 2017 [1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Dîrok

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://portal.netewe.com/- 19-04-2023>

Demê tumarkirinê: 19-04-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 50

Lozan (Ber bi revanşa Lozanê ve...)

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230414144338482254>

Ber bi revanşa Lozanê ve...

Van rojan em dibin şahidên buyerên giring. Li Tirkîyeyê behsa "vebûna kurd", "vebûna demokratîk" tê kirin. Erdogan ne carekê gelek caran got, "Buhayê wê ji bo partî û hukumeta me çi dibe bila bibe em ê van gavan bavêjin".

Van rojan em dibin şahidên buyerên giring. Li Tirkîyeyê behsa "vebûna kurd", "vebûna demokratîk" tê kirin. Erdogan ne carekê, gelek caran got, "Buhayê wê ji bo partî û hukumeta me çi dibe bila bibe em ê van gavan bavêjin". Pirsra kurd li Tirkîyeyê bi her awayî, bi hemû berfirehiya xwe tê mînaqêşekirin.

Li bin çengê Tirkîyeyê bi statuyeka federeyî be jî dewleteka kurd avabuye. Berpirsên Kurd di serokatiya navendî ya Iraqê de xwedan roleka giring in.

Li parlamentoya Tirkîyeyê 20 parlamenterên DTP-ê, li şarederiyên 100 serokşarederî... Di Ak Partiyê de hema hema seksiyoneka Kurdistanê; li Diyarbekirê, li hin deverên din, Leyletulqediran bi mevlûdên kurmançî û zazakî pîroz dike. Destên "muminên Kurdistanê" îdî êşkere û resmî bi dua û hêviyên kurdî re "hildibin ber bi Xwedê ve".

Heyeteka DTP-ê di navbera Hewlêr û Silêmaniyê de diçe tê; kurd li kurdan dicivin, şêwr û mişêwrê dîkin.

Wezîrê derve yê Iraqê ê kurdnîjad Zêbarî li gel heyeteka mezin a ji wezîran pêkhatî li gel wezîrên hukumeta tirk, li Îstanbulê, li ser esasê hevpeymaniya stratejîk civînan dîkin; pirsra hevkarîya aborî, civakî û siyasî tê mînaqêşekirin, nexşeyên xeta petrol û gazê ya Kerkuk-Îskenderûnê a ku Kurdistanê bakur û başûr ê bi hev ve girêbide, bazirganî û sermîyangêriya herdu aliyên hidûd tên kêşan. Li rîyan tê gerrîyan ku hidûd çawa bîna sistkîrin.

Her di eynî demê de serokê Sûriyeyê, wezîrê wê yê derva li Tirkîyeyê ye, biryara avakirina konseyeka bilind a stratejîk tê dayin, vîzeyê navbera herdu welatan tê rakirin. Nexwe kurdên herdu aliyên bi pasaport be jî îdî ê karibin bi serbestî rabin bîna "serxetê" û biçin "binxetê"..

Behsa hevkarîyeka model a navbera Iraq-Tirkîyeyê tê kirin. Mînaqêşe hene ku gelo guhertinên bi navê "vebûna demokratîk" li Tirkîyeyê despêdîkin, piştgiriya ku Sûriye didiyê û konseyên mîsterek ên stratejîk ên ku Tirkîye-Sûriye û Tirkîye-Iraq datînin wek dendîka çandî ya ber bi awe yekîtiyeka wek ya Eropayê ne.

Di demeka wiha de peymanên berê ên dewra berî globaliyê yê dema şerê sar; Pakta Sadabadê, Pakta Bexdayê, Pakta CENTO-yê û hela hela Peymana Lozanê tê bîra meriv.

Civînen rojên dawiyê yê yekemîn Meclisa Millî ya Mezîna a Tirkîyeyê ên li ser peymanê Lozanê tîna bîra meriv.

Yên ku xwendibin ê bê bîra wan. Gava bi Mitarekeya Mondrosê Brîtanya serkeftî ket Îstanbulê û biryara girtina Meclisa Mebûsan a Osmanî da, vê meclisa osmanî di civîna xwe ya dawî de

Sonda Millî (Mîsaqê Millî) xwar û hê belav bû. Di nav Mîsaqê Millî de wîlayeta Mûsila dewra osmanî (Kurdistana başûr a nuha tevî Kerkûkê) û Kurdistana Sûriyeyê jî hebûn. Yanî mebûsan sond xwar ku hemû ew erdên tirkan û kurdan bi hev re bîn xelaskirin.

Lê di 1923-yê de di gotûbêjên li Lozanê de, hukumeta tirk a bi serokatiya Mistefa Kemal li gel hevpeymanan û bi taybetî li gel îngilîzan lihev kir, dev ji xwestina erdên kurdan ên ku nuha li nav hidûdên Sûriyeyê û Iraqê ne berda û biryar da ku bêyi wan Lozanê îmza bike.

Gava mebûsên kurd ên di meclisa yekê de ev bihîst, şok derbaskir, ji guhê xwe bawer nekir ku bêyi van beşên welêt çawa dikare Peymana Lozanê bê îmzakirin. Di meclisê de hemû mebûsên bajarên Kurdistanê îşyan dikir ku ev ê bibe felaketa kurdan, ê bê wê maneyê ku ji movikê de piştî kurdan bê şikandin; boruya nefesa wan bê girtin, hemû damarên jiyane li wan bîn birrîn.

Parlamentê Bedîsê ê wê demê Yusuf Zîya Beg rabû ser kursiyê got: "Rewşa cografî ya Mûsilê, pêwendiyên wê yê nîjadî, awayê pêkhatina wê, avabûna wê ya civakî û siyasî, rê nade ku piştî peymanê aştiyê ew deqîqeyekê jî di bin miameleya îngilîzan de, di bin mandateriya îngilîzan de bimîne."

...

"Hevalno, min hêvî dikir ku bê gotin Mûsil parçeyek ji Tirkiyeyê ye. Çimkî ew bi kurdan û tirkan meskûn e. Zêdetirê nîvîyê wê kurd in. Di tarîxa kurd de cihekî giring ê binirxê Mûsilê heye. Muhtemelen li cihekî din buya min ew qas endîşe nedikir. Di dîroka kurd de kursiyeka Mûsilê heye. Hevalno, çawa meriv nikare merivekî bike du perçe, yan perçeyekî wî jê veqetîne bi wî awayî jî ne mimkin e ku Mûsil ji Tirkiyeyê bê veqetandin." (Ji zabitên civînên bi dizî yê axaftinên Meclisa Tirkiyeyê ya Ewil.)

Yusuf Zîya Beg li ser kursiya meclisê ji bo parçeyê ku bi ser Sûriyeyê (Fransaya wê wextê) ve hatibû berdan jî wiha got:

"Hevalno, mirov divê zikê xwe têr bike. Ev tiştê e ku beşer muhtac e. Ehlên Mêrdînê, Nisêbînê, Kilîsê, Urfayê û Entabê jî divê bijîn. Yê li vê derê nikarin çandiniyê bikin.. Çimkî di navbera hidûd û wan de herî zêde nîv saet mesafe heye. Ew bi xwe li qesebê rûdinên, lê zeviyên wan li rexê dî yê hidûd e. Îro belkî diçe tiştêkî direvîne tîne, çandiniyê dike. Lê sibehî ne diyar e fransî bi çi qanûnan hidûd li ser wan bigire. Millet nikare ticaretê bike. Li rexê din ê hidûd bajar, qesebe û bazarên nuh tên avakirin. Bi risûm derbasî vî aliyê dibe, tiştê dibe 5 quruş, lê li rexê dî bi sed pereyan e. Loma kes nayên bazarên vî aliyê, hemû daxistî ne. Çarşî daxistî ye hevalno! Sin'et dimire, çimkî alet û alvên ku mihtac e, li rexê din erzantir e. Însanên ser hidûd bihn li wan çikiyaye, nikarin tenefus bikin. Boruyên wan ên tenefusê vekin hevalno da karibin bihna xwe bidin bistînin, nefetisin." (her eynî cihî)

Lê Lozan hat îmzakirin. Ji wê rojê heta nuha her wiha bû. Kurdistan bû çar parçe. Mûsil li aliyekî, başûrê rojava li aliyekî, bakur li aliyekî... Qereqol hatin danîn, tîl hatin kêşan, mayin hatin çandin. Her ku çû kurdên herdu aliyên hidûdan ji hev dûrketin. Ew hatin înkarkirin, kuştin û asîmîlekirin. Dewletên netewî; Tirkiye, Iraq, Sûriye û Îran ji kurdan re bûn zîndan.

Lê kurd teslîm nebûn. Wan li ber xwe da, daxwaza jiyaneka bi rûmet ji dest bernedan. Ê hatin îro.

Van rojan, gava meriv van liv û bizav û diyardeyan li pey hev dibîne, bivê nevê meriv difikire: Gelo dibe ku roja revanşa Lozanê hatibe. Belkî hê zû ye. Belkî hê gelek maye. Lê eşkere ye ku ev

rojên îro ji bo kurdan dawiya qonaxeka reş û tarî û destpêka qonaxeka pirşeng û ronahî ne. Rojên mizgînbexşa revanşê ne.

Bi destpêkirina qonaxa global, civaka agahî û ragihandinê a ku darbeyên mezin li hidûdud û serdestiyên zordar ên dewletên neteweyî yên merkezî yên zirxpûş dixê, têkoşîna kurdê bîndest bi hemû mihaweleiyên nêzî sedsalekê paradîgmaya "yek dewlet, yeknetewe, yek ziman, yek ala" yê wek qedeheka krîstal hûrhûrî dike.

Tu riya înkarkirina hebûn, maf û azadiyên kurdan li ber dewletan nemaye. Ji hundur de têkoşîna gelê kurd zorê dide, di bin çengê wan de hebûna Kurdistaneka federe zorê dide, rewşa nuh a global; di nav wê de Yekîtiya Ewropayê û Amerîka zorê dide. Li hundur pêdiviyên sermiyangêrî û peywendiyên civakî yên van welatan bi xwe zorê didin.

Bi taybetî Tirkiye wek jina ducanî ya li ber zarokanîne diqurmise, di nav tevziyan de digevize. Çare nemaye, ê bifilite... Her çendîn ew bi slogan behsa xetên sor ên li ser take dewlet, take ziman, take netewe, take ala û dewleta neteweyî ya unîter dike jî rewşa nuh wek şapeyekê bi ser ve tê û wê mecbûr dike ku xetên xwe gav bi gav ber bi zerayiyê û belkî jî ber bi keskayiyê ve bibe.

Ê bibe. Lê zû an dereng, kêman zêde, xurt an qels, piçekî jî bi kurdan ve girêdayî ye. Eger kurd li xwe varqilin, bibînin ku dinya ne dinya berê ya dema şerê sar e, gelek guheriyê û ew bibînin ku di dîroka însaniyê de belkî jî cara pêşiyê daxwazên qonaxa global û yên kurdan bi her awayî lihevhatî ne, ew ê karibin gelek zûtir destkeftiyên gelek mestir bidestxin. Roja revanşa bi Lozanê re ê zûtir bê.[1]

Taybetmendiya babetê

Kategorîya Naverokê: Coxrafya

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://muradciwan.com>

Demê tumarkirinê: 14-04-2023

Navê afirîner: Sara Kamela

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 51

LOZAN.. HIN PIRS LI BARA KURDISTANA PIÇÛK Û ERMENISTANA MEZIN

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230709105732505040>

LOZAN.. HIN PIRS LI BARA KURDISTANA PIÇÛK Û ERMENISTANA MEZIN
 HISÊN CIMO

Di çi pirtûkên li ser doza kurdî da, an jî karûbarê kurdan ên girêdayî bi siyasetên navdewletî, tê da behsa Hevpeymanana Lozanê ku di 24 ê tîrmeha 1923 yan da hatiye îmzekirin, tê kirin. Di gelek lêkolînên ku li ser vê hevpeymanê hatine kirin da, hejmareka piçûk ji wan lêkolînan behsa “vegötina serdest” dikin, ku wekî encama kedên dîplomatîk ên Tirkîyayê ya nû birêveberîya tîma danûstandinê bi serkêşîya Ismet Paşa (Înonu), dibîne.

“Vegötina serdest” a li ser Lozanê, rêyeka kûr di têgihaştina siyasî ya kurdan ya nûjen da çêkir û wekî bipêşketineka ji nişkva û xedar ji aliyê Tirkîyayê ve di pêvajoya têkilîyên hevbeş da, tê dîtîn. Her wiha, vegötina Lozanê ya serdest, vegötina birîtanyayî ye ku diyar dike çawa serokê şandeya birîtanyayî Lord Curzon di dema danûstandinan da hempîşeyê xwe Ismet Paşa da şermê, dema ku behsa kurdan jê kir, her wiha çawa ku gotina Ismet “tu cudahî di navbera kurd û tirkan da tune ye” derewek e ku nayê qebûlîkirin. Lê di rastîyê da, tu vegötineka kurdan a serdest li ser “hawirdora Hevpeymanana Lozanê” tune ye. Gelo berîya îmzekirina hevpeymanê an jî di dema danûstandinê da, çi çêdibû?

Di sala 1918an da, serokê Amerîkayê Woodrow Wilson 14 rêgezên xwe pêşkêş kir û ji bo gelek tevgerên neteweyî li Rojhilata Navîn, ev rêgez bûne wekî bernameyeka kar a navdewletî. Di dîroka kurdan a nûjen da ku di dema Şerê Cîhanê yê Duyem û piştî wê da hate sazîkirin, kurdan bi awayekî romantîk dest bi vegötina mezinahîya rêgezên Wilson ên rizgarkarîyê, kirin. Balkêş bû ku çîna kurdan a birêveber di dema pêşkêşkirina rêgezên Wislon da bi awayekî komî ev rêgez red dikirin. Lê metna rêgeza 12 wiha ye:

“Dabînkirina serwerîya beşên Tirkîyayê ji Dewleta Osmanî û dayîna neteweyên din ên ne tirk ku di bin serwerîya Dewleta Osmanî da ne, mafê çarenûsê û derfeta bipêşketinê ya serbixwe.” Hêzên ereban ji rêgezên Wilson sîd wergirtin da ku ji serwerîya Osmanîyan rizgar bibin. Her wiha, tevgera neteweyî ya ermenan ev rêgez ji xwe ra esas girtin, da ku dewleteka serbixwe wekî ereban, ji xwe ra ava bikin. Lê helwesta kurdan li bara van rêgezan parçebûyî bû û aliyê ku herî zêde destek dida van rêgezan malbata Bedirxan bû (binêre: Cordy Gorgas – Tevgera kurdî li dîyasporayê – R21/22). Di heman demê da, van rêgezan zemîna nexşereya Hevpeymanana Sevre ku piştra em ê bi bîr bixin, danî. Lê piranîya kurdan ên ku ji “rêgezên Wilson” ditirsîyan, pişta xwe didan tevgerên diplomatîk ên Amerîkayê ji bo pêkanîna rêgeza 12an, ku li gorî vê rêgezê garantîya damezrandina dewleta Ermenistanê dihate dayîn ku ji 6 wîlayetan pêk dihat û kurdan ev 6 wîlayet beşek ji Kurdistanê, didîtîn.

Qirkirina komî ya dijî ermenan di sala 1915 an da, hişt ku kurd di pêvajoya bê da xwe dûrî nîqaşên têkildarî doza ermenan bikin. Lê ev veşartin hişt ku nefêmkirineka kêma nîfêşê kurdan ê îroyîn derbarê çawayîna pêkanîna Hevpeymanana Lozanê da di navbera wan da bêyî opozîsyona kurdî ya çekdarî ya yekser çêbibe, an jî sedema negermbûna wan li ser Hevpeymanana Sevre ya sala 1920 î ku nexşereya dewleta kurdan xêz kir. Bi gotineka din, nefêmkirina doza ermenan, wê dîroka kurdan ji serdema çeksazkirina osmanîyan sala 1839an heta Hevpeymanana Lozanê ya sala 1923 an, kêma be û neyê fêmkirin. Ji ber vê yekê jî, piranîya nivîskarên kurdan ên kevnperest ne bi mebest dev avêtin kurdan û digotin ku ev gel û birêveberên wan cahil bûn û bi awayekî hêsan bi sozên tirkan dihatin xapandin. Encamên bi vî awayî yê texmînkirina têkçûnên kurdan ên îdîaykirî, wê bibin sedema avakirina têgihaştineka neteweyî ya sexte û ji waneyên tecrûbeyên dîrokî vala be. Doza ermenan wekî bombeyekê ku di destê kurdan da teqîya û çi

tiştê di pişt ra hat, divê di vê çarçoveya teqînê da were nixandin, ku kurd û ermenan nikarîbûn mijara axa hevbeş û serwerîya li ser wê yek erdîngarîyê ku xwedî du nave "Ermenistan û Kurdistan" çareser bikirane.

Di payîza 1913 an da, mîrê kurdan Ebdulrezaq Bedirxan nameyek ji kurdan ra rê kir û tê da hişyarî li ser planeka navdewletî ya berfireh da ku Dewleta Osmanî neçar dike dest ji beşeka mezin ji axa xwe li bakurê Afrîka Anadoluyê piştî têkçûna mezin di şerên Balkanê da, berde. Di wê demê da, dihate gotin ku hêzên mezin bingehên damezrandina dewleta ermenan li sînorê herşes wîlayetên borî ku ku tê da rêjeya kurdan ji sedî 80 li gorî nameya Bedirxan, danîn. Her wiha Ebdulrezaq Bedirxan dibêje "Eger hikûmeta osmanîyan dest ji kurdan bernede, wê هوکر طاهر توفیق - الكرد والمسألة الأرمنية - ص 758، (هوکر طاهر توفیق 760)

Di wê serdemê da, ango di navbera derbeya Itîhad û Tereqî û heta ragihandina komara Tirkîyayê, hêzên siwaran (yên ku bi navê Elwîya Hemîdîye dihatin naskirin) parêzvanên herî mezin ên kurdan bûn, an jî di çavên wan da wisa bûn. Her wiha, birêveberên kurdan hewl dan ku hewldanên hikûmeta osmanîyan ya nêzîkî ermenan ra di navbera salên 1908-1911 an da ku vê hêzê bêçek bikin, têk bibin. Ebdulrezaq Bedirxan bal kişand ser vê hewldanê, ne wekî armancgirtina siwarên eşîrên bêserûber ku piştra di dîroka heyî da ji alîyê piranîya nivîskar û akademsîyanên kurdan ev nav li wan hate kirin, lê belê hişyarî li ser "bêçekirina kurdan" da. (هوکر طاهر توفیق - ص 761).

Ji ber gelek faktorên, karnameyên taybet ên aloziya di navbera kurd û ermenan da winda bûn, di nav da jî encamên biêş û kûr jî di hovîtîya li dij ermenan da. Di pêvajoya nîqaşên Bedî El-Zeman Seîd El-Kurdî (Nûrsî) bi eşîrên herêma Wanê re, ji ber metirsîya serwerîya ermenan li ser Kurdistanê û bi pîrozkirina ji dewletên Ewropayê ra, bi fikar bû. Her wiha, Nûrsî gelek van fikaran û berisva pirsên wan di pirtûka "Kulîyat Resail El-Nûr" da û piranîya wan di beşê "Sîqel El-Îslam" da nivîsandin.

Nûrsî berîya gera di nava eşîrên Wanê da, hişyarî li ser jihevixistina siwarên kurdan da. Di vê çarçoveyê da, gotarek di rojnameya "Şûrî Ûmet"ê da, di 19ê mijdara 1908an da nivîsand û tê da biryara hikûmetê ya girtina dibistana eşîran ku jê piranîya efsêrên kurdan di artêş û Elwîya Hemîdîyê da jê derçûn dibûn, rexne kir. Her wiha, di wê gotarê da dibistana eşîran bi "pencereya-" ku hate girtin şiband û Elwîya Hemîdîyê jî bi derî şiband. Di heman demê da, Seîd bi navlêkirineka balkêş hişyarî da ku, çawa girtina dibistanê disloziya kurdan ji dewletê ra xerab kir û eger ku derî werin girtin (ango Elwîya hatin jihevixistin) wê çi çê bibe?

Lewra "vegotina kurdan a serdest" a li ser dîroka kurdan a rizgarkirî, di nava xwe da rûpelên nenas û tevlihev dihewîne, wekî şerma ji lixwemukuhatinê ku kurdan bi hemû hêza xwe kar kirin da ku "rêgezên Wilson ên rizgarîyê" têk bibin. Lewra, divê hin pirsên giring ji bo lêkolînkirin û provakasyona zaneyî werin kirin: Gelo di navbera kurd û tirkan da lihevkerîna veşartî hebûn? Gelo tîma tirkî sînorê lihevkerîna derbas kir û hevpeyman keysbaz kir ji bo ku wekî şûrekî li stûyê kurdan bi kar anî? Gelo baştir bû ku "Kurdîstana Piçûk" li herêmên Bedirxanîyan ên dîrokî bihate avakirin û dev ji herşes wîlayetan (Wan, Bedlîs, Erzîrûm, Sîwas, Xarbêt û Amed) ji bo Ermenistana mezin berda? Gelo ji dema derbeya destûrî ya 1908an û heta dawîya şerê serxwebûnê yê sala 1922 yan, gelo bi rastî çi çêbû? Gelo pêkan bû ku birêveberên tirkan piştî ku hovetirîn sûc di vê serdemê da (qirkirina gelê ermen) pêk anî, Kurdistan ji kurdan ra bihiştta bi biryarên fermî û yê bi belge di nameyên Telet Paşa û birêveberên Itîhad û Tereqî di desthildarîyê da? Gelo şablona ewropayî ya damezrandina dewlet-neteweyê ya nûjen, ji bo pêkanîna komkujîyan li rojhilatê Dewleta Osmanîyan a têkçûyî hate damezrandin?

Salih Bedirxan di gotareka ku di kovara "Roja Kurd" da hejmara sêyem sala 1913 an bi sernavê "Pênûs berîya şûr" nivîsand, dibêje "Gelo kurd niha ew mînaka kesê ker û lal ku zîyaneka mezin gihaste wî, lê nikare vê yekê bîne ser ziman, an jî alîkarîyê bixwaze?"

Di her halî da, tiştên ku em di van rûpelan da pêşkêş bikin, çîrokeka "Lozanê" ji vegotina serdest

berfirehtir e. Gelo divê em ji ku dest pê bikin, heta ku tiştê ku li Lozanê ya ku gelê kurd di alîyê qanûnê da tune kir, çêbûye fêm bikin? Gelo em ji Hevpeymanana Sevrê ku berîya wê bi sê salan pêk hat, dest pê bikin? Gelo divê em vegerin Şerê Cîhanê yê Yekem û liberxwedana tund a hevbeş a dijî Rûsyayê û pevçûnên ku bi hêzên Taşnak ên ermen ra çêbûye?

Di rastîyê da, Lozan beşek ji çîrokeka dirêj e ku berîya bi hezarsalan dest pê kir û ev beş heta niha vekirî ye.. Tiştêkî mîna wê di hezarsala bûrî da di têkilîyên tirk û kurdan da hebû.

Lewra, em nikarin Lozanê wekî hevpeymaneka qanûnî di navbera Dewleta Osmanî ya têkçûyî û dewletên Ewropayê da sînardar bikin, lê belê wekî encama hezarsalî ya ji têkilîyên bi girêk û alozî û yên cîrantî di navbera sê gelan da: Kurd, tirk û ermen. Bê temamkirina hêmanê ermen, ne pêkan e ku wekî kurdekî vê hevpeymanê were fêmkirin, ji ber ku heta roja îro nîfşê kurdan ê ciwan, tîne ziman ku çawa bavûkalên wan bi hêsanî bi vê bendên ehmeqî ku pir zelal in, hatine xapandin.

Ew bi xwe dema ku vê pîrsa rewa pêşkêş dîkin, tu bersivê nabînin, ji ber ku hêmanê ermenî ji hevkeşeyê rakirine û di encamê da, Lozan ji bo wan nayê fêmkirin. Gelo ev yek têrê dike ku ev hevpeyman were naskirin û bersiva pîrsên pêwîst bibîne? Na, têrê nake, divê hîna zêdetir em bi paş da vegerin, berîya rûbirûna kurdan û ermenan sala 1896an heta hevpeymanana Berlînê ya sala 1880. Lê kokên vê çîrokê hene ku vedigere serdemên kevntir, vedigere şerê Kirimê 1853-1856an. Gelo çîrokê ji vir dest pê dike? Na ji vê kevntir e, vedigere biryarnameya birêxistinana sala 1839 an.

Pîrsa “em ji ku dest pê bikin?” her ku em bibêjin despêk ev e, me dibe dîrokeka dûrtir. Ev veguhastina di navbera dîrokê da rast û rasteqîn e, lewra ya herî baş ew e ku em vegerin destpêkê, sala 1042 yan dema ku kurdan li paytexta xwe Meyafariqînê ku cara yekem mêr li ser hesbên xwe li ber derîyê bajar dîtin, hate gotin ku ev mêr tirk in. Ev hevdiştina yekem û rûbirûna yekem di navbera du gelan di kûrahîya axa kurdan da bû.[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn

Kategorîya Naverokê: Ramiyarî

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Kurdistan

Welat- Herêm: Ermenistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://nlka.net/-09-07-2023>

Demê tumarkirinê: 09-07-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 52

NAMEYA LOZANÊ Û “HESEN XEYRÎ”

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20221201165109448651>

HISÊN CIMO

Werger ji erebî: Kendal Cûdî

Di 24`ê Tîrmeha 1923`an de, di navbera dewletên mezin ên ku di Şerê Cîhanê yê Yekemîn de bi serketin û Hikumeta Meclisa Mezin a Gel a Tirkîyê, Peymana Lozanê hate îmzekirin. Peyman ji 143 bendan pêk dihat û danûstandinên peymanê, 9 mehan dirêj kir. Di dema dawî de, Navenda Misirî ya Lêkolînan, peyman ku ji 61 rûpelan pêk dihat werger kir. Lê rastiyan danûstandinê bi 8 zimanên aliyên ku tevî peymanê bûne û hinek ji wan nûnertiya gelek gelan dikin, di nava bi hezaran rûpelan de hatine belavkirin.

Lê ev peyman, ji bo Kurdan xwedî çîrokeke xerab e. Çîrokeke ku bi dehan salane bi devkî tê vegotin. Di salên dawî de jî, di aliyê siyasî de gelek tê bikaranîn. Ev çîrok jî derbirîneke ku nahêle mêjî bifikire. Çîroka Kurdan a têkildarî mijarê wiha dibêje:

“Di sala 1923`an de, dema danûstandinên di navbera Tirkîyê û Ewropayê ji bo îmzekirina Peymanê Lozanê, dewletên Ewropayê gelek astengî derxistin pêşiya rayedarên dewleta Tirk. Rayedarên Ewropayê red kirin ku li ser peymanê îmze bikin û gotin gelek heye ew jî Kurd in û axa Kurdan li rojhilatê Tirkîyê heye. Eger em li ser peymanê îmze bikin, wê çî bi serê Kurdan were? Rayedarên Tirkîyê, ji raydarên Ewropayê re gotin Tirkîyê ne tenê dewleteke ji bo Tirkan e, lê belê dewleteke ji bo Tirk û Kurdan û herdu gelan jî biryar dane ku bi hev re bijîn. Lê rayedarên Ewropayê, îdiayên rayedarên Tirkîyê bawer nekirin. Serokê şanda Tirkîyê Ismet Paşa xwe gihand Kemal Ataturk û jêre got ku eger rewş bi vî rengî dewam bike, wê dewleteke Kurdan were avakirin. Lewra pêwîst e ku rayedarên Ewropayê bawer bikin ku Kurd û Tirk wê bi hev re bijîn. Mustafa Kemal Ataturk bang li Hesen Xeyrî (Parlamentê Kurd ku nûnertiya Dersimê dikir) kir ku cilên kurdî li xwe bike û bi hev re biçin parlamentoya Tirkîyê. Bi vê gavê re, wê ji rojnamevanan re û şandên biyanî re bidin nîşandan ku hikumeta Tirkîyê bi neteweya Kurd, çand û zimanê wan, itîraf kiriye. Her wiha Ataturk ji Hesen Xeyrî xwest ku nameyeke bi heman şeweyî bişîne Lozanê. Hesen Xeyrî jî ev name rêkir û li gorî wê, Ewropayê li ser Peymanê

Lozanê, îmze kir. Bi vê yek re jî, xeyala serxwebûna Kurdistanê ji holê hate rakirin.”

Ev çîrok bi awayekî mezin û zanebûn, hate belavkirin û bû alavek ku pêvajoya herî aloz di dîroka Kurdan a nûjen de, neyê fikirandin. Gelo ma ji şerwelê Hesên Xeyrî û nameya wî ya telegrafîk, zêdetir tiştêk li ser Peymana Lozanê tune ye?.

Ev çîroka Kurdan li vir bidawî nabe, a ku rewşenbîr û xwendevanên ku rastiyên dîroka nûjen dizanin an jî ku wisa texmîn dikin. Piştî ku nameya Hesên Xeyrî û cilên wî yên kurdî di parlamentoya Tirkîyê de, xeyala serxwebûna Kurdistanê ji holê rakir, ku mirov xeyal dikir eger şerwalê Hesên Xeyrî ne di cihekî şaş de be, wê xeyala serxwebûnê pêk bihata. Gotineke din li ser Hesên Xeyrî ku li ser benê darvekirinê ye, tê gotin. Armanca wan zelal e ku giringî nedin darvekirina Hesên Xeyrî ji aliyê Dadgeha Serxwebûnê ve. Ev îdiya çêkirî ku Hesên Xeyrî li ber benê darvekirinê gotiye, wiha ye:”Wesiyeta min ji we re ku hûn gora min li ser rêya ku Kurd tere derbas dibin çêbikin, da ku her kurdekî ku di wê rêyê re derbas dibe, tife min bike.”

Lê ev vegotinekê kevin e û beşek ji folkora Kurdan û ne tenê girêdayî kesayetekî diyar e. Ev gotin, di esasê xwe de ya axayê Kurd Cemîl Çeto ye. Di yek ji vegotinên navdar ên keliyên dawî yên jiyana Cemîl Çeto beriya ku wî darve bikin, wesîyet kiriye ku gora wî di cihekî de ku 7 gundên Kurdan digihîne hev çêbikin, da ku xelkên ku di wir re derbas dibin, tife wî bikin û bêjin:”Çemîl Çeto, tu kîjan kerê yî.” Ev şêwe di pirtûka Nezîr Cibo ya bi navê”Rûpelek ji dîroka Kurd-R149” hatiye bibîrxistin ku Cibo, xwe spartîye lêkolîna Mehmûd Baksî. Her wiha Zekî Boz Arslan bi nêzî heman şêweyî di pirtûka ya xwe bi navê”Nêrînek li Dîroka Kurdistanê”de aniye ziman. Di heman demê de, Cegerxwîn jî di bîranên xwe de, behsê kiriye. Lê malbata Cemîl Çeto ev îdiay bi temamî derewand. Hin belge hene jî ev îdiay derew in, lê ev ne mijara nivîsê ye. Gotina Hesên Xeyrî ya beriya darvekirinê, li gorî tê gotin û şahidên ku beşdarî darizandinê bûne wiha ye:”Ey gelê Kurd! Ji min dersê bigirin û zanibin ku gotina herî zêde ya divê hûn jê bawer nekin dema ku Kemalîst bibêjin, gotina şerefê ye.”

Dadgeha Serxwebûnê, Hesên Xeyrî di 23`ê Mijdara 1925`an de, di nava hemleya sêyemîn ê darvekirinê de, darve kir. Hemleya yekemîn a darvekirinê di 27`ê Gulanê de bû ku tede birêz Ebdulqadir Nehrî hate darvekirin. Hemleya duyemîn jî di 29`ê Hezîranê de bû ku tede Şêx Seîd Pîran hate darvekirin.

Agahiyên piştrastkirî yên der barê Hesên Xeyrî de, pir kêm in. Lê navê wî bi awayekî cûda di gelek bîranên siyasîmedarên Kurd ên wê demê de, tê bibîrxistin. Ev mijar jî ez ê di nivîsên bê de , di çavoveya rolên wî yên siyasî de behsê bikim. Li gorî agahiyên ku neviya wî (Serpil Güneş) û yek ji neviyên wî yê nêz, serokê şaredariya Hozan, Codet Konak weşandiye û li gorî hin belgeyên din, me dikaribû ku kurte bîbliyografyayek li ser jiyana wî çêbikin. Beriya ku em derbasî nava qada siyasî bibin ku wî xwe di nav de dît.

Hesên Xeyrî Beg neviyê Bîr Hisên e, serokê eşîra Milkîşî ya kurdî ku li herêma Çemîşzkîz diman. Hesên Xeyrî di sala 1881`an de li gundê Akpinyarê(Kaniya spî) ê girêdayî navçeya Hozat a Dersimê jidayîk bûye. Xeyrî kurê Murteda Axa Kankozadh serokê şaxê eşîra”Şêx Hesênîf ye”.

Di belgeyên ku navê Hesên Xeyrî tê de hatiye bibîrxistin, karmnameyên Dibistana Eşîran a li Istenbolê ye. Ev dibistan sala 1892`an hate avakirin û dibistaneke hûndirîn e û dema xwendina tede jî 5 sal in. Zarokên eşîrên mezin ên Kurd û Ereban ên ku temenê wan di navbera 12-16 salî de bûn, tevî wê dibistanê dibûn. Navê Hesên Xeyrî jî di nava gurupa yekemîn de ku hejmara wan 86 şagirtên ku ji zarokên serokên qebîleyên Osmanîyan bûn.

Ew di nav şagirtên wîlayeta Memûra Elezîz "Xarpît" de hatibû qeydkirin û bi navê Hesên Xeyrî ku hejmara navê wî 52 bû hatiye nivîsandin û navê bav jî Murteda Axa, ji eşîra Qereh Balî (Li gorî karnameyan), herêma Dersimê, gundê Azronek. (Yûcîn Roxan-Dibistana Eşîran a li Istenbolê-Werger: Nehar Mihemed Nûrî-Dar Elweraq, 2014, R-36).

Her wiha navê Hesên Xeyrî ne di nava şagirtên jêhatî de bû. Dema rojnameya "Terwet Finûn" ango "Dewlemendiya Hunerê" wêneya sê şagirtên herî giring ên dibistanê girtin, wekî "Serdarên ciwanên ku soza dayîna karên baş ji bo wan hatiye dayîn", Hesên Xeyrî ne di nava wan de bû. Di nava wêneyê de, lîderê Kurdan Xalid Beg heye, ku lîderekî meydanî yê herî bi hêz Cibran di navbera sala 1921'an de heta dema darvekirina wî 1925'an de. Her wiha Hesên Xeyrî û Xalid Beg di asta xwendinê ya hevbeş de di heman salê bûn. Herdu jî di beşê şerê dibistanê de di şaxê siwaran de hatin erkdarkirin. (Binêre Dibistana Eşîran-kevî-R-59). Di heman demê de, wêneyeke hevbeş a şagirtên Kurd di rojnameya "Terwet Finûn"-Hejmar 380-sal 1898 de hate belavkirin. Di wê wêneyê de, piraniya şagirtên Kurdan ên di Dibistana Eşîran de diyar dibin, ji wan Sebrî Efendî û Hesên Xeyrî ye.

Hesên Xeyrî piştî ku ji şaxê Siwaran a Fakulteya Şer derçû, di 24'ê Sibata 1898'an de, wekî sertîp di nava Feyleqê 4'an de, cih girt. Her wiha gelek erk û xizmet li Siwêrek û Arzincan kir. Xeyrî, wekî nûnerê Dersimê di dewreya dawî ya Encûmena Parlamentoya Osmaniyan de, cih girt. Di heman demê, bû serokê Şubeya Leşkerî li wîlayeta Wanê.

Hesên Xeyr Beg di nava siyasta Kurdan de xwedî kesayetekî bandor bû, dema ku di dewreya çaremîn a Encûmena Parlamentoya Osmaniyan de û dewreya yekemîn a Parlamentoya Tirkîyê parlamenter bû.

Li Diyarbekirê, Hesên Xeyrî fermandarê tabûra parastinê bû ku ji Pêşmergeyan pêk dihat ên bi Mustefa Kemal re digeriyan (Gotina Pêşmerge neviya Xeyrî di gotara xwe de bibîr xistiye û ne bi wateya Pêşmergeyan di dema niha de ye). Xeyrî wekî endamê parlamentoyê bi cilên xwe yê kurdî beşdarî civînên parlamentoyê dibû. Xeyrî bi Xalid Diya Beg re, sala 1923'an nameyek ji Kongreya Lozanê re rêkir û têde xwesteka Kurdan a mayîna di nava yek dewletê bi Tirkan re, ragihand.

Her wiha Hesên Xeyrî heman kesê ku di parlamentoyê de, çeka xwe li pêşberî Mustefa Kemal rakir, dema dît ku Mustefa Kemal dev ji sozên xwe yê berê yê têkildarî rêveberiya xweser a Kurdistanê an jî dewleteyeke hevbeş a gelên Tirk û Kurd, berdaye. Her wiha Xeyrî zimanên kurdî, erebî, tirkî, farisî û fransî zanibû.

Hesên Xeyrî Beg û hevalê xwe Xalib Beg, du kesayetên ku roleke giring di şoreşa 1925'an de li bakurê Dersimê lîstin. Tevî ku herêm bi tevahî beşdarî berxwedanê nebû. Xeyrî bi awayekî yekser bi nûnerê Şêx Seîd li herêma Dersimê ku bi navê Şêx Şerîf hate naskirin, di nava kordîneyê de bû. Şêx Şerîf wekî fermandarê tevgera şoreşgerî li herêma Kurdên Elewî hatibû erkdarkirin. (Şeyh said dosyasi -3 nisan 2015)

Di berdewamiya nivîsê de yê li ser Hesên Xeyrî, wê ne wekî parêznameyên parastina vî kesayetî ne. Xeyrî wekî gelek kesayetên di serdema xwe de û hevalên xwe, şaştîyên xwe hene. Lê ya seyr, ew ku berpirsyartiya têkçûna neteweyek bi giştî, bixin stûyê Hesên Xeyrî û bibe simbolê îxaneta mezin. Di bûyerên îxanetê yê roja me ya îro de, ji kesê xayîn re tê gotin ku berdewamiya Hesên Xeyrî ye. Tiştên ku em ê di rûpelên pêş de bêjin, mijara têkçûna Kurdan di

Şerê Cîhanê yê Yekemîn de û piştî wê, ji nameya Hesên Xeyrî ya ji Lozanê re, mezintir û girêtir e.

Dibe ku bûyereke bi vê giraniya xwe, di dema danûstandinên lihevanîna yê di navbera du eşîran de, bibe sedema pevçûnekê. Lê bê gûman, bandorê li ser pêvajoya danûstandinên herî mezin a navdewletî piştî Şerê Cîhanê yê Yekemîn, nake. Dibe ku ji ya herî girêtir ji dema Kongreya Viyanayê sala 1815 de be. Wekî ku di kaxez û nîqaşên Kongreya Lozanê de diyar dibe ku, di navbera serokê şanda Birêtaniyayê Lord Curzon û serokê şanda Hikumeta Meclisa Mezin a Gel a Tirkîyê İsmet İnano de, gengeşiyek bi rengê henekî li ser maseya xwarinê têkildar hebûna Kurdan li Tirkîyê heye an na, çêbû. Lê ji ber bê edebiyeta û refleksa İsmet İnano, Lord Curzon pêkenokên xwe zêde kir û ji İsmet İnano xwest ku têkildarî erêkirina Kurdan a mayîna di nava yek dewletê bi Tirkîyê re, belgeyekê pêşkêş bike. Di rastiya xwe de, Birêtaniyayê bi xwe, biryara wê dabû û ne beşek ji danûstandinê bû. Mijar ew bû ku İnano xwînteliya Lord Curzon tehemûl nekir.

Kurta pêvajoya danûstandinê û şandina nameyê ji Enqereyê ber bi Lozanê, bi vî rengî bû.

Lê çima tenê dema mijar dibe Hesên Xeyrî, bûyereke dîrokê li ser tê rawestandîna ew jî nameya Lozanê ye û çîrok heta dawiyê nayê temamkirin? Çi beriya nameyê û piştî wê kir? Eger li “Berî û piştî” were temaşekirin, diyar dibe ku çima Hesên Xeyrî wisa kir, ku piştî bû şaştîyek ji ber ku bûyeran piştî rêyeke diyarker girt. Piştî diyar bû ku xwespartina Mustafa Kemal ku tenê salekê be jî, wekî rewşa Hesên Xeyrî, ev xwespartin têk çû. Hesên Xeyrî wekî gelekê wekî xwe, ev şaştî piştî sala 1923`an, hewl da rast bike. Heta dîroka darvekirina xwe, Hesên Xeyrî, têdikoşiya da ku vê şaştîyê rast bike.

Tu çavkaniyên vê çîroka destpêkê, ya der barê “îxaneta” Hesên Xeyrî tune ne. Lê bê guman kesekî ji hevdemên wî ev tewanbarî lê nekiriye, tevî ku wê demê kevneşopêke wiha hebû ku serkirdeyê Kurdan xwe ji berpirsariya binkeftinan didan alî jî. Lê di salên dawî de, êdî ev nav ji bo nixumandina têkçûna komeke siyasî li vir ya li wir, hate bikaranîn. Êdî naveroka qaşo xiyaneta Hesên Xeyrî bi komeke din ve dihate girêdan, ku ew kom xiyaneta xwe eşkere dike, lê tu rol û çêja wê jî tune ye.

Ne tenê li dijî Hesên Xeyrî ev tewanbarî hatine kirin, her wiha hin tewanbarî li dijî Şêx Seîdê Kurd (Newresî) jî tiştên wiha gotin dema piştigiriya Şoreşa 1925`an nekir. Dîsa li dijî Şêx Seîd Palo (Pîran) dema ku bang kir ku Kurê Sultan Abdilhemîd Duyemîn bibe xelîfeyê Kurdistanê. Her wiha şîroveyên şaş yên der barê peymanê Sêverê de.

Ev hemû bûyer û çîrok diyar in, lê heta niha cewherê wê ew e ku hewldanên analîzkirina dîrokî û siyasî bi awayekî giştî nehatine kirin.

Hesên Xeyrî ji pêkanîna şaştîyên mezin ne bê guneh e. Lê nameya wî tu rol di derketina Kurdên têkçûyî ji Lozanê nelîst. Biryara têkçûna Kurdan berê hatibû standin, ango ji dema Kongreya Qahîre Birêtaniyayê sala 1921`an. Armanca nivîsandinê ne li ser kesayet wî ye, lê belê hewldaneke rakirina xeyaleke dîrokî ku nahêle em xwendinê jinûve dewam bikin û li ser bûyerên ku hiştin Kurdistanê derkeve dervayî nexşereyên “Dewleta neteweyî” lîkolîn bikin.[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Mafî mirov

Kategorîya Naverokê: Dîrok

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn

Cureya belgeyê: Werger

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Kurdistan

Welat- Herêm: Switzerland

Zimanê eslî: Erebî

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://nlka.net/- 01-12-2022>

Demê tumarkirinê: 01-12-2022

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 53

NRLS komxebatekê li ser Peymana Lozanê li dar dixê

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230706174257503986>

NRLS komxebatekê li ser Peymana Lozanê li dar dixê

Navenda Rojava ya Lêkolînên Stratejîk komxebateke navneteweyî li ser Peymana Lozanê li dar dixê.

Navenda Rojava ya Lêkolînên Stratejîk (NRLS) têkildarî Peymana Lozanê komxebateke navneteweyî li dar dixê. Ji Kurdistanê û welatên cuda yê cîhanê dê 150 siyasetmedar, rewşenbîr û akademîsyen beşdarî komxebatê bibin.

Komxebatê dê bi navê Lozan: Rastkirin û çareserkirina pirsgerêkên aramî û ewlehiya herêmî roja pêncşemê 6'ê Tîrmehê dest pê bike û dê roja îne bi dawî bibe.

Axaftina destpêkê ya komxebatê dê ji aliyê nûnerên NRLS, Rêveberiya Xweser, Yekitiya Nîştimanî ya Kurdistanê (YNK) û Buroya Hiqûqê ya Sedsalê ve were kirin.

Dê pêşangeheke wêneyên li ser encamên Peymana Lozanê jî were vekirin.

Di roja yekemîn de dê 3 rûniştin û di roja duyemîn de jî 3 rûniştinên din werin lidarxistin.

Mijarên rûniştina roja yekemîn ev in:

1- Rewşa siyasî ya herêmê ya berî Peymana Lozanê:

- Peymana Sykes-Picot û dîroka netewedewletê li Rojhilata Navîn.
- Rewşa Kurd û Kurdistanê bi damezirandina netewedewletê re.

2- Xwendineke dîrokî li ser peymanên ku di sedsala 20'an de li dijî Kurdan pêk hatine:

- Xwendineke dîrokî li ser Peymana Sevrê (1920) û Peymana Qahîreyê (1921).
- Dîroka Peymana Lozanê, sedemên wê û pirsgerêkên ku anîne holê.

3- Peymana Lozanê û encamên wê yê li ser gelê Kurd:

- Peymana Lozanê û siyasetên dewletên ku Kurdistan dagir kiriye (neteweperestî, koçkirina bi zorê).
- Peymana Lozanê û bandora wê ya siyasî, aborî, çandî û civakî li ser gelê Kurd.
- Rewşa tevgerên kurdî di nivê duyem ê sedsala 20'an de.

Roja Duyemîn

1- Rewşa Kurdan a heyî û astengî:

- Rewşa niha ji hêla siyasî, aborî, çandî û civakî ve li her çar parçeyan, tiştên ku Kurdan di vê demê de qezenc kiriye.

- Rola Kurdan a siyasî di çarenûsa dewletên dagirkerên Kurdistanê de, her wiha di guherîna demokratîk a di herêmê de.

- Astengiyên li pêş Kurdan li her çar parçeyan:

- Astengiyên hundirîn ên têkildarî partî û hêzên Kurd.
- Astengiyên derveyî û siyaseta dewletên serdest li ser doza kurdî.

2- Rêbazên têkoşîna li hemberî şerê qirkerî yê li dijî gelê Kurd:

- Xwendineke li ser stratejîya Kurdan di sedsala 21'an de:
- Xeta siyasî ya ku divê li pey herin.

- Ji hêla aborî, civakî û çandî ve, têkiliya di navbera her çar aliyan de dê çawa pêk were?

Giringîya lidarxistina kongreyeke Kurdistanê:

- Giringîya peymanê di navbera Kurdan de û rêgezên vê peymanê
- Giringîya yekkirina xîtaba siyasî, dîplomatîk û leşkerî, ezmûna rizgarkirina Kobanê wek nimûneya yekitiya Kurdan û bandora wê ya cîhanî.
- Nirxandina mafnasî û zagonî ya Peymana Lozanê.

3- Derbaskirina Lozanê û çareya herî baş:

- Neteweya demokratîk wek nimûne ji bo çareserkirina doza Kurd û pêkvejiyana aştiyane û

demokratîk a bi gelên din re:

- Bingehên teorîk, felsefîk û exlaqî yên ku neteweya demokratîk digire nava xwe.
- Neteweya demokratîk wek berdîleke ji netewedewletê re.
- Rêveberiya Xweserîya Demokratîk a Bakur û Rojhilatê Sûriyeyê wek nimûne ji bo çareseriyê:
- Sedemên damezirandina vê rêveberiyê.
- Cudahiya di navbera Rêveberiyê Xweser û nimûneyên rêveberiyên din de, destkeftiyên ku Rêveberîya Xweser di warê pêkvejiyana aştiyana gel, ol û zimanan de, hevserokatî û hwd.
- Rêveberiya Xweser wek nimûneya çareseriyê li Sûriyeyê û Rojhilata Navîn.[1]

Taybetmendiyan babetê

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn

Kategorîya Naverokê: Ramiyarî

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://www.hawarnews.com/-06-07-2023>

Demê tumarkirinê: 06-07-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 54

PEYMANA LOZAN Û SED SAL JI ÇEWSANDINÊ

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230416173449482903>

PEYMANA LOZAN Û SED SAL JI ÇEWSANDINÊ

EBDULBAQÎ HUSEYNÎ

Îsal sed sal li ser peymana Lozanê derbas dibe, wek tê zanîn, di roja 17.05.1639 an de, bi peymana "Qesra Şîrîn" ve, Kurdistan bû du beş. Beşek ji axa welatê me çû ji Îranê re û beşek jî Osmanîyan ji xwe re girt.

Di 24.07.1923 an de jî, bi peymana "Lozan"ê, dewletên cîhanê durûtî kirin û ji bo berjewendiyên xwe, kurd kirin qurban. Kurdistan di navbera Îran, Iraq, Sûriyê û Tirkîyê de dan perçekirin, û di encama peymana Lozanê de welatê me Kurdistan bû çar perçe. Ji roja îmzekirina peymana Lozanê ve heya îro, netewa Kurd bi deh caran leqî komkujîyan hatiye. Bi sedhezaran Kurd bi rengekî hovane hatine kuştin û ji ser axa xwe hatine surgûnkirin. Lê, dewletên cîhanê li hemberî van kiryarên hovane, yên ku dewletên dagîrker li dijî netewa Kurd bikar dianîn, tu helwest negirtin û bêdeng man.

Di dema referandûma serxwebûna başûrê Kurdistanê de (2017) jî hate çespandin, ku dîtînen dewletên cîhanê îro jî li hemberî Kurdan nehatîye guhertin.

Bi rengekî eşkere naxwazin Kurdistan azad bibe û bibe welatekî serbixwe, û dixwazin Kurd herdem bindestî ereb, tirk û farisan de bimînin.

Ji bo vê em bêbextî û durûtî û bê dadîya dewletên cîhanê şermezar dikin. Û divê em kurd ji berê zanetirbin, û li bercewendiyên xwe bigerin, mîna hemî miletên dora xwe, û hevalbûna dewletên zilhêz bikin, û wan ji xwe re bikin dost û bercewendiyên wan berbiçav bistînin, da ku di pêşerojê de em jî karibin bibin xwedî dewlet, mîna hemî xelkên cîhanê.

Li vir ezê hinekî li ser dîroka beşê an perçê Kurdistana Rojava rawestim, û bidim xuyakirin bê gelê me di vî perçê de, di vê sed sala borî de, çawa xwedî bû û di çî qûnaxan de derbasbû.

Di dîroka Sûriyê de a nû, ji dema ku hate damzrandin di sala 1920 ta 1936 de û serokê yekem bo vê komara nû Mihemed Elî Elabid bû, ku di koka xwe de kurd bû û ji malbata Holo Paşa bû.

Lê mixabin ewî û çend kesên navdar di dîroka Sûriyê de tiştek bo kurdan nekirin. Digel ku Kurd ji wan netewên dilsozbûn bo azadiya Sûriyê û rizgarkirina wê ji destê firansawîyan ve. Du şerên navdar ku dinavbera kurdan û firansawîyan de çêbûn ev bûn: Toşa Amûdê û Şerê Beyendûr. Ji ber vî hawî firansawîyan tiştek nexiste destê kurdan, dema ku ji Sûriya derketin. Em wekû kurd, me nikarîbû ji wê derfeta hebûna Firensawîyan li Sûriyê qezencek bidest bixistana.

Firensawî di 17nîsana 1946an de ji Sûriyê derketin, piştî wê demê, sê serokên Sûriya, ku bi koka xwe ve kurd bûn (Hisnî El Zeîm, Fewzî Silo û Edîb El Şîşeklî) tu tiştekî netewî bo kurdan nekirin, dibe ew dem dema avakirina welatekî niştimanî bû, ku Sûriya wê bibe welatek bo hemî pêkhatiyên wê, lê mixabin, ne wiha bû.

Digel ku Partiya Qumînîst ji sala 1944 bi seroktiya Xalid Begdaş li darbû û dikarî mafê kurdan misewgerbikirina, lê dîsa mixabin, ew jî li bercewendiyên xwe geriya û tiştek bo kurdan nekir, ewî kurd razî dikirin bi gotina; "Eger Sûriya bibe dewleteke sosiyalîst, wê demê mafê hemî mirovan misewger dibe". Kurd jî bawerdikirin, loma bi komiza kurd derbasî Partiya Qumînîst bibûn.

Di sala 1957 de, komek ji welatperwerên kurd xwe danhev, mîna: Osman Sebrî, Hemza Newêran, Hemîd Derwîş, Şewket Henan, Reşîd Hemo, Mihemed Elî Xoco û Xelîl Mihemed, gihan baweriyekê ku tu kes mafê kurdan misewgernake, jibîlî kurdan pêve, rabûn Partî Dîmoqratî Kurdistanî damezirandin. Di destpêkê de daxwazên wan li gor hêza wan giranbû, mîna " Rêzgarkirin û yekîtiya Kurdistanê", vê dawîyê û piştî ku Dr. Nûredîn Zaza hate nav wan de, ji hin

daxwazên xwe daketin û gotin: Hilana zilm û zora li ser kurdan û pêkanîna mafên çandeyî bo gelê kurd.

Tevgera kurdî ya siyasî li Sûriya an jî li Rojavayî Kurdistanê di gelek qûnaxên xerab derbasbû, gelek perçebûn kete nav "Partî" de, çep û rast, û her beşeke bûne çend perçe.

Tiştê balkêş di wê demê de, ku piraniya van kesên xuyayî, guh dane zimanê kurdî, mîna; Mîr Celadet Bedirxan, Osman Sebrî, Cegerxwîn, Mele Hesên Hîşyar, Reşîdê Kurd, Palo, Nûrî Hesarî, Tîrêj, Keleş, Bêbuhar,..td.

Tûj û tundiya rêcîma Ba'as li dijî me kurdan; di destpêka wê de, şewata Sînema Amûdê bû (1960), paş re kurd ji ziman û çanda wan bêparkirin, dîvre "Jimartina Heseke" hate hole sala 1962, û di encamê de, 130.000 mirovên kurd ji nasnemeya Sûrî hatine mehrûmkirin. Di salên 1974-1975 de "Kembera Erebbî" li nav gund û bajarokên kurdan li herêma Cezîrê pêkanîn. Dirêjbûna wê kemberê 275km û bi kûrbûna 15km.

Di salên notî de, yekem car derfet bo kurdan hate vekirin, ku sê kurd di bin navên "Kesên serbixwe" ketin perlemanî Sûrî de, ew kesane jî evbûn: Kemal Ehmed, Hemîd Derwîş û Fûad Elîko. Lê ev serbor paş re dubare nebû. Digotin, ku şeş kes kurd li herêma Efrînê jî, di wê demê de, ew jî bûn endamên perlemanî Sûrî, lê me wekû gel, tu deng ji wan ne bihîst.

Di sala 1990 û vir de, hin çavgiirtînik bo bikarnîna zimanê kurdî ji alî rêcîmê ve hate holê. Kurdên me jî ew derfet bikaranîn, û gelek kovarên bi zimanê kurdî û zimanê erebbî belavkirin, ji wan kovaran: Gurzek Gul, Zanîn, Aso, Elhîwar, Elejras, Pirs, El Mewasim...td.

Di dema herfandina rêcîma Sedam Husên de (2003), û pêkhatina Fedralîzmê li Iraqê û Kurdistanê başûr, kurdên me li Rojavayî Kurdistanê, hewildanek dan, ku hinek mafên xwe bidestxînin, û bi taybet piştî "Serhildana Qamişlo" ku di 12.03.2004 de bû. Di wê demê de rêcîma Beşar El Essed zoreke mezin li kurdan kir, û zêdî 42 kes di wê serhildanê de hatin kuştin. Û şereke bê hempa li dijî kurdan berdeewamkir, çî ji alî abûrî ve, û çî ji alî siyasî ve.

Di şoreşa Sûrî de a ku 15.03.2011 destpêkir, Kurd wekû hemî pêkhatiyên Sûriya xwestin rêcîma Beşar El Essed birûxînin, lê Essed xwest kurdan bê layene bike, hin kesên bê nasname, nasnameya wan li wan vegeandin, û doz li tevgera kurdî ya siyasî kir, ku herin cem Şamê, hin diyalogê bi wan re bike, da ku têkilî şoreşa Sûrî nebin, û hin mafên wan yê çandeyî bide wan, lê şaştiya ku tevgera siyasî kir, ew daxwaza Essed redkir û siyasîmedarên kurd neçûn Şamê. Essed li hinin dî "kurd" geriyan, da ku ew bibin alternatîf ji dêvla tevgera siyasî kurdî re, li herêmên kurdî. Essed şand du Apoçiyên, dostên wî yê kevin, û çek û pere dane wan, û ji wan re got; herin bakurî Sûriya hemî têxin bi destên xwe de û herêma xwe biparêzin, lê daxwazek min ji we heye, ku kurd li dijî rêcîma min dernekevin û nebin hevalbendên opposîsyonê (rikvanên rêcîmê). Apoçiyên ev şert qebûl kirin, û siyasîmedar dijwar di heqê her kesekî li dijî Essed de derdiket, û di ençamê de siyasîmedar Miş'al Temo û hin xortên dî şehîd ketin.

Îro, wekû em hemî dizanin, piştî 12 salan ji vê "Şoreş"ê, bê halê Sûriya bi gelemperî çî jê hat, û rewşa kurdan giha çî radeyê. Cihê mixabinyê ye, ku zêdî nîvê miletê me ji ber siyaseta "Rêvebiriya Xweser" ya çewt koçber bû, Efrîn, Serê Kaniyê û Girê Sipî ji alî turkan ve hate dagîrkirin, rewşa abûrî gelekî xerab ket, zêdî 12000 xort û keçên me kurdan hatin kuştin, û ya herî kambax, ku "Rêvebiriya Xweser" kesekî ji kurdan di nav xwe de qebûl nake, ku bibe şîrîk pêre, lê ereb û kirîstiyanan qebûl dike.[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Lêkolînewe

Kategorîya Naverokê: Dîrok

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêem: Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <http://www.welateme.info/> - 16-04-2023

Demê tumarkirinê: 16-04-2023

Navê afirîner: Evîn Teyfûr

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 55

PEYMANÊN SEWR Û LOZAN Û XAYÎNTIYA BI KURDAN RE- 1

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230212183152466287>

PEYMANÊN SEWR Û LOZAN Û XAYÎNTIYA BI KURDAN RE

Peymana Lozan 24'ê Temmûzê sala 1923'yan hat îmzekirin, bi vê peymanê Kurdistan hat perçekirin û Dewleta Tirkîye di qada navnetewî de hat qebûlîkirin. Wek gelek mijaran, di derbarê vê peymanê de, di vegotinên rewşa heyama avakirina Dewleta Tirkîyê de gelek çewtîti û xelîti hene; ya muhîm hin ji van bi zanebûn û ji bo xapandina millet hatine meşandin. Gelek kitêb bi awayê sansurkirî ji nûve hatine çapkirin, çî belge û kitêbê ku navê Kurdan yan di derbarê wan de hinek agahiyên erênî tê de hebin hatine guhertin, hin vegotin ji wan hatine derxistin û hatine berovajîkirin. Loma demeke dirêj hayê gelek Kurdan ji rastiya dîroka wan tunebû. Lê tekoşîna Kurdan ya sîhsalên dawî, hin bidestxistinên wan û îmkânên teknolojiya îro dike ku hêdî hêdî dîroka Kurdan baştir bê xuyakirin.

Şîrovekirina heyama Peymanên Sewr û Lozan ji bo Kurdan gelekî girîng e, ji ber ku xayîntiya herî mezin di vê demê de bi Kurdan re hat kirin û ji ber wê ev sed sal in Kurd tîn qetilkirin, tîn surgunkirin, zimanê wan, çanda wan tîn dizîn, malên wan welatê wan tîn talankirin... Ji ber ku mijar pir berfireh e, li vir em ê nikaribin rewşê bi temamî raxin ber çavan. Di kitêba xwe ya bi navê "Di Sedsala 20'an de KURDISTAN Û SÎNOR" de hebekî din berfireh ez li ser wê demê sekinîme; ji bo çavkaniyên vegotinên vê nivîsê û agahiyên berfirehtir mirov kare li wê binêre. Niha li ser bingeha wê xebatê ez ê bi kurtasî li ser mijarê bisekinim.

Şerê Cîhanê ya 1'emîn bi Agirbesta Mondrosê ya di 30'ê Kewçêra 1918'an de bi dawî bû û vê demê Dewleta Osmanî bi her awayî feşkilîbû, artêşa wê bela wela bûbû. Lê artêşa li şerqê ya ku di bin femandariya Kazim Qarabekir de bû û ew jî piraya wan Kurd bûn, heya bi Erzîncan, Erzîrûm û Qers bidest xistibûn û bi erda Îranê de çûbûn.

Bi Agirbesta Mondrosê artêşa Osmanî mecbûr dimîne ji Qefqas û Îranê vekişe. Di vê navberê de Kurdên ku di nav artêşê de cih girtibûn, tevî çekên xwe beşdarî nav refên serokê berxwedana Kurdan ya li Îranê Smeîl Axayê Şikakî(Simko) dibin. Dema şoreş li Rûsya çêbibû(1917) û eskerê wan paş de vegeryabûn Smeîl Axa dest danîbû ser çekên wan jî. Hevalbendê wî yê herî mezin Seyîd Taha bû, torinê Şêx Ubeydulah ê ku ji bo serxwebûna Kurdistanê di 1880'yî de serhildaneke berfireh dabû destpêkirin.

Li başûrê hêzên Ingilîz, Frensîz û Îtalyan hemû erdê Dewleta Osmanîyan dagir kiribûn û gihîştibûn başûrê Kurdistanê, bi rêveberên Kurdan re diketin tîkiliyê da ku wan jî ji Dewleta Osmanî veqetînin û di bin hukmê xwe de dîzaynek nû bidin herêmê.

Kurdan di destpêka herbê de di cepheya Rûsan de ku gelek Ermenî jî bi wan re bibûn alîkar, zêde windahî dabûn û ber bi başûr ve bibûn mihacir. Dûra qirkirina Ermenîyan ya ji aliyê Ittihadiyan ve jî bi ser de hat û civat ket halekî pir nexweş. Dema agirbest hat îlankirin, pê re jî pirsgerêkên Ermenîyan derketin pêş û tîrsa ku gelek bajarên Kurdan bi ser Ermenîstanê ve berdî di nav xelkê de bela bû. Li himber vê di 4'ê Berfenbara 1918'an de li Stenbolê "Komeleya Parastina Mafên Bajarên Rojhilat" (Vîlayat-î Şarkîye Mudafaa-î Hûkûk Cemîyetî) hate damezirandin û li wilayetên Erzîrom, Bedlîs, Diyarbekir, Sêwaz, Elezîz û Wanê şaxên wê hatin vekirin. Pîraniya damezrînerên komeleyê Kurd in. Di civîna pêşî a vê komeleyê de hin qerar hatin stendin; ji vana ya pêşî wiha digot:

“Li wilayetên rojhilat mafên tarîxî û irqî yên Tirk û Kurdan di bin miliyeta Osmanî de kom bûye û pêkhatina berjewendiya herdu irqan -bêyî ku yek tecawizî mafê yê din bike- qebûl bûye.”

Ji aliyekî ve jî Cemiyeta Kurd Tealî ya ku di Berfanbara 1918 li Stenbolê hatibû avakirin, di demeke kin de li gelek bajar û navçeyên Kurdistan şaxê xwe vekirin. Ji sala 1919 heya 1922'yan li her aliyê Kurdistanê û li cihên ku Kurd lê dijiyan ji bo welatê xwe azad bikin berxwedanek bêhempa heye. Ev tekoşîna Kurdan di tarîxa Tirkîyê de wek “Herba Xelasîyê” (Kurtuluş Savaşı) tê binavkirin ku bi vê tekoşînê li ser bingeya wekheviya Kurd û Tirkan Tirkîye hat avakirin lê mafê Kurdan yê herî biçûk jî tê de cih negirt.

Ji bo Peymana Sewrê, 18'ê Çileyê 1919'an Konferansa Aştîyê li Parîsê dest pê kir. Delegeyên dewletên ku di herba dinyayê de cih girtibûn tevde li wir bûn, biryarên li wir bûn stendin wê qedera gelek milletan tayîn bikira. Cemiyeta Kurd Tealî jî wek delegeyê Kurdan Şerîf Paşa wezîfedar kiribûn. Şerîf Paşa dîplomatek bi tecrûbe û xwedî danûstendinek berfireh bû.

Di rûniştina 26'ê Sibata de, Ermenîyan ev herêm dixwestin: Senceqa Meraşê û Klîkyayê, wilayetên Erzirûm, Bedlîs, Wan, Diyarbekir, Xarpût û Sêwazê û beşeke wilayeta Trebzonê ku digihîşt Behra Reş. Bi vî awayî wan dixwest parçeyekî mezin ê Kurdistanê bikin Ermenistan. Dema ev agahî gihîşt rêber û xelkê Kurdistan, li hember wezîfedarên Ingilîz, Frensîz û tevgera wan ya li Kurdistan bertekî dest pê kirin, hin ji efsere wan hatin kuştin.

15'ê Gulana 1919'an de Yûnana Izmîr zept kir. Serhildana Şêx Mehmûd Berzencî jî, li Silêmaniyê di 23'yê Gulana 1919'an de dest pê dike. Serhildana Şêx Mehmûd ya bi dû dagirkirina Izmîrê bi çend rojan, dide xuyakirin ku bi nerînek hevpar ya Kurd û Tirkan tekoşîn tê meşandin. Hêzên Ingilîz di dema serhildanê de dişikên û Silêmaniye bi tevayî dikeve destê Kurdan. Şêx Mehmûd serxwebûna Kurdistanê û xwe jî wek hikumdarê wê îlan dike.

Gerek mirov balê bikşîne ser ku dema evqas tekoşîn di nav Kurdan de hebû hîn Mûstafa Kemal li Stenbolê ye û ne xwedî tu tevgerê ye. Padîşahê ku li Stenbolê di qesra xwe de hêsîr ketiye tekoşîna Kurdan dişopîne û xelasîyê di xwe avêtina bextê Kurdan de dibîne. Bi taybetî Mûstafa Kemal Paşa hildibijêre ku bişîne nav Kurdan, ji ber ku berê li Kurdistan wezîfe stendibû û bi giregirên Kurdan re hev naskirinek wî hebû.

Bi wezîfedarkirina ji aliyê padîşah, M. Kemal wek mufetîşê artêşa Dewleta Osmanî ji Stenbolê bi riya deryayê berê xwe dide rojhilat. Berî derbasî Erzurûm bibe dest bi şandina mektûban ji serokeşîrên Kurdan re dike û dûra jî vîna dom dike. Mustafa Kemal, di “Nutuk”a xwe de wiha dibêje: “Min nameyên taybet ji hin kesên giregir ê gava ez wek kumandarê artêşê li Diyarbekir û Bedlîsê bûm me hevdu nas kiribû re nivîsand û min têkilî û pêwendî bi hin serokên eşîran ên li derdora Wan û Bazidê re danî.” M. Kemal li Stenbolê berî bê wezîfedarkirin gelek caran bi padîşah re li hev rûniştibûn û li ser rewşê gelekî axivîbûn. Bêgûman di serî de li gor talîmatê padîşah dimeşîya. Di mektûbê xwe de, di dan û stendinê xwe de behsa parastina xîlafetê û seltanetê dike û dibêje: “Dijminên me, ji bo serxwebûna milletê me têk bibin û wî bikine rewşa koleyan, dixebitin. Hişkere tê xuyakirin ku, ew dayiknîştimana me ya ji bav û kalên me maye dixwazin bikin Ermenistan.”

Berî M. Kemal here, Kongreya Erzirûm dest pê kiriye. Di Kongreyê Erzirûm û Sîvasê de gelek Kurd hene û li ser bingeha wekheviya Kurd û Tirkan biryara tekoşînê tê stendin. Ji 54 delegeyên ku tevî Kongreya Erziromê bûne, 22 jê Kurd in. Tevî 10 delegeyên ku ji Elezîz, Merdîn û

Diyarbekirê hatine hilibjartin lê ji ber ku waliyên Osmanî nehiştine ew beşdarî kongreyê bibin dibe 32 delege yê Kurd.

Li Stenbolê bi bangkirina Şêxulîslamê berê û endamê kabîneya wê demê Haydarî Zade, wek

nûnerên Komîteya Bilind a Kurdan Seyîd Abdulqadir, Emîn Alî Bedirxan, Mewlanazade Rifat, Pêşkar (yarbay) Emîn Beg û Serdar (bînbaşî) Awnî di 10'ê Temmûza 1919'an de ligel Wezîrê Şerê Osmanî Abuk Paşa û Wezîrê Deryavaniyê Avni Paşa civînekê çêdikin. Civîn bi sozê ku wê Hikûmeta Osmanî Kurdistaneke xweser (otonom) qebûl bike û walî û erkeदारên Kurd jî tayînî Kurdistanê bike, hevdîtin bi dawî dibe.

Ji bo biryarên hevpar Heyeta Temsîliyeyê ku Mûstafa Kemal jî di nav wan de bû û temsîlvanê Hikûmeta Stenbolê, li Amasyayê hevdîtin pêk anîn. Di van hevdîtinê rojên 20-23 Kewçêra 1919'an de hin biryar tîn stendin ku wek "Protokolên Amasyayê" tîn binavkirin. Di protokolê de tê gotin ku, "Sînorên Dewleta Osmanî yên ku hatine tesewirkirin û pejirandin ew erdên ku Tirk û Kurd li wan bi cih bûne digire nav xwe. Ev piştî îzahkirina nemimkûnbûna veqetîna Kurdan a ji camîaya Osmanî bi awayekî muşterek hat qebûl kirin ku ev sînor daxwazê asgarî ye û divê bê temînkirin. Ligel vê, ji bo bi awayekî serbest pêşketina Kurdan bê temînkirin û bibin xwediyê destûra mafên nîjadî û civakî û bikevin rewacê û ji bo ku rê li ber tovên nîfaqê yên biyaniyan bê girtin, ku ew di bin navê serbixwebûna Kurdan de vê yekê dikin; minasib hat dîtin ku ev yek ji niha ve ji aliyê Kurdan ve jî bê zanîn."

Gerek mirov balê bikşîne ser gotina "camîaya Osmanî" û li ser pir bisekine. Gelek netewperestên Tirkan radihêjin gotina Osmanî û Tirk yan Tirkiye dixin şûna wê. Ev di wateyê de guhertinên mezin bi xwe re tîne û çewtîtiyek mezin çêdike. Li gor demê jî carna wateyên gotina tîn guhertin, em karin bêjin hîn dema Osmanî bi temamî ji holê ranebibû hîna navê Tirk ji bedêla Osmanî bikar dianîn, ku qet eleqeya wê bi Tirkiya îro tune ye.

Em vegerin ser Sewrê, piraya Kurdan li hember pêşdeçûnên Sewrê derdikevin. Ji serokê Cemiyeta Tealî ya Kurdistanê Seyîd Abdulqadir heya bi Seîdê Kurdî û gelek serokên eşîrên Kurdan bi nivîsê ku bela dikin, bi telgrafên ku dişînin Konferansa Sewrê, diyar dikin ku ew fikarên li wir tîn pêşniyazkirin qebûl nakin û dixwazin tevî birayên xwe yên Tirk bijîn.

Meclîsa Mebûsan a Osmanî ya dawî, di civîna 28'ê Çileyê 1920'an de Mîsaqî Milî (Peymana Milî) pesend û qebûl kir. Di Meclîsê de gelek mebûsên Kurd hene û daxwazên xakê yên ku di Mîsaqî Milî de hatibûn diyarkirin, herêmên Tirk û Kurdan digirt nav xwe; yanî biryarên Protokolên Amasyayê ya ku bi bihevretiya Tirk û Kurdan dewletek nû bê damezirandin ji aliyê Meclîsa Mebûsan a Osmanî ve diket bin fermiyetê.

Piraya sînorê Tirkiye yê îro bi tekoşîna Kurdan hatin muhafizekirin. Li jor mijara sînorê aliyê Rûsan derbas bibû. Di sala 1919'an Kurdên Ruha, Mereş, Mêrdîn, Enteb, Edene û Hekariyê ku bi awayekî rasterast bi herekatên Ingilîz û Frensiyan re rû bi rû mane, ji bo ku biyaniyan ji welatên xwe derxin, wek milîsên herêmî tekoşînen mezin li dar dixin. Yanî Kurd li hemû bajarên ku îro li başûrê Tirkiyê ne li ber xwe didin û nahêlin hêzên Ewrûpî bikevin axa wan. Ji aliyê din ve li Vîlayeta Mûsilê jî Kurd û hêzên Ingilîz her di pêxêlê hev de ne.

Gelek belge pir zelal dide xuyakirin ku yê ewil biryarê li Sewrê qebûl nekir û ew bînpê kir Kurdan bûn. Şerîf Paşa bixwe ji konferansê vedikişe (5 gulan 1920) û vîna bi nameyekê radigihîne rêberê Kurdan yê li Stenbolê. Şerîf Paşa dide zanîn ku qet şertên Sewrê qebûl nake û îfade dike ku ew ê otonomiya Kurdistaneke neparçebûyî ya di bin serweriya Tirkan de çêtir bibîne. Li ser

vê yekê Seyid Abdulqadir di telgrafa xwe ya bi mêjûya 17'ê Gulana 1920'an de, ku li ser navê klûbên Kurdan dişîne ji heyeta Sewrê re, dide zanîn ku di konferansê de gelê Kurd nehatiye temsîlkirin, lewma jî qerarên bîn stendin ew ê ne li rê û ne derbasdar bin. Gerek mirov balê bikşîne ser ku vekîşîna Şerîf Paşa ji Sewrê û şandina bersiva Seyid Abdulqadir piştî qebûlkirina Mîsaqî Millî ye.

Peymana Sewrê ya ku Kurdistan parçe dikir, di 10'ê Tebaxa 1920'an de hate îmzekirin. Xalên 62, 63 û 64'an, merhaleyên damezirandina Kurdistanê serbixwe didan xuyakirin; lê ya rastî perçeyek pir biçûk wek Kurdistan hatibû diyarkirin û merheleyên din bi temamî hiştibûn ji komîsyonên ku ji endamên Ewrûpî pêk bîn. Beşa pêwendîdar a peymanê wiha diqediya: "Piştî ku serbixwebûna Dewleta Kurdistanê hat pêkanîn, heger Kurdên li wilayeta Mûsilê dijîn, ku ew parçeyekî Kurdistanê ye, bixwazin tev li Kurdistanê serbixwe bibin, di vê rewşê de hêzên hevalbend wê nikaribin îtirazê li vê bikin." Diyarkirina sînorên Kurdistan û Ermenistan ji hevdfîtin û gotêbêjên paşê re hatibû hiştin ku wê ev gelek pirsgerêk bi xwe re bianiya. Behsa rojhilatê Kurdistanê (beşa di Îran de) jî nehatibû kirin.

Bi Sewrê, jî Împaratoriya Osmanî bi tenê herêma tengavan, ku ew di bin kontrola navneteweyî de ye, Stenbol û beşeke Anatoliyaya bakurê rojava maye. Hemû erdên din ên Împaratoriya Osmanî, di navbera Îngiltere, Frensa û Îtalyayê de hatibûn parvekirin û li ser gelek dewlet hatin avakirin. Delegeyên Osmanî li Sewrê daxwaz kiribûn ku Kurdistan di nav pergala Osmanî de bê hiştin, lê daxwaza wan qebûl nebûbû û wan bêyî dilê xwe be jî ev peyman îmze kiribûn. Jixwe Stenbol hatibû dagirkirin û dor li wan hatibû tengkirin. Wek ku li jor me îfade kir, ji roja ku lîstikên Ewrûpiyan li Sewrê hişkera bûn û pê de rêveberên Osmanî û Kurd ji bo xelasîyê tekoşînek bihev re dan ber xwe. Kongreyên Erzurum û Sîwas, avakirina meclisa li Enqerê li ser vê bingehê meşîya. Makekanûna 1921'ê, li Izmîtê bi rojnamevanan re li ser Kurdan axaftina M. Kemal ya 17'ê Çileyê 1923'yan li ser vê bingehê bû, her çiqasî gelek kêmanî di wan de hebû jî.

Di 16'ê Adara 1920'an de dagirkirina Stenbolê fermî bûye. Hêzên çekdar ên Ewrûpî gelek mebûsên meclisa Osmanî girtine, hin ji wan surgun kirine. Hin mebûs jî direvin û li Enqereyê beşdarî Mustafa Kemal dibin. Meclisa li Stenbol di 11 Nîsana 1920'an de ji aliyê padîşah ve hat fesexkirin û di 23'yê Nîsanê de jî li Enqereyê Meclîsa Mezin a Milet hat vekirin ku navê Tirk yan Tirkîye pê ve tune. Edî temsîlkarê dewletê tenê Meclisa Enqereyê ye, gelek mebûsên Kurd jî di meclîsê de hene û wek mebûsê Kurdistan tînin binavkirin.

Wek ku tê îdiakirin tîkoşînên Kurdan ji hevdû ne qutbûyî ne, hemû rêber li herêma xwe li ser lingan in û di nav tîkiliyê de ne. Smeîl Axayê Şikakî jî tim di nav tîkoşînê de bû û di vê demê de ji Tirkîyan alîkariyê distîne. Smeîl Axa jî di erdê xwe re destûr dida berpirsên Osmaniyan ên ku diçûn li başûr li dijî Ingilîzan tevdişîyan. Gelê ji Kurdistanê Tirkîyeyê bi hêviyê mezîna destêkê dide Smeîl Axa û jê re alîkariyê dişînin. Di serê Nîsana 1921'an de Wezîrê Karê Derve yê Îranê ji qasidê Ingilîzan re digot, 2 hezar milîsên Kurd yê ji Tirkîyê hatine axa Îranê dagir kirine û gazinê xwe dikirin. Di sala 1921'an de, serkeftinên mezîna bi dest xistibû. Qebîleyên Sablaxê (Mahabada îro), Mameş, Mengur, Debokrî, Zerza, Gevrik, Feyzulahbeg, Poştîdar, Bane û Qadirxan bibûn yek û artêşên Îranê tîk dibirin. Her çiqasî ne li ser hev komkirî bana jî hêzeke eskerî li dor deh hezarî yê hevalbendê Smeîl Axayê Şikakî hebû. Seyîd Taha jî fermanî artêşê bû. Tevgerê, Mahabad kiribû paytext, kovara "Rojî Kurd" diweşandin, dibistan û nexweşxane vekirîn û Kurdî jî wek zimanê fermî radigihan. Şêx Mehmûdê Berzencî surgunî Hindistan bibû lê li Başûrê Kurdistanê sekin nakeve serhildanan û dema Smeîl Axa gelekî xurt dibe, ji bo êrîşkirina ser Mûsilê jî dest bi amadehiyan dike.

Mûstafa Kemal jî her bi rayedarên dewletên Ewrûpî re di tîkiliyê de bû, welew çî windahî bidaya jî ji bo xwe rehet bike ew bi dû peymanên aşitîyê de bû. Piştî danûstendinên çend mehan di 20'ê Kewçêra 1921'an de di navbera Hikûmeta Enqerê û Rayedarên Frensî de Peymana Enqereyê pêk hat. Peyman ji bo Suriyeyê bi pirayî xeta trêne sînor qebûl kiribû, yanî veqetandina başûrê rojava yê Kurdistanê ji aliyê Hikûmeta Enqereyê ve dihat pesendkirin. Loma hin Kurd ji pêvajoyê ketin şupheyê û dixwestin hin tedbîran bistînin. Li gor lihevkirina Kurd û Osmaniyên Kurd li bende bûn ku gavên pratîk bêne avêtin, wek şandina waliyê Kurd ji bo herêmên Kurdan, kişandina eskerê dewletê û di şûna wan de bicihbûna eskerê Kurd li herêmê xwe. Loma hin bertekî li hember esker û efserên Osmanî tînin danîn, lê efserên Osmanî êrîşên tund di miqabil Kurdên sîvîl de bikar tînin. Ev jî dadigere Serhildana Qoçgiriye û qirkirinê li vê herêmê di meclîsê de dibe cihê nîqaşên mezin.

Di van rojên ku Kurd hemû li ser piyan in dewletên eleqedar jî, ji bo ku Kurdan ber bi aliyê xwe ve bikişînin dikevin nav hewldanan û mecbûr dimînin hin mafan bidine wan. Ingilîz li Başûr lezê didin xebatên ji bo otonomiyê. Wezîfedarên Erebbên li herêmê tînin vekişandin û Kurdan li şûna wan bi cih dikin.

Li Enqereyê jî di derbarê otonomiya Kurdistanê de li Meclîsê pêşnûmayeke qanûnê di 10'ê Sibata 1922'yan de tê qebûlkirin, di gel ku hin mebûsên Kurd pê nerazî ne û raya erênî nadin. Li gorî gotina Mustafa Kemal, piştî cepheya rojhilat û rojava, dor hatibû ser cepheya başûr. Di Adara 1922'yan de Hikûmeta Enqereyê ji bo Rewandûzê wek qeymeqam Remzî Beg û wek serheng jî Alî Şefîk Beg (Ozdemîr) tayîn kirine. Di nav Kurdan de propagandeyê mezin a panîslamîst û terefdariya Tirkên li dar xistine, ji wan re pere û çek temîn kirine û destek dane berxwedana wan ya li dijî hukimraniya Ingilîzan. Meclîs di 15'ê Hezîrana 1922'yan de, heyetê di bin serokatiya waliyê berê yê Mûsilê Haydar Beg de dişîne Şemzînanê. Ev heyet ji Smeîl Axayê Şikakî û Seyîd Taha re soz dide ku, heger ew li dijî Ingilîzan berxwedana xwe gur û geş bikin, wê alîkariyê bidin wan. Smeîl Axayê Şikakî, eşîrên Kurd ên girîng ên li herêmê dicivîne û biryara berxwedaneke xurtir dide.

Ev rewş di nav erkedarên Ingilîzan de tirsê windakirina Başûrê Kurdistanê zêde dike. Loma dest bi êrîşên giran dikin, tevî bi dehan balafiran di 10-11 tîrmehê de, herekata hawayî ku li gorî dema xwe herekateke pir mezin e, tê lidarxistin û bimba bi ser xelkê de dibarînin.

Hikûmeta Îranê jî ji bo ku li dijî tevgera Kurd hevkarîyê çêkin bi Enqereyê re di nav dan û stendinan de ne; dikin ku alîkariya bi Smeîl Axayê Şikakî re bê birîn. Bi lihevkirina bi Enqereyê re di Tebaxa 1922'yan de artêşa Îranê bi hêzeke mezin êrîşê Smeîl Axa kir. Ji aliyekî ve Îranê ji aliyê din ve jî Tirkên êrîş kirine û Smeîl Axayê Şikakî tîk birine. Smeîl Axa pir şaş dimîne li hember vê durûtîyê... Bi dû de di 25'ê Kewçêrê de jî peymanê Tirkiye û Îranê tê îmzekirin.

Ingilîz ji bo di Konferansa Lozanê de destê xwe bi qewet bikin, ku bêjin va em bêhtir heq didin Kurdan û gerek Mûsil bi me ve girêdayî bimîne, biryar didin ku Şêx Mehmûd ji Hindistanê vegeînin Kurdistan. Şêx Mehmûd, dema di 30'ê Rezberê 1922'yan de digihîje Silêmaniyê, wek qralan, bi kêf û coşê mezin tê pêşwazîkirin. Nuh digihîje welatê xwe, xwe bi temamî dide doza xwe û di Sermawezê de wek qralê Kurdistanê deng belav dike. Çapemeniya herêmî nivîsand ku wê efserê pêwendiyê Noel (tevî Şêx Mehmûd hatibû û ji bo Kurdistan bê avakirin pir dixebitî), mîna konsolosekî wezîfe bike û di dema danûstendinan de bi komîserê bilind yê Ingilîzan re wê navbeynkariyê bike. Di bin serokatiya birayê Şêx Mehmûd, Şêx Qadir de (ew jî bûbû serekfermandar) Hikûmeta Kurdistanê hate damezirandin. Paytext jî Silêmanî bû.

Li Enqerê, piştî têkbirina Yûnanan bi îmzekirina Mutarekeya Mûdanyayê ya di 11'ê Kewçêrê de, Meclisa Enqerê têra xwe bihêz bû. Di gel gelek nîqaşan be jî di 1'ê Sermaweza 1922'yan de Meclîsa Mezin a Millet bi qanûnekê seltenatî rakir. Bi vî awayî di pêvajoya Konferansa Lozanê de hukimraniya Osmanî ya li Stenbol bêpaye hat hiştin.

Di Konferansa Lozanê de, ya ku di 20'ê Sermaweza 1922'yan de dest pê kiribû, Îsmet Paşa serokatiya delegasyona Meclisa Mezin ya Millet dikir. Di dîrektîfa giştî ya ku meclîsê dabû heyetê û ji 14 xalan pêk dihat, meclîsê gotibû ku Mûsil neyê stendin, bi tu awayî peyman wê neyê îmzekirin.

Di destpêka danûstendinên li Lozanê hem delegasyonên Ingilîzan, hem yê Meclisa li Enqerê behsa netewa Kurd û heqqê wan dikin û behsa rêjeya wan ya bilind ya li Vîlayeta Mûsil tê kirin, lê herdu alî jî bi awayê bê tawîz dixwazin Mûsil di dest wan de bimînin. Li ser Mûsil di nav Lord Curzon û Ismet İnönü de gengeşeyên mezin çêdibin. Dema ev munaqêşe li welêt tîn bihîstin li wir jî bertekî zêde dibin. Di nav nîqaşên rûniştina roja 25'ê Berfanbara 1922'yan a Meclîsa li Enqerê meseleya hindikahiyan heye:

“Huseyîn Raûf Beg (Sêwaz): Gelî efendiyan wek hûn dizanin, hemû teşebûsên Ingilîzan ku wan dixwest Tirk û Kurdan tune bikin, li ber yekîtiya van her du neteweyên esîl, îflas kiriye... Kurd nakevin statuya hindikahiyan; îro ji bo Kurdan wek hindikahî bê behskirin, wekî ku mirov behsa hindikahîbûna Tirkan bike. Ji ber wilo ve ev bi temamî red bûye (dengên spas...)”

Ev gotin mifteya gelek mijaran e, di hundirê Mîsaki Millî de nufûsa Kurdan ji ya Tirkan ne hindiktir bû. Di Kurdistan de ji sedî heştê Kurd bûn û wek Stenbol û Konya li gelek bajaran jî Kurd pir bûn. Loma ew ne hindikahî bûn, eslî ûnsûrên li welatê xwe bûn. Hîn jî yên ku dixwazin mijarê berovajî bikin dibêjin, “Kurd gotine em heqqê hindikahiyan naxwazin” û ya bi dû de nabêjin; erê ji ber ku ew li ser erdê xwe bûn û wek du eslî ûnsûr Kurd û Tirkan bi Mîsaki Millî li ser wekhevîyê li hev kiribûn. Kurdan welatek yek perçe dixwestin û Kurdistanek perçebûyî yê ku Ewrûpiyan li Sewrê danîbû ber wan qebûl nedikirin.

Li Başûrê Kurdistanê jî li dijî nêrînên mafên hindikahiyan ên der barê Kurdan de ku li Lozanê dibûn dabaşa mijarê, reaksiyon hene. Di nivîsên rojnameya herêmî ya bi navê Rojî Kurdistan de, yên di Sermaweza 1922'yan de, mirov bi rihetî kare mebestên tevgera Kurdan û hişmendiya netewetiyê, dilsoziya bi Şêx Mehmûdê Berzencî re û rexnegirtina li nêrînên der barê Kurdan de yên hevdiştinên ji bo Peymana Lozanê bibîne:

“Ev rojname (rojnameyeke ku li Bexdayê bi Erebi tî weşandin) Kurdistan wek lîwaya Silêmaniyê bi nav dike û dibêje ku parçeyek ji Iraqê ye; li gorî wan sebaba vê, ji ber ku bi awayekî nêzik bi Bexdayê re têkiliyên vir ên bazirganî û aborî hene. Hikûmeta Kurdistanê jî wek ‘Konseya Îdareyê ya Wilayetê’ bi nav dike. Ev îfade bi tevahî dil dişewitînin. Aqil tu car qebûl nake ku mirovekî ronakbûyî ev çend neheq û xelet be. Me qet hêvî nedikir ku cîranê me yê mezin û dost, mafê me yê hezar salî, têkiliyên dostane yên di navbera hikûmetên herdu welatan û herdu gelan de binpê bike yan jî sînorên me îhlal bike. Ji Iraqê re, bi hezaran feydayên damezirandina Hikûmeta Kurdistanê hene; li aliyê din berdewambûna hebûna Iraqê ancex bi berdewamiya Hikûmeta Kurdistanê mimkun e... Dîrok û cografya wê bi delîlên bi xwe re şahid in ku her tim li dinyayê nasnameyeke gelê Kurd hebûye û her tim wesfê xwe yê neteweyî parastine. Ev gel ji aliyê perwerde, hunerên destkariyê, bazirganî, mafên mirovan, medeniyet, xak, nifûs û hwd. ve ji yên wek xwe li paş nemane, heta ji wan pêşdetir jî dibin. Hiqûq û mafê diyarkirina qedera xwe, di serî û ruhê her ferdê neteweyê de bi awayekî xurt cih girtine. Di nîmetê maf û sînoran de, ku ji

aliyê Cemiyeta Miletan ve dest bi belavkirina wan hatiye kirin, para me jî heye. Ji bo parastina vê parê, em madî û manewî hemû cure fedekariyên ku hewce bikin, didin ber çavan... Em bi hemû jixwerazîbûna xwe, radigihînin ku em gelekî paqij û bêtirs in. Em ne kole, em azad in... Hemd ji Xwedê re ku şeva me bû roj û rêveber û pêşewayekî wek Qralê Kurdistanê Mehmûdê 1'em mîna Mesîhê ku wê ji nû ve were ser rûyê erdê, ji bo me ji nû ve çêbû... Mebesta pîroz a Qralê Kurdistanê ew e ku sînorên sirûştî yên Kurdistanê û mafên wê biparêze û bi cîranên me re wek bira têkiliyên baş deyne.

Kurdistan. Gava yekî zane vê peyvê bi lêv dike, ne tenê herêma Silêmaniyeyê, qesta cografîyê hîn firehtir dike û gelê Kurd ê yekbûyî, yê pir tîne bîra xwe. Sînorên sirûştî yên vî welatî kifş in. Digel ku nifûsa Mûsilê ji Kurdan pêk tê jî, çima mirovên ji derve, bi paş ve stendina vê wilayetê yan jî behsa bidestxistina wê dikin? Tirk, Erebi û Suryanî daxwazên xwe yên derbarê vê yekê de, dispêrên hebûna mirovên xwe yên ku hejmara wan hindik e... Hêviya me ji Konferansa Lozanê, ne bi awayê parastina hindikahiyê, teyîdkirina mafê jiyana li ser axa welatê xwe yê xelkekî mezin ê serbixwe ye.”[1]

Taybetmendiyên babetê

Kategorîya Naverokê: Coxrafya

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Dîrok

Kategorîya Naverokê: Raport

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | pen-kurd.org

Demê tumarkirinê: 12-02-2023

Navê afirîner: Sara Kamela

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 56

PEYMANÊN SEWR Û LOZANÊ Û XAYÎNTIYA BI KURDAN RA 2

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230212131831466208>

PEYMANÊN SEWR Û LOZANÊ Û XAYÎNTIYA BI KURDAN RA

Di dema ku Konferansa Lozanê dom dikir, di dawiya meha Kanûna 1922yan da, ji Bexdayê ev agahî li Başûrê Kurdistanê tê belavkirin: "Hikûmeta Brîtanayê û Hikûmeta Iraqê, di nav sînorên Iraqê da heqê avakirina Hikûmeta Kurdan a ji aliyê Kurdên ku li nav tixûbên Iraqê dijîn qebûl dike û divê ku bendên Kurd ên cuda cuda di demeke gelekî kurt da, di nav xwe da li hev bên da ku biryar bidin ew ê şeklê hikûmetê çawan be û sînorên wê kîjan deveran bigire nav xwe û li hêviyê ne ku ew heyeta wan a rayedarkirî bişînin Bexdayê da ku li ser têkiliyên aborî û siyasî yên ku wê bi hikûmeta Majeste ra û bi hikûmeta Iraqê ra bên danîn, gotûbêjan bikin."

Şêx Mehmûd alaya Kurdistanê li Ranyayê daleqandiyê. Di 8ê Çileya 1923yan da Smeîl Axayê Şikakî bi serbilindayî dikeve Silêmaniyê, esker jê ra merasîma fermî çêdikin, heft pare top tê avêtin, betlaneya ji bo rojekê tê îlankirin. Di hevdîtînan ku li Silêmaniyê di navbera Smeîl Axayê Şikakî û Şêx Mehmûd da pêk tên, yekbûna herdu tevgeran û daxwazên hevpar tên rojevê. Dûra di bin serokatiya Smeîl Axayê Şikakî da desteya pêşewayên Kurd, li Hewlêr û Silêmaniyê bi efserên siyasî yên Brîtanayê ra hevdîtînan pêk tînin û biryar didin ku di sînorê Tirkîyê û Îranê da dewleteke Kurd a ji aliyê Brîtanayê ve destekkirî, bê avakirin. Di van civînan da Seyîd Taha jî heye.

Hin kes sebaba neavakirina Kurdistanê bi hewldanên pêşewayên Kurdan û bi şeklê tevgera Kurdan ve girê didin. Ev ne rast e. Esas a ku Kurdistan parçe kiriye çavberdana dewletên mêzin a dewlemendiya wê ye, rewşa wê ya stratejîk e. Ma qey mezinên Kurdan wek ên Ereban, xelkê Kurd wek Ereban nedihatî. Lê Ereban gelek dewlet ava kirin û Kurd nebûn xwedî otonomiyê jî. Erdên Ereban durrî navenda Osmaniyan Stenbolê ne û bê bertekî bi Ewrûpiyan ra lihev kirin. Kurd di nav saziyên Osmaniyan da xwedî cihên girîng bûn û digotin di van rojên teng da em ê çawa dev ji birayê xwe yê Tirk berdin. Wek gelek deman Kurd ji avakirinê ra xebitîne ne ji xerakirinê ra. Hişkereye ku Kurd tevde li ser lingan in, bi qedirdayîna bilind ya netewa xwe doza heqqê xwe dikin, tenê kêmaniyeke wan heye, ne xwedî artêşek tekûz û sîlehên bi teknîka demê ne. Yanî ewqas berxwedan, li hember tiyare û bombê bi ser wan da hatin barandin wê negihe tu encamê.

Dema mirov bala xwe bidêyê, her ku li Başûrê Kurdistanê geşedanek ji bo Kurdan çêdibû, Hikûmeta Enqereyê jî behsa 'Kurdistan Otonom' tîne holê, lê newêre pêde here, ji bo ku qet quwetek nekeve destê Kurdan da ku nemînin bi destê xwe.

Di 16/17ê Çileya 1923yan da Mustafa Kemal li Îzmîrê ye, civînek çapemeniyê li dar dixîne. Sernivîskarê Rojnameya 'Vakît' Ahmet Emîn Beg ji Mustafa Kemal dipirse "Pirsgirêka Kurdîtiyê çi ye? Heger hûn wek pirsgirêkeke navxweyî behs bikin dê baş be." Ew jî wiha bersiv daye: "Pirsgirêka Kurd; ji bo berjewendiya me, yanî ji bo ya Tirkan jî qet nabe dabaşa mijarê. Wek ku hûn jî dizanin, Kurd ên ku di nav sînorê me yê neteweyî da hene, wisan bi cih bûne ku li kêman cihan zêde ne. Lê, ji ber ku ev zêdebûna xwe jî hêdî hêdî winda kirine û hingî ketine nav Tirkan, sînorekî wisan çêbûye ku heger em li ser navê Kurdîtiyê bixwazin sînorekî bikişînin, wê gavê hewce dike em Tirkîtiyê û Tirkîyeyê mehf bikin. Mesela, divê ku em li sînorekî wisan bigerin ku heta Erziromê diçe, heta Erzinganê, Sêwazê diçe, heta Xarpêtê diçe. Û heta divê ku em eşîrên Kurd ên li çolên Qonyayê jî binin ber çavên xwe. Lewma, li şûna ku em Kurdbûneke bi serê xwe bifikirin, li gorî pêwîstiya qanûna Teşkilata Esasî, jixwe ew ê cureyek otonomiyên cihkî çêbibe. Bi wî awayî gelê kîjan lîwayê Kurd be, îcar ew ê xwe bi xwe wek otonom îdare bike. Ji bilî vê, gava ku behsa gelê Tirkîyeyê bê kirin, hewce ye ku Kurd jî bên îfadekirin. Dema ew neyên behskirin, her tim mimkûn e ku ji vê yekê ji bo xwe pirsgirêkan çêkin. Niha Meclîsa Mezin

a Miletê ya Tirkîyeyê hem ji wekîlên Kurdan hem jî ji yên Tirkan pêk hatiye û van herdu gelan hemû berjewendiyên xwe û qedêrên xwe kirine yek. Yanî ew dizanin ku ev tiştêkî bişîrîkatî ye. Mirov rabe xetên sînorekî cihê bikişîne wê ne rast be.”

Îsmet Înonu jî di 23yê Çileyê 1923yan de, di gotûbêjên Lozanê da, wiha pesnê Kurdan û behsa xwestekên wan dike: “Mafên ku mafên hemwelatîyê û qabiliyetê wan negire nav xwe û mafên ku tê gotin qaşo wê ji bo herêma otonom bîna naskirin, tu carî wê tîra nîjadeke esîl ê mîna nîjada Kurd neke... Ev fikarên ku bi qasî Kurdên Mûsilê, ji bo Kurdên li Anatoliyayê yên li deverên din jî derbas dibin diyar dike, bê çima ev serê çar salan e ew otonomiya derewîn a ku dane rûniştvanên li beşa rojhilata wilayeta Mûsilê ew qayil nekirine û çima bi wan nedane qebûlîkirin ku bibine wek wan însanên ku bi rastî ketine bin îdareya mêtîngehiyê de.” Li Lozanê roja 23yê çileyê 1923yan, di dema gotûbêjên li ser Mûsilê, serokê heyeta Ingilîzan Lord Curzon behsa serhildanên Kurdan dike û diyar dike ku Kurd ji îdareya Tirkan ne memnûn in. Li hemberî vê yekê Îsmet Paşa dibêje “Bi qasî ku Hikûmeta Meclîsa Mezin a Miletê ya Tirkan e, ya Kurdan e jî, Ingilîz hîn neketine Silêmaniyê, gelê Kurd û Ingilîz jî tim bihev ra şer dikin. Fermanîdarên artêşa Tirk ên ku ketine Şerê Cîhanê û Şerê Serbixwebûnê, xizmetên gelê Kurd ên ku ji bo rizgariya welêt û fedekariyên ku nîşan dane bi rêz û heyranî pêşwazî dikin.” û dibêje ku, di van şeran de “Kurd û Tirk bi hevkarî xebitîne.” Heyeta Ingilîzan heqqê Kurdan qebûl dikin û di derbarê netewa Kurd daq ji Ismet Înonu bêhtir xwedî agahî ne, lê dixwazin Mûsilê bi Iraqê ve girêdin, ji ber ku bêyî Mûsil ew ê pir qels bûya. Îngiltere di 1922yan da ji aliyê aborî ve di qirîzê da ye. Ew 10 sal bûn Osmanî jî di şer da bûn, ji bo Mûsilê taqeta wan û şer nemabû. Rewşa Îranê jî heman tişt e. Yanî tu yek ji wan ne xwedî wê hêzê ye ku karibe bi mudaxeleyeke leşkerî bi hêzên din tevda re şer bike. Lewma her yek ji wan ji bo parçeyê ku di destê wan da bû wînda nekin her cure dek û dolab digêrandin. Dawî ji tevda re ya rehet payêkirina Kurdistanê bû, bêyî ku tu alî mafên Kurdan bînin holê. Ji ber ku xurtbûna perçeyek Kurdan talûkeya ku karibin dest bavêjin parçeyên din bi xwe ra dianî. Îca her alî ji bo Kurdên li nav parçeyên xwe haş bikin, wek ku dixwazin ji Kurdan ra bibin alîkar dixuyên, lê gavek li pêş û dudu li paş tîna avêtin; ev jî dike ku Kurd wext û qewetê wînda bikin.

Dîsa Kurd bi gotinan hatibûn xapandin, ku ev şekil danûstendina rêveberiyê xerîb bû ji wan ra. Wek ku di gelek belgeyan da tê xuyakirin, hertim hatiye ziman ku heyeta Meclîsa Enqereyê Kurd û Tirkan temsîl dike, ma ewqas civîn û gotinên giregiran çawa wê tu cihekî negre, ma dihat aqilê kê ku heya bi zimanê wan wê bê qedexekirin û her levzek Kurdî bîjin wê ceze bixwin. Heya wê rojê kesek tiştêkî bi vî rengî nedîtibû. Mustafa Kemal hertim anîbû ziman ku, ka pêşî em welatê xwe ji dujminan xelas bikin, dûra em ê li hev rûnin û di nav xwe da meseleya xwe hal bikin. Kurd jî bi serê xwe ne xwedî hêza ku karibin li hemberî van dewleta hemûyan derkevin; ew mecbûr bûn xwe bi aliyekî ve bigirin. Ji bo Kurdistan parçe nebe dilê gelek Kurdan bi ser Tirkîyeyê ve ye, lê ew dibêje qey gotin û sozên ku hatine dan wê bîna cih û hayê gelekên ji felaketa netewdewletî ya Tirkan ku bi ser wan da tê tune. Ji bo tev li konferansê bibin temsîlkarên Kurd jî hatibûn xwestin, wek temsîla Kurdan bi Îsmet Înonu ra di delegasyonê da mebûsê Kurd Zulfu Tîgrel jî çûbû, lê roja ku mijar Mûsil bû xwe wek nexweş dabû xuyakirin, ji odeya xwe derneketibû û her tişt ji Îsmet Înonu ra hiştibû. Xuyaye di nav xwe da wilo biryar stendibûn. Ji ber pirsgerêkên ku li Sewrê danîbûn ber Kurdan, mebûsên Kurd nedixwestin li wir wek Kurd bi dewletên Ewrûpî ra bibin muhatab ku mijarên Sewrê dîsa deynin ber wan û tenê dixwestin Mûsil tev li parçeyê din yê Kurdistanê bibe da ku dûra ew û Tirk li hev rûnên û dewleta nû bihev ra bi rê ve bibin. Ne wek delegasyona Kurdan çûbe jî Îsmet Înonu jî Kurd bû û serokê delegasyonê bû û hertim digot em Kurd û Tirk me biryara bihevrebûnê daye, em tevde milletê musulman in. Di serê hevdiîtinên Lozanê da, her çiqasî Îsmet Înonu xwestibe Mûsil bidest bixîne jî, dibîna ku Ingilîz tûjtir bi ser meseleyê da tîna, ew jî sist dibe û hiştina mijarê ji Cemiyeta Miletan ra derdikeve holê. Ji aliyekî ve Heyeta Ingilîzan fêma dike ku Îsmet Înonu dikare dev ji Mûsilê berde heke li başûrê Kurdistanê heq nedin Kurdan da ku sibe dusibe ew ji Kurdên Bakur

ra nebin mînak. Ji zimanê hev fêm dikin û gotin dadigere ser firotina Mûsilê, ka di miqabil wê da çi dihat xwestin. Bêyî tu zehmetiyan derketina ji Stenbol ya Ingilîz, Frensî û Îtalîyan, dana paya ji petrola Mûsilê... Lê gerek Îsmet Înonu pêşî bihata li Enqerê ev bida qebûlîkirin.

Di hevdîtînên li Lozanê da roja 4ê Sibata 1923yan ba herikî ber bi hêla ku kêşeya Mûsilê ji bernameya Konferansa Aştiyê ya Lozanê bê derxistin û ji bo ku her du alî di nav xwe da li ser vê meseleyê li hev bikin, konferans hat betalkirin. Ev ji bo Tirkiyeyê gava fermî ya ber bi windakirina Musilê da bû. Helbet Ismet Înonu hertim di derbarê rewşê da telgraf dişandin Enqereyê û bêyî Mûstafa Kemal tu gav netavêtin. Dema Îsmet Înonu vedigere û di meclisê da ji bo peyman bi vî awayî bê qebûlîkirin diaxive, meclis li bin guhê hev dikeve lê Mustafa Kemal hevaltiya wî dike. Li gel ku mebûsên Kurd û ne Kurd dana Mûsilê bi tundî red dikin, derbarê vê yekê da biryarekê bi meclîsê nikarin bidin stendin. Bi temamî hukmê Mûstafa Kemal û Îsmet Înonu yê ku bi her awayî pê ve girêdayî ye derbasdar e, wan jî biryara jidestberdana Mûsilê stendibûn. Ji aliyekî ve Ismet Înonu ji bo ji nû ve li Lozan hevdîtîn pêk were bi rayedarên Ingilîzan ra têkilî datanî. Ji aliyê din ve Mûstafa Kemal ket tevgera feşkilandina meclîsê ya ku xuyabû qet vê Peymana Lozan îmze neke. Mustafa Kemal meclîsê bela dike û di şûna wê da kesên hevalbendên xwe dike mebûs û incex bi wî awayî pêvajoya Peymana Lozanê dimeşîne. Di vê derbarê da çavkanî pir in û ê ku bixwaze bi rehetî dikare xwe bigihîne van agahiyan. Bi kurtasî biryar hat dayîn ku Mûsilê ji Ingilîzan ra bihêlin, bi şertê ku Kurd ber xwe nebînin. Ji xwe ji niha û pê da di herdu aliyan da jî ji bo Kurd û Kurdayetî bihata tunekirin wê bername bihatina meşandin.

Di cepheya Ingilîzan da xizmeta ji vê nerînê ra di demeke kin da dest pê kir. Piştî ne bi gelekî rayedarên Ingilîz biryara ku Şêx Mehmûd xelas bikin distînin û dîsa dest bi bombedaranên li ser Kurdan dikin. Di 22yê Sibata 1923yan da yekîneyên Hindistanê tînin herêmê û fîloyeke mezin a ji 20 balafiran li esmanên Kerkûkê xuya dike. Di 24ê Sibata da bela dikin ku hikûmeta Şêx Mehmûd nas nakin. Silêmanî careke din bi bombekirina Hêzên Hewayî yên Qraliyetê ra rû bi rû dimîne. Di 4ê Adarê da Şêx Mehmûd mecbûr dimîne ku Silêmaniyê terk bike û derkeve serê çiyayê xwe.

Li Meclîsa Enqerêyê li ser Mûsilê gelek munaqêşe çêdibin, tê wê radeyê ku sîleh li hev bikşînin. Piraya mebûsan Îsmet Înonu bi xayîntî îtham dikin û dixwazin wezîfeya wî bê betalkirin. Ji mebûsên Kurd ên li Meclîsê Yûsif Ziya Beg dibêje ku, veqetîna Mûsilê tê wateya parçekirina welatê Kurdan û divê ku ew bi birayên xwe ra yên li Bakur bibin yek. Di 6ê Adara 1923yan de dibêje ku "...Kursiyêke Mûsilê di dîroka Kurdan da heye. Gelî hevalan, çawan mirov nikare insanekî bike du parçe yan jî parçeyekî wî jê bike, ji Tirkiyeyê veqetîna Mûsilê jî ne mimkun e, hevalino. Terk û li rastê hiştina Mûsilê, bipaşdaavêtina wê ji bo salekê, ji bo şeş mehan, lîstikek pir bixeter e..." Meclîsa Millet biryar stendibû ku heta xelasiya welat tekûz bike wezîfeya xwe dom bike, lê di 16ê Nîsana 1923yan da meclîs hat belakirin û hevdîtînên Lozanê di 23yê Nîsanê da careke din dest pê kirin. Piştî bazarên ku heft mehan domiyabûn, di 24ê Temmûzê da peyman ji aliyê Îsmet Înonu û berpîrsên din ve hat îmzekirin. Di peymanê da kêşeya Mûsilê di cih da hatibû hiştin. Xala 3yem a peymanê ya derheqê Mûsilê da wiha ye: "Sînorê di navbera Tirkiye û Iraqê da, ew ê di nav neh mehan da, bi riya lihevkerina dostane ya di navbera Tirkiye û Brîtanîyaya Mezin da wê bê diyarkirin. Di nav dema hatiye behskirin da, heger herdu hikûmet li hev nekin ew ê mijarê bibine Konseya Cemiyeta Miletan. Hikûmetên Tirk û Ingilîz, heta derbarê mijara sînor da bigihîjin biryarekê, ku qedera qethî ya herêmê girêdayî vê qerarê ye, teahûd dikin ku bi hawê rewşa niha ya herêmê biguherîne ew ê çalakiyêke leşkerî yan jî ya bi cureyê din nekin."

Ji ber ku piraya mebûsan Peymana Lozanê qebûl nedikir Meclîsa 1emîn ya rojê giran hatibû belakirin. Di gel ku ji ber hiştina Mûsil, di meclîsê da Ismet Înonu wek xayîn dihat binavkirin û dixwestin wezîfeya wî jê bê stendin, dîsa ew çûbû Lozanê û peyman îmze kiribû. Loma Peymana Lozanê ne derbasdar e, bêyî îrada millet hatiye îmzekirin. Ewqas tekoşîna ji bo xelasiya welat

ketibû riyek din û Mûstafa Kemal wê ji padîşah zêdetir bibûya xwedî erk. Mustafa Kemal muxalefet tevde tasfiye dikirin û bi lez û bez xwe ferz dikir li ser her tiştî. Meclisa nuh ji zilamê xwe ava kiribû. Ne tenê li hember Kurdan hatibû guhertin, hevalê xwe yê herî nêzîk jî bi mahneyekê bertaraf dikirin û tenê ya xwe dimeşand. Taqet bi xwe ra nedidît ku bi Ingilîzan ra şer bike, lê çawa be Kurdê ku xwe spartibûnê di nav lepê wî da bûn, bê çek bûn, kuştin û talankirina wan rehet bû. Ingilîzan jî pêvajoyê xweş tehlîl kiribûn, di 4ê Kewçêra 1923yan da Wekaleta Komîseriya Bilind a Iraqê ji bo Sekreteriya Wezaretê Koloniyên, di derbarê Mûsilê da wiha nivîsîbû: "Li gorî ku ez ji hin çavkaniyan hîn bûme, biryardarbûna Tirkan a der heqê Kurdistana Başûr da, xwe dispêre wê baweriyê ku em ê otonomiyê bidin herêman Kurdan ên li Iraqê. Ev yek wê bibe sedem ku Kurdên di bin îdareya Tirkan da hatine hiştin reaksiyonê nîşan bidin û zorê bide wan ku ew jî otonomiyê bixwazin. Heger em bi awayekî resmî ji Tirkiyeyê ra teahûd bikin ku bi guhertina mercan me dev ji fikara dayîna otonomiyê ya ji bo Kurdan berdaye, ku ew di Peymana Sewrê da cih digire û mebesta me ew e ku em hemû herêman Kurdan heta tixûbê li aliyê Mûsilê bi ser Mezopotamyayê ve (Iraqê ve-E) berdin, ez wisa difikirim ku ew ê gotûbêjên der barê sînor da gelekî rihet bibin."

Îcar biryar li gorî vê ramanê pêk tî. Hewldaneke herî biçûk a Kurdan li kîjan aliyê be bila bibe, bi fikara ku wê bandorê li Kurdên aliyê din bike, hemû bi hev ra wê li dijî bisekinîyana. Di Temmûz û Tebaxa 1923yan da Ingilîzan careke din dest bi bombebarandina li ser Silêmaniyê kiribûn. Tirkiye jî di makekanûna 1924an da wê dijayetiya xwe ya li hemberî Kurdan pir zelal bikirana. Bi vê makeqanûnê zimanê Kurdan, çanda wan û kesayetiya wan tê înkarkirin. Nêrînên di 9ê Adara 1924an da ji aliyê komîsyona ku Makekanûna 1924an amade kiribû, raman û rîya wê bê meşandin bi awayekî hişkere îfade dikir: "Dewleta me dewleteke neteweyî ye, ne dewleteke pîretewe ye. Dewlet ji Tirkan pê ve miletekî din nas nake. Di nav memleket da, kesên ku ji nîjadên din in û divê xwedî heman maf û hiqûqê bin hene. Lê ne mimkun e ku mirov li gorî rewşa wan a nîjadî mafan bide wan an jî tiştên ku were wê wateyê bike. Wekî her miletekî nû, dibe ku miletê Tirk jî kesên ne ji heman nîjadî vehewîne nav xwe. Lê tenê miletê Tirk xwedî wê hunerê ye ku dikare hemû nîjadan li hev kom bike."

Xelîfetiya ku ji bo gelên Osmanî pir girîng bû, di 4ê Adara 1924an da ji aliyê Meclîsê ve tê hilanîn; bi rakirina xelîfetiya banê hevalbendiya ser bingeha misilmantiyê ji holê hatibû rakirin. Di cih da, hin rêzetedbîrên li dijî Kurdan jî hatin stendin. Girtina dibistanên Kurdan, qedexekirina axaftina bi Kurdî, cezakirina rêber û pêşengên Kurdan, înkarkirina hebûna Kurdan, zordarî û hwd.

Ji bo meseleya Mûsilê ku li Lozanê hatibû taloqkirin heyetên Ingilîz û Tirkan di navbera 19ê Gulanê û 5ê Hezîrana 1924an da li Stenbolê li hev civiyan û bêyî bigihîjin encamê dawî li gotûbêjên xwe anîn. Bi vî awayî çareseriyê pîrsgirêkê ji Cemiyeta Miletan ra ma. Jixwe ji roja ku taloqkirina meseleya Mûsilê ket rojevê Meclisa Enqereyê zanîbû ev tê wateya windakirina Mûsilê û pevçûnên giran qewimîbûn. Çûn û hatinên ji niha û pê da tenê xwesteka hîn bêhtir berjewendiya yê aliyan li miqabil hev e. Komîsyona Cemiyeta Miletan wê pêşî biçûya Londonê, paşê Enqereyê û dûre jî derbasî Başûrê Kurdistana bibûya da ku serî li fikar û nêrînên xelkê Kurd bida. Ew di 16ê Çileyê 1925an da digihên Bexdayê. Di vê demê da ji bo ku Ingilîz bidin nîşandan bê bi Mûsilê ra çiqasî di nav ahengeke tam da ne, li cepheya Iraqê xebateke bêsekin heye. Qral Faysal jî ji komîsyonê ra di derbarê Mûsilê da digot ku, mesele hebûn û nebûna Iraqê ye. Komîsyona Tehqîqatê, li Vîlayeta Mûsilê piştî lêkolînên sê mehan raporek amade kiribû. Komîsyonê raporê di 16ê Temmûza 1925an da pêşkêşî Konseyê dike, em li çend gotinên raporê binêrin: "Kurd, piraniya nifûsê pêk tînin. Ew ne Tirk ne jî Erebin. Bi zimanekî aryan diaxivin. Bi tenê Kurd û Erebin civatên qerebalix ên ku li warên mezin bi cih bûne pêk tînin. Ji bo çêbûna xeteke bi armanca veqetandina nîjadên cuda, mirov kare tenê belavbûna bi zêdebûna wan her du hêmanên nifûsê bide ber çavan. Ev xet, wê di çolên bibereket û xwedî nifûseke zêde da bibihure, Mûsilê bibire û ber bi nuqtaya ku Çemê Dîcleyê û Zêya Biçûk digihên hev dakeve.

Nîjadên din hemû, li her aliyê welêt belav bûne... Heger em mecbûr bana tenê netewetiyê bidin ber çavan, diviyabû biryara avakirina dewleta Kurdistan jî mecbûrî bûya, çinkû ji heştan pêncê nifûsê Kurd in... Em di nav Kurdan da hişmendiyê neteweyî ya mezin dibe dibînin ku bi awayekî hişk alîgirê Kurdayetiyê ye û ne ji bo Iraqê ye; ev hiş li Başûr bi awayekî hîn xurt bi pêş ketiye û gava ber bi Bakur ve diçe qels dibe, li çiyayên Egreyê û li deşta Mûsilê bi tevayî winda dibe. Li hêla din di nav Tirkên li wilayetê da jî, bi awayekî hişkêre hişmendiya neteweyî xurt e... (Heger) beyanên li hemû parçeyên herêmê li ber çavan bîn girtin, pir hindik, bi awayekî muhtemel wê ber bi Iraqê ve bikeve. Ligel vê yekê, ev beyan gelekî tîn guhertin û ji aliyên şertan ve wisan hatine dorpêçkirin ku ji bo statûya siyasî ya welêt a di dahatûyê da, bi tena serê xwe wek bingehe nikare bê dîtin... Heger rejîma mandayê di wexteke kurt da bi dawî bibe, gelek alîgirên Iraqê wê bixwazin dîsa tevî Tirkiyeyê bibin.... Komîsyon bi mebesta ku îmkânê bide bipêşketin û biqewetbûna dewleta nû, gihîştîye bawerîya ku divê şeklê birêvebirinê ya heyî ya mandayê ji bo demekê bê domandin.... Divê rêz ji daxwazên Kurdan ra bê girtin, yê derbarê welatê wan da; kesên ji nîjada Kurd wek erkedar ji bo rêveberiya edaletê û perwerdehiya dibistanan bîn tayînkirin û zimanê fermî yê di van hemû xizmetan da bi Kurdî be. Komîsyon gihîştîye wê qin'etê ku heger kontrola Cemiyeta Miletan a li ser wadeya peymanê çar salî ya ku di navbera Brîtanyaya Mezin û Iraqê da derbasdar e, bi dawî bibûya û heger derbarê mijara otonomiya herêmî da teqez amîniya Kurdan neanîna, ew ê pîraniya gel serweriya Tirkan ji ya Ereban çêtir bidîta." Komîsyon di gel ku hin rastiyê Başûrê Kurdistan anîne ziman, hişkêre ye ku terefgirîya Ingilîzan hatiye kirin û giranî dane ser liserlingahiştina dewleta nû, Dewleta Iraqê. Li Enqereyê, li Meclîsa Mezin a Miletê ya Tirkiyeyê (îca Tirkîtiya dewletê pir hişkêre ye), her çiqas ne wek Meclîsa 1emîn be jî, li ser meseleya Mûsilê nîqaş û gengeşe çêdibin. Dîsa jî Peymana Enqereyê di 5ê Hezîrana 1926an da hat îmzekirin û hiştina Mûsilê ji Iraqê ra li ser kaxetan jî hat pesendkirin. Bi vî awayî Kurdistan hat parçekirin û parvekirin, ji ber vê peymanê jî ev sed sal e Kurd di bin zilm û zordariyê da ne. Kurdan jî tu carî ev peyman qebûl nekirine û serhildanên wan bê navber heya roja me dom kirine.

WEK ENCAM:

- 1- Bi Peymana Sewrê Kurdistan dihat perçekirin û pêvajoyê diket destê Erwûpiyan, loma Kurdan ev peyman qebûl nekirin.
- 2- Piraya Kurdan li ser bingeha wekhevîyê bi Tirkan ra tekoşîn kirin, heta yê ku Tirkiye ber bi avakirinê ve bir Kurd bûn, bi tekoşîna di sînorên Rûsya da heya bi Hatayê. Yan na dewletek biçûk ya ku li Sewrê hatibû destnîşankirin ji aliyê rayedarên Osmanî ve hatibû qebûlkirin; lê mixabin wek gelek caran dîsa bi Kurdan ra xayîntî hate kirin û rewş veguherî çerqa tunekirina Kurdan.
- 3- Kurd tu carî xwe wek hindikahî qebûl nekirine, ji ber ku ew unsûrên eslî yê welatê xwe bûn û rêjeya nufûsa wan ya di hundirê Mîsakî Millî da ji ya Tirkan zêdetir bû. (Dema mirov nufûsa wê demê û mubadeleyên piştî Lozanê jî bide ber çavan, ev pir zelal e.)
- 4- Ji ber ku qeweta şer di xwe da nedîtine Mustafa Kemal Mûsil feda kiriye û berê xwe daye Kurdên ku di her merheleyî da pê ra bûbûn alîkar, heya bi dema ku hukûmeta Stenbolê şenaqa (îdam) wî dabû jê ra bûbûn pişt.
- 5- Bi makeqanûna 1924an bi temamî înkara Kurdan zelal bû, Kurd ji mafê herî biçûk yê hindikahiyan jî man mehrûm û bi dû da serhildanên Kurdan yê berfireh dest pê kirin.
- 6- Bi perwerdehiya sed salî û pêşdeçûna netewperestiya Tirkiyeyê, îro Mîsaqî Millî bi awayekî din tê bilêvkirin ku tu eleqeya wê bi rastiyê ra tune. Di pêvajoya Sewr û Lozanê da, bi şertê wekhevîya bi Tirkan ra, Kurdan xwestibû welatê wan parçe nebe û başûrê Kurdistanê têkeve sînorê Mîsaqî Millî.
- 7- Mûsil di ber Stenbolê da hat dayîn, piştî Peymana Lozan hat îmzekirin di 6ê Kewçêra 1923 yan da eskerên Erwûpiyan ji Stenbolê bi merasîm, bi selamdana beyreqa Tirkî xatirxwestin, bi çepik û bi barandina gulên bi ser wan da berê xwe dan welatê xwe.

8- Neheqîya ku li Kurdan hate kirin ev sed sal in kiriye ku di dewletên ku Kurdistanê li hev payê kirine da hertim şer û windahî hebin.[1]

Taybetmendiye babetê

Kategorîya Naverokê: Coxrafya

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Dîrok

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | www.rojnameyakurdistan.com

Demê tumarkirinê: 12-02-2023

Navê afirîner: Sara Kamela

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 57

Piştî 95 salan Lozan... Kî bi ser ket û kî bi bin ket?

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230611180614497918>

Piştî 95 salan Lozan... Kî bi ser ket û kî bi bin ket?

SÎHANOK DÎBO

Di Şerê Cîhanê yê Yekemîn de, dewletên hevpeymanê xwedî du fikr û armancên sereke bûn; yek jê; modernîteya kapîtalîzmê ji pêvajoya bazirganiyê veguhêzin pêvajoya endustriyal. Di aliyê siyasî de; ferzkirina fikra netewdewletê ya navendî li Rojhilata Navîn û ji aliyê aborî ve jî ew e ku dest deyne ser petrola Rojhilata Navîn.

Armancên împaratoriyê yekgirtî (bilok) ku jî (Almanya, Awisturya, Meceristan, Bulgaristan û Tirkîya Osmanî) pêk tê, ew bû ku Rojhilata Navîn dagir bikin û di nav xwe de dabeş bikin. Hat tercîhkirin ku Rûsya Qeyser ku zêdetir nêzî aliyê Yekgirtî bû ji Şerê Cîhanê yê Yekemîn xwe dûr xist, ji ber ku xeta komunistî pejirandin.

Li ser serkeftinên Brîtanayê li hin deverên di bin serweriya Dewleta Osmanî de, wekî ku Amond Ellenbi kir ne ji daketina Lîwa/Paşa Mustefa Kemal kurê Selanik ji Engêlreya nedikarîbûn bi lez herêman bigire. Mustefa Kemal ê ku nû ji bo Amedê hate veguhastin, wekî berpirsyarê Artêşa Duyemîn bû, bû fermandarê Eniya Filistînê.

Di şeva vekişîna ji Nablus, Ellunbî de derbas bû, di êvara 19'ê Îlona 1917'an de ji Nablus, rojhilatê Urdun, Şam û çiyayê Torosê vekişîya. Vekişîn bi lezekê mîna birûskê çêbû. D. Elî Hesûn di pirtûka xwe ya bi navê Zilamê Peyker û Mihemed Ferîd Beg jî di pirtûka xwe ya Dewleta Osmanî ya Bilind ev yek bi bîr xistiye.

Di wê demê de, nakokî di navbera hikumeta Enqera ya (laîk) bi serokatiya Mustefa Kemal û Hikumeta Xîlafetê ya li Qestentîn / Stenbolê gûr bû. Li gorî belgeyan aliyê hevpeymanî zexta vekişandinê li Yewnanistanê dikir, ev yek jî sedema sereke ku Mustefa Kemal xwe wekî fermandarkî efsaneyî bi nav bike. Lê ya rast hemû şanoyeke bû, wekî çawa di şerê Sakarya û Afyon û Îzmîr de derket pêş. Hevpeyamî her wiha ji bajarê Eskîşehîr û Konyayê ji bo Mustefa Kemal re vekişîya, paşê di 16'ê Adara 1920'an de jî Îngilistanê Stenbol dagir kir.

Hemû wekî gavên meydanî yê ji bo lidarxistina Kongreya Aştiyê ango Peymana Sêver ku ji 13 madeyan û 433 bendan pêk tê, hatiye kirin. Made û bendên wê ji aliyê 5 komîteyên taybet ên ku di Kongreya Silih de ya 29'ê Mijdara 1919'an de li Parîsê hatibû lidarxistin ve hate amadekirin, ku tê de biryara avakirina Kurdistanê hate girtin.

Em dikarin bibêjin ku Kongreya Silin bingeha Peymana Sêver a ku 10'ê Tebaxa 1920'an de di navbera Brîtanya, Fransa, Îtalya, Japonya, Belçîka, Yewnanistan, Romanya, Bolonya, Portugal, Çekoslovakya, Yugoslavya, Hicaz û Ermemistan û Dewleta Osmanî de hate îmzekirin. Lê hikumeta Enqerayê dît ku Peyama Sêver îxanetek e li djîr tirkan, bi taybet piştî ku Mustefa Kemal xwe ji kurdan ve nêzîk kir û soz da ku ew mafên wan ên ku di Sêverê de hatine rêzkirin, pêk bîne. Ya balkêş ew bû ku 72 nûnerên kurd ên di hikumeta Enqerayê de şandin aliyê Hevpeyamî û bi nameyekê xwest ku Peyama Sêver were îptalkirin. Her wiha jî Îsmet Înonu wekî şandeyê tirkî ji bo Lozanê îlan dike ku Tirkîye ya gelên kurd û tirk e, her du di dewletê de wekî hev in di erk û peywiran de. Tirkîye paş du salan ji Lozanê zêdetirî nîv milyon kurd qetil kirin.

Li aliyekî din jî rewşa hindîrin di Tirkîya Osmanî de aloz bû, di navbera hikumeta Stenbolê ku bi serokatiya Sultan Mihemed El-Sadis û Sedir El-Ezem û hikumeta Enqerayê. Vekişîna Amerîka ji Kongreya Silihê bandorek li ser windakirina demokrasîyê li hîlbijartinên Amerîka yê sala 1921'an de û binketina Doro Wilson (Xwediyê rêgeza mafên gelan ku çarenûsa xwe bi xwe diyar bike) kir, ji ber ku Amerîka bi vê yekê dixwest ku hêviyên Fransa û Brîtanayê di Rojhilata Navîn de kêmbike. Paris û London jî hewl didan ku nêzîbûna Tirkîyeyê û Sovyetê asteng bikin (Peyama Moskov ango Peymana Biratî di navbera Komeleya Niştîmanî ya Tirkîyeyê bi serokatiya

Mustefa Kemal û Rûsya bi serokatiya Vladimir Lenîn di 16'ê Adara 1921'an de hate mohrkirin. Brîtanayê jî ji ber zextên şêniyan li ser leşkerên wê dixwest ku diyalogan her du aliyan xirab bike. Li aliyekî din jî pirsgirêka Îranda bû sedem ku nakokî di navbera siyasetmedarên ingliz derkeve. Ev hemû jî hişt ku Tirkiyê di Lozana 1923'yan de gelek gelek daxwazan qezenc bike. Lozanek nû ji Lozana 1 cuda ya ku 18'ê Cotmeha 1912'an di navbera Îtalya û dewleta Osmanî de hate îmzekirin. Peymama Lozana Nû ji 143 madeyan ji 17 belgeyên ji Peyman, Mîsaq, Daxuyanî û Broşûr ango sererastkirina têkiliyên dîplomasî di navbera welatên peymanê de pêk tê. Pêkanîna Peymana Lozana nû 8 mehan bi awayekî dem dem dewam kir, herî dawî di 24'ê Tîrmeha 1923'an li otêla Borîvac Plus a bajarê Lozan a Swîsreyê bi temamî hate îmzekirin. Derket ku peymana hatî mohrkirin, di navbera dizî û sahiran de pêk hatî. Xwediyê pirtûka Kûrahiya Stratejîk Wezîrê Karên Derve Ahmet Davutoglu di civînekê de bi nûnerên AKP'ê li wargeha "Qizilcehemam" ya li Enqereyê gelek caran axaftina xwe dûbare dikir ku Tirkiyê di vegere li Osmanî de bi israr e got: "Çima dema ku Ewropa hewl dide ji bo yekitiya cîhanê û rakirina sînoran dixebitî ku kes wê bi 'împratoriya roman a nû' an 'Ronamiyên nû' wesif neke, lê em dema ku em bang li her kesî ku di nava sed salî de di bin ala yek dewletê de jiyayî kirin, dikin em dibin 'Osmaniyên nû? Cardin.. ew ji me re dibêjin osmaniyên nû.. belê em osmaniyên nû ne."

Di rastiya de veguhestina Tirkiyeyê ku hatiye gurandin an piştî 95 salan ji hevpeymana Lozanê veguhestina tiştê ku ji destên sultaniya Osmaniyên derketiye, tenê komkirineke desthilatdariya oldarî bû û niha faşista netewperestiya Tirkiyatîyê lê hatiye zêdekirin. Di encamê de berhemeke herî metirsîdar li hemberî gelên li Tirkiyeyê û giştî gelên Rojhilata Navîn derket holê. Sîstema Tirkiyatî di hemû qonaxên wê de çî di bin sîwana laîktî û çî jî di paşperdeya niha ya îslamiya radîkal de. Armanca Tirkiyeyê yek e û di yek belgenamê de ye û ew jî (Mîsaqî Millî) ye. Bi nêrîna Tirkiyeyê divê hemû gel weke gelê Kurd bêne pişaftin an jî koletiya wê bikin weke gelê Erebb an jî xewna wê ya serkeftina li hemberî dijminên dîrokî Farisan. Di rastiya de hemû gelên li ser erdê li dijî nêrîna Tirkiyeyê ya desthilatdariyê ne û bi taybet li dijî nêrîna sultanê wê yê Osmanî yê serdema nû Erdogan. Erdogan niha eşkere behsa Heleb û Mûsilê dike û çavên xwe dibê ser Misir, Sûdan û kendavê, di heman dema ku hêjî xwîna welatîyên Efrînê û pêkhatyên Sûriyeyê ji devê wî diherike.

Lê 24'ê Tîrmehê ne tenê dîroka Lozanê ye. Beriya wê di heman dîrokê de ya sala 1920'an de jî fermandarê kurd Yûsif El-Ezmê şerê Meyselûn li dijî dagirkeriya Fransa li Şamê da meşandin. Her wiha di heman dîrokê de piştî 90 salî ji hevpeymana Lozanê, Komîteya Hûnandina Hevpeymana Civakî ya Rêveberiya Xweseriya Demokratîk di sala 2013'an de xebatên xwe bi dawî kir. Vê rêveberiyê herî zêde neviyên osmaniyan tengezar dikin û ji ber ku ev rêveberî hêviya xelasiya ji aloziya Sûriyeyê ye û çareseriya demokratîk ya herî guncaw ji aloziya Sûriyeyê re ye, hê jî neviyên osmaniyan tengezar dike. Di vê çarçoveyê de ev dîrok eşkere dike ku yan em ê azad jiyayî bikin yan em ê xizmeta ajandeyên aliyên derve bikin. Xwîna Lozan 2 êdî qirêj bûye û êdî xwediyên wê nikarin dagirkeriya xwe bi riya sultaniyeta xwe û bi darê zorê berdewam bikin. Rêxistina civakî mîsogeriya rêveberiya gelan e û di jiyana hevbeş û biratiya gelan de bi israr e û di hevpeymana wê ya civakî de hatiye çespendin. Wisa em ê bijîn – tenê wisa – qedera jiyana me ye. Bi taybet ji ber ku desthilatdar nikaribûn bi ser bikevin û di bin çî rêbazî de be jî ne pêkan e gelên herê mî bi bin bikevin.[1]

Taybetmendiya babetê

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn

Kategorîya Naverokê: Ramiyarî

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêem: Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://hawarnews.com/-11-06-2023>

Demê tumarkirinê: 11-06-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 58

ROJA KOMKUJIYA KURDAN: 15'Ê SIBATÊ

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20221026093247441976>

Di têkiliya tirk û kurdan de 15'ê Sibatê piştî 74 salan bû duryanek. Di 15'ê sibata 1925'an û 1999'an çî qewimî, di pişt perdeyê de çî hatin jiyîn, bi destê kê ev komplo hatin pêşxistin, encamê van komployan çî bû, ev komplo ji bo kurdan pêvajoyên çawa derxistin holê, Komara Tirkîyeyê roleke çawa di van komployan de lîst?

Hêzên navneteweyî ji bo dewleta tirk tengav bikin pirsgerêka kurd her dem wekî qoz di herême de ji bo ku berjewendiyên xwe bikarbinin çavên xwe qirkirin û êrîşên li ser kurdan tên kirinê re girtin. Ji bo berjewendiyên xwe pêk binin her dem nêzîkatiyeke wiha diyar kirin.

NE TENÊ ROJA REŞ E...

"Dîroka destpêkirina qirkirin û komploya ya li hemberî kurdan 15'ê sibata 1925'an e. Hûn dizanin di 15'ê sibata 1925'an de li dijî Şêx Seîd komplo pêş xistin. Di heman demê de 15'ê sibata 1999'an li hemberî min jî komplo hate kirin. Xalîd Begê Cibrî jî ji holê rakirin û paşê di 15'ê sibatê de berê xwe dan Şêx Seîd. Roja darvekirina Şêx Seîd 29'ê Hezîranê ye; roja biryara darvekirina min jî 29'ê Hezîranê ye. Ev ne jixweber in, mekanîzmayek ev qas jixweber naxebite. 15'ê sibata 1925'an destpêka qirkirina kurdan e. Ez 15'ê sibatê ji bo kurdan roja qirkirinê îlan dikim. 15'ê sibatê, ne tenê ji bo min roja reş e." (Abdullah Ocalan-24 MIJDAR 2010)

TIFAQA KURD Û TIRKAN

Di dema şerê rizgarî û salên 1916 û 1925'an de Mustefa Kemal polîtîkayên xwe di nava van 8 salan de li gorî tifaqên ku bi kurdan re diyarkiriyê tevgeriya ye. Beriya Kongreya Erziromê Mustafa Kemal çar sal li Kurdistanê digere û Kongreya Erziromê di dawiya van gerên xwe de pêk tîne. Ji aliyê Vîlayetê Şarkî ya Civata Parastin a Dadê (Mudafaa-î Hiqûq Cemiyeti) piştgirî werdigire. Wê demê bi temamî Fermanarê Parartêş a 7'emîn ji kurdan pêk tê. Ev hevkarî di warê siyasî de xwe bi makeqanûna 1921'an a Tirkîyeyê û 10'ê sibata 1922'yan roja ku ji bo kurdan zagona xweseriyê ji aliyê meclisê ve hate pejirandin bi nav dike. Ev axaftina ku Mustafa Kemal di sala 1924'an li Îzmîtê kiriye de tê dîtin. Dîsa hevok û vegotinên wekî, peyama ji bo Fermanarê El-Cezîreyê Tuggeneral Nehat Paşa ji aliyê "Civata Milet a Bilind û Mustefa Kemal" hatiye şandin de tê mohrkirin ku, " Di Kurdistanê de Kurd" û "polîtîkayên kurd ên hundirîn ji aliyê Fermanarê Enî ya El- Cezîreyê ve dê bê diyarkirin" derbas dibin.

Her çiqas di Peymana Lozanê de Îsmet İnönü gotibe ez nûnerê tirk û kurdan im jî paşê ev gotin hatiye redkirin. Dîrok a 20'ê çîleya 1921'an qanûna teşkîlat-i esasiye hejmara 85'an xala 1'emîn çekûyeke wisa tê bikaranîn; "serwerî bê qeyd û merc ê miletan e" lê ev kîjan millet e nehatiye diyarkirin. Lê belê 9'ê adara 1924'an makeqanûna 1924'an bi hinceta "dewleta me dewleteke milî ye, ne dewleteke pir milletî ye. Derveyî tirkan dewlet millet nasnake. Li welat di nav xwe de kesên ku girêdayî nijadên din, ji bo wan jî dadê maf û wekhevî heye. Lê belê li gorî misogeriya rewşa nîjada wan maf naskirin an jî gotinên wekî wê bikaranîn ne hewce ye."

MUSTAFA KEMAL Û KURD

Rêber APO vê pirsê dike; Mustafa Kemal bi kurdan re peyman çêkir. Bi Îslamgir û Komunîstan re li hev hat. Piştî ku kadroyên îttîhatger desthilatî xistin bin destê xwe, ji 1925'an û pê ve dest bi tasfiyekirina kurdan kirin. Ma çawa bû ku Mustafa Kemal, ku di 1924'an de digot bila xweserî ji kurdan re were dayîn, piştî 1925'an kurdan tasfiye dike?

Dema Mustafa Kemal Komar damezirand rol û tevlibûna kurdan herî kêr bi qasî rol û tevlibûna tirkan girîng e. Kurd endamên damezrîner ên resen ên komarê ne. Mustafa Kemal jî vê yekê

dizanîbû û lewma alîkarî ji kurdan girt; digot ku divê xweseriya herî berfireh ji kurdan re were dayîn. Wekî ku tê xuyakirin yên bûn asteng ne Mustafa Kemal û Kemalîst in. Lê belê bi kadroyên Îttîhatger Mustafa Kemal dorpêç kirin. Mustafa Kemal pir baş dizanibû ku eger kurd nebin, wê Şerê Rizgariyê neyê qezenckirin. Lewma çûbû destê xwe dabû Diyar Axa û wekî wî desteka 60 kesayetên girîng ên kurd girt.” Ji ber sedema neftê Îngilîstan xwest Musil û Kerkûk dervê sînorê Mîsak-î Mîllî bihêle, lê Komara Tirk a ku bi rêbertiya Mustafa Kemal talebên xwe yên di herêmê de naxwazin gav ji paşve biavêjin. Ji bo ku Îngilîstan planên xwe yên li ser herêmê pêkbîne bi îttîhatgerên alîgirê Îngilîzan xwestin Mustafa Kemal tengav bikin ji bo ku tifaqa ku bi kurdan re çêkiriye dev jê ber de, di milê din de jî bi riya Binbaşî Noel û gelek serbazên Îngilîz li Kurdistanê erkdar kirin ji kurdan re jî gotin serhildanek pêşbikeve hûn dikarin bawerî bidin me, hêviyên wiha qels û bê bingeş belav kirin. Çi di dema Hevpeymanî Lozan a 1923’yan de sozên ku ji bo kurdan hatibûn dayîn û nepêkanîna wan sozan, çi jî di makeqanûna 1924’an de înkarkirina kurdan di nava xwe de digirt bû sedema ku di herêma Kurdistanê de gelek serhildan pêş bikevin. Ji van serhildanan yek jî serhildana Şex Sêid bû. Lê beriya vê serhildanê çi qewîmî, ev serhildan çima pêş ket, çi lîstok di wê demê de hebûn? Divê em destpêkê van bizanibin. Xalîdê Begê Cibrî, Mebûsê Meclîsê Yusuf Ziya di gulana 1923’yan de li Erzorimê Rêxistina Azadiyê damezrandin. Damezrînerê Rêxistina Azadiyê ev her du şexsiyet bûn. Di Kurdistanê de ji bo serhildana ku hezîrana sala 1925’an pêş bikeve organîze bikin xebat didan meşandin. Di îlona 1924’an de Mebûsê Meclîsê Yusuf Ziya Beg ji endamên Azadiyê birayê xwe Texmên Arîf Beg re ji bo rewşa dawiyê ya ku li Kurdistanê çi ye name dişîne. Ev name dikeve destê îstîxbarata tirkan, Yusuf Ziya Beg û Albay Xalîd Beg tene girtin û dibin Girtîgeha Leşkerî ya Bedlîsê. Li şûna Xalîdê Cibrî Şex Sêid neçar dimîne ku femandariya giştî bigire ser milê xwe û amadekariyan bike.

RAPERÎN DEST PÊ KIR

Dema mirov şert û mercên Kurdistanê digire dest û tîne li berçavan di demsala sibatê de serhildan destpêkirin ne pêkhatî be, agahiya Îngilîz û hêzên dewleta tirk a vê serhildanê de di warê provakasyonê de mîsyonek girîng lîstin e. Şêx Sêid ji Xînisê derbasî Pîranê dibe, di wir de bi hecata du mehkûm girtine gel xwe û veşartiyê, cendirme pênc kes digirin û dixwazin bibin li ber vê çendê pevçûn derdikeve, neçar dimînin ku raperîn bidin destpêkirin û serî hildin. Pêvçûna Licê û Pîranê dibe sedema destpêkirina serhildanê. 14’ê Sibatê dehhezâr şervanên ku di bin femandariya Şêx Sêid de ne Darahinê bi dest dixînin. Darahinê ji bo demek dibe paytext. 20’ê Sibatê Lice û Xanî tê girtin. Piştî ji milê gelî yê Xanî ber bi Amedê ve hêzên serhildanê pêşve diçin. 29’ê Sibatê Maden serî hildide. 28’ê sibatê Palo dibe biryargeha nêzî 20 hezar hêzên serhildanê. Li gorî hin çavkaniyan heya êrîşa 11’ê adarê ya Amedê duwanzdeh, li gorî hinan jî çardeh wîlayet hatinê bi destxistin. Li gorî texmînan hijmara kurdên ku li tevli têkoşînê bûne nêzî çil hezar kes in. Li gel hemû hewldanan nedestxistina Amedê berê serhildanê diguherîne. Sedemê vê ji ev in; li Amedê hin kesên dewlemend alîgirê dewletê ne. Roj bi roj hêzên hukûmetê îsyatîf, bajar û bajarokên ku di destê şêxan de bûn hemû yeko yek ji dest wan digirin. Di 15’ê nîsanê de Şêx Sêid ji ber giliyê burayê xwe yê Serdar Qasim ve li navbera Mûş û Varto ye li ser Pira Evdilrahman Paşa bi gelek rêveberên din û hin jî wan birîndar in, dîl dikevin destê hikûmeta tirk. Kesên hatine girtin hemûyan dişînin Amedê. Di vê navberê de Xalîd Begê Cibrî û Yusuf Ziya dar ve dikin. Roj a 5 Gulana sala 1925’an Şêx Sêid dibin Amedê. Li Amedê Komîtiya Dadgeha Îstîklalê tê damezrandin di serî de der barê Şêx Sêid û Seyîd Ebdilqadir û 48 kesan biryara darvekirinê tê girtin û şeva 28’ê Hezîranê, 29’ê Hezîranê ve dide girêdan tînan darvekirin.

ENCAMA SERHILDANÊ

Li heremê bi tîkçûna raperînê û piştî wê çek tînan komkirin. 14 bajêr, 700 gund, nêzî 9 hezar mal tînan wêrankirin. 50 hezar kes tînan koçberkirin. Nêzî 7 hezar û 500 kes diavêjin girtîgehan. 660 kes

tên darve kirin. 80 hezar kurd tên kuştin.

Piştî raperîna Şêx Sêîd, 84 salan Komara Tirk li ser kurdan polîtîkaya înkâr-îmha xistin dewreyê. Piştî serhildanê Dadgehên Îstîklalê tên erkdarkirin û dişînin herêmê. Kurdî û tiştên ku bi çanda kurdîtiyê ve girêdayî hemû hatin qedexekirin. Qanûna pihêtkirî di 4'ê adara 1925'an derxistin û Takrîr-î Sikunê xistin dewrê... Ev heya 4'ê adara 1929'an di meriyetê de ma.

PLANA ISLAHATA ŞERQÊ

Di 24'ê îlona 1925'an de Plana Islahata Şerqê ket meriyetê. Ev plana çi bû? Hin bendên vê planê wisa ne: Yên raperîn bi rê ve birin û yê nêzî wan, alîgirê wan, sermiyanên eşîretan, ji aliyê hukûmetê ve kesen ku mayîna wan ya rojhilat rewa nehatibe dîtin, malbat û kom ji alî hukûmetê li rojhilat ber bi cihên ku bînan nîşandan ve werin şandin. Wîlayetên me yê rojavayê Feratê hin civatên kurd ên ku belav bicihbûne bi kurdî axaftina wan divê bê astêngkirin û divê mektebên keçan bê vekirin û jin tirkî hîn bibin. Wîlayet û navçeyên wekî Meletî, Xarpêt, Çewlîk, Amed, Bedlîs, Wan, Mûş, Riha, Erxênî, Xozat, Erdîş, Adilcewaz, Xêlat, Palo, Çarsencex, Çemîşgezêk, Pulus, Hisnî Mansûr, Behîsnî Arfa, Hekîmxan, Bîrecîk û Çermîk di eslê xwe de tirk, lê dijî kurdayetî yê binketin destpêkiriye ji alî hukûmet û daîreyên şaredariyê, dîsa ji alî teşkilat û saziyên din, li van navçeyan dibistan, sûk û bazaran li dervê tirkî zimanekî din bikarbînin dê ji alî hikûmet bînan cezakirin.

24'Ê NÎSANÊ Û 15'Ê SIBATÊ

Der barê 24'ê Nîsanê û 15'ê Sibatê de Rêber APO wiha dibêje; "Ev mijar her ku diçe ji bo min zelal dibe. Dema ku di 1925'an de li dijî kurdan komplo pêş ketin, serokwezîrê wê demê Fethî Okyar gotiye; "ez destê xwe nakim xwîna kurdan" û xwe vedikişîne. Paşê bi ekîbeke din ev komplo dewam dike. Di 15'ê sibatê de ji yekîneya ku ji Şêx Seîd re tê şandin du leşker didin kuştin û li dijî kurdan komplo tê destpêkirin. Di serê vê ekîbê de pênc general hene. Li dijî Şêx Seîd komplo pêş xistin." Rêbertî dibêje ku hêj serwestbûn û amedekariyên serhildanê nefesilîne serhildan dest pê kiriye û wiha berdewam dike: "Ev bûyer kengî dest pê dike? 15'ê Sibata 1925'an. Çi balkêş e ne wisa? Roja bi komployeke dîlgirtina min û radestkirina min jî 15'ê Sibata 1999 e... Ev hemû ne rasthatinek e. 15'ê sibata 1925'an dîroka destpêkirina komplo û qirkirina siyasî ya li ser kurdan e. Ev qirkirin piştî li hemû deverên Kurdistanê belavkirin Amedê heta Dêrsimê û heya roja me ya îro hate meşandin. Ji bo Ermeniyên 24'ê Nîsana 1915'ê çi be ji bo kurdan jî 15'ê Sibata 1925'an ew e."

Roja Reş vale hate derxistin

Komploya di sala 1999'an li hemberî Rêber APO pêşket di nava xwe de çi dihevine, ev komplo çawa pêş ket, hêzên ku di vê komployê de cih girtin kî bûn, armaca vê komployê çi bû, ev komplo bi kîjan helwestê hate pûçkirin.

Rêber APO dema komployê dinixîne û wiha dibêje: "Pevajoya sala 1925'an dibe ku ji nû ve pêk bibe. Kurdan dîsa di nava agirek wisa de dibe ku bişewitînin. Xwestin kurdan bi komploya 15'ê Sibatê biavêjin di nava vê agirî de. Dîsa xwestin ku bi 15'ê Sibata 1925'an bi kurdan bidin jiyandin. Tirkiye, kurd û PKK'ê divê di vî warî de pir hişyar bin. Dixwazin bira bi bira bidin kuştin."

DERKETINA JI SÛRIYÊ

Komploya li ser Rêber APO a 1998'an di encama hevdîtinên Enqere û Washingtonê, dîsa li ser dewleta Kurdistanê Federe bi tifaqek ket dewrê. Li ser Rêber APO hereketek şopandina destrêşk di asta hevkinê cihanê hat birêvebirin. Di planlasaziya wî de Îngilistan, di bizaviya sixûrtiyê de Israîl- MOSSAD rol girtin. Fermandarê Artêşa Bejahiya tirk 17'ê Îlonê di asta ultîmatonê de dijî Sûriyeyê axivî û gavek hîn li pêş de avêt. Şerê bi Sûriyeyê re ket rojevê, Rêber APO dibêje rêveberên Sûriyeyê wisa gotine 'tu çawa dixwazî wiha biçe'

Rêber APO rêwitiya xwe ya Sûriyeyê wisa bi lêv dike “Naveroka wê hîn jî bi her alî ve nehatibe zelalkirin jî, bi vexwendinek fermî min biryara çûyîna Atînayê da. Dîsa derketina çiyayên welat ji bo min îdeal bû. Lê ev dê bibûya sedama bi hezaran kuştinên mirovan, ji ber vê çendê min ev rêwîtî exlaqî nedît û ez ketim di nava xem û min ew rêwîtî taloq kir. Min bextê xwe yê çareseriyê di warê siyasî de li Ewropayê ceriband û wê derê hîn lêhatî dît. Ji xwe çavkaniyên ku min jê bawer dikir ên artêşê, di 1997’an de şifreyên wekî agahî ji alî rêxistina me ya Ewropayê ragihandin bo me, baweriyê min hîn zêde bû. Lê belê yên ku li Atîna min pêşwazîkirin ne mirovên dostên rast bûn, yên ku qehremanê navdar ê Troya Hektor xistin di nava şereke nerast ew zilamên ku di mîtolojiyê de ji eniya Xweda Zeus hatibûn afirandin qehbika Athêna bû. Min xist di nav qadek darbeya mirinê ya ku bi her awayî di nav zihniyeta şaristaniya berjewendî û hêzan re bi zorê şerkirin de.”

DÎROKA TIRKIYÊ DÎROKA KOMPLOYAN E

Rêber APO ji bo ku komplo were ronîkirin hertim nirxandinên nû kir. Di 31’ê Adara 2010’an hevdîtina ku bi parêzerên xwe re pêkanî de, pêşveçûna komployê ya dîrokî û di roja me ya îro de komplo xwe li ser kîjan hêzan berdewam dike bi van gotinan anî ziman: “Ez dîroka Tirkîyeyê, bi awayê dîrokeke komployan digirim dest. Ez vê dîroka komplo-Gladîo ya li Tirkîyeyê li çar deman beş dikim. Heta roja me, çar demên komplo-Gladîo pêk hatiye. Di demên destpêka Komarê de li hemberî Kurdan her tim komplo çêkirine û di wê demê de polîtîka meşandine. Ev mijar her ku diçe ji bo min zelal dibe. Dema ku di sala 1925’an de li hemberî kurdan komplo pêş ketin, serokwezîrê wê demê Fethî Okyar gotiye; “ez destê xwe nakim xwîna kurdan” û xwe vedikişîne. Paşê bi ekîbeke din ev komplo dewam kir.

Di 15’ê sibatê de ji yekîneya ku ji Şêx Seîd re tê şandin du leşker didin kuştin û li hemberî Kurdan komplo hate destpêkirin. Wê demê ekîbek, bi taybetî ev komplo pêş xistin û meşandin. Di serê vê ekîbê de pênc general hene. Li hemberî Şêx Seîd komplo pêş xistin. Li Menemenê heman ekîbê komplo çêkirin û li hemberî Komarê provakasyonêk pêş xistin. Her wiha di dema ku ji bo Seyîd Riza neyê darvekirin wê bi Mustefa Kemal re hevdîtin bihata çêkirin, heman ekîbê, heman destî, bi lez û bez Seyîd Riza bi dar ve kirin, hevdîtina ku wê bi Mustefa Kemal re çêkiribana, bi vî awayî asteng kirin. Bi vî awayî li hemberî Seyîd Riza jî komplo wiha dan dewamkirin. Ez di pirtûka xwe de bi heman awayî, behsa vê heman ekîba ku ev komplo pêş xistine, Mustefa Kemal bêbandor kirine, tenê hiştine dikim. Fevzî Çakmak û Înonu bi hin cihûyên entelektuel re li hev kirine û komployan Kurdan pêk anîn e. Mustefa Kemal anîne rewşeke bi awayekî di bin çav de girtî, ez vê diyar dikim. Di dema Ozal de jî ev komplo bi awayê cudatir dewam kirin. Wê demê NATO’yê destûr dida înfaz û kuştinên kiryarên wan ne diyar ên li hemberî Kurdan. Sedema ku Dogan Gureş digot; me ji Londrayê sinyala erêkirinê girtiye, ji ber vê yekê ye. Di wê demê de li hemberî fermanarê cendirmeyan û gelek sûbayên din jî sûtqast hate lidarxistin, xemla mirineke normal dan û ji holê rakirin. Tansû Çîler teslîmî Gladîoyê bûye. Gladîoyê Erbakan û Ecevit tasfiye kir. Erdogan jî bi Gladîoyê re li hev kir.”

ARMANCA KOMPLOYÊ

Rêber APO wiha dibêje: “Min berê jî bi dehan caran diyar kiribû, bi Projeya Rojhilata Navîn a Mezin nijadperestî û netewe dewletan derxistina pêş û bi hev re xistina di nav pevçûnê, bi vê jî armanca xwe ya sed salên din jî li Rojhilata Navîn bo serwerbin kirin. Sûriye, Îran û Tirkîye jî di vir de pejkê xwe bigirin. Projeya Rojhilata Navîn a Mezin ya DYA bi komployan dîl girtin û radestî Tirkîyeyê kirina min ji nêz ve girêdayî ye”.

Rêber APO baldikişîne ser armanca komployan û dibêje: “Du armancên komloyê hebûn: yek, dema pevajo ya dadgeriya min de rayedarê li ser navê serokwezîr ji bo hevdîtinê hatibû li gel min ji wî re jî gotibûm, armanca komployan pevçûnek di nav kurd û tirkan de afirandin bû. Bi helwesta min ev şer hate astengkirin. Min bi hemû hêza xwe vê asteng kir.”

Rêbertî di beramberî radestkirina xwe ya Tirkîyeyê de bê ka DYA ji Tirkîyeyê çî xwest jî wiha rave dike; “Beramberî radestkirina min di mijara Kibris, Ege û Başûr de bûyînga kurd tawîz ji Tirkîyeyê standin û çareserîya xwe ji Tirkîyeyê danîna qebûlîkirin bû. Aliyê komploya duyem jî aborî ye. Tam di rojên radestkirina min de Qanûna Pihêtkirin derxistin...Li gorî vê qanûnê dema şewşek lihevnekirinek derkeve di vir de dadgehên navneteweyî raydar hatinê kirin. Ev rewş ne tesadûf e, lekolinkirina vê pêwîst e. Li beramberî tasfiyekirina me hesabên her dewletê li gorî xwe hebûn. Xwestekên Ewropayê yên aborî hebûn. Aboriya Tirkîyeyê ji wan re venebû? Niha aboriya tirkîyê sedî 50 nebirin? Hîn ez li wir bûm Rusya di derbarê projeya gaza xwezayî de Herka Şîn mohr kir û min ji wir derxistin. Ji aboriya Tirkîyeyê de pargirtin, ji bo aborî di bin kontrola wan de be pêwîstiyên wan bi şer bû.”

Rêbertî lîstikên ku li ser wî dixwazin bilîzîn dibîne, li gorî vê rastiye helwesta xwe ya piştî esraretê dide diyarkirin. Li Îmraliyê bi parezerê xwe re hevdîtinên ku pêk dianî dîsa paraznameyên xwe yên nivîsandiye de ji bo ku pirsgerêk bi rêya demokratîk û aştîyanê bê çaraserkirin gelek hewl dabe jî, bersiva dewletê komplo bi rêbazên cuda berdawamkirin bû.

DEMÊN KOMPLOYA REŞ

Rêber APO baldikişîne li ser qonaxên komployan û sê qonaxên komloyan yek û yek wisa vedike; “Li hemberî me jî komployan gelek girîng çêbûn; çar qonaxên komployan hene. Ya yekem: dema Komploya Yekemîn a ku bi kuştina Ozal re hate jiyîn: Ozal bi werekî nêzî pirsgerêka kurd bû. Digot; “Ez ê misogerî vê pirsgerêkê çareser bikim, divê ez çareser bikim.” ... di vê qonaxê de Ozal dorpêç kirin, di nav artêşê de jî her kesê ku çareserî dixwest tasfiye kirin. Di vê qonaxê de gelek sûbayên mîna Eşref Bitlis, Bahtiyar Aydın ji ber ku wan alîgirê çareseriyê û li pêşîya xwe asteng didîtin kuştin, tasfiye kirin. Di vê mijarê de agahiyên girîng ên Talabanî jî hene. Talabanî digot; “di mijara çareseriyê de em bi Eşref Bitlis re di heman fikrê de ne.” Talabanî di 93’yan de ev ji min re gotibû. Di wê qonaxê de hin rewşenbîrên wekî Ugur Mumcu jî tasfiye kirin û kuştin.

Dema komploya duyemîn: Di salên 97 û 98’ an de hat jiyîn. Di wê qonaxê de Erbakan ji dil didît, hîn nêzî çareseriyê bû. Erbakan li gorî Kurtulmuşê ku niha li serê Saadetê ye, dirusttir bû. Kurtulmuş jî wekî yên din dibêje; “Li derveyî Ocalan, em ji her cûre çareseriyê re amade ne” ev gotin nîşan dide ku ew girêdayî kîjan navendê ye, ji xwe belav bûn û çûn, careke din jî bi ser xwe ve nayên.

Di Erbakan de jî wekî Ozal aliyekî paqij û rast hebû. Bi me re jî pêwendî danîbû. Di demê 97-98’an de hem beşa sivil hem jî beşa leşkerî bi me re pêwendî danîbûn. Lê Gladîo pir bi hêz bû. Min di nivîseke Rojnameya Tarafê de jî xwend. Dipirsî; “ew ê ku vê pêvajoyê asteng dike kî ye?” pirsê rast e. Wê demê tevî ku derfeta çareseriyê hebû jî komplo xistin dewrê. Dema komploya sêyemîn: Di salên 2003-2004’an de hat ceribandin di vê demê de bi awayê parçekirina kurdan şêwazeke komployan ye nû derxistin holê...”

NAVEND WASHINGTON E

Siyaseta AKP’ê ya ku li ser kurdan dide meşandin yê herî baş bi lêv dike bêguman Rêber APO ye. Rêbertî di qonaxa komploya çaremîn de rastiya AKP’ê wekî komploya kesk bi nav dike.

Rêber APO baldikişîne li ser komploya ku îro li hemberî kurdan dixwazin bidin meşandin wisa vedike û dibêje: “Em niha jî bi komplo ya çaremîn re rû bi rû ne. Ji bo min rewşa Erdogan zelal nebûye. Ez êdî dikarim hin tiştan bi misogerî bibêjim. Tê gotin ku bûyera Colamêrgê misoger çalekiyêke kontra ye, tu eleqeyekê wê bi rêxistinê re tune ye. Ev jî hin tiştan nîşan dide... Em dikarin demên komployan beriya bê hukûmetê wekî Demên Komploya Reş bi nav bikin. Dema komploya niha tê jiyîn jî Dema Komploya Kesk e. Ev demên komployan reş û dema komploya kesk ji hev cuda ne. Di demên komployan reş de ji bo kontra, jîtem û îtirafkaran rayeyek bêsinor hatibû dayîn, li serê kolanan û li her deverê rayeya kuştina mirovan hatibû dayîn...”

Di dema komploya niha de bi şêwazên berê kuştin û kuştinên kiryarên wan nediyar wê neyên kirin. Bûyera Colamêrgê hinekî cuda bû... Berê Gladîoyê ev kuştin pêk dianîn. Ji bo ku Gladîo van kuştinan pêk bîne rayayeke tam hatibû dayîn. Lê di vî dema komploya kesk de Gladîo û kontraya bi şêwazê berê tune ye. Di vê demê de wiha bi yek û yek kuştina li kolanan, li vir li wir mirov kuştin nabe.

Êdî her tişt wekî feraset û şêwazêke nû, bi agahiya Erdogan dê pêk bê, bêagahiyawî tu kes nikare kuştinan pêk bîne, tu kes ne xwedî rayeya pêkanîna kuştinan e.

WASHINGTON Û GULEN

Rêbertî, navenda komploya kesk wiha vedibêje ; “Navenda vê komploya kesk Washington e. Bi navenda Washingtonê tê birêvebirin. Ev wiha wekî ku tê texmînkirin, gava ku dibêjim Washington divê Fetullah Gulen neyê fêmkirin. Ji vir rista Fetullah Gulen hêsan e, divê mirov navê wî nebêje û wî pir mezin neke. Yê gelek girîngtirîn jî hene.

Di nûçeyan de jî derket, hinek pîlotên tirk li Efxanîstanê ji bo Talîbanê şer kirine, ev têkilî pir di nav hev de ne û bi aliyên tê zanîn zêdetir, di astê cuda de ne. Ez kurt dibirim. Hanefî Avci di pirtûka xwe de qala meleyen û rêxistinbûna wan dike. Dibêje, di her bîrîmî de meleyên berpirsiyar hene. Di ferqa van rêxistinbûnan de ye, ji ber vê yekê hin daxuyaniyan dide. Ez van hemû rêxistinîkirinan wekî Kontraya kesk, komploya kesk bi nav dikim. Van li her deverê jî xwe birêxistin kirine. Mînak ew Usluyê di Rojname Tarafê de yek ji wan e. Herhal pirtûkeke wî ya nû jî derketiye. Ji nivîsên wî li ser mijaran mirov dikare hin agahiyên bi dest bixe.”

KOPLOYA NAVNETEWÎ KARÊ GLADÎO BÛ

“Bi salane ez komploya navnetewî dinirxînim. Ev karê Gladîo bû, Gladîo vê kir. Şêxê Nexşîbendî Şêx Ebdilrehîm Nexşîbendî jî ji bo 15 Sibatê daxuyaniyek daye û dibêje, ‘berxwedana kudi gelê Ereba de pêş dikeve ji serhildana kurdan bandor bûye, di serhildana gelê Misrê de jî divê gelê mirov vê bibînin’. Ev tespîteke pir rast e.” (02.18.2011. Rêber APO)

Rêber APO di derbarê Gladîo de jî vê nirxandinê dike: “Mudexeleya NATO’yê ya yekem ji Rojhilata Navîn re sala 1984-85bi 5. Maddeyan destpêkê li hemberî me çêbû. Hin kes vê qebûl nekin jî rastî ev e. Ev bi vekirî na veşartî li hemberî me çêbû. Li gorî vê 5. Maddeyê li hemberî welateke girêdayî NATO’yê êrîşek çêbibe muttefiqên wî wek li hemberî wan çêbûye digirin dest û li gorî vê wî welatê diparêzin. Li hemberî me artêşa NATO’yê şer ê veşartî bi şêwazê gladîo kete dewrê. Wê demê navenda gladîo NATO’yê Elmanya bû. Wê salê (1985) Elmanya me wek rêxistineke teror bi nav kir û li Elmanyayê rêxistina me qedexe kir. Navê gladîo ya NATO’yê ya tirkî JÎTEM’e. Hîn zêdetir avahiyeke xwe dispêre artêş û leşkeriyê. Vê demê JÎTEM xwest me tasfiye bike, bi hezaran kes bêdarizandin hatin qetilkirin. Hemû bêdadî bi pêk anîn, demekî rêbazê hizbilkontra jî pêk anîn. Lê, di van hemû rêbazên xwe yekî de jî bi ser neketin, bi kuştinan jî nikarîn me tune bikin. Dema ku sala 1999’an min bi komployekî anîn Tirkiyê wê demê karê JÎTEM’ê jî xilas bû. Rixmê ewqas kuştinan jî ji ber ku JÎTEM nikarî me tune bike, wek binketî hat destgirtin.” (03.23.2011. Rêber APO)

NIKARÎBÛN BI SER BIKEVIN

Rêbertî, komplo ji sala 1920’an û vir ve ji bo kurdan tê amadekirin. Pêkhatina çareseriyê wê ev hesabên wan xirab bikirana û ew ji ber vê yekê ji çareseriyekê re hê ne amade ne. Navenda vê komploya navneteweyî Parîs, Berlîn, Moskow û gelek cihên din in. Jixwe ev xebat di serî de li Washingtonê tîn meşandin dibêje û wisa berdeyam dike; “Ji sala 1999’an û vir ve li ser min pîlanên tasfiyeyê amade kirin. Lê belê ez nehatim van lîstokan, nikarîbûn yek ji van planan tasfiye û komployekê pêk bînin. Nikarîbûn bi ser kevin, em jî li vir vala nasekinin. Ew dibêjin ku şerê li vir şerekî mezin e. Lê ev belengaziya rewşênbîrên kurd nîşan dide, nikarin fêm bikin. Nikarin vê şerê me û wan fêm bikin û ji hev derxînin.”

“KOMPLO HAT PÛÇKIRIN”

Ez di vir de êdî mîzgîniyekê bidim gelê me. Komplo di 12'emîn salvegera xwe de vala hate derxistin. Ev vekirî hatiye fêmkirin. Ev bi sekna min a vir a sebir û bi hewldana gelê me ya hevpar pêkhatiye. Ez êdî bi vekirî dikarim ji gelê me re bi lêv bikim; me komplo vala derxist. Çawa ku 11 sal min ji bo vê li ber xwe da, ez dê 12'demîn saliya wê de jî dîsa eynî berxwedanê bikim. Li gel hemû hewldan û pêngavên komplo û tasfiyekirinê jî, di encamê de wekî rêxistin û gel em hîn bi hêztir û xurttir ji vê pêvajoyê derketin. (12'ê Sibata 2010 Abdulah Ocalan)

KOMPLOYA 'KESK' LI SER JINÊ ÇAWA PÊŞ DIKEVE

Rêbertî, komploya kesk li hemberî jinê çawa pêşdikeve vêdibêje; “ Ez dixwazim di dema komploya çaremîn an jî di dema komploya kesk de di mijara jinê de van diyar bikim. Aliyê jin yê vê demê heye. Di vê demê de herî zêde parastina cewherî ya jinê girîng e. Ez rasterast bi feraseta namûsê nêz nabim, ez qala parastina xwe ya bedenî, giyanî û mêjî ya jinê dikim. Binê daxuyaniya Erdogan a ‘sê zarokan çêbikin’ ne vala ye. Vaye şaredarê Rîzeyê dibêje ku, keçan ji kurdan bînin. Ev wisa ne gotinek ji rêzê ye. Şaredarê Rîzeyê bi serê xwe vê nabêje, bi agahiya Erdogan diaxive. Tiştên ku Tayîp Erdogan di dema xwe de nekaribûye bibêje, ev şaredar dibêje. Ev parçeya plan û komployeke diyar e.”

KOMKUJIYA DÊRSIM A DUYEM

Partiya Azadiya Jin (PAJK) sala 2011'an de kongreya xwe ya 8. pêk anî. Tevgera Jin encama kongreya xwe bi rêya parêzeran ji Rêbertiyê re radigihandin. Pirsra detpêkê Rêbertî ji parêzerên xwe dike ev e; “ Sakîne Cansız jî herhal li wir e.” Piştî wiha berdewam dike, “ Ew di kongreya xwe de pirsgerîka kurd ya ku wek xelex lê hatiye, çareserîya wê jî di azadiya min de girtine dest, dîsa wek tevgera jin ji bo tevlibûna hemleya 4. amadebûna xwe anîne ziman. Li hemberî avahiya zîlamê dagirker li ser piyê xwe dikarin bisekinin, hêza wan têra xweparastina cewherî dike, parastina cewherî bi pêş dixînin? Di warê îdeolojiyê de dibêjin me xwe kûr kiriye.” Rêber APO, polîtîkayên AKP û cemaeta Gulen li hemberî jinê didît û li gorî vê hişyarî dida Têvgera Azadiya Jinên Kurd. Ji ber ku hêzên navneteweyî, hukûmeta AKP û cemaeta Gulen Têvgera Azadiya Jin xistibûn hedefê xwe de. Rêber APO hemû polîtîkayên wan ên kirêt deşîfre kiribû û wan vala derxistibû. Ew jî vala nedisekinîn û di nava kirêtên cuda de bûn. Vê carê di hedefa wan de jinên azad hebûn. Ew dixwestin bi komployeke cuda derbe li Rêber APO û Têvgera Azadiya Kurd bidin. Hêzên navneteweyî û dewleta Tirkîyê dest dabûn hevdu û di hedefa wan de pêşenga Têvgera Azadiya Jin û pêşenga PKK Sakîne Cansız hebû. Di 9. Çileyê 2013'an de sê jinên şoresker li Parîsê qetil kirin. Jixwe di dema komploya li ser Rêbertiyê de jî Fransa roleke sereke lîstibû. Di vê komkujiyê de jî wer xuya dike roleke girîng lîstiyê. Ger nelîstiba ev bûyer wê zelal bikirana û belgeyên ku di destên wan de ne eşkere bikirabana. Jixwe Rêber APO berê jî navenda Parîsê wek navendeke komployan binav kiribû.[1]

Taybetmendiyan babetê

Kategorîya Naverokê: Tîrorîzîm

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Ramiyarî

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêh: Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | <https://paik.org>

Demê tumarkirinê: 26-10-2022

Navê afirîner: Sara Kamela

Pol, Kom: Kurtelêkolîn

Babet: 59

Sed salîya LOZAN ê û rojeva Kurd

<https://www.kurdipedia.org/?lng=4&q=20230315145627474698>

Sed salîya LOZAN ê û rojeva Kurd

Cano AMEDÎ

Li ser sed salîya peymana Sykes-Picot 6 sal derbas bû, niha jî berdeyamîya wê peymanê, Peymana Lozanê di rojevê de ye. Di sala 1916 an de Brîtanya, Fransa û Rusya li ser dabeşkirina heremê li hev kirin û peymana Sykes-Picot îmze kirin. Di destpêkê de, ev peyman her çiqas bi dizî bû jî, şeş sal şunda ev peyman li bajarê LOZAN'ê bi encam û naveroka pratik eşkere bû. Peymana Sykes-Picot ji bilî netewa Kurd, ji bo gelek netewan rê li ber dewletbûnê vekir. Ji bo gelê Kurd jî pêvajoya qetlîam, jenosayd û perçebûnê bi xwe re xist rojevê.

Niha jî pêvajoya sed salîya Peymana Lozanê ye. Kêm zêde 7 meh şunda salvegera sedsalîya Peymana Lozanê tamam dibe. Encamên wê peymanê çibû? Bandorek çewa li pey xwe hişt? Gelo gelê Kurd niha di çi merhelê de ye? Ev deh salên dawîyê, dewletên dagirker û desthilatdarên din, alîyên serketî yên peymana Lozanê, di nav amadekarîyek germ de ne. Tenê mexdûrê herî mezin yê Peymana Lozanê alîyê Kurd, di nav bêdengîyê de ye. Li ser bingeha berjewendîyên netewî, Pêwîstîya gelê Kurd bi hişmendîyek netewî, bi mobîlazsoneyonek kurdistanî heye.

Ji ber gelek sedeman, ew rewşa ku sed sal berê li ser gelê me hat ferzkirin, îro em baca wê didin. Kêmasîya hişmendîya netewî û bê rêxistinbûna tevgera neteweyî ya milletê Kurd bû, yek ji sedemên ku milletê Kurd di nav çar dewletan de bê dabeşkirin, ji hemû mafên xwe yên neteweyî bê par bîmîne û bi qatlîam û trawmayên mezin rû bi rû bimîne.

Ji ber tunebûna yekîtî û rêxistinîyek neteweyî, lawazbûna hewldanên dîplomasiyê û xebatên siyasî û gelek faktorên din, milletê Kurd li hemberî dagirker û nîzama li dijî gelê Kurd, destvala ma û li dijî îradeya wî carek din hate perçekirin.

Piştî şerê cîhanê yê yekem dewletên serketî û desthilatdar, li ser berjewendîyên xwe yên hevpar, li dijî gelê Kurd hevpeymanî û nîzamek nû ava kirin. Ev hevpeymanî, di heman demê de, li dijî milletê Kurd rê li ber qetlîam, jenosîd û trawmayên mezin vekir.

Peymana Lozanê di 24ê tirmehê 1923 an de, li welatê Swisre bajarê Lozanê ji alîyê Brîtanya, Fransa, Tirkîye, Îtalya, Yunanîstan, Japonya, Romanya, Sirp, Hirvat û Slovenya ve hat îmze kirin. Kurdistan cara pêşî di sala 1639an de bi peymana Qasra Şîrîn ji alîyê dagirkerên Osmanî û Safewî ve hate perçe kirin. Di sala 1923an de jî, bi Peymana Lozanê, Kurdistan vê carê bi alîkarîya dewletên emperyal û antî-kurd di nav çar dewletên dagirker û kolonyalîst de hate dabeşkirin. Di vê dabeşkirinê û pêvajoyê de, divê tevgera neteweyî ya Kurdistanê rola Brîtanyayê bi taybetî binirxîne.

Em hemû baş dizanin ku di pêvajoya peymana Lozanê de, dewleta Brîtanyayê rola sereke lîst. Piştî şoreşa Bolşevîkan, Brîtanya piştevanî û alîkarîya dewleta Tirk û tevgera Kemalîst kir. Yekîtîya Sovyetê jî di heman demê de, piştevanîya dewleta Tirk kir û bi zanîn pêli gelê Kurd kir û li dijî gele Kurd tevgerîya, tunekirin û qetlîamên li dijî gelê Kurd, bê deng û bê helwest pejirand. Karbidestên kemalîst yên dewleta Tirk jî, ji vê firsendê baş îstifade kirin, bi lîstîkên Osmanî û Bîzansî, li qada dîplomasiyê, hespê xwe bezandin.

Di sala 1918 an de, Serokê Emerîka Woodrow Wilson, di derbarê nizama nû de dîtinên xwe ku weke prensîbên Wilson tê zanîn, diyar kir. Li gorî xalek van prensîpan "divê dewletên serketî ji dewletên tîkçûyî daxwaza axê neke". Ev xal ji bo tirkan bû keys û firsendek bêhempa.

Teva ku sed sal di ser peymana Lozanê re derbas bûye, hê jî naveroka vê peymanê bi tevayî nehatiye eşkere kirin û gelek alîyên wê veşartî maye. Mixabin teva ku hinek akademîsyen û

pispor li ser 143 xalên vê peymanê radiwestin û şîroveyan dikin jî ew behsa mijar û xalên veşartî nakin.

Li Lozanê delegasîyona dewleta Tirk, İsmet İNÖNÜ, Riza NUR û Hasan SAKA temsîl dikin.

Parlementerê Dîyarbekir ku endamê teşkilata İttihat Terakî Mehmet Zülfü TIGREL jî weke şêwermendê delegasîyonê bi xwe re dibin. Di wê demê de, Feyzi Pirinççioğlu, Zülfü Tigrel, Süleyman Nazif û Zîya Gökalp jî weke aktorên entergasîyonê, rolên xwe dilîzin.

Sed sal berê, ji ber ku miletê Kurd ne xwedîyê yekitîyek neteweyî, rêxistinî, dîplomasîyek çalak bû û di warê xebatên sîyasî de lawaz û bêhêz bûn, bi ser neket û tîk çû. Teva ku miletê Kurd serî li hemberî vê dagirkerîyê serê xwe netewand; li hemberî vê dagerkerîyê serî hilda û berxwedanên qehramanî li dar xist jî, bi ser neket. Kêm zêde em bawer in hemû beşdarvan li ser sedem û sebebên tîkçûnê nêzîkî hev difikirin. Em dixwazin bi hev re aqilê Kurdî, hişmendîyek netewî û seknek Kurdistanî bi raya giştî re par ve bikin.

Bi vê mabestê, di salvegera sedsalîya Peymana Lozanê de, aliyên kurdistanî dikarin bi hev re çî bikin? Nêrîn û pêşniyarên hevbeş divê çewa mobilîze bibe? Li hemû beşên Kurdistanê û li diaspora, wê gelê Kurdistanê bi helwestên çewa, seknek netewî nîşan bide? Divê partî, rexistin, sazî, dezgehên Kurdistanî, rewşenbîr û akademisyenên pisporê mijarê bi bernameyek dewlemend rojevê tayîn bikin. Nêrîn û pêşniyarên her Kurdekî, ji bo me gelek girîng e. Divê em bi hev re, ji dîtî, pêşniyar û rexneyên cûda sûd bigirin. Divê armanc, mafên ji milletbûnê tîk, bi tevahî pêk bînin, mafê dewletbûnê û statuya bi erdnîgarîya Kurdisanê ve girêdayî weke daxwazên stratejîk pênasê bikin û ji bo çareserîyek misoger, helwestên hevbeş û tîkçûnê neteweyî bixin rojevê. Di pratîkê de, bi çalakîyên hevbeş, rojevê geş bikin. Ji niha ve, divê em pêwîstîya lêkolîn û peyda kirina bernameyên hevpar bi hev re tesbît bikin. 04-12-2022 Amed[1] Cano Amedî

Taybetmendiye babetê

Kategorîya Naverokê: Doza Kurd

Kategorîya Naverokê: Gotar & Hevpeyvîn

Cureya belgeyê: Zimanî yekem

Cureya Weşanê: Born-digital

Ziman - Şêwezar: Kurdî Kurmancî Bakûr - T. Latîn

Dosya: Peymana Lozanê

Welat- Herêm: Kurdistan

QR Code:

Çavkanî - Jêder

[1] Mallper | Kurmancî - Kurdîy Serû | [موقع https://portal.netewe.com/-15-03-2023](https://portal.netewe.com/-15-03-2023)

Demê tumarkirinê: 15-03-2023

Navê afirîner: Aras Hiso

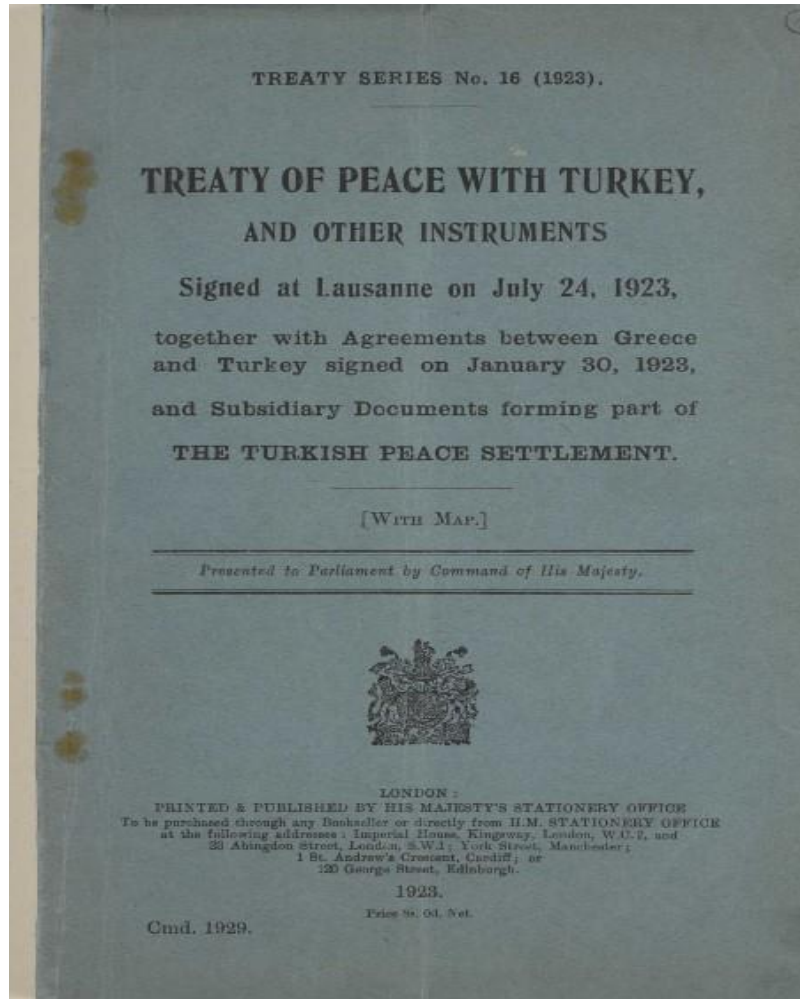
English

Group: Library

Article: 60

'TREATY OF PEACE WITH TURKEY, AND OTHER INSTRUMENTS Signed at Lausanne on July 24, 1923

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230427173417486064>

Title: 'TREATY OF PEACE WITH TURKEY, AND OTHER INSTRUMENTS Signed at Lausanne on July 24, 1923 together with Agreements between Greece and Turkey signed on January 30, 1923, and Subsidiary Documents forming part of THE TURKISH PEACE SETTLEMENT

Place of publication: London. U.k

Publisher: PRINTED & PUBLISHED BY HIS MAJESTY'S STATIONERY OFFICE

Release date: 1923

A printed copy of the Treaty of Peace with Turkey, commonly referred to as the Treaty of Lausanne. The treaty was signed on 24 July 1923 and formally ended the conflict between the Ottoman Empire and other nations (including Great Britain) that had begun at the onset of the First World War. The volume was printed and published by HM Stationery Office, London, 1923 (Treaty Series No. 16 (1923). Cmd. 1929). The treaty is printed in the French original and English translation.

The treaty is divided into seventeen sections (numbered I-XVII): I. Treaty of Peace; II. Straits

Convention; III. Convention respecting the Thracian frontier; IV. Convention respecting conditions of Residence and Business and Jurisdiction; V. Commercial Convention; VI. Convention concerning the Exchange of Greek and Turkish Populations, signed at Lausanne January 30, 1923; VII. Agreement between Greece and Turkey respecting the reciprocal restitution of interned civilians and the exchange of prisoners of war, signed at Lausanne 23 January 1923; VIII. Declaration relating to the Amnesty; IX. Declaration relating to Muslim properties in Greece; X. Declaration relating to sanitary matters in Turkey; XI. Declaration relating to the administration of justice in Turkey; XII. Protocol relating to certain concessions granted in the Ottoman Empire; XIII. Protocol relating to the accession of Belgium and Portugal to certain provisions and instruments signed at Lausanne; XIV. Protocol relating to the evacuation of the Turkish territory occupied by the British, French and Italian forces; XV. Protocol relating to the Karagatch [Karaağaç] territory and the Islands of Imbros [Gökçeada] and Tenedos [Bozcaada]; XVI. Protocol relating to the Treaty concluded at Sèvres between the principal Allied Powers and Greece on August 10, 1920, concerning the protection of minorities in Greece, and the Treaty concluded on the same day between the same Powers relating to Thrace; XVII. Protocol relating to signature by the Serb-Croat-Slovene State.

The volume also includes copies of correspondence relating to the treaty, including letters exchanged between the High Commissioner to Constantinople, Sir Horace George Montagu Rumbold, who signed the Treaty of Lausanne on behalf of the British Government, and the Turkish Minister of Foreign Affairs, Ismet Pasha [Mustafa İsmet İnönü]. A map of those parts of southeastern Europe affected by the treaty is also enclosed in the volume (f 126).

The volume is accompanied by a loose folio (f 128), entitled 'NOTE ON THE TREATY OF PEACE (TURKEY) BILL, 1924.', originally presented by the Secretary of State for Foreign Affairs to Parliament. The note was printed and published by HM Stationery Office, London, in 1924.[1]

Items Property

Content category: Documentary

Content category: Politic

Publication Type: Printed

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

PDF: Yes

Folders: Treaty of Lausanne

Original Language: French

QR Code:

Sources

[1] Website | English | gdl.qa

Added on: 27-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Library**Article: 61****Britain's Kurdish Policy and Kurdistan 1918 -1923**<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230421094801484039>**Britain's Kurdish Policy and Kurdistan 1918 -1923**

by

Ilhan KILIC

A thesis submitted in fulfilment of the requirements of Degree of Master of
Philosophy (MPhil) at the School of History of the University of East Anglia

2018

Title: Britain's Kurdish Policy and Kurdistan 1918 -1923**Author: Ilhan KILIC****Place of publication:****Publisher:****Release date:2018**

The Kurdish issue has remained in place on Turkey's agenda and that of the world for almost a hundred years. This subject recently became a current issue again with the invasion of Iraq by the coalitions in 2003. Over time, Turkey has attempted to enact different policies in order to resolve the Kurdish problem that causes armed conflicts in some regions even now. Declaration of part of Iraq as Iraqi Kurdistan region in 2005 by some Kurds who benefited from the chaos in this region brought a new dimension to the subject. The Kurds managed to found an autonomous region on the border of Turkey. Civil war broke out along the southern border of Turkey and Syria in 2011. The balance of the Southern border of Turkey has changed with Kurdish communities actively taking a role in the civil war in Syria. On 16th of July 2014, 'The law for ending terrorism and strengthening social integrity' was published in Turkey, and the Democratic initiative process was legalized. All these factors brought the Kurdish problem back into question. The archival documents show that the Kurdish-British relations became intense especially between 1918 and 1923. In this term relationships were established between some British officers and Kurdish leaders. Major Noel, Major Soane, Talbot Wilson and Percy Cox in Eastern Anatolia and in the Mesopotamia region; Admiral Webb and Admiral Calthorpe in Istanbul; Churchill and George Curzon in London played important roles in shaping the British – the Kurdish relations, and in negotiations on possibility of establishing a Kurdish state. The British officials met with Sayyid Abdulkadir in Anatolia, Serif Pasha in Europe, Sheikh Mahmud and Sheikh Taha in Iraq and undertook important negotiations.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: Politic

Thesis: Master

Publication Type: Printed

Language - Dialect: English

PDF: Yes

Folders: The Sevres Convention

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: United Kingdom

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [semanticscholar.org](https://www.semanticscholar.org)

Added on: 21-04-2023

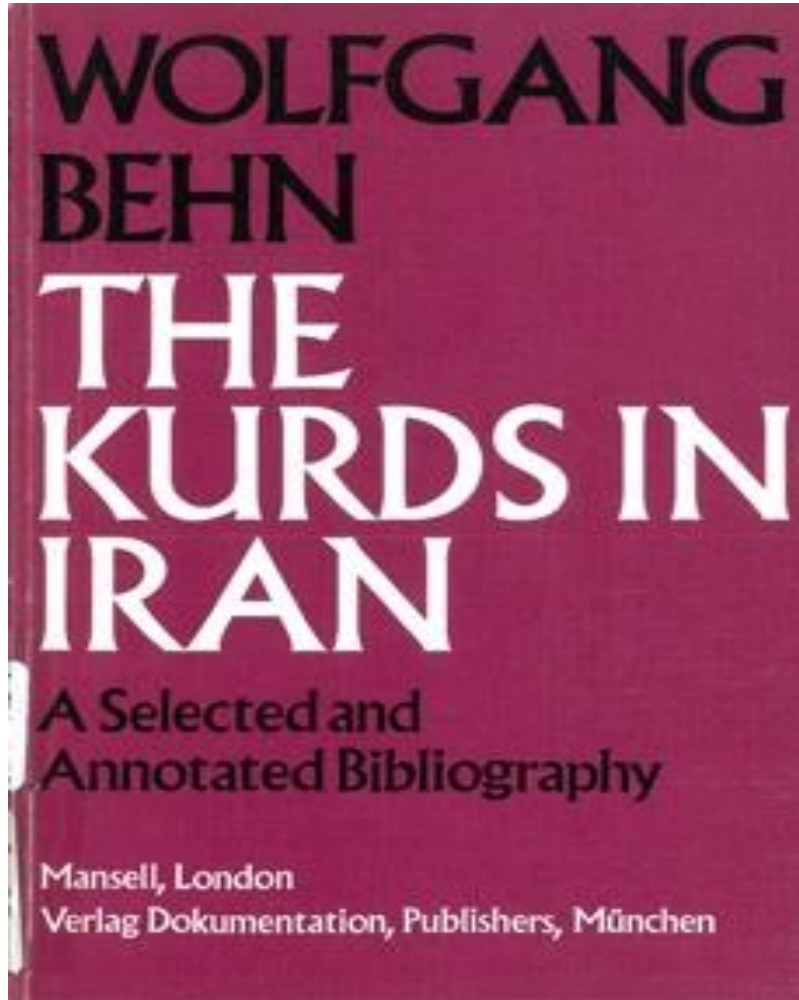
Editor Name: Hejar Kamela

Group: Library

Article: 62

The Kurds in Iran - Wolfgang Behn

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20220730201137425568>

The Kurds in Iran - Wolfgang Behn
 London
 published: Mansell Information
 1977

Together with western technology western ideas and concepts have reached the countries of the Middle East and penetrated even the most isolated segments of its population. The Kurds, who, until quite recently, have been living on the borderlines between traditional and modern Middle Eastern society, have thus been influenced by modern western ideas such as nationalism. The origins of the Kurds' aspirations for national independence go back to the nineteenth century. Kurdish hope reached its height when, in the Treaty of Sevres, provision was made for an autonomous Kurdistan. However, in the Treaty of Lausanne, which superseded the Treaty of Sevres, no mention was made of this promise. The Kurdish struggle for freedom has been going on ever since, and it was temporarily successful when the Kurdish Republic of Mahabad was proclaimed in 1946. But Kurdish independence was short-lived, and the years following have seen more or less of a continual struggle against the central governments of Iran and Iraq.

The problem of the Kurds is a difficult one. In numbers they amount to a significant part of Iran, Iraq, and Turkey. Their deep attachment to their own language and customs makes it more natural for them to look to reunion with their fellow-Kurds. [1]

Items Property

Content category:	Kurdish Issue
Document Type:	Original language
Publication Type:	Printed
Language - Dialect:	English
Language - Dialect:	German
Language - Dialect:	Kurdish - Kurmanji - Latin
PDF:	No
Folders:	Treaty of Lausanne
Published more than once:	Yes
Country - Province:	United Kingdom
QR Code:	

Sources

[1] Website | Kurmancî - Kurdîy Serû | institutkurde.org

Added on: 30-07-2022

Editor Name: Raper Usman Uzêrî

Group: Library

Article: 63

The Lausanne Conference: The evolution of Turkish and British diplomatic strategies, 1922-1923

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230402092200478947>

**THE LAUSANNE CONFERENCE:
THE EVOLUTION OF TURKISH AND BRITISH
DIPLOMATIC STRATEGIES 1922-1923**

by
Sevtap Demirci

Dissertation submitted as part fulfilment for the degree of
Doctor of Philosophy in International History
The London School of Economics and Political Science
United Kingdom, March 1997

Title: The Lausanne Conference: The evolution of Turkish and British diplomatic strategies, 1922-1923.

Author: Demirci, Sevtap

Place of publication: U.K

Publisher: Published by ProQuest LLC

Release date:2014

By the end of the First World War the Ottoman Empire had been defeated and was in a state of disintegration. The Mudros Armistice which ended the war between the Ottoman Empire and the Allies in October 1918 was the final stage of this process; the Treaty of Sevres which followed the Armistice confirmed it. However, the National Independence Movement which emerged in Anatolia from the ruins of the Empire rejected the proposed peace terms and set itself up as an alternative government based at Ankara. It drew up the National Pact which set out the desiderata of the Nationalists, and it won a decisive victory over the Greeks who landed in Anatolia in 1919. This military victory made a peace conference imperative and enabled the

Turks to negotiate peace terms with the Allies on an equal footing. The peace treaty which was signed at Lausanne on 24-07- 1923 finalised the Turkish Peace Settlement, putting an end to the centuries-old Eastern Question. The object of this dissertation is to examine the motives and strategies of Britain and Turkey at the Lausanne Conference in their efforts to obtain the peace terms best suited to their interests. The focus throughout is on the factors influencing the attitude of the delegations, the instructions they received from their respective foreign ministries and the formulation of their strategies. The thesis consists of six chapters. The introductory chapter presents a brief account of events prior to the Conference. Chapter II deals with the historical background by giving a summary of the political and military events leading up to the Conference. Chapter III gives an account of the strategies of Britain and Turkey and aims to assess the respective strength and weakness of the two parties prior to the Conference. Chapter IV examines the negotiations between Britain and Turkey during the first phase of the Conference. The central axis of this examination is the Turco- British strategy which shows the critical shift in the policy of the Turks following their realisation that peace could not be made unless they came to terms with Britain. Chapter V investigates the events following the breakdown of the Conference to the re-opening with the second phase. It covers the measures taken by both sides to be in a stronger position vis-a-vis each other in preparation for the second phase of the negotiations. Chapter VI discusses the negotiations and the final settlement, concentrating mainly on the strategies of both sides in the second phase of the Conference.[1]

Items Property

Content category: Politic

Document Type: Original language

Language - Dialect: English

PDF: Yes

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

Country - Province: United Kingdom

QR Code:

Sources

[1] Website | English | etheses.lse.ac.uk

Added on: 02-04-2023

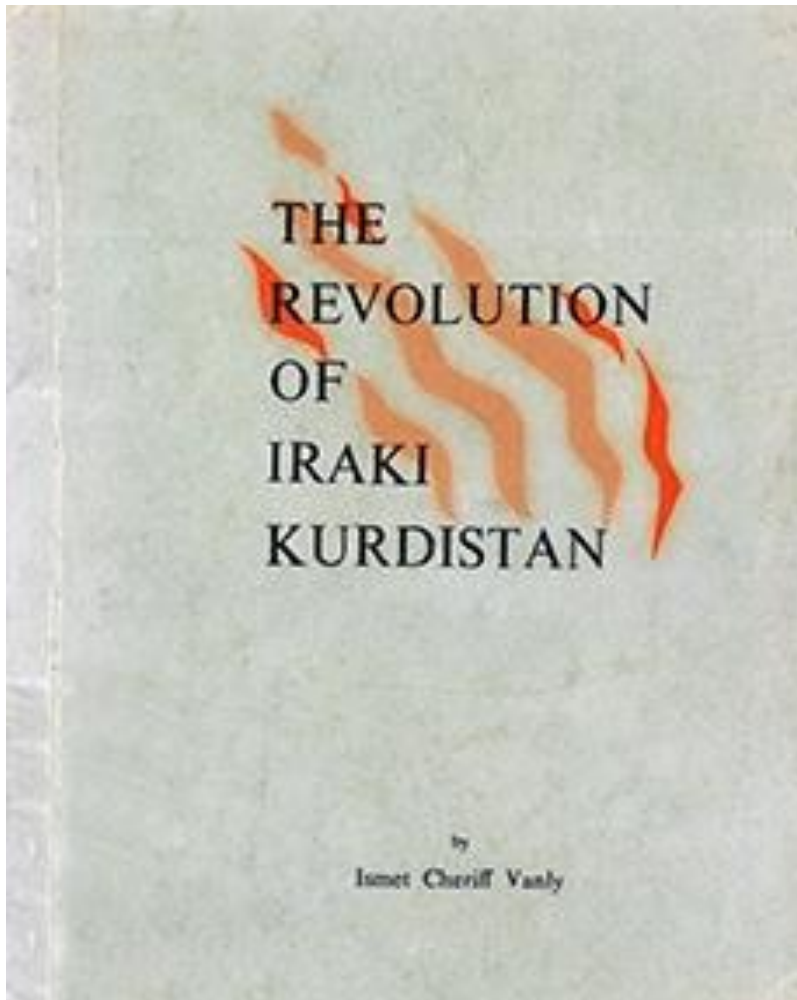
Editor Name: Hejar Kamela

Group: Library

Article: 64

The Revolution of Iraki Kurdistan

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20220610171935417160>

Revolution of Iraki Kurdistan

Auteur : Ismet Chériff Vanly

place of issue: Lausanne

published by: Kurdish Representation

1965

[1]

For nearly two years and especially after the fall of Kassem on February 8, 1963, the international press has been writing about a harsh war being fought in Iraki Kurdistan between the Kurdish people and the Baghdad government. If the European reader is more or less well informed about these events, it seems, on the other hand, that the Kurdish national question is on the whole unknown to the broad masses of Africa, Asia and Latin America. Although far from having reached its greatest dimensions, this very complex question is already, however, of great importance, because it concerns the future of an oppressed nation, its relations with neighbouring nations, the future of the Middle East and of peace in that region. Before discussing present events, it is therefore necessary to situate the.

Items Property

Content category:	Kurdish Issue
Document Type:	Original language
Publication Type:	Scanned Document
Language - Dialect:	English
PDF:	Yes
Folders:	Treaty of Lausanne
Published more than once:	Yes
Country - Province:	Switzerland
QR Code:	

Sources

[1] Website | Française | institutkurde.org

Added on: 10-06-2022

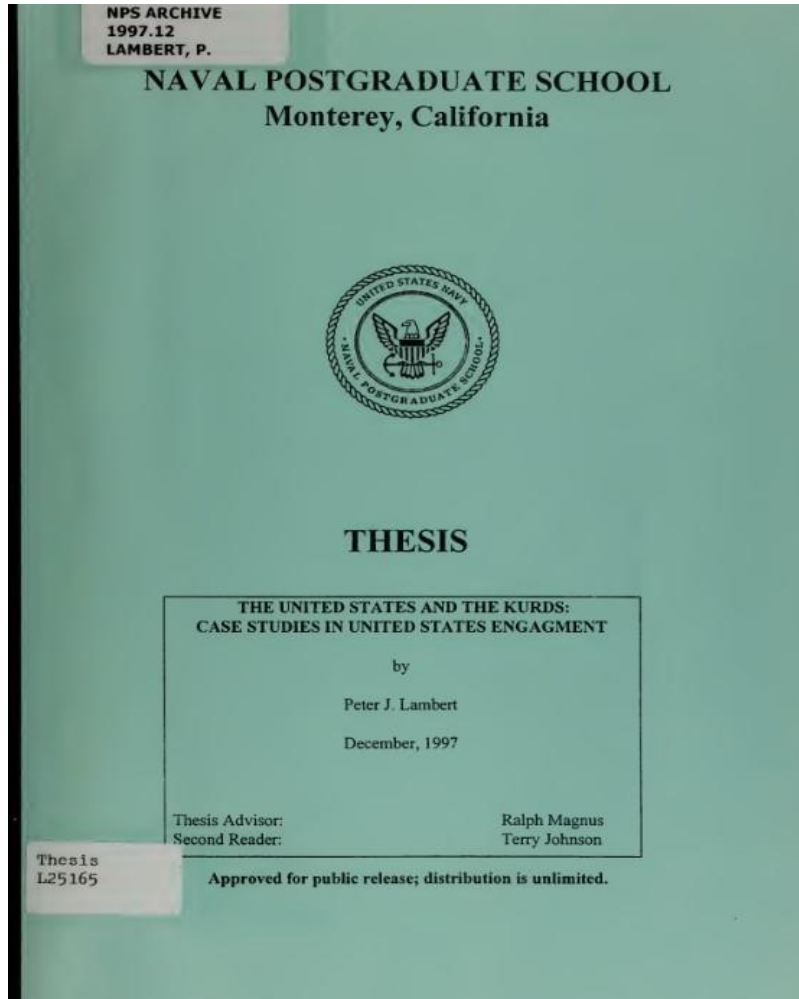
Editor Name: Raper Usman Uzêrî

Group: Library

Article: 65

**THE UNITED STATES AND THE KURDS: CASE STUDIES IN UNITED STATES
ENGAGEMENT**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230420184251483979>

Title: THE UNITED STATES AND THE KURDS: CASE STUDIES IN UNITED STATES ENGAGEMENT

Author: Peter J. Lambert

Place of publication: USA

Publisher: NAVAL POSTGRADUATE SCHOOL

Release date: December, 1997.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Publication Type: Printed

Language - Dialect: English

PDF: Yes

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: United States

Country - Province: United Kingdom

QR Code:

Sources

[1] Website | English | core.ac.uk

Added on: 20-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Library

Article: 66

Treaty between the UK and Irak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20220611233246417277>

TREATY SERIES No. 10 (1926)

TREATY
BETWEEN THE
UNITED KINGDOM AND IRAK
RELATING TO THE
**Duration of the Treaty between the United
Kingdom and Irak of October 10, 1922**
Signed at Bagdad, January 13, 1926
(Ratifications exchanged at London, March 30, 1926)
[An continuation of "Treaty Series No. 17 (1925)" (Cmd. 2076)]

PRINTED BY THE DIRECTOR OF STATE AND PARLIAMENTARY PUBLICATIONS
PRINTED BY THE DIRECTOR OF STATE AND PARLIAMENTARY PUBLICATIONS

LONDON:
PRINTED & PUBLISHED BY HIS MAJESTY'S STATIONERY OFFICE
To be purchased directly from H. M. STATIONERY OFFICE at the following addresses:
Admiral's House, Kingsway, London, W.C.2, W. Abingdon Street, London, S.W.1,
York Street, Manchester; 1 St. Andrew's Crescent, Cardiff;
or 100, George Street, Edinburgh;
or through any bookseller.
1926
Price 1s. 6d.

Cmd. 2076

Treaty between the UK and Irak

Auteur : Secretary of State for Foreign Affairs

London

Publisher: His Majesty's Stationery Office

1926

[1]

Treaty between the United Kingdom and Irak regarding the Duration of the Treaty between the United Kingdom and Irak of October 10, 1922.

Signed at Bagdad, January 13, 1926.

[Ratifications exchanged at London, March 30, 1926.]

His Majesty the King of the United Kingdom of Great Britain and Ireland and of the British Dominions beyond the Seas, Emperor of India, of the one part ; and His Majesty the King of Irak, of the other part :

Anxious to give full effect to the stipulations in the decision of the Council of the League of Nations dated the 16th day of December, 1925, fixing the frontier between Turkey and Irak in pursuance of article 3 of the i Peace Treaty signed at Lausanne on the 24th day of July, 1923, to the effect that the relations between the high contracting parties now defined by the Treaty of

Alliance and by the undertaking of His Britannic Majesty's Government approved by the Council of the League of Nations on the 27th day of September, 1924, should lie ,continued for a period of twenty-five years, unless Irak is, in conformity with article 1 of the Covenant of the League of Nations, admitted as a member of the League before the expiration of that period :

Bearing in mind the intention winch the high contracting parties have mutually expressed in the protocol of the 30th day of April, 1923, to conclude a fresh agreement regulating subsequent relations between them :

Have decided by means of a new treaty to ensure due fulfilment of the said stipulations and have for this purpose named as their plenipotentiaries.

Items Property

Content category: Documentary

Document Type: Original language

Publication Type: Scanned Document

Language - Dialect: English

PDF: Yes

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: United Kingdom

QR Code:

Sources

[1] Website | Française | institutkurde.org

Added on: 11-06-2022

Editor Name: Raper Usman Uzêrî

Group: Articles

Article: 67

ACTUAL PERSPECTIVES ON LAUSANNE

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230402112039478961>

International Journal of International Law / The Journal of International Social Research
 Cilt: 11 Sayı: 61 Ocak 2018 Volume: 11 Issue: 61 Jan: 2018
 www.ijournalofinternational.com Issue: 1307-9581
 http://dx.doi.org/10.11775/ijisr.2018.2018

ACTUAL PERSPECTIVES ON LAUSANNE: SOME PREDOMINANTLY DISCUSSIONS IN TURKISH
 POLITICAL ATMOSPHERE AND MEDIA ON CURRENT INTERNATIONAL RELATIONS COURSE

Ersoy KUTLUK*

Abstract

Treaty of Lausanne opened for discussion at the level of head of state in Turkey, for the first time since the day it is signed. July 15, 2016, when a coup attempt took place in Turkey, was the date that ignited the wick of this debate. The opinion as to Turkey is desired to be cleaved by a network linked both domestic and abroad, reveals a New War of Independence perception. The criticisms which are made at the level of president on Lausanne could evaluate as efforts to create a ground for a powerful management system in Turkey or can be seen as a diplomatic move against foreign powers which are feeding hostility to Turkey. New diplomatic move is based on firstly the National Pact, the goal of the Turkish National Struggle which could not be fully achieved in Lausanne and secondly the New Turkey Ideal as a future perspective. There is no doubt this acceptance and course of action have not been adopted by all the parties in Turkey. Criticisms on Lausanne have received serious responses, this treaty is emphasized by the opposition politicians as the title deed of Turkey. It has been observed that these discussions have increased in a dizzying pace both in the political arena and in the media. The Lausanne discussions were reflected in international relations and recent affairs have heightened the tension in Turkish-Greek relations. It is probable that the uncertainties of some unattractive issues which are not solved by justice during the Lausanne negotiations might create some problems in the future. For this reason, it is inevitable that the treaty must be revised peacefully and fairly in today's conditions.

Keywords: National Pact, Treaty of Lausanne, Republic of Turkey, Recep Tayyip Erdoğan, Turkish Foreign Policy, International Current Affairs.

Introduction

Even if the Treaty of Lausanne remains in effect in many regards as a founding reference text, the reshaping of historical and social conditions and new requests are inevitably brought up for discussion again.

July 15, 2016 is the beginning date of these discussions in Turkish Policy. The coup attempt was perceived as a threat to the existence of Turkey. Particularly President Erdoğan stated that a New War of Independence was given against this coup and the other attacks. Erdoğan regarded July 15 as second Independence of War of the Turkish Nation. By questioning the Treaty of Lausanne signed after the War of Independence, Erdoğan gave the message that the position of Turkey will be stronger after the second Independence of War. But it is difficult to say that these evaluations are fully accepted in the internal and external public opinion. These criticisms have caused a serious reaction in the political circles where the Treaty of Lausanne was accepted as an unquestionable text.

In the context of international relations, similar of these reactions came from Greece. In this process, different viewpoints between Turkey and Greece about Lausanne were expressed by the highest representatives of two states. It should be mentioned that Lausanne is open to debate because of some unsolved issues arising from its content. Some issues that were not taken into consideration during the agreement process of the treaty are standing in front of the states as potential crisis areas today. This article evaluates the internal and foreign political developments and the process of change about the Treaty of Lausanne.

1. Lausanne Discussions in Turkish Policy Agenda and Their Repercussions in Media

The coup attempt of July 15, 2016 has been a milestone in the beginning of Lausanne discussions in Turkey. In his speech at the Presidential Complex on September 29, 2016, President Erdoğan, the 12th President of the Republic of Turkey, noted that "July 15 was the second Independence of War of the Turkish Nation"¹ and added that the Treaty of Lausanne could not be regarded as a "victory", on the grounds that

* Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Özyeğin Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siyaset ve Sosyal Bilimler Araştırma Dalı, okutluk@bandirma.edu.tr

¹ Recep Tayyip Erdoğan took office as president on August 28, 2014, and is still the president of Turkey.

² At the "Democracy and Martyrs Rally" held at the Yomukapı Rally Area on August 7, 2016, Erdoğan said that a faith similar to the one that had led Mustafa Kemal Paşa to initiate the War of Independence, and which helped the National Struggle in its victory, was experienced on July 15 (TCCB, 2018b). In a speech he delivered in Ankara on August 10, 2018, Erdoğan made this analogy referring to

Ersoy KUTLUK*

Abstract

Treaty of Lausanne opened for discussion at the level of head of state in Turkey, for the first time since the day it is signed. July 15, 2016, when a coup attempt took place in Turkey, was the date that ignited the wick of this debate. The opinion as to Turkey is desired to be cleaved by a network linked both domestic and abroad, reveals a New War of Independence perception. The criticisms which are made at the level of president on Lausanne could evaluate as efforts to create a ground for a powerful management system in Turkey or can be seen as a diplomatic move against foreign powers which are feeding hostility to Turkey. New diplomatic move is based on firstly the National Pact, the goal of the Turkish National Struggle which could not be fully achieved in Lausanne and secondly the New Turkey Ideal as a future perspective. There is no doubt this acceptance and course of action have not been adopted by all the parties in Turkey. Criticisms on Lausanne have received serious responses, this treaty is emphasized by the opposition politicians as the title deed of Turkey. It has been observed that these discussions have increased in a dizzying pace both in the political arena and in the media. The Lausanne discussions were reflected in international relations and recent affairs have

heightened the tension in Turkish-Greek relations. It is probable that the uncertainties of some unobtrusive issues which are not solved by justice during the Lausanne negotiations might create some problems in the future. For this reason, it is inevitable that the treaty must be revised peacefully and fairly in today's conditions.[1]

Items Property

Content category: Politic

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [researchgate.net](https://www.researchgate.net)

Added on: 02-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 68****ASSYRIANS ALONG THE KHABUR RIVER FACE EXTINCTION**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230320064255476196>

By Lazghine Ya'qoube

The U.S. invasion of Iraq in 2003 (with all of its relentless ramifications) and the Arab Spring in 2011, have had colossal impacts on Assyrians in the Middle East in general, and in Syria (Rojava) and Iraq (Kurdistan Region) in particular. These impacts have been magnified by the fact that Assyrians have continually fallen prey to radical Islamist-extremist groups ever since. While the ancient history of the Assyrian people as an ethnic group is shrouded in uncertainty, they were undoubtedly one of the first peoples to embrace Christianity in the first, second, and third centuries. However, this religious aspect of their identity has then made them targets of persecution for centuries.

Being heirs to one of the greatest and mightiest early empires, Assyrians have been one of the most deeply rooted nations in Mesopotamia. For instance, they were the only Christians to flourish during the Sasanian Empire (224-651 AD). However, their recent history has been marked by persecution, ethnic cleansings, and forced migration. Since antiquity, endless controversial debates have been produced over whether "Syria" has a linguistic connection with "Assyria", with many theories suggesting the former is a corrupt form of the latter, while others oppose such a hypothesis.

In retrospect, the Assyrian question (or rather dilemma) first originated in the aftermath of World War I, when upon dismantling the Ottoman Empire, colonialist powers reneged on pledges made to various peoples under the Ottoman yoke during the war. Following that, the Assyrian question recurrently posed itself in search of a settlement. Yet, the collective agony of the Assyrian people has unfortunately remained unaddressed since 1918.

More recently, however, and within the context of the false dawn of the so-called Arab Spring, the so-called "Islamic State" in Iraq and Syria (ISIS) unleashed horrendous violence against religious minorities. The two most notable cases of such atrocities were the Yazidis in Şengal (Sinjar) and the Assyrians in Hasaka, though it must be said that the former suffered far more devastation comparatively.

Emergence of ISIS

In January 2014, ISIS declared Raqqa as its de-facto capital. At the height of its rule, the Islamic State held about a third of Syria. On June 10 of the same year, ISIS captured Mosul, Iraq's second largest city where Kurds, Arabs, Yazidis, Shi'ites, Sunnis, Turkmen, Shabak, Assyrians, Syriacs, Armenians, Sabaeen-Mandaeans, Kakais among others had lived for centuries.

On 29-06-2014, Abu Bakr al-Baghdadi delivered a religious sermon in Mosul's al-Nuri Mosque, announcing the existence of the Islamic State Caliphate, and thereby installing himself as the Caliph. The new caliphate straddled large parts of Syria and Iraq, which was also one of the last remaining places where Assyrians resided.

ISIS had its roots in grievances harboured by Sunni Iraqis towards the Shiite-controlled states in Baghdad and Damascus, with its initially declared aim being to depose "heretic" Iraqi (Shi'ite) and Syrian (Alawite) regimes. Eventually, however, it embarked on a campaign of abduction, forced conversion, and mass murder against all religious minorities in areas it captured and held.

The newly formed Islamic State issued a number of decrees regulating its newly formed hierarchies, including more strict and puritanical religious laws, which gave the upper hand in the Caliphate to loyal Sunni Muslims, thereby marginalizing or rather dehumanizing all other sects or religions. Consequently, the ethno-religious diversity which distinguished Mesopotamia historically was soon to be curtailed.

On 14-07- 2014, it was announced that if Christians wanted to live under the umbrella of the self-proclaimed Caliphate, they should either embrace Islam, pay Jizya (tax to Muslims), or leave ISIS lands within five days—under threat of being put to the sword.

Traditionally, in the Middle Eastern areas where Muslims ruled, Christians had been classified as "People of the Book" (owing to the same lineage through Abraham/Ibrahim) and been protected by giving Jizya (taxes). However, to justify its exclusionist approach, the Islamic State falsely dubbed Christians as "People of the Cross".

Under ISIS, adherents of religions considered infidel or apostate (including Yazidis) were to either convert, or face death. Essentially, all non-Sunni-Salafist Muslims who did not agree with the ISIS worldview, were to be subject to expulsion or forced conversion. Then on August 7th, 2014, Iraq's largest Christian city, Qaraqosh, fell under the heel of the Islamic State. The ultimatum to convert to Islam or face death resulted in mass panic and displacement.

Elsewhere in Syria, as the ISIS Caliphate was escalating, it sought unsparingly to storm the city of Hasaka (Heseke in Kurdish / Hasake in Syriac). Failing that, an easy prey was lying further west. At predawn of 23-02-2015, descending from Mount Kazwan (Abdul Aziz), fighters of the Caliphate opened a full-front engagement against all Assyrian villages on the southern bank of the Khabur River, which was flowing heavily that night. The ill-equipped forces of Nattoreh (the Assyrian self-protection units) could not repel the attack, and nine people were killed while defending their villages.

The unusually high levels of the Khabur River – flowing from Turkey – prevented people from seeking safety elsewhere. Eventually, 253 people (58 children, 82 women, and 113 men) were taken hostage. Initially, there had been informal protection granted to Assyrians by the Islamists. However, early in February, the village of Tal Hormuz was attacked. Crosses were removed from churches, while headstones and graves were destroyed. It was a precursor of what was to follow days later.

The geographical concentration and territorial isolation of Tal Tamr (Girê Xurma in Kurdish) had its role in making the Assyrian people even more vulnerable. Assyrians were living in remote and largely exposed pastoral villages. Additionally, they were also falsely perceived as loyal to the ruling regime in Damascus, which served as an additional excuse for their persecution. On February 25, 2015, the United Nations Security Council condemned the abduction by the Islamic State of Assyrians from Hasaka. That approach, however useless in protecting the

Assyrians, remained the dominant narrative in relation to diplomatic statements internationally. Yet, since the Assyrians are a stateless people, they were left friendless. Consequently, nearly 900 families fled their homes in the aftermath of the attack; 700 settled within the city of Hasaka, while the remainder headed to Qamishli further northeast.

Meanwhile, ISIS extremists then destroyed properties and holy places on both banks of the Khabur River. Among those damaged were the Virgin Mary Church (built in 1934), which was rigged with explosive devices and blown up on April 5, coinciding with the day marking Easter. ISIS militants then destroyed 11 further churches in the subsequent months. These included: St. Mary Church, (Tal Nasri), St. John Church, (Tal Jazira), St. Bishu Church, (Tal Shamiram), St. Slewa Church, (Tal Talaa), St. Shimun Church (Abu Tina), St. Qiryaoqos Church (Qabr Shamiya), St. Shimun Church (Tal Baluaa), St. Shimun Church (Kharita), St. Qiryaoqos Church (Tal Maghas), St. Odisho Church (Tal Taal), Raban Pityou Church (Tal Hormuz).

Earlier in the month, the murder of 21 Coptic Orthodox Christians in Libya, served to further terrify the captives that they may face a similar end. However, this time, captives were each asked to pay a 50,000 USD ransom for their freedom, or they would be executed.

Following strenuous negotiations, played in large part on the Assyrian side by the Hasaka-based bishop Mar Afram Athneil, the captives were released one after another. However, this was after exorbitant ransoms sent from the community members abroad were paid. On 26-05-2015, two elderly women were freed. On June 16 another man was released. On August 11, another 22 were liberated. However, on September 23, the day marking Eid al-Adha, Abdul Masih Azraya Noya, Asur Perwer Rastam, and Bassam Michel Issa were killed by an ISIS firing squad. In October, footage was aired by the group's affiliate media outlets showing the gruesome murder of the three innocent men. Many more were threatened with a similar end if ransoms were not promptly paid. The murder on Eid al-Adha was seemingly to incite religious hatred.

In November 2015, 37 elderly people, mostly in their 60s and 70s were released. That was followed by another batch of releases in December where 22 women and children were freed. In January 2016, another batch of 16 people were released. On February 22, 2016, 42 captives arrived in Hasaka. Maryam David Talya arrived a month later, being the last to be freed. The amount of money exchanged to secure the hostage's freedom has never been revealed.

Historical Roots

The Assyrians of Tal Tamr – whose presence in Hasaka dates back to 1933 – follow the Church of the East, which broke lines with the Catholic Church in 1692. Ruled by the Mar Shimun line, with headquarters based in the Hakkari village of Qudshanis, they enjoyed a kind of a vassal enclave up to 1915.

However, as northern Mesopotamia was initially a recognized Russian sphere of influence according to the Sykes-Picot Agreement (1916), which imposed the foundation stone for the partition of the crumbling Ottoman Empire, Tsarist Russia was eager to pay court to different peoples living in the region. Russia was thereby supportive of the creation of an Assyrian entity in northern Mesopotamia.

Late in 1914, Sheikh Abdul Salam of Barzan, the Assyrian Patriarch Mar Shimun Benjamin, and the Armenian military commander Andranik Ozanian visited Tblisi (Tiflis) to meet Russian officials. While details of the meeting(s) remain sketchy, the impact of the trilateral discussions were to unravel soon. Returning from Tiflis, Abdul Salam was trapped, captured, and eventually hanged to death by the Turks in December 1914. Months later, in April 1915 to be exact, Mar Shimun declared war on the Ottoman Empire, rendering invaluable help to Russia. However, following the Russian withdrawal from the war in the wake of the October Bolshevik Revolution in 1917, the Assyrian nation was abandoned.

To make matters worse, Mar Shimun was treacherously killed in March 1918. This murder was

a turning point which resulted in the Assyrians being leaderless. In turn, the Assyrians and Armenians formed a line of defense against the advancing Ottoman forces, but not for long. Had the Assyrian commander Petros Elia of Baz coordinated with Ozanian, they would have been able to keep their hold on Urmia until the Mudros Armistice was signed, but both commanders were defeated by the Turks, one after another. Petros was a tactician but not a strategist, resulting in his ultimate defeat with tragic consequences.

On July 8th, a plane piloted by British Captain K.M. Pennington landed in Urmia with a scheme. Pennington had a letter from the Commander-in-Chief of the British troops in Mesopotamia, saying, "We are aware of all your exploits and your bravery against the Turks. Resist yet three or four days more, and we will arrive with help, we are at Sain Kaleh and Pizhder."

On July 31 – three exact months ahead of Mudros – and on the day Urmia fell to the Ottomans, the Assyrians left the city. The masses of displaced people reached Sain Kaleh on August 3. Moving 300 miles south-eastward in disordered retreat with their families, livestock, and possessions, the nation arrived at Hamadan on its last legs on August 21, having been nearly decimated on the road. From Hamadan, where a small British detachment resided, survivors were relocated to Ba'quba, where a modern city of refugees was founded under Britain's supervision. In Iraq, destitution and inflated by British promises to return home, Assyrians were enlisted in the Levy Forces. Unfortunately, the Assyrian people were unknowingly brought into the shifting sands of British policy and national interests.

The Armistice of Mudros which came into effect on 31-10- 1918, and officially declared the Ottoman Empire as a dead entity, gave rise at the same time to legal – though controversial – grounds for further Allie occupations of territories still held by the Ottoman Empire when the deal was signed. The dispute over the takeover by the British forces of Mosul, lay at the heart of the Assyrian plight. Dictated by victorious Allies, Mudros set new borders in the Middle East, ushering in endless political disputes and most importantly long decades of oppression to which Assyrians, among many others, had their bloody share.

The idealist notion of self-determination, coined first by American President Woodrow Wilson, raised the hopes of peoples formerly under Ottoman rule. Great Britain and the U.S. (pushed by oil-related reasons and promises from Great Britain) denied the Assyrian delegates the right to present Assyrian demands (to return home and have a separate entity) at the Paris Peace Conference.

While the initial peace treaty of Sevres guaranteed full protection of Assyrians, the Lausanne Treaty omitted such a scheme. The question of restoring the Nestorians to their homeland was not raised at all. Consequently, they were not permitted to return to their ancestral lands. The Mandate over Iraq by Great Britain raised Assyrian hopes of a peaceful solution, in either returning home or be treated as a nation within the Iraqi state. As the "Mosul Affair" was eventually excluded from the second round of Lausanne Conference, the dispute over the former Ottoman vilayet of Mosul (roughly overlapping the current day Kurdistan Region of Iraq) became a contesting issue between Great Britain and Turkey.

However, Britain succeeded in reducing the issue to an "exact" delimitation of the northern border of Mosul. Yet while Britain on the surface allegedly sought to include Beit Shabab (Elki in Kurdish), Julamerg, and Shamdinan in the newly invented state of Iraq, the strategic aim was to secure a border that could guarantee the defense of Iraq against any Turkish invasion. To serve that end, Britain used Assyrians as a pressing card against Turkey.

When the issue reached a deadlock, Great Britain referred the case to the League of Nations, which on December 16, 1925, handed Mosul over to Iraq. While Turkey was begrudgingly assuaged with 10% of oil revenues for 25 years, the issue fell short of Assyrian expectations. Their homes remained in Turkey, while they became a minority in Iraq, while they were also isolated culturally and environmentally. While the decision of the League of Nations – the

precursor body to the United Nations – dashed Assyrian hopes, it marked a new era of migration and displacement.

Nearly at the same time and following the repression by Turkish forces of the Sheikh Said Rebellion in 1925, Assyrians in Azakh were systematically targeted and accused of mediating between the Kurdish Sheikh Said and the British Mandatory authorities in Iraq to provide the Kurdish resistance with arms and ammunition. While the Turkish version of the mediating role played by the Assyrians could not be verified, oppression was unleashed in Azakh.

Essentially, the proposal to settle Assyrians in northern Iraq failed. In 1932, as the British Mandate was drawing to a close, the Assyrian people refused to become part of an Arab-predominant state of Iraq. Instead, they chose to be recognized as a “nation within a nation.” The damage caused during the Simele Massacre in August 1933, which has since been marked as the Assyrian Martyr Day, was beyond repair.

The Simele massacre served as the final blow to settle Assyrians on Iraqi soil. And showing how history always haunts the present, the Assyrians of today are the grandchildren of the Simele Massacre’s survivors. From 1933 up to 1935, the Assyrians of Hakkari were relocated to the Syrian Jazira, which was at the time under the French Mandatory authorities. Turkey conditioned that France settle Assyrians some 50 km distance to its borders.

According to Assyrian figures, nearly 17,000 people crossed into Syria in 1933-1935. Due to the French, and against voices of Syria’s political elite represented in the National Bloc, Assyrians were granted Syrian citizenship. Since then, they have lived in 33 villages along the Khabur River extending between the city of Hasaka and the town of Tal Tamr. The latter remained purely Assyrian up until the 1960s. However, from the 1970s up to the 1990s large numbers of Assyrians migrated to Australia, Canada, and the United States among other countries.

Yet, prior to 2011, there were still nearly 17,000 Assyrian people in Tal Tamr affiliated to the Assyrian Patriarchate of the Church of the East in Syria. But by 2015, that number had already been reduced by half. Then following February 2015’s attack, 90% of the population living on the Khabur River left their villages. As the years 2015-2016 marked the culmination of the Christian exodus from Syria, including Assyrians. Tragically, today, less than 1,500 Assyrians live in Hasaka and Tal Tamr.

Continuing Turkish Aggression

Exacerbating the tragedy, since Turkey’s “Operation Peace Spring” in Sere Kaniye (Ras al-Ain) and Tal Abyad (Girê Spî) in 2019, Tal Tamr has become a frontline between Rojava’s Syrian Democratic Forces (SDF) and the Turkish-backed mercenaries of the Syrian National Army (SNA)—a group whose barbarity is not that different from the ISIS extremists which preceded them.

As a result, the Assyrian villages of Tal Tawil, Um Waghfa, Tal Kefji, Um al-Keif, Tal Juma’, Tal Ahmar, and Tal Shanan are constantly shelled by Syrian opposition factions, or bombarded by Turkish war planes and drones. In May 2022, Turkish forces targeted the Assyrian village of Tal Tawil causing structural damage to the Mar Sawa Church, and a number of villages have been rendered inhabitable. Moreover, isolated Turkish drone strikes are ordinary occurrences in Tal Tamr, sporadically induced by Ankara to terrorize the population into leaving.

In the aftermath of Turkey’s operation, mass numbers of people fleeing Sere Kaniye relocated to Assyrian villages on the Khabur. Initially meant to be temporary, the settlement has become a permanent one, arousing Assyrian fears of unintentional demographic change with the passage of time. For their part, the Assyrian people say they have been betrayed by the international community.

Today, Tal Tamr occupies a vitally important position. The town which is located at a juncture on the strategically important Aleppo-Hasaka highway, commonly referred to as the M4, is a contested point between U.S., Russian Forces, Syrian Democratic Forces (SDF), Turkey, and its

affiliated SNA.

Regrettably, it seems the systematic agony of the Assyrian people is meant to trail on endlessly. A century ago, the Assyrian people were uprooted from their historical lands. Like the Kurds, they were ignored by the international community represented then by the League of Nations. The recent Assyrian plight also bears a striking resemblance to that of the Yazidis of Şengal. Attacked by the same radical group, both communities have been shattered and dispersed. As their voices go unheard, in the Middle East, history could and usually does repeat itself.

Author

Lazghine Ya'qoube

Based in Rojava, Lazghine Ya'qoube Atteh is a translator, author, and researcher on the modern history of Mesopotamia with a special focus on Kurdish, Yazidi and Assyrian affairs in Turkey, Syria, and Iraq prior to, during, and in the aftermath of World War I. His articles have appeared on Hawar News Agency, Rudaw English, Kurdistan 24, North Press Agency, and Levant News. He has written on the Islamic State's 2014 Yazidi Genocide, Hasaka's al-Hawl Camp, the October 1998 Crisis, the Adana Agreement of 1998, and Syrian-Turkish relations prior to and following the Syrian Crisis. [1]

Items Property

Party: ISIS
Content category: Terrorism
Content category: Human Right
Document Type: Original language
Publication Type: Born-digital
Language - Dialect: English
Folders: Treaty of Lausanne
Country - Province: South Kurdistan
Country - Province: West Kurdistan
QR Code:

Sources

[1] Website | English | nlka.net23-02-2023

Added on: 20-03-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 69

Being Kurdish

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20221009133641438772>

Fayik Yağızay

Sometimes people ask us, “Are you Turkish?” And when we say, “No, I am Kurdish, but I am from Turkey”, they ask “What difference does it make? Aren’t they the same? Do they speak different languages?” and other similar questions. This confusion has its roots in the period following the First World War, when the great powers deprived the Kurds of their status, dividing them among colonial states who sought to assimilate them and deny their separate existence.

Kurds who resisted this denial and the accompanying oppression and massacres were labelled as “separatists”, “terrorists”, and “bandits”.

The Kurdistan Workers’ Party (PKK), which emerged in response to this state oppression, has also been labelled as a “terrorist organisation”. Now Turkey is attempting to extend this criminalisation to Kurdish organisations in Syria – the Democratic Union Party (PYD), the People’s and Women’s Protection Units (YPG and YPJ), and even the multi-ethnic Syrian Defence Forces (SDF). These are all labelled as extensions of the PKK in Syria, while the Peoples’ Democratic Party – the third largest party in the Turkish Parliament – the Turkish government also labels as the political arm of the PKK in Turkey. By including the PKK on their terrorist lists, the EU and the USA have given Turkey a trump card with which to justify their attacks on the Kurds, and both the EU and USA remain silent in the face of these attacks for fear of offending Turkey’s sensitivities. Political parties in Turkey are hesitant to stand side by side with the HDP because they fear that President Erdoğan will mis-represent their position.

The historical differences between the Kurds and the Turks could fill books, but I will try, here to touch on some points that can help throw light on the development of the present situation and the difficulties facing the Kurds today.

In origin, the Kurds and the Turks have nothing in common. The Kurds have lived in Mesopotamia throughout history. They come from an ancient culture that pioneered agriculture and the domestication of animals. They speak Kurdish, a language belonging to the Iranian branch of the Indo-European language family.

The Turks however, originated in Central Asia, from where they migrated about a thousand years ago due to famine. Some came to Mesopotamia and Anatolia, where they encountered the Kurds. The language they speak belongs to the Ural-Altaic language family, which is completely different from Kurdish.

When the Turks came to Mesopotamia and Anatolia, they fought with the local peoples, but as they settled into the area, they also sought methods of reconciliation. They accepted Islam and attempted to form alliances over religious brotherhood. It was thanks to an alliance they made with the Kurds against the Byzantines in the Battle of Manzikert, in 1071, that they succeeded in entering Anatolia. Later, in the Çaldıran war between the Ottomans and the Iranian Safavid state in 1514, they were again able to achieve victory thanks to an alliance with the Kurdish principalities. This was based on a notion of “Sunni Islamic brotherhood”, and the victory gave the Ottomans access to the east.

The Kurdish principalities preserved their autonomous structures under the sovereignty of the Ottoman Empire. However, in the final period of the Empire, excessive taxation and army recruitment led many of the principalities to revolt. These revolts were bloodily suppressed. After its defeat in the First World War, the Ottoman Empire signed the Armistice of Mudros,

accepting the loss of almost all its land except Istanbul and its surroundings. However, the Kurds organised at a local level against France in Syria and against Britain in Iraq, and continued to resist occupation.

Mustafa Kemal – the future first president of Turkey – was not originally part of the Erzurum Congress, which is considered an important first step in the creation of the Turkish Republic. However, two Kurdish delegates resigned their places to make room for him and his friend, and Mustafa Kemal was then elected President of the Congress. While Mustafa Kemal was sentenced to death by the Ottoman courts, he embarked on the War of Independence in alliance with the Kurds, who had already started to resist. He promised that they would establish a joint state of Kurds and Turks, and the Kurds entered into the alliance as if they were fighting their own war of liberation. Mustafa Kemal asked Kurdish representatives to attend the Turkish Grand National Assembly, established on 23 April 1920, wearing their national clothes. But three years later, with the successful conclusion of the War of Independence and the establishment of the Republic of Turkey, everything that constituted Kurdishness was denied. This time when the Kurdish representatives came to parliament in their national clothes it was enough to get them executed.

Some Kurds who were ready to collaborate were taken as delegates to the 1923 Lausanne Conference. They stated that, “As representatives of Kurds we declare that we want to live together with the Turks within the borders of Turkey”, allowing the Republic of Turkey to be officially recognised in the international arena. The Lausanne Treaty recognised the minority rights of non-Muslim religious groups, but there was no recognition of ethnic minorities such as the Kurds, who make up around a quarter of the country’s population.

The constitution of the new Turkish Republic, adopted in 1924, denied the possibility of anything being done in the name of Kurds or Kurdistan, and those who opposed this were subjected to terrible massacres. There were uprisings in many parts of Kurdistan against the policies of denial and assimilation, but they were all violently suppressed, and their leaders executed. Demographic changes were forced through via compulsory resettlement laws, and school textbooks and curriculums were based on Turkification.

In the Dersim Massacre of 1937-38, nearly a hundred thousand civilians were killed, and Turkey even resorted to using chemical weapons. This was the beginning of a dark period for Northern (Turkish) Kurdistan. The Kurdish mountains were painted with slogans such as “Happy is the one who says I am a Turk”, “A Turk is worth the world”. Children who only spoke Kurdish were forced to attend schools in Turkish, the only medium of education allowed. The national anthem, based on Turkish nationalism, was read in schools on Mondays and Fridays, and every morning students recited a racist oath that began “I am a Turk! I’m right! I am hard working! Let my existence be a gift to the Turkish existence...” Although almost 99% of the Kurdish population could not speak Turkish, they were forbidden to speak Kurdish in state buildings, and could be fined per word spoken. Kurdish music, theatre, cinema, and books were all banned, with heavy penalties for violation. And this list could be extended.

Kurdish majority areas were deliberately left underdeveloped economically, and Kurds who emigrated to the west of Turkey were assimilated into Turkish culture. Some academics were co-opted by the state to put forward the absurd thesis that the Kurds were actually of Turkish origin and had moved away from civilization because they lived in mountainous areas and were separated from other Turks. Kurdish intellectuals who argued that Kurds are a distinct people with their own languages and cultures were kept in prison for years and tried as traitors.

The national liberation wars that followed the Second World War, and the student movements that spread all over the world in the late 1960s and early 1970s, also affected Kurdish students studying in Turkey. The radical students created many different factions, and one of these was the PKK. Most of its pioneer cadres, including its leader Abdullah Öcalan, were Kurdish or

Turkish youth studying at the best universities in western Turkey. While some factions restricted themselves to a legal struggle for certain social rights, the PKK started preparations for guerrilla warfare. They argued that there was no possibility of democratic struggle in an environment where everything done in the name of Kurds and Kurdistan was forbidden, and that, against a fascist regime, only armed struggle had any chance of success.

On 12 September 1980, with many revolutionary factions in both Kurdistan and the rest of Turkey putting the Turkish regime under pressure to change, Turkey suffered a military coup. The Turkish state, which already had a fascist character regarding the Kurds, begun to institutionalise an even deeper fascism. Hundreds of thousands of people were thrown into prisons and subjected to horrific torture, and many young people were executed. Pioneering cadres of the PKK lost their lives resisting, especially in Diyarbakır prison. Some leading cadres, including Öcalan, managed to go abroad and reorganise themselves to start the guerrilla war, which began on 15 August 1984.

The Turkish state used all sorts of illegal tactics against the guerrillas but could not prevent their struggle from growing and spreading. In the 1990s, state forces burned down around five thousand villages, and caused four million people to be forcibly displaced. To create fear, seventeen thousand civilians were killed by state paramilitaries. Turkey was convicted in the European Court of Human Rights after state forces in Şırnak made villagers eat human faeces. Political parties based on the peaceful and democratic solution of the Kurdish problem were closed down, and their deputies were killed, imprisoned, or forced to live in exile.

PKK leader, Öcalan, was captured on 15 February 1999 by an international conspiracy, and brought to Turkey, where he was put in a one-man island prison. Öcalan has repeatedly declared unilateral ceasefires and repeatedly stated that he is ready to solve the Kurdish problem through dialogue and political methods if there is an interlocutor. He has constantly called for solutions through his lawyers, and he even decided to withdraw all his armed forces over Turkey's borders in order to facilitate a peaceful solution.

The European Union included the PKK in their list of terrorist organisations in 2002, at a time when the PKK was not engaged in any military activity within Turkish borders and was seeking a peaceful solution through dialogue. Turkey treated this listing as an opportunity to continue to approach the Kurdish problem through military methods, ignoring the conditions for a political solution.

Meanwhile, the Council of the European Union had accepted Turkey as a candidate country for the EU at their Helsinki convention in 1999, and in 2005 they began negotiations. The Kurds supported this in the expectation that steps would be taken towards the solution of the Kurdish problem, thanks to the reforms needed to be carried out during the accession process. In the beginning, some ostensible reforms were made, but there was never a sincere approach shown towards solving the Kurdish question. During the peace process carried out between 2013 and 2015, the Kurdish side worked hard towards a political solution, but the Turkish state was only interested in the PKK's destruction.

When the Kurds in Syria stopped the DAESH terrorist organisation in Kobanê and then defeated them, this caused a deep fear in Turkey.

Sympathy for the Kurds rose all over the world, and possibilities emerged of Kurds gaining political status. This fear took Turkey captive and shaped its entire Syria policy. They cooperated with Russia, albeit at the cost of ruining relations with their western allies; and they invaded Syrian territory. They first entered Syria in the region between Kobanê and Afrîn, so as to prevent the unification of the autonomous Kurdish cantons. In 2018, they occupied Afrîn, and in 2019, took Serê Kaniyê (Ras-ul-Ayn) and Girê Spî (Tel Abyad). In all of these places they are committing crimes against humanity.

In Turkey, the June 2015 general election proved to be a turning point, when the HDP's 13.2%

vote share took them past the 10% threshold for the first time, enabling them to enter parliament with 80 deputies and so deprive Erdoğan of a majority. Erdoğan's refusal to accept these results, and his official ending of the so called 'peace process', began a terrible period of war.

Many Kurdish cities – especially Cizre, Nusaybin, Şırnak, and Sur – were almost completely destroyed, hundreds of people were massacred, and hundreds of thousands of Kurds were forced to leave their homes.

In 2016, under the emergency rule brought in on the pretext of the aborted 'coup', the government removed the immunity of the HDP's elected parliamentarians and co-chairs. This violated national and international laws, and allowed the MPs to be put in prison based on a political decision. Erdoğan dismissed the HDP's elected mayors on fabricated grounds and appointed civil servants as 'trustees' in their place. And he repeated this with the mayors elected in the local elections held in 2019. Despite binding rulings by the European Court of Human Rights, Selahattin Demirtaş, former co-chair of the HDP, and thousands of politicians in a similar situation, are held as hostages in Turkey's prisons. Now the very existence of the HDP is threatened by a court case that would close the party down and ban 451 leading members from politics for five years.

When you type the word "Kurdistan" into Google, 5,890,000 results appear. However, whenever parliamentarians use the word "Kurdistan" in the Turkish parliament, their microphones are turned off, their speeches are terminated, and they are fined and forbidden from attending the general assembly for a set period. When they speak Kurdish on the podium, it is recorded in the official minutes as "an incomprehensible language".

As I said at the beginning, it is not possible to do justice to the situation in a single article, but I hope that the account above will enable non-Kurds to put themselves in Kurdish shoes for a moment and to understand us a little better: that it can help explain the reasons for Kurdish resistance, and why, for some, this has meant armed struggle.

If the international arena was ruled by the values of humanity and guided by democracy and the rule of law, and not by self-interest, then the 'international community' would have to take a very strong stance against the fascist practices of the Turkish state.

Fayik Yağızay is the Peoples' Democratic Party (HDP) Representative to the European Institutions in Strasbourg.[1]

Items Property

Party: DBP
 Content category: Kurdish Issue
 Content category: Articles & Interviews
 Content category: Politic
 Publication Type: Born-digital
 Language - Dialect: English
 Folders: Treaty of Lausanne
 Original Language: English
 QR Code:

Sources

[1] Website | کوردی ناوه‌پراست | [/medyanews.net](http://medyanews.net)

Added on: 09-10-2022

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 70****Can Turkey renovate its empire by the end of the Treaty of Lausanne 2023...**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230420181749483976>

Shatha Khalil *

Turks have never forgotten the Treaty of Lausanne 11, which caused the reduction of the geography of the modern Turkish state, and forcing it to give up large territories that were belonging to it.

So it was not strange to be tackled by Turkish President Recep Tayyip Erdogan, during regular meetings with the Turkish mayors to send historical and political message to outside before the inside, with interest of Turkey to get rid of the effects of the Convention and the restoration of its rights, which were usurped by the Allies and Turkey considers also the texts of the Convention are unfair to its rights?

The modern Turkish Republic was founded according to the Treaty of Lausanne 1923 , which concluded with the victorious Allies in the First World War, they are : the United Kingdom (Britain), Ireland, France, Russia, Italy, Britain , noting Britain has developed a number of unfair and painful conditions to the rights of the Ottoman Empire, as the abolition of the caliphate, and the exile of caliph and his family outside of Turkey, and the confiscation of all his assets, and the declaration of a secular state, and to prevent Turkey from oil exploration and to consider the Bosphorus Strait which links between the Black Sea and the Marmara Sea, and then to the Mediterranean as an international corridor that it is not entitled to Turkey to obtain fees from ships passing through it .

And by 2023 the period of the treaty ends , which has passed a hundred years, and here we understand Erdogan 's comments, as Turkey will enter a new era, and will begin oil exploration and drilling a new channel linking between the two seas Black and Marmara as a preparation to start collecting fees from passing ships.

Hence, one can understand some aspects of the ongoing dispute now between Turkey and the West.

The date of the Treaty:

.....

After the end of the First World War in 1918 , the victorious allied powers concluded “Treaty of Sevres” on 10 / August 1920, and shared under which the territory of the Ottoman Empire, and gave most of the non- Turkish nationalities in the Ottoman Empire the independence, but the Turks rejected this treaty and fought a fierce war against allies until they have achieved a great victory over them, especially on Greece during the 1922-1923 war.

Subsequently, the “Lausanne II Conference” was held , which its works lasted three months, and resulted in the signing of the “Treaty of Lausanne” an international peace agreement on July 24 in 1923 in the “Beau Rivage Plus” hotel in Lausanne , southern of Switzerland, the parties of the Treaty include the victorious powers after the First World War (especially Britain, France and Italy), and the Ottoman Empire , who headed its delegation to the Conference , Ismet Inonu, and formally on basis of which the Ottoman Empire was divided , and the Turkish Republic was founded under the presidency of Mustafa Kemal Ataturk.

Mustafa Kemal Ataturk: (1881 – 1938), is the leader of the Turkish National Movement that occurred in the aftermath of the First World War, who defeated the army of Greeks in the Greek – Turkish war in 1922, and after the withdrawal of Allied troops from Turkish territory, he took the city of Ankara as his capital, and founded the Republic of modern Turkey, and abolished the Islamic caliphate, and declared a secular state.

Ismet Inonu: (1884 1973), is the second President of the Republic of Turkey , where he took over the presidency from November 11, 1938 to 22 March 1950 and had served as Turkey ‘s prime minister several times in the following periods from 1923 to 1924 and from 1925 to 1937 and from 1961 he formed ten governments, also he served as Turkey ‘s foreign minister from 1922 to 1924, and the post of Chief of General Staff from 1920 to 1921, and became the leader of the Republican people ‘s Party from 1938 to 1972.

The most important of the contents of the second Treaty of Lausanne:

- the demarcation of the borders of the empire of the Ottoman Caliphate , which Western countries at the time have called it by the “sick man”, which established for the Turkish modern national state led by Mustafa Kemal Ataturk, and its capital Ankara.
- It included 143 articles distributed over 17 documents ranging between the “Agreement”, “charter” ,”declaration” and “annex”, and dealt with the arrangements of conciliation between the parties , signatories to the treaty , and the re – establishment of diplomatic relations among them , “according to the general principles of international law.”
- it has established laws for the use of Turkish water straits and traffic rules and navigation in it at time of war and peace, and stipulates the conditions of residence and trade and the judiciary in Turkey, and to review the status of the Ottoman Empire and the fate of the territories which were subordinate to it before its defeat in the First World War during 1914-1918.
- Abolish the “Treaty of Sevres” and its unfair clauses to the Ottoman Empire, and the foundation of what was known later as the secular “Turkish Republic” after the abolition of the Islamic caliphate system, and the demarcation of Greece and Bulgaria’s borders with the

Turkish state , which maintained the annexation of Istanbul and Western Thrace, and included provisions for installment of the debt of Ottoman state.

- Turkey renounced sovereignty over Cyprus, Libya, Egypt, Sudan, Iraq and the Levant, except cities were located in Syria, such as Urfa, Adana and Gaziantep and Kells and Mrash, and the Ottoman Empire relinquished for its political and financial rights related to Egypt and Sudan as of November 1914.
- provides for the independence of the Republic of Turkey, and the protection of the Greek Orthodox Christian minority in Turkey and the Muslim minority in Greece, and to bind the Turkish government to preserve the lives of all citizens, their rights and their freedom within their territory, and they have equal rights before the law regardless of origin and nationality, language and religion, but most of the Christian population in Turkey and Turkish population in Greece, they had been driven based on the treaty of the exchange of Greek and Turkish population which has been already signed between Greece and Turkey , noting that the Aunanao Istanbul, and Lambros and Tendos (about 270,000 at the time), and the Muslim population in Western Thrace (about 129.120 P 1923) were excluded , paragraph 14 of the Treaty granted Islands kogchi (Lambros) and Bozjaadh (Tendos) “special administrative organization”, a right that was quashed by the Turkish government on February 17, 1926.
- Turkey officially agreed to the loss of Cyprus (which was hired by the British Empire after the Berlin conference in 1878, but remained a legal Ottoman ground until World War I), as well as Egypt and Sudan, the Anglo-Egyptian (occupied by British forces under the pretext of “putting out Orabi revolution and restore order” in 1882, but they remained “legally” Ottoman territory until the first World war), which Britain annexed them unilaterally in November 5, 1914.
- leaving the fate of Mosul province to be determined through the League of Nations, as Turkey renounced all claims in respect of the islands of the Dodecanese, which Italy was forced to bring it back to Turkey in accordance with paragraph 2 in Ochi Treaty in 1912, also known as the First Treaty of Lausanne in 1912, as it was signed at the Chateau Doshi in Lausanne, Switzerland, in the wake of the Turkish Italian war (1911-1912), between Turkey and Italy.
- lands to the south of Syria, Iraq and the Arabian Peninsula were remained under Turkish control when a truce of Madrus was signed on October 30, 1918, which its texts did not deal with them clearly, but Turkey’s southern border is defined in paragraph 3, it also means that Turkey has abandoned it, and it includes Mutawakkilite Kingdom Yemen, Asir and parts of Hijaz, such as the city of Medina, retained by Turkish troops until January 23, 1919.
- To bind Turkey not to put any restrictions on citizens in the use of any language of their choice whatsoever, whether in relationships or in public meetings or in the fields of religion, commerce, media and publishing, with affirmation of the rights of political and economic sovereignty of the Turkish state and cancel the application of the system of foreign privileges on its territory.
- Romania declared unilaterally to impose its sovereignty over the Ottoman fortress island (Adha castle) in 1919, and strengthened this claim in the Treaty of Trianon in 1920, the island was completely forgotten in the course of peace talks at the Berlin conference in 1878, which allowed it to remain Turkish legal ground in the private ownership of the Ottoman Sultan until the Treaty of Lausanne in 1923.

It is a small island located on the Danube River, and today it belongs to the Romanian Serbian territories, most of its inhabitants were Turks, and the island reflects the properties of Ottoman architecture, where many mosques and twisted alleys are there. Some of the island buildings such as the Orthodox Church and some cafes have been built on Vauban style.

- Turkey has abandoned its privileges in Libya as it was designated by paragraph 10 of the Uche Treaty in 1912 (according to paragraph 22 of the Treaty of Lausanne in 1923).

Turks look to the Convention, as a founding document of the Turkish Republic, as was described by Turkish president, “Recep Tayyip Erdogan,” in his speech to mayors meeting at the presidential compound in the capital Ankara, where President Erdogan comes to talk again about the treaty, calling for a review of the Second Treaty of Lausanne, signed in 1923 which was followed by the settlement of the borders of modern Turkey after the first World war. Erdogan said that “opponents of Turkey” forced it to sign the “Treaty of Sevres” in 1920, and the signing of the “Treaty of Lausanne” in 1923, and because of that Turkey has abandoned the islands in the Aegean Sea to Greece, and Erdogan describes the Treaty of Sevres, as the first fork in the Ottoman back, because it forced Turkey to concede vast areas of land which were under its influence.

The Lausanne Treaty; the last leg of the division of the Ottoman legacy.

The treaty recognized to the boundaries of the modern state in Turkey, and the demands of the allies of autonomy for Turkish Kurdistan were reduced in exchange of the Turkish concession of lands to Armenia , and abandoning claims to areas of influence in Turkey, and to impose control over financial transactions in Turkey or the armed forces , and it was announced that the Turkish Straits between the Aegean and the Black Sea to become open to all, unlike what happened in the Convention on Sevres.

In Asia, Turkey abandoned sovereignty over Iraq, Jordan and Palestine, to become under British influence, while Syria and Lebanon to become under the French mandate, and Turkey retained the Anatolia, and Armenia became an independent republic under international guarantees. In Europe, Turkey ceded parts of Eastern Thrace and some of the islands of Aegean Sea to Greece ,and the Dodecanese and Rhodes to Italy, retaining Constantinople and its outskirts , including the area of strait of “Dardanelles and the Bosphorus”, which was neutralized and internationalized , and allies got more effective control over the Turkish economy with the surrender rights.

The second Treaty of Lausanne led to the international recognition of the sovereignty of the Republic of Turkey as the successor of the Ottoman Empire.

However, with the end of the treaty it is believed that the “circulating of the message” caused political tension between Turkey and some EU countries, after a hundred years after the signing.

The letter also indicates that it will be possible for Turkey after the expiration of the treaty, to make oil exploration, and joins the list of oil – producing countries, as well as the collection of fees from ships passing through the Bosphorus Strait, and digging a new channel linking the Black Sea and the Sea of Marmara, which have been banned on Turkey according to the Lausanne Treaty; in preparation for the start of the collection of fees from passing ships.

We can understand some aspects of the ongoing differences between Turkey and the West that Western countries fear with the end of the treaty , Turkey will find the justification to its intervention in Mosul, which has been belonged to Turkey over four centuries until it lost it in the First World War.

The Turkish Professor specialist in international relations Mustafa Sidqi Bilgin said: When Turkey abandoned Mosul to Iraq, it was conditional on it not to change its borders or its status at the time, which has changed over the past decades. ”

The little history mentions that the city of Mosul, subjected to the control of the Ottoman in 1534 during the reign of Suleiman al-Kanoni, until the end of the First World War, as it became the an ambition for Western countries, especially after the discovery of oil, so it was taken over by France and Britain, and with the signing of Turkey on the Treaty of Lausanne and the Convention Ankara, Ankara abandoned Mosul after reducing the land area.

Here, it is possible to make the balance between the Treaties of Lausanne II, and the “Treaty of Nanking,” which China ceded the Hong Kong to the Britain, after the first Opium War by signing Tchenba agreement, which seeks to end the first Anglo-Chinese conflict.

In 1839, Britain invaded China to crush opposition to its involvement in economic and political affairs of the country, and was one of the most important goals of Britain ‘s war is the occupation of Hong Kong island which is populated next to the coast of southeast China. The new British colony (Hong Kong Island) saw a prosperity, as it has become a commercial center between the East and West and commercial Gate and distribution center for southern China, and in 1898, Britain got 99 additional years of rule over Hong Kong under the Second Beijing agreement.

In September 1984, after years of negotiations, the British and the Chinese have signed a formal agreement approving the re – island to China in 1997 , in exchange for China ‘s pledge to maintain the capitalist system of Hong Kong, and in the first of July 1997 , Hong Kong formally was handed over to China at a ceremony attended by a number of senior Chinese and British figures, Chief Executive of the new Hong Kong government Tung Chee Hwa , set a policy based on the concept of “one country, two systems” , which maintains the role of Hong Kong as a major capitalist Center in Asia.

The second Lausanne today is on the table of discussion, as fears began to float on the surface with the expiration of the period, and linking this with coup attempt on Erdogan in mid – 2016, and with the battle of al-Riqqa and Mosul.

The question is: whether Turkey will return after the expiration of the “Treaty of Lausanne 2” , a modern Ottoman empire in the region? Will the geopolitical and economic map change , and the world is entering a new phase of renovation of Ottoman legacy?

And how the current great powers to deal with Turkish demands? Will we see wars before 2023, and who will lead that change

About linking the close end of the convention to the political tension between Turkey and some European Union countries, observers wonder: “Is there an article in International law that provides for the validity of International treaties for 100 years only?”, Noting that “Germany

anceled the treaty in the thirties 20 years after signing it, Is it possible for Turkey to do so?

Economic Unity

Rawbet Center for Research and Strategic Studies[1]

Items Property

Content category: Politic

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

QR Code:

Sources

[1] Website | English | rawabetcenter.com 18-06-2017

Added on: 20-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 71****Competing to Protect: Repatriation and Legal Protection of Syrians in Istanbul under Allied Occupation (1918–1923)**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230403141217479199>

Orçun Can Okan

Abstract

This article examines interstate competitions over “Syrians” whose legal status as Ottoman subjects was not yet terminated by a peace treaty at the end of World War I. Focusing mainly on occupied Istanbul, it traces French efforts to protect or bring Syrians back home to a “Syria.” Given that Syria was still in the making, the stakes here were high and determined postwar reconfigurations that connected Istanbul and Beirut. I argue that competition over Syrians in occupied Istanbul—especially the wealthier and those with military experience—proved critical in the construction of new diplomatic and legal significance accorded to the categories of “Syria” and “Syrian” in the early 20th century. In addition to offering new insights into the dismantling of the Ottoman Empire, the article historicizes projections of imperial influence after World War I and sheds new light on the foundations of French mandate rule in Syria and Lebanon.

After the armistice was signed between the Ottoman Empire and the Allied Powers in October 1918, Istanbul became a tense arena of competition for multiple empires. The scope and stakes of these imperial competitions extended far beyond the city. They encompassed a vast space of postwar (re)configurations, including Anatolia as well as the lands occupied by the Allies in the “Arab provinces” of the Ottoman Empire. As it took more than five years to determine the political fate of occupied Ottoman territories through a peace treaty—the Treaty of Lausanne in July 1923—protracted uncertainties loomed large over the legal status of peoples of the Ottoman “occupied territories,” a term with vague and evolving significance itself due to new occupations of Ottoman lands after 1918. In Istanbul, at the very heart of the Ottoman Empire, how the people of these occupied territories were treated in legal and diplomatic terms was an especially delicate matter. When the Allied military presence in the city turned into a formal occupation in March 1920, the Ottoman capital was dominated by a coalition of victorious powers led by the British, French, and Italian High Commissions, all of whom were attentive to the question of which state authority was to be exercised over which people in which occupied Ottoman territory. They had good reason to be mindful of this question, as it would play a critical role in determining the political future of occupied Ottoman territories—a process that remained ongoing throughout the period between 1918 and 1923.

This article aims to enhance the scholarly understanding of this process by focusing on the people whom French officials categorized as “Syrians” and sought to “protect” within and outside “Syria” despite the ambiguities surrounding these terms in the absence of a peace treaty. Footnote 1 With their country's deep-seated claims over what later became Syria and Lebanon, the leading statesmen at the new French High Commission in postwar Beirut and Istanbul were convinced that they had to protect and assert authority over Syrians, wherever they might be. This was especially the case in the capital of the defeated Ottoman Empire, where the relative wealth and large numbers of Syrians meant that the claims over them were charged with particularly high stakes. Whereas “the people of Mesopotamia and Palestine” in Istanbul were fewer and poorer in comparison, “the Syrians, by contrast, [were] very numerous (estimated by French officials to be around 10,000 men in early 1921), and [occupied]

important positions as merchants, bankers, and proprietors.”Footnote2 Moreover, in addition to the protection of wealthy individuals in Istanbul, high stakes also were identified in taking the Syrians among Ottoman soldiers and prisoners of war back to Syria as a way of “repatriation.” Many of these men with military experience had made their way to Istanbul for one reason or another, and numbered, according to one French estimate in March 1920, around forty thousand.Footnote3 But what would it mean to repatriate Syrians to Syria when that country was not yet established as a distinct entity? Whom among Ottoman subjects could be categorized as Syrian, through what processes? What broader political consequences would follow the practices that shaped these processes?

This article aims to tackle these questions in two main parts. The first part deals mainly with questions of categorization. It examines which Ottoman subjects in occupied Istanbul were categorized as Syrian for purposes of French repatriation and legal protection. Efforts to cope with vestiges of Ottoman bureaucratic practices amid ongoing conflicts were critical in these categorization efforts. The second part deals more with how Syrians experienced practices of French repatriation and legal protection. These practices relied heavily on relations of patronage and involved significant logistical and administrative complications. By way of raising these points, the article advances a twofold argument. First, it stresses that competing claims over Syrians in occupied Istanbul played an important role in the construction of Syria and Syrians as categories with new diplomatic and legal significance after World War I. Second, it underlines that conflicts and reconfigurations not just in Syria and Lebanon but in a wider postwar space across the eastern Mediterranean were critical in the establishment of mandatory rule in these former Ottoman domains. The conditions and priorities that shaped French protection of Syrians in that wider postwar space were conducive to reliance on patron–client relations to project the benevolent tutelage of an empire.

Scholarship on the modern Middle East has yet to move beyond the long-accepted notion that the Ottoman capital ceased to have any significance for the Arab Middle East once Ottoman rule came to a de facto end in these lands by late 1918. Historians have fruitfully examined Arab experiences in Istanbul and Anatolia in the period before 1918, offering precious insights into the multilayered cultural and political contexts of these experiences.Footnote4 However, in the years after 1918 as well, Istanbul was a crucial landscape in the making of the modern Middle East. This might not be immediately apparent in the more frequently consulted historical sources of this period. One could hardly argue that news about Istanbul was omnipresent in the Arabic press in the period between 1918 and 1923. Yet, even in the prominent Arabic newspapers like *Lisan al-Hal* (The Mouthpiece) and *al-Bashir* (The Messenger), appearing in Beirut, a city that would gradually become the center of the French mandate in Syria and Lebanon, the prevalent attitude toward the Ottoman capital was not one of total indifference. The attention paid to events in Istanbul and Anatolia increased after the Turkish nationalist victories led to the Lausanne Peace Conference in late 1922, but the more sporadic attention paid earlier also was far from insignificant. On 19 January 1920, for example, *Lisan al-Hal* drew attention, right in the middle of its first page, to the sad state of affairs in al-Asitana, the predominant word for Istanbul in Arabic at the time. Following a gloomy description of the exorbitant prices of basic services, drastically increased costs of rent, and a general lack of security due to widespread violence and petty crimes, the audience heard of how “a city that was once heaven [janna]” now faced “the worst of fates.”Footnote5 This image, that of the Ottoman state failing even in its capital, would make protection from a stronger state only more appealing—in Istanbul and in Beirut. Even if not much positive was said about al-Asitana in the Arabic press, the Ottoman capital remained critical, not as a heavenlike cosmopolitan city, but more like a familiar neighborhood with increasingly difficult circumstances and new hierarchies.

The critical place of Istanbul in that wider postwar space was seen and acted upon by figures such as Henri Gouraud, the French general whose victory in the Battle of Maysalun crushed the Arab Kingdom under Amir Faysal in July 1920 and gradually established French control over Syria and Lebanon. As the French general could not afford to overlook, broader contexts of military conflict and imperial rivalry necessitated the coordination of French efforts in the Levant through institutions such as the Bureau du Levant and the Franco-Syrian Committee in Istanbul, as will be elaborated. In October 1920, Gouraud wrote that the capital of the defeated Ottoman Empire was still “the Metropolis of the entire Orient,” as “the seat of the Caliphate, of different Christian patriarchies of the Orient, capital of Turkey, headquarters of the French High Commission and soon of foreign embassies, headquarters of the French command in Turkey and the naval command of the eastern Mediterranean.”Footnote6 He saw Istanbul as a center of “direct significance for the French work pursued not only in Turkey proper but also in Cilicia, Syria, Upper Mesopotamia, in all the French mandate territories.”Footnote7 Projecting power in, and from, occupied Istanbul was critical for imperial influence across multiple countries in the postwar Middle East. Tracing competing claims over Syrians with a focus on occupied Istanbul helps us interpret this historical period outside the compartments delineated by present-day nation–state borders.Footnote8 It also facilitates seeing beyond binaries of colonized “locales” (which means, in much of the existing literature, new Middle Eastern capitals) versus imperial machineries operating from distant European capitals. Indeed, a particularly inspiring aspect of recent studies on international frameworks of politics at the League of Nations headquarters in Geneva has been their contribution to moving beyond dualist frameworks of imperialist imposition versus local resistance.Footnote9 Tracing how a mandatory power asserted authority over Ottoman subjects in occupied Istanbul likewise represents a useful way to see beyond these dualisms. Although this is by and large neglected in the relevant literature, assertions of French authority over Syrians in occupied Istanbul shaped the foundations of French mandatory rule in Syria and Lebanon. Examining this assertion reveals insights into the practical foundations of international trusteeship in the Middle East after World War I. Questions of which Ottoman subjects were to be protected as Syrians and brought home to Syria interwove projections of imperial influence with discourses of benevolent care and guardianship. They involved competitions not primarily over territory, resources, or markets, but over people whose subjecthood and allegiance mattered, to them and to multiple states, in concrete, tangible terms. Mainly through records of internal and external state correspondence, the discussion that follows sheds new light on the diplomatic, bureaucratic, and legal dynamics that shaped a post-Ottoman future for Syria and Syrians under French mandate. For so many Ottoman subjects who fell under this delineation, the initial steps in the making of that future involved difficulties and tensions over their very categorization as Syrian. First, therefore, I discuss these difficulties and tensions.

Syria and Syrians: Strenuous Categorizations

The terms “Syria” and “Syrian” were certainly not invented from scratch after World War I. The vast relevant literature includes studies that trace the etymology of the term Syria across centuries, those that discuss how Syria was constructed as a geospatial and political concept in the modern era, as well as those that highlight the role of particular phenomena such as refugee flows in defining the modern state of Syria in the interwar period.Footnote10 Over the years, the scholarship on modern Syria and Lebanon evolved fruitfully to include wider geographic scopes of analysis and wider sets of historical actors and relationships. The analytical perspective is no longer fixed on encounters between European colonial statesmen and local nationalists with varying degrees of fervor and success.Footnote11 Still, much of the pioneering work on Syria in the early 20th century dealt mainly with questions of nationalism, mass politics, and consequences of the emergence of the nation–state form.Footnote12 Due

attention has yet to be paid to a crucial process in which new diplomatic, and so legal significance, was ascribed to the terms Syria and Syrian in the immediate aftermath of World War I. Simultaneous with the partition of the Ottoman Empire, this process was defined by efforts to reconfigure the legal link of Ottoman subjects to particular lands and to state authorities with competing claims on those lands. Insights into this process can be gained through a focus that is not solely on the terms Syria or Syrian, but on the link between the two as projected and contested by competing states, mainly the Ottoman Empire and France but also others, most notably Britain, as will be illustrated.

French claims to authority over Syrians in occupied Istanbul were admittedly at odds with international law in the absence of a ratified peace treaty. The Ottoman government invoked “universally” accepted principles of international law to protest French protection of people who were legally still Ottoman subjects.^{Footnote13} However, although the French High Commission in Istanbul recognized that “from the viewpoint of international law, Syrians remain Ottoman subjects until the Peace Conference has taken a final decision on this subject,” reference was made to “the current situation in which Syria is placed” and “the serious breach of justice [Syrians] suffered throughout the entire war” to defend French efforts to “protect Syrians wherever they may be.”^{Footnote14} Even after the stillborn peace treaty signed between the Allies and the Ottoman government in Sèvres in August 1920, the legal status of Syrians in Istanbul remained disputed. The Treaty of Sèvres did not extend capitulations to Syrians, and article 123 stipulated that inhabitants of Istanbul would remain Ottoman subjects since they were not habitually resident in a territory detached from Turkey.^{Footnote15} As late as June 1923, on the eve of the Treaty of Lausanne, even the Turkish government in Ankara refrained from considering the people (ahāli) of the lands of Syria and Lebanon (Sūriye ve Cebel-i Lübnan kıt‘ası) as foreign subjects: the matter was not addressed in the Ankara Accord the Ankara government had signed with France earlier in October 1921, and state sovereignty over these lands had not yet changed through a ratified peace treaty.^{Footnote16}

Examining how Ottoman subjects were categorized as Syrians in these circumstances enhances, first of all, the scholarly understanding of how the Great War as well as its aftermaths were experienced in former Ottoman domains.^{Footnote17} This attention to postwar reconfiguration of state–subject relations also contributes to a vibrant strand of literature that places questions of nationality and citizenship at the center of analyses on the broader political transformations the war brought about in its wake.^{Footnote18} Moreover, a context of imperial dissolution and partition, during times when the Ottoman Empire was defeated like never before, is particularly revealing in view of the de facto assertions and practices that shaped late Ottoman contexts of protection, nationality, and sovereignty.^{Footnote19} Finally, although the period between 1918 and 1923 produced multiple comparable contexts to examine postwar recategorization, protection, and repatriation of Ottoman subjects, it was in the intense political landscape of occupied Istanbul that the stakes of these practices became particularly high and visible.^{Footnote20} There were at least several key factors that conditioned the categorization of Ottoman subjects as Syrians in French efforts to protect and repatriate them after 1918. One of these was what biographical information Ottoman official records did and did not readily reveal, and the predicament this represented in Allied efforts to categorize Ottoman subjects on the basis of race or ethnicity. This categorization was important for sustaining military occupations of Ottoman territories, by France as well as by Britain, and for turning these occupations into new political regimes with minimum resistance. A second crucial factor was the French reliance on makeshift institutional frameworks and patron–client relations to manage difficulties amid postwar exigencies. This included the pressing need they saw to exclude Ottoman subjects “of Turkish race” from repatriations to Syria. Military conflicts and imperial rivalries played the

dominant role in shaping these categorizations, not a set of fixed, stable criteria. During the war years, and especially after the Arab Revolt declared by Sharif Husayn of Mecca in 1916, Allied authorities were already engaged in efforts to make distinctions between Ottoman subjects by race or ethnicity, most notably to recruit Arab volunteers for the Sharifian forces. Although it was relatively easy to identify an individual's religion, categorizing Ottoman Muslims by ethnic origin was more difficult if these Ottomans did not readily accept and identify with that type of categorization. Ottoman records about soldiers and officers indicated place of origin, not necessarily ethnic origin.^{Footnote21} In the aftermath of the war, getting Ottoman prisoners of war and demobilized soldiers back home was managed mainly on the basis of where one was from, in large part because this was the question available Ottoman records answered. However, as during the war years, place of origin did not constitute a satisfactory basis for the distinction the Allied authorities wanted to make between Turks and others. Making this distinction as safely as possible required one-to-one interrogations or inquiries through personal acquaintances and quasi-institutional networks.^{Footnote22} Mechanisms were put in place, therefore, to facilitate direct, in-person processes for distinguishing Syrians from other Ottomans within and beyond Syria after the war, most notably in the very capital of the Ottoman Empire.

French authorities relied on processes that left considerable room for semiofficial networks and personal judgments in the categorization of Ottoman subjects as Syrians. The Franco-Syrian Committee in Istanbul is a poignant example in this regard. This committee played a pivotal role in deciding who was a Syrian or not in occupied Istanbul. Created soon after the armistice, in early 1919, it served a wide range of purposes closely linked with French political interests within and beyond Istanbul.^{Footnote23} When dealing with "humanitarian issues of interest to Syrians of Constantinople," the committee had a particular interest in reaching out to Syrians "returning from exile or different fronts of the war to Constantinople and harboring the hope of returning to their native country."^{Footnote24} Besides relying on Ottoman records to determine an individual's place of origin, a major role was assigned to the Arab and Syrian representatives of this committee for personally verifying the origins of individuals to be taken "home" in light of the information they provided about where that home was for them.^{Footnote25} A similar mechanism shaped the process through which the Syrian origin of an applicant was verified for the certificates issued to "the Syrian colony" in Istanbul as special protégés. These certificates were issued after the president of the Franco-Syrian Committee "certified in writing the Syrian origin of the applicant." The committee's president was responsible for the proper delivery of the certificates "given the situation of his family, his conscientious and judicious mind, and his long experience," as well as his ability to discern those "worthy of having in their possession this title of protection of the High Commissioner of the Republic in the Orient."^{Footnote26} This quasi-institutional procedure hardly functioned without problems. Yet, the method of placing particular individuals, regardless of who they were, in positions of such authority when categorizing Ottoman subjects as Syrians would not be an intolerable problem for French authorities. More important would be whether or not they exercised this authority in ways favorable to French imperial prestige and influence. In the several years after 1918, the categorization of Ottoman subjects as Syrians was an especially delicate matter in the context of repatriations. French efforts to take Syrians back home spanned across Istanbul, Beirut, and other cities in the eastern Mediterranean, such as Izmir and Alexandria, and involved indigent persons, internees, and exiles as well; however, repatriation of soldiers and officers was particularly significant.^{Footnote27} Repatriation of demobilized army units involved the movement of large numbers of men across lands where fighting continued after 1918. The management of these processes had ramifications for shaping the course of ongoing military conflicts, as well as postwar interstate rivalries that

continued among the Allies. Moreover, as will be explained, there was a profound political dimension to all this. Especially in cases of Ottoman soldiers whose places of origin were located in the territories now under Allied occupation, the release of these men from duty and transportation back home had key implications for the future political ties of these territories with the Ottoman Empire.

Postwar demobilization and repatriation of Ottoman soldiers are seldom considered essential processes in the dismantling of the Ottoman Empire. In fact, these processes and the new categorizations that shaped them were critical in how the Ottoman Empire was undone in practice. After the 1918 armistice, the Ottoman government in Istanbul faced increasing pressure from the Allied Powers with respect to demobilization. This pressure would become particularly urgent in cases involving some men under Ottoman military authority.^{Footnote28} Eventually, an Ottoman imperial decree was issued in October 1919, mainly due to British pressure, for the “release from duty of the soldiers from the people of Syria and Iraq born between 1310–1313 [1895–1898] desiring to return to their place of origin [memleket].”^{Footnote29} A measure like this was extremely significant at a time when a peace treaty was not yet signed. In September 1919 the Ottoman Ministry of War had in fact identified “immense political harm” (‘azīm bir maḥzūr-u siyāsī) in releasing from duty soldiers from particular territories of the empire while their peers from other territories were still under arms. He believed that this would imply “the acceptance of the severance of long-existing bonds [rābiṭa-yı qadīme] between the lands of Syria and Iraq [Sūriye ve ‘Irāq kıt’aları] and [Ottoman] imperial domains.”^{Footnote30}

Neither these Ottoman measures nor the Allied pressures that led to them were based on clear, fixed understandings about which territories constituted Syria or Iraq. Let alone an agreement over the legal significance of the term Syrian, Ottoman officials did not even share with their Allied counterparts an understanding of where Syria was.^{Footnote31} The Allied demands involving Syria were certainly not clear either. In March 1919, for example, the British General Milne, in Istanbul as the commander in chief of the British Salonika Force at the time, was protesting that “Arabs and other natives of occupied territory” were still “retained in the Ottoman Army,” and asking the Ottoman minister of war to issue definite orders so that “these Arabs, etc, be at once repatriated.”^{Footnote32} This was a projection, on rather vague grounds, of a link between Ottoman subjects of a certain ethnic background (in this case, Arabs) and lands defined primarily as occupied territory. The Ottoman Ministry of War was hesitant to act on protests like these, not the least because it was unclear exactly whom the Allies wanted to have demobilized and repatriated.^{Footnote33} The cause of tension here was not the difficulty of translating words or communicating concepts. It was more the difficulty of categorizing peoples of occupied territories as Syrians or Iraqis when the significance of Ottoman occupied territory continued to change amid ongoing conflicts and competitions.

These conflicts and competitions involved a multiplicity of sides, and occupied Istanbul offered constant reminders of this. It was particularly visible in the Ottoman capital that the men who served the Ottoman army during the war were now under difficult circumstances. Already by late 1918, Istanbul newspapers were giving voice to demands of attention from the Ottoman deputies of Baghdad, Mosul, and Basra to the situation of “Iraqi [‘Irāqlı] reserve officers and demobilized soldiers in a state of misery and desolation” within and outside Istanbul.^{Footnote34} In Beirut, almost a year into the armistice, newspapers such as al-Bashir would still report Ottoman failures to find the means to bring prisoners of war back home.^{Footnote35} This was not simply inaccurate, derisive propaganda. Within several months after the 1918 armistice, growing concerns about public order and health had actually convinced the Ottoman Ministry of War of its need for Allied logistical support in managing postwar transportation of soldiers from “Syria and Iraq among the occupied

territories.”Footnote36 Because an active role in managing repatriation meant greater leverage over the political futures of the repatriated, this was a field of competition. In the period before July 1920, the competitors for that leverage over Syrians in occupied Istanbul also included the Arab government in Damascus. In January 1919, the French High Commission in Istanbul was informed of Rushdi al-Safadi, a lieutenant colonel entrusted by the Arab government in Damascus with “the repatriation of Mohammedans and Arab sub-officers from Syria.”Footnote37 Al-Safadi was described as responsible for examining the situation of around 18,000 soldiers who were demobilized and brought to Istanbul without any measures taken by “the Turkish Government” to ensure their subsistence or transportation elsewhere.Footnote38 Although these competitions must have served as incentives for French authorities to be as inclusive as possible when claiming authority over Syrians, they also felt a need for vigilance concerning exclusion. In the first half of 1920, with the growing strength of a Turkish resistance movement in Anatolia, the exclusion of ethnic Turks from Syrians became a priority when regulating returns to Syria. Pursuing this priority eventually caused tensions even among the French military-political establishment working across occupied Istanbul and Beirut. What caused these tensions was not a difference of opinion about whether or not such an exclusion was morally and politically acceptable. There was tension primarily because of the practical difficulty of making the desired categorizations in ways that addressed the security concerns defined by that military-political establishment.

In May 1920, the French high commissioner in Beirut, General Gouraud, reminded the French authorities in occupied Istanbul of his earlier signaling of the “dubious acts” of the Franco-Syrian Committee with regard to repatriations. He wrote that in the last batch of repatriated Syrians arriving in ports in Zone West of territories under Allied occupation (essentially the coastal regions of present-day Syria and Lebanon), he found 164 Turks on their way to various districts, including Marash, Haifa, and Mosul.Footnote39 “Besides the fact that my budget does not have to bear the cost of repatriating Turks to Asia Minor, to Palestine or to the Zone East of Syria,” Gouraud wrote, “it is absolutely inadmissible for the Franco-Syrian Committee, under the surveillance of our service of the Dragomanat (translation office), to be an accomplice of the agents of Turkish propaganda who are engaged in Syria and Cilicia in an open war against us.” Gouraud vowed to send the 164 Turks back to Istanbul, and called for exemplary punishment of the responsible individuals whose complicity he thought acquired “the character of a true betrayal.”Footnote40

To the French authorities in Istanbul, it was evident that the individuals in question were former prisoners of war. It was pointed out that their repatriation was “necessarily made on the basis of Turkish military documents indicating the origin of prisoners.”Footnote41 The Turks mentioned in Gouraud's telegram were probably from the places their papers indicated, and they wanted to return there. “It is very difficult,” Gouraud was told, “not to accept origin or even that of residence in Syria as a determinant of the quality of [being] Syrian.”Footnote42 What infuriated Gouraud was the undesirable result of reliance on Ottoman records. This reliance involved considerable risks while fighting in and around Syria continued. Not long after Gouraud's furious telegram about the arrival of Turks in various ports of Zone West, whom the General did send back to Istanbul, the French High Commissioner in Istanbul had bad news to give him. The former POW Turks subject to that telegram, as well as 200 others from [natives of] cities such as Aintab, Marash, and Urfa, who were temporarily quartered in Istanbul, had by July 1920 joined the nationalist forces to fight on the side of the Ankara government.Footnote43

By the time this bad news reached him, Gouraud was already in the process of taking steps to ensure that repatriated Syrians did not include Turks. He wanted firm application of certain conditions in repatriations: only those whose repatriation he approved could land in Beirut; he

asked French officials in Istanbul to send him lists of individuals to be repatriated in advance, with exact indication of their final destination and names of respondents for each of them in the Zone West of Syria. After carrying out inquiries on the basis of these lists, Gouraud would send back a list of those whom he would accept. "Using his rights as the occupier," he would send away those without his approval.^{Footnote44} Upon finding "ex-prisoners of Turkish race" wishing to land in the territories under his control, Gouraud's initiatives to keep them out would include reaching out to British authorities in Egypt as well. In one instance, following the arrival of a ship in Beirut carrying 817 former Ottoman prisoners of war, Gouraud sent away 361 of them who were recognized "to be of Turkish race."^{Footnote45} In these processes of deciding on an Ottoman subject's race and so suitability for coming back to a home in Syria, it is hard to imagine a method other than one-to-one interrogation following an initial inquiry into Ottoman records about place of origin. A categorization process so vital for thousands of Ottoman subjects wishing to return to Syria after the war was shaped in large part by orders from those at the top of military hierarchies, personal judgments of appointed individuals, and practices which left "the categorized" with little room, if any, to claim any rights vis-à-vis state authority.

Before concluding this section, attention to a specific case will be useful to underscore that uncertainties and legal limbos might have been difficult to navigate for those in positions of vulnerability, but they were not necessarily limiting for those in positions of power. A case in point is that of a certain Osman Nureddin and the questions raised in occupied Istanbul about his Syrian origins. As outlined above, in cases of repatriation involving soldiers and officers of Turkish race, one's place of birth was a necessary but insufficient condition to be considered Syrian. However, in cases of individuals with a different profile, one evidently did not even have to be born in Syria to be considered Syrian. Categorization as Syrian depended on the calculation of risks and advantages in particular cases. What brought Osman Nureddin's case to the attention of Ottoman and French authorities in occupied Istanbul was the charge that he acted dishonestly in claiming the status of a French protégé. After an encounter with Ottoman officials in the city (during which he seems to have insulted the Ottoman district governor of present-day Bakırköy), doubt was raised about whether Osman Nureddin really was a native of Syria as he claimed. In due course, it was realized that he was actually born in Erzincan (present-day northeastern Turkey), although the title given to him as a French protégé indicated his place of birth to be Latakia.^{Footnote46} Upon investigation, the French High Commission in Istanbul ruled out the charge that Osman Nureddin was fraudulent in obtaining his title. A list of the documents that obtained him his status was furnished, and it was stated that his registration as having been born in Syria was due to an error; he was a native of Syria, but not born there.^{Footnote47} Evidently, documents indicating the birth of one's father in Syria (not to mention a list of properties he owned there) could allow the consideration of individuals like Osman Nureddin as a native of those lands.

Practical difficulties and political priorities conditioned the qualification of Ottoman subjects as natives of particular lands. If you were a Damascene Ottoman POW identified to be of Turkish race, you could very well fall outside the category of Syrian for the purposes of French repatriation and legal protection, even if you were born in Damascus to a father born in Damascus. If, on the other hand, you were a relatively wealthier individual in occupied Istanbul whose documents included a list of properties owned by your family, birth outside Syria did not prevent your qualification by French authorities as a native of Syria. This indicates more a consistency than contradiction of the dynamics that shaped French categorization of Ottoman subjects as Syrians in occupied Istanbul. Although place of birth and blood relationships were important reference points, security concerns and material interests played the dominant role in these categorizations.

Precarious Grounds for Building New Bonds

The difficulties encountered in the repatriation and legal protection of Syrians were not limited to those of categorization. French authorities needed reliable structures and functioning mechanisms to project the image of an advanced nation benevolently and efficiently caring for Syrians. They had to address logistical hardships, charges of misconduct, and corruption. These were important challenges, not the least because Syrians were far from a homogenous group of individuals ready and willing to side with France under whatever circumstances. However, as I will describe, for many Ottoman subjects recently categorized as Syrian, the tutelage of an advanced nation was built on the foundations of bureaucratic and logistic shortcomings, dependence on patron–client relations, and the primacy ascribed to material benefit in relations between an empire and those envisioned as its allies.^{Footnote48}

Syrians in occupied Istanbul and in Anatolia were not always quick to accept the hand French authorities extended to them as one of benevolent care and protection.^{Footnote49} More than a year after the armistice, French officials in Turkey still deliberated on the difficulty of mobilizing Syrians for repatriation. The prevalent reasoning in these deliberations did not foreground competing loyalties of Syrians due to multilayered identities; the possibility that they were hesitant due to uncertainties awaiting them in Syria; or that some of them perhaps refused the auspices of an enemy the Ottoman Empire had just fought against. The greater part of the French reasoning focused on what were seen as obstructions by the Ottoman authorities or the fearful attitude of the Syrians themselves.^{Footnote50} However, challenges encountered in the process of repatriating Syrians can hardly be boiled down to a lack of free will or a wish to escape state control. It is worth asking, for example, what the mechanisms put in place to manage their repatriation promise Syrians about a future in Syria.

This is a useful question to pose because the very experience of these mechanisms tested the reliability of political prospects promised through them. One cannot but note, for instance, that even transportation means suitable for repatriations to Syria remained an unsettled matter for an extended period of time in occupied Istanbul. Following the initial difficulties in gathering large numbers of Syrians for repatriation at once, the Franco-Syrian Committee in Istanbul suggested using naval vessels already headed to Syria, since reserving entire ships meant large expenditures.^{Footnote51} However, French naval commanders raised concerns about mixing troops with additional passengers. What made more sense to French officials in Istanbul by early 1920, therefore, was to reserve space for repatriations on chartered vessels already scheduled to depart from Istanbul toward Syria. It took long and combined efforts across Istanbul and Beirut to find the suitable means of transportation that were economic as well as “favorable to French propaganda and influence.”^{Footnote52} Logistical difficulties kept testing the practical value of political claims and projections. Much to the regret of French authorities in Istanbul and Beirut, these tests involved charges of misconduct and corruption as well. In the case of repatriation efforts, historical records indicate multiple instances in which Syrians were exposed to corruption in occupied Istanbul or in Beirut. As part of one investigation into such instances, it was reported that an employee of the Franco-Syrian Committee unduly charged the individuals repatriated in October 1919 on the boat *Caucase of Messageries Maritimes* (a leading French maritime shipping company, transporting passengers as well as commodity) for the small amounts of personal belongings they took on board, even though the company did not require this payment.^{Footnote53} A woman named Shadiya Isma‘il was asked by the employee to pay for her journey even though her repatriation document meant she did not have to.^{Footnote54} There was not a set of fixed, consistent rules that guided the issuance of repatriation documents and determined their practical significance. Individuals would not normally have to pay for their repatriation, but corruption damaged predictability. This was detrimental to instilling in people the sense that the ship they boarded under French auspices

was taking them to a country under good government.^{Footnote55} At least some cases of extortion were investigated and addressed, but bringing an end to them was not easy. As the next example reveals, some complaints of corruption involved even the relatives of people whom the French authorities had placed in positions of authority over the futures of people wishing to return home after the war.

The complaint submitted by a certain 'Arif Salama in July 1920 is a striking example in this regard, not least because Salama pointed to dozens of individuals in situations similar to his. Written while he was at the French House of Refuge in Pera, Istanbul, Salama's complaint involved an individual employed at the quarantine center in Beirut who was identified in the relevant correspondence as "the brother of the ex-President of the Franco-Syrian Committee of Constantinople."^{Footnote56} By the end of the war, Salama was a prisoner of war in Egypt who wanted to reach his hometown Homs, but upon arriving in Beirut he was refused entry and sent away to Istanbul. Rather than a policy or ideologically motivated decision, what Salama pointed to as the primary reason for his suffering—and that of thirty of his compatriots—was the corruption at the port in Beirut. His complaint is worth quoting in length, as it offers insight into how the broader repatriation process worked for former POWs like Salama:

I am Syrian and I was a prisoner of war in Egypt. The English military authorities having recognized me as Syrian repatriated me to Beirut on 24 May 1920 with other prisoners. When I arrived at the port of Beirut, I was quarantined for three days. The employee of the quarantine, Manzur Khazin, and the interpreter Selim asked me for 3 English pounds to let me enter Beirut. Since I did not want to satisfy them, they took all my papers from me, tore them up, and sent me to Constantinople as an Ottoman subject. I am currently without resources at the Franco-Syrian refuge in Pera. About thirty compatriots who for the same reason were directed, with me, to Constantinople, and who are currently at the Selimiye Barracks, can certify the truth of the facts I have just mentioned. I therefore respectfully allow myself to beg you to repatriate me to Homs in Syria.^{Footnote57}

When former POWs encountered such hurdles across the Mediterranean and returned to occupied Istanbul in frustration, this went far beyond questions of logistics. Instances such as these tested how willing and capable France was in caring for Syrians. The actual value of alignment with France had to be established in practice, and hardships such as those experienced by Salama did not help the process. Charges of misconduct and corruption were acerbic in political settings where not all Syrians were on board with the political visions and projects associated with France through notions such as the "Franco-Syrian cause."^{Footnote58} Among the charges the Franco-Syrian Committee in Istanbul had to address in early 1920, after a request from General Gouraud in Beirut, were charges of misconduct related to legal protection.^{Footnote59} As it responded to "rumors transmitted to Beirut," the committee had to speak back against charges of issuing documents of protection in return for money, to "strangers to Syria," and even to "proven [political] adversaries."^{Footnote60} These documents (*maḥmiyet veşîkasi*) were the papers Syrians were given to indicate their protection by France, which meant exemption from the legal authority of the defeated Ottoman Empire and more favorable terms in commercial interactions and at courts. When refuting the charge of granting documents of protection to proven adversaries in particular, a name seemed to be an obvious point of reference to the committee: "M. Fakhuri, a native of Beirut":

He was indeed our adversary. But since the creation of the [Franco-Syrian] Committee of Constantinople, he has consistently shown himself to be Francophile and very devoted to the Franco-Syrian cause. He rendered great services to the Committee, spent a lot for the success of our policy, [and] ultimately advanced nearly 3,000 Turkish liras to the Committee that was short of money. It was he who made the Syrian colony of Constantinople understand that it had to come to the help of the poor class. He is of great use for our influence among

Syrians. Footnote61

In addition to serving as a reminder that not all Syrians had the same fixed view of the Franco-Syrian cause, this description showcases the importance of dynamics among Syrians in occupied Istanbul. Fakhuri was a wealthy and well-connected Beirut on whose support the committee relied to penetrate across multiple levels of patronage. He is only one example of men who represented critical assets because of their likely contribution to the image of France as a benevolent bigger patron in harmony with other, more immediate patrons. This is the gist of what protection meant in this historical context. Rather than an act of ensuring safety from a particular enemy or threat, protection was essentially a means to construct new patron-client relations so that actors vying for power at the top could project and sustain new hierarchies in the aftermath of World War I.

This reliance on patron-client relations had consequences for the new bonds French authorities sought to construct with Syrians. Operating within frameworks of patronage was conducive to the prioritization of short-term material interests when defining mutual expectations. French authorities may have made frequent references to values and ideals in their articulation of reasons to protect Syrians in occupied Istanbul. But it is impossible to overlook the primacy they ascribed to material interests when qualifying the stakes in that protection. The remarks quoted below provide striking evidence for this. They are again remarks by a figure of no less influence than General Gouraud, in early 1921:

It is above all through material interests that Orientals can be attached to us, and there is no doubt that if effective protection in their property and business is accorded to Syrians of Constantinople, whose ties with those of Beirut are numerous, this measure will not fail to have a happy repercussion for French influence in the entire Levant. Footnote62

From this perspective, the large fortune of "the Syrian colony of Constantinople" would be a key reference point when qualifying the importance of protecting them. Footnote63 It was due to the wealth of these Syrians that French officials believed litigation support was an indispensable component of their protection. Footnote64 A litigation department set up under the Franco-Syrian Committee in Istanbul regularly wrote to courts in the city to secure the suspension of trials involving Syrians, based on a decision of the Ottoman Ministry of Justice dated 8 June 1919 to suspend all trials and sentences against subjects and protégés of Entente powers. With the claim that Syrians of Istanbul belonged to this group, this litigation department would cooperate with the French Gendarmerie to intervene in numerous cases of dispute over rent and property. Footnote65 Under stringent postwar circumstances, being as powerful as possible in material terms indeed would be appealing, and certainly not just to "Orientals."

The appeal of these prospects was in fact one of the main reasons for the interstate competitions that unfolded in occupied Istanbul. France was only one among the Allied Powers competing to establish fruitful bonds with the peoples of the occupied Ottoman territories. As in the case of repatriation efforts, Britain featured prominently in French considerations. Power dynamics within the occupied Ottoman capital could convince even the more influential among the sultan's subjects to compromise when French officials weighed in on a case through litigation support. Footnote66 But the situation was different in disputes involving British authorities who also questioned the legitimacy of French desires to protect Syrians in occupied Istanbul. A dispute over the rent contract of a building in occupied Istanbul could pit the Allies against one another when it involved a native of Syria and a native of Baghdad. Footnote67 For its part, Britain was likewise attentive to disputes involving the natives of lands that became Palestine and Iraq in the 1920s. When compared with the peoples of other Ottoman Arab provinces under Allied occupation, the relative wealth and large numbers of Syrians in occupied Istanbul meant that French claims to authority over them represented an especially

significant, but not an entirely unique case. Britain also competed to protect. Patrons would not want to let their clients down when it came to safeguarding material interests in difficult times.

These postwar imperial rivalries were critical in the construction of League of Nations mandates in the Middle East. By early 1921, French authorities in occupied Istanbul worked with the understanding that if they failed in protecting “Syrians whose country has been placed under the French mandate,” it would be a shortcoming that would impact “the prestige of France in the entire Near East.”Footnote68 The allegiance of “the Syrian colony of Constantinople” was considered vital, as this clientele was likely to offer key contributions to French commerce and influence. Rivals were expected to do their best to prevent this.Footnote69

In June 1921, almost a year after the signing of the Treaty of Sèvres, the French High Commissioner in Istanbul was still concerned about the ramifications of competitions in Istanbul for the French mandate in Syria and Lebanon. He was convinced that it would be too costly if the Allied authorities treated Syrians in occupied Istanbul without distinguishing them from other Ottomans. He lamented that on many occasions these Syrians were subject, “like the other Ottomans” to “requisitions or similar measures which [the French authorities] could not legally prevent; particularly [in the cases of] a number of important immovable properties belonging to Syrians which were, despite [French] demands, requisitioned by British authorities.”Footnote70 The French High Commissioner in Istanbul was eager to have the upper hand in such encounters. “If, on our part, we fail to have Syrians benefit from any favor,” he thought, “this could result in an unfortunate state of mind likely to have repercussions in the Levant, where the interest of natives in serving our cause is naturally dependent on the services we give them back and the protection they ask to benefit from outside Syria.”Footnote71 Much to the chagrin of French authorities, their claims to protect Syrians in occupied Istanbul continued to be contested even after this point.Footnote72

Subsequent events in the later stages of Allied occupation in Istanbul would only increase the significance of protection in al-Asitana. By late 1922, once the Ankara government's strength in the city increased after its military victories, newspapers like *Lisan al-Hal* would be reporting not only the by-now-familiar lack of security in al-Asitana but also the news of large numbers of Greeks, Armenians, and foreign subjects fleeing the city in dire need of protective assistance.Footnote73

Conclusion

The ramifications of competing claims over Syrians in occupied Istanbul deserve further attention as part of inquiries into the establishment of a French mandate in Syria and Lebanon. A couple of initial suggestions in this regard are possible in light of the discussion above. It is clear, first of all, that the relations French authorities sought to construct with Syrians in occupied Istanbul centered on patronage rather than rights and entitlements. This is significant especially in relation to a point Melanie Tanielian has raised in her highly useful recent work, underlining that “French government officials used and replicated wartime politics of provisioning to establish their neopatrimonial imperial rule of the Lebanese Mandate.”Footnote74 This neopatrimonial imperial rule seems to have been established in a spatial context that extended far beyond Syria and Lebanon after World War I. Istanbul was particularly important, but not the only occupied urban space that shaped a future for postwar Syria from beyond Syria. Izmir (Smyrna), the Adana-Mersin region (Cilicia), as well as places beyond the prewar Ottoman Empire, such as Thessaloniki (Salonica), are worth particular attention.Footnote75 Analyzing competing claims over Syrians across these postwar contexts can reveal precious new insights into the postwar reconfigurations examined in this article with its focus on occupied Istanbul.

Finally, it is worth underlining that the new legal significance constructed for the terms "Syria" and "Syrian" after World War I was first and foremost diplomatic, and therefore legal. This significance was claimed and challenged in particularly consequential ways at the intersections of interstate rivalries, state–subject relations, and questions of nationality: not primarily on public grounds of interaction shaped by principles of international law, debates about constitutions, or competing ideologies and (self-)perceptions. States played the dominant role in drawing the boundaries of inclusion and exclusion that shaped modern Syria and Syrians, largely in the disputed and evolving legal spaces of occupied territory. In fact, even after the international ratification of the Treaty of Lausanne in August 1924, nationality-related claims and disputes involving Syrians did not cease to be politically significant. There would now be tensions over who could and could not legally be considered Syrian, and have the right to opt for that nationality as stipulated in the Treaty of Lausanne. As the aftermaths of World War I continued in former Ottoman lands, so did interstate competitions, over not just territory, resources, and markets, but also peoples.

Acknowledgements

For their comments and feedback on early drafts of this article, I am grateful to especially Gia Caglioti, Andrea Graziosi, Tanya E. Lawrence, the anonymous IJMES reviewers, and Joel Gordon. I am indebted to conversations on related issues with especially Rashid Khalidi, Christine Philliou, Luca Puddu, Alessandro Bonvini, Ramazan H. Öztan, Talha Çiçek, and Marie Bossaert. For research support, I would also like to thank the Social Science Research Council, the Research Center for Anatolian Civilizations at Koç University, the American Research Institute in Turkey, the Sabancı Center for Turkish Studies at Columbia University, and the Scuola Superiore Meridionale, University of Naples Federico II. The shortcomings, as always, are entirely my own.

References

1

The Province of Syria (Vilayet-i Suriye) was formed in the Ottoman Empire in the 1860s, but by the turn of the century there was hardly an overlap between Ottoman administrative units and the long-existing, broader geographical notions such as Bilad al-Sham or Greater Syria. Bilad al-Sham corresponds roughly to the area stretching from the Mediterranean in the west to the North Arabian Desert in the east, from the Taurus in the north to the Sinai in the south; encompassing today's Palestine, Jordan, Israel, and parts of Turkey as well as Syria and Lebanon. This area included multiple provinces and autonomous districts in the final decades of the Ottoman Empire.

2

See page 5 of "Note sur la Protection des Syriens de Constantinople," dated 21 February 1921, in Archives diplomatiques, Ministère des Affaires Étrangères, Nantes (hereafter CADN): 36PO/1 - 145 - Comité Franco-syrien de Constantinople (25-V).

3

See page 1 of the report "Comité Franco-Syrien de Constantinople," with the note on top of the first page "Rapport de M. Huart soumis le 3 Mars [1920]," in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-Syrien de Constantinople (25-V).

4

For instance, see Khuri-Makdisi, Ilham, "Ottoman Arabs in Istanbul, 1860–1914: Perceptions of Empire, Experiences of the Metropole through the Writings of Ahmad Faris al-Shidyaq, Muhammad Rashid Rida, and Jirji Zaydan," in *Imperial Geographies in Byzantine and Ottoman Space*, ed. Bazzaz, Sahar, Batsaki, Yota, and Angelov, Dimiter (Cambridge, MA: Harvard University Press and Harvard Center for Hellenic Studies, 2013), 159–82Google Scholar; Ilham Khuri-Makdisi, "Narrating the Self in Istanbul: Sources from Arab Travelers and Residents in the

Late Ottoman Period” (unpublished 2017 paper cited with permission from the author); Çiçek, Talha, “From ‘Notable Syrians’ to ‘Ordinary Anatolians’: the Politics of ‘Normalization’ and the Experience of Exile during World War I,” *New Perspectives on Turkey*, 65 (2021): 49–77CrossRefGoogle Scholar; and Minawi, Mostafa, *Losing Istanbul: Arab-Ottoman Imperialists and the End of Empire* (Stanford, CA: Stanford University Press, 2023)Google Scholar.

5

Lisan al-Hal, 19 January 1920, 1.

6

See the instructions dated 30 October 1920 from Gouraud to LaBonne, in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-syrien de Constantinople (25-V).

7

Ibid.

8

Recent contributions in this area include Polat, Gülsüm, *Türk-Arap İlişkileri: Eski Eyaletler Yeni Komşulara Dönüşürken (1914–1923)* (Istanbul: Kronik Kitap, 2019)Google Scholar; Yenen, Alp, “Envisioning Turco-Arab Co-Existence between Empire and Nationalism,” *Die Welt des Islams* 61, no. 1 (2020): 72–112CrossRefGoogle Scholar; and Kayali, Hasan, *Imperial Resilience: The Great War's End, Ottoman Longevity, and Incidental Nations* (Oakland, CA: University of California Press, 2021)Google Scholar.

9

For instance, see Pedersen, Susan, *The Guardians: The League of Nations and the Crisis of Empire* (Oxford, UK: Oxford University Press, 2015)CrossRefGoogle Scholar; Wheatley, Natasha, “Mandatory Interpretation: Legal Hermeneutics and the New International Order in Arab and Jewish Petitions to the League of Nations,” *Past and Present* 227, no. 1 (2015): 205–48CrossRefGoogle Scholar; and contributions to the AHR roundtable, “Reflections: One Hundred Years of Mandates,” *American Historical Review* 124, no. 5 (2019): 1673–1731. For further insights into the evolving state of the art in this vibrant field, compare Méouchy, Nadine and Sluglett, Peter, eds., *The British and French Mandates in Comparative Perspectives* (Leiden: Brill, 2004)CrossRefGoogle Scholar; with Arsan, Andrew and Schayegh, Cyrus, eds., *The Routledge Handbook of the History of the Middle East Mandates* (New York: Routledge, 2015)Google Scholar.

10

For instance, see Shehadeh, Lamia Rustum, “The Name of Syria in Ancient and Modern Usage,” in *The Origins of Syrian Nationhood: Histories, Pioneers and Identity*, ed. Beshara, Adel (New York: Routledge, 2011), 17–29Google Scholar; Schayegh, Cyrus, *The Middle East and the Making of the Modern World* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2017)CrossRefGoogle Scholar; and White, Benjamin Thomas, “Refugees and the Definition of Syria, 1920–1939,” *Past and Present* 235, no. 1 (2017): 141–78Google Scholar. Compare also the use of the term “Syrians” in Philipp, Thomas, *The Syrians in Egypt: 1725–1975* (Stuttgart, Germany: Steiner-Verlag-Wiesbaden-GmbH, 1985)Google Scholar.

11

For instance, consider the evolution of approach that can be traced in the following book-length studies: Stephen Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate* (London: Oxford University Press, 1958); Philip Khoury, *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism (1920–1945)* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1987); Elizabeth Thompson, *Colonial Citizens: Republican Rights, Paternal Privilege, and Gender in French Syria and Lebanon* (New York: Columbia University Press, 2000); Andrew Arsan, *Interlopers of Empire: The Lebanese Diaspora in Colonial French West Africa* (New York: Oxford University Press, 2014); Schayegh, *The Middle East*; Camila Pastor, *The Mexican Mahjar: Transnational*

Maronites, Jews, and Arabs under the French Mandate (Austin, TX: University of Texas Press, 2017); Stacy Fahrenthold, *Between the Ottomans and the Entente: The First World War in the Syrian and Lebanese Diaspora, 1908–1925* (Oxford, UK: Oxford University Press, 2019); Talha Çiçek, *Negotiating Empire in the Middle East: Ottomans and Arab Nomads in the Modern Era, 1840–1914* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2021); and Jordi Tejel and Ramazan Hakkı Öztan, eds., *Regimes of Mobility: Borders and State Formation in the Middle East, 1918–1946* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2022).

12

For instance, see Rashid Khalidi, Lisa Anderson, Muhammed Muslih, and Reeva E. Simon, eds., *The Origins of Arab Nationalism* (New York: Columbia University Press, 1991); James Gelvin, *Divided Loyalties: Nationalism and Mass Politics in Syria at the Close of Empire* (Berkeley, CA: University of California Press, 1998); and Benjamin Thomas White, *The Emergence of Minorities in the Middle East: Politics and Community in French Mandate Syria* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2011), to name but a few.

13

See the note dated 16 February 1920 from the Sublime Porte to the French High Commission in Istanbul, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

14

See the response dated 26 March 1920 from the French High Commission to the Sublime Porte, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI). At this point in time, before the Allied Powers reached agreements with respect to the allocation of mandates at the San Remo conference in April 1920, it is unclear what aspect of “the current situation” French officials had in mind as the basis of their claims to authority over Syrians in Istanbul.

15

French protection of Syrians therefore remained without a firm legal basis even after August 1920. This was recognized in correspondence among French officials. See, for example, page 1 of the memo dated 21 February 1921 from Gouraud to the French High Commission in Istanbul via Labonne, in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-syrien de Constantinople (25-V).

16

State Archives of the Presidency of the Republic of Turkey, Istanbul-Ankara (hereafter BOA): HR. İM.: 75-46-1.

17

This contributes to an expanding literature on World War I and its multiple Ottoman contexts. As examples of studies focusing on the Middle East in particular, see Hasan Kayali, *Arabs and Young Turks: Ottomanism, Arabism, and Islamism in the Ottoman Empire, 1908–1918* (Berkeley, CA: University of California Press, 1997); Talha Çiçek, *War and State Formation in Syria: Cemal Pasha's Governorate during World War I, 1914–17* (New York: Routledge, 2014); Leila Fawaz, *A Land of Aching Hearts: The Middle East in the Great War* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2014); and Eugene Rogan, *The Fall of the Ottomans: the Great War in the Middle East* (New York: Basic Books, 2015). For broader context, see also Yücel Yanıkdağ, *Healing the Nation: Prisoners of War, Medicine and Nationalism in Turkey, 1914–1939* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 2013); Ryan Gingeras, *Fall of the Sultanate: The Great War and the End of the Ottoman Empire, 1908–1922* (Oxford, UK: Oxford University Press, 2016); Elif Mahir Metinsoy, *Ottoman Women during World War I: Everyday Experiences, Politics and Conflict* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2017); Yiğit Akın, *When the War Came Home: The Ottomans' Great War and the Devastation of an Empire* (Stanford, CA: Stanford University Press, 2018); Nazan Maksudyan, *Ottoman Children and Youth during World War I* (Syracuse, NY: Syracuse University Press, 2019); and Çiğdem Oğuz, *Moral Crisis in the Ottoman Empire: Society, Politics, and Gender During WWI* (London: I. B. Tauris, 2021).

18

For instance, see Daniela L. Caglioti, *War and Citizenship: Enemy Aliens and National Belonging from the French Revolution to the First World War* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2021); Marcella Aglietti, ed., *Citizenship under Pressure: Naturalisation Policies from the Late XIX Century until the Aftermath of World War I* (Rome: Edizioni di Storia e Letteratura, 2021): particularly relevant are the chapters by Marie Bossaert, Filippo Espinoza, and Çiğdem Oğuz; and contributions (particularly by Ellinor Morack, Dmtar Tasić, Cristiano La Lumia, and Frank Caestecker) in the special volume *European Review of History: Revue Européenne d'Histoire* 28, no. 2 (2021).

19

On these multifaceted contexts, see Will Hanley, *Identifying with Nationality: Europeans, Ottomans, and Egyptians in Alexandria* (New York: Columbia University Press, 2017); Aimee Genell and Lâle Can, "On Empire and Exception: Genealogies of Sovereignty in the Ottoman World," *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East* 40, no. 3 (2020): 468–73; Lâle Can, Michael Christopher Low, Kent F. Schull, and Robert Zens, eds., *The Subjects of Ottoman International Law* (Bloomington, IN: Indiana University Press, 2020); Lâle Can, *Spiritual Subjects: Central Asian Pilgrims and the Ottoman Hajj at the End of Empire* (Stanford, CA: Stanford University Press, 2020); and Mostafa Minawi, "International Law and the Precarity of Ottoman Sovereignty in Africa at the End of the Nineteenth Century," *International History Review* 43, no. 5 (2021): 1098–1121.

20

In part due to the analytical opportunities offered by the greater visibility of these stakes, occupied Istanbul received attention at a host of scholarly conferences and workshops in 2022 in cities as far apart as Berkeley and Naples as well as in Istanbul, under titles such as: "Dilemmas of Peace: Comparing the Greek and Armenian Communities during the Armistice Period, 1918–1923"; "Nationality and Citizenship in Occupied Istanbul, 1918–1923"; "Occupied Istanbul: Urban Politics, Culture and Society, 1918–1923"; and "Istanbul, 1914–1922: War, Collapse, Occupation and the History of Resistance." Publications resulting from these conversations are likely to join highly useful calls for attention to the broader significance of interactions in occupied Istanbul, as in, for instance, Burak Sayım, "Occupied Istanbul as a Comintern Hub: Sailors, Soldiers, and Post-Imperial Networks (1918–1923)," *Itinerario* 46, no. 1 (2022): 128–49. For a recent bibliography of the rapidly growing relevant literature, see Daniel-Joseph MacArthur-Seal and Gizem Tongo, *A Bibliography of Armistice-Era Istanbul, 1918–1923*, BIAA Electronic Monographs 12 (London: British Institute at Ankara, 2022). See also the 2022 volume of *YILLIK: Annual of Istanbul Studies* for a special dossier on occupied Istanbul coedited by MacArthur-Seal and Tongo, accompanying the exhibition *Occupied City: Politics and Daily Life in Istanbul, 1918–1923*, held at the Istanbul Research Institute between January and December 2023.

21

As described by the historian Mesut Uyar: "All one can get from a standard registry logbook entry are: name, nickname (if any), father's name (sometimes also his profession), date of birth, home town, and physical appearance." See Mesut Uyar, "Ottoman Arab Officers between Nationalism and Loyalty during the First World War," *War in History* 20, no. 4 (2013): 530, esp. footnote 16. On the ethnic composition of the Ottoman army during World War I, see also Mehmet Beşikçi, *The Ottoman Mobilization of Manpower in the First World War: Between Voluntarism and Resistance* (Leiden: Brill, 2012), 252–57; and Selim Deringil, *The Ottoman Twilight in the Arab Lands: Turkish Memoirs and Testimonies of the Great War* (Brighton, UK: Academic Studies Press, 2018), xxv–xxxiii.

22

This is why there was a critical role to be played at POW camps by figures like Ja'far al-'Askari, an Ottoman officer who became a POW in Egypt in 1916 before serving in the Sharifian forces and becoming a leading statesman in postwar Syria and Iraq. Recruiting Arabs for the revolt was not easy in prisoner camps in Egypt, even for a man with al-'Askari's insights and familiarities, as they were "mixed" (mukhtaliṭ) with Turks. Ja'far al-'Askari, Mudhakkirat Ja'far al-'Askari, ed. Najdat Fathi Safwat (London: Dar al-Lam, 1988), 105.

23

On this committee, see the report "Comité Franco-Syrien de Constantinople," with the note on top of the first page "Rapport de M. Huart soumis le 3 Mars [1920]," in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-Syrien de Constantinople (25-V).

24

As pointed out at the beginning of the article, the number of these men were believed in March 1920 to be around forty thousand; *ibid.*, 1.

25

Ibid., 1–2.

26

Ibid., 1–2. These were written about the President Shaykh Shahin al-Khazin of Lebanon. He seems to have played a role similar to those of community "experts" on whom the French police relied in wartime Europe to decide about the loyalties of Polish Jews as described in Caglioti, *War and Citizenship*, 149–50.

27

Consider in this connection the telegrams dated 22 November 1918 from Gauthier to Duparc, and from Pichon dated 8 January 1919, in CADN: 36PO/1-8-1-VII - Syrie.

28

Note that the attention paid to the Ottoman demobilization in the Arabic press in Beirut, albeit sporadic, was significant in relation to whose release from duty was awaited with particular eagerness. Consider the attention drawn to Christians in particular, for instance, in the news on the "Ottoman demobilization" (tasrīḥ al-jaysh al-'Uthmānī) in *Lisan al-Hal*, 3 March 1919, 1.

29

BOA: BEO.: 4594-344492-1-1.

30

BOA: İ. DUİT.: 162-94-4-1.

31

Ottoman bureaucrats would have difficulty preparing a list of Ottoman military buildings in Syria even in late 1921, due to not having a clear sense of where the borders of Syria were. See Archives of the Turkish General Staff Military History and Strategic Studies Directorate, Ankara: İSH - Kutu 1517 - Gömlek 7 - Fihrist ve Belge no: 7-1, 10, 7-8a, 7-9a; and BOA: MV.: 223-4.

32

Milne noted his willingness to also "assist with their care and transport" if these men were sent to the Selimiye Barracks in Istanbul. BOA: BEO.: 4599-344890-3-1.

33

BOA: BEO.: 4599-344890-2-1.

34

Sabah, 20 December 1918, 2.

35

Al-Bashir, 16 October 1919, 1.

36

BOA: BEO.: 4552-341347-2-1; BOA: BEO.: 4552-341347-1-1.

37

See the telegram dated 28 January 1919 by Picot from Cairo, in CADN: 36PO/1-8-1-VII - Syrie. On al-Safadi, see also Eliezer Tauber, "Syrian and Iraqi Nationalist Attitudes to the Kemalist and Bolshevik Movements," *Middle Eastern Studies* 30, no. 4 (1994): 898–99.

38

Telegram dated 28 January 1919 from Picot, in CADN: 36PO/1-8-1-VII - Syrie.

39

See the telegram dated 11 May 1920 from Gouraud, in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-Syrien de Constantinople (25-V).

40

Ibid.

41

See the telegram dated 14 May 1920 from Defrance to Gouraud, in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-Syrien de Constantinople (25-V).

42

Ibid.

43

See the telegram dated 6 July 1920 from Defrance to Gouraud, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français.

44

Telegram dated 4 June 1920 from Gouraud, in response to Defrance's telegram dated 14 May 1920, in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-Syrien de Constantinople (25-V).

45

See the telegram dated 12 July 1920 from Gouraud to Istanbul, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français.

46

See the note addressed on 14 October 1920 by Le Roux in Istanbul to the French High Commissioner in the city, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

47

For a list of these documents, see the information forwarded on 28 October 1920 by Defrance to Le Roux, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

48

This underscores the importance of combining attention to violence, legal and administrative measures, and material interests in analyses of state formation. More recent scholarship on Syria is moving in this direction. For example, compare the different emphases in this regard in two studies: Daniel Neep, *Occupying Syria under the French Mandate: Insurgency, Space and State Formation* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2012); and Adam Mestyan, "From Administrative to Political Order? Global Legal History, the Organic Law, and the Constitution of Mandate Syria, 1925–1930," *Journal of Global History* 17, no. 2 (2022): 292–311.

49

In fact, in the months following the 1918 armistice, the Turkish press in Istanbul could still report gladly that only a few Ottoman "Arab officers" (that is, officers from among "the people of Arab provinces" [vilāyāt-ı 'arabiye ahālisinden]) decided to join the new armed forces being formed under Arab governments. For instance, see *Yeni Gün*, 25 February 1919, 2.

50

According to the French estimate in January 1920, Syrians to repatriate in various provinces in Anatolia numbered around six thousand, with those in Istanbul alone numbering around two thousand. See the memo dated 29 January 1920 submitted to General D'Esperey in Istanbul, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

51

For instance, in 1919, when the ship l'Asie was reserved for repatriation to Syria, of the 1,200 persons registered for the trip only about 500 showed up at the time of departure; *ibid.*

52

Ibid., 2–3.

53

See the confidential report by the committee attached to the note dated 29 January 1920 from Defrance to Gouraud, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

54

Ibid.

55

Scholarly engagement with what constituted “good colonial government” in the years following World War I can be significantly enhanced by paying in-depth attention to specific practices such as postwar repatriation and legal protection. This is a topic discussed with very different focus in seminal works such as Dimier, Veronique, “On Good Colonial Government: Lessons from the League of Nations,” *Global Society* 18, no. 3 (2004): 279–99 CrossRefGoogle Scholar.

56

See the note dated 15 July 1920 from Defrance to Gouraud, outlining the basics of the complaint submitted by Salama, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

57

See the handwritten letter signed by ‘Arif Salama with the date 8 July 1920, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

58

The Franco-Syrian cause rested on the understanding that France had commitments to Syria due to firm historical bonds, especially with the Maronites of Mount Lebanon, going all the way back to the Crusades. The political significance envisioned for these bonds evolved during and after the war. See, for instance, Asher Kaufman, *Reviving Phoenicia: The Search for Identity in Lebanon* (London: I. B. Tauris, 2014); and Idir Ouahes, *Syria and Lebanon under the French Mandate: Cultural Imperialism and the Workings of Empire* (London: I. B. Tauris, 2018).

59

See the confidential report by the committee attached to the note dated 29 January 1920 from Defrance to Gouraud, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

60

Ibid., 2–4.

61

Ibid., 3–4.

62

See page 3 of Gouraud's memo to Istanbul dated 21 February 1921, in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-syrien de Constantinople (25-V).

63

Ibid. This fortune was estimated to be a minimum of half a billion francs at the time. By early 1921, 850 Syrians, almost all married with children, were registered in Istanbul as French special protégés. See page 5 of “Note sur la Protection des Syriens de Constantinople” dated 21 February 1921, in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-syrien de Constantinople (25-V).

64

Pages 3–4 of the report “Comité Franco-Syrien de Constantinople,” with the note on top of the first page “Rapport de M. Huart soumis le 3 Mars [1920],” in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-Syrien de Constantinople (25-V).

65

The cases taken up did however include various kinds, commercial as well as civil; *ibid.* For useful broader perspectives on the evolving legal regime(s) in occupied Istanbul, see MacArthur-Seal, Daniel-Joseph, "Resurrecting Legal Extraterritoriality in Occupied Istanbul, 1918–1923," *Middle Eastern Studies* 54, no. 5 (2018): 769–87 [CrossRefGoogle Scholar](#); and Marie Bossaert, "Tous Italiens! Les Demandes de Protection et de Nationalité Italiennes dans Istanbul Occupée," in *La Danse sur le Volcan: Istanbul 1918-1923, Une Capitale sous Occupation*, ed. Frédéric Hitzel and Timour Muhidine (Paris: CNRS Éd, forthcoming in 2023).

66

Consider, as an example, the dispute between the Ottoman field marshal Kazım Pasha and two Syrians, Elias Gina and Youssef Zebouni. See page 2 of "Note sur la Protection des Syriens de Constantinople," dated 21 February 1921, in CADN: 36PO/1 - 145 - Comité Franco-syrien de Constantinople (25-V).

67

Consider the dispute between Elzebedani, a native of Syria, and Behjet, a native of Baghdad, which was essentially a dispute about the rent contract of a building on the Divanyolu Street in Istanbul; *ibid.*, 4–5.

68

Ibid., 5–6.

69

Ibid., 5. On inter-Allied rivalries in occupied Istanbul see also Criss, Nur Bilge, "Müttefik İşgali Altındaki İstanbul'dan Bir Kesit: 1918–1920 Yıllarında İngiliz-Fransız Rekabeti ve İdari Sorunlar," *OTAM* 1 (1990): 79–88 [CrossRefGoogle Scholar](#); as well as Criss, Nur Bilge, *Istanbul under Allied Occupation, 1918–23* (Leiden: Brill, 1999) [Google Scholar](#); and Bozkurt, Abdurrahman, *İtilaf Devletlerinin İstanbul'da İşgal Yönetimi* (Ankara: AAM, 2014) [Google Scholar](#).

70

See the draft letter dated 28 June 1921 from General Pelle to General Charpy, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

71

Ibid.

72

In November 1921, when the issue was debated in the Allied Juridical Commission in Istanbul, the French position was again challenged on the question of "tribunal competence" in cases involving Syrians. See the summary of a discussion of the commission on 14 November 1921, titled *Protection des Syriens*, in CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

73

Lisan al-Hal, 16 November 1922, 2; Lisan al-Hal, 17 November 1922, 2; Lisan al-Hal, 22 November 1922, 3. In a study with a broader scope, it would be useful to analyze French claims over Syrians in tandem with the evolving relations of France with other communities such as Armenians. For analyses that can be particularly helpful in this context, see Tachjian, Vahé, *La France en Cilicie et en Haute-Mésopotamie, Aux Confins de la Turquie, de la Syrie et de l'Irak, 1919–1933* (Paris: Karthala, 2004) [Google Scholar](#); Migliorino, Nicola, *(Re)Constructing Armenia in Lebanon and Syria: Ethno-Cultural Diversity and the State in the Aftermath of a Refugee Crisis* (New York: Berghahn Books, 2008) [Google Scholar](#); and Şekeryan, Ari, *The Armenians and the Fall of the Ottoman Empire: After Genocide, 1918–1923* (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2023) [CrossRefGoogle Scholar](#). Also noteworthy in this context is the case of Chaldean natives of Diyarbakir and Mosul, for example, toward whom French willingness to protect in occupied Istanbul seems to have faltered over time after changes in the envisioned area of postwar French influence in the Middle East. See the letter dated 10 March 1921 from the French High Commission in Istanbul (involving Elias J. Devlet) to M. Chauvet in Bagdad, in

CADN: 36PO/1 - 145 - Syriens Protégés Français (25-VI).

74

Melanie Tanielian, *The Charity of War: Famine, Humanitarian Aid, and World War I in the Middle East* (Stanford, CA: Stanford University Press, 2018), 239.

75

Izmir, occupied by Greece in mid-1919, is an especially pertinent example. After “some residents of Izmir from the people of Syria and Adana” claimed French protection in legal and commercial affairs, the Ottoman government had to instruct local officials in January 1920 that this protection was invalid. BOA: DH. EUM. AYŞ.: 37–62.[1]

Items Property

Content category: Politic

Content category: Legal

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

Country - Province: Syria

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [cambridge.org 30-03-2023](https://www.cambridge.org/9780521875866/30-03-2023)

Added on: 03-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 72****End of Lausanne Treaty, Truth or Myth?**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230406185457479982>

By: Daner Bervari

The Treaty of Lausanne was a peace treaty negotiated to settle the conflicts between the Ottoman Empire and the alliance between the French Republic, the British Empire, the Kingdom of Italy, the Empire of Japan, Kingdom of Greece, and Kingdom of Romania at the time of World War I. It was signed in the Palais de Rumine, Lausanne, Switzerland, on 24-07- 1923. Some countries that joined alliances, retreated, or became neutral in World War I. For instance, Italy did not join the alliance until 23 May 1915. These alliances happened due to a series of treaties signed by various allied countries. The main factor that caused these countries to join the alliances and establish treaties was the pursuit of national interests and security. Many countries formed alliances for protection against potential aggression from other countries. For example, the Triple Entente (France, Russia, and the United Kingdom) was signed in response to the formation of the Triple Alliance (Germany, Austria-Hungary, and Italy) in order to counteract the growing power of the Central Powers. Other factors that influenced countries to join alliances included imperialism (The ideology of extending a country's power and influence through colonization), nationalism, and economic interests. For example, countries like Japan joined the Allies to pursue their territorial and economic expansion in Asia, while Italy joined the Allies to gain more territory in Africa and to assert itself as a major power.

On the other hand, some countries withdrew from alliances or remained neutral during the war due to a variety of reasons, including lack of political will to go to war, conflicting interests, or the desire to maintain independence and avoid being drawn into conflict. For example, the United States remained neutral in the early years of the war despite pressure from the Allies to join the conflict, due to its commitment to maintaining its independence and its historical tradition of avoiding entanglement in European wars.

One of the most well-known treaties of this period was the Treaty of Sevres. It included terms that were initially agreed to divide Ottoman Empire territories, then the Turkish resistance movement arose after the end of the war as a result of the capitulations of the Ottoman Empire. The Turkish resistance movement was led by Mustafa Kemal Ataturk, who was the primary spokesperson and the military leader of the movement. Ataturk rejected the terms introduced in the Treaty of Sevres and made sure for the Lausanne Treaty to take place as a second attempt to reclaim part of the Turkish land which shaped the borders of modern Turkey. This treaty includes terms such as convention on tax issues for sailing ships across Turkish straits and an agreement of all parties allowing Turkey to capitulate countries that were ruled by the Ottoman Empire, renounce sovereignty over Cyprus, Libya, Egypt, Sudan, Iraq, and the Levant, except some cities located in Syria, such as Urfa, Adana, Gaziantep, Kells and Marchand.

The Treaty of Lausanne remains relevant in modern day Turkey. It is argued that Turkey has planned ahead for Neo-Ottoman ambitions that cannot be enforced before the expiration of the treaty. President Erdogan used the Red Apple symbol in 2018, during the military operation against the Kurds in Afrin to reveal his ambitions for Turkey. The Red Apple is an old mythological idea adopted by the Ottoman Empire that symbolizes the ultimate conquest and was also introduced into the Janissary section of the Empire. It is still a prominent ideology used by Turkish politicians who believe Turkey is still entitled to its rights to conquer the land that was previously owned in the era of the Ottoman Empire and allegedly plans to do so after

the end of the Lausanne Treaty.

Some Turkish politicians that call themselves the Red Apple Coalition are concerned that Turkey would fall apart if it joins the EU and would lose its legitimacy if it makes pro EU policies. Turkey is not a full member of the EU but borders two EU member states; Bulgaria and Greece. Turkey revealed that it aims to improve its position in the EU when its former Prime Minister Ahmet Davutoğlu articulated visions concerning foreign-policy objectives.

On the occasion of the Europe Day, on May 9, 2022, Erdogan stated in a letter to the EU that the relationship between Turkey and EU should be focused on common interests rather than conflicts since Turkey has been contributing to Europe to help with the current crisis of war in Ukraine. Erdogan also mentioned that Turkey celebrates the announcement of the Schuman Declaration as the Europe Day. But the negotiations on Turkey's EU membership have been frozen due to some concerns from the EU about Turkish laws and human rights records, including freedom of speech, minority rights, women's rights, death penalty and torture in detention centers.

It has been claimed that the treaty of Lausanne was signed to be effective for a century and there are secret articles in the treaty regarding Turkey's right to extract natural resources. According to a conspiracy theory which most politicians joked about just days before the new year of 2023. It is argued that Turkey plans to control trade on the Bosphorus river and reclaim its right to drilling and exploring resources. However, If Turkey decides to reclaim these rights and proceed, it will get into conflict with multiple countries. That being said, the EU will not accept this decision without agreements or limitations.

Research shows that conspiracy theories stem from common psychological factors, such as the need to enhance group identity and protect the group from perceived hostile individuals or groups. The origin of the false conspiracy theories surrounding the Treaty of Lausanne supports this notion.

Turkey could choose to renegotiate or modify certain provisions although this would likely require the agreement of the other signatory parties. Alternatively, Turkey could seek to further integrate itself into international organizations such as the EU or NATO, or pursue other diplomatic initiatives to expand its sphere of influence and relations with other nations. According to a Turkish survey, nearly half of the Turkish population and around 43% of graduates believe that the Treaty of Lausanne will expire this year, leading to the revelation of its so-called secret articles. According to these people, the treaty's expiration will free Turkey from Western control and allow the country to tap into its abundant oil and boron resources. They think that this liberation will make Turkey a super-regional power once again like it was during the Ottoman Empire.

The Treaty of Lausanne, which established the current Turkish Republic, is still in force today and has no known expiration date except if it's modified or replaced by new arrangements. Treaties like the Treaty of Lausanne are considered to have an infinite lifespan. It is important to keep in mind that some international agreements, such as some bilateral investment treaties have a sunset clause that specifies a time period after which the agreement will no longer be in force. The Treaty of Lausanne, which still has importance as a fundamental compliance for modern Turkey, does not, however, have such a clause.[1]

Items Property

Content category: History

Content category: Political Criticism

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

QR Code:

Sources

[1] Website | English | me-t.org

Added on: 06-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 73****Erdogan as Ataturk**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230420180905483975>

Nikos Konstandaras

Recep Tayyip Erdogan's sudden questioning of the Treaty of Lausanne raises many issues. In trying to decipher his motives, however, we should not rule out the possibility that with this statement Erdogan simply made a grave error; perhaps he was misled by his arrogance after his victory over the coup plotters last July, perhaps he is blinded by his rush to revise history and to shape the new Turkey according to his wishes. If Ankara does move to revise the Treaty of Lausanne, however, this will set in motion unpredictable forces and could cost Turkey dearly.

The Treaty of Lausanne established not only Turkey's borders with Greece but also with its eastern neighbors – Syria and Iraq. Those borders divided the territory in which the three countries' Kurds live. At a time when the Kurdish issue is at the forefront because of the war against the so-called Islamic State, Syria's disintegration and the renewed fighting with Kurdish separatists in Turkey, a responsible government would not dare to broach the issue of border changes. The clashes of interests (from local tribes to superpowers) are so complicated and developments so fluid that no government would want to undermine its state's very foundations.

On July 24, in a statement commemorating the signing of the Lausanne Treaty in 1923, Erdogan himself had called the agreement "the title deed of our newly founded state." The treaty was signed, on behalf of Turkey, by Foreign Minister Ismet Pasha (Inonu), who later succeeded Kemal Ataturk in the presidency, and by the representatives of the British Empire, France, Italy, Japan, Greece, Romania and the State of Slovenes, Croats and Serbs. After the Turkish victory over Greek and other forces, and the scrapping of the Treaty of Sevres (1920), which had been bad for the Ottoman Empire, the Lausanne Treaty was presented as a victory by the Turkish leadership and established the borders of the Republic of Turkey. (It also referred to another convention which set out the exchange of populations between Turkey and Greece.)

Erdogan now projects himself as a new Ataturk in the place of Mustafa Kemal. The attempted coup of July 15, he said Thursday, "is the second War of Independence for the Turkish nation. Let us know that. They [threatened] us with Sevres in 1920 and persuaded us to [accept] Lausanne in 1923. Some tried to deceive us by presenting Lausanne as a victory. In Lausanne we gave away the islands that we could shout across to," he said, according to Hurriyet Daily News. "We are still struggling about what the continental shelf will be, and what will be in the air and the land," he said. "If this coup had succeeded, they would have given us a treaty that would have made us long for Sevres," Erdogan added.

In his effort to control everything in Turkey, Erdogan is unpredictable and dangerous. But however much we neighbors may worry, it is his compatriots who should be more frightened.[1]

Items Property

Content category: Politic

Document Type: Original language
Publication Type: Born-digital
Language - Dialect: English
Folders: Treaty of Lausanne
Country - Province: Turkey
QR Code:

Sources

[1] Website | English | ekathimerini.com 29-09-2016

Added on: 20-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 74****Four parts of Kurdistan meet in Lausanne**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20220725075647424665>

On the anniversary of the signing of the Treaty of Lausanne 99 years ago, a conference organised by the KNK and other Kurdish organisations is taking place in Switzerland today in the building where the treaty was signed

The treaty signed 99 years ago in Lausanne, Switzerland, divided Kurdistan into four parts. Since then, the Kurds have been subjected to genocide, assimilation and massacres under the sovereignty of another state in each part of Kurdistan. Under the leadership of the KNK (National Congress of Kurdistan), 57 political parties and organisations are jointly organising a conference to take a stand against the Treaty of Lausanne from a Kurdish perspective. The conference kicked off in the building where the Treaty of Lausanne was signed.

Numerous politicians, artists and academics from the four parts of Kurdistan and the diaspora are participating in the conference at Rumine Palace in Ripponne Square.

The conference began with a minute's silence, after which KNK Co-chair Ahmet Karamus greeted the participants. The council was made up of Zübeyir Aydar, Aziz Memli, Dilşah Osman and Blase Jabbar Ferman.

Karamus stated that all the institutions and personalities attending the conference would manifest their stance against the Treaty of Lausanne.

Following a cinevision screening detailing the treaty, Abdulkadir Omar from the Autonomous Administration of North and East Syria (AANES) made the first speech. The conference continues.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: Human Right

Content category: Politic
Document Type: Original language
Publication Type: Born-digital
Folders: Treaty of Lausanne
Country - Province: Switzerland
Original Language: English
QR Code:

Sources

[1] Website | کوردی ناوه‌پاست | anfenglishmobile.com

Added on: 25-07-2022

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 75

Greece, Turkey, the Eastern Question and the Treaty of Lausanne 1923

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230402122610478965>

BRGÖ 2019
 Beiträge zur Rechtsgeschichte Österreichs

Athanassios PITSOULIS, Hildesheim

**Greece, Turkey, the Eastern Question
 and the Treaty of Lausanne 1923**

Population transfers have throughout history served governments as an instrument to achieve national or regime security objectives. Population exchanges are a special case of such transfers. Here, states enter an inter governmental agreement in which the contracting parties decide on a reciprocal voluntary or involuntary transfer of populations. The perhaps most crucial precedent for such a measure is the Greco-Turkish population exchange agreed at Lausanne in 1923. The present paper recalls the events that led to the agreement, which essentially legitimised ex post one of the greatest humanitarian catastrophes of its time in order to solve the thorny Greco-Turkish minority problem once and for all. Relying mainly on the conference protocols I argue that the compulsory nature of the exchange was imposed under duress, but against the wishes of the affected minorities, and in clear violation of the nascent international system of human rights.

Keywords: Eastern Question – Greco-Turkish War – Greece – Lausanne Conference – Ottoman Empire – Population Exchanges – Turkey

1. Introduction

“When the formula of political nationality is applied to mixed populations where nationality is hard to disentangle from profession or class, an irreducible residuum of minorities is bound to be left on the wrong side of the definitive frontier lines, and this residuum is a fruitful cause of estrangement. Each nation fears that its own hostages in the other’s territory may be ill-treated, and that the other’s hostages in the own territory may undermine its sovereignty, and such expectations have a fatal tendency to realise themselves.”¹

Population transfers have throughout history served governments as an instrument to achieve national or regime security objectives like power consolidation, the creation of ethnic or religious homogeneity, control over security-relevant

areas, etc. Population exchanges are a special case of such transfers. Here, states carry out a transaction that essentially consists of an inter-governmental agreement in which the contracting parties decide on a reciprocal voluntary or involuntary transfer of populations. Agreements of this kind “correct” the allocation of citizens to nation states according to the wishes of the contracting parties and fall into a special category of state-imposed forced migration.

The perhaps most crucial precedent for such a measure is the Greco-Turkish population exchange agreed at Lausanne in 1923. It put an end to more than two thousand years of Greek history in Anatolia and thus represents an important turning point in European history. The Greco-Turkish population exchange agreement also represents a legal and political watershed which has had a profoundly negative effect on the international community’s tolerance of forced migration. One can very well make the case that the legal precedent afforded by the Greco-

¹ TOYNBEE, *The Western Question* 322f.

<http://dx.doi.org/10.1553/BRGOE2019-24456>

Athanassios PITSOULIS

Population transfers have throughout history served governments as an instrument to achieve national or regime security objectives. Population exchanges are a special case of such transfers. Here, states enter an intergovernmental agreement in which the contracting parties decide on a reciprocal voluntary or involuntary transfer of populations. The perhaps most crucial precedent for such a measure is the Greco-Turkish population exchange agreed at Lausanne in 1923. The present paper recalls the events that led to the agreement, which essentially legitimised ex post one of the greatest humanitarian catastrophes of its time in order to solve the thorny Greco-Turkish minority problem once and for all. Relying mainly on the conference protocols I argue that the compulsory nature of the exchange was imposed under duress, but against the wishes of the affected minorities, and in clear violation of the nascent international system of human rights.

Keywords: Eastern Question – Greco-Turkish War – Greece – Lausanne Conference – Ottoman Empire – Population Exchanges – Turkey
 Ottoman Empire – Population Exchanges – Turkey

1. Introduction

“When the formula of political nationality is applied to mixed populations where nationality is hard to disentangle from profession or class, an irreducible residuum of minorities is bound to be left on the wrong side of the definitive frontier lines, and this residuum is a fruitful cause of estrangement. Each nation fears that its own hostages in the other’s territory may be ill-treated, and that the other’s hostages in the own territory may undermine its sovereignty, and such expectations have a fatal tendency to real-ise themselves.”¹

Population transfers have throughout history served governments as an instrument to achieve national or regime security objectives like power consolidation, the creation of ethnic or religious homogeneity, control over security-relevant areas, etc. Population exchanges are a special case of such transfers. Here, states carry out a transaction that essentially consists of an intergovernmental agreement in which the contracting parties decide on a reciprocal voluntary or involuntary transfer of populations. Agreements of this kind “correct” the allocation of citizens to nation states according to the wishes of the contracting parties and fall into a special category of state-imposed forced migration.

The perhaps most crucial precedent for such a measure is the Greco-Turkish population exchange agreed at Lausanne in 1923. It put an end to more than two thousand years of Greek history in Anatolia and thus represents an important turning point in European history. The Greco-Turkish population exchange agreement also represents a legal and political watershed which has had a profoundly negative effect on the international community’s tolerance of forced migration.^[1]

Items Property

Content category: Politic

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

Country - Province: Greece

QR Code:

Sources

[1] Website | English | oeaw.ac.at

Added on: 02-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 76****How the 1923 Treaty of Lausanne Shaped Turkey's Engagement with Greece in the 21st Century Essay**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230420191552483984>

Even though Turkey and Greece were both members of the Western Trans-Atlantic Alliance after the War, relations between the two nations have been riddled with conflict. Recent disputes with regard to the Aegean Sea and Cyprus have led to continuous battles in the international arena, with each undermining the other by championing zero-sum agendas. In the past 40 years, the two nations have narrowly escaped War on a few occasions, such as in 1987 and 1996 (Dokos et al. 1). Greece reacted to aggressive Turkish behavior by applying its veto power as an affiliate of the European Economic Community to limit Turkey's funding and association with the regional body. It is vital to note that the change in Greek strategy with respect to its Aegean neighbor was due to the European Union's influence on its foreign stratagem, the opportunities accrued from European Union membership, and globalization. Despite Greece and Turkey's attempts to resolve conflicts such as the Aegean issue, the Treaty of Lausanne continues to negatively impact relations between the two nations.

Negotiating the Treaty at Lausanne

The negotiations at Lausanne resembled a barter trade where entire populations and territories were set off against each other. The conference's main aim was to terminate an era of geopolitical upheaval. The compulsory exchange of populations was particularly unpopular, with many of the Greek refugees expelled from Turkey hoping to return home (Pitsoulis 463). In addition, the Muslims in Greece feared the prospect of deportation to Turkey.

The Treaty of Lausanne was signed by the First World War's winners and Turkey as a replacement for the Treaty of Sevres. The new treaty had significant diplomatic and human implications. The most significant was the bilateral convention regarding the exchange of populations between Greece and Turkey. The Greeks were forced to contend with the end of generations of Hellenic populations in Anatolia. In addition, it kick-started a period of persistent economic, cultural, social, and political adjustment. The mandatory exodus of Greek people from their ancestral lands meant the end of any irredentist policies aimed at Turkey. It is critical to note, however, that the exchange transformed Greece into one of South-Eastern Europe's most homogenous states. The move was designed to isolate Greece from Bulgarian ethnic territorial claims.

The new treaty defined the territorial understanding between Turkey and the surrounding countries. It helped quell War and animosities that were rampant at the time. The recognition of the agreement between Turkey and Greece meant that bilateral relations were largely affected by security and minority issues. In Turkey, the period after 1923 marked a transition from patriotism to the Ottoman Empire to a belief in Turkish ethnic nationalism.

The Aegean Sea

The argument concerning the Aegean Sea is linked to the projected impact of the regional waters and the associated geographical formations on the nations located in Eastern Europe. Greece is keen to emphasize and confirm that it is the unilateral owner of the sea in question,

and Turkey must move its boundary eastward (Kutluk 320). The sovereignty of the islets, rocks, and islands in the region has been a contentious issue for years. The Turkish president has on numerous occasions voiced his opinion that treaties need to be updated over time. He proposed that the Treaty of Lausanne receives similar treatment in order to strengthen relations between the two countries. Erdogan is of the view that a thorough evaluation of the issues surrounding the islands is necessary. On the other hand, the Greek leadership does not feel that the treaty needs updating. These differences in opinion have contributed to the escalating tensions between the two countries.

The treaties signed between both nations highlight the fact that conflicts must be resolved through bilateral negotiations. Greece maintains that the predominant question in the Aegean problem involves the control of the continental shelf. In addition, it argues that the matter can only be resolved in the international court of Justice (ICJ) (Kalkan 170). Turkey is, however, hesitant to bring the matter to the ICJ because it favors direct negotiations for settlement. This is informed by the belief that negotiations would protect its rights as enshrined in the Lausanne Treaty. Turkey believes that settling all outstanding issues at once is the best course of action since it would foster the development of friendship between the two sides, which would allow certain compromises.

The political upheaval in Turkey has facilitated the creation of a foreign policy agenda that frequently alters the nation's position in so far as neighboring states are concerned. The Turkish foreign minister outlined specific issues that contributed to the conflict revolving around the Aegean Sea. He argued that the ownership of some of the geographical formations and the borders had not been accurately defined by an international agreement. He emphasized the fact that the issue of ownership of the islands is a legal problem that is inextricably linked to the interpretation of specific articles in the 1923 Lausanne agreement and the 1947 Paris Treaty (Kutluk 317). In addition, the minister noted that his country was focused on pursuing the issues related to the Aegean Sea and that Greece's activities in relation to the areas under dispute will not be accepted. He further insisted that Kardak falls under Turkish territory and that all issues regarding the Aegean must be resolved in the context of international law as long as its interests are protected.

Turkish and Greek Politics

Turkey has been governed by a single-party regime for a significant number of years. Since 2002 the political system in the nation has been streamlined by the ruling party, whose leader is the current president (Christofis et al. 3). The people's hope for a democratic system of government was dashed when Erdogan opted to create a right-wing populist regime. He has used state machinery to fight opposition and ensure that his reign is unchallenged. The nation's institutions have been progressively cleansed of dissident voices. It is vital to note that a number of Turkish citizens are fleeing to Greece and other European countries for fear of persecution by a tyrannical government. A vast majority of the migrants are applying for asylum, while others are purchasing property as a means of gaining residence permits. The official Greek reports indicate that an estimated 5000 Turkish citizens applied for asylum in the country after the coup attempt in Turkey (Christofis et al. 5). Many others have made attempts to gain residence in the UK, Germany, and other European countries.

The Turkish president delivered a memorable speech that highlighted specific issues regarding the National Pact. On the 10th of November 2017, the Turkish president noted that the borders established by the pact were under dispute, and his government's interventions at Afrin and

Idlib were designed to protect his country's territory (Kutluk 317). The president also noted that Turkey's security challenges at its southern borders were the direct result of the concessions made in the National Pact. This pact outlined the minimum requirements that must be observed to maintain Turkish sovereignty.

Turkish diplomats argue that there is a marked difference between the past and the present and that efforts must be made to adapt to contemporary conditions. They believe that the government's ability to quash the July 15th, 2016 coup attempt was a demonstration of the new nation's resilience in the face of adversity (Kutluk 318). In a speech delivered to the Police Academy on the 11th of November 2016, President Erdogan noted that approximately 780,000 square kilometers were left after negotiations at Lausanne, which denied Turkey control over territories located close to the mainland (Kutluk 318). He further stated that the partitioning of Turkey as outlined in the Lausanne Treaty was insufficient. International efforts to confine his country to the parameters outlined in Lausanne are, therefore, unacceptable.

The president is keen on ensuring that his nation maintains its sovereignty in the modern world. In a speech delivered on the 7th of December 2017, he noted that there were forces focused on ruling the world under conditions that prevailed in 1918 (Kutluk 319). He pointed out that the aforementioned forces were intent on seizing Turkey's possessions and that the invasion of Syria and Iraq should be seen as an attempt to complete unfinished projects. The nation's diplomats are keen to emphasize the fact that their nation has evolved over the years and is intent on keeping its gains and recovering its losses. The discussions of the Lausanne Treaty at the highest levels of government drew Greece's attention. It is worth noting that the statements issued only served to heighten tensions between the two countries.

The turmoil experienced in Turkey has had a number of direct and indirect impacts on Greece. The country's coalition government is feeling the pressure resulting from Turkish instability. The two coalition partners have different stances with regard to their neighbor's issues which makes navigating the current political environment extremely challenging. The 2009 financial crisis plunged the government into confusion as the major political opponents proposed different techniques to handle the matter (Christofis et al. 6). The country's leadership decided to restore sovereignty by settling on a deal with creditors. It involved the acknowledgment of the social ills occasioned by austerity, facilitation of economic growth, and assess the nation's unreasonable debt burden. Political pundits in Greece offered a different perspective with regard to the nation's conflict with Turkey. The Greek Supreme Court's decision to turn down Turkey's appeal for the extradition of military officers linked to a coup attempt worsened relations between the two countries.

Contemporary Greek-Turkish Relations

The relationship between Greece and Turkey is best described as fragile. The historical conflicts between the two nations must be considered, with the formation of the Turkish Republic being a major contributor to the problems witnessed over the past 100 years (Christofis et al. 11). Relations between the two nations have been likened to a volcano likely to erupt in warfare. Tensions between the neighboring nations were aggravated by the Turks' incursion of Cyprus in 1974 (Christofis et al. 11). However, recent disasters in Turkey have forced the two nations to engage in diplomacy. Both parties simply avoided engaging in discussions revolving around issues capable of damaging bilateral relations. In addition, the conflict in the Middle East has occupied the Turkish leadership leaving little time for engagement in Greek-related foreign policy matters.

The elements of conflict between the two nations have multiplied over the years. For instance, the parties have often disagreed on territorial waters, the continental shelf, and the Aegean airspace (Dokos et al. 19). The 1923 accord signed at Lausanne, which demarcated the current boundaries in the area, has been questioned repeatedly by the Turkish institutions whose leaders argue that Turkish minority factions in Greek soil receive little protection (Dokos et al. 19). The animosity between the two nations is often fueled by catastrophic events that affect both territories. In an attempt to avoid persistent conflict, Turkey and Greece constantly engage in supporting interest-based relations. In addition, they have attempted to prioritize cooperation in energy infrastructure such as the Trans Adriatic Pipeline. It is worth noting that the past decade has witnessed an increase in bilateral trade initiatives, demonstrating the nations' interest in peaceful and mutually beneficial coexistence.

The complex relationship between the two nations was tested recently after a coup attempt in Turkey. The July 2016 debacle unfolded when Greece offered asylum to eight escaped Turkish soldiers (Dokos et al. 20). The Greek's refusal to extradite the individuals coupled with the attempted murder of Erdogan in Athens is, according to Turkey, the main reason for the two nations' deteriorating relationship. It is worth noting that the territorial dispute was witnessed in 2017 when Erdogan questioned the Lausanne accord while on a formal trip to Greece (Dokos et al. 20). His utterances led to a cascade of events which included the Turkish Coastguard's refusal to allow the Greek defense minister from accessing islets in Turkish territory. In addition, Athenian and Turkish military aircraft engaged in dogfights over the Aegean region while the Turkish armed forces blocked exploration vessels attempting to find hydrocarbon deposits (Dokos et al. 20). Several confrontations between the two nations have led them to the brink of armed conflict.

Greece's integration in the EU gives it leverage when interacting with Turkey. It is essential to note that Greece actively blocked Turkey's dealings with the EU in a bid to force it to accept the Greek claim over the Aegean territory. It purposely resisted efforts to grant Turkey a full EU seat and vetoed the Custom Union Agreement (Kalkan 170). Turkey's interaction with the EU significantly impacted its foreign policy measures towards Greece. In order to achieve its Custom Union, Turkey submitted to international pressure and resolved to bring the Aegean issue to the ICJ if bilateral negotiations failed to reach an amicable agreement. However, Turkey adopted a hard-line stance with regard to the continental shelf territory and the Kardak islet (Kalkan 171). It stopped all its political interactions with the EU, which heightened tension in the region.

On the one hand, Turkish officials have pointed out that Greece is recruiting settlers to occupy some of the islets and rocks, which completely disregards the fragile ecosystem in the Aegean Sea. This, they believe, is evidence of Greece's desire to expand its territory beyond the areas stipulated in the Lausanne accord of 1923 (Karakasis 455). On the other hand, the Greek officials are quick to highlight the fact that the prevailing legal framework solved issues of autonomy in the area after the world wars. They emphasize that the Lausanne Peace accord is crystal clear and that article 15 stipulates Turkey's renouncement of titles and rights of a number of islets to Italy (Karakasis 455). This argument has caused significant strife between the two nations concerning the ownership of the geographical formations in the Aegean Sea.

The Greek position concerning sovereignty remains unchanged despite numerous attempts to solve the matter. The fourteenth article of the Paris Peace accord delineates how Italy ceded full autonomy of the Dodecanese Islands and islets next to Greece (Karakasis 455). Greek

officials also highlight the fact that article twelve of the Lausanne accord confirms their nation's autonomy over the Eastern Mediterranean islands (World War I Document Archive). However, exceptions are made for islands located three miles from the Asiatic coastline, which are considered Turkish Territory (Karakasis 455). Therefore, because the uninhabited geographic formations lie 3.8 miles from the Turkish coast, they are, without question, Greek territory (Karakasis 455). They maintain that the treaty was the result of rigorous discussions and compromises that must be respected.

The Turkish position aims to allow the nation to regain control of lost territory. For example, they argue that article fourteen of the Paris Peace accord excludes the Kardak islets because of the form of their geography (Karakasis 455). They argue that the area under contention is made up of two rocks that do not fit the description of islets as outlined in the treaty. Athens has pointed out on numerous occasions how Ankara has failed to ground its claims on legal arguments. Greece believes that Turkey has embarked on a mission to change territorial borders that are clearly outlined in international treaties. They further note that the "Grey Zone" argument proposed by the Turkish leadership is a re-interpretation of the treaties in a bid to deny Greek sovereignty in the Aegean Sea (Karakasis 455). The endless claim of ownership of the islands and islets has contributed immensely to the worsening tensions between the two nations.

Methodology: Explaining the Conflict

A number of factors have been evaluated as potential causes for the escalated tension between Greece and Italy. It is believed that Turkey was incentivized to claim sovereignty over the islets because, in 1996, the nation saw an opportunity to fabricate a case claiming ownership of sections of the Aegean Sea (Karakasis 456). The concept of evolutionary game analysis reveals how the parties involved in the crisis embraced fixed strategic viewpoints. In essence, key policymakers in both countries built on policies they inherited from their predecessors and focused on incremental rather than revolutionary changes.

The rational actor model has been applied by diplomatic researchers to explain governmental decisions on foreign policy. This perspective treats states as unitary actors that speak with one voice regarding engagements with foreign entities. There are similarities between the aforementioned model and neo-realism, which highlight the ability of sovereign states to exert significant control over their inhabitants (Karakasis 459). The forces associated with an internationally competitive environment forces the nations to prioritize the maintenance of security. As a result, individuals tasked with safeguarding the state's interests act in unison for the sake of internal security. Therefore, the rational actor theory envisions a scenario in which a country's policymakers are undeterred by domestic issues or political pressures and are free to make risky decisions regarding foreign policy.

Greek and Turkish policymakers have often applied rationality in their attempts to define foreign policy measures. The concept is defined as the ability to make value-maximizing choices within a constrained environment (Karakasis 459). In essence, clearly defined intellectual processes guide foreign policy decisions. The leadership evaluates the potential consequences of their decisions before implementing proposed changes. The rational actor theory helps explain persistent Turkish insistence on ownership of several Aegean islands. Greece's defense appears to be guided by rational ideas regardless of variations in motives and domestic preferences.

It is vital to consider the connection between domestic and external factors when evaluating

foreign policy decisions. The two-level model proposed by Robert Putnam posits that every national political leader must appeal to national and international forces (Karakasis 459). It further proposes that domestic groups apply pressure at the national level to prompt the government to employ favorable policies while politicians work to create coalitions with influential movements. In addition, governments focus on satisfying domestic needs while limiting the adverse effects of international engagements. Some leaders may opt to use force when dealing with domestic pressure and foreign policy challenges. Others may pursue adventurous foreign policy initiatives in an attempt to draw attention away from domestic problems.

The use of diversionary tactics and calls for national pride inform the interactions between Greece and Turkey. Turkey's recent actions with regard to Greece's refusal to extradite military officers involved in a failed coup attempt must be evaluated closely. The extradition process would satisfy Turkey's public opinion demands for justice. In addition, Turkey's politically charged atmosphere prior to the referendum aimed at overhauling its constitution contributed to its persistence with regard to matters relating to the coup. The proposed changes would significantly increase the president's power. Despite the fact that a majority of political parties opposed the move, the ruling party's alliance with the leading nationalist movement popularized the initiative. The insistence on the need to prosecute the military officers served to detract the citizens from the unfolding constitutional changes. Turkey has persisted in its attempt to alter the balance of power in the region. Its discontent with the Greek Supreme Court's decisions to offer the military officers asylum was part of a larger scheme to assume control of the islets in the Aegean Sea. Its actions are a reflection of the rise of strongman politics across the globe.

The Lausanne Problem

The Greek government has had to contend with challenges occasioned by the signing of the Lausanne accord. The installation of the Turkish Republic in 1923 saw the nation's elite define the country's national goals by considering the requirements of the Kemalist project (Christofis et al. 14). The project prioritized the development of a Western-oriented state that adhered to the National Pact's demarcation of national borders. The treaty was officially signed on the 24th of July, and it was the final piece that solved the conflict between Britain, France, Japan, Greece and Italy, and the Ottoman Empire. In addition, it was the foundation upon which Turkey's new government was formed after years of armed conflict.

The conflict between Baghdad and Ankara regarding Turkey's role in Iraq's liberation resulted in extensive Turkish irredentism, which inadvertently led to the involvement of the Greek government. The Turkish president is on record for criticizing the treaty because he believed it gave his country a small territory. He further argued that his country is still struggling with the ownership of the continental shelf and other borders. His sentiments came as a shock to many Greeks who were reminded of the Turk's aggressive and expansionist motives. The discussions that resulted from the aforementioned sentiments created a problem for the Greek government as it struggled to strike a balance between its leftist agenda and public opinion.

The statements revived discussions on unresolved issues plaguing the two nations. For instance, the challenges involving the rights of the Greek Orthodox minorities in Turkey and the general challenges experienced by minorities in the country resurfaced. It is worth noting that opposition parties in Greece attempted to use such grievances to gain a political edge. Statements from the leadership of both countries have polarized the society and prompted the

re-emergence of negative stereotypes such as the belligerent nature of Turks. It is vital to note that a chronic divergence of ideas between the two parties involved has persisted for years. The Greek foreign office constantly refers to Turkey's involvement in Cyprus in 1974, while Turkey insists that Greece's claim over the Aegean Sea would restrict its coastlines (Dokos et al. 23). The situation remains volatile as each party sees the other as a direct threat.

The Greek government's concern over the persistent Turkish threat remains a central foreign policy issue. It has expressed concern over its ability to protect all the islands under its territory should the Turks launch a military assault. As a result, the Greeks have spent millions of dollars over the past 40 years to secure their borders against potential invasion (Dokos et al. 26). The Greeks are increasingly concerned about Turkey's increased military spending, as evidenced by the acquisition of F-35 fighter jets and advanced air defense systems (Dokos et al. 26). The government is keen on avoiding armed conflict with its neighbor at all costs. Both nations have expressed little interest in resolving their issues, given the fact that each is grappling with serious domestic issues and vital external challenges that require the use of extensive diplomatic and political capital.

The Turkish leadership insists that the treaty needs to be updated for a variety of reasons. For instance, the education sector has been adversely affected, given that the bilingual primary schools in Western Thrace face challenges related to the admission of books sent from Turkey (Kutluk 321). In addition, Turkish and Muslim families are forced to send their children to Greek kindergartens, given that no bilingual institutions exist. With regard to religion, the Turkish authorities highlight how Muftis were chosen through elections until 1985, after which they were appointed by the general administration (Kutluk 321). It is vital to note that the Mufti's office represents unity, religion, and solidarity. The Turkish leadership argues that it is astonishing for a commission devoid of Islamic representation to appoint clerics to specific mosques.

Another contentious issue with regard to the treaty is the fact that it stipulates how the Turkish minority's educational and social activities are catered for by revenues collected through the foundations. It is worth noting that these organizations are managed and operated by appointed Muftis. Therefore, appointed muftis deny the minority their freedom of religious expression. Various social and religious contentious issues that can be traced to the treaty have impacted dealings between Greece and Turkey for decades.

The Potential for Cooperation

Despite the prevalent disputes between the two nations, cooperation remains a viable option for future relations in the region. This is because keeping the tensions high is cumbersome for both countries. The Aegean crisis, for instance, is a significant burden to Turkey's defense resources which have almost been depleted as a result of the Syrian conflict. The Greeks have also overburdened their taxpayers as they compete with Turkey's more robust economy. Neither of the countries would benefit from escalating the situation. This is because the military characteristics and topography of the Aegean region and Thrace make it particularly challenging for either party to achieve a decisive win over its rival in the event of prolonged conflict. Contemporary advancements in military technology are making stalemates exceedingly costly.

Armed warfare between the two nations would result in a catastrophic decline in the NATO Alliance. This, therefore, means that the transatlantic community would work hard to

safeguard its interests by preventing the dangerous escalation of tensions between the two neighbors. It critical to note that the Aegean issue has become increasingly complicated over the years. Issues such as human trafficking and the migrant crisis have drawn significant international attention to the matter. Some of the drivers of the conflict include the Cyprus situation, the state of EU and Turkey relations, challenges in the American-Turkey relations in addition to domestic events dominated by nationalist rhetoric (Dokos et al. 32). Some serious local challenges such as the Kurdish question and economic turmoil have affected the relationship between the neighbors. In addition, the political instability in the region has contributed to growing distrust between nations as each side works to fortify its defenses and protect its territory.

The lack of trust between the two neighbors is rooted in historical events. Their rivalry should be used as a lesson to teach the world's communities that people must never be prisoners of the past. The rapprochement process, which began in 1999, has had some significant successes (Dokos et al. 25). For instance, the neighbors have witnessed an increase in bilateral trade and tourism. Energy issues have promoted interdependence and corporation in the region despite the prevalence of conflicts.

The Future of the Aegean Neighbors

The Eastern Mediterranean's absence of governance has created an extremely turbulent security environment in the region. This distinct geopolitical construct has specific characteristics, interests, and needs. The European Union and NATO play a critical role in the interactions between Turkey and Greece. The EU is focused on preventing further escalation in the region. It has resorted to threats such as the potential cancellation of the readmission agreement. The deal between the EU and Turkey with regard to refugees puts Greece in a dependency scenario in view of Turkey's irregular control of refugee movement and containment.

Despite the fact that most Greek policymakers have abolished views on a "Zero-sum" proposal, skepticism and distrust are persistent in the region. It is critical that the warring parties focus on managing political relations and improving the economic interactions between the two nations. It is critical to keep tensions low by engaging in fruitful dialogue, which will open channels for the formulation of a permanent solution. Pragmatism plays a critical role in the EU's relationship with Turkey. It is essential that both countries consider the potential benefits of the alliance as opposed to continued squabbling over the dictates of the Lausanne Treaty.

Conclusion

The Treaty of Lausanne is important to both Turkey and Greece in view of the fact that it defines their national existence and future. Contemporary relations between the two nations are still affected by the treaty, which impacts a variety of new international developments. Turkey's authoritarian behavior is affecting its foreign policy initiatives with regard to Greece. Athens is also undergoing a diplomatic transformation as it responds to Turkey's claims regarding revisions to the Lausanne Treaty and ownership of the Aegean Sea. The political problems affecting Turkey are spreading into Greece at a time when the former's leaders are championing for a re-evaluation of international boundaries. It is evident that the historical tensions between the two countries have infiltrated contemporary political discourses. In addition, each of the nations raises issues such as the Lausanne Treaty when they feel it offers them a political edge. The multifaceted nature of Turkish-Greek relations highlights the complexity of matters relating to the treaty in informing modern foreign policy strategies.

Greece has had to adapt to its neighbor's changing antics as nationalist rhetoric, which references historical treaties, is used to legitimize unpopular policy decisions.

References

Christofis, Nikos, et al. "The View from Next Door: Greek-Turkish Relations after the Coup Attempt in Turkey." *International Spectator*, vol. 54, no. 2, Routledge, 2019, pp. 67–86. Web.

Dokos, Thanos, et al. "Turkish Relations and the Cyprus Dispute : Impact on Turkey-EU Scenarios." *The Future of EU-Turkey Relations: Mapping Dynamics and Testing Scenarios*, no. 27, 2018. Web.

Kalkan, Erol. "The Longstanding Dispute Between Turkey and Greece: The Aegean Issue." *International Journal of Economic and Administrative Studies*, vol. 28, 2020, pp. 167–74. Web.

Karakasis, Vasileios P. "The 2017 Incidents in the Aegean and Turkish Foreign Policy: Using Q-Methodology to Examine Greek Viewpoints." *Southeast European and Black Sea Studies*, vol. 19, no. 3, 2019, pp. 451–72. Web.

Kutluk, Ersoy. "Actual Perspectives on Lausanne: Some Predominantly Discussions in Turkish Political Atmosphere and Media on Current International Relations Course." *The Journal of International Social Research*, vol. 11, no. 61, 2018, pp. 315–23. Web.

Pitsoulis, Athanassios. "Greece, Turkey, the Eastern Question and the Treaty of Lausanne 1923." *Contributions to the Legal History of Austria*, vol. 9, no. 2, 2019, pp. 456–70. Web.

World War I Document Archive. "Treaty of Lausanne." *The Treaties of Peace 1919-1923, Vol. II, 1923*. Web.

This essay on How the 1923 Treaty of Lausanne Shaped Turkey's Engagement with Greece in the 21st Century was written and submitted by your fellow student. You are free to use it for research and reference purposes in order to write your own paper; however, you must cite it accordingly. [1]

Items Property

Content category: Political Criticism

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

Country - Province: Greece

QR Code:

Sources

[1] Website | English | ivy panda.com

Added on: 20-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 77****Imperial Bending of Rules: The British Empire, the Treaty of Lausanne, and Cypriot Immigration to Turkey**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230403135336479198>

Ilia Xypolia

The 1923 Treaty of Lausanne has been the most consequential treaty for the Eastern Mediterranean during the past century. It established the borders of the newly founded Republic of Turkey and defined its relations with Cyprus. Yet, a provision of the treaty has escaped scholarly scrutiny. This analysis explores the violation of Lausanne's Article 21 that provided for emigration of Moslem Cypriots to Turkey by British Imperial officials in Cyprus. There are three significant issues about Moslem Cypriots acquiring Turkish citizenship. First, it demonstrated the newly formed Turkish Republic's stance towards the Moslem community of the former Ottoman Empire. Second, it underlined the aspiration of a large portion of Moslem Cypriots to join newly formed Turkey. Third, and most important, it upheld British Imperial strategy on the island and the significance of the continuation of the existence of a Moslem minority. The value of the Lausanne treaty for Cyprus and the relationship between the British rule and the Moslem community of the island was paramount.

The disastrous entry of the Ottoman Empire into the First World War, siding with Imperial Germany and Austria–Hungary, led to its ultimate dissolution. At the Paris Peace Conference, the victorious Allied Powers and the defeated Ottomans signed the 1920 Treaty of Sèvres. With that agreement, Britain, France, Italy, and Greece managed to make significant territorial gains in Anatolia. However, Sèvres was short lived as Mustafa Kemal Ataturk and his emerging national regime reorganised the remnants of the army, abolished the sultan's government, and successfully led the Turkish War of Independence. A conference at Lausanne followed to recognise the Turkish victory and revise the Treaty of Sèvres. This new peace treaty, signed at Lausanne on 24 July 1923, put an end to the 'Eastern Question' and established the borders of modern Turkey.¹ In doing so, the nationalist Turkish government agreed to renounce 'all rights and titles whatsoever over or respecting the territories outside the frontiers laid down in the present Treaty' – Article 16. The under-populated Turkey, keen on immigration of the Moslem populations of the former Ottoman territories to Anatolia, agreed to include a special provision in the treaty for the Moslem minority in Cyprus. Although leasing the island from the Ottomans in 1878, Britain annexed Cyprus when the Ottoman Empire entered the First World War on the side of the Central Powers in 1914. Article 21 of Lausanne allowed Moslem Cypriots to opt for Turkish nationality and immigrate to the new Republic. Whilst Ankara actively encouraged Moslem Cypriots to move to deserted Anatolian lands, the subsequent immigration wave of the island's population was of great concern for British rule in Cyprus. This analysis sheds light on these British Imperial concerns in the face of uprooting the island's Moslems. As the continuous presence of the minority was a sine qua condition for maintaining Imperial rule on Cyprus, the British Colonial Office throughout the 1920s and 1930s prepared a 'flexible' reading of the legal provisions of the Treaty to maintain the minority population on Cyprus and, subsequently, their political control.

The outcome of First World War brought many developments to the Middle East. As part of the Paris Peace Settlement, Sèvres contained three articles that focused on Cyprus. Article 115

provided that Turkey recognised the annexation of the island by Britain and renounced all rights and title over or relating to Cyprus; including the right to the tribute formerly paid by the island to the sultan – Article 116. Article 117 held that ‘Turkish nationals born or habitually resident in Cyprus will acquire British nationality and lose their Turkish nationality, subject to the conditions laid down in the local law’.² There was no provision for Moslem Cypriots to opt for Turkish nationality and immigrate to Turkey. However, after Turkish victory in the ‘Turkish-Greek war’ of 1919–1922, the 1923 Treaty of Lausanne replaced Sèvres. Selected instead of Geneva to accommodate all interested countries, the city had the benefit to be en route of the Orient Express.³ Lord Curzon, the British foreign secretary, explained the suitability Lausanne over Geneva, the headquarters of the newly created League of Nations. It could accommodate United States and Soviet Union delegations without creating the false impression that the whole process and conference had any association with new organisation – neither Power was a League member.⁴

Britain did not quite achieve what it sought at Lausanne, especially retaining maritime supremacy and total control over key oil rich regions like Mosul⁵; and for British interests in Cyprus, Articles 16 and 21 eventually proved troublesome. Different from Sèvres, Lausanne included a provision for the right of Moslem Cypriots to choose their residence and nationality.⁶ As stated in Article 16, and through the provisions of Lausanne and subsequent nationality legislation in the various League-mandated states, habitual residents of the territories separated from Ottoman rule who were former Ottoman subjects automatically became citizens of new political expressions: Cypriots, Palestinians, Syrians, and so on. However, they could opt to become Turkish citizens with 2 years to exercise the option and, if they did so, required to take up residence in Turkey.

The British did not fully respect Article 16. In the 1950s, Britain arguably violated the Treaty of Lausanne, and this article in particular, by involving Turkey in negotiations for the political future of the island.⁷ Yet, Article 16 was not the only key provision of the treaty that Britain failed to implement; this occurred with Article 21. According to this provision, Cypriots could conditionally opt for Turkish nationality:

Turkish nationals ordinarily resident in Cyprus on the 5th November, 1914, will acquire British nationality subject to the conditions laid down in the local law, and will thereupon lose their Turkish nationality. They will, however, have the right to opt for Turkish nationality within two years from the coming into force of the present Treaty, provided that they leave Cyprus within twelve months after having so opted.

Turkish nationals ordinarily resident in Cyprus on the coming into force of the present Treaty who, at that date, have acquired or are in process of acquiring British nationality in consequence of a request made in accordance with the local law, will also thereupon lose their Turkish nationality.

It is understood that the Government of Cyprus will be entitled to refuse British nationality to inhabitants of the island who, being Turkish nationals, had formerly acquired another nationality without the consent of the Turkish Government.⁸

The importance of Article 21 remains clear by looking at the populations of the Ottoman Empire and post-Ottoman Turkey. According to a 1923 British War Office special intelligence report, Turkey, after its victory in the Turkish-Greek war, had to establish peace as it was

literally ‘bankrupted in men’.⁹ Turkish involvement in continuous conflict for almost 8 years between 1914 and 1922 had resulted in a horrifyingly enormous Turkish population decline. This decline followed a trend where for decades, the purely Turkish population of the Ottoman Empire had been rapidly decreasing. Prolonged conflict meant not only many lives were lost during lengthy conflict, but also a sharp decline in the number of births.¹⁰ Moreover, the Christian population of the Empire, which had produced money for the Turkish government’s sinews of war, ‘had been decimated by massacre, or removed bodily by deportation’.¹¹ The report estimated that by 1923, the population of Anatolia was ‘probably only 30% of what it was in 1914’.¹² Hence, in a bid to arrest a demographic crisis, the new Turkey adopted an immigration policy that encouraged Moslem populations that remained outside of its borders to emigrate to Turkey.¹³ This policy was consistent with the idea of Turkification then gaining momentum.

The National Pact, the Misak-ı Milli, adopted on 28 January 1920 by the Imperial Assembly in Istanbul – and later by the new National Assembly in Ankara – consisted of six principles that largely defined the ethno-political aims of the war of independence and the nationalist programme pursued during the first decades of the Republic.¹⁴ It provided that whilst the ‘territories inhabited by Ottoman Muslim majority formed an indivisible whole’,¹⁵ the fate of the ones where there was an Arab or non-Ottoman Moslem majority should be determined by plebiscite. The virtue of necessity dictated this ostensible rejection of imperial ambitions. The Turkish delegation in Lausanne moved its demands and red lines regarding the Republic’s ethnic minorities and drawing of its new borders on a firm axis.¹⁶

The ideal of a homogenous and ‘Turkified’ Anatolia was the aim of Turkey’s leaders.¹⁷ The compulsory exchange of populations between Greece and Turkey in the 1920s resulted into a mass-immigration of almost one-half million Moslems from Greece moving to Anatolia whilst over one million Orthodox Christians moved from Turkey to Greece. Ankara also established an immigration programme encouraging Moslem populations from the territories of the former Ottoman Empire to settle in Turkey.¹⁸ There are several estimates for the number of immigrants that poured into Turkey from 1923 to 1938, pointing to circa 800,000 people.¹⁹ With the prolonged wars of the 1910s and 1920s resulting in an under-populated Turkey, the Kemalist government soon realised that the human capital of these populations would be significant for ideological, demographic, and economic reasons.²⁰ That dire situation along with the necessity to boost the declining population of Anatolia are important to grasp fully both the contradictions and evolution of the Turkish policy vis-à-vis Cyprus from the early 1920s until the 1950s.

The British understood the Turkish predicament even when Turkey would officially downplay the dire situation of a decimated population. In 1927, for example, Reginald Hoare, at the Embassy in Constantinople, wrote to Sir Austen Chamberlain, the foreign secretary, with a copy to the British governor of Cyprus, questioning the population figures provided by the Turkish government.²¹ Whilst it was usually stated that Turkey had a population of circa 14 million, Hoare observed that ‘well-informed foreign observers usually reckon it at 7 or 8 millions’ and ‘others put it as low as under 5’. At the same time, press reports indicated an infant mortality of a rate 75%, but the Turkish minister of health ‘stated that it was probably about 30%’. For addressing the shrinking population, the government’s ‘chief hope’ lay in ‘inducing Moslems from other countries to settle in Turkey’. Turkey hoped to welcome more than 100,000 immigrants in the next year: ‘50,000 from Russia, 15,000 from Syria, 9,000 from Cyprus, 9,000 from Yugoslavia, 8,000 from Bulgaria and so on’. The Turks planned to provide the immigrants

with 'land, houses, oxen and two years' exemption from military service'. The plan included specific locations for settlement. Consequently, whilst Russian Moslems would be settled in 'Kurdish districts like Diyarbakir, Kharput, and Mush', those from Cyprus and Syria were to 'be put along the Mediterranean coast'. The Turkish consuls who probably had 'instructions to carry on quiet propaganda' facilitated this plan. Hoare concluded, 'it would be a kindness if intending immigrants in Cyprus could be given a discreet word of warning' about the dire situation they were bound to face on arriving in Anatolia.

The exact number of Cypriot emigrants to Anatolia is difficult to specify. British authorities in Cyprus in their annual reports disclosed numbers for both immigrants and emigrants. Yet, all figures are essentially doubtful. Until 1924, the approximate the number of Cypriot emigrants to Anatolia derived from the number of issued visas. However, many emigrants did not have visas and, according to official figures provided by the Turkish Consulate, 9,327 opted for Turkish nationality. However, the official British annual report estimated around only 5,000 people. This discrepancy is explicable by the fact that many Moslem Cypriots whilst initially opting for Turkish nationality eventually did not travel to Anatolia or returned to Cyprus. As Hoare reported in 1927, '[whilst] a number of Cypriot Moslems had already arrived [in Turkey]', following the 'specious promises made to them by the Turkish consul', it was clear that 'their disillusionment on arrival in Turkey' was immense. Although the situation was better than the 'chaotic' conditions that the exchanged Moslem population faced arriving from Greece, with the population 'sent to abandoned villages up country to die off like flies or left in compounds to much the same fate', the situation remained dire. Whilst the task remained decidedly Herculean, there were 'no adequate funds or organisation for the settlement of immigrants'.²²

The difficulty in estimating the exact number of Cypriot emigrants to Anatolia demonstrates the lack of consensus in the academic literature. There are historical accounts that follow the official figures provided by the Turkish Consulate and suggest that over 9,000 Cypriots left the island for Anatolia.²³ Yet, other scholarly works assert that the number of emigrants who opted to leave Cyprus for Anatolia was closer to 5,000; and, after 1928, many returned to the island frustrated by the poor conditions they met in Anatolia.²⁴ In this case, the clear instructions that Ankara sent to Ali Asaf Güvenir, the first Turkish consul appointed to the island, were consistent in advancing Turkey's immigration policy in the 1920s when the campaign for Moslem populations to migrate to the new Republic began. This immigration policy followed the principles stipulated in the Misak-ı Milli. Arguably, the leadership of the newly formed Turkish state understood that the British would rule Cyprus for the foreseeable future and not grant national self-determination to the island's majority population. Accordingly, in the 1920s, Turkey's urgency was to resettle as many Moslem Cypriots as possible to Anatolia. Hence, the Turkish Consulate in Cyprus under this immigration policy was actively encouraging Moslem Cypriots to migrate there.²⁵ From the perspective of the Cypriots who opted to emigrate to Anatolia, there is a need to understand the reasons behind their decision by taking into account six important parameters. These are: the desire to live a more secure and stable life in Turkey; the prospect of better future; the drought of Cypriot land; their affinity towards Turkey; Greek domination of the Cypriot economy; and the lack of higher education institutions in Cyprus.²⁶

Those Moslem Cypriots who took the opportunity provided by Lausanne and immigrated to Anatolia had soon to confront another dilemma. As noted above, the dire conditions faced in their new homeland disappointed many. According Article 21, there was an ultimatum either to opt for Turkish or Cypriot nationality. The British Colonial Office was agitated about this

development, and its internal discussions demonstrates concern about this issue. In 1927, Grey Hazlerigg, a Colonial Office official, gave a report to two colleagues: Arthur Dawe and John Risley, the principal legal advisor. It concerned the general question raised by the Cypriot optants for Turkish nationality who then chose to return to the island.²⁷ Hazlerigg reckoned that at that moment, it appeared that out of 9,000 'odd persons' who opted for Turkish nationality under Article 21 of Lausanne, only 2,500 to 3,000 had actually left Cyprus for Turkey. There was, therefore, as the Foreign Office observed, 'a Turkish Colony of some 5,000 or 6,000 people in the island who, for this and the succeeding generation, may be a source of anxiety to the authorities'.²⁸ It concluded that this was 'clearly not desirable if it can be avoided' but, presumably, 'it would not be possible for those who opted during the period laid down to cancel their options?'

To understand how the British rule came to view the Moslem community in Cyprus as an Imperial asset, it is important to understand the significance of the island for the British Empire. Following Ottoman defeat by the Russians in 1878, Sultan Abdul Hamid sought British support by transferring the administration of Cyprus to London in June that year. Until 1914, Britain assumed the possession and administration of the island, but the Ottoman sultan retained a de jure jurisdiction. Nevertheless, following the Ottoman entry into the First World War on its enemies' side, Britain formally annexed the island in 1914.

The strategic importance of the island for British Imperial defence evolved throughout the first five decades of Britain's control of Cyprus.²⁹ A British historian once famously held that whoever wanted to control the Eastern Mediterranean throughout the centuries had to control Cyprus.³⁰ The long history of foreign domination of the island illustrates that claim.³¹ The First World War marked a decisive change in Britain's control over its Empire: by 1919, the Empire has reached its territorial peak by adding territories from Africa and the Middle East. The latter included territories under Ottoman rule largely divided along the lines of the secret 1916 Sykes-Picot agreement between Britain and France. The acquisition of several resource-rich lands gave Cyprus an additional geopolitical value as gateway, partly explained by the fact that during the war, London had unsuccessfully offered the island to Greece in return of its support against Germany. But with the war's end, it became clear to British policy-makers that Cyprus was of intrinsic geostrategic value with an even greater potential given the fluidity of other British possessions and spheres of influence in the area like Egypt. Many scholars argue that for Britain, the island had a so-called negative strategic value where its strategic importance ultimately lay in denying it to a rival like Russia.³²

Since the advent of their rule in Cyprus, the British followed the well-established strategy of 'divide and rule', the mechanism that exploited co-ordination problems between the Greek and Turkish communities by making either discriminatory offers or threats.³³ The divide and rule policy had been operating in both a vertical and horizontal way fostering hostility along ethnic, religious, and class lines.³⁴ In Cyprus, the two communities divided by developing separate political, social, and educational institutions. The British denied the assertion of the Greek majority for national self-determination with the pretext of securing the rights of the Moslem minority, especially from the 1920s onwards.

Cyprus acquired additional value for British Empire in the 1920s. After the Turks relinquished their rights in Cyprus – Article 16 of Lausanne – and recognised Britain's annexation – Article 20 – London declared the island a Crown Colony in 1925. This act meant that a governor not a high commissioner led the island under the full sovereignty of the British government –

independent dominions like Canada and Australia had high commissioners, in effect ambassadors. London now resisted the ensuing Greek nationalist movement for union with Greece; and Imperial political institutions put in place, like the legislative and executive councils, pitted Greek and Moslem elected officials against each other. However, in 1931, when a Moslem member of the legislative council voted with the Greek representatives, a colonial taxation motion was blocked. When British authorities ignored this vote, riots erupted. Giving the long-awaited pretext for London to establish an autocratic regime on the island, this context helps in understanding British obstacles to Moslem Cypriot emigration to Anatolia.

During the interwar period, Turkish strategy towards Cyprus was twofold. On one hand, Ankara supported the continuation of the British rule on the island and, on the other, encouraged Moslem Cypriots to immigrate to Anatolia.³⁵ To facilitate the latter, Ankara established the Turkish Consulate on 10 July 1925, with Ali Asaf Güvenir appointed first consul. In July 1927, it closed temporarily after the passage of the time limit for emigration ended, but reopened in summer 1928.³⁶ In these circumstances, the largest immigrant flow from Cyprus to Turkey took place between 6 August 1924 and 6 August 1926. The emigration of Moslems to Anatolia continued but on a smaller scale than in previous years, the right to opt for Turkish nationality provided by the emigration provisions of Lausanne having terminated on 5 August 1926. The 1926 annual report for the colony of Cyprus stated that ‘some 3,000 Turks had availed themselves of the right’.³⁷ The pro-Kemalist Cypriot newspaper, *Söz*, was calling for emigration to Anatolia where ‘employment has increased and labourers are in great demand’.³⁸ Encouraging Cypriots not to emigrate to London or Australia, *Söz* argued, ‘in Turkey, conditions of living and climate’ were ‘almost the same as in Cyprus. And we wonder whether the labourers in Cyprus cannot establish an Association and seek for employment in Turkey through the medium of the Government of Cyprus’.³⁹ However, the Moslem Cypriot political elites did not share this view. For instance, the editor of the weekly nationalist newspaper, *Birlik*, Ahmet Cevdet, published an article in 14 August 1926 arguing against Cypriot migration to Anatolia.⁴⁰

Many Moslem Cypriots, whilst initially opting for the Turkish nationality, eventually either did not travel to Anatolia or returned to Cyprus. Regarding Turkish Cypriots who did not leave, there was a special notice published in the *Cyprus Gazette* on 2 September 1927, reminding readers that according to the Treaty of Lausanne, a window of 12-months existed for those who choose Turkish citizenship.⁴¹ Whether leaving Cyprus or not, they would be considered Turkish citizens.

In 1926, Articles 20 and 21 of Lausanne sparked a discussion between the Colonial Office and Treasury Solicitor concerning the Inter-Allied Convention for reparations⁴² – specifically, Cypriots finding themselves excluded from participation in the awards of the Commission for the Assessment of Damage suffered in Turkey. The French and Italian delegates put forward arguments about the status of Cypriots: that they were British nationals only after Lausanne and not since Britain’s annexation in 1914. Therefore, those affected by damages in Turkey were not eligible to apply for reparations.⁴³

After the re-establishment of the Turkish Consul in Cyprus in June 1928, the emigration waves increased to the same level as between 1924 and 1926. The governor of Cyprus, Ronald Storrs, concerned about these flows, asked the Colonial Office about the legality of the process.⁴⁴ Between 1924 and 1926, the procedure was ‘for an optant to obtain a Turkish Emergency Pass’, sign ‘papers before the Turkish consul, and bring the Pass to the colonial secretary’s

office for a visa'. In that way, the British administration would keep a record of all optants as no one was 'allowed to leave Cyprus without a visa'. However, in May 1926, it was 'discovered that there was no legal sanction for preventing persons from leaving' Cyprus without visa. Accordingly, by September 1926, the police received instructions 'to ask all persons leaving for Turkey with Turkish Emergency Passes not vise by the Colonial Secretary whether they had opted for Turkish Nationality'. For Storrs, there should be a procedural change for the requirement for opting to leave under Lausanne, something made clear to the Turkish consul. The Turkish government should not recognise the Turkish nationality of Cypriots who were British subjects under the 1914 Cyprus Annexation Orders-in-Council and who would leave Cyprus on Turkish Emergency Passes issued after 5 August 1926 unless they had recorded their desire within the two-year time limit or obtained naturalisation in Turkey. Storrs concluded that nobody should leave Cyprus without a 'valid passport correctly describing his nationality and personal particulars'. Accordingly, he proposed that Cypriots bearing Turkish passports could not leave Cyprus without a visa obtained by the colonial secretary's office.

According to Legislative Council minutes, it seems that Greek Cypriot elected members were paying more attention to the potential emigration of Greek Christian populations of other former Ottoman territories like Alexandretta and Egypt. They often enquired of the British government whether these populations could acquire British nationality under provisions of Articles 34 and 35 of Lausanne.⁴⁵ The island's attorney general argued that these articles did not concern those cases.⁴⁶

After the promulgation of a new Egyptian nationality law, there was discussion in the Foreign Office whether the Cyprus (Annexation) Amendment Order-in-Council 1917 needed alteration to permit Cypriots in Egypt acquiring British nationality. That extension would ultimately include not only Cypriots resident in Egypt and the Sudan but also in Turkey and Greece. The British ambassador at Constantinople reported that the 'Turkish Government claim all Cypriots resident in Turkey as Turkish subjects'.⁴⁷ The Foreign Office held that 'to confer British nationality' on Cypriots resident in Turkey would 'merely create double nationality' and undesirable 'claims to be treated as British subjects'.⁴⁸ That view eventually evolved.

London attempted to do whatever possible to retain the Moslem population on the island. Accordingly, in violation of the previous arrangements, it facilitated the process of Moslem Cypriots who regretted opting for Turkish nationality. In 1930, a law published in the Cyprus Gazette gave the option even to those Moslem Cypriots that had acquired Turkish nationality under Article 21 of Lausanne but had not moved to Turkey to apply for British nationality.⁴⁹ The previous year, the Colonial Office had considered the regulation of departures from Cyprus to prevent the flight of Moslems from the island. As Dawe held, it was practically impossible to prevent an individual leaving a country when carrying a passport. Suggesting 'the only method by which a person can be prevented from leaving' was 'by due process of law, i.e. the issue of a warrant', he argued that it was 'very desirable' that they should 'bring within the British fold the Turkish optants' who wished to remain in Cyprus.⁵⁰ Clearly alluding to the divide and rule tactics, he held that 'the presence of the Turkish community is an asset from a political standpoint'.

A discussion occurred on the issue of nationality of Moslem Cypriot optants in Risley's room at the Colonial Office on 28 October 1929. Risley, several Colonial Office officials, and Charles Geraht, the attorney general of Cyprus, attended. Agreeing that these optants were already British subjects and therefore 'no question of naturalization' could arise, they reckoned the

legal basis of the claim was that whilst the optants 'opted for Turkish nationality under Section 21 of the Treaty of Lausanne, this clause was not law and therefore did not affect' the Cyprus Annexation Orders-in-Council.⁵¹ They held that 'since no legislation had been passed implementing' Article 21 of Lausanne, these persons 'remained British subjects in spite of their opting for Turkish nationality'. The only anticipated issue was the possibility that 'the Turkish Government would raise objections on the grounds that we failed to implement the Treaty of Lausanne'.

On 21 August 1931, Geraht enquired about the Colonial Office legal opinion on the position of Cypriot optants seeking Turkish nationality. The Colonial Office answered:

that Ottoman subjects who were ordinarily resident in Cyprus on 5.11.14, but who opted for Turkish nationality under Article 21 of the Treaty of Lausanne and went to Turkey with Turkish passports obtained from the Turkish Consul in Cyprus, must still be regarded as British subjects by virtue of Article 1(1) of the Cyprus (Annexation) Orders in Council, 1914-17, because Article 21 of the Treaty of Lausanne has never been implemented by domestic legislation; but (2) that such persons may lose their British nationality if, when in Turkey, and not under disability, they obtain "a certificate of naturalization, or by any other voluntary and formal act" become naturalized in that country within the meaning of section 13 of the British Nationality and Status of Aliens Act, 1914. This seems to be a question of fact which would have to be determined according to the particular circumstances of each case.⁵²

Three years later, issues still existed. On 26 October 1934, the acting commissioner in Cyprus, C.E. Rooke, sent an urgent message to Philip Cunliffe-Lister, the colonial secretary.⁵³ He reported that '142 persons' were embarking that night for Turkey. Whilst all had Turkish passports but unsure 'whether they were all Turkish subjects or British subjects under the 1927 notification', he also indicated that 150 families had applied to the Turkish consul 'for moving to Turkey'. He offered an explanation that because of the ejection of all foreigners from Turkey, 'they are working up replacement by Moslem or Turk'.⁵⁴ London asked the Turkish consul to explain 'the circumstances under which Turkish passports were issued to them', since these people were British subjects. Mehmed Muhittine, the consul, replied that those departing Cyprus be considered Turkish nationals.⁵⁵ According to Muhittine, this was legal for two reasons. First, even if it was stated in 'Article 21 of the Treaty of Lausanne that all those opting for Turkish nationality shall leave Cyprus within 12 months after having so opted, no mention is made therein as to their reversion to British nationality by failing to do so'. Second, 'those who opted for Turkish nationality under the Treaty of Lausanne were not forced by the Government of Cyprus to leave the Island within 12 months. It was, moreover, published in the Cyprus Gazette No. 1867 of 2nd September 1927, that all such persons were considered as Turkish subjects whether they left Cyprus within 12 months of the date of the option or not'. Muhittine then referred to Turkish nationals resident in territories detached from Turkey, like Syria and the Dodecanese, which under another provision of Lausanne had also to 'leave within a fixed time'. However, because there were 'no provisions to the contrary', those who did not leave 'within the stipulated time' could maintain their Turkish nationality.⁵⁶ He also supplied the requested information regarding the emigration of Cypriot Turkish villagers to Turkey: 'the total number of Cypriots who opted for Turkish nationality' within 2 years after Lausanne was 9,327; but 'of these only about 2000 have left the Island' with 'the rest ... still residing in Cyprus'.⁵⁷

A 1934 report prepared for the Colonial Office exposed a division amongst Turkish Cypriots

regarding immigration to Anatolia. It referred to a recent visit by a Turkish member of parliament, Sırrı Bey, to the Turkish Club in Cyprus. There, Bey argued against emigration to Turkey, holding that 'the Cyprus Turks should remain in Cyprus as one day they will be useful to Turkey'. At the same time, Söz published several letters on the issue of the emigration to Turkey signed with the pseudonym 'Cypriot' putting forward arguments against emigration. The Kemalist Necati Bey, a former elected member of the Legislative Council, also published a letter condemning emigration. Söz's editor, Remzi Bey, similarly changed his view on immigration. Whereas in the 1920s he had been one of the most vociferous supporters of emigration to Anatolia, by 1934 he was writing against immigration.⁵⁸

In 1933, according to Söz, Moslem residents of an entire Cypriot village applied to Turkey to immigrate to Anatolia. Ankara reportedly accepted their applications and replied by informing them that they would settle at Elaziz – Elazığ – in Anatolia with land allotted to them.⁵⁹ Söz predicted that more villages would likely seek similar solutions. However, the British government had already established a major impediment to contain such emigration flows: as a British subject, each emigrant would need to furnish a security of £50, an exceedingly high sum and almost impossible for ordinary people to collect and pay.⁶⁰

Whilst the British were setting obstacles to contain emigration flows from Cyprus, the Turks were actively facilitating the migration flux. Throughout the 1930s, Ankara recognised as a Turkish subject every individual who opted for Turkish nationality under Lausanne irrespective of whether they had left within 12 months of their option or not. The publication of a notice in the Cyprus Gazette in 1930 drew Turkish attention.⁶¹ The governor of Cyprus after November 1933, Richmond Palmer, persistently iterated his unease at the possibility of losing the invaluable Turkish community, the Imperial asset for guaranteeing the continuation of British rule. Considering the local implications and possible reactions of a large-scale emigration, he concluded it 'desirable as far as properly may be done, to discourage any considerable proportion of the Muslim element and its racial composition'.⁶² Furthermore, wider political considerations dictated doing nothing that would 'weaken the part that the Turk played in the racial composition of the island'.⁶³ Palmer continued by suggesting that he was 'very anxious' and 'every effort should be made to retain within its shores the whole of the present industrious, loyal and hardworking, albeit poor, Muslim community'.⁶⁴

Colonial officials and their masters shared Palmer's concerns. In 1935, H.T. Allen, a senior Colonial Office official, told his under-secretary that for political reasons, James Ramsay MacDonald, the prime minister, thought it undesirable to enact legislation to indicate to optants of Turkish nationality the period prescribed in the treaty.⁶⁵ The political reasons to which Allen referred was the continuing existence of the Moslem minority on the island. Convinced that 'anything in the nature of a large-scale emigration to Turkey' be discouraged, Palmer considered 'demanding a large cash deposit from each prospective emigrant'. Nonetheless, he was advised, it would 'not be legitimate to require a deposit greater than the estimated cost of repatriation from Turkey'. Palmer and the Colonial Office tried finding alternative ways to block immigration by asking applicants 'for a cash deposit of £10 with the Cyprus Treasury' to cover 'their possible expenses of repatriation'. However, Palmer knew that 'as all the applicants' were 'extremely poor', even that 'small deposit' could have been 'just as effective an obstacle as a larger one'.⁶⁶ Nevertheless, some accounts hold that Turkish Cypriots continued to immigrate to Anatolia without depositing this guarantee.⁶⁷

For Palmer, however, the imposition of a fee did not go far enough to halt the emigration.

During his notorious autocratic rule, the so-called Palmerocracy,⁶⁸ he imposed harsh laws to control the public sphere and censor the local press. He wanted to discourage potential emigrants by informing them about the hardship that they would likely face in Anatolia. Thus, he requested the Colonial Office to provide him with ‘authentic information’ to ‘warn these possibly misguided people of the fate that awaits them’.⁶⁹ James Morgan, at the British Embassy, wrote that it was ‘impracticable, if not impossible, to make a specific investigation’ into the particular conditions facing the Moslem Cypriot emigrants.⁷⁰ However, he provided some general remarks holding that since 1923 the ‘settlement of Muslim immigrants has much improved’.

In May 1935, the erudite Dawe understood the ‘political motive underlying the Governor’s solicitude for these people’.⁷¹ ‘Turkish Cypriots’, he held, had ‘always been a valuable element in the population from our point of view’, since they had ‘hitherto supported British rule’ and had ‘furnished admirable material for the Police Force and other Government services’. Dawe warned the Colonial Office that it was the Turkish consul’s endeavour ‘to win over these people to Kemalism and to get them to leave Cyprus’. He therefore asked to understand Palmer’s action as ‘be[ing] inspired by wider political considerations and not merely those of the personal interests of the applicants for passports’. For his part, Palmer warned Cunliffe-Lister about the increasing influence of Kemalism in Cyprus: in 1934, there was a “further application for an entire village to migrate to Asia Minor.⁷² A month later, whilst discussing the potential transfer of the Turkish Consulate from Larnaca to Nicosia, Palmer also cautioned that if the consul were to move to the Cypriot capital, ‘his opportunities for inducing persons to emigrate to Turkey would be far greater’.⁷³

In the 1930s, the deteriorating economic situation made living conditions difficult for the vast amount of the Cypriot population. Although Cyprus was relieved of the ‘Tribute’ [debt charge] in 1927, Cypriots still resented what they held were heavy tax burdens – the Moslem community disproportionately affected by the harsh economic conditions. In many cases by 1937, with the situation so deteriorated that soup kitchens had to be set up for food relief,⁷⁴ the colonial administration became very concerned about ‘a feeling of discontent in the Moslem community’.⁷⁵ That dissatisfaction ‘manifested in outspoken attacks in the Press on the educational policy adopted by Government in so far as it affected the Moslem Lycée and among the poorer and less educated classes, in frequent attempts on the part of young men to emigrate to Turkey without passport facilities’.⁷⁶ For the British administration, ‘emigration was the logical outcome of the Press campaign’:

young men were tempted to try their fortunes and joining together in small groups purchased sailing boats in which they made the journey across the narrow strait which divides Cyprus from the south coast of Asia Minor. Altogether 259 men left the Island in this fashion. Of this number, all except 21 returned. Some were not permitted to land by the Turkish authorities, while others landed and, after discovering that work was not obtainable, either paid their passage back to Cyprus by steamer or applied to the British consular authority for repatriation at public expense. This conclusive demonstration of the futility of the Moslem attitude and its inapplicability to the changed conditions and exclusiveness of present day international relations, quickly allayed the unrest.⁷⁷

These efforts were characterised by Palmer as abortive attempts of a number of unemployed adolescents to evade the emigration restrictions by a hazardous crossing of the Mediterranean in open boats in search of an El Dorado in Anatolia”.⁷⁸

In response to this alarming situation, London attempted to provide special assistance to the Moslem community. For instance, the governor 'on the occasion of the Bayram festival visited the Delegates of Evkaf [the Pious Foundation in Cyprus] at the Evkaf Offices, and made a short speech encouraging co-operation with the Government, and reprobating dissention among the Moslems'.⁷⁹ Whilst not commented on in the Moslem Cypriot press, 'no further reports have been received of young Moslems leaving the Island for Asia Minor'. This probably derived from the changing stance of the Turkish consul.⁸⁰

Cypriot emigration to Turkey was not the only flow that concerned the British. One more route had active use by an increasing amount of Cypriots: that to Britain.⁸¹ The grounds for concern were different from those for relocation to Anatolia. The arrival of Cypriot immigrants to Britain was unwelcome mainly because of their poor background. For instance, the growing numbers of Cypriots in London urged Colonel Hamilton 'to express the concern of his Society [The Charity Organisation Society] at the problem of the Cypriot Colony in London, and their steadily increasing numbers'.⁸² Anxiety existed about Cypriot 'lack of character and lawlessness, and his Society greatly feared that the fact that some of the Cypriots were able to receive public assistance would lead to a greater influx than ever of their fellow countrymen'. The British administration in Cyprus could not forbid it but only raise some barriers. Reports from the London Metropolitan Police regarding the poor and humble life of Cypriots in the capital of the Empire, along with racist British perceptions, saw British officials in Cyprus seek to restrain and discourage that wave of immigration.⁸³ In 1936, Palmer requested that the Home Office give him an account of all Cypriots arriving in Britain in that year.⁸⁴

As shown by the contextualisation of the British stance regarding the emigration of Moslem Cypriots to Anatolia during the interwar period, the continuing existence of a sizeable minority community for perpetuating British rule over the island was of paramount importance. The geostrategic significance of Cyprus was rapidly evolving for the British Empire in the immediate aftermath of the First World War, and the swift developments that followed the redistribution of power in the Eastern Mediterranean and Middle Eastern theatres gave the island added value for British Imperial defence. Whilst the administration in Cyprus had followed divisive policies since in the late nineteenth century, it is arguably the interwar period where the divide-and-rule policy was fully developed. Yet to do so, London needed two sizeable communities inhabiting the island.

With the signing of the 1923 Treaty of Lausanne, British authorities agreed to allow the island's Moslem population to immigrate to the newly founded Turkish Republic. After a major migrant wave displaced almost one-fifth of that vital minority, the British government in Cyprus became alarmed about the possibility of losing an essential asset for exercising its divide-et-impera policies. That many Moslem Cypriots who had opted to leave for Turkey regretted their decision due to dire conditions in Anatolia and soon wished to return to Cyprus was a gift to the British. To take advantage of this opportunity, the Colonial and Foreign offices, along with the Cyprus administration, put forward a legal pretext to allow immigrants to follow Lausanne dictates, whilst also establishing obstacles for Moslem Cypriots to discourage them from leaving.

Although largely overlooked by the bulk of the historiography on Cyprus, understanding the interwar period is crucial to grasp more fully the years of conflict and violence that took place on the island since the 1950s. As Cyprus emerged greater in Britain's geostrategic interests and

calculations by the First World War, British rulers understood the need for an Imperial strategy necessary to establish control and dominance over the island. This strategy had in its core the divide et imperia policies that required the existence of two sizeable ethnic communities. Thus, whilst the overwhelming majority of the Cypriot population already nationally awakened for over a century and prompted by the successes of various national independence movements kept pressuring for national self-determination, the existence of a sizeable ethnic minority was important. For the following decades, British rule on Cyprus would repeatedly deny the national aspirations of the Greek Cypriot majority on the pretext of safeguarding the rights of the Turkish Cypriot minority. Nevertheless, to grasp fully the historical developments on Cyprus, they need contextualisation within the evolving power dynamics of the Eastern Mediterranean.

Disclosure statement

No potential conflict of interest was reported by the author(s).

Additional information

Notes on contributors

Ilia Xypolia

Ilia Xypolia is Lecturer in Politics and International Relations at the University of Aberdeen. She is the author of *British Imperialism and Turkish Nationalism in Cyprus, 1923–1939: Divide, Define and Rule* (2017) and *Human Rights, Imperialism, and Corruption, in US Foreign Policy* (forthcoming), as well as numerous peer-reviewed articles on various aspects of imperialism, democracy, and nationalism. She also serves as the reviews editor of the *Journal of Global Faultlines*.

Notes

1 Except for the region of Alexandretta – Iskenderun; the region was originally part of Syria, but Turkey annexed it in 1939. See Hazal Papuççular, “The Sanjak of Alexandretta (Hatay) in Turkish Foreign Policy: A Case of “Accidental Diaspora” and Kin-State Politics,” in *A Transnational Account of Turkish Foreign Policy*, ed. Hazal Papuççular and Deniz Kuru (Cham, 2020), 121–40.

2 Murat Metin Hakki, *The Cyprus Issue. A Documentary History, 1878–2007* (London, 2007), 6.

3 Briton Cooper Busch, *Mudros to Lausanne: Britain's Frontier in West Asia, 1918–1923* (Albany, NY, 1976), 357.

4 For an excellent analysis of the political considerations of the Allied governments for admitting the Soviet delegation to the Lausanne conference, see Bülent Gökay, *A Clash of Empires: Turkey between Russian Bolshevism and British Imperialism, 1918–1923* (London, 1997), Chapter 6.

5 Erik Goldstein, “The British Official Mind and the Lausanne Conference, 1922–23,” *Diplomacy & Statecraft* 14, no. 2 (2003): 203.

6 Cmd. 1814: *Lausanne Conference on Near Eastern Affairs 1922–1923: records of proceedings and draft terms of peace* (London, 1923).

7 In the 1950s, Britain invited Turkey to take part in talks on the future of Cyprus, a move violating Lausanne treaty clauses. A question still exists how and why the Greek side accepted that misapplication of Article 16 of the treaty. It was most probably one of the significant

- turning points in the history of the Cyprus issue. See M. M. Hakki, ed., *The Cyprus Issue. A Documentary History, 1878–2007* (London, 2007), 7.
- 8 Ibid.
- 9 War Office Intelligence summary, 'Turkey: a history of the Nationalistic Movement, 1918–1922', Volume II, 1923, WO [War Office Records, The National Archives, Kew] 157/1310.
- 10 Ibid.
- 11 Ibid.
- 12 Ibid.
- 13 Turkey's stance on Cypriot immigrants might have been influenced also by the pervasive rumour that Italy was planning to colonise Southern Anatolia with Italian emigrates. Cf. E. Kuran, "Turkish-Greek Relations in Connection with the Cyprus Question, 1923–1939," in *Cyprus International Symposium on Her Past and Present*, ed. Ismail Hakki Mirici (Famagusta, 1994); and George S. Georghallides, "Turkish and British Reactions to the Emigration of the Cypriot Turk to Anatolia, 1924–1927," *Balkan Studies* 18, no. 1 (1977): 43–52.
- 14 Erik J. Zürcher, *Turkey: A Modern History*, 3rd ed. (London, 2005), 144.
- 15 Ibid., 138.
- 16 Since the early 1920s, the Misak-ı Milli was 'the canon of the Turkish foreign policy', its provisions shaping the Turkish agenda on the question of minorities. See Onur Yiildirim, *Diplomacy and Displacement: Reconsidering the Turco-Greek Exchange of Populations, 1922–1934* (NY, 2006), 33.
- 17 Ilia Xypolia, "Racist Aspects of Modern Turkish Nationalism," *Journal of Balkan and Near Eastern Studies* 18, no. 2 (2016): 111–24.
- 18 Kemal Kirişçi, "Disaggregating Turkish Citizenship and Immigration Practices," *Middle Eastern Studies* 36, no. 3 (2000): 1–22.
- 19 Soner Cagaptay, *Islam, Secularism and Nationalism in Modern Turkey: Who Is a Turk?* (London, 2005), 82.
- 20 Ibid.
- 21 This paragraph is based on Hoare to Chamberlain, March 23, 1927, FO [Foreign Office Records, The National Archives, Kew] 424/266.
- 22 Ibid.
- 23 Suha Bolukbasi, *The Superpowers and the Third World : Turkish-American Relations and Cyprus* (Lanham, MD, 1988), 22.
- 24 This and the next sentence based on Costas P. Kyrris, *Kypros, Tourkia, kai Hellēnismos: thesmoi, domes, scheseis, provlēmata, m'epilogo gia tis anatolikes spoudes ston Hellēniko chōr* (Nicosia, 1980), 105.
- 25 Niyazi Kızılyürek, *Κύπρος: το αδιέξοδο των εθνικισμών* (Athens, 1999).
- 26 Zafer Cakmak, "Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878–1938)," *Tükiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 36 (2008): 210.
- 27 'Return to Turkey of Cypriots opting for Turkish nationality', CO 67/221/11 (1927).
- 28 This and the next sentence from 'Cypriots opting for Turkish Nationality', 1927, CO [Colonial Office Records, The National Archives, Kew] 67/221/11.
- 29 Ilia Xypolia, "From Mare Nostrum to Insula Nostra : British Colonial Cyprus and the Italian Imperial Threat," *Round Table* 105, no. 3 (2016): 287–96.
- 30 George F. Hill, *A History of Cyprus, Four Volumes* (Cambridge, 1940–1952).
- 31 For a concise macro-historical account of Great Power rivalry in the eastern Mediterranean, see Marios L. Evriviades, *Power Competition in the Eastern Mediterranean: A Historical Perspective and Future Prospects* (Athens, 1996). For British pre-eminence in the Mediterranean Sea, see Robert Holland, *Blue-Water Empire. The British in the Mediterranean since 1800* (London, 2012).

- 32 George S. Georghallides, *A Political and Administrative History of Cyprus 1918–1926* (Nicosia, 1979), 14.
- 33 Ilia Xypolia, *British Imperialism and Turkish Nationalism in Cyprus, 1923–1939* (London, 2017).
- 34 Idem., “Divide et Impera: Vertical and Horizontal Dimensions of British Imperialism,” *Critique: Journal of Socialist Theory* 44, no. 3 (2016): 221–31.
- 35 James A. J. McHenry, *The Uneasy Partnership on Cyprus, 1919–1939: The Political and Diplomatic Interaction Between Great Britain, Turkey, and the Turkish Cypriot Community* (NY, 1987).
- 36 Georghallides, “Turkish and British Reactions,” 49.
- 37 Colonial Office “Annual Report 1926,” CO 67/220/2.
- 38 Soz [No.974], 28 July 1936, CSA [The State Archives, Nicosia, Cyprus], SA1 517/1926/2.
- 39 Ibid.
- 40 Emgili Fahriye, “Kıbrıs’tan Türkiye Yapılan Göçlerin Kıbrıs Türk Basınına Yansımaları (1923–1938),” *Karadeniz Araştırmaları* 39 (2013): 111–36.
- 41 ‘Cypriot Optants for Turkish Nationality. Extract from Cyprus Gazette’, 2 September 1927, CO 67/258/15.
- 42 ‘Report from the British Delegate on the Commission for the Assessment of Damage suffered in Turkey’, 19 March 1926, CO 67/216/12.
- 43 Amery [colonial secretary] to Stevenson [governor, Cyprus], 29 May 1926, CO 67/217/7.
- 44 This paragraph based on Storrs to Amery, 22 November 1928, CO 67/226/19.
- 45 Legislative Council minutes, CO 69/37.
- 46 Ibid.
- 47 Under-Secretary of State [Foreign Office] to Under-Secretary of State [Colonial Office], 1 October 1926, CO 67/217/12.
- 48 Ibid.
- 49 ‘No 94. OPTIONS UNDER ARTICLE 21 OF THE TREATY OF LAUSANNE. It is hereby notified for the general information that the Secretary of State for the Colonies has intimated that persons, who opted for Turkish nationality under Article 21 of the Treaty of Lausanne but failed to leave Cyprus within twelve months of having so opted in accordance with the provisions of the same Article, are not considered by His Majesty’s Government to have acquired Turkish nationality. All such persons may therefore, if they so desire and being otherwise eligible, apply for a certificate of British nationality under the Cyprus (Annexation) Amendment Orders in Council, 1914–1929’: ‘Extract from the Cyprus Gazette’, 24 January 1930, CO 67/262/2.
- 50 Dawe to Cowell, 21 May 1929, CO 67/227/11.
- 51 This and the rest of the paragraph based on ‘Petition of Cypriot Optants for Turkish Nationality’, 28 October 1929, CO 67/227/11.
- 52 Internal CO correspondence, 5 October 1931; Muhittine [Turkish Consul] to Cunliffe-Lister [colonial secretary], 2 November 1934, CO 67/240/7.
- 53 Rooke [acting commissioner] to Cunliffe-Lister, urgent, 26 October 1934, CO 67/258/15.
- 54 Ibid.
- 55 Muhittine to Wright [acting colonial secretary], 2 November 1934, CO 67/258/15.
- 56 ‘Cypriot optants for Turkish Nationality’, CO 67/258/15.
- 57 Ibid.
- 58 Rooke to Cunliffe-Lister, urgent, 26 October 1934, CO 67/258/15.
- 59 Soz [No.693], 27 December 1933, CSA SA1 517/1926/2.
- 60 Ibid.
- 61 Internal CO correspondence, 9 June 1936, CO 67/265/14.
- 62 Richmond Palmer, the governor of Cyprus, wrote: ‘In the interval which has subsequently

elapsed whilst the national status of optants for Turkish nationality under the provisions of Article 21 of the Treaty of Lausanne has been under discussion in London, I have been able fully to consider the local implications and possible reactions of a large-scale emigration to Turkey; and my conclusion is that it is desirable so far as proportion of the Muslim element in its racial composition': Palmer to Thomas [colonial secretary] 10 January 1936, CO 67/265/14 (1936).

63 Ibid.

64 Palmer wrote: 'In addition wider political considerations make it desirable to do nothing which would weaken the part which the Turk plays in the racial composition of the Island and I am anxious that every effort should be made to retain within its shores the whole of the present industrious, loyal and hardworking, albeit poor, Moslem community': Ibid.

65 Allen to Colonial Office under -secretary, 23 October 1935, CO 67/260/19.

66 Palmer to Cunliffe-Lister, 17 April 1935, CO 67/262/5.

67 See Zafer Cakmak, "Kıbrıs'tan Anadolu'ya Türk Göçü (1878–1938)," *Tükiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 36 (2008): 218; and James A. J. McHenry, *The Uneasy Partnership on Cyprus, 1919–1939: The Political and Diplomatic Interaction Between Great Britain, Turkey, and the Turkish Cypriot Community* (NY, 1987).

68 Alexis Rappas, *Cyprus in the 1930s: British Colonial Rule and the Roots of the Cyprus Conflict* (London, 2014).

69 Palmer to Cunliffe-Lister, 17 April 1935, CO 67/262/5.

70 Morgan to Hoare [foreign secretary], 14 September 1935, CO 67/262/5.

71 Except where noted, this paragraph based on Dawe to Allen, 17 May 1935, CO 67/262/5.

72 Palmer to Cunliffe-Lister, 10 April 1935, CO 67/262/2.

73 Palmer to Cunliffe-Lister, 3 May 1935, Ibid.

74 For instance, for the establishment of a soup kitchen in Limassol, see Embros (15 February 1937).

75 'Secret Report on the situation in Cyprus July-October 1937. The Political Situation in Cyprus from the 1st July to 31st October 1937', FO 141/643/6.

76 Ibid.

77 Ibid.

78 Palmer to MacDonald [colonial secretary] 24 June 1938, CO 353/1594/18.

79 'The Political situation in Cyprus from the 1st November to the 31st December 1937', CO 67/274/5.

80 See the 1937 Report prepared by the Turkish Consul regarding the situation of the Turkish Cypriots, BCA [The Republican Archives, Ankara] 030.0.010.000.000.124.887.3.

81 'Control of Cypriot immigration to the United Kingdom', 1935, CO 67/260/7.

82 Internal CO correspondence, 1 May 1936, CO 67/265/5

83 Ibid.

84 Alfie [under-secretary, Aliens Department, Home Office] to Mayle [under-secretary, Colonial Office], 11 July 1936, CO 67/260/7.[1]

Items Property

Content category: Politic

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

Country - Province: United Kingdom

QR Code:

Sources

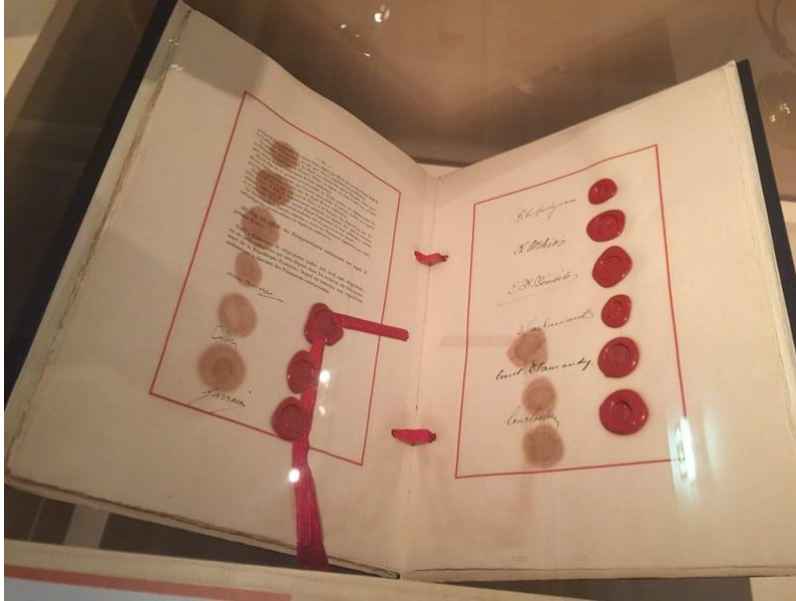
[1] Website | English | [tandfonline.com 23-01-2023](https://tandfonline.com/23-01-2023)

Added on: 03-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 78****In Turkey, conspiracy theories about the Peace Treaty of Lausanne run riot**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230403143530479200>

Serdar Basegmez

The year 2023 began with a series of jokes in Turkey about people eagerly awaiting the start of the new year to begin digging in their gardens, hoping to uncover valuable resources, including gummy bears and rivers of crude oil. The running theme of these jokes is to poke fun at a conspiracy theory surrounding the Lausanne Peace Treaty, considered the foundational document of modern Turkey.

The plot asserts that there is a secret 21-article appendix signed in the cellar of the Lausanne Palace Hotel, and that the treaty will expire on its 100th anniversary. The further claims fall into two categories: First, some believe that with the expiration of the alleged secret appendix to the Treaty of Lausanne, the current government of Turkey will be able to access valuable boron minerals and oil reserves and collect taxes from the straits. The second and less prevalent belief is that the treaty's expiration will cause Turkey to lose all of its accomplishments overnight.

These theories, while nonsensical to critical thinkers, are quite prevalent. A 2018 survey by Konda Research found that 48% of the sample population agreed with the statement, "The Treaty of Lausanne will end in 2023". The belief in this conspiracy theory doesn't appear to be limited to any particular ideology. The results are likely due to a broader narrative unfolding over 150 years of modern Turkish history.

Before delving further into this topic, it is helpful to review the history of the interwar period to understand the context better. In the aftermath of World War I, the Allied Powers and the Ottoman Empire signed the Treaty of Sèvres in 1920, intended to implement the partitioning of the empire's territory that had been decided through secret agreements among western nations. Although the Treaty of Sèvres was never ratified, some historians consider it a contributor to the "Sèvres Syndrome", a historical trauma for the Turkish nation. The negotiated map depicting the slicing of the nation by the "enemy" has been etched into Turkish people's memories through history lessons taught in primary schools (Tziarras, 2022).

As discussions around the Sèvres continued, a spark of resistance emerged away from the capital. The Turkish National Movement, led by Mustafa Kemal (Atatürk), separated from the Ottoman Empire and established a new parliament in Ankara. The movement aimed to establish the National Pact (Misak-ı Milli) as its foundation, which rejected the Treaty of Sèvres and defined the borders of Turkey to the point when the Ottomans were surrounded. They eventually waged a War of Independence against occupying forces, which ended with a Turkish victory in the autumn of 1922. This conflict set the stage for negotiations that ultimately led to the signing of the Treaty of Lausanne in July 1923, which formally recognised Turkey's sovereignty and set its borders.

The negotiation process was a lengthy and challenging ordeal that required compromises for the founding leaders of Turkey. Mustafa Kemal Atatürk, the first president of Turkey, appointed his right-hand man and Chief of General Staff, İsmet Pasha (İnönü), as the head of the Turkish delegation.

One of the major issues was the city of Mosul, which was part of the National Pact; the Turkish delegation tried, and failed, to convince Lord Curzon, the British Foreign Secretary, that Mosul should therefore be part of Turkey. Turkey also did not obtain complete control of the Bosphorus and Dardanelles, and had to give up additional territories from the National Pact. Some of these issues were to be resolved in the 1930s, but the Lausanne delegation faced harsh criticism from Mustafa Kemal's political opponents, known as the Second Group, during the conference. The arguments were so intense that a prominent member of the Second Group, Ali Şükrü, was assassinated by a former commander of Mustafa Kemal's special Bodyguard Regiment. The opposition group was eliminated before the treaty was signed.

Pro-Lausanne vs Counter-Lausanne

As a significant symbol in the history of modern Turkey, the Lausanne Treaty represents a moment of victory after two centuries of decline, and an opportunity to start anew after the Ottoman Empire's darkest times. The Empire had surrendered its resources and independence to its enemies, yet Turkey was the only country to avoid the Allies' harsh terms, even though they had lost World War I. The treaty marked a turning point towards a new future for independent Turkey.

Before the emergence of conspiracy theories, a contrarian narrative started in right-wing circles based on the "Lausanne as a victory or defeat" discourse. This counter-Lausanne sentiment was represented mainly by ideologies such as Islamism and Neo-Ottomanism, and heavily influenced by the opposition of the Second Group to the withdrawal from the National Pact. However, there were other factors: the nostalgia and aspiration for the Ottoman Empire's former glory and magnificence, the abolition of the sultanate and caliphate, and the strict (French-style) secularism implemented against the Muslim lifestyle and Islamic traditions have all contributed to the counter-narrative (Tziarras, 2022).

Jewish plot

At this point, those familiar with conspiracy theories may wonder where the Jewish plot comes into play. As Aaron Rabinowitz has often pointed out, there seems to be an "inverse Godwin's Law" in which conspiracy theories tend to involve an antisemitic angle if they persist long enough.

Enter the Jewish plot into the conspiracy. One member of the Turkish delegation present in Lausanne was Chaim (Haim) Nahum, the Grand Rabbi of the Ottoman Empire. Nahum was known for his close relations with the British and the French. The Ankara government included him in the delegation to leverage his connections, and to signal their intention to reconcile with non-Muslim communities. However, this pragmatic decision has since been subject to

conspiratorial interpretations. For example, another member of the delegation, Rıza Nur, wrote in his memoirs about a strange encounter with Chaim Nahum during the negotiations. He implied that Nahum, whom he referred to as a “seasoned Jew”, approached İsmet Pasha with his “typical Jewish pushiness”. Nur claimed that he saved İsmet Pasha from the Rabbi’s influence, but this incident added to the conspiratorial interpretations of Nahum’s presence at Lausanne (Gürpınar, 2020).

The rumours of a Jewish conspiracy gained traction in the counter-Lausanne narrative with the emergence of a series of articles titled “Expose” and “İsmet Pasha and the inside story of Lausanne” in 1949-50, written by an author using the pseudonym “Detective X One” in the *Büyük Doğu* (Great East) magazine. The true identity of “Detective X One” was Necip Fazıl Kısakürek (NFK), an infamous Islamist ideologue who used a pen name to shield himself from political persecution at the time.

NFK was already deeply entrenched in antisemitic conspiracy theories, having translated “The Protocols of the Elders of Zion”, a notorious antisemitic text. He was also a prominent supporter of replacing the secular nationalist republic with an Islamist one. Therefore, he framed the Nahum story following his ideology. According to his perspective, Nahum convinced Lord Curzon to agree to the Turkish delegation’s demands. In return, the Republic of Turkey would abolish the caliphate and distance itself from Islam.

According to journalist Yıldırım Oğur, İbrahim Arvas, niece of Abdülhakim Arvasi, the 33rd sheikh of the Naqshbandi order and also the teacher of NFK in the Naqshbandi order, may have been another potential source of the conspiracy theory. Arvas was an MP during the Lausanne negotiations. In his memoir, he listed some of these secret decisions made during the negotiations, including abolishing Islam and declaring Christianity in Turkey. NFK knew him very well, but the memoir was written after NFK’s articles. Therefore it is a valid question to ask who put the cart before the horse.

AKP and Erdoğan Rhetoric

While the lesser-known Islamist books and magazines were writing about all these conspiracies and ideas, Islamism began to rise in Turkish politics. The first wave was Erbakan’s Milli Görüş Movement, which joined a right-wing coalition in the 1990s. However, with strong opposition from the establishment, they were removed through a “postmodern coup”, which became a significant milestone for the Islamist movement and fuelled their desire for revenge.

The next phase saw the emergence of Erdoğan’s AKP (Adalet ve Kalkınma Partisi, Justice and Development Party), which appeared more compatible with the secular system. The leaders behind this movement were from the reformist wing of their predecessor party. The AKP did not adopt a Euro-sceptic stance and, from the outset, supported a liberal market economy while rejecting fundamentalism. After the financial crash of 2001, AKP rose to power in the 2002 elections. Over time, AKP’s initially liberal and “mildly Islamist” politics evolved into a personality cult centred around Erdoğan, with an increasingly anti-Western and nationalist discourse coupled with growing authoritarianism.

Modern Islamists in Turkey, including Erdoğan, have long viewed NFK as an ideological icon. Therefore, Islamist Erdoğan might have taken a more contrarian stance against the Treaty of Lausanne. However, the reality is more nuanced. Although his government frequently adopted a counter-narrative against the treaty, he, as a populist leader, also acknowledges its significance as a nationalist element in his discourse. The AKP has never officially used the Lausanne conspiracy. In April 2022, Presidential Communication Center (CİMER) responded to a direct question, “There are no secret articles in the Treaty of Lausanne, and there is no article that prevents us from mining.”

Erdoğan adopted a more practical strategy, applauding the treaty’s historical achievements on

its anniversaries but promoting the counter-Lausanne narrative on other occasions. His revisionist tactics serve a dual purpose: for domestic politics, he can seek revenge against the old regime; for international politics, he can leverage the anti-Lausanne narrative to advance his Neo-Ottoman agenda.

In several instances, conspiracy theories were directly promoted by close circles of the AKP. For example, *Yeni Şafak*, a daily newspaper known for its hard-line support of the Erdoğan government and infamous for its fabricated “milk port” interview with Noam Chomsky in the past, claimed that Erdoğan personally instructed the Foreign Ministry to publish the secret articles of the Treaty of Lausanne. Many AKP supporters linked their hopes for a new and improved Turkey with the treaty’s expiration, in parallel with AKP’s Vision 2023 plan and the “New Turkey” sentiment. Conspiracy-minded secularists were not comfortable with the idea of the Treaty’s expiration and worried about Erdoğan’s possible secret intentions to replace Atatürk’s legacy.

With social media, the conspiracy theory was transformed from its original form. Rather than focusing on the “Lausanne as a victory or defeat” narrative, the theory began incorporating urban legends, such as foreign powers preventing Turkey from extracting boron or oil reserves. These urban legends may have diluted conspiracy theories that once accused the founding leaders. One speculation could be that the rise of ultra-nationalism on the left and within Islamist circles may have contributed to this change.

Conclusion

We aimed to trace the origins of the conspiracy theories surrounding the Treaty of Lausanne and uncover the political agenda behind them. These theories exemplify a tendency to interpret historical events imperfectly and with motivated reasoning rather than critically assessing historical sources. For some, an alternative explanation was necessary to sustain the anti-Lausanne narrative. For others, it was to conform to their ideological stance or predisposition towards victimhood. Eventually, everyone fabricated their own stories and provided a plausible rationale suited for themselves. As Rob Brotherton pointed out, “Conspiracism is just one potential product of a much broader worldview” (Brotherton, 2015). While these narratives may seem amusing or irrational, they can have real-world implications and shape public opinion. Understanding the origins and evolution of these conspiracy theories is crucial to uncover the underlying social and political forces driving their popularity. This knowledge can offer insights to combat the spread of misinformation and promote a more informed and nuanced discourse.

Further reading

Zenonas Tziarras (2022), *Turkish Foreign Policy*, SpringerBriefs in International Relations – 2022
Gürpınar, Doğan (2020). *Conspiracy Theories in Turkey*, Taylor and Francis
Brotherton, Rob (2015). *Suspicious minds: why we believe conspiracy theories*. New York, NY: Bloomsbury Sigma.[1]

Items Property

Content category: Political Criticism
Document Type: Original language
Publication Type: Born-digital
Language - Dialect: English
Folders: Treaty of Lausanne
Country - Province: Turkey

Original Language: English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | skeptical.org.uk 29-03-2023

Added on: 03-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 79****KNK Co-Chair Karamus: The Kurds want official status**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230704083352503169>

In 1923, the Treaty of Lausanne established the quadripartition of Kurdistan and the disenfranchisement of the Kurdish people. With a conference in Switzerland, the KNK wants to take a stand against this and demand an official status.

The Treaty of Lausanne established the quadripartition of Kurdistan on 24 July 1923. Since then, Kurds have been subjected to genocide, assimilation and massacres under the sovereignty of the states of Turkey, Iraq, Iran and Syria. The agreement laid the foundations for the disregard of the Kurdish people and the denial of their existence. The Kurdistan National Congress (KNK) takes the centenary of the signing of the treaty as an opportunity to show why Kurdish society does not accept the imposed circumstance of political and legal non-existence and demands its right to self-determination. In order to convey the Kurdish perspective against the status quo of nation states to the public, various organisations, political parties and groups from all parts of Kurdistan developed a Switzerland-wide action plan last year, which included a programme of conferences, panel discussions, protests, information evenings and cultural events around the Treaty of Lausanne. An international conference on 22 and 23 July will be the preliminary highlight of the series. Ahmet Karamus, co-chair of the KNK, answered questions from ANF.

The centenary of the signing of the Treaty of Lausanne is approaching. As KNK, you are organising an important conference to mark the occasion. What is the state of preparations?

Our activities are not limited to this conference, it is basically a concluding congress. Since the launch of our action plan, various symposia, forums, exhibitions and different meetings have taken place. But we attach more importance to this conference, that is true. We call it the Kurdistan Conference and we expect that all Kurdish structures from the four national states will participate in it. Our plan is to include political parties, individuals, organisations as well as different faith communities and ethnic groups in the conference. We have been working intensively towards this for more than one and a half years now. Our engagement in this regard so far has led to important results. We see ourselves confirmed by the success in implementing

our demands. Our main concern is the representation of all components of Kurdistan at our conference. We want to fulfil this requirement in any case. The KNK is in charge; various actors are involved in the preparation of the conference and in the implementation of its content. A broad-based committee consisting of various individuals, initiatives, groups and organisations recently met again to provide insights into the final preparations. These are in full swing and concern not only the conference, but also a declaration to be delivered on 24 July in front of the Palais de Rumine, the place where Kurdistan was divided into four parts a century ago.

With whom did you hold the meetings you spoke of and which forces are involved in the action plan?

A joint committee was formed, the '100 Years Treaty of Lausanne' Action Committee. The essential core of action around which the Kurdish forces have gathered to take a stand against the Treaty of Lausanne from their perspective is made up of parties and organisations, the number of which has recently increased to 157. Part of the participation process, which equally included the preparation of our strategic plan, are not only political structures, but also historians, artists, intellectuals and people from various other backgrounds. We also ensured the inclusion of the diaspora. For this purpose, relationships have been established worldwide with associations that act with the claim of political representation of the Kurds. We are aware of the great responsibility we have taken upon ourselves in preparing this conference. Our ideal is to hold a national conference.

For what reason?

Our objective is an inner-Kurdish perspective, a common stance and an overarching opposition to the Treaty of Lausanne. This endeavour requires a common project of all Kurds, including those in the diaspora. We have held discussions with a total of 175 organisations in all parts of Kurdistan and in exile, regardless of their ideology and party affiliation. Discussions were held and ideas were collected. We have also interacted with dignitaries and representatives of the faith and religious communities, tribal leaders, academics, employers, activists, artists and journalists. In summary, we have made an effort to bring all the colours of Kurdistan to our conference. So far, around 500 organisations and individuals have confirmed their participation. Our hope is that all Kurdish parties will be represented.

Which parties or organisations refuse to cooperate with the committee and why?

We want to dispel the idea that the Kurds cannot form a unity. If we are not united, if we do not succeed in coming together on a national level, there is a lot at stake for us in the world of the 21st century. Although the conference is being held under the banner of the KNK, the real organisers are the many actors of Kurdistan. The host of this conference is the entire Kurdish people. Our enemies are sparing no expense and effort to prevent us from overcoming our intra-Kurdish differences, developing a common stance and uniting into one voice. They are also approaching this project with the intention of sabotaging it, whereas we are striving to thwart such efforts.

We will not be guided by the interests of a small group or a political party. This is a national issue for our people. We see the conference as an area of national responsibility and are determined to formulate a national opposition to the Treaty of Lausanne on its 100th anniversary. We are working with this conviction.

We want to eliminate the tragedy of the Kurdish people that has been going on for a century. For this purpose, we will make efforts until the last moment to include all Kurdish forces in this conference. We want the Kurdish identity and the status of our people to be recognised. Therefore, we refuse to name parties that refuse to participate. We are not satisfied with this state of affairs, but continue to make efforts to win them over. I take this opportunity to appeal to all the stakeholders whom we as a committee have not or not yet reached out to, that they are invited to the conference and should in any case attend. This project is open to all who want to join together and raise objections and their voice against Lausanne.

What is the aim of this conference?

We will not only talk and analyse. Let's look back: With the Treaty of Qasr-e Shirin, Kurdistan was initially divided in two in 1639. In 1916, the governments of Great Britain and France then concluded the secret Sykes-Picot Agreement, which created the basis for the Treaty of Lausanne, which recognised today's Turkey as the largest occupying power in Kurdistan under international law. The treaty divided the Kurdish settlement areas among four states, with some of the administration being taken over by others. The British secured the territories in what is now the state of Iraq, while the French took Syria under their wing. The Treaty of Lausanne was thus the starting signal for numerous tragedies and created the causes for endless conflicts that plague Kurdistan and its people to this day: massacres, genocide, forced resettlement and expulsions, changes in demography. The agreement is a black chapter in history. Responsible for this and for 100 years of destruction in Kurdistan are the victorious powers of the First World War. They are the ones who denied the identity, the culture, the history and the existence of the Kurdish people. We want to explain all these events to civil society and make the common demands of the Kurdish nation visible.

What is in store for the Kurds in view of the anniversary of this treaty? How will they act?

Kurdish deputies were also involved in the negotiations in Lausanne. This was to give the impression that they represented the Kurdish people. In fact, they were servants of the Turkish state. The Kurds were not included in the treaty, their rights, status and identity are still denied today. The Kurdish people have never accepted this imposed statuslessness. They revolted against this agreement, rebelled and fought. Even today, they claim an identity as a nation and want to gain status. The Kurdish people reject their oppression by the Treaty of Lausanne.

With this conference, the Kurds will demonstrate their stance against all the massacres and genocides that have been committed in Kurdistan for 100 years. We Kurds want official status in the four parts of Kurdistan with our existence, identity and language. The Kurds have an important opportunity in the politics of the Middle East and this is recognised by the peoples of the world. We must not miss this historic opportunity.

It is important to build an inner-Kurdish national unity. We must develop a national strategy to defend the rights of the Kurdish people. We can stand up to the United Nations, the European Union and the Arab League by proposing political ways and methods. This conference is very important for all Kurdish structures to develop a common discourse as one voice.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: Articles & Interviews

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

QR Code:

Sources

[1] Website | English | anfenglishmobile.com 03-07-2023

Added on: 04-07-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 80****Kurdish conference on the Treaty of Lausanne in Switzerland tomorrow**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20220724104335424568>

On the anniversary of the signing of the Treaty of Lausanne 99 years ago, a conference organised by the KNK and other Kurdish organisations will take place in Switzerland on Sunday in the building where the treaty was signed.

The treaty signed 99 years ago in Lausanne, Switzerland, divided Kurdistan into four parts. Since then, the Kurds have been subjected to genocide, assimilation and massacres under the sovereignty of another state in each part of Kurdistan. Under the leadership of the KNK (National Congress of Kurdistan), 57 political parties and organisations are jointly organising a conference to take a stand against the Treaty of Lausanne from a Kurdish perspective. The conference will take place on Sunday in the building where the Treaty of Lausanne was signed. With the exception of the KDP party, which is dominated by the Barzani clan, a broad spectrum of Kurdish structures will be represented. Numerous politicians, artists and academics from the four parts of Kurdistan and the diaspora have already arrived in Lausanne to take part in the conference. Among the participants at the conference in Lausanne is the co-chair of the European Democratic Kurdish Society Congress (KCDK-E), Yüksel Koç.

Yüksel Koç told ANF in advance that the main aim of the conference was to reveal a common attitude of Kurdish structures towards the Treaty of Lausanne: A national conference will take place in Lausanne on 24 July. Under the leadership of the KNK, but not only the KNK, political structures, artists, academics and intellectuals from four parts of Kurdistan will participate in the conference which will focus on the Treaty of Lausanne. One hundred years ago, the Treaty of Lausanne led to the assimilation and genocide of the Kurds. With this treaty, Kurdistan was divided into four parts and occupied by four states. The entire genocide is being carried out on the basis of this treaty.

Koç noted that a joint declaration would be adopted at the end of the conference, in which a national stance will be expressed. The KCDK-E co-chair also pointed to the threats of the

Turkish state against the Rojava revolution and stated that the defence of Rojava is a fundamental task:

A century ago, the Kurds were unorganised and defenceless. However, the Kurds have paid a high price in recent years. They have gained autonomy in Rojava. A system has been established there. In Southern Kurdistan, a political administration has more or less been established. The struggle in Northern Kurdistan has reached such a point that it determines Turkey's policy. This is generally recognised. The Kurdish people are a major player in the politics of the Middle East. The Turkish occupying state is currently trying to destroy the revolution of Rojava, the achieved status and achievements of the Kurdish people. For this reason, this conference is very important. It is taking place at an important time, both for the unity of the Kurds and for the defence of Kurdistan.

Due to space limitations, only a limited number of participants have been invited to the conference. Those who cannot attend have the opportunity to follow the event on digital platforms. The conference will be broadcast live from start to finish on Twitter and on the YouTube channel.

YouTube channel: [External Link](#)

Twitter account: [External Link](#).^[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: Politic

Content category: Memoir

Publication Type: Born-digital

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Switzerland

QR Code:

Sources

[1] Website | کوردپی ناوه‌پاست | anfenglishmobile.com

Added on: 24-07-2022

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 81

Kurdistan on the Sèvres Centenary: How a Distinct People Became the World's Largest Stateless Nation

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230420085841483914>

Nationalities Papers (2022), 50: 6, 1187–1216
doi:10.1017/nps.2021.32

ARTICLE

Kurdistan on the Sèvres Centenary: How a Distinct People Became the World's Largest Stateless Nation

Loqman Radpey

University of Edinburgh, School of Law, Edinburgh, Scotland
Email: lradpey@ed.ac.uk

Abstract

In August 1920, the political fate of the Kurdish nation, along with its territory, Kurdistan, were on the line, after the Allies asserted their interest in national rights to self-determination following World War I. Under the Treaty of Sèvres, Kurds were acknowledged as an ethno-political entity in the Wilsonian perspective, yet the ideal of self-determination failed to crystallize as a full legal right to independent nationhood. Thus, Kurdish statehood was annulled. In contrast, the drawing of states' boundaries in Europe took place mostly along national lines. The result has been an untenable diversity across regions affected by the War in the varieties of self-determination, arguing that some peoples' nationhood was credited with less legitimacy than others. The departure of imperial powers and subsequently the League of Nations from self-determination for achieving territorial independence came as a result of imperialist world policies to reorder political influence. With the adoption of self-determination as one of the purposes of the UN in 1945, and with the crystallization of self-determination as a legal right in 1966 and the subsequent campaign of decolonization, it could be argued the Kurds' status was not repositioned and in some way is invisible to the law of self-determination, as applied.

Keywords: Kurds; Kurdistan; self-determination; Treaty of Sèvres; Treaty of Lausanne; statehood

Introduction

Self-determination has engendered various alterations in territorial arrangements and divisions of the world. It has been a fountainhead and a cause of political agitation. The notion of living under a government of a people's choice goes back to the second and third decades of the 20th century, when world leaders in the wake of World War I (WWI) were urged on by subject national peoples having a shared ethnicity, language, culture, and religion to determine their own sovereign political status. The right to self-determination, the seed of which was planted in the break-up of the large Austro-Hungarian Empire (Sterio 2013, 10), was embodied in international treaties and conventions.

Western European and American democratic theorists adopted the Wilsonian political conception of the right (Whelan 1994) and "justice" for "all peoples and nationalities" by initiating democratic processes. For the president of a heterogeneous state, the people's free participation "to choose their government" or representative government, self government or "autonomous development" was self-determination that should be "an imperative principle of action" by which "national aspiration must be respected; peoples would henceforth be governed only by their own consent."¹ By the end of the First World War, Wilson had modified his stance. His Fourteen and Four Points addresses (January and February 1918, respectively) on self-determination had four iterations: (1) the people's right to choose their form of government (point 6), (2) reconfiguration of Europe's borders based on the "lines of nationality,"² (3) territorial adjustment "for the benefit

© The Author(s), 2021. Published by Cambridge University Press on behalf of the Association for the Study of Nationalities. This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution licence (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted re-use, distribution and reproduction, provided the original article is properly cited.

<https://doi.org/10.1017/nps.2021.32> Published online by Cambridge University Press

Abstract

In August 1920, the political fate of the Kurdish nation, along with its territory, Kurdistan, were on the line, after the Allies asserted their interest in national rights to self-determination following World War I. Under the Treaty of Sèvres, Kurds were acknowledged as an ethno-political entity in the Wilsonian perspective, yet the ideal of self-determination failed to crystallize as a full legal right to independent nationhood. Thus, Kurdish statehood was annulled. In contrast, the drawing of states' boundaries in Europe took place mostly along national lines. The result has been an untenable diversity across regions affected by the War in the varieties of self-determination, arguing that some peoples' nationhood was credited with less legitimacy than others. The departure of imperial powers and subsequently the League of Nations from self-determination for achieving territorial independence came as a result of imperialist world policies to reorder political influence. With the adoption of self-determination as one of the purposes of the UN in 1945, and with the crystallization of self-determination as a legal right in 1966 and the subsequent campaign of decolonization, it could be argued the

Kurds' status was not repositioned and in some way is invisible to the law of self-determination, as applied.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Document Type: Original language

Language - Dialect: English

Folders: The Sevres Convention

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [cambridge.org 28-09-2021](https://www.cambridge.org/core/9781107017203/9781107017203.008)

Added on: 20-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 82****Kurds ready to protest the Treaty of Lausanne on its 100th anniversary**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230704073636503166>

The Kurdistan National Congress will hold a major national congress on the 100th anniversary of the Treaty of Lausanne , which divided Kurdistan into four parts and subjected the ancient peoples of the region to genocides.

The Kurdistan National Congress (KNK) Diplomacy Commission has convened in Brussels on Saturday for the conference to be held in Lausanne on 22-23 July. The meeting was attended by representatives of Kurdish organizations from four parts of Kurdistan, including the Patriotic Union of Kurdistan (PUK), Gorran (Change Movement), Kurdistan Communities Union (KCK) and the Democratic Union Party (PYD).

The committee, whose preparations for the congress have been going on since October, met for the last time today to review the preparatory plans.

Following the Lausanne Conference on 22-23 July, a central rally will be held in the city center on the 24th with participation from all over Europe.

Today's meeting in Brussels, which began with a minute of silence in memory of all those who fell as martyrs in the Kurdistan Freedom Struggle, was presided by Blese Jabar Ferman of PUK , Autonomous Administration of North and East Syria (AANES) Foreign Relations Department Co-chair Abdulkarim Omar and KCK Executive Council Member Zübeyir Aydar.

The opening speech of the meeting was made by KNK Co-Chair Ahmet Karamus, who spoke about the eight months of preparatory work, which, he noted, included forums, conferences and activities.

“Our primary objective is the great international conference to be held on 22-23 July, which will at the same time be the final conference. This committee involves representatives from all parts of Kurdistan. On this occasion, we want to have the international community hear and know about the massacres and genocides committed in the territory of Kurdistan. All our work

is based on this goal.”

‘The Treaty of Lausanne is a disaster for the Kurds’

Speaking on behalf of the PUK, Blese Jabar Ferman defined the Treaty of Lausanne as a disaster for the Kurds, saying: “This disaster has continued for a hundred years, bringing about massacres, deaths, bloodshed and repression. Our people are a victim of this treaty which must be brought to an end.”

Pointing to the enmity and betrayal among the Kurds, Ferman said it was time to stop this.

Fuat Cemal, representing Gorran, called attention to the situation in southern Kurdistan (northern Iraq), stating: “There are serious problems with the central government. The economic crisis and the oil crisis have reached a peak. Those responsible for it are doing great harm to our people.”

KONGRA-GEL Co-Chair Remzi Kartal stated that South Kurdistan’s ruling party KDP in general, and the Barzani family in particular have submitted themselves to the Turkish state in political, military and intelligence aspects.

“The sovereign states continue to pursue policies to choke the Kurdish struggle. Yet, our people are putting up historic resistance. This resistance continues in four parts of Kurdistan.”

Following the speeches, a series of actions in Lausanne were planned.

Speaking in the name of the council, Rojava representative Abdulkarim Omar called on the Kurds to gather in Lausanne on 24 July.[1]

Items Property

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Belgium

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [anfenglishmobile.com 10-06-2023](https://anfenglishmobile.com/10-06-2023)

Added on: 04-07-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 83****Language, Religion and the Treaty of Lausanne**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230402085451478945>

Bruce Clark

The impact of the 1923 Treaty of Lausanne between Turkey and Greece resulted in legalised ethnic cleansing.

The Treaty of Lausanne in 1923.

Do languages constitute nations, or do nation-states constitute languages? That is one of the recurring questions in modern history, and it is not simply an intellectual brain-teaser. Languages, and the national passions they can stir, cost lives. To take only the most recent example, one of the pretexts for Vladimir Putin's invasion of Ukraine was the defence of the 'Russian-speaking population' (russko-yazichnoye naselenye) from the linguistic hegemony of Ukrainian. Yet this language-based argument had serious limitations: it turned out many of the Ukrainian state's proudest defenders have been people whose sole or preferred language is Russian.

Linguistic dysphoria – a community's sense that its own language is disrespected or banned – can spark nationalist uprisings; and whenever a revolutionary or state-building project is successful, imposing and, if necessary, constructing a standard version of the national language is generally one of the first priorities. At any rate, all that has been true in the modern era, whose characteristics include education for all, mass literacy and communication and universal civic obligations. It is easy to forget that in the pre-modern era, other categories, such as loyalty to a religion or a dynasty, were far more important in determining who sided with whom. To a monarch in medieval Europe, or to a caliph, it was of little importance what language his subjects spoke amongst themselves as long as they were loyal in matters of religion and could be relied upon to fight.

Almost a century ago, a diplomatic bargain was struck which reflected an odd mixture of

modern and pre-modern ideas about language and identity. This was the Convention on Population Exchange agreed between victorious Turkey and defeated Greece, and endorsed by the League of Nations. The two countries agreed on a massive swap of minority populations – using religion, rather than language or consciousness – as the sole criterion for compulsory deportation. It was agreed on 30th January 1923 and then incorporated in the Treaty of Lausanne the following July. At the heart of the accord were the following fateful words. Subject to certain carefully defined exceptions, it was decided that:

As from 1st May, 1923, there shall take place a compulsory exchange of Turkish nationals of the Greek Orthodox religion established in Turkish territory, and of Greek nationals of the Moslem religion established in Greek territory.

To a modern sensibility, it seems extraordinary that a world body with responsibility for peace, the precursor of the United Nations, should endorse such an arrangement. Hundreds of thousands of people were being told: regardless of what language you speak or who you think you are, you will now be deported to another country because you practise the ‘wrong’ religion for the place you now live. Yet the use of religious affiliation as the defining criterion did correspond perfectly to the Ottoman order from which new states were being created. In the cold-blooded calculus of state-building, the two countries were doing each other a favour, and helping to ensure that both would have religiously uniform populations. More than 95% of the population of Greece would henceforth be Orthodox Christian, and an even higher proportion of the new Turkish state’s citizens would be Muslim. To achieve this tidy state of affairs, it was agreed that the one million or so Orthodox Christians already in flight from Turkey would abandon all hope of returning, while the 200,000 who remained in Turkey would have to leave as quickly as possible. Meanwhile, nearly 400,000 Muslims would be transferred from Greece to Turkey. This had some paradoxical consequences. The Orthodox Christians who moved to Greece included at least 100,000 whose only or main language was Turkish. These Turcophones included devout Christians who lived in the heart of Anatolia, in the stark and beautiful landscape of Cappadocia where some important events in early Christian history unfolded. As of the beginning of January 1923, all the main parties in Lausanne (the Greeks, the Turks and Lord Curzon, the British chairman) agreed that the Cappadocian Christians would be spared from the exchange, but eventually they too were swept up in the general deportation. On the other side of the Aegean, the paradox was equally sharp and painful. Among the Muslims shipped to Turkey from Greece, tens of thousands spoke Greek as their sole or main language. Most people in this heading were Cretan Muslims, whose material culture was very similar to that of their Christian Greek neighbours. There were also people from Greek Macedonia – including Muslim families whose embrace of Islam had often been recent or superficial – who were bilingual in Greek and Turkish, sometimes with a preference for the former.

Whichever direction they were migrating, the exchanged people found themselves in countries and emerging political orders where there was little tolerance for diversity of any kind. Along with the material and practical problems of adapting to a new land, they were under pressure to learn and adopt the language of their host country, and as far as possible, forget that they had ever spoken anything different. They all found themselves incorporated in nationalist projects which aspired to encase the entire population in a single one-size-fits-all straightjacket. In the new Turkish republic, the language was purged of Arabic and Persian loanwords, and the theory was developed that all the world’s languages descended from Turkish. As Kemal Ataturk mapped out a new definition of Turkishness to which all citizens

were expected to conform, speaking the national tongue was a minimal obligation.

In the Greek case, the drive for homogeneity came to a head under the regime of General Ioannis Metaxas who took power in August 1936 and claimed to be developing a 'third Greek civilization' in succession to classical Hellas and Christian Byzantium. It is striking that in both countries, the Lausanne exchangees were seen, from a strategic viewpoint, as comparatively docile and unproblematic elements of society. The assimilation of these newcomers was seen as a certain and irreversible process, whatever the immediate problems.

For the Greek state, bigger challenges to homogeneity were posed by the Slavophone and Albanian-speaking Cham populations of northern Greece. The advent of Anatolian Orthodox Christians, who had in a sense nowhere to go except full Hellenization (given that Turkey did not want them and Greece did want them), was regarded as a geopolitical asset. What they were, in terms of language or consciousness, was seen as less important than what they – or the community's leaders – wanted to be; and there seemed no doubt that they would aspire to be Greek. Their destiny had, after all, been determined by two states. There was little chance of these newcomers becoming a fifth column for any other country.

A revealing story was told to account for the awkward fact that many of the new arrivals in Greece were speakers of Turkish. As the Turcophone migrants explained it, their ancestors had in centuries past been presented with a brutal dilemma by the Ottoman masters: they must forfeit their language or their religion. As zealous Orthodox Christians, they chose to keep their faith and surrender at least tactically to the linguistic power of Turkish.

In both countries, it is interesting to note that the Lausanne exchangees were never the principal targets of a drive to homogenize. It would be more accurate to say that they were caught up in the wash of a much larger and more contentious drive for uniformity. The Turkish authorities were generally optimistic about the prospects for assimilating non-Turkish but Muslim newcomers, as long as they were willing to learn Turkish and adopt Turkish consciousness. The newcomers from Greece fell squarely into that category.

The authorities perceived a greater problem in integrating non-Turkish but Muslim groups already established in Anatolia: Kurds, Circassians, Laz and so on. As for the small non-Muslim groups who remained in Anatolia, (Armenians, Jews and the Greek Orthodox of Istanbul who were excluded from the exchange), the official attitude was erratic: sometimes they were invited, under certain conditions, to be full citizens of the new republic and sometimes they were excluded.

It is revealing to study the rhetoric of a campaign entitled: 'Citizen, Speak Turkish!' which was fostered both by officialdom and by grass-roots organisations. One of the campaign's main targets was the Jewish community which continued to speak Ladino, a medieval form of Spanish which they had spoken since their forebears fled from Iberian persecution in 1492.

Amidst a vast linguistic maelstrom, the Lausanne migrants from Greece were seen as a comparatively minor problem, because it was anticipated that they (or at least their children) would learn Turkish as quickly as possible. Thus a columnist in an Izmir newspaper argued that while 'the (Greek-speaking) Cretan immigrants ... might be forgiven for not speaking Turkish' the Ladino-speaking Jews had no excuse for their slowness to adopt the official tongue. The columnist urged readers to be kind and helpful to the Cretans and teach them Turkish, while

anticipating linguistic stubbornness from other groups like the Ladino-speakers.

So much for the nationalist ideology in both countries, which ensured that the younger generations in both migrant communities fully mastered the host language and it was often progressively forgotten, perhaps deliberately forgotten, that any other tongue had been spoken in the family.

But what of the human realities which nationalist ideology always tries to suppress when they are inconvenient? In both countries, traces of the linguistic awkwardness created by the Lausanne agreement could still be discerned in the early 21st century. For example, there were villages in the west of Greek Macedonia where very old people were more comfortable in Turkish than Greek – while adamantly professing their loyalty to the Greek state and above all to the Orthodox Christian faith.

In Turkey, meanwhile, the persistence of some knowledge of Greek – even in the second and third generation – in a handful of Cretan-settled locations was remarkable. That was particularly true in the port of Ayvalik, opposite the island of Lesbos, and the adjacent resort known as Cunda in Turkish and Moschonisi in Greek. Still, knowledge of Cretan-accented Greek was always combined with perfect Turkish and a strong loyalty to Kemal Ataturk and the ideology of the Turkish republic. The best-known personality of Cretan origin in that locality was the novelist Ahmet Yorulmaz (1932-2014) who was happily bilingual in Greek and Turkish and always insisted that people should be grateful to the architects of the population exchange for saving the Greeks and Turks from their worst impulses.

In Greece, the political scientist Nikos Marantzides has made an intensive study of migrants from the town of Bafra in north central Turkey, who settled in northern Greece. He notes that in the first generation of Turcophone refugees, many women never learned Greek. The men learned Greek in the hard school of military service. They were on the receiving end of barbed comments from fellow refugees who came from other parts of the Black Sea region: people from Bafra were not real Black Sea Greeks, it was claimed. By the early 21st century, in many families of Bafra origin it had been forgotten, deliberately or otherwise, that some immediate forebears had known no language except Turkish. Yet the amnesia was not total. As late as 2003 it was possible for a journalist from the BBC Turkish service, Ayca Abakan, to visit villages in northern Greece and find elderly people who – while emphasising that they were devout Christians and loyal Greek citizens – happily relapsed into Turkish and sang Turkish songs.

When Renee Hirschon, the social anthropologist, was doing her research into Anatolian refugee communities in Piraeus in the 1970s, she noted that half a century after the Lausanne agreement, many of her Greek interlocutors remembered Turkish – albeit as a second language – and combined bitterness over their expulsion with a certain nostalgia for a pre-modern world in which languages and religions co-existed.

But at least obliquely, these interviewees also confirmed the Ottoman logic which made religion a natural dividing line along which a population exchange could be organised. Compared with Greek society as a whole, her interlocutors were exceptionally attached to the Orthodox Christian faith and had an articulate understanding of its theology. ‘The Turks were jealous of us because our religion is beautiful,’ as one wistfully said.

In a sense, though, the logic of the Lausanne negotiators has been borne out. Consciously or

otherwise, they calculated that linguistic 'idiosyncrasies' could be ironed out within a generation, especially among people whose loyalty to the host nation was not in question because they had literally nowhere else to turn. From the state-builders' point of view, religious differences were likely to be a more awkward and enduring problem – even if the state under construction was a notionally modern one which offered equality under the law to all creeds. In theory, religious tolerance is a hall-mark of a modern state; but building a modern state looked much easier if that principle was not put to the test, because there were no, or hardly any, minorities to tolerate.

Bruce Clark is a journalist and author and winner of the 2007 Runciman Award for his book, *Twice a Stranger: How Mass Expulsion Forged Modern Greece and Turkey*. His latest book is *Athens: City of Wisdom*.

[1]

Items Property

Content category: Religion and atheism

Content category: Human Right

Content category: Politic

Content category: Culture

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Armenia

Country - Province: Turkey

Country - Province: Greece

QR Code:

Sources

[1] Website | English | aspectsofhistory.com

Added on: 02-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 84****Lausanne Conference: Kurds are not what they used to be 100 years ago**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20220725075057424663>

On the anniversary of the signing of the Treaty of Lausanne 99 years ago, a conference organized by the KNK and other Kurdish organizations is taking place in Switzerland today in the building where the treaty was signed.

The treaty signed 99 years ago in Lausanne, Switzerland, divided Kurdistan into four parts. Since then, the Kurds have been subjected to genocide, assimilation and massacres under the sovereignty of another state in each part of Kurdistan. Under the leadership of the KNK (National Congress of Kurdistan), 57 political parties and organisations are jointly organising a conference to take a stand against the Treaty of Lausanne from a Kurdish perspective.

Numerous politicians, artists and academics from the four parts of Kurdistan and the diaspora are participating in the conference at Rumine Palace in Ripponne Square where the Treaty of Lausanne was signed.

Attended by 267 people, the conference began with a minute's silence, after which KNK Co-chair Ahmet Karamus greeted the participants. The council is made up of Zübeyir Aydar, Aziz Memli, Dilşah Osman and Blase Jabbar Ferman.

Karamus stated that all the institutions and personalities attending the conference would manifest their stance against the Treaty of Lausanne.

Following a cinevision screening detailing the treaty, Abdulkadir Omar from the Autonomous Administration of North and East Syria (AANES) made the first speech. Omar pointed to Turkey's increasingly ongoing attacks and threats against the Rojava Revolution which, he said, must be protected to avoid another Treaty of Lausanne.

Speaking after, Kongra-Gel Co-chair Remzi Kartal highlighted the importance of the conference, emphasizing that Kurds are no longer the Kurds they were a hundred years ago.

Speaking on behalf of the Kurdish Women's Movement in Europe (TJK-E), Zozan Serhat underlined that Kurdish women will never submit to invasion and betrayal.

"Kurdistan was divided into four parts in this hall 99 years ago. Today, Kurds from the four parts of Kurdistan have gathered together here. Kurds should not be killed anymore. They should not be bombed by fighter jets," Serhat said.

A final declaration will be released after the conference which continues.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: Human Right

Content category: Politic

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Switzerland

QR Code:

Sources

[1] Website | کوردی ناوه‌پاست | anfenglishmobile.com

Added on: 25-07-2022

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 85

Lausanne, a Treaty that Abolished the Establishment of Kurdish State

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230607073209496744>

On 24-07-1923, the countries that had won World War I and Turkey signed an agreement called the Lausanne Agreement in Lausanne, Switzerland. Signing the Lausanne agreement led to the abolition of the Siver agreement. This incident ended the Kurdish dream of establishing their own state at that time.

In order to discuss the Lausanne treaty, we need to take a look at World War I first. We also cannot talk about the Lausanne treaty if we do not mention the Siver agreement at first.

World War I

World War I, known as the Great War, was a world war that began on 28-07-1914 and ended on 11-11-1918. Many countries around the world got involved in this war and millions of people got killed or injured. The number of victims and lost ones was numerously the greatest number in history at that time.

World War I was one of the most significant events in human history and directly or indirectly played a role in determining the history of the 20th century. This war ended the reign of several kings and royal families in Europe such as Habsburg-Loren in Austria, Owen Tsoleren of the German Empire, Al-Osmani in the Ottoman Empire and Romanov in the Russian Empire. Some of the reasons for World War I were: the confrontation of Austria and Russia in the Balkan Sea, the tension between Germany and France over Als, and Leren, German, and Britain economic and naval rivalry, the development of nationalism in Europe, storing a large number of military weapons in the European countries and ...

Generally, World War I was the first building block in the ethnical genocide of the Kurds.

Siver Treaty

On 10-08-1920 (after World War I) the Siver Treaty which was a peace treaty among France, Britain, Italy, Japan, and the Allies was signed in France. At the time of signing this agreement a Kurdish delegation led by Sharif Pasha took part in the meeting. In this meeting, the participants talked about the autonomy right of the Kurds. It was the first time that in an official and formal meeting, the rights of Kurds would have been discussed.

A commission of the representatives of the superpowers presented a map of the Kurdish region's autonomy with the right to get independence in a year. This made the Kurds wait for their independence although the Kurdish regions that were assigned to get independence did not match the Great Kurdistan regions completely it looked more like a part of independent Armenia.

The treaty included 13 parts and it referred to 433 paragraphs. The short version of those paragraphs of Siver Treaty about the Kurds is as follows:

Paragraph 62: the Istanbul Commission must formally appoint three representatives and they should prepare a map of the autonomy of those regions that Kurds are inhabiting in them for six months.

Paragraph 62: Turkish government must obey any decision that the commission shall make and these decisions must be fulfilled within three months.

Paragraph 64: Until a year after signing this Treaty, if the Kurds living in the Euphrates River and south Armenia do not separate from Turkey, they must declare it to the National Assembly of Nations, and since the Council has recognized that they can live independently thus the Turkish government should accept it and give up those areas. If the Kurdish people of Mosul wish to be independent, the coalition will not prevent them.

None of these conditions in the Treaty of Siver were implemented (for many reasons that cannot be explained in this article) and in a short time after this, the Treaty of Lausanne was signed.

The Treaty of Lausanne

On 24-07- 1923, the Allies, winning parties of World War I and Turkey signed a treaty in Lausanne, Switzerland. Lausanne treaty led to the cancelation of the Siver treaty and it ended the dream of the Kurds to establish a Kurdish State.

According to the Modina ceasefire between Britain and the nationalist Turks in 1922, the Siver treaty paragraphs needed to be renewed. The Allies and the Kemalists (as the non-rival representatives of Turkey) gathered in a meeting to reach a treaty on November 20 in Lausanne.

After that event, Mustafa Kemal rejected the Siver Treaty and all the conditions of that treaty. The Kemalists proclaimed a new republic under the ideology of Turkish-Kemalist nationalism.

On 24-07- 1923, the Lausanne treaty, or on the other words, the treaty of peace with Turkey was signed between Turkey and the Empires of Britain, France, and Italy, and the agreement of Japan, Greece, Romania, the State of Serb-Croatian- Slovenian and Czechoslovakia.

Generally, this treaty ended the rivalry that was going on at the beginning of World War I among The Ottoman Empire, France, Britain, Italy, and Greece and it completely obstructed the Kurds.

The Treaty of Lausanne included five sections and 143 paragraphs in which Turkey was declared an independent country. Paragraphs 37 to 45 of the Lausanne Treaty were among the most important parts since they were pointing out the rights of the minorities; for example, in paragraph 38 it is mentioned that the Turkish government pledges to protect the rights and lands and freedom of the Turkish citizens without considering their language, ethnicity, and religion. However, the treaty does not mention Kurds or Kurdistan, the Armenians, or even the Siver treaty, but it canceled the content of Siver treaty. In the Lausanne treaty, Kurds were not mentioned as a nation or even a minority in Turkey.

Although Britain tried to adapt Kurdish autonomy in the treaty there is no name of Kurdistan, Kurds, or protecting their rights in any part of the treaty.

After the Lausanne Treaty, in the constitution of 1924, being a Turk was considered the building block of being a citizen in Turkey and it meant that in this constitution any ethnicity other than being Turkish is denied.

Conclusion

Although the Treaty of Lausanne at that time ended the Kurdish people's dream of establishing a Kurdish state in the past one hundred years and after Siver and Lausanne treaties, the Kurds

have always attempted to gain their rights. From Sheikh Saeed Piran's revolution to this very day, Kurdish revolutions in all four parts of Kurdistan in order to gain their basic and national rights continue and it will continue until they succeed completely.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: Political Criticism

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

QR Code:

Sources

[1] Website | English | kurdshop.net 06-06-2023

Added on: 07-06-2023

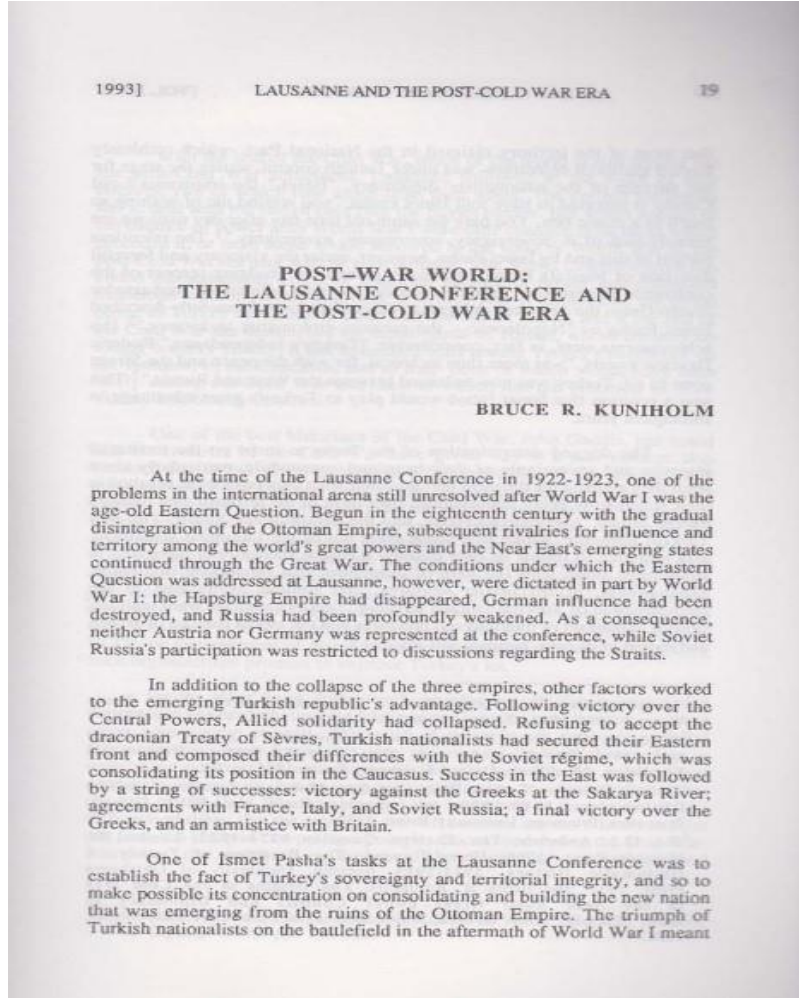
Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 86

Laussane and the post-cold war era

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230420174039483974>

Bruce R. Kuniholm.[1]

Items Property

Content category: Poetry

Content category: Political Criticism

Publication Type: Printed

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

QR Code:

Sources

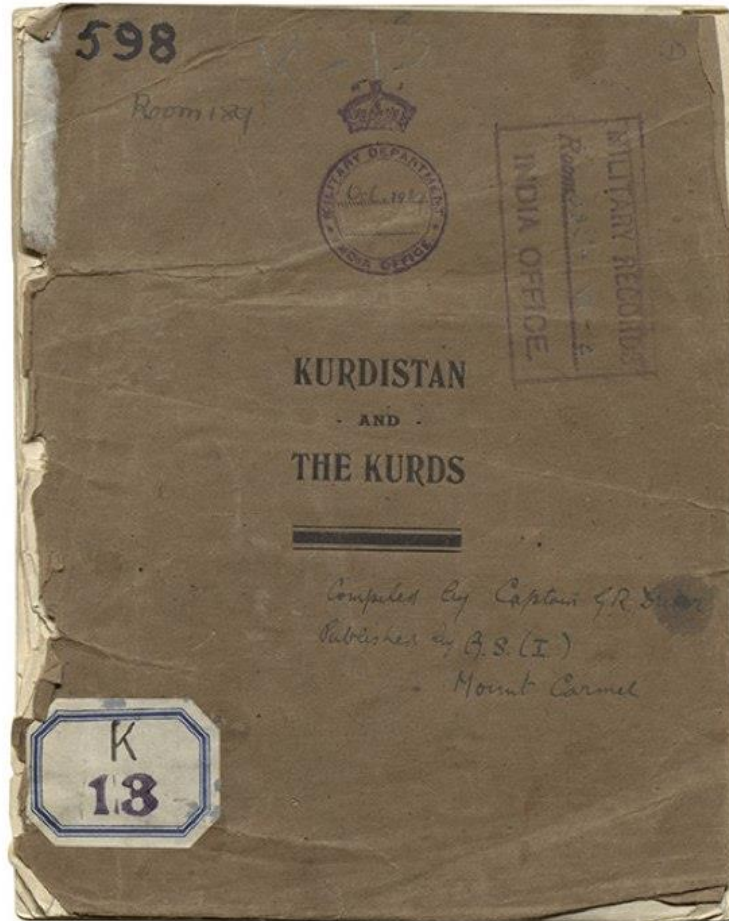
[1] Website | English | dergipark.org.tr

Added on: 20-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 87****No Friends but the Mountains': The Toxic Legacy of British Officialdom for the Kurds after the First World War**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230422083243484155>

Francis Owtram

The Kurds remain a people without their own independent state, and in their recent abandonment by President Trump have again experienced the particular vulnerabilities of stateless peoples in a world of nation-states. Following the collapse of the Ottoman Empire at the end of the First World War, the lands inhabited by the Kurds were divided between three successor states: Iraq, Syria, and Turkey. The Kurds thus became concentrated minorities within new centralised states which, in practice, almost exclusively followed policies aimed at suppressing Kurdish identity, crude attempts at assimilation, and military repression throughout the twentieth century. Pressured and at times outright attacked by these regimes, the Kurds often only found sanctuary in the rugged peaks and ravines of the Zagros mountain range, providing the basis for the popular Kurdish aphorism: 'no friends but the mountains.'

This ongoing and contemporary state of affairs arguably has its origins in the prevailing attitudes of British officials towards the Kurds during and immediately after the First World War. Despite the official end of hostilities between Britain and Turkey on 30 October 1918 with

the signing of the Armistice of Mudros, for strategic reasons British troops kept marching on until Mosul was occupied on 10 November 1918. Britain consequently occupied the entire Mosul vilayet where there was a high concentration of Kurds. During this initial occupation it seemed that the Kurds were poised to obtain at least an autonomous homeland, as anticipated in the Treaty of Sèvres (10 August 1920).

The British Creation of Iraq

At the San Remo conference in 1920, Britain had been awarded the League of Nations Mandate for Mesopotamia, which subsequently became the Kingdom of Iraq following the signing of the Anglo-Iraqi Treaty on 10 October 1922. The extent of contemporary British awareness of the Kurdish people and their lands is to be found in a report published by the General Staff, India in 1919, which brought together available British knowledge on 'Kurdistan and the Kurds'. The report drew on a paper written by Sir Mark Sykes on 'The Kurdish Tribes of the Ottoman Empire' in 1908. Sykes' influence over the formation of the modern Middle East would turn out to be extraordinary and long-lasting, owing to his part in drawing the infamous Sykes-Picot borders on a map of the region, enclosed within the Asia Minor Agreement signed between Britain and France on 16 May 1916. The agreement ushered in the Sykes-Picot era, dividing the Middle East with 'a line from the "e" in Acre to the last "k" in Kirkuk', and envisaging a British-controlled state that later became known as Iraq.

The 1919 report also drew on accounts of expeditions by military and political officers in 'Kurdistan' whose reports were 'at present incomplete as the country has only been accessible to British officers for six months'. Accompanying this culmination of extant imperial knowledge was the map 'Kurdistan and the Kurdish Tribes', about which the General Staff opined: 'The map can only be regarded as approximately correct. It is impossible to locate exactly nomad and semi-nomad tribes, or to define boundaries where group overlaps group.' The report also indicated the extent to which British officials viewed the Kurds with suspicion, perceiving an inherent antipathy towards Britain's efforts in building new states such as Iraq. Despite these British reservations, Oriental Secretary Gertrude Bell convinced T E Lawrence and Winston Churchill, then Secretary of State for the Colonies, to include the Kurds in the state of Iraq to ensure that its monarch, Faisal I, would rule over a predominantly Sunni – rather than overwhelmingly Shi'a – population. It was this view which would win out – with longstanding consequences for the Kurds – over the perspective of Major Edward Noel, the Political Officer in Sulaimaniyah, who favoured an independent state or autonomy for the Kurds (See 'Major Noel's Diary on Special Duty in Diarbekir Vilayat').

Iraq, Turkey and the Mosul Question

Furthermore, the creation and then development of the state of Iraq by the British – as a means to control the vast reserves of oil considered likely to be found there – also militated against a favourable attitude towards the development of separate areas of autonomy for the Kurds. Similarly, the Turkish resurgence under Atatürk meant that the idea of a homeland or autonomous area for the Kurds did not feature in the Treaty of Lausanne (24 July 1923).

Indeed, the thorny question of the Mosul vilayet and international borders was only resolved in 1926 in the Treaty of Ankara when Turkey agreed for Mosul to be part of Iraq, in payment for revenues from oil for a period of twenty-five years. Turkey simply denied the Kurds in its territory any sense of Kurdish identity, prohibiting the use of the Kurdish language and labelling them 'Mountain Turks'.

Tragedy, hope and abandonment

Since the end of the First World War, therefore, the story of the Kurds in the Middle East has been marked by state repression, denial of identity, attempted cultural assimilation, and finally attacks with weapons of mass destruction. As first War and Air, then Colonial Secretary, Winston Churchill advocated chemical weapons allied to air power as a potentially useful tool in the frontier regions of India and the Middle East where tribes such as the Kurds were hostile to British imperial control. Churchill's imperial contemplation in some way was a prelude to the genocidal actions of Iraqi President Saddam Hussein's actual deployment of chemical weapons to deadly effect against the Kurds at Halabja in 1988. Saddam's broadly assimilationist approach had before included attempts to militarily pacify Kurdistan in the 1970s, and his antipathy towards the rebellious Kurds continued until the overthrow of his regime by the US military invasion of 2003. Subsequent rulers have dealt with problem of holding Iraq together as a federal state. Moves towards a new form of democracy in Iraq were followed by the creation of the autonomous region of Rojava in Syria, carved out in the midst of the uprising in 2011 against President Bashar al-Assad and the fight against the Islamic State. The Kurds in Syria found themselves surprisingly backed (as with the 1991 Iraqi no-fly zones) by an international coalition led by the US. In Syria, new forms of autonomous democratic development in the Kurdish region seemed to be tantalisingly close to consolidation only to evaporate in a personal transactional deal between Presidents Trump and Erdogan.

'No friends but the mountains' ... again

Given their history of repression since the First World War it is hardly surprising that the Kurds have been at the forefront of new federal experiments for autonomy in the Middle East, or indeed moves towards independence. Following unresolved constitutional issues with the central government in Baghdad the Kurdistan Regional Government (KRG) decided to hold, nearly a century after the Sykes-Picot agreement, a referendum on independence in September 2017. This resulted in an emphatic expression of preference for independence (approximately 93 percent), perhaps regardless of the voters' perceptions of the motivations behind holding the referendum (some Kurdish factions saw it as a ploy by the then KRG President, Masoud Barzani, to distract from domestic failures and questions of good governance). After many years, the Kurds in Iraq were able to participate in a process of self-determination, expressing their thoughts, feelings and aspirations on the possibility of independence and statehood. However, the international community, including the US, UK, UN and the EU, did not support the referendum as it was deemed to be a destabilising and unilaterally conceived measure against the wishes of the sovereign state (Iraq). Nor did the neighbouring states of Turkey and Iran, or indeed the central government in Baghdad, respond favourably to the vote, instead placing the Kurdistan Region under an immediate international air transport blockade followed by military incursions into the 'Disputed Territories' in which the divisions of the Kurds in Iraq were cruelly exposed. Kurdish attempts at self-determination continue but with the betrayal of the Kurds in Syria by President Trump and the ongoing repression of the Kurds in Turkey it would seem that the Kurdish refrain that they have 'no friends but the mountains' continues to ring true.

Francis Owtram is an Honorary Research Fellow at the University of Exeter and is the author of *A Modern History of Oman: Formation of the State since 1920* (IB Tauris, 2004). He is currently

researching the modern history, political economy and international relations of Oman for a number of publication projects. He tweets @francisowtram.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: Politic

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Sykes-Picot Agreement

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

Country - Province: United Kingdom

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [blogs.lse.ac.uk 15-10-2019](https://blogs.lse.ac.uk/15-10-2019)

Added on: 22-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 88****PEACE TREATY OF LAUSANNE AND THE END TO ARMENIAN ASPIRATIONS**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230401110733478810>

July 24th is the 93rd anniversary of the Peace Treaty of Lausanne (in this text, the “Lausanne Peace Treaty” will be referred to as the “Lausanne Treaty”). The Lausanne Treaty is an important international contract that was negotiated, signed, and ratified by almost all important participants of the First World War. It is not only a crucial treaty due to the identity of the participating countries, but it is also crucial due to the scope of subject areas it covers. It is a treaty that covers political, military, economic, and humanitarian issues that appertains to the Ottoman Empire and Eastern Front of the First World War.[1] It would not be farfetched to argue that it does not only effect the signatory countries, but has wide ranging ramifications for third countries. Any demands for revision, alteration, or termination of such a treaty must be met with utmost skepticism. This is especially valid for demands that are not based on any principle and rules mentioned in the treaty itself or that are contrary to the general principles of international law. Thus, any subjectively motivated claims regarding this treaty, including those of the Republic of Armenia and the Armenian diaspora rooted in the events of 1915 must be reviewed and evaluated on the basis of the above mentioned context.

Lausanne Treaty was concluded within the framework of the Lausanne Conference. The three Allied states, Britain, France, and Italy, also acting on behalf of Japan, issued an invitation to Turkey to attend the Lausanne Conference.[2] The conference convened “for the purpose of bringing full peace to the East”. [3]

The Conference was known officially as “The Lausanne Conference on the Questions of the Near East” (from now onwards, “the Lausanne Conference” will be referred as “the Conference”). The Lausanne Treaty was signed after the conclusion of two parts. The first part was held between November 21, 1922 and February 4, 1923. The second part was held between the dates of April 23, 1923 and July 24, 1923.

The participating states to the Conference can be placed in four broad categories. The first category is comprised of the inviting states. Britain, France, Italy and Japan can be placed in this category. The second category is made up of states that have been invited to all the negotiating sessions. Greece, the Serb-Croat-Sloven State, Romania and the United States fall into this category. The third category consists of states which have been invited only to negotiations regarding specific borders. In this category Soviet Russia and Bulgaria were invited to the negotiations regarding the Turkish Straits. In addition to the Turkish Straits negotiations, Bulgaria was also invited to the negotiations regarding the frontier in Thrace. The fourth category consists of states which were invited to dealing with specific topics such as trade and residency. Belgium and Portugal are states that fall into this category. It should be underlined that Turkey was invited to the conference as the main participant state.[4]

It would appropriate to briefly outline the end results of the Conference. This is crucial due to the complex nature of the negotiations. The Conference has produced not one, but 18 related but separate documents (for the purposes of this text, these documents will be referred as “the Documents” with a capital D). The Final Act, which is in fact the 18th Document of the Conference, sheds light on the above mentioned intricate structure and lists the previous 17 Documents which were drawn up in the Conference. These 17 Documents and the Final Act

(the 18th Document) together can be considered as a “package of Documents” decided on and signed at the Conference. Among these Documents, the first Document mentioned in the Final Act as “The Treaty of Peace signed on 24 July 1923” can be considered as having particular importance for all the signatories.[5]

It should be noted that, due to the complex nature of the negotiations, the status of the participating states and the number of documents that have been produced at the end of the Conference, the package of Documents is referred to by different names in different publications. “Lausanne Treaty”, “Treaty of Lausanne”, “Lausanne Peace Treaty” are among these terms. This text will use the “Lausanne Treaty” when referring to the package of Documents.

In order to better understand the nature and the content of the Conference, it might be useful briefly to refer to the Final Act since it explains competently the purpose of the conference. In the preamble of the Final Act it is stated that:

The Government of the British Empire, France and Italy, in agreement with the government of Japan, being desirous of finally re-establishing peace in the East, and having invited on the one hand Greece, Romania, the Serb-Croat-Sloven State, and also the United States of America, and on the other hand Turkey, to examine together the arrangements by which a result equally desired by all the nations might be achieved.

The events of 1915 were discussed in this framework. It should be mentioned that in the text of Lausanne Treaty, there are no direct references to Armenians. This is important, since the conflict in which the Armenians took a part in had been a preoccupation of the last period of Ottoman history.[6] Nor can one find a direct reference to Republic of Armenia in the Documents of the Conference. This does not, however, imply that the problems that had arisen after the events of 1915 have not been dealt with in the Conference. In fact, the problems that had arisen from the events of 1915 have actually been thoroughly dealt with both during the negotiation phase and also the text of the Lausanne Treaty.

A differentiating characteristic of the negotiation phase and the texts of Documents concluded in the conference should be noted. During the Conference, the problems that rose from the events of 1915 were dealt with directly. In the Documents, meanwhile, the problems that had arisen from the events of 1915 have been dealt with indirectly.

One issue that had risen from the events of 1915 was regarding territorial demands. This was dealt with directly during the Conference. The representatives of the Allied Powers brought up this topic on several occasions. The Minorities Sub-commission meeting held on December 14 was one such occasion. The representatives of the Allied Powers wanted a detailed discussion on the matter of A National Homeland for the Armenians that would start the next day (December 15). The meeting on December 14, however, ended at an impasse.[7]

According to the minutes of the proceedings, the Turkish representative informed the Allied representatives that the Turkish delegation would not allow such a discussion to take place. The Allied representatives, comprising of British, French, and Italian members insisted on the discussions on this matter to go forward. They furthermore demanded that Turkey, instead of refusing to discuss the issue, should present counter arguments to convince the commission. The Turkish representative argued that the issue had been resolved in the prior treaties that

were signed between the relevant states. What is referred to here are the following: Treaty of Alexandropol (1920), Treaty of Moscow (1921), and the Treaty of Kars (1921). The initial discussion for A National Homeland for the Armenians ended on December 18. In the draft proposal that was accepted as the basis of further negotiations, the question of Armenian homeland was not included.[8]

Despite this agreement, the Allied representatives continued with their efforts in trying to raise the issue for an Armenian homeland. In connection with these efforts, an Armenian delegation was invited to the meeting of the Sub-commission on December 26. Turkish representatives again objected to this invitation on two grounds. First, the representatives argued that the any delegation must be invited to the Sub-commission meetings after a unanimous decision. Second, an Armenian delegation could only be heard if all the minorities residing in Romania, Serbia, and Greece could send a delegation to the Sub-commission meeting. Furthermore, the Turkish representative argued that, in the context put forth by the Allied representatives, the commission also needed to grant a hearing to the delegations of Muslim nations (this was a reference to the Muslim nations living under Allied Powers' occupation), and an Irish delegation.[9]

Despite these objections of the Turkish representatives, the Allied representatives on the Sub-commission listened to an Armenian delegation on December 26. The Turkish delegation rejected to participate in this meeting. This meeting was not included in the minutes of conference due to the absence of Turkish representatives and the session therefore lacked any official standing. The pressure on the Turkish representatives continued with the declaration made by the American delegation regarding a homeland for the Armenians on December 30. These issues would not be discussed again by the Sub-commission.

These attempts at directly including the Armenian delegation to the Lausanne Conference and issues arising from the events of 1915 yielded no result. By the end of the Conference, not only for Turkey, but also for the Allied Representatives, the subject matter of allocating territory for an Armenian homeland was considered closed.[10]

In the text of the Lausanne Treaty, issues related to the Armenian population have been dealt with indirectly. Despite the indirect manner, the issues pertaining to the Armenian population and problems arising from the relocation and resettlement of Armenians in 1915-16 were actually thoroughly dealt with in text of Lausanne Treaty.

One of the issues that has been dealt with indirectly in the text of the Lausanne Treaty is about the future of displaced individuals as a result of the First World War. The Treaty ensures that no individual who had been displaced was left without a nationality (citizenship). The Treaty does this in two ways. In Article 30 of the Treaty the following is stated:

Turkish subjects habitually resident in territory which in accordance with the provisions of the present Treaty is detached from Turkey will become ipso facto, in the conditions laid down by the local law, nationals of the State to which such territory is transferred.[11]

Article 30 ensures that any individual who was left outside the acknowledged borders of the Lausanne Treaty would automatically gain the nationality of the country in which they were residing at the signing of the Lausanne Treaty.

It is further added in Article 31:

Persons over eighteen years of age, losing their Turkish nationality and obtaining ipso facto a new nationality under Article 30, shall be entitled within a period of two years from the coming into force of the present Treaty to opt for Turkish nationality.[12]

Article 31 states unequivocally that any individual who had acquired a new nationality at the signing of the Treaty would have the right to regain Turkish nationality.

A second issue that has been dealt with indirectly in the text of the Lausanne Treaty is about the immovable property of the displaced individuals. It is stated in Article 33:

Persons who have exercised the right to opt in accordance with the provisions of Article 31 and 32 must, within the succeeding twelve months, transfer their place of residence to the State for which they have opted. They will be entitled to retain their immovable property in the territory of the other State where they had their place of residence before exercising their right to opt...[13]

The issue of immovable property of the displaced individuals has been dealt with in the Amnesty Declaration (the 8th Document). In Article 6, it is stated that:

The Turkish Government which shares the desire for general peace with all the Powers, announces that it will not object to the measures implemented between 20 October 1918 and 20 November 1922, under the protection of the Allies, with the intention of bringing together again the families which were separated because of the war, and of returning possessions to their rightful owners.[14]

This article further states that these efforts by the Allied forces could hinder any individual from reapplying to the proper authorities regarding their ownership rights of their properties. According to the documents from the Archives of the USA, 644,900 Armenians had returned to the land that is now referred to as Turkey before the signing of the Lausanne Treaty. The number of properties returned to their owners had already reached 241,000 by 1919. This number corresponds to almost 98 per cent of the immovable properties.[15]

A third issue that has been again dealt with indirectly is about the political and military actions that were taken and commissioned between the dates of August 1, 1914 and November 20, 1922. The first five articles of the Amnesty Declaration deal with these issues. In Article I and Article III, it is stated that nationals (citizens) or individuals residing in Turkey and Greece could not be held accountable for or be prosecuted for their political and military actions (including aiding and abetting foreign powers) between the above mentioned dates. In Article II, it is stated that individuals residing in countries which were separated from Turkey also could not be prosecuted for their actions between the above mentioned dates. Just like in Article I and III, these individuals were given amnesty for both political and military actions. Article IV provides protection from prosecution to the nationals of all signatories of Lausanne Treaty for their political and military actions commissioned between the aforementioned dates.[16]

As it was stated previously, Lausanne Conference Documents in nowhere contain any provisions concerning the problems that have arisen due to the events of 1915. Nevertheless, the issue was thoroughly dealt with during the Conference. In the text of the Documents,

problems that had arisen due to the events of 1915 have been dealt without making any specific reference to a particular ethnic or national group. This is important, since it does not place any particular group's suffering above another group's suffering. The problems that had arisen due to the events of 1915 had devastating effects on all the peoples of the region. This is a fact whether one belongs to the Muslim or Christian faith, or whether one was a Turk or Armenian. This is why the Conference and the Documents produced at the end of the Conference have such a crucial importance.

It should be underlined that the comprehensive system created by this Conference and the Documents closed all "the Questions of the Near East" that had stemmed from the First World War.

Bibliography

Aktan, G. "The Lausanne Peace Treaty and the Armenian Question". Retrieved from Center For Euroasian Strategic Studies. The Armenian Question: Basic Knowledge and Documentation. Retrieved on 09 July 2016, [External Link](#)

Lozan Barış Andlaşması: Lozan'da İmzalanan Sözleşmeler, Senetler, Barış Andlaşması Ekli Mektuplar ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi. İcra Sekreterliği ed., Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs 1984.

Lozan Barış Konferansı: Tutanaklar ve Belgeler. (1970). Vol. 1. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Oran, B. (2010). "1919-1923: The Time of Liberation" (M. Akşin, Trans.). In B. Oran (Ed.), Facts and Analysis with Documents (pp. 53-142). Salt Lake City: The University of Utah Press.

Pazarıcı, H. (2015). Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları (1st edition). Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.

Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs (2011). Lausanne Peace Treaty. Retrieved from [External Link](#)

Tacar, P., & Gauin, M. (2012). "State Identity, Continuity, and Responsibility: The Ottoman Empire, the Republic of Turkey and the Armenian Genocide: A Reply to Vahagn Avedian". The European Journal of International, 23(3), p. 821-835. doi:10.1093/ejil/chs047

Turan, Ö. (2001). "The Armenian Question at the Lausanne Peace Talks". In T. Ataöv (Ed.), The Armenians in the Late Ottoman Period (2 ed., pp. 207-239). Ankara: The Turkish Historical Society for The Council of Culture, Arts and Publications of the Grand National Assembly of Turkey.

[1] Aktan, The Lausanne Peace Treaty and the Armenian Question

[2] Lausanne Treaty was concluded within the framework of the Lausanne Conference.

- [3] Oran, "1919-1923: The Time of Liberation", p. 126.
- [4] Oran, "1919-1923: The Time of Liberation", p. 129; Gönlübol, p. 51.
- [5] Oran, "1919-1923: The Time of Liberation", p. 129.
- [6] Turan, "The Armenian Question at the Lausanne Peace Talks", p. 238.
- [7] Turan, "The Armenian Question at the Lausanne Peace Talks", p. 220.
- [8] Turan, "The Armenian Question at the Lausanne Peace Talks", p. 219-222
- [9] Turan, "The Armenian Question at the Lausanne Peace Talks", p. 221-222
- [10] Lausanne Peace Conference Proceedings, p. 151-292.
- [11] Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, Lausanne Peace Treaty.
- [12] Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, Lausanne Peace Treaty.
- [13] Republic of Turkey Ministry of Foreign Affairs, Lausanne Peace Treaty.
- [14] Tacar and Gauin, "State Identity, Continuity, and Responsibility...", p. 832.
- [15] Tacar and Gauin, "State Identity, Continuity, and Responsibility...", p. 832.
- [16] Pazarıcı: Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları, p. 43; Tacar and Gauin, "State Identity, Continuity, and Responsibility...", p. 832-833; Lozan Barış Andlaşması (1984).[1]

Items Property

Content category: History

Content category: Politic

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

QR Code:

Sources

[1] Website | English | www.avim.org.tr

Added on: 01-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 89

PKK leader Öcalan points to ‘Social Lausanne’ as solution to Kurdish question

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230419085902483654>

As the anniversary of the Treaty of Lausanne approaches, Medya News shares the views of jailed PKK leader Abdullah Öcalan on the issue. Öcalan has long been an advocate for a ‘Social Treaty of Lausanne,’ which he says is the solution to the Kurdish question.

24th of July marks the 99th anniversary of the signing of the Treaty of Lausanne. In line with this occasion, Medya News, by translating a Mesopotamia News Agency story, shares the views of Kurdistan Workers’ Party (PKK) leader Abdullah Öcalan on the treaty and how a “social” version is needed for a solution to the Kurdish question.

The treaty that was signed in 1923 holds special importance for the Kurds, since it established artificial borders which divided their land Iran, Iraq, Turkey and Syria. While Turkey has long hailed the treaty as “a victory and a success,” the subsequent process brought about policies of assimilation, denial and destruction for the Kurds, who have been resisting these ever since.

Although the Kurds have fought for their freedom in a way that has gained the appreciation of the international community, attacks on the achievements of the Kurds continue in Turkey and other countries in the region. Being the leader of the latest uprising against the aforementioned anti-Kurdish policies, Öcalan has shared his views on a solution to the issue many times in the past. He is currently being held in total isolation in a prison on İmralı Island in the northwestern province of Bursa, despite the practice of isolation being a human rights violation.

Öcalan, who was imprisoned in 1999, has been serving his prison sentence in isolation since the collapse of the peace process between the state and the PKK in 2015. He was allowed to meet with his lawyers in 2019, and has been allowed just one phone call with his brother Mehmet Öcalan, in 2021.

In his defence statements and in meetings with his lawyers, Öcalan has described the Treaty of Lausanne as one of the most tragic incidents of the 20th century.

“With this treaty, not only was the oil of the Mosul-Kirkuk [area] lost, but the Kurds were also lost. The historical fraternity between the Kurds and Turks was lost,” he said.

In a meeting with his lawyers on 10 December 2008, Öcalan called for the treaty to be updated:

“The Kurds should say, ‘We don’t accept the Treaty of Sevres. We want to establish and update our own Treaty of Lausanne. We need to make a second [Treaty of] Lausanne by updating the first. In this way, the National Pact [Misak-ı Milli] would be widened to include the Kurds in Syria, Iraq and Iran. What I’m saying is not being fully understood. The words said today will become practice 10 years from now. Even if I were to call for the removal of the borders, it couldn’t happen today. What I mean by the National Pact is the formation of the bond of friendship and communion between the Kurds in all the parts [of Kurdistan]. What I say is misunderstood. My understanding of the National Pact is not that of [Ottoman Kurdish religious scholar] Idris Bitlisi. I’m talking about a bond of friendship and communion with Syria, Iran and Iraq. I’m talking about the creation of spaces where they can live together while also

preserving individual characteristics. This is what I mean by a democratic confederal system. On this basis it is possible for all peoples, Arabs, Azeris, Persians and Turks, to live together while preserving the individual characteristics of the different parts. Pay attention, I'm not talking about separatism. I'm talking about a bond of communion. How is this evil? How is this separatism? Let's give democratic politics a chance, instead of war."

In a further meeting with his lawyers on 14 January 2009, Öcalan again stressed the need to update the Treaty of Lausanne:

"When I say that the National Pact can be updated, I'm not suggesting Turkey takes over the land of Iraq or other countries. The National Pact included some of the current land of Iraq until Sulaymaniyah. The Mosul/Kirkuk [area] was brought under Iraq's control with the British intervention in 1926. Britain, which is a small island country, had the world in its pocket. Britain dominates world politics today as well. The Sykes-Picot Agreement and the Treaty of Zuhab both need to be updated too. The Treaty of Zuhab was made by the feudal [empires] of the time.

The Treaty of Lausanne was also signed by Kurdish legislators. But the treaty failed the Kurds. The National Pact failed the Kurds. Today these failings need to be rectified using democratic solutions and methods, and the rights of the Kurds need to be recognised. A democratic confederal system needs to be built among the peoples in the Middle East. I'm not against republics, but the existing republics need to be democratised."

On 21 January 2009, Öcalan told his lawyers that Britain's policies caused division:

"Many of the conspiracies against the Kurds began with Sykes-Picot. They made a plan to divide the Kurds. 'The Great Kurdistan Project' was drawn up under Sykes-Picot. They devised all kinds of plots. This is why I said that the National Pact should be updated. So, is this separatism? No, there is no separatism in our understanding of the solution. We are not against the republic or the borders. My aim is to make visible the spirit and principles of the first years of the Republic and the National Pact. My call is a call to return to the founding philosophy of the republic."

A week later, on 28 January, Öcalan told his lawyers that nationalism brings about clashes, and said that what matters is democracy:

"Democracy is wealth. A true democracy brings wealth, peace and a healthy environment with it. This goes for women too. Turks and Kurds can live together and this is what is right, historical and just. This is democracy. What makes Britain so rich and powerful is its strong democracy. However, they don't apply this abroad. They emphasise monopoly instead. They use money and nationalism. They try to gather the Kurds around them through a few holding companies they have set up in Diyarbakır, Bitlis and Van, to keep the Kurds under supervision and pressure and prevent democratic demands. I'm trying to warn the Kurds about this, they shouldn't fall for these tricks. This needs to be clearly explained to the people."

On 4 February 2009, the PKK leader suggested that the Kurds arrange their own "National Pact congress" and debate their own Treaty of Lausanne:

"In fact I want to pay my historical debt to the Kurds of that period. The Kurds acted together with the republic in the run-up to [the Treaty of] Lausanne. They need to recreate the Treaty of

Lausanne, completing the Kurdish aspect of it that was left uncompleted. This can be made possible by recognition of and constitutional and legal guarantees of the democratic freedoms and rights of the Kurds. The Kurds need to work towards this.”

On 27 March 2009, Öcalan said that a democratic republic could be founded with a “Kurdish Treaty of Lausanne”:

“Some are talking about neo-Ottomanism. No, this is not neo-Ottomanism, rather it is the strategic partnership between the Kurds and Turks. This means both societies living together and becoming brothers. If this is achieved the Kurds will be able to play a leading role in the Middle East. If they achieve democratisation, it will spread across the entire Middle East.”

A neo-Ottomanist approach is discernible in speeches of President Recep Tayyip Erdoğan, who in September 2016 denied that the Treaty of Lausanne was a “victory.”

Perhaps one of Öcalan’s most important suggestions was made on 1 July 2009. Speaking to his lawyers, Öcalan said that the Treaty of Lausanne needs to be democratised:

“The Treaty of Lausanne of the 1920s is the national treaty. By this treaty, the republic was founded. The republic has not been democratised, it is now in need of democratisation. This is why I call for a Social [Treaty of] Lausanne. With a social Treaty of Lausanne, all sectors of society would be democratised. The basis to do this exists, but a lot of work needs to be done. This needs to be thoroughly understood. The Kurds should prepare for a Social Treaty of Lausanne. With this Treaty the Kurds will lead in democratisation. The Kurds as a community need to prepare en masse for a Social Treaty of Lausanne, as if they were preparing for war.”[1]

Items Property

Party: Kurdistan Workers Party PKK

Content category: Kurdish Issue

Content category: Politic

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [medyanews.net 24-07-2022](https://medyanews.net/24-07-2022)

Added on: 19-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 90

Remembering the Treaty of Lausanne

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230401091147478791>

By: Yousif Ismael

With their ancestral homeland split between four modern states – Iran, Iraq, Syria, and Turkey – the Kurdish people have been subject to a century of subjugation and suffering due to treaties signed by the old colonial powers. These treaties transferred power to a new set of oppressors, a group of colonizers with their own history in the region.

Several key historical events affected Kurdistan, the indigenous homeland of the Kurds, such as the Battle of Chaldiran between the Safavids and the Ottomans, yet the agreements by great powers in the early 21st century remain the cruelest. Following the Treaty of Sèvres (10 -10-1920), which granted the Kurdish nation a measure of autonomy alongside the Greeks and the Armenians, an incipient Turkish nationalist movement led by Mustafa Kemal Ataturk rejected the agreement and even stripped its Turkish signatories of their Turkish citizenship. The abandoned Treaty of Sèvres was the closest that the invaders of the region came to recognizing the rights of the region's minorities. Once it was abolished, the great minds of colonialism created Treaty of Lausanne (24-07--1923), which was a version of Treaty of Sèvres adjusted to consider the desire of Ataturk and the Turkish nationalist movement to subjugate the other peoples of the region. In Lausanne, the Allied powers, headed by Britain and France, ignored the Kurds and granted the majority of the Kurdish homeland to modern Turkey. In addition to the Kurds, the Greeks and the Armenians also lost a large swathe of their ancestral land to Turkey.

Many Turkish nationalists are still proud of Ataturk's so-called "great speech" after the treaty was implemented in full in 1927. In his speech, which is about 5,000 words, he only mentions Kurds twice – "Propaganda aimed at the setting up of an independent Kurdistan under English protectorate. The Kurds have united with the Turks," read Ataturk's speech. However, the Kurds did not unite with Turks as he claimed, nor they were part of "English protectorate" In fact, the Kurds were first to fight the British occupation through Sheikh Mahmud's insurgency in Iraq, and up to today the Kurds blame Britain for the Sykes-Picot Treaty which also divided the Kurds. Ataturk's remarks accompanied his brutal actions against Kurdish revolutionaries and civilians alike, including massacres following the defeat of the insurgency led by Sheikh Said of Piran. He even ordered the killings of thousands of anonymous peasants and the burning of hundreds of Kurdish villages. Ataturk's anti-Kurdish rhetoric and violence were consistent features of his rule. For example, in response to the Kurdish revolution led by Seyid Riza in Dersim, the Turkish military committed another massacre, killing tens of thousands of Kurds. The Turkish government recorded 13,160 were killed, while the true figure is more than double that number. According to a British diplomat reporting on the massacre, "Thousands of Kurds including women and children, were slain; others, mostly children, were thrown into the Euphrates; while thousands of others in less hostile areas, who had first been deprived of their cattle and other belongings, were deported to vilayets (provinces) in Central Anatolia. It is now stated that the Kurdish question no longer exists in Turkey."

The Dersim massacre was great blow against Kurdish struggle for freedom. The crushing of the Dersim revolt culminated with Ataturk's regime then executing the Kurdish leader Seyid Riza at

the age of 78! Alongside Seyid Riza, a number of his comrades were also executed. After Ataturk's death on November 15, 1938, the Turkish state continued with a policy of denying the existence of the Kurdish identity and brutally oppressing the Kurdish people within Turkey's borders. The Turkish state's brutality against the Kurds was not simply a policy of Ataturk or a bloody consequence of the upheaval that followed the disintegration of the Ottoman Empire – it was a founding tenet of the Turkish state itself, and was destined to far outlive its founding leader. Nonetheless, the Kurds did not stop fighting for their survival, both within the borders of the Republic of Turkey and beyond. In 1946, Kurdish leader Qazi Mohammed announced the establishment of the Republic of Mahabad, a Kurdish state located within the borders of Iran. This short-lived republic was crushed by the Iranian regime which enjoyed the backing of western powers, less than a year after its founding, when the Soviet Union's Red Army, which acted as a buffer between the Iranian regime forces and the Kurdish republic, withdrew from Iran. The Red Army's withdraw is still considered by many Kurds as a betrayal, and the United Nations Security Council Resolution 2 (30-07-1946) was a clear expression of pressure on the Soviet Union to withdraw. Following the defeat of the Republic of Mahabad, Qazi Mohammed was publicly executed. Three decades later, when the Kurds of Iraq were in the midst of a sustained campaign of resistance against the Arab nationalist regime of Iraq, the Iraqi regime, represented by Saddam Hussein, and the Shah of Iran ended their disputes by signing the 1975 Algiers Agreement. As a result, the Shah and the U.S. stopped aiding the Kurdish revolutionaries headed by Mustafa Barzani, and this revolt was crushed and Mustafa Barzani and tens of thousands of his followers were compelled to leave Iraq.

Even after the end of Mustafa Barzani's revolution, Kurdish resistance continued. In the 1970s, Jalal Talabani led a campaign of resistance against Iraq's Arab nationalist dictatorship and, in Turkey, Abdullah Ocalan founded the Kurdistan Workers' Party (PKK), which began an armed revolt against the Turkish state in 1984. Decades of resistance also included additional tragedies. In Turkey, the state pursued a scorched earth campaign against the Kurdish people, destroying thousands of villages, killing tens of thousands, and displacing even more, all while denying the existence of the Kurdish people. In Iraq, Saddam Hussein's regime pursued a systematic campaign of genocide against the Kurdish people, which included the use of chemical weapons against the Kurds of Halabja in March 1988, which killed thousands. Since the Treaty of Lausanne was signed, millions of Kurds have been killed or displaced and the demographics of their homeland has been forcibly changed.

Has the world changed toward the Kurds?

The Kurdish people captured the world's attention over the last few years as the most effective fighting force combating the Islamic State (ISIS) terrorist group that emerged as a major threat to regional and international security. When the world powers mobilized to address the ISIS threat, they quickly realized that, in both Iraq and Syria, the Kurdish forces were the most dependable and effective local partners for this battle. With the backing of the US-led Global Coalition To Defeat ISIS, the Kurdish Peshmerga forces in Iraq and the People's Defense Units (YPG) in Syria played a leading role in defeating ISIS as a territory-holding group. During the course of this campaign, approximately 15,000 Kurdish fighters lost their lives, with double that number injured.

Despite the major Kurdish role on the ground in defeating ISIS, there is hardly solid support for the Kurdish people among the world powers. For example, despite maintaining an alliance with the US since 1991, the Kurds of Iraq enjoyed no US support when holding a non-binding

independence referendum on 25-09- 2017. Indeed, the US rallied the European Union to oppose this referendum. Following the referendum, Iraqi forces, including Iranian-backed militias, attacked Kurdish areas and displaced thousands of people, and this aggression was met only with silence. The Kurds of Iraq hoped that the end of the regime of Saddam Hussein would pave the way for addressing the effects of Arabization of Kurdish areas, but, despite a constitutional mandate to address this issue, no progress has been made. When Kurdish frustration with post-Saddam Iraq manifested itself in a strong vote for independence, the world stood by while Iraqi forces and Iranian-backed militias attacked Kurdish areas.

In Syria, while the Kurds were fighting ISIS, Turkey repeatedly launched unprovoked attacks against them, and initiated a brutal invasion of the Kurdish majority city of Afrin in northwestern Syria in January 2018. This invasion was allowed by Russia, who controlled the airspace over that part of Syria, and served Russia's interests by harming and distracting the major local partner of the US-led coalition fighting ISIS. Hundreds of civilians were massacred by the Turkish air force and members of the various jihadist proxy groups used by Turkey in this campaign. Even today, kidnappings, killings, mass displacement, and other human rights violations are taking place in Afrin, targeting the indigenous Kurdish population of the area. Despite the Kurds' assistance in clearing the region of terror groups in 2015, a major objective of Russian forces in Syria, Russia nonetheless betrayed the Kurds of Afrin by allowing the Turkish invasion to proceed.

Turkey's President Recep Tayyip Erdogan recently threatened once again to invade the rest of the Kurdish region in Syria. Erdogan's latest threats come after deep military cooperation with Russia away from NATO which may lead to US sanctions against Turkey. Turkey is calling for the establishment for "Safe Zone" along the Syria's border with Turkey, stretching 30 km into Syrian territory. This particular "Safe Zone" would include many major Kurdish population centers and represent an expansion of Turkey's brutal occupation of Kurdish lands. Indeed, a true "Safe Zone" or Buffer Zone would be welcomed by the Kurds if it is implemented by an international force and under the supervision of the U.S., as this zone could protect the Kurds against future aggression by Turkey. Turkey's argument that the Kurds of Syria threaten the "national security" of Turkey has no basis in reality, and indeed Erdogan and other representatives of the Turkish state have made it clear that they intend to act aggressively against any manifestation of Kurdish self-determination, even within the current borders of Syria. The US, Russia, and European Union are all well aware of the negative role played by Turkey in Syria, which has been characterized by consistent support for jihadist groups since the outset of Syria's civil war.

The United States and the international community now face another test in Syria. The local partners of the US-led coalition are not trying to break away from Syria, and are only trying to protect their safe self-governing region from the aggression of the Turkish state and terror groups such as ISIS, al-Qaida and Turkey's various jihadist proxy militias. While the international community actions toward the Kurds nonetheless reiterates the acceptance of the Treaty of Lausanne in keeping the Kurds divided between four states, the world powers still have self-interest and moral obligation to prevent Turkey allowing a resurgence of ISIS and al-Qaida by attacking the Kurds and further destabilizing Syria and, by extension, the broader Middle East.

Disclaimer: The views, opinions, and positions expressed by authors and contributors do not necessary reflect those of the WKI.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: Political Criticism

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

Country - Province: Turkey

QR Code:

Sources

[1] Website | English | dckurd.org 06-08-2019

Added on: 01-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 91****The birth certificate of Turkey: Treaty of Lausanne**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230401085556478789>

Elif İlhamoğlu

Today (2020) is the 97th anniversary of the Treaty of Lausanne , one of the founding documents of the Republic of Turkey.

While Turkey celebrates the anniversary of the Treaty of Lausanne every year, Turkish revolutionaries, most notably Mustafa Kemal Atatürk, are also commemorated with a ceremony.

The Treaty of Lausanne, signed by Turkey on one side and Britain, France, Italy, Greece, and their allies on the other, recognized the modern independent Turkish state and replaced the 1920 Treaty of Sevres, an unfair pact imposed on the Ottoman Empire after World War I.

We talked about the importance of the Treaty of Lausanne for Turkey with Assoc. Prof. Dr. Sevtap Demirci.

You describe the Treaty of Lausanne as the birth certificate of the country. Could you explain it

to us in more detail, please? Why did you choose such a definition?

I use the definition simply because it reflects the truth. After the dissolution of the Ottoman Empire in 1918, the National Struggle carried out by Mustafa Kemal and his followers lasted for four years (1919-22) and culminated in the international recognition of Turkey's borders through the Treaty of Lausanne on 24-07- 1923.

As it stands it is a birth certificate of the country! It is a property deed! It is a founding treaty of the Republic! It is a treaty actualizing political and economic freedom of the prospective unitary state and on top of these, it is a settlement of age-old accounts – which came to be known as the Eastern Question- between the Ottoman Empire and the Great powers of Europe.

RED LINES OF TURKEY

What were the most critical issues for Ankara in Lausanne? What were the red lines?

Turkey went to Lausanne to secure its prime objective: The National Pact (Misak-I Milli) which came to represent the Nationalist's requirements and formed the basis of all negotiations with the Allies. The instructions from the Cabinet clearly defined the Ankara government's goals. On two of them, the capitulations and possible establishment of an independent Armenian state in the eastern part of Anatolia, Ankara was determined to the point of risking the possibility of war. These were the red lines and Ismet Pasha – the head of Turkish delegation – had full authorization to break off the negotiations without consulting Ankara. The Nationalists on many occasions publicly proclaimed that they would only make peace on the basis of the National Pact, which stood for the complete economic, financial, and judicial independence of the prospective Republic.

'THE TREATY GAVE INDEPENDENCE AND SOVEREIGN RIGHTS'

What does the Treaty of Lausanne mean for today?

All the peace treaties signed between the victors and the vanquished after the First World War are null and void. The only peace treaty which still exists today is the Lausanne Treaty. While the "sick man of Europe" went down into history, Turkey succeeded in rising from its own ruins and rejected the dictated peace (the Treaty of Sevres, 1920) imposed on it by the victors. The chief significance of the treaty is the re-establishment of complete and undivided Turkish sovereignty in almost all the territory included in the present-day Republic. The treaty gave the Turkish nation its independence and sovereign rights.

'BRITISH WERE AWARE OF THE RELATIONS BETWEEN ANKARA AND MOSCOW'

What is the most striking point about the Treaty of Lausanne in the British documents?

Britain went to Lausanne to restore British prestige in the East, to ensure the freedom of the Straits (keep the Soviets away from the region) and to win Mosul for Iraq (petroleum) which was a British mandate at the time. Documents also tell us that the British desired to drive a wedge between Ankara and Moscow. They were aware of the amicable relations between the two governments throughout the Nationalist Struggle. The British General Staff also considered that Britain had much to gain from a friendly Turkey considering the Soviet threat and the loyalty of its own Muslim subjects.

How did the view of the British to the Lausanne?

For Britain the Anglo-Turkish rapprochement was fundamental since a war with the Ankara government would be detrimental to Britain's interests. It fought with the Turks with the utmost effort in the first phase of the conference until it obtained its objectives. It blocked the conference in such a way that no progress was made until the issues concerning itself were settled. It also used the "Allied unity" as a political weapon against the Turkish claims. In the final settlement, both sides (Ankara and London) achieved their major goals. It would not be wrong to conclude that Britain suffered a political defeat but lost hardly anything of importance.

NEW DOCUMENTS...

Is your research about the Lausanne documents still ongoing? Is it possible to find new documents?

It has been some time since I was in Britain for research. I have some archival documents with me about which I had collected during my research but had no time to deal with. I hope I will have some free time to go over these documents and publish new works on the issue.

Elif İlhamoğlu

He is political scientist and journalist (Turkey). She is studying for PHD on the political science and international relations department at Istanbul University. She visited Middle East countries, Syria, Lebanon, Iran several times and did interviews with the leaders as Mahmoud Ahmadinejad, Hilal al-Hilal Secretary General of the Syrian Ba'ath Party.[1]

Items Property

Content category: History

Content category: Articles & Interviews

Content category: Politic

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

QR Code:

Sources

[1] Website | English | uwidata.com 24-07-2020

Added on: 01-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 92****The EU and Minority Rights in Turkey**<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230421112647484043>**The EU and Minority Rights in Turkey**December 2009 · *Political Science Quarterly* 124(4):697-720DOI: [10.1002/j.1538-165X.2009.tb00664.x](https://doi.org/10.1002/j.1538-165X.2009.tb00664.x)**Authors:****Sule Toktas**

Turkish National Police Academy

Bulent Aras

Rensselaer Polytechnic Institute

SULE TOKTAS

BULENT ARAS

The Turkish state pursues a two-pronged policy toward minorities. First, Turkey follows a pseudo-conciliatory policy in responding to European Union (EU) pressures and demands. Turkey presents an image of a responsible state in fulfilling the EU criteria, while in fact trying to prevent any significant change the accession process might encourage in its traditional minority regime. For example, the Turkish state points out its cooperation with the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), but this cooperation is mainly motivated by fighting against intolerance and discrimination toward Muslims. Second, the Turkish state employs restrictive measures and political maneuvers in minority rights in the domestic scene. The aim of and political maneuvers in minority rights in the domestic scene. The aim of the Turkish policy is to stay within the boundaries of the Treaty of Lausanne and prioritize national security considerations over minority issues. However, Turkey's traditional minority regime falls short even of the requirements of Lausanne, while bringing the Lausanne legal framework to the fore against the EU demands and pressures. The Turkish state follows this dual policy of the whole process through diplomatic negotiation and domestic legal and political measures. The minority issue we discuss below reflects this attitude.

C ONTINUITIES AND B OTTLENECKS IN EU–T URKEY RELATIONS

Turkey–EU relations have not followed a harmonious pattern; on the contrary, they have consisted of ups and downs—sometimes dominated by mutual sharing of common concerns, and sometimes fluctuating with conjectural events in SULE TOKTAS is an associate professor of international relations at Kadir Has University. She has published *Immigration to Turkey* and various articles on international migration, women's issues, and ethnic and religious minorities in Turkey. BULENT ARAS is a professor of international relations at Istanbul Technical

University. He has co-authored Syria and Afghanistan: Dilemmas of Security and Democracy and various articles on Turkish foreign policy and Middle Eastern issues in leading journals.[1]

Items Property

Content category: Politic

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [researchgate.net](https://www.researchgate.net)

Added on: 21-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 93****The Fate of the Kurds**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230410121249481075>

By Janet Klein

Editor's Note

When Donald Trump withdrew American military support for our Kurdish allies in Syria he not only abandoned a vital ally but, as historian Janet Klein explains this month, he fundamentally misunderstood the history of the Kurdish people. Far from being an ethnic group locked into a centuries-long squabble with Turks, the Kurds find themselves in their current precarious situation as the result of more recent historical developments. As nations formed after World War I and maps were re-drawn after the collapse of the Ottoman Empire, the Kurds found themselves a people without a state.

President Donald Trump justified his sudden withdrawal of U.S. military support for the Kurds in northern Syria in October 2019 with an astonishing display of ignorance and callousness. He dismissed objections to abandoning them by stating that the Turks and Kurds had been fighting for hundreds of years; and he suggested that the Kurds would be just fine because they had a lot of sand to play with.

Kurds in Sheffield, England, protest Turkey's offensive against Kurdish YPG forces in Syria in 2018.

Kurds in Sheffield, England, protest Turkey's offensive against Kurdish YPG forces in Syria in 2018. The white poster in the background reads, "Resistance is Life, Silence is Death, AFRIN IS NOT ALONE."

Trump does not understand the history of the Kurds and Turks. Far from being mired in an age-old conflict, the marginal position of the Kurds today developed only recently, in the post-World War I era. It isn't rooted in ancient ethnic hatreds, but in modern ideas of nationalism as they emerged in the late 19th and early 20th centuries.

And this history matters. Solving the uncertain fate of the Kurds and finding a resolution to today's regional violence depend on us getting the past right.

Who are the Kurds?

The Kurds are one of the largest ethno-linguistic groups in the Middle East, with a population of some 35-40 million people centered in southeastern Turkey, western Iran, northern Iraq, and northeastern Syria and diasporic populations extending far beyond these regions.

A 2002 Central Intelligence Agency map of Kurdish populated areas in the Middle East.

A 2002 Central Intelligence Agency map of Kurdish populated areas in the Middle East.

Largely Sunni Muslims with tribal kinship ties, Kurds speak one of several dialects of Kurdish,

which is an Indo-Iranian language and related to Persian.

In the largely mountainous region that comprises their homeland, over the centuries Kurds practiced agriculture and animal husbandry. Until the late 19th century, many Kurds were nomadic or semi-nomadic, traveling with their flocks between summer and winter pastures and forging symbiotic relationships with settled communities. Others lived in cities and contributed to local urban culture.

Historic Kurdistan has long been a diverse region, religiously (including Jews, Christians, and Muslims) and ethnically (Armenians, Assyrians, Turks, Arabs, and others).

A 1873 studio portrait of three married women from Diyarbakir Province in the Ottoman Empire: Kurdish (left), Muslim (center), and Christian (right).

A 1873 studio portrait of three married women from Diyarbakir Province in the Ottoman Empire: Kurdish (left), Muslim (center), and Christian (right).

The Kurds within the Ottoman Empire

Much of Kurdistan was incorporated into the Ottoman Empire, centered in what is now Turkey, in the 16th century at the height of Ottoman territorial expansion.

Certain influential Kurds negotiated the terms of their integration with the imperial power such that the regions where Kurds lived tended to enjoy significant autonomy. In exchange for loyalty to the Ottoman state, these Kurdish leaders were largely exempt from taxation.

A medieval castle in northeast Syria once known as Hisn al-Akrād (Fortress of the Kurds).

A medieval castle in northeast Syria once known as Hisn al-Akrād (Fortress of the Kurds) was enlarged by the French during the 11th century Crusades and renamed Krak des Chevaliers (Castle of the Knights).

The relationship of the Kurds to the central Ottoman government and the level of autonomy that Kurdish-inhabited regions enjoyed shifted over time. Overall, however, the arrangement was mutually beneficial. The Ottomans could be assured at least nominal rule over this important frontier zone with Iran and Kurdish rulers could operate under broad conditions of self-rule.

This flexible understanding that served both sides for centuries changed markedly in the middle of the 19th century, when the central Ottoman government embarked on a series of modernizing and centralizing reforms, some of which were intended to counter the rise of competing nationalisms in the empire.

The state sought to tighten its control in the borderlands and to stave off further territorial shrinkage, having lost its territories in the Caucasus and much of its European land.

The 17th century Ottoman imperial Yeni Cami (New Mosque) in Eminönü, Istanbul, Turkey.

The 17th century Ottoman imperial Yeni Cami (New Mosque) in Eminönü, Istanbul, Turkey,

surrounded by a 19th century market with store signs in Greek, French, Armenian, and Ottoman Turkish. (Digital images courtesy of the Getty's Open Content Program.)

There was growing Muslim resentment against Christian groups, whom Ottoman officials believed were interested in pursuing separatist movements or reaching out to Russia or Western European countries for assistance.

The Kurds, living in an important borderland region on the eastern frontier with Persia and Russia, experienced a dramatic transformation in their longstanding relationship with the Ottoman state.

The central Ottoman government worked to eliminate the local Kurdish dynasties, including the largest and most significant—that overseen by Mir Bedir Khan (or Bedir Khan Beg). This local dynast had been modernizing and centralizing his own regional rule and exhibiting more independence than state officials had bargained for.

A 19th century watercolor painting of Bedir Khan Beg, Chief of Jezirah.

A 19th century watercolor painting of Bedir Khan Beg, Chief of Jezirah.

Mir Bedir Khan refused to send troops during the Ottoman war with Russia (1828-29), and by the 1840s the Ottoman military brought down his emirate. The flexible governance that had served the Ottomans well for centuries would become less accommodating, with consequences for the region's inhabitants and the empire as a whole.

While the Ottomans had eliminated the autonomous Kurdish emirates, they did not have the state capacity to govern these regions directly. Regional Kurdish tribes filled the power vacuum and tribal leaders became the new intermediaries.

But as the Kurdish emirs before them had done, they were also able to negotiate benefits for their tribes in exchange for loyalty to the Ottoman state, which remained intent on finding local intermediaries through whom they could rule. Before the late 19th century, Ottoman authorities were not too concerned with the ethno-linguistic identity of their subject groups as long as they remained peaceful and paid their taxes.

The Hoşap castle in Van Province, eastern Turkey, in 2009.

The Hoşap castle in Van Province, eastern Turkey, in 2009. (Photo by author.)

Kurds Get Caught Up in "The Armenian Question"

While Ottoman officials made bargains with local (often tribal) leaders in the Arab lands and even in Albania, it was particularly important for them to reach an arrangement with Kurdish leaders because of the emerging "Armenian question"—what Ottoman leaders saw as a conspiracy to sever the Armenian lands from the empire, championed by Armenian revolutionaries in collusion with Russia and Western European powers.

This "Armenian question" became a pressing concern after the Treaty of Berlin (1878) that followed the Russo-Ottoman War and envisioned the eastern part of the Anatolian peninsula

as six Armenian provinces to be overseen by Russian and European powers. The Ottomans regarded it as a breach of sovereignty and a threat to territorial integrity.

An 1881 interpretive painting of the Congress of Berlin by Anton von Werner.

An 1881 interpretive painting of the Congress of Berlin by Anton von Werner.

Kurds and Armenians lived in the same eastern borderlands, which they had shared relatively peacefully but which were increasingly contested. Due to the proximity of Kurdistan/Armenia to Russia, and as a result of Western European and Russian interest in the Armenian question, some Kurdish tribes were better positioned to strike such deals with the central Ottoman government than were tribal leaders in other parts of the empire.

Sultan Abdülhamid II and his closest military commander in eastern Anatolia, Zeki Pasha, decided to commission select Kurdish tribes to police the eastern borderlands against the Armenian "threat."

Taking full advantage of their commissions, these Kurdish tribes grew powerful, appropriating the land and resources of neighboring Armenians and less powerful Kurds while the sultan's agents looked the other way. Their impunity caused widespread discontent across the region.

Images from The New York Times Picture Section dated January 24, 1915.

Images from The New York Times Picture Section dated January 24, 1915. The original captions read: "Troop of Kurd cavalry which the Turks are hurling against the Russians in the passes of the Caucasus mountains" (top). "Battalion of Russian soldiers massed at a Russian mission in the Caucasus foothills to await a Kurd attack. Native Christian converts of the mission have assembled to help them" (bottom).

Protests against the sultan's Kurdish tribal militia (called the Hamidiye) were connected to the larger movement to restore the Ottoman constitution and parliament, which Sultan Abdülhamid II had dissolved in 1878, and to overthrow the sultan himself. The Young Turk movement, as this effort came to be known, included ethnic and religious groups from across the empire.

There were Turks and Kurds on both sides of this struggle. Those who owed their power and privilege to the sultan were anxious to preserve his rule, while those who supported administrative decentralization and constitutional government sought regime change.

Each "side" was interested in preserving the territorial integrity of what remained of the shrinking empire, but embraced different tactics.

The governor of Van Province, Bahri Pasha, reviews the Kurdish cavalry in 1894.

The governor of Van Province, Bahri Pasha, reviews the Kurdish cavalry in 1894.

The sultan preferred more of a police-state approach to suppress communities he believed to be working with Europeans to threaten Ottoman territorial integrity and sovereignty (as he perceived the Armenians to be doing), while the opposition believed that constitutional

guarantees for all Ottomans should be secured.

Separatist activity among Armenians was far lower than the state and many Muslims perceived it to be; and it was always more a case of outside powers reaching in than of Christian groups reaching out. Yet the fear of territorial loss and European meddling was very real. Christians and Jews stood with Muslims (Turks and Kurds included) in supporting the revolutionary movement, as all believed they would benefit from a strong and diverse empire governed by the rule of law.

In 1908, this diverse opposition movement celebrated success in forcing the sultan to reinstate the constitution, rejoicing when the sultan himself was overthrown the following year.

An 1895 satirical cartoon commenting on possible international intervention in Turkey because of an Armenian massacre ordered by Ottoman rulers and carried out by Kurds.

An 1895 satirical cartoon commenting on possible international intervention in Turkey because of an Armenian massacre ordered by Ottoman rulers and carried out by Kurds.

There was widespread hope that the new order would bring peace and stability to communities that had suffered under the sultan's policies, which empowered certain groups to profit from the downfall of others in exchange for personal loyalty to the sultan. They expected that more equality and the rule of law would stabilize relationships among diverse communities, thus forestalling European intervention.

World War I and a New Turkish Nationalism

However, within a few years a more Turkish-nationalist and authoritarian wing of the Ottoman Committee of Union and Progress—CUP, the main Young Turk party—came to power. After the wars in the Balkans removed significantly more territory from the empire, the CUP worked to suppress any group whose platform or activities were deemed to threaten the empire—particularly those followed by non-Turkish groups.

The CUP eventually led the Ottomans into the First World War on the side of the Central Powers, bringing a new era in “Turkish-Kurdish” relations.

'Long live the fatherland, long live the nation, long live liberty,' is declared in Ottoman Turkish and Bulgarian (left), Greek (center), and French (right) on three separate postcards.

“Long live the fatherland, long live the nation, long live liberty,” is declared in Ottoman Turkish and Bulgarian (left), Greek (center), and French (right) on three separate postcards from 1908 that commemorated the Young Turk Revolution.

During the war, and even briefly in the aftermath, most Kurds preferred to work with their Turkish compatriots to keep what was left of the empire intact, albeit with some level of local autonomy. After all, Mustafa Kemal—an Ottoman war hero who led the movement for independence and would become independent Turkey's first president—himself had courted the Kurds in his efforts, offering an inclusive vision of the future state.

A multicultural state had been the goal of many educated Kurds in the late Ottoman period.

They were not separatists but wanted administrative autonomy and the right and ability to develop culturally and educationally as Kurds.

However, as Turkish nationalist thought and policies spread among Turkish intellectuals and officials at the same time, Kurds began to be excluded from the process that was creating a new Turkish national identity. Despite earlier promises of equal rights in the new republic, Turkish nationalists now dismissed Kurds as backwards, barbaric, and in need of civilizing. This vision of a new, modern Turkey did not have space for Kurds as their own people on equal terms.

Built in c.750, the Pira Delal bridge crosses over the Khabur river in Zakho, Iraqi Kurdistan.

Built in c.750, the Pira Delal bridge crosses over the Khabur river in Zakho, Iraqi Kurdistan. (Photo by author.)

The First World War and its aftermath brought an end to the Ottoman Empire. Most of the Arab lands were lost, the Armenian population was destroyed during the genocidal massacres and deportations that targeted them (along with other Christian groups) during the war, and the two main groups who remained within the shrunken empire were Turks and Kurds.

As the war concluded, different groups of Kurds hedged their bets. Some, having seen the dangers Turkish nationalism posed, read the 12th point of Woodrow Wilson's Fourteen Points as support for their independence.

Indeed, the Treaty of Sèvres—one of a series of peace treaties at the end of the First World War—did map out an independent Kurdish state. But a self-governing Kurdistan did not materialize because post-war events took a different turn. Turkish nationalists fought to keep eastern Anatolia in what became independent Turkey in 1923 and the British opted to incorporate the Mosul Province into their Iraq mandate.

French postage stamp commemorating the unratified boundary configuration of the First Republic of Armenia as outlined by U.S. President Woodrow Wilson in the 1920 Sèvres Treaty.

French postage stamp commemorating the unratified boundary configuration of the First Republic of Armenia as outlined by U.S. President Woodrow Wilson in the 1920 Sèvres Treaty.

Ottoman Kurds thus found themselves divided into three new nations. In none of them were they able to exert much political power.

Minorities in the Turkish context were only recognized as such if they were non-Muslim. Kurds, therefore, were never designated as minorities with rights and protections in the post-war treaties concerning Turkey because they were largely Muslim.

After the genocidal extermination of Armenians and other Christians during the war, there were few legal minorities left in the new Turkish Republic, most Christians having been killed or deported and Jews amounting to a small percentage of the population before and after the war. In fact, Kurds did not consider themselves to be minorities.

A 1917 British poster announcing a rally and seeking donations for displaced Armenians.

A 1917 British poster announcing a rally and seeking donations for displaced Armenians.

While they were not formally or legally recognized as a minority either by international treaties or in official parlance in Turkey, the official line in Turkey was to deny their existence as Kurds.

Although some Kurds had fought with the Kemalists, soon after the foundation of the Turkish Republic, the state embarked on a widespread campaign to suppress and erase Kurdish identity. They engaged in population transfers to dilute the Kurdish population and violently suppressed Kurdish leaders.

The current conflict finds its roots in this era, not in earlier centuries, much less in the age-old wisps of time, as Trump more recently seemed to claim when he said that the situation had been thousands of years in the making.

Iraqi Kurdistan celebrated the Kurdish horse in 2011 with four statues.

Iraqi Kurdistan celebrated the Kurdish horse in 2011 with four statues. (Photo by author.)

It was in this era that conflicts between Turks and Kurds and Arabs and Kurds as such locate their origins. It was in the 20th century that the nationalist state-building policies in Turkey, Iraq, and Syria (and also Iran) led to the marginalization of the Kurds in all of these states.

The Post-war Order

After the First World War, the idea that each “people” should have its “own” state gained currency. The post-war treaties reordered the map of the Middle East, paying lip service to this idea.

Thus the colonial takeover of many Arab lands in the Middle East by Britain and France had to be framed such that these powers were not engaging in colonial domination but merely were overseeing the development of these nations until they were ready to rule themselves.

The Anglo-Iraqi Treaty of 1922.

The Anglo-Iraqi Treaty of 1922, giving the United Kingdom control over foreign and military affairs, replaced the unratified Mandate for Mesopotamia.

The “mandates” of Iraq and Syria are particularly important to this story, as they included significant populations of Kurds, who, despite promises outlined in the Treaty of Sèvres, did not end up with their “own” state.

As Western powers remapped the entire region, Kurds were further divided, and came to see themselves as a nation without a state. Turkey, which emerged independent and thus escaped mandate-hood, incorporated more than half of the Kurdish population within its new borders.

In all states, however, Kurds were violently oppressed and marginalized by the nationalist identities and practices of these states—as they continue to be.

Days before exile in 1922, Sultan Vahideddin (Mehmed VI) the last Ottoman emperor, departs from the backdoor of the Dolmabahçe Palace in Istanbul.

Days before exile in 1922, Sultan Vahideddin (Mehmed VI) the last Ottoman emperor, departs from the backdoor of the Dolmabahçe Palace in Istanbul.

Britain and France exerted colonial control over their mandates, including Iraq and Syria, even though these were not technically colonies. Under this system, political organizations in Iraq and Syria did not obtain a broad-based constituency and social groups were not able to engage with the state.

Thus, when the colonial state officially ended—Iraq in 1932 and Syria in 1946—the new states were up for grabs politically and power came to those who controlled the military. Loyalty to the regime rather than competence in governance became the most important political asset.

At the same time, both Syrian and Iraqi state officials were working out what it meant to be “Syrian” or “Iraqi.” In order to legitimate the new nation-state identities, officials in charge needed to clarify what it meant to be Syrian or Iraqi.

The Turkish delegation led by İsmet Pasha (İnönü) (center) and Rıza Nur (wearing a top hat on the left) after signing the 1923 Treaty of Lausanne.

The Turkish delegation led by İsmet Pasha (İnönü) (center) and Rıza Nur (wearing a top hat on the left) after signing the 1923 Treaty of Lausanne.

Some advocates of national identities continued to include all of the people within the new nation-state borders, but in both Syria and Iraq, Arab nationalism emerged as the more powerful force because Arab nationalists were best positioned strategically and historically to step into leadership roles.

In Turkey, the situation was similar to that of the mandates and vastly different at the same time. Turkey was not one of the European-created mandates and thus escaped neocolonial domination by Britain and France, but its new leader, Mustafa Kemal (later known as Atatürk), came to embrace much of what the traditional colonial powers were offering in terms of identity politics.

Turkey had emerged independent in 1923. Its leadership did see independence as an opportunity to create a unitary nation-state identity—that of Turkishness. Although Turkey emerged as Turkish, it has suppressed its other main component—Kurdishness.

On the left, Time magazine's cover featuring Mustafa Kemal Atatürk on the 1923 cover. On the right, Turkish workers carrying the bronze head of an Atatürk statue in 1933.

Featuring Mustafa Kemal Atatürk on the 1923 cover, Time magazine's cover reads, “Where is a Turk his own master?” (left). Turkish workers carrying the bronze head of an Atatürk statue in 1933 (right).

The “Kurdish Question” in the 20th Century

In all countries where Kurds form a significant part of the population, the “Kurdish Question” has caused state actors to fear Kurdish assertions of identity as a threat to the territorial integrity of each state.

Most Kurds in these states engaged in peaceful movements for real democracy, equality, and recognition of Kurdish cultural rights. However, the fear of Kurdish separatism has led state officials to engage in widespread repression of the Kurds, who eventually responded with targeted violence against state institutions.

In all states—perhaps especially Turkey—state authorities and their supporters see Kurdish aspirations as part of an imperialist divide-and-rule plot.

For decades in Turkey, Kurdish activists were forced to carry on their struggle for equality underground or from exile. In the 1960s Kurds engaged more openly in leftist politics and frequently joined non-Kurdish citizens in movements for social and economic justice. The military ultimatum of 1971 and coup of 1980 were largely responses to Kurdish and wider leftist activities.

'Palestina, Kurdistan! Intifada, Serhildan!' This slogan represents solidarity between Palestinians and Kurds.

“Palestina, Kurdistan! Intifada, Serhildan!” This slogan represents solidarity between Palestinians and Kurds in resistance and uprisings (intifada and serhildan) since the 1990s.

It is against this backdrop that the PKK, or Kurdistan Workers’ Party, was founded in 1978 and began its armed campaign against the state in 1984. In a wider crackdown on not just the PKK but Kurdish society at large, some 40,000 people died and thousands of villages were destroyed, leaving many Kurds internally displaced.

The 1990s brought the “Kurdish Question” into the open in Turkey while brutal repression continued. In the early 21st century, Turkey appeared to make space for Kurdish political parties to operate openly, and for Kurds to press for more cultural and educational rights, among other unprecedented opportunities.

The past decade, however, has seen a reversal of this shift in Turkey, with growing repression against elected Kurdish officials, academics, and others involved in the pursuit of Kurdish rights.

In 1970, the parliament of the Kurdistan Autonomous Region was established in Erbil, Iraq.

In 1970, the parliament of the Kurdistan Autonomous Region was established in Erbil, Iraq.

In Iraq, the Kurds found increasing opportunities for independence following the Gulf War that began in 1991, particularly after the U.S.-led invasion of Iraq in 2003.

The Kurdistan Region remains linked to the Iraqi state, but enjoys significant autonomy, which is recognized in the Iraqi Constitution. Although Turkey has been opposed to Kurdish autonomy of any kind, Turkish contractors, developers, and manufacturers found that they were making grand profits off of the reconstruction of the Kurdistan Region of Iraq. The flow of money to Turkey aided in shifting the government’s position on Iraqi Kurds’ steps towards semi-

independence.

In Syria, the YPG (or Kurdish Protection Units) and YPJ (the women’s wing of the YPG) have been instrumental in resisting ISIS. They had—until the recent and abrupt withdrawal of U.S. forces from the region—carved out an autonomous zone in northeastern Syria, which some consider to be a radical anarchist, secularist project striving for gender equality.

On the left, Women’s Protection Units or Women’s Defense Units are all-female Kurdish militia actively fighting in Northern Syria. On the right, the People’s Protection Units or People’s Defense Units (YPG) are a mixed-sex militia consisting primarily of ethnic Kurds.

Created in 2013, Women’s Protection Units or Women’s Defense Units (YPJ) are an all-female Kurdish militia actively fighting in Northern Syria (left). Formally established in 2011, the People’s Protection Units or People’s Defense Units (YPG) are a mixed-sex militia consisting primarily of ethnic Kurds (right).

This level of autonomy was an affront to Turkey, which feared that the Syrian Kurdish party would cross into Turkey. In early 2018, Turkish forces invaded Afrin, which many now consider a Turkish colonial outpost in Syria. Promptly after the withdrawal of U.S. forces, Turkey extended its influence in Syria far beyond Afrin.

The Meaning of Kurdistan

What is at stake here is our vision of community—who constitutes “us” and who constitutes “them,” and how we make meaning of those distinctions. This question has been key in states where Kurds live—Iraq, Syria, and Turkey, as well as Iran, which was never part of the Ottoman Empire.

Although Kurds were not considered minorities in the postwar treaties, Kurds have become minorities in the countries where they live. To be a minority often means to be regarded as an existential threat, particularly when that minority is transnational and forms a significant part of the population.

Led by Iraqi Defense Minister Ali Hassan al-Majid, the Iraqi Army attacked and massacred 3,200 to 5,000 Kurds with poisonous gas on March 16, 1988.

Led by Iraqi Defense Minister Ali Hassan al-Majid, a cousin of Iraqi President Saddam Hussein, the Iraqi Army attacked and massacred 3,200 to 5,000 Kurds with poisonous gas on March 16, 1988.

In the context of the countries in question, Kurds always have a hyphenated (and thus suspect) identity. To be Turkish in Turkey is normal; to be Kurdish is suspect. To be Arab in Syria or Iraq is normal; to be Kurdish is to be a potential enemy. To be Kurdish in all of these countries is to be considered a national threat.

How does this view of the Kurds relate to the current crisis on the Turkish-Syrian border?

Leaving aside the geostrategic interests of the United States, Russia, or any other outside party, what has animated the conflict from within is the Kurds’ sense of justice and the desire to live

as Kurds—to speak one’s mother tongue and to be free of obstacles to “getting ahead” based on ethnic origin.

Kurds also wish to not be regarded as an existential threat to the nation. The areas in all countries that incorporated historical Kurdistan have been heavily militarized over much of the last century. When Kurds have taken up arms against the new national states they lived in, it has generally been in response to violent and repressive measures against them.

Supporters of the Kurdistan Worker’s Party (PKK) at a 2003 London rally opposing the Iraq War.

Supporters of the Kurdistan Worker’s Party (PKK) at a 2003 London rally opposing the Iraq War.

Turkey, in particular, has used the fact of Kurdish armed uprisings as a pretext to treat all Kurds as security threats, and to crack down on peaceful Kurdish movements for democratic rights and freedoms. As the PKK was designated an international terrorist organization, Turkey has used this designation to suppress peaceful Kurdish activities by alleging that they all have ties to terrorism.

The democratic movements and growing autonomy of Kurds in Iraq and Syria are seen as particularly menacing to Turkey, as Kurds have maintained cross-border ties and draw inspiration from movements that have achieved significant regional autonomy. An autonomous Kurdish existence anywhere, even outside of Turkey, is regarded by Turkish officials as deeply threatening.

Thus, if the current situation continues to play out as it is, the Kurds will not be “just fine,” as the U.S. president suggested.

A 2017 pro-Kurdistan independence rally in Erbil.

A 2017 pro-Kurdistan independence rally in Erbil.

While the abrupt U.S. withdrawal of forces allied with Kurds in northern Syria left them open to brutal attacks by Turkish armed forces, the most important measure to protect the sanctity of life in Kurdish communities (and indeed the region at large) is to promote genuine democracy and inclusive nation-state identities that see Kurds as real citizens, and as important and equal members of the nation.

Read more on the Middle East: Turkey’s Politics; the Alawites and Syria; ISIS; Islamic Politics in Egypt; The Religious Divide in Iraq; The Sunni-Shi’i Divide; Feminism in Egypt; Yemen Civil War; U.S.-Iraq Relations; and The U.S. War in Iraq.

Listen to these History Talk podcasts on Understanding the Middle East; Yemen: Inside The Forgotten War; Women in the Mideast and North Africa; and the Syrian Civil War and Arab Spring.

January, 2020

Suggested Reading

Allsop, Harriet, and Wladimir van Wilgenburg (2019), *The Kurds of Northern Syria: Governance, Diversity and Conflicts*, London: I.B. Tauris.

Cora, Yaşar Tolga, Dzovinar Derderian, and Ali Sipahi, eds. (2016), *The Ottoman East in the Nineteenth Century: Societies, Identities, and Politics*, London: I.B. Tauris.

Gunes, Cengiz, and Welat Zeydanlıoğlu, eds (2014), *The Kurdish Question in Turkey: New Perspectives on Violence, Representation, and Reconciliation*, New York: Routledge.

Jabar, Faleh, and Renad Mansour, eds (2019) *The Kurds in a Changing Middle East: History, Politics and Representation*, London: I.B. Tauris.

Kieser, Hans Lukas, Kerem Öktem, and Maurus Reinkowski (eds), (2015), *World War I and the End of the Ottomans: From the Balkan Wars to the Armenian Genocide*, London: I.B. Tauris.

Klein, Janet (2011), *The Margins of Empire: Kurdish Militias in the Ottoman Tribal Zone*, Stanford: Stanford University Press.

Klein, Janet (2014), "The Minority Question: A View from History and the Kurdish Periphery," in E. Pfoestl and W. Kymlicka (eds), *Minority Rights and Multiculturalism in the Arab World*, Oxford: Oxford University Press, pp. 27-52.

Klein, Janet (2019), *Making Minorities in the Eurasian Borderlands: A Comparative Perspective from the Russian and Ottoman Empires*, in K. Goff and L. Siegelbaum (eds), *Empire and Belonging in the Eurasian Borderlands*, Ithaca: Cornell University Press, pp. 17–31, endnotes pp. 211–16.

Leezenberg, Michiel (2016), "The Ambiguities of Democratic Autonomy: The Kurdish Movement in Turkey and Rojava," *Southeastern European and Black Sea Studies* 16, pp. 671-690.

Rodrigue, Aron (1995), interviewed by Nancy Reynolds, *Difference and Tolerance in the Ottoman Empire*, *Stanford Humanities Review* 5, pp. 81–92.

Üngör, Uğur Ümit (2011), *The Making of Modern Turkey: Nation and State in Eastern Anatolia, 1913–1950*, Oxford: Oxford University Press.

Weitz, Eric (2008), *From the Vienna to the Paris System: International Politics and the Entangled Histories of Human Rights, Forced Deportations, and Civilizing Missions*, *American Historical Review* 113: 5, pp. 1313–43.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: History

Content category: Political Criticism

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

Original Language: English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | origins.osu.edu

Added on: 10-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 94****THE HISTORICAL ROOTS OF THE KURDISH ISSUE**<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230420170308483972>

Şahin KESKİN

The Kurdish Issue has been the one of the worst issues of Turkey since Turkey was formed in 1923. This issue might cause Turkey to become an authoritarian and closed state, or it might lead Turkey to open to the world and democratize. Turkey had very restrictive policy about Kurdish issue until at the beginning of 2000s and that is why there was censorship towards publications, which were out of the official ideology of Turkey. Turkish people learned how Kurdish people suffered and what Turkey did in Eastern Turkey after democratic reforms in recent years and that is why Turkey used to try to solve this problem without knowing what the problem is for many years- before reformulations in 2000s. This paper revealed the historical roots of Kurdish issue and misguided policies of Turkey, hence new solutions will be more functional and it will make the Kurdish issue easy to understand. This issue is divided into five eras, which are “tacit commitment” between 1918 and 1925, “denial and assimilation” between 1925-1950, “waiting” between 1950-1970, “awareness” between 1970-1980 and finally the “new era” after 1980. These eras revealed the causes of misguided policies and explained how this problem surfaced and raised. The title of Treaty of Lausanne showed how this problem began. Additionally, this paper is based on literature review.

Treaty of Lausanne

The treaty of Lausanne that is signed in Lausanne on 24 July 1923 was a peace agreement between Turkey and the Allies of World War I. (The Treaties of Peace, 1924) Because it is the founder agreement of Turkey in particular, it has many points that have huge effects on policies of Turkey and its environment-Balkans and the Middle East. This essay saw the Treaty of Lausanne as beginning or the major reason of the Kurdish issue given that at 2 points, the Treaty of Lausanne caused Kurdish issue. First, By the Treaty of Lausanne, Kurdish territory is divided into 3 parts- Turkey, Iraq and Iran. Secondly and more importantly, while Armenians, Greeks and Jews were accepted as minority and given the minority rights- even they can use their language as education language-, Kurdish people were not accepted as a minority within Turkey.

When considering Ottoman social structure, it can be seen easily that Ottoman Empire accepted two kinds of citizenship-Muslims and Non-Muslims. Officially and practically, this fact was accepted by the society at large. It didn't matter whether you were Bosnian, Turkish or Arabic Muslim and vice versa. In other words, there were two ethnic groups in Ottoman Empire based on Religion. Furthermore, Turkish people barely realized their Turkishness at the beginning of 20th century because of the states, which gained their independence from Ottoman Empire, such as Greece, and nationalist ideas.

As it is seen above, the Treaty of Lausanne was signed under these conditions. For instance, Turkey and Greece had population exchange agreement in the treaty and according to this agreement; Turkish community is recognized as Muslims so that approximately, 400.000 Turkish Christians were sent to Greece and many Greek Muslim came to Turkey(Pavlowitch, 1999, p.36). Psychologically, Turkish side and Allies saw Muslims in Turkey as a union; therefore, Kurdish people were not accepted as a minority but Turkish side called them "founder element", which did not give them any extra rights. Additionally, Turkish constitution admits that international agreements stay one step ahead of the constitution, which means when the constitution and an international agreement contradict; the state has to obey the rules of international agreement. Therefore, when Kurdish communities asked for becoming minority, Turkey used the Treaty of Lausanne as an excuse.

Tacit Agreement Between Turks and Kurds

While Anatolia were struggling for its life after the collapse of the Ottoman Empire between 1918 and 1923, Mustafa Kemal Atatürk who is the founder of Turkey gathered Turkish forces and got support from the Kurdish people. Thus Turkey succeed in its liberty war against occupant forces-Allies. There was only tacit agreement between Turkish and Kurdish people and this agreement helped people of Turkey to form Turkey, but things began to change after the liberty war. Kurdish people had some expectations from the Turkish government, such as autonomy – Kurdish people had already a kind of unofficial autonomy in Ottoman Era- or more attendance in governance. Leaders of Kurdish community thought at least they deserved something more than Ottoman era because they did very huge things together with Turkish army(Yayman, 2011). However, Turkish politicians decided to form a national and secular state and this new state was to exclude Kurdish people as well as other minorities in Anatolia. However, non-Muslim minorities were not affected from these new policies because their minority status was recognized by the Treat of Lausanne.

First, the caliphate-used to assemble Turkish and Kurdish people together and very huge effect

to keep Muslims together- was repealed on 3 March 1924 so that it can be said at this point that spiritual union officially ruptured by the abolishment of the caliphate. Second, land reform was legislated so that Kurdish landed gentries reacted to the government. Therefore, rebellions started in the Eastern Turkey but the Turkish army repressed the uprising very strongly. Many people were executed by blaming from treason. The leaders of Turkey saw everything that criticized as the enemy of secularism and national state because it was very hard to change social structure and bring the secularism to the state which was the leader of Islam once upon a time. These movements made both Turkish governors and Kurdish community realize that there were really big problems between them. It made them very extremist and afraid of each other that many Kurdish innocent people died in military actions and Turkish governors saw Kurdish people were big problem for the future of newborn Turkey.

Şark Islahat Planı (The Plan of Restructuring East) and Assimilation

After military actions, Turkish government wanted to understand problems in the Eastern Turkey so that they charged reporters to see the East Turkey and write reports about this area. However, most of them were too nationalist and affected from Nazi ideology. Their reports caused wrong decisions that Turkish government made as you will see below. Şark Islahat Planı (The Plan of Restructuring East) was prepared in 1925 because of these reports and its effects haven't removed from Kurdish peoples mind. Some articles of the plan are as follows.

- People who speak Kurdish in public or official places will be punished.
- Foreign people who would like to visit this area need permission from government.
- There will be only Turkish officers in this area.
- Magnificent government offices will be built in this area.
- Turkish people who came from Yugoslavia, Bulgaria, Caucasus and Azerbaijan will be settled in this area and Kurdish people will be forced to move West Turkey. (Ümit, 2008)

The outcomes of this plan surfaced soon enough. Kurdish community, which was remained under pressure, rebelled many times and many people died in these armed conflicts just in Dersim operation, 13000 Kurdish, 200 Turkish soldiers died. Turkish army which used warcrafts and more heavy weapons brought them under control and increased its control in the area, whereas Kurdish people relapsed into silence. As it is seen above, Turkey saw Kurdish people as a danger to secularism and national state because after Turkey accepted secularism and Turkishness as the major identity of this new state, Kurdish people reacted to changes. Moreover, Kurdish people are majority in Eastern Turkey- %20 of the all population- that is why they had to be assimilated to secure the future of Turkey. It can be seen easily by looking at the articles of The Plan of Restructuring East that Turkey wanted to assimilate them.

Waiting and Awareness

This essay called era between 1950 and 1970 as "waiting" because in this era, Kurdish community fell into silence, and the PKK surfaced at the end of this era. There are some political developments, which affected the balance of this issue in this era, such as government reshuffle in 1950 and military coup in 1960. First, the Democrat Party, which had liberal ideas about Kurdish issue, got the majority of parliament after the elections in 1950 then this new government began to repeal restrictions on Kurdish community and tried to gain Kurdish

people's trust. Even, there were many Kurdish parliamentarians and some ministers in this new government. After these positive developments had occurred, Kurdish issue entered to cooling period, which revealed that more democracy and more freedom weren't against being national and secular state. However, when this issue was almost disappeared in 10 years, Turkey saw military coup in May 1960. The Prime minister of Turkey and some ministers was executed by hanging because of some made-up guilts. New military government suggesting that there were no Kurdish issue even no Kurdish people in Turkey, was much more restrictive to Kurdish issue than the previous governments- Republican People's Party. Their regulations influenced not only Kurdish community but also whole communities in Turkey. For instance, the Labor Party, which consisted of Turkish and Kurdish people, declared "there are Kurdish people in Turkey and they have to be rehabilitated" in 1968 – even it was hard to say "Kurdish" after military coup and its propaganda and regulations. After these courageous moves, Labor Party was closed and the most of members were imprisoned. This move of government was very important at this point because there were some educated Kurdish people who used to believe that they could express themselves by politic acts through Labor party in Parliament but this move of the government showed them it would be impossible to act in this way so they created PKK caused more than 50.000 deaths in Turkey(İmset, 1993, p.3).

New Era

Turkey saw military coup again in September 1980. Their arguments were same as the previous military government. They put new regulations against the Kurdish society again and these actions made PKK start their first act in 1984. Many Turkish soldier, Turkish and Kurdish civilians began to die-even they killed many babies- in their attacks because Turkish army was not ready for this guerilla war. Armed struggle has remained until 1993 in which, civil government tried first time to deal with PKK. Although some betterments helped to stop the attacks of PKK for a while, agreement couldn't be achieved because of discourses like "you are dealing with baby killers!" of National part of Turkish society – also caused government behave slowly in process of negotiations- and the extremist part of PKK, which broke cease fire by attacking discharged soldiers. These developments raised the doubts and fears from each other, so it caused conflicts remain until nowadays. Furthermore, Turkish army fought fire with fire, which means Turkish army acted like Terrorist groups. Illegally many suspicious Kurdish who might have helped PKK were killed, many Kurdish villages were set fire. Therefore, Kurdish issue was deepened and psychologically, radicalizations between communities were increased(İmset, 1993). Currently, the government of Turkey- Justice and Development Party- is in negotiations with PKK again and there haven't been any firefight and death for almost a year because both of sides are very tired of the deaths of youngsters as well as democratization in last 10 years. Now, Kurds have many rights and they are equal with Turkish people comparing to past. Even, Kurdish language is being negotiated to be the language of education for Kurdish people.

Conclusion

Turkey had very hard course of being National state. First, secularism broke the sense of belonging of Kurdish society toward Turkey. Second, wrong attempts to be nation state caused assimilation. Therefore, PKK surfaced, and many people died in this process. It is certain that if Kurdish people were given their rights as other non-Muslim minorities, there would be no Kurdish problem. However, finally, people understood a fact that while misleading, wrong and restricting decisions caused worse problems, democratic and libertarian moves prevented conflicts. Furthermore, ethnic differences in a state are not against being a nation state. As we saw above, the assimilation of people to be a national state cause more conflicts and these

conflicts threaten the friendship of societies so that actually, this kind of moves threaten the structure of nation state, which is tried to establish.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

QR Code:

Sources

[1] Website | English | sahipkiran.org 14-10-2015

Added on: 20-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 95****THE NINETY-SEVENTH ANNIVERSARY OF THE SIGNING OF THE PEACE TREATY OF LAUSANNE**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230426144924485736>

TEOMAN ERTUĞRUL TULUN

24 July is the ninety-seventh anniversary of the signing of the Peace Treaty of Lausanne (shortly Lausanne Treaty) on 24-07-1923 which legally abolished and superseded the Treaty of Sèvres of 10-08-1920 that was designed by the Allies of the World War I for the liquidation of the Ottoman Empire and virtually abolishing the Turkish sovereignty. Thanks to the Turkish War of Liberation conducted under the supervision of the Turkish Grand National Assembly in Ankara and under the able command of Mustafa Kemal a new state was born. The Grand National Assembly of Turkey abolished the Sultanate on 1 November 1922. Last Sultan of the Ottoman Empire left İstanbul aboard the British warship on 17 November 1922. The Turkish Nation acquired its sovereignty and shaped its destiny through the Turkish Grand National Assembly. The Peace Treaty of Lausanne confirmed the sovereign independence of Turkey on an international plane. It is the founding document of the Turkish state. The Republic of Turkey was proclaimed on 29-10-1923, three months after the signing of the Lausanne Treaty. Mustafa Kemal Atatürk's motto of "Sovereignty unconditionally belongs to the Nation" is written on the wall of the General Assembly Hall behind the Speaker of the Parliament in the Grand National Assembly of Turkey as the basic and founding principle of the Republic of Turkey.

As we have elaborated in our AVİM analysis penned on the occasion of the 93rd anniversary of the Peace Treaty of Lausanne, Lausanne Treaty was concluded within the framework of the Lausanne Conference. The Conference was known officially as "The Lausanne Conference on the Questions of the Near East" and convened "for the purpose of bringing full peace to the East". The three allied states, Britain, France, and Italy, also acting on behalf of Japan, issued an invitation to Turkey to attend the Lausanne Conference. The Lausanne Treaty was signed after the conclusion of two parts. The first part was held between 21 November 1922 and 4-02-1923. The second part was held between the dates of 23 April 1923 and 24 July 1923. The participating states to the Conference can be placed in four broad categories. The first category is comprised of the inviting states. Britain, France, Italy and Japan can be placed in this category. The second category is made up of states that have been invited to all the negotiating sessions. Greece, the Serb-Croat-Sloven State, Romania and the United States fall into this category. The third category consists of states which have been invited only to negotiations regarding specific borders. In this category Soviet Russia and Bulgaria were invited to the negotiations regarding the Turkish Straits. In addition to the Turkish Straits negotiations, Bulgaria was also invited to the negotiations regarding the frontier in Thrace. The fourth category consists of states which were invited to dealing with specific topics such as trade and residency. Belgium and Portugal are states that fall into this category. It should be underlined that Turkey was invited to the conference as the main participant state [1].

There are basically six main peace treaties that ended the First World War.[2] Versailles Treaty of 28-06-1919 placed Germany under strict restrictions, forced her to pay heavy reparations and Germany lost considerable territory and population. This Treaty is thereafter considered as

the key underlying cause of the Second World War. Saint-Germain-en-Laye Treaty of 10 September 1919 dismantled the Austro-Hungarian Empire, created Austria, Czechoslovakia and merged southern Slav states as Yugoslavia. This treaty has also become a source of future tensions. Austria was banned to make union with Germany. Yugoslavia was violently dissolved in 1990s and created one of the most serious human sufferings in the late European history. Czechoslovakia was also divided. Treaty of Neuilly of 7 November 1919 signed with Bulgaria forced this country to cede land to the newly formed Yugoslavia, to Romania and to Greece, and left Bulgaria without direct access to the Aegean Sea. Bulgaria became a revisionist state in 1930s in the Balkans. As a result of the Treaty of Trianon of 4 June 1920 with Hungary, at least three million Hungarians found themselves outside of their country.

Last two peace treaties of the First World War were signed with the Ottoman Empire and Turkey. First one, as we mentioned above, the Treaty of Sèvres which was signed by the representatives of the Ottoman Empire and rejected by the Turkish Nation and the Turkish Grand National Assembly in Ankara. The second and final one is the Peace Treaty of Lausanne of 24 July 1923 which abolished and superseded the Treaty of Sevres and constituted the founding document of the Turkish state.

As the explanations above reveal, only the Treaty of Sèvres concluded with the Ottoman Empire could not be implemented among the five treaties (Versailles, Saint-Germain-en-Laye, Neuilly, Trianon and Sèvres) concluded after the First World War thanks to the heroic struggle of the Turkish people to establish its sovereignty under the supervision of the Turkish Grand National Assembly and under the able command of Mustafa Kemal Atatürk. The Lausanne Treaty, in retrospect at its 97th anniversary, has brought peace not only to the Near East but also to entire Europe.

[1] Teoman Ertuğrul Tulun, "Peace Treaty Of Lausanne And The End To Armenian Aspirations," Center For Eurasian Studies (AVİM) 2016, no. 4 (July 22, 2016), [External Link](#).

[2] Excluding the Treaty of Brest-Litovsk of 3-03- 1918 concluded between the new Bolshevik government of Russia and the Central Powers (German Empire, Austria-Hungary, Bulgaria, and the Ottoman Empire) that ended Russia's participation in World War I.[1]

Items Property

Content category: History

Content category: Politic

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

Country - Province: Tunisia

QR Code:

Sources

[1] Website | English | avim.org.tr 21-07-2020

Added on: 26-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 96****The 'Other' Lausanne Treaty of Lausanne: The American Public and Official Debate on Turkish-American Relations**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230402114254478963>

**THE LAUSANNE CONFERENCE:
THE EVOLUTION OF TURKISH AND BRITISH
DIPLOMATIC STRATEGIES 1922-1923**

by
Sevtap Demirci

Dissertation submitted as part fulfilment for the degree of
Doctor of Philosophy in International History
The London School of Economics and Political Science
United Kingdom, March 1997

On August 6-08-1923 Joseph Grew, the American representative at the Lausanne Conference , and İsmet Pasha, the Foreign Minister of the nationalist government of Ankara, signed a Treaty of Amity and Commerce in Lausanne, Switzerland. The other Treaty of Lausanne was meant to establish diplomatic and commercial relations between the United States and the new Turkish Government. Replacing agreements between America and the Ottoman Empire, which were severed when the United States entered World War I in 1917, this new treaty also signified the United States' recognition of the independence and sovereignty of the new Turkish state. In Turkey, the treaty with the United States was seen as an extension of the Lausanne Treaty, normalizing relations between the new Turkish Government and the European Powers. But in the United States, the treaty led to an official and public controversy which delayed its ratification, and resulted in its rejection in 1927 by the United States Senate. Still, the debate surrounding the treaty continued, lasting seven year from its signing in 1923 until 1930 when the Senate finally accepted another, yet virtually identical, treaty with the Turkish Republic. [1]

Items Property

Content category: Politic
Publication Type: Born-digital
Language - Dialect: English
Folders: Treaty of Lausanne
Country - Province: United States
Country - Province: Turkey
Original Language: English
QR Code:

Sources

[1] Website | English | [dergipark.org.tr 01-05-1993](http://dergipark.org.tr/01-05-1993)

Added on: 02-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 97

The roots of the Kurdish issue in Syria

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20200715172309385723>

Badrkhan Ali

The sparring about the Kurdish issue in Syria seems like it just opened. The Kurdish topic did not take an important place in national deliberations and panel discussions, since there is no noticeable history of the Kurdish issue at the level of the public political panel in the country, such as in Iraq, where the Kurdish issue has a history of wars and conflicts with Baghdad and at the core of political issues. Rather, it is a real problem in the formation and structure of the Iraqi state and society since the beginning of the establishment of the Iraqi state, an objective fact that is not ignored and denied, for at least Iraqis, if not for Arabs in general, only those who insist on deriving Reality is of ideology, and they are not few.

In Syria, as we mentioned, the Kurdish issue did not take much space in the political platforms of forces and currents, nationalism and non-nationalism. We read, every now and then, positions and opinions of individuals and organizations, close to power or in opposite locations, reflect this concern, obscurity and complaining about the growing talk about Kurdish affairs, rights and political, by non-Kurds, especially when talking exceeds a narrow roof of a fenced citizen with red conditions, lines and circles... It is closer to a forced son-in-law, prove its failure in our region and the reality of nationalism in it.

It is not necessary to create a different concept of citizenship more inclusive, broad and able to contain a constructive and productive identity of historically active identities, including national identities of the peoples of the region, and the work of consideration and the examining historical mind to create renewed models for citizenship in multinational and multinational countries, based on the experience of all mankind. We are talking about problems of a historic and extended nature in time and space that affect many peoples and countries in the region, major nations and international agreements.

First, it takes to stop looking at the Kurdish issue as a resurrection of sectarian formations, which were going to extinction, demise and integration (the kind expression of national and ethnic son-in-law, in this context) without imperial manipulation and colonial penetration of the Arab world I'm not going to be

It will be difficult to accept what disturbs the Arab nationalist rhetoric. Damascus is the beating heart of Arabs and the capital of Umayyad, and Syria is the cradle of Arabs, as all Arab political and intellectual literature gathers, not just the speech of the authority and its media, providing everyone with national slogans and mixing them with Islamic slogans when necessary, or Anti imperialism sometimes, or all, according to circumstances and its requirements.

However, the talk of Kurdish privacy in Syria is not an emerging invention, as many claim, but it has been present since the beginning of the Syrian state's emergence, i.e. even before the political expression organized in the 1990s, which in turn precedes 1991. Much (History considered by a senior Syrian Arab thinker as the beginning of what Kurds called "discovery" of their Kurds, in Iraq?!) or the American occupation of Iraq!, or the simplified vision going to consider expatriation in 1962. The beginning of the history of the Kurdish problem, so that citizenship will be returned to the abstracts, including the closure of the Kurdish file permanently? Or more simplified: it is overreacted, called for by faulty power policies towards everyone, more and less.

It is necessary, at the outset, to refer to objective factors that are beyond the control of political and social actors, Kurdish or others, for the remarkable absence of Kurdish affairs in

public political life for decades, and what seems to many now and has been lurking in Sue In Syria and Arabs seek " blessing a Kurdish problem (or a Kurdish issue) in Syria . The first of these factors, in our opinion, which limit the Kurdish issue to take effect on the politics of the center, such as in Iraq, Iran and Turkey, As well as the early and essential role we mentioned in the Arab national advocacy and the absence of a Kurdish province with clear borders, but three areas with a relative majority in the island and appointed Arabs, for example, or an absolute majority in Afrin - (Mount Kurds) northwest Aleppo, a region that has joined modern Syria emerging with its current borders after agreements between major countries where none of the region has been consulted nor political elite.

The three Kurdish regions - an expression rejected by many today in Syria - were not in the accounts of Arab nationalists at the beginning of the last century, and Dre Aouni, the Egyptian Kurdish writer, points out in her book " Arabs and Kurds, opponent or harmony " ?, You see that the Kurdish island region was not one of the demands of Arab nationalists, not in Hussein-McMahon's correspondence, not during the Faisal era in Syria, not even by Arab nationalists under French assignment. The island region was joined in Syria in 1921. And for the Turkish-Syrian border, it was determined by the French-Turkish treaty concluded in London on March 9, 1921, which was amended twice: the first by the treaty of Ankara in October First (October) in the same year, then in the treaty of Jovial in 1926, where Turkey was given areas with a majority of Arab population, while three Kurdish areas were given to Syria haunted Kurdish majority. Dre Aouni transmits from Danish writer Karsten Newpur through a map published about a trip he took in this area in 1764 confirming the presence of Kurdish clans at that time in their current places on the island, known by the same name to date I'm sorry. Aouni moves itself from the French Traveler Folni who spoke lengthy about the Kurds and the Mountain of Kurds in his 1870 book, to conclude that they have been living in their current areas for centuries and have not yet come to them as refugees Drawing the Syrian border with Turkey as some nationalist communities claim in Syria.

Many authors point out that the Seafer treaty concluded on 10 August 1920 and across three articles (62-63-64) concerning Kurdistan included those Kurdish regions (later in Syria) with Ottoman Kurdistan. It is known that the Cever agreement remained ink on paper until it was terminally cancelled under the Lausanne Convention in 1923.

However, those regions are far from the center, marginal, ineffective, pressure on successive governments, as well as their fragility with subsequent Syrian economic, political and social centers, and population dependence on a simple primitive lifestyle of wheat cultivation and breeding Livestocks by primitive means, especially before the concentration of power in Damascus, the entry of agricultural machinery and modern irrigation systems later, the establishment of the Syrian-Egyptian state of unity, as well as the fragility of state building in Syria itself, which made those areas completely outside the Syrian life cycle , which was the sole eye of major cities, Damascus, Aleppo, and their commercial bourgeoisie. At the same time, the city relations were very weak in Kurdish regions of a tribal and rural nature, which were missed by cities. The largest city with a majority of Kurdish is Qamishli, only eight decades old (like Afrin).

The Kurdish-Syrian relationship (if to be spoken) is due to the petition submitted by five Kurds deputies in the Syrian Parliament (Syrian Constituent Assembly) in June 1928., as well as the demand of Kurdish leaders and Local Christians, 1932, French institutions establish a separate administration of the island and then the island general conference held in September 1938 under the chairmanship of Haju Agha, who appealed to France to give full autonomy. Pierre Rondo (one of the Kurdish mentors during the French assignment) says that prominent Kurds " literature and tribal leaders " demanded that they be allowed to establish a regime for their citizens within the Syrian ocean, and they were the most complete of their submissions made,

as well It was mentioned earlier, on June 23, 1928 in Damascus, on the occasion of the meeting of the " Syrian Constituent Assembly . this document was seeking the Kurds " means of liberation within the framework of their national culture to become beneficial members of the Syrian people group . It was The petition includes the following orders:

The use of Kurdish language in the Kurdish regions, like other official languages.

Teaching Kurdish language in schools in those regions.

Replacing the staff of these regions with Kurdish employees.

The same document was also hoping for the creation of a Kurdish " Legion " army within a French border protection framework. Finally, it demanded facilities for the agricultural situation of Kurdish migrants on the upper island. (1)

If Kurds demands included in 1928, in an advanced form of self-administration of Kurdish regions and the adoption of the Kurdish language, what is strange that they demand today, eighty years later, recognition of national privacy within the framework of unity of the country Constitutional recognition of their existence as a non-Arab nationalist in the Syrian national fabric, under a modern democratic state and ensuring their political representation, and lifting discriminatory injustices and policies exercised for decades just because they were Kurds? Where is the surprise? And where is the conspiracy?![1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: West Kurdistan

Country - Province: Syria

QR Code:

Sources

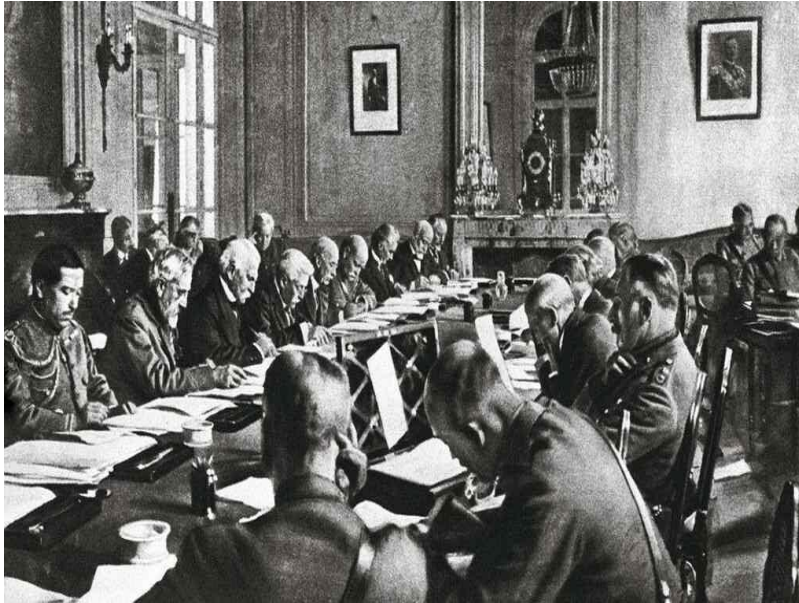
[1] Magazine | English | [Archive of Al-Dawar Magazine - Numbers 60-61-2008](#)

Added on: 15-07-2020

Editor Name: Roj Hejar

Group: Articles**Article: 98****THE SÈVRES CENTENNIAL: SELF-DETERMINATION AND THE KURDS**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230407123923480213>

Loqman Radpey

On 10-08- 1920, exactly a century ago, the political fate of the Kurdish nation along with its territory, Kurdistan were on the line, after the Allied Powers asserted their interest in national rights to self-determination following World War I (WWI). President Wilson wrote in his Fourteen Points for World Peace in January 1918: [t]he Turkish portions of the present Ottoman Empire should be assured a secure sovereignty, but other nationalities which are now under Turkish administration should be assured an undoubted security of life and an unmolested opportunity of autonomous development. On November 9, 1918 in a joint declaration, Britain and France promised the complete and final liberation of the peoples who had been long oppressed by the Turks, through native governments and administrations. These arrangements were to be established when nations, of their own free will would act upon the principles of self-determination. However, pursuant to the peace treaties, several territories were demarcated without consulting their peoples. In contrast, the drawing of states' boundaries in Europe took place mostly along national lines. Self-determination via sovereignty was thus in practice a Eurocentric concept, whereas in the Middle East self-determination meant self-government rather than internationally-recognized statehood. The result has been an untenable diversity across regions affected by the War in the varieties of self-determination, continuing to the present, suggesting that some peoples' nationhood is less legitimate than that of others. By 1920, self-determination was being realized only internally within states, whereby minorities were entitled to maintain their separate identities through guaranteed linguistic, cultural, and religious rights, but were not given full sovereignty. Minorities' rights were included in the Covenant of the League of Nations as a result of this fall-back from sovereign self-determination. In contrast, the principle of self-determination was not addressed at all in the Covenant of the League of Nations. Instead it created the Mandate System, in which peoples not yet able to stand by themselves were entrusted to advanced nations in Article 22. Self-determination after the War thus became a principle that only applied to some, based on racial, religious, and cultural criteria.

The Treaty of Sèvres (1920): National Self-Determination Within Reach Since the Treaty of Zuhab (Qasr-e Shirin) in 1639, which integrated the Kurdistan region into the Ottoman and Persian Empires, the Kurds have proactively sought to create an independent territorial state of Kurdistan. The secret Sykes-Picot deal (May 15-16, 1916) among Britain, France, and Tsarist Russia created new boundaries for the peoples of the Middle East, although these frontiers were recognized neither by the United States nor by the Bolsheviks. By that deal, Kurdistan would have been partitioned into British, French, and Russian-administered zones, as well as the Persian sphere. Upon Russia's retreat and forfeiture of all its claims, and pursuant to the deal of December 23, 1917 between France and Britain, Kurdistan was assigned to the English zone' of 'influence. After WWI, at the Inter-departmental Conference of February 23, 1920, France proposed a partition of Kurdistan between the British and the French ... and the setting up of a federal organization. Owing to the lack of a unified position within the British government, Lord Curzon, chairing the Conference, announced the British withdrawal from Kurdistan, paving the way for Kurdistan to form itself into an autonomous State, with the Turks evacuating from all Kurdish areas. The Conference held that the final decision on the future of Kurdistan would depend on the conclusion of the [Paris] Peace Conference. The Ottoman Empire signed the Treaty of Sèvres (the Treaty), the outcome of that conference, on August 10, 1920. Article 62 of the Treaty (Section III, Kurdistan) empowered a commission of British, French, Italian, Persian, and Kurdish representatives to determine any changes in the Ottoman frontier. It also empowered another commission composed of a delegation of British, French, and Italian officials to draft within six months a scheme of local autonomy for the predominantly Kurdish areas lying east of the Euphrates, south of the southern boundary of Armenia ..., and north of the frontier of Turkey with Syria and Mesopotamia In Article 63, Turkey agreed to accept and execute the decisions of both the Commissions ... within three months. Under Article 64, within one year of the coming into force of the Treaty, Kurds would attain independence from Turkey by popular majority if desired and if they obtained the consent of the Council of the League of Nations. Upon Turkey's renunciation of all rights and title over these areas, Kurds in the Mosul vilayet (Southern Kurdistan) could adhere to the independent Kurdish State. The Treaty also required that Turkey abandon all rights of suzerainty or jurisdiction of any kind over Moslems who are subject to the sovereignty or protectorate of any other State. However, despite major nationalist movements, the Kurds of Eastern Kurdistan (i.e., in Persia) were not considered candidates for self-determination, since Britain respected the territorial integrity of Persia (later Iran) under the Anglo-Persian treaty of August 9, 1919, subverting any chance of a United Kurdistan and thereby retaining significant British authority over Persian land, customs, and oil resources. The Kurdish areas specified in the Treaty did not include all of the region's Kurds, for the Treaty did not affect Kurdish territory in Syria, or Armenia. Moreover, a flimsy government in Istanbul could not implement the Sèvres provisions. Turkish nationalists agreed that three Kurdish sanjaks in Northern Kurdistan should, by way of popular vote, determine their status, if necessary. In a letter to the Turks on March 12, 1921, Britain undermined its earlier call for an independent Kurdish State, indicating that in regard to Kurdistan the Allies would be prepared to consider a modification of the Treaty ... in conformity with the existing facts of the situation, on condition of facilities for local autonomies and the adequate protection of Kurdish ... interests. In October 1921, Britain proclaimed an Arab government in Iraq. One month later, the Provisional National Government of Iraq was set up under British control, with local Kurdish governors at Kirkuk and Arbil. The Cairo Conference (March 1921) established the Anglo-Kurdish mandate, whereby Kurds would be a minority within Iraq until they espoused the formation of a new state. Meanwhile, Churchill and Major Edward W.C. Noel still vigorously advocated an independent Kurdistan.

Noel tacitly observed that the goal of an independent Kurdistan ... can now be easily attained. The Kurds also considered federation under British protection, until a Kurdish representative body opted for inclusion in the new state. The Turkish nationalists prevailed against the Allies on several fronts. France ceded its territories to Turkey with the Treaty of Ankara. Atatürk and France set new boundaries on October 20, 1921, and Western Kurdistan (Rojava) became part of the French Mandate of Syria. The Turkish Grand National Assembly granted autonomous administration for the Kurdish nation in harmony with their national customs on February 10, 1922. However, in practice autonomous administration never materialized. The separate states of Syria and Lebanon coalesced under a French mandate, and Iraq under British tutelage. Britain recognized Amir Faysal as the King of Iraq, in the Treaty of Alliance of October 10, 1922, and Iraq attained independence in 1931. In Turkey, the Kemalists did not abide by the Treaty of Sèvres and the Allies failed to forcibly enforce it. Under the Armistice of Mudanya between Britain and the Turks on October 11, 1922, the Treaty of Sèvres was submitted for renegotiation at Lausanne. Kurdistan hung in the balance. During the Lausanne negotiations, the Turks still regarded the Kurds as a distinct ethnicity, but then deviated from this policy. The Treaty of Lausanne of July 24, 1923, recognized Turkey as an independent state, and pursuant to the Treaty of Angora between Britain, Turkey, and Iraq on June 5, 1926, the Iraqi-Turkish border was established and Mosul (Southern Kurdistan) became part of Iraq, with a ten percent share of the oil resources given to Turkey for 25 years. Kurdistan was thus appended to the sovereign states of Iran, Iraq, Syria, and Turkey, negating the Kurds' interests and their collective national aspirations. No political or cultural rights were afforded to the Kurds in any of these new states, despite pledges made by the International Commission of Inquiry (1925) instituted by the Council of the League. The ending of the French mandate in the Levant and Syria's independence in the 1940s again occurred without any change to the Kurds' rights. Thus, self-determination or even democratic governance remained a chimera.

The Self-Determination of Peoples After WWI, the Allied Powers had no interest in demands for self-determination due to the economic and strategic importance of their colonies; self-determination had amounted only to a convenient slogan which was perverted as well as exploited through the Mandate system as an instrument for achieving the goal of expansionism. In reality, the desire for power determined the fate of other peoples and territories. Consent of the major powers was critical for any border change. Concurrently, the Committee of Jurists and Commission of Rapporteurs of the Åland Islands refused to recognize self-determination as a universal legal norm because it did not appear in the Covenant of the League of Nations and was not, properly speaking a rule of international law. Rather, self-determination was perceived as a political concept for enforcing justice and safeguarding liberty, established by a vague and general formula. The Committee maintained that international law, as such, does not allow national entities to secede from a state. Instead, they were entitled to internal self-determination in the form of autonomy or self-governance to maintain their separate ethnic identities or through effective guarantees of certain linguistic, cultural, and religious rights. Developments with regard to Kurdistan make this clear. The aftermath of World War II and the creation of the United Nations led to a shift in thought from national self-determination to peoples' self-determination. That is, the concept of self-determination was now to be invoked by the whole people of a state, not by an ethno-culturally homogeneous minority. It took the form of self-government. The UN's second decade starting in the mid-1950s saw a call to end colonization. Consistent with Article 1 of the 1966 Human Rights Covenants, self-determination mutated from a decolonization principle to a post-colonial right, bestowed also on peoples of formerly colonial territories. But the Kurds had already been split up among decolonized states. They did not fit into the decolonization

framework, as they did not occupy a discrete colonial territory. Instead, their host states themselves acquired independence and statehood, ostensibly on their behalf.

Conclusion

Kurds were acknowledged as a socio-political nation at the end of WWI, when self-determination had not yet been codified into a legally defined right. However, Kurdish independence would have negatively affected the Allies' political and economic interests, and the League of Nations accordingly abandoned its support for Kurdish independence. Instead, the Kurds were partitioned into minorities in Iran, Iraq, Syria, and Turkey, and are now the largest stateless nation in the world. Kurdistan was thus effectively dismembered, and without the consent of the Kurdish people, the sovereignty of new nation-states was imposed on them. The historico-legal records on the Kurds indicate that the British government's termination of the Treaty of Sèvres proved decisive in dividing Kurdistan. Ultimately, Kurdish statehood was sacrificed—while sovereignty was deemed suitable for Europe, the Allied Powers decided the fate of the peoples in the Middle East (i.e., alien-determination rather than self-determination). Kurds are not even recognized as minorities with associated rights and are unrepresented in most governments. After eight decades of suppression by the Iraqi government, the 2005 Iraqi Constitution granted the Kurds their only constitutionally autonomous region, governed by the Kurdistan Regional Government (KRG). Other states similarly failed to recognize the Kurds despite ethnic differences in fictitiously homogeneous states. As a result, Kurds are deprived of the right to participate effectively in public affairs and decision-making over matters that directly affect them. The application of contemporary law on self-determination to the Kurds should be clear, as the Kurds are the paradigm of a distinct people who would benefit from self-determination because of their well-defined peoplehood. Internal self-determination as a minority group within multiple states limits the Kurds in terms of political autonomy, or even unity as a nation. The withdrawal of support for self-determination during the 1920s was echoed by the United States' decision to abandon democratic confederalism in the Kurdish region of Rojava in Syria in the face of the Turkish incursion, on the centennial of the Treaty of Sèvres. The Kurds have arguably not received the treatment they deserve, not only from the major powers, but also their host states. To this day, Kurds continue to lack recognized status and are still denied a sovereign state of their own. This calls into question the actual strength of the legal principle of self-determination.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: Human Right

Content category: Legal

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

Original Language: English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | kc-interlaw.org

Added on: 07-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 99****The Treaty of Lausanne**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230419082925483647>

At the end of World War One the victorious Allies dictated punitive peace terms to the three great empires they had defeated. In 1920, the Ottoman Empire signed the Treaty of Sèvres. The events of two short years, however, turned the tables, allowing the Turks to tear up Sèvres and negotiate a very different peace.

Contents**Historical Background**

The 1923 Treaty of Lausanne was the last of the peace settlements negotiated at the end of the First World War, and the only one to endure to this day. It brokered peace between Turkey and the "Allied and Associated Powers": Britain, France, Greece, Italy, Japan, Romania and Yugoslavia. Just a few years earlier the defeated Ottoman Empire's two allied empires of Germany and Austro-Hungary had been presented with a dictated peace at Versailles, Saint-Germain and Trianon. Like them, so the Ottomans were loaded with war guilt, reparations, and massive losses of territory.

At the San Remo Conference held a few months before Sèvres Britain and France had shared out the former Ottoman territories in the Middle East between themselves, using the League of Nations' mandate system as fig leaf. The Treaty of Sèvres partitioned the Empire's Anatolian heartland. Only a small interior rump state was to remain after Greece, Italy and France had occupied their assigned regions. Refusing such terms, forces of the Turkish Nationalist Movement under Mustafa Kemal (Atatürk) expelled French forces from southeast Anatolia.

Encouraged by irredentist visions of the Megali Idea and the philhellene British Prime Minister David Lloyd George, the Hellenic Army fought its way deep into Anatolia. The Battle of Sakarya in September 1921 saw the tide turn against the invaders. Refusing to negotiate an armistice

the following spring, Mustafa Kemal continued fighting. In September 1922 the Hellenic Army had departed and the great Ottoman city of Izmir was in flames. In stark contrast to other peace conferences, therefore, the “Lausanne Conference on Near East Affairs” was being negotiated while the “defeated” party still had an army in the field.

After ejecting the Hellenic Army from Izmir Mustafa Kemal’s focus turned to the British and French forces occupying the Dardanelles, which they held as part of a “Neutral Zone” created under the terms of Sèvres – a zone which included the Ottomans’ ancient capital city, Istanbul, as well as the straits linking the Black and Aegean seas. Far from presenting Turkey with a united front, inter-Allied relations had deteriorated markedly since 1918, thanks to disputes over German reparations. France unilaterally recognized Mustafa Kemal’s regime in 1921, and abandoned the British during the Chanak Crisis of September 1922, when renewed conflict between Britain and Turkey seemed hours away.

Faced with the prospect of Britain returning to the field alone, British members of parliament from the Conservative party revolted against their leaders. Though the “Neutral Zone” was held, the Crisis ended Lloyd George’s career and changed British politics permanently. The lukewarm response of Britain’s dominions to the call to arms exposed painful realities behind a facade of “Commonwealth” unity. France and Belgium’s occupation of the Ruhr in January 1923 (while the conference was underway) further compromised relations. Meanwhile the United States had apparently retreated from the obligations which many felt followed naturally from the bold internationalist vision President Woodrow Wilson had championed in Paris back in 1919.

The Conference

Negotiations at the Swiss resort town of Lausanne began in November 1922 and were divided into two phases, separated by a short hiatus (4 February-24 April 1923) that resulted when the leader of the Turkish delegation İsmet (İnönü) refused to let his British counterpart, Foreign Secretary George Nathaniel Curzon bounce him into signing a draft treaty. The final treaty was signed on 24 July 1923 and formally ratified by the Grand National Assembly in Ankara on 21 August.

For all his success as a military leader, İsmet had almost no diplomatic experience. This combined with his partial deafness and slight stature contrasted sharply with Curzon’s decades of experience as Viceroy of India and long-serving doyen of the diplomatic corps. As the Hungarian artists Emery Kelèn and Alois Derso suggested in one of their many caricatures of Lausanne, the pair seemed comically mismatched.

“It was a Greek temple against a dish of scrambled eggs”
 – R. W. Child

İsmet was not the only newcomer at Lausanne, however. Japan’s defeat of Tsarist Russia in 1905 and subsequent rise led Baron Hayashi to offer his nation as a model for Turkey’s future path. Communist Russia had only just begun to seek renewed diplomatic ties with the rest of the world, but seemed eager to support Mustafa Kemal, who some saw as a Communist stooge. Though officially only present as observers, the American delegation was also conspicuous, marking the beginning of American peace-making and -keeping efforts in the Near and Middle East.

Formal negotiations were divided between three commissions. The first, for Territorial and

Military Questions, considered where Turkey's borders with Greece (in Thrace) and the new British mandate of Iraq (in oil-rich Mosul) should lie. It also sought a new convention governing transit of warships through the Straits, an international artery which the Russians and Turks proposed to close entirely to armed vessels. İsmet and his Greek counterpart Eleftherios Venizelos each demanded reparations of the other, trading statistics on refugees and regional demographics.

then there is Mosul And the Greek Patriarch What about the Greek Patriarch?

- Ernest Hemingway

They All Made Peace-What is Peace? (1923)

The second commission on "Regime of Foreigners" sought a replacement for the age-old capitulations, that web of bilateral conventions by which foreign nationals had enjoyed extraterritorial status within the Sultan's realms, able to assert and defend their rights in special courts. The Ottomans had unilaterally abolished the capitulations in 1914. British, French and Japanese delegates felt that the legal system of Turkey had not yet developed sufficiently for foreigners to feel secure without such protections. A third commission addressed "Economic and Financial Questions", specifically how to divide up and roll over the vast debt accrued by the old Ottoman regime.

"Turkey will be almost the only Power among our ex-enemies that has come out without loss of prestige"

– Baron Hayashi

The formal record of proceedings shows Curzon working closely with Maurice Bompard (France) and Marquis Garroni (Italy) to impress upon İsmet the need to soften his insistence on the "independence and sovereignty" of the new Turkey. Like Venizelos, İsmet was nervously aware that he needed to retain the support of a sceptical government back "home". The pair deserve much of the credit (or blame, depending on one's view) for the agreement on the "unmixing" of Greek and Turkish populations signed in January 1923. This forcibly displaced 1.5m people, adding to the hundreds of thousands of Balkan Muslims "unmixed" and sent eastwards by less formal means over the previous decade.

Though formally a separate bilateral agreement, the Convention Concerning the Exchange of Greek and Turkish Populations was a product of Lausanne. The same is true of the Straits Convention, which allowed free passage of warships through a partly demilitarized straits. The question of the Mosul border was left unsettled, until 1925, when the League of Nations awarded the province to Iraq.

Perceptions of Lausanne

Under the Treaty the Nationalist regime received full formal recognition, drawing a line under years in which "Angora" and "Istanbul" had been employed as shorthand, to distinguish the rival "Ottoman" government (which had signed Sèvres) and the "Nationalist" government. Turkey received no recompense for war damages, but nor did she have to pay any reparations herself. Her share of the Ottoman debt was dramatically reduced and attempts by the "Allied and Associated Powers" to secure an "Armenian home" within Turkey were abandoned. It is not surprising that, until quite recently, the treaty was widely celebrated within Turkey as their nation's "birth certificate".

For the Armenians, Kurds, Arabs and other communities who had invested so much in

Wilsonian rhetoric of “self-determination” it was something very different; Ara Toranian has said of the treaty that it was “the crime of the century that came after the crime of the century, only excepting the Shoah”. The scope of the “unmixing” ordained by Lausanne (as well as its perceived “success”) made it a point of reference in post-WW2 peace settlements, as well as the partition of India. Over the past two decades this normalisation of “unmixing” as a peace-making tool has been radically reinterpreted, and is now viewed by many scholars as “ethnic cleansing”.

“In this difficult enterprise of shaping a new order of society, they may or may not be successful, but they will not submit to be cramped into any ready-made Western mould”
A. J. Toynbee

Although the Nationalist regime had dethroned the Sultan and would abolish the caliphate in 1924, many non-Turkish Muslims nonetheless took a strong interest in the proceedings at Lausanne, and drew vicarious strength from it. Exactly how they identified, and how far, remains open for debate. For British and American observers at the time, however, Lausanne represented a victory for “Young Islam”, or simply “the East”. It was the moment when those the “white man” had for centuries seen as second-class stood up. What “self” was seeking “self-determination”, whether as a “civilisation”, a community of belief, a race or a nation, was far from clear.

To follow the negotiations at Lausanne as they unfolded a century ago, follow our Lausanne Diary on Twitter. Historic photos and cartoons as well as extracts from speeches and letters give you the inside track on events, day-by-day, allowing you to experience the richness of the conference in “real time”.^[1]

Items Property

Content category: History

Content category: Politic

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Switzerland

QR Code:

Sources

[1] Website | English | thelausanneproject.com

Added on: 19-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 100

The violence in Kurdistan is direct consequence of Lausanne Treaty

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230420182900483977>

Hawraz Kurdistani

Kurdish issue in Middle East is one of the ambiguous issue of the region, which has direct and indirect affect of International and regional peace process.

Through the history Kurds enjoyed some kind of self determination, in forms of tribalism ruling or confederation system. However, after the First World War Kurds were offered their rights of self determination under the treaty of Sevres 1920, Section 62, which confers evidently right of autonomy to the Kurds and states that "local autonomy for the predominantly Kurdish areas lying east of the Euphrates, south of the southern boundary of Armenia as it may be hereafter determined, and north of the frontier of Turkey with Syria and Mesopotamia, as defined in Article 27, II (2) and (3)".

Although allied and associated powers were on point of view to recognize Kurdish autonomy, all individual, collective rights of Kurdish people, such as identity, language, culture, political and economic rights were abolished by subsequent Treaty "Lausanne" in 1923.

Sevres treaty was ratified and signed between allies in order to exploit Kurdish autonomy as a force to coerce turkey to recognize Musil province as part of Iraqis sovereign territory. Once Turkey agreed to the allies' request, Sevres treaty was repealed, and was substituted by Lausanne Treaty.

It is very important to notice the purpose behind the Lausanne treaty and why divided Kurds into four different parts, Iran, Turkey, Iraq and Syria.

At that time western countries had their own colonial policies, and they were pursuing them systematically. Middle East contains 60% of world's energy, particularly in Iran and Iraq. Turkey was also constructively important to be exploited against Communism.

Allies were of knowledge that the Kurds will resist the treaty, and struggle to gain their own legitimate basic rights, independency, self determination, identity, and national flag. Therefore, violence in Middle East was pre-planned by the allies in 1923; in order to utilize it in circumstances were the central governments disobey western foreign policies or in situations where Western believe or think that their national interest in Middle East is in danger.

Periodically Kurdish national struggle was exploited by Westerners against central governments, for instance, during 1970th Kurdish uprising in Southern Kurdistan (Iraq), USA and some other Western states supported Kurdish struggle logistically and financially and politically in order to pressurize Saddam to reconcile with the Shah of Iran over Shat-Al-Arab disputes.

As a result of the provision of support to the Kurdish movement, Saddam was compelled to sign Algeria treaty, which contains certain articles with regards to the Kurdish struggle in all the neighbouring countries.

When US government and Iranian regime imposed their terms on Saddam in 1975, immediately US and Western states withdraw and postponed all their supports to the Kurdish movement, which resulted to the elimination of the movement, and Saddam slaughtered thousands of the Kurdish civilians.

Western states are one of the factors which do not want Kurdish issue to be solved concretely, because democratization of the Middle East limits US and EUs influence and national interest. Turkey since its existence committed genocide against Kurds and Armenians, but Western countries chose to be silent, and not to provoke Turkish fascist's rulers. Thousands of Kurdish villages were burnt down, and dozens of Kurdish civilians were buried alive by the Turks but

West turned sightless.

Western States never constructively condemned Turkey for the crimes constantly committed against Kurdish people. Because Turkey every time threatened west, and was saying that, if, do not remain quit, Turkey will join the second school, USSR at that time, but, currently it says that it will join, North Korea, China and Russia.

However, Western countries were capable to exploit Kurdish struggle directly and indirectly for decades. As a result of super powers double standard politics, Kurdish new generation have been erudite how to pursue Kurdish aims, and how to establish themselves in order not to be used by super powers.

After the foundation of Kurdistan Worker party (PKK) by Kurdish national leader Abdullah Ocalan, a new epoch of Kurdish politics was emerged, which unreservedly differs from previous Kurdish traditional movement?

PKK re-defined Kurdish personality on the basis of its real history, culture, Social structure, politics, economic, Kurdish role in the process of civilization in Mesopotamia and invention of agriculture, etc.

Western states concerned about the PKKs movement, and considered its ideology against themselves and Lausanne Treaty ambitions. Therefore, provided all logistic, financial and political supports to Turkey in order to crack down Kurdish movement in Northern Kurdistan, but, fortunately all the efforts were useless, and PKK became more popular and stronger with in Kurdish nation.

As soon as US and Western states realized that the PKK differs in notion and nature with other Kurdish traditional movements, and it is in exploitable movement, designated PKK as a terrorist in order to compel it to follow their policies.

It is important to notice that each time when Turkey and PKK attempt to pursue peaceful method to solve Kurdish issue, Western countries and Iran Unite and cooperate with each other aiming to destroy the negotiation.

Banning Roj Tv by Danish government is ingredient of that cooperation and conspiracy against Kurds. It is a sign to Turkey to postpone its negotiation with Kurdish national leader and PKK. Indirectly encouraging Turkey to commit crimes against Kurds. Danish government in its statement claimed that Roj Tv inciting terrorism activities in Turkey, oke. But what about Islamic Press Tv in London, which encourages hatred against Jewish people and incites anti-Semitism. Publicly publishes Iranian officials' statement in respect of destruction of Israel. Danish statements are artificial and base less, banning Roj Tv have no connection to what Danish government claimed, it is part of the cultural genocide, which Denmark publicly expresses its willing to support Turkey to commit further genocide against Kurds.

Kurds today have their own system and ideology, thus, ban of Roj Tv does not mean the end of the world, because Kurdish people in Diaspora will re-open new channel may be on the same day, when Roj Tv will be banned.[1]

Items Property

Content category: Kurdish Issue

Content category: Political Criticism

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

QR Code:

Sources

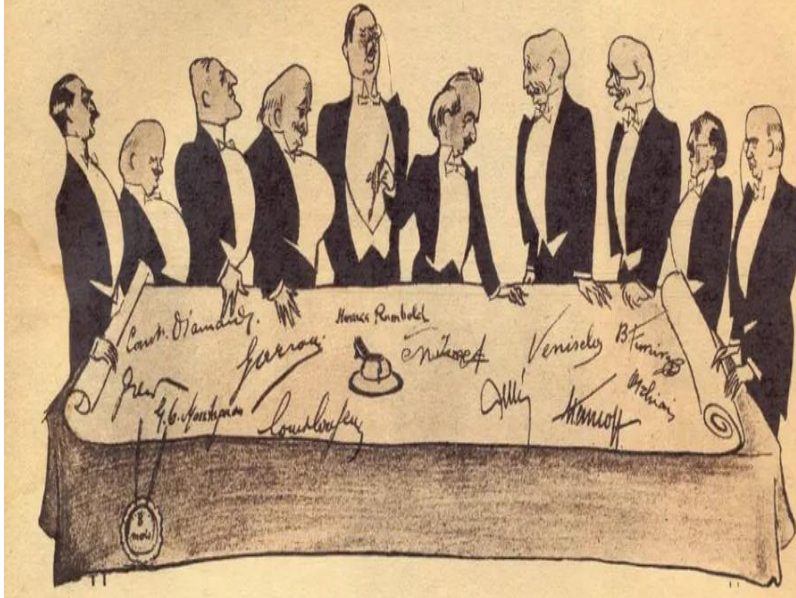
[1] Website | English | rojhelat.info

Added on: 20-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 101****The Year of Turkey's Emancipation**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230419122319483698>

How a conspiracy theory is spreading ahead of the 2023 elections
Selim Koru

I'm now old enough to remember a time when conspiracy theories were quirky things on the fringes of political life.

No more. Today, politics in the the most powerful democracy in the world is overshadowed by the big lie and the QAnon universe of conspiracy theories. Similar theories are spreading across Europe, the UK, and beyond, having a significant impact on election results.

In Turkey of course, where the far-right dominates politics, conspiracy theories have long saturated discourse. As we approach the 2023 elections, however, the collective imagination of the Erdoğan government's supporters is concentrating on one particularly powerful fiction: the belief that the treaty of Lausanne will expire on its centenary in 2023.

Kültürkampf is a reader-supported publication. To receive new posts and support my work, consider becoming a free or paid subscriber.

The treaty of Lausanne, signed in 1923, is often referred to as the title deed [tapu] of Turkey. After its victory in the war of independence, the government formed by Mustafa Kemal, represented by general İsmet İnönü, negotiated with the Western powers in the Swiss city of Lausanne. The treaty set the territorial foundations of the Republican Turkey, as well as its legal rights vis-à-vis the dominant powers at the time.

Derso and Kelén's cartoon of the signing. Source: The Lausanne Project

The conspiracy theory in question claims that there were secret clauses to the treaty only known to a handful of senior statesmen (plus, you know, your cousin's brother-in-law, people

on YouTube/TikTok, etc.) and that these clauses prohibit Turkey from extracting its immense reservoirs of secret natural resources, ranging from hydrocarbons, to the mysterious, hyper-valuable bor mineral. Luckily, the treaty expires on the centenary of its signing, on July 24, 2023, which happens to be a month or two after next year's election. Once this happens, Turkey will finally be able to extract its subterranean riches, shower its citizens with wealth, fortify its military, expand its territory, and unshackle itself from its overlords in the West.

Let's call this theory L23. The people who inspired L23 will be familiar to the readers of this newsletter. It can be traced to a 1950 article by Necip Fazıl Kısakürek, and follows up on notions in Kadir Mısıroğlu pursued in his book "Is Lausanne a Victory or a Defeat?" Both make an effort to turn upside-down a foundational idea of Kemalist Turkey: that the Republic was founded on victory. They claim that while the war of independence was morally pure and represents the undying will of the Turkish people, the Kemalist regime squandered its gains at the negotiating table. It ceded far more territory and power to the Western powers than was necessary.

By claiming that the Republic was founded on concessions to the West, rather than victory against it, this alternative narrative sets up the country for revenge, a day of reckoning against the Western powers.

For most of its life, L23 would have been unfamiliar to the vast majority of people. In the early 2010s, when the Erdoğan government was becoming more confident, it broke into mainstream discussion. Columnists and TV shows began to feel the need to debunk it, but L23 only picked up more steam.

And that's what's so interesting about L23: it's incredibly resilient. Punch in something like "lozan 2023," "lozan'ın gizli maddeleri" (Lausanne's secret clauses) into google or YouTube, and you will get innumerable articles, TV clips and social media entries that not only refute it, but also make fun of the people who believe in it.

In the lead up to next year's elections, L23 is becoming even more rampant. I hear about it all the time. My barber recently asked me if it was true. It's also a regular feature of street interviews.

Below is one example. (For an introduction to Turkish vox pops, see my post [here](#).)

The woman here is asking people about their political opinions, and is told that everything is going to change in 2023 because Lausanne is going to expire and the country is going to swim in natural resources. She tries to debunk them, challenging them to "prove it" by producing sources, which doesn't go well. People end up getting angry and say that she's disrespecting their political beliefs.

Another interviewer just goes along with L23. Below is Arif Kocabıyık, a well-known street reporters, in a market in Antalya, talking to an elderly gentleman. Kocabıyık is from a pan-Turkic nationalist (Ülkücü) background and has a good feel for far-right circles. In this video, he sees that the man is sympathetic to the government and pretends to feel similarly in order to draw out more entertaining talk from him. The conversation gets into L23 territory pretty quickly.

Below is my translation of the conversation (which starts around 4 minutes into the video):

Kosabiyik asks the man what he thinks of the rapidly increasing prices. The man concedes that the prices are up, but that things are going to get better.

Arif Kocabiyik (AK): How are prices?

Man (M): Honestly my dear [kurban], there are no problems on my end. But -

AK: In general?

M: Well now, whether we like it or not, there's some increases. And in whose hand is that? These things aren't done by Tayyip Erdogan, correct?

AK: Who's doing them [older] brother?

M: Who do you think is doing it?

AK: Outside powers.

M: Blessings to your father! They are doing everything so that we don't win 2023. Do you know what 2023 is to us?

AK: Our insurance.

M: It is our emancipation. We can't extract the gold, we can't extract the silver, we can't extract the oil, because there's the agreement.

AK: The secret clauses in Lausanne are preventing it all.

M: Blessings to your father and your ancestors! But glorious thanks to the lord, we are completing the hundred years.

AK: Exactly, exactly.

M: Why? Look diesel today is 20 lira to us all.

AK: It is said that after 2023, it will drop down to 3 lira.

M: I believe it. Because then we have found oil, we have found diesel, we have everything. Why? We have today found our gold, our silver. We have found Bor but can't process it. Why?

AK: We can't extract it (he's correcting the man, because in L23, Turkey has already found these resources but is banned from extracting them.)

M: We can't extract it. It's forbidden. There is an agreement.

Third man chimes in: he's right.

M: İsmet İnönü put down his signature. Mosul and Kirkuk belong to us, we are getting it back in 2023, because the term of use [of the people holding it now] is 100 years.

AK: They say Idlib is in it too.

M: Exactly, they are right!

AK: May it be auspicious! [hadi hayırlı olsun]

M: God willing, god willing.

AK: We are at the [diplomatic] table, aren't we?

M: We lost all these things at the table.

AK: And we will get them back at the table.

M: God willing. God has [given] this nation - look, the Syrians are coming, from the other side (Central Asia?) they're coming, do we have a place to go?

AK: No. (This refer to the idea that other nations have been abandoning their countries under invasion and/or foreign interference, but Turks never will. Kocabıyık probably really agrees with these parts.)

M: Nobody would accept it. We are the leader of the world. The leader of the world! Not as Muslims, look, but as Turks. Being Muslim is different and being Turkish is different. We have now built the [pan-Turkic] Turan state. That is why they are afraid of us in America, in Germany.

AK: Our guide is the Quran, our destination is the Turan!

M: May I be a sacrifice to your God! (a term of endearment) What is your name?

AK: Arif (meaning knowledgeable/wise in Arabic)

M: May you be of the wise [ariflerden olasin]! Your name is so beautiful. Who gave it to you?

AK: My grandfather.

M: May you always be of the wise! May god bless you for giving me this opportunity. May god give you success in your work!

AK: Amen, thank you.

M: What channel is this?

AK: İlave TV. It's on YouTube.

Note that the conversation starts on inflation. It might be that these theories exist to make up

for the gap between two diverging realities: the increasing difficulty of daily life for most people, and the government's narrative of a powerful, prosperous country. Perhaps L23 is a way of bringing together those disparate realities. It gives people hope of civilizational revenge, power and prosperity.

I wouldn't be surprised if at least a third of the Erdoğan electorate would be found to agree with core L23 claims.

The governing elite - journalists, academics, politicians and bureaucrats - know that L23 isn't true, but agree with it in spirit. They understand that L23 is factually incorrect, that Lausanne is an international treaty, that it doesn't have an expiration date, and that Turkey doesn't have secret natural resources that will be "unlocked" like something in a video game. They do, however, believe that the Republic was built on defeat and undue deference to Western powers, and that this continued for most of Turkey's Republican history. To them, Erdoğan's leadership is about breaking free from that state of self-estrangement. I think L23 is simply a more literal outgrowth of those core beliefs, and it is spreading rapidly as the clash between felt and projected realities is intensifying.

I'll be watching L23 in the lead-up to the 2023 elections. It's more interesting than talking about polls all day.[1]

Items Property

Content category: Political Criticism
Document Type: Original language
Publication Type: Born-digital
Language - Dialect: English
Folders: Treaty of Lausanne
Country - Province: Turkey
Original Language: English
QR Code:

Sources

[1] Website | English | [kulturkampftr.substack.com 02-12-2022](https://kulturkampftr.substack.com/02-12-2022)

Added on: 19-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 102****Treaty of Lausanne**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230214031237466836>

The Treaty of Lausanne (French: *Traité de Lausanne*) was a peace treaty negotiated during the Lausanne Conference of 1922–23 and signed in the Palais de Rumine, Lausanne, Switzerland, on 24 July 1923. The treaty officially settled the conflict that had originally existed between the Ottoman Empire and the Allied French Republic, British Empire, Kingdom of Italy, Empire of Japan, Kingdom of Greece, and the Kingdom of Romania since the onset of World War I. The original text of the treaty is in French. It was the result of a second attempt at peace after the failed and unratified Treaty of Sèvres, which aimed to divide Ottoman territories. The earlier treaty had been signed in 1920, but later rejected by the Turkish National Movement who fought against its terms. As a result of the Greco-Turkish War, Izmir was retrieved and the Armistice of Mudanya was signed in October 1922. It provided for the Greek-Turkish population exchange and allowed unrestricted civilian, non-military, passage through the Turkish Straits.

The treaty was ratified by Turkey on 23 August 1923, and all of the other signatories by 16 July 1924. It came into force on 6 August 1924, when the instruments of ratification were officially deposited in Paris.

A Declaration of Amnesty granted immunity for crimes committed between 1914 and 1922, notably the Armenian genocide. Historian Hans-Lukas Kieser states, Lausanne tacitly endorsed comprehensive policies of expulsion and extermination of hetero-ethnic and hetero-religious groups. [1]

Items Property

Content category: Documentary

Content category: History

Content category: Politic

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

Country - Province: Turkey

Country - Province: Switzerland

QR Code:

Sources

[1] Website | English | en.wikipedia.org 14.02.2023

Added on: 14-02-2023

Editor Name: Raper Usman Uzêrî

Group: Articles**Article: 103****Treaty of Lausanne: Triumph or loss?**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230421095900484040>

Ekrem Buğra Ekinci

Officially resolving the conflict between the Ottoman Empire and the Allies after the World War I, the Treaty of Lausanne, which marks its 93th anniversary this year, is still open for discussion as it had both pros and cons

Following World War I, the Allies signed the Treaty of Versailles with Germany, the Treaty of Saint-Germain with Austria, the Treaty of Trianon with Hungary and the Treaty of Neuilly with Bulgaria. While Germany lost territory such as western Prussia, Saarland and Alsace-Lorraine, new, small states were founded on the previous lands of the Austro-Hungarian Empire. Bulgaria and Hungary lost some territory, too. All these countries were the products of an empire collapsing into simple nation-states. Although the treaties were finalized quickly, negotiations with the Ottoman Empire took a long time.

Trump card

The Allies occupied certain regions in Anatolia to avoid the Ottoman forces, which had set sail for another adventure after already losing a great portion of the empire after a defeat in the World War I dragged out by the Young Turks.

Meanwhile, negotiations commenced in Paris to sign a peace treaty. The newly crowned sultan, Vahideddin, who was opposed to the Committee of Union and Progress (CUP), considered the Young Turks as the only guilty behind the Ottoman involvement in World War I. He hoped to strengthen his hand by taking the resistance movement flourishing in Anatolia under one roof and using it as a trump card during peace negotiations. The sultan sent a very competent inspector to Anatolia, Mustafa Kemal Pasha, the latter-day Atatürk.

Mustafa Kemal Pasha was able to gather the local resistance together and established an alternative government in Ankara. On the other side, a treaty was signed on Aug. 10, 1920, in Sevres in southwest Paris. According to the treaty, the Ottoman state was left with Istanbul and Anatolia, while British, French and Italian forces were recognized in the already occupied lands of Syria, Palestine, Eastern Thrace, İzmir and Antalya. Also the administration of the Bosphorus in Istanbul and the Dardanelles were assigned to an international commission. However, the future of İzmir, which was under Greek occupation at that time, was set to be determined after the plebiscite, scheduled to take place five years later. A project leading to the Ottoman Empire's collapse is not mentioned in the Treaty of Sevres. On the contrary, the empire would have continued its existence despite temporary limitations. When the treaty did not enter into force, as the government and sultan did not accept it, the British came to terms with the Anatolian resistance and discarded the sultanate.

Two similar treaties

Once the Greeks were defeated, the Ankara government removed the sultanate, becoming the absolute power. On Nov. 20, 1922, the new government sent a delegation to Lausanne to carry out the peace negotiations. A general, İsmet İnönü, who had never been abroad before, had no experience in diplomacy and was deaf in one ear, stood out for his loyalty and was the leader of this delegation. Chief Rabbi Haim Naum Efendi's presence at the negotiations later became a

topic of gossip.

The negotiations were interrupted on Feb. 4, 1923, as there was no agreement on the terms of the treaty. The three conditions that the Ankara delegation did not accept are considered the reason behind this interruption. These three conditions were the removal of the caliphate, the prohibition of Bolshevism and giving up Mosul. The war-weary Ankara delegation, however, accepted all these terms.

On J 24-071923, the Turkish government, Britain, France, Italy, Japan, Greece, Romania, Bulgaria, Portugal, Belgium and Yugoslavia signed the Treaty of Lausanne. During negotiations, the communication between the Turkish delegation and the government was done by telegraph controlled by the British and the French. These countries even got the encryption off. The public accused the Turkish delegation of conceding. Knowing that a Parliament of soldiers would not accept the treaty as it was, Mustafa Kemal Pasha adjourned Parliament and founded a new government composed of his own supporters to pass the treaty. Nevertheless, 14 deputies voted against it. The Treaty of Lausanne, which entered into force on .06-08- 1924, caused Turkey to withdraw within itself and inaugurated a revolutionary era.

Turkey's debt to Germany was erased after the Treaty of Lausanne came into force. However, the rest of the debt was divided between the new states established on the former lands of the Ottoman Empire. The repayments were also scheduled appropriately. Even though their general population was mostly Greek, Eastern Thrace and İzmir were left to Turkey. Despite U.S. President Woodrow Wilson's Fourteen Points, which the Turks like to bring up a lot concerning the useless issues with Armenia and Kurdistan, all these can be considered favors to the Ankara government.

The most serious provision of the Treaty of Lausanne that escaped the attention was dragging Turkey into artificial feuds and putting the new country under a great obligation that it could not handle. It had to feed what had been one of the strongest armies in the world, which resulted in the financial control of the Western countries. To feed its soldiers, the Ankara government had to follow Euro-American politics. However, the Turkish Army was limited to 50,000 soldiers by the Treaty of Sevres, which was actually a financial blessing. In fact, the reason behind the rise of Germany and Japan after World War II was because of foreign support and little of the budget allocated for their now small militaries.

More suffering

The treaties of Sevres and Lausanne are similar agreements. They only differ from each other in terms of land loss and certain military limitations. In both treaties, the Bosphorus in Istanbul and the Dardanelles were under foreign powers. The legal autonomy of the non-Muslim communities continued in both treaties. In the Treaty of Lausanne, the entire Middle East, Cyprus and the islands in the Aegean were given up and, similar to Sevres, only a small territory was left to the newly founded Republic of Turkey.

The Mosul Question was part of the negotiations between Britain and the Ankara government that were scheduled to take place later. Considering Greece's financial status at the time, Turkey gave up war indemnity from Greece in exchange for the neighborhood of Karaağaç in Edirne located on the western side of the Maritsa River. The Treaty of Lausanne also abolished capitulations, but this did not mean much as Turkey promised to implement Western law and commerce systems. Another thing that the public took great interest in was the population exchange between Muslims living in Greece and the Greek Orthodox community living in Turkey, except for those in Istanbul and the Western Thrace.

The Treaty of Sevres was a preliminary step, as the main target was the Treaty of Lausanne,

and this is why they posed certain difficulties for Ankara. The Turkish saying: Show death to persuade malaria, meaning to cajole someone into accepting the lesser of two evils, describe this situation well. The Treaty of Sevres was meant to make a country, which was threatening the international order by joining a war without accepting a specific side, suffer. Both of them are a reflection of the saying: The powerful one's words are listened to. This was dictated by political figures at that time.

At the time classical imperialism began to dissolve, the Ottoman Empire that continued existing in Anatolia was not a threat for the Allies, who were ready to share the great oil reserves. Similar to the Treaty of Sevres, the Treaty of Lausanne was a plan to divide the Ottoman Empire, which had been collapsing for the last few centuries, into nation-states. On the other hand, the Treaty of Sevres could have sustained the existence of the Ottoman Empire while the Treaty of Lausanne paved the way for the foundation of New Turkey, like Syria and Iraq. As each nation-state attributed significance to the founding convention, the Treaty of Lausanne was serviced like a big triumph. However, this treaty was not a defeat as described by the conservative side, and not a triumph as described by the Kemalist faction. From a different perspective, however, the Ankara government found the opportunity to establish a new nation-state for themselves, which was a triumph, while for the conservatives it was a loss, as they lost their entire history including their sultan, madrasahs, religious law and the fez.[1]

Items Property

Content category: Political Criticism
Document Type: Original language
Publication Type: Born-digital
Language - Dialect: English
Folders: The Sevres Convention
Folders: Treaty of Lausanne
Country - Province: Turkey
QR Code:

Sources

[1] Website | English | dailysabah.com 29-07-2016

Added on: 21-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles

Article: 104

Treaty of Sèvres

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230213172118466665>

The Treaty of Sèvres (French: *Traité de Sèvres*) was a 1920 treaty signed between the Allies of World War I and the Ottoman Empire. The treaty ceded large parts of Ottoman territory to France, the United Kingdom, Greece and Italy, as well as creating large occupation zones within the Ottoman Empire. It was one of a series of treaties that the Central Powers signed with the Allied Powers after their defeat in World War I. Hostilities had already ended with the Armistice of Mudros.

The treaty was signed on 10 August 1920 in an exhibition room at the Manufacture nationale de Sèvres porcelain factory in Sèvres, France.

The Treaty of Sèvres marked the beginning of the partitioning of the Ottoman Empire. The treaty's stipulations included the renunciation of most territory not inhabited by Turkish people and their cession to the Allied administration.

The ceding of Eastern Mediterranean lands saw the introduction of novel polities, including the British Mandate for Palestine and the French Mandate for Syria and Lebanon.

The terms stirred hostility and Turkish nationalism. The treaty's signatories were stripped of their citizenship by the Grand National Assembly, led by Mustafa Kemal Pasha, which ignited the Turkish War of Independence. Atatürk led the Turkish nationalists in the war, but fear of British reinforcements arriving at Chanak led him to accept an Allied invitation to negotiate a peace at Mudanya with the signatories of the Treaty of Sèvres. The 1923 Treaty of Lausanne, which superseded the Treaty of Sèvres, ended the conflict and saw the establishment of the Republic of Turkey.

Parties

George Dixon Grahame signed for the United Kingdom, Alexandre Millerand for France and Count Lelio Longare for Italy. One Allied power, Greece, did not accept the borders as drawn, mainly because of the political change after the 1920 Greek legislative election and so never ratified the treaty. There were three signatories for the Ottoman Empire:

- 1.Ex-Ambassador Hadi Pasha,
- 2.Ex-Minister of Education Rıza Tevfik Bölükbaşı,
- 3.Second secretary of the Ottoman embassy in Bern, Reşad Halis.

The Russian Soviet Federative Socialist Republic was not a party to the treaty because it had negotiated the Treaty of Brest-Litovsk with the Ottoman Empire in 1918.

The Treaty of Versailles was signed with the German Empire before the Treaty of Sèvres and annulled German concessions in the Ottoman sphere, including economic rights and enterprises.

Also, France, Britain, and Italy signed a Tripartite Agreement on the same date. It confirmed Britain's oil and commercial concessions and turned the former German enterprises in the Ottoman Empire over to a tripartite corporation.

The United States, having refused in the Senate to assume a League of Nations mandate over Armenia, decided not to participate in the partitioning of the Ottoman Empire. The US wanted a permanent peace as quickly as possible, with financial compensation for its military expenditure. However, after the Senate rejected the Armenian mandate, the only US hope was its inclusion in the treaty by the influential Greek Prime Minister Eleftherios Venizelos.

Provisions

The treaty imposed a number of territorial losses on Turkey and had a number of provisions that applied to the territory recognised as belonging to Turkey.

Non-territorial

Financial restrictions

The Allies were to control the Ottoman Empire's finances, such as approving and supervising the national budget, implementing financial laws and regulations and totally controlling the Ottoman Bank. The Ottoman Public Debt Administration, instituted in 1881, was redesigned to include only British, French, and Italian bondholders. The Ottoman debt problem had dated back to the time of the Crimean War (1854–1856) during which the Ottoman Empire had borrowed money from abroad, mainly from France. Also the capitulations of the Ottoman Empire, which had been abolished in 1914 by Talaat Pasha, were restored.

The empire was required to grant freedom of transit to people, goods, vessels etc. passing through its territory, and goods in transit were to be free of all customs duties. Future changes to the tax system, the customs system, internal and external loans, import and export duties and concessions would need the consent of the financial commission of the Allied Powers to be implemented. To forestall the economic re-penetration of Germany, Austria, Hungary or Bulgaria, the treaty demanded the empire to liquidate the property of citizens of those countries living within its territories. The public liquidation was to be organized by the Reparations Commission. Property rights of the Baghdad Railway were to pass from German control.

Military restrictions

The Ottoman Army was to be restricted to 50,700 men, and the Ottoman Navy could maintain only seven sloops and six torpedo boats. The Ottoman Empire was prohibited from creating an air force. The treaty included an inter-allied commission of control and organisation to supervise the execution of the military clauses.

International trials

See also: Prosecution of Ottoman war criminals

The treaty required determination of those responsible for the Armenian genocide. Article 230 of the Treaty of Sèvres required the Ottoman Empire to hand over to the Allied Powers the persons whose surrender may be required by the latter as being responsible for the massacres committed during the continuance of the state of war on territory which formed part of the Ottoman Empire on August 1, 1914. However, the inter-allied tribunal attempt to prosecute war criminals as demanded by the Treaty of Sèvres was eventually suspended, and the men who orchestrated the genocide escaped prosecution and traveled relatively freely throughout Europe and Central Asia.

Foreign zones of influence

France

Within the territory retained by Turkey under the treaty, France received Syria and neighbouring parts of southeastern Anatolia, including Antep, Urfa and Mardin. Cilicia, including Adana, Diyarbakır and large portions of east-central Anatolia all the way north to Sivas and Tokat, were declared a zone of French influence.

Greece

The Greek government administered the occupation of Smyrna from 21 May 1919. A protectorate was established on 30 July 1922. The treaty transferred the exercise of her rights of sovereignty to a local parliament but left the region within the Ottoman Empire. The treaty had Smyrna to be administered by a local parliament, with a plebiscite overseen by the League of Nations after five years to decide if Smyrna's citizens wished to join Greece or to remain in the Ottoman Empire. The treaty accepted Greek administration of the Smyrna enclave, but the area remained under Turkish sovereignty. To protect the Christian population from attacks by the Turkish irregulars, the Greek army expanded its jurisdiction also to nearby cities creating the so-called Smyrna Zone.

Italy

Italy was formally given possession of the Dodecanese Islands, which had been under Italian occupation since the Italo-Turkish War of 1911–1912 despite the Treaty of Ouchy according to which Italy should have returned the islands to the Ottoman Empire. Large portions of southern and west-central Anatolia, including the port city of Antalya and the historic Seljuk capital of Konya, were declared to be an Italian zone of influence. Antalya Province had been promised by the Triple Entente to Italy in the Treaty of London, and the Italian colonial authorities wished the zone to become an Italian colony under the name of Lycia.

Territorial provisions

Date States

Square miles (km²)

1914 Ottoman Empire 1,589,540 km² (613,724 sq mi)

1918 (Sèvres Treaty)

Ottoman Empire

453,000 km² (174,900 sq mi) Wilsonian Armenia

160,000 km² (60,000 sq mi) Syria

350,000 km² (136,000 sq mi) Mesopotamia

370,000 km² (143,000 sq mi) Hejaz

260,000 km² (100,000 sq mi) Asir

91,000 km² (35,000 sq mi) Yemen

190,000 km² (75,000 sq mi)

Zone of the Straits

A Zone of the Straits was proposed to include the Bosphorus, the Dardanelles and the Sea of Marmara. Navigation would be open in the Dardanelles in times of peace and war alike to all vessels of commerce and war, regardless of flag. That would effectively lead to the internationalisation of the waters, which were not to be subject to blockade, and no act of war could be committed there except to enforce decisions of the League of Nations.

Free zones

Certain ports were to be declared to be of international importance. The League of Nations insisted on the complete freedom and the absolute equality in treatment at such ports, particularly regarding charges and facilities, to ensure that economic provisions in commercially-strategic places were carried out. The regions were to be called free zones. The ports were Constantinople from San Stefano to Dolmabahçe, Haidar-Pasha, Smyrna, Alexandretta, Haifa, Basra, Trabzon and Batum.

Thrace

Eastern Thrace (up to the Chatalja line), the islands of Imbros and Tenedos and the islands of the Sea of Marmara were ceded to Greece. The waters surrounding the islands were declared international territory and left to the administration of the Zone of the Straits.

Kurdistan

The Kurdistan region, including Mosul Province, was scheduled to have a referendum to decide its fate.

There was no general agreement among Kurds on what the borders of Kurdistan should be because of the disparity between the areas of Kurdish settlement and the political and administrative boundaries of the region. The outlines of Kurdistan as an entity had been proposed in 1919 by Şerif Pasha, who represented the Society for the Elevation of Kurdistan (Kürdistan Teali Cemiyeti) at the Paris Peace Conference. He defined the region's boundaries as follows:

The frontiers of Turkish Kurdistan, from an ethnographical point of view, begin in the north at Ziven, on the Caucasian frontier, and continue westwards to Erzurum, Erzincan, Kemah,

Arapgir, Besni and Divick (Divrik?); in the south they follow the line from Harran, Sinjar Mountains, Tel Asfar, Erbil, Süleymaniye, Akk-el-man, Sinne; in the east, Ravandiz, Başkale, Vezirkale, that is to say the frontier of Persia as far as Mount Ararat.

That caused controversy among other Kurdish nationalists, as it excluded the Van Region (possibly as a sop to Armenian claims to that region). Emin Ali Bedir Khan proposed an alternative map that included Van and an outlet to the sea via what is now Turkey's Hatay Province. Amid a joint declaration by Kurdish and Armenian delegations, Kurdish claims concerning Erzurum vilayet and Sassoun (Sason) were dropped, but arguments for sovereignty over Ağrı and Muş remained.

Neither proposal was endorsed by the treaty of Sèvres, which outlined a truncated Kurdistan on what is now Turkish territory (leaving out the Kurds of Iran, British-controlled Iraq and French-controlled Syria). The current Iraqi–Turkish border was agreed upon in July 1926. Article 63 explicitly granted the full safeguard and protection to the Assyro-Chaldean minority, but that provision was dropped in the Treaty of Lausanne.

Armenia

Main articles: Wilsonian Armenia and First Republic of Armenia

Armenia was recognised as a free and independent state in Section VI Armenia, Articles 88-93. By Article 89, Turkey and Armenia, as well as the other High Contracting Parties agree to submit to the arbitration of the President of the United States of America the question of the frontier to be fixed between Turkey and Armenia in the vilayets of Erzerum, Trebizond, Van and Bitlis, and to accept his decision thereupon, as well as any stipulations he may prescribe as to access for Armenia to the sea, and as to the demilitarisation of any portion of Turkish territory adjacent to the said frontier.

The treaty specified that the frontiers between Armenia and Azerbaijan and Georgia were to be determined by direct negotiation between those states, with the Principle Allied Powers making the decision if those states fail to agree.

British Mandate for Iraq

Main article: British Mandate for Mesopotamia

The details in the treaty regarding the British Mandate for Iraq were completed on 25 April 1920 at the San Remo Conference. The oil concession in the region was given to the British-controlled Turkish Petroleum Company (TPC), which had held concessionary rights to Mosul Province. British and Iraqi negotiators held acrimonious discussions over the new oil concession. The League of Nations voted on the disposition of Mosul, and the Iraqis feared that without British support, Iraq would lose the area. In March 1925, the TPC was renamed the Iraq Petroleum Company (IPC) and granted a full and complete concession for 75 years.

British Mandate for Palestine

Main article: Mandatory Palestine

The three principles of the British Balfour Declaration regarding Palestine were adopted in the Treaty of Sèvres:

Article 95: The High Contracting Parties agree to entrust, by application of the provisions of Article 22, the administration of Palestine, within such boundaries as may be determined by the Principal Allied Powers, to a Mandatory to be selected by the said Powers. The Mandatory will be responsible for putting into effect the declaration originally made on 2 November 1917 by the British Government, and adopted by the other Allied Powers, in favour of the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country.

French Mandate for Syria and Lebanon

Main article: French Mandate for Syria and the Lebanon

The French Mandate was settled at the San Remo Conference and comprised the region between the Euphrates River and the Syrian Desert on the east and the Mediterranean Sea on the west, and it extended from the Nur Mountains in the north to Egypt in the south, an area of about 60,000 sq mi (160,000 km²) with a population of about 3,000,000, including the Lebanon and an enlarged Syria, both of which were later reassigned under a League of Nations Mandate. The region was divided under the French into four governments as follows: Government of Aleppo, from the Euphrates region to the Mediterranean; Great Lebanon, extending from Tripoli to Palestine; Damascus, including Damascus, Hama, Hems and the Hauran; and the country of Mount Arisarieh. Faisal ibn Husayn, who had been proclaimed king of Syria by a Syrian National Congress in Damascus in March 1920, was ejected by the French in July the same year. The next year, he became king of Iraq.

Kingdom of Hejaz

The Kingdom of Hejaz, on the Arabian Peninsula, was granted international recognition and had an estimated area of 100,000 sq mi (260,000 km²) and a population of about 750,000. The main cities were the Holy Places of Makka, with a population of 80,000, and Medina, with a population of 40,000. Under the Ottomans, it had been the vilayet of Hejaz, but during the war, it became an independent kingdom under British influence.

Abandonment

The Treaty of Sèvres imposed terms on the Ottoman Empire that were far more severe than those imposed on the German Empire by the Treaty of Versailles. France, Italy and Britain had secretly begun planning the partitioning of the Ottoman Empire as early as 1915. The open negotiations covered a period of more than 15 months, started at the Paris Peace Conference of 1919, continued at the Conference of London of February 1920 and took definite shape only after the San Remo Conference in April 1920. The delay occurred because the powers could not come to an agreement, which, in turn, hinged on the outcome of the Turkish National Movement. The Treaty of Sèvres was never ratified, and after the Turkish War of Independence, most of the Treaty of Sèvres's signatories signed and ratified the Treaty of Lausanne in 1923 and 1924.

While the Treaty of Sèvres was still under discussion, the Turkish national movement under Mustafa Kemal Pasha split with the monarchy, based in Constantinople, and set up a Turkish Grand National Assembly in Ankara in April 1920. He demanded for the Turks to fight against the Greeks, who were trying to take the land that had been held by the Ottoman Empire and given to Greece in the treaty. That started the Greco-Turkish War (1919–1922), which resulted in a Turkish victory.

On 18 October, the government of Damat Ferid Pasha was replaced by a provisional one under Ahmed Tevfik Pasha as Grand Vizier, who announced an intention to convene the Senate to ratify the Treaty of Sèvres if national unity was achieved. That required seeking the co-operation of Mustafa Kemal, who expressed disdain for the treaty and started a military assault. As a result, the Turkish government issued a note to the Entente that the ratification of the treaty was impossible at the time.

Eventually, Mustafa Kemal succeeded in his War of Independence and forced most of the former wartime Allies to return to the negotiating table.

Aside from Mustafa Kemal's armed opposition to the treaty in Anatolia, Arabs in Syria were unwilling to accept French rule, the Turks around Mosul attacked the British and Arabs were up in arms against British rule in Baghdad. There was also disorder in Egypt.

Subsequent treaties

Main articles: Turkish War of Independence, Treaty of Kars, and Treaty of Lausanne

During the Turkish War of Independence, the Turkish Army successfully fought Greek,

Armenian and French forces and secured the independence of a territory similar to that of present-day Turkey, as was aimed at by the Misak-ı Milli.

The Turkish national movement developed its own international relations with the Treaty of Moscow with Soviet Russia on 16 March 1921, the Accord of Ankara with France putting an end to the Franco-Turkish War, the Treaty of Alexandropol with the Armenians and the Treaty of Kars to fix the eastern borders.

Hostilities with Britain over the neutral zone of the Straits were narrowly avoided in the Chanak Crisis of September 1922, when the Armistice of Mudanya was concluded on 11 October, leading the former Allies of World War I to return to the negotiating table with the Turks in November 1922. That culminated in 1923 in the Treaty of Lausanne, which replaced the Treaty of Sèvres and restored a large territory in Anatolia and Thrace to the Turks. Under the Treaty of Lausanne, France and Italy had only areas of economic interaction, rather than zones of influence. Constantinople was not made an international city, and a demilitarised zone between Turkey and Bulgaria was established.

[1]

Items Property

Content category: Documentary

Content category: History

Content category: Politic

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

Country - Province: Turkey

Country - Province: France

QR Code:

Sources

[1] Website | English | en.wikipedia.org 13.02.2023

Added on: 13-02-2023

Editor Name: Raper Usman Uzêrî

Group: Articles

Article: 105

Treaty of Sèvres and Lausanne

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=2013092810062588484>

TREATY OF SÈVRES

10AUGUST 1920

Items Property

Folders: Treaty of Lausanne

QR Code:

Sources

Added on: 28-09-2013

Editor Name: Hawrê Baxewan

Group: Articles

Article: 106

Treaty of Sevres remains essential document for fair resolution of Armenian Question – Sarkissian

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230405114158479597>

YEREVAN, AUGUST 10, ARMENPRESS. Armenian President Armen Sarkissian sat down with the Syrian Al-Azmenah newspaper for an exclusive interview on the Treaty of Sevres, as 10-08-2020 marks the 100th anniversary of its signing.

The questions and answers below are the official translation of the published article provided by Sarkissian’s Office.

Question: Mr. President, August 10 marks the 100th anniversary of the the Treaty of Sèvres which after WWI was signed at the Paris Peace Conference by the 13 victorious countries of the Entante on one side and the defeated Ottoman Empire on the other side. The Treaty was called to solve the tormented for decades Armenian Issue and end sufferings of the Armenians. Your opinion?

Answer: The Treaty of Sèvres in its essence was a peace treaty and with this regard it really could have solved fundamentally one of the thorniest for our region problems – the Armenian issue.

The Treaty of Sèvres was preceded by the first conference, which took place in February-March 1920 in London where a political decision was adopted that one, unified Armenian state must be created. At the same time, the Republic of Armenia, which was de facto recognized on January 19, 1920 at the Paris Conference, was accepted as its axle and some territories of Western Armenian under the Ottoman rule should had been united with it.

By the Treaty of Sèvres, Turkey was to recognize Armenia as a free and independent state. Turkey and Armenia agreed to leave demarcation of the borders of the two countries in Erzurum, Trabzon, Van, and Bitlis provinces (vilayets) to the decision made by the United States (the arbitral award of President Woodrow Wilson which on November 22 will also mark its 100th anniversary) and accept his decision immediately and all other proposals – to provide

Armenia with an access to the see and demilitarization of all Ottoman territories adjacent to the mentioned border line.

Question: But the Treaty of Sèvres remained on paper...

Answer: I would rather say that the Treaty of Sèvres was not fully ratified (which means it remains unperfected and it is true that when it comes to Armenia its decisions were not implemented because the international political situation had changed but, at the same time, it was never denounced either.

The Treaty of Sèvres is a legal, interstate agreement which is de facto still in force because this document became the base for other documents, which derived from it, for determining the status of a number of Middle East countries after WWI or more recently, among them Syria (currently Syria-Lebanon) and Mesopotamia (currently Iraq-Kuwait), Palestine (currently Israel and Palestinian authority), Hejazi (currently Saudi Arabia), Egypt, Sudan, Cyprus, Morocco, Tunisia, and Libya.

Along with all this, the Treaty of Sèvres could have promoted the resolution of the Armenian Issue and unification of the Armenian nation on its historical lands.

It could have partly mitigated the losses inflicted on the Armenian people by the Genocide of 1915 and thus create conditions for the regulations of the relations between Armenia and Turkey and establishment of a lasting peace among the peoples of our region.

But in September 1920, the aggression unleashed by the Kemalists against the Republic of Armenia ended in the dissolution of the Armenian independent statehood and sovietization of Armenia.

Thus, the centuries-long struggle of the Armenian people for uniting in one state entity the separated parts of Armenia was unsuccessful.

But the Republic of Armenia and Armenian nation spread all over the world remain the inheritors and masters of our millennia-long history and civilization. No matter what was done or will be done, no matter how the undeniable facts are being denied, no matter how much the material monuments and Armenian traces on the territory of historical Armenia are being destructed, it is impossible to annihilate the memory of the Armenian people.

The Treaty of Sèvres even today remains an essential document for the right of the Armenian people to achieve a fair resolution of the Armenian issue.

Question: There is an opinion that the Treaty of Lausanne of 1923 negated the Treaty of Sèvres

.

Answer: It is simply not true and cannot be true. The Treaty of Lausanne does not contain such an annulment; moreover, it does not contain any reference to the Treaty of Sèvres. The Republic of Armenia did not sign the Treaty of Lausanne, thus we are not a party of the Treaty of Lausanne. Thus, it implies no obligation for the Republic of Armenia. In this case, the international Res inter alios acta principle (a thing done between others does not harm or benefit others). The Treaty of Sèvres and the Treaty of Lausanne are two different legal documents.

Question: Let's get back to our times. The Middle East, which is an immediate neighbor for the countries of the South Caucasus, has become a hot spot once again: armed conflicts, civil wars, fight against terrorism, territorial disputes. Border clashes took place on the Armenian-Azerbaijani line of contact in mid-July which claimed human lives and created extraordinary tension between Yerevan and Baku.

Answer: Yes, these days when the entire world and we are fighting against our common enemy, the coronavirus pandemic, and regardless of the fact that conflicts all over the world have been halted, our neighboring country - Azerbaijan tried to take advantage of the situation and use in the negative sense this “window of opportunity” to unleash aggression on the Armenian-Azerbaijani border. Fortunately, the Armenian Armed Forces demonstrated their high battle-ready spirit and literally in two or three days were able to contain the encroachments of the opponent and thus saved our region from the blazes of large-scale clashes.

Question: The UN, EU, OSCE, various capitals made statement on these extremely dangerous developments, urging the parties to maintain peace and dialogue. And only Ankara’s tone was bellicose, in full support of Baku’s actions.

Answer: It is true that the international community responded widely to these events. It is especially true with regard to Moscow, Washington, and Paris - the Co-Chairs of the OSCE Minsk Group on the Nagorno-Karabakh conflict. But the Tavush events raised some serious concerns.

My first concern relates to a very aggressive rhetoric of our southern neighbor – Turkey. Turkey has been using with regard to Armenia a kind of language which is inappropriate in the international relations. And this is absolutely unjustified and irresponsible. Keep in mind that this is the country which was the scene of a great human tragedy, the country which 105 years ago executed a genocide against our nation. And instead of trying to establish bridges with Armenia by recognizing those black pages of its history, they resort to a language which in fact reveals their intention to carry on with what was done 105 years ago.

The second concern is Azerbaijan’s attempt to create an impression that Armenia poses a threat to the international infrastructure which is going through Azerbaijan. This is total nonsense. These infrastructure has been in place for over 20 years, and Armenia has never had any intention to destroy it. My message is the following: Armenia has never been and will never be a threat for anyone because we are the successors of those who went through the Genocide and survived. We know all too well what suffering means, we know the human values. I am concerned that when the entire world is fighting together against the coronavirus pandemic, some are undertaking inhuman actions.

Another concern is about official statements coming from the government of Azerbaijan or relevant structures on Azerbaijan’s threat to hit the Metsamore nuclear plant. I am a physicist and know very well the real consequences of a strike on a nuclear power plant. Thus, I take these statements as an intention to carry out a terrorist act which in international relations is defined as nuclear terrorism. God forbid it happens one day, we will have a Caucasian Chernobyl. Not only Armenia will be affected but everyone, including Azerbaijan, Turkey, Georgia, Middle East... Regardless of what problems exist between the country and neighbors, playing with fire of nuclear issue is unacceptable.[1]

Items Property

Content category: Articles & Interviews

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Armenia

QR Code:

Sources

[1] Website | English | armenpress.am 10-08-2020

Added on: 05-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 107****Turkey Beyond 2023: A New Geopolitical Conundrum**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230421101304484041>

Waseem Shabbir

The completion of a hundred years old peace agreement named “Treaty of Lausanne” by 2023 is not far away. For the last few years, debates among various geopolitical and geostrategic thinkers have gained momentum about this conundrum. During the last decade, Recep Tayyip Erdogan has emerged as a vibrant leader to international prominence in all political spheres. He is fully determined in making Turkey great again by playing a larger role in the world through trade, diplomacy and ambitious efforts at intensifying its military profile in the region. Striving to pursue a more assertive and nationalistic foreign policy indicates Erdogan’s unwavering commitment to make Turkey resurge to the past glorious era of the Ottoman Empire.

Speaking at the Anatolian Media Awards ceremony, President Erdogan said, “We work day and night to achieve Turkey’s goals for 2023 in accordance with the responsibility we have undertaken and the promise we have made. He also declared that the era beyond 2023 will be a new epoch of innumerable resounding victories and conquests, enabling us to transform the future of the entire region as per our will.”

However, the abrogation of the above-mentioned pact by 2023 gives birth to so many questions. They are as, to whether Turkey will be able to reclaim its lost empire. Will it be in a position to thrive economically? Will it emerge as dominant power across Europe and the middle east? Will it still be a member of NATO? To answer all aforementioned questions, we have to comprehend the prevailing geopolitical dynamics by delving deep into the historic perspective of the Lausanne agreement signed on 24-07- 1923 until 24-07- 2023.[1]

Items Property

Content category: Politic

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

Original Language: English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [dailytimes.com.pk 04-11-2022](https://dailytimes.com.pk/04-11-2022)

Added on: 21-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 108****Turkey's New Maps Are Reclaiming the Ottoman Empire**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230421110548484042>

Nick Danforth

Erdogan's aggressive nationalism is now spilling over Turkey's borders, grabbing land in Greece and Iraq. ^

In the past few weeks, a conflict between Ankara and Baghdad over Turkey's role in the liberation of Mosul has precipitated an alarming burst of Turkish irredentism. On two separate occasions, President Recep Tayyip Erdogan criticized the Treaty of Lausanne, which created the borders of modern Turkey, for leaving the country too small. He spoke of the country's interest in the fate of Turkish minorities living beyond these borders, as well as its historic claims to the Iraqi city of Mosul, near which Turkey has a small military base. And, alongside news of Turkish jets bombing Kurdish forces in Syria and engaging in mock dogfights with Greek planes over the Aegean Sea, Turkey's pro-government media have shown a newfound interest in a series of imprecise, even crudely drawn, maps of Turkey with new and improved borders.

Turkey won't be annexing part of Iraq anytime soon, but this combination of irredentist cartography and rhetoric nonetheless offers some insight into Turkey's current foreign and domestic policies and Ankara's self-image. The maps, in particular, reveal the continued relevance of Turkish nationalism, a long-standing element of the country's statecraft, now reinvigorated with some revised history and an added dose of religion. But if the past is any indication, the military interventions and confrontational rhetoric this nationalism inspires may worsen Turkey's security and regional standing.

At first glance, the maps of Turkey appearing on Turkish TV recently resemble similar irredentist maps put out by proponents of greater Greece, greater Macedonia, greater Bulgaria, greater Armenia, greater Azerbaijan, and greater Syria. That is to say, they aren't maps of the Ottoman Empire, which was substantially larger, or the entire Muslim world or the Turkic world. They are maps of Turkey, just a little bigger.

But the specific history behind the borders they envision provides the first indication of what's

new and what isn't about Erdogan's brand of nationalism. These maps purport to show the borders laid out in Turkey's National Pact, a document Erdogan recently suggested the prime minister of Iraq should read to understand his country's interest in Mosul. Signed in 1920, after the Ottoman Empire's defeat in World War I, the National Pact identified those parts of the empire that the government was prepared to fight for. Specifically, it claimed those territories that were still held by the Ottoman army in October 1918 when Constantinople signed an armistice with the allied powers. On Turkey's southern border, this line ran from north of Aleppo in what is now Syria to Kirkuk in what is now Iraq.

When the allies made it clear they planned to leave the empire with a lot less than it held in 1918, it led to renewed fighting in which troops under Mustafa Kemal Ataturk defeated European forces to establish Turkey as it exists today. For the better part of the past century, Turkey's official history lauded Ataturk for essentially realizing the borders envisioned by the National Pact (minus Mosul, of course), as recognized with the Treaty of Lausanne. It was an exaggerated claim, given the parts of the pact that were left out, but also an eminently practical one, intended to prevent a new and precarious Turkish republic from losing what it had achieved in pursuit of unrealistic territorial ambitions. Indeed, while countries like Germany, Italy, Bulgaria, and Hungary brought disaster on themselves by trying to forcibly rewrite their postwar borders, Turkey — under Ataturk and his successor — wisely resisted this urge.

Erdogan, by contrast, has given voice to an alternative narrative in which Ataturk's willingness in the Treaty of Lausanne to abandon territories such as Mosul and the now-Greek islands in the Aegean was not an act of eminent pragmatism but rather a betrayal. The suggestion, against all evidence, is that better statesmen, or perhaps a more patriotic one, could have gotten more.

Among other things, Erdogan's reinterpretation of history shows the ironies behind the widespread talk in the United States of his supposed "neo-Ottomanism." A decade ago, Erdogan's enthusiasm for all things Ottoman appeared to be part of an effective strategy for improving relations with the Muslim Middle East, a policy that some U.S. critics saw as a challenge to their country's role in the region. But refashioning the National Pact as a justification for irredentism rather than a rebuke of it has not been popular among Turkey's neighbors. Criticism of Erdogan's neo-Ottoman foreign policy is now as likely to come from the Arab world as anywhere else.

Criticism of Erdogan's neo-Ottoman foreign policy is now as likely to come from the Arab world as anywhere else.

Erdogan's use of the National Pact also demonstrates how successfully Turkey's Islamists have reappropriated, rather than rejected, elements of the country's secular nationalist historical narrative. Government rhetoric has been quick to invoke the heroism of Turkey's war of independence in describing the popular resistance to the country's July 15 coup attempt. And alongside the Ottomans, Erdogan routinely references the Seljuks, a Turkic group that preceded the Ottomans in the Middle East by several centuries, and even found a place for more obscure pre-Islamic Turkic peoples like the Gokturks, Avars, and Karakhanids that first gained fame in Ataturk's 1930s propaganda.

Similarly, in Syria and Iraq, Erdogan is aiming to achieve a long-standing national goal, the

defeat of the Kurdistan Workers' Party (PKK), by building on the traditional nationalist tools of Turkish foreign policy — namely, the leveraging of Turkish minorities in neighboring countries. The Sultan Murad Brigade, comprising predominantly ethnic Turkmens, has been one of Ankara's military assets inside Syria against both Bashar al-Assad's regime and the PKK. Meanwhile, the Turkmen population living around Mosul and its surrounding area has been a concern and an asset for Ankara in Iraq. Turkish special forces have worked with the Iraqi Turkmen Front since at least 2003 in order to expand Turkish influence and counter the PKK in northern Iraq.

Over the past century, the Turkish minorities in northern Greece and Cyprus have played a similar role. That is, their well-being has been a subject of genuine concern for Turkish nationalists but also a potential point of leverage with Athens to be used as needed. (Greece, of course, has behaved similarly with regard to the Greek minority in Turkey. Not surprisingly, both populations have often suffered reciprocally as a result.) In the case of Cyprus, for example, Turkey's 1974 invasion was as much about defending its strategic position as it was about protecting the island's Turkish community. Following his statements about Lausanne, Erdogan further upset Greece by stating, "Turkey cannot disregard its kinsmen in Western Thrace, Cyprus, Crimea, and anywhere else." Yet Athens might take comfort from the case of the Crimean Tatars, which reveals the extent to which geopolitics can lead Turkey to do just this: Although Ankara raised concerns over the status of the Crimean Tatars after Russia seized the peninsula, it seems to have subsequently concluded that improved relations with Moscow take precedence over ethnic affinities.

But Erdogan has also emphasized a new element to Turkey's communitarian foreign-policy agenda: Sunni sectarianism. In speaking about Mosul, he recently declared that Turkey would not betray its "Turkmen brothers" or its "Sunni Arab brothers." Like secular Turkish nationalism, this strain of Sunni sectarianism has an undeniable domestic appeal, and Erdogan has shown it can also be invoked selectively in keeping with Turkey's foreign-policy needs. Erdogan's new sectarianism is evident in Mosul, where Turkey has warned of the risks to Sunnis should Shiite militias take control of the city. But the policy's influence is clearest in Syria, where Turkey has been supporting Sunni rebels aiming to topple the Assad regime (including those now struggling to hold the city of Aleppo). In both Iraq and Syria, however, Turkey's sectarianism has not been allowed to trump pragmatism. Ankara has been keen to maintain a mutually beneficial economic relationship with Iran despite backing opposite sides in Syria and in the past year has also expressed its willingness to make peace with Assad if circumstances require it.

More broadly, Turkey's current interventionism in Syria and Iraq fits within an established pattern.

Turkey's current interventionism in Syria and Iraq fits within an established pattern.

Not only do countries regularly find themselves sucked into civil wars on their doorstep, but the points at which Turkey has proved susceptible to irredentism in the past have all come at moments of change and uncertainty similar to what the Middle East is experiencing today. In 1939, Ankara annexed the province of Hatay, then under French control, by taking advantage of the crisis in Europe on the eve of World War II. Then, after that war, Syria's newfound independence prompted some in the Turkish media to cast a glance at Aleppo, and the transfer of the Dodecanese Islands from Italy to Greece also piqued some interest in acquiring them for Turkey. Similarly, Ankara paid little attention to Cyprus when it was firmly under British control,

but when talk of the island's independence began, Turkey started to show its concern. Subsequently, it was only when it appeared Greece might annex the island that Turkey invaded to prevent this change in the status quo. In this light, Turkey's recent rhetoric is perhaps less surprising following several years in which events and commentators have repeatedly suggested that the entire political order of the modern Middle East is crumbling.

More specifically, though, Turkish policy in the Middle East is driven by an urgent concern stemming from its conflict with the PKK, which has been exacerbated by the group's gains in northern Syria. The PKK has long shaped Turkey's relations with its southeastern neighbors. Most notably, Turkey nearly invaded Syria in 1998 in an ultimately successful effort to force Damascus to stop sheltering the group's leader. Similarly, Turkey has kept military forces in the area of Mosul for the better part of two decades, in order to conduct operations against the PKK. Ankara has always portrayed this intervention, with little controversy in Turkey, as a matter of national security and self-defense. Today, self-defense remains Turkey's main justification for its activities in Iraq, with Erdogan repeatedly emphasizing that the presence of Turkish forces there "acts as insurance against terrorist attacks targeting Turkey." As long as the PKK maintains an open presence in Iraq, this is also the most compelling justification, domestically and internationally, for military involvement beyond its borders.

Indeed, to all the specific ethnic, sectarian, and historical rationales he has offered for Turkey's interest in Mosul, Erdogan has been quick to attach one additional argument: The United States and Russia continue to play an outsized role in the region despite lacking any of these connections to it. Erdogan noted that some countries were telling Turkey, which shares a 220-mile border with Iraq, to stay out. Yet, despite not having history in the region or connection to it, these same countries were "coming and going." "Did Saddam [Hussein] tell the United States to come to Iraq 14 years ago?" he added.

Behind the history, in other words, Ankara is all too aware of the fact that the power to do so remains the only rationale for foreign intervention that matters. In this regard, the legitimacy of Turkey's plans for Mosul remains to be seen.[1]

Items Property

Content category: Politic

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

Country - Province: Turkey

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [foreignpolicy.com 23-10-2016](https://foreignpolicy.com/2016/10/23/turkey-mosul)

Added on: 21-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 109****Turkish foreign policy 100 years after the lausanne treaty: between hopes and illusions**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230403113715479191>

Written: By Renas Sino
CEO of Tevn International

Introduction.

Turkey is present today in three countries at the same time (Syria, Iraq and Libya) and through its presence it seeks to establish bases in these three countries, bases with strategic objectives. This has angered and surprised many observers in light of the complexities of the political scene in the regional and international arena, however, I find this not surprising, because it was not a coincidence, but a realistic reflection of the AKP's foreign strategy since it came to power in Turkey in 2002.

AKP's main objective was to restore Turkey's glories and give it a regional and international role, with a significant difference in objectives and tools between the Era of Abdullah Gul, Davutoglu, Ali Babajan and Erdogan. With Erdogan and the first afore-mentioned group, they adopted a soft, open-minded policy that sought to build positive and balanced economic partnerships and relations with all the countries that were under previous Ottoman control.

However, the second-mentioned group above relied on the coarse policy of restoring the glories of the Ottoman Empire and restoring its control over neighboring states and entities through the use of force and the use of religious and nationalist discourse through local allies to strengthen its influence and increase its power, as is now happening in Syria and Libya. But why now? Why are conflicts escalating in such an uncontrolled manner and accelerating in record time? Additionally, from where does Erdogan take his power? What are the strategic objectives of simultaneously intervening in these three countries? These are questions that need answers in order to understand their strategy towards these illegal interventions in independent sovereign states.

Lausanne Convention .

The answers to these questions lie in the Second Lausanne Convention, signed on July 24, 1923 in Lausanne, Switzerland, on the status of Anatolia and Eastern Thrace (now the European part of Turkey). This area was settled by the Ottoman Empire in nullifying the Treaty of Sevres, which was signed by the Ottoman Empire as a result of the Turkish War of Independence, between the forces of the Allies of World War I and the Supreme National Assembly of Turkey (Turkish Nationalist Movement) led by Mustafa Kemal Atatürk. This treaty led to international recognition of the Republic of Turkey, which inherited the place of the Ottoman Empire. The Treaty of Sevres gave the inhabitants of the Kurdistan Region the right to hold a referendum to determine the fate of the region that includes Mosul province in accordance with clauses 62-64 of the third paragraph.

Erdogan does not stop attacking the agreement, clearly saying that the Lausanne agreement will expire in 2023, although there are not one of the 143 clauses in the agreement that indicates the expiry date of the agreement. Erdogan's supporters have also made widespread public declarations by publishing news, articles and research supporting their vision, although international law is clear on the mechanisms to end the agreement.

There are no provisions that allow international conventions to expire over time, but there are other clauses indicating that changing the circumstances and facts of the treaty may bring it to its end; that is, Erdogan must fight a war against the Allies and win it, as Atatürk did, to be able to sit at the negotiating table. The question remains whether that can happen now. This possibility still exists, despite Erdogan's claims that the agreement is not fair to Turkey. Turkey is not satisfied with the agreement although it has given Turkey undeserved rights, such as rule over Kurdistan and the Iskenderun Brigade, in exchange for some oil concessions among others. As a result, this has created one of the biggest crises in contemporary history. Under the agreement, Turkey had relinquished its influence in oil-rich Libya and in Cyprus, which explains the simmering conflict between Turkey and Mediterranean countries such as Egypt, Greece and Italy; it also explains Turkey's attempts to establish bases in Libya using Syrian mercenaries.

Turkey is preparing to be an "oil country" with customs control over one of the most important global straits for the export of oil in the Middle East and North Africa. It is rumored that the Lausanne Agreement, whether the first or the second, has deprived Turkey of its right to explore for oil and gas and as such is incorrect. The two agreements can be reviewed in the annexes; the purpose of using this propaganda is to legitimize Turkey's interventions and control over the lives of the people and the Arab world.

In the same strategic framework, Turkey has announced its intention to open another canal linking the Black Sea and Marmara to the Mediterranean, and the construction of Istanbul International Airport is part of the same strategy in the coming years: this airport is expected to connect the three continents of Asia, Europe and Africa, and contribute to the exchange of traffic and trade with 300 different destinations, serving more than 200 million passengers

annually.

In this context, we may see a tripartite alliance between Qatar, Iran and Turkey. This will prove terrifying for the interests of Saudi Arabia, the UAE, the Gulf in general and Egypt. The same may be said for Europe.

Incorporation.

Returning to Erdogan's behavior and speeches, the man follows the example of Ottoman sultans and their achievements; this was in evidence when he was inaugurated as president, following a ritual of the Ottoman Empire. I would not be surprised if he reinstated the post of sultan in lieu of president. His political project is inclined to the form of governance based on the use of religion and its laws to be the bearer of the state and seeks to lead the Islamic world according to his own perspective.

And that's the main reason why he's allied with Qatar's money and the Muslim Brotherhood, he sees trojans in them. Erdogan used the July 15, 2016 military coup to tighten his grip, gain full control over the state and its institutions and weaken the authority of his opponents. He changed the constitution to make the form of government presidential after he was a parliamentarian and removed all his party partners to keep them away from the leadership of the party and the state. He also handed over to his family and loyalists the most sensitive and important positions in the country, such as the handover of the Ministry of Finance to his brother-in-law, Berat al-Bayrak.

Syria.

The border between Turkey and Syria was established under the Ankara Agreement of October 20, 1921 between France and the Turkish national government. The allies adopted the bilateral agreement with the Treaty of Lausanne in 1923. The border with Syria has since been redrawn, including the annexation of vast territories, which include the cities and regions of Mersin, Tarsus, Al-Qalqia, Adana, Antab, Kels, Marash, Orfa, Haran, Diyarbakir, Mardin, Nusaybin and Butan Island, in exchange for Turkey's abdication of Libya. Since then, Turkish-Syrian relations have been tense until the AKP came to power, beginning a phase of economic and cultural openness with Syria and increased trade relations. Turkey began its invasion of Syrian and Arab societies overall through a policy of cultural openness, which included a range of television programs, political trips and exchanges with local councils.

After the start of the Syrian revolution in 2011, Turkey stood against Bashar al-Assad after Assad rejected Turkey's demands to share power with the Muslim Brotherhood due to the rejection of the proposal by Damascus's allies, Russia and Iran.

The current Turkish government has stood against Damascus and tried to board the "American-European train". It managed to establish a foothold in Syria, taking advantage of the presence of the opposition on its territory and the use of Islamic currents such as the Muslim Brotherhood and later, the use of The Turkmen of Syria. It then began climbing on the "Russian train" since the downing of the Russian plane in November 2015, which marked a turning point for meeting with Putin and Rouhani, whose interests and spheres of influence on local allies have become instruments for the exchange of influence and control in order to minimize Turkey's greatest challenge: preventing the Kurds from gaining autonomy, much like Iraq's Kurdistan region. This is also to prevent the Kurds them from separating. Such a discourse has a large audience among the Syrian political and military opposition parties.

Iraq.

Entry into Iraq and the desire to establish bases there are aimed at reviving an old dream of taking Mosul and Kirkuk. The Lausanne Agreement did not address the fate of Mosul and

decided to postpone and settle it later. Turkey has continued to claim that Mosul was a Turkish city, to this day, although all the committees that have been formed have recognized that Kirkuk and Mosul are Iraqi Kurdish cities. In fact, the Kink Crane Commission recommended that they be under Kurdish control during the British mandate.

In the coming period, we may see the opening of a crossing between Turkey and Iraq from the Zakho side after Turkey began to build larger bases in order to facilitate logistical as well as commercial operations there. This was done in order to surround the Kurdistan region of Iraq, especially in light of the great differences between Erbil and Baghdad.

The justifications for Turkey's foreign policy to fight the PKK are incorrect, the solution exists in Ankara and is very simple: return to the negotiating table to achieve political and economic stability that will benefit the Turkish people and the Kurds alike, which will have positive effects on Turkey's regional relations.

Turkish position on Kurdistan.

Actions indicate that Erdogan intends to return to the borders of the Zahab Agreement between the Safavid and Ottoman states of May 17, 1639, which established the first division of Greater Kurdistan; this agreement annexed both parts of Syria and Iraq to Turkey while Iran retained the remaining part. The border remained unchanged until the signing of the Second Lausanne Convention in 1923 which drew the current boundaries of the countries dividing Kurdistan.

This project reminds us of the project of Turket Azal, the liberal president of Turkey, the owner of the economic renaissance in the late 1980s and the beginning of the 1990s and the owner of the EU accession project. Azal believed that economic and political stability could not be achieved without a lasting solution with the Kurds, not only in Turkey but also in Syria and Iraq. He arrived at this result not by coincidence, as he first tried to use a different approach based on the liberalization of restrictions on national and religious affiliations and the establishment of a multicultural state, making some reforms along the way. Faced with pressure from Turkish military generals and the PKK's distrust of its intentions, he resorted to force to end the PKK, invading the Kurdistan Region with thousands of soldiers and equipment, but failed significantly. Azal then realized that the Kurdish problem could only be resolved peacefully, but his efforts were unsuccessful in his quest, as he was poisoned the night before the signing of the Peace Declaration agreement with PKK leader Abdallah Ocalan.

It seems to me that Erdogan is inspired by his plan for Kurdistan Syria and Iraq from the vision of Turket Azal, with vast differences in perception: Azal sought a real partnership with the Kurds, while Erdogan seeks to crush the Kurds and end their existence while making major demographic changes at all levels.

Despite Erdogan's hatred and grudge against the Kurds, his policies may achieve what the Kurds have failed to do in the past 100 years: to unite the three parts of Kurdistan under the control of one country, as was the case when the Shirin-Zahab agreement was signed between the Safavid and Ottoman states.

This strategy is beginning to be more clearly defined: creating the Ottoman Crescent, similar to the Shiite crescent, which poses a threat to Syria, Iraq, Saudi Arabia, the United Arab Emirates and the Gulf, as well as Egypt, Greece, Italy and France.

The Power.

Erdogan's moves and military interventions give rise to widespread confusion because of the weak reaction of the international community, especially the major powers. It is bewildering because of the imbalance that this represents in the parity of regional and international powers. This is due to two things: the first is to exploit the gaps in the global system regarding

the balance of power that exist between the two traditional international rivals, America and Russia, on one side and on the other, Europe and Russia. The current Turkish government knows very well that its geopolitical position, its presence in NATO and its involvement in Astana and building strong relations with Iran and Russia alike have made it a key player in the current international conflict. It knows very well that all parties have sensitive relations with Turkey, in such situations as the refugees, NATO, and the Russian S-300 missile system. This explains why everyone seeks to win over Turkey because it is strong, yet this is a wrong belief because no one wants the situation to deteriorate more than it currently is.

The other and most important point is the current US administration represented by Donald Trump. Turkey has always had a distinguished position in US foreign policy in the Middle East as a result of its geopolitical position and the presence of Iran and Israel on the other hand.

During the era of Bush Jr., for example, the AKP Party was prominent in US policy towards the Middle East, with very large differences between Trump's policy and Bush Jr. The former was seeking to preserve the allies of the United States, while the latter wanted to replace these US allies.

Trump, who has personal and family interests with Erdogan and his government, runs foreign policy as if it were a trading company based on the logic of profit and standing by the strong and victorious side, regardless of who has the right or the values of democracy and freedom that the United States boasts. For example, his vision of resolving the Turkish-Kurdish conflict in northeastern Syria was to launch Erdogan's hand in it. Without the friendly pressure groups of the Kurdish people in America, such as the Evangelists who hold 30% of the electoral votes, Turkey would today control all the northeast. These foreign policy trends are certainly not appropriate for its ally, Europe, but it is known to all that Trump does not see any benefit in partnering with Europe; on the contrary, he believes that Europe is without an economic future.

Conclusion.

The great transformation of Turkey's foreign policy is represented in its transformation from a policy being built by a group of individuals and state institutions into an individual foreign policy. This transformation has had many negative effects, although its external appearance suggests that it is better. All these attempts to restore the glories of the Ottoman Empire are for economic reasons first and ideological second, and certainly there are psychological and personal factors that have played a large role in shaping Erdogan's vision of foreign policy. Through the analysis of Erdogan's Turkish foreign policy, it is clear that the man is not open to democratic countries or presidents with liberal or leftist tendencies. Rather, he is inclined towards totalitarian states, autocratic leaders, and singular leaders. In the past, the AKP policy was based on "zero problems" with neighboring countries, but today it is based on "zero friends". Conflicts and enemies give them justification for controlling the state's capabilities and directing them according to its policy. The man who got rid of all his friends in the party won the party for himself and won Turkey, and one has to admit that he has been able until now to achieve what he wants through the masses and advocacy. However, he also excels through repression, his policy based on creating conflicts, feeding national and religious feelings, and spreading hatred. But will these conflicts achieve political and economic stability for Turkey and its people? Can Turkey turn once again into a global empire with a respectable position among developed countries?

Personally, I do not think so. We must not forget that there are always possibilities for internal transformation, such as losing elections, a coup or a change in the policies of countries from which he takes his power, such as the United States. Likewise, this approach has exceeded its

time and its continuation may place Turkey within the countries of “the axis of evil” and be besieged economically and diplomatically. Today, we are in the orbit of great interests between Iran, Qatar and Turkey; they share the same enemies and seek victory in order to share influence in the Middle East and North Africa But there are basic obstacles, which are Saudi Arabia, the Emirates, and also Egypt. Therefore, these three countries join in their support for the Brotherhood to control Egypt and ignite the Gulf, even to reduce its role. In the end, we may witness new military confrontations and their victory means their return, and its loss means that Istanbul becomes an independent country.

In front of these projects and their strong bearers, the Kurds must adopt a clear strategy and choose the partners closest to them. It seems that the Arabs, headed by Saudi Arabia, Egypt and the UAE, are the logical partners in addition to Europe, America and Russia.

The Kurds also have to take advantage of the policy of blanks, but they must first arrange their internal house not only in a part of Kurdistan but in the four parts while building a democratic project based on inclusion and participation of all the components that live in Kurdistan. They must adopt an approach that is consistent with a civilized world and finally adopt one project, either Federalism or the right to self-determination.

Although some people have fears that Erdogan will seek to cancel the second Lausanne Agreement. I believe that we all share this point with him. It may be that canceling it will restore the right to its owners, but we must be ready.[1]

Items Property

Content category: History

Content category: Politic

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

QR Code:

Sources

[1] Website | English | tevink.org 16-07-2020

Added on: 03-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 110****Turkiye: Post Lausanne Treaty**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230329083022478423>

Dr Farah Naz

The Treaty of Lausanne was a peace treaty negotiated during the Lausanne Conference of 1922–23 and signed in the Palais de Rumine, Lausanne, Switzerland, on 24-07-1923. The treaty officially settled the conflict that had originally existed between the Ottoman Empire and the Allied French Republic, British Empire, Kingdom of Italy, Empire of Japan, Kingdom of Greece, and the Kingdom of Romania since the onset of World War I

The Treaty of Lausanne (1923) was the final nail in the coffin of World War I. The treaty was signed by representatives of Turkiye (successor to the Ottoman Empire) on one side and by Britain, France, Italy, Japan, Greece, Romania, and the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes (Yugoslavia) on the other. With this treaty, the war was ended but it also laid the foundation of modern-day Turkiye. The Ottoman Empire was reduced to the current State of Turkiye and was forced to give up large territories that belong to the empire. Hence, the treaty played a strong role to limit the geographical composition of the empire. Turkiye made no claim to its former Arab provinces and recognized British possession of Cyprus and Italian possession of the Dodecanese.

The Allies dropped their demands of autonomy for Turkish Kurdistan and Turkish cession of territory to Armenia abandoned claims to spheres of influence in Turkiye and imposed no controls over Turkiye's finances or armed forces. The Turkish straits between the Aegean Sea and the Black Sea were declared open to all shipping but Turkiye was restricted to claim any taxes on the trade happening in its waters. Here the issue arises that how the treaty affected Turkiye and its power capabilities.

After signing the treaty, Turkiye agreed to the following:

Demarcation of the borders of the empire of the Ottoman Caliphate; renounced sovereignty over Cyprus, Libya, Egypt, Sudan, Iraq and the Levant, except some cities located in Syria, such as Urfa, Adana and Gaziantep and Kells and Marsh; relinquished its political and financial rights related to Egypt and Sudan; abandoned Mutawakkilite Kingdom Yemen, Asir and parts of Hijaz, such as the city of Medina; left the fate of Mosul province to be determined through the League of Nations, as Turkiye renounced all claims in respect of the islands of the Dodecanese, which Italy was forced to bring it back to Turkiye; the treaty also established laws for the use of Turkish water straits and traffic rules and navigation in it at time of war and peace.

After signing the 100 years treaty, Turkiye bound itself to remain away from drilling, exploration of natural resources, tax collection on the Bosphorus river, etc. Since 2023 is around the corner, the question is whether Turkiye will reclaim its rights over the abandoned territories, resources and trade-related taxes. It is a huge question because all abandoned regions are independent states. These states quote examples from many parts of the world where either empire withdrew from specific geographical locations of their abandoned territories due to war, conflict, or treaties. But what is the difference between withdrawal due to war and abandoning territories due to treaties?

History indicates that many powerful countries have withdrawn their troops from foreign countries for a variety of reasons. Such as during the Russia-Afghan war, Russia withdrew its troops and left Afghanistan. The major reasons behind its withdrawal were: 1) The Russian economy was weak and not capable of continuing the war any further; 2) the dying ratio of a soldier to officers was getting higher. More officers were dying, which was not a good indication to continue with war; and 3) stinger missile technology was introduced that damaged Russian air supremacy. Hence Russia withdrew its forces and left Afghanistan. Another example of withdrawal is the British empire's withdrawal from the Indian Subcontinent. By the time the British withdrew from the region they had their own set of problems. Such as 1) this region was too far to be managed administratively; 2) there was a strong political movement happening already in the Indian Subcontinent. That kind of questioned the British existence in the region in the first place followed by who will control the power reigns; and 3) WW2 resulted in a weakened British economy. Keeping in view these concerns it was getting difficult for the British Empire to maintain its stronghold in the region. Resultantly, British Rule came to an end in the region. The recent US and its ally's withdrawal from Afghanistan is another example provided.

However, in certain other withdrawals, some treaties came into existence such as the China-Hong Kong issue. The history of the conflict goes back to 1839 when the British invaded China to crush opposition to its interference in the country's economic, social, and political affairs. One of Britain's first acts of the war was to occupy Hong Kong, a sparsely inhabited island off the coast of southeast China.

In 1841, China ceded the island to the British with the signing of the Convention of Chuenpi, and in 1842 the Treaty of Nanking was signed, formally ending the First Opium War. But on July 1, 1997, Hong Kong reverted to Chinese rule in a ceremony attended by British Prime Minister Tony Blair, Prince Charles of Wales, Chinese President Jiang Zemin and U.S. Secretary of State Madeleine Albright. A few thousand Hong Kongers protested the turnover, which was otherwise celebratory and peaceful.

Currently, a similar kind of environment is building up in the Turkiye case where in 2023 Turkiye will come out of the Treaty of Lausanne and be free from its restrictions. By 2023 the period of the treaty ends, which has passed a hundred years, and here we understand Erdogan's comments, as Turkiye will enter a new era, and will begin oil exploration and drilling a new channel linking the two seas Black and Marmara as a preparation to start collecting fees from passing ships. Here the question arises will Turkiye be able to reintegrate/renovate its borders and claim all its lost territories and get involved in the drilling and exploration of resources?

Post Lausanne Treaty, Turkiye will be able to control trade on the Bosphorus river and reclaim its right to drilling and exploring resources become an issue of concern. If we look at the geographical location most of the abundant territories have some foreign forces, particularly the western forces. If Turkiye claims its lost territories, from some territory in Europe to the African region connecting the Middle East, it may face the heat of it. Looks like Turkiye will face serious problems and consequences for reclaiming its right over resources and territory post-Lausanne Treaty. Turkiye may have to break into conflict with other states. But is Turkiye economically and militarily strong/stable enough to face the consequences? Post-2023, Turkey will have to choose between war and peace or continue the status quo!

Dr. Farah Naz is an Assistant Professor in the Department of Government and Public Policy at the National University of Sciences and Technology. An Arabic version of this article was published by the KSA Command and Staff College.[1]

Items Property

Content category: Politic

Document Type: Original language

Language - Dialect: English

Document style: Digital

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

Original Language: English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | globalvillagespace.com 08-10-2022

Added on: 29-03-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 111****What's wrong with the Lausanne Treaty?**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230420165239483971>

MURAT YETKİN

The Lausanne Treaty was signed on 24-07- 1923, in order to ratify the peace between the occupying United Kingdom, France, Italy and Greece (together with their allies) and Turkey following the Turkish War of Independence, which also ended the sultanate regime of the Ottoman dynasty of nearly six centuries. Mustafa Kemal (later Atatürk), as the leader of the independence war, declared the new regime a republic a few months after the Lausanne Treaty on Oct. 29, 1923, transferring the capital from Istanbul to Ankara, which was the headquarters of the Turkish revolution.

In Lausanne, Turkey's sovereign borders were settled, especially the western borders, particularly with Greece and Bulgaria. The borders with Iraq acquired their current shape with a separate agreement in 1926 (which is one of the main reasons for the Kurdish problem now) and the borders with Syria were fixed after the annexation of Hatay through a plebiscite in 1938. Kemalists and the newly found Soviet Union had already signed a non-aggression pact in 1921 to fix the border (now with Georgia, Armenia and Azerbaijan), and the border with Iran has not changed since 1639 anyway. In a way, the Lausanne Treaty was the first indication of the new Turkey.

Turkey was represented by Ismet (İnönü) during the Lausanne talks. As the last chief of staff of the Ottoman armies who defected to the Kemal-led nationalist armies after the War of Independence started, İnönü was the commander of the armies which pushed the invading Greek armies back to the Aegean Sea. İnönü was the second president of Turkey after Atatürk and despite being an observant Muslim himself, was known to be a staunch secularist, separating religion from state affairs, meaning he was never liked by conservative and Islamist circles in Turkey.

President Tayyip Erdoğan, who has always criticized the Lausanne Treaty because he believes it

fell short of fulfilling the needs of Turkey, raised the bar further in a speech he delivered on Sept. 29. In the speech, Erdoğan made an analogy between the bloody coup attempt of July 15 and the collapse of the Turkish empire with the – never implemented – Treaty of Sèvres, which was forced on the last Ottoman sultan, Vahdettin, but rejected by the Kemalists. Then Erdoğan said that “for years, they” – they meaning the founder fathers of the republic and their rhetoric in later generations – “have tried to show Lausanne as a victory to us by comparing it with the Treaty of Sèvres.” He continued on to say that the Aegean islands from which one can shout across to from Turkey were given to Greece.

Baskın Oran, a political scientist, immediately said those islands were not given by the new regime in Turkey to Greece but by the Ottoman sultan back in 1913. And according to İlber Ortaylı, an internationally renowned historian, it was not possible to talk about any defeat or victory for either of the parties; it was an agreement through a compromise like any other international agreement.

But the historical facts are secondary to the matter here when it is about Lausanne in Turkey. The Lausanne Treaty has always be seen as a symbol of the guarantee of Turkish independence and sovereignty by not only secularists but also by nationalists and modernist republicans.

Actually, it was Erdoğan himself who had described it as a “victory” in his message for the 93rd anniversary of the treaty on July 24, only a week after the coup attempt, adding that the treaty was the “deed of our new state.” In the same message, Erdoğan also made the correlation between the spirit of the War of Independence and the spirit of July 15 against the coup attempt. That message was actually welcomed by not only the ruling Justice and Development Party (AK Parti) but also by the Republican People’s Party (CHP) and the Nationalist Movement Party (MHP) in the opposition, which found that harmony with the cross-party and societal unity against the coup attempt. It is hard to understand the essence of Erdoğan’s Lausanne remark and, more precisely, what is wrong with Lausanne itself after so many years. [1]

Items Property

Content category: Political Criticism
Document Type: Original language
Publication Type: Printed
Language - Dialect: English
Folders: Treaty of Lausanne
Country - Province: Turkey
QR Code:

Sources

[1] Website | English | [hurriyetdailynews.com 29-09-2016](https://hurriyetdailynews.com/29-09-2016)

Added on: 20-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 112****Why America did not sign the Lausanne Peace Treaty of 1923 ?**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230401093710478792>

With the Lausanne Peace Treaty of 1923, Turkey's foreign relations had become normal, establishing finally normal diplomatic relations with the countries which it had fought for years. At the beginning of 1925, there were Turkish ambassadors in charge in former enemy capital cities, such as London, Paris, Rome and Athens. The English, French, Italian and Greek ambassadors had also submitted their letters of credence to the President Mustafa Kemal and took their offices in Turkey.

There was only one country with which Turkey had not been able to establish normal diplomatic relations in 1925: United States of America. Diplomatic relations between Turkey and the US remained interrupted for ten years between 1917-1927. The main reason for interruption was antagonistic campaign against the Turks conducted by the Armenian lobby and their supporters in the US. The US did not fight against Turkey and was not party to the Sevres Treaty. For this reason, it was not one of the parties of the peace treaty, signed between Turkey and Allied States in Lausanne on 24-07-1923. But, a Friendship and Commerce Treaty had been signed between Turkey and the US in Lausanne on 06-08-1923. Re-establishment of normal diplomatic relations between the two countries was suggested with this treaty. The US-Turkish Lausanne Friendship and Commerce Treaty is the theme of this paper, this must not be confused with the Lausanne Peace Treaty. The Lausanne Peace Treaty is a multilateral treaty, signed by eight countries. The Friendship and Commerce Treaty, signed in Lausanne is a bilateral treaty between the US and Turkey. Despite this, Friendship and Commerce Treaty was deemed as a part of Lausanne peace system. The Armenian lobby in the US had also aimed destroying the Lausanne peace system when they attacked the American Lausanne Treaty.

Two treaties had been signed with America on 06-08-1923. First one was Friendship and Commerce Treaty, and the second one was a treaty on extradition. The former is the most important one. The first article of this treaty was on the establishment of diplomatic relations between the US and Turkey. The second article provided for the removal of all capitulations.

Articles 3rd – 8th dealt with the conditions of corporations as well as settlement, residence and work permits of the Turkish and American nationals reciprocally. By article 9, the parties granted the “most favored nation” status to each other. The following seven articles were related with taxes, import, export duties and American ships’ passage rights through the Turkish Straits of the Bosphorus and Dardanelles. Articles 17th – 27th put forward the duties and rights of the staff of the Consulates.

Turkish – American Lausanne Treaty was relatively short, consisting of only 32 articles. It did not include the various important scopes, such as boundaries and territorial disputes, military affairs, etc., which felt within the scope of the Lausanne Peace Treaty. The US was not interested in matters included in Lausanne Peace Treaty. Capitulations, interests of American education and aid organizations in Turkey, as well as freedom of passage from Turkish straits and commercial freedom were the most important issues for the US. Most of the demands of the US were accepted by the treaty. The rights given to the US in Turkey were not less than the rights submitted to the other countries. Countries like France, England and Italy accepted the removal of capitulations. It was not possible for Turkey to accept the continuation of capitulations given to the US. The US, too, accepted the total abandonment of capitulations.

The Armenian and Greek lobbies in the US had begun campaigning against the Turkish – American Treaty in Lausanne. A fresh and great antagonistic campaign started under the slogan of “No to Lausanne Treaty”. Those who conducted the “No to Lausanne Treaty” campaign, were against the abandonment of capitulations and Armenian demands. They argued that the treaty was dictated to the US, and the US would not recognize this. Turkey was not powerful enough to conduct a counter campaign. Since normal diplomatic relations were not established, there was not a Turkish Embassy, Turkish consulates or attaches in the US. There was no significant number of Turkish immigrants in the US or an important Turkish lobby beyond the Atlantic. The most powerful response against the “No to Lausanne Treaty” campaign came from the Americans themselves. They established the General Committee of American Institutions and Associations in Favor of Ratification of the Treaty with Turkey. One of the most interesting features in the “Yes to Lausanne Treaty” campaign was the complete backing by the American missionaries. Although the American missionaries held the first-degree responsibility for the “Terrible Turk” image in the US and they provoked the Armenians against Turkey, they suddenly changed their anti-Turkish position and supported the US-Turkish Lausanne Treaty. The American missionaries worried that their activities in Turkey would be interrupted if this treaty had not been approved by the US. The American Chambers of Commerce, which had business relations in Turkey, was among the leading defenders of the Lausanne Treaty. They prepared lengthy reports based on plentiful statistics and clearly explaining the interests of American businessmen in Turkey. They supported the immediate normalization of relations with Turkey for securing the US interests. The American businessmen worried mainly about two points: 1) Commercial volume of the US with Turkey was in a rapid decrease and other countries have been dominant in the Turkish market since normal relations had not been established. 2) In case the tension in Turkish-American relations continued, Turkey could react and take measures to limit the activities of American businessmen. The American Foreign Policy Association had established a committee for assessing the Lausanne Treaty, and this committee had prepared a report of considerable length. This interesting report, which was prepared by the professors of history, international law and international politics with the leadership of Edward Mead Earle, a History Professor of Columbia University, provided one of the strongest arguments in favor of the Lausanne Treaty. The report stated that the approval of the treaty would be not only in the interest of the US but also Near East

nations, and people of the region, who had suffered a lot from the fighting for fifty years.

The negotiation on the Lausanne Treaty in the US, which began in 1923, had continued until the end of 1926. America was divided into two opponent camps. The governing Republican Party, State Department, Chambers of Commerce, and American missioners in Turkey defended the ratification of the treaty and establishment of normal relations with Turkey. The opposition Democratic Party, some parts of the Church, the Armenians and Greeks demanded the refusal of the treaty and they were against the establishment of diplomatic relations with Turkey. The Lausanne Treaty had become an issue of domestic politics. The Senate rejected the Lausanne Treaty on 18th January, 1927. The General Committee of American Institutions and Associations in Favor of Ratification of the Treaty with Turkey published a brochure bringing together the responses, and statements in the American press regarding the Senate's decision. The examination of this brochure shows that only 17 American newspapers supported the decision taken by the Senate and 75 newspapers were against it. The American public opinion was in favor of the ratification of the treaty and they blamed the Senate, especially the Democrat senators. With the aim of preventing the reaction of Turkey to the Senate's decision, Admiral Bristol was told to go to Ankara from Istanbul immediately. He told the Turkish authorities that the decision had been the result of quarrels of American politics, not reflecting the public and government opinion of the US. Negotiations between Dr. Tevfik Rüşü (Aras), Minister of Foreign Affairs of Turkey, and Admiral Bristol took three days. Finally, on 17-02-1927, after a ten-year period of interruption, a Modus Vivendi was reached for the re-establishment of Turkish — American diplomatic relations. Thus, hindrance of the Senate was overcome. Personal relations of Admiral Bristol in Turkey and the Turkish understanding of the US position played a considerable role in the conclusion of the 1927 Modus Vivendi. Admiral Bristol mentioned that his close friendship with Şmet Paşa in Lausanne helped much to the materialization of the Modus Vivendi.

The Armenian lobby raised its voice to protest the terms of the 1927 Modus Vivendi. The Chief of the Armenian committee, Gerard-Kardaşyan and other members of the Armenian lobby reacted against the agreement. Especially the decision on the re-establishment of Turkish — American relations on ambassadorial level, and the appointment of Turkish Ambassador to Washington had exasperated the Armenian lobby. On 24th May 1927, Joseph C. Grew had been appointed as the Ambassador of the US to Ankara. The Ambassador Grew was the person who signed the Turkish — American Friendship and Commerce Treaty in Lausanne. Turkey appointed Ahmet Muhtar Bey to Washington as Ambassador. Ahmet Muhtar Bey was one of the most experienced and outstanding Turkish diplomats. He had experience over thirty years in diplomatic service. James W. Gerard, the chief of Armenian Committee saying no to Lausanne Treaty, launched a campaign against the Turkish Ambassador prior to his arrival in the US. Gerard was continuously inciting the American Press that:

“You can't establish diplomatic relations with Turkey, the Senate had refused the Lausanne Treaty”. He argued that the Modus Vivendi challenged the Senate and it was against the Constitution. Gerard showed the Turkish Ambassador as a target for Armenian assassins. Ahmet Muhtar bey, who was the first ambassador appointed to the US by the Republic of Turkey, took office under this kind of circumstances. He probably escaped from an Armenian assassination by taking highly strict security measurements. Ambassador Ahmet Muhtar Bey stayed in Washington for seven years. These years were the years when the Turkish- American relations developed rapidly.[1]

Items Property

Content category: Story

Content category: Politic

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: United States

QR Code:

Sources

[1] Website | English | turkishnews.com 08-01-2014

Added on: 01-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Articles**Article: 113****Why do so many Turkish people believe ‘secret clauses’ in the 1923 Lausanne treaty will be unveiled this year?**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230419081447483643>

Natalie Sauer

Commonly regarded as the “birth certificate” of modern Turkey, the 1923 treaty of Lausanne was the last of the peace settlements signed at the end of the first world war. This year’s centenary has already provoked far more public anticipation than one might expect, thanks to widespread belief in conspiracy theories.

Lausanne provided the foundation for the new republic of Turkey, with Mustafa Kemal Atatürk as its first president, largely drawing its modern borders.

According to recent surveys, just under half of Turkish people, and around 43% of graduates, believe that the 1923 treaty will expire this year and that its alleged “secret articles” will finally be unveiled.

For believers in this counterfactual version of events, the “expiration” of the treaty will unshackle Turkey from western control. After being barred by Lausanne’s “secret articles” for a century, the country will finally be able to tap its rich oil and boron resources. Released from this “straightjacket”, Turkey will become a superpower again, as it was during the heyday of the Ottoman empire, they believe.

A weekly email with evidence-based analysis from Europe's best scholars

Of course, none of these claims has any foundation in historical fact. But where do they come from? And, more importantly, what drives so many people to believe in them?

Studies indicate that conspiracy theories result from predictable psychological factors. These include the motivation to bolster a strong group identity and the desire to secure one’s group from another group, made up of people who are considered to be hostile. The origins of the fictitious Lausanne conspiracy theories confirm this.

As historian Gökhan Çetinsaya notes, one can trace Lausanne conspiracy theories back to the antisemitic and nationalist Islamist writings of figures such as Cevat Rifat Atilhan, a renowned pro-Nazi author and politician, and Necip Fazıl Kısakürek, poet and inspiration of Turkish president Recep Tayyip Erdoğan.

A man with a top hat and walking stick

İsmet İnönü, the head of the Turkish delegation (second from left), at the negotiations of the Lausanne treaty in 1923. Chronicle/Alamy

In the 1950s, Atilhan and Kısakürek argued that the Lausanne treaty was a Jewish plot, masterminded by Chief Rabbi Haim Nahum, a consultant of the Turkish delegation at Lausanne. Their conspiracy theory set out how the 1923 treaty represented a major defeat for Turkey, not only for the territorial and economic losses it inflicted through its known and “secret” clauses. By paving the way for the abolition of the Caliphate in March 1924 it also weakened Turkish society morally, upending the “unity and consciousness of Islam”.

Why conspiracy theories take hold

But Lausanne conspiracy theories are not merely the product of indifference to historical realities or even the way history is taught in Turkish schools, where a dominant narrative hampers critical thinking. There are also structural factors at play.

Social psychology teaches us that conspiracy theories gain traction in times of societal crisis – something that Turkey hardly lacks. It’s not so much the dire economic and political (read dictatorial) conditions to which the country is currently being subjected.

It’s rather a long-term syndrome it has suffered over the past few centuries; a syndrome that has left Turkey, and before it the Ottoman empire, dangerously prone to even the most outlandish conspiracy theories.

Especially after Russia invaded Crimea, then part of the Ottoman empire, and annexed the territory outright a decade later in the 1780s, a syndromic era unfolded in Turkish history. It became evident that the Ottoman empire could no longer match the military and technological power of its Romanov rivals, nor that of the other major European powers.

This relative weakness spawned what would eventually be termed the eastern question.

Should this semi-civilised “oriental empire” be partitioned or left intact? Should the European powers fight over its spoils or negotiate some settlement to share them out among themselves?

From an Ottoman perspective, the eastern question indicated a continual paradox: the existence of their empire depended on the support of the same European powers which posed the greatest threat to its territorial integrity.

Read more: January 6 US Capitol attack: deep state conspiracies haven't gone away

To give a concrete example, in the early 1790s Sultan Selim III looked to thwart the Russian threat by recapturing Crimea with the support of France. However, and to his frustration, the decade ended with the French invasion of Ottoman Egypt and an unexpected alliance among Russia, Britain and the sultan.

But then, soon after the Anglo-Ottoman armies pushed the French out of Egypt in 1801, the sultan had to turn to the support of Napoleon Bonaparte to end the British occupation of Alexandria.

Throughout the century that followed, intelligence poured into Istanbul about the plans (many of them) of one or another European power (usually Russia or France, or both) to partition the sultan’s empire. This was partly why, in 1821, when the Greek revolution began, Ottoman authorities blindly and mistakenly believed that it was part of a broader Russian plot to invade Istanbul.

They never fathomed liberal nationalist Greek aspirations, nor those of the Lebanese a few decades later, nor those of the Armenians from the 1860s, among others. The Ottomans violently suppressed subaltern aspirations, subduing them as foreign machinations in their imperial gaze, much as Republican Turkey does with the Kurds today.

The history of secret clauses

Inclusion of secret clauses in Ottoman-European agreements was not an uncommon practice in

this troubled history. Conspiracy theories have become a defining feature of Turkish political culture.

The 1920 treaty of Sèvres realised the worst fears of the Turks, leaving them with a rump state in Anatolia. But Lausanne turned things around, gaining Turkey some of its lost territories. Ever since then secular nationalists, or the Kemalists (followers of former president Mustafa Kemal Atatürk), have considered the treaty a great victory, while the Islamists portrayed it in diametrically opposite terms, often drawing on fictitious conspiracy theories to bolster their case.

Within Turkey, Kemalists and Islamists nonetheless hold a shared belief that “a great conspiracy against the Turkish nation” has been in preparation by the foreign powers: a quote from Atatürk that current president Erdoğan often repeats.

A century after Lausanne put it to rest, the eastern question may seem ancient history. But the ghosts of the syndrome it once prompted and the fictitious conspiracy theories it left behind continue to haunt 21st century Turkey.[1]

Items Property

Content category: Articles & Interviews

Content category: Politic

Document Type: Original language

Publication Type: Born-digital

Language - Dialect: English

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Turkey

QR Code:

Sources

[1] Website | English | theconversation.com

Added on: 19-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Documents

Article: 114

52 Kurdish institutions announce action plan against the Treaty of Lausanne

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230420190302483983>

52 Kurdish political parties and institutions announced their action plan against the Treaty of Lausanne

The centenary of the Treaty of Lausanne, which turned Kurdistan into a colony of 4 different states, is approaching. The Kurdish Alliance Against the Treaty of Lausanne, which includes 52 political parties and institutions, announced its action plan in a press release in the Place de Riponne Square, where the treaty was signed 99 years ago.

In addition to Kurdish institutions, Swiss Federal parliamentarians will attend a press conference on the anniversary of the Treaty of Lausanne negotiations on 20 November in front of the building where the negotiations took place.

Swiss Democratic Kurdish Council (CDK-S) Co-Chair İsmail Kardaş said that they would massively participate in the action against the Treaty of Lausanne, which determined the fate of the Kurds. "We have been working on this for days. Because of this treaty, the Kurds have been subjected to various atrocities for the last 100 years. We no longer accept this agreement," he remarked.

The names below are expected to attend the event and deliver speeches:

Ahmet Karamus, KNK Co-Chair

Laurence Fehlmann Rielle, Member of the Federal Parliament of the Socialist Party

Zübeyir Aydar, KCK Executive Council Member

Soran Ahmad Ali, a PUK European Representative

Stéfanie Prezioso Batou, Member of the Federal Parliament

Goran Movement European Representative

Raphaël Mahaim, Member of the Federal Parliament for the Green Party

Yüksel Koç, KCDK-E Co-Chair

Mahmoud Daoud, Partiya Demokrat a Kurdiya Sûrî.

Endame komîta Navendi.

Céline Misiege, MP for Lausanne Canton POP, Member of the Committee for the 100th Anniversary of the Treaty of Lausanne

TJK-E Representative

Abes Omare, PYD Representative

Ilias Panchard, city councillor in Lausanne for the Green party and member of the Committee for the 100th Anniversary of the Treaty of Lausanne

ESU (European Syriac Union)

Demir Çelik, Mesopotamian Faiths Platform

Sabri Eryiğit, European Representative of Partiya Islamiya Kurdistan

Dr. Med. Peppe Savary- Boriolo, head of PSR/IPPNW Switzerland, Spokesperson of the Swiss Freedom for Öcalan Initiative

Kemal Bilget, KKKP

Dr. Rizgar Tevgere Nujen.

The press conference will be broadcast live on social media platforms. It can be watched on the YouTube channel ([External Link](#)) and Swiss Civaka Azad's Twitter page (@CivakaAzad_S).[1]

Items Property

Decade: 20s (20-29)

Language - Dialect: English

Century: 21st Century (2000-2099)

Document style: Digital

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Switzerland

QR Code:

Sources

[1] Website | English | anfenglishmobile.com 21-11-2022

Added on: 20-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Documents**Article: 115****NATO approves Erdoğan's genocidal strategy on the 100th anniversary of the Treaty of Lausanne**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230713065811506280>

NATO's compromise with the Turkish state and its public embrace of Erdoğan's violent anti-Kurdish policies show that the alliance is once again willing to commit serious violations of international law and human rights, KNK says.

The Executive Council of the Kurdistan National Congress (KNK) released a statement condemning the acquiescence of NATO and Sweden to Erdoğan's demands and their complicity in the Turkish state's attacks against the Kurdish people.

The statement released by KNK Executive Council on Wednesday includes the following:

"At the 2023 NATO Summit in Lithuania, world leaders accepted the demands of authoritarian Turkish President Recep Tayyip Erdoğan, transforming the event into a high-level diplomatic session sanctioning the oppression of the Kurdish people and promising continued bloodshed and displacement throughout Kurdistan.

Before the summit, NATO Secretary General Jens Stoltenberg, Swedish Prime Minister Ulf Kristersson and Erdoğan released a 7-point agreement, showing deference to the impositions of the Turkish state and wholesale disregard for the laws and democratic traditions of Sweden and international human rights conventions. Once again, Turkey used its NATO membership to blackmail democratic nations and obtain a green light for its dictatorial policies and campaigns of military aggression and genocide targeting the Kurdish people.

Just four years ago, many NATO member states thanked the Kurds, and particularly the People's Protection Units (YPG) and Women's Protection Units (YPJ) in Rojava (Syrian Kurdistan), for saving humanity from catastrophe by fighting and defeating the Islamic State (ISIS) terrorist group, which then posed a major threat to global security. Furthermore, all NATO member states know that ISIS was founded and supported by NATO member Turkey. Erdoğan's ongoing targeting of the YPG and YPJ is a continuation of the ISIS proxy war against the Kurds. NATO, and any alliance committed to democracy and international stability, should be mindful of this recent history and important regional dynamic.

Days before the 100th anniversary of the Treaty of Lausanne, which divided Kurdistan and left the Kurdish people voiceless without even mentioning the Kurds in its text, NATO's compromise with the Turkish state and its public embrace of Erdoğan's violent anti-Kurdish policies show that the alliance is once again willing to commit serious violations of international law and human rights. For over 40 years, NATO has legitimized the Turkish state's attacks on the Kurds and has approved and covered for the war crimes and crimes against humanity perpetrated by the Turkish State. The Turkish Armed Forces, the second largest NATO army, uses chemical weapons against the guerrilla forces of Kurdistan who are fighting to save the Kurdish people from elimination and uses armed drones against Kurdish civilians.

100 years after the Treaty of Lausanne opened a new chapter of suffering for the Kurdish people, NATO and Sweden have sanctioned Erdoğan's anti-Kurdish aggression aimed at

displacing and destroying the Kurdish nation – effectively renewing the commitment of world powers to eliminate the Kurdish people at a time when Kurds throughout Kurdistan and worldwide observe this dark centennial by commemorating their heroes who were martyred resisting a century years of genocide, plunder, exploitation and occupation.

We strongly condemn the acquiescence of NATO and Sweden to Erdoğan’s demands and their complicity in the Turkish state’s attacks against the Kurdish people.”[1]

Items Property

Party: Kurdistan Workers Party PKK

Decade: 20s (20-29)

Language - Dialect: English

Century: 21st Century (2000-2099)

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

QR Code:

Sources

[1] Website | English | anfenglishmobile.com 12-07-2023

Added on: 13-07-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Documents

Article: 116

President Bafel: Lausanne Agreement Ended the Kurds' Long-Held Hope

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230708092443504538>

The President of the Patriotic Union of Kurdistan (PUK), Bafel Jalal Talabani, issued a message to the Lausanne Congress in Western Kurdistan.

The complete text is as follows:

A century ago, the Lausanne Agreement was signed against the Kurds, without their participation or even consent. An agreement that marked the beginning of the division of our territory into four parts and the end of long-held Kurdish hopes.

The Kurdish people have attempted brotherhood and coexistence throughout history, but sadly, we have always been the targets of oppression by nations. All forms of violence have been used against us, and our language and identity have been attempted to be erased. However, this did not erase us; rather, we grew stronger and persisted like our high mountains due to the revolution and the ongoing struggle of our people for pride and prosperity.

Even now, 100 years after the agreement and all the sacrifices we have made throughout history, we must learn from the past lessons and prepare ourselves for the future with a Kurdish spirit. A future that we can only guarantee through unity, solidarity, and brotherhood.

Let's put aside our differences and work together for a better Kurdistan so that we can protect our culture and advance our nation. This is our only chance to be heard as a nation and to fight for what is rightfully ours.

The PUK has a well-defined objective and maintains the sound policy of former President Mam Jalal. His official stance is one of solidarity with the Kurds in their ongoing political and civil unrest. A plan of action designed to boost national pride and advance Kurdish interests.

Although we have many differences, our shared language and territory are the common point of all Kurdish political forces and parties, and we must protect them.

We tell all the countries of the world and our neighbors that war and conflict are not our options, and we reject them in any way. We want to develop our relations within the framework of protecting the highest interests and being good neighbors. But we will not compromise on our legitimate rights and will defend them in any way. We should not forget that President Mam Jalal always said that unless the Kurdish problem in the east is resolved, there will be no complete peace in the region.

I wish you success and prosperity.

Bafel Jalal Talaban[1]i
PUK President.

Items Property

Party: Patriotic Union of Kurdistan

Decade: 20s (20-29)

Language - Dialect: English

Century: 21st Century (2000-2099)

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Kurdistan

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [.pukmedia.com](https://pukmedia.com) 07-07-2023

Added on: 08-07-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Documents**Article: 117****The Secretary of State to Senator Henry Cabot Lodge**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230402090930478946>

Washington ,24-05-1924 .

My Dear Senator Lodge: With a letter dated May 25 I laid before the President the treaties concluded between the United States and Turkey on August 6, 1923 and certain papers which were signed and authenticated in connection with the conclusion of these treaties.⁶ It is my understanding that the President has transmitted the treaties to the Senate⁷ and that they are now before the Committee on Foreign Relations. The following observations with reference to the treaties are submitted with a view to facilitating the consideration of these instruments by the Committee. If further information is desired I shall be happy to furnish it.

The events which led up to the conclusion of the treaties above mentioned were outlined in a general way in an address which I delivered on 23-01-1924. To the remarks made in that address, of which a copy is attached (Enclosure I),⁸ it may be useful to add the following observations concerning the part played by this Government in the Conference of Lausanne and concerning the circumstances in which the negotiations between the American and Turkish representatives at that Conference were initiated and conducted.

The United States, though never at war with Turkey, was deeply interested in the settlement of

the problems growing out of the war between Turkey and the Powers with which this country was associated in the war against the Central Powers. Upon the invitation of the Allied Governments, the United States was accordingly represented at the Lausanne Conference but was not a party to the Treaty of Peace or other instruments concluded between the Allied Powers and Turkey.

During the first phase of the Conference, which extended from November 20-11- 1922, to 4-02- 1923, the three representatives of the United States, as occasion arose, expressed the views of this Government upon questions affecting American interests. They pointed [Page 716]out the vital importance of the adoption by Turkey of a policy calculated to reassure foreigners concerning the administration of justice. They urged that recognition and protection be accorded by the Turkish authorities to American missions, schools, and hospitals in Turkey. They supported the principle of the "Open Door" and the equality of economic opportunity. They advocated freedom of navigation and passage through the Straits and associated themselves heartily with the representatives of the Allied Powers in impressing upon the Turkish Government the necessity of agreeing to adequate measures for the protection of the non-Turkish minorities in Turkish territory and for the extension to such minorities of the rights and privileges believed to be essential to their well-being.

During the first phase of the Conference agreement was reached between the Allies and Turks with regard to many important features of the peace settlement, but as there was lack of accord on certain points at issue, an adjournment took place, during which the Turkish delegates returned to Angora to ascertain the views of the Grand National Assembly. The second phase of the Conference, which began on April 23, 1923, terminated on July 24, 1923, with the signature of a treaty of peace and several other instruments, including a commercial convention, a convention regarding residence, business, and jurisdiction, and a convention relating to the regime of the Straits. Copies of these instruments are enclosed for your information (Enclosure 2).⁹

The arrangements thus concluded provided for the acceptance by the Allied Powers of the complete abolition of the Capitulations from every point of view. The Turkish Government, however, agreed for a period of five years to certain limitations in matters of taxation and customs dues, and it undertook for a period of seven years to permit all questions involving the civil status of Allied nationals to be determined by courts sitting within the territory of the countries to which such nationals belonged. Certain assurances were, moreover, given by declaration in regard to the employment of legal advisers to collaborate in the administration of justice as it affects foreigners in Turkey and to assist in making reforms which might be deemed necessary to modernize the administration of justice, as well as in regard to the execution of awards made upon the voluntary arbitration of controversies concerning civil or commercial matters.

The status of Allied charitable, educational, and philanthropic institutions in Turkey was dealt with in a letter addressed by the Turkish representatives to the British, French, and Italian Delegations [Page 717]at Lausanne, and in the convention relating to the régime of the Straits recognition was given to the principle of the freedom of navigation and passage for commercial vessels and aircraft and war vessels and aircraft both in time of peace and in time of war, subject to certain limitations in the case of war vessels and to certain restrictions in the event of Turkey or the country to which the vessels or aircraft belong being engaged in the war.

The Treaty of Peace incorporated provisions assuring to the non-Moslem minorities in Turkey, among other rights or privileges, the full and complete protection of life and property; the free exercise of creed, religion, or belief; freedom of movement and of emigration; equality with Moslems in civil and political rights; the right to maintain charitable, religious, social and scholastic institutions and to use their own language and exercise their own religion therein; and the right to determine questions of personal status and domestic relations in accordance with their own usages. These provisions the Turks undertook to recognize as fundamental laws. Representatives of the United States who were present at the meetings of the committee which framed and adopted these provisions, played an important part in their elaboration.

In the second phase of the Conference at Lausanne the Government of the United States was represented by the American Minister to Switzerland, the Honorable Joseph C. Grew. Shortly after the beginning of this phase of the Conference Mr. Grew was approached by Ismet Pasha, the head of the Turkish Delegation, with the suggestion that a new treaty should be made between the United States and Turkey. In response to inquiries as to the basis upon which the Turkish Delegation envisaged the making of a new treaty, Ismet Pasha stated that a new treaty or treaties should be, in general, upon the fully reciprocal basis which he regarded as alone compatible with the sovereignty of Turkey and the changed conditions in the country, but that Turkey was prepared to grant to the United States any privilege which she granted to any other Power.

The negotiations which followed between the American and Turkish Delegations at Lausanne resulted in the conclusion of the treaties of 6-08-1923 which are now before the Committee on Foreign Relations. By way of general observation, I may state that these treaties are in essential respects of the same character as the treaties usually concluded concerning similar matters between the United States and other sovereign States. As will appear from the parallel summaries which I attach (Enclosure 3),¹⁰ the provisions of the new treaties are much more detailed and definite than those of the Treaty [Page 718]of Commerce and Navigation of 1830¹¹ and the Extradition Treaty of 1874¹² with the Ottoman Empire.

The provisions concerning the capitulatory régime in the treaty of general relations merit further comment. Many of the rights enjoyed by foreigners in Turkey under the capitulations were such as are enjoyed by foreigners in other countries under international law or under treaties of a reciprocal character. To the maintenance of such rights the Turkish Government had no objection, as is evidenced by the fact that in the Treaty of Peace and other instruments concluded with the Allies at Lausanne, as well as in the treaty with the United States, the Turkish representatives readily agreed to the introduction of provisions of a reciprocal character granting to foreigners the right to enter and establish themselves in Turkey, subject to the observance of the laws and regulations in force therein, and assuring to them the most constant protection and security for their persons and their property in accordance with generally recognized international law. The special privileges, of a juridical and economic character, conferred upon foreigners by the Capitulations were, however, considered by the Turkish Government to be burdensome and unfair.

The Turkish National Pact which was adopted on 28-01-1920 and which was stated by the Turkish Government before the convening of the Lausanne Conference to embody the conditions upon which alone a durable peace could be made, contained a declaration that the restrictions imposed upon Turkey by the Capitulations could no longer be tolerated. In the negotiations with the Allies at Lausanne the Turkish representatives steadfastly adhered to that

declaration. The result of the negotiations between the Turks and the Allies with reference to the Capitulations has already been noted. The negotiations between the United States and Turkey could have been conducted on no other basis than the agreement of this country to take towards the Capitulations an attitude similar to that adopted by the other Powers in dealing with Turkey.

The treaties which I am transmitting to you were supplemented by assurances in a formal communication to Mr. Grew from Ismet Pasha regarding the recognition and protection of American educational, charitable, and philanthropic institutions in Turkey.¹³ In substance the communication provides that such American institutions as had been recognized prior to 30-10-1914 shall continue to be recognized and that the situation of such of them as have been established subsequently shall be favorably examined. This communication was transmitted with the treaties.

[Page 719]

On the date of the signature of the treaties Ismet Pasha formally communicated to Mr. Grew copies of the declarations of the Turkish Delegation regarding the administration of justice and regarding sanitary affairs in Turkey. Copies of these declarations and translations thereof, with a copy and translation of the transmitting letters, were also submitted with the Treaties.¹⁴ The declarations were made under authorization of the Grand National Assembly at Angora and may doubtless be regarded as constituting international commitments. It is believed that their formal communication to the American representative was desirable in order to emphasize the interest of the United States in the matters to which they relate.

A question which it was found impracticable to settle at Lausanne was subsequently dealt with by an exchange of notes at Constantinople. This was the question of the disposition of the pecuniary claims of American citizens against Turkey. On the date of the signature of the treaties at Lausanne this question was formally reserved by an exchange of notes of which copies and translations are attached (Enclosure 4).¹⁵ In the subsequent negotiations at Constantinople it became apparent that the Turkish Government, having in mind the disturbed conditions of the last fifteen years in Turkey, as well as the financial problems incidental to the establishment of a new Government, was indisposed to make any formal commitment regarding the final settlement of claims in advance of the examination of the claims themselves. It was finally deemed to be the most feasible method of procedure to effect an agreement by an exchange of notes for the examination of all claims by a Mixed Committee which will endeavor to determine the merits of the claims examined, and to agree upon modes of settling such claims as may be deemed to possess merit. Copies and translations of the notes on this subject exchanged at Constantinople on December 24, 1923, between Rear Admiral Mark L. Bristol, United States High Commissioner, and Dr. Adnan Bey, Representative of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Turkey, are attached (Enclosure 5).¹⁶

With reference to assurances regarding the treatment of minorities in Turkey, I desire to recall the part played by representatives of the United States in connection with the framing of the provisions regarding minorities contained in the Allied Treaty with Turkey. The interest of the United States in the welfare of the Minorities was appropriately expressed at both phases of the Lausanne Conference. This Government, however, in dealing with this subject has avoided the advocacy of measures impossible of realization by methods short of war or of measures which would only be calculated to make more [Page 720]difficult the reaching of adjustments between the Minorities and the authorities in control of the country. In the long run the

protection of Minorities has rarely been furthered by foreign interference on their behalf and often the result of such interference has been quite the opposite of that sought to be achieved. Further, in this connection it was necessary to give consideration to the traditional policy of the United States against intervention in behalf of the nationals of other countries or the assumption of treaty obligations in such matters.

It is my deliberate opinion, predicated upon a careful consideration of the situation in Turkey, that the rights and activities of American citizens in that country can best be protected through the adoption of the new treaties which, while consenting to the abrogation of the Capitulations, assure to American citizens and concerns in Turkey rights and privileges as great as those accorded to citizens and concerns of any other Power in Turkey. Those who might be disposed to advocate an attempt to maintain the pre-war status should remember that the rights enjoyed by American citizens under the regime of the Capitulations were for the most part specifically granted to other Powers and applied to American citizens by virtue of most-favored-nation provisions in our Treaty of 1830. The Powers concerned agreed at Lausanne to surrender these capitulatory rights and the practical value of the Treaty of 1830 has therefore been seriously impaired. Unless we are willing to go to war with Turkey, a persistence on our part in claiming capitulatory rights formerly enjoyed would simply expose our Government to a series of futile negotiations and would render most arduous, if not altogether impossible, the continuance of the philanthropic, educational and commercial activities of our citizens in Turkey; instead of the substantial rights provided under the new treaties, this Government would have no recourse but to illusory claims based on a regime which the United States would be alone in endeavoring to maintain.

This is also the opinion of Americans at present actually engaged in such activities in Turkey. These Americans, who will be most directly affected by the new treaties and those interests were carefully borne in mind throughout the negotiations at Lausanne, have expressed the view that the results secured afford the only practicable basis for the carrying on of their activities in Turkey under present conditions.

Before submitting the treaties to the Senate, which as you will note were negotiated nine months ago, it was considered important, (1) to conclude the negotiations with Turkey with reference to the formation of a committee to consider outstanding claims between the two countries and their nationals, (2) to ascertain the attitude of the Allied Powers toward the treaty of peace concluded between those powers and Turkey at Lausanne shortly before the signature of the [Page 721] treaty between the United States and Turkey and (3) to secure all available information as to whether the government with which the United States had negotiated was willing and able to carry out its international obligations.

With regard to these three points the first, the question of claims, has already been dealt with in this letter. With reference to the attitude of other powers towards Turkey I may state that Italy, Greece and Rumania have ratified the treaty of peace between the Allied Powers and Turkey. This treaty has been approved by the British Parliament and has been favorably reported by the appropriate committee of the French Chamber of Deputies and the French Senate. There is every reason to believe therefore that the Allied Powers will establish peace with Turkey at an early date on the basis of the agreements negotiated by those Powers at Lausanne.

The fact that the Turkish Government has during the last nine months maintained and

consolidated its position is prima facie evidence of stability but to secure the latest information, Admiral Bristol the American Representative in Turkey has recently made a trip throughout Anatolia, visiting Angora, Konia, Tarsus, Adana, Mersina and other points. According to his report the Turkish Government is stable, is in control of the country and is believed to be in a position to assume on behalf of Turkey, and to carry out, international obligations.

Further, the constitutional changes which have taken place in Turkey during the last nine months, the separation of church and state, the adoption of a new constitution, and the establishment of a republic have indicated a desire on the part of Turkey to modernize its institutions, and thereby to facilitate an administration of law more in conformity with western ideas of justice.

I have desired to set forth in this letter and its enclosures the information which appeared to be necessary to an understanding of the treaties and of the circumstances which preceded and attended their negotiation and conclusion. If further information is desired I shall be happy to furnish it.

I am [etc.]

Charles E. Hughes

Not printed.↵

See Foreign Relations, 1923, vol. ii, pp. 1139–1148.↵

They were transmitted to the Senate May 3, 1924.↵

See telegram no. 17, Jan. 23, 1924, to the High Commissioner in Turkey, supra.↵

Enclosures not printed. Texts of agreements signed at Lausanne July 24, 1923, are printed in the League of Nations Treaty Series, vol. xxviii, and British Cmd. 1929, Treaty Series No. 16 (1923): Treaty of Peace with Turkey, and Other Instruments, Signed at Lausanne, July 24, 1923, etc.↵

Not printed.↵

Miller, Treaties, vol. 3, p. 541.↵

Malloy, Treaties, 1776–1909, vol. ii, p. 1341.↵

Note of Aug. 4 and its enclosure, Foreign Relations, 1923, vol. ii, pp. 1141–1142.↵

Ibid., pp. 1139–1141.↵

Ibid., p. 1143.↵

Ibid., p. 1190.↵-[1]

Items Property

Document Type: Original language

Decade: 20s (20-29)

Language - Dialect: English

Century: 20th Century (1900-1999)

Document style: Digital

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: United States

Original Language: English

QR Code:

Sources

[1] Website | English | history.state.gov

Added on: 02-04-2023

Editor Name: Hejar Kamela

Group: Documents

Article: 118

Treaty of Lausanne

<https://www.kurdipedia.org/?lng=8&q=20230209155141465310>

Treaty of Lausanne

From World War I Document Archive

WWI Document Archive > Conventions and Treaties > **Treaty of Lausanne**

Treaty of Peace with Turkey Signed at Lausanne, July 24, 1923
 From: *The Treaties of Peace 1919-1923, Vol. II* (New York: Carnegie Endowment for International Peace, 1924.)

Go to Map of the Treaty Area. (http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Turkey-Greece-Bulgaria_on_Treaty_of_Lausanne.png)
 Go to Map of the Mandate Areas of Arabia

(Compiled by Lt.-Col. Lawrence Martin, Geographer of the Institute of Politics)

With links to a related Agreement respecting the Reciprocal Restitution of Interned Civilians and the Exchange of Prisoners of War, signed at Lausanne, January 30, 1923 (http://untreaty.un.org/unts/60001_120000/14/39/00027946.pdf). (English translation of *Accord relatif à la restitution réciproque des internés civils et à l'échange des prisonniers de guerre, signé à Lausanne, le 30 janvier 1923*).

TREATY OF PEACE WITH TURKEY SIGNED AT LAUSANNE

JULY 24, 1923

THE CONVENTION RESPECTING THE REGIME OF THE STRAITS AND OTHER INSTRUMENTS SIGNED AT LAUSANNE

THE BRITISH EMPIRE, FRANCE, ITALY, JAPAN, GREECE, ROUMANIA and the SERB-CROAT-SLOVENE STATE,

of the one part,

and TURKEY,

of the other part; Being united in the desire to bring to a final close the state of war which has existed in the East since 1914,

Being anxious to re-establish the relations of friendship and commerce which are essential to the mutual well-being of their respective peoples,

And considering that these relations must be based on respect for the independence and sovereignty of States,

Have decided to conclude a Treaty for this purpose, and have appointed as their Plenipotentiaries:

Quelle: Brigham Young University - <http://wwi.lib.byu.edu>

Treaty of Lausanne

From World War I Document Archive

WWI Document Archive Conventions and Treaties Treaty of Lausanne

Treaty of Peace with Turkey Signed at Lausanne, July 24, 1923

From: *The Treaties of Peace 1919-1923, Vol. II* (New York: Carnegie Endowment for International Peace, 1924.)

Go to Map of the Treaty Area. ([External Link](#))

[Bulgaria_on_Treaty_of_Lausanne.png](#))

Go to Map of the Mandate Areas of Arabia

(Compiled by Lt.-Col. Lawrence Martin, Geographer of the Institute of Politics)

With links to a related Agreement respecting the Reciprocal Restitution of Interned Civilians and the

Exchange of Prisoners of War,

signed at Lausanne, January 30, 1923 ([External Link](#)).

(English translation of *Accord relatif à la restitution réciproque des internés civils et à l'échange des*

prisonniers de guerre, signé à Lausanne, le 30 janvier 1923).

TREATY OF PEACE WITH TURKEY SIGNED AT LAUSANNE

JULY 24, 1923

THE CONVENTION RESPECTING THE REGIME OF THE STRAITS AND OTHER INSTRUMENTS

SIGNED AT LAUSANNE

THE BRITISH EMPIRE, FRANCE, ITALY, JAPAN, GREECE, ROUMANIA and the SERB-CROAT-SLOVENE STATE,

of the one part,

and TURKEY,

of the other part; Being united in the desire to bring to a final close the state of war which has existed in the

East since 1914,

Being anxious to re-establish the relations of friendship and commerce which are essential to the mutual well-being of their respective peoples, And considering that these relations must be based on respect for the independence and sovereignty of States, Have decided to conclude a Treaty for this purpose, and have appointed as their Plenipotentiaries:

Treaty of Lausanne 1 von 43

Quelle: Brigham Young University - [External Link](#)

HIS MAJESTY THE KING OF THE UNITED KINGDOM OF GREAT BRITAIN AND IRELAND AND OF THE BRITISH DOMINIONS BEYOND THE SEAS, EMPEROR OF INDIA:

The Right Honourable Sir Horace George Montagu Rumbold, Baronet, G.C.M.G., High

Commissioner at

Constantinople;

THE PRESIDENT OF THE FRENCH REPUBLIC:

General Maurice Pelle, Ambassador of France, High Commissioner of the Republic in the East, Grand Officer of the National Order of the Legion of Honour; HIS MAJESTY THE KING OF ITALY:

The Honourable Marquis Camillo Garroni, Senator of the Kingdom, Ambassador of Italy, High Commissioner at Constantinople, Grand Cross of the Orders of Saints Maurice and Lazarus, and of the

Crown of Italy ;M. Giulio Cesare Montagna, Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary at Athens, Commander of

the Orders of Saints Maurice and Lazarus, Grand Officer of the Crown of Italy;

HIS MAJESTY THE EMPEROR OF JAPAN:

Mr. Kentaro Otchiai, Jusammi, First Class of the Order of the Rising Sun, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary at Rome;

HIS MAJESTY THE KING OF THE HELLENES:

M. Eleftherios K. Veniselos, formerly President of the Council of Ministers, Grand Cross of the Order of the Saviour;

M. Demetrios Caclamanos, Minister Plenipotentiary at London, Commander of the Order of the Saviour;

HIS MAJESTY THE KING OF ROUMANIA:

M. Constantine I. Diamandy, Minister Plenipotentiary;

M. Constantine Contzesco, Minister Plenipotentiary;

HIS MAJESTY THE KING OF THE SERBS, THE CROATS AND THE SLOVENES:

Dr. Miloutine Yovanovitch, Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary at Berne;

THE GOVERNMENT OF THE GRAND NATIONAL ASSEMBLY OF TURKEY:

Ismet Pasha, Minister for Foreign Affairs, Deputy for Adrianople; Dr. Riza Nour Bey, Minister for Health and for Public Assistance, Deputy for Sinope; Hassan Bey, formerly Minister, Deputy for

Trebizond;

Who, having produced their full powers, found in good and due form, have agreed as follows[1]

Items Property

Document Type: Original language

Decade: 20s (20-29)

Language - Dialect: English

Century: 20th Century (1900-1999)

Document style: Printed

Folders: Treaty of Lausanne

Country - Province: Switzerland

QR Code:

Sources

[1] Website | English | [/wwi.lib.byu.edu](http://wwi.lib.byu.edu)

Added on: 09-02-2023

Editor Name: Hejar Kamela

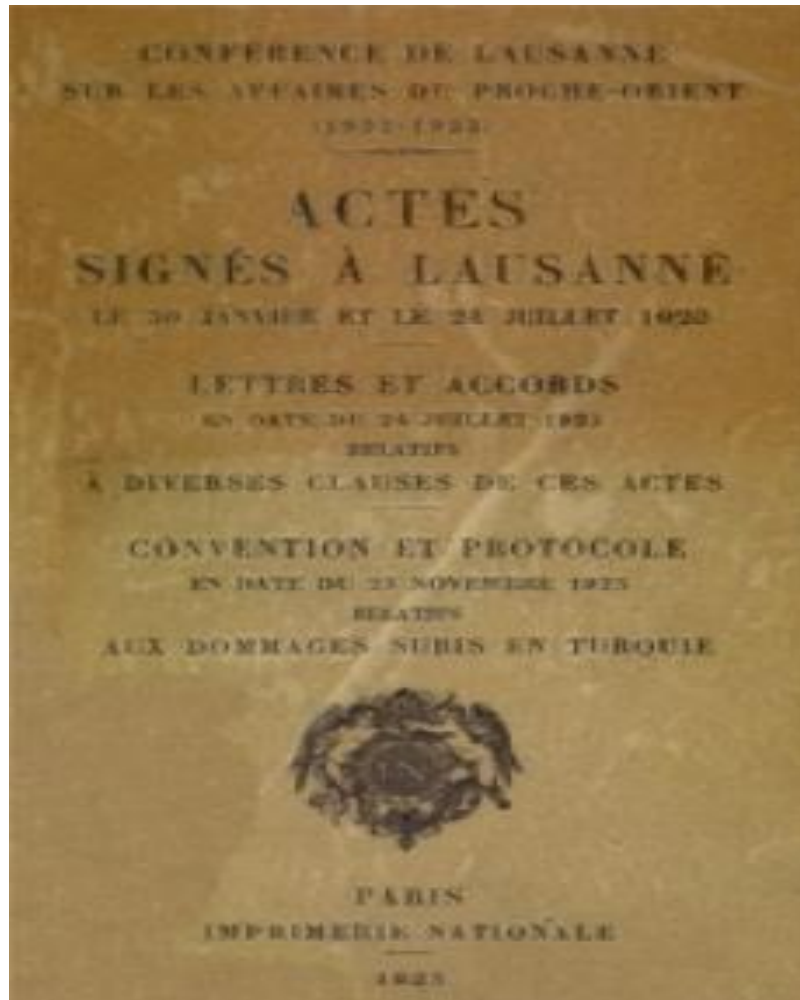
Française

Groupe: Bibliothèque

Article: 119

Actes Signés à Lausanne

<https://www.kurdipedia.org/?lng=9&q=20220608190803416869>

Nom du livre: Actes Signés à Lausanne

Le nom de l'auteur: Conférence de Lausanne

Lieu de traduction: Paris

Nom d'impression: Imprimerie Nationale

L'année d'impression du livre: 1923

[1]

ACTES SIGNÉS A LAUSANNE LE 30 JANVIER ET LE 24 JUILLET 1923, Article 38.

Le Gouvernement turc s'engage à accorder à tous les habitants de la Turquie pleine et entière protection de leur vie et de leur liberté, sans distinction de naissance, de nationalité, de langue, de race ou de religion.

Articles propriété

Livre: Documentaire

Livre: Histoire

Type de document: Langue originale

Publication Type: Scanned Document

Dialect: Française
PDF: Not specified T4_465
Folders: Not specified T4_1797
Published more than once: Yes
Province: France
QR Code:

Sources

[1] Not specified T6_10 | Française | institutkurde.org

Ajouté le: 08-06-2022

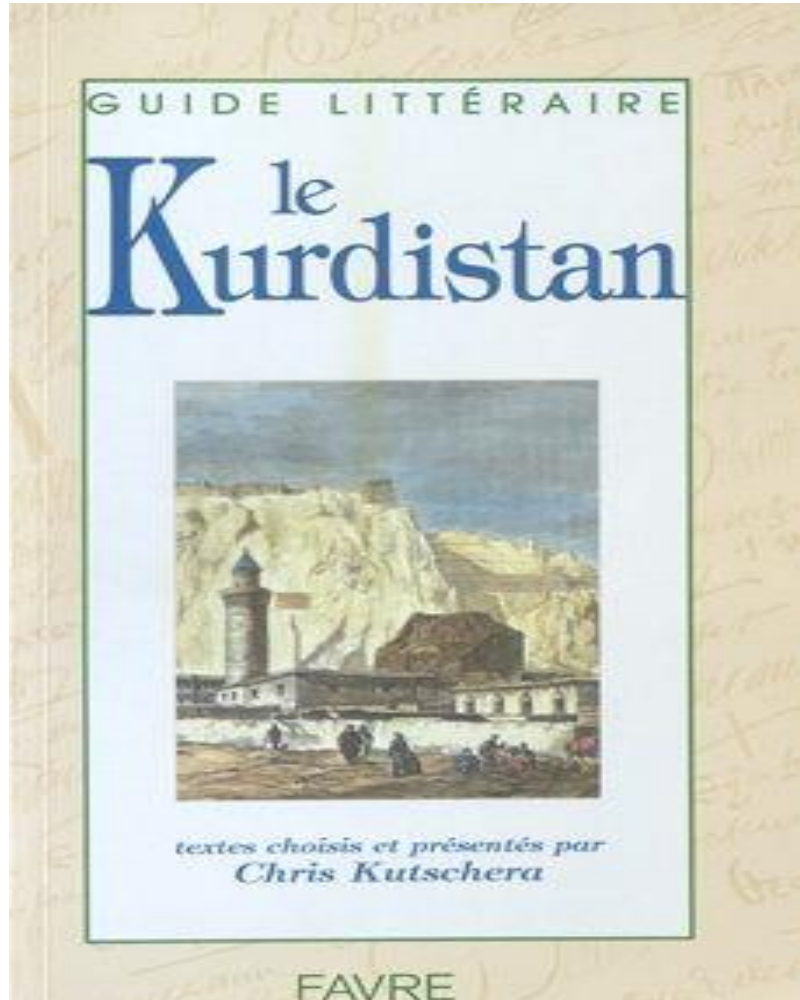
Nom de l'éditeur: Raper Usman Uzêrî

Groupe: Bibliothèque

Article: 120

Guide littéraire, le Kurdistan

<https://www.kurdipedia.org/?lng=9&q=2014021012232292896>

Author: Chris Kutschera

Editor: Favre

Date & Place: 1998, Lausanne

ISBN: 2-8289-0534-9

Articles propriété

Livre: Literary

Publication Type: Not specified T4_1434

Dialect: Française

PDF: Not specified T4_466

Folders: Not specified T4_1797

Province: À l'extérieur

QR Code:

Sources

Ajouté le: 10-02-2014

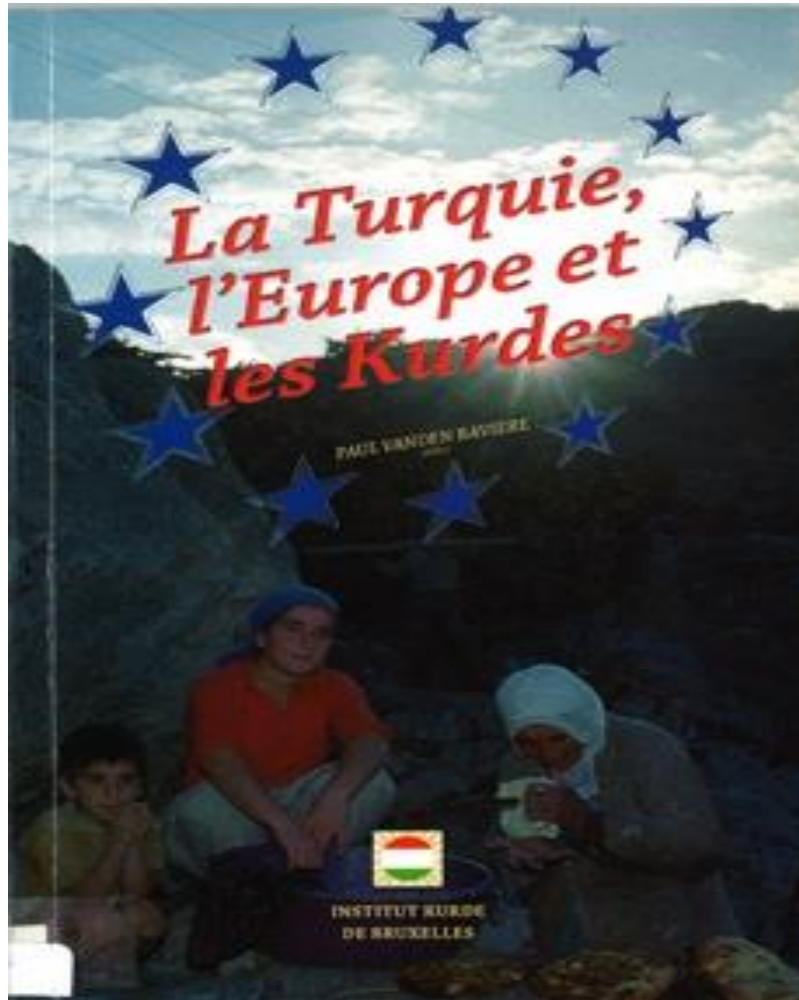
Nom de l'éditeur: Benaz Jola

Groupe: Bibliothèque

Article: 121

La Turquie, l'Europe et les Kurdes

<https://www.kurdipedia.org/?lng=9&q=20220730170517425550>

Nom du livre: La Turquie, l'Europe et les Kurdes

Le nom de l'auteur: Paul Vanden Bavere

Préface : Derwîş M. Ferho

Lieu de traduction: Bruxelles

Nom d'impression: Institut Kurde de Bruxelles

L'année d'impression du livre: 1999

Dès 2000, la république turque vieille de quatre-vingts ans a connu une grave crise économique, elle était due en partie à la confrontation continue de l'Etat avec les Kurdes qui luttent pour la reconnaissance de leurs droits les plus élémentaires. Que ce conflit s'achève enfin est l'espoir de toute la population de la Turquie qu'elle soit turque ou kurde. Un rapprochement avec l'Europe suscite un espoir de solution à ce problème aussi ancien que l'existence de la république.

Ce serait aussi pour l'Europe l'occasion de réparer en partie les conséquences du traité de Lausanne qui avait mis fin à l'espérance des Kurdes d'avoir un Etat souverain où leur spécificité culturelle serait enfin respectée. [1]

Articles propriété

Livre:	Kurde émission
Livre:	Politic
Type de document:	Langue originale
Publication Type:	Not specified T4_1434
Dialect:	Française
PDF:	Not specified T4_466
Folders:	Not specified T4_1797
Published more than once:	Yes
Province:	Belgium
QR Code:	

Sources

[1] Not specified T6_10 | Kurmancî - Kurdîy Serû | institutkurde.org

Ajouté le: 30-07-2022

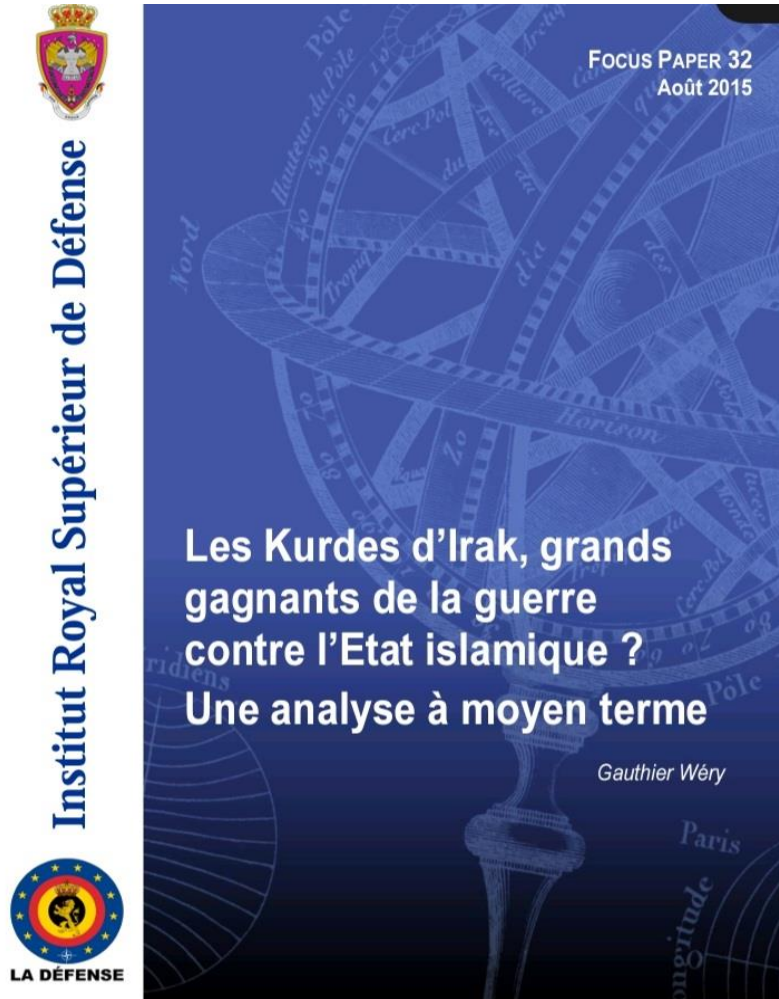
Nom de l'éditeur: Raper Usman Uzêrî

Groupe: Bibliothèque

Article: 122

Les Kurdes d'Irak, grands gagnants de la guerre contre l'Etat islamique ? Une analyse à moyen terme

<https://www.kurdipedia.org/?lng=9&q=20220401210912409729>

Nom du livre: Les Kurdes d'Irak, grands gagnants de la guerre contre l'Etat islamique ? Une analyse à moyen terme

Le nom de l'auteur: Gauthier Wéry

Lieu de traduction: Bruxelles

Nom d'impression: irsd.de

L'année d'impression du livre: 2015

Les revendications socio-culturelles et politiques des Kurdes, ainsi que leur quête pour une identité nationale forte et homogène, ont été victimes de la nature segmentée de la société kurde et des luttes fratricides inter-claniques au Kurdistan irakien, marquant par-là l'historicité kurde violente du XXe siècle. Dans le contexte qui a suivi la Première Guerre mondiale et la chute de l'Empire ottoman, le traité de Sèvres, conclu en 1920, avait institué les frontières d'un potentiel Kurdistan dans le sud-est de l'actuel État turc². Mais trois ans plus tard, le traité de Lausanne nia ces promesses d'indépendance en passant sous silence les prétentions kurdes quant à la création de leur État³

. En effet, les termes du traité se contentèrent d'accorder implicitement aux Kurdes un statut de minorité ethnique au sein de quatre nouveaux « États territoriaux » d'ailleurs obsolètes les rêves d'autonomie ou d'indépendance du peuple kurde au XXe siècle.[1]

Articles propriété

Livre: Kurde émission
Livre: Enquête
Type de document: Langue originale
Publication Type: Born-digital
Dialect: Française
PDF: Not specified T4_465
Folders: Not specified T4_1797
Province: Kurdistan Sud
QR Code:

Sources

[1] Not specified T6_10 | Française | [irsd.de](https://www.irsd.de)

Ajouté le: 01-04-2022

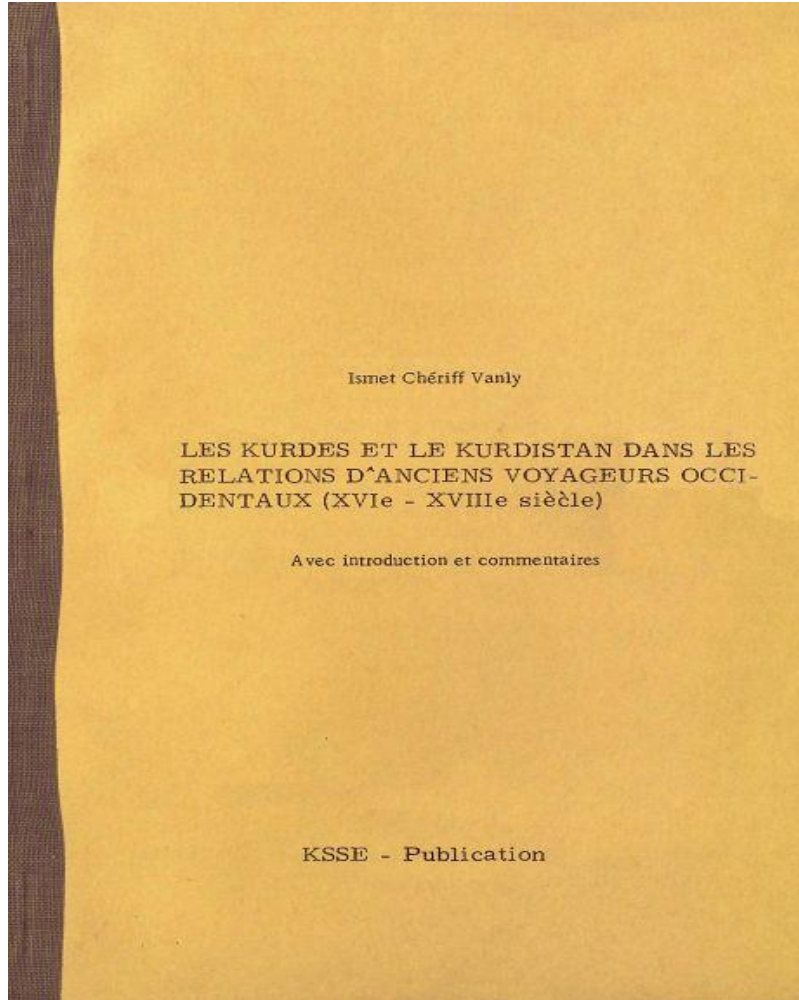
Nom de l'éditeur: Raper Usman Uzêrî

Groupe: Bibliothèque

Article: 123

**Les Kurdes et le Kurdistan dans les relations d'anciens voyageurs occidentaux
(XVIe - XVIIIe siècle)**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=9&q=2014041410014875824>

Auteur: Ismet Chériff Vanly

Éditeur: KSSE - publication

Date & Lieu: 1973, Lausanne

Articles propriété

Livre: Kurde émission

Dialect: Française

PDF: Not specified T4_465

Folders: Not specified T4_1797

Province: À l'extérieur

QR Code:

Sources

Ajouté le: 14-04-2014

Nom de l'éditeur: Hawrê Baxewan

Groupe: Bibliothèque

Article: 124

Ma vie de Kurde

<https://www.kurdipedia.org/?lng=9&q=20220728134135425089>

Nom du livre: Ma vie de Kurde

Le nom de l'auteur: Nûredîn Zaza

Lieu de traduction: Genève

Nom d'impression: Labor et Fides

L'année d'impression du livre: 1993

Nouredine Zaza est né au Kurdistan ottoman. À six ans, il est confronté au drame, lorsque Mustafa Kemal fonde la Turquie moderne: son père et son frère sont emprisonnés. Orphelin à dix ans, il se réfugie à Damas où il étudie le français. Plus tard, il tente de se joindre à Barzani qui lutte pour l'autonomie kurde, contre les Anglais et les Irakiens. Il est emprisonné une année, et parvient ensuite à se rendre à Beyrouth où il fréquente les universités française et américaine. Émigré en Europe, il obtient à Lausanne son doctorat en sciences sociales et pédagogiques. Fondateur de l'Association des Étudiants Kurdes en Europe, il retourne à Damas où il crée le Parti démocratique kurde de Syrie dont il est le premier président, ce qui lui vaudra la prison et la torture. Enfin de retour dans son Kurdistan natal, il doit fuir les persécutions

turques en 1967. Il se réfugie alors à Lausanne où, ayant obtenu la nationalité suisse, il enseigne jusqu'à sa mort en 1987.[1]

Articles propriété

Livre:	Mémoire
Type de document:	Langue originale
Publication Type:	Not specified T4_1434
Dialect:	Française
PDF:	Not specified T4_466
Folders:	Not specified T4_1797
Published more than once:	Yes
Province:	Switzerland
QR Code:	

Sources

[1] Not specified T6_10 | Kurmancî - Kurdîy Serû | institutkurde.org

Ajouté le: 28-07-2022

Nom de l'éditeur: Raper Usman Uzêrî

Groupe: Bibliothèque

Article: 125

Treaty between the UK and Iraq and Turkey

<https://www.kurdipedia.org/?lng=9&q=20220610075124417105>

Nom du livre: Treaty between the UK and Iraq and Turkey

Le nom de l'auteur: Secretary of State for Foreign Affairs

Nom du traducteur: His Majesty's Stationery Office

Traduction de la langue: anglaise

Lieu de traduction: London

Nom d'impression: His Majesty's Stationery Office

L'année d'impression du livre: 1927

Treaty between the United Kingdom and Iraq and Turkey regarding the Settlement of the Frontier between Turkey and Iraq, together with Notes exchanged.

Signed at Angora, June 5, 1926.

[Ratifications exchanged at Angora, July 18, 1926.]

(Translation.)

Sa Majesté le Roi du Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande et des territoires britanniques au delà des Mers, Empereur des Indes, et Sa Majesté le Roi de l'Irak, d'une part,

et Son Excellence le Président de la République turque, d'autre part ;
Ayant en vue les dispositions du Traité signé à Lausanne le 24 juillet 1923 concernant le règlement de la frontière entre la Turquie et l'Irak; Reconnaissant l'Irak comme un Etat indépendant et les relations spéciales découlant des traités conclus entre lui et la Grande-Bretagne le 10 octobre 1922 et le 13 janvier 1926; Désireux d'éviter tout incident dans la zone frontière susceptible de troubler l'harmonie et la bonne entente entre eux; Ont décidé de conclure un Traité à cet effet et ont désigné pour leurs plénipotentiaires, savoir :
Sa Majesté le Roi du Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande et des territoires britanniques...

His Majesty the King of the United Kingdom of Great Britain and Ireland and of the British Dominions beyond the Seas, Emperor of India,
and His Majesty the King of Iraq, of the one part;
and His Excellency the President of the Turkish Republic, of the other part;
Having regard to the provisions of the Treaty signed at Lausanne on the 24th July, 1923, regarding the settlement of the frontier between Turkey and Iraq; Recognising Iraq as an independent State and the special relations resulting from the Treaties concluded between Iraq and Great Britain on the 10th October, 1922, and the 13th January, 1926; Anxious to avoid all incidents on the frontier which might disturb the peace and harmony of their relations; Have decided to conclude a Treaty for this purpose, and have appointed as their plenipotentiaries: His Majesty the King of the United Kingdom of Great Britain and Ireland and of the British.

[1]

Articles propriété

Livre:	Documentaire
Livre:	Histoire
Type de document:	Traduction
Publication Type:	Scanned Document
Dialect:	Anglais
Dialect:	Française
PDF:	Not specified T4_466
Folders:	Not specified T4_1797
Published more than once:	Yes
Province:	France
Original Language:	Anglais
QR Code:	

Sources

[1] Not specified T6_10 | Française | institutkurde.org

Ajouté le: 10-06-2022

Nom de l'éditeur: Raper Usman Uzêrî

Groupe: Articles

Article: 126

Pour une réforme de l'alphabet latin kurde

<https://www.kurdipedia.org/?lng=9&q=2013092013143888644>

Considérations sur l'avenir de notre langue

Par Ismet Chériff Vanly.

Lausanne, juin 1992.

Articles propriété

Folders: Not specified T4_1797

QR Code:

Sources

Ajouté le: 20-09-2013

Nom de l'éditeur: Hawrê Baxewan

Deutsch

Gruppe: Bibliothek

Betreff: 127

Die kurdische Kultur im Überblick

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230319144024475893>

Autor: Caroline Thon

Erscheinungsort: Deutschland

Verleger: Seminararbeit,

Veröffentlichungsdatum: 2002

1. Einleitung

Diese Arbeit verspricht einen Überblick über die „kurdische Kultur“. Wer jedoch sind die Kurden? Anhand des Vortrags Jemal Nebez' über die kurdische Identität diskutiert Max Berehndt, dass es keine „Merkmale“ im Sinne von Sprache, Abstammung, geographische Herkunft, Religion etc. gebe, die von allen Kurden geteilt würden und sie somit zu einer einigermaßen einheitlichen kulturellen Gruppe machen würden. McDowall behauptet diesbezüglich, dass bereits der Ursprung des Begriffs „Kurde“ von einer gemeinsamen ethnischen Wurzel der Kurden weg weist. So bezeichnete der Begriff „Kurde“ zur Zeit seiner Entstehung und auch später eher eine sozio-ökonomische als eine ethnische Gruppe: „The term ‚Cyrtii‘ was first applied to Seleucid or Parthian mercenary slingers dwelling in the Zagros and it is uncertain that it denoted a coherent linguistic or ethnic group at this juncture.“ Das Kurdentum zeichnet sich also mehr durch Heterogenität als durch eine einheitliche Kultur aus und es stellt sich die (hier leider nicht zu beantwortende) Frage, ob der Begriff „Kurdentum“ nicht eher ein Konstrukt und Instrument nationalistischer Bewegungen ist als eine Bezeichnung für eine reale kulturelle bzw. ethnische Gruppe.

Was nun als „Kurdentum“ oder als „die kurdische Kultur“ bezeichnet wird, werde ich in den folgenden Kapiteln darstellen. Um trotz des hohen Masses kultureller Diversität innerhalb des Kurdentums einen möglichst großflächigen aber nicht zu oberflächlichen Überblick zu bieten, werden sich einige Kapitel dieser Arbeit eher generell mit der kurdischen Kultur auseinandersetzen, während sich andere Kapitel auf ein konkretes Beispiel (in diesem Fall das Dorf Sisin in der türkischen Provinz Hakkari) beziehen werden und somit ein detaillierteres, wenn auch nicht auf die Gesamtheit der Kurden übertragbares Bild liefern.

2. Basisinformationen

2.1 Geographische Lage „Kurdistan“, Bevölkerung und Sprachen

Historgesehen sind die Kurden wahrscheinlich Abkömmlinge indo-europäischer Stämme, die um die Zeit 1500 v.Chr. über den Iran nach Westen migrierten. Seit mindestens 2500 Jahren sind sie auf dem Gebiet angesiedelt, das sich heute über vier Staaten erstreckt: Ostanatolien (Türkei), Nordirak, Nordostspitze Syriens und Westiran. Die Größe des ethnographischen „Kurdistan“, also dem kurdischen Siedlungsgebiet, beträgt zwischen 440 000 und 490 000 qkm. Es besteht aus unwegsamem Gebirge und Plateaus, das Herzstück bildet dabei das Zagrosgebirge. Schätzungen über die Größe des kurdischen Volks gehen weit auseinander. David McDowall gibt 24-27 Millionen an. Dabei geht er von folgender Verteilung der Kurden aus: Mindestens 13 Millionen auf türkischem Gebiet (ca. 23% der Gesamtbevölkerung der Türkei), 4,2 Millionen im Irak (ca. 23% der Gesamtbevölkerung des Iraks), 5,7 Millionen im Iran (10% der Gesamtbevölkerung des Irans) und eine Million in Syrien (10% der Gesamtbevölkerung Syriens). Ungefähr eine weitere Million sind über Europa und ex-sowjetische Staaten verstreut.

Sprachlich herrscht eine große Vielfalt. So unterscheidet man zwei Dialektgruppen, die jeweils den iranischen Sprachen zugerechnet werden: Kurmanci, die Sprache der meisten nordischen Kurden und Sorani, welches im Süden gesprochen wird. Von diesen Sprachen gibt es etliche regionale Dialekte. Zudem gibt es Gurani (Dialekt in bestimmten Regionen Südkurdistan), Zaza (im Nordwesten) und ein eher dem Persisch als dem Sorani entsprechenden Dialekt, der im Südosten Kurdistan gesprochen wird.

2.2 Abriß der kurdischen Geschichte

Die für uns bekannte Geschichte der Kurden beginnt mit der Eroberung Mesopotamiens im Jahre 637 durch die Araber.[8] Ab diesem Zeitpunkt lebten die Kurden in den folgenden islamischen Reichen und taten sich besonders durch die kriegerische Verteidigung des Reichs hervor. Mit der Errichtung des schiitischen Safawidischen Reichs (dem heutigen Iran) als direkter Nachbar des Osmanischen Reiches im 16. Jahrhundert, wurde Kurdistan zum Grenzgebiet zwischen den zwei Großmächten. Beide Reiche versuchten immer wieder die kurdischen Fürstentümer an sich zu binden, jedoch bewahrten sich diese eine relative Unabhängigkeit. Im Verlauf des 19. Jahrhunderts verlor das Osmanische Reich an Stärke, so dass es seinen Einfluß über die kurdische Region verlor. Nachdem sich unter den Araber und Türken bereits panislamische bzw. pantürkische Gefühle entwickelten, entdeckten auch die Kurden ihre ethnische Identität und somit ihr Nationalbewußtsein. So intiierte 1880/81 der Kurdenscheich Ubaidallah den ersten Aufstand, der von der Idee der kurdischen Identität geprägt war. Dieser wurde jedoch blutig niedergeschlagen. Nach dem Ersten Weltkrieg legten die Siegermächten im Vertrag von Sèvres (1920) die Aufsplitterung des geschlagenen Osmanischen Reichs fest und stellten den Kurden eine autonome Region mit Potential zum Staat in Aussicht.

Jedoch erwirkte die türkische Nationalbewegung unter der Führung Mustafa Kemals durch den Unabhängigkeitskrieg einen neuen Vertrag, dem Vertrag von Lausanne, der große Teile des geplanten Kurdistan der kommenden Republik Türkei zusprach und die Gründung eines kurdischen Staates gar nicht mehr vorsah. Da sich viele Kurden der folgenden Turkifizierungs-Politik Mustafa Kemals widersetzen und Aufstände übten, reagierte die türkische Regierung extrem repressiv, indem sie im Laufe der Jahre die kurdische Sprache und das Leben der kurdischen Kultur gänzlich verbot und auch Zwangsumsiedlungen durchführte.

Auch im Irak, der nach dem Ersten Weltkrieg vom Osmanischen Reich abgespalten wurde und bis 1932 unter Britischer Verwaltung stand, wurde die Idee eines kurdischen Staates aus strategischen Gründen abgelehnt. Schließlich fürchtete die Regierung einen transnationalen Zusammenschluß der Kurden, der den Irak in Bedrängnis hätte bringen können. Ähnlich wie auch Mustafa Kemal verfolgte der Iran unter Reza Schah zu dieser Zeit die Politik einer

„Iranisierung“ der Bevölkerung und zielte auch im Namen einer Zentralisierung des Staates auf die Auflösung der Stammesstrukturen ab. So waren die Kurden im größten Teil ihres Siedlungsgebietes (mit Ausnahme des syrischen) massiver Unterdrückung ausgesetzt und ein kurdischer Staat lag in weiter Ferne.

Im Jahre 1946 jedoch wurde im Schutze der Sowjets im westiranischen Mahabad die gleichnamige kurdische Republik ins Leben gerufen. Die Existenz des ersten und bisher auch einzigen kurdischen Staats war allerdings nicht von langer Dauer, da die sowjetische Besatzungsmacht auf Druck der Amerikaner wieder abzog und die Region vom Iran nach nur elf Monaten zurückerobert werden konnte.

Die Situation der Kurden verschärfte sich in den folgenden Jahrzehnten. So betrieben der Irak (1976-87) und jetzt auch Syrien (60er und 70er Jahre) eine rigorose Arabisierungspolitik, die mit Zwangsumsiedlungen kurdischer Dörfer verbunden war. In der Türkei wurden 1979 regelmäßige Razzien in kurdischen Dörfern eingeführt und im Iran verkündete Khomeini in diesem Jahr den „Heiligen Krieg gegen die Kurden“. Allerdings formierte sich unter den Kurden ein organisierter Widerstand. So gründete Mullah Mustafa Barzani im Irak Ende der 50er Jahre die separatistische Bewegung KDP („Demokratische Partei Kurdistans“). Zur Rivalin dieser feudalistisch ausgerichteten Bewegung wird die linke PUK („Patriotische Union Kurdistans“), die Dschalal Talabani im Jahre 1975 ebenfalls im Irak gründet. In der Türkei entstand neun Jahre später die PKK („Arbeiterpartei Kurdistans“) unter der Führung Abdullah Öcalans. Statt Kooperation zu üben stehen sich diese Parteien feindlich gegenüber. Durch diese konsequenten innerkurdische Zerrissenheit war schon nach dem Ersten Weltkrieg die Chance auf einen eigenen Staat verloren gegangen.

Der Kampf zwischen den Organisationen und den jeweiligen Regierungen ist seit jeher von enormer Brutalität gekennzeichnet. So initiierte Saddam Hussein 1988 einen „Vernichtungsfeldzug“ gegen die Rebellen, wobei die kurdische Stadt Helabja Ziel einer Giftgasattacke wurde. Im April 1991 errichtete die Uno aufgrund des unmenschlichen Vorgehens des irakischen Regimes und den Flüchtlingsströmen eine Schutzzone mit kurdischer Selbstverwaltung nördlich des 36. Breitengrades.

Jedoch auch hier lösten die innerkurdischen Differenzen nach den ersten freien Wahlen 1994 „bürgerkriegsähnliche“ Zustände aus, die erst 1998 durch ein Friedensabkommen zwischen der PUK und der KDP beendet wurden.

In der Türkei sind die terroristischen Akt der PKK seit der Festnahme Öcalans im Jahre 1999 selten geworden.

3. Soziale und politische Organisation

Besonders in den von der Außenwelt geradezu abgeschnittenen Bergregionen hat sich die kurdische Gesellschaft traditionelle, soziale Organisationsmuster bewahrt. Diese zeichnen sich durch ein segmentäres System aus.

Die kleinste Einheit bildet die erweiterte Familie, die durchschnittlich fünf bis sechs Mitglieder zählt. Je nach finanziellem Status kann ein Mann polygam mit bis zu vier Frauen leben, eine Entscheidung, die oft wirtschaftliche Gründe hat. Ebenso aus wirtschaftlichen Gründen kann im Fall der Verwitwung einer Frau eine Leviratsehe geschlossen werden. Die Familie ist Teil der Patrilineage (kurdisch: Babik, Bavamal, Hoz oder Khel), die das nächstgrößere Segment darstellt. Diese besteht aus mehreren Familien, die über einen gemeinsamen männlichen Ahnen innerhalb der letzten sechs Generationen verbunden sind. Der älteste lebende männliche Nachkomme dieses Vorfahren stellt das Oberhaupt dieser Gruppe. Die Patrilineage bildet oft ein Dorf oder einen Dorfteil (bei den sesshaften Kurden) bzw. eine Weidegemeinschaft (bei den kurdischen Nomaden), wobei die Beziehungen innerhalb der Patrilineage durch endogame Eheschließungen eng miteinander verwoben sind. Der Patrilineage ist von ihren Mitgliedern eine größere Loyalität zu erbringen als allen anderen

sozialen Gruppierungen, da sie auch im Falle eines Konflikts auch als Verteidigungseinheit funktionieren muß. Aufgrund dieser Bedingungen stellt diese Abstammungsgruppe einen „realen politischen Machtfaktor“ in der kurdischen Gesellschaft dar.

Mehrere Patrilineages sind in einem Klan (kurdisch: Taife, Tire) zusammengeschlossen. Dabei fungiert eine Patrilineage als Führung. Aus ihren Reihen geht auch das Oberhaupt des Klans hervor, das sich durch eine „dominierende wirtschaftliche Stellung“ (meist als agha, Großgrundbesitzer) und guten Kontakten zu anderen Klans auszeichnen muß. Dies ist sinnvoll, da der Klan in erster Linie für die „wirtschaftliche und soziale Absicherung seiner Mitglieder“ sorgen soll. Die Oberhäupter der übrigen Patrilineages bildet das Gremium der „Weißbärte“, die dem Klanchef als beratende Institution zur Seite stehen. Auch gibt es Fälle, in denen sich religiöse Bruderschaften zu einem Klan zusammenschließen bzw. ein ganzer Klan einer Bruderschaft angehört. In solchen Klans übernimmt der Shaik oder Pir, also der religiöse Oberhaupt die Rolle des Klanchefs.[34]

Mehrere Klans können zusammen einen Stamm gründen. Der Stammesverbund stellt hierbei eine „Interessensgemeinschaft“ der Klans dar und muß nicht auf verwandtschaftlichen Bindungen beruhen. Dabei besteht ein Stamm meist - im Gegensatz zum typischen pastoralen Nomadenstamm Vorder- und Zentralasiens - aus nomadischer und sesshafter Bevölkerung. Die Führung des Stamms wird dabei innerhalb einer bestimmten Führungssippe (Kurd.: Begzadeh, Khawanin) vererbt.

Diese soziale Struktur ist in den ländlichen Gebieten Kurdistans heute noch von großer Bedeutung. Allerdings wurde das kurdische Stammeswesen durch Maßnahmen der Folgestaaten des Osmanischen Reichs zu gunsten größerer staatlicher Kontrolle entmachtet, so dass in einigen Bereichen (z.B. Heiratsrestriktionen, Bedeutung der einzelnen Segmente) zur Aufweichung der Tradition kam.

Für die Minderheit der städtischen Mittelschicht und Intelligenz sind diese traditionellen Stammesstrukturen vollkommen obsolet geworden.

4. Verwandtschaft

Die Bedeutung von Verwandtschaft und verwandtschaftlichen Beziehungen werde ich anhand Lale Yalçın-Heckmanns Forschung in Sisin, einem kurdischen Dorf in der türkischen Provinz Hakkari erläutern.

Die verwandtschaftlichen Verhältnisse spielen dort eine bedeutende Rolle, da sie sehr eng mit der sozialen Struktur des Stammes verbunden und grundlegend für die wirtschaftlichen Beziehungen sind.

In Sisin wird zwischen der affinalen Verwandtschaft (xism) und der Blutsverwandtschaft (xwîm) bzw. der erbenden (also männlichen) Blutsverwandtschaft (warîs) unterschieden. Diese Begriffe dienen als Kategorien, die nicht im streng genealogischen Sinne die Verhältnisse beschreiben, sondern eher die sozialen Beziehungen widerspiegeln. Ähnlich verhält es sich mit den verwandtschaftlichen Begriffen, die zur Anrede oder Bezeichnung der einzelnen Individuen gebraucht werden.

So werden die Verwandtschaftsbegriffe oft ausgeweitet, um die Intensität oder die Distanz von Beziehungen zu beschreiben. EGO kann z.B. eine Person als xolat (MZ) bezeichnen, nicht weil sie dies im genealogischen Sinne ist, sondern weil sie für EGO wie eine MZ ist. Neben einer solchen bewußten Erweiterung der Verwandtschaftstermini, werden auch der konsanguinalen Verwandtschaft gebraucht als auch in der affinalen Verwandten die verwandtschaftlichen Begriffe unbewußt erweitert.

In der konsanguinalen Verwandtschaft wird dadurch die patrilineare Struktur und die Nähe innerhalb der patrilinearen Verwandtschaftsverhältnisse betont (z.B.: FBS sowie FFBS sind für EGO Mam).

Für die affinale Verwandtschaft sind die Termini noch stärker erweitert, so dass fast alle (bis auf

FBW / FFBW und MBW / MMBW) angeheirateten Personen für EGO als bûk (eigentlich: Braut oder Schwiegertochter) und zava (eigentlich: Bräutigam oder Schwiegersohn) zu bezeichnen sind. Materilateral affinale und die affinale Verwandtschaft sind davon ausgenommen, da das Verhältnis zu ihnen durch die patrilineare Ideologie eher durch Distanz geprägt ist.

Durch die Erweiterung der Verwandtschaftsbegriffe und ihren Gebrauch werden laut Yalçin-Heckmann „different possibilities of close kin or affinal group definitions and alliances, male and female avoidance or intimacy, joking behaviour, in-law avoidance and respect code, age and sibling order hierarchy and rivalry, inheritance, and property relations“ wider- gespiegelt.

5. Wirtschaft

Das kurdische Siedlungsgebiet ist bis heute größtenteils von Agrarwirtschaft, also Ackerbau und Viehzucht, geprägt. Dies lässt sich dadurch begründen, dass die Industrialisierung die oft schwer zugänglichen Dörfer nur sehr selten erreicht hat und wenn nur in geringem Maße. Nur ein geringer Teil der Kurden (25-35%) siedelt in den Städten, wo sie von Handel, Handwerk und Dienstleistungen leben. Im industriellen Sektor sind laut Zuhi Al-Dahoodi 5 - 10% der Kurden beschäftigt. Davon arbeitet ein kleiner Teil in kurdischen Kleinunternehmen, die meist Werkstätten oder Manufakturen sind und oft von einer Familie betrieben werden.

Viele Arbeiter hingegen arbeiten in Betrieben des jeweiligen Staates. Schließlich werden die Bodenschätze im kurdischen Siedlungsgebiet wie Öl (im iranischen und irakischen Sektor) und Chrom, Braunkohle, Kupfer, Eisen und Phosphat in der Türkei von den jeweiligen staatlichen Unternehmen bzw. von multinationalen Konzernen abgebaut. Die Wirtschaftsweise eines Dorfes beschreibt Lale Yalçin-Heckmann am Beispiel Sisins in der türkischen Provinz Hakkari. Die Bewohner des Dorfes betreiben sowohl Viehzucht als auch Ackerbau. Dabei ist die Viehzucht (Schafen, Ziegen, Hühnern, Eseln, Pferde, Ochsen und Kühe) die finanzielle Einkommensquelle der dortigen Haushalte. Das Geld wird in erster Linie durch den Verkauf von Tieren eingenommen. Hierbei spielt insbesondere der illegale Handel über die naheliegende Türkisch-Irakische Grenze eine große Rolle. Die tierischen Produkte (Eier, Milch, Fell etc.) werden meist nicht verkauft, sondern sind für den Eigenverbrauch bestimmt. Auch der Anbau von Gemüse und Obst wird in Form von

Subsistenzwirtschaft betrieben. Lediglich die Überschüsse werden für den Tauschhandel mit Dörfern auf dem Flachland benutzt.

Innerhalb des Dorfes selbst findet wenig Handel statt. Nur die Gabe des zekats[54] ist ein festgelegter direkter Warenaustausch zwischen den Dorfbewohnern. Da alle Haushalte mit etwa den gleichen Waren ausgestattet sind, kommt es ansonsten nur zum Tausch, wenn es einem Haushalt an einer Ware mangelt, also eine konkrete Nachfrage da ist. Zudem existiert zwischen den Dorfbewohnern ein reziprokes System, das einen gelegentlichen Austausch von Arbeitskräften zwischen den Haushalten regelt, wenn in einer Familie mehr Arbeit als gewohnt anfällt.

Die Reziprozität und auch der zekat, der an alle Dorfhaushalte verteilt wird und nicht - wie im Islam festgelegt - nur an bestimmte, bedürftige Personen, unterstreichen die Egalität der Dorfbewohner.

5. Religion

Mit den Arabern erhielt auch der Islam im Jahre 637 n. Chr. Einzug in das kurdische Siedlungsgebiet. Die Kurden, die zuvor verschiedenen Religionen u.a. auch dem Zoroastrismus und dem Christentum anhängen, konvertierten zum großen Teil zu der neuen Religion.[59] Jedoch bildeten sich verschiedene Strömungen heraus, deren Fundament teilweise noch in den früheren Religionen wurzelt.

Die Mehrheit der Kurden (75%) gehört der am weitest verbreiteten islamischen Strömung an, dem sunnitischen Islam. Im Unterschied zu den Türken folgen sie jedoch der shafi'itischen Rechtsschule und nicht der hanafitischen.

15% der Kurden, so McDowall, sind wie ein Großteil der Iraner Ithna 'Ashari Schiiten. Diese siedeln insbesondere in der iranischen Provinz Kirmanshah.

Des weiteren gibt es mehrere kleinere schiitisch-orientierte religiöse Gruppen.

So gibt es z.B. die Aleviten, unter denen mehrere Gruppen zusammengefaßt sind, die verschiedene schiitische Richtungen gemischt mit prä-islamischen, zoroastrischen und schamanischen Elementen vertreten. Die alevitischen Kurden befinden sich besonders im Südosten der Türkei, wo sie aus religiösen Gründen verfolgt werden.

Aber auch vorislamische Religionen werden von den Kurden praktiziert. So gibt es mehrere christliche Religionsgemeinschaften und Juden. Interessant sind diesbezüglich auch die yezidischen Kurden im Nordirak. Ihre Religion verquickt nämlich sowohl heidnische, zoroastrische, manichäische Elemente als auch Elemente der drei Buchreligionen miteinander.

6. Resümee

Wie schon in der Einleitung erwähnt, hat sich die kurdische Kultur in den verschiedenen Regionen des kurdischen Siedlungsgebietes sehr unterschiedlich entwickelt. Dies mag einerseits an der Geographie, also dem schwer zugänglichen Gebirge liegen, das kaum Infrastruktur zulässt. Andererseits werden es auch die sozialen und politischen Umstände sein, die das kurdische Volk nicht haben zusammenwachsen lassen. Schließlich sind sie noch sehr stark in ihr Stämmewesen verwurzelt. Dieses lässt zwar auch Föderationen zu, aber fördert doch grundsätzlich eine dezentrale, individuelle Stammespolitik.

So gestalteten die kurdischen Fürstentümer zu Zeiten des Osmanischen Reichs ihre Politik nicht gemeinsam, sondern suchten nach individuellen Vorteilen, die sich durch die Kooperation mit dem Osmanischen oder dem Persischen Reich für sie ergeben könnten. Auch als der Vertrag von Sèvres ihnen 1920 zu einem eigenen Staat hätte verhelfen können, fehlte es an einem kurdischem Zusammengehörigkeitsgefühl, da einige Stammesführer ihre Machtinteressen nicht durch illoyales Verhalten gegenüber den neu entstandenen Nationalstaaten nicht gefährden wollten. Diese Stammesstrukturen sind auch heute noch in den überwiegend ländlich geprägten und vorindustriellen Gebieten Kurdistans von enormer Bedeutung.

Die Frage ist also, inwiefern eine Gesellschaft, die durch ihr Stämmewesen so sehr partikularistisch ausgerichtet ist, Träger einer gemeinsamen Kultur sein kann. Und gerade in Bezug auf die kurdische Gesellschaft ist dies eine wichtige Frage, da die Antwort bedeuten kann, ob ein eigenständiger kurdischer Nationalstaat überhaupt eine Existenzgrundlage haben würde.

7. Bibliographie

Al-Dahoodi, Zuhdi: Die Kurden. Geschichte, Kultur und Überlebenskampf. Umschau Verlag: Frankfurt a. M., 1987.

Behrendt, Max: 2. Definitionen. Wer sind die „Kurden“?. [External Link](http://hannover.de/nhrkbehr/kap21.html) hannover.de/nhrkbehr/kap21.html, 2001, [ges.30.07.2002].

Franz, Erhard: Kurden und Kurdentum. Zeitgeschichte eines Volkes und seiner Nationalbewegungen. Deutsches Orient-Institut: Hamburg, 1986.

Günter, Wolfgang: Geschichte der Kurden. [External Link](#), [ges. 01.08.2002].

Halve, Jens: Die Kurden: Ein Überblick. [External Link](#), [ges. 03.08.2002].

MacDowall, David: A Modern History of the Kurds. I.B. Tauris: New York, London, 1996.

Shaw, Stanford J.: Das Osmanische Reich und die Moderne T ü rkei. in: von Grunewald, Gustave Edmund: Der Islam II. Die Islamischen Reiche nach dem Fall Konstantinopels.

Fischer Weltgeschichte Band 15, Fischer Taschenbuch: Frankfurt a. M, 1999, 13. Aufl., S. 24-159.

Yalçın-Heckmann, Lale: Tribe and Kinship among the Kurds. Peter Lang: Frankfurt a. M., Bern, New York, Paris, 1991.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	sprachlich
Inhaltskategorie:	Kultur
Inhaltskategorie:	Sozial
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
PDF:	Nein
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Deutschland
Original Language:	Deutsch
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | www.grin.com

Hinzugefügt am: 19-03-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Bibliothek

Betreff: 128

Die mediale Resonanz auf die Verträge von Sèvres und Lausanne in Österreich und der Türkei“

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230215145442467192>

DIPLOMARBEIT / DIPLOMA THESIS

Titel der Diplomarbeit / Title of the Diploma Thesis

„Die mediale Resonanz auf die Verträge von Sèvres und Lausanne in Österreich und der Türkei“

verfasst von / submitted by

Bünyamin Kılıçdağı

angestrebter akademischer Grad / in partial fulfilment of the requirements for the degree of

Magister der Philosophie (Mag. phil.)

Wien, 2020 / Vienna, 2020

Studienkennzahl lt. Studienblatt /
degree programme code as it appears on
the student record sheet:

Studienrichtung lt. Studienblatt /
degree programme as it appears on
the student record sheet:

Betreut von / Supervisor:

UA 190 333 313

Lehramtsstudium UF Deutsch UF Geschichte,
Sozialkunde, Politische Bildung

Dr. Gottfried Liedl, Privatdoz.

Autor: Bünyamin Kılıçdağı

Verleger: Universität

Erscheinungsort: Wien

Veröffentlichungsdatum: 2020

Die politischen Entwicklungen der jüngsten Zeit, die daraus resultierende Neuverteilung der Machtverhältnisse im Mittleren Osten und die immer näher rückenden 100-jährigen Jubiläen der Friedensverträge von Sèvres und Lausanne haben bewirkt, dass das Interesse der Menschen bezüglich den Inhalten dieser beiden Verträge aufs Neue entfacht wurde. Aus diesem Grund befasst sich diese Diplomarbeit mit der osmanischen Geschichte im 20. Jahrhundert ab dem Eintritt der Osmanen in den Ersten Weltkrieg bis zum Ende des türkischen Befreiungskriegs, wobei die beiden erwähnten Friedensverträge aus 1920 und 1923 im Zentrum stehen. Obwohl die Verträge von Sèvres und Lausanne ziemlich gut erforscht sind und obwohl es detaillierte Werke wie Roland Bankens „Die Verträge von Sèvres 1920 und Lausanne 1923. Eine

völkerrechtliche Untersuchung zur Beendigung des Ersten Weltkrieges und zur Auflösung der sogenannten ‚Orientalischen Frage‘ durch die Friedensverträge zwischen den alliierten Mächten und der Türkei“ darüber gibt, wurde bis jetzt keine Analyse über die mediale Resonanz auf diese Verträge in Österreich und in der Türkei durchgeführt. Im ersten Teil dieser Diplomarbeit wird zunächst jeweils kurz geschildert, welche kriegerischen Auseinandersetzungen den beiden Friedensverträgen vorausgegangen sind.

Im darauffolgenden Abschnitt wird ausgehend davon auf die wesentlichen Inhalte der Verträge von Sèvres und Lausanne auf vergleichende Art und Weise eingegangen. Dabei wird der Fokus vor allem auf die veränderten, weggestrichenen bzw. neu formulierten Artikel gerichtet. Die Vor- und Nachteile, die sich für die einzelnen Vertragspartner dadurch ergeben haben, werden herausgearbeitet. Außerdem wird dem theoretischen Teil dieser Arbeit auch ein Unterkapitel über Mustafa Kemal Pascha hinzugefügt, der eine wesentliche Rolle im Ersten Weltkrieg, im türkischen Befreiungskrieg, bei der Gründung der Großen Nationalversammlung der Türkei“ und bei der Unterzeichnung des Vertrags von Lausanne im Jahr 1923 gespielt hat. Die Forschungsmethode dieses ersten Teils ist das kompilatorische Arbeiten.

Der zweite Teil ist der analytische Teil dieser Diplomarbeit. In diesem werden mehrere Ausgaben von zwei türkischen und zwei österreichischen Zeitungen im Hinblick auf die Berichterstattung über die beiden Friedensverträge untersucht. Die Zeitungen, die für die Analyse ausgesucht wurden, sind „Milliyet“ und „Cumhuriyet“ aus der Türkei und das „Neue Wiener Tagblatt“ und die „Neue Freie Presse“ aus Österreich. Bei allen Zeitungen handelt es sich um Tageszeitungen, welche eine große Anzahl von LeserInnen erreicht haben bzw. immer noch erreichen.[1]

Artikel-Eigenschaften

These: Master
Art der Veröffentlichung: Born-digital
Dialekt: Deutsch
PDF: Ja
Ordner: Der Vertrag von Lausanne
Provinz: Austria
QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | phaidra.univie.ac.at

Hinzugefügt am: 15-02-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Bibliothek

Betreff: 129

Die Verträge von Lausanne und Craiova und ihre Vorgeschichte

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230331150440478734>

**Die Verträge von Lausanne und Craiova und ihre
Vorgeschichte.**

Der obligatorische Bevölkerungsaustausch zwischen Griechenland und der
Türkei von 1923 sowie zwischen Rumänien und Bulgarien von 1940 im
Vergleich.

Diplomarbeit

zur Erlangung des akademischen Grades

einer Magistra der Philosophie/
eines Magisters der Philosophie

an der Karl-Franzens-Universität Graz

vorgelegt von

Mark POSSEGGER

am Institut für Südosteuropäische Geschichte und Anthropologie
Begutachter(in) Mag. Dr.phil. Christian PROMITZER

Graz, 2014

Autor: Possegger, Mark

Erscheinungsort: Karl-Franzens-Universität Graz

Verleger: UNI GRAZ

Veröffentlichungsdatum: 2014

Die Arbeit befasst sich mit der Vorgeschichte und Geschichte beider Verträge von Lausanne und Craiova und versucht die Gemeinsamkeiten sowie die Unterschiede der zu diesen beiden Verträgen gehörenden „Bevölkerungstransfers“ darzustellen. In der Vorgeschichte zu Lausanne und Craiova wird vor allem viel Wert gelegt auf die Herausbildung der christlichen Nationalstaaten aus dem Osmanischen Reich in Südosteuropa und in Folge dessen auf die Migrationsströme, die dadurch ausgelöst wurden. Für das Verständnis ist es wichtig, die Kontinuität von Zwangsmigrationen in Südosteuropa seit dem Beginn des 19. Jahrhunderts festzuhalten, die mit dem Zerfall des Osmanischen Reiches einher gingen. Darüber hinaus wird der Lausanner Vertrag und der darin festgesetzte „Bevölkerungstransfer“ zwischen Griechenland und der Türkei von 1923 erforscht. Es wird davon ausgegangen, dass der griechisch-türkische „Bevölkerungsaustausch“ die nachfolgenden „Bevölkerungstransfers“ im II. WK nachhaltig in der Durchführung der „Umsiedlungen“ beeinflusst hat. Desweiteren wird der

Frage nachgegangen, ob aus diesem Grund Parallelen zwischen dem griechisch-türkischen und rumänisch-bulgarischen „Bevölkerungstransfer“ existieren oder ob es sich trotzdem um zwei in ihrer Entstehung und Durchführung grundverschiedenen „Bevölkerungstransfers“ handelt. Außerdem wird der Vertrag von Craiova untersucht, der den „Bevölkerungsaustausch“ zwischen Bulgarien und Rumänien 1940 festgesetzt hat. Abschließend sei gesagt, dass diese „Bevölkerungstransfers“ am Rande der Legalität durchgeführt wurden und über viele Menschen unsägliches Leid gebracht hatten.[1]

Artikel-Eigenschaften

These:	Master
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
PDF:	Ja
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Austria
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | unipub.uni-graz.at

Hinzugefügt am: 31-03-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 130

„Rotes Kurdistan“: Aserbaidshanische Kurden im Interesse der Sowjetrepublik

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230224153546470272>

Asif Masimov

Auf dem Territorium von Kaukasien lebten Kurden schon seit Jahrhunderten. Noch während der Sowjetzeit waren deren Siedlungsgebiete insbesondere die Sowjetrepubliken Aserbaidshan und Armenien. In Aserbaidshan besiedelten sie insbesondere die Regionen Nachitschewan und Karabach. In der Region Karabach lebten sie vermehrt in den aserbaidshanischen Provinzen Kälbädschär, Latschin, Gubadli und Zängilan. Da diese Gebiete zusammen mit der armenischen Provinz Sjunik einst Sangesur (auch Sängäsur) bildeten, waren bis Ausbruch des ersten Bergkarabachkrieges zwischen Armenien und Aserbaidshan (1988-1994) auch kurdische Siedlungen in Armenien bzw. in der Stadt Kapan zu finden. Die armenische Region Sjunik bildete demzufolge mit den aserbaidshanischen Provinzen Latschin, Gubadli und Zängilan den Distrikt (Ujezd) Sangesur, der im Jahr 1921 durch das Kaukasische Büro (Kavbüro) mit Teilnahme von Josef Stalin auf zwei Gebiete aufgeteilt wurde, wobei der östliche Teil innerhalb Aserbaidshans beibehalten und der westliche Teil Armenien zugesprochen wurde.

Am 16. Juli 1923 beschloss das Transkaukasische Zentrale Exekutivkomitee die Bildung eines kurdischen autonomen Gebiets in der Aserbaidshanischen Sozialistischen Sowjetrepublik (SSR). So entstand in der Geschichte des kurdischen Volkes die erste Verwaltungseinheit – eine autonome kurdische Provinz, die in die historische Literatur als „Rotes Kurdistan“ (Krasnij Kurdistan) oder als Kurdischer Ujezd (Kurdistaniskij Ujezd) einging.

Bevölkerung und Siedlungsgebiete: Die Kurden in Transkaukasien am Ende des 19. Jahrhunderts

Ein Überblick über die kurdische Bevölkerungszahl in Transkaukasien kann erst nach der russischen Eroberung der entsprechenden Gebiete erhalten werden, obwohl die Bildung der kurdischen Minderheit innerhalb des heutigen Aserbaidshans bereits während des Safawidenreiches im 17. und 18. Jahrhundert begonnen hatte. Die Kurden besiedelten in Transkaukasien während des Zarenreiches insbesondere die Gouvernements Eriwan, Elisavetpol, Tiflis, Kutaissi und die Oblast Kars. Ein wichtiger Ujezd innerhalb des Gouvernements Elisavetpol war Sangesur, wo im 20. Jh. nach der Aufteilung das „Rote Kurdistan“ auf dem Territorium des sowjetischen Aserbaidshans gegründet wurde. Laut der zarischen Volkszählung von 1886 lebten in den genannten Gebieten insgesamt 100.043 Kurden.

Tabelle 1: Die kurdische Bevölkerung im Gouvernement Eriwan am Ende des 19. Jahrhunderts
 Gouvernement Eriwan

Die Anzahl der kurdischen Bevölkerung

Ujezd Eriwan

8.129

Ujezd Alexandropol

3.739

Ujezd Nachitschevan

473

Ujezd Novobajazit

2.443

Ujezd Surmalinsk

14.619

Ujezd Šaruro-Daralagezskij

880

Ujezd Ęčmiadzin

6.195

Gesamtzahl der Kurden im Gouvernement Eriwan

36.478

Quelle: Svod statističeskich dannych o naselenii Zakavkazskogo kraja, izvlečennych iz posemejnych spiskov 1886 g. S. 212.

Fast genauso viele Kurden lebten auch im Gouvernement Elisavetpol. Die folgende Tabelle 2 verdeutlicht die kurdische Bevölkerungszahl nach Ujezden.

Tabelle 2: Die kurdische Bevölkerung des Gouvernements Elisavetpol am Ende des 19. Jahrhunderts

Gouvernement Elizavetpol'

Die Anzahl der kurdischen Bevölkerung

Ujezd Areš

359

Ujezd Džebrail

1.452

Ujezd Dževanšir

5.527

Ujezd Sangesur

26.824

Gesamtzahl der Kurden im Gouvernement Elisavetpol

34.162

Quelle: Svod statističeskich dannych o naselenii Zakavkazskogo kraja, izvlečennych iz posemejnych spiskov 1886 g. S. 278.

Die am Ende des 19. Jahrhunderts in Transkaukasien lebenden Kurden machten etwa 2,13 Prozent der regionalen Gesamtbevölkerung aus. Davon lebten 36.478 Kurden, wie bereits in der Tabelle 1 dargestellt wurde, im Gouvernement Eriwan und 34.162 Kurden im Gouvernement Elisavetpol (vgl. Tabelle 2). In der Oblast Kars lebten hingegen nur 26.434 Kurden. In den Gouvernements Tiflis und Kutaisi lebten zusammen insgesamt 2.969 Kurden. Die größte kurdische Siedlung befand sich im Ujezd Sangesur, wie aus den Daten der ausgewerteten Statistik (vgl. Tabelle 2) ersichtlich ist. Es gab dort auch Aserbaidsschaner und Armenier, aber der Anteil der Kurden an der Bevölkerung von Sangesur betrug in der Region Transkaukasien 21,5 Prozent. Die aserbaidsschanischen Kurden gehören in der Regel dem schiitischen Zweig des Islams an.

Die Kurdenfrage nach dem Ersten Weltkrieg

Nach dem Zusammenbruch des Russischen Reiches und der Unabhängigkeit der Staaten des Südkaukasus wurde die politische Situation in der Region sehr instabil. Die neu gegründeten Republiken Armenien, Aserbaidsschan und Georgien begannen, ihre Territorien aufzuteilen und starteten alsbald militärische Operationen gegeneinander.

Zwischen 1918 und 1920 existierte die Aserbaidsschanische Volksrepublik, die im April 1920 durch Rotarmisten annektiert wurde. Bis zur Annexion waren die Ujezden Sangesur, Nachitschewan und die gesamte Region Karabach Teil der aserbaidsschanischen Republik, wobei zwischen Armenien und Aserbaidsschan in dieser Region vermehrt Gefechte stattfanden, sodass auf beiden Seiten jeweils Territorien unter die Kontrolle des Gegners gebracht wurden.

Die drei umstrittenen Regionen des Südkaukasus Armenien, Aserbaidsschan und Georgien wurden von Kurden bewohnt. Bewaffnete Angriffe hatten große Auswirkungen auf die Zusammensetzung der kurdischen Bevölkerung in diesen Gebieten: Einige Kurden wurden

getötet, der Rest floh und suchte Zuflucht in Nachitschewan. Zu der Zeit, als sich die sowjetische Herrschaft in den drei Staaten des Südkaukasus etablierte, lebten die meisten Kurden in Aserbaidschan.

Nach dem Ende des Ersten Weltkrieges wurde, wie bei vielen anderen Völkern auch, die kurdische Nationalbewegung beschleunigt. Die britische Regierung versuchte von Anfang an, die kurdischen Aufstände in den Griff zu bekommen, um die Kontrolle über die Gebiete des historischen Kurdistans zu erlangen. Die britische Militärführung unterstützte demnach die nationalistische Bewegung, aber die Türkei stärkte ihre Position, sodass der Einfluss Englands rapide schwand. Es ist anzumerken, dass die Idee des unabhängigen kurdischen Staates von der kurdischen Elite unterstützt wurde, während das einfache Volk ums Überleben kämpfte und als Folge der ständigen Konflikte die Massenauswanderung begann.

Andererseits versuchten auch die Bolschewiki in den neuannexierten Gebieten ihre Macht auszuweiten. Aserbaidschan wurde am 28. April 1920 früher angegliedert, während Armenien wenig später im November 1920 folgte. Die Sowjets versprachen den Armeniern zunächst viele Gebiete im Westen Aserbaidschans, um deren Sympathie zu gewinnen. Des Weiteren begann die Sowjetunion mit der Bildung eines neuen administrativen Systems, bei dem ebenfalls religiöse und nationale Faktoren eine Rolle spielten. Am 12. Januar 1921 wurde während der Tagung des Zentralkomitees der kommunistischen Partei Aserbaidschans proklamiert, den Ujezd Sangesur auf westliche und östliche Gebiete nach nationalem Prinzip aufzuteilen, indem der westliche Teil (3.637 km²) in die armenische Sowjetrepublik eingegliedert und der östliche Teil (3.105 km²) wegen der aserbaidschanisch-kurdischen Bevölkerung innerhalb des sowjetischen Aserbaidschans beibehalten wurde. Seit diesem Zeitpunkt wurde der aserbaidschanische Teil des ehemaligen Ujezds Sangesur als „Kurdistan“ bezeichnet. Diese Ankündigung wurde dann am 16. Juli 1923 bestätigt. Es wird heute in akademischen Kreisen noch oftmals diskutiert, dass die Entstehung der kurdischen Autonomie nur dank Lenins Deklaration der Rechte der russischen Völker vom 15. November 1917 möglich war. In einem Punkt räumte Lenin sogar das Recht der Völker Russlands auf freie Selbstbestimmung bis hin zur Sezession und Bildung unabhängiger Staaten ein.

Die Kurden während und nach der ersten Aserbaidschanischen Republik

In der Zeit von 1918 bis 1920, als die Republik Aserbaidschan existierte, war Chosrow bej Sultanow ein prominenter Vertreter der kurdischen Nationalität, der Militärminister (Mai bis Juni 1918), Landwirtschaftsminister (Juni bis Juli 1918) sowie seit dem 15. Januar 1919 Generalgouverneur von Karabach und Sangesur war. Es gab sowohl kurdische Vertreter unter den muslimischen Abgeordneten im aserbaidschanischen Parlament als auch kurdische bewaffnete Einheiten.

1918 wurde der Friedensvertrag von Brest-Litowsk zwischen der Russischen Sozialistischen Föderativen Sowjetrepublik (RSFSR) und der Vierten Union geschlossen, wonach Sowjetrussland seine Truppen aus Batumi, Kars und Ardahan abzog – dort lebten Kurden dicht besiedelt. Im Jahr 1920 wurde der Vertrag von Sèvres (Artikel 62, 63, 64) verabschiedet, der die Gründung eines unabhängigen Kurdistans unter Beteiligung der Türkei, Frankreichs und Englands vorsah. Nach drei Jahren löste der Vertrag von Lausanne den Vertrag von Sevres auf: Das historische Kurdistan wurde daraufhin zwischen dem Iran, dem Irak, der Türkei und Syrien aufgeteilt, wobei Frankreich ein Mandat über Syrien und England eines über den Irak erhielt. Die Verträge, die dem kurdischen Volk zu Beginn des 20. Jahrhunderts einen unabhängigen Staat versprachen, hatten allerdings nur in der Theorie wirklich Bestand.

Sowjetisierung und „Rotes Kurdistan“

Das Dekret, welches die Errichtung der kurdischen Autonomie auf dem Territorium von Aserbaidschan vorsah, hatte die Grenzen dieser Entität nicht festgelegt. Eigentlich bestand das Rote Kurdistan aus 228 Siedlungen, die Teile der Regionen Sangesur, das ehemalige Schuscha,

Dschabrail sowie Dschawanschir umfassten. Ursprünglich war das Zentrum der Region die Stadt Schuscha, dennoch wurde es 1924 zunächst nach Minkend, dann nach Abdallar und schließlich nach Latschin verlegt.

Die Bauern widmeten sich der Viehzucht, aber es gab keinen Veterinärdienst im Bezirk, sodass das Vieh krank und schwach war und kein Einkommen brachte. Zur gleichen Zeit brachen die ständigen interethnischen Konflikte wegen der Grenzstreitigkeiten mit Karabach aus. 1924 beschloss das Präsidium des Zentralkomitees der AKP (b), das Politische Büro Kurdistan vom Politischen Büro der Region Bergkarabach zu trennen und die Grenzstreitigkeit zwischen diesen Gebieten zu lösen.

Die Gesamtfläche der Region Kurdistan betrug 3.432 km². Der erste Vorsitzende der sowjetischen kurdischen Regierung wurde Husu Hajiyev. Der bekannte Schriftsteller Taghi Schachbazi, der als Sekretär des Zentralen Exekutivkomitees Aserbaidshans arbeitete, wählte das Dorf Abdallar als Hauptstadt der neuen Region. Bei der Auswahl eines neuen Standorts für das Zentrum mochte Taghi Schachbazi den ursprünglichen Namen „Abdallar“ allerdings nicht und gab der Stadt den Namen „Latschin“, die fortan als Zentrum fungierte. Die Verwaltung Kurdistans befand sich innerhalb des sowjetischen Aserbaidshans zwischen dem sowjetischen Armenien im Westen und der autonomen Oblast Bergkarabach im Osten.

Laut der Allunionsvolkszählung von 1926 zählte die Bevölkerung des Roten Kurdistans insgesamt 51.200 Menschen, davon waren 37.470 (73,1 Prozent) Kurden, 13.520 (26,3 Prozent) Aserbaidshaner und 256 Armenier (0,5 Prozent).

Im Jahr 1925 wurde der Lösung der territorialen Frage des Landkreises dann schließlich große Aufmerksamkeit gewidmet. Mir Dschäfar Bagirov, Volkskommissar für innere Angelegenheiten, wurde nach Kurdistan entsandt, um den Stand der Dinge im Distrikt zu untersuchen. Bagirov beschrieb die Situation in dem Bezirk als schrecklich. Er stellte fest, dass die hohe Arbeitslosigkeit und das angespannte Verhältnis zwischen Armeniern und Kurden sowie der Einfluss der Sowjetregierung den Bezirk selbst stark diskreditierten. Bagirov führte zahlreiche praktische Initiativen zur Verbesserung der Situation ein – er schlug beispielsweise vor, Kredite zu vergeben, Autobahnen und ein Sägewerk zu bauen, Milchviehbetriebe zu etablieren, Betriebe zur Herstellung von Butter und Käseereien zu errichten, die tierärztliche Versorgung zu stärken, vorhandene Mineralien sinnvoll zu nutzen und abzubauen, das Wasserkraftpotenzial der Region zu untersuchen sowie medizinische Sanatorien auf der Grundlage der hiesigen Mineralquellen zu schaffen.

Nach der Ermittlung der Arbeitskommission verabschiedete das Zentralkomitee der AKP (b) eine Reihe von Resolutionen – es stärkte die staatliche und parteipolitische Arbeit in der Region, erhöhte die Mittel für den Bildungssektor und stimulierte die regionalen wirtschaftlichen Möglichkeiten. Anschließend beteiligte sich der Sowjetstaat aktiv an der Bestimmung des Status der kurdischen Bevölkerung in der Türkei und im Iran. Die Sowjetische Regierung widmete der Etablierung rechtlicher Normen und der Organisation des Bildungssystems unter den Kurden fortan große Aufmerksamkeit. Die aserbaidshanischen Kurden waren zum Teil Nomaden und praktizierten immer noch das Volkgericht. In Kurdistan wurden bald Schulen, Theater sowie Krankenhäuser gebaut und ebenfalls ein kurdisches Alphabet entwickelt, sodass der Unterricht in den Schulen auf Kurdisch stattfinden konnte.

In den späten 1920er- bzw. frühen 1930er-Jahren veränderte sich dann die Anzahl an Kurden in Aserbaidshans aufgrund der Einwanderer aus der Türkei und dem Iran: In diesen Ländern fanden regierungsfeindliche Demonstrationen seitens der Kurden statt. Infolge der Aufstände und innerländischen Probleme kehrten viele kurdische Stämme in das sowjetische Aserbaidshans zurück. Der Sowjetstaat unterstützte die Auswanderung massiv und versprach den Kurden politische Freiheit, Land, Werkzeuge und Zugtiere. Die Kurden wurden vorübergehend in Nachitschewan untergebracht, bevor dann im Frühjahr 1927 400 Personen in

den Bezirk Nucha umgesiedelt wurden. Am 5. November 1927 wurde beschlossen, die Kurden aus der Türkei, die noch in Nachitschewan warteten, in dem gleichnamigen Kreis unterzubringen. 1928 wurden einige Kurden in aserbajdschanische Regionen Aghdam und Jewlach umgesiedelt. Am 16. Januar 1929 wurde noch ein Dekret über die Umsiedlung von 334 Familien aus dem Bezirk Aghdam nach Nucha erlassen. Einige der Kurden weigerten sich jedoch, umzuziehen, da sie sich bereits in Jewlach niedergelassen hatten. Andere beschlossen wiederum, in den bergigen Teil der Sharur-Region zu ziehen; der Rest ging nach Nachitschewan.

Die Sowjetregierung schien ihre Versprechen zunächst zu halten. Darüber hinaus führte sie allerdings eine gewaltsame Kollektivierung und Entkulakisierung durch, was zu Unruhen und einer steigenden Unzufriedenheit unter den Kurden führte. Die Kurden forderten vermehrt die Möglichkeit ein, in die Türkei zurückzukehren, sodass der Rat der Volkskommissare der Aserbajdschanischen SSR beschloss, sie tief in die Autonome Sozialistische Sowjetrepublik (ASSR) Nachitschewan umzusiedeln. Die Kurden waren sich jedoch nicht einig, ob sie nun auf dem aserbajdschanischen Territorium bleiben oder es verlassen sollten. Es begannen Aufstände – zuerst in der Türkei, dann in Aserbajdschan und Armenien. Infolgedessen stimmte die türkische Regierung Mitte der 1930er-Jahre der Forderung kurdischer Überläufer zu und so begannen sie Schritt für Schritt, in die Türkei zurückzukehren.

Die kurdische Autonomie existierte lediglich bis 1929. Nach Erlass vom 25. Januar 1930 sollte das autonome Gebiet in einen Kreis (Okrug) mit gleichem Namen umgewandelt werden. Es wurden jedoch stattdessen kleinere Bezirke gegründet und somit endete die Existenz des „Roten Kurdistans“.

Die Kurden nach der Autonomie

In den frühen 1930er-Jahren florierte das kurdische Leben und es konnte sich eine eigene Kultur entwickeln: Es wurde unter anderem vorgeschlagen, ein kurdisches Alphabet zu schaffen. In den Provinzen Kurdistans wurden die kurdischen Schulen eröffnet. 1931 begann dann die Produktion von Lehrbüchern für Grundschulklassen in kurdischer Sprache. Alle Gesetze, Dekrete und Entscheidungen wurden übersetzt, auch in die kurdische Sprache. All diese Bemühungen um den Ausbau der kurdischen Kultur hielten allerdings nicht lange an: Später wurden im Unterricht wieder aserbajdschanische Lehrbücher eingesetzt und die pädagogisch-technische Schule nutzte nur noch die aserbajdschanische Sprache in der Lehre. Mitte des 20. Jahrhunderts übernahm die Mehrheit der Kurden in Aserbajdschan die lokalen Bräuche, die Kultur und die Sprache. Dafür gab es auch einen anderen, objektiven Grund, denn Kurden und Aserbajdschaner heirateten einander und nach dem Tod von Lenin begann alsbald die Assimilationspolitik von Stalin.

Es ist aus der Geschichte bekannt, dass Stalin in den 30er-Jahren des 20. Jahrhunderts die Repressalien gegen die Intelligencija begann. Unter dieser Gruppe befand sich auch die kurdische Elite, die als Erstes von diesen Maßnahmen betroffen war. Ein großer Teil der armenischen und aserbajdschanischen Kurden wurde im Jahr 1937/38 nach Zentralasien, insbesondere nach Kasachstan, deportiert. Interessanterweise waren unter den vertriebenen Kurden auch circa 2.000 iranische Kurden, die vor Kurzem noch sowjetische Pässe hatten. Die Gründung einer kurdischen Autonomie auf dem Gebiet des sowjetischen Aserbajdschans war durch mehrere internationale und regionale Faktoren motiviert. Die unerfahrenen Bolschewiki änderten oft die Verwaltungssysteme, darüber hinaus gab es auch keine Geschlossenheit unter den Kommunisten bezüglich des administrativen Verwaltungssystems, sodass die Deklaration Lenins später an Bedeutung verlor und durch Stalins Ideen ersetzt wurde. Die Auflösung der kurdischen Autonomie war gleichermaßen durch interne und externe Faktoren motiviert. Zunächst wollte Moskau den andauerenden territorialen Konflikt zwischen Armenien und Aserbajdschan mithilfe der Schaffung einer Autonomie reduzieren. Armenien

war selbst kein Befürworter der kurdischen Autonomie, denn auf seinem Territorium lebten neben jezidischen auch noch muslimische Kurden, die später ebenfalls einen Anspruch auf die Autonomie hätten oder möglicherweise sogar den Anschluss mit Kurdistan einfordern würden. Unter den externen Faktoren kann gleichfalls der Einfluss der Türkei und des Irans erwähnt werden, wo große kurdische Minderheiten lebten, die sich ein ähnliches Verwaltungsmodell wünschten. In diesem Zusammenhang wird oft die Freundschaft zwischen Stalin und Atatürk angesprochen, dank denen die Idee des Roten Kurdistans im Kaukasus abgeschafft wurde. In den 40er-Jahren des letzten Jahrhunderts wurde erneut versucht, eine kurdische Entität zu gründen – diesmal jedoch auf dem iranischen Territorium, das sich in der sowjetischen Zone befand. Die sogenannte Republik Mahabad existierte aber nur circa ein Jahr.

[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Politik
Inhaltskategorie:	Politische Kritik
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Azerbaidjan
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | [/masimovasif.net](https://masimovasif.net)

Hinzugefügt am: 24-02-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel**Betreff: 131****100 Jahre Vertrag von Lausanne – was dann?**<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20220720142942424038>

Seit Jahren stellt Erdoğan den Vertrag von Lausanne infrage, der den Grenzverlauf zwischen Griechenland und der Türkei regelt. Der Hamburger Völkerrechtler Norman Paech erklärt, warum die Aufteilung des Osmanischen Reichs nicht zu korrigieren ist.

Mitte nächsten Jahres, am 24. Juli 2022, jährt sich der Vertrag von Lausanne zum neunundneunzigsten Mal, aber alle Blicke sind schon auf den hundertsten Jahrestag im Juli 2023 gerichtet. Für die Türkei ein entscheidendes Datum, denn der Vertrag stand an der Wiege des türkischen Staates – man kann auch sagen, an der Bahre des Osmanischen Reiches. Seit Jahren aber stellt der türkische Präsident Recep Tayyip Erdoğan den Vertrag infrage, er sei unfair und eine Niederlage für die Türkei. Es geht ihm im Wesentlichen um die Revision der Grenze mit Griechenland, um etliche Inseln in der Ägäis. Es geht um den wohl letzten Versuch, die Aufteilung des Osmanischen Reiches durch die imperialistischen Mächte Frankreich und Großbritannien zu korrigieren.

Sie begann faktisch mit dem geheimen Sykes-Picot-Abkommen 1916 und sollte 1920 in San Remo zwischen den beiden rivalisierenden Mächten mit einem Kompromiss abgeschlossen werden. Doch erst im August 1920 wurde in Sèvres in der Nähe von Versailles das Schicksal des Osmanischen Reiches besiegelt. Die Alliierten hatten nicht nur Istanbul erobert, die Italiener saßen in Antalya und Konya, die Griechen in Smyrna¹, die Franzosen in Kilikien. Zuvor hatte sich in Erzurum und Sivas die türkische Nationalbewegung unter Führung von Mustafa Kemal Pascha gegründet, die einen Staat mit nationalen Grenzen forderte. In Sèvres musste die türkische Delegation aber noch die Internationalisierung der Meerenge und die Abtrennung Ostthraziens, der Ägäischen Inseln (außer Rhodos) und Smyrna mit dem ganzen Hinterland an Griechenland unterzeichnen. Italien bekam die Dodekanes und Rhodos. Der Irak mit seinem Ölreichtum im Norden um Mûsil (Mossul) und Hewlêr (Erbil), Palästina, Zypern und Ägypten kamen zu England, während Syrien und Kilikien Frankreich zugeschlagen wurden. In Ostanatolien sollte ein unabhängiger armenischer Staat entstehen, was unter den Kurd:innen

erhebliche Unruhen auslöste. Denn das bedeutete die Abtrennung der Provinzen Erzîrom (tr. Erzurum), Qers (Kars), Bedlîs (Bitlis), Ezirgan (Erzincan), Mûş (Muş) und Wan (Van) mit überwiegend kurdischer Bevölkerung. Für Kurdistan war in den Artikeln 62 - 64 eine Kommission aus Mitgliedern der englischen, französischen und italienischen Regierung vorgesehen, die eine lokale Autonomie ausarbeiten sollte – was nie geschah und bis heute die offene Wunde der Türkei ist.

Der Hamburger Völkerrechtsexperte Norman Paech (rechts im Bild) war von 1968 bis 1972 tätig im Bundesministerium für Wirtschaftliche Entwicklung in Bonn, 1972 bis 1974 wissenschaftlicher Mitarbeiter an der Forschungsstelle der Vereinigung deutscher Wissenschaftler (VDW) in Hamburg, 1975 bis 1982 Professor für Politische Wissenschaft an der Einstufigen Juristenausbildung der Universität Hamburg, 1982 bis 2003 für öffentliches Recht an der Hochschule für Wirtschaft und Politik in Hamburg. Er veröffentlichte zahlreiche Publikationen zu völkerrechtlichen Fragen und war im März 2018 beteiligt beim Tribunal gegen die türkische Staatsführung in Paris. Er befasst sich seit Jahren intensiv mit dem kurdisch-türkischen Konflikt, besuchte mehrfach Kurdistan und führte dabei unter anderem Gespräche mit dem KCK-Vorsitzenden Cemil Bayik.

Die Vierteilung Kurdistans

Drei Jahre später fand in Lausanne 1923 dieser imperialistische Schacher eine letzte Korrektur. Die Beschlüsse von Sèvres wurden annulliert, Ostthrazien und die ursprünglich Armenien zugeschlagenen kurdischen Gebiete wurden dem nunmehr völkerrechtlich anerkannten neuen türkischen Staat zugeteilt. Damit kam zwar der Hauptteil des kurdischen Gebietes unter die Herrschaft der Türkei, die kurdische Frage selbst wurde aber aus dem Vertrag gestrichen. Zudem teilte der Vertrag die kurdischen Siedlungsgebiete unter vier Staaten auf – Türkei, Iran, Irak und Syrien. Kurdistan hatte nunmehr, anders als im Osmanischen Reich, keinen offiziellen Status mehr. Es wurde nicht einmal Kolonie – es wurde viel weniger. Kurdistan wurde seiner historischen und politischen Identität beraubt, seine Zerstückelung und Aufteilung wurde völkerrechtlich durch diesen Vertrag abgesichert. Der Leiter der türkischen Verhandlungsdelegation, Ismet İnönü, verkündete zwar: „Wir haben einen Sieg errungen, denn wir haben die Kurdistan-Frage und die Armenien-Frage in der Geschichte begraben – dank England und Frankreich.“² Aber zumindest die Kurdistan-Frage ist eine immer noch offene Wunde der Türkei bis heute.

Doch um Kurdistan geht es Erdoğan mit seinen Angriffen auf den Vertrag von Lausanne nicht. Es sind die Ägäischen Inseln direkt vor der Küste der Türkei. Ende August 1920 hatten türkische Truppen die griechische Armee entscheidend geschlagen, Izmir wurde eingenommen und die griechischen Soldaten verließen das Land über das Meer. In Lausanne allerdings erkannten die Alliierten die der Küste vorgelagerten Inseln bis auf zwei, Imbros und Teneddos, den Griechen zu. Am 23. Januar 1923 hatten Griechenland und die Türkei bereits in einer Konvention einen Bevölkerungsaustausch vereinbart, der jetzt Teil des Vertrages wurde. Etwa 1,5 Million türkische Staatsangehörige mit griechisch-orthodoxem Glaubensbekenntnis wurden nach Griechenland ausgewiesen und etwa eine halbe Million griechische Staatsangehörige, die zum Islam konvertiert waren, mussten in die Türkei übersiedeln. In den Artikeln 12 bis 16 des Vertrages werden detailliert die Inseln aufgeführt, die zu Griechenland kommen oder unter italienischer Besatzung bleiben (Art. 16). Letzteres ist mit der Aufhebung der Besatzung nicht mehr von Bedeutung, auch diese Inseln, oft nur wenige Kilometer von der türkischen Küste entfernt, gehören zu Griechenland. Die Zone um die Meerenge wurde internationalisiert und demilitarisiert. Nur eine Garnison von 12.000 Soldaten in Istanbul wurde erlaubt. Nicht alle

territorialen Wünsche der Nationalbewegung waren erfüllt – die Region um Mûsil und Hewlêr kam zum Irak – , aber als völkerrechtlich anerkannter neu gebildeter Staat war der Vertrag für Mustafa Kemal ein großer Erfolg, den er mit den Worten unterstrich: „Dieser Vertrag ist das Dokument über das Misslingen eines großen Anschlags, den man seit Jahrhunderten gegen die türkische Nation vorbereitet hatte und den man glaubte, mit dem Vertrag von Sèvres vollendet zu haben. Dies ist ein politischer Sieg, der in der Geschichte des Osmanischen Reiches nicht seinesgleichen hat.“³

Allerdings enthält der Vertrag auch Vorschriften, die über die Regelung der territorialen Grenzen hinausgehen. So enthalten die Artikel 37 bis 40 des dritten Abschnitts detaillierte Vorschriften zum Schutz der Minderheiten, ihrer Religion, ihrer Sprache und ihrer politischen Rechte, die von allen folgenden türkischen Regierungen systematisch verletzt worden sind. Keine der ehemaligen Vertragspartner der Türkei haben sich jemals um diese Verstöße gekümmert und die Türkei zur Einhaltung des Vertrages gezwungen. Bisher ist nicht deutlich, ob sich Erdoğan's Revisionspläne auch gegen diese Artikel wenden. Doch unabhängig von dem Umfang solcher Pläne, jede Veränderung eines wirksam geschlossenen Vertrages bedarf bestimmter Voraussetzungen und Verfahren.

Der Vertrag von Lausanne hat in seinen Artikeln kein Ende festgelegt

Vertragsparteien waren in der Reihenfolge und dem Wortlaut des Vertrages: „Das Britische Empire, Frankreich, Italien, Japan, Griechenland, Rumänien und der Serbisch-Kroatische-Slowenische Staat“ auf der einen Seite, die Türkei auf der anderen. Diese Parteien des Vertrages müssten alle einer Veränderung zustimmen. Selbst wenn es der Türkei gelänge, die große Mehrheit der Staaten auf ihre Seite zu ziehen, würde das mit Griechenland nie gelingen. Nun sind in der letzten Zeit Stimmen laut geworden, die dem Vertrag mit seinem hundertsten Geburtstag sein Ende voraussagen. Worauf sich diese Meinung stützt, ist unbekannt. Der Vertrag selbst hat in seinen Artikeln kein Ende festgelegt. Bisher hat sich auch kein Vertragsstaat aus dem Vertrag verabschiedet, kein Staat hat ihn für unwirksam oder nichtig erklärt. Es ist auch kein Missbrauch oder eine Verletzung des Vertrages ersichtlich, die den ganzen Vertrag unwirksam macht. Die andauernden Verletzungen der Vorschriften über den Schutz der Minderheiten, der Religion, der Sprache und der politischen Rechte der Kurd:innen durch die türkische Regierung und Armee, berühren die Wirksamkeit des Vertrages nicht. Selbst wenn die türkische Regierung einseitig den Vertrag aufkündigen würde, kämen die griechischen Inseln nicht wieder zurück. Schließlich kennt das Völkerrecht keine Regel oder Norm, dass internationale Verträge, die keine bestimmte Vertragsdauer in ihren Vorschriften enthalten, automatisch nach 100, 200 oder 500 Jahren enden. Die Wiener Vertragsrechtskonvention von 1969 sieht eine solche automatische Beendigung nicht vor, wenn sie nicht im Vertrag selbst verankert ist.

Nehmen wir aber einmal das Ende des Vertrages im Juli 2023 an, so folgt dann jedoch nicht, dass der völkerrechtliche Status der griechischen Inseln vor der Ionischen Küste sich ändern würde. Sie wären weiter griechisches Territorium. Nur ein bilateraler Vertrag zwischen der Türkei und Griechenland könnte das ändern, und daran glaubt niemand.

Ist die völkerrechtliche Lage so eindeutig, so fragt sich, welchem Zweck derartige Gerüchte dienen. Vieles spricht dafür, dass sie nur eine innenpolitische Funktion haben, um eventuell von manifesten wirtschaftlichen und politischen Schwierigkeiten abzulenken. Ein Zurück der Inseln in der Ägäis in die Türkei erscheint objektiv unmöglich, da keine griechische Regierung

dem zustimmen würde. Die Gründung eines kurdischen Staates, wie sie in dem Vertrag von Sèvres angedacht schien, wäre juristisch möglich, da dazu kein anderer Staat zustimmen müsste. Doch ist die Zeit dafür noch nicht reif, und die PKK hat schon seit 1996 auf die Gründung eines separaten Staates verzichtet. Ein Status der wirtschaftlichen, politischen und kulturellen Autonomie würde dem Geist des Vertrages von Lausanne und dem verbindlichen Recht auf Selbstbestimmung entsprechen. Doch auch dafür ist die Regierung Erdoğan noch nicht bereit. Es bestehen aber auch Zweifel, ob die derzeitigen Manöver um den 100. Jahrestag des Vertrages zu einer Lösung und Heilung des größten aller türkischen Probleme führen wird.

1 - heute İzmir

2 - Vgl. Hamato, Azad: Historische Weichenstellungen für die heutige Kurdenpolitik zu Beginn des 20. Jahrhunderts, in: Hinz-Kardeniz, Heidi/ Stoodt, Rainer (Hrsg.): Kurdistan, Politische Perspektiven in einem geteilten Land. Giessen 1994

3 - Vgl. Steinbach, Udo: Die Türkei im 20. Jahrhundert. Bergisch-Gladbach 1996, S. 137.

Der Artikel erschien im Original in der November/Dezember-Ausgabe des Kurdistan-Report.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Kurdenfrage
Inhaltskategorie: Menschenrecht
Inhaltskategorie: Geschichte
Inhaltskategorie: Artikel und Interviews
Inhaltskategorie: Legal
Art der Veröffentlichung: Born-digital
Ordner: Der Vertrag von Lausanne
Original Language: Deutsch
QR Code:

Quellen

Hinzugefügt am: 20-07-2022

Ersteller: Sara Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 132

100 Jahre Vertrag von Sèvres Das unverdaute Ende des Osmanischen Reichs

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230210083651465520>

Der Vertrag von Sèvres besiegelte vor 100 Jahren das Schicksal des Osmanischen Reichs. Schon Atatürk verhandelte neue Grenzen. Doch Erdogan erhebt noch größere Gebietsansprüche – und beruft sich auf das osmanische Erbe. Ist eine Wiedergeburt denkbar?

Kapitel 1: Der Vertrag

10. August 1920, Sèvres bei Versailles. In einem Ausstellungsraum der berühmten Porzellanmanufaktur warten die Vertreter der Siegermächte des ersten Weltkriegs auf die osmanische Delegation aus Istanbul. Fast zwei Jahre waren nach dem Waffenstillstand von Mudros vergangen, der die Kämpfe zwischen dem britischen Empire und dem osmanischen Reich beendete, zwei Jahre Verhandlungsmarathon in Versailles und Paris.

„Also es gab eben diese große Friedenskonferenz in Paris, an der nur die Alliierten beteiligt waren“, sagt die Historikerin Ellinor Morack. „Also die Verlierer-Mächte haben nicht mitverhandelt.“

Die Verlierer-Mächte: neben dem deutschen Reich und Österreich-Ungarn gehörte das osmanische Reich dazu. In der Serie „Vatanım Sensin“ – Meine Heimat bist Du – wurde die Szene für das türkische Fernsehpublikum vor ein paar Jahren nachgestellt.

Die dreiköpfige Delegation aus Istanbul unterschreibt mit niedergeschlagenen Gesichtern. „Möge meine Unterschrift Frieden bringen!“ – In der Filmszene wird der fromme Wunsch dem Istanbuler Diplomaten, Mediziner und Philosophen Rıza Tevfik in den Mund gelegt. Ein Wunsch der sich nicht erfüllte. Der Vertrag, sagt Morack, „letztendlich wird der als Totgeburt bezeichnet.“

Zerbrechlicher als das Porzellan, das in dem Saal ausgestellt wurde, denn der Vertrag wird von Konstantinopel unterschrieben, nicht von Ankara. In der türkischen Fernsehserie, erkennt der britische Außenminister George Curzon den Schwachpunkt.

Ankara – das war die anatolische Kleinstadt, in der seit dem Frühjahr 1920 die sogenannte „große Nationalversammlung“ tagte – einberufen von Mustafa Kemal, dem späteren Atatürk, quasi als Gegenregierung zum Kabinett des Sultans in Konstantinopel. Dessen Macht bestand nur noch auf dem Papier.

Sèvres schreibt die Aufteilung des Riesenreiches fest

Die Hauptstadt des Reichs: Besetzt von den Siegermächten, die Provinzen im Osten und Süden, von Mekka bis Kairo, von Damaskus bis Bagdad: Unter französischer und britischer Kontrolle. Izmir und die Ägäisküste: Besetzt von griechischen Truppen. Der Friedensvertrag von Sèvres schreibt die Aufteilung des Riesenreiches unter den Weltkriegs-Siegern fest.

„Die letzte Zuckung des Imperialismus!“, nennt die Turkologin und Historikerin Ellinor Morack das Vertragswerk. „Gestern war ein unglückseliger Tag für unser Land. Die Abgesandten der Regierung in Istanbul unterschrieben den Papierwisch von Sèvres ohne mit der Wimper zu zucken.“

Diese Zeitungsschlagzeile, die da in der Fernsehserie „Vatanım Sensin“ von einer Kinderstimme vorgelesen wird, stellt Riza Tevfik und seine Kollegen als die Verräter dar, als die sie später von Atatürks Regierung gebrandmarkt wurden.

Dabei blieb ihnen keine Wahl, sagt Ellinor Morack: „Die Sultansregierung 1920 war natürlich in keiner Weise in der Lage, das abzulehnen. Was hätten sie denn machen sollen? Sie hatten auch selber gar keine richtige Kontrolle mehr über ihre Armee, weil das, was davon übrig war, schon im Dienste der Kemalisten dabei war dagegen Krieg zu führen“ – gegen die scharfen Vertragsbedingungen.

Ihnen zufolge fallen der Großteil Thrakiens mit Edirne und die Küste entlang der Ägäis an Griechenland, Urfa, Mardin an Frankreich, und West-Anatolien an Italien. Ost-Anatolien wird unter den neu zu gründenden Staaten Armenien und Kurdistan aufgeteilt.

Konstantinopel wird unter internationale Verwaltung gestellt. Frankreich und England teilten die Gebiete, die heute Irak, Syrien, Jordanien, Libanon und Israel heißen, untereinander auf. Eine Karte zeigt den Reststaat des Osmanischen Reiches nach dem Vertrag von Sèvres .

„Vatanım Sensin“ ist eine der zahlreichen Fernsehserien mit historischem Hintergrund, die in den letzten 10 Jahren in der Türkei produziert wurden: Schauplatz der Familiensaga in 59 Folgen ist das von den Griechen 1919 besetzte Smyrna oder Izmir.

Im Zentrum steht die frei erfundene Liebesgeschichte zwischen der türkischen Widerstandskämpferin Hilal und dem griechischen Offizier Leonidas. Die Szene in Sèvres allerdings entspricht mehr oder weniger den historischen Tatsachen. In der Türkei ist der Vertrag bis heute Schulstoff.

„Was wir damals gelernt haben? Es gab einen Krieg und Sèvres war eine Katastrophe für uns“, erinnern sich Belma Bağdat und ihr Mann, der armenische Kabarettist und Publizist Hayko Bağdat an ihren Geschichtsunterricht. „Und dann hat Atatürk unser Land gerettet und jetzt haben wir eine wunderschöne freie Heimat, errichtet auf den Gräbern der Armenier.“

Vertrag von Sèvres als Schreckensbild

Den Vertrag von Sèvres, sagt Ellinor Morack, „das lernt jedes Kind in der Schule in der Türkei eben als Schreckensbild!“ Die Historikerin spricht vom „Sèvres-Syndrom“. „Das wird heute in der Politikwissenschaft verwendet, um eben diese Vorstellung zu bezeichnen, dass damals die Großmächte und heute der Westen oder einfach alle anderen Länder nur darauf warten, Anatolien unter sich aufzuteilen“, sagt sie.

„Es ist diese Vorstellung, die bis heute tatsächlich auch von weiten Teilen der nationalkonservativen und der nationalistischen Kräfte geteilt wird. Und wenn man sich den Vertrag von Sèvres anguckt, kann man sagen, die haben ja recht gehabt. Also da gab es ja tatsächlich den Versuch, das Land aufzuteilen. Was dabei nur immer vergessen wird: Er war sowieso schon nicht durchsetzbar, als er unterschrieben wurde.“

Franzosen und Briten waren kriegsmüde und in Ankara organisiert Atatürk mit den Resten der osmanischen Truppen den Widerstand. Neun Tage nach der Unterzeichnung erklärt die große Nationalversammlung alle, die im Kronrat des Sultans für den Vertrag gestimmt hatten, zu

Hochverrätern. Zwei Jahre später setzte dasselbe Parlament den letzten Sultan Vaheddin ab, rückwirkend zum Jahr 1920.

„Noch jedes revolutionäre Regime hat behauptet, mit der Vergangenheit komplett zu brechen. Und viele Wissenschaftler haben das in diesem Fall jahrelang geglaubt“, meint der türkisch-kurdische Historiker Yektan Türkyilmaz. Er kennt die Erzählung vom Trauma Sèvres und dem revolutionären Befreier Atatürk.

Dessen türkische Republik verstand sich als bewusstes Gegenmodell zum osmanischen Vielvölkerstaat mit dem Sultan an der Spitze, der auch als Kalif, als geistliches Oberhaupt aller Muslime regierte. Bewusst brach Kemal Mustafa, genannt Atatürk, Vater der Türken mit Traditionen. Die Einführung des lateinischen Alphabets, das Verbot des Fez: Bis heute oft zitierte Beispiele der rasanten Modernisierungskampagne.

Aber, so Yektan Türkyilmaz: „Das ist die Geschichte, wie sie uns die Kemalisten weismachen wollen. Aber ich glaube die Kontinuitäten zwischen osmanischen Reich und Republik sind bedeutender als meist angenommen wird.“

Kapitel zwei: Die untoten Geister des erhabenen Staates

„Der Osmanismus ist nie verschwunden“, sagt Yektan Türkyilmaz. Er forscht zum Völkermord an den Armeniern und zum späten osmanischen Reich und lehrte an der Duke University in den USA.* Jetzt lebt er in Berlin.

„Osmanismus“ – der Begriff führt zurück in die Offizierskasinos und Salons des „erhabenen Staates“ im 19. Jahrhundert. Mustafa Kemal war nicht der erste Reformier: „Der sogenannte Osmanismus entsteht als Idee zur Rettung des Reichs, als sich der Staat aufzulösen beginnt.“ Im 19. Jahrhundert fordern immer mehr osmanische Provinzen auf dem Balkan politische Eigenständigkeit. Die Griechen hatten 1830 ihre Unabhängigkeit erlangt. 1878 folgte Bulgarien, 1881 Rumänien, 1882 Serbien. Zwar gehören noch große Teile des heutigen Griechenlands, Thrakien und Mazedonien zum osmanischen Reich, aber auch hier untergraben Unabhängigkeitsbewegungen die Autorität des Devlet-i ‘Alīye, des erhabenen Staats. Jahrhundertlang regelte das Millet-System die Rechte und Pflichten der christlichen und jüdischen Minderheiten. Millet lässt sich mit Religionsgemeinschaft übersetzen. So gab es ein orthodoxes Millet mit dem griechisch-orthodoxen Patriarchen von Konstantinopel und ein armenisches mit dem armenischen Patriarchen als Oberhaupt.

Innerhalb ihres Millet genossen Juden und Christen eine gewisse Eigenständigkeit. Dafür mussten sie höhere Steuern zahlen und waren vom Staats- und Militärdienst ausgeschlossen. Im 19. Jahrhundert wächst die Kritik am alten Millet-System und die Oppositionsbewegung der „Jungtürken“ propagiert die Idee einer „osmanischen“ Bürgeridentität.

„Tanzimat“ wird die Epoche der Reformen im osmanischen Reich genannt, die schrittweise bis zur Verfassung von 1876 allen Untertanen des Sultans gleiche Rechte garantierte – auch wenn der Padişah Abdülhamid II die Verfassung wenig später wieder außer Kraft setzte. Von ihm wird später noch ausführlich die Rede sein – die Idee von der osmanischen inklusiven Identität bleibt trotzdem lebendig, 30 Jahre lang, bis 1908 die Jungtürken den autoritären Sultan durch einen willfähigen Nachfolger austauschen, und die Verfassung wieder in Kraft setzen.

„Wir sind Osmanen reinster Gesinnung!“

Im neu gewählten Parlament sitzen griechische, armenische und jüdische Abgeordnete gleichberechtigt neben ihren muslimischen Kollegen. „Von 1908 bis 1912 bedeutete ‚Osmanismus‘: Religiöse und ethnische Unterschiede spielen keine Rolle“, sagt Yektan Türkyilmaz. Der Historiker hat Tondokumente aus der Zeit gesammelt. Auf einer Schellack-Platte von 1909 lässt der Tenor Ibrahim Effendi das Vaterland und die Armee hochleben. „Wir sind Osmanen reinster Gesinnung!“

Osmanischer Verfassungspatriotismus. Auch der junge Arzt und Politiker Rıza Tevfik sitzt im neuen Parlament. Elf Jahre nach der Schallplattenaufnahme wird er in Sèvres mit seiner

Unterschrift das Ende des osmanischen Reichs besiegeln. Dazwischen liegt der verlorene erste Weltkrieg und der Völkermord an den Armeniern, angeordnet ausgerechnet von den Jungtürken, die wenige Jahre zuvor noch eine inklusive osmanische Identität beschworen hatten.

Im April 1920 war in Ankara wieder ein Parlament zusammengetreten. Die „große Nationalversammlung“, einberufen von Atatürk. „Ein großer Unterschied zum Parlament von 1909 fällt sofort auf“, erklärt Türkyilmaz, „das Fehlen christlicher und vieler jüdischer Abgeordneter. Multiethnisch war die Versammlung aber trotzdem, mit Vertretern unterschiedlicher Gruppen: Arabern, Kurden, Tscherkessen.“

Der „Osmanismus“ als Schirm, unter dem viele Ethnien Platz finden, lebte fort – allerdings mit Einschränkungen.

„Die kemalistische Lesart des Osmanismus bringt immer noch unterschiedliche Gruppen zusammen, aber jetzt ist der gemeinsame Nenner der Islam, genauer der Islam der Suni-Muslims. Statt von türkischen Nationalismus sollte man lieber von ‚Sun-Nationalismus‘ sprechen, immer noch pluralistisch, aber für Christen oder Juden gab es keinen Platz mehr.“ „Eine wunderschöne freie Heimat, errichtet auf den Gräbern der Armenier!“ Der Kabarettist Hayko Bağdat meint das nicht nur im übertragenen Sinn. Auch wenn Atatürk keine Verantwortung am Völkermord trug. Die junge Republik profitierte von den Folgen der tödlichen Vertreibung. „Die Republik, die nach dem Völkermord gegründet wurde, behielt alles, was früher den Armeniern gehört hatte. Das war der Grundstock für das Vermögen der jungen Republik.“

„Am Ende des Krieges, kommen die überlebenden Armenier zurück,“ ergänzt die Historikerin Ellinor Morack. „Ja, und das sind je nach Region unterschiedlich viele und es gibt sofort Konflikte zwischen ihnen und den Leuten, die an ihrer Stelle angesiedelt worden sind. Und es gab natürlich auch jede Menge Leute, die profitiert haben von dem Völkermord oder eben von der Vertreibung der Griechen, die Firmen oder Land übernommen hatten.“

Die Auslöschung der armenischen Bevölkerung hatten die Jungtürken mitten im ersten Weltkrieg angeordnet. Die neue Regierung in Ankara dachte nicht daran, die wenigen Überlebenden zu entschädigen. Heute leben noch circa 60.000 Armenier in der Türkei. Die meisten von ihnen in Istanbul. Das Trauma des Völkermords sitzt tief.

Ja nicht auffallen, das lernte Hayko Bağdat schon als kleiner Junge. „Auf der Straße durfte ich nicht ‚Mama‘ zu meiner Mutter sagen sondern türkisch ‚Anne‘. Ich hatte eine Halskette mit einem Kreuz, aber ich musste es unter dem Hemd tragen und wusste nicht warum.“

Neuer Vertrag mit den Siegermächten in Lausanne

Drei Jahre nach der Konferenz Sèvres wurde auch die zweite große Minderheit, die der Griechen aus Anatolien vertrieben. Kemal Mustafa Atatürk drängte die griechische Armee erfolgreich zurück. Im September 1922 verließ der letzte griechische Soldat Kleinasien und 1923 schlossen die Siegermächte des ersten Weltkriegs in Lausanne einen neuen Vertrag, diesmal mit der Regierung in Ankara.

Sèvres war zu Makulatur geworden. Die türkische Republik wurde als souveräner Staat anerkannt mit Grenzen, die im Wesentlichen bis heute gelten. Griechenland und die Türkei vereinbarten einen sogenannten „Bevölkerungsaustausch“. Eine halbe Millionen Muslime mussten Griechenland verlassen, eineinhalb Millionen orthodoxe Christen die Türkei. ausschlaggebend war die Religion, so wurden auch türkisch sprechende Christen aus Zentralanatolien vertrieben.

„Es fällt schwer, das kemalistische Staatsverständnis ‚säkular‘ zu nennen, denn säkular legt ein Desinteresse des Staates an der Religion nahe. Aber dieser Staat interessiert sich sehr für die Religion, so sehr, dass er bestimmt wer an ihrer Spitze steht,“ sagt Yektan Türkyilmaz.

An diesem Punkt unterscheidet sich die türkische Republik nicht vom osmanischen Staat. Der

Sultan vereinte in seiner Person weltliche wie geistliche Autorität. Als Kalif, als Stellvertreter des Propheten Mohammed, nahm er für sich in Anspruch, der gesamten Umma – der Gemeinschaft aller muslimischen Gläubigen – vorzustehen.

Auf diesen Anspruch verzichtete zwar die türkische Regierung, aber sie duldet auch keine andere geistliche Autorität neben sich. Nachdem das Parlament den letzten Sultan 1922 abgesetzt hatte, wählten die Abgeordneten seinen Cousin zum Kalifen, nur um ihn zwei Jahre später wieder abzuwählen.

„Das Kalifat haben die Kemalisten zwar abgeschafft,“ führt Türkyilmaz aus, „und sie haben sich auch gegen bestimmte religiöse Eliten gestellt, aber das heißt nicht, dass sie nicht eine neue religiöse Elite nach eigenem Gutdünken etablieren wollten.“

Fortan unterstanden die Imame dem Ministerium für Religion. Der Gebetsruf erklang ab den 30er-Jahren auf Türkisch, statt auf Arabisch. „Es war längst nicht die erste dieser säkularisierenden Reformen, aber mit Sicherheit extrem unpopulär“, sagt Ellinor Morack. Auch im osmanischen Reich bestimmte der Staat über die Religion, nur berief er sich dabei auf die Autorität des Sultans als Kalifen als religiöses Oberhaupt. Der neue weltliche Staat maßte sich an, in Religionsangelegenheiten zu bestimmen, ohne eigene religiöse Legitimation. Das war der eigentliche Bruch mit der Tradition, so Ellinor Morack.

Kapitel 3 : Ankara wird wieder fromm

100 Jahre nach Sèvres und 100 Jahre nach der ersten Sitzung der großen Nationalversammlung in der anatolischen Provinzstadt Ankara ist die türkische Republik immer frommer geworden und das osmanische Reich mit seinem Staats-Islam vom Anti-Modell zum Vorbild, konstatiert Ellinor Morack. „Also, es gibt seit den 40er-, 50er-Jahren diese Bewegung, die man ‚türk-islam sytensi‘ nennt also der Versuch, eben Islam und türkischen Nationalismus zusammenzubringen.“

Ganz so wie die osmanisch-islamische Synthese. Dass seit den 50er-Jahren wieder von den Minaretten auf Arabisch zum Gebet gerufen wird, ist der „hörbarste“ Beleg dieser Entwicklung. Aus den Lautsprechern der Şehitlik-Moschee in Berlin ertönt er in selten guter Qualität. Die Moschee wurde vor wenigen Jahren von der staatlichen Religionsbehörde in Auftrag gegeben, ganz im Stil osmanischer Bauten, genau wie das Verwaltungsgebäude daneben. Hier hängt über dem Schreibtisch des Vorstands kein Bild Atatürks, sondern das osmanische Wappen.

Ihren Namen „Şehitlik“ – „Märtyrer“ – hat die Moschee von Angehörigen der osmanischen Armee, die hier begraben liegen, darunter zwei jungtürkische Politiker, die maßgeblich am Völkermord an den Armeniern beteiligt waren und hier in Berlin von armenischen Terroristen ermordet wurden.

Was in den 50er-Jahren unter Ministerpräsident Menderes mit dem Gebetsruf begann, gewinnt seit den 80er-Jahren immer mehr an Bedeutung. Unter Präsident General Evren wurde damals islamischer Religionsunterricht wieder Pflichtfach. Atatürk hatte den Islam aus der politischen Arena verbannen wollen. Jetzt zogen islamistische Politiker in das Parlament ein. 1996 wurde Necmettin Erbakan von der „Wohlfahrtspartei“ zum Ministerpräsident gewählt. Seine islamistische Partei wurde verboten. Als eine ihrer Nachfolgeorganisationen wurde 2001 die Partei die Gerechtigkeit und Entwicklung, kurz AKP gegründet. Ihr Vorsitzender hieß Recep Tayyip Erdogan. Der heutige Präsident verteidigt die glorreiche Geschichte des osmanischen Reichs oft und gerne.

Das Geschichtsbild Erdogans

„Es gibt Leute, die uns unserer Vergangenheit entfremden und uns von den eigenen Wurzeln trennen wollen!“, sagte der Präsident anlässlich eines Festakts zum 100. Todestag des vorletzten Sultans Abdülhamid II. Im Istanbuler Yıldız Palast in Istanbul vor zwei Jahren. „Und die Opposition erklärt, dass man der Republik nur treu sein kann, wenn man die eigenen

Wurzeln zum Feind macht.“

Aber, so Erdogan weiter: „Wir sollten uns unsere Geschichte wieder aneignen!“ Besonders die Kapitel der osmanischen Geschichte, die zu Erdogans Bild vom islamischen Staat passen. „Wir können uns unsere Geschichte nicht nach Bedarf auswählen, das wäre Verrat“, behauptet der Präsident, was ihn allerdings nicht daran hindert, sehr genau auszuwählen.

Eine historische Schwarz-Weiß-Aufnahme zeigt Abdülhamid II. (21. September 1842 - 10. Februar 1918), er war der 34. Sultan des Osmanischen Reiches.

In seinem Bild vom osmanischen Reich fehlen die Modernisierungsbestrebungen Anfang des 19. Jahrhundert genauso wie die erste osmanische Verfassung von 1876. Sein Vorbild ist Abdülhamid II, der die Konstitution wenig später wieder aussetzte und das Parlament auflöste, und 30 Jahre autokratisch herrschte, bis er von den „Jungtürken“ abgesetzt wurde. Für Erdogan trotzdem der größte aller 36 osmanischen Herrscher.

Einer der bekanntesten Historiker der Türkei, İlber Ortaylı, sekundierte auf derselben Veranstaltung: „In einem meiner Seminare an der Universität verglichen wir Abdülhamid wegen seiner guten Regierung mit einem der großen römischen Kaiser.“

Eine Deutung, die zumindest ergänzungsbedürftig ist, sagt Ortaylis Kollegin Ellinor Morack. „Er war eine kontroverse Figur schon immer gewesen, weil er es einerseits geschafft hat, während dieser 30 Jahre weitere territoriale Verluste zu vermeiden, aber eben das mit eiserner Hand gemacht hat“, erklärt sie.

„Es gibt in seiner Regierungszeit zunehmend ein Spitzelsystem und Geheimpolizei.

Oppositionelle werden entweder ins Gefängnis gesteckt oder ins Exil geschickt, und es gab auch ziemlich umfangreiche Massaker an den Armeniern – in den späten 80er- und 90er-Jahren. Er wird oft als der rote Sultan bezeichnet, im Sinne von: der, an dessen Händen so viel Blut klebt.“

Geschichte als Propaganda-Märchen im Fernsehen

Warum Erdogan gerade Abdülhamid zum Vorbild wählt? Er beantwortet die Frage selbst: „Gott sei Dank, dass unsere Nation solch eine Geschichte schreiben konnte...“ Und dann bedankt sich der Präsident für eine Produktion des türkischen Staatsfernsehens. „Danke für die Serie ‚Payitaht Abdülhamid‘, die bereits in viele Sprachen synchronisiert wird.“ Die Serie „Payitaht Abdülhamid“ läuft seit drei Jahren auf TRT, dem türkischen Staatsfernsehen.

Schon in Folge eins wird klar, welche Art von Geschichte hier erzählt wird. Audienz im Yılmaz-Palast: „Sultan Abdülhamid, stets siegreich, Gottes Segen auf Deinen Wegen“, skandiert die Leibwache zum Auftritt des Herrschers.

Szenenwechsel vom Film-Istanbul zum Film-Wien in das Haus von Theodor Herzl. Der hält seinen eigenen Vater im Keller gefangen und faselt etwas vom jüdischen Staat vom Euphrat bis zum Nil und davon, die Eisenbahn, die der fromme Sultan für die Pilgerfahrt nach Mekka plant, zu entführen.

Geschichte als Propaganda-Märchen, das vor allem einem Zweck dient: Abdülhamid als positive Figur aufzubauen. „Weil er eben ein starker Herrscher war und weil er das Reich zusammengehalten hat“, erklärt Ellinor Mourack, „letztendlich tut sie das auf unsäglich plumpe antisemitische und anti-armenischen Weise.“

Die Feinde lauern nicht nur im Ausland, sondern auch im Palast selbst. Am Frühstückstisch erklärt der Sultan seinem Sohn, warum er wieder einmal eine Zeitung verboten hat: Es gehe ihm nicht um Kritik an seiner Person, sondern um die Untergrabung der staatlichen Ordnung und des Kalifats. Hier spricht der osmanische Herrscher, den der Präsident der Republik den „größten“ nennt und als Vorbild preist.

„Osmanisierung der Gesellschaft – typisch für Erdogan“, sagt der ehemalige Chefredakteur der Zeitung „Cumhuriyet“, Can Dündar. Seit vier Jahren wohnt er in Berlin. In der Türkei erwartet ihn eine mehrjährige Haftstrafe wegen „Präsidentenbeleidigung“. Er hatte über

Korruptionsvorwürfe gegen Erdogans Sohn berichtet und über Munitionslieferungen des türkischen Geheimdienstes an islamistische Milizen in Syrien.

Die väterliche Standpauke des Fernseh-Sultans ist nicht die einzige Parallele zur Türkei heute. Keine Folge der Serie lässt sich Historiker Yektan Türkyilmaz entgehen. „Statt türkische Zeitungen zu lesen, kann man genauso gut die Folgen von ‚Payitaht Abdülhamit‘ sehen. Es geht nur um die aktuelle Politik. Die Serie könnte nicht weniger von Abdülhamid handeln und nicht mehr von Erdogan.“

1905 verübten armenische Attentäter aus Rache für Massaker an den Armeniern auf den Sultan einen Anschlag, der misslang. In der Serie richtet die Palastgarde die Waffen gegen ihren Herrn, angestiftet vom armenischen Patriarchen. „Diese Szene muss man letztendlich als Allegorie auf den Putsch von 2016 lesen, dass sich das Militär gegen den Sultan oder eben gegen Erdogan gewendet hat.“

Und Im Frühjahr dieses Jahres drohte dem Reich Abdülhamids eine ganz neue Gefahr: In Folge 115 befiehlt eine hasserfüllte Madame Blavatsky – mit der historischen Esoterikerin teilt die Serienfigur nur ihr exzentrisches Auftreten: „Es ist Zeit, den Virus frei zu setzen!“

Noch mehr TV-Serien mit osmanischen Helden

„Payitaht Abdülhamid“ ist nicht die einzige Serie mit osmanischen Helden. In den 2010er-Jahren verfolgten Millionen Zuschauer in 45 Ländern den Aufstieg Süleymans des Prächtigen in der Fernsehserie „Muhteşem Yüzyıl“, zu Deutsch „Das prächtige Jahrhundert“.

Erregten sich traditionsbewusste Muslime damals noch über die Dekolletés im Harem und über einen Wein trinkenden Padişah, führen die aktuellen Serien-Sultane ein mustergültiges Leben. Das gilt für den letzten Autokraten auf dem osmanischen Thron, wie für den Allerersten.

Auf dem internationalen Markt bis nach Indonesien noch erfolgreicher als „Payithad“ ist die Serie „Dirlis Ertugrul“: Auferstehung Ertugrul über den legendären Urahn der Osmanen im 13. Jahrhundert. Sein Sohn Osman gab der Dynastie ihren Namen. Dirlis Ertugrul ist eine Art „muslim Game of Thrones“ und ein weltweiter Erfolg.

„Wie schön, endlich mal Muslime als positive Helden zu sehen“, freut sich eine Muslima mit Kopftuch in einem Werbe-Clip zur Serie.

„Wir bringen Gerechtigkeit bis in jeden Winkel der Erde“, verkündet der Film Ur-Osmane. „Und weder böse Kreuzritter noch Byzantiner, noch intrigante Widersacher im eigenen Lager können ihn dabei aufhalten!“

Die osmanische Geschichte als Exportschlager und Ablenkungsmanöver

„Stolz auf die Vergangenheit, um das Versagen von heute zu kompensieren“, so erklärt der Journalist Can Dündar die Begeisterung der türkischen Regierungselite für die Sultane. Die einstige Größe des „erhabenen Staats“ liefert dazu auch noch die Begründung, für die, so Dündar, abenteuerliche Außenpolitik Ankaras. „Die Regierung will in den Ländern, die früher unter osmanischer Kontrolle standen, Einfluss gewinnen und dominieren, wenn sie nicht einmarschieren können, dann wenigstens indirekt!“

Der Historiker Yektan Türkyilmaz bestätigt: „Die Türkei erhebt Gebietsansprüche gegenüber Armenien, dem Irak, Syrien, Griechenland, Zypern und beruft sich dabei auf das osmanische Erbe.“

Hagia Sophia als nützliches Werkzeug

Wobei Erdogans politischen Zielen im Ausland vermutlich weitaus weniger Erfolg beschieden sein werden, als den von ihm so sehr geliebten historischen Serien. Im Inland allerdings konnte die AKP erst vor kurzem einen Sieg von hohem politischen Wert verbuchen im „Tauziehen zwischen osmanischer-islamischer Vergangenheit und der säkularen Republik von heute“, so Dündar.

„Es war klug, die Hagia Sophia während der Wirtschaftskrise auf die Tagesordnung zu setzen. Ein nützliches Werkzeug, um für das osmanische Reich und gegen die christliche Welt

Stimmung zu

Vor so viel Symbolpolitik verstummen selbst die oppositionellen Sozialdemokraten von der CHP, die ansonsten gerne auf ihr kemalistisches Erbe pochen. „Ein kluger Schachzug, mit dem er sich die Unterstützung der Oppositionsparteien holte“, sagt Dündar. „Selbst die Sozialdemokraten halten still, weil sie den Gefühlen von Muslimen nicht zu nahetreten wollen. Und der CHP Gegenkandidat zu Erdogan bei den Präsidentschaftswahlen, Muharrem Ince, hat angekündigt, am Freitag in der Hagia Sophia mit zu beten.“

Das war am 24. Juli, dem Jahrestag des Vertrags von Lausanne. Das Abkommen revidierte den Friedensschluss von Sèvres. Noch heute sind Plätze und Straßen in der Türkei nach ihm benannt. Ein Erfolg für die junge Republik. Zwei Millionen Menschen in Griechenland und der Türkei verloren damals ihre Heimat, aber Atatürk erreichte die Anerkennung der türkischen Grenzen, wie sie bis heute bestehen.

Erdogan hat in den letzten Jahren immer wieder eine Revision eingefordert und Ansprüche erhoben, auf griechische Inseln und Mosul im kurdischen Teil Iraks: Gebiete die einmal zum osmanischen Reich gehörten. Der Traum vom erhabenen Staat – für den Präsidenten Erdogan ist er noch lange nicht ausgeträumt.

Und für viele seiner Landsleute ist er mittlerweile zum Alptraum geworden: Kritische Journalisten, Politiker, Wissenschaftler oder Künstler, die ihre wirtschaftliche Existenz verloren haben, im Gefängnis sitzen oder ins Exil getrieben wurden, wie etwa der Kabarettist Hayko Bagdad, der Historiker Yektan Türkyilmaz oder der Journalist Can Dündar. „Heute kommen sich viele Türken im Exil wie die verbannten oppositionellen Jungtürken vor und Erdogan kommt ihnen wie Sultan Abdülhamid vor. Die Geschichte wiederholt sich!“

Auch für Rıza Tevfik, dem Mitunterzeichner des Vertrags von Sèvres. Er überwarf sich mit den Jungtürken. Die Massaker an den Armeniern verurteilte Tevfik. Aber auch die junge Republik bot dem Liberalen keine politische Heimat. Er lehnte Atatürks Nationalismus ab und wurde verbannt. Im Exil schrieb er Gedichte. Eines trägt den Titel: „Uçun Kuşlar“ – „Fliegt ihr Vögel, dahin wo ich geboren wurde“.

In den 80er-Jahren wurde es von dem Sänger Ahmed Kaya vertont, auch er ein Türke im Exil: „Fliegt Vögel, fliegt. Es gibt keine Treue.

Kein Echo wirft mein Rufen zurück.

Kalt ist die Asche an diesem Feuerplatz.“

Erzähler: Tonio Arango

Ton: Jan Fraune

Regie: Giuseppe Maio

Redaktion: Martin Hartwig und Winfried Sträter

*Redaktioneller Hinweis: Anders als in der vorherigen Version geschrieben, wurde Y. angelegentlich einer Forschungsreise nicht von türkischen Behörden verhaftet, sondern von armenischen.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Geschichte
Inhaltskategorie:	Politik
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Kurdistan

Provinz: Türkei

Original Language: Deutsch

QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | www.deutschlandfunkkultur.de 29.07.2020

Hinzugefügt am: 10-02-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel**Betreff: 133****1923: Die Geburt der modernen Türkei**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230331094642478690>

von Mirko Gründer

Nach dem Ersten Weltkrieg lag das alte Osmanische Reich in Trümmern. Nachbarn und Großmächte stritten sich gierig um die Überreste. Doch im Vertrag von Lausanne mussten sie die neue türkische Republik anerkennen, die sich aus der Opposition gegen den Sultan geformt hatte.

Am 30-10-1918 streckte die Armee des Sultans die Waffen, nur 12 Tage vor ihren deutschen Verbündeten. Der Erste Weltkrieg war vorüber. Für das Osmanische Reich bedeutete er das Ende.

Im Friedensvertrag von Sèvres, den Großwesir Damad Ferid Pascha am 10-10-1920 unterzeichnete, wurde es bis zur Unkenntlichkeit zerstückelt und verlor selbst in seinem verbleibenden Staatsgebiet den größten Teil seiner Souveränität. War das Ziel des Versailler Friedensvertrags die Demütigung und dauerhafte Schwächung des Deutschen Reiches, so ging es den Alliierten in Sèvres um die völlige Vernichtung des Osmanischen. Oder, wie es der französische Premier- und Außenminister Aristide Briand 1917 formulierte: „Die hohen Kriegsziele schließen die Befreiung der Völker ein, die gegenwärtig der mörderischen Tyrannei der Türken unterworfen sind, und die Verdrängung des Osmanischen Reiches, das der westlichen Zivilisation so vollständig fremd ist, aus Europa.“

„Befreiung der Völker“ bedeutete im zeitgenössischen Denken der Kolonialmächte Frankreich und Großbritannien vor allem, dass sie selbst die Verwaltung der betreffenden Regionen übernahmen. Die Briten sicherten sich die Gebiete der heutigen Staaten Irak, Israel/Palästina und Jordanien, während die Franzosen Syrien und den Libanon unter ihre Fittiche nahmen. Doch nicht nur die Gebiete in Arabien und Nahost, sondern auch das türkische Kernland wurde zerstückelt. Griechenland bekam den Großraum um Izmir sowie den europäischen Teil der heutigen Türkei bis wenige Kilometer vor Istanbul zugesprochen. Im Osten sollte ein riesiges Territorium an einen neu zu bildenden Staat der Armenier gehen, im Südosten große Teile des Grenzgebietes an einen geplanten kurdischen Staat. Was übrig blieb, unterlag obendrein

massiver Kontrolle der Alliierten in sogenannten „Interessengebieten“. Namentlich die wichtigen Meerengen und Istanbul blieben praktisch unter alliierter Kontrolle.

Der Aufstieg Atatürks

Doch so einfach, wie Briten und Franzosen sich die Aufteilung des osmanischen Kadavers vorstellten, wurde sie nicht. Denn während der Sultan in Istanbul sich willfährig zeigte, bildete sich in Anatolien eine nationalistische Opposition, die ganz andere Vorstellungen hatte. Ihr Kern waren ranghohe Militärs, die ihre Truppen unter Waffen hielten. Sie bereiteten sich darauf vor, ihr Land gegen die im Westen und Süden landenden Griechen und Italiener zu verteidigen. Vom Sultan erwarteten diese modernistischen Eliten nichts mehr.

Identifikationsfigur und bald uneingeschränkter Führer der Opposition wurde der General Mustafa Kemal Pascha, den man heute fast nur noch als „Atatürk“ kennt – den „Vater der Türken“. Mustafa Kemal hatte als Kommandeur die Landungsaktion der Alliierten bei Gallipoli zurückgeschlagen und damit für einen der wenigen militärischen Erfolge der Türken gegen die Alliierten gesorgt. Nun nutzte der Kriegsheld seine Popularität, um im anatolischen Hinterland einen neuen Staat aufzubauen.

Die Republik von Ankara

Im Sommer 1919 setzten die Generäle alle Hebel in Bewegung, um eine Nationalversammlung zu bilden. Die Sultansregierung in Istanbul wurde nun völlig ignoriert. „Falls die Zentralregierung unfähig sein sollte, die Unabhängigkeit der Nation und die Integrität des Vaterlandes zu erhalten, wird sich eine provisorische Regierung bilden, um die Ziele zu sichern“, hieß es im Juli in einem Manifest. „Von der Annahme eines Mandats oder Protektorats kann nicht die Rede sein.“ Ein britischer General berichtete aus Istanbul an seine Regierung: „Die Regierung und die Alliierten sind machtlos. Die Bewegung Mustafa Kemals in Anatolien geht zielstrebig auf eine unabhängige Republik zu.“

Am 23-04- 1920 trat in Ankara die Nationalversammlung der Oppositionellen zusammen. Sie wählte Mustafa Kemal zu ihrem Präsidenten und bildete eine Gegenregierung. Ihre primäre Aufgabe war zunächst, die Kontrolle über das Land zu gewinnen. Von der Istanbuler Regierung geschürte Unruhen mussten aufwändig niedergeschlagen werden. Im Juni 1921 war nach dem Sieg über eine sultanstreue Armee die Lage so weit unter Kontrolle, dass man sich dem eigentlichen Problem zuwenden konnte: der drohenden Fremdherrschaft.

Der Unabhängigkeitskrieg gegen Griechenland

Griechische Truppen waren bereits im Mai 1919 in Izmir gelandet und hatten die Ägäismetropole und das Umland besetzt. Ihr Ziel war es, die gesamte West- und Nordküste Anatoliens in Besitz zu nehmen. Noch während in Sèvres über die konkreten Gebietsabtretungen verhandelt wurde, drang die griechische Armee immer weiter ins Inland vor und versuchte, vollendete Tatsachen zu schaffen.

Im ersten Halbjahr des Jahres 1921 gelang es den Truppen Ankaras, den griechischen Vormarsch endgültig zu stoppen. Im folgenden Sommer ging Mustafa Kemal in die Offensive und trieb die geschlagenen Griechen vor sich her. Am 9. September rückten türkische Verbände in Izmir ein.

Die griechische Invasion war geschlagen. Die Regierung in Ankara hatte bewiesen, dass die Siegermächte des Weltkriegs nicht nach Belieben über das türkische Kernland verfügen konnten. In London und Paris war nunmehr deutlich, dass nicht mehr der Sultan, sondern Mustafa Kemal für die Türkei sprach. Ankara hatte den Vertrag von Sèvres zurückgewiesen und drang nun auf eine Neuverhandlung der Nachkriegsordnung.

Der Vertrag von Lausanne

Zunächst jedoch mussten die Waffen schweigen. Am 11. Oktober 1922 unterzeichnete Ankara einen Waffenstillstand mit den Briten. Dieser schrieb den Status Quo fest und zwang zudem die Griechen, auch die noch besetzt gehaltenen europäischen Teile der Türkei in Thrakien zu räumen.

Für den 13. November wurde der Beginn einer neuen Friedenskonferenz angesetzt. Acht Monate dauerten die Verhandlungen in Lausanne am Genfer See. Die Briten hatten neben der Regierung in Ankara auch die Sultansregierung zur Konferenz geladen, was die Nationalversammlung mit einer unmissverständlichen Erklärung zur Aufhebung des Osmanischen Staates beantwortete: „Da durch das Verfassungsgesetz der Nation selbst das Herrschaftsrecht gegeben worden ist, ist das Sultanat nicht mehr vorhanden und gehört der Geschichte an. In Istanbul befindet sich keine legitime Regierung.“ Das Machtgefüge war inzwischen so sehr in Richtung Ankara gekippt, dass der Sultan kurz darauf das Land verließ. Die Regierung in Istanbul war Geschichte.

Am 24-07-1923 unterzeichneten die Vertreter der türkischen Republik den Vertrag von Lausanne. Er tastete die Regelungen des Vertrags von Sèvres nicht an, soweit sie Arabien und den Nahen Osten betrafen. Praktisch alle anderen territorialen Bestimmungen von Sèvres konnte die Türkei jedoch in ihrem Sinne revidieren. Griechenland erhielt lediglich kleinere Gebiete im europäischen Landesteil zugesprochen. Auch eine Gebietsabtretung an die Armenier oder die Kurden war vom Tisch, ebenso wie die vielfältigen Interventionsrechte, die sich die Alliierten in Sèvres vorbehalten hatten. Die Briten erwirkten die formelle Anerkennung ihrer Herrschaft über Zypern.

Die Anfänge einer „türkischen“ Türkei

Zudem enthielt der Vertrag von Lausanne weitreichende Bestimmungen zum Bevölkerungsaustausch zwischen Griechenland und der neuen Türkei. Muslime aus Griechenland und Griechisch-Orthodoxe aus der Türkei mussten in den jeweils anderen Staat umsiedeln. So wurden fast 2 Millionen Menschen in Bewegung gesetzt und mussten ihre zum Teil seit Generationen bewohnte Heimat verlassen. Ziel war die Verminderung von Spannungen zwischen Mehrheits- und Minderheitsbevölkerung.

Doch der Bevölkerungsaustausch war zugleich Element einer Politik der Türkisierung des alten Osmanischen Vielvölkerstaates, die die Regierung in Ankara und namentlich Mustafa Kemal als ihr uneingeschränkter Führer in Angriff nahmen. Sie hatten sich ein Land erkämpft und begannen nun, es neu zu gestalten.

Über den Autor: Mirko Gründer

Mirko Gründer ist Journalist mit den Schwerpunkten Medizin und Wissenschaft. Er hat Geschichtswissenschaft und Philosophie studiert und sich besonders eingehend mit den religiös motivierten Konflikten in Geschichte und Gegenwart auseinandergesetzt. Bei Historeo schreibt er über alles, was ihn gerade interessiert.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Geschichte
Inhaltskategorie:	Politik
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne

Provinz: Türkei

Original Language: Deutsch

QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | www.historeo.de

Hinzugefügt am: 31-03-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel**Betreff: 134****2023 darf die Türkei nach 100 Jahren wieder an seine Bodenschätze**<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230419111910483681>

Habt Ihr euch auch schon mal die Frage gestellt, was es momentan eigentlich mit der Türkei so auf sich hat?

Jetzt kenne ich einen Türken, der seit Jahrzehnten mit seiner Familie in Deutschland lebt, und um es milde auszudrücken, kein gutes Haar an Präsident Erdogan gelassen hat.

Ein Sterbefall in der Familie war der Auslöser einer 4 Wochen langen Heimreise in die Türkei und seine Meinung hat sich nach seiner Rückkehr schlagartig um 180 Grad gedreht. Er erzählte von richtigen Straßen, Schulbildung in seinem Dorf, finanzielle Entschädigungen an Bauern, damit sie überleben, bis die Importverträge aus dem Ausland hinfällig werden und vieles mehr. Eine Aussage blieb jedoch hängen. 2023 (in 6 Jahren) fängt die Türkei an ihre Bodenschätze zu bergen und zwar ohne die Erlaubnis der Alliierten. 100 Jahre Knebel-Vertrag von Lausanne sind dann um. Davon hörst du in den deutschen Medien nicht, oder?

Mit dieser Aussage begann meine Recherche und bin auf folgendes gestoßen.

Nach dem 1. Weltkrieg begann sofort der griechische - türkische Krieg. Zu dieser Zeit gab es keine Türkei, sondern das osmanische Reich. Zusammengeschrumpft, mit erheblichen Einbußen an neuen Grenzpfählern, wurde am 24. Juli 1923 der Lausanne Vertrag in der Schweiz unterzeichnet und die heutige Türkei gegründet.

Türkische Delegation in Lausanne mit Ismet Pascha in der Mitte

Eine Religions-Völker-Umsiedlung hat begonnen. Die neuen Grenzen führten dazu, dass christliche Griechen aus der Türkei mussten, und islamistische Türken aus Griechenland. Mitgenommen werden durfte nur das, was man tragen konnte. Entschädigungen für Grund und Boden gab es nicht und wer sich weigerte, ihr wisst schon...

Auf Wikipedia kann man aber nicht lesen, dass in dem Vertrag auch steht, dass 100 Jahre lang der Türkei verboten wurde, Bodenschätze zu heben, es sei denn, man hat es ihnen ausdrücklich erlaubt. Am 24. Juli 2023 wird die Türkei 100 Jahre jung und der Vertrag erlischt.

Erdogan erhebt seit Jahren immer wieder öffentlich Anschuldigungen an die Mitwirkenden des damals unterzeichneten Vertrags. Wir wurden um unsere Landesgrenzen betrogen, Unsere Gründungsväter sind noch nicht mal auf unserem jetzigen Boden geboren und so weiter.

Ebenfalls verankert in dem Vertrag, sollten sich die Kurden von den Landesgrenzen des Irak lösen wollen und einen Kurden-Staat ausrufen, wäre das die einzige Möglichkeit der Türkei, seine alten Landesgrenzen durch einen Militärvormarsch zu ermöglichen und das ganz legal. Aber nur innerhalb der 100 Jahre. In den Medien erzählt man, Erdogan marschiert im Irak ein, sollten sich die Kurden abspalten. Angesichts dieser Fakten, sieht es nicht mehr so aus, als wenn das nicht gewollt wäre.

Erdogan trifft sich auch mit dem iranischen Präsidenten, um ihm mitzuteilen, dass er auch in Nordsyrien einmarschieren will. Bis hinter Aleppo, um mehr Stabilität in die Gegend zu bringen und die Grenzen besser zu sichern. Sieht man sich jetzt die Absichten Erdogans auf einer Karte an, fügt diese mit Bodenschätzen gefüllten Gebiete des Irak und Syrien zur Türkei hinzu, sieht es nach den alten Grenzen von vor 1923 des alten osmanischen Reiches aus.

Nach eigenen Aussagen Erdogans, will er die Frauen in die Arbeiterwelt mehr integrieren und die Quote auf 40% steigern. BIS 2023 eine Exportleistung auf 500 Milliarden anheben, die bisherige importierte Energieversorgung auf 0 setzen, und bis 2023 zu den 10 größten Volkswirtschaften der Erde zugehören, um unabhängig von anderen Ländern zu sein. Nimmt man jetzt das von Bodenschätzen überquellende Land, das 100 Jahre lang fast unberührt blieb und die größte Streitmacht Europas besitzt, könnte man in Erwägung ziehen, dass das einigen Macht-Gesellschaften nicht so recht schmecken könnte.

Es wird also abzuwarten sein, wie sich die Beziehungen zur Türkei weiter entwickeln werden. 2023 feiert die Türkei jedenfalls eine große Party und wir werden uns ansehen, wer dazu eingeladen wird und wer nicht. Mit unserem jetzigen Gaslieferanten Russland, hat unsere Kanzlerin so ihre Probleme. Gut möglich, dass wir bald an die türkische Tür klopfen und nach Gas und Öl fragen müssen. Vielleicht wurde gerade deshalb der ganze Diesel-Skandal inszeniert, um den Energiesektor für die nächsten Jahre zu revolutionieren, der neue veraltete Technologien bereit hält, die schon seit vielen Jahrzehnten in der Schublade liegen. Schließlich haben sich die Rockefeller von dem Rohstoff, der sie einst groß gemacht hat, schon längst im vergangenen Jahr verabschiedet. Aber das ist eine andere Geschichte...[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Geschichte
Inhaltskategorie:	Politische Kritik
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Türkei

Original Language: Deutsch

QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | friedliche-loesungen.org 08-10-2017

Hinzugefügt am: 19-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 135

Aktuelle Bewertung – Hundert Jahre Sykes-Picot und das neue Kurdistan

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230331101329478691>

Nilüfer Koç, Kovorsitzende des Nationalkongresses Kurdistan (KNK)

Vor hundert Jahren, also am 16. Mai 1916, wurde zwischen Großbritannien und Frankreich das Sykes-Picot -Abkommen zur Aufteilung des Osmanischen Reiches unterzeichnet. Später wurde auch Russland einbezogen. Der britische Offizier Mark Sykes und der französische Diplomat Georges Picot hatten eine geheime Landkarte für den Nahen Osten und Nordafrika erarbeitet, in der sie die osmanischen Provinzen unter sich aufgeteilt hatten.

Das Sykes-Picot-Abkommen war Ausdruck reiner imperialer Macht ohne Berücksichtigung der Interessen und Belange der Völker der Region. Es handelte sich hier um absolute koloniale Willkür, die den Grundstein für eine Neuordnung der Region entsprechend ihren eigenen Interessen legte. Bei der Ausarbeitung der Grenzziehung berücksichtigten Großbritannien und Frankreich vor allem die reichen Wasser- und Erdölquellen der Region. Das Brutale an dem Abkommen war, dass es keineswegs Rücksicht nahm auf die Clan- und Stammesstrukturen der verschiedenen ethnischen Zugehörigkeiten. Bis zum Abkommen hatte es keine nationalstaatlichen Grenzen gegeben. Daher bewegten sich die Clans, Familien, Stämme auf verschiedenen Territorien. Mit der Grenzziehung per Lineal wurden diese Stämme dann auf die künstlich geschaffenen Nationalstaaten verteilt. Sykes-Picot war ein operativer Eingriff in die Vielfalt der Völker wie Kurden, Araber, Türken, der Glaubensgemeinschaften wie Muslime, Christen, Juden, Êzîdi, Schiiten etc. Die Region ist immer noch mit den Konsequenzen dieses brutalen Eingriffs befasst. Resultat sind die weiter andauernden Kriege, Konflikte und Spannungen zwischen Völkern und Religionen. Dieser Zustand ermöglichte den westlichen Mächten, zu tun und zu lassen, was immer sie vorhatten. Das Spiel funktionierte nach dem alten Sprichwort »Wenn zwei sich streiten, freut sich der Dritte«.

Die Aufteilung der Region nach dem Sykes-Picot-Abkommen sah vor:

Russland: Trabzon, Erzurum, Wan (Van), Bidlîs (Bitlis) und ein Teil Südostanatoliens

Frankreich: nördliches Mittelmeer, Adana, Dîlok (Antep), Riha (Urfa), Amed (Diyarbakır), Mûsil (Mosul) und Küstenregionen Syriens

Großbritannien: Haifa, Hafen von Haifa, Bagdad, Basra und Südmesopotamien

Aufbau konföderaler Staaten für Araber oder eines gesamtarabischen Staates unter gemeinsamer französisch-britischer Kontrolle

Iskenderun als unabhängige Hafenstadt

Verwaltung Palästinas durch ein internationales Gremium

Großbritannien, Frankreich und Russland waren seit dem Ende des 19. Jahrhunderts bemüht gewesen, das Osmanische Reich zu schwächen und anschließend zu zerstückeln. Bis zum Anfang des 20. Jahrhunderts befand sich das Reich bereits im fortgeschrittenen Zerfallsstadium. Die europäische Teile-und-herrsche-Strategie hatte es geschafft, Völker und Glaubensgemeinschaften gegen das Osmanische Reich, aber auch gegeneinander auszuspielen. Es herrschte das reine politische und gesellschaftliche Chaos.

Sykes-Picot: jeder gegen jeden

Mit dem Ersten Weltkrieg 1914 waren Großbritannien, Frankreich, Russland einerseits und Deutschland, Österreich-Ungarn, das Osmanische Reich auf der anderen Seite mit einem Machtkrieg befasst. Da aber die Federführung in der Region Frankreich und Großbritannien oblag, hatten diese 1916 inmitten des Chaos das Sykes-Picot-Abkommen entwickelt. Die Vervollständigung der Kontrolle und Ausbeutung der Region folgte nach dem Ersten und dem Zweiten Weltkrieg.

Die Oktoberrevolution 1917 in Russland war eine Intervention in das ursprünglich geplante Aufteilungskonzept von Sykes/Picot. Aufgrund dessen konnten es Frankreich und Großbritannien nicht ganz wie geplant umsetzen, da das sozialistische Russland eine eigene Konzeption verfolgte. Aus diesem Grund hatte Lenin auch das bis dahin geheim gehaltene Abkommen an die Öffentlichkeit gebracht, um Druck zu machen für eigene Interessen, was ihm zum Teil auch gelang.

Mit der Konstituierung von Nationalstaaten in der Region seit dem Ersten Weltkrieg wurden Kontrollmechanismen über Völker und Glaubensgemeinschaften geschaffen. Die »modernen« Nationalstaaten wurden auf rassistische und nationalistische Doktrinen aufgebaut, die gegen die kulturelle, politische, ethnische und religiöse Vielfalt, gegen die eigenen Bürger standen. Auf der anderen Seite kämpften diese neuen Staaten auch gegeneinander. Das heißt, während der türkische Nationalstaat gegen Kurden, Armenier, Assyrer vorging, war er zugleich in einen dauerhaften Konflikt mit den Nachbarstaaten Iran, Irak und Syrien verstrickt. Ausgangspunkt waren die per Lineal künstlich geschaffenen Grenzen. Noch immer gibt es Grenzprobleme zwischen diesen Staaten. Aber neben diesen vier Schlüsselstaaten der Region schuf auch die Ausrufung des israelischen Staates dauerhaften Zündstoff zwischen Juden und Arabern. Syrien sah in der Existenz Israels die Begründung für den ständigen Ausnahmezustand. Nicht anders verhielt es sich mit Iran und Irak. Oder Libyen, Ägypten, Jordanien etc., alle künstlich entwickelten Staaten basierten auf einer militaristischen Staatsdoktrin. Mit dieser Gesinnung bekämpften sie ihre eigenen Staatsbürger und nahmen ihre Nachbarn als ständige Gefahr und Bedrohung wahr.

Die kolonial-imperiale kurdische Karte

Die westlichen Mächte folgten der imperialen und kolonialen Gesinnung von Sykes/Picot und vervollständigten die Aufteilung auf der Konferenz von San Remo 1920; in Sèvres 1920 und Lausanne 1923 wurde vor allem die Profitabilität der kurdischen Karte erkannt. Denn nach dem Ersten Weltkrieg ist diese Spielkarte bis heute geeignet gewesen, um mit den rebellischen Kurden, die sich den türkischen, arabischen und persischen Staaten widersetzen, deren innere Instabilität zu einem Dauerzustand zu machen. Andererseits konnte mit der Behauptung »Rechte für Kurden« diese Karte gezogen werden, um von außen Druck auf diese Staaten auszuüben, sobald sie sich gegen westliche Mächte regten. Für die Kurden spielten diese Mächte dann Freund und Helfer gegen die bösen Türken, Araber und Perser. Im Gegensatz zum israelisch-palästinensischen ist die Dimension des kurdischen Konfliktes vielschichtiger: Es handelt sich um den kurdisch-türkischen, den kurdisch-arabischen und den kurdisch-persischen Konflikt. Während Türken, Araber und Perser in den Staaten Türkei, Irak, Syrien und Iran volle Rechte besaßen, wurden die Kurden in diesen Staaten entrechtet, ihrer Identität beraubt, verleugnet und unterdrückt. Hundert Jahre lang waren die Beziehungen der Kurden zu diesen Staaten von Rebellion, Konflikten und Krieg bestimmt. Begünstigte dieser Kriege und Konflikte waren Dritte: die westlichen Mächte. Den Preis bezahlten die Völker. Hundert Jahre Sykes-Picot und das neue Kurdistan

Aufgrund der Entwicklungen ab 2000 wurde immer offensichtlicher, dass die Gesinnung der Negierung von Kurden und Kurdistan nicht mehr aufrechtzuerhalten war. Die Tatsache der kurdischen Autonomieregion als föderaler Teil Iraks ab 2003 und die Deklaration des »Demokratischen Föderalen Systems von Rojava – Nordsyrien« [Rojava = kurd.: »Westen«] im März 2016 und der Demokratischen Autonomie für Bakur [kurd.: »Norden«; Südosttürkei] ab 2015 zeigen, dass auf kurdischer Seite Sykes-Picot nicht mehr akzeptiert wird. Aber auch der »arabische Frühling« hat gezeigt, dass die arabische Bevölkerung mehrheitlich für eine neue politische und gesellschaftliche Ordnung steht. Die zahlreichen Aufstände im arabischen Raum verdeutlichen, dass die hundertjährige koloniale Konstellation nicht mehr tragbar ist. Ähnlich steht es um Iran und die Türkei. Auch hier wächst die Unzufriedenheit der Völker. Daher neigt sich die Phase der Nationalstaatlichkeit, basierend auf einer Ethnie, einer Sprache, einer Religion und einer Flagge, die der Westen herbeigeführt hat, dem Ende zu.

Sowohl im arabischen Raum als auch in der Türkei und Iran gelingt es den Völkern nicht, eine Alternative zu den unterdrückerischen und undemokratischen Regimen zu realisieren, da es ihnen an revolutionärer Avantgarde mangelt. Die Kurden sind bisher noch die einzige Avantgarde im Aufstand gegen diese Regime. Und zwar deshalb, weil sie vor allem aus den Erfahrungen der Konflikte nach dem Zerfall der Sowjetunion richtigere Schlüsse gezogen haben. Der Wegfall der sogenannten ideologischen Polarisierung, gekennzeichnet durch den Kalten Krieg, führte zu einem immensen politischen Vakuum. Es entstand der politische Prozess der Multipolarität, der auch den Kurden die Chance bot, sich an politischen Prozessen zu beteiligen, insbesondere noch aktiver und offensiver in politische Entwicklungen zu intervenieren, da die Phase nach dem Realsozialismus bei etlichen Mächten erneut Appetit gemacht hatte, die neue Weltordnung zuerst über den Nahen Osten anzugehen. Recht früh ist es vor allem der PKK und Öcalan gelungen, diese neue Ordnung zu hinterfragen. Besonders vor dem Hintergrund, wo und wie Kurdistan in dieser neuen Ordnung platziert wird. Recht früh wurde erkannt, dass das Greater Middle East Project (GME) als Alternative zum bestehenden Chaos keinen besonderen Stellenwert für die Kurden haben wird. Sie sollten mit Kurdistan weiterhin für lokale wie globale Interessen instrumentalisiert werden. Vor allem war es der kurdischen politischen Führung klar, dass der »Großraum Mittlerer Osten«, entwickelt als Alternative für das Vakuum nach dem Zerfall des Realsozialismus, als neue Ordnung vor allem für den Nahen Osten nichts anderes sein würde als die Fortsetzung von Sykes-Picot. Fortsetzung von Sykes-Picot durch das GME

Der Umbruch in Irak (Sturz von Saddam Hussein), die Afghanistan-Krise und der israelisch-palästinensische Konflikt waren lehrreiche Lektionen für die kurdische Bewegung. Für sie begann die politische Phase, die Nationalstaatlichkeit als Konfliktursache kritisch zu betrachten. Denn auch das Greater Middle East Project setzt als Lösung auf nationalstaatliche Grenzen. Aus dem einen Irak sind Grundlagen gelegt worden für einen kurdischen, einen sunnitisch-arabischen und einen schiitisch-arabischen Staat. Diese drei Komponenten können jederzeit voneinander gelöst werden, so dass noch kleinere nationalstaatliche Strukturen entstehen könnten. In diesem Bewusstsein droht die Führung der kurdischen Region in Irak ständig mit einem eigenen kurdischen Nationalstaat.

In dem Krieg in Syrien ist längst auch eine Spaltung vorgesehen. Der politischen Situation Iraks folgend gedenken westliche Mächte auch Syrien in alawitisch-arabisch, sunnitisch-arabisch und kurdisch zu separieren. Durch solche Konstellationen kann ähnlich wie im Falle Sykes-Picot die Region für weitere hundert Jahre in Chaos und Auseinandersetzungen gestürzt werden. Doch so reibungslos wird es dieses Mal nicht klappen. Denn die eigentlichen Opfer dieser globalen

Planungen, die Kurden, machen in diesem neuen Spiel nicht mehr als verwendbare Karte mit. Das heißt, dass es schwierig sein wird, den bisherigen kurdisch-türkischen, kurdisch-persischen, kurdisch-arabischen Konflikt lokal als einen dauerhaften Konflikt aufrechtzuerhalten.

Die Kurden kämpfen für Frieden mit den Türken, Arabern und Persern. Sie suchen den gemeinsamen Kampf mit den Völkern gegen die kolonial-imperialen Regime, da sie in diesen die Ursache der Politik sehen, Völker gegeneinander auszuspielen. Ferner betrachten sie alle anderen ethnischen und religiösen Gemeinschaften wie die Assyrer, Turkmenen, Tschetschenen, Êzîdi, Yaresani, Kaka'i, Drusen, Schabak, Mandäer als natürliche strategische Bündnispartner, all diejenigen, die im Konflikt mit herrschenden Regimen stehen. Das kurdische Verständnis basiert auf dem politischen und gesellschaftlichen Zusammenschluss aller, die zu Opfern des modernen Sykes-Picot-Abkommens, des GME, wurden und werden. Kurdischer Nationalstaat als Reserve des GME

Das Greater Middle East Project sieht etwaige Korrekturen bei Sykes-Picot vor. In diesem Zusammenhang wird die Bildung eines kurdischen Nationalstaats in Irak in der Schublade aufbewahrt. Wann immer Konflikte zwischen Hewlêr (Erbil) und Bagdad oder Ankara und dem Westen aufkommen, drohen kurdische Politiker in Irak mit einem unabhängigen kurdischen Staat. Dabei steht den Kurden ein eigener Staat durchaus zu. Das Problem ist nur, warum er immer als Drohung benutzt wird. Genau an diesem Punkt ist die Frage berechtigt, wem ein solcher Staat nutzen wird, wenn er als Druckmittel gedacht ist. Soll Kurdistan, dem Konzept von Sykes/Picot und der Balfour-Deklaration vergleichbar, die Rolle eines zweiten Israels spielen? Genau wie die Araber haben selbstverständlich auch die Juden das Recht auf einen Staat. Ebenso die Palästinenser. Nur der Fakt, dass der Staat Israel immer noch als Gefahr in dieser Region begriffen wird, hat unmittelbar mit dem politischen Kalkül von Sykes/Picot zu tun. Es wird oft behauptet, die Gründung des Staates Israel sei ein Erfolg der Zionisten gewesen. Dies trifft sicherlich zu, allerdings hatten sich der Zionismus und seine Vorläufer schon lange um einen Staat bemüht gehabt. Die Tatsache, dass Sykes/Picot die Federführung im Nahen Osten über drei wesentliche Machtbereiche – Großbritanniens, Frankreichs und Israels – haben wollten, erklärt auch die Balfour-Deklaration von 1917 und die Legitimation für den Staat Israel. Bezahlen für dieses Kalkül müssen die Juden/Israelis und Palästinenser. Der israelisch-palästinensische Konflikt hat in den letzten Jahrzehnten zur Polarisierung der Region zwischen Arabern und Israelis beigetragen. Dabei handelt es sich um zwei uralte Völker der Region, die durchaus auch konfliktfrei miteinander leben könnten. Jetzt, einhundert Jahre später, gibt es Überlegungen zu einem ähnlichen Spiel mit den Kurden.

Damit kommen wir wieder zu der alten kurdischen Trumpfkarte gegen Türken, Araber, Perser. Dabei verfügen die westlichen Mächte über andere Mittel, um die Türkei, Iran, Irak und Syrien zu zügeln. Die Kurden werden keinen Stellvertreterkrieg führen, auch wenn ihnen gegenwärtig so manche als den »tapfersten und mutigsten Kämpfern und Kämpferinnen gegen den Islamischen Staat« applaudieren.

Dieser Rahmen verdeutlicht auch, dass es heute nicht mehr einfach sein wird, den Kurden zu bestimmen, wie sie zu leben haben. Sie werden über ihre politischen und gesellschaftlichen Strukturen selbst entscheiden.

Rat für Ökologie von Amed Demokratische Autonomie versus Zentralismus

Es ist jetzt sehr offensichtlich, dass die Kurden dem Status quo des 20. Jahrhunderts nicht mehr Folge leisten. Der Zerfall des Sykes-Picot-Konzepts hat erneut Chaos, Konflikte und Unruhe hervorgerufen. Ein großes politisches und gesellschaftliches Vakuum lässt sich in dieser Region

verspüren. Die politischen Balancen verschieben sich fast täglich. Freunde werden schnell zu Feinden und Feinde zu Freunden, pure auf Pragmatismus und Interessenverfolgung beruhende Machtkämpfe wüten. Tod, Flucht, die Zerstörung ideeller und materieller Reichtümer drohen permanent. Mit der verbrecherischen IS-Bande können etliche Staaten ihren Machtkampf in einem geeigneten Stellvertreterkrieg ausfechten. Dieser Krieg konzentriert sich vor allem in zwei Teilen Kurdistans. Sowohl Rojava als auch Başur [kurd.: »Süden«; Nordirak] stehen vor großen Herausforderungen, denn der IS hat seine wichtigsten Stützpunkte im nordsyrischen Raqqa und im nordirakischen Mûsil (Mosul).

Die Scheinpolarisierung zwischen sunnitischem und schiitischem Block soll über Kurdistan ausgetragen werden. Einerseits erhebt die Türkei als federführende Kraft im sogenannten sunnitischen Lager Anspruch auf das politische Vakuum in Syrien und Irak, andererseits der Iran für die schiitische Seite. Da beide in einem scharfen Konkurrenzkampf stehen, fällt es ihnen heute nicht mehr so leicht, sich gegen die hundertjährige künstlich als Gefahr entwickelte kurdische Frage wie gewohnt in ein antikurdisches Bündnis zu begeben. Und dies, obwohl sich die Türkei vor allem nach der Konstituierung der Demokratischen Föderation Rojava – Nordsyrien befließigt hat, ihre Beziehungen zu Iran wie auch zum Assad-Regime in Syrien zu erneuern. Die Bemühungen dauern an.

Aus Sicht der Türkei und Irans, aber auch Syriens ist es verständlich, dass sie im gegenwärtigen politischen Chaos den Status quo des 20. Jahrhunderts plus der Rückeroberung alter, infolge Sykes-Picot und Lausanne verlorener, Gebiete präferieren. Und vor allem sind sie nicht daran interessiert, Teile ihrer Staatsterritorien in autonomen oder föderalen Strukturen mit einer kurdischen Verwaltung zu teilen. Als absolut zentralistische Staaten hatten sie ein Jahrhundert vom kolonialen Status Kurdistans profitiert. Was wäre, wenn Syrien seinen Erdöl-, Erdgas- und wasserreichen Norden an Rojava verlieren würde, zudem mit der Grenze zur Türkei ihr Druckmittel gegen die Türken? Ähnlich verhält es sich für die Türkei in dem Fall, dass die Kurden in naher Zukunft ihre deklarierte Demokratische Autonomie schrittweise auf andere Städte Nordkurdistans ausweiten würden. Sie würde vieles verlieren, nicht nur die Kontrolle über die beiden Flüsse Euphrat und Tigris, die den arabischen Raum mit Wasser versorgen, sondern auch ihre Grenzen zu Irak, Syrien und Iran. Denn bislang galt die Türkei als NATO-Bastion gegenüber dem Osten/Asien. Und sie würde damit ihre strategische Bedeutung als Bollwerk gegen den gefürchteten Iran einbüßen. Bakur gilt aber auch als eine Energietransferroute für Erdöl und -gas von Ost nach West. Die kurdische Bewegung ist daher in den letzten Jahren, vor allem in den letzten drei Jahren des Verhandlungsprozesses zwischen dem Präsidenten der Gemeinschaft der Gesellschaften Kurdistans (KCK) Abdullah Öcalan und dem türkischen Staat auf Imralı bemüht gewesen, diese Sorgen zu zerstreuen. Noch immer misstraut die Türkei den Kurden. Daher muss man Sykes-Picot eines lassen: Es ist den Urhebern gelungen, die künstlich geschaffenen Nationalstaaten Türkei, Iran und Syrien mit der kurdischen Karte in Angst und Schrecken zu versetzen, so dass die Grundlage für Vertrauen quasi bei null liegt.

Dabei wollen die Kurden mit der Demokratischen Autonomie in kurdischen Gebieten durch die Dezentralisierung lediglich eine Lösung praktizieren. Davon würden eigentlich beide Seiten profitieren. Demokratisierung durch Dezentralisierung würde es den Kurden ermöglichen, eigene Verwaltungsstrukturen aufzubauen, und der Türkei, Iran und auch Syrien die Chance bieten, nicht ständig eine Separation fürchten zu müssen. Diese Sorge nämlich hat diese Staaten zu unglaublich militaristischen Gebilden gemacht. Auf die Dauer mit Angst zu leben verhindert auch das politische, wirtschaftliche und soziale Wachstum eines Staates. Außerdem

führt es dazu, dass die Bevölkerung ein Zweckbündnis mit dem Staat eingeht und sich nicht als dessen freie Bürger begreift.

Dezentralisierung bedeutet auch, dass der Staat die gesellschaftliche Vielfalt akzeptiert und die freie politische Partizipation sowie das universelle Recht auf Meinungsfreiheit ermöglicht. Im Klartext, wenn die Türkei das nicht zulässt, dann werden es sich die Bürger selbst aufbauen. Bakur befindet sich zurzeit in einem solchen Prozess. Demokratische Autonomie in diesem Zusammenhang bedeutet, dass die Bürger gegen die Entrechtung durch den Zentralismus zur Selbstinitiative greifen.

Demokratisierung durch Dezentralisierung wird in Bakur seit 1999 praktiziert, als zum ersten Mal die kurdischen Parteien Bürgermeister aufstellten. Seitdem werden die kurdischen Gemeinden ohnehin von Kurden geleitet. Die politische und gesellschaftliche Infrastruktur ist bereits geschaffen worden. In Sachen Administration verfügen die Kurden über ausreichende Erfahrung, um Groß- oder Millionenstädte wie Wan (Van) und Amed (Diyarbakır) zu verwalten. Seit fast zwei Jahrzehnten werden in Bakur die Grundlagen für die Selbstorganisation und Selbstinitiative der Kurden gelegt, somit auch der Grundstein für die Demokratische Autonomie.

Der Erfahrungen aus der Revolution von Bakur hat sich auch Rojava bedient und war daher in der Lage, in der Kürze der Zeit trotz des brutalen Krieges des IS seine Infrastruktur aufzubauen. Das heißt, die Solidarität unter den Teilen Kurdistans hat auch ein modernes nationales Selbstbewusstsein geschaffen. Kurden lernen von Kurden. Der Erfahrungsaustausch zwischen den vier Teilen Kurdistans ermöglicht es, dass jeder Teil jederzeit in der Lage ist, Gebrauch von den historischen Momenten zu machen.

In Südkurdistan als föderalem Teil Iraks haben die Kurden im Allgemeinen seit 1991, insbesondere aber seit 2003 gelernt, die Verantwortung für die Verwaltung eines circa fünf Millionen Einwohner zählenden Landes zu tragen.

Die einstige Bestimmung Kurdistans als regionale wie internationale Kolonie ist nicht mehr so problemlos zu erfüllen, da das politische und gesellschaftliche Selbstvertrauen der Kurden immens gestiegen ist.

Allein der Fakt, dass unter ihrer Führung im vergangenen März die Demokratische Föderation Rojava – Nordsyrien ausgerufen wurde, ist ein Bruch mit der kolonialen Geschichte. Angefangen bei Sykes-Picot bis hin zu den heutigen Genfer Syrienkonferenzen wurden Beschlüsse über Kurden, Kurdistan und den Nahen Osten immer außerhalb, im Westen gefasst. Zum ersten Mal haben Kurden gemeinsam mit anderen Volksgruppen und Glaubensgemeinschaften im eigenen Land, in Rojava, vom Recht der Selbstbestimmung Gebrauch gemacht.

Weder die Türkei noch Iran noch Syrien sind zu Demokratisierungsmaßnahmen fähig. Sie sind darum bemüht so zu bleiben, wie sie sind, und wollen vor allem Kurdistan als ihre Kolonie behalten. Der gegenwärtige Terror der AKP und Erdoğan ist nichts anderes als eine Reaktion auf die Entkolonialisierung von Bakur. Das Schweigen des Westens gegenüber diesem Staatsterror ist fragwürdig und lässt vermuten, dass es die AKP und Erdoğan indirekt dazu legitimiert, die widerspenstigen Kurden zu zähmen. Denn diese Kurden passen weder der Türkei noch dem Westen. Sie sind zwar hervorragende Kämpfer gegen den IS, aber auch fähige

Köpfe, wenn es um den Aufbau alternativer politischer Projekte für Kurdistan und den Nahen Osten geht. Natürlich treffen damit die bislang als »Stiefkinder Allahs«, »Bergtürken« oder »Menschen aus dem wilden Kurdistan« Bezeichneten auf den arroganten Nerv derer, die sie mit diesen Zuschreibungen in dieser Rolle sehen wollten. Das uralte Volk hat für seine Existenz schon so manche Imperien, Genozide, Folter, Verwüstung, Kriege, Ausbeutung und Unterdrückung überstanden.

Hundert Jahre lang wurde das Chaos im Nahen Osten mit der kurdischen Karte garantiert, zugleich die Demokratisierung der vier Schlüsselstaaten verhindert. In diesem Zusammenhang sind die Kurden unter den aufschlussreichen Analysen Abdullah Öcalans auf den Wert dieser kurdischen Karte gestoßen. Sie konnte bislang nur destruktiv behandelt werden. Nun hat es Öcalan hundert Jahre nach Sykes-Picot geschafft, die Kurden auf die Bedeutung der bisherigen destabilisierenden Wirkung dieser Karte aufmerksam zu machen und sie zu ermutigen, das Blatt zu wenden. Über die Lösung dieser Karte versuchen die Kurden, ihre Freiheit zu erlangen, und parallel dazu demokratisieren sie Kolonialstaaten. Deshalb ist ihre Forderung nach Autonomie zugleich eine Forderung nach Demokratie für diese Staaten. Eine Unterstützung für die kurdischen Forderungen oder deren Ablehnung wird den Maßstab für die Ernsthaftigkeit der Demokratie bilden. Sieht es der Westen ein, so kann dieser Prozess ohne weiteres Blutvergießen vonstattengehen. Deshalb müssen die Türkei, Iran und auch Syrien mit politischen, diplomatischen und rechtlichen Mitteln dazu bewegt werden, die Rechte der Kurden, aber auch aller Volksgruppen und Glaubensgemeinschaften, die unter diesen Regimen gelitten haben, anzuerkennen.

Eines ist sicher: Das Sykes-Picot-Abkommen von 1916 ist in Kurdistan überwunden. Eine Fortsetzung, ob sie als GME oder anderes daherkommt, werden die Kurden nicht mehr hinnehmen. Die Devise heißt: freies autonomes Bakur – demokratische Türkei; föderales Rojava-Nordsyrien – demokratisches Syrien; autonomes Rojhilat [kurd.: »Osten«; Nordwestiran] – demokratischer Iran; föderales Başur – demokratischer Irak. Mit diesem Konzept erarbeiten und entwickeln die Kurden ihr Modell gegen das Sykes-Picot-Konzept. Und sind bei der Durchsetzung auf dem besten Wege. Damit leisten sie auch ihren Beitrag zu demokratischem Wandel in der Region.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Report
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Kurdistan
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | [/kurdistan-report.de](https://kurdistan-report.de)

Hinzugefügt am: 31-03-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 136

Ausflug in Verschwörungsmythen und die Zukunft der Türkei

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230419121055483696>

Lars Hauch

Einen flotten Namen wie QAnon gibt es anscheinend für den in der Türkei recht verbreiteten Glauben, um den es hier gehen soll, nicht. Autor Selim Koru nennt ihn deshalb „Lausanne 23“, kurz „L23“. Laut L23-Theorie laufen in diesem Sommer einige geheime Zusatzklauseln des Vertrags von Lausanne aus, die es der Türkei für einhundert Jahre verboten haben, ihre Bodenschätze nach Belieben zu fördern.

Der Vertrag von Lausanne regelte 1923 wesentliche territoriale Fragen der gerade geborenen türkischen Republik, insbesondere hinsichtlich der Grenzen mit Griechenland. Zu den Unterzeichnern gehörten auch Großbritannien und Frankreich, weshalb das nationalistische Lager der Türkei den Vertrag als Teil der Zerschlagung des Osmanischen Reiches durch den imperialistischen Westen missbilligt.

Der L23-Theorie nach gab es in dem Vertrag geheime Zusatzprotokolle, die den Zugriff der Türkei auf ihre eigenen Bodenschätze reglementierte. Die 100 Jahre Vertragslaufzeit liefen nun aus, und endlich könne die Türkei den Wohlstand genießen, der ihr zustehe.

Zurück geht die Theorie auf einen Artikel aus den 1950ern (dessen Autor wegen seiner politischen Radikalität ein paar Jahre im Gefängnis saß) und auf ein Buch aus den 1970ern. Der Autor des Buches, Kadir Mısıroğlu, argumentierte damals, der türkische Kampf für Unabhängigkeit und die Geburt der Republik seien zwar heldenhaft gewesen, aber auch teuer bezahlt worden. Nämlich mit territorialen und politischen Konzessionen an den Westen. Klingt revanchistisch, ist es auch.

In den frühen 2010er-Jahren schaffte die L23-Theorie es in die breite Öffentlichkeit. Obwohl Medien darüber aufklärten, dass es sich um eine Verschwörungserzählung handele, habe der Glaube an L23 sich rasch verbreitet, schreibt Koru.

Koru vermutet, L23 diene dazu, eine gewisse Dissonanz zu kompensieren, die sich aus den Lebensrealitäten vieler Menschen in der Türkei ergibt. Auf der einen Seite das von der Regierung propagierte Narrativ einer starken und aufstrebenden Türkei. Auf der anderen Seite massive wirtschaftliche Probleme, inklusive extremer Inflation, die alle im Portemonnaie spüren. L23 gebe den Menschen Hoffnung auf den einen Moment, in dem der Knoten endlich platzt und es aufwärtsgeht.

Die politischen Eliten der Türkei wissen natürlich, dass L23 Quatsch ist, meint Koru. Die darunter liegende Überzeugung, nämlich dass die Republik in Schwäche gegenüber dem Westen entstanden sei, teilen sie dennoch.

Funfact am Rande: Wegen der rasant gestiegenen Nachfrage nach Energie seitens der EU boomt der Bergbau in der Türkei neuerdings wieder. Das könnte Wind in den Segeln der L23-Anhänger sein.

2023 stehen in der Türkei Parlaments- und Präsidentenwahlen an. Es handelt sich um richtungsweisende Wahlen, bei denen ein religiös-autoritäres Model gegen ein eher säkular-demokratisches steht. Doch, wie Soli Özel in dieser lesenswerten Analyse ausführt, eint die Kontrahenten eine Skepsis gegenüber dem Westen:

The Republic sought to Westernize and be part of the European universe but kept its guard up against Western intrusion. Today, the nationalist reflexes of Atatürk's heirs - secularist republican elites in society and some positions of power - arguably play as large a role in the blossoming anti-Western sentiment as the Islamist political parties and more religious segment of the population do.

Özel beschäftigt sich mit dem türkischen Drang nach Autonomie, der auf westliches Bestreben nach Hegemonie trifft. Der Versuch der Türkei, selbst eine Hegemonialmacht zu werden, sei gescheitert. Nach Jahren der Konfrontation baut die Türkei mittlerweile ihre Beziehungen zu Ländern wie Saudi Arabien, den Vereinigten Arabischen Emiraten, Israel, Ägypten und gar Syrien wieder aus. Gleichzeitig hat der Ukraine-Krieg die Türkei in eine geopolitisch äußerst relevante Position gebracht. Özel resümiert:

Ankara should consider a model of relations with allies that is not just transactional and short-termist and recognize the importance of the collective interests of organizations it is a member of. Most importantly, the rulers of Turkey must recognize that membership in alliances does not preclude strategic autonomy. On the contrary, alliances may buttress sought-after strategic autonomy. In turn, Turkey's allies (particularly the Europeans) will have to fully appreciate its overall importance and make an effort to build a new, more egalitarian and imaginative relationship - not just with Ankara but with Turkish society as well.

Und wer weiß, vielleicht löst sich L23 dann ganz von allein auf. Abzuwarten bleibt, wie Anhänger der Theorie sich erklären werden, warum die Bodenschätze nicht sprudeln, wenn der Vertrag von Lausanne am 24. Juli dieses Jahres seinen einhundertsten Geburtstag feiert. [1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Politik
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Türkei
Original Language:	Deutsch
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | [piqd.de 09-01-2023](https://piqd.de/09-01-2023)

Hinzugefügt am: 19-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel**Betreff: 137****Ausstellung in Lausanne: 2+2=KRDSTN**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230630145419502400>

Ausstellung in Lausanne: 2+2=KRDSTN

In Lausanne ist die Ausstellung 2+2=KRDSTN eröffnet worden. Die Ausstellung ist Teil der Veranstaltungsreihe zum hundertjährigen Jubiläum des Vertrags von Lausanne, mit dem Kurdistan auf vier Staaten aufgeteilt wurde.

Im Rahmen der seit November 2022 laufenden Veranstaltungsreihe zum hundertjährigen Jubiläum des Vertrags von Lausanne ist im Museum Forum Hôtel de Ville die Ausstellung „2+2=KRDSTN“ eröffnet worden. Die Ausstellung in Lausanne beinhaltet Bilder, Fotos, Videos und Performances von Künstler:innen aus den vier Teilen Kurdistans und Europa und ist bis zum 19. Mai zu besichtigen.

An der Eröffnung nahmen neben den Kunstschaffenden auch Politiker:innen und Aktivist:innen aus der Schweiz und Kurdistan teil. David Payot, Stadtrat von Lausanne, wies in einer Rede auf die Folgen des Vertrags von Lausanne hin, dieser habe für viele Menschen Völkermord und Massaker bedeutet und Kurdistan in vier Teile gespalten. Die Stadträtin Sevgi Koyuncu dankte allen, die zur Ausstellung beigetragen haben, sowie der Stadt Lausanne für ihre Unterstützung, und sagte: „Es ist wichtig, dass die Lausannerinnen und Lausanner über den Vertrag von Lausanne Bescheid wissen. Durch diesen Vertrag wurde Millionen von Menschen die Möglichkeit genommen, in ihrem angestammten Land frei zu leben. Die schwersten Folgen dieses Vertrages betrafen das kurdische Volk, zu dem ich gehöre. Dieser Vertrag hat den Tod und die Vertreibung von Hunderttausenden von Menschen aus ihrem Land für mehr als hundert Jahre verursacht.“

Als weiterer Redner war der Ko-Vorsitzende des kurdischen Europaverbands KCDK-E eingeladen. Yüksel Koç betonte, dass diese Ausstellung sehr wichtig sei, um die Chronologie der Massaker und Völkermorde in vier Teilen Kurdistans als Folge des Vertrags von Lausanne und des Widerstands des kurdischen Volkes gegen die Machthaber aufzuzeigen: „Wenn die Kurdinnen und Kurden heute immer noch einem politischen, kulturellen und identitätsbezogenen Völkermord ausgesetzt sind, so ist dies das Ergebnis des Vertrags von

Lausanne. Wir, das kurdische Volk, haben diesen Vertrag ein Jahrhundert lang nicht akzeptiert. Das kurdische Volk hat jetzt einen Willen und akzeptiert nicht länger die Gefangenschaft und die Statuslosigkeit. Wie alle Völker wollen wir frei mit unserer eigenen Identität und Kultur leben.“

Die von Barış Seyitvan und Serdar Mutlu kuratierte Ausstellung umfasst Werke der folgenden Künstlerinnen und Künstler: Osman Ahmed, Havin Al-Sindy, Havar Amini, Voooria Aria, Khadija Baker, Savaş Boyraz, Wirya Budaghi, Timur Çelik, Salah Ebrahimi, Serhat Ertuna, Jacopo Gallico, Fatoş Irwen, Eren Karakuş, Serpil Odabaşı, Walid Siti, Hito Steyerl und Leyla Toprak.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Kurdenfrage
Art der Veröffentlichung: Born-digital
Dialekt: Deutsch
Ordner: Der Vertrag von Lausanne
Provinz: Switzerland
Original Language: Deutsch
QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | <https://anfdeutsch.com>

Hinzugefügt am: 30-06-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 138

Civaka Azad: 100 Jahre Vertrag von Lausanne oder die europäische „Kurdenfrage

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230710091224505359>

Das Kurdische Zentrum für Öffentlichkeitsarbeit – Civaka Azad geht in seinem aktuellen Newsletter auf die Folgen des Vertrags von Lausanne ein und betont die europäische Verantwortung in der kurdische Frage.

„Eine selbstbewusste kurdische Bewegung, die nicht nur für die Freiheit Kurdistans, sondern für die Demokratisierung des gesamten Mittleren Ostens eintritt – für die europäischen Mächte ist das alles andere als eine Wunschvorstellung“, schreibt das Kurdische Zentrum für Öffentlichkeitsarbeit e.V. (Civaka Azad) in seinem aktuellen Newsletter und geht auf die Folgen des Vertrags von Lausanne ein, mit dessen Unterzeichnung vor 100 Jahren das Siedlungsgebiet der Kurdinnen und Kurden auf die Staaten Türkei, Irak, Iran und Syrien aufgeteilt wurde:

In diesen Tagen wird der Vertrag von Lausanne 100 Jahre alt. Das bedeutet, dass die kurdischen Siedlungsgebiete seit 100 Jahren auf vier Staaten aufgeteilt sind. Dieser Vertrag bildet gewissermaßen den Abschluss der Neuaufteilung des Mittleren Ostens nach dem Ende des Ersten Weltkrieges. Die Türkei konnte zwar mit dem Erfolg im „Unabhängigkeitskrieg“ die zuvor im Vertrag von Sèvres festgelegten Grenzen nach dem Zerfall des Osmanischen Reiches teilweise nach ihren Vorstellungen revidieren. Doch maßgeblich verantwortlich für den Inhalt des Vertrags von Lausanne waren die Sieger:innen des Ersten Weltkriegs, allen voran Großbritannien und Frankreich.

Damit sind die europäischen Mächte mitverantwortlich für das Leid, das den Kurd:innen in den letzten einhundert Jahren widerfahren ist. Denn die Aufteilung der kurdischen Siedlungsgebiete auf vier Staaten war kein Missverständnis oder Fehler der Siegermächte, sondern bewusst in die Planungen einbezogen. Die kurdische Frage in den Staaten Türkei, Iran, Irak und Syrien war das Faustpfand Europas. Kurdistan sollte als Unruheherd diese Staaten bei Bedarf destabilisieren, um die gesamte Region in einem neokolonialistischen Abhängigkeitsverhältnis zu halten. Aber auch die Kurd:innen sollten in einem Abhängigkeitsverhältnis gehalten werden, um sie bei Bedarf zum Aufstand gegen einen der vier Staaten aufzustacheln. Die Folgen dieser Konstellation für die kurdische Bevölkerung sind bekannt: In den letzten einhundert Jahren wurden die Kurd:innen verfolgt, unterdrückt, assimiliert, deportiert und in ihren Heimatgebieten massakriert. Die kurdische Bevölkerung ist also seit hundert Jahren mit einer genozidalen Politik konfrontiert. Verantwortlich dafür sind nicht nur die vier Staaten, auf welche die Kurd:innen aufgeteilt sind, sondern auch Europa, das den Grundstein für diese Politik gelegt hat.

Doch die Kurd:innen haben sich in den letzten einhundert Jahren verändert. Sie haben gelernt, dass sie sich nicht zum Spielball äußerer Mächte machen dürfen. Sie haben gelernt, dass sie ihren Widerstand auf ihre eigene Stärke gründen müssen. Und sie haben gelernt, dass ihr Kampf für die eigene Freiheit nur einhergehen kann mit einer tiefgreifenden Transformation der Struktur der gesamten Region, wie sie durch den Vertrag von Lausanne geschaffen wurde. Ein freies Kurdistan kann nur in einem demokratischen Mittleren Osten gedeihen. Das ist heute das Prinzip der kurdischen Freiheitsbewegung.

Europäische Mächte wollen die „kurdische Karte“ nicht aus der Hand geben

Eine selbstbewusste kurdische Bewegung, die nicht nur für die Freiheit Kurdistans, sondern für die Demokratisierung des gesamten Mittleren Ostens eintritt – für die europäischen Mächte ist das alles andere als eine Wunschvorstellung. Denn sie profitieren nach wie vor vom Vertrag von Lausanne. Allein der andauernde Krieg in Kurdistan ist eine wirtschaftliche Einnahmequelle für Rüstungsfirmen aus Deutschland und anderen europäischen Ländern. Hinzu kommt, dass die andauernde Instabilität in Syrien und im Irak, aber auch in der Türkei und im Iran verschiedene politische Akteur:innen in die Arme europäischer Staaten treibt, auch wenn man mittlerweile mit Russland oder China um die Gunst der politischen Schwergewichte in der Region konkurrieren muss.

In dieser Konkurrenzsituation um Einfluss in der Region wollen die europäischen Mächte die „kurdische Karte“ ungern aus der Hand geben. Und tatsächlich pflegt der Westen, d.h. einige europäische Staaten, aber auch die NATO samt der Türkei, enge Beziehungen zu bestimmten kurdischen Akteur:innen wie der Demokratischen Partei Kurdistans (PDK) in Südkurdistan (Irak), um sich gleichzeitig gegen jegliche Freiheitsbestrebungen der kurdischen Bevölkerung zu stellen. Die kurdische Freiheitsbewegung, die sich auf Abdullah Öcalan beruft, will diesen Teufelskreis durchbrechen. Sie lehnt in ihrem Freiheitskampf nicht nur das Abhängigkeitsverhältnis zu einzelnen Großmächten ab, sondern stellt auch das nationalstaatliche Prinzip der „Unabhängigkeit“, das mit dem Vertrag von Lausanne aus Europa in den Nahen Osten exportiert wurde, radikal in Frage. Sie propagiert einen eigenen Weg zur Freiheit – eine Freiheit, die nicht auf Staatlichkeit, sondern auf Demokratie, Selbstverwaltung, Geschlechtergerechtigkeit und ökologischem Bewusstsein beruht. Ihr Freiheitsbegriff ist gesellschaftlich und kann sich nur in einem Umfeld entfalten, in dem alle gesellschaftlichen Identitäten gleichberechtigt miteinander leben können. Die nationalstaatliche Ordnung von Lausanne hingegen ist die völlige Negation dieser Idee.

In den letzten Wochen können wir beobachten, wie die europäischen Mächte mit allen Mitteln gegen diejenigen kurdischen Akteur:innen vorgehen, die am hundertsten Jahrestag die Ordnung von Lausanne überwinden wollen. Bei ihrem Vorgehen gegen die Kurd:innen bemühen sich die europäischen Staaten nicht einmal mehr, ihre „demokratische“ Fassade aufrechtzuerhalten. Während Schweden, vermeintlich einer der demokratischsten Staaten Europas, vor den Augen der Weltöffentlichkeit im Gegenzug für einen NATO-Beitritt Kurd:innen im eigenen Land kriminalisiert, festnimmt oder abschiebt, kommt es in Deutschland mittlerweile fast wöchentlich zu Razzien und Durchsuchungen kurdischer Einrichtungen. Ende April wurde das Demokratische Gesellschaftszentrum der Kurd:innen in Darmstadt durchsucht, Mitte Mai kam es zu Durchsuchungen in Duisburg und erst vor wenigen Tagen zu Razzien im Umfeld des Kurdischen Gesellschaftszentrums in Heilbronn. Hinzu kommen zahlreiche versuchte und umgesetzte Abschiebungen von Kurd:innen aus Deutschland in die Türkei, obwohl ihnen dort die Inhaftierung droht. Die Intensität der Kriminalisierung von Kurd:innen in Deutschland, die sich für ihre Freiheit einsetzen, hat in den letzten Monaten enorm zugenommen. Es scheint fast so, als wollten Deutschland und andere europäische Staaten zum 100. Jahrestag von Lausanne unbedingt die „kurdische Karte“ in der Hand behalten, weshalb sie so vehement gegen kurdische Akteur:innen vorgehen, die dieses Spiel nicht mehr mitspielen wollen.

Warum die „kurdische Frage“ mehr denn je eine „europäische Frage“ ist

Die „kurdische Frage“ ist auch eine europäische Frage. Diese These stützt sich auf drei Faktoren:

Erstens haben die europäischen Siegermächte des Ersten Weltkriegs mit dem Vertrag von Lausanne die Grundlage für diese Frage geschaffen und sind somit mitverantwortlich für das unbeschreibliche Leid, das den Kurd:innen in den letzten einhundert Jahren widerfahren ist.

Zweitens haben europäische Staaten von diesem Leid profitiert. Ob bei den Chemiewaffeneinsätzen Saddam Husseins gegen die Kurd:innen in Südkurdistan (Irak) oder bei der Zerstörung von mehr als 4.000 Dörfern der Kurd:innen in Nordkurdistan (Türkei) - unter anderem deutsche Unternehmen haben an diesen Gräueltaten mitverdient. Die Liste der Mitverantwortung europäischer Staaten und Unternehmen an Krieg und Verbrechen in Kurdistan ließe sich beliebig fortsetzen.

Drittens setzen die europäischen Staaten auf eine umfassende Repressions- und Kriminalisierungspolitik gegen alle kurdischen Akteur:innen, die nicht mehr „Spielball“ westlicher Interessen in der Region sein wollen. Diese Kriminalisierung trifft nicht nur politisch aktive Kurd:innen in Europa, sondern stigmatisiert die rund zwei Millionen in Europa lebenden Kurd:innen als Ganzes. Zudem untergraben europäische Staaten, allen voran Deutschland, mit dieser Kriminalisierungspolitik ihre eigenen vermeintlich demokratischen Prinzipien, wenn sie Grundrechte wie Meinungs-, Versammlungs- und Vereinigungsfreiheit einer ganzen Gemeinschaft außer Kraft setzen. Die Untergrabung der demokratischen Grundrechte der Kurd:innen könnte früher oder später auch eine Gefahr für andere kritische und fortschrittliche Menschen und Gruppen in den Ländern darstellen. Bereits heute sind Ansätze erkennbar, wie die Staaten ihr antidemokratisches Vorgehen gegen die Kurd:innen auch auf andere gesellschaftliche Kreise übertragen.

Hundert Jahre später in Lausanne ...

Doch allen Kriminalisierungsmaßnahmen zum Trotz haben die wichtigsten kurdischen Akteur:innen ihre Lehren aus den vergangenen hundert Jahren gezogen. Sie sind heute längst nicht mehr nur Spielball der Interessen westlicher Mächte im Mittleren Osten, sondern zu einem eigenständigen Akteur geworden. Ihre Vision einer grenzüberschreitenden Demokratie in der gesamten Region hat zudem eine große Ausstrahlungskraft auf ihre Nachbarvölker und -gemeinschaften.

Um deutlich zu machen, dass die Kurd:innen die Ordnung von Lausanne heute nicht mehr akzeptieren, rufen zahlreiche kurdische Akteur:innen für den 22. Juli zu einer Großdemonstration in der Stadt auf, in der vor 100 Jahren ihre Vierteilung besiegelt wurde. Zugleich werden verschiedene Politiker:innen, Akademiker:innen und Intellektuelle aus Kurdistan in den Räumlichkeiten zusammenkommen, in denen einst die Siegermächte mit der Türkei den Vertrag von Lausanne unterzeichneten. Während damals über die Kurd:innen hinweg über ihr Schicksal diskutiert wurde, werden dieses Mal die Kurd:innen selbst über ihre Zukunftsperspektiven diskutieren. Denn es ist endlich an der Zeit, den Vertrag von Lausanne Geschichte werden zu lassen ...[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Kurdenfrage

Inhaltskategorie: Politische Kritik
Art der Veröffentlichung: Born-digital
Dialekt: Deutsch
Ordner: Der Vertrag von Lausanne
QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | anfdeutsch.com10-07-2023

Hinzugefügt am: 10-07-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 139

Demonstration „100 Jahre koloniale Teilung Kurdistans“ am 22. Juli in Lausanne

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230710095939505365>

Mit dem Vertrag von Lausanne wurde Kurdistan 1923 in eine internationale Kolonie verwandelt. Zum 100. Jahrestag der Unterzeichnung findet am 22. Juli die Demonstration „100 Jahre koloniale Teilung Kurdistans – 50 Jahre Kampf für die Befreiung“ statt.

Der Vertrag von Lausanne, unterzeichnet am 24. Juli 1923 zwischen der Türkei sowie Großbritannien, Frankreich, Italien, Japan, Griechenland, Rumänien und dem Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen, hat Grenzen neu gezogen und Länder definiert, und den türkischen Alleinanspruch auf Kleinasien bestätigt. Damit hat er die weitgehend schon erfolgte Vertreibung der griechisch-christlichen Bevölkerung sowie die Vernichtung der armenischen Nation legalisiert – und die Vierteilung Kurdistans diplomatisch abgesegnet.

Nachdem den Kurdinnen und Kurden 1920 im Vertrag von Sèvres – abgeschlossen zwischen den Alliierten des Ersten Weltkriegs und der türkischen Regierung – noch das Recht auf Selbstbestimmung zugebilligt worden war, legten die Türkei sowie England, Frankreich und Italien dann aber im Vertrag von Lausanne die Teilung Kurdistans fest, dessen anatolischen, irakischen und syrischen Teil (nicht jedoch der iranische Teil) vorher zum Osmanischen Reich gehört hatten. Damit wurde die systematische Politik der Verleugnung, der Assimilation und des Ethnozids gegen das kurdische Volk eingeleitet und Kurdistan in eine internationale Kolonie verwandelt.

100 Jahre Zustand der Nichtexistenz

2023 nehmen Kurdinnen und Kurden das hundertjährige Jubiläum des Vertrags zum Anlass, um über dessen Hintergründe und seine bis heute andauernden, schwerwiegenden Folgen für die kurdische Gesellschaft in allen vier Teilen ihrer Heimat zu informieren und gegen den aufgezwungenen Umstand der politischen und juristischen Nichtexistenz zu protestieren. Seit Monaten finden in der Schweiz verschiedene Veranstaltungen rund um den Vertrag von Lausanne und die Forderung der kurdischen Gemeinschaft an die verantwortlichen Staaten statt, die sich aus dem Abkommen ergebenden Probleme zu korrigieren und zu lösen. Für den

22. Juli ist in Lausanne eine Großdemonstration geplant, die das Motto „100 Jahre koloniale Teilung Kurdistans – 50 Jahre Kampf für die Befreiung“ trägt und von der internationalen Kampagne „Defend Kurdistan“ unterstützt wird. In einem internationalistischen Aufruf erklärt die Kampagne zu den Hintergründen:

Politik des Aushungerns, der Folter, der Verleugnung und der Assimilation
 „Nach der Unterzeichnung des Vertrags von Lausanne begann in Kurdistan eine dunkle Zeit. Von 1925 bis 1938 wurden im nördlichen Teil hunderttausende Menschen Opfer von Massakern und Vertreibungen. Überall in den kurdischen Siedlungsgebieten wurde die Politik des Aushungerns, der Folter, der Verleugnung und der Assimilation eingeführt. In Südkurdistan folgte auf den Vertrag von Lausanne in den 1980er Jahren der Anfal-Genozid mit über hunderttausend Toten. In Helebce, dem kurdischen Pendant zu Guernica, verübte die irakische Luftwaffe einen Angriff mit deutschem Giftgas, bei dem mindestens 5.000 Menschen starben. Mindestens 7.000 Menschen wurden verletzt, von denen einige bis heute bleibende gesundheitliche Schäden davongetragen haben. In Ostkurdistan verübten das brutale und vom Westen unterstützte Regime des Schahs von Persien und in den 1980er Jahren die neuen islamistischen Machthaber zahlreiche Massaker an führenden Köpfen des kurdischen Befreiungskampfes und den Revolutionären von Şîno, Mahabad und Sine. Das nationalistische Baath-Regime in Syrien versuchte, die kurdische Existenz im Norden des Landes auszurotten, indem es Hunderttausende aus Rojava vertrieben und systematisch ein Siedlungsprojekt zur Arabisierung der kurdischen Siedlungsgebiete umgesetzt hat.

Folgen des Vertrags bis heute spürbar

Die Folgen des Vertrags von Lausanne sind für die Menschen in Kurdistan noch heute schmerzhaft spürbar. Der Stacheldraht und die Minenfelder, die noch 100 Jahre nach der Unterzeichnung die Grenzlinien der vier Teile Kurdistans prägen, und die vielen Folterkammern sind nur die offensichtlichsten. Bis heute sind Familien durch Zäune und Mauern getrennt, Kurdinnen und Kurden werden beim Versuch, Grenzen zu überwinden, getötet, und ganze Städte werden durch willkürlich gezogene Grenzen in zwei Teile gerissen. Der Vertrag von Lausanne ist ein Dolch im Herzen Kurdistans und bildet die Grundlage für die 100-jährige Leugnungs- und Völkermordpolitik, die heute in den mörderischen Angriffen des türkischen Faschismus gegen die befreiten Gebiete von Rojava, Şengal, Mexmûr und die freien Berge Kurdistans ihre Fortsetzung findet. Dass das kurdische Volk bis heute keinen anerkannten politischen Status hat, dass der Kampf für ihre elementarsten Rechte mit irrsinnigen Terrorismusvorwürfen kriminalisiert wird, dass kurdische Kämpferinnen und Kämpfer mit chemischen Waffen ermordet werden können, ohne dass jemand seine Stimme erhebt, und dass der politische Repräsentant eines ganzen Volkes, Abdullah Öcalan, nach wie vor im Widerspruch zu jeglichem Recht in totaler Isolation inhaftiert ist – all das wäre ohne den Vertrag von Lausanne nicht möglich.

Kurdistan ist das Herz der Revolution

Doch in den 100 Jahren, die seit dem Tag der Unterzeichnung vergangen sind, hat das kurdische Volk seine Existenz durch unermüden Widerstand gegen Dutzende von diktatorischen Regimen verteidigt. Mit ihrem ununterbrochenen Kampf seit 1978 hat die Freiheitsbewegung Kurdistans den Widerstand in der Vielvölkerregion Kurdistan auf die höchste Stufe gehoben. Sie hat eine unbesiegbare Kultur des Widerstands geschaffen, und heute zeigen die Ideen dieser Bewegung und ihres Vordenkers Abdullah Öcalan nicht nur den Völkern Kurdistans und des Nahen Ostens, sondern auch den Völkern der ganzen Welt, dass eine andere Welt möglich ist. In Kurdistan, dem Herzen der Revolution des 21. Jahrhunderts,

breitet sich eine neue Welle des Internationalismus auf die ganze Welt aus.

Nach 100 Jahren Ausbeutung, Massakern und Widerstand kommen die Kurdinnen und Kurden dieses Jahr nach Lausanne in die Schweiz, um ein für alle Mal klarzustellen: Auch nach 100 Jahren wird der Vertrag von Lausanne nicht akzeptiert! Nach 100 Jahren ist es an der Zeit, einen Schlusstrich zu ziehen und die Ära der Fremdherrschaft und Besatzung zu beenden. Der Vertrag von Lausanne ist ein Vertrag, der über die Köpfe der Völker der Region hinweg diktiert wurde und keine Legitimität besitzt.

Als Freundinnen und Freunde des kurdischen Volkes werden wir ihm auf den Straßen von Lausanne zur Seite stehen. Unsere Kämpfe sind ähnlich. Deshalb rufen wir, die Initiative zur Verteidigung Kurdistans, zu einer internationalistischen Teilnahme an der historischen Demonstration in Lausanne am 22. Juli 2023 auf. Wir laden alle unsere Solidaritätsstrukturen und Weggefährten ein, sich dem großen internationalistischen Block anzuschließen.“

Ort: Place de la Navigation / Lausanne / Schweiz

Versammlungsbeginn: 11.30 Uhr

Start der Demonstration: 13.00 Uhr.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Kurdenfrage
Art der Veröffentlichung: Born-digital
Dialekt: Deutsch
Ordner: Der Vertrag von Lausanne
Provinz: Swaziland
QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | [anfdeutsch.com 10-07-2023](https://anfdeutsch.com/10-07-2023)

Hinzugefügt am: 10-07-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 140

Demonstration gegen 99 Jahre Vertrag von Lausanne

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20220724130224424582>

Zum Jahrestag des Vertrags von Lausanne hat eine Demonstration gegen die türkische Besatzung in Kurdistan stattgefunden.

Zum 99. Jahrestag der Unterzeichnung des Vertrags von Lausanne ist am Sonnabend in der Stadt am Genfer See gegen die türkische Besatzung in Kurdistan demonstriert worden. Aufgerufen zu dem Protest hatten verschiedene Gruppen und Organisation, darunter der kurdische Dachverband CDK-S und die Kampagne „Defend Kurdistan“.

Das Motto der Demonstration lautete „Die Revolution von Rojava im hundertsten Jahr von Lausanne verteidigen“, Startpunkt war der Platz vor dem Palais de Rumine in der Altstadt. Dort wurde am 24. Juli 1923 Vertrag von Lausanne abgeschlossen, mit dem die heutigen Staatsgrenzen der Türkei und damit die Teilung Kurdistans festgelegt wurde. Auch in anderen Ländern nahmen kurdische Organisationen den Jahrestag zum Anlass deutlich zu machen, dass die Gesellschaft Kurdistans auch fast ein Jahrhundert nach Unterzeichnung das Abkommen von Lausanne nicht akzeptiert. Mit dem Abkommen sind die Grundlagen dafür gelegt worden, dass das kurdische Volk missachtet und seine Existenz verleugnet wird.

Nach einer Schweigeminute für die Gefallenen des kurdischen Befreiungskampfes gab es zunächst eine Auftaktkundgebung. Als Rednerinnen und Redner traten Hatice Kandal vom Organisationskomitee, der Politiker Ilias Panchard, der für die Grünen im Stadtrat von Lausanne sitzt, der PJAK-Vertreter Abdollah Mostafa Soltani, der PYD-Politiker Abbas Omar, Miran Salih von der Gorran-Bewegung sowie Derya Çelik (Sozialistische Partei) und Idris Samim (Arbeiterpartei) ans Mikrofon. In den Beiträgen wurde zusammenfassend festgehalten, dass die Kurdinnen und Kurden seit Unterzeichnung des Lausanner Vertrages unter der Souveränität der herrschenden Nationalstaaten Türkei, Syrien, Irak und Iran genozidaler Gewalt, Assimilierung und Massakern ausgesetzt gewesen seien und von internationalen Hegemonialmächten als Verhandlungsmasse benutzt würden.

Im Anschluss an die Redebeiträge setzte sich die Demonstration lautstark und kämpferisch unter einem bunten Fahnenmeer in Bewegung. Mit Parolen wie „Bijî Berxwedana Gerîla“ und „Bijî Rojava, bijî YPG û YPJ“ wurde der Widerstand der kurdischen Befreiungsbewegung und der Verteidigungskräfte Nord- und Ostsyriens gegen den neoosmanischen Expansionismus des türkischen Staates gewürdigt. Auf zahlreichen Plakaten war NoFlyZoneForRojava zu lesen, die Forderung einer Flugverbotszone über den Gebieten der Autonomen Administration von Nord- und Ostsyrien (AANES).

Mittlerweile hat die Demonstration ihren Zielort, das Câteau d'Ouchy, erreicht. Das Schloss war Tagungsort der Verhandlungen für den Vertrag von Lausanne. Das Programm wird mit politischen und kulturellen Beiträgen fortgesetzt. Eine Sprecherin wies auf die kurdische Konferenz zum Lausanner Abkommen hin, die am morgigen Sonntag im Palais de Rumine stattfindet. Veranstaltet vom Kurdistan Nationalkongress und anderen kurdischen Organisationen, wird mit Ausnahme der vom Barzanî-Clan dominierten Partei PDK ein breites Spektrum kurdischer Strukturen vertreten sein. Wer nicht teilnehmen kann, hat die Möglichkeit, die Veranstaltung auf YouTube zu verfolgen.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Menschenrecht
Inhaltskategorie:	Politik
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Swaziland
QR Code:	

Quellen

[1] Website | کوردی ناوه‌پراست | anfdeutsch.com

Hinzugefügt am: 24-07-2022

Ersteller: Sara Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 141

Der «böartige Vertrag» von Lausanne kostete 1,6 Millionen Menschen ihre Heimat

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230426084108485600>

Die Christen hier-, die Muslime dahin: Vor 100 Jahren wurden Hunderttausende Griechen und Türkinnen umgesiedelt. Der Grund ist ein Friedensdeal – und der Brand einer heute vergessenen Weltmetropole.

Christiane Schlötzer

An der Küste zwischen Athen und dem Kap Sounion, dort, wo die Sonne den felsigen Boden ausdörft, in einem baumlosen Land zwischen Berg und Meer, da kamen sie an. Ausgestossene, Frauen, Kinder, Alte. «Unfähig, ihr Schicksal noch länger zu ertragen», liessen sie sich auf dem harten Boden nieder. «Was haben wir getan», riefen sie, «um das zu verdienen?»

Ilias Venezis, einer der grossen griechischen Dichter, geboren 1904 im heute türkischen Ayvalik, hat die Form eines Romans gewählt, um von seinem eigenen Schicksal und von einem der dunkelsten Kapitel der jüngeren griechisch-türkischen Geschichte zu erzählen: von der «Kleinasiatischen Katastrophe» 1922 und dem grossen «Bevölkerungsaustausch» zwischen Griechenland und der Türkei. Mindestens 1,6 Millionen Menschen wurden damals ihrer Heimat beraubt.

Ernest Hemingway hat als junger Reporter vor 100 Jahren die schier endlosen Trecks der Zwangsumgesiedelten für den Toronto Daily Star beschrieben: «Männer, Frauen, Kinder, Decken über den Köpfen, blindlings im Regen (...) eine stille Prozession (...) alles, was sie tun können, ist weiterlaufen.»

Idee in Lausanne entworfen

Die Staatenlenker, die sich diesen Menschentransfer ausdachten, trafen sich im Herbst 1922 im beschaulichen Lausanne, in der neutralen Schweiz. Dort entwarfen sie in monatelangem Ringen einen Vertrag, der Frieden bringen sollte, indem er Nationalstaaten schuf, in denen es keine bedeutenden Minderheiten mehr geben sollte. Für die «Konvention über den

Bevölkerungsaustausch» galt daher nur ein Kriterium: die Religion. Nicht die Sprache, nicht der Geburtsort.

Für mindestens 1,2 Millionen anatolische Christen, egal, ob sie Türkisch sprachen oder Griechisch, hiess das: Sie mussten ihre seit Generationen vertraute Heimat aufgeben und nach Griechenland umsiedeln. Mehr als 400'000 Muslime mussten den umgekehrten Weg nehmen, von Griechenland in die Türkei. Auch sie liessen Dörfer, Städte, Äcker, Friedhöfe hinter sich. Diese massenhafte Zwangsumsiedlung, durch einen internationalen Vertrag legitimiert, war ein weltpolitisches Novum.

Neben den Regierungen von Griechenland und der Türkei, der Nachfolgerin des multiethnischen Osmanischen Reichs, unterschrieben am Ende der Konferenz im Juli 1923 auch Grossbritannien, Frankreich, Italien, Japan, Rumänien und das Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen diesen «Vertrag von Lausanne». Er beendete für immer griechische Grossmachtträume von einem neuen christlich-byzantinischen Reich und legte die bis heute gültigen Grenzen der Türkischen Republik fest – die einhundert Jahre später deren Präsident Recep Tayyip Erdogan nun infrage stellt, mit Ansprüchen auf griechische Inseln.

Nach «Lausanne» gab es in internationalen Konflikten öfter die Versuchung, auf das griechisch-türkische Beispiel zu verweisen. «Ethnic engineering» sei zu einer «vorstellbaren und verführerischen Option» für Machtpolitiker geworden, schreibt der aus Nordirland stammende Autor Bruce Clark in «Twice a Stranger» (Doppelt Fremd), einem Standardwerk über den Lausanne-Vertrag. Zweifel gab es auch schon zu Beginn.

«Eine durch und durch schlechte und bösartige Lösung, für die die Welt noch 100 Jahre lang büssen wird».

George Curzon, damaliger britische Aussenminister

Der britische Aussenminister George Curzon, massgeblich an den Verhandlungen beteiligt, nannte den Bevölkerungsaustausch «eine durch und durch schlechte und bösartige Lösung, für die die Welt noch einhundert Jahre lang büssen» müsse. Doch Curzon sah auch keine andere Option, nach mehr als einem Jahrzehnt der Kriege zwischen den Nachbarn.

Türkische Truppen in einem Lager bei Smyrna (heute Izmir) während des Griechisch-Türkischen Kriegs 1921-22.

ess Agency, Hulton Archive, Getty Images

Aber wie sehen das die Erben von Lausanne heute? Was ist geblieben von den Fragen nach Identität, Heimat und Zugehörigkeit nach einem Jahrhundert?

«Das Thema ist hochsensibel», sagt George Manginis, Direktor des Athener Benaki-Museums, «das Trauma überspringt oft eine Generation.» Griechenland hat 2022 offiziell dem Gedenken an die «Kleinasiatische Katastrophe» gewidmet. Im angesehenen Benaki-Museum wurde am Donnerstag eine grosse Ausstellung eröffnet, die fünf Monate lang zu sehen sein wird. Kuratorin Evita Arapoglou kann auf 300'000 Seiten mit aufgezeichneten mündlichen Überlieferungen der ersten Generation zurückgreifen. «Diese Menschen haben so vieles verloren, und sie waren oft auch nicht willkommen», sagt die Historikerin. Griechenland mit damals nur 4,5 Millionen Einwohnern – heute sind es 10,7 Millionen – «war kein reiches Land», sagt Arapoglou.

Wie gross die Herausforderung war, zeigt ein griechischer Zensus von 1928. Er zählte 1,2 Millionen Vertriebene, meist aus Kleinasien (Anatolien), der Pontus-Region (am Schwarzen Meer) und Ostthrakien (europäischer Teil der Türkei). Zur Zeit des Zensus waren einige Zuwanderer aber bereits weitergezogen, bis Australien. So war die Zahl der Entwurzelten

anfangs gewiss noch höher.

Diese brachten mit, was sie tragen konnten: Familienfotos, Ikonen, Reliquien aus den Kirchen, einige sogar die Gebeine ihrer Toten. «Auch meine Grossmutter und mein Grossvater kamen aus der Gegend von Smyrna», dem heutigen Izmir, sagt die Historikerin Arapoglou: «Diese Geschichten sind hier überall.»

Izmir galt einmal als «zweites Paris»

Sie leben auch in der chaotischen Stadtplanung von Athen fort, in den explosiv gewachsenen Vorstädten, die sich um das Zentrum legen. Zwischen fünf- und zehnstöckigen Apartmentblöcken finden sich noch heute ein paar winzige Häuschen mit kleinen Gärten, die an anatolische Dörfer erinnern. Sie wurden von kleinasiatischen Flüchtlingen gebaut. Inzwischen sind sie oft von syrischen oder nordafrikanischen Flüchtlingen bewohnt.

Auch die Namen vieler Athener Vorstädte bewahren die Erinnerung. Mit dem Wort Nea, griechisch für Neu, sind sie eine Reminiszenz an Orte, aus denen die Zuwanderer kamen: Nea Chalkidona, Nea Filadelfia, Nea Erythrea, Nea Ionia, Nea Smyrni. Nea Smyrni liegt im Süden der Metropole, nicht weit vom Meer.

Press Agency, Hulton Archive, Getty Images

Es ist ein Quartier, in das sich Touristen eher selten verlaufen, aber sein Name ist Wiederhall einer Welt, die am 13. September 1922 unterging. Der Brand von Smyrna zerstörte in vier Tagen einen grossen Traum und beendete einen langen Krieg.

Die ägäische Hafen- und Handelsmetropole Smyrna galt als «zweites Paris», von schwärmerischen Dichtern der französischen Romantik wurde sie als «Königin unter den Städten Anatoliens» gepriesen. Glanzvoll, reich, kosmopolitisch, multikulturell. 1922 waren gut die Hälfte ihrer etwa 313'000 Einwohner griechischer Herkunft, gefolgt von Türken, Juden, Armeniern und Levantinern, den Nachfahren italienischer und französischer Kaufleute. Der zeitgenössische Autor Lutz C. Kleverman nennt das alte Smyrna «eine globale Stadt», wie heute Dubai oder Singapur. Schon vor dem Ersten Weltkrieg war man dort stolz auf 17 Kinos, 465 Kaffeehäuser und den ersten Golfplatz.

Am 9. September 1922, wenige Tage vor dem grossen Brand, zogen türkische Truppen in die Stadt ein. Sie vertrieben die letzten griechischen Einheiten, nach drei Jahren Besatzung. Eleftherios Venizelos, ab 1910 griechischer Premierminister, hing der Megali Idea an, der «grossen Idee» von einem Reich, in dem alle seit der Antike griechisch besiedelten Gebiete vereint sein sollten.

Das Osmanische Reich gehörte zu den Verlierern des Ersten Weltkriegs. Da sah Venizelos seine Chance, seine nationalistisch-expansive Idee zu verwirklichen. Die griechische Offensive gegen Kleinasien hatte im Mai 1919 von Smyrna aus begonnen. Zum Zeitpunkt der griechischen Niederlage war Venizelos schon abgewählt und im Exil in Paris, die meisten Griechen hatten genug vom Krieg.

Anfangs wurde Griechenland von Frankreich und Grossbritannien unterstützt. Ihnen ging es vor allem um die Schwächung des Osmanischen Restreichs, dessen arabische Gebiete im Nahen Osten sie sich untereinander aufteilten. Den Türken sollte nur Zentralanatolien bleiben. So legte es 1920 der «Vertrag von Sèvres» fest. Dagegen mobilisierte Mustafa Kemal, der spätere Atatürk, seine nationale Widerstandsbewegung.

Im August 1921 versuchten griechische Truppen noch bis Ankara vorzudringen, ein Jahr später wurden sie von den Türken vernichtend geschlagen. Für die Türkei ist der «Befreiungskrieg» bis heute das identitätsstiftende Ereignis. Das «Diktat von Sèvres» war damit vom Tisch. In Lausanne wurde ein neuer Friedensvertrag geschrieben.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Geschichte
Inhaltskategorie:	Politik
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Türkei
Provinz:	Greece
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | [.tagesanzeiger.ch 20-09-2022](https://www.tagesanzeiger.ch/20-09-2022)

Hinzugefügt am: 26-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 142

Der englisch-türkische Mossulkonflikt

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230426095421485613>

2) Der englisch-türkische Mossulkonflikt *).

Dr. Joachim v. Elbe, Reg.-Assessor,

Referent am Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht.

Die staats- und völkerrechtliche Neuordnung Mesopotamiens, die von den alliierten Mächten unmittelbar nach ihrem militärischen Siege über die Türkei in die Wege geleitet wurde, hat sich in zwei nach ihrem historischen Verlauf eng zusammenhängenden, für die völkerrechtliche Untersuchung aber scharf zu trennenden Entwicklungsreihen vollzogen:

Auf der einen Seite ist der Tatsachenkomplex zu betrachten, dessen völkerrechtliches Ergebnis die Errichtung eines selbständigen arabischen Königreiches unter englischer Schutzherrschaft und unter der Oberaufsicht des Völkerbundes war, auf der anderen Seite steht der vor dem Forum des Völkerbundes geführte, als »Mossulfrage« im eigentlichen Sinne bezeichnete Kampf Englands mit der Türkei um die Gebietshoheit über Mossul, dem nördlichen und wegen seiner reichen Erdölquellen besonders wertvollen Teil der mesopotamischen Tiefebene.

Während die völkerrechtlichen Lehren aus der Entstehungsgeschichte des mesopotamischen Königtums die allgemeinen Fragen der Bildung neuer Staaten und das besondere Problem des völkerrechtlichen Mandates betreffen, liegt die Hauptbedeutung des eigentlichen Mossulfalles, seinem Gegenstand und dem bei seiner Lösung angewandten Verfahren entsprechend, in der Förderung, die er dem Problem der friedlichen Schlichtung von Gebietsstreitigkeiten gebracht hat.

*) Hauptsächlich benutzte Schriften:

- Bentwich, Nationality in Mandated Territories Detached from Turkey. (British Year Book for International Law 1926 S. 97.)
Fischer Williams, Sovereignty, Sozrin and the League. (British Year Book for International Law 1926, S. 24 ff.)
Hesse, Die Mossulfrage. Berlin 1925.
Le Fur, L'Affaire du Mossoul. Rev. Gén. Dr. Int. (Fauch.) 1926, S. 60 ff.
Loder, The Truth about Mesopotamia, Palestine and Syria. London 1923.
Moberley, The Campaign in Mesopotamia 1914—1918. London 1923 (Vol. I—III), London 1927 (Vol. IV).
Temperley, A. History of the Peace Conference. London 1924, Vol. V, VI.
Toyubee, Survey of International Affairs 1925. Vol. I. The Islamic World. London 1927.
V. F. M., The Mossul Question (The Reference Service on International Affairs of the American Library in Paris, Nos. 9, 10. April 1926).

<http://www.zaoerv.de>

© 1929, Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht

Dr. Joachim v. Elbe, Reg.-Assessor

Referent am Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht. Die Staats- und völkerrechtliche Neuordnung Mesopotamiens, die von den alliierten Mächten unmittelbar nach ihrem militärischen Siege über die Türkei in die Wege geleitet wurde, hat sich in zwei nach ihrem historischen Verlauf eng zusammenhängenden, für die völkerrechtliche Untersuchung aber scharf zu trennenden Entwicklungsreihen vollzogen: Untersuchung aber scharf zu trennenden Entwicklungsreihen vollzogen: Auf der einen Seite ist der Tatsachenkomplex zu betrachten, dessen völkerrechtliches Ergebnis die Errichtung eines selbständigen arabischen Königreiches unter englischer Schutzherrschaft und unter der Oberaufsicht des Völkerbundes war, auf der anderen Seite steht der vor dem Forum des Völkerbundes geführte, als Mossulfrage im eigentlichen Sinne bezeichnete Kampf Englands mit der Türkei um die Gebietshoheit über Mossul, dem nördlichen und wegen seiner reichen Erdölquellen besonders wertvollen Teil der mesopotamischen Tiefebene.

Während die völkerrechtlichen Lehren aus der Entstehungsgeschichte des mesopotamischen Königtums die allgemeinen Fragen der Bildung neuer Staaten und das besondere Problem des völkerrechtlichen Mandates betreffen, liegt die Hauptbedeutung des eigentlichen Mossul-

falles, seinem Gegenstand und dem bei seiner Lösung angewandten Verfahren entsprechend, in der Förderung, die er dem Problem der friedlichen Schlichtung von Gebietsstreitigkeiten gebracht hat.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Politik
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Süd-Kurdistan
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | [.zaoerv.de](https://zaoerv.de)

Hinzugefügt am: 26-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 143

Der Kurdenkonflikt in der Türkei vor dem Hintergrund des Selbstbestimmungsrechts der Völker

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230406183037479976>

Ümit Yazıcıoğlu

1. Einleitung

In der Charta der Vereinten Nationen ist das Selbstbestimmungsrecht der Völker (self-determination of peoples) in Art.1 Ziff.2 und Art. 55 Abs. 1 als ein Ziel der UNO festgehalten. Die Charta definiert aber weder den Begriff des Volkes (people, peuple), noch bestimmt sie den Inhalt und Umfang dieses Rechts. Dasselbe gilt für die von der UN-Generalversammlung am 16. Dezember 1966 angenommenen Menschenrechtspakete, deren übereinstimmender Art. 1 lautet: „All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.“[1] Die Deklaration vom 16. Dezember 1960 (Resolution 1514 [XV]) sagt ferner, dass das Selbstbestimmungsrecht in dreifacher Art ausgeübt werden kann, nämlich durch Errichtung eines selbstständigen Staates, durch freien Anschluss (association or integration) an einen bestehenden Staat oder durch freien Übergang in einen anderen Status

(emergence into any other political status).[2] Dagegen wird ein Sezessionsrecht, also ein Anspruch auf Losreißung von solchen Staaten, die sie sich in Übereinstimmung mit den Grundsätzen der Gleichberechtigung und des Selbstbestimmungsrecht der Völker verhalten, und daher eine das ganze Volk vertretende Regierung, ohne Diskriminierung nach Rasse, Glaube und Geschlecht besitzen ausdrücklich verneint.[3]

Die meisten von den auf die Staatsgebiete der Türkei, des Iraks, des Irans und Syriens aufgeteilt lebenden Kurden leben in der Türkei. Die Zahlen schwanken zwischen 8 und 12 Mio. kurdischen Bürgern. Der sogenannte Staatserneuerer Mustafa Kemal Pasha, genannt Atatürk, erklärte 1923: „Der soeben gegründete Staat ist ein türkischer Staat.“[4] Ein kurdischer Staat war in diesem Konzept nicht vorgesehen. In ständigen Revolten versuchten die Kurden dennoch die Unabhängigkeit zu erreichen. Die Benutzung der kurdischen Sprache wurde untersagt, die Worte „kurdisch“ und „Kurdistan“ aus allen Wörterbüchern und historischen Werken gelöscht. Die Propagierung von Autonomiegedanken, selbst die Bemühungen um den Erhalt der Kultur und Sprache, wurden bis 1991 strafrechtlich verfolgt.[5]

Wie oben erwähnt, existiert innerhalb des Völkerrechts das Recht der Selbstbestimmung der Völker. Was aber ein Volk ist geht hieraus nicht genau hervor. Weiter erkennt das Völkerrecht kein Sezessionsrecht für Volksgemeinschaften an, welche von den Staaten innerhalb der sie leben, als gleichberechtigt anerkannt werden. Das Erkenntnisinteresse der folgenden Arbeit liegt in dem Versuch: erstens kurdische Identität zu umreißen, um der Frage nachzugehen, inwieweit sich kurdische Identität anhand kurdischer Geschichte und Kultur festmachen lässt. Diese Frage stellt einen wesentlichen Punkt im Zusammenhang mit dem Völkerrecht und dem zu diskutierenden Selbstbestimmungsrecht der Völker dar. Zweitens soll der Weg der Auseinandersetzung zwischen Kurden und Türken seit der Gründung der türkischen Republik aufgezeigt werden. Hieran möchte ich das Aufkommen nationalistischer Bewegungen beschreiben, um die sich mehr und mehr vertiefenden Gräben zwischen Türken und Kurden zu verdeutlichen, welche auch Anlass bzw. Ausgangspunkt des Konfliktes waren und sind. Zum Schluss wird noch einmal das Subjekt des Selbstbestimmungsrechts (das Volk) der Völker Gegenstand der Untersuchung sein, um das Selbstbestimmungsrecht vor dem Hintergrund der vorangegangenen Auseinandersetzung zu diskutieren. Dies soll dann abschließend in der Schlussbetrachtung mit der Frage zusammengebracht werden, ob den Kurden gemäß des Völkerrechts ein bestimmter Status zuerkannt werden sollte. Zu letzt gilt es nach einer Möglichkeit zur friedlichen Beilegung des Konfliktes zu fragen. Hierbei steht die Idee von Autonomierechten für die im Süd-Osten der Türkei lebenden Kurden im Vordergrund, wozu der Begriff der Autonomie zuvor definiert wird.

2. Wer ist das kurdische Volk?

2.1 Kurdistan als geographischer und politischer Begriff

Über eine allgemein akzeptierte geographische Definition Kurdistans besteht Uneinigkeit. Kurdische Nationalisten verwenden ihn mit Nachdruck, während die Staaten, auf deren Territorien Kurdistan liegt, ihn leugnen oder ignorieren.[6] In der Literatur wie z.B. in der „Dokumentation zur Internationalen Konferenz. Menschenrechte in Kurdistan“[7] werden daher Begriffe wie „Türkisch Kurdistan“ oder „Nord-Kurdistan“, „Irakisch-Kurdistan“ oder „Süd-Kurdistan“, „Iranisch-Kurdistan“ oder „Ost-Kurdistan“ und „Syrisch-Kurdistan“ oder „West-Kurdistan“ verwendet. Die Problematik liegt darin, dass der Begriff Kurdistan nie zusammengefallen ist mit einer staatlich-politischen Einheit gleichen Namens, die fest

umrissene und dauerhafte Grenzen gehabt hätte.[8] Seit etwa einem Jahrtausend existiert unzweifelhaft eine Region oder Landschaft dieses Namens.[9] Der persische Name Kurdistan bedeutet „Land der Kurden“ und bezeichnete eine Provinz des Reiches der türkischstämmigen Dynastie der Seldschuken, die vom 11. bis zum 13. Jahrhundert weite Teile des Vorderen Orients beherrschten. [10] Im Osmanischen Reich gab es ebenfalls eine Provinz (eyalet) mit Namen Kurdistan, die aus den drei Distrikten Dersim, Mus und Diyarbakir bestand. In osmanischen Dokumenten ist auch von einem „Kürdistan-i Diyar Bekr“ die Rede. Heute wird der Name Kurdistan offiziell nur für eine Provinz (Sanandadsch) in Iran verwendet.[11] Kurdistan, das heißt das Gebiet, in dem zahlenmäßig veränderlicher, bisweilen dominierender Bevölkerungsanteil Kurden sind, ist im wesentlichen auf die Staaten Türkei, Irak und Iran verteilt. Unter diesen Voraussetzungen erstreckt sich Kurdistan in Form eines Bogens von Nordwest Richtung Südost vom 39. bis zum 48. Längengrad und vom 35. zum 40. Breitengrad. Das Herz Kurdistans bilden die Gebirgszüge des östlichen Taurus in der Türkei und westlichen Zagros in Iran. [12]

2.2 Das Volk

Zuverlässige Angaben über die Zahl der Kurden gibt es nicht. Die Staaten, in denen Kurden wohnen, haben naturgemäß kein Interesse, deren Zahl zu ermitteln. Eine Ausnahme stellte die Volkszählung in der Türkei im Jahre 1965 dar, bei der nach der Muttersprache gefragt wurde.[13] Es kursieren etliche Angaben, die je nach Interessenlage ihrer Urheber mit Vorsicht zu behandeln sind. Unter diesen Vorbehalten gehen die Schätzungen von insgesamt etwa 24-27 Millionen Kurden aus, von denen etwa die Hälfte in der heutigen Türkei lebt.[14] Es ist darüber hinaus zweifelhaft, ob die Gruppe der Kurden ein ethnisch einheitliches Ganzes darstellen mit gemeinsamen Vorfahren. So sind die Mehrzahl der heutigen Kurden wahrscheinlich Nachfahren indo-europäischer Stämme, die im zweiten Jahrtausend v.Chr. über Persien in den heutigen Lebensraum der Kurden einwanderten. Es steht heute aber außer Zweifel, dass arabische wie türkische Stämme im Laufe der Zeit der Ethnie der Kurden angehörig wurden.[15]

2.3 Sprache

Eine standardisierte, einheitliche kurdische Sprache gibt es nicht. Vielmehr zerfällt das „Kurdische“ in eine Reihe von Dialekten bzw. Mundarten, die zum Teil stark voneinander abweichen und daher wechselseitig oft nur schwer verständlich sind. Die wichtigsten kurdischen Dialektgruppen sind Kurmandschi (auch Nord-Kurdisch genannt), das in der Türkei, in Syrien und im Libanon, den nördlichen Landesteilen Iraks und Irans sowie in der ehemaligen Sowjetunion (Armenien, Aserbeidschan, Georgien) gesprochen wird. Seit Beginn der dreißiger Jahre des 20. Jahrhunderts wird Kurmandschi mit lateinischen Buchstaben geschrieben. Hingegen wird für die zweite Dialektgruppe Sorani (auch Zentral-Kurdisch genannt) das ansonsten in Irak (z.B. um Arbil, Sulaimaniya und Kirkuk) und Iran (besonders um Mahabad und Sanandadsch) verbreitete eine vom arabischen Alphabet abgeleitete Schrift verwendet.[16] Hierzu kommen noch zusätzliche Unterdialekte, die dazu führen, dass sich Sprecher räumlich weit entfernter Dialekte gegenseitig kaum verstehen. Zazaki oder die Sprache der Zaza-Kurden (auch Dimli genannt) zählt weitaus weniger Sprecher als Kurmandschi oder Sorani. Sie leben, abgesehen von Migranten in Europa, ausschließlich in der Türkei, und zwar vorzugsweise im Dreieck zwischen Diyarbakir, Sivas und Erzurum. [17] In den Ländern, in denen Kurden leben, hat sich das Kurdische unter ganz verschiedenen Bedingungen entwickelt. Am eindeutigsten war die Situation bis in die neunziger Jahre (20. Jahrhundert) in der Türkei. Über Jahrzehnte

hinweg, nämlich von der Niederschlagung der Kurden-Aufstände in den zwanziger und dreißiger Jahren bis zum Beginn der neunziger Jahre waren kurdische Publikationen zumeist verboten.[18] Die Einschränkungen, denen das Kurdische unterlag, haben seine Entwicklung beeinträchtigt. Zwar gab es ab und zu kurzfristige Lockerungen, die sich allerdings mit Verschärfung der Restriktionen abwechselten. In den sechziger Jahren konnten in der Türkei kurdische Publikationen erscheinen. Nach dem Militärputsch von 1980 ergaben sich wieder gravierende Beschränkungen. Mit der türkischen Verfassung von 1982 und insbesondere dem Sprachengesetz Nr. 2392 wurde der Gebrauch des Kurdischen unter Strafandrohung gestellt. Seit Anfang der neunziger Jahre ist eine Legalisierung der kurdischen Sprache erfolgt.[19]

2.4 Religion

Der religiöse Partikularismus der Kurden weist auf eine Vielfalt unterschiedlicher religiöser Ursprünge hin. Die kulturellen Wurzeln der Vorfahren der Kurden liegen überwiegend in den altiranischen und altindischen Zivilisationen begründet. Ihre religiösen Anschauungen umfassten die Verehrung von Naturelementen wie Wasser und Feuer und die Einteilung der Gesellschaft in eine Priesterkaste und Laien.[20] Daraus entwickelte sich der Zoroastrismus, dessen Stifter der Prophet Zarathustra (griech. Zoroaster, lebte um 1000 v. Chr.) war und der bei den Iranern eine besondere Stellung einnahm. Nahm er schon unter den Achämeniden[21] eine beherrschende Stellung ein, so wurde der Zoroastrismus in der Sassanidenzeit (226-642), der Periode, die der Ausbreitung des Islams in Persien vorausging, zur Staatsreligion. Die Mehrheit der heutigen Kurden, annähernd 75 %, bekennt sich zum sunnitischen Islam.[22] Sunniten sind eine der beiden Glaubensgemeinschaften innerhalb des Islams. Sie sind Anhänger der vom Propheten Muhammad gelehrt und gelebt Glaubensvorstellung (sunnah bedeutet Brauch). Im Unterschied zu ihren Nachbarn in der Türkei und im Irak, die beide der hanafitischen Rechtsschule[23] (madhab) angehören, folgen die Kurden fast ausschließlich dem shafiitischen madhab. Eine besondere Ausprägung der Shia, die sich von den anderen shiitischen Richtung weit entfernt hat, ist der Alevismus, welcher weite Verbreitung in Anatolien findet. Dieser ist Teil der shiitisch islamischen Ausrichtung. Es handelt sich hierbei um eine Verbindung von vor-islamischen, turkmenisch-schamanischen und zoroastrischen Ideen.[24] Die Aleviten werden wegen ihrer Heterodoxie weder von den Sunniten noch von den Shiiten anerkannt. Die synkretischen und esoterischen Lehren haben die Aleviten schon in der Osmanenzeit für andere muslimische Gruppen suspekt gemacht. Dies führte oft zur Verfolgung ihrer Gruppierung. Noch in jüngster Zeit ist es zu gewaltsamen Übergriffen aufgehetzter, politisch rechtsstehender Sunniten auf Aleviten gekommen, die teils auf die überwiegend linke politische Orientierung der Alevi zurückzuführen sind. Die Alevi unterstützen den Laizismus—die gesetzlich verankerte Trennung von Staat und Religion- aktiv. Die meisten kurdischen Aleviten zählen zu den Zaza-Sprechern. [25]

2.5 Sozialstruktur und Organisation

Die kurdische Ethnie hat in keiner Epoche einen eigenen Staat gebildet.[26] Ibrahim schreibt hierzu:

„In der Tat führt die Frage nach den Gründen, die zur Verhinderung der Gründung eines kurdischen Staates führten zur Mystifikation dieser Frage, wenn der besondere Typ der kurdischen Gesellschaft nicht in Betracht gezogen wird. Die kurdisch traditionelle Gesellschaft als eine Gesellschaftsformation war antithetisch zur Herausbildung einer Zentralinstanz, einer staatlichen Organisation.“[27]

Eine Gesellschaft, die antithetisch zur Herausbildung einer staatlichen Organisation ist, kann als segmentäre Gesellschaft bezeichnet werden.[28] Ibrahim[29]) stellt fest, dass die kurdische Gesellschaft eine segmentäre Gesellschaft ist. Weiter beschreibt er eine segmentäre Gesellschaft als eine Organisationsform, bei der einerseits eine komplexe soziale Ordnung vorherrscht, andererseits ein Fehlen von Über- und Unterordnung zu beobachten ist. Der kurdischen Gesellschaft fehle die öffentliche Zentralinstanz, „welche die Verbindlichkeit ihrer Kontrolle gegebenenfalls mit öffentlich gebilligten physischen Sanktionen, deren Vollzug delegierbar ist, durchsetzt.“[30] Über die Gründe hierfür soll hier nicht spekuliert werden. Aus der Geschichte kurdischer Gebiete ist soweit bekannt, dass Stämme und Stammesstrukturen immer eine dominante Rolle in der sozialen Organisation dieser Gebiete spielten.[31] In der Gegenwart überlappen sich Stammesstrukturen, seminomadische Produktionsweise und nomadische Wanderungen häufig, aber nicht immer. In der Türkei befinden sich die kurdischen Stämme im Osten, insbesondere in Urfa, Bingöl, Tunceli, Mardin, Siirt, Diyarbakir, die Gegend um den Van See, Agri und Hakkari.[32] Bruinessen charakterisiert die Struktur kurdischer Stämme folgendermaßen:

„Der kurdische Stamm ist eine soziopolitische und im allgemeinen auch territoriale (und daher ökonomische) Einheit, die auf wirklicher oder vermeintlicher Abstammung und Verwandtschaft basiert und eine charakteristische innere Struktur aufweist. Üblicherweise gliedert sich der Stamm in eine Anzahl von Unterstämmen, die wiederum in kleinere Einheiten, Klane, Lineages etc. unterteilt sind.“[33]

Eine Lineage ist eine soziale Einheit, die aus mehreren Haushalten besteht, deren Angehörige sich auf einen gemeinsamen Vorfahren beziehen und gemeinsam handeln. Lineages sind jene Einheiten, die kleiner sind als Klane und strukturell auf einer niedrigeren Ebene anzutreffen sind und sich dazu noch auf eine gemeinsame Abstammung beziehen. Als ein Klan werden jene Stammessegmente bezeichnet, die eine eigene Bezeichnung haben und eigenständige politische Einheiten darstellen.[34] Einem Stamm wird traditionell ein oder mehrere bestimmte Territorien zugeordnet. Die Region wird dann zumeist nach dem Stamm bezeichnet, der sie bewohnt. Als Beispiel kann der Stamm Elikan herangezogen werden. Als Elikan wird sowohl der Stamm als auch die Region bezeichnet.[35] Der Prozess der Privatisierung des Ackerlandes, das einem Stamm gehört, konnte den freien Verkauf des Landes nicht herbeiführen, da das Land immer noch dem Stamm gehört, und der Verkauf nur an Stammesangehörige stattfinden soll. In den östlichen Gebieten der Türkei wird diese Regel strikt eingehalten[36] Der Klan stellt die „primäre territoriale Einheit und der Stamm die „dauerhafte“ territoriale Einheit dar.[37] Als Begründung hierfür schreibt Bruinessen:

„Klane können sich aufspalten oder miteinander verschmelzen, und die Klanweiden können neu verteilt werden, aber die territorialen Grenzen eines Stammes konnten früher nur durch Eroberungen und heute nur durch Rückgriff auf den Staat verändert werden.“[38]

Dennoch schreibt Bruinessen[39]), dass die von Sozialanthropologen benutzten Begriffe wie Stamm und Klan im Denken der Kurden so nicht existieren würden. Daher wird eine eindeutige Charakterisierung der Sozialstrukturen deutlich erschwert. Dennoch meinen einige Autoren, dass die hier beschriebenen sozialen Organisationen der Kurden die Etablierung eines kurdischen Staates in der Geschichte nicht zuließen bzw. erschwerten. Daher müsse auch zukünftig dieses Bestreben scheitern, sollte es hier zu keiner strukturellen Transformation kommen.[40]

3. Das Aufkommen des türkischen und kurdischen Nationalismus

3.1 Die Folgen des Ersten Weltkrieges für das Osmanische Reich

Für die osmanische Niederlage im ersten Weltkrieg wurde das jungtürkische Triumvirat[41] verantwortlich gemacht und im Oktober 1918 entlassen. Das unrühmliche Ende der Jungtürken entsprach ganz ihrer zwiespältigen politischen Rolle. Denn sie waren es, die das Osmanische Reich in den Krieg führten und dadurch sowie durch ihre chauvinistische Nationalitätenpolitik die Auflösung des Reiches verursacht hatten.[42] Mit dem Sturz der Jungtürken übernahmen die Liberalen die Regierungsverantwortung. Ihnen blieb aber nur die Rolle eines Konkursverwalters. Angesichts der totalen militärischen Niederlage blieb der Regierung keine andere Wahl, als sich den Siegermächten im Waffenstillstand von Mudros[43] am 30. Oktober 1918 zu ergeben.[44]

Der Ausgang des Ersten Weltkrieges bedeutete das Ende der Dynastien in Berlin, Wien, St. Petersburg und Istanbul. Der von der siegreichen Entente aufgezwungene Frieden von Sèvres[45] (10.08.1920) sah ein halbkoloniales und zerstückeltes Kleinasien vor. Dieses Friedensabkommen sollte den Kurden weitreichende Rechte zusichern. Ihnen wurde Selbstverwaltung, sogar die Gründung eines kurdischen Staates zugesprochen. Es handelte sich hierbei um die Idee des Selbstbestimmungsrechts der Völker. Dieses sollte sich aus dem 14-Punkte Plan von US-Präsident Wilson ergeben.[46] Dieser sah gemäß des zwölften Punktes folgendes vor:

„The Turkish portions of the present Ottoman Empire should be assured a secure sovereignty, but other nationalities which are now under Turkish rule should be assured an undoubtful security of life and an absolutely unmolested opportunity of autonomous development.“[47]

Unter der Souveränität des Sultans blieb ein anatolischer Rumpfstaat mit Istanbul als Hauptstadt. Ganz Thrakien und das Gebiet um Izmir wurden griechisch. Der anatolische Osten sollte an ein unabhängiges Armenien abgetreten werden.[48] Dagegen richtete sich die nationale Mobilisierung auf Grundlage der jungtürkischen Organisationsstruktur und trat damit in Gegensatz zur Istanbuler Regierung. [49] Da den Briten aber schnell deutlich wurde, dass die Unterschrift der Sultansregierung machtpolitisch kaum noch etwas Wert war, ermunterten die Briten Griechenland, dem Vertragstext militärisch Nachdruck zu verleihen. So kam es zum griechisch-türkischen Krieg (Befreiungskrieg - Kurtulus Savasi) an dessen Ende ein neuer Vertrag (Vertrag von Lausanne 24.07.1923) und die Gründung der Republik Türkei stand.[50]

In der Rhetorik der Kemalisten[51] wurde der Befreiungskrieg zur Verteidigung des Kalifats geführt. Diese Institution sollte Bindeglied zwischen Türken und Kurden sein. Bewusst setzten die Nationalisten die Religion im Kampf gegen die Okkupation ein. Angesichts der Priorität muslimischer Identität und Loyalität der Kurden zum Osmanischen Reich schlugen sich die Kurden auf die Seite der Kemalisten.[52] Weiter gab es bezüglich der Kurden von Seiten Mustafa Kemals eine Zusicherung zur autonomen Verwaltung der kurdischen Gebiete. Dennoch handelte es sich hierbei nicht um einen eigenen kurdischen Staat, wie Mustafa Kemal im Januar 1923 selbst sagte:

„[...] if we try to draw a border on behalf of the kurds we have to finish with Turkishness and Turkey [...]. This is why instead of considering Kurdishnes in isolation, some local autonomies will be established in accordance with our constitution.“[53]

Der Vertrag von Sevres hatte ausgedient und der Vertrag von Lausanne (24.07.1923) hob die Bestimmungen von Sevres implizit auf. Damit wurde die Konsequenz aus dem erfolgreichen Widerstand der türkischen Nationalbewegung gegen die Aufteilung Kleinasiens unter die Alliierten und den von ihnen protegierten Griechen und Armeniern gezogen. Während Griechen und Armeniern Minderheitenrechte zugestanden wurden, fanden die Kurden keine Erwähnung mehr, weil sie als Teil der muslimischen Minderheitsbevölkerung angesehen wurden. Von den Autonomieversprechungen war keine Rede mehr.[54]

3.2 Die Entstehung nationalistischer Eliten im Osmanischen Reich

Der Staat im Osmanischen Reich schöpfte seine Legitimation und seinen Zusammenhalt aus der in der islamischen Staatslehre verankerten „Umma“, das heißt der Gemeinschaft der Gläubigen.[55] Gerade in der Peripherie des Reiches, zu denen auch Kurdistan gehörte, war der Zugriff des Staates auf seine Bewohner auch nach der Tanzimat-Reform[56]) des 19. Jahrhunderts noch relativ gering und beschränkte sich im wesentlichen auf die Gewährleistung der Loyalität der Provinzen gegenüber dem Sultanat.[57]

Mit der Revolution der Jungtürken, die im Jahre 1908 den panislamisch orientierten Sultan Abdülhamid II. zur Wiederherstellung der Verfassung[58]) und zu Parlamentswahlen zwang, übernahmen türkisch-nationalistische Offiziere des Komitees für Einheit und Fortschritt de facto die Macht im Osmanischen Reich.[59] Neben der Ausgrenzung, dem Verbot und der Verfolgung der anderen nationalistischen Strömungen des Osmanischen Reiches, war das zunehmend von pantürkische Tendenzen geprägte unionistische Triumvirat (Enver, Talaat und Mehmed Cavid) verantwortlich für den Eintritt des Reiches in den Ersten Weltkrieg.[60] Hiervon versprachen sie sich die Befreiung der unter russischer Herrschaft stehenden Türkvölker im Kaukasus und in Zentralasien.[61] Fernziel der pantürkischen Bewegung war die Vereinigung aller Türkvölker in dem wieder zu errichtenden (mythischen) Reich Turan, wie Ziya Gökalp[62]) sagte:

„Das Vaterland für die Türken ist weder die Türkei, noch Turkestan – das Vaterland ist ein gewaltiges und ewiges Land: Turan!“

Der selbe Ziya Gökalp, einer der wichtigsten Ideologen des türkischen Nationalismus veröffentlichte in seinen „Prinzipien des Türkentums“ die spätere Argumentationsbasis für die Kemalisten zur Assimilation von Minderheiten und die Grundlage des Nationalismusverständnis der kemalistischen Staatsdoktrin. Dort heißt es:

„[...] a nation is not racial or ethnic or geographic or political or violational group but one composed of individuals who share a common language, religion, morality or aesthetics, that is to say, who have received the same education.“[63]

Der türkische Nationalismus entwickelte sich nach 1890 unter Istanbuler Intellektuellen, die häufig aus „russifizierten“ Gebieten kamen.[64] Vor allem aber schaffte der zunehmende Einfluss der Europäer im 19. Jahrhundert über die Ausbildung osmanischer Militär- und Verwaltungskader in den europäischen Metropolen eine Elite nach europäischem Muster. Hiermit hielt die Idee des europäischen Nationalismus Einzug in die politische Kultur des Vorderen Orients. [65]

3.3 Der Ursprung des kurdischen Nationalismus

Es stellt sich die Frage, warum die größte ethnische Gruppe im Mittleren Osten, nach den Arabern, Persern und Türken, erst relativ spät eine nationale Identität entwickelte. Hierfür werden unterschiedliche Gründe vorgebracht. Der geographische Faktor dürfte hier eine wesentliche Rolle spielen.[66] Da die kurdische Population hauptsächlich auf Gebirgsregionen verteilt lebt, führten sie lange Zeit ein voneinander relativ isoliertes Leben. Daher war es kaum möglich zentrale Institutionen auszubilden, ähnlich der großen Nationen, die an Euphrat und Tigris oder aber am Nil entstanden.[67] Das nomadische Leben der Kurden unterstützte die divergierenden Tendenzen innerhalb der kurdischen Population.[68] In Fragen politischer Organisation muss berücksichtigt werden, dass das kurdische Volk für annähernd fünfhundert Jahre auf das Gebiet des Osmanischen Reiches auf der einen Seite und dem Persischen Reich auf der anderen aufgeteilt lebte. Hierdurch war die Trennung einmal mehr manifestiert. In den vergangenen siebzig Jahren hinderten die Grenzen des Türkischen, Irakischen, Iranischen und Syrischen Staates das kurdische Volk am Zusammenleben.[69] Während der Zeit des Osmanischen Reiches empfand sich das kurdische Volk als Teil eines islamisch sunnitischen Volkes. Die Kurden erkannten das Reich an, obwohl auch hier die Beziehung zum Sultan teilweise von Auseinandersetzungen überschattet war. Dennoch definierte man sich nicht als ethnische, sondern als religiöse Gemeinschaft. Dies stellte den wesentlichen Faktor der Bindung an das Osmanische Reich dar.[70] Mit dem 19. Jahrhundert traten neue Entwicklungen ein. Die Beziehung zum Osmanischen Reich wurde durch den Versuch Abdülhamids, das Reich politisch zu zentralisieren, belastet.[71] Zur selben Zeit bildeten sich im Rahmen einer Modernisierung zahlreiche Schulen und Hochschulen. Kurdische Absolventen dieser Schulen bildeten eine dünne Schicht von Beamten, Offizieren und Ärzten, die ein Interesse an Sprache, Geschichte und Kultur ihres Volkes entfalteten.[72] Wesentliche Impulse für ihre geistige politische Bewusstseinsbildung empfangen sie im europäischen Exil. Dorthin flohen sie, als Sultan Abdülhamid die Verfassung aussetzte (1878) und begann, Regimegegner, die sich vor allem aus den Kreisen der Jungosmanen und späteren Jungtürken rekrutierten, zu verfolgen.[73] Um 1900 gründeten kurdische Intellektuelle in einer Zeit strenger Zensur die ersten kurdischen Zeitungen im Ausland (Ägypten, England, Schweiz). Die Zeitungen entwickelten sich zu Foren für die Artikulierung kurdischer Belange und initiieren eine intensivere Kommunikation unter ihren Lesern. Die Bestimmung kurdischer Identität und das Verhältnis zu den anderen Völkern im Reich waren herausragende Themen des kurdischen Diskurses.[74] Kurdische Loyalität stellte die Bindung an Kalifat und Sultanat nicht in Frage. Es war bestimmten Zirkeln wie der Studentenvereinigung Hivi („Hoffnung“) vorbehalten, ein ausgeprägtes Bekenntnis zur eigenen ethnischen Identität zu propagieren. Hivi rief nicht nur zur Wiedererweckung der Kurden, sondern auch zur Erschaffung einer kurdischen Nation auf.[75] Wesentliche Differenzen zwischen Türken und Kurden wurden deutlich, als sich ein Mangel an Bildung gegenüber der türkischen Bevölkerung mehr und mehr zeigte. Dies machten kurdische Kreise als Ursache dafür aus, dass sie „den Fremden“, d.h. den Türken, dienen mussten.[76] Vor allem aber die Türkisierungspolitik des „Komitees für Einheit und Fortschritt“ führte mehr und mehr zur Radikalisierung nationalistischer kurdischer Gruppierungen.[77]

4. Vom Vertrag von Lausanne bis zum Bürgerkrieg

4.1 Der Vertrag von Lausanne

Bei den Friedensverhandlungen in Lausanne waren Großbritannien, Frankreich, Italien und Griechenland Gastgeber. Von Beginn der Konferenz am 20. November 1922 bis zum Abschluss

im Juli 1923 leitete Ismet Bey die türkische Delegation.[78] Den kurdischen Vertretern wurde keine Gelegenheit gegeben, um ihre Interessen zu darzulegen.[79] Während den Armeniern und Griechen Minderheitenrechte eingeräumt wurden fanden die Kurden diesbezüglich keine Erwähnung. Sie wurden als Teil der muslimischen Mehrheitsbevölkerung angesehen.[80] Die zukünftige Haltung Ankaras deutete sich während der Verhandlung in Lausanne an. Zur Frage der politischen Vertretung der Kurden in der Türkei sagte der spätere türkische Ministerpräsident Ismet İnönü:

„The government of the Grand National Assembly of Turkey is the government of the Kurds just as much as the Government of the Turks, for the real and legitimate representatives of the Kurds sit in the Assembly and take part in the government and administration of the country to the same degree as the representatives of the Turks.“[81]

England wusste, dass es bei Mossul und Kirkuk Erdölvorkommen gibt. Nachdem Frankreich und die USA ebenfalls Interesse an diesem Öl äußerten, kam es zu einer entsprechenden Aufteilung der Gebiete. Vor diesem Hintergrund entstanden vier besetzte Teile Kurdistan innerhalb der vier Nationalstaaten Türkei, Irak, Iran und Syrien.[82] Die Kurden, die ihrerseits versucht hatten aus den Divergenzen der anderen Akteure ihre Vorteile zu ziehen, verfügten zu jener Zeit weder über eine einheitliche Organisationsstruktur und Führung, noch über die wirtschaftliche und militärische Macht, noch über die diplomatischen und politischen Institutionen, um den negativen Folgen des Interessenausgleichs zwischen den Großmächten Widerstand entgegenbringen zu können.[83] Das Lausanner Abkommen erwähnt an keiner Stelle die Kurden und erkennt ihnen keinerlei nationale Rechte zu. Es enthält im Abschnitt III Art. 37-44 eine Anzahl von Klauseln über Minderheitenrechte. In den Art. 37-39 des Abkommens wurde folgendes festgehalten:

Art. 37:

„Verpflichtet sich die Türkei dazu, die in Artikel 38-44 enthaltenen Vorschriften als Grundrechte anzuerkennen, sie verpflichtet sich weiterhin dazu, dass keinerlei Gesetze, keinerlei Vorschrift und offizielle Handlung in Widerspruch oder in Gegensatz zu diesen Vorschriften stehen und daß keinerlei Gesetz, keinerlei Vorschrift und offizielle Handlung gegen sie durchsetzt.“

Art. 38:

„Die türkische Regierung verpflichtet sich, allen Einwohnern der Türkei vollen und ganzen Schutz ihres Lebens und ihrer Freiheit zu gewähren ohne unterschied der Geburt, Nationalität, Sprache, Rasse oder Religion.“

Art. 39:

„Es wird keinerlei Einschränkungen gegen den freien Gebrauch irgendeiner Sprache durch jeden türkischen Staatsbürger ausgeübt, sei es in Sachen der Religion, Presse oder Publikation aller Art, sei es in öffentlichen Versammlungen etc.“[84]

Die türkischen Nationalisten behaupteten, dass die Kurden die Türkei mit dem gleichen Recht regieren wie die Türken und weigerten sich, den Kurden Minderheitenrechte zu zubilligen. So ging nach wenigen Jahren das kurdische Volk der Türkei vom Status des Gleichen und Bündnispartners im Befreiungskrieg zu dem der Nichtexistenz über.[85]

4.2 Kurdische Nationalbewegungen in den 20er und 30er Jahren

Im Anschluss an die internationaler Festschreibung der Aufteilung Kurdistans im Vertrag von Lausanne im Jahre 1923 kam es als Reaktion auf die nichteingelösten Autonomieversprechen der Alliierten und auf die zunehmend repressive kemalistische Politik der Türkei zu einer Reihe von Aufständen in den kurdischen Gebieten.[86] Die Existenz kurdischer Identität versuchten staatliche Institutionen dadurch auszulöschen, indem Landkarten, Schul- und Geschichtsbücher das Vorhandensein einer kurdischen Gruppierung leugneten.[87] Kurdische Geschichte wurde getilgt, kurdische Ortsnamen „türkifiziert“ oder durch neue türkische Namen ersetzt. Das Kalifat, für das Kurden mit Türken gemeinsam in den Krieg gegen die „Ungläubigen“ zogen wurde wenige Monate nach der Staatsgründung der Türkei abgeschafft.[88] Weiterhin wurde der kurdischsprachige Unterricht an den Schulen ebenso verboten, wie alle kurdischen Vereinigungen und Publikationen. Der Bruch zwischen den Kemalisten und den Kurden war vollkommen.[89] Im Februar kam es zum ersten großen Aufstand der Kurden in der Türkei. Das Ziel, dieses vom sunnitischen Scheich Said von Piran angeführten Aufstandes, war die Errichtung eines unabhängigen Kurdistans.[90] Erst nach längeren Auseinandersetzungen gelang es der türkischen Armee den Aufstand im Sommer 1925 niederzuschlagen.[91] Die türkische Regierung glaubte fortan, dass Kurdistan nur durch massive Militärpräsenz und durch einen planmäßigen Bevölkerungsaustausch zu befrieden sei. Auf die Bestrafung der aufständischen Anführer, von denen fünfzig in Diyarbakir gehängt wurden, folgte die Herrschaft des türkischen Militärs. Der Vorgehensweise der türkischen Armee fielen allein in den Jahren 1925-1929 ca. 100.000-150.000 Menschen zum Opfer. Die Zahl der Vertriebenen wird auf zwischen 500.000 und einer Million Menschen geschätzt.[92] Am 21. Juni 1934 veröffentlicht die Türkei das Gesetz Nr. 2510 zur Deportation und Zerstreung der Kurden, mit dem der schon 1925 begonnene Bevölkerungsaustausch fortgeführt werden sollte. Das Ausmaß der von den kemalistischen Truppen in Kurdistan begangenen Massaker und Verwüstungen war so gewaltig, dass das ganze Land jenseits des Euphrat bis 1965 für Ausländer zur verbotenen Zone erklärt wurde. Die Zahl der getöteten und deportierten Kurden wird allein für die Jahre von 1925-1938 auf etwa 1,5 Millionen geschätzt.[93]

4.3 Die Kurdenfrage in der Türkei von den 50er bis in die 80er Jahre

Mit dem Erstarken der kurdischen Nationalbewegung im Irak seit dem Ende der 50er Jahre entstand erstmals seit der Niederschlagung der kurdischen Aufstände der 20er und 30er Jahre eine kurdische Bewegung, die stark genug war, die Vision einer kurdischen Autonomie aufkeimen zu lassen.[94] Die aufkommenden Auseinandersetzungen im Irak griffen auf die Türkei über. Als es im März 1959 in Kirkuk zu Massakern kurdischer Kommunisten an der turkmenischen Minderheit gekommen war, löste dies in der Türkei heftige nationalistische Reaktionen bei Türken und Kurden aus.[95] Jetzt waren es allerdings nicht mehr die Aghas[96] und Scheichs, die die Aufstände anführten, sondern kurdische Intellektuelle und die städtischen Massen.[97] Am 27. Mai 1960 putschte das Militär in der Türkei, um der sich zunehmend undemokratisch gebärdenden Regierung der DP –Demokrat Parti- unter der Führung Adnan Menderes ein Ende zu setzen. Einer der Beweggründe für die Intervention war, dass die Partei durch die kurdischen Stammesführer und Scheichs in den eigenen Reihen einem Regionalismus Vorschub geleistet habe.[98] Zur Unterdrückung des erneut aufgekommenen Regionalismus und kurdischen Nationalismus versuchte man auf türkischer Seite eine Kampagne zu entfachen, welche die Bemühungen kurdischer Kreise auf kulturellem und sprachlichem Gebiet bekämpfen sollte. Es wurden Internatsschulen eingerichtet, an denen

kurdische Schüler in türkischer Sprache und Kultur unterrichtet wurden. Publikationen, in denen kurdischstämmige Autoren den türkischen Ursprung der Kurden nachzuweisen suchten, waren Teil der Kampagne.[99] Den nach wie vor offiziell gültigen Standpunkt in der Kurdenfrage vertrat Staatspräsident Cemal Gürsel[100]). Aus seinen Worten ging hervor, dass die Existenz einer kurdischen Ethnie als Bedrohung für den türkischen Staat verstanden würde:

„Zu keinem Zeitpunkt in der Geschichte ist es zu einer Einwanderung eines fremden Volkes in unsere Ostprovinz gekommen, dessen Erbe die heutigen Einwohner wären. Nirgendwo auf der Welt gibt es eine Rasse mit einer eigenen Identität, die `kurdisch` genannt werden kann. [...] Diejenigen, die danach trachten, Nation und Vaterland der Türken zu teilen und zu zerschlagen, wollen daraus Nutzen ziehen. [...] Falls wir die östlichen Provinzen verlieren, können wir uns auch in den zentralen und westlichen Provinzen schlecht halten. In diesem Kampf geht es um die Zukunft des türkischen Vaterlandes und der türkischen Nation, und dies ist eine äußerst ernste Angelegenheit.“[101]

Die neue Verfassung von 1961 und das sich daraus entwickelnde relativ liberale Klima trugen zur Entstehung einer linken Bewegung bei. Obwohl nur von geringer Zahl, waren es insbesondere kurdische Studenten an den Universitäten in Istanbul und Ankara, die kommunistische Ideen als Vehikel für kurdisch nationalistische Bestrebungen übernahmen.[102] Themen wie die angebliche türkische Herkunft der Kurden oder der Entwicklungsstand der kurdischen Sprache wurden heftig diskutiert. Die kontroverse Debatte über Ethnizität führte zu einer Entfremdung von kurdischen und türkischen Intellektuellen.[103] Einige der kurdischen Gruppen fanden sich in den „Revolutionären Ost-Kulturklubs“ zusammen. Diese „Klubs“ wandten sich gegen die als chauvinistisch empfundene Staatsideologie der Türkei und betonten die Gleichberechtigung aller in der Türkei lebenden Völker. Die „Kulturklubs“ sind insofern bemerkenswert, als sie die erste legale Organisation mit einem klaren Bekenntnis zur kurdischen Identität waren.[104] Nach der Militärintervention der türkischen Armee vom März 1979 wurden sie geschlossen. Zahlreiche zuvor entstandene extremistische kurdische Gruppierungen, von denen einige den Guerillakampf propagierten, wurden im Zuge der Intervention aufgelöst.[105] Seit Mitte der siebziger Jahre gab es häufig Regierungswechsel in der Türkei. Keine Partei war in der Lage eine Regierung zu bilden. In diesen zerbrechlichen Koalitionsregierungen gelang es der Partei der Nationalistischen Bewegung (Milliyetçi Hareket Partisi, MHP) ihrer ideologische Linie- Chauvinismus und Faschismus – Geltung zu verschaffen.[106] Erneut traten bewaffnete linksradikale Gruppen auf, die sich mit den faschistischen Kräften (u.a. den Grauen Wölfen) Auseinandersetzungen lieferten.[107] Die Eskalationen zu bürgerkriegsähnlichen Zuständen konnten erst mit dem Militärputsch vom September 1980 und der Implementierung einer neuen Verfassung am 7. November 1982 gestoppt werden. Unter den 1980 zerschlagenen radikalen kurdischen Gruppen wurde allein die PKK schnell wieder aktiv.[108]

4.4 Die PKK

Die PKK[109] ist unter den kurdisch nationalistischen Bewegungen eine eher ungewöhnliche Erscheinung. Normalerweise rekrutieren sich die Gruppen aus traditionellen regionalen und stammesorientierten Zirkeln.[110] Die PKK hingegen entstand in der Zeit der siebziger Jahre, als eine Mehrzahl unterschiedlicher linksgerichteter Gruppierungen aufkam. Linksgerichtete kurdische Studenten gründeten die PKK 1973 in Ankara und 1978 hielt die Organisation ihren ersten geheimen Kongress unter der Führung Abdullah Öcalans ab.[111] Ihre ersten Aktionen richteten sich gegen kurdische Großgrundbesitzer. Darüber hinaus versuchten sie einen

Anschlag auf das Mitglied der Rechtspartei, den späteren Staatspräsidenten der Türkei, Süleyman Demirel.[112] Die PKK ist eindeutig auf die Person ihres Vorsitzenden Abdullah Öcalan zugeschnitten, der in den Publikationen der Partei sogar als „die Führung“ bezeichnet wird.[113] In ihrer Ideologie folgt sie marxistisch-leninistischen Prinzipien und begreift Kurdistan als eine türkische Kolonie, die durch den bewaffneten Kampf befreit werden müsse.[114] Die Organisation der PKK ist aufgeteilt in einen militärischen Flügel, die Volksbefreiungsarmee Kurdistans (Artesa Rizgariya Gele Kurdistan, ARGK), und einen politischen, die Nationale Befreiungsfront Kurdistans (Eniya Rizgariya Netewa Kurdistan, ERNK). Die PKK finanziert den Krieg gegen die türkische Armee und rivalisierende Parteien aus einer Mischung von freiwilligen Abgaben, erpressten Schutzgeldern in der Türkei und Europa, Drogen- und Waffenhandel sowie Menschen schmuggel.[115] Durch ihre oftmals schwer gewalttätigen und dadurch publicity-trächtigen Aktivitäten wird oft übersehen, dass auch andere kurdische Organisationen tätig waren und sind. Zu ihnen zählt unter anderen die Partiya Sosalista Kurdistan (PSK) mit ihrem Arbeitnehmerlager KOMKAR in Deutschland. Die PSK setzt sich für eine nichtmilitärische Lösung der Kurdenfrage ein.[116] Bevorzugte Ziele der PKK waren staatliche Einrichtungen. Das Vorgehen der PKK forderte aber auch zahlreiche zivile Opfer.[117] 1985 modifizierte die türkische Regierung ein Dorfwächtergesetz, gemäß dem in den kurdischen Dörfern eine Miliz gegen die PKK-Angriffe gebildet wurde. Die Zahl dieser Dorfwächter (Korucu) wuchs in den letzten 15 Jahren von knapp 20.000 auf 60.000 an. Diese Dorfschützen hatten die Aufgabe, die türkische Armee im Kampf gegen aufständische Kurden und vor allem gegen die PKK zu unterstützen. Ein System was schon zur Zeit des Osmanischen Reiches in ähnlicher Form gegen die Kurden angewendet wurde. Die Bezahlung dieser „Hilfstruppen“ erfolgte aus der türkischen Staatskasse.[118] Die Zeit von 1978-1999, in der die Auseinandersetzungen zwischen dem türkischen Militär und der PKK und anderen kurdischen Befreiungsbewegungen ihren Höhepunkt fand, wird von unterschiedlichen Autoren als Kriegs- oder Bürgerkriegszustand beschrieben.[119] Die türkische Militärregierung beginnt in den 80er Jahren mit drastischen Maßnahmen gegen Aufständische vorzugehen. Allein im April 1981 werden bei einem Massenprozess in Diyarbakir 447 PKK-Anhänger verurteilt. Die Anklage fordert 97 Todesurteile. Die PKK wird für 243 Morde verantwortlich gemacht.[120] Im Jahr 1980 soll es türkischen Angaben zufolge zu 3.348 Zusammenstößen zwischen Terroristen und türkischen Sicherheitskräften gekommen sein.[121] Trotz der Bemühungen des türkischen Ministerpräsidenten Turgut Özal mittels eines entsprechenden Einsatzes zur Schaffung von Arbeitsplätzen die Region sozial zu stärken und so zu befrieden, konnte der PKK-Terror bis zum Beginn des zweiten Golfkrieges am 2. August 1990 nicht eingedämmt werden.[122] Die PKK eskaliert den Terror weiter, indem sie gezielt Jagd auf türkische Lehrer, Wirtschaftsmanager, kurdische Dorfschützen und deren Familien macht.[123] Der Kampf zwischen der PKK und dem türkischen Militär dauert bis in die neunziger Jahre an und kostet Tausenden Menschen das Leben.[124] Am 15. Februar 1999 verhaftet der türkische Geheimdienst MIT PKK-Führer Abdullah Öcalan in Nairobi und überführt ihn einen Tag später in die Türkei.[125] Die Verhaftung Öcalans wurde von der Türkei propagandistisch als Erfolg des türkischen Staates verkauft. Eine Bereitschaft Ankaras zum Kompromiss und Dialog in der Kurdenfrage zeichnet sich einstweilen nicht ab. Nationalistische Kreise, die in allen türkischen Regierungsparteien vertreten sind, setzen weiter auf Unnachgiebigkeit. Sie wännen sich gerade durch den Schlag gegen Öcalan im Gefühl des Siegers innerhalb dieser Auseinandersetzung.[126]

5. Das Völkerrecht und die Kurdenfrage

5.1 Das Subjekt des Selbstbestimmungsrechts

Obgleich die UN-Charta das Subjekt des Selbstbestimmungsrechts, also das „Volk“, nicht näher bezeichnet (siehe Kapitel I, S.2), so kann gemäß der Deklaration das Selbstbestimmungsrecht nicht nur auf Kolonien anwendbar sein, sondern sollte auch jene Volksgruppen umfassen, die in Staaten leben, welche Volksgruppen diskriminieren und daher keine das ganze Staatsvolk vertretende Regierung besitzen.[127] Ein solcher Fall wäre insbesondere gegeben, wenn einer Volksgruppe gegenüber die Gebote der Menschlichkeit verletzt würden, wie ein niederländischer Delegierter 1970 im Sonderausschuss der UN näher ausführte.[128] Ein Praktisches Beispiel hierfür wäre die Anerkennung des Losreißen Bangla Deshs von Pakistan durch die Völkergemeinschaft. [129] Hingegen wird ein Sezessionsrecht, also ein Anspruch auf Losreißung von solchen Staaten, die sich in Übereinstimmung mit den Grundsätzen der Gleichberechtigung und des Selbstbestimmungsrechts der Völker verhalten, und daher eine das ganze Volk vertretende Regierung, ohne Diskriminierung nach Rasse, Glaube und Geschlecht besitzen, ausdrücklich verneint.[130]

5.2 Zwei Formen des Selbstbestimmungsrechts der Völker

Das Selbstbestimmungsrecht der Völker umfasst zwei verschiedene Rechte. Nämlich erstens den Anspruch auf volle Unabhängigkeit (Sezession) und zweitens den Anspruch auf eine bestimmte Rechtslage innerhalb des Staates.[131] Der erstgenannte Anspruch steht aber nach der Praxis der UNO nur Kolonien, Treuhandgebieten und anderen Abhängigen, von der Verwaltungsmacht räumlich getrennten Territorialverbänden zu.[132] Hingegen haben alle Volksgruppen das Recht auf soziale, wirtschaftliche und kulturelle Entwicklung ohne Diskriminierung im Rahmen eines Staates.[133]

6. Autonomie als Option zur friedlichen Beilegung des Kurdenkonflikts

Unterschiedliche Autoren sehen im Autonomierecht der Kurden eine Möglichkeit zur friedlichen Beilegung des türkisch-kurdischen Konflikts.[134] Die Türkei scheint aber gegenwärtig eine ablehnende Haltung gegenüber solchen Bestrebung einzunehmen. Diese Haltung liegt möglicherweise in den ideologischen Elementen der türkischen Verfassungs- und Staatsordnung begründet. Denn ein strikter Zentralismus und Unitarismus, ein strenger Staatsnationsbegriff sowie ein extremer Nationalismus sind die wesentlichen Merkmale der türkischen Staatsideologie, welche nach dem Staatsgründer Mustafa Kemal auch als „Kemalismus“ bezeichnet wird.[135]

6.1 Der Begriff der Autonomie

Der Begriff der Autonomie wird in verschiedenen Wirkungszusammenhängen differenziert gebraucht und entzieht sich in der Regel einer generellen Definition. Grundsätzlich wird aber davon ausgegangen, dass durch die Autonomie einer Region die innere Selbstverwaltung und damit eine teilweise Unabhängigkeit vom Einfluss der nationalen bzw. zentralen Regierung zugestanden wird.[136]

6.2 Zwei Arten der Autonomie

Es existieren gegenwärtig zwei Arten der Autonomie: Territorial-Autonomie und Personal-Autonomie, wobei letztere bisher kaum umgesetzt worden ist.[137] Die Territorial-Autonomie findet Anwendung als Form des Gruppenschutzes, wenn die betreffende Gruppe, in einem geographisch geschlossenen Territorium siedelt und dort die Mehrheit bildet.[138] Da die

Territorialisierung der Minderheitenprobleme kein Patentrezept ist, bedarf die Autonomieregelung stets der Einzelfalllösung.[139] Sie reicht von der Dezentralisierung im Verwaltungsbereich (Korsika), über Selbstständigkeit im Verwaltungsbereich einschließlich bestimmter Rechtssetzungskompetenzen (Südtirol) bis zur praktischen Herauslösung aus der Rechtsordnung des Staates (Aland-Inseln). Gemeinsam ist allen die Schaffung einer eigenen Exekutivgewalt und einer gewählten Volksvertretung. Die Autonomie kann auf internationalen Verträgen (Aland-Inseln, Südtirol) oder innerstaatlichen Akten (Grönland, Faröer) beruhen.[140]

7. Schlussbemerkung

Wie Bruinessen[141]) schreibt, hat die kurdische Ethnie nie einen eigenen Staat gebildet. Die Gründe hierfür sind sicherlich vielfältig und nicht eindeutig. Dennoch gibt Ibrahim[142]) hierzu einen Ansatz und sieht eine wesentliche Ursache hierfür in der Stammeskultur der Kurden begründet. Aufgrund der Segmentierung war es nicht möglich eine Zentralinstanz auszubilden, so Ibrahim (s.o. Kapitel 2.5). Ob diese Segmentierung Ursache für die verschiedenen sprachlichen, wie religiösen Unterschiede war oder aber Wirkung, ist vermutlich schwer zu klären. Dennoch trifft es trotz aller innerkurdischen Unterschiede nicht zu, dass es zu keinem Zeitpunkt in der Geschichte eine „Rasse mit einer eigenen Identität, die `kurdisch` genannt werden kann“ gab, wie der ehemalige türkische Staatspräsident Cemal Gürsel in den 60er Jahren behauptete (s.o. Kapitel 2.5). Es ist sicherlich müßig darüber zu spekulieren, ab wann von einer eigenständigen ethnischen „Rasse“ gesprochen werden kann. Aber der Staatsgründer der Türkei, Mustafa Kemal, nannte die Kurden selbst wiederholt beim Namen. Dies tat er unter anderem im Januar 1923, als er den Kurden Autonomierechte im Vorfeld des Vertrags von Lausanne versprach (s.o. Kapitel 3.1). In diesem Vertrag war dann allerdings von einer kurdischen Identität oder gar von Autonomierechten nicht mehr die Rede (s.o. Kapitel 4.1). Mit dem Vertrag von Lausanne dürfte auch der Grundstein für die Auseinandersetzung gelegt worden sein.[143] Denn mit ihm gingen die jeweiligen türkischen wie kurdischen Nationalbewegungen einher, welche die Gräben zwischen Türken und Kurden vertieften. Mit der Gründung der PKK und den folgenden Auseinandersetzungen mündete die Konfrontation in ihren Gipfel und führte in einen Bürgerkrieg (s.o. Kapitel 4.2). Nach Schätzungen aus den 90er Jahren hat dieser Krieg bis in das Jahr 1994 20.000 Menschen das Leben gekostet. Über 2000 kurdische Dörfer wurden von der türkischen Armee systematisch zerstört, Menschen- und Bürgerrechte wurden außer Kraft gesetzt und ca. 2,5 Millionen Menschen vertrieben.[144] Bis in die Gegenwart hält die gespannte Situation an. So sagt die türkische Anwältin und Bürgerrechtlerin, Eren Keskin, dass selbst aufgrund des EU-Kandidatenstatus der Türkei die Lage sich nicht verbessert habe.[145] So wurde von Seiten der Türkei der Ausnahmezustand für die kurdischen Gebiete verlängert. Nach wie vor würden Ermittlungen wegen Folter durch türkische Sicherheitskräfte nicht zugelassen. Folter sei weiterhin eine Vernehmungsform in türkischen Polizeistationen und Gefängnissen.[146]

Die Existenz eines kurdischen Volkes aus türkischer Sicht zu verneinen dürfte angesichts der langen Auseinandersetzung keinen Sinn machen. Die türkische Regierung hat nicht zuletzt durch ihr eigenes Verhalten eingestanden, dass es eine entsprechende Volksgruppe gibt. Kurden wurden schon beim sogenannten Befreiungskampf „türkischen Gebietes“, im Vorfeld des Vertrages von Lausanne, nicht nur genannt, sondern auch von türkischer Seite für eben diesen Kampf gebraucht und in Anspruch genommen(s.o. Kapitel 3.1 und 4.1).

Als der deutsche EU-Kommissar Verheugen im Juli 2000 dem damaligen türkischen

Ministerpräsident Ecevit ein Papier übergibt, in dem er Bedingungen stellt, die erfüllt werden müssten, um einen Beitritt der Türkei in die EU zu ermöglichen, ist die Entrüstung in der türkischen Bevölkerung groß.[147] Wesentliche Punkte des Papiers bezogen sich auf den Umgang des türkischen Staates mit der kurdischen Bevölkerung. Die Vorschläge die Verheugen machte, legten der türkischen Regierung nahe kurdische Fernsehkanäle zu erlauben und die Erziehung kurdischer Kinder in ihrer Heimatsprache zu ermöglichen.[148] Die türkische Zeitung „Hürriyet“ behauptete, es würde sich hierbei um einen Anschlag auf die staatliche Einheit der von Mustafa Kemal gegründeten Republik handeln.[149] Hieran ist zu sehen, dass bis in jüngster Zeit das Thema Kurdenpolitik in der Türkei ein sensibles Thema war und ist. Die Auseinandersetzung über viele Jahrzehnte mit tausenden Menschenopfern, Vertreibung, Menschenrechtsverletzungen und Zerstörung haben nur Leid, aber beide Seiten einer Lösung nicht näher gebracht. Die Türkei hat nicht nur selbst Opfer zu beklagen, sondern ist durch das innenpolitische Verhalten oft der Kritik anderer Länder ausgesetzt und setzt möglicherweise das Verhältnis zur EU aufs Spiel, deren Mitglied das Land werden möchte. Die Existenz einer kurdischen Volksgruppe zu verneinen scheint angesichts der eigenen türkischen Geschichte unlogisch. Die Diskriminierungen denen das kurdische Volk ausgesetzt ist sind nicht von der Hand zu weisen, obwohl Artikel 38 des Vertrages von Lausanne das Recht auf kulturelle Eigenständigkeit verschiedener Volksgruppen ausdrücklich betonte (s.o. Kapitel 4.1).

Wie in der Einleitung und Kapitel 5 bereits beschrieben sieht das Völkerrecht nicht nur ein Selbstbestimmungsrecht der Völker für ehemalige Kolonien vor, sondern auch für solche Volksgruppen, die in Staaten leben, welche bestimmte Volksgruppen diskriminieren und daher keine das ganze Staatsvolk vertretende Regierung besitzen.[150] Ein Umstand, der aufgrund der gezeigten Auseinandersetzung auf die in der Türkei lebenden Kurden zutrifft. Wie in Kapitel 5.2 beschrieben gibt es in der Geschichte des Völkerrechts Beispiele in denen es zur Sezession vom Ursprungsland kam, wobei es sich aber in der Regel den Zerfall ehemaliger Kolonien handelte. Ob ein kurdischer Staat lebensfähig wäre sei dahingestellt. Ob dieser Staat der „Drei-Elemente-Lehre“([151]) des Völkerrechts entsprechen könnte, wonach ein Staat sich aus Staatsvolk, Staatsgebiet und vor allem Staatsgewalt zusammensetzt, wäre angesichts der mangelnden übergeordneten kurdischen Macht, jenseits von Stammeszugehörigkeit, fraglich. So wäre ein realistischeres Szenario eher ein Anspruch des kurdischen Volkes auf einen bestimmten Rechtsstatus innerhalb der Türkei, welcher auch als Teil des Selbstbestimmungsrechts der Völker im Völkerrecht vorgesehen ist.[152] Wie in Kapitel 6. bereits angesprochen, sehen unterschiedliche Autoren im Autonomierecht eine Möglichkeit zur Beilegung des Konfliktes. Hierfür gibt es auch unterschiedliche Beispiele, wie in Kapitel 6.2 erwähnt. Die Türkei scheint aber ohne äußeren Druck zur Zeit hierzu nicht bereit.[153] Güllistan Gürbey[154]) fordert hier die internationale Staatengemeinschaft und insbesondere die EU und den Europarat auf, sich in dieser Frage klar zu äußern und auf die türkische Regierung Druck auszuüben. Die stellvertretende Vorsitzende des türkischen Menschenrechtsvereins IHD, Eren Keskin, meint sogar, dass sich die türkische Regierung durch den EU-Kandidatenstatus in ihrer Rolle bestärkt fühlt und fordert die EU auf, die Aufnahme der Türkei in die EU an klare Bedingungen bezüglich der Menschenrechtslage in der Türkei zu stellen.[155] Es gibt im Völkerrecht Präzedenzfälle (s.o. Kapitel?), welche Parallelen zu dem hier beschriebenen Konflikt aufweisen, woraus der Schluss gezogen werden könnte, im Falle des türkisch-kurdischen Konflikts ähnlich zu verfahren. Dennoch muss berücksichtigt werden, dass die Völkergemeinschaft kein Herrschaftsverband ist, was zur Folge hat, dass ihre Normen nur wirksam werden können, wenn die Staaten die übernommenen Verpflichtungen nach Treu und Glauben erfüllen.[156] Da die Türkei hier nach wie vor von ihrem Souveränitätsanspruch in einer Weise Gebrauch macht, dass nicht davon auszugehen ist, dass die türkische Regierung

vom eingeschlagenen Kurs ohne äußeren Druck abgeht, sollte die EU die Aufnahme der Türkei in die europäische Union oder den möglichen Sonderstatus, wenn überhaupt, nur unter entsprechenden Bedingungen in bezug auf die Kurdenpolitik in Betracht ziehen. Der am 20.03.2003 ausgebrochene Krieg zwischen den USA, seinen Alliierten und dem Irak scheinen die Lage komplizierter zu machen. Denn die türkische Armee ist in den Norden des Iraks vorgedrungen, um möglichen Auseinandersetzungen zwischen der Türkei und kurdischen Separatisten vorzubeugen.[157] Auch das Völkerrecht steht auf einem harten Prüfstand und so bleibt die Entwicklung abzuwarten. Dennoch bleibt abschließend zu sagen, dass die Auseinandersetzung mit der Kurdenpolitik der Türkei gezeigt hat, dass der bisher eingeschlagene Weg in eine Sackgasse führt und das nicht nur die kurdische, sondern auch die türkische Seite von einer Verhandlungsbereitschaft profitieren könnte.

Literaturnachweis:

Barkey, H.J; Fuller, G.E.: Turkey`s Kurdish Question, New York 1998

Besikci, I.: Kurdistan-internationale Kolonie, Frankfurt am Main 1991

Bozkurt, Askim: Das Kurdenproblem in der Türkei, Frankfurt am Main 1994

Bruinessen, M.M. van: Agha, Scheich und Staat. Politik und Gesellschaft Kurdistans, Berlin 1996

Buhbe, Matthes: Türkei, Opladen 1996

Chaliand, Gérard (Hrsg.): Kurdistan und die Kurden, Göttingen/Wien 1984

Deschner, Günther: Die Kurden [Das betrogene Volk], Frankfurt am Main 1991

Ende, Werner; Steinbach, Udo (Hrsg.): Der Islam der Gegenwart, München 1996

Gürbey, Gülistan: Autonomie-Option zur friedlichen Beilegung des Kurdenkonfliktes in der Türkei?, HSFK-Report 5/1997

Ibrahim, Ferhard; Gürbey Gülistan: The kurdish Conflict in Turkey, Münster 2000

Krech, Hans: Der Bürgerkrieg in der Türkei (1978-19999), Berlin 1999

Mac Dowall, David: A modern history of the Kurds, London 1996

Massarat, Mohssen (Hrsg.), Mittlerer und Naher Osten: Eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der Region, Münster 1996

Matuz, Josef: Das Osmanische Reich [Grundlinien seiner Geschichte], Darmstadt 1996

Strohmeier, Martin; Yalcin-Heckmann, Lale: Die Kurden-Geschichte, Politik, Kultur, München 2000

Verdross, Alfred; Simma, Bruno: Universelles Völkerrecht, Berlin 1985

[1] Zitiert nach: Verdross, Alfred; Simma, Bruno: Universelles Völkerrecht, Berlin 1985, § 510

[2] Vgl. Simma, § 510

[3] Vgl. Simma, § 511

[4] Zitiert nach, Deschner, Günther: Die Kurden [Das betrogene Volk], Frankfurt am Main 1991, S.77

[5] Vgl. Strohmeier, Martin; Yalcin-Heckmann, Lale: Die Kurden- Geschichte, Politik, Kultur, München 2000, S.111

[6] Vgl. Strohmeier, Martin; Yalcin-Heckmann, Lale: Die Kurden- Geschichte, Politik, Kultur, München 2000, S.20

[7] 14.-16. April 1989, Hochschule Bremen, in: Bozkurt, Askim: Das Kurdenproblem in der Türkei, Peter Lang Verlag, Frankfurt am Main, 1994, S.27; Zur geographischen Lokalisation Kurdistans siehe auch, Mac Dowall, David: A modern history of the Kurds, I.B. Tauris & Co Ltd, London 1996, S.1 und Buhbe, Matthes: Türkei, Leske+Budrich, Opladen 1996, S.137

[8] Vgl. Bruinessen, M.M. van,: Agha, Sheich und Staat. Politik und Gesellschaft Kurdistans, Verlagsabteilung des Berliner Instituts für Vergleichende Sozialforschung e.V., Berlin 1989, S.25

[9] Vgl. Mac Dowall, David, S.7

[10] Vgl. Strohmeier, Martin, S.20, siehe auch Bozkurt, Askim, S.27

[11] Vgl. Strohmeier, Martin, S.20

[12] Vgl. Mac Dowall, David, S.1; Buhbe, Martin, S.137; Strohmeier, Martin, S.22

[13] Vgl. Strohmeier, Martin, S.31

[14] Vgl. Mac Dowall, David, S.3; Strohmeier, Martin, S.31; Ibrahim, Ferhard; Gürbey, Gülistan:

The kurdish Conflict in Turkey, LIT Verlag, Münster 2000, S.31, Bozkurt, Askim, S.32

[15] Vgl. Mac Dowall, David, S.6

[16] Vgl. Strohmeier, Martin, S.31 und Mac Dowall, David, S.10

[17] Vgl. Bozkurt, Askim, S.47 und Strohmeier, Martin, S.31

[18] Vgl. Strohmeier, Martin, S.32

[19] Vgl. Strohmeier, Martin, S.33

[20] Vgl. Strohmeier, Martin, S.42

[21] Achämeniden, Achaimeniden, altpersisches Herrschergeschlecht, das sich auf den sagenhaften Stammvater Achaimenes zurückführte; herrschte etwa 700-330 v.Chr. über die Stämme der Perser, die mit anderen indo-iranischen Völkern um etwa 1000 v.Chr. aus Zentralasien in den westlichen Iran eingewandert waren. In: Das Neue Taschenlexikon, Bertelsman Lexikon Verlag

[22] Vgl. Mac Dowall, David, S.10

[23] Im Laufe des 8. Jahrhunderts bildeten sich in den städtischen Zentren unter dem Einfluss angesehener Persönlichkeiten die vier verschiedenen islamischen Rechtsschulen heraus. Charakteristisch für diese Zeit ist das Fehlen allgemein anerkannter Normen als Rechtsquellen und der Rechtsfindung. Als Rechtsquellen galten der Koran und eine sich allmählich städtische oder schulische Tradition. Letztere nannte man im 8. Jahrhundert sunna. In Kufa im Irak entstand die Schule des Abu Hanifa, in Medina die Schule des Malik ibn Anas, in Syriendie des Auzai. Diese Schulen bezeichnet man als die alten Rechtsschulen. Durch das Wirken des Shafi (gest.820) setzte sich eine Normierung der Rechtsquellen durch. Die von Shafi entwickelte Lehre von den Wurzeln oder Grundlagen des Rechts, intendierte eine Zurückdrängung der persönlichen Entscheidung, zugunsten „objektiver“ Entscheidungen. Zitiert nach: Der Islam der Gegenwart, hrsg. von Werner Ende und Udo Steinbach, Verlag C.H.Beck, München 1996, S.63

[24] Vgl. Mac Dowall, David, S.10

[25] Vgl. Strohmeier, Martin, S.45

[26] Vgl. Bruinessen, S.25

[27] Vgl. Ibrahim, S.211

[28] Ebd., S.212

[29] Ebd., S.213

[30] Sigrist, Ch.: Regulierte Anarchie. Untersuchung zum Fehlen und zur Entstehung politischer Herrschaft in segmentären Gesellschaften Afrikas, Frankfurt am Main 1979, ohne Verlag, S.30, in: Bozkurt, Askim, S.35

[31] Vgl. Strohmeier, Martin, S.205 und Mac Dowall, David, S.13 f.

[32] Vgl.Bozkurt, Askim, S.39

[33] Bruinessen, S.60

[34] Vgl. Bruinessen, S.60

[35] Vgl. ebd., S.63

[36] Vgl. ebd., S.64

[37] Vgl. ebd., S.64

[38] Bruinessen, S.64

[39] Vgl. Bruinessen, S.72

[40] Vgl. Bozkurt, Askim, S.46

[41] Jungtürken: Bis 1909 hatten sich in der jungtürkischen Bewegung alle die Kräfte vereinigt, die das hamidische Regime (Sultan des Osmanischen Reiches: Abdülhamit II.) stürzen wollten. Sie teilten sich im wesentlichen in zwei Gruppen: Liberale und Unionisten. Im allgemeinen gehörten die Liberalen zur gehobenen osmanischen Gesellschaftsschicht. Sie waren ausnahmslos gebildet, weltgewandt, prowestlich und mit europäischer Sprache und Kultur vertraut. Sie setzten sich für eine konstitutionelle Monarchie ein, die eben von den Regierungsbeamten gelenkt wurde deren Schicht sie selbst angehörten. Die Unionisten waren auch Konstitutionalisten mit ähnlichen Vorstellungen über das politische System wie die Liberalen. Aber für sie war der Sturz der Autokratie nur ein erster Schritt innerhalb des sozioökonomischen Transformationsprozess, den sie von der konstitutionellen Regierung erwarteten. Im Gegensatz zu den Liberalen gehörten die Unionisten zur sogenannten unteren Mittelschicht und bekamen so die Konsequenzen der Einbindung in den Weltmarkt und der einhergehenden Aushöhlung der einheimischen Wirtschaft unmittelbar zu spüren. Vgl. Buhbe, Matthes, S.17 f.

[42] Vgl. Matuz, Josef: Das Osmanische Reich [Grundlinien seiner Geschichte], Darmstadt 1996, S.268

[43] Der Waffenstillstand wurde auf einem britischen Kriegsschiff in der Bucht Mudros an der Küste der Insel Lemnos unterzeichnet. Vgl. Matuz, Josef, S.268

[44] Vgl. Matuz, Josef, S.268

[45] Vorort von Paris

[46] Vgl. Buhbe, Matthes, S.29

[47] Zitat nach Mac Dowell, S.115

[48] Vgl. Buhbe, Matthes, S.32

[49] Vgl. Buhbe, Matthes, S.27

[50] Vgl. ebd., S.32

[51] Nach Mustafa Kemal (1881-1838): Gründer der Türkischen Republik (29.10.1923)

[52] Vgl. Strohmeier, Martin, S.91

[53] Zitat nach Mac Dowall, S.190

[54] Vgl. Strohmeier, Martin, S.92

[55] Vgl. Bender, Iris: Das Osmanische Reich. Entstehung und Zerfall, in: Massarat, Mohsson (Hrsg.), Mittlerer und Naher Osten: eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der Region, Münster 1996, S.242 f.

[56] Die Tanzimat-Reform (1839-1909) sah eine Modernisierung des Osmanischen Staats- und Verwaltungswesens nach europäischem Muster vor. Im Zuge der Reformierungen wurden auch die Rechtssicherheit und –gleichheit aller Religionsgemeinschaften angestrebt, die Zentralisierung der Staatsmacht und der Staatsverwaltung vorangetrieben und der Einfluss des Staates auf das gesamte gesellschaftliche Leben ausgedehnt. Vgl. Bender, Iris, S.258 f.

[57] Vgl. Bruinessen, 1989, S.163 f.

[58] 1876 hatte das Reich seine erste Verfassung erhalten, die ein Parlament vorsah. 1877 löste Abdülhamid II. das Parlament auf. Die Verfassung wurde nie offiziell aufgehoben, aber sie blieb für den Rest Abdülhamids Regierungszeit ein leeres Blatt Papier. Vgl. Bruinessen, S.503

[59] Zur Entstehung und Entwicklung der Bewegung der Jungtürken siehe Kendal, Nezan, Türkisch Kurdistan, in: Chaliand, Gérard (Hrsg.), Kurdistan und die Kurden, Bd.1, S.37-182, Göttingen/Wien, 1984

[60] Vgl. Buhbe, Matthes, S.24 f.

[61] Vgl. Bruinessen, S.388 f.

[62] Ziya Gökalp (1876-1924), eigentlich Muhammad Ziya, in Diyarbakir geboren und vermutlich selbst Kurde, stammt aus der Osmanischen Oberschicht und wurde auf der Konferenz der Unionisten, wo er als Abgeordneter Diyarbakirs fungierte, in das Exekutivkomitee der Partei gewählt. Gökalp wurde zu einem der Väter des Türkischen Nationalismus und der kemalistischen Staatsideologie. Zitat nach Kendal, S.67, siehe auch Buhbe, Matthes, S.19 f.

[63] Rede vom 24. April 1920. Zitat nach Mac Dowall, S.188

[64] Vgl. Buhbe, Matthes, S.19 f.

- [65] Vgl. Buhbe, Matthes, S.20 f.
- [66] Vgl. Barkey, H.J.; Fuller, G.E., Turkey's Kurdish Question, New York 1998, S.6
- [67] Vgl. Barkey, H.J., S.6
- [68] Vgl. ebd., S.6
- [69] Vgl. ebd., S.6
- [70] Vgl. ebd., S.6
- [71] Vgl. ebd., S.7
- [72] Vgl. Strohmeier, Martin, S.84
- [73] Vgl. ebd., S.84
- [74] Vgl. Strohmeier, Martin, S.85
- [75] Vgl. ebd., S.87
- [76] Vgl. ebd., S.87
- [77] Vgl. ebd., S.88
- [78] Vgl. Buhbe, Matthes, S.20
- [79] Vgl. Bruinessen, S.393
- [80] Vgl. Strohmeier, Martin, S.92
- [81] Zitat nach Mac Dowall, S.190
- [82] Vgl. Bruinessen, S.138 und in: Ein Chance [...], Tagesspiegel vom 17.03.1991
- [83] Vgl. Ibrahim, S.175 f.
- [84] Zitiert nach Kendal, in: Chaliand (Hrsg), S.108
- [85] Vgl. Kendal, S.108
- [86] Vgl. Kendal, S.109
- [87] Vgl. Bruinessen, S.394
- [88] Vgl. ebd., S.394

[89] Vgl. Kendal, S.109

[90] Vgl. Bruinessen, S.379

[91] Vgl. Bruinessen, S.379

[92] Vgl. Ibrahim, S.49

[93] Vgl. Kendal, S.120

[94] Vgl. Ibrahim, S.259

[95] Im Zuge des innerirakischen Machtkampfes nach dem Putsch Qasems waren die Turkmenen und die kommunistische Partei Kurdistans gegeneinander ausgespielt worden. Türkische Politiker forderten nach den Massakern öffentlich, ebenso viele Kurden zu töten, wie Turkmenen im Irak getötet worden waren. Daraufhin kam es zu Protesten kurdischer Studenten in der Türkei. Vgl. Mac Dowall, S.405

[96] Aghas: Stammesführer

[97] Vgl. Besikci, I.: Kurdistan-internationale Kolonie, Frankfurt am Main 1991, S.98 f.

[98] Vgl. Strohmeier, S.103

[99] Vgl. Strohmeier, S.104

[100] Cemal Gürsel wurde am 28. Mai 1960 zum Staatspräsidenten ernannt

[101] Zitiert nach Strohmeier, S.104

[102] Vgl. Strohmeier, S.104 f.

[103] Vgl. ebd., S.105

[104] Vgl. ebd., S.106

[105] Vgl. ebd., S.108

[106] Vgl. ebd., S.108

[107] Vgl. ebd., S.108

[108] Vgl. ebd., S.108

[109] PKK: Partiya Karkeren Kurdistan; Arbeiterpartei Kurdistan

[110] Vgl. Barkey, H.J., S.21

[111] Vgl. ebd., S.22

[112] Vgl. ebd., S.22

[113] Vgl. Strohmeier, S.108

[114] Vgl. ebd., S.109

[115] Vgl. ebd., S.109

[116] Vgl. ebd., S.109 f.

[117] Vgl. ebd., S.110

[118] Vgl. Strohmeier, S.110

[119] Vgl. Gürbey, Gülistan: Autonomie-Option zur friedlichen Beilegung des Kurdenkonflikts in der Türkei ?, Hessische Stiftung Friedens- und Konfliktforschung, Frankfurt am Main 1997 auch Krech, Hans: Der Bürgerkrieg in der Türkei (1978-1999), Verlag Dr. Köster, Berlin 1999,

[120] Vgl. Krech, Hans, S.45

[121] Vgl. Turkish Daily News, 20.2.1985, in: Krech, Hans, S.50

[122] Vgl. Krech, Hans, S.51

[123] Vgl. ebd, S.51

[124] Vgl. ebd, S.111

[125] Vgl. ebd, S.168 f.

[126] Vgl. Strohmeier, S.114

[127] Vgl. Simma, a.a.O., § 512

[128] Ermacora (Anm. 5) weist daraufhin, dass die Sowjetunion erstmalig im 3. Ausschuss der XXVI. Generalversammlung die Anwendung des Selbstbestimmungsrechts außerhalb des Dekolonisierungsprozesses, nämlich auf Nordirland, anerkannt hat. Vgl. Simma, a.a.O., § 512

[129] Vgl. Simma, a.a.O., § 512

[130] Vgl. Simma, a.a.O., § 510

[131] Vgl. Simma, a.a.O., § 513

[132] Vgl. Simma, a.a.O., § 513

[133] Vgl. Simma, a.a.O., § 513

- [134] Vgl. Gürbey, Gülistan, HSFK-Report 5/1997, S.9
- [135] Vgl. Gürbey, Gülistan, HSFK-Report 5/1997, S.9
- [136] Vgl. ebd., S.3
- [137] Vgl. ebd., S.3
- [138] Vgl. ebd., S.3
- [139] Vgl. ebd., S.3
- [140] Vgl. ebd., S.3
- [141] Vgl. Bruinessen, S.25
- [142] Vgl. Ibrahim, S.211
- [143] Vgl. Gürgey, Gülistan, HSFK-Report 5/1997, S.1
- [144] Vgl. Mac Dowall, S.438 und Gürgey, Gülistan, HSFK-Report 5/1997, S.1
- [145] Vgl. „Kein Wandel in der Türkei“, in: Frankfurter Rundschau, 2. Mai 2000
- [146] Vgl. ebd.
- [147] Vgl. „Vorhersehbare und reflexartige Debatten in einer Welt voller Feinde“, in: FAZ, 29. Juli 2000
- [148] Vgl. ebd.
- [149] Vgl. ebd.
- [150] Vgl. Simma, §512
- [151] Vgl. Simma, §380
- [152] Vgl. Simma, §513
- [153] Vgl. „Kein Wandel in der Türkei“, in: Frankfurter Rundschau, 2. Mai 2000 und HSFK-Report 5/1997, S.47
- [154] Vgl. Gürbey, Gülistan, S.47
- [155] Vgl. „Kein Wandel in der Türkei“, in: Frankfurter Rundschau, 2. Mai 2000
- [156] Vgl. Simma, §60

[157] Vgl. „Jeder gegen jeden“, in: Die Zeit, 20. März 2003.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Kurdenfrage
Art der Veröffentlichung: Born-digital
Dialekt: Deutsch
Ordner: Der Vertrag von Lausanne
Provinz: Kurdistan
QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | [.institut-fuer-menschenrechte.eu](https://www.institut-fuer-menschenrechte.eu)

Hinzugefügt am: 06-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel**Betreff: 144****Der lange Weg nach Lausanne**<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230408091706480539>

Vor just einem Jahrhundert ging die lange Epoche des Osmanischen Reichs zu Ende. Der Streit darüber, wer das Land in den Friedensverhandlungen in Lausanne vertreten sollte, entzweite den Sultan und die aufständischen Offiziere endgültig.

Manfred Rösch

Eine Einladung nach Lausanne besiegelte das Ende des Osmanischen Reichs. Am 27.-10- 1922 erreichte sie – abgesandt von den Siegermächten Grossbritannien, Frankreich und Italien – Istanbul und Ankara. Das waren die beiden zerstrittenen Machtzentren des geschlagenen Imperiums: in Istanbul die «Hohe Pforte», also die Regierung des Sultans bzw. seines Grosswesirs; in Ankara das Hauptquartier des Heerführers Mustafa Kemal Pascha und seiner Grossen Nationalversammlung.

Grosswesir Tefvik Pascha, der Ministerpräsident des Sultans, schlug Kemal eine gemeinsame Verhandlungsdelegation vor. Dieser Affront war einer zu viel. Kemal beantragte seiner Nationalversammlung, den Sultan und dessen Kabinett für abgesetzt zu erklären. Am 1. November 1922, vor hundert Jahren, besiegelte die Versammlung in diesem Sinn das Ende des ottomanischen Reichs.

Damit ging eine Epoche von 623 Jahren zu Ende. Die Dynastie gegründet haben soll ihr Namensgeber Osman anno 1299. Der letzte Sultan, Mehmed VI. Vahideddin, schlich sich am 17-11- 1922 aus dem Dolmabahçe-Palast und dampfte auf einem britischen Kriegsschiff ins Exil. Ein Imperium auf drei Kontinenten

Wie hatte das Sultanat den Zorn der Offiziere um Kemal auf sich gezogen, wo sich dieser doch selbst stets als loyalen Ottomanen, und nicht, im alten Vielvölkerreich, bloss national als Türken bezeichnet hatte? Er, der den Monarchen geschont und die Grosswesire kritisiert hatte? Die Geister schieden sich an der Frage, ob nach der Niederlage im Ersten Weltkrieg der Wille der Sieger zu vollstrecken war, wie es der Sultan wünschte, oder ob man sich dagegen wehren wollte, wie Kemal.

«Die Geister schieden sich an der Frage, ob nach der Niederlage im Ersten Weltkrieg der Wille der Sieger zu vollstrecken war, wie es der Sultan wünschte, oder ob man sich dagegen wehren wollte wie Kemal.»

Der «Mann am Bosphorus» galt nämlich im späteren 19. Jahrhundert als krank, so sprachen die Mächtigen Europas damals vom einst gefürchteten Osmanischen Reich. Erst 1683 waren die Türken vor Wien gestanden und in extremis zurückgeschlagen worden. Damals erstreckte sich die Macht Istanbuls noch über Nordafrika, die Levante, grosse Teile der Arabischen Halbinsel, Gebiete im Kaukasus, über den ganzen Balkan, fast rund ums Schwarze Meer (die ach so erzrussische Krim war ein indirekt beherrschtes Khanat).

Seit dem europäischen Schicksalsjahr 1453 war Istanbul die Herzkammer eines fortwährend expandierenden Reichs gewesen. Sultan Mehmed II. hatte seinerzeit das alte Konstantinopel erobert und damit das Byzantinische Reich vernichtet. Über das anatolische Kernland hinaus drang dann das osmanische Imperium auf drei Kontinenten vor – Asien, Afrika, Europa. Unter dem Joch der Jungtürken

Just ab der zweiten Belagerung Wiens kamen die Osmanen jedoch nicht mehr aus dem Rückwärtsgang. Um 1880 hatten die Sultane die europäischen Reichsteile weitgehend verloren. Die Zaren, in ihrem Drang zu den warmen Wassern, waren längst auf die Meerengen erpicht; sie fühlten sich ohnehin als Byzanz' Erben. 1878 standen sie vor der Einnahme Istanbuls, was jedoch die anderen europäischen Mächte nicht duldeten. Auch in den arabischen Vilâyets, den Provinzen, gärte es. Das Reich war überschuldet, sein Militär schwach, die Wirtschaft rückständig.

Als Europa in den Ersten Weltkrieg schlitterte, stellte sich die Türkei, die als neutraler Staat vor allem Russland gegenüber schutzlos gewesen wäre, an die deutsche Seite. Damals regierten die «Jungtürken», eine Reformbewegung, die sich 1908 an die Macht geputscht hatte und sich den damaligen Sultan Mehmed V. als Marionette hielt. Es war während ihres Regimes, dass ab 1915 die Massaker an der armenischen Bevölkerung verübt wurden.

Mit dem Sieg der Entente und der Niederlage der Mittelmächte folgten ab 1918 die kurzsichtigen Pariser Vorortverträge: Versailles mit Deutschland, Saint-Germain-en-Laye mit Deutschösterreich, Neuilly-sur-Seine mit Bulgarien, Trianon mit Ungarn und, im August 1920, Sèvres mit dem Osmanischen Reich. Dieser Diktatfrieden zerstückelte das einstige Imperium und sah ausländische (Britten, Franzosen, Italiener, Griechen) Kontrolle über den osmanischen,

nun weitgehend türkisch bevölkerten Rest- bzw. Kernstaat vor. Nach dem Sturz der Jungtürken 1918 war der neue Sultan Mehmed VI. Vahieddin bereit, diese bitteren Pillen zu schlucken, um noch Schlimmeres zu verhüten – und um die Dynastie auf dem Thron zu halten. Smyrna wurde Izmir, Selanik Thessaloniki

Dagegen wandte sich die Nationalbewegung des Kriegshelden Kemal entschieden. Der Vertrauensverlust gipfelte eben in der Demontage des Sultans. Kemal stiess mit seinen Truppen aus Zentralanatolien gegen die griechischen Kräfte westwärts vor. Eine entscheidende Schlacht fand am Fluss Sakarya statt. Davon sagte ein türkischer Dichter sinnig: «Der in Wien begonnene Rückzug wurde am Sakarya aufgehalten.» In der Tat, Kemal warf die Griechen aus Anatolien – der Krieg war verwickelt und grausam; freilich betrogen sich auch die Griechen nicht barmherzig christlich.

Damit war Sèvres obsolet, und Kemal gelang die erhoffte Revision. 1923 kamen die Lausanner Verhandlungen und schliesslich ein Abkommen zustande. Die Türkei, nunmehr eine Republik in den heutigen Grenzen, ein Nationalstaat mit nach wie vor heiklen Minderheitsfragen (etwa betreffend die Kurden), war international anerkannt. Mit Griechenland hatte ein grosser Bevölkerungsaustausch stattgefunden. Smyrna war jetzt Izmir und rein türkisch, Atatürks Geburtsstadt Selanik war nun Thessaloniki und rein griechisch. 1936 erhielt die Türkei in Montreux (türkisch: «Montrö») die volle Souveränität über die Meerengen zurück. Erdogans Ärger über «Lozan»

Kemal Atatürk peitschte die Säkularisierung, Modernisierung und Verwestlichung der türkischen Gesellschaft durch, doch ein Jahrhundert später ist der «Backlash» im Gang. Recep Tayyip Erdogan, ab 2003 Regierungschef, seit 2014 Präsident (und kein Ende in Sicht) fördert alles Fromme und schwärmt für die glorreichen Osmanen – auch so ein Geschichtspolitiker, der Nostalgie mit Zukunft verwechselt. Erdogan verfolgt eine zunehmend robuste Aussenpolitik. Zum Beispiel unterstützt Ankara die nahen Verwandten in Aserbaidschan gegen das wieder einmal existenziell gefährdete Armenien. Zudem entfremdet er sich, einem Plausch mit dem Seelenverwandten Putin nie abgeneigt, zusehends von den Nato-Partnern.

Übrigens besuchte 2008 der damalige türkische Staatspräsident Abdullah Gül die Schweiz. Bundespräsident Pascal Couchepin schenkte ihm geschichtsträchtiges Mobiliar: den Tisch, an dem der Vertrag von Lausanne unterzeichnet worden war. Erdogan dürfte sich über diesen subtilen Wink geärgert haben. Er verkraftet es ja kaum, dass in Sichtweite vor der Ägäisküste griechische Inseln liegen, weshalb er regelmässig die Revision der Revision fordert: Die Grenzen gemäss «Lozan», wie die Türken kompakt schreiben, seien eine Schmach. Affaire à suivre.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Artikel und Interviews
Inhaltskategorie:	Politik
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne

QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | fuw.ch 28-10-2022

Hinzugefügt am: 08-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 145

Der Lausanner Vertrag und das Schicksal des kurdischen Volkes

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230218083407468017>

Der Lausanner Vertrag und das Schicksal des kurdischen Volkes

Von Ismet Cheriff Vanly

Am 24.7.1993 fand in Lausanne/Schweiz eine Konferenz „Lausanne und das Schicksal des kurdischen Volkes“ anlässlich des siebzigsten Jahrestages des Lausanner Vertrages unter Schirmherrschaft der Lausanner Bürgermeisterin Yvette Jaggi statt. Als Redner nahmen teil: Der Abgeordnete der Sozialistischen Partei/Schweiz Victor Ruffy, Alain Millard („Journalisten ohne Grenzen“), die Schriftstellerin und Journalistin Christiane Maurer, Sedat Aslantas (Vertreter des Menschenrechtsvereins Diyarbakir) sowie Vertreter der kurdischen Organisationen DRK-Iran, ERNK, KAWA, PUK, FSK. Eine aus 15 Punkten bestehende Abschlusserklärung wurde verabschiedet. Nachstehend veröffentlichen wir die Rede von Ismet Cheriff Vanly, Vorsitzender der Kurdischen Juristenliga.

Es ist nicht möglich, über den Vertrag von Lausanne und seine Auswirkungen auf die Zukunft der Kurden zu reden, ohne den Vertrag von Sèvres zu erwähnen. Was den Kurden in Sèvres versprochen worden war, wurde in Lausanne gestrichen. Gestatten Sie mir also, von Anfang an zu beginnen.

Als die osmanische Türkei aufseiten Deutschlands und Österreich-Ungarns in den Ersten Weltkrieg eintrat, umfasste ihr Reich ungefähr 3/4 des kurdischen Gebietes, Persien nahm ein Viertel ein. Die Grenze zwischen den beiden Teilen Kurdistan war durchlässig, obwohl sie sich seit dem siebzehnten Jahrhundert kaum verändert hatte. Dem Orient war der übersteigerte Nationalismus der heutigen Nationalstaaten unbekannt. Gewiss, die Nationalitäten lebten innerhalb maroder Reiche, waren aber weder in ihrer Existenz noch in ihrer Kultur bedroht.

Nachdem die Türkei den Krieg verloren hatte, ging es darum, dieses Reich oder das, was von ihm übrig geblieben war, zu zerstückeln, durch die Errichtung von Nationalstaaten nach dem sog. Nationalitätenprinzip, d. h. dem Selbstbestimmungsrecht der Völker, einem Prinzip, das indem Vierzehn-Punkte-Programm des Präsidenten Woodrow Wilson auftaucht. In seinem Vertragsentwurf für den Völkerbund führt Wilson das Beispiel dreier, aus dem Osmanischen Reich herauszulösender und als Nationalstaaten zu errichtender Länder an, zunächst unter internationalem Mandat, später als unabhängige Staaten, und zwar nach dieser Reihenfolge: Armenien, Kurdistan und Arabien. Armenier, Kurden und Araber schickten Delegationen nach Paris, die von den alliierten Mächten anerkannt wurden und zum Friedensvertrag mit der Türkei angehört werden sollten. Der amerikanische Präsident sicherte auch den Türken ihren eigenen Staat, eine auf ihre ethnischkulturellen Grenzen zurückgeführte Türkei, zu.

Der Friedensvertrag mit der Türkei, in Sèvres unterzeichnet am 10. August 1920, ist nicht in allen Punkten deckungsgleich mit den Hoffnungen der Völker. Türken, Kurden, Armenier und Araber hatten Interessen, die sich oft entgegenstanden und die es zusammenzuführen galt. Vor allem die Großmächte hatten ihren eigenen. Dennoch widmet sich der Vertrag im Großen und Ganzen einmal mehr dem Nationalitätenprinzip, das im neunzehnten Jahrhundert zum Entstehen der Balkanstaaten Griechenland, Bulgarien, Serbien und Rumänien geführt hatte.

Kurdistan, dem der Vertrag von Sèvres Abschnitt 3, Art. 62-64 widmet, hat es weniger gut getroffen als Armenien, wahrscheinlich aufgrund der islamischen Bindungen zwischen Kurden und Türken. Dem christlichen Armenien, entvölkert durch den Genozid von 1915, dessen Grenzen sich jedoch nach den Forderungen der armenischen Nationalbewegung beträchtlich auf den Norden Kurdistans ausdehnen, wird als Ganzem die Unabhängigkeit versprochen, freilich ohne vertragliche Festlegung der Grenzen.

Art. 62 gewährt dem osmanischen Kurdistan Autonomie im Rahmen der Türkei, in einer Region, die etwa angesiedelt wird östlich des Euphrats, südlich von Armenien, im Norden Syriens und Mesopotamiens, alles Länder, deren Grenzen noch zu bestimmen blieben. Wo Armenien endet, wo Syrien und Mesopotamien beginnen oder eher das Untere Zweistromland, damals gebräuchliche Bezeichnung in Europa für den arabischen Irak. niemand weiß es. Warum „östlich des Euphrats“, wo sich doch das osmanische Kurdistan weit jenseits des Flusses nach Westen erstreckt, bis nach Zara, Malatya, Maras und dem Kurd-Dagh, von dort nur einen Steinwurf vom Mittelmeer entfernt, weiß niemand. Umfasst das osmanische Kurdistan nicht das obere Zweistromland, das Gebiet von Diyarbakir, Urfa, Mardin. Cizre und Kamisli, keiner spricht es aus.

Art. 64 enthält in 5.1 immerhin eine Abmilderung dieses Ausgangspunktes, indem er den Kurden innerhalb Jahresfrist nach Inkrafttreten des Vertrages die vollständige Unabhängigkeit von der Türkei verspricht. Die Bestimmung lautet:

„Wenn innerhalb eines Jahres nach Inkrafttreten dieses Vertrages die kurdische Bevölkerung in den in Art. 62 genannten Gebieten sich an den Rat des Völkerbundes wendet und beweist, dass eine Mehrheit der Bevölkerung in diesen Regionen von der Türkei unabhängig sein will, und wenn der Rat dann annimmt, dass diese Bevölkerung dieser Unabhängigkeit fähig ist, und wenn er empfiehlt, sie ihr zuzugestehen, verpflichtet sich die Türkei. sich künftig nach dieser Empfehlung zu richten und auf alle Rechte und Besitztitel über diese Region zu verzichten (...)“

Art. 64 ergänzt am Ende:

„Wenn und falls der Verzicht erfolgt ist, wird von den Hauptalliierten keinerlei Einwand erhoben gegen den freiwilligen Anschluss der Kurden, die in diesem Teil Kurdistans wohnen, welcher bis heute zum Vilayet Mossul gehört, an dieses unabhängige Kurdistan.“

Diese Klauseln lassen also die Grenzen des osmanischen Kurdistans, autonom oder unabhängig, im Ungewissen. Sie betreffen nicht das iranische Kurdistan. Persien hatte am Krieg nicht teilgenommen. Sie stellen viele formale Bedingungen, damit das Land zur vollständigen Unabhängigkeit gelangen kann. Nichtsdestoweniger stellt der Vertrag von Sèvres ein historisches Dokument dar, das international das Recht des kurdischen Volkes bestätigt, frei über sein Schicksal zu bestimmen. Die Kurden werden dies nicht vergessen. Statt Autonomie und Unabhängigkeit zu erlangen, sollte das osmanische Kurdistan in drei Teile unterschiedlicher Bedeutung zerschnitten werden: Der größte Teil, Nord- und Westkurdistan, wurde der neuen Türkei überlassen, das südliche Kurdistan des Vilayet von Mossul unter britischem Mandat dem Irak angegliedert, drei Regionen wurden von Westkurdistan abgetrennt und Syrien, das unter französischem Mandat stand, zugesprochen. Wenn man richtigerweise das östliche oder iranische Kurdistan hinzurechnet, wurde Kurdistan gevierteilt durch Grenzen, die „international“ genannt werden, in Wirklichkeit aber zwischenstaatlich und interkurdisch sind; eine ungerechte Situation mit schwerwiegenden Auswirkungen, zu der das kurdische Volk nie befragt worden ist.

In der Folge, nachdem Mustafa Kemal die Macht erlangt hatte, erreichte er von den Alliierten die Neuverhandlung des Vertrags von Sèvres. Dies geschieht auf der Konferenz in Lausanne 1922/1923, unter Abwesenheit der Kurden. Unterzeichnet wird der Vertrag von Lausanne am 24. Juli 1923, die kemalistische Türkei wird bestätigt, die Kurden kommen nicht vor. Kurden und Kurdistan werden nicht mehr erwähnt. Um zu verhindern, dass die Art. 38 bis 45 des Vertrages, die „die Rechte der Minderheiten“ garantieren, auf die Kurden in der Türkei Anwendung finden, erklärt Ismet Pascha İnönü, Premierminister und Leiter der türkischen Delegation, obendrein vor der Konferenz von Lausanne, Sitzung des 23. Januar 1923:

„Die Regierung der Großen Nationalversammlung der Türkei ist die Regierung der Kurden genauso wie die der Türken, denn die wahren und legitimen Vertreter der Kurden haben ihren Sitz in der Nationalversammlung und haben im gleichen Maße wie die Vertreter der Türken, an der Regierung und Verwaltung des Landes ihren Anteil.“ Zitiert nach dem französischen Außenministerium, „Documents diplomatiques: Conference de Lausanne“, Paris 1923, S. 283-284.

Demnach sind nach den Worten des damaligen türkischen Premierministers die Kurden in der Türkei keine nationale Minderheit, sondern in ihrer politischen Bedeutung dem türkischen Volk vergleichbar – obwohl von ihm verschieden –, und sie „regieren“ die Türkei als Partner des türkischen Volkes. Tatsächlich bestand unter den Teilnehmern Einhelligkeit darüber, dass die Art. 38 bis 45 des Vertrages nur Anwendung auf die christlichen Minderheiten in der Türkei finden sollten, Griechen, Armenier, assyrische Chaldäer, gegebenenfalls Israeliten: ein Schutz, der sich im Übrigen als trügerisch erweisen sollte.

In den Debatten der Konferenz kam auch Südkurdistan zur Sprache, in seiner Ausdehnung ungefähr dem alten osmanischen Vilayet von Mossul entsprechend, dessen „Wiederabtretung“ an die Türkei Ismet Pascha forderte aufgrund seiner – wie er sagte – „türkisch kurdischer Mehrheit“, auf das aber Großbritannien sein Mandat auszudehnen gedachte. Während des Krieges hatte es das Untere Zweistromland bzw. den arabischen Irak besetzt, bestehend aus den Vilayet Basra und Bagdad. Es hatte den größeren Teil des Vilayet Mossul nach dem Waffenstillstand von Mudros am 30. Oktober 1918 besetzt, wo es sofort zu Zusammenstößen mit den Kurden kam.

Im April 1920 erhielt Großbritannien vom in San Remo versammelten Obersten Rat der Alliierten „das Mandat über den Irak und den Vilayet von Mossul“. Unterstrichen werden muss die Unterscheidung zwischen Irak und dem betreffenden Vilayet. Da das südliche Kurdistan bekannt war für seine Bodenschätze, insbesondere seine Ölfelder, machte sich London an die Schaffung eines vollkommen neuen Staates durch den Anschluss Südkurdistans an den arabischen Irak, d. h. der Vereinigung der drei Vilayets von Basra, Bagdad und Mossul, unter der nominellen Herrschaft eines arabischen Königs, der nicht einmal Iraker war, Emir Feisal, Sohn des Scherifen von Mekka, wobei eine kurdische Autonomie innerhalb des Irak vorausgesetzt wurde.

Am 24. Dezember 1922, während der Konferenz von Lausanne, teilte London dem Völkerbund den Text einer gemeinsamen anglo-irakischen Erklärung mit, mit folgendem Wortlaut: „Die Regierung Ihrer britischen Majestät und die Regierung des Irak anerkennen die Rechte der Kurden, die in den Grenzen des Irak leben, eine Regierung innerhalb dieser Grenzen zu errichten. Sie hoffen, dass die verschiedenen kurdischen Elemente so bald als möglich

untereinander zu einer Regelung kommen, was die von ihnen gewünschte Regierungsform betrifft und über die Grenzen, denen sie zu leben wünschen. Sie werden Gesandte schicken, die über ihre wirtschaftlichen und politischen Beziehungen zu der Regierung Ihrer Majestät und der irakischen Regierung verhandeln sollen.“

Wenn man diesem offiziellen Text Glauben schenkt, sollte die den irakischen Kurden versprochene Autonomie von großer Bedeutung sein. Es obliegt ihnen, das Gebiet festzulegen, die Art der Regierung, die ihnen genehm ist, und in der Folge auf dem Verhandlungswege die wirtschaftlichen und politischen Beziehungen dieser kurdischen Regierung mit London und Bagdad zu bestimmen.

Lord Curzon, Leiter der Britischen Delegation beider Lausanner Konferenz, berief sich auf die so dem südlichen Kurdistan versprochene Autonomie als Argument zugunsten des Anschlusses des Vilayet von Mossul an den Irak. Ismet İnönü erwiderte ihm, dass das südliche Kurdistan in diesem Falle nur eine Kolonie sei und dass die den Bevölkerungen dieser angeblich autonomen Regionen aufgezwungenen so genannten Rechte einer dominanten Rasse wie der kurdischen nicht gerecht werden können.“ (idem)

Was das Schicksal des südlichen Kurdistan oder Vilayet von Mossul anbelangt, beschränkt sich der Vertrag von Lausanne darauf, die Entscheidung dem Rat des Völkerbundes zu überlassen. Mit Datum des 16. Dezember 1925 entscheidet der Rat, entsprechend dem britischen Vorschlag den Vilayet an den Irak anzuschließen, unter der ausdrücklichen Bedingung, dass den von den Kurden geäußerten Wünschen Rechnung getragen werden müsse, die verfangen, dass Funktionäre kurdischer Rasse für die Verwaltung ihres Landes, für die Ausübung der Justiz und den Unterricht an den Schulen bestimmt werden sollten und dass die kurdische Sprache offizielle Sprache in all diesen Einrichtungen sein soll“.

Dies läuft auf eine kulturelle und administrative Autonomie hinaus, eine Verpflichtung, der weder Großbritannien, Mandatsmacht, noch der Irak nachkommen sollten.

Was die Türkei betrifft, beschließt sie, noch bevor die Tinte des Vertrages von Lausanne trocken ist, dass es keine Kurden innerhalb ihrer Grenzen gibt. höchstens Bergtürken, die ihre Ursprungssprache vergessen hätten. Um die Assimilierung der Kurden zu erleichtern sind, alle Mittel recht, einschließlich der Geschichtsfälschung mit der Hilfe einiger, auf dem Gebiet wissenschaftlicher und moralischer Rechtschaffenheit wenig empfehlenswerter deutscher Professoren.

Ich werde nicht auf die im Blut ertränkten kurdischen Revolten eingehen, die massenhaften Deportationen, den Einsatz chemischer und bakteriologischer Waffen im Irak, die vollständige Zerstörung Tausender von Dörfern, die zwangsweise Türkisierung kurdischer Ortsbezeichnungen und der Namensgebung der Kurden in der Türkei, die Erfahrungen der Republik von Mahabad im iranischen Kurdistan, die politischen Morde, den staatlichen Terror auf die Zivilbevölkerung, den Ausschluss von mehr als 100 000 Kurden von der syrischen Nationalität durch einen Federstrich, die Verschleppung der Hälfte der sowjetischen Kurden von Transkaukasien nach Zentralasien und Sibirien unter Stalin, die alltäglichen Verstöße gegen die Menschenrechte die tausend Martyrien und Kämpfe eines Volkes, das nicht sterben will und das seine Erinnerungen, seine Sprache, seine Heimat und sein geschichtliches Erbe erhalten will. Die Freunde und Landsleute nach mir werden Ihnen besser als ich darüber berichten. Aber lassen Sie mich vordem Pantheon der toten Helden, Symbolen des kurdischen Widerstands, verbeugen, Sheikh Said, Sheikh Mahmud, Ihsan Nun, Seyid Riza, Ghazi

Mohammed, Mustafa Barzani, Ghassemilou. Einen Gruß den unbekanntem Helden, die zu Tausenden gestorben sind, damit Kurdistan lebe.

Heute, am 24. Juli 1993, jährt sich zum siebzigsten Mal der Vertrag von Lausanne. Lausanne selbst bot nur einen gastfreundlichen Rahmen für die Konferenz und den Vertrag, die seinen Namen tragen, gewährt uns heute seine Gastfreundschaft. Die Schweiz hat keinen Anteil an diesem historischen Vergessen eines Volkes, das seiner Zahl nach an dritter Stelle steht im Nahen Osten, nach den Arabern und den Türken.

Heute bilden die Kurden ein Volk mit einer Bevölkerung von ungefähr 30 Millionen: 15 Millionen in der Türkei, 7,5 Millionen im Iran, 4,5 Millionen im Irak, 1,2 Millionen in Syrien, 0,3 oder 0,4 Millionen in der ehemaligen UdSSR und eine Million in der Diaspora, sei es im Abendland oder Orient. Es ist die größte Nation ohne Staat auf der Welt, eine unterdrückte Nation, selbst seiner Rechte auf Sprache und Kultur beraubt und ohne Möglichkeit auf wirtschaftliche und soziale Entwicklung. Kurdistan ist eine innere Kolonie, die letzte Kolonie, in der die Menschenrechte, das Recht auf Leben, Meinungsfreiheit, Arbeit und Fortschritt von den betroffenen Regierungen verleugnet und mit Füßen getreten wird.

Seit siebzig Jahren kämpft das kurdische Volk mit der Feder und der Waffe in der Hand für seine Anerkennung als Rechtssubjekt mit eigener Kultur, einem tausend Jahre alten Vaterland und einem historischen Erbe. Die Antwort der betroffenen Regierungen war immer nur Unterdrückung, Deportationen, Rechtsverweigerung und Blutvergießen.

Viele Freunde auf der ganzen Welt sind an die Öffentlichkeit getreten, um den gerechten Kampf der Kurden für ihre legitimen nationalen und demokratischen Rechte zu unterstützen. Das kurdische Volk fühlt sich gestärkt durch ihre Solidarität. Die Vereinten Nationen haben ihrerseits nichts oder sehr wenig getan. Sie haben den Terror der Staaten geduldet. Sie haben lediglich einem Teil Kurdistans, infolge der Resolution 688 des Sicherheitsrats, „humanitären Schutz“ gewährt. Ist dies ein Anfang?

Heute, an diesem Jahrestag des Vertrags von Lausanne, haben wir uns in Lausanne versammelt, um gegen diese Lage der Dinge zu protestieren. Unser Dank gebührt dem Stadtrat von Lausanne und Frau Yvette Jaggi, unserer Bürgermeisterin, dass sie an dieser Tagung teilgenommen und sie angeregt haben, wie dies schon der Fall war anlässlich des Symposiums zu Kurdistan im April 1990.

Unser Dank gilt ebenfalls dem Europäischen Parlament, das zweimal die Abhaltung einer internationalen Konferenz unter der Schirmherrschaft der Vereinten Nationen gefordert hat, mit dem Ziel, eine friedliche und demokratische Lösung für Kurdenfrage zu finden. Ehre deinem Andenken, Andrej Sacharow, der du eine solche Konferenz in der öffentlichen Erklärung vom 13. Oktober 1989 gefordert hast!

Bevor ich zum Ende komme, möchte ich Ihnen eine vertrauliche Mitteilung machen. Als ich in die Schweiz kam, Ende November 1948, um in Lausanne und Genf zu studieren, verfolgte mich eine Idee, ein leicht verrückter Traum aus früher Jugend legte mir auf, mich dafür einzusetzen, dass dem kurdischen Volk Gerechtigkeit widerfähre in einem neuen Vertrag von Lausanne, der den ersten auslöschen sollte. Warum soll ich mich verstecken, ich hege diesen geheimen Traum noch immer.

In unseren Tagen schreitet Geschichte schneller voran. Eines Tages wird das kurdische Volk seine Freiheit zurückerobert. Es liegt an ihm, an uns allen, eine neue Seite im Buch der Geschichte zu schreiben, welche die von 1923 berichtet. Dazu kann man auf mehrere Arten beitragen. Um diesen Tag genauer zu kennzeichnen und Lausanne auf andere Weise mit dem Kampf der Kurden für Recht und Gerechtigkeit zu verknüpfen, rufe ich dazu auf, eine internationale Kommission für die Rechte des kurdischen Volkes zu gründen, als Gesellschaft internationalen Privatrechts mit Sitz in Lausanne, deren Ziel es sein soll, auf juristischer und diplomatischer Ebene die Rechte des kurdischen Volkes international zu fördern und die Menschenrechte in Kurdistan zu verteidigen.

Dieser Vorschlag steht übrigens in dem Entwurf einer Schlusserklärung, die ich verfasst habe und die das Kurdistankomitee am Schluss dieser Tagung unserer Konferenz zur Billigung vorlegen wird.

Lausanne, den 24. Juli 1993

(Übersetzung aus dem Französischen: Jo Elzer)

Kurdistan heute Nr. 7, September/Oktober 1993.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Politische Kritik
Dokumenttyp:	Übersetzung
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Original Language:	Französisch
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | <http://www.navend.de>

Hinzugefügt am: 18-02-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 146

Eine Auseinandersetzung mit der Konferenz von Lausanne 1923

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230407193411480383>

Eine Kooperation von Maison du Futur, dem Verein Mesela, dem Historischen Museum Lausanne, der The Lausanne Project und Locus Globus.

Initialer Anlass für diese Koproduktion ist die Verbindung helvetischer Kultur und Politik mit der Geschichte Kurdistans im Kontext des Vertrags von Lausanne, der sich 2023 zum hundertsten Mal jährt. Bildende Kunst, partizipative und performative Theaterformen, Dialoge und interaktive Hörspiel-Formate verbinden sich mit innovativen Aspekten der kulturellen Teilhabe. Weitere Infos folgen in Kürze

Weitere Infos folgen in Kürze

Die Konferenz von Lausanne 1923

Im Jahr 1923 teilten die europäischen Siegermächte des 1. Weltkriegs das Osmanische Reich unter sich auf. Der Vertrag von Lausanne wurde am 24. Juli 1923 zwischen der Türkei sowie Grossbritannien, Frankreich, Italien, Japan, Griechenland, Rumänien und dem Königreich der Serben, Kroaten und Slowenen im Palais de Rumine geschlossen. Tagungsort der Verhandlungen war das Schloss Ouchy.
Kein autonomes Gebiet für die Kurden

Im Vertrag von Lausanne wurden die heutigen Grenzen der Türkei und Griechenlands festgelegt. Mit diesem Vertrag konnte die Türkei, nachdem sie 1922 den Griechisch-Türkischen Krieg gewonnen hatte, die Bestimmungen des nach dem Ersten Weltkrieg abgeschlossenen

Vertrags von Sèvres teilweise nach ihren Vorstellungen revidieren. Das Abkommen legalisierte die bereits vollzogene Vertreibung von Griechen bzw. Türken nachträglich und der Vertrag sicherte den Kurden, anders als von England versprochen, kein autonomes Gebiet zu. Bis heute sind die Kurden daher die grösste Volksgruppe ohne eigenes Land.

Eine Reflektion über die Folgen des Vertrags

2023 nehmen wir das hundertjährige Jubiläum des Vertrags zum Anlass, um über dessen Hintergründe und seine bis heute andauernden, schwerwiegenden Folgen für die kurdische Gemeinschaft zu diskutieren. Wir wollen mit kurdischen und Schweizer Politiker:innen und Künstler:innen die Aufmerksamkeit auf die Frage lenken, warum Kurdistan aufgeteilt wurde, welche Rolle die Schweiz im Prozess der Lösung des Konflikts einnehmen möchte und wie wir das Erbe des von Europa ausgehenden Kolonialismus aufarbeiten können.

Die Vorbildfunktion der Darstellenden Künste

«Kantone/Kantonê/Cantons» betreibt keine politische Propaganda, beschäftigt sich aber stark mit den Opfern, welche die kurdische Gemeinschaft in dieser Zeitspanne aufgrund dieser Grenzziehungen und der damit einhergehenden Konflikte zu erbringen hatte. Treibender Gedanke des Projekts ist der Ansatz, dass die Kultur, das Theater und die Künste durchaus Vorbild für gesellschaftliche Prozesse sein können und dass die „Künste“ kein Sammelbegriff für unterhaltende Reflexionen sind, sondern eher stets auch eine Lebenshaltung vertreten, die auch positive Effekte in die Gesellschaft ausstrahlt.

Keine Politisierung, sondern kulturelle Sensibilisierung

Wir verzichten auf einseitige Sichtweisen und lassen uns nicht von politischen Seiten instrumentalisieren. Das Projekt dient der kulturellen Sensibilisierung und der Wissensvermittlung. Wir zeigen anhand einer beispielhaften Kooperation von Autor:innen, Schauspieler:innen, bildenden Künstler:innen und Architekt:innen die Reichhaltigkeit und Unterschiede der beiden Kulturen auf, aber auch deren Gemeinsamkeiten. Im Zentrum stehen Themen wie Religion und Mythologie, nachhaltige Ökologie und progressiver Föderalismus. [1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Politische Kritik
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Kurdistan
Provinz:	Türkei
Original Language:	Deutsch
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | maison-du-futur.ch

Hinzugefügt am: 07-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 147

Erdogan rüttelt am Vertrag von Lausanne 1923

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230419124103483701>

Christian Müller / 5-10-2016 Wer aus «historischen Gründen» Gebietsansprüche stellt, provoziert nicht selten kriegerische Auseinandersetzungen. Erdogan tut's.

Im Ersten Weltkrieg gehörte das Osmanische Reich zu den Verlierer-Staaten. Erst 1923 wurde in Lausanne ein «Frieden» ausgehandelt – kein Ereignis, auf das Europa stolz sein kann. Gut an dem Vertrag war, dass endlich die Grenzen zwischen den sich bekriegenden Staaten Griechenland und Türkei festgesetzt wurden. Ohne dies wäre ein einigermaßen dauerhafter Friede nicht möglich gewesen. Nicht gut war: Man glaubte, mit der Umsiedlung von beinahe zwei Millionen Menschen Ruhe in diese Region zu bringen. Aber die Geschichte zeigt: Massen-Umsiedlungen haben kaum je zum Frieden beigetragen.

Nun hat der türkische Staatspräsident auch die damaligen Grenzziehungen öffentlich in Frage gestellt. Die NZZ hat in einem sehr informativen Artikel darüber informiert.

Infosperber hat schon am 15. Februar 2015 in einem speziellen Beitrag an diesen Vertrag von Lausanne erinnert. Aus Anlass von Erdogans rhetorischer Drohung sei er hier nochmals hervorgeholt:

Eine Chance für Lausanne und die Schweiz

Bald sind es 100 Jahre seit dem «Vertrag von Lausanne» zur Umsiedlung von zwei Millionen Menschen: ein Anlass zum Denkanstoss.

Das abgelaufene Jahr 2014 war das «Jubiläumsjahr» des Ausbruchs des Ersten Weltkrieges. Jubiliiert wurde dabei nicht, wohl aber zurückgeschaut und analysiert. Wie konnte es zu dieser Katastrophe überhaupt kommen? Gibt es Schuldige? Wer hätte den Krieg noch verhindern können? Etliche Historiker haben versucht, mehr Licht in diese Zeit zu bringen. Und die Bücher fanden viele Leserinnen und Leser: Krieg ist wieder ein Thema. Leider.

Schon in drei Jahren wird es dann das Ende des Ersten Weltkrieges sein, das «gefeiert» werden kann. 17 Millionen Menschenleben hat nach übereinstimmenden Schätzungen der Erste Weltkrieg gefordert. Und was hat man daraus gelernt?

Die Friedensverträge waren nicht nachhaltig

Nur gut 20 Jahre später brach bereits der Zweite Weltkrieg aus. Das ist ein deutlicher Hinweis darauf, dass die verschiedenen Friedensverträge nach 1918 – der Vertrag von Versailles, der Vertrag von Saint-Germain-en-Laye, der Vertrag von Neuilly-sur-Seine, der Vertrag von Trianon und der Vertrag von Sèvres – nicht wirklich nachhaltig waren.

Im Vertrag von Sèvres vom 10. August 1920 wurde das Osmanische Reich, das zu den besiegten Teilnehmern des Ersten Weltkrieges gehörte, per Diktat der siegreichen Entente massiv verkleinert. Im Westen fielen Teile des Osmanischen Reiches an Griechenland, im Osten wurden Armenien und Mesopotamien (Irak) zu selbständigen Staaten erklärt, andere, grosse Gebiete wurden einem französischen Mandat und weitere einem britischen Mandat unterstellt. Ziel war, das Osmanische Reich definitiv zu entmachten und zu zerstören. Die Delegation des Osmanischen Reichs unterschrieb den Vertrag denn auch nur unter grossem Protest und ratifiziert vom türkischen Parlament wurde der Vertrag von Sèvres nie.

Der türkisch-griechische Krieg ging weiter

Gleichzeitig aber herrschte auch Krieg zwischen Griechenland und der Türkei. Griechenland, das zu den Siegermächten des Ersten Weltkrieges gehörte, wollte die Gelegenheit nutzen, die westanatolische Küste ganz zurückzuerobern, was aber nicht gelang, im Gegenteil. Allein schon bei der Rückeroberung von Smyrna (Izmir) durch die Türken wurden 40'000 Griechen und Armenier umgebracht und ganze Stadtteile abgebrannt. Ein weiteres Zusammenleben von Griechen und Türken – definiert nicht nach ethnischen, sondern nach religiösen Kriterien – war kaum mehr möglich.

So wurde der Vertrag von Sèvres zur Makulatur und bereits 1923 revidiert: im Vertrag von Lausanne. Dort wurde beschlossen, dass die etwa 1,3 Millionen türkischen Staatsangehörigen in Kleinasien, die dem griechisch-orthodoxen Glauben angehörten, nach Griechenland umgesiedelt werden sollten und die etwa eine halbe Million griechischen Staatsangehörigen in Griechenland, die dem muslimischen Glauben anhängen, in die Türkei auszuwandern hatten. Die Umsiedlung von fast zwei Millionen Menschen, im Schloss von Ouchy zwischen der Türkei, Grossbritannien, Frankreich, Italien, Japan, Griechenland, Rumänien und dem serbisch-kroatisch-slowenischen Staat ausgehandelt, im Palais de Rumine in Lausanne am 24. Juli 1923 unterzeichnet: ein historisches Ereignis, das nicht in Vergessenheit geraten darf.

Der religiöse Glaube als Kriterium der «nationalen» Zugehörigkeit

Ohne hier in Details zu gehen: Der Vertrag von Lausanne basierte auf der Annahme, mit Umsiedlungen von Millionen von Menschen sei Friede zu schaffen. Man ging davon aus, dass Unfriede und Krieg die Folge von unterschiedlichen religiösen Bekenntnissen sei. Und genau dieses Thema ist, fast hundert Jahre später, heute wieder höchst aktuell. Die Idee des säkularen Staates, in dem verschiedene Konfessionen friedlich nebeneinander leben können, ist in grosser Gefahr, man denke an die kriegerischen Auseinandersetzungen im israelisch/palästinensischen Konflikt und neu an die kriegerischen Auseinandersetzungen im Irak und in Syrien. Aber auch in weiter entfernten asiatischen Ländern und gerade jetzt auch wieder in Westafrika werden im Namen des Glaubens blutige Kriege geführt.

Ein Blick auf die Landkarte der Religionen zeigt es mit aller Deutlichkeit: Es gibt nur ganz wenige Staatsgrenzen, die zugleich scharfe Grenzen der Religionszugehörigkeit sind. Wer Staatsgrenzen nach dem Kriterium der Religionszugehörigkeit ziehen will, initiiert Krieg.

Lausanne und die Schweiz sind gefordert

Das in acht Jahren stattfindende 100-Jahr-Jubiläum des «Vertrages von Lausanne» gibt der Stadt Lausanne, dem Kanton Waadt und der Schweiz die Chance, zu diesem Thema etwas zu leisten. Gefragt sind ein internationaler Gedenk Anlass, ein internationaler Historiker-Kongress, eine grosse dokumentarische Ausstellung – als Minimum. Die Universität ist mit zusätzlichen Forschungen und Dissertationen zum Thema gefordert, auch in Zusammenarbeit mit anderen Universitäten im In- und im Ausland. Die ortsansässigen religiösen Gemeinschaften in Lausanne könnten mit einem neugeschaffenen Ort des friedlichen Zusammenseins einen Beitrag leisten.

Acht Jahre Vorbereitung bei Start im Jahr 2015

Die Schweiz ist für die Organisation eines solchen Jubiläumsanlasses prädestiniert. Sie hat es (bis jetzt) geschafft, das friedliche Zusammenleben von Menschen verschiedener religiöser Bekenntnisse zu gewährleisten. Kaum ein anderes Land genießt in diesem Punkt international

eine höhere Glaubwürdigkeit.

Wann setzen sich der Lausanner Stadtpräsident Daniel Brélaz, der Rektor der Universität Lausanne Dominique Arlettaz und die für die Kultur zuständige Conseillère d'Etat Anne-Catherine Lyon zusammen? Acht Jahre ist für die Vorbereitung und Organisation eines solchen Jubiläumsanlasses gerade richtig.

Voir aussi la version française de cet article. – Diesen Beitrag hat Infosperber auch auf französisch veröffentlicht.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Politik
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Türkei
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | [infosperber.ch 05-10-2016](https://infosperber.ch/05-10-2016)

Hinzugefügt am: 19-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 148

Karamus: Die Kurden wollen einen offiziellen Status

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230710103409505368>

Mit dem Vertrag von Lausanne wurde 1923 die Verteilung Kurdistans und die Entrechtung des kurdischen Volkes festgelegt. Mit einer Konferenz in der Schweiz will der KNK dagegen Stellung beziehen und die Forderung nach einem offiziellen Status erheben.

ERDOĞAN ZAMUR

Mit dem Vertrag von Lausanne wurde am 24. Juli 1923 die Verteilung Kurdistans festgelegt. Seitdem sind Kurdinnen und Kurden unter der Souveränität der Staaten Türkei, Irak, Iran und Syrien Völkermord, Assimilierung und Massakern ausgesetzt. Das Abkommen legte die Grundlagen für die Missachtung des kurdischen Volkes und die Verleugnung seiner Existenz. Der Nationalkongress Kurdistan (KNK) nimmt den hundertsten Jahrestag der Unterzeichnung des Vertrags zum Anlass, aufzuzeigen, warum die kurdische Gesellschaft den aufgezwungenen Umstand der politischen und juristischen Nichtexistenz nicht akzeptiert und ihr Recht auf Selbstbestimmung einfordert. Um der Öffentlichkeit die kurdische Perspektive gegen den Status quo der Nationalstaaten zu vermitteln, haben verschiedene Organisationen, politische Parteien und Gruppen aus allen Teilen Kurdistans im vergangenen Jahr einen schweizweiten Aktionsplan erarbeitet, in dessen Rahmen ein Programm mit Konferenzen, Podiumsdiskussionen, Protesten, Informationsabenden und kulturellen Veranstaltungen rund um den Lausanner Vertrag entstanden war. Für den 22. und 23. Juli steht mit einer internationalen Konferenz ein vorläufiger Höhepunkt der Reihe an. Ahmet Karamus, Ko-Vorsitzender des KNK, hat Fragen von ANF dazu beantwortet.

Der hundertste Jahrestag der Unterzeichnung des Vertrages von Lausanne steht bevor. Als KNK organisieren Sie aus diesem Anlass eine wichtige Konferenz. Wie ist der Stand der Vorbereitungen?

Unsere Aktivitäten beschränken sich nicht auf diese Konferenz, sie ist im Grunde ein abschließender Kongress. Seit dem Startschuss unseres Aktionsplans haben diverse Symposien, Foren, Ausstellungen und verschiedene Treffen stattgefunden. Doch dieser Konferenz messen wir mehr Gewicht bei, das ist schon richtig. Wir nennen sie „Kurdistan-Konferenz“ und haben den Anspruch, dass alle kurdischen Strukturen aus den vier Nationalstaaten teilnehmen. Unser Plan ist es, politische Parteien, Einzelpersonen, Organisationen sowie verschiedene Glaubensgemeinschaften und ethnische Gruppen in die Konferenz einzubeziehen. Darauf wirken wir seit inzwischen mehr als anderthalb Jahren intensiv hin. Unser bisheriges Engagement in dieser Hinsicht hat zu wichtigen Ergebnissen geführt. Durch den Erfolg bei der Umsetzung unserer Anforderungen sehen wir uns bestätigt. Unser Hauptanliegen besteht in der Repräsentanz aller Komponenten Kurdistans bei unserer Konferenz. Diese Anforderung wollen wir in jedem Fall erfüllen. Die Federführung liegt beim KNK, an der Vorbereitung der Konferenz beteiligt und auch in die inhaltliche Umsetzung eingebunden sind diverse Akteurinnen und Akteure. Ein hierfür breit aufgestelltes Komitee aus verschiedenen Einzelpersonen, Initiativen, Gruppen und Organisationen ist erst kürzlich wieder zusammengekommen, um Einblicke in die finalen Vorbereitungen zu geben. Diese sind im vollen Gange und betreffen nicht nur die Konferenz, sondern auch eine Deklaration, die am 24. Juli vor dem Palais de Rumine, dem Ort, an dem Kurdistan vor einem Jahrhundert viergeteilt wurde, abgegeben werden soll.

Mit wem haben Sie die Treffen abgehalten, von denen Sie sprachen, und welche Kräfte sind in den Aktionsplan eingebunden?

Es wurde ein gemeinsames Komitee gebildet, das Aktionskomitee ‚100 Jahre Vertrag von Lausanne‘. Den wesentlichen Handlungskern, um den sich die kurdischen Kräfte versammelt haben, um aus ihrer Perspektive gegen den Vertrag von Lausanne Stellung zu beziehen, bilden Parteien und Organisationen, deren Zahl zuletzt auf 157 gestiegen ist. Teil des Beteiligungsprozesses, der gleichermaßen die Erstellung unseres Strategieplans beinhaltet, sind neben politischen Strukturen auch Geschichtsforschende, Kunstschaffende, Intellektuelle und Menschen mit verschiedenen anderen Hintergründen. Auch haben wir die Einbeziehung der Diaspora sichergestellt. Dafür wurden weltweit Beziehungen zu Vereinigungen hergestellt, die mit dem Anspruch der politischen Vertretung der Kurdinnen und Kurden handeln. Wir sind uns der großen Verantwortung bewusst, die wir mit der Vorbereitung dieser Konferenz auf uns genommen haben. Unser Ideal ist es, eine nationale Konferenz abzuhalten.

Aus welchem Grund?

Unsere Zielsetzung ist eine innerkurdische Perspektive, eine gemeinsame Haltung und ein übergreifender Widerspruch gegen den Vertrag von Lausanne. Dieses Bestreben erfordert ein gemeinsames Projekt aller Kurdinnen und Kurden, jene in der Diaspora miteingeschlossen. Wir haben Gespräche mit insgesamt 175 Organisationen in allen Teilen Kurdistans und im Exil geführt, unabhängig von ihrer Ideologie und Parteizugehörigkeit. Es wurden Diskussionen geführt und Ideen gesammelt. Auch haben wir uns mit Würdenträgern und Vertretern der Glaubens- und Religionsgemeinschaften, Stammesführern, Akademikern, Arbeitgebern, Aktivisten, Künstlern und Journalisten ausgetauscht. Zusammengefasst haben wir uns bemüht, alle Farben Kurdistans für unsere Konferenz zu gewinnen. Bisher haben rund 500 Organisationen und Einzelpersonen ihre Teilnahme bestätigt. Unsere Hoffnung ist, dass wirklich alle kurdischen Parteien vertreten sein werden.

Welche Parteien oder Organisationen verweigern ihre Zusammenarbeit mit dem Komitee und warum?

Wir wollen mit der Vorstellung aufräumen, die Kurden könnten keine Einheit bilden. Wenn wir nicht vereint sind, wenn uns das Zusammenfinden auf nationaler Ebene nicht gelingt, steht für uns in der Welt des 21. Jahrhunderts viel auf dem Spiel. Die Konferenz findet zwar unter dem Banner des KNK statt, die eigentlichen Organisatoren sind aber die zahlreichen Akteure Kurdistans. Der Gastgeber dieser Konferenz ist das gesamte kurdische Volk. Unsere Feinde scheuen keine Kosten und Mühen, um zu verhindern, dass wir unsere innerkurdischen Differenzen überwinden, eine gemeinsame Haltung entwickeln und uns zu einer Stimme vereinen. Auch dieses Projekt gehen sie mit der Intention an, es zu sabotieren, Wir dagegen sind bestrebt, entsprechende Bemühungen zu vereiteln.

Wir werden uns nicht von den Interessen einer kleinen Gruppe oder einer politischen Partei leiten lassen. Dies ist eine nationale Angelegenheit unseres Volkes. Wir sehen die Konferenz als einen Bereich der nationalen Verantwortung und sind entschlossen, am 100. Jahrestag des Vertrags von Lausanne einen nationalen Widerspruch gegen dieses Abkommen zu formulieren. Mit dieser Überzeugung arbeiten wir.

Wir wollen die seit einem Jahrhundert andauernde Tragödie des kurdischen Volkes beseitigen.

Dazu werden wir uns bis zum letzten Moment bemühen, alle kurdischen Kräfte in diese Konferenz einzubeziehen. Wir wollen, dass die kurdische Identität und der Status unseres Volkes anerkannt werden. Deshalb weigern wir uns, Parteien zu benennen, die ihre Teilnahme verweigern. Wir geben uns nicht mit diesem Zustand zufrieden, sondern bemühen uns weiterhin, sie zu gewinnen. Bei dieser Gelegenheit appelliere ich an alle Akteure, zu denen wir als Komitee nicht oder noch nicht vorgedrungen sind, dass sie zur Konferenz eingeladen sind und in jedem Fall auch teilnehmen sollten. Dieses Projekt ist offen für alle, die sich zusammenschließen und Einwände und ihre Stimme gegen Lausanne erheben wollen.

Was ist das Ziel dieser Konferenz?

Wir werden nicht nur reden und analysieren. Blicken wir zurück: Mit dem Vertrag von Qesra Şîrîn [Qasr-e Schirin] wurde Kurdistan 1639 zunächst zweigeteilt. 1916 schlossen die Regierungen von Großbritannien und Frankreich dann das geheime Sykes-Picot-Abkommen, das die Grundlage für den Vertrag von Lausanne schuf, mit dem die heutige Türkei als größte Besatzungsmacht in Kurdistan völkerrechtlich anerkannt wurde. Der Vertrag teilte die kurdischen Siedlungsgebiete unter vier Staaten auf, die Verwaltung übernahmen teilweise andere. Die Briten sicherten sich die Gebiete im heutigen Staat Irak, während die Franzosen Syrien unter ihre Fittiche nahmen. Der Vertrag von Lausanne war also der Startschuss für zahlreiche Tragödien und schuf die Ursachen für endlose Konflikte, die Kurdistan und sein Volk bis heute plagen: Massaker, Völkermord, Zwangsumsiedlung und Vertreibungen, Veränderung der Demografie. Das Abkommen ist ein schwarzes Kapitel in der Geschichte. Verantwortlich dafür und für 100 Jahre Vernichtung in Kurdistan sind die Siegermächte des Ersten Weltkriegs. Sie sind diejenigen, die die Identität, die Kultur, die Geschichte und die Existenz des kurdischen Volkes verleugnet haben. All diese Ereignisse wollen wir der zivilisierten Gesellschaft erklären und die gemeinsamen Forderungen der kurdischen Nation sichtbar machen.

Was kommt auf die Kurdinnen und Kurden im Hinblick auf das Jubiläum dieses Vertrags zu? Wie werden sie handeln?

An den Verhandlungen in Lausanne waren auch kurdische Deputierte beteiligt. Dies sollte den Anschein erwecken, als würden sie das kurdische Volk repräsentieren. Dabei handelte es sich um Bedienstete des türkischen Staates. Die Kurdinnen und Kurden wurden in dem Vertrag nicht berücksichtigt, ihre Rechte, ihr Status und ihre Identität werden bis heute verwehrt. Das kurdische Volk hat diese aufgezwungene Statuslosigkeit niemals akzeptiert. Es lehnte sich gegen dieses Abkommen auf, rebellierte und kämpfte. Auch heute beanspruchen sie eine Identität als Nation und wollen einen Status erlangen. Das kurdische Volk lehnt seine Unterdrückung durch den Vertrag von Lausanne ab.

Mit dieser Konferenz werden die Kurdinnen und Kurden ihre Haltung gegen alle Massaker und Völkermorde demonstrieren, die seit 100 Jahren in Kurdistan begangen werden. Wir Kurden wollen einen offiziellen Status in den vier Teilen Kurdistans mit unserer Existenz, Identität und Sprache. Die Kurden haben eine wichtige Chance in der Politik des Nahen Ostens, und das wird von den Völkern der Welt anerkannt. Wir dürfen diese historische Chance nicht verpassen.

Es ist wichtig, eine innerkurdische, nationale Einheit zu bilden. Wir müssen eine nationale Strategie entwickeln, um die Rechte des kurdischen Volkes zu verteidigen. Wir können uns gegenüber den Vereinten Nationen, der Europäischen Union und der Arabischen Liga behaupten, indem wir politische Wege und Methoden vorschlagen. Diese Konferenz ist sehr

wichtig für alle kurdischen Strukturen, um einen gemeinsamen Diskurs als eine einzige Stimme zu entwickeln.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Kurdenfrage
Art der Veröffentlichung: Born-digital
Dialekt: Deutsch
Ordner: Der Vertrag von Lausanne
QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | [anfdeutsch.com 02-07-2023](https://anfdeutsch.com/02-07-2023)

Hinzugefügt am: 10-07-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 149

KNK gibt Startschuss für Aktionsplan gegen „100 Jahre Lausanne“

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230711103651505794>

Am 24. Juli wird es 100 Jahre her sein, dass der Vertrag von Lausanne die Vierteilung Kurdistans und die Entrechtung des kurdischen Volkes besiegelt hat. Der KNK nimmt dieses Datum zum Anlass, im Rahmen eines Aktionsplans Wiedergutmachung einzufordern.

Am 24. Juli 2023 wird es 100 Jahre her sein, dass der Vertrag von Lausanne die Grundlagen für die Missachtung des kurdischen Volkes und die Verleugnung seiner Existenz gelegt hat. Mit dem Abkommen wurden die heutigen Staatsgrenzen der Türkei festgelegt - und damit die Vierteilung Kurdistans. Seitdem sind Kurdinnen und Kurden unter der Souveränität der Nationalstaaten Türkei, Irak, Iran und Syrien Völkermord, Assimilierung und Massakern ausgesetzt.

Dutzende Parteien und Organisationen am Aktionsplan beteiligt

Der Nationalkongress Kurdistan (KNK) nimmt wie in den Jahren zuvor auch den hundertsten Jahrestag der Unterzeichnung des Vertrags von Lausanne zum Anlass, deutlich zu machen, dass die kurdische Gesellschaft den aufgezwungenen Umstand der politischen und rechtlichen Nichtexistenz nicht akzeptiert und ihren Widerstand gegen Unterdrückung, Entrechtung und Gewalterfahrung fortsetzen wird. In einem breiten und lebendigen Beteiligungsprozess haben sich Vertreterinnen und Vertreter von rund 60 Organisationen, politischen Parteien und Gruppen aus allen Teilen Kurdistans (bis auf die in Südkurdistan herrschende PDK) im vergangenen Jahr auf den Weg gemacht, um die wesentlichen Handlungsfelder abzustecken und einen Maßnahmenkatalog zu entwickeln, um aus kurdischer Perspektive gegen den Vertrag von Lausanne Stellung zu beziehen. Eine gemeinsame Koordinierungsgruppe hat aus ihren Vorschlägen schließlich einen schweizweiten Aktionsplan erarbeitet, der nun vom KNK vorgestellt wurde.

Mit dem Lausanner Vertrag wurde die Lunte am Pulverfass Nahost gezündet

„Der Vertrag von Lausanne brachte den Kurdiinnen und Kurden nur Spaltung, Zersplitterung, Massaker und Leid. Dieser Zustand dauert bis heute an“, erklärte Ahmet Karamus als Ko-Vorsitzender des KNK. Der Politiker betonte die Wichtigkeit einer gemeinsamen Haltung der kurdischen Parteien und eines übergreifenden nationalen Widerspruchs, um den „Verrat von Lausanne“ zu überwinden und damit einen Ausweg aus Krieg, Vernichtung und Verfolgung zu finden. „Mit dem Aushandeln des Lausanner Abkommens nahm der Konflikt um Kurdistan seinen Ausgangspunkt, denn die Lunte am Pulverfass Nahost wurde gezündet. Aus der kurdischen Frage [vor und während des Vertrages von Sèvres, der neben armenischer Unabhängigkeit kurdische Autonomie und klare Bestimmungen für Minderheiten in kurdischen Siedlungsgebieten vorsah] wurde ein ‚Kurdenproblem‘ [Gründung der modernen Türkei, das Ignorieren der Protokolle von Amasya und die Unterzeichnung des Lausanner Vertrages], das bis in die Gegenwart anhält.“

Kurdische Einheit unabdingbar für Überwindung von Lausanne

Laut Karamus sei die Gefahr groß, dass das kurdische Volk auch weiterhin der Aggression der herrschenden Nationalstaaten ausgesetzt sein wird, und auch von internationalen Hegemonialmächten als Verhandlungsmasse benutzt wird. Ebenso sieht der KNK-Vorsitzende bereits erreichte Status – wie etwa in Rojava (Nord- und Ostsyrien) oder Başûr (Kurdistan-Region Irak) und erkämpfte Errungenschaften des kurdischen Volkes in Gefahr. Der Hauptgrund sei die Zerstrittenheit kurdischer Parteien. „Als KNK sind wir in ständiger Bemühung, unsere innerkurdischen Differenzen zu überwinden und eine gemeinsame Haltung zu entwickeln. Dies ist von existenzieller Bedeutung für den Kampf um die Rechte, die dem kurdischen Volk in Lausanne genommen worden sind. Das Zusammenfinden auf nationaler Ebene muss uns gelingen. Geschieht dies nicht, werden wir die dauerhafte Niederlage nicht abwenden können.“

Kurdistan-Tribunal zum Abschluss der Aktionstage

Im Rahmen des Aktionsplans entstand unter anderem ein Programm mit Konferenzen, Podiumsdiskussionen, Protesten, Informationsabenden und kulturellen Veranstaltungen rund um den Lausanner Vertrag und Kurdistan. Der Startschuss wird nach Angaben der Historikerin und KNK-Sprecherin Nilüfer Koç noch im Februar fallen, das genaue Datum soll demnächst verkündet werden. Die meisten Demonstrationen wird es in den großen Schweizer Städten rund um den 24. Juli geben, auf Lausanne ist ein Sternmarsch geplant. Beendet wird das Programm im Oktober mit einem spektakulären Finale: Ein „Kurdistan-Tribunal“ wird den ambitionierten Versuch unternehmen, das zu leisten, was die die Staatengemeinschaft und internationale Justiz nicht schaffen: Eine Abrechnung mit dem Lausanner Vertrag, der indirekt den Massenmord an Kurd:innen sowie Armenier:innen, Christ:innen und anderen Minderheiten billigte, die Aufarbeitung der Verbrechen gegen das Völkerrecht, die Wiedergutmachung der Entrechtung.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Artikel und Interviews
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Belgium

QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | anfdeutsch.com 16-01-2023

Hinzugefügt am: 11-07-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 150

Kurden in der Türkei (1): 1900-1938

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230407185552480360>

Aufgrund der repressiven Politik des Sultans Abdülhamids II. (1876-1909) versprachen sich die Minderheiten auf türkischem Gebiet zunächst eine Liberalisierung von den oppositionellen Jungtürken.

Allerdings setzte sich dort bald eine vehement nationalistische Strömung unter Enver Bey (Enver Pascha) die von einem großtürkischen Reich bis zu den uigurischen Gebieten Chinas träumte. Diesen Bestrebungen erteilte Mustafa Kemal mit seinem Konzept des nationalen Rechtsecks (gemeint ist die geographische Form der Türkei) schließlich eine Absage, den Zwang zur türkischen Sprache und Kultur übernahm er allerdings. Die praktische Durchführung der Türkisierung überließ er dem radikal-nationalistischen Innenminister Talât Bey,

Mit dem 1. Weltkrieg zerfiel das Osmanische Reich schließlich nach rund 600 Jahren.

Exkurs: Der armenische Genozid

Vertrag von Lausanne

The Turkish Government undertakes to assure full and complete protection of life and liberty to all inhabitants of Turkey without distinction of birth, nationality, language, race or religion. All inhabitants of Turkey shall be entitled to free exercise, whether in public or private, of any creed, religion or belief, the observance of which shall not be incompatible with public order and good morals.

(aus dem Artikel 38)

All the inhabitants of Turkey, without distinction of religion, shall be equal before the law. Differences of religion, creed or confession shall not prejudice any Turkish national in matters relating to the enjoyment of civil or political rights, as, for instance, admission to public employments, functions and honours, or the exercise of professions and industries.

No restrictions shall be imposed on the free use by any Turkish national of any language in private intercourse, in commerce, religion, in the press, or in publications of any kind or at

public meetings.

Notwithstanding the existence of the official language, adequate facilities shall be given to Turkish nationals of non-Turkish speech for the oral use of their own language before the Courts.

(aus dem Artikel 39)

Verfassung der Türkei

Den türkischen Staatsbürgern darf in den Erziehungs- und Lehranstalten als Muttersprache keine andere Sprache beigebracht und gelehrt werden als Türkisch.

(Artikel 42)

Nachdem es bereits ab den 1890er-Jahren wiederholt zu Massakern an Armeniern gekommen war, kam es ab 1915 zum Genozid - der bis heute in der Türkei als solcher bezeichnet werden darf. Nach der Niederlage gegen Russland in der Schlacht von Sarıkamış dienten armenische Freiwilligenbataillone auf russischer Seite als Vorwand, um gegen die armenische Zivilbevölkerung vorzugehen. Sowohl bei der Entwaffnung und Ermordung armenischer Soldaten des osmanischen Heeres wie bei den Todesmärschen, bei denen die Bevölkerung ins Landesinnere getrieben wurde, waren Kurden stark involviert. Die Zahl der armenischen Opfer wird in der Literatur mit 880.000 bis 1,5 Millionen angegeben.

Die Verträge von Sèvres und Lausanne

Die türkische Nationalbewegung unter Mustafa Kemal (Atatürk) baute ab 1919 eine Gegenregierung auf. Nach der Besetzung Istanbuls und der Auflösung des Parlaments 1920 erhielt die Bewegung starken Zulauf von konservativen und religiösen Kreisen. 1920 kam es zu einem kurzen und blutigen Bürgerkrieg, bei dem die kemalistischen Truppen die Armee des Sultans vernichtend schlug. Die Kurdenstämme des Südostens standen dabei auf der Seite des Sultans.

Der Vertrag von Sèvres vom 10. August 1920 sah unter anderem ein unabhängiges Armenien und ein autonomes Kurdistan vor, dem auch die Eigenstaatlichkeit nach einer Volksabstimmung in Aussicht gestellt wurde. Allerdings wurde der Vertrag aufgrund des Sturzes des letzten Sultans Mehmed VI. im November 1922 nicht ratifiziert. Mustafa Kemal und die am 29. Oktober 1923 ausgerufene Republik Türkei lehnten den Vertrag ab.

Der Vertrag von Sèvres vom 10. August 1920 sah unter anderem ein unabhängiges Armenien und ein autonomes Kurdistan vor, dem auch die Eigenstaatlichkeit nach einer Volksabstimmung in Aussicht gestellt wurde. Allerdings wurde der Vertrag aufgrund des Sturzes des letzten Sultans Mehmed VI. im November 1922 nicht ratifiziert. Mustafa Kemal und die am 29. Oktober 1923 ausgerufene Republik Türkei lehnten den Vertrag ab.

Im Februar 1925 kam es zum kurdisch-religiösen Scheich-Said-Aufstand. Kemal nutzte die Erhebung, um mit großer Härte jeglicher kurdischer Opposition die militärische Überlegenheit des Staates vorzuführen.

1927 wurde die internationale kurdische Bewegung Xoybûn gegründet, die bis 1946 bestand und als Ziel ein unabhängiges Kurdistan anstrebte.

Die Einschüchterung war nicht von Dauer. Weitere Erhebungen wie die Ararat-Aufstände (1926-1930) und der Dêrsim-Aufstand (1937/38) folgten und wurden von der türkischen Armee niedergeschlagen. Zahlreiche Dörfer wurden zerstört, die Bewohner ermordet oder deportiert. In einer Entschuldigung der Regierung von 2011 ist die Rede von 13.806 Todesopfern.

Aufgrund der Ararat-Aufstände kam es zu einem Abkommen zwischen der Türkei und dem Iran, um das Vorgehen gegen den kurdischen Widerstand zu koordinieren. 1937 wurde im Abkommen von Saadabad der Kreis der Staaten erweitert. Durch die Einbeziehung des Irak und Afghanistans sollen aufständischen Kurden die Wege zu Rückzugsgebieten abgeschnitten werden.

Die Türkisierung wurde in der Folge mit neuen Ortsbezeichnungen und Nachnamen sowie der Ansiedlung national gesinnter Türken vorangetrieben. In mehreren Wellen wurden die Namen von mehr als 12.000 Siedlungen geändert, wenn sie nicht-türkischen Ursprungs waren. Die nur im Kurdischen vorkommenden Buchstaben Q, X und W wurden bereits 1928 verboten.

Parallel wurden hunderttausende Kurden zwangsweise nach West- und Zentralanatolien umgesiedelt.

1930 erklärte Innenminister Mahmut Esat Bozkurt: Der Türke ist der einzige Herr, der einzige Meister dieses Landes. Diejenigen, welche nicht reinen türkischen Ursprungs sind, haben nur ein Recht in diesem Lande: Das Recht Knecht zu sein, das Recht Sklave zu sein, der einzige Meister dieses Landes. Diejenigen, welche nicht reinen türkischen Ursprungs sind, haben nur ein Recht in diesem Lande: Das Recht Knecht zu sein, das Recht Sklave zu sein.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Geschichte
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Nord-Kurdistan
Original Language:	Deutsch
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | [wienerzeitung.at 13-05-2017](https://www.wienerzeitung.at/13-05-2017)

Hinzugefügt am: 07-04-2023

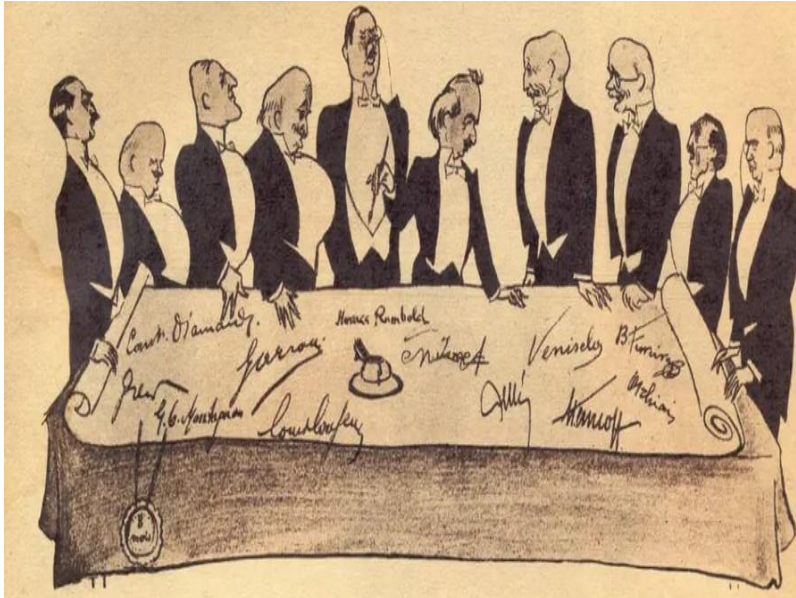
Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 151

Kurzer Umriss der kurdischen Frage

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230419105321483673>

Eine Analyse des Hamburger Sozialwissenschaftlers Ramazan Mendenlioglu zur kurdischen Frage und den Entstehungsgründen des sogenannten Kurdenkonflikts

Die folgende Ausführung handelt von einer spezifischen Periode der kurdischen Geschichte, die eine wichtige Markierung darstellt und die gegenwärtige Situation der Kurden, die Ausprägung der Kurdenfrage sowie den damit zusammenhängenden Kurdenkonflikt[1] umfasst. Sie kennzeichnet die Aufteilung und Zersplitterung Kurdistans und die weitreichende Umwälzung der traditionellen kurdischen Gesellschaft. Die Zeiträume 1915 bis 1925 und 1925 bis in unsere Gegenwart markieren die zeitlichen Abschnitte der benannten Phase, in der die Quellen und Ursachen des gegenwärtigen Kurdenkonflikts und der Kurdenfrage liegen. Sie inkludiert aus regionaler und globaler Sicht den Zusammenbruch des Osmanischen Reichs und die Inkorporierung des Nahen und Mittleren Ostens durch westliche Staaten, die sich durch und kraft der industriellen Revolution in England und der (politischen) Französischen Revolution in einer „erneuten Expansion“ befanden (Zündorf 2010: 73). „Wenn es heute eine kurdische Frage gibt und diese Frage bis heute überdauert hat, dann sind die Ereignisse, die diese Frage geprägt haben, in den Jahren zwischen 1915 und 1925 geschehen. In dieser Epoche herrschte ein imperialistischer Verteilungskampf über Kurdistan, der zu dieser Aufteilung führte.“ (Besicki 1991: 29). Auf die globalpolitischen Verhältnisse und ihre komplexen und verwobenen Details kann an dieser Stelle nicht eingegangen werden und das Folgende mag primär aus einer kurdischen Perspektive betrachtet sein. Es sei zudem wiederholt daran erinnert, dass der Kurdenkonflikt stets in einem regionalen und internationalen Kontext, Zusammenhang und der wechselseitigen Verflechtung diverser Aspekte und Entitäten zu betrachten ist (Brauns/Kiechle 2010; Besicki 1991; Skubsch 2002: 117-120; Kendal 1994). Des Weiteren wird sich der Fokus und Inhalt dieses Abschnitts gegen Ende primär auf Nordkurdistan bzw. die Türkei verlagern. Dies deshalb, weil sich die Entstehung der kurdischen Bewegung dort vollzog und die Türkei als Nachfolgestaat des Osmanischen Reichs den wichtigsten regionalen Akteur im Hinblick auf die kurdische Frage darstellt.

Diese Periode kurdischer Geschichte hatte nicht nur sehr verlustreiche politische Folgen und brachte die Gefahr der physischen und kulturellen Vernichtung der Kurden mit sich (Vgl. Brauns/Kiechle 2010: 16-30), sondern auch, bedingt durch mehrere Faktoren, die Grundlegung neuer Oppositionsformen in Kurdistan. Diese neuen Formen, entstanden im Kontext der damals bipolar geordneten Welt, waren „supra tribal“ (höhergeordnet als stammesgesellschaftliche Organisierung), säkular bzw. nicht mit Konfession oder Religion in Beziehung stehend und hatten den Charakter von Volksbewegungen, wohingegen die traditionelle kurdische Opposition elitär gekennzeichnet war. Dieser Abschnitt soll die Entstehungsbedingungen und -ursachen dieser Emergenz skizzenhaft darlegen und zum besseren Verständnis der kurdischen Bewegung um die Arbeiterpartei Kurdistans (PKK) führen.

Bereits Anfang 19. Jahrhunderts, der Zeit der osmanischen End- und Krisenphase, wackelt das alte „Machtverhältnis in Kurdistan, bestimmt durch eine schwache osmanische Kontrolle und weitgehende Unabhängigkeit kurdischer Herrscher“ (Strohmeier/Yalcin-Heckmann 2000: 75) und es kommt zu Aufständen kurdischer Fürsten, deren Ursachen je nach Blickwinkel und Historiker unterschiedlich begründet werden. Wichtig ist, dass die Aufstände im 19. Jahrhundert nicht nationalen Zwecken dienten, sondern um Ausweitung oder gegen Verringerung der „uralten Autonomie“ (Kendal 1991: 33) vollzogen wurden. „Die kurdische Frage in ihrer heutigen Form ist das Ergebnis der von den Großmächten betriebenen Aufteilung des Nahen- und Mittleren Ostens nach dem [Ersten] Weltkrieg.“ (Brauns/Kiechle 2010: 16). Schon lange vor dem Ende des Ersten Weltkriegs, bei dem das Osmanische Reich an der Seite Deutschlands und Österreichs militärisch vernichtend unterlag und zusammenbrach, ist 1916 in Geheimabkommen zwischen den wesentlichen alliierten Siegermächten Großbritannien und Frankreich die Zukunft der Region abgestimmt worden[2]. Der auf diese Verhandlungen basierende, zwar unterschriebene aber nie ratifizierte Vertrag von Sevres (10.08.1920) „sah die Errichtung eines armenischen Staates im Nordosten und eine gewisse kurdische Souveränität – eine anfängliche Autonomieregierung mit der Aussicht auf einen eigenen Staat – vor.“ (Skubsch 2002: 117). Gegen diesen Vertrag, der das türkische Territorium auf ein kleines Stück in Mittelanatolien reduzierte, mobilisierte der türkische General Mustafa Kemal die anatolischen Bauern und zahlreiche kurdische Stämme. Seine Strategie beinhaltete die Hervorhebung der gemeinsamen islamischen Identität der Kurden und Türken, die taktische Lüge der Loyalität dem Kalifat und dem Sultanat gegenüber sowie das Versprechen einer gemeinsamen Republik von Türken und Kurden (Vgl. ebd.: 119f; Brauns/Kiechle 2010: 20; Vanly 1994; Kendal 1994: 33). Es sei noch erwähnt, dass der Vertrag von Sevres aus diversen Gründen auch bei vielen Kurden trotz der Aussicht auf Autonomie auf Ablehnung stieß. Einer der Gründe war, dass der in ihm vorgesehene armenische Staat große Teile der kurdischen Siedlungsgebiete miteinschloss, damit zusammenhängend auch die Angst und Ablehnung unter einer christlich-armenischen Herrschaft zu leben. Ferner klammerte der Vertrag den Status Ostkurdistans (Iran) aus, und auch im Allgemeinen betrachtete die Mehrheit der kurdischen Bevölkerung „die internationale Entscheidung als aufgezwungen und bevorzugte, unabhängig zu sein oder notfalls weiter mit den Türken zu leben, mit denen sie immerhin die Gemeinschaft des Islam verband.“ (Vanly 1994: 198).

„Der spätere »Atatürk« (»Vater aller Türken«) hatte ihnen dafür die Gründung eines gemeinsamen Staates der Türken und Kurden zugesagt. Auf der ersten Sitzung der Großen Nationalversammlung im April 1920 in Ankara waren rund siebzig kurdische Abgeordnete anwesend, die offiziell als »Abgeordnete Kurdistans« bezeichnet wurden“ (Brauns/Kiechle 2010: 20).

Als dieser Staat gegründet und vom Lausanner Vertrag im Juli 1923 anerkannt war, brach Mustafa Kemal seine Versprechen für die kurdische Autonomie sofort und löste die Nationalversammlung auf, in der auch 75 kurdische Abgeordnete gesessen hatten. Er schloß sogar kurdische Schulen und verbot jeden Ausdruck kurdischer Kultur.

Die irakischen Kurden lernten aus dieser bitteren Erfahrung, und als sie im Januar und Februar 1925 von einer Delegation des Völkerbundes befragt wurden, entschied sich eine überwältigende Mehrheit von sieben Achteln für einen unabhängigen kurdischen Staat und kategorisch gegen die Rückkehr unter türkische Souveränität und Annektion durch den Irak. Der Rat des Völkerbundes beachtete diese klare Stellungnahme jedoch nicht und beschloß am 16. Dezember 1925 auf Verlangen des Britischen Imperiums, das Mandatsträger für den Irak war, dieses kurdische Territorium mit seinem Erdöl-Reichtum dem Staat des Irak einzugliedern. Im Austausch für ihr Einverständnis mit diesem ungerechten britischen Plan erhielten Frankreich und die Vereinigten Staaten je 23,7 % der Einkommen der Turkish Petroleum Company, die später in die Iraq Petroleum Company umgewandelt wurde, in Berechnung der Ausbeutung aller Ölreserven Kurdistans. (Kendal 1994: 34f).

1921 wurde kraft eines türkisch-französischen Abkommens Westkurdistan (Rojava, Nordsyrien) an Syrien angegliedert, das damals unter französischem Mandat stand; „während der Iran die Unabhängigkeitsbewegung unter Führung des kurdischen Oberhauptes Simko überwältigt hatte.“ (ebd.). Nach dem durch den erfolgreichen Befreiungskrieg unter Mustafa Kemal erzwungenen Lausanner Vertrag vom 24. Juli 1923 war die Aufteilung und Zersplitterung der Kurden und Kurdistans vollendet „und das Bühnenbild für die zukünftige Tragödie des kurdischen Volkes war erstellt“ (Kendal 1994: 34). Bei den Vertragsverhandlungen wurden die Kurden gar nicht bzw. angeblich von den Türken und Briten vertreten; die britische Delegation wurde vom Hauptaktionär der westlichen Turkish-Petroleum Company, Lord Curzon, angeführt (vgl. Brauns/Kiechle 2010: 21). Der Vertrag legt die bis heute gültigen Grenzen fest, im Gegensatz zum Vertrag von Sevres wurden die Kurden in Lausanne nicht mehr erwähnt. Plötzlich war das (wahrscheinlich[3]) zahlenmäßig drittgrößte Volk des Nahen Ostens in den jeweiligen Staaten jeweils zu einer Minderheit geworden (Vgl. Besikci 1991: 21-24); doch noch nicht einmal Minderheitenrechte wurden ihnen in den auf Homogenisierung basierenden neu entstandenen Nationalstaaten zugestanden. Der türkische Soziologe Ismail Besikci beschreibt die Zementierung der Lage des Nahen Ostens im Lausanner Vertrag, in seinem für die anfängliche PKK zentralem Werk folgendermaßen: „Kurdistan hat weder einen politischen Status, noch eine politische Identität. Die Kurden sind ein Volk, welches man versklaven und seiner Identität berauben will, klarer ausgedrückt, es soll mit seiner Kultur und Sprache von der Erdbodenfläche getilgt werden.“ (Besikci 1991: 16f). Zwar heißt sein Buch Kurdistan. Internationale Kolonie, doch durch die imperialistische Aufteilung mit der Hilfe „regionaler Kollaborateure“ verwehrte man Kurdistan selbst den Status einer typischen Kolonie oder Halbkolonie: „Kurdistan ist noch nicht einmal eine Kolonie, das kurdische Volk ist noch nicht einmal kolonisiert. Der politische Status Kurdistans und des kurdischen Volkes befindet sich sehr weit unter dem einer Kolonie.“ (ebd.). Damit ist die Gleichzeitigkeit der kolonialen Ausbeutung Kurdistans und die Verleugnung der Kurden gemeint. Klassische Kolonien hatten noch einen Status als Kolonien und erlangten im Zuge des Zusammenbruchs des Kolonialismus ihre heutige (staatliche) Unabhängigkeit. Die kulturelle, nationale oder ethnische Identität der Kolonialländer wurde anerkannt, nicht so in Kurdistan. Wegen seiner Forschungen zum Thema Kurden wurde Besikci insgesamt acht Mal verurteilt und saß 17 Jahre im Gefängnis.

Durch den Vertrag von Lausanne wurde laut Brauns und Kiechle (2010: 19) „viel von dem

Zündstoff gelegt, der den Nahen Osten bis heute zum Pulverfass macht.“ Mit der „Viertelung Kurdistans wurde ein bis heute ungelöster nationaler Widerspruch erzeugt, der vom Imperialismus immer wieder zur Einflussnahme in der ganzen Region genutzt wird.“ Die Kurden sind aus Sicht vieler Autoren sowohl die Verlierer als auch das Instrument dieser Situation der „Teile-und-herrsche-Politik“ geworden. Mit verheerenden Folgen, z. B. mehrmaligem Giftgasangriff, nicht nur von Diktatoren wie Saddam Hussein (1988) oder den Kemalisten in Dersim 1937/38, sondern auch von Großbritannien gegen die „unzivilisierten Stämme“, die in Südkurdistan Mitte der 1920er Jahre von Scheich Mahmud Berzencî angeführt wurden (vgl. ebd.: 18,33).

Gegen den Umstand der politischen und rechtlichen Nichtexistenz und dem Abhandenkommen der aus Sicht der kurdischen Aristokratie ewigen Autonomie führten die Kurden in allen vier Teilen Kurdistans sowohl vor als auch nach dem Ende des Weltkriegs zahlreiche Aufstände (Besikci 1991:82f). Nie waren sie kooperativ oder koordiniert zwischen den Stämmen, Konfessionen oder Regionen Kurdistans, obgleich sie nationalistisch begründet waren. Dem muss hinzugefügt werden, dass alle Aufstände der Kurden entweder durch aktive militärische Beteiligung oder indirekte Unterstützung der westlichen Mächte niedergeschlagen worden sind (Vgl. Kendal 1991: 35f, Besikci 1991). Gegen die junge Türkische Republik fanden ab 1924 zahlreiche Revolten statt, deren Anfang der Scheich Said Aufstand[4] machte; alle wurden blutig niedergeschlagen. Sie richteten sich gegen die Verleugnung der Kurden, dem Einzug der politischen Autonomie und die faschistische Türkisierungspolitik: „Nach 1922 sprachen die Kemalisten nicht mehr von der kurdisch-türkischen Brüderschaft, sondern allein von den Wünschen und Rechten der Türken.“ (Bruinessen 1984: 142, zit. nach Skubsch 2002: 120; Vgl. auch Brauns/Kiechle 2010: 27ff). Die an den Westen orientierte moderne Türkei sollte nach der Vorstellung Mustafa Kemals eine schnelle Verwestlichung (Industrialisierung, Säkularisierung, repräsentativ-demokratische und rechtstaatliche Konstitution) durchgehen; das Prinzip des Nationalismus wurde dahingehend interpretiert, verfassungsrechtlich festgelegt und institutionell weitergegeben, dass in der Türkei keine andere Nationalität außer der türkischen existiert. Der Nationalismus wurde nach dem (ethnischen) deutschen, der Nationalstaat nach dem (zentralistisch-) französischen Modell etabliert. Dies impliziert die zentrale Herrschaft der türkischen »Ethnie« und legt den Grund für die Assimilation und Unterdrückung anderer ethnischen Gruppen (Vgl. Topcuoglu 2015: 12-13). Ein schlechtes Modell, um das Vielvölkerreich der Osmanen abzulösen. Atatürks Reformen prägten (auch ohne Erfolg) die Türkei grundlegend, so Sabine Skubsch (2002: 121), jedoch war dies nur ein kaum gelungener Top-Down-Prozess, der von einer dünnen Schicht in den Städten ausging; „Offiziere und Teile der Oberschicht. (...) Die Masse der anatolischen Landbevölkerung stand auch Jahrzehnte später nicht hinter den Umwälzungen, da sie keinen Wandel der Grundlagen ihrer sozialen Existenz herbeiführten. Der Kemalismus beschränkte sich auf eine Veränderung des Überbaus, lies aber die sozialen Verhältnisse stehen.“. Aus dieser Perspektive lassen sich auch die beiden bis heute bestehenden Opponenten der sich gegenwärtig in einem Auflösungsprozess befindenden kemalistischen Türkei festmachen: die islamisch-konservative türkische Basis und die kurdische Bevölkerung.

Ferner sieht die Autorin, dass die Kemalisten die sprachliche und kulturelle Vielfalt der Türkei nicht als Ausgangspunkt genommen haben und auch nie Programme konzipierten, die die Strukturen religiöser, ethnischer oder politischer Art integrieren hätten können und sollen. „Es wurden im Gegenteil große Anstrengungen unternommen, all diese als feindlich angesehenen Strukturen zu bekämpfen“. (ebd.: 123).

Dem Scheich Said Aufstand folgten weitere Revolten und Aufstände. Der letzte große Aufstand in Nordkurdistan war der von Seyid Riza angeführte Widerstand von den kurdischen Aleviten in Dersim (1936-1938). Diese waren einige der gänzlich autonomen Stämme, von denen bereits die Rede war. Dersim ist eine sehr bergige und bewaldete Region, so dass der Rückzug und der Widerstand vorteilhaft waren. Der Aufstand lehnte sich wie die anderen zuvor gegen die Verleugnungs- und Assimilierungspolitik Atatürks, welches auch die Aufhebung der Autonomie Dersims bedeutete. In einem Schreiben vom 30. Juli 1937 ruft Seyid Riza den britischen Außenminister:

Seit Jahren versucht die türkische Regierung, die kurdische Bevölkerung zu assimilieren, indem sie sie unterdrückt. Sie verbietet, ihre Zeitungen und Bücher in kurdischer Sprache zu lesen, verfolgt jene, die ihre Muttersprache sprechen und organisiert so die systematische Vertreibung von den fruchtbaren kurdischen Ländern in das unkultivierte Anatolien, wo ein großer Teil der Flüchtlinge umkommt. Drei Millionen Kurden leben in diesem Land und bitten nur darum, in Frieden und Freiheit leben zu können, um ihr Volk, ihre Sprache, ihre Traditionen und Zivilisation zu erhalten. Im Namen des kurdischen Volkes bitte ich Eure Exzellenz, das kurdische Volk mit Ihrem großen moralischen Einfluss zu unterstützen, damit diese grause Ungerechtigkeit bald ein Ende hat. (Britisch Public Report Office, zit. nach Brauns/Kiechle 2010: 29).

Dieser Hilferuf blieb ohne Reaktion. Seyid Riza wurde zusammen mit seinem Sohn und anderen zentralen Figuren des Aufstands erhängt. Wie auch nach anderen Aufständen und als Grundelement türkischer Kurdenpolitik, wurden tausende von Menschen und ganze Stämme vertrieben, deportiert oder umgesiedelt (Vgl. Brauns/Kiechle 2010: 30). Die Kommunistische Partei der Türkei schätzte als Opfer der Vertreibungen und niedergeschlagenen Aufstände zwischen 1925 und 1938 mehr als 1,5 Millionen deportierte und massakrierte Kurden (vgl. ebd.: 30). Nach dem Dersim Aufstand brach eine „Friedhofsruhe“ in Nordkurdistan ein, es folgte eine lange Phase der militärischen Besatzung, ökonomischen Ausbeutung und Benachteiligung sowie der zwangsassimilatorischen Maßnahmen (Skubsch 2002: 135). Feudale Institutionen wie die des Scheichs oder Großgrundbesitzers (Aga) in Kurdistan wurden und werden bis heute bewusst am Leben gehalten. Mit den übriggebliebenen Großgrundbesitzern und Stammesführern ging der Staat - unter der Bedingung der Verleugnung der kurdischen Identität – ein Bündnis ein, auf das sich die Kurdenpolitik der Türkei stützte.

In den Jahren 1937 und 1938 wurde der Aufstand von Dersim mit Völkermethoden unterdrückt. Auf diese Weise wurden in Nordkurdistan alle Widerstandsnester ausgelöscht. Alle Zentren, die über ein Aufstandspotential verfügten, wurden aufgelöst. Danach begann man, Kurdistan organisch im Staatskörper aufgehen zu lassen. Die Lösung hierfür bestand zweifellos in der Einberufung von Soldaten zum Wehrdienst, der Eintreibung von Steuern und der regelmäßigen Durchsetzung dieser Maßnahmen. Die Existenz des türkischen Staates wurde bis in den letzten Winkel der Gesellschaft spürbar, das türkische Ausbildungswesen wurde eingeführt und jede Möglichkeit zur Verbreitung der türkischen Kultur ergriffen. Die Massen sollten von der kurdischen Identität losgelöst und assimiliert werden. Während dieses Prozesses konfrontierte der Staat die herrschenden kurdischen Klassen – die Scheichs, die Sippenchefs und die Großgrundbesitzer – mit folgender Alternative: Entweder ihr verzichtet vollkommen auf das Kurdentum, streitet ab, daß ihr Kurden seid und werdet zu Türken, oder ihre werdet wie Scheich Said oder Seyid Riza und andere am Galgen enden. Eine dritte Möglichkeit wird es nicht geben. Ihr müßt wissen, daß es keine andere Möglichkeit gibt, um am Leben zu bleiben, als Türken zu werden. (Besicki 1991: 83).

Erst Mitte der 60er Jahre regten sich in der Türkei einzelne kurdische Intellektuelle wieder und es gab erste Zeichen von politischer Mobilisierung der Kurden, meist in türkisch-linkspolitischen Kreisen, wo das Beanstanden ungerechter ökonomischer und feudaler Verhältnisse in der damals bipolar geordneten Welt leicht Anschluss fand. In diesem Kontext entstand auch die PKK.

Auch in anderen Teilen Kurdistans kam es nach dem Ende des Zweiten Weltkriegs wiederholt zu Aufständen und zu Versuchen einer Staatsgründung. Dabei wurden die Kurden oft im Rahmen globalpolitischer Auseinandersetzungen instrumentalisiert und fallen gelassen, ferner wurden sie zum Opfer der Geschichte, wie z. B. 1946 in Ostkurdistan, als die dort von Gazi Mohammed ausgerufene Republik von Mahabad – der erste kurdische Staat der Neuzeit - ein Jahr nach seinem Bestehen durch das Fallenlassen der Sowjetunion die Existenz aufgeben musste. Es folgten noch andere Beispiele in Südkurdistan während des achtjährigen Iran-Irak-Kriegs oder des ersten Golfkriegs (Vgl. ebd.:31-36). Die detaillierte Darstellung dieser historischen Ereignisse würden den Rahmen sprengen. Wichtig ist festzuhalten, dass alle Aufstände der Kurden im frühen 20. Jahrhundert von einzelnen Herrschern oder religiösen Figuren angeführt wurden; die Revolten waren durch Stammesloyalitäten gekennzeichnet und religiöse Symbole spielten dabei eine wichtige Rolle (z. B. Scheich Said für Sunniten oder Seyid Riza für Aleviten). Damit zusammenhängend waren die Gebilde Religion und Stamm zentrale Mechanismen der Mobilisierung, auch wenn es sich dabei um Bestrebungen nach nationaler Selbstbestimmung handelte (vgl. Caglayan 2012: 7). Dies änderte sich 1946 mit der Gründung der ersten kurdischen Partei, Kurdisch Demokratische Partei (KDP), unter der Führung von Mustafa Barzani. Obgleich die KDP bis heute tribalistische Züge aufweist wurde sie zu einer Volkspartei in Südkurdistan und beeinflusste die politische Organisierung der Kurden auch in den anderen Teilen Kurdistans. Wie auch die in den 1970er Jahren gegründete und erste »supra-tribale« kurdische Partei, die PKK, wurden auch die KDP und die YNK (Patriotische Union Kurdistans) in den 2001 Jahren als nichtstaatlicher Akteur von den USA als Terrororganisationen aufgelistet.

Quellen:

- Besiki, Ismail 1991: Kurdistan. Internationale Kolonie. Isp-Verlag. Frankfurt am Main.
- Brauns, Nikolaus; Kiechle, Brigitte 2010: PKK – Perspektiven des kurdischen Freiheitskampfes: Zwischen Selbstbestimmung, EU und Islam. Schmetterling Verlag. Stuttgart.
- Bruinessen, Martin van 1984: Vom Osmanismus zum Separatismus: Religiöse und ethnische Hintergründe der Rebellion des Scheich Said. In: Blaschke, Jochen & Martin von Bruinessen: Jahrbuch zur Geschichte und Gesellschaft des Vorderen und Mittleren Orients. Berlin.
- Caglayan, Handan 2012: From Kawa the Blacksmith to Ishtar the Goddess: Gender Constructions in Ideological-Political Discourses of the Kurdish Movement in post-1980 Turkey. Possibilities and limits. In: European Journal of Turkish Studies 14 2012: Ideological Productions and Transformations: the Kurdistan Workers' Party (PKK) and the Left. Online verfügbar unter: [External Link](#)
- Kendal, Nezan (1994): Die Kurden: Geschichte und Gegenwart. Zur Einführung. S 29-43, in: Kurdistan-AG AstA-FU und Kurdologie-AG der Uni Hamburg (Hg.) 1994: Kurdologie. Studien zu Sprache, Geschichte, Gesellschaft und Politik Kurdistans und der Kurdinnen und Kurden. Teqiye Teyran Bibliothek. Berlin.
- Skubsch, Sabine 2002: Kurdische Migration und deutsche (Bildungs-) Politik. Beiträge zur Kurdologie Bd. 5. Unrast Verlag. Münster.

Strohmeier, Martin; Yalcin-Heckmann, Lale 2000: Die Kurden. Geschichte, Politik, Kultur. Beck Verlag. München.

Topcuoglu, Sebahattin 2015: Kurd_innen ohne Staat, S. 10-27 in Küpeli, Ismail (Hg.) 2015:

Kampf um Kobanê. Kampf um die Zukunft des Nahen Ostens. Edition Essamblage. Münster.

Vanly, Ismet Cherif 1994: Kurdistan nach der Aufteilung des Omanischen Reichs, S. 195-205 in: Kurdistan-AG AstA-FU und Kurdologie-AG der Uni Hamburg (Hg.) 1994: Kurdologie. Studien zu Sprache, Geschichte, Gesellschaft und Politik Kurdistans und der Kurdinnen und Kurden. Teqiye Teyran Bibliothek. Berlin.

Zündorf, Lutz 2010: Zur Aktualität von Immanuel Wallerstein. Einleitung in sein Werk. VS Verlag. Wiesbaden.

[1] Mit Kurdenkonflikt ist der bis heute existente militärische und politische Kampf zwischen der PKK und dem türkischen Staat gemeint. Die Kurdenfrage hingegen bezeichnet die Aufteilung der kurdischen Siedlungsgebiete und die damit einhergehenden Probleme in den jeweiligen Staaten seit dem Ende des Ersten Weltkriegs.

[2]In dem nach dem englischen Politiker Sykes und dem französischen Diplomaten Picot benannten und 1916 entstanden „Sykes-Picot-Abkommen“ wurde die Aufteilung des Nahen und Mittleren Ostens wie folgt unterzeichnet: „Mesopotamien, Jordanien sowie die nördliche arabische Halbinsel sollten britischem Einfluss unterstellt, während Frankreich Syrien, den Libanon und das erdölbereiche Gebiet um Mosul zugesprochen bekam.“ (Skubsch 2002: 117, Fußnote 95)

[3]Aufgrund der Unterdrückungs- und Verleugnungspolitik der diversen Staaten den Kurden gegenüber existieren keine bzw. sehr divergente Zahlen. Oft ist die Rede von 40 Mil. Kurden, doch sind an anderen Stellen auch 20 zu lesen. Die meisten Schätzungen beziffern die Anzahl der Kurden zwischen 30-50 Mil.

[4]„Anders als der Name vermuten lässt, ging die Initiative und Planung nicht auf religiöse Führer, sondern auf die dem erwachenden kurdischen Nationalismus verbundene Organisation Azadi zurück. Diese war 1923 von kurdischen Offizieren, Scheichs, Stammesführern und städtischen Notabeln gegründet worden. Aus Mangel an einer bekannten Führungspersonlichkeit griff Azadi auf den populären Scheich Said zurück.“ (Skubsch 2002: 133).[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Politische Kritik
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | anfdeutsch.com 08-11-2019

Hinzugefügt am: 19-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 152

Lausanne 1923: Wo waren die Kurd:innen?

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230630151022502401>

Bei einer Podiumsdiskussion im Palais de Rumine haben die Historiker Hans-Lukas Kieser, Oliver Adad und Sedat Ulugana sowie der KCK-Vertreter Zübeyir Aydar über den vor hundert Jahren geschlossenen Vertrag von Lausanne diskutiert.

Im Palais de Rumine in Lausanne hat eine Podiumsdiskussion mit dem Titel „Lausanne 1923: Wo waren die Kurd:innen?“ stattgefunden. Auf dem Podium diskutierten die Historiker Hans-Lukas Kieser, Oliver Adad und Sedat Ulugana sowie Zübeyir Aydar, Mitglied des Exekutivrats der KCK (Gemeinschaft der Gesellschaften Kurdistan). Moderiert wurde die Veranstaltung von Céline Misiego.

Der erste Redner war der Schweizer Historiker Hans-Lukas Kieser, der über das späte osmanische Reich sowie die Geschichte der Türkei und deren Beziehungen zu Europa und der Schweiz forscht. Kieser ist Titularprofessor für Geschichte der Neuzeit insbesondere der osmanischen und nachosmanischen Welt an der Universität Zürich. Er begann sein Referat mit der Frage „Wo waren die Kurden, als der Vertrag von Lausanne geschlossen wurde? und führte aus, dass die Kurd:innen ignoriert und kontinuierlich assimiliert wurden. Der türkische Präsident Recep Tayyip Erdoğan wolle nun den vor hundert Jahren geschlossenen Vertrag von Lausanne revidieren, aber sein Ziel sei es, die Grenzen der heutigen Türkei zu erweitern.

Zübeyir Aydar erinnerte in seinem Vortrag daran, dass Kurdistan mit dem Vertrag von Lausanne vor 100 Jahren auf vier verschiedene Länder aufgeteilt wurde. Für die Kurd:innen sei das Abkommen ein Völkermord gewesen. „Diese Erfahrung machen wir seit hundert Jahren“, sagte Aydar und verwies auf die Massaker im vergangenen Jahrhundert, die heute wie beispielsweise mit der ethnischen Säuberung von Efrîn nach der türkischen Invasion im Jahr 2018 fortgesetzt würden.

Anschließend hielt der Historiker Dr. Oliver Adad einen Vortrag über die Bedeutung des Vertrags von Lausanne für die christlichen Minderheiten. Dr. Sedat Ulugana, Historiker und

Dozent an der Universität Berlin, referierte über die Rolle von England und Frankreich bei der Aufteilung Kurdistans und sagte: „Mit der kurdischen Freiheitsbewegung sind die Kurden wieder als Subjekt auf die Bühne der Geschichte getreten.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Kurdenfrage
Art der Veröffentlichung: Born-digital
Dialekt: Deutsch
Ordner: Der Vertrag von Lausanne
Provinz: Switzerland
Original Language: Deutsch
QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | <https://anfdeutsch.com>

Hinzugefügt am: 30-06-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 153

Lausanner Konferenz: Die Kurden sind nicht mehr diejenigen der Vergangenheit

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20220725102049424680>

Vor 99 Jahren wurde im Palais de Rumine der Lausanner Vertrag unterzeichnet, der die Staatsgrenzen der Türkei und damit die Teilung Kurdistans festlegte. Heute kamen dort Kurden zusammen, um aus ihrer Perspektive Stellung gegen das Abkommen zu beziehen. Mit dem Lausanner Abkommen vom 24. Juli 1923 wurden die heutigen Staatsgrenzen der Türkei und damit die Teilung Kurdistans festgelegt. Seitdem waren die Kurdinnen Kurden unter der Souveränität eines anderen Staates in jedem Teil Kurdistans Völkermord, Assimilierung und Massakern ausgesetzt. Um aus kurdischer Perspektive gegen den Vertrag von Lausanne Stellung zu beziehen, haben unter der Leitung des Nationalkongress Kurdistan (KNK) mehr als fünfzig politische Parteien und Organisationen an diesem Sonntag zu einer Konferenz eingeladen. Die Veranstaltung fand im Palais de Rumine statt, wo Kurdistan vor 99 Jahren viergespalten wurde.

Mit Ausnahme der vom Barzanî-Clan dominierten Partei PDK war ein breites Spektrum kurdischer Strukturen bei der Konferenz vertreten. Zahlreiche Politikerinnen und Politiker, Kunstschaffende sowie Akademikerinnen und Akademiker aus den vier Teilen Kurdistans und der Diaspora befanden sich unter den mehr als 260 Gästen. Wie alle kurdischen Veranstaltungen wurde auch diese Zusammenkunft mit einer Schweigeminute für die Gefallenen eingeleitet. Danach folgte eine Begrüßungsrede von Ahmet Karamus, dem Ko-Vorsitzenden des KNK. Geleitet wurde die Konferenz von Zübeyir Aydar (KCK), Aziz Mamle (politischer Beobachter aus Ostkurdistan), Dilşah Osman (KCD-E) und Blesa Jabar Farman (YNK).

Nach einer Filmvorführung über den Vertrag von Lausanne hielt der Außenbeauftragte der Selbstverwaltung Nord- und Ostsyriens (AANES), Abdulkarim Omar, eine Rede. Omar wies auf die zunehmenden Angriffe und Drohungen der Türkei gegen die Revolution von Rojava hin, die „unter jeglichen Bedingungen“ geschützt werden müsse, um ein „zweites Lausanne“ und damit

eine Neuauflage des Abkommens zu vermeiden.

Das politische Urgestein Remzi Kartal, der den KONGRA-GEL (Volkskongress Kurdistan) genderparitätisch mitleitet, hob die Bedeutung einer solchen Konferenz hervor und betonte, dass die Kurdinnen und Kurden nicht mehr diejenigen der Vergangenheit sind. Zozan Serhat sprach im Namen der Kurdischen Frauenbewegung in Europa (TJK-E) und hervor, dass kurdische Frauen sich niemals einer Invasion und einem Verrat beugen werden.

„In diesem Saal wurde Kurdistan vor 99 Jahren in vier Teile geteilt. Heute haben sich Kurdinnen und Kurden aus allen Teilen Kurdistans hier versammelt. Wir dürfen nicht zulassen, dass Angehörige unseres Volkes von den Nationalstaaten getötet werden. Es darf nicht mehr passieren, dass unsere Menschen von Kampfjets bombardiert werden“, sagte Serhat.

Die Konferenz wird zur Stunde weiter fortgesetzt, das Organisationskomitee kündigte eine Abschlusserklärung zum Ende der Veranstaltung an. Darin soll auch das Programm des „Komitees gegen den Vertrag von Lausanne“ für das nächste Jahr bekanntgegeben werden.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Menschenrecht
Inhaltskategorie:	Politik
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Switzerland
QR Code:	

Quellen

[1] Website | کوردی ناوه‌پاست | anfdeutsch.com

Hinzugefügt am: 25-07-2022

Ersteller: Sara Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 154

Türkei: Keine geheimen Klauseln im Lausanne-Vertrag

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230426091528485606>

Der Vertrag von Lausanne und die sogenannte geheime Vereinbarung

von Nabi Yücel

Seit Jahren stellen gewisse Kreise in der Türkei die Behauptung auf, der Vertrag von Lausanne von 1923 beinhalte eine geheime versteckte Klausel, die es der Türkei bis 2023 verbietet, ihre Bodenschätze auszubeuten. Nun hat sich das Informationszentrum des Präsidialamts des türkischen Staatschefs dieser Frage eines Bürgers angenommen. Die Antwort war wie erwartet.

Die nächste Präsidentschaftswahl in der Türkei findet spätestens am 25.-06-2023 statt. Zu diesem Datum, genau einen Tag und 100 Jahre davor, am 24-07-1923, wurde zwischen der Türkei sowie den Siegermächten des Ersten Weltkriegs der Vertrag von Lausanne geschlossen. Mit den Vertragsbedingungen konnte die Türkei, nachdem Griechisch-Türkischen Krieg von 1922, die nach dem Ersten Weltkrieg diktierten Bedingungen des Sèvres Vertrags von 1920 nach ihren eigenen Vorstellungen revidieren.

Seit Jahren geistert aber wider Willen die Vorstellung im Raum, am 25. Juni 2023, spätestens mit der Wahl des neuen Staatspräsidenten, würden die sogenannten „Fesseln des Lausanner Vertrags gesprengt“, weil der Vertrag nach 100 Jahren auslaufe. Die Türkei könne dann unter anderem ihre Bodenschätze wie Erdgas, Erdöl oder Gold ausbeuten, so die Vorstellung. Diese Mär ist aber spätestens mit den Erdgas-Funden im Schwarzmeer sowie in territorialen Gewässern der Türkei widerlegt, die allen voran der türkische Präsident Erdogan selbst seit Jahren enthusiastisch vorantreibt.

Der Vertrag von Lausanne selbst hat in seinen Artikeln keine versteckten Klauseln und auch kein Vertragsende festgelegt. Bisher hat sich auch kein Vertragsstaat aus dem Vertrag verabschiedet, kein Staat hat ihn für unwirksam oder nichtig erklärt. Dieser Vertrag gilt für alle Vertragsstaaten so lange, wie kein anderer Vertragsstaat sie für nichtig erklärt oder daraus aussteigt.

Nun hat ein türkischer Staatsbürger von seinem Recht Gebrauch gemacht, dem Informationszentrum des Präsidialamts des türkischen Staatspräsidenten (CİMER (Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi) eine Frage zu stellen. Die simple Frage an CİMER lautete, ob der Vertrag von Lausanne eine versteckte oder geheime Klausel beinhalte, die die im Raum stehenden Gerüchte bestätigen.

Die Antwort darauf ist nüchtern, wie bekannt: Es gibt keine versteckte oder geheime Klausel, die verhindert, dass Bodenschätze in der Türkei ausgebeutet werden können. Zwar unterstreicht CİMER, dass das nicht die eigene Meinung des Präsidialamts widerspiegle, aber letztendlich ist es eine offizielle Bestätigung, dass die Behauptung nicht haltbar ist.

Seit Jahrzehnten werden in der Türkei kleinere Minen betrieben, wobei in überschaubaren Mengen Edelmetalle gewonnen werden. Bis vor einigen Jahren lohnte es sich aber für größere Minenbetreiber nicht, Erze und Edelmetalle, die in Gestein vorkommen, daraus herauszulösen und so zu gewinnen. Der Markt war während dieser Zeit gesättigt, die Preise für Gold und

Erdgas oder Erdöl niedrig. Es lohnte sich schlicht und einfach nicht, diese gewinnbringend für den freien Markt zu gewinnen.

Gegenwärtig ziehen die Preise für Edelmetalle sowie Kohlenstoffverbindungen seit Jahren aber immer weiter an. Die Renditemöglichkeiten und der Bedarf im freien Markt steigt ebenfalls an. Das führt dazu, dass sich immer mehr Unternehmen und Konzerne der Ausbeutung von seltenen Erden, Erdgas, Erdöl oder Edelmetallen in der Türkei widmen, gerade weil diese aufgrund der Marktsituation nun Gewinne abwerfen können.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Politik
Inhaltskategorie:	Politische Kritik
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Türkei
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | [nex24.news 26-04-2022](https://nex24.news/26-04-2022)

Hinzugefügt am: 26-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 155

Vertrag von Lausanne

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230419111134483676>

Lausanne, Vertrag von

Der am 23-7-1923 geschlossene Vertrag von L. beendete den Griechisch-Türkischen Krieg (1919–22). In ihm anerkannten die Entente-Mächte den Sieg der türkischen Unabhängigkeitsbewegung unter Mustafa Kemal über die mit Unterstützung Großbritanniens in Anatolien eingefallene griechische Armee an.

Der Vertrag von L. erklärte den Vertrag von Sèvres (1920) für ungültig und ermöglichte die Gründung der modernen – von der internationalen Völkergemeinschaft anerkannten – türkischen Republik im Herbst 1923. Die siegreiche türkische Partei, in L. vertreten durch İsmet İnönü, erkannte ihrerseits die im Ersten Weltkrieg erlittenen Gebietsverluste an. Diese umfassten insbesondere die arabischen Provinzen (die heutigen Staaten Syrien, Jordanien, Libanon, Israel und Irak). Somit etablierte der Vertrag bis auf die erst 1939 hinzukommende Provinz İskenderun die noch heute bestehenden Grenzen der Türkei. Weiterhin regelte das Vertragswerk die von der Türkei zu leistenden Reparationszahlungen an die Siegermächte, sowie die Begleichung der osmanischen Reichsschulden durch die neu entstandene türkische Republik.

Gemäß dem Vertrag waren die Meerengen (Dardanellen und Bosphorus) zu demilitarisieren; fremde Kriegsschiffe von bis zu 10.000 t erhielten in Friedenszeiten das Recht zur Passage. Die sog. Kapitulationen, Vorrechte für Ausländer im Osmanischen Reich, wurden abgeschafft. Der Vertrag von L. schloss weiterhin ein Abkommen über einen „Bevölkerungsaustausch“ zwischen der Türkei und Griechenland ein. In dessen Folge mussten ca. 1,5 Mio. Griechen Anatolien verlassen; das Gleiche galt für ca. eine halbe Million Türken aus Griechenland. Die in dem nun Griechenland zugeschlagenen Türken Westthakiens wurden vom Bevölkerungsaustausch ausgenommen, im Gegenzug erhielten die in Istanbul lebenden Griechen Bleiberecht.

Ziel dieser u. a. von der US-Administration unter Präsident Wilson angeregten Maßnahme war es, die durch nationale Minderheiten ausgelösten Spannungen zu verringern. So sollte der Frieden auf Basis klarer definierter Nationalitätengrenzen gesichert werden. Allerdings brachte die durch einen zwischenstaatlichen Vertrag sanktionierte Vertreibung großes Leid über die betroffenen Menschen. Sie verloren ihre Heimat und ihren Besitz. Viele starben während der oft brutal durchgeführten Umsiedlungsmaßnahmen.

Andere auf dem Territorium der türkischen Republik lebende Minderheiten (Armenier, Kurden, Assyrer) wurden im Vertragswerk nicht namentlich erwähnt. Die türkische Regierung verpflichtete sich zum Schutz aller Bürger ohne Ansehen ihrer Religion, Ethnizität oder Sprache. Religiöse Gebäude, Schulen etc. insbesondere der nichtmuslimischen Minoritäten wurden unter Schutz gestellt sowie das Recht zur Benutzung anderer Sprachen außer türkisch auch in der Presse, im Grundschulunterricht und im Umgang mit den Behörden verankert. Die Einhaltung dieser Verpflichtungen durch die türkische Regierung sollte durch den Völkerbund überwacht werden.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie: Kurdenfrage
Inhaltskategorie: Politik
Art der Veröffentlichung: Born-digital
Dialekt: Deutsch
Ordner: Der Vertrag von Lausanne
Original Language: Deutsch
QR Code:

Quellen

[1] Website | Deutsch | eeo.aau.at

Hinzugefügt am: 19-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel**Betreff: 156****Vom Reich zur Republik: die kemalistische Revolution**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230426090630485604>

Heinz Kramer

Die Gründung der Republik Türkei im Oktober 1923 bedeutete eine tiefgehende Zäsur für die dort lebenden Menschen. Von ihrem Schöpfer Mustafa Kemal wurde sie als fundamentaler Bruch mit der Vergangenheit des Osmanischen Reiches gestaltet und in autoritärer Weise durchgesetzt.

Einleitung

Das Osmanische Reich hatte im Ersten Weltkrieg an der Seite Deutschlands und seiner Verbündeten gegen die Alliierten (England, Frankreich, Russland und ihre Verbündeten) gekämpft. Es gehörte folglich zu den Verlierern dieses Krieges. Die Alliierten unter britischer Führung besetzten große Teile Anatoliens. Sie ließen aber die Regierung unter Sultan Mehmet VI., die nach der Flucht der jungtürkischen Kriegsregierung von Enver Pasa (Pascha) nach Deutschland im Herbst 1918 an die Macht gekommen war, im Amt und verzichteten auf die Errichtung eines Besatzungsregimes in Istanbul. Politisch blieb das Reich also in den von den Alliierten gesetzten Grenzen handlungsfähig.

Es nahm daher auch an den Friedensverhandlungen bei Paris teil, mit denen 1919/1920 der Krieg offiziell beendet wurde. Dabei konnte und wollte die osmanische Regierung den alliierten Forderungen wenig entgegensetzen und unterzeichnete am 10. August 1920 nach anfänglichen Protesten die Bedingungen des Vertrages von Sèvres. Er sah vor, Anatolien bis auf ein relativ kleines Gebiet im Zentrum weitgehend unter den Siegermächten Frankreich, Italien, Griechenland und Russland aufzuteilen. Als diese Pläne im Sommer 1919 Gestalt annahmen, rührte sich Widerstand, der vor allem von in den Untergrund gegangenen jungtürkischen Gruppierungen getragen wurde.

Aus diesem Widerstand sollte die Republik Türkei hervorgehen, deren Gründung vorwiegend das Werk von Mustafa Kemal (Atatürk) war und einen radikalen Bruch mit dem osmanischen Staat und seiner Gesellschaft bedeutete. Grundlegender politischer und institutioneller Wandel

stand so schon am Anfang des neuen Staates. Die nachfolgende Entwicklung der Republik bis heute kann als Anpassung an die damals vorgenommenen Umwälzungen gesehen werden, die immer noch nicht vollständig bewältigt wurde.

Mustafa Kemal und die Gründung der Republik

Mit der Proklamation der Republik am 29. Oktober 1923 trat die kemalistische Revolution in ihre entscheidende Phase: Nach der völkerrechtlichen Konsolidierung des neuen Regimes durch den Vertrag von Lausanne vom Juli 1923, der den Vertrag von Sèvres ersetzte, ging es nun darum, den neuen türkischen Staat gemäß den Vorstellungen seines Schöpfers Mustafa Kemal (1881-1938) aufzubauen. Dieser verfolgte eine Politik des radikalen Bruchs mit der Vergangenheit. Alles, Staat und Gesellschaft, sollte grundlegend neu geschaffen werden. Vorbild dafür waren die moderne europäische Zivilisation jener Tage und die national-staatszentrierte europäische politische Ideologie des ausgehenden 19. Jahrhunderts.

Die kemalistische Reformpolitik war jedoch nicht ohne Voraussetzungen. Insbesondere die jungtürkische Herrschaft ab 1908 und die ihr zugrunde liegenden politischen Ideen haben Mustafa Kemal und seine politische Weltsicht und damit auch sein politisches Wirken als Vater (Atatürk) der modernen Republik Türkei entscheidend geprägt. Damit sind aber auch - gewollt oder ungewollt - die Traditionslinien osmanischer Modernisierungspolitik seit dem frühen 19. Jahrhundert in das Projekt der Republik Türkei eingeflossen. Europa wurde zum umfassenden Vorbild für einen großen Teil der kulturellen, aber auch der politischen und militärischen Eliten des Osmanischen Reiches.

Mustafa Kemal war ein Kriegsheld. Der General genoss im Kreise der Armee und darüber hinaus hohes Ansehen. Außerdem war er ein Angehöriger des jungtürkischen Komitees für Einheit und Fortschritt, das als militärischer Geheimbund seit seinem ersten revolutionären Auftreten 1908 zur wesentlichen Triebkraft der politischen Umwälzungen des Osmanischen Reiches vor und während des Ersten Weltkriegs geworden war. Mustafa Kemal war völlig vom national-säkularistischen Gedankengut des Komitees durchdrungen, und dessen autoritärer Politikstil fand ebenfalls seine Billigung. Für ihn war deshalb der neue türkische Staat nur als einheitlicher Nationalstaat auf der Grundlage einer strikten Trennung von Staat und Religion vorstellbar und musste notfalls auch gegen den Widerstand des Volkes oder oppositioneller Kräfte durchgesetzt werden.

Unter den Führungspersonen des nationalen Widerstandes gegen die europäischen Siegermächte war Mustafa Kemal der bei weitem politisch energischste, zielstrebigste und skrupelloseste. Er hatte ein klar umrissenes politisches Programm - die Wiederherstellung des Vaterlandes als türkischer Nationalstaat unter seiner Führung -, das er unnachgiebig verfolgte. Darin hatte das osmanische Fürstenhaus nur noch einen taktischen, aber keinen grundsätzlichen Platz mehr. Mustafa Kemal war nicht bereit, sich in das Istanbul Herrschaftssystem einzuordnen. Dieses sollte durch sein eigenes, neues abgelöst werden.

Er konzentrierte sich darauf, den nationalen Widerstand in den nicht von alliierten Truppen besetzten Gebieten des Reiches, das heißt in Ost- und Zentralanatolien sowie entlang der Schwarzmeerküste, zu organisieren. Sein politisches Programm wurde im Sommer 1919 auf verschiedenen von Mustafa Kemal in anatolischen Provinzzentren organisierten Kongressen des Widerstandes im Nationalpakt konkretisiert. In ihm wurden die Grenzen des neuen türkischen Staates bestimmt. Dieser sollte weitgehend auf das anatolische Gebiet des Reiches mit einem Teil des europäischen Thrakiens beschränkt sein. Gleichzeitig wurde die türkische

Nation als Souverän zum ideellen Träger des neuen Staates erklärt, der über die volle nationale Unabhängigkeit verfügen sollte.

Die Führung des Widerstandes, das Komitee der Repräsentanten der Gesellschaft zur Verteidigung der Rechte Anatoliens und Rumeliens unter der Leitung von Mustafa Kemal, verlegte ihr Hauptquartier im Dezember 1919 in die kleine Stadt Ankara, die ein zentralanatolischer Knotenpunkt im Telegraf- und Eisenbahnnetz war. Seine fast dauerhafte Anwesenheit in Ankara machte Mustafa Kemal zum natürlichen Zentrum des politischen Geschehens.

Im März 1920 besetzten die Briten Istanbul und lösten das osmanische Parlament auf, in dem inzwischen die Kräfte des Widerstandes den Ton angaben. Mustafa Kemal lud daraufhin die Abgeordneten nach Ankara ein, wo sich am 23. April 1920 die Große Nationalversammlung konstituierte. Damit entstand ein zweites voll funktionsfähiges und legitimes politisches Zentrum, das sofort die politische Souveränität für sich beanspruchte. Entscheidungen der Istanbul Regierung des Sultans wurden von Ankara nicht mehr anerkannt. Zur Stärkung seiner Position in der recht heterogen zusammengesetzten Nationalversammlung sammelte Mustafa Kemal im Mai 1921 seine engeren Anhänger in der Gruppe zur Verteidigung der Rechte, der Vorläuferorganisation der späteren Republikanischen Volkspartei (CHP).

Als Vorsitzender der Nationalversammlung und Chef der von ihr gestellten Regierung stellte er zunächst die Befreiung des Vaterlandes von den europäischen Besatzern und die Revision des Vertrages von Sèvres in den Vordergrund seiner Anstrengungen. Die Berufung auf diese nationalen Ziele half ihm, sich auch in kritischen Situationen gegen Widerstand in der Versammlung durchzusetzen.

Hauptaktivität der nationalen Unabhängigkeitsbewegung war der Kampf gegen die griechischen Besatzungstruppen in Westanatolien. Die französischen und italienischen Truppen hatten vorher die von ihnen besetzten Gebiete im Süden aufgrund der in der europäischen Bevölkerung nach den Pariser Friedensschlüssen (1919/1920) um sich greifenden Kriegsmüdigkeit freiwillig geräumt. Russland hatte schon im Anschluss an die bolschewistische Revolution (1918) einen Ausgleich mit Ankara gesucht. Das führte zur Konsolidierung und Befriedung an den Nord- und Ostgrenzen. Mit dem Sieg über die griechische Armee in Westanatolien Anfang September 1922 wurde der natio-nale Befreiungskampf erfolgreich beendet. Faktisch war damit Anatolien in den Grenzen des Waffenstillstandes von 1918 nunmehr von fremden Truppen, aber auch von fremder, das heißt vor allem griechischer und armenischer Bevölkerung befreit.

Im Anschluss an den Vertrag von Lausanne (1923) fand ein vertraglich vereinbarter Bevölkerungsaustausch statt, bei dem die gesamte griechisch-orthodoxe Bevölkerung Anatoliens, mit Ausnahme der Griechen Istanbuls, nach Griechenland und die gesamte muslimische Bevölkerung Griechenlands, mit Ausnahme der Muslime Westthakiens, in die Türkei umgesiedelt wurden. Insgesamt zogen in den Jahren von 1912 (Beginn der Balkankriege) bis zum Abschluss des Austausches 1924 circa 400000 Muslime aus Griechenland in die Türkei und etwa 1,2 Millionen Griechen in die Gegenrichtung.

Zu Beginn der Republik bestand deren Bevölkerung nunmehr zu 98 Prozent aus Muslimen. Nicht-muslimische Minderheiten gab es praktisch nicht mehr: Die griechische Bevölkerung war von circa zwei Millionen auf 120000 (vorwiegend in Istanbul lebend) geschmolzen, die

Armenier von über 1,5 Millionen auf 65000 (ebenfalls überwiegend in Istanbul). Letztere waren vor allem der gezielten Vernichtungspolitik der jungtürkischen Führung in der Frühphase des Ersten Weltkriegs 1915 zum Opfer gefallen.

Der nationale Widerstand unter der Führung Mustafa Kemals hatte das Diktat von Sèvres vollständig revidiert. Gleichzeitig war in Ankara das politische Zentrum einer neuen Türkei entstanden, deren Leitbild die nationale Unabhängigkeit war. Ebenso waren die ethnischen Voraussetzungen dafür geschaffen, dass die islamische Religion zu einem natürlichen Identitätsfaktor der künftigen türkischen Nation werden konnte. Zunächst jedoch kam es Mustafa Kemal darauf an, den militärischen Erfolg politisch zu konsolidieren und die Türkei auch zu einem anerkannten, gleichberechtigten Mitglied der Staatengemeinschaft Europas zu machen. Das geschah mit dem Vertrag von Lausanne im Juli 1923.

Aus türkischer Sicht ist am Lausanner Vertrag vor allem bemerkenswert, dass damit das neue Regime in Ankara international anerkannt wurde. Die Türkei verhandelte in ihrer Wahrnehmung zudem nicht als eine Verliererin des Ersten Weltkriegs über die endgültige Friedensregelung, sondern als Siegerin des nationalen Befreiungskampfes über die internationale Anerkennung der Grundsätze des Nationalpakts. Mit Lausanne wurde die Türkei in dieser Perspektive ein vollkommen gleichberechtigtes Mitglied der europäischen Staatenwelt.

Das neue türkische Regierungssystem blieb bis zum Ende des Zweiten Weltkriegs praktisch unverändert: Der Präsident der Republik war das Zentrum der Macht. Der Ministerpräsident war sein exekutiver Arm. Die Gesetze wurden im geschlossenen Kreis der CHP-Führung erörtert und dann der Nationalversammlung zur formalen Verabschiedung vorgelegt. Damit war das Instrumentarium geschaffen, mit dem Mustafa Kemal seine neue Türkei aus dem vom ununterbrochenen zehnjährigen Krieg (1912-1922) und seinen Folgen ruinierten Anatolien bauen wollte. In den Augen seiner Anhänger und zahlreicher Landsleute hatte er es vor der Vernichtung durch die europäischen Mächte gerettet.

Europäisierung und Säkularisierung

Mit dem Lausanner Vertrag und der Ausrufung der Republik war die Hülle des türkischen Nationalstaats entstanden. Allerdings fühlte sich nur eine Minderheit der Bewohner Anatoliens als Türken im Sinne eines Staatsvolks. Die Idee der Volkssouveränität mochte zwar in der Verfassung der Republik zum Ausdruck gebracht werden, in den Köpfen der Mehrheit der Bürgerinnen und Bürger war sie nicht vorhanden. Dies zu ändern, war eines der erklärten Ziele von Mustafa Kemals Reformpolitik.

Der erste Schritt war die Abschaffung des Kalifats am 3. März 1924 und die anschließende Ausweisung aller Angehörigen der Herrscherfamilie. Ihm folgte die Verabschiedung der Verfassung am 20. April 1924, mit der die Republik konsolidiert wurde und die bis 1961 im Wesentlichen unverändert blieb. Im Anschluss ging Mustafa Kemal daran, die türkische Bevölkerung von bestimmten islamischen Traditionen zu befreien.

Den Anfang machte das Hutgesetz vom 25. November 1925, mit dem der Fez verboten und der Hut ab November 1928 als Kopfbedeckung der Männer vorgeschrieben wurde. Die Bekleidung der Frauen wurde jedoch nicht reglementiert, insbesondere wurde der Schleier nicht verboten, wenngleich er in den Augen Mustafa Kemals und seiner Anhänger verpönt war. Am 30. November 1925 wurden die Konvente der Derwischorden aufgelöst und die traditionelle

Verehrung von Sultans- und Heiligengräbern verboten. Das war ein Schlag gegen den in Anatolien weit verbreiteten Volksislam. Jenseits der Moscheen gab es keine zulässigen Stätten religiöser Verehrung mehr. Religiöse Kleidung durfte nur von Geistlichen und nur bei religiösen Anlässen getragen werden.

Die heute in der Türkei hoch aktuelle Auseinandersetzung über das Kopftuch (türban) der gläubigen Studentinnen zeigt, dass mit dem Hutgesetz die Frage der Bekleidung als Merkmal türkischer Identität keineswegs abschließend geregelt werden konnte. Zwar arrangierten sich die Männer mit dem neuen Gesetz, indem sie in der großen Mehrzahl die flache Schirmmütze zur neuen typischen Kopfbedeckung erkoren und auch sonst im Laufe der Zeit die europäische Bekleidung annahmen. Doch zeigt sich bis heute an der Kleiderfrage der Frauen die große Bedeutung, die das äußere Erscheinungsbild für die muslimische Identität besitzt: Die Bekleidung ist unter anderem ein Element, mit dem sich die Gläubigen von den Ungläubigen unterscheiden können.

Im Jahre 1926 wurde mit der Übernahme des Schweizer Zivilgesetzbuchs und des italienischen Strafgesetzbuchs die Grundlage der Rechtsbeziehungen in der Republik säkularisiert. 1928 wurde der Islam als Staatsreligion aus der Verfassung gestrichen.

Am 3. November 1928 verabschiedete die Nationalversammlung das Gesetz, mit dem ab dem 1. Januar 1929 das türkische (lateinische) Alphabet zur offiziellen Schriftsprache der Republik erklärt und die Benutzung der alten osmanischen Schrift verboten wurde. Im selben Jahr wurde auch die islamische Zeitrechnung durch den Gregorianischen Kalender und der Freitag durch den Sonntag als Wochenfeiertag abgelöst. Damit war auch die letzte Verbindung zur alten Ordnung und ihren religiösen Grundlagen gekappt.

Die Folgen waren aus heutiger Sicht zwiespältig. Für die breite Masse der Bevölkerung wurde die Überwindung des Analphabetentums wesentlich erleichtert, ja überhaupt erst ermöglicht. Binnen weniger Jahre verdoppelte sich die Zahl der Personen, die des Lesens und Schreibens mächtig waren, von zehn auf 20 Prozent bei einer Gesamtbevölkerung von etwa 16 Millionen Menschen. Durch die Sprachreform wurde der Anschluss der Türkei an die westliche Zivilisation erheblich erleichtert, da die Schriftbarriere wegfiel.

Die mit den kemalistischen Reformen verbundene Säkularisierung setzte sich jedoch für lange Zeit nur in den städtischen Gebieten und bei der Mehrzahl der in der öffentlichen Verwaltung Beschäftigten durch. Es entstand eine kemalistische Elite, die sich die Durchsetzung und später dann die Bewahrung der Reformen zur Aufgabe machte. In den Anfängen war diese Elite weitgehend mit jenen Gruppen identisch, die auch schon in der jungtürkischen Zeit die Geschicke des Reiches gesteuert hatten: den Vertretern des Staatsapparates, der Militärführung sowie den Angehörigen der säkularen Bildungseliten. Anders als die jungtürkischen Reformen vor dem Ersten Weltkrieg konnte die kemalistische Aufpfropfung der westlichen Zivilisation aber konsolidiert werden, weil die Republik von äußeren Herausforderungen weitgehend verschont blieb.

Hinzu kam, dass Mustafa Kemal von Beginn an den staatlichen Machtapparat skrupellos zur Unterdrückung jeden gesellschaftlichen Widerstandes gegen die säkularisierende Reformpolitik einsetzte. Wesentliche Instrumente waren dabei ein Ausnahmerecht und auf seiner Grundlage eingesetzte Unabhängigkeitsgerichte, die ihre Urteile unter weitgehender Missachtung rechtsstaatlicher Grundsätze nach Maßgabe politischer Willkür fällten. So war Anfang der

1930er-Jahre jeder Widerstand im Innern ausgeschaltet und die Einparteienherrschaft der CHP unter Mustafa Kemals Führung endgültig etabliert.

Die Republik Türkei ging aus dem nationalen Befreiungskampf und den kemalistischen Reformen als ein autoritäres politisches System mit europäischem Aussehen hervor, dessen Geschicke im Wesentlichen von der zweiten Generation der jungtürkischen Bewegung bestimmt wurden. Sie unterschied sich von den zeitgleichen totalitären Regimen in Europa vor allem dadurch, dass ihre Führung weitgehend darauf verzichtete, eine totale Gleichschaltung der Gesellschaft durchzusetzen. Die Anhänger einer eher liberalen Reformpolitik blieben jedoch ebenso auf der Strecke wie die Vertreter islamistischer Strömungen. Beide sollten bis Anfang der 1950er-Jahre keine Rolle mehr spielen.

So gesehen war die kemalistische Revolution vor allem eine grundlegende Änderung des institutionell-politischen Überbaus (Republik) und die Vorgabe eines gesellschaftlichen Idealbildes (westliche Zivilisation) der Türkei, nicht jedoch eine fundamentale soziale Umwälzung. Staatspolitik und Gesellschaft waren nach dem Abschluss der kemalistischen Reformpolitik für lange Zeit noch nicht vollständig kongruent. Doch war die Machtposition der Reformeliten so weit konsolidiert, dass es ein Zurück hinter die kemalistische Säkularisierung von oben nicht mehr geben konnte. Die Republik Türkei war damit von ihrem Gründer, wenn auch mit mitunter höchst zweifelhaften Methoden, auf einen Modernisierungspfad gesetzt, der sie zum heute am weitesten entwickelten Land ihrer Region machen sollte.

Die kemalistischen Prinzipien

Die politischen Umwälzungen Atatürks kamen, wie alle derartigen revolutionären Prozesse, nicht ohne einen ideologischen Überbau aus. Aus den zahlreichen Reden Atatürks wurden im Diskurs der intellektuellen Zirkel der CHP die sechs Prinzipien des Kemalismus herausgearbeitet. Sie versinnbildlichten die programmatische Grundlage der gesellschaftlichen, politischen und wirtschaftlichen Modernisierung der Türkei. Zugleich waren sie das ideologische Konstrukt, mit dem die Maßnahmen der kemalistischen Elite zur konkreten Umsetzung dieses Programms rechtfertigt wurden. Die Prinzipien wurden 1931 in das Programm der CHP aufgenommen und als die sechs Pfeile auch in das Parteiemblem übernommen.

Diese Prinzipien sind:

1. Republikanismus als Ausdruck des Prinzips der Volkssouveränität als Grundlage aller politischen Entscheidungen. Damit ist gleichzeitig die Absage an die in der Figur des Sultans verkörperte personale Herrschaft des Osmanischen Reiches verbunden. Dabei wurde großzügig darüber hinweggesehen, dass das Volk im politischen Prozess keine Stimme hatte: Im Parlament fanden sich handverlesene Gefolgsleute der CHP.
2. Populismus als Ausdruck der Gleichheit der türkischen Staatsbürgerinnen und -bürger, was die Herrschaft einer Klasse über andere ausschließt. Die autoritäre Einparteienherrschaft der CHP sprach dem ebenso Hohn wie die faktische Diskriminierung aller Minderheiten.
3. Etatismus als Ausdruck einer staatlichen Beeinflussung der Wirtschaft, die allerdings nicht die Verstaatlichung der Produktionsfaktoren vorsah;
4. Revolutionismus/Reformismus als Ausdruck der Notwendigkeit, die Modernisierungspolitik von oben kontinuierlich fortzusetzen;

5. Laizismus als Ausdruck der Trennung von Staat/Politik und Religion sowie

6. Nationalismus als Ausdruck für das Zusammengehörigkeitsgefühl der neuen türkischen Bürgerinnen und Bürger.

Wegen ihrer grundlegenden Bedeutung für die weitere Entwicklung verdienen die unter 1., 5. und 6. aufgeführten Prinzipien eine eigene Betrachtung (siehe das folgende Kapitel).

Diese sechs Prinzipien wurden erst im Laufe der Entwicklung der Republik, insbesondere nach Atatürks Tod, von der Führung der Staatspartei und den sich auf den Kemalismus berufenden neuen republikanischen Eliten dogmatisiert. Ihre Verankerung als Artikel 2 in der türkischen Verfassung im Jahre 1937 hat sie kanonisiert. Seitdem wurden sie von allen Regierungen zur Begründung ihrer jeweiligen Politik herangezogen, und alle Parteien berufen sich bis heute in ihren Programmen mehr oder weniger deutlich auf sie. Doch ihre konkrete Bedeutung und damit auch das vorherrschende Verständnis von Kemalismus sind abhängig von den jeweiligen gesellschaftlich-politischen Machtkonstellationen und den ihnen zugrunde liegenden Einflussgrößen.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Geschichte
Inhaltskategorie:	Politik
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Türkei
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | [bpb.de 12-03-2012](https://bpb.de/12-03-2012)

Hinzugefügt am: 26-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel**Betreff: 157****Vorschläge für eine zivile Konfliktlösung Der türkisch-kurdische Konflikt**<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230212125644466202>

VON ANDREAS BURO

Herausgegeben von der Informationsstelle Wissenschaft und Frieden (IWIF) e.V. in
Zusammenarbeit mit der Kooperation für den Frieden

Der türkisch-kurdische Konflikt ist immer noch nicht beendet. Gegenwärtig droht er erneut zu eskalieren. Nach dem Ersten Weltkrieg wurde das kurdische Siedlungsgebiet auf die Türkei, Irak, Syrien und Iran aufgeteilt. In der Folge entstanden in allen vier Ländern Minderheiten-Konflikte, wie sie oft bei der Entstehung von Nationalstaaten auftreten.¹ Minderheiten wurden unterdrückt und einer Zwangsassimilierung unterworfen. Gewaltausbrüche von beiden Seiten und Feindbilder erschwerten eine vernünftige Regelung. Die Folgen in der Türkei waren eine wachsende Verfeindung innerhalb der Gesellschaft, die Blockade von Demokratisierungsprozessen, ein Anwachsen der riesigen sozialen Probleme in den kurdischen Gebieten, keine Lösung der berechtigten kurdischen Ansprüche auf eine eigenständige Kultur und Selbstverwaltung. Auf kurdischer Seite entstand immer wieder der Wunsch nach einem eigenen kurdischen Staat. Nach vielen Aufständen der Kurden seit den 20er Jahren führte seit 1984 die PKK - die kurdische Aufstandsbewegung im türkischen Teil der kurdischen Siedlungsgebiete - einen bewaffneten Kampf gegen die türkische Armee und Polizei. Dabei wurden nach offizieller Darstellung über 37.000 Menschen getötet und ungefähr 3.600 Weiler und Dörfer zerstört. Etwa 3 Millionen Kurdinnen und Kurden wurden vom Militär vertrieben. Ankara, wie auch die EU, haben die Jahre zwischen 1999 und 2004 - während eines einseitigen Waffenstillstands der PKK, in denen sich die kurdische Seite auf eine politische Lösung im Rahmen des türkischen Nationalstaates orientierte - nicht für eine politische Lösung genutzt. Nach Aufkündigung des Waffenstillstandes im Juni 2004 weiteten sich die Kämpfe aus. Jetzt stehen wieder über hunderttausend türkische Soldaten in den kurdischen Siedlungsgebieten der Türkei. Türkische Spezialteams führen Operationen jenseits der türkisch-irakischen Grenze durch, und irakisch-kurdische Ortschaften werden bombardiert. Während es in den Kämpfen

der 90er Jahre fast keine Bombenanschläge gab, wurden diese nun zur Waffe im gesamten Gebiet der Türkei. Im Oktober 2006 hat die Guerilla einen neuen unbefristeten Waffenstillstand ausgerufen. Die EU-Staaten halten trotzdem an ihrem Terrorismus-Vorwurf gegenüber der PKK und ihren Organisationen fest und erschweren sich so die Möglichkeit, in den Konflikt vermittelnd eingreifen zu können. Es gilt, eine weitere Eskalation des gewaltsamen Konflikts zu verhindern und ihn mit zivilen Mitteln beizulegen. Dazu können staatliche, internationale und nicht-staatliche Stellen einen Beitrag leisten. Auch die Erfahrungen, die in Europa mit nationalen Minderheiten gemacht wurden - z. B. das Südtirol-Abkommen zwischen Österreich und Italien - sollten herangezogen werden. Deutschland könnte in dem Konflikt eine wichtige Rolle im Sinne präventiver Diplomatie und Politik spielen. Leider hat es bisher diese Rolle nicht wahrgenommen. Das Monitoring-Projekt (siehe Kasten Seite 3) dient dem Ziel der zivilen, friedlichen Lösung des Konflikts. Es ist ein Vorhaben der »Kooperation für den Frieden«.

Der Hintergrund des Konflikts

Die Kurden und ihre Kultur

Die Meder, die als Vorfahren der Kurden gelten, ließen sich um 1000 v. C. östlich des Zagros-Gebirges nieder und bildeten dort verschiedene Reiche. Die Kurden lebten seit der Antike vorwiegend als Viehzüchter und Bauern in einem relativ geschlossenen Siedlungsraum, der sich etwa über 2.000 km von Nordwesten nach Südosten von der heutigen Türkei und Syrien bis in den Irak und den Iran erstreckte. Sie hatten keinen unmittelbaren Zugang zum Persischen Golf, zum Schwarzen, Kaspischen und Mittelmeer. Wenn im Folgenden von Kurdistan gesprochen wird, so ist nicht ein Nationalstaat im heutigen Sinne gemeint, sondern eine historische Region und ein geographischer Siedlungsraum.

Unter der arabischen Herrschaft traten die Kurden im Laufe des 7. bis 9. Jahrhunderts zum sunnitischen Islam über. Abgesehen von den Aleviten - vermutlich etwa ein Drittel der Kurden - zählen in der Gegenwart deshalb die meisten Kurden zur gleichen Religion wie die türkische Bevölkerung.

Die Existenz im Schnittpunkt der Kulturen zwischen Europa, Asien und Afrika bedeutete für die Kurden auch ein Leben in dauerhaftem Unfrieden und politischer Zersplitterung. Schon im ersten Jahrtausend vor unserer Zeitrechnung wurde Kurdistan Teil des assyrischen und dann des altpersischen Staates. Im Laufe der Jahrhunderte gerieten die kurdischen Stämme, und später die kurdischen feudalen Fürstentümer, in die Abhängigkeit von iranischen Schahs und byzantinischen Herrschern. Erst im 11. Jahrhundert n. Chr. setzt die Zuwanderung von Seldschucken, einem Turkvolk aus Asien, ein. Anfang des 14. Jahrhunderts gründete Osman, einer ihrer Herrscher, das osmanische Reich, das 1453 Konstantinopel - das heutige Istanbul - eroberte und damit das byzantinische, christliche Reich beendete. Im Laufe der folgenden Jahrhunderte wurde das osmanische Reich zu einem Vielvölkerstaat und zu einer Großmacht in Asien, Europa und Afrika, das auch die kurdischen Gebiete umfasste. Das Reich zerfiel endgültig zu Beginn des 20. Jahrhunderts im Rahmen des Ersten Weltkrieges. Das kurdische Siedlungsgebiet wurde auf die Türkei, Iran, Syrien und den Irak aufgeteilt. Von den etwa 30 Millionen Kurdinnen und Kurden leben gegenwärtig über 16 Mio. innerhalb der Grenzen der Türkei, über 7 Mio. in Iran, 4,5 Mio. in Irak, 1,5 Mio. in Syrien, über 1 Mio. in Europa, davon 700.000 in der Bundesrepublik. Das kurdische Volk ist das dritt- oder viertgrößte Volk im Nahen und Mittleren Osten, neben Türken, Arabern und Persern.

Die kurdische Bevölkerung lebt bis zur Gegenwart zu einem großen Teil in gesellschaftlichen Strukturen, in denen Clan-Bindungen eine erhebliche Bedeutung haben. Nationale

Orientierungen wurden hierdurch immer wieder behindert. Ein wesentlicher Grund dafür, dass die Kurden sich nicht frühzeitiger mit Intensität für die Bildung eines Nationalstaates eingesetzt haben.

Die Sprache der Kurden gehört zu den indogermanischen Sprachen und ist mit dem Persischen verwandt. Sie besteht hauptsächlich aus den Dialekten Kurmanci (Kurmandschi), Sorani und Zazaki (Dimilki). Kurden benutzen heute das lateinische, arabisch-persische und das kyrillische Alphabet. In der Türkei, dem Iran, Irak und in Syrien wurde in der Vergangenheit die Vermittlung der kurdischen Sprache, Kultur und Geschichte, also alles was mit den Kurden zu tun hat, eingeschränkt oder verboten. Trotzdem wurden in Irakisch-Kurdistan viele Bücher und Wörterbücher herausgegeben. Auch im Ausland wurde publiziert. Alleine in Schweden erschienen in den letzten 50 Jahren 123 Zeitungen, Zeitschriften und Bulletins. (Özgür Politika, 28.7.00) Im Sommer 2000 wurde in Istanbul ein Kurdisch-Türkisches Wörterbuch mit 40.000 Wörtern vom Kurdischen Institut veröffentlicht. (Hürriyet, 19.6.00)

In der Türkei wurden selbst die Wörter »Kurde« und »Kurdistan« durch neue Begriffe, wie z.B. »Bergtürken«, »Ost- bzw. Südostanatolien«, ersetzt. Die traditionellen Namen der Ortschaften, Berge und Flüsse wurden türkisiert. Feste, wie Newroz, wurden bis vor einigen Jahren verboten und das Tragen kurdischer Trachten untersagt. Damit sollte eine Zwangsassimilierung vorangetrieben und die kurdische kulturelle Identität zerstört werden. Das ist bislang jedoch weitgehend misslungen.

Gerade der Versuch Ankaras, die kurdische kulturelle Identität auszulöschen, hat diese zu einem zentralen Thema der Auseinandersetzung gemacht. In der Türkei, in der die kurdischen Kinder in den Schulen nach wie vor nicht in ihrer Muttersprache unterrichtet werden dürfen, bemühen sich kurdische Menschen mit Hilfe von kurdischen Fernseh-(MEDYA-TV/Roj-TV), Internet- und Radiosendungen aus dem Ausland, ihre Sprache schreiben zu lernen und ihre Kultur und Dichtung weiter zu geben.²

Der politische Zusammenhang des heutigen Konflikts

Der politische Ausgangspunkt ist der Zusammenbruch des Osmanischen Reiches am Ende des Ersten Weltkriegs. Es war Kriegsverbündeter Deutschlands und Österreichs. Die Siegermächte England und Frankreich besetzten Istanbul und teilten das Reich nach ihren Interessen auf (Diktatfrieden von Sèvres 1920). Danach sollten Kurden und Armenier laut Artikel 62, 63, und 64 eigene Staaten gründen können. Die große türkische Nationalversammlung lehnte diesen Vertrag ab. Unter der Führung von General Kemal Atatürk (Vater der Türken) wurde der nationale militärische Widerstand organisiert, den auch die Kurden tatkräftig unterstützten, da man ihnen Gleichberechtigung als Nation mit der türkischen versprach. Dieser Kampf zwang die Alliierten 1923, im Friedensvertrag von Lausanne die Unabhängigkeit und Souveränität der neuen Türkei als Nationalstaat anzuerkennen. In dem Vertrag wurde das kurdische Siedlungsgebiet zwischen der Türkei, Iran, Irak und Syrien aufgeteilt.

Nach Lausanne wurden in der Türkei alle Versprechen von Gleichberechtigung gegenüber den Kurden gebrochen. Aus der multi-ethnischen Gesellschaft sollte nun eine türkische Gesellschaft werden. Jeder, der in der Türkei lebt, ist Türke, lautete die Devise.

Am Tag der Abschaffung des Kalifats (3.3.1924) verabschiedete das Parlament ein Gesetz zur Vereinheitlichung des Schulwesens. Danach galten die kurdischen Schulen als gesetzwidrig und wurden geschlossen. Die Kurden fühlten sich betrogen und befürchteten den Verlust ihrer

Kultur durch Zwangsassimilation. Die offizielle Kurdenpolitik wurde in einem Gesetz vom 8. bzw. 24. September 1925 festgelegt. Darin heißt es u.a.: „Die beiden Völker können und dürfen nicht gleichberechtigt zusammenleben. Deswegen müssen die Kurden assimiliert und Kurdisch muss verboten werden. Die Kurden müssen in den Westen zwangsdeportiert und Türken im Osten an ihrer Stelle angesiedelt werden. Der Osten muss durch einen mit weiten Vollmachten ausgestatteten Generalgouverneur, wie in den Kolonien, regiert werden. Alle in wichtigen Positionen stehenden Beamten müssen Türken sein und aus dem Westen stammen.“ 3

Die Folge waren zahlreiche kurdische Aufstände zwischen 1925 und 1938, die alle blutig niedergeschlagen wurden. Damit ist die Grundsituation des türkisch-kurdischen Konflikts gekennzeichnet, der seitdem immer wieder mit Gewalt ausgetragen wurde.

Nach 1945 hat sich die Türkei im aufkommenden Ost-West-Konflikt dem Westen zugewandt, sie wurde Mitglied der NATO. Es entstand ein Mehrparteiensystem, doch die türkische Armee verstand sich als übergeordneter Hüter der kemalistischen Grundwerte und putschte 1960, 1971 und 1980 gegen die gewählten Regierungen. Ihre Repression richtete sich gegen alle demokratischen Institutionen, viele Parteien und gesellschaftliche Organisationen wurden verboten. Die Kurden waren in besonderem Maße betroffen. 210.000 Strafverfahren wurden nach dem Militärputsch von 1980 gegen die Opposition eingeleitet, Filme und Bücher verboten, Folter war in den Gefängnissen an der Tagesordnung. Alle Möglichkeiten, für die kurdischen Anliegen legal einzutreten, waren versperrt. Von September bis Dezember 1980 flohen etwa 60.000 türkische Staatsbürger - darunter viele Kurden - nach Deutschland.

Vor dem Militärputsch von 1980 gab es verschiedene Zusammenschlüsse und Organisationen für eine politische Interessenvertretung der Kurden in und außerhalb der Türkei,⁴ die von der PKK als Konkurrenten verstanden und von ihr auch mit Gewalt bekämpft wurden. Rückblickend konnte sich die PKK (Avantgarde Arbeiterpartei Kurdistans) als wichtigste Kraft durchsetzen.

Am 15. 8. 1984 stürmten Guerillaeinheiten der PKK zwei Kasernen der türkischen Armee. Damit wurde die bis heute andauernde militante Aufstandsbewegung der Kurden eingeleitet. Sie basierte nicht mehr auf Clan-Zusammenhängen, sondern auf kurdisch-nationalen und kulturellen Ansprüchen. Ankara bekämpft sie als eine separatistische Bewegung.

Eskalationsentwicklung

Die Kämpfe zwischen 1984 und 1998 waren sehr verlustreich und von großen Flüchtlingsströmen begleitet. Nach der Ausrufung eines einseitigen Waffenstillstandes durch die PKK (1.9.1998) und der Inhaftierung des PKK-Vorsitzenden, Abdullah Öcalan, auf der türkischen Gefängnisinsel Imrali entspannte sich die Situation. Dieser Prozess wurde durch die Reform-Bemühungen aufgrund des EU-Beitrittswunsches der neuen AKP-Regierung in Ankara unterstützt. Der Ausnahmezustand im kurdischen Siedlungsgebiet wurde aufgehoben. Kurdischkurse für Erwachsene und Sendungen in kurdischer Sprache wurden ermöglicht, allerdings nur in sehr begrenztem Maße. Die grundsätzlichen Probleme des Konflikts wurden jedoch nicht ernsthaft in Angriff genommen. Das türkische Militär setzte trotzdem seine Angriffe auf die Guerilla fort - während des einseitigen Waffenstillstands von 1998-2004 gab es etwa 700 Operationen. Am 1. Juni 2004 wurde deshalb der einseitige Waffenstillstand durch die PKK aufgekündigt.

Seitdem ist der militärische Konflikt wieder eskaliert. Verdeckte Anschläge des Militärs gegen zivile Ziele provozierten die Kurden. Eine kleine kurdische Gruppe führte Sprengstoffanschläge

in verschiedenen Teilen der Türkei aus. Die Armee zog Truppen an der Grenze zum Nordirak zusammen und griff in Irakisch-Kurdistan Dörfer an, in denen sie PKK-Guerilla vermutete. Die türkische Generalität forderte die USA auf, im kurdischen Nordirak gegen die PKK vorzugehen, um die Rückzugsbasis der Guerilla zu vernichten. Für die USA ist dieses Problem ambivalent. Einerseits stuft sie nach wie vor die PKK als terroristische Vereinigung ein, andererseits ist der kurdische Teil des Nordirak der stabilste und treueste Verbündete der USA. Die USA wollen auf keinen Fall, dass durch einen Einmarsch türkischer Truppen auch diese Region destabilisiert wird, sie lehnen deshalb jegliche türkische Intervention ab. Die USA haben einen Sondergesandten beauftragt, sich dieser Frage anzunehmen. Jüngst kam es zu Dreiergesprächen zwischen Vertretern der USA, der türkischen Regierung und der Regierung Irakisch-Kurdistans.

Mit diesem Prozess verzahnt, verläuft in der Türkei ein Machtkampf zwischen der Generalität und der islamisch geprägten AKP-Regierung. Das Militär befürchtet durch die Anpassungen an die EU-Forderungen Macht zu verlieren und wendet sich gegen die AKP-Regierung, der es die Islamisierung der Türkei vorwirft. Das Militär ist anscheinend an einer Fortsetzung des Krieges gegen die PKK interessiert, lehnt eine Amnestie der Guerilla ab und fordert deren Kapitulation. Dazu mobilisiert es türkisch-nationalistische Gefühle in der Gesellschaft, die geeignet sind, Feindbilder zu verstärken. Der türkisch-kurdische Konflikt wird zur Zeit durch einen Konflikt zwischen Militär und Regierung überlagert. 2007 wird es in der Türkei Präsidenten- und Parlamentswahlen geben. Das veranlasst die AKP-Regierung wegen ihrer Wählerklientel zu großer Zurückhaltung in der Kurdenfrage.

Gegenwärtig stehen die USA in der Kurdenfrage nicht mehr umstandslos an der Seite des türkischen Militärs. Sollten die US-Truppen aus dem Irak zurückgezogen werden, dürfte allerdings für den türkisch-kurdischen Konflikt, wenn er bis dahin nicht beigelegt ist, eine völlig neue Konstellation zugunsten der Interventionswünsche des türkischen Militärs entstehen.

Zusammenhänge mit anderen Konflikten in der Region

Der türkisch-kurdische Konflikt stand immer im Zusammenhang mit den Politiken der Nachbarstaaten Iran, Irak und Syrien. Mit diesen Staaten verband die Türkei das gemeinsame Interesse, alle kurdischen Bestrebungen zur Bildung eines eigenen Nationalstaates zu unterdrücken. Die Organisierung der Kurden und das Aufkommen des Gefühls einer kurdischen Identität sollte verhindert werden. Daraus folgte eine generelle Repression gegenüber der kurdischen Bevölkerung und ihrer Kultur. Diese Politik hat aber dazu geführt, dass sich die Kurden fast überall als ausgegrenzt aus den Gesellschaften ihres Landes empfanden und sich um so mehr ihrer kurdischen Identität zuwandten.

Ein anderes Element bestand oft in der Instrumentalisierung der Kurden für die Austragung von Konflikten zwischen den vier Staaten. Verkürzt gesagt: Man förderte die Kurden der anderen, um dem anderen Staat damit Schwierigkeiten zu bereiten. Wichtigste Beispiele waren die syrische Duldung des Hauptquartiers und der Rückzugsbasis der PKK in ihrem Land und die jahrelange Unterstützung der irakischen KDP und PUK vom Iran aus.

Friedensfördernde und friedenshindernde Einflüsse der internationalen Politik

Internationale Politik hat einen wesentlichen Anteil an dem türkisch-kurdischen Konflikt. Bald nach dem Zweiten Weltkrieg ging es den westlichen Siegermächten darum, die Türkei im West-Ost-Konflikt auf ihre Seite zu ziehen. Sie wurde 1952 in die NATO aufgenommen und zum wichtigen Stationierungsort für US-amerikanische Atomwaffen, die sich gegen die UdSSR

richteten. Diese Waffen wurden zwar im Rahmen der Vereinbarungen um die Kuba-Krise 1963 abgezogen, die »Waffenbrüderschaft« der NATO-Staaten blieb jedoch über alle Militärputsche in der Türkei (1960, 1971, 1980) hinweg dominierend. Die Kurdenfrage in der Türkei war deshalb kein Thema in den internationalen Beziehungen zwischen diesen Ländern. Dies änderte sich auch nicht, als in den 90er Jahren die USA, die Türkei und Israel gemeinsam in Nahost die Funktion einer regionalen Hegemonialmacht ausübten. Die militanten Kämpfe der kurdischen PKK ab 1984 wurden als terroristische Angriffe definiert, ohne dass man ihren Ursachen nachgegangen wäre. Massive Waffenlieferungen an die Türkei - Deutschland lieferte nicht nur Militärausrüstung aus DDR-Beständen, sondern auch Leopardpanzer, U-Boote und anderes militärisches Großgerät - verstärkten die Parteinahme zugunsten der offiziellen Politik in Ankara; die türkische Generalität, die den Kampf gegen die PKK organisierte, war der direkte Ansprech- und Verhandlungspartner.

Je mehr die Konflikte in Nah- und Mittelost eskalierten, um so stärker wurde die ablehnende Haltung der westlichen Regierungen gegenüber den kurdischen Ansprüchen, die über lange Zeit auch tatsächlich einen separatistischen Charakter hatten. Diese Ablehnung wurde noch durch zum Teil gewalttätige Demonstrationen von Exil-Kurdinnen und -Kurden in Westeuropa - und speziell in Deutschland - verstärkt. Dies trug auch dazu bei, dass der einseitige, zunächst unbegrenzte Waffenstillstand der PKK - nach der Entführung und Gefangennahme ihres Führers Abdullah Öcalan 1999 - und die Bereitschaft, zu einer politischen Lösung im Rahmen der Türkei zu kommen, von außen nicht aufgegriffen und zur Lösung dieses Konflikts genutzt wurde.

In die Haltung der westlichen Staaten gegenüber der Kurdenfrage ist erst seit den EU-Beitrittsverhandlungen mit der Türkei und der Irak-Besetzung durch die USA etwas Bewegung gekommen.

In den EU-Beitrittsverhandlungen führt die Art und Weise, wie in der Türkei Minderheiten behandelt werden, immer wieder zu Auseinandersetzungen, auch wenn dabei die vorsichtig taktierende Brüsseler Kommission die Kurdenfrage nur sehr zurückhaltend anspricht. Auf Dauer wird sie jedoch nicht darum herum kommen, deutlicher und genauer zu werden, da die Menschenrechtsdefizite in der Türkei nur zusammen mit der Lösung der Kurdenfrage überwunden werden können. Das Europäische Parlament thematisiert mit größerer Deutlichkeit diese Problematik.

Die Besetzung des Iraks durch die USA hat in Washington ein neues Interesse an der Kurdenfrage geweckt. Das autonome irakisch-kurdische Gebiet ist in dem sonst so unruhigen Irak die stabilste Region. Sie soll nicht durch türkische Angriffe auf Rückzugsbasen der PKK destabilisiert werden. Die Interessen der USA und des türkischen Militärs stehen hier im Widerspruch, wenigstens solange der Irak als Einheit bestehen bleibt. Das könnte Chancen für neue Sicht- und Verhaltensweisen gegenüber der Kurdenfrage eröffnen.

Bezug Deutschlands zu dem Konflikt

Das Deutsche Reich hat sich im Rahmen seiner Expansionspolitik seit dem Ende des 19. Jahrhunderts um gute Beziehungen zum Osmanischen Reich und zur Türkei bemüht. Kaiserbesuche, Bagdad-Bahn und Kriegspartnerschaft im Ersten Weltkrieg mögen als Stichworte genügen. Im Zweiten Weltkrieg blieb die Türkei neutral. Die Beziehungen nach 1945 liefen vor allem über die Wirtschaft und die NATO. Deutschland ist im Im- und Export der größte Wirtschaftspartner der Türkei. Aus der Türkei kamen auf Wunsch der deutschen

Industrie viele Gastarbeiter, die sich zu einem großen Teil dauerhaft ansiedelten. Darunter waren auch - zusammen mit Flüchtlingen - etwa 700.000 Kurden. Der türkisch-kurdische Konflikt wurde in der Folge auch in Deutschland ausgetragen, zum Teil mit großen friedlichen Demonstrationen, aber auch mit Aktionen, die nicht gewaltfrei verliefen. Die Bundesregierung nahm die PKK im November 1993 in die Liste der terroristischen Organisationen auf. Noch immer gibt es Prozesse gegen und Verurteilungen von PKK-Mitglieder/n, werden Büros kurdischer Organisationen durchsucht, denen man Nähe zur PKK nachsagt.

Die rot-grüne Bundesregierung hat sich für eine EU-Beitrittsperspektive der Türkei stark gemacht, den türkisch-kurdischen Konflikt jedoch nicht entsprechend thematisiert. Premierminister Erdogan konnte noch 2003 bei seinem Besuch in Berlin unwidersprochen behaupten, es gäbe keine kurdische Frage.

Im Gegensatz zur offiziellen Politik haben sich Organisationen aus dem zivil-gesellschaftlichen Bereich in erheblichem Maße bemüht, zur Beilegung des türkisch-kurdischen Konflikts beizutragen. Einige Beispiele:

Evangelische Akademien haben viele Seminare zu diesem Thema angeboten;
 Evangelische Landeskirchen haben sich mit dem Konflikt befasst;
 der Interkulturelle Rat in Deutschland hat sich um Dialoge zwischen Türken und Kurden bemüht;
 der 1995 gegründete Dialog-Kreis konnte in vielen Veranstaltungen und Veröffentlichungen auch PolitikerInnen einbeziehen. Er bemühte sich auch um aktuelle Analysen und strategische Handlungsvorschläge;
 die Ärzte-Vereinigung IPPNW stellte ständige Kontakte und eine Zusammenarbeit zwischen in Deutschland lebenden türkischen und kurdischen Mitbürgern her;
 Amnesty international und Menschenrechtsvereine haben recherchiert und Menschenrechtsverletzungen bekannt gemacht;
 Pro Asyl und Flüchtlingsbeiräte der Länder haben Asylsuchende beraten und gegenüber Gerichten über die Hintergründe von Flucht und Vertreibung berichtet, Rechtshilfe-Vereine wie Azadi nahmen sich der Probleme an;
 das Netzwerk Friedenskooperative führte jahrelang gemeinsam mit anderen Friedensorganisationen eine Kampagne unter dem Motto »Schweigen tötet! Frieden jetzt« durch.
 Dazu kamen Organisationen der in Deutschland lebenden Kurdinnen und Kurden, die sich mit dem Konflikt aus ihrer Sichtweise auseinandersetzen. Bei fast allen diesen Aktivitäten, die auf Dialog und Verständigung zielten, war im Gegensatz zu den kurdischen Organisationen die Bereitschaft der türkischen eher gering, sich auf einen Dialog mit der kurdischen Seite einzulassen.

Bezug der EU zu dem Konflikt

Im Oktober 2005 nahm die EU Beitrittsverhandlungen mit der Türkei auf. Man spricht von einer Verhandlungsdauer von 10-15 Jahren. In einigen EU-Staaten herrscht große Skepsis, ob ein Beitritt der Türkei überhaupt wünschenswert ist. In den Vorverhandlungen wurde die Kurdenfrage nicht explizit angesprochen. Gesprochen wurde aber über Minderheitenrechte, was je nach Sichtweise die Kurden ein- oder ausschließt. Trotzdem ist festzuhalten: das Bemühen Ankaras um einen Beitritt zur EU hat bisher den größten Anstoß für Veränderungen und Diskussionen in Bezug auf Rechtsstaatlichkeit, Menschen- und Freiheitsrechte gegeben. Auch wenn diese bisher nicht ausreichend waren, so wurde immerhin der Ausnahmezustand

aufgehoben, und es wurden erste Lizenzen für zeitlich begrenzte kurdischsprachige Sendungen erteilt. Die Verhandlungen sind in Bezug auf die Kurdenfrage - trotz aller Mängel - einer der wichtigsten Faktoren zur Veränderung.

Das Europäische Parlament hat immer wieder umfassende Erklärungen zum Türkei-Beitritt und zur Kurdenfrage abgegeben. Diese Stellungnahmen sind wichtig für das öffentliche Meinungsbild, auch wenn sie nicht unmittelbar die Politik bestimmen.

Nach einer Debatte über die kulturelle Situation der Kurden hat die Parlamentarische Versammlung des Europa-Rats am 4. Oktober 2006 eine Entschließung angenommen, die dazu aufruft, diese Kultur durch unterstützende Maßnahmen auf europäischer Ebene zu schützen. In diesem Zusammenhang sind auch die Regelungen des Europa-Rats zu Fragen der Minderheitenrechte von Bedeutung. Die Türkei und Frankreich sind die beiden einzigen Europaratsstaaten, die dem Europarats-Rahmenabkommen zu Minderheiten bisher nicht beigetreten sind. Der internationale Reviewprozess ist dadurch blockiert. Wenn Frankreich dem Rahmenabkommen beitreten würde, hätte dies auch Auswirkungen auf die Türkei.

Der Europäische Gerichtshof für Menschenrechte in Straßburg hat bisher in zahlreichen Urteilen kurdisch-stämmigen BürgerInnen der Türkei Recht gegeben. Urteile, denen sich Ankara in aller Regel unterwerfen muss. Oft handelt es sich um exemplarische Fälle, die auch über den Einzelfall hinaus von Bedeutung sind.

Die legitimen Interessen der Akteure

Interessen der Kurden, die direkt betroffen sind

Von verschiedenen Gruppierungen sind immer wieder Listen mit Forderungen für die Lösung des kurdischen Problems in der Türkei aufgestellt worden. An erster Stelle steht die Anerkennung der kurdischen kulturellen Identität durch den Staat und ihre Verankerung in der Verfassung. Damit verbunden ist das Recht auf Erziehung in kurdischer Sprache in der Schule und die Benutzung der kurdischen Dialekte neben dem Türkischen. Zum Zweiten wird eine Beendigung der Militär- und Willkürherrschaft in den kurdischen Siedlungsgebieten gefordert und die Errichtung einer rechtsstaatlichen Ordnung. Ein Teil der Flüchtlinge und Vertriebenen möchte in ihre Heimatorte zurückkehren. Bislang machen bürokratische Hürden und Behinderungen durch das Militär dies meist unmöglich. Auch haben sich vielfach die sogenannten Dorfwächter⁵ Häuser und Land der Vertriebenen angeeignet. Die wirtschaftliche und soziale Situation im kurdischen Siedlungsgebiet ist weit unter dem Niveau der westlichen Türkei. Die Nutzung von Naturressourcen, insbesondere der Wasserkraft, kommt der Region kaum zugute. Man erhofft eine Verbesserung der Infrastruktur als Voraussetzung für wirtschaftliche Entwicklung. Vorgetragen wird auch die Forderung nach einer Dezentralisierung des Staatswesens und damit nach einer größeren Selbstverwaltung im lokalen und regionalen Bereich (das betrifft auch die vornehmlich türkisch bewohnten Gebiete). Alle diese Forderungen und Wünsche sind im Rahmen einer Modernisierung und Liberalisierung der türkischen Gesellschaft und des Staatswesens verhandelbar.

Nicht verhandelbare Interessen des türkischen Staates

Nicht verhandelbar ist für den türkischen Staat die Abtrennung der kurdischen Siedlungsgebiete. Dies ist im Rahmen der bestehenden nationalstaatlichen Ordnung in den meisten Teilen der Welt eine anerkannte Position, auch wenn dies von nationalen Minderheiten oftmals nicht akzeptiert wird.

Öcalan hat in jüngster Zeit einen »Demokratischen Konföderalismus« gefordert. Dieses gesellschaftliche Modell weicht völlig von der bisherigen Staatsstruktur der Türkei ab und dürfte für die Türkei keine Verhandlungsbasis sein.

Der Verzicht auf Gewalt von Minderheiten zur Durchsetzung politischer Ziele ist für Ankara im Sinne des Gewaltmonopols des Staates unabdingbar. Dies setzt allerdings auch ein rechtsstaatliches Verhalten der staatlichen Institutionen und die Möglichkeit zur demokratischen Mitwirkung für die kurdische Bevölkerung voraus.

Interessen des internationalen Umfelds

Für den kurdischen Nordirak (in der irakischen Verfassung als Kurdistan bezeichnet) ist es wichtig, dass aus dem türkisch-kurdischen Konflikt nicht eine permanente Interventionsdrohung durch die Türkei wird. Deshalb hat diese Region ein großes Interesse an der friedlichen Beilegung dieses Konflikts. Ähnliches gilt für die USA, die an der Aufrechterhaltung der Stabilität des Nordirak interessiert sind. Washington befürwortet seit langer Zeit einen Beitritt der Türkei zur EU. Auch dieser Wunsch setzt eine friedliche Lösung der Kurdenfrage voraus, was sich bisher allerdings nicht in der US-Außenpolitik niedergeschlagen hat.

Wenn eine friedliche Lösung der Kurdenfrage im Rahmen der Türkei erreicht wird, so hat das eine Signalwirkung für den Iran und Syrien. Ohne die Sorge vor einem kurdischen Separatismus können diese Länder entspannter Probleme ihrer kurdischen Minderheiten angehen.

Die EU müsste ebenfalls ein legitimes Interesse an der friedlichen Lösung der Kurdenfrage haben. Sie wird bei den Beitrittsverhandlungen Demokratisierung, Rechtsstaatlichkeit, Freiheits- und Menschenrechte nicht durchsetzen können, solange etwa 20 bis 30% der Bevölkerung der Türkei daran nicht teilhaben können. Allerdings wird dieses legitime Interesse bislang nicht ausreichend deutlich in den Verhandlungen und Positionen der EU. Sie hält nach wie vor an der Einstufung der PKK-Organisationen als terroristisch fest.

Was für die EU gilt, gilt im wesentlichen auch für Deutschland. Kommt hinzu, dass das Verhältnis der hier lebenden Kurden zu den hier lebenden Türken wichtig ist für die Integration beider in die deutsche Gesellschaft. Aufgrund seiner vielfältigen Beziehungen müsste Deutschland noch stärker an einer friedlichen Lösung interessiert sein, nutzt aber bisher seine Einflussmöglichkeiten kaum aus.

Ziele ziviler Konfliktbearbeitung

Das übergeordnete Ziel muss darin bestehen, der kurdisch-stämmigen Bevölkerung in der Türkei ein gleichberechtigtes Leben zu ermöglichen. Sie hat ein Recht, so zu leben, dass sie ihre kurdische kulturelle und sprachliche Identität ohne Diskriminierung bewahren und ihre soziale und wirtschaftliche Situation verbessern kann. Um dieses zu erreichen, sind folgende Unterziele zu bearbeiten:

Vertrauen zwischen der türkischen und der kurdischen Bevölkerung und deren Eliten aufbauen. Über einseitige Gesten und Schritte eine Dynamik der gegenseitigen Zuwendung erreichen, in der keine Seite ihr »Gesicht« verliert.

Förderung des Dialogs auf möglichst vielen Ebenen über mögliche Kompromisse.

Abbau von Befürchtungen der türkischen Seite vor separatistischen Bestrebungen.

Stärkung der politischen Administration gegenüber dem militärischen Establishment.

Förderung der Bereitschaft der EU und der EU-Staaten, die Kurden-Frage aufzugreifen und zu einer friedlichen Lösung beizutragen.

Abbau von Feindbildern gegenüber den Kurden und ihren Organisationen, die im Ausland oft unter dem Label »Terrorismus« gesehen und verfolgt werden.

Förderung der kurdischen Kultur im In- und Ausland.

Zivile Möglichkeiten zur Konfliktentschärfung und Konfliktlösung

Eine notwendige Vorbemerkung: Konflikte dieser Art hängen von Entscheidungen und vom Verhalten auf allen politischen und gesellschaftlichen Ebenen ab. Es wäre illusionär zu glauben, ein Wandel könnte allein aufgrund gesellschaftlicher und sozialer Bewegungen herbeigeführt werden. Deshalb werden im Folgenden auch Vorschläge für internationales und nationalstaatliches Handeln unterbreitet, wenngleich wir wissen, dass solche Vorschläge oft nicht akzeptiert oder doch nur sehr allmählich in Betracht gezogen werden. Es wird immer behauptet, die jeweilige militärische Konfliktbearbeitung sei alternativlos. Die folgenden Vorschläge belegen, dass es sehr wohl zivile und menschenrechtlich geprägte Alternativen zu den vorherrschenden Kriegspolitiken gibt.

Es geht um Strategien mit dem Ziel einer friedlichen politischen Lösung im türkisch-kurdischen Konflikt für die Zivilgesellschaft, für Regierungs- und EU-Politik, die wie ein Bausteinsystem, dort wo es möglich ist, umgesetzt werden. Dabei ist nicht zu erwarten, dass Friedensstiftung und -vermittlung durch einen einmaligen Akt zu erreichen sind; es geht darum, von verschiedenen Akteuren und Ansätzen aus einen Prozess ziviler Konfliktbearbeitung anzustoßen und damit auch die zunächst noch bestehenden Blockaden für einen Dialog zu überwinden.

Zivile Handlungsoptionen für den türkischen Staat

Die staatliche Einheit der Türkei ist gegenwärtig nicht gefährdet, da die kurdische Seite sich zu einer politischen Lösung im Rahmen des türkischen Staates bekennt. Die Anklage wegen separatistischer Bestrebungen hat ihre Grundlage verloren. Im Gegensatz zu Konfliktsituationen in anderen Ländern - zum Beispiel Nordirland oder Sri Lanka - kann die Regierung der Türkei sich bei einer Politik der Aussöhnung auf eine überwiegend religiöse Gemeinsamkeit von Türken und Kurden beziehen, um die zwischen beiden Ethnien bestehenden Ressentiments oder gar Feindbilder zugunsten von Versöhnung und Kooperation, dauerhaft abzubauen.

Die im Folgenden genannten Elemente einer Politik der Versöhnung können nicht vollständig sein und müssen weiter differenziert werden.

1. Türkische und kurdische Intellektuelle, Schriftsteller, Künstler u.a. treten in der Türkei für eine Politik der Aussöhnung und des Gewaltverzichts ein. Dabei streben sie auch die Zusammenarbeit mit sozialen Bewegungen und Nicht-Regierungsorganisationen (NRO) in der EU an.
2. Ankara spricht den Wunsch nach Aussöhnung und gegenseitiger Anerkennung offen aus und regt einen innergesellschaftlichen Dialog im Rahmen des türkischen Staates an.
3. Um dem Wunsch nach Aussöhnung Glaubwürdigkeit zu verleihen, wird eine Amnestie für alle aus politischen Gründen Verurteilten und für alle, die an den Kämpfen teilgenommen haben, erlassen. Dann können diejenigen, die sich heute im Exil befinden, in ihre Heimat zurückkehren und sich dort für ihre Ziele mit demokratisch-politischen Mitteln einsetzen.

4. In dem innergesellschaftlichen Dialog wird auch darüber gesprochen, in welcher Weise die multi-ethnische Dimension der Gesellschaft in der türkischen Verfassung ihren Niederschlag findet. Dadurch würde die Gemeinsamkeit im Rahmen des Staates gestärkt und nicht geschwächt. Kemal Atatürk hat in der frühen Phase des Kampfes zur Bildung des Nationalstaates Türkei die Kurden als Brudervolk bezeichnet und versprochen, es gleichberechtigt an dem neuen Staat teilhaben zu lassen. Dieses Versprechen würde so eingelöst.

5. Ankara strebt eine Politik der Aussöhnung und der kulturellen Gleichberechtigung an. Auch innerhalb der EU gibt es Länder mit Sprachenvielfalt und mehreren kulturellen Traditionen. Die EU als Ganzes ist ein multikulturelles Gebilde. Die Respektierung der unterschiedlichen kulturellen Traditionen und Sprachen wird nicht die Bedeutung des Türkischen als verbindende Sprache im Staat mindern.

6. Die Flüchtlinge aus den kurdischen Siedlungsgebieten, die während der vergangenen Kämpfe vertrieben wurden, dürfen zurückkehren. Da die meisten Flüchtlinge materielle Verluste erlitten haben, ist eine solidarische Hilfe für ihre Rückkehr dringend geboten. Bei den Erdbebenkatastrophen haben Menschen und Organisationen aus der ganzen Türkei - und aus dem Ausland - solidarisch geholfen. Wenn dies zum Vorbild für die Rücksiedlung der Flüchtlinge würde, würde das Gefühl der Zusammengehörigkeit gestärkt.

7. Die so genannten Dorfwächter erhalten im Sinne einer Aussöhnungspolitik eine gleichwertige Perspektive für ihr Leben wie die zurückkehrenden Flüchtlinge. Lokale Dialoge unter Anleitung geschulter Konfliktschlichter können hierbei hilfreich sein. Die dabei gesammelten Erfahrungen werden im Bereich der Friedensforschung an Universitäten eingebracht.

8. Die Entwicklung im Osten und Südosten der Türkei ist bislang zugunsten von Investitionen und Infrastruktur im Norden und Westen vernachlässigt worden, obwohl diese Region mit ihren großen Siedlungsgebieten der Kurden einen erheblichen Beitrag zur gesamtwirtschaftlichen Leistung der Türkei beiträgt. Die Menschen dort haben vielfach den Eindruck, sie würden in kolonialer Weise ausgebeutet. In der Zeit des bewaffneten Kampfes ist die Ausbildung der nachwachsenden Generation, die soziale und medizinische Versorgung sowie die materielle Infrastruktur weitgehend zusammengebrochen. Es hat eine Ausgrenzung stattgefunden, die nach allen entwicklungspolitischen Erfahrungen nicht ohne große Anstrengungen rückgängig gemacht werden kann. Um den Menschen in diesen Gebieten das Gefühl zu vermitteln, dass sie »dazu gehören« und ihr Schicksal der Türkei wichtig ist, wird eine große Anstrengung des Aufbaus - nach Möglichkeit international unterstützt - unternommen.

Zivile Handlungsoptionen für PKK, Guerilla und lokal gewählte Vertreter

1. Rückzug der Guerilla aus der Türkei nach Irakisch-Kurdistan und freiwillige Entwaffnung unter internationaler Kontrolle, z.B. nach dem aktuellen Vorbild der maoistischen Guerilla in Nepal (die sich dort allerdings erst nach Abschluss des Friedensabkommens unter die Obhut der UNO begeben hat). Die Initiative dazu geht von der PKK aus, die die UN um Unterstützung in diesem Anliegen bittet. Verzicht auf Drohungen jedweder Art. Damit würde der türkischen Generalität der militärische Gegner und damit die Legitimation für militärisches Vorgehen entzogen. Ein solcher Schritt würde zum Abbau von Feindbildern beitragen.

2. Die kurdische Seite arbeitet einen Vorschlag für ein Stufenprogramm der Vertrauensbildung und Aussöhnung aus. Es enthält eine zeitliche Schrittabfolge parallel zum Rückzug und zur Selbstentwaffnung der Guerilla, z.B.:

Stufe1: Ausweitung der kurdischen Medienprogramme und Liberalisierung des Unterrichts in Kurdisch. Ausbildung von LehrerInnen für den Kurdisch-Unterricht.

Stufe 2: Erleichterung der Rückkehr kurdischer Flüchtlinge in ihre Dörfer und Städte und Unterstützung bei der Wiederherstellung ihrer Lebensgrundlagen. - Aufnahme von Gesprächen zwischen den gewählten Bürgermeistern und einem von der Regierung beauftragten Sonderbotschafter über Probleme und Wünsche der Bevölkerung in den kurdischen Siedlungsgebieten. Damit würde ein Dialog über »Alltagsprobleme« eingeleitet, der zur Vertrauensbildung erheblich beitragen kann. Einsetzung einer paritätischen Kommission (Regierung und Bürgermeister) zur Untersuchung und Regelung der Dorfwächter-Problematik.

Stufe 3: Amnestie für die politischen Gefangenen und für die Beteiligung an den militärischen Konflikten der letzten Jahre auf beiden Seiten. Das bedeutet u.a. die Rückkehrmöglichkeit für alle am Krieg beteiligten Kurdinnen und Kurden, ohne dass sie durch den Staat Türkei verfolgt würden. Zu diesem Zeitpunkt löst sich die PKK und ihre Guerilla-Truppe endgültig auf. Die Amnestie schließt auch den Vorsitzenden der PKK, Abdullah Öcalan, ein. Die Bildung einer oder mehrerer politischer Parteien, die die Interessen der kurdischen Bevölkerung vertreten, ist möglich, ohne dass sie als Nachfolgeorganisation der PKK verfolgt werden.

Stufe 4: Für die Ost- und Südost-Türkei mit den kurdischen Siedlungsgebieten wird ein umfassendes Entwicklungsprogramm aufgelegt. Die EU und die EU-Staaten werden aufgerufen, sich an diesem Programm zu beteiligen. In diesem Zusammenhang wird eine kurdische Institution gegründet, die sich für die Wiederentfaltung der kurdischen Kultur einsetzt. Der Unterricht in kurdischer Sprache wird allgemein eingeführt.

Stufe 5: Nach einer Wahlrechtsreform, die es den kurdischen Parteien ermöglicht, auch in der Großen Nationalversammlung vertreten zu sein, und nach Parlamentswahlen beruft der Präsident eine Verfassungskommission. Sie soll die bestehende Verfassung in Hinblick auf das gleichberechtigte Zusammenleben der Völker in der Türkei überprüfen und Vorschläge für eine Stärkung der regionalen und kommunalen Selbstverwaltung ausarbeiten. Diese werden dem Parlament zur Beschlussfassung vorgelegt.

Zivile Handlungsoptionen für die USA

1. Um eine Ausweitung des Konflikts zu verhindern, bestehen die USA gegenüber der Türkei konsequent auf einem Interventionsverbot in Irakisch-Kurdistan.

2. Gleichzeitig drängen die USA auf eine politische Lösung des Konflikts und die türkische Generalität dazu, sich auf eine Amnestie für die Guerilla einzulassen.

3. Die USA setzen sich gemeinsam mit den EU-NATO-Staaten in diesem Sinne dafür ein, die Einstufung der kurdischen Guerilla als »terroristisch« fallen zu lassen.

4. Die USA beteiligen sich an einem Entwicklungsprogramm für den Osten und Südosten der Türkei.

Zivile Handlungsoptionen für die EU

1. Die EU führt mit der Türkei Beitrittsverhandlungen. Da die Menschenrechtsprobleme in der Türkei nicht gelöst werden können, ohne die kurdische Frage friedlich zu lösen, legt die EU bei ihren Verhandlungen stärkeres Gewicht auf eine friedliche Lösung des Konflikts.

2. Der Rat der EU ruft die Türkei und die kurdische Seite auf, den Konflikt friedlich beizulegen und dazu einen Gewaltverzicht zu vereinbaren. Falls erforderlich, ergreift das Europäische Parlament eine Initiative in diesem Sinne.

3. Da die kurdische Guerilla zum 1.10.2006 erneut einen einseitigen Waffenstillstand ausgerufen hat, beschließt der zuständige EU-Ministerrat, ihre Einstufung als »terroristisch« aufzuheben.

Zivile Handlungsoptionen für Deutschland und andere EU-Staaten

1. Die Bundesregierung setzt ihre im November »98 verkündete Absicht um, eine Initiative zur Förderung einer politischen Lösung in der Kurdenfrage zu ergreifen. Sie nutzt ihre EU-Präsidentschaft, um einen Prozess der Vermittlung mit langem Atem einzuleiten und voranzutreiben.

2. Gleichstellung der Kurden: Die zur Zeit in Deutschland lebenden Kurdinnen und Kurden kommen überwiegend aus der Türkei. Sie sind zum Teil seit 30 Jahren bei uns und haben wie andere Immigrantengruppen einen großen Beitrag zur Entwicklung unseres Landes geleistet. Trotzdem sind sie immer noch nicht den anderen Immigrantengruppen gleichgestellt, sondern werden vornehmlich als Türken behandelt. Mit der Anerkennung der Kurden als eigenständiger Bevölkerungsgruppe und der Umsetzung der sich daraus ergebenden Rechte - muttersprachlicher Unterricht, Rundfunk- und Fernsehsendungen in kurdischer Sprache, freie Namensgebung für kurdische Kinder und Einrichtung von Beratungs- und Betreuungszentren für KurdInnen usw. - würde manche Benachteiligung der Kurdinnen und Kurden in Deutschland aufgehoben. Im Grunde muss nur der Bundestagsbeschluss vom 7. November 1991 (BT-Drucksache 12/ 1362) in die Tat umgesetzt werden. In ihm heißt es. „In der Bundesrepublik lebt eine große Gruppe von Kurden. Auch ihnen muss die Möglichkeit zur Bewahrung und Entfaltung ihrer kulturellen Identität gegeben werden.“

3. Kurdinnen und Kurden, die in Deutschland Asyl erhalten oder beantragt haben und sich in kurdischen Organisationen betätigt haben, werden unter keinen Umständen in die Türkei zurück geschickt, ehe dort nicht eine generelle Amnestie für solche Personen ausgesprochen wurde. In diesem Zusammenhang ist die Forderung nach einer Amnestie gegenüber der Türkei zu vertreten.

4. Bundestag und Bundesregierung setzen sich dafür ein, dass in der EU die Einstufung der PKK als »terroristisch« aufgehoben wird, zumal die kurdische Guerilla erneut am 1.10.2006 einen unbefristeten, einseitigen Waffenstillstand ausgerufen hat. Die Aufhebung dieser Einstufung erleichtert es, in Deutschland und den EU-Staaten über das kurdische Anliegen und über Schritte für eine friedliche, zivile Lösung einen offenen Dialog zu führen. Das ändert nichts daran, dass Straftaten nach dem deutschen Strafgesetz geahndet werden.

5. Organisation von »Hearings zur Türkei-Kurden-Frage«, bei denen alle wichtigen Akteure angehört werden. Diese Hearings könnten in Deutschland von der Regierung oder einem speziellen Gremium organisiert und dokumentiert werden, so dass sie für jeden zugänglich werden. Die Botschaft nach außen hieße, wir beginnen uns mit dieser Frage zu beschäftigen.

6. Die Bundesregierung schlägt der EU-Kommission vor, im Rahmen der Beitrittsverhandlungen eine Monitoring-Gruppe zu bilden, die alle relevanten Informationen zu dem Konflikt sammelt und jährlich einen Bericht mit Empfehlungen für die weitere zivile Bearbeitung des Konflikts

herausgibt. Dieser wird auch im Europäischen Parlament erörtert.

7. Friedensforschungsinstitute werden gebeten, den Konflikt in seinen Dimensionen zu analysieren und Strategien ziviler Konfliktbearbeitung und Vorschläge für eine politische Lösung zu entwickeln.

8. Zur Etablierung und Ausweitung von »dezentralen Dialogen« wird eine europäische Dialog-Stiftung geschaffen, die von der EU finanziert wird. Die Bundesregierung und NRO setzen sich hierfür ein. Sie hat vor allem die Aufgabe, NRO und soziale und berufliche Gruppen der Zivilgesellschaft aus der Türkei und EU-Europa miteinander ins Gespräch zu bringen. Dies dient gleichzeitig der Stärkung der Zivilgesellschaft als Ansprechpartnerin zum Abbau von Konflikten und kann das Interesse und Engagement an diesem Problem innerhalb der EU ausweiten. Soll die Stiftung ihren Zweck erfüllen, so müssen alle Konfliktparteien ungehindert am Dialog teilhaben können. Dafür sind die erforderlichen Voraussetzungen zu schaffen. Eine solche Stiftung kann später auch für die Dialog-Vermittlung in anderen Konflikten des Kontinents herangezogen werden und möglicherweise in Kooperation mit der OSZE ihre Schwerpunkte bestimmen.

9. Anregung und Förderung eines Programms der Städtepartnerschaften und -kooperationen zwischen deutschen bzw. EU-Städten und Städten in den kurdischen Regionen. Zusätzlich sollte das BMZ eine Zusammenarbeit mit Kommunen der Region weiter entfalten. Hierdurch würde sowohl die Anteilnahme Deutschlands bzw. der EU-Staaten, wie auch deren Hilfsbereitschaft signalisiert. Außerdem würde eine bessere Kenntnis des jeweiligen Selbstverständnisses und der Lebensumstände die Folge sein.

10. Es sind Konzepte zur Stärkung der Verständigungs-, Schlichtungs- und Friedensschaffensfunktion der OSZE auszuarbeiten und in die OSZE zur Diskussion und möglichen Beschlussfassung einzubringen. Friedensforschung und spezialisierte Institute können dafür herangezogen werden. Im Rahmen der OSZE sind nicht nur der gesamteuropäische Bereich sondern auch die USA und Kanada angesprochen. Am Beispiel des türkisch-kurdischen Konflikts könnte damit die Funktion eines solchen nicht-militärisch bestimmten Bündnisses zum Nutzen aller erkundet und ausgeweitet werden.

Handlungsoptionen für Soziale Bewegungen und NRO

1. Einladung türkischer und kurdischer Repräsentantinnen und Repräsentanten, die eine friedliche Lösung des Konflikts befürworten, nach Deutschland und in andere EU-Staaten zu Konferenzen und Gesprächen mit Multiplikatoren, Medien sowie Politikerinnen und Politikern.

2. Die Handlungsoptionen für eine friedliche Lösung des türkisch-kurdischen Konflikts werden in der Öffentlichkeit bekannt gemacht, um dafür zivilgesellschaftliche Unterstützung zu erhalten. Es gilt also, Kirchen, Gewerkschaften, humanitäre Vereinigungen, Friedensforschung, politische Parteien und Medien anzusprechen, damit sie den Konflikt thematisieren und tätig werden.

3. Es ist eine entsprechende Lobby-Arbeit gegenüber dem Europäischen Parlament und der EU-Kommission in Brüssel erforderlich. Damit zu verbinden ist eine Internationalisierung des Themas innerhalb der EU durch die Hinzuziehung von Organisationen und Institutionen der Zivilgesellschaft in den EU-Staaten.

4. Unterstützung der Bildung einer kulturellen, friedenspolitisch orientierten kurdischen Repräsentation in Deutschland bzw. EU-Europa, die zur Ansprech- und Dialogpartnerin für Politik, Friedensforschung und Kultur werden kann.

5. Auf- und Ausbau eines türkisch-kurdischen Dialogs in Deutschland mit dem Ziel, eine gemeinsame friedenspolitische Position zu erarbeiten.

6. Ein friedenspolitisches Symposium mit TeilnehmerInnen aus der Türkei, aus Deutschland und anderen EU-Ländern, das in der Türkei abgehalten wird. Hierbei sollen ethnische Konflikte in Staaten untersucht und Erfahrungen aus Strategien der Versöhnung gewonnen werden. Aus dem Symposium könnten sich weitere Aufträge für Untersuchungen und Projekte ergeben.

Road Map für eine friedliche, zivile Lösung

In diesem Fahrplan werden die oben angesprochenen Handlungsoptionen der verschiedenen Akteure in eine zeitliche Abfolge gebracht, so dass eine Strategie der zivilen Konfliktbearbeitung erkennbar wird. Freilich dient dies nur der Orientierung, zumal einzelne Schritte sich überschneiden und/oder unterschiedlich viel Zeit in Anspruch nehmen werden. Unerwartete Ereignisse werden Anlass geben, die hier vorgeschlagene Abfolge zu überprüfen und gegebenenfalls zu verändern und zu erweitern. Die oben dargelegten Handlungsoptionen werden im Folgenden nur verkürzt angesprochen.

1. Türkische und kurdische Intellektuelle, SchriftstellerInnen, KünstlerInnen u.a. treten in der Türkei für eine Politik der Aussöhnung und des Gewaltverzichts ein. Dabei streben sie auch die Zusammenarbeit mit sozialen Bewegungen und Nicht-Regierungsorganisationen (NRO) in der EU an.

2. NRO laden türkische und kurdische Repräsentantinnen und Repräsentanten, die eine friedliche Lösung des Konflikts befürworten, nach Deutschland und in andere EU-Staaten für Konferenzen und zu Gesprächen mit Multiplikatoren, Medien sowie PolitikerInnen und Politiker ein.

3. Die Handlungsoptionen für eine friedliche Lösung des türkisch-kurdischen Konflikts werden in der Öffentlichkeit der EU-Staaten bekannt gemacht, um dafür Unterstützung zu erhalten. Kirchen, Gewerkschaften, humanitäre Vereinigungen, Friedensforschung, politische Parteien und die Medien werden angesprochen, damit sie den Konflikt thematisieren und tätig werden. Gegenüber dem Europäischen Parlament und der EU-Kommission in Brüssel wird eine entsprechende Lobby-Arbeit begonnen.

4. Eine parteipolitisch unabhängige, kulturelle, friedenspolitisch orientierte kurdische Repräsentation wird in Deutschland und anderen europäischen Ländern gefördert, die zur Ansprech- und Dialogpartnerin für Politik, Friedensforschung und Kultur werden kann.

5. Die kurdischen Organisationen, die bisher den bewaffneten Kampf geführt oder unterstützt hatten, erklären ihre grundsätzliche Bereitschaft zum Gewaltverzicht. Soziale Bewegungen und NRO starten eine Kampagne für die Aufhebung des Terrorismus-Verdikts gegen diese Organisationen.

6. Bundestag und Bundesregierung setzen sich dafür ein, dass in der EU die Einstufung der PKK und anderer kurdischer Organisationen als »terroristisch« ausgesetzt wird, solange die

kurdische Guerilla an ihrem unbefristeten, einseitigen Waffenstillstand festhält, und begründen dies friedenspolitisch. Der EU-Ministerrat wendet sich an die USA und an alle weiteren NATO-Staaten, die Einstufung der kurdischen Guerilla als »terroristisch« aufzugeben.

7. In Deutschland werden von der Regierung oder einem speziellen Gremium »Hearings zur Türkei-Kurden-Frage« organisiert, bei denen alle wichtigen Akteure angehört werden können. Ihre Positionen werden dokumentiert, so dass sie jederman zugänglich sind.

8. Die EU legt bei ihren Beitrittsverhandlungen mit der Türkei stärkeren Nachdruck als bisher auf die Lösung der Kurdenfrage, ohne die die Menschenrechtsprobleme in der Türkei nicht gelöst werden können.

9. Der Rat der EU ruft die Türkei und die kurdische Seite auf, den Konflikt friedlich beizulegen und dazu einen Gewaltverzicht auszurufen. Falls erforderlich ergreift das Europäische Parlament eine Initiative in diesem Sinne.

10. Um eine Ausweitung des türkisch-kurdischen Konflikts zu vermeiden, wenden sich die USA weiterhin gegen jegliche militärische Intervention der Türkei in Irakisch-Kurdistan.

11. Die Regierung in Ankara spricht offiziell den Wunsch nach Aussöhnung aus, und verbindet damit die Absicht, einen innergesellschaftlichen Dialog im Rahmen des türkischen Staates anzuregen.

12. Die kurdische Seite arbeitet einen Vorschlag für ein Stufenprogramm der Vertrauensbildung und Aussöhnung aus. Er enthält eine zeitliche Schrittabfolge parallel zum Rückzug und zur Entwaffnung der Guerilla, z.B.:

Stufe 1: Ausweitung der kurdischen Medienprogramme und Liberalisierung des Unterrichts in kurdischer Sprache. Ausbildung von LehrerInnen für den Kurdisch-Unterricht.

Stufe 2: Erleichterung der Rückkehr kurdischer Flüchtlinge in ihre Dörfer und Städte und Unterstützung bei der Wiederherstellung ihrer Lebensgrundlagen. Aufnahme von Gesprächen zwischen den gewählten BürgermeisterInnen und einem von der Regierung beauftragten Bevollmächtigten über Probleme und Wünsche der Bevölkerung in den kurdischen

Siedlungsgebieten. Einsetzung einer paritätischen Kommission von Regierungsseite und der Seite der BürgermeisterInnen zur Untersuchung und Regelung der Dorfschützer-Problematik. Stufe 3: Amnestie für die politischen Gefangenen und für die Beteiligten an den vorgängigen militärischen Konflikten auf beiden Seiten. Sie eröffnet u.a. die Rückkehrmöglichkeit und freie politische Betätigung für alle am Krieg beteiligten Kurdinnen und Kurden, ohne dass sie durch den Staat der Türkei verfolgt werden. Zu diesem Zeitpunkt löst sich die PKK/Kongragel und ihre Guerilla-Truppe endgültig auf. Die Amnestie schließt auch den Vorsitzenden der PKK, Abdullah Öcalan, ein. Die Bildung einer oder mehrerer politischer Parteien, die auch die Interessen der kurdischen Bevölkerung vertreten, ist möglich, ohne dass sie als Nachfolgeorganisation der PKK verfolgt werden.

Stufe 4: Für die Ost- und Südost-Türkei mit den kurdischen Siedlungsgebieten wird ein umfassendes Entwicklungsprogramm aufgelegt. Die EU und die EU-Staaten bieten an, sich an diesem Programm zu beteiligen. In diesem Zusammenhang wird eine kurdische Institution gegründet, die sich für die Wiederentfaltung der kurdischen Kultur einsetzt. Der Unterricht in kurdischer Sprache wird für kurdische Kinder eingeführt.

Stufe 5: Nach einer Wahlrechtsreform, die es den kurdischen Parteien ermöglicht, auch in der

Großen Nationalversammlung vertreten zu sein, und nach Parlamentswahlen beruft der Präsident eine Verfassungskommission. Sie soll die heutige Verfassung in Hinblick auf das gleichberechtigte Zusammenleben der Völker in der Türkei überprüfen und Vorschläge für eine Stärkung der regionalen und kommunalen Selbstverwaltung ausarbeiten.

13. Die deutsche Bundesregierung setzt ihre im November '98 verkündete Initiative zur Förderung einer politischen Lösung in der Kurdenfrage um.

Gleichstellung der Kurden: Mit der Anerkennung der Kurden als eigenständiger Bevölkerungsgruppe und der Umsetzung der sich daraus ergebenden Rechte - muttersprachlicher Unterricht, Rundfunk- und Fernsehsendungen in kurdischer Sprache, freie Namensgebung für kurdische Kinder und Einrichtung von Beratungs- und Betreuungszentren für Kurdinnen und Kurden usw. - würde die Benachteiligung der kurdischen Minderheit in Deutschland aufgehoben. Der Bundestagsbeschluss vom 7. November 1991 (BT-Drucksache 12/1362) wird mit Hilfe der Länder in die Tat umgesetzt. In ihm heißt es: »In der Bundesrepublik lebt eine große Gruppe von Kurden. Auch ihnen muss die Möglichkeit zur Bewahrung und Entfaltung ihrer kulturellen Identität gegeben werden.«
 Kurdinnen und Kurden, die in Deutschland Asyl erhalten oder beantragt haben und sich in kurdischen Organisationen betätigt haben, dürfen unter keinen Umständen in die Türkei zurück geschickt werden, ehe dort nicht eine generelle Amnestie für solche Personen ausgesprochen wurde. In diesem Zusammenhang ist die Forderung nach einer Amnestie gegenüber der Türkei zu vertreten.

Friedensforschungsinstitute werden gebeten, den Konflikt in seinen Dimensionen zu analysieren und daraus Strategien ziviler Konfliktbearbeitung und Vorschläge für eine politische Lösung zu entwickeln.

Die Bundesregierung schlägt der EU-Kommission vor, im Rahmen der Beitrittsverhandlungen eine Monitoring-Gruppe zu bilden, die alle relevanten Informationen zu dem Konflikt sammelt und jährlich einen Bericht mit Empfehlungen für die weitere zivile Bearbeitung des Konflikts herausgibt.

14. Die USA drängen auf eine politische Lösung des türkisch-kurdischen Konflikts, um die Stabilität in Irakisch-Kurdistan zu sichern. Deshalb ersuchen sie die türkische Generalität, sich auf eine Amnestie für die Guerilla einzulassen.

15. Um dem Wunsch nach Aussöhnung Glaubwürdigkeit zu verleihen, beschließt Ankara eine Amnestie für alle aus politischen Gründen Verurteilten und für alle, die an den Kämpfen teilgenommen haben. Damit können diejenigen, die sich heute im Exil befinden, in ihre Heimat zurückkehren und sich dort für ihre Ziele mit demokratisch-politischen Mitteln einsetzen.

16. NRO in Deutschland bemühen sich, hiesige türkische und kurdische Verbände anzusprechen, und versuchen, mit ihnen einen türkisch-kurdischen Dialog in Deutschland in Gang zu setzen. Das Ziel ist, eine gemeinsame friedenspolitische Position zu erarbeiten.

17. Rückzug der Guerilla aus der Türkei und freiwillige Entwaffnung unter internationaler Kontrolle. Auf Drohungen jedweder Art wird verzichtet.

18. In einem innergesellschaftlichen Dialog in der Türkei beginnt man auch darüber zu sprechen, in welcher Weise die multi-ethnische Dimension der Gesellschaft in der türkischen Verfassung zum Ausdruck gebracht werden sollte. Einen Anknüpfungspunkt bietet die Position von Kemal Atatürk, der in der frühen Phase des Kampfes zur Bildung des Nationalstaates Türkei die Kurden als Brudervolk bezeichnet und versprochen hatte, es gleichberechtigt an dem neuen

Staat teilhaben zu lassen.

19. Zur Etablierung und Ausweitung von gesellschaftlichen Dialogen wird eine europäische Dialog-Stiftung geschaffen, die von der EU finanziert wird. Sie hat vor allem die Aufgabe, NRO und soziale und berufliche Gruppen der Zivilgesellschaft aus der Türkei und EU-Europa miteinander ins Gespräch zu bringen, die Zivilgesellschaft als Ansprechpartnerin zum Abbau von Konflikten zu stärken und das Interesse an der Lösung dieses Problems innerhalb der EU auszuweiten.

20. In der Türkei wird eine Reihe friedenspolitischer Symposien mit TeilnehmerInnen aus der Türkei, aus Deutschland und eventuell aus anderen EU-Ländern in Zusammenarbeit mit der Friedensforschung organisiert. In Vorträgen und Arbeitsgruppen werden ethnopolitische Konflikte in verschiedenen Staaten untersucht und Erfahrungen mit Versöhnungsstrategien ausgewertet.

21. Wie bei den Erdbebenkatastrophen Menschen und Organisationen aus der ganzen Türkei - und aus dem Ausland - geholfen und damit das Gefühl der Zusammengehörigkeit gestärkt haben, wird solidarische Hilfe für die Flüchtlinge aus den kurdischen Siedlungsgebieten, die in ihre Heimatorte zurückkehren wollen, aus der Türkei und Europa geleistet. Soziale Bewegungen und NRO mobilisieren hierfür.

22. Im Sinne von Aussöhnungspolitik erhalten die so genannten Dorfschützer eine gleichwertige Perspektive wie die zurückkehrenden Flüchtlinge. Lokale Dialoge unter Anleitung geschulter Konfliktschlichter werden eingeleitet. Dafür werden in der Türkei lokale Konfliktschlichter ausgebildet.

23. Die Entwicklung im Osten und Südosten der Türkei ist bislang vernachlässigt worden. Um den Menschen in diesen Gebieten Arbeits- und Einkommensmöglichkeiten zu schaffen, ist eine große Anstrengung des Aufbaus - nach Möglichkeit international unterstützt - notwendig. USA und EU erklären ihre Bereitschaft, ein Entwicklungsprogramm für die Region finanziell zu unterstützen. Zusätzlich sollte das BMZ seine Zusammenarbeit mit Kommunen der Region weiter entfalten. Durch Städtepartnerschaften und -kooperationen mit deutschen bzw. EU-Städten kann eine weitere Förderung der Region erreicht werden.

24. Konzepte zur Stärkung der Verständigungs-, Schlichtungs- und Friedensschaffensfunktion der OSZE werden ausgearbeitet und in die OSZE zur Diskussion und möglichen Beschlussfassung eingebracht. Friedensforschung und spezialisierte Institute sollten dafür herangezogen werden.

Der hier ansatzweise formulierte Fahrplan für die Überwindung des türkisch-kurdischen Konflikts

kann die Türkei und ihre Bürgerinnen und Bürger von der schon so lange währenden schweren Last des gewaltsamen Konfliktaustrags befreien und dazu beitragen, dass der unabdingbare Friedensdialog über die »Kurdenfrage« beginnt; eröffnet eine konkrete und konstruktive Perspektive für die kurdische Bevölkerung und die kurdischen Organisationen in der Türkei und in Europa; erweitert die Erfahrungen und institutionellen Instrumente Europas und der Türkei für eine Politik der zivilen Konfliktbearbeitung.

Das Monitoring Projekt

Die »Kooperation für den Frieden«, eine Dachorganisation der Friedensbewegung, hat im März 2006 ein Monitoring-Projekt für Zivile Konfliktbearbeitung, Gewalt- und Kriegsprävention gestartet. Dieses Projekt soll der Öffentlichkeit die Möglichkeiten eines zivilen Umgangs mit Konflikten nahe bringen und den Befürwortern der angeblich alternativlosen Aufrüstungs- und Interventionspolitik entgegentreten. In Dossiers und Analysen sollen Vorschläge zum Umgang mit drängenden gewaltträchtigen Auseinandersetzungen erarbeitet werden. Ein erstes Dossier befasst sich mit dem »Atomkonflikt Iran«, das vorliegende enthält Vorschläge zur Bearbeitung des türkischen-kurdischen Konflikts, es folgt die Befassung mit dem israelisch-palästinensischen Konflikt.

Nähere Informationen: Kooperation für den Frieden, c/o Netzwerk Friedenskooperative, Römerstr. 88, 53111 Bonn, Tel.: 0228-692904, Fax: 0228-692906, E-Mail: friekoop@bonn.comlink.org

Kooperation für den Frieden

ist ein Zusammenschluss friedenspolitisch aktiver Organisationen und Initiativen in der Bundesrepublik Deutschland.

Die Kooperation für den Frieden

organisiert Diskussions- und Beratungsprozesse innerhalb der Friedensbewegung
 fördert den Austausch von Informationen und Einschätzungen zwischen Organisationen und Gruppen

unterstützt oder initiiert Veranstaltungen und Kampagnen

veröffentlicht die aus diesen Prozessen hervorgegangenen Positionen

verbreitet Aktionsvorschläge für die Friedensarbeit

ermöglicht persönliche Kontakte zwischen Aktiven, z.B. bei der Mitarbeit im Kooperationsrat oder bei den jährlichen Konferenzen.

In der Kooperation für den Frieden wirken mit:

Aachener Friedenspreis; Aktionsgemeinschaft Dienst für den Frieden (AGDF);

Aktionsgemeinschaft Friedenswoche Minden; Antikriegsbündnis »Menschen für den Frieden

Düsseldorf«; Bildungs- und Begegnungsstätte für gewaltfreie Aktion KURVE Wustrow; Bremer

Aktion für Kinder (BAKI); Bund demokratischer WissenschaftlerInnen (BdWi); Bund für Soziale

Verteidigung (BSV); Bundesverband Bürgerinitiativen Umweltschutz (BBU); Christen für

gerechte Wirtschaftsordnung (CGW); Deutsche Friedensgesellschaft - Vereinigte

KriegsdienstgegnerInnen (DFG/VK); EUCOMmunity; Evangelische Arbeitsgemeinschaft zur

Betreuung von Kriegsdienstverweigerern (EAK); Evangelisch-methodistische Kirche in

Deutschland / Friedensausschüsse; Frauen in Schwarz Hamburg; Frauennetzwerk für Frieden

e.V.; Forum Ziviler Friedensdienst (forumZFD); Friedensforum Münster; Friedensinitiative

Nottuln e.V.; Friedensgruppe Altenholz; Friedensrat Müllheim; Gewerkschaft Erziehung und

Wissenschaft, Hauptvorstand; Internationale JuristInnen gegen ABC-Waffen (IALANA);

Infostelle für Friedensarbeit; Deutsche Sektion der Internationalen Ärzte zur Verhütung des

Atomkrieges / Ärzte in sozialer Verantwortung (IPPNW); Internationale Frauenliga für Frieden

und Freiheit (IFFF); Internationaler Versöhnungsbund - deutsche Sektion; Komitee für

Grundrechte und Demokratie; Koordinierungsausschuss der Friedensbewegung in der Region

Ingolstadt; Leserinitiative Publik e.V.; Publik-Forum Verlagsgesellschaft mbH; Lebenshaus

Schwäbische Alb - Gemeinschaft für soziale Gerechtigkeit, Frieden und Ökologie e.V.;

Mönchengladbacher Friedensforum; NaturwissenschaftlerInnen-Initiative »Verantwortung für

Frieden und Zukunftsfähigkeit«; Netzwerk Friedenskooperative; Netzwerk Friedenssteuer;

Ökumenisches Friedensnetz Düsseldorf Christinnen und Christen; Ökumenisches Zentrum für Umwelt-, Friedens- und Eine-Welt-Arbeit, Berlin; Pädagoginnen und Pädagogen für den Frieden (PPF); Pax Christi - Deutsche Sektion; Rhöner Friedenswerkstatt im UNESCO-Biosphärenreservat, Künzell; Ver.di-Jugend; Werkstatt für Gewaltfreie Aktion, Baden.

(www.koop-frieden.de)

Literatur

Al-Dahoodi, Zuhdi: Die Kurden: Geschichte, Kultur und Überlebenskampf, Frankfurt am Main 1987.

Ammann, Birgit: Kurden in Europa: Ethnizität und Diaspora, Münster 2000.

Besikci, Ismail: Kurdistan - Internationale Kolonie, Frankfurt am Main 1991.

Bruinessen, Martin van: Agha, Scheich und Staat: Politik und Gesellschaft Kurdistans, Berlin 1989.

Buro, Andreas: BürgerInnen-Information: Das Monitoring-Projekt - Zivile Konfliktbearbeitung, Gewalt und Kriegsprävention, Hg.: Kooperation für den Frieden, Bonn 2006.

Dialog-Kreis (Hg.): Parlamentarier der Türkei durchbrechen Tabu in der Kurdenfrage, Idstein 1998.

Dialog-Kreis (Hg.): Wirtschaft contra Militär in der Türkei. Aus dem TÜSIAD-Bericht »Perspektiven der Demokratisierung in der Türkei«, Idstein 1997.

Dietert-Scheuer, Amke: Möglichkeiten der Konfliktlösung in der Türkischen Republik, Hamburg 1999.

Dialog-Kreis (Hg.): Zur Lage und zu den Erwartungen der kurdischen Vertriebenen. Eine Studie von Gök-Der, Köln 2002.

Günther, Siegwart-Horst; Brentjes, Burchard: Die Kurden. Ein Abriss zur Geschichte und Erfahrungsberichte zur aktuellen humanitären Situation, Wien 2001.

IPPNW (Hg.): Deutschland und NATO im Türkei-Kurdistan-Krieg, Berlin 1999.

Kizilhan, İlhan: Der Sturz nach oben. Kurden in Deutschland, Frankfurt am Main 1995.

Kieser, Hans-Lukas: Der verpasste Friede: Mission, Ethnie und Staat in den Ostprovinzen der Türkei 1839-1938, Zürich 2000.

Steinbach, Udo: Geschichte der Türkei, München 2000.

Strohmeier, Martin; Yalçın-Heckmann, Lale: Die Kurden: Geschichte, Politik, Kultur, München 2000.

Sahin, Mehmet: Die Europäische Union, die Türkei und die Kurden, Köln 2001.

Sahin, Mehmet; Kaufeld, Ralf: Daten und Fakten zu Kurden und Kurdistan, Eine Chronologie, Köln 2002.

Uzun, Mehmed: Einführung in die kurdische Literatur, St. Gallen 1994.

Welt-Geschichte, Bd. 3 und 5, Göttingen 1996 (Bertelsmann Lexikon Verlag).

Aktuelle Informationen bei:

Azadi, azadi@t-online.de; www.nadir.org/azadi/

DTF Infopost - Informationen des Demokratischen Türkeiforums, info@tuerkeiforum.net, www.tuerkeiforum.net

ISKU / Informationsstelle Kurdistan e.V., isku@nadir.org; www.nadir.org/isku/

Kurdistan Report, www.kurdistanreport.de

Kurdistan Rundbrief, www.kurdistan-rundbrief.de

Koalition für einen Demokratischen Irak (KDI), kdi@gmx.net

Mezopotamian Development Society, MESOP@online.de

NAVEND - Zentrum für kurdische Studien e.V., info@navend.de, www.navend.de

Nützliche Nachrichten - Dialog-Kreis: »Die Zeit ist reif für eine politische Lösung im Konflikt zwischen Türken und Kurden, dialogkreis@t-online.de, www.dialogkreis.de

Kurdisches PEN-Zentrum, webmaster@pen-kurd.org, www.pen-kurd.org

Zentrum für Türkeistudien, www.zft-online.de

Anmerkungen

1) In der Türkei werden die Kurden rechtlich nicht als Minderheit betrachtet. Zur Zeit des Kampfes gegen die alliierten Siegermächte des Ersten Weltkrieges galten sie noch als »Brudervolk«. Sie sind deshalb in dem Abkommen von Lausanne 1922/23 in den Art. 38-45, in denen die Rechte der Minderheiten garantiert werden, nicht aufgeführt. Dies spielt bis zur Gegenwart in den Argumentationen der türkischen Regierung eine Rolle.

2) Diese kurze von Andreas Buro, Ralf Kaufeldt und Mehmet Sahin zusammengestellte Übersicht stützt sich vornehmlich auf: Celilé, Celil: Kurdische Märchen, Frankfurt/Main und Leipzig 1993; Chaliand, Gérard (Hg.): Kurdistan und die Kurden, Bd. 1, Göttingen 1984; Vanly, Ismet Cherif: Kurdistan und die Kurden, Bd. 2, Göttingen 1986; Sahin, Mehmet / Kaufeldt, Ralf: Daten und Fakten zu Kurden und Kurdistan. Eine Chronologie, Köln 2002

3) Deng Nr. 21, 22, 23. Zit. nach Sahin, Mehmet: Türkei: Ausweg aus der Sackgasse - Zur friedlichen Lösung der Kurdenfrage, Hg.: Dialogkreis, Köln 1997.

4) Vgl. Sahin, M. / Kaufeldt, R., a.a.O.

5) Während der Kämpfe in den 90er Jahren wurden von Ankara in den kurdischen Dörfern Einheimische angeworben und bewaffnet, um die Guerilla aus den Dörfern fernzuhalten. Viele Kurden sind damals geflohen, um diesen Dienst nicht leisten zu müssen.

Prof. Dr. Andreas Buro ist Mitbegründer des Dialogkreises »Türkei: Die Zeit ist reif für eine politische Lösung« und friedenspolitischer Sprecher des Komitees für Grundrechte und Demokratie. Der Autor bedankt sich für Vorschläge und Verbesserungen bei: Klaus F. Anders, Hanne-Margret Birckenbach, Volker Böge, Ursula Emmerich, Ulrich Frey, Matthias Jochheim, Wolfgang Jungheim, Nasrin Sadeghi und dem Seminar über das Monitoring Projekt in Gießen, Mehmet Sahin, Martin Singe und Herbert Wulf.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Geschichte
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Nord-Kurdistan
Provinz:	Türkei
Original Language:	Deutsch
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | wissenschaft-und-frieden.de

Hinzugefügt am: 12-02-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Artikel

Betreff: 158

Zürich: „100 Jahre Lausanner Vertrag und Kurd:innen

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230419104257483670>

Die KNK-Sprecherin Nilüfer Koç hat an der Universität Zürich über den historischen Prozess der Unterzeichnung des Vertrags von Lausanne vor hundert Jahren und die darauf folgenden Entwicklungen referiert.

In Zürich hat am Freitag eine Podiumsdiskussion mit dem Titel „100 Jahre Lausanner Vertrag und Kurd:innen“ stattgefunden. An der gemeinsamen Veranstaltung von Demokratischer Kurdischer Rat Schweiz (CDK-S), kurdischer Frauenverband YJK-S, Rojava Komitee Zürich, Brückenschlag Amed-Zürich und der Hochschulgruppe KriPo nahmen zahlreiche Interessierte teil. Moderiert wurde die Diskussion von Franziska Stier, Generalsekretärin von BastA!, als Referentin war Nilüfer Koç, Sprecherin der außenpolitischen Kommission des KNK (Nationalkongress Kurdistan), eingeladen.

In ihrem Vortrag über den historischen Prozess der Unterzeichnung des Vertrags von Lausanne und die darauf folgenden Entwicklungen sagte Nilüfer Koç, die kurdische Frage sei vor hundert Jahren mit diesem Abkommen und der Aufteilung Kurdistans in vier Teile entstanden: „Nach diesem Vertrag wurden die Kurdinnen und Kurden zu einem Problem im Nahen Osten. Lausanne bezeichnet ein Abkommen, in dem die Kurden von imperialistischen Staaten wie Großbritannien absichtlich zu einem Problem gemacht wurden.“

„Blutende Wunde im Herzen des Nahen Ostens“

Nilüfer Koç erklärte, dass Lausanne das Ergebnis eines Prozesses sei und dass die Pariser Konferenz von 1919 und der 1920 unterzeichnete Vertrag von Sèvres den Prozess bestimmt hätten, der schließlich zum Vertrag von Lausanne geführt habe. Dabei seien die Kurd:innen übergangen worden. Nach dem Zusammenbruch des Osmanischen Reiches sei die Anerkennung der Türken unter der Hegemonie der Kemalisten von den imperialistischen Staaten als primäre Grundlage genommen worden, die Kurd:innen, Araber:innen, Armenier:innen, Perser:innen und andere Völker, deren Unabhängigkeit mit dem Ende des

osmanischen Protektorats in der Region in Frage gestellt wurde, seien einer zweiten Phase überlassen worden: „Als klar wurde, dass ein türkischer Nationalstaat entstehen würde, gründeten diese Völker, mit Ausnahme der Kurden, rechtzeitig eigene Nationalstaaten, auch wenn dabei viel Blut vergossen wurde. Die Kurdinnen und Kurden, die in diesem Entwicklungsprozess nichts erreichen konnten, blieben nach der Teilung Kurdistans in vier Teile durch den Vertrag von Lausanne in der Gewalt der türkischen, arabischen und persischen Nationalstaaten. In dem Bestreben, ihre eigene Existenz und Hegemonie aufzubauen, versuchten die Nationalstaaten bei jeder Gelegenheit, mit dem Knüppel des Nationalismus einen Genozid am kurdischen Volk zu verüben. In diesem Prozess wurden die Kurden innerhalb dieser vier Nationalstaaten absichtlich ohne Identität und Staat gelassen. Die imperialistischen Länder dieser Zeit wussten, dass die entrechteten und massakrierten Kurdinnen und Kurden Widerstand leisten würden, und hinterließen so bewusst eine blutende Wunde im Herzen des Nahen Ostens. In diesem Zusammenhang gibt es eine wichtige Äußerung von Abdullah Öcalan als Repräsentanten des kurdischen Volkes. Er sagte, es sei offensichtlich, dass die Kurden heute von der kapitalistischen Moderne bestraft werden, weil sie ein Volk sind, das eine wichtige Rolle bei der Entwicklung der Zivilisation in Mesopotamien gespielt hat.“

„Grenzen haben für die Kurden keine Bedeutung“

Die Grenzen, die Kurdistan in vier Teile teilen, seien in den Augen der Kurd:innen mit dem Kampf der kurdischen Freiheitsbewegung bedeutungslos und ungültig geworden, sagte Nilüfer Koç weiter. Das beste Beispiel dafür seien die Tausenden Kurd:innen und solidarischen Menschen, die während des IS-Angriffs im Jahr 2014 die Grenzen überquerten, um Kobanê gegen die Islamisten zu verteidigen.

Die Veranstaltung endete mit Fragen der Teilnehmenden zum Vortrag und einer Diskussion. In der Schweiz finden anlässlich des 100. Jahrestages des Vertrags von Lausanne in diesem Jahr zahlreiche Veranstaltungen des KNK und der kurdischen Gesellschaftszentren in Form von Diskussionsrunden, Seminaren und Konferenzen statt.[1]

Artikel-Eigenschaften

Inhaltskategorie:	Kurdenfrage
Inhaltskategorie:	Politische Kritik
Dokumenttyp:	Ursprache
Art der Veröffentlichung:	Born-digital
Dialekt:	Deutsch
Ordner:	Der Vertrag von Lausanne
Provinz:	Switzerland
QR Code:	

Quellen

[1] Website | Deutsch | [nfdeutsch.com 14-01-2023](https://nfdeutsch.com/14-01-2023)

Hinzugefügt am: 19-04-2023

Ersteller: Hejar Kamela

Gruppe: Dokumente

Betreff: 159

Geschichte und die kurdische Frage

<https://www.kurdipedia.org/?lng=10&q=20230712210424506194>

Geschichte und die kurdische Frage

[1]

Artikel-Eigenschaften

Dokumenttyp: Ursprache

Dialekt: Deutsch

Stil des Dokuments: Digital

Ordner: Der Vertrag von Sèvres

Ordner: Der Vertrag von Lausanne

Provinz: Switzerland

Original Language: Deutsch

QR Code:

Quellen

[1] Sozial Media | Deutsch | [WhatsAPP](#)

Hinzugefügt am: 12-07-2023

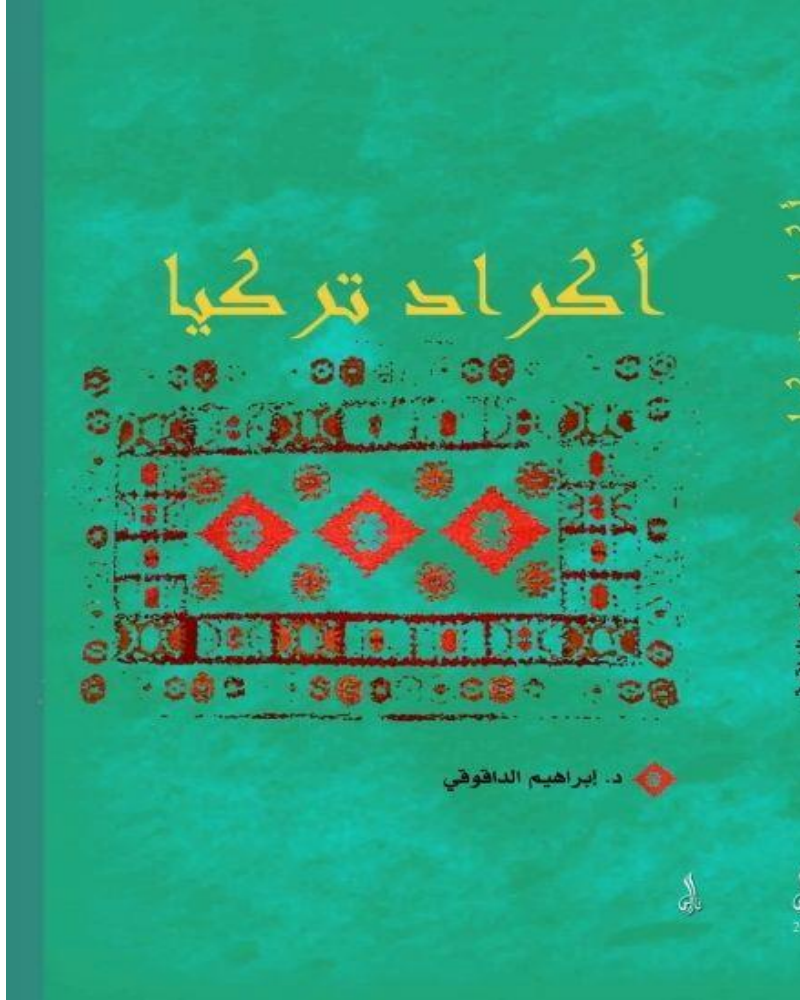
Ersteller: Hejar Kamela

عربی

صنف: المكتبة

سجل: 160

أكراد تركيا

[2011102117123562472=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)د. إبراهيم الداقوقي
دهزگای ناراس - 2008

ص: 139:

كانت منطقة كردستان تركيا مهملة تفتقر إلى أبسط مقومات الحياة الحديثة كالطرق و المدارس و المستشفيات، وقد أرادت الحكومة التركية بعد القضاء على حركة (آغري داغ) مد السكك الحديدية إلى المنطقة من أجل تسهيل السيطرة عليها من جهة وإرضاء للأكراد من جهة أخرى. فقام عصمت اينونو رئيس الحكومة آنذاك بافتتاح خط سكة حديد أنقرة سيواس 29 أغسطس 1930 فألقى خطبة رنانة قال فيها: ليس في هذه البلاد جماعة لها الحق بالادعاء بكيان قومي ووطني غير الجماعة التركية، إن هذه الحقيقة البسيطة ستتجلى بصورة قطعية لا تترك مجالاً للشك ولا فرصة لقيام الفتن و الثورات حينما تصل هذه الخطوط الحديدية إلى حدودنا وثورنا.

. وإذا كانت هذه الأقوال توضح بجلاء خطط و نوايا حكومة عصمت اينونو تجاه الأكراد، فإن الأكراد لم يلقوا السلاح بعد مأساتهم في آغري داغ بل سعت جمعية خويبون المؤلفة من الوطنيين الأكراد للم شملهم والنضال من أجل الحصول على حقوقهم القومية. فعندما أصدرت الحكومة التركية من خلال المجلس الوطني الكبير في مايس 1932 قانون التنظيمات الحرفية الذي نص على لا يحق لمن كانت لغته غير اللغة التركية القيام بإعادة بناء الدور في القرى و المناطق المختلفة ومن إنشاء أو إعادة تشكيل منظمات حرفية أو كتابية أو طبقية. حيث منح القانون المذكور لوزارة الداخلية صلاحية حل هذه المنظمات بما فيها المنظمات التي كانت قائمة آنذاك.

لقد كان واضحاً أن هذا القانون كان يستهدف بالدرجة الأولى الأكراد، حيث تم بعد فترة قصيرة غلق المدارس التي كانت

تقوم بالتدريس باللغة الكردية استنادا إلى منطوق المادة 39 من معاهدة لوزان التي نصت على ضرورة عدم وضع القيود على استعمال أية لغة من قبل الموطن التركي سواء في علاقاته الخاصة أم في التجارة أم في مجال الصحافة و الإعلام إضافة إلى أن القانون المذكور كان منافيا للمادة 38 من المعاهدة المذكورة التي وضعت على عاتق تركيا ممارسة أهالي تركيا لحقوقهم كاملة، كما قامت الحكومة التركية بمنع استعمال اللغة الكردية رسميا عام 1932 وحلت الجمعيات والنظمات الكردية وصادرت الكتب والمطبوعات الكردية وحذفت كلمة الكرد وكردستان من الكتب والمعاجم، ومنذ ذلك الحين أطلقت على الأكراد تسمية أترك الجبل بل وصدرت المؤلفات التي تتحدث عن تركية الأكراد وبأنه ليس ثمة قوم باسم الكرد لأن لفظة الكرد نتجت عن صوت (كارت كورت) الناجمة عن انكسار الجليد عند المشي عليه في المنطقة الشرقية التي يقطنها الأكراد .

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: سياسة
دار الطبع والنشر: اراس
اللغة - اللهجة: عربي
PDF: نعم
ملف: معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم: جنوب كردستان
QR Code:

المصادر

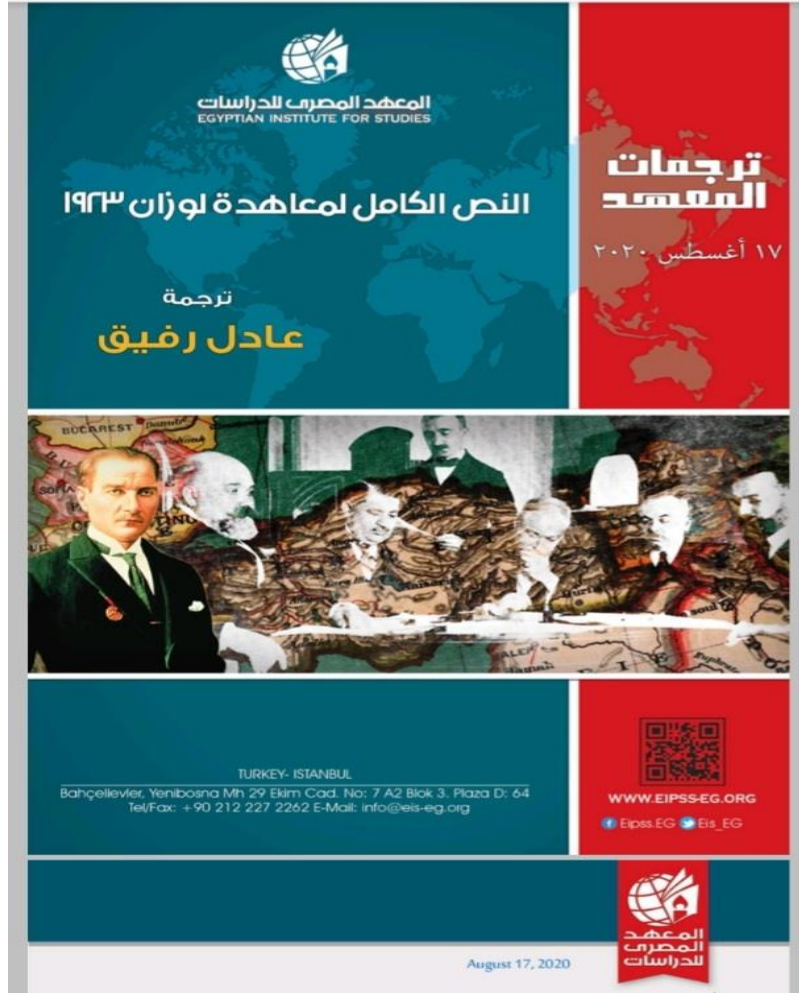
وقت التدوين: 2011-10-21
اسم المحرر: هاوريئ باخهوان

صنف: المكتبة

سجل: 161

النص الكامل لمعاهدة لوزان 1923

[20220114095426401467=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

عنوان الكتاب: النص الكامل لمعاهدة لوزان 1923

اسم الكاتب: لجنة من الأمم المتحدة

اسم المترجم: عادل رفيق

ترجم من اللغة: التركية

مكان الأصدار: القاهرة

مؤسسة النشر: المعهد المصري للدراسات

تأريخ الطبع: 2020 [1]

معاهدة لوزان هي اتفاق سلام تم توقيعه في مدينة لوزان السويسرية في الرابع والعشرين من شهر يوليو عام 1923

بين الحلفاء المنتصرين في الحرب العالمية الأولى، وعلى رأسهم بريطانيا وفرنسا، من جانب،

وحكومة الجمعية الوطنية الكبرى لتركيا، من جانب آخر.

°

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: وثائقي

نوع الوثيقة: ترجمة

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي
المدن: اسطنبول
PDF: نعم
ملف: معاهدة لوزان
ترجم من اللغة: تركي
QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | كوردی ناوه راسـت | elpss.eg.org

وقت التدوين: 2022-01-14

اسم المحرر: راپهر عوسمان عوزیری

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 162

100 عام بعد اتفاقية لوزان.. قضايا وتحولات (1)

[20230404104610479350=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

د. عصام عبد الشافي

في الرابع والعشرين من شهر يوليو/تموز عام 1923، تم توقيع معاهدة لوزان في مدينة لوزان السويسرية بين الحلفاء المنتصرين في الحرب العالمية الأولى، وعلى رأسهم بريطانيا وفرنسا، من جانب، وحكومة الجمعية الوطنية الكبرى التركية، من جانب آخر.

وتم توقيع المعاهدة في أعقاب حرب الاستقلال التركية ضد الحلفاء، وتم من خلالها تسوية أوضاع منطقة الأناضول التركية والقسم التركي الأوربي من أراضي الدولة العثمانية، وذلك بعد إلغاء معاهدة سيفر التي كانت الدولة العثمانية قد وقعتها في العاشر من أغسطس/آب 1920، تحت ضغوط الحلفاء.

واشتملت معاهدة لوزان على 143 مادة في أقسام عدة رئيسية، تناولت المضائق التركية، التي تم تعديلها بعد ذلك من خلال معاهدة مونترنو عام 1936، وإلغاء التعهدات بشكل تبادلي، وكذلك تبادل السكان بين اليونان وتركيا، فضلاً عن الاتفاقيات المشتركة الموقعة بين الطرفين، وغيرها، كما تضمنت نصوصاً بشأن استقلال تركيا وتحديد حدودها، كما نصت كذلك على حماية الأقليات المسيحية اليونانية الأرثوذكسية في تركيا، وكذلك حماية الأقليات المسلمة في اليونان.

وقد أثارَت الاتفاقية جدلاً إعلامياً وسياسياً كبيراً خلال السنوات الخمس الماضية، وتحديدًا بعد التحولات السياسية التي شهدتها الدولة التركية، والتحول من نظام برلماني إلى رئاسي، بعد تعديلات دستورية تمت عام 2018، وقد أسهم فريق من الكتاب، بوعي أو بدون وعي، سواء كان ذلك عن علم أو جهل، في بناء هذه الحالة من الجدل، وللأسف الشديد أن كثيرًا من المشاركين في هذه الحالة لم يقرأوا الاتفاقية كاملة، أو يسطعوا على النص الكامل لها.

صخب إعلامي دون قراءة دقيقة

ومن الجدير ذكره هنا، أنني عندما وقفت على الكثير من المبالغات التي ترقى إلى درجة التضليل الكامل، وخاصة من جانب عدد من السياسيين والإعلاميين والناشطين العرب في تركيا، بحثت عن النص الكامل للاتفاقية باللغة العربية على شبكة الإنترنت، فلم أجد إلا إشارات في ثنايا بعض النصوص أو المقالات، ولذلك قمت بتكليف وحدة ترجمة بإحدى المؤسسات البحثية بترجمة النص الكامل، وتمت بالفعل الترجمة والنشر في أغسطس 2020.

ومع أهمية الاتفاقية، وبمناسبة اقتراب الذكرى المئوية لتوقيعها، وتوافق هذه الذكرى مع انتخابات رئاسية وبرلمانية ينظر إليها الكثيرون على أنها ستكون حاسمة في تركيا عام 2023، تأتي ضرورة القراءة الدقيقة في نصوص هذه الاتفاقية، وما الذي ترتبه من حقوق والتزامات على أطرافها، وهل هناك بالفعل رغبة من بعض هذه الأطراف أو كلها في تعديل هذه النصوص أو إلغاؤها؟

في بنية الاتفاقية وهيكلها

انقسمت الاتفاقية إلى ديباجة عامة عن الغرض منها ومفوضي الأطراف الموقعة عليها، ثم خمسة أجزاء أساسية تضم 143 مادة، توزعت بين 16 قسمًا، وفي بداية الديباجة جاء النص على النحو التالي: "حيث إنه قد اتحدت رغبة كل من الإمبراطورية البريطانية، فرنسا، إيطاليا، اليابان، اليونان، رومانيا، صربيا، كرواتيا، وسلوفينيا (من جانب) وتركيا (من جانب آخر) في إنهاء حالة الحرب بينهما التي كانت موجودة في الشرق منذ عام 1914، وإذ يحرض الطرفان على إعادة تأسيس علاقات الصداقة والتجارة التي تُعد ضرورية للرفاهية المتبادلة لشعوبهما، واعتبار أن هذه العلاقات يجب أن تقوم على احترام استقلال الدول وسيادتها، فقد قررا إبرام معاهدة لهذا الغرض، وعيّننا مفوضين لهما لإتمام ذلك".

ثم ذكرت نصًا أسماء مفوضي الطرفين الأول والثاني بمناصبهم ومسمياتهم الرسمية في ذلك الوقت، وقد تضمن وفد تركيا كلاً من السادة عصمت باشا وزير الخارجية نائب أدرنه، والدكتور رضا نور بك وزير الصحة نائب سينوب، وحسن بك الوزير السابق نائب طرابزون، مفوضين عن حكومة الجمعية الوطنية الكبرى لتركيا.

ثم جاء الهيكل العام للاتفاقية من حيث الأجزاء والأقسام والمواد على النحو التالي:

الجزء الأول: البنود السياسية (45 مادة)، وشمل قسمين، القسم الأول، البنود المتعلقة بالأراضي (من المادة 2 إلى المادة 29)، والقسم الثاني، الجنسية (من 30 إلى 36)، والقسم الثالث، حماية الأقليات (من 37 إلى 45)

الجزء الثاني: البنود المالية (18 مادة)، وتوزع بين قسمين، القسم الأول، الدين العام العثماني (من 46 إلى 57)، والقسم الثاني، بنود متنوعة (من 58 إلى 63).

الجزء الثالث: البنود الاقتصادية (37 مادة)، وتوزع بين ستة أقسام، القسم الأول، ممتلكات وحقوق ومصالح (من 64 إلى 72)، القسم الثاني، العقود والدعاوى والأحكام (من 73 إلى 83)، القسم الثالث، الديون (المادتان 84 و85)، القسم الرابع، الملكية الصناعية والأدبية والفنية (من 86 إلى 91)، القسم الخامس، محكمة التحكيم المختلطة (من 92 إلى 98)، القسم السادس، المعاهدات (المادتان 99 و100)

الجزء الرابع: الاتصالات والمسائل الصحية (18 مادة)، وضم قسمين، القسم الأول، مجال الاتصالات (من 101 إلى 113)، القسم الثاني، المسائل الصحية (من 114 إلى 118)، بينما تناول الجزء الخامس أحكامًا متنوعة (25 مادة)، على ثلاثة أقسام، القسم الأول، أسرى الحرب (من 119 إلى 123)، القسم الثاني، المقابر (من 124 إلى 136)، القسم الثالث، الأحكام العامة (من 137 إلى 143).

ومن واقع هذا التقسيم، نجد أن الجزء الأول بشأن البنود السياسية شكّل 31.5% من إجمالي عدد مواد الاتفاقية، ثم الجزء الثالث بشأن البنود الاقتصادية وشكّل نحو 25.8% من إجمالي المواد، أي أن البنود السياسية (45) والاقتصادية (37) شكلتا معًا 82 مادة بنسبة 57.3% من مواد الاتفاقية، وهو ما سيتم تناوله تفصيلًا.

المادة الأولى وتأسيس السلام

نصت المادة الأولى من اتفاقية لوزان 1923 على أنه "بمجرد دخول المعاهدة الحالية حيز التنفيذ، سيتم بكل تأكيد إعادة تأسيس حالة السلام بين الإمبراطورية البريطانية وفرنسا وإيطاليا واليابان واليونان ورومانيا والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية من جانب، وتركيا من الجانب الآخر، وكذلك بين رعاياهما. وستُستأنف العلاقات الرسمية بين الجانبين، وسيلقى الممثلون الدبلوماسيون والقناصل في الأراضي المعنية -دون الإخلال بالاتفاقات التي قد تُبرم في المستقبل- معاملة وفقًا للمبادئ العامة للقانون الدولي".

ومع هذه البداية التأسيسية، جاءت باقي النصوص لتتناول كل القضايا والإشكاليات التي تضبط العلاقات بين هذه الأطراف، مع مراعاة أن بعض هذه الأطراف شهد تحولات جذرية خلال المئة عام التالية لتوقيع الاتفاقية، سواء في أطرافه أو حدوده أو طبيعة أنظمتها السياسية، بل في أسماء هذه الأطراف ذاتها التي تغيرت كذلك مرات عدة، ومنها على سبيل المثال: الدولة الصربية الكرواتية السلوفينية التي تحولت في مرحلة من المراحل إلى الاتحاد اليوغوسلافي، ثم عادت إلى أسمائها التي تضمنتها الاتفاقية بعد انهيار هذا الاتحاد وتفككه عام 1992 إلى ست جمهوريات في العام التالي الذي تفكك فيه الاتحاد السوفييتي إلى 15 جمهورية (1991).

تساؤلات مطروحة

ورغم ثبات الدولة التركية على حدودها التي نصت عليها اتفاقية لوزان، فإنها شهدت تحولات جذرية في بنيتها السياسية والاقتصادية والاجتماعية، وكذلك في مكانتها ودورها الإقليمي في المناطق الجغرافية المتشابهة معها، لكن هل هذه التحولات يمكن أن تكون دافعة لتركيا إلى إعادة النظر في بنود هذه الاتفاقية، في أي مدى ترتبط رؤية النظام السياسي التركي للاتفاقية بنتائج انتخابات 2023؟ [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تأريخ

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | mubasher.aljazeera.net/08-01-2023/

وقت التدوين: 2023-04-04

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 163

100 عام بعد اتفاقية لوزان: البنود الاقتصادية (4)

[20230404101107479345=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230404101107479345)

د. عصام عبد الشافي

في الجزء الرابع من هذه السلسلة نتناول البنود الاقتصادية التي تضمنتها اتفاقية لوزان التي تم توقيعها في يوليو 1923، بين تركيا والدول المنتصرة في الحرب العالمية الثانية، وقد جاءت البنود الاقتصادية للاتفاقية في (37 مادة)، وتوزعت بين ستة أقسام، القسم الأول، ممتلكات وحقوق ومصالح، والثاني، العقود والدعاوى والأحكام، والثالث الديون، والرابع الملكية الصناعية والأدبية والفنية، والخامس محكمة التحكيم المختلطة، والسادس المعاهدات.

لوزان ورد الأصول والممتلكات والمنقولات

نصت المادة (67) من الاتفاقية على "تتعهد اليونان ورومانيا والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية من جهة، وتركيا من جهة أخرى بتسهيل البحث عن أراضيها عن طريق التدابير الإدارية المناسبة وتسليم جميع الوثائق المتعلقة بها، ورد الممتلكات المنقولة من جميع الأنواع التي تم الاستيلاء عليها أو مصادرتها أو حجزها من قبل جيوشها أو إداراتها في أراضي تركيا، أو في أراضي اليونان، أو رومانيا، أو الدولة الصربية الكرواتية-السلوفينية على التوالي، والتي تقع بالفعل داخل الأراضي المذكورة".

و"سيجري هذا البحث والاسترداد أيضا فيما يتعلق بالممتلكات ذات الطبيعة المشار إليها أعلاه التي استولت عليها أو احتجزتها الجيوش أو الإدارات الألمانية أو النمساوية المجرية أو البلغارية في أراضي اليونان أو رومانيا أو الدولة الصربية الكرواتية - السلوفينية، والتي تم تحويلها لتركيا أو لمواطنيها، وكذلك للممتلكات التي استولت عليها أو حجزتها الجيوش اليونانية أو الرومانية أو الصربية في الأراضي التركية، والتي تم تخصيصها ليونان أو رومانيا أو الدولة الصربية الكرواتية-السلوفينية أو لمواطنيها. ويجب تقديم الطلبات المتعلقة بهذا البحث ورد الحقوق في غضون ستة أشهر من بدء نفاذ هذه المعاهدة".

وجاءت المادة (72) من الاتفاقية لتعزز من صلاحيات الدول المتحالفة على حساب الحقوق والممتلكات التركية، فنصت على أنه "في الأراضي التي لا تزال تركية بموجب هذه المعاهدة، فإن الممتلكات والحقوق والمصالح التي تعود لألمانيا والنمسا والمجر وبلغاريا أو لمواطنيها، والتي كان الحلفاء قد استولوا عليها أو احتلوا قبل دخول المعاهدة حيز التنفيذ تبقى في حوزة هذه الحكومات حتى إبرام الترتيبات بينها وبين الحكومات الألمانية والنمساوية والمجرية والبلغارية أو رعاياها المعنيين. وإذا تمت تصفية الممتلكات والحقوق والمصالح المذكورة أعلاه، يتم إقرار هذه التصفية".

وأضافت: "في الأراضي المنفصلة عن تركيا بموجب هذه المعاهدة، يكون للحكومة التي تمارس السلطة هناك، سلطة تصفية الممتلكات والحقوق والمصالح التي تعود إلى ألمانيا والنمسا والمجر وبلغاريا أو لمواطنيها، في غضون سنة واحدة من دخول هذه المعاهدة حيز التنفيذ، وتُدفع عائدات التصفية، سواء تم إجراؤها بالفعل أم لا، إلى لجنة التعويض المنشأة بموجب معاهدة السلام المبرمة مع الدول المعنية، إذا كانت الممتلكات التي تمت تصفيتها تخص الدولة الألمانية أو النمساوية أو المجرية أو البلغارية. وفي حالة تصفية الملكية الخاصة تدفع حصيلة التصفية للملاك مباشرة. ولا تنطبق أحكام هذه المادة على الشركات العثمانية المحدودة. ولن تكون الحكومة التركية مسؤولة بأي حال من الأحوال عن التدابير المشار إليها في هذه المادة".

أي أن النص نزع عن الحكومة التركية أية حقوق من ناحية، وأية مسؤولية عن تدابير نقل الملكية إلى الدول المنتصرة من ناحية ثانية، وكان هذه الحكومة منزوعة الصلاحيات، وللمنتصرين أن يقرروا ما يرونه، تملكا وتنفيذاً.

المنتصرون يتحكمون في القضاء التركي عبر المحاكم المختلطة

فرض المنتصرون إرادتهم، ليس فقط على الأوضاع السياسية والاقتصادية داخل الأراضي التركية بموجب نصوص اتفاقية لوزان، ولكن أيضاً على الأوضاع القانونية والقضائية عبر إقرارهم بفكرة المحاكم المختلطة التي تتكون أغلبيتها من أعضاء من الدول المنتصرة، فقد نصت المادة (92) على "في غضون ثلاثة أشهر من تاريخ دخول هذه المعاهدة حيز التنفيذ، يتم إنشاء هيئة تحكيم مختلطة بين كل دولة من دول الحلفاء من ناحية وتركيا من ناحية أخرى، تتكون كل من هذه المحاكم من ثلاثة

أعضاء، يعين اثنان على التوالي من قبل كل من الحكومات المعنية، ويحق لهما تحديد عدة أشخاص يختارون من بينهم، وفقاً للحالة المعنية، عضواً ليعمل كعضو في المحكمة. ويتم اختيار الرئيس بالاتفاق بين الحكومتين المعنيتين، وفي حالة عدم التوصل إلى اتفاق في غضون شهرين من بدء نفاذ هذه المعاهدة، يتم تعيين الرئيس، بناءً على طلب إحدى الحكومات المعنية، من بين مواطني الدول التي ظلت محايدة خلال الحرب، وذلك من قبل رئيس محكمة العدل الدولية الدائمة في لاهاي، إذا لم تعين إحدى الحكومات المعنية عضواً لتمثيلها في المحكمة، خلال فترة الشهرين المذكورة، فسيكون لمجلس عصبة الأمم سلطة الشروع في تعيين هذا العضو بناءً على طلب الحكومة الأخرى المعنية".

أي أنه وفقاً لهذا النص الأولوية في التعيين والاختيار تكون للدول المنتصرة، فإذا لم تتفق تكون لمحكمة العدل الدولية، فإذا لم تتفق الدول، يصدر القرار من عصبة الأمم، مع تعيين أي دور للحكومة التركية في عملية الاختيار، وزاد الأمر سوءاً مع ما نصت عليه المادة (94) التي ذكرت أن هيئات التحكيم المختلطة المنشأة تفصل في جميع المسائل التي تندرج ضمن اختصاصها بموجب هذه المعاهدة، وتتخذ القرارات بالأغلبية، وتوافق الأطراف السامية المتعاقدة على اعتبار قرارات هيئات التحكيم المختلطة نهائية وحاسمة، وجعلها ملزمة لرعاياها، وضمان إنفاذها في أراضيها بمجرد إخطارها بقرارات المحكمتين، دون أن يكون ذلك ضرورياً لإعلانها تنفيذية، وتتعهد الأطراف السامية المتعاقدة كذلك بأن تساعد محاكمها وسلطاتها مباشرة هيئات التحكيم الثابتة بكل طريقة ممكنة، ولا سيما فيما يتعلق بنقل الإشعارات وجمع الأدلة".

وهو ما يعني أن القرارات التي ستتخذ بالأغلبية ستكون على حساب المصالح التركية، لأنها الحكومة التركية، وفقاً لنصوص تأسيس هذه المحاكم لا تتمتع بأية أغلبية، وتضمن الأطراف السامية المتعاقدة إنفاذ القرارات ونقل الإشعارات وجمع الأدلة، وجعلها ملزمة لرعاياها.

أين التنقيب عن الثروات الطبيعية والموارد المعدنية ومصادر الطاقة في الاتفاقية؟

قبل خمس سنوات ثارت حالة من الجدل الإعلامي، كان أغلب المروجين له عدد من الناشطين السياسيين والإعلاميين العرب المقيمين في تركيا، حول أن البنود الاقتصادية في اتفاقية لوزان تمنع تركيا من الاستفادة من ثرواتها الطبيعية ومواردها المعدنية، وتمنعها من التنقيب عن مصادر الطاقة.

إلا أنه بالعودة لنصوص الاتفاقية، وبالقراءة الدقيقة للبنود الاقتصادية التي تبدأ من المادة (64) إلى المادة (100) لم أقف بالمطلق على أي بند يتناول هذا الأمر، بل إن الاتفاقيات الإضافية التي نصت اتفاقية لوزان 1923 على ضرورة التزام تركيا ببنودها ونصوصها، لم تتطرق لمثل هذا الأمر من قريب أو من بعيد.

ففي المادة (99) الخاصة بالاتفاقيات الدولية التي كانت سارية قبل توقيع اتفاقية لوزان أكدت على أنه "من لحظة دخول هذه المعاهدة حيز التنفيذ ورهنأ بأحكامها، تدخل المعاهدات والاتفاقيات والاتفاقات المتعددة الأطراف ذات الطابع الاقتصادي أو التقني حيز التنفيذ بين تركيا وتلك الدول المتعاقدة الأخرى الأطراف فيها".

وهي اتفاقيات تناولت حماية الكابلات البحرية؛ وتعميم التعريفات الجمركية وتنظيم اتحاد دولي لتعميم التعريفات الجمركية؛ وإنشاء المكتب الدولي للنظافة العامة في باريس، وإنشاء معهد زراعي دولي في روما؛ والاستخدام الحر لقناة السويس، ومعاهدات واتفاقيات الاتحاد البريدي العالمي، والاتفاقيات الدولية للبرق، وتداول السيارات على الصعيد الدولي؛ وختم شاحنات السكك الحديدية الخاضعة للتفتيش الجمركي، ولوائح التصادمات والإنقاذ في البحر؛ إعفاء سفن المستشفيات من المستحقات والرسوم في الموانئ؛ ومحاربة تجارة الرقيق الأبيض؛ ومحاربة المطبوعات البذيئة.

بل إن اتفاقية لوزان قد أعطت لتركيا ميزة نوعية، حيث أكدت في المادة (100) على ضرورة التزام الدول الأطراف في الاتفاقية باتفاقية 13 أكتوبر 1919، التي تنظم الملاحة الجوية، شريطة أن تحصل تركيا، بموجب بروتوكول 1 مايو 1920، على أي استثناءات قد يجعلها وضعها الجغرافي ضرورية".

وهو ما يعني في التحليل الأخير، أن مروجي مثل هذا المقولات حول نصوص غير موجودة، إما أنهم أكثر علماً من الحكومة التركية، أو أنهم لم يتابعوا عمليات التنقيب والاكشافات التي قامت بها تركيا خلال الأعوام الماضية سواء في البحرين الأسود والمتوسط، أو التنقيب على الثروات الطبيعية، في عموم الأراضي التركية، والتي زادت معدلاتها ونتائجها منذ وصول حزب العدالة والتنمية للسلطة في عام 2002. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: اقتصاد

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديغيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | mubasher.aljazeera.net 29-01-2023

وقت التدوين: 2023-04-04

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 164

100 عام بعد اتفاقية لوزان: البنود السياسية (2)

[20230404094738479342=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

د. عصام عبد الشافي

في الجزء الثاني من هذه السلسلة أتناول مع حضراتكم البنود السياسية التي تضمنتها اتفاقية لوزان التي تم توقيعها في يوليو 2023، بين تركيا والدول المنتصرة في الحرب العالمية الثانية، والتي بموجبها تم وضع حدود الدولة التركية الحديثة، وصياغة الضوابط التي تحكم تفاعلاتها الإقليمية والدولية منذ مائة عام بعد توقيع الاتفاقية.

وقد جاءت البنود السياسية للاتفاقية في خمسة وأربعين مادة، توزعت بين ثلاثة أقسام أساسية، تناول الأول ما يتعلق بالأراضي والحدود، وتناول الثاني الجنسية، بينما تناول الثالث والأخير حماية الأقليات على أراضي الدول الموقعة على الاتفاقية.

ترسيم الحدود التركية مع بلغاريا واليونان وسوريا والعراق

تناولت المادة (2) ترسيم الحدود التركية من البحر الأسود إلى بحر إيجه مع بلغاريا واليونان، وتناولت المادة (3) ترسيم الحدود التركية من البحر الأبيض المتوسط إلى حدود بلاد فارس، أي مع كل من سوريا والعراق، فنصت فيما يخص سوريا على الحدود الموضحة في المادة 8 من الاتفاقية الفرنسية التركية المؤرخة في 20 أكتوبر 1921. وفيما يخص العراق، على أن تُرسم الحدود بين تركيا والعراق وفق ترتيبات ودية يتم إبرامها بين تركيا وبريطانيا في غضون تسعة أشهر، وأنه في حالة عدم التوصل إلى اتفاق بين الحكومتين خلال الوقت المذكور، يحال النزاع إلى مجلس عصبة الأمم، وتتعهد الحكومتان التركية والبريطانية بشكل متبادل بأنه، ريثما يتم التوصل إلى قرار بشأن موضوع الحدود، لن تحدث أي تحركات عسكرية أو تحركات أخرى قد تُعدّل بأي شكل من الأشكال الحالة الحالية للأراضي التي سيعتمد مصيرها النهائي على هذا القرار.

على أن يتم تعيين لجنة حدود لترسيم الحدود المحددة على أرض الواقع. وتتألف اللجنة من ممثلين عن اليونان وتركيا، بحيث تقوم كل دولة بتعيين ممثل واحد لها، بحيث يقومان باختيار رئيس للجنة من مواطني دولة ثالثة، وعلى اللجنة أن تسعى في جميع الأحوال إلى اتباع الشروح الواردة في هذه المعاهدة قدر الإمكان، مع مراعاة الحدود الإدارية والمصالح الاقتصادية المحلية قدر الإمكان، ويتخذ قرار اللجنة بالأغلبية ويكون ملزماً للأطراف المعنية. وتحمل الأطراف المعنية نفقات اللجنة بحصص متساوية.

خرائط الجزر: الأزمة المشتعلة

تناولت المواد (12، 13، 14، 15) من الاتفاقية، توزيع الجزر بين تركيا واليونان، فنصت المادة 12 على سيادة اليونان على جزر شرق البحر الأبيض المتوسط (بخلاف جزر إمبروس وتينيدوس وجزر الأرانب) وهي جزر ليمنوس وساموثرايس وميتيليني وشيوس وساموس ونيكاريا. وأكدت المادة ذاتها على أنه "ما لم يرد نص مخالف في هذه المعاهدة، تظل الجزر الواقعة على بعد أقل من ثلاثة أميال من الساحل الآسيوي تحت السيادة التركية".

ونصت المادة 13 على أنه "من أجل ضمان الحفاظ على السلام، تتعهد الحكومة اليونانية بمراعاة القيود التالية في جزر ميتيليني وخبوس وساموس ونيكاريا، لن يتم إنشاء أي قاعدة بحرية ولن يتم عمل أي تحصينات في الجزر المذكورة، ويُحظر على الطائرات العسكرية اليونانية التحليق فوق أراضي ساحل الأناضول. وبالمثل، ستمنع الحكومة التركية طائراتها العسكرية من التحليق فوق الجزر المذكورة، وستقتصر القوات العسكرية اليونانية في الجزر المذكورة على الوحدة العادية التي يتم استدعاؤها للخدمة العسكرية، والتي يمكن تدريبها على الفور، وكذلك على قوة الدرك والشرطة بما يتناسب مع قوة الدرك والشرطة موجودة في كل الأراضي اليونانية".

وتوضح الخريطة التالية إلى أي مدى ترتبط هذه الجزر بالأراضي التركية

وجاءت المادة 14 لتنص على أنه "تتمتع جزر إمبروس وتينيدوس، التي لا تزال تحت السيادة التركية، بتنظيم إداري خاص يتكون من عناصر محلية ويقدم كل ضمان للسكان الأصليين غير المسلمين فيما يتعلق بالإدارة المحلية وحماية الأشخاص

والممتلكات. وسيتم ضمان الحفاظ على النظام فيها من قبل قوة شرطة يتم تجنيدها من بين السكان المحليين من قبل الإدارة المحلية المذكورة أعلاه المنصوص عليها والتي وضعت بموجب أوامرها، ولن يتم تطبيق الاتفاقيات التي أبرمت، أو قد يتم إبرامها، بين اليونان وتركيا فيما يتعلق بتبادل السكان اليونانيين والأتراك على سكان جزر إمبروس وتينيدوس".

لوزان تنقل جزراً تركية إلى إيطاليا ومنها إلى اليونان

نصت المادة 15 من اتفاقية لوزان على أن "تتنازل تركيا لصالح إيطاليا عن جميع الحقوق والملكية على الجزر التالية: ستامباليا (أستراباليا)، رودس (رودوس)، كالكي (خاركي)، سكاربانو، كاسوس (كاسو)، بيسكوبس (تيلوس)، ميسيروس (نيسيروس)، كاليمنوس، ليروس، باتموس، ليبسوس (ليبسو)، سيمي، وقوس، التي تحتلها الآن إيطاليا، والجزر التابعة لها، وكذلك فوق جزيرة كاستيلوريزو"، وأكدت المادة 16 على أن "تتخلى تركيا بموجب هذا عن جميع الحقوق والملكية أيا كانت على أو تخص الأراضي الواقعة خارج الحدود المنصوص عليها في هذه المعاهدة والجزر الأخرى غير تلك التي تعترف بها سيادتها بموجب المعاهدة المذكورة، ومستقبل هذه الأراضي والجزر يتم تسويته أو سوف يتم ذلك من قبل الأطراف المعنية، ولا تمس أحكام هذه المادة أي ترتيبات خاصة تنشأ عن علاقات الجوار التي تم أو قد يتم إبرامها بين تركيا وأي دول مجاورة".

ورغم هذه النصوص القاطعة إلا أنه بعد هزيمة إيطاليا في الحرب العالمية الثانية، انتقلت الجزر إلى اليونان بموجب المعاهدة الموقعة بين إيطاليا والدول الحلفاء في 10 فبراير/ شباط 1947، وتضمنت المعاهدة بنوداً واضحة تنص على عدم تسليح اليونان لتلك الجزر، حيث أكدت على أنه "سيتم نزع السلاح عن هذه الجزر وستبقى منزوعة السلاح"، إلا أن اليونان انتهكت المعاهدة بتسليحها جزيرة ميس، وتُصر على تسليح جزر منطقة بحر إيجه التي تضم مجموعة جزر مأهولة وصخرية يتجاوز عددها الـ 20 جزيرة.

لوزان ووضع مصر وليبيا والسودان

نصت المادة (17) من الاتفاقية على أنه "يسري تنازل تركيا عن جميع الحقوق والامتيازات على مصر وعلى السودان اعتباراً من 5 نوفمبر 1914"، وأكدت المادة (18) على أن "يتم تحرير تركيا من جميع التعهدات والالتزامات فيما يتعلق بالقروض العثمانية المضمونة على الجزيرة المصرية، وفيما عدا المدفوعات السنوية التي تقدمها مصر لخدمة هذه القروض والتي تشكل الآن جزءاً من خدمة الدين العام المصري، فإن مصر معفاة من جميع الالتزامات الأخرى المتعلقة بالدين العام العثماني.

وأشارت المادة (19) إلى أن "أي مسائل تنشأ عن الاعتراف بدولة مصر يتم تسويتها باتفاقيات يتم التفاوض عليها لاحقاً بطريقة تحدد فيما بعد بين الدول المعنية. ولا تنطبق أحكام هذه المعاهدة المتعلقة بالأراضي المنفصلة عن تركيا بموجب المعاهدة المذكورة على مصر".

وهو ما يعني أن الاتفاقية التي تم التوقيع عليها في يوليو 1923، لم تتطرق إلى تصريح 28 فبراير 1922، الصادر عن بريطانيا بخصوص مصر الذي نص على أنه "بما أن حكومة جلاله الملك- جورج الخامس- عملاً بنواياها التي جاهرت بها، ترغب في الحال في الاعتراف بمصر دولة مستقلة ذات سيادة، وبما أن للعلاقات بين حكومة جلاله الملك وبين مصر أهمية جوهرية للإمبراطورية البريطانية، فبموجب هذا نعلن المبادئ الآتية: انتهت الحماية البريطانية على مصر، وتكون مصر دولة مستقلة ذات سيادة. حالما تصدر حكومة عظمة السلطان- فؤاد- قانون تضمينات نافذ الفعل على جميع ساكني مصر، تلغى الأحكام العرفية التي أعلنت في 2 نوفمبر 1914. إلى أن يحين الوقت الذي يتسنى فيه إبرام اتفاقات بين حكومة جلاله الملك وبين الحكومة المصرية، فيما يتعلق بالأمر الآتي بيانها، وذلك بمفاوضات ودية غير مقيدة بين الفريقين، تحتفظ حكومة جلاله الملك بصورة مطلقة بتولى هذه الأمور، وهي: أ- تأمين مواصلات الإمبراطورية البريطانية في مصر. ب- الدفاع عن مصر من كل اعتداء أو تدخل أجنبي بالذات أو بالواسطة. ج- حماية المصالح الأجنبية وحماية الأقليات. د- السودان. وحتى تبرم هذه الاتفاقات تبقى الحالة، فيما يتعلق بهذه الأمور، على ما هي عليه الآن".

وفيما يخص ليبيا، فقد نصت المادة 22 من اتفاقية لوزان على أنه "دون الإخلال بالأحكام العامة للمادة 27، تعترف تركيا بموجب هذه الاتفاقية بالإلغاء النهائي لجميع الحقوق والامتيازات التي تتمتع بها في ليبيا مهما كانت بموجب معاهدة لوزان بتاريخ 18 أكتوبر 1912 والصكوك المتصلة بها".

ووفق هذه النصوص يمكن القول إن الاتفاقية جاءت للقضاء الكامل ليس فقط على امتداد الدولة العثمانية في الأراضي العربية مثل سوريا والعراق ومصر وليبيا والسودان، ولكنها أيضاً قامت بتحجيم الدولة التركية بحدودها التي رسمتها في بحر إيجه وشرق المتوسط، من خلال نص الاتفاقية على السيطرة اليونانية على جزر لا تبعد سوى ثلاثة كيلو مترات عن البر التركي، وتبعد عشرات الكيلو مترات عن البر اليوناني، وهو ما كان سبباً رئيسياً في التوتر المستمر للعلاقات بين الدولتين، وأعطى ذريعة لليونان للاعتداء على الحقوق التركية في ثروات شرق المتوسط.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكروني | عربي | mubasher.aljazeera.net 15-01-2023

وقت التدوين: 2023-04-04

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 165

100 عام بعد اتفاقية لوزان: البنود السياسية (3)

[20230404095804479343=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230404095804479343)

د. عصام عبد الشافي

في الجزء الثالث من هذه السلسلة نستكمل البنود السياسية التي تضمنتها اتفاقية لوزان التي تم توقيعها في يوليو 1923، بين تركيا والدول المنتصرة في الحرب العالمية الثانية، والتي بموجبها تم وضع حدود الدولة التركية الحديثة، وصياغة الضوابط التي تحكم تفاعلاتها الإقليمية والدولية منذ مائة عام بعد توقيع الاتفاقية.

وقد جاءت البنود السياسية للاتفاقية في خمسة وأربعين مادة، توزعت بين ثلاثة أقسام أساسية، تناول القسم الثاني منها قضايا الجنسية سواء للمقيمين على الأراضي التركية أو في الأقاليم التي كانت خاضعة لها، وهو ملف شديد الأهمية للعديد من الجنسيات العربية مثل ليبيا وتونس والمغرب، حيث يكشف عن كيفية إدارة الدول المنتصرة لهذا الملف، بما يضمن لها التدخل والتأثير في السياسات السكانية التركية المستقبلية.

بين الجنسية التركية وجنسية المغاربة والتوانسة والليبيين

نصت المادة (21) من الاتفاقية على "سيحصل المواطنون الأتراك المقيمون بشكل طبيعي في قبرص في 05-11-1914 على الجنسية البريطانية وفقاً للشروط المنصوص عليها في القانون المحلي، وسيفقدون الجنسية التركية عند ذلك. ومع ذلك، سيكون لهم الحق في اختيار الجنسية التركية في غضون عامين من بدء نفاذ هذه المعاهدة، شريطة أن يغادروا قبرص في غضون اثني عشر شهراً بعد اختيارهم. والمواطنون الأتراك المقيمون بشكل طبيعي في قبرص عند دخول هذه المعاهدة حيز التنفيذ والذين اكتسبوا في ذلك التاريخ، أو هم في طريقهم للحصول على الجنسية البريطانية نتيجة لطلب مقدم وفقاً للقانون المحلي، سيفقدون أيضاً الجنسية التركية".

وهو ما يعني نزع الجنسية التركية عن المقيمين على الأراضي القبرصية، والحصول على الجنسية البريطانية، وهو ما ترتب عليه ترسيخ جذور الأزمة القبرصية، التي تفاقمت بعد الحرب العالمية الثانية، وتقسيم الجزيرة التي كانت تحتلها بريطانيا إلى قسمين شمالي وجنوبي، وما زالت الأزمة مثاراً للصدام والتوتر بين تركيا وأوروبا رغم مرور 100 سنة على توقيع الاتفاقية.

وفيما يتعلق بمواطني عدد من الدول العربية، نصت المادة (29) على "يتمتع المغاربة، الذين هم رعايا فرنسيون، والتونسيون، في تركيا بنفس المعاملة من جميع النواحي مثل المواطنين الفرنسيين الآخرين. ويتمتع الليبيون، الذين هم رعايا إيطاليون، في تركيا بنفس المعاملة من جميع النواحي مثل المواطنين الإيطاليين الآخرين. ولا تمس أحكام هذه المادة بأي حال من الأحوال بجنسية الأشخاص من أصل تونسي وليبي ومغربي التي تأسست في تركيا. وعلى نحو متبادل، في المناطق التي يستفيد سكانها بموجب أحكام الفقرتين الأولى والثانية من هذه المادة، يستفيد المواطنون الأتراك بنفس المعاملة كما في فرنسا وإيطاليا على التوالي".

وهو ما يعني في جانب منه تمديد الولاية الفرنسية والإيطالية داخل الأراضي التركية، على مواطني الدول العربية التي كانت تحت ولاية الدولة العثمانية، في الوقت الذي نصت المادة (27) على عكس ذلك بالنسبة للدولة التركية حيث ذكرت: "لا يجوز ممارسة أي سلطة أو ولاية قضائية في المسائل السياسية أو التشريعية أو الإدارية خارج الأراضي التركية من قبل الحكومة أو السلطات التركية، لأي سبب من الأسباب، على رعايا الإقليم الموضوع تحت سيادة أو حماية الدول الأخرى الموقعة على هذه المعاهدة، أو فوق رعايا دول منفصلة عن تركيا".

وعززت ذلك المادة (30) التي نصت على أن "الرعايا الأتراك المقيمون بصفة اعتيادية في إقليم مفصول عن تركيا بموجب أحكام هذه المعاهدة سيصبحون بحكم الواقع، في الشروط التي ينص عليها القانون المحلي، رعايا الدولة التي يتم نقل هذه الأراضي إليها".

توطين الأتراك وغرس مشكلة الأقليات

تضمنت اتفاقية لوزان عدداً من النصوص ذلت الصلة بالمواطنين الأتراك الذين كانوا يقيمون في الدول والأقاليم التي كانت

خاضعة للدولة العثمانية، وأقرت إمكانية حصولهم على جنسية هذه الدول، بما فتح المجال أمام وجود اختلافات سكانية وأزمات أقليات عرقية في العديد من هذه الدول، كالعراق وسوريا ولبنان، وغيرها.

وفي هذا الإطار نصت المادة (34) على "الأترك الذين تزيد أعمارهم عن ثمانية عشر عاماً وهم من مواطني أي إقليم منفصل من تركيا، وقيمون هناك بشكل اعتيادي مع دخول هذه المعاهدة حيز التنفيذ، بموجب المعاهدة يمكنهم اختيار جنسية الإقليم الذي هم مواطنون فيه، إذا كانوا ينتمون إلى العرق إلى غالبية سكان تلك المنطقة، ويخضعون لموافقة الحكومة التي تمارس السلطة فيها. ويجب ممارسة حق الخيار هذا في غضون عامين من بدء نفاذ هذه المعاهدة".

وأمام تعدد الإشكاليات التي تثيرها قضايا الأقليات، جاء القسم الثالث من البنود السياسية للاتفاقية تحت عنوان (حماية الأقليات) وذلك في المواد (من 37 إلى 45) حيث نصت المادة (38) على أن "تعهد الحكومة التركية بضمان الحماية الكاملة والتامة للحياة والحرية لسكان تركيا من غير تمييز بين المولد أو الجنسية أو اللغة أو العرق أو الدين. ويحق لجميع سكان تركيا أن يمارسوا بحرية، سواء في الأماكن العامة أو الخاصة، أي عقيدة أو دين أو معتقد لا يتعارض احترامها مع النظام العام والأخلاق الحميدة. وستتمتع الأقليات غير المسلمة بحرية كاملة في التنقل والهجرة، بحسب التدابير المطبقة على كامل الإقليم أو على جزء منه، على جميع المواطنين الأتراك، والتي قد تتخذها الحكومة التركية للدفاع الوطني، أو الحفاظ على النظام العام".

ونصت المادة (39) على "يتمتع المواطنون الأتراك الذين ينتمون إلى أقليات غير مسلمة بنفس الحقوق المدنية والسياسية التي يتمتع بها المسلمون، وجميع سكان تركيا، دون تمييز ديني، هم سواسية أمام القانون. ولا تخل الاختلافات في الدين أو العقيدة أو الاعتراف بحق أي مواطن تركي في الأمور المتعلقة بالتمتع بالحقوق المدنية أو السياسية، مثل القبول في الوظائف العامة والوظائف والأوسمة، أو ممارسة المهن والصناعات. ولا يجوز فرض قيود على الاستخدام الحر لأي مواطن تركي لأي لغة في اللقاءات الخاصة أو التجارة أو الدين أو الصحافة أو المطبوعات من أي نوع أو حتى في الجلسات العامة، وعلى الرغم من وجود اللغة الرسمية، يجب توفير التسهيلات الكافية للمواطنين الأتراك الذين يتحدثون بلغات غير تركية، لاستخدام لغتهم شفويًا أمام المحاكم"

وكانت نصوص هاتين المادتين، وكذلك المواد 40، 41، 42، 43 بمثابة الجذور التأسيسية لفلسفة العلمانية في الدولة التركية الجديدة، واعتبرت المادة 44 أن هذه النصوص هي التزامات دولية على تركيا بضمان عصبة الأمم: "توافق تركيا على أنه ما دامت المواد السابقة من هذا القسم تؤثر على غير المسلمين من مواطني تركيا، فإن هذه الأحكام تشكل التزامات ذات أهمية دولية ويجب وضعها تحت ضمان عصبة الأمم. ولا يجوز تعديلهما دون موافقة أغلبية مجلس عصبة الأمم. وتتفق الإمبراطورية البريطانية وفرنسا وإيطاليا واليابان بموجب هذه الاتفاقية على عدم حجب موافقتها على أي تعديل في هذه المواد يكون في شكله الصحيح الذي وافقت عليه أغلبية مجلس عصبة الأمم".

وأضافت المادة 44 كذلك "توافق تركيا على أنه يحق لأي عضو في مجلس عصبة الأمم أن يلفت انتباه المجلس إلى أي مخالفة أو وجود خطر لوقوع مخالفة لأي من هذه الالتزامات، ويجوز للمجلس عند ذلك اتخاذ مثل هذا الإجراء وإعطاء هذه التوجيهات كما يراها مناسبة وفعالة طبقاً للظروف. وتوافق تركيا كذلك على أن أي اختلاف في الرأي حول المسائل القانونية أو الوقائع الناشئة عن هذه المواد بين الحكومة التركية وأي من الدول الموقعة الأخرى أو أي دولة أخرى، عضو في مجلس عصبة الأمم، سيتم اعتباره نزاعاً ذا طابع دولي بموجب المادة 14 من ميثاق عصبة الأمم. وتوافق الحكومة التركية بموجب هذه الاتفاقية على إحالة أي نزاع من هذا القبيل، إذا طالب الطرف الآخر بذلك، إلى محكمة العدل الدولية الدائمة. ويكون قرار المحكمة الدائمة نهائياً ويكون له نفس قوة وتأثير القرار الصادر بموجب المادة 13 من الميثاق".

جدل التحولات السياسية والنصوص القانونية

وهو ما يفتح الباب واسعاً، بموجب هذه النصوص، أمام التدخل الدولي في الشؤون الداخلية التركية، تحت مظلة حماية حقوق الأقليات التي تقيم على أراضي الدولة التركية، وكان بالفعل سبباً في العديد من الأزمات التي شهدتها خلال السنوات التالية لتوقيع الاتفاقية، وشكلت عائقاً كبيراً أمام الدولة، وإن كانت التحولات السياسية التي فرضتها تداعيات الحرب العالمية الثانية (1939-1945) قد غيرت الكثير من التفاعلات والمعادلات والأوزان النسبية للقوى الإقليمية والدولية، لكن ظلت ورقة النصوص القانونية حاکمة وضابطة، وقابلة للاستخدام والتلويح بها في أي وقت من الأوقات.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | كوردی ناوه راسه | mubasher.aljazeera.net 22-01-2023

وقت التدوين: 2023-04-04

اسم المحرر: ههزار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 166

100 عام على اتفاقية سايكس بيكو - الأردن: صمود واستقرار وسط موجة تحديات مستمرة

[20230130092141462663=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230130092141462663)

بواسطة أندرو جيه. تابلر

المقالة الثالثة: «الأردن: صمود واستقرار وسط موجة تحديات مستمرة» بقلم ديفيد شينكر

قلة قليلة اعتقدت أن المملكة الهاشمية لإمارة شرق الأردن ستصمد عندما تم إنشاؤها في عام 1946. وعند تأسيسها، كانت المملكة تضم 250 ألف نسمة فقط معظمهم من البدو، وتمتلك القليل من الموارد الطبيعية التي يمكن الحديث عنها. وبعد فترة وجيزة، في عام 1948، تورطت المملكة في حرب مع دولة إسرائيل الناشئة، ووفرت ملجأً لنحو 650 ألف لاجئ فلسطيني، واكتسبت مساحة إضافية بلغت 5600 كيلومتر مربع غرب نهر الأردن. ثم، بعد أقل من ثلاث سنوات، اغتيل الملك برصاصة أردته قتيلاً، تاركاً المملكة الصحراوية الناشئة في عهدة ملك يبلغ من العمر 17 عاماً وسط انقلابات هزت دولتين مجاورتين.

وكانت تلك الأعوام الخمسة الأولى فقط. وخلال العقود اللاحقة، استمرت سلسلة من التحديات الاقتصادية السياسية والعسكرية بلا هوادة. ففي عام 1958، على سبيل المثال، طلب القصر الملكي الدعم العسكري من بريطانيا لحماية المملكة من المخاطر التي شغلها جمال عبد الناصر. وخلال حرب عام 1967 مع إسرائيل، دخل 250 ألف لاجئ فلسطيني إضافي إلى الأردن، وبين عامي 1970-1971، حارب الجيش الأردني آلاف المسلحين الفلسطينيين المقيمين داخل المملكة الذين حاولوا السيطرة على الدولة وانتصر عليهم. ثم أتى اللاجئون العراقيون، الذين وصلوا بمئات الآلاف في عامي 1991 و2003، ونحو 400 ألف فلسطيني كانوا قد طُردوا من الكويت في عام 1991، ووجد العديد منهم طريقه إلى المملكة.

وعلى الرغم من الصعوبات، بقيت المملكة مثابرة. فقد تحوّل الملك حسين، العاهل الأردني الشاب، إلى رجل دولة إقليمي وصانع سلام يحظى باحترام وتقدير واسع، وسفير رفع المكانة الدولية لدولته الصحراوية الصغيرة والفقيرة، مما ساهم في النهاية في استقطاب مبالغ كبيرة من المساعدات النقدية. والأهم من ذلك، أن العاهل الأردني تمكن مع مرور الوقت من رأب صدع الخلافات العرقية العميقة بين الرعايا الفلسطينيين وأولئك من أصول قبلية. وسار نجل الملك حسين، عبدالله الثاني

الذي تولى العرش في عام 2000، على خطى والده، مما ساعد في النهاية على إخراج الأردن من فلك العراق وضمّه إلى المعسكر المؤيد للغرب.

وخلال العقد والنصف الماضي، عزّز الأردن بشكل أكبر حتى تحالفاته السياسية والعسكرية مع الغرب والولايات المتحدة بوجه خاص، مما أفسح المجال أمام ازدياد التعاون الإستراتيجي والمساعدة المالية من واشنطن. وفي حين لم تحم العلاقات الوثيقة مع واشنطن المملكة من التحديات الإقليمية، إلا أنها ساعدت الأردن على مواجهة بعض أصعب الأزمات والعواصف السياسية التي هددت الاستقرار الداخلي في البلاد.

نهج فعال إزاء المشاكل

لم يكن التحالف مع الغرب سوى واحد من سلسلة من المقاربات الجديدة إقليمياً في وجه التحديات التي ساهمت في ضمان صمود المملكة. وتتضمن مقاربات مثمرة أخرى كانت قد ساعدت القصر الملكي على تخطي المحن ما يلي:

• التركيز على الشرعية الدينية. أشار الملك حسين على نحو متواتر إلى نسب الهاشميين - كونهم منحدرين مباشرة من سلسلة النبي محمد - لمحاولة جمع السكان المتباينين وتعزيز شرعية حكمه الذي نُقل أساساً من الحجاز في شبه الجزيرة العربية.

• حوكمة أفضل نسبياً. وفقاً لمنظمة فريدوم هاوس، إن الأردن ليس حراً. لكن وفقاً للمعايير الإقليمية، يطبق الأردن سياسة قمعية معتدلة نسبياً. فلا يلجأ حكامه إلى التعذيب بالدرجة نفسها المعتمدة في دول أخرى في المنطقة.

• عمليات قتل أقل. تُعتبر السيطرة الذكية على الحشود، السمة المميزة للشرطة الأردنية. فعند وقوع تظاهرات، لا تطلق قوات الدرك - الشرطة ورجال الأمن - الأردنية النار على الحشود حتى لو كان يعني ذلك تعرّض عناصر هذه القوات لإصابات.

• ساطة الصراع المجتمعي. على مرّ السنوات، كان القصر الملكي بمثابة الحكم التقليدي بين السكان من أصول قبلية الذين تقدّر نسبتهم ب 40 في المائة وأولئك من أصول فلسطينية الذي يشكّلون 60 في المائة. ويسود استياء كبير في كلا الجانبين - على الصعيد الاجتماعي والاقتصادي والسياسي - لكن النظام وجد صيغة لنزع فتيل التوترات والحدّ من العنف. كما أن معدل تزواج يناهز 30 في المائة بينهما، بما فيه الملك نفسه، يساهم في تحسين الأوضاع على الأرجح.

• السيطرة الذكية على الإسلاميين. تصرّف القصر الملكي بحكمة في تعامله مع إسلاميي المملكة. ومن خلال مزيج من الاسترضاء والدمج تارةً والترهيب والقمع طوراً، نجحت السلطات الأردنية بمهارة في إدارة ما كان يمكن أن يشكل تهديداً كبيراً للنظام ولتوجهات المملكة الموالية للغرب.

• جمع التمويل بشكل ممتاز. كان الأردن دولة مدينة منذ عام 1946 لكنه حصل على التمويل من دول الخليج، والعراق تحت حكم صدام حسين، والولايات المتحدة، وأوروبا، واليابان. وقد ارتقى القصر الملكي بعملية جمع التمويل لتصبح فناً، فعزّز موقعه الإستراتيجي وحرص على الاعتدال واللين لانتزاع إيجارات أعلى باستمرار من الولايات المتحدة التي تساهم حالياً في نحو 10 في المائة من ميزانية الأردن السنوية.

• قبول اللاجئين. سمح الأردن لعدد أكبر من اللاجئين للفرد الواحد بالدخول إلى أراضيه ربما أكثر من أي بلد آخر. وقد شكّل أولئك اللاجئين عبئاً كبيراً على المملكة، على الصعيدين الاقتصادي والاجتماعي. لكنهم كانوا أيضاً مركزاً للربح الثابت، حيث أدخلوا عائدات ومساعدات مالية، وأحياناً رأس مال جديد إلى المملكة.

• الحظ. بحلول أواخر عام 2012، كانت المملكة تواجه تحدياً صعباً من المعارضة القبلية المعروفة باسم الحراك التي كانت تقترب أكثر فأكثر من جماعة «الإخوان المسلمين»، استناداً إلى تركيز مشترك على فساد القصر. وللمفارقة، فإن الحرب في سوريا والاضطرابات في مصر والفوضى في ليبيا وانهيار اليمن، شكّلت كلها عوامل مثبّطة للأردنيين أثنيتهم عن الاحتجاج. وعضواً عن التظاهر، لازم الأردنيون منازلهم وفضّلوا العيش في بلد مستقر ومتسامح نسبياً.

التحديات الرئيسية

على الرغم من أن ثقافة الأردن السياسية المعتدلة، غير الإيديولوجية والتي تعزف عن الثورة هي عامل ملطف قوي، يُعتبر خطر اندلاع اضطرابات محلية اليوم أكبر من أي وقت مضى منذ الفترة الدموية التي عرفتها البلاد بين عامي 1970-1971.

ويرتبط هذا الخطر في جزء كبير منه بامتداد الحرب السورية لتطال المملكة الهاشمية. فحتى يومنا هذا، عبّر ما يقرب من 1.4 مليون لاجئ سوري إلى الأردن. ويطرح هؤلاء اللاجئين الذين يشكّلون نحو 13 في المائة من سكان الأردن، تحدياً فريداً من نوعه بالنسبة للقصر الملكي.

يُذكر أن أقل من 120 ألفاً من هؤلاء السوريين يعيشون في مخيمين للاجئين المتوافرين في المملكة الهاشمية، حيث تنتشر الأغلبية الساحقة في أرجاء البلاد وتثقل كاهل الاقتصاد الضعيف بشكل دائم في الأردن، حيث يمثل خلق فرص العمل مشكلة كبيرة. وبالفعل، فوفقاً لمكتب المفوضية السامية للأمم المتحدة لشؤون اللاجئين، يقبع 86 في المائة من اللاجئين الذين يعيشون خارج المخيمات تحت خط الفقر. ووفقاً للأرقام الرسمية، يناهز معدل البطالة 15 في المائة، وهو رقم أسوأ بكثير عندما يأخذ المرء في الحسبان معدّل المشاركة المنخفض في القوى العاملة البالغ 36 في المائة. ووفقاً لبعض التقارير بلغ معدل البطالة في أوساط الشباب 40 في المائة. وبالتالي، ليس من المفاجئ أن يؤدي دخول مئات الآلاف من السوريين إلى سوق العمل إلى زيادة معدل البطالة بشكل إضافي بين الأردنيين في ظل إقدام الشركات على استبدال المواطنين باليد العاملة السورية الأرخص. ووفقاً لمنظمة العمل الدولية، ازداد معدل البطالة بين الأردنيين في المناطق التي تشهد تركزاً كبيراً من اللاجئين السوريين إلى 22 في المائة.

ويمارس هؤلاء اللاجئين الضغوط على البنية التحتية في المملكة، بما فيها قطاعات المياه والكهرباء والتعليم، ويدفعون بأسعار المنازل صعوداً. ففي عام 2015، بلغت تكاليف استضافة اللاجئين 17.5 في المائة من ميزانية البلاد وكانت سبباً رئيسياً في العجز الأردني الذي بلغ ملياري دولار. وكانت هذه العوامل قد دفعت مؤخراً بالملك عبدالله إلى القول إن الوضع وصل إلى حد الغليان... عاجلاً أو آجلاً، أعتقد أن الأمور ستخرج عن السيطرة. ونحو نهاية عام 2015، بدأ الأردن يحد من دخول السوريين ويقتصر ذلك فقط على من هم بحاجة ماسة إلى عناية طبية.

وفي حين أن هناك تأثير كبير للاجئين السوريين على المستويين الاقتصادي والاجتماعي، يمثل الأمن مبعث قلق أكثر إلحاحاً. فوفقاً للتقديرات، يناهز عدد الأردنيين الذين يقاتلون حالياً في سوريا 2500 عنصر. وعلى الرغم من أن القوات المسلحة الأردنية تمنع بشكل فعال عمليات التسلّل وتحارب المسلّحين والمهريين السوريين على طول الحدود، تتزايد المؤشرات على أن بعض اللاجئين - والمواطنين الأردنيين - يخضعون لتأثير إيديولوجية الإسلام السلفي أو تنظيم «الدولة الإسلامية» الذي نصّب نفسه بنفسه.

ويمكن القول إنه قبل أن يُقدم تنظيم «داعش» على قتل الطيار الأردني [معاذ الكساسبة] - الذي أسقطت طائرته في سوريا في كانون الثاني/يناير 2015 - بإحراقه حياً، أعلن 62 في المائة فقط من الأردنيين أنهم يعتبرون تنظيم «الدولة الإسلامية» منظمة إرهابية - واعتبر نحو 31 في المائة في المائة فقط أن «جبهة النصرة» - فرع تنظيم «القاعدة» في سوريا - منظمة إرهابية. ووفقاً لذلك الاستطلاع نفسه الذي أجراه مركز الدراسات الإستراتيجية في الجامعة الأردنية في أيلول/سبتمبر 2014، اعتبر 44 في المائة فقط من المستطلّعين الأردنيين تنظيم «القاعدة» جماعة إرهابية.

لا شكّ في أن مقتل الطيار الأردني قد أثار في بعض هذه الآراء. ومع ذلك، تتصاعد وتيرة الحوادث والاعتقالات المرتبطة بالإرهاب في المملكة الهاشمية. ففي مطلع آذار/مارس، أفادت دائرة المخابرات العامة الأردنية عن مقتل ثمانية عناصر من خلية تابعة لتنظيم «الدولة الإسلامية» كانوا يخططون لشنّ هجمات على أهداف مدنية وعسكرية في البلاد، من خلال تبادل لإطلاق النار في إربد. وفي حزيران/يونيو، تمّ استهداف مقر للمخابرات يقع على بعد عشرين ميلاً شمالي عمان، كما فجر التنظيم سيارة مفخخة في مركز الركبان الحدودي شرقي الأردن، مما أسفر عن مقتل سبعة جنود.

ما الذي يجب أن تفعله الولايات المتحدة للمساعدة؟

أمام واشنطن دور مهم تضطلع به لمساعدة الأردن على الصمود في وجه العاصفة الإقليمية الراهنة. ففي آذار/مارس 2016، نشر كاتب هذا المقال والمدير التنفيذي ل معهد واشنطن روبرت ساتلوف، دراسة مقدّمة إلى مجلس العلاقات الخارجية بعنوان تزايد الضغوط على الأردن، حتّى من خلالها الولايات المتحدة على اتخاذ الخطوات التالية للمساعدة على تخفيف الضغوط التي تترجح تحت وطأتها المملكة الهاشمية:

• زيادة المساعدة الإنسانية. في عام 2016، زوّدت الولايات المتحدة الأردن مساعدات عسكرية واقتصادية تجاوزت قيمتها 1.6 مليار دولار. وفي عام 2015، منحت واشنطن المملكة أيضاً تمويلاً إضافياً بقيمة 180 مليون دولار لمساعدة اللاجئين، أو ما يقرب من نصف المبلغ الذي منحه الولايات المتحدة للبنان. ونظراً إلى أهمية الأردن الإستراتيجية، على واشنطن بذل المزيد من الجهود. ففي عام 2015، منحت واشنطن دعماً للاجئين السوريين بقيمة 533 مليون دولار في دول شرق أوسطية

أخرى. ويمكن إعادة تخصيص بعض هذا التمويل إلى الأردن. على واشنطن أن تضغط على حلفائها الأوروبيين والعرب (على سبيل المثال، المملكة العربية السعودية والإمارات العربية المتحدة والكويت) لإضافة عنصر دعم للميزانية السنوية بقيمة مليار دولار على مشاريع استثماراتها في البنية التحتية القائمة في المملكة والتي التزمت بها في عام 2013.

• دعم عملية توظيف اللاجئين السوريين. إن ارتفاع معدلات البطالة وعدم كفاية فرص العمل والهجرة الخاضعة للرقابة، كلها عوامل تدفع على ما يبدو على هجرة الرجال السوريين إلى أوروبا. لذلك، فمن أجل إغراء السوريين للبقاء في المنطقة، إن لم يكن في سوريا نفسها، سوف يتطلب توفير درجة معينة من الفرص الاقتصادية. يجب على واشنطن تشجيع الدول الأوروبية على الاستثمار في مبادرات لخلق فرص عمل في الأردن، حالما يوفر الأردن تصاريح عمل لعدد أكبر من اللاجئين السوريين. وقد تم تحديد عملية توفير فرص العمل المحلية للاجئين كأولوية أوروبية خلال مؤتمر المانحين لسوريا الذي انعقد في لندن في شباط/ فبراير 2016. ومقابل قروض البنك الدولي والهبات الأوروبية، التزم الأردن منتصف عام 2016 بالسماح للسوريين بالعمل في المملكة. ومن المهم أن تحافظ عمان على التزامها هذا.

• زيادة التعاون في مجالي الدفاع والاستخبارات. إن تبادل المعلومات الاستخباراتية والتعاون الأمني بين واشنطن وعمان عاملان قويان بالفعل بشكل استثنائي. ومن أجل تعزيز العلاقة وتحسين قدرات الأردن على جمع المعلومات الاستخباراتية حول جنوب سوريا، يجب على إدارة أوباما [والإدارة الأمريكية القادمة] تزويد المملكة الأردنية بقدرات متقدمة من خلال طائرات بدون طيار للمراقبة والهجوم.

• إنشاء منطقة آمنة حقيقية. على الرغم من أن الأردن قد بذل بعض الجهود بعيداً عن الأنظار لدعم المجتمعات المحلية على الجانب السوري من الحدود، إلا أن تلك الجهود تفتقر إلى الموافقة الرسمية لإنشاء منطقة آمنة إنسانية مدعومة دعماً كاملاً والحفاظ عليها، حيث تقدم قوات التحالف بقيادة الولايات المتحدة الأمن للمأوى والتغذية للسوريين النازحين داخلياً. وبالتالي، فإن إنشاء مثل هذه المنطقة مع الشركاء في التحالف الذي يكافح تنظيم «الدولة الإسلامية» سيخدم كل من المصالح الإستراتيجية للولايات المتحدة في الحفاظ على الأردن ومصادر القلق الإنسانية من خلال حماية المدنيين.

المساعدات الأمريكية في الحوكمة والسيطرة على الأراضي والتنمية البشرية

في حين أن نظام الحكومة في الأردن أكثر تسامحاً وتعددية مقارنة بالدول الأخرى في المنطقة، أظهرت منظمة فريدوم هاوس أن المملكة ليست حرة خلال السنوات القليلة الماضية، من حيث الحقوق السياسية والحريات المدنية. فقبل انتفاضات عام 2011، كان الإصلاح السياسي مكوناً مهماً في أجندة الولايات المتحدة الخاصة بالأردن. وربما ليس من المفاجئ أن أولوية الإصلاح تراجعت - بالنسبة لواشنطن والأردنيين على حد سواء - نظراً إلى التطورات الإقليمية. ومع ذلك، تساعد الولايات المتحدة حالياً على دعم مشروع لامركزية أساسي في المملكة من شأنه، في حال نجاحه، أن يعزز الإصلاح السياسي. وفي الوقت نفسه، أطلق الأردن في عام 2015 قانوناً انتخابياً جديداً يبدو أنه يشجع على تطوير الأحزاب السياسية، وهو عنصر أساسي في ذلك النوع من الإصلاح السياسي الذي يناهز به الغرب.

ويكتسي التطوير الإنساني أهمية بالغة أيضاً من أجل تعزيز استقرار المملكة على المدى الطويل. غير أنه كما هو الحال مع العديد من دول المنطقة، أثبتت هذه الخطوة حتى الآن أنها تشكل تحدياً كبيراً بالنسبة للأردن. ورغم تفاؤل كل من صندوق النقد الدولي والبنك الدولي إزاء الآفاق الاقتصادية في الأردن، إلا أنه وفقاً لاستطلاع أجره مركز الفينيق للدراسات الاقتصادية والمعلوماتية ومقره عمان الصيف الماضي، يعتبر 57 في المائة من الأردنيين أن الاقتصاد سيئ أو سيئ للغاية. ويشكل استحداث فرص العمل سبباً رئيسياً، لا سيما نظراً إلى العدد الهائل من خريجي الجامعات الأردنيين الذين لا تتاح أمامهم فرص كبيرة للحصول على وظيفة تلائم مستواهم العلمي. وكانت عمان قد أعلنت عن خطط للمساعدة على استحداث 180 ألف وظيفة جديدة بحلول عام 2025. وفي حين سيمثل هذا العدد بداية جيدة، إلا أنه قد لا يكون كافياً. ففي عام 2013، قدر صندوق النقد الدولي عدد الوظائف الجديدة التي من الضروري توافرها بحلول عام 2020 بحوالي 400 ألف وظيفة. يُذكر أن واشنطن خصصت ملايين [الدولارات] لمساعدات إنمائية للأردن لمعالجة هذه المسألة، لكن تأثيرها لم يكن كبيراً. [7]

ولحسن الحظ، لا يزال حفظ الأمن، نسبياً، من السمات الأساسية للحكومة الأردنية. فأداء كل من الجيش ودائرة المخابرات العامة لا يزال يرتقي إلى مستوى رفيع إقليمياً. وفي حين يخطط تنظيم «الدولة الإسلامية» وجماعات مسلحة أخرى لشن هجمات في المملكة - ستستهدف في النهاية الحكومة أو المدنيين أو السياح على الأرجح - تعتمد عمان إستراتيجية استباقية على صعيد أمن حدودها ودفاعها المحلي. غير أن المشكلة الفعلية تكمن في أن هذه الإيديولوجية تتجاوز الحدود. فكلما استمرت الحرب في سوريا لفترة أطول، تنامي خطر الإرهاب الموجه ضد المملكة. أما بالنسبة لواشنطن، فهذا يعني أن مفتاح

الاستقرار الطويل الأمد في الأردن يتمثل بالمساعدة على إنهاء القتال الدائر في سوريا المجاورة في أسرع وقت ممكن.

ديفيد شينكر هو زميل أوفزين ومدير برنامج السياسة العربية في معهد واشنطن.

المقالة الثانية: «تحديد الدولة المستقرة» بقلم مايكل نايتس

لا تُشكّل أرض العراق التي تظهر حالياً على الخرائط النتيجة الدقيقة لاتفاقية سايكس-بيكو- التي قسّمت العراق كما هو عليه اليوم بين منطقتي نفوذ فرنسية وبريطانية - بل هي بالأحرى ناشئة عن عملية جمع ثلاث ولايات عثمانية (بغداد، البصرة والموصل) في دولة واحدة. وفي السنوات ما بين 1921 و 1932، تم تحديد حدود العراق مع المملكة العربية السعودية وسوريا وتركيا وإيران. وحتى منذ ذلك الحين، انتُقد العراق على أنه دولة مصطنعة، خاصةً لأنه يفتقر إلى التجانس العرقي والطائفي. وقد انضم تنظيم «الدولة الإسلامية» إلى صفوف النقاد في حزيران/يونيو عام 2014، عندما أصدر شريط فيديو بعنوان نهاية «سايكس-بيكو» هدد فيه ب غرس المسمار الأخير في نعش مؤامرة «سايكس-بيكو»

ويمكن القول أن وضع الخطوط بدقة على الخريطة - أي الحدود الخارجية للعراق - كان الموضوع الأقل إثارة للجدل خلال البداية الاستعمارية للبلاد. وكانت المنافذ في المناطق الحدودية مع السعودية والأردن وسوريا، ومع تركيا، إلى حد ما، قليلة السكان ويسهل اختراقها من الناحية التاريخية لكي تسمح بقيام تجارة تقليدية واتصالات بين المجتمعات العابرة للحدود. وحيث لامست الحدود المناطق الاستراتيجية والغنية بالنفط بالقرب من الخليج العربي، الذي هو منفذ العراق الوحيد إلى البحر، أدى موضعها دوراً في اندلاع حربان كبيرتان مع إيران والكويت. وتنطبق دينامية مماثلة على العديد من الدول في مناطق كثيرة من العالم.

تنوع دون تمثيل

تسببت الجوانب الأكثر إثارة للجدل في ولادة العراق الحديث، من التقاء مجموعة فريدة ومتنوعة من الأعراق والطوائف والطبقات الخاضعة لأشكال حكومات غير تمثيلية. فالأول والأكثر إثارة للجدل، أدت الحدود التي أنشئت مع تركيا في عام 1926 إلى عزل جزء من الأمة الكردية داخل الحدود الإدارية الحديثة للعراق. كما فُوضت مجموعات مهمة أخرى من الأقليات - التركمان واليهود والمسيحيين الآشوريين، على سبيل المثال لا الحصر - لتحكم من بغداد. كذلك، تم إخضاع الشيعة العرب، الذين هم أكبر مجموعة عرقية طائفية منفردة، إلى حكومة تسيطر عليها جهات غير شيعية.

وفي حين أصبحت الحدود الحديثة للعراق وقوميته حقيقة واقعة، تم الحفاظ على وحدة هذه المجموعات بوسائل متنوعة. فغالباً ما كانت القوة العسكرية الخاصة بالحكومة مهمة جداً في تدارك الثورات والانتفاضات التي قام بها الأكراد والشيعة. وأدت الثروة النفطية والسياسة الحزبية إلى تحقيق التقدم الاجتماعي وبداية دولة ريعية شعر فيها المواطنون بالطمأنة من خلال رعاية الدولة. إلا أن ديكتاتورية صدام حسين العنيفة إلى حد كبير فقدت السيطرة على الشمال الكردي، وبدأت السلطة المركزية للدولة تضعف بشكل كبير في ظل العقوبات الغربية.

وعوضاً عن الديكتاتورية، سعى الائتلاف إلى فرض ديمقراطية تمثيلية تحفّز العضوية الوطنية لكافة المكونات العراقية - أي شكل من أشكال الحكم لم يطوّره يوماً أبناء البلاد في العراق. وقد لا تكون هذه الفكرة قد فشلت نهائياً، لكن من الواضح أن العرقية والطائفية القائمة على أساس الحصص، والديمقراطية التي تهيمن عليها الأحزاب في الوقت الحالي لم تحقق التماسك بين العراقيين، بل في الواقع على العكس تماماً من ذلك.

ولم تكن بعض الظروف مثل بروز تنظيم «الدولة الإسلامية» وانخفاض أسعار النفط مساعدة أيضاً. كما أن القوى المركزية في العراق - أي القوة العسكرية والنفوذ الاقتصادي للحكومة - لم تكن يوماً ضعيفة إلى هذا الحد. ولم تبدُ فكرة تداول السلطات على أساس الهوية العرقية الطائفية جذابة بتاتاً إلى هذه الدرجة بالنسبة إلى الكثير من العراقيين منذ ولادة الدولة.

ويثير كل ما سبق علامات استفهام حول الكيفية التي يجب أن ننظر بموجبها الولايات المتحدة إلى العراق، وكيف يمكن للمصالح الأمريكية أن تتفاعل مع طبيعة الدولة العراقية وشكلها. فهل يجب أن تسعى الولايات المتحدة إلى نتيجة حاسمة، أي إلى سياسة عراق واحدة أم، على العكس من ذلك، إلى «دولة كردستان» المستقلة؟ أم يجب على الولايات المتحدة أن تنتظر إلى أن يقوم العراقيون بتحديد جدول أعمال؟

تسهيل إعادة ضبط العلاقات بين بغداد والأكراد

تشكل مسألة كردستان نقطة بداية مهمة لأنها قد تكون الشائبة الأكثر وضوحاً في البداية الحديثة للعراق. وعلى الرغم من أنه بإمكان المرء أن يجادل بشأن الأراضي المنخفضة المتنازع عليها، لا شك في أنه ليست هناك مصلحة أو مطالبة حقيقيتين للدولة العراقية التي يهيمن عليها العرب، ولسكان العراق في السيطرة على معظم المرتفعات والمناطق الجبلية التي تديرها «حكومة إقليم كردستان». وتعود جذور معارضة العرب وآخرين من غير الأكراد للاستقلال الكردي إلى معاملة المناطق المتنازع عليها المختلطة عرقياً والمهمة اقتصادياً، وخاصةً كركوك الغنية بالنفط.

بين عامي 1991 و 2003، كان الأكراد العراقيون مستقلين إدارياً عن الدولة العراقية، على الرغم من أن ميزانيتهم كانت ما زالت تُستمد من حصة تديرها الأمم المتحدة من صادرات النفط العراقية. وقد وافقوا على إعادة الاندماج مع العراق في عام 2003 كنوع من تجربة في إدارة منطقة فدرالية غير متناسقة داخل العراق. وقد تُجري «حكومة إقليم كردستان» استفتاء [خلال العام المقبل] لجمع الأدلة على أن معظم الأكراد العراقيون يريدون إنهاء هذه التجربة والعودة إلى علاقة أكثر مساواة مع بغداد، إما كتوأمة يتألف من كيانات سياديين داخل عراق إتحادي، أو، على الأرجح، كدولة كردية مستقلة معترف بها من قبل الأمم المتحدة.

ومن بين القوى الخارجية، يبدو أن تركيا قد تراجعت حقاً عن معارضتها لقيام دولة كردية سيادية، ويرجع ذلك جزئياً لأن أكراد العراق صريحين بأنهم سيحكمون فقط داخل حدود العراق التي رُسمت إبان الإستعمار في زمن الانتداب. وتبدو إيران معادية جداً للفكرة، ويعود ذلك جزئياً إلى تقوية العلاقات بين تركيا و«حكومة إقليم كردستان» وجزئياً لأنها قد تشكل مثلاً يحتذى به الأكراد الإيرانيون، ولكن لا أحد يستطيع أن يجزم فيما إذا كانت إيران ستستمر في معاداتها [لهذه الفكرة] إذا ما دعم المجتمع الدولي إلى حد كبير حكومة سيادية للأكراد العراقيين. وإذا ما تم التعامل مع المناطق المتنازع عليها بشكل صحيح، فهناك الكثير من العلامات التي تشير إلى أن بغداد قد تكون أكثر استعداداً لتقبل الطلاق الودي.

يتعين على الولايات المتحدة الإضطلاع بدور الوسيط الناشط في المساعدة على هذا الانفصال الودي والتأكد من أن الكيانيين العراقي والكردي يعيشان [بسلام] كجيران طبيين. وتتمتع الولايات المتحدة بمستوى مرتفع جداً من الفطنة والخبرة إزاء المشكلة الشائكة الخاصة بالمناطق المتنازع عليها في العراق، ويُنظر إليها على أنها وسيطاً نزيهاً. ويمكن أن تساعد القيادة الأمريكية في بروز جهود متعددة الجنسيات من أجل العثور على حلول تدريجية طويلة المدى لمناطق مثل كركوك. كما يجب أن تساعد الولايات المتحدة في ضمان عدم إهمال الأقليات - أي التركمان والمسيحيين واليزيديين والشبك والكلائيون، وغيرهم - نظراً إلى أنها جماعات هامة من أصحاب المصالح في المناطق المتنازع عليها مع مظالم وطموحات فريدة من نوعها.

إتحادية فاعلة في العراق العربي

إلى جانب وضوح مسألة النزعة الانفصالية الكردية، يبرز تحدي المصالحة الصعب والهوية الوطنية داخل العراق الفدرالي، ويعني ذلك الأجزاء ذات الغالبية العربية في البلاد. وتتعلق بعض الانقسامات بالدور السياسي المتقلص للمجتمع الشيعي في العراق، لا سيما في عهد نظام صدام حسين. وثمة انقسامات أخرى أكثر حداثة وهي: معاناة جميع الطوائف من العنف المستشري والتمييز منذ عام 2003. فعلى سبيل المثال، في القتال ضد تنظيم «الدولة الإسلامية»، خلقت الجرائم التي لحقت بالسنة العراقيين من قبل إخوانهم في الدين تحدياً كبيراً للمصالحة داخل المجتمع السني، وليس فقط بين السنة والشيعية.

ويحتاج العراقيون في المناطق غير الكردية أيضاً إلى إثارة بعض المسائل الراسخة بشأن مستقبل الدولة العراقية وتمثيلها. بمعنى آخر، من الذي سيحكم العراق وكيف سيحكمون العراق؟ وقد تزايدت الدعوات الانفصالية السنية من خلال رفض شرعية الحكومة التي يقودها الشيعة في بغداد ومن ردة الفعل على معاملة السنة كمواطنين من الدرجة الثانية في المناطق المختلطة. وتشير الدلائل إلى أن الفترة الكارثية لحكم تنظيم «الدولة الإسلامية» في المناطق السنية من العراق أدت إلى التبرير المنطقي لطرفي الانقسام الطائفي. فقد خفّ حديث القادة السنة على المستوى المحلي عن إعادة الزمن إلى الوراء إلى ما قبل عام 2003، بينما زاد حديثهم حول ضمان عودة المواطنين إلى مدنهم وتأمين تلك المناطق بالاشتراك مع الحكومة. فقد عاش مئات الآلاف من المشردين السنة لمدة تصل إلى عامين في مجتمعات شيعية وكردية، والتحق أولادهم بمدارس محلية، وبالكاد نتج حادث عنف واحد بين هؤلاء السكان المشردين. وقد تكون هناك فرصة للقيادة الشيعية المرهقة لتقديم تنازلات للمجتمعات السنية التي عانت من الذل بشكل كامل.

ويُحتَمَل أن تتمتع الفدرالية بإمكانات جيدة للنجاح في المناطق غير الكردية من خلال حكام الأقاليم ومجالسها ذوي النفوذ

الأكبر. وتتمتع الولايات المتحدة بمركز جيد يوفّر لها وجودها المطمئن مجالاً للتعاطي بين الكتل الشيعية والممثلين الناشئين للمجتمع السني - أي المحافظين، ورؤساء مجالس المحافظات، ومدراء المناطق، وقادة الميليشيات التي تدعمها الحكومة. ومجدداً، تتمتع الولايات المتحدة ببعض الخبرة في دعم كل من النموذجين التدريجين التنازلي [من الأعلى إلى الأسفل] والتصاعدي [من الأسفل إلى الأعلى] للمصالحة في العراق، وكلاهما ضروريان في الوقت الراهن. وتشكّل إعادة البناء، وتطوير قوات الأمن المحلية، وتحسين الحوكمة والاستثمار المحلي مجالات تستطيع القيادة الأمريكية أن تحفّز بشأنها برامج مساعدات طويلة المدى من بلدان متعددة.

دور الولايات المتحدة في عراق اليوم

يجب أن تُلقَى الولايات المتحدة نظرة فاحصة على أفكارها المسبقة حول العراق، لكن عليها ألا تحاول وضع جدول أعمال لمستقبل البلاد. وقد يكون من المفيد الحفاظ على حدود العراق الخارجية وتأمينها، وبالفعل لا يوجد أحد على الأرجح مهتم بتغييرها. إلا أن الوضع الداخلي للعراق هو شيء يبدو أن العراقيين أنفسهم يدركون أنه بحاجة إلى تغيير. وإذا كان العراقيون منفتحين على الانفصال العادل عن الأكراد، فلا يمكن للولايات المتحدة أن ترغب في وحدة العراق أكثر من العراقيين أنفسهم. ولواشنطن مصلحة كبيرة في [قيام] علاقات اقتصادية وسياسية وعسكرية ودبلوماسية وثيقة بين عراق أكثر تماسكاً وكيان كردي جديد. وفي النهاية، يشكّل كلٌّ من هذين الجارئين حليفاً قوياً للولايات المتحدة. فأين لا تريد الولايات المتحدة أن يكون حليفاها المقربان على وفاق مع بعضهما البعض؟

وقد يؤدي الانفصال البطيء إلى نوع آخر من عراق ذي أغلبية عربية - أي إلى مكان تكون اللامركزية على مستوى الأقاليم، والمصالحة الوطنية والمجتمعية هما الأهم؛ وأيضاً إلى مكان يتعيّن أن يعمل فيه الاقتصاد غير النفطي والاقتصاد الهيدروكربوني جنباً إلى جنب، حيث يؤمّن أحدهما فرص العمل بينما يؤمّن الآخر حصة كبيرة من الميزانية الآخذة في التراجع ببطء. وسيساعد ذلك على ضمان الارتباط المستدام بين المناطق الحاوية للنفط والمناطق غير النفطية.

ومهما كان من الصعب تصوّر ذلك أحياناً، سيتسّى خدمة الحوكمة التمثيلية والمتعددة الثقافات والمذاهب واللغات على نحو أفضل بالنسبة إلى جميع الأراضي داخل العراق اليوم. ومهما ينتهي المطاف بكرديستان والمناطق المتنازع عليها والعراق الفدرالي، إلا أنه لا يمكن أن يكون هناك انفصال كامل للنسيج العراقي المتنوع تماماً - ويجب أن يؤخذ في الاعتبار في الحكومة المستقبلية. بالإضافة إلى ذلك، يجب ألا تتخلى الولايات المتحدة عن إيمانها بالفكرة الأساسية المتمثلة في تعزيز الحكومة التمثيلية في العراق. وفي الواقع، يتعيّن على الولايات المتحدة مساعدة العراقيين على تنفيذ هذه الرؤية بشكل كامل في الوقت الذي يناسبهم، مما يؤدي في النهاية وربما في وقت سريع، إلى قيام حكومة أغلبية تتألف من كتل من جميع المجموعات العرقية الطائفية. وكما قال زعيم شيوعي رفيع المستوى إلى الكاتب: مهما كان عدد الشيعة، لن يُسمح لنا أبداً بإدارة عراق ناجح طالما يجب على كل حكومة أن تكون حكومة وحدة وطنية. وربما علينا أن نُنهي «الائتلاف الوطني» [الذي يشمل عموم الشيعة]. ويشير هذا النوع من الأفكار، الذي يتفوه به زعيم عراقي طائفي إلى حد كبير، إلى الطريق الصحيح بالنسبة للسياسة الأمريكية في العراق وهو: عدم وضع جدول أعمال، بل بالأحرى مساعدة العراقيين بنشاط على تنفيذ أفكارهم الجيدة الخاصة بهم.

مايكل نايتس هو زميل ليفر في معهد واشنطن، وكان قد عمل في جميع محافظات العراق وأمضى بعض الوقت ملحقاً مع قوات الأمن في البلاد.

المقالة الأولى: «إنهاء قرن من الخضوع: إرث سايكس بيكو للأكراد» بقلم ديفيد بولوك

يتمّ أحياناً وصف الأكراد، الذين يعيشون في أراضٍ عابرة للحدود المعاصرة المنتشرة بين تركيا وإيران وسوريا والعراق، ويناهز عددهم 35 مليون نسمة، بأنهم الجماعة العرقية الأكبر في العالم من دون بلد خاص بها. وفي الحقيقة، ربما يعود هذا الشرف المريب إلى السكان التاميل في الهند (وسري لانكا)، وسكان المحافظات المختلفة في باكستان، وغيرهم الكثيرين في شبه القارة الهندية؛ ولكن لِمَ الاعتبار. فحتماً تُعتبر تطلعات الأكراد لإسقاط الخطوط التي رسمتها اتفاقية سايكس بيكو أو على الأقل إضعافها، والتي تعود إلى قرن من الزمن من أهم المسائل العرقية الدولية المعاصرة.

ونظراً إلى أن عدد الأكراد هائل فعلاً، فإنهم غالباً ما يتمسكون بشدّة بلغتهم وثقافتهم وهويتهم العرقية الخاصة المميزة بشكل عام، وبتاريخهم الخاص المميز؛ وقد بقي العديد منهم متيقنين من أنهم محرومون من الاستقلال الذي وعدتهم به

نوعاً ما القوى الغربية المنتصرة في الحرب العالمية الأولى قبل قرن من الزمن. واليوم، يكمن المأزق الناتج الذي وقعوا فيه في صميم أحد أسوأ النزاعات في المنطقة وأكثرها حدّة، حيث أن إيجاد حلّ له بطريقة أو بأخرى يُعتبر بالضرورة عنصراً أساسياً في أي خطة طويلة الأمد لإحلال السلام وإرساء الاستقرار في كامل الجزء الشمالي من منطقة الشرق الأوسط الكبير.

ولم يكن وعد الأكراد بالاستقلال عملياً جزءاً من اتفاقية سايكس بيكو السرية، التي قَسّمت الأراضي التي تسكنها أغلبية كردية بين بريطانيا وفرنسا في الوقت الذي لم يُعرض الاستقلال لأي منها. وعضواً عن ذلك، وفي إطار مساعي الرئيس الأمريكي وودرو ويلسون لحق تقرير المصير خلال مؤتمر فرساي للسلام ومن ثم خلال معاهدة سيفر في عام 1920، نال الأكراد تعهداً باحتمال الحصول على أمة سيادية. ولكن في غضون سنوات قليلة، تم سحق ذلك التعهد قسراً.

لقد ثار الأكراد أولاً ضد حكومة مصطفى كمال أتاتورك التركية الجديدة، الأمر الذي تسبّب في خسارتهم جزءاً كبيراً من أرضهم ونحو نصف عددهم الإجمالي، وسرعان ما هُزموا. وفي غضون ذلك، ضمّ البريطانيون ولاية الموصل العثمانية سابقاً والمناطق المجاورة لها، إلى جانب قسم كبير من السكان الأكراد، في إطار الانتداب على العراق الذي منحهم إياه عصبة الأمم. أما الفرنسيون، وبما يتماشى أيضاً مع اتفاق سايكس بيكو، فقد تولّوا الانتداب على سوريا، على الطرف الجنوبي من كردستان التاريخية. بالإضافة إلى ذلك، أبقت حكومة رضا شاه الجديدة وجيوشه في إيران المحافظات في أقصى الشمال الغربي ذات الغالبية الكردية تحت سيرة طهران الأوتوقراطية بشكل حازم.

وبحلول الفترة التي أبرمت خلالها معاهدة لوزان عام 1923، والتي ثبتت تقريباً حدود وطنية جديدة لهذه المناطق، انقطع الحديث تماماً عن استقلال الأكراد؛ غير أنه منذ ذلك الحين - وخلال العقود القليلة الماضية بشكل متزايد - أبقى العديد من الأكراد هذا الحلم حياً في أذهانهم. إلا أن قوى هذا التحرك اتخذت أشكالاً مختلفة كلياً خلال أوقات مختلفة تماماً، في مختلف البلدان التي تم فيها توزيع الأكراد.

وكما هو معروف إن الأكراد مُقسّمين داخلياً، وليس فقط بين جميع تلك الحدود الدولية الجديدة ولكن أيضاً في كل منها. فالقبائل والفصائل والأحزاب والشخصيات واللهجات والإيديولوجيات والتحالفات الإقليمية المتنافسة، والانقسامات الأخرى كلّفَتهم جميعها ثمناً باهضاً. بالإضافة إلى ذلك، أصبح العديد من الأكراد مواطنين موالين للحكومات المركزية الجديدة في البلدان المتواجدين فيها، في حين استأنف الآخرون الكفاح من أجل الحكم الذاتي.

وفي إيران، في أعقاب الحرب العالمية الثانية، تعاون بعضهم لفترة وجيزة مع الاتحاد السوفياتي من أجل تأسيس جمهورية جيلان الكردية الجديدة ومقرها في مهاباد. وسرعان ما أحبطت طهران تلك الفرصة، بدعم قوي من بريطانيا والولايات المتحدة. وفي تركيا، وبعد مرور أكثر من نصف قرن من الدمج القسري والهدوء النسبي، بدأ بعض الأكراد بحرب عصابات ضد أنقرة في جنوب شرق تركيا عام 1984، تحت راية «حزب العمال الكردستاني». وتستمر هذه الانتفاضة العقيمة، بصورة متقطعة وغير منتظمة، حتى يومنا هذا.

وفي العراق، إقامت حكومة رئيس الوزراء عبد الكريم قاسم بحملة عسكرية على معقل الزعيم الكردي مصطفى البارزاني في شمال البلاد عام 1961، في أعقاب فشل المناقشات حول منح الأكراد بعض مطالبهم القومية. واستمرت حكومات الرؤساء عبد السلام عارف وعبد الرحمن عارف وأحمد حسن البكر في اتباع هذا المسار، على الرغم من توقيع اتفاقيتين - بين الأكراد والحكومة المركزية في بغداد في عامي 1964 و 1970 - تضمنتا منح الأكراد حقوقاً ثقافية والإسهام في الحكم وبعض الحقوق الأخرى. وقد ثار الأكراد ضد الحكومة المركزية بدءاً في السبعينيات ومرة أخرى في أعقاب حرب الخليج عام 1991، بعد حملة الأنفال للإبادة الجماعية التي شنّها صدام حسين ضدهم في عام 1988. وتعرّضت مقاومتهم للخطر بسبب انقسامات داخلية بين المنافس الرئيسي «الحزب الديمقراطي الكردستاني» و«الاتحاد الوطني الكردستاني»، بلغت ذروتها في حرب أهلية مصغرة بين الأشقاء خلال عام 1996. غير أنه تحت غطاء جوي أمريكي، نجح أكراد العراق حالياً في الحصول على إقليم مستقر نسبياً يتمتع بحكم ذاتي، وهذا الوضع مستمر لفترة دامت ربع قرن، على الرغم من العديد من التحديات الأمنية والاقتصادية الداخلية والخارجية.

ويفتخر «إقليم كردستان» الذي يتمتع بالحكم الذاتي، والذي يبلغ عدد سكانه الأصليين ما يقرب من خمسة ملايين شخص - بالإضافة إلى مليوني لاجئ تقريباً معظمهم من العرب والمشردين داخلياً - ب «حكومة إقليم كردستان» الخاصة به، مع رئيسها، وبرلمانها، وجيشها (البيشمركة) الخاص بها. لكن اقتصاده القائم على النفط يواجه صعوبات، وما زال يعتمد على خطوط الأنابيب وغيرها من أشكال الدعم من جارتيه تركيا، أو العراق، أو كليهما. وأكثر ما يلفت النظر، بعد مرور عقدين من العلاقات المتوترة جداً والعدائية أحياناً، أن «حكومة إقليم كردستان» وتركيا أصبحتا في السنوات الخمس الماضية من أقرب الأصدقاء، في المجالات السياسية والعسكرية والاقتصادية.

وفي سوريا التي تضم أصغر تجمع للأكراد، بالأرقام المطلقة والنسبية على حد سواء، بقي نحو ثلاثة ملايين كردي متركزين في جيوب شمالية على طول الحدود التركية وهادئين نسبياً حتى فترة ليست بعيدة. وتمكنوا من شنّ حملة وجيزة من الاحتجاج والعصيان المدني بين عامي 2004 و2005، انتهت بعملية قمع قاسية قام بها بشار الأسد. ومع ذلك، فبعد وقت قصير من بدء الانتفاضة السورية في عام 2011، انسحبت قوات الأسد إلى حد كبير من تلك المناطق الكردية، وتركت الأكراد مع نوع من الحكم الذاتي الفعلي الذي ما زال قائماً حتى هذا اليوم.

وللمفارقة، منذ منتصف عام 2014، استفاد الأكراد بوجه عام في كل من العراق وسوريا من ظهور عدو مشترك جديد، ألا وهو: تنظيم «الدولة الإسلامية» («داعش»). ففي آب/أغسطس 2014، كاد تنظيم «داعش» أن يجتاح مدينة أربيل عاصمة «إقليم كردستان»، ولكن تم صدّه من قبل قوات البيشمركة - وبدعم من الولايات المتحدة وإيران. ومنذ ذلك الحين، زوّدت الولايات المتحدة (ودول التحالف الأخرى) القوات الكردية في العراق بمساعدات عسكرية مباشرة، سواء في الجو أو على الأرض، وخففت من إصرارها السابق بأن على «حكومة إقليم كردستان» أن تخضع اقتصادها إلى بغداد. وفي سوريا، قدّمت الولايات المتحدة أيضاً الدعم العسكري المباشر للحزب والمليشيا الكرديين المحليين الرئيسيين اللذين يحاربان تنظيم «الدولة الإسلامية» وهما: «حزب الاتحاد الديمقراطي» و«وحدات حماية الشعب». وتتمثل النتيجة، سواء كانت مقصودة أم غير مقصودة، بتعزيز الحكم الذاتي للأكراد في كل بلد.

إلا أن النتيجة لم تكن استقلال الأكراد. فالولايات المتحدة ومعظم الدول الأخرى، وخاصة تركيا وإيران ولكن أيضاً فيما يتخطى حدودهما، بالإضافة إلى الحكومتين المركزيتين الضعيفتين في بغداد ودمشق، لا تزال تعارض بشدة هذا الأمر. لذلك، عندما يحذر رئيس «إقليم كردستان» مسعود البارزاني مراراً وتكراراً من الاستفتاء المقبل حول الاستقلال، يميل أكثر المراقبين المطلعين إلى شطب ما يقوله ويصفونه بأنه خدعة أو ورقة مساومة مصممة بشكل ذكي للحفاظ على موقفه الداخلي في الوقت الذي ينتزع فيه أفضل اتفاق ممكن من جيرانه والمحاورين الآخرين.

وعلى نحو مماثل، حين أعلن «حزب الاتحاد الديمقراطي» هذا الشهر عن خطط رسمية لإقامة إقليم كردي فدرالي يتمتع بحكم ذاتي في سوريا، نجح في إدارة الإنجاز المميز المتمثل بتوحيد كل واحد من جيرانه في المعارضة، بل أكثر من ذلك: نظام الأسد، والمعارضة السورية، وتركيا، والولايات المتحدة، وحتى «حكومة إقليم كردستان» المنافسة على الجانب الآخر من النهر في العراق. وكانت روسيا هي الوحيدة التي أعلنت أن هذا الأمر قد يكون مقاربة معقولة من أجل التوصل إلى حلّ للحرب الأهلية في سوريا. وفي الوقت نفسه، تجنّب كل من «حزب الاتحاد الديمقراطي» وتركيا عموماً الدخول في أي مواجهات مباشرة عبر الحدود المشتركة بينهما - على الرغم من أن أنقرة تعتبر رسمياً هذا الحزب جزءاً من «حزب العمال الكردستاني» الإرهابي. إن ذلك يُبقي أكراد سوريا يتمتعون بحكم ذاتي فعلي ولكن ليس بحكم القانون ضمن الرقعة الخاصة بهم في البلاد.

لكن داخل تركيا، تخلت حالياً الحكومة المركزية و«حزب العمال الكردستاني» على السواء وبشكل مأساوي عن مقاربة التوقف عن القتال التي اعتُمدت بين العامين 2013-2015 واستأنفا حرباً مباشرة منخفضة الحدّة. وفي حين يطالب «حزب العمال الكردستاني» بحكم ذاتي للأكراد، عمل «حزب العدالة والتنمية» الحاكم في أنقرة على دراسة احتمال منح المواطنين الأكراد المزيد من الحريات الثقافية والحريات السياسية المحلية على الأقل. وبدأ أن الفجوة بين الحزبين قد تقلصت قبل عام واحد فقط لتعود وتبدو الآن متسعة للغاية، غير أنه قد يُصار إلى سدها يوماً ما - إن لم يكن ربما مع «حزب العمال الكردستاني»، فعندئذ مع الأحزاب الكردية الأصيلة الأخرى، مثل «حزب ديمقراطية الشعوب». وفي هذه الحالة يمكن على الأرجح تطبيق مقولة لا حل عسكري.

أما الدولة التي لا تنفك تضيق الخناق ضمن هذه اللائحة، من حيث منح الأكراد حقوقهم، فهي إيران. ونظراً لأن الجمهورية الإسلامية لم تكن يوماً طرفاً في اتفاقية سايكس بيكو، لا يمكن لوم هذا الإرث الإمبريالي على الظروف الصعبة التي يعيشها أكراد إيران الذين يتراوح عددهم بين سبعة إلى عشرة ملايين شخص. وعلى الرغم من أنهم يشاركون في ما تمر به السياسة الوطنية الإيرانية، إلا أنهم مُحرمون من أي حكم ذاتي فعلي محلي أو حتى من هوية. فطهران تعين حكامهم الذين لا يكونون من الأكراد في أغلب الأحيان. وباللغات يُسمح لهم باستخدام لغتهم؛ وقد أُجيز افتتاح أول معهد للتعليم العالي باللغة الكردية في إيران في العام الماضي فقط. كما يتمّ قمع أي معارضة علنية بشكل عنيف كما هو الحال في أحداث الشعب التي وقعت في منطقة مهباد في العام الماضي. يُذكر أن عمليات إعدام الأكراد والكثيرين غيرهم ممن يُعتبرون كفاراً ازدادت بشكل ملحوظ خلال عهد الرئيس حسن روحاني، بعشرة أضعاف من مُعدل كل فرد في المملكة العربية السعودية عبر الخليج. وكالعادة، لا تتوانى إيران عن الانحطاط إلى حدّ استخدام الورقة الطائفية: فالعديد من المواطنين الأكراد المفضلين لديها هم من الشريحة الأقلية الشيعية للأكراد المتمركزة في مدينة سنندج الريفية. ويُطلق بعض الأكراد المناهضين للنظام، من كلا

الطائفتين، وبسخرية لقب الجحوش على المتعاونين، كما فعلوا في السابق مع زمرة الأكراد المؤيدين لصدام حسين في العراق.

وفي الخلاصة إذاً، ما هو مصير الأكراد استناداً إلى اتفاقية سايكس بيكو؟ يمكن ذكر العديد من النقاط تبعاً، وجميعها تركز على التحليل السابق. أولاً، لا تزال الحدود القديمة قائمة على نحو مفاجئ. وببساطة ليس هناك مشروع كردي كامل مطروح لأسباب لا تتعلق بسيادة الدولة فحسب بل بالانقسام[1]

خصائص السجل

الحزب:	داعش
تصنيف المحتوى:	تاريخ
تصنيف المحتوى:	سياسة
تصنيف المحتوى:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	ترجمة
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	كوردستان
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | www.washingtoninstitute.org

وقت التدوين: 2023-01-30

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 167

100 عام على سايكس بيكو

[20230219085154468492=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

100 عام على سايكس بيكو

قامت اتفاقية سايكس بيكو لعام 1916 على اتفاق وتفاهم سري بين فرنسا والمملكة المتحدة بمصادقة من الإمبراطورية الروسية على اقتسام منطقة الهلال الخصيب بين فرنسا وبريطانيا لتحديد مناطق النفوذ في غرب آسيا بعد تهاوي الدولة العثمانية التي كانت تسيطر على هذه المنطقة. وقد تم التوصل إلى هذه الاتفاقية بين نوفمبر عام 1915 ومايو عام 1916 من خلال مفاوضات سرية بين الدبلوماسي الفرنسي فرانسوا جورج بيكو والبريطاني مارك سايكس، وتبادل وثائق تفاهم بين وزارات خارجية فرنسا وبريطانيا وروسيا القيصرية آنذاك. وتم الكشف عن الاتفاق بوصول الشيوعيين إلى سدة الحكم في روسيا عام 1917، مما أثار غضب الشعوب التي تمسها الاتفاقية وأخرج فرنسا وبريطانيا.

DW: البروفيسور راينكوفسكي، اتفاقية سايكس بيكو أدت قبل 100 عام إلى تقسيم الشرق الأوسط بين فرنسا وبريطانيا. ما هي الأهداف المحورية التي كانت آنذاك لدباريس ولندن؟

البروفيسور راينكوفسكي: حتى تلك اللحظة كانت الإمبراطورية العثمانية هي المسيطرة على تلك المنطقة. وكانت باريس ولندن تؤمنان بأن الإمبراطورية العثمانية قد انتهت. وبالتوصل إلى تفاهم سايكس بيكو كان الهدف هو العمل على تفادي وقوع نزاعات محتملة بعد كسب الحرب العالمية الأولى وتوزيع غنيمتها. وكانت هناك لاحقا خلافات كبيرة بين فرنسا وبريطانيا حول الرسم الدقيق للحدود، وبالتالي كانت تلك الاتفاقية فقط محاولة أولى للتقسيم الذي تجسد فيما بعد بشكل آخر.

ما زال ذلك الاتفاق حتى بعد مرور 100 عام يثير المشاعر في العالم العربي. لماذا؟

يُنظر إلى الاتفاقية بالتأكيد لأنها شكلت رمزا للنظام الجديد والمعقد والمتشعب في تلك المنطقة بعد الحرب العالمية الأولى. هناك سلسلة من الاتفاقيات وإعلانات النوايا، وأريد هنا فقط ذكر معاهدة بيلفور في نوفمبر 1917 التي وعد فيها وزير الخارجية البريطاني آرثور جيمس بيلفور الجالية اليهودية في بريطانيا بإقامة وطن قومي لهم على أرض فلسطين أو كذلك المراسلات بين حسين ومكماهون التي يتحدث فيها زعيم الحجاز حسين ابن علي والمفوض السامي البريطاني هنري مكماهون في مصر عن ضرورة تأسيس دولة عربية مستقلة. كل هذه الاتفاقيات شكلت نوعا من البساط لمخططات وعود. السبب وراء آنية اتفاقية سايكس بيكو يرتبط بتاريخ الكشف عنها. فبعد الثورة البولشيفية في روسيا، نشر المفوض السابق للشؤون الخارجية ليو تروتسكي محتوى تلك الاتفاقية كمثال واضح على غدر القوى الكبرى ومطامعها الامبريالية. وحتى الخريطة المرتبطة بالاتفاقية تعكس رسوم التفكير الامبريالي، إذ يتم فرض حدود بمئات الكيلومترات من حيفا إلى كركوك. وهناك في العالم العربي ما يشير عبر التاريخ الطويل لتأمر الغرب على المشرق وعلى الشعوب العربية أو أيضا على العالم الإسلامي. إذن اتفاقية سايكس بيكو تدخل في قالب هذا النوع من نظريات المؤامرة، حيث إنها كانت سرية وتخدم فقط مصالح القوى الكبرى.

عندما فجر إرهابيو تنظيم "داعش" قبل سنتين مركز مراقبة حدودي بين العراق وسوريا، فعلوا ذلك في بهرجة تشير إلى نهاية اتفاقية سايكس بيكو. هل يمكن لهؤلاء الإرهابيين الناقمين على الدول الوطنية الحصول على دعم واسع من قبل السكان؟ أعتقد أن ذلك ممكنا. لكن بداية إليكم ملاحظة المؤرخ، وهي أن إلغاء الحدود بين سوريا والعراق لم تكن نسفا لحدود اتفاقية سايكس بيكو. هذه الحدود وردت لاحقا في الاتفاقيات الفرنسية البريطانية بصفة نهائية ضمن الانتداب البريطاني الفرنسي الذي أقيم هناك نهاية العشرينيات.

الرمزية المبدئية ما زالت تأتي بمفعولها. هناك رفض كبير لدى المواطنين العرب للتاريخ الطويل الذي مارسته التأثير الغربي في الشرق الأوسط. العرب يرون وجود العديد من الأسباب التي أدت إلى الوضع الكارثي الراهن في السياسة الغربية والتي تجلت بقوة بعد الحرب العالمية الأولى.

ولكن إذا سألنا لبنانيين أو أردنيين عن مدى رغبتهم في الانضمام لتنظيم "داعش" أو مدى قبولهم لدولة سوريا الكبرى، فإن الغالبية الساحقة سترفض ذلك.

ما هو الدور الذي لعبته اتفاقية سايكس بيكو بالنسبة للإسلام السياسي؟

تعد اتفاقية سايكس بيكو لبنة لقوة الغرب ولتدخله في العالمين العربي والإسلامي. لكنني أعتقد أن سايكس بيكو احتلت الآن الصدارة في الاهتمامات، لأنه بضرب استقرار العراق عام 2003 وسوريا منذ عام 2011 باتت المنطقة غير مستقرة والتي كانت ترسم حدودها تلك الاتفاقية.

هل الأكراد هم الخاسر الأكبر في تلك الاتفاقية؟

ليس في إطار اتفاقية سايكس بيكو، ولكن في خضم اتفاقية سيفر عام 1920 التي ظلت مبهمه بشأن إمكانية إقامة كيان كردي في شرق الأناضول حيث يشكل الأكراد الغالبية. ولم يتم تطبيق اتفاقية سيفر بسبب الحركة القومية التركية بقيادة أتاتورك، وتم تعويضها باتفاقية لوزان في 1923 التي تعترف قانونيا بتركيا الحديثة. وفي اتفاقية لوزان لا ذكر للأكراد، وبالتالي

هناك شعور بالظلم التاريخي لدى الأكراد الذين لم يحصلوا على دولة مستقلة. قبل 100 عام قام دبلوماسيون غربيون برسم حدود الشرق الأوسط بجرأة. هل هناك اليوم مخططات لتعديل عادل لتلك الحدود في المنطقة؟

إنها المشكلة الكبيرة المتمثلة في نظرية إقامة نظام عادل (يعني منح الأكراد إمكانية العيش في دولة فيدرالية) ونهج سياسة واقعية من ناحية أخرى. الدول الغربية تفكر بقوة باتجاه نهج سياسة الواقع: فهي تريد إلى حد كبير الإبقاء على الحدود القائمة، لأنها لا تعرف ما إذا كان تغيير الحدود سيكون له تأثيرات مسترسلة مثل لعبة الدومينو.

يمكن أن نتخيل بالطبع تقسيما للعراق، لأن العلاقات هناك واضحة نسبيا. الشيعة في الجنوب حتى بغداد، والسنة في الوسط والأكراد في الشمال. أما الوضع في سوريا فهو مختلف تماما، فليس هناك حاليا استقرار في ميزان القوى وكيفية توزيع السلطة غير معروفة.

وعليه فإنني أعتبر أن السياسة تحاول الآن بحذر إنقاذ ما يمكن إنقاذه مع الحفاظ على بعض المعطيات الأساسية، بما في ذلك ضمان وجود إسرائيل، وتأمين الأنظمة الخليجية التي هي أيضا جد مهمة بالنسبة للاستقرار في المنطقة، وكذلك الاعتراف بالمكانة المميزة الحالية لتركيا كشريك استراتيجي للولايات المتحدة الأمريكية وأوروبا.

ماوروس رواينكوفسكي أستاذ في العلوم الإسلامية في قسم العلوم الاجتماعية لجامعة بازل السويسرية منذ 2010. وتركز بحوثه على التاريخ المعاصر للشرق الأوسط وشرق البحر الأبيض المتوسط. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | موقع <https://ara.yekiti-media.org/-19-02-2023>

وقت التدوين: 2023-02-19

اسم المحرر: ناراس حسو

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 168

100 عام من التنكيل.. ولا يزال الكرد باقين

[20230710190042505555=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

دلبرين فارس

قبل الدخول في صلب هذا المقال الذي تناولنا فيه عمليات التهجير والتغيير الديمغرافي التي مارستها الأنظمة الشوفينية القومية المتسلطة على رقاب الشعوب منذ أكثر من قرن من الزمن؛ ومحاولة صهر وإبادة شعب من أقدم شعوب منطقة ما بين النهرين، يعيش على أرضه التاريخية منذ آلاف السنين، سنحاول تسليط الضوء على جانب من ممارسات الإنكار والتغيب والإفناء خلال فترة تاريخية معاصرة حددناها بـ "مئة عام" تقريباً، أي منذ سقوط السلطنة العثمانية كآخر نظام إقطاعي شمولي حكم المنطقة برمتها طيلة أربعة قرون بالجهل والتخلف ومارس شتى أشكال المخاتلة والقمع في سبيل الحفاظ على سلطتها، وحتى انطلاق ثورات الشعوب وبداية سقوط الديكتاتوريات واندثار الأنظمة القومية في المنطقة الأوسط، والتي ظهرت بعد اجتياح الموجة الرأسمالية للمنطقة خلال القرنين التاسع عشر والعشرين، وذلك عبر اتفاقيات وصفقات بين الأنظمة القومية الرأسمالية الأوروبية الشرهة، مستخدمة كل وسائلها وأدواتها للسيطرة على جنوب المتوسط ومنطقة "الهلال الخصيب" خاصة والتي كانت تأمل الخلاص من براثن الجهل والتخلف والحروب التي أثارها كل من الإمبراطوريتين الفارسية (الصفوية) والعثمانية، لتدخل المنطقة مرحلة جديدة من الصراع بكل حيثياته ودرجاته، خاصة بعد أن نقلت الدول الأوروبية تجاريتها الإيديولوجية المتمثلة بقوالب الدولة القومية إلى المنطقة بصيغ سلطات متعددة الأوجه، وبقيت المنطقة وبكل مكوناتها وشعوبها ضحية الشراكة المشروطة بين الأنظمة (الدول) المستحدثة والوصية عليها التي اقتسمت التركة العثمانية - الصفوية فيما بينها (فرنسا - بريطانيا - روسيا). ومع بروز الحدود والتقسيمات، قُسمت الشعوب أيضاً بموجب ما رسمته الاتفاقيات المشروطة والتي لا يزال بعضها سارياً حتى يومنا هذا.

لذا فقد كان بروز الدول القومية كشكل معاصر لتسميات الدولة "السلطة" الرهبانية والسلالاتية والدينية المتبقية من العصور الغابرة هي النموذج الجديد الذي بدأت فيه القوى الرأسمالية وقوى الهيمنة بتنفيذ مشاريعها الربحية، لأنها الطابع المختوم على جوهر السلطة وأداة جديدة من أدوات قوى رأس المال المتنامية في تلك الفترة والتي تميزت بالتنوع والتضخم الجغرافي لقوى الهيمنة، أي لم تكن تلك النماذج القومية المرسومة سوى ساحات للربح والتراكم وتعزيز الروح السلطوية وولادة النزعة القومية كخطأ إيديولوجي بعد تفهقر الذهنية الدينية مثلتها السلطنة العثمانية كنموذج أخير للسلطة المتسترة بالدين.

من هنا فقد أظهرت النزعة القومية والتي تسترت خلف الروح القومية التي حلت محل الروح الدينية، مثيرة العواطف والمشاعر الإثنية القديمة؛ كشكل جديد لخدمة السلطة والوجه الجديد للدولة، وما إن تسلمت زمام السلطة حتى بدأت بممارسة القمع والاستغلال إزاء الإثنيات والمذاهب والمكونات وما شابهها من العناصر الإيديولوجية في الداخل، وإزاء الظواهر والأنظمة الاجتماعية المشابهة في الخارج ضمن تلك المجسمات التي سميت بالوطن والتي كانت بعيدة كل البعد عن مفهوم الوطن.

بهذه الصورة المبسطة تحولت القومية في الشرق الأوسط خاصة إلى مفهوم عرقي أسمى تماماً كمفهوم الحرب المقدسة، وشرعت نفسها كأداة ملائمة لتحفيز المجتمعات على الانخراط في كل أنواع العنف والحروب المصحوبة بعمليات القمع والتغيب لعناصر مجتمعية رفضت الانخراط ضمن آلة الاستعباد الجديدة، لذا فقد كان المناخ السائد في القرنين العشرين والحادي والعشرين، مرحلة مهمة جدا لولادة النزعة القومية التي تكاثفت وصعدت نحو القمة خلال الحرب العالمية الثانية، بالرغم من حالات الاستقرار المؤقتة التي شهدتها بعض تلك المجسمات القومية، ومع بداية السبعينات وصعود التيارات المشبعة بالعنصرية والعنف الغرائزي تشكلت أزمة حقيقة تمثلت بحروب خاصة كالصهر الثقافي والتغيير الديمغرافي الذي استهدف المناطق ذو الأغلبية السكانية التي تنتمي للغة واحدة وعملت على تفتيتها وتشتيتها والتحكم بمقدراتها، لا بل وصلت لدرجة إبادة، ومن هنا فإن نموذج الدول القومية كامتداد لكافة نماذج الاستغلال القديمة التي مارست شتى سياسات السلطة، كانت أكثرها خطورة عمليات التهجير والتغيير الديمغرافي الممنهج والقسري والتي أتقنتها قوى الاستغلال والسلطة بشتى مسمياتها.

وكنتيجة أولية، يمكن القول إن الأنظمة القومية الآتية وبكل وسائلها ببقية عاجزة عن تخطي أزمتها المتفاقمة الراهنة، خاصة بعد أن كُشفت للشعوب حقيقة الأنظمة الراهنة وعزتها عن ستارها القومي الشوفيني.

الهوية الكردية بقيت صامدة رغم اتباع شتى وسائل الإفناء:

عملت كل السلطات التي تقاسمت وطن الشعب الكردي فيما بينها بكل وسائلها وأدواتها ومؤسساتها القمعية على احتلال الذات الكردية، من خلال تشتيت العقل الجمعي الكردي والمتمثل بالذاكرة والمخزون الثقافي المادي والمعنوي العريق كأقدم شعب على أرض ميزوبوتاميا، بدءاً العنف المادي والرمزي إلى سياسة الابتلاع المتمثلة في التعريب والتريك والتفريس الممنهجة من قبل الأنظمة الغاصبة.

ومن المنظور التحليلي الموضوعي، يمكن القول إن ممارسات الأنظمة الغاصبة على الإنسان الكردي كانت قومية صرفة لا

غبار عليها. ورغم تعاقب الأنظمة والأوجه، فإن الذهنية والعقلية الحاكمة لم تتغير في رؤيتها للهوية الكردية. إذاً المستهدف الأول من عمليات التغيير كانت كردستان بكل مقدراتها ومقوماتها، وهنا يبدو أن مقولة: "يبقى الإنسان الكردي عدواً أبدياً ويجب أن يزال بأي طريقة كانت"، والتي تنسب للقوميين الأتراك دليلاً على الممارسات التي ترتكب بحق الشعب الكردي على يد السلطات القومية المتوارثة في تركيا حتى يومنا هذا، لكن التاريخ أثبت أن العنف والقمع والاستيلاء، لم ينل من إرادة الكرد ووجودهم على أرض آبائهم وأجدادهم.

استهدفت مجمل السياسات التي مارستها الأنظمة القومية البالية، تغيير ديمغرافية الكرد وإفراغ كردستان من شعبيها، وتوطين قوميات وإثنيات أخرى بعد تعبئتهم وشحنهم بالنزعة القومية الشوفينية والطورانية والدينية حتى، أي إن هؤلاء المستوطنون لم يكونوا مجموعات إثنية عادية بل كانت لهم وظيفة أخرى، ناهيك عن عمليات الإهمال المقصودة والمدروسة للمناطق الكردية من جميع النواحي الاقتصادية والثقافية والسياسية والاجتماعية من إفقارٍ وتجهيلٍ وتغيير أسماء القرى والبلدات والمدن والأماكن الأثرية وأسماء الوديان والجبال والتلال والسهول والأنهار، لذا فقد استخدمت الأنظمة السلطوية الغاصبة كل وسائلها وأدواتها بهدف القضاء على أي دليل يشير إلى وجود الكرد كشعب له كل الخصوصيات والمقومات والامتيازات كبقية الشعوب التي جاورتها وشاركته بكل مقدرات موطنه.

إن رسم الإطار النظري لسياسة التغيير الديمغرافي الممنهجة وغير الطبيعية، مرتبطة بكل أوصالها بنموذج السلطة المركزية الأحادية، الذي تعزز بالنزعة القومية التي حكمت "الجغرافية المحددة"، أي نظام الدولة الفاشية. لذا من الضروري كشف الستار عن حقيقتها إذا ما وضعنا جل ممارسات الإنكار والصهر وعمليات التهجير والتغيير، ضمن إطار عمليات الإبادة، تحت عدسة المجهر، لربما تمكنا من قراءة جميع مراحل تطور التراجيديا الإنسانية.

الممارسات الفاشلة للنظام البعثي الديكتاتوري في العراق وجنوب كردستان لتغيير الهوية الكردية:

تعرض الشعب الكردي في جنوب كردستان (إقليم كردستان العراق)، لحملة إبادة وتطهير عرقي بشكلٍ مباشر بعد فشل عمليات التعريب وحملات التهجير، لتغيير الهوية الديمغرافي لجنوب كردستان وبلغت ذروتها في أبشع مجزرة شهدتها التاريخ المعاصر بعد هيروشيما وناجازاكي، وهي "مجزرة حلبجة" التي وقعت في 1617 مارس 1988، وعمليات الأنفال والتهجير من قبل نظام "صدام" الديكتاتوري أثناء قمعه للثورات الكردية، بهدف محو الكرد تماماً.

- الأنفال: إحدى عمليات التهجير القسري التي قام بها النظام البعثي العراقي عام 1988 ضد الشعب الكردي في جنوب كردستان، حيث أُجبر قرابة نصف مليون مواطن كردي على الإقامة في قرى أقامتها الحكومة العراقية آنذاك، وكذلك أقدم على تصفية أكثر 82 ألف مواطن كردي، ودفنهم في مقابر جماعية في مناطق نائية من العراق.

- كما هناك حملات التهجير والنزوح صوب إيران وشرق كردستان في أعوام 1946-1956-1975، جراء الممارسات الاستبدادية للأنظمة التي حكمت العراق في تلك الفترات التاريخية المعاصرة.

- الهجرة المليونية في آذار/مارس عام 1991، والتي تسمى بـ "الهجرة الكبرى"، حيث نزح أكثر من مليون شخص من جنوب كردستان باتجاه شمال وشرق كردستان، هرباً من المجازر التي كانت تلاحقهم خطوة بخطوة.

- حملات التصفية والتعريب ضد الكرد الإيزيديين، والتي بلغت الذروة في 3-08-2014، حيث تعرضت "شنگال" ونواحيها وقرائها إلى عملية إبادة مباشرة وممنهجة بهدف القضاء على الهوية الكردية الإيزيدية الأصلية بعد فشل 73 فرمانٍ في إبادتهم، ونزوح أكثر من 300 ألف كردي إيزيدي إلى روج آفا (المناطق الكردية السورية) ومناطق أخرى.

- في 16-10-2017، نزحت آلاف العوائل من كركوك صوب الداخل في إقليم كردستان، بعد أن اجتاحت فصائل الحشد الشعبي والقوات العراقية مدينة كركوك، وأثارت الذعر تجاه مواطنيها الكرد.

التغيير الديمغرافي الممنهج في "عفرين" نموذج لسياسات الطورانية التركية البالية:

ما قاله رجب طيب أردوغان رئيس الدولة الفاشية قبل أن يحتل جيشه مقاطعة "عفرين"، بأنه سيعيد 3,5 مليون لاجئ سوري إلى "عفرين" قبل أن يغزو بجحافلهم ومرزقته المقاطعة، يطرح سؤالاً مهماً عن هوية من استوطنوا في عفرين؟

إن التغيير الديموغرافي الحاصل في شمال سوريا وفي مناطق أخرى من سوريا، لهو سياسة انتهجتها الدول التي تدير الأزمة، خاصة تلك الدول التي تخطط لتغيير خارطة السورية حسب أجنداتها، لذا نرى تلك الدول -وفي مقدمتها الدولة التركية- ومنذ بداية الأزمة قد أقحمت بنفسها في عمق الصراع محاولة بشتى الوسائل والأدوات، وتلعب على أكثر من وتر، لكنها فشلت بالرغم من سيطرتها الجغرافية على بعض المناطق.

ودليل فشلها توجهها إلى عملية الاحتلال المباشر واقتلاع السكان الأصليين في "عفرين" من أرضهم وتوطين مجموعات أخرى اقتلعت أيضاً من قرائها وبلداتها ومدنها، سواء كانوا من ريف دمشق أو من حمص أو من حماة أو هؤلاء الذين جلبهم نظام "أردوغان" من الصين -الإيغور- ومجموعات أخرى استغلها "أردوغان" في تنفيذ سياساته الاستعمارية. وذلك في أكثر الاتفاقيات خطورة على سوريا أرضاً وشعباً (اتفاقات أستانا).

ما يجري في "عفرين" من عمليات تهجير وتترك وتعريب علنية ومباشرة، وفي ظل وجود قوة احتلال وأمام أعين العالم أجمع، لهو كارثة إنسانية جديدة تضيف إلى سجل كوارث الأزمة العالمية عامة والسورية خاصة، بالطبع هناك الآلاف من الوثائق والأدلة التي تنشر يومياً عبر الصحافة المسموعة والمرئية والمكتوبة والإلكترونية وعلى مواقع التواصل الاجتماعي يمكن الرجوع إليها، تكشف الممارسات غير القانونية والممنهجة لنظام الاحتلال التركي في مقاطعة "عفرين".

القمع والتهجير والتلاعب بديمغرافية الكرد في تركيا وشمال كردستان:

شهدت شمال كردستان أكبر عمليات تغيير ديمغرافي وتطهير عرقي تحت حكم الأنظمة الطورانية الفاشية التي حكمت تركيا وشمال كردستان والتي لا تزال تحكم إلى يومنا هذا. جُل الانتفاضات والثورات الكردية للخلاص من سياسات الإنكار والإبادة كانت تقمع بشدة بسياسات الأرض المحروقة من قبل الأنظمة الطورانية على الشعب الكردي، فما أن يتم القضاء على الثورة حتى تبادر السلطات التركية إلى ممارسة اقتلاع بقايا السكان من قراهم وحرق بساتينهم وتدمير منازلهم، ناهيك عن القرارات والقوانين الخاصة التي كانت تفرض على المناطق والمدن الكردية، ويمكن اعتبار السياسات والممارسات التي اتبعتها الأنظمة التي حكمت تركيا كانت الأعنف والأشد فتكاً من بين الأنظمة الغاصبة لكردستان، فما إن تتمكن السلطات التركية من القضاء على الثورات والحراك الثوري للشعب الكردي، حتى كانت تبادر لشن حملات تصفية وتطهير وتهجير "سياسات الأرض المحروقة"، بحق السكان العزل الآمنين، ناهيك عن سياسات التريك التي لم تتوقف منذ عهود السلطنة وحتى ما بعد قيام الجمهورية.

شملت عمليات التغيير الديمغرافي معظم الممارسات التي يتبعها اليوم نظام حزب العدالة والتنمية في عفرين في شمال سوريا، من اقتلاع السكان الأصليين بعد عملية احتلال رافقتها شتى أنواع التدمير والتخريب والقتل وكل أشكال العنف، ومن ثم مصادرة أملاك السكان وتسليمها للمجموعات الاستيطانية المستقدمة وتغيير معالم المنطقة برمتها، ممارسات الدولة التركية بحق سكان بدليس ووان واكري وديرسم وجزرة وآمد ونصيبين ورها وسروج...، من سياسات تهجير وتغيير معالم تلك المناطق التضيق على السكان الأصليين وعمليات التوطين والاستيطان.

من هنا، فإن ما يقوم به نظام الاحتلال التركي في وقتنا الراهن سواء أكان في شمال كردستان، أو في شمال سوريا، لهو تتمه واستمرارية لنظام القمع الشوفيني السلطوي التركي ضد الشعب الكردي وهويته كشعب له خصائصه القومية والثقافية والجغرافية.

نشير إلى بعض الممارسات والسياسات التي عملت عليها تلك الأنظمة المتعاقبة، والتي كانت تستمر تارة بعباءة الدين وتارة أخرى بعباءة العلمانية، لكنها بمجملها كانت تمارس القمع بشتى صنوفه: أولى هذه الممارسات لا يوجد كلمة باسم كرد أو كردستان في الجغرافية التي تسمى حالياً بالجمهورية التركية، واستخدام هذه الكلمة في داخل وخارج الجمهورية التركية من قبل أي إنسان يعيش ضمن تلك الجغرافية يعتبر جرماً يحاسب عليه وفق الدستور والقوانين التركية (الأمة التركية والجمهورية التركية فقط)، وعلى أثر ذلك أطلق على شمال كردستان بجنوب شرق الأناضول، والتي لا تتطابق بأي حال من الأحوال مع حقيقة التاريخ والجغرافية لتلك المنطقة.

– الدساتير التركية تنفي أي وجود للشعوب والمكونات التي تعيش في تركيا.

– مجمل المناهج التعليمية التركية كانت قائمة على المفاهيم العنصرية وسياسة الكره القومي وغرس المفاهيم العنصرية والطورانية في عقول الأجيال التركية.

– العديد من القوانين التي أصدرها "المجلس الوطني الكبير" خلال العشرينات من القرن الماضي ضد الكرد والتي لا تزال سارية المفعول حتى وقتنا الراهن، خاصة قانوني 1097 و 1178 لعام 1927، تنص على تهجير وإبعاد عدد كبير من العوائل الكردية إلى غرب الأناضول، وقانون 1505 لعام 1929 الذي تضمن الاستيلاء على أراضي الزعماء الكرد تحت ستار شعار كاذب هو (توزيعها على فلاحي شرق الأناضول)، وكذلك القانون الذي حمل رقم 2510، والذي كان يهدف إلى تشتيت وبعثرة السكان الكرد في شمال كردستان، بصورة لا تتجاوز نسبتها في أي ولاية من ولايات البلاد 10% من مجموع السكان.

– خضوع المناطق الكردية لإجراءات إدارية عسكرية قاسية من حالات الطوارئ إلى الحصار، حيث أصبحت المناطق الكردية مراكز عسكرية تسري عليها القوانين العسكرية والأحكام العرفية التعسفية منذ العشرينات وحتى الوقت الراهن. ولعل وصف السياسة الاستعمارية التركية إزاء الشعب الكردي من قبل المفكر تركي الأصل إسماعيل بيشكجي، خير برهان على مدى عدوانية الأنظمة التركية المتعاقبة تجاه الشعب الكردي، والذي اعتبرها "أسوأ بكثير من سياسات التمييز العنصري في جنوب إفريقيا".

بهذه الصور التاريخية القريبة والتي ترتبط بمجريات الحاضر بشكل مباشر، حاولنا كشف ظاهرة خطيرة للتطورات الحاصلة في سوريا خاصة والمنطقة عموماً على المستوى البشري، وهناك إدراك عام بأن التغيير الديمغرافي قد يكون من أخطر ما تتعرض له المنطقة، وذلك لأن آثاره تدوم علاوة على الفظائع التي تترافق معه. وما يجعل الأمر أكثر خطورة، هو أن هذا التغيير هو جزء من الجهد الخارجي الذي يعبث على الأرض ويمزق أسس الكيان الاجتماعي السوري، الذي يعد أهم مرتكزات مستقبل استقرارها وأمنها.

الهوية الكردية في سوريا وروج آفای كردستان والممارسات البعثية:

لم تكن سوريا يوماً وخلال تاريخها الطويل تكتسي القومية؛ على العكس كان طابع التعدد والتنوع هو الغالب في مجمل مراحل التاريخ القديم والحديث، لكن مع استيلاء البعث الشوفيني القومي على السلطة في سوريا، تحولت الأرض التي مرت عليها العديد من الحضارات وتمازجت فيها الإثنيات والأديان والمذاهب من كل صوب إلى بوتقة لصهر كل التنوع في بوتقة واحدة، هي بوتقة السلطة القومية الشوفينية العروبية، حيث تميزت ممارسات التغيير الديمغرافي في سوريا بنوع من اللين والصهر الممنهج، ولربما كانت تختلف عن الممارسات الطورانية التركية والنزعة الإجرامية القومية الصدامية، والتي كانت تترافق بشن عمليات تطهير دموية. من هنا، فقد مارس حزب "البعث" السوري سياسات عدة بهدف تغييب الهوية الكردية سواء في سوريا أو المناطق الكردية، نرد بعض منها:

– قضية الاستيطان البعثي وسياسات التعريب في الجزيرة، بدءاً من مشروع الحزام العربي في بداية ستينات القرن الماضي وقرار منع التملك فيها، بداية من الحدود التركية شمالاً نحو الجنوب بعرض (10-15) كم وطول يمتد من الحدود العراقية شرقاً إلى أكثر من 350 كم نحو الغرب، بموجب المرسوم رقم 2028 بتاريخ 04-06-1956. وأعقبه المرسوم البعثي رقم 136 بتاريخ 11-11-1964. واعتُبرت بموجبه كامل "محافظة الحسكة" منطقة حدودية، بحيث لا يمكن إنشاء أو نقل أو تعديل أي حق من الحقوق العينية على الأراضي الكائنة ضمن المحافظة، والتي تشكل حوالي 13% من مساحة سوريا الإجمالية، وكذلك منع الاستثمار الزراعي لمدة تزيد على ثلاث سنوات إلا بموجب رخصة مسبقة تصدر بقرار عن وزير الداخلية بناءً على اقتراح وزير الزراعة والإصلاح الزراعي بعد موافقة وزير الدفاع؟ أي موافقة ثلاث وزارات تتبعها ثلاث جهات أمنية، هي الأمن السياسي والشرطة بمختلف مسمياتها والأمن العسكري، من أجل رخصة الاستثمار الزراعي، منعاً لحدوث أية تنمية في شمال سوريا.

في حين استثنى "المستوطنين" من قوانين منع التملك، حيث أصدر محافظ الحسكة قرارات التملك الخاصة بكل مستوطن في عام 2004 حسب حصته، وأعقب بقانون 49 لعام 2008 بمنع تملك العقارات المبنية وغير المبنية خارج المخططات التنظيمية للمدن والبلدات والقرى في محافظة الحسكة، معظم المستوطنات سميت بالأسماء المعربة للقرى الكردية وشملت أراضي (335) قرية بمساحة إجمالية بلغت من حيث النتيجة حوالي (300) ألف هكتار.

– أراضي الاستيلاء، وهي كامل مساحة الأراضي الزراعية في "محافظة الحسكة"، وقد استولت عليها الأنظمة المتعاقبة، وخاصة نظام البعث باسم الدولة "أملاك الدولة"، تحت شعارات محاربة الإقطاع الزراعي، بموجب قانون الإصلاح الزراعي رقم 161 لعام 1958 في العهد "الناصرى"، وعزز نظام البعث بقوانينه وتشريعاته.

– القرار رقم (521) الصادر بتاريخ 24-06-1974، والهدف منه التغيير الديمغرافي لجغرافية شمال سوريا والإخلال بالتركيبة السكانية هناك.

– مزارع الدولة 1960-2010. وهي تلك الأراضي التي انتزعت من سكانها بموجب مجموعة من القوانين البعثية، ومنحت فيما بعد إلى مستقدمين من مناطق أخرى وقدمت لهم العديد من التسهيلات بهدف تثبيتهم.

– مجموعة من القوانين والسياسات الهادفة لتهجير السكان وإفقارهم وإجبارهم على الهجرة سواء إلى المناطق الداخلية في سوريا أو الهجرة إلى الخارج.

حل الأزمة السورية والخروج من المأزق:

من أجل بناء دولة عصرية ديمقراطية يجب إزالة كل آثار العدوان التركي المحتل، والعمل على منع تكرار سياسات الدولة القومية المنهارة، والسعي لترسيخ نموذج التعايش المشترك من أجل بناء نظام ديمقراطي تعددي مبني على دستور ديمقراطي يضمن فيه:

– حماية حقوق كل المكونات ضمن يتوافق مع طبيعة سوريا المتنوعة إثنيًا وثقافيًا.

– معالجة التجاوزات وآثار السياسات البعثية على كل المناطق التي استهدفتها ممارسات البعث الشوفينية، وإزالة الآثار والمخلفات التي أدت أو تؤدي إلى التغيير الديمغرافي.

– اعتبار كل ممارسة أو سياسة تستهدف هوية الإنسان وثقافته وأرضه جرم يحاسب عليه القانون.

– تفعيل مبدأ الحوار السوري – السوري وعلى الأرض السورية والاعتراف بكل المكونات والثقافات تشكل أرضية مناسبة لحل الأزمة السورية ومجمل قضاياها الإنسانية. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكروني | عربي | marsaddaily.com 26-07-2022

وقت التدوين: 2023-07-10

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 169

99 سنة على معاهدة الغدر

[20221201174430448653=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

د. آزاد أحمد علي

يصادف هذه الأيام مرور 99 سنة على معاهدة لوزان بتاريخ 24 تموز/ يوليو 1923، وهي معاهدة وقعت في مدينة لوزان السويسرية بين القوى المنتصرة في الحرب العالمية الأولى، والمتصارعة على تقاسم تركة الإمبراطورية العثمانية المهزومة. عرف الاتفاق رسمياً بمعاهدة "حل معضلات الشرق الأوسط"، إذ جرت مفاوضات صعبة وطويلة في الفترة الواقعة بين (1- 11- 1922 وحتى 24 - 7- 1923)، جرت المفاوضات بين الإمبراطورية العثمانية من جهة وكل من الدول التالية من الجهة الأخرى: بريطانيا العظمى، فرنسا، إيطاليا، اليونان، رومانيا، صربيا، كرواتيا. تم المناقشة والاتفاق على 143 بند درجت في نص المعاهدة، لا يتطرق ولا بند واحدة منها الى المسألة الكردية. هذا وقد ترأس الوفد التركي الشخصية السياسية توأم أتاتورك الفكري ذات الأصول الكردية عصمت اينونو. لقد كان مؤتمر لوزان أحد أطول المفاوضات الأخيرة بين الدولة العثمانية والدول التي تختلف معها على قضايا عديدة: كترسيم الحدود والتبادل السكاني، فضلاً عن قضايا سياسية وكولونiale مشتركة... وكنتيجة مختزلة، يمكن اعتبار أن أهم وأخطر مخرجات هذه المعاهدة انصب على وضع نهاية لنتائج الحرب العالمية الأولى، وطي صفحة مؤتمر السلام الذي عقد في الضاحية الباريسية سيفر، الذي اختتمت أيضاً بمعاهدة تنهي عملياً السلطنة العثمانية وتشعرن عملية تفككها وتوارثها بين الشعوب المنضوية تحت لواءها. وكانت خاتمة مفاوضات سيفر يوم (10- 8- 1920).

لقد تم بموجب معاهدة لوزان القفز فوق مقترح اجراء انتخابات حول حق تقرير المصير السياسي لكوردستان العثمانية بناء على اتفاقية سيفر. لذلك انتصرت تركيا من هذه الزاوية بشكل حاسم وتم دفن مشروع استقلال كوردستان والانتقال الى مشاريع فرعية لتقسيم كوردستان وإزالة ثقافة شعب كوردستان وطمس هويته. من حيث الجوهر شكلت معاهدة لوزان أحد أهم المحطات القبيحة للتسوية السياسية وتقاسم النفوذ في الشرق الأوسط، والتي تم بموجبها التمهيد لبناء (جمهورية تركيا) بحدودها الراهنة، وجعلها دولة قابلة للحياة، بعد ان اختزلت السلطنة العثمانية في ثلاث ولايات داخلية من اناضول الغربية. لكن القوى الأوروبية المنتصرة توافقت مع تركيا وبالتنسيق - بصيغة ما - مع روسيا السوفيتية على تأمين مصالح كل الدول الموقعة على المعاهدة، في ظل غياب تام لممثلي كوردستان وأرمينيا والبلاد العربية.

لقد مهدت معاهدة لوزان لصعود كمال أتاتورك، وساهمت في التأسيس للكمالية (العلمانية) وتم تنصيب جمهورية ذات طابع قومي عنصري عدواني بمساعدة أوربية، حيث كان شعارها ومازال (شعب واحد، لغة واحدة، علم واحد). لذلك جرت بمساعدة أوربية عمليات تبادل سكاني وتغيير ديمغرافي هائلة لصالح تكثيف العنصر التركي في الأناضول. اليوم، وبمناسبة مرور 99 سنة على توقيع هذه المعاهدة الكولونiale الغادرة يمكن القول بموضوعية، أن كل شعوب الشرق الأوسط قد تضررت منها، وتوصيفها بإيجاز شديد:

معاهدة لوزان 1923 غير مشروعة ولا تمتلك الشرعية القانونية ولا الاخلاقية وقد طمست حق شعوب المنطقة وخاصة حق شعب كوردستان في تقرير مصيرها السياسي.

شكلت تلك المعاهدة بداية الغدر بالكورد ومهادنة لعملية تذويب لهويتهم وثقافتهم، بل ساعدت حكومة تركيا للسير على منهج سياسات الإبادة الجماعية.

أحد نتائج هذه المعاهدة الغادرة تنفيذ العديد من المجازر بحق مجتمعات كوردستان، كانت أحد أكبرها من نصيب الجزيرة الفراتية، فقد نفذت في عام 1925 مجزرة بحق قروي منطقة آليان، وتم تجميع الأهالي العزل في قرية آلا قمش. وجرت عملية قتل جماعي وحرقت حوالي 1450 شخص من الرجال والنساء والأطفال مع عدد من المصاحف التي كانت في أيادي بعض السكان للحماية بالكتاب المقدس ودرء خطر القتل... واستمرت هذه المجازر واعمال العنف ضد شعبنا بصيغ مختلفة حتى يومنا هذا.

التأكيد على أن كل الأطراف الموقعة مع الطرف التركي على هذه المعاهدة هم شركاء ومشاركين في تلك الجرائم الموجهة ضد الإنسانية وضد شعب كوردستان بشكل خاص. وخاصة حكومات: بريطانيا وفرنسا وإيطاليا. يجب المطالبة من الجهات الدولية على انهاء هذه المعاهدة والتعويض عن الأضرار التي لحقت بالمجتمعات والأفراد جراء تطبيقها.

لقد جرت خلال عشرة أشهر التي مهدت لمعاهدة لوزان الكثير من المفاوضات والبازارات، حصل كل طرف بموجبه على ما يريد، فقط و فقط حرم الشعب الكوردي من كامل حقوقه وتعرض لحملة إبادة طول قرن من الزمان... تظل معاهدة لوزان معاهدة الغدر والاجرام الكولونiale، ويظل يوم التوقيع يوماً للغدر بالشعب الكوردي المسالم.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: تأريخ

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: سويسرا

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | كوردبي ناوهراست | [موقع 01-12-2022](https://nlka.net/-01-12-2022)

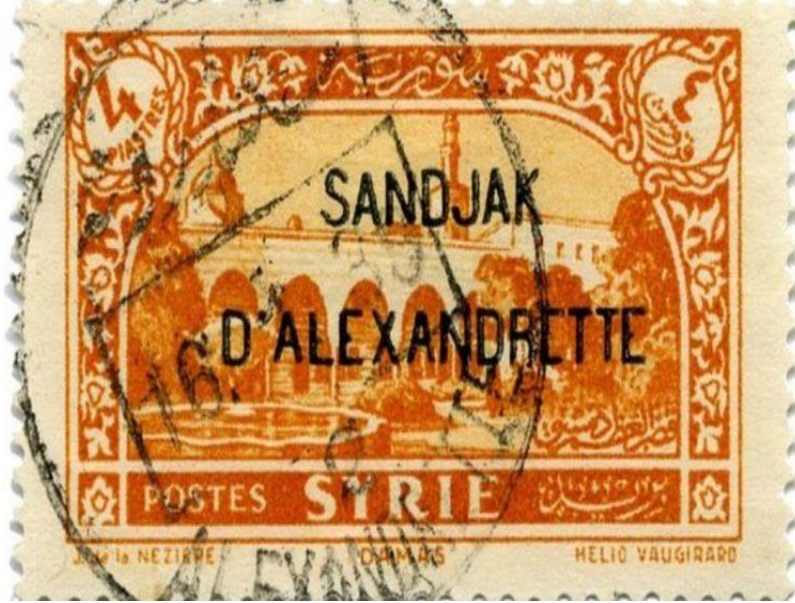
وقت التدوين: 2022-12-01

اسم المحرر: ناراس حسو

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 170

أطماع تركيا في الأراضي السورية.. سيرة مفتوحة (1/2)

[20230524065037493295=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

شورش درویش

في الإجابة عن سؤال إمكانية أن تصبح محادثات التطبيع بين أنقرة ودمشق مقدّمة لإنهاء الاحتلال والتزام تركيا بحدودها الدولية، يبرز التاريخ كشاهدٍ على النزوع التوسعي التركي وصعوبة إجلاء الأتراك عن الأراضي السورية، وبالتالي التقليل من حجم التفاؤل في هذا الخصوص. فالنزعة التوسّعية، وهي نزعة مؤسّسة لإيديولوجية الدولة ونُخبها الحاكمة وموردها المهم في خطب ودّ الناخب القومي التركي، عامل دفع للحكومات المتعاقبة للتفكير في ما وراء الحدود.

بهذا المعنى، تبقى تركيا دولة من دون خريطة، أو لنقل إنها دولة ذات خريطتين، واحدة مثبّتة ومحدّدة في الأمم المتحدة وأخرى متخيّلة وتوسّعية. إلى حدّ بعيد، تعاني تركيا منذ تأسيس جمهوريتها جرحاً غائراً. فهي لم تكن تقتنع، وما زالت، بحدودها الحالية، وتشعر نتيجة أفول دولتها العثمانية بحقّها في أراضي الآخرين. ويمكن في هذا السياق فهم استماتة الجمهورية التركية الحصول على ولاية الموصل وانتزاعها من يد العراق المستعمر بريطانيا والتي انتهت برضوخها للأمر الواقع ولقرار عصبة الأمم عام 1925 الذي حسم عائدية الولاية للعراق. الأمر ذاته تكرر مع كل الجوار التركي لاسيما الجزر اليونانية وعمليات التبادل السكاني بين اليونان وتركيا، واحتلال شمال قبرص 1974 وتكريس تقسيمها ورفض الدعوات لتوحيد الجزيرة، فضلاً عن مطالبتها المستمرة الوصاية على تثار القرم واعتبار شبه جزيرة القرم أرضاً تركية.

بطبيعة الحال، لسنا معنيين في هذا المقال، بجزئيه، التأكيد على مقولة أن «التاريخ يعيد نفسه»، بقدر ما سنحاول التأكيد على أننا لم نبارح التاريخ مذ رسمت الحدود وأعيد تشكيلها مراراً بين سوريا وتركيا. ذلك أن ما يتحكّم في تضاعيف المشهد في شمال سوريا هو طبيعة وإيديولوجية الدولة التركية التوسعية في الإقليم منذ عام 1920 مروراً بأحداث عام 1957 ووصولاً لعام 2016 وليس انتهاءً بوقتنا الراهن.

الاسكندرونة في عين العاصفة

كانت حصّة سوريا من مضاعفات سياسات التوسّع التركية أشدّ وقعاً منها على جوارها، إذ شعرت تركيا بإمكانية تعديل الحدود المتشكّلة في أعقاب اتفاقية سيفر (1920). ولتبدأ إثر ذلك اتفاقية أنقرة الأولى «اتفاقية فرانكلين- بوبون» (1921)، والتي انتهت إلى ترسيم الحدود بعد سلخ أجزاء من ألوية حلب الشمالية وإحاقها بتركيا. فجاءت معاهدة الصلح فيلوزان (1923) مؤكّدة على الترسيمات السابقة من دون أي تعديل على الخرائط. لكن تلك المعاهدة التي لم تحسم مصير لواء الاسكندرونة نشأ عنها مشاكل متواصلة دامت 18 عاماً، وانتهت في نهاية المطاف إلى سلب اللواء السوري ذي الغالبية العربية.

الترسيم الثاني للحدود جاء إثر توقيع اتفاقية أنقرة الثانية عام 1926 وهو الذي أعاد ترسيم الحدود بالشكل الذي غدت فيه نصيبين وأجزاء من جزيرة بوطان عائدة لتركيا بعد أن كانت مناطق حرجة ومكان تنازع حدودي بين فرنسا وتركيا، إذ لم يكن مصير المناطق الكردستانية استقرّ في مخيال الدول العظمى وقتذاك.

وبالعودة إلى سيرة لواء اسكندرونة، حضرت كل أشكال سياسة التريك للقضاء على التنوع الإثني والطائفي فيها تمهيداً لسلبه بعد أن رفضت أنقرة صدق النوايا السورية تجاه مستقبل أتراك اللواء وهو ما عبّر عنه سعد الله الجابري خلال زيارته تركيا ولقائه وزير العدل ووكيل وزارة الخارجية سراج أوغلو، وكذا تصريح هاشم الأتاسي للصحافة التركية أن الأتراك في اللواء «لهم ما لنا وعليهم ما علينا». لكن ما أثار سخط الأتراك لحظتئذ كان تصريح الأتاسي أن «لواء الاسكندرونة هو جزء من سوريا». وزاد من غضب الأتراك أن الوفد السوري لم يكن مستعداً للتفاوض في شأن اللواء. فالوفد العائد من جنيف مر بتركيا ولم يكن في الأصل قادماً لأجل التفاوض.

كما دعت أنقرة إلى مقاطعة الأتراك انتخابات المجلس السوري العام في 1936. وبعد ذلك بعام، تقدّمت تركيا بمشروع كونفدراسيون يجمع سوريا ولبنان والاسكندرونة على أن يكون لكل دويلة حكومتها الخاصة وسيادتها «غير المقيّدة». وأما الضغوط العسكرية والتلويح بالتصعيد في مواجهة فرنسا والسوريين، تجلّى في سفر مصطفى كمال أتاتورك إلى حيث ترابط القوات التركية على حدود اللواء، الأمر الذي فسّر بأنه استعداد أنقرة للجوء للوسائل العسكرية والعنف حال فشل التفاوض مع الجانب الفرنسي. سوى أن تصلّب فرنسا وقتها دفع الأتراك للتخلّي عن فكرة ممارسة الضغط العسكري، فقفّل أتاتورك عائداً إلى أنقرة إثر فشل هذا المنحى التصعيدي. وفي العام نفسه، سيصبح للإسكندرونة وضع قانوني جديد واستقلال داخلي تام وستوكل مسؤولية حماية اللواء من الأخطار الخارجية إلى فرنسا وتركيا. وأتى كل ذلك بموجب قرار مجلس عصبة الأمم لعام 1937، الأمر الذي أبهج الأتراك وأغضب العرب والسوريين. فالمرکز القانوني لسكان اللواء أصبحت تنهاله عائدتان. من جهة كان السكان سوريين. ومن جهة أخرى كانوا مواطنين اسكندرونيين، أي كانوا أقرب لحائزي جنسيتين.

تقسيم السكان مدخلاً للاستيلاء دعمت تركيا الحركة الانفصالية في اللواء عبر سياساتٍ ترمي إلى تكريس الهوية التركية فيها والتلاعب بالتاريخ على نحو عابث من خلال إطلاق تسمية هاتاي على اللواء نسبة إلى الهاتائيين (الحثيين) والزعم تالياً أن الأتراك هم أسلاف الحثيين وأن نسبة الاسكندرونة للاسكندر المقدوني إنما هو محض خطأ تاريخي.

وأرسي التدخل التركي في الاسكندرونة تقسيم السكان إلى اتجاهاتٍ وأحزابٍ وجماعات متعارضة. حتى أن الأتراك أنفسهم باتوا منقسمين. فعلى النحو الذي يورده مجيد كدوري في كتابه التفصيلي «قضية الاسكندرونة»، انقسم الأتراك أنفسهم إلى مجددين ومحافظين ومحايدين. فكان المجددون مأخوذون بالحركة الكمالية، ويحظون بدعم الحكومة التركية وإسنادٍ من جمعية «هاتاي» في تركيا، ومثّلوا الأغلبية التركية المؤيدة لضم اللواء لتركيا، واتخذوا من لبس القبعة رمزاً لهم. وكانت القبعة هنا تعبيراً عن الامتثال لقانون القبعة الذي صدر عن مجلس الأمة التركي عام 1925 والذي رمى إلى منع ارتداء الطربوش والعمامة. ولأجل ذلك، ورّعت القبعات على سكان اللواء. تمثّل هذا الاتجاه بـ«خلق بارتي» أو «حزب خلق» وصحيفته «يني غون» أو «اليوم الجديد».

بدورهم، كان المحافظون، وهم أقلية تركية، يسعون إلى إبقاء اللواء تحت الحكم الفرنسي. ولأجل ذلك، اختار المحافظون ارتداء الطربوش رمزاً مناهضاً للكماليين. فيما اختارت الفئة المحايدة الثالثة من الأتراك ارتداء القبعة الفرنسية «بيريه». إلى ذلك، كان عرب الاسكندرونة، رفقة الأرمن والكرد والشركس، داعمين عربوية اللواء وعائديته لسوريا من خلال نشاط «عصبة العمل القومي». فكانت صحيفة «العروبة» المعادل الفعلي للدعاية التركية التي بنّتها «اليوم الجديد». ولأجل الحرب الرمزية، اختار هذا التيار ارتداء السيدارة العراقية. ومثّل الاتجاه وقتها زكي الأرسوزي ابن مدينة أرسوز والذي ستقوم تركيا بطرده لاحقاً مع من طردوا من العرب خارج اللواء.

عزز قرار عصبة الأمم بإجراء انتخابات مجلس اللواء في 1937 التقسيم بين السكان، إذ قسّمت لجنة التنظيم والمراقبة المعيّنة من مجلس العصبة السكان، فسجّل الناخبون أسماءهم في إحدى الطوائف السبعة: «الطائفة التركية، الطائفة العلوية، الطائفة العربية، الطائفة الأرمنية، طائفة الروم الأرثوذكس، الطائفة الكردية، طوائف أخرى». وكان اعتماد لفظ «الطائفة- المجتمعات» المستخدم آنذاك رغبةً في تذير الكتلة السكانية العربية وتقسيمها إلى عربية وعلوية تغليباً للحضور التركي.

بدا أن تركيا استمالت اللجنة ومارست ضغوطها عليها، إذ منح القانون المولودين الأتراك في اللواء، والذين باتوا من سكان تركيا واكتسبوا جنسيتها، حق الاقتراع. ولم تكتفِ تركيا بتقسيم السكان، بل دعت العرب خلال التسجيل للاشتراك من خلال الجمعيات التي تبدو ظاهرياً غير سياسية وأهمها نادي «كنج سبور» و«المعهد الموسيقي لنشر الثقافة التركية». كما سجّلت تركيا اعتراضاتها الكثيرة على قانون الانتخابات وعمل اللجنة وعملية التسجيل، وحالت دون تسجيل العرب في القوائم الانتخابية وضغطت لإيقاف عملية التسجيل، في وقتٍ أبدت سوريا، كما عبّر جميل مردم بك، رغبتها عدم التأثير على لجنة الانتخابات، اقتناعاً بنزاهتها وحيادها.

السياسة الدولية في صالح الأتراك لطالما خدم تموضع تركيا بين حجري الرحي، الحلفاء ودول المحور، في الحرب العالمية الثانية، سياستها التوسعية. فالدولة التي غامرت على نحو مبهم بعملية الانضمام إلى ألمانيا في الحرب العالمية الأولى، قرّرت ألا تكرر الخطأ مرة أخرى. وشكّل حيادها مدخلاً للضغط على الثنائي، فرنسا وبريطانيا. ولئن كانت هاتان الدولتان تسعيان إلى الحفاظ على الاستقرار في الشرق الأوسط وشرق المتوسط، جرت الرياح في صالح سفنها صيف 1938، إذ قرّرت فرنسا النزول عند رغبات تركيا وعيّنت

الكولونيل كوليو قائدًا للقوات العسكرية في الاسكندرونه الذي مالأها، على عكس خلفه كارو، فأقدم على إسناد الوظائف للموظفين الأتراك بعد إقصاء العرب. وبالمثل أسند قيادة الدرك ومديرية الشرطة ورؤساء المخافر إلى الأتراك. وليطال التضييق الحركة السياسية العربية، حل عصابة العمل القومي وأغلق نادي العروبة وصحيفة «العروبة»، ونفى شباب العرب وسجن آخرين، الأمر الذي دفع لجنة الانتخابات لتترك مهامها ومغادرة اللواء.

أفضى استمرار المفاوضات بين فرنسا وتركيا إلى إشراك الأخيرة بمهمة حفظ الأمن الداخلي ومراقبة سير الانتخابات وضمن حصولها على أكثرية أصوات مجلس اللواء، وهي مسائل كفيفة بأن يدرك السوريون أن اللواء بات قاب قوسين من ضمّه لتركيا. ولأجل ذلك، وافق السوريون، بمساع ووساطة عراقية، على تقسيم اللواء وتبادل السكان العرب والأتراك ومنح سوريا منطقة حرة في ميناء الاسكندرون. لكن على الرغم من ذلك، أبرمت تركيا وفرنسا معاهدة في الرابع من يوليو/تموز 1938 نصّت على إشراك تركيا بعملية الإشراف على الانتخابات، وبما يمكنها من نيل الأكثرية.

وفي وقت سابق، زحف الجيش التركي في 25 يوليو/تموز 1937 واحتل مدن اسكندرونه وبيلان وقره خان، فيما رابط الفرنسيون في أنطاكية والأوردي، في حين بقيت مدن أخرى خارج سيطرة الأتراك كأرسوز والسويدية والريحانية. ودخل هذا الجو المحموم، فاز الأتراك في انتخابات المجلس بـ 22 مقعداً مقابل 18 للعرب، وتم تأليف أول حكومة في اللواء عام 1938 ترأسها طيفور سوكن الذي وجّه الشكر لأتاتورك وتركيا، ولتتم إثر ذلك تغيير اسم اللواء ليصار إلى تبني اسم جمهورية هاتاي، بعد ذلك حددت هاتاي علمها الذي كان مطابقاً لعلم تركيا بفارق أن النجمة البيضاء ضمّت نجمة حمراء بداخلها. ولعل لعبة الأعلام المتطابقة تحيلنا إلى علم القبارصة الأتراك وعلم تركان العراق.

مرة أخرى وعبر المفاوضات، وصل الأتراك والفرنسيين إلى عقد معاهدة أخرى في 23 يونيو/حزيران 1939 ضم بموجبها اللواء لتركيا، ليصبح الولاية التركية 63 وقتذاك (حالياً 81 ولاية).

صورة الماضي في مرآة الحاضر

تحوّلت سيرة احتلال اللواء وسلبه تدريجياً إلى سيرة ثانوية، أو باتت في عداد المحفوظات والبكائيات ليس إلّا. فبقي اللواء مرسوماً في الخرائط المدرسية ضمن الخريطة السورية، قبل أن يلاحظ سوريون اختفاء اللواء من كتب الجغرافية المدرسي. وبطبيعة الحال بعد انخراط تركيا في مشروع إسقاط النظام واحتلال أجزاء أخرى من سوريا، تراجمت الحكومة السورية عن تنازلاتها الرمزية التي تنامت فترة تطبيع العلاقات السورية التركية (2002-2010). ففي جلسة أمام مجلس الشعب السوري عام 2017، صرح وزير التربية هزوان الوز أن استبعاد لواء اسكندرون من خريطة سوريا كان «خطأ»، ووعده بأن تتم محاسبة المسؤول عنه. وبطبيعة الحال، كان المسؤول الذي لا يمكن محاسبته هو النظام الذي حسب أن إرضاء الأتراك غاية ممكنة. قصارى القول: لم يحدث سلب اللواء فجأة، بل خضع لعمليات متدرّجة وبأنفاس طويلة ومناورات سياسية ومعاهدات مع فرنسا بوصفها الدولة المنتدبة والضامنة لسيادة البلد المحتل، إضافة إلى مفاوضات مع الجانب السوري وتغييرات على الأرض واجتثاث العنصر العربي وعمليات نقل سكاني وطرد وإحلال، فضلاً عن ضغوط عسكرية على الحدود، تلاه تدخّل عسكري فعلي، وتغييرات مفصلية للجهازين الأمني والإداري في اللواء. فهل يدرك كل ما تمّ سرده آنفاً بمحنة المناطق المحتلة في عفرين وشمال حلب ورأس العين/سرى كانيه وتل أبيض والقلق الذي قد يطاول مصيرها؟ ثم هل تتماثل الخطوات التركية وسياسات القوى الدولية في الوقت الراهن بما حصل في الاسكندرونه؟ وهل يمكن للفروقات بين حالة المناطق المحتلة حالياً وحالة الاسكندرونه أن تشكّل عاملاً يخفّف من حدّة التمشاؤم إزاء مصير المناطق المحتلة في وقتنا الراهن، من ذلك ضعف أو انعدام تواجد العنصر التركي أو من ينتمون للأرومة التركية واختلاف الوضع الدولي وانتهاء حقبة ضم الأراضي بالقوة واحتلالها؟

ثمة صعوبة في إخراج الأتراك من سوريا بالوسائل السياسية كما بالوسائل العسكرية، في ظل انقسام السوريين وتدخل تركيا في تجذير هذا الانقسام، ولعب تركيا الحرّ على حبال تعارض المصالح الدولية وابتزازها، وتموضعها بين صداقة الروس والتحالف مع الأمريكان تحت مظلة حلف الناتو، وانعدام أي صيغة لما يمكن تسميته «الأمن القومي العربي» [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة سيفر

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: تركيا

الدولة - الأقليم: سورية

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | nlka.net 24-01-2023

وقت التدوين: 2023-05-24

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 171

اتفاقية لوزان والاتفاقيات السابقة وتأثيرها على تركيا والکرد

[20230405111155479595=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230405111155479595)

صنعاء نيوز/ الدكتور عادل عامر

وما هو الدور المنوط بتركيا في منطقة الشرق الاوسط. كل من يقوم بزعزعة هذه الجمهورية الصغرى -تركيا- التي حددت مكانتها ودورها ووظيفتها في الشرق الاوسط، ورسمت ملامح مضمونها بناءً على المعاداة الصارمة للإسلام والکرد والشيوعية، وكل من تسول له نفسه لتحريفها عن مجراها، سوف يعتبر عدواً لدوداً. لن يدخر أي جهد لإبادته والقضاء عليه. "عبد الله اوجلان"

مؤتمر السلام في باريس:

حاول الكرد من خلال هذا المؤتمر تحقيق امالهم القومية بالاستقلال عن الدولة العثمانية معتمدين على وعود بريطانيا ومبادئ الرئيس الأمريكي وودرو ولسون (ضمان سيادة الأجزاء التركية وإعطاء الشعوب الأخرى غير التركية التي تخضع لها حق تقرير المصير، وحرية المرور في المضائق لجميع السفن بضمان دولي). وقد شارك الكرد في المؤتمر بوفد غير رسمي برئاسة الجنرال شريف باشا الذي انتخب لرئاسة الوفد الكردي من قبل (جمعية تعالي وترقي كردستان، حزب استقلال الكرد، الجمعية الكردية والحزب الديمقراطي الكردي) لتمثيل الكرد في المؤتمر، وقد ضم الوفد كلا من (فخري عادل بك، عادل بك المارديني، صالح بك حسني مدير شؤون شريف باشا، غالب علي بك سكرتير شريف باشا)،

وحاول الشيخ محمود الحفيد إرسال وفد خاص إلى باريس للالتحاق بشريف باشا، إلا أن الإنكليز حالوا دون وصوله. فتركيا من جانب وبريطانيا وفرنسا من جانب اخر لم ترتاح لوجود وفد كردي مستقل يمثل الكرد في المؤتمر لأنها ارادت الانفراد بحل المسألة الكردية وفق مصالحها الخاصة. قام شريف باشا (وهو محمد شريف بن سعيد باشا بن حسين باشا الخندان، من عائلة بابان الكردية المشهورة التي تسلمت الكثير من الوظائف العليا في الدولة العثمانية، فكان والده وزيراً للخارجية ثم رئيساً لمجلس شورى الدولة. عين عام 1898 وزيراً مفوضاً للدولة العثمانية في ستوكهولم وظل في منصبه حتى اعلان الدستور العثماني 1908،

عاد إلى تركيا وانخرط في صفوف الحركة الكردية وساهم في تأسيس جمعية تعالي وترقي كردستان مع أمين عالي بدرخان بالاتصال بممثلي أغلب الدول المشاركة في المؤتمر (27 دولة)،

لشرح القضية الكردية، وبشكل خاص ممثل بريطانيا، وعرض عليه وضع كردستان تحت الانتداب البريطاني. ونسق الجهود مع الوفد الأرمني الذي شارك في المؤتمر بوفدين أحدهما برئاسة اواديس اوهانيسيان رئيس وفد الجمهورية الأرمنية، والثاني برئاسة الوزير بوغوص نوبار باشا الوزير المصري السابق الذي كان يمثل المقاطعات الأرمنية في الأراضي التركية،

وقد جرى الحديث لأول مرة عن كردستان والقضية الكردية في المؤتمر في 29-01-1919 من قبل ممثل الوفد البريطاني الذي دعا إلى فصل (أرمينيا وسوريا وميزوبوتاميا وكردستان وفلسطين وشبه الجزيرة العربية عن الامبراطورية التركية فضلاً تاماً)، ودعت بريطانيا إلى إعادة تقسيم كردستان بإعطاء أجزائها الجنوبية لبريطانيا، والجنوبية الغربية لفرنسا، والغربية والشمالية للولايات المتحدة الأمريكية، وإبقاء كردستان الشرقية على شكل مقاطعة في إيران.

مواقف الدول من الكرد

موقف بريطانيا: كانت بريطانيا من أكثر الدول اهتماماً بكردستان، بسبب موقعها الهام في قلب الشرق الأوسط، التي تسعى بريطانيا للسيطرة عليه برتمته. ولقربها من منطقة الخليج ومنابع النفط العربية والإيرانية. وازداد اهتمامها بها بعد اكتشاف النفط فيها وبكميات كبيرة.

موقف فرنسا: اهتمت فرنسا بكردستان لأن السياسة الفرنسية كانت تركز على السيطرة الاقتصادية والمالية على الدولة العثمانية، وبسط سيطرتها على شرق المتوسط، خاصة (سوريا ولبنان). وكان النفوذ الفرنسي واضحاً في كردستان من خلال البعثات التبشيرية والمدارس الفرنسية والمشاريع الاقتصادية

موقف الولايات المتحدة: رفعت الولايات المتحدة شعار حق الشعوب في تقرير مصيرها، خاصة في الامبراطورية العثمانية، ودعت إلى إنشاء عصبة الأمم. ورفضت العرض البريطاني الفرنسي بالانتداب على أرمينيا وجزء من كردستان إلا أن هزيمة الحزب الديمقراطي وانتهاء فترة رئاسة ولسون . دفعتها للانسحاب من المؤتمر.

موقف الدولة العثمانية والمملكة الايرانية: الدولة العثمانية التي استسلمت بموجب هدنة مودرس 1918 حاول وفدها برئاسة الداماد فريد باشا، وكذلك الوفد الإيراني منع مناقشة القضية الكردية، وحتى مشاركة شريف باشا والوفد الكردي في هذا المؤتمر.

ولتفويت الفرصة على الوفد التركي نسق شريف باشا الجهود مع الوفد الأرميني برئاسة الوزير بوغوص نوبار باشا الذي كان يمثل المقاطعات الأرمينية في الأراضي التركية، واصدرا بيانا مشتركا، جاء فيه :

(...إننا بالاتفاق التام معنا نناشد مؤتمر السلام منحنا السلطة الشرعية وفق مبادئ القوميات، لكل من أرمينيا المتحدة والمستقلة، وكردستان المستقلة، بمساعدة إحدى الدول الكبرى، ونؤكد اتفاقنا التام باحترام الحقوق المشروعة للأقليات في كلا الدولتين).

وردا على تقسيم كردستان أرسل شريف باشا رئيس الوفد الكردي في المؤتمر رسالة إلى رئيس الوزراء الفرنسي جورج كليمنصو بوصفه رئيساً للمؤتمر، طالب فيها باستقلال كردستان وعرض وجهة النظر الكردية على (المجلس الأعلى للمؤتمر) من خلال مذكرتين:

الأولى باللغة الفرنسية في 22-03-1919 وهي تحمل توقيع الجنرال شريف باشا، وقد طبعت على شكل كراس خاص يقع في 14 صفحة، وتضمنت (المطالبة بتأسيس دولة كردية مستقلة وفق مبادئ ولسون في حق الشعوب بتقرير مصيرها)، وفيها ايضا معلومات عن الكرد ومناطق سكنهم ووضعهم وكفاحهم ومطالبهم. كذلك علاقتهم مع الأرمن. مرفقة بخارطة لكردستان ضمت كردستان تركيا، و جزء كبيرا من ولاية الموصل .

وقدم المذكرة الثانية في 1-03-1920، شدد خلالها على ضرورة فصل الأراضي الكردية عن الدولة العثمانية، وتأسيس دولة كردية مستقلة على غرار الدولة الأرمينية. بحدود على بحر قزوين والبحر المتوسط، لتصدير الثروات الكردستانية إلى الخارج، ودعا فيها إلى تشكيل لجنة دولية تشرف على ضم الأراضي التي يؤلف الأكراد فيها الأكثرية إلى الدولة الكردية المستقلة.

وفي 21-01-1920 انتهى المؤتمر واعلن عن خمس معاهدات سلام رئيسية مع افتتاح الجمعية العامة لعصبة الأمم، والمعاهدات هي:

معاهدة فرساي 28-06-1919 مع ألمانيا.

معاهدة سان جيرمان 10-09-1919 مع النمسا.

معاهدة نويي 27-11-1919 مع بلغاريا.

معاهدة تريانون 4-06-1920 مع المجر.

معاهدة سيفر 10-08-1920 مع الدولة العثمانية؛ واستبدلت لاحقاً بمعاهدة لوزان 24 يوليو/تموز 1923 مع الجمهورية التركية.

معاهدة سيفر:

في 10-08-1920 قبلت تركيا العثمانية عقب الحرب العالمية الأولى بمعاهدة سيفر بين السلطنة العثمانية وقوات الحلفاء، ولم تكن روسيا من المشاركين فيها لأنها تفاوضت على معاهدة بريست ليتوفسك مع السلطنة العثمانية عام 1918، وفي تلك المعاهدة وبناء على اصرار طلعت باشا "الصدر الأعظم"، استعادت السلطنة العثمانية الأراضي التي كانت روسيا استولت عليها في الحرب الروسية التركية خلال عام 1877-1878، وتحديدا في (أردخان ، قارس و باتومي).

معاهدة سيفر التي تتألف من 13 بابا و433 بنداً، وأعدتها خمس لجان خاصة تفرعت من مؤتمر الصلح في باريس لم تطبق بشكل فعلي على ارض الواقع, فقد رفضت حكومة أتاتورك قبول هذه المعاهدة وعملت على إخراج اليونانيين من آسيا الصغرى, وأصررت على تسوية جديدة تحققت لها بالفعل في معاهدة لوزان عام 1923 التي تجاهلت ما أقرته معاهدة سيفر من حقوق للكرد. وقد نصت معاهدة سيفر على:

منح تراقيا (تراقيا) هي منطقة تاريخية وجغرافية في جنوب شرق البلقان بشرق أوروبا، وتتقاسمها بلغاريا، اليونان، وتركيا الأوروبية. تجاور تراقيا ثلاثة بحار: البحر الأسود، بحر إيجه وبحر مرمرة، والجزر التركية الواقعة في بحر إيجه لليونان.

الاعتراف بكل من سوريا والعراق كمناطق خاضعة للانتداب.

الاعتراف باستقلال شبه الجزيرة العربية.

الاعتراف باستقلال أرمينيا.

اعتبار مضائق البوسفور والدرديل مناطق مجردة من السلاح وتحت إدارة عصبة الأمم.

وتحصل كردستان على الاستقلال حسب البنود 62 و63 و64.

نص المواد التي اشارت الى قيام دولة كردية:

المادة 62: على اللجنة التي مقرها في إسطنبول والمؤلفة من ثلاثة أعضاء تعينهم الحكومات البريطانية والفرنسية والإيطالية إعداد لائحة خلال فترة ستة أشهر من تاريخ سريان هذه المعاهدة ووضع التنفيذ لنظام حكم محلي للمناطق التي تسكنها غالبية كردية والواقعة شرق الفرات وجنوب الحدود الجنوبية لأرمينيا والتي سيتم تحديدها فيما بعد،

وشمال حدود تركيا مع سوريا والعراق كما حددتها المادة /27/ الفصل الثاني /2/ و/3/ وإذا لم يتم التوصل إلى الاتفاق بالإجماع على أي موضوع، فعلى أعضاء اللجنة إحالة الموضوع إلى حكوماتهم المختصة.

وأن يتضمن النظام (الخاص بالحكم المحلي) ضوابط لحماية الأثوريين – الكلدان والأقليات العرقية أو الدينية الأخرى في تلك المناطق، ولهذا الغرض يتوجب قيام لجنة تضم ممثلين من البريطانيين والفرنسيين والإيطاليين والفرس والكرد بزيارة المناطق لتدرس وتقرر التعديلات الواجب إجراؤها إذا وجدت على الحدود التركية والمتداخلة مع الحدود الفارسية استناداً إلى نصوص هذه المعاهدة.

المادة 63: توافق الحكومة التركية على تنفيذ وقبول قرارات كلتا اللجنتين المذكورتين في المادة /62/ خلال فترة ثلاثة أشهر من إرسالها إلى الحكومة المذكورة.

المادة 64: إذا ما قام الشعب الكردي في المناطق المحدودة في المادة /62/ خلال فترة سنة من دخول هذه المعاهدة حيز التنفيذ بالاتصال ومفاتيح مجلس عصبة الأمم بطريقة تظهر أن غالبية سكان هذه المناطق ترغب بالاستقلال عن تركيا وإذا ما قرر المجلس أن هؤلاء الناس قادرون على مثل هذه الاستقلال؛ يوصي بمنحه لهم عندئذ، وتوافق تركيا على تنفيذ هذه التوصية والتخلي عن كل الحقوق والتسميات،

وأن تفاصيل هذه التخلي من البنود سيكون موضع اتفاقية منفصلة بين قوى الحلفاء الرئيسية وتركيا وإذا ما صدر مثل هذا التخلي وتم فعلاً فسوف لا يكون هناك أي اعتراض من قبل قوى الحلفاء الرئيسية للالتزام بمثل هذه الدولة الكردية المستقلة للكرد الساكنين في ذلك الجزء من كردستان التي كانت داخلة لحد الآن ضمن ولاية الموصل.

ان معاهدة سيفر تعد وثيقة مميزة في تاريخ القضية الكردية، حيث نصت على تحقيق حل للمشكلة الكردية في بعض اجزاء كردستان؛ من خلال مراحل تصل الى الاستقلال. ويعد هذا أول اعتراف رسمي دولي بحقوق الشعب الكردي.

الالتفاف على معاهدة سيفر:

لم ترق المعاهدة للأتراك وقاموا بالالتفاف عليها، فقد وصفها كمال أتاتورك بأنها بمثابة حكم الإعدام على تركيا، وقاد حرباً ضد الحلفاء سميت بحرب التحرير. خلال معارك التحرير وتحديدًا في ربيع عام 1920 أسس مصطفى كمال المجلس الوطني الكبير في أنقرة من ممثلي القوى الشعبية المشاركة في حرب التحرير ليتحول إلى حكومة موازية لسلطة الخليفة العثماني في إسطنبول، وفي عام 1921 أصدر المجلس المذكور القانون الأساسي الذي تزامن صدوره مع إعلان النصر وتحرير الأراضي التركية في صيف عام 1922

وأعلن فيه مصطفى كمال إلغاء السلطنة. في يوليو/تموز عام 1923 وقعت حكومة مصطفى كمال معاهدة لوزان التي كرست قيادته لتركيا باعتراف دولي، فأعلن في 29 أكتوبر/تشرين الأول من نفس العام ولادة الجمهورية التركية وألغى الخلافة، وأعلن رئيساً وجعل أنقرة عاصمة للدولة الجديدة بدلاً من إسطنبول. كما تراجع الغرب عن وعده للكرد في معاهدة سيفر وتناسوه في معاهدة لوزان التي جاءت لصالح ما أرادته تركيا الكمالية.

السبب وراء ذلك يعود إلى خوف الدول الأوروبية وبالأخص بريطانيا من استغلال الشيوعيين في الاتحاد السوفييتي الصراع لصالح نفوذهم في المنطقة. لذلك قرر الحلفاء بريطانيا وفرنسا وإيطاليا في 25 يناير عام 1921 توجيه الدعوة إلى وفد حكومة أنقرة لحضور المؤتمر القادم، الأمر الذي دلّ على اعتراف الحلفاء بالواقع الجديد في تركيا.

مؤتمر لندن: عقد مؤتمر بلندن في 26 فبراير 1921 بين الحلفاء وتركيا لبحث المشاكل العالقة، ومن ضمنها المشكلة الكردية، حيث اعترم الحلفاء إعطاء تنازلات مهمة في هذه القضية لكن الحكومة التركية أصرت على أن المسألة داخلية يمكن حلها داخلياً، لا سيما وأن الكرد لهم الرغبة في العيش مع إخوانهم الأتراك حسب ما زعمت آنذاك، وألمحت دول الحلفاء إلى أنها تعترم تقديم تنازلات أمام تركيا وإعادة مناقشة مستقبل كردستان وأرمينيا. وعندما وجدت بريطانيا أن حكومة أنقرة ثابتة على موقفها ألمحت إلى أنها على الاستعداد لتعديل معاهدة سيفر دون المساس بجوهرها العام. وتخلت بريطانيا عن الاستقلال والدولة الكردية وطلبت من الحكومة التركية منح الاستقلال الذاتي للولايات التي يعيش فيها غالبية كردية، وتحديد حدودها بدقة.

فرد وزير الخارجية التركية بكر سامي بأن الاستقلال الذاتي لن يمنح للأكراد وحدهم، بل بوجه عام لجميع الولايات، وسيتم تطبيق لا مركزية واسعة. وبعد أن ضمنت بريطانيا سيطرتها على "ولاية الموصل" تحسنت العلاقات البريطانية - التركية، فأعلن وزير الخارجية التركية "أن ميزوبوتاميا ثمن بخس مقابل الصداقة البريطانية".

تخلت بريطانيا في هذا المؤتمر عن كردستان لأنقرة عدا جنوب كردستان التي تقع ضمن ولاية الموصل. وعلى هامش المؤتمر وقعت فرنسا مع حكومة أنقرة اتفاقية عسكرية، سياسية، اقتصادية عززت من خلالها مصالحها في تركيا، وقامت بتعديل حدود الانتداب الفرنسي على سوريا 1921.

معاهدة لوزان الثانية:

معاهدة لوزان الثانية؛ وصفت بالثانية تمييزاً لها عن اتفاقية لوزان الأولى (معاهدة أوشي) الموقعة في 18 أكتوبر عام 1912 بين إيطاليا والدولة العثمانية، والقاضية بانسحاب الأخيرة من ليبيا لصالح إيطاليا).

كان هدف المؤتمر التفاوض على معاهدة جديدة مع تركيا التي رفضت الاعتراف بمعاهدة سيفر. وبعد مفاوضات طويلة تم تسوية الخلافات بين بريطانيا، فرنسا وتركيا، وقد ترأس الوفد التركي عصمت إينونو بمشاركة حاخام يهودي، ومنذ افتتاح الجلسة الأولى للمؤتمر لوحث بريطانيا وفرنسا إلى أنها مستعدة للتنازل والوصول إلى حلول وسط. ورضخت للشروط التركي برفض مشاركة أي وفد كردي في المؤتمر، ومنع مناقشة القضية الكردية في كردستان تركيا بشكل خاص، وكانت بريطانيا وفرنسا على استعداد للتنازل عن بعض امتيازاتها في تركيا، خوفاً من ارتماها في أحضان الاتحاد السوفييتي، الذي بات يشكل خطراً على مصالحهما في المنطقة. لذلك وافقت على الشروط التركية،

وبذلك تعززت مواقع تركيا في المنطقة وعلى الساحة الدولية، وتغيرت موازين القوى لصالح حكومة أنقرة التي انفردت بالحكم في تركيا، بإلغاء السلطنة، ونقل العاصمة من إسطنبول إلى أنقرة، وإلغاء الخلافة وإعلان النظام الجمهوري في 1923. وبذلك ظهرت تركيا كدولة فتية قوية لأول مرة بعد قرنين، وعقدت مباحثات المعاهدة على فترتين: استمرت الأولى نحو ثلاثة أشهر بين نهاية العام 1922 وبداية العام 1923، والفترة الثانية استمرت ما بين ربيع وصيف عام 1923.

نصت معاهدة لوزان الثانية على نقاط من بينها:

- إلغاء الخلافة ومصادرة أموال الخليفة.
- نفي الخليفة وأسرته إلى خارج تركيا.
- اعلان علمانية الدولة التركية.
- منع تركيا من التنقيب عن النفط.
- جعل مضيق البوسفور الرابط بين البحر الأسود وبحر مرمرة مرورا إلى البحر الأبيض المتوسط ممرا دوليا لا يحق لتركيا تحصيل الرسوم من السفن والبواخر التي تعبره.
- كما نصت على أن تتعهد أنقرة بمنح معظم سكان تركيا الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للكرد فيها، كما لم تجر الإشارة إلى معاهدة سيفر، واعتبر الكرد هذه المعاهدة ضربة محطمة لآمالهم بالاستقلال، كما انها كانت بمثابة تامر بريطاني ضد الحقوق الكردية التي تخلت عن الكرد مقابل الحاق ولاية الموصل بالعراق. بذلك قسم الكرد بين اربعة كيانات انشأت بعيد الحرب العالمية الاولى ولا زالت القضية الكردية مستمرة الى الان.
- وعندما تأكد للكرد أن حكومة كمال اتاتورك لا تعترف بهذه المعاهدة، وترفض منح الكرد اي حق من حقوقهم (حتى الحكم الذاتي) تحرك الزعماء الكرد. وقام خالد بك جبري بالتعاون مع عبد القادر النهري وعبد الرحمن حكاري ويوسف زيا بنشاط واسع والعمل من أجل تطبيق ما جاء في معاهدة سيفر على أرض الواقع. وأرسلت جمعية انبعاث كردستان عدة مذكرات لعصبة الأمم لتنفيذ ما ورد في معاهدة سيفر.

وتم ارسال برقية إلى مجلس الأمة التركي للمطالبة بدولة كردية في ولايات: ((ديار بكر، العزيز، وان، بتليس)) كما ورد في معاهدة سيفر، وإلا سيضطر الكرد إلى انتزاع هذا الحق بقوة السلاح. لكن حكومة انقرة راوغت وحاولت الالتفاف على الكرد بالادعاء بأن الحكومة تدرس مطالبهم، وأنها ستتخذ قرارات لصالح الكرد كذلك لشق الصف الكردي، وردا على ذلك اندلعت ثورة كردية عام 1921 (ثورة كوجكيري) شملت مناطق واسعة من كردستان، تم اخمادها بوحشية.

لوزان والاتراك:

معاهدة لوزان اعطت لتركيا الحديثة الكثير، لكنها في ذات الوقت فرضت عليها قيودا ايضا كاستخراج النفط والاستفادة من المضائق. اعترفت المعاهدة بحدود الدولة الحديثة في تركيا، وأعلنت المضائق التركية بين بحر إيجه والبحر الأسود ممرات مفتوحة للجميع. كما تخلت تركيا عن السيادة على:

العراق وفلسطين والأردن أصبحت تحت الانتداب البريطاني.

سوريا ولبنان أصبحتا تحت الانتداب الفرنسي.

أرمينيا أصبحت جمهورية مستقلة بضمانات دولية، واحتفظت تركيا بالأناضول، وتخل الحلفاء عن الكرد ومطالبهم. كما تنازلت تركيا عن أجزاء من تراقيا الشرقية (الجزء الغربي من تركيا؛ منطقة غرب مضيق البوسفور، وتضم مدينة اسطنبول) وبعض جزر بحر إيجه إلى اليونان ، ودوديكانيز ورووس إلى إيطاليا، فيما تم الإبقاء فقط على القسطنطينية(اسطنبول) وضواحيها بما في ذلك منطقة المضيق "الدردنيل والبوسفور" والذي تم تحييده وتدويله. وتم الاعتراف الدولي بجمهورية تركيا كدولة خلفت السلطنة العثمانية،

و استمرت اتفاقية المضائق التركية لسنوات فقط؛ حيث حلت محلها اتفاقية مونترو (دخلت اتفاقية مونترو حيز التنفيذ في 9 نوفمبر/تشرين الثاني 1936، وهي تنظم حركة المرور عبر مضائق البحر الأسود للسفن التجارية في أوقات السلم والحرب. وقعت الاتفاقية في سويسرا بمشاركة دول من بينها الاتحاد السوفييتي "سابقا" وتركيا وبريطانيا وفرنسا واليونان وبلغاريا ورومانيا ويوغسلافيا واليابان وأستراليا).

مقاطعة هاتاي؛ ظلت جزءاً من الانتداب الفرنسي لسوريا وفقاً لمعاهدة لوزان، دولة هاتاي/لواء الاسكندرونة (كانت تعرف سابقاً باسم جمهورية هاتاي، وتأسست في 7 سبتمبر 1938 إلى 29 يونيو 1939 في منطقة لواء إسكندرون أثناء الانتداب.

كانت منطقة إسكندرون تابعة لولاية حلب ضمن سوريا في العهد العثماني، ورغم اعتبارها دولة مستقلة في أعقاب صدور مراسيم التقسيم غير أنه أعيد ربطها بالدولة السورية عام 1926، قامت فرنسا بمنح اللواء حكماً ذاتياً مع بقاءه مرتبطاً من الناحية الشكلية بالجمهورية السورية،

وفي العام 1939 انسحبت فرنسا بشكل نهائي من لواء اسكندرون في حين دخلت اليه قوات تركية وقامت بضمه وإعلانه جزءاً من الجمهورية التركية تحت اسم محافظة هاتاي بعد استفتاء عام 1939. ويعتبر الانسحاب الفرنسي من لواء اسكندرون مخالفاً لصك الانتداب الذي يلزم الدولة المنتدبة بالحفاظ على أراضي الدولة المنتدب عليها).

كما نظمت المعاهدة استخدام المضائق المائية التركية، وقواعد المرور والملاحة فيها زمن الحرب والسلم، واحتوت نصوصاً تحدد شروط الإقامة والتجارة والقضاء في تركيا، وإعادة النظر في وضعية الدولة العثمانية، ومآل الأراضي التي كانت تابعة لها، قبل هزيمتها في الحرب العالمية الأولى خلال 1914-1918.

كما انها أبطلت العمل ب"معاهدة سيفر"، ورسمت حدود اليونان وبلغاريا مع الدولة التركية، التي حافظت على ضم إسطنبول وتراقيا الغربية (تراقيا الغربية: هي المنطقة الجغرافية والتاريخية في اليونان، والتي تقع بين نهري نيسستوس وماريتسا في شمال شرق البلاد، جنباً إلى جنب مع الأقاليم "مقدونيا، إبيروس)، وتضمنت بنوداً تتعلق بتفسيط ديون الدولة العثمانية.

وقضت بتخلي تركيا عن السيادة على قبرص وليبيا ومصر والسودان والعراق وبلاد الشام، باستثناء مدن كانت تقع في سوريا، مثل أورفا وأضنة وغازي عنتاب وكلس ومرعش، وبتنازل الدولة العثمانية عن كافة حقوقها السياسية والمالية، المتعلقة بمصر والسودان اعتباراً من نوفمبر عام 1914.

كما نصت معاهدة لوزان على حماية الأقلية المسيحية الأرثوذكسية اليونانية بتركيا، والأقلية المسلمة باليونان، وألزمت الحكومة التركية بالمحافظة على حياة وحقوق وحرية جميع المواطنين ضمن أراضيها، وبمساواتهم أمام القانون، بغض النظر عن الأصل والقومية واللغة والدين. وألزمته بعدم وضع أي قيود على المواطنين في استخدام أي لغة يختارونها مهما كانت، سواء أكان ذلك في العلاقات الخاصة أم في الاجتماعات العامة أم في مجالات الدين والتجارة والإعلام والنشر، ومع التأكيد على حقوق السيادة السياسية والاقتصادية للدولة التركية، وإلغاء تطبيق نظام الامتيازات الأجنبية على أراضيها. كما انها تشير الى إمكان تركيا بعد انتهاء مدة المعاهدة، التنقيب عن النفط، وتستطيع الانضمام إلى قائمة الدول المنتجة للنفط، إلى جانب تحصيل رسوم من السفن المارة عبر مضيق البوسفور، وحفر قناة جديدة تربط بين البحر الأسود وبحر مرمرة، والتي كانت محظورة على تركيا من قبل.

فيما تناست المعاهدة الكرد وحقوقهم بتجاهل منحهم الاستقلال بدولة قومية خاصة بهم، كما نصت عليه معاهدة سيفر او حتى الحكم الذاتي كما جاء في مفاوضات مؤتمر لندن. ولعدم وجود وفد كردي مستقل يمثل الكرد في المؤتمر لم تطرح القضية الكردية في لوزان، وتجاهلت القوى المتصارعة خاصة بريطانيا وفرنسا مصير الشعب الكردي، وعودهم بإنشاء دولة كردية، وقد استخدم اسم الكرد وكردستان من قبل الجميع للابتزاز والمساومة، والانطلاق منه لتحقيق مصالحهم الخاص، وفي 24 تموز 1923 تم طي صفحة سيفر، ولم يرد ذكر للكرد في بنود المعاهدة الجديدة.

العلاقة التركية الكردية:

وقف الكرد الى جانب الاتراك في حرب التحرير الوطنية بين عامي 1919 – 1922 كعنصرين رئيسيين، وكان هذا الموقف يتناسب مع تقاليدهم التاريخية؛ كالعلاقة بين السلالات السلجوقية والايوبية والعثمانية. ورغم محاولات إفشال هذه الشراكة بتأثير من الهيمنة الإنكليزية التي تلاعبت بالطرفين خلال القرن التاسع عشر، إلا إنها لم تلق نجاحاً في ذلك الحين، فدامت الشراكة. كما إن تقاليد نفس الشراكة التاريخية تلك لم تستطع إفسادها مؤامرات "جمعية الاتحاد والترقي" الذين تمسك بزمام امرهم الحركة الصهيونية اليهودية والماسونية. بتلك الشراكة التاريخية تكلفت حرب التحرير الوطنية بالنصر في نهاية المطاف.

لكن لماذا يتم انكار الوجود الكردي ودوره، وهو الذي يعد الحليف الاستراتيجي والعنصر المؤسس الأصيل في الجمهورية على مدى حوالي تسعمائة سنة؟. لقد قام أصحاب "تركيا الفتاة" ومؤسسو "جمعية الاتحاد والترقي" باعتلاء عرش السلطة (يرى السفير الإنكليزي في تلك الفترة إلى تربع أعضاء "تركيا الفتاة" و"جمعية الاتحاد والترقي" على دفة الحكم بأنه استيلاء لليهود على الإمبراطورية). وهكذا، نجحوا في شل تأثير السلطان العثماني عبد الحميد عن طريق الحكم الدستوري الثاني (1908)، وانقلاب 31 آذار 1909، تماما مثلما فعلوا مع الملك الفرنسي والقيصر الروسي. ومع اعلان الجمهورية، بلغوا بنفوذهم في بلاد الأناضول وميزوبوتاميا إلى أوجه.

إن جمعية الاتحاد والترقي، التي أمسكت بزمام الأمور ثم استحوذت على السلطة بالتوالي في الإمبراطورية العثمانية، تعبر عن الريادة الأيديولوجية والميدانية للحركة اليهودية ولقوى رأس المال اليهودي. في حين إن دور المؤسسين والقادة من القوميات الأخرى غير محدد داخل الجمعية، بما في ذلك القائمون على المجازر من أتراك وكرد. ذلك أنه غالبا ما أدى الأعضاء الأتراك والكرد دور المموه للنفوذ اليهودي فيها.

هذا وكان للجمهورية جانبها التحرري الديمقراطي أثناء تشييدها، بقدر اتسامها بالجانب التحرري الوطني. وكانت قد نجحت في البداية بوصفها ثورة أنجزت بتحالف القوى الوطنية الديمقراطية (تحالف واتفاق بين الشيوعيين والإسلاميين القوميين والشركس والكرد والأتراك). ومثلما حصل في الثورتين الفرنسية والروسية، أيضا في ثورة الأناضول اتبعت الأساليب التأميرية في تحويل البنية ذات الطابع الوطني الديمقراطي الى دولة قومية ديكتاتورية. وهنا أيضاً كان الدور الرئيسي من نصيب الهيمنة الإنكليزية. ولم يقض على العناصر الوطنية الديمقراطية فحسب، بل تم تصفية أمر أربعة من الباشوات الخمسة الذين قاموا بالدور الريادي باستثناء مصطفى كمال، وأنشئت الجمهورية التركية بمنوال مغاير كليا لما جرى تصوره، وكأنه أعيد رسم ملامحها مجددا في حرب التحرير الوطنية بحيث باتت واحدة من أحجار الزاوية لنظام الدول القومية الصغرى (الدول القومية التي ستبقى ضمن حجم يمكن بسط الهيمنة الإنكليزية عليها)، الذي هدفت إنكلترا إلى ترتيبه والتسويق له في منطقة الشرق الأوسط. وهكذا تم هيكلتها كدولة إسرائيلية بدئية على الدرب المؤدي إلى تأسيس إسرائيل.

وهذا الخليط الطبقي الهجين والهلامي الجديد المؤلف من البورجوازية التركية والعناصر اليهودية؛ والذي يشكل أقلية قليلة، يسمى "بالأتراك البيض". وقد تبنى هؤلاء القومية - العلمانية كدين شديد الصرامة، وأقصوا جميع العناصر الديمقراطية من الجمهورية. وعليه، فتاريخ الجمهورية هو عبارة عن صون لهذا المضمون. ومن حاول من رجالات الدولة تجاوز مضمون الجمهورية قليلا شل تأثيرهم وسوي امرهم امثال "عدنان مندريس وتركوت اوزال"،

وحافظ على "القانون الفولاذي" للمضمون الديكتاتوري بكل إصرار. ولهذا الغرض بالتحديد أبقيت في الأجندة دوما عمليات التصفية الممارسة بالاستفزاز والمؤامرات والدسائس حيال الكرد والمسلمين والشيوعيين. ولم تغب قط المجازر والاعتقالات والإعدامات من الميدان. ودُخِلَ إلى حلف الناتو، ليقوم جيش الناتو السري المسمى بشبكة الغلاديو بإدارة دفة الحكم في تركيا فعليا بدءا من عام 1952. ولطالما كانت شبكة الغلاديو موجودة خلف المراحل المسماة بوضاية الجيش والانقلابات العسكرية (شبكة الغلاديو؛ اسسها حلف الناتو كجيش سري تابع له لمواجهة التمرد الشيوعي، ومواجهة الثوار في إيطاليا واليونان وتركيا وألمانيا. ومع انهيار الاتحاد السوفييتي وخروج روسيا السوفييتية من كونها تهديدا ملحا، خسر الجيش أهميته في البلدان الأعضاء في الناتو، فيما خلا تركيا التي ارتفعت فيها أهميته. وقد لعبت الثورة الإيرانية (1979) واحتلال أفغانستان من قبل الاتحاد السوفييتي دورا هاما ارتفاع أهميته).

كما وأبقى على التوترات والحزازيات "الفكرية والمذهبية والقومية" عقيمة بلا حل لتستطيع الديكتاتورية العسكرية والمدنية من بسط هيمنتها؛ كحالات الاستفزاز التي استهدفت الكرد بعد سنة 1925. هذا وأريد لتركيا القيام بأدوار أخرى إبان الحرب الباردة مع اكتمل تأسيس إسرائيل، وأحرز تقدم ملحوظ في بسط الهيمنة على الشرق الأوسط بزوال خطر الاتحاد السوفييتي من الميدان عام 1990،

وبذلك تكون الهيمنة العالمية على منطقة الشرق الاوسط قد اكتملت. ورغم ذلك فالخطر المحقق بإسرائيل كان لا يزال قائما من قبل المحيط العربي الذي يغذي فكرة العداء لإسرائيل كمحتل للأراضي العربية ولفلسطين.

لذا كان من الضروري تأمين حلفاء دائمين خلال عشرينيات القرن الماضي. هذا وبمستطاعنا قول الأمر عينه بصدد حرب الخليج الثانية التي نشبت في مستهل أعوام الألفين. كما ان انهيار الاتحاد السوفييتي في مطلع التسعينيات قد أدى إلى إبراز إشكالية تحديد عدو جديد بالنسبة للهيمنة العالمية الرأسمالية. وفي النتيجة، اتخذ أمن إسرائيل معيارا، وأعلنت التيارات السلفية والجهادية الإسلامية خطرا وعدوا جديدا. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | sanaanews.net 25-07-2019

وقت التدوين: 2023-04-05

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 172

اخفاق الكورد في تشكيل دولتهم بموجب معاهدة سيفر 1920

[20230313122707474181=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230313122707474181)

فؤاد حمه خورشيد

استغرق تثبيت الحدود العراقية - الايرانية وامتداداتها الجغرافية الشمالية حوالي 474 سنة، ابتداء من معركة جالديران 1514 وحتى نهاية الحرب العراقية الايرانية عام 1988، وهذه الحدود هي اول حدود دولية قسمت الوطن الكوردي الى نصفين، شرقي (كوردستان الشرقية) خاضع لايران، وغربي (كوردستان الغربية) خاضع للاتراك. بعد الحرب العالمية الاولى (1914-1918) لم يطرأ اي تغيير على خارطة كردستان الشرقية، لان ايران كانت محايدة في تلك الحرب ومحتلة من قبل بريطانيا وروسيا لضرورات الحرب واستنادا الى معاهدة 1907 بينهما ، في حين تقسمت كوردستان الغربية العثمانية ، مرة اخرى، في نهاية الحرب الى ثلاثة اقسام لثلاث قوى جديدة هي روسيا وبريطانيا وفرنسا بموجب معاهدة سايكس بيكو 1916، ومن ثم بين بريطانيا وفرنسا وتركيا، بعد ان فشل الحلفاء في فرض معاهدة سيفر على تركيا الكمالية عام 1920 التي ظهرت كقوة مؤثرة ولاعب قوي جديد على مسرح الجغرافي للانضول . لقد استفاد اتاتورك من تخاذل كل من فرنسا وايطاليا وتوقيعها معه معاهدات صلح في وقت مبكر في عام 1921، فضلا عن توطيده لعلاقة بلاده مع روسيا السوفيتية بموجب معاهدة صداقة وتعاون في نفس العام ، واخيرانجرار بريطانيا الى توقيع معاهدة صلح معه في العام التالي 1922 .

هكذا تغير المسرح الجيوبولتيكي ضد القضية القومية الكوردية، بسبب تغير موازين القوى والمصالح الدولية، فبدلا من ان تنشئ بريطانيا وفرنسا الدولة الكوردية ضمن مناطق احتلالهم التي رسمتها معاهدة سايكس- بيكو بعد الحرب على اسس حق تقرير المصير التي وضعها الرئيس الامريكي ودررو ولسن في 11-10-1918، والتصريح الانكلو- فرنسي المؤيد لذلك في 7-11-1918 والتي تضمنتها البنود 62 و63 و64 من معاهدة سيفر (10-08-1920) ، بدأ بالتوود للاتراك من اجل تثبيت مناطق احتلالهم في ولاية الموصل وبلاد الشام بعد ان عجزوا عن الاحتفاظ بمناطق احتلالهم السابقة وفق تقسيمات سايكس- بيكو.

لقد تخلى الفرنسيون والايطياليون اولاً، ثم البريطانيون ثانيا عن معاهدة سيفر، وبدأت بريطانيا مباحثاتها ومراسلاتها مع الاتراك والتي انتهت بتوقيع معاهدة لوزان في 24-07-1923 والتي انتهت كل ما قيل وكتب عن معاهدة سيفر ودولة كوردستان، وهكذا اصبحت كوردستان ضحية التسويات لمؤتمر السلام في فرساي وذلك للاسباب المساعدة التالية: أ - ان الحلفاء بنو تصوراتهم بشأن المسألة الكوردية على سياسة الامر الواقع على السلطان المهزوم محمد السادس ، لديهم وعلى ، و اساس هزيمة الكماليين المحتملة .

ب - مرض الرئيس الامريكي ودررو ولسن، وخسارته للانتخابات الرئاسية وانتقال الرئاسة الى الديمقراطيين الذين اهملوا بنود حق تقرير المصير وحصرها بالدول الاوربية، فضلا عن تبنيهم لسياسة العزلة في سياستهم الخارجية.

ج - بروز روسيا السوفيتية ، بدل روسيا القيصرية الحليفة ، كقوة جديدة معارضة للمخططات الانكلو - فرنسية بما في ذلك مشروع انشاء دولة كوردستان، والداعمة لاتاتورك والرافضة لمشروع تجزئة الانضول ، بما في ذلك معاهدة سيفر، واعتبار ذلك من المشاريع الكولونيالية .

د - انتقال السلطة داخل تركيا من السلطان المهزوم محمد السادس الى مصطفى كمال اتاتورك الذي اصبح القوة المعترف بها دوليا لتمثيل الشعب التركي والتعامل معه والرافض لتسويات السلام .

ه - انتهاء فترة رئاسة (لويد جورج) للوزارة البريطانية وصعود المحافظ (اندرولو) الذي اهمل القضية الكوردية، والذي ادمجت في فترة رئاسته ولاية الموصل بولايي بغداد والبصرة، وتشكيل دولة العراق للملك فيصل بتاثير المندوب السامي البريطاني في بغداد (وليم ولكوكس)، ووزير المستعمرات البريطاني انذاك (ونسن تشرشل) ، دون اخذ رأي الشعب الكوردي بذلك .

و - الوضع السياسي الداخلي المضطرب ، وغير الواضح وغير الموحد، داخل كوردستان الجنوبية ، وفي كوردستان الشمالية (الانضول) ، وفي كواليس مؤتمر السلام بباريس وعلى ضوء ذلك تشضت كوردستان العثمانية السابقة الى ثلاث اقاليم كوردية مدمجة بثلاث دول جديدة في الشرق الاوسط هي تركيا والعراق وسوريا والتي لا يزال سكانها يعانون من وطأة ذلك الدمج الصصري الذي لم يخيروا فيه، بل فرض عليهم بارادة استعمارية اجنبية، الوان شتى من سياسات التمييز والصهر والتعريب والتريك . [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | ahewar.org

وقت التدوين: 2023-03-13

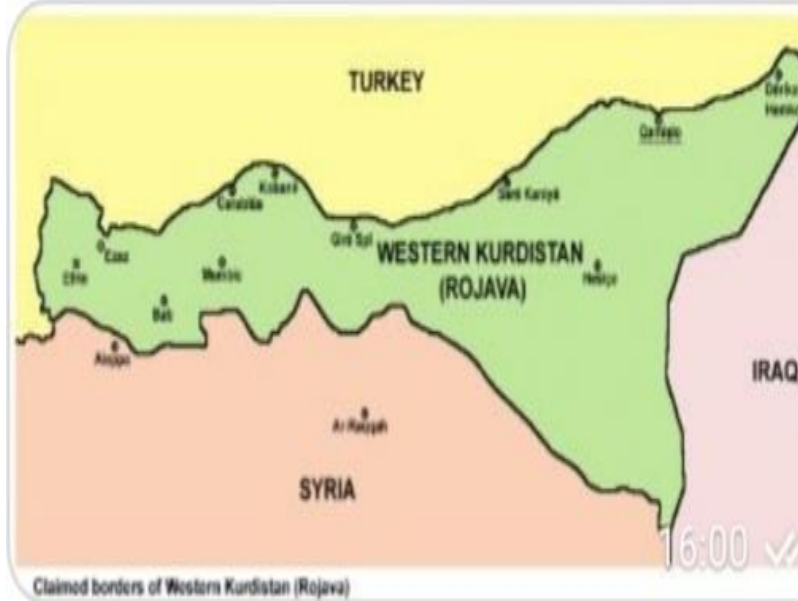
اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 173

الاقليم الكردي الموحد في سوريا

[20220520144040414444=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

الاقليم الكردي الموحد في سوريا

الباب الثالث والعشرون من كتاب الكرد في منطقة الباب واطرافها
علي مسلم

يعيش الكرد في الجزء الشمالي والشمالي الشرقي من سوريا على طول حدود الدولة التركية ولمسافة أكثر من 800 كم متواصلة وبدون انقطاع، وتمتد بالقرب من شواطئ المتوسط غرباً وحتى الحدود العراقية في المثلث الذي يلتقي فيها فيش خابور مع نهر دجلة شرقاً، وبعمق غير متجانس يتراوح ما بين 15 كم في بعض المناطق حتى أكثر من 40 - 50 كم في بعض المناطق الأخرى، بشكل مواز لمناطق تواجد أقرانهم في تركيا على طول الحدود في المحافظات التالية (الحسكة - الرقة - حلب - ادلب - حماة - اللاذقية)، وقد تم ترسيم الحدود بين تركيا وسوريا بعد اتفاقات سايكس بيكو بين فرنسا وبريطانيا عام 1916 بعد انهيار الامبراطورية العثمانية إثر خسارتها في الحرب العالمية الاولى (1914 - 1918)

خارطة توضح توزع الشعب الكردي على طول الحدود السورية التركية
الواقع السياسي لكردستان قبل الحرب العالمية الاولى

تعود جذور المشكلة الكردية إلى ما قبل الميلاد بفترة طويلة وإن لم تكن تعرف بهذا الوصف، حيث تسبب سقوط الإمبراطورية الميديّة التي أسسها الكرد على يد الفرس الأخمينيين وتعرضهم لاستعباد الأقوام الهندوأوروبية التي نزحت لمنطقة كردستان الحالية، في ظهور شعور مبكر بالظلم واغتصاب الهوية، لم يتخذ ذلك مظاهر قومية واضحة في حينها لكنه أسس للمشكلة التي مرت عليها فترات هدوء بعد الفتح الإسلامي الذي منح الكرد بعضاً من الحرية في تأسيس إمارات عديدة كردية تحكم نفسها بنفسها في إطار الدولة الإسلامية، وذلك قبل أن تبدأ المعالم الحديثة للمشكلة الكردية بالتشكل منذ بدايات القرن السادس عشر.

بدايات ظهور المشكلة الكردية :

بدأت ملامح المشكلة الكردية بالظهور بصورة واضحة في العصر الحديث عند اصطدام الدولتين الإيرانية والعثمانية عام (1514م) في معركة جالديران، كان من نتائجها تقسيم كردستان عملياً بين الدولتين الإيرانية والعثمانية حيث كانت كردستان قبل سنة (1514م) تدار على شكل إمارات مستقلة تقوم بتنظيم شؤونها الداخلية، لكن سوء معاملة الشاه إسماعيل إضافة إلى الاختلاف المذهبي أدى إلى وقوف أكثرية الإمارات إلى جانب الدولة العثمانية فضلاً عن جهود العلامة ملا إدريس البديسي الذي لعب دوراً كبيراً في استمالة الكرد إلى جانب الدولة العثمانية، وجاءت نتائج المعركة المذكورة لتضع أغلبية أراضي كردستان تحت سيطرة العثمانيين.

وفي عام 1515 قام العلامة إدريس البدليسي، بتفويض من قبل السلطان العثماني، بعقد اتفاقية مع الأمراء الكرد، يتضمن اعتراف الدولة العثمانية بسيادة تلك الإمارات على كردستان وبقاء الحكم الوراثي فيها ومساندة الأستانة لها عند تعرضها للغزو أو الاعتداء مقابل أن تدفع الإمارات الكردية رسومات سنوية كرمز لتبعيةها للدولة العثمانية وأن تشارك إلى جانب الجيش العثماني في أية معارك تخوضها الإمبراطورية إضافة إلى ذكر اسم السلطان والدعاء له من على المنابر في خطبة الجمعة. تضمن هذا الاتفاق اعترافاً من الدولة العثمانية بالسلطات الكردية.

وفي عام (1555م) عقدت الدولتان الإيرانية والعثمانية اتفاقية ثنائية عرفت بـ "اتفاقية أماسيا" وهي أول معاهدة رسمية بين الدولتين. وتم بموجبها تكريس تقسيم كردستان رسمياً وفق وثيقة رسمية نصت على تعيين الحدود بين الدولتين، وخاصة في مناطق شهرزور، وقارص، وبايزيد (وهي مناطق كردية صرفة). وتلت تلك المعاهدة، معاهدات واتفاقيات لاحقة منها: معاهدة "زهاو" أو تنظيم الحدود عام (1639م) بين الشاه عباس والسلطان مراد الرابع، وتم التأكيد على معاهدة أماسيا بالنسبة لتعيين الحدود، وهذا زاد من تعميق المشكلة الكردية، ثم عقدت بعد ذلك معاهدات أخرى مثل "أرضروم الأولى" (1823م) و "أرضروم الثانية" (187م) واتفاقية طهران (1911م) واتفاقية تخطيط الحدود بين الدولتين: الإيرانية والعثمانية عام (1913م) في الأستانة، وكذلك بروتوكول الأستانة في العام نفسه.

كرست جميع هذه المعاهدات تقسيم كردستان وشعبها بشكل مجحف، وبسبب ذلك تعقدت المشكلة الكردية يوماً بعد آخر، ولا سيما بعد بدء انتشار الأفكار القومية في الشرق، وبالأخص منذ بداية القرن التاسع عشر، حيث بدأت الدول الأوروبية تحتك بكردستان عن طريق الرحالة الأجانب والإرساليات التبشيرية، وكذلك عن طريق بعض الفنصليات وأهمها البريطانية والروسية والفرنسية ثم الأميركية. ومارست كل هذه الجهات أدواراً مهمة في تحريض العشائر الكردية ضد الدولة العثمانية خاصة، ثم الإيرانية، لكي يأخذوا الامتيازات، أو يزداد نفوذهم في الدولة العثمانية خاصة. وبالرغم من هذا، فإن الدولتين العثمانية والإيرانية، لم تتمكن من بسط سيطرتهم على كردستان لأسباب عدة، منها طبوغرافية كردستان المعقدة، ودفاع الكرد عن أراضيهم ببسالة.

بداية تدويل القضية الكردية :

يمكننا القول إن اشتداد الصراع الدولي في الشرق، وخاصة بين القوتين البريطانية والروسية أثر بشكل سلبي على مستقبل الشعب الكردي، وأخرج المشكلة الكردية من الطابع الإقليمي إلى الطابع الدولي، كما يتضح من خلال النقاط الآتية :
أولاً: الاتصال المبكر بالكرد من قبل روسيا، ثم بريطانيا، حيث كانت الحكومة الروسية شديدة الاهتمام بأوضاع البلدان والشعوب المتاخمة لحدودها، ونظرت الحكومة البريطانية بقلق إلى المطامح الروسية خوفاً من أن يمتد الروس إلى بلاد ما بين النهرين. وكانت شركة الهند الشرقية من أهم بؤر التجسس في المنطقة، كما كانت هناك محاولات فرنسية للتغلغل في كردستان عن طريق الإرساليات التبشيرية. ويمكن القول إن أميركا كانت موجودة في المنطقة على عكس ما كان شائعاً من تطبيقها لمبدأ "مونرو" الذي يؤكد على عدم التورط في المشاكل السياسية خارج أميركا.

ثانياً: محاولات الكرد أنفسهم للتقرب من الأجانب، وخاصة البريطانيين في بداية القرن العشرين، حيث كانت جهود الدبلوماسية الكردي شريف باشا واضحة في هذا المجال، إذ حاول الاتصال بالإنجليز عام (1914) لكي يعرض خدماته، لكن الحكومة البريطانية لم تستجب له، وبحلول عام (1918) وعند احتلال بريطانيا للعراق طلبت وزارة الخارجية البريطانية السفير برسي كوكس أن يلتقي بشريف باشا في مدينة مرسييا الفرنسية للاستماع إلى أقواله فقط !

ثالثاً: اتفاقية سايكس بيكو عام (1916) حيث اجتمع وزراء الخارجية الروسية والبريطانية والفرنسية، ودارت بينهم مباحثات سرية حول الترتيبات المقبلة للشرق الأوسط، بعد أن أصبحت هزيمة ألمانيا وحليفها الدولة العثمانية وشيكة، وتضمنت الاتفاقية تقسيم تركة الدولة العثمانية، وبما أن القسم الأكبر من كردستان كان تحت السيطرة العثمانية، فقد شملها التقسيم، وهذا الوضع الجديد زاد من تعقيدات المشكلة الكردية، وأخرجها من نطاقها الإقليمي إلى النطاق الدولي، حيث تعد معاهدة سايكس بيكو أول معاهدة دولية اشتركت فيها ثلاث دول كبرى، وقوضت الآمال الكردية في تحقيق حلمهم المشروع في تقرير المصير، بعد الحرب العالمية الأولى برزت إمكانية حل المشكلة الكردية إلى الوجود لأول مرة، ولعل أحد أهم أسبابها إيجاد منطقة عازلة بين أتراك الأناضول والأقوام التي تتكلم اللغة التركية في آسيا الوسطى والقفقاس وبصورة خاصة في أذربيجان، تحرك الكرد لاستثمار الظروف الدولية الجديدة وهزيمة الدولة العثمانية بالحرب العالمية الأولى لنيل حقوقهم المشروعة والاستفادة من مبادئ ويلسون بحق الشعوب في تقرير المصير " وقد تحرك الكرد وبذلوا جهوداً مضيئة لإيصال صوتهم إلى مؤتمر الصلح في باريس عام (1919) على أمل أن ينالوا حقوقهم المشروعة، ولا سيما بعد أن أعلن رئيس الولايات المتحدة الأميركية ويدرو ويلسون عن مبادئه التاريخية بحق الشعوب في تقرير مصيرها في بنوده الأربعة عشر المشهورة، ولم يكن للكرد كيان سياسي مستقل حتى يشارك وفدهم رسمياً في ذلك المؤتمر، شأنهم شأن القوميات والشعوب المضطهدة الأخرى، ولذلك خول الشعب الكردي من خلال العشائر والجمعيات السياسية شريف باشا لتمثيلهم والمطالبة بالحقوق الكردية المشروعة.

أصدر الحلفاء بعد استكمال تحضيراتهم للمؤتمر قراراً في شهر يناير/كانون الثاني 1919 نص على ما يأتي: " ... إن الحلفاء والدول التابعة لهم قد اتفقوا على أن أرمينيا وبلاد الرافدين وكردستان وفلسطين والبلاد العربية يجب انتزاعها بكاملها من

الإمبراطورية العثمانية وانطلاقاً من هذا القرار قدم الممثل الكردي شريف باشا مذكرتين مع خريطين لكرديستان إلى المؤتمر، إحداهما بتاريخ (1919/3/21م) والأخرى يوم (1920/3/1). كما طلب من القائمين على شؤون المؤتمر تشكيل لجنة دولية تتولى تخطيط الحدود بموجب مبدأ القوميات، لتصبح كردستان المناطق التي تسكن فيها الغالبية الكردية، وإضافة إلى ذلك فقد جاء في المذكرة الأولى "إن تجزئة كردستان لا يخدم السلم في الشرق...". كما جاء في المذكرة الثانية "إن الترك يتظاهرون علناً بأنهم مع المطالب الكردية، وإنهم متسامحون معهم، لكن الواقع لا يدل على ذلك مطلقاً..." كما طالب شريف باشا رسمياً من رئيس المؤتمر جورج كليمنصو أن يمارس نفوذه مع حكومة الأستانة لمنع اضطهاد الشعب الكردي، وجاء في رسالته إلى رئيس المؤتمر (إنه منذ أن تسلمت جماعة الاتحاد والترقي السلطة فإن جميع الذين يحملون آمال الحرية القومية قد تعرضوا للاضطهاد المستمر.. وإنه من الواجب الإنساني في المجلس الأعلى أن يمنع إراقة الدماء مجدداً، وإن السبيل لضمان السلم في كردستان هو التخلي عن مشروع تقسيم هذه البلاد أي كردستان) ودل كل ذلك على أن المشكلة الكردية تقدمت خطوة كبيرة إلى الأمام في أعقاب الحرب. وما تصريح كليمنصو عندما أعلن على الملأ في مؤتمر الصلح إلا إحدى العلامات حيث قال "إن الحكومة التركية ليست كفؤة وغير قادرة على إدارة الأمم الأخرى، لذلك لا يمكن الوثوق بها ولا يجوز أن تعاد إلى سيطرة الأتراك قومية عانت من مظالم الأتراك واستبدهم" وعندما رأى شريف باشا أن تعاطف الدول الأوروبية كثير للقضية الأرمنية "ربما بسبب الانتماء الديني للأرمن" بادر إلى عقد اتفاقية مع ممثل الأرمن بوغوص نوبار وبحضور الرئيس المؤقت لوفد جمهورية أرمينيا أوهانجيان، وقع الجانبان باسم الشعبين الاتفاقية، مؤكداً فيها على أن للکرد والأرمن مصالح وأهدافاً مشتركة هي: الاستقلال، والتخلص من السيطرة العثمانية.. وقدما نص الاتفاقية بمذكرة رسمية إلى المجلس الأعلى للمؤتمر، ووافق المجلس مبدئياً على المذكرة، ووصف المندوب السياسي البريطاني في الأستانة الاتفاقية بأنها من أسعد البشائر.

معاهدة سيفر 1920

وقد نصت هذه المعاهدة على:

منح تراقيا والجزر التركية الواقعة في بحر إيجه لليونان.

الاعتراف بكل من سوريا والعراق كمناطق خاضعة للانتداب.

الاعتراف باستقلال شبه الجزيرة العربية.

الاعتراف باستقلال أرمينيا.

اعتبار مضائق البسفور والدردينل مناطق مجردة من السلاح وتحت إدارة عصابة الأمم.

وفيما يتعلق ببنود المعاهدة الخاصة بالشأن الكردي فقد نصت على:

حصول كردستان على الاستقلال حسب البندين 62 و 63 من الفقرة الثالثة، والسماح لولاية الموصل بالانضمام إلى

كردستان استناداً إلى البند 62:

خارطة سيفر 1920 - تموضع أماكن الاقليات

نجح شريف باشا في إدخال ثلاثة بنود تتعلق بالقضية الكردية في معاهدة سيفر التي أبرمها الحلفاء بباريس في أغسطس /آب 1920، وقد كرس ذلك عملية تدويل القضية الكردية بصورة رسمية، رغم أن الدولة العثمانية حاولت مراراً أن تصف القضية الكردية بأنها قضية داخلية تستطيع الدولة حلها. وتعد معاهدة سيفر وثيقة فريدة في تاريخ القضية الكردية، حيث نصت على تحقيق حل المشكلة الكردية بمراحل، وإذا اجتاز الكرد هذه المراحل، وطالبوا بالاستقلال، ورأت دول الحلفاء أهلية الكرد لذلك يصبح الاستقلال أمراً واقعياً، وعلى الحكومة التركية الاعتراف بذلك... وبعد هذا أول اعتراف رسمي دولي بحقوق الشعب الكردي، ولا سيما حق تقرير المصير حيث طرحت المسألة في العرف القانوني للمعاهدات الدولية، وقد وصف كمال أتاتورك المعاهدة بأنها بمثابة حكم الإعدام على تركيا، وحاول بمختلف الوسائل وضع العراقيل لمنع تطبيق المعاهدة... ولذلك بقيت معاهدة سيفر حبراً على ورق، إلا أن هذا الورق أصبح وقوداً لنضال الحركة القومية الكردية فيما بعد .

معاهدة لوزان (1923) :

خارطة لوزان 1923

جاءت فكرة عقد معاهدة لوزان بعد الانتصارات الكبيرة التي حققتها الحكومة التركية الجديدة على الجيش اليوناني، وبذلك ظهرت تركيا كدولة فتية قوية لأول مرة بعد قرنين، وقامت الحكومة الجديدة بتحسين العلاقة مع جارتها الاتحاد السوفياتي، وعقدت مباحثات المعاهدة على فترتين: استمرت الأولى نحو ثلاثة أشهر بين نهاية العام 1922 وبداية العام 1923، والفترة الثانية استمرت الفترة ذاتها ما بين ربيع وصيف عام 1923. ونصت معاهدة لوزان على أن تتعهد أنقرة بمنح معظم سكان تركيا الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للکرد فيها، كما لم تجر الإشارة إلى معاهدة سيفر، واعتبر الكرد أن هذه المعاهدة شكلت ضربة قاسية ضد مستقبلهم وحطمت آمالهم... وبذلك يتحمل الحلفاء المسؤولية الأخلاقية الكاملة تجاه الشعب الكردي ولا سيما الحكومة البريطانية التي ألحقت فيما بعد ولاية الموصل - التي

يشكل الكرد الأغلبية المطلقة فيها. وساهم ذلك في زيادة تعقيدات المشكلة الكردية بعد أن أصبح وطن الشعب الكردي مقسماً عملياً وقانونياً بين أربع دول بدل دولتين، لتزداد معاناته وليبدأ فصل جديد من فصول علاقته بالدول الجديدة طغى عليها التوتر والعنف الذي لم يجد حتى اليوم حلاً عادلاً، فيما بدأت الأحزاب والقوى القومية الكردية تتشكل لكي تقود النضال والكفاح من أجل حق تقرير المصير.

بدايات ترسيم الحدود بين تركيا وسوريا
جانبا من تبعات الحدود بين سوريا وتركيا

ورد في الملحق 1 للاتفاقية التركية الفرنسية بتاريخ 30 أيار عام 1926 التي رسمت الحدود بين الدولة السورية والدولة التركية في ثلاثة قطاعات:
القطاع الأول: من البحر الأبيض المتوسط إلى محطة جوبان- بي والمقصود جوبان بيك (الراعي بعد تعريبها) وهي مركز ناحية تابعة لمنطقة الباب شمال حلب
القطاع الثاني: من محطة جوبان- بي إلى نصيبين (مدينة كردية ضمن حدود تركية مقابل مدينة القامشلي)
القطاع الثالث: من نصيبين إلى جزيرة ابن عمر. هذا وقد تم بموجب ملحق آخر، بتاريخ 22 حزيران عام 1929 حول ترسيم الحدود التركية - السورية المتضمن في الاتفاقية بين تركيا وفرنسة، ترسيم القطاع الثالث من الحدود الممتد بين نصيبين والتقاء فاش خابور بدجلة في المثلث الحدودي .

الوجود الكردي في سوريا :
يمتد تاريخ الكورد في سوريا الحالية إلى ما قبل التاريخ حيث الكورد هناك كانوا جزءاً من السوباريون والذين كانوا يعرفون بالهورو Huru أو الخوريون ، والعالم هورست كلينكل يقول أن الهوريين بدؤوا بالظهور في سورية منذ مطلع الألف الثالث قبل الميلاد واستطاعوا تسلم القيادة السياسية في عدد من الحواضر السورية .
وبحسب بعض المصادر أيضاً فإن مواطني الهوريين كانت تمتد غرباً لغاية جبال أمانوس على الساحل الشمالي الشرقي للبحر الأبيض المتوسط . إستمر الحوريون حتى القرن السابع عشر قبل الميلاد والذين انفصلوا عن الشرق ليستقطبوا أقوام أرية كردية أخرى ليشكلوا مملكة ميتاني ، والذين برزوا بشكل كبير في القرن السادس عشر قبل الميلاد. ولكن تحول الحكم من الأكراد الخوريين في كوردستان سوريا إلى حكم الآشوريين عام 732 ق.م. ولكن هذا لم يستمر طويلاً حيث عاد الأكراد الميديون كقوة كبرى في شرقي كوردستان خلال القرن السابع قبل الميلاد فقد تمكنوا من القضاء نهائياً على الآشوريين عام 612 ق.م ثم تقاسموا مع خلفائهم البابليين بلادهم التي كان الآشوريين يسيطرون عليها . فنال البابليون كلاً من جنوب البلاد ما بين النهرين وسورية وفلسطين حيث تشكلت الامبراطورية البابلية الثانية . أما الميديون فقد استردوا شمال ما بين النهرين و باقي كوردستان بكاملها بما فيها مناطق الهوريين والميتانيين إضافة إلى بلاد فارس وكبادوكية مناطق الحثيين في أواسط الأناضول حيث تشكلت امبراطورية ميديا الكبرى . ومع مرور الزمن تم في هذه الامبراطورية اختلاط كافة الفئات الكوردية فيما بينها بشكل عام بما فيها الهوريين والميتانيون .

على أن خط الحدود التي رسمها بين امبراطوريتيها منذ ذلك الزمن يؤكد ما كانت عليه مواطني الهوريين والميتانيين أي شمال سورية الحالية والجزيرة العليا مناطق أساسية من كوردستان . إذ كان خط الحدود بين الامبراطوريتين بعد انحرافه غرباً واختراقه نهر دجلة إلى الشمال من مدينة - أكاد - كان يتجه شمالاً في قوس كبير إلى الغرب من آشور والموصل تاركاً إياهما ضمن كوردستان ثم ينحني غرباً باتجاه شمال سورية الحالية ليجتاز نهر الخابور ويمر من جنوب جبل عبد العزيز و يجتاز نهر الفرات ويمر بجنوب جبل الأكراد ليصل إلى الساحل الشمالي الشرقي للبحر الأبيض المتوسط .
كما أن الآثار التي اكتشفت حديثاً في محافظة الجزيرة الحسكة من المملكة الهورية الميتانية القديمة لها دلالاتها البينة على أن هذه المحافظة بأرضها و سكانها هي كوردية :

ذكر منذ أقدم العصور المدن الكوردستانية في سوريا ، فقد جاء في كتاب ايبلا = عبلا ص 31 أن بعثة أثرية بريطانية برئاسة ماكسويل مالوان حققت في تل شاعر بازار الواقع جنوب القامشلي حيث عثر فيه على أثريات هامة يتراوح تاريخها بين عصور ما قبل التاريخ و الألف الثاني قبل الميلاد .

تل براك : شمال الحسكة حققت نتائج باهرة حيث أزاحت الستار عن معبد يرقى تاريخه إلى مطلع الألف الثالث قبل الميلاد و اكتشف إثر ذلك مدينة ميتانية و القصر الملكي فيها وكذلك الكثير من رقم ملوكها . ثم قامت بعثة أثرية ألمانية برئاسة انطوان مورتان بين عامي (1955-1956) بمواصلة التحريات في موقع تل الفخيرية شمال سورية في أعالي نهر الخابور حيث سبق لهذه البعثة أن اكتشفت آثار مدينة يعود تاريخها إلى العهد الهوري الميتاني في الألف الثاني قبل الميلاد . وحديثاً اكتشف فيها آثار أخرى تؤكد افتراض المنقبين السابق بأن عاصمة الميتانيين المعروفة باسم واشوكاني تقع في ثنايا هذا التل .
تل موزان : قرب بلدة عامودة الذي اكتشف فيها جورجيو بوتشيلاتي قصر الملك توبكيش الهوري - وسبق الحديث عنه - ومن الآثار الهورية الرائعة هو ضريح النبي هورو الذي لا يزال قائماً منذ ذلك الزمن القديم سليماً حتى اليوم في جبل الأكراد

شمال غربي حلب . ولاشك في أن ما كان عليه هذا النبي من مكانة مقدسة بين الهوريين قد جعل اسمه يتمثل اسم الهوريين أنفسهم . وهكذا نرى في ذلك كله ما يثبت بشكل قاطع استيطان الاكراد في شمال سورية منذ اقدم العصور ، وينفي نفيا قاطعا ادعاء الدكتور سهيل زكار من أن الاكراد لم يستقروا في الجزيرة قط ! .

حدثت الهجرات العربية إلى كوردستان مع الهجمات السامية المتمثلة بالآراميين الساميين والآشوريين هذا قبل الإسلام ، أما بعد دخول البلاد الإسلام وبالتحديد في عهد الخليفة المنصور (754-775 م) الذي كلف يزيد بن أسيد بالتوجه الى حران الواقعة بين تل أبيب جنوبا و أورفا شمالا لتحريها من البيزنطيين وبعد أن نجح في مهمته فإنه نظمها وأقام فيها . وفي هذه الفترة كانت هذه المنطقة من كوردستان هدفا لنزوح بعض القبائل العربية إليها و الأستقرار فيها كالقبائل اليمينية و بني قيس و النزارية . فكان ذلك هي المرة الثانية بعد الآراميين لتغلغل العناصر العربية الى هذه المناطق الكوردية و التي أصبحت فيما بعد على طرفي الحدود بين تركيا و سورية . و منذ القرن العاشر الميلادي و بعد اضمحلال الدولة العباسية و ضعف البيزنطيين في الغرب و كذلك انقسام الدولة السلجوقية التركية الى دويلات أتابكية و الصراع بينها و بروز بعض الامارات الكوردية تمثل دورها على مسرح التاريخ فان الشرق الاسلامي كان قد أصبح هدفا سهلا للصليبيين من الغرب ، ثم لقمة سائغة للمغول من الشرق ولما كان للکرد الدور الرئيسي في الحروب الصليبية و الانتصار فيها ، فمن المعروف إن الدعم الكردي للزعيم صلاح الدين الأيوبي كان يأتيه من جميع أنحاء كوردستان و تصله عبر تجمعه في الموصل و جزيرة بوتان و ديار بكر . وهذا ما يؤكد ثانية على كردية الجزيرة في سورية الحالية .

أما بعد الحروب المذهبية بين الإيرانيين و العثمانيين على أرض كوردستان ثم احتلال العثمانيين للبلاد العربية منذ عام 1516م و الذين تقاسموا كوردستان مع الإيرانيين . فكان هناك كوردستان الإيرانية و كوردستان العثمانية التي من ضمنها كوردستان سورية التي عرفها العثمانيين باسم ولاية حلب العثمانية . كما ان تلك الامارات الكردية السابقة الذكر قد أصبحت منذ عام 1747م تحت حكم الدولتين المباشر .

إن ما عاناه الاكراد من الفرس بين العهد المكدوني وأخيرا من العثمانيين ما لبث أن أصبح حافزا قويا أثار المشاعر ضد كل ما هو مجحف بحقهم كأمة لها كيائها خاصة لما كانت عليه العصور الحديثة آنذاك من خصائص الروح القومية بين الشعوب . فكان أن حدث انعطافهم التاريخي نحو المصلحة القومية الكردية . الامر الذي أدى مجددا الى بروز إمارات كوردية حديثة و ثارت ضد العثمانيين المحتلين الذين نجحوا في القضاء عليها تبعا . وقد اخترنا من هذه الامارات في كوردستان ما كانت مناطق كل منها تشمل أجزاء من شمال سورية الحالية أبان احتلال العثمانيين للبلاد العربية و عدم وجود أية حدود سابقة و على الرغم من فشل هذه الثورات فإن الباب العالي كان يبغي على علاقتهم بتلك القاعدة الاجتماعية الكردية التي كان بوسعه الاعتماد عليها في حروبه ، وكم من مرة نال البعض من زعماء هذه الثورات العفو السلطاني العثماني .

ان أولى هذه الثورات كانت في امانة جانبولات=جنبلات 1607م وكان مركزها كلس التي كانت تشمل جبال الاكراد الى الغرب منها و كذلك منطقة حلب الى الجنوب الشرقي منها أيضا وبعد ان قتل العثمانيون أميرها الأمير حسين الذي كان يتولى شؤون الامارة من حلب لأنه لم يلتحق و رجاله بالسلطان العثماني في إحدى حروبه فما كان من أخاه الأمير علي إلا ان أعلى الثورة من حلب ولكن العثمانيين قضوا عليها .

كما أن إمارة بدرخان باشا خلال الاعوام (1812-1848 م) كان مركزها جزيرة بن عمر = بوتان الواقعة في تركيا الحالية قرب الحدود السورية في أقصى الشمال الشرقي منها .

أما امانة إبراهيم باشا المللي فكان مركزها ويران شهر الواقعة الى الشمال من بلدة رأس العين وكانت تمتد الى الجنوب من رأس العين لمسافة تزيد عن 50 كم داخل شمال سورية الحالية أيضا و قد ثارت هذه الامارة بعد ان اتحد الاكراد و القبائل العربية التي كانت تستقر في هذه المنطقة منذ أيام العباسيين . إلا أن العثمانيين ضيقوا الخناق على إبراهيم باشا في جبل عبد العزيز و قبضت عليه و أعدمته عام (1908)

وعلى ذلك فان المناطق الكردية في شمال سورية الحالية يثبت أيضا قدم استقرار الكرد فيها و ما كان بينهم كأصحاب الارض الأصليين و بين العرب و الآشوريين من علاقات وطيدة.

أما منذ أواخر القرن التاسع عشر الميلادي وما حدث للکرد من مآسي بعد قضاء الاتراك على ثوراتهم الأنفة الذكر وغيرها . فان مناطق هؤلاء الاكراد في شمال سورية أصبحت مرة أخرى عرضة لتواجد بعض القبائل العربية الذين انتشروا على ضفاف الخابور جنوب الحسكة .

وعن هذه الفترة يقول أحد أبناء منطقة الجزيرة والعارف بأحوالها , كانت الجزيرة في أوائل هذا القرن يسكنها عدد قليل من السكان قدر آنذاك بحوالي أربعين ألف نسمة و كانوا ينتمون في غالبيتهم الى العنصر الكردي و العربي و قليل من البعاقبة . و كانت العشائر العربية في حالة البداوة و كانت تسكن جنوب القامشلي و الجبور و حول الحسكة ثم البكارة في منطقة جبل عبد العزيز و الشرايين في منطقة رأس العين و عدد قليل من عشيرة شمر التي كانت في غالبيتها الساحقة في العراق . أما الاكراد فكانوا نصف حضر يسكنون الى الشمال من هؤلاء العرب و في الجزيرة العليا جنوب سلسلة جبل طوروس في العديد من القرى وهم ينتمون لعدد من العشائر الكردية . وينقل عن السيد محمد علي إبراهيم باشا في مخطوطته المعدة للطبع تعدادها للعشائر الكردية الموجودة في الجزيرة عندما قامت عشيرة شمر عام (1904) بحملة واسعة ضد عشيرة الملية الكردية التي كانت تنافسها على النفوذ في منطقة الجزيرة ، و ان العشائر الكردية في الجزيرة آنذاك كانت ميران – سنان – آشيتية – عباسيان – ليان – دقورية- ملائي خضر – كيكية وهذا منقول عن شهادات العشائر من المعمرين عربا و أكراداً

وعن العديد من المؤرخين و الوثائق المكتوبة .. مما يثبت و جود العشائر الكردية المذكورة في هذه المنطقة منذ أمد بعيد ،على عكس ادعاءات الدكتور سهيل الزكار من أنهم قدموا إليها بعد ثورة الشيخ سعيد عام 1925 م .
أما بعد خروج العثمانيين من البلاد العربية في الحرب العالمية الأولى (1914-1918) وانتداب الفرنسيين و الإنكليز عليها وجعلها مناطق نفوذ بموجب اتفاقية سايكس بيكو 1916 ، فان هذه الاتفاقية الاستعمارية قد اشتملت على تقسيم كوردستان العثمانية أيضا بحيث قسمت بين تركيا و كل من العراق و سورية اللتان أنشئتتا حديثا ، و بقي القسم الشرقي من كوردستان تحت الحكم الإيراني . فكان أن حرم الاكراد من التمتع بمبدأ تقرير المصير للشعوب الواقعة تحت السيطرة العثمانية الذي أعلن رسميا آنذاك .
(مملكة ميثاني الحورية)

الاقليم الكردي الموحد ومشكلة الجيوب غير الكردية :

مما لا شك فيه أن المراحل التاريخية التي تعاقبت على منطقة الهلال الخصيب لم تشهد في يوم من الايام أي شكل من الاستقرار والهدوء ، وعانت على الدوام من تبعات الحروب وويلاتها ، وقد انعكس ذلك على استقرار سكانها فكانوا كالكثبان الرملية تراهم في حراك دائم بحثاً عن الاماكن الهادئة والبعيدة عن ساحات الحروب ، الى جانب قدوم العديد من الاقوام الأخرى من مناطقهم الاصلية كجنود ومقاتلين في قوام الجيوش الغازية والتي لم تكن تكثر لأى رادع أخلاقي سوى البحث عن إخضاع المزيد من المناطق لنفوذها وبسط سيطرتها بالدم ، كما حدث للعرب حيث استقروا في المناطق التي غزوها تحت مسمى الفتوحات الاسلامية بالتزامن مع انتهاء الفتوحات حوالي عام 733م ، وكذلك التركمان الذين وفدوا الى هذه المناطق هرباً من بطش المغول قبل انتهاء الالفية الاولى للميلاد ، اما في عهد المغول وسيطرة السلاجقة والعثمانيين فان النزاعات التي سادت بين الكرد والقبائل التي رافقت هذه الغزوات تكثر ورودها في بطون التواريخ الإسلامية وكان أغلب هذه النزاعات تتمحور حول السيطرة على الثغور والمراعي حيث ان القبائل الغز التركمانية التي سادت المنطقة بعد غزو السلاجقة المغول كانت قبائل رحالة تبحث عن الكلأ لقطعانها. وأجزم أن هذه المنطقة لاقت من الحروب والغزوات ما لم تلقه أية بقعة أخرى على وجه الارض بما في ذلك الساحات الاوربية لما تتمتع بها من موقع جيو- استراتيجي هام ، يضاف الى ذلك غناها بالموارد الطبيعية من مصادر مياه ومعادن وبتروول والتي جذبت الغزاة من أقاصي المعمورة .
وربما كانت المرحلة العثمانية التي امتدت من عام 1516 – 1918 من أكثر المراحل قباحة في هذا الاتجاه ، فقد لعبت دوراً محورياً في مسار التغيير الديموغرافي لهذه المناطق ، وذلك عبر منهجيتها المعهودة والتي اعتمدت على الموارد الزراعية كافتصاد حرب وتمويل خزائن السلطنة بالمال ، حيث اعتمدت بالدرجة الاولى على الضرائب والاعشار وأطلقت يد اتباعها في حرية فرضها وسبل جمعها ، وقد رافق ذلك كما ذكرنا سابقاً جملة من القيود على ملكية الاراضي وسنت قوانين قاسية بغية تحكيم قبضتها على مصادر تمويل حروبها مثل قانون الاراضي عام 1858م والتي عمدت من خلالها الى احكام سيطرتها على الاراضي وتأكيد حقها فيه في وجه القوى المحلية وبقايا الاقطاع ، كما اصدرت فيما بعد قوانين لاحقة مثل قانون عام 1859م والتي احتوت على لائحة تعليمات بحق سندات الطابو وقانون الطابو عام 1861 وملحقات قانون الطابو عام 1867م ، وقد أباح في آخر مراحل حكمها يد جامعي الضرائب من أتباعها من العسكريين في حرية مصادرة واستملاك الاراضي والتيمارات وتوزيعها على أقربائهم مما ساهم في تشكيل الاقطاعات العسكرية الواسعة ، وانحسار ملكية الاراضي الاميرية التي كانت بيد القرويين في الارياف .
وحسب اعتقادي بأن هذا الامر(فرض الضرائب واستملاك العقارات بالقوة) بالإضافة الى جملة من الممارسات الاخرى كالتهجير القسري للسكان الاصليين وتوطين الغرباء من الاتباع والمقربين في هذه المناطق قد ساهمت في مجملها على تبديل وتغيير البنية الديموغرافية لهذه المناطق الى حد كبير ، حيث نرى مناطق ذات أغلبية كردية مطلقة ، الى جانب وجود مناطق ذات غالبية كردية نسبية ، ووجود مناطق تستحوذ على حالات من التوازن بين الكرد والمكونات الأخرى من عرب وأتراك وسريان ، كما في مناطق تل أبيض وجرابلس وبعض أطراف منطقة أعزاز ، وهذا بطبيعة الحال سوف لن يؤثر على السياق العام لجعل هذا الاقليم الحيوي الكردستاني متواصلاً من شرقها حتى غربها ، وهذا ما سوف يعزز مستقبلاً من امكانية التعايش المشترك، وسيشكل قاعدة مادية صلبة للبناء عليها .[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: تاريخ

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

اللغة - اللهجة: عربي

المدن: عفرين

المدن: كوباني

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: غرب كردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | medaratkurd.com

وقت التدوين: 2022-05-20

اسم المحرر: راپهر عوسمان عوزيڤرى

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 174

البعد التاريخي لقضية الموصل بين تركيا والعراق

[20230316111603475011=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=1120230316111603475011=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

حسن الزبيدي

كان العراق ضمن الحدود الإدارية للخلافة العثمانية واستمر هذا الوضع حتى الحرب العالمية الأولى، حيث خسرتها واضطرت لعقد معاهدات مع الطرف المنتصر، والمتمثل ببريطانيا، وأولى هذه المعاهدات هي معاهدة الصلح والمسماة هدنة مودروس، في 31 أكتوبر 1918م، ونص القرار السادس عشر من المعاهدة على استسلام الجيش العثماني في دول المشرق واليمن والحجاز. لكن المعاهدة لم تحدد الحدود الجنوبية للدولة العثمانية وحكومة الأستانة طالبت بالموصل جزءاً من أراضيها.

أضيف إلى ذلك أن الموصل لم يدخلها الجيش البريطاني إلى 15-11-1918م، أي بعد 16 يوماً من المعاهدة، لأنه عند إعلان المعاهدة كان الجيش البريطاني على مسيرة بضعة كيلومترات من جنوب الموصل، فتقرر أن يشغل الموصل شغلاً عسكرياً، دون أن يحتلها احتلالاً. ويرى بعض الأتراك أن هذا يعتبر خرقاً للقانون الدولي، وتعتبر هذه بداية مشكلة الموصل من الجانب التركي، إلا أن المخطط الاستعماري كانت له خطط مسبقة عن هذه الهدنة بين الحلفاء أنفسهم بيناه في المقدمة، كون عقد اتفاقية للصلح مع الدولة العثمانية في غاية التعقيد، لأن الحلفاء خلال فترة الحرب قد عقدوا ثلاث اتفاقيات سرية، كلها تمس كياناتها وممتلكاتها. والتي تم فيها تقسيم ممتلكاتها في ضوء معاهدة سايكس بيكو ووعده بلفور ورسائل مكماهون للشريف حسين، وأدى قيام الثورة البلشفية في روسيا القيصرية عام 1917م ونشر الثورة الوثائق السرية المحفوظة في وزارة الخارجية والتي تخص المعاهدة، مما أثار حرجاً كبيراً لبريطانيا، والتي قطعت على نفسها عهداً كثيرة مع الشريف حسين، وهذا ما أوجد تناقضاً بين تلك الاتفاقيات السرية؛ فقد قضت المعاهدة بسلخ الولايات العربية عن الإمبراطورية العثمانية، فقد أخذت بريطانيا وفرنسا كلاً من العراق وفلسطين وسوريا، لتصبح دولاً خاضعة للانتداب كما نصت الاتفاقية على وضع البسفور والدردينيل تحت إدارة دولية، وعلى إعطاء جزر الدوديكانز لإيطاليا التي كانت تحتلها بالفعل منذ حربها مع الدولة العثمانية قبل الحرب العالمية الأولى.

ودون كل المناطق التي تم الاتفاق عليها برزت مشكلة الموصل في اتفاقية سايكس بيكو، ومع تأسيس الجمهورية التركية أخذت تطالب بضم ولاية الموصل إليها، في الوقت الذي أصرت بريطانيا على ضمها للعراق، وكانت المفاوضات بين العثمانيين والبريطانيين قد استمرت للفترة بين 1918 و1923م، حيث جرى التوقيع على أكثر من معاهدة، وذلك عندما أجبرت حركات المقاومة التركية بزعامة مصطفى كمال أتاتورك اليونانيين والأرمن على الخروج من الأناضول، في وقت لم يكن للإيطاليين أي حضور يذكر.

معاهدة سيفر

بعد أن وضعت الحرب العالمية الأولى أوزارها وأراد المنتصرون توزيع التركة العثمانية، وإجبار الأتراك على التنازل عن الأراضي التي وقعت تحت سيطرتهم، ومن خلال اجتماعات مكثفة توصلوا إلى صيغة معاهدة سميت معاهدة سيفر. وقعت المعاهدة في 10 أغسطس 1920م في مدينة سيفر القريبة من باريس، بين إنجلترا وفرنسا وإيطاليا واليابان وبلجيكا واليونان ورومانيا وبولونيا والبرتغال وجيكوسلوفاكيا ويوغوسلافيا والحجاز وأرمينيا من جهة، والإمبراطورية العثمانية من جهة أخرى. تتألف معاهدة سيفر من 13 باباً و433 بنداً أعدتها خمس لجان خاصة تفرعت من مؤتمر باريس.

وقد أعطت هذه المعاهدة الصفة القانونية لاتفاقية سان ريمو في عام 1920م، ونظام الانتداب بموجب المادة 94 وضع العراق تحت الانتداب وفقاً للفقرة الرابعة من المادة الثانية والعشرين من ميثاق عصبة الأمم. وقد نصت المادة نفسها على تشكيل لجنة لتعيين خط الحدود التركية العراقية الموصوف في المادة السابعة والعشرين من المعاهدة. وهذا الخط يمتد شرقاً مع الحدود التركية السورية حتى نقطة على خط الحدود الشمالية لولاية الموصل ومنها شرقاً حتى نقطة التقاء الحدود التركية الإيرانية، ويعدل خط الحدود لولاية الموصل بحيث يمر جنوب العمادية. ونصت المادة نفسها على أن الدول الحليفة الرئيسة تعيين حدود العراق الأخرى وتختار الدولة المنتدبة عليه. إن عدم إبرام تركيا لهذه المعاهدة لم يغير موقف الحلفاء من سوريا والعراق وقد استمرت بريطانيا العظمى وفرنسا في وضع خططهما موضع التنفيذ في هذين البلدين كما لو كانا فصلاً من تركيا بطريقة شرعية [1].

معاهدة لوزان

رفض الإنجليز الخضوع لمطالب الأتراك بالموصل، ولذلك حدثت مناقشات وعمليات متفرقة مسنودة من الجيش التركي ضد القوات البريطانية، حتى وصل أحد الضباط منطقة رواندوز في يونيو 1921م، وأخذ يهيج الكرد ويحثهم على التمرد، الذي استمر حتى ربيع سنة 1923م، وفشلت كل محاولات الصلح حتى عقد مؤتمر لوزان في يوليو 1923م، ونصت المادة (109) منها على ضرورة عقد اتفاق لتحديد الحدود بين البلدين، ولضمان الحقوق المكتسبة لكل بلد، وتضمنت الاتفاقية أيضاً في حال لم يحل هذا الخلاف يحال الأمر إلى عصبة الأمم إذا عجزت الحكومتان التركية والبريطانية على إيجاد حل ودي في غضون تسعة أشهر، وبعد عجزهما عن إيجاد حل تولت العصبة المهمة، وقررت في 30 سبتمبر 1924م تعيين لجنة

أمنية من ثلاثة أشخاص، ووصلت اللجنة إلى العراق في أوائل يناير 1925م، ولبثت ثلاثة أشهر في ولاية الموصل، وبعد تدقيق واستجواب واستنطاق أهل المنطقة، قررت اللجنة ضم المنطقة المتنازع عليها إلى العراق وتحت الانتداب البريطاني لمدة 25 عاماً. وأصدرت عصبة الأمم قرارها النهائي بالرقم (16ت) بتاريخ 16/1/1925م بضم لواء الموصل إلى العراق برغم الاحتجاج التركي على هذا القرار، وتم الاتفاق على ترسيم الحدود والاعتراف التركي بالحكومة والدولة العراقية في 5 يونيو 1926م في أنقرة [2]. وعرض الوفد العراقي على وزير خارجية تركيا أن يدفع العراق خمسمائة ألف ليرة أسترالية صفقة واحدة كتسوية بدل دفع 10٪ من وارد الموصل لمدة 25 عاماً، وفق المادة 14 من الاتفاقية الموقع عليها بين الطرفين ولكن تركيا رفضت المبلغ [3].

تطور العلاقات العراقية - التركية

استمرت العلاقات العراقية - التركية خلال مدة الحكم الملكي في العراق بالاتجاه نحو خفض التقاطعات ونقاط الخلاف وصولاً إلى تطور مستويات العلاقات الثنائية، وأتى ذلك بعد أن جرت تسوية مشكلة عائدية ولاية الموصل، والتي فتحت آفاقاً جديدة للعلاقات بين البلدين [4]، وانطلقت عملية الوفاق بعد أن أعلنت تركيا اعترافها الرسمي بالعراق عام 1927م، ومنذ ذلك التاريخ بدأ البلدان إقامة تمثيل دبلوماسي بينهما. وتجسدت علاقات حسن الجوار بين البلدين بزيارة الملك فيصل الأول تركيا في يوليو 1931م وجرى خلال الزيارة التوقيع على اتفاقيات ثنائية تتعلق بالإقامة والتجارة وتسليم المجرمين. وفي عام 1946م دخلت تركيا والعراق في معاهدة صداقة وحسن جوار مع ملاحق تتعلق بتنظيم مياه نهري دجلة والفرات، وكذلك بشأن تنظيم التعاون المتبادل في أمور الأمن والتربية والتعليم والثقافة. وفي عام 1955م سعت الولايات المتحدة إلى إقامة حلف في منطقة الشرق الأوسط لاحتواء الاتحاد السوفيتي، وكانت تركيا هي الدولة التي لعبت دوراً في تكوين هذا الحلف الذي ضم كلاً من العراق وإيران وباكستان وبريطانيا فضلاً عن الولايات المتحدة [5]. واستمرت العلاقة على هذه الوتيرة من حسن الجوار حتى تسعينات القرن الماضي.

شكلت القضية الكردية في شمال العراق إحدى المشاكل التي كانت تؤدي إلى خلافات بين تركيا والعراق، فقد سعى البلدان إلى محاولة إزالة الخلافات بينهما وذلك من خلال إبرامهما اتفاق أكتوبر 1984م، والذي يسمح لكلا الدولتين بعد إخطار البلد الآخر القيام بعمليات مطاردة حثيثة للمتطرفين الأكراد على عمق 10 كيلومترات داخل حدود البلد الآخر، وذلك من أجل الحفاظ على الحدود بينهما. وقد استفادت تركيا من هذا الاتفاق ثلاث مرات قبل أن تقوم بإلغائه من جانب واحد في عام 1988م [6].

دخول العراق للكویت كانت فرصة لاستعادة تركيا دورها العالمي الذي كان قد بدأ يضم بسبب انشغالها داخلياً، ووقفت تركيا إلى جانب المعسكر المعادي للعراق، وسمحت لقوات التحالف الدولي باستخدام قاعدة أنجريك الجوية على أراضيها لتنفيذ غارات ضد العراق [7]، فيها بدأ التوتر في العلاقات بين الجارين، ويضاف لذلك تأييد تركيا للقرارات الصادرة ضد العراق من الأمم المتحدة، كما أعلنت رسمياً الالتزام بها، وبرغم الضرر الاقتصادي الكبير الذي سيلحق تركيا أعلنت غلق أنابيب النفط من كركوك إلى ميناء «يومر تاليك» على البحر المتوسط وقامت تركيا بحشد الآلاف من جنودها وآلياتها. وبسبب فراغ السلطة للحكومة المركزية في شمال العراق استغلت تركيا وبمساعدة الولايات المتحدة تلك الأوضاع، وقامت بدخول الأراضي العراقية بحجة مطاردة حزب العمال الكردستاني في عام 1991م، وكررت هذه العمليات خلال عام 1994م، محاولة من خلال الدخول للأراضي العراقية استعراض قوتها وتأكيد اختلال توازن القوى لصالحها لاسيما بعد ما لحق العراق من تدمير لقوته العسكرية وبنيتها التحتية بسبب حرب الخليج الثانية والقرارات الصادرة عن الأمم المتحدة، وفي 20 مارس 1995م قامت تركيا بعملية اجتياح للأراضي العراقية لتوجيه ضربات استباقية إلى حزب العمال الكردستاني التركي وواصلت دخول الأراضي العراقية في عام 1996م [8]. ولتأمين حدودها أعلنت تركيا في 22 أكتوبر 1997م رسمياً أنها أقامت منطقة أمنية شمال العراق، وذلك لمنع تسلل متمردي حزب العمال الكردستاني.

الدعوات التركية المطالبة بالموصل

نتيجة الأوضاع السياسية للعراق بعد عام 1991م وتقليص قواته المسلحة تدميراً وتحجيماً أممياً بقرارات صادرة عن مجلس الأمن، وتحت ضغط تلك القرارات منعت طائراته من التحليق بأجوائه خارج شمال الخط (36) وجنوب خط (33)، وفي ظل تفرد الأكراد بحكم المنطقة بشكل عصابات متناحرة؛ أعادت تركيا التفكير بالاتفاقيات الموقعة قبل سبعة عقود، وفي ظل تلك الأوضاع نشطت التصريحات المطالبة بالموصل وكركوك. ومن ذلك ما نشر في كتاب عام 1994م أصدرته رئاسة الوزراء التركية وأنجزته المديرية العامة للدولة رقم (11) بعنوان «المعلومات الأرشيفية المتعلقة بالموصل وكركوك»، ويعد هذا الكتاب بياناً يحمل دلالة على إعادة قراءة للمصالح التركية بالمنطقة [9].

أما الرئيس التركي سليمان ديميريل فقد أكد بعد تسلمه رئاسة الجمهورية التركية أن «إقليم الموصل لم يترك للعراق بموجب معاهدة لوزان وأضاف لقد أبلغنا الأمريكيين لكن هذا المشروع لم يقر على الصعيد السياسي» [10]. ورداً على ذلك استدعت وزارة الخارجية العراقية القائم بالأعمال التركي، والذي أوضح أن الكلمة التي أدلى بها الرئيس التركي ديميريل كانت على النحو التالي: «أن الحدود العراقية التركية غير صحيحة ولكن تسوية هذه المشكلة ليست موضوع بحث في هذه اللحظة» [11]. ويرى البعض أن دخول القوات التركية الأراضي العراقية قد يرتبط بالمخزون النفطي الكبير في الموصل وكركوك ولعل ما يؤكد ذلك قول الرئيس التركي سليمان ديميريل لرؤساء تحرير الصحف التركية في 2 مايو 1995م: «إن حدود تركيا مع العراق هي خرائط النفط لقد حددها علم الجيولوجيا ولم يتضمنها الميثاق الوطني».

ونرى أن الأمر أبعد من أطماع في نفط العراق، فالأمر يتعلق بالأمن الوطني، المرتبط بتهديد الأكراد بالانفصال عن تركيا، وأن السماح بوجود دولة كردية في العراق تؤمن بكردستان العراق سيساعد أتركيا على زعزعة الأمن الوطني التركي. يضاف إلى ذلك الدور الإيراني الظاهر في الحرب القائمة تحت ذريعة حرب داعش.
:: مجلة البيان العدد 354 صفر 1438هـ، فبراير 2017م.

- [1] فاضل حسين، مشكلة الموصل، الحسني، الدبلوماسية الإنجليزية - التركية، مطبعة الرابطة، بغداد، 1955م، ص 12.
- [2] عبد الرزاق الحسني، تاريخ الوزارات العراقية، ج 3، ص 334 - 341.
- [3] بيار مصطفى سيف الدين، تركيا وكردستان العراق الجاران الحائران، دار الزمان، دمشق، 2009، ص 62-73.
- [4] منى حسين عبيد، العلاقات العراقية - التركية وأثرها في استقرار العراق، مجلة مركز الدراسات الإستراتيجية والدولية، جامعة بغداد، العدد 60، ص 91.
- [5] عزيز جبر شيال، العلاقات العراقية التركية الواقع والمستقبل، مجلة القادسية للقانون والعلوم السياسية، العدد الأول، المجلد الخامس، يونيو 2012م، ص 41.
- [6] عزيز جبر شيال، مصدر سبق ذكره، ص 95.
- [7] وليد رضوان، دور اليهود والتحالفات الدولية والإقليمية وPKK في العلاقات العربية - التركية: بيروت، شركة المطبوعات للتوزيع والنشر، 2006م، ص 208.
- [8] عزيز جبر شيال، مصدر سبق ذكره، ص 44.
- [9] قاسم حسين الربيعي، العلاقات العراقية التركية وآفاقها المستقبلية، مركز النهريين للدراسات الإستراتيجية، 2015/5/19م.
- [10] خليل إبراهيم العلاف، دور تركيا في تحقيق الأمن الإقليمي، أوراق تركية، جامعة الموصل العدد 18، 2002م، ص 5.
- [11] المصدر السابق، ص 5. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	جنوب كردستان
الدولة - الأقليم:	عراق
الدولة - الأقليم:	تركيا
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | albayan.co.uk 01-11-2016

وقت التدوين: 2023-03-16

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 175

الجدور التاريخية لقضية أكراد سوريا

[20230121172727460137=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

يُعد الأكراد في سوريا جزءًا من تركيبها الديموغرافي منذ العهد الأيوبي؛ إذ سكنوا حلب ودمشق (في حارة الأكراد) ومنطقة حوض نهر العاصي وجبل الأكراد في الساحل الشمالي. كما يزعم باحثون أن سكان بعض المناطق في لبنان إضافة للمسيحيين النساطرة ودرورز جبلي الشيخ وهوران ما هم إلا نتيجة لاختلاط الأكراد بأهالي تلك المناطق.

إلا أنه عند الحديث عن الأكراد السوريين، لا بد من التفريق بين نوعين منهم؛

الأول: هم الأكراد القدماء الذين سكنوا بلاد الشام منذ العهد الأيوبي وما قبله، وهؤلاء قد تعرّبوا ونسوا لغتهم وانصهروا بشكل كامل مع باقي مكونات الشعب العربي السوري إلى درجة أن أحد رموز الوطنية السورية، «إبراهيم هنانو»، هو أحد أولئك المتحدرين من الأكراد القدماء، وقد تولى بعضهم مقاليد حكم بلاد مثل «أديب الشيشكلي».

الثاني: هم الأكراد الذين يقطنون منطقة الجزيرة الفراتية أو محافظة الحسكة تحديداً ومناطق أخرى متفرقة قريبة منها، الحريصون على كرديتهم، وهم الذين بدأت تطفو مشكلتهم على السطح منذ عام 1925، نتيجة لما أطلق عليه «أرشاك سافراستيان» اسم «الاضطهاد التركي للأكراد» فيما بعد معاهدة لوزان؛ ما سبّب هجرتهم لشمال سوريا. كما يؤكد سافراستيان أنهم في مراحلهم الأولى عملوا مزارعين في جنوب خط سكة قطار بغداد في الأراضي السورية، وكل ذلك مع التأكيد على أنهم لم يشكلوا أغلبية في تلك المناطق أبداً. [1]

وتجدر الإشارة إلى أن الأكراد (أكراد الأطراف) يعيشون في سوريا في ثلاثة أجزاء متفرقة رئيسية متاخمة لمواطن الأكراد خارج سوريا، وهي أجزاء من جبل الأكراد «كرد داغ» ومنطقة عين العرب وما حولها، إضافة للجزيرة السورية التي كانت مرتعاً للقبائل البدوية الرعوية العربية والكردية على حد سواء.

ويظهر تأثر القبائل الكردية البدوية المتنقلة - على جانبي ما عُرفت فيما بعد بكونها حدوداً دولية بين سوريا وتركيا - بالقبائل العربية حتى بلغ الأمر حد دخول عشائر كردية في قبائل عربية كبرى مثل قبيلة طيء.

ويُقَرّر المؤرخ العراقي «محمد أمين زكي» أن الأكراد في سوريا - ما قبل 1925 - كانوا يعيشون على شكل قبائل جوّالة، إلا أن منطقة الجزيرة شهدت هجرات كردية متلاحقة أدت لوجود كردي كبير فيها. [2]

والأكراد السوريون غالبيتهم مسلمون سنّيون ويتكلمون باللهجة الكرمانجية بشقيها الشمالي والجنوبي (البهديناني)، وتوصل تقديراتٌ نسبتهم إلى نحو 10%؛ ما يجعلهم القومية الثانية في سوريا، وتُعد مناطقهم مناطق ثروة نفطية مثل حقول «رميلان».

وتجدر الإشارة إلى أن حركات الانفصال في الشرق، ومنها الحركات الكردية، إنما برزت نتيجة للقسرية التي بُنيت بها الدولة الحديثة في الشرق، إضافة لاصطدامها مع طبيعة المجتمعات الشرقية التي لم تكن منسجمة مع الطبيعة الرأسمالية الناتجة عن الثورة الصناعية، على عكس الحركات الانفصالية في أوروبا التي كان للتأثير الاقتصادي العامل الأبرز في صعودها. مشكلة تركية

بالنظر إلى مُسبّبات نشوء المسألة الكردية في سوريا ومآلاتها، يمكن القول إن المسألة الكردية السورية مشكلة تركية في

أصلها. ويمكن إعادة ذلك تاريخيًا إلى توقيع معاهدة لوزان عام 1923، والتي أنهت وجود «رجل أوروبا المريض» نهائيًا، بكونها بديلًا عن معاهدة سيفر عام 1920.

لقد كان ذلك الاستبدال نتيجة لانتصارات الأتراك في حرب استقلالهم الوطني؛ مما حدا بالقوى المنتصرة في الحرب العالمية الأولى أن تستبدل معاهدة سيفر بمعاهدة لوزان؛ هذه الأخيرة التي نُظر إليها بكونها مماثلةً لمعاهدة «ويستفاليا» ولكن بطابع شرقي أنهى ما عُرف بالمسألة الشرقية.

فيما بعد استطاعت القوى السياسية الكردية أن تعيد صوغ المسألة الكردية بكونها مشكلة سورية أصيلة، خصوصًا بعد أن حطمت معاهدة لوزان ما كان قد أُقر من اقتراحات لإنشاء كيان كردي قابل للتطور خلال سنة واحدة ليصبح دولة مستقلة في معاهدة سيفر.

وقد نُظر للأراضي التي أُرْمِع لإنشاء كيان كردي عليها على أنها «كردستان الشمالية» من قبل الأكراد القوميين، وبكونها أرمينيا الجنوبية من قبل الأرمن القوميين، وبكونها تركية أو عربية شامية من قبل نظرائهم الأتراك أو العرب.

وقد وصف «ديفيد مكدول» حدود تلك الدولة الكردية التي كان مزعمًا إقامتها بأنها «مضيق ضيق له منفذ على البحر الأبيض المتوسط شمال لواء الإسكندرونة تمامًا والموصل والضفة اليسارية لنهر دجلة وصولًا إلى مندلي والجانب الشرقي من بحيرة أرومية». [3]

وقد جاءت بنود معاهدة لوزان التي عالجت موضوع الكيان الكردي في المواد 62 و63 و64. وقد تناولت المادة 62 وضع اللجنة الثلاثية - من ممثلي بريطانيا وفرنسا وإيطاليا - خطة الحكم الذاتي لمناطق الأكراد.

وتناولت المادة التالية أن على الأتراك أن يوافقوا على مقترحات اللجنة خلال ثلاثة أشهر، بينما عالجت المادة 64 إمكانية استقلال الأكراد خلال سنة وإمكانية انضمام ولاية الموصل العثمانية للدولة الجديدة.

وقد أدى قيام تركيا الحديثة على طريقة النمط القومي الأوروبي إلى ثورات عشائرية كردية، بلغت سبع عشرة ثورة بين عامي 1925-1938 ضد الدمج القومي التركي للأكراد؛ ابتداءً بثورة «سعيد بيران» عام 1925، وانتهاءً بثورة «سيد رضا» عام 1938. وقد بدأ بالقضاء على ثورة 1925 التدفقات البشرية الكردية المهجرة قسرًا إلى سوريا الانتدابية، وقد تركز الثقل الكردي المهاجر آنذاك في منطقة الجزيرة السورية.

وقد كانت النظرة من أكراد سوريا لأنفسهم - ممثلين في حركة خويبون - على أنهم لاجئون ليس إلا؛ بدلالة خرائط الحركة نفسها التي لم تُشر لما يُعرف اليوم بالمناطق الكردية في سوريا في تلك الخرائط، وهي منطقة الجزيرة «منقار البط» وجبل الأكراد (كرد داغ) في عفرين وعين العرب، ولكن لا بد من الإشارة هنا إلى خريطة عام 1948 التي لم تدخل من سوريا فيها - بكونها أرضًا كردية - سوى مناطق من عفرين. وذلك لم يتغير سوى في منتصف الأربعينيات، رغم التدخلات الفرنسية لاستغلال منطقة الجزيرة لمصالحها وإنشاء كيانات تُدار ذاتيًا وثقارب بعض الأكراد مع المشاريع الفرنسية؛ لأن القيادات الكردية كانت في سوريا آنذاك قادمة أو مهتمة بمناطق الأكراد في تركيا والعراق فقط.

ولكن القوميين الأكراد يرفضون رد المسألة الكردية للأوضاع في تركيا؛ حيث يرون أن منطقة الجزيرة كانت على الدوام منطقة كردية، مُستدلين بالآثار الغابرة لبعض الشعوب القديمة، مع أن هناك خلافًا حول أصول الأكراد القديمة.

السياسة الفرنسية الكولونيالية كانت أبرز السياسات التي انتهجها الفرنسيون في سوريا هو تقسيمها طائفياً وإثنيًا إلى دويلات أو أفضية مستقلة ذاتيًا تتبع للدويلات، عملاً بمبدأ «فرق تسد» *divide et impera*، وكانت تلك النزعة لدى الفرنسيين من أجل إيجاد توازن بين تلك الطوائف والعرب السنة أيضًا.

هذا الأمر ساعد على استقبال الانتداب الفرنسي للاجئين الأكراد الذين بدأ لجوؤهم إلى سوريا منذ عام 1925، عبر توجههم لمنطقة الجزيرة السورية التي كانت محط أنظار الفرنسيين لإكمال مشروعهم الإثني الطائفي التقسيمي؛ إذ كانت هناك نوايا لتشكيل عدة كيانات في منطقة الجزيرة، تحولت في الثلاثينيات من القرن العشرين لكيان واحد يضم العرب البدو والأكراد والكلدان/ الآشوريين؛ لمجابهة حكم الكتلة الوطنية بين عامي 1936-1939.

وقد ظهرت السياسة الفرنسية تلك جلية في تنامي أعداد السكان المطرد في الجزيرة السورية، فقد بلغ عدد سكان الجزيرة المسجلين فقط عام 1937 أكثر من 105 آلاف نسمة. هذه الأرقام تعني أن الهجرات الكردية أسهمت بتحويل المنطقة من البداوة للعمران بعد أن بقيت مدمرة منذ القرن الرابع عشر.

وقد شهد إقليم الجزيرة انخفاض نسبة النمو السكاني من 6,5% إلى 1% بين عامي 1943 و1947، مع أن ارتفاعًا قليلًا شهدته نسبة النمو السكاني في السنوات القليلة اللاحقة.

لقد كان ذلك الانخفاض نتيجة عمل الحكومة السورية «الوطنية» في مرحلة ما قبل الاستقلال على تقييد تسجيل المكتومين خوفًا من المشروع الانفصالي الفرنسي في الجزيرة السورية، ومع ذلك فإن التدفق الكردي المهاجر من سوريا لم يتوقف.

هنا لا بد من الإشارة للفروق بين أعداد الساكنين الحقيقية والمسجلين رسميًا؛ فقد استمرت هجرة الأكراد من تركيا نحو الجزيرة رغم إعادة تركيا لجزء من الأكراد لأماكن في العمق التركي.

ويمكن تلخيص أسباب الهجرة في الروابط العشائرية على جانبي الحدود؛ مما حدا بقسم كبير من الأكراد للهجرة نحو الجزيرة، التي مثلت لهم جنة مقارنة بجحيم الأتراك؛ ذلك أن تحول الزراعة التركية للألات بدأ في الوقت الذي انطلقت فيه

الزراعة في الجزيرة، خصوصًا القطن الذي زاد الطلب عليه نتيجة للحرب الكورية، بالتزامن مع توجه مزارعين سوريين للعمل في الصناعات التحويلية الناشئة، التي استطاعت أن تستقطب عددًا كبيرًا من الأكراد أيضًا بسبب شح الأيدي العاملة، إضافة لفرار كثير من الشباب الكردي من التجنيد العسكري الإلزامي في تركيا.

المراجع

أرشاك سافراسيان، "الکرد وكردستان"، أحمد محمود خليل (مترجم)، الطبعة الثانية، السليمانية - دار سردم 2008، ص 187-188.

محمد أمين زكي، "خلاصة تاريخ الكرد وكردستان من أقدم العصور التاريخية حتى الآن"، القسم الأول، ترجمة محمد علي عوني، دار الشؤون الثقافية العامة، بغداد، الطبعة الثانية 2005، ص 94..

ديفيد مكدول، "تاريخ الأكراد الحديث"، دار الفارابي-بيروت، راج آل محمد (مترجم)، الطبعة الأولى 2004، ص 34.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

تصنيف المحتوى: تقرير

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: غرب كردستان

الدولة - الأقليم: سورية

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | موقع <https://www.ida2at.com/-21-01-2023>

وقت التدوين: 2023-01-21

اسم المحرر: ناراس حسو

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 176

الدولة الكردية: حلم أسير تاريخ قلق وجغرافيا غاضبة

[20230409112945480855=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

سليمان قبيلات

عمان- وهما يخضعان خريطة المنطقة العربية لمبضع التشريح والتقسيم في مطلع القرن الماضي، لم يغفل الوزيران الاستعماريان سايكس وبيكو، وجود الاكراد، بل كانا يستكملان ما جرت عليه الامبراطوريات التي هيمنت على المنطقة. وبدا فقد كان الاكراد في طليعة ضحايا اتفاقية سايكس بيكو (1916) التي نصت على تقاسم اراضي الرجل المريض (تركيا العثمانية)، مما ادى بدء تدويل المشكلة الكردية، وضرب المسعى الكردي في تقرير المصير. وهو يغوص عميقا في التاريخ، يرجع الاكاديمي في جامعة صلاح الدين في اربيل عبدالله العليوي، "ظهور الشعور المبكر بالظلم واغتصاب الهوية الى ما قبل الميلاد. اذ تسبب سقوط الإمبراطورية الميديّة الكردية على يد الفرس الأخمينيين، بتعرضهم لاستعباد الأقوام الهندوأوروبية التي نزحت لمنطقة كردستان الحالية". لكن العليوي يستدرك موضحا ان شعور الكرد بالظلم آنذاك لم يتخذ مظاهر قومية، لكنه أسس للمشكلة التي عاشت هدوءا بعد الفتح الإسلامي الذي أنقذ الكرد ومنحهم حقوقا قومية وحرية تأسيس إمارات عديدة تحكّم نفسها بنفسها في إطار الدولة الإسلامية، وذلك قبل أن تبدأ المعالم الحديثة للمشكلة الكردية بالتشكل منذ بدايات القرن السادس عشر".

ويضيف العليوي، أن المشكلة الكردية بدأت بصورة واضحة حديثا عند اصطدام الدولتين الصفوية والعثمانية العام (1514) في معركة جالديران التي كانت كبيرة وغير حاسمة، كان من نتائجها تقسيم كردستان عمليا بين الدولتين الصفوية والعثمانية.

ولأن للجغرافيا فعلها، كما يرى (روبرت كابلان) في مؤلفه "انتقام الجغرافيا"، فقد كانت جبال كردستان سدا منيعا امام تغول الاستبداد وهيمنته عليهم، وإن طوعته التكنولوجيا في حروبها الحديثة. يقول كابلان: "استطاع (الرئيس العراقي الراحل) صدام حسين، أن يثبت بأن الجغرافيا لا تستطيع منع الإنسان تماما من تغيير مصير البشر، إلا أن تلك الجبال كانت السبب الأساسي لتلك المأساة. وبسبب تلك الجبال ابتعدت منطقة كردستان عن الدولة العراقية إلى حد بعيد". لكن قادة اكراد العراق يدفعون بجملة اسباب بإجراء استفتاء 25 ايلول (سبتمبر)، وفي مقدمتها تغيير الحكم المركزي في بغداد لمبدأ الشراكة، معتبرين ان الحكم ليس وطنيا بل طائفي، لا يمكن معه تأسيس شراكة حقيقية في عراق ديمقراطي. بل ان رئيس الاقليم مسعود البرزاني استبق الاستفتاء، بقوله ان الاكراد تأخروا واخطأوا منذ العام 2003 حين لم يقوموا باتخاذ خطوة باتجاه تقرير المصير.

اما حال الاكراد في تركيا الذين يتجاوز عددهم العشرين مليونا، فربما يكون هذا الاعتصام بالجغرافيا القاسية سببا رئيسيا لاستمرار الحركة المسلحة التي يقودها حزب العمال الكردستاني منذ 1984 في مناطق كردستان التركية. وبات تمرد حزب العمال خاصرة هشة للدولة التركية التي تراجعت في انفتاحها على الديموقراطية الكردية، مختارة النهج القديم في التعاطي مع المشكلة بوصفها مشكلة أمنية محضة.

ويتوقف مراقبون عند احتفاء اكراد العراق بالذكرى الـ 66 لإعلان قيام "جمهورية كردستان الديموقراطية وعاصمتها مهاباد"، في أربعينيات القرن الماضي، بوصفها مناسبة لإعادة طرح حقهم في "تقرير المصير" مع تجنّب استفزاز العراقيين العرب.

متى بدأ تدويل قضية الاكراد؟

ويربط متخصصون تدويل القضية الكردية حديثا باشتداد الصراع الدولي على الشرق، خصوصا بين القوتين البريطانية والروسية في مطلع القرن العشرين، اذ انتقلت المشكلة الكردية من صيغتها الإقليمية الى الدولية، وهو ما ظهر في الاتصالات التي اجرتها روسيا وبريطانيا، بالقيادات الكردية. ذلك ان موسكو كانت شديدة الاهتمام بأوضاع جوارها الجغرافي، ما اثار قلق لندن من وصول الروس إلى العراق، خصوصا. يضاف الى ذلك ان لندن استخدمت شركة الهند الشرقية بؤرة لعملياتها التجسسية في المنطقة. اما فرنسا فقدت عمدت الى ولوج بوابة التنافس عبر البعثات التبشيرية.

ولا ينبغي المتخصصون وجود دور اميركي في اللعب بالملف الكردي، على الرغم من اعتماد واشنطن مبدأ "مونرو" الذي ينادي بعدم الاشتباك مع اي مشكلة خارج حدود الولايات المتحدة، وهو ما يوصف بالمذهب الانعزالي، الذي ظل يلقي بظلاله على سياسة واشنطن وإن لم يكن مؤثرا.

ما بعد الحرب العالمية الأولى

يظهر التاريخ السياسي للمنطقة ان امكانية حل المشكلة الكردية برزت الى الوجود لأول مرة في أعقاب الحرب العالمية الأولى، ولعل سببها إيجاد منطقة عازلة بين أتراك الأناضول والأقوام التي تتكلم اللغة التركية في آسيا الوسطى والقوقاس وبصورة خاصة في أذربيجان.

ويقول الاكاديمي العليوي ان "الكرد تحركوا لاستثمار الظروف الدولية وهزيمة الدولة العثمانية بالحرب العالمية الأولى لنيل

حقوقهم المشروعة والاستفادة من مبادئ ويلسون بحق الشعوب في تقرير المصير. اذ بذل الكرد جهوداً مضنية لإيصال صوتهم إلى مؤتمر الصلح في باريس (1919) على أمل أن ينالوا حقوقهم المشروعة، ولا سيما بعد اعلان الرئيس الأمريكي ويدرو ويلسن عن تبنيه حق الشعوب في تقرير مصيرها. وتظهر وثائق مؤتمر باريس ما يفيد ب: "... أن الحلفاء والدول التابعة لهم قد اتفقوا على أن أرمينيا وبلاد الرافدين وكردستان وفلسطين والبلاد العربية يجب انتزاعها بكاملها من الإمبراطورية العثمانية". وانطلاقاً من هذا القرار قدم الممثل الكردي شريف باشا مذكرتين مع خريطتين لكردستان إلى المؤتمر، إحداهما بتاريخ (1919/3/21 م) والأخرى يوم (1920/3/1). كما طلب من القائمين على شؤون المؤتمر تشكيل لجنة دولية تتولى تخطيط الحدود بموجب مبدأ القوميات، لتصبح كردستان المناطق التي تسكن فيها الغالبية الكردية، وإضافة إلى ذلك فقد جاء في المذكرة الأولى "إن تجزئة كردستان لا يخدم السلم في الشرق...".

مؤتمر لندن (1921) عقد مؤتمر لندن في 1921 لبحث المشاكل العالقة، ومن ضمنها المشكلة الكردية، حيث اعترفت الحلفاء إعطاء تنازلات مهمة في هذه القضية، لكن الحكومة التركية أصرت على أن المسألة داخلية، يمكن حلها داخلياً، لا سيما وأن الكرد لهم الرغبة في العيش مع إخوانهم الأتراك حسب ما زعمت آنذاك، وأثناء انعقاد مؤتمر لندن، عقدت حكومة أنقرة عدداً من الاتفاقيات الدولية التي كرست الشرعية الدولية القانونية للنظام الجديد في تركيا.. ثم قامت الحكومة الجديدة بإلغاء جميع الاتفاقيات والمعاهدات التي أبرمتها حكومة الأستانة ومن ضمنها معاهدة سيفر. كل ذلك أدى إلى تعزيز مكانة الحكومة التركية الجديدة.. وبذلك فشل مؤتمر لندن لتوجه ضربة إضافية للأمال القومية الكردية. معاهدة لوزان (1923)

جاءت فكرة عقد معاهدة لوزان بعد الانتصارات الكبيرة التي حققتها الحكومة التركية الجديدة على الجيش اليوناني، وبذلك ظهرت تركيا كدولة فتية قوية لأول مرة بعد قرنين، وقامت الحكومة الجديدة بتحسين العلاقة مع جاراتها الاتحاد السوفياتي، وعقدت مباحثات المعاهدة على فترتين: استمرت الأولى نحو ثلاثة أشهر بين نهاية العام 1922 وبداية العام 1923، والفترة الثانية استمرت الفترة ذاتها ما بين ربيع وصيف عام 1923.

ونصت معاهدة لوزان على أن تتعهد أنقرة بمنح معظم سكان تركيا الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للكرد فيها، كما لم تجر الإشارة إلى معاهدة سيفر، وعدّ الكرد هذه المعاهدة ضربة قاسية ضد مستقبلهم ومحطمة لآمالهم... وبذلك يتحمل الحلفاء المسؤولية الأخلاقية الكاملة تجاه الشعب الكردي ولا سيما الحكومة البريطانية التي ألحقت فيما بعد ولاية الموصل - التي يشكل الكرد فيها الأغلبية المطلقة - بالعراق. وأدى كل ذلك إلى ازدياد المشكلة الكردية تعقيداً بعد أن أصبح الشعب الكردي موزع عملياً وقانونياً بين أربع دول بدل دولتين، لتزداد معاناته وليبدأ فصل جديد من فصول علاقته بالدول الجديدة طغى عليها التوتر والعنف الذي لم يجد حتى اليوم حلولاً عادلة، فيما بدأت الأحزاب والقوى القومية الكردية تتشكل لكي تقود النضال والكفاح من أجل حق تقرير المصير.

الجغرافيا الكردية

يسكن الأكراد المنطقة الجبلية الممتدة على حدود تركيا، والعراق، وسوريا، وإيران، وأرمينيا، ويتراوح عددهم ما بين عشرين وثلاثين مليوناً. ويعدون رابع أكبر مجموعة عرقية في الشرق الأوسط، لكن لم تكن لهم أبداً دولة مستقلة. وفي العقود الأخيرة، زاد تأثير الأكراد في التطورات الإقليمية، إذ قاتلوا من أجل الحكم الذاتي في تركيا، ولعبوا دوراً هاماً في الصراعات في العراق وسورية، آخرها المشاركة في مقاومة تقدم تنظيم "الدولة الإسلامية". ما هي أصول الأكراد؟

تاريخياً، عاش الأكراد حياة قائمة على الرعي في سهول ما بين النهرين، وفي المناطق الجبلية المرتفعة الموجودة الآن في جنوب شرقي تركيا، وشمال شرقي سورية، وشمال العراق، وشمال غربي إيران، وجنوب غربي أرمينيا. واليوم يشكلون مجموعة متميزة، يجمعها العرق والثقافة واللغة، رغم عدم وجود لهجة موحدة. كما أنهم ينتمون لمجموعة مختلفة من العقائد والديانات، وإن كان أكثرهم يصنفون كمسلمين سنة. والأكراد قومية عرقية يتوزع وجودها بين تركيا والعراق وسورية وإيران، وقد سعوا في مراحل متعددة من تاريخهم الحديث لبناء دولة تمثل كيانا قومياً لهم، لكنهم اصطدموا بعراقيل في تلك الدول حالت دون تحقيق حلمهم ذلك.

العراق

يبلغ عدد سكان إقليم كردستان العراق -بحسب موقع حكومته على شبكة الإنترنت- 5.2 مليون نسمة -معظمهم مسلمون سنة- يعيشون في محافظات دهوك وأربيل والسليمانية وحلبجة، كما يوجد الأكراد في محافظة كركوك وبنسبة قليلة في نينوى وديالى، ويضم الإقليم أيضاً قوميات أخرى.

وقد انتفض أكراد العراق عدة مرات للحصول على مطالبهم، وفي 11 آذار (مارس) 1970 تحقق حلمهم عندما تم تثبيت حقهم في الحكم الذاتي في الوثيقة التي أصدرتها الحكومة التي كان يقودها حزب البعث في العراق، وفي آذار 1974 صدر قانون الحكم الذاتي لمنطقة كردستان العراق إلا أن الحزب الديمقراطي الكردستاني برئاسة الملا مصطفى البارزاني رفض القانون ولجأ إلى السلاح.

وشمل الحكم الذاتي للأكراد حزمة حقوق تضمنت ميزانية مالية ذاتية، ونصا دستوريا على أن القومية الكردية تشكل -إلى جانب القومية العربية- القوميتين الرئيسيتين للشعب العراقي، وجعل اللغة الكردية لغة التعليم في المناطق الكردية، ولغة يدرسها التلاميذ بمدارس الدولة في المناطق العربية.

وبعد غزو الولايات المتحدة للعراق واحتلاله، تحولت منطقة كردستان العراق إلى إقليم يتمتع بصلاحيات واسعة مقرر في دستور العراق، وجعل رئيس الإقليم مسعود البارزاني من راية جمهورية كردستان الشعبية راية لإقليم كردستان العراق، كما وظف الإقليم موقعه وثوراته النفطية لنسج علاقات إقليمية قوية.

تركيا

لا توجد في تركيا إحصاءات دقيقة لعدد الأكراد، لكن التقديرات تشير إلى أن عددهم يقدر بنحو 15 مليون نسمة، ويشكلون 56% من أكراد العالم، و20% من سكان تركيا، ويعيش معظمهم في جنوب شرق البلاد.

عاش أكراد تركيا في صراع طويل مع الحكومات المتعاقبة، حيث نادى حزب العمال الكردستاني برئاسة عبد الله أوجلان بتأسيس دولة مستقلة في تركيا، لكن هذا الحزب تراجع لاحقا عن مطلب الاستقلال، وطالب بالمزيد من الاستقلال الثقافي والسياسي، لكنه استمر في القتال.

وطرح حزب العدالة والتنمية التركي منذ تسلمه الحكم مبادرات لاحتواء القضية الكردية، وسعت أنقرة -بحسب منتقديها- إلى فك الارتباط بين أكراد تركيا وحزب العمال الكردستاني الذي دأبت على اتهامه بشن عمليات ضد مصالحها، كما أبدت معارضتها للدعم اللوجستي الذي قدمته واشنطن إلى قوات كردية في سورية.

إيران

أما في إيران فتشير التقديرات إلى أن عدد الأكراد يتراوح بين ثمانية وعشرة ملايين نسمة، ويشكلون 16% من أكراد العالم، وما بين 10 و12% من سكان إيران، ويعيش معظمهم في غرب وشمال غرب البلاد.

وبخلاف العراق لم تعترف إيران بخصوصية العرق الكردي الذي كانت له تجربة تاريخية محدودة في إقامة حكم مستقل، ففي عام 1946 أعلن الأكراد ميلاد ما عرفت بدولة مهاباد برئاسة قاضي محمد لكنها لم تدم سوى 11 شهرا وتم إعدام قادتها لتطوى بذلك صفحة في تاريخهم.

وبعد الثورة الإسلامية الإيرانية العام 1979 أعلن المرشد الأعلى للثورة روح الله الخميني الجهاد ضد الأكراد وقصف مدنها بالطائرات.

سورية

يقدر عدد الأكراد في سورية -بحسب تقديرات غير رسمية- بـ1.6 مليون نسمة، ويشكلون 6% من أكراد العالم، و8% من سكان سورية، ويتمركزون في مناطق شمال شرق البلاد، مثل الحسكة والقامشلي والمالكية.

ومن جهتهم، سعى الأكراد في سورية إلى الحصول على حقوقهم والاعتراف الرسمي بلغتهم وثقافتهم، وتصاعد نفوذهم مع اتساع رقعة الثورة السورية، حيث استفاد حزب الاتحاد الديمقراطي (الفرع السوري لحزب العمال الكردستاني التركي) من الوضع وتحالف مع النظام السوري والإيراني وسيطر على مناطق ذات أغلبية كردية شمال البلاد، كما تلقى دعما من الولايات المتحدة من أجل محاربة تنظيم داعش.

وفي 17 آذار (مارس) 2016 أعلن الأكراد في سورية إنشاء نظام فدرالي بمناطق سيطرتهم شمالي البلاد، وذلك خلال اجتماع عقد في مدينة الرميلان بمحافظة الحسكة شمال شرق البلاد.

ويقضي الإعلان بتشكيل مجلس تأسيسي للفدرالية ونظام رئاسي مشترك، والمناطق المعنية بالنظام الفدرالي هي المقاطعات الثلاث ذات الأغلبية الكردية: عين العرب (كوباني) في ريف حلب الشمالي، وعفرين بريف حلب الغربي، ومنطقة الجزيرة في محافظة الحسكة، بالإضافة إلى المناطق التي سيطرت عليها قوات سورية الديمقراطية بداية 2016.

خصوصية الأكراد العراقيين

يظهر التاريخ ان الجغرافيا العراقية استطاعت هضم الديموغرافيا فاسبغت عليها هويتها المتبلورة نهائيا، حسب متخصصين في السيكولوجيا الاجتماعية. بيد أن هؤلاء لم يقفوا عن تأثير السياسة التي انتهجها المركز في بغداد عبر الزمن.

ويرون ان تطرف بغداد وتغولها على الطرف الكردي عبر حقب التاريخ، كان هو الفاعل الأكبر في دفع جنوح القوى الكردية المتنفة سياسيا واجتماعيا (الاقطاع الكردي وعائلاته) للانفصال عن العراق . ويرى محللون أن فترات ضعف المركز العراقي شهدت على الدوام، تفلتات كردية حققت النزعات الانفصالية بمزيد من القوة. ويقدر هؤلاء أن عراق ما بعد الاحتلال الاميركي أنتج لحظة ضعف للمركز غير مسبوقه، مضاف اليها هيمنة الطابع الطائفي على الحكم، خصوصا في عهد رئيس الوزراء السابق نوري المالكي (2006-2014).

ويلاحظ محللون ان ظهور ما تعرف ب"المناطق المتنازع عليها" بين بغداد وكردستان يشير الى ان هناك استغلالا كرديا يصل الى الطمع في انتزاع اراض ومناطق ليست كردية، وهو ما ينطبق على كركوك الغنية بالنفط، فضلا عن عين المسعى الكردي للضم يشمل أفضية وبلدات عدة في سهل نينوى وسواها. ويعتقد هؤلاء أن المستقبل يحمل في ثناياه وعودا بنزاعات بين الأكراد والعرب في العراق وسورية.

وعلى امتداد قرن من عمر العراق الممتد من زاخو الى البصرة، حيث انمحت الحدود بين العرب والاكراد، في ظروف يصفها محللون ب"التعسفية والقهرية"، أوجدت خلافات في كل بقعة عيش مشتركة، ما نبئ بقادم قائم في هذه المناطق، إن لم

تعمل القوى السياسية والاجتماعية الفاعلة على اعادة تأسيس الدولة وفق منظور وطني انساني ديموقراطي حقيقي. ويرصد محللون أن صراع الاكراد مع مركز بغداد في عهد الرئيس الراحل صدام حسين، انتج لغة ومفاهيم تسود اليوم على سطح خطاب الاحزاب الحاكمة في بغداد حاليا، وهي ترفع شعار مقاومة الخطر الذي يهدد وحدة العراق. الاثنين الماضي، ألزم مجلس النواب العراقي، الحكومة بتنفيذ عقوبات اقتصادية وسياسية، ضد كردستان، التي اجرت استفتاء على انفصالها عن العراق، وهو ما يرى فيه المحللون سببا اضافيا لالتفاف الاكراد حول قيادة مسعود البرزاني. فقد صوت البرلمان على قرارات تجيز للحكومة اغلاق المعابر الحدودية مع الاقليم وقطع الرواتب عن جميع موظفي الدولة العراقية الذين صوتوا على الاستفتاء. ونذر الصراع الجديدة تشمل ما اقره البرلمان الى حكومة بغداد باعادة بسط السيطرة العسكرية على المناطق التي تمركزت فيها قوات البيشمركة الكردية بعد 2003 ومنع محاولات تكريدها. كما طالب البرلمان، البلدان المجاورة مثل تركيا وايران باغلاق منافذها الحدودية واغلاق مطاراتها بوجه الاقليم الكردي. فضلا عن الحكومة العراقية وجهت أجهزتها الرقابية لمتابعة الاموال المودعة في حسابات اقليم كردستان وبعض السياسيين الكرد من ايرادات النفط. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | alghad.com 27-09-2017

وقت التدوين: 2023-04-09

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 177

الدولة الكردية، حلم قومي مشروع، أم مخطط للتقسيم؟!

[20230214113245466865=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

عبدالغني سلامة

كاتب وباحث فلسطيني

مقدمة

“هل تريد أن يصبح إقليم كردستان والمناطق الكردستانية خارج الإقليم دولة مستقلة؟” كان هذا سؤال الاستفتاء الذي جرى في يوم 25 أيلول/سبتمبر 2017، في إقليم كردستان، وبعض المدن العراقية التي يعيش فيها أكراد.. بعد أن رفضت القيادة الكردية كل الضغوطات لتأجيل الاستفتاء، وأصرّت على تنفيذه في موعده.. دون توافق عراقي داخلي، ودون غطاء دولي.. ويبدو أن الأكراد أيقنوا أنهم أمام اللحظة التاريخية التي طالما انتظروها، وأن الاستفتاء سيقدمهم خطوة نحو حلم الدولة المستقلة، وأنه لا مجال لإضاعة هذه الفرصة الذهبية التي قد لا تتكرر، خاصة مع بروز الدور الكردي أكثر في الإقليم وتصاعد دورهم في الحرب على داعش.

وإزاء مسألة استفتاء الأكراد على الانفصال، انقسم الشارع العربي، والفلسطيني على وجه الخصوص، بين مؤيد ومعارض، وليست هناك إحصائية تبين أي الفريقين أكبر عددا.. هذا ليس مهما، المهم أن من يؤيد الاستفتاء، يفعل ذلك انطلاقاً من تأييده حق الشعوب بتقرير مصيرها، وحق الأكراد بأن يكون لهم دولة مستقلة، أسوة بشعوب العالم.. ومن يرفض الاستفتاء، يرفضه إما خوفاً من حسابات سياسية معقدة، ونتائج وخيمة ستنتج عن الانفصال، ستعود على المنطقة وعلى الأكراد بالضرر، وربما بالويلات.. وإما رفضاً مطلقاً لأي مشروع انفصالي، وباعتبار أرض العراق كلها أرضاً عربية.. أو لاعتبارات وطنية، خاصة بعد مشاهد رفع العلمين الكردي والإسرائيلي، وتأييد إسرائيل المشبوه للاستفتاء..

أما دول الإقليم فقد أجمعت على رفض الاستفتاء، ورفض الاعتراف بنتائجه، والاستعداد للتدخل العسكري، أو لفرض عقوبات وحصار على إقليم كردستان، في حال بدأ بتنفيذ خطوات انفصالية، والسبب طبعاً خشيتها من انتقال العدوى لبلدانها، سيما وأن ملايين الأكراد يعيشون على أرضها.. كما رفض مجلس الأمن والاتحاد الأوروبي والولايات المتحدة، الاستفتاء... دول أخرى أثرت الصمت والترقب، لكنها على الأرجح لن تقف إلى جانب الكرد ضد دول إقليمية كبيرة ومهمة تربطها بها مصالح وتحالفات..

وقد حاول الأكراد تبديد مخاوف بغداد، ودول الإقليم والأطراف الدولية، وطمأنتهم بأن الاستفتاء لا يعني إعلان الدولة الكردية من طرف واحد، بل هو إعلان عن تطلعات الشعب الكردي المشروعة.. ورغم تعهد رئيس الإقليم “مسعود بارزاني” بإعادة بناء العلاقات بين الشعبين العراقي والكردي على أسس جديدة بعيداً عن الحسابات الطائفية والقومية؛ إلا أن المؤشرات الأولية تظهر بأن المواجهات العنيفة والدماء والحرب هي الطريق التي ستسلكه أطراف الأزمة عاجلاً أم آجلاً. الأكراد ليسوا وافدين، بل هم من شعوب المنطقة، ومن سكانها الأصليين، وهم جزء من تاريخها وثقافتها وأديانها، ولديهم رموزهم والتي هي جزء من رموز التاريخ العربي السياسية والثقافية.. وبالتالي له الحق بتقرير مصيرهم، والعيش بحرية وكرامة.. هذا كله من حيث المبدأ، ولكن في هذا السياق أيضاً يمكن طرح الأسئلة الأصبغ: أيهما أهم: حق الشعوب والأقليات في تقرير مصيرها، أم المحافظة على وحدة البلاد والسلم الأهلي؟؟ أيهما أكثر قداسة: أن يكون لكل شعب أو أقلية دولة مستقلة، أم أن يعيش الأفراد والمواطنون بكرامة وأمن في دولة المواطنة؟؟ وهل حدود الدول أهم من حياة الناس؟ هل الانتصار في الحروب أكثر قيمة من التعايش السلمي بين الناس من مختلف المنابت والأصول؟ هل حدود العراق، وخطوط سايكس-بيكو مقدّسة، وأكثر قداسة من حياة المواطنين؟؟ هذه الأسئلة، سنحاول الإجابة عليها في سياق هذا البحث..

مدخل

الأكراد ليسوا عربياً، هم من العرق الآري، لهم تراثهم وقوميتهم ولغتهم الخاصة (هناك 3 لهجات كردية مختلفة: الفيلية، وهي لأكراد بغداد وجنوب العراق ممن ينتمون إلى الطائفة الشيعية. واللهجة السورانية الجنوبية، والكرامنجية الشمالية، في كل من إيران وتركيا [1])، وقد تم تشيبتهم كقومية وكشعب بين إيران وتركيا والعراق وسورية، وتم تقسيم أراضيهم بين تلك البلدان الأربعة، ومع ذلك عاشوا وتكيفوا، مع نتائج اتفاق سايكس بيكو، كما تقسم العرب وتمزقوا دولاً وشعوباً.

وعلى مدى تاريخ طويل، عاش الأكراد حياة قائمة على الرعي في سهول ما بين النهرين، وفي المناطق الجبلية المرتفعة الموجودة الآن في جنوب شرقي تركيا، وشمال شرقي سوريا، وشمال العراق، وشمال غربي إيران، وجنوب غربي أرمينيا. واليوم يشكلون مجموعة متميزة، يجمعها العرق والثقافة واللغة، رغم عدم وجود لهجة موحدة. كما أنهم ينتمون لمجموعة مختلفة من العقائد والديانات، وإن كان أكثرهم يصنفون كمسلمين سنة. [2]

ويتراوح عددهم الإجمالي بنحو ثلاثين مليوناً، وهم رابع أكبر مجموعة عرقية في الشرق الأوسط. أغلبيتهم في تركيا ثم إيران ثم العراق؛ حيث يعيشون في إقليم شبه مستقل، يبلغ عدد سكانه 5.2 مليون نسمة، يضم محافظات دهوك، أربيل، والسليمانية وحلبجة، كما يوجد أكراد في كركوك وبنسبة قليلة في الموصل وديالى، ويضم الإقليم أيضاً قوميات أخرى.

في تركيا لا توجد إحصاءات دقيقة لعدد الأكراد، لكن التقديرات تشير إلى أن عددهم يقدر بنحو 15 مليون نسمة، ويشكلون 56% من أكراد العالم، و20% من سكان تركيا، ويعيش معظمهم في جنوب شرق البلاد. أما في إيران فتشير التقديرات إلى أن عدد الأكراد يتراوح بين ثمانية وعشرة ملايين نسمة، ويشكلون 16% من أكراد العالم، وما بين 10 و12% من سكان إيران، ويعيش معظمهم في غرب وشمال غرب البلاد. وفي سوريا يقدر عدد الأكراد بـ 1,6 مليون نسمة، ويشكلون 6% من أكراد العالم، و8% من سكان سوريا، ويتمركزون في مناطق شمال شرق البلاد. ([3])

خلفية تاريخية

تاريخيًا، لم يكن للأكراد دولة مستقلة. وعاشوا في كنف الإمبراطوريات والدول التي حكمت المنطقة، ولكن، في نهاية القرن التاسع عشر، ومطلع القرن العشرين، ومع انتشار الفكر القومي والدولة الوطنية، بدأ الكثير من الأكراد يفكرون بتكوين دولة مستقلة، باسم "کردستان". وبعد هزيمة الدولة العثمانية في الحرب العالمية الأولى، وضع الحلفاء الغربيون المنتصرون تصورًا لدولة كردية في معاهدة سيفر عام 1920، إلا أن آمال الأكراد تحطمت بعد ثلاث سنوات، إثر توقيع معاهدة لوزان التي وضعت الحدود الحالية لدولة تركيا، بشكل لا يسمح بوجود دولة كردية؛ فانتهى بهم الحال كأقليات في الأربع دول. وعلى مدار العقود التي تلت، سُحقت كل المحاولات الكردية لتأسيس دولة مستقلة.

وفي واقع الأمر، بدأت القضية الكردية تبرز للوجود منذ مستهل القرن السادس عشر؛ حين تحاربت الدولتان الصفوية والعثمانية في معركة "جالديران" عام (1514) التي نجم عنها تقسيم ما يُعرف بمنطقة كردستان بين الدولتين الصفوية والعثمانية.

قبل ذلك التاريخ كانت كردستان إمارات محلية متناثرة مشغولة بشؤونها الداخلية، لكن تمايز الأكراد الطائفي عن الدولة الصفوية، وسوء معاملة الشاه إسماعيل لهم دفع بالكثيرين منهم للانضمام إلى جانب الدولة العثمانية، وجاءت معركة "جالديران" لتضع أغلبية أراضي كردستان تحت سيطرة العثمانيين، مع اعتراف من الدولة العثمانية بالإمارات الكردية، مقابل أن تدفع تلك الإمارات رسوما سنوية كرمز لتبعيةها للسلطان، وأن تساند جيشه في معاركه، وتدعو له على المنابر. وفي عام (1555) عقدت الدولتان الصفوية والعثمانية أول معاهدة رسمية بينهما عرفت باتفاق "أماسيا"؛ تم بموجبها تكريس تقسيم كردستان رسميًا، مع ترسيم الحدود بين الدولتين، وتبعت تلك المعاهدة، اتفاقيات أخرى مثل معاهدة "زهاو" و"أرضروم" التي تم التأكيد فيها على معاهدة "أماسيا"، وتعيين الحدود بين الدولتين: الإيرانية والعثمانية، الأمر الذي عمق المشكلة الكردية، وكرس تقسيم كردستان وشعبها بشكل مجحف. ([4])

ومع احتدام الصراع بين بريطانيا وروسيا في المنطقة، تأثرت القضية الكردية بشكل سلبي، ففي اتفاقية سايبكس بيكو تم تقسيم تركة الدولة العثمانية، وبما أن القسم الأكبر من كردستان كان تحت السيطرة العثمانية، فقد شملها التقسيم، وبالتالي تحطمت الآمال الكردية في نيل حقهم في تقرير المصير. ولكن، بعد الحرب العالمية الأولى برزت إمكانية حل المشكلة الكردية نتيجة إيجاد منطقة عازلة بين أتراك الأناضول والأقوام التي تتكلم اللغة التركية في آسيا الوسطى والقفقاس وأذربيجان. فحاول الأكراد الاستفادة من ظروف ما بعد الحرب، وهزيمة العثمانيين، فتحركوا لإيصال صوتهم إلى مؤتمر الصلح في باريس 1919، والاستفادة من المناخ الدولي المؤيد لحق الشعوب في تقرير المصير (مبادئ ويلسون). في معاهدة سيفر التي أبرمها الحلفاء بباريس في آب/أغسطس 1920، نجح الوفد الكردي في إدخال ثلاثة بنود تتعلق بالقضية الكردية، ونجحوا بذلك بتدويل قضيتهم بعد أن ظلت الدولة العثمانية تصفها بالقضية الداخلية التي تستطيع الدولة حلها.

دعت معاهدة سيفر إلى تحقيق حل للمشكلة الكردية على مراحل، وإذا اجتازها الكرد نالوا الاستقلال، وعلى الحكومة التركية الاعتراف بذلك.. بيد أن "كمال أتاتورك" وصف المعاهدة بأنها بمثابة حكم الإعدام على تركيا، وحاول بمختلف الوسائل وضع العراقيل لمنع تطبيقها؛ فبقيت حبرًا على ورق، إلا أن هذا الورق أصبح وقودًا لنضال الحركة القومية الكردية فيما بعد. وبعد عام ونصف العام على توقيع معاهدة سيفر، دعا أتاتورك لإعادة النظر فيها، وفي مؤتمر لندن (1921) دعا الحلفاء لبحث المشاكل العالقة، ومن ضمنها المشكلة الكردية، حيث اعترم الحلفاء إعطاء تنازلات مهمة في هذه القضية، لكن الحكومة التركية أصرت على أن المسألة شأن داخلي، يمكن حلها داخليًا، لاسيما وأن الكرد لهم الرغبة في العيش مع إخوانهم الأتراك حسب ما زعمت آنذاك، ثم قامت الحكومة التركية الجديدة بإلغاء جميع الاتفاقيات والمعاهدات التي أبرمتها حكومة الأستانة ومن ضمنها معاهدة سيفر. وبفشل مؤتمر لندن تم توجيه ضربة إضافية للآمال القومية الكردية. ([5])

وبعد الانتصارات الكبيرة التي حققتها الجيش التركي على اليوناني، ظهرت تركيا كدولة فتية قوية لأول مرة منذ قرنين، وقامت الحكومة الجديدة بتحسين العلاقة مع الاتحاد السوفيتي، وعقدت معه معاهدة لوزان (1923)، التي نصت على تعهد أنقرة بمنح جميع سكان تركيا الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للأكراد فيها، ودون إشارة إلى معاهدة سيفر، وعدّ الكرد هذه المعاهدة ضربة قاسية ضد مستقبلهم ومحطمة لآمالهم. ([6])

وهكذا، بقي الأكراد موزعين بشكل رئيسي بين سورية والعراق وتركيا وإيران. وشكلوا جزءًا من النسيج المجتمعي لتلك الدول بكل تجلياته وتعبيراته، السياسية والثقافية بالذات. ([7])

النضال الكردي

اندمج الأكراد في الدول والمجتمعات التي عاشوا فيها، (حاولوا ذلك، أو فُرض الأمر عليهم)، بيد أن حكومات تلك الدول كانت استبدادية، ليس ضد الأكراد وحسب، بل وضد كل مكونات الشعب.. وهذه الدول الأربعة فضلًا عن طبيعتها

الشمولية، كانت متناحرة ومتحاربة في كل شيء، لكنها متفقة في منع الأكراد من ممارسة حقهم في تقرير المصير، كما أنها لم تكتفِ بتكرها لحقوقهم القومية، بل وأيضا حقوقهم المدنية والثقافية، فكان ممنوع عليهم التكلم بلغتهم، أو تدريسها، أو ارتداء لباسهم الشعبي، أو تسمية أسماء ذات معاني أو دلالات كردية (خاصة في تركيا).. وبصورة أخرى، استغللت إيران وتركيا الدين للتنكر للحقوق الكردية، حيث اعتبرت الحديث عن المسألة القومية بدعة وضلال، لأن المسلمين متساوون "كأسنان المشط". في محاولة لتضليل الرأي العام.

وفي العراق وسوريا اللذين كانا تحت حكم حزب البعث، بحجة القومية العربية والدولة الوطنية تم صهر الأكراد في بوتقتها.. في سورية، لم ينل معظم الأكراد الجنسية.. بيد أن أوضاعهم في العراق كانت الأفضل.. فقد قدم "صدام حسين" في اتفاق آذار 1970 للأكراد في العراق ما لم يقدمه أحد غيره من السابقين واللاحقين (حكم ذاتي، جامعات ومدارس، وإذاعة وتلفزيون، وحق إبراز الفلكلور والتراث الكردي..)، ولكن يبدو أن هذا لم يكن كافيا بالنسبة لهم. [8]

وهكذا، عندما تفشل الدولة في تدوير سكانها في بوتقة المواطنة، وعندما تفاضل بين مواطنيها على أساس عرقي أو قومي أو مذهبي أو ديني، يصنع المستضعفون دروعهم ويتمترسون خلفها، وتتكتل الأقليات حول بعضها، ويصبح هاجسها الانفصال، بعد أن فقدت الأمن والكرامة.. وحينها لا تعود الدولة تمثل المظلة التي تظل كل سكانها.. وهذه كانت من أهم أسباب ومطالب النضال الكردي..

وحول أسلوب ومنهجية النضال الكردي برز اتجاهان: الأول قومي، يتبنى العنف والحل العسكري، ينطلق من النزعة القومية الانفصالية، ويرز من داخل هذا الاتجاه بعض التيارات ذات الأفق الضيق، كرد فعل ناشئ من الإحساس بالمرارة من جراء التنكر للحقوق الكردية، لديها الاستعداد للتحالف مع قوى معادية للبلاد، حتى لو كانت إسرائيل (لاسيما في حالة العراق) على أمل الحصول على بعض المكاسب. [9]

والاتجاه الثاني شعبي يدعو إلى اعتماد الحل السلمي.. هو الذي انتشر على المستوى الشعبي (في العراق بشكل خاص) ويدعو إلى اعتماد المفاوضات والحل السلمي للقضية الكردية والاعتراف بحقوق الشعب الكردي وشراكته في الوطن، سواء عن طريق الحكم الذاتي، أو من خلال شكل من أشكال الفيدرالية، أو أية صيغة تضمن هذه الحقوق.

وكان من ثمار هذا الاتجاه إقرار "شراكة العرب والكردي في الوطن العراقي"، وتحقيق بعض المنجزات القانونية والإدارية للشعب الكردي، وتحصيل بعض الحقوق القومية والثقافية، الأمر الذي أدى إلى استنهاض الشعور القومي الكردي في كل من إيران وتركيا وسوريا.

في تركيا خاض حزب العمال الكردستاني (بزعامة عبد الله أوجلان) حربا طويلة ضد الحكومة، راح ضحيتها آلاف القتلى من الطرفين، وتوقفت نسبيا بعد اعتقال أوجلان، وفي إيران أيضا خاض الأكراد نضالا قاسيا ضد الحكومات المتعاقبة، وقد قُمت بشدة، خاصة الانتفاضة الكردية في العام 1979.

في العراق خاض الأكراد حربا شرسة ربما كانت الأعنف ضد الحكومة، أثمرت آخر انتفاضة كردية عام 1991 عن إنشاء مناطق كردية تتمتع بإدارة ذاتية بحكم الأمر الواقع، إلى أن أصبح الأمر رسميا بعد العام 2003، ولكن في إطار الدولة العراقية.

محاولات لإقامة دولة كردية

ظلّ حلم "دولة كردستان" يراود الأكراد منذ زمن قديم، وربما بدأت بوادر هذا الحلم في عهد الدولة العباسية بعد دخولهم الإسلام؛ لكن فكرة الدولة لم تظهر إلى العلن إلا في العصر الحديث، أي في ظل إعادة تشكيل النظام العالمي الجديد في أعقاب الحرب العالمية الأولى، وشيوع فكرة الدولة/الأمّة..

بعد معاهدة سيفر تنشط الأمل بإمكانية تحقيق الحلم، وفي عام 1922 أسس "حفيد البرزنجي" مملكة كردية في منطقة السليمانية، وعين نفسه ملكا عليها، لكنها لم تعمر سوى عامين، وتم القضاء عليها من قبل الجيش البريطاني والعراقي، وانتهت بمغادرة "البرزنجي" وأسرته إلى إيران.

في العام 1925 جرت محاولة لتشكيل كيان مستقل في المناطق الكردية في تركيا بقيادة الشيخ "سعيد بيران"، لكن "كمال أتاتورك" ألقى القبض على الشيخ ورفاقه وأعدمهم جميعا. [10]

وفي عام 1946 أراد "ستالين" إقامة كيان كردي في إيران، ردا على دعم الشاه "رضا بهلوي" لـ "أدولف هتلر"، والذي هرب من إيران بعد توغل الجيش السوفيتي في أراضيه، فانتقل الحكم إلى ابنه "محمد رضا بهلوي"، وبعدها فعلا تم إنشاء ما عرف في ذلك الوقت بجمهورية "مهاباد"، التي أسسها قاضي محمد وأقيمت على 30% من أراضي كردستان، ولم تعمر تلك الجمهورية سوى 10 أشهر وتم القضاء عليها. [11]

وفي العراق جرت محاولات كثيرة للانفصال، قادها الملا "مصطفى البرزاني"، ومن بعده ابنه "مسعود"، توقفت قليلا في آذار من العام 1970 بموجب اتفاق حكومة بغداد، بقيادة صدام حسين، مع الحركة الكردية المسلحة على إنهاء النزاع العسكري، وبعتراف العراق بالقومية الكردية، ومنحهم حكما ذاتيا موسعا، والسماح بتدريس اللغة الكردية. لكن "البرزاني" رفض الاعتراف بذلك، وواصل قتال الدولة المركزية. [12]

وبعد هزيمة الجيش العراقي في حرب العام 1991، حصلت انتفاضات شعبية في عموم العراق، بما في ذلك انتفاضة كردية أفضت إلى حكم ذاتي كردي، بحكم الأمر الواقع، في شمال العراق، وبعد احتلال القوات الأمريكية للعراق عام 2003 انتعشت آمال الأكراد بتحقيق حلمهم فأصبح لديهم جيش منظم (البشمركة) وبرلمان وأحزاب سياسية وعلم ونشيد وطني

وأصبح يسمى إقليم كردستان العراق، الذي أقره الدستور العراقي الجديد، وهناك العديد من الاتفاقات بينه وبين الدولة المركزية في بغداد وقد أعطي منصب رئيس الجمهورية للأكراد، فكان "جلال الطالباني" أول رئيس، ومن بعده "محمد فؤاد معصوم"، كما أعطي للأكراد العديد من المناصب السيادية ومن ضمنها وزارة الخارجية. [13]]

استغلال الأطراف الخارجية للقضية الكردية لم تمنع عدالة القضية الكردية، ومشروعية مطالب شعبها مختلف القوى الإقليمية والدولية، من استغلال القضية الكردية لصالحها، واستخدامها ورقة لخدمة أهدافها الخاصة، فقد كانت تلك الدول مثلاً تدعم الأكراد في الدول المجاورة بسبب خلافاتها معها، بينما تضطهد الأكراد المقيمين فيها!

ومنذ بروز القضية الكردية أوائل القرن العشرين، استغلته القوى الكبرى آنذاك في خدمة صراعاتها: بريطانيا، والاتحاد السوفيتي، وتركيا وإيران والعراق، وفيما بعد الولايات المتحدة وإسرائيل.. وكانت الورقة الكردية جاهزة على الدوام ل"اللعاب والاستثمار" من جانب القوى الدولية والإقليمية، ولم يكن ذلك بعيداً عن المخططات الإمبريالية والصهيونية، فالقضية الكردية إضافة إلى كونها نزاعاً داخلياً في تركيا وإيران والعراق بالدرجة الرئيسية فإنها مصدر خلاف وصراع وتحريك بينها، وكانت بالقدر نفسه مصدر اتفاق ومساومة وصفقات بين الحكومات التي يجمعها قاسم مشترك أعظم هو التنكر للحقوق القومية للشعب الكردي، وظلت بؤرة ساخنة وعامل قلق دائم. [14]]

ومنذ وقت مبكر تنهت إسرائيل للقضية الكردية، وإمكانية الاستفادة منها في إضعاف أعدائها، خاصة العراق، ففتحت خطوط اتصال مع الملا مصطفى البرزاني، وقدمت له ما يحتاج من دعم وتدريب وسلاح ومعلومات.

الموقف الإسرائيلي الراهن، المنفرد بتأييده للاستفتاء وإقامة دولة كردية مثير للريبة والتناقض، ويخضع لحسابات لا يوجد بينها مصلحة الشعب الكردي الفعلية؛ فإسرائيل، دعمت سابقاً القضية الكردية، لا حباً بالكرد، وليس انحيازاً لقضيتهم العادلة وحقوقهم القومية المهدورة، بل فعلت ذلك لتقسيم العراق وإضعافه، فالشعب العراقي بعربه وكرده، كان دائماً مع الشعب الفلسطيني، وضد المشروع الإسرائيلي.. وبتقسيم العراق وإشغال المنطقة تكسب إسرائيل بضربة واحدة متعددة الأهداف إضعاف كل من العراق وإيران وتركيا، حيث تهدف إلى استغلال الأكراد لإشغال حروب الانفصال في تلك البلدان.. إسرائيل كدولة كولونيالية إقليمية تريد موطئ قدم لها في مواجهة إيران (وتركيا) المنافسين القويين على النفوذ الإقليمي، وتريد كيانا يحتاجها بسبب عزلته، وتجعل منه حليفاً لها ونقطة ارتكاز أمنية في منطقة بالغة الحيوية، وتريد استمرار النزاعات الإقليمية، وصرف الأ نظار عن سياساتها الاستيطانية وممارساتها التعسفية في فلسطين، وتوجيهها نحو حروب وأخطار بعيدة، هناك في كردستان. أما وجه التناقض في الموقف الإسرائيلي فيتجلى في تأييد حق الأكراد في تقرير مصيرهم، ورفض حق الشعب الفلسطيني في تقرير مصيره.

إيران أيضاً (في زمن الشاه وزمن الخميني) استغلت الأكراد، فمثلاً، عند إعلان بيان 11 آذار/مارس 1970 الذي هو بمثابة اتفاق بين الحكومة العراقية والثورة الكردية على إنهاء القتال ووضع أسس حل سلمي، لم تكن إيران مرتاحة من تثبيت بعض الحقوق الكردية، خصوصاً أن العلاقات الإيرانية العراقية كانت على درجة عالية من التوتر، حيث أقدمت إيران من طرف واحد على إلغاء معاهدة عام 1937 العراقية الإيرانية بخصوص تنظيم الحدود خلافاً للقانون الدولي. [15]]

فشجعت إيران استمرار الأكراد قتالهم ضد الحكومة العراقية، ثم تخلت عن دعمهم عام 1975، لأسباب مختلفة، ما يدل على أن هدفها لم يكن دعم الشعب الكردي، وإنما إضعاف العراق وإشغال جيشه بنزاع داخلي.

وفي أواسط الثمانينات خصوصاً في ظروف الحرب العراقية الإيرانية، انقسمت الحركة الكردية العراقية، فالحزب الديمقراطي الكردستاني (حدك) تعاون مع إيران، في حين تعاون الاتحاد الوطني الكردستاني (أوك) مع الحكومة العراقية، خصوصاً عشية وبُعيد مجزرة بشنشان 1983 ضد الأنصار الشيوعيين في كردستان. [16]]

ومن المفارقة أن قيادة الحزب الديمقراطي الكردستاني استعانت بالحكومة العراقية عام 1996 لاستعادة أربيل من الاتحاد الوطني الكردستاني، الذي كان يتعاون مع إيران في تلك الفترة، بما يؤكد فكرة تلاعب القوى الإقليمية والدولية بالقضية الكردية ومحاولة استغلالها. [17]]

كما أن القيادة السورية كانت تستقبل القيادات الكردية العراقية وتبدي تعاطفاً مع كرد العراق، في حين تمتنع من تلبية أهم حقوق المواطنة لأكراد سورية، بما في ذلك منح عشرات الآلاف منهم الجنسية.

وفي النتيجة أدى استغلال الأطراف الخارجية للقضية الكردية، وتعاون أطراف كردية مع هذا الاستغلال بطريقة أو بأخرى، أدى ذلك إلى عدم وضوح مطالب الأكراد، وإلى التشويش على قضيتهم، وبالتالي تراجع تعاطف العالم معهم، واهتزت الثقة بالقيادات الكردية، ما أضر وأعاق إيجاد حل لهذه القضية.

الخلفية السياسية للقضية الكردية تصاعدت القضية من جديد بعد إيقاف بغداد تمويل إقليم كردستان في شهر كانون ثاني من عام 2014، وذلك على إثر قيام حكومة إقليم كردستان بمحاولة تصدير النفط خلال خط الأنابيب الشمالي عبر تركيا، ثم تصاعد الخلاف بين الطرفين بسبب إعلان "مسعود البرزاني" في اليوم الأول من شهر تموز/يوليو 2014 عن نيته تنظيم استفتاء لاستقلال الإقليم. ولكن بعد هجوم داعش في نفس الفترة واستيلائه على الموصل ومساحات واسعة من شمال وغرب العراق، ومع انسحاب الجيش العراقي من تلك المناطق تدخلت قوات البشمركة الكردية، وسيطرت على مدينة كركوك، وبعض المناطق الشمالية حولها، والتي أرادت حكومة إقليم كردستان ضمها، وهي خارج حدود إقليمهم رسمياً.

في شهر أيلول/سبتمبر من نفس العام، عُزل "نور المالكي"، وعُين "حيدر العبادي" رئيسًا للوزراء، ووافقت القيادة الكردية على تأجيل الاستفتاء إلى وقت آخر، لينحصر التركيز على قتال داعش، وأكد حينها رئيس وزراء إقليم كردستان بأن الاستفتاء لن يُعقد إلا بعد تحرير الموصل.

وفي حزيران 2017، أعلن "مسعود برزاني"، المنتهية ولايته القانونية منذ عام 2015 بأن استفتاء الاستقلال سيعقد يوم 25 من شهر أيلول/سبتمبر سنة 2017.

الاستفتاء وتداعياته السياسية

في اليوم المحدد، ورغم كل التهديدات العراقية والتركية والإيرانية والدعوات الدولية بالتأجيل، نفذ الأكراد في إقليم كردستان العراق الاستفتاء الشعبي بمشاركة 72% من السكان الذين يحق لهم التصويت وبعده يبلغ 3,305,925 نسمة. وكانت النتيجة لصالح تأييد فكرة الاستقلال عن الدولة العراقية، حيث أظهرت النتائج أن 90% من الأكراد المصوتين هم مع الاستقلال. وهذا يعتبر تغييرًا بالغ الأهمية في العلاقة بين الأكراد والدولة العراقية وبينهم وبين دول الإقليم ذات العلاقة بالمسألة الكردية.

وإزاء الاستفتاء انقسم الشارع العربي بين مؤيد ومعارض، لكن الموقف الرسمي كان أكثر وضوحًا وتماسكًا: كان رافضًا، أو متحفظًا.. والأسباب معروفة.

يرى معارضو الانفصال أن إصرار القيادة الكردية على هذه الخطوة في هذه الظروف لن يكون في مصلحة الشعب الكردي، فمن ناحية هناك قوى أقلية من داخل إقليم كردستان نفسه، تعتبر الاستفتاء فاقدًا للشرعية، أو تعارضه بشدة، ومنهم من يرى الأمر عبارة عن موقف متشدد لعشيرة كردية، تريد فرض سيادتها على العشائر الكردية الأخرى، بالسلطة والمال والنفوذ.. وهم يرون أن سلطة عشيرة البرزاني لا تختلف عن سلطة البوناصر "عشيرة صدام حسين"، وأيضًا هناك اتهامات للبرزاني، أنه خلال السنوات العشر الماضية كان يبيع النفط لجهات عدة، وكان ريعها يذهب لأسرته. ([18])

بعيدا عن المنطق العشائري، ومن حيث المبدأ، يحق للأكراد ممارسة الاستفتاء، على الأقل هذه ممارسة ديمقراطية، وبأسلوب سلمي حضاري.. وهو تعبير مشروع ومعتمد لمعرفة توجهات وتطلعات الشعب.. وبناء عليه، وطالما أن نتيجة الاستفتاء أكدت أن أغلبية الشعب الكردي مع خيار الدولة المستقلة، فعلى العالم احترام هذه الرغبة، ودعمها.. ولكن، الأمر ليس بتلك البساطة، فحتى أشد المؤيدين للقضية الكردية عبّروا عن مخاوفهم من خطوة الانفصال، وعن خشيتهم من الاحتمالات التي قد تقود إلى نتائج وخيمة ومدمرة، على العراق وعلى الأكراد على حد سواء.. وتحفظوا على إصرار القيادة الكردية على المضي قدما بمشروع الانفصال، خاصة الآن، وهذا التحفظ تبرره التخوفات التالية:

بداية، ترفض بغداد مشروع الدولة الكردية، لأنه سيعني حرمان العراق من مساحة كبيرة، في غاية الأهمية لأمنه واقتصاده، فمنطقة كردستان تعتبر سلة غذاء العراق، وفيها أهم المناطق السياحية، بالإضافة لمنطقة كركوك التي فيها أكبر وأهم منابع النفط.. كما أن بغداد تخشى أن يتبع خطوة الانفصال خطوات أخرى باتجاه تقسيم وتفتيت وحدة العراق، وربما إنهاء الدولة العراقية..

انفصال كردستان العراق سيقود حتما إلى تشجيع الكثير من طموحات ومشاريع الانفصال المؤجلة والمكبوتة في منطقة الشرق الأوسط وشمال إفريقيا، بدءًا من أكراد إيران وتركيا وسورية وانتهاء بانفصال الأمازيغ في المغرب العربي، وهذا سيقود إلى مزيد من مشاريع التجزئة والتفتيت، والتي لن تحدث دون حروب ودماء وخراب، ستكون المستفيدة الأولى منه إسرائيل. مشاريع الانفصال ستوفر المناخات المناسبة لتأجيج المزيد من الحروب الأهلية والصراعات الطائفية والإثنية.. وكل النزاعات والحروب القائمة الآن ربما تكون مجرد نزهة مقارنة بما يمكن أن يحدث، إذا انفتحت أبواب جهنم مرة واحدة.. وإذا تحققت هذه السيناريوهات المخيفة، لا قدر الله، سيظهر الكرد وكأنهم هم من بدأ بتقسيم العراق وتمزيقه، مستغلين أزمته الداخلية، وهم من فتح أبواب الحروب على مصراعها، وهذا سيضر كثيرا بسمعة قضيتهم العادلة، التي يجب أن تبقى نقية وبعيدة عن المؤامرات التي تستهدف العراق: الوطن الذي حضنهم وكانوا مواطنين فيه.

في الجانب الكردي، سيؤدي الانفصال إلى ميلاد دولة ليس لها منفذ بحري، محاطة بدول معادية من الجهات الأربع، ستكون محاصرة، بحيث لا تستطيع تصدير بترولها ومنتجاتها، ولا استيراد غذائها واحتياجاتها، وقد هددها "أردوغان" بالمجاعة، كما بدأت منذ الآن تتعرض لإجراءات عقابية من بغداد..

ولأن هذه الدولة، لا تحظى باعتراف المجتمع الدولي، ومعززة لحرب عنيفة من قبل جاريتها، من المرجح أن تنسحب منها كافة المنظمات والهيئات الدولية، والشركات الكبرى، والاستثمارات الأجنبية، وستتوقف الحركة السياحية، وربما تتجمد الأنشطة التجارية.. ما سيؤدي إلى عزلتها، وانهايار اقتصادها.. ما يعني أن مستقبل هذه الدولة غير مضمون، بل إن هذه الخطوة قد تؤدي إلى الإطاحة بالحلم الكردي كله، وتأجيله إلى أجل غير معلوم، وربما للأبد..

ثم إن من يفكر بالانفصال في ظروف غير مواتية، أو وفق مفهوم إملاء الشروط وزيادة الضغوط عليه أن يتذكر أن هناك ربما أكثر من ربع الكتلة البشرية الكردية خارج الإقليم، في بغداد وغيرها، وعليه أن يخشى على هؤلاء الأبرياء، وبالذات إذا ترافق الانفصال مع تفشي الروح القومية الشوفينية، التي تدفع إلى حقد قومي أو تجدد الثارات القديمة.. لاسيما إذا انفلت عقال الأمن، سيكون هؤلاء مهما حاولت الحكومة تطمينهم في خوف دائم وقلق. ([19])

ومن المؤكد أن دول المنطقة لن تسمح بتكون دولة كردية مستقلة، ولن تسمح بأي تغيير جيوسياسي، أو ديمغرافي في المنطقة لأنه سيكون على حسابها، وسببا لإضعافها وتجزئتها.. وبالتالي على القيادة الكردية أن تدرك أن كسر العظم لا ينفع

دائمًا في السياسة والعلاقات الدولية .. قد يُنتج شيئًا ما اليوم، لكنه سيظل قلقًا وغير آمن، بل وشديد الهشاشة .. وإذا كانت تراهن على المجتمع الدولي أو الحماية الخارجية فهي مخطأة .. أمريكا لا تستطيع حماية دولتين في المنطقة (إسرائيلية والدولة الكردية)، وحماية الخليج، وهي لا يمكن لها أن تضحي بجزء مهم من حلف شمال الأطلسي (تركيا) من أجل الأكراد، مهما كانت المغريات .. أوروبا أيضًا لن توفر لها لا الحماية ولا الدعم الكافي، إلا إذا كان هناك إجماع دولي، وهو غير موجود .. إسرائيل التي تشجع الانفصال وتبيع الأوهام للأكراد، لن تقدم لهم شيئًا، ليس لأنها غير قادرة على ذلك وحسب، بل لأنها غير راغبة أصلاً، لأنها بعد الانفصال ستتحذ دور المتفرج والمراقب الذي يريد جني الثمار..

تتمتع اليوم كردستان العراق بالأمن والرخاء، وتبدو مزدهرة وهادئة قياسًا لأحوال العراق، حيث الاقتتال المذهبي سنة/شيعية، ومقارنة بسورية حيث الحرب الأهلية. ولدى كردستان علمها القومي المعترف به من الحكومة المركزية، وحكومتها الاتحادية تضم وزراء أكراد، ورئيس الجمهورية كردي أيضًا.. لكن حدود إقليم كردستان، واقتسام حصص النفط والميزانية العامة بقيت موضع خلاف، كذلك موضوع محافظة كركوك (النفطية)، وأي محاولة للانفصال دون توافق داخلي ستعني التضحية بكل المنجزات الكردية، وستؤدي إلى انفجار الوضع في كافة المدن والمناطق المختلطة، التي تضم عربًا، وأكرادًا، وتركمانًا، وأشوريين، وكلدانيين... [20]

وبالتالي (وبلغة المصالح) على القيادة الكردية أن تتأني بخطواتها، وتدير معركتها بحكمة، على قاعدة التوافق والتراضي مع بغداد أولاً، ومع دول الجوار ثانياً، ومع المجتمع الدولي ثالثاً، وأن تدرك أن الشيء الوحيد الذي سيحمي الأكراد من تبعات المواجهة مع دول الإقليم هو الاتفاق مع الدولة العراقية. وخلاف ذلك، فإن المنطقة قد تنفجر فيها حروب قومية وطائفية لن تنتهي في المدى المنظور..

في مقابل كل ذلك، يرى مؤيدو الانفصال (سواء من الأكراد أم من غيرهم) أن للأكراد حقًا طبيعيًا غير قابل للتصرف، هو حق تقرير المصير، وإنشاء كيان مستقل.. وهذا هو الحلم الكردي الذي ناضلت أجيال عديدة من أجله، وقدمت في سبيله تضحيات جسامًا.. وتحقيق أي حلم من الطبيعي أن يكون أمرا صعبا وشاقا، ومن المتوقع أن ينجم عنه وترافقه أخطار عديدة، وعراقيل غاية في الصعوبة.. لكن الأمر يستحق المغامرة.. وأصحاب هذا الرأي مقتنعون أنهم أمام لحظة تاريخية فارقة، وفرصة لن تتكرر، لا ينبغي تفويتها مهما كلف الأمر..

الأكراد السوريون

اعتبر الكاتب الأردني "عريب رنتاوي" أن ما يجري في شمال العراق، "بروفة" يترقبها أكراد سورية بكل شغف واهتمام، فإن أفلت أكراد العراق بدولتهم واستقلالهم، سيكون ذلك فألاً حسناً لأكراد سورية، وإن نجحت القوى الإقليمية في دفن حلم الدولة الكردية، كان ذلك بمثابة صفعلة للأكراد وطموحاتهم بعيدة المدى.

وفي مقالته على الأيام كتب: "أعلن أكراد سورية إقليمهم الفيدرالي، وها هم يسرون على خطى نظرائهم العراقيين، ولكن بخطوات أكثر تسارعاً.. لهم جيشهم وتمثيلهم الدبلوماسي، ولهم وزاراتهم "السيادية"، وقد أعلنوا إدارة مدنية ذاتية، وأجروا انتخابات المجالس المحلية، وربما غدًا أو بعد غدٍ، سيستكملون بناء مؤسساتهم الفيدرالية، فإن سارت الأمور على ما يرام، انتقلوا بعدها للمطالبة بالاستقلال، مرورًا باستفتاء عام، على غرار ما يجري في جوارهم القريب".

وأضاف "الرتاوي": "لن يعود أكراد سورية إلى ما كانوا عليه قبل اندلاع الأزمة السورية في آذار من العام 2011، وهم يدركون تماما أن الوقت غير مناسب للانفصال بدولة مستقلة، فدون ذلك خرط القتاد، إن لم يكن من قبل سورية وحليفاتها إيران، فمن قبل تركيا وحلفائها في المنطقة كذلك.. لذا لا نرى مطلب الدولة حاضرًا بقوة في خطاب أكراد سورية، لكن "تقرير المصير" سيكتسح أدبياتهم، على نطاق واسع وليس تسلاً كما ظل يحصل حتى الآن". [21]

الكاتب والمحلل السياسي "ماجد كيالي" أوضح في دراسة نشرها على الجزيرة، أنه لا يوجد للأكراد في سوريا كيان مستقل، أو تجربة كيانية سابقة، ولا مناطق كردية خالصة، على النحو الموجود بالدول الثلاث الأخرى، ولذلك، فإن القوة الكردية المهيمنة (قوات سوريا الديمقراطية) لا تطرح الانفصال، وإنما تطرح إقامة دولة فدرالية أو اتحادية ذات نظام ديمقراطي- لكل مكونات الشعب السوري.

ويؤكد "كيالي" أن المسألة الكردية في سوريا نشأت كنتاج للسياسات الظالمة والتهميشية، التي انتهجها النظام ضد الشعب السوري بأكمله، لكن الأكراد لم يتم اضطهادهم كمواطنين فقط؛ بل تم ذلك باعتبارهم كردًا أيضًا، وهو ما يتجلى في تهمة مناطقهم وحرمانها من الموارد، وفي حرمانهم من الجنسية.

ومع ذلك، لا توجد لدى الأوساط الكردية توافقات حول المستقبل، فثمة من يرى أن الوقت حان لإقامة كيان قومي مستقل، وهناك من يرى أن الوضع يتطلب إقامة كيان حكم ذاتي في إطار فدرالي، وثمة من يرى أن دولة المواطنة الديمقراطية تحل الأمر. [22]

إشكالية الهوية في المسألة الكردية

بالعودة إلى سؤال البحث المركزي، أيهما أهم: حق الشعوب والأقليات في تقرير مصيرها، أم المحافظة على وحدة البلاد والسلم الأهلي؟؟ أيهما أكثر قداسة: أن يكون لكل شعب أو أقلية دولة مستقلة، أم أن يعيش الأفراد والمواطنون بكرامة وأمن في دولة المواطنة؟؟ وهل حدود العراق، وحدود سايكس-بيكو مقدسة، وأكثر قداسة من حياة المواطنين؟؟

لا شك أن إجابات القيادات السياسية على هذه الأسئلة ستنتقل من محددات مصالح الطبقات الحاكمة، وبعيدا عن أي قيم أخلاقية وإنسانية، وكل ما يُقال عن مصالح الشعب وحقوقه الوطنية والتاريخية، وهيبة الدولة، وحماية حدودها.. إنما

هو لتجميل صورة الحرب والاستبداد ونظام الحكم في أعين الجماهير، بل ولجعلهم وقودا لحروب تلك القيادات السياسية.. وأقصد هنا كل القيادات السياسية لدول الإقليم.. وهذا ينطبق على جميع الأنظمة وعلى مر التاريخ..

ولكن هذا يحيلنا إلى سؤال تعريف الهوية الإشكالي.. كمدخل علمي وإنساني لفهم المسألة.. الكاتب العراقي "كاظم حبيب" يطرح وجهة نظره في هذا الموضوع قائلا: "أرى أن الهوية بمفهومها الملموس هي التعبير عن، أو التجسيد لوعي الفرد وإدراكه لذاته وثقافته ضمن المجموعة الثقافية أو الحضارية التي هو منها ويعيش معها، إنه الوعي الذي يضع الإنسان أمام خياره ورغبته الملحة في إثبات ذاته، وفيما يسعى إليه. وهي باختصار إدراك معنى الحرية كضرورة، كرؤية فلسفية. والهوية بهذا المعنى لا تقتصر على عنصر واحد، فهي تجمع بين ماضي الفرد والجماعة وحاضرهما ورؤيتهما المشتركة للمستقبل، وهي تجمع بعض أو كل العناصر التي يمكن أن تشكل الهوية، ومنها: الثقافة، واللغة، والتاريخ، والذاكرة، والقومية، والوضع النفسي والتطلعات، والعادات والتقاليد، والجغرافية، أو المكان".

وعن الهوية الكردية يضيف "حبيب": "الفرد الكردي له هويته المشتركة مع البشرية كلها، إنها هوية إنسانيته، ولكن له خصوصيته في هويته، كما لبقية البشر، فهو كردي القومية، واللغة، والثقافة، والتاريخ، وكردستاني المكان، أو الجغرافية، وهو عراقي المشاركة في التاريخ والهوموم، كما إنه شرق أوسطي وآسيوي في آن واحد. ومن هنا نرى أنه ليست للإنسان، ومنهم الفرد الكردي، هوية واحدة، بل هوية مركبة من هويات فرعية، وتعددها لا يلغي الهوية التي يرى فيها شخصه أو شخصيته وثقافته ويركز عليها كفرد ضمن الجماعة التي هو منها. كما علينا أن نرى بأن الهوية ليست ثابتة بل متحركة ومتطورة بتطور وعي الإنسان وقدرته على وعي ذاته وحقوقه ولاسيما حريته باعتبارها وعي الضرورة". ([23])

وكما وصفها أمين معلوف في كتابه الشهير "هويات قاتلة"، تصبح الهوية قاتلة بالفعل حين تكون ذات نزعة قومية شوفينية أو عنصرية، أو دينية متعصبة، أو طائفية متزمتة، تميز بين أتباع الديانات والمذاهب، وتمارس التمييز بين الناس على أساس ذلك، وتمارس القاعدة الفاشية "من ليس معنا فهو ضدنا"، ويمكن أن تنشأ مثل هذه الهويات القاتلة لدى جميع الشعوب والقوميات دون استثناء! ([24])

القانون الدولي والإنساني يقر بأنه لجميع الشعوب الحق في تقرير مصيرها بحرية وإرادة واستقلال وفقاً لما تريده بإرادتها الحرة والواعية، وأن تتمتع بحرية التعبير والعقيدة والتحرر من الخوف والاضطهاد، بعيداً عن أية قوة أو تدخل أجنبي، وبعيداً عن أية أعمال قمعية تحت أي مسمى.. ([25])

فهل يحق للشعب الكردي ممارسة هذه الحقوق بكل حرية؟ الجواب نعم دون تردد.. لكن ممارسة هذا الحق يجب أن تأتي في إطار إنساني أولاً؛ أي بعيداً عن كل القيم العنصرية والقومية الشوفينية، وأن تشكل دافعا للزقي الاجتماعي والحضاري لشعبها ولشعوب المنطقة، ولتحقيق مستوى أرفع للحياة في جو من الحرية الإنسانية والتسامح والأخوة والعيش المشترك، كأسى ما ترنو إليه النفس البشرية، هذا ثانياً.. أما ثالثاً، فإن مثل هكذا حل، وبهذه الصيغة الإنسانية المنفتحة يتطلب تحقيق التوافق الداخلي ثم الإقليمي لتجنب المنطقة ويلات الصراعات والحروب.. ويتطلب أيضا ضمان حقوق كل المواطنين والمجموعات التي تعيش في الإقليم.

خلاصة

الأكراد شعب عريق وتاريخه ممتد لآلاف السنين. هذا الشعب تحمل الظلم والقمع والإنكار والتطهير العرقي والإبادة الجماعية.. ومع ذلك بقي صامدا و متمسكا بهويته الوطنية، وفي هذا الجانب من الصمود والمقاومة أصبح أكثر شبيها بالشعب الفلسطيني. الشعب الكردي ليس شعباً طارئا في المنطقة، وهو ممتد جغرافياً في أراضي أربع دول كبيرة. أكثر من ثلاثين مليون كردي يعيشون في هذه المنطقة الجغرافية، ويشتركون بتاريخ واحد ولغة واحدة حافظوا عليها رغم حرمانهم من استخدامها من قبل الأنظمة المختلفة على مر العقود الماضية. وفي المعايير الدولية تنطبق على الأكراد كل المعايير التي تنطبق على الفلسطينيين، والتي استندت عليها الدبلوماسية الفلسطينية في تحقيق الاعتراف الدولي والثنائي وفي الأمم المتحدة. ([26])

ولا شك أن الأكراد تعرضوا لظلم تاريخي، وحُرموا من حق تقرير المصير، وأن الدول الأربع التي عاشوا في أكنافها أذقتهم الويلات.. وسلبتهم حقوقهم الوطنية وحتى المدنية، وبالتالي من حقهم، وبعد التضحيات الجسيمة التي قدموها، وبعد مسيرة طويلة من الكفاح الميرير، أن ينالوا استقلالهم، وأن يعيشوا بحرية وكرامة وسلام فوق أرضهم التاريخية.. ونحن كفلسطينيين، كنا وما زلنا نؤيد العراق، وتعاطفنا معه بكل صدق في الحروب العدوانية التي شنت عليه، بيد أننا أيضا نتعاطف مع حق الأكراد في تقرير مصيرهم، وفي حقهم المشروع في دولة قومية ديمقراطية.. لأن من يناضل من أجل الحرية والاستقلال ويؤمن بعدالة قضيتهم، عليه أن يتضامن مع كل من له قضية تشبه قضيتهم، فالعدالة لا تتجزأ.

وقد حظيت القضية الكردية بأهمية كبيرة، نظرا لتوزعها على أربع دول، من أهم دول المنطقة، وأي حل أو تصعيد للمشكلة الكردية يؤثر مباشرة في أوضاع ومستقبل تلك الدول.. إضافة إلى أهمية منطقة كردستان الجيوسياسية والإستراتيجية والاقتصادية وتمتعها بالموارد، خصوصاً النفط، إلى جانب كونها تعج بالإثنيات والجماعات القومية والطوائف، في منطقة وزمن تشتد فيهما حدة الصراعات القومية والدينية والطائفية، والمشاكل الإثنية والعرقية، ومشاريع الانفصال.. التي تؤثر على دول المنطقة وعلى المصالح الإقليمية والدولية.

لذلك، خرجت القضية الكردية من العراق، بل ومن محيط المنطقة كلها، وانتقلت من الدائرة المحلية إلى الدائرة الدولية، لتصبح من ألح القضايا الدولية المعقدة التي تتطلب حلاً عاجلاً وسريعاً. وإذا ما استثنينا القضية الفلسطينية وعدوان

إسرائيل المتكرر والبعد الإنساني والسياسي لقضية اللاجئين، فلربما كانت القضية الكردية من القضايا ذات البعد الإنساني والسياسي الأكثر سخونة والتهاباً بعد القضية الفلسطينية. وقد كان صدور القرار 688 في 5 نيسان 1991 من مجلس الأمن الدولي عودة جديدة بالقضية الكردية إلى الأروقة الدولية، وتحديداً في إطار الأمم المتحدة، منذ معاهدة سيفر 1920. [27]

ومع أهمية وجسامة التضحيات الكردية، وعدالة مطالبهم، إلا أن القضية الكردية كانت موضع استغلال ومساومات، وقد تلاعبت بها الأطراف الإقليمية والدولية، كلٌ لمصلحته الخاصة، دون مراعاة لمصالح الشعب الكردي نفسه، وقد تساوقت قيادات كردية مع هذا، على أمل تحقيق بعض المكاسب، ولكن ذلك أضر كثيراً بالقضية الكردية. في التاريخ البعيد نسبياً للشعب الكردي، بعد الحرب العالمية الأولى، أقرت "معاهدة سيفر" بحق الشعب الكردي بتقرير المصير، والتي أُلغاهَا أتاتورك بعد ثلاث سنوات، في "معاهدة لوزان"، وبذلك وُضع الشعب الكردي تحت سيطرة الدول الأربع. [28]

وفي التاريخ القريب نسبياً، بيان آذار 1970 الذي مُنح بموجبه أكراد العراق ما يشبه الحكم الذاتي، ونالوا حقوقاً جعلت أوضاعهم هي الأفضل نسبياً مقارنة بأكراد الدول الأخرى، وفي تاريخ أقرب، أقام أكراد العراق ما يشبه الكيان المستقل في ثلاث محافظات شمالية، دون موافقة بغداد في مطلع الأمر، أي بعد انتفاضات 1991، ثم بموافقتها رسمياً بعد الاحتلال الأمريكي 2003.

إن حل القضية الكردية (في العراق أولاً، ثم في بقية الدول) ينبغي أن يتركز على إقامة دولة المواطنة، التي يعيش فيها جميع المواطنين أحراراً ومتساوين، في ظل نظام ديمقراطي ودولة مؤسسات وقانون.. لا تميز فيها بين المواطنين على أسس مذهبية أو عرقية أو قومية.. يمكن أن يكون كل ذلك في إطار دولة فدرالية، تقوم على أساس جغرافي/مناطقى لا على أساس إثني أو طائفي، لأن الفدرالية تعني وحدة الأرض والشعب والدولة، وتحول دون التقسيم وإعادة إنتاج نظام الاستبداد، الذي يتغذى من الدولة المركزية التي تحتكر السلطة والموارد. [29]

وهذا النظام كفيل بحماية وصيانة حقوق الإنسان وحقوق الأقليات والجماعات القومية، واحترام ثقافتهم وخصوصيتهم. فحل القضية الكردية لا ينبغي أن يكون على حساب الأقليات والجماعات الأخرى التي تعيش في المنطقة.. ولا على حساب وحدة العراق..

وسعت قطر للقيام بدور إقليمي متصاعد مستغلة الانحسار المرحلي لأدوار العديد من الدول العربية المحورية لأسباب متعددة، رغم أنها كانت تفتقد لبعض عناصر القوة التي تؤهلها لذلك (حجم المساحة الجغرافية، عدد السكان، القوة العسكرية والعلمية ... إلخ) باستثناء الثروة المالية. وأدى ذلك إلى تعثر جهودها الإقليمية تارة، واستياء دول في المنطقة تارة أخرى من تصاعد الدور القطري الطموح على هذا النحو.

- [1] قيس قدرى، القضية الكردية بين العاطفة والحقائق الجيوستراتيجية، دنيا الوطن، 2017/9/26.
[2] من هم الأكراد، محطة قيس مراد قدرى، القضية الكردية BBC بالعربي 2014/10/22:

[External Link](#)

[3] أعداد وتوزع الأكراد، الجزيرة نت، 2017/9/22: [External Link](#)

[4] عبد الله محمد علي العليايوي، جذور المسألة الكردية، الجزيرة نت:

[External Link](#)

[5] عبد الله العليايوي، المرجع السابق.

[6] المرجع السابق نفسه.

[7] صادق الشافعي، عن كردستان والاستفتاء والكيانبة المستقلة، جريدة الأيام، 2017/9/16.

[8] عبد الرضا حمد جاسم، شمال العراق، كردستان، الحوار المتمدن، العدد ، 5620، 2017/8/24:

[External Link](#)

[9] عبد الحسين شعبان، القضية الكردية.. استحقاقات التجربة، الجزيرة نت، 2006-5-23:

[External Link](#)

[10] قيس قدرى، القضية الكردية، مرجع سابق.

[11] المرجع السابق نفسه.

[12] حسن البطل، نعم للاستفتاء؛ "لعم" للاستقلال!، جريدة الأيام، 2017/9/21.

[13] قيس قدرى، القضية الكردية، مرجع سابق.

[14] عبد الحسين شعبان، القضية الكردية، مرجع سابق.

[15] المرجع السابق نفسه.

[16] المرجع السابق نفسه.

[17] المرجع السابق نفسه.

[18] قيس قدرى، القضية الكردية، مرجع سابق.

[19] عبد الرضا جاسم، شمال العراق، كردستان، مرجع سابق.

- [20]) حسن البطل، نعم للاستفتاء؛ مرجع سابق.
- [21]) عريب الرنتاوي، الأنظار تتجه إلى أربيل... ماذا عن «روج آفا»؟، جريدة الأيام، 25-09-2017.
- [22]) ماجد كيالي، المشكلة الكردية السورية، الجزيرة نت، 2017/10/16: [External Link](#)
- [23]) كاظم حبيب، إشكالية الهوية وحقوق المكونات القومية، الحوار المتمدن، العدد 5652. 2017-9-27.
- [24]) كاظم حبيب، إشكالية الهوية، مرجع سابق.
- [25]) انظر: حق الشعوب في تقرير مصيرها، قرار الجمعية العامة للأمم المتحدة رقم 421 الصادر في 4 كانون الأول/1950.
- [26]) نور عودة، واجب فلسطين تجاه الشعب الكردي، صحيفة الحدث، 2017/9/25.
- [27]) عبد الحسين شعبان، القضية الكردية. مرجع سابق.
- [28]) حسن البطل، نعم للاستفتاء؛ مرجع سابق.
- [29]) ماجد كيالي، المشكلة الكردية، مرجع سابق. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	القضية الكردية
تصنيف المحتوى:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	مطبوع
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	كوردستان
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | arabaffairsonline.com 03.03.2018/

وقت التدوين: 2023-02-14

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 178

الدولة الكوردية والمعايير الدولية

[20230313122259474180=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

فؤاد حمه خورشيد

ان العناصر الاساسية لتكوين اي دولة مستقلة في النظام الدولي (بعد تأسيس عصبة الامم ثم هيئة الامم المتحدة) هي معايير بسيطة وسهلة وتتلخص بما يلي :

- 1- الاقليم ، أو الوطن القومي ، ومن هذه الناحية تقدر مساحة كوردستان ، وهي الوطن القومي للامة الكوردية ب 500000 كم مربع ، وهي مساحن متوسطة مقارنة بمساحة الدول ذات المساحة العملاقة كروسيا البالغة 17 مليون كم مربع ، مع ذلك فان مساحة كوردستان اكبر من مساحة لبنان ب 48 مرة ، واكبر من اسرائيل ب 23 مرة ، واكبر من البانيا ب 17 مرة ، واكبر من مساحة جمهورية الجيك ب 6 مرات .
- 2- تكوين اثني (سكان) ، وفي هذا الجانب يقدر عدد افراد الامة الكوردين في وطنها كوردستان بما بين 30 – 40 مليون نسمة ، وهو رقم يفوق عدد سكان الكثير من الدول المستقلة الاعضاء في الامم المتحدة الان ، وهم بهذا الحجم يشكلون رابع اكبر امة ، اوقومية في الشرق الاوسط لا دولة لها لحد الان ، وفي الجغرافية السياسية والقانون الدولي لا توجد هناك رقم محدد لا لمساحة الدولة ، ولا لعدد سكانها كشرط لكي تمنح الاستقلال ، ومن شأن هذه المساحة ، وهذا العدد السكاني ان يمنح كوردستان الشكل الامثل للدولة المستقلة في الشرق الاوسط .
- 3- قيادة اوسلطة او ادارة مقبولة من قبل كل أو غالبية السكان . وهنا ربما يكمن الاشكال الرئيسي عند الكورد ، والسبب في ذلك هو حرمان الكورد من قبل القوى الاجنبية المسيطرة والمجزئة لكوردستان منذ قرون لوحدهم القومية ، ومحاربة نضالهم ووحدهم القومية في اجزاء كوردستان الاربعة الملحقة بكل من ايران وتركيا والعراق وسوريا .
- 4- اقتصاد داخلي يضمن العيش والامن الغذائي . وفي هذا الجانب كانت كوردستان ولاتزال تعتبر واحدة من اهم سلال الخبز في الشرق الاوسط من الناحية الزراعية ، كما ان غناها بالموارد الطبيعية ، وبخاصة النفط والغاز ، زاد من قيمتها الاقتصادية والاستراتيجية ، ومن تكالب القوى الاجنبية ضد تطلعات شعبها في الحرية والاستقلال .
- 5- السيادة وتعني الاعتراف الدولي بسلطة ادارة او قيادة ذلك الاقليم الداخلية والخارجية من خلال قبوله عضوا في المجتمع الدولي والاعتراف به لتصبح دولة ذات سيادة كاملة على سكانها وارضها وجزودها ومواردها واجوائها ، اي منح الدولة مقعدا في هيئة الامم المتحدة .

لوطبقت هذه الاسس والمعايير على كوردستان ، عند رسم خارطة الشرق الاوسط من قبل الدول الاستعمارية الحليفة بعد الحرب العالمية الاولى ، لوجدناها كانت تفتقر الى عنصرين اساسيين منها ، هما الثالث والخامس لذلك اعتبرت ، وخاصة بعد تعذر تطبيق معاهدة سيفر عام 1920 ، هي وسكانها ، مجرد غنيمة جغرافية من غنائم الحرب اضيفت وفق المساحات المحصنة لدول الحلفاء المساهمين في معاهدة سايكس – بيكو ، باستثناء ذلك الجزء الذي خضع لتركيا بموجب معاهدة لوزان لعام 1923 .

فبريطانيا ، في مباحثات لوزان ، حرصت على ان تبقى كوردستان الجنوبية (ولاية الموصل) بثرواتها النفطية برمتها ضمن مناطق احتلالها قبل ان تتبلور فكرة الحاق هذه الولاية الغنية بالنفط بدولة العراق التي انشئت فيما بعد ، ومن اجل هذا الهدف استطاعت بريطانيا ان تقنع فرنسا في عام 1919 بالتنازل عن منطقة بهدينان ، من ولاية الموصل والتي كانت من حصة فرنسا بموجب معاهدة سايكس-بيكو ، وضمها الى مناطق احتلالها مقابل منحها حصة من نفط الولاية .

وقبل ان تتبلور فكرة الحاق كوردستان الجنوبية بدولة العراق ، المزمع اقامتها للملك فيصل من قبل الانكليز ، كانت هناك فكرتان حول مصيرها في الدوائر السياسية البريطانية :

- 1 – وزارة المستعمرات كانت تطالب بتحويلها ، في الفترة من اواسط 1921 ولغاية نهاية 1922 ، الى دولة كوردية ذات ادارة ذاتية تحت الاشراف البريطاني لتكون دولة حاضرة بين مناطق النفوذ البريطاني في بلاد ما بين النهرين والدول الاخرى .
- 2 - في حين كان المندوب السامي البريطاني في بغداد يلح ، كسابقه ولسن ، بدمج ولاية الموصل بكاملها بدولة العربية المزمع تأسيسها في ولايتي بغداد والبصرة لضرورات استراتيجية واقتصادية لتلك الدولة .

وكانت النتيجة قبول وزير المستعمرات ونسن تشرشل بفكرة المندوب السامي وايدها واقرتها الحكومة البريطانية ، ثم اقر مجلس عصبة الامم الحاق الولاية بالعراق رسميا في 16 كانون الاول 1925 ، وهكذا اصبحت حقول النفط في كوردستان الجنوبية من حصة بريطانيا والعراق لاحقا ، لذلك لم تلتفت الى حقوق الشعب الكوردي ، وبذلك أصبح النفط نقمة على كوردستان وليس نعمة عليها في السياسة الدولية ، وهذا يحمل بريطانيا اعباء وتبعات الجزء الاكبر لكل المأسى والمظالم التي حلت بالكورد في كوردستان الجنوبية منذ معاهدة سيفر وحتى يومنا هذا .

وعلى ضوء جملة من التغيرات السياسية والدبلوماسية والعسكرية رسمت خارطة جديدة لدول جديدة في الشرق الاوسط ، كانت الضحية فيها دولة كوردستان ، وبرزت فيها دول تركيا والعراق وسوريا الحديثة .

وهنا اود ان استشهد بثلاثة اقوال حول هذا الموضوع :
 فالسيد (سكومو نكديمو) يقول حول الموضوع : (رسمت حدود المنطقة بين زجاجات الويسكي والكافيار وفق اسس وتقديرات باردة ومصالح وحشية تحت تأثير القوة ، لقد قامت الدول الكبرى بتمزيق الشعوب والقبائل وايقاع الظلم بالعديد من الشعوب ومنها الشعب الكوردي) .
 أما السيدان (بيا سالنجر) و (ارك لوران) فيقولان: (تعتبر الفكرة التالية افضل تعبير عن هذا الواقع: (العراق حصيلة نوبة جنونية أصابت تشرشل الذي اراد الجمع بين حقول النفط ولهذا السبب جمع ثلاثة من الشعوب التي لا يجمعها جامع ، الكورد والسنة والشيعية) .
 وقول السيد (جورج انلونيوس): (كانت رغبة بريطانيا في وضع اليد على منابع نفط ولاية الموصل- بما فيها كركوك – نتج عنها ضم الولاية برمتها الى الدولة العربية الحديثة وصيرورتها اقليما من اقاليمها ، والفضل في هذا يرجع الى الدبلوماسية البريطانية ، وهذا ادى الى تعاون فعال ووثيق انكلو- عراقي بخصوص التصدي للقضية الكوردية ، فالكورد يعيشون في قلب منطقة الشرق الاوسط الغني بالنفط وهذا ما يوحد ضدهم بعد اكتشافه كل الحكومات الطامعة بهذه الثروة .) وهذا يعني ان بريطانيا كانت مهتمة بمصالحها النفطية وليس بمصالح الامة الكوردية .[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: جنوب كردستان

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | ahewar.org

وقت التدوين: 2023-03-13

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 179

الرؤية التركية الرسمية لاتفاقية لوزان

[20221016111211440132=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

*الاناضول، TRT

في أعقاب الحرب العالمية الأولى أجبرت دول الحلفاء الحكومة العثمانية على القبول بتوقيع معاهدة سيفر في 10 أغسطس/آب 1920، التي بشروطها القاسية والمجحفة أسست لبداية حقبة الاحتلال الغربي للأراضي التركية. وعلى الرغم من توقيع معاهدة سيفر التي تضمنت بنوداً ثقيلة جداً حول تقاسم دول الاستعمار الأراضي التركية، فقد وُلدت ميتة قبل أن تدخل حيز التنفيذ بفضل الكفاح الوطني الذي بدأته الأمة التركية بمجرد وصول القائد مصطفى كمال أتاتورك إلى ميناء سامسون يوم 19 مايو/أيار عام 1919، وهو النضال الذي استمر حتى تحرير إزمير من الاحتلال اليوناني يوم 9 سبتمبر/أيلول عام 1922، وانسحاب آخر جندي إنجليزي من إسطنبول في 4 أكتوبر/تشرين الأول 1923. وتتويجاً للانتصارات العسكرية على الدول الغازية، بدأ الأتراك حرباً دبلوماسية وسياسية بقيادة عصمت إينونو، الرئيس الثاني للجمهورية التركية، اختتمت بتوقيع معاهدة لوزان في 24 يوليو/تموز 1923، التي مهّدت بدورها لإعلان الجمهورية التركية المستقلة في 29 أكتوبر/تشرين الأول من عام 1923.

أصل الحكاية

أرجأت دول الحلفاء، التي انتصرت في الحرب العالمية الأولى، المفاوضات مع الأتراك إلى وقت لاحق، إذ لم يتمكنوا من التوصل إلى توافق في الآراء بشأن تقسيم الدولة العثمانية. وما إن اتفقوا حتى وُقعت معاهدة سيفر في 10 أغسطس/آب 1920، بمتحف السيراميك في سيفر، إحدى ضواحي باريس.

واعُتبرت بنود وشروط معاهدة سيفر أكثر قسوة وإجحافاً إذا ما قورنت بشروط معاهدة فرساي التي فُرضت على الإمبراطورية الألمانية في وقت سابق من ذلك العام.

ومنذ اليوم الأول رفض الشعب التركي الوصاية الغربية بجميع أشكالها، وبطبيعة الحال معاهدة سيفر، فما إن بدأت قوات الحلفاء النزول من السفن الراسية في إسطنبول بعد توقيع هدنة موندروس نهاية عام 1918، حتى بدأ الشعب وخلايا الجيش المتناثرة في أنحاء الأناضول تشكيل نواة المقاومة الشعبية الأولى، فيما اعتُبرت خطبة أتاتورك الشهيرة التي ألقاها فور وصوله إلى سامسون الشرارة التي أشعلت أعظم حروب التحرير والاستقلال على مستوى العالم، التي حدّدت فلسفتها وعنفوانها عبارته الخالدة إما الاستقلال وإما الموت.

الطريق إلى لوزان

عقب الانتصارات المتوالية والكاسحة التي حقّقها الأتراك خلال حروب التحرير والاستقلال التركية بين عامي 1919 و1922، جرى التوقيع على هدنة مودانيا في 11 أكتوبر/تشرين الأول 1922 التي أعلنت فعلياً انتهاء حرب التحرير والاستقلال بانتصار الأتراك، بعد تمزيق معاهدة سيفر وتوقيع معاهدة لوزان التي تجاهلت ما أقرّته معاهدة سيفر من بنود وشروط مجحفة.

وبموجب معاهدة لوزان التي وُقعت بمدينة لوزان السويسرية يوم 24 يوليو/تموز 1923 بين دول الحلفاء والقوى الوطنية التركية المنتصرة في حرب الاستقلال، أعلن مصطفى كمال أتاتورك ورفاقه تأسيس الجمهورية التركية الحديثة يوم 29 أكتوبر/تشرين الثاني 1923.

وعلى أثر معاهدة لوزان أيضاً رُسمت الحدود بين تركيا واليونان، واعتُرف بالجمهورية عقب حرب الاستقلال بقيادة مؤسس الجمهورية مصطفى كمال أتاتورك. فيما نصّت بنود المعاهدة التي تضمنت 143 مادة، على استقلال تركيا وتحديد حدودها، وحماية الأقليات المسيحية اليونانية الأرثوذكسية في تركيا، مقابل حماية الأقليات المسلمة في اليونان.

لوزان بين الحقيقة واللغظ

تُعتبر معاهدة لوزان باختصار اتفاقية سلام بين الجمهورية التركية الحديثة ودول الاستعمار التي كسبت الحرب العالمية الأولى، فضلاً عن كونها صكّ طابو الجمهورية الفتية التي أسّسها بالسلاح قائد حرب الاستقلال التركية مصطفى كمال أتاتورك ورفاقه.

وحسب التقرير الذي نشرته الأناضول حول اللغظ الدائر حول معاهدة لوزان في تركيا والعالم العربي، أشارت الأناضول إلى الأقوال الكاذبة التي يتم ترويجهما بأن تركيا أجبرت على توقيع المعاهدة تحت تهديد دول الحلفاء، وهو كلام غير صحيح جملةً وتفصيلاً، خصوصاً أن لوزان وُقعت بعد انتصار تركيا على اليونانيين وطردهم من الأراضي التركية. في حين أن هذا الكلام قد يصحّ على معاهدة سيفر التي وقعت في ظلّ خسارة الدولة العثمانية للحرب، وهي المعاهدة التي لم يعترف بها الأتراك الذين أشعلوا حرب التحرير والاستقلال التركية، كما أسلفنا.

ومن بين أهمّ ما يُروّج بلا مصداقية أيضاً، مقولة أن صلاحية معاهدة لوزان تنتهي العام المقبل 2023، في حين أن نصّ المعاهدة بموادّها كاملة وملاحقها لم يأت على ذكر سقف زمني لنهايتها.

الأغرب من كل ذلك، من يقول إن المعاهدة منعت تركيا من التنقيب عن البترول، وهو ما لم تأت المعاهدة على ذكره

تصريحاً ولا تلميحاً، إذ تنقّب تركيا عن النفط منذ سنوات طويلة على أراضيها وفي البحار بلا أي اعتراض من أي دولة معنيّة بالمعاهدة.

إلى جانب كل ما ذكرنا، يوجد لفظ حول سيادة تركيا على المضائق التركية، المتمثلة في البوسفور والدردينيل، وأن تركيا بموجب معاهدة لوزان لا يحقّ لها تحصيل رسوم مرور السفن عبر المضائق. هذا الكلام أيضاً عارٍ تماماً عن الصحة، لأن من يقوله يتجاهل معاهدة مونتره، التي دخلت حيز التنفيذ عام 1936، وتنظم حركة السفن في المضائق التركية الاستراتيجية، وتُعتبر مكملة لمعاهدة لوزان.

99 عاماً على وثيقة استقلال تركيا

وأحيّت تركيا، الأحد، ذكرى مرور 99 عاماً على إبرام معاهدة لوزان للسلام، الوثيقة التي شكلت اعترافاً دولياً بسيادة واستقلال البلاد.

المعاهدة المكوّنة من 143 بنداً ومقدّمة و4 فصول، دخلت حيز التنفيذ يوم 23 أغسطس/آب 1923، عبر المصادقة عليها من قبل البرلمان التركي الثاني.

ونصّت بنود المعاهدة على استقلال تركيا وتحديد حدودها، وحماية الأقليات المسيحية اليونانية الأرثوذكسية فيها، مقابل حماية الأقليات المسلمة في اليونان.

كما احتوت بنوداً تتعلق بتنظيم وضع تركيا الدولي الجديد، وترتيب علاقتها بدول الحلفاء المنتصرين في الحرب، ورسم الجغرافيا السياسية لتركيا الحديثة وتعيين حدودها مع اليونان وبلغاريا.

كما تضمنت تنازل الدولة التركية النهائي عن ادعاء أيّ حقوق سياسية ومالية وأيّ حق سيادي في الشام والعراق ومصر والسودان وليبيا وقبرص، بجانب تنظيم استخدام المضائق البحرية التركية في وقت الحرب والسلام.

ومن خلال المعاهدة المذكورة، ضمنت تركيا اعترافاً دولياً بسيادتها واستقلالها، كما أنها ألغت أحكام معاهدة سيفر التي كانت الدولة العثمانية قد وقّعتها في 10 أغسطس 1920.

كذلك نصّت معاهدة لوزان على الاعتراف بحدود اليونان كما وردت في معاهدة مودانيا، فيما تنازلت (اليونان) عن منطقة قرة أغاج لصالح تركيا، كتعويض عن الحرب.

وفي خطوة لإحياء رمزية انضمام قرة أغاج (تقع حالياً بولاية أدرنة) إلى تركيا من جديد، شيّد نصب معاهدة لوزان التذكاري بالتعاون مع جامعة تراقيا وبلدية أدرنة، داخل حرم جامعة تراقيا في قرة أغاج، وافتتح رسمياً في 19 يوليو/تموز 1998، بحضور الرئيس التركي آنذاك، سليمان ديميريل.

ويضمّ النصب التذكاري رموزاً ودلالات لها معانٍ تشير إلى بعض بنود معاهدة لوزان، ولا يزال قائماً حتى الآن، كشاهد على مجريات وأحداث تلك الحقبة قبل قرابة قرن من الآن.

وفي حديث للأناضول، قالت الأكاديمية نورتان جتين، مديرة مركز مبادئ أتاتورك وتاريخ الانقلاب للأبحاث التابع لجامعة تراقيا، إن معاهدة لوزان كانت بمثابة وثيقة اعتراف بسيادة واستقلال تركيا التي كانت قد خرجت للتوّ من الكفاح الوطني.

وأضافت أن الظروف التي كانت سائدة عام 1919، جعلت من الأتراك أسرى في وطنهم الأم، الأمر الذي دفع مصطفى كمال أتاتورك ورفاقه لإطلاق عملية الكفاح الوطني، والتي استمرّت لأعوام، إلى أن كانت معاهدة لوزان للسلام، إحدى ثمارها ونتائجها.

وأشارت جتين إلى أن دول الحلفاء والقوى الإمبريالية، وبعد عام 1922 وانتصارات عملية الكفاح الوطني بقيادة أتاتورك، أدركت أن اليونان التي كانت بمثابة رأس حربتهم في منطقة الأناضول لا تستطيع المقاومة أمام الأتراك، فلجأت إلى عرض هدنة على الدولة التركية.

وأفادت بأن جهود القوى الغربية لتوقيع هدنة مع الدولة التركية أسفرت عن توقيع هدنة مودانيا في 11 أكتوبر/تشرين الأول 1922، التي ألغت أحكام هدنة موندروس المبرمة مع الدولة العثمانية عام 1918.

وأوضحت الأكاديمية التركية أن هدنة مودانيا ساهمت بانضمام تراقيا الشرقية إلى الأراضي التركية دون قتال، قبل أن يتم تحديد حدودها النهائية عبر معاهدة لوزان للسلام.

وأفادت بأن المعاهدة ضمنت أيضاً ضمّ جزر غوكجة أدا وبوزجا أدا الواقعتين قبالة السواحل التركية في بحر إيجه، إلى الأراضي التركية.

وذكرت أن الوفد التركي في مباحثات معاهدة لوزان كان ممثلاً حينها بعصمت إينونو، مشيرة إلى وجود مذكرة تعليمات بيد الوفد التركي، مقدمة من قبل دولتهم.

وشددت جتين على ضرورة تقييم بنود وتفصيل معاهدة لوزان للسلام، وفق الظروف والمعادلات التي كانت سائدة حين توقيعها، من أجل استيعابها بشكل صحيح.

وفيما يخصّ نصب معاهدة لوزان التذكاري في قرة أغاج، قالت إن أعمدته الثلاثة ترمز إلى مناطق الأناضول وتراقيا وقره أغاج، فيما يشير حوض الماء قرب النصب، إلى البحار التي تحيط بتركيا من جهاتها الثلاث.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الأصدار: ديڠيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | كورد پي ناوه راست | marsaddaily.com

وقت التدوين: 2022-10-16

اسم المحرر: ههزار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 180

الشرق بعد لوزان

[20230319114540475870=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

بقلم أرنولد ج. توينبي / أيلول (سبتمبر) 1923

تعليق: حسين جمو

كتب المؤرخ البريطاني، أرنولد توينبي، هذا المقال بعد التوقيع على معاهدة لوزان في سويسرا بتاريخ 24-07-1923. نسخة من المقال منشورة في مجلة فورين أفييرز الأميركية، وهي مؤرشفة في المجلة بتاريخ أيلول / سبتمبر 1923، أي بعد التوقيع على المعاهدة بأقل من شهرين. كان توينبي يبلغ من العمر 37 عاماً حين كتب المقال، ولم يكن قد ذاع صيته كمؤرخ في ذلك الحين، فقد كان قريباً من أجواء سياسات الشرق الأوسط البريطانية، حيث عمل في قسم الاستخبارات في وزارة الخارجية البريطانية منذ عام 1915، ومندوباً في الوفد البريطاني في مؤتمر باريس للسلام عام 1919، عمل أستاذاً للدراسات البيزنطية واليونانية الحديثة في جامعة لندن. ومن عام 1921 إلى عام 1922 كان مراسل صحيفة مانشستر غارديان أثناء الحرب اليونانية التركية، وهي تجربة أدت إلى كتابته عدداً كبيراً من المقالات عن تركيا واليونان في الصحف البريطانية. ومن تتبع عدد من مقالاته، يلاحظ أنه انتقل من النظرة العدائية لتركيا خلال سنوات الحرب العالمية الأولى وحتى نهاية حرب الاستقلال عام 1922، إلى تفهم "القومية التركية" وتجسيدها في دولة مستقلة مع كل ما يتطلبه ذلك من إجراءات، حتى التبادل السكاني المجحف إنسانياً بين اليونان وتركيا. ذلك أن تركيا التي كانت في طور التأسيس، قد لاقت هوى في نفس توينبي وفق نظريته في تأسيس الدول على حدود قومية والتخلي عن فكرة الحدود الطبيعية، لأن الدولة القومية مقيدة في نزعة التوسع مقارنة بالحدود الطبيعية التي ترى في جبال ما قد تكون بعيدة هو الحد الطبيعي لأمة من الأمم. وقد أدى ترويجه للأتراك في الصحافة إلى استعدائه من قبل النخب اليونانية التي نجحت في النهاية من إبعاده عن كرسي دراسة التاريخ اليوناني والبيزنطي في جامعة لندن. عموماً، تكشف سيرته عن حيوية في بناء المواقف، تظهر على شكل تقلبات وانقلابات، كما في حالتي اليونان وتركيا، وكذلك توصيته في العام 1936 وزارة الخارجية البريطانية بأخذ وجهة نظر أدولف هتلر على محل الجد في فكرة التحالف الألماني البريطاني، ثم موقفه أيضاً من الصهيونية، فقد انتقل من تشجيع الهجرة اليهودية إلى فلسطين عام 1917 إلى تحول انقلابي في العام 1922 بسبب تأثره بأطروحات وفد عربي زار لندن، وقد التزم بهذا الموقف المؤيد للقضية الفلسطينية حتى وفاته عام 1975.

بالنسبة لموقفه من الكرد، فلم يكن هذا الشعب ممن التفت توينبي إليهم رغم سنوات عمله الخطرة في القضية العثمانية. وقد شارك في توثيق شهادات عن الإبادة الوحشية ضد الأرمن في العام 1915، ورفع تقريره إلى مجلس اللوردات تحت عنوان "قتل أمة". ويمكن ملاحظة أن كافة التحولات التي مر بها المؤرخ البريطاني، كان تحت تأثير اللقاءات الشخصية أكثر من القراءة والاطلاع، وربما لو أنه التقى قبل لوزان بشخصية كردية من وزن الشيخ عبدالقادر نهرى أو سعيد الكردي (نورسي)، كان سيكون له رأي مفصل عن الكرد وقضيتهم.

أخيراً، ليس هناك شيء في المعاهدة تدعى "بنود سرية" غير متداولة، وما التلميحات التي يطلقها الرئيس التركي رجب طيب أردوغان حول تحديد صلاحية معاهدة لوزان ب100 عام سوى تلاعب سياسي بالحشود.

بالنسبة لمعاهدة لوزان التي يتناولها هذا المقال، فيعد الأساس القانوني لظهور الشرق الأوسط بصورته الحالية، ففيها تم تحديد الحدود بين تركيا واليونان، وحدود دول البلقان، والمصادقة على اتفاقية أنقرة للحدود بين فرنسا المنتدبة على سوريا وبين تركيا، وتم البت في مسألة الموصل لإحالتها للجنة دولية من عصبة الأمم. وفي هذه المعاهدة تم وضع الملف الكردي في الأدرج، وتمزيق قضية الإبادة ضد الأرمن. وبمنظرة أكاديمية، تعد معاهدة لوزان ألباء السياسة لأي شخص ينوي الخوض في عالم السياسة. ونجد في هذا المقال، وكثير غيره في تلك الفترة، أنه لا يتم التطرق إلى القضيتين الكردية والأرمنية، فقد تجاوزتهما الدبلوماسية الدولية سريعاً وعلى نحو قاسٍ في تنازل يعطي تركيا حرية التصرف بشأنهما بدون أي قيود قانونية. ورغم أن هذا المقال في الأصل يتجاوز 5 آلاف كلمة، فإن المرء ليعتقد لوهة أن هناك سطوراً خاصة بالكرد فيها، و هو ما لن يجده القارئ هنا.

تم اختصار أجزاء من المقال في الجوانب التقنية حول إمكانية توسيع اليونان حدودها السياسية والنزاع الداخلي في اليونان عقب الانقلاب العسكري بعد هزيمة الأناضول.

تم إرفاق توضيحات في المادة وإدراجها بين قوسين (..) وإضافة عناوين للمحاور الرئيسية.

نص المقال: الشرق بعد لوزان

بعد انقضاء أكثر من ثمانية أشهر على عقد المؤتمر، وأكثر من تسعة أشهر على توقيع هدنة مودانيا، تم أخيراً التوقيع على معاهدة السلام في لوزان. كانت الهدنة الحدث الأهم فيما يتعلق بتجنب الحرب، وبمجرد تحقق هذه الخطوة، لم يعد هناك أي خطر حقيقي من أن يؤدي انهيار المفاوضات الدبلوماسية إلى تجدد الأعمال العدائية، على الرغم من أن ذلك تحديداً كان وراء استحالة التنبؤ بموعد انتهائها.

الآن وبعد أن انتهى الدبلوماسيون من عملهم، هل قدموا لنا سلاماً جيداً أم سيئاً؟ الإجابة على السؤال تعتمد على معنى كلمة "جيد". بالنسبة للقارئ العادي، لا شك أن معاهدة السلام مثل الرواية أو المسرحية، مقبولة بقدر ما هي متماسكة ومتسقة وواضحة، وهذه المواصفات تعتمد بشكل عام على طبيعة التأليف. في حين أن معاهدة السلام الجيدة، على عكس معظم الأعمال الأدبية الجيدة، يجب أن تكون بالضرورة نتاجاً للتعاون. في الواقع، الوضوح التام في بنود المعاهدة يشير إلى أن أحد الطرفين كان لديه الكثير من المطالب. معاهدة سيفر، على سبيل المثال، كانت بمثابة فشل دبلوماسي كارثي لأنها تجاهلت تماماً وجهة نظر أحد الموقعين عليها، وعندما يتم نشر النص الكامل لمعاهدة لوزان، سيكون بالتالي من قصر النظر التقليل من قيمتها لأنها مليئة بالأخطاء. تشهد هذه العيوب على مساع طويلة وناجحة في نهاية المطاف لدمج نسختين في نسخة واحد، ويجب اختبارها من خلال النظر في متانتها. فيما النهاية، سيكون من التسرع التنبؤ، لكن مؤتمر لوزان على الأقل كان أول محاولة حقيقية لإيجاد تسوية بين المهزومين والمنصرين في الحرب الأوروبية.

من الملفت أن القضايا السياسية والإقليمية بين آخر متحاربين محليين، اليونان وتركيا، تمت تسويتها بصعوبة وتأخير أقل من القضايا الاقتصادية والمالية بين تركيا والقوى الغربية. والجدل الأخير حول العملة التي يتم بها تحديد الدين (دفع الكوبونات) يعكس إلى أي حد يعد نظام الامتيازات (التي منحها الدولة العثمانية للدول الأجنبية) الجوهر الأساسي لاضطراب الشرق الأدنى. لكن قوى الحلفاء الرئيسية، بعد التخلي عن مصالح اليونان وأرمينيا، أتبعته الحكمة حتى النهاية بالتخلي عن مصالحها أيضاً. لقد كان هذا الطريق الهدف الصحيح، لأنه كان من الواضح أنه لا يمكن تعزيز أيّاً من هذه المصالح، حيث ستضر جميعها أكثر باستئناف الحرب.

سيتم الحكم على معاهدة لوزان في التاريخ من خلال تأثيرها على التطور الداخلي والعلاقات المتبادلة بين الدول التي أبرمت المعاهدة فيما بينها.

كما هو الحال بين اليونان وتركيا، فإن المصالحة لا يمكن إلا أن تكون مسألة وقت، لأن مزاياها تتجلى مع تلاشي العوائق أمامها. لن يكون صراع الطموحات الإقليمية منذ قرن من الزمان قضية مستمرة في المستقبل القريب. تضاعف احتمال حصول اليونان على أي شيء شرق نهر ماريتسا (يفصل الحدود البرية بين اليونان وتركيا) أو على البر الرئيسي للأناضول، إذا لم نقل أنها اختفت تماماً. بينما لم تعد تركيا تطمح في شيء من أوروبا باستثناء سعيها للحصول على عمق بري ما لحماية مضيق القسطنطينية (البوسفور).

إن التبادل السكاني الذي نجحت اليونان وتركيا في التفاوض بشأنه في اتفاقية منفصلة خلال الدورة الأولى في لوزان، سيسهل إلى حد كبير العلاقة بين البلدين، كتعهد بحسن نية وإلغاء لاحتمالات وفرص الاحتكاك. وإذا توصلت الحكومتان إلى اتفاق بشأن هذه النقطة المؤلمة بشكل خاص، في وقت بلغت فيه المرارة بين الشعبين ذروتها، فمن المرجح أن تتبعها الترتيبات الأخرى مع مرور الوقت وتلاشي المشاعر السلبية. بغض النظر عن الوقت الذي قد يستغرقه اليونانيون والأتراك ليشعروا بحسن النية بشكل متبادل، يجب أن تعلمهم العوائد الإيجابية للاتفاق بشكل سريع الثبات أمام الأجانب، خاصة عندما يدركون مع الوقت أن خلافاتهم تمثل ثغرات قابلة للاستغلال من قبل القوى الأجنبية، وعلى الرغم من أن هذه القوى قد تميل كما هو الحال الآن، إلى إبقاء تركيا واليونان في حالة خلاف، إلا أن هناك عوامل جديدة في عالم ما بعد الحرب (العالمية الأولى) قد تمكن البلدان الصغيرة من الاستغناء عن الرعاية الخطيرة لجيرانها الكبار.

الحدث المهم في هذا الصدد هو قرار مجلس عصبة الأمم للتشجيع على منح قرض دولي من أجل إعادة توطين 750 ألف لاجئ يوناني من شرق تراقيا والأناضول ضمن الحدود اليونانية الجديدة. يرجع الفضل الرئيسي في ذلك إلى الدكتور نانسن، ولكن يبدو أن الدافع الأخير قد تم من قبل منظمات الإغاثة الأمريكية التي تحمّلت حتى الآن العبء الرئيس المتمثل في رعاية اللاجئين، وقد هدّدت منظمات أمريكية بالانسحاب من هذه العملية ما لم يتم البدء سريعاً بتدشين البنية التحتية لتوطين اللاجئين.

يجب أن يكون هذا القرض لليونان استثماراً أفضل من ذلك الذي تم تخصيصه للنمسا؛ ففي حين أن النمسا بلد تلاشت مصادر ثروته، فإنه يجب توطئ اللاجئين اليونانيين في أراضٍ ذات إمكانات كبيرة قابلة للتطوير، ومن المتوقع أن تتحول أعداد هؤلاء اللاجئين ومهاراتهم إلى مصدر مهم للإنتاجية في حال تأمين رأس المال اللازم.

إن نجاح القرض الدولي ينبغي أن يساهم في تأسيس ثروة مقدونيا اليونانية. ومن خلال ملء المقاطعة بسكان متجانسين بدلاً من خليط من الأتراك واليونانيين والبلغار الذين سكنوها حتى الآن، فإنه سيتم دعم استقرار الحدود السياسية الحالية لهذه المنطقة، لكن استتباب السلام هو بالطبع الشرط الأساسي الذي بدونه لن تكون للإمكانات المادية أي قيمة، لأنه إذا أصبحت هذه الأراضي مرة أخرى منطقة حرب فسيهلك اللاجئون وسيخسر المستثمرون الخيرون أموالهم، وبالتالي فإن المصلحة الأساسية والمتطابقة لجميع شعوب الشرق الأدنى تكمن في السلام، والابتعاد عن مكائد وطموحات القوى العظمى، وفي الدعم المعنوي والاقتصادي لبعض المنظمات الدولية مثل عصبة الأمم، والتي في إطارها هناك العديد من القوى الصغيرة التي إذا تمكنت من التعاون، فسوف تتعلم كيف تحافظ على مصالحها أمام القوى العظمى. هل ستسعى القوى الصغيرة في الشرق إلى هذا الخيار الأخير في المستقبل القريب؟ ربما نقرب أكثر من الإجابة بعد إلقاء نظرة سريعة على الموقف الحالي لليونان وتركيا.

المعضلة اليونانية

على مدار القرن الماضي، أو بعبارة أخرى منذ أن أصبحت دولة مستقلة، كانت اليونان تعيش خارج حدودها أكثر مما تعيش داخل حدودها؛ خاصة في الأراضي "غير المستردة" التي كانت تأمل في النهاية تضمينها في نطاقها الوطني (الهدف الأسمى هو القسطنطينية)، وأيضاً عوائد استثمارات المهاجرين اليونانيين في جميع أنحاء العالم، من السودان المصري إلى روسيا ومن البنغال إلى شيكاغو. خلال السنوات القليلة الماضية التي سبقت الحرب الأوروبية، وصلت التحويلات المالية من اليونانيين في الولايات المتحدة إلى أرقام كبيرة لدرجة أنها رفعت بشكل ملحوظ تكلفة ومستوى المعيشة المادية في البلد الأم، ولكن المردود المعنوي والفكري القادم من الخارج لم يقل أهمية عن المردود المالي، حيث جلب لها مهاجروها رؤية جديدة عن العالم، وألهموا العالم بالتعاطف معها من خلال خلق روابط شخصية عن طريق الزواج والتجنيس لم تكن موجودة قبل ذلك بين الغرب والشعوب الشرقية غير التجارية. إن تطلع اليونان إلى جمال وذكريات القسطنطينية وثروات غرب آسيا الصغرى منحها شيئاً من الأمل في المستقبل شبيه بالأمل الذي منحها انفتاح الكنديين والأميركيين على المهاجرين اليونانيين. لكن الكوارث العالمية في السنوات الأخيرة حرمت اليونان الآن بشكل مباشر وغير مباشر من جميع مصادر الحياة والقوة الخارجية تقريباً، حيث تم تحديد خط توسعها الإقليمي شمالاً وشرقاً من قبل قوتين أقوى منها - يوغوسلافيا وتركيا - وهي بالكاد يمكن أن تحافظ على ما بين يديها جهة ألبانيا وبلغاريا.

إن فقدانها القسطنطينية وسميرنا (إزمير) وأدرينوبل والمنستير وكوريتسا، نال من أفقها السياسي. تم دفع مئات الآلاف من أقليتها في هذه المناطق نحو مناطق مجاورة لها، وسيتمتعون من الآن فصاعداً تأمين أوضاعهم داخل حدودها الضيقة الحالية، يضاف إلى ذلك، أن "تشتتها بين الأمم" تسبب لها بمشاكل مختلفة؛ لقد دمرت البلشفية اليونانيين في أوديسا والمراكز التجارية الأخرى في روسيا. قد تدمر النزعة القومية أولئك المقيمين في الهند ومصر، إذا ما اتخذت السياسة نفس المسار كما في آسيا الصغرى (تركيا)، ولكن ربما كانت الضربة الأشد هي تقييد الهجرة إلى الولايات المتحدة، وإذا تم استمرار هذا العائق، فقد يكون تأثيره النهائي على اليونان أكثر خطورة، على الرغم من أنها أقل مأساوية من طرد الإغريق من الأناضول. إذا أرادت اليونان البقاء في ظل هذه الظروف الجديدة والأكثر صرامة، فسيتعين عليها تحويل طاقاتها إلى الداخل وتطوير الموارد في منتجاتها وموقعها وعدد سكانها الذي أهملته حتى الآن جزئياً على حساب القيام بمغامرات في الساحات الأكثر بعداً عنها.

اليونان ودول الوفاق الصغير

إذا نجح فرض إعادة التوطين الذي اقترحه عصبة الأمم، فقد ينتهي باستيطان أقليتي الأناضول والتراقين في مقدونيا. من وجهة النظر الوطنية اليونانية، إنه نعمة حقيقية، لكن لن يكفي أن تستعمر اليونان مقدونيا وتطور الزراعة والتجارة المحلية، لأنه ما لم تستغل موقعها الجغرافي إلى أقصى حد بصفتها الساحل اليوناني الضيق لمنطقة نائية شاسعة غير يونانية، فلن تتمكن حتى بشكل دائم من الاحتفاظ بالمقاطعة تحت سيادتها، ناهيك عن تطوير إمكاناتها التجارية والصناعية الأوسع. سيكون هذا العامل الجغرافي إما أكبر خطر أو أكبر قوة لليونان، حسب تعاملها معها. إذا أساءت استخدامه لعرقلة وصول يوغوسلافيا وبلغاريا إلى البحر المفتوح، فستتحد هاتان الدولتان في النهاية للاستيلاء على الشريط الساحلي منها.

من ناحية أخرى، إذا بذلت جهداً لتقديم التسهيلات لجيرانها الداخليين، فإن تجارتهم لن تعوض فقط ثروات سالونيك وكافالا وديديجاش وموانئ أخرى (مقابل خسارة سميرنا)، ولكنها ستفتح الباب أمام دخول اليونان في التركيبة السياسية للوفاق الصغير - وهو التقارب الذي سينقذها من عزلتها الحالية - وما يترتب على ذلك من عدم الركون إلى الاعتماد السلبي على القوى العظمى. (الوفاق الصغير: تحالف عسكري تشكل في عام 1920 و1921 بين كل من رومانيا وتشيكوسلوفاكيا ويوغسلافيا بهدف الدفاع المشترك ضد الأطماع المجرية).

في هذا الاتجاه، حققت اليونان بداية جيدة، منذ كارثتها العسكرية في آسيا الصغرى، من خلال توقيع اتفاقية مع يوغوسلافيا لإنشاء منطقة حرة يوغوسلافية في ميناء سالونيك. من مصلحة اليونان تفعيل هذه الاتفاقية على أرض الواقع وليس مجرد تنازل على الورق، وأيضاً للوصول إلى تفاهم مماثل مع بلغاريا فيما يتعلق بالمنفذ على بحر إيجه الذي وعد به الأخير، بموجب معاهدة نوي من قبل الحلفاء الرئيسيين. (معاهدة نوي بين بلغاريا وبلدان الوفاق الثلاثي. وفق هذه المعاهدة تخلت بلغاريا عن 4 مقاطعات على حدودها الغربية ليوغوسلافيا وتم وضع تراقيا الغربية تحت إدارة دول الحلفاء الرئيسية ثم تسليمها لليونان، حيث فقدت بلغاريا منفذها على بحر إيجه).

لسوء الحظ، لم تنجح المحاولات التي قام بها الحلفاء في لوزان لتأمين تفاهم يوناني بلغاري حول هذه النقطة، وتغيير الحكومة في بلغاريا قد يعطي اليونان سبباً جديداً أو عذراً للتعنت في موقفها. ومع ذلك، لا يمكن لليونان أن تترك بلغاريا معزولة عنها بشكل دائم، على الرغم من أن بلغاريا بدون جيش وأراضيها مبتورة، فهي ليست عدواً في الوقت الحالي، إلا أنها مع ذلك قادرة في المستقبل، كما كانت في الماضي، على قلب التوازن في جنوب شرق أوروبا، وهناك ظروف، إذا ما حدث فيها ذلك، ستكون مدمرة لليونان إذا أُلقت بلغاريا بثقلها على الجانب التركي أو اليوغوسلافي.

هناك أيضاً مشكلة السياسة الداخلية، حيث كانت الاغتيالات ضد أعضاء الحكومة السابقة من قبل الحكومة الثورية الحالية ذروة أعمال العنف المتصاعدة. يتجلى توثر الحكومة الثورية الحالية في أثينا من خلال تأجيلها للانتخابات، لكن جميع اليونانيين الذين لديهم غريزة سياسية سليمة، بغض النظر عن حزبهم، يخضعون لأقوى التزام مشترك تجاه بلدهم، لأن السلام الداخلي ضروري مثل السلام الخارجي من أجل التعافي الوطني، وإذا لم يتم وقف الخلاف في هذه المرحلة لا يمكن أن تنتهي إلا بمثل سابقتها قبل قرن من الزمان: حرب أهلية.

في المحصلة فإن "السلام داخل الحدود الحالية" هو الشعار المناسب لليونان خلال فترة إعادة الإعمار، لكن لا تزال هناك ثلاث طرق ممكنة وشرعية لتوسيعها، وهي جزر دوديكانيز وقبرص والبطيركية المسكونية.

تحقق الميثاق الملي

سيكون هذا المقال غير مكتمل بدون بعض الاستقصاء عن موقف تركيا نفسها. تبّع انتصارها العسكري البارح على اليونان، وبشكل غير مباشر على داعمي اليونان، نجاحات مدهشة بنفس القدر في لوزان، حيث حصد عصمت باشا (إينونو) بالدبلوماسية بقدر ما حصده في السابق بسيفه، إلى أن تحقق "الميثاق الملي" التركي بالكامل تقريباً.

اكتسبت تركيا معظم نقاطها في المؤتمر لأنها كانت قوية بما يكفي للإصرار عليها، ولم تكن سترضخ إلا للضغط العسكري، الخطير والمكلف والواسع النطاق، لدرجة أن أيّاً من قوى الحلفاء لم تحاول ولو للحظة واحدة أن تمارسه. كانت هذه المعادلة "براءة اختراع" على قدم المساواة للأتراك وللحلفاء المفوضين، وقد تم تحديد نتائج المؤتمر مسبقاً من قبلهم.

سيبدأ صراع الإرادات الحقيقي الآن عندما يتم توقيع السلام وتبدأ تركيا بترتيب بيتها الداخلي. لا يمكنها إعادة بناء حياتها الاقتصادية دون اقتراض المال والتقنيات الجديدة من الغرب. وعلى الرغم من قدرتها على إملاء الشروط التي يجب أن تعمل عليها المؤسسة الغربية ضمن حدودها، إلا أن تركيا عاجزة عن إجبارها على الدخول في شراكة معها حول المستقبل. بعبارة أخرى، إذا شعرت المؤسسة الغربية بالقلق والغضب من سياسة تركيا الجديدة تجاه الأجانب (سواء كانت شرعية من الناحية النظرية أم لا)، فإنها ستقاطع تركيا وتفضل استثمار طاقاتها في الصين أو المكسيك أو أي مجال آخر حيث المخاطر والصعوبات هي أقل مما كانت عليه. وإذا حدثت مثل هذه المقاطعة (غير المستوحاة من الحقد بل من المصلحة)، فإن الآفاق الاقتصادية لتركيا ستكون سوداء. لقد دمّرت حرب الأناضول البائسة (حرب الاستقلال) هذا البلد تماماً مثل اليونان. تم تدمير المدن والقرى الإقليمية بشكل منهجي من قبل الجيش اليوناني على طول خط انسحابه النهائي من أفيون قره حصار إلى سميرنا. دمرت الحرائق الكبيرة التي اندلعت خلال القتال بين القوات التركية والقوات الأرمينية غير النظامية في الحي الأرمني، مدينة إزمير. تم تفجير جسور السكك الحديدية، وتحطيم أو إتلاف العربات والقاطرات، وعلى الرغم من أن "المساعدة الذاتية" قد أحدثت العجائب في القرى (كما رآه الكاتب بنفسه في نيسان (أبريل) الماضي) لا تستطيع تركيا إعادة

بناء مدنها، ناهيك عن السكك الحديدية، دون مساعدة من الخارج.

هل ستدفع تركيا القومية الثمن الذي ستأتي به هذه المساعدة لوحدها؟ لقد عانت كثيراً خلال القرن والنصف الماضيين من إساءة استخدام "الامتيازات الخاصة" من قبل البعثات الأجنبية والمقيمين الأجانب، لدرجة أنها أصبحت مناصرة لمبدأ السيادة الوطنية المطلقة على كل فرد مقيم داخل الحدود الوطنية، وهو مبدأ تم العمل به إلى أقصى الحدود في أوروبا الغربية منذ الثورة الفرنسية والتي تعلمها الطلاب الأتراك والمنفيون في باريس. من المتوقع أنها قد تضحي بفرص انتعاشها الاقتصادي للحفاظ على سلامتها السياسية، وقد تنخفض إلى المستوى الاقتصادي لأفغانستان، أو بالأحرى إلى المستوى الذي كانت فيه أفغانستان راضية عن البقاء به حتى بدأت في الخروج من عزلتها قبل بضع سنوات. ومع ذلك، فإن هذا الاحتمال، أي انحدرها الاقتصادي، يبدو غير محتمل بشكل عام لأي شخص زار أنقرة مؤخراً ورأى شيئاً مما تفكر فيه الطبقة الحاكمة والفلاحون، لأن هؤلاء سيلاحظون أن الرغبة في الراحة والكفاءة، والتي بدأت تظهر حتى في أفغانستان، أقوى وأكثر انتشاراً في الأناضول. ليس من المستغرب أن نجد هذا في القادة، الذين اعتادوا العيش ليس فقط في القسطنطينية ولكن في المدن الكبرى للحضارة الغربية حيث انتقل تقديرهم لهذه المزايا إلى مدن الأناضول الريفية، لكن المهم أن الثورة بدأت تخترق ذهنية الفلاحين الأتراك. إن التوق الواعي إلى السلام والازدهار الملحوظ بينهم اليوم في جزء منه هو رد الفعل الطبيعي لعشرات السنين من الحرب المستمرة وما يقرب من قرن من التجنيد الإجباري. لكن هذا يرجع أيضاً إلى تأثير الأفكار الغربية التي أثرت على الفلاحين في جنوب شرق أوروبا خلال القرن الماضي.

تركيا.. الازدهار أم السيادة؟

في الواقع، لقد ألهم الغرب الشعوب الشرقية بفكرتي التقدم الاقتصادي والسيادة السياسية، والتي ستبديوان غير ملائمتين في التطبيق العملي إذا جرى فرض الحدود القسوى منهما على البلدان غير المتطورة.

من الصعوبة تحقيق برامج تركيا الحالية الخاصة بالسيادة والتقدم في الحد الأقصى، ولكن من غير المرجح أن يتم التضحية بأحدهما لحساب الآخر. على الأرجح أنه سيتم التوصل إلى حل وسط، ليس على أساس نظري ولكن من خلال الحقائق الصعبة للتجربة، وأنه بعد فترة من الكساد الاقتصادي، ستجد خلالها المصالح الأجنبية صعوبة في الصراع من أجل البقاء (بينما ستظل غالبية السكان الأتراك تعاني من بلاء أكبر) وسيتم استعادة نوع من التوازن. السيادة النظرية، بعد كل شيء، هي نعمة سلبية إلى حد ما. وعلى الرغم من أن الحياة قد تبدو غير محتملة حتى يتم بلوغها (أي بلوغ السيادة الكاملة) فهي بديل غير مرضٍ للرفاهية المادية. وبالتالي، قد يتعين على المشروع الغربي أن يواجه وقتاً سيئاً في تركيا في المستقبل القريب، لكن لا داعي لليأس إذا كان بإمكانه تحمل وجهات نظر طويلة.

يتم تحفيز الرغبة التركية في التنمية الاقتصادية أيضاً من خلال اعتبارات السياسة الخارجية. من السمات البارزة في الحالة الذهنية الحالية للأتراك أنهم لم ينبهروا بنجاحاتهم العسكرية الأخيرة، وإدراكهم بشكل عام أن انتصاراً مؤقتاً في الحرب (حرب الاستقلال)، أصبح ممكناً بفضل مرحلة خاصة وانتقالية في الوضع الدولي، لن تصون بشكل دائم وجودهم الوطني ما لم يتبعها جهد مستمر في كل مجال من مجالات الحياة الاجتماعية.

التحالف التركي الروسي مؤقت

في الوقت الحالي، روسيا وألمانيا ضعيفتان، والقوى الغربية منهكة للغاية لاتخاذ إجراءات فعالة في الشرق، في حين أن اليونان، التي كانت في حالة حرب منذ سنوات عديدة، مثل تركيا، واضطرت إلى خوض القتال بمفردها في الأناضول، عانت من هزيمة لا يمكن نسيانها. لكن تركيا تعلم أنها لا تستطيع أن تكتفي بما حققته من أمجاد بينما يتعافى جيرانها. فقد بدأ ظل روسيا يلقي عليها بشدة مرة أخرى. لم يكن للتحالف التركي الروسي الحالي أن ينشأ أبداً الحالي (المقصود تفاهات لينين ومصطفى كمال) لو لم تتوقف روسيا، في الظروف الحالية، عن كونها قوة عسكرية عظيمة، وإذا لم تجبر الدبلوماسية المذهلة ل"قوى الوفاق-البلقانية" عدوين لدودين على البحث عن توافق غير طبيعي. لكن هذا التوافق لم يستمر إلى ما لا نهاية، فحين تراجع التوتر السياسي بين تركيا والغرب منذ هدنة مودانيا (عقدت بين تركيا والقوى الغربية المحتملة بتاريخ 11 أكتوبر 1922) أصيب الوفاق التركي الروسي بالفتور، والآن بعد أن استعادت تركيا فعلياً سيادتها الكاملة على المضائق والقسطنطينية، أعيد الصراع الجغرافي للمصالح بين البلدين إلى شكله القديم.

لقد كان التحالف بين روسيا وتركيا منفعة متبادلة مؤقتة، وسينهار مع اختفاء المصالح المشتركة الملموسة التي أنتجته، لأنه لم يُبن على أسس أخلاقية، مثل تلك التي تجذب المثقفين الأتراك تجاه الثقافة الفرنسية أو الإنجليزية مهما كانت درجة العداء سياسياً تجاه إنجلترا وفرنسا. من الواقعي أن نتنبأ بأن تركيا ستشعر بضغط روسيا مرة أخرى قريباً، وأن هذا الخطر

سيحفظها على تطوير قوتها من خلال ضبط بيتها الداخلي.

خلال القرن ونصف القرن الماضي، اعتمدت تركيا في الدفاع عن نفسها أمام روسيا على استجداء الدعم الغربي حيث أن قوتها الذاتية لم تكن لتحميها. لكن ثمار هذه السياسة الخطيرة أثبتت تكلفتها الباهظة بالنسبة لها كما كانت بالنسبة لليونان. لقد أعطت بشكل عام أكثر مما حصلت عليه، تم الترحيب بها باعتبارها محمية ثم بدأت حملة الاستغلال، وكانت معاملتها من قبل ألمانيا هي خيبة أملها الأخيرة، ومثل اليونان مرة أخرى، أدركت ضرورة التحرر من سياسات القوى العظمى، لكن عليها أن تقترض اقتصادياً واجتماعياً من الغرب إذا أرادت أن تصبح قوية بما يكفي لتأكيد استقلالها السياسي عن الغرب، وإذا أرادت اتخاذ خطوات عملية في هذا الاتجاه فإن عليها التقارب السياسي مع جيرانها في الشرق الأوسط. في الوقت الحالي، لتركيا مكانة عالية عسكرياً بين الدول الشرقية من مصر إلى أفغانستان، وإذا تمكنت أيضاً من اكتساب الريادة في التطور المادي والفكري، فقد يكون لها مستقبلاً عظيماً كجسر للوفاق الغربي الآسيوي، على غرار "الوفاق الصغير" في جنوب شرق أوروبا.

يبدو أن نتيجة هذا الاستطلاع الموجز هو أنه عقب التسوية، تتحرك اليونان وتركيا في اتجاهات متوازنة، وأن هناك بعض الاحتمال لإقامتهما علاقات أفضل مما كانت عليه في الماضي من أجل مصلحتهما. المشكلة الأساسية التي يعتمد مصيرهما على حلها هي القضاء على القوى الأجنبية وخصوماتها في ساحتي الشرق الأدنى والأوسط. لكن هذه المشكلة تشمل دائرة أوسع من الدول مقارنة بالأطراف المشاركة في لوزان.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: تاريخ

نوع الوثيقة: ترجمة

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

ترجم من اللغة: انجليزي

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | nlka.net 26-07-2022

وقت التدوين: 2023-03-19

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 181

الصراع الكُردي - التركي

[20230406190206479985=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=1120230406190206479985=q)الصراع الكُردي - التركي
مصطفى شيخ مسلم

لكل حربٍ نَشِبَتْ بين طرفين، سواءً قديماً أو في الوقت الحاضر، جملة من الأسباب والدوافع التي أدت إليها، كما أنّ لكل صراع أسباب وخلفيات أجبَتْ وصعدتْ منه لئيلغ مرحلة الحرب، عدا التبعات السياسية والاقتصادية التي تتزامن وبداية الحرب، لتطول إلى ما بعد التعافي من آثار الحرب بعشرات السنين. غالباً يعيد الكثير من المؤرخين جذور الكُردي إلى العرق الآري، ويعتبرونهم أحفاد شعوب سكنت جبال زاغروس وطوروس والمناطق المحاذية لها، منذ الألف الثالثة قبل الميلاد. ويرى الباحث والمؤرخ الكُردي محمد أمين زكي (1880 - 1948) في مؤلفه "خلاصة تاريخ الكُردي وكردستان" أن أصول الكُردي تشكّلت من طبقتين، الأولى سكنت جبال زاغروس وطوروس وهي: لولو، كوتي، كورتي، جوتي، جودي، كاسي، سوباري، خالدي، هوري، ميتاني. والطبقة الثانية، هي الشعوب الهندو-أوروبية التي أتت فيما بعد واستقرت في المنطقة، كالميديين والكاردوخيين، واندمجت بشعوبها ليتشكّل منها فيما بعد الكُردي.

كما أتى المؤرخون اليونانيون على ذكر الكُردي، بخاصة أثناء الحروب اليونانية - الفارسية وتقهر جيش الإسكندر في جبال زاغروس. ومن ذلك، المؤرخ اليوناني زينفون (427 - 355) الذي أشار إلى شعب وصفهم "بالمحاربين الأشداء ساكني الجبال"، وسّمّاهم ب"كاردوخ" الذين هاجموا الجيش اليوناني أثناء عبوره للمنطقة عام 400 قبل الميلاد. كما أتى هيروdot (484 - 425) على ذكر الكُردي في مؤلفاته. وجاء المسعودي (896 - 975) في كتابه "مروج الذهب" على ذكرهم أيضاً. ما يعني أنّهم من أقدم شعوب المنطقة وليسوا طارئين أو وافدين. كلمة كردستان (وطن الكُردي) كمصطلح جغرافي - إداري ذي دلالة قومية وديموغرافية، لم يبتدعها الكُردي، بل جاءت على عهد السلطان سنجان السلجوقي (1118 - 1157) حين فصل

القسم الغربي من إقليم الجبال وجعله ولاية تحت حكم قريبه سليمان شاه وأطلق عليه اسم كردستان. وشملت هذه الولاية الأراضي الممتدة بين أذربيجان ولورستان (مناطق سناه، دينور، همدان، كرمشاه.. في إيران) والمناطق الواقعة غرب جبال زاغروس، كشهروزور وكوي سنجق في كردستان العراق. كما جاء ذكر الكُرد وكردستان في الوثائق والمراسلات الرسمية العثمانية أيضاً. ومؤسس الجمهورية التركية مصطفى كمال أتاتورك نفسه، وأثناء خدمته في المناطق الكُردية، كان يشير إلى انه في كردستان. نتيجة مشاريع الصهر القومي التي مارستها الأنظمة المتعاقبة على الحكم في تركيا وإيران والعراق سورية، وإنكارها وجود القومية الكُردية، لا يوجد إحصاء دقيق لعدد الكُرد، بشكل علمي ومحاييد. وبحسب الموقع الإلكتروني لمشروع جوشوا للمجموعات الإثنية (JOSHUA PROJECT) يصل عدد الكُرد إلى 27,380,000 نسمة، 56% في تركيا، و16% في إيران، و15% في العراق، و6% في سورية. بينما يرى الباحثون والساسة والمثقفون الكُرد أن عددهم يتجاوز ذلك بكثير، ليصل إلى أربعين مليون نسمة، نصفهم في تركيا. كما يقدر هؤلاء مساحة كردستان بـ 550000 كيلو متر مربع، تتوزع على تركيا وإيران والعراق وسورية ومساحة صغيرة في منطقة "لاجين" بإقليم ناغورنو كراباخ المتنازع عليه بين أرمينيا وأذربيجان. وبحسب إحصاء أجرته وزارة الداخلية التركية سنة 2011، بلغ عدد سكان تركيا 74.724.269، منهم 15,016,000 كردي، ما نسبته 20% من عدد سكان تركيا، و56% من إجمالي عدد الكُرد في العالم. لكن الكُرد لا يثقون بهذه الإحصائيات كونها صادرة من جهات رسمية تركية، لا تريد إبراز الأرقام الحقيقية، لغايات سياسية. ويؤكدون أن عددهم في تركيا يتجاوز 20 مليون نسمة، يشكلون الأثنية في 21 محافظة من المحافظات التركية التسعين. والمحافظات ذات الغالبية الكُردية، تقع في شرق وجنوب شرق تركيا ويطلق عليها الكُرد اسم كردستان تركيا، أو كردستان الشمالية، اعتماداً على ان اتفاقية سايكس - بيكو، قسّمت كردستان إلى أربعة أجزاء. والمحافظات التركية ذات الغالبية الكُردية هي: أرزنجان، أرضروم، قارص، ملاطية، ديرسم (تونجلي)، ألعزيز (الأنغ)، جولاك (بينغول)، موش، أغري، باطمان آديمان، آمد (ديار بكر) سيرت، بدليس، وان، أرفا، عنتاب، مرعش، ماردين، جولامريك، (هغاري)، شرناخ. كما يوجد عدد كبير من الكُرد في محافظات سيواس، أنقرة، قونية كايسري، أمير، ميرسين، اسكندرون. في حين يقدر النشطاء الكُرد عدد القاطنين في إسطنبول من الكُرد بأربعة ملايين نسمة، بخاصة بعد حملات التهجير التي قام بها الجيش التركي أثناء صراعه مع الكُردستاني. أسباب المشكلة الكُردية في تركيا

الصراع الكُرد - التركي، يمتد بجذوره بحسب بعض المؤرخين إلى نهايات الدولة العثمانية، بالتزامن مع انتفاضة عبید الله النهري عام 1880، ثم تلتها انتفاضات البدرخانين في جزيرة بوطان في الداخل التركي. واتسعت الهوة أكثر فيما بين طرفي الصراع مع ولادة الجمهورية التركية على يد مصطفى كمال أتاتورك (1881 - 1938)، وتعمق واتسع نطاقه أكثر فأكثر مع انطلاق حزب العمال الكُردستاني PKK نهاية عام ما يعني أن الصراع الكُرد - التركي هو الأطول من نوعه ليس في الشرق الأوسط وحسب، بل في العالم، وإبان حقبة الصراع هذه، عانى كرد تركيا معاناةً مظلمة وقائمة، قوامها القمع والتهريب والصهر والإنكار، والتذويب العرقي في بوتقة القومية التركية بلغت بالكُرد حد التنصّل من أصلهم ولغتهم وثقافتهم وهويّتهم القومية. فبعد تقسيم تركيا "الرجل المريض" بين الإنكليز والفرنسيين في اتفاقية سايكس - بيكو سنة 1916، قلقّت النخب التركية الحاكمة، من زيادة اضمحلال ما تبقى من الإمبراطورية العثمانية أكثر فأكثر. ويشير د. إبراهيم الداوق في كتابه "كُرد تركيا" إلى أن: تصريح كليمنصو، رئيس وزراء فرنسا، الذي قال فيه إن "إدارة العثمانيين سيئة، ومظالمهم متنوّعة من عصور عديدة، وهم عديمو الكفاءة والأهلية في إدارة العناصر غير التركية، فيجب ألا نترك أمة ما في إرادتهم"، هذا التصريح، وارتفاع وتيرة النشاطات القومية للجمعيّات الكُردية، أقلق الساسة الأتراك وقتذاك، من أن يؤدي إلى انفصال كردستان عن الإدارة التركية. فأخذت الآلة الإعلامية العثمانية تذكّر الكُرد بالإخاء الإسلامي والوطنية العثمانية وتعمل بشكل مُنظم على تمكين الأواصر الكُردية التركية من منطلق ديني وآخر وطني. ثم سرعان ما بادر الأتراك لتشكيل هيئة وزارية لدراسة القضية الكُردية، مؤلفة من شيخ الإسلام حيدري زاده إبراهيم أفندي، عيوق باشا وزير الأشغال، عوني باشا وزير البحرية، الأمير علي بدرخان عضو جمعية تعالي كردستان، ومراد بدرخان وعبد القادر أفندي من أعضاء مجلس الأعيان. واتفقت الهيئة على:

- 1 منح كردستان الاستقلال الذاتي، شريطة قبولهم البقاء تحت المظلة العثمانية.
 - 2 اتخاذ التدابير الفعالة لإعلان هذا الاستقلال والشروع في تنفيذ مقتضاه حالاً.
- ويضيف الداوق: لم ينقذ الصدر الأعظم فريد باشا مقررات الهيئة. ويشير إلى انه "بعد تنصيب مصطفى كمال رئيساً لمؤتمر (جمعية الدفاع عن حقوق الولايات الشرقية) الكُردية، تحرك سريعاً لتعبئة جماهير شرقي الأناضول للانخراط في حركة التحرير. فيما راح يقول الباحث الكُرد محمد ملا أحمد (1934 - 2009) عن الكاتب الإنكليزي _ الكابتن ه. س. آرمسترونغ، من كتابه "الذئب الأغبر.. مصطفى كمال أتاتورك" قوله: "كانت الوعود دائماً في نظر مصطفى كمال وسيلة لغاية، وسلماً إلى هدف. لذا اتصل مع زعماء العشائر الكُردية، وحوارهم باسم الوطنية والدين. حتى أنه ارتدى زي رجال الدين المسلمين، واتصل بهم وطلب منهم الوقوف في وجه مؤامرات الأرمن، والأوربيين المسيحيين (الكفار). فجذبهم إليه. وتقوى بمساعدتهم. وكان الاتحاديون قد جذبوا العديد من القوميين الكُرد، من أعضاء النوادي السياسية في ديار بكر وماردين وغيرها إليهم. مقابل وعود بإعطائهم الاستقلال الذاتي، إذا ساعدوهم ضد الحلفاء والأرمن. واستطاع مصطفى كمال إبعاد الكُرد عن دعم حكومة إسطنبول وقطع لهم الوعود الكثيرة بإعطائهم الاستقلال، فيما لو ساعدوه في التخلص من الأعداء. وبين للكُرد لزوم "إرجاء القضية الكُردية إلى أن يظهر البلاد من الأعداء... قطعاً لهم الوعود الصريحة باعتراف تركيا للكُرد وكردستان بالاستقلال، بمساحة أوسع من التي وردت في معاهدة سيفر. ووثق الكثير من زعماء الكُرد بمصطفى كمال،

لأنه كان يتكلم باسم الدين والوحدة الوطنية". لكن، لم تقتنع بعض الزعامات الكُردية بعود مصطفى كمال، بخاصّة بعد رفضه وقادته العسكريين تشكيل الكُرد فرقة عسكرية كردية في أضرارهم للدفاع عن الولايات الشرقية، ورفضهم قيام أية حركة باسم الكُرد، فانقسم الكُرد الى فريقين. الأول: يؤيد التعاون مع مصطفى كمال، وإرجاء مسألة الحقوق القومية الكُردية. والثاني: رفض التعاون معه ودعا للاتصال بدول الائتلاف للحصول على الحقوق القومية. وعلى رأسهم جمعية تعالي كردستان وعائلة بدرخان باشا " بحسب ما أورده إبراهيم الداقي في كتابه "كُرد تركيا". وشارك الفريق الأول في مؤتمر سيواس المنعقد في 4 الى 12-09-1919 الذي دعا اليه مصطفى كمال معوفد لممثلين عن (جمعية الدفاع عن حقوق الولايات الشرقية) الكُردية، هم؛ مصطفى كمال، رؤوف بيك، العالم الديني رائف أفندي الكُرد، الشيخ فوزي أفندي الكُرد، الشيخ سامي بيك. ثم انتخب مصطفى كمال بمساعدة ومساندة المندوبين الكُرد رئيساً، مع معارضة آخرين! وانتخب المؤتمر تسعة أعضاء جدد للهيئة التأسيسية، هم الذين وضعوا مبادئ الميثاق الوطني وأيديولوجية الدولة الجديدة واتجاهاتها السياسية والاجتماعية. مع اتخاذ العديد من القرارات منها إرجاء القضية الكُردية الى ما بعد التحرير. وتغيير اسم (جمعية الدفاع عن حقوق الولايات الشرقية) الكُردية الى (جمعية الدفاع عن حقوق الأناضول وبلاد الروم). ومعارضة كافة أشكال الدويلات التي تحاول دول الائتلاف أقامتها. وينقل الداقي عن الباحث الكُرد محمد أمين زكي قوله: "عندما انعقد المجلس الوطني التركي في أنقرة 1920، كان فيه 72 نائباً يمثلون كردستان، هم الذين تعاونوا مع مصطفى كمال، وأبرقوا الى الحلفاء بأنهم لا يرغبون في الانفصال عن الأتراك". وفي سياق الصراع على السلطة بين حكومة إسطنبول برئاسة الصدر الأعظم الدمام فريد باشا وجماعة الاتحاد والترقي والخليفة العثماني محمد وحيد الدين (1861 – 1929) من جهة، وحكومة مصطفى كمال في أنقرة من جهة أخرى، حاول كل طرف استمالة الكُرد الى جانبه. وتجدد الإشارة الى أن حكومة فريد باشا الأولى هي التي أوفدت مصطفى كمال إلى المناطق الكُردية بمنصب المفتش العام على الجيوش التركية، لاستمالة الكُرد وإعلان الثورة. بينما أصدرت حكومة فريد باشا الثانية قراراً بإقالته بتهمة العصيان والتمرد على السلطان.

-معاهدة سيفر

بعد هزيمة العثمانيين في الحرب العالمية الأولى، وفي إطار الحفاظ على السلطة وقطع الطريق على حكومة مصطفى كمال في أنقرة، وبالتوازي مع مساعي استمالة الأقليات القومية في السلطنة بخاصّة الكُرد والأرمن، وكنوع من تبرئة الذمة من مذابح الأرمن، وقّعت حكومة إسطنبول برئاسة علي رضا باشا يوم 10-08-1920 على معاهدة سيفر والتي نصّت على الاعتراف بأرمينيا، وبالعراق وسورية تحت الانتداب الفرنسي والبريطاني. كما نصّت البنود 62، 63، 64 من الفقرة الثالثة على منح المناطق الكُردية الحكم الذاتي، واحتمال حصول كردستان على الاستقلال، والسماح لولاية الموصل بالانضمام إلى كردستان، طبقاً للبند 62. ونصّت البنود الثلاث على التالي:

62 تشكل الحكومة لجنة يكون مقرها القسطنطينية - إسطنبول - تتألف من أعضاء ثلاثة تعيّنهم الحكومة البريطانية والفرنسية والإيطالية. وعلى هذه اللجنة أن تضع في غضون ستة أشهر من التوقيع على هذه المعاهدة مشروعاً للحكم الذاتي المحلي للمناطق التي تسكنها غالبية كردية والواقعة شرق الفرات وجنوب الحدود الجنوبية لأرمينيا، كما ستقرر فيما بعد، وشمال حدود تركيا مع سورية، وبلاد ما بين النهرين. 63 توافق الحكومة العثمانية من الآن على قبول وتنفيذ القرارات التي تتخذها الهيئة المقرر تشكيلها في المادة 62 أعلاه خلال ثلاثة أشهر من تاريخ إخطارها بتنفيذ تلك القرارات. 64 في غضون سنة واحدة من هذا التاريخ، إذا ظهر الشعب الكُرد القاطن ضمن المناطق المحددة في المادة 62، أن أغلبه سكان تلك المناطق ترغب في الاستقلال عن تركيا، وإذا رأى المجلس (مجلس عصبة الأمم) أن هؤلاء جديرون بهذا الاستقلال، وإذا أوصى بأن تمنح لهم، فعلى تركيا أن توافق على تنفيذ مثل هذه التوصية، وإن تتنازل عن كل حقوقها وامتيازاتها في تلك المناطق. رفضت حكومة أنقرة هذه المعاهدة، واعتبرتها إذلالاً للسلطنة العثمانية وظلماً بحقها، وتخاذلاً من حكومة إسطنبول والسلطان محمد وحيد الدين، وإن الفريق الحاكم في إسطنبول قد خان الوطن. ففي 30-10-1922 قدّم مصطفى كمال مشروع قرار الى البرلمان يطالب فيه بإلغاء السلطنة واتهام السلطان بالخيانة العظمى. ووافق البرلمان على ذلك في 01-11-1922 بفصل السلطنة عن الخلافة وإلغاء الأولى. ونجحت حكومة أنقرة في إقناع الكُرد بإرجاء مطالبهم القومية، عبر قطع الوعود لهم، كما ذكرنا آنفاً، فأرسل مصطفى كمال وفدأ الى مؤتمر لوزان، برئاسة صديقه عصمت إينونو (1884 - 1973). وأثناء تواجد الوفد هناك، طلب مصطفى كمال من النواب الكُرد في البرلمان، الرد على الاستفسار، الذي وصله من إينونو (كردى الأصل)، في مؤتمر لوزان، حول رغبة الكُرد في البقاء ضمن الدولة التركية الجديدة. فردّ النائب الكُرد عن أرضروم، حسين عوني بيك، قائلاً: "إن هذه البلاد هي للكُرد والأتراك. وإن حقّ التحدّث من هذه المنصّة، هو للأمتين، الكُردية والتركية". وأيده النواب الكُرد في البرلمان. وبموجبه، أعلن إينونو في مؤتمر لوزان، أن "تركيا هي للشعبين، التركي والكُرد، المتساويين أمام الدولة، ويتمتعان بحقوق قومية متساوية". وحين وجد المشاركون، أن الكُرد، لا يريدون الانفصال عن تركيا، وأن الأخيرة وعدت بتلبية مطالبهم القومية، وافقوا على غض النظر عن أي فكرة لاستقلال كردستان، وحذفوا ذكر الكُرد من وثائق المؤتمر. وتمّ التوقيع على معاهدة لوزان بين الحلفاء وحكومة أنقرة في 24-07-1923. ونسفت هذه المعاهدة ما جاء في معاهدة سيفر، عبر تقديم التنازلات المتبادلة بين تركيا والإنكليز والحلفاء فيما يخصّ المسألة الكُردية. ولم يُذكر في نصّ المعاهدة أي شيء عن استقلال الكُرد وحقوقهم القومية، سوى ما جاء تلميحاً في المواد 38، 39، 44 من الفصل الثالث. حيث جاء في المادة 38: تتعهد الحكومة التركية بمنح جمع السكان الحماية التامة والكاملة، لحياتهم وحرّيتهم، من دون تمييز في العرق والقومية واللغة والدين. وفي المادة 39: "لن تصدر أية مضايقات في

شأن الممارسة الحرة لكل مواطن تركي لأية لغة كانت، إن كان ذلك في العلاقات الخاصة أم في العلاقات التجارية، أم في الدين والصحافة، أم في المؤلفات والمطبوعات، من مختلف الأنواع أم في الاجتماعات العامة. وتقول المادة 44: إن تعهدات تركيا هذه، هي تعهدات دولية، لا يجوز نقضها، في أي حال من الأحوال، وإلا

فيكون لكل دولة من الدول الموقعة معاهدة لوزان، والدول المؤلفة منها عصبة الأمم، الحق في الإشراف على تنفيذ تركيا هذه التعهدات، بدقة، والتدخل ضدها، لحملها على تنفيذ ما تعهدت به أمام العالم. وبعد إعلان مصطفى كمال - أتاتورك ولادة الجمهورية التركية في 29-10-1923، وضمانه دعم الغرب، والقوى العظمى، وتغاضبها عن مذابح الأرمن وحقوق الكُرد، بدأ أتاتورك التنصل مما جاء في معاهدة لوزان، ووعوده للكرد. بدأت مرحلة مريرة ومظلمة في حياة كُرد تركيا. وكردّة فعل على "خيانة" أتاتورك لوعوده التي قطعها للكرد، اندلعت انتفاضة الشيخ سعيد بيران، سنة 1925، وساندها الأرمن والشركس والعرب والأشوريين في مناطق جنوب شرق تركيا. ومشاركة الأرمن والأشوريين في الانتفاضة، يعني بأنها لم تكن إسلامية صرفه، تدعو لعودة دولة الخلافة، كما يرى البعض. وانتهت هذه الانتفاضة بالسحق واعتقال الشيخ سعيد وإعدامه مع رفاقه في 30-05-1925.

ثم اندلعت انتفاضة جبل آغري، بقيادة الجنرال في الجيش العثماني، إحسان نوري باشا (1893 - 1976) سنة 1926 واستمرت لغاية 1930. وأيضاً تم سحقها. ثم أتت انتفاضة الكُرد العلويين في محافظة ديرسم، بقيادة سيد رضا، سنة 1937 - 1938. وتم سحقها عبر استخدام الطيران. وكانت ابنة أتاتورك بالتبني، صبيحة غوكتشن (أول امرأة تقود طائرة حربية في تركيا والعالم. ويقال إنها من أصول أرمنية، بحسب الكاتب التركي الأرميني الراحل هرانت دينك) هي التي تقصف مدينة ديرسم بالقنابل. وراح في المجازر التي ارتكبت في سحق الانتفاضات الكُردية عشرات

الألوف من الكُرد، ومئات الألوف من المشردين والمهجرين قسراً. وهكذا، كانت خاتمة السلطنة العثمانية مذابح الأرمن (1915 - 1917)، وكانت بداية العهد الجمهوري - العلماني، الاتاتوري، المجازر بحق الكُرد. أثناء ذلك، أرسى أتاتورك مبادئ الدولة - الأمة في تركيا، ارتكازاً على عمليات الأتكار والصحور والتدوين لكل الأقليات القومية، وفي مقدمتها الكُرد، ضمن بوتقة القومية التركية. وجرى إنكار كل شيء له علاقة أو يوحى بوجود الكُرد في تركيا. وتمت تسميتهم بـ "أتراك الجبال". وحوربت اللغة والثقافة الكُرديتين، الى درجة جرى تغيير ألوان إشارات المرور؛ الأخضر والأحمر والأصفر (ألوان العلم الكُردية). وتفاقت سياسات الصحور والقهر والمنع والقمع والتدوين بحق الكُرد في الانقلابات العسكرية الثلاث التي شهدتها تركيا (1960، 1971، 1980) حيث ازدادت الدولة الكمالية (الاتاتورية) في تشدها وتطرفها القومي. وفي نهاية السبعينات، وتحديدًا 27-11-1978، اجتمعت مجموعة من الشبيبة الكُردية، بقيادة عبد الله أوجلان (الطالب في كلية العلوم السياسية وقتئذ) في قرية فيس التابعة لمنطقة "لجه" بمحافظة آمد / ديار بكر، وأعلنت عن تشكيل حزب العمال الكُردستاني PKK (الأحرف الثلاث الأولى من الاسم الكُردية للحزب). كان شعار الحزب: تشكيل كردستان المستقلة الاشتراكية الموحدة. والخطة الأولى في هذا المسار هو التمهيد لإعلان الثورة والكفاح المسلح. ويخصوص أيديولوجيته فكانت خليط من اليسارية والقومية كردة فعل على اليسار التركي الذي انشق عنه أوجلان. ذلك أنّ هذا اليسار طالب الكُرد بإرجاء مطالبهم إلى حين تحقيق الاشتراكية في تركيا. تماماً كما فعل أتاتورك سابقاً، وكما كان يطالب اليساريون والإسلاميون العرب والفرس من الكُرد في العراق وسورية وإيران، حتى الآن. عقد العمال الكُردستاني مؤتمره الثاني سنة 1982 في سورية، واتخذ قرار التمهيد للعمل المسلح. وقام بأول عملية عسكرية ضد الجيش التركي في منطقة أروه التابعة لمحافظة شرناخ في 15-08-1984. وبحلول 2013، يكون قد مرّ على الصراع المسلح بين تركيا والكُردستاني 29 سنة، لم يستطع كلا الطرفين حسم الحرب لصالحه، رغم تفاوت ميزان القوى لصالح تركيا والدعم الإقليمي والدولي الذي حظيت به من الغرب والناو وإسرائيل. مع استلام تورغوت أوزال (1927 - 1993) رئاسة الجمهورية في 09-11-1989، بدأت تلوح في الأفق بوادر إصلاحات في سياسات الدولة تجاه الكُرد. منها؛ إصدار عفو عن السجناء السياسيين، شمل آلاف الكُرد، بينهم قيادات بارزة في الكُردستاني (مصطفى قره سو، ساكنة جانسين، كاني يلماز، محمد شنر...)، ثم استبدال الحظر الكلي عن التكلّم باللغة الكُردية بحظر جزئي، سنة 1991. كما أشار أوزال إلى أنه ينحدر من أصول كردية. وبموت أوزال المفاجئ والغامض في 17-04-1993، دخل الصراع الكُردية - التركي نقفاً شديد العنف والدموية، شمل كلّ الموالين للحلّ السلمي بين الساسة والعسكر التركيين.

مفاوضات قديمة - جديدة

حدثت أولى المفاوضات غير المباشرة بين حزب العمال الكُردستاني وتركيا عام 1993، بوساطة الرئيس العراقي الراحل وزعيم الاتحاد الوطني الكُردستاني جلال طالباني، بتكليف من تورغوت أوزال. حيث أعلن أوجلان نهاية آذار 1993 وقفاً لإطلاق النار، كبادرة حسن نية وتجاوباً مع مبادرة أوزال. وصلت المفاوضات الى مرحلة الإعلان عنها للرأي العام. ويشير أوجلان في كتبه التي ألفها في السجن، أنه كان من المفترض أن يتصل به أوزال هاتفياً يوم 17-04-1993، للاتفاق على موعد الإعلان عن التفاهم المبرم بين الطرفين، ولكن، تفاجأ العالم بخبر (وفاة) أوزال في نفس اليوم، تلك المفاوضات باءت بالفشل نتيجة ممانعة مراكز القوى القومية التقليدية (الدولة الخفية في تركيا) لحلّ القضية الكُردية سلمياً. المفاوضات الثانية، غير المباشرة، كانت عام 1997، حين أرسل رئيس الوزراء التركي، وقتئذ، نجم الدين أربكان، رسائل إلى عبد الله أوجلان، عبر الحركة الإسلامية اللبنانية. وانتهت هذه المبادرة، حين أطاح العسكر بأربكان، عبر الانقلاب الأبيض الذي قام به الجيش التركي في نفس العام، وإبعاد أربكان عن الحياة السياسية وحظر حزبه بقرار من المحكمة الدستورية العليا. الجولة الثالثة من

المفاوضات كانت مباشرة، بدأت بلقاءات أجرتها السلطات التركية مع أوجلان، بعد اختطافه من العاصمة الكينية نيروبي في 15-02-1999 ومحاكمته وسجنه في جزيرة إيمرالي. وذكر أوجلان أكثر من مرة أن هذه اللقاءات كانت تتم بشكل رسمي، وبعلم وتفويض من حكومة بولند أجاويد (1925 - 2006) وهيئة الأركان التركية، وأن هذه المفاوضات انقطعت فجأة. ثم طالب أوجلان مراراً بعودتها، أثناء لقاءاته مع محاميه، لإيجاد منفج سلمي للقضية الكردية. وجرت جولات جديدة من اللقاءات-المفاوضات، على زمن حكومة حزب العدالة والتنمية. كانت تنقطع وتبدأ من حين إلى حين.

عوائد الحلّ السلمي
الصراع بين الكردستاني وتركيا كان داخل وخارج الأراضي التركية، بشكله السياسي والعسكري. وإذا كانت تركيا قد نجحت في توجيه ضربات سياسية ودبلوماسية للكردستاني، وخاصة على صعيد إدراج الكردستاني في لائحة المنظمات الإرهابية في أمريكا والاتحاد الأوروبي، فإن الكردستاني، استنزف تركيا لثلاثة عقود، وقادر على استنزافها لثلاثة عقود أخرى، بالنظر إلى القوة العسكرية والجمهيرية والإعلامية التي ما زال يمتلكها، ليس في تركيا وحسب وبل في كامل منطقة الشرق الأوسط وأوروبا. علاوة على أن الكردستاني وبالترامن مع ولادته، حقق نقلة نوعية في التاريخ الكردي كانت بمثابة النهضة على كافة الأصعدة، فلم يكن كما باقي التيارات الكردية بشكل نمطي كلاسيكي، بل على النقيض من ذلك، جاء العمال الكردستاني بشكل مغاير لكل ما سبقه من حركات كردية. وقد حاولت تركيا حثيثاً التبرير ل"غزو" المناطق الكردية شمال وشمال شرق سورية، تارة بحجة إقامة منطقة عازلة لحماية المدنيين من بطش النظام السوري، وتارة أخرى بحجة حماية حدودها من تواجد عناصر الكردستاني، أو التنظيمات السياسية الموالية له، بين كرد سورية، وهو ما يراه مراقبون بأنه امتداد للصراع التاريخي بين الكرد والترك. خلال فترة الصراع، قام الكردستاني بطرح العديد من مبادرات السلام، وتخفيض سقف المطالب، لتصل إلى المطالبة بما يشبه الحكم الذاتي في المناطق ذات الغالبية الكردية، والاعتراف بالوجود القومي الكردي في الدستور التركي. وتحسين وضع أوجلان من السجن الانفرادي المعزول في جزيرة إيمرالي إلى الإقامة الجبرية، بحيث يمنع عليه الحياة السياسية والخروج من تركيا، ولكن يسمح له بالتواصل مع الخارج. هذه المطالب معقولة ومعتدلة بحسب الكثير من القانونيين والمحللين السياسيين، ويعتبرونها أنها من صلب اتفاقية لوزان التي وقعت عليها تركيا سنة 1923، وانتهكتها طيلة هذه العقود. سابقاً، كان رئيس الحكومة التركية يرر تباطؤ أو تكوّن حكومته في إيجاد حل سلمي للقضية؛ بأن "الجيش والقوى النافذة في تركيا هي التي تمنع وليس هو وحكومته وحزبه!"

المصادر

- مركز العربية للدراسات الاستراتيجية.
- الموقع الإلكتروني لمؤسسة البيت الكردي.
- كتاب "كرد تركيا" للدكتور إبراهيم الداوقي _ دار المدى للثقافة والنشر - 2003
- الموقع الإلكتروني للباحث والسياسي الكردي محمد ملا احمد.
- موسوعة السياسة، عبد الوهاب الكيالي، ص 403، المجلد 3، المؤسسة العربية للدراسات والنشر، بيروت ط 2 سنة 1993.
- صحيفة الحياة اللندنية: "كرد تركيا بين الحلم المندثر والصحوة الثائرة". عدد الثلاثاء / 3 يناير / 2012
- أسبوعية روداو الكردية الصادرة في كردستان العراق.. عدد 2012/07/13
- النشرة العربية لصحيفة لوموند ديبلوماتيك الفرنسية.. عدد أكتوبر 2012: تركيا والعمال الكردستاني
- من دولة الكهنة السومرية نحو الحضارة الديمقراطية: عبد الله أوجلان - دار آماردا/ بيروت 2002
- دفاعاً عن شعب: عبد الله أوجلان / منشورات حزب العمال الكردستاني / 2005

[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: متفرقات

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <https://alawset.info/> - 06-04-2023

وقت التدوين: 2023-04-06

اسم المحرر: ئاراس حسۆ

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 182

العراق وأسطورة انتهاء معاهدة لوزان

[20230316092625474988=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

صاڤق الطائي

مع اقتراب تموز/يوليو 2023 تتصاعد في صفحات التواصل الاجتماعي ومجموعات الواتساب أسطورة أو خرافة مفادها أن معاهدة لوزان التي وقعتها الجمهورية التركية مع دول الحلفاء بعد الحرب العالمية الأولى، سوف ينتهي العمل بها، لأن صلاحياتها تنتهي بعد مرور 100 عام على توقيعها، الذي تم في يوليو 1923، وتعزو نظرية المؤامرة لهذه المعاهدة عدة نقاط لم تتضمنها فقرات الاتفاقية المنشورة والمتوفرة في شبكة الانترنت بالعديد من اللغات بينها العربية.

من النقاط التي يروجها المنادون بنظرية المؤامرة حول انتهاء العمل بمعاهدة لوزان، أنها ضمت في مقرراتها بنودا مجحفة مثل: أن مصطفى كمال رئيس الجمهورية التركية الوليدة حينذاك قد تنازل عن أراضي الدولة العثمانية في البلقان والشرق الأوسط وشمال أفريقيا، وأنه خضع لضغوط الأوروبيين فألغى نظام الخلافة الإسلامية، ونفى الخليفة الأخير السلطان محمد السادس، الذي عزله البرلمان الجمهوري الجديد عام 1922، ومن ثم تم إعلان علمانية الدولة الجديدة في دستور عام 1924. أما في الجانب الاقتصادي فيدعي مروجو نظرية المؤامرة تلك، أن معاهدة لوزان منعت الدولة التركية من التنقيب عن الثروات الطبيعية كالنفط والغاز في أراضيها.

في الجانب العراقي من أسطورة «نهاية معاهدة لوزان» يمكننا القول إن الأمر يتمحور حول ما عرف تاريخيا ب(قضية ولاية الموصل) التي حصل عليها نزاع قانوني بين المملكة العراقية الوليدة، التي تم وضعها تحت الانتداب البريطاني، والجمهورية التركية. نزاع حدودي تحول إلى نزاع قانوني بين البلدين أحيل إلى لجان تابعة لعصبة الأمم المتحدة لحله، كما تمت استشارة محكمة العدل الدولية وخبرائها للتوصل إلى حل سلمي للنزاع. يمكننا أن نشير إلى أن بين العرب فريقين يروجان لنظرية مؤامرة «نهاية معاهدة لوزان» ومساعي تركيا أردوغان للسيطرة على المناطق التي كانت خاضعة للدولة العثمانية، أولهما فريق من خصوم الإسلام السياسي المدعوم تركيا، يحاول أصحابه تسويق فكرة البيع التركي المقبل عام 2023 الذي سيعيد احتلال مناطق الشرق الأوسط التي كانت تابعة للعثمانيين إلى تركيا المعاصرة، وسيتم ذلك بغزو تركي بانته بوادره في التدخل التركي في سوريا والعراق وليبيا، وهذا الأمر يتعكز على وقائع موجودة على الأرض، لكنه في حقيقته يمثل نوعا من حرب التحشيد الإعلامية وتضخيم الأخطار، حتى إن كان ذلك عبر ترويج نظريات المؤامرة. أما الفريق الثاني، فهو بعض تيارات الإسلام السياسي العربية، التي أصبحت ذات هوى وميول عثمانية أكثر من السلطان العثماني، فهم يحملون بعودة الخلافة، ويدعون لذلك من دون موارد، ويهاجمون علمانية جمهورية أتاتورك، ويروجون الاتهامات لمؤسسي الدولة التركية الحديثة، على إنهم سبب النكسة الإسلامية، لذلك ينشرون نظرية «نهاية معاهدة لوزان» ويبشرون بعهد عثماني جديد مقبل.

عندما دخلت تركيا التفاوض في معاهدة لوزان خرجت بنتائج مشرفة مقارنة بمعاهدة سيفر، واستعادت الكثير من أراضيها، وتم ترسيم كل حدودها، إلا الحدود العراقية

عندما نتمعن في وقائع مجريات الأحداث يمكننا التأكد من أن ما حدث مختلف تماما عما يروجه أصحاب نظرية المؤامرة، وما يلصقونه ب«معاهدة لوزان» من صفات سلبية، فالدولة العثمانية التي خرجت مهزومة من الحرب العالمية الأولى، كان حالها كحال حلفائها في الحرب: الامبراطورية الألمانية وامبراطورية النمسا والمجر، هذه الامبراطوريات الثلاث المهزومة، تعرضت للاحتلال من جيوش الحلفاء، وبالتالي تفتت وتقاسمها المنتصرون، وقد وافقت حكومة الداماد محمد فريد، آخر رئيس وزراء في عهد السلطان محمد السادس العثماني، على معاهدة سيفر عام 1920، وكانت معاهدة مذلة تم توقيعها، والجيوش البريطانية والفرنسية واليونانية تسيطر على مختلف أرجاء الدولة العثمانية، وبضمنها العاصمة إسطنبول، تاركين للأتراك مساحة صغيرة في هضبة الأناضول ليقموا فيها دولتهم، إلا أن الأحداث اللاحقة التي عرفت في التاريخ التركي الحديث بحرب التحرير، غيرت مجريات الواقع على الأرض بين 1920 و1923 على يد الجنرال مصطفى كمال، الذي أطلق عليه الأتراك لقب (أتاتورك) أي أبو الأتراك، الذي حاكم أفراد حكومة الداماد محمد فريد بتهمة الخيانة العظمى، وعزل آخر سلاطين العثمانيين، وأعلن الجمهورية التركية عام 1923، وأعلن علمانية الدولة وإنهاء نظام الخلافة عام 1924 للنهوض بالدولة الوليدة

وعندما دخلت تركيا التفاوض في معاهدة لوزان خرجت بنتائج مشرفة مقارنة بمعاهدة سيفر، واستعادت الكثير من أراضيها، وتم ترسيم كل حدودها مع الدول المجاورة بناء على ما ورد في فقرات معاهدة لوزان، إلا الحدود العراقية التي أشارت لها المعاهدة بالفقرة التالية: «ترسم الحدود بين تركيا والعراق وفق ترتيبات ودية يتم إبرامها بين تركيا وبريطانيا في غضون تسعة أشهر، وفي حالة عدم التوصل إلى اتفاق بين الحكومتين خلال الوقت المذكور، يحال النزاع إلى مجلس عصبة الأمم، وتتعهد

الحكومتان التركية والبريطانية بشكل متبادل، بأنه ريثما يتم التوصل إلى قرار بشأن موضوع الحدود، لن تحدث أي تحركات عسكرية أو تحركات أخرى قد تعدل بأي شكل من الأشكال الحالة الحالية للأراضي التي سيعتمد مصيرها النهائي على هذا القرار».

في 30 أيلول/سبتمبر 1924 قررت عصبة الأمم، تأليف لجنة دولية لتقديم المعلومات والاقتراحات الخاصة بقضية الموصل، التي تساعد مجلس عصبة الأمم على إصدار قراره في حل المشكلة الدولية بين العراق وتركيا. وصلت لجنة تقصي الحقائق الدولية إلى الموصل في 27-01-1925، وبدأت أعمالها على نطاق واسع، إذ قامت بمسوح ميدانية في مختلف مدن نواحي وأقضية لواء الموصل، كما أجرت اتصالات عديدة مع السكان للتعرف على رغباتهم وآرائهم حول مستقبل منطقتهم. وفي 19-03-1925 أنهت اللجنة أعمالها وقررت مغادرة العراق إلى جنيف حيث مقر عصبة الأمم المتحدة، وقدمت تقريرها في 16 يوليو 1925 عن «قضية الموصل»، وقد أوصت فيه بعدم تقسيم ولاية الموصل التي تشمل حاليا محافظات نينوى وأربيل ودهوك والسليمانية وكركوك، واقترحت للجنة ضم ولاية الموصل إلى العراق، والتأكيد على دور الانتداب البريطاني في تهيئة البلد حتى يحظى بسيادته الكاملة ويصبح عضوا في المنظمة الدولية في غضون 25 عاماً، مع مراعاة رغبة الأكراد في ما يتعلق بإشغال الوظائف في الإدارة والقضاء والتعليم. وفي 16-12-1926 أقر مجلس عصبة الأمم، بقاء ولاية الموصل ضمن حدود العراق، واعترفت الجمهورية التركية بالقرار الدولي، كما ألزمت عصبة الأمم بريطانيا بعقد معاهدة جديدة مع العراق. إن أي مراجع لبنود اتفاقية لوزان لن يجد أية إشارة إلى مدة المعاهدة، أو تحديد صلاحيتها ب100 عام، لكن هل يعني كل الكلام أعلاه نفي التدخلات التركية في دول المنطقة؟ بالتأكيد لا، لأن تركيا تعد دولة كبيرة إقليمياً ولها مصالحها وأجنداتها السياسية في المنطقة، لذلك نجد الأتراك يتدخلون ويضغطون سياسياً من أجل مصالحهم الاقتصادية، وتحديدًا من أجل الحصول على اتفاقات مناسبة في قطاعات الطاقة التي تتعطش لها أنقرة. كذلك هناك الملفات الساخنة التي أفرزت تدخلا عسكريا تركيا في دول الجوار الإقليمي، أبرزها مناطق شمال سوريا وشمال العراق، التي تسعى أنقرة لأن توجد فيها شريطا حدوديا عازلا تحت سيطرتها يحميها من هجمات حزب العمال الكردستاني المعارض، وكذلك لخلق منطقة تفصل بين كردستان العراق وسوريا من جهة، وكردستان تركيا وطموحها في الحصول على حكم ذاتي، والذي يمثل ورقة تهديد كبرى بالنسبة لأنقرة. وعلى الصعيد الاقتصادي تسعى حكومة حزب العدالة والتنمية، التي تمسك بالسلطة في أنقرة منذ عشرين عاماً، إلى فرض سطوة تركيا في حقول غاز شرق المتوسط، لأنه يمثل منطقة الخلاص التركي في مجال الطاقة، التي تسعى أنقرة جاهدة للاستثمار فيه، لأن هذا الأمر سيمثل إنقاذاً من الكثير من التبعات السياسية المرتبطة بملفات الطاقة.

كاتب عراقي. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	سياسة
تصنيف المحتوى:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	عراق
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | alquds.co.uk 19-06-2022

وقت التدوين: 2023-03-16

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 183

القضية الآشورية ومؤتمر لوزان, لجنة الموصل, وثائق من الأرشيف

[20230226092218470607=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

جميل حنا

هذا البحث يتناول ظروف عمل لجنة الموصل التي تشكلت بقرار من عصبة الأمم في مؤتمر لوزان 1924 لتحديد تابعة ولاية الموصل لدولة العراق أم لتركيا. وقد أنجزت هذا العمل منذ سنوات طويلة جداً من خلال الأطلاع الشخصي ودراسة وثائق الأرشيف في معهد المحفوظات الوطنية الهنغارية في بودابست. وسأرفق البعض منها التي تنشر لأول مرة مع هذا البحث أو بالأحرى محتوى الوثائق مترجم إلى اللغة العربية.

الموضوع جلب إهتمامي منذ أيام الدراسة الجامعية في هنغاريا لسببين الرئيسيين الأول هولماذا تم التغاضي عن حق تقرير المصير للشعب الآشوري، كمشعب أصيل في أرضه التاريخية في بلاد آشور. والسبب الثاني هو أن إحدى أعضاء اللجنة الرئيسيين كان من هنغاريا وكنت أرغب معرفة دوره الخاص في اللجنة، سأتى على ذكر بعض الجوانب من سيرته الذاتية ودوره الشخصي في اللجنة الثلاثية أي لجنة الموصل. وكذلك هل كان للجنة وتحضير تقريرها والدراسات الميدانية المقدمة إلى عصبة الأمم 1925 أي تأثير على مصير الشعب الآشوري وبقية المكونات من الأقليات القومية في العراق وبلدان الشرق الأوسط بشكل عام. كان يهمني معرفة آليات عمل اللجنة وكيفية إتخاذ القرارات والمنهج المتبع لدراسة الوضع الجغرافي والإجتماعي والتاريخي والحضاري لبلاد ما بين النهرين. كما كنت أبحث عن وثائق تتعلق بمجازر الإبادة العرقية التي ارتكبت ضد أبناء الأمة الآشورية أثناء الحرب الكونية الأولى في أعوام 1914-1918. لأن هنغاريا كانت جزء من الأمبراطورية النمساوية الهنغارية حليفة ألمانيا والدولة العثمانية في تلك الحرب الكارثية. لقد حصلت على بطاقة باحث من الجامعة التي كنت اعمل فيها من أجل الحصول على الموافقة للدخول إلى المعهد المحفوظات الوطنية الهنغارية لإجراء البحث في هذه المواضيع المذكورة. سأضع بين أيدي القراء الكرام بعض الرسائل المتعلقة بعمل اللجنة وهذه المراسلات توضح بعض جوانب آليات عمل اللجنة وكذلك المراسلات مع مراكز أبحاث علمية وأكاديمية، إضافة إلى ذلك المصادر التاريخية المستخدمة في إعداد التقرير النهائي للجنة الثلاثية المقدمة إلى عصبة الأمم في لوزان. وكما سيتم الأطلاع على الآراء والمواقف المختلفة بين كافة الأطراف المعنية بخصوص رسم الحدود النهائية بين العراق وتركيا وموقف بريطانيا ودورها في هذا الصراع. وكذلك موقف الآشوريين وبقية الإثنيات العرقية الأخرى. وقد نسخت أيضاً مجموعة من الوثائق تتعلق بتوطين الآشوريين في الخابور في عام 1933 بعد مذبحه سيميل التي ارتكبتها الحكومة العراقية بالتعاون مع بعض العشائر العربية والكردية. عندما دخلت بين المصنفات الموضوعية حسب تسلسل حرفي ورمزي منتظم على الرفوف المفتوحة كان الغبار الناعم قد تراكم عليها. وما يكاد المرء ان يحركها حتى تبدأ ذرارة الغبار تتصاعد في هواء القاعة. وفي هذه الحالة يكون المرء ليس واقفاً امام وثائق تاريخية جامدة سيقراها بل أمام غبار عقود من الزمن قد تراكم على هذه الوثائق، تتجلى فيها مآسي فظيعة حصدت أرواح حياة الملايين من البشر قتلوا في الحروب والإبادات ومنهم أبناء الأمة الآشورية.

لقد قمت بتصوير مجموعة كبيرة من الوثائق بعدة لغات بعد الحصول على الموافقة اللازمة بتصويرها وهي مجموعة من الرسائل باللغة الإنكليزية والفرنسية والمصادر التاريخية باللغة العربية. كما قمت بتصوير وثائق تتعلق بهذا الخصوص من صحف تلك الحقبة عن معاهدة تريانون بين هنغاريا والدول المنتصرة في الحرب بريطانيا وفرنسا، والبعض الآخر لم يكن مسموح لي بتصويرها. وما كان علي إلا كتابة محتواها بخط اليد منها ملاحظات ومشاهدات شخصية تتعلق بعمل اللجنة والسفر إلى العراق والضغط التي واجهت اللجنة.

كانت الحرب العالمية الأولى وما تمخض من نتائج تلك الحرب كارثية بالنسبة لبعض البلدان والشعوب في أوروبا والعالم، كما كانت الحرب بحد ذاتها مأساة فظيعة حصدت حياة الملايين من البشر. ولكن حجم المآسي ومذابح الإبادة التي تعرض لها أبناء الأمة الآشورية قد تجاوز كل التصورات والأفكار والأعمال البربرية التي عرفها التاريخ حتى وقوعها على يد العثمانيين وبعض العشائر الكردية المتحالفة معهم بإبادة مئات الآلاف من أبناء الأمة الآشورية بكل تسمياتهم الكنسية بين أعوام 1914-1918 والتي كانت استمرارية للمذابح التي سبقتها قبل ذلك التاريخ.

أنتهت الحرب العالمية الأولى بهزيمة السلطنة العثمانية وإنهيارها على يد الدول الحليفة. وهذه الهزيمة فتحت الإمكانيات أمام الدول المنتصرة لفرض هيمنتها على الدول التي كانت رازحة تحت نير السلطنة العثمانية التي احتلتها وحكمتها لبضعة قرون بقوة الحديد والنار والدمار.

وبعد إنتهاء الحرب الكونية الأولى عقد مؤتمر السلام 1919 في قصر فرساي في باريس لترسيخ أسس الأمن والسلام العالمي. وقد بحث المؤتمر قضايا هامة جداً مثل رسم الحدود بين الدول الأوروبية وحق تقرير المصير للأقليات القومية ومسألة التعويضات ومسائل المضائق البحرية والشؤون المالية والتمويل والمراقبة وكذلك ما سيكون عليه مصير الدولة العثمانية وغيرها من القضايا للحد من النزاعات والحروب الجديدة. ولكن الحقائق على أرض الواقع كانت أكثر كارثية على شعوب العالم بأندلاع الحرب العالمية الثانية في عام 1939. وقد وضعت الخارطة الجديدة للعالم وتوزيع بلاد ما بين

النهرين وبشكل عام بلدان الشرق الأوسط التي كانت رازحة تحت سلطنة العثمانيين بين الدول المنتصرة في الحرب وخاصة بريطانيا وفرنسا. وقد كانت مشاركة الوفود الآشورية بشكل محدود وغير مؤثر في مؤتمر السلام 1919 المنعقد في باريس. ولم يكن بحجم الدور العظيم والتضحيات الجسيمة التي قدموها في الأرواح والممتلكات أثناء الحرب العالمية الأولى وكحلفاء منتصرين مع أنكلترا وفرنسا، وذلك بسبب العراقيل والمناورات السياسية اللائمة لهؤلاء الحلفاء وخاصة إنكلتري. عندما إنعقد مؤتمر الحلفاء الاعلى في سان ريمو -فرنسا - في الفترة من 19-25 نيسان -أبريل 1920 للنظر في شؤون السلطنة العثمانية وممتلكاتها. وفي 26 نيسان 1920 أعلنت القرارات المتعلقة بتوزيع الانتداب بين الدول المنتصرة، حيث منحت بريطانيا الانتداب على العراق وفلسطين وأعطيت فرنسا الانتداب على سوريا ولبنان. وكان هذا التوزيع مبنياً على اتفاقية سايكس -بيكو.

. وفي 10 آب 1920، وقع الحلفاء مع الامبراطورية العثمانية معاهدة سيفر التي اعطت الصفة القانونية لاتفاقية سان ريمو ونظام الانتداب. وكان الوفد العثماني الذي أرسله السلطان محمد الخامس رضا توفيق والصدر الاعظم أي رئيس الوزراء الداماد فريد والسفير رشيد مخلص وهادي باشا وزير المعارف. ووقعها عن بريطانيا السير جورج ديكسون غراهام ، وعن فرنسا الكسندر ميلران، وعن ايطاليا وولو نجاري.

وعندما عقدت معاهدة سيفر 10/آب/1920 أقرت جميع الأطراف الموقعة على المعاهدة بحق تقرير المصير للأقليات القومية، وذلك كما نصت عليه المادة (63) على أنه يجب أن تضمن للأشوريين إمكانية التطور القومي وإعادة كافة أراضيهم وممتلكاتهم التي فقدوها أثناء الحرب. وأكدت تلك المعاهدة أيضاً ضمن المادة (62-64) ما يضمن حل مشاكل القوميات الأخرى في العراق. ولكن تلك المعاهدة ولدت ميتة ولم تبصر النور وبقيت تلك البنود حبر على الورق. وكانت دول الحلفاء من الناحية النظرية بريطانيا وفرنسا وإيطاليا واليونان ومن خلف الكواليس الولايات المتحدة الأمريكية التي دعمت محاولات الشعوب بالإستقلال والتحرر بالطرق الدبلوماسية والعسكرية لتحقيق أهدافهم وطموحاتهم القومية. والنقاط الأربعة عشر للرئيس الأمريكي وودرو ولسون يذكر في البند الثاني عشر (يجب تأمين إكمانيات التطور الذاتي لجميع القوميات التي تعيش تحت حكم السلطنة العثمانية بدون مضايقات). ولكن الشرق الأوسط الغني بآبار النفط وضع هذه المسألة الحيوية والهامة جانبا، امام تحقيق الرغبات الإقتصادية لمصلحة بريطانيا. وقد بحث المؤتمر قضايا هامة جداً مثل رسم الحدود بين الدول الأوربية وحق تقرير المصير للأقليات القومية ومسألة التعويضات وكذلك ما سيكون عليه مصير الدولة العثمانية، والانتداب البريطاني والفرنسي.

وبعدها أضيفت المسألة الآشورية الى جدول أعمال مؤتمر لوزان والذي عقد من أجل استبدال مقررات معاهدة سيفر التي أقرت بحق تقرير المصير للشعوب وللأشوريين بحقوق الأقليات القومية غير المسلمة في تركيا. حيث أكدت معاهدة لوزان التي وقعت في 24 تموز 1923 بين مختلف الأطراف المشاركة في الحرب العالمية الأولى. وهذه المعاهدة وضعت اسس جديدة للعلاقة بين كافة البلدان المشاركة في هذه الإتفاقية تتضمن مسائل الأمن والسلام وحقوق الأقليات القومية سواء في أوروبا او تركيا. وفي هذه المعاهدة نصوص واضحة بالنسبة للحقوق السياسية والدينية والقومية والثقافية واللغوية لغير المسلمين من الآشوريين والأرمن واليونان في الدولة التركية الحديثة، إلا أن هذه البنود لم تطبق في الجمهورية التركية منذ تأسيسها عام 1923 حتى اليوم. وقد بحث المؤتمر مسألة في غاية الأهمية ألا وهي رسم الحدود النهائية بين العراق وتركيا. وشكلت عصبية الأمم لجنة ثلاثية لدراسة الوضع الميداني في العراق وتقديم تقريرها لعصبة الأمم ل يتم على أساسها الأقرار النهائي لوضع الموصل والحدود الفاصلة بين الدولتين.

حيثيات تشكيل اللجنة والوقائع السائدة آنذاك

لقد دخلت قوات الجيش البريطاني لأحتلال بغداد في 9 من آذار عام 1917، وفيما بعد في 30 تشرين الأول عام 1918 دخلت مدينة الموصل. وفي مؤتمر سان ريمو، فرنسا بتاريخ 19-25 نيسان عام 1920 الذي عقده المجلس الأعلى للحلفاء وحضره الحلفاء الرئيسيون في الحرب العالمية الأولى يمثلهم رئيس وزراء المملكة المتحدة (جورج لويد)، رئيس وزراء فرنسا (الكسندر ميلران)، رئيس وزراء إيطاليا (فرانسيسكو سافريو نيبي) وسفير اليابان (ك. ماتسوي)، للبحث في شروط الحلفاء للصلح مع تركيا طبقاً لمعاهدة سيفر 10 آب 1920. حيث عقدت معاهدة السلام وقررت دول التحالف بأن تساعد جميع القوميات التي كانت تترج تحت حكم السلطنة العثمانية. وان يُمنحوا حق تقرير المصير للشعوب سواء في تركيا وفي أوروبا. كما تضمنت قرارات أخرى بأن تكون الدول الناشئة حديثاً في بلاد ما بين النهرين والشرق الأوسط تحت حكم الدول المنتدبة (إنكلتري، وفرنسا) حتى تتمكن الدول الحديثة من إدارة شؤونها بشكل مستقل. وحسب إتفاقية سيفر الموقعة في العاشر من آب 1920 تضم الموصل إلى العراق، وتكون تحت الإنتداب البريطاني. ولكن لم يتم التوقيع على الإتفاقية من قبل تركيا بقيادة كمال أتاتورك وبدأ بشن الحرب ضد قوات التحالف واليونان. وألحق هزيمة باليونان في عام 1921 في شهر آب في ساكاري وبعد عام في دومولويران وبهذا تم حسم المعارك لصالحه. لم يتلق اليونان أي دعم لأن القوات البريطانية في العراق وخاصة في الموصل كانت تواجه إنتفاضة السكان ضدها. ولم ترغب في الدخول في حرب مع تركيا لأسباب عسكرية وإقتصادية كانت تتطلع إليها في العراق. وقد قررت دول التحالف إعادة النظر في الإتفاقيات المبرمة سابقاً. وفي معاهدة لوزان 24 تموز تم رسم الحدود التركية بإستثناء حدودها مع العراق. وقد ألتقى وزير خارجية بريطانيا اللورد كورزون ورئيس الوفد التركي عصمت انونو لبحث الخلاف حول الحدود الفاصلة بين العراق وتركيا. ولم يتوصل الطرفين لحل المشكلة وطلب من عصبة الأمم لتقديم المساعدة اللازمة لحل المشكلة. كانت مساحة ولاية الموصل تشكل 87890 كم2 وعدد سكانها كان يقدر 800000 ألف

نسمة وسكان مدينة الموصل 100000 من مختلف القوميات والأديان. ولكن نقطة الحسم في هذا الخصوص كانت المصالح الاقتصادية، حيث كانت نقطة تقاطع طرق المواصلات وشبكة الحديد، وتواجد عسكري تحت الأنتداب البريطاني. وما أعطى أهمية قصوى للمنطقة توقعات وجود كميات كبيرة من النفط. وبعد أعوام تبين أن 13,5% من الإنتاج العالمي مصدره الموصل. بعد إنتهاء الحرب العالمية الأولى اعتبر الإنكليز أهم الأمور هو بناء سكة الحديد الذي أشرف على نهايته ولذلك يمكن نقل البترول الخام إلى الخليج وموانئ البحر الأبيض المتوسط، وبناء خطوط سكة الحديد بحد ذاته كان مشروعاً اقتصادياً مربحاً.

وقد أعتبرت عصبه الأمم من الناحية النظرية أن أهم القضايا التي تهتم بها هي حقوق الإثنيات العرقية إنسجاماً مع الأهداف المعلنة، كما طرحها الرئيس الأمريكي وودرو ولسن أي المبادئ 14 التي عرفت بإسمه. ولكن في حقيقة الأمر كانت القرارات تتخذ على أساس المصالح الاقتصادية والجوسياسية للدول المنتصرة في الحرب. عصبه الأمم بدأت نقاشاتها حول رسم الحدود بين العراق وتركيا وفي 24 من شهر تشرين الأول 1924 وضع خريطة ترسم الحدود مؤقتاً بما صار يعرف بخط بروكسل والذي كان يطابق حدود ولاية الموصل من الشمال.

في اجتماعات عصبه الأمم طرح كلا الطرفين الإنكليزي والتركي المتنازعين وجهة نظرهما حول الحدود الجديدة بين البلدين. ماتيفيف، ص 126 (وقد اقترح رئيس الوفد التركي إجراء استفتاء عام في ولاية الموصل، إلا أنه كان لدى اللورد كيرزون كل الأسس المستوجبة للوقوف ضد هذا الاقتراح. وقد صرح هذا الوفد الإنكليزي من أجل تعزيز موقفه هذا أن الحكومة الإنكليزية تقف وراء تأسيس حكومة للأكراد والآشوريين في ولاية الموصل، بيد أن اينونو في اجابته على ذلك صرح بأن للأتراك حقوقاً مشروعة في الموصل). وكانت تركيا ترغب بإجراء إستفتاء بين سكان المنطقة لتحديد موقفها من تابعة ولاية الموصل. وكانوا يعملون على توسيع الحدود الجنوبية للولاية حتى منطقة مناخية مغايرة لأنهم كانوا يعتقدون بأنهم سوف يحصلون عليها. إلا أن الطرف العراقي والبريطاني وقعا مذكرة تفاهم بهذا الخصوص رافضين الطلب التركي وعدم توفر إمكانية إجراء إستفتاء محايد في غياب الظروف الملائمة للأشراف على الإنتخابات والتحضير لها. وأيضاً بفعل التأثير الديني والجهل بين السكان وأستغلال التعصب الديني ضد الإنكليز. وإن إجراء الإستفتاء سيزيد من الصراعات الإثنية والدينية في المنطقة. وكان الأتراك واثقون إلى حد كبير بأن أصدقيائهم من الأكراد سيختارون الانضمام لتركيا في ظروف الدولة التركية الحديثة الذي سيكون أكثر إيجابية لحقوق الأقليات المسلمة. وذلك على ضوء العلاقة الجيدة القائمة بين الطرفين التركي والكردي أثناء الحرب الكونية الأولى وبين أتاتورك في بداية ترأسه للجمهورية التركية. وفي السادس من آب (1924) طلبت الحكومة البريطانية من عصبه الأمم إدراج مسألة تسوية الحدود العراقية التركية ضمن جدول أعمال الدورة (30) لمجلس العصبه وحصل الاقرار بالتسوية النهائية لمشكلة الحدود في (تشرين أول من عام 1924) والذي سمي بخط بروكسل وأصبح ساري المفعول واعتمد في حل النزاع الحدودي بين الدولتين واعتراف اللجنة المشكلة بذلك الخصوص في ضرورة حماية الآشوريين الذين أصبحت بعض أراضيهم شمال خط بروكسل. ماتيفيف ص 126 (وهكذا لم تحل مسألة الموصل لا في المؤتمر ولا في الفترة الاضافية المحددة فيما بعد من قبل الاطراف ذات المصلحة في ذلك وقد ضم بشكل اوتوماتيكي إلى جدول اعمال مؤتمر القسطنطينية، ذلك المؤتمر الذي عقد ضمن اطر عصبه الامم في الفترة الواقعة بين 19 أيار و 5 حزيران 1924 م وانطلاقاً من التصورات الاستراتيجية، طلب الممثل الإنكليزي السير بيرسي كوكس في هذا المؤتمر توسيع الحدود الشمالية للعراق على حساب منطقة هاكاري (موطن الآشوريين في تركيا).

لجنة الموصل، تشكيلها والبدأ بالخطوات الفعلية لمهمتها وإجراء الدراسات الميدانية. لقد ناقشت عصبه الأمم في جلستها المنعقدة في 30 من أيلول 1924 في جنيف تشكيل بما يعرف (لجنة الموصل) لتبحث أدق التفاصيل المتعلقة بأوضاع المنطقة. وأول الأسماء المطروحة كان أسم الكونت تيليكي المعروف كعالم جغرافي ورئيس وزراء هنغاريا سابقاً.

هنا سأذكر نبذة مختصرة جداً عن حياة الكونت تيليكي عضو اللجنة المكلفة من قبل عصبه الأمم 1924 لدراسة تابعة الموصل لتركيا ام للعراق. لقد كُتبت أبحاث وكتب كثيرة عن شخصيته التي مازال الجدل قائم حوله بأعتبره أحدى الشخصيات البارزة والجدلية في التاريخ الهنغاري بين أعوام 1920-1941 بعد إنهيار الإمبراطورية النمساوية الهنغارية في نهاية الحرب العالمية الأولى.

تيليكي سليل عائلة إقطاعية كبرى ومن العائلات النبيلة المشهورة التاريخية في هنغاريا حيث شغل والده مناصب كبرى في الإمبراطورية النمساوية الهنغارية كوزير للداخلية. ولد في عام 1879 في بودابست بعد إنهاء دراساته شغل مناصب علمية في العديد من الجامعات وأكاديمية العلوم الهنغارية وهو عالم جغرافي وأونيط به كسياسي العديد من الحقب الوزارية في عام 1920 رئيس الوزراء والخارجية ووزير شؤون الأقليات القومية. وفي عام 1924 أختير كعضو في لجنة الموصل من قبل عصبه الأمم لتحديد الحدود الجديدة بين الدولة العراقية وتركيا الحديثة. وبين عام 1939-1941 شغل مجدداً منصب رئيس الوزراء. في عام 1940 أنضمت هنغاريا إلى دول المحور ألمانيا وإيطاليا واليابان. لقد كانت نهاية تيليكي نهاية مأساوية لقد وجد مقتولاً أو منتحراً في مكتبه في صباح يوم 3 نيسان عام 1941 معترضاً على استخدام أراضي هنغاريا من قبل جيوش هتلر النازية للهجوم على يوغسلافيا وقد ترك خلفه رسالة مؤثرة موجهة لحاكم هنغاريا (هورتي ميكلوش)، الذي كان حليفاً مقرباً من هتلر. وكان الهنغار يطمحون إلى إستعادة أراضيهم التي خسروها بعد إنتهاء الحرب العالمية الأولى. عقد مؤتمر السلام في قصر فرساي، ومعااهدة تريانون الموقعة بين هنغاريا والدول المنتصرة في الحرب العالمية الأولى وضعت خارطة الحدود الجديدة

بين هنغاريا والدول المجاورة. وكانت هذه الإتفاقية مجحفة بحق الهنغار حيث خسرت مساحات واسعة من أراضيها عقاباً لها بسبب مواقفها وتحالفها مع المانيا. بحسب المعاهدة تم تقليص مساحة المجر من 283 ألف كم مربع إلى 93 ألف كم مربع وعدد السكان من 18,2 مليون إلى 7,6 مليون إنسان. حيث لم يستطع عضو الوفد الهنغاري الكونت تيليكي آنذاك في مباحثات السلام وأثناء عقد إتفاقية الصلح تريانون مع دول الحلفاء إقناعها بمراجعة مبادئه حول حقوق الإثنيات العرقية المختلفة، ورغبتها في العيش في ظل الدولة التي تختارها. ولذلك تجرعت هنغاريا الكأس المرمن نتائج الحرب العالمية الأولى، وحلت بهم كارثة وطنية يعانون منها حتى هذا الزمن.

وقد اختير الكونت تيليكي في اللجنة ليس بصفته كسياسي وإنما كعالم جغرافي معروف على المستوى العالمي. حيث بدأ دراساته في علم الاجتماع والجغرافية والزراعة في جامعة العلوم الهنغارية في عام 1897. وفي عام 1903 حصل على درجة الدكتوراه، وكانت أطروحته النشأة الأولية للدولة، ومنذ البدء أهتم بالمواد الجغرافية ونشر العديد من الدراسات الجغرافية. وفي عام 1909 كانت أولى أهم أبحاثه تاريخ أطلس الجزر اليابانية ومنح عليه وسام فرنسي رفيع المستوى كما نال أوسمة أخرى. وأنجز أبحاث علمية بين أعوام 1907-1912 في كل من السودان وأوربا والولايات المتحدة الأمريكية. وشغل منصب مدير المعهد الجغرافي بين أعوام 1909-1913، كما شغل العديد من المناصب العلمية للعديد من المؤسسات كما كان عضو مراسل أكاديمية العلوم الهنغارية. وأثناء مباحثات تريانون للسلام بعد الحرب العالمية الأولى ومنذ عام 1918 عمل بدون إنقطاع على دراسة التوزيع الجغرافي للأقليات القومية الساكنة في حوض كاربتيا. وحدد نسبة الهنغار في هنغاريا التاريخية وجهاز خارطة التوزيع الدقيق لمختلف القوميات وسميت بالخارطة الحمراء، والتي لم تُأخذ بالحسبان في محادثات تريانون كما ذكر أعلاه. إلا أنها جلبت إنتباه العالم إلى منطق تفكيره والأساليب العلمية المستخدمة من قبله. وأعتبرت هذه الناحية إيجابية لدراسة أوضاع الموصل ذواتنوع الديني والقومي. هذه كانت لمحة مختصرة جداً عن سيرة حياة عضو لجنة الموصل الكونت تيليكي. كان تيليكي شخصية علمية مرموقة على المستوى العالمي وحظى بأهتمام من قبل معاهد أبحاث وجامعات مشهورة كما توضح الوثائق أدناه من خلال تبادل المراسلات بين هذه الأطراف وبين تيليكي. وكما توضح الرسالة المرفقة الموجهة من رئيس قسم الجغرافيا في جامعة كاليفورنيا يطلب نصيحة من الكونت تيليكي بخصوص أملاء منصب شاغر بشخص متخصص في العلوم الجغرافية من أوربا.

(الكونت بول تيليكي ،

جامعة بودابست ،

بودابست ، هنغاريا

تشرين الثاني 11. 1924

عزيزي الكونت تيليكي

من المحتمل أن يتم فتح مركز مؤقت في هذا القسم خلال العام 1925-1926. أحد الأعضاء في القسم يخطط لقضاء عام في الدراسة في أوربا. إذا تم تنفيذ ذلك في الخارج، سيكون لدينا شاغر ومن أجل ذلك نود أن نؤمن جغرافياً أوربياً شاباً يستطيع التحدث باللغة الإنكليزية.

نظراً لمعرفتك سواء في الساحة الأوربية والظروف الأمريكية أود أن أطلب نصيحتك. الشيء الثابت الوحيد المطلوب في العمل بغض النظر من يأتي سيحتاج إلى مساعدتي في دورة أولية حول مناطق العالم. خلاف ذلك سيكون لديه حرية الاختيار تقريباً فيما يتعلق بالدورات التعليمية، فقط باستثناء الجيومورفولوجيا الذي يخضع هنا لقسم الجيولوجيا. تم تخصيص 2500.00 دولاراً أمريكي للأشهر التسعة. أوصى البروفسور دي جيرالدكتور جيزلر من جينا، والبروفيسور جونز من شيكاغو اقترح الدكتور شميدر والبروفسور فايبل. سأرحب كثيراً برأيك فيما يتعلق بهؤلاء الرجال، وكذلك أقترح أي شخص آخر من قبلك قد يأخذ في الاعتبار. لدينا الفرصة الأكثر جاذبية للجغرافيا هنا، أمل أن تتمكن قريباً من إنشاء منصب أستاذ زائر براتب كامل؛ مما سيتيح لنا فرصة التعرف بشكل متزايد على زملائنا الأوربيين. يؤسفني أنه لم تتح لي فرصة سماعك في معهد ويليامز تاون، خاصة بعد أكثر الروايات حماسة لعملك هناك التي حصلت عليها من أصدقائي البروفسور لاورنس مارتين و جيسي ريفر.

لك تحياتي الصادقة، كارل اوو سووير، رئيس القسم).

وكان العضو الأخر في اللجنة العقيد البيرت باوليس البلجيكي، المتعهد في المستعمرات الإفريقية. وقد أقترح من قبل ممثل الحكومة البلجيكية الذي كان يرأس جلسة المحادثات.

والعضو الثالث ورئيس اللجنة أيناراف فيرسين السفير السابق في بخارست وقد أقترحه رئيس وزراء السويد يلما رانتيين. وقع الاختيار عليه باعتبار السويد كانت دولة محايدة في الحرب. وقد شارك في البعثة أعضاء آخرون سكرتير ومسؤول مالي وكاتب. ولذلك رافق السكرتير الشخصي لتلكي معه إلى العراق إنسي بيتر وكترجم الهولندي يوهانس هندريك والبرفسور كرامرس المدرس الجامعي في جامعة لايدن الهولندية.

التقى الأعضاء الثلاثة في جنيف في الثالث عشر من تشرين الثاني (فيرسين، وتيليكي، وباوليس) وتشكلت اللجنة رسمياً لجنة الموصل. وبدأت اللجنة بدراسة وثائق عصبة الأمم ومعاهدة لوزان للسلام. ومنذ البدء بأستلام مهمته انعكف تيليكي على دراسة كافة الوثائق المتعلقة بالقضية ومواقف مختلف الأطراف المتنازعة. وقد تلقى المساعدة من المعهد الهنغاري في برلين، حيث جمع كم كبير من المعلومات عن المنطقة، كما حصل على تقارير القنصلية الفرنسية. وقد أستخدم تيليكي كتب

تاريخية وجغرافية للمرحلة الإعدادية الصادرة في مصر بين أعوام 1922-1923 وكذلك الأطلس سأرفق مع البحث وثائق مصورة عن المصادر التاريخية لمؤرخين أستخدمها تيليكي لدراسة تاريخ وجغرافية وشعوب المنطقة، ومن هذه المصادر تقويم البلدان لأبي الفداء، معجم البلدان لياقوت الحموي، مختصر جغرافية العراق لرزوق عيسى، تاريخ الموصل للقاسم سليمان صائغ، المسلك والممالك لأبي القاسم محمد بن حوقل البغدادي، أبو أحمد بن علي القلقشندي، في كتابه صبح الأعشى (في كتابة الأنشاء...). وبخصوص المصادر التاريخية لست بصدد تقييمها من ناحية المصداقية أو عدمها وعلى الأغلب كانت كتابة التاريخ عبر الأزمان تعكس وجهة نظر المؤرخ والفئات الحاكمة أو المسيطرة على مقاليد الحكم وتخضع لأجندات سياسية وقومية ودينية معينة وأشياء أخرى. وكما قلت سأرفق هذه المصادر والوثائق المصورة مع البحث، ولكن سوف لن أنسخ محتوى جميعها ضمن البحث، فمن يرغب بالأطلاع عليها فهي مرفقة أدناه كما ذكر سابقاً. وهذه المصادر أستخدمتها اللجنة في أعداد تقريرها ومعرفة تاريخ المنطقة وشعوبها في مختلف العهود. أعود وأقول أن هذه المصادر التاريخية تبحث في الحدود الجغرافية للموصل وتاريخها القديم والشعوب التي سكنت المنطقة. ولذا نرى أحد الكتب المهمة من تأليف القاسم سليمان صائغ تاريخ الموصل طبع في مصر 1342 هجرية، (1924م) استوفى فيه الكلام على الموصل وموقعها وأقدميتها قديماً وبعد دخول العرب فيها بعد الاسلام وعلى موقعها الجغرافي وثورتها الطبيعية وتأسيس نينوى وخرابها وأصل منشأ مدينة الموصل وسكانها قبل الفتح الاسلامي ومن سكنها بعد العرب وفي الدول التي استولت عليها من عهد الخلفاء الراشدين وبني أمية وبني العباس وكثرة الخوارج فيها في زمن بني العباس، وفي دولة الحمدانيين ودولة بني عقيل والدولة السلجوقية والدولة الاتابكية فيها. وفي الدول التي حكمت الموصل الى الوقت الحاضر). وهنا سأتي على ذكر مصدر آخر وهو ابو العباس احمد بن علي القلقشندي المتوفي 821 هجرية، ذكر القلقشندي في كتابه صبح الاعشى في كتابة الانشاء في الجزء الرابع الطبعة الاميرية في 1332 هجرية الموافق 1914 م..... واليك ما قاله القلقشندي في صفحة 314 من الجزء الرابع المذكور، الأقليم الأول: الجزيرة الفراتية وهي أقرب أقطار هذه المملكة الديار المصرية والشامية لمجاورتها لبلاد الشام. قال في تقويم البلدان: ويحيط بها الفرات من حدود بلاد الروم وهو طرف الحد الغربي للجزيرة. فيمتد إلى الحد الجنوبي الغربي مع الفرات إلى ملطية إلى شمشاط، إلى قاعة الروم إلى البيره، إلى قبالة منبج، إلى السن، إلى الرقة، إلى قرقيسيا، إلى الرحبة، إلى هيت، إلى الأنبار. ثم يخرج الفرات عن تحديد الجزيرة ويعطف الحد من الأنبار إلى تكريت، وهي على نهر دجلة، إلى البلس، إلى الحدبة على دجلة، إلى الموصل، ثم يعطف من الموصل إلى جزيرة ابن عمر، إلى آمد. ثم يصير إلى الحد غرباً ممتداً بعد أن يتجاوز آمد على حدود آرمينية، إلى حدود بلاد الروم إلى الفرات عند ملطية من حيث وقع الابتداء..... وقال القلقشندي أيضاً في صفحة 315 من الجزء الرابع المذكور نقلاً عن مسالك الأبصار لابن فضل الله العمري المولود في شوال المتوفي في ذي الحجة 749

..... وهي مدينة من الجزيرة من الاقليم الرابع من الأقاليم السبعة حيث الطول سبع وثلاثون درجة، والعرض ست وثلاثون درجة وثلاثون دقيقة. وهي على دجلة من الجانب الغربي، ويقابلها من الجانب الشرقي مدينة نينوى التي بعث يونس النبي عليه السلام إلى أهلها، وهي الآن خراب وفي جنوبي الموصل مصب نهر الزاب الأصغر في دجلة. وهي في مستو من الأرض. ولها سوران قد خرب بعضهما. وسورها أكبر من سور دمشق..... وقال القلقشندي أيضاً في صفحة 316 من الجزء الرابع المذكور: ثم بها عدة مدن وقلاع مشهورة. وهي مذكورة في الجزء الرابع من صفحة 316327 وعد منها: ماردين، وحصن كيقا، وحران، وشمشاط، وحيزان، وميافارقين، وقرقيسي، وماكسين، ونصيبين، وجزيرة ابن عمر، وسنجان، وتل اعفر، والحديثة، وعانة، وآمد، وسعرت، أو إسعرت، وتكريت، وبرقعيد، والعمادية، وقلعة كشاف، وقلعة منك، ولشوسن، وعفر الحميدية، والهتاخ، وحاني وقال القلقشندي في آخر الكلام على الجزيرة الفراتية صفحة 326 من الجزء الرابع المذكور ما نصه: واعلم ان هذه الجزيرة مجاورة لمملكة الديار المصرية من حيث اتصالها بالبلاد الشامية من الجهة الشرقية. وقد تقدم ان بعض بلادها داخله في اعمال جَلَب من ممالك الديار المصرية، كالرها، وقلعة جَعيروما والاهما. والمسافة بين حلب والرها معلومة ومن الرها إلى حران يوم واحد. ومن حران إلى رأس العين ثلاثة أيام. ومن رأس عين إلى نصيبين ثلاث مراحل. ومن نصيبين إلى الموصل أربع مراحل. وقد تقدم أن الموصل هي قاعدة بلاد الجزيرة في القديم. ومن الموصل إلى تكريت سبعة ايام. وقد تقدم أن تكريت هي آخر مدن الجزيرة مما يلي العراق. زمن الموصل أيضاً إلى آمد أربعة أيام ومن آمد إلى شمشاط ثلاثة أيام).
الموصل (عن كتاب المقدس وياقوت)

وهي واقعة على الشاطئ الغربي من دجلة وكانت تسمى في زمن الساسانيين باسم بوذ اراد شير، وفي زمن بني أمية كان لها شأن عظيم. وقد بنى بها جسر يصل هذه المدينة بمدينة سنحرائب نينوى. والموصل صارت عاصمة للجزيرة في حكم مروان الثاني آخر خلفاء بني أمية. كما استخدم غيرها من المصادر في دراسته وأعداد التقرير.
وقبل السفر إلى العراق ألتقي أعضاء اللجنة في لندن بممثلي وزارة الخارجية والمستعمرات البريطانية للتعرف على وجهة نظرهم. وقد كتب سكرتير وزارة الخارجية البريطانية السيد د. اوسبورني الرسالة التالية بتاريخ 8 كانون الأول 1924 إلى رئيس اللجنة الثلاثية السيد فيرسين يؤكد فيها تزويد أعضاء اللجنة بالوثائق اللازمة المتعلقة بهذا الشأن.
(سيدي،

وجهنى السيد وزير الخارجية بشكل مباشر أن أنقل إليكم ثلاث نسخ من الوثائق التالية: -
محضر اجتماع لجنة حدود العراق لعصبة الأمم ، ثلاثة اجتماعات في لندن..1

رد حكومة جلالة الملك على الاستبيان الذي سلمته إليها اللجنة..2
3.رد حكومة جلالة الملك على المذكرة التي قدمتها الحكومة التركية إلى مجلس عصبة الأمم في سبتمبر / أيلول الماضي.
اتفاقية هدنة مودروس.*4
المؤتمر الأنجلو فرنسي في ديسمبر 1920.5
6.قائمة الدول الأوروبية التي تحتفظ بالقناصل في العراق والتي نشرت تقارير قنصلية عن ذلك البلد قبل الحرب.
سببين أن مزاعم حكومة جلالة الملك حول مسائل المبادئ العامة قد أعيد ذكرها في الرد على المذكرة التركية.
امتثالا للاقتراح الذي قدمه الكونت تيليكي في اجتماع اللجنة في 29 نوفمبر، تم إرسال نسخ إضافية من الوثيقة إلى أعضاء اللجنة من خلال ممثلي جلالة الملك في بروكسل وبودابست وبوخارست، ولكن بسبب قصر الوقت المتاح، ربما لم يتم استيلائها في الوقت المحدد. إذا كان الأمر كذلك، فإن مجلس حكومة جلالة الملك تعبر فقط عن أسفها، ولكن يجب أن يُعزى هذا الإغفال إلى الوقت المحدود المتاح.
الوثائق والخرائط المشار إليها في الردود على الأسئلة الرابع والسابع والعاشر والثاني قيد الإعداد، وسيتم إرسالها بشكل جيد في أقرب وقت ممكن.
أنا ، سيدي ، خادمك المطيع).
* (مودروس)، (طبقاً لهذه المعاهدة استسلم العثمانيون في مواقعهم المتبقية خارج الأناضول، ووافقوا على أن يسيطر الحلفاء على مضائق البسفور والدردينيل، والحق في احتلال أي إقليم عثماني في حالة وجود تهديد للأمن. تم تسريح الجيش العثماني، وأصبحت الموانئ والسكك الحديدية والنقاط الإستراتيجية الأخرى متاحة لاستخدام الحلفاء. في القوقاز، تراجع العثمانيون إلى حدود ما قبل الحرب.
ومن الشروط التي أملت انجلترا على تركيا:
تسريح الجيش التركي ووضع رقابة الحلفاء على الإذاعة و التلغراف والطرق الحديدية.
. احتلال مضائق البوسفور والدردينيل ومرور السفن الحربية التابعة للحلفاء من خلالها
. استسلام القوات التركية في البلدان العربية (اليمن، العراق، سوريا، الحجاز)
انسحاب القوات التركية من إيران ومن الأجزاء المسيطرة عليها فيما وراء القوقاز..
احتلال الحلفاء باكو و باتوم مع احتفاظهم بالحق في احتلال أية مواقع إستراتيجية في داخل تركيا ذاتها في حالة ما إذا استجدت ظروف تهدد أمنهم وسلامتهم.
إعادة أسرى الحرب من المواطنين التابعين لدول الحلفاء دون أية شروط وإبقاء أسرى الحرب الأتراك تحت تصرف الحلفاء).
وبعد الإنتهاء من اللقاءات مع ممثلي وزارة الخارجية البريطانية في لندن سافر أعضاء اللجنة الثلاثية إلى تركيا. وفي 3 من كانون الثاني 1925 استلموا مذكرة الحكومة التركية في أنقرة، ومن ثم سافر أعضاء اللجنة إلى قونيا وهناك عقدوا مباحثات مع كمال أتاتورك رئيس الجمهورية التركية. وأستمع أعضاء اللجنة هناك أيضاً حول وجهة النظر التركية حول مسألة الموصل ورسم الحدود الجديدة بين العراق وتركيا. وبعد ذلك سافر أعضاء اللجنة بالقطار إلى دمشق ومن هناك بالسيارة حتى بغداد. وقد ألتقى أعضاء الوفد بالملك فيصل في 17 كانون الثاني وأثناء حديثه حاجج أعضاء الوفد بالقضايا التاريخية وأهمية الموصل بحيث توفر ملايين الهكتارات من الأراضي الخصبة للإنتاج الزراعي. وأهمية إنهاء بناء سكة الحديد بين الموصل وبغداد وتسهيل عمليات التنقيب عن النفط. وقد عبر عن رؤيته لمسألة الموصل وقال: الموصل يتبع العراق وهو جزء رئيسي لا يمكن فصله عن بقية الأجزاء العراقية وأضاف بأن العراق يريد العيش بسلام وصدقة مع الجيران، والعراقيون يحترمون الشعب التركي. وأثناء تواجد اللجنة في بغداد عقدت عدة لقاءات مع مختلف الوزارات وزيارة للأكاديمية العسكرية وبعض المستشفيات ومؤسسات تعليمية وبعض الأسواق التجارية ومخازن الحبوب والأخشاب ومراكز تجارية من أجل وضع خارطة إقتصادية للعاصمة وعلاقتها مع بقية الأجزاء وخاصة مع الموصل. وخلال تواجدهم في بغداد كانوا ضيوف المعتمد البريطاني سيرهنري دوبس، والذي حاول التأثير على أعضاء اللجنة، وقد أنتقد ممثلي الحكومة التركية المتواجدين في العراق وممارساتهم وطالب بتغييرهم، إلا أن اللجنة رفضت هذا الطلب، وأبلغت بالحادثة للحكومة التركية. وكانت اللجنة تتعرض لضغوط من مختلف الجهات المشاركة في الصراع وتعمل لفرض وتحقيق رغباتها من خلال التقرير النهائي الذي سيقدم لعصبة الأمم. ولذا نرى التحذير التالي في رسالة السكرتير العام الأول لعصبة الأمم السيد إيريك دروموند إلى الكونت تيليكي بخصوص الترجمة والمترجمين، واليقظة حيال بعض الطلبات بشأن الأنخراط في عمل اللجنة من خلال بعض المترجمين.
(عصبة الأمم _ جنيف
24 كانون الأول 1924
عزيزي الكونت تيليكي،
شكراً جزيلاً على رسالتك المؤرخة في 21 أيلول. أنا أسف جداً بأن اللجنة تجد صعوبة في مسألة مترجم. لكن ليس لدي شك في ذلك بطريقة ما أو أخرى سيتم العثور على شخص أو أشخاص ترضون عنهم. لقد أرسلنا البرقيات للأشخاص المذكورين في البرقيات الواردة منك ومن مندوبنا في باريس وشاهد مدير اللغة ل إيكولي لانجويس أورينتا ليس فيفانتس. مم دي بورتاليس وشاريرسيجلبون معهم وسوف تظهر لك نتائج هذه الزخارف عندما يتم إستلامها، حتى بعد وقت مغادرتهم جنيف، وبعد ذلك سيتم إرسال الردود إلى اللجنة في القسطنطينية، وأشياء أخرى على قدم المساواة، ونظراً إلى المهمة الحساسة للغاية

للجنة وموقفها من الحكومتين المعنيتين. أنا أشك بأخذ رغبة أي شخص خدم أثناء الحرب في القوات الألمانية في الأراضي التركية، ولكن بالطبع إتخاذ القرار بهذه المسألة يقع بالكامل على عاتق اللجنة نفسها. أتمنى منك بأن يكون ممكناً تجنب طلب بعض الدومونيكان للخدمة. يمكن أن يكون هناك أعترافات واضحة بهذا الشأن بالرغم من عدم وجود أي أساس له من الصحة، من المحتمل أن تكون ضارة. أسمح لي أن أعتنم هذه الفرصة للتعبير عن أمني بالألا تكون رحلتك مرضية فقط في نتائجها ولكن أيضاً ممتعة في حد ذاتها وخالية من أي نوع من الصعوبات.

تفضلوا بقبول فائق الأحرارم , إيريك دروموند,

صاحب السعادة الكونت بال تيليكي

يوجيف تير 7, بودابست, هنغاريا).

الدراسات الميدانية في الموصل:

لقد وصل أعضاء اللجنة في 27 من كانون الثاني إلى الموصل. وقد أقاموا في المقر الملكي السابق للملك فيصل حيث أصبح مقر اللجنة. وفي نفس اليوم الذي وصل فيه الوفد إلى الموصل تجول تليكي في المدينة برفقة مساعديه وقد لحق بهم الجنرال جيفاد باشا بالزي العسكري رئيس الوفد التركي. وأثناء التجوال تجمع حولهم مجموعة من الأشخاص مرحبين بالجنرال التركي ويرفعون شعارات يحيون تركيا. وبدأت أعداد الجموع تزداد شيئاً فشيئاً، وعندما ظهر بعض رجال الشرطة ومعهم ضابط إنكليزي، وبدأ بتفريق الجموع وحدثت مصادمات أيضاً في السوق. وعندما وصل الجموع أمام النادي الوطني العراقي، كان هناك مظاهرة مضادة من جموع من الشباب الطلبة يحملون شعارات عراقية وينادون بهتافات تحيي العراق والملك فيصل. وكل التحركات الميدانية والصدامات الدموية بين مختلف المجموعات السكانية كانت مخططة لها من قبل الأنكليز والحكومة العراقية والأترك لفرض كل طرف في هذا الصراع شروطها وتحقيق غايتها حول رسم مستقبل الحدود الجديدة وتقرير مصير ولاية الموصل.

كان هناك أختلاف وتناقض بين الرؤية البريطانية التي كانت ترى بأن عصبية الأمم هي التي ستقرر في مصير الموصل، بينما الأترك كانوا يرون في العصبية وسيط بين الأطراف لتحديد مصير انضمام الموصل للعراق أم لتركيا. كان الأترك يصرون على إجراء إستفتاء بين سكان الولاية لتحديد جهة ضم ولاية الموصل، لأنها كانت واثقة بأن الغالبية ستختار تركيا المسلمة على الحكومة العراقية المتحالفة مع بريطانيا الكافرة من وجهة نظرهم.

بعد قضاء بضعة أيام في الموصل أفترق أعضاء اللجنة فيرسين (السويدي) بقي في الموصل لإجراء إتصالاته بالعشائر المحيطة بالموصل وبالعشائر العربية المتواجدة غرب نهر دجلة. وأجرى باوليس (بلجيكا) دراسة أوضاع محيط مدينة كركوك، كما قام تليكي (هنغاريا) بدراسة أوضاع محيط آربيل. ألتقى أعضاء اللجنة مجدداً في الخامس والعشرين من شهر شباط. ومن ثم بدأ سوبا بدراسة أوضاع مدينة كركوك وتأثير خط بروكسل المقرر مسبقاً وما هو مدى تأثيره على حياة العشائر بفسلها بعضها عن البعض.

كانت تركيا ترغب بتحديد الحدود الجنوبية للموصل حتى جبل حميرين، ولكن اللجنة لم تأخذ بالأقتراح التركي لعدم توفر الأسباب التاريخية ولا الجغرافية ولا من حيث المناخ. بينما كان الأقتراح الإنكليزي بتحديد الحدود الشمالية في المناطق الجبلية أكثر واقعياً بسبب الكثافة السكانية القليلة في هذه المناطق. ومن الناحية الأخرى لتأمين الحماية اللازمة للشعب الآشوري، وإلتزام بالدور الفعال للآشوريين كحلفاء مخلصين في الحرب ضد الجيوش العثمانية وحليفهم المانيا. (وحسب ما جاء على لسان ممثل القوات البريطانية في قيادة ما وراء القفقاس في الاجتماع الموسع الذي عقد في مدينة أورميا الإيرانية (1917/1/28) والذي حضره الزعماء الآشوريين مع قادة عسكريين من فرنسا وروسيا إضافة إلى بيان الحكومة البريطانية (1924/5/31) والذي نص: أن الحكومة البريطانية تنظر في حماية مصالح الشعب الآشوري واضعةً نصب عينها الخدمات التي أدوها لقضية الحلفاء أثناء الحرب العظمى وعلاقتهم في المستقبل بالدولة العراقية وقد قررت أن تسعى إلى مد حدودها إلى أبعد حد ممكن في الشمال لكي تستحوذ على القسم الأكبر من الشعب الآشوري. المصدر (تأريخ الوزارات العراقية). عبدالرزاق الحسيني. وكما يقول يوسف مالك في كتابه الخيانة البريطانية للآشوريين ص. 13 ويكفي كضرورة ملحة إعادة كلمات السير هنري دوبس في المذكرة الموجهة الى السيدة سورما بيت مار شمعون في 31 أيار 1924، إن حكومة جلاله المملكة البريطانية اخذت على عاتقها، لمدة من الزمن مسألة الشعب الآشوري، وحماية مصالحهم آخذين بعين الاعتبار الخدمات الجليلة التي قدموها للحلفاء خلال الحرب من جهة ومستقبل علاقاتهم مع دولة العراق من جهة أخرى وقد وجدت اللجنة صعوبات بتحديد تواجد السكان في المنطقة وخاصة البدو الرحل. وقد أعتمدت اللجنة معطيات أحصاء عام 1924-1922 لسكان المنطقة. وأثناء عمل اللجنة كانت الجدالات محتدمة بين ممثلي بريطانيا وأعضاء اللجنة وأتهامات متبادلة بين إنكلترا وتركيا.

كانت اللجنة الثلاثية المشكلة من قبل عصبية الأمم لرسم الحدود بين العراق وتركيا، لها صلات بأوساط أكاديمية أخرى لتبادل الأراء. ورسالة رئيس الجمعية الجغرافية الأمريكية إلى الكونت تليكي يوضح مقدار الأهتمام والثناء على ما أنجز من أعداد التقرير وخاصة الشق الجغرافي منه. كما يتضح من الرسالة إنخراط أوساط أكاديمية عريقة في تقديم المشورة والتعاون مع لجنة عصبية الأمم.

(الجمعية الجغرافية الأمريكية

برودوي شارع 156 ت ه , نيويورك 17 آيلول 1925

عزيزي تيليكي

قبل بضعة أسابيع وصلني تقريرك إلى مكنتي عن النزاع الحدودي بين العراق وتركيا. ولكن كنت بعيداً في ذلك الوقت، فقط اليوم تمكنت من الشروع في دراسة جادة للتقرير. أجد كل من النص والخرائط رائعين إلى أعلى درجة. حالما أنتهي بأسرع وقت من القراءة والمراجعة الجغرافية سوف أجهزها للنشر في شهر كانون الثاني. يبدو أنه عمل رائع وأنا أهنئكم على الجزء الذي لعبتم فيه دور، وأشكرك على لطفك بتذكيري والجمعية بنسخة منه. فكم سيكون من الأسهل تسوية مواضيع من هذا النوع إذا تم وضع أساس جغرافي ثابت في المقام الأول مع الأمنيات الطيبة والتحيات الدائمة تحياتي للكونتيسة تيليكي صدقني كما هو الحال دائماً ، صديقك المخلص ، إيشياه بومان).

لقد غادر أعضاء اللجنة الموصل بتاريخ 18 آذار 1925 أثناء تواجد الوفد في المنطقة قطعوا مسافات طويلة مشياً على الأقدام أو التنقل على ظهور الخيول أو بالسيارات أو بالطائرة. وقد أستمعوا إلى ثمانمائة شخص من سكان المنطقة من مختلف الإثنيات العرقية والدينية. وقد اجتمع أعضاء اللجنة الثلاثية بممثلي كافة الكنائس المسيحية في العراق من أبناء الكنيسة الكلدانية والسريانية وكنيسة المشرق الآشورية والسريان الكاثوليك وغيرهم وبممثلي الشعب الآشوري وهذه الرسالة الموجهة من أحد رجال الإرساليات المسيحية (أعتقد ذلك من فحوى الرسالة، وقراءة الأسم ليس واضحاً بدقة) الذين عاشوا بين أبناء الأمة الآشورية إلى الكونت تيليكي يُذكرُ بهم. (رسالة المبعثر الأسم في اسفل الرسالة المرفقة _ جنيف , 13 حزيران 1925

لحساب تيليكي

عضو لجنة عصبة الأمم للموصل _ جنيف

سيدي المحترم

قد تتذكر لقائنا في الموصل. أتذكر الاهتمام الذي أعربت عنه بالسيدة سورما وشعبها (الآشوريين، المترجم) وتعاطفك الواضح معهم. أرفق نسخة من ورقة أعدتها كمحاولة لحل مشكلتهم. تم وضع نفس الشيء في أيدي لجننتكم هنا في جنيف والأشخاص المسؤولين الآخرين المرتبطين بالعصبة. ستشرح الورقة نفسها بنفسها ولست بحاجة إلى التوسع فيها، فقط يجب الاعتراف بأن لها ميزات تجعل قبولها صعباً للغاية. وعلى كل حال يجب أن يتم تقديمها فقط باحترام باعتبارها تتضمن كافة الاحتمالات.

إذا كنت مذنباً بارتكاب مخالفة في مخاطبتك لهذا الموضوع، فأنا على ثقة من أنك ستعفو عني وتنسبه إلى حماسة ولدت لدي منذ ثمانية وثلاثين عاماً في الخدمة بين هؤلاء الناس وأنا معهم في المجاعة والطاعون والمذبحة - والتي بسبب عدم وجود أي شخص آخر لمناصرة قضيتهم اضطرت إلى المجيء والتحدث بكلمة نيابة عنهم.

صدقني،

خادمك المطيع جداً.)

وقد لفتت اللجنة الأنظار نحو مسائل الإثنيات العرقية المتنوعة الآشوريين، العرب والكردي، والأرمن، واليزيديين والتركمانيين واليهود والصراعات القائمة بين المسلمين والمسيحيين واليزيديين، ونحو الأوضاع الجو سياسية السائدة آنذاك، والجغرافية، والتاريخية. لقد أجروا دراسات ميدانية على جغرافية وجيولوجية المنطقة وأستمعوا إلى مختلف الآراء والمطالب، ومن الناحية الرسمية كان فرسين (السويد) رئيس البعثة يقود المباحثات والدراسات الميدانية كان يقودها تيليكي والغالبية من الدراسات مرتبطة بأسمه شخصياً.

لقد عملت اللجنة بتحضير تقاريرها حسب المعلومات المتوفرة لها من المصادر التاريخية والجغرافية وكذلك من المشاهدات والدراسات الميدانية، ومجموع اللقاءات التي أجراها أعضاء الوفد مع ممثلي الجهات الرسمية للدولة العراقية والبريطانية، والتركية بالإضافة إلى اللقاءات التي تمت مع ممثلي مختلف الأديان والقوميات العراقية، ومع أفراد من عامة الشعب، وحسب الأنطباعات والتجارب الشخصية لأعضاء اللجنة. وأثناء عمل اللجنة وتواجدها في الموصل كانت الأوضاع متوترة بين مختلف الجهات وحدثت مناوشات وصدامات عسكرية وسياسية بين مختلف الفرقاء.

وقد اتخذت عصبة الأمم ومحكمة العدل الدولية في لاهاي في عام 1925 قراراتها بالصد من توصية اللجنة الثلاثية التي طالبت بإستصدار قوانين حماية الأقليات، ولكن المنظمة الدولية قررت حسب رؤيتها للموضوع على أساس المصلحة الإقتصادية.

في الجلسة المنعقدة لعصبة الأمم في 29 تشرين الأول 1925 كان التركيز يتمحور في قضية الحدود العراقية التركية ولم تطرح فيها معالجة قضايا الإثنيات العرقية المختلفة في العراق وتركيا. وبهذا فقدت جميع القوميات في العراق حق تقرير المصير، وتحطمت آمالهم التي أنتعشت بعمل اللجنة الثلاثية وتقاريرها المقدم إلى عصبة الأمم. وبالرغم من خسارة تركيا الحرب لم يتم محاسبتها كما تم محاسبة ومعاقبة هنغاريا، وذلك بسبب السياسة البريطانية الجديدة من الجمهورية التركية الحديثة، والقائم على أساس المصالح الأقتصادية والعسكرية والجوسياسية الجديدة في العالم بعد الحرب العالمية

الأولى.تقرير لجنة الموصل طالب ودافع عن حق تقريرالمصير للشعوب, وقد أصيبت اللجنة ذاتها بخيبة أمل من قرار عصبة الأمم بهذ الخصوص والتخلي عن هذا المبدأ الأساسي.كان تشكيل اللجنة الثلاثية خطة إنكليزية لكسب الوقت لكي تصل إلى تفاهات مع الحكومة التركية الجديدة بقيادة كما آتاتورك.لقد خاض الآشوريين الحرب العالمية الأولى مع الحلفاء إنكلترا وفرنسا منتصرين

على دول المحور تركيا والمانيا,وبالرغم من ذلك كان الآشوريون أكبرالخاسرين من تلك الحرب المأساوية ليس فقط بسبب عدم تحقيق حقهم التاريخي في حق تقريرالمصيروقيام كيانهم القومي على أرض آشورفي شمال العراق وحكاري ,بل أيضاً بسبب التضحيات الجسيمة التي قدموا مئات الآلاف من الشهداء والجرحى,وتم تحطيم وحدتهم الجغرافية والإجتماعية وفقدان ممتلكاتهم وتدمير مقومات العيش والحياة الأساسية لتبدأ مرحلة جديدة من رحلة العذاب للبقاء على قيد الحياة بسبب الأمراض والمجاعة والأضطهاد والقتل الفردي والجماعي والتنقل القسري بين أجزاء الوطن المقسم بين تركيا والعراق وسوريا وإيران.لم يحصل في التاريخ العالمي بأن يعاقب المنتصر في الحرب إلا الآشوريين ,وأن يكافأ المهزوم في الحرب إلا تركيا.وهو تأكيد صارخ أخر على الخيانة البريطانية للآشوريين وتخاذل وغدرمن كافة الدول المشاركة في صناعة القرارات النهائية في عصبة الأمم.وفي الختام وبكل ألم أقول بأن المؤسسات والأحزاب السياسية والثقافية والمدنية والكنسية لم تستطع على مدارما يقارب من مئة عام على تفعيل اوتحريك الرأي العام العالمي ولا المؤسسات الدولية من الأمم المتحدة إلى اتحاد الدول الأوروبية ولا الدول الموقعة على معاهدة لوزان 1923,ولا محكمة العدل الدولية ولاالجناية الدولية ولا المنظمات الحقوقية الإنسانية لإجبار تركيا على تنفيذ بنود معاهدة لوزان فيما يخص حماية حقوق الأقليات غير المسلمة في تركيا باعتبارها معاهدة دولية موقعة بين ممثلي الجمهورية التركية الحديثة في عهد كمال آتاتورك والعديد من الدول المشاركة مثل الإمبراطورية البريطانية , فرنسا,إيطاليا,اليابان,اليونان,رومانيا,والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية من جهة وتركيا من ناحية أخرى.ولم تعترف تركيا حتى اليوم بمذابح الإبادة العرقية ضد أبناء الأمة الآشورية ولا الأرمنية ولا اليونانية التي أرتكبتها خلال الحرب العالمية الأولى.

2021.12.21

يوسف مالك , ترجمة إيليا يونان إيليا , الخيانة البريطانية للآشوريين
قسطنطين بيتروفيتش ماتفييف بارمتي, الآشوريون والمسألة الآشورية في العصر الحديث
مجموعة الرسائل والمصادر التاريخية المرفقة مع البحث
جميل حنا, معاهدة لوزان 1923 وحقوق الأقليات القومية والدينية في تركيا

[External Link](#)

msg775o540

[External Link](#)

Ormos Maria, Padovatol Trianonig ,1918-1920

Galantai Jazsef , Trianon es a kisebbsegvedelem

Raffay Erno,Trianon, Magyar tragedia –Trianon 75 eve cimü könyev vitaja

Nyári Gábor: Nemzetiségi és vallási jogok kontra politikai és gazdasági érdekek.Teleki Pál és a

Moszul-kérdés, 1924-1925.International Relations Quarterly, Vol.7. No.1. (2016. Tavasz) 12

[1]..p

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

QR Code:

المصادر

[1] www.ahewar.org 22-12-2021 | عربي |

وقت التدوين: 2023-02-26

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 184

الكرد كقرايين دولية بين سيفر ولوزان

[20221017091802440312=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

كتب ذات مرة اللورد كرزون وزير خارجية بريطانيا (إنه يمكن إعطاء ما يحلو من الوعود فالوضع سيتغير فيما بعد) ويبدو أن ذلك كان قاعدة في السياسة البريطانية كما اتضح

مع نهاية الحرب العالمية الأولى وهزيمة الدولة العثمانية واستسلام قواتها في هدنة مودرس 1918م طالبت الصحف والجمعيات الكردية باستقلال كردستان ورافق ذلك الوعود البريطانية بتحرير الشعوب الخاضعة للإمبراطورية العثمانية عبر الضابط الانكليزي نوئيل الذي جس نبض القبائل والعشائر الكردية بالوعود انه يجب فصل كردستان عن تركيا خاصة وإن دول الحلفاء عقدت العزم لعقد مؤتمر الصلح في باريس الذي دام لغاية عام 1920م لتقاسم تركيا الدولة العثمانية بين دول الحلفاء بريطانيا وفرنسا وروسيا وايطاليا ولعب الكرد دورا ايجابيا في المطالبة بحقوقهم القومية وأراضيهم بما ينسجم والمصالح الغربية سواء أكانت بريطانية أو فرنسية معتمدين على الوعود البريطانية ومبادئ الرئيس الأمريكي ولسن (حق الشعوب في تقرير مصيرها) ودحضوا المزاعم التركية فيما يتعلق بالخلافات بينهم وبين الأرمين ورفع الجنرال شريف باشا رئيس الوفد الكردي مذكرتين إلى رئيس مؤتمر الصلح كليمينصو رئيس وزراء فرنسا آنذاك ، وجاءت قرارات المؤتمر لصالح الحلفاء خاصة فرنسا وانكلترا وعقدت معاهدة سان ريمو عام 1920م والتي كانت توافقا بريطانيا وفرنسا وتمهيدا لاتفاقية سيفر 10 آب عام 1920م التي أقرت بالحقوق الكردية والقومية في المواد الخاصة بهم 62 و63 و64 وكذلك السماح بانضمام ولاية الموصل إلى المنطقة الكردية إن أرادت ذلك وعندما تأكدت النخب الكردية من رفض كمال أتاتورك للمطالب الكردية وكذلك لمعاداة سيفر قام خالد بك جبري بالتعاون مع عبد القادر النهري بنشاط واسع من أجل تطبيق معاهدة سيفر ورفعوا مذكرات إلى عصبة الأمم وإلى مجلس الأمة التركي مطالبين بدولة كردية وفق معاهدة سيفر وإلا سوف يلجئون إلى قوة السلاح وفعلا اندلعت ثورة كردية عام 1921م جرى قمعها بشدة

تغير الظروف الدولية والانقلاب على سيفر :

حدث تغير في مواقف الدول الأوروبية جراء بعض العوامل الهامة الإقليمية والدولية منها قيام دولة الاتحاد السوفييتي المناهضة للغرب والولايات المتحدة الأمريكية وإقامتها علاقات مع مؤيدة وداعمة للجمهورية التركية وحكومة أتاتورك وتحقيق كمال أتاتورك انتصارات على الفرنسيين في كيليكية وكذلك تحقيق انتصارات عسكرية على اليونانيين في عام 1922م مما رجحت كفته وأثار خوف الغرب على مصالحه في المضائق والممرات المائية الهامة كاللوسفور والدردينيل والخوف على طرق التجارة العالمية والاستراتيجية الهامة، الأمر الذي دفع كل من بريطانيا وفرنسا إلى التقرب وكسب ود كمال أتاتورك عبر التوقيع على معاهدة لندن في 8 آذار 1921م (حسب كتاب كردستان سوريا خلال الانتداب الفرنسي ص 77) شملت التنازل عن مزيد من الأراضي ومن ضمنها كردستان لصالح تركيا فيما سمي بإعادة ترتيب للمنطقة .

كما أبدت الحكومة الفرنسية عن استعدادها للتنازل والوصول إلى اتفاق مع تركيا الكمالية والحصول على صداقتها والحفاظ على مصالحها في المنطقة برمتها وخصوصا في سوريا ودخلت فرنسا في مفاوضات مع مصطفى كمال أتاتورك وانقلبت بدورها على بنود معاهدة سيفر من خلال عقد مؤتمر لندن الذي مر ذكره سابقا وتخلت فرنسا عن أكثر من نصف الأراضي التي كسبتها لصالح تركيا الجديدة وعرفت الاتفاقية الفرنسية التركية باسم فرانكلين بوبون في تشرين الأول 1921م مع وزير الخارجية التركي كمال يوسف وتم إبطال اتفاقية سيفر في الشرق الأوسط (حسب كتاب كردستان سوريا خلال الانتداب الفرنسي ص 78) الامر الذي مهد بالتالي لعقد اتفاقية لوزان (المترجمة إلى اللغة العربية بكامل نصوصها وفقراتها لأول مرة من قبل المعهد المصري للدراسات من قبل الاستاذ عادل رفيق)

مؤتمر لوزان في 20 تشرين الثاني من عام 1922 م.

استمر المؤتمر ثمانية أشهر وسط انقطاعات دامت ثلاثة أشهر هدفت على التفاوض من أجل معاهدة جديدة بين الحلفاء وتركيا التي رفضت الاعتراف بمعاهدة سيفر، ترأس الوفد التركي عصمت اينونو ومنذ الجلسة الافتتاحية أعربت كل من فرنسا وبريطانيا عن استعدادهما للتنازل والرضوخ للشرط التركي بعدم مشاركة أو حضور أي وفد كردي وكما أعربا عن استعدادهما للوصول إلى حلول وسط ترضي الطرفين وكان الخوف من ارتقاء تركيا في أحضان الاتحاد السوفييتي كما نوهنا سابقا وبذلك تم إلغاء الخلافة والسلطنة العثمانية وإعلان الجمهورية وتم رسم الحدود بين تركيا وبلغاريا واليونان وبقاء المضائق الهامة متاحة للسفن والتجارة الدولية مع الالتزام بعد التنقيب عن النفط والغاز وتجاهلت كل من فرنسا وبريطانيا

مصير الشعب الكردي ووعودهم بإنشاء دولة كردية رغم استخدام اسم كردستان والکرد من قبل جميع الدول في المنطقة والعالم للابتزاز كما هو اليوم ولعل أبرز ما يهيم الكرد في الآونة الأخيرة الإحساس بالمرارة والخيبة والغدر بقرب حلول مائة عام على اتفاقية لوزان وربما يجدون الحاجة إلى عقد لوزان كردي ، يستنهضون الهمم وي طرحون الخطط في طريق تحريرهم ونيلهم الحرية كما أنه وفي ذات الوقت تنتظر تركيا مرور مائة عام على لوزان لأسباب وعوامل عدة 1- إعادة أمجاد الدولة العثمانية الآفله لتطبيق الاتفاق الملي وإلحاق كل من حلب وشمال شرقي سوريا والموصل وكركوك بحدود الجمهورية التركية ، وهذا قيد التنفيذ بالاحتلال والتغيير الديموغرافي .

2- استعادة بعض الجزر من اليونان التي لاتزال محل جدل وخلاف بين الطرفين .

3- أخذ الرسوم والضرائب والعائدات من السفن المارة من البحار والمضائق التركية .

4- القيام بالتنقيب عن النفط والغاز والحصول على ثروات جديدة للتخلص من الأزمات الداخلية مثل التضخم وتدهور الليرة التركية .

بقي أن نقول إن هذه المعاهدات لم تحقق الاستقرار والسلام النهائي بين شعوب المنطقة والدول الإقليمية كونها بقيت كمنار تحت الرماد إلى أن ينال جميع شعوب الشرق الأوسط حقهم في الحرية والاستقلال بما فيها شعوب ميزوبوتاميا وكردستان بكل مكوناتهم الدينية والعرقية.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | كوردبي ناوه راس ت | www.nrls.net

وقت التدوين: 2022-10-17

اسم المحرر: هه ژار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 185

الكرد وفوبيا لوزان

[20230427083118485992=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

محمد رمضان

تظهر بجلاء المخاوف الكردية من اجتماع لوزان الذي انعقد خلال الأيام الماضية في مدينة لوزان السويسرية، برعاية روسيا والولايات المتحدة الأمريكية، وبمشاركة كل من تركيا وإيران والمملكة العربية السعودية، وبعض الدول الأخرى المعنية بتسوية الأزمة السورية.

هذا يعيد إلى الأذهان معاهدة لوزان عام 1923 التي جاءت على أنقاض معاهدة سيفر عام 1920. كان ذلك بفضل النضال المضني للسياسي الكردي شريف باشا الذي تمكن من إدراج ثلاثة بنود تخص القضية الكردية آنذاك؛ في جدول أعمال معاهدة سيفر التي أبرمها الحلفاء في العاصمة الفرنسية باريس صيف عام 1920، مما منح للقضية الكردية موطئ قدم في المحافل الدولية، وباتت اللبنة الأولى صوب تحقيق الحلم الكردي في بناء الدولة القومية أسوة بالقوميات المتواجدة في منطقة الشرق الأوسط.

وعلى الرغم من أن الدولة العثمانية حاولت مراراً وتكراراً جعل القضية الكردية شأنًا داخلياً يمكن حله ضمن إطار التوافق الوطني، إلا أنها لم تتمكن من زجها في زاوية ضيقة وإخراج المسألة من التوظيف الداخلي، حيث نصت معاهدة سيفر على التحقيق في حل المسألة الكردية ضمن البيئة المتاحة، فيما لو اجتاز الكرد المراحل اللاحقة تبعاً لإرادة الدول الراعية حينها، وطالبوا بالاستقلال عن الدولة التركية، ورأت دول الحلفاء الكرد مؤهلين لذلك، فيصبح الاستقلال أمراً واقعياً، وعلى حكومة مصطفى كمال أتاتورك الاعتراف بذلك..

ويعد هذا أول اعتراف رسمي دولي بحقوق الشعب الكردي، ولا سيما حق تقرير المصير، حيث طرحت المسألة في العرف القانوني للمعاهدات الدولية.

وقد وصف كمال أتاتورك المعاهدة بأنها بمثابة حكم إعدام على تركيا، وحاول بمختلف الوسائل وضع العراقيل لمنع تطبيق المعاهدة. وهنا جاء عقد معاهدة لوزان، بعد الهزائم الكبيرة التي مني بها الجيش اليوناني أمام حشود الجيش التركي، وظهور كمال أتاتورك بهيئة الرجل المنتصر، وبذلك عادت لتركيا أمجاد الإمبراطورية العثمانية بعدما تفككت الإمبراطورية المزعومة. وقامت حكومة أتاتورك بإعادة العلاقة مع جارتها روسيا، بعد قطيعة دامت لسنوات إبان حرب القرم بين البلدين، وعقدت سلسلة من المباحثات على فترات: استمرت الأولى نحو ثلاثة أشهر بين نهاية العام 1922 وبداية العام 1923، والفترة الثانية استمرت الفترة مماثلة ما بين ربيع وصيف عام 1923. وبذلك نُسفت معاهدة سيفر شكلاً ومضموناً.

وتتضمن معاهدة لوزان أن تتعهد أنقرة بمنح مواطنيها الحقوق الكاملة في المساواة والعدالة أمام قانون الدولة التركية، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للكرد فيها، كما دون ذكر معاهدة سيفر.

وعدّ الكرد هذه المعاهدة ضربة قاسية ضد مستقبلهم ومحطمة لآمالهم.. وبذلك يتحمل الحلفاء المسؤولية الأخلاقية الكاملة تجاه الشعب الكردي، ولا سيما كل من بريطانيا وفرنسا، ولذلك بقيت معاهدة سيفر حبراً على ورق، إلا أن هذا الورق أصبح وقوداً للنضال التحرري الكردي فيما بعد، وبالتالي فإنّ التاريخ يعيد نفسه من خلال عقد اجتماعات في كواليس لوزان بين كيري ولافروف حول وضع خريطة جديدة للمنطقة، بعد انتهاء صلاحية سايكس بيكو.

وهنا تكمن الخطورة حول مستقبل الكرد، وتقسيم بلادهم مرة أخرى دون إرادة الشعب الكردي، في ظل انقسامات حادة داخل البيت الكردي ذاته. وفي هذه المرحلة بالذات؛ بإمكاننا تحميل السياسة الكردية المسؤولية الأخلاقية الكاملة؛ إذا ما تم أمر تكرار لوزان للمرة الثانية؛ أولاً: لانعدام خطاب سياسي كردي موحد طيلة فترة الأزمة السورية، وثانياً لهشاشة التحالفات التي خاضها الكرد في الفترة ذاتها مما يظهر الكرد بمظهر ثور تحت الطلب للجهات النافذة والطامعة لاستغلال مخرجات الأزمة في سوريا. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | arabi21.com 03-11-2016

وقت التدوين: 2023-04-27

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 186

الكرد وكردستان بعد نفاذ صلاحية معاهدة لوزان في 24 تموز

[20230427082004485991=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

احمد موكرياني

عند قراءة لاتفاقية لوزان التي وقعتها الدول المنتصرة بعد الحرب العالمية الأولى مع الدولة التركية المغولية التي ورثت السلطنة العثمانية المغولية التي هُزمت في الحرب العالمية الأولى لم أجد فقرة مهمة تُذكر في المعظم الاتفاقيات العامة وهي:

This Agreement contains the entire understanding between the Parties with respect to the subject matter hereof. The terms and provisions of this Agreement supersede and replace any ,other MOU, Agreement ,contract-or-understanding between the Parties relating to the subject matter hereof

ترجمتها الى العربية:

تحتوي هذه الاتفاقية على التفاهم الكامل بين الاطراف فيما يتعلق بموضوع هذه الاتفاقية، وتحل شروط وأحكام هذه الاتفاقية محل [أي تلغي] أي مذكرة تفاهم، اتفاقية أو عقد أو تفاهم آخر بين الطرفين فيما يتعلق بموضوعها.

بمعنى آخر ان معاهدة لوزان لم تلغ معاهد سيفير الموقعة في 10 آب/أغسطس 1920 في فرنسا، وهي معاهدة السلام بين دول الحلفاء المنتصرة ودولة تركيا وريثة السلطنة العثمانية المغولية في سيفير في 10 أغسطس 1920.

أي ان البنود 62 و63 و64 الموثقة في معاهدة سيفير مازالت فاعلة والتي تؤكد حق الشعب الكردي بتأسيس دولتهم كردستان ولم تلغ بشكل قانوني صحيح.

على الأحرار من الشعب الكردي ان يرفعوا دعوة قضائية لتنفيذ البنود 62 و63 و64 من اتفاقية سيفير المحررة في 10 آب/أغسطس 1920 والموقعة في فرنسا، من خلال المحكمة العدل الدولية وفي محاكم فرنسا محل تحرير وتوقيع اتفاقية سيفير، واية منظمة دولية ذات علاقة وذلك بتشكيل فريق من المحامين خبراء بالقانون الدولي وتمويلهم من تبرعات الشعب الكردي بفتح حساب بنكي Escrow Account تحت اشراف مكتب محاسبة دولية رصين لتولي تغطية إجراءات المحاكمة، ان صرف مليون دولار على المحاكمة لا تساوي قتل طفل بريء في الاناضول او في العراق او في سوريا بطائرات وصواريخ والمسيرات او المليشيات المسلحة في سوريا التابعة للطاغية اردوغان.

كلمة أخيرة:

• الى الأحزاب الإسلامية الكردية في تركيا، ان اردوغان متاجر بالدين وهو يصافح حكام إسرائيل اللذين ايديهم ملطخة بالدماء المسلمين والمسيحيين في فلسطين، وهو يقتل الشعب الكردي أينما وجدوا في الأناضول وفي العراق وفي سوريا، فهو مستعد ان يتحالف مع الشيطان للبقاء في الحكم، فهل الدين الإسلامي يبح الإسراف في ان يعيش الطاغية اردوغان في قصر اسطوري بقيمة 600 مليون دولار والملايين اللاجئين يتضورون جوعا وبردا في المخيمات، حذرنا الله في القرآن الكريم من المسرفين: *وَأَبْذُرُوا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَلَا تَبْذُرُوا نَفْسًا تُبَدِّلُهَا نَجَسًا وَلَا تَكْتُمُوا لِلنَّاسِ الَّتِي هُمْ يُكْتُمُونَ وَاللَّهُ عَاظِمَةُ السِّرِّ إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا (الإسراء، الآية: (26-27)).*

o تذكروا المخادع كمال مصطفي (اتاتورك) الذي خدع الشعب الكردي حين طلب من النائب الكردي في برلمان انقره حسن خيري ان يلبس الملابس الكردية التقليدية ويذهب معه الى البرلمان التركي ليظهر امام الصحافة الأوربية بتمثيله (أي مصطفي كمال اتاتورك) للأكراد في تركيا، وطلب من النائب حسن خيري ارسال برقية الى المجتمعين في لوزان نصها بأن الحكومة التركية اعترفت بالقومية الكردية واللغة والثقافة الكردية، فوافقوا المشاركين في المؤتمر على عدم الإشارة الى حقوق الكرد في البنود 62 و63 و64 الموثقة في معاهدة سيفير والتي تؤكد حق الشعب الكردي بتأسيس دولتهم كردستان، وبعد ان نفذ حسن خيري ما طلبه منه مصطفي كمال أعدمه بجنحة لبسه للملابس الكردية التقليدية، لأن مصطفي كمال اعلن تأسيس دولة تركية عنصرية للشعب التركي المغولي، وان الغير المنتمي للعنصر التركي مغولي يجب ان يكون عبدا للأتراك المغول.

o وتذكروا ان اردوغان خدع وقسم الاخوان المسلمين اللذين التجؤا الى حمايته في تركيا، فشقهم الى جبهتين: جبهة

إسطنبول وجبهة لندن ليعيد العلاقات الدبلوماسية مع مصر، وفرض على جبهة إسطنبول عدم التعرض أو التهجم لحكام مصر. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | ahewar.org 12-04-2023

وقت التدوين: 2023-04-27

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 187

الكورد بين حق تقرير المصير والدولة الكوردية

[20230312102018473640=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

فؤاد حمه خورشيد

تشكل الدولة المستقلة ذات السيادة ، حجر الاساس في بناء النظام الدولي المعاصر. وان أي دولة عضو فيه هي لاعب من لاعبي هذا النظام. وان أول اتفاقية دولية تم صياغتها لاقامة مثل هذا النظام هي معاهدة السلام الموقعة في وستفاليا عام 1948 والتي انتهت حرب الثلاثين عاما بين دول وامبراطوريات القارة الاوربية والتي خسرت فيها المانيا نصف سكانها. وفي بنود هذه المعاهدة صيغت الاسس والقواعد لاقامة الدول على اساس قومي ومنحها (حق السيادة) باعتراف دولي ، اي منحها السلطة القانونية المنفردة في السيطرة على اقليمها وادارة سكانها كما ترغب وتريد دون تدخل الدول الاخرى. والسيادة الممنوحة للدولة ذو مفهوم قانوني يخولها امتلاك سلطة (سيادية) داخلية قانونية كاملة و مطلقة ، أي حق الدولة في ممارسة وظائفها وصلاحياتها واختصاصاتها داخل اقليمها الجغرافي القومي، وسلطة خارجية مستقلة في بناء علاقاتها الدولية كما تريد، هذا يعني ايضا ان مفهوم السيادة يرتبط بمفهوم الاستقلال. وتبعاً لهذه السيادة اصبحت الدولة القومية هي الكيان المهيمن في النظام الدولي بسبب قوة مفهوم السيادة، سواء أكان هذا النظام ممثلاً للشعب ، أو او نظام دكتاتوري قمعياً .

والدولة القومية ، بتعريف بسيط ، كما جاء في (معاهدة مونتيڤيديو) الموقعة في اوروكواي بتاريخ 26-12-1933 هي تنظيم اجتماعي، سياسي وقانوني متكامل لمجموعة بشرية يمتاز بالمواصفات التالية:-

1- سكان دائميون 2- منطقة ، أو اقليم محدد . 3- حكومة . 4- قدرة في بناء علاقات مع الدول الاخرى .
والدولة القومية، كما اشارت لها المعاهدة ، هي مفهوم ايديولوجي، اساسه ان يكون سكان الدولة منحدرين من مجموعة قومية واحدة ، لكن لو نظرنا الى غالبية دون العالم اليوم لوجدناها تفتقر الى هذا الشرط ، لان كل واحدة منها تضم عددا من القوميات والاثنيات ، ولو امكن في حينه تشكيل دولة كوردستان لكانت اليوم تشكل واحدة من أكثر الدول القومية الانموذجية في الشرق الأوسط وفق المواصفات الوستفالية الدولية .

يبلغ عدد الدول الأعضاء في الامم المتحدة اليوم 196 دولة مستقلة ، لكن كوردستان، البالغة مساحتها 500000 كم مربع وسكانها المقدر عددهم اليوم بأكثر من 30 مليون نسمة ، لا تزال محرومة من هذه العضوية، رغم ان الامة الكوردية تشكل اليوم رابع اكبر قومية في الشرق الاوسط لا دولة لها ، ورغم اكمال كل شروط الدولة فيها ، من وطن قومي ، وموارد اقتصادية، وقدرات وامكانيات ادارية وسياسية وثقافية . ومع ان ثورات كوردية عديدة قامت في القرنين التاسع عشر والعشرين من اجل انشاء الدولة القومية الكوردية ، الا ان هذه الثورات اخفقت في تحقيق ذلك بسبب توافق مصالح الدول الاقليمية والدولية في منع الامة الكوردية من تحقيق ذلك الهدف ، خوفا على تلك المصالح، وخشية من وحدة اراضي دولها الاقليمية ، التي تبتلع مساحات هامة من اراضي كوردستان.

أما حق تقرير المصير للشعوب، وخاصة الشعب الكوردي، وتحررها من ريقه العبودية والاندماج القسري بالامم والحكومات الاخرى فقد ورد صراحة بعد الحرب العالمية الاولى في بنود الرئيس الامريكي ودررو ولسن والمعروفة بالنقاط الاربعة عشر وبالذات النقطة الثانية عشرة التي نصت على (يمنح الجزء التركي من الامبراطورية العثمانية الحالية سيادة مطمئنة وكاملة، لكن الجنسيات الاخرى التي هي تحت الحكم التركي يجب ان تتمتع بامن مضمون، وفرصة دون اي تدخل لتطورها وادارتها الذاتية) ، وهي النقاط التي اعلنتها في خطابه امام الكونكرس الامريكي في 8-01-1918 والتي اصبحت من معيار لاعادة رسم خريطة الدول الاوربية ودول الشرق الاوسط من قبل زعماء مؤتمر فرساي بباريس للسلام ، واصبحت شعوب العالم التي ليست لها دولة تتطلع الى هذا الحق ، اذا عندما جرح واسر الشيخ محمود الحفيد في معركة دربندي بازيان عام 1919 من قبل القوات البريطانية كان يحتفظ بالترجمة الكوردية لهذا البند مشدودا على ذراعه .

كان بإمكان قوى الحلفاء بموجب قرارات معاهدة وستفاليا ، وبنود الرئيس الامريكي ودررو ولسن ، ان يؤسسوا الدولة الكوردية على كامل تراب كوردستان العثمانية لتوفر كل عناصرها ومستلزماتها، الا ان ماجرى من تغيير في موازين القوى انذاك ، ودعم روسيا السوفيتية لاتاتورك ، والتنافس البريطاني الفرنسي، وازاحة السلطان العثماني واعتراف الحلفاء السريع بحكومة اتاتورك الجديدة ، أدى الى الغاء معاهدة سيفر 1921 واستبدالها بمعاهدة لوزان 1923 والغاء مشروع الدولة الكوردية . ومنذ ذلك التاريخ تجاهلت القوى الغربية ذكر موضوع القضية الكوردية في اروقها او في المؤتمرات الدولية ولغاية 1990، لأن مصالحا الاقتصادية والستراتيجية ارتبطت بسياسات الدول التي انشأتها في الشرق الاوسط ، وبتوازنات القوى الاقليمية والدولية التي افرزتها الحرب الباردة.

وحق تقرير المصير معناه ان كل أمة - بما فيها الأمة الكوردية - موهلة لأن تختار طريقها الخاص بتطورها، وان تتصرف في مصير اراضيها ومواردها الطبيعية والبشرية والاقتصادية، وان تتمتع بكامل استقلالها على امتداد وطنها الجغرافي، ورغم ان هذا الحق جاء مكفولا بميثاق هيئة الامم المتحدة في الفقرة ثانيا من البند الاول والذي جاء بما نصه:- (انماء العلاقات الودية

بين الأمم على اساس احترام المبدأ الذي يقضي بالمساوات في الحقوق بين الشعوب ، وبأن يكون لكل منها تقرير مصيرها، وكذلك اتخاذ التدابير الأخرى الملائمة لتقرير السلم العام) مع ذلك فان الامة الكوردية لا تزال لا تتمتع بهذا الحق، لا لانها غير مؤهلة لذلك ، بل لان وطنها مجزأ وملحق بأربعة دول ذات سيادة في العرف الدولي ، وبات موضوع الخوض في حقوق الامة الكوردية واستقلالها، موضوعا يمس أمن وسيادة تلك الدول وتدخلها في شئونها الداخلية، ومساسا بوحدتها الاقليمية ، مهما عظمت المظالم التي يتعرض لها الشعب الكوردي جراء سياسات تلك الحكومات القمعية، ورغم تعدد الثورات التي قام بها من اجل ضمان ذلك الحق .

اذا كان موضوع حق تقرير المصير واستقلال كوردستان الكبرى يواجة بعض الصعوبات الذاتية ،والاقليمية والدولية في الوقت الحاضر ، فان كل المؤهلات الفنية والسياسية والادارية والاقتصادية والجغرافية الضامنة لحق تقرير المصير وتكوين الدولة تتوفر الان ، وفق شروط معاهدة مونتفيدو المشار اليها انفا وقواعد القانون الدولي، في احد اقاليم كوردستان وهو اقليم كوردستان الجنوبية(اقليم كوردستان العراق)هي: الاقليم الجغرافي وحدوده ، وسكانه الكورد ، وحكومتهم الفدرالية، واقتصادهم الذاتي، والقدرة على اقامة التعامل الدبلوماسي مع الاطراف الاقليمية والدولية ، والامكانية الذاتية في حماية الاقليم وسلامته.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | ahewar.org

وقت التدوين: 2023-03-12

اسم المحرر: ههژار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 188

المؤتلف والمختلف في قضايا الكرد واليهود والفلسطينيين .. نظرة نقدية موجزة

[20220606162059416541=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20220606162059416541)

آلان بييري

المحتويات

مقدمة. 2

القضية الكرديّة والقضية الفلسطينية. 2

القضية الكرديّة والقضية اليهوديّة. 4

خاتمة. 9

قائمة المصادر والمراجع. 10

مقدمة

أعلم جيداً أن قضية الصراع الفلسطيني - الإسرائيلي معقدة للغاية، وهي ما تزال تشهد تطورات مستمرة منذ أولى الحروب التي دارت بين الطرفين عام 1948. كما وأني مدركٌ جيداً لضرورة توشي الحذر حين إبداء الرأي بهذا الصراع عموماً وبما يستجد منه بين الحين والآخر خصوصاً. فهو صراعٌ مستمر مشحونٌ بالتناقضات، ولم ينتهِ بعد.

هناك توجهٌ شبه عام في الوسط الكردي يشتمل على مقارنة القضية الكرديّة بالقضية الفلسطينية، كما وهناك توجهٌ آخر مغاير للأول تماماً يشتمل على مقارنة القضية الكرديّة بالقضية اليهودية - الإسرائيلية.

التوجه الأول ينطلق من عدالة وشرعية القضيتين وأن الكرد والفلسطينيين شعوبٌ مضطهدة وأراضيهم التاريخية مُحتملة؛ في حين ينطلق التوجه الثاني من قضية إشكالية عدم التحول إلى دولة قومية لدى الشعبين الكردي واليهودي، وكيف أنهما تعرضا للإبادة الجسدية في القرن العشرين. فلا اليهود كان لديهم دولة تحميهم من الإبادة، ولا الكرد لديهم دولة تحميهم من الإبادة.

كلا التوجهين ينطويان على عدة مغالطات كان جديراً بالوسط الكردي عدم الدخول في متاهته. سأقف في إطار هذا البحث على بعض تلك المغالطات محاولاً في الآن نفسه توضيح أوجه الشبه والقواسم المشتركة الصحيحة المُنسجمة مع تاريخ تطور وتشكل القضايا الثلاث.

القضية الكرديّة والقضية الفلسطينية

لا شك أن القضية الفلسطينية قضية عادلة (إنني اتعمد استخدام اصطلاح "القضية الفلسطينية" لتأكيد خصوصيتها الفلسطينية جغرافياً وتاريخياً دون مزجها بالوسط العروبي - الإسلامي)، إلا أنها مختلفة عن القضية الكرديّة من حيث الجوهر. الركيزة الأساسية في القضية الكرديّة تاريخياً - منذ التقسيم الأول لكردستان بموجب اتفاقية قصر شيرين في العام 1639 بين المملكة الصفوية والسلطنة العثمانية - هي الحقيقة الكرديّة. فمسائل العدالة والشرعية في القضية الكرديّة لا

تتمتع بالدرجة الأولى من حيث الأهمية، فهي قضايا لا يسعى الكرد إلى إثباتها نظراً للتاريخ الطويل المشترك الذي يجمع الكرد بالشعوب التركية والعربية والفارسية. فوجود الكرد في هذه الرقعة الجغرافية أي في كردستان (الأرض التاريخية للكرد) لم يكن موضوع الحديث إلا مؤخراً وذلك أعقاب الحرب العالمية الأولى. ولم يبحث الكرد عن إثبات عدالة وشرعية قضاياهم من المنظور الحقوقي، مع التأكيد على أن ميدان الحقوق بصيغته الراهنة (أي ببصمة الحضارة الأوروبية الحديثة) لم يساعد في تقدم القضية الكردية خلال القرن العشرين قيد أنملة. فالوثيقة الحقوقية الوحيدة المعنية بالقضية الكردية بصيغتها الحديثة في بدايات القرن العشرين كانت البنود 62، 63، 64 من اتفاقية سيفر من العام 1920، والتي ألغيت بموجب اتفاقية لاحقة وهي اتفاقية لوزان لعام 1923 (عثمان 2016). وبذلك لم يبق ما يمكن تثبيته حقوقياً وإقراره بموجب القانون الدولي أو ما يُسمى حق الشعوب أو حتى في إطار "علم العناصر الثلاث" كما صاغه حقوقي الدولة الألماني-النمساوي جورج بيلنك (بيلنك 1905: 381-420).

كما أن القضية الكردية لم تكن قضية حقوقية في كل من الدول تركيا، سوريا وإيران. فالجانب الحقوقي للقضية الكردية يظهر فقط ضمن حدود دولة العراق الحديث. ففي العراق ثمة وثائق حقوقية تُقَرُّ بالحقوق السياسية والثقافية الكردية في إطار الحكم الذاتي. اتفاقية الحكم الذاتي الأولى تعود إلى العام 1970 والأخرى إلى بداية التسعينات من القرن الماضي وذلك بعد صدور قرار مجلس الأمن رقم 688 الخاص بالكرد عام 1991. كما وشهدت القضية الكردية في العراق تطورات أخرى مثيرة للاهتمام على الصعيد الحقوقي بعد سقوط نظام البعث عام 2003.

أما بالنسبة للجهود المبذولة في الدول سوريا، تركيا وإيران لإقرار الحقوق الكردية دستورياً فقد باءت جميعها بالفشل. فالقضية الكردية في الأجزاء الكردستانية الثلاث لم تلق أذاناً دولتية صاغية كما في الحالة الكردية العراقية. فعلى سبيل المثال: جميع مرافعات عبد الله أوجلان الموجهة لمحكمة حقوق الإنسان الأوروبية لم تجلب أية نتائج خاصة بالقضية الكردية ضمن تركيا. كما أن جهود عبد الرحمن قاسملي أيضاً في دفع المجتمع الدولي لإقرار وتثبيت الحقوق السياسية والثقافية للكرد في إيران باءت بالفشل. أما في سوريا فلم تغد القضية الكردية موضوع الحديث دولياً إلا مؤخراً في ظل الحرب الدائرة في البلاد، مع الإشارة إلى أنها كانت ولفترة وجيزة على أجندة الاستعمار الفرنسي إبان حركة الاستقلال الذاتي أو ما كان يُسمى حينها أيضاً "بالتحالف الكردي - المسيحي" عام 1937 (السوب 2014: 58 - 61). إذ والحال هذه، فإننا أمام سيناريوهات تاريخية مختلفة فيما يخص القضيتين الكردية والفلسطينية. فقد تم إقرار تقسيم فلسطين - إسرائيل الحالية إلى دولتين بموجب قانون أممي يعود إلى العام 1947، وقد تبّع ذلك القرار جهوداً دولية أخرى خاصة بحل الصراع بين الطرفين، وما تزال هذه الجهود قائمة حتى اللحظة. أما بالنسبة للواقع الفلسطيني الحالي فهو "أفضل" بكثير مما هو عليه الواقع الكردي الحالي. ففي الضفة الغربية توجد حكومة مُعترفٌ بها دولياً، كما وهناك اعترافٌ بدولة فلسطين من قِبَل 138 دولة في العالم. كما وتتمتع فلسطين بوضع "دولة مراقبة غير عضو" في الأمم المتحدة ولها عضوية كاملة في اليونسكو وجامعة الدول العربية ومنظمة التعاون الإسلامي. كما أن حماس كحركة سياسية مُقابلة لمنظمة التحرير تنفرد بحكم قطاع غزة منذ قرابة 14 عاماً من النواحي كافة.

وعليه، فإن وضع الفلسطينيين مختلفٌ تماماً عن وضع الكرد. فإسرائيل لم تمنع اللغة والثقافة العربية أبداً، وتعترف بمنظمة التحرير الفلسطينية مُمثلةً للشعب الفلسطيني بحسب اتفاقية أوسلو. أما في تركيا فقد كانت اللغة الكردية ممنوعة والتحدث بها يُعتبر جرماً يُحاكم عليه القانون التركي، كما ومنعت الحكومات التركية المتتالية، منذ تأسيس الجمهورية مطلع عشرينيات القرن المنصرم وحتى بداية الألفية الثالثة، الثقافة الكردية. عدا عن أن إنكار الوجود الكردي كان الخطاب السائد في تركيا حتى أمد قريب. فتركيا الجمهورية لم تكن تعترف بوجود الكرد أصلاً وتعتبر كرد تركيا أتراك الجبال فقط لا غير. أما في سوريا ومع صعود حزب البعث إلى السلطة في سنة 1963 فقد تعرض الكرد للتهجير القسري والاضطهاد السياسي على نحو مُكثف. كما ومُنعت اللغة والثقافة الكردية، وعاشت المناطق الكردية في وضع أسوأ من وضع المُستعمرة من النواحي كافة. أما في إيران فلم يكن الأمر مختلفاً كثيراً. ففي عهد الشاه قُمِعَت الثورات الكردية (انتفاضة سمكو شك 1919 وإعلان جمهورية مهاباد 1946) وفي عهد الثورة الإسلامية الشيعية ازداد الوضع بالنسبة للكرد أكثر سوءاً. وأوجه التماثل بين القضية الكردية والفلسطينية تتلخص في أمرين اثنين هُما: واقع الاحتلال والاضطهاد المُمارس مع ضرورة التمييز بين حجم وتبعات واستمرارية الأمرين. ففي الواقع الفلسطيني يشمل الاضطهاد الجوانب السياسية بالأكثر، كما أن إسرائيل لا تحتل غزة ولا الضفة الغربية. أما في الواقع الكردي فالاضطهاد يشمل الجوانب اللغوية، والثقافية، والسياسية، والاقتصادية، والحقوقية كافة. كما أن الدول المُحتلة لكردستان - من منظور الحركة القومية الكردية قديماً، وخصوصاً تلك الحركات التي كانت تنادي بتحرير وتوحيد كردستان كاملة - تحتل كردستان من خلال سلطتها المركزية، وما على الكرد إلا مقاومة تلك السلطات وإعادة أوصال كردستان المُجزأة. أما واقع الحراك القومي الكردي فمختلفٌ تماماً عما كان عليه من قبل. فالحركات السياسية الكردية تُطالب اليوم بإدارات ذاتية وحكم ذاتي محلي في الدول التي يعيش فيها الكرد. فالحزب الديمقراطي الكردستاني - إيران على سبيل المثال يطالب بإيران ديمقراطية فدرالية. أما الإدارة الذاتية لشمال وشرق سوريا فتسعى لنفس المطالب مع تأكيد التعددية الإثنية والدينية للإدارة الحالية وتطوراتها المُستقبلية. الجهود ذاتها نلاحظها في تركيا أيضاً. فحزب العمال الكردستاني هو الآخر يسعى لتثبيت واقع مُشابه لما تسعى إليه القوى الكردية في كل من إيران وسوريا. الاختلاف الوحيد هنا يظهر مرة أخرى في الجزء الكردي ضمن دولة العراق الحالية. فالكرد في جمهورية العراق الفدرالية يتمتعون بحكم ذاتي مُوسع منذ سنوات طويلة وقد سعوا منذ فترة وجيزة من خلال استفتاء شعبي عام لإعلان

الاستقلال عن العراق وتشكيل أول دولة قومية كُردية مُكتملة الأركان في المنطقة.

القضية الكُردية والقضية اليهودية والآن سنأتي لمناقشة التوجه الثاني المعني بوضع كُلي من القضيتين الكُردية واليهودية في إطار واحد. بداية على التبيان جيداً أننا في هذا السياق نتحدث عن اليهود بصفتهم شعب تعرضوا للإبادة الجسدية والثقافية والتهجير القسري منذ قرون، على عكس الكُرد. ومن الناحية الزمنية سأقتصر هنا على مناقشة واقع الشعبين خلال القرن العشرين والحادي والعشرين على نحو مُوجز مع إعطاء لمحة تاريخية .

قضية التحول إلى دولة قومية لدى اليهود تبلورت على نحو جاد من خلال نشاطات المنظمة الصهيونية العالمية نهايات القرن التاسع عشر وحتى العقد الثاني من القرن العشرين. فقد تعرض اليهود في أوروبا إبان الحرب العالمية الثانية لإبادة جسدية واسعة، عُرفت في الأدبيات التاريخية لشدة هولها "بالمحرقة اليهودية" أو "الهولوكوست"، مارستها ألمانيا النازية على نحو مُمنهج للغاية. وبعد انتهاء الحرب العالمية الثانية وسقوط "الرايخ الثالث" أصبحت حاجة اليهود الناجين من الإبادة (Shoa) لتأسيس دولة تحميهم من إبادات أخرى مُحتملة، مُلحة أكثر فأكثر. وبالفعل فقد حققت الصهيونية بوصفها ايديولوجياً قومية النجاح على درب التحول إلى دولة. حيث كانت تسود الأوساط اليهودية الأوروبية آنذاك توجهات أخرى مغايرة للصهيونية وكانت التناقضات قائمة بين مختلف شرائح اليهود الأوروبيين. فمنهم من كان يرى على سبيل المثال ضرورة اندماج اليهود ضمن المجتمعات الأوروبية الديمقراطية، والتعايش مع الأوروبيين وفق أسس السلم الأهلي والمجتمعي.

بالنظر إلى سياق تحول اليهود إلى دولة يتضح لنا على الفور أنه مختلفٌ تماماً عن ماضي وراهن القضية الكُردية. فالحركة السياسية القومية اليهودية أسست لدولة إسرائيل على أرض لا يسكنها يهود بأعداد كبيرة، ما يُنافي بالمقام الأول - من المنظور الحقوقي على أقل تقدير - مبادئ "علم العناصر الثلاث" بحسب يليك، واعتمدت في تحديدها واتخاذها لجغرافية فلسطين أرضاً للوطن الجديد على نصوص دينية موجودة في العهد القديم. وحين قديم اليهود في سياق الهجرات الكبيرة قبل وبعد تأسيس الدولة عام 1948 فلم يجدوا "أرضهم" بطبيعة الحال أرضاً خالية من السكان، فسكنوها. بالعكس تماماً فهذه الجغرافية مأهولة بالسكان منذ قرون.

ما يمكن تأكيده في هذا السياق من أوجه الشبه بين القضيتين هو حقيقة أن كلاً من الشعبين الكُرد واليهودي قد تعرضا للإبادة الجسدية والثقافية المُمنهجة، إلا أن الاختلاف الجوهرى للقضية الكُردية عن القضية اليهودية يكمن في مساعي التحول إلى دولة قومية.

فالكُرد وعلى عكس الشعب اليهودي يعيشون على أرضهم التاريخية منذ قرون طويلة وقد أسسوا على هذه الأرض الممالك القوية (مملكة ميتاني حوالي 1450 ق.م، ومملكة ميديا حوالي سنة 850 - 550 ق.م) والإمارات والحكومات وسلطات الحكم الذاتي الموسعة بشكل مستمر، نذكر منها على سبيل المثال:

1. الحكومة الروادية في أذربيجان (حكمت بين أعوام 844 - 1221 ميلادية).
2. الدولة الحسنوية أو ما تُسمى أيضاً البرزيكانية في همذان (حكمت بين أعوام 941 - 1014 ميلادية).
3. الدولة الشُدادية في أزلان (حكمت بين أعوام 951 - 1072 ميلادية)، وتتوزع أزلان بين جمهوريات أرمينيا وجورجيا وأذربيجان الحالية.
4. سلطة الحكم الدوستكية بشمال كُردستان الحالية والتي تُعرف أيضاً بالدولة المروانية (حكمت بين أعوام 961 - 1085 ميلادية).
5. سلطة الحكم العنازية في حلوان بجنوبي كُردستان الحالية (حكمت بين أعوام 990 - 1054 ميلادية).
6. سلطة الحكم الشبانكارية بفارس (حكمت بين أعوام 1021 - 1259 ميلادية).
7. سلطة الحكم اللورية الكبرى في لورستان بشرق كُردستان الحالية (حكمت بين أعوام 1155 - 1423 ميلادية).
8. سلطة الحكم اللورية الصغرى في لورستان بشرق كُردستان الحالية (حكمت بين أعوام 1174 - 1834 ميلادية).
9. سلطة الحكم الأردلانية في شرق كُردستان الحالية (حكمت بين أعوام 1220 - 1867 ميلادية).

10. الحكومة الملكية الكُردية في خراسان في شرق كُردستان الحالية (حكمت بين أعوام 1245 – 1383 ميلادياً).
 11. سلطة الحكم الزَندية في شرق كُردستان الحالية (حكمت بين أعوام 1753 – 1787 ميلادياً).
 12. سلطة الحكم البراخونية في بلوشستان (حكمت بين أعوام 1758 – 1882 ميلادياً).
- هذا بالإضافة إلى عدد من الإمارات الكُردية نذكر منها:
1. إمارة حصن كيفا (حوالي 1335 ميلادية).
 2. إمارة سليفاني: والتي ظلت قائمة حتى مطلع القرن العشرين.
 3. إمارة بدليس: (حكمت بين أعوام 1182 – 1847 ميلادياً).
 4. إمارة بابان: (حكمت بين أعوام 1649 – 1850 ميلادياً).
 5. إمارة سُوران: (حكمت بين أعوام 1816 – 1850 ميلادياً).
 6. إمارة بادينان: تأسست هذه الإمارة في النصف الأول من القرن الخامس عشر الميلادي وانتهت منتصف القرن التاسع عشر.
 7. إمارة الهكاريّة: (حكمت بين أعوام 1390 – 1845 ميلادياً).
- هذا فضلاً عن وجود عدد من الدول والممالك الأخرى التي أسسها الكُرد، والتي لم تكن بطبيعة الحال سلطات حكم كُردية على أراضي كُردية. نذكر منها على سبيل المثال:
1. الدولة الأيوبية في مصر والشام (حكمت بين أعوام 1171 – 1254).
 2. الحكومة السالارية في أذربيجان (حكمت بين أعوام 913 – 1029). والجدير بالذكر هنا أن جمال رشيد أحمد ذكر في كتابه "لقاء الأسلاف" أن الأسرة المؤسسة لهذه الحكومة دليمية الأصل (أحمد 1994: 212). في حين يعتبر المؤرخ محمد أمين زكي في كتابه "خلاصة تاريخ كُرد وكُردستان" هذه الأسرة من أصول كُردية (زكي 1939: 82) (الخليل 2013: 239 – 241).
- أما في العصر الحديث فقد كانت هناك محاولات عديدة لتشكيل كيان كُرد، إلا أن معظمها قد باءت بالفشل. نذكر منها بحسب التسلسل الزمني على سبيل المثال:
1. ثورة الشيخ عبید الله النهري (1826 – 1883) عام 1880 في مناطق شرق كُردستان. وقد طالب الشيخ النهري بالاستقلال الذاتي ضمن الإدارة العثمانية.
 2. ثورة محمود البرزنجي (1881 – 1956) عام 1919. هو الآخر طالب بحكم ذاتي للكُرد في جنوب كُردستان، كما وعين نفسه ملكاً لكُردستان.
 3. ثورة سمكو شكاك (1887 – 1930) عام 1919. أعلن سمكو في عام 1920 جمهورية آزادستان المستقلة، والتي دامت لأشهر قليلة.
 4. منطقة الحكم الذاتي ضمن الاتحاد السوفياتي سابقاً والتي عُرفت بكُردستان الحمراء وعاصمتها لاجين. تأسست هذه الإدارة الذاتية عام 1923 ودامت حتى عام 1929.
 5. ثورة الشيخ سعيد بيران (1865 – 1925): كان يترأس الشيخ بيران جمعية آزادي لتحرير كُردستان، وقد بدأ الثورة

المُسلحة عام 1925.

6. عصيان وانتفاضة آغري بين أعوام 1926 – 1930 والتي سعت لتحرير كردستان.

7. انتفاضة سيد رضا (1863 – 1937): قاد سيد رضا في سنة 1937 في منطقة ديرسم بشمال كردستان عصياناً مُسلحاً ضد الدولة التركية لانتزاع الحقوق السياسية والثقافية الكرديّة.

8. جمهورية مهاباد: أسسها القاضي محمد (1893 – 1947) في شرق كردستان. دامت إحدى عشر شهراً.

9. ثورة أيلول 1961: ثورة مُسلحة دامت لعدة سنوات، قادها المُلا مصطفى البرزاني (1903 – 1979) من جبال كردستان. انتهت بإعلان الحكم الذاتي في جنوب كردستان عام 1970 (بيري 2020: 4 – 8).

أما الشعب اليهودي فقد عاش قطيعة زمنية طويلة الأمد فيما يخص الاستيطان على "أرضه التاريخية". وأولى مساعي التحول إلى دولة قومية جاءت في وقت كانت التناقضات في الشرق الأوسط في أوجها. فهندسة الدول القومية المُستحدثة بعد الحرب العالمية الأولى على يد القوى الاستعمارية اقتطعت للشعب اليهودي أيضاً أرضاً تستوطنه وهي نفسها أيضاً الدول (بريطانيا وفرنسا) التي حرمت الشعب الكردي من الاحتما في ظل دولة قومية خاصة به. فهذا الواقع الجديد الذي أقره الاستعمار الأوروبي للشرق "حماً" اليهود من إبادات أخرى قد يتعرض لها في حال لم يحتّم في ظل دولة قومية، وزج بالكردي في الوقت نفسه في حضن دول قومية مُستحدثة مارست بحقهم شتى أنواع الإبادة الجسدية والثقافية وأفضعها على الإطلاق.

يقول عبد الله أوجلان واصفاً الإبادة الثقافية التي تعرض لها الكردي ما يلي: "ومن بين الشعوب المُعرضة للإبادة الثقافية، يمثل الكردي حال الشعب الذي يعاني من ويلات هذه الإبادة الثقافية بأكثر أشكالها لفتاً للأنظار. فبينما يُفرض اجترار الألم على الشعب الكردي ضمن آلية الصلْب التي تنصّبها الدول القومية المسيطرة وتسلّطها على جميع قيمه الثقافية المادية والمعنوية، فإن موارد الغنى، التحتية منها والفوقية، والإرث المجتمعي بأكمله – وعلى رأسه قيم الكدح – يُعرض للصلْب والنهب المكشوفين، ويترك الباقي يواجه المحو والبطالة والعطالة والتفسيخ، ويُجعل قبيحاً، ويُحمّ في وضع لا يُطاق وبمنأى عن النظر إليه. كأنه لم يبق سوى طريق واحد أمام الإنسان الكردي: الانصهار في بوتقة الدولة القومية المُهيمنة" (أوجلان 2018: 35).

لا يمكن وضع الكردي واليهود بالنظر إلى الحقائق التاريخية التي أفرزت واقع الشعبين في الإطار نفسه ووصفهما "بضحايا الحرمان من الدولة القومية"، ذاك الحرمان الذي زج بهما في جحيم الإبادة. فمن حماً اليهود من الإبادة أرغم في الآن نفسه الكردي على التعايش معها قرناً من الزمن. علاوة على ذلك فإن دولة إسرائيل بوضعها الراهن لا تشبه كردستان المرجوة أبداً. فكردستان بوصفها الأرض التاريخية للكردي منذ أقدم العصور ظلت مأهولة بالكردي حتى اللحظة، وقد كانت وطناً، ليس للكردي فحسب وإنما لمجموعة من الشعوب الأخرى التي عاشت على هذه الأرض وخاضت حروبها عليه وولدت التناقضات وراكمت الأزمات التي لا تنفك قائمة إلى الآن. ثم أن لاسم كردستان دلالة سياسية وتاريخية في حين أن لإسرائيل دلالة دينية محضة. فكردستان كأرض للكردي معروفة في السجلات التاريخية منذ القرن الثاني العاشر الميلادي. وقد ظهر هذا الاسم بوصفه أرضاً للكردي خلال حكم السلطان السلجوقي سنجر (نيكيتين 2001: 69). عدا عن وجود إشكاليات جمة حول تكون وتطور الشعب اليهودي. فهناك آراء مُثيرة للاهتمام في هذا المضمار تنفي وجود شعب يهودي بالأصل وفقاً للمعنى المُتفق عليه والرائج الآن في الأوساط. فلو ألقينا نظرة على كتاب أستاذ التاريخ المُعاصر بجامعة تل أبيب شلومو ساند "اختراع الشعب اليهودي" سنجد آراء راديكالية جديراً بالمرء الوقوف عندها. ولأنني لن أخوض هنا نقاشاً من هذا النوع ولن أقارن ما قاله ساند وبما قاله آخرون من آراء مغايرة لكيلا تكون الرؤية من وجهة نظر واحدة، فسأكتفي بالإشارة فقط إلى بعض الجوانب التي أثارها ساند في كتابه الأنف الذكر، لأتخذ منها مادة مقارنة فيما يخص الحالة الكردية.

على بداية تلخيص ما جاء في الكتاب لتوضيح الصورة على نحو أفضل. يرى ساند أنه ليس هناك وجوداً تاريخياً للشعب اليهودي بالمعنى المتفق عليه إجمالاً، بل ثمة مجموعة أقوام يهودية، وهي تتمتع بثقافات مختلفة لا يجمعها سوى الشعائر والطقوس الدينية المشتركة.

ويعتمد ساند في تعريفه للشعب على معنى سائد في علوم الأنثروبولوجيا والسوسولوجيا والقائل: بأن مصطلح "شعب" يُستخدم للدلالة على مجموعة بشرية مُعينة تجمعها مجموعة خصائص ثقافية مُعينة من مثل: اللغة والأدب والموسيقى والفن وشروط ثقافية أخرى، وهي ما لا تتوفر في مجموعة الأقوام اليهودية. فهو يرى أن الشعب اليهودي "اختراع" صهيونيّ بحث لا يمت للحقيقة التاريخية بصلة.

ويوضح ساند فكرته بطرح مثال الثقافة. حيث يؤكد على عدم وجود ثقافة مشتركة بين اليهود القاطنين في دول مختلفة. فلا

شيء يجمع يهود ألمانيا بيهود المغرب على سبيل المثال من النواحي اللغوية والثقافية والفنية كافة. كما ولا توجد ثقافة مشتركة متكاملة بين يهود العراق ويهود فرنسا وهكذا. بالإضافة إلى ما ذكر يتناول ساند شرطاً آخر خاص بتحديد وتعريف مصطلح "الشعب"، وهو مسألة الانحدار من جذر مشترك أو أصل واحد. فهو يرى أن ما دأب مروجو الحركة الصهيونية على ترويجه فيما يتعلق بأصل الشعب اليهودي وأرضه فلسطين، الذي طُرد منه سنة 67 ميلادية من قبل الإمبراطورية الرومانية في عهد القيصر نيتوس محض أسطورة، لا تُثبتها أية أدلة تاريخية دامغة. ويُناقش ساند في كتابه أيضاً أن الديانة اليهودية كانت في البدء ديانة تبشيرية وقد انتشرت على إثر ذلك في منطقة الشرق الأوسط، إلا أنها سرعان ما انكفأت على نفسها وانحسر تأثيرها (ساند 2011).

إذاً والحال هذه، فنحن أمام واقعين مختلفين. فالشعب الكردي المتحدث بالكرمانجية مثلاً يتمتع بخصائص ثقافية مشتركة كثيرة من مثل: اللغة والأدب والموسيقى وثقافة الطعام واللباس أيضاً. فسكان مدينة ديريك الكرد الواقعة أقصى الشمال الشرقي في سوريا يتحدثون بنفس لكنة سُكان مدن جزيرة بوطان الواقعة في تركيا ومدينة زاخو الواقعة في إقليم كردستان العراق. ثلاثة مدن في ثلاثة دول يتميزون بالخصائص الثقافية نفسها. وإذا ما اتجهنا من ديريك غرباً بمحاذاة الحدود السورية - التركية سنجد أمثلة أخرى مُثيرة للاهتمام أكثر. فسكان مدينة قامشلو الكرد تربطهم بمدن نصيبين وماردين وسائر القرى التابعة لها علاقات قرابة ما تزال قائمة حتى الآن. كما أن المشترك الثقافي واضح لا يقبل اللبس والشك في كل تفاصيله. حيث إن اللغة واللهجة والكنة (كيفية نطق الأحرف ومخارج الأصوات والحروف) متطابقة، فضلاً عن وجود قواسم ثقافية مشتركة أخرى متمثلة في الأدب والفنون. وهكذا إلى أن نصل عفرين الواقعة في شمال غرب سوريا. فكل مدينة وقرية على الطرف السوري تشبه المدن والقرى الواقعة على الطرف الآخر من تركيا على نحو مُذهِل. وتفسير هذا الواقع أمرٌ بسيطٌ للغاية. فهذه البلاد كانت منذ ما يقرب المائة سنة أرضاً واحدة لا يفصلها حدود مُصطنعة وأسلاك شائكة وشريط حدودي مزروع بالألغام.

الأمر نفسه نجده بين المدن والبلدات والقرى الكردية الواقعة على طرفي الحدود بين العراق وإيران. ما يمكن تأكيده والحال هذه هو تمتع الكرد في الأجزاء الأربعة بخصائص أنثروبولوجية وسوسولوجية مشتركة رغم الحدود الدولية المُصطنعة التي قَطعت أوصال جغرافيتهم على مدى عقود طويلة، وفي حالة شرق كردستان قرون طويلة، ورغم شتى أشكال الإبادات الثقافية التي تعرضوا لها حتى وقتٍ مُبكر.

خاتمة

يمكن تلخيص ما سبق على الشكل الآتي: ليست هناك أوجه شبه محددة بين قضايا الشعوب الثلاث (الكرد والفلسطينيين واليهود) ولكل قضية سياسية من هذه القضايا واقعٌ خاصٌ به وتطورٌ تاريخي مغاير ومختلف عن الآخر. كما أن قضايا العدالة والشرعية وعدم التحول إلى دولة قومية والتعرض الممنهج للإبادة الجسدية والثقافية تحمل في بعض جوانبها القواسم المشتركة للقضايا السياسية الثلاث بحالتها الراهنة. فما يمكن تأكيده هو وجود واقع يتمثل في أن وطن الكرد ما زال مُقسماً بين أربع دول قومية، حيث تعرض فيها الشعب الكردي حتى أمد قريب للإبادة الثقافية والجسدية الممنهجة. وهناك شعبٌ فلسطيني مُنقسمٌ على نفسه أشد انقسام بين معسكرات ثلاث غير مُنسجمة بالمعنى السياسي: وهي السلطة الفلسطينية في الضفة الغربية وعاصمتها الإدارية رام الله، وحركة حماس الإسلامية حاکمة قطاع غزة، وعرب 48 الذين تحولوا إلى مواطنين إسرائيليين ويعيشون الآن ضمن حدود دولة إسرائيل الحالية. أما واقع اليهود كشعب وإسرائيل كدولة قومية لليهود والعرب الفلسطينيين فهو في تطور مستمر منذ إعلان الدولة في سنة 1948 وحتى اللحظة. هذه التطورات تشمل شتى مناحي الحياة العلمية، والثقافية، والاقتصادية، وتكنولوجيا الأسلحة، والجيش. فاليهود كواقع شعب يعيش الآن على أرض لن يرحل عنها إلا في حال تعرض للإبادة مرة أخرى فعلاً، وهو ما يستحيل حدوثه في ظل تحالفات إسرائيل الحالية وواقعها المُتقدم على مُختلف الصُعد، في حين أن الإبادة الجسدية ما تزال مُستمرة في الواقع الكردي، وكانت آخرها الفرمان الرابع والسبعين الذي تعرض له الكرد الإيزيديين في شنكال بجنوب كردستان.

قائمة المصادر والمراجع
المصادر العربية:

أحمد، جمال رشيد (1994): لقاء الأسلاف: الكرد واللان في بلاد الباب وشَرّوان، لندن: رياض الريس للكتب والنشر.

الخليل، أحمد محمود (2013): تاريخ الكرد في العهود الإسلامية، أربيل & بيروت: دار آراس & دار الساقى.

زكي، محمد أمين (1939): خلاصة تاريخ كرد وكردستان، القاهرة: مطبعة السعادة.

ساند، شلومو (2011): اختراع الشعب اليهودي، عمان: الأهلية للنشر والتوزيع.

عبد الله، أوجلان: مانيفستو الحضارة الديمقراطية: الحضارة الكُردية وحل الأمة الديمقراطية، ديرك: مطبعة هركول.

عثمان، فارس (2016): الكُرد بين سيفر ولوزان [أونلاين] [External Link] [28.05.2021].

نيكيتين، باسيل (2001): الكُرد: دراسة سوسولوجية وتاريخية، بيروت: دار الساقى.

المصادر الألمانية والإنكليزية:

Allsopp, Harriet (2014): The Kurds of Syria. Political Parties and Identity in the Middle East, .New York: I.B. Tauris & London

آلسوب، هاريت (2014): كُرد سوريا. الأحزاب السياسيّة والهويّة في الشرق الأوسط، لندن & نيويورك: أي.بي. تاويرس.

Jellinek, Georg (1905): Allgemeine Staatslehre. Recht des modernen Staates, Bd. 1, Berlin, 2. Aufl.

يلينك، جورج (1905): علم الدولة العام. قانون الدولة الحديثة، المجلد الأول، برلين، الطبعة الثانية.

Pire, Alan (2020): Barzanis September-Revolution 1961. Politische Betrachtung der ersten kurdischen Autonomie, München: Grin Verlag

بيري، آلان (2020): ثورة بارزاني أيلول 1961. رؤية سياسيّة لأول تجربة حكم ذاتي كُردى، ميونخ: دار غرين. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكُردوني | كوردي ناوه راسْت | www.medaratkurd.com

وقت التدوين: 2022-06-06

اسم المحرر: هه ژار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 189

الموصل عراقية.. دور الموصلين في الدفاع عن عراقية الموصل

[20230322084211476675=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=1120230322084211476675=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

سفانة هزاع الطائي

تعد مشكلة الموصل، من القضايا المهمة في تكوين الدولة العراقية الحديثة فقد شغلت الحكومة العراقية وخاصة بعد انتهائها من عقد معاهدة عام 1922. إذ أن هذه المشكلة نشأت بعد الحرب العالمية الأولى، نتيجة لاندحار الدولة العثمانية وانحلالها، وقيام الدولة العراقية. إذ اخذت الحكومة التركية تطالب بولاية الموصل وتحشد قواتها على الحدود العراقية

وكانت القوات البريطانية قد احتلت الموصل بعد اعلان هدنة مودروس في (30-10-1918) مستندة في ذلك على المادة السابعة من الهدنة والتي تنص بأن ((للحلفاء الحق بأن يحتلوا أي نقاط ذات اهمية عسكرية في حالة حدوث ما يهدد سلامة الحلفاء)). وقد تنازلت تركيا بموجب معاهدة سيفر المعقودة بينها وبين الحلفاء في 10-08-1922 عن العراق بأجمعه بما فيه ولاية الموصل.

مشكلة الموصل :

عملت بريطانيا على ايجاد حل لمشكلة الموصل. فعقدت (مؤتمر لوزان) وفي هذا المؤتمر رفع الوفد البريطاني مذكرة تحوي على خلاصة الاسباب التي من اجلها لا يمكن قبول مطالب الوفد التركي باعادة ولاية الموصل لتركيا وهذه الاسباب جنسية وسياسية وتاريخية واقتصادية وكل منها يدحض الدعاوي التي يعتمد عليها الوفد التركي. الاول في 20-10-1922، ومؤتمر لوزان الثاني في 13-04-1923. وذلك لإيجاد حل لهذه المشكلة، غير ان التوقيع على معاهدة لوزان في 24 تموز 1923 بين تركيا والحلفاء. لم يحل مشكلة الحدود بصورة حاسمة بين تركيا والعراق. إذ نصت المادة الثالثة منها على ان يعين خط الحدود بين تركيا والعراق بترتيب ودي بين تركيا وبريطانيا خلال تسعة اشهر، واذا لم يتوصلا الى اتفاق بينهما خلال المدة المذكورة سترفع قضية الموصل الى عصبة الأمم كما عقد ((مؤتمر القسطنطينية)) في (19 أيار - 9 حزيران 1924). لحل المشكلة الا ان هذا المؤتمر اخفق ايضاً في حل المشكلة، لذلك تمت احالتها الى عصبة الأمم.

وفي 30-07-1924 قررت عصبة الامم، تأليف لجنة دولية، وعلى هذه اللجنة ان تقدم الى المجلس كل المعلومات والاقتراحات الخاصة بقضية الموصل والتي تساعد المجلس على اصدار قراره.

وصلت اللجنة الى الموصل في 27-01-1925. فبدأت اعمالها على نطاق واسع، إذ قامت بزيارات عديدة لمركز المدينة والاقضية والنواحي التابعة للواء الموصل، كما أجرت اتصالات عديدة مع السكان للتعرف على رغباتهم واراتهم في مستقبل المنطقة. وفي 19-03-1925 انتهت اللجنة اعمالها وقررت مغادرة العراق الى جنيف، ثم قدمت في 16-07-1925 تقريراً عن قضية الموصل، اوصت فيه بعدم تقسيم ولاية الموصل، وضمها الى العراق، بشرط ان تبقى المنطقة المتنازع عليها تحت انتداب عصبة الامم لمدة 25 عاماً، مع مراعاة رغبة الاكراد فيما يتعلق باشغال الوظائف في الادارة والقضاء والتعليم. في 16-12-1926 أقر مجلس عصبة الامم، بقاء ولاية الموصل ضمن حدود العراق، والزم بريطانيا بعقد معاهدة جديدة مع العراق تجعل مدة الانتداب على العراق 25 عاماً.

وفي 13-01-1926 تم التوقيع على المعاهدة الجديدة بين العراق وبريطانيا، التي اعادت بريطانيا فيها مواد المعاهدة العراقية-البريطانية الجائرة لسنة 1922. كما تم التوقيع على المعاهدة العراقية التركية البريطانية في 5 حزيران 1926، إذ اعترفت تركيا بموجب هذه المعاهدة بعائدية ولاية الموصل للعراق. لقد استقبل الموصليون قرار مجلس العصبة الذي اعطى ولاية الموصل لعراق بالابتهاج والسرور، إذ رفع الاهالي العلم العراقي على دورهم، كما قاموا بتنظيم المهرجانات التي شارك فيها كل ابناء الموصل، ولكن استنكروا التدابير الموصى باتخاذها في بقية فقرات القرار ولاسيما الثانية، والتي نصت على تجديد اجل الانتداب على العراق 25 سنة.

- دور الاحزاب والجمعيات الموصلية في الدفاع عن الموصل :

شرح رجال الحركة الوطنية بتأليف احزاب وجمعيات سياسية اخذت على عاتقها مهمة الدفاع عن عروبة الموصل ازاء المطامح التركية، فكانت كل من حزب الاستقلال العراقي، وجمعية الدفاع الوطني والحزب الوطني العراقي. فحزب الاستقلال العراقي : تأسس في الاول من ايلول 1924 في الموصل، وتألقت هيئته الادارية من : اصف وفائي ال قاسم اغا (رئيساً)، جميل دلالي (كاتماً للاسرار)، سعيد الحاج ثابت (كاتباً)، محمد صدقي المحامي (معتماً)، وابراهيم عطار باشي (اميناً للصندوق).

كان هدف الحزب الاساسي ((الاستقلال التام للقطر العراقي بحدوده الطبيعية، على ان تكون حكومته ملكية دستورية ديمقراطية، تستمد سلطتها من الشعب العراقي نفسه (...)) وان ((العراق المستقل لا يتجزأ)). كما اصدر الحزب جريدة (العهد) لسان حاله، وصدر العدد الاول منها في 20 كانون الثاني 1925 وكانت معظم مقالاتها تدور حول قضية الموصل، إذ

ركزت على الجوانب التاريخية والاقتصادية والجغرافية للمشكلة، كما انها ذكرت العراقيين بمظالم الاتراك. أظهر الحزب نشاطاً واسعاً أثناء وجود اللجنة الدولية في الموصل، اذ قام بتنظيم التظاهرات، وتقديم البيانات، التي دافع من خلالها عن عروبة الموصل. كما كان لرئيس الحزب أصف وفائي دور كبير، في قضية الموصل، اذ انه فند الادعاءات التركية، واكد على ان الموصل جزء لا يتجزأ من العراق، اذ قال ((ان الجزء في جميع الاحوال تابع للكل))، كما انه تحدث عن الفظائع والمظالم التي احدثها الاتراك بحق العراقيين.

اما جمعية الدفاع الوطني، فقد تأسست في 26 كانون الثاني 1925. وضمت هيئتها الادارية : احمد الفخري (رئيساً)، وحبيب العبيدي (نائباً للرئيس)، وأرشد العمري (السكرتير)، وثابت عبد النور، ابراهيم كمال، كما أسهم فيها اعضاء من حزب الاستقلال وهم اصف وفائي ومحمد صدقي سليمان وجميل دلالي.

كان هدف الجمعية ((المحافظة على ولاية الموصل بحدودها الطبيعية لكونها عراقية وجزءاً لا ينفك من العراق ...)). وقد ساندت الجمعية، حزب الاستقلال العراقي مساندة فعالة في الدفاع عن حقوق العراق بولاية الموصل. وكان للجمعية نشاطاً ملحوظاً أثناء وجود اللجنة الدولية في الموصل، اذ قدمت في 6 شباط 1925 تقريراً مفصلاً عن قضية الموصل واهمية ارتباطها بالعراق، واخذت على عاتقها مهمة الاتصال باللجنة الدولية، الى جانب اصدارها البيانات الكثيرة وقيامها بالتظاهرات في سبيل القضية.

اما الحزب الوطني العراقي، فقد تم تأسيسه في 21-05-1925 في الموصل برئاسة عبد الله ال سليمان. وعبد الله العمري (نائباً لرئيس)، مجيد العمري، احمد الجليلي، احمد الشريفي، مجدي النائب، توفيق النائب، والدكتور محمد محفوظ الذي تولى بعد ذلك رئاسة الحزب. دعا الحزب الى مقاومة الدعاية الضارة بالوحدة العربية، والسعي لاستقلال العراق التام. وقدم احتجاجاً لدى عصبة الامم على اعتداءات الاتراك على حدود الموصل. وأوفد الحزب بعض اعضاءه وهم أحمد الجليلي، وعبد الله باش عالم، واحمد الشريفي الى العاصمة للتداول مع قادة البلاد ومفكرها واحزابها السياسية فيما يتعلق بقضية الموصل، وذلك على اثر نشر تقرير اللجنة الدولية، كما أوفد حزب الاستقلال ابراهيم عطار باشي لنفس الغاية. ورغم كون حزبي الموصل وجمعياته، منظمات وقتية هدفها قضية الموصل بالدرجة الاولى، اذ ما أن انتهت هذه القضية حتى لم يبق لوجود الحزبين او الجمعية أية اهمية، الا انه يمكن القول أنهم أدوا واجباً وطنياً تجاه بلدهم ووطنهم. ومن الجدير بالذكر فإن الذين أسسوا حزب الاستقلال وجمعية الدفاع الوطني التحقوا بالاحزاب المعارضة في بغداد، لكي يستمروا في مقاومة السياسة البريطانية.

وفضلاً عن النشاط الحزبي، كان للنشاط الطلابي دور في الدفاع عن عروبة الموصل فقد أسسوا (جمعية النهضة المدرسية) في الموصل برئاسة علي حيدر سلمان، واستطاعت هذه الجمعية ان تؤثر في الرأي العام عند اجراء الاستفتاء حول قضية الموصل، وكان النشاط الطلابي في هذا الميدان قد جلب انتباه الصحافة العراقية التي استمرت تتحدث عنه حتى بعد حسم القضية بما يقارب الستين.

- موقف الموصلين في الدفاع عن الموصل :

أخذت الحركة الوطنية على عاتقها مهمة الدفاع عن ولاية الموصل منذ ان بدأت تركيا تطالب بها، فقدمت الحركة البيانات والاحتجاجات، كما قامت بتنظيم التظاهرات وتأليف الاحزاب والجمعيات التي اخذت تدافع عن عروبة الموصل. نال اهل الموصل التشجيع والدعم من قبل اخوانهم الموصلين المقيمين في بغداد، اذ عقد هؤلاء الاجتماعات الوطنية، وقرروا تحرير بيان خاص يوزع في الموصل، ويدعون فيه الموصلين الى انتخاب ممثلين عنهم ليمثلوهم في مؤتمر قضية الموصل، اثار هذا البيان اهتمام الموصلين، فعقدوا اجتماعات عديدة، لانتخاب ممثلهم. (لقد وقع على هذا البيان كل من مولود مخلص، ثابت عبد النور، عبد الاله حافظ، شاکر سليم، توفيق النائب، محمد سليم الجراح، محمد علي مصطفى، محي الدين ابو الخطاب وغيرهم.

ففي 21-01-1924، رفع (49) وجيهاً من وجهاء الموصل وتجارها عريضة الى الملك فيصل، اعتبروا فيها مسألة الموصل في غاية الخطورة، وطالبوا حكومة جعفر العسكري الاولى (22-11-1923-2-08-1924)، ارسال وفد من الموصل وبغداد الى المؤتمر الذي سيعقد خصيصاً حول قضية الموصل، ليدافع من خلاله عن عروبة الموصل. كما أرسل معظم الموصلين القاطنين في الاقضية والنواحي التابعة لولاية الموصل، العديد من البرقيات الى الملك فيصل، التي عبروا فيها عن رغبتهم في بقاء الموصل ضمن العراق، ومما جاء في احدى تلك البرقيات : ((الموصل لا يمكن فصلها من العراق لان شعبها واحد ولغتها وقوميتها واحدة وهذا اكبر شاهد على هذا التاريخ... ثم نرفض بتاتا كل طلب يقدم بخصوص الموصل والذي - سيؤثر - على وحدتنا العراقية ...)).

وتضامناً مع الحركة الوطنية، فقد اكد الملك فيصل على عروبة الموصل اثناء زيارته لها، اذ التي خطاباً، اعلن فيه ان ولاية الموصل جزء لا يتجزأ من العراق، ولن تستطيع حكومة بغداد ان تعيش يوماً واحداً بدونها، وأكد أن لمشكلة الموصل علاقة بالسلام في الشرق كله، وأعرب عن اعتقاده بطمع الاتراك بنفط الولاية ومعادنها، ورجا ان يكافح سكان الموصل لاستقلال العراق التام ومن ضمنه الموصل.

ادى وصول اللجنة الدولية الى الموصل الى تصاعد الروح الحماسية لدى اغلبية الموصلين، إذ استقبلها الموصلين استقبالاً

حاشداً، وسارت مظاهرات في شوارع المدينة، شارك فيها الطلاب، معبرين من خلالها عن انتماء الموصل للعراق. تتكون اللجنة الدولية من الكونت بول تليكي الجغرافي المشهور ورئيس وزراء المجر سابقاً وأي. اف. فرسن وزير السويد المفوض في بخارست وأ. بولس عقيد متقاعد في الجيش البلجيكي. ومع ذلك، عندما وصلت هذه اللجنة المذكورة، كان هناك ثلاث فئات ذات اتجاهات مختلفة: (الاولى)، وهي التي كانت تمثل رأي الاغلبية، كانت تؤكد على عراقية الموصل، فقد اعلنوا في دعوتهم ان الموصل جزء لا يتجزأ من العراق. وكانت الفئة (الثانية) تدعو من اجل الرجوع الى الحكم التركي، الا انه لم يكن لها تأثير يذكر. في حين ان الفئة (الثالثة) وقفت مترددة امام القضية وفضلت مصالحها الذاتية على الوطنية.

صدي دخول العراق في عصبة الامم عند الموصليين:
في 3-10-1932 أعلن رسمياً إلغاء الانتداب واصبح العراق دولة مستقلة. بعد أن تم تنفيذ معاهدة 1930، وكان لهذا الحدث الاثر الواضح في مدينة الموصل وأعتبرت هذه خطوة نحو استقلال العراق بالكامل من قبل بعض رجال الحركة الوطنية، وقد نظم الوطنيون في الموصل الاحتفالات واقاموا مظاهر الزينة والابتهاج ليعبروا عن فرحهم بهذه المناسبة، كما شارك وفد من رجال الموصل في الاحتفالات التي تقام في بغداد وهم كل من: الشيخ عبد الله النعمة، واحمد الشريفي، وصالح حديد، وعبد الاحد عبد النور، ونعمان الدباغ، ونجيب قندلا ورئيس البلدية خير الدين العمري ومتصرف اللواء تحسين العسكري. وارسل المواطنون الموصليون برقيات التهئة الى بغداد ليعبروا عن فرحهم بدخول العراق عصبة الامم، وقد جاء في احد هذه البرقيات ما يلي: ((فوز الوزارة السعيدية بدخول العراق عصبة الامم سجل لها مفخرة تاريخية تدعو الى التقدير والاعجاب فليحيي رجال البلاد العاملين تحت ظل جلاله سيدنا العظيم)). والذين ارسلوا مثل هذه البرقيات كل من: عبد الله رفعت العمري، نقيب اشرف الموصل عبد الغني ال النقيب، فيضي ال سليمان بك، احمد ال المفتي رشيد، ال الديوه جي، احمد الفخري ال سليمان بك فؤاد قاسم الفخري ال صالح بك سعيد، ال سليمان بك صديق، رؤف النقيب وغيرهم،

عن رسالة (الموصل في سنوات الانتداب البريطاني). [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تأريخ

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

اللغة - اللهجة: عربي

المدن: موصل

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: جنوب كردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | almadasupplements.com 09-07-2017

وقت التدوين: 2023-03-22

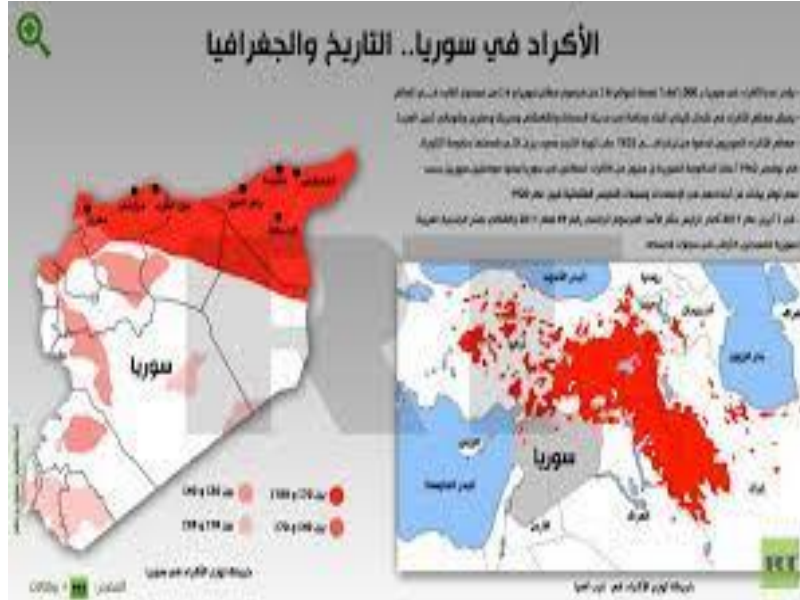
اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 190

الوجود الكردي في سوريا تاريخياً واجتماعياً (1)

[20230218163429468154=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

الوجود الكردي في سوريا تاريخياً واجتماعياً مقدمة

يعود تاريخ المسألة الكردية في سوريا الحديثة إلى بدايات تشكل الكيان السياسي باسم دولة سوريا. وهي واحدة من المسائل التي لم تتمكن الأنظمة المتعاقبة من معالجتها ضمن إطار مشروع وطني سوري عام كان من شأنه طمأننة سائر المكونات السورية، عبر إشراكها في الواجبات والحقوق، والتوزيع العادل للثروات والفرص بين الجميع. وقد حاول الحكم البعثي بكل الوسائل انكار وجود هذه المسألة، وسعى عبر مختلف المشاريع والإجراءات الإستثنائية على تغييب الوجود القومي الكردي عبر التجريد من الجنسية، وسلب الأراضي، وفرض التعريب القسري، والتعتيم الإعلامي، والتشكيك الشمولي.

وقد جاءت انتفاضة قامشلي في 12 آذار/مارس 2004 لتؤكد حجم المسألة المعنية، وعمق جذورها، الأمر الذي أدى إلى تركيز الأضواء عليها إقليمياً ودولياً، وعلى مختلف المستويات الرسمية والشعبية.

وفي خضم الثورة السورية المستمرة، احتلت هذه المسألة من جديد مركز الصدارة في المشهد السوري، وباتت موضوعاً لتقاطعات وطنية- إقليمية- دولية. ونظمت الكثير من اللقاءات والندوات والمؤتمرات في العديد من الدول من أجل الوقوف على أبعاد هذه المسألة، ومعرفة حدة تشعباتها، وإمكانية الوصول إلى توافقات عادلة بين مختلف المكونات السورية. ونحن سنتوقف من جانبنا في القسم الأول من هذا البحث عند الخلفية التاريخية لهذه المسألة، وذلك بالعودة إلى المباحثات والاتفاقيات التي تمت بعد الحرب العالمية الأولى بين الحلفاء من جهة، وبين فرنسا وتركيا من جهة ثانية. أما في القسم الثاني فسنتناول أهم المراكز الحضرية في المناطق الكردية في سوريا. ونحاول تقديم صورة موجزة عن طابع المجتمع الكردي السوري بصفة عامة.

وسنعمد في دراستنا المنهج التاريخي النقدي، إلى جانب المنهج الوصفي بغية إماطة اللثام عن العديد من القضايا الإشكالية. وتقديم صورة موضوعية ضمن حدود الإمكان لواقع حال المناطق الكردية السورية قبل الثورة، وذلك باعتبار أن المتغيرات التي طرأت على الوضعية الكردية بعد الثورة، خاصة في السنين الأخيرة، مازالت متفاعلة غير مستقرة، وهي متغيرات لها علاقة مباشرة بالصراع الداخلي السوري من جهة، والصراعات الإقليمية والدولية في سورية وعليها من جهة أخرى.

أولاً- الجذور والأبعاد التاريخية للمسألة الكردية في سوريا.

كانت جميع المعطيات تشير عشية الحرب العالمية الأولى 1914-1918 إلى أن أيام الامبراطورية العثمانية قد باتت معدودة، الأمر الذي أدى بكل طرف إلى شحذ الهمم والدخول في مفاوضات سرية، علنية، ثنائية، متعددة الأطراف؛ وذلك بغية الحصول على قسط من الميراث المغربي. أما بالنسبة لكرديستان، فقد كانت مقسمة آنذاك بين الإمبراطورية العثمانية والدولة الإيرانية وريثة الإمبراطورية الصفوية (بموجب جالديران 1514) كان القسم الأكبر منها خاضعاً للإمبراطورية العثمانية التي انهزمت في الحرب، هذا القسم الذي غدا - شأنه شأن بقية المناطق التي كانت خاضعة للإمبراطورية المعنية - موضوع مناقشات ومفاوضات طويلة معقدة رافقت وأعقبت الحرب. وما يهمنا هنا بصورة خاصة هو ما جرى من حديث

ومباحثا واتفاقيات حول المناطق الكردية في العراق وسورية، نظراً لارتباط ذلك بصورة مباشرة بموضوعنا هنا. فقد كانت ولاية الموصل، بالإضافة إلى المناطق الجنوبية الغربية من كردستان بموجب اتفاقية سايكس - بيكو، جزءاً من منطقة الانتداب الفرنسي. لكن هذه الاتفاقية خضعت لتعديلات عديدة نتيجة الأطماع البريطانية في ولاية الموصل، حيث كانت رائحة النفط بدأت تفوح، بالإضافة إلى الثروة المائية، فضلاً عن الموقع الاستراتيجي المتماخ لتركيا وإيران والقرب من روسيا، التي كانت قد أصبحت سوفيتية في المراحل الأخيرة من الحرب 1917.

تمت مناقشة هذه التعديلات في مؤتمر الصلح الذي انعقد بباريس عام 1919، واتخذ قراراً مبدئياً - بناء على اقتراح من الرئيس الأمريكي ويلسن - يقضي بسلم أرمينيا، وكردستان، وسوريا، وميسوبوتاميا، وفلسطين، وشبه الجزيرة العربية عن تركيا. الأمر الذي دفع بالمؤرخ الأمريكي هوارد إلى القول: (بأن الدول الأوروبية الكبرى قد أعلنت في 30 كانون الثاني 1919 نهاية الإمبراطورية التركية).

وكانت هناك مناقشات واسعة حول مشروع القرار هذا في مجلس العشرة بتاريخ 30 كانون الثاني 1919، اتضح من خلالها جانب مثير للفضول (حيث تبين أن عبارة " كردستان " لم تكن موجودة في المشروع الأول الذي تقدم به المجلس، وقال لويد جورج (رئيس وزراء بريطانيا في ذلك الحين) حرفياً بعد إدخال تعديل على مشروع الوفد البريطاني: مما يؤسف له أنه أغفل بلدًا داخلياً في عداد تركيا لأنه ظن أن ميسوبوتاميا وأرمينيا تغطيان عليه، لكنه أبلغ بأن الأمر ليس كذلك. وهذا ما يتعلق بكردستان التي تقع بين ميسوبوتاميا وأرمينيا، لهذا فإنه يقترح إن لم تكن ثمة اعتراضات بضم ((كردستان أيضا)) إلى المشروع، ولم يعقب ذلك أية اعتراضات).

وقد استمع المؤتمر المذكور إلى وجهة نظر كل من الزعيم الأرمني اوتيس اهارونيان والأمير فيصل بن شريف مكة حسين بن علي، حليف بريطانيا الذي دعا إلى استقلال (شعوب آسيا الناطقة باللغة العربية). كما قدم الجنرال شريف باشا، سفير الإمبراطورية العثمانية سابقاً في السويد، مذكرة حدد فيها (المطالب المشروعة للأمة الكردية) بناء على وجهة نظره، وانحصرت هذه المطالب في تأسيس دولة كردية مستقلة وفق مبادئ تقرير المصير المعلنة في (البنود الأربعة عشرة لمبادئ الرئيس ويلسن). في حين دعا ممثل تركيا المهزومة فريد باشا (إلى ضرورة إبقاء الجزء الأكبر من كردستان تحت سيطرة الدولة التركية، بالإضافة إلى الممتلكات الآسيوية الأخرى التابعة لها). فرد عليه بلفور وزير خارجية بريطانيا حينئذ قائلاً: (بما أن تركيا هاجمت عمداً ودون أية ذريعة أو استفزاز الحلفاء، وهُزمت فقد كان على الدول المنتصرة أداء واجب صعب وهو تقرير مصير الشعوب المختلفة في الإمبراطورية التركية المتعددة القوميات).

من ناحية أخرى، طالب الوفد الإيراني في مؤتمر باريس بالمناطق الواقعة في آسيا الصغرى حتى الفرات (أي كردستان وديار بكر والموصل إضافة إلى ما وراء القفقاس ومرو وهوى). وهذا فحواه أن الدولة الفارسية تجاوزت الدولة التركية في مطالبها الخاصة بكردستان، إذ كانت تريد كردستان بأسرها، الأمر الذي حدا بالمؤتمر إلى رفض حتى مجرد الاستماع إلى الوفد الإيراني نفسه.

ونظراً لتعارض، بل وتناقض المطامح القومية مع المطامع الاستعمارية، وتباين وجهات النظر بخصوص رسم الحدود، واستشفاف إرادة الشعوب، ورغبة في إيجاد صيغة من التوفيق المقبول بين مختلف الفرقاء، اقترح ويلسن - الرئيس الأمريكي آنذاك - تشكيل لجنة دولية مهمتها دراسة الوضع ميدانياً في المناطق التابعة للدولة التركية، وذلك بغية التعرف عن كثب على أحوالها ورغبات شعوبها، ومن ثم تقديم المقترحات بشأن المستقبل، وخاصة ما يتصل منها بمسألة الانتدابات. رفضت فرنسا إرسال وفد لها إلى اللجنة المقترحة، بينما عبرت بريطانيا عن عزمها على المشاركة، لكنها اقتدت لاحقاً بفرنسا رغبة منها في كسب ودها في ما يتصل بمطامعها في فلسطين وميسوبوتاميا. وهكذا لم يبق في اللجنة سوى الوفد الأمريكي الذي ضم كلاً من هنري كنج وتشارلز كراين، (قامت اللجنة في العاشر من حزيران ولغاية 23 تموز بزيارة فلسطين وسورية (مع لبنان) وكليكية لإجراء استفتاء للسكان، وقد سلم في 28 آب تقرير لجنة كنج - كراين إلى الوفد الأمريكي في باريس). واستناداً إلى هذا التقرير - الذي تضمن مقترحات شتى تناولت مختلف الأوضاع في المنطقة، نركز هنا على ما يخص منها المسألة الكردية - قدّم عضو الوفد الأمريكي في مؤتمر باريس البروفسور البرت ليبي مذكرة تضمنت برنامجاً لحل القضية الكردية، جاء فيها (أنه يجب منح الأكراد المنطقة الجغرافية الطبيعية بين أرمينيا المقترحة في الشمال، وميسوبوتاميا في الجنوب، وبين الفرات ودجلة على الحدود الغربية وبين الحدود الفارسية من الشرق ويجوز منح هذه الأراضي الواقعة تحت حكم انتدائي صارم الإدارة الذاتية لإعدادها للاستقلال أو لاتحاد فيدرالي مع جارتها على أساس اتحاد له إدارة ذاتية واسعة). لكن هذا التوجه لم يكن ينسجم مع الأطماع البريطانية والفرنسية في نفط ميسوبوتاميا وكردستان، بالإضافة إلى رغبتهما في إيجاد حاجز أممي بين مستعمراتها في كل من سورية وميسوبوتاميا (التسمية التي كانت تطلق في وثائق الحلفاء على المنطقة الواقعة جنوبي ولاية الموصل - العراق).

ولما تأكدت المطامع البريطانية شيئاً فشيئاً بالنسبة إلى ولاية الموصل، كان الرد الفرنسي واضحاً، وتمثل ذلك في المذكرة التي بعث بها كليمنصو إلى رئيس وزراء بريطانيا في ذلك الحين لويد جورج، بتاريخ 2 كانون الأول عام 1919 وجاء فيها: (بما أن الأمر يتعلق بفرنسا فإن إعطاء الموصل كتعويض أمر ضروري يلح عليه البرلمان الفرنسي والصناعة الفرنسية بنفس القدر، بإقامة المساواة التامة في استثمار المصادر النفطية في ميسوبوتاميا وكردستان.. وتعطى لهذه المسألة أهمية كبيرة نظراً لفقدان النفط تماماً في فرنسا وحاجة البلاد إليه).

وهكذا استمر إجراء المباحثات، وتبادل المذكرات إلى حين عقد مؤتمر سان ريمو عام 1920 الذي بدأ أعماله في 19 نيسان

بمناقشة مسائل عدة من بينها المسألة الكردية، وبناء على اقتراح من لويد جورج، تم الاعتراف في هذا المؤتمر بمصالح إيطاليا الخاصة في جنوب الأناضول، وبمصالح فرنسا في كيليكية وفي الجزء الغربي من كردستان المتاخم لسورية، وحتى جزيرة ابن عمرو (جزيرة بوطان)، وبمصالح بريطانيا إلى الشرق من نهر دجلة.

مهد مؤتمر سان ريمو بصورة فعلية للتوقيع على معاهدة سيفر من ضواحي باريس في 10 آب عام 1920. في سيفر حصل الشعب الكردي (على الاعتراف العالمي بالدولة). وقد حظيت المسألة الكردية على العموم بأهمية خاصة، وقد تمثل ذلك في تناولها ضمن الفصل الثالث " كردستان " المواد 62-64 في الجزء الأساسي من المعاهدة بعد فصلي " القسطنطينية " و"المضائق ".

إلا انه بدا واضحاً منذ البداية أن بريطانيا لم تكن راضية بمعاهدة سيفر التي لم تضع النقاط على الحروف تماماً في ما يتصل بمخططاتها الاستعمارية، ورغبتها في السيطرة على نفط المنطقة، ومن ثم التحكم بطريق الهند. وقد كان يقابل عدم الرضا هذا تباين وجهات نظر أركان الإدارة البريطانية بخصوص ملامح مستقبل المنطقة، لذلك ارتأى ونستون تشرشل - الذي كان قد تسلّم للتو منصب وزير المستعمرات بدلاً من منصب وزير الحربية - عقد مؤتمر خاص لتناول قضايا الشرق الأدنى. وقد انعقد هذا المؤتمر في القاهرة في 12 آذار عام 1921 بمشاركة رؤساء الإدارة البريطانية في العراق، وفلسطين، وشرق الأردن، ومصر وكبار الضباط في القوات البريطانية المسلحة المتمركزة في الشرق الأوسط وكذلك خبراء مهرة من شبكة الاستخبارات الإنكليزية مثل لورانس، ونوثيل، والرند يانغ، وغيرترودوبيل، وغيرهم).

تداول المشاركون في المؤتمر مختلف المسائل ذات العلاقة بتوجهات السياسة البريطانية في الشرق الأدنى وقد حظيت المسألة الكردية باهتمام لافت للنظر في المناقشات، وقد كان مصدر ذلك الاهتمام هو انبعاث رائحة النفط من منطقة الموصل، وقد اختلفت آراء المشاركين حول كيفية التعامل مع قضية الموصل، لكنها تمحورت جميعها حول أهمية المنطقة بالنسبة لبريطانيا، وضرورة إيجاد صيغة من العلاقة معها تقطع الطريق على الدولة التركية التي كانت تريد من ناحيتها فرض سيطرتها على كردستان، رغبة منها في الاحتفاظ بالورقة الكردية لنفسها، تمهيداً لابتلاعها بصورة نهائية إذا تسّى لها ذلك. بينما كانت الإدارة البريطانية تريد هي الأخرى من جهتها استباق الأمور، ووضع فرنسا أمام الأمر الواقع الذي من شأنه إلزامها بالموافقة النهائية على ضم الموصل إلى منطقة الإنتداب البريطاني. وهذا ما عبّر عنه تشرشل بدعوته إلى ضرورة التقارب بين العراق وكردستان تحت إشراف المندوب السامي البريطاني، ليكونا مستقبلاً دولة واحدة خاضعة لبريطانيا، وأعلن ((أن ثمة تشابهاً تاماً بين وظائف الحاكم العام في جنوب أفريقيا (بالنسبة لاتحاد جنوب أفريقيا وروديسيا) والمندوب السامي البريطاني بالنسبة لميسوبوتاميا وكردستان)).

وقد كانت المعاهدة الأنكلو- فرنسية التي جرى التوقيع عليها في باريس في 23 كانون الأول 1920 - قد مهدت لهذه الخطوة، إذ اتفقت الدولتان البريطانية والفرنسية بموجبها على تحديد حصتهما من أراضي الانتداب في كل من سوريا والعراق، واعتباراً من هذا التاريخ بدأ اسم كردستان الجنوبية الغربية بالظهور، وذلك أن الحدود الجديدة ضمت جزءاً من الأراضي الكردية إلى سورية (17). لكن الوليد الجديد لم يكن قد اكتمل بعد، الأمر الذي اقتضى إجراء عملية قيصرية ثانية في إطار مؤتمر لندن الذي انعقد في الفترة ما بين 21 شباط ولغاية 14 آذار عام 1921. والأمر الذي أثار الانتباه في هذا المؤتمر هو أن وزير خارجية المجلس الوطني التركي الكبير سامي بك ترأس الوفد التركي الموحد الذي كان يمثل كلاً من حكومة مصطفى كمال في أنقرة، والإدارة العثمانية في استنبول، وهذا ما كان في حد ذاته مؤشراً في غير صالح المسألة الكردية. إذ انه دل على وجود رغبة لدى الحلفاء في الوصول إلى توافق مصلي يرضي كل طرف ضمن الإمكانيات المتاحة، وهذا ما كان بطبيعة الحال على حساب الطرف الأضعف.

جرت في إطار المؤتمر المذكور سلسلة من المناقشات، خصت مستقبل الأوضاع في المناطق غير التركية التي كانت خاضعة للدولة العثمانية. وقد استأثرت المسألة الكردية باهتمام كبير في المداولات، نظراً لموقع كردستان الفاصل بين مناطق النفوذ والانتداب في كل من إيران، والعراق، وسوريا، وتركيا، فضلاً عن مجاورة كردستان لأراضي روسيا السوفيتية آنذاك، العدو المنتظر.

لم يتوصل مؤتمر لندن إلى شيء محدد سوى إبراز ضرورة النظر في معاهدة سيفر. لكن الذي حدث هو قيام بكير سامي بك بإبرام جملة من الاتفاقيات مع عدد من ممثلي الدولة المشاركة، وذلك على هامش أعمال المؤتمر. وما يهمنا هنا يتمثل في الاتفاقية التي عقدها مع وزير خارجية فرنسا آنذاك بريان. تلك الاتفاقية التي اتسمت بطابعها العسكري، السياسي، الاقتصادي. وحصلت فرنسا بموجبها على اعتراف بالنفوذ في كيليكية وجنوب شرق الأناضول، مقابل الحد من تواجدها العسكري هناك؛ كما تضمنت الاتفاقية في الوقت عينه (رسم الحدود التركية السورية). ولعله ليس من الصعوبة بمكان أن نلاحظ أن هذه الاتفاقية سواء من حيث جانبها الجغرافي أم السياسي- الاقتصادي، قد مسّت المناطق الكردية في سوريا، (وأصبحت المسألة الكردية وللمرة الأولى موضوعاً مباشراً للمفاوضات التركية - الفرنسية، وحصل الفرنسيون على إمكانية التغلغل في المناطق الكردية الواسعة الغنية).

هنا نستطيع القول: بأن الملامح شبه النهائية لحدود كردستان سوريا، أو المناطق الكردية في سورية قد بدأت تتضح شيئاً فشيئاً. فبعد أن تحددت تخومها الشرقية نتيجة الاتفاق الإنكليزي - الفرنسي، ها هي حدودها الشمالية ترسم بموجب الاتفاق المبدئي بين كل من بريان وبكير سامي بك، ذلك الاتفاق الذي مثل في واقع الحال مسودة معاهدة الصلح التركية - الفرنسية، معاهدة فرانكلين بويون التي تم التوقيع عليها في أنقرة بتاريخ 20 تشرين الثاني عام 1921، وهي المعاهدة التي

أكدت بصورة لا غبار عليها سقوط معاهدة سيفر، وأنهت حالة الحرب بين فرنسا وتركيا، كما أنها تضمنت تخلياً فرنسياً عن نظام سيفر، وأقرت باعتراف فرنسا بحكومة أنقرة الكمالية، بالإضافة إلى ما تقدم، تم الاتفاق بموجب هذه المعاهدة على رسم الحدود بين تركيا وسورية، وأصبحت أنطاكية تابعة لتركيا، بينما باتت اسكندرونة تابعة لسوريا مع إجراءات خاصة. إلى جانب ذلك، انسحبت فرنسا من كيليكية (ومن المناطق الواقعة إلى الشمال من الحدود التركية - السورية، وبقيت سكة حديد بغداد الهامة من الناحية الاستراتيجية والممتدة من تشوبان بك "محطة الرعي" وحتى نصيبين داخل الحدود التركية. ونالت تركيا حق نقل المعدات العسكرية عبر الخط الحديدي الذي يمر في الأراضي السورية).

وفي المقابل حصلت فرنسا على امتيازات في جنوب شرق الأناضول. وقد كان لهذه المعاهدة تأثير مباشر على القضية الكردية بصورة عامة، إذ أنها (أبعدت إحدى أعضاء دول الحلفاء الرئيسة من نظام سيفر، وبالتالي حكمت على معاهدة سيفر نفسها وموادها الكردية بفشل محتوم).

لكن التأثيرات التراجيدية لهذه المعاهدة كانت محلياً أوضح للعيان، إذ قضت بخلخلة بنيوية في المجتمع الكردي في المنطقة، وفصلت عرى القرابة بين الأسر، كما أحدثت خلخلة كبرى في أوضاع المنطقة على مختلف الصعد، خاصة على الصعيد الاقتصادي، إذ باتت المناطق التي ألحقت بسورية معزولة عن مراكزها الاقتصادية، الأمر الذي أثر بصورة سلبية في نموها الاقتصادي اللاحق، وحتى في توازنها المجتمعي، ومستواها الثقافي والتعليمي، وعلى صعيد امتلاكها للوعي المدني، إذ أن المناطق الريفية الزراعية منها والرعية هي التي أصبحت في الجانب السوري، بينما ظلت المراكز الحضرية والمدن الكبرى في الجانب التركي.

لقد مست هذه المعاهدة بصورة مباشرة كردستان الجنوبية الغربية (وأقرت بصورة نهائية السيطرة الفرنسية على جزئها السوري. ووطدت المواقع العسكرية والسياسية لحكومة الكماليين في المناطق الجنوبية من كردستان تركيا، وفي آن واحد أصبحت لدى تركيا إمكانية تحسين مواقعها العسكرية - الاستراتيجية وبشكل ملموس على حدود كردستان الجنوبية). كما أعطت المعاهدة المذكورة دفعة حيوية للحكومة الكمالية التي أعدت نفسها في ظل الأوضاع الدولية المستجدة للمطالبة بإلغاء معاهدة سيفر، وهي التي كانت قد ألزمت الدولة التركية بضرورة الموافقة على الاعتراف بالدولة الكردية حسب المواد 62، 63، 64 من القسم الثالث من المعاهدة المذكورة، وذلك إذا عبر الشعب الكردي عن رغبته في إقامة مثل هذه الدولة. لكن الصورة الآن قد تغيرت، فتركيا التي كانت الخصم التقليدي لروسيا القيصرية، كانت قد تحولت في عهد مصطفى كمال إلى صديق لروسيا السوفيتية. أما على الصعيد الداخلي، فقد كانت مسألة السلطة قد حسمت لصالح مصطفى كمال الذي أُلغى في 1 تشرين الثاني عام 1922 السلطنة، ومعها حكومة الباب العالي، في حين كان الخليفة عبد المجيد الذي ترك وشأنه كمجرد رمز ديني ينتظر نهايته. وهكذا غدت حكومة الكماليين حكومة المجلس الوطني التركي الكبير، سيدة وحيدة من دون منازع، تتحكم في مجمل أوضاع البلاد. وبعد مرور عام، أعلنت أنقرة في تشرين الأول عام 1923 عاصمة رسمية للجمهورية التركية؛ (وفي أوائل آذار عام 1924 أُلغيت الخلافة). هذه المعطيات، بالإضافة إلى تلك الخاصة بكل من بريطانيا وفرنسا، مهدت السبيل لعقد مؤتمر لوزان عام 1923، الذي تجاهل مسألة الدولة الكردية... وهكذا فتحت صفحة مأساوية بالنسبة للواقع الكردي أرضاً وشعباً، فعلى صعيد الأرض قسمت كردستان إلى أربعة أجزاء بعد أن كانت مقسمة إلى جزئين قبل الحرب، وعلى صعيد الشعب، توزع الشعب الكردي بين أربع دول ذات أنظمة اجتماعية اقتصادية، ثقافية، سياسية مختلفة، الأمر الذي أحدث شروخاً عميقة في الجسد الكردي، وأدى إلى تباين نوعي في مستوى النمو والوعي، وما كان يزيد في مأساوية الوضع هو اتفاق الدول الأربع وإصرارها على إلغاء الشخصية الكردية القومية بشتى السبل، بدءاً من الكلام المعسول الفضياف الخالي من أي مضمون واقعي، وانتهاء بالكيمياوي، والأطفال وإعلان الجهاد على "الأكراد الكفار".

لكن الوضع بالنسبة لكردستان سوريا كان هو الأكثر إيلاً، إذ ألحقت بموجب الاتفاقية الإنكليزية-الفرنسية الخاصة بالحدود العراقية - السورية، والاتفاقية الفرنسية - التركية بشأن ترسيم الحدود التركية - السورية، ثلاث مناطق كردية بسوريا الكيان السياسي الحديث، هذه المناطق تبدو منفصلة بعضها عن بعض إذا ما نظر إليها المرء من الجنوب، لكنها من الشمال والشرق ترتبط بصورة عضوية بكردستان تركيا وكردستان العراق، الأمر الذي يؤكد مرة أخرى مدى اعتبارية التقسيم الاستعماري للمنطقة، والبعد الكارثي للنتائج التي ترتبت عليه، هذه النتائج المتفاقمة حتى يومنا هذا.

ثانياً- الواقع الإداري والاجتماعي للمناطق الكردية في سوريا.

آ- الواقع الإداري.

مصطلح المناطق الكردية في سوريا/كردستان سوريا يشمل المناطق التالية: الجزيرة، كوباني (عين العرب)، عفرين.

1- الجزيرة: وهي المنطقة الكردية الأكبر في سوريا، ترتبط إلى الشرق بكردستان العراق، وإلى الشمال بكردستان تركيا. كانت المنطقة الكردية في القسم العلوي منها تابعة لولاية ديار بكر، وفي ما بعد لولايتي ديار بكر وماردين. يسكنها نحو مليون كردي، إلى جانب المكونات الأخرى، مثل العرب، السريان، الكلدان، الأرمن، والآشوريين. هذا في حين أن الكرد هم أقلية في الجزيرة السفلى بالنسبة إلى العرب. وفي سبيل المحافظة على الطابع الأقوامي في المنطقة من قبل الحكومات السورية المتعاقبة، كان الإصرار الدائم على الربط الإداري بين الجزيرة العليا ومناطق واسعة من الجزيرة السفلى، لتكوّن في المحصلة المنطقة الإدارية المعروفة بمحافظة الحسكة.

المدن والبلدات الكردية الرئيسة في الجزيرة من الشرق إلى الغرب هي:

1-ديرليك: وهي اليوم مركز المنطقة التي تعرف رسمياً بالمالكية، وهي تضم ناحية CILAXA (الجوادية) وتل كوجر GIRÉ KOCERA (اليعربية)، بالإضافة إلى QERE ÇOX والرميلان، حيث حقول النفط الشهيرة في أقصى الشمال الشرقي من سورية. كما ترتبط بديرليك أكثر من 150 قرية كبيرة نسبياً، مقارنة مع القرى الأخرى في الجزيرة. حالياً تعرف ديرليك رسمياً - كما أسلفنا - بالمالكية، وهو الاسم المعرب الذي أطلق عام 1957. ومن الجدير بالذكر هنا أن مركز المنطقة انتقل إلى ديرليك عام 1936، وقبل هذا التاريخ كانت قرية عين ديور السياحية الشهيرة على ضفة دجلة الغربية هي المركز، بينما كان القضاء يسمى حينئذ قضاء دجلة.

كانت المنطقة قبل التقسيم ورسم الحدود تتعامل اقتصادياً مع جزيرة بوطان، والموصل، وزاخو. إلا أنه بعد التقسيم بدأت حكومة الانتداب تركز على ديرليك التي تستمد اسمها من دير مسيحي صغير، ما زال هيكلكه العام قائماً إلى اليوم. ولكن في أواخر الخمسينات ارتأى مدير المنطقة - الذي يبدو انه كان من أسرة عدنان المالكي - أن يعرّب الاسم، فاقترح ذلك على السلطات المختصة، وكان الاسم الجديد المالكية بموجب المرسوم 346-24 آذار/مارس 1957، وهذا الاسم لا يستخدم سوى في المعاملات الرسمية، في حين أن المواطنين يتداولون فيها بينهم الاسم الأساسي. تتميز منطقة ديرليك بطابعها الهضابي، وترتبتها الخصبة، إلى جانب أمطارها الغزيرة، وهي تعد من منطقة الاستقرار الأولى، وفق المصطلحات التي تستخدمها دوائر الزراعة السورية. بمعنى أن الزراعة البعلية فيها مضمونة. الثروة المائية في المنطقة لا بأس بها، خاصة إذا وضعنا في اعتبارنا وجود نهر دجلة، بالإضافة إلى الوديان الأخرى. طبيعة المنطقة تجمع بين خصائص السهل والجبل. عدد الكرد في المنطقة يقدر بحوالي 200 ألف نسمة، حوالي ثلثهم في مركز المنطقة، والباقي في القرى التابعة لها. مساحة المخطط التنظيمي لمدينة ديرليك هو 250 هكتار.

إلى الغرب من ديرليك بحوالي 70 كم تقع بلدة تره سبي التي خضع اسمها للتعريب مرتين. المرة الأولى كانت حينما ترجم اسمها إلى العربية حرفياً، فعدا "قبور البيض"، الأمر الذي لم يشف غليل المسؤولين عن التعريب الأول، فاتفقوا فيما بينهم على أن يكون الاسم الجديد للبلدة هو القحطانية. عدد سكان تره سبي والقرى التابعة لها حوالي 70 ألف، منهم حوالي 20 ألف في مركز البلدة، في حين أن الباقي يتوزعون على القرى التابعة لها.

إلى الغرب من تره سبي بحوالي 30 كم تقع مدينة القامشلي، العاصمة الإقليمية الفعلية لمنطقة الجزيرة. يضم مركز المدينة حوالي 300 ألف نسمة (25)، أما القرى التابعة لها فهي تضم أكثر من 150 ألف. نسبة السكان الكرد في المدينة هي في حدود 70 في المائة، أما النسبة الباقية فتضم السريان والعرب، بالإضافة إلى المكونات الأخرى مثل الأرمن والكلدان والآشوريين...

مدينة القامشلي حديثة نسبياً، أنشأها الفرنسيون لسد حاجة المنطقة إلى مركز إداري، تجاري بعد عملية رسم الحدود التي فصلت منطقة الجزيرة عن الجزيرة بوطان ونصيبين، بالإضافة إلى ماردين.

وقد استمدت المدينة اسمها من نبات القاميش - قامر (القصب) الذي كان يغطي ضفاف نهر جعجج الذي يقسم المدينة إلى قسميها الشرقي والغربي. تعد مدينة القامشلي عقدة المواصلات الأساسية بين منطقة الجزيرة والمناطق الداخلية، إذ فيها بالإضافة إلى المطار، ومحطة القطار الجديدة التي تربطها بدمشق واللاذقية، مروراً بدير الزور والرقعة وحلب. إلى جانب المحطة القديمة التي كانت تربطها سابقاً بحلب وبغداد بوساطة سكة خط قطار الشرق السريع، وهي التي أصبح القسم الأكبر منها تابعاً لتركيا بموجب الاتفاقية الفرنسية - التركية المشار إليها سابقاً.

تعتبر القامشلي المركز التجاري والصناعي الأهم في منطقة الجزيرة، كما أنها فضلاً عن ذلك تضم أهم المراكز الصحية في المنطقة. ونظراً لحيوية المدينة بالنسبة إلى الكرد، استقرت فيها قيادات الفروع الأمنية في محافظة الحسكة، على الرغم من أن الحسكة هي مركز المحافظة وليست القامشلي.

القامشلي مدينة مهمة، شأنها في ذلك شأن المدن الكردية الأخرى، سواء في محافظة الحسكة أو في محافظة حلب، لدرجة أن المرء يدرك منذ الوهلة الأولى مدى البون الشاسع في التعامل بين المناطق الكردية والأخرى العربية داخل سورية. هذا رغم أن المناطق الكردية، خاصة الجزيرة، هي التي تمد الاقتصاد السوري بثروات أساسية تمثل عماد الاقتصاد الوطني، ونخص بالذكر: النفط والحبوب بأنواعها، والقطن، فضلاً عن المنتجات الزراعية الأخرى، إلى جانب الثروة الحيوانية. تتبع منطقة القامشلي ثلاث نواحي هي: عامودا، تره سبي تل حميس. بالإضافة إلى أكثر من 200 قرية بينها قرى كبيرة مثل: تل معروف التي كانت إلى وقت قريب المركز الأقوى للطريقة النقشبندية في المنطقة. مساحة المخطط التنظيمي لمدينة القامشلي 2000 هكتار.

إلى الغرب من القامشلي، بحوالي 30 كم تقع مدينة عامودا التي تبعد في اتجاه الغرب حوالي ثمانية كيلومترات عن أوركيش/تل موزان عاصمة الحورين. المدينة التي يعود تاريخها المثبت في ذاكرة المعمرين إلى أكثر من ثلاثة قرون، إذ هناك أسر كثيرة في المدينة يعدد المسنون فيها أسماء أجدادهم حتى الرقم الثامن والتاسع وربما العاشر أحياناً. كما أن مقابر المدينة تشهد على تاريخها، إذ يعود تاريخ مقبرتها الحالية إلى عام 1929 وهو العام الذي توفي فيه الملا عبيد الله "سيدا" وكان أول من دفن فيها، في حين أن المسنين لا يعرفون شيئاً عن بدايات المقبرة الأقدم. من المعالم الأثرية في المدينة، تلها الشهير Girê Shermola وجامعها المعروف في المنطقة بأسرها، إذ كانت تتبعه مدرسة دينية، تخرج منها منذ بدايات القرن العشرين وحتى منتصف الستينات العشرات من حملة الإجازة العلمية في الفقه والشريعة وعلوم التفسير، فضلاً عن النحو والصرف والبلاغة والمنطق، بلغت هذه المدرسة أوج ازدهارها في العشرينات من هذا القرن تحت إشراف المرحوم العالم ملا عبيد

الله هيزاني "سيدا". حيث كان يتوافد طلبة العلم من مختلف مناطق كردستان على المدرسة ونذكر من طلاب هذه المدرسة المرحوم العالم ملا عبد الحليم إسماعيل الذي كان ضليعاً في المذاهب الفقهية الإسلامية الأربعة، وكان معروفاً لدى العلماء المسلمين في العديد من الدول الإسلامية. كما أن الشاعر الكردي الشهير جكرخوين "ملا شيخموس" هو نفسه من بين طلبة هذه المدرسة. هذا بالإضافة إلى كل من ملا عبد اللطيف إبراهيم، وملا شيخموس قرقاتي رحمهم الله جميعاً. عدد سكان منطقة عامودا حوالي 150 ألف نسمة، بينهم نحو 50 ألف في المدينة نفسها، أما البقية فهم يتوزعون على البلديات والقرى التابعة لها وعددها في حدود 150 قرية. نسبة الكرد في منطقة عامودا هي 98 بالمائة، أما البقية فهم عرب ومكونات أخرى. ومما تجدر الإشارة إليه هنا هو أن تل عامودا أصبح في الجانب التركي من الحدود، وذلك بموجب الاتفاقية الفرنسية - التركية السالفة الذكر. في حين أن الطريق التي كانت تربط عامودا بماردين أصبحت غير سالكة بفعل التقسيم، علماً بأن هذه الطريق ما زالت تعرف حتى الآن بين السكان بطريق المدينة Riya Bajêr كما توجد طرق أخرى تسمى: Riya Darê. أي طريق داري التي كانت تربط بين عامودا وقرية داري الشهيرة بآثارها التاريخية القديمة، وهي تقع اليوم نتيجة التقسيم في الجانب التركي من الحدود. تستمد عامودا حيويتها من كونها المركز الإداري التجاري للمنطقة الزراعية الخصبة التي تحيط بها. ففيها توجد المحلات التجارية التي تلبى حاجة المستهلكين، بالإضافة إلى الورشات الصناعية التي تخدم القطاع الزراعي، وتسد الحاجات المنزلية.

إلى الغرب من عامودا تقع بلدة درباسية التي تبعد عنها 26 كم، وهي ناحية مرتبطة بمنطقة رأس العين. سابقاً كانت قرماني هي مركز الناحية. تقع في مواجهتها درباسية فوق الخط كما يسميها سكان المنطقة Dirbêsiya Serxetê. وهي الواقعة في الجانب التركي من الحدود بموجب اتفاقية رسم الحدود. يفصل بين المدينتين الخط الحديدي، والأغام المزروعة على الحدود. منطقة درباسية زراعية في المقام الأول، وهي موطن العشائر الكيكية التي قسّمت ما بين تركيا وسوريا. ويبلغ تعداد سكان المنطقة حوالي 150 ألفاً، منهم حوالي 30 ألفاً في مركز الناحية والقرى الملاصقة لها، مثل: تلبون وجطلي وكربتلي، أما الباقي فيتوزع بين أكثر من 100 قرية تابعة لمركز الناحية. ترتبط البلدة مع عامودا بطريق موازية لسكة الحديد. كما ترتبط بطريق مع مدينة الحسكة التي تقع إلى الجنوب منها حوالي 70 كم، ومع مدينة رأس العين التي تقع إلى الغرب منها بمسافة 70 كم. نسبة الكرد في منطقة درباسية حوالي 80 % أما البقية فهم عرب ومكونات أخرى مثل السريان.

Serê Kanyê سري كاني (رأس العين): هي إدارياً مركز المنطقة، كانت مرتبطة سابقاً قبل ترسيم الحدود بويران شار Wêran Şehir. تتمركز فيها أسرة إبراهيم باشا ذات الدور الكبير في المنطقة أيام السلطنة العثمانية، خاصة في عهد السلطان عبد الحميد. فقد كانت المنطقة الممتدة حتى جبل عبد العزيز مسجلة كمراع باسمها، أما نفوذها الحيوي فقد شمل مساحات أبعد من ذلك. تشتهر منطقة رأس العين بينابيعها التي تعد مصدر الخابور، ومن هنا كان اسمها سري كاني، هذا الاسم الذي عزّب حرفياً فغداً رأس العين. إلا أن غزارة ينابيع المنطقة قد انخفضت في السنوات الأخيرة بنسبة كبيرة، وذلك نتيجة المشاريع المائية التركية الكبيرة، والحفر العشوائي للآبار الارتوازية.. عدد سكان المنطقة أكثر من 150 ألف نسمة، منهم حوالي 40 ألفاً في مركز المدينة، أما الباقي فيتوزع على القرى التابعة وعددها يربو على المائة. توجد في المنطقة ثروة مائية جارية هامة، تتمثل في نهر الخابور، بالإضافة إلى الينابيع الكبريتية، هذا إلى جانب الثروة المائية الباطنية. المنطقة زراعية في المقام الأول، وزراعتها مربية بصورة أساسية. أهم محاصيلها: الحبوب والقطن، إلى جانب الأشجار المثمرة. وفضلاً عما تقدم، تشتهر المنطقة بطابعها الأثري إذ تضم المنطقة تل حلف الشهير الذي يعد فخاره واحداً من أبرز ما تم العثور عليه من فخار العصور القديمة، وبه يؤرخ لمرحلة هامة من مراحل التاريخ ما قبل المكتوب. كما أن المنطقة كانت ذات أهمية خاصة في عهود الميثانيين والحثيين والأقوام التي أتت من بعدهما، ويشار هنا إلى تل فخيرية الذي يعتقد حتى الآن بأنه يضم موقع عاصمة الميثانيين واشوكاني.

وأخيراً نأتي إلى مركز المحافظة، الحسكة المدينة التي بدأ الاهتمام بها في عهد الفرنسيين، وكبرت بصورة ملحوظة في السنوات الأخيرة، عدد السكان في منطقة الحسكة حوالي 500 ألف نسمة. المنطقة تضم الحسكة المدينة، ومجموعة من النواحي والبلديات مثل: تل تمر، تل براك، الشدادة، الجبسة، مركدة، بالإضافة إلى أكثر من 150 قرية. نسبة الكرد في المدينة نفسها حوالي 40 بالمائة، أما النسبة الباقية فهي تضم العرب والسريان والآشوريين والأرمن والكلدان والجاجان... القرى التي تقع شمال مدينة الحسكة تنصف بطابعها الكردي، في حين أن نسبة الكرد تقل بصورة ملحوظة في القرى الواقعة إلى الجنوب والشرق من المدينة. المدينة حديثة نسبياً وقد اهتمت بها الحكومة بصورة لافتة للنظر على حساب مدينة قامشلي، المدينة الأكبر والأهم بالنسبة لموقعها. مساحة المخطط التنظيمي للحسكة هو 800 هكتار. تشتهر المدينة بنهر الخابور الذي يجري في وسطها، لكنه مع الأسف تأثر بالجفاف إلى حد بعيد. تعد الحسكة المركز الإداري للمنطقة، وقد حرصت الحكومات المتعاقبة باستمرار على اعتماد المركزية الإدارية الصارمة في تسيير المعاملات. وكانت في الوقت ذاته حازمة أمام مطالبه الأهالي بضرورة إحداث محافظة قامشلي، أسوة بقية المحافظات الأخرى المستجدة مثل طرطوس والرفقة، علماً أن اتساع المنطقة وأهميتها الاقتصادية، يستلزمان مثل هذا التقسيم الإداري. فابن دبريك مثلاً عليه أن يسافر مسافة 200 كم من أجل الحصول على توقيع إداري أو ما شابه. لكن السلطات كانت متشددة في رفضها هذا المطلب على الرغم من مشروعيتها ومعقوليتها، انطلاقاً من هواجسها الشوفينية التي تريد قطع الطريق بصورة نهائية أمام إحداث محافظة يكون الكرد فيها الأغلبية السائدة بصورة لا تدع المجال لأي شك، وذلك تحسباً لأية احتمالات مستقبلية. أما المنطقة الكردية السورية الثانية فهي منطقة كوباني، التي استمدت اسمها من اسم الشركة الألمانية التي أنشأت خط

قطار السريع عام 1912، ولكنه - الأسم- غدا لاحقاً عين العرب في إطار سياسة التعريب المتبعة نحو المناطق الكردية. وقد سألت بنفسني العديد من المسنين في المنطقة أثناء زيارتي العديدة لها عن حكاية هذه التسمية الأخيرة، وما أجمعوا عليه هو أنه كان يوجد في المنطقة نبعان: الأول كان يسمى كانيا مرشدي أي نبع مرشد، (مرشد بينار بالتركية)، في حين سمي الثاني بكانيا عربا - نبع العرب، (عرب بينار بالتركية)، لأن العرب الرحل كانوا يأتون صيفاً مع مواشيهم إلى المنطقة من بوادي الرقة وكان النبع مصدر مياههم، وهذا معناه أن سكان المنطقة الكرد هم الذين أطلقوا اسم عين العرب على نبع يقع ضمن منطقتهم هم. وما عرفته من أولئك المسنين أن الشيوخ العرب في تلك الفترة كانوا يقرون بالوضع، ويعترفون بكون بنية كوباني تابعة للمنطقة الكردية منذ البدايات. المنطقة كانت تابعة سابقاً لأورفة، ولكن بعد تقسيم الحدود أصبحت كوباني مركزاً للمدينة الحديثة. المنطقة تابعة إدارياً لمحافظة حلب، وكانت كذلك خلال العهد العثماني تضم المنطقة حوالي 300 ألف نسمة، بينهم أكثر من 70 ألفاً في مركز المدينة، بينما البقية تتوزع على نحو 200 قرية تابعة لها. تفصل بين كوباني والجزيرة تل أبيض التي يسكنها مزيج من العرب والكرد والمكونات الأخرى، وهناك العديد من القرى الكردية بين كوباني وتل أبيض، وبينها وبين الرقة، لكن كلتا المنطقتين " الجزيرة وكوباني " ترتبطان مع المناطق الكردية في تركيا، وتلتقيان من خلالها، الأمر الذي يؤكد مرة أخرى مدى قساوة وتعسفية التقسيم.

تقع مدينة كوباني/ عين العرب إلى الشرق من نهر الفرات على مسافة 30 كم. والمنطقة بصورة عامة هي امتداد سهل سروج الذي يقع اليوم في الجانب التركي. تشتهر المنطقة بزراعة الحبوب خاصة الشعير. وكذلك القطن والأشجار المثمرة مثل المشمش واللوز والفسق الحلي.

وأخيراً نأتي إلى منطقة عفرين التي استمدت اسمها من نهر عفرين. منطقة عفرين كانت المنطقة تابعة إدارياً في السابق لكس مركز القضاء التي بقيت بموجب التقسيم بموجب الاتفاق الفرنسي- التركي في الجانب التركي. في عهد الانتداب الفرنسي تم تشكيل قضاء جديد باسم كرداغ/ جبل الكرد، وذلك بموجب القرار رقم 33، تاريخ- 4-أيلول/سبتمبر 1922، وكان يضم في ذلك الحين أربع نواحي هي: "1- الحمام. 2. قاطمة. 3- راجو. 4- بلبل". تشكل منطقة عفرين في يومنا الراهن من سبع نواحي هي: عفرين المركز، شران، معبطلي، بلبل، راجو، جنديرس، شيخ الحديد. بالإضافة إلى حوالي 400 قرية ونحو 160 مزرعة. يقدر عدد سكان منطقة عفرين بنحو 500 ألف نسمة.. المنطقة جبلية، تجمع بين مناخ الجبل والمتوسط لقرىها من البحر.

وتجدر الإشارة هنا إلى العديد من سكان المنطقة هاجر منها إلى القسم الشمالي من كردستان التابع حالياً لتركيا، في حين أن قسماً آخر لا يستهان به توجه نحو مدينة حلب بحثاً عن فرص عمل أفضل، وذلك نتيجة واقع الإهمال الذي تعاني منه المنطقة، شأنها في ذلك بقية المناطق الكردية الأخرى. تشتهر منطقة عفرين بالزيتون والزيت الكرديين، بالإضافة إلى الأشجار المثمرة خاصة الفستق الحلي، والمشمش، والعنب، إلى جانب الخضروات والحبوب والبقوليات، كما أن طبيعة المنطقة خلابة ساحرة، تمتلك إمكانيات سياحية كبيرة، فضلاً عن كنوزها الأثرية خاصة في منطقتي كفر جنة والنبي هورو. ب- الواقع الاجتماعي.

المجتمع الكردي السوري في أصوله مجتمع ريفي- عشائري زراعي مع بؤر حضرية إذا صح التعبير. وذلك نتيجة واقع التقسيم الذي حصل في المنطقة بعد الحرب العالمية الأولى كما أسلفنا من قبل. ولكن الواقع الجديد دفع بسكان المنطقة إلى الاستقرار الزراعي بصورة أشمل، كما أدى في الوقت ذاته إلى ظهور تجمعات سكانية جديدة، سرعان ما تحولت إلى مدن، حلت مكان المدن التي ظلت في الجانب التركي وذلك لتلبية احتياجات المنطقة من جهة، وتلبية متطلبات سلطات الانتداب الفرنسية الأمنية والإدارية منها والاقتصادية. ولكن الطابع العشائري ظل له وزنه لبعض الوقت.

ومع تطبيق الإصلاح الزراعي أيام الوحدة السورية- المصرية 1958، وتعاضل حجم المدن المستحدثة، تراجعت أهمية العشيرة على صعيد الدور الموجه في المجتمع. وحلت محلها الأسرة الكبيرة، أو نظام العائلات، خاصة في المدن التي ظلت على علاقة وثيقة مع الريف. إذ أن غالبية سكانها كانوا يمتلكون الأراضي الزراعية في القرى المحيطة، بل كان قسم كبير منهم يمتلك البيوت أيضاً، ويتنقلون بصورة دورية بين القرية والمدينة. وهذا ما أدى بدوره إلى سيادة العلاقة الاجتماعية المحافظة في تلك المدن. كما أن الريف المحيط بات أكثر انفتاحاً نتيجة التواصل المستمر مع المدن.

المجتمع الكردي بصورة عامة مجتمع متدين محافظ، ولكنه غير مترم، ويتجلى ذلك في حالة الاختلاط بين الجنسين في المناسبات الاجتماعية والمواسم الزراعية والحياة العامة، وحتى في العمل السياسي. ربما الصورة تختلف من منطقة إلى أخرى، ولكن الاتجاه العام غير المتشدد هو السائد. ولعله من اللافت هنا أن نلاحظ خلو المجتمع الكردي تقريباً من ظاهرة الإسلام السياسي. وبالتوافق مع هذا التوجه، يتسم المجتمع الكردي بانفتاحه على أتباع جميع الأديان والمذاهب الأخرى. واحترامه لدور العبادة الخاصة بهم، واحترام المناسبات والطقوس الدينية الخاصة بهم. بل هناك مشاركة اعتيادية في الكثير من هذه المناسبات.

هذا مع العلم أن الغالبية الساحقة من كرد سورية هم من المسلمين السنة، ومن المذهب الشافعي تحديداً. هناك أقلية محدودة من أتباع المذهب العلوي في منطقة عفرين. وأقلية محدودة من أتباع الديانة الإيزيدية في مناطق قبور البيض/تربة سبي والحسكة وعامودة ورأس العين/ سري كاني وعفرين.

يحتفل الكرد السوريون بمناسباتهم الدينية والقومية، خاصة عيد نوروز، الذي يعتبر بداية السنة الكردية الجديدة، ويصادف موعد الانقلاب الربيعي 21 آذار/مارس.

الشعور بالهوية القومية لافت وقوي لدى الكرد السوريين، وما يعززه أكثر يتمثل في سياسات الاضطهاد المزودج التي مارسها النظام السياسي، خاصة في مرحلة البعث بحقهم. ومن هنا نلاحظ الانتشار الواسع للأحزاب الكردية ومنظمات المجتمع المدني والفعاليات المجتمعية التي تأخذ بالمنحى القومي.

أما على صعيد النشاط الاقتصادي والوضع المعيشي، فالزراعة بفرعيها المروي والبعلي هي العمود الفقري للاقتصاد في مختلف المناطق الكردية، إلى جانب الثروة الحيوانية. أهم المزروعات هي الحبوب بأنواعها التي تشتهر بها منطقة الجزيرة، والقطن، والسمسم والكمون والخضروات والفاكهة، والزيتون الذي تشتهر به منطقة عفرين. أما القطاع الزراعي فهو يقتصر على المشاغل والورش الصغيرة التي توفر مستلزمات الانتاج الزراعي بالدرجة الأولى، إلى جانب الاحتياجات المنزلية. وهناك قطاع خدمات مقبول نسبياً، يخدم العملية الانتاجية، ويقدم الخدمات للمواطنين على مختلف المستويات. لا توجد مشاريع اقتصادية كبرى خاصة أو حكومية في المناطق الكردية. ومن هنا كان ذلك الثقل للطبقة الوسطى التي حافظت على التوازنات المجتمعية، وأسهمت في الحفاظ صبيغة من الاعتدال في المواقف والآراء.

غير أن هذه الصورة في مجملها قد تغيرت كثيراً في وقت الراهن في ظروف الثورة والمتغيرات التي حدثت في المناطق المعنية. هناك حالة هجرة مخيفة، خاصة بين الجيل الشاب، الأمر الذي أدى إلى خلخلة قوية في البنية المجتمعية. كما أن ظروف الحرب أفرزت مجموعة من الفئات التي استفادت من واقع الحرب، مقابل تراجع الوضع المعيشي لغالبية السكان، الأمر الذي دفع بالكثيرين نحو الهجرة سواء الهجرة الخارجية أو الداخلية نحو الأرياف.

عبد الباسط سيدا

المركز الكردي السويدي للدراسات

[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

تصنيف المحتوى: اجتماعي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: غرب كردستان

الدولة - الأقليم: سورية

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | موقع 18-02-2023 - <https://ara.yekiti-media.org/>

وقت التدوين: 2023-02-18

اسم المحرر: ثاراس حسو

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 191

بواكير العلاقات التجارية بين العراق وتركيا في العشرينيات

[20230402093437478948=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

علي حمزة عباس الصوفي
أخذت العلاقات العراقية التركية بعد معاهدة لوزان ، تدخل تدريجياً في طور ودي وطبيعي ، اثر زوال الخلاف حول الموصل بعد قرار عصبة الأمم عام 1925م ، بعائدية الموصل للعراق ، وقبلت تركيا القرار بعد عام من صدوره. وإرضاء لها لم يرد ذكرها لاستقلال الأكراد أو حكمهم الذاتي ،

وكذلك عدم السماح للاثوريين المبعدين منها أثناء الحرب العالمية الأولى بالعودة إلى مواطنهم في تركيا .
وكانت تركيا من أوائل الدول الاقليمية التي أعلنت اعترافها الرسمي بالعراق في عام 1927م ، بعد زوال الخلافات الحدودية بينهما وتوقيع معاهدة الحدود الثلاثية وحسن الحوار بين العراق وتركيا وبريطانيا عام 1926م وكانت الحدود المشتركة بين العراق وتركيا البالغة نحو (389) كيلو مترا ، قد تحددت بموجب معاهدة 5 حزيران 1926م في أنقرة) وثبتت من عصبه الأمم عام 1927م بلجنة مؤلفة من العراقيين والأتراك والبريطانيين ، وهي تبدأ من مصب رافد الخابور بنهر دجلة شمال قرية فيشخابور امتدادا من وسط الخابور إلى ملتقاه برافد الهيزل غرب زاخو، تاركة الضفة الشمالية لتركيا والضفة الجنوبية للعراق .

جرت مناقشات بعد تثبيت الحدود بين الجانبين حول الأمن الحدودي وقضايا التجارة وتنظيم الترانسيت وتجارة الحدود ومكافحة التهريب، فضلا عن استخدام المياه المشتركة ومن الثابت أن العلاقات العراقية التركية كانت هي الأفضل بين تركيا وجاراتها الأخرى ، وفي الواقع فان الأتراك يكنون احترما خاصا للعراق ويعدونه الجسر أو البوابة الرئيسة لمد علاقاتهم مع الأقطار العربية الأخرى .

شهدت تجارة العراق بشكل عام تقدما ملحوظا ، وغدت العاصمة بغداد تشكل القلب التجاري للعراق ، حيث تستورد احتياجات العراق الرئيسية من السلع والبضائع الأجنبية وتصدر عن طريقها معظم صادرات الألوية العراقية . فيما اختصت الموصل بتصدير الحبوب والمواشي والحيوانات الأخرى التي تلقى روجا في البلاد المجاورة ، أما المنتجات الحيوانية من الأصواف والجلود والمصارين فكان لها أسواقا خارجية ثابتة في أنحاء أوربا والولايات المتحدة الأمريكية بينما اختصت البصرة بتمورها ومينائها الذي يربط العراق بالتجارة الدولية (ما وراء البحار) ، وكان تجار الموصل يتزودون عبر اتصالاتهم مع تجار البصرة بالمعلومات التفصيلية عن حركة الأسواق العالمية فيما وراء البحار ، ولاسيما حول أسعار الأصواف والجلود .

ولم يكن انطلاق النشاط التجاري بين العراق وتركيا ، سمة هذه الحقبة ، فالعراق وتركيا دولتان فتيانان ، فالأول ما يزال تحت سلطة الانتداب البريطاني ، والثانية تتخبط في هاجس الدول الشرقية والغربية ومحكومة في ظل توجهات اتاتورك . ولكن يمكن القول أن انفراج مشكلة الموصل بين البلدين اسهم في بناء اللبنة الأولى لانطلاق النشاط التجاري مجددا . دخلت العلاقات العراقية التركية طورا جديدا من الود والولاء منذ معاهدة عام 1926م ، فقد صدرت الإرادة الملكية بتعيين (صبيح بك نشأت) مندوب الحكومة العراقية لدى شركة النفط ، ممثلا سياسيا للعراق في أنقرة ، وسبقت الحكومة التركية هذه الإرادة ، حيث أوفدت إلى بغداد (طلعت بك قايا) بصفته قنصلاً عاماً لها ، وباشر مهام أعماله في 22 تشرين الثاني 1927م .

شرح المسؤولون العراقيون في بحث الحالة التجارية مع تركيا وسبل تطويرها ، لاسيما غرفة تجارة الموصل في جلستها المنعقدة في 12/20/1926م ، فقد نظمت الغرفة تقريراً رفعتة إلى وزارة المالية مرفقاً بجدولين يضمنان اقيام الصادرات والواردات المختلفة من تركيا واليهما قبل الحرب العالمية الأولى وما بعدها ، مبنية وموضحة بالأدلة والأرقام النقص الكبير والتراجع الذي طرأ على الحركة التجارية مع تركيا ، وقد نوه عن هذا التقرير المندوب السامي البريطاني في العراق ، عند تقديمه التقرير المرفوع إلى عصبة الأمم عن أحوال الإدارة في العراق لعام 1927م .
وطلبت الفرقة من وزارة المالية اتخاذ التدابير التالية لتحسين وتنشيط العلاقات التجارية بين العراق وتركيا ، وإعادتها إلى سابق عهدها ومنها :

1. تأسيس مواصلات برقية وبريدية بين البلدين
2. إيصال السكك الحديدية انطلاقاً من كركوك إلى نهاية الحدود العراقية التركية ، وربط خط بغداد الكبير بخط نصيبين مع الشراقات ، وهذه المسألة معلقة لحين حسم ملكية السكك الحديدية بين الحكومة العراقية وبريطانيا .
3. إصلاح طرق السيارات ريثما يتم تسوية مشكلة الخطوط الحديدية .
4. فتح معاملات الترانسيت للصادرات والواردات حرة أمام التجار ، لما ينجم من الفوائد الجمة بمرور السلع والأموال من العراق .
5. فتح تجارة الترانسيت مع تركيا وبقيّة الدول المجاورة ، وتأسيس قسم في الموصل مع وجوب التأشير على البيانات عند

- آخر نقطة من الحدود العراقية التركية ، لتسهيل استيفاء الرسوم واستخلاص الكفالات .
- 6.الكشف عن الأموال الواردة بالرمز البريدية إلى العراق ، وإجراء ترسيمها في الموصل ، وقد أجابت دائرة الكمارك على هذا الطلب وقامت بتطبيقه منذ 12 آب 1928م.
- 7.ضرورة الإسراع بعقد اتفاقية كمركية مع تركيا مع وضع أسس ثابتة للرسوم التي يتقاضاها الجانبان .
- 8.استرداد الرسوم الكمركية عن المواد الخام التي ترد من تركيا وغيرها من الدول ، بعد صنعها وتحضيرها في الموصل عند تصديرها إلى تركيا وسواها .
- 9.استرجاع رسوم الكمارك المفروضة على السلع المستوردة من أوروبا والهند وأمريكا عند تصديرها إلى البلاد الأجنبية .
- 10.إصدار القرارات الفاعلة لدوائر الكمارك بوجوب التساهل مع التجار بالقدر المستطاع.
- ترك انقطاع الصلات السياسية بين العراق وتركيا قبل معاهدة عام 1926م الحدودية ، أثاراً اقتصادية سلبية على شمال العراق وشرق وجنوب شرق بلاد الأناضول (شرق تركيا) ، فقد كانت الأخيرة تصدر بضائهم من أصواف وجلود وأثمار وبقول يابسة وكثيراً وعفص وغير ذلك إلى أوروبا والهند واليابان ، عن طريق العراق الذي كانت أسواقه حافلة بالحاصلات والبضائع التركية ، وكذلك البصرة كانت ميناء طبيعياً لولايات الأناضول الشرقية ، تستورد عن طريقه أهم ما تحتاج إليه من الأقمشة والأدوات والآلات ، بينما كانت الموصل ملتقى الطرق ومحط القوافل التجارية بين البلدين.
- ولاحتماد التوتير بين العراق وتركيا حول مشكلة الموصل أقيمت الحواجز المانعة من الطرفين التي حالت دون عودة العلاقات إلى طبيعتها ، وكادت الأناضول تختنق بحاصلاتها ، وقد أثبتت هذه القطيعة أن الأتراك مهما بالغوا في مد السكك الحديدية ومهما حالوا في تحويل وجهة تجارة الأناضول من الموصل والبصرة إلى ميناء طرابزون (شمال تركيا على ساحل البحر الأسود)، فلم يتمكنوا من بلوغ أهدافهم الاقتصادية ، فان الطبيعية لم تقاوم اتجاه التجارة التركية إلى الهند واليابان وأوروبا مباشرة ، إلا إذا كان بطريق البصرة التي هو اقصر الطرق المؤدية بين الشرقين الأدنى والأقصى ، لذلك ما كادت لجنة الحدود أن تجز تخطيط التخوم بين البلدين ، حتى تدفقت على أسواق الموصل الحاصلات التركية ، واندفع التجار العراقيون إلى الأناضول ببضائعهم التي لا يستغني عنها سكان شرقي الأناضول .
- كما اسهم تدهور النقل والمواصلات بين البلدين في جفاء التبادل التجاري ، حيث كان لانعزال الموصل عن الأوساط التجارية العالمية والبلاد المجاورة وحتى المدن العراقية دور كبير في ذلك ، فقد أشارت تقارير غرفة تجارة الموصل لهذه المسألة مرات عديدة ، وقدمت المقترحات لمعالجتها ، وقد نوه فريق من تجار الموصل ذوي العلاقة بتركية من الصعوبات التي يلاقونها من عدم وجود مستودع للكمرك في (شريعة القلعة)، لوضع أموالهم التجارية المستوردة من تركيا ، مما كان يلحق تلك الأموال بالأضرار من جراء الرطوبة والأمطار لحين نقلها إلى دوائر الكمارك والمكوس المركزية ، فضلاً عن مصاريف النقل الباهضة لهذه الأموال ، كما أن إسهام الحكومة العراقية في وضع عدد من العراقيل والموانع أمام التجار العراقيين ، لتحويل دون دخولهم إلى بلادها الشرقية ، مما حدا بفرقة تجارة الموصل التدخل في الامر والاتصال بالجانب التركي لتسهيل مرور التجار العراقيين .
- على الرغم من ذلك فان الاعتبارات كثيرة في رغبة البلدين لإنعاش النشاط التجاري بينهما ، فلم يقتصر نشاط الحكومتان على إنشاء الطرق المعبدة ، وإزالة معوقات التجارة ، بل اتخذت مناهي أخرى ، فالعراق اتصل بريدياً لأول مرة عبر المراسلات البرقية مع تركيا ، بينما المفاوضات جارية مع المسؤولين العراقيين والأتراك من جهة ، وإحدى الشركات البريطانية من جهة أخرى ، لإنشاء خط جوي بين استانبول وبغداد ، بما يحقق ازدهار حركة السياحة والتجارة بينهما ، فضلاً عن مشروع آخر لتوسيع شبكة سكك الحديد ، يخدم تلك الحركة في إيصال خط بغداد الموصل الحديدي بخط نصيبين ، سارت السياسة الخارجية لتركيا ، وفق مبادئ وخطط غربية ترمي إلى التفاهم مع دول المشرق والمغرب ، وحل المشاكل والخلافات ، وتوطيد العلاقات معها ، لتتفرغ للإصلاح الداخلي وتثبيت أركان تركيا الحديثة ، والمستوحاة من شعار اتاتورك ((سلام في الوطن سلام في العالم)).
- وكان من المضامين والأهداف الإصلاحية، تثبيت كيان تركيا الاقتصادي ، وجعلها بلداً صناعياً ، وخلق روح العمل والابتكار في النفوس ، لذا كانت النهضة الإصلاحية شاملة ، لكل مرافق الحياة وبأقل وقت ممكن ، ولتحقيق ذلك وضعت أسس لخطط تعاونية من قبل الوزارات المختلفة ، وقررت الحكومة التركية اتباعها وهي :
- 1.الاحتفاظ بتوازن الميزانية العامة للدولة.
 - 2.الحصول على وفر في الميزان التجاري .
 - 3.إنجاز التزامات الحكومة ووعودها بلا قيد أو شرط ، ودفعها لتعهداتها والتزاماتها.
 - 4.إزالة كل العوامل التي تضعف الثقة في الاعتماد على العملة التركية .
 - 5.المحافظة على المواثيق وتثبيت المشاريع التجارية التركية .
 - 6.تحويل الدوائر الحكومية إلى مؤسسات تجارية تساعد المشاريع الفردية وتراعي المصلحة العامة.
- يُعد عام 1927م ، بداية التنمية الاقتصادية الحقيقية في تركيا ، فقد شكل قانون تشجيع الصناعة الصادر في 28 أيار عام 1927م بؤرة التشريع الصناعي ، فضلاً عن الاهتمام الكبير في مجال زراعة الحبوب ، ومع حلول عام 1930م ، أصبح بمقدور تركيا أن تستغني عن استيراد القمح ، وغدت مصدرة للحبوب لمعظم الأعوام المقبلة ، وذلك بفضل التحسينات التي ادخلها الاحتكار الحكومي في قطاعي الزراعة والصناعة ، فقد وصل إنتاج التبغ في عام 1927م إلى (70) ألف طن.

أما في قطاع التجارة ، فقد شكلت الحكومة التركية مجلساً خاصاً للشؤون الاقتصادية سمي ب (المجلس الاقتصادي الأعلى) ، وضمت إليه كبار الاقتصاديين ومهمته البحث في كل ما يختص في هذه الشؤون، وافتتح المجلس نشاطه برئاسة رئيس الوزراء عصمت اينونو ، وبدا أعماله وشكلت لجانته ، وقد وضعت لجان الشؤون الكمركية المبادئ التي تقوم عليها التعريف الكمركية الجديدة التي قررت الحكومة تطبيقها بعد انتهاء القيود الكمركية ، التي وضعتها معاهدة لوزان على تركيا ، وهي ترمي إلى حماية الإنتاج الزراعي والصناعي من المزاخمة الأجنبية ، وتوجيه السياسة الكمركية في إنعاش الاقتصاد التركي ، وفي عام 1929م انتهت تلك القيود ، لذا أصدرت الحكومة التركية تشريعات جديدة بشأن الضرائب الكمركية والباهضة على السلع المستوردة لضمان أهدافها الاقتصادية ، فأخضعت تجارتها الخارجية لمبدأ التعامل بالمثل ، وذلك يمنح الدول المتاجرة معها ذات التسهيلات التي تمنحها لبضائعها المصدرة ، وقد سجلت التجارة الخارجية لتركيا تحسناً ملحوظاً بعد عام 1929م، إذ سيطرت على تدفق البضائع والمواد المستوردة من الخارج أسهمت التشريعات الكمركية في فتور العلاقات التجارية بين العراق وتركيا ، إذ منعت تركيا دخول التمور العراقية إلى أراضيها ، وذلك لحماية منتجاتها الزراعية ، اثر التشابه الكبير بين السلع والمنتجات الزراعية بين البلدين ، وخاصة الفواكه المجففة التي تنتجها تركيا ولا سيما التين ، فقد كان العراق يصدر إلى تركيا كميات كبيرة من التمور ، لكنها بدأت بالهبوط بعد عام 1928-1929م تدهورت تجارة التمور العراقية كثيراً ، جراء فرض الحكومة التركية في عام 1929م رسماً كمركياً باهضاً قدره (24) ليرة تركية عن كل (100) كيلو من التمور ، أي : ما يساوي (40) فلساً عن كل كيلو غرام) على ما يرد إلى بلادها من هذا المنتج ، وقد فاوضت الحكومة العراقية الحكومة التركية حول تخفيض الرسم الكمركي على أهم صادرات العراق .

حرصت الحكومة العراقية على تنشيط العلاقات التجارية مع تركيا ، ففي افتتاح البرلمان العراقي في 16 تموز 1925م ، أشار الملك فيصل الأول في خطابه عن علاقات العراق مع الدول المجاورة قائلاً : ((لم تآل حكومتنا جهداً في توسيع نطاق التمثيل الخارجي ، لما في ذلك تعزيز مركزنا السياسي ، وتوثيق الروابط الودية مع الدول الأجنبية وحفظ مصالح العراقيين في بلادنا ... وأشار إلى تركيا بعد تبادل الممثلين الدبلوماسيين ... فازدادت العلاقات بين الدولتين تحسناً أوجب المسرة والاعتباط)) .

ولم تقف جهود الحكومة العراقية عن دراسة ومعالجة جوانب التنمية في السياسة التجارية وتشجيع الإنتاج الوطني ، إن حماية الزراعة والصناعة لم توضع موضع التنفيذ ، إلا عند تطبيق قانون تعريفه الرسوم الكمركية رقم (30) لعام 1927م ، وتعديلاته في عام 1930م ، كما مثل هذا القانون نقطة تحول في السياسة التجارية العراقية ، والتي ارتكزت على تشجيع المستوردات من البضائع الإنتاجية عن طريق خفض رسوم الاستيراد المفروضة عليها ، وعلى تقليص المستوردات غير الضرورية للبضائع الاستهلاكية عن طريق رفع رسوم الاستيراد عليها . أما رسوم الصادرات فقد خضعت لفئة رسوم مقدارها (1%) مع استثناء الصادرات الرئيسية التالية :

1. التمور : فقد لحقتها فئة (3%) ، إذ استغل تصدير التمور لتحقيق مورد مالي كبير للدولة
 2. الحنطة والشعير والرز : أعفيت من رسوم التصدير إطلاقاً ، استناداً لتصدير هذه المحاصيل أثناء الأزمة الاقتصادية العالمية 1929-1933م .
 3. الخيول والمصارين : أخضعت لرسوم مركبة ، لصعوبة تمييز الأولى ، وإخضاع الثانية لرسوم الإنتاج .
- إن ميل الميزان التجاري ضد مصلحة العراق يبدو واضحاً مع معظم دول العالم منها تركيا (ينظر ملحق رقم 4) ، بينما ميله مع مصلحة العراق كان مع دول معينة ، ويبدو أن عناصر العجز في الميزان التجاري للعراق قد نشأ نتيجة المتاجرة مع بعض الدول الصناعية المتقدمة ، يقابلها تاخر الصناعة المحلية العراقية ، وكذلك المتاجرة مع الدول الزراعية ويقابلها أيضاً العجز في بعض فروع الإنتاج الزراعي للعراق . أما بقية الميزان التجاري فقاصرة على عدد يسير من الدول الزراعية ، وعلى الولايات المتحدة الأمريكية ، وبسبب رئيسي هو انفراد العراق بأكبر قسط من إنتاج التمور في العالم .
- رغم السلبية الواضحة في العلاقات التجارية بين العراق وتركيا ، إلا أنها افضل مما كانت عليه قبل تسوية مشكلة الموصل ، إذ أصبح بإمكان تجار العراق بموجب الوضع الجديد ممارسة نشاطاتهم التجارية بكامل الحرية مع الجانب التركي ، بشروط قيام الحكومة العراقية بتقديم التسهيلات اللازمة لتجار المدن التركية الواقعة قرب الحدود الفاصلة بين العراق وتركيا ، فضلاً عن الاستفادة من طريق الموصل التجاري في تصدير حاصلاتهم وبضائعهم إلى الخارج ، واستيراد احتياجاتهم الضرورية من السلع والبضائع المحلية المستوردة عبر الأسواق العراقية .
- بقيت أهمية الموصل مميزة في العلاقات التجارية بين العراق وتركيا ، ومرتبطة بعدم التكافؤ في النهضة الاقتصادية لتركيا ، فعلى الرغم من أن تركيا بلد مساحته نحو (450) كيلو متر مربع تقريباً ومتنوع جغرافياً وإقليمياً ، إلا أن التباين الاقتصادي والاجتماعي يسود هذا البلد ، إذ أن منطقة بحر ايجة إلى الغرب والمنطقة المحيطة باستانبول إلى الشمال الغربي تُعد أكثر المناطق رخاء وتأثراً بالغرب ، في حين أن الشرق والجنوب الشرقي أكثر فقراً واقل تأثراً بالغرب ، فضلاً عن قلة خصوبة الأرض ، والصناعة حرفية ، والأمية منتشرة على نطاق واسع ، إضافة إلى التباين الاجتماعي وعدم المساواة في المدخولات وتركيز ملكية الأرض بيد الإقطاعيين بخلاف مناطق الغرب حيث تسودها الملكيات الصغيرة والرقى والتقدم . لذلك بقيت هذه المناطق بحاجة إلى منفذ تجاري يوازي مستواها المعاشي والاجتماعي ، فكان شمال العراق (الموصل) المنفذ الوحيد لها . إن تدشين التجار العراقيين أبواب التجارة في الأسواق التركية ، واجه صعوبات ناجمة عن الضرورات التي فرضتها تطبيقات أحكام الإدارة العرفية في المقاطعات التركية الواقعة جنوب شرق تركيا ، حول المنطقة الممتدة من ديار بكر وماردين إلى

الحدود الإيرانية ، ونظرا للأوضاع السابقة الذكر لهذه المناطق فقد شهدت اضطرابات وحركات مسلحة ، حيث شهدت المنطقة اندلاع حركة كردية مسلحة اثر فشل حركة الشيخ (سعيد بيران) عام 1925م ، وتجدد الاضطرابات للفترة 1927-1932م ، وحدثت مواجهات عنيفة بين الأكراد والحكومة التركية التي طبقت سياسة تضييق الخناق على مدينة ماردين وديار بكر وغيرها ، علاوة على تخريب معظم القرى في مديات وجزيرة ابن عمر .

تسببت هذه الاضطرابات في عرقلة النشاطات التجارية بين العراق وتركيا ، وقد واجه تجار شمال العراق ولاسيما تجار الموصل صعوبات ومشكلات خلال عمليات تصديرهم البضائع ، والأموال التجارية التي كانت تضم الأقمشة وبعض السلع الأوروبية المستوردة والخيول والتمور والمنسوجات والغزول المحلية إلى المدن الواقعة شمال الجزيرة الفراتية كديار بكر وماردين وسيواس ، وادى ذلك إلى عدم مواصلة نشاطاتهم التجارية ، وقد انسحبت هذا على بقية تجار الموصل المتعاملين مع الأكراد القاطنين قرب الحدود الفاصلة بين العراق وتركيا ، اثر اضطراب الأحوال الأمنية على الحدود هنالك ، وأسهمت كذلك الضرائب المتعددة التي كان الأتراك يستوفونها بصورة عشوائية في عزوف عدد كبير من تجار الموصل لاجتياز الحدود باتجاه المدن التركية .

بينما أدى سماح الحكومة العراقية من جانبها للتجار الأتراك والعراقيين معاً ، بجلب المحاصيل والمنتجات والسلع المختلفة من تركيا ، وأهمها البقوليات والفاكهة والأثمار المجففة والكشمش والزبيب والأصواف احياناً والمواد الغذائية ، المتنوعة وغيرها من المواد الأولية الضرورية ، فضلاً عما كان يدخل العراق من الأغنام والمواشي ، إلى انتعاش تجار الموصل والحركة التجارية في الموصل من خلال هذا السماح ، لبيع مختلف السلع الأوربية ، وتصريف الفائض التجاري من السلع ، وأجراء عمليات المقايضة التجارية مع التجار الأتراك.

وفي غضون ذلك تطورت العلاقات الدبلوماسية بين البلدين كما أشرنا ، وفي عام 1929م جرى ترحيب رسمي وشعبي للوفد التركي الذي زار الموصل ، من اجل الإسهام في تمتين الأواصر والعلاقات السياسية والاقتصادية بين العراق وتركيا . كما شهدت الموصل في أيلول 1930م افتتاح أول قنصلية تركية كان من بين مهامها الإسهام في تطوير العلاقات التجارية بين العراق وتركيا.

إن الرغبة في تذليل العقبات بين البلدين تعد حقيقة وهمية ، فالعراق لم يزل تحت سلطة الانتداب البريطاني ، وتركيا مستسلمة لتوجهات اتاتورك نحو العلمانية والتوجه نحو الغرب ، وإزالة كل ما هو شرقي . ومن متابعة سير العلاقات التجارية بين البلدين في هذه الفترة يظهر ميل الجانب العراقي أكثر من التركي في تذليل المعوقات التجارية ، على الرغم من تداخل هذه العلاقات بالترابط التاريخي والجغرافي والأمني ، ومن ثم ميل تركيا نحو العراق اثر تنامي أهمية النفط للاقتصاد التركي [1].

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	اقتصاد
تصنيف المحتوى:	تاريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	عراق
الدولة - الأقليم:	تركيا
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | almadasupplements.com 08-12-2013

وقت التدوين: 2023-04-02

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 192

تاريخ تقسيم كردستان بدءاً من معركة جالديران انتهاءً باتفاقية لوزان

[20170815140641142248=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

بدأت المشكلة الكردية تظهر بصورة واضحة في العصر الحديث عند اصطدام الدولتين الصفوية الشيعية والعثمانية السنية عام (1514م) في معركة جالديران التي كانت كبيرة وغير حاسمة، كان من نتائجها تقسيم كردستان لأول مرة، حيث تم احتلال قسم منها من قبل العثمانيين والقسم الآخر إحتله الصفويون. في 17 ايار سنة 1639، تم تثبيت ذلك التقسيم نهائياً بموجب معاهدة قصر شيرين (زهاب) التي أبرمت بين الإمبراطوريتين المذكورتين كان للكورد دوراً حاسماً في إنتصار الدولة العثمانية على الدولة الصفوية، حيث تحالف معظم الأمراء الكورد مع العثمانيين. لعب العامل الطائفي دوراً بارزاً في التحالف الكوردي - العثماني، حيث أن أكثرية الكورد والأترك ينتمون الى المذهب السني (1)

في عام (1515م) قام العلامة إدريس، بعد تفويضه من قبل السلطان العثماني، بعقد اتفاقية مع الأمراء الكورد، يتضمن اعتراف الدولة العثمانية بسيادة تلك الإمارات على كردستان، وبقاء الحكم الوراثي فيها، ومساندة الأستانة لها عند تعرضها للغزو أو الاعتداء مقابل أن تدفع الإمارات الكردية رسوم سنوية كرمز لتبعيةها للدولة العثمانية، وأن تشارك إلى جانب الجيش العثماني في أية معارك تخوضها الإمبراطورية، إضافة إلى ذكر اسم السلطان والدعاء له من على المنابر في خطبة الجمعة. وقد تضمن هذا الاتفاق اعترافاً من الدولة العثمانية بالسلطات الكردية.... ومنذ ذلك الحين تغيرت مخططات الكورد لمستقبلهم، وصاروا يتطلعون إلى الاستقلال عن كل الدول التي يعيشون فيها، وإقامة دولة كردية تقوم على وحدة العرق الكوردي، وليس على أية رابطة أخرى، ومن ثم الانفصال عن الخلافة الإسلامية الكبرى القائمة في عصرهم وهي الخلافة العثمانية. (2)

اتفاقيات ومعاهدات بين العثمانيين والصفويين
عام (1555م) عقدت الدولتان العثمانية والصفوية اتفاقية ثنائية بين السلطان العثماني سليمان القانوني والشاه طهماسب عُرفت باتفاقية أماسيا لتعيين الحدود تُعد هذه المعاهدة أول معاهدة رسمية بين الدولتين. وتم بموجبها تكريس تقسيم كردستان رسمياً وفق وثيقة رسمية، نصت على تعيين الحدود بين الدولتين، وخاصة في مناطق شهرزور، وقارص، وبايزيد (وهي مناطق كردية صرفة) هذه الاتفاقية تلتها عدة اتفاقيات ومعاهدات اخرى
أ-معاهدة زهاو أو تنظيم الحدود عام (1639م)

ب-أرضروم الأولى (1823م)

ج-أرضروم الثانية (1847م)

د-اتفاقية طهران (1911م)

هـ-واتفاقية تخطيط الحدود بين الدولتين: الإيرانية والعثمانية عام (1913م) في الأستانة

هذه الاتفاقيات والمعاهدات كانت بمثابة صفة لآمال الشعب الكوردي في الحصول على استقلالهم..... (3)
صُرِّحت الجهود الكردية للاستقلال في مقتل إثر اتفاقية سايكس بيكو عام (1916م)؛ التي ضمت القسم الأكبر من

كوردستان العثمانية الى ثلاث كيانات سياسية مصطنعة تركيا، سوريا، العراق حيث اجتمع وزراء الخارجية الروسية والبريطانية والفرنسية، ودارت بينهم مباحثات سرية حول الترتيبات المقبلة للشرق الأوسط، بعد أن أصبحت هزيمة ألمانيا وحليفاتها الدولة العثمانية وشيكة، وتضمنت الاتفاقية تقسيم تركة الدولة العثمانية، وبما أن القسم الأكبر من كردستان كان تحت السيطرة العثمانية، فقد شملها التقسيم، وهذا الوضع الجديد عمق بشكل فعال من تعقيد المشكلة الكوردية؛ حيث تُعدُّ معاهدة سايكس بيكو أول معاهدة دولية اشتركت فيها ثلاث دول كبرى، وحطمت الآمال الكوردية في تحقيق حلمهم في تقرير المصير.

ركز الكورد اهتمامهم نحو مؤتمر الصلح الذي انعقد في باريس في مارس 1919م، خاصة وأن هذا العام قد حفل بالأمال بالنسبة للكورد والعرب والأرمن، فقد أقبلت هذه السنة ومعها وعود ويلسون بتقرير مصير الشعوب.

ففي البند الثاني عشر يقول

12. ضمان سيادة الأجزاء التركية وإعطاء الشعوب الأخرى غير التركية التي تخضع لها حق تقرير المصير، وحرية المرور في المضائق لجميع السفن بضمن دولي. (4)

اتفاقية سايكس بيكو 1916

اتفاقية سيفر

وقعت حكومة إسطنبول برئاسة علي رضا باشا يوم 10-08-1920 على معاهدة (سيفر) والتي نصت على الاعتراف بأرمينيا، والعراق وسورية تحت الانتداب الفرنسي والبريطاني.

كما نصت البنود 62، 63، 64 من الفقرة الثالثة على منح المناطق الكوردية الحكم الذاتي، واحتمال حصول كوردستان على الاستقلال، والسماح لولاية الموصل بالانضمام إلى كوردستان، طبقاً للبند 62. ونص البند 64 من الاتفاقية على التالي: (في غضون سنة واحدة من هذا التاريخ، إذا ظهر الشعب الكوردي القاطن ضمن المناطق المحددة في المادة 62، أن أغلبية سكان تلك المناطق ترغب في الاستقلال عن تركيا، وإذا رأى المجلس (مجلس عصبة الأمم) أن هؤلاء جديرون بهذا الاستقلال، وإذا أوصى بأن تمنح لهم، فعلى تركيا أن توافق على تنفيذ مثل هذه التوصية، وان تتنازل عن كل حقوقها وامتيازاتها في تلك المناطق). (5)

الأترك والعرب والفرس يتبجحون بأن كوردستان لم تكن مستقلة في السابق في العصر الحديث ولذلك لا يحق لها الإستقلال، بينما كانت كوردستان جزءاً من الإمبراطورية العثمانية، كغيرها من المناطق وأن العراق الحالي وسوريا وتركيا ولبنان والسعودية والأردن الحالية وغيرها من دول المنطقة، لم يكن لها وجود قبل الحرب العالمية الأولى ككيانات سياسية، حالها حال كوردستان

اتفاقية سيفر-الاراضي المخصصة لدولة كوردستان تظهر بالون الاصفر والابيض

اتفاقية لوزان

رفضت حكومة أنقرة هذه المعاهدة سيفر واعتبرتها إذلالاً للسلطنة وظلماً بحقها، وتخاذلاً من حكومة إسطنبول والسلطان، وان الفريق الحاكم في إسطنبول قد خان الوطن.

ففي 30-10-1922 قدم مصطفى كمال أتاتورك مشروع قرار إلى البرلمان يطالب فيه بإلغاء السلطنة ويتهم السلطان بالخيانة العظمى. ووافق البرلمان على ذلك في 01-11-1922 بفصل السلطنة عن الخلافة والغاء الأولى!.

نجحت حكومة أنقرة في إقناع الكورد بإرجاء مطالبهم القومية، عبر قطع الوعود لهم، فأرسل مصطفى كمال وفداً إلى مؤتمر لوزان، برئاسة صديقه عصمت إينونو (1884 - 1973). وأثناء تواجد الوفد هناك، طلب مصطفى كمال من النواب الكورد في البرلمان (72 برلماني)، الرد على الاستفسار، الذي وصله من إينونو (كوردي الأصل)، في مؤتمر لوزان، حول رغبة الكورد في البقاء ضمن الدولة التركية الجديدة. فردّ النائب الكردي عن محافظة (أرضروم) جنوب شرقي تركيا، حسين عوني بيبك، قائلاً: (إن هذه البلاد هي للأتراك. وإن حقّ التحدّث من هذه المنصّة (البرلمان)، هو للأمتين، الكردية والتركية). وأيده النواب الكورد في البرلمان. وبموجبه، أعلن إينونو في مؤتمر لوزان، أن (تركيا هي للشعبين، التركي والكوردي، المتساويين أمام الدولة، ويتمتعان بحقوق قومية متساوية).

وحين وجد المشاركون، أن الكورد، لا يريدون الانفصال عن تركيا، وأن الأخيرة وعدت بتلبية مطالبهم القومية، وافقوا على غض النظر عن أي فكرة لاستقلال كردستان، وحذفوا ذكر الكورد من وثائق المؤتمر.

وتمّ التوقيع على معاهدة لوزان بين الحلفاء وحكومة أنقرة في 24-07-1923.

وبعد إعلان مصطفى كمال - أتاتورك ولادة الجمهورية التركية في 29-10-1923، وضمّانه دعم الغرب والقوى العظمى، وتغاضيها عن مذابح الأرمن وحقوق الكورد بدأ أتاتورك التّنصّل مما جاء في معاهدة لوزان أيضاً، ووعده للكورد.

وبدأت مرحلة مريرة ومظلمة في حياة كورد تركيا. وكرّد فعل على (خيانة) أتاتورك لوعده التي قطعها للكورد، اندلعت انتفاضة الشيخ سعيد بيران، عام 1925، وساندها الأرمن والشركس والعرب والأشوريين في مناطق جنوب شرقي تركيا. وانتهت هذه الانتفاضة بالسحق واعتقال الشيخ سعيد وإعدامه مع رفاقه في 30-05-1925. ثم اندلعت انتفاضة جبل آغري، بقيادة الجنرال في الجيش العثماني، إحسان نوري باشا (1893 - 1976) عام 1926 واستمرت لغاية 1930. وأيضاً تمّ سحقها.

ثم أتت انتفاضة الكورد العلويين في محافظة ديرسم، بقيادة سيد رضا، عام 1937 - 1938. وتمّ سحقها عبر استخدام

الطيران. وكانت ابنة أتاتورك بالتبني، صبيحة غوكتشن (أول امرأة تقود طائرة حربية في تركيا والعالم. ويقال إنها من أصول أرمنية، بحسب الكاتب التركي الأرمني الراحل هرانت دينك) هي التي تقصف مدينة ديرسم بالقنابل. وراح في المجازر التي ارتكبت في سحق الانتفاضات الكوردية عشرات الألوف من الكورد، ومئات الألوف من المشردين والمهجرين قسراً. [1](6)
مصدر: موقع الكتروني: ديروكا- كردي

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: تاريخ

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: جنوب كردستان

الدولة - الأقليم: شمال كردستان

الدولة - الأقليم: غرب كردستان

الدولة - الأقليم: شرق كردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [ديروكا-كردي](#)

وقت التدوين: 2017-08-15

اسم المحرر: سهرياس نهحمهد

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 193

تحت ظلال "سيفر" و "لوزان" وحلم بيزنطة

[20230710123440505384=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

شهد عام 1923 واحدة من أكبر جرائم القرن العشرين، ارتكبتها كافة "الدول المتحضرة"، المنتصرة والمهزومة في سلسلة الحروب الكبرى من حرب البلقان 1913 وحتى نهاية الحرب اليونانية التركية عام 1923. فموجب معاهدة لوزان، تم إجراء تبادل سكاني بين الجمهورية التركية الناشئة والدولة اليونانية، برعاية رئيسية من بريطانيا التي كانت تريد دولاً قومية في الفضاء العثماني السابق. ولتحقيق ذلك، كان يجب التقليل من التنوع الاجتماعي والديني في الدول الحديثة لتحقيق الانسجام القومي.

بهذه الرؤية البدائية البريطانية تم التوقيع على المعاهدة وترحيل /1.5/ مليون من الروم الأرثوذكس من الأناضول الغربية، موطنهم التاريخي، إلى الريف اليوناني. في المقابل، تم ترحيل نحو /500/ ألف مسلم تركي من أنحاء اليونان إلى الأناضول.

جاءت هذه المعاهدة على أنقاض معاهدة سيفر التي تم التوقيع عليها عام 1920. في هذه الأخيرة رسمت الدول المنتصرة في الحرب، بشكل مشوه، خرائط لمشاريع تأسيس مناطق نفوذ لتأسيس دويلات على أنقاض الدولة العثمانية. الأمر الملفت في الانتقال الدولي من سيفر إلى لوزان، ليس انتصار مصطفى كمال في حرب التحرير، فقد كان بالإمكان إيقافه في مرحلة ما لولا تجاوزات اليونان على الرؤية البريطانية. من هنا يصف عبدالله أوجلان الموقف البريطاني في رعاية معاهدة لوزان وإنهاء سيفر بأنه "تغيير في الموقف انطلاقاً من مصالح النظام" (القضية الكردية - ص 156). وما كان بإمكان بريطانيا وفرنسا أن تمنعا عدم تحكم روسيا بعدد من الدويلات المقترحة، فضلاً عن مشكلة من يكون سيد اسطنبول والمضائق. فكان الاستمرار في المعاهدة يرسم ملامح حرب عالمية ثانية بين الأطراف المنتصرة في الحرب الأولى.

الدولة الكردية المقترحة في تلك المعاهدة (سيفر) ولسبب غير معلن يضرب بتأثيره إلى اليوم، حيث تم حصر مشروع الدولة الكردية المستقبلية في منطقتين متلاصقتين، الأولى خاضعة للنفوذ البريطاني المباشر، ومركزها جزيرة بوطان، تحت قيادة آل بدرخان، والقسم الآخر ضمّ دياربكر وامتد غرباً حتى نهر الفرات، وبات هذا الجزء يوصف في المراسلات الدبلوماسية والاستخباراتية البريطانية بـ "غرب كردستان".

ما يلفت في هذه المعاهدة، أي "سيفر"، أنه، إضافة إلى وان وكامل سرحد، تم إخراج المنطقة الكردية الواقعة غرب الفرات من خريطة كردستان، وتحديد المستطيل الطولي المحاذي للضفة الغربية من الفرات، من سيواس مروراً بملاطية ثم أديامان وصولاً إلى عفرين. كما تم إلحاق منطقة كردستان الجنوبية بالعراق. يستند أوجلان إلى هذه المعطيات في قوله إن معاهدة سيفر تم تطبيقها جزئياً، وألحقت أجزاء منها بـ "لوزان"، ومستمرة إلى اليوم.

في تركيا اليوم، ما زالت كلا المعاهدتين (سيفر ولوزان)، يحتلان موقفاً متقدماً في الخطابات الأيديولوجية للأحزاب التركية. ويمكن في هذا الإطار تحديد أربعة تيارات في المشهد السياسي التركي.

أولاً:

حزب العدالة والتنمية، في عهد السلطة المنفردة لأردوغان، بات يتمحور حول معاهدة لوزان من حيث التأسيس لتجاوز هذه المعاهدة، أي إما تعديلها أو إلغائها. ويروج الإعلام المحسوب على أردوغان لتضليل فج بالقول إن عمر المعاهدة /100/ عام وستنتهي في 2023، وأن على تركيا الاستعداد للكفاح من أجل البقاء.

ثانياً:

حزب الحركة القومية مؤسس على الهلع التاريخي من إعادة فرض معاهدة سيفر، سواء الجزء القومي المتعلق بالكرد والأرمن، أو الجانب الديني المرتبط بالروم الأرثوذكس.

ثالثاً:

حزب الشعوب الديمقراطي، الباحث عن استعادة روح معاهدة سيفر وليس تقسيماتها الجغرافية المباشرة. بمعنى استيعاب طروحات سيفر ضمن دولة وطنية واحدة تدير التنوع القومي والديني من باب الاعتراف وليس الإبادة.

رابعاً:

حزب الشعب الجمهوري، الذي يعتبر اتفاقية لوزان جوهره الدولة التركية، أو كما وصفها كمال كليجدار أوغلو "طابو للأرض التركية".

روسيا ضد لوزان

أعاد أردوغان إثارة الجدل حول معاهدة لوزان، منذ المحاولة الانقلابية الفاشلة في تموز 2016. ففي خريف ذلك العام، شن الرئيس التركي هجوماً مفاجئاً على تلك المعاهدة، واستهجن اعتبارها نصراً لتركيا.

منذ ذلك التصريح، بات البحث عن طريقة لتجاوز لوزان هاجساً لأردوغان. ففي زيارة له إلى اليونان، في السابع عشر من كانون الأول/ديسمبر 2017، فتح أردوغان ملف لوزان مجدداً، زاعماً أن هناك بنوداً غير واضحة في المعاهدة، وهذا يتطلب "تحديث المعاهدة".

هنا الجانب الذي يريده أردوغان في تجاوز لوزان يكمن في ثروة الغاز شرق المتوسط. فمحيط الجزر التي أقرتها المعاهدة لليونان في بحر إيجه تعد منطقة غاز حديثة، وبنود المعاهدة تقيد قدرة تركيا على التنقيب بشكل قانوني شرق المتوسط. لكن الشهر الماضي، تراجع الرئيس التركي خطوة إلى الخلف، ففي رسالة له بمناسبة الذكرى الـ 96/ لتوقيع المعاهدة (24-07-1923)، أشاهد بالمعاهدة باعتبارها "وثيقة استقلال تركيا" وتوتيجاً لانتصارات حروب الاستقلال (1919 - 1922). يمكن التقاط مؤشر دولي حول التباين في مواقف حزب العدالة والتنمية في نسخته الأروغانية (مرحلة ما بعد أحمد داوود أوغلو)، وهو أن الخطاب المناهض للوزان يلقي المساندة من روسيا، ومن انعكاساتها عرض روسيا مرافقة سفن التنقيب التركية في البحر المتوسط، كذلك الاحتلال لعفرين، الذي يعد خروجاً عن الحدود المرسومة في لوزن ثم اتفاقية أنقرة عام 1926.

أما حين يعتبر أردوغان المعاهدة "وثيقة للاستقلال" فيأتي في سياق خطاب التقارب مع الولايات المتحدة. وحزب العدالة منقسم داخلياً بين تيارين؛ الأوراسي الموالي لروسيا، والأطلسي الموالي لحلف الناتو، وهذا ما يستحق وصفه بـ "الفوضى الاستراتيجية". (من المفيد هنا الاطلاع على مساهمات الكاتب فرهاد حامي حول هذا الملف). يمكن إيجاز شرح التباين في معاني الأوراسية والأطلسية، أن الأولى تدفع تركيا للتوسع والاحتلال، وليس مثال ذلك فقط عرض مرافقة سفن التنقيب، بل في تكريس شرعية الوصاية التركية على إدلب وكل شمال حلب الخاضعة للاحتلال التركي المباشر. أما الاتجاه الأطلسي، فرغم منحه الدعم لتركيا في حروبها الداخلية ضد الكرد، تاريخياً، إلا أن هناك عواقب كبيرة لمحاولات تجاوزها لوزان، على الأقل فرض عقوبات جادة كما حدث لمدة عشر سنوات حين غزت أنقرة الجزء الشمال من قبرص عام 1974، فضلاً عن دخول الولايات المتحدة الشهر الماضي، رسمياً، كطرف مساند لمصر واليونان وقبرص حول التنقيب عن الغاز شرق المتوسط، في رسالة ملتوية و"طويلة البال"، على الطريقة الأطلسية، لأي تجاوز تركي.

كابوس "سيفر"

اتسم خطاب الحركة القومية تجاه الوحدة الأوروبية، منذ أن كانت ذات طابع اقتصادي في السبعينيات، بالعداء والحذر الشديد. خلال هذه الفترة، السبعينيات، أعلن ألب أرسلان توركيش، موقفه الراض لسوق الأوروبية المشتركة "لأنه سيؤدي بشكل غير مباشر إلى تفعيل معاهدة سيفر من خلال السماح للأجانب بشراء الأراضي والحصول على المزايا في أي جزء يريدونه من البلاد" (الاقتباس من دراسة لشرمين كوركوسوز). فكان الاتحاد الأوروبي بالنسبة للحزب، امتداداً لدول الحلفاء في الحرب العالمية الأولى. وخلال مسيرته، حاول الحزب حصر تعريف الاتحاد الأوروبي المرغوب فيه، في الإطار الاقتصادي، أو كمنظمة اقتصادية تدفع لتركيا المنح المالية بدون أن تطلب ثمناً في المقابل.

حين تم قبول ترشيح تركيا للاتحاد الأوروبي، عام 1999، خلال قمة هلسنكي، كان حزب الحركة القومية شريكاً في الائتلاف الحكومي. فتغيرت نبرة رئيس الحزب دولت بهجلي، وبات يتحدث عن "إعادة اكتشاف الأهمية الجيوسياسية والجغرافية لتركيا التي تمت الاستهانة بها في فترة ما بعد الحرب الباردة"، و"الاتحاد الأوروبي بحاجة إلى تركيا لتحقيق الاستقرار المنشود في منطقة القوقاز، البلقان والشرق الأوسط" (شرمين - 13)، وبات موضوع الاتحاد الأوروبي يترنح بين مستويين من الخطاب؛ الترحيب بتطلعه لقبول تركيا، والتنديد بعنصريته حين يشدد المعايير، لكنه بات يصبح خارج دائرة العدو صاحب مشروع تقسيم تركيا، ووكيل معاهدة سيفر. لكن مع خروج الحزب من البرلمان، بعد انتخابات 2002، وتركيز الاتحاد الأوروبي على قضايا حقوقية، مثل محاكمة أوجلان، عاد بهجلي إلى تقديم الاتحاد الأوروبي كعدو و"المتطلع إلى تحقيق أحلام بيزنطة" (شرمين - 13)، وتخللت هذه الاتهامات انتقادات مشابهة ضد حزب العدالة والتنمية، الذي كان باهجلي يعده امتداداً لحزب الحرية والائتلاف، الذي كان يدير الحكومة العثمانية في اسطنبول حين احتلها الحلفاء بعد الحرب

العالمية الأولى، ووقع على معاهدة سيفر.

قبل تدشين التحالف بين حزب العدالة والتنمية وحزب الحركة القومية، في الانتخابات البرلمانية المبكرة عام 2015، أو ما يعرف في تركيا بالتحالف بين يمين الوسط وأقصى اليمين، كان حزب العدالة متهماً من قبل حزب الحركة القومية بالعمل على إعادة اتفاقية سيفر والتمهيد لتقسيم تركيا.

منذ تأسيسه عام 1969، صاغ حزب الحركة القومية خطابه الأيديولوجي حول المؤامرات السوفيتية والأطلسية لاستعادة "معاهدة سيفر" وإلغاء لوزان. بهذا المعنى، بقي الحزب متحركاً في اتجاهين غير منضبطين، فمن جهة كرس رؤيته لمحاربة كل المظاهر السياسية والاجتماعية التي تذكر بمناخ سيفر، وبالتالي الحفاظ على مكتسبات لوزان، ومن جهة ثانية تبني التفسير القومي المشوه لـ "الميثاق الملي" الذي تم إقراره عام 1920 في البرلمان العثماني، ورسم حدود الدولة بما يشمل شمال سوريا بالكامل والموصل وكركوك بما في ذلك إقليم كردستان العراق وكامل جزيرة قبرص. فهو بهذا المعنى يتلاقى مع أردوغان فيتبوع الحدود، لكنه أكثر حذراً في إمكانية ارتداد هذا التوسع ضد تركيا. فالحزب وفق سلوكياته الميدانية، لديه رؤية في الجريمة، وهو إما أن يرتكبها سراً أو وفقاً للقانون. ومظلة القانون توفر مساحة واسعة للجرائم، بما في ذلك الإبادة الجماعية والترحيل الجماعي لمئات الآلاف من السكان غير المرغوب فيهم. لكن، في لحظة ما، حين يكون تجاوز لوزان يحمل معه إمكانية فرض سيفر من جديد، على الأرجح أن يكون دولت باهجلي أقل اندفاعاً من أردوغان، وقد يعمل على إعادته للخلف رغم أن البرنامج المعلن للحزبين تعطي التفوق للحركة القومية في النزعة العنصرية وعقلية الإبادة. لكنه سيفعلها من موقعه الجديد كداعية للتوجه الأوراسي الذي لم يكمله أردوغان بعد. فخلال الأيام القليلة الماضية، قدم إشارات متناقضة للغاية، منها استقباله للرئيس الأوكراني وإعلانه أن تركيا لن تعترف أبداً بالاحتلال الروسي لشبه جزيرة القرم، وإعلانه كذلك عن بناء أول كنيسة في تاريخ الجمهورية التركية، وهي مخصصة للطائفة السريانية الأرثوذكسية. اختيار أردوغان لهذه الطائفة لبناء أول كنيسة التفاف ذكي على حليفه باهجلي. فالأخير يركز مخاوفه على طوائف الأرمن واليونانيين كأدوات لـ "سيفر"، وليس السريان الأرثوذكس. ومن ناحية أخرى، يأتي هذا القرار في سياق الاتجاه نحو روسيا التي ربما يعتقد أردوغان أنها- أي روسيا- تعبير امبراطوري للأرثوذكسية. قد يكون المعطى الأخير، أي بناء الكنيسة كإجراء ترحيبي بروسيا، كافياً، بشكل مؤقت، لإسكات باهجلي، المتخوف لدرجة الهلع من فتح تركيا أمام المسيحية وإحياء ما يسميه باهجلي "حلم بيزنطة".

ظلال آيا صوفيا

في قصة ذات مغزى، يروي الكاتب "سليم كورو" مناخ التحول في حزب الحركة القومية قبل التحالف مع حزب العدالة، وكيف استدرجه الأخير منذ عام 2011. ففي ذلك العام، كانت البلاد تحضر للانتخابات العامة حين التقى كورو بشابين من الحركة القومية وكان يبدو عليهما القلق والتجهم. فسألهما: ما الأمر؟ قال أحدهما: "هناك إشاعات أن حزب العدالة والتنمية سيفتح آيا صوفيا أمام المصلين". فتساءل كورو بينه وبين نفسه: ألا يفترض أن يكونا سعيدين؟ فأمثالهما مستعدون لتنظيف آيا صوفيا بفرشاة الأسنان إذا كان حقاً سيتم افتتاحه مجدداً. أجاب الشاب الآخر: "حسناً، إذا فعلها حزب العدالة والتنمية، حقاً لا نعرف كيف لن نصوت له في الانتخابات".

يبقى هذا التحالف الحاكم، بين حزب العدالة والتنمية وحزب الحركة القومية، قائماً على توافقات غير محسومة بعد، حول التخلص من دائرة الأطلسي. وإلى حين الانتخابات الرئاسية المقبلة عام 2023، سيعمل أردوغان وياهجلي معاً تحت شعار أن أفضل طريقة لدفن "سيفر" تحت طبقة أخرى من المجازر هو العمل على تجاوز "لوزان".

*المصدر: NP

*الترجمة: المركز الكردي للدراسات. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة سيفر

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | marsaddaily.com 11-08-2022

وقت التدوين: 2023-07-10

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 194

تركيا 2023 و معاهدة لوزان.. اكدوبة صنعها اعلام اردوغان

[20230404123732479358=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230404123732479358)

تركيا ٢٠٢٣ ومعاهدة لوزان.. اكدوبة صنعها إعلام اردوغان

تركيا 2023 و معاهدة لوزان.. اكدوبة صنعها اعلام اردوغان.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: سياسة
تصنيف المحتوى: النقد السياسي
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: مطبوع
اللغة - اللهجة: عربي
ملف: معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم: تركيا
QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | archive.org

وقت التدوين: 2023-04-04

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 195

تركيا الحديثة رسمتها معاهدة لوزان وليس أوهام أردوغان

[20230404121928479356=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

أنقرة – يعتبر مراقبون أترک للمسار السياسي والأيدولوجي للرئيس التركي رجب طيب أردوغان أن الزعيم التركي نجح وحزبه، حزب العدالة والتنمية، في بدايات ارتقائهما إلى الحكم في إخفاء أيّ أعراض نافرة تتجاوز قواعد وأعراف وثوابت الدولة التركية الحديثة بحدودها التي رسمتها معاهدة لوزان في عام 1923. انتهج الرجل ومنظر الحزب أحمد داوود أغلو خصوصا خطابا متسقا مع أبجديات تركيا العلمانية وتولّت عقيدة “صفر مشاكل” طمأنة العالم والجوار بالأجندة الحقيقية للتيار الإسلامي الحاكم في البلاد.

سقط قناع النظام التركي بالنسخة الأردوغانية عند اندلاع “الربيع العربي” في المنطقة عام 2011. خيل لرجل تركيا القوي أن الظروف الدولية التي فرضت معاهدة لوزان قد تبخّرت، وأن مناخا آخر يشي بإمكانية استعادة تركيا العثمانية المنقرضة التي تنهل قوتها مما تستطيع أنقرة تحقيقه من اختراقات داخل العالم العربي.

في تلك اللحظة بالذات أفصح حزب العدالة والتنمية عن إسلاموية نافرة، فيما راح أردوغان يحجج إلى عواصم “الربيع” مسوقا النسخة الأردوغانية للإسلام السياسي الزاحف إلى حكم المنطقة.

سقطت عقيدة “صفر مشاكل” نهائيا. أزيح داوود أغلو “منظر السلطان” لاحقا، لكن قبل ذلك باتت حواضر تركيا ملاذا لتيارات الإسلام السياسي وقياداته، وبدا أن الإسلاموية بالنسخة الداعشية وسيلة تبررها غايات أنقرة في إعادة غزو الولايات العثمانية التي سقطت بسقوط السلطنة في بدايات القرن الماضي. وللمتفحص لخارطة عمل أردوغان وصحبه في المنطقة أن يكتشف بسهولة أن “سلطان” اليوم كان يجول داخل إمبراطورية عثمانية متخيلة طامحا إلى إغراق أوراق “لوزان” داخل بحر الدماء الذي فاض في المنطقة.

الاستثمار التركي في الخارج يخفي تنامي الاستياء الداخلي من تحول تركيا إلى مركز قلاقل يحجج إليه جهاديو العالم، الذين تسربوا بكثافة باتجاه العراق وسوريا

مقاربة شعبية

خَلصت معاهدة عام 1923 اليونان وبلغاريا والمشرق العربي ودول أخرى من اللبس الجغرافي الذي علق بأشلاء الدولة العثمانية المنهارة. تعهدت تركيا بالتنازل عن مناطق عديدة بما في ذلك قبرص ومصر والعراق والسودان وليبيا، وأعيد ترسيم الحدود مع سوريا بضم مناطق سورية تشمل مرسين وطرطوس وأضنة وعنتاب وديار بكر وماردين... إلخ. وإذا ما أمعن المراقب النظر بما “اقترفته” لوزان بحق المنطقة لصالح تركيا، سيكتشف حوافز أردوغان في فرض عثمانيته الجديدة التي تثبت ما نالته تركيا الجديدة وتسعى للفوز من جديد بما خسرت من مناطق أخرى في “لوزان”.

جال أردوغان بعد سيطرة الإخوان المسلمين على مصر وتونس عارضا على القاهرة والعاصمة التونسية نموذج تركيا الإسلامي. كان أردوغان يستفيد من “بركة” غربية راجت بعد عام 2011 تبشر بالنموذج التركي بديلا لأنظمة الحكم الساقطة في المنطقة، ومن سياسة “صفر مشاكل” التي لم تكن قد انتهت صلاحيتها بعد، للدعاء بحمل الترياق النهائي لعلل الشرق الأوسط. أراد رجل تركيا أن يكون صدى من أصداء أعداء تركيا الحديثة في تركيا ومنهم المؤرخ والكاتب التركي الشهير قدير مصراوغلو الذي هاجم في كتابه “معاهدة لوزان، انتصار أم خدمة؟” المعاهدة والقابلين بها في تركيا معتبرا أن الأترک تخلوا من خلال التوقيع على المعاهدة عن قيادة الأمة والاكتفاء بوطن محدود.

غير أن مقاربة أردوغان العثمانية تشبه ما تعج به الحملات الانتخابية من شعارات جوفاء مخصصة بشعبوية انتهازية لا تستند على منطق ولا تستقيم داخل إطار عقلاني رصين. فأن تنشر أنقرة قواعدها العسكرية في قطر أو الصومال أو السودان، فذلك لا يصدر عن دولة قوية كتلك التي كانت السلطنة العثمانية قديما نموذجا لها، بل عن بلد يعاني ارتباكا شاملا على المستويين الداخلي والخارجي تجعله متوسلا التوازن ما بين غرب يبتعد وشرق لا يمكن الركون إليه. ثم إن أردوغان يتجاهل أن المنطقة منذ عهد الاستقلالات خرجت من العثمانية بالمعنى العقائدي وخاضت تجارب حوّلت العثمانية إلى تاريخ لا عودة إليه.

ويجمع الاستراتيجيون على اعتبار الحراك الأردوغاني شكليا لا يغير شيئا من التوازنات الدولية حتى في حقبة تحولاتها الحالية الغامضة، ويرى هؤلاء أن قواعد تركيا العسكرية هنا وهناك لن تحوّل تركيا إلى دولة كبرى، وأنه من السخف اعتبار أن تلك القواعد الدونكيشوتية تمثل تهديدا استراتيجيا لمصر ودول الخليج وغيرها من المناطق.

ويضيف الخبراء أن التوازن الإقليمي يعتمد على حقائق دولية كبرى تخطها معاهدات ما بعد الحربين الأولى والثانية، والتي لم تهتز حتى في عصر الحرب الباردة واندثارها، بما في ذلك معاهدة لوزان الشهيرة التي لن يستطيع أردوغان المس بثوابتها وخلصاتها.

مناورة أردوغان للمس بمفاعيل اتفاقية عام 1923 قد تنقلب ضد تركيا نفسها من قبل الدول التي تعتبر نفسها مغبونة

مناورة أردوغان

وتجمع مصادر دبلوماسية غربية على أن مناورة أردوغان للمسّ بمفاعيل اتفاقية عام 1923 قد تنقلب ضد تركيا نفسها من قبل الدول التي تعتبر نفسها مغبونة من تلك الاتفاقية لصالح تركيا. وتقول هذه المصادر أن دولا مثل روسيا واليونان قد تتذكر ما خسرت جراء ترسيم الدول الكبرى لحدود تركيا ما بعد العثمانية وتفتح على أنقرة أبوابا تم إصاها منذ عقود، ثم إن المؤرخين قد يعيدون نبش كتب التاريخ التي تهز أركان قصة تشكل إسطنبول الحديثة وحكاية إزمير ومدن أخرى انتهى بها التاريخ لتكون جزءا من تركيا الأتاتورية.

وتعتبر مصادر تركية معارضة أن أردوغان سعى من خلال مصر "الإخوان" إلى استعادة حكم تركيا البائد لمصر ومن خلال تونس "النهضة" بعد ذلك للإطالة على شمال أفريقيا التي رحلت عنها العثمانية، لعل في تلك الإطالة استعادة لماضي السلطنة في الجزائر وليبيا وتونس.

فيما يبدو واضحا أن مطالبة أردوغان للرئيس السوداني عمر البشير بمنح تركيا مؤقتا جزيرة سواكن هي عودة لخرائط عثمانية قديمة في ذلك البلد. لكن هذه المصادر تسخر من سلوك أردوغان الذي شبهته بالتجوال داخل متحف، حيث كل ما هو معروض ينتمي إلى التاريخ ولا علاقة له بالحاضر في واقعه وقواعده وتوازناته وقواعده في السياسة والأمن والاقتصاد.

ويرى محللون أن قواعد تركيا العسكرية في قطر والسودان والصومال تقوم بناء على شروط ظرفية قد ينال منها تبدل هذه الظروف.

ويضيف هؤلاء أن أردوغان يزرع حقولا بعيدة عن تركيا لحاجة مؤقتة في الصومال وقطر والسودان وليس بناء على تحالف استراتيجي طويل المدى. ويؤكد هؤلاء أن القوة العسكرية والاقتصادية لتركيا لا تتيح لها أن تتمتع بهامش مستقل عن مراكز القرار في الغرب كما في الشرق، وأن أي إعادة تحوّل في الميزان الدولي سيحوّل قوة تركيا إلى قوة رديفة لهذا الغرب أو لهذا الشرق بما لا يتوافق أبدا مع طموحات أردوغان العثمانية المفخّخة لمعاهدة لوزان.

ويقول خبراء أوروبا وأوربيون في الشؤون التركية أن التمدد التركي الذي يأخذ ذلك الشكل العسكري يمثل استفزازا لذاكرة العالم العربي المعادية للفترة العثمانية تاريخيا، كما أن الاستثمار التركي في الخارج يخفي تنامي الاستياء الداخلي من تحول تركيا إلى مركز فلاقل يحج إليه جهاديو العالم الذين تسربوا بكثافة باتجاه العراق وسوريا، ومن تراجع سمعة تركيا في العالم ولا سيما لدى الاتحاد الأوروبي، ومن تدخل بلدهم في شؤون بلدان المنطقة، بما في ذلك الانخراط العسكري الفاعل في سوريا وقبل ذلك في العراق وذلك الكامن في قواعد البلد الخارجية، بما يزعزع أمن البلد ويشرع أبواب عدم الاستقرار على مستقبله.

ولا يستبعد بعض المتخصصين في الشؤون التركية من تأثر الداخل التركي بتطورات الداخل الإيراني وبيرون في تجريبي البلدين قواسم مشتركة تهدد الركائز العقدية للنظامين السياسيين. فأنقرة كما طهران يحكمها نمط من أنماط الإسلام السياسي، ويقدمان رعاية لجماعات وتيارات إسلاموية جهادية سنوية وشيعية، ويتمددان داخل دول المنطقة في سعي خبيث لتوطيد نفوذ يتواجهان أو يتواطآن من خلاله. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: سياسة

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: تركيا

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [alarab-news.cdn.ampproject.org 01-01-2018](http://alarab-news.cdn.ampproject.org/01-01-2018)

وقت التدوين: 2023-04-04

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 196

تركيا تجدد إمبراطورتها بنهاية معاهدة لوزان 2023.. هل ينجح أردوغان في تغيير الخريطة الجيوسياسية والاقتصادية؟

[20230315125320474647=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230315125320474647)

كتب : سها صلاح

الأترك لم ينسوا أبداً معاهدة لوزان ، التي تسببت في تقليص جغرافيا الدولة التركية الحديثة، وإجبارها على التخلي عن مناطق واسعة كانت تابعة لها.

لذلك لم يكن غريباً أن يتصدى لها الرئيس التركي رجب طيب أردوغان، خلال اجتماعات منتظمة مع رؤساء البلديات التركية لإرسال رسالة تاريخية وسياسية إلى الخارج قبل الداخل، مع اهتمام تركيا بالتخلص من آثار الاتفاقية واستعادة من حقوقها، التي اغتصبها الحلفاء وتركيا تعتبر أيضاً نصوص الاتفاقية غير عادلة لحقوقها؟

تأسست الجمهورية التركية الحديثة وفقاً لمعاهدة لوزان 1923، التي أبرمت مع الحلفاء المنتصرين في الحرب العالمية الأولى، وهم: المملكة المتحدة (بريطانيا) ، أيرلندا ، فرنسا ، روسيا ، إيطاليا ، بريطانيا ، مشيرة إلى أن بريطانيا قد تطورت عدد من الشروط غير العادلة والمؤلمة لحقوق الإمبراطورية العثمانية ، كإلغاء الخلافة ، ونفي الخليفة وعائلته خارج تركيا ، ومصادرة جميع أصوله ، وإعلان دولة علمانية، ومنع تركيا من التنقيب عن النفط والنظر في مضيق البوسفور الذي يربط بين البحر الأسود وبحر مرمرة ، ثم البحر الأبيض المتوسط كمر دولي لا يحق لتركيا الحصول على رسوم من السفن التي تمر به.

ويحلول عام 2023 تنتهي فترة المعاهدة ، التي مرت مائة عام ، وهنا نفهم تعليقات أردوغان ، حيث ستدخل تركيا حقبة جديدة ، وستبدأ التنقيب عن النفط وحفر قناة جديدة تربط بين البحرين الأسود وممر كتحضير لبدء تحصيل الرسوم من السفن العابرة، وبالتالي ، يمكن للمرء أن يفهم بعض جوانب النزاع المستمر الآن بين تركيا والغرب.

تاريخ المعاهدة:

بعد نهاية الحرب العالمية الأولى في عام 1918، أبرمت القوى المتحالفة المنتصرة معاهدة سيفريس في -08-1920، وتقاسمت بموجبها أراضي الإمبراطورية العثمانية، وأعطت معظم الجنسيات غير التركية في العهد العثماني إمبراطورية الاستقلال، لكن الأتراك رفضوا هذه المعاهدة وخاضوا حرباً شرسة ضد الحلفاء حتى حققوا انتصاراً كبيراً عليهم، خاصة على اليونان خلال حرب 1922-1923.

بعد ذلك، عُقد مؤتمر لوزان الثاني ، الذي استغرقت أعماله ثلاثة أشهر ، وأسفر عن توقيع معاهدة لوزان اتفاق سلام دولي في 24 يوليو عام 1923 في فندق بوريفاج بلس في لوزان ، جنوب سويسرا ، تشمل أطراف المعاهدة القوى المنتصرة بعد الحرب العالمية الأولى (خاصة بريطانيا وفرنسا وإيطاليا) والإمبراطورية العثمانية ، التي ترأس وفدًا إلى المؤتمر، عصمت إينو ، وعلى أساس رسمي تم تقسيم الإمبراطورية العثمانية ، والجمهورية التركية تأسست تحت رئاسة مصطفى كمال أتاتورك.

مصطفى كمال أتاتورك: (1881 - 1938) ، هو زعيم الحركة الوطنية التركية التي وقعت في أعقاب الحرب العالمية الأولى ، التي هزمت جيش الإغريق في الحرب اليونانية - التركية في عام 1922 ، وبعد انسحاب الحلفاء قوات من الأراضي التركية ، تولى مدينة أنقرة عاصمة له ، وأسس جمهورية تركيا الحديثة ، وألغى الخلافة الإسلامية ، وأعلن دولة علمانية.

عصمت إينونو: (1884 1973) ، هو ثاني رئيس لجمهورية تركيا ، حيث تولى الرئاسة من 11 نوفمبر 1938 إلى 22 مارس 1950 وكان رئيس وزراء تركيا عدة مرات في الفترات التالية من 1923 إلى 1924 ومن 1925 إلى 1937 ومن 1961 قام بتشكيل عشر حكومات ، كما شغل منصب وزير الخارجية التركي من 1922 إلى 1924 ، ومنصب رئيس هيئة الأركان العامة 1920-1921 ، وأصبح زعيماً للشعب الجمهوري حفلة من 1938 إلى 1972.

من أهم محتويات معاهدة لوزان الثانية:

• ترسيم حدود إمبراطورية الخلافة العثمانية ، والتي كانت الدول الغربية قد وصفتها في ذلك الوقت من قبل الرجل المريض ، الذي أنشأ للمواطن التركي الحديث دولة بقيادة مصطفى كمال أتاتورك ، وعاصمتها أنقرة.

• تضمنت 143 مادة موزعة على 17 وثيقة تتراوح بين الاتفاقية و الميثاق و الإعلان و الملحق ، وتناولت ترتيبات التوفيق بين الأطراف والموقعين على المعاهدة وإعادة تأسيس العلاقات الدبلوماسية بينهم ، وفقاً للمبادئ العامة للقانون الدولي.

• وضعت قوانين لاستخدام المضائق المائية التركية وقواعد المرور والملاحة فيها في وقت الحرب والسلام ، وتنص على شروط الإقامة والتجارة والقضاء في تركيا ، ومراجعة وضع الإمبراطورية العثمانية و مصير الأراضي التي كانت تابعة لها قبل هزيمتها في الحرب العالمية الأولى خلال 1914-1918.

• إلغاء معاهدة سيفرز وشروطها غير العادلة في الإمبراطورية العثمانية ، وأساس ما عرف فيما بعد باسم الجمهورية التركية العلمانية بعد إلغاء نظام الخلافة الإسلامية ، وترسيم حدود اليونان وبلغاريا مع الدولة التركية ، التي حافظت على ضم إسطنبول وترافيا الغربية ، وتضمنت أحكاماً لسداد ديون الدولة العثمانية.

• تخلت تركيا عن سيادتها على قبرص وليبيا ومصر والسودان والعراق والشام ، باستثناء المدن الواقعة في سوريا ، مثل أرفا وأضنة وغازي عنتاب وكلس ومراس ، والتخلي عن الإمبراطورية العثمانية بسبب حقوقها السياسية والمالية المتعلقة مصر والسودان اعتباراً من نوفمبر 1914.

ينص على استقلال جمهورية تركيا وحماية الأقلية المسيحية الأرثوذكسية اليونانية في تركيا والأقلية المسلمة في اليونان ، وإلزام الحكومة التركية بالحفاظ على حياة جميع المواطنين وحقوقهم وحریتهم داخل لهم حقوق متساوية أمام القانون بغض النظر عن الأصل والجنسية واللغة والدين ، ولكن معظم السكان المسيحيين في تركيا والسكان الأتراك في اليونان ، كانوا مدفوعين بناءً على معاهدة تبادل السكان اليونانيين والأتراك التي تم توقيعه بالفعل بين اليونان وتركيا .

• وافقت تركيا رسمياً على خسارة قبرص (التي استأجرتها الإمبراطورية البريطانية بعد مؤتمر برلين في عام 1878 ، لكنها ظلت أرضاً عثمانية قانونية حتى الحرب العالمية الأولى) ، وكذلك مصر والسودان ، والأنجلو-مصرية (التي تحتلها القوات البريطانية بذريعة إخماد ثورة عرابي واستعادة النظام في عام 1882 ، لكنها بقيت الأراضي العثمانية بشكل قانوني حتى الحرب العالمية الأولى) ، التي ضمتها إليها بريطانيا من جانب واحد في 5 نوفمبر 1914.

• ترك مصر محافظة الموصل ليتم تحديده من خلال عصبة الأمم ، حيث تخلت تركيا عن جميع المطالبات المتعلقة بجزر دوديكانيسيا ، والتي اضطرت إيطاليا لإعادتها إلى تركيا وفقاً للفقرة 2 من معاهدة أوتشي في عام 1912 ، والمعروفة أيضاً باسم معاهدة لوزان الأولى في عام 1912 ، حيث تم توقيعها في قلعة دوشي في لوزان ، سويسرا ، في أعقاب الحرب الإيطالية التركية (1911-1912) ، بين تركيا وإيطاليا.

بقيت الأراضي الواقعة جنوب سوريا والعراق وشبه الجزيرة العربية تحت السيطرة التركية عندما تم التوقيع على هدنة مدارس في 30 أكتوبر 1918 ، والتي لم تتعامل معها نصوصها بوضوح ، ولكن الحدود الجنوبية لتركيا محددة في الفقرة 3 ، يعني أيضاً أن تركيا قد تخلت عنها ، وتشمل مملكة المتوكل اليمينية وعسير وأجزاء من الحجاز ، مثل مدينة المدينة المنورة ، التي احتفظت بها القوات التركية حتى 23 يناير 1919.

• إلزام تركيا بعدم وضع أي قيود على المواطنين في استخدام أي لغة يختارونها على الإطلاق ، سواء في العلاقات أو في الاجتماعات العامة أو في مجالات الدين والتجارة والإعلام والنشر ، مع التأكيد على حقوقهم السياسية والسياسية. السيادة الاقتصادية للدولة التركية وإلغاء تطبيق نظام الامتيازات الأجنبية على أراضيها.

أعلنت رومانيا من جانب واحد فرض سيادتها على جزيرة القلعة العثمانية (قلعة الأضحى) في عام 1919 ، وعززت هذا الادعاء في معاهدة تريانون في عام 1920 ، تم نسيان الجزيرة بالكامل في سياق محادثات السلام في مؤتمر برلين في عام 1878 ، مما سمح لها بالبقاء في الأساس القانوني التركي في الملكية الخاصة للسلطان العثماني حتى معاهدة لوزان في عام 1923.

إنها جزيرة صغيرة تقع على نهر الدانوب ، وهي اليوم تنتمي إلى الأراضي الصربية الرومانية ، وكان معظم سكانها من الأتراك ،

وتعكس الجزيرة خصائص العمارة العثمانية ، حيث توجد العديد من المساجد والأزقة الملتوية. تم بناء بعض مباني الجزيرة مثل الكنيسة الأرثوذكسية وبعض المقاهي على طراز فوبان.

• تخلت تركيا عن امتيازاتها في ليبيا كما حددتها الفقرة 10 من معاهدة أوشي في عام 1912 (وفقًا للفقرة 22 من معاهدة لوزان في عام 1923).

ينظر الأتراك إلى الاتفاقية ، كوثيقة تأسس للجمهورية التركية ، كما وصفها الرئيس التركي رجب طيب أردوغان في خطابه أمام رؤساء البلديات في المجمع الرئاسي بالعاصمة أنقرة ، حيث يأتي الرئيس أردوغان للحديث مرة أخرى حول المعاهدة ، التي دعت إلى مراجعة معاهدة لوزان الثانية ، الموقعة في عام 1923 والتي أعقبتها تسوية حدود تركيا الحديثة بعد الحرب العالمية الأولى.

قال أردوغان إن خصوم تركيا أجبروها على توقيع معاهدة سيفر في عام 1920 ، وتوقيع معاهدة لوزان في عام 1923 ، وبسبب ذلك تركت تركيا الجزر في بحر إيجه إلى اليونان ، ويصف أردوغان معاهدة سيفرز ، بأنها أول مفترق في العهد العثماني ، لأنها أجبرت تركيا على التنازل عن مساحات شاسعة من الأراضي التي كانت تحت تأثيرها.

المعاهدة المعترف بها لحدود الدولة الحديثة في تركيا ، وتم تخفيض مطالب حلفاء الحكم الذاتي لكرديستان التركية في مقابل التنازل التركي عن الأراضي إلى أرمينيا ، والتخلي عن المطالبات إلى مناطق النفوذ في تركيا ، وفرض السيطرة على المعاملات المالية في تركيا أو القوات المسلحة ، وأعلن أن المضيق التركي بين بحر إيجه والبحر الأسود لتكون مفتوحة للجميع ، على عكس ما حدث في اتفاقية سيفرز.

في آسيا ، تخلت تركيا عن السيادة على العراق والأردن وفلسطين ، لتصبح تحت النفوذ البريطاني ، بينما أصبحت سوريا ولبنان تحت الانتداب الفرنسي ، واحتفظت تركيا بالأناضول ، وأصبحت أرمينيا جمهورية مستقلة بموجب الضمانات الدولية.

في أوروبا ، تنازلت تركيا عن أجزاء من تراقيا الشرقية وبعض جزر بحر إيجه إلى اليونان ، والدوديكانيز ورووس إلى إيطاليا ، حيث احتفظت بالقسطنطينية وضواحيها ، بما في ذلك منطقة مضيق الدردنيل والبوسفور ، والتي تم تحييدها وتدويلها ، وحصل الحلفاء على سيطرة أكثر فعالية على الاقتصاد التركي من خلال حقوق الاستسلام، أدت معاهدة لوزان الثانية إلى الاعتراف الدولي بسيادة جمهورية تركيا كخليفة للإمبراطورية العثمانية.

ومع ذلك ، مع نهاية المعاهدة ، يُعتقد أن تعميم الرسالة تسبب في توتر سياسي بين تركيا وبعض دول الاتحاد الأوروبي ، بعد مائة عام من التوقيع.

تشير الرسالة أيضًا إلى أنه سيكون من الممكن بالنسبة لتركيا بعد انتهاء المعاهدة ، القيام بالتنقيب عن النفط ، والانضمام إلى قائمة الدول المنتجة للنفط ، فضلاً عن تحصيل الرسوم من السفن التي تمر عبر مضيق البوسفور ، والحفر قناة جديدة تربط البحر الأسود وبحر مرمرة ، وتم حظرها على تركيا وفقًا لمعاهدة لوزان ؛ استعدادا لبدء تحصيل الرسوم من السفن العابرة.

يمكننا أن نفهم بعض جوانب الخلافات المستمرة بين تركيا والغرب التي تخشى الدول الغربية مع نهاية المعاهدة ، وسوف تجد تركيا المبرر لتدخلها في الموصل ، التي كانت تابعة لتركيا على مدى أربعة قرون حتى فقدها في الحرب العالمية الأولى.

قال الأستاذ التركي المتخصص في العلاقات الدولية مصطفى صدقي بلجين: عندما تخلت تركيا عن الموصل إلى العراق ، كان مشروطًا بعدم تغيير حدودها أو وضعها في ذلك الوقت ، والذي تغير على مدار العقود الماضية.

يذكر التاريخ القليل أن مدينة الموصل ، التي خضعت لسيطرة العثمانيين في عام 1534 في عهد سليمان الكونوي ، حتى نهاية الحرب العالمية الأولى ، حيث أصبحت طموحًا للدول الغربية ، خاصة بعد اكتشاف النفط ، لذلك تم الاستيلاء عليه من قبل فرنسا وبريطانيا ، وبتوقيع تركيا على معاهدة لوزان واتفاقية أنقرة ، تخلت أنقرة عن الموصل بعد تقليص مساحة الأرض.

من الممكن تحقيق التوازن بين معاهدتي لوزان الثانية ومعاهدة نانكينغ ، التي تنازلت الصين عن هونج كونج لبريطانيا ، بعد حرب الأفيون الأولى من خلال توقيع اتفاقية تشينبا ، التي تسعى إلى إنهاء الأولى الصراع الأنجلو صيني.

في عام 1839 ، غزت بريطانيا الصين لسحق المعارضة لتورطها في الشؤون الاقتصادية والسياسية للبلاد ، وكانت واحدة من أهم أهداف حرب بريطانيا هو احتلال جزيرة هونغ كونغ التي يسكنها الساحل الجنوبي الشرقي الصين. شهدت المستعمرة البريطانية الجديدة (جزيرة هونغ كونغ) ازدهارًا ، حيث أصبحت مركزًا تجاريًا بين الشرق والغرب ومركز البوابة التجارية والتوزيع لجنوب الصين ، وفي عام 1898 ، حصلت بريطانيا على 99 عامًا إضافيًا من حكم هونغ كونغ تحت اتفاقية بكين الثانية.

في سبتمبر 1984 ، بعد سنوات من المفاوضات ، وقع البريطانيون والصينيون اتفاقية رسمية للموافقة على إعادة الجزيرة إلى الصين في عام 1997 ، في مقابل تعهد الصين بالحفاظ على النظام الرأسمالي لهونغ كونغ ، وفي الأول من يوليو 1997 ، تم تسليم هونغ كونغ رسميًا إلى الصين في حفل حضره عدد من كبار الشخصيات الصينية والبريطانية ، الرئيس التنفيذي لحكومة هونغ كونغ الجديدة Tung Chee Hwa ، وضع سياسة تستند إلى مفهوم دولة واحدة ، اثنتان الأنظمة ، التي تحافظ على دور هونغ كونغ كمركز رأسمالي رئيسي في آسيا. تدور أحداث لوزان الثانية اليوم على طاولة النقاش ، حيث بدأت المخاوف تطفو على السطح مع انتهاء الفترة ، وربط ذلك بمحاولة الانقلاب على أردوغان في منتصف عام 2016 ، ومع معركة الرقة والموصل.

والسؤال هو: هل ستعود تركيا بعد انتهاء معاهدة لوزان 2 ، الإمبراطورية العثمانية الحديثة في المنطقة؟ هل ستتغير الخريطة الجيوسياسية والاقتصادية ، والعالم يدخل مرحلة جديدة من تجديد التراث العثماني؟

وكيف القوى العظمى الحالية للتعامل مع المطالب التركية؟ هل سنرى حروب قبل عام 2023 ، ومن سيقود هذا التغيير حول ربط النهاية الوثيقة للاتفاقية بالتوتر السياسي بين تركيا وبعض دول الاتحاد الأوروبي ، يتساءل المراقبون: هل هناك مادة في القانون الدولي تنص على صلاحية المعاهدات الدولية لمدة 100 عام فقط؟ ، مشيرين إلى أن ألمانيا ألغت المعاهدة في الثلاثينيات بعد 20 عامًا من توقيعها ، هل يمكن لتركيا أن تفعل ذلك؟ ونقدم لكم من خلال موقع أهل مصر، تغطية ورصدًا مستمرًا على مدار ال 24 ساعة ل سعر الذهب، أسعار اللحوم، أسعار الدولار، أسعار اليورو، أسعار العملات اليوم ، أخبار الرياضة، أخبار مصر، أخبار الاقتصاد، أخبار المحافظات، أخبار الحوادث، ويقوم فريقنا بمتابعة حصرية لجميع الدوريات العالمية مثل الدوري الإنجليزي، الدوري الإيطالي، الدوري المصري، دوري أبطال أوروبا، دوري أبطال أفريقيا، دوري أبطال آسيا، والأحداث الهامة والسياسة الخارجية والداخلية، بالإضافة للنقل الحصري ل أخبار الفن والعديد من الأنشطة الثقافية والأدبية. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	تركيا

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | ahlmnews.com 02-08-2019

وقت التدوين: 2023-03-15

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 197

تركيا والموصل والخرائط

[20230211123618465809=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=1120230211123618465809=q)

عبد الحسين شعبان

أكاديمي ومفكر عربي

بَرّرت تركيا إرسالها قوات عسكرية إلى العراق، بحماية الأمن القومي التركي ومكافحة الإرهاب، وهما مبرران مشروعان يحق لتركيا بموجبهما الدفاع عن أراضيها وحماية مواطنيها من شرور الإرهاب، لكن هذين المبررين لا يعطيان الحق لتركيا أو لغيرها في اختراق سيادة بلد آخر أو اجتياز حدوده الدولية.

وإذا كانت سيادة العراق معومة ومجروحة بفعل عناصر متداخلة ومعقدة، منها تداعيات الاحتلال الأمريكي، ثم سيطرة داعش على الموصل وأجزاء واسعة من مناطق غرب العراق، يضاف إليها النفوذ الإيراني المهيمن على السياسة العراقية، لكن ذلك ليس مبرراً لتركيا لانتهاك السيادة أو ما تبقى منها، بحجة أن الآخرين يخرقونها.

إن مثل تلك المبررات تعني العودة إلى القانون الدولي التقليدي الذي كان يجيز الحق في الحرب والحق في الغزو بزعم حماية المصالح القومية، ولكن ذلك أصبح من تراث الماضي، ولا سيّما بعد تأسيس الأمم المتحدة.

لقد حاول الرئيس التركي رجب طيب أردوغان البحث عن سند قانوني يدعم المطالب التركية، من خلال إعادة قراءته وتحفظه على معاهدة لوزان المبرمة في العام 1923، والتي رسمت الحدود بين الدولة التركية الجديدة وجيرانها على أنقاض الإمبراطورية العثمانية التي جرى تقاسمها وفقاً لاتفاقية سايكس - بيكو السرية لعام 1916، وتبعاً لنتائج الحرب العالمية الأولى.

وقال أردوغان: إن المشكلة الأساسية في الموصل هي إعادة بناء المنطقة وفقاً لخطة تطبّق فيها، وهي ليست في مصلحة تركيا، بل تهدّد بقاءها. وذهب أبعد من ذلك حين صرّح بخصوص محاربة الإرهاب: لن ننتظر حتى تدقّ المنظمات الإرهابية أبواب بلادنا، سنقوم من الآن بملاحقتها وننقضّ عليها أينما وجدت، وأضاف: إن وجود قوات تركية في منطقة بعشيقه قرب الموصل هو من أجل حماية استقلالنا ومستقبلنا.

أردوغان على حق حين يسعى لحماية بلاده، ولكن عليه اتباع الوسائل القانونية وعدم التجاوز على حقوق الآخرين، الأمر الذي يتطلب التعاون مع دول الجوار، ولا سيّما العراق، إضافة إلى قوات التحالف الدولي، بخصوص مكافحة الإرهاب. أما اتخاذ قرارات فردية ودخول الأراضي العراقية حتى دون التشاور مع حكومة البلد، فإن ذلك سيزيد من تعقيد المشاكل، كما أنه لا يساعد على توحيد الجهود للقضاء على الإرهاب.

لم يكتفِ أردوغان بذلك، بل حدّر العراق وسوريا بقوله: لقد بدأنا بتنفيذ خطتنا، وأن النار التي تحاولون إشعالها ستحرقكم أكثر ممّا. ولم ينسَ في ظل هذا الاندفاع والحماسة البعيدة عن الدبلوماسية والقواعد القانونية الدولية التعاهدية أو العرفية، أن ينتقد معاهدة لوزان، ويقول إنها كانت مفروضة على تركيا مثلما تم فرض معاهدة سيفر عليها، العام 1920.

لقد حدّدت معاهدة لوزان الحدود لعدّة بلدان كانت ضمن الإمبراطورية العثمانية، مثل بلغاريا واليونان وقبرص ودول المشرق العربي، والتي حكمتها لنحو أربعة قرون، فكيف يمكن إعادة القديم إلى قدمه؟ أليس في ذلك ضرب من إسقاط الرغبات على الواقع؟ فالعالم تغيّر كثيراً منذ نحو قرن من الزمان، والأمر لا يتعلّق بدول المنطقة فحسب، بل يشمل أوروبا وآسيا وإفريقيا وأمريكا، وعلى من لديه خيال أن يتصوّر ماذا تعني إعادة القديم إلى قدمه، غير نزاعات وحروب وخرائط ستندلع لتشمل العالم كله؟

إذاً ماذا تعني إعادة جريدة ديليليش (وهي الجريدة المؤيّدة للرئيس التركي) نشر الخرائط التركية الجديدة القديمة، وهي تضمّ فيها أجزاء من العراق وسوريا وبلغاريا وأرمينيا وجورجيا إلى تركيا؟ وبالطبع، فكركوك والموصل وإربيل وحلب وإدلب والحسكة هي في الصدارة من ذلك. أليس في الأمر ثمة أزمة، وهي أزمة تفكير وواقع؟

يمكنني القول: إن تلك الآراء كانت تظهر وتختفي تبعاً لتوازن القوى، فكّلما كان العراق ضعيفاً، وهو ما حصل منذ الحرب العراقية - الإيرانية، وبعد الاحتلال الأمريكي، وكذلك كلّما كانت سوريا ضعيفة ومنقسمة كما هي اليوم، بسبب الاحترابات الداخلية، تطلّ تلك المطالبات برأسها، فضلاً عن ارتفاع منسوب الشحنة القومية الاستعلائية فيها.

إن الخطاب العالمي النبرة الذي ذهب إليه القيادة التركية، والذي ازداد تطرفاً بعد محاولة الانقلاب العسكري الذي حدث في تركيا في شهر يوليو/ تموز الماضي (2016)، يستبطن الرغبة في توجيه الأنظار نحو الخارج وصرفها عن المشاكل الداخلية المستفحلة، وهو أحد الأسباب الأساسية لتصعيده في الفترة الأخيرة، كما يمكن تفهّم محاولة أنقرة مداعبة المشاعر القومية للتركان تحت عنوان حمايتهم، وخصوصاً في تلعفر التي تسكنها غالبية تركمانية، إضافة إلى كركوك التي فيها نسبة تركمانية وازنة.

ولكن حماية التركمان وبقية المجموعات الثقافية واجب، يستلزم من تركيا إذا أرادت تحقيقه، مخاطبة الحكومة العراقية باحترام حقوق الإنسان وإقرار مبادئ المساواة والمواطنة المتكافئة وعدم التمييز واعتماد مبادئ المشاركة والشراكة الحقيقية، وكذلك مناشدة الهيئات الدولية لممارسة ضغوطها لتحقيق ذلك، الأمر الذي يتطلب منها أولاً وقبل كل شيء

احترام حقوق الكرد في تركيا، وتلبية مطالبهم العادلة والمشروعة في حكم ذاتي أو إدارة ذاتية، والسماح لهم باستخدام لغتهم بصورة رسمية وحقهم في التعلم بها، وممارسة حقوقهم السياسية كاملة كمجموعة ثقافية متميزة، وتأكيد ذلك دستورياً، والأمر يشمل الحقوق الثقافية للمجاميع المتنوعة الأخرى بمن فيهم العرب.

أعتقد أن خشية القيادة التركية من تفجر الموضوع الكردي في تركيا، ما بعد تحرير الموصل وما بعد حسم الصراع في سوريا، ومطالب الكرد في البلدين بصيغة من صيغ الحكم الذاتي أو اللامركزية أو الفيدرالية أو غير ذلك، هي التي تدفعها إلى هذا الخطاب المتشدد بدلاً من البحث فيما يمكن التعاون به لمكافحة الإرهاب من جهة، ومن جهة ثانية لإيجاد تسويات لمشكلات تتعلق بالمسألة القومية والهوية وذيولها.

إن الدعوة لإعادة النظر بمعاهدة لوزان ومخرجاتها، ليس ورقة خاسرة فحسب، بل هي مسألة غير ممكنة، فقد مضى نحو قرن من الزمان على حسمها وتثبيت عائدية الموصل إلى العراق، وقد شكّل مجلس عصبة الأمم لجنة للتحقيق الأممي في 30 سبتمبر (أيلول) العام 1924، وأجرت هذه اتصالات وقامت بزيارات إلى لندن وأنقرة ودمشق وبغداد والموصل، وقابلت عدداً من الشخصيات والأعيان وأهالي المنطقة، وقررت في نهاية العام 1925، ضم الموصل إلى العراق لاعتبارات جغرافية وقومية وتاريخية واقتصادية وعسكرية وسياسية، كما ورد في تقريرها، ووافقت عليه تركيا مع تعديلات طفيفة، ووقعت في تلك الفترة معاهدة عراقية - تركية - بريطانية.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: ك. جنوبي

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | www.ahewar.org 26.10.2016

وقت التدوين: 2023-02-11

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 198

تركيا وسياسة قضم أراضي الجيران عبر أوهام (الميثاق الملي) و (معاهدة لوزان)

[20230404125637479361=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

يؤكد المتابعون للسياسة التركية الخارجية بأن أية محاولة لفهم التحركات العسكرية متعددة الأهداف الجغرافية للرئيس التركي، خلال الأعوام الأخيرة، لا يمكنها أن تتم بمعزل عن معرفة الوثائق التاريخية التي يلوح بها في كل مناسبة، وأهم تلك الوثائق على الإطلاق ما يعرف ب(الميثاق الملي)، الصادر عن الآباء المؤسسين للجمهورية التركية في عام 1920، وهي الوثيقة التي يتخذها أردوغان اليوم لشعرته سياساته العدوانية في الشمالين السوري والعراقي، إضافة إلى تراقيا الغربية وبحر إيجه وشمال قبرص(1)، وفي ضوء ما سبق، يجب الالتفات خلفا والتعرف على كل من الميثاق الملي، وكذلك معاهد لوزان التي لا تقل خطورة عن سابقتها، لفهم ما يحدث على أرض الواقع جيدا.

أولا/ الميثاق الملي (MİSAK-I MİLLİ)

بدأ الحلفاء مع نهاية الحرب العالمية الأولى (1914-1918) بإبرام المعاهدة النهائية من أجل إنشاء نظام عالمي جديد (2)، ومن نتائج تلك الحرب المهمة أن الأتراك بدأوا بالتحضير للميثاق الملي (Misaki Milli)، والمعروف أيضًا باسم (Ahd-i Milli و) Peymani Milli، وكذلك باسم الميثاق الوطني، منذ انعقاد مؤتمري أرضروم وسيواس، عندما أوصى مصطفى كمال أتاتورك عددا من أعضاء مجلس النواب التركي المنتخب حديثا، والذي بدأ عمله في 12 كانون الثاني 1920، بإعداد وثيقة تلبى المطالب الوطنية بما يتماشى مع القرارات المتخذة في المؤتمرات السابقة، وبالفعل شجع النواب المؤيدون، التقيد بوثيقة سياسية جرى إعدادها من قبل نائب رئيس البرلمان حسين كاظم قادر، وقرروا الجمع بين عدة وثائق وإنشاء هيئة تسمى (عهد الملي)، وأثناء عمل الهيئة، أرسل مصطفى كمال وثيقة تتكون من ثماني مقالات، أعادت الهيئة المذكورة ترتيبها، والتي تعكس في مجملها قرارات مؤتمري أرضروم وسيواس (3).

كان مصطفى كمال أتاتورك قد أكد في خطاب له موجه لأعضاء البرلمان التركي ما يأتي: "أيها السادة، يحكمكم واجب الضمير والدين الاخلاص لهذه الهيئة، لأن السابقين كانوا جبنا، كانوا جاهلين، كانوا غير مؤمنين، ولم يؤمنوا بجدية ويقين بمبادئ القضية الوطنية، ولأنهم لم يقدرُوا أن الأساس الوحيد للخلاص هو الأمة، وليس إطرء السلطان، والظهور الضعيف أمام الغرباء، والتغافل عن تحقيق الأهداف العظيمة"(4).

يعد إنجاز الميثاق الملي خطوة تاريخية أدت دوراً بارزاً في تأسيس الجمهورية التركية واستقلالها، ورسم حدود الجمهورية التركية، حيث انعقدت الهيئة في 12 كانون الثاني 1920 ووافق اعضاها بالإجماع على الميثاق الملي في 28 كانون الثاني 1920، والذي يتألف من إعلان يحتوي على ستة مواد حددت جغرافية البلاد، وجرى تبني مواد الميثاق الملي في البرلمان في 17 شباط 1920 والإعلان عنها وعدها أهم مفاصل التاريخ الوطني، وتكرر الأمر ذاته في 18 تموز 1920، أثناء أداء قسم الولاء داخل أروقة البرلمان التركي(5).

لقد أكد أعضاء البرلمان التركي على أن استقلال الدولة وضمّان مستقبل الأمة يكون من خلال التقيد الكامل بالمبادئ التي تظهر أكبر قدر من التضحية بالنفس لتحقيق العدالة والسلام، ليكون بذلك من أهم الخطوات لإنشاء الجمهورية التركية الفتية، لذا يعد إعلان الميثاق الملي نقطة تحول مهمة في تاريخ تركيا الحديث(6).

جاء في المادة الأولى من الميثاق الملي أن الأراضي التي تعيش فيها الأغلبية المسلمة، ضمن الخط الذي كانت توجد فيه الجيوش التركية أثناء توقيع هدنة مدروس في 30 تشرين الاول 1918، لا تقبل الانفصال أو التقسيم ولأي سبب بحكم الواقع (7)، وأكدت أن أراضي الدولة العثمانية الواقعة تحت احتلال جيوش العدو [كانت منطقتي هاتاي والموصل تحت الحكم التركي في ذلك الوقت] والأراضي التي استقرت فيها الأغلبية العثمانية الإسلامية المرتبطة ببعضها البعض من حيث الدين والنسب ووحدة الهدف، وتعزيز الاحترام المتبادل والتضحية بالنفس، واحترام ظروف بيئتهم، وهي لا تنفصل أبداً، كما نصت المادة 2 على ما يأتي: بمجرد حصول الشعب على حريته، نقبل طلب التصويت الحر إذا لزم الأمر للمقاطعات الثلاث، وهي: قارص وأرداهان وباتومي، أما المادة 3، فنصت على: تحديد الوضع القانوني لتراقيا الغربية، والذي تم تأجيله حتى إبرام اتفاق السلام مع تركيا، وأكدت المادة 4 على: حماية مدينة اسطنبول مركز الخلافة الإسلامية والسلطنة العليا وعاصمة الدولة العثمانية وبحر مرمرة من جميع الأخطار، مع عدم الإخلال بهذا المبدأ، ويكون القرار الذي اتخذته بالإجماع الدول الأخرى معنا فيما يتعلق بفتح مضيق البصر الأبيض المتوسط والبحر الأسود أمام التجارة والنقل العالميين، ساري المفعول(8).

في ضوء ما سبق، شكل الميثاق الملي "الوثيقة الدبلوماسية والأساس والهدف لبداية لتوحيد البلاد، ووحدة الوطن وأمنه المستقبلي، وقيام الأمة بجمهورية تركيا الجديدة، ووضع أساس الدولة" بحسب مصدر تركي مطلع(9)، لاسيما أن الميثاق طالب بإدراج المطالب الإقليمية التركية، بما في ذلك تحديد وضع قارص وأرداهان وباتومي، وما يتعلق بالمطالبات الإقليمية الافتراضية لتركيا بالعراق وسوريا وحتى اليونان، وبدرجة أقل تتعلق بجورجيا أو أرمينيا أو أذربيجان (10).

ثانيا/ معاهدة لوزان عام 1923 كانت الدولة العثمانية آخر الدول المهزومة في الحرب العالمية الأولى توفيقاً لاتفاقية استسلام مع الدول المنتصرة، في 10 آب 1920 في معاهدة سيفر، والتي رفضها مجلس (المجلس الوطني الكبير) بل وحُكم على الموقعين عليها وعلى الصدر الأعظم بالإعدام بتهمة الخيانة العظمى(11).

لاحقاً، عقدت معاهدة لوزان وهي معاهدة سلام وقعتها حكومة (المجلس الوطني الكبير) في أنقرة بعد طرد القوات اليونانية من قبل الجيش التركي، في 24 تموز 1923 مع الدول المنتصرة في الحرب العالمية الأولى، بريطانيا وفرنسا وإيطاليا واليابان واليونان ورومانيا وصربيا وكرواتيا وسلوفينيا بعد إلغاء معاهدة سيفر التي وقعتها الدولة العثمانية في 10 آب 1920، تحت ضغوط وإملاءات الحلفاء(12)، والتي أوصت بتقسيم تركيا إلى كيانات منها أرمني وكردي، كما نصت بانسحاب القوات الأجنبية من البريطانية واليونانية وغيرها من الأراضي التركية(13).

ضمت معاهدة لوزان العديد من الأجزاء والبنود، ومن أهمها البنود المتعلقة بالحدود، إذ نصت المادة 2 على تحديد حدود تركيا على النحو التالي: (1) مع بلغاريا: من مصب نهر ريزفايا، إلى نهر ماريتزا، نقطة تقاطع الحدود الثلاثة لتركيا وبلغاريا واليونان: الحدود الجنوبية لبلغاريا هي كما تم ترسيمها في الوقت الحاضر؛ (2) مع اليونان: ومن ثم التقاء أردا وماريتزا: مسار ماريتزا؛ من المنبع على طول أردا، وصولاً إلى نقطة ما على ذلك النهر سيتم تحديدها على أرض الواقع في الجوار المباشر لقربة تشوريك كوي...، المادة 3 من البحر الأبيض المتوسط إلى حدود بلاد فارس، يتم رسم حدود تركيا على النحو التالي: (1) مع سوريا: الحدود الموضحة في المادة 8 من الاتفاقية الفرنسية التركية المؤرخة في 20 تشرين الاول 1921، (2) مع العراق: تُرسم الحدود بين تركيا والعراق وفق ترتيبات ودية يتم إبرامها بين تركيا وبريطانيا في غضون تسعة أشهر. في حالة عدم التوصل إلى اتفاق بين الحكومتين خلال الوقت المذكور، يحال النزاع إلى مجلس عصبة الأمم. تتعهد الحكومتان التركية والبريطانية بشكل متبادل بأنه، ريثما يتم التوصل إلى قرار بشأن موضوع الحدود، لن تحدث أي تحركات عسكرية أو تحركات أخرى قد تُعدل بأي شكل من الأشكال الحالة الحالية للأراضي التي سيعتمد مصيرها النهائي على هذا القرار. المادة 6 أما فيما يتعلق بالحدود التي يحددها مجرى مائي بأنها متميزة عن ضفافها، فإن العبارات مسار أو قناة المستخدمة في أوصاف هذه المعاهدة تعني، فيما يتعلق بالأنهار غير القابلة للملاحة، الخط الوسطي للممر المائي أو فرعها الرئيسي، وفيما يتعلق بالأنهار القابلة للملاحة، الخط الوسطي لقناة الملاحة الرئيسية. ويعود الأمر إلى لجنة الحدود لتحديد ما إذا كان خط الحدود سيتبع أي تغييرات قد تطرأ على المسار أو القناة... (14).

ثالثا/ تركيا وأحلام قضم أراضي دول الجوار يظل حلم الأتراك بعودة الخلافة العثمانية مسيطراً على عقل رئيسها الذي يسعى لتحقيق حلم أجداده قبل سقوطهم المروع منذ مائة عام، مستخدماً شتى الوسائل القذرة لتحقيق حلمه على حساب أمن وأمان ومستقبل جيرانه متعللاً بشتى الذرائع (15).

ذكر عبد الله غول بعد وصوله إلى السلطة في عام 2003، في حوار مع صحيفة تركية "إن خلق تركيا داخل الأناضول وحبسها هناك غير وارد؛ وأن حدود تركيا الكاملة ليست الحدود الرسمية تأثير تركيا ومصالحها يتخطى حدودها". وعندما سُئل: هل هذه عثمانية جديدة؟ قال: "كيفما تصفها صيفها، فالبلقان والشرق الأوسط وآسيا الوسطى مناطق تعيننا عن كذب، وتركيا لا يمكن أن تُحبس داخل الأناضول". وبدروه ذكر وزير الخارجية أحمد داوود أوغلو في 24 تشرين الثاني عام 2009: "نحن لنا إرث باقٍ من العهد العثماني؛ يقولون عثمانية جديدة، نعم نحن عثمانيون جُدد، نحن يتحتم علينا الاهتمام بدول منطقتنا كما الاهتمام بدول شمال أفريقيا" (16).

كما اختار الرئيس التركي رجب طيب أردوغان، في تشرين الأول 2016، وبعد رفض الحكومة العراقية مشاركة تركيا في عملية تحرير مدينة الموصل من تنظيم داعش، لقاء دورياً مع المخاتير الأتراك، ليردّ على القرار العراقي بالقول: "عليهم قراءة الميثاق الملي ليفهموا معنى الموصل بالنسبة لنا"، وأضاف: "الموصل كانت لنا"، وإثر ذلك تداولت صحف تركية خريطة الميثاق (الملي) وفيها تقطع تركيا أجزاء كبيرة من سوريا والعراق، وكذلك أجزاء من كل من: أرمينيا، وإيران، وجورجيا، واليونان، وبلغاريا، ما تسبب بموجة إدانة واستنكار واسعة(17).

لقد كانت المرة الأولى التي يشير فيها الرئيس التركي إلى الميثاق الملي، عندما رد على استبعاد بلاده بالقول: "في الموصل التاريخ يكذب علينا.. وإذا رغب السادة الأفاضل (يقصد الحكومة العراقية) في التحقق من ذلك فعليهم بقراءة الميثاق الملي ليفهموا معنى الموصل بالنسبة لنا" (18)، حيث كان محور حديثه خلال مؤتمر القانون الدولي الذي عقد في اسطنبول، استحالة بقاء تركيا خارج مسألة الموصل، بقوله: "أنقرة ستشارك في تحرير الموصل، وأي محادثات مستقبلية بشأن المدينة ستكون بمشاركة تركية" (19)، وبذلك كان حاداً جداً في مقارنته لاتفاقية لوزان التي وقعت في عام 1923. والتوقف أمام الميثاق الملي الذي أقره البرلمان التركي (20).

كما طالب الرئيس التركي صراحة خلال زيارته اليونان نهاية عام 2017 بتحديث اتفاقية لوزان، إذ سبق الزيارة تأكيده أن لوزان كانت خسارة لبلاده، عندما قال: "يريد بعضهم أن يقنعنا بأن معاهدة لوزان انتصار، أين الانتصار فيها؟ لقد خسرتنا بعض جزرنا في بحر إيجه لمصلحة اليونان.. من جلسوا إلى الطاولة في لوزان لم يتمكنوا من الدفاع عن حقوقنا"، في إشارة إلى "أتاتورك" وتحميلة المسؤولية(21).

تكرر تركيا ادعاءاتها بين الفترة والاخرى بشنها غارات جوية على الشريط الحدودي بينها وبين العراق مدعية أنها تلاحق أفراد وقواعد حزب العمال الكردستاني في المناطق الجبلية التي يتخذون منها ملاذ وإقامة معسكرات تدريب ومخاين أسلحة لضرب القوات التركية(22).

كذلك كرر الرئيس التركي تلك الادعاءات، إذ أن فحوى حديثه في الذكرى الثامنة والتسعين لاتفاقية لوزان، يظهر ذلك بقوله "النجاحات الحاسمة التي حققناها في مختلف الساحات، بدءاً من سوريا وليبيا، مروراً بشرق البحر المتوسط، ووصولاً إلى مكافحة الإرهاب، هي أوضح مؤشر على إرادتنا لحماية حقوق بلادنا"، وذلك في تأكيد منه أنه ينظر إلى المناطق، التي دخلتها تركيا في سوريا وليبيا وغيرها من الدول، على أنها تدخل في إطار الحقوق التاريخية لتركيا(23).

فضلاً عما تقدم، تمثل الحالة السورية مثالا واضحا على الأطماع التركية في المنطقة، حيث كانت تحركاتها ترمي إلى السيطرة طويلة الأمد منها تعرض مدينة عفرين التي احتلتها تركيا لعملية تترك شاملة، حيث اتخذت عدة إجراءات لإحداث تغيرات ديموغرافية بإحلال النازحين من المناطق التي استعادت الحكومة السورية السيطرة عليها بدلاً من السكان الأصليين وهم غالبيتهم من الكرد تحت ذريعة إبعاد الخطر الكردي، حيث وصلت عملية التترك في شمال سوريا إلى الكتب المدرسية ولافئات الطرق والمؤسسات التي باتت باللغة التركية، وإنشاء فروع للجامعات التركية فضلاً عن البضائع القادمة من تركيا(24).

تتدرج تركيا أن تدخلها في شمال شرق سوريا بشكل خاص وشمال سوريا بشكل عام هو من ضمن البنود الأساسية للميثاق المائي، والذي ينص على أن الأمة العثمانية أمة لا تتجرأ، ولا يمكن التنازل عن أي قطعة كانت تسيطر عليها الإمبراطورية العثمانية، أي أنها تسعى للسيطرة من هاتاي غرباً إلى الموصل شرقاً بما فيها إقليم كردستان(25)، إذ صرح الرئيس التركي في عام 2018، خلال التحضير لانطلاق العملية العسكرية التركية ضد الكرد في شمال سوريا "شمال سوريا كان ضمن حدود الميثاق المائي"(26).

وفي السياق ذاته، ذكر موقع "غريك سيتي تايمز" أن احد النواب عن حزب العدالة والتنمية الحاكم، نشر تغريدات تدعو إلى "تركيا الكبرى" التي تضم مساحات واسعة من شمال اليونان وجزر بحر إيجه الشرقية، ونصف بلغاريا وقبرص وأرمينيا في مجملها، ومناطق واسعة من جورجيا والعراق وسوريا. كما أشاد غلونك بانتصار السلاجقة لعام 1071، على الإمبراطورية البيزنطية في مانزيكيرت في معركة "ملاز كرد"، حين دخل الأتراك الآسيويون الأناضول للمرة الأولى في التاريخ، في ذكرى تصادف الـ 26 من أغسطس آب من كل عام(27).

تزامن ذلك التصريح مع ما قاله وزير الداخلية التركي سليمان صويلو في كانون الثاني 2019، حول مسألة منح الجنسية التركية للاجئين السوريين: "قد جاؤوا من أراضي حدود الميثاق المائي"، معتبراً أن ذلك سبب يخولهم الأحقية في أن يصبحوا أتركا(28)، كذلك أعلن أن "دمشق وحلب كانتا ضمن حدود أمتنا التي أعلنها المجلس العمومي العثماني"(29).

في الحقيقة، ان معاهدة لوزان التي سيحتفل بعد عامين بذكرها المئوية، تكاد تكون العنوان الأساسي لوجودية الكيان التركي الحالي، منها دعوة بعض المسؤولين الأتراك إلى البقاء في إدلب وعفرين لحماية حدود لواء الإسكندرون(30)، مما يفسر أهمية عام 2023 بالنسبة لتركيا، ولماذا يكثر الرئيس التركي ذكر هذا التاريخ، ولماذا يقول: (سنكون خلفاً لخير سلف)، لأنه تاريخ الخلاص من قرن من القيود المجحفة ولأنه تاريخ تحقيق أكبر الإنجازات على الإطلاق، بحسب أحد مؤيدي الرئيس التركي(31).

تركت تلك الادعاءات ردود أفعال كثيرة مستهجنة، منها أن نائب حزب الشعب الأوروبي في البرلمان الأوروبي، مانوليس كيفالوغيانيس، كان قد وصف تصريحات تركيا بأنها تمثل تحدياً مباشراً للقانون الدولي وتؤدي إلى زعزعة استقرار المنطقة ككل، قائلاً "أطلق الرئيس التركي تصريحات استفزازية على نحو متزايد، بلغت ذروتها في التدفق الحدودي العثماني الجديد أخيراً". و"سنعمل على تحقيق شيء أفضل، ما زالوا يحاولون حبسنا في معاهدة لوزان، سنبدل قصارى جهدنا لتحقيق أهدافنا لعام 2023، نحن مصممون على قيادة تركيا إلى الأمام"(32).

كما ذكر أحد المهتمين ما يأتي "أن الحديث حول انتهاء صلاحية معاهدة لوزان، أو ماتعرف في المحافل الدولية بمعاهدة السلام مع تركيا الموقعة في لوزان لسنة 1923، ما هو إلا شائعة مغرضة الهدف منها ردم الهوة الشاسعة بين المواطنين الأتراك الغاضبين من السياسات الاقتصادية الفاشلة لحزب العدالة والتنمية الحاكم في تركيا من جهة، ورغبات رئيسهم الموهوم بإحياء الامبراطورية العثمانية والتسلط على محيطه الإسلامي"(33).

*أستاذ التاريخ الحديث والمعاصر/ العلاقات الدولية في جامعة زاخو - إقليم كردستان العراق

الهوامش:

[1] () خالد أبو هريرة، «الميثاق المائي»... الخريطة التي يهدد أردوغان باستعادتها في 2023، على الرابط: HYPERLINK

External Link" External Link"

External Link" External Link" SON KARAR MİSAK-I MİLLİ. HYPERLINK() [2]

- [3] () خالد بشير، الميثاق المَلّي.. ما حكاية الخريطة التي تستند لها تركيا في طموحاتها التوسعية؟ على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [4] [External Link](#)”[External Link](#)“ Misak-ı Millî hazırlanıyor. HYPERLINK() [4]
- [5] Dr. Cengiz Tatar, MİSAK-I MİLLİ (MİLLİ YEMİN, ULUSAL ANT)’NİN 100’ÜNCÜ YILI. https:// () [5]
- yyte.org/tr/merkezler”[External Link](#)“ HYPERLINK 21”[Link External](#)“ HYPERLINK
- [6] [External](#) “ Misak-I Milli Nedir? Misak-I Milli Kararları Ve Maddeleri Nelerdir?. HYPERLINK() [6]
- [External Link](#)”[Link](#)
- [7] () خالد بشير، الميثاق المَلّي.. ما حكاية الخريطة التي تستند لها تركيا في طموحاتها التوسعية؟ على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [8] [External Link](#)”[External Link](#)“ Ögeyi Oylayın, 1920 MİSAK-I MİLLİ (ULUSAL AND). HYPERLINK() [8]
- [9] Dr. Cengiz Tatar, MİSAK-I MİLLİ (MİLLİ YEMİN, ULUSAL ANT)’NİN 100’ÜNCÜ YILI. https:// () [9]
- yyte.org/tr/merkezler”[External Link](#)“ HYPERLINK 21”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [10] [External Link](#)”[External Link](#)“ Turkey’s Misak-i Milli and Caucasus. HYPERLINK() [10]
- [11] () سعيد الحاج، اتفاقية لوزان: ما الذي تستطيع تركيا تغييره؟ على الرابط: [External](#) “ HYPERLINK [Link](#)
- [12] () إحسان الفقيه، لغط حول معاهدة لوزان... فما حقيقتها؟ على الرابط: [External](#) “ HYPERLINK [Link](#)
- [13] [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK () [13]
- [14] () عادل رفيع، النص الكامل لمعاهدة لوزان 1923، على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [15] () أمل غريب، «الميثاق المَلّي».. مؤامرة تركيا لاحتلال العراق وسوريا واليونان، على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [16] () الميثاق المَلّي والعثمانيون الجدد.. ثقافة الاستعمار تستوطن فكر العدالة والتنمية وشريكه القومي، على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [17] [External Link](#)”[External Link](#)“ CEVDET KÜÇÜK, MİSÂK-ı MİLLÎ. HYPERLINK() [17]
- [18] () خالد أبو هريرة، «الميثاق المَلّي»... الخريطة التي يهدد أردوغان باستعادتها في 2023، على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [19] () أمل غريب، «الميثاق المَلّي».. مؤامرة تركيا لاحتلال العراق وسوريا واليونان، على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [20] () د. محمد نور الدين، تركيا واتفاقية لوزان، على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [21] () خورشيد دلي، تركيا بين اتفاقية لوزان والميثاق المَلّي، على الرابط: [External](#) ”[External Link](#)“ HYPERLINK [Link](#)
- [22] () يوسف الراشد، تركيا وأطماعها الامبراطورية على الاراضي العراقية..! على الرابط: [External](#) “ HYPERLINK [Link](#)
- [23] () خورشيد دلي، تركيا بين اتفاقية لوزان والميثاق المَلّي، على الرابط: [External](#) ”[External Link](#)“ HYPERLINK [Link](#)
- [24] () محمد حسن عامر، أطماع تركيا في المنطقة.. استعادة “إرث العثمانيين” على جثث العرب، على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [25] () ناشط حقوقي: تركيا تسعى إلى تحقيق الميثاق المَلّي ووحدة الشعوب كقضية لردعها، على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [26] () رشاد الشيخ، الشمال السوري و”الميثاق المَلّي” على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [27] () “تركيا الكبرى” و”الوطن الأزرق”.. أطماع أردوغان من البلقان للعراق، على الرابط: [External](#) “ HYPERLINK [Link](#)
- [28] () الميثاق المَلّي والعثمانيون الجدد.. ثقافة الاستعمار تستوطن فكر العدالة والتنمية وشريكه القومي، على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [29] () ما أصل “الميثاق المَلّي” العثماني الذي يبعث من التاريخ؟ على الرابط: [External](#) “ HYPERLINK [Link](#)
- [30] () محمد نور الدين، أردوغان يهادن «لوزان»: تجميد تكتيكي ل«الميثاق المَلّي» على الرابط: [External Link](#)”[External Link](#)“ HYPERLINK
- [31] () السهلي بوعيدة، ماذا يعني عام 2023 بالنسبة لتركيا؟ على الرابط: [External](#) ”[External Link](#)“ HYPERLINK

[Link](#)
[32] ()(إنجى مجدي، كيف يسعى أردوغان للتخلص من "لوزان" بحلول 2023؟ على الرابط: HYPERLINK "External
"Link"[External Link](#)
[33] ()(الحدود المستقبلية بعد 2023 ونهاية صلاحية معاهدة لوزان 2-2، على الرابط: HYPERLINK "External
"Link"[External Link](#)[1].

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: سياسة
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي
ملف: معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم: تركيا
QR Code:

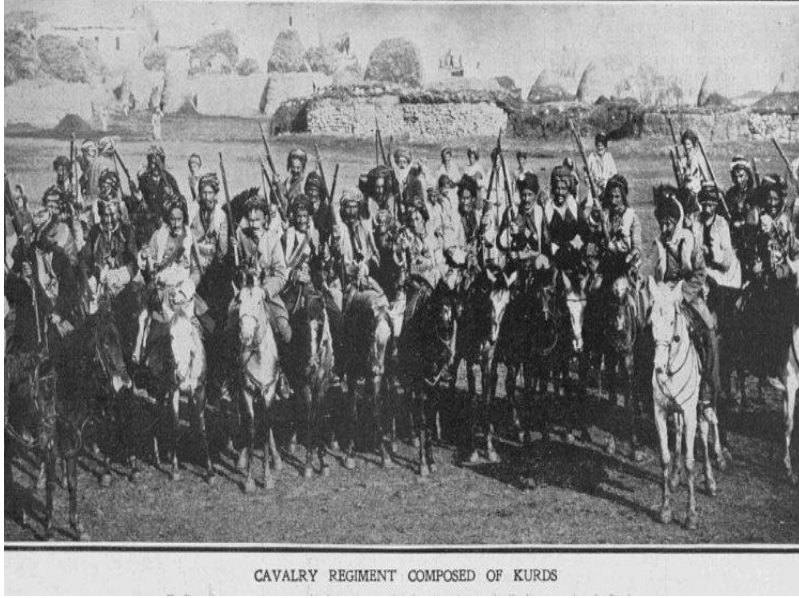
المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | asbar.me
وقت التدوين: 2023-04-04
اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 199

تسعة قرون من العلاقات الكردية التركية قبل لوزان

[20230711163307505877=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

تسعة قرون من العلاقات الكردية التركية قبل لوزان
حسين جمو

إذا حاولنا كتابة الصفحة الأولى من العلاقات الكردية التركية ستكون البداية من معركة ملازكرت (منازكرت بالكردية وملاذكرد في التاريخ العربي) عام 1071م. والصفحة الأخيرة تنتهي بثورة 1925 بقيادة الشيخ سعيد بيران، وهو حدث متفرع عن نتائج معاهدة لوزان عام 1923.

ما بين هذين الحدثين، شهدت العلاقات مداً وجزراً، ازدهاراً وخراباً، لكنها بقيت مستندة لأصول صلبة من الكفاح المشترك. وحين كانت تقع التجاوزات والصدمات، كانت هزيمة طرف لا تعني إبادة سكانية أو تحطيم الكيان الاجتماعي للآخر. بقيت هذه المعادلة سارية المفعول حتى في ظروف تبدو نظرياً وكأن العلاقات في أزمة قاتلة، كما حدث في ثورة الشيخ عبيدالله النهري عام 1880، أو قبلها عصيان بدرخان بك في بوطان عام 1848. كانت التسويات تعقب الهزائم، وتنطلق مرحلة جديدة من العلاقات الندية.

بدءاً من 24-07-1923 انتهت مفاعيل ملازكرت وما أعقبها من لحظات تحالف شديدة الأهمية بين الطرفين، خاصة خلال النصف الأول من حقبة الدولة العثمانية. ذلك أن لوزان كانت إلغاءً كلياً لشخصية ومجتمع كردستان، ونهاية للإرث التاريخي المشترك لشعوب المنطقة منذ الزلزال الديمغرافي والسياسي الذي أحدثه ظهور الترك في الشرق الأوسط.

كان وصول الأتراك إلى عاصمة كردستان عام 1042م، محنة لم تشهد لها شعوب كردستان وأرمينيا منذ حروب الإسلام المبكرة في خلافة عمر بن الخطاب. ذلك أن التمدد السلجوقي التركي كان يتحرك مجتمعياً، حيث آلاف العائلات ترافق الجنود في محل استقرارهم لتكوين نواة شعب جديد.

كانت الإمارة المروانية ذات القيادة الكردية (982-1086م) أقوى كيان حاكم لمناطق كردستان وأجزاء من أرمينيا وأذربيجان. ولم يكن أي تركي قد وصل إلى تلك الأرض. في غضون سنوات قليلة تعرضت عاصمة الإمارة، ميفارقين، لأول محاولة غزو من قبل السلاجقة في عام 1042م بعشرة آلاف فارس. وعلق ابن الأزرقي، مؤرخ الدولة المروانية، والمعاصر لعدد من أمرائها، على هذه المحاولة بالقول، "وكان هذا أول ظهور الترك بهذه الديار، ولم يكن الناس قد رأوا صورهم" قبل ذلك. (تاريخ ميفارقين- ص 161).

حين اقتربت ساعة معركة ملازكرت (ملاذكرد) سنة 1071، كان السلطان السلجوقي، ألب أرسلان، قد زار آمد قبل توجهه للمعركة، والتقى أمير الدولة المروانية على اتفاق. لم يذكر ابن الأزرقي في "تاريخ ميفارقين" بنود الاتفاق، فهو قد خط كتابه حين انتهت الدولة المروانية وبات السلاجقة سادة كردستان.

تسوية مع السلاجقة: "البقاء مقابل السيادة
يمكن وضع التعاون الكردي مع السلاجقة في إطار اضطراري تعاون اضطراري للطرفين، خاصة الجانب الكردي، وليس

تبعية لقيادة جديدة. وقد حكمت طبيعة الشريحتين الحاكميتين، الكردية والتركية، هوية كل منهما في وقت مبكر من اللقاء المرواني - السلجوقي، وهو أن الشريحة الكردية الحاكمة لم تحاول التوسع خارج النطاق الجغرافي الكردي والأرمني، وهذه من المفارقات التي لم يعالجها معظم المؤرخين المشتغلين على هذه الحقبة أو تغافلوا عنها عمداً لأسباب تتعلق بالسردية القومية الأحادية للتاريخ والتي تفشت مع مطلع القرن العشرين. فعلى عكس كافة إمارات "الثغور" الإسلامية، لم تكن الدولة المروانية كياناً جهادياً، واعتمدت على دور وظيفي هو الحاجز المهدئ للصراع بين الإسلام والمسيحية عبر بناء علاقات إيجابية مع الإمبراطورية الرومانية الشرقية لصالح الخليفة العباسي في بغداد.

ومن الملفت أنه في هذا التاريخ، أي قرابة عام 1000م، يلخص المؤرخ الأرمني أصوغيك استناداً إلى مصادر أرمنية وإسلامية، مفارقة قد تكون صادمة للسردية العامة الشائعة، وهو أن "السكان المسلمين كانوا أعداء الأمير المرواني. وبناء عليه أفلح الأمير الكردي في تحطيم الجماعات المعارضة المسلمة ونفهم وإبقاء الأرمن والسريان فيها بشكل رئيسي". (أرشاك بولاديان - الأكراد في حقبة الخلافة العباسية)، ويعود هذا الاستنتاج إلى العداء الذي استحكمت بين الحمدانيين العرب حكام الموصل وحب، وبين المروانيين، على فترات متقطعة لكن دموية، منها ما قام به نصر الدولة بن مروان حين فتك جماعياً بالسكان الموالين للأمير الحمداني في ميفارقين (ينظر: تاريخ ميفارقين).

وجمع أرشاك بولاديان شهادات لمؤرخين أرمن، وأخرى لمسلمين مثل ابن الأثير، ليدعم استنتاجه أن الإمارة المروانية الكردية كانت مرتبطة بالإمبراطورية البيزنطية، خصوصاً في عهد الأمير الأبرز، نصر الدولة ابن مروان، الذي حكم مدة 50 عاماً، وقبل ذلك، كان الإمبراطور البيزنطي، باسيل الثاني، قد عقد اتفاقية مع ممهد الدولة المرواني، ومنحه لقباً فريداً لم يسبق أن ناله حاكم إسلامي من إمبراطور مسيحي، وهو لقب "ماكسيتروس" و "دوق الشرق" في عام 1000م. (أرشاك بولاديان - الأكراد في حقبة الخلافة العباسية ص 201).

إذاً، لم يكن الكرد الذين ظهوروا كمسلمين على مسرح التاريخ منذ مطلع القرن الحادي عشر الميلادي، مدفوعين بعقيدة "الفتح" والتوسع، على عكس السلاجقة الباحثين عن أرض جديدة يحكمونها ويعيشوا فيها، فالكيان السلجوقي ذو طبيعة توسعية، وبالتالي تناسبها فكرة الجهاد ضد الكيانات المسيحية.

بعد اشتراكهم في تغليب كفة السلاجقة ضد بيزنطة، فقد الكرد أهم وظائف استمرار ملكهم، وهو توليهم مسؤولية حماية إحدى مناطق التماس الأكثر خطورة بين المسلمين وبيزنطة.

وهناك قلة ممن قرأوا الأمر من زاوية أخرى، فبحسب قراءة تحليلية لزعيم حزب العمال الكردستاني، عبدالله أوجلان، فإن اللقاء الكردي التركي في ملازكرت كانت تسوية لفتح ممر أمام القبائل التركية للتدفق إلى الأناضول عبر أضرورم وشمال دياربكر مقابل عدم استيطان القبائل التركية في أراضي الكرد وجوارهم الأرمني. (ينظر: أوجلان- القضية الكردية وحل الأمة الديمقراطية - ص 107).

حاول الكرد التأقلم مع التوسع التركي في أرضهم، فحاضوا معاً معركة ملازكرت الملحمية، وكانت في الواقع والمحصلة مخرجاً مبتكراً ظن المروانيون أنه سيكون بها خلاصهم من الزلزال الاجتماعي التركي الذي تصدع أمامه الشرق العباسي برمته من خوارزم إلى غزة. فقد أدت هزيمة بيزنطة في ملازكرت إلى فتح طريق للقبائل التركية إلى الأناضول بدلاً من استيطانها في كردستان. ورغم التضحية المروانية التي كانت تتمثل في "التضحية بالسيادة مقابل البقاء"، فإن التخلص من مظاهر الاستيطان التركي في كردستان وأرمينيا لم يتم إلا بعد قرن كامل حين حاض صلاح الدين الأيوبي معركة لا هوادة فيها ضد السلاجقة في كافة أرجاء بلاد الكرد. ورغم أن سلالات تركية مثل "الأرتقيين" بقيت حاكمة في حواضر كردية، مثل ماردين، فإنها خضعت في النهاية للقيادة الأيوبية ولم تكن ذات عمق اجتماعي، وبتعبير آخر: سلالات بلا مجتمع.

رغم ذلك، لم يؤسس تحالف ملازكرت لتعايش طويل الأمد بين الطبقتين الحاكميتين، الكردية والتركية. فحتى سنة 1086م، تاريخ انهيار الدولة المروانية، ركن الكرد إلى دفع الأموال لحماية انزعالهم الفريد عن المحيط المضطرب، إلى أن جاءتهم الضربة القاضية على أيدي السلاجقة وحانت النهاية الحتمية جراء تجاور قوتين، إحداها توسعية - جهادية، والثانية انعزالية منكفئة على نفسها.

ينقل ابن الأزرقي في تاريخ ميفارقين، تعليقات ذات مغزى لم تذكرها مصادر أخرى. فقد خاطب الوزير الفارسي الشهير للسلطان السلجوقي، نظام الملك، سيده ملكشاه قائلاً وهو يشير إلى بلاد بني مروان: "تلك البلاد قد خلت، وبها من الأموال ما لا يعد ولا يحسد". وفي العام 1086، استولى ملكشاه على ممالك الكرد قاطبة. وأرسل إلى أمير الكرد ناصر الدولة يسأله عما يطلبه مقابل فقدانه السيادة على بلاده، فأجابه ناصر الدولة جملة الشهيرة: "حربة تقع في صدري فتخرج من ظهري" (تاريخ ميفارقين - ص 213).

ويوجز العلامة محمد أمين زكي في كتابه "خلاصة تاريخ الكرد وكردستان" إلى أنه بعد معركة ملازكرت "خضعت جميع بلاد أرمينية وكردستان شيئاً فشيئاً لحكم آل أرسلان السلجوقي. وهكذا زالت من الوجود كل الحكومات والإمارات الكردية التي كانت قائمة حينئذ، وأصبحت كلها خاضعة لسلطان السلاجقة". (ص 213)

إن ربط المشاركة الكردية في المعركة من أجل فتح ممر للسلاجقة للتوجه غرباً، له ما يعززه في ثنايا مؤلفات تركية على نحو غير مباشر، ومنهم يلماز أوزتونا، مؤلف موسوعة الدولة العثمانية، حيث كتب أنه بعد المعركة أخذ السلطان "سليمان شاه" أنطاكية من البيزنط سنة 1084 و "جاء مئات الآلاف من الأتراك من الشرق واستوطنوا الأناضول، مبتدئين بالمدن أولاً" (الدولة العثمانية- الجزء الاول - ص 68).

بهذه الصيغة التغلبيه من جانب السلاجقة على المروانيين، بقيت الكتلة السكانية الكردية متموقعة في مكانها، كما الآن على وجه التقريب، بينما انتقلت القبائل التركية مئات الكيلومترات غرباً، لكن ليس بلا ثمن. فرغم هذه التسوية الاستراتيجية، لم تنجو الدولة المروانية من جحافل القبائل التركية، ونقل أموال الأمراء الكرد إلى السلطان السلجوقي. وفشلت انتفاضة كردية-عربية ضد الحكم السلجوقي عقب مقتل نظام الملك ووفاة ملكشاه، وجرى اغتصاب وسبي للنساء على نحو واسع ذكرها ابن الفلانس في موسوعة "تاريخ دمشق" في حوادث سنة 485 و 486 للهجرة ما يعادل 1092 و 1093م. ولأن التدفق السكاني لم يتوقف من الشرق، باتجاه الغرب، فإن انزياحاً سكانياً قد حدث في المنطقة تحت تأثير الغزوات التركية. فقد انتقل قسم من الكرد إلى بلاد الشام قادمين من كردستان وأذربيجان. وسحق الغزو السلجوقي الوجود العربي في شمال منطقة الجزيرة والموصل، وانتهت دولة العقيليين العرب بالتزامن مع انهيار المروانيين الكرد، وفشلت جبهة المقاومة الكردية العربية المشتركة في صد الزحف التدفق العسكري التركي بسبب عدم انتهاء التدفق البشري الناجم عن انفجار سكاني وانهيار للموارد المعيشية، في شرق ووسط آسيا، وهي فرضية لم تخضع للدراسة التاريخية. رغم خسائرها الكبيرة، على الكرد والعرب، مرت هذه الحقبة المصيرية بهذه التسوية، أي فتح الممر للترك للتقدم غرباً بدلاً من استيطانهم أراضي الكرد والعرب، ولم يحدث ذلك بأثر فوري ودون ضحايا. وبفضل سياسة المروانيين وأتباعهم الكرد، تم تفادي الدخول في معركة فاصلة مع الوافدين الجدد (السلاجقة)، فللكرد أرض سيخسرونها في حال هزيمتهم، بينما للترك أن يغيروا وجه لجام خيولهم وينتهي الأمر. بالتالي، أي معركة فاصلة كانت تعني فناء أحد الطرفين، كما حدث مع آخر دولة ذات روح عربية في العصر العباسي، وهي إمارة بني عقيل في الموصل والجزيرة التي تحطمت عسكرياً واجتماعياً في الحرب الفاصلة مع السلاجقة.

العهد الأيوبي: الحروب الكردية التركية

أخذت العلاقات التركية الكردية في الفترة الأيوبية طابعاً تناحرياً خطيراً، تخللتها صدامات اجتماعية واسعة تدخلت فيها الجيوش للحسم.

حين تسلم صلاح الدين الأيوبي الحكم في مصر سنة 1174م، كانت بلاد الكرد تزح تحت حكم القبائل التركمانية. ومع تمدد الأيوبيين إلى بلاد الشام والجزيرة نشبت حرب طاحنة مع بقايا السلالات التركية الحاكمة دامت سنتين، وألحقت خسائر فادحة بالطرفين، وتوقفت مؤقتاً تحت غرض الاتحاد ضد الصليبيين. إلا أن الحروب التركية الكردية اندلعت مجدداً "حتى أسفرت عن جلاء الكرد عن بعض البلاد السورية وكيليكيا وأضنة" (محمد أمين زكي - تاريخ الكرد وكردستان - ص 222). أول ذكر للحروب التركية- الكردية في العهد الأيوبي وردت في الجزء العاشر من "الكامل في التاريخ" لابن الأثير، في حوادث سنة 581 هجرية (1185 م) تحت عنوان "ذكر الفتنة بين التركمان والأكراد بديار الجزيرة والموصل" (ص 11)، وفيها تفاصيل عن منشأ النزاع الاجتماعي حين تعرضت مجموعة من الكرد لحفلة عرس تركمانية، فعمّ القتال بلاد الكرد قاطبة: "وفيها ابتداء الفتنة بين التركمان والأكراد بالموصل، والجزيرة، وشهرزور، وأذربيجان، والشام. وقتل فيها من الخلق ما لا يحصى، ودامت عدة سنين. وتقطعت الطرق، وأريقتم الدماء، ونهبت الأموال". بعدها بعام ينقل شمس الدين الذهبي في موسوعة "تاريخ الإسلام":

"وفي هذه الأيام كثرت الخلاف بديار بكر والجزيرة بين الأكراد والتركمان" (الجزء 41 - ص 14)

تدل هذه الوقائع الدامية في قلب الديار التاريخية للكرد إلى أن القبائل التركية قد استوطنت كل زاوية من زوايا بلاد الكرد. ولا يفصل ابن الأثير، المتحيز بلا ريب للزنكيين ضد الأيوبيين في كتابه، سوى هذا التبرير لتلك الحرب الكردية التركمانية عام 1185م. لكن في العام نفسه، كان صلاح الدين قد وافق على الصلح مع أتاك عز الدين، وهم من رعايا الزنكيين، ومن اللافت أن الصلح قضى بإبقاء الموصل في أيدي الأتابك، على أن يأخذ صلاح الدين المناطق الواقعة خلف الموصل كاملة وكلها كردية خالصة، وهي شهرزور وولاية قرابلي (نواحي كركوك) وما وراء الزاب، وأن يخطب له على منابر، ويضرب اسمه على السكة.

المماليك: تصفية الأرستقراطية الكردية

في الجزء الـ 47 من تاريخ الإسلام للذهبي، ترد وقائع متتالية عن استيلاء المماليك على الحكم من الأيوبيين، ومجريات المجازر التي ارتكبتها المماليك بحق الأمراء الكرد في مصر والشام، فكانت تصفية شاملة، للأرستقراطية الكردية الحاكمة، لكن الشريحة القبيلية القيادية لم تمس وبقيت تساهم في المجهود العسكري المملوكي مقابل معادلة جديدة من السيادة المحلية، خاصة أن المجتمع الكردي قد تم إنهاكه بالاستنزاف المديد جراء الحروب الأيوبية البعيدة عن أراضي الكرد، ومع نهاية المرحلة الأيوبية، كانت المدن الكردية قد استقرت على معادلة تضرب بتأثيرها حتى اليوم. فقد نجت هذه المنطقة من الاستيطان التركي، لكنها لم تتحرر تماماً من السيطرة التركية.

على عكس كافة الدول والإمارات الكردية، سجلت السلالة الأيوبية استثناء بخروجها من حدود الكرد. وهذا حدث يؤرخ للمرة الأولى على الصعيد الكردي منذ الدولة الميتانية - الهورية 1500 ق.م. لكنه كان توسعاً إشكالياً، فقد كان معكوساً، بدأ من مصر ودمشق ثم اتجه نحو بلاد الكرد.

انشغلت دولة المماليك بالغارات المستمرة على الإمارات التركمانية في الأناضول وشمال حلب، فكانت فترة استقرار نسبي للكرد الذين حافظوا على حصة وازنة من القوة العسكرية المملوكية (يراجع كتاب محمد عبد الله سالم العمارة، "الأكراد في النظام العسكري المملوكي"). وباتت هناك سيادة كردية على مناطق واسعة استوطنها التركمان في حلب وأطرافها الشمالية.

واستمرت الاستقلالية الكردية القبلية والعسكرية صامدة حتى ظهور العثمانيين على مسرح التاريخ، فشكوا جزءاً صلباً من التوسع العثماني نحو الشرق والجنوب وكفة راجحة في تغليب العثمانية على الإمارات التركمانية المنافسة. العثمانية: تحالف الإمبراطورية والقبيلة منذ دخول السلاجقة إلى الشرق الأوسط، وحتى صعود الدولة العثمانية، دخلت البلاد الممتدة من خراسان إلى الأناضول في حرب أهلية منهكة، غالبيتها بين القبائل التركية التي نقلت خلافاتها الآسيوية إلى مناطق الاستيطان الجديدة في بلاد الشام والعراق وكردستان والأناضول. استمرت حلقة الحروب الداخلية التركية على امتداد المنطقة التي نتج عنها فرز للقوى المسيطرة آنذاك، تضمنت في طورها الإمبراطوري ثلاث ممالك؛ اثنتان من الأنساب التركية، هي الصفوية والعثمانية، والثالثة مختلطة، تركية وقفقاسية، تمثلت بالمماليك في مصر والشام والحجاز. وهوية الصفوية مميزة، فهي ذات رأس تعود بأصولها إلى الكرد ومستتركة في الوقت نفسه، وجيش عماده من التركمان القزلباش، ورعية غالبيتها فارسية.

في عهد الصفوية، استكمل تترك أذربيجان التي كانت حاضرة قديمة للشعوب القفقاسية والإيرانية، وباتت مستوطنة هائلة لقبيلة قره قوينلو (الخروف الأسود) التي كانت تؤلف عماد القوات العسكرية للصفويين. على الطرف الآخر، كان السلطان العثماني سليم الأول، يحشد باسم الملة السنية، شرقاً، قواته المؤلفة من القبائل التركية. لكن قواته هذه لم تكن كافية لتحقيق انتصار حاسم ونقطة تحول في تاريخ المنطقة، وما كان لهذا النصر أن يكتمل إذا لم يضمن وجود الكرد إلى جانبه.

وجد الكرد في سليم الأول نصيراً تركياياً ضد القبيلة التركية الحاكمة في كردستان الآق قوينلو (الخروف الأبيض - السنة) والقره قوينلو (الشيعة) اللذين كانا يستوليان على كامل كردستان، وكان أمير آق قوينلو، حسن الطويل، ذو مطامع إمبراطورية. في بعض مراحل التاريخ كان الوصول إلى ما وراء وسط آسيا عن طريق مسار البحر الأسود أكثر أمناً بالنسبة للتجار الأوروبيين، وكان هذا من سوء حظ بعض المحطات التجارية في شرقي المتوسط، فقد أصبحت المنطقة الممتدة عبر أرمينيا وكردستان وشمال بلاد الشام، مهجورة وغارقة في الفقر، كذلك الحال في الأناضول التي تحولت في مراحل قصيرة، لكن في غاية القسوة، إلى "جيوش بلا مجتمعات" تركت أثرها الكبير في تأخير استيطان الشعوب الوافدة حديثاً، مثل القبائل التركية، في المدن، وبقيت رديحاً من الزمن شعوباً عسكرية بالكامل، ولعل هذا ما ساهم بشكل إيجابي في إبقاء السكان الأصليين في المدن والقرى الزراعية المتلاشية في الأناضول بدون مزاحمة من الوافدين الجدد، وبقيت صفة الترحال، أو عدم الإقامة في المدن، صفة ملازمة للقبائل التركية حتى وقت متأخر في زمن

حكمت قبيلة الأقب قوينلو التركمانية من (1469 - 1502)، ومنحت امتيازات لتجار البندقية الإيطاليين في دياربكر، بدون أن تشكل مدناً لسكانها التركمان. وكانت البندقية ترى في دياربكر، بعاصمتها التاريخية الحصينة آمد، الفك الشرقي من الكماشة لمحاصرة التوسع العثماني المبكر، حيث أن العلاقات توترت ودخل الطرفان عدة حروب عقب استيلاء محمد الفاتح على القسطنطينية عام 1453م، فعقدت البندقية تحالفاً مع أوزون حسن الذي كان خائر القوى وسرعان ما انهارت سلالته. وفق أكمل الدين إحسان أوغلو، في كتابه "الدولة العثمانية"، كان أوزون حسن (حسن الطويل) يتصور نفسه "تيمورلنك الثاني" ويحلم بتوحيد الإمارات التركمانية بعاصمتهم دياربكر، أي أنه امتلك رؤية استيطانية مستقبلية تكون فيها آمد عاصمة التركمان.

كانت حرب جالديران بين العثمانيين والصفويين سنة 1514م فرصة لتأسيس علاقة تركية كردية جديدة، تتجاوز التوترات المديدة منذ السلاجقة ومن تبعهم. في المقابل، كانت هذه الواقعة فرصة لبني عثمان أن يتخلصوا من الصدام الذي تسببه لهم قبائل التركمان البدوية، الراضية لمبدأ الدولة الإمبراطورية نفسها. ف"سليم الأول" بهذا المعنى، استقوى بالكرد ضد الصفويين، وقواهم ضد التركمان الذين كانوا من الرعايا غير المرغوب فيهم عثمانياً حتى تأسيس الجمهورية التركية، لرفضهم التحول إلى رعايا بالمفهوم الإمبراطوري.

قبل معركة جالديران التي حطمت تطلعات الصفوية في جعل نهر الفرات الحد الغربي مع دولة الروم (العثمانية)، نال الشيخ والعالم الكردي الشهير إدريس البدليسي، تفويض السلطان سليم، لترتيب الأوضاع في أصقاع كردستان المفككة والمتنازعة بين أمرائها، فجمع كلمتهم وأقنعهم بنظام إداري خاص، يكون الحكم بالوراثة، فقام مندوب السلطان، البدليسي، بتنظيم العلاقة بين الإمارات الكردية والسلطنة العثمانية بعهد مكتوب للحكم الذاتي شمل أكثر من 46 أميراً كردياً، منهم 12 بلقب الخان (شرفخان بدليسي - الشرفنامه).

وعن هذا كتب الرحالة العثماني أوليا جلبي منتصف القرن السابع عشر: إن هذه الحكومات الاثنتي عشرة منذ قانون السلطان سليم، لا يولون ولا يعزلون، وهم يحكمون وذريتهم من قبل الوزراء وبأمر السلطان ويرسل إليهم أمر سلطاني بذلك، وأهل الولايات يسمون الحاكم منهم الخان. ولله الحمد فقد سحّت في كردستان ذات الأرض الحجرية سبعة أعوام، وكتبت عن كردستان ما تحققت من صحته في كتاب قائم بذاته، ولولا وجود كردستان كسد بين آل عثمان والفرس لما تحقق الاستقرار لآل عثمان لأن الفرس خصم عتي شجاع. وتقديراً للموقف الكردي، أرسل السلطان سليم للأمرء الكرد "15 علماً و500 خلعة من الخلع السلطانية الفاخرة" (خلاصة تاريخ الكرد - ص 249).

سرعان ما تحولت كردستان مجدداً إلى ساحة التقاء الجيوش الإقليمية. وحتى عام 1550، كانت الحواضر الكردية قد

تعرضت لتدمير شامل على أيدي هاتين القوتين، وكل منهما كان يستولي على قسم من الأراضي المأهولة بالكرد. خلال الفترة من 1514 وحتى نهاية عهد سليمان القانوني سنة 1566، تعرض الكرد لعقوبات جزئية طالوت بعض الأمراء، فقد كان للاتفاق الشامل، الكردي التركي، في جالديران، صدى في سنوات حكم القانوني، رغم خرقه للاتفاق حين عزل أميراً كردياً وعين محله أحداً من غير ورثته في بدليس. لكن ما إن تسلم مراد الثالث الحكم، سنة 1574، حتى كان "عهد السلام" الهش قد اهتز بشدة. فقد تحولت الديار الكردية إلى هدف مستمر للغارات الصفوية، عاماً بعد عام، وهذا لم يسمح بالعمران بسبب الحملات العسكرية المتتالية، ومقتل عدد كبير من الكرد في كل حملة، فقد تنصلت الدولة من مسؤولياتها في الدفاع عن كردستان في وجه الصفويين، باعتبار أن مسؤولية الدفاع ذاتية - إلا في حالات تراها السلطنة ضرورة- ليدفع الأمراء الكرد ثمن الاستقلالية الممنوحة لهم في وجه جيش يفوقهم في الموارد.

فضلاً عن ذلك، فإن اتفاق السلام الكردي العثماني المذكور قد قيّد بطريقة صارمة نمو أي إمارة كردية مركزية لقيادة مسائل الدفاع والإدارة، وبقيت حدود الإمارات شبه المستقلة ثابتة "لا تتوسع، ولا تتوحد" تحت راية غير راية بني عثمان. هناك اجتهاد يحتاج متابعة وتنقيباً بحثياً مفاده أنّ هنالك مبالغة في تصوير تأثير الاتجاهات الدينية على القادة الكرد في مرحلة الصدام العثماني الصفوي، وأنّ الكرد فضلوا التحيز إلى دولة المذهب السني (العثمانية) تحت تأثير الميل المذهبي. حقيقة لا تشير الوقائع المدونة في "الشرفنامه"، وهو أهم مصدر في التاريخ الكردي، على اتخاذ الكرد قراراتهم تحت هاجس المذهب السني أو الشيعي، لكن ما تم تصويره أكاديمياً في الدراسات الحديثة يذهب في عكس هذه الفرضية، ويربط "عدم النجاح" بوقوع الكرد تحت هيمنة التفكير الديني، وهي خلاصة لا تستند إلى الأدلة بقدر استنادها إلى القراءة الغربية للتاريخ الحديث في المشرق و تعظيم العامل الديني في صناعة الأحداث.

إن إلقاء نظرة على التقديرات السكانية مطلع القرن السادس عشر بين ثلاثة شعوب توضح جانباً من علاقة السيكولوجيا بنمط بناء الدولة؛ فرغم أن التقديرات المعقولة لا تستند لأرقام وإحصائيات موثقة، لكن حجم وكثافة الانتشار الجغرافي والقبلي، يوضح أن عدد السكان كان متقارباً بين الكرد والفرس والترك. نجحت سلالات حاكمة في تأسيس إمبراطوريات إيرانية وتركية تجاوزت حدودها الطائفية والإثنية، وذلك على عكس الكرد، الذين حكموا طيلة العصور الوسطى والحديثة مناطق أقل من مساحة انتشارهم الفعلية. التفسيرات عديدة وربما متناقضة، ولا ينبغي إغفال أن "الإبتكار التجاري" يكمن في قلب هذه المفارقة، فالقادة الذين أهملوا "البعد التجاري" في بناء الكيانات السياسية لم ينجحوا في بناء دول إمبراطورية، وهذا كان حال الكرد - وما زال - في الشرق الأوسط، وتم تصويرهم، مثلهم مثل الأوزبك والبلوش والبشتون، كقوة معيقة لتوسع رأس المال التجاري. بعبارة أخرى، لم يقدموا أنفسهم كشركاء تجاريين للقوى الإمبراطورية - ولاحقاً الرأسمالية - الباحثة عن مراكمة الثروة والنفوذ. حتى في التفاهات التي تمت بين السلطان سليم الأول والأمراء الكرد بين أعوام 1514-1516 كانت الشراكة مبنية، في الجوهر، على منح الحرية للكرد في أن يقبوا منعزلين.

إنّ قراءة الاتفاق - الشراكة - بين الدولة العثمانية والكرد في بدءاً من العام 1514 وقع أيضاً ضحية الفرضية الدينية، لذلك لم يحظ هذا الحدث الحاسم في التاريخ العثماني بتحليل يرقى إلى حجم التغير الذي طرأ. كان الاتفاق هو الرافعة الاستراتيجية الأولى التي رسمت الطابع الإمبراطوري للدولة العثمانية بعد أن كانت قبل هذا التاريخ دولة نصف بلقانية ونصف أناضولية. بعد هذه الشراكة التي منحت للأمراء الكرد حق حكم إماراتهم وتوريثها و الحق في إقامة حكومة كونفيدرالية باسم كردستان، انكسرت الدولة الصفوية، ليس في المعركة العسكرية (جالديران)، فسرعان ما استعادت العاصمة تبريز ومعظم أراضي كردستان؛ إنما خسرت التحالف مع الإمارات الكردية، من أورميه إلى آمد، وهذا الأمر أجبر الصفوية على إعادة صياغة كلياتها لاستراتيجيتها، فبدلاً من الطموح الإمبراطوري للشاه اسماعيل الصفوي في أن يكون نهر الفرات هو الحد الطبيعي بينه وبين العثمانية، فإنه بات مقتنعاً بنهر آراس.

حاولت الصفوية الاستثمار في الأخطاء العثمانية في كردستان، فكسبت ولاء عدة إمارات كردية بشكل متفرق دون أن يشكل تحوّل في مجرى الصراع على الهضاب الثلاث المتسلسلة (الفارسية والأرمنية والأناضولية).

يمكن صياغة المعادلة عشية جالديران على الشكل التالي:

"الطرف الذي سيتحالف مع الكرد، كان سيغدو القوة السائدة في منطقة الشرق الأوسط. وموقف السلطان العثماني ياوز سليم بعقده التحالف الاستراتيجي بين القوتين اللتين تكادان تُعتبران متكافئتين (الكرد و الترك)، لم يتأخر عن إعطاء ثماره التاريخية. والتحاليف المُبرم كان يعترف للإمارات الكردية بشبه استقلالية واسعة النطاق وبصلاحيات التحول إلى حكومة. وأكثر من كونه تحالفاً، فقد كان يَشُقُّ طريقه صوب إمبراطورية تركية - كردية، مثلما حال الإمبراطورية النمساوية - المجرية. وأيّ راصد يَقيظ للتاريخ، سَيتمكّن من رؤية الطابع الاستراتيجي للشراكة بين بلاد الأناضول وميزوبوتاميا." (عبدالله أوجلان - خريطة الطريق - ص 108).

شيثاً فشيئاً، لم يبق من العهد الاستراتيجي بين سليم الأول والأمراء الكرد سوى الذكرى. وبدأت الإمارات الكردية تسقط بالتالي، ووجهت لها ضربات قاضية منذ تدشين الإصلاحات في الدولة العثمانية بدءاً من سنة 1839. فبينما كانت تتقلص حدود الإمبراطورية في البلقان، كانت تزداد عنفاً في الداخل، خصوصاً أن الطبقة السياسية قد قررت الإجابة عن سبب تأخرهم وتقدم أوروبا.

تطلبت الرؤية الجديدة إلغاء إمارات الحكم الذاتي في الدولة، ومنها ولايات كردستان. وكانعكاس مباشر لذلك، تصاعد التوتر الديني بين المكونات والطوائف. بعد الإصلاحات (خط كلخانة 1839 - خط همايون 1856) باتت الدولة متحيزة - في نظر

الأمرء والشيخ الكرد - لصالح المسيحيين.
هناك الكثير من الإشكالات التاريخية في تشريح هذه المرحلة، إلا أن نتائجها ظاهرة للعيان. فقد أنهت الدولة العثمانية إمارة صوران، الواقعة اليوم في إقليم كردستان العراق سنة 1834. وإمارة بوطان سنة 1847. كما انهارت إمارة بابان بقرار عثماني أيضاً مع منتصف القرن التاسع عشر. وحين تسلم السلطان عبد الحميد الثاني الحكم سنة 1876، كانت الإمارات الكردية التاريخية الممتدة منذ بواكير التحول إلى الإسلام، قد اختفت تماماً، و خلفت وراءها فوضى ومجازر وحملات تهجير. مع تسلمه السلطة في فترة حرجة، حاول السلطان عبد الحميد الثاني (1876 - 1909)، الانقلاب على الإصلاحات، وأوقف العمل بالدستور الذي أقره بنفسه عام 1876، وسحب المزايا الممنوحة للأرمن في الإصلاحات السابقة. كانت تلك إشارة التقطها الكرد على الفور وهم يرون كيف حوّل إرث الإصلاحات العثمانية بلدهم إلى كومة من الخراب مليئة بقطاع الطرق والقتل. فقد بات لديهم مجدداً حليف هو السلطان نفسه، وهذا لم يحدث سوى مرة واحدة في السابق، مع السلطان سليم الأول. وقد ابتكر السلطان عبد الحميد منهجاً جديداً سمح فيه للكرد بالتمييز بين الدولة وبين الخليفة - السلطان.

بهذا المعنى، كانت حقبة السلطان عبد الحميد هي التي كان فيها الكرد مناهضين للدولة الإدارية (موظفين، جيش، ولاة.. إلخ) وموالين للدولة السلطانية، لشخص السلطان عبد الحميد. ويمكن إيجاد هذا الأثر في أن عبد الحميد الثاني، كان على اتصال مباشر مع بعض الشيخ الكرد، دون مرور المراسلات بالأجهزة الرسمية.
كان للطرفين، الكرد والسلطان، حساباتهما، ويلتقيان في مناهضة القوميات والطوائف الموالية لروسيا داخل الدولة. ونتيجة الاستثمار المتبادل، فضلاً عن تعدد مراكز النفوذ في الأستانة، حملت أبرز شخصية كردية في تلك الحقبة، الشيخ عبید الله النهري، لواء ثورة وطنية كردية عامة شملت أراضي كردستان في الدولتين الإيرانية والعثمانية، معاً، سنة 1880. وبعد هجومها الواسع على الحاميات القاجارية في كردستان الإيرانية، تمكن أتباع القائد الكردي من تحرير معظم مناطق العشائر الكردية في حوض بحيرة أورميه، لكنه تعرض للهزيمة لاحقاً بعد تدخل الباب العالي سياسياً لإيقاف اندفاعه الشيخ التي أفلقت الدولتين رغم شبهة تواطؤ بين الشيخ النهري والسلطان عبد الحميد.
خلال الأعوام التالية، شهدت العلاقات بين الكرد والسلطة هدنة غير معلنة، بسبب ضعف القوى الاجتماعية الكردية المستقلة، وصعود تنظيم الألوية الحميدية. إلا أن هذه الهدنة لم تشمل بأي حال من الأحوال الكرد الإيزيديين والعلويين الذين بقوا هدفاً مستمراً للسلطات العثمانية منذ أول تفاهم كردي تركي.
مع نجاح عبد الحميد الثاني في التحكم بأدوات العنف - الحكم في الدولة، ارتسمت ثلاثة خيارات متعارضة، لماهية الدولة، متفاوتة في درجة القوة.

1- الأمة الإسلامية

كان القالب الإصلاحي للدولة يدفع بالنظام نحو "الدولة الأمة" فيما السلطة المركزية تعيش فوضى التطبيق، وتآكل الولاء للدولة من قبل القطاع الأوسع من السكان.
في كردستان، أدى تعيين الدولة للولاة على الكرد، بدلاً من السلالات الكردية التاريخية، وعدم نجاح هؤلاء المركزيين في تقديم أفضل مما كان يقدمه الأمرء السابقون، إلى اهتزاز شرعية الدولة داخلياً، فضلاً عن منح الدولة أفضلية في ثمار الإصلاح للأرمن، الذين - رغم قوتهم - إلا أنهم ما كانوا سيصمدون طويلاً أمام نقمة شعبية كردية كانت تلوح في الأفق. فزادت التوترات وباتت على وشك الانفجار اجتماعياً لولا إيقاف السلطان عبد الحميد الثاني مسار التحديث الهمايوني، عبر طريقة مريكة أيضاً في إدارة التعددية الامبراطورية، فلجأ إلى دعم قيادات اجتماعية كردية وشركسية وأرناؤوطية، في الداخل، ضد الرعايا المسيحيين الذين تعهدت فرنسا وبريطانيا وروسيا بحمايتهم. صحيح أنه أوقف العمل بالدستور الذي أصدره، مؤقتاً، ثم تعايش مع الهزيمة المدوية في الحرب مع روسيا عام 1878، ثم التوقيع على معاهدة سان ستيفانو المذلة، ثم معاهدة برلين، لكن هذه التطورات أدت إلى أن تصبح الدولة رهينة بشكل أكثر من أي وقت سابق، في أيدي بريطانيا وفرنسا. كان الوقت قد فات لإيقاف المسار الذي رسمه جدّه محمود الثاني، ووالده عبد المجيد الأول. ولم تنشأ حركة إصلاح ذات جذر عثماني، فبقي الخيار أمام عبد الحميد إما الذهاب مع الإصلاحيين ذوي الثقافة الفرنسية، أو تقوية الرجعية الداخلية لتعطيل مسار انتقال الدولة من الطور الامبراطوري إلى "الدولة القومية". وهو اختار تقوية النزعة المحافظة، دون أن يضيف عليها صفة شرعية تمثيلية حتى، ما عدا الألوية الحميدية في كردستان. فكانت هذه الصيغة منتجة ل"القومية الإسلامية" داخل الدولة، والتي كانت في موقف هجومي أحياناً ودفاعي أحياناً أخرى، تجاه القوميات المسيحية، خصوصاً أن الصيغة التدخلية للدولة الأوروبية قد عبثت بالرتابة التعايشية على مدى قرون، وخلقت أوهاماً لدى جزء كبير من نخب الشعوب المسيحية أن خلاصها يتوقف على قرار ذاتي بالثورة حيث أن الخارج جاهز لتحويل ثورتهم إلى مكاسب استقلالية.

2- القومية العثمانية

مرت فكرة القومية بأطوار متوازية من الطروحات الإصلاحية، منها ما ظهر لدى تنظيم "العثمانيون الجدد" بقيادة نامق كمال، رائد القومية العثمانية.
ما قدمه نامق كمال كان رؤية أكثر منه نظرية. فالقومية العثمانية محاولة محلية، لم تتكرر، في إيجاد حل لمعضلة إدارة التنوع الداخلي بالتوازي مع تحديث الدولة الذي لا رجعة عنه وفق طراز الدولة الأمة، لأنه لم يظهر نموذج غيره ناجحاً في ذلك الحين حتى يتم تقليده.

الفكرة تفترض مساواة بين الرعايا المسلمين والمسيحيين واليهود ضمن توليفة قومية تصنعها الدولة من الأعلى تحت حكم آل عثمان. وهو - نامق - كان ذو نزعة تركية في الشعر والأدب، وألهم العديد من القوميين لاحقاً، مثل مصطفى كمال وخالد أديب، ولم ينل إعجاب السلطان عبدالحميد الثاني الذي وصفه في مذكرته بأنه شخص يعيش حياتين مزدوجتين دون أن يدري، رغم ذلك أثنى على خلاف نامق مع مجموعة مدحت باشا، الأكثر تغريباً.

خلال جهوده لإحباط الامتيازات الممنوحة للغرب، ظهرت معضلتان ذو نتيجة كارثية. فقد ازدادت ثقة الأرمن بأنفسهم كقومية لها قوة داخلية مسلحة، وعين غربية وروسية تحرص عليها. في المقابل، عمل عبدالحميد على إفشال ما وجد أنها نزعة استقلالية أرمنية داخل الدولة، بمعنى أنه رأى مبكراً فشل فكرة "القومية العثمانية"، فعمل على تدعيم موقف الجماعات المسلمة المجاورة للأرمن، خوفاً من هجوم أرمني على الدولة من جهة الجبهة الروسية، وقد حدث شيء من هذا القبيل في أعوام 1894 - 1896 وانتهت بمذبحة على أيدي تحالف "الأمة الإسلامية" ضد "القومية العثمانية".

3- القومية الطورانية

كان بداية تأسيس جمعية الاتحاد والترقي إحياء للفكرة العثمانية في إطار من الفلسفة الوضعية المتطرفة، إلا أن الفكرة لم تتأقلم مع العثمانية من حيث التاريخ. فكانت الجمعية تبحث القطع مع الماضي العثماني، والبدء من جديد، تحت الاسم ذاته. بعد عام 1906، حدث اضطراب داخل الجمعية بسيطرة العناصر المؤيدة للطورانية وتترك الامبراطورية كاملة، وخرجت العناصر غير الطورانية، في مقدمتهم اثنان من المؤسسين الستة، هما الأكاديميان الكرديان عبدالله جودت وإسحاق سكوتي.

لكن الفكرة القومية تحتاج إلى عدّة أكاديمية مشغولة وجاهرة، ومتكاملة، سواء بالاختلاق أو الاجتهاد أو الوقائع. ولم تكن المجموعة الطورانية تمتلك هذه العدّة حين تأسست جمعية الاتحاد والترقي نحو 1894 في باريس، لكن في باريس نفسها باتت هذه المجموعة تحت تأثير ثلاثة مفكرين تتبع نتائجهم، الباحث نيازي بيركيش في كتابه "تطور العلمانية في تركيا". أول هؤلاء ديفيد ليون، فقد قدم قراءة تاريخية صادمة حتى للقوميين العثمانيين، أمثال نامق كمال، معتبراً أن المغول (الذين وصفهم بالأتراك) بناء أهم امبراطورية في التاريخ، وجنكيز خان (التركي) أعظم قائد في التاريخ.

الثاني هو آرثر لوملي دافيدز، الذي حاجج في كتابه "قواعد اللغة التركية" على الاتصال التاريخي الاجتماعي بين اللغة التركية والشعوب التركية منذ القدم وحتى عهد محمود الثاني. وانتقد الكتاب الأوروبيين والأتراك على تمييز التتار عن الأتراك، فهم برأيه أتراك ولغتهم تركية. وقامت أمه بترجمة الكتاب بعد وفاة آرثر، وقُدِّم هدية إلى السلطان محمود الثاني.

المفكر الثالث، أرمينيز فامبييري، (1832-1913) وأجرى أبحاثاً اجتماعية ولغوية في الصلات الاثنية بين شعوب آسيا الوسطى وأتراك آسيا الصغرى. وهؤلاء الثلاثة، هم من يهود أوروبا.

رغم التوترات الحرجة في القرن التاسع عشر بين الكرد والدولة، لم يسقط التحالف التاريخي الكردي التركي، لكنه تعرض لانتكاسات شديدة وترنح في مراحل عديدة، خاصة منتصف القرن التاسع عشر. لقد استغرق أكثر من 400 عام منذ جالديران ونحو 900 عام منذ ملازكرت، وكان في كل مرة يجد ما يعيده إلى الحياة، وآخرها فترة السلطان عبدالحميد الثاني. وكما يشرح حميد بوز أرسلان في كتابه تاريخ تركيا المعاصر (ص 19، 20):

أتاحت الفترة الطويلة لحكم السلطان عبدالحميد الثاني؛ التي تميزت بغياب حروب كبيرة بين 1877 و1909 أن يعيد التفكير بالإمبراطورية في إطار هوثويّ جديد. وبدا عبدالحميد الثاني مدرّكاً أن الإمبراطورية ستتكلمش في النهاية داخل الأناضول. كانت عقيدته تهدف إلى خلق تجانس في هذه «النواة الصلبة» وحمايتها بدائرة تضم الجماعات المسلمة ولكن غير التركية؛ مثل الأكراد والعرب. كانت مذابح 1894-1896 التي أوقعت على الأقلّ مئة ألف ضحية أرمنية تشكل في الواقع الخطوة الملموسة الأولى نحو إعادة اكتشاف الأناضول ككيانٍ تركيٍّ ومسلم.

في 24 تموز 1923، قررت الشريحة الحاكمة للأناضول ليس فقط إنهاء 400 عام من الحماية الكردية التركية المشتركة للإمبراطورية، أو على الأقلّ جبهي القفقاس وإيران، بل قاموا بعد لوزان بكل ما يؤكد إحياء مشروع أوزون حسن في تترك كردستان.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <https://nlka.net/> - 11-07-2023

وقت التدوين: 2023-07-11

اسم المحرر: ئاراس حسۆ

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 200

تظل معاهدة سيفر وثيقة أساسية لحق الشعب الأرمني للتوصل إلى حل عادل للقضية الأرمنية- الرئيس سركيسيان

[20230405152859479646=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230405152859479646)

يريفان في 10 أغسطس/أرمينيس: أجرى الرئيس الأرمني أرمين سركيسيان مقابلة مع صحيفة الأزمات السورية حول معاهدة سيفر، حيث يصادف 10-08-2020 الذكرى المئوية لتوقيعها. الأسئلة والأجوبة الواردة أدناه هي الترجمة الرسمية للمقال المنشور المقدم من مكتب رئاسة الجمهورية الأرمنية. سؤال: السيد الرئيس يصادف يوم 10 أغسطس الذكرى المئوية لمعاهدة سيفر التي وقعت بعد الحرب العالمية الأولى في مؤتمر باريس للسلام من قبل 13 دولة منتصرة (الأنداند) من جهة والإمبراطورية العثمانية المهزومة من الجانب الآخر، تمت الدعوة إلى المعاهدة لحل القضية الأرمنية المعذبة على مدى عقود وإنهاء معاناة الأرمن ما رأيكم؟-الجواب: كانت معاهدة سيفر في جوهرها معاهدة سلام وفي هذا الصدد كان من الممكن حقاً أن تحل بشكل أساسي واحدة من أصعب مشاكل منطقتنا- القضية الأرمنية. سبق معاهدة سيفر المؤتمر الأول الذي عقد في فبراير ومارس 1920 في لندن حيث تم اتخاذ قرار سياسي بضرورة إنشاء دولة أرمنية واحدة موحدة. في الوقت نفسه تم قبول جمهورية أرمينيا، التي تم الاعتراف بها بحكم الأمر الواقع في 19-01-1920 في مؤتمر باريس كمحور لها وكان يجب أن يتم توحيد بعض أراضي أرمينيا الغربية تحت الحكم العثماني معها. بموجب معاهدة سيفر كان على تركيا الاعتراف بأرمينيا كدولة حرة ومستقلة. وافقت تركيا وأرمينيا على ترك ترسيم حدود البلدين في مقاطعات إرزروم، وطرابزون، فان وبيتليس (ولايات) للقرار الذي اتخذته الولايات المتحدة (قرار التحكيم الذي أصدره الرئيس وودرو ويلسون والذي سيصادف أيضاً في 22 نوفمبر الذكرى المئوية له) وقبول قراره على الفور وجميع المقترحات الأخرى- لتزويد أرمينيا بالوصول إلى رؤية وتجريد جميع الأراضي العثمانية المتاخمة لخط الحدود المذكور.

سؤال: لكن معاهدة سيفر بقيت على الورق؟-الجواب: أفضل أن أقول إن معاهدة سيفر لم يتم التصديق عليها بشكل كامل (مما يعني أنها لا تزال غير محققة وصحيح أنه عندما يتعلق الأمر بأرمينيا لم يتم تنفيذ قراراتها لأن الوضع السياسي الدولي قد تغير، ولكن في نفس الوقت لم يتم استنكاره أيضاً. معاهدة سيفر هي اتفاقية قانونية بين الدول والتي لا تزال سارية بحكم الواقع لأن هذه الوثيقة أصبحت أساساً لوثائق أخرى مشتقة منها لتحديد وضع عدد من دول الشرق الأوسط بعد الحرب العالمية الأولى أو مؤخراً من بين هم سوريا (حالياً سوريا - لبنان) وبلاد ما بين النهرين (حالياً العراق والكويت) وفلسطين (حالياً إسرائيل والسلطة الفلسطينية) والحجاز (المملكة العربية السعودية حالياً) ومصر والسودان وقبرص والمغرب وتونس وليبيا. إلى جانب كل هذا كان من الممكن أن تعزز معاهدة سيفر حل القضية الأرمنية وتوحيد الأمة الأرمنية على أراضيها التاريخية. كان من الممكن أن يخفف جزئياً الخسائر التي لحقت بالشعب الأرمني من جراء الإبادة الجماعية في عام 1915 ومن ثم خلق الظروف لتنظيم العلاقات بين أرمينيا وتركيا وإقامة سلام دائم بين شعوب منطقتنا. لكن في سبتمبر 1920 انتهى العدوان الذي شنه الكماليون على جمهورية أرمينيا بتفكك الدولة الأرمنية المستقلة وإضفاء السوفييتية على أرمينيا. وهكذا لم ينجح نضال الشعب الأرمني الذي دام قروناً من أجل توحيد الأجزاء المنفصلة من أرمينيا في كيان دولة واحدة، لكن جمهورية أرمينيا والأمة الأرمنية المنتشرة في جميع أنحاء العالم لا تزال وريثة وصاحبة تاريخنا وحضارتنا الممتدة لآلاف السنين. بغض النظر عما تم فعله أو سيتم القيام به وبغض النظر عن كيفية إنكار الحقائق التي لا يمكن إنكارها وبغض النظر عن مدى تدمير الآثار المادية والآثار الأرمنية على أراضي أرمينيا التاريخية فمن المستحيل إبادة ذكرى الأرمن. تظل معاهدة سيفر حتى اليوم وثيقة أساسية لحق الشعب الأرمني في التوصل إلى حل عادل للقضية الأرمنية.

سؤال: هناك رأي مفاده أن معاهدة لوزان لعام 1923 ألغت معاهدة سيفر.-الجواب: إنه ببساطة ليس صحيحاً ولا يمكن أن يكون صحيحاً. لا تحتوي معاهدة لوزان على مثل هذا الإلغاء. علاوة على ذلك فإنه لا يحتوي على أي إشارة إلى معاهدة سيفر. لم توقع جمهورية أرمينيا على معاهدة لوزان وبالتالي فإننا لسنا طرفاً في معاهدة لوزان. وبالتالي فإنه لا يعني أي التزام على جمهورية أرمينيا. في هذه الحالة مبدأ الدقة الدولية inter alios acta (أي فعل يتم بين آخرين لا يضر أو يفيد الآخرين)-معاهدة سيفر ومعاهدة لوزان هما وثيقتان قانونيتان مختلفتان.

سؤال: دعونا نعود إلى عصرنا. لقد أصبح الشرق الأوسط، الجار المباشر لبلدان جنوب القوقاز، نقطة ساخنة مرة أخرى: النزاعات المسلحة، الحروب الأهلية، مكافحة الإرهاب، النزاعات الإقليمية. وقعت اشتباكات حدودية على خط التماس الأرمني الأذربيجاني في منتصف شهر يوليو مما أودى بحياة بشرية وخلق توتراً غير عادي بين يريفان وباكو.-الجواب: نعم في هذه الأيام حيث نحارب العالم بأسره ضد عدونا المشترك وباء الفيروس التاجي وبغض النظر عن حقيقة أن النزاعات في جميع أنحاء العالم قد توقفت حاولت الدولة المجاورة لنا - أذربيجان الاستفادة من الوضع. وتستخدم بالمعنى السلبي نافذة

الفرصة هذه لشن العدوان على الحدود الأرمينية-الأذربيجانية. لحسن الحظ أظهرت القوات المسلحة الأرمينية استعدادها العالي للحرب وتمكنت حرفياً خلال يومين أو ثلاثة أيام من احتواء تعدييات الخصم وبالتالي أنقذت منطقتنا من حرائق الاشتباكات واسعة النطاق. سؤال: أدلت الأمم المتحدة والاتحاد الأوروبي ومنظمة الأمن والتعاون في أوروبا والعديد من العواصم بتصريحات حول هذه التطورات الخطيرة للغاية وحثت الأطراف على الحفاظ على السلام والحوار. وكانت لهجة أنقرة فقط عدوانية في دعم كامل لأعمال باكو. الجواب: صحيح أن المجتمع الدولي استجاب لهذه الأحداث على نطاق واسع. هذا صحيح بشكل خاص فيما يتعلق بموسكو وواشنطن وباريس- الرؤساء المشاركون لمجموعة مينسك التابعة لمنظمة الأمن والتعاون في أوروبا بشأن نزاع ناغورنو كاراباغ. لكن أحداث تافوش أثارت بعض المخاوف الجديدة. يتعلق قلقي الأول بالخطاب العدواني للغاية من جارتنا الشرقية تركيا. استخدمت تركيا فيما يتعلق بأرمينيا لغة غير مناسبة في العلاقات الدولية وهذا غير مبرر على الإطلاق وغير مسؤول. خذوا بالاعتبار أن هذا هو البلد الذي كان مسرحاً لمأساة إنسانية كبيرة، البلد الذي نفذ قبل 105 سنوات إبادة جماعية ضد أمتنا، وبدلاً من محاولة إنشاء جسور مع أرمينيا من خلال التعرف على تلك الصفحات السوداء من تاريخها، فإنهم يلجأون إلى لغة تكشف في الواقع عن نيتهم في مواصلة ما تم فعله قبل 105 سنوات. القلق الثاني هو محاولة أذربيجان خلق انطباع بأن أرمينيا تشكل تهديداً للبنية التحتية الدولية التي تمر عبر أذربيجان. هذا مجرد هراء، هذه البنية التحتية موجودة منذ أكثر من 20 عاماً ولم يكن لدى أرمينيا أي نية لتدميرها. رسالتي هي كما يلي: أرمينيا لم تكن ولن تكون أبداً تهديداً لأحد لأننا خلفاء أولئك الذين مروا بالإبادة الجماعية ونجوا. نحن نعلم جيداً ما تعنيه المعاناة ونعرف القيم الإنسانية. أشعر بالقلق من أنه عندما يحارب العالم بأسره معاً ضد جائحة الفيروس التاجي فإن البعض يتخذ إجراءات غير إنسانية. مصدر قلق آخر يتعلق بالتصريحات الرسمية الصادرة عن حكومة أذربيجان أو الهياكل ذات الصلة بشأن تهديد أذربيجان بضرب محطة ميسامور النووية. أنا فيزيائي وأعرف جيداً العواقب الحقيقية لضربة على محطة للطاقة النووية. وبالتالي فإنني أعتبر هذه التصريحات بمثابة نية للقيام بعمل إرهابي يُعرف في العلاقات الدولية بأنه إرهاب نووي. لا سمح الله أن يحدث يوماً ما ذلك فسيكون لدينا تشيرنوبيل القوقازية. لن تتأثر أرمينيا فقط ولكن الجميع بما في ذلك أذربيجان وتركيا وجورجيا والشرق الأوسط... بغض النظر عن المشاكل الموجودة بين الدولة والجيران فإن اللعب بنار القضية النووية أمر غير مقبول. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: ترجمة

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: أرمينيا

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | armenpress.am 10-08-2020

وقت التدوين: 2023-04-05

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 201

ثورة الشيخ سعيد بيراني.. ثورة وطنية تحررية.. لا حركة دينية

[20220608064120416810=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20220608064120416810)

عبد الوهاب بيراني

في أحد سياقات كتابة التاريخ أو تدوينه فإنه يعتمد على تاريخ الأديان، أو تاريخ الحروب، أو تاريخ المكتشفات، أو تاريخ الأوبئة، أو تاريخ المدن والأمكنة، ولعل من أبرز التدوينات المفصلية في التاريخ هي تأريخ الثورات بجميع أشكالها، والتاريخ الكردي، أو تاريخ المنطقة الكردية، يمكننا تتبعه عبر تفاصيل ثوراته ضد الظلم والطغيان، فالثورات في القرنين الماضيين تكاد تؤرخ لتاريخ المنطقة عموماً، والكردية خصوصاً، فمنذ منتصف القرن التاسع عشر إلى بداية القرن العشرين لم تتوقف العصيانات والتمردات والحركات التحررية. ولعل من أبرز الأحداث في بدايات القرن العشرين، والتي جاءت كمفصل تاريخي هام قبل الحرب العالمية الأولى، وبعدها ظهرت جمعيات كردية خاصة بين عامي 1908-1923.

وكانت هيفي (الأمل) التي تأسست 1910 وانضم إليها المثقفون والوطنيون الكرد، وتوقف نشاط المنظمة أثناء الحرب العالمية الأولى بسبب أوضاع الحرب وصعوبة التنقل والتواصل، لكنها عادت للعمل لاحقاً بالإضافة إلى جمعية آزادي (الحرية) التي تحرك قادتها للنضال والعمل من أجل تحرير كردستان وذلك بعد فشل تمرد إبراهيم باشا الملكي على السلطان عبد الحميد الثاني ومحاولته إقامة إمارة كردية خاصة به، حيث أعلن نفسه أمير أمراء كردستان (ميري ميران) والتي انتهت عملياً عام 1907 بوفاته، ومن المعلوم أن حركة الباشا الكردي الملكي شكلت أملاً نحو نيل الاستقلال، أما في أتون الحرب العالمية الأولى وما لاقاه الكرد والأرمن والعرب وغيرهم من صنوف القتل والتجويع والنفي وهو ما توضح في إنكار حق الكرد لاحقاً، وبإبادة الشعب الأرمني والتي تجلت بمجازر ومذابح 24 نيسان عام 1915 ومن ثم إعلان روسيا وقف الحرب من جهتها والانسحاب من جبهات القتال إثر نجاح الثورة البلشفية في القضاء على القيصر الروسي، وفضح اتفاق سايكس - بيكو الذي قسم المنطقة وكردستان.

انتهيار السلطنة العثمانية

مع بدء مرحلة الجمهورية التركية الأولى التي اعتمدت العنصر القومي والدولة القومية الفاشية رغم الادعاءات بالعلمانية منهجاً وأسلوباً لحكم البلاد والعباد، والتي لاقت المساندة والدعم من حكومة لينين السوفيتية وعدت أعمال أتاتورك بمثابة ثورة في الشرق، كما كان لنهاية الحرب العالمية الأولى نتائج متعددة وذلك بظهور كتل دولية تمثل إرادة الدول المنتصرة والدول العظمى، حيث لاح مفهوم المجتمع الدولي كقوة لها فاعليتها عالمياً، فعقدت الاتفاقيات وأبرمت المعاهدات، وبرزت حينذاك اتفاقنا لوزان وسيفر اللتان تناولتا الشأن الكردي والقضية الكردية في أجزاء من موادها الأساسية.. وكانت لنتائج اتفاقية سيفر والدور الخياني لزعماء بعض القبائل والعشائر الكردية وأيضاً خيانة كمال أتاتورك لمبادئ "ثورته"، وخداعه للشعب الكردي، والزعزعة التحريرية التي سادت المنطقة، وظهور دول جديدة على الخريطة العالمية، كل ذلك كان إيذاناً لبدء وضرورة إعلان الثورة في ظروف جيوسياسية صعبة، وهكذا بدأت، واستمرت التحضيرات الأولية للثورة.

شراة الثورة
قامت الحكومة التركية باعتقال بعض قادة جمعية آزادي الكردية مثل خالد جبران ويوسف زيا اللذين أعدوا رمياً بالرصاص في مدينة بدليس في خريف 1924. عندئذ، وقع الاختيار على الشيخ سعيد ليكون رئيساً للجمعية التي عقدت مؤتمراً في تشرين الثاني 1924 في حلب حضره علي رضا، ابن الشيخ سعيد ممثلاً عن والده، إلى جانب معظم القادة الكرد في تركيا وسوريا. قرر المشاركون في المؤتمر الكردي القيام بانتفاضة شاملة لانتزاع الحقوق القومية الكردية، على أن تبدأ في يوم العيد الكردي، أي في يوم النوروز 21 آذار 1925. وقد وصل الشيخ سعيد في الخامس من شباط 1925 إلى قرية بيران الواقعة في الجبال شمال "آمد" برفقة مئة فارس، وتصادف وصوله مع وصول مفرزة تركية جاءت لاعتقال بعض الكرد، وعندما طلب الشيخ سعيد من قائد المفرزة احترام وجوده، واعتقال من يشاء بعد أن يغادر القرية، رفض الضابط التركي ذلك، فوقع صدام مسلح بين قوات المفرزة ورجال الشيخ، قتل فيها بعض الجنود الأتراك وأسر آخرون.
وعندما انتشر خبر تلك الحادثة ظن قادة الكرد بأن الشيخ أعلن الانتفاضة، فهاجموا القوات التركية وسيطر الشيخ عبد الرحيم، أخو الشيخ سعيد، على مدينة كينج التي اختيرت عاصمة مؤقتة لكردستان، وانتشرت الانتفاضة بسرعة كبيرة وسيطر المنتفضون لفترة قصيرة على أراضي واسعة في ولايات الأناضول الشرقية، وفرض الثوار الحصار على مدينة آمد التي صمدت في وجههم حتى وصول القوات التركية المعززة بالأسلحة الثقيلة، ولم يتمكن المتمردون من السيطرة على المدينة رغم اقتحامهم لها، فأمر الشيخ سعيد قواته بالتراجع. بعدها، حاصرت القوات التركية الثوار ومنعتهم من الفرار إلى العراق وسوريا وإيران. وفي أواسط نيسان 1925 اعتقل الشيخ سعيد مع عدد من قادة الانتفاضة التي خبت ناره..
الشيخ سعيد ورغم أنه شيخ الطريقة النقشبندية في باكور لم يلجأ إلى فرض سيطرته أو زعامته الدينية، إلا أن هيئته وكاريزمته القياسية وعمق وعيه ومعرفته، جعلت منه القائد المقبول لدى كل الأطراف وتوحدت الآراء في قرار قيادته، وقام قبل الثورة بجولة واسعة في أنحاء كردستان وعمل على إصلاح ذات البين بين العشائر الكردية. ونجح في تقريب وجهات النظر والصلح، وحصل على وعود بالمشاركة، لما كان يتمتع بحس وشعور وطني، وغيره قومية ووعي وفكر عميقين، وكان يدرك أن الاتراك محتلين وأنهم أبعد ما يكونون عن الإيفاء بوعودهم للكرد، وتبين ذلك حينما حننوا بوعودهم إثر اتفاقيات لوزان وسيفر وإعدام قادة "جمعية آزادي" الذين كانوا يدعون إلى إنهاء الحكم التركي وضرورة تحرير الولايات الكردية والشعب الكردي من ريقه السلطنة، ومن إطار الجمهورية التركية لاحقاً، وجاء اختيار جمعية آزادي لشخصية الشيخ سعيد بيراني ليس فقط لكونه رجل دين يتبع له أغلب سكان المناطق الكردية من كرد وأرمن وعرب وشركس مسلمين، ومسيحيين فحسب، بل كان رجل سياسة وله علاقات مع الجمعيات الكردية والتنظيمات الأرمنية، وله مكانته البارزة كشخصية وطنية عند الكرد والعرب والترك والشركس والسريان والأرمن وغيرهم؛ هو شخصية عملت على الدوام على حقن الدماء وإرساء الصلح والسلام بين القبائل والعشائر المتنازعة، ويشهد له حمايته لأملك الأرمن وحماية أرواحهم من المذابح، فقد أنقذ ما يربو على عشرة آلاف عائلة أرمنية، ومنع الزواج من نسائهم ولم يقبل أن يتم أسلمتهم وإنما منع على مرديه ذلك، حيث كان الكرد والأرمن وفي قرى عديدة يسكنون متجاورين ويشكلون نسيجاً اجتماعياً واقتصادياً وثقافياً واحداً ولمئات السنين، وكانت له صلوات وثيقة مع العائلات الوطنية كعائلة بدرخان بك وعائلة الشيخ عبید الله النهري، ولهذا سطع نجمه في سماء كردستان لدرجة أن جواهر لال نهرو ذكره وسرد بعضاً من تفاصيل ثورته ومدى توحش الأتراك وأساليبهم في القضاء عليه وعلى ثورة الكرد في سبيل الاستقلال.

الدور التأمري للدول الإقليمية وروسيا وحكومة حزب أتاتورك
أدرك أتاتورك بأنه ضعيف أمام مواجهة ثورة كردية مركزها الأقاليم الكردية وأنه لا يستطيع إيقافها بقوة السلاح.. فلجأ إلى المكر والخداع كما فعل حينما أسقط مقررات لوزان في اتفاق سيفر أيضاً، فلجأ إلى شراء الذمم وتجنيد الخونة والمرترقة في صفوف الثورة، واستطاع إقناع الكثير من الكرد وزعاماتهم واستدعاهم إلى أنقرة، ودفع لهم مبالغ مالية عالية، وطلب منهم الانخراط في الثورة وتفكيكها من الداخل والعصيان وعدم تنفيذ الأوامر، بل تنفيذ تعليمات أنقرة، ووعدهم بالجاه والمال والمناصب.

أما الذين لعبوا دوراً فعالاً لإخفاق الثورة وإفشالها عن طريق تفجير مستودعات السلاح التي كانت تقع بيد الثوار وزرع الفتن، ونشر الإشاعات، وبث الذعر، وتفكيك روابط الثورة وحواملها، وعدم قيامهم بتنفيذ الأوامر الموكلة لهم، مثل: عدم تفجير جسر طرابلس وعدم قطع الخط الحديدي المار بأراضي سري كانيه؛ فقد توجهوا إلى أنقرة لاستلام ثمن خيانتهم مليون دعوة أتاتورك، هذه الخيانات بالإضافة إلى أسباب خلقتها الثورة واستخدام الجيش التركي القوة المفرطة كعادته في إخماد حركات

التحرر القومية، أدت إلى فشل الثورة. بقي الشيخ وقواته محاصرين بين قوة عسكرية عنيفة أحرق الأضر واليابس وجيش من العملاء المختفين خلف أقنعة الثوار، وطابور خامس يلهج بزعامة أتاتورك، وحينما أراد الانسحاب لم يكن له سوى طريق الجبال نحو "روج هلات كردستان"، فقد كان الإنكليز في العراق وكردستان يحاربون طموحات الشيخ محمود الحفيد، بل ضربوا المدن بالطائرات الحربية، وحينما أراد التواصل مع الفرنسيين وجددهم أكثر خيانة من الإنكليز، فقد ساعدوا الأتراك بنقل جنودهم عبر الأراضي التي يسيطرون عليها في سوريا لقاء كميات من الذهب، واتصل الشيخ سعيد بالروس لكنهم خذلوه ولم يردوا له أي جواب، بل زادوا من دعمهم لكمال أتاتورك و"جمهوريةته" وعدوها ثورة الشرق وبأنها حاربت وأسقطت السلطنة التي كانت تشكل أكبر تهديد لمطامع روسيا، حيث أن روسيا الاشتراكية وقفت ضد رغبات الكرد في التحرر، وعليه كان على قيادة الثورة أن تلجأ إلى جبال شرقي كردستان للاحتماؤها بها من وحشية الجيش التركي، لكن العملاء والجواسيس ساعدوا الجيش في إلقاء القبض عليهم، وللعلم فقد استخدمت الحكومة التركية 35 ألف جندي و12 طائرة حربية. ودفع الأتراك بمائة وعشرة آلاف جندي إلى "أمد" لإخماد الثورة، وأشار الشيخ سعيد القائد بمحاصرة هؤلاء الجنود الجدد، ولكنه أخفق نتيجة الفساد ودور العملاء، وأصبح يائساً من استمرار ونجاح ثورته التحررية. وهكذا وقع أسيراً بيد الجيش التركي.

المحاكمة ومصير قادة الثورة... والثوار
قُدّم الشيخ سعيد ورفاقه إلى المحاكمة، وسيقوا إلى محاكم عسكرية، عرفت باسم "محاكم الاستقلال" ثم شنقوا، وتركوا معلقين على أعواد المشانق. وفّر قسم من المقاتلين إلى رؤوس الجبال، أو إلى الدول المجاورة، سوريا والعراق وإيران، وبدأت محاكمة الشيخ سعيد، التي استمرت شهراً كاملاً، وكان معه في قفص الاتهام، الشيخ عبد الله، والشيخ إسماعيل، والشيخ عبد اللطيف، والرائد قاسم إسماعيل، وحاجي خالد عبد الحميد، والشركسي رشيد، وعدد آخر من قادة الانتفاضة. ثم أعلن رئيس المحكمة، الذي حكم بالإعدام على ثلاثة وخمسين زعيماً من زعماء الثورة، وسبق الشيخ سعيد إلى المحكمة وحكم عليه بالإعدام شنقاً حتى الموت، ونفذ الحكم في اليوم التالي. وأمام حبل المشنقة قال الشيخ سعيد: "إذا مت فكل كردي سعيد وسيخلصون كردستان ويخرجونها من عيونكم"، وأضاف: "إن الحياة الطبيعية تقترب من نهايتها، ولم آسف قط عندما أضحي بنفسي في سبيل شعبي، إننا مسرورون لأن أحفادنا سوف لن يخجلوا من أمام الأعداء"، وكان ذلك في ال30 من أيار عام 1925.

مصير العملاء
أما العملاء الذين ساعدوا الأتراك في القبض على زعامات الثورة فقد تم دعوتهم لزيارة أنقرة والالتقاء بكمال أتاتورك الذي خاطبهم قائلاً: "إنكم أيها العملاء أخس وأرذل من وجد على وجه الأرض، حيث خنتم ثورتكم، وبلادكم، وشرفكم، ودينكم، وعزنتكم" وأمر بإعدامهم جميعاً. انتقام أتاتورك

قال أتاتورك مشيراً إلى قبره: "هنا يرقد الشعب الكردي وإلى الأبد، ولا كرد بعد اليوم.. وإنه فقط هناك جمهورية تركية... وطن السعداء والشجعان، وإنه عليك أن تكون سعيداً كونك تركي". بعدما قام الترك بإبادة وقتل وذبح وترحيل أكثر من ثلاثة ملايين أرمني، جاء أتاتورك مكماً الوحشية والتدمير، فنكل بالكرد مدمراً أكثر من 900 قرية ممارساً التدمير والحرق والتهجير والترتك، وأحرق 8758 منزلاً، وقالت يومها جريدة "وقت التركية": "ليس هناك مسألة كردية، حين تظهر الجراب التركية"، وتكبد كل من الكرد والأتراك، خسائر فادحة وكان من نتائجها صدور قانون الحفاظ على الأمن أو (تقرير سكون قانوني)، الذي جرى بموجبه تشتيت آلاف الأسر الكردية وتهجيرها، ودمّر كثير من القرى الكردية، ونُفي زعماءها الذين لعبوا فيها بعد أدوار قيادية في حركة التاريخ الكردي، وخاصة في سوريا.

ثورة الشيخ سعيد ثورة إنسانية وطنية تحررية وليست حركة دينية
العديد من الباحثين والدارسين الذين تناولوا ثورة الشيخ سعيد بيري تاريخياً، قالوا بأنها ثورة دينية، ولكن يمكننا القول أنها لم تنطلق من الجوامع أو المساجد وأنه تم اتخاذ قرار البدء في مؤتمر لحركة آزادي (الحرية)، والتي انطلقت في الخامس من شباط لأسباب قاهرة رغم أن ساعة الصفر تم تحديدها بالحادي والعشرين من آذار، والذي يصادف عيد النوروز، العيد القومي الكردي الأكبر ورأس السنة الكردية، التي تعد رمز قوتهم ونضالهم التحرري عبر التاريخ، ذلك اليوم الذي تم اختياره لما يحمله نوروز من رمزية قومية كردية إنسانية تحررية، وقد تم إقرار الثورة بناء على قرار جمعية آزادي وبعد مشاورات واتصالات مع زعماء ورؤساء القبائل الكردية وعشائرتهم، وعبر التواصل مع عرب وأرمن المنطقة، ولم يكن قراراً صادراً عن تكية دينية، ولا يمكن أن يغفل التاريخ عن تلك الروح الثورية للمقاتلين والمحاربين والثوار وهم يندفعون نحو جبهات القتال ويقدمون أرواحهم رخيصة في سبيل الحرية وهم يطلقون الجملة الثورية الخالدة "عاشت كردستان"، وإن كانت حركة دينية إسلامية فما حقيقة مشاركة السريان والأرمن بالثورة، ولو كانت ثورة كردية خالصة فما معنى مشاركة بعض عشائر العرب فيها، ومما سبق يمكننا القول بأنها كانت ثورة كردستانية شاملة ضد الشوفينية التركية وسياسة حكومة أتاتورك الترتيكية، ولم يكن هدفها إعادة الخلافة أو نظام السلطنة العثمانية وإلا كان السلطان المخلوع وأتباعه من داعميه

وسيوفهم وبنادقهم مع الشيخ لا عليه. كانت الثورة رداً على حنث الأتراك بوعودهم لاتفاق لوزان وسيفر، وكان الكرد والأرمن كغيرهم من الشعوب التي كانت تسعى للاستقلال عن أراضي السلطنة العثمانية المنهارة كالبلغار واليونانيين والعرب الذين أنشؤوا دولهم وحازوا على استقلالهم، ومهما اختلفت الآراء حول ثورة الشيخ سعيد من قبيل أن الشيخ ورفاقه كانوا يسعون إلى إعادة الخلافة، التي ألغها مصطفى كمال أتاتورك، عام 1923، فإن الأعداء قبل الأصدقاء رددوا آنذاك بأن الكرد انفصاليين وأنهم يسعون للاستقلال، فقد قالت الجرائد التركية: "إن الجمعيات الكردية، دبرت الثورة تحت ستار الدين، لتصل إلى غايتها الوحيدة، وهي إنشاء كردستان مستقلة"، فلو كانت ثورة الشيخ لإعادة الدولة العثمانية لالتجأ إليهم السلطان في الولايات الشرقية من تركيا، إلى مختلف الولايات التركية العثمانية في ذلك الوقت. لكن الحق أن ثورة الشيخ سعيد كانت ثورة تحررية لتطبيق العدل ورفع الظلم عن كاهل شعبه ولاستقلاله. وهنا يمكننا إيراد ما قاله رئيس محكمة ما تم تسميتها آنذاك بمحاكم الاستقلال في إشارة إلى إن الاستقلال جريمة، والذي حكم بالإعدام على ثلاثة وخمسين زعيماً من زعماء الثورة قائلاً: "لقد اتخذ بعضكم إساءة استعمال السلطة الحكومية، والدفاع عن الخلافة، ذريعة للثورة، ولكنكم كنتم متفقين جميعاً على إقامة كردستان المستقلة". [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | كوردپي ناوهراست | ronahi.net

وقت التدوين: 2022-06-08

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 202

جذور المشكلة الكردية

[20230223200023469952=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

د. عبد الله محمد علي العلباوي

تعود جذور المشكلة الكردية إلى ما قبل الميلاد بفترة طويلة وإن لم تعرف بهذا الوصف، فقد تسبب سقوط الإمبراطورية الميديّة التي أسسها الكرد على يد الفرس الأخمينيين وتعرضهم لاستعباد الأقوام الهندوأوروبية التي نزحت لمنطقة كردستان الحالية، في ظهور شعور مبكر بالظلم واغتصاب الهوية، لم يتخذ ذلك مظاهر قومية في حينه لكنه أسس للمشكلة التي مرت عليها فترات هدوء بعد الفتح الإسلامي الذي أنقذ الكرد ومنحهم حقوقاً قومية وحرية تأسيس إمارات عديدة تحكم نفسها بنفسها في إطار الدولة الإسلامية، وذلك قبل أن تبدأ المعالم الحديثة للمشكلة الكردية بالتشكل منذ بدايات القرن السادس عشر.

البدايات

بدأت المشكلة الكردية بصورة واضحة في العصر الحديث عند اصطدام الدولتين الصفوية والعثمانية عام (1514م) في معركة جالديران التي كانت كبيرة وغير حاسمة، كان من نتائجها تقسيم كردستان عملياً بين الدولتين الصفوية والعثمانية. كانت كردستان قبل سنة (1514م) تسود فيها إمارات مستقلة مشغولة بتنظيم شؤونها الداخلية، لكن سوء معاملة الشاه إسماعيل الصفوي إضافةً إلى الاختلاف المذهبي أدى إلى انضمام أكثرية الإمارات إلى جانب الدولة العثمانية فضلاً عن جهود العلامة ملا إدريس البديليسي الذي لعب دوراً كبيراً في استمالة الكرد إلى جانب الدولة العثمانية، وجاءت المعركة المذكورة لتضع أغلبية أراضي كردستان تحت سيطرة العثمانيين.

قسّمت معركة جالديران كردستان عملياً بين الدولتين الصفوية والعثمانية قبل أن تنظم اتفاقيات تكرر هذا التقسيم قانونياً

تقسيم كردستان

في عام (1515م) قام العلامة إدريس، بعد تفويضه من قبل السلطان العثماني، بعقد اتفاقية مع الأمراء الكرد، يتضمن اعتراف الدولة العثمانية بسيادة تلك الإمارات على كردستان وبقاء الحكم الوراثي فيها ومساندة الأستانة لها عند تعرضها للغزو أو الاعتداء مقابل أن تدفع الإمارات الكردية رسومات سنوية كرمز لتبعيةها للدولة العثمانية وأن تشارك إلى جانب الجيش العثماني في أية معارك تخوضها الإمبراطورية إضافةً إلى ذكر اسم السلطان والدعاء له من على المنابر في خطبة الجمعة.

تضمن هذا الاتفاق اعترافاً من الدولة العثمانية بالسلطات الكردية، وهذا الأمر ليس شيئاً هيناً، حيث يقدم اعترافاً واضحاً بوجود المشكلة الكردية، يقتضي حلها، حتى لو كان الحل وقتياً!! وفي عام (1555م) عقدت الدولتان الصفوية والعثمانية اتفاقية ثنائية عرفت بأماسيا وهي أول معاهدة رسمية بين الدولتين. وتم بموجبها تكريس تقسيم كردستان رسمياً وفق وثيقة رسمية نصت على تعيين الحدود بين الدولتين، وخاصة في مناطق شهرزور، وقارص، وبايزيد (وهي مناطق كردية صرفة).

وتبعت تلك المعاهدة، معاهدات واتفاقيات لاحقة منها: معاهدة زهاو أو تنظيم الحدود عام (1639م) بين الشاه عباس والسلطان مراد الرابع، وتم التأكيد على معاهدة أماسيا بالنسبة لتعيين الحدود، وهذا زاد من تعميق المشكلة الكردية، ثم عقدت بعد ذلك معاهدات أخرى مثل أرضروم الأولى (1823م) وأرضروم الثانية (1847م) واتفاقية طهران (1911م) واتفاقية تخطيط الحدود بين الدولتين: الإيرانية والعثمانية عام (1913م) في الأستانة، وكذلك بروتوكول الأستانة في العام نفسه.

وكرست جميع هذه المعاهدات تقسيم كردستان وشعبها بشكل مجحف، وبسبب ذلك تعقدت المشكلة الكردية يوماً بعد آخر، ولا سيما بعد بدء انتشار الأفكار القومية في الشرق، وبالأخص منذ بداية القرن التاسع عشر، حيث بدأت الدول الأوروبية تحتك بكردستان عن طريق الرحالة الأجانب والإرساليات التبشيرية، وكذلك عن طريق بعض القنصليات وأهمها البريطانية والروسية والفرنسية ثم الأميركية.

ومارست كل هذه الجهات أدواراً مهمة في تحريض العشائر الكردية ضد الدولة العثمانية خاصةً، ثم الإيرانية، لكي يأخذوا الامتيازات، أو يزداد نفوذهم في الدولة العثمانية خاصة. وبالرغم من هذا، فإن الدولتين العثمانية والإيرانية، لم تتمكنتا من بسط سيطرتهم على كردستان لأسباب عدة، منها طبوغرافية كردستان المعقدة، ودفاع الكرد عن أراضيهم ببسالة.

تدويل القضية

ويمكننا القول إن اشتداد الصراع الدولي في الشرق، وخاصة بين القوتين البريطانية والروسية أثر بشكل سلبي في مستقبل الشعب الكردي، وأخرج المشكلة الكردية من الطابع الإقليمي إلى الطابع الدولي، كما يتضح من خلال النقاط الآتية:

بدأت روسيا ثم بريطانيا في وقت مبكر اتصالاتهما بالكرد كما حاولت فرنسا الأمر ذاته

أولاً: الاتصال المبكر بالكرد من قبل روسيا، ثم بريطانيا، حيث كانت الحكومة الروسية شديدة الاهتمام بأوضاع البلدان والشعوب المتاخمة لحدودها، ونظرت الحكومة البريطانية بقلق إلى المطامح الروسية خوفاً من أن يمتد الروس إلى بلاد ما بين النهرين. وكانت شركة الهند الشرقية من أهم بؤر التجسس في المنطقة، كما كانت هناك محاولات فرنسية للتغلغل في كردستان عن طريق الإرساليات التبشيرية.

ويمكن القول إن أميركا كانت موجودة في المنطقة على عكس ما كان شائعاً من تطبيقها لمبدأ مونرو الذي يؤكد على عدم التورط في المشاكل السياسية خارج أميركا.

ثانياً: محاولات الكرد أنفسهم للتقرب من الأجانب، وخاصة البريطانيين في بداية القرن العشرين، حيث كانت جهود الدبلوماسي الكردي شريف باشا واضحة في هذا المجال، إذ حاول الاتصال بالإنجليز عام (1914) لكي يعرض خدماته، لكن الحكومة البريطانية لم تستجب له، وبحلول عام (1918) وعند احتلال بريطانيا للعراق طلبت وزارة الخارجية البريطانية من السفير برسي كوكس أن يلتقي بشريف باشا في مدينة مرسييا الفرنسية للاستماع إلى أقواله فقط !

ثالثاً: اتفاقية سايكس بيكو عام (1916) حيث اجتمع وزراء الخارجية الروسية والبريطانية والفرنسية، ودارت بينهم مباحثات سرية حول الترتيبات المقبلة للشرق الأوسط، بعد أن أصبحت هزيمة ألمانيا وحليفها الدولة العثمانية وشيكة، وتضمنت الاتفاقية تقسيم تركيا الدولة العثمانية، وبما أن القسم الأكبر من كردستان كان تحت السيطرة العثمانية، فقد شملها التقسيم، وهذا الوضع الجديد عمق بشكل فعال من تعقيد المشكلة الكردية، وأخرجها من الطابع الإقليمي إلى الطابع الدولي، حيث تعد معاهدة سايكس بيكو أول معاهدة دولية اشتركت فيها ثلاث دول كبرى، وحطت من الآمال الكردية في تحقيق حقهم المشروع في تقرير المصير.

ما بعد الحرب

برزت إمكانية حل المشكلة الكردية إلى الوجود لأول مرة في أعقاب الحرب العالمية الأولى، ولعل سببها إيجاد منطقة عازلة بين أتراك الأناضول والأقوام التي تتكلم اللغة التركية في آسيا الوسطى والقفقاس وبصورة خاصة في أذربيجان.

تحرك الكرد لاستثمار الظروف الدولية وهزيمة الدولة العثمانية بالحرب العالمية الأولى لنيل حقوقهم المشروعة والاستفادة من مبادئ ويلسون بحق الشعوب في تقرير المصير

وقد تحرك الكرد وبذلوا جهوداً مضنية لإيصال صوتهم إلى مؤتمر الصلح في باريس عام (1919) على أمل أن ينالوا حقوقهم المشروعة، ولا سيما بعد أن صرح رئيس الولايات المتحدة الأميركية ويدرو ويلسن بحق الشعوب في تقرير مصيرها في بنوده الأربعة عشر المشهورة، ولم يكن للكرد كيان سياسي مستقل حتى يشارك وفدهم رسمياً في ذلك المؤتمر، شأنهم شأن القوميات والشعوب المضطهدة الأخرى، ولذلك خول الشعب الكردي من خلال العشرات والجمعيات السياسية شريف باشا لتمثيلهم والمطالبة بالمطالب الكردية المشروعة. وأصدر الحلفاء بعد استكمال تحضيراتهم للمؤتمر قراراً في شهر يناير/كانون الثاني 1919 نص على ما يأتي: ... إن الحلفاء والدول التابعة لهم قد اتفقوا على أن أرمينيا وبلاد الرافدين وكردستان وفلسطين والبلاد العربية يجب انتزاعها بكاملها من الإمبراطورية العثمانية.

وانطلاقاً من هذا القرار قدم الممثل الكردي شريف باشا مذكرتين مع خريطين لكردستان إلى المؤتمر، إحداها بتاريخ (1919/3/21م) والأخرى يوم (1920/3/1). كما طلب من القائمين على شؤون المؤتمر تشكيل لجنة دولية تتولى تخطيط الحدود بموجب مبدأ القوميات، لتصبح كردستان المناطق التي تسكن فيها الغالبية الكردية، وإضافة إلى ذلك فقد جاء في المذكرة الأولى إن تجزئة كردستان لا يخدم السلم في الشرق....

كما جاء في المذكرة الثانية إن الترك يتظاهرون علناً بأنهم مع المطالب الكردية، وإنهم متسامحون معهم، لكن الواقع لا يدل على ذلك مطلقاً... كما طالب شريف باشا رسمياً من رئيس المؤتمر جورج كليمنصو أن يمارس نفوذه مع حكومة الأستانة لمنع اضطهاد الشعب الكردي، وجاء في رسالته إلى رئيس المؤتمر: إنه منذ أن تسلمت جماعة الاتحاد والترقي السلطة فإن جميع الذين يحملون آمال الحرية القومية قد تعرضوا للاضطهاد المستمر.. وإنه من الواجب الإنساني في المجلس الأعلى أن يمنع إراقة الدماء مجدداً، وإن السبيل لضمان السلم في كردستان هو التخلي عن مشروع تقسيم هذه البلاد (أي كردستان).. ودل كل ذلك على أن المشكلة الكردية تقدمت خطوة كبيرة إلى الأمام في أعقاب الحرب. وما تصريح كليمنصو عندما أعلن على الملأ في مؤتمر الصلح إلا إحدى العلامات حيث قال إن الحكومة التركية ليست قادرة وكفؤة لإدارة الأمم الأخرى، لذلك لا يوثق بها ولا يجوز أن تعاد إلى سيطرة الأتراك قومية عانت من مظالم الأتراك واستبدادهم.

وعندما رأى شريف باشا أن تعاطف الدول الأوروبية كثير للقضية الأرمنية -ربما بسبب الانتماء الديني للأرمن- بادر إلى عقد اتفاقية مع ممثل الأرمن بوغوص نوبار وبحضور الرئيس المؤقت لوفد جمهورية أرمينيا أوهانجيان. ووقع الجانبان -باسم الشعبين- الاتفاقية، مؤكداً فيها على أن للكرد والأرمن مصالح وأهدافاً مشتركة هي: الاستقلال، والتخلص من السيطرة العثمانية.. وقدما نص الاتفاقية بمذكرة رسمية إلى المجلس الأعلى للمؤتمر، ووافق المجلس مبدئياً على المذكرة، ووصف

المندوب السياسي البريطاني في الأستانة الاتفاقية بأنها من أسعد البشائر.
معاهدة سيفر (1920)

نجح شريف باشا في إدخال ثلاثة بنود تتعلق بالقضية الكردية في معاهدة سيفر التي أبرمها الحلفاء بباريس في أغسطس / آب 1920، وقد كرس ذلك عملية تدويل القضية الكردية بصورة رسمية، رغم أن الدولة العثمانية حاولت مراراً أن تصف القضية الكردية بأنها قضية داخلية تستطيع الدولة حلها.

وتعد معاهدة سيفر وثيقة فريدة في تاريخ القضية الكردية، حيث نصت على تحقيق حل المشكلة الكردية بمراحل، وإذا اجتاز الكرد هذه المراحل، وطالبوا بالاستقلال، ورأت دول الحلفاء أهلية الكرد لذلك يصبح الاستقلال أمراً واقعياً، وعلى الحكومة التركية الاعتراف بذلك... ويعد هذا أول اعتراف رسمي دولي بحقوق الشعب الكردي، ولا سيما حق تقرير المصير حيث طرحت المسألة في العرف القانوني للمعاهدات الدولية، وقد وصف كمال أتاتورك المعاهدة بأنها بمثابة حكم الإعدام على تركيا، وحاول بمختلف الوسائل وضع العراقيل لمنع تطبيق المعاهدة... ولذلك بقيت معاهدة سيفر حبراً على ورق، إلا أن هذا الورق أصبح وقوداً لنضال الحركة القومية الكردية فيما بعد.

انتهاك الوعود

ولم تر معاهدة سيفر النور، وذلك -حسب رأي- للأسباب الآتية:

أولاً: صعود نجم مصطفى أتاتورك والحركة الكمالية، وتوسيع مناطق نفوذها، إضافة إلى تأسيس المجلس الوطني الكبير في أنقرة بديلاً لسلطة الأستانة.

تراجع الغرب عن وعوده للكرد في معاهدة سيفر وتنازلهم في معاهدة لوزان التي جاءت لصالح ما أرادته تركيا الكمالية

ثانياً: خوف الدول الأوروبية، وبالأخص بريطانيا، من استغلال الشيوعيين في الاتحاد السوفياتي الصراع الكمالي-الأوروبي لصالح نفوذهم في المنطقة.

ثالثاً: ذكاء مصطفى كمال باستغلاله الصراع الدولي لإلغاء معاهدة سيفر وقبرها.

لذلك لم يمر عام ونصف العام على توقيع معاهدة سيفر حتى طرحت فكرة إعادة النظر فيها، وجاءت هذه المواقف من قبل بريطانيا وفرنسا وإيطاليا، واتخذ المجلس الأعلى للحلفاء قراراً بهذا الشأن يوم (25 يناير 1921) إضافة إلى توجيه الدعوة إلى وفد حكومة أنقرة لحضور المؤتمر القادم، الأمر الذي دلّ على اعتراف الحلفاء بالواقع الجديد في تركيا.

مؤتمر لندن (1921)

عقد مؤتمر بلندن في فبراير/ شباط 1921 لبحث المشاكل العالقة، ومن ضمنها المشكلة الكردية، حيث اعترفت الحلفاء إعطاء تنازلات مهمة في هذه القضية، لكن الحكومة التركية أصرت على أن المسألة داخلية، يمكن حلها داخلياً، لا سيما وأن الكرد لهم الرغبة في العيش مع إخوانهم الأتراك حسب ما زعمت آنذاك، وأثناء انعقاد مؤتمر لندن، عقدت حكومة أنقرة عدداً من الاتفاقيات الدولية التي كرست الشرعية الدولية للقانونية للنظام الجديد في تركيا... ثم قامت الحكومة الجديدة بإلغاء جميع الاتفاقيات والمعاهدات التي أبرمتها حكومة الأستانة ومن ضمنها معاهدة سيفر. كل ذلك أدى إلى تعزيز مكانة الحكومة التركية الجديدة.. وبذلك فشل مؤتمر لندن لتوجه ضربة إضافية للأمال القومية الكردية.

معاهدة لوزان (1923)

جاءت فكرة عقد معاهدة لوزان بعد الانتصارات الكبيرة التي حققتها الحكومة التركية الجديدة على الجيش اليوناني، وبذلك ظهرت تركيا كدولة فتية قوية لأول مرة بعد قرنين، وقامت الحكومة الجديدة بتحسين العلاقة مع جارتها الاتحاد السوفياتي، وعقدت مباحثات المعاهدة على فترتين: استمرت الأولى نحو ثلاثة أشهر بين نهاية العام 1922 وبداية العام 1923، والفترة الثانية استمرت الفترة ذاتها ما بين ربيع وصيف عام 1923.

ونصت معاهدة لوزان على أن تتعهد أنقرة بمنح معظم سكان تركيا الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للكرد فيها، كما لم تجر الإشارة إلى معاهدة سيفر، وعدّ الكرد هذه المعاهدة ضربة قاسية ضد مستقبلهم ومحطمة لأمالهم... وبذلك يتحمل الحلفاء المسؤولية الأخلاقية الكاملة تجاه الشعب الكردي ولا سيما الحكومة البريطانية التي ألحقت فيما بعد ولاية الموصل -التي يشكل الكرد فيها الأغلبية المطلقة- بالعراق.

وأدى كل ذلك إلى ازدياد المشكلة الكردية تعقيداً بعد أن أصبح الشعب الكردي موزع عملياً وقانونياً بين أربع دول بدل دولتين، لتزداد معاناته وليبدأ فصل جديد من فصول علاقته بالدول الجديدة طغى عليها التوتر والعنف الذي لم يجد حتى اليوم حلاً عادلة، فيما بدأت الأحزاب والقوى القومية الكردية تتشكل لكي تقود النضال والكفاح من أجل حق تقرير المصير.

أستاذ التاريخ الحديث المساعد، جامعة صلاح الدين / أربيل

المصادر

1- طه باقر، مقدمة في تاريخ الحضارات القديمة.

محمد أمين زكي، تاريخ الدول والإمارات الكردية

- باسیل نیکتین، الكرد.
 2- عبد الله محمد علي، كردستان في عهد الدولة العثمانية.
 3- سعدي عثمان، كردستان والإمبراطورية العثمانية (1851-1514).
 4- نجاتي عبد الله، كردستان، كيشةى سنوورى عوسمانى-فارسي (1847-1639).
 5- د. إبراهيم خليل و خليل علي مراد، إيران وتوركيا.
 6- منذر الموصلي، الحياة الحزبية في كردستان.
 7- لازاريف، المسألة الكردية (1923-1917).
 8- محسن محمد المتولي، كرد العراق (1958-1914).
 9- روبرت أولسن، المسألة الكردية في العلاقات التركية الإيرانية.
 10- د. أحمد عثمان أبو بكر، كردستان في لجنة كينغ كراين.
 11- د. عبد الستار طاهر شريف، الجمعيات والمنظمات والأحزاب الكردية في نصف قرن (1958-1908).
 12- د. نوري طالباني، مذكرة جنرال شريف باشا إلى مؤتمر فرنسا.
 13- محمود درة، القضية الكردية.
 14- د. أحمد عثمان أبو بكر.
 15- كاظم حيدر، الأكراد من هم وإلى أين؟ [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كردستان

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [موقع 23-02-2023](https://www.aljazeera.net/-/23-02-2023)

وقت التدوين: 2023-02-23

اسم المحرر: ناراس حسو

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 203

حركة مناهضة معاهدة لوزان في عامها المئة

[20230630103256502327=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230630103256502327)

تتواصل احتجاجات ومظاهرات وفعاليات الكردستانيين رداً على معاهدة لوزان التي تم التوقيع عليها في 24-07-1923 في مدينة لوزان السويسرية وقسمت كردستان رسمياً إلى أربعة أجزاء، في الذكرى المئوية لها.

كما تنظم لجنة العمل والفعاليات في الذكرى المئوية لمعاهدة لوزان مسيرات وندوات ومعارض ومؤتمرات صحفية حول هذا الأمر منذ ثلاث سنوات، وتحدث الرئيس المشترك لمؤتمر المجتمع الديمقراطي الكردي في أوروبا (KCDK-E)، وأحد أعضاء اللجنة، يوكسل كوج، إلى وكالة فرات للأنباء حول هذا الموضوع.

وذكر كوج أنهم قِيموا الأعمال التي قاموا بها في الذكرى المئوية لمعاهدة لوزان خلال اجتماع للمؤتمر الوطني الكردستاني (KNK) عُقد في شهر آذار العام 2021، وأوضح أن هذه الأعمال يجب أن يتم تحت مظلة المؤتمر الوطني الكردستاني وقال: لأن هذا الموضوع ليس متعلقاً بجزء واحد فقط بل بكردستان بأكملها، استكملت اللجنة الضيقة العديد من الاستعدادات الفنية وأعدت مكاناً خاصاً للمؤتمرات والندوات وتم التوصل لاتفاق مكنهم من تأدية هذه الاعمال، وتقرر خلال ذلك الاجتماع تشكيل لجنة موسعة ضد معاهدة لوزان، وهو ما تم بالفعل بإشراف المؤتمر الوطني الكردستاني وشارك فيها أصدقاء الشعب الكردي و57 مؤسسة من الأحزاب الكردستانية من روج آفا وشرق وجنوب وشمال كردستان وأوروبا.

بالإضافة إلى الشعب الكردي، شارك أيضاً ممثلون عن الشعوب الأخرى المتواجدة في جغرافية كردستان في اللجنة، فهناك ممثلون عن الآشوريين والسريان والأرمن والعلويين والإيزيديين، كما أن هناك ممثلون عن تنظيمات المرأة والشبيبة أيضاً، وممثلون عن الاتحاد الوطني الكردستاني (YNK) وحركة التغيير (Tevgera Goran) من جنوب كردستان، وحزب الحياة الحرة الكردستاني (PAJK) من شرق كردستان، والإدارة الذاتية وكافة الأحزاب السياسية من روج آفا، والعديد من التنظيمات من شمال كردستان، في البداية، كان هناك ممثلون عن 52 مؤسسة، ثم ارتفع ذلك العدد إلى 57، هناك ممثلون عن كافة التنظيمات الكردستانية عدا المؤسسات والشخصيات التابعة للحزب الديمقراطي الكردستاني (PDK) في اللجنة.

وفيما يتعلق بالأعمال المنجزة حتى الآن ، ذكر يوكسل كوج أنه تم عقد مؤتمر بإشراف المؤتمر الوطني الكردستاني في 23-07-2022 في القصر الروماني حيث تم توقيع اتفاقية لوزان وقال: كان المؤتمر ناجحاً للغاية، على الرغم من إصرار المؤتمر الوطني الكردستاني وتوجيهه للعديد من الدعاوي، إلا إن الحزب الديمقراطي الكردستاني والتنظيمات التابعة له لم يشاركوا في المؤتمر، بالإضافة إلى المستقلين، شاركت 57 مؤسسة وحزباً في المؤتمر، وقد تمت مشاركة خطة الفعاليات والمظاهرات في الذكرى المئوية لمعاهدة لوزان ومقترحات جديدة على خطة مشتركة في المؤتمر، كما أصدرنا بياناً صحفياً في تشرين الثاني عام 2022 أمام القصر الروماني، قمنا بالإعلان فيه عن بدء برنامج الفعاليات في الذكرى المئوية لمعاهدة لوزان.

وقال كوج إن الفعالية الأولى كانت إقامة أربع ندوات حول معاهدة لوزان في القصر الروماني وقال: تم تقييم معاناة الشعوب على امتداد جغرافية كردستان بسبب معاهدة لوزان في هذه الندوات التي شارك فيها ممثلون عن الشعوب الأخرى، وانضم إليها مؤرخون وسياسيون وأوروبيون أيضاً.

وأعلن كوج أنه تم افتتاح معرض للصور بين 28 نيسان و21 أيار يُعبر عن الذكرى المئوية للإبادة، وأفاد بما يلي حول برنامج الذكرى المئوية:

في الأسبوع الأول من شهر تموز، ستقام فعالية ثقافية تستمر لمدة أسبوعين، في الواقع، كان من المقرر إقامة هذه الفعالية في شهر حزيران، ولكن لأسباب غير معروفة، تم تأجيلها إلى شهر تموز، كما أن الحدث الرئيسي هو مسيرة كبيرة ستنظم في لوزان يوم 22 تموز، وستنطلق المسيرة من شاطئ بحيرة ليمان وتنتهي أمام القصر الروماني وستشارك فيها كافة المؤسسات والتنظيمات السياسية الكردية، الاستعدادات لهذه المسيرة قد تمت بالفعل، وسيشارك فيها فنانون من أجزاء كردستان الأربعة ع، وسيتم الإعلان عن الجناة في اجتماع يوم 10 تموز.

في الوقت نفسه، سيعقد مؤتمر لمدة يومين في قاعة تابعة لبلدية لوزان بمشاركة 500 شخص يومي 22 و23 تموز، وهذا سيكون مؤتمراً وطنياً كردستانياً، وسيعلن عن مقرراته أمام القصر الروماني في 24 تموز، كما تم استلام رخص لKافة الفعاليات وأماكنها.

وقال كوج إن أصدقائهم الأوروبيين خططوا أيضاً لبرنامج في شهر أيلول وذكر أنه سيكون إجراءً بديلاً ضد معاهدة لوزان.

ودعا بوكسل كوج الجميع للمشاركة في المسيرة والمؤتمر في الذكرى المئوية لمعاهدة لوزان وقال: نحن ندعو إلى الوحدة ضد الاحتلال، يجب أن يكون للشعب الكردي مكانة الآن، لهذا يجب أن يتم إظهار موقف وطني، الشعب الكردي وصل إلى هذا المستوى بالفعل، ولا يجب أن تقف أي قوة أمام الوحدة الوطنية للشعب الكردي، ولهذا فإننا نطالب مرة أخرى الحزب الديمقراطي الكردستاني، لا يجب لأي قوة أن تعتبر نفسها فوق وحدة الشعب الكردي، لا ينبغي مراعاة حساسيات الدولة التركية بعد الآن، بل يجب مراعاة حساسيات الشعب الكردي، كما تقوم اللجنة بأعمالها وفقاً لهذا المفهوم وتضم 57 حزباً ومؤسسة سياسية.

ندعو الجميع للمشاركة بحماس في فعاليات برنامج السنة المائة لمعاهدة لوزان، المواقف التي تبعدنا عن بعضنا البعض لا تخدم وحدة الشعب الكردي، بل على العكس تخدم تقسيم كردستان، دعونا ننقل الرغبة والشوق المشترك لشعب كردستان إلى العالم من خلال برنامج لوزان ونقوم بعمل مشترك لإظهار أن المصالح الوطنية فوق كل شيء.

يتبع.....[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

اللغة - اللهجة: ك. جنوبي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: سويسرا

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | anfarabic.com 29-06-2023

وقت التدوين: 2023-06-30

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 204

دراسة الحدود الدولية بين سوريا وتركيا

[20220730105416425491=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20220730105416425491)

الولايات المتحدة الأمريكية
وزارة الخارجية
دراسة الحدود الدولية
العدد 163 – إصدار 6 آذار، 1978
(الحدود بين سوريا وتركيا)
مكتب الجغرافي التابع لدائرة المخابرات والبحث
ترجمة: عمر رسول
المحتوى

موجز عن الحدود

الخلفية التاريخية

الخط الحدودي

الحدود السورية-التركية

1- موجز عن الحدود

يبلغ طول الحدود السورية-التركية حوالي 822 كلم (511 ميل). وتمتد بين البحر الأبيض المتوسط ونقطة التقاء نهر دجلة بفش خابور في المثلث الحدودي. لقد تم تعيين الحدود بالأعمدة أو الأنهار.

2- الخلفية التاريخية:

أصبحت سورية الجغرافية التي تشمل البلدان الحالية سورية، لبنان، الأردن، وإسرائيل (فلسطين - الموقع) مقاطعة تابعة للإمبراطورية العثمانية في عام 1516م. وقد حكم السلطان التركي تلك المقاطعة عن طريق أحد الباشوات أو الحكام حتى انحلال الإمبراطورية في عام 1918م. وفي أعقاب الحرب العالمية الأولى، وقّع ممثلون عن السلطان على اتفاقية سيفر [1] في 10 آب من عام 1920م، فأصبحت مساحة تركية بموجب تلك الاتفاقية تنحصر بين أناضول الشمالية والقسطنطينية. كما أن الاتفاقية وضعت المضائق التركية تحت إشراف لجنة أوروبية، وسلّمت ما تبقى من القسم الأوروبي من تركية إلى اليونان. وأعطيت لكل من إيطاليا وفرنسا مناطق في جنوب تركية، وقد تم الإقرار بإنشاء دولة كردية ذات حكم ذاتي، وإنشاء

دولة أرمنية مستقلة. وعلى أن تكون مملكة الحجاز العربية مستقلة، في حين تم وضع المناطق العربية الأخرى تحت إشراف إدارة كل من المملكة المتحدة، وفرنسا، وإيطاليا. ولم ينته الأمر عند هذا الحد، بل أكملت عملية نقل الملكية خارج نطاق الملكية التركية، ولكن لم يُنقذ أي بند من بنود اتفاقية سيفر في داخل تركيا، وسرعان ما حل محلها اتفاقية لوزان في عام 1923م ليُبطل مفعولها.

لقد حدّد البند 27 – الجزء الثاني، من اتفاقية سيفر الحدود بين سورية وتركيا على الشكل التالي:
سيتم اختيار نقطة على الضفة الشرقية لنهر حسن ديدي Hassan Dede، حوالي 3 كيلومترات إلى الشمال الغربي من قراتاش بورون Karatash Burun، باتجاه نقطة في الشمال الشرقي سيتم اختيارها على نهر جيحون Djaihun Irmak حوالي كيلومتر واحد شمال بابلي Babeli، في خطّ سيتم تثبيته على أرض الواقع مروراً بشمال قاراتاش، ومن ذلك المكان إلى كسيك كاله Kesik Kale، أعلى مجرى نهر جيحون، ومن هناك باتجاه نقطة في الشمال الشرقي سيتم اختيارها على نهر جيحون حوالي 15 كلم إلى الجنوب الشرقي من قارسبازار Karsbazar، في خطّ سيتم تثبيته على أرض الواقع مروراً بشمال قره تبه Kara Tepe، ومن هناك نحو قوس في نهر جيحون يقع في غرب دلدل داغ Duldul Dag، أعلى مجرى نهر جيحون، ومن هناك باتجاه الجنوب الشرقي عموماً إلى نقطة سيتم اختيارها على أمير موسي داغ Emir Musi Dag، حوالي 15 كلم إلى الجنوب والجنوب الشرقي من جياوور غول Giaour Geul، في خطّ سيتم تثبيته على الأرض على مسافة 18 كلم تقريباً من السكة الحديدية مع ترك دلدل داغ لسورية، ومن هناك باتجاه الشرق إلى نقطة سيتم اختيارها على بعد (5) كم شمال أورفة، على أن يتم تثبيت خطّ مستقيم على الأرض يمتد بشكل عام من الغرب نحو الشرق، ويمرّ بشمال الطرق التي تربط المدن باخجه Baghche، وعينتاب Aintab، وبريدجيك Biridjik، وأورفة Urfa، على أن تترك المدن الثلاث الأخيرة لسورية. ومن هناك إلى نقطة سيتم اختيارها على نهر دجلة بين نقطة التقاء فح خابور مع دجلة والقوس الذي يشكله نهر دجلة والواقع على بعد (10) كم تقريباً إلى شمال تلك النقطة المحاذية لمجرى النهر، على أن تترك الجزيرة التي تقع عليها جزيرة ابن عمر لسورية.

وفي ذلك الأثناء، وافق الحلفاء في شهر نيسان من عام 1920 في مؤتمر سان ريمو في إيطاليا على انتداب فرنسا على كل من سورية ولبنان. وفي الأول من شهر أيلول عام 1920، تم الإعلان عن تأسيس لبنان الكبرى، وكانت تتألف من المقاطعات اللبنانية السابقة وألحق بها كل من المدن الساحلية طرابلس، بيروت، صيدا، صور ووادي البقاع. أما سورية فقد قُسمت إلى خمسة أجزاء صغيرة: جبل الدروز، حلب، اللاذقية، دمشق، واسكندرونة.

وفي البند السابع من اتفاقية فرنسية تركية [2] بتاريخ 20 تشرين الأول من عام 1921، المعروف باسم (اتفاقية فرانكلين – بويلون Franklin-Bouillon) جاء على أن يكون لإسكندرونة نظاماً إدارياً خاصاً (ذاتياً) بها (في إطار الانتداب الفرنسي على سورية). وقد نصّ البند الثامن من الاتفاقية المذكورة على إجراء بعض التغييرات في ترسيم الحدود بين سورية وتركيا على الشكل التالي:

يجب أن يبدأ الخط الحدودي من نقطة سيتم اختيارها على خليج إسكندرونة ويتجه مباشرة إلى جنوب موقع بياس Payas، وأن يستمر باتجاه ميدان اكبس Meidan-Ekbes (على أن يترك محطة السكة الحديدية والموقع (بياس) لسورية)، ومن هناك سيتجه في خط مائل نحو الجنوب الشرقي حتى يتم التخلي عن موقع مارسوفا Marsova لسورية، وموقع كارنبا Karnaba ومدينة كلس Killis لتركيا، ومن هناك إلى محطة چوبان-بي Choban-bey لتكون ضمن الخط. بعد ذلك سيسير الخط مع السكة الحديدية المتجهة إلى بغداد، على أن تبقى السكة حتى مدينة نصيبين داخل الأراضي التركية، ومن هناك سيسير الخط مع الطريق القديم بين نصيبين وجزيرة ابن عمر على نهر دجلة. على أن تبقى كل من نصيبين وجزيرة ابن عمر فضلاً عن الطريق تابعة لتركيا، ولكن ينبغي أن يحتفظ البلدان بحق استخدام هذا الطريق. ينبغي أن تعود ملكية المحطات وخطوط السكك الفرعية بين چوبان-بي ونصيبين إلى تركيا كونها تشكل أجزاءً من سكة الحديد.

لقد أصدر مجلس عصبة الأمم بتاريخ 12 آب عام 1922، أصدر الفئة "آ" من الانتداب، التي تتضمن الاستقلال التام لكل من سورية ولبنان.

كما أن الملحق (1) للاتفاقية التركية الفرنسية بتاريخ 30 أيار عام 1926 قد رسمت الحدود السورية والتركية في ثلاثة قطاعات: (1) من البحر الأبيض المتوسط إلى محطة چوبان-بي، (2) من محطة چوبان-بي إلى نصيبين، و (3) من نصيبين إلى جزيرة ابن عمر. هذا وقد تم بموجب ملحق آخر، بتاريخ 22 حزيران عام 1929 حول ترسيم الحدود التركية- السورية المتضمن في الاتفاقية بين تركيا وفرنسا، ترسيم القطاع الثالث من الحدود الممتد بين نصيبين والتقاء فح خابور بدجلة في المثلث الحدودي. وفي تقرير إلى عصبة الأمم بتاريخ 3 أيار عام 1930، (الملحق (1) – المعاهدة النهائية لترسيم الحدود)، نصّ على أن يكون مجرى دجلة هو الحدّ الفاصل.

وبتاريخ 9 أيلول عام 1936، تم التوقيع على اتفاقية التحالف بين سورية وفرنسا، حيث ضمنت الاتفاقية استقلال وسيادة سورية في غضون ثلاث سنوات. و بتاريخ 3 تموز عام 1938 تم تشكيل لجنة مشتركة تحت البند 14 من الاتفاقيات الفرنسية –التركية العامة، للقيام بتعيين الحدود بين سورية وسنجد إسكندرونة. وفي 1 تشرين الثاني من عام 1938، أفادت اللجنة في تقرير لها بأنها قد تولّت مسؤولية تعيين الحدود وفقاً للفقرات الواردة في البند 4 المتعلق بوضع سنجد مع رسم خارطة بقياس 1/100,000.

وفي بروتوكول تم التوقيع عليه في إنطاكية بتاريخ 19 أيار عام 1939، تم ذكر أن عدداً إضافياً من الأعمدة قد نصبت إضافة إلى 448 عاموداً حدودياً كان قد تم تنصيبها من قبل وفقاً للتسلسل الرقمي. وبموجب اتفاقية في 23 حزيران عام 1939، أجريت بعض التغييرات على خط الحدود الممتد بين العامود 230 والعامود 419. وبترتيب من فرنسة بوصفها القوة المنتدبة على سورية بقرار من عصبة الأمم تم تحويل ملكية سنجق إسكندرونة (مقاطعة هاتاي Hatay التركية الحالية) إلى تركية بتاريخ 23 تموز عام 1939.

وقد تم الإعلان عن استقلال سورية بتاريخ 29 أيلول عام 1941. ولكن تم التوقيع على اتفاقية بين ممثلي اللجنة الوطنية الفرنسية للتحرير وسورية بتاريخ 1 كانون الأول عام 1943، منحت بموجبها معظم السلطات التي كانت تمارسها فرنسة كدولة انتداب إلى سورية وذلك بتاريخ 1 كانون الثاني عام 1944. وفي 22 شباط عام 1958 اتحدت سورية مع مصر لتأسيس الجمهورية العربية المتحدة. وقد انسحبت سورية من الجمهورية العربية المتحدة بتاريخ 28 أيلول عام 1961.

3- الخط الحدودي
لقد تم ترسيم الخط الحدودي بين سورية وتركيا في أربعة قطاعات: (1) بين ميدان أكبس وچوبان-بي، (2) بين چوبان-بي ونصيبين، (3) بين نصيبين والمثلث الحدودي العراقي، (4) بين ميدان أكبس والبحر المتوسط.
تم ترسيم الخط الحدودي في القطاع الأول وفقاً للاتفاقية الفرنسية-التركية [3] في 30 أيار عام 1926. ويمتد بين العمود رقم 213 القريب من محطة ميدان أكبس الحديدي ومحطة چوبانبي (هكذا في النص الأصلي - المترجم والمقصود هو چوبان - بي). وقد تم تنصيب العمود رقم 312 كجزء من علامات الحدود بين چوبانبي والبحر المتوسط قبل أن ينتقل ملكية سنجق اسكندرونة إلى تركية. وحسب ما ورد في البروتوكول المؤرخ بتاريخ 19 أيار عام 1939 أن العمود 312 كان يقع على بعد كيلومتر واحد تقريباً إلى الشمال الغربي من محطة ميدان أكبس.

لقد كان ترسيم الحدود في القطاع الأول المجاور لميدان أكبس وفق الاتفاقية المؤرخة بتاريخ 30 أيار عام 1926 على النحو التالي:

[تمتد الحدود في خط مستقيم معلّم] من الغرب إلى الشرق، وتضم السكة الحديدية، سكة حاجيلار القديمة عند النقطة التي يعبرها الطريق القادم من داناجي هويوكي Danadjı Huyuki (العمود 340) والمؤدي إلى مقبرة هسسا Hassa. (16) من النقطة المذكورة أعلاه التي تعبر سكة حاجيلار القديمة في ميدان أكبس حتى طريق هسا -اصلاحية Hassa - Islahiya road ، حيث تشكل السكة الخط الحدودي.

(17) وخط مستقيم معلّم يمتد من الغرب نحو الشرق بين التقاطع المذكور أعلاه حتى قمة تل بوز-تبه Boz-Tepe hill (18) وخط مستقيم يمتد من قمة تل بوز-تبه حتى جسر سكة الحديد على كوره درجي Kure . Dereci (19) ومن الجسر المذكور وامتداداً مع الاتجاه الفعلي لكوره درجي حتى نقطة التقائه بأدنى نقطة من كوتجانلي تقريباً. (20) ومن تلك النقطة في كوتجانلي المتصل بكوره درجي حتى أعلى نقطة فيها. (21) ومن النقطة السابقة، وبخط يمتد حوالي 500 متر شرق خط المرتفعات (950) حتى طريق أليكار بي أوباجي بندر Alikar Bey Obaci Pendir الذي تم تركه لسورية.

(22) ومن نقطة تقع على مسافة كيلومتر واحد شمال أليكار، يتجه الخط الحدودي باتجاه بويوك دارميك Beuyuk Darmit (النقطة 1250)، ويمتد صوب الشرق حتى النقطة 805 على الجسر بين بالي كوي Bali Keuy (سورية) و برتكلي Pertekli (تركية).

(23) ومن النقطة 805 وبخط مستقيم حتى التقاء طريق بالي كوي سعدي Saadli بطريق كوجانلي.

(24) ومن هناك وبخط مستقيم حتى النقطة 661.

(25) ومن النقطة 661 وبخط مستقيم حتى النقطة 682.

(26) ومن النقطة 682 وبخط عبر القمة حتى التقاء الواديين القادمين من النقطة 682 في الشرق.

(27) ومن هناك وبخط يسير مع الوادي حتى نهر سابون سويو Saboune Souyou .

(28) ومن النقطة المذكورة وبخط يسير من مجرى النهر حتى نقطة التقاء النهر بالوادي الذي يقع على مسافة 1500 متراً إلى الجنوب الشرقي من هاي أوغلو Hai Oghlou .

(29) ومن نقطة التقاء النهر بالوادي حتى طريق مردانلي جيلتاه Merdanli Chiltah .

(30) ومن النقطة تلك وعلى امتداد طريق جيلتاه حتى نقطة التقائه بطريق أكابي Akabe الذي يمرّ بالقرب من سفح جرن تبه Djeran Tepe .

(31) ومن هناك إلى طريق عفرين - سويو Afrin-Souyou عبر أكابب Akabup .

(32) ومن النقطة المذكورة أعلاه وعلى امتداد مجرى عفرين-سويو حتى نقطة التقائه بإيكي دام درسي Iki dam Deressi .

(33) ومن نقطة الالتقاء بإيكي دام درسي حتى نقطة الالتقاء بطريق كارابي إيكي دام Karrebi Iki Dam .

(34) ومن تلك النقطة وعبر خط القمة المنعطف نحو الجنوب الشرقي حتى نقطة القمة 702.

(35) ومن نقطة القمة المذكورة حتى نقطة تقاطع الوادي الضيق أكري-كين Agri-Kane مع الخط المستقيم بين النقطتين 702-731.

(36) ومن تلك النقطة صعوداً إلى رأس وادي أكري-كين.

- (37) ومن رأس الوادي إلى نقطة فصل محراب داغي Mihrab Daghi عن كارا تاش Kara Tach .
- (38) ومن هناك حتى نقطة الالتقاء بالطريق الشمالي-الجنوبي القادم من تبيل Tibil إلى تهتالي Tahtali.
- (39) ومن هذه النقطة إلى خط القمة المنتهي عند ذروة تشغلا تبه Tchagla Tepe .
- (40) ومن تشغلا تبه، وبخط مستقيم، إلى نقطة تقع إلى جنوب أوتش أفلر Utch Evler ب 200 متر.
- (41) ومن تلك النقطة وبخط مستقيم شمالي - جنوبي حتى قمة سكار مايا Sakar Maya.
- (42) ومن تلك القمة وبخط مستقيم غربي - شرقي حتى نقطة تقاطع الطرق التي تقع إلى الجنوب الشرقي من كارا كويو Kara Kouyou ب مسافة 500 متر.
- (43) ومن طريق كارا كويو - تبيل حتى نقطة تقاطع الطرق شرق يازي باغي Yazı Baghi بكيلومتر واحد تقريباً.
- (44) ومن تلك النقطة وعلى امتداد الطريق الشمالي الجنوبي حتى نقطة تقاطع الطرق على بعد كيلومتر واحد تقريباً في الجنوب.
- (45) ومن تلك النقطة وعبر المنحدر الشديد حتى طريق عزاز- كلس Azaz -Killis الواقع إلى جنوب تبيل ب 800 متراً.
- (46) ومن هناك وباتجاه الشمال حتى مجرور المياه على بعد 600 متر إلى الشمال الغربي من أرموجا Armoudja.
- (47) ومن تلك النقطة صعوداً مع طريق كلس نحو الشمال حتى نقطة تقع على بعد 400 متر من المجرور المذكور آنفاً.
- (48) ومن تلك النقطة وبخط معلّم شرقي - غربي حتى التقاء ذاك الطريق بالجدول المائي المتدفق صوب جامرين Chamrin و بريتشه Bretche.
- (49) ومن تلك النقطة وعلى امتداد سرير الجدول المذكور آنفاً حتى نقطة التقائه بالطرق القادمة من جامرين وتل-أس-جام Tel-es-Cham.
- (50) ومن تلك النقطة الممتدة مع الطريق القادم من تل-أس-جام باتجاه الشمال الشرقي حتى نقطة التقائه بالطريق بين كفر تشوتش وكلس.
- (51) ومن تلك النقطة وعلى امتداد طريق كفر تشوتش Kafer Tchocth حتى التل الذي يقع على مسافة 700 متر جنوب غرب كفر حارم Kafer Harim .
- (52) ومن ذلك التلّ وبخط مستقيم جنوبي-شرقي إلى نقطة تقع في وادي كفر حارم على مسافة كيلومتر واحد جنوب هذه القرية.
- (53) ومن تلك النقطة وبخط مستقيم تقريباً باتجاه الشمال الشرقي حتى نقطة تقاطع الطرق على بعد 700 متر تقريباً غرب سيوه Saive.
- (54) ومن هناك منحدراً باتجاه الشرق مع الجدول المائي سويب Suep حتى نقطة انعطافه نحو الجنوب.
- (55) ومن ذلك المنعطف وبخط غربي-شرقي حتى تقاطع طريق سيفه -هاميلي Hamili.
- (56) ومن تلك النقطة وعلى امتداد طريق سيفه -هاميلي حتى نقطة تقع على مسافة كيلومتر واحد إلى الجنوب الشرقي من هاميلي.
- (57) ومن النقطة المذكورة أعلاه وباتجاه الشمال حتى نقطة تقع على بعد 800 متر عن طريق كارا Karal -ميزرا Mezra- هفسا Hafsa.
- (58) ومن تلك النقطة وبخط مستقيم إلى نقطة تقع على مسافة 1200 متر عن قرية بغيدين Bigheidine على السكة التي تتجه من تلك القرية باتجاه الشمال الشرقي.
- (59) ومن النقطة المذكورة أعلاه وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق كوتشوك بكر -تاتهاموس Kutchuk Bikir - Tathamوس على مسافة 150 متر جنوب الجدول المائي الذي يعبر ذلك الطريق.
- (60) ومن تلك النقطة وبخط مستقيم إلى نقطة تقع على بعد 300 متر جنوب قرية تشيلديرابا Tchildiraba على الطريق بين تلك القرية وقرية تاتهاموس.
- (61) ومن النقطة المذكورة أعلاه وبخط مستقيم حتى نقطة التقاء الطريقين على بعد 800 متر إلى الجنوب الغربي من سالتان Salthan .
- (62) ومن هناك وبخط مستقيم حتى الرابية الصخرية ذات الرقم 487.
- (63) ومن تلك الرابية وبخط مستقيم حتى تقاطع الطرق الواقع إلى الشرق بنحو 1100 متر.
- (64) ومن التقاطع المذكور أعلاه وعلى امتداد الطريق الممتد باتجاه الشرق حتى إلى تلّ يقع بالقرب من محطة جوبان -بي بما فيها المحطة أيضاً، كون المحطة تقع في الأراضي التركية أما مدينة جوبان -بي فتقع في الأراضي السورية.
- كما تم ترسيم القطاع الثاني من الحدود بموجب اتفاقية فرنسية -تركية في 30 أيار من عام 1926. ويمتد ذلك القطاع بين محطة جوبان -بي ونصيبين [4] على النحو التالي:
- ستمتد الحدود مع السكة الحديدية الذاهبة إلى بغداد، حيث ستبقى من تلك السكة حتى نصيبين داخل الأراضي التركية. إن المحطات والسكك القصيرة المتفرعة عنها في القطاع بين جوبان -بي ونصيبين فضلاً عن جميع التجهيزات المستخدمة حالياً في الخط الحدودي ستكون لتركية من حيث الملكية، بما أنها تشكل جزءاً من السكة الحديدية.
- أما كميات الحصى المطلوبة للعمل في السكة، التي سيتم تثبيتها في أقرب تاريخ ممكن من قبل وفدين تابعين لقسم الأعمال

العامة في كلا البلدين، سيتم اعتبارها على أنها مشاريع لها علاقة بالسكة. ستشترك تركية وسورية في استخدام كل من ميناء جرابلس والسكة التي تربطها بمحطة جرابلس. وسيتم اعتبار المنطقة المربوطة بالخط الرئيسي والخط الفرعي اللذان يربطان بين محطة جرابلس والميناء النهري منطقة حرة جمركياً. وسيتم بناء محطة نهريّة دولية في ميناء جرابلس.

لقد تم ترسيم القطاع الثالث بشكل مفصل وفق البرتوكول الفرنسي-التركي في 22 حزيران عام 1929. يمتد الخط الحدودي شرقاً من نصيبين حتى جزيرة Cizre (جزيرة بوتان حسب التسمية الكردية وجزيرة ابن عمر حسب التسمية العربية)-المترجم) على نهر دجلة ومن ثم يتبع مجرى النهر حتى التقائه بخابور نهري [5] Habur Nehri (نهر فش خابور) يتبين ترسيم القطاع في البندين (1) و (3) كما يلي:

لقد تم ترسيم الحدود في القطاعين الأول والثاني قبل الآن، وسيتم ترسيم القطاع الثالث من قبل لجنة ترسيم الحدود وفقاً للخط التالي:

سبباً الخط الحدودي في القطاع الثالث من النقطة التي أشارت إليها اللجنة في اجتماعها في 28 تشرين الأول عام 1927، وقد أشارت اللجنة في ذلك الاجتماع إلى الطريق القديم كنقطة بداية. (انظر إلى محضر الجلسة رقم 25، المقطع 9، وقد جاء في المحضر ما يلي: "لقد قررت اللجنة بالإجماع على اتخاذ الطريق القديم كنقطة بداية للخط الحدودي في القطاع الثالث، والنقطة تقع في شرق جسر جق جق Jagh Jagh، حيث تتفرع سكة القامشلي عن طريق جزيرة ابن عمر لتتجه نحو الجنوب").

إذاً سيتم تثبيت الحدود في البند (1) على النحو التالي:

من نصيبين مع الطريق (داخل تركية) إلى كويرهاسين Guirhassin ومن ثم إلى النقطة التي يقطع فيها الطريق جدول مائي موسمي، اتجاهه العام شمال شرقي وجنوب غربي، يجري باتجاه شرق كويرهاسين، يقع التقاطع المذكور على بعد 400 متر شرق غويرهاسين.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم إلى نقطة تقع على بعد 200 متر جنوب كويرهاسين.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق كويرهاسين -لطيفه Latifeh على بعد 200 متر من كويرهاسين.

ومن هناك وبخط مستقيم إلى نقطة تقع على بعد 400 متر شمال لطيفه.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق نيركزلي - تل زيوانه Nerkesli-Telziuaneh على بعد 300 متر من نيركزلي.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على بعد 800 متر شمال تل جيهان Tel-Djihan.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق تل جيهان -أزناور Aznaour على بعد 1000 متر من أزناور.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على بعد 400 متر جنوب أزناور.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع في آثار أزناور -حاجورلو Hadjourlou على بعد 400 متر من أزناور.

ومن تلك النقطة ومع الطريق (داخل تركية) باتجاه (آثار) ديرونا آغي Derouna Agha عبر (آثار) حاجورلو و(آثار) بافورد Bavord إلى نقطة تقع على الطريق على بعد 700 متر شرق (آثار) بافورد.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى النقطة المثلثية، الضلع 667.

وبخط مستقيم من تلك النقطة حتى تقاطع سكة (آثار) بانه Baneh-دورنا آغي مع سكة علقمش -باديان Alakamish-Badian، ويقع ذلك التقاطع على بعد 500 متر جنوب شرق (آثار) ديك Dinik.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على قمة عزالدين داغ Izzedin Dagh.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على بعد 300 متر جنوب خراب رزا Kharab Razeh.

ومن هناك وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق (آثار) خراب رزا - خيركوه Khergo على بعد 500 متر من خراب رزا.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى تقاطع طريق عين سر -دلاقي كران Ser-Delavikiran Ain مع طريق تل ايبيل Tel-Ibel - دلاقي كران، ويقع ذلك التقاطع تقريباً على بعد 1200 متر شمال شرق دلاقي كران.

ومن هناك وبخط مستقيم حتى طريق (آثار) تل عفريت -سرمساخ Tel Afrit-Sarmsak في نقطة تقع على بعد 300 متر جنوب تل عفريت.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى التقاء طريق تل عفريت -بابل بطريق تل عفريت آيالا Ayala (آثار)، وتقع نقطة الالتقاء تلك على بعد 1500 متر تقريباً شرق تل عفريت.

ومن نقطة الالتقاء تلك وعلى امتداد طريق تل عفريت -بابل (تركية) باتجاه الطاحونة (تركية) التي تقع عند نقطة التقاء طريق زيرغوس -خراب رشك Zergous-Karabreshk بطريق تل عفريت -بابل، وتقع الطاحونة المذكورة على بعد 1700 متر إلى الجنوب والجنوب الغربي من كلاني Kelani.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة على طريق بابل -تل باغا Babil-Tel Bagha، على بعد 500 متر إلى الشرق والجنوب الشرقي من بابل.

ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على الجدول المائي الذي يجري من الشمال نحو الجنوب الشرقي من بابل،

وتقع تلك النقطة على بعد 500 متر جنوب بابل.
ومن هناك وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق بابل-تل باغا، على بعد 500 إلى الجنوب الشرقي من بابل.
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم باتجاه وسط قرية دومبوليه Domboulieh حتى نقطة تقع على بعد 600 متر إلى الجنوب الغربي من دومبوليه.
ومن هناك وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق دومبوليه -قزه رجب Kaza Redjeb على بعد 400 متر من دومبوليه.
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على طريق دومبوليه -كردسي Kerdessi على بعد 400 متر من دومبوليه.
ومن هناك وبخط مستقيم باتجاه الشمال الشرقي للخط في الفقرة السابقة حتى نقطة تقع على طريق دومبوليه -كاني سي Kanissipi .
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على بعد 400 متر جنوب كاني سي.
ومن هناك وبخط مستقيم حتى نقطة تقع على بعد 400 متر إلى الجنوب الشرقي من كاني سي على الجدول المائي الموسمي المتجه بجريانه من الغرب نحو الشرق ليجري جنوب كاني سي.
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة التقائه بالطريق الذي يقع على بعد 1900 متر تقريباً إلى الشمال الشرقي من قرية قصر ديب Kasar Dib (قرية شمالية) تقع على بعد 2800 متر تقريباً إلى الجنوب الشرقي من كاني سي.
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم حتى نقطة التقاء طريق عين ديوار -أرنباط Aindivar-Arnabat بالجدول المائي الموسمي المتجه بجريانه من الجنوب الغربي نحو الشمال الشرقي ليجري على بعد 800 متر تقريباً شمال غرب عين ديوار الغربية. وتقع هذه النقطة على بعد 2600 متر تقريباً إلى الشمال الشرقي من قرية أرنباط، وعلى بعد 1100 متر تقريباً شمال غرب قرية عين ديوار.
ومن هناك وبخط مستقيم نحو الشمال الشرقي حتى نقطة التقائه بذروة الخط الذي يطلّ على مجرى سفان Saklan (جدول مائي بين عين ديوار والجسر الروماني -Pira pafit ويعرف باسم "سقلاني مما" -المترجم). وتقع نقطة الالتقاء تلك على بعد 1600 متر إلى الشمال الغربي من عين ديوار الغربية.
ومن النقطة المذكورة أعلاه على خط الذروة الذي يطلّ أولاً على مجرى سفان ومن ثم يستمر بين جدولين مائين موسمين يتجهان بجريانهما من الجنوب الغربي نحو الشمال الشرقي باتجاه سفان، لينتهي أخيراً عند نقطة التقاء سفان بطريق عين ديوار -جزيرة ابن عمر، وتقع نقطة الالتقاء تلك على بعد 1000 متر تقريباً إلى الشمال الشرقي من طاحونة جيت Djaidt.
ومن نقطة التقاطع المذكورة أعلاه وعبر طريق عين ديوار -جزيرة ابن عمر حتى نقطة تقع على بعد 350 متر شمال الطريق المذكور.
ومن تلك النقطة، وعبر خط الذروة القريب من شجرة معزولة تقع على بعد 700 متر تقريباً إلى الشمال الشرقي من النقطة السابقة ليصل إلى دجلة في نقطة تقع على بعد 750 متر تقريباً من رأس فرع دجلة الصغير الذي يحيط بمدينة جزيرة ابن عمر من الجنوب.
ومن تلك النقطة وبخط مستقيم باتجاه الشمال الشرقي عبر النهر حتى أدنى نقطة من وادي دجلة.
البند (3)
سيتم تحديد الحدود على دجلة اعتباراً من النقطة المذكورة في الفقرة 35 من البند الأول حتى التقاء دجلة بخابور (فش خابور).
وقد تم تعيين الحدود في القطاع الرابع من قبل لجنة فرنسية-تركية خلال 1938-1939 [6]. من العمود 312 في التعيين السابق (العمود 1 في تعيين الحدود لعامي 1938-1939)، يمتد الخط نحو الغرب إلى قراصو Karasu ومن ثم يسير مع وادي نهر قراصو حوالي 21 كيلومتراً (13 ميلاً). ومن هناك يتجه الخط الحدودي نحو الجنوب ليشكل نصف دائرة كبيرة على السهول في شرق وجنوب شرق أميك غولو Amik Golu، ومن ثم يسير مع مجرى نهر عفرين Afrin Suyu لمسافة قصيرة. بعد ذلك يسير الخط الحدودي مع أروننتس Orontes (نهر العاصي) حوالي 30 كيلومتراً (19 ميلاً) ومن ثم ينعطف نحو الغرب عبر منطقة جبلية حتى كارا دوران Kara Douran. ومن ثم يسير الخط مع وادي كارا دوران حتى البحر المتوسط.
إن برتوكول 19 أيار لعام 1939 لم يشر فقط إلى تنصيب أعمدة حدودية إضافية على الأعمدة 448 الموضوعة بالتسلسل الرقمي من قبل، وإنما أشارت أيضاً إلى أن الخط الحدودي يسير مع وادي كل من كاراسو، ونهر عفرين، والعاصي.
لقد جرت تغييرات كثيرة على ترسيم الحدود بموجب اتفاق فرنسي وتركي تم التوقيع عليه في أنقرة في 23 حزيران عام 1939.
البند 1: بموجب ذلك الاتفاق، توافق فرنسا على تعديل الحدود الوارد ذكرها في البروتوكولات 30 أيار، عام 1926، و22 حزيران، عام 1929، و3 أيار، عام 1930:
من النقطة التي يعبر فيها نهر كارا سو Kara-Su خط الحدود الحالي إلى العلامة الحدودية التي تحمل الرقم (230) من أجل أن يتطابق ذلك مع ما تم الإقرار به على أرض الواقع بموجب البروتوكول الموقع في أنطاكية في 19 أيار، عام 1939، وبتفاهم

على أن تمنح قرية جوميد Guemid الواقعة بين العلامة الحدودية ذات الرقم 17 والعلامة 20 بشكل تام إلى تركية، ومن العلامة ذات الرقم 221 ينبغي أن ينضم الخط الحدودي إلى العلامة ذات الرقم 230 مباشرة، تاركاً بذلك الطريق من يني شهر Yenishahr إلى أنطاكية داخل الأراضي التركية.

ومن العلامة ذات الرقم 419 وباتجاه الشمال الشرقي حتى نقطة تقع إلى الجنوب الغربي من أسكوران، Askorane بمسافة 1200 متر تقريباً. ومن تلك النقطة مروراً بشرق أنسكوران Anskorane (كما في النص الأصلي) وكوجا قايراق Godja-Qairaq ومن ثم باتجاه الشمال حتى نقطة تقع إلى الشمال الشرقي من كوجا-قايراق بمسافة كيلومتر تقريباً.

ومن تلك النقطة ينبغي على الخط الحدودي أن يمتد نحو الغرب حتى نقطة تقع على بعد كيلومتر شمال القلعة المدمرة، ومن ثم باتجاه الجنوب الغربي إلى التلة 1010 (غرب القلعة المدمرة) ويتواصل الخط في الاتجاه ذاته على امتداد الوادي الضيق في شمال راتشورت Rachourte الذي يظهر للعيان بالقرب من نهر كارا - دوران Kara- Dourane ومن ثم يسير مع النهر حتى البحر.

تعدّ هذه الدراسة للحدود الدولية واحدة من سلسلة دراسات ذات الخصوصية التي أعدها مكتب الجغرافي ودائرة الاستخبارات والبحث التابعين لوزارة الخارجية، وفقاً لشروط مكتب الإدارة والتداول الرخيص ذات الرقم أ-16. يمكن للوكالات الحكومية أن تحصل على المزيد من المعلومات والنسخ من هذه الدراسة من مكتب الجغرافي، الغرفة 8742، وزارة الخارجية، واشنطن D.C 20520 (الهاتف: 2021-632 أو 2022-632). [1]

-----انتهت-----

- [1] اتفاقية سيفر هي اتفاقية السلام مع تركية، وقد تم التوقيع عليها في 10 آب، عام 1920 (مع خرائط). الرقم المتسلسل للاتفاقية في المملكة المتحدة هو 11 (عام 1920) [الضابط 964]
 - [2] الاتفاقية الفرنسية - التركية: أنغورا (الاسم القديم لأنقرة الحالية حتى عام 1930 - المترجم) في 20 تشرين الأول عام 1921. سلسلة اتفاقيات عصبة الأمم، المجلد 54، رقم الاتفاقية 1284 من الصفة 177 إلى الصفحة 193.
 - [3] الاتفاقية الفرنسية-التركية. أنقرة في 30 أيار عام 1926. سلسلة اتفاقيات عصبة الأمم، المجلد 54، رقم الاتفاقية 1285 من الصفة 195 إلى الصفحة 229.
 - [4] الحدود (التركية - السورية القطاع الثاني، چوبان - بي ونصيبين. لجنة ترسيم الحدود التركية - السورية، 25 نيسان، عام 1929، 14 صفحة، قياس 1:50,000.
 - [5] خريطة بقياس 1:50,000 للقطاع الثالث للحدود التركية - السورية، من نصيبين إلى جزيرة ابن عمر تم مسحها من قبل لجنة ترسيم الحدود) تشرين الأول عام 1927، سبع صفحات.
 - [6] (الحدود السورية- هاتاي) (هاتاي - Hatay، هو الاسم التركي لسنجق اسكندرونه - المترجم) 15 نيسان عام 1939. صدرت من الجانب التركي عام 1942، في 7 صفحات، بقياس: 1:50,000.
- ⚠ تبيني: كوردبيديا له دروستي ئەم بەلگەنامەيە دُنیا نيبه، هۆكاري بلاوکردنه وهی بۆ ئەوهيه كه له پاشه رۆژدا راستی و دروستی ئەم بەلگەنامەيە بسەلمیدریت.

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	وثائق
تصنيف المحتوى:	جغرافيا
تصنيف المحتوى:	بحث
تصنيف المحتوى:	سياسة
نوع الوثيقة:	ترجمة
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	تركيا
الدولة - الأقليم:	سورية
ترجم من اللغة:	انجليزي

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | كوردی ناوه‌پراست | www.medaratkurd.com

وقت التدوين: 2022-07-30

اسم المحرر: هه‌ژار كامه‌لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 205

دراسة موجزة لتاريخ الكورد وكوردستان

[20230210122023465580=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

میرآل بروردا

الجزء الأول

مقدمة :

التاريخ هو أكثر المجالات أساسية في حياة المثقف، فكما يقول ابن الأثير الجزيري بدراسة الأحداث التاريخية والقصص القديمة تتسع مدارك الأشخاص ويصبحون قادرين على التمييز بين الجيد والرديء والاطلاع على العيوب والنواقص والاعتبار منها كما إن الاطلاع على الثقافات القديمة يساعد على تفتح المدرك السياسية وهو مادة مسلية وممتعة . ويؤكد شرف خان البدليسي على أن دراسة التاريخ سهلة وبسيطة وممتعة تبعد الإنسان المتعلم عن الخوف والوساوس . وإننا كشعب لا دولة له بعد ويناضل من أجل ذلك فمن الضروري أن نتقن دراسة تاريخنا كوسيلة للدفاع ضد سياسات نفي الآخر وتطبيع الأكراد بطابع تلك القوميات التي تغتصب كوردستان وتحاول وبشتى الوسائل إزالة كل ما يثبت أصالة شعبنا ومحاولة طمس معالمهم التاريخية وصرهه في بوتقات التفرس والتترك والتعريب . وإمامنا به ضرورة ملحة في سيادة ثورة تقنية وتكنيكية تجتاح العالم كي نستطيع إيصال مطالبنا العادلة إلى الدول صاحبة النفوذ والقرار في العالم وبالتأكيد التعريف بتاريخ هذا الشعب الذي بقي وحيدا دون أدنى مستويات حقوق الإنسانية . ومساهمتي هذه نقطة في بحر المساهمات التي قدمها مفكرون ومثقفوننا لذا ... تقبلوا فائق اعتذاري إن سهوت عن أمر ما مع الأخذ بعين الاعتبار المراجع التالية :

- 1- الأكراد أحفاد للميديين (للمستشرق مينورسكي)
- 2- تاريخ الكرد وكوردستان (للأديب جكرخوين)
- 3- الكرد (لباسيل نيكتين - ترجمة صلاح برواري)
- 4- شرفنامه (لشرف خان البدليسي)
- 5- غرب كوردستان (الأستاذ صلاح بدرالدين)
- 6- وثيقة محمد طلب هلال حول الجزيرة (إصدار رابطة كاوا للثقافة)
- 7- القضية الكوردية - لازارييف- مجلة آسيا وأفريقيا اليوم العدد 12 - 1983
- 8- تاريخ سورية و لبنان تحت الانتداب الفرنسي - ستيفن همسلي لونغريغ - دار الحقيقة بيروت 1987
- 9- دراسة و تخطيط القوى العاملة في الجمهورية العربية السورية للدكتور شفيق صلاح معهد الاتحاد العربي
- 10- القضية الكوردية و النظام العالمي الجديد (صلاح بدر الدين)

مع كل التقدير لكم

كوردستان وهي كلمة آرية تتألف من قسمين (كرد) وتعني البطل أو الشجاع , (ستان) وتعني موطن .. أي موطن الأبطال أو موطن الشجعان مثلها مثل : عربستان- هندستان - أفغانستان . ينتمي الشعب الكردي إلى مجموعة الشعوب الهند-أوربية (الهند أوربية تعني مجموع الشعوب الممتدة من الهند إلى أوروبا) وبالتحديد إلى فرع الشعوب الإيرانية التي تضم (الكرد - الفرس - الديلم - الجيل) . وينتمي الكرد إلى العرق الآري . يعود ظهور الأكراد إلى ستة آلاف عام قبل الميلاد فهم من أصول (الغوثيين) سكان جبال زاغروس . ووفقا للحقائق التاريخية تعد كوردستان المنطقة الأولى التي استقرت فيها شعوب ما بعد الطوفان (طوفان نوح) وفي مقدمة تلك الشعوب (لولو - كوتيون - كاشيون - خالدون - سوباريون - حوريون) وهذه الشعوب تعتبر الجذر الأصل للأكراد الحاليين .

أما الميديون فقد هاجروا بعد هؤلاء إلى كوردستان وبشكل سلمي على شكل قبائل وموجات هجرة آرية حيث استقروا بادئ الأمر في المنطقة الواقعة بين بحيرتي (وان - أورمية) وأطلق على تلك المنطقة (ميديا) وقد سيطر عليها الآشوريون فيما بعد وانصهر الميديون في المجتمع الكردي وسكنوا في الجزيرة (بالتحديد عامودا) , ووفقا للكاتب (كارلتون كون) الذي تحدث عن قبيلة (ماج) الميديية وهي أعز القبائل وأعلاها مكانة في المجتمع الميدي ومن الممكن أن يكون (الكورمانج) هم بقايا هذه القبيلة التي انصهرت بالأكراد .

كما يقول مينورسكي : إن (الكاردشوي) هي نفسها بلاد الكارد وتشكل هذه البلاد مع شعوبها الأصل والأساس للأكراد الحاليين كما يؤكد مينورسكي على وجود الأكراد في موطنهم في وقت كان العرب في موطنهم الأصلي شه الجزيرة العربية والذي يؤكدها مؤرخو العرب أنفسهم ويقول مينورسكي (عندما انطلقت الهجرة العربية من شبه الجزيرة العربية باتجاه الشمال والشمال الشرقي اصطدموا بشعب نصف حضري هؤلاء كانوا الأكراد) .

* ووفقاً (لشرف خان البدليسي) في كتابه التاريخي (شرفنامه) إن الأكراد هم أحفاد الهاريين من بطش الملك (أزدهاك) حيث كان على كتف هذا الملك ثعبانان مريضان وقد وصف أحد أطبائه الدواء لهما دماغ بشر والعامل على استخراج هذا الدواء دفعه الشعور الإنساني إلى تهريب هؤلاء المحكومين إلى قمم الجبال حتى كثروا وتزوجوا وأعلنوا التمرد على ازدهاك لكنها تبقى رواية كما يقول شرف خان البدليسي .
وفي رأي آخر للبدليسي فإن الأكراد ينتمون إلى أخوين هما (البجن والبخت) على غرار العرب الذين ينتمون إلى (عدنان وقحطان) علماً أن أول تدوين عن وجود الكراد كان في كتاب (كزيفون) (أناباس) وقد سماه حينها (الكاردوخي) وكزيفون هو مؤرخ حملة الاسكندر المقدوني فاتح الشرق والغرب .
* جغرافية كردستان :

يرسم شرف خان البدليسي حدود الكرد ويحدد أراضيهم بدءاً من سواحل خليج هرمز (الخليج العربي أو الفارسي) وحتى سواحل البحر المتوسط وكانت كردستان تعرف باسم (كاردونياس - كاردوخان) و(من همدان شرقاً إلى البحر المتوسط غرباً) .

ويؤكد مينورسكي العالم الروسي على جغرافية كردستان كما يلي :
• في جنوبي آارات تمتد سلسلة ضخمة من الجبال تتجه جنوباً على مسافة 2000 كم , ثم تتشعب وتتحرف نحو الجنوب الشرقي حتى خليج فارس (الخليج العربي) وتقع جبال الأكراد بين آارات وجبل جلاميرغ , وتحدها شمالاً قمم جبلي أرمنييا وجنوباً هضبة أذربيجان وهي أقل علواً من جبال الأكراد , ثم هضاب بلاد فارس وهي شاهقة العلو .
إذا جبال الأكراد مع بحيرة أورميا تشكل شبه منخفض محصور بين قمم أكثر منه علواً .
• خليج الاسكندرون فهو نقطة انطلاق لسلسلتين من الجبال , سلسلة طوروس الشمالية والجنوبية .
ولهذه الجبال أهمية كبرى لكونها خزانا للمياه يغذي أنهار دجلة والفرات والزاب وهي شرايين حيوية للمنطقة ككل .
وتقع جبال زاغروس في الجنوب الشرقي من أرمنييا وهي تشكل الحدود الطبيعية بين إيران والعراق ولا يفصلها عن أرمنييا سوى جبال (صرگرامار) .
* الطبائع النفسية للشعب الكردي :

- يقول الرحالة (لرش) نستطيع أن نطلق على الأكراد لقب (فرسان الشرق) بكل ما في الكلمة من مدلول , فيما لو كانوا يعيشون حياة أكثر تحضراً . ذلك أن الصفات المشتركة لهذا الشعب هي : استعداد دائم للقتال , استقامة وتفان في خدمة أمرائهم وفاء للعهد وكرم , وحسن ضيافة وإثارة للدم المهدور , عداوات قبلية تنشب بين أقرب الأقارب , حب للفروسية , احترام فائق للنساء .
ويضيف نكتين الكاتب المعروف الأكراد لا يعاملون أسراهم بذات المعاملة القاسية التي يلقونها لدى التتر والتركان وغيرهم ويجمع الأكراد بالإضافة لطبائعهم الحربية , حبا قويا للحرية , وتمسكا بطوليا بكرامتهم .

المرأة الكردية : يعكس وضع المرأة مميزات وخصائص الشعب الكردي ومن المؤكد أن جميع الأشغال المنزلية الشاقة التي تقوم بها النساء , أما نساء الزعماء - فيطلق عليهن اسم خانم - ونساء الأكراد كما يقول نيكيتين على اختلاف طبقاتهم ومهما بلغن من العمر يتقنن الفروسية بل ويتحدن الرجال في امتطاء الخيل كما أنهن لا يترددن في الإقدام على تسلق أخطر الجبال .

وتختلط النساء مع الرجال ويتحدثن بحرية . ويعطين رأيهن بصراحة ويؤكد نيكيتين استنادا إلى كلام الدكتور (كاميران علي بدرخان) شقيق الإمبراطورة ثريا على أن الكردي لا يفكر قط بالتضييق على المرأة , فهو يعتبرها دائما أهلا لذات الثقة وذات الحقوق والمسؤولية التي يتمتع بها الرجال .

* اللغة الكردية : اللغة الكردية هي فرع من اللغة الهند- اورية (الآرية) وهي قريبة جدا من اللغة الفارسية ومن الممكن إن تكون أقدم منها .
يقول شرف خان البدليسي في (شرفنامه) : تتألف اللغة الكردية من أربع لهجات رئيسة : الكرمانجية - اللورية - الكورية - الكهورية .

ولم يذكر البدليسي اللهجة الزازائية لأنه من الجائز اعتبارها من الكهورية واللهجة الكرمانجية والسورانية تتنافس بشكل قوي لتصبح إحداهما اللغة الرسمية للأكراد .
أما المؤرخ محمد أمين زكي بيك فيعتبر الكرمانجية اللغة الأصلية كما أن الملا أحمد خاني أمير الشعراء الأكراد يضع الكرمانجية في مقام اللغة الرسمية .

* ديانة الأكراد الحالية : الغالبية الكردية مسلمون سنيون , وهناك أكراد علويون في مناطق (لورستان وجبال ديرسم) أما الأكراد المسيحيون فهم قلة , انحصروا في قبيلتين هما (اليعاقبة والجوزقان) ويعتبر هؤلاء أنفسهم سريانا ويتكلمون اللغة السريانية .

وهناك أكراد يهود (وصل تعدادهم ربع مليون في اسرائيل) , أما الأكراد اليزيديون فقد صمدوا في قمم الجبال ودافعوا عن تراثهم ودينهم , يقول شرف خان البدليسي : كانت العشائر التالية تدين باليزيدية وهي (الدمبيلية - المحمودية - السليفانية - الخاليدة - البختية - الداسنية) والداسنية التي بقيت إلى يومنا هذا وفق احصائية (1972) يقارب عدد اليزيديين مليون

شخص هذا قبل (34عاما) , واليزيدية امتداد لديانة الأكراد الأصلية (الزرادشتية)
 • لمحة عن الزرادشتية : (زاردشت) تتألف من مقطعين (زار) اللغة أو الحديث , و (دشت) الحقيقة أو الاستقامة بمعنى (النبي الناطق بالحقيقة) ويؤكد ذلك الفيلسوف (نيتشه) , زاردشت كردي من ميديا والده (بروشف) أحد أبناء (فريديون) الذي كان ملكا على إيران , أمه (دوخدو) التي تروي عن ولادة زاردشت أن وحوش وأرواح شريرة كانت تحاول قتل جنينها فنزل من السماء نوران أحاط بها كطوق وحماها ووليدها حتى الصباح (ومن الجائز أن اليزيديين في ليلة الزواج تلف العروس ربطة حمراء حول خصرها من هذه المقولة وهو دليل على أن اليزيديين امتداد للزردشتية وما يلحون عليه في الصدق والاستقامة) .

• في ديانة زاردشت : الله واحد (أي أن الزاردشتيين موحدون) أما (أهورامزدا) هو هرمز والنور هو الأصل والظلمة زينتته وظله , و (اهريمان) هو الظلمة تلك .
 وهما يرمزان إلى الخير والشر وفي صراع دائم , يقدر الزاردشتيون النار لأنها ترمز للضياء والدفع ويقدمون الصدق والعمل ويساوون المرأة بالرجل .
 تؤكد الأبحاث على ولادة زاردشت عام 660 ق.م وقتل على يد الطورانيين الأتراك سنة (583) ق.م في بلخ عاصمة الملك الإيراني (كوشتاسف) .
 • الخلاصة :

- 1- يؤمن زاردشت بإله واحد .
- 2- الخير والشر يكمنان في جسد وروح الإنسان .
- 3- تميل الزرادشتية نحو المادية أكثر .
- 4- ديانة وطنية وقومية تدعو للخير والتوسع والازدهار .

* الدول والأمارات الكردية القديمة :

1- الدولة الكوتية : حكم الكوتيون الأكراد بلاد سومر التي تقع في بلاد ما بين النهرين (ميزابوتاميا) منذ عام (2225) ق.م وكانت عاصمتهم أرايخا (قرب كركوك الحالية) , وقد كان هذا الشعب محبا لسفك الدماء والغزو والسلب ونهب الشعوب .
 - ملوكهم : 1- أناتوم , 2- أنوبانيبي , 3- شارلاك , 4- تيريكان , 5- لوكال .

2- دولة عيلام : شكل العيلاميون دولا في الأف الثالثة قبل الميلاد وامتدت بلادهم من مناطق اتصال السهول بالجبال وحتى خليج هرمز (العربي) وبنديوشهر جنوبا وكانت عاصمتهم مدينة (سوزا)
 - ملوكهم : أنشأ العيلاميون دولة (لارسا) وحكمها : (إيس - أيسسار - جونجونوم تامارينو)

3- الدولة الكاشية : ما بين عام / 1760 - 1746 / ق.م وبسطت هذه الدولة نفوذها على بلاد سومر وبابل وقد عرفت بالكاردونية هذه الدولة .
 - ملوكهم : (كانداش - أغوم / 1-2 / - بورنابورباش - كشتلياش - بورنابورباش الثاني وآخرهم كان ايكاميل) علما إن الكاردونيين (الكاشيين) من لورستان .

4- الدولة النابرية: النابريين هم أسلاف الشعب الميدي لكن بعد زوال الدولة الميديية عرفوا با (الكردان) وهؤلاء أسلاف أكراد اليوم وأحفاد الميديين .

5- الكاردوخيون: وهم بقيادة (كي خسرو) أشد المقاتلين شراسة أمام الفتح المقدوني كما يروي كزيفون .

6- الدولة الميديية : استطاع الميديون تشكيل دولة لهم من عدة شعوب قديمة ويعتبر مؤرخو الغرب استنادا إلى أبو التاريخ (هيرودوت) اليوناني - أن الميديين هم أساس الشعب الكردي .
 - ملوكهم : (داباكو - خوشترين نرا اورت - كي خسرو - استياغ)

بداية الهجوم الإسلامي على كردستان :

كان الكثير من الأكراد والفرس والديلم يعيشون في اليمن في ظل إمبراطورية فارس وحكمها كسرى عندما بدأ رسول الله إلى الإسلام / محمد (صلى الله عليه وسلم) / دعوته وبعد إسلام حاكم صنعاء (بازان) دخل هؤلاء الإسلام وبشكل سلمي واستمروا حكما لليمن , حيث خلف (شهر) أباه (باز) الحكم ولكنه - شهر - قتل على يدي (الأسود العنسي) وتبدأ معاناة الأكراد والفرس والديلم حيث طردهم من اليمن وهم مسلمون وفي عهد الخليفة الراشدي (أبو بكر الصديق) هاجم جيش المسلمين كردستان بقيادة خالد بن الوليد وتوالت الحملات والمعارك , نذكر منها (معركة المذار - معركة الوبحة - معركة

أليس - معركة بادقلي) وفي عهد عمر بن الخطاب ذقت كردستان بشعوبها الولايات والدمار نتيجة الحروب الطاحنة وزحف على بلاد الأكراد جيش اسلامي جرار بقيادة (سلمة بن قيس الأشجعي) هزم الكراد فيها .
بعد تولي عثمان بن عفان الخلافة بدأت الخلافات في صفوف رجالات الإسلام وبالرغم من ذلك بسط العرب المسلمون سيطرتهم على كردستان وانتهت آخر دولة لشعوبها وهي(الساسانية) .
واستمرت شعوب كردستان بالثورات المجهضة حتى نهاية الخلافة الأموية .

• الدول الكردية في العهد الإسلامي :

بدأت الثورات الكردية المتلاحقة منذ عام (68) هجري حيث انتفض وقتها شخص من أهل الجزيرة يدعى (كردم القرادي) واستولى على مدينتي (ساباط والمدائن) متمردا على الأمويين , استمر الأكراد بثوراتهم وانكساراتهم ففي عام (129) هجري , أخضع الأكراد بلاد الفارس لحكمهم وجعلوا (سابور) عاصمة لهم حتى تمكن الخليفة الأموي (سليمان بن هشام) من القضاء عليهم .

في سنة (132) للهجرة ثار القائد الكردي العباسي (عبد الرحمن أبو مسلم الخراساني) بثورة أطاحت بالحكم الأموي , وأقام دولة له ضمن الخلافة العباسية حتى اغتاله الخليفة العباسي (أبو جعفر المنصور) وأطاح بدولته الحليفة لحكمه .
لم يتوقف الثوران الكردي (كالراونديين والبرامكة) وبقيت كردستان ساحة للمعارك الطاحنة فمات الكثير ودمرت المنازل وسببت النسوة وكانت الرايات الكردية ترفع بالدماء والشهداء حتى عام (347) هجري وتأسس الدولة المروانية .

• الدولة المروانية : في عام (347) هجري , سيطر المروانيون بقيادة (حسين أبو الفوارس) و (شاه باز أبو شجاع) وهما ولدا (دوستك الحميدي) على عشائر حيزان و أرديش ومعدن ولم يمض وقت طويل حتى تمكنوا من انتزاع مناطق (آمد - جزيرة بوطان - نصيبين - حران - أخلاط - رها - بدليس) من أيدي الدولة الحمدانية ملوك (حلب) واستمرت هذه الدولة حتى سنة (479) حيث قضى عليها الأتراك وأسدل الستار على الدولة المروانية الكردية .

• الدولة الأيوبية : تأسست هذه الدولة على أيدي صلاح الدين الأيوبي القائد الكردي المسلم المعروف وقد أسست حكما لها في (حصن كيف) القلعة الكردية المشهورة في كردستان كما امتدت الدولة الأيوبية على بلاد الشام ومصر والرافدين , امتدت بين عام (1169- 1250) م .

• الدولة الزندية : بدأت هذه الدولة بالظهور عام (1160) م . على يد الملك (كريم خان) في جنوب إيران واتسعت فيما بعد لتسيطر على كردستان إيران وأذربيجان والبصرة حتى قضى عليها (القاجاريون) عام (1794) م .

• دولة كورت : نشأت هذه الدولة على أيدي عشيرة (الكردكلي) في سيستان (سجستان) سنة (643) هجري , واستمرت حتى عام (785) هجري , وكانت تضم بلاد الغور وغرجستان وسيستان ومؤسسها شمس الدين محمد , وانتهت على أيدي تيمورخان .

* ومن الجدير بالذكر أن دور الكرد لم يبدأ بالضعف إلا بظهور المغول حيث هزموا في معاركهم والتجؤوا إلى جبالهم علما أن التركمان أيضا حاولوا الضرب من جهة أخرى.

لكن بقي الأكراد شعبا صامدا محافظا على تاريخه ولغته بالرغم مما أصابه على مر التاريخ وكما يقول (كتاب لا أصدقاء سوى الجبال) . حقا لا أصدقاء للشعب الكردي سوى جبالهم .

لم يتوقف الشرق الأوسط يوماً عن الغليان والحروب و التقسيمات فمنذ القرن التاسع عشر وعلى إثر قيام أكبر دولتين في الشرق الأوسط الإمبراطورية العثمانية و الدولة الصفوية في إيران .

عرفت كوردستان تقسيمها الأول حيث ألحق جزء بالعثمانيين و آخر بالصفويين بعد معركة تشالديران (1514) قد اختلف التعامل مع الأكراد من قبل نظامي الحم في الدولتين المذكورتين حيث قام الشاه اسماعيل الصفوي بزج الزعماء الأكراد الذين والوه في حربه في السجن بينما قام الأتراك بكسب ود الأكراد وتمتعت الإمارات الكردية و القبائل الكردية المنضمة تحت حكم الأتراك بحكم ذاتي و قد عمت هذه الطريقة كافة المناطق الكردية و المقاطعات الكردستانية من المالطية حتى بيازيد و شهر زور كما يقول الكاتب باسيل نيكيتين .

لكن بعد الهزيمة التي مني بها الأتراك في حربهم مع النمسا انقلبت طبيعة التعامل مع الأكراد منذ عام (1683) أطلقت تركيا للتدخل في الشؤون الداخلية للأكراد و تطبيق سياسة فرق تسد عليهم و من الجدير ذكره أن الأكراد كانوا يقاومون هذه السياسة و يحاولون الصمود أمام هذا التدخل ففي عام (1847) قام الأمير بدرخان بثورته التي أذاق فيها الأتراك الولايات إلى أن سقط أخيراً لتسقط معه بلاد الأكراد تحت السيطرة النهائية أواسط القرن التاسع عشر الميلادي .

أما الذي جرى في ظل الصفويين فقد جرد الأمراء الأكراد في أردلان من زعاماتهم و حل محلهم أمراء القاجار سنة (1760) على الرغم من قيام الدولة الزندية ممثلة بحكم كريم خان زند سنة (1760-1769) لكنها لم تدم طويلاً .

• مرحلة الثورات الإقطاعية الكردية :

• نبدأها بثورة عبد الرحمن باشا (1806) : و قد تمت في منطقة كوي سنجق و إنشاء السليمانية كانت على يد خال عبد الرحمن باشا إبراهيم باشا سنة (1786) .

- ثورة البلباس (1818) ثار الأكراد في مناطق بيازيد و فان و أريفان و ناخيتشغان و خوى (إلى أن حاكم أرض روم تمكن من قمعها .
- استمرت الثورات في أعوام (1818-1820-1822) في القسمين المذكورين لكن دون أن يحقق الأكراد مكاسب تذكر .
- الأكراد خلال الحرب الروسية التركية (1828-1829) : كان موقف الأكراد في إمارات راوندوز و بحطان و بحجان و هكاري عدم التدخل في الحرب و قد حاول بهلول باشا التحالف مع الروس لكنه لم ينجح .
- ثورة الأمير محمد في راوندوز (1832-1839) و قد فشلت في تحقيق مراميها
- توالى الثورات بعد هزيمة الأتراك في نصيبين فنار محمود باشا في السليمانية (1843) و لم يحقق ما يذكر .
- ثورة بدرالدين خان بك (1843-1846) : ثار بدرخان و بسط نفوذه حتى وصل (فان و الموصل و سوج بولاك و أورميا و ديار بكر) و كانت سيطرته واسعة على العشائر النسطورية التي تمردت عليه فيما بعد و كانت السبب في عدم تشكيله لجيشه و انتهت ثورته .
- ثورة يزدان شير (1853-1855) : انطلقت الشرارة الأولى لهذه الثورة من هكاري و بسط سيطرته من (فان إلى بغداد) و في سنة (1855) هادن يزدان شير الأتراك خشية منهم وفق ما ذكره له العميل القنصلي البريطاني عن قدرة الأتراك فما لبث الأتراك أن اقتادوه إلى القسطنطينية حيث لقي حتفه .
- ثورة الشيخ عبيد الله النهري (1880) : كانت تهدف إلى استقلال كردستان لكن لتحالف التركي الفارسي أوقف هذه الثورة و اعتقل عبيد الله النهري و سيق إلى القسطنطينية ثم نفي إلى مكة .
- إذأ قام في هذه الفترة ما يقارب الـ (25) ثورة و انتفاضة و حركة مسلحة و محاولات استقلالية و أورد فيما يلي أسماءها فقط :

- كردستان الشمالية الغربية : - انتفاضة عبد الرحمن باشا بابان (1788-1812)
- انتفاضة محمد باشا الروندوزي (1812-1825)
- انتفاضة بدرخان أمير بوتان (1842)
- انتفاضة نورالله هكاري (1843)
- انتفاضة عثمان و حسين كنعان باشا بدرخان (1877-1878)
- ثورة الشيخ عبيدالله النهري (1880)
- انتفاضة بدليسي (1889)
- انتفاضة هكاري (1895)
- انتفاضة أمين عالي بدرخان 1899
- انتفاضة إبراهيم باشا المللي في ويران شهر (1908)
- كردستان الشرقية : - قيام المملكة الكردية الزندية بقيادة كريم خان الزندي (1752-1759)
- قامت في إيران ثورة (1905) نتجت عنها إقامة سوفيتيات في كل من مهاباد و كرمنشاه و سنه .

التقسيم الثاني لكوردستان :

- * اتفاقية سايكس بيكو أيار (1916) : تمت هذه الاتفاقية بالأساس بين انكلترا و فرنسا و روسيا و قد خصص القسم الأكبر من هذه الاتفاقية لتحديد كيفية تقسيم البلاد الداخلة في إطار الإمبراطورية العثمانية و احتلت كوردستان في محادثات الحلفاء السرية مكانها .
- و قد جاء فيها تقسيم المنطقة إلى دول (تركيا و العراق و سورية) و قسمت كوردستان التابعة للعثمانيين على ذلك الأساس و ألحقت بالأجزاء الثلاثة المذكورة لتصبح كوردستان خمسة أجزاء (الجزءان الآخران ملحقان بإيران و روسيا)
- و من الجدير ذكره أن موضوع المنطقة الكوردية بحث في رسالة سرية بعثها وزير الخارجية الروسي (سazanوف) في نيسان من العام (1916) إلى السفير الفرنسي في (بتروغراد) دارت حول أطماع روسيا في السيطرة على جزء هام من كوردستان تركيا .

- الاعتراف الأول بحق الشعب الكردي دولياً : و قد كان ضمن منهاج الرئيس ولسون للسلام العالمي في صلح فرساي 1918 حيث جاء في النقطة (12) ما يلي :
- (و إن الأقليات الغير تركية ضمن الإمبراطورية العثمانية يجب أن تتاح لها الفرصة الحقيقية الحرة لممارسة استقلالها بعيداً عن كل تدخل و تأثير)

- معاهدة سيفر - آب 1920: جاءت هذه الاتفاقية كنتيجة حقيقية لما جاء في منهاج الرئيس ولسون و قد تمت بحضور وفد كوردي برئاسة الجنرال شريف باشا و وقعت عليه كل من دول :
- بريطانيا و فرنسا و ايطاليا و تشيكوسلوفاكيا و بولندا و بلجيكا و اليابان و الحجاز و أرمينيا و تركيا .

و قد جاء في القسم الثالث من المادة (62) للمعاهدة ما يلي :
تتألف اللجنة المقيمة في لقسنطينية من ثلاثة أعضاء و ترشحهم رسمياً حكومات بريطانيا و فرنسا و إيطاليا و خلال الأشهر الستة المقبلة تقدم اللجنة خطة للحكم الذاتي المحلي للمناطق التي تقطنها أغلبية كردية شرق نهر الفرات و جنوب الحدود الأرمينية التي يمكن تحديدها فيما بعد و شمال الحدود بين تركيا و بين سورية و العراق .
كما جاء التأكيد و التثبيت في الفقرات (27-11-32) و إذا ما أخفقت اللجنة في الوصول إلى قرار جماعي حول أية مسألة من المسائل يقوم كل عضو بطرح المسألة على حكومته

• معاهدة لوزان – تموز 1923 : جاءت هذه المعاهدة لتلغي كل الذي جاء في معاهدة سيفر و أجهضت الحقوق الكردية و الأمل الكردي بحكم منطقتهم بنفسهم علماً أن الدول التي وقعت هذه لمعاهدة هي نفسها الدول التي وقعت معاهدة سيفر و هكذا احتفظت تركيا بكل الأراضي و لم يرد أي شيء يتعلق بالوضع الكردي سوى أنه جاء في المعاهدة (تحترم حقوق الأقليات الثقافية و الدينية في تركيا) .

* قضية الموصل و ثورة الشيخ سعيد بيران (1925) : يقول مندلستام الأخصائي في مادة الأقليات إن معاهدة لوزان 1923 لم تنص على المساواة في الحقوق السياسية و المدنية إلا لمصلحة الدول الكبرى .
و قد كان لهذه المعاهدة دور واضح في قضية الموصل حيث اضطرت عصبة الأمم المتحدة لإيفاد لجنة تحقيق دولية إلى المنطقة الكردية ثم وضعت حدوداً مؤقتة في تشرين الأول (1925) دعته (خط بروكسل) ووضعت هذه المنطقة تحت وصاية دولية لمدة (25) عاماً و تسليم الشؤون الإدارية و العادلة و التربية إلى العناصر الكردية مع اعتبار اللغة الكردية لغة رسمية .

بدأت عصبة الأمم بدراسة التقرير و في هذه الفترة اندلعت ثورة الشيخ سعيد بيران في شباط (1925) .
و قد كانت الثورة تعبيراً واضحاً للأكراد في تركيا عن رفضهم للحكم التركي و تكديماً للتصريح الذي أدلى به الوفد التركي حول أريحية الأقليات المسلمة لمصيرها في ظل حكم الأتراك كما كانت تعبيراً واضحاً عن ضم الموصل للعراق و بموجب قرار عصبة الأمم المتحدة أصبح خط بروكسل الحدود الفاصلة بين تركيا و العراق و في عام (1926) و لأول مرة صرح رئيس الوزراء العراقي (يجب أن نمنح الأكراد حقوقهم)
و من الجدير ذكره أن ثورة الشيخ سعيد بيران حررت مدينة (خاربيت) إلا أن الإمدادات التركية للجيش التركي وصلت و انهارت الثورة كما أن خيانة (قاسم جبراني) قائد العشائر دور أساس في انهيار الثورة . و ألقى القبض على الشيخ و رفاقه و شنقوا جمعياً في ديار بكر عاصمة كردستان الشمالية .

تأسيس خويبون (1927)
بقي حلم تحرير كردستان مراداً للأكراد و ما فارقهم لحظة ففي ربيع (1927) عقد مؤتمر كردي تمخض عنه فكرة تأسيس لجنة وطنية كردية سميت (خويبون) التي انبثقت عنها حركة كفاح مسلح لتحرير كردستان .

آكري ، آكري ، قد كنت ناراً ...
كنت دوماً شامخ الهامة ...
كنت مشعلاً فوق كردستان ...
انقذ يا آكري ... انقذ يا آكري ...

كان هذا هو النشيد الوطني لانتفاضة آكري البطلة التي اندلعت (1926) بقيادة (بروهسكي)
و بعد تأسيس خويبون تولى قيادة الانتفاضة (الجنرال إحسان نوري باشا) حيث رفع العلم الكردي الثلاثي اللون فوق قمة آكري معلناً استقلال كردستان و كالعادة لم تتفق الدول المقتسمة لكردستان إلا على ضرب الأكراد ففي عام (1932) تم التوقيع على تعديل الحدود التركية الإيرانية في آارات برضاء سوفياتي .

انتفاضة ديرسم (1937) :

لم تتوقف الثورات الكردية ففي (1937) هبت ديرسم للانتفاض و تحت شعار (المدنية تكافح البربرية) تبنت الدول الغربية العرض التركي فأنتهت بذلك الانتفاضة المذكورة و قامت – المدنية التركية – كما وصفت بهدم البيوت الكردية و إحراق الأجران التي هرب إليها الثائرون و بينهم مئات النساء و الأطفال و الشيوخ .

• في كردستان إيران كان الأمر مشابهاً و قمعت الفارسية انتفاضة (خالد آغا الجلالي) في آارات و انتفاضة (اسماعيل آغا سمكو) من جهة شنو و حركة التحرر التي قام بها جعفر آغا سلطان أورمان (1932) .

كوردستان الحمراء :

يزيد عدد الأكراد في الجزء الملحق بالاتحاد السوفياتي سابقاً وذلك في منطقة (ترانسقوفازي) على المائة ألف نسمة و على الرغم من صغر هذا الرقم لكن هؤلاء الأكراد اثبتوا أنهم قادرون على تمييز شخصيتهم الكوردية في (يريفان) طبعت النشرات الكوردية والأدبيات الكوردية وكانت هناك إذاعة كوردية ونظام اجتماعي كوردي في القرى ومدارس ابتدائية. لكن قدوم الديكتاتور ستالين إلى دفة قيادة النظام الشيوعي ألغى ذلك ففرق ستالين الأكراد على الجمهوريات السوفياتية الروسية وألغى الإيمان الكوردي بالفكر الشيوعي.

• ثورة بارزان (1943): انطلقت ثورة بارزان بقيادة الملا مصطفى البارزاني في ظروف انبثقت عن الحرب العالمية الثانية و استمرت هذه الثورة بقوة على الرغم من المحاولات العديدة لقمعها.

* جمهورية مهاباد 13 كانون الثاني (1946):

في هذا التاريخ أعلن عن قيام الجمهورية الكوردية في مهاباد بدعم من النظام الاشتراكي وانضم وقتها قيادة ثورة بارزان إلى الجيش المشكل إلا أن التفاوض بين القطبين العالميين غدر بالجمهورية الفتية إضافة للعرض الذي تلقاه ستالين من شاه إيران لاستثمار النفط في إيران و ضم أذربيجان إلى الدولة الإيرانية وانصراف قيادة الجيش إلى التجارة وإهمال الأمور العسكرية أدت إلى إلغاء الجمهورية و البطش بالأكراد دون شفقة أو رحمة بعد أحد عشر شهراً من قيامها في كانون الأول (1947)

القضية الكردية في ترتيب الخريطة الجيوبوليتيكية

بعد ثور أكتوبر في روسيا ونشوء السلطة السوفيتية كان لا بد للنظام الامبريالي العالمي من إعادة النظر حول طبيعة توجهاتها ورؤيتها إلى الشرق الأوسط ..

وكذلك كان الأمر بالنسبة للدول والأنظمة الموجودة على الساحة الشرق أوسطية بما في ذلك حركات التحرر القومية .. فبالنسبة للسلطة الأتاتوركية في تركيا رأت تركيا أنه من الأنسب التخلي عن التحالف مع السوفيت والانحياز نهائياً للجانب الغربي على حساب قضية الشعب الكردي والقوميات الأخرى المظلومة وقد حذت القومية الفارسية حذوها فقام رضا خان بهلوي بالتحالف مع النظام الغربي (الامبريالي) وإقامة السلطة الشاهنشاهية في إيران .

وفي ظل الاستعمار الغربي للشرق وجدت حركات التحرر بما فيها الحركة القومية الكردية نفسها حليفاً لا اختيارياً للنظام الاشتراكي السابق وتحولت من المد التحرري ضد السلة العثمانية إلى التحرر من واقع الاستعمار الكولونيالي العسكري الغربي المتمثل بفرنسا وبريطانيا واللاعب الخفي أمريكا يضاف إلى ذلك أن حركة التحرر القومية في الشرق الأوسط رأت في الفكر الاشتراكي - ولو نظرياً - الملجأ الوحيد لها خاصة بما طرحته حول المسألة القومية .

وهنا تحولت الحركة القومية الكردية ولأسباب جمة تتعلق بالامتداد الواسع للشعب الكردي و حيوية كردستان و مفضلتها بالنسبة للقطبين إلى حركة تحررية ديمقراطية أساسية في المنطقة و من الجدير ذكره أن الكولونيالية العسكرية الغربية رأت من الضروري كسب الأكراد إلى صفوفها فعينت الشيخ محمود الحفيد ملكاً على كردستان العراق لكنه و وفقاً للتوجه المذكور لدى الحركة الكردية ثار ضدهم و بعث برسالة إلى السلطة السوفيتية عام (1922) قال فيها : ((إن الشعب الكردي بأجمعه يعتبر الشعب الروسي محرر الشرق لذا فهو مستعد لأن يربط مصيره بمصيره)) فاضطرت بريطانيا إلى خلعه عن الحكم وقصفت السليمانية بالطائرات والمدافع و ارتكبت مجازر همجية بحق الأكراد ..

بالتوافق مع انتصار السوفيت في أرمينيا خسر النظام الغربي الحاجز الواقي المتمثل (بالأكراد والأرمن) في مواجهة النظام الاشتراكي الزاحف نحو ما تستعمره الدول الغربية في الشرق العربي .

ولعل ذلك كان سبباً أساساً في النكوص عن معاهدة سيفر ودعم السلطتين المواليين للنظام الغربي في تركيا وإيران و جعلهما الدرع الفولاذي أمام الزحف الاشتراكي فكان للسلطتين الضوء الأخضر في قمع وإبادة أي تحرك من جانب المغبونين من الشعوب والقوميات وخاصة الشعب الكردي الذي ذاق الويلات و ذاق الأمرين خاصة في ظل رؤية قاصرة من القوى الوطنية العربية فكان الشعب الكردي بين مطرقة الصراع الدولي و سندان القوى الوطنية العربية .

وفقاً لما ذكرته سابقاً فإن القضية الكردية تعتبر أعقد القضايا في الشرق الأوسط فكانت المحور الأساسي لأي تفاوض على طاولة القطبين العالميين وهنا لا بد لي من التنويه إلى أن الدور الأساسي للنظام الامبريالي كما يسمى كان متمثلاً بأوروبا أكثر من أمريكا فوفق الاتفاقية الانكلوفرنسية المبرمة تم تقسيم كردستان وإحاقهما بالدولتين العربيتين سورية والعراق .

وكان لبريطانيا الدور البارز والرعاية الكاملة على ميثاق سعد أباد (1937) بين كل من تركيا وإيران والعراق وأفغانستان حيث جاء في المادة السابعة ((أن كلاً من الأطراف السامية الموقعة يتعهد باتخاذ التدابير في مجاله الخاص للحيلولة دون قيام أو نشاط عصابات مسلحة أو جمعيات أو منظمات تهدف إلى الإطاحة بالمؤسسات الحالية التي تتحمل مسؤولية المحافظة على النظام والأمن في أي جزء من حدود الأطراف الأخرى)) وهنا ينبغي بوضوح أن الميثاق كان موجهاً للحركة القومية الكردية الناهضة ثم كان للتفاوض الاشتراكي متمثلاً بستالين مع الشاهنشاهية الإيرانية الموالية للنظام الامبريالي وتبادل النفوذ في أذربيجان واستثمار النفط لصالح السوفيت الضربة القاضية للجمهورية الفتية مهاباد (1946) ..

و لعل الدور الأمريكي كان أساسياً فقط في اتفاقية الجزائر المشؤومة سنة (1975) التي أبرمت بين الشاه الإيراني و صدام حسين الذي أعدم مؤخراً بتهم جرائمه ضد الإنسانية حيث تنازل صدام وقتها عن شط العرب مقابل ضرب الحركة القومية الكردية في جنوب كردستان بقيادة البرزاني الخالد و تمت هذه الاتفاقية بإشراف مباشر من هوارى بو مدين الرئيس الجزائري الراحل .

و بقيت القضية الكردية تعاني الأمرين في ظل الحرب الباردة إلا أن انهيار المنظومة الاشتراكية و فقدانها لأي قوة جعلت الامبريالية العالمية وخصوصاً أمريكا تعيد النظر في حساباتها تجاه الشرق الأوسط .
كان من الواضح أن السياسة الأمريكية تنطلق في تعاملها مع الشرق الأوسط من الاعتبارات التالية خاصة بعد حرب الخليج الثانية و غزو صدام للكويت و الهزيمة النكراء التي مني بها مما يلي :

- 1- الحفاظ على المصالح الأمريكية و مصالح حلفائها .
 - 2- استثمار النفط (عصب العالم)
 - 3- الحفاظ على امن و سلامة إسرائيل
 - 4- الاعتذار العملي للشعب الكردي عما لحق به من أضرار إبان الحرب الباردة .
- ووفقاً للبند الأخير من هذه السياسة جاء القرار (688) الصادر عن مجلس الأمن في نيسان (1991) و المعتمد على مشروع أوزال الرئيس التركي الراحل بعد الهجرة المليونية لأكراد العراق و انتفاضتهم (1991) و الهجوم الصدامي على و كردستان و الذي أعقب هزيمة الكويت .

حيث طرح المشروع لحماية الأكراد ضمن كردستان و في محاولة لبريطانيا لتبني المشروع رأى (جورج بوش الأب) أن أمريكا ستخرج خالية الوفاض فيما لم تتبنى المشروع مما دفع بالولايات المتحدة الأمريكية لفرض الحظر الجوي على كردستان و إقرار المشروع المذكور تحت اسم (الملاذ الأمن) و قامت بضرب جميع القواعد الصدامية الموجهة ضد كردستان العراق .. ساد الشرق الأوسط سياسة جديدة سياسة المحاور المتضادة فاعتمدت أمريكا على دعمها المباشر و الكبير لتركيا فأغدقت عليها الأموال الطائلة و أحدثت التقنيات العسكرية و الحربية و أبقّت على قاعدة (أنجر ليك) وحدها بعد إغلاق معظم قواعدها العسكرية في العالم و كان للتحالف التركي الإسرائيلي الوقع الأكبر لنشوء المحور الإيراني السوري الموجه بالصد للمحور السابق ذكره .

لكن هجمات أيلول التي ضريت العمق الأمريكي كان بمثابة ناقوس للخطر الجديد المستمد من التطرف الديني و المذهبي حيث أيقظت الإدارة الأمريكية على أدواتها المنسية و المتحركة خفية لضرب المدنية و السلام الذي كان قد بدأ يسود العالم و نتج عن ذلك الحرب العالمية الثالثة باسم الحرب على الإرهاب و أعادت الولايات المتحدة حساباتها من جديد في البحث عن الحليف الأكثر وثوقية و أرضية أقوى من تحالفها مع تركيا خاصة في الخسارة الكبيرة التي تكبدتها الإدارة الأمريكية جراء عدم موافقة تركيا لاستخدام أراضيها معبراً للجيش الأمريكي لضرب النظام العراقي البائد .

كما أن تركيا بدأت بتوسيع الشرخ الذي حصل في علاقاتها مع أمريكا بإقامة علاقات وطيده مع الدول التي تعادي الديمقراطية و الولايات المتحدة و حلفائها -إسرائيل على وجه الخصوص -

و بروز التيار الديني فيها كما أن المحور الإيراني السوري أيضاً بدأ بالانهيار التدريجي في ظل الأخطاء الفادحة التي ارتكبتها السلطتان (احتلال لبنان و التدخل في شؤونه الداخلية و السيطرة بشكل كامل عليه ... مسألة التسليح النووي الإيراني و قضايا دعم الحركات الأصولية و الإرهابية حزب الله كمثال)

بدا بجلاء أن الأكراد هم الحليف المرشح للحلفاء بقيادة الولايات المتحدة الأمريكية خاصة للدور الأساس الذي قامت به القيادات الكردية في العراق في تحريره و تعزيز أمنه و استقراره.

إن الرؤية الموضوعية للشرق الأوسط وما يتسم به من تعدد قومي و إثنيي يطرح مما لاشك فيه الحل الأمثل لهذا التعقيد الموجود كي يعم السلام و الاستقرار لمنطقة و ذلك بتحويل الشرق الأوسط إلى نظام فيدرالي أو كونفدرالي معتمد بشكل أساس على الديمقراطية و المساواة و العدل و مواجهة التحديات البيئية و المعيشية و بناء شرق أوسط جديد يسوده السلام .

و لعله من المغالطة الاعتقاد بأن الوضع الكردي في العراق قابل للتضرر فما يسود كردستان من استقرار و بناء اقتصادي يزدهر يدفع للجزم ببروز نواة الدولة الكردية المرتقبة في ظل قيادة كردية اتسمت بالموضوعية و الحزم و اعتبرت نفسها القوة الأساسية في المعادلة العراقية و الثقة العالمية التي تتمتع بها إدارة الإقليم لكن هذا لا ينفي وجود أخطاء متراكمة من المرحلة السابقة خاصة بما يتعلق بمسألة المحاصصة و التوافقية الكردية لكنه يبقى أمر نسبي قيد الانحسار التدريجي .

أما بالنسبة لغرب كردستان فيبدو الأمر معقداً خاصة في غياب رؤية سياسية ناضجة للحركة التحررية الكردية في سوريا و ما أفرزته انتفاضة آذار البطلة 2004 من تغييرات على المستوى السوري العام و الكردي الخاص و نشوء معارضة مخلخلة و لا حسمية الأمور من قبلها و التخبط السلطوي يدفعنا للجزم بأن الوضع السوري غير مهياً للرتوشات و عمليات التجميل التي يقوم بها جميع الأطراف بما فيها السلطة نفسها و لعله من الواضح أن نقول أن قيام جبهة موحدة على أساس ثوابت و أساسيات لامساس بها بالنسبة للحركة الكردية و النظر إلى مفهوم قيادة الشعب للحركة بجدية أكثر سيجعل الرؤية الدولية تتحسن و الموقف الأمريكي سيكون أفضل في دعم الشعب السوري لإنشاء نظام ديمقراطي حر متعدد ...

و الأمر يكون مشابهاً في كردستان الشرقية إذا استغل الملف النووي الإيراني و قابلية زوال نظام الاستبداد و المعادي بعلنية

وعملية لأمریکا وإسرائيل .
و الوضع التركي بات معروف فيما يتعلق بالانضمام للاتحاد الأوروبي هو الورقة الراححة
لكن بالضرورة إعادة النظر في السياسة الكردية المتبعة و تحمل أعباء المرحلة و الاستعداد الكامل لما سيأتي و ما التحول
الحقيقي في الشارح الكردي باعتماد التظاهر و الاحتجاج السلمي إلا خير دليل على ضرورة تفهم القيادات الكردية للمرحلة و
الاعتماد على القوى الشعبية و زيادة الاحتكاك مع ها و تبني المثقفين و بروز قيادات فتية متماشية مع روح العصر و
متطلبات المرحلة .

غرب كردستان

يذكر الفيلسوف اليوناني (كارينفون) أحد قادة حملة الأسكندر المقدوني على الشرق منذ حوالي (430-355) ق . م . في كتابه التاريخي الشهير (أناباس) أنهم مروا أثناء الأتسحاب ببلاد (الكردوخين) أجداد الأكراد عبر سهل (هسنان) التابع الآن لمنطقة ديريك والقامشلي في الجزيرة كما يؤكد المستشرق مينورسكي على تأريخية غرب كردستان في كتابه (الأكراد أحفاد الميدين) : ((وفي الجنوب يسيطر الأكراد على مناطق واسعة إلى سهول ما بين النهرين وفي الغرب حدودهم نهر الفرات)) ويذكر الكاتب باسيل نيكتين في كتابه (الكورد) عن غرب كردستان ((ويعيش قسم كبير من الأكراد في سهل الجزيرة خصوصاً على الضفة الشرقية للفرات)) ولو قمنا بسبر جغرافي للجزيرة لرأينا العديد من المعالم التضريسية الجغرافية تثبت مما لا شك فيه في كوردستانيتها (تل كوجر) نسبة لعشيرة الكوجر الكوردية ومدينة ديريك نسبة لوجود (دير) فيها وهي تسمية كوردية و (فيض السينكان) نسبة (لسينكان) فخذ من عشيرة الكيكية (وتل كبز) نسبة لكبز المليية وتكثر المكتشفات الأثرية التي تثبت تأريخية الجزيرة كوردستانياً مثل (تل موزان) قرب عامودا المعروفة باسم سوبارتو نسبة للسوباريين (الناييرين) ويقول ثورودانجن : (أن بلاد نايري هي جوهرة بلاد بوتان وكان الناييريون يشكلون دولة مستقلة) وجزيرة بوتان هي المناطق المحيطة بمنابع دجلة والفرات تمتد شمالاً من بحيرة (وان) وحتى بلاد ما بين النهرين كما أن أراضي كوردستان تمتد إلى جبل الأكراد عفرين وكوباني (عين العرب) . مر على غرب كردستان نشوء دولتين كورديتين هما الدولة (الدوستكية) (982-1086) والإمبراطورية الأيوبية التي دامت حوالي (400) عاماً وكان غرب كردستان جزءاً مهماً فيها ومنذ بداية القرن (17) شكلت عشائر (المللي) في الجزيرة في غرب كردستان إمارة المللي في سهل (ويران شهر) المعروف بقيادة (إبراهيم باشا) وامتدت تلك الإمارة إلى ضفاف الفرات وسنجار وديار بكر .

ويؤكد مينورسكي ذلك بوجود ألف قرية كوردية فيها منذ ما قبل 1915 .
أذاً غرب كردستان تتحد جغرافياً بالمناطق الثلاثة الجزيرة وعفرين (جبل الأكراد) وكوباني (عين العرب) .
بعد التقسيم الثاني لكوردستان بموجب اتفاقية بترسبورغ 1915 بين بريطانيا وفرنسا وروسيا ومن ثم اتفاقية سايس بيكو (1916) بين بريطانيا وفرنسا ألحقت غرب كردستان بسوريا وعلى الرغم مما جاء في مؤتمر سان ريمو 1918 حول منح حكم ذاتي للشعب الكردي بما فيه أراضيهم الواقعة شرق نهر الفرات والطرح المهم حول أكراد سوريا في معاهدة سيفر 1920 لكن مع الأسف وقعت فرنسا المنتدبة على سوريا وكردستان مع تركيا اتفاقاً لتخطيط الحدود عام 1920 ألحقت بموجبه غرب كردستان بسوريا ونقضت كل المعاهدات التي تقر بحقوق الشعب الكردي في هذا الجزء .

جغرافياً :

يمتد غرب كردستان كسفوح جبال كردستان وموقعه المتوسط ما بين نهري دجلة والفرات ووجود أنهار أصغر كالجفجغ وخابور وكثرة ينابيع المياه الكبريتية وخاصة في منطقة رأس العين والينابيع الصغيرة في منطقة عين ديوار . وتأثرها بالرياح البحرية القادمة من الغرب وأكسبه مناخاً مهيئاً لتساقط الأمطار بغزارة والثلوج في المناطق المتأثرة بالجبال الشمالية وتعد من أخصب الأراضي الزراعية في الشرق الأوسط حتى أن أحد الكتاب سماها بكليفورنيا الشرق ويشتهر بزراعة الحبوب (القمح والشعير) والقطن بشكل واسع في الجزيرة وتكثر زراعة الزيتون في مناطق عفرين وتشتهر عفرين وكوباني بذلك إضافة إلى للحبوب والقطن في تلك المناطق تتوفر الثروة الباطنية في غرب كردستان وخاصة عصب الأقتصاد العالمي النفط والعديد من الثروات المعدنية الغير مستثمرة كالحديد والفوسفات ومن حقول النفط المعروفة حقل الرميلان والسويدية (سويديك) وحقل الجبسة . ويعتمد الأقتصاد السوري على موارد غرب كردستان بشكل أساسي على الرغم من تدهور الأحوال المعيشية والأنسانية نتيجة للسياسة الأنتهازية والأستغلالية بحق خيراته .

السكان : ليس لدينا أحصائيات رسمية بشأن تعداد السكان في غرب كردستان لكن هناك مقاربات في تحديد الأرقام طبعاً يعزى ذلك بسبب سياسة اللا اعتراف الرسمي من قبل الحكومة السورية منذ قيام الدولة السورية .

يتحدث الأستاذ صلاح بدر الدين عن ذلك كما يلي :

ذكر البروفيسور لازارييف بأن الأكراد السوريون يشكلون 11% من سكان سوريا سنقوم بالمقارنة بين الأحصائية الحكومية في سوريا كتعداد سكان سوريا ككل وهذه النسبة لنجد مايلي

حسب الأحصائية الرسمية بلغ عدد سكان سوريا عام (1993) (13,500) مليون نسمة فأن نسبة الأكراد ستصل إلى 2,5 مليون منهم نصف مليون في مدن حلب ودمشق وحماة واللاذقية . وأذا تمت مقارنة هذه الأرقام مع التضخم السكاني المقدر بالمضاعفة كل (22 سنة) في سوريا تصبح نسبة الأكراد 15 % من السكان السوريين . طبعاً هذه النسبة تؤكد أن الكرد في سوريا شعب وليس أقلية كما يدعى البعض ويؤكد نسبتهم بما هو دون 10 % محاولة منهم أرضاء الأوساط الشوفينية . وقد قدمنا ادق ما يمكن الوصول إليه منطقياً وعقلانياً في هذا الجانب وفقاً للمقارنة المذكورة .

تقدر مساحة غرب كوردستان (160000) كم مربع تسوده الأغلبية الكوردية وهناك عرب وأرمن وأشوريين ويعمل معظم السكان في الزراعة التي باتت في خطر نتيجة سنوات المحل الأخيرة وتجاهل السلطة السورية معاناة الزراعة وأهمالها وعدم إيجاد حلول ناجحة لها أثرت بالسلب على الأقتصاد السوري ككل ودفعت بالأكراد إلى الهجرة نحو المدن الصناعية أملاً بعمل يسد الرمي ويدفع شبح الفقر عن منازلهم والجدير ذكره حرم الكثير من الأكراد من حمل الشهادات الجامعية والمعاهد والثانويات من التوظيف الحكومي ومنح أقرانهم العرب أمتيازات واسعة تطبيقاً للفقرة الرابعة من المادة الثامنة لوثيقة (محمد طلب هلال) والتي جاء فيها مايلي :

4- سد باب العمل : لا بد لنا أيضاً مساهمة في الخطة من سد أبواب العمل أمام الأكراد حتى نجعلهم أولاً في وضع غير قادر على التحرك وثانياً في وضع غير مستقر المستعد للرحيل في أية لحظة وهذا يجب أن يأخذ به الإصلاح الزراعي أولاً في الجزيرة بأن لا يؤجر ولا يملك أكراد والعناصر العربية كثيرة وموفورة بحمد الله

الحكومة السورية والملف الكوردي

بعد ثورة أكتوبر في روسيا وما جاءت به من أفكار مقرة لحقوق الشعوب في تحقيق مصيرها بنفسها وكنتيجة موضوعية لعقود من الزمن الذي ألفت فيه الأمبراطورية العثمانية الشعوب الراضخة تحت سيطرتها في المآسي والحروب والتدهور الاجتماعي بدأت أثارها النفسية واضحة حتى زمننا هذا وخاصة فيما يتعلق بمسألة الأرمن والشرخ الذي تسببت فيه الإسلامية المستترة والانتهازية الصرفة دون أن يعلم الأكراد لماذا يحاربون هؤلاء ومن هم سوى أن العثمانيون كانوا يقولون عنهم الكفرة المرتدون عن الإسلام ومن الجدير ذكره أن للبرزاني مذكرات موثقة تؤكد على أن البرزانيين كانوا يساعدون في حماية الأرمن . (علنا تطرقنا إلى مسألة الأرمن كونها ورقة تستغلها السلطة السورية في الكثير من الأحيان لإثارة النعرات الدينية والمذهبية بحق أبناء الجزيرة) .

وبعد صلح فرساي واتفاقية سايكس بيكو وتقسيم تركة الرجل المحتضر للإمبراطورية العثمانية . وجد الأكراد في غرب كوردستان أنفسهم في خندق المواجهة الوطنية مع الاستعمار الكولونيالي الفرنسي وبدأت المقاومة على أشدها من رجالات هذا الشعب أمثال إبراهيم هنانو والخرائط والعديد من الأسماء البارزة في تاريخ النضال ضد المستعمر .

ففي عام 1925 وبعد وصول جيوش الاحتلال الفرنسي إلى الجزيرة بقيادة القائد (رولكان) تصدت لهم العشائر الكوردية (عدا عشيرة المرسينية) التي كانت ترى التحالف مع الفرنسيين أنسب من قتالهم وجرت مواجهات مسلحة أعتقل العديد من الأكراد إثرها لكن قامت مجموعة من الأكراد بالهجوم على الثكنة العسكرية في قرية (بيان دور) وبعدها جرت معركة حامية الوطيس مع الفرنسيين في موقع (تل مدفع - كرى توبى) قتل فيها (رولكان) وهزمت القوات الفرنسية على إثرها وهزمت القوات الفرنسية على أثرها وفي عام 1936 التقى الزعماء الأكراد في الجزيرة مع المناضل السوري فوزي قاقجي لتنظيم الانتفاضة ضد الفرنسيين كما كانت حركة الميردين في عفرين 1934 وحتى الشخص الذي رفع العلم السوري فوق البرلمان السوري معلناً استقلال سوريا كان كوردياً!!)

لكن وعلى الرغم من التضحيات الجسام التي قدمها الشعب الكوردي في سبيل استقلال سوريا وتحررها من الاستعمار . جاء الموقف الرسمي منهم بعدم الاعتراف بوجودهم وحقوقهم القومية أبان الاستقلال وتعدى ذلك إلى نشوء مفاهيم واتخاذ مواقف شوفينية صرفة على إثر انقلاب العقيد أديب الشيشكلي عام 1952 ساد جو من الاعتقالات والحظر من العمل السياسي الكوردي سراً وقامت السلطات باعتقالات واسعة بحق القيادات والنشطاء الكورد في عهد حكومة الانفصال 1961 وعلى أثر صدور وثيقة (محمد طلب هلال) التي وضحت وقدمت مشروعاً عنصرياً مجحفاً بحق الوطن السوري ككل والشعب الكوردي على وجه الخصوص و (هلال) هذا كان مديراً للأمن في محافظة الحسكة

وثيقة محمد طلب هلال

تتألف هذه الوثيقة من ستة فصول يسرد فيها كاتبها نظراته الشوفينية للأكراد والتعصب القومي العروبي السافر وقد كانت محط اهتمام الرأي العام في سوريا والبلدان العربية والرأي العام العالمي وقد استفادت منها البلاد التي تقتسم كوردستان حسب هذه الخطة المدروسة والمتقنة في سبيل تعريب الأكراد وتهجيرهم وإذلالهم والتخلص منهم بكافة السبل والوسائل المتوفرة بما فيها العسكرية ولعل المادة الثامنة من الفصل الثاني المعنونة ب : المقترحات بشأن المشكلة الكوردية:

1- أن تعتمد الدولة إلى عمليات التهجير إلى الداخل مع التوزيع في الداخل ومع ملاحظة عناصر الخطر أولاً فأول . ولا بأس أن تكون الخطة ثنائية أو ثلاثية السنين تبدأ العناصر الخطرة لتنتهي إلى العناصر الأقل خطورة وهكذا

2- سياسة التجهيل: أي عدم إنشاء مدارس أو معاهد علمية في المنطقة لأن هذا أثبت عكس المطلوب بشكل صارخ و قوي

.....

3- أن الأكرية الساحقة من الأكراد المقيمين في الجزيرة يتمتعون بالجنسية التركية . فلا بد لتصحيح السجلات المدنية وهذا يجري الآن إنما نطلب أن يترتب على ذلك إجلاء كل من لم تثبت جنسيته تسليمه للدولة التابعة لها أضف إلى ذلك يجب أن يدرس من تثبت جنسيته دراسة أيضاً معقولة وملاحظة كيفية كسب الجنسية لأن الجنسية لا تكتسب إلا بمرسوم جمهوري . فكل جنسية ليست بمرسوم يجب أن تناقش . تبقي من تبقي أي الأقل خطراً وتنزع من تنزع عنه الجنسية لنعيدته بالتالي إلى وطنه.

ثم هناك تنازع الجنسيات فأنتك تجد أحدهم يحمل جنسيتين في آن واحد أو قل ثلاث جنسيات. فلا بد والحالة هذه أن يعاد إلى جنسيته الأولى وعلى كل حال فالمهم ما يترتب على ذلك الإحصاء والتدقيق من أعمال, حيث يجب أن نقوم فوراً بعمليات الإجلاء.

4- سد باب العمل: لا بد لنا أيضاً مساهمة في الخطة من سد أبواب العمل أمام الأكراد حتى نجعلهم في وضع أولاً غير قادر على التحرك و ثانياً في وضع غير المستقر المستعد للرحيل في أية لحظة وهذا يجب أن يأخذ به الإصلاح الزراعي أولاً في الجزيرة بأن لا يؤجر ولا يملك أكراد والعناصر العربية كثيرة وموفرة بحمد الله .

5- شن حملة من الدعاية الواسعة بين العناصر العربية ومركزة على الأكراد بتهيئة العناصر العربية أولاً لحساب ما وخلخلة وضع الأكراد. ثانياً بحيث يجعلهم في وضع قلق وغير مستقر .

6- نزع الصفة الدينية عن مشايخ الدين عند الأكراد وإرسال مشايخ بخطة مرسومة عرباً أقحاحاً. أو نقلهم إلى الداخل بدلاً من غيرهم . لأن مجالسهم ليست مجالس دينية أبداً بل وبدقة العبارة مجالس كردية . فهم لدى دعوتهم أينما لا يرسلون برقيات ضد البرزاني إنما يرسلون ضد سفك دماء المسلمين . وأي قول هذا القول .

7- ضرب الأكراد في بعضهم وهذا سهل وقد يكون ميسوراً بإثارة من يدعون بأنهم من أصول عربية على العناصر الخطرة منهم. كما يكشف هذا العمل أوراق من يدعون بأنهم عرباً.

8- إسكان عناصر عربية وقومية في المناطق الكردية على الحدود فهم حصن المستقبل ورقابة بنفس الوقت على الأكراد ريثما يتم تهجيرهم. ونقترح أن تكون هذه العناصر من قبيلة شمر لأنهم أولاً أفقر القبائل أرضاً وثانياً مضمونين قومياً مئة بالمئة .

9- جعل الشريط الشمالي للجزيرة منطقة عسكرية كمنطقة الجبهة بحيث توضع فيها قطاعات عسكرية مهمتها إسكان العرب وإجلاء الأكراد وفق ما ترسم الدولة من خطة.

10- إنشاء مزارع جماعية للعرب الذي تسكنهم الدولة في الشريط الشمالي على أن تكون هذه المزارع مدربة ومسلحة عسكرياً كالمستعمرات اليهودية على الحدود تماماً .

11- عدم السماح لمن لا يتكلم اللغة العربية بأن يمارس حق الانتخاب والترشيح في المناطق المذكورة.

12- منع إعطاء الجنسية السورية مطلقاً لمن يريد السكن في تلك المنطقة مهما كانت جنسيته الأصلية (عدا الجنسية العربية) .

13- هذا وأن هذه المقترحات ليست كافية بل أردنا منها إثارة المسؤولين بحسب خبرتنا لتكون تبشير مشروع خطة جذرية شاملة لتؤخذ للذكرى بعين الاعتبار .

ومن الجدير بالذكر أنه تم قد تم مكافأة الملازم أول محمد طلب هلال كعضو في القيادة القطرية لحزب البعث العربي الاشتراكي ووزيراً للتموين في حكومة يوسف زعين وبعد بلوغه سن التقاعد أصبح سفيراً لسورية في بولونيا .

الممارسات القمعية الشوفينية للحكومة السورية بحق الشعب الكوردي في غرب كوردستان

أولاً: مسألة المجردين من الجنسية.

المرسوم التشريعي رقم 93/تاريخ 1962/8/23 والقاضي بإجراء إحصاء سكاني في محافظة واحدة هي محافظة الحسكة وتحت ذريعة معرفة السوريين من غير السوريين نورد هنا نص المادتين الأولى والسادسة من هذا المرسوم :

((المادة 1- يجري إحصاء عام للسكان في محافظة الحسكة في يوم واحد يحدد تاريخه بقرار من وزير التخطيط بناء على اقتراح وزير الداخلية

المادة 6- عند الانتهاء من عملية إحصاء السكان في محافظة الحسكة تشكل لجنة عليا بمرسوم جمهوري بناءً على اقتراح وزير الداخلية لدراسة نتائج الإحصاء وتقرير تثبيتها في سجلات الأحوال المدنية الجديدة أو عدمه , وإعداد التعليمات اللازمة بذلك)) .

ونتيجة هذا الإحصاء الجائر تم وقتها تجريد (150000) مواطن كوردي من حق الجنسية (وصل هذا الرقم إلى ما يزيد (250) ألف مواطن إذا أسقطنا الحالة على التزايد السكاني في سورية) . وذلك بحجة أنهم متسللون من تركيا إثر ثورة الشيخ

سعید ببران 1925 في شمال كوردستان (الجزء التابع لتركيا) علماً أنهم يملكون وثائق تعود للعهد العثماني تثبت وجودهم في مناطقهم منذ ذلك الزمن حتى إجراء الإحصاء لكن ذلك لم يفدهم على الرغم من الوعود التي أطلقها الرئيس السوري بشار الأسد بحل هذه المسألة بأسرع وقت وقد مر على هذه الوعود أكثر من ثلاثة أعوام إبان ما جرى في الثاني عشر من آذار عام 2004 وأعتبر السيد الرئيس القومية الكوردية جزء لا يتجزأ من النسيج الوطني السوري .

تستمر معاناة هؤلاء ومآساتهم اللانسانية فلا يحق لهم العمل والتملك والدراسة والتعليم والسفر . ومن المصادفة الباعثة على السخرية وجود أشخاص مواطنين أشقائهم أجانب وآباء مواطنين وأبناء أجانب وهناك أيضاً ما يسمى بمكتوي القيد. هؤلاء هم الأكثر حرماناً واضطهاداً حيث لا يوجد حتى ما يثبت أنهم موجودون اسماً بالسجلات كون الأجانب لهم سجل قيد الأجانب ومن هؤلاء الأجانب الجنرال توفيق نظام الدين رئيس الأركان العامة في سوريا سابقاً وقد تم تجريده من حقوقه المدنية لأنه من أصول كوردية وعائلة إبراهيم باشا الملي صارت عائلة أجنبية علماً أن عميد العائلة كان من الأعضاء المؤسسين في المجلس التأسيسي للبرلمان السوري عام 1928 وحول إدعاءات السلطة السورية بأن هؤلاء الأكراد متسللون من تركيا نورد ما يلي :

- 1- كدليل على عدم صحة الحكم على أكراد سوريا بأنهم مهاجرون ومتسللون نورد أرقاماً إحصائية اللاجئيين إلى سوريا لم يورد أي ذكر للأكراد وذلك في عام 1925 حيث ترد النتيجة على الشكل التالي : كان تعداد اللاجئيين الذين استوطنوا البلاد في كانون الثاني 1925 هو: 89000 أرمني , 4000 كلداني , 1800 يعقوبي , 900 يوناني أرثوذكسي , 950 كاثوليكي سوري .
- 2- هناك العيد من الكتاب والمؤرخين المنصفين البعيدين عن المفاهيم العنصرية الشوفينية ومنهم عرب سوريون لم يتهموا الأكراد بالتسلل فالدكتور شفيق صلاح يؤكد في باب الهجرة الخارجية إلى سوريا على عدم وجود هجرة كوردية مخططة إذ يقول : (وبالنسبة لسوريا فمن المعروف أنه استقبل ثلاث موجات متتالية من السكان منذ بداية القرن الحالي وهي هجرة الأرمن وهجرة الشركس وهجرة العرب .

كما أن السلطة أصدرت تعاميم وقرارات تمنع تسمية المواليد الجدد بأسماء كوردية أو تسمية المحلات التجارية بتلك الأسماء إضافة إلى منع اللغة الكوردية في المدارس والدوائر الرسمية ورفض قبول الطلبة الأكراد في المعاهد السورية وفصل العديد من العمال الأكراد من وظائفهم بتهم محاولة اقتطاع أجزاء من الأراضي السورية وضمها إلى بلد أجنبي أو محاولة إقامة دولة كوردية منفصلة وهناك رقابة واسعة على إحياء العيد القومي (نوروز) ومنع الفرق الفلكورية من مزاوله الفلكور والغناء الكوردي ومنع الصحافة الكوردية من العمل علناً ومصادرة كل الصحف أو الكتب أو الجرائد التي تتحدث عن الكورد ولا يوجد قانون يسمح بإنشاء أحزاب أو مزاوله العمل السياسي العلني للأكراد حتى الجمعيات الخيرية تستدعي موافقات أمنية فما بالك بجمعيات حقوقية أو إنسانية أو ثقافية كوردية .

التغير الديموغرافي لغرب كوردستان

- 1- (جاؤوا وجلبوا معهم صحراءهم)

الفلاح الكوردي بين الكيبوتزات الإسرائيلية والمزارع الاشتراكية بطابع الشوفينية العربية

عندما سألتني مدرس التربية القومية الاشتراكية في ثانويتي بعد أن خط على السبورة العنوان التالي (الكورد) ومعمع مطولاً تارةً بشتم البرزاني وتارة الطالباني ولا ضير في مدح أطراف كانت محسوبة على حزبه وسلطته (ما رأيك يا ميرآل في وضعكم أليس ما قلته صحيحاً) تأملته وأنا يافع وتدفق الدم الكوردي في جبيني الأسمر وقلت له هل تعطيني الأمان لأتحدث - أجابني واثقاً - (نحن في بلد ديمقراطي) تيقنت أنني الليلة سأغيب عن منزلي ... !! ؟

يا أستاذ هل لك أن تقول لي ما الهدف من إقامة الكيبوتزات (طبعاً تعني المستعمرات) في الجولان المحتل . أجابني (الأمر واضح أراد الإسرائيليون فصل عرب الجولان عن عرب سوريا كحاجز بشري إسرائيلي كي تتخلل البنية الاجتماعية الاقتصادية في الجولان) قلت له : وماذا تسمي منح الفلاحين العرب الذين غمرت أراضيهم بماء سد الفرات أراضي الأكراد على المنطقة الحدودية مع تركيا والعراق ! توقف برهة واللبكة تجتاح تقاسيم ذقنه وشفته الغليظتين الدالتين على عروبيته الصرفة أنها مزارع جماعية وفقاً لمنظومتنا الاشتراكية

أوصد الموضوع وأقفله نهائياً .

جاء في الفقرة الثامنة من وثيقة محمد طلب هلال وضمن البند الثامن والتاسع والعاشر ما يلي :

8- إسكان عناصر عربية وقومية في المناطق الكردية على الحدود فهم حصن المستقبل ورقابة بنفس الوقت على الأكراد ريثما يتم تهجيرهم. ونقترح أن تكون هذه العناصر من قبيلة شمر لأنهم أولاً أفقر القبائل أرضاً وثانياً مضمونين قومياً مئة بالمئة .

9- جعل الشريط الشمالي للجزيرة منطقة عسكرية كمنطقة الجبهة بحيث توضع فيها قطاعات عسكرية مهمتها إسكان

العرب وإجلاء الأكراد وفق ما ترسم الدولة من خطة.
10-إنشاء مزارع جماعية للعرب الذين تسكنهم الدولة في الشريط الشمالي على أن تكون هذه المزارع مدربة ومسلحة عسكرياً كالمستعمرات اليهودية على الحدود تماماً.
جاءت هذه الدراسة وتبنتها حكومة الانفصال في سوريا وطبقتها عملياً سلطة البعث عام 1970 في سياق ما كان يسمى بالحركة التصحيحية فقد استولت السلطة على أراضي الفلاحين الأكراد بحجة قانون الإصلاح الزراعي والمزارع الجماعية وأجلت الأكراد على طول الشريط الحدودي مع تركيا والعراق (تهيئ السلطة نفس الإجراء على الحدود العراقية في العام 2007) بطول 375 كم وعرض ما بين 15-30 كم وقد تم توطين أكثر من عشرة آلاف عائلة عربية من فلاحي الغمر من مدينة الطبقة قرب الرقة في تلك الأراضي الكوردية وعملت على تخديم تلك المستوطنات ومدّها بكافة وسائل الراحة (ماء كهرباء اتصالات مواصلات وطرق) وعملت على تدريب تلك العائلات وتسليحها بكثافة وإصرار .
الهدف كان واضحاً كما قال مدرس التربية القومية وأكدته وثيقة محمد طلب هلال فصل أكراد سوريا عن أكراد تركيا والعراق وتهجير الأكراد من سوريا وذلك بحرمانهم من مصدر رزقهم الزراعة وتقديم التسهيلات الكفيلة بخروجهم من المنطقة جوعاً وفقراً. وقد تم الاستيلاء على أراضي 600 ملاك مشمولين بقانون الإصلاح الزراعي و 200 ملاك نتيجة قرارات لجنة الاعتماد لقد وصلت نسبة الأراضي المستولى عليها في الجزيرة إلى 43 % من مجموع الأراضي السورية التي خضعت للقانون والقرارات السابق ذكرها. وعمدت إلى تغيير أسماء القرى والمحلات والقصبات الكوردية بأسماء عربية في ظل سياسة تعريب وتغيير ديموغرافي خارق لاتفاق حقوق الإنسان التي وقعت عليها سوريا وتعمل سلطة البعث في سوريا على إكمال الحزام العربي مع الحدود العراقية وخاصةً بعد ما جرى في الثاني عشر من آذار 2004 حيث عمدت إلى جلب الفرق العسكرية التابعة للجيش بكامل عتادها وأقامت لها قواعد منتظمة وبشكل دقيق لتسهيل قبضة الأحكام على غرب كردستان وتعمل أيضاً على جلب عرب منطقة الشداي المغمورين بمياه السد في تلك المنطقة الشبه متصحرة إلى مناطق وأراضي ناحية ديريك (المالكية) وإسكانهم فيها ومنحهم كافة وسائل الحماية والرقابة والراحة ليس معلوماً بعد نتائج هذا العمل الذي تنوي السلطة القيام به ومن الجدير ذكره أنه كانت هناك محاولات جادة لاستجلاب الفلسطينيين إلى المنطقة لولا الهبة الاستنكارية الكوردية عالمياً وتأييدها من القيادة الفلسطينية السابقة (ياسر عرفات) عبر جمعية الأخوة الكوردية العربية في كردستان العراق وقد أكد كل من (جورج بيكرت و آلان ماكوفسكي) ممثلا الكونغرس والخارجية الأمريكية استبعاد هذا المشروع الذي نشرته الصحافة الأردنية في إطار عملية السلام وتسوية مشكلة اللاجئين الفلسطينيين في كل من سوريا ولبنان والأردن وقطاع غزة حيث أكدت تلك النشرة أنه سيتم توطين 400 ألف لاجئ فلسطيني في محافظة الحسكة شمال شرق سوريا وصرح الممثلان الأمريكيان بأن الموقف الأمريكي هو الصداقة مع الشعب الكوردي وليس إيذاءه ويبدو أن إرادة السماء أيضاً تتدخل لغبن الأكراد فشح الأمطار وكثرة سنوات الجفاف والمناخ المتقلب وارتفاع درجات الحرارة نهائياً وانخفاضها بشكل كبير ليلاً أدى إلى قول الأكراد في غرب كردستان (هؤلاء العرب الذين جاؤوا إلى ديارنا جلبوا معهم صحرائهم) .

2- (من (تعلكي) إلى جبل الشيخ ومن (كاونده) إلى البتراء)

(تغيير أسماء القرى الكوردية)

تعلكي تلك القرية الكوردية التي تحول أسمها في المعاملات الرسمية والزراعية (جبل الشيخ) بموجب المرسوم التشريعي رقم (36) تاريخ 1978/8/11 المتضمن أحداث وزارة الإدارة المحلية والقانون رقم (56) تاريخ 1980/7/15 وقرار المكتب التنفيذي لمجلس محافظة الحسكة رقم (541) بتاريخ 1997/10/82 وعلى موافقة المديرية العامة للآثار والمتاحف بكتابها رقم (5451) و (5) تاريخ 1997/10/14 يقرر ما يأتي :

مادة 1- تستبدل أسماء (55) قرية ف محافظة الحسكة بالأسماء الجديدة والمناسبة والمبنية إزاء كل منها نذكر منها أمثلة

(بركفري) ----- بئر الحمر (الدرياسية)

(تعلكي) ----- جبل الشيخ (الدرياسية)

(مزرو) -----مزار (رأس العين)

وجاء القرار /580/

وزير الإدارة المحلية

المادة 1- تستبدل أسماء القرى والمزارع التالية في محافظة حلب بالأسماء الجديدة المدونة حيال كل منها أورد منها:

(بيوك أوبة) ----- الكبيرة (عفرين)

(جيلاني) ----- الغزلان (عفرين - راجو)

القرى في محافظة الحسكة :

جر عانيشك ----- تل المرفق

مريشكي ----- الدجاجة الخضراء

3- من هولوكوست النازية العالمية إلى هولوكوست الشوفينية العربية

مدخل: الهولوكوست يعني المحرقة و هي العملية التي قامت بها النازية العالمية بحق اليهود في أوروبا عموماً و ألمانيا خصوصاً وقد تم ذلك لأسباب هي :
أولاً: النظرية العرقية التي اعتمدت عليها و طبقتها النازية العالمية بحق الشعوب التي لا تنتمي إلى العرق الآري و هذه النظرية كبدت العالم بأسره بما فيها ألمانيا_ خسائر فادحة إذا ما اعتمدنا نتائج الحرب العالمية الثانية و الهزيمة التي منيت بها ألمانيا و ما رافق هذه العملية من إبادة جماعية الإنسانية بشكل مباشر أو غير مباشر .

ثانياً: تصفية الحساب مع اليهود الذين قدموا المساعدات في الحرب العالمية الأولى و التي ضمنت خسارة ألمانيا. ثالثاً: من الواضح أن النازية كانت تستهدف الاستيلاء على أموال و ثروات اليهود والذين كانوا ولا يزالون يتمتعون بزخم حقيقي منه حيث يعتبرون أغنى شعوب العالم وفي هذا الصدد كانت النازية شديدة جدا وما الاعتقالات الواسعة والكبيرة بحق اليهود في أوكرانيا و ألمانيا واقتيادهم بالقطارات إلى معتقلات قاسية جدا في ألمانيا أكبر دليل على ذلك حيث كانت هذه المعتقلات عبارة عن ثلاث معسكرات تفتقر لأبسط حقوق الإنسان.
إضافة لعمق فكرة أخذ الطائفة البروتستانتية أفكار اليهود فيما يتعلق بالربا والإقراض اللذين حرهما الدين المسيحي حيث نشطت هذه العملية في محاولة للخروج من سيطرة اليهود الاقتصادية والاحتكارية هذه المحارق كانت عبارة عن حمامات ذوات (دوش) موصولة بالغاز طلب من المعتقلين الاستحمام الجماعي ثم قاموا بإضرام النار في أبشع عملية إعدام جماعي أو وضعهم على سحابات جرارة (قشاطات) وجرهم إلى أفران درجات الحرارة والنار فيها تتجاوز كل حدود حيث يخرج المعتقل كومة من الرماد من الجهة القابلة.

الشعب الكردي في كفة الموازنة:

صحيح أنه ليس من الجائز وضع الشعب الكردي في موازنة مع اليهود إلا من ناحية واحدة هي الرؤية الشوفينية العربية لهذا الشعب التي لا تقل عن الرؤية النازية لليهود.
فهذه الموازنة لا تكون صحيحة إذا ما نظر إلى التاريخ التضحياتي للشعب الكردي على مر التاريخ وأوسمته في هذا المضمار جلية ابتداءً بالغزو المقدوني للشرق والهجوم البربري للمغول مروراً بالسور الفولاذي الذي كان في وجه الحملة الصليبية على الشرق الإسلامي وتحرير القدس على يد الأيوبيين وانتهاءً بالتضحيات الجسام التي قدمها في مقاومة الاستعمار الكولونيالي العسكري الأوربي . هذه الأوسمة التي حاولت وتحاول الشوفينية العربية انتزاعها وذلك بالاستفادة القصوى من الفكر اللانساني والدموي الذي مر به التاريخ البشري ولناخذ إحدى العينات في هذا التطبيق والتقليد للهولوكوست النازي وهو حريق سجن الحسكة المركزي .

سجن الحسكة المركزي :

كإحدى الظواهر المستشرية في الفكر الشوفيني البعثي في سورية و التي تنعدم فيها جميع أشكال حقوق الإنسان هي السجون القمعية .

فالسجن الذي سنتحدث عنه جمع في زنزاناته القمعية المتهم و المذنب بالبريء والسياسي بالمجرم الجنائي في ظل قانون غائب و سلطة قضائية فاسدة.

ففي 24 | 3 | 1993 و في تمام الساعة الحادية عشرة ليلاً التهمت النيران الهائلة إحدى المهاجم و استمرت هذه النيران و توسعت إلى مهاجم مجاورة تحرق كل ما تصادفه دون أن تحاول إدارة السجن فتح الأبواب أو إخماد النار (بحسب روايات الناجين و الوقائع و

الحيثيات) حتى أن سيارات الإطفاء التي لم تحضر إلا في صبيحة اليوم التالي .
لقد سبق هذه العملية تحركات واسعة من النظام القمعي في سورية كجزء من عملية إنكار وجود الشعب الكردي المسالم و المحاولة الجادة لمحو هذا الوجود بشتى الوسائل و من هذه التحركات :
1) قيام السيد وزير الداخلية بإصدار قرار يمنع فيه التسمية بالأسماء الكردية في شهر أيلول من العام الذي سبق عام الحريق (1992)

2) و قامت السلطات في نفس العام بحملة اعتقالات واسعة في صفوف هذا الشعب بمناسبة و دون مناسبة فكانت الاعتقالات في أوجها في شهر تشرين الأول
3) و لعلها كانت نتيجة طبيعية للقاءات الثلاثية المعتادة بين سورية و تركيا و إيران المتعلقة بالقضية الكردية و ضرب حركته التحريرية وإرادته الشعبية .

فالرأي حول عملية حريق السجن كانت آنذاك نتيجة متمخضة عن التحركات السابقة الذكر هذه العملية التي أودت بحياة

(57) شخصاً و جرح أكثر من (30) .
 علماً أن هذه العملية ترافقت بتعقيم وكنتم إعلامي شديد ذلك كونها عملية سياسية عنصرية إضافة للصراعات بين الأجهزة الأمنية حول الصفقات التجارية غير المشروعة و الرشاوى .
 ويروي أحد الناجين : أن إدارة السجن و عناصرها قاموا برش المهجع المذكور بمادة بودرة بيضاء ذات رائحة زكية (أرضية و بطانيات) بحجة مكافحة الحشرات حيث لب النار بشكل مفاجئ في تلك المادة بسرعة هائلة دون قدرة السجناء على إخماده خاصة بوجود أبواب فولاذية موصدة بإحكام و وقوف المسؤولين متفرجين على الموقف دون محاولة حتى ولو بشكل إنساني على اتخاذ أي إجراء .
 علماً أن المهجع المذكور كان يحتوي على كمال حسو و أبناءه و المتهمين بجريمة قتل أحد الأشخاص ذوي النفوذ و المرتبط أمنياً بأجهزة الاستخبارات السيئة الصيت و هؤلاء كانوا موقوفين على ذمة التحقيق الجاري وقتها دون أن يكون قد صدر حكم قضائي بحقهم .
 ما بعد الحريق : جاء في تقرير العميد محمد يوسف منصور قائد شرطة محافظة الحسكة وقتها و المؤرخ في 27 | 3 | 1993 إلى وزارة الداخلية تحت الرقم 1321 | ص أن مسيبي الحريق هم مجموعة من مدمني المخدرات (حشاشون كما جاء حرفياً في التقرير).
 علماً أن اللجنة الأمنية في المحافظة اجتمعت بإشراف مباشر من اللواء عدنان بدر حسن لبحث مقتل أحد المواطنين من مدينة الدرياسية على يد أحد أفراد عائلة كمال حسو المذكور سابقاً و قد تقرر تجريد جميع أفراد هذه العائلة من الجنسية و مصادرة كافة أموالهم المنقولة و الغير المنقولة دون انتظار نتائج التحقيق المدرجة تحت قانون الجنابات لكن في سورية الأجهزة الأمنية تتدخل حتى في أحلامك لتحويلها كوابيس.
 والهدف كان من العملية إثارة النعرات الطائفية بين أبناء المحافظة حيث كان المجني عليه من ملة مختلفة وهذا هو المطلوب من هذه الأجهزة استغلال كل شي في سبيل تفكيك البنية الاجتماعية و الاستفادة القصوى من أموال الطرفين .
 وفي محاولة للتضليل قام وزير الداخلية بمؤتمر صحافي محاولاً التلمص من المسؤولية و مهاجمة الذين يطالبون بتحقيق حر و نزيه و اتهامهم بمعاداة الوطن و العمالة لإسرائيل و لأول مرة يعلن مسؤول على هذا المستوى وجود أجانب (المجردين من الجنسية بموجب إحصاء 1962) حيث قال :
 إن ضحايا - حادث - الحريق 34 مواطن فقط و (23) أجانب أو حاملي جنسية قيد الدرس كما أعلن الوزير المذكور عن إعدام (5) من السجناء بتهمة إحراق السجن دون توضيح الأسباب و الدوافع.
 وكان هذا المؤتمر يعلن بوضوح طي هذه الصفحة و سد الباب أمام أية محاولة للتحقيق و كشف الملابس و فضح المتورطين و بعد شهرين من عملية هولوكوست الحسكة أعدم المتهمون الخمسة وهم :
 (1) علي محمود قاسم مواليد الحسكة 1966
 (2) فريد محمود الجبري مواليد الحسكة 1972
 (3) قهرمان جمهور محمد مواليد القامشلي 1961
 (4) محمد أمين محمد مواليد المالكية 1968
 (5) محمد فرحان سكفان مواليد القامشلي 1965
 كما أنه قد تم الحكم على خمسة آخرين بالسجن واحد منهم هو كاميران محمود الشريف الذي لم يكن متجاوزاً سن السابعة عشرة و قد حكم عليه بالسجن 12 عاماً و شددت عقوبته إلى السجن المؤبد بالأشغال الشاقة عملاً بالمادة 247 من قانون العقوبات العام كما حكم على خمسة أفراد من الشرطة بتجريدهم من الحقوق المدنية و الأشغال المؤقتة مدة ثلاث سنوات (وقد أوقف التنفيذ فيما بعد) .
 لسنا بصدد الدفاع عن مجرمين لكن القضية تفرض السؤال هل يستحق أبناء هذا الشعب ما يجري بحقهم حتى سلك الإجراء سببه الرئيسي هو السلطة القمعية في سورية التي تسد جميع أبواب العمل و المعيشة الشريفة أمام هذا الشعب الأعزل و المضطهد بكافة أشكال القهر و الحرمان و هذا الشكل النازي من التعامل .
 أم أن طبيعة هذا النظام تفرض ذلك و تدفعه على الدوام للاستفادة القصوى من الفكر اللانساني و مشاريع التمييز كالحزام العربي مثلاً الذي جاء تقليدياً للمشروع الإسرائيلي في الجولان السوري .
 أم أن النظام سيستمر في هذه السياسة التي أثبتت فشلها ليقترت من نهايته بشكل أسرع في وقت هو بأمس الحاجة لتغيير سلوكه بشكل جذري و الحفاظ على الرقاب .

الجرح الآذاري وسام بطولة الكورد في غرب كوردستان :

بعد استقلال سورية عن فرنسا و إعلان الدولة السورية و خاصة بعد تولي حزب البعث مقاليد الحكم في سورية لم يهدأ للشوفينية العربية بال و لم تعد وسيلة إلا و اتبعتها للنيل من شركائهم الكورد في الوطن , الذين دافعوا عن سورية مع أقرانهم العرب و الآشوريين ضد الاستعمار الفرنسي و كانوا السباقين في المواجهة و حماية وحدة البلاد و صون استقلالها .

لا تخلو قرية كوردية و لا تمر بحج كوردي إلا و فيه شهيد في سبيل سورية و في إيقاف الحرب الأهلية في لبنان أو في حرب أكتوبر 1973 م و حتى في سبيل الحقوق الفلسطينية .

فما كان ثمن وطنيتهم ..؟!.

تجريدتهم حقوقهم الإنسانية و المدنية و الاستيلاء على أراضيهم عنوة و نهب خيرات بلادهم , إحراقهم , ملء السجون بهم , منعهم العيش الكريم , حتى لغتهم الأم جردوهم منها لا بل حتى أسماؤهم , و طبيعة بلادهم و جغرافيتها ما سلمتا من براثن الشوفينية العربية .

عقود من الغبن و التغييب و الاعتراف بوجودهم على أراضيهم التاريخية ولد حالة من السخط و الاستنكار و الضغط القابل للانفجار في أية لحظة ..

لقد كان من الواضح أن تحرير العراق و إسقاط الطاغية و البدء بتنفيذ مشروع الشرق الأوسط الديمقراطي سيلقي بظلاله على المنطقة برمتها .

و لما للشعب الكوردي من دور أساسي و حيوي في تحقيق ديمقراطية المنطقة عبر حصوله على حقوقه و الاعتراف به و إدارته لمنطقته سيسحب البساط من تحت أقدام الشوفينية و المستبدين فكان لا بد للعقلية الإقصائية من التفكير و العمل الجاد لإيجاد مخرج و مأمّن من الخطر القادم فكان لابد من تجارب و جس للنبض الذي يغلي فكانت المؤامرة في دمشق و كانت الجريمة في غرب كردستان .

المكان : الملعب البلدي في مدينة القامشلي , غرب كردستان .

الزمان : الجمعة 12 3 2004

المناسبة : مباراة بكرة القدم بين نادي الجهاد مستضيفاً و نادي الفتوة من محافظة دير الزور ضيفاً .

المجريات : عبر مدينة الحسكة مرت عشرات السيارات محملة بمشجعي نادي الفتوة الهاتفين بحياة الطاغية البائد صدام حسين و شاتمين الرموز الكوردية !

استمرت القافلة المذكورة بعبورها في مدينة القامشلي إلى الملعب البلدي مع استمرار الهتاف الاستفزازي لأهالي المدينة المسالمين .

عملياً كان الأمر قد أعد له مسبقاً فالوافدون لم يتم تفتيشهم على بوابة الدخول إذ يُعرف عن مشجعي نادي الفتوة بشغفهم لكن ضمن أراضيهم و صداميتهم تجاه المستضيفين علماً أنهم كانوا يحملون الأسلحة البيضاء و بعض الأسلحة النارية و أكياس مملوءة بالحجارة ..

استمرت هذه الجماهير بإطلاق العبارات الاستفزازية على المدرجات و بدؤوا برشق المستضيفين بالحجارة أدى ذلك إلى إصابة العديد و كانت قوات حفظ النظام تقف متأهبة دون حراك و كأنها تنتظر الكورد ليرد و حينما بدأ جماهير المستضيف بالدفاع عن أنفسهم هاجمتهم قوات الأمن و الشرطة بالرصاص الحي مما أدى إلى استشهاد و إصابة العديد .

في اليوم التالي بتاريخ 13 3 2004 و لدى محاولة الجماهير الساخطة و الغاضبة تشييع شهداءهم و منعهم من التعبير عن مشاعرهم الحزينة قام المجرم (سليم كبول) محافظ الحسكة و أمر قوات الأمن بإطلاق الرصاص الحي على الجماهير المشيعة و سقط العديد من الشهداء و في موجة غضب عارمة طوال أربعة أيام زرعت الرعب في نفوس الأجهزة الأمنية منتقلة هاتيك الحالة من القامشلي إلى كل بقعة يسكنها الكورد في عامودا و الحسكة و ديريك و تريبه سبيه و الدرياسية و رأس العين و عفرين و كوبانيه و حلب وصولاً إلى قلب العاصمة دمشق و كر الأفاعي و عاصمة الاستبداد و دفعت بالسلطة بكل مقدراتها العسكرية و الأمنية و جنجوبدها و مرتزقتها لنهب المحال التجارية في الحسكة و رأس العين ...

طوال أربعة أيام اهتز عرش الاستبداد تحت وطأة أقدام شباب و شابات الكورد ليؤكدوا ب (لا يا نظام) : زمن الخوف قد

ولی إلى غير رجعة فانقل الخوف بفعل المؤامرة إلى قلوب أصحاب التهيب و التآمر .

استشهد ما يقارب الثلاثين شهيداً كوردياً و جرح المئات و اعتقل الآلاف و فصل المئات من الطلبة و العمال و الموظفين في سابقة في تاريخ حزب البعث الذي قام و في التفافة من نوع آخر زعيمه الحالي رئيس البلاد بإطلاق تصريحه الشهير و اعتبار الكورد جزءاً من النسيج السوري ..؟؟

ألقت هذه الحالة التي دفعتها العفوية الشعبية بنورها على مختلف الدهاليز المعتمة و أضاءت حقائق ترسخت إلى الأبد ..

*الجرح الآذاري دروس و عبر :

الأمر الذي طرحته هذه الحالة و بإلحاح كان بزوغ مرحلة جديدة في تاريخ النضال القومي الكوردي في سوريا و الوطن السوري بذاته و الكوردستاني العام .

فعلى الصعيد القومي الكوردي في سوريا : أكدت هذه الحالة لحركتها السياسية عدم جدواها بوضعها الراهن خاصة كونها لم تستفد من التضحيات الجسام التي قدمتها البطولة الكوردية لا بل شكلت عائقاً لها خاصة بعد التلبية السريعة لنداء الاستغاثة مخدوعة بفتوى الجلوس إلى طاولة المفاوضات و أثبتت مما لا شك فيه أن الجماهير هي صاحبة القرار الأول و الأخير و هي وحدها من يحدد ساعة الصفر .

أكدت للنظام و أدواته قوة و قدرة الشعب الكوردي على قلب المعادلات بالاتجاه الذي تريده و تقرره المصلحة الكوردية و الضرورات الكوردية و جعلت النظام يعيد حساباته و يعمل على إيجاد مخرج من المأزق الذي وضع نفسه فيه .

أما في الجانب الوطني السوري شجعت الحالة العفوية الشعبية التي قام بها الكورد قوى المعارضة الغائبة الحاضرة و منحتها فرصة الظهور بفعل الوزن الجيوسياسي الكوردي لكن تلك المعارضة الواهية بقيت ضعيفة و مخلخلة بشكل خاص فيما يتعلق بالركيزة الأساسية و الموقف منها أي القضية الكوردية العادلة

و التي أسهمت الحركة الكوردية السياسية في تقزيم الحجم الفعلي للكورد و دفع الحراك السياسي الكوردي في الاتجاه الوطني منحنى الاستجداء في وقت كان الأجدر بها إقامة معارضة يلجأ إليها الطيف السوري بشكل رسمي لا أن تكون الورقة الكوردية ورقة معصوف بها ذات اليمين و ذات الشمال في وقت هي صاحبة القرار و الغائب عن الجلسات ..؟

و في إطار آخر أثبت الكورد في غرب كوردستان ترسيخ البعد القومي فكان التضامن من الأجزاء الكوردستانية الأخرى فقام الأشقاء بالتظاهر في الأجزاء الأخرى و كتأكيد للبعد القومي في وجه العاصفة الإقليمية و أثبتت للأنظمة المغتصبة لكوردستان وحدة الحق و وحدة المصير الكوردي في سائر الأجزاء

قائمة بأسماء الشهداء :

محمد أمين يوسف محمد.

الأم: شكرية علي

مواليد: 1979

الوضع العائلي: متزوج له ابنتان

الإقامة: قامشلو - قناة السويس

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/12

دفن في: مقبرة قرية حلوة الشيخ

محمد عبد الرزاق إبراهيم

الأم: عدلة

مواليد: 1984

العمل: تاجر غنم

الإقامة: قامشلو

تاریخ الاستشهاد: 2004/3/12
دفن في: مقبرة هلالية

غيفارا بدران خلف
الأم: نوهات
مواليد: قامشلو 1985
العمل: تاجر غنم
الوضع العائلي: عازب
الإقامة: قامشلو
تاريخ الاستشهاد: 2004/3/12 أصيب برصاصة متشظية دفن في: مقبرة هلالية

جوان خورشيد حسن
الأم: عاليه
مواليد: 1986
العمل: بائع أدوات منزلية
الإقامة: قامشلو
تاريخ الاستشهاد: أصيب بطلق ناري متشظ في 13 آذار واستشهد في 2004/3/26 ودفن في: مقبرة قدوريك

عماد يوسف علي
الأم: يسرى
مواليد: 1985
العمل: طالب بكالوريا
الإقامة: الحسكة العزيبية
تاريخ الاستشهاد: جرح في 3/13 واستشهد في 2004/3/14
دفن في: مقبرة قرينته (خرية كرما)

محمد زائد إبراهيم يوسف
الأم: بهية
مواليد: تل معروف 1978
العمل: سائق
الوضع العائلي: عازب
الإقامة: قامشلو - جمعاية
تاريخ الاستشهاد: 2004/3/13
دفن في: مقبرة تل معروف

أحمد مرعي محمد
الأم: جفاله
مواليد: قرية عابرة 1982
العمل: طالب
الوضع العائلي: عازب
الإقامة: قامشلو
تاريخ الاستشهاد: 2004/3/13
دفن في: مقبرة عابرة / جل آغا

غسان عبد القادر يونس قنجار
الأم: شهناز
مواليد: 1981
العمل: طالب صف أول معهد صناعي
الوضع العائلي: عازب

الإقامة: قرية جولى كابارا
تاريخ الاستشهاد: 2004/3/13
دفن في: مقبرة قريته

فرهاد محمد علي
مواليد: 1975

العمل: تجارة دجاج

الإقامة: قامشلو قناة السويس

تاريخ الاستشهاد: استشهد تحت التعذيب في 2004/4/8

دفن في: مقبرة محمقية/ قامشلو

سيوان أنور كوي
الأم: زهرة

مواليد: عامودا 1986

العمل: طالب ثانوي

الإقامة: قامشلو/قدور بك

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/26

دفن في: مقبرة قدور بك

إدريس رمضان مراد
الأم: خديجة

مواليد: قامشلو 1977

العمل: تجارة

الوضع العائلي: متزوج له أربعة أولاد.

الإقامة: قامشلو

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/12

دفن في: مقبرة قدور بك

أحمد خليل محمد
الأم: عيشانة

مواليد: 1980

العمل: عامل

الوضع العائلي: عازب

الإقامة: قامشلو

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/12

حسين نوري حسن
الأم: مريم

مواليد: ديريك 1989

العمل: طالب أول ثانوي

الوضع العائلي: عازب

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/14

دفن في: مقبرة مدينته ديريك

وليد شاهين بدري
الأم: خاني

مواليد: 1987

العمل: خياط

الإقامة: قامشلو

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/13 على يد الأمن السياسي بديريك

دفن في: مقبرة ديريك

خليل عثمان حسين
الأم: حليلة

مواليد: 1935

العمل: متقاعد

الوضع العائلي: متزوج له تسعة أولاد

الإقامة: قامشلو / عنترية

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/17 توفي بسبب مدهامة منزله فجراً من قبل الوحدات العسكرية الخاصة واعتقال ثلاثة من أولاده

نوري محمود إبراهيم باشا
مواليد: رأس العين 1958

العمل: موظف في مزارع الدولة

الوضع العائلي: متزوج

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/14

دفن في: مقبرة رأس العين

أري فوزي دلو
الأم: زكية

مواليد: قرية قولاق 1989

العمل: حفر على الخشب

الوضع العائلي: عازب

الإقامة: عفرين

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/16

إبراهيم محمد صبري
مواليد: بعدينا 1980

الوضع العائلي: متزوج

الإقامة: حلب / أصله من عفرين

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/16

فريدة رشيد أحمد
الأم: زينب

مواليد: جولاقلي 1968

العمل: ربة منزل

الوضع العائلي: متزوجة

الإقامة: حلب / شيخ مقصود

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/16

جلال كمال موسى
الأم: فاطمة

مواليد: 1990

الوضع العائلي: عازب

الإقامة: حلب

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/16

كيفارا حميد مصطفى
الأم: حبيبة

مواليد: 1986

العمل: طالب

الوضع العائلي: عازب

الإقامة: حلب

تاريخ الاستشهاد: 2004/3/16 أمام الأمن السياسي بعفرين

حسين حميكة معسو
استشهد تحت التعذيب في 2004/4/6

أحمد معمو كنجو
مواليد: رأس العين 1974

استشهد تحت التعذيب في 2004/8/1

أحمد حسين حسين
مواليد: ديريك 1968

العمل: طيان

الإقامة: حسكة، أصله من قرية كر كندال

تاريخ الاستشهاد: استشهد تحت التعذيب في 2004/8/2

خيري برجس جندو
مواليد: عامودا/ قزل جوخ 1984

كان في الخدمة العسكرية واستشهد في 2004/3/27 في قطعه العسكرية تحت التعذيب، ودفن في مقبرة قزل جوخ

بديع جلو دلف
مواليد: قزل جوخ

كان في الخدمة العسكرية واستشهد في 2004/8/11 في قطعه العسكرية تحت التعذيب.

ضياء الدين نوري نصر الدين
من قرية معشوق/ تربه سبي، يحمل شهادة جامعية، وكان في الخدمة العسكري، استشهد تحت التعذيب في 2004/5/15 ودفن في مقبرة معشوق.

قاسم محمد حامد
مواليد: كلهي 1980

العمل: حامل شهادة معهد صناعي وكان في الخدمة العسكرية برتبة رقيب، وقد استشهد تحت التعذيب في 2004/6/15 ودفن في مقبرة قريته كلهي.

حنان بكر ديكو
مواليد عفرين استشهد تحت التعذيب

حسين خليل حسن
مواليد عامودا، عسكري استشهد تحت التعذيب

مراسيم جمهورية أم فرامانات سلطانية...؟!

ضحكت كثيراً وأنا أتابع خطاب القسم الذي ألقاه - ملك - الجمهورية العربية السورية (بشار الأسد) في شبته الأخير بدفة النظام السوري وهو يقول (نعلم أن العديد من المراسيم الجمهورية تصدر ولا تنفذ ...) موضحاً أنها تحتاج لعملية تنفيذ مرحلية لكن مع المتبع لهذه المراسيم يعلم يقيناً أنها مجرد حبر على ورق كونها تفتقر إلى الآلية الملائمة للوضع السوري اجتماعياً واقتصادياً وسياسياً لكن وفي مفارقة واضحة نلاحظ أن المراسيم التي من شأنها النيل من كرامة المواطن السوري وزعزعة استقرار البلاد والموجهة بشكل واضح صوب المناطق الكوردية تأخذ طريقها للتنفيذ بشكل سريع وقد سببت هذه المراسيم شللاً للحركة الاقتصادية والاجتماعية الكوردية فالمرسوم القاضي برفع سعر المحروقات (مادة المازوت على وجه الخصوص) في وقت حرج من الموسم الزراعي الشتوي المنصرم (2007 - 2008) والمعروف بشح أمطاره و شدة الجفاف التي ضربت المنطقة (الجزيرة السورية على وجه الخصوص) رغم اعتماد الفلاحين الكورد على مواردهم الخاصة و الذاتية أملاً في انقاذ ما تبقى من هذه المحاصيل تزامناً مع بداية لموسم الصيفي المعتمد سلفاً على السقاية بالمحركات من مياه الآبار في غياب الري الحديث الذي يدفع الفلاحون رسومه دون جدوى كونه متوقف ...

احتج الفلاحون و قدموا شكاوهم للمسؤولين لكن هيئات لا حياة لمن تناديهم لم يأبه النظام الموقر بشكاوهم و صرخة مواسمهم المحتضرة علماً أن هذا النظام الفاسد كان قد عقد صفقات متعددة مع عدة دول بقصد تصدير مادة القمح التي لم يبق منها شيئاً وفقاً لهذه الاتفاقيات فحدثت أزمة خانقة لمادة الطحين التي كانت هي لأخرى تصدر إلى الخارج عبر السوق السوداء فحدثت العديد من حالات الشغب على أبواب الأفران انتهت بالعديد من الإصابات بين صفوف المواطنين الجائعين ..

لم يكتفي النظام السوري بتوجيه هذه الضربة إلى المواطن الكوردي في سوريا الاستبداد و التي لا يزال المواطنون يدفعون ثمنها هجراً لمناطقهم صوب مراكز المدن الرئيسية في دمشق و حلب و حمص و غيرها لدرجة فراغ المنطقة من اليد العاملة و بالتالي ألقت بأعباء إضافية على كاهل المجتمع الكوردي حيث سببت خللاً في البنية الاجتماعية كتشرد الأطفال في غياب رب الأسرة و عزوف الفئة الشابة عن الزواج مما أدى إلى حالات من الفوضى الأخلاقية و انتشار البطالة المستفحلة أصلاً فعملت أجهزة الاستخبارات بالتعاون مع عناصر حزب البعث التجسسية على اختلاق تقارير كاذبة تفيد بأن حكومة إقليم كوردستان و أفراد المهجر تقدم مساعدات مادية إلى أفراد سورية بغية رفع مستوى المعيشة و تطوير المنطقة الكوردية اقتصادياً مستغلين الحركة لعمرانية التي شهدتها المنطقة الكوردية في السنوات الأخيرة كدليل على افتراءهم و دجلهم ... و لنفرض جدلاً يا سيادة الرئيس بشار الأسد أن تقارير جواسيسك صحيحة ما الضير لو تطورت المنطقة و ارتفع مستوى المعيشة لمواطنيك دون أن تتكلف حكومتهم بهذا الواجب ما الضرر الذي قد تسببه رفاهية المواطن الكوردي لك و لحاشيتك التي لم تبق شيئاً من الموارد السورية و لم تستولي عليه كي تصدر مرسومك الجائر ذو الرقم (49) القاضي بمنع التملك في المنطقة الكوردية كونكم اعتبرتم فيه أن محافظة الحسكة منطقة حدودية و إيقاف كافة المعاملات القاضية بالبيع و شراء العقارات مما أدى إلى توقف الحركة العمرانية و أصيبت المنطقة بالشلل التام طبعاً هذا المرسوم ليس بالمرسوم الجديد لأنه استمرار لنهج الحزام العربي الذي أسس له عراب الشوفينية العربية (محمد طلب هلال المقبور) و نفذه الأسد الأب

إن هكذا مراسيم لهي إجحاف بحق الإنسان في العيش الكريم و هي وصمة عار أخرى تضاف إلى السجل البعثي الشوفيني وليد قمع البشر و تهجيرهم و تغيير ديمغرافية المنطقة و التي عجز أسلاف نظام الأسد الابن عن تحقيقه و ما التظاهرة

الأخيرة التي قام بها الكورد في العاصمة السورية دمشق معقل الاستبداد إلا خير دليل على إرادة هذا الشعب في الحياة ورفض لمراسيم لقهر و الحرمان و الخارقة لكل الأعراف و القوانين الدولية و ما الاعتقالات الأخيرة التي حدثت و الملاحقات التي عقبته إلا برهان واضح على عجز النظام السوري و فشله الذريع في اللحاق بركب الحضارة و التغيير الديمقراطي و تشبته الواضح بالماضي الأسود و الذي لم يعد له مكان بين النظم الإنسانية و الحضارية. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	تأريخ
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	كوردستان
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | www.ahewar.org

وقت التدوين: 2023-02-10

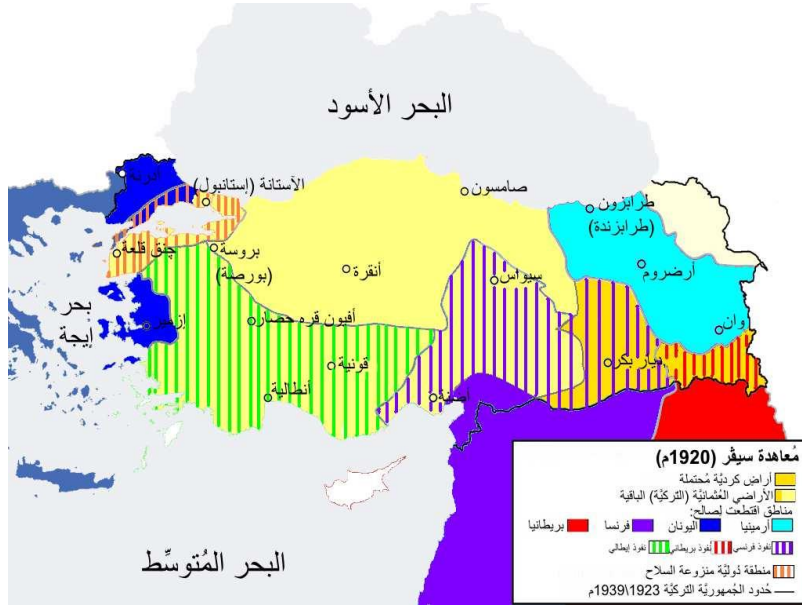
اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 206

رحلة تركيا من «لوزان» إلى المستقبل

[20230404120641479355=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

علاء أبو فراج

هل من الممكن اليوم الحديث عن عودة التاريخ إلى الوراء، إلى أيام الدولة العثمانية؟ وإذا كان الواقع يثبت استحالة ذلك، فإنه يضع أمامنا بالمقابل أسئلة حول شكل المستقبل القادم. تاريخ في أسطر

مع انتهاء الحرب العالمية الأولى، خسرت الدولة العثمانية الأراضي التي كانت تحتلها ضمن رقعة واسعة وعبر فترة تاريخية طويلة، لا بل كادت الأمور تصل إلى تقسيم تركيا التي نعرفها اليوم إلى مجموعة من الدول التي تخضع لنفوذ دول الحلفاء المباشر وغير المباشر. إلا أن صعود التيار القومي المتمثل بـ«الحركة الوطنية التركية» والتي كانت تخوض «حرب الاستقلال التركية» بقيادة مصطفى كمال أتاتورك، استطاع تبديل بعض الموازين على الأرض وجاء الشكل النهائي ضمن معاهدة لوزان 1923.

نتج عن «لوزان» تركيا التي نعرفها اليوم والتي تعدّ الناظم الأساسي لعلاقة تركيا مع محيطها، ومع الدول التي خضعت سابقاً للسيطرة العثمانية والتي أصبحت حسب لوزان «وغيرها» أجزاءً لمستعمرات جديدة تقاسمها المنتصرون في الحرب العالمية الأولى، وتعد هذه الاتفاقية حجر الأساس لمنطقة حوض المتوسط وكانت حاضرة بشكل من الأشكال في كل المعاهدات التي سبقتها أو تلتها والتي نظّمت علاقة الغرب مع المستعمرات الجديدة.

لفهم المستقبل

يكثّر الحديث اليوم عن اقتراب تاريخ انتهاء صلاحية «لوزان»، ويستند ذلك لحديث البعض عن وجود بندٍ سري في المعاهدة يعطيها صلاحية لـ 100 عام، أي حتى العام 2023. ويعتبر هؤلاء أن «رؤية 2023» التي وضعها أردوغان في العام 2010 على شكل مجموعة من الأهداف الاستراتيجية لبلاده في يوبيلها الذهبي الأول تدعم وجود هذا البند. وإن كان من الصعب الجزم بوجود بنود سرية للاتفاقية أم لا، يمكننا الجزم بأن وضع تركيا في تلك المرحلة بالذات لم يسمح لها بالاعتراض على وجود شرط كهذا. لكن وجود بندٍ سري أو عدمه لا يغيّر من منطق التعامل مع «انتهاء صلاحية لوزان».

يؤكد أردوغان رغبة بلاده في ذلك، ولأكثر من مرة؛ فقد قال في خطاب له داخل القصر الرئاسي في أيلول 2016: «لقد حاولوا تسويق لوزان لنا كانتصار... في لوزان، تخلينا عن جزر بحر إيجه القريبة منا للغاية، لدرجة أنه يمكنك سماع صوتك عبرها

جميعاً إذا صرخت»، مضيفاً إن الاتفاقية «ليست نصاً مقدساً. نحن سوف نناقشها، ونسعى للحصول على اتفاق أفضل». وبعيداً عن نقاش «الحق التاريخي» بملكية أرض معينة، وإذا ما أردنا أن نفهم كيف وصلت تركيا إلى هذه النقطة التي أعلنت فيها موقفها هذا، لا بد من العودة إلى التاريخ مجدداً وبشكل سريع:

خسرت الدولة العثمانية في الحرب العالمية الأولى التي امتدت من العام 1914 إلى 1918 وأعلنت خسارتها بتوقيعها معاهدة مودروس في تشرين الثاني 1918. شهدت الساحة السياسية التركية الداخلية مجموعة من التطورات إلى جانب نهوض القوى القومية بقيادة مصطفى كمال أتاتورك مما أدى لهجوم من قبل الحلفاء على الأراضي التركية وأجبرت قوى الحلفاء الحكومة العثمانية الموجودة في إسطنبول على توقيع معاهدة سيفر 1920. شكّلت معاهدة سيفر 1920 والتي لم تشارك السلطة العثمانية في صياغتها خريطة جديدة لتركيا تقضي بتقسيمها بين الحلفاء، وهو ما شكّل رفضاً لمحاولات الحركة القومية التركية. غيرت «حرب الاستقلال التركية» والتي اندلعت في 1919 بقيادة أتاتورك الموازين على الأرض؛ فقد خاضت القوات التركية حربها على أراضي تركيا التي نعرفها اليوم، وفرض نصرها في هذه الحرب إلغاء اتفاقية سيفر من جهة، ولكن إلغاء الخلافة العثمانية أيضاً. نظراً لأن ساحة الحرب هذه هي الأراضي التركية، جرت ترجمة هذا الانتصار ضمن حدود جغرافية مضبوطة، ولم تغير هذه الحرب الصغيرة شيئاً من الخرائط التي نتجت عن الحرب العالمية الأولى بالمعنى العريض، فجاءت اتفاقية لوزان 1923 التي ثبتت حدود تركيا الحالية دون تقسيمها كنتيجة لانتصار أتاتورك في حربه، وثبتت انتزاع باقي أجزاء الدولة العثمانية كنتيجة تاريخية لتراجع الدولة العثمانية وخسارتها الحرب العالمية الأولى. ومن هنا، توضح لوزان بالتفصيل الحدود البرية والبحرية لتركيا وتعرّف بها جمهورية موحدة على اختلاف قوميات وأديان قاطنيها، وتعطي دول الحلفاء (فرنسا - بريطانيا - إيطاليا - اليابان - اليونان - رومانيا - مملكة يوغسلافيا) حق التصرف فيما بينهم بكل ما تبقى.

ومن هنا شكلت لوزان حجر أساس لا في تركيا فحسب، بل في المنطقة كلها؛ إذ لم يتعارض مضمون لوزان مع اتفاقيات أخرى مثل سايكس-بيكو 1916 بل أصبحت اتفاقيات التقاسم التي وضعها المستعمرون الجدد تبدو مجتمعة نصاً واحداً كم لو أنها ملاحق تفصيلية يختص كلٌ منها ببقعة جغرافية محددة.

«تعديل لوزان دون حرب»

كما اصطدم مشروع أتاتورك بمعاهدة سيفر، كان من المتوقع أن تصطدم تركيا مستقبلاً مع لوزان؛ فهذه الأخيرة سمحت بتأسيس جمهورية جديدة شهدت تطوراً ملحوظاً منذ أن جرى التوقيع على الاتفاقية في تموز 1923. وكان أول صدام مع لوزان حول موضوع المضائق البحرية التي تشرف عليها تركيا، وهي مضائق البوسفور الذي يصل البحر الأسود ببحر مرمرة، ومضيق الدردنيل الذي يصل بدوره مرمرة ببحر إيجه فالتوسط، فقد منعت اتفاقية لوزان تركيا من إدارة هذه المضائق، ووضعتها تحت إشراف عصبة الأمم المتحدة ومنعتها من إغلاقها أو وضع الدفاعات العسكرية على شواطئها، لكن تركيا ومع ازدياد التوتر الذي سبق الحرب العالمية الثانية دعت لتعديل اتفاقية لوزان، ودعت لعقد مؤتمر مونترو لنقاش تعديلات بخصوص المضائق، ونتج عن هذا المؤتمر توقيع اتفاقية عام 1936 منحت تركيا حق إدارة المضائق بشكل كامل، وأعطتها الحق بإغلاقها في حالة الحرب أو عند شعورها بالتهديد، بالإضافة لإمكانية نشر قوات عسكرية تركية ووضع دفاعات في المنطقة. وتضمنت الاتفاقية بالطبع حرية الملاحة المدنية والعسكرية لدول البحر الأسود، بالإضافة لآلية تنظم انتقال السفن للدول الأخرى.

شكّلت اتفاقية مونترو تعبيراً جديداً عن توازن جديد، فتركيا أصبحت مع هذه الاتفاقية في صف التحالف الجديد في الحرب العالمية الثانية، ورغبت القوى التي وقعت على هذه الاتفاقية أن تبقى تركيا بعيداً عن دول المحور التي بدأت بتوطيد العلاقات فيما بينها في الفترة ذاتها، ونظراً لأن الاتفاقية ضمنت حقوق دول البحر الأسود وعلى رأسها الاتحاد السوفييتي فقد كانت تعبيراً عن إعطاء تركيا مزيداً من «الاستقلالية»؛ لأن مطلب إدارة المضائق التركية من جانب تركيا كان مطلباً لا يشكل إخلالاً للتوازن في المنطقة بل يشكّل تعزيزاً له، وشكّل بذلك مؤتمر مونترو نموذجاً لتعديل اتفاقية لوزان دون حربٍ أو نزاع مسلح... خاصة وأن تركيا لم تقف عند حدود الانضمام إلى معسكر الحلفاء في الحرب العالمية الثانية، بل انضمت بعد ذلك إلى حلف الناتو، ولعبت طوال عقود دور جبهة أمامية للناتو في وجه الاتحاد السوفييتي من جهة، وحاولت لعب دور رقيب مباشر على الدول الواقعة إلى الجنوب منها، (أي مستعمراتها السابقة).

مشكلة لوزان الجديدة

يعتبر النزاع في البحر المتوسط من أكثر القضايا تشابكاً، فهو يخص مجموعة كبيرة من الدول. يجري هذا الصراع على استثمار حقول الغاز المكتشفة وعلى التنقيب عنه في الحقول المفترضة، وتبدأ مشكلة تركيا من لوزان، فتركيا تنازلت عن مجموعات من الجزر وحصلت اليونان على المجموعة المنتشرة في الجزء الشمالي الشرقي من بحر إيجه وحصلت إيطاليا على الجزر الواقعة في الجزء الجنوبي الشرقي منه، وشكلت جزر المتوسط إحدى ساحات القتال في الحرب العالمية الثانية، فورثت بريطانيا جزر إيطاليا ثم انتقلت ملكيتها جميعاً إلى اليونان كأحد نتائج معاهدة باريس للسلام 1946، ولم تشكل ملكية هذه الجزر مشكلة كبيرة بالنسبة لتركيا حتى تم إقرار قانون البحار «1982 UNCLOS» الذي ينظم مجموعة من القضايا من ضمنها ترسيم الحدود البحرية واستثمار الثروة السمكية والثروات الباطنية، وتحتكم الدول لهذا القانون لتحديد مناطقها الاقتصادية الخالصة «EEZ». بالطبع، رفضت تركيا التوقيع على هذا القانون نظراً لأنه يحرمها من ثروات البحر المتوسط، وشكلت الجزر اليونانية شوكة في حلق تركيا فقد حصلت جزيرة كاستيلوريزو على سبيل المثال والتي يعيش عليها أقل من 500 إنسان ضمن مساحة 11 كم² على منطقة اقتصادية خالصة تمتد إلى 200 ميل بحري «370 كم»، وما يثير غضب الأتراك أن هذه الجزيرة تبعد عن سواحلهم مسافة 2 كم فقط.

رغم أن تركيا حاولت تجاهل قانون البحار، إلا أن مخططاتها في البحر المتوسط تحتاج إلى قبول الدول المطلة عليه بتجاهله، وهو ما لم يحصل إلا من جانب «حكومة الوفاق الليبية» التي وافقت على ترسيم الحدود البحرية مع تركيا لتتصدم هذه الخطوة بمصر واليونان والدول الأوروبية الأخرى. والمشكلة الأكبر أن غاز المتوسط يحظى باهتمام على المستوى الدولي نظراً لأنه إذا ما تم استخراج ونجح المخطط الأمريكي بإنشاء خط أنابيب ينقل الغاز من المتوسط إلى أوروبا، سيشكل عندئذٍ مصدراً منافساً لروسيا التي تعتبر المصدر الأساسي للغاز بالنسبة لأوروبا.

وترى تركيا في نفسها أنها أكبر وزناً مما سبق، ولا ترى أن وزن اليونان يسمح لها بتضييق الخناق عليها بهذا الشكل، ولأن تركيا تدرك أن نزعتها هذه ستدخلها في متاهة قانونية صعبة تجعل من نقاش هذه المسألة عملية شبه مستحيلة، لذلك قال اردوغان أثناء زيارته التاريخية إلى أثينا 2017 ما يلي: «لست أستاذ في علم القانون، لكنني أعرف قانون السياسة جيداً، ففيه شرط يقضي بوجوب تحديث الاتفاقات، ونحن قادرون على تحديث ما أبرم بيننا من اتفاقات، وهناك أمثلة كثيرة على ذلك». المؤكد أنّ العالم اختلف كثيراً منذ عام 1923، حتى إن بعض أطراف معاهدة لوزان لم تعد موجودة على الخريطة أصلاً، لكن يبقى الحديث حول كيفية تعديل هذه الاتفاقية أو إيجاد صياغة أخرى لها.

ما يجب تثبيته قبل نقاش الرغبة التركية هذه هو أن صراعها في المتوسط اليوم أصبح مرهوناً بالتوازن الدولي، ولم يعد من الممكن النظر إليه بوصفه شأنًا يرتبط بالبحر المتوسط والدول المطلة عليه. وبالعودة إلى لوزان وكل الاتفاقات التي تلتها، فإن تغييرها سيكون مرهوناً بالتوازنات الجديدة التي تجري ترجمتها، إما باتفاقيات جديدة أو بحروب تنتج عنها اتفاقيات جديدة. وبالتالي إذا كان العالم يشهد ترجمة للتوازن الدولي الجديد الذي ثبت التراجع الأمريكي والغربي بمقابل نهوض قوى جديدة على رأسها روسيا والصين، لن يكون بمقدور تركيا أو أي من الدول المطلة على البحر تعديل حرف من لوزان أو غيرها إلا وفقاً للتوازن الدولي العام وبما ينسجم معه.

المخارج

الحرب يمكن أن تكون مخرجاً، إلا أنها مخاطرة كبرى حتى بالنسبة لتركيا، فالمواجهة مفتوحة ويصعب حصر المشاركين فيها. لكن المؤكد أنها ليست حرباً بين تركيا واليونان فقط، أي أن نتائج هذه الحرب ليست مضمونة النتائج بتعديل لوزان لمصلحة تركيا، فلاحتمال المعاكس قائم وخصوصاً إذا ما أخذنا الطرف الداخلي في تركيا؛ فحرب كهذه يمكن أن تنتج اتفاقية سيفر جديدة تقسم تركيا إلى دويلات.

المخرج الآخر سيكون عبر مفاوضات ينتج عنها توافق يعبر عن التوازنات الجديدة، ولنا في مؤتمر مونترال 1936 مثلاً على ذلك، والحقيقة أن توازن القوى ضمن المتوسط يسمح بهذا النوع من التوافقات حتى أن هناك نية عند دول البحر المتوسط لاستبعاد الصدام، ولكن هذا لن يكون ممكناً إذا استمرت حالة التصعيد الدائرة. فوزارة الخارجية التركية قالت منذ بضعة أيام إنها ترفض سلوك البعض الذي يرى «أنه المالك الوحيد للبحر المتوسط» واعتبرت أن هنالك تحالف ضدها في البحر ووصفته بأنه «تحالف الشر»، وهذا ما عبّر عنه اردوغان في حديثه حول سلوك اليونان الذي وصفه كمن ينظر إلى نفسه بمرآة مكبرة ليقول بعدها إن «الحل في شرق المتوسط يأتي عبر الحوار والتفاوض والتصرف السليم لإيجاد صيغة ترضي كل الأطراف»، فتدرك تركيا على الأقل أن اليونان ليست إلا الطرف الأصغر في معاهدة لوزان وأن هنالك من يمسك هذه المرآة التي تنظر بها اليونان إلى نفسها، فالولايات المتحدة ومن خلفها دول أوروبا، التي تعمل إلى اللحظة كأتابع للولايات المتحدة الأمريكية في العديد من القضايا حتى لو كانت تعمل ضد مصالحهم، فتراهم يعملون على تأجيج ما يجري

فيفرضون الرغبة التركية ويدفعون اليونان وقبرص للتمترس على مواقفهما، وتقوم الولايات المتحدة من جانبها بسلوك مشابه فهي تدفع الأطراف إلى تصعيد المواقف عبر استقطاب جميع القوى المتطرفة داخل هذه الدول على أمل أن تغلق باب المفاوضات لتدفع المنطقة إلى حرب متعددة الأطراف، فهذا وإن عرقل أنبوب الغاز المنافس لروسيا ولكنه يحقق ما هو أكبر من ذلك بالنسبة للولايات المتحدة المأزومة.

الحديث عن أن أزمة المتوسط اليوم هو حديث عن أزمة ذات أبعادٍ دولية، ما يعني أن الأطراف الأساسية في الساحة الدولية لها دورٌ في حلها أو تأجيجها، فإذا كانت الولايات المتحدة لا تمنع الحرب بل تحرض عليها، تعمل روسيا والصين في الاتجاه المقابل، وإن كنا نرى الأساطيل الحربية في المتوسط، فهذا لا يمنعنا من أن سماع صوت اصطكاك الأسنان، فلا أحد يضمن نتائج هذه الحرب لأنها لا يمكن أن تعطي ضماناً لأحد وتتنظر إليها معظم دول حوض المتوسط والقوى الدولية الصاعدة بوصفها شراً يجب اجتنابه.

لذلك، فتعديل لوزان أو غيرها من الاتفاقيات لن يكون مرهوناً برغبة تركيا القيام بذلك، فالاتفاقيات وضعت أو عدلت إما كنتيجة لحرب كما كان واضحاً في الحرب العالمية الأولى والثانية، وإما عبر توافق ترغّب أطرافه بتجنب الحرب عبر إقرارها بتبادل الموازين، لذلك فلوزان عبّرت عن التوازنات الدولية في لحظة معينة، وإن كانت تركيا ترى أن وزنها تغير فهذا صحيح ولكن العالم كله تغير أيضاً وشمل هذا التغيير جميع الموقعين على لوزان كما شمل أطرافاً لم تكن موجودة على الخارطة السياسية في تلك الفترة، وإن نظرة أعمق إلى الأزمة الدائرة في المتوسط اليوم يمكن أن تشير إلى جملة من القضايا أولها أن الأطراف الأساسية ضمنه هي دول تحالف الناتو! وبات من المؤكد عدم قدرة احتواء التحالف لهذا الخلاف مما برر الدخول الروسي في الوساطة بين هذه الدول وبطلب رسمي، وهذا ما يؤكد استحالة فصل ما يجري في المتوسط عن غيره من القضايا التي تشترك فيما بينها في أنها عملية مخاض لميزان دولي جديد تتم أولاً عبر تفكيك العناصر المميزة لعصر الهيمنة الأمريكية والغربية لذلك تفتح خلافات كهذه كل الدفاتر القديمة من ملكية جزيرة صغيرة على الشواطئ التركية إلى مستقبل الناتو ومرور وجوده، وأهم من ذلك الخرائط التي رسمها الاستعمار، وإذا كان لتركيا رغبة في تعديل اتفاقية انتقصت من إمكانياتها فيمكنها القيام بذلك، لكن ضمن تحالف يسعى لإعادة رسم المنطقة عبر انتزاع الألبان التي ثبتت في الخرائط السابقة التي ولدت حروباً لم تنقطع وعبر حشد كل المتضررين من خرائط الاستعمار والسير جميعاً إلى الأمام... لا إلى زمنٍ مضى وانتهى. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	كوردستان
الدولة - الأقليم:	تركيا
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | kassioun.org 19-08-2020

وقت التدوين: 2023-04-04

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 207

سماع إسم الكورد وكوردستان

[20230413125552481945=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

بقلم :-صلاح الدين أنور قيتولي..

-مركز الدراسات العلمية-جامعة السليمانية-أقليم جنوب كوردستان

فيما مضى ومنذ الازمان غابرة وقبل التاريخ الميلادي يعيش الشعب الكوردي على وطنه المعروفة باسم كوردستان التي تعني(بلاد الكورد)وحسب الالاف من المصادر التاريخية إمتدت حدود أراضيها من أرمينيا وجبال القوقاز شمالا وسواحل البحر المتوسط في جنوب شرق جبال طوروس في شمال الغرب حتى خوزستان وبالقرب من سواحل الخليج جنوبا .. ومن شرق همدان وارديبل وبلاد الفرس(شرق أصفهان وشيراز)شرقا وصولا الى نهر دجلة غربا ..وكانت المنطقة موطننا لفروع وأسلاف الشعب الكوردي من الايلاميين والكاردوخيين والكوتيين والكاشيين والميديين والهوريين وبنيت فيها حضارات لم تكن أقل قيمة من حضارات سومر بابل وفارس الهنود والمصريين واليونانيين وغيرهما.. لكن أرض هذا البلاد تعرض الى الاحتلال والغزو الاستيطاني من قبل أقوام الجوار لقرون عديدة خصوصا من جانب جيرانهم من الفرس والارمن الاشوريين والعرب ومن ثم الاتراك المغول وقسمت أراضيها وتعرض أبناءه الى شتى انواع الاضطهاد والمظالم والتهجير والترحيل وغيرها من الاساليب والتعاملات اللانسانية ناهيك عن إذابة أكثر من نصف هذا الشعب في بودقة الاقوام المشاركة اليها وبما يربو على أكثر من نصف أعداد الكورد وهروبهم الى هنا وهناك ..

على أية حال وبعد انتهاء الحرب العالمية الاولى وإفول نجم الاستعمار خصوصا سلطة الاستعمار العثماني الظالم والبغيض توقع الشعب الكوردي من المجتمع الدولي(عصبة الامم) وقتذاك خيرا وكان على أمل نيل الحرية والاستقلال كغيرها من شعوب البلقان والعرب واليهود والشعوب الاخرى التي كانت ترحز تحت وطئة الاستعمار خصوصا إن فحوى معاهدة الصلح والسلام في باريس عام(1918)والفقرتان(62 و63)عام(1920)إنذاك أشارت الى حق الشعب الكوردي في إقامة دولته القومية على جزءاً من أراضيها في شرق الاناضول وجنوب كوردستان،بيد أن الدول الكبرى كعادتهم تملصت من كل تعهداتهم في معاهدة لوزان التي وقعوها مع(مصطفى أتاتوك)عام(1923)لاحقا وتركوا الشعب الكوردي لمصير أسود الذي يعاني في أجزائه المقسمة الاربعة دون دولة الان حيث يعاني هذا الشعب من النكران لهويته القومية ومن حق العيش على ارضه بعدالة والتعلم بلغة كسائر شعوب العالم ..

على اية حال لنعد الى عنوان الموضوع ان الاتراك من أكثر أقوام في المنطقة كرها وانكارا لوجود الكورد في المنطقة خصوصا في شرق الاناضول التي كانت تاريخيا موطننا لليونانيين والكورد والارمن حيث يقطن الكورد في شمالها وشمالها الشرقي منذ

فجر التاريخ فضلا ان العثمانيين وبعد إحتلالهم للمنطقة إحتلوا أغلب أرجاء كوردستان الكبرى وحكموها لعشرات القرون وكانوا يكتبون ويتداولون في كتاباتهم الرسمية ويشيرون الى وجود منطقة جغرافية واسعة وولاية بإسم ولاية كوردستان تمتد حدودها من جنوب شرق تركيا الحالية الى جنوب لورستان لكن القادة الاتراك في الوقت الحالي علاوة على قمعهم اللامحدود منذ عام 1921 والى الان لحق الشعب الكوردي ينكرون وجود منطقة أو شعب باسم الكورد و لايرغبون في سماع حتى كلمة الكورد لا بل مرعوبين من سماع إسم الكورد وكوردستان ..

الوثيقة أدناه هي لكتاب بإسم(مرات الممالك)عبارة عن معلومات قيمة عن ولاية بإسم كوردستان كتبها ودونها باللغة والابجدية العثمانية بحار تركي توفي عام(1562) بإسم(سيدي رئيس)أثناء إحدى رحلاته الى كوردستان وقام بمراجعة الكتاب المشار اليه شخص تركي اخر مختص بهذا الجانب اسمة(أحمد جودت)..ويشير الكتاب الى حدود ولاية كوردستان والذي يبدأ من جنوب شرق الاناضول حتى جنوب لورستان ..

والعجيب ان هناك الالاف من الوثائق العثمانية التاريخية لأكثر من(6)قرون)موجودة ومحفوظة جميعها في دور الارشيف التركية تشير الى المراسلات الرسمية الادارية والتجارية والعسكرية منها ما بين رؤساء ولاية كوردستان وبين العاصمة العثمانية اسطنبول انذاك بخصوص سبل الادارة بين الطرفين .. بيد ان القادة الشوفينيين الترك حاليا ومن منظور عنصري وشوفيني حاقد من بينهم(اردوغان الرئيس الحالي وخلوصي اكار وزير الدفاع وزعيم المعارضة كمال كليدارواخرين كثيرون)يتنكرون لوجود منطقة بإسم كوردستان ومرعوبين من سماع كلمة الكورد وكوردستان ..

المصدر كتاب مرآت الممالك

[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [التواصل الاجتماعي فيسبوك؛ الصفحة \(Kurdistan dergûşa şaristanîyê\) ؛ تاريخ 13-](#)

[2023-04](#)

وقت التدوين: 2023-04-13

اسم المحرر: ناراس حسو

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 208

سنة على معاهدة الغدر 99

[20220724211842424636=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

يصادف اليوم مرور 99 سنة على معاهدة لوزان، وهي معاهدة وقعت في مدينة لوزان السويسرية بين القوى المنتصرة في الحرب العالمية الأولى، والمتصارعة على تقاسم تركية الإمبراطورية العثمانية المهزومة. عرف الاتفاق رسمياً بمعاهدة حل معضلات الشرق الأوسط، إذ جرت مفاوضات صعبة وطويلة في الفترة الواقعة بين (01-11-1922 وحتى 24-07-1923)، جرت المفاوضات بين الإمبراطورية العثمانية من جهة وكل من الدول التالية من الجهة الأخرى: (بريطانيا العظمى، فرنسا، إيطاليا، اليونان، رومانيا، صربيا، كرواتيا).
تم المناقشة والاتفاق على 143 بند درجت في نص المعاهدة، لا يتطرق ولا بند واحدة منها الى المسألة الكردية. هذا وقد ترأس الوفد التركي الشخصية السياسية توأم أتاتورك الفكري ذات الأصول الكردية المقبور عصمت اينونو. لقد كان مؤتمر لوزان أحد أطول المفاوضات الأخيرة بين الدولة العثمانية والدول التي تختلف معها على قضايا عديدة: كترسيم الحدود والتبادل السكاني، فضلاً عن قضايا سياسية وكولونيلية مشتركة...
وكنتيجة مختلطة، يمكن اعتبار أن أهم وأخطر مخرجات هذه المعاهدة انصب على وضع نهاية لنتائج الحرب العالمية الأولى، وطي صفحة مؤتمر السلام الذي عقد في الضاحية الباريسية سيفر، الذي اختتمت أيضاً بمعاهدة تنهي عملياً السلطنة العثمانية وتشرعن عملية تفككها وتوارثها بين الشعوب المنضوية تحت لواءها. وكانت خاتمة مفاوضات سيفر يوم (10-08-1920).

لقد تم بموجب معاهدة لوزان القفز فوق مقترح اجراء انتخابات حول حق تقرير المصير السياسي لكوردستان العثمانية بناء على اتفاقية سيفر. لذلك انتصرت تركيا من هذه الزاوية بشكل حاسم وتم دفن مشروع استقلال كوردستان والانتقال الى مشاريع فرعية لتقسيم كوردستان وإزالة ثقافة شعب كوردستان وطمس هويته.
من حيث الجوهر شكلت معاهدة لوزان أحد أهم المحطات القبيحة للتسوية السياسية وتقاسم النفوذ في الشرق الأوسط، والتي تم بموجبها التمهيد لبناء (جمهورية تركيا) بحدودها الراهنة، وجعلها دولة قابلة للحياة، بعد ان اختزلت السلطنة العثمانية في ثلاث ولايات داخلية من اناضول الغربية. لكن القوى الأوروبية المنتصرة توافقت مع تركيا وبالتنسيق - بصيغة ما - مع روسيا السوفيتية على تأمين مصالح كل الدول الموقعة على المعاهدة، في ظل غياب تام لممثلي كوردستان وأرمينيا والبلاد العربية. لقد مهدت معاهدة لوزان لصعود كمال أتاتورك، وساهمت في التأسيس للكمالية (العلمانية) وتم تنصيب جمهورية ذات طابع قومي عنصري عدواني بمساعدة أوروبية، حيث كان شعارها ومازال (شعب واحد، لغة واحدة، علم واحد). لذلك جرت بمساعدة أوروبية عمليات تبادل سكاني وتغيير ديمغرافي هائلة لصالح تكثيف العنصر التركي في الأناضول. اليوم، وبمناسبة مرور 99 سنة على توقيع هذه المعاهدة الكولونيلية الغادرة يمكن القول بموضوعية، أن كل شعوب الشرق الأوسط قد تضررت منها، وتوصيفها بإيجاز شديد:

- 1- معاهدة لوزان 1923 غير مشروعة ولا تمتلك الشرعية القانونية ولا الاخلاقية وقد طمست حق شعوب المنطقة وخاصة حق شعب كوردستان في تقرير مصيرها السياسي.
- 2- شكلت تلك المعاهدة بداية الغدر بالكورد ومهادنة لعملية تذويب لهويتهم وثقافتهم، بل ساعدت حكومة تركيا للسير على منهج سياسات الإبادة الجماعية.
- 3- أحد نتائج هذه المعاهدة الغادرة تنفيذ العديد من المجازر بحق مجتمعات كوردستان، كانت أحد أكبرها من نصيب الجزيرة الفراتية، فقد نفذت في عام 1925 مجزرة بحق قروي منطقة آليان، وتم تجميع الأهالي العزل في قرية آلا قمش. وجرت عملية قتل جماعي وحرق حوالي 1450 شخص من الرجال والنساء والأطفال مع عدد من المصاحف التي كانت في أيادي بعض السكان للحماية بالكتاب المقدس ودرء خطر القتل... واستمرت هذه المجازر واعمال العنف ضد شعبنا بصيغ مختلفة حتى يومنا هذا.
- 4- التأكيد على أن كل الأطراف الموقعة مع الطرف التركي على هذه المعاهدة هم شركاء ومشاركين في تلك الجرائم الموجهة ضد الإنسانية وضد شعب كوردستان بشكل خاص. وخاصة حكومات: بريطانيا وفرنسا وإيطاليا.
- 5- يجب المطالبة من الجهات الدولية على انهاء هذه المعاهدة والتعويض عن الأضرار التي لحقت بالمجتمعات والأفراد جراء تطبيقها.

لقد جرت خلال عشرة أشهر التي مهدت لمعاهدة لوزان الكثير من المفاوضات والبازارات، حصل كل طرف بموجبه على ما يريد، فقط وفقط حرم الشعب الكوردي من كامل حقوقه وتعرض لحملة إبادة طول قرن من الزمان... تظل معاهدة لوزان معاهدة الغدر والاجرام الكولونيالي، ويظل يوم التوقيع يوماً للغدر بالشعب الكوردي المسالم [1].

آزاد أحمد علي

2022-07-24

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: تأريخ

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | كورد ئى ناوه راس ت | m.ahewar.org

وقت التدوين: 2022-07-24

اسم المحرر: شه نه ئه حمه د

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 209

صراع انتخابي في تركيا بين «الميثاق الملي» و«لوزان»

[20230525061735493465=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

وحدة الدراسات التركية

بعد اتفاق أطراف المعارضة التركية على ترشيح رئيس حزب الشعب الجمهوري كمال كليجدار أوغلو للانتخابات الرئاسية المقررة في 14 مايو/أيار، تحدث رئيس حزب المستقبل أحمد داوود أوغلو في لقاء صحافي عن تبريره لدعم شخصية تقود حزباً علمانياً صلباً، فقال إن «كمال كليجدار أوغلو، يقوم بهدم وإسقاط كل ما يبدو على أنه من المحرمات في حزب الشعب الجمهوري».

«كمال بيه»، وهو الاسم الانتخابي الشائع لكليجدار لدى أنصاره وداعميه، يضع هذا التوصيف في قلب حملته الانتخابية؛ كزعيم يخوض في «المساحات المحظورة» المعروفة تاريخياً في مسيرة حزبه منذ تأسيسه عام 1923 بقيادة مصطفى كمال. وهو يروج عن نفسه، ضمناً، بقيادة مسارٍ جديد في التغيير ضمن رؤيةٍ تريد في نهاية المطاف ليس فقط الوصول إلى السلطة، بل استبدال نواة الحكم من اليمين الذي حكم معظم أعوام ما بعد انقلاب 1980 وحتى اليوم، إلى «يسار الدولة».

و«يسار الدولة» ليس هو نفسه يسار المجتمع – ومن المهم هذا التمييز في فضاء اليسار السياسي – إذ أن توسيع قاعدة الحكم اليساري، في حال فوز كليجدار أوغلو، يتوقف على قدرته في إدماج فئاتٍ سياسية جديدة في النظام السياسي الجديد، وفرص نجاحه تتساوى مع احتمالات فشله.

وللمفارقة، فإن اتساع شعبية كليجدار أوغلو مرهون بمسألة حساسة للغاية تاريخياً داخل حزب الشعب الجمهوري، وهو أن يكف عن تمثيل مبادئ حزب الشعب الجمهوري المعروفة. فهذا الجسم السياسي الأقدم في تركيا يعاني من جمودٍ في حجم كتلته الانتخابية، وهي بين 23 إلى 27% خلال الأعوام العشرين الماضية. طيلة هذه المدة، لم يقم حزب الشعب الجمهوري بأي «فتوحاتٍ انتخابية» جديدة، ما عدا فوزه ببلديتي أنقرة وإسطنبول، ويعود الفضل فيهما إلى توحيد أحزاب المعارضة التركية، وبالتحديد حزب الشعوب الديمقراطي، لدعم مرشحي الشعب الجمهوري في خطوةٍ كانت تهدف إلى كسر سلسلة الانتصارات المتصلة لحزب العدالة والتنمية منذ 2002 حيث كادت الحياة السياسية تموت تحت وطأة «مسلسل الانتصارات» للعدالة والتنمية.

بمقدار تحرر حزب الشعب الجمهوري من الفضاء السياسي القديم (التأسيسي) للحزب، سيكسب مساحاتٍ سياسية جديدة. فأزمة الحزب، منذ إقرار قانون التعددية الحزبية عام 1946، تكمن في عجزه عن الخروج من وضعية «حزب الأقلية السياسية» باعتبار أن اليمين التركي منذ عام 1950 وحتى حقبة «العدالة والتنمية» الحالية شكل الأغلبية في الأصوات وتداول الحكم. وطيلة العقدين الماضيين، لم يقم حزب الشعب الجمهوري بشيء سوى الحفاظ على موقعه ك«قائدٍ للمعارضة». وما كان لهذا الجمود أن يصبح ورطة سياسية من دون عقلية الاتحاد والترقي التي سادت في حقبة قيادة دينيز بايكال للحزب (من 1992 إلى 2010) إذ سار بايكال على نهج مبتكر النسخة السائدة من «الكمايلية» عصمت إينونو في القيام بوظيفة حارس النظام من موقع المعارضة. وكانت جلّ طروحات بايكال منذ 2002 هو اتهام حزب العدالة والتنمية بالتقرب من «الإرهابيين»، ويقصد بذلك فترة عرفت بإسم الانفتاح على القضية الكردية قادها أردوغان تحت عنوان الانفتاح الديمقراطي. وكان حزب الحركة القومية أقرب حلفاء الشعب الجمهوري لعرقلة مساعي أردوغان في السير بهذا الانفتاح نحو مسار جاد. فميراث الجريمة السياسية المنظمة تضرب عميقاً في ذهنية الحزبين، خاصة الحركة القومية الأقرب إلى «غرفة الجمهورية السوداء».

الجانب الذي رفضه مصطفى كمال في الاتحاد والترقي تمحور حول ما إذا كانت تركيا التي أعلنها جمهورية عام 1923 وطناً نهائياً أم دولة مرحلية لتوحيد الشعوب التركية من الأناضول إلى آسيا الوسطى.

ولطالما كانت الجريمة المنظمة تكويناً أساسياً في منظومة الجمهورية، ليس فقط منذ التأسيس عام 1923، إنما منذ دخول كوارث الاتحاد والترقي إلى السجون في الفترة بين 1900 – 1908. فحين خرج العديد من هؤلاء من السجون، اكتسبوا أدواتٍ للعنف، الأولى ما تعلموه خلال السجون المكتظة بالمجرمين في أولوية العنف للنجاة، والثانية اصطحبوا معهم العديد من المجرمين من السجون إلى العمل التنظيمي. في فترة مصطفى كمال ومن جاء بعده، تم إسناد جزء من واجبات حماية الدولة إلى مجموعاتٍ غير رسمية هدفها تطبيق رؤية الجمهورية. وكان هؤلاء أداة الرقابة الأكثر قسوة على المجتمع الكردي، خاصةً

في المدن الكبيرة غير الكردية.

على خلاف ما هو شائع، لم يستوعب حزب الشعب الجمهوري، تحت قيادة مصطفى كمال، كل الإرث الدموي لجمعية الاتحاد والترقي، أو طروحات مفكرها، أمثال ضياء كوك ألب. فقد كان الحزب، في جانب منه، حركةً مضادة للاتحاد والترقي. وهذا الجانب يتمحور حول مساحة تركيا، وليس أسلوب إدارتها. فالإتحاديون تطلعوا على الدوام لاستعادة ما اعتبروه ممتلكات تركيا المحددة بخط هدنة 1918. حسم مصطفى كمال مبكراً الجدل حول مساحة تركيا وحدودها، وقبل بخريطة تركيا كما أقرتها معاهدة لوزان عام 1923 وعدّ البلد الذي خرج بموجب المعاهدة وطناً نهائياً للأتراك.

في خطاب ألقاه نهاية عام 1921، قال مصطفى كمال، منتقداً دعاة كل من الإتحاد الإسلامي والطورانية: «أيها السادة، نحن لسنا من الرجال الذين يلهثون وراء الأوهام الكبيرة ويحتالون على عمل الأشياء التي لا يمكننا أن نفعلها في الواقع.. وبدلاً من ملاحقة الأفكار التي لم نكن ولم نستطع أن ندرکها، وبالتالي يزداد عدد أعدائنا، دعونا نعود إلى حدودنا الطبيعية والمشروعة. علينا أن نعرف حدودنا» (برنارد لويس - تاريخ تركيا الحديث - ص 424).

الجانب الذي رفضه مصطفى كمال في الاتحاد والترقي يتمحور حول ما إذا كانت تركيا التي أعلنها جمهورية عام 1923 وطناً نهائياً أم دولة مرحلية لتوحيد الشعوب التركية من الأناضول إلى آسيا الوسطى. فقطع مصطفى كمال الصلة مع الطورانية، في هذه النقطة، من أجل المحافظة على دعم الإتحاد السوفييتي له، لكنه استمر في برامج الهندسة الاجتماعية عبر استكمال برنامج تهجير الكرد من شمال كردستان الذي تم اعتماده من قبل الاتحاد والترقي بعد استكمال الإبادة ضد الأرمن.

لذلك، من مبادئ حزب الشعب الجمهوري الحفاظ على تركيا كما حددتها لوزان، وليس توسيع حدودها. وإذا ما قارنا الطروحات السائدة منذ نهاية الحرب العالمية الأولى، وما يجري اليوم، فإن الحزب الأكبر الذي يمثل ذهنية الاتحاد والترقي في الوقت الحالي هو حزب العدالة والتنمية. وبينما اختص حزب الشعب الجمهوري بتبرير الجريمة المنظمة داخل حدود تركيا، من انتفاضة الشيخ سعيد عام 1925 إلى ثورة ديرسم عام 1937، والتحريض على أي انفتاح سياسي على القضية الكردية، فإن «العدالة والتنمية» أخرج ذهنية الجريمة من داخل حدود تركيا وقاد حملة احتلال مناطق واسعة في سوريا والعراق، معظمها من الأراضي الكردية، وفعل في عفرين وسري كانيه وغيرها من المناطق المحتلة ما كانت تفعله «دولة حزب الشعب الجمهوري» في شمال كردستان خلال العشرينيات والثلاثينيات من القرن الماضي.

يحتدم الصراع في تركيا. والانتخابات المقبلة هي الفصيل بين رؤيتين لهما امتدادٌ في التاريخ بين من يريد «تركيا اللوزانية» ومن يريد توسيعها على جماجم الكرد داخل وخارج تركيا ليحصل على النسخة الطورانية من حدود الميثاق الملي.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	سياسة
تصنيف المحتوى:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	تركيا
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | nka.net 20-04-2023

وقت التدوين: 2023-05-25

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 210

صرع انتخابي في تركيا بين الميثاق الملي ولوزان

[20230711070420505740=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230711070420505740)

*المركز الكردي للدراسات/وحدة الدراسات التركية

بعد اتفاق أطراف المعارضة التركية على ترشيح رئيس حزب الشعب الجمهوري كمال كليجدار أوغلو للانتخابات الرئاسية المقررة في 14 مايو/أيار، تحدث رئيس حزب المستقبل أحمد داوود أوغلو في لقاء صحافي عن تبريره لدعم شخصية تقود حزباً علمانياً صلباً، فقال إن «كمال كليجدار أوغلو، يقوم بهدم وإسقاط كل ما يبدو على أنه من المحرمات في حزب الشعب الجمهوري».

«كمال بيه»، وهو الاسم الانتخابي الشائع لكليجدار لدى أنصاره وداعميه، يضع هذا التوصيف في قلب حملته الانتخابية؛ كزعيم يخوض في «المساحات المحظورة» المعروفة تاريخياً في مسيرة حزبه منذ تأسيسه عام 1923 بقيادة مصطفى كمال. وهو يروج عن نفسه، ضمناً، بقيادة مسارٍ جديد في التغيير ضمن رؤيةٍ تريد في نهاية المطاف ليس فقط الوصول إلى السلطة، بل استبدال نواة الحكم من اليمين الذي حكم معظم أعوام ما بعد انقلاب 1980 وحتى اليوم، إلى «يسار الدولة».

و«يسار الدولة» ليس هو نفسه يسار المجتمع – ومن المهم هذا التمييز في فضاء اليسار السياسي – إذ أن توسيع قاعدة الحكم اليساري، في حال فوز كليجدار أوغلو، يتوقف على قدرته في إدماج فئاتٍ سياسية جديدة في النظام السياسي الجديد، وفرص نجاحه تتساوى مع احتمالات فشله.

وللمفارقة، فإن اتساع شعبية كليجدار أوغلو مرهون بمسألة حساسة للغاية تاريخياً داخل حزب الشعب الجمهوري، وهو أن يكف عن تمثيل مبادئ حزب الشعب الجمهوري المعروفة. فهذا الجسم السياسي الأقدم في تركيا يعاني من جمودٍ في حجم كتلته الانتخابية، وهي بين 23 إلى 27% خلال الأعوام العشرين الماضية. طيلة هذه المدة، لم يقم حزب الشعب الجمهوري بأي «فتوحاتٍ انتخابية» جديدة، ما عدا فوزه ببلديتي أنقرة وإسطنبول، ويعود الفضل فيهما إلى توحيد أحزاب المعارضة التركية، وبالتحديد حزب الشعوب الديمقراطي، لدعم مرشحي الشعب الجمهوري في خطوةٍ كانت تهدف إلى كسر سلسلة الانتصارات المتصلة لحزب العدالة والتنمية منذ 2002 حيث كادت الحياة السياسية تموت تحت وطأة «مسلسل الانتصارات» للعدالة والتنمية.

بمقدار تحرر حزب الشعب الجمهوري من الفضاء السياسي القديم (التأسيسي) للحزب، سيكسب مساحاتٍ سياسية جديدة. فآزمة الحزب، منذ إقرار قانون التعددية الحزبية عام 1946، تكمن في عجزه عن الخروج من وضعية «حزب الأقلية السياسية» باعتبار أن اليمين التركي منذ عام 1950 وحتى حقبة «العدالة والتنمية» الحالية شكل الأغلبية في الأصوات وتداول الحكم.

وطيلة العقدين الماضيين، لم يقم حزب الشعب الجمهوري بشيء سوى الحفاظ على موقعه ك«قائدٍ للمعارضة». وما كان لهذا الجمود أن يصبح ورطة سياسية من دون عقلية الاتحاد والترقي التي سادت في حقبة قيادة دينيز بايكال للحزب (من 1992 إلى 2010) إذ سار بايكال على نهج مبتكر النسخة السائدة من «الكمالية» عصمت إينونو في القيام بوظيفة حارس النظام من موقع المعارضة. وكانت جلّ طرّوحات بايكال منذ 2002 هو اتهام حزب العدالة والتنمية بالتقرب من «الإرهابيين»، ويقصد بذلك فترة عرفت باسم الانفتاح على القضية الكردية قادها أردوغان تحت عنوان الانفتاح الديمقراطي.

وكان حزب الحركة القومية أقرب حلفاء الشعب الجمهوري لعرقلة مساعي أردوغان في السير بهذا الانفتاح نحو مسار جاد. فميراث الجريمة السياسية المنظمة تضرب عميقاً في ذهنية الحزبين، خاصة الحركة القومية الأقرب إلى «غرفة الجمهورية السوداء».

الجانب الذي رفضه مصطفى كمال في الاتحاد والترقي تمحور حول ما إذا كانت تركيا التي أعلنتها جمهورية عام 1923 وطناً نهائياً أم دولة مرحلية لتوحيد الشعوب التركية من الأناضول إلى آسيا الوسطى.

ولطالما كانت الجريمة المنظمة تكويناً أساسياً في منظومة الجمهورية، ليس فقط منذ التأسيس عام 1923، إنما منذ دخول

كوادر الاتحاد والترقي إلى السجون في الفترة بين 1900 – 1908. فحين خرج العديد من هؤلاء من السجون، اكتسبوا أداتين للعنف، الأولى ما تعلموه خلال السجون المكتظة بالمجرمين في أولوية العنف للنجاة، والثانية اصطحبوا معهم العديد من المجرمين من السجون إلى العمل التنظيمي.

في فترة مصطفی کمال ومن جاء بعده، تم إسناد جزء من واجبات حماية الدولة إلى مجموعات غير رسمية هدفها تطبيق رؤية الجمهورية. وكان هؤلاء أداة الرقابة الأكثر قسوة على المجتمع الكردي، خاصة في المدن الكبيرة غير الكردية.

على خلاف ما هو شائع، لم يستوعب حزب الشعب الجمهوري، تحت قيادة مصطفی کمال، كل الإرث الدموي لجمعية الاتحاد والترقي، أو طروحات مفكرها، أمثال ضياء كوك ألب. فقد كان الحزب، في جانب منه، حركة مضادة للاتحاد والترقي. وهذا الجانب يتمحور حول مساحة تركيا، وليس أسلوب إدارتها. فالإتحاديون تطلعوا على الدوام لاستعادة ما اعتبروه ممتلكات تركيا المحددة بخط هدنة 1918.

حسم مصطفی کمال مبكراً الجدل حول مساحة تركيا وحدودها، وقبل بخريطة تركيا كما أقرتها معاهدة لوزان عام 1923 وعدّ البلد الذي خرج بموجب المعاهدة وطناً نهائياً للأتراك.

في خطاب ألقاه نهاية عام 1921، قال مصطفی کمال، منتقداً دعاة كل من الإتحاد الاسلامي والطورانية: «أيها السادة، نحن لسنا من الرجال الذين يلهثون وراء الأوهام الكبيرة ويحتالون على عمل الأشياء التي لا يمكننا أن نفعلها في الواقع.. وبدلاً من ملاحقة الأفكار التي لم نكن ولم نستطع أن ندرکها، وبالتالي يزداد عدد أعدائنا، دعونا نعود إلى حدودنا الطبيعية والمشروعة. علينا أن نعرف حدودنا» (برنارد لويس – تاريخ تركيا الحديث – ص 424).

الجانب الذي رفضه مصطفی کمال في الاتحاد والترقي يتمحور حول ما إذا كانت تركيا التي أعلنها جمهورية عام 1923 وطناً نهائياً أم دولة مرحلية لتوحيد الشعوب التركية من الأناضول إلى آسيا الوسطى.

فقطع مصطفی کمال الصلة مع الطورانية، في هذه النقطة، من أجل المحافظة على دعم الاتحاد السوفييتي له، لكنه استمر في برامج الهندسة الاجتماعية عبر استكمال برنامج تهجير الكرد من شمال كردستان الذي تم اعتماده من قبل الاتحاد والترقي بعد استكمال الإبادة ضد الأرمن.

لذلك، من مبادئ حزب الشعب الجمهوري الحفاظ على تركيا كما حددتها لوزان، وليس توسيع حدودها. وإذا ما قارنا الطروحات السائدة منذ نهاية الحرب العالمية الأولى، وما يجري اليوم، فإن الحزب الأكبر الذي يمثل ذهنية الاتحاد والترقي في الوقت الحالي هو حزب العدالة والتنمية.

وبينما اختص حزب الشعب الجمهوري بتبرير الجريمة المنظمة داخل حدود تركيا، من انتفاضة الشيخ سعيد عام 1925 إلى ثورة ديرسم عام 1937، والتحرير على أي انفتاح سياسي على القضية الكردية، فإن «العدالة والتنمية» أخرج ذهنية الجريمة من داخل حدود تركيا وقاد حملة احتلال مناطق واسعة في سوريا والعراق، معظمها من الأراضي الكردية، وفعل في عفرين وسري كانيه وغيرها من المناطق المحتلة ما كانت تفعله «دولة حزب الشعب الجمهوري» في شمال كردستان خلال العشرينيات والثلاثينيات من القرن الماضي.

يحتدم الصراع في تركيا. والانتخابات المقبلة هي الفاصل بين رؤيتين لهما امتداد في التاريخ بين من يريد «تركيا اللوزانية» ومن يريد توسيعها على جماجم الكرد داخل وخارج تركيا ليحصل على النسخة الطورانية من حدود الميثاق الملي [1].

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

تصنيف المحتوى: سياسة

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | marsaddaily.com 14-05-2023

وقت التدوين: 2023-07-11

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 211

في ذكرى معاهدة "لوزان" .. مطالب للاعتراف بالإبادة التركية للأكراد

[20230316100803474997=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230316100803474997)

في الذكرى الـ 98 لتوقيع معاهدة لوزان ، أطلق أكراد حملة إلكترونية بعدة لغات للتذكير بجرائم تركيا بحق الأكراد التي وصفوها بـ"الإبادة"، مطالبين بأن يجدوا استجابة دولية على غرار ما حصل من صدور قرارات من بعض الدول بشأن ما يوصف بـ"إبادة الأرمن" على يد تركيا أيضا، و"إبادة الإيزيديين" على يد تنظيم داعش الإرهابي.

كما تحذر الحملة من "العثمانية الجديدة" التي يتبناها الرئيس التركي رجب طيب أردوغان، متمثلة في خطته التوسعية لضم أجزاء من سوريا والعراق وليبيا إلى تركيا، تحت زعم أنها "أراضي عثمانية" سُلبت من تركيا في معاهدة لوزان الموقعة 24 يوليو 1923 بين الدول المنتصرة في الحرب العالمية الأولى (بريطانيا، فرنسا، اليابان، إيطاليا، اليونان، رومانيا، الدولة الصربية الكرواتية السلوفينية) وتركيا المهزومة في الحرب.

وبموجب الاتفاقية رُفعت يد تركيا عن البلاد والمدن التي تحتلها، أو لها فيها امتيازات اسمية، مثل مصر وقبرص وليبيا واليمن، فيما أرجى الخلاف حول تبعية الموصل للعراق أم تركيا لتحكيم عصابة الأمم الذي أسقط ادعاءات تركيا حولها، وتم ضم أقاليم شمالية سورية إلى تركيا، وتشكلت تركيا الحديثة بحدودها في الأناضول وتراقيا الشرقية برئاسة كمال أتاتورك.

لماذا يرفض الاكرد معاهدة لوزان؟

والمفارقة أنه رغم الخلافات بين الاكراد وتركيا فإن الطرفين يتفقان على رفض معاهدة لوزان، وإن كانت أنقرة ترفضها بحجة أنها "سُلبت" منها أراضي تتبع السلطنة العثمانية، فإن الاكراد يرفضونها بحجة أنها أطاحت بحلمهم في إقامة دولة كردستان التي كانوا يأملون أن يساعدهم الحلفاء الأوروبيون في إقامتها ثمنا لمساعدتهم لهم في الحرب ضد تركيا.

وأطلقت منظمة "مؤتمر المجتمع الديمقراطي الكردستاني- أوروبا" وهي منظمة كردية، على مواقع التواصل الاجتماعي والفضاء الإلكتروني هاشتاغ `WeRejectTreatyOf` "أو "نرفض معاهدة لوزان"، ويطالب بمحاسبة تركيا العثمانية والأردوغانية على الجرائم والانتهاكات بحق المكونات والأقليات في المنطقة، خاصة الإبادة ضد الكرد والأرمن.

أيضا وجهت 137 مؤسسة ومنظمة عمالية وحقوقية، مذكرة إلى سكرتير عام منظمة الأمم المتحدة أنطونيو جوتيريس، ورئيس المفوضية السامية لحقوق الإنسان زيد رعد الحسين، ووزير خارجية سويسرا إكنازيو كاسيس، ورؤساء المنظمات الدولية ذات الصلة، لتذكير المجتمع الدولي بالمجازر العثمانية.

وقالت المنظمات في بيان لها إن: "دعاة التورانية في الاتحاد والترقي حافظوا على ميراث أسلافهم العثمانيين القائم على جماجم الشعوب الأصلية في الأناضول وبلاد الشام وشمال أفريقيا والبلقان، وبحق كل من رفض غزواتهم وثقافتهم كما حدث في إبادة الأرمن في أعوام 1918 1914، وحملة الإبادة الممنهجة والتهجير القسري والتغيير الديموغرافي والتنشويه الثقافي بهدف محو الهوية القومية بحق اليونانيين والعلويين والكرد، بخاصة في انتفاضة محمود الحفيد عام 1919 وانتفاضة كوجكري عام 1921 و انتفاضة الشيخ سعيد عام 1925 وانتفاضة أكري عام 1930 وانتفاضة ديرسيم عام 1936".

كما لفتت المنظمات المخطط الجديد لأردوغان بضم أراضي في شمال سوريا وشمال العراق، وهو ما يعني عند الكرد ضم أراضي يرونها ضمن "أراضيهم"؛ ما ينهي آمالهم في إقامة ما يسمونها بكردستان الكبرى.

ومن جانبه، جدد أردوغان، في ذكرى توقيع معاهدة لوزان، الحديث عن مخططاته التوسعية، محتفلاً باحتلال تركيا لمناطق واسعة في شمال سوريا وقبرص، وتدخلاتها في العراق، وتواجدها العسكري في ليبيا وقبرص.

وتأتي هذه الرسالة عقب 4 أيام من زيارته لمدينة فاروشا في الجزء الذي تحتله تركيا من جزيرة قبرص، وإعادة فتحه لها رغم أنها مدينة مغلقة منذ أن هجرها السكان في سبعينات القرن الماضي عقب الاجتياح التركي للجزيرة، حيث قررت الأمم المتحدة إبقائها خاوية؛ لأن ملكيتها تعود لدولة قبرص الشرعية، إلى أن يتم حل المسألة القبرصية عن طريق التفاوض.

ويرى مراقبون أن تركيا تمهد للانسحاب من اتفاقية لوزان، عبر التوسع واحتلال الأراضي التي سبق وأن تحررت من الاحتلال التركي في الاتفاقية، معتمدة في ذلك على إثارة نزاعات عرقية ودينية بين السكان، محورها تغذية الولاء لتركيا تحت مظلة دينية متجسدة في تنظيم الإخوان الإرهابي، أو إحياء نعرات عرقية داخل بعض السكان المنحدرين من أجداد عثمانيين استوطنوا هذه البلاد خلال الاحتلال العثماني البعيد، كما تفعل في سوريا وليبيا والعراق.

المصدر: وكالات.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | www.nile.eg 25-07-2021

وقت التدوين: 2023-03-16

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 212

في ذكرى معاهدة لوزان.. إلى أين تأخذ طموحات أردوغان تركيا؟

[20230523160236493156=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

في ذكرى معاهدة لوزان.. إلى أين تأخذ طموحات أردوغان تركيا؟

شرفين مصطفى

يستمر الكرد في المطالبة بحقوقهم المشروعة بالعيش في وطنهم الأم كردستان، وأن تكون واحدة غير مجزئة، وذلك على الرغم من إجهاد الحلم إثر معاهدة لوزان التي وضعت الكرد تحت سيطرة تركيا وإيران والعراق وسوريا، فما هي أبعاد هذه الاتفاقية وإلى ماذا تسعى تركيا الآن.

اقترب الكرد من تحقيق حلمهم بالحصول على وطن خاص بهم، إثر انهيار السلطنة العثمانية في نهاية الحرب العالمية الأولى، وذلك بعد أن نصت معاهدة سيفر التي أبرمت عام 1920 على حق الكرد في تقرير مصيرهم. وعقب هزيمتها في الحرب العالمية الأولى، أجبرت الدولة العثمانية يوم 10 آب/أغسطس 1920 على توقيع معاهدة سيفر مع الدول المنتصرة.

وبحسب ما جاء في هذه الاتفاقية الموقعة بمدينة سيفر الفرنسية، اتجه الحلفاء إلى تقليص مساحة الدولة العثمانية وتجريدها من المناطق غير الناطقة باللغة التركية، الأمر الذي أتاح للكرد حسب البنود 62 و64 من الجزء الثالث من الاتفاقية حق تقرير مصيرهم وإنشاء دولة كردستان.

مخالفة الوعود والاتفاق على إنكار الهوية الكردية

ولكن ومع بداية العام 1920 حقق القوميون بقيادة مصطفى كمال أتاتورك تقدماً في ما سميت حرب الاستقلال، ما أعطى أتاتورك دافعاً للتخلص من اتفاقية سيفر والعود المقدمة للكرد، حيث أكد أتاتورك رفضه إقامة دولة كردستان محبباً ممارسة سياسة التتريك ضدّهم لطمس هويتهم ودمجهم في المجتمع التركي.

وبعد ذلك اضطر الحلفاء بريطانيا، فرنسا، إيطاليا، اليابان، اليونان، رومانيا، بلغاريا، البرتغال، بلجيكا، يوغسلافيا إلى التراجع عن بنود معاهدة سيفر واستبدالها في 1923 بمعاهدة لوزان التي وضعت الشعب الكردي تحت سيطرة تركيا وإيران، بالإضافة إلى بريطانيا وفرنسا اللتين كانتا دولتي الانتداب على العراق وسوريا.

هذه الاتفاقية (لوزان) كان لها العديد من البنود، إلا أنه لم يتم ذكر أي شيء بخصوص الكرد، وتم فقط وضع بعض المواد العامة التي تؤكد على أنه سيتم حماية كل المواطنين في تركيا بغض النظر عن قوميتهم أو ثقافتهم أو جنسيتهم، وأن يتم ممارسة كل اللغات الموجودة فيها بشكل حر أيضاً دون تمييز، ليتم بعدها البدء بمرحلة إنكار الهوية الكردية والعمل على إبادة الكرد ثقافياً وجسدياً، والتي تستمر إلى اليوم الراهن.

وقد كانت هذه الاتفاقية بمثابة الإقرار الشرعي بإبقاء الكرد خارج الخريطة السياسية، وتعدّ أخطر اتفاقية أدت إلى تمييز كردستان.

قائد الشعب الكردي عبد الله أوجلان تحدث حول ذلك في المجلد الخامس من مانفيسستو الحضارة الديمقراطية- القضية الكردية قائلاً تبدأ مرحلة جديدة مع التوقيع على معاهدة لوزان وإعلان الجمهورية، إذ يعمل على إنهاء الخلافات المستمرة، مع الإنكليز بصدد الموصل وكركوك من خلال إبرام معاهدة جد مأساوية على حساب الكرد.

ويضيف القائد أوجلان اتفاقية أنقرة المبرمة مع الفرنسيين ورغم تقديمها تنازلات من الميثاق المللي، وانتهائها على حساب الكرد (والتركيمن الذين في سوريا) نسبياً، إلا أنها لم تبلغ أبعاداً كارثية، حيث ترك فيها جزءاً صغيراً من كردستان في عهدة فرنسا، إلا إنها تقتضي التوقف عندها بإمعان على صعيد السلبيات الناجمة عنها ضمن واقع الأمة الكردية. استغلال تركيا للمصالح الاستعمارية

وحول ذلك قال الكاتب والمحلل السياسي الكردي محمود عباس لوكالة أنباء هاوار على الرغم من انهيار الإمبراطورية العثمانية، ومع وجود بقايا قواتها العسكرية والسياسية، التي استطاعت أن تفرض شروطها على الدول الكبرى، لم تتجرأ بريطانيا وفرنسا على التضحية بمصالحها في المنطقة، والدخول في حروب واسعة معها، وتتعترف بالكرد كشعب مقيم على جغرافيتها، أو تحاول إقامة كيان كردستاني، وكان المتوقع أن يقف الاتحاد السوفيتي مع تركيا الكمالية في حال توسعت رقعة الصراع.

وأضاف من جهة أخرى فالدولتان الاستعماريتان وجدتا ذاتيهما عاجزتين عن تدمير الإمبراطورية كلياً، وقد حاولتا، وخسرتا في إحدى أهم معاركهما على أبواب الدردنيل، مثلما خسرت فرنسا في صراعها معها على الحدود السورية التركية، وبالتالي وجدنا أن العمل على إقامة دولة كردستان سياسة فاشلة لهما مقابل مصالحهما، إضافة إلى أن الخلاف بين بريطانيا وفرنسا على جغرافية كردستان، ومن كان سيستأثر بها، كانت تطعن مباشرة بمصالحهما واستراتيجيتهما الاستعمارية المعتمدة على أقل الخسائر لأكثر الأرباح.

ضعف العامل الذاتي

ويرى عباس قائلاً قد سهّل غياب الكرد عن الساحتين الدولية والعسكرية تطبيق هذه الجدلية، وعليه فالتقسيمات

الجغرافية والسياسية التي توضحت حتى قبل اتفاقية لوزان، والتي اكتملت في أنقرة 1 و2 وما تلاهما، انعكست على مصير كردستان، وأصبحت ضحية مصالح الدول الكبرى إلى جانب ضعف العامل الذاتي من كل النواحي. ماذا تخطط تركيا الآن؟

ومع ذكرى إبرام اتفاقية لوزان، يعمل الرئيس التركي رجب طيب أردوغان على تحقيق أحلامه التوسعية في المنطقة. ولا يكف عن التأكيد على ضرورة مراجعة المعاهدة التاريخية، التي ساهمت في تكوين دولة تركيا الحديثة بحدودها الحالية على أنقاض الدولة العثمانية.

ويكرر أردوغان معلومة غامضة عن أن اتفاقية لوزان تسقط آلياً بعد مرور مئة عام عليها، التي قبلت من خلالها الدولة العثمانية بالتنازل عن هيمنتها على عدة أراض ودول وبينها قبرص، وهو الخطاب الذي يبرر به تدخلاته في سوريا والساحل الشرقي لقبرص والعراق وليبيا وغيرها من المناطق وبالأخص الكردية. وحدة تركيا قد تكون ثمن طموحات أردوغان

وحول ذلك قال الكاتب والمحلل السياسي الكردي محمود عباس على الأغلب أردوغان يحفر قبر تركيا الكمالية، رغم ما بلغه من النهوض بها، في البعدين الاقتصادي والعسكري خلال العقدين الماضيين، وتمكنه من القضاء تقريباً على الدولة العميقة، لكن ما يطمح إليه، ومحاولات التوسع في البعدين الجغرافي والعسكري، ستؤدي بها إلى مواجهات مباشرة مع القوى الكبرى مستقبلاً عندما تتعرض مصالحها، وتبدأ بتوزيع الأدوار في المنطقة. وأضاف عباس للتمدد في طموحاتها عملت تركيا على أن تضع ذاتها في قيادة العالم السيّ الإسلامي من العمق الديني، والآسيوي الشرقي من العمق القومي، كما وبدأت تنقب عن المعاهدات الدولية التي قوضت العثمانية كإمبراطورية، ومحاوله إعادة صياغتها.

وأوضح على هذه الإستراتيجية تعمل اليوم، تركيا الأردوغانية، أمام العالم الأوروبي؛ حيث مصالحها لا تسمح بمواجهة مباشرة وقوية وواسعة معها الآن، كما وأن الصراع الأمريكي والروسي يفتح الأبواب لها للاستمرار في تجاوزاتها هذه على حساب الدول الإقليمية ومصالحها، لكن من المتوقع وفي المستقبل القريب حدوث تغيير كبير في المعادلة، ولا يستبعد أن يدفع أردوغان مقابل طموحاته هذه وحدة تركيا. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <https://hawarnews.com/> - 23-05-2023

وقت التدوين: 2023-05-23

اسم المحرر: ناراس حسو

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 213

قراءة في أحوال تركيا بعد أيام من إعدام سعيد بيران

[20221014182450439771=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20221014182450439771)

المركز الكردي للدراسات
 "لو كان هناك قانون لما كانت هناك جمعية باسمالشيخ سعيد.. نقابة محامي دياربكر في أيدي الأعداء". هذه كلمات لزعيم حزب النصر، متين أوزداغ، عن جمعية تحمل اسم الشيخ سعيد بيران، قائد ثورة 1925 في شمال كردستان ضد "الجمهورية". بعد مرور ما يقارب قرناً (99 عاماً) على تأسيس هذه الجمهورية، و 97 عاماً على محاولة الإطاحة بها من كردستان، ما زالت القضايا التي كانت تجري مناقشتها قبل مئة عام، حية و غير محسومة إلى اليوم. ما الذي كانت تفعله "الجمهورية" طيلة مئة عام وهي لم تحسم أي قضية خلافية منذ ما يقرب 100 عام؟
 للدخول إلى ظروف تأسيسها، والتوازنات الدولية التي ضمنت استمراريتها "كيفما كان"، من المفيد الاطلاع على وجهة نظر كتبت في شهر تموز (يوليو) 1925. المقال نشرته مجلة "فورين أفيرز" الأميركية، لكن اسم الكاتب ليس محدداً، واكتفت المجلة في نسخة المقال المؤرخ بوضع حرف (E) في خانة اسم الكاتب. وتواصل المركز الكردي للدراسات مع إدارة المجلة للاستفسار عن اسم الكاتب، ولم تكن الإجابة مفيدة. وللكاتب نفسه مقالة ثانية في "فورين أفيرز" حول التنافس بين الحزبين الديمقراطي والجمهوري في الولايات المتحدة وقضايا داخلية أمريكية، وربما يرجح أن يكون أمريكياً.
 لا يسرد الكاتب أحداثاً معينة بخصوص تركيا الجديدة، إنما يقدم قراءته لمستقبل هذه الدولة، انطلاقاً من بنيتها وطبيعتها، و يتطرق إلى الثورة الكردية في أكثر من سياق، كدلالة على فشل الجمهورية في استيعاب العناصر المتباينة، و يقيّم التناقض بين الرداء الحدائوي للدولة وبنيتها الرجعية والتمتددة. حين نشر المقال، كان قد مضى على إعدام الشيخ سعيد بيران ورفاقه قرابة شهر (30 أيار)، و أجهزة الجمهورية مستمرة في حملة وحشية لملاحقة كل من تشته به وتسوقه إلى محاكم الاستقلال. ويلاحظ اطلاع الكاتب العميق على الشأن الداخلي التركي، فرغم شيوع أسلوب الكتابة السطحية والمبتذلة عن شؤون الشرق في الصحافة الغربية، فإن الكاتب هنا مطلع بدقة على طبيعة حكومة فتحي أوكيار التي استقالت لأن أوكيار لم يرغب في التورط بالدماء الكردية، وحل محله عصمت إينونو الذي يصفه الكاتب بسخرية بأنه "الشخص المفيد دوماً و أبدأ" لمصطفى كمال، ثم يحلل تأثيرات محاكم الاستقلال على الحياة السياسية، والأعيب مصطفى كمال للانفراد بالحكم مع الإبقاء على ديكور دولة المؤسسات. ويلحظ النفور المتبادل بينه وبين سكان مدينة اسطنبول، وكذلك يتحدث عن تفسيره للعداء بين أنقرة و اسطنبول، و بين المدن الساحلية والداخلية حيث في المحصلة كان انتصار حرب الاستقلال بمثابة هزيمة لاسطنبول أيضاً في السنوات الأولى من عمر الجمهورية.
 يقيّم الكاتب أيضاً إمكانية استمرار هذه النسخة المقلدة من الدولة الحديثة بعد عام 1925، و يميل إلى أن عناصر نجاحها غير متوفرة، لكن لا يجزم بانهارها، فهو التقط وصفة بقاءها وهي تحول تركيا، ككيان سياسي، إلى حل وسط لتهدئة الصدام المديد بين بريطانيا وروسيا في غرب آسيا والبحر الأسود، وبين فرنسا وإيطاليا في البحر المتوسط، وهذه الوظيفة ما زالت فعالة إلى اليوم وهي بمثابة "يا نصيب" يومي تربيته تركيا دولياً لمواصلة سياسة "الصندوق المغلق" داخلياً، فتفعل ما تشاء في تسيير سياسة أمنية وحشية بحق الكرد، داخل تركيا وفي جوارها القريب. (تعليق - حسين جمو)

نص المقال: حقائق وخرافات تركية

*فورين أفيرز - تموز 1925

مرت تركيا خلال العقد الماضي بثلاث فترات من التحوّلات السريعة التي أحدثت تغييرات تثير الحيرة بحيث لا تزال البلاد تعيش أجواء الحكايات الخرافية.

ماذا تبقى من الإمبراطورية العثمانية القديمة في الجمهورية التركية الحديثة التي تطهّرت من السلاطين والخلفاء والهيمنة الأجنبية؟ ما الذي حل بالأتراك المهزومين الذين كانوا سيطردون من أوروبا؟ أين هي تركيا حامية حمى الإسلام التي كان من المفترض أن يحتشد خلفها العالم الإسلامي، من المغرب إلى الهند، قبل أربع سنوات؟ تبخّرت واختفت وذابت في نسج من الخيال لا يمتّ بالواقع بصلبة على غرار المفهوم التركي لكل هذه الأمور. كان هذا العقد صورة متعددة الألوان بأشكال متباينة، أمامها ستار تلو الآخر من المظاهر الزائفة. وخلف كل المشاهد المتغيرة، بقي مشهد [الشخصية] التركية الباردة أحد أكثر الأنماط التي لم ولن تتغير في أوروبا.

جذّدت الحرب الإمبراطورية [العثمانية] من الأراضي غير التركية، وأثارت اضطرابات في البلاد بفعل المجازر وعمليات التهجير وأفضت إلى تنازلات مذلة هي الأكبر بالنسبة إلى «قوى المركز». لكن لم تتعرض الجيوش التركية إلى الهزيمة في الأراضي التي يقطنها العرق التركي. لم تعن فلسطين وسوريا الكثير للشعب التركي وكذلك حملة [الضابط البريطاني آدموند] ألبي. وفي النهاية، تجنبت تركيا وحدها من بين «قوى المركز» نتائج هزيمتها ودفع الثمن الذي تستحقه. لذلك، عندما ينظر التركي إلى الحرب، يسقط ستار المظاهر الزائفة وتخفي الحقائق، ولا يرى سوى انتصاراته العظيمة في غاليبولي وكوت العمارة. وفي الفترة التي أعقبت الحرب، أي بين هدنة مودروس ومودانيا (1918-1922)، تفاعلت التطورات بوتيرة متسارعة. اعترّم الحلفاء التعامل مع تركيا بحسب هواهم. وفوق كل اعتبار، رغبوا بمنح المضائق وضعاً دولياً وإخراج القوة التركية من أوروبا،

وهي خطوات لترتيب البيت الداخلي تأخرت كثيراً. وعليه، جلبوا اليونانيين، أمهر وكلائهم، بتقاليدهم الأيونية والبيزنطية البعيدة عن ركب الحداثة. وتالياً، ظهر جندي تركي في صحارى الأناضول جمع الكثير من المقاتلين من بني جنسه حوله. وفي قصره في القسطنطينية، جالت قدسية السلطان، خليفة الإسلام، كطيفٍ يطارد سياسي دول الحلفاء. وانكسرت شوكة الحلفاء جراء القوة العسكرية الضاربة لمصطفى كمال والنداء المحمدي للخليفة الذي لم يكن بالإمكان تخيُّله. انتهت تلك الفترة الاستثنائية بهزيمة مخزية للجيش اليوناني. وهكذا، لم يكن هناك شيء أكثر إثارة للذهول من إعلان الحلفاء الحياذ بشأن الحرب المشتعلة حينها بين وكلائهم اليونانيين وأعدائهم القوميين الأتراك. لم يكن هناك تصنع أكبر من تلك العلاقات القائمة آنذاك بين السلطان في القسطنطينية والقوميين في أنغورا [أنقرة]، في وقت يهاجم السلطان القوميين ويعتبرهم متمردين غير أتقياء، بينما يعلن القوميون لأمة محمد أنهم حاربوا من أجل تحرير خليفتهما. وصلت السخافة المثيرة للسخرية ذروتها حينما منع الحلفاء، في صيف عام 1922، اليونانيين من دخول القسطنطينية تحت طائلة شن حرب، ليدخلها الأتراك بعد عام فحسب.

بالطبع، تناسى الأتراك هذه الفترة المليئة بأخطاء [الحلفاء] الفادحة، ووصفوها بـ«حرب الاستقلال» المجيدة. بالنسبة إليهم، اعتبرت المسألة تجديداً للأمة التركية، وانبعثاً للروح الوطنية التركية، ونضالاً بطولياً ضد أوروبا انتصروا فيه بفضل قوتهم وتضحياتهم. في نظرهم، تُمثل معارك سكاريا والمارن انتصاراتٍ حقيقية وعظيمة للغاية. برأيهم، قاموا بكل ما يتوجب فعله. واعتبروا أن تركيا واجهت الغرب وانتصرت عليه، لا أن الحلفاء امتنعوا عن مواصلة القتال بعد أربع سنوات مضنية من الحرب أو أن الحلفاء تقهقروا أمام قوة الخليفة «الفائقة» وارتكبوا خطأً تصفية الحسابات بين بعضهم البعض. كيف انفصلت الجمهورية عن الواقع؟

زار جنرال أجنبي بارز القسطنطينية مؤخراً، وأجرت الصحف لقاءات معه. ومن ضمن الترهات التي صدرت، نُشرت تصريحات مكتوبة جاء فيها أنه يعتبر «معركة سكاريا مجيدة وآثارها أكثر أهمية بالنسبة إلى العالم من تلك التي نتجت عن معركة المارن». ليست تلك مجرد واقعة كذب شرقي. من المنصف أكثر تسميتها تعبيراً عن رأي يعتقد المواطن التركي العادي أن على الجندي المتميز الايمان به.

لقد أكدت على الجانب الأسطوري لأسس الدولة التركية الحالية، لا لتسليط الضوء على المعاناة والتضحيات الكبيرة للأتراك خلال الحرب والهدنة، ولكن لأنه لا يمكن استيعاب انفصال النظام الجمهوري الحالي عن الواقع ما لم يفهم المرء جو الزيف الذي ساد الفترات السابقة. حينما يطرح رئيس تحرير صحيفة رائدة في القسطنطينية - أوروبية الشهرة - سؤالاً بجديّة «إلى كل المهتمين بالسياسة، فيما إذا شككت تركيا في يوم من الأيام تهديداً لجيرانها؟»، ما الذي يمكن للمرء استخلاصه؟ هل يمكن أن يتساءل ببساطة «هل فقد هذا الرجل رشده»؟ على الإطلاق، بل هو شخص مثقف وذكي للغاية، لكن يمكن فهمه فقط من خلال الحكاية الخرافية التي عاش أجوائها.

عندما تم توقيع الهدنة في مودانيا بين الأتراك وقوى أوروبا الغربية «المحايدة»، سيطرت قوات الحلفاء على القسطنطينية والمضايق، بما في ذلك لواء من الحرس البريطاني، مدعومةً بأقوى السفن الحربية في أوروبا وقوة جوية كبيرة. ومع ذلك، في غضون ستة أسابيع، أضحّت تلك القوة شكلية. بقيت السفن الكبيرة في المرفأ، وأمكن مشاهدة الحراس البريطانيين والجنود الفرنسيين يسبرون في شوارع القسطنطينية. لكن في الواقع، انتقلت السيطرة إلى ضابطٍ تركي صغير، ماهر، بلا مبادئ ونشيط بشكل مثير للدهشة. كان في طريقه إلى ترافيا لقيادة حوالي ثمانية آلاف من «الدرك» سُمح لتلك المقاطعة بتجنيدهم وفق هدنة مودانيا. لكن لسبب أو لآخر، مكث في القسطنطينية وأحكم قبضته على السلطة حينما طال بقاؤه. وقبل أن يمضي ستون يوماً على توقيع الهدنة، شاهد كيف خرج السلطان/الخليفة من قصر يلدز في فجر يوم بارد متوجهاً إلى مالطا على متن سفينة حربية بريطانية، وقاد هذا الضابط سيارته إلى قصر توب كابي ومسجد الفاتح مع خليفة جديد (تم اختياره بعناية من قبل مصطفى كمال وحكومة الجمعية الوطنية الكبرى).

نظرياً على الأقل، يجب أن يكون لـ«أمير المؤمنين» سلطات دنيوية ودينية على حد سواء. ومهما قيل عن غرائب أسلوب اختيار الخلفاء في الماضي، فإن انتخاب شخصية مرموقة من قبل مجلس علماني غير منتخب كان بدعة يصعب تبريرها إلى حدٍ ما. كان رجلاً عجوزاً لطيفاً يحب الحياة الريفية الهادئة واستهواه الفن. بعد تسلّمه الخلافة، دأب على الذهاب كل يوم جمعة إلى مسجد في الدولة، على نمط ما سمحت به أنقرة. وفي أوقاتٍ أخرى، شغل نفسه في تشذيب لحيته التي تحض عليها التقاليد، لأنه لم يكن لديه واجباتٍ أخرى. أما 'سيف عثمان' الذي لازم السلاطين، فلم يُصنع في عهده، إذ كان لمصطفى كمال رؤيته الخاصة للسيوف.

الفتح الثاني للقسطنطينية

في غضون ذلك، التئم مؤتمر لوزان. واجهت قوى أوروبا تركيا على طاولة السلام. إلى جانب تركيا، اصطفت روسيا السوفيتية. كان البلاشفة أصدقاء علنيين للأتراك القوميين، ووقّعت معاهدة تحالف بينهما، واستفاد الأتراك من المساعدة الروسية التي أتت على شكل ذهبٍ وعتاد. بدرجةٍ أقل، ومن خلال معاهدة أكثر سرية، استفاد الأتراك من التعاطف الفرنسي. في لوزان، رأوا أن الزمن عفا على تلك الصداقات الغامضة مع البلاشفة والفرنسيين. فضّلوا الظهور بشكلٍ لا لبس فيه كشعبٍ مستقل سيد نفسه يمتلك قوة عظمى أعيد إحيائها أخيراً بفضل نصيرٍ مظفر. من خلال قول «لا» غالباً و«نعم» نادراً، فرض عصمت باشا إرادته. تطلبت الدبلوماسية شيئاً من الصبر، والصبر ولد في آسيا.

لذلك تم في نهاية المطاف التنازل عن الامتيازات وتأجيل مسألة سداد الفائدة على الديون التركية قبل الحرب إلى وقت

ملائم، ومن ثم وُقعت المعاهدة. وتم التسليم بأن السياسات القديمة بمنح وضع دولي للمضائق، وأوروبا من دون أترك، غير واقعية. وبالنظر إلى أن الأتراك في لوزان أمسكوا عملياً بجميع الأوراق، فإن نص المعاهدة على ترك المضائق مفتوحة للتجارة واحتوائها على ما يكفي من البنود التي جعلها متناسبة مع أسس العلاقات الدولية اعتُبر انتصاراً لهم في حينه. على الورق، يبدو اقتراح مناطق منزوعة السلاح في المضائق وحدود تراقيا الذي طرحه الحلفاء جيد جداً. ومع ذلك، تم التغاضي عن مسألة صغيرة تمثلت في بقائها منزوعة السلاح.

وطبقاً للتسلسل الزمني، سحب الحلفاء آخر قواتهم من القسطنطينية، ومن ثم دخلت قوة تركية صغيرة، متهاككة للغاية ومحبطة إلى حد كبير، المدينة. بدا من الصعب على سكان القسطنطينية أن يروا فيها «الجيش المنتصر دوماً» الذي حقق الانتصار المذهل على اليونانيين وأثار إعجاب أوروبا بشكل كبير قبل عام. ولكن المظاهر خادعة، إذ حققت القوة العسكرية التركية هدفها، وسُجل الفتح الثاني للقسطنطينية في التاريخ.

ثم انطلقت تركيا الجديدة في مسارها، وأطلقت على نفسها اسم «الدولة التركية»، وأعلنت أن من تحكمها هي «الجمعية الوطنية الكبرى» فقط. وأطلق على رئيس الجمعية، مصطفى كمال باشا، لقب «غازي» (المنتصر). وفي الآونة الأخيرة، جال البلاد ونظم مجموعة سياسية أطلق عليها اسم «حزب الشعب». كما وجد وقتاً للزواج من سيدة شابة ثرية يغمرها الطموح والأفكار المعاصرة. صدمت لطيفة هانم إلى حد ما الأتراك المحافظين. لم يكونوا معتادين على رؤية امرأة بملابس أوروبية ترافق زوجها في رحلاته حول البلاد. لكن حراك التحرر النسوي بين أفراد الطبقة العليا في تركيا حقيقة واقعة. وحتى لو اقتصر على عدد قليل من الناس، إلا أنها تنمو.

الجمعية الوطنية ومصطفى كمال

مهد مصطفى كمال، رفقة زوجته وحزبه وبيده معاهدة لوزان، الطريق نحو تحوّل آخر في المشهد. في نهاية تشرين الأول (أكتوبر) 1923، حانت الفرصة. نشبت أزمة سياسية صغيرة: انهيار الحكومة بسبب خلافات شخصية، ووقوع الجمعية في مأزق بشأن الموعد النهائي لتشكيل حكومة جديدة. تقدم مصطفى كمال إلى الأمام وذكر الشروط التي بموجبها سيستكمل مجلس الوزراء. وفي غضون ساعتين، وجد نفسه الرئيس المنتخب، بحسب الأصول، للجمهورية التركية حديثة العهد. نجح في فرض إرادته على الجمعية ووضع حداً لتردد لجنة كانت تحاول منذ شهر صياغة الدستور، لأن الشروط التي فرضها على الجمعية هي في الواقع البنود الأساسية لهذا الدستور: إنشاء الجمهورية، وانتخاب الرئيس من قبل الجمعية، وحق الرئيس في رئاسة الجمعية ومجلس الوزراء، عند الحاجة، واختيار رئيس الوزراء. لكن ضربة سيف مصطفى كمال لم تكن جلية تماماً. إذ بقي الأتراك متوهمين بأن المجلس، وليس الرئيس، يحكم البلاد. لكن مع ذلك جميع أعضاء المجلس كانوا من حزب الشعب. بين الحين والآخر، اجتمع أعضاء الحزب مع قادته في لقاءاتٍ مغلقة. وبين الفينة والأخرى، مارس الحزب صلاحيات الجمعية الوطنية الكبرى علناً.

اختار مصطفى كمال لمنصب رئاسة الوزراء رجلاً موالياً يدعى عصمت (إينونو)، أظهرت مسيرته العسكرية أنه رئيس أركان من الطراز الرفيع وناقل للأوامر لا مثيل له، وأبدى الرئيس سعادته بهذا النهج، ومنحه راتباً أعلى قليلاً من راتب رئيس الولايات المتحدة، بينما اكتفى نواب الجمعية براتب يعادل ألفي دولار في السنة.

الغنائم للمنتصر

بات المشهد جاهزاً لوضع حدٍ درامي للخداع الذي لم يعد الحفاظ عليه ضرورياً. تم إظهار خليفة المسلمين، الرابط الروحي مع المسلمين حول العالم والقوة الجبارة التي أثارت إعجاب البريطانيين والفرنسيين، على أنه شخصية هشة طرده شعبه دون تردد. وجد مصطفى كمال في الجمعية أداة تزييف مفيدة بعدما انتفت الحاجة إلى شخصية صورية في قصر «دولما باهتشي». كخطوة احترازية، تأسست محكمة ثورية سمّيت «محكمة الاستقلال» في القسطنطينية، حيث نشر بعض الصحفيين رسالة مفتوحة من رموز هندية مسلمة حثوا فيها الخليفة المعين من قبل حكومة أنقرة على عدم الاستقالة من منصبه. حتى محكمة الاستقلال نفسها لم تجد في الأمر جرماً شنيعاً، لكنها اصطادت محامياً بارزاً وأحد الوجهاء وحكمت عليهما بالسجن لعدة سنوات.

ثم غادر مصطفى كمال لقضاء عطلة في سميرنا (إزمير)، ودعا صحافيي القسطنطينية لزيارته في مكان إقامته. كما ربّ «لعبة حرب استراتيجية» وضعت قادة الجيش على مقربة من سميرنا. ثم عاد إلى أنغورا وألقى خطاباً شهيراً أمام الجمعية (1 آذار/مارس 1924) قال فيه إن «الدين الإسلامي يجب أن يتحرر من دوره كأداة سياسية لعبها منذ قرون». في ليلة 4-5 آذار (مارس)، أخرجت الشرطة الخليفة السابق مع أسرته من قصره وقادتهم على بعد ثلاثين ميلاً (48 كيلومتراً)، خارج القسطنطينية، ليوضعوا في قطارٍ نحو الخارج. لا شك أن رئيس الوزراء البريطاني لويد جورج والرئيس الفرنسي ريمون بوانكاريه تساءلا حينها كيف لم تخطر هذه الخطوة البسيطة على بالهم؟

لكن لم يكن ذلك نهاية المطاف. سرعان ما تبع إلغاء الخلافة ونفي العائلة العثمانية بأكملها تحييداً للمحاكم والمدارس الدينية وفرض سيطرة الحكومة على الأوقاف السلطانية الكبيرة، إذ أن «الغنائم للمنتصر» كما يقال. ومن ثم، فرض النظام العلماني كسياسة للحكومة. وعليه، لم يعد هناك سوى قوة واحدة في تركيا: الجمعية الوطنية الكبرى. ولم يعد الجندي الداهية الذي يقطن المقر الرئاسي المتواضع في أنغورا منزعجاً من الأفعنة الأخرى.

علاوة على ذلك، توجبت صياغة دستور جديد واعتماده. فالجمهوريات الحديثة دساتير. وتكمن كينونة كمال وحاشيته في كونهم حدثيين. خصص يوماً واحداً في الأسبوع لبحث تلك الوثيقة المهمة، حيث تمت مناقشة واعتماد حوالي خمسين من

بنوده بهذه الطريقة خلال آذار (مارس) والنصف الأول من نيسان (أبريل) عام 1924. لكن العرض لم يرض كما يجب وواجه عقبات عديدة. مالت الجمعية أحياناً إلى نسيان دورها الحقيقي في المسرحية. وفي واقع الأمر، رفضت الموافقة على تضمين بند في الدستور يمنح الرئاسة حل الجمعية أو قيادتها للجيش والبحرية وقت الحرب، أو في أن تكون ولاية الرئيس أطول من ولاية الجمعية. وحتى مع تخصيص يوم كامل في الأسبوع، لم ينجز الدستور بالشكل المطلوب. وبناءً عليه، في العشرين من نيسان (أبريل)، تم إقناع الجمعية بأن تتداول لبضع ساعات البنود الخمسين المتبقية، بما في ذلك جميع المواد المتعلقة بالسلطات القضائية وحقوق المواطنين الفردية، واعتمدها. ثم شرع في وضع الدستور بأكمله للتصويت النهائي برفع الأيدي. تم تأمين أغلبية الثلثين المطلوبة، واعتُبرت المسألة محسومةً بالتركية.

في الموصل.. كردستان شأن تركي توقفت الجمعية عن الاجتماعات لمدة نصف عام بعد إنجازين من هذا القبيل. وفي مطلع الصيف، عقد مؤتمر أنغلو-تركي لتسوية مسألة الموصل. طالب الأتراك عملياً بكامل الولاية، واستندوا في مطالبهم إلى حد كبير على السكان الكرد في المنطقة المذكورة. وأشاروا إلى أن هناك آلاف الكرد داخل حدود تركيا، وأن الترك والكرد كل واحد. وبالتالي، يجب منح كامل كردستان إلى تركيا. لكن لم يكتب النجاح لتلك الجهود. فبعد تسعة شهور، انتفض الكرد في تركيا (ثورة الشيخ سعيد بيران في شباط 1925). وسواء كان ذلك أمراً إيجابياً أو سلبياً، ما لبثت أعمال المؤتمر أن توقفت.

سارت الأمور على ما يرام حتى خريف عام 1924، مع اجتماع الجمعية مرة أخرى في أنغورا، حينما واجه العمل السلس لأجهزة مصطفى كمال بعض التشويش. أدت المشاكل مع البريطانيين على حدود الموصل، بسبب الغارة التركية على الأراضي المتنازع عليها، إلى تأجيل التفكك في الوحدة السياسية التركية لبضعة أسابيع. لكن في تشرين الثاني (نوفمبر)، تشكل حزب معارض أخيراً باسم «الجمهوري التقدمي» (ندم حزب الشعب لأنه لم يفكر في ذلك من قبل، فأضاف كلمة «الجمهوري» على اسمه). وبطبيعة الحال، تلا ذلك غلياناً سياسياً في أنغورا. كان النظام القديم عبارة عن حزب واحد، ومجلس واحد، وحكومة واحدة. لا يمكن أن يكون الأمر أسري أكثر من ذلك. والأسوأ مما سبق هو انحياز اثنين من أفضل ضباط المؤسسة العسكرية إلى التقدميين.

التقدمي المحافظ!
كان الحزب الجديد أقلية بارزة. لكن لم يمض وقت طويل حتى قلمت الحكومة أظافره، لتصل حكومة أقل تشدداً، بقيادة فتحي بك (فتحي أوكيار) السلطة.

برر التقدميون وجودهم فيها برغبتهم جعل الحكومة الراديكالية أكثر محافظة. ففي أرض الزيف، لا غرو أن تعني كلمة «التقدمي» العكس تماماً، أي المحافظ. كان التقدميون، ولا يزالون، المجموعة المناهضة للتغييرات بالقوة والتغريب المفرط والتدمير السريع للتقاليد المرتبطة بالإسلام. تدعو منابريهم إلى التجارة الحرة (مع بعض الاستثناءات)، والاستفتاء الوطني كوسيلة وحيدة لتعديل الدستور، والانتخاب المباشر للنواب، وانتخاب رؤساء بلديات المدن بدلاً من تعيينهم. بدت هذه الطروحات مفيدة بما يكفي، لكن لا تأثير يذكر للمنابر في تركيا، فهي ليست سوى ديكوراً. ترتبط القضايا الحقيقية دوماً بالأفراد.

وسرعان ما ظهرت شخصية لافتة للنظر: الجنرال نور الدين باشا، صهر أشهر درويش (صوفي) في تركيا. شخصية رجعية ومسلم متدين وعدو شخصي معن لمصطفى كمال. كان انتخابه لعضوية الجمعية عن بروسا (بورصة) في شهر كانون الأول (ديسمبر) 1924 بمثابة ضربة قاسية للحكومة، لأنه حتى ذلك الوقت، كان جمهور الناخبين سهل الانقياد بشكل ملحوظ نحو رغبات الحكومة. ولم يكن التقدميون أقل استياءً من الكمالين لانتخابه. كان رجعيًا من النوع غير القابل للاحتواء. وسرعان ما رفضت الحكومة السماح له بشغل مقعده في الجمعية على أساس أنه لم يستوف أحد شروط الترشح في الانتخابات العامة المنصوص عليها في الدستور. في الحقيقة، وصل نور الدين باشا الجمعية عبر انتخابات فرعية أجريت في بروسا، لكن أنقرة فسرت الأمر بشكل مختلف. بعد شهرين، انتخبت بروسا نور الدين باشا للمرة الثانية، وسمحت له الحكومة، المنهكة بالثورة الكردية، بشغل مقعده خوفاً من خطر إثارة النعرة الدينية.

الثورة الكردية.. و سقوط فتحي أوكيار
أثارت الثورة الكردية قلق أنقرة العميق. كانت المنطقة المتمردة صغيرة وعدد المسلحين قليل نسبياً، لكن المبدأ الذي أثير بفعل الثورة هو القرآن نفسه. قد لا يكون التدين متجذراً في تركيا، إلا أن هناك حساً إسلامياً قوياً. تمثل الخطر في التفاف العناصر المتدمرة من الوضع القائم في البلاد حول مؤيدي التقاليد القديمة. كان لذلك أن يتحقق لو أن رجلاً أقل شأنًا من مصطفى كمال تواجد على رأس السلطة. كانت إجراءاته المضادة شاملة ومدروسة. فُرضت الأحكام العرفية في اثني عشر ولاية، وصدر قرار بتعبئة جزئية لزيادة قوة الجيش بمقدار النصف. وضعت خطط عسكرية مفضلة قيد التنفيذ تم بموجبها اللجوء إلى قوات ضخمة للضغط من خلال تكتيكات تطويق - على الرغم من تأخر الاحتكاك بالمتطرفين ستة أسابيع. كانت الإجراءات السياسية أوسع نطاقاً. أعيد تشكيل محاكم الاستقلال التعسفية، واستُبدلت حكومة فتحي بك المعتدلة نسبياً، التي أطلقت على نفسها «حكومة الهدوء والاستقرار»، بأخرى برئاسة عصمت، المفيد دوماً وأبداً، فيما أخضعت المعارضة بشكل كامل. وسارع المؤيدون المترددون (وهم كثر في الجمعية) إلى تأكيد ولائهم لحزب الشعب، بفعل ثلاثة قوانين سنّتها الحكومة على عجل. صنّفت هذه القوانين أي خطاب ديني ذو ميول سياسية على أنه خيانة، ومنحت الحكومة السلطة التعسفية في إسكات أي صحيفة، كما سمحت للضباط الذين يقودون فيالق الجيش بتنفيذ أحكام الإعدام

بحق أي شخص، عسكرياً كان أم مدنياً، أدين من قبل محاكم عسكرية في أي منطقة قد تخضع للأحكام العرفية. سميت هذه الإجراءات غير العادية «قوانين التهدة». يتذكر المرء تلك العبارة الإنكليزية القديمة عن «إسكات الأشخاص المقيتين بحد السيف».

هذه هي النقاط الرئيسية لقصة «تركيا الجديدة» القصيرة. لكن تحجبها غشاوة اللاواقعية إلى درجة أنه يتوجب على المرء الغوص في أعماقها من أجل تقييم قيمة الدولة التركية ككيانٍ سياسي. باديء ذي بدء، لنأخذ بعين الاعتبار أي نوع من الشخصية نتعامل معه. لدى الأتراك بعض السمات التي يمكن تسميتها. وليس من قبيل المصادفة أو الفضول أنهم كسبوا إخلاص العديد من أبرز الشخصيات الغربية. تمنحهم بساطتهم وصدقهم ولطفهم وحس الولاء لديهم جاذبية كبيرة جداً. بشكل عام، لم تُبدع هذه الشخصية شيئاً على مدى القرون السبعة من تاريخها. عملت العرقيات الخاضعة لها باسمها، وحققت إنجازاتٍ رائعة - مساجد اسطنبول، على سبيل المثال. أخذت هذه الشخصية الكثير من الفارسي والعربي والبيزنطي والأرمني والسوري والأوروبي، لكن لا يدين الفن أو العلم أو الفلسفة لها بأي شيءٍ ملموس.

النمط الأكثر تطرفاً من الدولة القومية صنعتان انشغل بهما التركي منذ قدومه إلى أوروبا قبل ما يقرب من ستمائة عام: الإدارة والحرب. ومع ذلك، فإن كل الأراضي التي أدارها، من الخليج إلى نهر الدانوب الأوسط، شهدت إما ركوداً أو خراباً تحت سلطته. حارب دائماً بشجاعة لا تهتز، وأحياناً بدافع التعصب. لكن تكونت قواته عادةً من الأعراق التي خضعت له. ولم يخرج من كل حروبه ضابطاً واحداً أو أميرالاً عالي الرتبة، أو يتمخض عنها تكتيكٌ أو اختراعٌ عسكري ذو قيمة. هذا العجز الاستثنائي في المقدرة على الإبداع، حتى في المجالات التي ينتقياها، يحمل تأثيراً مباشراً على مشكلته الحالية، على اعتبار أن المهمة التي حددها لنفسه هي تكوين أمة. ويقدر ما يتعلق الأمر بهدفه الحالي، فإن تركيا التي كانت موجودة قبل الحرب لا يمكن البناء عليها لتحقيق هذا الهدف. لم تكن الإمبراطورية العثمانية القديمة أمة بالمعنى الغربي الحديث للكلمة، وهو أيضاً يمثل المعنى التركي الحديث. كانت بالأحرى آلة إدارية لتحصيل الضرائب. ذهبت تلك الضرائب إلى الأوليغارشية الصغيرة (باستثناء حينما تدخل المستفيدون الدوليون بعد إفلاس الدولة). وبما أن المؤسسة الدينية والدولة كانتا كلاً واحداً، فإن جماهير الشعب، الذين نُظر إليهم على أنهم مصدرٌ لتحصيل الأموال ليس إلا، دعموا كليهما من دون أي تملل.

لا يشبه كل ما سبق تلك الأمة المتغيرة جداً التي يحاول الأتراك بناءها اليوم. قد تكون جمعيتهم (البرلمان) ستاراً زائفاً للتعطية على سلطة استبدادية، وقد تكون انتخاباتهم هياكل فارغة. لكن جوهر ما يسعون إليه صراحةً هو أمةٌ بمفهومنا، والروح الكامنة وراءها هي القومية، حتى لو كانت من أكثر الأنماط تقوقعاً وشوفينيةً. يجب أن تستند النتيجة بالضرورة على قدرة تركيا على الإبداع، أو على الأقل التقليد.

ما يقترحون فعله، إذا قبلنا بصيغة فيلسوفهم السياسي البارز، يتلخص في دمج الثقافة التركية والدين الإسلامي والحضارة الغربية. والثقافة التركية، بقدر ما يمكن تعريفها، نتاج أفكار وتقاليد معينة لأعراق شرقية أخرى أثرت على بساطة وذكورية قبيلة المحاربين الترك. لم يستوعب الأتراك العثمانيون أبداً الأعراق المختلفة التي حكموها في بنيتهم السياسية، لكنهم تشربوا كمية هائلة من الدماء الأجنبية من خلال رق النساء وأسر الصبية المسيحيين من أجل فيالق الإنكشارية. كما استوعبوا أيضاً جزءاً معتبراً من حضارة وثقافة الشعوب الشرقية، خاصةً البيزنطيين، الذين كانوا على اتصال بهم. فقبل أن يقعوا تحت التأثير الغربي، على سبيل المثال، شكّلوا إمبراطوريتهم على نسق حكومة بيزنطية بطريقةً حاذقة بحيث لم يكن من اليسير تمييز إحداها عن الأخرى. ويستند القوميون الأتراك المعاصرون في ادعائهم بقابلية استيعاب الحضارة الغربية على نجاحاتهم السابقة في دمج الثقافات الأجنبية.

لكن لأحدنا أن يتساءل ما إذا كانوا يأخذون في الاعتبار الاختلاف الأساسي بين الحضارتين الغربية والشرقية. إن حياتنا الغربية مبنية على تجارب لم تختبرها أوروبا الشرقية وبلاد الشام بالمطلق: إحياء التعلم، عصر النهضة، الإصلاح، اكتشاف وغزو العالم الجديد، الحركة الليبرالية الديمقراطية، الثورة الصناعية وتطور العلم الحديث. أصبحنا كغربيين واقعيين نعلي شأن الفرد بشكل لم يعهده الشرق أبداً. وبمعزل عن أي معوقات قد تظهر جراء تمسك تركيا بالدين الإسلامي، سيبدو اندماج الثقافة التركية والحضارة الغربية، في الواقع، مهمة صعبة.

صراع أنقرة والقسطنطينية وحتى الآن، أضاف الأتراك إلى رصيدهم القليل من العمل البناء الذي من شأنه أن يشير إلى نجاح مستقبلي في هذا المسار. ومن الواضح أن الدستور ليس أساساً متوازناً، إذ أن الطريقة المرتجلة التي تم تبنيها من خلالها مؤشر حقيقي على الطريقة التي ينظر بها الأتراك إليه. يمكن، من الناحية العملية، تعديله بمجرد تصويت من قبل الجمعية، أو تأويله بحسب الحكومة الموجودة في السلطة. وقبل أن يتم عامه الأول، أصدرت الجمعية، بناءً على طلب الحكومة، «قوانين التهدة» التي قيّدت الحرية الشخصية إلى حد العدم.

والأسوأ، لجهة بناء الأمة، فشل تركيا في توحيد العناصر المتباينة داخل الدولة. والمشكلة الكردية مثال على ذلك، والتمرد الكردي مقياس لفشلهم. لكن أخطر ما في الأمر السخط المتزايد في القسطنطينية ومنطقة مرمرة. من حيث الأساس، يندرج هذا النفور في إطار الخلاف التقليدي ما بين الأراضي السهلية والمرتفعات، وتباين المصالح ما بين منطقة ساحلية بتجارها

البحرية وهضبة عالية وقاحلة إلى حد كبير. عندما أبحر مصطفى كمال في مضيق البوسفور على متن سفينة حربية في الصيف الماضي، التفت سكان القسطنطينية إلى نشاطاتهم غير عابئين بزيارة رئيسهم. من الصعب تحمّل استياء الرئيس بلا شك، لكن خسائر التجارة تبقى أسوأ. يُلقى باللوم على الإداريين في الأناضول والتشريعات الصادرة من أنقرة فيما يخص الركود الحالي الخطير في الأعمال التجارية في القسطنطينية. تشكو القسطنطينية من عدم الكفاءة، إن لم يكن الحقد الصريح لحكم أنقرة. وبدورها، ترد أنقرة باتهامها القسطنطينية بعدم الولاء والتأمر.

وكذلك، خلال سعيهم لبناء دولة، لم يظهر الأتراك القدرة على حل مشاكلهم الاقتصادية. بلدهم زراعي بشكل أساسي، لكنهم اضطروا في أوقات عديدة إلى استيراد القمح. قد يكون مرد ذلك إلى المواسم الرديئة أو سوء البذار، لكن الحكومة حملت شبكة النقل، المليئة بالعيوب، المسؤولية، ثم شرعت (ربيع عام 1925) في فرض ضريبة نقل جديدة بنسبة 10 في المئة، بحسب القيمة، على جميع المنتجات الزراعية التي تُنقل على بعد أربعين ميلاً (64 كيلومتراً) من منشأها.

لا جدال في أن بناء الطرق والسكك الحديدية ضرورة ملحة. لكن العديد من المشاريع الكبرى، بما في ذلك «مشروع تشيستر»، لم تؤد إلا إلى إنشاء جزء يسير من شبكة سكك الحديد الحكومية من أنقرة باتجاه سيواس. تنخفض قيمة الليرة التركي شيئاً فشيئاً، وترتفع تكلفة المعيشة، وتزداد الضرائب على الأراضي، ويتم فرض ضرائب جديدة على «الاستهلاك» لرفع سقف الرسوم الجمركية، بينما لم تنجح الميزانيات السنوية في تحقيق التوازن، ولا تزال الفائدة على الديون العامة غير مسددة. لا يثق رأس المال الأجنبي بالاستثمار في البلاد عندما يستذكر إفلاس الحكومة التركية في عام 1875 وتنصلها الجزئي عام 1903، أو حينما يراقب موقف الحكومة تجاه مديونيتها الحالية.

يجدر القول إن الأتراك يحاولون تقديم بعض المساعدة لمزارعيهم من خلال إنشاء مصارف زراعية، كما أنهم لم يلجأوا حتى الآن إلى طباعة الأوراق النقدية وقضوا على نظام ضريبة العُشر الذي دأبت الدولة بموجبه على استقطاع 12 في المئة من المنتجات الزراعية. كما أن الحظ يحالفهم بتوفر بعض المحاصيل التي تدر المال، مثل التبغ والزبيب والتين، والتي تدعم اقتصاد سميرنا وسامسون وتجلب دخلاً لا غنى عنه. لكن عجزهم في السنة المالية الماضية كان كبيراً، وإن كان حجمه غير معروف، على اعتبار أنهم لم ينشروا نفقاتهم الفعلية منذ عام 1921. لكننا نعلم أن عجزاً كبيراً يتراكم عاماً بعد عام، وأن النفقات العسكرية لقمع الثورة الكردية ستؤدي إلى تفاقمه. لا يتخيل الممولون الأجانب الذين يعرفون تركيا جيداً كيف يمكن للبلاد أن تستمر في تمويل نفسها، ناهيك عن الوفاء بديونها.

طيف الدولة الحديثة

تبعاً لفقه القانون، لا توجد دلائل واضحة على جهدٍ بناء يبذل في هذا الصدد. إذ ألغيت المحاكم القنصلية وتلك الشرعية كذلك، بينما لم تتغير طريقة عمل المحاكم المدنية التركية التي كان من المفترض أن تتوسع وتغطي مجمل الصلاحيات. ما هو مطلوب، سلطة قضائية تدفع أجوراً عالية ونهج منطقي للإجراءات القضائية. إلا أن ذلك لا يلوح في الأفق.

يحوط طيف الدولة الحديثة فعلياً، ولكنه أشبه بقشرة سطحية لا تكفي لإنجاز الأمور. هناك مناقشات ومفاوضات غير منتهية لا تسفر عن نتيجة. تشهد الجمعية جلسات مساءلة، لكن لا قيمة للأسئلة المطروحة. يسعى عدد قليل من المتمسكين بمعتقداتهم إلى حشو الأفكار الغربية، بما في ذلك العلمانية، في أدمغة شعب معادٍ للغرب بشكلٍ جوهري ورجعي بشدة. الحقيقة هي أنه من بين سكان تركيا البالغ عددهم ثمانية ملايين نسمة، عدد الرجال الأذكاء والتقدميين والأكفاء قليل جداً. يسعى هؤلاء إلى دفع البلاد نحو النهوض من خلال قدراتها الذاتية، لكن عدم الكفاءة والقصور الذاتي وكره الأجانب الشوفيني يقابلهم عند كل منعطف.

على ماذا تنطوي إذاً هذه المسرحية الخيالية المكونة من مشاهد غير واقعية؟ هل كل الأشكال التي يراها المرء على المسرح مجرد أشباح؟ كلا، إذ أن في تركيا اليوم ما كان موجوداً أغلب الأحيان في الماضي: رجل قوي يعرف بالضبط ما يريد، ويحصل عليه. يحمل لقب «غازي» ورئيس، ويحكم من وراء ستار مجلس، بما لا يجعله مختلفاً من حيث المبدأ عن عبد الحميد الثاني الذي كان يُدعى «سلطان» و«خليفة» وحكم بتفردٍ مطلق. يستخدم مصطفى كمال التغريب والعلمانية كأدواتٍ، تماماً كما كان التعتيم والدسائس وسيلة عبد الحميد.

المؤكد أن تركيا ستندهور في ظل النظام الحالي لعدم توفر إمكانيات إدارية كافية غير مقيدة في البلاد للمحافظة عليها. لكن ذلك لا يعني أنها ستفكك تحت وطأة عدم الكفاءة أو تقع فريسة لقوة أجنبية ما. راكم الأتراك قدرة مقاومة هائلة لسوء الحكم. احتياجاتهم بسيطة للغاية. يمكنهم التعايش بطريقة أو بأخرى مع أي ظروف تقريباً. يريدون فقط أن يتركوا وشأنهم. قد تكون البلاد تتجه نحو الانهيار، في نظر الغرب. لكن هل يشعر الأتراك ذلك؟

علاوةً على ذلك، فإن تركيا اليوم هي تماماً كما كانت منذ مئة عام وأكثر: القوة الأرجح كفة في ميزان القوى الأوروبي. على الساحة الدولية، تستفيد من تنافس القوى المتشككة ببعضها البعض، إذ تجدها بريطانيا مفيدة للغاية في منع وصول الروس إلى البحر الأبيض المتوسط والطريق إلى الهند. وتبدو روسيا راضيةً لرؤية تركيا مسيطرة على المضائق إلى أن يحين الوقت الذي قد يتحقق فيه الحلم الروسي القديم. تُعتبر طرفاً في التنافس الفرنسي-الإيطالي على الهيمنة على البحر الأبيض المتوسط. لا ترغب أي قوة أوروبية أن يحل منافسٌ ما محلها. فالمضائق الكبرى والممر البري الذي يوصل القارتين، في القسطنطينية، حيوية للغاية.

هذه إذاً هي حقائق تركيا «الجديدة»: السعي الفردي منذ القديم للاستفراد بالسلطة، والقصور الجماعي وعدم الكفاءة الأزلين، والتوازن القديم بين القوى المتنافسة في أوروبا. أما العلمانية والنزعة الغربية والديمقراطية، فليست سوى موضبة

عابرة للحاكم الحالي، تماماً كما كان توجه توحيد المسلمين لعبد الحميد أو القومية الطورانية لأنور باشا. تتعمق النزعة القومية إثر الهزات الشديدة التي تعرض إليها الأتراك في السنوات العشر الماضية. لكن القومية لا تثمر عن شيء إن لم تبين أمة. إن جهود الأتراك لبناء أمة تذهب بعيداً في تبنيها القيم الغربية أمر لا يتوافق مع تقاليدهم وأصولهم. تتحول مبادئنا الغربية لدى تبنيهم لها إلى مجرد ستار لتغطية أمور متأصلة لديهم.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: بحث

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: شمال كردستان

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | كوردی ناوه‌پرست | marsaddaily.com

وقت التدوين: 2022-10-14

اسم المحرر: هه‌ژار كامه‌لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 214

كوردستان بين المطرقة والسندان

[20230409101940480846=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

*شيرزاد صمد

بدأت المشكلة الكوردية تظهر بصورة واضحة في العصر الحديث عند اصطدام الدولتين الصفوية الشيعية والعثمانية السنية عام (1514م) في معركة جالديران التي كانت كبيرة وغير حاسمة، كان من نتائجها تقسيم كوردستان لأول مرة، حيث تم إحتلال قسم منها من قبل العثمانيين والقسم الآخر إحتله الصفويون. في 17-05-1639، تم تثبيت ذلك التقسيم نهائياً بموجب معاهدة قصر شيرين (زهاب) التي أبرمت بين الإمبراطوريتين المذكورتين. منذ ذلك الحين ليومنا هذا كوردستان محتله ومقسمه ولن يتمكن استرجاع حقوقها المغتصبه وشمل اشلائها بعد تلك التاريخ جرت سلسله من المعاهدات والاتفاقيات وتم بموجبهها تكريس تقسم كردستان وترسيم الحدود الاداريه بين الدولتين العظميين العثمانية والصفويه عرفت تلك الاتفاقية باتفاقية اماسيا سنه 1555م والاسوء من ذلك الاتفاقيات التالية:

أ-معاهدة زهاو أو تنظيم الحدود عام (1639م)

ب-أضروم الأولى (1823م)

ج-أضروم الثانية (1847م)

د-اتفاقية طهران (1911م)

هـ-اتفاقية تخطيط الحدود بين الدولتين: الإيرانية والعثمانية عام (1913م) في الأستانة

وبقي كردستان بين مطرقة العثمانيين وسندان الصفويين اكثر من 400 سنه

*ضربت الجهود الكوردية للاستقلال في مقتل إثر اتفاقية سايكس بيكو عام (1916م)؛ التي ضمت القسم الاكبر من

كوردستان العثمانية الى ثلاث كيانات سياسية مصطنعة

*معاهدة سايكس بيكو أول معاهدة دولية اشتركت فيها ثلاث دول كبرى، وحطمت الآمال الكوردية في تحقيق حلمهم في تقرير المصير.

لكن لاول مره بعد هزيمة الامبراطورية العثمانية اقترب الكورد من تحقيق حلمه حسب ماجاء في اتفاقية سيفر.

اتفاقية سيفر

وقّعت حكومة إسطنبول برئاسة علي رضا باشا يوم 10-08-1920 على معاهدة «سيفر» والتي نصّت على الاعتراف

بأرمينيا، والعراق وسورية تحت الانتداب الفرنسي والبريطاني.

كما نصّت البنود 62، 63، 64 من الفقرة الثالثة على منح المناطق الكوردية الحكم الذاتي، واحتمال حصول كوردستان على الاستقلال، والسماح لولاية الموصل بالانضمام إلى كوردستان، طبقاً للبند 62. ونصّ البند 64 من الاتفاقية على التالي:

«في غضون سنة واحدة من هذا التاريخ، إذا ظهر الشعب الكوردي القاطن ضمن المناطق المحددة في المادة 62، أن اغلبيّة سكان تلك المناطق ترغب في الاستقلال عن تركيا، وإذا رأى المجلس (مجلس عصبة الأمم) أن هؤلاء جديرون بهذا

الاستقلال، وإذا أوصى بأن تمنح لهم، فعلى تركيا أن توافق على تنفيذ مثل هذه التوصية، وان تتنازل عن كل حقوقها

وامتيازاتها في تلك المناطق.

اتفاقية لوزان

رفضت حكومة أنقرة معاهدة سيفر واعتبرتها إذلالاً للسلطنة وظلماً بحقها، وتخاذلاً من حكومة إسطنبول والسلطان، وان الفريق الحاكم في إسطنبول قد خان الوطن.

ففي-10-30-1922 قدّم مصطفى كمال اتاتورك مشروع قرار إلى البرلمان يطالب فيه بإلغاء السلطنة ويتهم السلطان

بالخيانة العظمى.

ووافق البرلمان على ذلك في 01-11-1922 بفصل السلطنة عن الخلافة وإلغاء الأولى!.

نجحت حكومة أنقرة في إقناع الكورد بإرجاء مطالبهم القومية، عبر قطع الوعود لهم، فأرسل مصطفى كمال وفداً إلى مؤتمر لوزان، برئاسة صديقه عصمت إينونو (1884 - 1973). وأثناء تواجد الوفد هناك، طلب مصطفى كمال من النواب الكورد

في البرلمان (72 برلماني)، الرد على الاستفسار، الذي وصله من إينونو (كوردي الأصل)، في مؤتمر لوزان، حول رغبة الكورد في البقاء ضمن الدولة التركية الجديدة. فردّ النائب الكوردي عن محافظة «أضروم» جنوب شرقي تركيا، حسين عوني بيك،

قائلاً: «إن هذه البلاد هي للكرد والأترك. وإن حقّ التحدّث من هذه المنصّة (البرلمان)، هو للأمتين، الكردية والتركية».

وأيدته النواب الكورد في البرلمان. وبموجبه، أعلن إينونو في مؤتمر لوزان، أن «تركيا هي للشعبين، التركي والكوردي، المتساويين أمام الدولة، ويتمتعان بحقوق قومية متساوية».

وحين وجد المشاركون، أن الكورد، لا يريدون الانفصال عن تركيا، وأن الأخيرة وعدت بتلبية مطالبهم القومية، وافقوا على

غض النظر عن أي فكرة لاستقلال كردستان، وحذفوا ذكر الكورد من وثائق المؤتمر.

وتّم التوقيع على معاهدة لوزان بين الحلفاء وحكومة أنقرة في 24-07-1923. نتيجة خيانة الأتاتورك لوعوده لشعب الكورد اندلعت الثورات الكوردية المتتالية وبدأت مرحلة مريرة ومظلمة في حياة كورد تركيا. وكرّد فعل على «خيانة» أتاتورك لوعوده التي قطعها للكورد، اندلعت انتفاضة الشيخ سعيد بيران، عام 1925، وساندها الأرمن والشركس والعرب والأشوريين في مناطق جنوب شرقي تركيا. وانتهت هذه الانتفاضة بالسحق واعتقال الشيخ سعيد وإعدامه مع رفاقه في 30-50-1925. ثم اندلعت انتفاضة جبل آغري، بقيادة الجنرال في الجيش العثماني، إحسان نوري باشا (1893 – 1976) عام 1926 واستمرت لغاية 1930. وأيضاً تمّ سحقها.

ثمّ أتت انتفاضة الكورد العلويين في محافظة ديرسم، بقيادة سيد رضا، عام 1937 - 1938. وتمّ سحقها عبر استخدام الطيران. وكانت ابنة أتاتورك بالتبني، صبيحة غوكتشن (أول امرأة تقود طائرة حربية في تركيا والعالم. ويقال إنها من أصول أرمنية، بحسب الكاتب التركي الأرمني الراحل هرانت دينك) هي التي تقصف مدينة ديرسم بالقنابل.

وراح في المجازر التي ارتكبت في سحق الانتفاضات الكوردية عشرات الألوف من الكورد، ومئات الألوف من المشردين والمهجّرين قسراً

يقول جواهر لال نهرو رداً على الثورات الكردية في الدولة التركية المبكرة: الأتراك، الذين يصارعون مؤخراً لنيل الحرية، اصطدموا بالكرد، الذين يسعون لحريتهم. يستغرب المرء من تحول القومية الدفاعية إلى قومية عنيفة، ويتحول القتال على الحرية إلى سيطرة على الآخرين.» -

منذ زمن طويل لايزال كرد الجزء الكردستاني في تركيا يعيشون تحت مطرقة الأتراك وسندان العالم الرأسمالي وحقوقهم ضائعة ضمن مصالح الأمبريالية الجديدة في الشرق الاوسط.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	القضية الكردية
تصنيف المحتوى:	النقد السياسي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	كوردستان
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | marsaddaily.com 23-07-2022

وقت التدوين: 2023-04-09

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 215

كيف أجهزت لوزان حلم إعلان الدولة الكوردية؟

[20230316095046474993=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

نهر و محمد

قامت اتفاقية لوزان التي تم توقيعها في 24-07-1923، في مدينة لوزان السويسرية، بإلغاء وعد الحلفاء في بناء دولة كوردستان، رغم اتخاذ القرار في معاهدة سيفر ببناء دولة للكورد في جنوب وشمال كوردستان، إلا أن الدول العظمى وخاصة بريطانيا قامت بإسقاط القرار في معاهدة لوزان.

وكان من ضمن ما جاءت به الحرب العالمية الأولى بين الأعوام 1914-1918، تقسيم ما تبقى من ميراث الدولة العثمانية، وبناء عدة دول جديدة في المنطقة، وبخلاف المناطق الأخرى في العراق، دخلت القوات البريطانية دون قتال إلى جنوب كوردستان، حيث رحب غالبية السكان بقدوم القوات البريطانية، وكانت بريطانيا وعدت الكورد ببناء دولتهم الخاصة كباقي شعوب المنطقة.

وحسب معاهدة سيفر التي أبرمت عام 1920، تقرر بناء دولة كوردية مستقلة عن العراق، حيث ذكرت البنود 62، و63، و64، بشفافية وعلنية، عن حدود الدولة الكوردية التي كان من المقرر إعلانها.

ويلزم البند الـ 62 من معاهدة سيفر، مفوضية استانبول بتحديد ثلاثة ممثلين لها من بريطانيا وفرنسا وإيطاليا، وخلال ستة أشهر من تاريخ توقيع المعاهدة، تقوم المفوضية بممثليها الثلاثة، بتقديم خريطة للإدارة الإقليمية، لتلك المناطق ذات الغالبية الكوردية، بدءاً من شرق الفرات وجنوب إرمينيا، لترسيم الحدود من هناك.

وفي حال لم تتمكن تلك المفوضية، من إتخاذ قرار نهائي، وقتها، يستطيع الممثلون التفاوض مع حكومات بلادهم، حول هذا الملف، كما تم تناول وضع الأشوريين والمكونات الأخرى في المنطقة أيضاً. وجاء في البند 63، من معاهدة سيفر، إن الحكومة التركية، عليها الرضوخ لأي قرار تتخذه المفوضية، وعليها تنفيذ القرار خلال ثلاثة أشهر من تاريخ صدورها.

أما البند الـ 64 من المعاهدة نفسها، فنصت أنه على تركيا القبول بالخروج من تلك المناطق، ورفع سيطرتها عن تلك الأراضي، والحقوق تكون بحسب الاتفاق التركي مع الحلفاء، وإذا رغب الكورد من مواطني الموصل بالانفصال، فإن التحالف لن يكون عائقاً أمام قرارهم، ولهم الحرية في الذهاب صوب الحكومة الكوردية، أو دولة كوردستان التي سيتم بناؤها في شمال كوردستان.

ولم تكن جنوب كوردستان، أو ما كانت تسمى بولاية الموصل وقتها، جزءاً من الدولة العراقية الجديدة التي تم تأسيسها عام 1921، إلا أن تلك الدولة كانت مؤلفة من بغداد والبصرة، وعليه لم يتم إشراك جنوب كوردستان بالاستفتاء الذي تم على تنصيب الملك فيصل بن حسين ملكاً للعراق، بعد استقدمه من الخارج، وتم اعتبار الكورد مواطنين لدولة أخرى بناءً على دولة كوردستان التي سيتم إعلانها حسب المعاهدة.

وذكر المؤرخ العراقي الشهير عبدالرزاق حسن، في الصفحة 36 من الجزء الأول من كتابه تاريخ الوزارات العراقية، أن الكتاب الذي أرسله سكرتير المفوض السامي البريطاني، في 8 من تموز 1921 لسكرتير مجلس وزراء العراق، أوضح موقف المفوض السامي بشفافية.

بدوها صوتت ألوية كركوك والسليمانية، ضد الملك فيصل، أما ألوية أربيل والموصل فقد صوتت له بشرط ضمان فتح تأسيس الإدارات، كما وعد الحلفاء في معاهدة سيفر.

كما جاء في المادة 16 من مسودة الانتداب البريطاني في العراق، إنه لا يوجد لدينا ما يمنع تأسيس حكومة مستقلة إدارياً في المناطق الكوردية، كما يدعي البعض.

وتبادل الملك فيصل والمفوض السامي البريطاني في العراق، في 23 من آب 1922، النقاش حول القضية الكوردية، كما أرسل المفوض السامي البريطاني في 25 من تشرين الأول عام 1921، برقية لوزير المستعمرات ذكر فيها فحوى لقائه بالملك فيصل، مشيراً إلى رده على الملك فيصل بأن سياسة بريطانيا تحث على تأسيس دولة عربية، وليس امبراطورية عربية، في إشارة منه لجبال حمير والحدود الفاصلة، بين الكورد والعرب، الطرف الآخر هو كوردستان، ورغم بعض وجود التركمان هناك، وتبقى كوردستان صديقة للعراق، وعليها أن تكون درعاً قوياً ضد تركيا، وأن تكون شريكاً للعراق في المصالح المشتركة. بدوره، أشار الباحث الأكاديمي وليد حمدي في الصفحات 138 و139 من كتابه، الكورد وكوردستان في الوثائق البريطانية، إلى تلك الوثيقة البريطانية.

وبعد نشوب النزاع بين العراق وتركيا، حول مصير ولاية الموصل، اتفق الطرفان على أن تقوم جمعية الشعوب بحل تلك القضية.

وبعد إنشاء الجمعية وحضورها إلى جنوب كوردستان، قامت بكتابة تقريرها حول الموضوع، عام 1924، وجاء في قسم من التقرير، إنه بعد الاطلاع على المئات من الكتب الجغرافية القديمة، والخرائط، توصلنا إلى أن حدود العراق كان بين القرنين 16 وحتى 20، من تكريت وحتى جبال حميرين، أما الشمال فكان يسمى كوردستان.

ورغم كل تلك الوثائق، ودون رغبة أهالي كردستان، قامت بريطانيا بدعم قرار جمعية الشعوب، وألحقت جنوب كردستان بالعراق.

وهكذا وبعد الحرب العالمية الأولى، وعدت بريطانيا الكورد في البداية بإعلان دولة كوردية، من ثم تراجعت وفي معاهدة لوزان مع تركيا، أنهت ذلك الوعد وقامت بإلغائه نهائياً. وكما يقول بعض المؤرخين، ولدت معاهدة سيفر ميتة، لأنها لم تدخل حيز التنفيذ، وبعدها وبسبب المصالح البريطانية، تم تغيير القضية الكوردية من قضية قومية إلى مشكلة ولاية الموصل، وبعدها ولأجل مشكلات الحدود العراقية - التركية، تحولت القضية الكوردية إلى قضية داخلية في البلدين. ترجمة وتحرير: شيرين أحمد كيلو. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: ترجمة

نوع الأصدار: ديجيتال

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | rudawarabia.net 28-07-2020

وقت التدوين: 2023-03-16

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 216

كيف يقرأ الكرد والأترك اتفاقية "لوزان" بعد مرور قرن عليها؟ -1-

[20230427081132485990=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

جميل رشيد

تُعَدُّ القضية الكردية بكلِّ أبعادها وارتكاساتها، إحدى القضايا الهامة في الشرق الأوسط، نظراً لأنَّ الشَّعب الكرديَّ جزء لا يتجزأ من تاريخ وثقافة المنطقة، وساهم إلى حدِّ كبير في صنع حضارته المتعاقبة، على مرِّ العصور، وتفاعل مع محيطه الجغرافي بفعالية لا نظير لها.

إنَّ التنصُّل من حلِّ القضية الكردية حلاً عادلاً؛ يُبقي المنطقة في أتون صراعات طويلة، لا طائل منها، ولا يزيد إلا من جدَّة الانقسامات، ويجعل الكرد ضحايا السياسات الاستعمارية والصفقات الدولية، والتي لم تتوقَّف منذ أن بدأ الاستعمار الغربيُّ التدرُّج في المنطقة بداية القرن المنصرم.

بمناسبة قرب مرور المئويَّة الأولى لاتفاقية "لوزان" المشؤومة على الكرد، إنَّه ليمنَّ المفيد التوقُّف عند بعض المحطَّات الرئيسيَّة التي تلت توقيع الاتفاقية، ومعرفة كيف انعكست على الكرد وحاضرهم ومستقبلهم، وارتباطه بما يتَّممُّ في حاضرنا من تفاهات مشتركة بين أعداء الكرد على إعادة إحياء الاتفاقية، وإن بصيغ وأسماء مغايرة، إلا أنَّ المضمون والجوهر هو نفسه؛ التنكُّر لحقوق الكرد، ومحاربتهم في جميع أجزاء كردستان.

فإن كانت اتفاقية "سيفر" قد أقرَّت بالحقوق القوميَّة للشَّعب الكرديَّ على جغرافية وطنه كردستان، واعترفت بها ضمنياً الدول المنتصرة في الحرب العالمية الأولى، وخاصَّةً بريطانيا، وكذلك الرِّجل المريض المتهاك حينها الإمبراطورية العثمانية، وكانت حينها تلفظ أنفاسها الأخيرة؛ فإنَّ الترتيبات الدوليَّة والإقليمية، ومصالح الدول الغربية، اقتضت الإقرار بإنشاء كيانٍ كرديٍّ، وعلى الورق فقط، دون وضع الإجراءات والآليات التنفيذية له، على عكس ما دأبت "بريطانيا العظمى" به بعد سنوات في فلسطين حينما أنشأت لليهود كياناً، وشردت شعباً.

إنَّ الالتباسات والغموض الذي لَفَّ بنود "سيفر" جعلها اتفاقية ملغومة، وتحمل في طياتها ما لا يُسرُّ الكرد، بحيث يسهل الانقلاب عليها وإدارة الظهر لها ووضعها على الرَّف. الثَّابت قبل أنَّ بريطانيا تعاملت معها بخبث كبير، حتَّى قبلها في مؤتمر القاهرة عام 1920، الأوَّل والثَّاني، حيث اعتمدت على تقارير عملاء استخباراتها المنتشرين في كردستان والمنطقة، ولم تأخذ بمواقف ممثلي الشَّعب الكرديِّ، إن كان في القاهرة أو سيفر أو لوزان وما بعدها.

فرغم موافقة الدول المشاركة في المؤتمر على ضمِّ معظم المناطق الكردية للدولة الجديدة، إلا أنَّها اقتطعت منها ولاية الموصل، واحتفظت بها بريطانيا؛ نظراً لاكتشافها النَّفط فيها. وهي - أي الموصل - كانت في ذات الوقت أحد أسباب تراجع بريطانيا عن دعم تشكيل الدولة الكردية، بعد أن عقدت تفاهات واتفاقيات مع الدولة التركية الجديدة التي أنشأها كمال أتاتورك على أنقاض الإمبراطورية العثمانية.

لم يكن عبثاً أن يتنكر الغرب لمطالب الكرد في إنشاء دولتهم، ويدعم بالمقابل إنشاء دولة تركية، وهو موضوع جدير بالبحث والتمحيص، لفهم كيفية التَّعامل الغربيِّ مع القضية الكردية رهنأ، لأنَّ الحاضر امتدادٌ للماضي، ولا يمكن فصمه عنه بأيِّ شكل من الأشكال. فالغرب الذي فضَّل إنشاء الدولة التركية على الكردية، اعتمد ازدواجية وبراعماتية مُفرطة في مقارباته من الكرد، حيث أنَّ الطبقة السياسيَّة التركية الوليدة، المتمثلة بحزب الاتحاد والترقي، أبدى استعداداً لتمثيل توجهات الغرب وإيديولوجيته في منطقة الشرق الأوسط، واعتمد أتاتورك على ميراث الإمبراطورية العثمانية وعلاقاتها مع الغرب، مع إسباغ صيغة تحديثية عليها، وبما يتوافق مع النَّمط الغربي في العيش والثقافة واللغة وكلِّ مناحي الحياة، في توطيد ارتباط تركيا بالغرب. في حين حافظ الكرد على نمطية معينة، تكاد لا تخرج عن إطار التابوهات القديمة المتمثلة في التمسك بالقيم القوميَّة والشرق أوسطية، دون الرِّضوخ للمطالب والإملاءات الغربية في جعل كردستان أرضاً مستباحة لمطامعهم ومصالحهم، كما فعل أتاتورك، إضافة إلى عدم إمكانية تجاوزهم المعتقد الديني الإسلامي، والتي كانت عُقدة كداءً في طريق التوافق مع القيم الغربية وهضمها، لإعادة تشكيل وبناء الشَّخصية الكردية وفق المعايير الغربية.

تُمثِّل "لوزان" معنى مختلفاً لدى كلِّ من الكرد والأترك، فهي تُعدُّ بالنسبة للكرد نكسةً وإصدار قرار الموت والمجازر وإغراق مطالب شعب يطالب بحريته في بحار من الدماء، في حين أنَّها بالمقابل تُمثِّل لدى الأترك بداية عصر جديد، دفن معه كلِّ

الموروث العثماني، وانطلاقاً نحو العصرية الرأسمالية، بكل أبعادها وتجلياتها.

ردود فعل الكرد الثورية على قرار إنكار ما أقرّ به الحلفاء المنتصرون في الحرب الكونية الأولى بمؤتمر "سيفر" في "لوزان"، اعتبرها الغرب "تمرداً" على "شرعية" دولة، ووافقت ضمناً على إغراقها في بحار من الدماء، ووسمها بشئ الأوصاف والتعوت السلبية، "رجعية"، "محاولة تقسيم دولة"، وما إلى ذلك. في حين أطلقت يد أتاتورك وزمرته الحاكمة في محو الثقافة الكردية وكلّ شيء يتعلّق بالهوية الوطنية الكردية.

تختصر لوزان من خلال تفاصيلها جوهر الموقف الغربي من القضية الكردية، فهي ساهمت إلى حدّ كبير في تغييرها ووضع العقبان أمام حلّها، فضلاً عن تأييدها سياسات الدول المُقتسمة لجغرافية كردستان بينها. وأي قراءة للمواقف الغربية خارج هذا الفهم والسّياق؛ إنّما يُعتبر كمن يضع العربية أمام الحصان، ومحاولة لتبرئة ساحة الغرب من تبعات الولايات والكوارث التي حلّت بالشّعب الكرديّ طيلة القرن الماضي وحتى يومنا هذا، وإضفاء نوع من المشروعية على سياساته حيال الكرد.

فإن كانت تركيا حققت الشّروط الغربية في إجراء التحوّل المطلوب منها داخل المجتمع التركي، واستبدل أتاتورك العمامة العثمانية بالقميص الغربي، ومنع رفع الأذان بالعربية، واستبدل الأحرف اللاتينية في الكتابة باللغة التركية بالعربية؛ فإنّ تلك الإجراءات لا تبرّر له القيام بالحاق جغرافيا كردستان بدولته، ولا أن يقف الغرب موقف المتفرّج من المجازر التي ارتكبتها ضدّ الكرد، وهو بالأمس القريب كان مدافعاً عن تأسيس دولة كردية على ذات الجغرافيا، وهو يُبرز لا أخلاقية الغرب في التّعامل مع قضايا الشّعب المقهورة.

الاجتماعات التي عقدها أتاتورك مع ممثلي الكرد ورؤساء عشائهم في أرزروم وسيواس، قبل حرب التحرير الوطنية، وحاجته الماسّة إلى الدّعم الكرديّ في مواجهة الاحتلال الغربيّ لمناطق الأناضول، وتنكره هو والنّخبة الحاكمة في بداية تأسيس الجمهورية التركية؛ ولولا انتهازية أتاتورك وشوفينيته، ربّما كانت نتائج تلك الاجتماعات أساساً قوياً كان يمكن البناء عليه في تحويل تركيا من دولة للأتراك فقط؛ إلى دولة لجميع القوميات والإثنيات في تلك الجغرافيا، يمارس الكلّ فيه ثقافته، دون إكراه، وتحوّل إلى نموذج لدولة عصرية ديمقراطية في المنطقة.

إلا أنّ الغرب، بعد لوزان، كان حريصاً على ألا تصبح تركيا دولة عابرة وجامعة للثقافات والإثنيات، بل ربطها بعجلته الاقتصادية والفكرية والإيديولوجية والسياسية وأحلافه العسكرية، وفرض عليها نموذج الدولة التوتاليتارية، لخلق كردستان بها، وتتنكر لوجود الشّعب الكرديّ وتعتبره "أتراك الجبال".

الانقلاب الذي أحدثته اتّفاقية لوزان في البنية الفكرية والسياسية للمجتمع الكرديّ، والذي غدا غريباً في وطنه بفعل سياسات الصّهر القوميّ والتغيير الديمغرافي التي مارستها الدول المُحتلّة لجغرافية كردستان، وتصفية نخبه الفكرية والثقافية والسياسية، إنّما وضعته على أعتاب الانقراض والخروج من العصر نهائياً.

صدّر الغرب نموذج تركيا، الدولة الشّرقية والحاملة للقيم الغربية والمتناغمة مع فكرها القوميّ الشّوفيّ، إلى دول المنطقة، لتحذو دول عديدة تركيا في إرساء أسس الدولة القومية ذات اللّون الواحد، خاصّة الدول العربية بعد أن نالت استقلالها السياسيّ من الانتداب الغربيّ.

تبقى لوزان الجرح الغائر في تاريخ الكرد وحاضرهم ومستقبلهم، والتخلّص من تبعاته، ينبغي على الغرب باية أن يُغيّر من مواقفه، ويُعيد النّظر في اتّفاقية لوزان، هذا إن كان فعلاً صادقاً ومنسجماً مع أقواله في تبنيّه لحقوق الإنسان وقضايا الشّعب المضطّهدة. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | mujhar.com

وقت التدوين: 2023-04-27

اسم المحرر: ههژار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 217

لماذا حرّك أردوغان الرماد تحت اتفاقية لوزان؟

[20230316102239475002=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

سمير صالحه - العربي الجديد

لا أحد يعرف لماذا اختار الرئيس التركي، رجب طيب أردوغان، فرصة لقاءاته الدورية مع المخاتير الأتراك للحديث عن جرح اتفاقية لوزان عام 1923 العميق، وما تسببت به من تقليص لجغرافيا الدولة التركية الحديثة، وإلزامها بالتنازل عن 80% من مساحتها، لكنّ كثيرين هم من يعرفون أن كلامه هناك يحمل أكثر من رسالة تاريخية وسياسية إلى الخارج قبل الداخل. واتفاقية لوزان توحد الأتراك يوماً وتفرقهم يوماً آخر. هي من المفترض أن تكون اتفاقية التأسيس للدولة التركية الحديثة، بعد تفكك الإمبراطورية العثمانية، لكنّ إسلاميين كثيرين يقولون إن هذه الاتفاقية كانت سبباً في فقدان دول ومناطق عديدة في إطار مساومة خاسرة.

يقول أردوغان: "هناك من يريد إقناعنا بأن معاهدة لوزان انتصار لتركيا وللأتراك.. هددونا بمعاهدة سيفر في 1920، ليجعلونا نقبل معاهدة لوزان عام 1923". ويتابع "لوحوا لنا بالموت لنقبل بالعاهة الدائمة". إما أن أردوغان يريد استغلال الظروف المحلية والإقليمية، والحصول على دعم الشركاء والحلفاء، لكسب مزيد من التأييد في التدخل العسكري التركي في شمال العراق، بعدما نجح في خطة شمال سورية، لتحصين خط حلب الرقعة الموصل التاريخي، كما يقول بعضهم، أو أنه يتسلح بارتدادات اتفاقية لوزان "لن نقبل أي سيناريو لا تشارك تركيا فيه"، ليكون جزءاً من المعادلة التي ستصوغ الخرائط الجغرافية والسياسية في الجوار التركي.

تركز الجدل في تركيا بعد هذه التصريحات على كلام مختلف للرئيس التركي، هذه المرة، يتناقض مع ما قاله قبل سنوات في احتفالات ذكرى توقيع الاتفاقية التي وصفها بأنها وثيقة تأسيس تركيا الحديثة، فما الذي دفعه إلى تغيير رأيه؟ وما الذي قاده إلى فتح دفاتر لوزان على هذا النحو؟ ولماذا قرر إنزال الملفات ومسح غبارها المتراكم؟

من الطبيعي جداً أن يتم تفسير كلام أردوغان رسالةً باتجاه الداخل، تأتي وسط المواجهة التاريخية اللامنتهية بشأن تعريف هوية تركيا بين جناح العلمانيين الأتاتوركين والإسلاميين المحافظين وفتح الأبواب أمام نقاش أمور محرّمة في البلاد، مثل الأتاتورية وحقبة سقوط الإمبراطورية العثمانية وإعلان ولادة الدولة الحديثة في مطلع العشرينيات، من أجل هدف نهائي، هو إحياء عثمانية جديدة. لكن هناك من يقول إن أردوغان أراد، كما يبدو، إعادةتنا إلى المربع التاريخي الأول أجواء تفكك الإمبراطورية العثمانية قبل قرن، متعمداً ومتسلحاً بالموقف السياسي الداعم توسيع رقعة العمليات العسكرية في شمال سورية، والتمسك بالدور التركي في معركة الموصل ضد "داعش"، المدعومين بقرار تمديد البرلمان التركي مذكرة تفويض الجيش، للقيام بعمليات عسكرية خارج الحدود.

لوزان هي الاتفاقية التي أنهت رسمياً حكم السلاطين العثمانيين، وفتحت الطريق أمام تنظيم استخدام المضائق المائية التركية في البوسفور والدردينيل، وقضت بتخلي تركيا عن السيادة على قبرص وليبيا ومصر والسودان والعراق و"بلاد الشام"، فهل الذي يدفع أردوغان إلى تصعيده الجديد، متسلحاً بورقة لوزان، شعوره اليوم أن تحولات إقليمية جذرية ستقع، وأن على أنقرة حماية مصالحها ونفوذها، والانتقام مما فرض عليها في لوزان؟ كان حزب العدالة والتنمية دائماً يتحدث عن رؤية تركيا 2023، من باب الإشارة إلى مشروع يهدف إلى نقلة نوعية، تصبح فيها أنقرة إحدى الدول العظمى في العالم. هي ليست إذا عملية نقد ذاتي، ودعوة المؤرخين الأتراك إلى إعادة كتابة حقبة تاريخ الحرب العالمية الأولى وسنوات الاستقلال، ما يسعى إليه أردوغان أكثر من ذلك بكثير. إنه يقول لواشنطن، ومن يساندها هنا إن الأتراك لم ينسوا ما فرض عليهم في لوزان، حين فقدوا آلاف الكيلومترات من الأراضي العثمانية لصالح المستعمرين الغربيين، تحت تسمية وغطاءين قانونيين مختلفين، مرة نظام الوصاية، ومرة الانتداب، وثالثة تقاسم إدارة شؤون الدول. وإن أنقرة لن تسمح بلوزان ثانية، تفرض فرضاً على دول المنطقة، بإشعال الحروب المذهبية والعرقية والطائفية. لكن الواضح أن رسالة أردوغان هي لأنصار مشروع الدولة الكردية الكبرى ومحبيها، وفي صدارتهم الولايات المتحدة الأمريكية المتمسكة بهذا المشروع الإقليمي لتغيير الحدود والخرائط في الشرق الأوسط، ورققتها الأقوى والأنجع في تحريك هذا المخطط. أفشلت تركيا المشروع الكردي في سيفر قبل مئة عام، والآن هناك من يعدل "سيفر جديدة" تعطي الأكراد ما يريدون في إنشاء دولة تنتزع أجزاءها من تركيا والعراق وسورية وإيران.

لوزان على طاولة النقاش اليوم، جنباً إلى جنب، مع معركة الرقعة والموصل. بمن ستثق أنقرة للتنسيق معه من لاعبين

إقليميين ودوليين للوصول إلى ما تريد؟ بدأت حكاية لوزان منذ منتصف القرن الثامن عشر وبداية التراجع العثماني على جبهاتٍ عديدة، في القرم وأفريقيا والشرق الأوسط، إلى أن أنهت تركيا أتاتورك حروب الاستقلال. وكانت تركيا في صف المنهزمين بعد الحرب العالمية الأولى. ما الذي كان بمقدورها أن تفعل سوى أن تقبل بنود الاتفاقية؟ لوزان ورقة "حصر إرث" مخلفات الإمبراطورية العثمانية، وتسليم ما تبقى للحكومة العلمانية الأتاتورية الجديدة.

تناقش كتب التاريخ التركي اتفاقية لوزان، لكنها تلتقي عند حكاية واحدة، هي دور أتاتورك في بناء تركيا الحديثة. لذلك، نرى المعارضة التركية تقول إن نقاشات اليوم هي من أجل تحويل الأنظار عن أزمات الداخل التركي، واستمرار التوتر مع دول الجوار. لو طرح أردوغان المسألة، قبل أعوام مثلاً، بالطريقة التي تناولها، هذه المرة، لكان قيل إنه يستهدف الأتاتورية، وما قدمته لتركيا اليوم، ويريد أسلمة الدولة وعثمنتها. ولكن، هناك من يصغي إلى ما يقوله الرئيس التركي بشكل آخر، في محاولة إعادة تركيا إلى ما قبل لوزان وحتى إلى ما قبل أجواء "سيفر" عام 1920.

يقول أردوغان إن "لوزان جديدة" تعد لتركيا، وإنه يريد إفشالها، لكنه يدرك صعوبة المحاولة، فتركيا تصارع على أكثر من جبهة في الداخل والخارج، خصوصاً بعد فشل سيناريو إبعاده عن الحكم من جماعة غولن التي تتحرك بأصابع إقليمية ودولية، تطارده خطوةً خطوةً، وتربص للانقضاض مرة أخرى، كما يقول سياسيون وأكاديميون وإعلاميون أتراك عديدين.

كانت هناك، في لوزان، هيئة وحكومة ومفاوضات، ولم تكن هناك دولة وطرف رسمي تركي يفاوض، متمسكاً بتساوي الظروف والفرص. كانت هناك القوى الكبرى التي تقول للأتراك وقّعوا، لنعترف بكم، وتخرجون من محنتكم، فمهمة اتفاقية لوزان، أو "مؤتمر شؤون الشرق الأوسط"، كما هي تسميته الرسمية، كانت منح تركيا هويتها الغربية العلمانية الأتاتورية الجديدة في مقابل القطع مع تاريخها وماضيها وجذورها في المنطقة. حدّدت لوزان للأتراك استراتيجية المرحلة المقبلة، تحت عنوان "التغيير في الداخل.. التغيير في الخارج"، وهو ما سمّاه مؤسس الدولة الحديثة أتاتورك "السلام في الداخل، السلام في الخارج"، وربما هذا ما يريد الرئيس التركي نفسه في إطار بناء استراتيجية ومنظومة سلام وطني وإقليمي جديد على طريقته.

لا يريد أردوغان الذي يقود اليوم تركيا، اللاعب الإقليمي المؤثر، أن يوقع على مشروع التفتيت الذي يستهدف حدود المنطقة وخرائطها بأكملها. هو يرفض لوزان الجديدة. لذلك يريد سحب ورقة "مرج دابق" الثانية، هذه الورقة الملعبوبة ضد تركيا ودول المنطقة، ومهمته صعبة، لكنها قد لا تكون مستحيلة.

نعرف أن وزير الخارجية الأميركي، جون كيري، قال عند الإعلان عن أهمية التفاهم، أخيراً، بين بلاده وروسيا على هدنة سورية، وهو يدافع عنها، ويدعو بقية اللاعبين إلى دعمها، إن سقوط الاتفاقية يعني سقوط الفرصة الأخيرة لإبقاء سورية موحدة. لكننا نعرف أيضاً أن المفوض الأميركي السابق في العراق المحتل، بول بريمر، قال كلاماً مشابهاً عام 2005، عندما دعا الجميع إلى دعم الحلول الأميركية باتجاه بناء العراق الجديد. ما لا نعرفه هو ما ستفعله واشنطن، هذه المرة، بعدما سارعت موسكو إلى إعلان توسع نفوذها العسكري والأمني في سورية، وحيث الاستعدادات على قدم وساق لإطلاق العمليات العسكرية ضد تنظيم داعش في الموصل؟ ما الذي دفع واشنطن إلى إعلان الحرب على تركيا في معركة الموصل، بدل أن تعلنها على روسيا، أو على تنظيم داعش، المفترض أنه العدو المشترك؟ ووسط كل هذه النقاشات، ربما مشكلة أردوغان أن واشنطن، حليفه الاستراتيجي، هي من يذكّر ضرورة احترام مبادئ وأسس القانون الدولي في مخيم بعشيقه، وأن تكون، في المقابل، من يصول ويجول كما يحلو لها في أراضي المنطقة.

قال أردوغان، أمام الشباب التركي، إن أمنيته هي إخراج بلاده من أجواء وظروف لوزان ما قبل قرن، ومهمته أن يقنع دول الجوار أيضاً بخطورة مشروع لوزان الجديدة. في الحالة العراقية اليوم، حكومة تتولى تصريف شؤون الدولة بحماية أكثر من علم يرفرف فوق أراضيها لمساعدتها على استرداد سيادتها واستقلاليتها ووحدتها المسلحة، كما تقول، من "داعش"، ومئات الجنود الأتراك الذين يعرقلون انطلاق العمليات العسكرية التي يعد لها آلاف مليشيا الحشد الشعبي المزوّد بفتاوى رجال الدين ودعواتهم لطرد الاثنيين وتحرير العراق. فما الذي بمقدور أردوغان أن يفعله؟ [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: سياسة

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي
ملف: معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم: تركيا
QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | enabbaladi.net 18-10-2016

وقت التدوين: 2023-03-16

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 218

لوزان.. أسئلة تمهيدية عن كردستان الصغرى وأرمينيا الكبرى

[20230709180851505225=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

لوزان.. أسئلة تمهيدية عن كردستان الصغرى وأرمينيا الكبرى
حسين جمو

لا يخلو أي كتاب يتناول القضية الكردية، أو أي شأن كردي على صلة بالسياسات الدولية، من ذكر معاهدة لوزان الموقعة بتاريخ 24 تموز 1923. ولقّما تجاوزت الدراسات، التي لا تحصى كماً، من "الرواية السائدة" بخصوص هذه المعاهدة، التي ينظر إليها كتتويج لجهود الدبلوماسية التركية الناشئة بقيادة فريق تفاوضي على رأسه عصمت باشا (إينونو). لقد حفرت "الرواية السائدة" عن لوزان خطأ عميقاً في الوعي السياسي الكردي الحديث، وينظر لها كتطور مفاجئ وغادر من الجانب التركي في مسيرة العلاقات المشتركة. أضف أن رواية لوزان السائدة هي الرواية البريطانية التي تظهر كيف أخرج رئيس الوفد البريطاني اللورد كرزون خلال المفاوضات نظيره عصمت باشا حين بات يسأله عن الكرد وكيف أن مقولة عصمت أنه لا فرق بين الكرد والترك، كذبة غير مقبولة. لكن لا توجد في حقيقة الأمر رواية كردية سائدة لـ "بيئة معاهدة لوزان". ما الذي كان يحدث قبل التوقيع على المعاهدة أو خلال التفاوض؟

في العام 1918 طرح الرئيس الأميركي وودرو ويلسون مبادئه الـ 14 وأصبحت برنامج عمل دولي للعديد من الحركات القومية في الشرق الأوسط. في التاريخ الكردي الحديث الذي تمت صياغته أثناء وبعد الحرب العالمية الثانية، بدأ الكرد يرددون برومانسية عن عظمة مبادئ ويلسون التحررية. والمفارقة أن الطبقة الكردية القيادية في فترة طرح مبادئ ويلسون كانت تعارضها بالإجماع، وبشكل قاطع. فقد نص المبدأ الثاني عشر على:

"ضمان سيادة الأجزاء التركية من الدولة العثمانية، وإعطاء القوميات الأخرى غير التركية التي تخضع للدولة العثمانية حق تقرير المصير وفرصة للتطور المستقل".

استفادت القوى العربية من مبادئ ويلسون للتحرر من السيطرة العثمانية. وتبنت الحركة القومية الأرمنية هذا المبدأ لبناء دولة مستقلة على غرار العرب. لكن الموقف الكردي كان مفككاً تجاه هذه المبادئ، والجهة الأكثر تأييداً لها كانت عائلة بدرخان (ينظر جوردي غورغاس - الحركة الكردية التركية في المنفى - ص 21، 22)، وهذه المبادئ هي التي مهدت لخريطة معاهدة سيفر التي سنّأت على ذكرها. أما الغالبية الكردية المرتابة من "مبادئ ويلسون" استندت على التحركات الدبلوماسية الأميركية لتطبيق المبدأ الـ 12 وكان ينصب بشكل كامل على ضمان تأسيس دولة أرمنية تضم 6 ولايات يعتبرها الكرد جزءاً من كردستان.

لقد أدت الإبادة الجماعية ضد الأرمن عام 1915 إلى تفادي الكرد في المرحلة التالية استعادة النقاشات التي كانت سائدة بخصوص القضية الأرمنية، وهذا الإخفاء أدى إلى تقديم فهم قاصر للأجيال الكردية الحالية حول كيفية مرور معاهدة لوزان بينهم بدون معارضة كردية مسلحة فورية، أو سبب عدم حماسهم لمعاهدة سيفر عام 1920 التي رسمت على الخريطة حدود دولة كردية. وبكلمات أكثر تحديداً، بدون فهم القضية الأرمنية سبب التاريخ الكردي بدءاً من عهد التنظيمات العثمانية عام 1839 وحتى معاهدة لوزان 1923، ناقصاً وغير قابل للفهم. لذلك يلجأ معظم الكتاب الكرد التقليديين، عن غير قصد، إلى جلد الذات الكردية بأن هذا الشعب وقادته كانوا جهلة وينخدعون بسهولة بوعود الترك. ستكون مثل هذه الخلاصة في تصوير الخسارات الكردية مدعاة لبناء وعي قومي مزيف فارغ من دروس التجربة التاريخية. القضية الأرمنية كانت قبيلة انفجرت في يد الكردي، وكل ما جاء لاحقاً ينبغي إعادة قراءته في ضوء هذا الانفجار الذي ساهم فيه الكرد والأرمن بعدم تغليبهم تسوية مشتركة لمسألة الأراضي والسيادة على تلك الرقعة الجغرافية الواحدة التي تحمل اسمين: أرمستان وكردستان.

في خريف عام 1913، وجه الأمير الكردي عبدالرزاق بدرخان، رسالة للكرد حذر فيها من مخطط دولي واسع يجبر الدولة العثمانية على التنازل عن قسم كبير من أراضيها في شمال أفريقيا والأناضول بعد الهزيمة الساحقة لها في حروب البلقان. كان المتداول حينها أن القوى الكبرى وضعت أركان تأسيس دولة أرمنية في حدود الولايات الست المذكورة التي يشكل الكرد نسبة 80% من سكانها بحسب رسالة بدرخان. ويشير عبدالرزاق بدرخان إلى أنه "إذا امتنعت الحكومة العثمانية عن التفريط بالكرد، ستفقد القسطنطينية وآسيا الصغرى" (هوكر طاهر توفيق - الكرد والمسألة الأرمنية - ص 758، 760). في تلك الحقبة، أي بين انقلاب الاتحاد والترقي وحتى إعلان الجمهورية التركية، كانت قوات الفرسان (المعروفة باسم الألوية الحميدية) أكبر قوة مسلحة كردية. وحاول زعماء الكرد جاهدين إحباط محاولات الحكومة العثمانية المقربة من الأرمن بين عامي 1908 - 1911، تجريد هذه القوات من السلاح. وقد أشار عبدالرزاق بدرخان إلى هذه المساعي ليس كاستهداف لفرسان عشائريين منفلتين كما جرى تصوير هذه القوات لاحقاً في التاريخ المعاصر من قبل معظم الكتاب والأكاديميين الكرد، بل إنه حذر من "تجريد الكرد من السلاح" (هوكر طاهر توفيق - ص 761). لقد تآثرت السجلات الخاصة بالتوتر بين الكرد والأرمن تحت وطأة عوامل عديدة، من بينها أن الحصيلة كانت مأساوية

وجذرية في وحشيتها ضد الأرمن. خلال جدالات بديع الزمان سعيد الكردي (النورسي) مع عشائر منطقة وان، جوبه بقلق يتصدر تفكير العوام خوفاً من سيطرة الأرمن على كردستان بمباركة من الدول الأوروبية، وقد أورد النورسي مقتطفات عديدة من هذه الهواجس وإجاباته على استفساراتهم في كليات رسائل النور، وأغلبها في مجلد "صيقل الإسلام".

النورسي حذر قبل هذه الجولة بين عشائر وان، من حل قوات الفرسان الكردية. فكتب مقالاً نشرته جريدة شوري أمث (شوري الأمة) بتاريخ 19 تشرين الثاني 1908، انتقد فيها قرار الحكومة إغلاق مدرسة العشائر التي تخرج منها معظم الضباط الكرد في الجيش والألوية الحميدية. وشبه في مقاله مدرسة العشائر ب"النافذة" التي تم إغلاقها، وشبه الألوية الحميدية بالباب. وحذر سعيد بتوصيف مثير للانتباه، كيف أن إغلاق المدرسة قد زعزع ولاء وإخلاص الكرد للدولة، فما الذي سيحدث إذا سدت الأبواب، أي حل الألوية؟

إذاً، "الرواية الكردية السائدة" عن تاريخ الكرد التحرري يضم صفحات مجهولة ومشوشة، مثل الحرج من الاعتراف بأن الكرد عملوا بكل قوة لإفشال ما يسمى "مبادئ ويلسون التحررية". لذا، لا بد من الانتقال إلى طرح أسئلة محفزة للبحث والاستفزاز المعرفي من قبيل: هل هناك تسوية مخفية في معاهدة لوزان بين الكرد والترک؟ هل تجاوز الفريق التركي حدود التفاهم واستغل المعاهدة كسيف على رقاب الكرد؟ هل كان من الأفضل بناء "كردستان الصغرى" في مناطق آل بدرخان التاريخية والتنازل عن الولايات الست (وان، بدليس، أرضروم، سيواس، خربوط وديار بكر) لأرمينيا الكبرى؟ ما الذي حدث حقاً منذ الانقلاب الدستوري 1908 حتى نهاية حرب الاستقلال 1922؟ هل كان وارداً أن يتنازل القادة الأتراك عن كردستان للكرد بعد أن ارتكب هؤلاء القادة الأتراك أبشع جريمة في العصر (إبادة الشعب الأرمني) بقرارات رسمية موثقة في مراسلات طلعت باشا وقادة الاتحاد والترقي في الحكم؟ هل القالب الأوروبي لتأسيس الدولة القومية الحديثة أسست لمجازر متبادلة في الشرق العثماني المنهار؟

لقد كتب صالح بدرخان في مقالة له بمجلة "روزي كرد"، العدد الثالث سنة 1913، بعنوان "القلم قبل السيف" أن الشعب الكردي هو الآن مثل الشخص الأصم والأبكم الذي لحق به أذى كبير، ولكنه لا يستطيع التعبير عن ذلك، او حتى طلب المساعدة.

في كل الأحوال، ما سنقدمه في هذه الصفحات حكاية أوسع ل"لوزان" من الرواية السائدة. من أين يجب أن نبدأ لفهم ما حدث في لوزان التي أنهت الشعب الكردي قانونياً؟ هل نبدأ من معاهدة سيفر التي سبقتها بثلاث سنوات؟ هل نعود إلى الحرب العالمية الأولى والمقاومة المشتركة ضد الهجوم الروسي العنيف وما رافقه من صدمات مع قوات الطاشناق الأرمنية؟

الواقع أن لوزان فصل من رواية طويلة بدأت قبل ألف عام، وهو فصل ما زال مفتوحاً. كانت هناك ما يشبهها خلال الأعوام الألف الماضية في العلاقات الكردية التركية.

إذاً، لا يمكن تقزيم لوزان إلى معاهدة قانونية بين الدولة العثمانية المنهارة والدول الأوروبية، إنما هي حصيلة ألف عام من العلاقات المعقدة والمضطربة والمتجاوزة بين ثلاثة شعوب: الكرد والترک والأرمن. بدون استكمال صورة العنصر الأرمني من المتعذر استيعاب هذه المعاهدة كردياً، لأنه إلى اليوم يطرح الجيل الكردي الشاب كيف أن أجدادهم انخدعوا بسهولة بهذه البنود الغبية من شدة وضوحها. وهم حين يطرحون هذا السؤال المشروع ولا يلقون إجابة، لأنهم أزاحوا العنصر الأرمني في المعادلة، وبالتالي، ستصبح لوزان غير مفهومة بالنسبة لهم. هل هذا يكفي للإحاطة بالمعاهدة والعتور على إجابات للأسئلة الملحة؟ لا يكفي، ولا بد من العودة أكثر، إلى ما قبل الصدام الكردي الأرمني عام 1896، إلى معاهدة برلين عام 1878. لكن هناك جذور للحكاية تعود إلى فترة أقدم، إلى حرب القرم 1853 - 1856. هل تبدأ الحكاية من هنا؟ بل أقدم من ذلك، إلى مرسوم التنظيمات عام 1839.

سؤال من أين نبدأ يأخذنا إلى تاريخ أبعد كلما افترضنا أن البداية في واحد منه، وهذه الإحالة من تاريخ إلى آخر حقيقي وواقعي، لذلك من الأفضل أن نذهب إلى البداية، إلى عام 1042 حين شاهد الكرد في عاصمتهم ميافارقين للمرة الأولى رجالاً على خيولهم على أبواب المدينة، وقيل إن هؤلاء الرجال من الأتراك، فكان اللقاء الأول والصدام الأول بين الشعبين في عمق الأراضي الكردية. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: شمال كردستان

الدولة - الأقليم: كوردستان

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <https://nlka.net/> - 09-07-2023

وقت التدوين: 2023-07-09

اسم المحرر: ئاراس حسۆ

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 219

مئة عام على معاهدة لوزان

[20230623001537499970=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

مئة عام على معاهدة لوزان

د. محمود عباس

1- خفايا المعاهدة

تصرف معاهدة لوزان على أنها بداية تكوين تركيا القومية، مثلما كانت معاهدة سيفر نهاية للإمبراطورية العثمانية الإسلامية. وتقسيم جديد للجغرافية الكوردستانية والتي بموجبها أصبحت كوردستان مستعمرة بريطانية وفرنسية وفيما بعد ضمت إلى سوريا والعراق، لتصبح كوردستان محتلة من قبل أربع دولة متكونة حديثة، وخاصة الحكومتين الفارسية والتركية، ورثة الإمبراطوريتين الصفوية والعثمانية اللذين وبموجب اتفاقية قصر شيرين في 17-5-1639م قسموا كوردستان فيما بينهم على البنية المذهبية. وبالتالي تصنف معاهدة لوزان طعنة مباشرة في الوجود الكوردي وتدمير مخطط لمستقبل الأمة وتجزئة لكوردستان بناء على مصالح الدول الأوروبية وخاصة بريطانيا وفرنسا.

وفي لوزان تم التنازل عن القضية الكوردية بشكل كامل، وألغيت البنود الثلاث التي أعطى المهيمنون على اتفاقية سيفر تلميحا دوليا على احتمالية استقلال جزء من كوردستان، ومع إلغاء القضية الكوردية من جدول المفاوضات عمت على القضايا القومية الأخرى كالأرمنية واليونانية والبلغارية واللاظ وغيرها، وفرض الوفد التركي القومية التركية ومصالحها بشكل مطلق على دول التحالف.

نفس القوى التي فرضت شروطها على الدولة العثمانية المتهالكة، بعد خساراتها المتتالية لجغرافية إمبراطوريتها، رضخت للقوة التركية القومية الصاعدة من أنقره (1) التي ألغت اتفاقية سيفر وما قبلها من المعاهدات والاتفاقيات، وأجبرتهم على الجلوس إلى طاولة المفاوضات مع بنود مختلفة، وشروط صارمة، ومن ثم التوقيع على الاتفاقية، (2) وفيها تم القضاء على القادم الكوردستاني الذي كانت تسخره بريطانيا وفرنسا لفرض أجنداتهما، وأرسلوا القضية الكوردستانية إلى ظلام سياسي دبلوماسي دام قرابة قرن من الزمن، ساهمت فيها بشكل مباشر الإتحاد السوفيتي وبشكل غير مباشر فرنسا وإيطاليا وأمريكا، وتخاذلت عنها بريطانيا بعدما خسرت في معاركها مع القوات التركية، وخرجت شبه خاسرة أمام تركيا، أو لنقل تراجعت عن كوردستان مقابل استثمارها لجغرافية واسعة من الشرق الأوسط والتي كانت من تركة الإمبراطورية العثمانية.

وعلى بنية هذا التراجع الدولي عن القضية الكوردية تصاعدت شروط الحكومة التركية الجديدة على دول الحلفاء في المفاوضات، ومن بينها الاعتراف بالدولة التركية الحديثة والتي عاصمتها أنقره، وقضية الموصل والتي كانت هي لب قضية الجزء الجنوبي من كوردستان، ففي مقابلة مع صحفيين من إسطنبول في قصر (إزميد هونكار) في 16 تموز 1923، عندما سُئل رئيس تحرير (واكيت) أحمد أمين بك، عن القضية الكردية، قال: «بدلاً من تخيل الكردية في إنه حق خاص به، إنه بالفعل نوع من حيث الشكل يتوافق مع قانوننا التنظيمي. لذلك سيتم تشكيل الحكم الذاتي المحلي» وبهذا الجواب الضبابي تم حصر القضية الكوردستانية كقضية تركية داخلية، وبها اعتبرت اللجنة التركية في مفاوضات لوزان، أي حديث عن القضية الكوردية أو أية قضية قومية أخرى، ضمن جغرافية ليس فقط تركيا بشكلها الحالي، بل ما كانت تسمى بتركيا الملبة، تدخل خارجي، وعليه أصبح لجان دول الحلفاء حريصون على عدم الحديث عن الكورد في المفاوضات، وكانت تلك بداية اعتراف دولي على أن الكورد هم من ضمن تشكيلات الدولة التركية.

في لوزان كانت تركيا الكمالية تتفاوض من منطلق القوة، وفي سيفر كان الوفد العثماني يعمل المستحيل للحفاظ على جغرافية ضيقة المساحة، تحت أي مسمى، بشرط أن تكون ذات خصوصية عثمانية-تركية. لذلك كان من المتوقع بعد اتفاقية سيفر، تكوين قوة كوردستانية قادرة على تطبيق ما تم الإقرار به، لكن وبعد التوقيع على اتفاقية لوزان تبين أن العامل الكوردستاني الداخلي لم يكن متهيئاً لتكوين الدولة، ولم تساعد بريطانيا ولا فرنسا على تهيئتها، وظلت سويتها العسكرية والسياسية شبه بدائية، ومعدمة العلاقات الدبلوماسية في الخارج، وفي الحالتين أستمح الحراك الكوردي طوال سنوات الاستعمار البريطاني والفرنسي دون مستوى إدارة دولة مستقلة، والثورات الكوردية التي ظهرت في تلك المراحل الزمنية، ومن بينها ثورة الشيخ سعيد بينت الحالتين بصورة واضحة.

في الوقت ذاته، كانت شخصيات من الأصول الكوردية تدير إدارات مهمة في الدول التي تشكلت حينها والتي جرت كوردستان بينها، وظل بعضهم في أعلى المناصب يخدمون شعوب غير شعبهم، ويساهمون في تكوين حكومات معادية لشعبهم، أي كانوا أدوات أو خدم لغيرهم، وبالمقابل كان رؤساء العشائر الكوردية في خصام على قضايا ساذجة ولجهالتهم سخروا كأدوات من قبل الحكومات المحتلة حينها، الواعون منهم كانوا يخطفون ما بين تقبل التبعية أو الثورة مع غياب عوامل النجاح.

ففي تركيا كان الرجل الثاني بعد مصطفى كمال أتاتورك كوردي الأصل، وأصبح الرئيس الثاني لتركيا، وفي إيران كان الكورد في الحكومة، وفي العراق كان الرجل الثاني، بعد الملك الذي نصب من قبل بريطانيا، كورديا، وفي سوريا ثلاث رؤساء كانوا كورداً إلى جانب العديد من الوزراء. وفي القوى العسكرية للدول التي تشكلت حديثاً، كان الشباب الكورد يشكلون نسبة عالية من

فرق جيوشهم بضباطها، وجميعهم كانوا خارج المعادلة الكوردية. مع ذلك ظلت القضية الكوردية والشخصيات الرسمية أمثال عصمت شريف باشا الذي حمل القضية إلى معاهدة السلام في باريس، خارج المعادلة الدولية، حتى أنه لم يتمكن من حضور المؤتمر الدولي المهم، الذي عقد في باريس سنة 1919 وشارك فيه مندوبون عن أكثر من 32 دولة وكياناً سياسياً، وسبق لوزان بأربع سنوات، والذي تم فيه تقرير مصير الدول والشعوب، وقسمت تركة الإمبراطورية العثمانية التي خسرت الحرب إلى جانب ألمانيا، قبل مؤتمر سيفر بسنة، وكانت بريطانيا وفرنسا يتحكمان بمجريات المباحثات، إلى جانب دول الحلفاء الأخرى، وكان من أهم قراراته إنشاء عصبة الأمم. كما ولم يتمكن من المشاركة في معاهدة سيفر، وغاب عن لوزان كلياً. ولا شك ستكون منطقية وهو ممثل وفد كوردي لم يسمح له بدخول قاعة المفاوضات في مؤتمر الصلح، لعرض قضيته والتحدث باسم شعبه، سيرفض في المؤتمرات اللاحقة وحيث تركيا بدأت تفاوض من مركز القوة.

علما يقال أن الجنرال شريف باشا كان قد أنتخب من قبل جمعية تعالي وترقي كردستان، وحزب استقلال الكرد، وغيرهم، وأن الوفد ضمّ شخصيات كوردية أخرى، أمثال فخري عادل بك، وعادل بك المارديني، وصالح بك حسني مدير شؤون شريف باشا، إلا أنهم لم يكن يمثلون كوفد رسمي دولي ولم يتمكنوا من إقناع دول الحلفاء على أنهم هناك بإجماع كوردي لتمثيلهم في المحفل الدولي، فضعف القوة الداخلية الكوردية جعل هذا الوفد بدون ثقل سياسي، وممثلهم بلا صوت مسموع دولياً، ففي الواقع كانت جمعياتهم ومنظماتهم وثوراتهم بدون صدى، من البعدين الدبلوماسي والسياسي الدولي. علماً أن رسالته المشتركة مع الوفد الأرمني كانت لها تأثير ما على وفود معاهدة السلام، ومثلها رسالته باللغة الفرنسية في 22 آذار من عام 1919 والتي وجهت إلى جورج كليمنصو رئيس وزراء فرنسا بوصفه رئيس مؤتمر الصلح - مؤتمر فرساي، ورئيس لجنة دول الحلفاء، والتي كانت تضمّن (المطالب المشروعة للأمة الكردية). لكنها ظلت بدون صدى على المستوى الدولي، ولم يتم قبول الوفد ضمن مفاوضات المؤتمر رغم حضور 32 وفداً ومنظمة، وبالتأكيد وفيما بعد وبعدما أصبحت الدولة التركية الحديثة في معاهدة لوزان من القوة بحيث حتى الحديث عن حضور ممثل خاص عن الشعب الكوردي ملغياً بمطلقه. تحرك الوفد التركي على هذا النهج مع دول الحلفاء، وفافوض بمنطق تركيا الحديثة العلمانية، متهمه الثورات الكوردية، التي حاولت بريطانيا وفرنسا قبل معاهدة سيفر، إما دعمها أو إخراج صوتها إلى العالم الخارجي، على أنها تعاديتها من المنطق الدين الإسلامي، وعلى أنها تطالب بإعادة الخلافة العثمانية، وهو ما أدى إلى عداوة الإتحاد السوفيتي للكورد وثوراتهم من جهة، قابلتها تراجع واضح من قبل بريطانيا وفرنسا في طرح القضية الكوردية، في الوقت الذي بين وودرو ويلسون رئيس الولايات المتحدة الأمريكية ميل سياسي كبير إلى الجانب القضية الأرمنية منذ معاهدة السلام في باريس، وركز على توسيع جغرافية الدولة الأرمنية على حساب كوردستان، وتناسى الكورد وقضيتهم.

استند ممثلو الحراك الوطني التركي، والبرلمان الذي كان قد تشكل في أقره عام 1920م الذين رفضوا الاشتراك في مؤتمر سيفر، بعدما تم إلغاء معاهدة لندن الذي تفاوضوا فيه مع دول الحلفاء إلى جانب فد الدولة العثمانية المرسل من إستانبول، على نجاح العاملين الداخلي والخارجي معاً، لإلغاء جميع البنود التي تم الاتفاق عليه سابقاً، ومن ضمنها القضية الكوردية، وهما:

- 1- الصعود المتسارع لقوتها العسكرية التي أعيدت هيكلتها، وجلها عن طريق المساعدات الخارجية.
- 2- إعادة تركيبة تشكيلتها السياسية من الإسلامية إلى العلمانية المناقضة والمناهضة للإمبراطورية التي كانت تستند على العامل الإسلامي.
- 3- العامل الخارجي حيث الدعم السوفيتي، والألماني إلى حد ما، مع إقناع دول الحلفاء، وخاصة بريطانيا وفرنسا، وخلفهم اللوبي اليهودي على أنه لن يعترض على هجرة اليهود إلى فلسطين، والذي كان قد حصل على الرضا من السلطان عبد الحميد وأعترض على عودة اليهود إلى أرض الميعاد، رفضها السلطان ليس حياً بالإسلام ولا بالفلسطينيين، بل كبعد سياسي، خوفاً من خسارة دعم العالم الإسلامي له في مواجهة بريطانيا وفرنسا اللتين كانا قد بدءا في تقسيم الإمبراطورية بين بعضهم، ولذلك نصب ذاته خليفة للمسلمين،
- تركيا الكمالية بينت وبشكل صارخ، حتى أثناء مفاوضات وفدها على إنها لن تكون للعثمانية الإسلامية دور في قادمها، بعكس معاهدة سيفر والتي عرضت كصراع بين العالمين المسيحي المدعوم من الرأسمال اليهودي المتنامي حينها، والإمبراطورية الإسلامية المتردية، والتي كانت قد أغرقت العالم الإسلامي في تخلف كارثي، وتفاقت في المرحلة التي كانت أوروبا تنهض ثقافياً وعسكرياً واقتصادياً وبشكل متسارع. الجدلية التي هاجمها البعض من السياسيين-العسكريين العثمانيين وكتابهم أمثال (قادر مصر أوغلي) (3) وأشرس من هاجم معاهدة لوزان وأتاتورك إلى درجة اتهامه بالخيانة، تحت منطلق تخليه عن الجغرافية العثمانية التي رسخها الميثاق الملي، وهي المنهجية التي أستند عليها حكومة أردوغان عندما قضى أو قزم دور الدولة العميقة الكمالية. في الوقت الذي كانت الدولة العثمانية تصرف لدى الدول التي أستقلت كدولة فاشلة متخلفة والمسببة بتخلف العالم الإسلامي، وكتب فيها حينه كتاب معروفون على مستوى الإمبراطورية العثمانية، أمثال (محمد كرد علي) (4) و (عبد الرحمن الكواكبي) (5) وغيرهم.

بعد معاهدة لوزان، روجت دعاية إعلامية - سياسية تكررت مرارا حتى اللحظة، دون معرفة مصادرها الرئيسية، باستثناء منظمات أرمنية، على إنه كانت هناك بعض البنود غير المعلنة، بين دول الحلفاء والحكومة الكمالية، سبقت اتفاقية لوزان، وظلت سرا بينهم، من بينها:

1- على أن المعاهدة مدتها الزمنية مئة سنة، وبعدها يحق إعادة النظر في بنودها، دون أن يكون لهذا الادعاء سند، ولم يصدر أي إثبات منذ تلك الفترة وحتى اللحظة على وجود مثل هذا الشرط، علماً أن البنود السرية في معظم المعاهدات الدولية يتم إزالة الغطاء السري عنها، بعد نصف قرن أو أقل. (6)

1- على أن دول الحلفاء اشترطت في إنقاذ تركيا بالجغرافية المسماة تركيا الملوية، ومساعدة حكومة مصطفى كمال، مقابل أبعاد مخلفات الدولة العثمانية عن عمقها الديني وعزلها عن قيادة العالم الإسلامي، ويقال أن ما قام به كمال أتاتورك وعصمت إينونو، ومجموعة محاطة بهما الذين كان يجمعهم المحفل الماسوني (للعلم فقد كان السلطان العثماني مراد الخامس من أهم الشخصيات التي انضمت للماسونية آنذاك) بني على هذا الشرط. وقد كان أتاتورك عضواً بارزاً في المحفل، بل ويضاف على أنه كان من يهود الدونمة الذين كانوا يسكنون سالونيك. لذلك سهلت له نجاحاته وإنقاذه التركيبة العثمانية من الضياع، وتأسيس تركيا جغرافية تجاوزت توقعات الإمبراطوريتين البريطانية والفرنسية. وقد روج العثمانيون على أن تغيير الحروف العربية-الإسلامية إلى اللاتينية، كان من بين البنود. كما وأدعى أتباع العثمانية بأنه بذلك التغيير تم القضاء على الإرث العثماني الإسلامي الممتد لقرون عدة. كما حظرت بعض المعالم الثقافية الإسلامية، كاللباس وتغيير العطل الرسمية من الجمعة إلى يوم الأحد. وألغى الشريعة، وحظر تعدد الزوجات، وأعطى المرأة حقوقاً متساوية بما في ذلك الحق في التصويت وشغل المناصب الحكومية. نفذ سياسة التأميم في الاقتصاد، والأهم من كل ذلك تم التركيز على سياسة التفوق التركي وركز على "أطروحة التاريخ التركي" وليس العثماني - الإسلامي. ومن ثم تم تغيير أسم الدولة، ونقلت العاصمة من استانبول إلى أنقرة، وغيرها، وهو ما ساهم في النقلة النوعية من إمبراطورية مريضة إلى دولة تركيا الحديثة، والتي لم تمانع من إقامة دول خارج جغرافيتها الحديثة، شرط ألا يتم التعرض لداخلها، أي ألا يتم مساعدة الكورد والأرمن واليونانيين سياسياً وعسكرياً، ولا تعرض قضاياهم القومية على المحافل الدولية. في الواقع كل ذلك كانت خباثة سياسية نجح فيها أتاتورك، وتمكن على أسسها من تكوين تركيا الحديثة العلمانية ورسخ البعد القومي التركي العنصري، تزعمتها فيما بعد الدولة العميقة.

على الأغلب أن الحكومات العربية التي خرجت من رحم الإمبراطورية العثمانية وبمساعدة بريطانيا وفرنسا، روجت على أنه لولا دعم يهود الدونمة، والحركة الصهيونية العالمية لما تمكن أتاتورك، من الحصول على المساعدات الخارجية، بل وربما حتى من الإتحاد السوفيتي ذاته، وقد كانوا وراء الدعم الإيطالي له، وإن كان صحيحاً فهو ومن البعد السياسي يعتبر الخطأ الذي لا تزال إسرائيل والشعب اليهودي يدفعون ثمنه، وكذلك شعوب المنطقة وفي مقدمتهم الكورد، ومن ثم الأرمن واليونانيون، في الوقت الذي كان بإمكانهم الوصول إلى نفس النتائج وتحقيق نفس الأهداف بالقضاء التام على الإمبراطورية العثمانية، ومنع قيام تركيا القومية العنصرية، وتحرير شعوب المنطقة على أثارها.

لكن في الواقع، الحركة الصهيونية كانت حينها لا تزال في بداياتها، ولم تكن لها القدرة على ذلك، فقد كان خلف هذه التطويرات بريطانيا وفرنسا، وفيما بعد الإتحاد السوفيتي، كل حسب مصالحه، وإستراتيجيتهم في المنطقة، كانوا الداعمين لإزالة المعاهدة الأولى بكل بنودها، وفرض الثانية بما ترضي الحكومة التركية؛ المتشكلة حينها من شخصيات ذوي ميول تتلاءم ومتطلبات معظم الأطراف التي عملت على إزالة الإمبراطورية العثمانية وألمانيا بعد الحرب العالمية الأولى، بدءاً من أتاتورك وجلال بيار وعصمت إينونو، ومن الغرابة أن خلفاءهم كرروا الخطأ ذاته بتقديم الدعم الهائل لأردوغان من بدايات 2006 ليظهر على الساحة كتيار إسلامي ليبرالي، وتحول ضدهم مستندا على المنظمات الإسلامية الراديكالية الإرهابية. لكن ذلك لا يفي أن التحركات السياسية والدبلوماسية لشخصيات حكومة أتاتورك وخلفياتهم وارتباطاتهم كان متينا مع الحاخامات اليهود في إستانبول وخارجها، الذين كان لهم دور ما في إقناع بريطانيا وفرنسا، ودفع الإتحاد السوفيتي لدعم أتاتورك، وتراجع أمريكا مسبقاً عن الأولى، والسكوت على الثانية، ويقال أن هذه العلاقة الخفية هي التي دفعت بأتاتورك ليشكل الوفد المفاوض مع بريطانيا وفرنسا في معاهدة لوزان من الحاخام ناحوم، حاخام إستانبول الأعلى مع عصمت إينونو ذو الأصول الكوردية.

خلفيات هذا الطرح إسلامي وليس سياسي، والتحليل قديم يعود إلى موقف السلطان عبد الحميد الراض لطلب هرتزل الذي استطاع الاجتماع به، عن طريق الدبلوماسيين النمساويين وسفير بريطانيا لإستانبول، والذي كان يتضمن دفع ديون الإمبراطورية العثمانية والتي كانت تقدر بـ خمس مليون ليرة ذهبية، إلى جانب تقديم مثلها كهدية للسلطان ذاته، مقابل عدم منع الهجرة اليهودية إلى إسرائيل، بعدما كانوا يلاقون الويلات في معظم دول العالم.

فكما ذكرنا، رفضها السلطان عبد الحميد، ليس حبا بالعرب المسلمين، ولا بالفلسطينيين، بل لكسب العالم الإسلامي، ولثلا يخسر موارد فلسطين والدول المجاورة، كجزء من إمبراطوريته التي كانت في طور الانهيار والذي كانت لا تزال مصدر دخل مادي لخزانة الدولة العثمانية الغارقة في الديون، وروج في العالم الإسلامي على موقف السلطان ذاك أدى إلى دعمهم لحكومة الإتحاد والترقي في البداية ومن ثم لأتاتورك بعد نهوضه، مادياً وعسكرياً، وساهموا في إقامة الجمهورية التركية، وإلغاء الخلافة العثمانية. علماً أن خسارة بريطانيا العسكري في الدردنيل كان على خلفية الدعم الذي قدم لأتاتورك، في البعدين الداخلي والدولي، من قبل الإتحاد السوفيتي.

لا شك لعبت الحركة الصهيونية وقادتها (مثلما لعبت الحركة الوطنية-القومية التركية بقيادة مصطفى كمال) دوراً رائعا في جمع شمل شعبهم، رغم التشقت بين دول العالم، وإنقاذ قسم كبير منهم من الأوهال التي تعرضوا لها، وتكوين دولتهم التاريخية، رغم ما كانوا ولا زالوا يواجهونه من المعارضة الشرسة، في البعدين القومي والديني، من العالمين العربي والإسلامي،

وتمكنوا من تجاوز الكوارث والمجازر، وهو ما لم يتمكن الشعب الكوردي من تحقيق جزء ولو بسيط مماثل له، فلم يكن لا الحراك الكوردي أو ما يمكن أن نسميه بالحراك، ولا الوعي العام للشعب الكوردي على سوية ما كان عليه الحراك ووعي الشعب اليهودي، لا شك هنا لا يمكن نسيان دور العامل الاقتصادي لدى اليهود والمعدم لدى الكورد، في مرحلة كانت الظروف الدولية أكثر من مناسبة لإقامة كوردستان الكبرى، وحيث الديمغرافية الكوردية الواسعة مقارنة بديمغرافية الشعوب المجاورة.

2- لماذا عقدت المعاهدة؟

1- لإلغاء بنود معاهدة سيفر قبل كل شيء، والتي كانت تتضمن الكثير من القضايا الإستراتيجية المؤدية إلى زوال الدولة ليست فقط العثمانية، بل والتركية أيضا. ووضع رسم جديد للجغرافية السياسية لتركيا القادمة، والتي كانت قد حصرت سابقاً في المناطق التي تتحدث التركية، وهي المحاطة بمنطقة أنقرة مع امتدادات نحو الشرق حيث المناطق الكوردية، وتقدر بأقل من ربع مساحة تركيا الحالية.

2- إلغاء كل المعاهدات والعقود والعلاقات الدولية، السياسية والدبلوماسية مع مخلفات الدولة العثمانية المتبقية أثارها في إستانبول، ووضع نهاية لكل ذلك بمجرد عقد معاهدة مع حكومة أنقرة، وكانت لوزان، وقد جاء إلغاء معظم المواثيق الدولية التي كانت قد فرضت على الدولة البائدة، بسيطاً أمام الاتفاق على إزالة الديون الهائلة التي كانت ترزخ تحتها الدولة العثمانية.

فالعثمانيون كانوا قد ابرموا مع الأوروبيين حتى عام 1879م نحو 18 قرضا بلغت قيمتهم الإجمالية 245 مليون ليرة عثمانية. فبموجب معاهدة سيفر لم تسقط ديون الدولة العثمانية، بل أستمرت مصلحة "إدارة الدين العام العثماني" بصلاحيات لتحصيل الأموال بطرق شتى من الدول التي كانت تحتلها سابقا وأصبحت تحت الاستعمار البريطاني والفرنسي حتى عام 1924، وتدفعهم لشركات الدول المستدانة منهم. فحتى عقب القضاء على الدول العثمانية، ظلت "إدارة الدين العام العثماني" تستثمر الأموال من جغرافية الإمبراطورية، وهو ما سهل للجمهورية التركية الوليدة بتسديد الديون العثمانية، إلى أن أُنقذ مؤتمر لوزان، وعدلت في البند، ووافقت الجمهورية التركية على دفع 62% من ديون الدولة العثمانية قبل عام 1912، و77% من ديون ما بعد 1912.

فعندما انعقدت الجلسة الأخيرة في 12-8-1922م لمجلس النواب العثماني في إستانبول، وقراءة برقية مصطفى كمال مدعي أن الحكومة الشرعية هي في أنقرة وليست استانبول، انزعجت بريطانيا قبل الجميع، لأنها كانت تدرك أن احتلالها لإستانبول على المحك، ولن تنفيذ عمليات القبض على نشطاء الحركة الوطنية، والقوميين الأتراك، وأن محاولاتها في تشتيت الدولة العثمانية بالأساليب التي كانت ترغبه بدأت تفشل، خاصة بعدما بلغت عدد السفن الأمريكية المتواجدة في المياه التركية قرابة 20 سفينة لتطبيق منق و دور ويلسون والذي كان يعارض الوجود البريطاني في استانبول، وضم منطقة أزمير إلى اليونانيين، وبعد سنوات ثلاث من الاستعمار البريطاني لاستانبول توضحت بأنها لن تتمكن من الحفاظ على السلطة العثمانية الضعيفة، حتى عندما نقلها من سلطة برلمانية إلى مطلقة بيد محمد السادس، والذي ألغى سلطنته فيما بعد، بعدما فرضت حكومة أنقرة الحديثة عقد معاهدة لوزان، وحل الحكومة العثمانية بعدها بثلاثة أشهر فقط من بدأ المفاوضات أي في 21-11-1922م والتي أستمرت حتى 24-8-1923م، وبعدها بعشرة أسابيع غادرت القوات البريطانية إستانبول، وبعدهم بأسبوع غادرت السفن الأمريكية المياه التركية ومن بينها السفينة المسماة (USS Scorpion) الاستخباراتية التي كانت راسية في شاطئ استانبول.

قبل التوقيع على الاتفاقية أعلن مصطفى كمال وتحت أسم الحكومة الوطنية التركية في تأسيس جمهورية تركيا وذلك بتاريخ 29-10-1923م وأنتخب كأول رئيس للجمهورية، لتدرج الاتفاقية بين دولة ذات سيادة ومعترفة بها دوليا، أي أن تكون المعاهدة ذات صفة رسمية تحت قوانين عصبة الأمم، مع إلغاء مطلق لحقوق جميع القوميات، وفي مقدمتهم القومية الكوردية، ودرجت من حينها كقضية داخلية، وأعتبر أي حديث فيه تدخل خارجي.

خسرت بريطانيا عندما ركزت على العامل الخارجي، وتخلت عن الداخلي أي القضايا القومية داخل تركيا المليية، العامل الذي ساعدتها على استعمار العراق وفلسطين والأردن وسوريا في البداية، وخسرتها نصف تركيا الحالية. تدخلها المباشر في الحكومة العثمانية واحتلال استانبول، وخلقها لقوى عربية في مواجهة الحكومة الوطنية التركية، ساعدتها على تقليص جغرافية تركيا المليية، لكنها أخطأت عندما لم تخلق وتحرك القوى الخام الكوردية المتواجدة ضمن تلك الجغرافية، والغريب أن بريطانيا وفرنسا بعد حدوث تغيرات في مسيرة مصالحهم في المنطقة، لم تقف على الحياد ما بين القضية الكوردية والدولة التركية أو حتى الإيرانية، بل حاربت بشكل ما الثورات الكوردية، فقد قمعت انتفاضة محمود البرزنجي عام 1919 في السليمانية، ولأول مرة في تاريخ المنطقة تم فيها استخدام الطيران، العملية التي كان لها تأثير سلبي كبير على الوجود البريطاني في كوردستان، ومثلها الوجود الفرنسي في غربي كوردستان، وهو ما خلق بيئة ملائمة لتنامي الحركة التركية القومية تحت الصيغة الوطنية والتي ادعت بأنها تتجه نحو تشكيل دولة تشمل الترك والكورد، فكانت لها التأثير الأعمق والأخطر من القوى التي تقع خارج جغرافية تركيا المليية على الإستراتيجية البريطانية وبشكل إيجابي على المسار التي كان يطمح إليه كمال أتاتورك، ومن ثم فرض شروطه في معاهدة لوزان، وسهلت له تشكيل فرق كاملة من الشعب الكوردي. وبالمقابل فرضت المعاهدة على الدولة التركية في أنقره، بالتخلي عن السيادة على قبرص وليبيا ومصر والسودان والعراق وبلاد الشام، والجزيرة العربية، وتتنازل الدولة العثمانية عن كافة حقوقها السياسية والمالية المتعلقة بمصر والسودان اعتبارا

من تشرين الثاني عام 1922م، مع وضع مواد ضمن بنود الاتفاقية تشمل ما بين 37-44 حول حقوق الأقليات القومية والدينية وقد كانت شكلية ولم تطبق أي منها على أرض الواقع.

3- مجريات المعاهدة

جرت المفاوضات في فندق "بوريفاج بلاس" بمدينة لوزان جنوبي سويسرا، تم الاتفاق والتوقيع عليها في يوم 24 تموز عام 1923 بعد قرابة سنة من بدء العمل على المعاهدة والتي كانت في تشرين الثاني عام 1922م (7) وثلاثة أشهر من المفاوضات الجادة.

المعاهدة التي يُشار إليها أحياناً باسم «معاهدة لوزان الثانية» (Treaty of Lausanne)) مقابل معاهدة أوشي عام 1912م التي تُعرف بمعاهدة لوزان الأولى، وسُميت باسم مدينة لوزان في سويسرا حيث بدأت المفاوضات بين تركيا من جهة بوفد تكون من (عصمت باشا، وزير الخارجية، نائب أدنه؛ والدكتور رضا نور بك، وزير الصحة، نائب سينوب؛ وحسن بك، الوزير السابق، نائب طرابزون؛ عن حكومة الجمعية الوطنية الكبرى لتركيا، وبريطانيا مثلها (السير هوراس جورج مونتاجو رامبولد، المفوض السامي في القسطنطينية) وفرنسا-الجمهورية الثالثة (كان «ريمون بوانكاريه» رئيس وزراءها وقتذاك)، ومملكة إيطاليا (وكان بينيتو موسوليني قد وصل إلى السلطة عام 1922م)، واليونان بشكل رئيسي ومعها بقية دول الحلفاء يوغوسلافيا ورومانيا واليابان من جهة أخرى.

تمت الاتفاقية ووقعت من قبل كل الأطراف، والتي بموجبها ألغيت جميع بنود معاهدة سيفر التي وقعتها الدولة العثمانية في العاشر من أغسطس 1920، تحت ضغط الحلفاء، والتي كانت من اللجنة متكونة من حكومة الداماد محمد فريد، آخر رئيس وزراء في عهد السلطان محمد السادس العثماني، في الوقت الذي كانت فيها الجيوش البريطانية والفرنسية واليونانية تسيطر على مختلف أرجاء الدولة العثمانية، وبضمنها العاصمة إسطنبول، المعاهدة التي أقرت بإقامة الدولة الأرمنية المستقلة، وإقامة إقليم كردي ذات حكم ذاتي في شرق الأناضول حسب البنود الثلاث (62-63-64 من الفقرة الثالثة) لمدة محددة، يتم بعدها إجراء استفتاء فيم إذا كان الشعب الكوردي يريد الاستقلال عن الدولة التركية أو البقاء ضمن الدولة العثمانية. (8)

كما نوهنا سابقاً، أن اتفاقية لوزان لا تتضمن أي بند حول المدة الزمنية التي يجب الالتزام بها، ففضية مرور مئة عام عليها واحتمالية تغييرها أو تعديلها مجرد حديث له غايات سياسية وأي تعديل فيه سيستند على منطق القوة ومصالح الدول الكبرى. كما ولم يتطرق الطرفان إلى مسألة البحث والتنقيب عن النفط في الأراضي التركية، الشائعة التي يروج لها حالياً المطالبون بالعودة إلى الميثاق الملي، وفي مقدمتهم قادة حزب العدالة والتنمية.

كما وأنه لم يكن هناك أي شرط زمني على الاتفاقيات السابقة، كاتفاقية لندن وسيفر، التي تم إلغاؤها كلياً بعد ثلاث سنوات، وحصل كذلك لبعض بنود اتفاقية لوزان التي كانت تضر بمصالح تركيا كفضية المضائق، وذلك بعد تصاعد دورها ومكانتها في العالم، وتوسع علاقاتها مع الإتحاد السوفيتي، من خلال معاهدة مونترنو عام 1936، والتي ألغت التعهدات بشكل تبادلي بين القوى الموقعة عليها حينذاك، وعلى أثره ظلت بنود المعاهدة الأخيرة مترسخة، ولم يحق لأية دولة أو منظمة إنسانية أو حقوقية دولية عالمية التطرق إليها بشكل رسمي، وعليه ضاعت آخر آمال الشعب الكوردي في إعادة بنود اتفاقية سيفر، خاصة بعدما انحصرت مصالح فرنسا وبريطانيا بعد اتفاقية أنقرة 1 و 2 في حدود الدول التي شكلتها في الشرق الأوسط، وخاصة سوريا والعراق.

لا شك إن القضية الكوردية جعلت المفاوضات بين الجانبين في لوزان، غير سلسلة كما كانت عليه أثناء معاهدة سيفر، وأدت إلى تعثرها عدة مرات، فقد كانت تركيا الكمالية، بعكس الإمبراطورية العثمانية، تطالب بمساحات أوسع مما كانت تقدمه بريطانيا، مستندة على منطق انتصارها في إحدى أكبر معاركها مع الجيش البريطاني (9) التفوق الذي تم بسبب المساعدات التي قدمتها الإتحاد السوفيتي (10) بموجب الاتفاقية التي تعود إلى مرحلة ما قبل إعلان أماسيا عام 1919م عندما ألقى مصطفى كمال بوفد السوفييت والذي كان بقيادة العقيد (سيميون بوديوني) المساعدات التي تم بدعم من لينين وتروتسكي، رغم رفض ستالين وسيرغي أوردجونيكيزه وطالبوا من الحكومة السوفيتية قطع المساعدات عام 1922م.

رغم الخلاف ضمن الحكومة السوفيتية، حصلت تركيا الكمالية على المساعدات طوال سنوات الحرب وحتى بعد انتهاء معاهدة لوزان، ففي أول دفعة أستلم الجيش التركي وبعد التشاور مع مفوض الحرب ليف كامينيف على مليون ليرة ذهبية و60 ألف بندقية و108 مدفع ميداني و12 مدفعية ثقيلة، واشترطوا على أن تظل سرية. تأخرت وصول المساعدات بسبب أنشطة نوري (كيليجيل) باي (الأخ غير الشقيق لأنور باشا في أذربيجان، إلا أن لجنة المساعدات شرعت بعملها في 2 يوليو 1919. وحمل الوفد 500 كيلوغرام من الذهب، وهي الدفعة الأولى من المساعدات (مقابل 125 ألف ليرة تركية) ورسالة كتبها تشيشيرين إلى مصطفى كمال.

ولمصطفى كمال مقولة مشهورة حول هذه المساعدات، قالها بعدما أصبح رئيساً للجمهورية التركية: "لولا دعم روسيا، لكان انتصار تركيا الجديدة... على الغزاة سيتحقق بخسائر لا تُضاهي، أو ربما لا تتحقق على الإطلاق. لقد أعطت روسيا مساعدات معنوية ومادية لتركيا، وسيكون نسيان أمتنا هذه المساعدة جريمة"

الصورة هي لكامل أتاتورك مع الوفد السوفيتي في أفيون قره حصار خلال حرب الاستقلال. من اليسار إلى اليمين: رئيس أركان قيادة الجبهة الغربية عاصم قندوز وقائد الجبهة الغربية اللواء عصمت إينونو ومصطفى كمال وممثل روسيا السوفيتية زفوناريف وسفير روسيا السوفيتية سيميون أرلوف وممثل أذربيجان السوفياتية إبراهيم إيبيلوف وقائد الجيش الأول علي

إحسان صباح يوم 31 آذار 1922م.

إلى جانب السوفييت حصل مصطفى كمال على بعض الدعم العسكري من إيطاليا لأنها اعتبرت احتلال اليونانيين لمنطقة إزمير تعد على مصالحها، أي على المناطق التي كانت تطمح باحتلالها، فتجاوزت حد المساعدات إلى المواجهة العسكرية مع اليونانيين إلى جانب الجيش التركي في جبهة كوش آداسي. أما فرنسا فقد كانت تحاول إضعاف بريطانيا للحصول على المزيد من الامتيازات في منطقة الشرق الأوسط.

وعلى أثرها أنتصر الجيش التركي على اليونانيين وفيما بعد على بريطانيا، وتمكنت حكومة مصطفى كمال من فرض شروطها على نفس الدول التي أرغمت الإمبراطورية العثمانية التوقيع على معاهدة سيفر بدون قيود تذكر. واستناداً على تلك القوة رفض الوفد التركي برئاسة عصمت إينونو (İsmet İnönü) رئيس أركان الجيش التركي التوقيع على الاتفاقية، في الرابع من شباط عام 1923م بسبب الخلاف على موصل بشكل رئيس، ومقاطعات في غرب تركيا، وعلى أثرها غادر اللورد كرزون (Curzon) رئيس الوفد البريطاني لوزان وبدأ وكان المفاوضات انهارت. ومن ثم عادت اللجان ثانية إلى طاولة المفاوضات وتم الاتفاق والتوقيع على البنود، وأحيلت قضية الموصل إلى عصبة الأمم والتي شكلت لجان لحلها، فكانت لصالح العراق كدولة موحدة تحت الانتداب البريطاني، وبها تم إلغاء القضية الكوردستانية كلياً.

4- نتائج المعاهدة

في الواقع كان الصراع في أوسع جوانبه، وبشكل أعمق سياسياً وإيديولوجياً، بين بريطانيا والإتحاد السوفيتي، والذي تصاعد بعد الحرب العالمية حينها، فقد وجدت بريطانيا أن الدولة العثمانية التي كانت إلى جانب ألمانيا في الحرب العالمية، والتي تحولت إلى الدولة التركية العلمانية أصبحت تتحالف مع الإتحاد السوفيتي، وكانت تنظر إلى التمدد التركي توسع للبشافية على حساب الإمبراطورية البريطانية، لذلك سعت، بعد انتصارهم في الحرب، على احتواء التهديد البلشفي عبر استعمارها لمناطق الشرق الأدنى في العراق وإيران ومناطق الإمبراطورية العثمانية، وحاولت تقليص جغرافيتها ونفوذها في المنطقة، وكانت تعني بشكل غير مباشر جغرافية ونفوذ البلشافية.

مع ذلك ورغم هذا التوجه، والذي كان وودر ويلسون يرسمه لخريطة أرمينيا في معاهدة سيفر يساند بريطانيا بشكل ما ضد السوفييت، لم يتراجع الوفد التركي عن المطالبة بمنطقة الموصل، والمطالبة بإسكندرونه وغربي كوردستان، أي المنطقة الكوردية المحتلة من قبل سوريا والعراق حالياً "على أساس الوحدة العرقية بين الأتراك والأكراد، وأن معظم تجارة المنطقة كانت مع الأناضول، وأن احتلال بريطانيا وفرنسا للمنطقتين الكورديتين، أي جنوب وغربي كوردستان، غير شرعي ولا يحق تقرير المصير للمنطقة التي يريد سكانها أن يكونوا جزءاً من تركيا. فنّد اللورد كرزون الادعاءات التركية بأن غالبية السكان كانوا من العرب (وهم من أصل سامي) والأكراد (وهم من أصل آري) ومختلفين من حيث الأصول جوهرياً عن الأتراك، وأن معظم تجارة الموصل مع العراق وليس مع الأناضول، فالتجأت بريطانيا إلى عصبة الأمم، ليتم تكليف الحكومة البريطانية رسمياً بالانتداب على العراق (11) وفرنسا على سوريا، وأثار اللورد كرزون قضية الثورات الكردية في القرن التاسع عشر وقبل الحرب على أن الأكراد لا يؤيدون أن يكونوا جزءاً من تركيا". (12)

قضت عصبة الأمم والتي كانت تسيطر عليها الدول المنتصرة في الحرب، على أي حق لأي طرف تشكيل دولة خارج مصالحهم في المنطقة، وحاولوا إسقاط المطالب التركية وجعل الوجود البريطاني والفرنسي في المنطقة انتداباً «شرعياً» تحت مظلة عصبة الأمم. وعليه شكلوا الدول المعروفة الآن على الساحة الجغرافية، سوريا والعراق والأردن وفيما بعد إسرائيل ولبنان والسعودية وغيرها، وفي الواقع كان الإصرار البريطاني على قضية الموصل، أو وضع البنود الثلاث ضمن معاهدة سيفر، ليس دعماً للكورد، بل استخدموها كأداة ضغط، والسبب كان على خلفية الأهمية الاستراتيجية المتعاطمة لمنطقة الموصل وحيث تزايد أهمية النفط سريعاً بعد الحرب، وكان نفط الموصل تستخرجه «شركة نفط العراق» الإنجليزية وهو ما ترك أثراً كبيراً على مواقف كلا الطرفين، بالمقابل حصلت تركيا على قيمة رمزية تدفعها العراق لتركيا عن ولاية الموصل، كموافقة ضمنية على أنها ولاية تركية، الإشكالية التي يستند عليها أردوغان حالياً، بالتدخل في شمال العراق، ومحاولة فتح ملف المعاهدة في هذا الإطار.

صورة رؤساء الوفود المشاركة في مفاوضات لوزان، أثناء التوقيع على الاتفاقية.

الاتفاقية تضمنت 143 مادة موزعة على 17 وثيقة ما بين "اتفاقية" و"ميثاق" و"تصريح" و"ملحق" (13) جميعها كانت لصالح الوفد التركي، فإلى جانب إزالة اتفاقية سيفر بجميع بنودها ومن ضمنها المتعلقة بالقضية الكوردية والدولة الأرمينية، استعادت تركيا السيادة الكاملة على مضيق البوسفور والدردينيل مع حقها غير المقيّد بتحسين شواطئها. مقابل حصول بريطانيا على تثبيت المادة الأولى من اتفاقية المضائق المؤرخة في 24 يوليو 1923 على حرية العبور والملاحة عبر المضائق أثناء السلم والحرب، وكذلك المادة الرابعة على أن شواطئ البوسفور والدردينيل وكذلك الجزر المجاورة في بحري إيجة وممرّة ستكون منزوعة السلاح، وفرضت على الدول الاعتراف بالمناطق التي طردت منها القوات اليونانية والإيطالية. الإشكالية التي يثيرها أردوغان طوال السنتين الماضيتين، على أن اليونان تقوم بوضع أسلحة في الجزر القريبة من الشواطئ التركية.

كما وأرسيت الاتفاقية فعلياً سابقة في القانون الدولي تمثلت بحق الحكومات في إجلاء أعداد كبيرة من مواطنيها على أساس أنهم ينتمون لقومية دولة أخرى، وهو ما أدى إلى تهجير قرابة مليون يوناني على أساس قومي- ديني من غربي تركيا إلى اليونان. وقد كان للحدث أثر فظيع على التعددية الثقافية والعرقية والدينية في الدولة الواحدة، وفضي بها على منطق العيش

المشترك بينهم، والتي تجلت بأشبع صورها في تعامل جميع الأنظمة التركية بدءاً بالحكومة الكمالية، إلى اليوم، مع الشعب الكوردي، علماً أن الإمبراطورية العثمانية، رغم تخلفها وكل مساوئها، كانت تتباهى نظرياً تحت السمة الإسلامية، بعدم التمييز بين القوميات تحت صفة الأمة الإسلامية، لكنها عملياً كانت ترسخ العثمانية-التركية لغة وعرقاً في كل بقاع الإمبراطورية، وكانت تحقر الشعوب الأخرى، وهي التي غرزت هذا المنطق في الذهن التركي، وقامت تركيا الكمالية بتغيير وجه القانون، لتدمج النظرية مع العمل، وبها تمكنت من الحفاظ على جغرافيتها شبه المندثرة، خاصة بعدما تنامت قوات مصطفى كمال العسكرية ودحرت القوات اليونانية التي كانت على أبواب احتلال أنقرة عاصمة مصطفى كمال، وذلك بعد حصوله على دعم عسكري - سياسي - دبلوماسي مباشر من الإتحاد السوفيتي كما ذكرنا سابقاً، في الوقت الذي تأخرت وتقاغست فيها بريطانيا وفرنسا في تقديم المساعدات لليونانيين حسب ما تم عليه الاتفاق قبل الإنزال اليوناني على سواحل أزمير، وركزوا على ترسيخ وصيانة مصالحهما في المناطق التي استعمروها وخاصة في العراق وسوريا حتى قبل تحويلهما إلى دول ذات سيادة وجغرافيات مرسومة.

(الخريطة التالية تبين ما طالبت به الحكومة الكمالية في معاهدة لوزان).

وفي خضم هذه التراجعات والخسائر التي منيت بها دول الحلفاء أمام قوات مصطفى كمال، أزيلت القضية الكوردية من مجريات المفاوضات، ومن نصوص الاتفاقية ولم تطرح كقضية في حواراتهم السياسية والدبلوماسية، إلا بعدما طالب الوفد التركي بمنطقة الموصل، والتي كانت جزءاً من جنوب كردستان، وانتقل إلى سجال قوي بين عصمت إينونو واللورد كرزون، ضمن المؤتمر، والذي انتهى باتفاق بينهم، وتم على أثرها تقسيم كردستان إلى أربعة أجزاء، وظهور دول من عدم، كسوريا والعراق ولبنان وفلسطين والأردن، وغيرها.

الخلاف الذي جرى يعد من أحد أغرب الإشكاليات التي تخللت مفاوضات معاهدة لوزان، فما حصل بين رئيس الوفد البريطاني اللورد (كرزون) ورئيس الوفد التركي (عصمت إينونو، وكان برفقته كوردي آخر باسم تكرال زولفي بك، وللأسباب الذي سنذكره) الذي طالب بقوة، بشمال العراق المعروفة في السجلات العثمانية بولاية الموصل، وكانت جزءاً من جنوب كردستان، مثلما طلب لاحقاً في مؤتمري أنقرة 1 و 2 من فرنسا التنازل عن شمال سوريا الحالية، أي غرب كردستان، تحت صيغة الوحدة العرقية بين الكورد والتركي، وأثناء إصراره على أنها جغرافية الشعب الكوردي، ذكراً أن الكورد والأترك شعب واحد. رد اللورد كرزون على ادعاءاته بقوة؛ مستنداً على النظرية العرقية، وهي أن العرب في العراق من العرق السامي، والكورد من العرق الآري، والكورد مختلفون جوهرياً ومن حيث الأصول العرقية عن الأترك، ولا يربطكم بالكورد أية علاقة عرقية.

هذا الموقف أدى ببريطانيا، على ألا يسمح للكورد بالسيادة على مناطقهم المستعمرة من قبلهم، وجعلهم تابعين للعراق السامي، خوفاً من أن تتجه أنظار الكورد إلى إعادة العلاقة مع تركيا الكمالية على منطلق الدولة العثمانية الإسلامية، وبالمقابل كان عصمت إينونو وهو من العرق الكوردي، يخشى من أن تحرك بريطانيا الزعماء الكورد بعد الاتفاقية، وتبدأ المشاكل مع الشعب الكوردي في تركيا القومية الحديثة، وتعود جغرافية تركيا المتشكلة إلى ما رسمته فرنسا وبريطانيا قبل معاهدة سيفر، أي حسب اتفاقية سايكس بيكو.

ولا نستبعد أن بريطانيا بعدما استقرت في العراق، والخروج من اتفاقية لوزان بخسارة منطقة شرق تراقية وإستانبول، وشرق الأناضول، أعادت النظر في سياستها الخارجية في المنطقة ومع تركيا، فقامت بتحريك الثورات الكوردية المطالبة بإقامة الدولة الكوردية على أمل اقتطاع جغرافية كردستان عن تركيا الحالية، التي أقرتها مؤتمر سيفر في عام 1920م، لكنها فشلت لعدة أسباب، منها القوة التي أصبحت عليها تركيا والعلاقات المتينة بينها وبين الإتحاد السوفيتي، إلى جانب أن تركيا كدولة بجغرافيتها الحديثة أصبحت تدرج ضمن المعاهدات الدولية، وأي تحريك للكورد درج كتدخل خارجي. مع ذلك كانت للشخصيات السياسية والعسكرية السرية البريطانية رحلات متواصلة إلى المناطق الكوردية، أمثال اللوردة (غيرتود بيل) التي رسمت خريطة العراق الحالية، وسميت بصانعة الملوك، بعدما وضعت الملك فيصل على حكم العراق.

صورة اللوردة بيل غيرتود البريطانية، صانعة العراق
و (الميجر سون) الذي كثيراً ما زار آمد، رغم أنه كان يكن الحب والتقدير للعنصر العربي واللغة العربية إلى درجة إتقانه لها، وهو من الذين كانوا ضد فصل ولاية الموصل، وإقامة دولة كردستان منفصلة عن العراق، وهو من اقنع القنصل البريطاني (بيرسي كوكس) بقصف السلبيمانية عندما رفض الملك محمود البرزنجي شروطه بضم منطقة كردستان إلى العراق.

صورة الميجر سون
وبالمقابل كانت تركيا وراء الثورات التي كانت ضد الاستعمار البريطاني والفرنسي في كل من العراق وسوريا، لإعادة المناطق الكوردستانية في الدول المتشكلة بعد انهيار الإمبراطورية العثمانية إلى حوض تركيا الحالية، وممثلهم في الصراع مع فرنسا ما بين الفرات والدجلة كان (إسماعيل حقي قندوز) والتي فرضت على الدول المنعقدة ضمن لوزان الاعتراف بها.

تنازلت تلك الدول لتركيا الكمالية، ما يقارب ثلاثة أرباع المساحة الحالية، بعدما حصرت أراضي الدولة العثمانية في معاهدة سيفر، ضمن مساحة لا تزيد عن ربع المساحة الحالية، وهي كانت في وسط جغرافية تركيا الحالية، محاطة بأنقرة. وبالمقابل لم يحصل الكورد في معاهدة سيفر إلا على جزء بسيط من كردستان، أو المساحة التي كانت عليها الديمغرافية الكوردية تشكل الأغلبية الساحقة، خاصة في المناطق التي تشكلت منها العراق وسوريا وإيران الحالية، وقد كانت حينها الإمبراطورية أو الدولة القجارية والتي كانت بريطانيا في حالة التمدد فيها، وكانت في حالة انهيار مماثل للإمبراطورية العثمانية،

مع ذلك لم تأخذ بريطانيا وفرنسا بعين الاعتبار الديمغرافية الكوردية، ولم يحركوا القضية الكوردية إلا عندما تطلبت مصالحهم في بدايات استعمارهم للمنطقة.

سياسة التريك ضد الأقليات العرقية، بعد معاهدة لوزان، وتشكيل الدولة التركية القومية، شملت الجميع. قامت بتغيير أسماء الأماكن من اللغات اليونانية، والأرمنية، والكردية، والزازكية، والعربية، والسريانية، واليزيدية، واللازية، والجورجية إلى اللغة التركية (مثل القسطنطينية أصبحت إسطنبول، سميرنا أصبحت إزمير، وأنغورا أصبحت أنقرة، ومثلهم جميع المدن والقرى الكوردية ومناطقهم، تم تسميتها باللغة التركية.

والسبب الرئيس في هذا التماذي، أو الإهمال المتقصد، عدم وجود قوة أو حراك كوردي في الداخل، وغياب التمثيل السياسي أو دبلوماسي باسم الكورد، والموجود كان أضعف من أن يتمكن تحريك مجريات الأحداث، علما أن العديد من الشخصيات الذين كانوا يتم التعامل معهم كممثلين عن تركيا والعراق وسوريا، كانوا ذو أصول كوردية، لكنهم كانوا يمثلون قوميات غير قوميتهم. والحركات الكوردية التي كانت في إستانبول حينها والتي كان يترأسها عدد من الشخصيات الكوردية أمثال آل بدرخان، وأبن عبيد الله النهري، ومجموعة من المثقفين الكورد الذي كانوا يدرسون في إستانبول، ومع غياب شريف باشا الذي حاول تمثيل الكورد في مؤتمر سيفر، كانوا من البعد السياسية والدبلوماسي والاقتصادي أضعف من أن يتمكنوا من القيام بعمل على المستويين الداخلي أو الدولي الخارجي، كما وأن البنية الثقافية والاجتماعية للعشائر والشعب الكوردي عامة شبه معدم التأثير على الساحة السياسية قبل وأثناء مجريات المفاوضات في لوزان. جزء من خريطة الإمبراطورية العثمانية التي كانت قد قسمت بين الدول الكبرى، حسب اتفاقية سيفر، والتي أعيدت رسمها بعد معاهدة لوزان. (14)

5- انعكاسات المعاهدة على سياسة تركيا الحالية

بعدما نهوض تركيا ونفاذها من التدهور الاقتصادي الخانق، وتحسن سعر صرف ليرتها، بمساعدة الشركات الرأسمالية العالمية عن طريق ضخ سيولة مالية سنوية؛ وبالعملة الصعبة منذ 2006 وحتى قبل عام 2016م، قدرت بضعفي ميزانية تركيا، وتجاوزت في بعض السنوات 450 مليار دولار، على أمل استخدام تركيا الإسلامية الليبرالية من خلال ظهور أردوغان احتكار السوقين الإسلامي والعربي، إلى جانب قضايا سياسية وإستراتيجية عالمية. وعلى أثر هذا النهوض أصبح يطمح في توسيع تركيا الحالية، بدأها بمعارضته بنود اتفاقية لوزان، وبأكثر من مرة على الإعلام، إلى درجة أنه دفع ببعض كتاب حزبه بإعادة النظر في بنود الاتفاقية على أنها ملغية بعد مرور مئة عام عليها، كما وقام بعد القضاء على الدولة العميقة بتحريك بعض الكتاب والإعلاميين الغلاة من الترك بتخوين كمال أتاتورك وحكومته والوفد الذي وقع على وثيقة اتفاقية لوزان، مطالبا بجغرافية تركيا الملوية والتي تضم ولاية الموصل وشمال سوريا.

فقد قال في إحدى تصريحاته أمام تجمع ضم مسؤولين محليين في أنقرة: " لقد ضُغَط علينا كي نقبل بتلك المعاهدة، لقد سلّمنا جُزراً قريبة منا إلى حد أننا لو نادينا على سُكانها من أراضينا لسمعوننا، والعجيب أنها صوّرت على أنها انتصار للجمهورية التركية "

كما وأضاف أن "الجزر التي تنازلت عنها تركيا أقرب لأراضيها من أراضي اليونان"

وطالب بالعودة إلى ما بعد معاهدة سيفر، أي إلى مطالب الميثاق الملي، قائلاً:

"لقد هددونا بمعاهدة سيفر، وأقنعونا بقبول لوزان!" وتابع بغضب "نحن لا زلنا نناضل من أجل الاتفاق على حدودنا

البحرية، وحتى مجالنا الجوي وأراضينا، ذلك لأن من مثلوا تركيا في لوزان ظلمونا، ونحن نحصد ما فعلوه الآن"

كما وهاجم أردوغان عصمت إينونو الذي ترأس الوفد الموقع على اتفاقية لوزان، ومؤسس الجمهورية والذي قاد حزب الشعب الجمهوري بعد وفاة أتاتورك، والذي عزز من بطولاته عبر سيطرته على الإعلام والإذاعة في تركيا خلال معظم فترة حكمه التي بلغت 12 عاما. رغم أنه عمل على إزالة أتاتورك من الساحة الفكرية لتركيا، ومنها بوضع صورته على النقود بدلا من أتاتورك، وأعلن نفسه خلال اجتماع لحزب الشعب الجمهوري بأنه "هو الرجل الحكيم الأوحده في تركيا القادر على إدارة البلاد ومصالحها" حسبما يورد الباحث في التاريخ السياسي أوزغور إيتشيمان.

لذلك لم يكن من المستغرب أن يكون أول التعليقات الناقدة لتصريحات الرئيس التركي صادرةً من قادة حزب الشعب الجمهوري، وتحديدًا من حفيده عصمت إينونو القيادية في الحزب ذاته، والنائبة البرلمانية عن أنقرة، جولسون بيلجيهان. في الواقع أردوغان صورة عن أتاتورك، لذلك عندما يتبجح بأنه مزق معاهدة سيفر، يحاول أن يبرز اتفاقية لوزان على أنها منتهية الصلاحية، وأنه هناك اتفاقيات عقدت خلف الكواليس، وتركيا لا تزال ملتزمة بها، تسمح له باحتلال شمال سوريا والعراق وبعض الجزر اليونانية والتمدد في المياه الدولية والتي على أثرها ذكر بأن مياه تركيا توصلها إلى المياه الإقليمية الليبية، وقام بالتغطية عليها بالدعاية الإعلامية وخلق مجموعات مرتزقة في المناطق التي بنى فيها القواعد العسكرية التركية.

ولا يستبعد أنه هناك علاقات على المستويات الماسونية العالمية بين أردوغان وترمب وبوتين، وهو ما يطلب منه التشديد بين حين وآخر على علاقاته بهم، رغم تعارض مصالح أمريكا الإستراتيجية مع التوجهات التركية في ظل الحكم الإسلامي الأردوغاني.

ولربما لم تخطأ الماسونية العالمية في تاريخها مثلما أخطأت في دعمها لأتاتورك، وأردوغان، وقد دفعت الكثير على خلفيتها، وتأذت شعوب عدة منها وفي مقدمتهم الشعبين الكوردي واليهودي، سابقاً من الدولة التركية الكمالية، واليوم من الحكومة

الأردوغانية، والذي لا يقل خطراً على الدولة الإسرائيلية من حكومة أئمة ولاية الفقيه في إيران، بدءاً من عرقلة التطبيع وفتح العلاقات الإسرائيلية مع دول الجوار العربي والإسلامي، إلى محاولة الطعن في ديمقراطيتها بوضع اللوم على كل ما يحدث للشعب الفلسطيني وحركاتهم على دولة إسرائيل، وهي تهمة لا تختلف عن عملية تبريره لجرائمه وجرائم الحكومات التركية السابقة بحق الشعب الكوردي بإلقاء اللوم على حزب العمال الكوردستاني.

6- هل ستستمر تركيا على استحقاقات المعاهدة بعد مرور مئة عام عليها؟ لا تتمكن تركيا من البحث في بنود الاتفاقيتين سيفر ولوزان، مثلما لا تملك أية دولة أو قومية شروط قانونية بإحيائها أو إعادة النظر فيها، فبنودها لم تتضمن بند التجديد أو تحديد الزمن، وبالتالي فما تم الاتفاق عليه سيظل كما رسخ طوال القرن الماضي، من رسم للحدود والقوانين المتعلقة بالممرات المائية، أما التعامل مع حقوق القومية الكوردية، فهي تتعلق ليس بالبنود الثمانية ضمن الاتفاقية، بل بمدى قناعة الحكومات والأحزاب التركية بأهمية الاعتراف بالكورد كقومية ثانية، والتي تتغير ببطء فطبع، لا يرقى إلى مستوى احتمالية تكوين دولة حضارية ديمقراطية، وبالتالي ستظل تركيا مهددة بالانقسام بشكل مستمر.

وما تطرق إليه أردوغان في بعض تصريحاته، حول الغبن الذي تم في معاهدة لوزان، أستند على مصدر القوة العسكرية التي يتعامل بها مع القوى الإقليمية، وما يقابله من الصمت الدولي حولها وخاصة من قبل الدول التي عقدت الاتفاقية، والتي بعضها ليست بمستوى الرد، وبريطانيا وفرنسا لا تجد في تجاوزاتها أي تعرض لمصالحها، باستثناء الحراك الكوردي والأرمني اللذان يثيرانها من وجهة نظر مغايرة لطموحات تركيا القومية.

من أحد أهم أسباب الصراع على الشرق الأوسط، والتي تسبق الصراع الديني والإستراتيجي السياسي، ما بين الإمبراطوريات التي تطمح إلى الهيمنة، هو العامل الاقتصادي والذي في مقدمته السيطرة على مراكز النفط. ولم يكن خافياً هذا العامل، الذي دفعت ببريطانيا وفرنسا على طرد الإمبراطورية العثمانية من المناطق الغنية بها، خاصة بعد خسارة ألمانيا في الحرب العالمية الأولى، الدولتين اللتين يفتقران إلى مصادر الطاقة، وهو ما دفع بحكومة أردوغان وبعد الفترة التاريخية الممتدة ما بين توقيع معاهدة لوزان وحتى عام 2003، تاريخ وصول حزب العدالة والتنمية للحكم في تركيا، وهي مئة عام من الزمن والتي كانت فيها بعيدة تماماً عن دائرة التأثير في صنع الأحداث في الشرق الأوسط، إلا تلك الأدوار التي كانت تلعبها ضمن الناتو، ومحاولة السيطرة على بعض مناطق النفط، وقد كانت كوردستان من أحد أهم الجغرافيات التي طمح إليها أردوغان، ليس من خلال اتفاقية أظنه مع سوريا أو مماثلها مع حكومات العراق السابقة، بل وبدون أن تنوه إليه تستند على نص الاتفاقية التي عقدتها حكومة ألمانيا أثناء بناء خطوط السكة الحديدية، ومنها الخط الشهير: برلين-بغداد، المار من غربي كوردستان والموصل، مقابل أن تحصل ألمانيا على حقوق التنقيب في الثروات النفطية والمعدنية بمسافة 20 كيلومتراً على جانبي السكة، وبعد خسارة ألمانيا عملت الحكومة العثمانية ومن ثم التركية الحالية بالحصول على ورثة الاتفاقية. فالحركة الوطنية التركية، والتي شكلت تركيا الحديثة على رأسها كمال أتاتورك، كانت كل طموحها الحصول على الاعتراف الدولي، كدولة ذات سيادة وبجغرافية متفقة عليها، وقد كان هذا المطلب من أول الشروط التي سبقت المفاوضات مع دول الحلفاء في معاهدة لوزان. واليوم حكومة العدالة والتنمية وبعدما دخلت حلقة دول العشرين الأولى اقتصادياً في العالم، ويفضل ما ذكرناه، تطمح للتوسع في العالم الإقليمي المحيط بها، ولأنها دون الدول الكبرى قوة اقتصادية وصناعية، ومعظم علاقاتها الاقتصادية مع الدول الإقليمية تنحصر في:

1- عقود بعض شركاتها ومعظمها في مجال العقارات.
2- استخدام جغرافيتها لمرور أنابيب الطاقة من الغاز الروسي إلى أوروبا، ومن النفط الإقليم الفيدرالي الكوردستاني إلى البحر الأبيض المتوسط.

3- مع طفرة ثانوية في عالم الطيران بدون طيار علماً أن الأخيرة هي تكنولوجيا إسرائيلية تم تطويرها. لذلك تتجه نحو استخدام القوة العسكرية مع الدول الإقليمية التي تعاني من ويلات الحروب طول العقد الماضي، مثل العراق وسوريا وأرمينيا، وليبيا، علماً أنها تستند على مجموعات من المرتزقة، لذلك فتركيا الحالية هي ذاتها التي كانت بعد انهيار الإمبراطورية العثمانية، أي بعد معاهدة لوزان، وسماها ليست بتلك الصلابة على أنها ستتمكن من الاستمرار في فرض الهيمنة، خاصة وأن العامل الإسلامي الذي أراد أردوغان استخدامه تعرت من خلال مساعداته الواضحة للمنظمات التكفيرية والإرهابية.

والأهم هي أنها ورغم التطور الحضاري، لا تزال تصر على هيمنة القومية الواحدة على الدولة المتكونة من عدة قوميات، والتركية لا تمثل أكثر من ربعها، واللغة الواحدة علماً أنها من اللغات التي لا يمكن أن تحتضن عدة ثقافات، وبالتالي يتم التركيز على نشر الثقافة الواحدة، والتي لم تنجح رغم أن إمبراطوريتها حكمت قرابة ستة قرون مع ذلك زالت ثقافتها ولغتها من مستعمراتها مع زوالها، وهي حتى اليوم تظل رافضة التفتح على القوميات والأديان الأخرى ضمن الجغرافية التركية، وخاصة الكوردية، والتي تتجاوز ربع سكان تركيا، وهي من أقدم الشعوب وصاحبة ثقافة عريقة في تاريخ المنطقة، فأى انفتاح حضاري، وتكوين دولة ديمقراطية بنظام فيدرالي، ستخلق أهم عامل للتطور وازدهار تركيا عامة.

لكن لا يستبعد أن أردوغان بمنهجية نقده لمعاهدة لوزان يريد الاستمرار في إلغاء المواد الثمانية من بنود اتفاقية لوزان والتي تبحث عن حقوق القوميات والأقليات العرقية والدينية، والتي لم يتم تداولها والبحث فيها ولم يطبق أي منها منذ التوقيع على الاتفاقية وحتى اليوم.

د. محمود عباس
الولايات المتحدة الأمريكية
mamokurda@gmail.com
آذار/2023م

ملاحظات وهوامش والمصادر:

شكل الجيش التركي في أغسطس 1922، 23 فرقة مشاة و6 فرق سلاح فرسان. ما يعادل 24 فرقة مشاة و7 فرق سلاح فرسان، إذا أُضيف إليها 3 أفواج مشاة و5 أفواج حدودية صغيرة الحجم ولواء سلاح فرسان و3 أفواج فرسان (إجمالي 271403 رجلاً). توزعت القوات في الأناضول على النحو التالي: الجبهة الشرقية: [13] فرقتا مشاة وفرقة سلاح الفرسان، ومناطق محصنة في أرضروم وقارص و5 أفواج حدودية (29514 رجلاً)؛ جبهة الجزيرة (جنوب شرق الأناضول، والمنطقة الشرقية لنهر الفرات): فرقة مشاة واحدة وفوجان من سلاح الفرسان (10447 رجلاً)؛ منطقة الجيش المركزي: فرقة مشاة ولواء سلاح فرسان (10000 رجل)؛ قيادة أضنة: كتيبتان (500 رجل)؛ منطقة غازي عنتاب: فوج مشاة واحد وفوج سلاح فرسان (1000 رجل)؛ وحدات ومؤسسات المنطقة الداخلية: 12000 رجل؛ الجبهة الغربية: 18 فرقة مشاة و5 فرق سلاح فرسان، إذا أُضيف لها اللواء والأفواج المستقلة، 19 فرقة مشاة و5.5 فرقة فرسان (207942 رجلاً). ويكيبيديا الموسوعة الحرة (حرب الاستقلال التركية).

أنظر كتاب قادر مصر أوغلو (1933-2019) (معاهدة لوزان انتصار أم خدمة؟!) أحد المؤرخين العنصريين العثمانيين الإسلاميين، الذي هاجم أتاتورك، وأتهمه بالخيانة، لأنه تنازل عن أراضي الإمبراطورية العثمانية في معاهدة لوزان. اعتقل وسجن لمرات عدة، وسحبت منه الجنسية التركية وتم طرده من تركيا من قبل حكومة كنعان أيفرين، أعيدت له من قبل أردوغان، على خلفية هجومه الحاد على فتح الله غولن، متهما إياه بأنه مسيحي أرمني وأحياناً بأنه من يهود الدونمة. يمكن الاستزادة بالاستماع إلى الفيديو التالي: [External Link](#) راجع مذكراته الجزء الثاني الصفحة (525).

كتابه (طبائع الاستبداد) كان نقد مباشر على أسلوب الإمبراطورية العثمانية في إدارة الدول والشعوب، وعلى أثرها هاجر إلى مصر وعاش هناك، مثل العديد من الكتاب والإعلاميين الذين كانوا ضد السلطة العثمانية، ويقال أن السلطان عبد الحميد قتله بدس السم له توفي ولا يزال في الخمسينات من العمر. أنظر مذكرات محمد كرد علي الجزء الثاني الصفحات (610-612).

[External Link](#) يقال أنه تم كتابة بند سري حول مدة الاتفاقية والتي حددت بمئة سنة لم يعلن عنه، ولم ينشر لاحقاً.

... [External Link](#) عن معاهدة لوزان..... [External Link](#) ورد في بنود معاهدة سيفر: أنه من حق سكان إقليم كردستان إجراء استفتاء لتقرير مصير الإقليم الذي يضم ولاية الموصل وفقاً للبنود 62-64 من الفقرة الثالثة. إلا أنه لم يكن هناك اتفاق عام بين الأكراد على شكل الحدود بسبب التفاوت بين مناطق سكن الأكراد وحدود المنطقة السياسية والإدارية. وعليه قدم شريف باشا العضو في جمعية صعود كردستان (Kürdistan Teali Cemiyeti) اقتراحاً في مؤتمر باريس للسلام 1919 بخطوط عريضة لكيان كردستان وأوضح فيها حدود المنطقة على النحو التالي:

“تبدأ حدود كردستان حسب وجهة النظر العرقية إلى الشمال من زيفان على حدود القوقاز ثم تتجه غرباً إلى أرضروم وأرزينجان وكيماخ وأربغير وبسني ودفريقي، ثم جنوباً حيث يتبع خط حران جبل سنجار وتل الأصفر وأربيل والسليمانية ثم سنانداج. وشرقاً رافاندرز وباشقلعة ووزيرقلعة، وما يسمى بالحدود الفارسية حتى جبل أرارات.”
أنظر:

[External Link](#)

وأرشيف جامعة برمنغهام:

[External Link](#)

يذكر أن الجيش البريطاني الذي ترأسها تشارلز هارنجتون، انسحب من أمام قوات كمال أتاتورك في الأناضول، من غير قتال، وأخلت له مواقعها، وفتحت له الطريق لدحر القوات اليونانية فيما بعد، علماً أنها كانت حليفها، ليشتهر أتاتورك بين الجيش العثماني ويحقق ما تم الاتفاق عليه بينهم في تحويل المسار التركي الإسلامي!؟
[External Link](#) (E2%80%931922%1919)

[External Link](#)

للمزيد يمكن الاطلاع على كتاب، ستانفورد جاي شو، Ezel Kural Shaw. History of the Ottoman Empire and Modern Turkey
ويكيبيديا، معاهدة لوزان.

شكلت دائرة تقصى الحقائق الدولية، التابعة لعصبة الأمم، لجنة وأرسلتها إلى الموصل في 27 كانون الثاني 1925، قامت بمسح ميداني في المنطقة، وتقصدت آراء السكان حول مستقبل منطقتهم. وفي 19 آذار 1925 أنهت اللجنة أعمالها، وعادت إلى جنيف، مقر عصبة الأمم، وقدمت تقريرها في 16 تموز 1925 أوصت فيه بعدم تقسيم الولاية عن العراق التي كانت

تشمل محافظات نينوى وأربيل ودهوك والسليمانية وكركوك، أي جنوب كردستان.

[External Link](#)

[External Link](#)

تحديد جغرافية الدولة العثمانية، وما فصل عنها في معاهدة سيفر، والتي لم تنفذ، وعدلت في معاهدة لوزان. التاريخ والدول في عام:

1914 مساحة الدولة العثمانية كانت 1,589,540 كيلومتر (987,690 ميل)

حسب معاهدة سيفر 1918م قسمت إلى:

453,000 كم2 (174,900 ميل2) الدولة العثمانية

160,000 كم2 (60,000 ميل2) أرمينيا الويلسونية. سميت بالويلسونية على اسم رئيس أمريكا حينها وودرو ويلسون الذي طلب في تلك المعاهدة بإعطاء أرمينيا مساحة كبيرة من الأراضي العثمانية من ضمنها أراض ليس فيها غالبية أرمنية مثل ميناء طرابزون على البحر الأسود. عارضها الكونغرس.

60,000 ميل2 (160,000 كم2) وسكانها عددهم حوالي 3,000,000. سوريا الكبرى. أي ربع مساحتها الحالية. ثبتت الفرنسيون انتدابهم على لبنان وسوريا في مؤتمر سان ريمو، حيث ضمت المنطقة الواقعة بين نهر الفرات والصحراء السورية شرقا والبحر المتوسط غربا وتمتد إلى حوران جنوبا.

370,000 كم2 (143,000 ميل2) بلاد الرافدين. العراق أكثر بقليل من نصف مساحتها الحالية، فصلت عنها جنوب كردستان.

260,000 كم2 (100,000 ميل2) الحجاز، منطقة آل عبد العزيز، السعودية الحالية.

91,000 كم2 (35,000 ميل2) عسير منطقة حائل، منطقة عشائر الشمر والطي الذي هاجروا بعد خسارتهم أمام آل سعود إلى الجزيرة أي غربي كردستان، ومنطقة الأنبار وبادية الشام.

190,000 كم2 (75,000 ميل2) اليمن.

تسببت هذه الخريطة بنشوب خلافات بين الشخصيات الكوردية وممثلي القنصليات البريطانية والفرنسية، لأنها استبعدت منطقة وان (ربما كانت مجاملة لمطالب الأرمن بتلك المنطقة). وقد اقترح أمين علي بدرخان خارطة بديلة تضمنت منطقة وان ومنفذاً إلى البحر عبر مقاطعة هاتاي (أو الإسكندرونة). ووسط إعلان مشترك للوفدين الكوردي والأرمني إلى مؤتمر السلام في باريس-فرساي، فقد أسقطت مطالب الكورد لولاية أرضروم وساسون، مع استمرار النقاشات حول سيادة الكورد على أغري وموش. الخريطة التي استبدلت بخريطة تركيا الملوية، وفيما بعد بما هي عليها تركيا الحالية، أي تراجعت الجغرافية الكوردستانية مع السنوات رغم الاعتراض على الأولى.

يمكن الاطلاع على رسالة الجنرال عصمت شريف باشا يقال أنه كان عضواً في جمعية صعود كردستان، ممثل الكورد إلى مؤتمر السلام في باريس، المرسل إلى رئيس وزراء فرنسا حينها السيد جورج كليمنصو بتاريخ 20 تشرين الثاني 1919م، ورسمه النظري لخريطة كردستان.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <https://sotkurdistan.net/> - 23-06-2023

وقت التدوين: 2023-06-23

اسم المحرر: ناراس حسو

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 220

مؤتمر لوزان ونتائجه على تركيا الحديثة

[20230316101649475000=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230316101649475000)

مؤتمر لوزان ونتائجه على تركيا الحديثة

د. أحمد محمود علو السامرائي
جامعة تكريت / كلية التربية للعلوم الإنسانية

الملخص

يعد مؤتمر لوزان علامة فارقة في سلسلة المؤتمرات الدولية المنعقدة بعد الحرب العالمية الأولى 1914-1918م، لاسيما أن المؤتمر انعقد في ظروف استثنائية ولغايات متعددة، فكل دولة شاركت في أعمال المؤتمر كان لها أهداف وغايات معينة أرادت من خلال المؤتمر تحقيقها على حساب الدول الأخرى، إلا إن الإنجاز الذي حققه مصطفى كمال لدولته الجديدة كان نصراً بحق، لاسيما وأنه عمل جاهداً على إبراز القضية التركية إلى حيز الوجود، وقد نجح في ذلك فانبثقت دولة ذات سيادة، اعترف بها الأعداء قبل الأصدقاء وبذلك حققت الحكومة التركية ما كانت تراه ضرورياً في تعزيز الدولة الجديدة وإبرازها إلى حيز الوجود لتكون فيما بعد من الدول التي يحتذى بها.

Abstract

It is concerned that Luzan Conference is a special mark in the series of the International Exceptional conferences, after the first world war 1914-1918, since the conference is obtained in an exceptional circumstances and for a special issues, each state shares in the conference to complete the victory on other states and countries, but the deal that (Mustafa Kamal) for his new state was a real victory, where he worked so hard to perform the Turkish Case to the Existence and he succeeded to control his state.

The enemies confess by this state before the friends, hence, the Turkish Government achieved what is they see it is necessary and in achieving this state to be one of the most important states in the region.

مد محمود علو السامرائي
جامعة تكريت / كلية التربية للعلوم الإنسانية. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: مطبوع

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

QR Code:

المصادر

[1] digitalcommons.aaru.edu.jo | موقع الكتروني | عربي |

وقت التدوين: 2023-03-16

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 221

مئوية لوزان على الأبواب.. فماذا فعلت بجغرافية الشرق الأوسط..!؟

[20220803080329426188=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

دجوار أحمد آغا

تسعة وتسعون عاماً مضت على توقيع تركيا لمعاهدة لوزان لإنهاء حالة الحرب مع دول الحلفاء بعد انتهاء الحرب العالمية الأولى 1914 1918، هذه الاتفاقية التي تم توقيعها بعد مفاوضات طويلة وشاقة بين ممثلي السلطة الكمالية في تركيا وبين دول الحلفاء الذين انتصروا في الحرب العالمية الأولى على إمبراطورية ألمانيا وإمبراطورية النمسا والمجر وحليفتهما الإمبراطورية العثمانية (تركيا).

سيفر قبل لوزان

لوزان لم تأت من فراغ، ولم تأت عن عبث، فهي جاءت لئلا ينفذ معاهدة سيفر (من ضواحي باريس) 10 آب 1920 التي ولأول مرة في تاريخ عصبة الأمم التي تشكلت في أعقاب انتهاء الحرب العالمية الأولى تم ذكر حقوق الكرد كشعب أصيل يسكن على أرض وطنه وإن قرر بعد سنة من الاتفاقية أن يُجري استفتاء حول طريقة إدارته لوطنه وإن أقر حق تقرير المصير بما فيه الانفصال فيجب على تركيا قبول ذلك. تم ذكر ذلك بكل وضوح في المواد 62، 63، 64 بشكلٍ صريح وبتوقيع من دول إنكلترا، فرنسا، إيطاليا، اليونان، بعد مفاوضات شاقة ومضنية وتنسيق مباشر بين الوفدين الكردي برئاسة شريف باشا والأرمني برئاسة نوبار باشا والتي تكلت بالنجاح وتثبيت حقوق الشعبين اللذين تعرضا لظلم واضطهاد العثمانيين لمئات السنين.

الانكفاء العثماني للداخل

كانت الأوضاع في تركيا خاصة مع خسارة السلطنة العثمانية للحرب وتراجعها للداخل قد مهّدت الطريق لبروز الوعي القومي قليلاً لدى الشعوب المحتلة من جانبها وبخاصة الكرد من خلال الجمعيات والنوادي الثقافية التي بدأت بنشر المجلات والصحف وتحدثت عن الكرد وتاريخهم وتراثهم الثقافي ونتائج شعرائهم ومن بين أعضاء جمعية تعالي وترقي كردستان صعد نجم الجنرال شريف باشا الذي ترأس الوفد الكردي الى مفاوضات عصبة الأمم في باريس كما أسلفنا. هذا الوفد الذي استند إلى مشروعية حقوق الكرد واستطاع أن يثبتها في معاهدة سيفر.

المجازر والمذابح

بدأت السلطنة العثمانية بارتكاب المجازر والمذابح بحق شعوب المنطقة نهايات القرن التاسع عشر وبلغت ذروتها في بدايات القرن العشرين. هي لم تنته مع انتهاء السلطنة بل استمرت مع وجود دولة تركيا التي هي وريثة العثمانيين وقد استمرت على السياسة نفسها التي انتهجها سلاطينهم في مسألة اللعب على وتر الدين وأن الأرمن والسريان والآشور - الكلدان إنما هم كفار وقتلهم وذبحهم حلال وفق منظورهم المتعصب والوحشي في التعامل مع شعوب المنطقة حيث جرت مذابح السيفو بحق السريان والأرمن والآشور وتم خلالها قتل ما لا يقل عن مليون ونصف من المواطنين المسيحيين. انطلاء الحيلة على الكرد

عند عقد معاهدة سيفر لم يقبل بها مصطفى كمال أتاتورك الذي كان يسعى من أجل بناء دولة تركية قوية تأخذ مكان السلطنة العثمانية وتتقرب إلى الغرب وتتخذ شكل الدولة العلمانية الحديثة، هذا الأمر لم يكن له أن ينجح لولا المساعدة والدعم الذي تلقاها مصطفى كمال من الكرد، حيث أدرك أنه لن يستطيع بمفرده ودونما جيش قوي ومع قلة السلاح أن ينتصر في حرب ما يُسمى "الاستقلال" لذا توجه إلى زعماء الكرد وبخاصة الدينين والقبليين في مؤتمر سيواس وارضروم خلال عام 1919 وقال لهم بالحرف الواحد "سوف نبني دولة تكون ملكاً للشعبين التركي والكردي". نجحت حيلة أتاتورك وصدّقها الكرد وقاموا بتقديم الدعم والسلاح والمشاركة بحربه التي حرر خلالها مناطق كانت قد احتلتها اليونان (إزمير) وأخرى في تراقيا من جانب إيطاليا وإنكلترا.

لوزان بدلاً عن سيفر

بعد الانتصارات التي حققها مصطفى كمال أتاتورك وبناء دولته الجديدة، كان لا بد له من ضمان موافقة دول الحلفاء عليها حيث رفض منذ البداية اتفاقية سيفر وكان يجرب مفاوضات منذ عام 1922 مع الدول الكبرى من أجل إلغاء معاهدة سيفر وعقد اتفاقية جديدة والتي توجهت في الرابع والعشرين من تموز 1923 حيث تم عقدها في فندق "بوريفاج بلاس" بمدينة لوزان جنوب سويسرا ولضمان موافقة الدول الكبرى على أن الكرد قد حصلوا على حقوقهم وأن تركيا الحديثة هي للكرد والترک على حدّ سواء كان قد طلب من النائب في البرلمان التركي حسن خيربي بالذهاب الى البرلمان باللباس الكردي -تم فيما بعد لف حبل المشنقة حول رقبته والذي شعر بحقيقة العدو بعد فوات الآوان- كما أنه تعمد أن يرأس الوفد التركي المفاوضات صديقه المقرب منه عصمت اينونو ذي الأصول الكردية في برهنة أخرى للدول الكبرى على حصول الكرد على حقوقهم.

نظرية المؤامرة والمكيدة

الآن وبعد مرور كل هذه السنوات نرى الطاغية أردوغان يصرح بأن لوزان كانت عبارة عن مؤامرة ضد تركيا وهي مكيدة وقع فيها أتاتورك حيث وقع عليها مرغماً في تلك المرحلة من بدايات نشوء وتكوين الجمهورية التركية وأن تركيا كانت ضحية

أطماع الدول الكبرى التي سلخت عنها أجزاء واسعة من أراضيها، هذه الأراضي التي قد تم رسم حدودها وتثبيتها وفق الميثاق الملى 1920، وأن صلاحيات هذه المعاهدة المجحفة بحق الأتراك سوف تنتهي بعد انقضاء مائة عام على توقيعها الأمر الذي يجيش أردوغان أزماله وحاشيته له خلال العام القادم 2023، بالإضافة الى ادعاء أصحاب نظرية المؤامرة والمكيدة أنه هناك بنود في هذه المعاهدة منعت الدولة التركية من التنقيب عن الثروات الطبيعية كالبترول والغاز في أراضيها ومياها الإقليمية.

كردستان في لوزان

من المعلوم بأن كردستان قد تم تقسيمها بشكل عملي إلى قسمين بعد حرب تشالديران 1514 بين الصفويين والعثمانيين وفق معاهدة قصر شيرين 1639 التي رسمت الحدود بين الطرفين. مثلما قسّمت اتفاقية ساكس - بيكو 1916 كردستان الى أربعة أجزاء ووفق اتفاقية لوزان 1923 اقتطعت جنوب كردستان أو ما تُعرف بولاية الموصل وألحقها بالدولة العراقية حديثة التكوين بناءً على رغبة بريطانيا التي كانت منتدبة على العراق لما فيها من خيرات وخاصة النفط والغاز والمياه، إلى جانب اقتطاع مناطق في الجنوب الغربي من كردستان وإلحاقها بالدولة السورية حديثة التكوين بناءً على رغبة فرنسا التي كانت منتدبة على سوريا، وهكذا نرى بأن لوزان عملياً قسمت كردستان الى أربعة أجزاء وفتحت الطريق أمام إبادة الشعب الكردي من خلال صهره وحلّه ضمن الشعوب العربية والفارسية والتركية وبدأت الأنظمة الحاكمة بتطبيق سياسات التتريك والتفريس والتعريب.

لوزان تمهيد للمجازر

لم يرد اسم الكرد أو كردستان في أية فقرة أو بند من البنود الـ 143 لمعاهدة لوزان على العكس من سيفر والتي كما أسلفنا ذكرت بصريح العبارة الكرد وموطنهم كردستان في المواد 62، 63، 64. على العكس من ذلك بعد أن ضمن أتاتورك سكوت ورضى الدول الكبرى وعلى وجه الخصوص بريطانيا وفرنسا، بدأ بارتكاب المجازر والمذابح بحق الكرد، فمن ثورة 1925 بقيادة شيخ سعيد بيران وثورة جبل آكري (آرارات) بقيادة إحسان نوري باشا 1927 1930 إلى ثورة ديرسم 1938 بقيادة سيد رضا وتركيا تمارس سياسة القتل والتهجير القسري والتدمير والتغيير الديمغرافي بحق الكرد وكردستان، ولوزان هي التي فتحت الطريق أمام الأتراك لممارسة مثل هذه الفظائع أمام أعين الدول الكبرى وسط صمتها المُطبق.

انتهاء العمل بمعاهدة لوزان

قمنا بمراجعة دقيقة وشاملة لبنود معاهدة لوزان والوثائق الملحقة بها ولم نجد في أي مادة أو بند أو وثيقة ذكر لتحديد صلاحية المعاهدة بمائة عام، لكن تركيا أردوغان التي تنكرت لوعود أتاتورك التي ذكرها الكاتب الكردي موسى عنتر بقوله إن أتاتورك قد وعد الكرد بتحقيق حكم ذاتي لهم في مؤتمر صحفي عقده في أزميت. إن أردوغان يُثير ويفتعل المشاكل والأزمات مع دول الجوار ليغطي فشله الإداري والسياسي الداخلي والخارجي على حدّ سواء، لذا نراه يتدخل في ليبيا والعراق وسوريا وأرمينيا وقبرص ويفتعل الأزمات مع اليونان ومصر حول حقوق التنقيب عن البترول والغاز في المياه الدولية، وآخرها ادعاءه بأنه غير ملزم بمعاهدة لوزان بعد مرور 100 عام على توقيعها، وهو أمر جديد في السياسة الدولية نسمع به للمرة الأولى.

بعض بنود لوزان

نختتم ببعض البنود التي ذكرتها لوزان ولم تطبقها تركيا منذ تاريخ التوقيع عليها. المعاهدة كما ذكرنا سابقاً تضمنت 143 مادة مرفق معها 17 وثيقة ما بين اتفاق وملحق وتنازلت من خلالها إبرام الصلح بين الأطراف الموقعة على المعاهدة وفق مبادئ القانون الدولي، نذكر هنا فقط هذين البندين ونترك للقراء الأعزاء تقييمهما.

نصّت على استقلال جمهورية تركيا، وحماية الأقلية المسيحية الأرثوذكسية اليونانية بتركيا والأقلية المسلمة باليونان، وألزمت الحكومة التركية بالمحافظة على حياة جميع المواطنين وحقوقهم وحرّيتهم ضمن أراضيها، وبمسأواتهم أمام القانون بغض النظر عن الأصل والقومية واللغة والدين.

إلزام تركيا بعدم وضع أي قيود على المواطنين في استخدام أي لغة يختارونها مهما كانت، سواء أكان ذلك في العلاقات الخاصة أم في الاجتماعات العامة أم في مجالات الدين والتجارة والإعلام والنشر، مع تأكيد حقوق السيادة السياسية والاقتصادية للدولة التركية وإلغاء تطبيق نظام الامتيازات الأجنبية على أراضيها.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: جغرافيا

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: تأريخ

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

تصنيف المحتوى: تقرير

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: سوازيلند

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | كوردی ناوهراست | ronahi.net

وقت التدوين: 2022-08-03

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 222

مئوية لوزان.. لا أحد راضياً

[20221016110501440130=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

*د. محمد نور الدين

تعدّ الذكرى الـ 99 لمعاهدة لوزان، هذا العام، محورية، كونها تسبق بقليل معركة رئاسة الجمهورية التركية المرتقبة بعد سنة، فيما تشكل مناسبةً لتحفيز الكثير من المعنيتين على إعادة تقييم سياساتهم تجاه تركيا التي لا يزال رئيسها، رجب طيب إردوغان، يسعى وراء «استعادة» حدود «الميثاق الملي»، الذي تخلى عنه أتاتورك. أما الكرد - وهم من بين أكثر المتضررين من المعاهدة كونها جاءت لتنسف اتفاقية سيفر التي منحتم حُكماً ذاتياً في بعض مناطق جنوب شرق الأناضول - فما زالوا ينتظرون «رفع الظلم» عنهم بعد نحو 100 عام، والخلاص من «لوزان» مرة واحدة وإلى الأبد. أتمت معاهدة لوزان 99 عاماً من عمرها (24 تموز 1923)، لتبدأ مئويتها. وهي المعاهدة التي وقّعت بين تركيا من جهة، وسبع دول منتصرة في الحرب العالمية الأولى (إنكلترا وفرنسا وإيطاليا واليابان واليونان ورومانيا وصربيا وكرواتيا وسلوفينيا مجتمعة) من جهة أخرى، ورسمت غالبية الحدود الحالية لتركيا، وأطاحت بتطلعات الكثير من القوى الأخرى، ولا سيما الأرمن والكرد. وستكون ذكرى هذا العام محورية، على الأقلّ من زاويتين: أولاً، تزامنها مع معركة رئاسة الجمهورية التركية التي ستجري في حزيران المقبل؛ وتشكيلها مناسبةً لتحفيز الكثير من الدول والقوى المعنيتة على إعادة تقييم سياساتها تجاه تركيا، خصوصاً بعد التشكيك واللغظ اللذين أثارهما رئيسها رجب طيب إردوغان، بخصوص المعاهدة في صيف عام 2016، ولا يزال. ولعلّ الأكثر إحساساً بالمرارة هم كرد تركيا والمنطقة الذين نظّموا، في هذه المناسبة، وقفة احتجاجية في مدينة لوزان نفسها، أول من أمس، للمطالبة برفع الظلم اللاحق بهم، والعودة إلى تطبيق «اتفاقية سيفر» التي وقّعت في 10 من آب 1920، من جانب موفد السلطان العثماني محمد السادس، لكنّ القوميين الأتراك رفضوها واعتبروها مجحفة في حق تركيا، إذ إنها «نُهيها كوطن». وأعطت الاتفاقية المذكورة الأقلّيات حقوقاً مهمة، من مثل إقامة دولة أرمنية مستقلة في شرق الأناضول يرسم حدودها الرئيس الأميركي وودرو ويلسون، وإقامة حُكم ذاتي للكرد في بعض مناطق جنوب شرق الأناضول المتاخمة لسوريا. وفي ظلّ اللبس الذي أثارته الاتفاقية، قاد مصطفى كمال أتاتورك حملة إغائها في سياق حرب التحرير الوطنية التي أعلنها عام 1919، وانتهت بتوافقات مع الاتحاد السوفياتي وكلّ من فرنسا وإنكلترا، وبمعارك مع اليونان أفضت جميعها إلى «معاهدة لوزان» ورسم خريطة تركيا الحالية، فيما حلّت مشكلة الموصل بضمّها إلى العراق، في عام 1926.

بالنسبة إلى الكرد، تُشكل هذه المناسبة ذكرى مرور مئة عام على «المقاومة الكردية» التي «ستتوّج بنار الحرية»، كما تذكّر صحيفة «أوزغور بوليتيكا» الموالية لـ «حزب العمال الكردستاني».

وتتهم الصحيفة، إردوغان، بـ «التعاون مع الشيطان من أميركا إلى روسيا»، من أجل هدف واحد، هو «حرمان الكرد من الحق في الحياة وفي الوجود».

لكنّ الكرد، بحسبها، سيطيحون باللعبة التي تُحاك ضدّهم في الشرق الأوسط. ويذكر حسين تشاوش، في الصحيفة نفسها، بأن مصطفى كمال انقلب على كلّ عوده أثناء محادثات لوزان، ومنها موافقة البرلمان التركي - في 10 شباط 1922 - على مشروع قانون للحُكم الذاتي للكرد بغالبية 363 صوتاً مقابل 64 صوتاً. لكنّ البرلمان حُلّ بعدها وجرى انتخاب برلمان جديد، وإنكار حتّى حدوث الجلسة المذكورة. وعندما وقّعت المعاهدة، بدأ أتاتورك حملة تصفية شاملة للوجود الكردي لغّة وثقافة ودينياً وتجارة وصحافة. كذلك، يذكر الكاتب بما جاء على لسان وزير العدل التركي، محمد أسد بوزكورت، عام 1930، بعد قمع انتفاضة آغري، من أن «التركي هو السيّد والصاحب الوحيد لهذا البلد. إن الذي يعيش في هذا البلد، وليس من العرق التركي، له حقّ وحيد وهو أن يكون عبداً وخداماً.

وليعلم الصديق والعدو وحتى الجبال هذا الأمر».

ويعقّب الكاتب بالقول: «فليعلم الصديق والعدو ولتعلم الجبال، أن الأبناء الشجعان لكرد الجبال لن يحنوا رأسهم، وليعلم كلّ الظالمين هذه الحقيقة، وهي أن معاهدة لوزان سيكون مصيرها التمزيق».

من جهته، يعرض الكاتب في «أوزغور بوليتيكا»، ديمير تشيليك، الوضع من «سيفر» إلى «لوزان»؛ إذ يرى أن الكرد «كانوا الضحية الأكبر»، كونهم توّزعوا على أربع دول «اغتصبت حقوقهم، وعملت على طمس هويتهم».

ويقول تشيليك إن «مثل هذه النتيجة الظالمة، تستوجب أن تُرمي معاهدة لوزان في مزبلة التاريخ»، وأن تستمرّ «المقاومة إلى حين هزيمة خيار المحو والإنكار، وانتصار خيار حرية الشعوب والمعتقد».

لكنّ المنتقد الأكبر للمعاهدة، اليوم، هو نفسه رئيس الجمهورية، رجب طيب إردوغان، الذي يرى أن مصطفى كمال تخلى فيها، كما في اتفاقية أنقرة مع العراق وإنكلترا، عن حدود «الميثاق الملي» الذي رسمه البرلمان العثماني - بدعمٍ من أتاتورك - وضمّ كل شمال سوريا وشمال العراق.

ولا يرى العلمانيون في اعتبار إردوغان «لوزان» هزيمةً، سوى محاولة لاقتلاع أسس العلمانية. لذا، قدّم زعيم «حزب الشعب الجمهوري» المعارض، كمال كيليتشدار أوغلو، مشروع قانون لإعادة اعتبار توقيع المعاهدة عيداً وطنياً، بعدما كان

رئيس الوزراء الأسبق، عدنان مندريس، ألغاه في الخمسينيات. ولم ينتظر إردوغان عام 2023 لمحاولة «استعادة» حدود الميثاق، فهو يعمل لهذه الغاية منذ عام 2016 في سوريا وفي العراق، وليس السجال الأخير بين بغداد وأنقرة حول العمليات العسكرية التركية في الشمال العراقي، ومقتل عدد من المدنيين في منتجع سياحي عراقي في سياق هذه العمليات التي تستهدف «العمّال الكردستاني»، سوى أحد تجلّيات الاشتباك التاريخي بين البلدين حول الحدود النهائية.

ويكتسب بدء الذكرى المئوية لمعاهدة لوزان، أهميّة رمزية وعملية بالغة للتّيّار الإسلامي - القومي، الذي يمثّله الآن حزب «العدالة والتنمية» وشريكه حزب «الحركة القومية». ويمكن لهذا التّيّار، في حال انتصاره في الانتخابات الرئاسية والنيابية المقبلة، أن يسجّل بداية اندفاع جديدة لمخطّطات إردوغان، وأن يمنحه زخماً إضافياً، وبتفويض شعبي، خصوصاً أن المعركة السياسية ستكون - كما يُقال - حامية الوطيس.

ومن شأن خسارة إردوغان وتّيّاره الانتخابات، في المقابل، أن تُحدّث زلزلاً يقلب تركيا رأساً على عقب، في الداخل كما في الخارج، مع احتمال أن تُدخل البلاد مرحلة من الاضطراب والفتنة وعدم الاستقرار، وفق ما يرى مراقبون. وعليه، فإن العام الأخير من «لوزان»، والذي يتزامن مع نهاية ولاية إردوغان، بالغ الحساسيّة داخلياً، إذ ستكون للكرد كلمتهم الحاسمة عبر «حزب الشعوب الديموقراطي» الذي تحوّل إلى بيضة قبان التوازنات الداخلية.

كما أن الصراع مع العلمانيين وصل إلى ذروته، في ظلّ التهديد الذي يمثّله «العدالة والتنمية» للمكتسبات الأناطورية، بل حتى اتّهامه أتاتورك بالتفريط بالحقوق القومية. وسيجمل العام المذكور أيضاً حسابات معقّدة تخصّ علاقات تركيا الخارجية، ولا سيما مع الولايات المتحدة ودول الخليج والجوار الجغرافي من أرمينيا إلى سوريا والعراق، حيث تُنتظر غالبية هذه الدول ما إذا كان إردوغان سيبقى في موقعه أم لا، لتبني على الشيء مقتضاه.

*صحيفة الاخبار اللبنانية. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكروني | كوردبي ناوهراست | marsaddaily.com

وقت التدوين: 2022-10-16

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 223

متى أصبح الأتراك ورثة الدولة العثمانية؟

[20230409115720480859=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

بيار روبري

قد يبدو لك عنوان الموضوع غريباً بعض الشيء، ولكن هذه الغرابة ستزول عندما تتشجع وتبحر معي في بحر التاريخ والماضي القريب، وتمعن النظر في الحقائق التاريخية، والوقائع التي عاشتها الدولة العثمانية تحت راية الخلافة الإسلامية، حتى حُلِّع آخر سلاطين بني عثمان "محمد السادس" في عام 1920، وإلغاء الخلافة عام 1924 من قبل مصطفى كمال.

بنوا عثمان كانوا قلة قليلة من البشر، ولم يكن بإمكانهم بناء دولة لوحدهم، فما بالكم بتشديد إمبراطورية طويلة وعريضة، لولا إعتمادهم على عنصر بشري آخر من أبناء المنطقة، وهذا العنصر كانوا الكرد. لأن العنصر اليوناني كان معادياً للعثمانيين، والأسباب لا تخفى على أحد. وكل تركي يدعي أن هم من بنوا الدولة العثمانية وبجهدهم فقط، الشواهد والحقائق الحقائق التاريخية تكذبهم وتفضحهم. وبالتالي لم يكن لهم الحق في وراثة تلك الدولة العثمانية، لأسباب كثيرة منها:

السبب الأول:

الأتراك ليسوا أصحاب هذه البلاد، وبدليل لم يكن هناك إمارة ولا ولاية بإسم الأتراك، طوال عمر الدولة العثمانية. بينما كردستان كانت موجودة قبل نشوء الدولة العثمانية، وعرفت بالوثائق العثمانية بإسم ولاية كردستان، التي كانت تضم جميع الإمارات الكردية ما عدا، تلك التي كانت تحت سيطرة الدولة الصفوية. إضافة الى كردستان ضمت الدولة العثمانية، ولاية الشام، ولاية حلب، ولاية مصر، الجا، تونس، بغداد والعديد من الولايات الأخرى.

السبب الثاني:

لم يكن هناك عنصر تركي واحد، تولى منصب مهم في الدولة العثمانية، وكان الأتراك الطبقة الدنيا في المجتمع العثماني، لأن بنوا عثمان كانوا يعتبرونهم متخلفين إجتماعياً بالمقارنة مع الكرد واليونانيين والأرمن، وأنهم غير جديرين بالإحترام والمناصب العليا. وإنطلاقاً من هذا القناعة، رفض جميع سلاطين بنوا عثمان، الزواج من فتيات تركيات، وفضلوا عليهن البلغاريات، اليونانيات، الكرديات، الأوكرانيات، ... الخ.

وخلال 600 عام من حكم ال عثمان، لم يسمحوا بأن يحدث نزاع على السلطة داخل الأسرة الحاكمة، من خلال قتل جميع إخوة السلطان، وبفتوى دينية رسمية من شيخ الإسلام في تلك الحقبة. ولهذا لم يزداد عدد أفراد بنوا عثمان مع الزمن، وبالتالي لم يعد لهم علاقة بالعنصر التركي في الحقيقة من الناحية العرقية.

وبسبب عدم ثقة الحكام العثمانية باليونانيين والأرمن بسبب مسيحياتهم، كان لا بد لهم من الإعتما على العنصر الكردي بشكل رئيسي في إشغال المناصب العليا بالدولة، مثل الوزراء ومناصب الولايات في ولايات السلطنة المتعددة، بسبب إستقامتهم وأمانتهم وبسالتهم وإخلاصهم.

فمثلاً ولات دمشق كان أكثرتهم من الكرد إضافة إلى الجهاز الإداري والعسكري كالدرك، ومن أشهر الولايات كان "مدحت باشا، أسعد باشا العظم، عبدالله باشا العظم، سليمان باشا العظم، محمد باشا العظم، سنان باشا، محمد نامق باشا" وآخرين كثر. وفي مصر كان الوالي أيضاً كردياً وهو "محمد علي باشا"، الذي حكم مصر لفترة طويلة، ونهض بها في جميع المجالات، وتولى الحكم من بعده أبنائه وأحفاده. وأيضاً والي جزيرة "مالطا" كان كردياً، ومن العائلة البدرخانية المعروفة. ونفس الشيء والي تونس كان كردياً من عائلة الجزيري، وكان تاجراً ثرياً للغاية، ولا يزال قصره شاهداً حياً على تلك المرحلة التاريخية.

السبب الثالث:

الدولة العثمانية التي تأسست عام 1299م على يد "عثمان بن ارطغرل"، ابن شاه سليمان، كانت بأمس الحاجة إلى مقاتلين أشداء وبأعداد كبيرة، أولاً للدفاع عن هذه الدولة الناشئة، التي كان يحيط بها ثلاثة قوى كبرى هي: الدولة الصفوية من

الشرق، وروسيا القيصرية من الشمال، والرومان من الغرب. وثانياً من أجل توسيع رقعة أراضي الدولة العثمانية، فكان لا بد لها التحالف مع جهة تمددها بمثل هذه القوة البشرية المقاتلة. ولم يجدوا أمامهم سوى الشعب الكردي، والذي سهل الأمر على بنو عثمان، أن الكرد كانوا مسلمين وسنة مثلهم ومجاورين لهم.

وخلال فترة مئتي (200) عام على نشوء الدولة العثمانية، لم يسمح الأمراء الكرد للعثمانيين بالسيطرة على أراضي كردستان، والوصول إلى حدود الدولة الصفوية، إلا بعد إتفاق خطي بين الطرفين الكردي والعثماني. مثل الكرد في هذه المعاهدة/الإتفاقية أمير أمراء الكرد "الملا إدريس البدليسي" ومثل السلطان "السلطان سليم الأول" الدولة العثمانية، وكان ذلك في عام 1515، وكتب الإتفاق باللغة الفارسية، بسبب عدم إمتلاك الدولة العثمانية لغة خاصة بها في ذلك الوقت.

إدريس البدليسي، هو الذي تفاهم وإتفق مع أمراء الإمارات الكردية المستقلة، التي لم تكن خاضعة للدولة الصفوية، ولا للدولة العثمانية حديثة العهد حينذاك. ومنهم شرف بيك البدليسي، وأمراء بدرخان حكام إمارة جزيره، وأمراء إمارة هكاري، وأمراء إمارة عمادية، وحسن كيفا، وبيك مدينة أمد، وأمراء أسرة بابان في السليمانية.

وأثناء توقيع مراسيم هذا الإتفاق أو المعاهدة الخطية، خاطب السلطان "سليم الأول" "إدريس البدليسي"

بلقب: مولانا أي ساوه بنفسه. إن دل هذا على شيء، إنما يدل على قوة ونفوذ الكرد حينها، عندما كانت الإمارات الكردية تخضع لقيادة موحدة وهي قيادة أمير الأمراء.

وإذا ترجمنا نصوص هذه المعاهدة، إلى اللغة الدبلوماسية المعاصرة، في الواقع تعني معاهدة دفاع مشترك بين طرفين، وفي حال تعرض أي طرف منهما للإعتداء الخارجي، على الطرف الثاني القتال إلى جانب الطرف الأول، وردع العدوان والمعتدين.

بناءً على نصوص ذلك الإتفاق، سُمح للجنود والقوات العثمانية بالمرور عبر الأراضي الكردستانية والوصول إلى حدود الدولة الفارسية، وعلى أثر ذلك إندلعت الحرب بين الطرفين ودام النزاع بينهما حوالي 120/ عام، وصولاً إلى معركة "جالديران" التي وقعت عام 1516م بين الطرفين وعلى أثرها إتفق الطرفين وقسما كردستان فيما بينهم، بعد توقيع معاهدة "قصر شيرين" عام 1639م.

ورد في الإتفاقية ما يلي:

"إن الدولة العثمانية تعلن اعترافها بإمارات الكرد على أرض كردستان. ومنصب الإمارة وراثي. وفي المقابل يطلب من الكورد مناصرة "الأستانة" ومؤازرتها فيما لو أنها تعرضت للاعتداء عليها أو طراً عليها ما يمس حقاً من حقوقها. وتكلف الإمارات الكوردية بدفع ضرائب سنوية إلى "الأستانة" باعتبار هذه الإمارات تابعة لها وتحت حمايتها. ولهذا يجب على هذه الإمارات تقديم العون إلى الجيش العثماني فيما لو خاض حرباً من الحروب في يوم من الأيام. وأن يذكر اسم السلطان على المنابر في أيام الجمع والدعاء له".

وفي عهد "سليم الأول" بسطت الدولة العثمانية سيطرتها على مدينة الموصل مع مدينة ماردين وأورفة والرقعة وسنجار وحصن كيفا والعمادية وجزيره، بعد معركة "جالديران الشهيرة" 1514م، التي انتصر فيها العثمانيين على الصفويين بقيادة شاه اسماعيل الصفوي، ووضع السلطان سليم بذلك حد لطموح التوسع الصفوي تجاه غرب إيران.

الذي دفع قادة الكرد إلى توقيع تلك المعاهدة مع "سليم الأول"، هو تخوفهم من النزعة التوسعية للدولة الصفوية، وحدث الفراق التاريخي بين الكرد والفرس، أثر قيام "اسماعيل الصفوي" بتبديل مذهب الدولة من المذهب السني إلى المذهب الشيعي الأثني العشري. وهذا أدى إلى خلق فجوة واسعة وعميقة بين الطرفين، رغم تقاربهما العرقي واللغوي والثقافي والتاريخ المشترك الذي إمتد لألاف السنين.

للمعلومات إن غرب كردستان (الجزء الذي كان تحت سيطرة العثمانيين)، هي البلد الوحيد الذي لم يدخله العثمانيين عنوةً، ودخلوا بإتفاق مبرم مع قادتها (الأمراء). وما عدا ذلك لم يوقع العثمانيين أي إتفاقية مع قادة أي بلد آخر دخلوه، وجميع البلدان التي دخلوها دخلوها عنوةً، أي إحتلوها بقوة السلاح ما كردستان. وأزيدكم معلومة تاريخية أخرى مهمة للغاية، وهي أن الدولة العثمانية نظراً للمشاركة الكردية الفعالة في الجيش العثماني بعد إتفاقية الدفاع المشترك، أطلقت الحكومة العثمانية على إحدى سفنها الحربية الرئيسية إسم "كردستان" وهذه السفينة وصلت عام 1912 إلى سواحل الولايات المتحدة الأمريكية.

في عام 1555م توصلت الدولتان العثمانية والصفوية إلى عقد اتفاقية بينهما بعد أن خاضتا حروباً ضد بعضهما البعض على مدى 120 مائة وعشرين عاماً على أراضي كردستان، وقد عرفت هذه الاتفاقية باسم إتفاقية "أماسيا". وفي عام 1638م كان السلطان العثماني "مراد الرابع" قد انتزع مدينة "بغداد" أيضاً من الصفويين، لذلك امتدت المعارك حتى عام 1639م بين الدولتين. وهذه الحروب أنهكت إقتصاد الدولتين، فساد الفقر والبؤس بين الناس، مما دفع بالطرفين العثماني والصفوي إلى الإتفاق على معاهدة نهائية وسميت بمعاهدة "قصر شيرين". وتعتبر هذه أول معاهدة رسمية بين الطرفين. ومن هنا بدأت رحلة تقسيم الكرد وكردستان، وهذه الرحلة المشؤومة مستمرة إلى اليوم. واتفقت الدولتان على أن يكون جبل "أرارات" و "زاغروس" الحد الفاصل بينهما. وما زالت الحدود التي رسمتها تلك الإتفاقية قائمة حتى يومنا هذا.

كيف يمكن تفسير هذه المعاهدة من الناحية السياسية والقانونية والتاريخية؟

تلك الإتفاقية أو المعاهدة تعني إقرار وإعتراف الدولة العثمانية، بولاية كردستان رسمياً وبوجود الشعب الكردي على أرضه، وهذه مثبتة بالوثائق العثمانية الرسمية. والخرائط والمعاملات الرسمية تؤكد ذلك، وهي موجودة في الأرشيف العثماني ويمكن التأكد منها بكل سهولة. وهذا يدحض كل الأكاذيب والأقاويل التي ردها أتاتورك، والطغمة التي حكمت من بعده إلى يومنا هذا، أنه لا وجود لشيء إسمه:

"شعب كردي وكردستان".

السبب الرابع:

هو ثقافي وإجتماعي، حيث أن الحكام العثمانيين، تخلوا على ثقافتهم المتخلفة، التي حملوها معهم من القوقاز وتحديداً خلف النهر، وتبنت الثقافة الكردية بشكل أساسي وبعض الأشياء البسيطة من الثقافة اليونانية. حيث الغناء والموسيقى والرقص الكردي اليوم، يشكل حوالي 90% من الثقافة التركية. هذا عدى عن العادات والتقاليد واللباس والطعام. الثقافة المتداولة في تركيا اليوم وخلال سنوات السلطنة العثمانية لسنين طويلة، لا تمت للثقافة التركية القوقازية بشيء.

وهذا سبب آخر يدعوننا إلى أن نقول وبصوت عال، بأن الوريث الشرعي للدولة العثمانية ليسوا هم تلك الحفنة من الأتراك الذين قدموا مع عائلة ال عثمان من القوقاز إلى هذه المنطقة كمهاجرين وغزاة. لأنهم لم يكن لهم دور في بناء تلك الدولة، لا على المستوى العسكري البحت، ولا على الصعيد السياسي، ولا على الصعيد الثقافي والمعرفي وإدارة الدولة.

ما الذي جناه الكرد من الدولة العثمانية بعد كل ما قدموه لها؟

لم يحصل الكرد على شيء رغم كل ما قدموه للسلطنة، فمع مرور الوقت، وبعد أن قويت شوكة الدولة العثمانية وصلب عودها، بدأت رويداً رويداً إضعاف الإمارات الكردية، وذلك من خلال شراء زمم بعض

الأمرء بالمال والجاه، ومن خلال محاربة البعض، والتضييق على البعض الآخر، وتذكية الخلافات بين الزعماء الكرد، وزرع الشقاق في صفوفهم، ودفعهم للإقتتال فيما بينهم. وهكذا حتى إستطاعت بسط سيطرتها على جميع الإمارات الكردية الواحدة تلو الأخرى وبشكل نهائي. وللمعلومات كان آخر إمارة يتم السيطرة عليها كانت بوتان، التي تم القضاء عليها عام 1847م. ومن وجهة نظري، تلك المعاهدة أو الإتفاقية كانت خدعة من قبل السلطان "سليم الأول" وإبتلعها الكرد بكل بساطة.

في عام 1812/ قرر الأمير "بدرخان بك" إعلان الإستقلال عن العثمانيين وإقامة دولة "كردستان"، وما أن بدأ بترتيب أوضاع الإمارة، حتى تمرد عليه السناطرة بتوجيه من الباب العالي، فكان لا بد له أولاً أن يقضي على ذلك تمرد، وبعدما تمكن من إنهاء ذلك تمرد الغير طبيعي، قام بتدعيم أركان حكمه من خلال نشر العدل. ولكن تعامله مع السناطرة أغضب بعض دول أوروبا، لذا تأمرت عليه مع الدولة العثمانية وزودوها بما تحتاج من سلاح ومال، للقضاء على الأمير بدرخان ومشروعه القومي الودودي وخاصة المانيا.

عندما فشلت الدولة العثمانية في تحقيق نصر سريع على قوات الأمير "بدرخان الأريزي" لجأت كعادتها إلى الخداع وبذر الشقاق بين أمراء الكرد وشراء زمم البعض، ومثل هؤلاء موجودين دائماً في كل مكان وكل وقت، وفعلاً إستطاعت حكومة "إستانة" شق صفوف الكرد من خلال شراء زمة "يزدان شير" قائد الجبهة اليمنى في جيش الإمارة، وكان تحت إمرته 15/

الف مقاتل، وهذا الأخير أفصح المجال أمام قائد قوات العثمانية "عثمان باشا" وتمكن بذلك من فتح ثغرة في جبهة الجيش الكردي والقضاء على الإمارة قبل أن تتحول إلى دولة مستقلة وترى النور.

وبعد ان قضت الدولة العثمانية على إمارة "بوتان" وهذا الوضع في كردستان نسبياً، قامت السلطات بشن حملة عسكرية إجرامية على منطقة "اوماريان" العائدة لحكم الخائن "يزدان شير"، تحت حجة عدم دفع السكان الضرائب المترتبة عليهم، وإستمرت المصادمات والمناوشات بين السكان الكرد والقوات الغازية نتيجة الاستياء العام بين الكرد، بسبب إرغامها على التجنيد الإجباري، وجمع مؤن كبيرة خاصة بحروب العثمانيين بصورة قسرية، وهم كانوا رفضين للخ القوات الغازية المجازر بحق المواطنين الكرد حتى تمكنوا من السيطرة على كامل المنطقة، وحدث ذلك عام 1850/ بعد ذلك نفت الحكومة العثمانية أمير بدليس "شريف بك" إلى مدينة استانبول لوضعه تحت المراقبة، وعينت حاكماً جديداً مكانه وكان هذه المرة تركيا!! وبذلك أنهى الباب العالي حكم كل الإمارات الكردية، ولم تقم إمارة بعد ذلك وإزداد الخناق على الكرد ومورست بحقهم سياسة المحو وإنكار الهوية الكردية، وهذه السياسة مستمرة إلى يومنا هذا.

اللافت في كل ما حدث للإمارات الكردية على يد العثمانيين ولاحقاً للثورات والإنتفاضات الكردية على يد الدولة التركية الفاشية، التي ورثت الدولة العثمانية دون وجه حق، لم يوقع أي زعيم كردي على أية وثيقة إستسلام وهذا مهم للغاية.

لاحظوا معي بعد إنهاء الخلافة العثمانية رسمياً على يد مصطفى كمال الملقب "بأتاتورك" عام 1924/، وإعلان الجمهورية التركية، لجأ هذا الأخير أيضاً إلى الكرد، طالباً منهم المساعدة لمواجهة البريطانيين والفرنسيين الغازيين لأراضي الدولة، ووعدهم ببناء وطن للشعبين الكردي والتركي، وبهدف طمأنتهم وقع معهم على ميثاق شرف، وبعد دحر الغزاة، تنكر هذا الوغد وقليل الشرف لوعوده ولحس توقيعه، ومارس سياسة إجرامية بحق الشعب الكردي وقال:

"وطنٌ واحد، وشعبٌ واحد وعلمٌ واحد". وأنكر حتى وجود الشعب الكردي وكردستان نهائياً. وهذه كانت الخدعة الثانية، التي إنخدع بها زعماء الكرد. وهذه برأي تنم عن ساذاجة سياسية، وضحالة فكرية لدى السياسيين الكرد وهذه مستمرة إلى يومنا هذا للأسف.

بعض المرضى من العنصرين الأتراك والفرس والعرب، يظنون أنهم إذا أنكروا وجود الشعب الكردي وكردستان، سيختفي هذا الشعب من الوجود وتنتهي القضية برمتها ويرتاحون منه. ولكن الأيام والتاريخ أثبت بشكل قاطع، بأن هذه مجرد أضغاث أحلام. وينسون أن إسم الكرد وكردستان في المنطقة أقدم من

كل هؤلاء بألاف السنين، والإمبراطويات الثلاثة (الفارسية، والعربية والعثمانية)، لم قامت لها قيامة لولا المشاركة الفعالة من قبل الشعب الكردي في بنائها، وحتى الدولة التركية الحالية أيضاً كان للكرد فضلٌ في وجودها. ولمن يرغب في معرفة حقيقة تاريخ الكرد وكردستان، عليه أن يعود إلى التاريخ الحقيقي، وليس ذاك التاريخ المزيف الذي وضعه الفرس والعرب والأتراك.

وختاماً، أعتقد أن الأوروبيين أخطأوا عندما خاطبوا الأتراك كوريث للسلطنة العثمانية، ودخلوا معهم في مفاوضات بمؤتمر "سيفر" ولاحقاً في "لوزان"، التي تنكرت لحقوق الشعب الكردي المنضوي تحت لواء السلطنة العثمانية. كان على الأوروبيين مخاطبة القيادات الكردية السياسية والعسكرية، لأنهم هم الورثة الحقيقيين للسلطنة. ولكن ماذا بالخونة الذين مشوا خلف جلاذ شعبهم وعلى رأسهم الخائن عصمت أنونو.

2020 - 07 - 08

ملاحظة: كتبت هذا الموضوع بالتعاون مع الأخ: أكرم نعان - رئيس قسم أطباء الطوارئ بألمانيا.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي
ملف: معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم: كوردستان
الدولة - الأقليم: تركيا
QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | sotkurdistan.net 09-07-2020

وقت التدوين: 2023-04-09

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 224

محاضرة الحجج السياسية لولاية الموصل- كوردستان الجنوبية-العراق- ذات الاغلبية الكوردية

[20230406085343479869=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

الفريق الركن الدكتور

عبد العزيز عبد الرحمن المفتي

1. أهالي ولاية الموصل (كوردستان العراق) وجهاً لوجه مع اللجنة الأممية المتشكلة في عصبة الامم لتقصي الحقائق (آراء أهالي ولاية الموصل) الكوردية

إن آراء الأهالي في ولاية الموصل كوردستان العراق ذات الاغلبية الكوردية هي: أولت الحكومة التركية وزناً كبيراً لأهمية رغبات الأهالي في الإقليم الكوردي المتنازع عليه ولاية الموصل، وكانت حجتها الكبرى التي وضعت فيها أكثر ثقلها هي إن الإقليم ولاية الموصل ذات الاغلبية الكوردية (كوردستان العراق) يجب أن يبقى في حيازتها الى (تركيا الحديثة) لأن ذلك هو رغبة السكان ولاية الموصل الكوردية وأكدت بأن الكورد الذين يؤلفون الأكتريه فيها والترك بنسبة أقل من سكان الإقليم المتنازع عليه (الموصل) يفضلون جداً العيش في تركيا الحديثة كما كان شأنهم في ذلك منذ أجيال عديدة ومن المحتمل أن يميل العرب فيها أيضاً نحو تركيا الحديثة. وعلى أي حال فلو جمعوا مع الطوائف غير المسلمة فسيكونون أقلية ولذلك ليس من العدل في شيء ضم ولاية الموصل كوردستان العراق إلى العراق العربي الجديد بسبب وجود هذه الأقلية العربية في الإقليم (ولاية الموصل- كوردستان العراق) وتحديدًا في مدينة الموصل العربية.

وتسند الحكومة البريطانية حججها السياسية كذلك إلى وجهات نظر الأهالي في الموصل بمدى واسع كما تتصورها هي مؤكدة بأن العرب يفضلون كثيراً الانضمام إلى دولة العراق العربية كتلة واحدة، وأن اليزيدية واليهود يشاركونهم هذه الرغبة في حين يمتلك المسيحيين الرعب من فكرة تسليمهم إلى (أنقرة) (اللورد كرزون) وزير خارجية بريطانيا في مؤتمر لوزان 23-01-1923) وأما عن الكورد فتؤكد الحكومة البريطانية أنهم لا يرغبون في العيش ضمن تركيا الحديثة كما دلت على ذلك ثوراتهم الكوردية المتعاقبة ضد الحكم العثماني وكما كشف عنه استفتاء العامين (1919 و1921).

في فصل سابق من هذا التقرير برهنت اللجنة الاممية لعصبة الامم (لتقصي الحقائق) على استحالة إجراء الاقتراع الذي تفضله الحكومة التركية الحديثة ومع هذا فقد بذلت أقصى ما في جعبتها للتأكد من آراء الأهالي في ولاية الموصل الكوردية المعنيين ولهذا الغرض استجوبت عدداً كبيراً من الأشخاص معظمهم جرى انتقاؤهم من القوائم التي قدمها المستشاران (البريطاني والتركي). وجاهدت في المراكز الرئيسية للمناطق الأكثر اتساعاً من البلاد ولاسيما في مدينة الموصل لأجل التأكد من آراء الأشخاص الذين هم على درجة ما من الثقافة والنفوذ كالوجهاء والرؤساء الروحانيين والمنتخبين الثانويين (في أيام الحكم العثماني التركي وكانت تجري الانتخابات على الطريقة غير المباشرة) وملكي البيوت والقرى ومن لف لفهم. وواجهت أيضاً عدداً من الشهود قدمت أسماؤهم بوصفهم وجهاء وذوي مكانة وعينت اللجنة الاممية لعصبة الامم (لجنة تقصي الحقائق) باتخاذ كل وسائل الحيلة لضمان سرية الآراء التي أدلي بها لإشاعة الثقة والاطمئنان في نفوس الشهود. وبلغ مجموع ما استجوب من الأشخاص على انفراد حوالي (800) شخص.

وجابهت اللجنة الاممية لعصبة الامم (لجنة تقصي الحقائق) في بداية عملها صعوبات جدية يعزى قسم منها إلى إحجام كثير من الشهود عن الإفصاح عما يجول في أنفسهم. ومنها يعزى إلى أن عدداً كبيراً من التصريحات قد تأثرت في الواقع بمختلف العوامل التي أثارت بعض الشكوك في أصالة الأجوبة.

وبصرف النظر عن تشجيع أعضاء لجنة تقصي الحقائق الاممية لعصبة الامم الشهود ومحاولتهم إشاعة الاطمئنان في نفوس المستجوبين بالتأكيد لهم بأن كل أقوالهم ستظل مكتومة وسرية. فإن الخوف من العقاب كان كبيراً جداً ولوحظ بنوع خاص وجود خوف من عقاب السلطة الحالية في البلاد. ووجد أكثر من مرة أن الشاهد يحبذ تركيا في السر مفضحاً عن رأيه همساً ليرفع صوته بعدئذ محبذاً الحكومة العراقية العربية الجديدة كي يبلغ صوته آذان الواقفين في الخارج. ولا شك أيضاً في أن هذا التردد في إعطاء رأي يعود أحياناً إلى الخوف من عقوبات قد ينزلها الترك فيما لو عادوا إلى البلاد (تركيا الحديثة)، على أن هذا الخوف لم يمنع أي شاهد مسيحي من الإعراب عن رأيه بصراحة. ثم أخذ هذا الخوف يتبدد ويزول شيئاً فشيئاً حتى بات غير ملحوظ وسرعان ما كسبت لجنة تقصي الحقائق الاممية لعصبة الامم المشكلة من قبل عصبة الامم التي شك أحياناً بأنها لجنة حكومية متتكرة - ثقة السكان ولذا أقبل الشهود على إبداء آرائهم إلا القليل - في الفترة الأخيرة من التحقيق. ما من شك في أن المصالح الشخصية كان لها أثر عظيم في الآراء أحياناً فمن كان يعتبر نفسه من ذوي الخطوة عند السلطة، أيد العراق العربي الجديد في حين أظهر ميلاً إلى تركيا الحديثة أولئك الذين حاولوا عبثاً الحصول على وظائف عامة أو نيل أية مكاسب أخرى. واثراً على الآراء أيضاً الحزازات بين زعماء القبائل وفي بعض الحالات كان الشهود يسألون عضواً من لجنة تقصي الحقائق الاممية عما قاله الشخص الفلاني ليعطوا رأياً مخالفاً لما أدلى به نكايه وثأراً بهؤلاء.

وفي مناطق معينة كان واضحاً أن أخلاق الموظفين الشخصية أو إجراءات إدارية معينة (كتعيين موظف عربي او كوردي في

مناطق كوردية) كانت تقرر انحياز الأهالي إلى صف العراق والدولة المنتدبة بريطانيا. وكان لبناء البلاد العراق العربي الجديد الاجتماعي أثره البالغ على مسلك كثير من الفلاحين ورجال العشائر الكوردية. ففي عدد كبير من الحالات لم يكونوا الاكراذ يفعلون أكثر من إحالتنا إلى زعمائهم القبليين الكورد أو إلى مالكي قراهم الكوردية، ولذا اضطررنا في أغلب الأحيان إلى التوجه بأسئلتنا إلى هؤلاء الأشخاص لأنهم كانوا يمثلون عدداً كبيراً من الأهالي. لكننا لم نستطع التأكيد دائماً فيما إذا كان نقل الزعماء وملاك الأراضي آراء القبليين والفلاحين الكورد أميناً. وعجز عدد من الشهود (الكورد) عن فهم السؤال الذي ما كان يعرف عنه شيئاً ولا عن الدافع إليه. وأجاب شخص سألناه، قائلاً إنه أراد الإدلاء بمثل ما أدلى به شخصان آخران ذكرهما. مع أن هذين الشخصين أدليا في الواقع برأي يخالف رأيه. وفي حالات أخرى كان تأثير دعاية سلطات معينة واضحاً إلى الحد الذي ما عاد للآراء المستحصلة أبة أهمية. وفي بعض المناسبات كان أعضاء الوفود الذين قدموا للإعراب عن رغبتهم الشديدة في الانضمام إلى العراق العربي الجديد يصرحون في الخفاء أنهم من أشد أنصار الترك، لذلك قررنا أن لا نغير اهتماماً للوفود أو للعرائض.

هناك شهود استجوبوا مرتين فانقلبوا في الاستجواب الثاني على الرأي الذي أدلوا به في السابق. وكثيراً ما وجدنا الفلاحين يقولون أنهم يريدون أن يكونوا ضمن الدولة الكوردية التي ستكون فيها عاصمة اللواء (يقصدون مدينة الموصل). ومجمل القول كان من الصعب تقدير أهمية مختلف الشهود وقيمة شهاداتهم. وكقاعدة عامة كنا نطلب من الشهود الإدلاء بالأسباب التي تحملهم على قول ما يقولون، وكثيراً ما كانت هذه الأسباب ذات ميزة خاصة إذ تعطي بعض الفكرة عن المستوى الثقافي للشاهد وعن أصالة رأيه.

وكسب رأي أدلى به كثير من الشهود لتفضيلهم العراق العربي الجديد، هو أن الأمن والنظام مستتبان بشكل لم يكن معهوداً أيام الحكم التركي (العثماني) وأن التعليم قد تطور كثيراً وزادوا على هذا قولهم أن الفضل في تحسن الأوضاع الحالية يعود إلى السلطات البريطانية. وأفاد شاهدان أو ثلاثة، أن السبب في تأييدهم العراق العربي الجديد يعود إلى إلغاء التجنيد الإجباري الذي كان في العهد العثماني. وإنجاز آخرون إلى العراق العربي الجديد معللين انحيازهم بافتراض كون الحكومة العراقية العربي أقوى الحكومات لأنها تحت الانتداب البريطاني، وإنه لمن المستحسن أن ينتمي المرء إلى الدولة القوية. وأدركنا فوراً أن بعض شيوخ العشائر الكوردية في مناطق قصبية/ بعيدة فضلوا الحكومة التركية الحديثة لأنهم كانوا يتمتعون بقدر من الاستقلال ومصالحهم الشخصية يزيد عما يتمتعون به الآن في العراق العربي الجديد.

وكثيراً ما ألمح إلى الأسباب الاقتصادية أشخاص على حظ من الثقافة عادةً وكان معظم أسباب الميل إلى العراق العربي الجديد يستند إلى أهمية العلاقات التجارية مع بغداد ويجب أن نضيف على كل أن إخلاص هذا الصنف من الحجج لم يكن ينبجيه عن الشك دوماً، وكانت الحجج الاقتصادية التي قدمتها الحكومة البريطانية معروفة جيداً في المنطقة الكوردية من كوردستان (ولاية الموصل) وكانت أحياناً تذكر لإضافة وزن إلى رأي الشاهد. وفي حالة واحدة رفض الزعماء الجواب عن سؤال اقتصادي بحث يتعلق بالطرق التي تمر بها صادرات الأغنام - زاعماً أن السؤال سياسي.

ووقع الترك وكثير من الكورد والعرب تحت تأثير المشاعر الوطنية أو بالأحرى أيقظتهم المشاعر القومية الكوردية المتعاضمة وكان تفضيلهم مبعثه الإخلاص وإن لم يكن دوماً حصيلة تفكير ناضج، أخيراً علينا أن نضيف: في حالات متفرقة قليلة كان الخوف من الحكومة سبب التفضيل ولاحظنا أن فلاحي منطقة واحدة أظهروا أعظم السرور لفرصة مقابلتهم المستشار التركي التي أتاحتها لهم اللجنة (لجنة تقصي الحقائق الاممية) وكان ممثلوهم قد اقترحوا بالإجماع إلى جانب العراق العربي الجديد.

فلنجمل الآن نتائج التحقيقات في مختلف الألوية الكوردية وبعدها نتصدى إلى النتائج العامة التي يجب استخلاصها من التصريحات. لقد عبر أهالي لواء السليمانية عن أدق الآراء وأقطعها بالتكوين القومي الكوردي فيها حسب آخر إحصاء هو بأرقام تقريبية كما يلي:

عرب 75
كورد 189900
ترك 1550
المجموع 191525

ومن قابلناه في هذا اللواء السليمانية أعلن عن عدم ميله إلى الحكومة العراقية العربية الجديدة باستثناءات قليلة، ولم تنقسم الآراء إلا في قضاء [جمجمال] الذي يحد لواء كركوك ويرتبط به إدارياً. اقتنعت اللجنة (لجنة تقصي الحقائق الاممية العائدة لعصبة الامم) بشكل جازم أن رغبات الأهالي قد عرضت بحرية. ومع ذلك لم تجد فيهم أي ميل خاص نحو الحكومة العراقية العربية في بغداد. ولقد رفضوا الاتحاد بتركيا الحديثة ايضاً وأعلنوا عن رغبتهم في وحدة اقتصادية فحسب ضمن الإطار العراقي. إن فيهم ميلاً واندفاعاً قوياً للحكم الذاتي (كوردستان العراق) والمطالبة باستعمال اللغة الكوردية في التعليم والإدارة والمحاكم في مناطقهم الكوردية (كوردستان). وكان ثم الشعور أيضاً بضرورة الاحتفاظ بمعاونة المستشارين البريطانيين فترة من الزمن ورفضوا رفضاً باتاً احتمال قيام حكومة محلية دون المساعدة الأوروبية.

وجدنا في هذا الإقليم الكوردي (السليمانية) شعوراً وطنياً كوردياً وإن كان بعد الشعور القومي الكوردي فتياً فهو معتدل ومعقول. وقد أعرب الأهالي في السليمانية عن رغبتهم في الاستقلال التام بوصفه أسمى غاية فقد كانوا من الجهة الأخرى مدركين فوائد الوصاية الواعية الحصيفة. وما من شك في أن كفاءة الإداريين البريطانيين في هذا الإقليم وحسن تبريرهم كان لها الأثر الكبير في حالة الأهالي الفكرية. في لواء/محافظة كركوك الكوردية كان الإجماع أقل. وكان التكوين القومي لهذا اللواء/محافظة كركوك هو كما يلي:

عرب 35650
كورد 47500
ترك 26100
مسيحيون 2400
المجموع 111650

أعلن المسيحيون كإخوانهم في المناطق الأخرى تفضيل العراق الجديد على تركيا والبركمان الذين يعيش معظمهم في مركز اللواء مدينة كركوك. وفي الأماكن القريبة من الطريق الذي يصل [آلتون كوبري بكفري] فقد أعلن معظمهم تفضيلهم تركيا. وإن وجدت أقلية منهم تفضل العراق العربي الجديد لأسباب اقتصادية. وإنقسمت الآراء بين الشهود العرب والكورد قد يكون متوقفاً أن يفضل معظم العرب الانضمام إلى العراق العربي الجديد لكن الواقع هو أن عدداً كبيراً من آرائهم، كانت إلى جانب تركيا الحديثة. ولو أحصينا الآراء الكوردية مجرد إحصاء بدون تحليل فسنجد أغلبية يعتد بها، تركية الميل ومن الناحية الثانية تشير آراء زعماء الكورد الكبار إلى أنهم أكثر ميلاً إلى العراق العربي الجديد. وعلينا أن نستدرك فنقول أن عدة شيوخ الكورد من هؤلاء ذكروا أنهم يتسلمون إعانات مالية من الحكومة العراقية العربية لحراسة الطرق. وكقاعدة عامة ظهروا وكان الأصوات أعطيت بحرية ونفوذ السلطة لم يكن محسوساً جداً. فيما يكشف لنا لواء أربيل عن الأرقام التقريبية التالية:

عرب 11700
كورد 170650
ترك 2780
مسيحيون 3900
يهود 2750
المجموع 191780

في هذا اللواء (أربيل) الكوردية كانت وجهات النظر السياسية لمعظم قضاء كويسنجق (كوية) تلفت النظر. فأغلبية أهاليه تتبنى عين المطامح التي وجدناها عند أهالي السليمانية. وكان فيه عدد لا يستهان به من الرؤساء المتعلمين حيث يسكن القضاء نحو ستين ألف نسمة أغلبيتهم الساحقة من الكورد. وفي قضاء أربيل (المركز) فضل تركيا الحديثة كل من تركمان من سكان المدينة (أربيل) وكل السكان الذين هم من أصل تركي على العموم. وهو رأي يشاركهم فيه عدد كبير من الكورد والعرب. على أن زعماء القبائل الكوردية لم يكونوا ليرضوا بديلاً عن دولة كوردية حرة مستقلة (كوردستان) تحت الوصاية الأوروبية وهم يفضلون بريطانيا.

وكان ثم بعض من رغب في الضم إلى العراق العربي الجديد شريطة إبقاء الانتداب البريطاني فإن لم يتحقق الشرط، فهم يفضلون حكومة تركية الحديثة على أية حكومة عربية أخرى. وإن نحن أخذنا آراء هذا القضاء (كويسنجق) ككل فقد أظهرت أغلبيته رغبة تركية الحديثة.

وكان سكان قضاء [راوندوز] القريب من الحدود التركية أكثر تأخراً من سكان الأقضية الأخرى وفضل معظم الشهود العراق ولكن يصعب جداً تقدير مدى ما كانت درجة فهمهم للسؤال. وعلى كل فبسبب موقع هذا القضاء راوندوز الجغرافي نرى أنه يجب أن يكون مصيره مثل مصير قضاء المركز.

وفضل اليهود وغالبية المسيحيين في أنحاء اللواء أربيل كافة حكومة عراقية عربية جديدة تحت الانتداب البريطاني وأن التكوين القومي للواء الموصل أكثر تمازجاً واختلاطاً وهو كما يلي:

عرب 119500 [منهم 47000 في المدينة]
كورد 88000
ترك 9750
مسيحيون 55000 [منهم 4000 في المدينة]
يهود 7550 [منهم 4000 في المدينة]

المجموع 306000 [منهم 96250 في المدينة]

أظهرت أولى نتائج التحقيقات أن لا وجود لشعور وطني عراقي في الإقليم المنازع عليه ولاية الموصل كوردستان العراق إلا عند فئة من العرب أوتوا حظاً من الثقافة. وأن هذا الشعور العربي محدود وتشوبه ميول شوفينية وعنصرية، وروح تعصب ضد الأجانب. ووجدنا عند الكورد وعياً قومياً متنامياً، شعور كوردي بأدق ما في هذه الكلمة من معنى لا يميل إلى العراق العربي الجديد وهو شعور أكثر تطوراً وأقوى عوداً في الجنوب. يتناقص هذا الشعور كلما ابتعد المرء شمالاً حتى يتلاشى عند سهل الموصل وعند قدماء [عقره]. أن مثل هذا الوعي قوي نوعاً ما عند تركمان الولاية الموصل/ كوردستان العراق أيضاً. إن الافتقار إلى شعور عراقي وطني على أي مستوى يفسر العدد الكبير من تلك الآراء التي لا تفضل البقاء مع العراق العربي الجديد إلا بشروط. وكما سبق فأوضحنا أن أشد القوميين العرب تعصباً يفضلون تركيا الحديثة على عراقٍ عربي جديد تحت الحماية الأجنبية. ومن الناحية الأخرى يقول عدد كبير من زعماء المسيحيين أن شكهم بحكومة تركية أقل من شكهم بحكومة عراقية عربية غير خاضعة لحماية أوروبية، وقد وجدنا عين الميول عند اليزيدية الكورد. حينما طلب كورد السليمانية حكماً ذاتياً محلياً لكوردستان العراق واسع الحدود بمساعدة مستشارين بريطانيين. وبالإجمال فالآراء التي فضلت العراق العربي كانت مدفوعة بالمصلحة الخاصة أو بمصلحة المجموع أكثر مما دفعها شعور جامعة الوطنية.

ومع أن الأنصاف يقضي بالقول أن المشاعر التي انتصرت للعراق العربي الجديد كان فاترةً بعض الفتور وأنه لم يكن هناك شك في عدم صحة تأكيد الحكومة التركية الحديثة على رغبة السكان فيها. فالرأي عند الكورد منقسم ومجموعة السليمانية وما جاورها التي رغبت في الحكم الذاتي كوردي ضمن الدولة العراقية، تتألف تقريباً من نصف المجموع الكلي لسكان الولاية (الموصل)، وقد وجدنا بين الترك أنصاراً لبغداد العربي. وهكذا وخلافاً لإدعاء الحكومة البريطانية، لم تكن اللغة ولا القومية دليلاً يوثق به دوماً على وجهات النظر السياسية، وكثير من الطبقات العربية الفقيرة انحازت إلى الترك. وكان التصريح بهذا الولاء يقترن عادة بتعابير عاطفية حارة.

هنالك نقطة أخرى وهي أنه يكاد لا توجد منطقة واحدة تحتوي على عدة نواح متجاورة (عدا لواء السليمانية) وفيها ما يقرب من الإجماع على تفضيل أحد طرفي النزاع. ومع أن الغموض يشوب النتائج النهائية فإنه مع هذا يكشف بوضوح ضعف الحجة التركية عندما تريد أن تتعلل بها بخصوص ولاية الموصل الكوردية كلها. لكن لو أخذنا القوميات والمناطق كلاً على حدة، فلن نجدها تؤيد وجهة النظر البريطانية تأييداً مطلقاً.

2. المسألة الآشورية (الآثورية) في ولاية الموصل كوردستان العراق * خلاصة الحجج:

لم تُثر في [مؤتمر لوزان 24-07-1923] قضية إعادة (الأثوريين/الاشوريين النساطرة) إلى وطنهم شمال حدود ولاية الموصل (كوردستان العراق)، وإنما صدر من [اللورد كرزون - وزير خارجية بريطانيا] مجرد تنويه بهم في مذكرة حول ولاية الموصل الكوردية موجهة إلى [عصمت إينونو باشا] وزير خارجية تركيا الحديثة وهو من اصل كوردي مؤرخة في الرابع عشر من كانون الأول عام 1924. قال: إن (النساطرة) الذين طردتهم العساكر التركية من منطقتي [جوله ميكر] والحدود الإيرانية أثناء الحرب ومنهم أولف أثناء هربهم إلى كوردستان العراق الجديد مقرهم الحالي، سيقاتلون حتى الموت ليحلوا دون ضم مناطق سكناهم إلى أناس هم بالنسبة لهم رمز الاضطهاد (تركيا). فرد [عصمت باشا إينونو] قائلاً إن (النساطرة) اسأؤوا التصرف عندما أغارت جيوش روسيا القيصرية على ولاية [وان] إزاء المسلمين شركائهم في الوطن، أولئك الذين عاشوا معهم بوثام وأمن تام قرونًا عديدة. لقد اتسم تصرفهم هذه بالوحشية والغدر بالمسلمين، مما اضطروا معه إلى ترك البلاد (تركيا) صحبة الروس عند تفهقهم [مذكرة عصمت إينونو باشا إلى اللورد كرزون - وزير خارجية بريطانيا بتاريخ الثالث والعشرين من كانون الثاني عام 1922، والمحاضر - المجلد الأول: الصحيفة 282].

ولم تثر الحكومة البريطانية المسألة إلا في مؤتمر القسطنطينية المنعقد في 19 أيار عام 1924 عندما اتخذتها حجة لتوسيع الحدود العراقية.

وفي بداية شهر 19-04-1924 أبلغت الحكومة البريطانية حكومة العراق باعترامها طلب اقتطاع جزء من الأراضي الآشورية (الآثورية) وإحاقه بالعراق العربي الجديد. وفي عين الوقت شرحت الفوائد التي سيجنيها العراق العربي الجديد من وجود شعبٍ محاربٍ متحدٍ بالعرب بروابط من الصداقة والشعور بالجميل على حدوده الشمالية. وسألت هل أن حكومة بغداد مستعدة لتؤمن بعض الأراضي المتروكة في المناطق الشمالية / كوردستان للآشوريين (للأثوريين) الذين لم يتم استقرارهم إذا تطلب الأمر ذلك بشروط حسنة؟ وسالت الحكومة البريطانية أيضاً. هل إن الحكومة العراقية مستعدة لمنح كل الآشوريين (الأثوريين) عين الاستقلال المحلي الذي تمتعوا به قبل الحرب في ظل الحكم العثماني التركي؟ فردت الحكومة العراقية العربية الجديدة في الثلاثين من نيسان عام 1924م بالإيجاب.

وشرح سير برسي كوكس - المندوب السامي البريطاني في العراق الاقتراح البريطاني الجديد في (مؤتمر القسطنطينية) (19-05-1924) بالعبارة التالية:

... إضافة إلى ما تقدم وما دامت المفاوضات في (مؤتمر لوزان 24-07-1923) قد انقطعت. فإن مشكلة واحدة تزايدت أهميتها في عين حكومة جلالته. وأعني بها مستقبل الأثوريين/الآشوريين باستثناء من كان في البلاد الإيرانية كوردستان إيران.

تري حكومة جلالته بأقوى دافع من الشعور بالمسؤولية أمر ضمان استقرارهم بشكل يحقق لهم أمانهم القومية ومطالبهم المعقولة قضية واجبة، فإن حكومة جلالته لا تستطيع التفاوضي عن نداءهم الحار بطلب استقرارهم في وطنهم السابق تحت الحماية البريطانية. وبالغ ما بلغ وقع هذه الحال الطيب على (العالم المسيحي) كافة فإن حكومة جلالته لا تتمكن لأسباب مختلفة من التفكير بتوسيع نطاق مسؤولياتها إلى هذا الحد الخطير، في الوقت الذي لا تبدي أي استعداد للاستجابة إلى كامل مطالبهم. لهذا قررت حكومة جلالته وبهذه المفاوضات أن تحاول تأمين حدود تحقق من جهة المتطلبات معترف بها لمعاهدة حدود جيدة، وتسمح من جهة أخرى بتوطين الآشوريين (الآثوريين) في مجتمع واحد ضمن حدود الأراضي التي ستولي حكومة جلالته الانتداب عليها تحت إشراف عصبة الأمم. وإن لم يتسن تأمين هذا الوطن في مساكن أسلافهم فليكن في مناطق مجاورة على كل حال. إن هذه السياسة المرسومة لاستقرار الآثوريين/الآشوريين تحظى بموافقة الحكومة العراقية وتعاونها الكامل. وهي من جهتها مستعدة لتقديم المساعدة الضرورية لتحقيق هذه الغاية لذلك فقد تسلمت تعليمات للإدعاء بحدود مؤشرة على الخريطة التي أبسطها الآن أمامكم.

وواصل السير برسي كوكس كلامه قائلاً أنه يميل إلى الاعتقاد بأن الحكومة التركية مستعدة للموافقة على اقتراح الحكومة البريطانية، لأن الإدارة والسيطرة على هذا الصقع والمنطقة المشحونة بالعداء والاضطرابات، بالمجتمعات كان مصدر إخراج دائم للحكومة التركية في الماضي ومصدراً لا ينضب معينة للاحتكاك مع الدولة العربية. وألمح بأن هذا الاقتراح لا يمثل أقصى إدعاء يمكن تقديمه نيابة عن الأقليات المسيحية، فالواقع إن الخط كان قد رسم بدفاع رغبة قوية لمواجهة رغبات الحكومة التركية بقدر الإمكان، فإن لم يتم التوصل إلى اتفاق على خطوط الاقتراح المقدم الآن إلى الحكومة التركية، فسوف تحتفظ الحكومة البريطانية بكامل حريتها في العمل بخصوص الحدود التي قد تطالب بها أمام عصبة الأمم. وفي جلسة الحادي عشر من أيار عام 1924 تضمن خطاب التركي من قبل [فتحي بك] ممثل تركيا الحديثة الرد التالي حول المسألة الآشورية (الآثورية): بعد إفصاح فخامتكم عن الرغبة في مواصلة المفاوضات عند النقطة التي تركها [اللورد كرزون] وزير خارجية بريطانيا في [مؤتمر لوزان 24-07-1923] أجدكم الآن تتركون هذا الموقف لتثيروا مسألة جديدة هي مسألة مستقبل الآشوريين (الآثوريين). وضماناً لمستقبلهم طلبتم إلحاق أراض تركية معينة يرفرف عليها الآن علم الجمهورية التركية الحديثة، بالأراضي التي هي تحت الحماية البريطانية. فإن قلت أن طلبكم هذا لم يسلمني إلى الدهشة فإني أخالف الحقيقة.

ذكر رئيس الوفد البريطاني في [مؤتمر لوزان 1923] اللورد كيرزون وزير خارجية بريطانيا الرغبة التي تخالج حكومة جلالته بمنح الحكم الذاتي للشعب الكوردي في كوردستان. وفخامتكم الآن تعرض مطالب للآثوريين/الآشوريين. فلعلك تسمح لي بالإشارة على كل حال إلى إنك لم تلاحظ عند بسط هذه المطالب أن الآشوريين (الآثوريين) يؤلفون أقلية تكاد لا تذكر في الولاية الموصل. (كوردستان العراق) وأنكم بدفاعكم عن مصالح هذه الأقلية (الآثورية) لم تولوا مثل هذه العناية الشديدة التي تطلبها المسألة لأماني أغلبية كبيرة جداً وأعني بها الترك والكورد. وخاصة الأكراد الذين هم غالبية ولاية الموصل كوردستان العراق. (أعتقد هذا اعتراف مسؤول تركيا بالوجود الكوردي).

إن الوفد التركي لا يجد سبباً معقولاً لإبعاد مئات الألوف من الترك والكورد وفصلهم عن بلادهم الأم (كوردستان) لأجل وضع عشرات من الألوف قليلة بعضها مهاجر من كوردستان إيران تحت الحماية البريطانية. إن الآشوريين (الآثوريين) مسيحيون ولذلك لا يفوتني فهم الدافع الذي يحمل الحكومة البريطانية على معاملتهم بهذا الشكل الخاص. مع هذا فإن الوفد التركي سيشير إلى أن المواطنين جميعاً وبغض النظر عن (الدين والقومية) يتمتعون بحقوق متساوية وأن أماني الشعوب الوطنية التي لا يمكن خنقها يجب في رأي الوفد التركي توضع فوق كل الاعتبارات الأخرى. فهو في الوقت الذي يقدر تلك النوايا الإنسانية التي أبدتها الحكومة البريطانية لحماية المسيحيين يشعر أن من واجبه القول بأنه لا يستطيع أن يفهم كيف تريد تلك الحكومة التضحية بمصالح المسلمين لهذه الغاية. لقد تكلمت فذكرت أن الإدارة والسيطرة في تلك الأصقاع الوعرة من كوردستان كانت دائماً مصدر حرج ومتاعب للحكومة العثمانية والتركية، وليس في وسعي أن أتذكر أي مصاعب خطيرة واجهتها الإدارة التركية التي أقامت قروناً في ذلك الإقليم الكوردي (كوردستان). ويصعب جداً أن أتذكر أي مناسبة عومل بها موظف تركي معاملة بعيدة عن الاحترام والاعتبار. وعلى كل حال لو كان الغرض الإداري سبباً للتنازل عن الأراضي، فلي الحق أن أذكركم بدوري بما تعرضت له الإدارة البريطانية من العصيان المسلح والاعتداءات خلال السنوات الأربع أو الخمس الأخيرة في العراق العربي الجديد. وإني لأرغب أيضاً في القول أن (النساطرة الآثوريين) سيظلون يجدون في الأراضي التركية ذلك السلام وتلك الطمأنينة اللذين تمتعوا بهما قروناً عديدة، شريطة أن لا يكرروا الأخطاء التي ارتكبوها بتحريض من الأجنبي في مبدأ الحرب.

وفي جلسة الرابع والعشرين من أيار عام 1924م علق السير برسي كوكس على أقوال فتحي بكرئيس الوفد التركي حول المسألة الجديدة فقال:

أذكر أن معاليكم اشار إلى أن الحجج التي أدلى بها [اللورد كرزون] وزير خارجية بريطانيا في [مؤتمر لوزان] لا يمكن الركون إليها لدعم خط الحدود المقترح الآن وأني لأرغب في تذكيركم بأن [اللورد كرزون 24 تموز 1923] لم يحاول وصف خط معين للحدود الشمالية في الوقت الذي كان مصراً على موقفه من ولاية الموصل (كوردستان العراق). وقد ترك هذه المهمة عمداً (الخبراء الطرفين). عن الوضع الذي حدده [اللورد كرزون] في [مؤتمر لوزان 1923] عدل بحكم الضرورة نوعاً ما، نتيجة لمعلومات طبوغرافية أكثر تفصيلاً مما تيسر قبلاً، وبسبب الشعور بالحاجة الماسة إلى تأمين مستقبل الآشوريين

(الأتوريين)، قررت الحكومة البريطانية الآن المطالبة بالخط المؤشر على الخرائط التي حملتها لكم في الخريطة الثانية. ثم ذكر [السير برسي كوكس] أن المسألة لا تستبطن نية ضم الأراضي المطالب بها إلى الحماية البريطانية أو إخضاع مصالح العدد الكبير من السكان الكورد لمصالح الأقلية المسيحية في ولاية الموصل. إن الشعب الكوردي قانع تماماً بالحكم الذاتي المحلي الذي منح له وأن مسألة الأتوريين (الأتوريين) إنما وضعت على بساط البحث لعلاقتها بالحجج الطبوغرافية والسوقية المقنعة دعماً لإدعاء الحكومة البريطانية بخط حدود أبعد قليلاً عن الخط الذي اقترح مبدئياً مما يجعل من الممكن توطينهم في مجتمع واحد قد يكون عين (نفس) موطنهم الأول (ولاية حكاري التركية) وقد يكون مجاوراً له في الأراضي التي خول صاحب الجلالة البريطانية وضعها تحت انتداب عصبة الأمم. ووجهة نظر (النساطرة الأتوريين) لا تطابق وجهة نظر [فتحي بك] ممثل تركيا الحديثة في أنهم سيجدون الأراضي التركية موطن السلام والرخاء اللذين تمتعوا بهما في الماضي شريطة أن يعدلوا عن نشاطهم الذي مارسوه أثناء الحرب. فما زالت ذكرياتهم حية جداً وهي تختلف تماماً عن أقوال [فتحي بك] حول المعاملة التي لقوها على يد العثمانيين الترك في الماضي.

إن مناقشات اليوم الأخير من المؤتمر (لوزان) تنطوي على أهمية من نواح مختلفة: أكد [فتحي بك] ممثل تركيا أن هذا المؤتمر انعقد بموجب المادة الثالثة من معاهدة [لوزان] للتوصل إلى اتفاق ودي حول الحدود بين تركيا الحديثة والعراق العربي الجديد. لكنه بدأ بالإشارة إلى أن حدود العراق الشمالية كانت عموماً وكما هو معروف مطابقة للخط الذي عُرض أمام المؤتمر، (لوزان) وأسند قوله هذا إلى ما ورد في دائرة المعارف البريطانية. ثم نوه بأن ولاية الموصل كوردستان هي جزء من تركيا قانونياً إلى أن تبرم اتفاقية تثبيت الحدود - ولا يغير وجودها تحت الاحتلال البريطاني المؤقت شيئاً من الحقيقة. وفي حين لم يفعل المندوب التركي (فتحي بك) أكثر من عرضه المسألة التي ينبغي حلها بموجب المعاهدة، خلق المندوب البريطاني مسألة جديدة بطلبه اقتطاع أرض إضافية تعود إلى (ولاية حكاري) الكوردية التركية. وهي مسألة لم يفكر أحد بإثارها في مفاوضات معاهدة [لوزان 1923] وليس من الممكن أثارها من جهة المعاهدة (لوزان) لا روحاً ولا نصاً. فإن أصرت الحكومة البريطانية على الخروج عن موضوع المؤتمر بصياغة مطالب جديدة حول (ولاية حكاري) الكوردية فليس له إلا الاستنتاج بأنها تريد لهذه المفاوضات الإخفاق.

إن إعراب الحكومة البريطانية عن حقها في تقديم إدعاء أوسع، نيابة عن العراق عندما عرض النزاع على مجلس عصبة الأمم لا يمكن أن يشمل أي شيء خارج حدود النزاع موضوع البحث، فمثل هذا الإدعاء هو مخالف لنص المادة الثالثة من المعاهدة (لوزان) وعندما وافقت تركيا الحديثة على عرض النزاع لتحكيم عصبة الأمم لم تكن مستعدة لمواجهة إبداعات حدود غير محددة ولذلك لا تستطيع الموافقة على بحث أية مسألة لم تتضمنها المادة الثالثة من المعاهدة. في الواقع أن تنازل تركيا بحسب المادة (16) عن حقوقها وملكيته في العراق العربي الجديد لا يمكن أن يعتبر ثابتاً ومبرماً بمعاهدة ما، إلى أن تثبت الحدود بين العراق الجديد وتركيا الحديثة. إذ لا يمكن أن تنشأ قضية تنازل عن أرض في الجزء الجنوبي من حدود لم يتم تثبيتها بعد.

فواضح إذن، أن المندوب البريطاني أثار قضية جديدة لم تكن مدار بحث قط لذلك لا يمكن أن تتعلق بالقضية التي ستعرض على عصبة الأمم بأي شكل كان. وفي أثناء المناقشة التي تلت ذلك أجاب سر برسي كوكس على رد [فتحي بك] بقوله: ألا فليفكر أي من يشاء بأن حدود العراق الشمالية يجب أن تتبع الحدود الشمالية (ولاية بغداد) تقريباً (التي كانت تشمل العراق العربي الجديد ولايتي بغداد والبصرة فقط فتفكيره هذا لن يؤخذ مأخذاً جدياً. إن العراق العربي الجديد الذي نقصده هو الأرض التي قبل صاحب الجلالة البريطانية بعد الحرب العالمية الأولى مسؤوليته عنها أمام عصبة الأمم والحدود التي بحثت في [مؤتمر لوزان 1923] خاضعة لتعدلات محلية ثانوية أصبحت حكومة جلالته مقتنعة بضرورتها على ضوء التحقيقات التي أجرتها والخبرة التي اكتسبتها مؤخراً وعلى أية حال لم يكن الموضوع يدور حول إعادة ولاية الموصل (كوردستان لجنوبية-العراق) إلى تركيا الحديثة.

وفي رأي [فتحي بك] إن الإدعاء بأراضٍ تعود إلى ولاية [حكاري] الكوردية التركية مخالف لمعاهدة [لوزان 24-07-1923] نصاً وروحاً، ولكن [السير برسي كوكس] - المندوب السامي البريطاني في العراق [سابق] وذكر [فتحي بك] بأن [اللورد كرزون - وزير خارجية بريطانيا] لم يقترح أي حدود معينة في [مؤتمر لوزان 1923] لذلك أدعى أن الخط الذي اقترحه على المندوب التركي يتفق نصاً وروحاً مع المعاهدة لوزان.

وخلص إلى القول أن خط الحدود الشمالية لولاية الموصل (كوردستان العراق) على قدر معلوماته لم يكن قد ثبت تثبيتاً نهائياً. أن الأوضاع السياسية والقبائلية جعلت هذا الخط الفاصل خطأً مائلاً قابلاً للتحويل بحكم الضرورة. وقد اعتمد هذا الخط على مقدار نفوذ الولاة وعلى شكل الإدارات وعلى اعتبارات أخرى وقتية. زد على هذا إن تقسيمياً إدارياً بين الإقليمين لعين البلاد كان يختلف اختلافاً جوهرياً عن حدود دولية بين بلدين. وكرر قوله بأنه لم يكن ثم وجود لأية حدود نهائية ثابتة ولهذا السبب وحده تعذر قبول وجهة النظر التي أجملها [فتحي بك] بقوله أن ما يعتبره جزءاً من (ولاية حكاري) لا يدخل في نطاق بحث المادة الثالثة من معاهدة [لوزان 1923].

فأجاب [فتحي بك] ممثل تركيا أنه لا يستطيع قبول حجج [سر برسي كوكس] حول التغيير الذي طرأ على حدود ولاية الموصل وأضاف أن ما لديه من معلومات لا تؤيد قيام أحوال كهذه على قدر معرفته. وأثارت الحكومتان ذات العلاقة القضية الأشورية (الأتورية) مرة أخرى عند عرض النزاع على مجلس عصبة الأمم. وتحت عنوان الحجج السياسية قدمت المذكرة البريطانية المؤرخة في الرابع عشر من آب عام 1924 الأسباب التالية دعماً لوجهة

نظرها في ضم الآثوريين/الآشوريين إلى العراق العربي الجديد، على قدر الإمكان: قرر الشعب الآثوري الصغير في أول أيام الحرب العظمى تبني قضية الحلفاء مع انعزال موقعه في قلب بلادٍ يسيطر عليها الحكم التركي العثماني. وانتهاز هذا الشعب الآثوري الفرصة لقطع صلته بحكم أولئك الذين عرضوهم لصنوف الاضطهاد المتواصل في تاريخهم السابق. وتحملوا النكبات العظيمة جراء قرارهم فطردوا من أوطانهم، وهلكت آلاف الأنفس منهم أثناء هجرتهم إلى العراق العربي الجديد... ولقد وفق الآثوريون إلى الاستقرار فسكن بعضهم في الجزء الجنوبي من بلادهم الأصلية (ولاية حكاري) الكوردية، وسكن بعضهم مع كورد البلاد (كوردستان) ومسيحييها المحليين جنوب وطنهم الأول مباشرة. أن الحكومة البريطانية تشعر بأقوى الالتزام والمسؤولية في ضمان توطينهم تأكيداً وإنجازاً لمطالب شعبهم العادلة وأمانهم. وقد طالبوا بالاستقرار في جميع أراضيهم السابقة مشفوعة بالحماية البريطانية.

عجزت الحكومة البريطانية لأسباب مختلفة عن الاستجابة إلى أمانهم كاملة إلا إنها عملت جهدها لتأمين حدود قد تحقق بعض الشروط. وهي الآن ترجو مجلس عصبة الأمم تثبيت تلك الحدود. إن مجلس العصبة حين يحقق متطلبات معاهدة حدود جديدة وجيدة، يجب أن يسمح في عين الوقت بإسكان الآثوريين بشكل مجتمع منضم إلى نفسه ضمن الحدود التي انتدبت عليها الحكومة البريطانية تحت إشراف عصبة الأمم. وإن لم يتسن ذلك في أرض أجدادهم فلا بأس أن يتم إسكانهم في مناطق مجاورة لها.

إن رسم الخط إلى مسافة أبعد نحو الجنوب سيثير ذعراً كبيراً بين الآثوريين بحيث يضع أمام أمرين لا ثالث لهما: أما الهجرة الجماعية، أو القتال حتى النفس الأخير دفاعاً عن مطالبهم، دعك من الأضرار الاقتصادية والسوقية لهذا الخط الجديد المقترح. إن حصل ذلك فسيكون السلام والاستقرار في هذا الجزء من الحدود في خبر كان. ومن بين الحجج الجغرافية والسوقية التي وردت في المذكرة. حجة أخرى تدعم طلب الأخذ بالحدود المقترحة وهي أن الشعب الآشوري (الآثوري) المحارب راغب في تقديم الولاء للعراق الجديد بشروط وسيكونون مجتمع حدود ثميناً للدولة العراقية.

عرضت المذكرة التركية المؤرخة في 05-07-1924 أن المطالب البريطانية الخاصة بأرض تقع فيما وراء حدود ولاية الموصل كوردستان التركية تتعدى بشكل صارخ مستفز حدود القضية التي اتفق الجانبان على عرضها أمام مجلس عصبة الأمم لذلك لم يجد المجلس مبرر من إصدار قرارٍ لمصلحة الإدعاء البريطاني بمقدار ما يخص القضية التي هي قيد النظر. ودعماً لهذا الرأي تقتبس المذكرة مختلف التعابير التي استخدمها [اللورد كرزون] مثبتة - كما قالت - أن النزاع بين الطرفين يتعلق بولاية الموصل كوردستان ولا يتعداها.

وبالرجوع إلى الحجج التي تقدمت بها الحكومة البريطانية تلاحظ المذكرة أنه مهما كان العطف الذي تشعر به الحكومة لهؤلاء سكان الولاية غير المسلمين الذين تبنا قضية الحلفاء أثناء الحرب، فلا يمكن لهذا العطف أن يبتر اقتطاع إقليم كبير من الحدود لا تزيد نسبتهم فيه إلى السكان عن السبع (7/1). أضيف إلى هذا أن الآثوريين/الآشوريين النساطرة لم يكونوا من سكان ولاية الموصل كوردستان المقيمين وإن كانوا قد أرغموا على ترك بلادهم الم أثناء الحرب فالسبب هو أنهم رفعوا السلاح ضد المسلمين شركائهم في الوطن الواحد. وهم على أية حال قليلو العدد، عاشوا قروناً عدة في أمان واستقرار بين أخوانهم المسلمين.

إن اقتراح الحكومة البريطانية جمع الآثوريين/الآشوريين في كتلة منضمة على الحدود التركية العراقية يدعو إلى التساؤل عما إذا كان الأمر منسجماً مع رغباتهم حقاً. أم هناك اعتبارات أخرى أوجبته، بغض النظر عن رغبات هذه الطائفة الحقيقية، إن جميعاً مصطنعاً للآشوريين (الآثوريين) على الحدود يحمل في طياته نية استخدامهم ضد الكورد وتدفعه روح العداء لتركيا، وهو ما لا يمكن أن ينتظر منه تحقيق تلك النتائج التي تأمل الحكمة البريطانية الوصول إليها، وأعني بها إقامة عهد سلام دائم في هذه الأنحاء وإنشاء علاقات جوار طيبة بين تركيا الحديثة والعراق الجديد وتوفير الحياة الآمنة للآشوريين (الآثوريين).

* الاعتبارات والاستنتاجات

تم تقويم أوضاع الآشوريين (الآثوريين) في الإمبراطورية العثمانية سابقاً في جزء من هذا التقرير وسنعيد القول هنا فحسب أنهم تمتعوا بدرجة كبيرة من الاستقلال بزعامة بطريركهم. وقليلاً ما دخلت السلطة العثمانية التركية بلادهم. على أن اشتباكات بين (الكورد والآثوريين) كانت كما يبدو عديدة.

في السنة التي سبقت الحرب بدأت الدعاية الروسية التي اتخذت اتجاهاً دينياً تلمس لمساً. وفي ربيع عام 1915 حققت الجيوش الروسية الزاحفة نحو [جوله ميرك] اتصالها بالآشوريين (الآثوريين) الذين شرعوا بمهاجمة الترك بتحريض من القائد الروسي. وعندما انسحب الروس بعد فترة قصيرة انكشفت مواقع الآثوريين أمام هجمات قامت بها قوات تركية كبيرة وتعذر الدفاع عنها فاضطروا إلى الانسحاب مع عائلاتهم إلى البلاد الإيرانية (كوردستان إيران) بعد قتال عنيف دام ستة أشهر. وعند وصولهم الآثوريين (كوردستان إيران) استمروا في معاونة الروس الذين شكلوا عدة كتائب من الجنود الآثوريين، قاتلت تحت قيادة روسية حتى انهيار الجيش القيصري الروسي. على أن فوجاً واحداً كان بأمره البطريك الآثوري مباشرة (مار شمعون). وفي الأشهر الأولى من عام 1918 التحقت التشكيلات الآثورية بالوحدات غير النظامية التي بقيت في كوردستان إيران بقيادة ضباط روس تدافع عن سهول [أورمية وسلماس] بوجه الترك، وازداد وضعهم حرجاً بسبب اشتباكاتهم مع الكورد من جانب آخر، وبنتيجة وتدخّل السلطات الإيرانية التي كانت تود تجريد هذه القوات العاملة على الأرض الإيرانية

من السلاح (الاثورية). وبنهاية تموز 1918م تقريباً وجد الآثوريون أنفسهم مضطرين إلى التراجع أمام هجمات (الترك والكورد والإيرانيين) وعند ذلك التجأوا إلى الأراضي التي تحتها القوات البريطانية. ساهم الآثوريين الذين كانوا قد استقروا في كردستان إيران في الحرب العالمية الأولى موقف ضدهم وهم من حيث المبدأ كالمنظمات الأرمينية فعانوا عين المصير الذي لقيه آثوريو/آثوريين في كردستان تركيا. وتعرض الآثوريون أثناء تقهرهم إلى أهوال وانصبت على رؤوسهم الولايات فقتل منهم الكثير في ساحة القتال وقضى آخرون نحبهم جوعاً ومات فريق بالنوازل والآفات الطبيعية. على أن ما يقارب الخمسين ألفاً منهم نجح في الوصول إلى همدان كردستان إيران في أواسط آب عام 1918 فأرسلوا من هذه المدينة همدان الكوردية بقوافل إلى مخيم (بعقوبة) في ديالى على نهر (سيروان/ ديالى) ومدينة ديالى وهي بلدة تبعد خمسين كيلو متراً من بغداد. وبعد الهدنة مباشرة (مودروس) في 30-10-1918، أقر مشروع لإعادة توطين الآثوريين ولكن الاضطرابات التي حصلت في المناطق الكوردية من كردستان جعلت المشروع غير ممكن. وعلى أثر اضطرابات العمادية في تموز عام 1919 اقترح الحاكم الملكي العام في العراق على السلطات العسكرية إجلاء كل الكورد المسلمين من منطقة العمادية وإعداد مساحة من الأراضي الكوردية للآثوريين الذين جمعوا في (مخيمات بعقوبة) ليتم توطينهم جميعاً على هذه المنطقة الكوردية من كردستان في لواء/محافظة الموصل. على أن الحكومة البريطانية وقتذاك لم تكن ترغب في اتخاذ قرار قاطع في هذا الشأن. وكان عدد الآثوريين في بعقوبة يناهز خمسة وثلاثين ألفاً في أواخر عام 1919 وهم على مجموعتين تتألفان على التوالي من (آثوري حكاري وآثوريين أورمية) في كردستان إيران. وفي ربيع العام 1920 اختمرت فكرة في ذهن المدعو (آغا بطروس) وهو آثوري جبلي من قبيلة الباز للقيام بدور كبير في قيادة الجيش الآثوري أثناء الحرب العالمية الأولى. ومجمل فكرته يتلخص في (خلق دولة آثورية عازلة على الحدود التركية الإيرانية) في الوقت الذي تترك الحرية لمن يفضل العودة إلى دياره في جبال (ولاية حكاري) المنطقة الجغرافية الكوردية في كردستان. وتأخر تنفيذ هذا المشروع بسبب الثورة العراقية الكبرى في العام 1920 ومني بالفشل التام في تشرين الأول من تلك السنة 1920 بسبب ضعف كفاءة [آغا بطروس] الآثوري ومقاومة الكورد في المناطق الواقعة شمال عقره. وفي مجرى القتال الذي حصل نهب الآثوريون عدة مناطق يسكنها كورد لم يشاركوا في الأعمال العدائية ضدهم. بعد هذا لجأت الحكومة البريطانية إلى تجربة خطة جديدة، فقررت (توطين الآثوريين) عشيرة بعد أخرى بصورة تهدف إلى توسيع حدودهم نحو الشمال كردستان. وما أن جاء عام 1921 حتى كان [7500] شخص منهم قد استقر بهذه الطريقة. بعضهم في أنحاء (زاخو ودهوك والعمادية) وبعضهم الآخر في المناطق [برواري بالا] و[تباري العليا] و[تباري السفلي] التي تقع شمال المناطق الكوردية الأولى بمسافة قليلة. وكما التحق عدد كبير منهم بوحدات الليفي. (الوحدات العسكرية التي شكلها البريطانيون من المسيحيين الآثوريين وبعض الكورد). ووزعت الحكومة البريطانية أكثر من (1900) بندقية وكميات من العتاد على القبائل الآثورية التي عادت إلى مناطقها الأصلية شمال حدود ولاية الموصل كردستان العراق. وفي نيسان عام 1924 استوطن عدد من الآثوريين في الأراضي الواقعة تحت إدارة العراق. وفي المنطقة الواقعة شمالاً. وهي الأرض المطالب بها وقدر عددهم بما يلي:

من إيران 5000
من المنطقة المطالب بها بعدئذ 14000
من الأراضي التركية شمال المنطقة المذكورة 600
المجموع 25000

وقد استوطن (5700) من المجموعة الثانية في الأرض التي طوّل بها في مؤتمر أستانبول وعادوا إلى جنوب خط المعاهدة على أثر الحوادث التي وقعت في العام 1924. لقد كانت نية الحكومة البريطانية اتخاذ الخطوات التي تساعد على عودة الآثوريين الذين قدموا من كردستان إيران إلى أوطانهم في لوكوردستان العراق. إن العلاقات بين الآثوريين وبين الأهالي المسلمين لم تكن حسنة دائماً وبالشكل المنشود، وترى السلطات أن مرد ذلك افتقار الآثوريين أنفسهم إلى المرونة والكياسة فهم ذوو أمزجة نارية قتالية وطباع خشنة غير مصقولة. فمثلاً في آب من عام 1923 جرت ملاحاة مشاجرة في سوق الموصل بين فريق (من العرب وجنود آثوريين) وفي الشهر عينه وقعت تظاهرات عدائية هناك ضد مجموعة من الآثوريين قوامها ثمانمائة شخص قذفت بهم أستانبول خارج حدودها. وأدى ذلك إلى خطورة عصيان سريتين آثوريتين في حامية كركوك الكوردية. هذه الحادثة أثارت نزاعاً بين جنود آثوريين وتجار مسلمين انطلقوا في أرجاء المدينة (كركوك) الكوردية يطلقون النار على كل مسلم يصادفونه وينهبون ويحطمون المنازل والمخازن رغم الجهود التي بذلها ضباطهم وضباط صفهم. ووقعت إصابات بعضها قاتل. فلم تجد السلطة بدأ من إرسال وحدات عسكرية بريطانية بطريق الجو إلى كركوك الكوردية للمحافظة على النظام.

من الحريات التي تمتع بها الآثوريون في العراق، أن نزاعاتهم كانت تحكم بواسطة محكمين (من بني جلدتهم). وكان لرؤسائهم منصب رسمي أو شبه رسمي ولهم أن يجبو الأعرار وضريبة الماشية بمساعدة شرطة يختارونها من بين أفراد قبائلهم نفسها. هذه الحالة كانت مقدراً لها أن تتغير بسبب رحيل عدد كبير منهم نتيجة حوادث الحدود التي وقعت في خريف العام

1924. إن الأسرة التي تنحصر فيها (السلالة البطريركية) هي السلطة الوحيدة الآثورية التي تعترف بها السلطات العراقية والبريطانية.

لقد أبلغ المندوب السامي البريطاني في بغداد اللجنة عن نوايا حكومية في حالة ما لو سلم للعراق بالحدود المدعى بها. فقال إن المنطقة التي تقع جنوب الحدود مباشرة ستعاود السكن فيها تلك القبائل الآثورية التي كانت تعيش فيها سابقاً ولا يسكن هذه المنطقة في الوقت الحاضر غير عشرة آلاف وخمسمائة نسمة، منهم سبعمائة وخمسون من المسيحيين. وأما الآثوريون الذين كانت ديارهم تقع شمال الحدود المقترحة فسوف يتم توطينهم في جوار [دهوك] و[العمادية] الكورديتين في مواضع لا تبعد كثيراً عن الحدود. وبذلك لن يكون معرضين لإغراءات العودة إلى ديارهم الأصلية في الأراضي الكوردية في كوردستان التركية مسببين مشاكل حدود أخرى.

إن المجموع الكلي للآثوريين الذين سيتم توطينهم لن يزيد عن عشرين ألفاً بعد عودة آثوري كوردستان إيران إلى مساكنهم. وبحسب المعلومات المتأخرة يوجد في (روسيا) عدد كبير منهم قد يبلغ ثلاثين ألفاً تقريباً من الآثوريين (الآثوريين) الترك الذين يرغبون في العودة إلى ديارهم شريطة أن لا تكون تلك الديار تحت السيطرة التركية.

وقد أعلمت السلطات البريطانية للجنة أن معاملة الآثوريين (الآثوريين) في المستقبل تتوقف أساساً على القرار الذي سيتخذ بخصوص الحدود. فإن لم تضم الأراضي التي كان الآثوريون يشغلونها إلى دولة العراق فلا مجال من منحهم أي نوع من الاستقلال الذاتي. ولم يتم في هذه الحالة توطينهم في مجتمعات آثورية بحتة. وإذا سحبت الحدود إلى الجنوب بالشكل الذي يلحق بالعراق جزء صغير فحسب من الوطن الآشوري (الآثوري) السابق فسيكون من المتعذر إيجاد مقاطعات لهم في كوردستان العراق، وإن خطة توطينهم مرهونة بقبول الحدود التي اقترحتها الحكومة البريطانية. ولا يستطيع الآثوريون العيش في السهول حتى لو وفرت لهم الأراضي بسبب الأحوال المناخية. وستنجم مصاعب أخرى لاختلاف (الطبع العربي والآشوري) مما يؤثر على العلاقات بينهما في حين أن (الطبع الآشوري والكوردي) متشابه.

تدرك اللجنة ضرورة حماية الشعب الآثوري/الآشوري ومساعدتهم على العيش بأفضل ما يمكن تأمينه لهم من أحوال معاشية. ولا تشعر اللجنة على كل، بأن التسوية التي اقترحتها الحكومة البريطانية تتفق ومبادئ العدل التي يجب أن تحكم التوطين المطلوب.

في الموضوع الأول: أن اعتراض الحكومة التركية الحديثة على تقديم الحكومة البريطانية مطالب إقليمية جديدة [عد مؤتمر لوزان 24 تموز 1923] هو اعتراض وجيه وليس دون أساس، إذ يظهر من وثائق ذلك المؤتمر أن المندوب البريطاني طالب منذ البداية بالحدود الشمالية لولاية الموصل كوردستان حدوداً للعراق العربي الجديد. فأى تعديلات كانت قد ذكرت؛ هي تعديلات معاهدة (سيفر 10 اب 1920) لكن مواد تلك المعاهدة كانت تقضي بإعادة قضاء العمادية الكوردية إلى تركيا الحديثة.

وفي رسالة أخرى مؤرخة في السادس والعشرين من كانون الأول عام 1922 اقترح (اللورد كرزون) وزير خارجية بريطانيا على (عصمت باشا اينونو) وزير خارجية تركيا الحديثة تعيين خبراء لمناقشة تفاصيل الخط الثابت لحدود ولاية الموصل الشمالية التي ستضمها المعاهدة المقبلة حول الحدود بين (تركيا الحديثة والعراق العربي الجديد). ويلوح من هذا أن التفكير لم يكن منصرفاً إلى أبعد من تعديل طفيف لا يمكن أن تتصدى له لجنة تعيين حدود. على أن مقترحات الحكومة البريطانية كما تقدمت بها إلى استانبول هي أكثر بكثير من مجرد تعديل بسيط. ولذلك يبدو أن ثمة ما يدعو إلى الظن بأن الاقتراح المقدم إلى استانبول يتضمن فتح قضية جديدة وأن الحكومة التركية الحديثة لديها كل المبررات لرفض البحث فيها.

وهنا اعتراض آخر على الحل الذي اقترحته الحكومة البريطانية يتمثل في الظروف التي دعت الآثوريين إلى رفع السلاح في وجه تركيا الحديثة. وما من شك في أن هذا الشعب (الآثوري) قام بانتفاضة مسلحة ضد حكومته الشرعية (تركيا الحديثة) بتحريض من الأجانب وبدون أي استفزاز من الحكومة التركية الحديثة لهم. ومن الثابت أيضاً أن الأحوال المعاشية التي يتمتع بها الآثوريون ضمن الإمبراطورية العثمانية هي أفضل من أحوال المسيحيين الآخرين، حيث أنهم يتمتعون بمدى واسع نوعاً ما من الحكم الذاتي المحلي تحت سلطة البيت البطريركي.

في هذه الظروف لن يكون من العدل في شيء أن يقتطع من تركيا الحديثة جزء يعود إليها بلا نزاع كي يوطن فيه شعب آثوري عمد بصورة مقصودة إلى رفع السلاح ضد سيادتها. ولم يسع اللجنة إلا أن تستنتج بأن أفضل حل لمسألة الآثوريين هو قبول العرض الذي قدمه المندوب التركي في (مؤتمر استانبول) أعني السماح لهم بالعودة إلى ديارهم الأصلية (ولاية حكاري) الكوردية وفي هذه الحالة نضيف إلى ما أوردناه قولنا بوجود استمرار الآثوريين في التمتع بحق الاستقلال الذاتي كالسابق وأن تضمن سلامتهم بصدور عفوٍ عامٍ عنهم.

* حجج سياسية أخرى في ولاية الموصل (كوردستان الجنوبية - العراق) الكوردية المتنازع عليها إضافة إلى الحجج الأساسية المستندة إلى رغبات السكان (أهالي ولاية الموصل) الكوردية، تقدم الطرفان (بريطانيا وتركيا) باعتبارها سياسية أخرى كان دعماً لوجهة نظره.

عرضت الحكومة البريطانية أنها ملتزمة بوعده ثلاثي، مصدره اتفاقاتها مع الشعب العربي والملك فيصل الأول من جهة، وحكم الانتداب (البريطاني) من جهة أخرى. وفي الإمكان إجمال هذه الحجج كما قدمها ممثلو الحكومة البريطانية.

في أثناء الحرب عقدت الحكومة البريطانية اتفاقاً مع عرب المناطق المعنية يتضمن وعداً بالألأ يعادوا إلى الحكم العثماني التركي الحديث.

وفي مؤتمر [سان ريمو 1919] قبلت الحكومة البريطانية في نيسان عام 1920 الانتداب على العراق العربي الجديد من عصبة الأمم، وفي خريف العام 1921 طلبت عصبة الأمم من الحكومة البريطانية قبل أن تتم تسوية الشروط الأخيرة للانتداب الاستمرار في تولي الإدارة تمشياً مع روح مسودة الانتداب التي تم إعدادها انتظاراً لقرار المجلس (عصبة الأمم) النهائي. وفي شهر تشرين الأول من العام 1922 أبرمت الحكومة البريطانية معاهدة مع ملك العراق تعهد فيها الطرفان بعدم اقتطاع أو تأجير أي جزء من العراق لأي بلادٍ ثالثة أو وضع أي أرض من هذه القبيل تحت سيطرتها. وعلى هذا الأساس ارتبطت الحكومة البريطانية بالوعد الثلاثي. فإن فصلت ولاية الموصل كوردستان العراق عن بقية الأراضي العراقية المشمولة بالانتداب البريطاني وأعطتها للترك (تركيا الحديثة) تكون قد نكثت بوعداها. اعترض ممثل تركيا الحديثة في المفاوضات والمفاوضات (ولاية الموصل) كوردستان العراق [فتحي بك] على هذه الحجج في اجتماع مجلس عصبة الأمم في الخامس والعشرين من أيلول عام 1924 قائلاً أن التعهد الثلاثي الذي أعطته الحكومة البريطانية لا يمكن أن ينهض حجة ضد تركيا الحديثة لأن تركيا الحديثة لم تتنازل بموجب أية وثيقة دولية عن حقوقها في ولاية الموصل كوردستان العراق. وأنه سيكون معادلاً للتنازل عن أراضي فريق آخر لمصلحة فريق ثالث بدون رضى المالك الشرعي. وأما التعهد الذي أعطي لعصبة الأمم فيكاد لا يكون ضرورياً أيضاً بأن حدود الأراضي المنتدبة لم تثبت العصبة. وبالعكس فإن بريطانيا العظمى قررت من تلقاء نفسها مدى سعة تلك الأراضي من النهاية الشمالية للعراق الجديد. إن هذا هو عمل من طرفٍ واحدٍ لا غير، ولذلك هو باطل قانوناً من أساسه وأن تفوق الحجة التركية واضح إلى الحد الذي لا نرى حاجة تدعو إلى تحليل للحجج الطرفين. كما أن الإقرار بأن تركيا تنازلت عن حقوقها في ولاية الموصل (كوردستان العراق) غير ممكن أيضاً لأنها أعلنت في عدة مناسبات عن استعدادها للتنازل عن الأراضي التي يسكنها عرب في ولايتي (بغداد والبصرة) لا غير وبصرف النظر عن كون ولاية الموصل كوردستان هي إقليم كوردي عند إدخال مسألة الأغلبية السكانية في المسألة، فواضح أن الحكومة التركية تمسكت دائماً بقولها أن ولاية الموصل كوردستان هي جزء لا يتجزأ من تركيا الحديثة. ولم تتنازل تركيا عن حقوقها لا شرعياً ولا أدبياً لمصلحة أية دولة وأن أفاد بيان الحكومة التركية بأنها لا تطالب إلا بتلك المناطق التي ترغب في العودة إليها. والواضح والحالة هذه أن الأراضي التي تحتلها القوات البريطانية والعراقية ما زالت تعود وفق القانون إلى تركيا حتى تتنازل عن حقوقها فيها.

وهناك حجة أخرى تقدمت بها الحكومة البريطانية وهي حق الفتح ويمكن إجمالها بما يلي:

أن دول الحلفاء التي أرغمت على الحرب مع (الدولة/الامبراطورية العثمانية) تركيا دون أي استفزاز من جانبها وهي الحلفاء التي ربحت الحرب، وطردت الجيوش البريطانية الجيش التركي من بلاد الرافدين (ميتسوبوتاميا) وهي ولايتي (بغداد والبصرة) فقط. وإن ما يدعو إلى العجب أن تملي دولة مغلوبة على الغالبين الأسلوب الذي سيتم بموجبه التصرف بالأراضي التي تم احتلالها عسكرياً. لقد كان رد الحكومة التركية الحديثة على هذه الحجج أن حق الفتح لم يعد معترفاً به في القرن العشرين وهو على كل حال لا يمكن تطبيقه على ولاية الموصل الكوردية التي تم احتلالها عنوة بعد الهدنة (هدنة مودروس) في 30 تشرين الأول 1918 وبخرق شروطها كما كانت الحالة أيضاً بالنسبة إلى استانبول وأزمير وأدنه.

ورداً على هذه الحجة الأخيرة، أشارت الحكومة البريطانية أولاً إلى أن خط الهدنة (موندوس) لا مكان له في التسوية السلمية الختامية، وثانياً أن شروط الهدنة (موندوس) خولت جيوش الحلفاء حق احتلال نقاط سوقية (الإستراتيجية) تقع وراء خط الهدنة (هدنة مودروس) في حالة ما لو نجم موقف يهدد سلامة الحلفاء وقد احتلت مدينة الموصل طبقاً لهذه الشروط. لا نجد ضرورة لفحص هذه الآراء المتعارضة فيما يتعلق بالخرق المزعوم لشروط الهدنة (موندوس) وتكفي الإشارة إلى أن احتلال الموصل وكل مدن بلاد الرافدين (ميتسوبوتاميا) التي تشمل ولايتي بغداد والبصرة فقط التي كانت فيها حاميات عثمانية تركية مسموح به بموجب المادة السادسة عشرة من اتفاق الهدنة (موندوس) في 30-10-1918.

وأما الحجة المستندة إلى حق الفتح فهي على أية حال عرضة للأخذ والرد والنقاش لأن الوضع السياسي بعد معاهدة [سيفر 10-08-1920] بمدة، عانى تغييراً مفاجئاً حتى قامت الضرورة لعقد مؤتمر جديد لإعادة صياغة كل ما تم إنجازه في (سيفر 1920) مجدداً، هذا التغيير في الموقف هو نتيجة النجاح العسكري التركي الذي خلق وضعاً عسكرياً جديداً لكل المناطق التي عادت أو كادت تعود إلى تركيا الحديثة مع أنه أنجز في ميادين حروب متعددة، وهذا واضح تماماً من طبيعة القضايا التي بحثت في مؤتمر لوزان 24 تموز 1923.

وعرضت تركيا الحديثة في مجال اعتراضها على حجة حق الفتح تحقيق السلم واستقراره وقد عرضت هذه الحجة (حق الفتح) في مؤتمر لوزان 24-08-1923 ورددها ممثل تركيا [فتحي بك] في مؤتمر استنبول معرباً عن أمله في عين الوقت بإيجاد تسوية لقضية ولاية الموصل الكوردية التي ستمهد الطريق إلى سلام ثابت وطيد بين تركيا الحديثة وبريطانيا العظمى، وصرح أن فوائد السلام الوطيد في الشرق تنطوي على أعظم الأهمية.

وأوضح أن الفوائد التي ستنتج عن سلام وطيد تنطوي على أهمية عظيمة، وإذا أريد للسلم أن يكون دائماً وأن يمهّد لعلاقات طيبة فمن الجوهري أن لا يشعر أي طرف بالضغينة للطرف الآخر أو بأن حقه مهضوم. وانطلاقاً من هذه الأهمية يجب أن لا تحرم دولة العراق العربي الجديد التي اعترفت تركيا الحديثة بوجودها اعترافاً واقعياً من الموارد الضرورية لتطورها. وإذا ما أقتطع جزء من (ولاية حكاري التركية) فإن حقوق الولاية ستنتهك وتهضم، ولو أعطي لواء ديالي لتركيا

فسوف يحيق الخطر باستقلال العراق العربي الجديد. ولو سلمنا بأن نظرية السلام الوطيد كما عرضتها تركيا تقود إلى تسوية ما، فالنتيجة هي أن تركيا الحديثة ستحرم العراق العربي الجديد من تطوير موارده. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: جنوب كردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | algardenia.com 30-12-2022

وقت التدوين: 2023-04-06

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 225

محاضرة عصمت شريف في جامعة لوزان

[2013090316174392150=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=2013090316174392150)

...

خصائص السجل

ملف: معاهدة لوزان

QR Code

المصادر

وقت التدوين: 2013-09-03

اسم المحرر: هاوري باخهوان

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 226

مصطفى كمال - أتاتورك - يأمر نوري السعيد بتعيين ياسين الهاشمي رئيساً للوزراء

[20230310083316473180=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230310083316473180)

عوذي الداوودي

إذا خرجنا من مكانٍ ما في العالم عسكرياً، فسنبقى فيه مائة عام سياسياً.

ونستون تشرشل

حاول الترك جاهدين تطبيق هذا الشعار في العراق على مدى العقود الماضية، وأفلحوا في ذلك، ولو إلى حين. أكدت مراراً وفي مناسبات مختلفة على وجوب دراسة الحقبة التي تلت انتهاء الحرب العالمية الأولى وتأسيس الدولة العراقية الحديثة بشكل موضوعي ومحيد بعيداً عن التعصب العنصري والطائفي، لفهم واستيعاب المشاكل المحيطة بنا كعراقيين بطيفنا بدون إستثناء، حيث نطمح للعيش بسلام على أرضٍ يحسدنا عليها القريب والبعيد، ويبدو بأن العين قد أصابتنا في مقتل .

أقول بعدم الرجوع إلى تلك الحقبة، ومارافقتها من مساومات واتفقيات وإنشاء كيانات ودول قومية، غبن فيها البعض، وأعتبرها آخرون ناقصة للحصول على حقوقه التاريخية. لكن وفي المحصلة النهائية وفي 23-08-1921 وبقرار بريطاني في مؤتمر القاهرة تم تعيين الملك فيصل الأول ملكاً على العراق وإنشاء الدولة العراقية من ولايتي بغداد والبصرة وبعد خمسة سنوات ألحق بهما ولاية الموصل وتم تحديد جنوب خط بروكسل الحدود الشمالية للدولة العراقية من قبل وفد عصبة الأمم المتحدة الذي أخذ على عاتقه الفصل في النزاع الدائر آنذاك حول أحقية ولاية الموصل بين الأطراف المتنازعة، العراق وبريطانيا من جانب وتركيا من جانب آخر والمحاولات الكوردية التي كانت تقول بأحقية الكورد في هذه المنطقة، مما حدا بالشخصية الكوردية عزت بابان زاده وفي رده على سؤال وفد العصبة : مع من تريدون العيش؟ مع الأتراك أو مع العرب؟

أجاب : ولماذا لا تقولون هل تريدون دولة كوردية أم لا؟ . وبعد أن يأس الكورد من إنشاء الدولة الكوردية على أثر المساومات الدولية، لا سيما في معاهدة لوزان عام 1923 التي أقرت معاهدة سيفر عام 1920 التي نصت في بنودها 62 و63 و64 على إنشاء وطن قومي للكورد على غرار الدول القومية التي أنشئت. فضل الكورد العيش مع العرب، وقالوها بالحرف الواحد : نفضل العيش مع أحفاد الرسول، نظراً لعدم وجود حروب دموية بين الكورد والعرب تاريخياً، بل كان الاثنان ضحية فرض الجهل والتخلف العثماني عليهم على مدى قرون. حيث كانت الإمارات الكوردية في حالة حروب

مستمرة ضد السلطات العثمانية ومنها على سبيل المثال إمارة سوران التي عمرت ما يقارب سبعمائة سنة وإمارة بابان القوية وعاصمتها السليمانية وإمارة بوتان وغيرها، ولا حقا السياسات الشوفينية لجماعة تركيا الفتاة الذي ترأسهم فيما بعد مصطفى كمال وأنشأ الدولة التركية الحديثة على أنقاض الإمبراطورية الهرمية العجوز التي كانت تسمى بالرجل المريض. وعلى الرغم من قرار عصبة الأمم المتحدة بإلحاق ولاية الموصل، بالعراق المشكل حديثاً، مفندة الادعاءات التركية بأحقية الولاية والتي لم تستند فيها على الحقائق التاريخية، والكشف عن زيف الأحصائيات التركية التي كانت تقول بأغلبية الولاية من العنصر التركي، ومع ذلك تم تعويض تركيا ب 500 ألف باون استرليني و 10% من نفط الولاية لمدة خمسة وعشرين سنة.

كما أشرط الجانب التركي أيضاً عدم عودة المقاتلين الأتوريين الذين كانوا يألفون ما يسمى ب الجيش الليفي الأتوري الذين كانوا يحاربون إلى جانب القوات الإنكليزية، إلى تركيا والذين كان يقدر عددهم بأربعين الف مقاتل ومعظمهم من مناطق حكاري العثمانية وأرومية الإيرانية، مما شكل ضغطاً على الحكومة العراقية الفتية بمواردها الاقتصادية الضعيفة، وبضغط من بريطانيا تم توزيع هؤلاء على المناطق العراقية المختلفة، كما تم جلب أعداد منهم وإسكانهم على شكل ثكنة عسكرية في كركوك مما نتج عنه ما هو معروف في تاريخ العراق المعاصر بحادثة الجيش الليفي الأتوري، وهي الحادثة الدموية التي

حصلت بين الأهالي وبين افراد من هذا الجيش، حيث كانت المشاعر الدينية آنذاك قوية في النفوس ولعبت دورها التخريبي بين هؤلاء الضيوف وبين سكان المدينة عام 1924 وبعد هذه الحادثة المؤسفة تم نقل العديد منهم إلى العمادية، وباقى مناطق بهدينان، ولم يرضخ الأتوريين للأمر الواقع وطالبوا الإنكليز بتنفيذ وعودها التي قطعتها أبان الحرب العالمية الأولى بتأسيس كيان آشوري، وتملص الإنكليز من وعودهم كما هو معروف على مدى التاريخ، فحدثت معركة سميل القريبة من دهوك عام 1933 بين المسلحين الأتوريين والجيش العراقي الملكي بقيادة بكر صدقي وسقط الكثير من القتلى والجرحى من بين صفوف الأتوريين وفر الرجال إلى أعالي الجبال ومما تسكت عنه أقلام الكتاب الأتوريين هو دور الكورد المشهود في تلك المعركة في الحفاظ على ممتلكات وأرواح النساء والاطفال الأتوريين وضمهم إلى عوائلهم خوفاً عليهم من بطش الجيش العراقي . كل هذه الأحداث حصلت بسبب الرفض التركي لعودة هؤلاء إلى مسقط رأسهم، وأيضاً لحساسيتهم المفرطة اتجاه أتباع الديانة المسيحية، لنزاعهم المستمر مع اليونانيين، التي يعود تاريخها إلى عام 1453 عندما احتل السلطان العثماني محمد الفاتح القسطنطينية التي تعرف اليوم ب استنبول ، وهي المدينة اليونانية القديمة التي كانت ضمن أملاك الإمبراطورية الأغرريقية.

وأخذت لجنة عصبة الأمم تطلعات الكورد في الاعتبار فأوصت بأن تكون اللغة الكوردية هي اللغة الرسمية في الإقليم بجانب

اللغة العربية وعلى أن يدير الكورد شؤونهم بأنفسهم في المناطق ذات الأغلبية الكوردية، وعلى أن تباشر الحكومة العراقية بتحسين الأوضاع المعيشية ومستوى التعليم والصحة لأوضاع الكورد في الإقليم، ووافقت الحكومتين البريطانية والعراقية على ذلك.

بدأ الأتراك بشن حملة دعائية واسعة وإلى يومنا هذا بأنهم خسروا تلك المعركة الدبلوماسية في حالة ضعف سياسي، وخصصوا مبلغاً رمزياً من الميزانية التركية السنوية لولاية الموصل، فلهذا نسمع بين فترة وأخرى المطالب التركية بحقوق تاريخية في ولاية الموصل كوردستان العراق، علماً وبرجعونا إلى المصادر التاريخية نرى بأن مصطلح كوردستان الجنوبية كان يطلق ومتداولاً على هذه المنطقة حتى قبل الحرب العالمية الأولى.

وكما هو معروف بأن الرعيل الأول من السياسيين الذين حكموا العراق هم أولئك الجنرالات والضباط الذين خدموا في الجيش العثماني وتشربوا بمفاهيمها الطائفية والاستبدادية، التي كان يتبعها العثمانيون في حكمهم على مدى القرون الماضية، فالعداء التركي للشبيعة هي ليست وليدة اليوم بل تمتد جذورها إلى أيام الحروب العثمانية السنوية ضد الحكم الصفوي الشيعي القزلباش الإيراني ومن ثم العائلة القاجارية الإيرانية التي كانت أيضاً تدين بالمذهب الشيعي، وكان العراق مسرحاً لتلك الحروب الدموية وخاصة الأراضي الكوردية التي كانت تدخل ضمن أملاك الإمبراطوريتين على الحدود المشتركة. ومن جهة أخرى يعتبر الأتراك بأن الشعب الكوردي هو العدو رقم واحد ومن أشد العناصر خطورة على أمنها القومي، لحساسيتها المفرطة من الشعوب الأصلية في المنطقة كالكورد والسريان بطوائفهم والأرمن، وبما أن الكورد هم الحلقة الأقوى بين هذه الأمم والشعوب، ويدافعون بنكران ذات عن حقوقهم المغتصبة، نرى السياسيين الأتراك في حالة تخبط ملحوظ إزاء معالجة هذه القضية التي لم تستطع الاستمرار في نكرانها أو التأثير على السياسيين العراقيين بتجاهلها.

فالعداء التركي للأمة الكوردية واضحة وصرحة ولا تحتاج لبراهين، فالأمثال التركية العنصرية القبيحة لها خير دليل على أي ادعاء تركي في حديثه عن الديمقراطية والمثل الإنسانية، وعلى سبيل المثال. يقول المثل التركي: لا تضع رصاصة في قتل كوردي، بل ابقر رأسه بالحربة والكوردي الجيد هو الكوردي الميت ونشرت صحيفة حقيقت ملليت التركية في 10-08-1930 لا يشك أحد بأننا نعتبر مثل هذه المطالب (يقصد إستقلال كوردستان) من قبل قطاعان الوحوش والبرابرة مجرد مزحة محضه، إذ أن المنطقة الوحيدة الصالحة لإقامة حكم ذاتي لشعب لا يتجاوز عدد مفردات لغته 200 كلمة هي وسط إفريقيا أو إحدى صحاريها حيث يعيش أشباه البشر وأشباه القردة... أما قارة آسيا مهد الحضارات القديمة، فلا يمكن لها أن تقبل بمثل هذه الدعاوي، وأن الذين يتجاسرون على طلب كهذا، ينبغي القضاء عليهم، وهذا ما يجري على أرض الواقع. وبعد القضاء على انتفاضة جبل أرارار وفي الكوردية (جياي آكري) من قبل تركيا وبمساعدة القوات السوفيتية وإيران عام 1936 بقيادة الجنرال أحسان نوري باشا، وقف وزير العدل التركي متبختراً وشامتاً يقول: إن من له حق العيش في تركيا هو ذاك الذي تجري في عروقه الدماء التركية النقية، ومن لم يكن هكذا، له حق العيش فقط كخادم أو كعبد، ولتسمعي الجبال. في إشارة للكورد.

في الحقيقة يترفع كتابنا ومثقفينا في الرد على هكذا عبارات وكلام عنصري حقير، ولربما في مناسبة أخرى ومن أجل نزهة أدبية، سنرسم ملامح وشكل هذا المتعجرف الذي يستهزأ بأحد أقدم شعوب المنطقة. ونبين مدى صحة الدم التركي النقي في الوقت الحاضر.

لكي لا نبتعد كثيراً عن موضوعنا الأساسي وهو البلاء التركي الذي أبتلى به العراقيون، ليلاقوا المصير الذي لا يستحقونه من ذل وخذلان على أيدي حكوماتها التي ساعدتها تركيا وساهمت بشكل فعال في رسم سياساتها تماشياً مع هواجسها ومخاوفها الأمنية التي لا مبرر لها.

أستغل السياسيين الترك وجود هؤلاء الضباط على رأس الحكومات العراقية أمثال نوري السعيد وجعفر العسكري وياسين الهاشمي وغيرهم للتدخل في الشؤون الداخلية للعراق لتأمين جانب هذا الجار الجديد الذي سيلعب دوراً بارزاً في تاريخ المنطقة لاحقاً، وذلك بعدم السماح لأبناء شبيعة العراق في الوصول إلى دست الحكم وتهميش دورهم السياسي، وذبح الكورد والتنكر للوعود التي قطعتها الحكومة الملكية العراقية لعصبة الأمم، مما جعل العراق يعيش حالة عدم استقرار وحروب داخلية واستنزاف للموارد الاقتصادية والبشرية على مدى العقود الماضية.

يذكر الباحث العراقي حسن العلوي في كتابه التأثيرات التركية على المشروع القومي العربي عشرات الأمثلة الصارخة لتلك التدخلات ومنها على سبيل المثال التقى مصطفى كمال عام 1934 وعلى أثر وفاة الملك فيصل بنوري السعيد وناجي شوكت.. التفت مصطفى كمال إلى نوري السعيد، قائلاً: إن ياسين حلمي أقدم منك (ياسين الهاشمي) فهل تقبل بزعامته؟ فأجابه نوري نعم، أقبل. فقال الغازي سأبعث برسالة إلى ياسين مع ناجي (ناجي شوكت)، لينقل الحديث الذي دار بيننا اليوم، وعندما تعود أنت من جنيف إلى بغداد، تشرعون بالعمل المشترك وهذا ما دفع العلوي للقول ولذلك كله فإن تسمية الهاشمي مرشحاً لدور أتاتورك، كان أمراً مفروغاً منه، ولم يكن اقتراحاً أنياً حين تقدم به أتاتورك إلى نوري السعيد وناجي شوكت في اجتماعهما. ومما لاشك فيه عند قراءة مثل هذه الحقائق، تدل وبشكل لا يقبل الجدل دور الترك في رسم السياسة الداخلية والخارجية للعراق وفقاً لمصالحها، والتي انعكست بشكل سلبي على غالبية سكان العراق الذين هم من أتباع المذهب الشيعي ومن الكورد.

ومن ناحية أخرى أستطاع الأتراك استمالة البعض من التركمان بحكم العلاقات الثقافية للوصول إلى غاياتها (لا نقصد هنا الإساءة للشعب التركماني الشقيق الذي تربطنا بهم علاقات مصاهرة وود وعيش مشترك، بقدر ما هو تسليط الضوء على

بعض الحقائق التاريخية والسياسات التركية للتدخل في الشأن العراقي، ودق الأسفين بين شعوبها (ويخبرنا الباحث جهاد صالح (وهو تركماني) عن ذلك في كتابه الطورانية التركية بين الأصولية والفاشية : منذ ثورة 14 تموز وأجهزة المخابرات التركية بمساعدة أجهزة المخابرات الغربية، تحاول إثارة نغمة الأقلية التركمانية في العراق التي تتواجد غالبيتها في منطقة كركوك الغنية بالنفط، وبفضل الجهود الكبيرة التي بذلتها هذه الأجهزة، بالاشتراك مع بعض الأغوات الرجعيين من تركمان العراق، وبعض العناصر المهووسة التي ما زالت على انغلاقها القومي، استطاعت أن تكوّن جمعية عنصرية تطلق على نفسها اسم جمعية تركمان كركوك وترتبط هذه الجمعية ارتباطاً مباشراً بالمخابرات التركية التي تقوم بتقديم تسهيلات لكل تركماني عراقي ينتمي إلى الجمعية كمنحة مثلاً، وجواز سفر تركي، إضافة إلى جواز سفره العراقي، وكذلك تقديم منح دراسية ورواتب ... وألخ .

ولم ينفك الساسة الأتراك في ظل هذه الأوضاع الحالية للتدخل في الشأن العراقي والدخول إلى إقليم كردستان العراق بإعداد خيالية مدججة بالسلاح، بحجة حماية التركمان، بينما يقطن غالبية الشعب التركماني في المناطق التي يسيطر عليها النظام العراقي أي خارج المنطقة الآمنة، ولم نسلم في يوم ما بأن أدان الساسة الأتراك الممارسات اللاإنسانية التي يتعرض لها الشعب التركماني من اضطهاد وقلع من جذورهم وتعريب قراهم من قبل نظام صدام، بينما وعلى رؤوس الأشهاد من التركمان قبل غيرهم بأن التركمان الذين يعيشون في ظل الإدارات الكوردية تتمتع بكامل حقوقها الإدارية والسياسية والثقافية، فمثل هذه الازدواجية في الخطاب الرسمي التركي يسقط جميع الادعاءات التركية لحماية الشعب التركماني ومن أنه يريد الخير للشعب العراقي. ولا أريد هنا أن أدخل في تفاصيل النية العدوانية التركية المبيتة ضد الشعب الكوردي، ومن ثم تدخلها السافر في شكل الحكومة العراقية المقبلة التي يحاول الساسة الترك رسم ملامحها كما أعلنوا ذلك مراراً، أي بمعنى عدم اختلافها عن الأنظمة العراقية السابقة التي انتهجت السياستين الطائفية والعنصرية بحق شعبنا العراقي والتي أوصلتنا إلى هذا المأزق، وأعادتنا إلى نقطة الصفر.

وسانددت الحكومات التركية على الدوام الحكومات العراقية المتعاقبة في فرض سياساتها العدوانية على الشعب العراقي، كما وبقيت تركيا الكمالية محرمة على أبناء الشعب العراقي الفارين من ظلم وجور الأنظمة العراقية لغاية عام 1991 حيث أصبحت تركيا أمام الأمر الواقع، وسمحت للجموع الهاربة بدخول الأراضي التركية، لكنها لم تصنف هؤلاء الفارين من جحيم الحرب كلاجئين، ومنعت بذلك عليهم وصول معونات الأمم المتحدة إليهم .

ولم ينسى هؤلاء الفارين الكورد، في معسكرات موش وماردين عام 1991 كيف تواطأت المخابرات العراقية مع الميت التركي في دس السم في الخبز المقدم لهم، حيث أنكشف ذلك بعد أن أصيب الكثير من هؤلاء المساكين بالتسمم، وعلى أثر ذلك تحرك أكراد أوروبا بشكل فعال لتبليغ الأمم المتحدة والمنظمات الإنسانية بذلك، حيث تدخلوا لإيقاف تلك الجريمة . وساهمت تركيا بقوة في إبقاء نار الثورة الكوردية المسلحة مشتعلة في العراق لابتزاز الحكومات العراقية، وذلك من خلال معارضتها الشديدة في منح الحكومات العراقية الحكم الذاتي للكورد خلال المفاوضات التي كانت تجري بين الفينة والأخرى بين الثورة الكوردية والحكومات العراقية، حيث كانت هناك فرص حقيقية للتوصل إلى اتفاق وإيقاف التزيف الدامي في جسد العراق من خلال المفاوضات وخاصة في عام 1970 ومن ثم عام 1983 وعام 1991 . فمن أجل مصالحها الذاتية وخوفاً من أكرادها على حد قولها بقيت تلك النار مشتعلة. (طبعاً لا استثني المحاولات الإيرانية أيضاً بهذا الخصوص) ونحن على علم بالزيارات التركية التي كانت تقوم بها إلى بغداد أثناء المفاوضات الكوردية مع الحكومات العراقية في كل مرة، ولا تخفي تركيا في الوقت الحاضر هذه السياسة وما تخبئه من خلال تصريحات ساستهم وجزالاتهم، بعدما كان يجري ذلك سابقاً في الخفاء.

ومن خلال نظرة سريعة على جغرافية المنطقة نجد بأن تركيا على خلاف مع جميع جيرانها فهي تحتل جزءاً مهماً من قبرص بحجة المحافظة على حقوق القبارصة الأتراك، كما وتحتل لواء الاسكندرون السوري، وهي على خلاف أيضاً مع بلغاريا وأرمينيا وإيران وهي تحاول جاهدة قبرصة الجزء الشمالي من العراق كردستان العراق ، بالضبط على غرار قبرص، وهي في حالة عداء شديد مع اليونان التي تعود جذورها إلى عام 1453 عندما احتل السلطان العثماني محمد الفاتح القسطنطينية والتي تعرف اليوم باستنبول التي كانت على الدوام جزءاً لا يتجزأ من الإمبراطورية الإغريقية، وتخبي في ذات الوقت نوايا عدوانية ضد كل من سوريا والعراق من خلال تهريبها من الجلوس على مائدة الحوار والتفاهم وخاصة خلال السنين الخمسة المنصرمة حول تقسيم المياه بينها وسوريا والعراق إلى حين الانتهاء من مشروع الغاب الذي سمي زيفاً ب مشروع أنابيب السلام التركية عام 2005 والتي تبلغ كلفته حوالي 30 مليار دولار، وهي لا تعترف بأن نهري دجلة والفرات نهرا دوليان وتتشاطاً عليه سورية والعراق، بل تعتبرهما نهري عابرين للحدود وثروة طبيعية صرفة، ومثل هذا الادعاء محض افتراء لا يمت وأرض الواقع بصله، ومن الجدير ذكره أن نهر الفرات الذي يبلغ طوله 2900 كم لا يمتد في تركيا لأكثر من 440 كم ويمر في سورية لمسافة 675 كم وفي العراق 1785 كم، أما بالنسبة لنهر دجلة الذي يبلغ طوله 1970 كم لا يمر في تركيا بأكثر من 300 كم وما عدا مسافة قصيرة داخل الأراضي السورية فالباقي يمتد داخل الأراضي العراقية، بينما اعترفت تركيا في عام 1920 بدولية نهري دجلة والفرات، وما التراجع عن التزاماتها حول تقسيم المياه مع سورية والعراق إلا هو تنفيذ لمخطط بعيد المدى لوضع هذين البلدين تحت رحمة تركيا، إذا أخذنا بنظر الاعتبار مشكلة التصحر والجفاف في المستقبل المنظور، ومنطقة الشرق الأوسط على رأس قائمة المناطق التي يشملها الجفاف مستقبلاً. وبتقديري بأن السياسات التركية الأخيرة وبتحالفاتها العسكرية مع إسرائيل هي أكبر خطر يهدد المنطقة، وسوريا والعراق خاصة .

فالسياسات التركية ليست معرقله لحركة التطور لدول الجوار، وحسب بل شمل ذلك شعوبها أيضاً، فهي حاولت ومنذ تأسيس الدولة التركية الحديثة بتحويل هذا الشعب الشرقي المسلم إلى شعب أوروبي غربي، ولحسن الحظ لم تفلح في ذلك، وفرضت على هذا الشعب حياة قاسية لتمويل وتسليح جيش يقدر تعداده بما يقارب المليون جندي، بينما يزداد الوضع الاقتصادي من سئ إلى أسوء، بفعل التكاليف الباهضة لديمومة التفوق العسكري، لا لشيء، فقط لتغذية طموح العسكر وإشباع رغباتهم، والحنين إلى (أمجاد) العثمانيين الغابرة.

ينتظر العراقيون اليوم بفرغ الصبر الإتيان بنظام حكم ديمقراطي، لمعالجة المشاكل التي خلفتها تلك الأنظمة التي استندت في حكمها وكما نوهنا في مرات سابقة بتطبيق سياسة عنصرية وطائفية، وباعتقادنا واعتقاد الكثيرين الذين يريدون الخير للعراق، يجب عدم تكرار تلك السياسات الحمقاء في عراق المستقبل، وأن تتخذ تركيا جانب الحياد الإيجابي وكذلك بالنسبة للسعودية الوهابية وإيران في حل القضية العراقية، وأن يتركوا لنا نحن العراقيين أن نعالج أمورنا بأنفسنا، فلا أعتقد بأنه هناك مشاكل مستعصية بين الكوردي والتركماني والعربي والآشوري والكلداني والمسلم والمسيحي وغيرهم، حيث جمعنا أرض العراق على مدى القرون الماضية .

فالتدخل التركي الأهوج ومن وراءها السعودية هما السبب الحقيقي لمأساتنا، فنحن أهل الدار وعلينا أن نحل مشاكلنا دون التدخل الأقليمي الذي يحاول الواحد منهم تفصيل مستقبل العراق حسب مقاساته العنصرية والطائفية.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تأريخ

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: عراق

الدولة - الأقليم: تركيا

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | www.ahewar.org

وقت التدوين: 2023-03-10

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 227

مصير كردستان الغربية... (خذوا... وطالبوا)... بقلم: محمد الصوري الكردى. لندن/بريطانيا

[20220820082014429214=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

كلمات للتأمل:

۷ (الكرد خلائق لا تحصي، وأمم لا تحصر، لولا سيف الفتنة يحصدهم؛ لفاضوا على البلاد؛ وتحكموا برقاب العباد، لكنهم رموا بشقاق الرأي، وتفرق الكلمة). (المؤرخ: ابن فضل الله العمري).

۷ (التاريخ من أحسن الأساندة؛ لكن طلابه من أسوأ التلاميذ). (الزعيم: البرتو موسوليني).

۷ (أيها الكورد، توحدا حتى أعطيكم كردستان). (الأميرة: سينم جلادت بدرخان).

الشائع عن الأكراد أنهم يتقنون فن القتال، وهم شجعان وفرسان الشرق كما وصفهم الأديب الأرمني (آبوفيان)، إذ برزت شجاعتهم النادرة عندما وقفوا أمام الغزو الصليبي يدافعون عن الأمة الإسلامية بقيادة البطل الخالد صلاح الدين الأيوبي، ومعركة حطين شاهدة على ذلك، وكذلك ظهرت شجاعتهم في مقاومة المستعمرين لبلادهم قديماً وحديثاً. لكن في المقابل ينقص قادة الكرد الثقافة السياسية ومعرفة دهاليزها، وإتقان فن المناورات مع الخصوم والحلفاء، ومعرفة التوازنات والصراعات التي تدور على ساحة المنطقة بين مختلف القوى الإقليمية والدولية، ومن ثم التقاط اللحظة المناسبة لتحقيق مشروعهم الاستقلالي. لهذا السبب انتهت ثوراتهم المعاصرة بالفشل الذريع، ودفعوا ثمناً باهضاً مقابل ذلك. ومن هنا يستوجب على القيادات السياسية الكردية أن تتقن فن السياسة إضافة إلى معرفتها بفنون الحرب لأنهما عاملان متلازمان لتحقيق الأهداف المرجوة. وهذا الحالة التي ابتلي بها قادة الكرد دفعت أحد الغربيين إلى القول: إن ما يكسبه الكورد في أرض المعركة؛ يخسرونه على كرسي التفاوض.

من يستعرض تاريخ الثورات الكردية المعاصرة يرى ضحالة النضوج السياسي لدى الكثير من قادتها؛ فزاهم يراهنون على قوى خارجية خذلتهم في النهاية الأمر وباعتهم بثمن بخس مقابل مصالحها الخاصة، أضف إلى ذلك ضعف خططهم العسكرية وقلة عددهم وعتادهم... كل ما سبق قادت ثوراتهم إلى الفشل الذريع، وسأقت ثوارهم إلى أعواد المشانق والسجن والإبعاد والقتل... ومن هنا الحقوا أشد الضرر بالقضية الكردية لأنهم تركوا الشعب الكردي يواجه القهر والانتقام والتهجير والقتل... وبقيت (كردستان) خاضعة للتجزئة والخنوع منذ نهاية الحرب العالمية الأولى 1918م حتى هذا اليوم. لذلك يتوجب على القيادات الكردية السياسية وخاصة القيادات الكردية في سوريا والتي تمر اليوم بمرحلة مفصلية وتاريخية أن تقرأ وتتدبر كيف ناضلت شعوب العالم المستعبدة لنيل حريتها حتى ظفرت باستقلالها المنشود، لذلك يتوجب عليهم امتلاك رؤيا سياسية عميقة وبعيدة النظر من خلال استقراء الواقع على الأرض، وتغيير التكتيكات والتحالفات، ومعرفة موازين القوى الإقليمية والدولية للاعبه على الساحة، وإتقان فن المفاوضات والمناورات مع كل الأطراف جميعاً وبلا استثناء من أجل رسم خارطة طريق تحقق نجاح قضيتهم العادلة، وتجنب شعبهم التهجير والقتل والتهميش.

أسرد هذه القصة لعل عقلاء الأكراد يتأملوها: يحكي أنه كان راهبان يعيشان في مدينة روما ويذهبان في نهاية كل أسبوع إلى تلة مرتفعة مشرفة على مبنى الفاتيكان، وهناك يجلسان تحت ظل الشجرة ويتحدثان معاً في أهمية إصلاح الكنيسة إذا ما قيس لأحدهما أن يجلس على كرسي البابوية في المستقبل، ومرت الأيام... وإذ بأحدهم يعتلي ذلك الكرسي، وهنا ابتهج صديقه وأخذ يتطلع إليه لتطبيق تلك الإصلاحات التي كانا يتحدثان عنها تحت الشجرة... مرت الشهور دون أن يجري صديقه البابا أية إصلاحات... عندها نفذ صبره... وقرر الذهاب إليه... وعندما قابلته أخذ يعاتبه على عدم تطبيقه الإصلاحات التي ناديا بها في تلك الأيام الماضية... وبعد أن أكمل عتابه. قال له البابا: يا صديقي، أعلم أن رؤية العالم من فوق كرسي البابوية، غير رؤية العالم من تحت تلك الشجرة!!!.

العبرة من هذه القصة أن الأماني والأحلام شيء والواقع شيء آخر، فالمطلوب من أكراد سوريا شعباً وقيادة أن تكون مطالبهم واقعية وضمن الحد الممكن، ووفق القول السياسي الشهير: خذ وطالب. فسقف مطالبهم تتمثل في الفدرالية أو الإدارة الذاتية في سوريا الجديدة... وقد عرف عن المفاوض الكردي أنه يطالب دائماً بالسقف الأعلى من مطالبه، ويرفض العروض المتاحة... وفي النهاية يخسر كل شيء، ولو أنه قبل بالمعروض وتكيف معه، ثم ناضل للحصول على بقية المطالب بشكل متدرج عبر المفاوضات والحوارات وترقب المتغيرات والتقلبات السياسية الجارية في منطقة الشرق الأوسط التي ربما تأتي ريجها وفق مصالحه فيغتنمها ويحصل على بقية حقوقه المشروعة، فالوصول الى سطح المنزل يبدأ من درجة السلم الأولى، لذلك قيل في الأمثال العربية: رُبَّ فرصة أورثت غصّة.

لقدعلمنا التاريخ، أن العامل الخارجي شرط للتغيير، فلولا الإنكليز والفرنسيون لما كان بمقدور العرب التحرر من العثمانيين الأتراك، ولولا التدخل الأمريكي والغربي لما تحرر العراقيون من نظام صدام حسين، ولما حصل الأكراد على دولتهم شبه المستقلة في كردستان العراق، ولولا انهيار الاتحاد السوفيتي لما استقلت عنه خمس عشرة جمهورية... الخ. كما شاهدنا كيف استنجد الليبيون واليمنيون والآن يستنجد السوريون بأمريكا والغرب وبروسيا والصين للتدخل من أجل حل قضيتهم المستعصية.

صحيح أن الأكراد هم ضحايا الجغرافيا والتاريخ والمصالح الغربية والإقليمية، ويحيط بهم أعداء أقوياء يترصبون بهم، فعلى

الرغم من اختلافهم سياسيا ومذهبيا وعرقيا واقتصاديا فإنهم يتفقون على شيء واحد هو الحيلولة دون حصولهم على حريتهم واستقلالهم. لذلك ينبغي التمعن في القول السياسي الخالد: (خذوا وطالبوا)، ولعلنا نتذكر كيف عرض صدام حسين - وإن كنا نشك في عرضه- على الملا مصطفى البرزاني نصف بتروك كركوك مقابل حل المشكلة الكردية؛ لكن البارزاني رفض العرض وركب موجة الثورة، فخسر كردستان وكركوك معاً. وفي عام 1948م عرض مجلس الأمن الدولي على الفلسطينيين دولة مستقلة فرفضوها، وهامهم اليوم يتفاوضون من أجل تلك الدولة بعد نضال دام ستين عاماً... أن ما ذكرناه سابقاً، لا يعني البتة أن لا يطالب أكراد سوريا بالحكم الذاتي أو الفدرالية ضمن الدولة السورية الجديدة، فهذه المطالب مشروعاً وتحتاج من ممثلي الكرد في الائتلاف الوطني والمجلس الوطني السوريين، ومن القيادات الكردية الأخرى العاملة على الأرض التكتف معاً وبذل قصارى الجهود للدخول في حوارات ومفاوضات مع مختلف القوى السورية المعارضة، ومع القوى الإقليمية والدولية التي لها طرف مباشر بالقضية السورية من أجل نزع الاعتراف بهذه الحقوق، والتعهد بتثبيتها في دستور الدولة السورية الجديدة.

ولا بد هنا من التنويه بمبادرة المجلس الوطني السوري التي اعترفت نوعاً ما بما لحق الأكراد السوريين من مظالم، وهو تنويه يشكرون عليه فقد جاء في: الوثيقة الوطنية حول القضية الكردية في سورية مايلي:
...إيماناً بضرورة إزالة الغبن الواقع على الشعب الكردي على مدى عقود، وللظروف الخاصة التي مرّ بها الكرد في سورية، فقد أصدر المجلس الوطني السوري هذه الوثيقة الوطنية التي تحمل رؤيته والتزاماته لحل القضية الكردية في سورية... حيث أكد المجلس الوطني السوري والقوى الموقعة التزامها بالاعتراف الدستوري بهوية الشعب الكردي القومية، واعتبار القضية الكردية جزءاً أساسياً من القضية الوطنية العامة في البلاد، والاعتراف بالحقوق القومية للشعب الكردي ضمن إطار وحدة سورية أرضاً وشعباً. والعمل على إلغاء جميع السياسات والبرامج والإجراءات التمييزية المطبقة بحق المواطنين الكرد ومعالجة آثارها وتداعياتها وتعويض المتضررين... ويعمل المجلس الوطني السوري والقوى الموقعة على إقامة فعاليات وأنشطة تساهم في التعريف بالقضية الكردية في سورية والمعاناة التي مرّ بها المواطنون الكرد على مدى عقود من الحرمان والتهميش، بهدف بناء ثقافة جديدة لدى السوريين قائمة على المساواة واحترام الآخر... (المجلس الوطني السوري 03 نيسان (أبريل) 2012).

من جهة ثانية، صدرت تصريحات مغلوطة بحق أكراد سوريا من قبل قوى سياسية سورية معارضة كان أخطرها ما صدر على لسان رئيس المجلس الوطني السوري السابق (د. برهان غليون) عندما شبه الأكراد السوريين (بمهاجري فرنسا) في تصريحات له بثتها قناة (دوتشه فيله) الألمانية، مما أغضب الأكراد جداً، فما كان منه إلا تقديم الاعتذار للشعب الكردي.
د. برهان غليون

نحن لا نعجب من تصريحات غليون وغيره ! فهناك الكثير من القيادات السورية المعارضة ممن تؤمن بتلك المفاهيم المغلوطة عن القضية الكردية في سورية، وهنا يأتي دور القيادات الكردية السياسية والمثقفة على توضيح الحقائق والمظالم التي لحقت بقضيتهم طوال حكم نظام البعث، ربما نجد العذر لبعض من يدلي بتصريحات مغلوطة عن القضية الكردية السورية؛ لأنهم خريجو المدرسة البعثية التي حجبت عنهم الحقائق والتاريخ، وبالتالي غسلت أدمغة جميع شرائح الشعب بفكرها الشوفيني العنصري الاقصائي لمدة ربت على الأربعين عاماً، وصادرت جميع حقوق الشعب الكردي السوري، ووسمتهم بمهاجرين جاؤوا من تركيا في مطلع القرن العشرين...

كما إنّ سلوكيات حزب الاتحاد الديمقراطي الكردي جعلت المراقبون يصنفونه بالذراع الثاني لحزب العمال في سوريا وهذا ظاهر للعيان من خلال تبنيه لفكر وصور ورموز ورايات ذلك الحزب في وسائل إعلامهم المختلفة، وهو خطأ تكتيكي وقعوا فيه مما استعدى تركيا وبعض الجهات ضدهم، فتركيا اليوم تعد اللاعب الرئيس في هذه الثورة، ومهما كان موقفها من الكرد كان يجب على كرد سوريا القيام بدور المهادنة مع تركيا وجهات المقاومة المسلحة التي تقاوم النظام خاصة التي تقاوم بجوار مناطقهم حتى لا يدخلوا في حرب استنزاف معها، وبالتالي تكلفهم خسائر جسيمة في المال والرجال والأرض. ولبيت الحزب قدم نفسه كحزب كردي سوري خالص، هدفه الأول رفع المظالم والغبن عن كرد سوريا الذين تعرضوا له من قبل نظام دمشق على مدار أربعين عاماً، أما الكرد الذين يراهنون على نظام دمشق بحجة أنه سلمهم إدارة المنطقة، وسمح لهم بتدريس لغتهم، ومنح الجنسية التي حرّموا منها طوال أربعين عاماً، فالنظام تساهل معهم بسبب ضعفه، ولأسباب إستراتيجية أنية، فغدا سينقلب عليهم لأنه نظام شمولي يهادن أيام الضعف، وينكر العهود عند القوة، ويتذكر الجميع كيف أنهم طردوا (عبد الله أوجلان) وسلموا رقبته إلى تركيا؟ وكيف استخدموا (حزب العمال) كورقة للضغط على تركيا حتى يقاوضوا بالدم الكردي مياه نهر الفرات؟ وكيف سحقوا ثورة القامشلي عام 2004م؟ ومن هو المسؤول عن اغتيال المناضلين الكرد من أمثال: الشيخ معشوق الخزنوي، والمناضل مشعل نمو....

مصطفى كمال

أذكر قصصاً حيّة من التاريخ القريب لعل عقلاء الكرد يتأملونها، فكيف استطاع ضابط تركي يدعى (مصطفى كمال) من بناء تحالفات ومناورات مع الأكراد حتى حقق غرضه الخاص، معتمداً على أسلوب المكر والدهاء والميكيفلية، فاستطاع بذلك استدرج الأكراد إلى جانبه من أجل تحقيق استقلال تركيا الحديثة، وعندما تحقق له مراده، تنكر لهم وضرب بوعوده عرض الحائط، وعمل على قمع تطوراتهم في داخل تركيا وخارجها، فعندما احتلت قوات الحلفاء السواحل التركية في الحرب العالمية الأولى 1918م، ذهب (مصطفى كمال) إلى مدينة (ديار بكر) واجتمع هناك بزعماء الكرد وأخذ يدغدغ عواطفهم

الساذجة ويعزف لهم على وتر الدين والتاريخ المشترك اللذان يجمعان الكرد والترک معاً، وتعهد لهم بالحكم الذاتي بعد التحرير - كشف عن هذه الوثيقة عام 1988م- وحتى يطمئن قلوبهم حلف لهم بأغلظ الإيمان بوضع يده اليميني على المصحف الكريم، واليد اليسرى على صحیح البخاري، ولأنهم شعب ينقصه التجربة السياسية ويتمتع بالطيبة الفطرية صدقوه ووثقوا به، واندفعوا بعواطفهم المتهورة يقاتلون معه في معارك التحرير حتى تحررت تركيا من قوات الحلفاء، وعندما زار وزير الدفاع التركي نصب الجندي المجهول في مدينة أزمير احتفالاً بيوم النصر، قال: أغلب الظن أن هذا الجندي هو كردي.

لم يقف تأييد الأكراد له عند هذا الحد، بل واصلوا تأييدهم عام (1923م) عندما قام بعض النواب الأكراد في البرلمان التركي- منهم الميجور (بُنباشي) حسن خَيْرِي- وأكدوا لممثلي القوى الكبرى أن الأكراد لا يريدون الاستقلال عن تركيا في دولة خاصة، بل يفضلون البقاء مع إخوانهم الأتراك ضمن الجمهورية التركية الحديثة، ويعملهم هذا تسببوا في سقوط (معاهدة سيفر) التي أفرت للأكراد بدولة مستقلة في جنوب شرق تركيا، وإحلال معاهدة لوزان المشؤومة محلها التي اسقط منها حق الكرد في الاستقلال، حتى منحهم صفة الأقلية، وبهذا العمل المشين من النواب الأكراد ذوي المصالح الخاصة والرؤيا السياسية الضيقة لا يزال الشعب الكردي يرنخ تحت الاستعمار والهيمنة حتى اليوم، ولم ينل حريته مثل باقي شعوب العالم الحرة. بعد ذلك تمكن الذئب الأغبى (مصطفى كمال) من تأسيس جمهوريته الحديثة على أنقاض الدولة العثمانية، وهكذا تحرر العرب والأرمن واليونانيين من عبودية الأتراك، أما الأكراد الذين راهنوا على الأخوة التركية، فجاءهم رد الجميل عاجلاً من الأخ التركي السلجوقي، فحكم على النائب حسن خَيْرِي بالإعدام؛ بتهمة أنه كان فخوراً بارتداء الزي الكردي القومي في جلسات البرلمان التركي، ولم ينتبه إلى خطئه الفادح إلا تحت حبل المشنقة، عندها صرخ قائلاً: يا شهداء كردستان! ها هو حسن خيري ينضم إليكم الآن! .

بعد مدة قصيرة أيضاً أعدم (مصطفى كمال) أحرار الأكراد في ساحات ديار بكر وكان في مقدمتهم زعيم الثورة الشيخ سعيد بيران عام 1925م وكان ذنبهم الوحيد أنهم نادوا بحرية شعبهم الكردي... ثم بدأت سياسة التتريك بحق الكرد، فأطلق عليهم اسم (أتراك الجبال)... وخُضر عليهم استخدام اللغة الكردية، تحت طائلة العقوبة... وبعد سبعين عاماً ونتيجة ضغط الاتحاد الأوربي عام 1991م اضطرت الحكومة التركية الى الاعتراف باللغة الكردية... الخ عندما استشعر (مصطفى كمال أتاتورك) بخطر (جمهورية كردستان الحمراء) التي أقامها (لينين) للأكراد السوفيت عام 1923م وكانت تقع بجوار جمهوريته الوليدة، بنى علاقات وطيدة مع السلطات السوفيتية والأذربيجانية، ووقع معهم معاهدات إستراتيجية حتى أوهمهم بأنه عازم على تطبيق الاشتراكية في بلاده، فصدقه الرئيس السوفيتي (جوزيف ستالين)، وحقق له مطالبه، فقام بشطب جمهورية (كردستان الحمراء) من التاريخ عام 1929م، ولم يكتفي ستالين بهذا العمل بل تبعه بالتهجير القسري لمئات الأكراد من أذربيجان وأرمينيا وجورجيا ونفاهم إلى صحراء سيبريا القاحلة حتى مات أكثرهم على دروب المنافي نتيجة الجوع والبرد والمرض، والذين كتب الله لهم النجاة سكن في جمهوريات كازخستان وفيرغيزستان وطاجيكستان، ولا يزال أحفادهم هناك يتجرعون مرارة الفقر والتشرد والحرمان.

الدكتاتور ستالين

أما الاتحاد السوفيتي السابق الذي رفع شعار الدفاع عن المقهورين والمضطهدين في العالم ففراه يقف مع الأكراد وفق مصالحه الخاصة، دون أي اعتبار أخلاقي أو عاطفي، وعندما كانت مصالحة تتحقق يتخلى عنهم ويترك مصيرهم العوبة في مهب الريح، فقد تخلى عنهم في (جمهورية مهاباد 1946) في إيران، وتأمّر مع تركيا في إسقاط (جمهورية آارات) عام 1930م، وتخلى عنهم في (جمهورية لاشين 1992م) المعهودة في أذربيجان.

ونتذكر أيضاً كيف تخلت إيران الشاة وأمريكا ودول الغرب عن الثورة الكردية بعد اتفاقية الجزائر المشؤومة عام 1975م، فخلال ساعات انهارت ثورة الملا مصطفى البارزاني... وظل البارزاني يردد والحسرة والغضب لا يفارقا فؤاده وشفته: لقد خانوني...!!! وفي نهاية مرحلته النضالية خرج لنا الملا بدرس تعلمه خلال كفاحه المشرف الطويل بمقولة: ليس للأكراد أصدقاء حقيقيون؟! .

هكذا خذل العالم الأكراد مراراً... لكن الأكراد أيضاً خذلوا بعضهم مراراً حسب قول مثلهم: (كلهم عدو للخبجل، والخبجل عدو نفسه)، فحدثت بينهم الخيانات والدياسس والمؤامرات والفرقة والتحاسد والبغضاء.... من أجل حفنة من المال، أو المناصب العارضة، أو كسب رضا الأسياد، فعرفنا بينهم- بكل خجل وأسف- (الجحوش، وحراس القرى، ومئات أبو رغال...).

إن أجديات السياسة اليوم تقتضي البحث عن المصالح فقط، وتختزل في شعارات سياسية باتت معروفة مثل: (فن الممكن)، (خذ وطالب)، (اقتناص الفرص)، (لا توجد صداقات دائمة بل مصالح دائمة)... الخ. فعالم السياسة - بكل أسف- أنكر الجانب الأخلاقي في العلاقات الدولية، ولذلك فمن لا يقدر الأمور بالشكل الصحيح، ويجيد فن المناورة والمفاوضات والحوارات، ويحسب بدقة متناهية جميع المتغيرات، والتوازنات الداخلية والإقليمية والدولية، لا شك ستكون خسارته باهظة جداً... وقد جسد الأكراد هذا المبدأ السياسي في قولهم الشهير: (ليس للكرد أصدقاء سوى الجبال)، لكنهم لا يتذكروه ولا يعتبروا منه- بكل أسف- إلا عندما يتخلى عنهم أصدقاؤهم الوهميون ويكونوا قد خسروا كل شيء.

المطلوب اليوم من أكراد سوريا توحيد الصف وجعل خطابهم موحداً، والانتفاف حول قياداتهم الصادقة والمخلصة التي

تجعل مصالحتهم العليا تسمو فوق أي اعتبار، ونبذ القيادة الهرمة والمصطنعة والمشبوهة وذات الأجندة الخاصة.... لأن حركات النضال لا يقودها إلا الشرفاء والشجعان.

كما يجب أن يكون للحركة السياسية الكردية في سوريا موقفاً ورؤية في الحركة الثورية السورية، فالشكر الموصول إلى تنسيقيات شباب الكرد الذين قاموا بالمظاهرات والتلاحم مع باقي المحافظات السورية، مع ضرورة توحيد كافة الجهود للحفاظ على المناطق المحررة، وعلى قوى الحماية الشعبية أن تقبل بمشاركة جميع القوى الكردية الأخرى الى جانبها، ولا تحتكر الساحة، فالوحدة اليوم مطلوبة، مع ترك الخلافات جانبا، فهناك مرحلة سياسية شاقة اليوم... وغداً ... وهذا يتطلب من جميع أكراد سوريا الاستعداد لها...

في النهاية، لا يختلف اثنان على أنه سينزع فجر سوريا المشرق الجديد، وعلى أكراد سوريا الاستفادة من هذه المرحلة المفصلية في تاريخها الحديث، والاستعداد لها، وألا يفوتوا عليهم هذه الفرصة الثمينة، فحذارٍ أن تفلت من أيديكم... اللهم أني قد بلغت، اللهم فأشهد؟! [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: بحث

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: غرب كردستان

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | <http://www.semakurd.net>

وقت التدوين: 2022-08-20

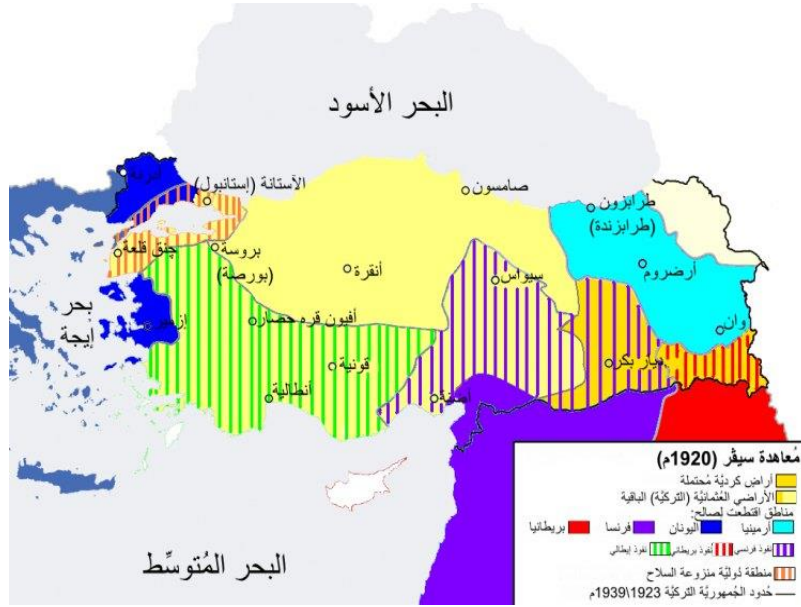
اسم المحرر: ئاراس حسو

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 228

معاهدة "سيفر" وأثرها على السياسة الخارجية لأردوغان

[20221025094425441834=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

واشنطن (زمان التركية) - نشرت صحيفة واشنطن بوست الأمريكية تقريراً تحليلياً كشفت من خلاله تأثير العوامل التاريخية على السياسة الخارجية التركية الحالية في المنطقة تحت إدارة التحالف "القومي الإسلامي" المكون من حزبي العدالة والتنمية بقيادة رجب طيب أردوغان وحزب الحركة القومية بقيادة دولت بهجلي. واشنطن بوست قالت في تحليلها المنشور الاثنين بمناسبة مرور مئة عام على معاهدة سيفر، إن الإرث الذي خلفته معاهدة معقودة قبل قرن وفرضتها القوى الأوروبية على الإمبراطورية العثمانية ساعد في تشكيل السياسة الخارجية التركية الراهنة في المنطقة.

معاهدة "سيفر" الموقعة في 10 أغسطس 1920 كانت تهدف إلى تصفية الإمبراطورية العثمانية وإلغاء السيادة التركية فعلياً. لكن القوميين الأتراك بقيادة مصطفى كمال أتاتورك، مؤسس تركيا الحديثة، رفضوا هذه المعاهدة، وبعد هزيمة القوات المجاورة للقوى الأوروبية، أجبروهم على التسوية بشروط جديدة مع معاهدة "لوزان" في عام 1923، المعاهدة التي تحدد الآن حدود تركيا الحديثة.

ومع ذلك، فإن ذكرى المخططات الاستعمارية الغربية لحرمان تركيا من السيادة - والكفاح المسلح اللازم لإحباطها - لا يزال يطارد المخيلة السياسية التركية، حسبما ذكرت صحيفة واشنطن بوست نقلاً عن خبراء القضايا الإقليمية والدولية، خاصة أن الإسلاميين في تركيا يعتقدون أن للاتفاقية بنوداً سرية وقع عليها أتاتورك، ولذا يعتبرونه "خائناً" لتوقيعه على تلك البنود.

ويزعم الإسلاميون أن هذه البنود السرية لمعاهدة لوزان تتعلق بتجريد تركيا وشعبها من القيم الإسلامية، متهمين أتاتورك بتطبيق هذه البنود من خلال ما سماه "مبادئ الأتاتورية"، كإلغاء مؤسسة الخلافة والتخلي عن الحروف العربية والتمسك بالحروف اللاتينية، وحظر الملابس الدينية التقليدية وما إلى ذلك.

وقالت صحيفة واشنطن بوست، نقلاً عن الخبير المتخصص في تاريخ القرن العشرين لتركيا نيكولاس دانفورت، "مع أن معظم الغربيين نسوا إلى حد كبير معاهدة سيفر، لكن لا يزال لها إرث قوي في تركيا، حيث ساعدت في تأجيج شكل من أشكال جنون العظمة القومي الذي أطلق عليه بعض العلماء اسم "متلازمة سيفر"."

وأفاد الخبير أن متلازمة سيفر هي اعتقاد القوميين الأتراك بأن قوى خارجية تتآمر لتدمير الدولة التركية، مشيراً إلى أن هذه العقيدة أو الفكرة تظل عاملاً محددًا مهمًا للسياسة الخارجية التركية في الوقت الراهن.

وأضاف دانفورت: "تلعب معاهدة سيفر بالتأكيد دورًا في حساسية تركيا تجاه الانفصالية الكردية، فضلاً عن الاعتقاد بأن الإبادة الجماعية للأرمن - التي استخدمها الدبلوماسيون الأوروبيون على نطاق واسع لتبرير خططهم للأناضول في عام 1920 - كانت دائماً مؤامرة معادية لتركيا وليست مسألة تاريخية عابرة".

الجدير بالذكر أن تركيا بدأت تلعب دورًا نشطًا بشكل متزايد في شرق البحر الأبيض المتوسط، مما أدى إلى تضارب المصالح بين دول المنطقة.

قدمت القوات المسلحة التركية دعمًا عسكريًا كبيرًا لحكومة الوفاق الوطني الليبية المعترف بها دوليًا في صراع ضد قوات المعارضة بقيادة الجنرال خليفة حفتر، المدعوم من روسيا وفرنسا ومصر وعدة دول أخرى. في مقابل ذلك الدعم، وقعت حكومة الوفاق الوطني اتفاقية حدود بحرية مع أنقرة في تشرين الثاني (نوفمبر) بهدف إضفاء الشرعية على مطالبات تركيا باحتياطات الغاز والنفط البحرية الوفيرة في شرق البحر المتوسط، الأمر الذي أثار حفيظة اليونان وقبرص وفرنسا ودولا أخرى تتعاون على مشروع خط أنابيب قبالة الساحل القبرصي. وتتبع تركيا أيضًا ما تسميه عقيدة التوسع البحري "الوطن الأزرق"، والتي تطالب بمياه إقليمية واسعة النطاق في بحر إيجه والبحر الأبيض المتوسط - مما أدى إلى سلسلة من الانتهاكات الإقليمية مع اليونان العضوة في حلف شمال الأطلسي الناتو. من جانبه، قال ياروسلاف تروفيموف من صحيفة وول ستريت الأمريكية: "إن الدافع الرئيسي لسلوك تركيا هو أن أنقرة الضالعة في العمل العسكري في سوريا والعراق ليس لديها حلفاء تقريبًا في المنطقة باستثناء حكومة طرابلس التي تسيطر على نصف ليبيا التي مزقتها الحرب. وكان الرئيس التركي رجب طيب أردوغان ربط تحركه للتنقيب عن النفط في المتوسط بمعاهدة سيفر في 1920. ونقلت صحيفة واشنطن بوست، في تقريرها المعني، عن أردوغان قوله خلال اجتماع مع رئيس وزراء حكومة الوفاق الوطني فايز السراج داخل قصر عثماني سابق في إسطنبول، بعد إحدى الجلسات التي أدت إلى الاتفاق البحري التركي الليبي على ترسيم الحدود: "بفضل هذا التعاون العسكري والطاقة مع ليبيا، ألغينا معاهدة سيفر"، على حد قوله [1].

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: تقرير

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: تركيا

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكروني | كوردبي ناوهراست | www.zamanarabic.com

وقت التدوين: 2022-10-25

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 229

معاهدة سيفر

[20230213141840466640=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

معاهدة سيفر 10 أغسطس 1920 هي واحدة من سلسلة معاهدات وقعتها دول المركز عقب هزيمتها في الحرب العالمية الأولى، وقد كانت مصادقة الدولة العثمانية عليها هي المسمار الأخير في نعش تفككها وانهارها بسبب خسارة قوى المركز في الحرب العالمية الأولى، وتضمنت تلك المعاهدة التخلي عن جميع الأراضي العثمانية التي يقطنها غير الناطقين باللغة التركية، إضافة إلى استيلاء الحلفاء على أراض تركية، فقسّمت بلدان الشرق الأوسط حيث أخضعت فلسطين للانتداب البريطاني ولبنان وسوريا للانتداب الفرنسي. وقد ألهمت شروط المعاهدة حالة من العداء والشعور القومي لدى الأتراك، فجزد البرلمان الذي يقوده مصطفى كمال أتاتورك موقعي المعاهدة من جنسيتهم ثم بدأت حرب الاستقلال التركية التي أفرزت معاهدة لوزان حيث وافق عليها القوميون الأتراك بقيادة أتاتورك؛ مما ساعد في تشكيل الجمهورية التركية الحديثة. وُقِعَ، قبل معاهدة سيفر، على معاهدة فرساي مع الإمبراطورية الألمانية لإلغاء الامتيازات الألمانية في الفلك العثماني ومنها الحقوق الاقتصادية والشركات. وفي ذات الوقت تم «اتفاق سري ثلاثي» بين بريطانيا وفرنسا وإيطاليا. تحصل بريطانيا بموجبه على الإمتيازات النفطية والتجارية، وتُنقل ملكية الشركات الألمانية في الدولة العثمانية إلى شركات دول الاتفاق الثلاثي. ولكن تبقى شروط معاهدة سيفر أشد وطناً على العثمانيين من شروط فرساي المفروضة على الألمان؛ وإن أخذت المفاوضات المفتوحة أكثر من خمسة عشر شهراً، بداية من مؤتمر باريس للسلام. استمرت المفاوضات في مؤتمر لندن، إلا أنها اتخذت شكلاً واضحاً بعد اجتماع رؤساء الوزراء في مؤتمر سان ريمو في أبريل 1920. وقد بدأت كل من فرنسا وإيطاليا وبريطانيا - سرا - محاولة تقسيم الدولة العثمانية منذ سنة 1915، ولكنها تأجلت لأن تلك القوى لم تتوصل إلى اتفاق فيما بينها، والذي كان متوقفاً على حصيلة الحركة الوطنية التركية. وقد ألغيت معاهدة سيفر خلال حرب الاستقلال التركية واستبدلتها الأطراف بمعاهدة لوزان التي وقعت عليها واعتمدها سنة 1923 و1924.

ووقع ممثلو الدول على معاهدة سيفر في معرض لمصنع الخزف في سيفر بفرنسا. حيث أرسل السلطان محمد الخامس أربعة أشخاص للتوقيع على المعاهدة وهم: رضا توفيق والصدر الأعظم الداماد فريد باشا والسفير رشيد خالص ووزير التعليم العثماني هادي باشا، ووقع السير جورج ديكسون غراهام عن بريطانيا العظمى، ألكسندر ميلران عن فرنسا وولونجاري عن إيطاليا.

واستبعدت الولايات المتحدة، أحد اللاعبين الأساسيين في دول الحلفاء، من المعاهدة. كما واستبعدت أيضاً روسيا بسبب توقيعها على معاهدة برست ليتوفسك مع الدولة العثمانية سنة 1918. بالنسبة لباقي دول الحلفاء، فقد رفضت اليونان الحدود المرسومة ولم تصدّق على المعاهدة. ووقع أفتيس أهرونيان رئيس الوفد الأرمني على تلك المعاهدة؛ وهو نفسه الذي وقع على معاهدة باطوم يوم 4 يونيو 1918. وقد تمكنت الدولة العثمانية في تلك المعاهدة، بسبب إصرار الصدر الأعظم طلعت باشا، من استعادة أراض احتلتها روسيا في الحرب الروسية التركية (1877-1878) وبالذات أرداهان وكارس وباطومي.

أهداف الحلفاء

حدد زعماء كل من فرنسا وبريطانيا والولايات المتحدة أهدافاً متباينة في ما يتعلق بالدولة العثمانية في مؤتمر باريس للسلام 1919. إلا أن الموضوع المشترك هو أن رجل أوروبا المريض قد وصل نهايته. ومع ذلك؛ فقد صدم الحلفاء المجتمع الدولي عندما أقرّوا في المعاهدة الإبقاء على الحكومة العثمانية في العاصمة إسطنبول. وقد هدد الحلفاء بطرد العثمانيين من أوروبا إن لم يوقعوا على المعاهدة، ومن شدة تلك الشروط المفروضة أن السياسة البريطانية نجحت نوعاً ما في خنق رجل أوروبا المريض في آسيا الصغرى. وقد قررت الولايات المتحدة التي رفض الكونغرس فيعا وصاية أرمينيا الخروج من موضوع تقسيم الدولة العثمانية، حيث إنها تريد سلاماً دائماً في أسرع وقت ممكن مع دفع تعويض مالي عن نفقاتها العسكرية. ولكن وبعد أن رفض الكونغرس الأمريكي طلب ويلسون ولاية أرمينيا، بقي أمهله في إشراك رئيس الوزراء اليوناني القوي إلفثيريوس فينيزيلوس في المعاهدة.

وقد قضت المعاهدة بفصل الولايات العربية عن الدولة العثمانية، حيث أخذت بريطانيا وفرنسا كلا من العراق والشام لتصبح خاضعة للانتداب، كما نصت الاتفاقية على وضع البوسفور والدردينل تحت إدارة دولية، وعلى إعطاء جزر دوديكانيسيا لإيطاليا والتي كانت تحتلها بالفعل قبل الحرب العالمية الأولى.

أطراف المعاهدة

شارك في المؤتمر مندوبون عن 27 دولة، ولم يُدع مندوب الاتحاد السوفيتي. كما لم يدع إلى المؤتمر مندوبون عن الدول المهزومة في الحرب بل كان عليها أن توقع على الوثائق بعد إعدادها؛ لأن السلام فرض فرضاً ولم يكن نتيجة مفاوضات. عززت المعاهدة في تقسيم الدولة العثمانية حسب الاتفاقيات السرية بين دول الحلفاء. ومن ضمن الأطراف:

أرمينيا

جمهورية أرمينيا (1918-1920)

جمهورية الأرمينية الأولى - الحدود الغربية التي حددها وودرو ويلسون اعترف بأرمينيا، بوصفها دولة أسستها الأطراف الموقعة (القسم السادس «أرمينيا»، البنود 88-93).
الدولة العثمانية

حاول الحلفاء السيطرة على موارد الدولة، وعمل رقابة مالية كاملة وصولاً إلى القبول والإشراف على ميزانية الدولة والقوانين المالية ولوائحها، والهيمنة التامة على البنك العثماني. وقد أعيد تشكيل إدارة الدين العام العثماني (أسست في 1881) لتشمل حاملي السندات من الجنسية البريطانية والفرنسية والإيطالية فقط. حيث بدأ الدين العثماني زمن حرب القرم (1854-1856) حينما اقترضت الدولة أموالاً لتمويل الحرب ومعظمها من فرنسا. ثم قرر مؤتمر لوزان أن جمهورية تركيا مسؤولة عن الالتزام بـ 67٪ من ديون ما قبل الحرب العظمى. ولكن المشكلة كانت في كيفية الدفع، وقد حلت تلك المسألة سنة 1928. كما استعبدت تنازلات الدولة العثمانية التي ألغاهها طلعت باشا سنة 1914. ثم امتدت الهيمنة إلى التحكم برسوم الاستيراد والتصدير وإعادة تشكيل النظام الانتخابي والتمثيل النسبي «للأعراق» داخل السلطنة. وطلب من السلطنة منح حرية عبور الأشخاص والبضائع والسفن وغيرها التي تمر عبر أراضيها. بحيث تكون البضائع العابرة خالية من جميع الرسوم الجمركية. وكذلك منعت الدولة من عمل أي تطوير مستقبلي للنظام الضريبي أو الجمارك أو عمل اقتراض داخلي أو خارجي أو أي تنازل دون الحصول على موافقة لجنة المالية لقوات الحلفاء. ولقطع الطريق أمام أي اختراق اقتصادي لألمانيا أو النمسا-المجر أو بلغاريا لتركيا؛ فقد طالبت المعاهدة السلطنة بتصفية ممتلكات مواطني تلك الدول في أراضيها، وتقديم تلك التصفية إلى لجنة التعويضات. أما ملكية سكة حديد بغداد فقد خرجت من السيطرة الألمانية.

القيود العسكرية
حددت المعاهدة أن لا يزيد تعداد الجيش العثماني على 50,700 عسكري. أما البحرية العثمانية فتبقى على سبعة سفن حراسة وستة زوارق طوربيد. وحظر عليهم الحصول على سلاح جو. وتضمنت المعاهدة أيضاً وجود لجنة مشتركة بين الحلفاء للرقابة والتنظيم والإشراف على تنفيذ البنود العسكرية.

المحاكمات الدولية

محاكمات مالطا

طلبت المعاهدة تحديد المسؤولين عن «الأساليب الهمجية وغير الشرعية للحرب ... [بما فيها] جرائم ضد القانون وأعراف الحرب والمبادئ الإنسانية». فطلبت المادة 230 من المعاهدة من السلطنة العثمانية «تسليم دول الحلفاء جميع الأشخاص المطلوبين لديها لمسؤوليتهم عن المجازر التي ارتكبت خلال استمرار حالة الحرب على الأراضي التي شكلت جزءاً من الدولة العثمانية في 1 أغسطس 1914». إلا أن محكمة الحلفاء المشتركة - التي طالبت معاهدة سيفر بالإبقاء عليها - قد علقت وللأبد.

فرنسا (منطقة نفوذ)

احتلت فرنسا سوريا والأجزاء المجاورة لجنوب شرق الأناضول، ومنها عنتاب وأورفة وماردين. وعُدّت منطقة قيليقية ومنها أضنة وديار بكر ومنطقة كبيرة من وسط شرق الأناضول مروراً إلى الشمال حتى سيواس وتوقات هي منطقة نفوذ فرنسي.

اليونان (منطقة أزمير)

أنشأ الاحتلال اليوناني لأزمير إدارة حكم بتاريخ 21 مايو 1919. ثم أعقبها إعلان المنطقة محمية في 30 يوليو 1922، حيث نقلت المعاهدة «ممارسة أزمير حقوقها السيادية إلى برلمان المحلي» ولكن تبقى المنطقة تحت حكم السلطنة العثمانية. ووفقاً لنصوص المعاهدة فإن البرلمان المحلي يدير المدينة لمدة خمس سنوات ثم يكون لأهالي أزمير الفرصة في استفتاء ما إذا كانوا يرغبون بالانضمام إلى اليونان أو البقاء تحت الدولة العثمانية. وستشرف عصبة الأمم على هذا الاستفتاء. وإن أبتقت المعاهدة إدارة اليونان على قطاع أزمير، ولكن تبقى تحت السيادة التركية.

إيطاليا (منطقة النفوذ)

أكدت إيطاليا على حيازتها لجزر دوديكانيسيا (وكانت بالفعل تحوزها خلال الحرب العثمانية الإيطالية سنة 1911-1912)، وبالرغم من معاهدة أوشي إلا أن إيطاليا أجبرت على إعادة الجزر إلى السلطنة، لكن إيطاليا أعلنت بأن أجزاء كبيرة من جنوب ووسط غرب الأناضول (الساحل التركي للمتوسط والداخل) ومعها ميناء أنطاليا ومدينة قونية العاصمة التاريخية للسلاجقة، مناطق نفوذ لها. وقد وعد الحلف الثلاثي في اتفاقية لندن بإعطاء مقاطعة أنطاليا إليها، حيث رغبت السلطات الاستعمارية الإيطالية أن تصبح المنطقة مستعمرة باسم ليقيا.

كردستان

من حق سكان إقليم كردستان إجراء استفتاء لتقرير مصير الإقليم الذي يضم ولاية الموصل وفقاً للبنود 62-64 من الفقرة الثالثة. إلا أنه لم يكن هناك اتفاق عام بين الأكراد على شكل الحدود بسبب التفاوت بين مناطق سكن الأكراد وحدود المنطقة السياسية والإدارية. إلا أن شريف باشا العضو في جمعية صعود كردستان (Kürdistan Teali Cemiyeti) قد اقترح في مؤتمر باريس للسلام 1919 خطوطاً عريضة لكيان كردستان حيث أوضح حدود المنطقة على النحو التالي:
تبدأ حدود كردستان حسب وجهة النظر العرقية إلى الشمال من زيفان على حدود القوقاز ثم تتجه غرباً إلى أرضروم وأرزينجان وكيماخ وأريغير وبسني ودفريقي، ثم جنوباً حيث يتبع خط حران جبل سنجار وتل الأصفر وأربيل والسليمانية ثم سننداج. وشرقاً رافاندرز وباشقلعة ووزيرقلعة، وما يسمى بالحدود الفارسية حتى جبل أرارات.

تسببت تلك الخريطة بنشوب خلافات مع جماعات كردية أخرى، لأنها استبعدت منطقة وان (ربما كانت مجاملة لمطالب الأرمن بتلك المنطقة). وقد اقترح أمين علي بدرخان خارطة بديلة تضمنت منطقة وان ومنفذاً إلى البحر عبر مقاطعة هاتاي (أو الإسكندرون). ووسط إعلان مشترك للوفدين الكردي والأرمني فقد أسقطت مطالب الكرد لولاية أرضروم وساسون، وإن استمرت نقاشات سيادة الأكراد على أغري وموش.

لكن معاهدة سيفر لم تؤيد تلك المقترحات، لأنها وضعت خطوطاً عريضة لدولة كردستان مقتطعة من الأراضي التركية (وأخرجت أكراد إيران وكذلك أكراد العراق وسوريا اللذين تسيطر عليهما كل من بريطانيا وفرنسا). ومع ذلك لم تنفذ تلك الخطة أبداً؛ حيث اتفق على الحدود الحالية بين العراق وتركيا في يوليو 1926، وأعطى البند 63 صراحة الضمانات والحماية الكاملة للأقلية الاشورية الكلدانية، ولكن ذلك ألغي في معاهدة لوزان.

خسائر وتنازلات عثمانية إقليمية

التاريخ الدول

كم2

1914 الدولة العثمانية 1,589,540 كيلومتر (987,690 ميل)

1918 (معاهدة سيفر)

الدولة العثمانية

453,000 كم2 (174,900 ميل2) أرمينيا الويلسونية

160,000 كم2 (60,000 ميل2) سوريا

350,000 كم2 (136,000 ميل2) بلاد الرافدين

370,000 كم2 (143,000 ميل2) الحجاز

260,000 كم2 (100,000 ميل2) عسير

91,000 كم2 (35,000 ميل2) اليمن

190,000 كم2 (75,000 ميل2)

منطقة المضائق

خُطِّط لإنشاء منطقة المضائق وتشمل البوسفور والدردينيل. وكانت أهم نقاط المعاهدة هي جعل الملاحة في مضيق الدردنيل مفتوحة لجميع السفن التجارية والعسكرية بغض النظر تحت أي علم زمن السلم والحرب، وهذا يعني واقعيًا تدويل المضائق. وأيضاً يجب ألا تخضع تلك المنطقة لأي حصار، ويمنع حدوث أي عمل من أعمال الحرب إلا تحت بند قرارات عصبة الأمم. وهذا الأمر يشمل بحر مرمرة إضافة إلى المضائق (بوسفور والدردينيل).

مناطق حرة

أُعلن عن وجود موانئ سيكون لها اهتمام دولي، وسيكون لعصبة الأمم الحرية الكاملة والمطلقة في التصرف بها وخصوصاً في الرسوم. كما أُعلن عن مناطق تُسمى «المناطق الحرة»، وهي مرافق لتنفيذ الأمور الاقتصادية في الأماكن التجارية ذات الأهمية الاستراتيجية. وتلك الموانئ هي: إسطنبول من ضاحية سانت ستيفانو (يشيلكوي حالياً) حتى دولمه باهتشه وحيدر باشا وأزمير والإسكندرونة وحيفا والبصرة وطرابزون، وباطومي.

تراقيا

مُنحت اليونان في المعاهدة منطقة تراقيا حتى خط تشاتالجا وجزر إمبروس وتنيديوس وجزر خليج مرمرة. أما حدود الجزر البحرية فقد أُعلن أنها حدود دولية وترك حكمها إلى إدارة «منطقة المضيق».

أرمينيا

طلب الرئيس الأمريكي وودرو ويلسون في تلك المعاهدة بإعطاء أرمينيا مساحة كبيرة من الأراضي العثمانية والتي سميت «بأرمينيا الويلسونية». من ضمنها أراض ليس بها غالبية أرمنية مثل ميناء طرابزون على البحر الأسود.

الانتداب البريطاني على العراق وفلسطين

كُتبت تفاصيل الانتداب البريطاني على العراق في المعاهدة بمؤتمر سان ريمو بتاريخ 25 أبريل 1920. فكانت البداية حيث نالت شركة النفط التركية والتي تسيطر عليها بريطانيا (TPC) امتياز التنقيب عن النفط بالمنطقة من ولاية الموصل. وبعد زوال الدولة العثمانية مع هذه المعاهدة، عقد المفاوضون البريطاني والعراقي مناقشات قاسية حول امتياز نفطي جديد. واستعمل البريطانيون سياسة لي الذراع حيث جرى تصويت في عصبة الأمم بشأن التصرف بولاية الموصل فخشيت الحكومة العراقية أنها ستفقدتها بدون دعم الإنجليز لهم. لذا ففي مارس 1925 أعيدت تسمية شركة النفط التركية إلى شركة نفط العراق، ومنح لها الامتياز التام والكامل لمدة 75 عاماً.

أما في فلسطين فقد اعتمدت المبادئ وعد بلفور الثلاثة بشأن فلسطين في معاهدة سيفر:

البند 95

اتفقت الأطراف المتعاقدة العليا من خلال تطبيق أحكام البند 22 أن تتعهد بإقامة إدارة في فلسطين ضمن حدود تحددها دول الحلفاء، وسيختار الحلفاء الدولة التي ستنتدب فلسطين، بحيث تتحمل تلك الدولة المنتدبة مسؤولية تنفيذ الإعلان الصادر في 2 نوفمبر 1917 (وعد بلفور) الذي التزمت به الحكومة البريطانية واعتمده باقي الحلفاء، والقاضي بالرغبة في

إنشاء وطن قومي لليهود في فلسطين، على أن يكون واضحا وجليا أنه لن يكون ذلك من شأنه أن ينتقص من الحقوق المدنية والدينية للطوائف غير اليهودية الموجودة في فلسطين، أو الحقوق أو الوضع السياسي الذي يتمتع به اليهود في أي بلد آخر. وقد أضحت فلسطين رسميا تحت الانتداب البريطاني.

الانتداب الفرنسي على سوريا ولبنان

تُبت الفرنسيون انتدابهم على لبنان وسوريا في مؤتمر سان ريمو، حيث ضمت المنطقة الواقعة بين نهر الفرات والصحراء السورية شرقا والبحر المتوسط غربا وتمتد إلى حوران جنوبا. مساحة الأرض حوالي 60,000 ميل 2 (160,000 كم2) وسكانها عددهم حوالي 3,000,000. سوريا الكبرى ولبنان والتي وضعتها عصبة الأمم تحت الوصاية، بحيث قسمها الفرنسيون إلى أربع حكومات أو كيانات كالتالي: حكومة حلب من منطقة الفرات إلى البحر الأبيض المتوسط. لبنان الكبير من طرابلس إلى فلسطين. دمشق وتضم دمشق وحماة وحمص وحوران، ودولة جبل الدروز. مصير المعاهدة

أثارت تلك المعاهدة - ولا تزال قيد النقاش - مشاكل جمة في تركيا، حيث تسببت بانفصال الحركة التركية الوطنية بقيادة كمال أتاتورك باشا عن الباب العالي في إسطنبول، وأقامت برلمانا في أنقرة في أبريل 1920. وفي 18 أكتوبر من نفس السنة أبدلت حكومة الداماد فريد باشا بحكومة مؤقتة بقيادة الصدر الأعظم أحمد توفيق باشا الذي أعلن عن نيته لدعوة مجلس الشيوخ للانعقاد بهدف التصديق على المعاهدة بشرط تحقيق الوحدة الوطنية. وهذا يتطلب سعي الحكومة للتعاون مع مصطفى كمال، إلا أن كمال أعرب عن ازدرائه للمعاهدة وبدأ بهجوم عسكري. ونتيجة لذلك، أرسلت الحكومة التركية مذكرة إلى الحلفاء قائلة أن التصديق على معاهدة الآن يعتبر ضريا من المستحيل.

وبالنهاية انتصر مصطفى كمال في حرب الاستقلال وأجبر حلفاء الحرب العالمية الأولى بالعودة إلى طاولة المفاوضات. وفي سوريا فلم يكن للعرب الاستعداد لقبول حكما فرنسيا عليهم، أما في الموصل فقد هاجم الأتراك البريطانيين في مناطق حول الموصل، وحمل أهل العراق السلاح ضد الحكم البريطاني.

المعاهدات اللاحقة

المقالات الرئيسية: حرب الاستقلال التركية ومعاهدة لوزان

خاض الجيش التركي حربا ضد القوات اليونانية والأرمنية والفرنسية وتمكن من الانتصار عليهم وتأمين أراضٍ مقاربة لأراضي تركيا الحالية، حيث كان الهدف هو تحقيق ميثاق الأمة.

ومن ناحية العلاقات الدولية، تمكنت الحركة الوطنية التركية من تطوير علاقاتها الدولية ف وقعت معاهدة موسكو مع الاتحاد السوفياتي في 16 مارس 1921، واتفاق أنقرة مع فرنسا فأنتهت حربهم الدائرة بينهم، ومعاهدة ألكسندربول مع الأرمن ومعاهدة قارص التي حددت حدودها الشرقية.

أما الأعمال العدائية ضد بريطانيا حول المنطقة المحايدة في المضائق قد أنهيت أزمة جناح بصعوبة في سبتمبر 1922 بعدما أبرمت اتفاقية مودانيا في 11 أكتوبر، فأجبرت المعاهدة الحلفاء على العودة إلى طاولة المفاوضات مع الأتراك في نوفمبر 1922، مما توج بظهور معاهدة لوزان سنة 1923، التي حلت محل معاهدة سيفر فتمكن الأتراك من استعادة أراضٍ شاسعة في الأناضول وتراقيا. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: وثائقي

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

الدولة - الأقليم: فرنسا

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [13.02,2023 ar.wikipedia.org](https://ar.wikipedia.org)

وقت التدوين: 2023-02-13

اسم المحرر: راپهر عوسمان عوزتیری

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 230

معاهدة سيفر... والآمال الموهودة

[20220524102458414693=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

عبد الرحمن محمد

وضعت الحرب العالمية الأولى أوزارها بعد أربعة أعوام، وتركت خلفها كوارث ومجازر، وهزائم وانتصارات كثيرة، فقد انتصر فيها السياسة والقادة، فيما كانت الشعوب هي الخاسر الأكبر، حتى تلك التي انتصر فيها قاداتها، ورغم أن الكرد لم يكن لهم الحضور والدور البارز العلني إلا أنهم كانوا من الشعوب التي تطلعت بناها واصطلت بالكثير من ويلاتها. لم يكن الكرد استثناءً عن باقي الشعوب، فما أن انتهت الحرب حتى تداعى الكرد إلى ضرورة أن تكون لهم دولة وكيان وتمثيل عالمي رسمي، وكان ذلك مطلب المثقفين والمتنورين والسياسة وكبار الضباط الذين شاركت قواتهم مع هذا وذاك، فيما أولى نتائج تلك الدعوات أتت بحضور الكرد لمؤتمر الصلح، الذي انعقد في باريس بمشاركة 32 دولة ووفداً في 18 كانون الثاني 1918م.

كانت مشاركة الكرد بصفة «وفد غير رسمي» برئاسة الجنرال شريف باشا، وضم الوفد شخصيات كردية رفيعة، وحرّم البعض من حضورها كالشيخ محمود الحفيد الذي منعه بريطانيا. وظهرت تركيا مرة أخرى عدواً أساسياً للكرد حيث عملت المستحيل لمنع الكرد من المشاركة فيما حاولت فرنسا وبريطانيا ذلك ولكن بممانعة أقل رغم أن كليهما سعى لحل الأزمة الكردية وفق مصالحهما الخاصة وبغياب الكرد

وتباينت المواقف الدولية تجاه القضية الكردية وكلٌّ بحسب مصلحته ومنافعه، وكان لوحدة الموقف الكردي والأرمني دوراً في إفشال المخطط التركي حيث نسّق شريف باشا الجهود مع الوفد الأرمني برئاسة الوزير بوغوص نوبار باشا الذي كان يُمثّل المقاطعات الأرمنية في الأراضي التركية، وأصدرا بياناً مشتركاً كان له صدى إيجابي في المؤتمر، جاء فيه: «إننا بالاتفاق التام معاً نناشد مؤتمر السلام منحنا السلطة الشرعية وفق مبادئ القوميات، لكل من أرمينيا المتحدة والمستقلة وكردستان المستقلة، بمساعدة إحدى الدول الكبرى، ونؤكد اتفاقنا التام باحترام الحقوق المشروعة للأقليات في كلا الدولتين»، وتلخّصت المطالب الكردية في «المطالب المشروعة للأمة الكردية» وتأسيس دولة كردية مستقلة، استناداً إلى مبادئ ولسون في حق الشعوب في تقرير مصيرها، وضرورة فصل أراضي كردستان عن الأراضي التركية، لتُشمّل جميعها وتنضم في دولة «كردستان».

وبعد مباحثات مطوّلة توصلت بريطانيا وفرنسا إلى اتفاق أولي يقر بالانتداب البريطاني على العراق وفلسطين، والفرنسي على سورية ولبنان في «مؤتمر سان ريمو في 24 تموز 1920م».

معاهدة سيفر 10 آب 1920م

أنجزت هذه المعاهدة في مدينة «سيفر» الفرنسية، وتم التوقيع عليها في العاشر من آب عام 1920م. وتتألف من ثلاثة عشر باباً و433 بنداً، أعدتها خمس لجان خاصة تفرعت من مؤتمر الصلح في باريس. ولا ريب أنّها راعت مصالح الدول الاستعمارية وبخاصة فرنسا وإنكلترا.

أبرمت المعاهدة بين كل من « إنكلترا وفرنسا وإيطاليا واليابان وبلجيكا واليونان ورومانيا وبولونيا والبرتغال وتشيكوسلوفاكيا

ويوغسلافيا والحجاز وأرمينيا من جهة، والإمبراطورية العثمانية من جهة أخرى»، وكان الملف الكردي حاضراً وفي جانب كبير من المباحثات وخصص له القسم الثالث في الباب الثالث من المعاهدة تحت عنوان «كردستان» وكانت البنود الثلاثة «64,63,62» التي نصت على انشاء دولة كردية مستقلة، وتم ربطها مع القضية الأرمنية في أكثر من مرة كما في الفصل الرابع الخاص بحماية الأقليات. والفصل السادس الخاص ب «أرمينيا»، ومما تضمنته البنود الثلاثة الرئيسية: البند الثاني والستين: «تقوم لجنة مؤلفة من ثلاثة أعضاء معينين من قبل الحكومات البريطانية والفرنسية والإيطالية مركزها إسطنبول، خلال ستة أشهر من تاريخ تنفيذ مفعول هذه المعاهدة، بإعداد مشروع حكم ذاتي محلي للمناطق التي يشكل فيها الأكراد الأكثرية والتي تقع إلى الشرق من الفرات وإلى الجنوب من الحدود الجنوبية لأرمينيا، كما تحدد فيما بعد، وإلى الشمال من الحدود التركية مع سورية وميزوبوتاميا بشكل متوافق مع الوصف الوارد في "3,2,11" من البند السابع والعشرين من المعاهدة، وفي حال حدوث اختلاف في الرأي حول موضوع ما، يعرض الاختلاف من قبل أعضاء اللجنة على حكوماتهم المعنية ويجب أن تشمل هذه الخطة الضمانات التامة لحماية الآشوريين - الكلدان وغيرهم من الأقليات العنصرية أو الدينية الداخلة في هذه المناطق. ومن أجل هذا الغرض تقوم لجنة مؤلفة من ممثلين «بريطاني وفرنسي وإيطالي وإيراني وكردية» بزيارة الأماكن لدراسة التغيرات التي يجب إجراؤها، عند الحاجة في الحدود التركية حيثما تلتقي بالحدود الإيرانية، ولتقريرها، بحكم قرارات هذه المعاهدة».

البند الثالث و الستين: «تتعهد الحكومة التركية من الآن بالاعتراف بقرارات اللجنتين المذكورتين في البند 62 والقيام بتنفيذها خلال ثلاثة أشهر من تاريخ ابلاغها بها».

البند الرابع والستين: «إذا راجع الأكراد القاطنون في المناطق الواردة ضمن البند 62، مجلس عصبة الأمم خلال سنة من نفاذ هذه المعاهدة، ميين أن أكثرية سكان هذه المناطق يرغبون في الاستقلال عن تركيا. وإذا وجد المجلس آنذاك أن هؤلاء جديرون بمثل ذلك الاستقلال وإذا أوصى - المجلس - بمنحهم إياه، فإن تركيا تتعهد من الآن أن تراعي تلك الوصية، فتتخلى عن كل مالها من حقوق وحجج قانونية في هذه المناطق، وتصبح تفاصيل هذا التنازل موضوع اتفاق خاص بين الدول الحليفة الرئيسة و تركيا. وإذا وقع مثل هذا التخلي، وفي الوقت الذي يحدث فيه، فإن الدول الحليفة الرئيسة لن تضع أي عراقيل بوجه الانضمام الاختياري للأكراد القاطنين في ذلك الجزء من كردستان الذي مازال حتى الآن ضمن ولاية الموصل، إلى هذه الدولة الكردية المستقلة».

المعاهدة... حلم على الورق

سرعان ما أظهرت تركيا بجلاء موقفها الحقيقي الرافض لكل أشكال الوجود الكردي، وكذلك كان موقف دول الحلفاء التي تنصّلت من وعودها، بل إن إيطاليا وحدها من وقعت على المعاهدة، وتنگر الكماليون لحكومة فريد باشا ولم يعترفوا بها وبقراواتها واتفاقياتها، وإعادة ترسيم الحدود بين روسيا وتركيا واتفاقهما أدت إلى تغيير موقف الدول الغربية من تركيا. وعندما اتضح التنكر الغربي والتنصل التركي من المعاهدة أرسلت برقيات الى عصبة الامم المتحدة وإلى مجلس الأمة التركي للمطالبة بدولة كردية في ولايات: (ديار بكر، العزيز، وان، بدليس) كما ورد في معاهدة سيفر، وكانت ثورة عام 1921م قد شملت مناطق واسعة من كردستان، وتم إخمادها بوحشية.

بعد تعزيز وضع الأتراك واتفاقهم مع روسيا بدأت التنازلات الأوروبية من قبل فرنسا وبريطانيا، فتنازلت عن العديد من تلك الشروط والبنود الضامنة لحقوق الكرد وتراجعت بريطانيا عن ذلك بعد ضمان سيطرتها وانتدابها على الموصل فيما عدلت فرنسا عن مناطق الانتداب ورسمت خطوط سيطرتها في الحدود السورية التركية في عام 1921م وتفاهمتا مع أتاتورك، ووأدت حلماً كردياً وأملأ راودهم لسنين، وكان مؤتمر لندن عام 1921م أول خطوة إلى الوراء في معاهدة سيفر وآمالها. وكان مؤتمر لوزان 1922م بكل تفاصيله الإقصائية والتنازلات البريطانية الفرنسية لتركيا، الإسفين الذي حطّم كلّ الآمال التي عقدت على «معاهدة سيفر» بعد ما يقارب من ثمانية أشهر من المفاوضات، وشهدت لوزان تشييع الحلم الكردي الذي ولد في سيفر، لعله ليس الحلم الأخير ولن يكون. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | كوردی ناوه‌پاست | ronahi.net

وقت التدوین: 2022-05-24

اسم المحرر: هه‌ژار کامه‌لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 231

معاهدة لوزان

[20230214024735466835=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

معاهدة لوزان (بالإنجليزية: Treaty of Lausanne) ويُشار إليها أحياناً باسم «معاهدة لوزان الثانية» مقابل معاهدة أوشي عام 1912م التي تُعرف بمعاهدة لوزان الأولى، وسُميت باسم مدينة لوزان في سويسرا حيث جرى توقيعها، وتمخضت عن مفاوضات مؤتمر لوزان (بالإنجليزية: Lausanne Conference of 22–1923) الذي افتتح في نوفمبر/تشرين الثاني من عام 1922م بين تركيا من جهة، وبين بريطانيا وفرنسا والجمهورية الثالثة (كان «ريمون بوانكاريه» رئيس وزرائها وقتذاك)، ومملكة إيطاليا (وكان بينيتو موسوليني قد وصل إلى السلطة عام 1922م)، واليونان بشكلٍ رئيسيٍّ ومعها بقية دول الحلفاء يوغوسلافيا ورومانيا واليابان من جهةٍ أخرى.

تعدت المفاوضات عدة مراتٍ وفي الرابع من فبراير/شباط من العام 1923م رفض الوفد التركي برئاسة عصمة إينونو (بالتركية: İsmet İnönü) رئيس أركان الجيش التركي التوقيع، وغادر اللورد كرزون (بالإنجليزية: Curzon) رئيس الوفد البريطاني لوزان وبدأ أن المفاوضات انهارت. في النهاية أبرمت معاهدة لوزان في الرابع والعشرين من يوليو/تموز 1923م كمعاهدة سلامٍ، وبمقتضاها ألغيت معاهدة سيفر (بالإنجليزية: Treaty of Sèvres) لعام 1920م التي أجبرت الدولة العثمانية على توقيعها بوصفها إحدى الدول الخاسرة في الحرب العالمية الأولى.

تم بموجب «معاهدة لوزان» إقراراً تسوية نهائية لوضع الأناضول وتراقيا (بالإنجليزية: Thrace) الشرقية (القسم الأوروبي من تركيا الحالية) في الدولة العثمانية، وذلك كنتيجة لحرب الاستقلال التركية بين قوات الحلفاء في الحرب العالمية الأولى والجمعية الوطنية العليا في تركيا المسيطر عليها من قبل الحركة القومية التركية بقيادة مصطفى كمال. أفضت المعاهدة إلى اعتراف دوليٍّ بالجمهورية التركية التي استحدثت على أراضي الإمبراطورية العثمانية في الأناضول وتراقيا الشرقية. الخلفية السياسية

كانت معاهدة سيفر (بالإنجليزية: Treaty of Sèvres) (وقعت 10 أغسطس/آب 1920م) مُجحفَةً بحق الشعب التركي، وللدولة العثمانية بالأخص، فقد اقتطعت مناطق واسعة يقطنها أتراك من تركيا، واعترفت باحتلال مناطق أخرى في الأناضول جرى الاستيلاء عليها أواخر الحرب العالمية الأولى. كانت تركيا الحالية مقسمة إلى أربع مناطق احتلال تسيطر عليها جيوش أربع دول هي بريطانيا في إسطنبول والمضائق، واليونان في إزمير (أو سميرنا باليونانية) وما حولها، وإيطاليا على الساحل الجنوبي وجنوب غرب الأناضول، وفرنسا في قيليقيا جنوب شرقي الأناضول، قررت المعاهدة كذلك دولة جديدة لم تكن من قبل هي أرمينيا شرق الأناضول وتضم مدن وان في الجنوب وقارص وأرضروم في الوسط وطرابزون على ساحل البحر الأسود، وإقليماً ذا حكم ذاتي هو كردستان في الجنوب الشرقي من الأناضول، وألزمت الدولة العثمانية على الاحتفاظ بأسطول بحريٍّ وجيش صغيرين من دون سلاح ثقيل وطيران وسفن حربية، ووضع ميزانيتها تحت إشراف هيئة مالية من الحلفاء لضمان سداد دينها العام. أبقيت المعاهدة المناطق المركزية الوسطى والشمالية من هضبة الأناضول كدولة تركية.

كانت الأستانة تحت الاحتلال البريطاني عندما اضطر السلطان محمد السادس (تولى 4 يوليو/تموز 1918م إلى 1

نوفمبر/تشرين الثاني 1922م) العثماني لتوقيع معاهدة سيفر مُزغماً تحت ضغط الإنجليز. أعلن مصطفى كمال رفضه، وبما تحت يديه من قوات جمع ممثلين عن الولايات من أنصاره والذين اجتمعوا في أنقرا باسم الجمعية الوطنية العليا وصوتوا على رفض المعاهدة، وهكذا تشكلت سلطتان تتنازعاں السيادة، واحدة بإمرة السلطان في إسطنبول، وأخرى في أنقرا والتي هزمت جيش الخليفة الذي أرسل للقضاء على التمرد.

استأنف مصطفى كمال الحرب ضد الحلفاء فيما سُمّاه حرب الاستقلال، فانتصر على اليونانيين في حرب كانت ذروتها في معركة سقارية وأجلاهم من الأناضول، وعلى الطليان، وعلى الفرنسيين الذين وقّعوا معه «اتفاقية أنقرا» لعام 1921م، وأخلوا له قيليقيا.

أعلن مصطفى كمال إلغاء السلطنة (بموجب تصويت الجمعية الوطنية في الأول من نوفمبر) وتولية ولي العهد باسم الخليفة عبد المجيد الثاني (تولى من 19 نوفمبر/تشرين الثاني 1922م إلى 3 مارس/آذار 1924م) كمنصب ديني فقط من دون صلاحيات حكومية أو تنفيذية، وبعد ثلاثة أيام من تولية الخليفة افتتح مؤتمر لوزان، ويعتقد على نطاق واسع أنه كان شرط الإنجليز لبدء المفاوضات حول معاهدة جديدة بشأن مستقبل تركيا.

شروط المعاهدة

نصت المعاهدة على استقلال جمهورية تركيا ولكن أيضاً على حماية الأقلية المسيحية الأرثوذكسية اليونانية في تركيا والأقلية المسلمة في اليونان. ومع ذلك، فقد تم بالفعل ترحيل معظم السكان المسيحيين في تركيا والسكان المسلمين في اليونان بموجب الاتفاقية السابقة المتعلقة بتبادل السكان اليونانيين والأتراك التي وقعتا اليونان وتركيا. تم استبعاد الروم الأرثوذكس في القسطنطينية وإمبروس وتينيدوس (حوالي 270.000 في ذلك الوقت)، والسكان المسلمين في تراقيا الغربية (حوالي 129.120 في عام 1923). منحت المادة 14 من المعاهدة جزيرتي إمبروس (جوكسيادا) وتينيدوس (بوزكادا) «منظمة إدارية خاصة»، وهو حق ألغته الحكومة التركية في 17 فبراير 1926.

كما قبلت تركيا رسمياً خسارة قبرص (التي تم تأجيرها للإمبراطورية البريطانية بعد مؤتمر برلين عام 1878، لكنها ظلت بحكم القانون أرضاً عثمانية حتى الحرب العالمية الأولى). مصر والسودان الأنجلو-مصري (كلاهما احتلتها القوات البريطانية بذريعة «إخماد ثورة عرابي واستعادة النظام» في عام 1882، لكن بحكم القانون بقيت أراضي عثمانية حتى الحرب العالمية الأولى) أعطيت للإمبراطورية البريطانية، التي ضمتهم من جانب واحد في 5 نوفمبر 1914. [3] تُرك مصر محافظة الموصل ليتم تحديده من خلال عصبة الأمم. كما تخلت تركيا صراحةً عن جميع مطالباتها بجزر دوديكانيسيا، والتي اضطرت إيطاليا لإعادتها إلى تركيا وفقاً للمادة 2 من معاهدة أوشي في عام 1912 بعد الحرب الإيطالية التركية (1911-1912).

بنود المعاهدة

اشتملت معاهدة لوزان على 143 مادة تم تقسيمها إلى عدة أقسام رئيسية، منها المضائق التركية، والتي تم تعديلها بعد ذلك من خلال معاهدة مونترنو عام 1936، وإلغاء التعهدات بشكل تبادلي، وكذلك تبادل السكان بين اليونان وتركيا، فضلاً عن الاتفاقيات المشتركة الموقعة بين الطرفين، وغيرها. ونصت بنود المعاهدة على استقلال تركيا وتحديد حدودها، كما نصت كذلك على حماية الأقليات المسيحية اليونانية الأرثوذكسية في تركيا، وكذلك حماية الأقليات المسلمة في اليونان.

المادة I البنود السياسية

المادة II البنود المالية

المادة III البنود الاقتصادية

المادة IV الاتصالات والمسائل الصحية

المادة V أحكام متعددة

المادة IV. اتفاقية احترام شروط الإقامة والأعمال والاختصاص

المادة V الاتفاقية التجارية

المادة VI اتفاقية بشأن التبادل بين السكان اليونانيين والأتراك

المادة VII اتفاقية بين اليونان وتركيا بشأن التعويض المتبادل للمدنيين المعتقلين وتبادل أسرى الحرب

المادة VIII إعلان متعلق بالعبء

المادة IX إعلان متعلق بملكيات المسلمين في اليونان

المادة X إعلان متعلق بالمسائل الصحية في تركيا

المادة XI إعلان بشأن إقامة العدل في تركيا

المادة XII بروتوكول يتعلق ببعض الامتيازات الممنوحة في الدولة العثمانية

المادة XIII بروتوكول يتعلق بانضمام بلجيكا والبرتغال لاحتواء الأحكام والصكوك الموقعة في لوزان

المادة XIV البروتوكول المتعلق بإخلاء الأراضي التركية التي احتلتها القوات البريطانية والفرنسية والإيطالية

المادة XV البروتوكول المتعلق بإقليم كاراجاتش وجزر إمبروس وتينيدوس

المادة XVI البروتوكول المتعلق بالمعاهدة المبرمة في سيفر بين دول الحلفاء الرئيسية واليونان في 10 أغسطس 1920،

بشأن حماية الأقليات في اليونان، والمعاهدة المبرمة في نفس اليوم بين نفس الدول فيما يتعلق بتراقيا.

المادة XVII البروتوكول المتعلق بالتوقيع من قبل الدولة الصربية - الكرواتية - السلوفينية

الحدود

رسمت المعاهدة حدودَ عدّة بلدانٍ مثل اليونان وبلغاريا وتركيا الحالية وسوريا والعراق. في أوروبا تنازلت تركيا عن مطالبها بجزر الدوديكانيز في بحر إيجه (الفقرة الخامسة عشرة)، واكتفت بربع مساحة إقليم تراقيا (أقلّ بقليل من أربعة وعشرين (24) ألف كم²) أو ما يعرف بتراقيا الشرقية، كما تنازلت عن قبرص (الفقرة العشرون) (كانت فعلياً تحت الإدارة البريطانية والسيادة الاسمية العثمانية منذ عام 1878م، وضمّتها بريطانيا بداية الحرب العالمية الأولى). وفي إفريقيا أقرب بالتخلي عن مصر (أعلنت بريطانيا عليها الحماية بداية الحرب وفصلتها نهائياً عن الدولة العثمانية)، والسودان (وكان تحت الحكم الإنجليزي-المصري المشترك) (الفقرة السابعة عشرة)، كما تنازلت أيضاً عن امتيازاتها في ليبيا (وكانت قد حُدثت في «الفقرة العاشرة» من «معاهدة أوشي» بين الدولة العثمانية ومملكة إيطاليا سنة 1912م) بموجب نص «الفقرة الثانية والعشرين» من «معاهدة لوزان» لعام 1923م.

أما بالنسبة إلى سوريا، فقد ضُمَّت اتفاقيةً أنقرا (20 أكتوبر/تشرين الأول 1921م) بين فرنسا كممثل دولي عن سوريا بموجب صك الانتداب وتركيا حول ترسيم الحدود السورية-التركية في المعاهدة (الفقرة الثالثة - البند الأول) الأمر الذي عنى فعلياً اعترافاً دولياً لما نتج عن تلك الاتفاقية من ضمّ تركيا لأراضٍ واسعة من قبليقتا العربية (أو ما عُرف بالأقاليم السورية الشمالية) والتي كانت تابعة -فيما سبق- لولايات (بالتركية: Vilayet) أضنة وحلب وديار بكر (أو أمّد قديماً) ومنتصرفية الزور العثمانية وتبلغ مساحتها حوالي خمسين ألف كم²، وتضمّ من الغرب إلى الشرق مدن ومناطق مرسين، وطرسوس، وأضنة، وعتتاب، وكسن، ومرعش، وأورفا، وبيرة جك، وحران، وماردين، ونصيبين، وجزيرة ابن عمر.

أما العراق فاتفق على ترسيم الحدود خلال تسعة شهور من تاريخه بين بريطانيا كدولةٍ منتدبةٍ تمثل العراق و تركيا، وإذا لم يتوصل الطرفان لاتفاقٍ تحال القضية إلى عصبة الأمم (الفقرة الثالثة - البند الثاني). وتنازلت تركيا عن أي مطالب في اليمن وعسير والحجاز بما في ذلك المدينة المنورة (والتي لم تسلم إلا بعد هدنة مودروس التي أنهت القتال بين تركيا والحلفاء).

مواضيع شائكة ومصالح متشابكة

تألّفت معاهدة لوزان من ثلاثة وأربعين ومئة بندٍ دونت في عدّة أبوابٍ رئيسية وهي: مؤتمر المضائق التركية، تبادل إلغاء التعهّدات، تبادل السكان بين اليونان وتركيا، الاتفاقيات، الرسائل المُلزِمة، وقد نصّت بنود المعاهدة على استقلال تركيا بالدرجة الأولى وتحديد حدودها كما سبق،

مسألة الأقليّات

نصّت المعاهدة على حماية الأقليّات المسيحية اليونانية الأرثوذكسية في تركيا وحماية الأقليّات المسلمة في اليونان، على أن معظم سُكّان تركيا المسيحيين وسكان اليونان المسلمين في ذلك الوقت كانوا قد هُجروا وفق اتفاقية تبادل السكان الأتراك واليونانيين التي سبقت توقيع هذه المعاهدة (اتفاقية التبادل السكاني بين اليونان وتركيا 1923)، وتم استثناء سُكّان إسطنبول وجزيرتي إمروس وتندوس وبلغ عددُهم حوالي مئتين وسبعين ألفاً تقريباً وقتذاك، وكذلك استثناء السكان المسلمين الذين يقطنون في تراقيا الغربية أي غربي الجزء الأوروبي من تركيا الحالية وبلغ عددُهم مئة وعشرين ألفاً تقريباً في ذلك الحين.

مسألة الموصل

في الرابع من فبراير/شباط 1923م -وبينما كان مؤتمر لوزان لايزال منعقدًا- وبسبب تعنت الطرفين -حيث طالب كل منهما بمنطقة الموصل- فقد اتفقا على إرجاء الخلاف وسحب من جدول الأعمال بسبب جمود المواقف الذي كان حاداً للغاية. منذ الحرب سعى الإنجليز لاحتواء التهديد البلشفي عبر توسيع وجودهم في مناطق الشرق الأدنى في العراق وحول إيران وتركيا. فيما طالبت تركيا بإصرار بالمنطقة على أساس الوحدة العرقية بين الأتراك والأكراد، وأن معظم تجارة المنطقة كانت مع الأناضول، وأن احتلال الحلفاء غير شرعيّ وبحقّ تقرير المصير للمنطقة التي يريد سكانها بالفعل أن يكونوا جزءاً من تركيا. فنّد اللورد كرزون الادعاءات التركية بأن غالبية السكان كانوا من العرب (وهم من أصل سامي) والأكراد (وهم من أصل آري) ومختلفين من حيث الأصول جوهرياً عن الأتراك، وأن معظم تجارة الموصل مع العراق وليس مع الأناضول، وقد تم تكليف الحكومة البريطانية رسمياً بالانتداب على العراق من قبل عصبة الأمم، وأظهرت الثورات الكردية في القرن التاسع عشر وقبل الحرب أن الأكراد لا يُؤيدون أن يكونوا جزءاً من تركيا. دفعت بريطانيا الخلاف في النهاية إلى عصبة الأمم التي قضت بأنه لا يحق لأي طرفٍ احتلال المنطقة والسيطرة عليها [مايعني فعلياً إسقاط المطالب التركية لأن الوجود البريطاني كان انتداباً «شرعياً» تحت مظلة عصبة الأمم]. تجدر ملاحظه الأهمية الاستراتيجية المتعاطمة لمنطقة الموصل بسبب تزايد أهمية النفط سريعاً بعد الحرب، وكان نفط الموصل تستخرجه «شركة نفط العراق» الإنجليزية وهو ما ترك أثراً كبيراً على مواقف كلا الطرفين.

مسألة المضائق

أكدت مسألة المضائق (بالإنجليزية: The Straits Question) كذلك على جنون الارتياح السائد لدى الحلفاء من زحف البلاشفة. فرضت القوى المنتصرة على تركيا معاهدة سيفر التي وضعت السيطرة على المضائق تحت سلطة «لجنة المضائق». تكونت هذه اللجنة من ممثلي القوى العظمى واليونان ورومانيا وبلغاريا وتركيا. وفي لوزان عُدت جلسات المؤتمر المخصّصة للمضائق مبارزةً بين المنويين كرزون البريطاني وشيشيرين الروسي، طالب الروس بمرور السفن الحربية في جميع الأوقات واستعادة السيادة التركية الكاملة على مضيق البوسفور والدرديل مع حق تركيا غير المقيد بتحسين شواطئها. لكن

في نهاية المطاف انتصر الإنجليزُ إذ نصتِ المادةُ الأولى من اتفاقية المضايق المؤرخة في 24 يوليو 1923 على حرية العبور والملاحة عبر المضايق أثناء السلم والحرب، كما نصتِ المادةُ الرابعةُ على أن شواطئ البوسفور والدردينيل وكذلك الجزر المجاورة في بحري إيجيه ومرمرة ستكونُ منزوعة السلاح.
نتائج المعاهدة

ذكر روبرت جبرورث أن المؤتمر والمعاهدة الناجمة عنه وفرت الاعتراف الدولي للاتفاق اليوناني-التركي بإعادة توطين السكان على أساس ديني وكان لهذا عواقب وخيمة، وأهمية تتجاوز بكثير نطاق اليونان وتركيا وحسب. إن الاتفاقية التركية-اليونانية الموقعة في الثلاثين (30) من يناير/كانون الثاني لعام 1923م في لوزان لتبادل وإعادة توطين السكان طالت كل الرعايا الذين ينتمون لدين مختلف حتى أولئك ممن يتكلمون لغة البلاد كلغة أم [كمسلمي كريت اليونان على سبيل المثال]، لقد أرسيت معاهدة لوزان فعلياً سابقة في القانون الدولي تمثلت بحق الحكومات في طرد أعداد كبيرة من مواطنيها على أساس أنهم ينتمون ل«لآخر». وقد قوض ذلك بشكل مريع التعددية الثقافية والعرقية والدينية كمثل يمكن التطلع إليه للعيش المشترك، والواقع أن معظم الناس -على الرغم من كل نزاعاتهم- من رعايا الإمبراطوريات الأوروبية السابقة عاشوا وتعاملوا وعملوا بعدالة حسنة إلى حد كبير لعدة قرون.

[بالمثل وباستثناء الفتن التي جرت أواخر الدولة العثمانية استناداً إلى أساس طائفي كمذابح عام 1860م في دمشق وجبل لبنان، ومذابح الأرمن (وهي التي يمكن أن تعزى إلى سياسة حكومة «الاتحاد والترقي»)، يمكن القول إن هذا الحكم ينطبق إلى حد كبير على الدولة العثمانية كذلك].

علاوة على ذلك فقد شككت معاهدة لوزان تراجعاً عن مقررات معاهدة سيفر بشأن دولة أرمنية مستقلة، وإقليم كردي ذاتي الحكم في شرق الأناضول.

انتقاد المعاهدة

كتب المؤلف التركي «قدير مصر أوغلو» كتاباً بعنوان «معاهدة لوزان.. انتصار أم خدمة؟!» ينتقد فيه المعاهدة ومن أشرفوا على كتابتها من الطرف التركي، فهو يرى أن الأتراك -بتعهدهم بالتزامات معاهدة لوزان، قد تخلوا عن قيادة المسلمين والعالم الإسلامي ورضوا مقابلها بقطعة صغيرة من الأرض. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: وثائقي

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: سويسرا

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [14.02.2023 ar.wikipedia.org](https://ar.wikipedia.org/14.02.2023)

وقت التدوين: 2023-02-14

اسم المحرر: رابهر عوسمان عوزيري

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 232

معاهدة لوزان 1923 وحقوق الأقليات القومية والدينية في تركيا

[20230226092906470608=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

جميل حنا

معاهدة لوزان وقعت في 24 تموز 1923 بين مختلف الأطراف المشاركة في الحرب العالمية الأولى. وهذه المعاهدة وضعت اسس جديدة للعلاقة بين كافة البلدان المشاركة في هذه الإتفاقية تتضمن مسائل الأمن والسلام وحقوق الأقليات القومية سواء في أوروبا وتركيا. وفي هذه المعاهدة نصوص واضحة بالنسبة للحقوق السياسية و الدينية والقومية والثقافية واللغوية لغير المسلمين. وهذه المواد واردة في المعاهدة من البند 38 حتى البند 44 وسنأتي على ذكرها كما وردة في المعاهدة. وسنأتي على ذكر الأطراف الموقعة على هذه المعاهدة الدولية والتي تضع جميع المشاركين فيها أمام إلتزامات قانونية دولية وسياسية وإنسانية. وهذه المعاهدة تم الموافقة عليها من قبل حكومة الجمعية الوطنية الكبرى لتركيا، بعد أن رفضت الموافقة على معاهدة سيفر الموقعة في 10 آب من قبل ممثلي السلطان العثماني والتي تقرب حق تقرير المصير للشعوب ولكن هذا الحق ألغى كلياً من معاهدة لوزان، و عوض عنه بمعاهدة حماية حقوق الأقليات ومنحها حقوقها السياسية والقومية والدينية والثقافية واللغوية والمواطنة الكاملة بحسب مواد المعاهدة. ولكن حتى هذه الحقوق المنصوص عليها في إتفاقية لوزان لم يكن سوى حبر على ورق، لم تلتزم الجمهورية التركية منذ نشأتها في عام 1923 حتى غاية اليوم بتنفيذ بنود المعاهدة ولم تمارس الأطراف الدولية الموقعة على الإتفاقية أي ضغوط أو مطالبات بتنفيذها. والبنود التالية تخص حقوق الأقليات غير المسلمة في تركيا الحالية. وهذه الأقليات غير المسلمة من الآشوريين والأرمن واليونان هم الشعوب الأصلية أصحاب الأرض والتاريخ والحضارة والثقافة في تركيا، التي كانت جزءاً من حضارتهم. التي سقطت على يد الغزاة المحتلين، وهم يعيشون على هذه الأرض قبل آلاف السنين قبل الميلاد، ولم يكن أي أثر للعثمانيين الأتراك على هذه الأرض، وهذه الشعوب تاريخهم المسيحي ألفين عام. وهذا المنطق السياسي بنعت شعوب أصيلة بأقلية أو جالية مخالف للحقائق التاريخية، ويهدف إلى طمس الحقيقة من أجل تحقيق أهداف عنصرية قومية ودينية. ومع هذا كله لم نجد أي حماية لهذه الأقليات بل سحقت حقوقها القومية والدينية في الواقع الفعلي بعكس نصوص المعاهدة كما هو وارد في البنود التالية، والتي تتكون من 143 بند وفيما يلي البنود المتعلقة بحقوق الأقليات غير المسلمة في الدولة التركية:

المادة الأولى

منذ دخول المعاهدة الحالية حيز التنفيذ ، سُنَّعِدَ حالة السلام بالتأكيد بين الإمبراطورية البريطانية، وفرنسا، وإيطاليا، واليابان ، واليونان ، ورومانيا والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية من جانب، و تركيا من جهة أخرى، وكذلك بين مواطنيها. سيتم استئناف العلاقات الرسمية على كلا الجانبين، وفي الأراضي المعنية، سيلتقى الممثلون الدبلوماسيون والقنصليون، دون المساس بالاتفاقيات التي قد تُبرم في المستقبل، وسيتم التعامل مع بنود المعاهدة وفقاً للمبادئ العامة للقانون الدولي.

المادة 37

تتعهد تركيا بأنها تعترف بالنصوص الواردة في المواد 38 إلى 44 كقوانين أساسية، وأنه لا يجوز لأي قانون أو لائحة أو إجراء رسمي أن يتعارض أو يتدخل مع هذه الشروط، ولا يجوز لأي قانون أو لائحة أو إجراء رسمي أن يسود عليها.

المادة 38

تتعهد الحكومة التركية بضمان الحماية الوافية الكاملة لحياة وحرية جميع سكان تركيا دون تمييز في المولد أو الجنسية أو اللغة أو العرق أو الدين. يحق لجميع سكان تركيا أن يمارسوا بحرية سواء في السر أو العلن، أي مذهب أو دين أو معتقد إذا كانت مراعاته لا تخالف الأمن العام والأخلاق الحميدة. تتمتع الأقليات غير المسلمة بحرية كاملة في التنقل والهجرة شرط مراعاة الإجراءات المطبقة في كل أو جزء من الأراضي على جميع الرعايا الأتراك، والتي قد تقررها الحكومة التركية من أجل الدفاع الوطني أو للمحافظة على الأمن العام.

المادة 39

يتمتع الرعايا الأتراك الذين ينتمون إلى أقليات غير مسلمة بالحقوق المدنية والسياسية ذاتها للمسلمين. جميع سكان تركيا سواسية في نظر القانون من دون تمييز في الدين . إن الأختلاف في الدين أو المذهب أو العقيدة لا يسيء إلى أي رعية تركية في الأمور المتعلقة بالتمتع بالحقوق المدنية أو السياسية مثلاً كالاستخدام العام أو التوظيف أو الألقاب أو ممارسة المهن والصناعات.

لا تفرض قيود على الاستعمال الحر من قبل أي رعية تركية لأي لغة سواء في الأحاديث الشخصية أو التجارة أو الدين أو الصحافة أو المطبوعات من أي نوع كانت أو في الاجتماعات العامة. وعلى الرغم من وجود اللغة الرسمية، تعطى التسهيلات المناسبة للرعايا الأتراك الذين يتخاطبون بغير اللسان التركي ليستعملوا شفاهاً لغتهم الخاصة أمام المحاكم.

المادة 40

يتمتع الرعايا الأتراك الذين ينتمون إلى أقليات عرقية أو دينية أو لغوية بالمعاملة والطمأنينة ذاتها التي يمنحها القانون وكسائر الرعايا الأتراك، وخصوصاً يكون لهم حق مماثل في إنشاء وإدارة ومراقبة أي جمعيات خيرية ودينية واجتماعية ومدارس

للتعليم الابتدائي والثانوي والعالي وغيرها من المؤسسات التعليمية وذلك على حسابهم الخاص وباستقلال عن السلطات التركية وبدون تدخلها، مع استخدام لغتهم وممارسة ديانتهم فيها بحرية.

المادة 41

فيما يتعلق بالتعليم العام، تمنح الحكومة التركية تلك المدن والأقضية التي تقيم فيها نسبة كبيرة من الرعايا غير المسلمين، مناسبة تكفل أن يكون التعليم في المدارس الابتدائية لأطفال مثل هؤلاء الرعايا الأتراك بواسطة لغتهم الخاصة، على أن هذا النص لا يمنع الحكومة التركية من تعليم اللغة التركية إلزامياً في هذه المدارس.

في المدن والأقضية التي تقيم فيها نسبة كبيرة من الرعايا الأتراك الذين ينتمون إلى أقليات غير مسلمة، يجب أن تؤمن لهذه الأقليات حصة عادلة في التمتع واستعمال أية مبالغ تخصص من الأموال العامة في ميزانات الدولة أو البلديات أو غيرها لأغراض تعليمية أو دينية أو خيرية. وتدفع هذه المبالغ للمندوبين المعتمدين للمؤسسات والمعاهد المعنية.

المادة 42

تلتزم الحكومة التركية بأن تتخذ فيما يتعلق بالأقليات غير المسلمة من حيث قوانينها العائلية وأحوالها الشخصية، الإجراءات التي تسمح بتسوية هذه الأمور وفقاً لتقاليد وعادات هذه الأقليات.

تضع هذه الإجراءات لجان تتألف من مندوبين عن الحكومة التركية ومندوبين عن كل الأقليات المعنية بإعداد متساوية. وفي حال وقوع اختلاف تعين الحكومة التركية بالتفاهم مع مجلس عصبة الأمم المتحدة حكماً فيصلاً يختار من المحامين الأوربيين.

تلتزم الحكومة التركية بمنح حماية كاملة للكنائس والمقابر وغيرها من المؤسسات الدينية التابعة للأقليات المذكورة أعلاه. تمنح كل التسهيلات والصلاحيات للمؤسسات الدينية والهيئات الدينية والخيرية التابعة للأقليات المذكورة والموجودة حالياً في تركيا. ولن ترفض الحكومة التركية من أجل إنشاء هيئات دينية أو خيرية جديدة، أيّاً من التسهيلات المضمونة للهيئات الخاصة الأخرى من تلك الطبيعة ذاتها.

المادة 43

لا يجبر الرعايا الأتراك من الأقليات غير المسلمة على أداء أي عمل يشكل خرقاً لأيمانهم أو فرائضهم الدينية، ولا يتعرضون للتعجيز بسبب رفضهم حضور المحاكم أو أداء أي إجراء قانوني في يوم راحتهم الأسبوعية.

غير أن هذا النص لا يعني هؤلاء الرعايا الأتراك من الواجبات التي تفرضها على الرعايا الأتراك الآخرين حفاظاً على الأمن العام.

المادة 44

توافق تركيا على أنه بقدر ما تؤثر المواد السابقة من هذا القسم على المواطنين غير المسلمين في تركيا، فإن هذه الأحكام تشكل التزامات ذات اهتمام دولي ويجب وضعها تحت ضمان عصبة الأمم. لا يجوز تعديلها دون موافقة أغلبية مجلس عصبة الأمم. توافق الإمبراطورية البريطانية وفرنسا وإيطاليا واليابان بموجب هذا على عدم حجب موافقتهم على أي تعديل في هذه المواد يكون بالشكل الواجب الذي وافقت عليه أغلبية مجلس عصبة الأمم. توافق تركيا على أنه يحق لأي عضو في مجلس عصبة الأمم أن يوجه انتباه المجلس إلى أي مخالفة أو خطر لخرق أي من هذه الالتزامات. وأنه يجوز للمجلس بناء على ذلك اتخاذ مثل هذه الإجراءات وإعطاء هذه التوجيهات كما تراه مناسباً وفعالاً في هذه الظروف. توافق تركيا كذلك على أن أي اختلاف في الرأي بشأن المسائل القانونية أو الوقائع الناشئة عن هذه المواد بين الحكومة التركية وأي دولة من الدول الموقعة الأخرى أو أي دولة أخرى، عضو في مجلس عصبة الأمم، يجب أن يعتبر نزاعاً ذا طابع دولي بموجب المادة 14 من ميثاق عصبة الأمم. توافق الحكومة التركية بموجب هذا على إحالة أي نزاع من هذا القبيل، إذا طلب الطرف الآخر إلى محكمة العدل الدولية الدائمة. يكون قرار المحكمة الدائمة نهائياً ويكون له نفس قوة وتأثير قرار التحكيم بموجب المادة 13 من الميثاق.

إن ألقاء نظرة موضوعية على بنود المعاهدة من المادة 38 حتى المادة 44 نجد بأنه هناك حقوق واضحة للأقليات غير المسلمة والقصد منها المسيحيون بكل إنتماءاتهم المذهبية من أبناء الكنيسة السريانية الأرثوذكسية والسريان الكاثوليك وكنيسة المشرق الآشورية والكنيسة الكلدانية والبروتستانت بالإضافة إلى كنائس الأرمن واليونان بكافة فروعها. وأبناء جميع هذه الكنائس المسيحية قبل أعتناقها العقيدة المسيحية كان لها إنتماء قومي وبنيت حضارت راقية على هذه البقعة الجغرافية من الأرض. وما زالت هذه الشعوب تحافظ على وجودها القومي ولها كيان وطن قائم على جزء من أرضهم التاريخية مثل آرمينيا واليونان. والآشوريون أستطاعوا أن يحافظوا على كيانهم القومي ولكن بدون أن يستطيعوا المحافظة على جزء من كيان وطن مستقل خاص بهم. بالرغم من كل المحن والإضطهادات والإبادات الكثيرة التي تعرضوا لها عبر التاريخ الطويل.

ومن خلال ألقاء نظرة على بنود معاهدة لوزان والحقائق على أرض الواقع في الدولة التركية فرق شاسع الألتزام الفعلي وبنود المعاهدة، حيث لم ينفذ أي جزء منها. بل على العكس من ذلك إضطهاد المسيحيين من أبناء الأمة الآشورية لم يتوقف حتى هذه الأيام حيث أعتقلت راهب من كنيسة السريان الأرثوذكس بتهمة التعامل مع منظمة إرهابية منظمة ب.ب.ك. الكردية. وبالطبع هذا إستهداف مقصود من قبل الدولة التركية. اليوم يعيش السريان الآشوريين بين المطرقة وسندان الدولة التركية والعشائر الكردية.

أما على صعيد التعليم واللغة منع الأقليات المسيحية من تعلم اللغة السريانية الآشورية، لا يوجد في الدولة التركية أي شخص من هذه الأقليات يشغل أي منصب حكومي في الدولة التركية. التمييز العنصري الديني والقومي يمارس بشكل رهيب مقابل الأقليات المسيحية في الدولة التركية. الدولة التركية لم تلتزم بتنفيذ أي بند من بنود المعاهدة بما يخص ضمان حماية الأقليات الدينية والقومية غير المسلمة. ومع ذلك لم نجد الأطراف الدولية الموقعة على المعاهدة مطالبة الدولة التركية بتنفيذ بنود المعاهدة وحماية الأقليات غير المسلمة. الأنتهاكات الفظيعة ضد الكنائس والتعليم اللغوي والأديرة والمقابر والممتلكات والحقوق الشخصية والمواطنة مسحوق بشكل كامل . وبسبب هذه السياسات العنصري والملاحقة والقتل والإضطهاد المستمر حتى بعد قيام الجمهورية التركية، لم يبق في الدولة التركية أكثر من مئة ألف إنسان مسيحي من أصل تقريباً ثمانون مليون مواطن. لوزان سلب الأقليات القومية من حق تقرير المصير إلا أنها لم تحرمه من حقوق مواطنة أساسية، ولكن تحتاج إلى تطبيق هذه البنود. ومن هذا المنطلق نطالب هذه الأطراف الموقعة على المعاهدة، أن تعمل على تنفيذ بنود المعاهدة والضغط عليه للإيفاء بالتزاماتها القانونية، وفي حال عدم الالتزام بذلك على إحدى أطراف الدولية التوجه إلى محكمة العدل الدولية، لتحقيق مبادئ العدالة وتنفيذ بنود المعاهدة بما يخص حقوق الأقليات غير المسلمة. والأطراف التالية جميعها يقع على عاتقها تنفيذ بنود المعاهدة.

الإمبراطورية البريطانية، فرنسا، إيطاليا، اليابان، اليونان، رومانيا، والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية من جهة وتركيا من ناحية أخرى. والجميع متفقون في الرغبة في إنهاء حالة الحرب التي كانت قائمة في الشرق منذ عام 1914. ويرغبون إلى إعادة علاقات الصداقة والتجارة الضرورية لتحقيق الرفاه المتبادل لشعوبهم. وباعتبار أن هذه العلاقات يجب أن تقوم على أساس احترام استقلال وسيادة الدول، قرر المشاركون بتعيين مفوضين لهم جلالة ملك المملكة المتحدة لبريطانيا العظمى وإيرلندا والأقاليم البريطانية الواقعة وراء البحار، إمبراطورية الهند: الرايت أونرابل السير هوراس جورج مونتاجو رومبولد، بارونيت، جي سي إم جي، المفوض السامي في القسطنطينية رئيس الجمهورية الفرنسية: الجنرال موريس بيلي سفير فرنسا، المبشر السامي للجمهورية في الشرق، الضابط الكبير في وسام جوقة الشرف الوطن..

جلالة ملك إيطاليا: صاحب السعادة ماركيز كاميلو جاروني، سيناتور المملكة، سفير إيطاليا، المفوض السامي في القسطنطينية الصليب الأكبر لأوامر القديسين موريس ولعازر وتاج إيطاليا السيد جوليو سيزار مونتانا، المبعوث فوق العادة والوزير المفوض في أثينا، قائد رهبانية القديسين موريس ولعازر، الضابط الأكبر لتاج إيطاليا جلالتة إمبراطورية اليابان: السيد كينتارو اوتشياي يوشامي إستحقاق الدرجة الأولى من وسام الشمس المشرقة، السفير فوق العادة والمفوض في روما جلالة ملك اليونان: إلفثيريوس ك. فينيسيلوس، الرئيس السابق لمجلس الوزراء، وسام المخلص من الصليب الأكبر، م. ديميتريوس

كالكلامانيوس، الوزير المفوض في لندن قائد وسام المنقذ جلالة ملك رومانيا: قسطنطين دياماندي، وزير مفوض، قسطنطين كونتريسكو، وزير مفوض جلالتة ملك السرب والكروات والسلوفينيين: ميلوتين يوفانوفيتش، المبعوث فوق العادة والوزير المفوض في برن حكومة الجمعية الوطنية الكبرى لتركيا: عصمت باشا إنونو وزير الخارجية ونائب أدريانوبل، رضا نور بك وزير الصحة والمساعدة العامة، نائب شركة سينوب، حسن بك وزير سابق نائب لطريرزون. الذين قدموا وثائق أعتمادهم وصلاحياتهم الكاملة، والتي وجدت في حالة صحيحة جيدة ومستحقة وقد وافق الجميع على المعاهدة وتم الأقرار بها من قبل الجهات الرسمية لهذه الدول.

الأمم المتحدة ومجلس الأمن بكافة مؤسساتها الدولية وحسب المواثيق الدولية التي أقرتها يقع على عاتقها حماية الأقليات القومية بالطرق القانونية. ومن هذا المنطلق أيضاً نطالب الجميع للتدخل من أجل حماية حقوق الأقليات في الدولة التركية. [1].11-04-2021

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: حقوق الإنسان

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | www.ahewar.org 12-04-2021

وقت التدوين: 2023-02-26

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 233

معاهدة لوزان تأثيرها على الكرد ومنطقة الشرق الأوسط

[20230212085626466142=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

إعداد: وليدة حسن

مقدمة:

بعد الحرب العالمية الاولى ابرمت معاهدة لوزان عام 1923 بين تركيا ودول الحلفاء المنتصرة في الحرب، وقسمت بموجبها رسميا السلطنة العثمانية، واسست الجمهورية التركية برئاسة مصطفى كمال اتاتورك.

لقد كانت السلطنة العثمانية آخر ممثل كبير للهيمنة والنفوذ الإسلامي. وقد انهارت بعد ستة قرون حافلة بالحروب الضارية ضد الهيمنة البيزنطية أولاً، ثم ضد الهيمنة الأوروبية الصليبية التي تزعمتها أسرة هابسبورغ النمساوية، إضافة إلى محاربتها توسع روسيا القيصرية من الشمال نحو الجنوب، وأخيراً تصديها للهيمنة الإنكليزية. وكانت السلطنة العثمانية ستتبعثر حتى في حال انتصر الألمان حليفهم في الحرب.

تركيا الحديثة او الوريثة للتركة العثمانية لعبت دورا محوريا ومهما في منطقة الشرق الاوسط بالنسبة للنظام العالمي المهيمن، وقد اوكلت لها مهمة "الشرطي" الذي يضبط ويراقب المنطقة. فاحد الركائز المهمة لتأسيس الجمهورية التركية هو استنادها إلى تحالف القومية اليهودية - الصهيونية مع البورجوازية التركية، والعمل كذراع ضاربة ضد الشيوعيين، والإسلاميين القوميين والكرد.

ويمكن من خلال النظر الى الاتفاقات الدولية رؤية المهمة الموكلة لتركيا في منطقة الشرق الاوسط وكذلك القيود المفروضة عليها ايضا لحد من النزعة التوسعية؛ وامكانية الخروج عن الدور المنوط بها والمحدد لها. ورغم ذلك لم تستطع تركيا بجغرافيتها الحالية ان تتحول الى نموذج متقدما في المنطقة رغم تحقيقها لتقدم نسبي مقارنة بدول الشرق الاوسط، الا انها لا زالت تعيش مخاضات الانتقال من النظام السياسي المفروض عليها والغير منسجم مع واقعها الاجتماعي كما الانظمة الاخرى في دول المنطقة. ف داء "الدولة القومية" واحد، ولم تستطع الانظمة الحاكم تجاوزه لا بل تتشبث به.

من خلال هذه الدراسة سنعرض جوانب اتفاقية لوزان والاتفاقيات السابقة وتأثيرها على تركيا والكرد، وما هو الدور المنوط بتركيا في منطقة الشرق الاوسط.

كل من يقوم بزعة هذه الجمهورية الصغرى -تركيا- التي حددت مكانتها ودورها ووظيفتها في الشرق الاوسط، ورسمت ملامح مضمونها بناءً على المعاداة الصارمة للإسلام والكرد والشيوعية، وكل من تسول له نفسه لتحريفها عن مجراها، سوف يعتبر عدواً لدوداً. لن يدخر أي جهد لإبادته والقضاء عليه. "عبد الله اوجلان"

مؤتمر السلام في باريس:

حاول الكرد من خلال هذا المؤتمر تحقيق امالهم القومية بالاستقلال عن الدولة العثمانية معتمدين على وعود بريطانيا ومبادئ الرئيس الأمريكي وودرو ولسون (ضمان سيادة الأجزاء التركية وإعطاء الشعوب الأخرى غير التركية التي تخضع لها حق تقرير المصير، وحرية المرور في المضائق لجميع السفن بضمان دولي). وقد شارك الكرد في المؤتمر بوفد غير رسمي برئاسة الجنرال شريف باشا الذي انتخب لرئاسة الوفد الكردي من قبل (جمعية تعالي وترقي كردستان، حزب استقلال الكرد، الجمعية الكردية والحزب الديمقراطي الكردي) لتمثيل الكرد في المؤتمر، وقد ضم الوفد كلا من (فخري عادل بك، عادل بك المارديني، صالح بك حسني مدير شؤون شريف باشا، غالب علي بك سكرتير شريف باشا)، وحاول الشيخ محمود الحفيد إرسال وفد خاص إلى باريس للاتحاق بشريف باشا، إلا أن الإنكليز حالوا دون وصوله. فتركيا من جانب وبريطانيا وفرنسا من جانب اخر لم ترتاح لوجود وفد كردي مستقل يمثل الكرد في المؤتمر لأنها ارادت الانفراد بحل المسألة الكردية وفق مصالحها الخاصة.

قام شريف باشا (وهو محمد شريف بن سعيد باشا بن حسين باشا الخندان، من عائلة بابان الكردية المشهورة التي تسلمت الكثير من الوظائف العليا في الدولة العثمانية، فكان والده وزيرا للخارجية ثم رئيسا لمجلس شوري الدولة. عين عام 1898 وزيرا مفوضا للدولة العثمانية في ستوكهولم وظل في منصبه حتى اعلان الدستور العثماني 1908، عاد إلى تركيا وانخرط في

صفوف الحركة الكردية وساهم في تأسيس جمعية تعالي وترقي كردستان مع أمين عالي بدرخان) بالاتصال بممثلي أغلب الدول المشاركة في المؤتمر (27 دولة)، لشرح القضية الكردية، وبشكل خاص ممثل بريطانيا، وعرض عليه وضع كردستان تحت الانتداب البريطاني. ونسق الجهود مع الوفد الأرمني الذي شارك في المؤتمر بوفدين أحدهما برئاسة اوديس اوهاينسيان رئيس وفد الجمهورية الأرمنية، والثاني برئاسة الوزير بوغوص نوبار باشا الوزير المصري السابق الذي كان يمثل المقاطعات الأرمنية في الأراضي التركية، وقد جرى الحديث لأول مرة عن كردستان والقضية الكردية في المؤتمر في 29 يناير/كانون الثاني عام 1919 من قبل ممثل الوفد البريطاني الذي دعا إلى فصل (أرمينيا وسوريا وميزوبوتاميا وكردستان وفلسطين وشبه الجزيرة العربية عن الامبراطورية التركية فصلاً تاماً)، ودعت بريطانيا إلى إعادة تقسيم كردستان بإعطاء أجزائها الجنوبية لبريطانيا، والجنوبية الغربية لفرنسا، والغربية والشمالية للولايات المتحدة الأمريكية، وإبقاء كردستان الشرقية على شكل مقاطعة في إيران.

مواقف الدول من الكرد

موقف بريطانيا: كانت بريطانيا من أكثر الدول اهتماماً بكردستان، بسبب موقعها الهام في قلب الشرق الأوسط، التي تسعى بريطانيا للسيطرة عليه برمتها. ولقربها من منطقة الخليج ومناجم النفط العربية والإيرانية. وازداد اهتمامها بها بعد اكتشاف النفط فيها وبكميات كبيرة.

موقف فرنسا: اهتمت فرنسا بكردستان لأن السياسة الفرنسية كانت تركز على السيطرة الاقتصادية والمالية على الدولة العثمانية، وبسط سيطرتها على شرق المتوسط، خاصة (سوريا ولبنان). وكان النفوذ الفرنسي واضحاً في كردستان من خلال البعثات التبشيرية والمدارس الفرنسية والمشاريع الاقتصادية

موقف الولايات المتحدة: رفعت الولايات المتحدة شعار حق الشعوب في تقرير مصيرها، خاصة في الامبراطورية العثمانية، ودعت إلى إنشاء عصبة الأمم. ورفضت العرض البريطاني الفرنسي بالانتداب على أرمينيا وجزء من كردستان إلا أن هزيمة الحزب الديمقراطي وانتهاء فترة رئاسة ولسون . دفعتها للانسحاب من المؤتمر.

موقف الدولة العثمانية والمملكة الإيرانية: الدولة العثمانية التي استسلمت بموجب هدنة مودرس 1918 حاول وفدها برئاسة الداماد فريد باشا، وكذلك الوفد الإيراني منع مناقشة القضية الكردية، وحتى مشاركة شريف باشا والوفد الكردي في هذا المؤتمر.

ولتفويت الفرصة على الوفد التركي نسق شريف باشا الجهود مع الوفد الأرمني برئاسة الوزير بوغوص نوبار باشا الذي كان يمثل المقاطعات الأرمنية في الأراضي التركية، واصدرا بياناً مشتركاً، جاء فيه : (...إننا بالاتفاق التام معاً نناشد مؤتمر السلام منحنا السلطة الشرعية وفق مبادئ القوميات، لكل من أرمينيا المتحدة والمستقلة، وكردستان المستقلة، بمساعدة إحدى الدول الكبرى، ونؤكد اتفاقنا التام باحترام الحقوق المشروعة للأقليات في كلا الدولتين).

ورداً على تقسيم كردستان أرسل شريف باشا رئيس الوفد الكردي في المؤتمر رسالة إلى رئيس الوزراء الفرنسي جورج كليمنصو بوصفه رئيساً للمؤتمر، طالب فيها باستقلال كردستان وعرض وجهة النظر الكردية على (المجلس الأعلى للمؤتمر) من خلال مذكرتين:

الأولى باللغة الفرنسية في 22 آذار من عام 1919 وهي تحمل توقيع الجنرال شريف باشا، وقد طبعت على شكل كراس خاص يقع في 14 صفحة، وتضمنت (المطالبة بتأسيس دولة كردية مستقلة وفق مبادئ ولسون في حق الشعوب بتقرير مصيرها)، وفيها أيضاً معلومات عن الكرد ومناطق سكنهم ووضعهم وكفاحهم ومطالبهم. كذلك علاقتهم مع الأرمن. مرفقة بخارطة لكردستان ضمت كردستان تركيا، وجزء كبيراً من ولاية الموصل.

وقدم المذكرة الثانية في 1 مارس/آذار 1920، شدد خلالها على ضرورة فصل الأراضي الكردية عن الدولة العثمانية، وتأسيس دولة كردية مستقلة على غرار الدولة الأرمنية. بحدود على بحر قزوين والبحر المتوسط، لتصدير الثروات الكردستانية إلى الخارج، ودعا فيها إلى تشكيل لجنة دولية تشرف على ضم الأراضي التي يؤلف الأكراد فيها الأكثرية إلى الدولة الكردية المستقلة.

وفي 21 يناير/كانون الثاني عام 1920 انتهى المؤتمر وعلن عن خمس معاهدات سلام رئيسية مع افتتاح الجمعية العامة لعصبة الأمم، والمعاهدات هي:

معاهدة فرساي 28 يونيو/حزيران 1919 مع ألمانيا.

معاهدة سان جيرمان 10 سبتمبر/ايلول 1919 مع النمسا.

معاهدة نويي 27 نوفمبر/تشرين الثاني 1919 مع بلغاريا.

معاهدة تريانون 4 يونيو/حزيران 1920 مع المجر.

معاهدة سيفر 10 أغسطس/اب 1920 مع الدولة العثمانية؛ واستبدلت لاحقاً بمعاهدة لوزان 24 يوليو/تموز 1923 مع الجمهورية التركية.

معاهدة سيفر:

في 10 أغسطس/آب عام 1920 قبلت تركيا العثمانية عقب الحرب العالمية الأولى بمعاهدة سيفر بين السلطنة العثمانية وقوات الحلفاء، ولم تكن روسيا من المشاركين فيها لأنها تفاوضت على معاهدة بريست ليتوفسك مع السلطنة العثمانية عام 1918، وفي تلك المعاهدة وبناء على اصرار طلعت باشا "الصدر الأعظم"، استعادت السلطنة العثمانية الأراضي التي كانت روسيا استولت عليها في الحرب الروسية التركية خلال عام 1877-1878، وتحديدا في (أردخان، قارس و باتومي).

معاهدة سيفر التي تتألف من 13 بابا و433 بنداً، وأعدتها خمس لجان خاصة تفرعت من مؤتمر الصلح في باريس لم تطبق بشكل فعلي على أرض الواقع، فقد رفضت حكومة أتاتورك قبول هذه المعاهدة وعملت على إخراج اليونانيين من آسيا الصغرى، وأصررت على تسوية جديدة تحققت لها بالفعل في معاهدة لوزان عام 1923 التي تجاهلت ما أقرته معاهدة سيفر من حقوق للكرد. وقد نصت معاهدة سيفر على:

منح تراقيا (تراقيا) هي منطقة تاريخية وجغرافية في جنوب شرق البلقان بشرق أوروبا، وتتقاسمها بلغاريا، اليونان، وتركيا الأوروبية. تجاور تراقيا ثلاثة بحار: البحر الأسود، بحر إيجه وبحر مرمرة، والجزر التركية الواقعة في بحر إيجه لليونان.

الاعتراف بكل من سوريا والعراق كمناطق خاضعة للانتداب.

الاعتراف باستقلال شبه الجزيرة العربية.

الاعتراف باستقلال أرمينيا.

اعتبار مضائق البوسفور والدردينيل مناطق مجردة من السلاح وتحت إدارة عصبة الأمم.

وتحصل كردستان على الاستقلال حسب البنود 62 و 63 و 64.

نص المواد التي اشارت الى قيام دولة كردية:

المادة 62: على اللجنة التي مقرها في إسطنبول والمؤلفة من ثلاثة أعضاء تعينهم الحكومات البريطانية والفرنسية والإيطالية إعداد لائحة خلال فترة ستة أشهر من تاريخ سريان هذه المعاهدة ووضع التنفيذ لنظام حكم محلي للمناطق التي تسكنها غالبية كردية والواقعة شرق الفرات وجنوب الحدود الجنوبية لأرمينيا والتي سيتم تحديدها فيما بعد، وشمال حدود تركيا مع سوريا والعراق كما حددتها المادة 27/ الفصل الثاني 2/ و3/ وإذا لم يتم التوصل إلى الاتفاق بالإجماع على أي موضوع، فعلى أعضاء اللجنة إحالة الموضوع إلى حكوماتهم المختصة. وأن يتضمن النظام (الخاص بالحكم المحلي) ضوابط لحماية الأثوريين - الكلدان والأقليات العرقية أو الدينية الأخرى في تلك المناطق، ولهذا الغرض يتوجب قيام لجنة تضم ممثلين من البريطانيين والفرنسيين والإيطاليين والفرس والكرد بزيارة المناطق لتدرس وتقرر التعديلات الواجب إجراؤها إذا وجدت على الحدود التركية والمتداخلة مع الحدود الفارسية استناداً إلى نصوص هذه المعاهدة.

المادة 63: توافق الحكومة التركية على تنفيذ وقبول قرارات كلتا اللجنتين المذكورتين في المادة 62/ خلال فترة ثلاثة أشهر

من إرسالها إلى الحكومة المذكورة.

المادة 64: إذا ما قام الشعب الكردي في المناطق المحدودة في المادة 62/ خلال فترة سنة من دخول هذه المعاهدة حيز التنفيذ بالاتصال ومفاتيح مجلس عصبة الأمم بطريقة تظهر أن غالبية سكان هذه المناطق ترغب بالاستقلال عن تركيا وإذا ما قرر المجلس أن هؤلاء الناس قادرون على مثل هذه الاستقلال؛ يوصي بمنحه لهم عندئذ، وتوافق تركيا على تنفيذ هذه التوصية والتخلي عن كل الحقوق والتسميات، وأن تفاصيل هذه التخلي من البنود سيكون موضع اتفاقية منفصلة بين قوى الحلفاء الرئيسية و تركيا وإذا ما صدر مثل هذا التخلي وتم فعلاً فسوف لا يكون هناك أي اعتراض من قبل قوى الحلفاء الرئيسية للالتزام بهذه الدولة الكردية المستقلة للكرد الساكنين في ذلك الجزء من كردستان التي كانت داخلة لحد الآن ضمن ولاية الموصل.

ان معاهدة سيفر تعد وثيقة مميزة في تاريخ القضية الكردية، حيث نصت على تحقيق حل للمشكلة الكردية في بعض اجزاء كردستان؛ من خلال مراحل تصل الى الاستقلال. ويعد هذا أول اعتراف رسمي دولي بحقوق الشعب الكردي.

الالتفاف على معاهدة سيفر:

لم ترق المعاهدة للاتراك وقاموا بالالتفاف عليها، فقد وصفها كمال أتاتورك بأنها بمثابة حكم الإعدام على تركيا، وقاد حرباً ضد الحلفاء سميت بحرب التحرير. خلال معارك التحرير وتحديداً في ربيع عام 1920 أسس مصطفى كمال المجلس الوطني الكبير في أنقرة من ممثلي القوى الشعبية المشاركة في حرب التحرير ليتحول إلى حكومة موازية لسلطة الخليفة العثماني في إسطنبول، وفي عام 1921 أصدر المجلس المذكور القانون الأساسي الذي تزامن صدوره مع إعلان النصر وتحرير الأراضي التركية في صيف عام 1922 وأعلن فيه مصطفى كمال إلغاء السلطنة. في يوليو/تموز عام 1923 وقعت حكومة مصطفى كمال معاهدة لوزان التي كرست قيادته لتركيا باعتراف دولي، فأعلن في 29 أكتوبر/تشرين الأول من نفس العام ولادة الجمهورية التركية وألغى الخلافة، وأعلن رئيساً وجعل أنقرة عاصمة للدولة الجديدة بدلاً من إسطنبول. كما تراجع الغرب عن عودته للكرد في معاهدة سيفر وتناسوه في معاهدة لوزان التي جاءت لصالح ما أرادته تركيا الكمالية. السبب وراء ذلك يعود الى خوف الدول الأوروبية وبالأخص بريطانيا من استغلال الشيوعيين في الاتحاد السوفييتي الصراع لصالح نفوذهم في المنطقة. لذلك قرر الحلفاء بريطانيا وفرنسا وإيطاليا في 25 يناير/كانون الثاني عام 1921 توجيه الدعوة إلى وفد حكومة أنقرة لحضور المؤتمر القادم، الأمر الذي دل على اعتراف الحلفاء بالواقع الجديد في تركيا.

مؤتمر لندن: عقد مؤتمر بلندن في 26 فبراير/ شباط 1921 بين الحلفاء و تركيا لبحث المشاكل العالقة، ومن ضمنها المشكلة الكردية، حيث اعترم الحلفاء إعطاء تنازلات مهمة في هذه القضية لكن الحكومة التركية أصرت على أن المسألة داخلية يمكن حلها داخلياً، لا سيما وأن الكرد لهم الرغبة في العيش مع إخوانهم الأتراك حسب ما زعمت آنذاك، وألمحت دول الحلفاء إلى أنها تعترم تقديم تنازلات أمام تركيا وإعادة مناقشة مستقبل كردستان وأرمينيا. وعندما وجدت بريطانيا أن حكومة انقرة ثابتة على موقفها ألمحت إلى أنها على الاستعداد لتعديل معاهدة سيفر دون المساس بجوهرها العام. وتخلت بريطانيا عن الاستقلال والدولة الكردية وطلبت من الحكومة التركية منح الاستقلال الذاتي للولايات التي يعيش فيها غالبية كردية، وتحديد حدودها بدقة. فرد وزير الخارجية التركية بكر سامي بأن الاستقلال الذاتي لن يمنح للأكراد وحدهم، بل بوجه عام لجميع الولايات، وسيتم تطبيق لا مركزية واسعة. وبعد أن ضمنت بريطانيا سيطرتها على "ولاية الموصل" تحسنت العلاقات البريطانية - التركية، فأعلن وزير الخارجية التركية "أن ميزوبوتاميا ثمن بخس مقابل الصداقة البريطانية".

تخلت بريطانيا في هذا المؤتمر عن كردستان لأنقرة عدا جنوب كردستان التي تقع ضمن ولاية الموصل. وعلى هامش المؤتمر وقعت فرنسا مع حكومة أنقرة اتفاقية عسكرية، سياسية، اقتصادية عززت من خلالها مصالحها في تركيا، وقامت بتعديل حدود الانتداب الفرنسي على سوريا 1921.

معاهدة لوزان الثانية:

معاهدة لوزان الثانية؛ وصفت بالثانية تمييزاً لها عن اتفاقية لوزان الأولى (معاهدة أوشي) الموقعة في 18 أكتوبر/تشرين الأول عام 1912 بين إيطاليا والدولة العثمانية، والقاضية بانسحاب الأخيرة من ليبيا لصالح إيطاليا).

كان هدف المؤتمر التفاوض على معاهدة جديدة مع تركيا التي رفضت الاعتراف بمعاهدة سيفر. وبعد مفاوضات طويلة تم تسوية الخلافات بين بريطانيا، فرنسا و تركيا، وقد ترأس الوفد التركي عصمت إينونو بمشاركة حاخام يهودي، ومنذ افتتاح الجلسة الأولى للمؤتمر لوحث بريطانيا وفرنسا إلى أنها مستعدة للتنازل والوصول إلى حلول وسط. ورضخت للشرط التركي

بفرض مشاركة أي وفد كردي في المؤتمر، ومنع مناقشة القضية الكردية في كردستان تركيا بشكل خاص، وكانت بريطانيا وفرنسا على استعداد للتنازل عن بعض امتيازاتهما في تركيا، خوفا من ارتماها في أحضان الاتحاد السوفييتي، الذي بات يشكل خطرا على مصالحهما في المنطقة. لذلك وافقت على الشروط التركية، وبذلك تعززت مواقع تركيا في المنطقة وعلى الساحة الدولية، وتغيرت موازين القوى لصالح حكومة أنقرة التي انفردت بالحكم في تركيا، بإلغاء السلطنة، ونقل العاصمة من اسطنبول إلى أنقرة، وإلغاء الخلافة وإعلان النظام الجمهوري في 1923. وبذلك ظهرت تركيا كدولة فتية قوية لأول مرة بعد قرن، وعقدت مباحثات المعاهدة على فترتين: استمرت الأولى نحو ثلاثة أشهر بين نهاية العام 1922 وبداية العام 1923، والفترة الثانية استمرت ما بين ربيع وصيف عام 1923.

نصت معاهدة لوزان الثانية على نقاط من بينها:

– إلغاء الخلافة ومصادرة أموال الخليفة.

– نفي الخليفة وأسرته إلى خارج تركيا.

– اعلان علمانية الدولة التركية.

– منع تركيا من التنقيب عن النفط.

– جعل مضيق البوسفور الرابط بين البحر الأسود وبحر مرمرة مرورا إلى البحر الأبيض المتوسط ممرا دوليا لا يحق لتركيا تحصيل الرسوم من السفن والبواخر التي تعبره.

كما نصت على أن تتعهد أنقرة بمنح معظم سكان تركيا الحماية التامة والكاملة، ومنح الحريات دون تمييز، من غير أن ترد أية إشارة للكرد فيها، كما لم تجر الإشارة إلى معاهدة سيفر، واعتبر الكرد هذه المعاهدة ضرية محطمة لآمالهم بالاستقلال، كما انها كانت بمثابة تامر بريطاني ضد الحقوق الكردية التي تخلت عن الكرد مقابل الحاق ولاية الموصل بالعراق. بذلك قسم الكرد بين اربعة كيانات انشأت بعيد الحرب العالمية الاولى ولازالت القضية الكردية مستمرة الى الان.

وعندما تأكد للكرد أن حكومة كمال اتاتورك لا تعترف بهذه المعاهدة، وترفض منح الكرد اي حق من حقوقهم (حتى الحكم الذاتي) تحرك الزعماء الكرد. وقام خالد بك جبري بالتعاون مع عبد القادر النهري وعبد الرحمن حكاري و يوسف زيا بنشاط واسع والعمل من أجل تطبيق ما جاء في معاهدة سيفر على أرض الواقع. وأرسلت جمعية انبعاث كردستان عدة مذكرات لعصبة الأمم لتنفيذ ما ورد في معاهدة سيفر.

وتم ارسال برقية إلى مجلس الأمة التركي للمطالبة بدولة كردية في ولايات: ((ديار بكر، العزيز، وان، بتليس)) كما ورد في معاهدة سيفر، وإلا سيضطر الكرد إلى انتزاع هذا الحق بقوة السلاح. لكن حكومة انقرة راوغت وحاولت الالتفاف على الكرد بالادعاء بأن الحكومة تدرس مطالبهم، وأنها ستتخذ قرارات لصالح الكرد كذلك لشق الصف الكردي، وردا على ذلك اندلعت ثورة كردية عام 1921 (ثورة كوجكيري) شملت مناطق واسعة من كردستان، تم اخمادها بوحشية.

لوزان والاتراك:

معاهدة لوزان اعطت لتركيا الحديثة الكثير، لكنها في ذات الوقت فرضت عليها قيودا ايضا كاستخراج النفط والاستفادة من المضائق. اعترفت المعاهدة بحدود الدولة الحديثة في تركيا، وأعلنت المضائق التركية بين بحر إيجه والبحر الأسود ممرات مفتوحة للجميع. كما تخلت تركيا عن السيادة على:

العراق وفلسطين والأردن أصبحت تحت الانتداب البريطاني.

سوريا ولبنان أصبحتا تحت الانتداب الفرنسي.

أرمينيا أصبحت جمهورية مستقلة بضمانات دولية، واحتفظت تركيا بالأناضول، وتخل الحلفاء عن الكرد ومطالبهم.

كما تنازلت تركيا عن أجزاء من تراقيا الشرقية (الجزء الغربي من تركيا؛ منطقة غرب مضيق البوسفور، وتضم مدينة

اسطنبول) وبعض جزر بحر إيجه إلى اليونان ، ودوديكانيز ورودس إلى إيطاليا، فيما تم الإبقاء فقط على القسطنطينية(اسطنبول) وضواحيها بما في ذلك منطقة المضيق "الدردنيل والبوسفور" والذي تم تحييده وتدويله. وتم الاعتراف الدولي بجمهورية تركيا كدولة خلفت السلطنة العثمانية، واستمرت اتفاقية المضائق التركية لسنوات فقط؛ حيث حلت محلها اتفاقية موننترو (دخلت اتفاقية موننترو حيز التنفيذ في 9 نوفمبر/تشرين الثاني 1936، وهي تنظم حركة المرور عبر مضائق البحر الأسود للسفن التجارية في أوقات السلم والحرب. وقعت الاتفاقية في سويسرا بمشاركة دول من بينها الاتحاد السوفييتي "سابقا" وتركيا وبريطانيا وفرنسا واليونان وبلغاريا ورومانيا ويوغسلافيا واليابان وأستراليا).

مقاطعة هاتاي؛ ظلت جزءا من الانتداب الفرنسي لسوريا وفقا لمعاهدة لوزان، دولة هاتاي/لواء الاسكندرونة (كانت تعرف سابقا باسم جمهورية هاتاي، وتأسست في 7 سبتمبر/ايلول 1938 إلى 29 يونيو/حزيران 1939 في منطقة لواء إسكندرون أثناء الانتداب. كانت منطقة إسكندرون تابعة لولاية حلب ضمن سوريا في العهد العثماني، ورغم اعتبارها دولة مستقلة في أعقاب صدور مراسيم التقسيم غير أنه أعيد ربطها بالدولة السورية عام 1926، قامت فرنسا بمنح اللواء حكما ذاتيا مع بقائه مرتبط من الناحية الشكلية بالجمهورية السورية، وفي العام 1939 انسحبت فرنسا بشكل نهائي من لواء اسكندرون في حين دخلت اليه قوات تركية وقامت بضمه وإعلانه جزءاً من الجمهورية التركية تحت اسم محافظة هاتاي بعد استفتاء عام 1939. ويعتبر الانسحاب الفرنسي من لواء اسكندرون مخالفا لصك الانتداب الذي يلزم الدولة المنتدبة بالحفاظ على أراضي الدولة المنتدب عليها).

كما نظمت المعاهدة استخدام المضائق المائية التركية، وقواعد المرور والملاحة فيها زمن الحرب والسلم، واحتوت نصوصا تحدد شروط الإقامة والتجارة والقضاء في تركيا، وإعادة النظر في وضعية الدولة العثمانية، ومآل الأراضي التي كانت تابعة لها، قبل هزيمتها في الحرب العالمية الأولى خلال 1914-1918.

كما انها أبطلت العمل ب"معاهدة سيفر"، ورسمت حدود اليونان وبلغاريا مع الدولة التركية، التي حافظت على ضم إسطنبول وتراقيا الغربية (تراقيا الغربية: هي المنطقة الجغرافية والتاريخية في اليونان، والتي تقع بين نهري نيسستوس وماريتسا في شمال شرق البلاد، جنبا إلى جنب مع الأقاليم "مقدونيا، إبيروس)، وتضمنت بنودا تتعلق بتبسيط ديون الدولة العثمانية.

وقضت بتخلي تركيا عن السيادة على قبرص وليبيا ومصر والسودان والعراق وبلاد الشام، باستثناء مدن كانت تقع في سوريا، مثل أورفا وأضنة وغازي عنتاب وكلس ومرعش، وبتنازل الدولة العثمانية عن كافة حقوقها السياسية والمالية، المتعلقة بمصر والسودان اعتبارا من نوفمبر عام 1914.

كما نصت معاهدة لوزان على حماية الأقلية المسيحية الأرثوذكسية اليونانية بتركيا، والأقلية المسلمة باليونان، وألزمت الحكومة التركية بالمحافظة على حياة وحقوق وحرية جميع المواطنين ضمن أراضيها، وبمساواتهم أمام القانون، بغض النظر عن الأصل والقومية واللغة والدين. وألزمته بعدم وضع أي قيود على المواطنين في استخدام أي لغة يختارونها مهما كانت، سواء أكان ذلك في العلاقات الخاصة أم في الاجتماعات العامة أم في مجالات الدين والتجارة والإعلام والنشر، ومع التأكيد على حقوق السيادة السياسية والاقتصادية للدولة التركية، وإلغاء تطبيق نظام الامتيازات الأجنبية على أراضيها. كما انها تشير الى إمكان تركيا بعد انتهاء مدة المعاهدة، التنقيب عن النفط، وتستطيع الانضمام إلى قائمة الدول المنتجة للنفط، إلى جانب تحصيل رسوم من السفن المارة عبر مضيق البوسفور، وحفر قناة جديدة تربط بين البحر الأسود وبحر مرمرة، والتي كانت محظورة على تركيا من قبل.

فيما تناست المعاهدة الكرد وحقوقهم بتجاهل منحهم الاستقلال بدولة قومية خاصة بهم، كما نصت عليه معاهدة سيفر او حتى الحكم الذاتي كما جاء في مفاوضات مؤتمر لندن. ولعدم وجود وفد كردي مستقل يمثل الكرد في المؤتمر لم تطرح القضية الكردية في لوزان، وتجاهلت القوى المتصارعة خاصة بريطانيا وفرنسا مصير الشعب الكردي، وعودهم بإنشاء دولة كردية، وقد استخدم اسم الكرد وكردستان من قبل الجميع للابتزاز والمساومة، والانطلاق منه لتحقيق مصالحهم الخاص، وفي 24 تموز 1923 تم طي صفحة سيفر، ولم يرد ذكر للكرد في بنود المعاهدة الجديدة.

العلاقة التركية الكردية:

وقف الكرد الى جانب الاتراك في حرب التحرير الوطنية بين عامي 1919 – 1922 كعنصرين رئيسيين، وكان هذا الموقف يتناسب مع تقاليدهم التاريخية؛ كالعلاقة بين السلالات السلجوقية والايوبية والعثمانية. ورغم محاولات إفشال هذه الشراكة بتأثير من الهيمنة الإنكليزية التي تلاعبت بالطرفين خلال القرن التاسع عشر، إلا إنها لم تلق نجاحا في ذلك الحين،

فدامت الشراكة. كما إن تقاليد نفس الشراكة التاريخية تلك لم تستطع إفسادها مؤامرات "جمعية الاتحاد والترقي" الذين تمسك بزمام امرهم الحركة الصهيونية اليهودية والماسونية. بتلك الشراكة التاريخية تكلفت حرب التحرير الوطنية بالنصر في نهاية المطاف.

لكن لماذا يتم انكار الوجود الكردي ودوره، وهو الذي يعد الحليف الاستراتيجي والعنصر المؤسس الأصيل في الجمهورية على مدى حوالي تسعمائة سنة؟. لقد قام أصحاب "تركيا الفتاة" ومؤسسو "جمعية الاتحاد والترقي" باعتلاء عرش السلطة (يرى السفير الإنكليزي في تلك الفترة إلى تربع أعضاء "تركيا الفتاة" و"جمعية الاتحاد والترقي" على دفة الحكم بأنه استيلاء لليهود على الإمبراطورية). وهكذا، نجحوا في شل تأثير السلطان العثماني عبد الحميد عن طريق الحكم الدستوري الثاني (1908)، وإنقلاب 31 آذار 1909، تماما مثلما فعلوا مع الملك الفرنسي والقيصر الروسي. ومع اعلان الجمهورية، بلغوا بنفوذهم في بلاد الأناضول وميزوبوتاميا إلى أوجه.

إن جمعية الاتحاد والترقي، التي أمسكت بزمام الأمور ثم استحوذت على السلطة بالتوالي في الإمبراطورية العثمانية، تعبر عن الريادة الأيديولوجية والميدانية للحركة اليهودية ولقوى رأس المال اليهودي. في حين إن دور المؤسسين والقادة من القوميات الأخرى غير محدد داخل الجمعية، بما في ذلك القائمون على المجازر من أتراك وكرد. ذلك أنه غالبا ما أدى الأعضاء الأتراك والكرد دور المموه للنفوذ اليهودي فيها. هذا وكان للجمهورية جانبها التحرري الديمقراطي أثناء تشييدها، بقدر اتسامها بالجانب التحرري الوطني. وكانت قد نجحت في البداية بوصفها ثورة أنجزت بتحالف القوى الوطنية الديمقراطية (تحالف واتفاق بين الشيوعيين والإسلاميين القوميين والشركس والكرد والأتراك). ومثلما حصل في الثورتين الفرنسية والروسية، أيضا في ثورة الأناضول اتبعت الأساليب التأميرية في تحويل البنية ذات الطابع الوطني الديمقراطي إلى دولة قومية ديكتاتورية. وهنا أيضاً كان الدور الرئيسي من نصيب الهيمنة الإنكليزية. ولم يقض على العناصر الوطنية الديمقراطية فحسب، بل تم تصفية أمر أربعة من الباشوات الخمسة الذين قاموا بالدور الريادي باستثناء مصطفى كمال، وأُسِّتت الجمهورية التركية بمنوال مغاير كليا لما جرى تصوره، وكأنه أُعيد رسم ملامحها مجددا في حرب التحرير الوطنية بحيث باتت واحدة من أحجار الزاوية لنظام الدول القومية الصغرى (الدول القومية التي ستبقى ضمن حجم يمكن بسط الهيمنة الإنكليزية عليها)، الذي هدفت إنكلترا إلى ترتيبه والتسويق له في منطقة الشرق الأوسط. وهكذا تم هيكلتها كدولة إسرائيلية بدئية على الدرب المؤدي إلى تأسيس إسرائيل.

وهذا الخليط الطبقي الهجين والهلامي الجديد المؤلف من البورجوازية التركية والعناصر اليهودية؛ والذي يشكل أقلية قليلة، يسمى "بالأتراك البيض". وقد تبني هؤلاء القومية - العلمانية كدين شديد الصرامة، وأقصوا جميع العناصر الديمقراطية من الجمهورية. وعليه، فتاريخ الجمهورية هو عبارة عن صون لهذا المضمون. ومن حاول من رجالات الدولة تجاوز مضمون الجمهورية قليلا شل تأثيرهم وسوي امرهم امثال "عدنان مندريس وتركوت اوزال"، وحوفظ على "القانون الفولاذي" للمضمون الديكتاتوري بكل إصرار. ولهذا الغرض بالتحديد أُبقيت في الأجنحة دوما عمليات التصفية الممارسة بالاستفزاز والمؤامرات والدساتيس حيال الكرد والمسلمين والشيوعيين. ولم تغب قط المجازر والاعتقالات والإعدامات من الميدان. ودُجِّل إلى حلف الناتو، ليقوم جيش الناتو السري المسمى بشبكة الغلاديو بإدارة دفة الحكم في تركيا فعليا بدءا من عام 1952. ولطالما كانت شبكة الغلاديو موجودة خلف المراحل المسماة بوصاية الجيش والانقلابات العسكرية (شبكة الغلاديو؛ اسسها حلف الناتو كجيش سري تابع له لمواجهة التمرد الشيوعي، ومواجهة الثوار في إيطاليا واليونان وتركيا وألمانيا. ومع انهيار الاتحاد السوفييتي وخروج روسيا السوفييتية من كونها تهديدا ملحا، خسر الجيش أهميته في البلدان الأعضاء في الناتو، فيما خلا تركيا التي ارتفعت فيها أهميته. وقد لعبت الثورة الإيرانية (1979) واحتلال أفغانستان من قبل الاتحاد السوفييتي دورا هاما ارتفاع أهميتها). كما وأبقي على التوترات والحزازيات "الفكرية والمذهبية والقومية" عقيمة بلا حل لتستطيع الديكتاتورية العسكرية والمدنية من بسط هيمنتها؛ كحالات الاستفزاز التي استهدفت الكرد بعد سنة 1925. هذا وأريد لتركيا القيام بأدوار أخرى إبان الحرب الباردة مع اكتمل تأسيس إسرائيل، وأحرز تقدم ملحوظ في بسط الهيمنة على الشرق الأوسط بزوال خطر الاتحاد السوفييتي من الميدان عام 1990، وبذلك تكون الهيمنة العالمية على منطقة الشرق الأوسط قد اكتملت. ورغم ذلك فالخطر المحدق بإسرائيل كان لا يزال قائما من قبل المحيط العربي الذي يغذي فكرة العداء لإسرائيل كمحتل للأراضي العربية ولفلسطين. لذا كان من الضروري تأمين حلفاء دائمين خلال عشرينيات القرن الماضي. هذا وبمستطاعنا قول الأمر عينه بصدد حرب الخليج الثانية التي نشبت في مستهل أعوام الألفين. كما ان انهيار الاتحاد السوفييتي في مطلع التسعينيات قد أدى إلى إبراز إشكالية تحديد عدو جديد بالنسبة للهيمنة العالمية الرأسمالية. وفي النتيجة، اتخذ أمن إسرائيل معيارا، وأعلنت التيارات السلفية والجهادية الإسلامية خطرا وعدوا جديدا.

العلاقة بين نشوء تركيا وإسرائيل:

الواقع الجديد الذي برز إلى الوسط، يجعل إعادة التفكير بمنزلة إسرائيل في المنطقة أمرا ضروريا. فقيام دولة إسرائيل ليس

كأي دولة قومية أخرى في المنطقة. كما إن إسرائيل ليست دولة قومية يهودية وحسب، ومن غير الممكن الاكتفاء بفهمها على هذا النحو. وإذا ما وضعنا السياق الذي يفضي إلى تأسيس إسرائيل نصب العين ثانية، فس نجد أن انعقاد المؤتمر الصهيوني عام 1896، وتطوير السلطان عبد الحميد (1876 - 1909)، انقلاب المشروطية الثانية 24 يوليو/ تموز 1908، الإطاحة بعبد الحميد في 31 آذار 1909، استيلاء جمعية الاتحاد والترقي على السلطة بانقلاب نفذته في 23 كانون الثاني 1913، دخول الحرب العالمية الأولى عام 1914 كأمر واقع لا خلاص منه، تقسيم الشرق الأوسط بين إنكلترا وفرنسا بناء على معاهدة سايكس - بيكو، وعد بلفور عام 1917، الانتداب الإنكليزي على فلسطين والإعلان عن تأسيس البرلمان التركي في نفس العام 1920، قيام الدولة القومية التركية البيضاء بالقضاء على ميول الجمهورية الديمقراطية (ببعثة صفوف التحالف القائم خلال حرب التحرير، وبناء سلطة ديكتاتورية). تأسيس حزب الشعب الجمهوري 1923 تزامنا مع الاعتراف بمعاهدة لوزان عقب حرب التحرير، بدء حملة المجازر ضد الكرد ما بين 1925 - 1938 بدءا بثورة الشيخ سعيد وإجهاض ثورته في 15 فبراير/ شباط 1925، التحالف بين إنكلترا والجمهورية التركية 1939، الإعلان رسميا عن بناء إسرائيل 1948، دخول الجمهورية التركية في حلف الناتو 1952، انقلاب 27 مايو/ أيار 1960، انقلاب 12 مارس/ آذار 1971، انقلاب 12 سبتمبر/ أيلول 1980، انقلاب تشيللر - ديميريل 1993، انقلاب جفيك بير 1998، الانقلاب على أجاويد والإتيان بحزب العدالة والتنمية إلى الحكومة عام 2002. بالإضافة إلى ان حرب الخليج الأولى 1990 والثانية، واحتلال أفغانستان ظاهريا في 2001 لم يكن في حقيقته إلا بمثابة سيناريو معد سلفا لإشعال فتيل حرب الخليج الأخيرة واحتلال العراق؛ كل ذلك وغيره من العديد من الأحداث المشابهة مرتبط ببعضه بعضا تسلسليا؛ وبالتحور حول إسرائيل. واقامة الدول القومية في المنطقة أيضا يندرج ضمن إطار تلك الأحداث.

ومن دون الغوص في العرى والأواصر الداخلية لكافة تلك الأحداث التي هي بمنزلة لبنات رئيسية، في سياق إنشاء إسرائيل التي جر هيكلتها وإنشاؤها بصفتها القوة النواة للهيمنة الجديدة في المنطقة، بعد تدمير وتقويض الإمبراطورية العثمانية عن قصد ووعي، سيصعب فهم الواقع الذي تعيشه منطقة الشرق الأوسط وتركيا بشكل خاص. فما تمثله هيمنة إنكلترا - أمريكا بالنسبة إلى العالم، تقوم به إسرائيل بالنسبة إلى الشرق الأوسط باعتبارها قوة مهيمنة جديدة في المنطقة. وبتعبير آخر، فإن إسرائيل ليست مجرد دولة قومية يهودية صغرى، بل هي قوة هيمنة كبرى أيضا في الوقت عينه. والجمهورية العلمانية - القومية "التركية" التي كانت في الأساس كيانا تمهيدا على الطريق المؤدية لقيام إسرائيل خلال عشرينيات القرن الماضي، يراد خلال الالفية الجديدة تحويلها إلى جمهورية تركية إسلامية تهدف إلى إخراج القوميتين الإيرانية والعربية من كونهما خطرا يهدد إسرائيل.

كانت الوظيفة الثانية الموضوعية أمام تركيا باعتبارها دولة قومية في أعوام 1920 تهدف إلى سد الطريق أمام توسع الاتحاد السوفياتي في منطقة الشرق الأوسط، وأمام تنامي الشيوعية في تركيا. وكانت السياسة التركية الداخلية والخارجية قد تشكلت أساسا وفق هذين الهدفين الأوليين. في حين كانت إنكلترا القوة المشرفة على ذلك. أما الثورة الإيرانية الإسلامية عام 1979، وشروع الاتحاد السوفياتي باحتلال أفغانستان في نفس التاريخ؛ فكان قد دك دعائم توازن الدولة القومية في المنطقة من الصميم. وكان الدافع وراء انقلاب 12 سبتمبر/ أيلول 1980 سببين أحدهما خارجي متمثلا بالاتحاد السوفياتي والثورة الإسلامية الإيرانية، والداخلي؛ متمثلا بالمد الديمقراطي واليساري داخل البلاد. فالأيديولوجيا القومية - العلمانية السائدة في عهد الجمهورية الأولى كانت تعاني النقصان بسبب التهديدات الجديدة. لذا؛ كانت التيارات الإسلامية ضرورة لازمة من حيث سد الطريق أمام كلا الخطرين. وتأسيسا على ذلك، فإن دعم الأيديولوجيا الرسمية لعهد الجمهورية الثانية في هيئة الإسلام السياسي السني أمر ذو معنى. حيث كان سُرِد على الثورة الراديكالية الإسلامية لإيران من خلال تيارات الإسلام التركي المعتدل في تركيا.

عهد الجمهورية الثانية في تركيا وسبيل التحول الديمقراطي

الوحدة الإسلامية المتمثلة في السلطنة العثمانية كانت تشكل عائقا أمام بسط الهيمنة الإنكليزية، وقيام إسرائيل التي كانت ستشكل نواتها ضمن المنطقة. لذا، اوكلت مهمة شق الطريق المؤدية إلى تمزيق أوصال وحدة الأمة الإسلامية إلى حزب الشعب الجمهوري القومي - العلماني خلال عهد الجمهورية التركية الأولى.

لقد سارت الممارسات الميدانية بناء على المنظور الأيديولوجي الجديد. وتم دعم قيام حزب العدالة والتنمية بصفته حزبا مهيما لعهد الجمهورية الثانية المبتدئة منذ انقلاب 12 سبتمبر/ أيلول 1980. وقد رسمت ملامحه باعتباره حزبا ملتزما بالسياسات الداخلية والخارجية الأساسية للجمهورية الثانية، ولكنه يطمح أيضا إلى إكمال بسط نفوذه وسيادته. أي أنه صور في هيئة حزب الشعب الجمهوري لعهد الجمهورية الثانية. وممارسات سنوات حكم حزب العدالة والتنمية تؤكد صحة هذا الوصف. وعليه، فالخلافات الزائفة والملفقة التي يعيشها حزب العدالة والتنمية في راهنا مع إسرائيل، ينبغي ألا تثير ذهول أو الاستغراب لدى أحد. كما انه لا يمكن الزعم بخلو علاقاتهما من التناقضات كليا. ولكنها تناقضات بالإمكان حلها

ضمن نطاق النظام المهيمن عينه.

في عهد الجمهورية الأولى كان هناك صراع دموي وجاد أيضا. فالطبقة البورجوازية التركية اليافعة كانت تبلور اتفاقها مع رأس المال اليهودي وتشحذه لصالحها على الدوام في مسعى منها للتقليل دوما من حصة اليهود والماسونيين. والعديد من الممارسات بدءا من إعدام وزير المالية الموالي للإنكليز جاويد بيك أحد قادة جمعية الاتحاد والترقي في 1926، وصولا إلى عمليات الاستيلاء الحاصلة عام 1943 تحت اسم "ضريبة الأملاك"؛ إنما كانت بهدف اقتطاع جزء من الرأس المال اليهودي باستمرار. ورغم كل هذه الأحداث إلا إن اليهودية التركية ما برحت تحافظ على منزلتها كقوة معينة تركت بصماتها الراسخة على بني النظام "الأيديولوجية والسياسية والاقتصادية". ومع حزب العدالة والتنمية، بات جناح جديد للبورجوازية التركية، ألا وهو رأس المال الخاص ببلاد الأناضول، والذي يجعل من قونيا وقيصري مركزا له، وبات يطمع في حصة أكبر مما في حوزة رأس المال اليهودي وقوته داخل جهاز الدولة (ضمن الجمهورية الأولى). فحزب العدالة والتنمية الذي شكل على يد ثالث أمريكا - إنكلترا - إسرائيل بغية خدمة مصالحهم في منطقة الشرق الأوسط، يطالب بمضاعفة حصته مقابل خدمة تلك الهيمنة. والسبيل إلى ذلك هو تخفيف وطأة وصاية الجيش عليه، وعدم حياكة انقلابات جديدة ضده، ومضاعفة حصته من كعكة الاستغلال المسلط على الشرق الأوسط. في حين إن إسرائيل تعتبر بورجوازية الأناضول فيها مغالة نوعا ما، وتأمل في الحد من مطالبها. وتشدد على وجوب معرفة من المهيمن السائد في المنطقة والعالم في آن معا بعين سليمة.

ويتمثل الدور المنوط بحزب العدالة والتنمية في تطويع القومية الشيعية الإيرانية، والإسلاموية الراديكالية العربية والقومية العلمانية العربية، وإرفاقها جميعا بالنظام المهيمن. وقد سمح له - حزب العدالة والتنمية - بأداء دور بارز في حقل الجيش والشؤون الخارجية لهذا الغرض. بالمقابل، فإن حزب العدالة والتنمية يؤدي دوره هذا بلا شك، ومظاهر الاشتباك والتضاد امر يمكن تجاوزه، والتناقضات المعنية بمضاعفة الحصة يمكن حلها ضمن إطار النظام نفسه. أما إذا عاند بغرور، وإذا ضيق الخناق على النظام المهيمن بالتحالف مع إيران والإسلام الراديكالي أو حتى بالاتفاق مع نزعة الإسلام المعتدل؛ فسوف يشهد وضعاً لن يختلف عما حل بأسلافه وبحزب الشعب الجمهوري.

يمكن القول أن تركيا هي الحلقة الأضعف في النظام القائم. واحتمال انقطاعها عن النظام ليس ضعيفا. وقد يتحقق هذا الانقطاع على عدة محاور.

المحور الأول؛ إبرام تحالف مع إيران وسوريا وروسيا، ودول "البريك" الأخرى (البرازيل وروسيا والهند والصين)، والذي يعني بانزلاق المحور، حيث سيؤدي للتحويل إلى قوة إقليمية مؤهلة لأن تغدو قوة عالمية قادرة على الوقوف في وجه هيمنة كل من إسرائيل وأمريكا وإنكلترا والاتحاد الأوروبي. وانطلاقاً من الوجود الذاتي والتوازنات العينية للجمهورية التركية الحالية، فإن عبور هذا الطريق أمر صعب للغاية ان لم يكن مستحيلاً.

المحور الثاني؛ وهو أمر وارد من خلال تحديث التحالفات التي سادت الجمهورية أثناء حرب التحرير، وذلك بناء على خلفية الأمة الديمقراطية والاعتراف بحقوق المكونات الاجتماعية داخل الحدود التركية بشكل متساوي.

اما الاصرار على اتباع نهج الدولة القومية والدينية، كما هو الحال في عهد الجمهوريتين (عهد حزب الشعب الجمهوري، وحزب العدالة والتنمية)، سيعمق الازمات المعاشة حالياً بشكل مضاعف رغم الكم الهائل من القمع الممارس على المجتمع التركي والكردي، ولن تستطيع حل قضاياها التي يمكن اعتبارها مصيدة نصبت لها في لوزان.

ان تصحيح مسار لوزان لن يكون باستعداد شعوب المنطقة وانما التصالح معها، والتاريخ الحديث لتركيا مصطفى كمال اتاتورك والمستمر ليومنا هذا عمق الازمات وزاد من عزلت تركيا التي لم تنفع معها سياسة "صفر مشاكل" لأنها تحولت إلى "صفر اصدقاء" في المنطقة. لن تنهض تركيا ما دامت تنتهج عقلية اقصائية توسعية بعيدة عن التصالح مع شعوب المنطقة.

المصادر:

موقع جريدة الشعب

موقع الجزيرة

موقع المراسل

موقع مدارات كرد/ فارس عثمان

عبد الله اوجلان/ مانيفستو الحضارة الديمقراطية المجلد الخامس

د.وليد حمدي/ الكرد وكردستان في الوثائق البريطانية

تاريخ كردستان لازريف واخرون.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | pydrojava.org

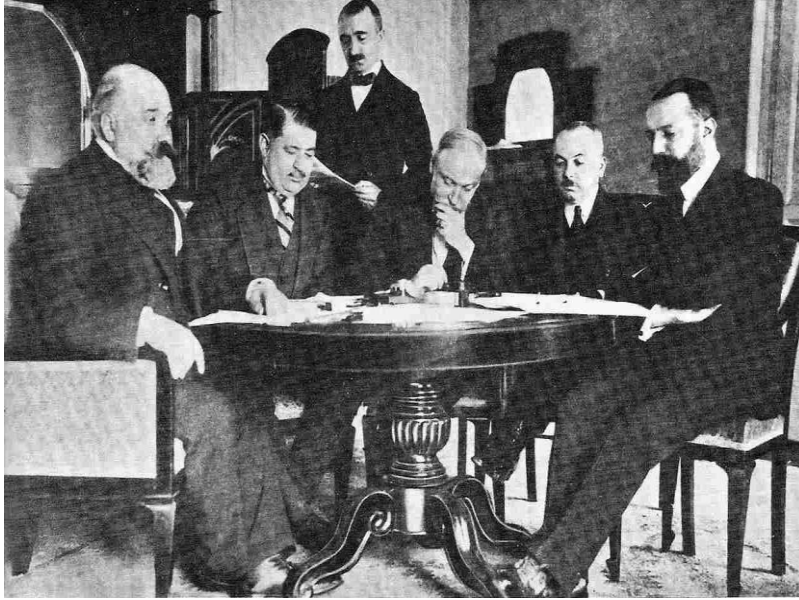
وقت التدوين: 2023-02-12

اسم المحرر: ههزار كامه لا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 234

معاهدة لوزان والاطماع التوسعية التركية الجديدة

[20230316091103474981=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

لا تكاد تمضي مدة من الزمن الا ويطل الرئيس التركي رجب طيب اردوغان مطالبا بأعادة النظر بمعاهدة لوزان الموقّعة في العام 1923 والتي بموجبها تم رسم حدود دولة تركيا الحديثة بالشكل الذي هي عليه اليوم ومنذ ذلك التاريخ. بدأت تلك الاطماع التوسعية مع تجدد النعرة العثمانية التي ما انفك يعبر عنها اردوغان بمناسبة ومن دون مناسبة وكان مما شجعه على ذلك الصراخ الهستيري بخصوص الغاد المعاهدة او اعادة النظر فيها هي محنة شعبين جارين ابتليا بالحروب والصراعات الدامية هما العراق وسوريا.

فمن منطلق مصائب قوم عند قوم فوائد راح الزعيم الاسلامي لحزب العدالة والتنمية راح يحلم بالاستحواذ على حلب وعلي الموصل وكركوك وما شاء من اراضي ومدن كانت ملكا للعثمانيين بحسب الدعاية القومية المتشددة لعودة العثمانية والتي لم يخف اردوغان حلمه به.

الخيال الرومانسي الاقرب الى السذاجة عبر الحدود وسيادة الدول ووصل في الدوغمانية الى اليونان حيث عبر اردوغان بلا ادنى لياقة دبلوماسية خلال زيارته اليها عن اطماع توسعية في اراض يونانية تحت باب اعادة النظر في اتفاقية لوزان التي من ضمنها تم اقتسام اراض وجزر بين البلدين وهو ما لاقى ردا يونانيا حازما ورافضا.

وتذهب تخريجات وشطحات اردوغان الى القول أن اتفاقية لوزان التي وقعت عقب الحرب العالمية الأولى تحتوي على نصوص صغيرة لكنها مجهولة المعنى، مما يوجب تحديث بنودها.

قال ذلك خلال مؤتمر صحفي بمشاركة نظيره الرئيس اليوناني بروكوبيس بافلوبولوس في العاصمة أثينا.

وأضاف أردوغان لست متخصصا في القانون ولكنني على علم بأنه يحق لنا تحديث المعاهدات، وكلانا قادران على استحداث النصوص والاتفاقيات.

يتساءل الكاتب سمير صالح في موقع عنب بلدي لماذا حرّك أردوغان الرماح تحت اتفاقية لوزان ؟

ويجيب أن لا أحد يعرف لماذا اختار عن جرح اتفاقية لوزان عام 1923 العميق، وما تسببت به من تقليص لجغرافيا الدولة التركية الحديثة، وإلزامها بالتنازل عن 80% من مساحتها، لكن كثيرين هم من يعرفون أن كلامه هناك يحمل أكثر من رسالة تاريخية وسياسية إلى الخارج قبل الداخل.

معلوم ان لوزان الموقعة عام 1923 كانت الاتفاقية نواة لتأسيس الجمهورية التركية الحديثة. ويعتبرها البعض بمثابة جرح تاريخي في خاصرة الدولة التركية الحديثة وتصحيحا لمعاهدة الهزيمة سيفر، التي أبرمتها الدول المتحالفة المنتصرة إثر انتهاء الحرب العالمية الأولى عام 1918 فيها وتقاسمت بموجبها أراضي الدولة العثمانية.

تلك المعاهدة أعطت معظم القوميات غير التركية في الدولة العثمانية استقلالها، ولكن الأتراك رفضوا هذه المعاهدة وخاضوا حرباً شرسة ضد الحلفاء حتى انتصروا فيها، وخاصة على اليونان خلال حرب 1922-1923. وفي أعقاب ذلك عُقد مؤتمر لوزان الثاني، وتمخض عنه توقيع «معاهدة لوزان» بمدينة لوزان جنوبي سويسرا.

لقد قام خصوم تركيا في الحرب العالمية الأولى بإجبارنا على التوقيع على معاهدة سيفر عام 1920 وأقنعونا على التوقيع على معاهدة لوزان عام 1923. لقد حاول البعض خداعنا بتصوير هذه المعاهدة كانتصار، لكن كل شيء كان واضحاً. في لوزان، تخلينا لليونان عن جزر في بحر إيجه، هناك توجد مساجدنا ومقدساتنا.

هذه المشكلة ظهرت بسبب الذين جلسوا خلف طاولة المفاوضات في لوزان ولم يتمكنوا من الدفاع عن حقوقنا.

وكانت أطراف المعاهدة القوى الاستعمارية المنتصرة بعد الحرب العالمية الأولى (بريطانيا، وفرنسا، وإيطاليا)، والإمبراطورية العثمانية، وضعت هذه المعاهدة حداً للإمبراطورية الخلافة العثمانية التي كانت الدول الغربية تسميها آنذاك الرجل المريض، وأسست لقيام الدولة التركية القومية الحديثة بقيادة مصطفى كمال أتاتورك وعاصمتها أنقرة. وتخلت تركيا بموجب الاتفاق عن 80% من مساحة أراضي الإمبراطورية العثمانية.

في تقرير سابق أعدته وكالة الأناضول الرسمية باللغة التركية ونشرته معظم وسائل الإعلام التركية قال إن الأرشيف الرسمي في تركيا يحتفظ بأكثر من 77 ألف و63 وثيقة تسجيل أملاك أصلية (طابو) تعود لفترة الحكم العثماني في مدينتي الموصل وكركوك العراقيتين.

وحسب التقرير، تعود هذه الوثائق «الطابو» لفترة الحكم العثماني الذي كان سائداً في المدينتين الواقعتين شمال العراق، وتمتد ما بين عامي 1847-1917 ويتم الاحتفاظ فيها حالياً بدائرة الأرشيف التابعة لمديرية الطابو» في وزارة البيئة والتخطيط العمراني في العاصمة التركية أنقرة.

وأوضح التقرير أن الأرشيف يتضمن أيضاً 32 دفترًا تحتوي على آلاف الوثائق المشابهة تتعلق بمدينة حلب السورية. هذا مثال بسيط للدعاية اردوغانية المتواصلة التي تهدف الى (إحياء ما مات) من قصص الماضي التي تنعش خيال اردوغان ورهطه في استغلال محنة بلدين مجاورين لغرض السطو على اراضيهم.

من جان آخر فإن اردوغان يعلن السخط على هذه المعاهدة ويصرّح قائلاً لن نقبل أي سيناريو لا تشارك تركيا فيه، ليكون جزءاً من المعادلة التي ستصوغ الخرائط الجغرافية والسياسية في الجوار التركي.

اردوغان يحرك دعاية دوغانية لمحكمة اتفاقية لوزان بهدف التوسّع على اراضي الدول المجاورة على اساس انها ارث عثماني

هذا الكلام يتناقض مع ما قاله اردوغان قبل سنوات في احتفالات ذكرى توقيع الاتفاقية التي وصفها بأنها وثيقة تأسيس تركيا الحديثة، رغم ان ذلك ليس مستغرباً نظراً لكثرة المواقف المتناقضة التي عُرف بها اردوغان في اطار الانتهازية السياسية وركوب الموجات.

يقول الكاتب سمير صالحه ان من الطبيعي أن يتم تفسير كلام اردوغان رسالاً باتجاه الداخل، تأتي وسط المواجهة التاريخية اللامنتهية بشأن تعريف هوية تركيا بين جناح العلمانيين الأتاتوريين والإسلاميين المحافظين .

وهو فتح الأبواب أمام نقاش أمور محزّمة في البلاد، مثل الأتاتورية وحقبة سقوط الإمبراطورية العثمانية وإعلان ولادة الدولة الحديثة في مطلع العشرينيات، من أجل هدف نهائي، هو إحياء عثمانية جديدة.

وفي مقال له بصحيفة أكشام كتب الخبير التركي أمين يازجي الاتفاقية الموقعة عام 1926 تضمن لتركيا حق حماية الأشقاء في الموصل إلى الجمهورية التركية، أي بمعنى منح حق الضامن إلى تركيا.

مضيفاً نحن أصحاب حق في أراضي تمتد على مساحة 90 ألف كيلومتر مربع. ويشمل ذلك أيضاً كركوك التي تعتبر تابعة إلى التركمان، فبالنسبة لنا الموصل شأنها شأن قبرص، بالعودة إلى الاتفاقية، فإنه من حقنا التدخل في حال تعرض أمن أشقائنا هناك للخطر".

ويقول مؤرخون أتراك إن مؤسس الجمهورية التركية مصطفى كمال أتاتورك وعد نواب البرلمان المعارضين على اتفاقية أنقرة التي تم التخلي بموجبها عن الموصل بالعمل على استعادة الموصل في الوقت المناسب، أي حين يأتي وقت نكون فيه اقوياء.

مثل هذه الاطروحات انما تتناغم مع النزعة الدوغانية التي تسعي الي احياء الامجاد الغابرة للدولة العثمانية المنقرضة والتي يُوَجَّح من خلالها اردوغان ثلة من الشعبويين الاتراك الذين تاهت بهم السبل تحت حكم العدالة والتنمية ما بين الشعبوية

القومية الاتاتورية وما بين الاسلاموية الاخوانية المحافظة التي يتبناها الحزب الحاكم، حزب العدالة والتنمية.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: سياسة

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي
ملف: معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم: تركيا
QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | ahvalnews.com 17-12-2017

وقت التدوين: 2023-03-16

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 235

معاهدة لوزان وتأسيس تركيا الحديثه

[20230315101542474618=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230315101542474618)

د. ميسون البياتي

الصراع بين الحلفاء يختلف كلياً عن صراع الأعداء , وكي نفهم عن كئيب كيف كُيِّلت تركيا بمعاهدة لوزان علينا العوده الى الواقع الدولي الذي كان سائداً تلك الفتره والذي لم تعد أسرارها خافيه بعد ما مر ما يزيد على قرن من الزمان , سأعرض بمقدمة سريعه أحداث العالم منذ الثورة الأمريكية لنتعرف على أهمية معاهدة لوزان للعلاقات الدولييه وليس لتركيا وحدها

بسبب الكراهية الفرنسيه البريطانيه المتبادله قام الفرنسيون أثناء حرب الإستقلال الأمريكية بتطبيع علاقتهم مع الأمريكيان وأمدوهم بالمال والسلاح والخبرات وكانت كتائب فرنسيه مسلحه تقاثل البريطانيين وتساعد الأمريكيان على الأرض الأمريكية وهناك جاليه كبيره متبادله بين الطرفين إستغلها الأمريكيان للتغلغل في جميع المفاصل الفرنسيه المهمه . حين نجحت الثورة الأمريكية ورفع الأمريكيان شعار تصدير الثورة الأمريكية الى العالم لدك معاقل الممالك الأوربيه العتيده لتفتيتها والإستيلاء على مستعمراتها حول العالم لم يجد الأمريكيان أسهل من حليفهم فرنسا التي أطاحوا بعروشها بالثورة الفرنسيه بعد 10 سنوات فقط من وقوع الثورة الأمريكية , والى حد اليوم لم تزل فرنسا هي مصدر أخطر المؤامرات الأمريكية على العالم تأتي في المقام الأول مؤامرتا العهد نابليوني وعهد بومبيدو ثم عهد ديغول وعهد ساركوزي

سفينتا نقل أمريكيتان محملتان بدرنات بطاطا مريضه وصلتا الى آيرلندا عام 1845 أدتا الى زرع محصول فاسد ذلك العام فأوقعتا مجاعة في آيرلندا إنتقلت منها الى جميع دول أوروبا وضربت الطبقات الفقيره من المجتمع الأوربي فإندلع ربيع الثورات الأوربيه 1848 واستمر 20 عاماً خلاله فتحت الولايات المتحده باب الهجره دون قيد أو شرط لجميع سكان دول بحر الشمال فهاجر اليها في العام 1848 وحده مليون مهاجر ألماني تمت تسميتهم (ألمان 48) وتم تأهيلهم وتمويلهم على

شكل أصحاب بنوك ورؤساء جامعات وأصحاب شركات وصناعات كبرى وناشرين يملكون صحف واسعة الإنتشار وإعادتهم الى أوروبا يعملون فيها كأوربيين يحملون الجنسية الأمريكية ويدينون بالولاء ليس لبلدانهم ولكن لمن مولتهم وأهلتهم , ولهذا انتشرت في اوربا مختلف أنواع الشطحات الفكرية الفلسفية والفنية والأدبية باسم التجديد , كما ظهرت فيها أفكار عابره للدين والقوميه مثل الماركسيه والأناركيه

بريطانيا التي كانت تراقب الوضع عن كثب لم تجد حلاً لمنع التغلغل الأمريكي في القارة الأوربيه بغير عقد اتفاقها مع ابناء عمومة العرش البريطاني في روسيا وهم آل رومانوف في العام 1907 لتطويق قارة اوربا من الشرق والغرب للحيلولة دون ذلك التغلغل . عام 1914 إشتعلت الحرب العالميه الأولى لتدمير ذلك الإتفاق

عام 1915 ومن خلال متابعة بريطانيا لمجريات الحرب أدركت أن المقصود من الحرب هو قطع علاقتها مع روسيا , ولهذا سارعت الى تجنيد عدد كبير من الجيش من مستعمراتها في نيوزيلندا وأستراليا وأخذتهم في رحلة مضنيه عبر المحيط الهندي الى قناة السويس لإحتلال مضيق غاليبولي الواقع في الأرض التركييه والذي يفصل الدردنيل عن البحر الأسود حيث تقع السواحل الروسيه , فقبل ما يزيد على قرن من الزمان كانت الطرق البحريه مهمه جداً للتواصل ونقل الإمدادات وليس كما اليوم عبر وسائل اتصال سريعه ونقل مجوقل بقوات تنقل جواً . لقطع أصابع بريطانيا قاد المعركه من الجانب التركي مصطفى كمال وهو يهودي دونمه من سالونيك وبمساعدة امريكيه كانت الخسائر ربع مليون قتيل و97 ألف جريح وعدد غير معروف على وجه الدقه من المفقودين , وأهم من هذا أن بريطانيا خسرت منفذ تواصلها مع روسيا الى الأبد

في فبراير 1917 تحلل الوضع قليلاً عندما وقع انقلاب فبراير الإشتراكي في روسيا . بريطانيا لم يكن يهتما من يحكم في روسيا بقدر ما كان مهماً استمرار اتفاقها السابق مع الحكومة الروسيه الجديده .. لهذا دخلت الولايات المتحده الى الحرب العالميه الأولى بعد أيام من وقوع انقلاب فبراير لحماية مصالحها بعد وقوع المتغير الجديد

بعد اسبوع واحد من دخول الولايات المتحده الحرب أُعيد لينين من باريس التي كان هارباً إليها منذ 10 سنوات بعد مشاركته في سرقة بنك أسكرا وقتل العشرات من الناس عند بوابة البنك بالمدفعيه , وعلى الفور بدأ لينين بمناكفة حكومة فبراير (منشفيك) تؤمن بحكم الأغلبيه , وبمساعدة الأمريكان ومشورتهم وقع إنقلاب أكتوبر 1917 وتأسست حكومة أكتوبر (بلشفيك) تؤمن بحكم الأقلية .. لكن الأهم من كل هذا أنها ((لا تتحالف ولا تتعايش)) مع برجوازية أوروبا .. أي أنها مزقت الحلف الروسي مع بريطانيا ووصولاً الى عهد ستالين كان الستار الحديدي الذي فصل شرق القارة عن غربها حتى سقوط الإتحاد السوفييتي

كيف تحمي الولايات المتحده النظام البلشفي الجديد من أتون الحرب العالميه الأولى ؟ كان عليها فرض الهدنه بالتهديد بقوة سلاحها الذي نزل للقتال في اوربا وبسلاح آخر غيره هو نشر ما يعرف بالحمى الإسبانيه 1918_1924 التي خرجت من مختبرات أمريكيه وانتشرت بين الجيوش المتحاربه وأسقطت عشرات الآلاف من الجند على الجبهات ثم دارت دورتها حول الأرض فأصابت 500 مليون شخص وقتلت 100 مليون منهم .. وبهذا الرعب وقّعت دول أوروبا هدنة الحرب العالميه الأولى . تسمية الحمى بالإسبانيه بسبب أن أغلب وسائل الإعلام الأوربيه كانت قد دمرتها الحرب والوكالة الإسبانيه كانت هي الوحيدة القادره على نشر اخبار الوباء

لكن بريطانيا لم تسكت , واصلت ومعها جيوش من 13 دوله مختلفه قتال البلاشفه الذين ساندهم الأمريكان بالمال والسلاح وجميع الخبرات بما يعرف باسم الحرب الأهليه الروسيه التي استمرت بين عامي 1918_1924 , وحين أسس لينين الأمميه الثالثه (كومنترن) في مارس 1919 تأسست معها حول العالم جميع الأحزاب الشيوعيه بما فيها الحزب الشيوعي الأمريكي , فكان الرد البريطاني هو تأسيس عصبة الأمم في كانون الثاني 1920 , حيث جاءهم الرد الأمريكي بتأسيس حكومة انقره (مصطفى كمال) في ابريل 1920

حين أنهكت الحرب الجميع أتفتت القوى العظمى (الولايات المتحده وبريطانيا) على التنازل لبعضهما لمدة محددة من الزمن تتمكن فيها كل منهما من إعادة ترتيب أوراقها وتخطيط المرحلة المقبله من إدارة مصالحها حول العالم , وهكذا فمقابل إنهاء قتال بريطانيا في الحرب الأهليه الروسيه ضد البلاشفه , قامت هي بتقييد يد الأمريكان في تركيا بمعاهدة لوزان مدة قرن كامل من 24-07-1923 الى 24-07-2023 وإعترفت بحكومة أنقره , فتم اسقاط الخلافة العثمانيه وعلان تركيا كجمهوريه في 29-10-1923 تحت حكم مصطفى كمال الذي تحول اسمه الى كمال اتاتورك على أنه (مؤسس) تركيا الحديثه

إشعال الربيع العربي خلال فترة حوالي عقد من السنوات ما قبل إنتهاء معاهدة لوزان التي كبلت الكف الأمريكي عن التلاعب

بالمنطقه خلال القرن الماضي له علاقة كبيره بالتهيئه لما بعد زوال مفعول المعاهده حيث سيرتدي الأمريكان هذه المره القفاز التركي لتطالب تركيا بأملآكها في رومانيا وايطاليا وبلغاريا وألبانيا واليونان والشام والعراق والحجاز وشمال افريقيا والخليج العربي , ولهذا فبعد إشعال الربيع العربي .. قامت الولايات المتحده بتحديد علاقتها مع حلفائها السابقين الكرد وايران إستعداداً لإستئنافها مع حليف جديد .. وإلا ما معنى تصريحات أردوغان (السلطانيه) وما معنى تدخل تركيا في العراق وسوريا وليبيا .. أليس كل ذلك هو محاولات ما زالت خجوله تترقب قدوم تموز 2023 بفارغ الصبر ؟؟ [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	سياسة
تصنيف المحتوى:	النقد الأدبي
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	تركيا
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | mufakerhur.org 30-01-2020

وقت التدوين: 2023-03-15

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 236

معاهدة لوزان.. بين الطموحات الكردية والنوايا التركية

[20230530174800494903=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230530174800494903)

جميل رشيد

تمهيد:

تُعَدُّ معاهدة لوزان مفصلاً رئيساً في تاريخ منطقة الشرق الأوسط، بل العالم أجمع، حيث بموجبها رُسمت حدود الدول القائمة حالياً، وكانت أشدَّ وطأة على الكرد ووطنهم كُردستان؛ حيث قَسَّمت ووطنهم إلى أربعة أجزاء، وكَرَّست لحالة انقسام في المنطقة على أساس من الفروق القومية والإثنية، شكَّلت معها بؤرة قابلة للانفجار في أيِّ لحظة، ونشهد تداعيات تلك المعاهدة من خلال الصراعات الدائرة رحاها في المنطقة.

جاءت المعاهدة لتتقاسم تركة الدولة العثمانية البائدة بين دول الحلفاء المنتصرين في الحرب العالمية الأولى، وأعدت تقسيم المنطقة إلى دول ورسمت لها خرائطها ووضعت حدوداً ملغومة يمكن لها أن تنفجر في أيِّ وقت، وتكون سبباً كافياً لاندلاع الحروب والصراعات بين شعوب المنطقة، التي طالما جمعها تاريخ مشترك من التّعاضل. كما أنَّها قَسَّمت الشعب الكردي بين أسوار تلك الجدران والحدود، فبات الأب في جزء والأولاد في جزء آخر، فيما تشكَّلت قسم كبير في المنافي والمدن الحديثة التي جرى تشييدها فيما بعد وخاصةً في المتروبولات التركية.

لا يمكن اختصار تأثيرات معاهدة لوزان على الشعب الكردي بأنَّها ألغت البنود التي أقرَّتها معاهدة "سيفر" عام 1921 فقط؛ بل إنَّها ألغت وجود الشعب الكردي عبر ترك مصيره بيد الدول التي تقاسمت وطنه، وجعلت من تبقى منهم جزءاً من

شعوبها "التركية، العربية، والفارسية"، وتنگرت لثقافته وإرثه الحضاري.

مع حلول الذكرى الـ100/ لتوقيع معاهدة لوزان، يتجدد الجدل حول مصيرها، عبر طرح العديد من الأسئلة التي تتمحور حول إمكانية تجديدها أو نسفها، فيما تدور التكهّنات من قبل جميع الأطراف حول رسم معالم معاهدة جديدة مكتملة للوزان، خاصةً في خضمّ الصراعات السياسيّة والعسكريّة والاقتصاديّة التي تدور في العالم.

إلا أنّ للوزان معاني ومغاريّ مختلفة لدى كلّ من الكرد والأتراك، ففيما خرج الشعب الكرديّ صفر اليدين من المعاهدة ونسف الحلفاء، وبموافقة تركيّة، كلّ حلم لهم بإقامة دولة مستقلة لهم، ولحق بهم الغبن، تلمس لدى الجانب التركيّ أيضاً عدم رضا من المعاهدة، معتبرين أنّها ألغت "السلطنة العثمانيّة"، وخسر الأتراك العديد من الأراضي التابعة لهم مثل الموصل وحلب وما إلى ذلك. هذه الأصوات المعادية للوزان من الأوساط التركيّة تعالت بعد صعود حزب العدالة والتنمية سُدّة الحكم في تركياّ وادّعت بأنّ نتائجها جاءت مُجحفة بحقّ تركياّ، وتطالب بإعادة الأراضي التي خسرتها، وكذلك فرض سيادتها الكاملة على الممرّات البحريّة.

ورغم أنّ المعاهدة وقّعت بشكل خاص بين تركياّ ودول الحلفاء؛ إلا أنّ الأولى تجاوزت بنود المعاهدة، بعد أن اشتدّ عودها وأسس كمال أتاتورك الجمهوريّة التركيّة على أنقاض السلطنة العثمانيّة، وأنشأ في تركياّ نظاماً شرفياً بلبوس غربيّ، وتنگر للحقوق الكرديّة، بل أغرق جميع المطالب الكرديّة في بحار من الدماء، خاصّةً في الفترة الممتدّة من عام 1925 وحتى عام 1938، وأخذ العديد من الثورات الكرديّة، بدعم من الدّول التي وقّعت على معاهدة لوزان، وخصوصاً بريطانيا وفرنسا، ويمكن اعتبار قرارات وتصرفات أتاتورك وتركياّ امتداداً لما حصل في لوزان، بل تعتبر تلك الدّول شريكة فيه.

فهل سنكفّر الدّول الغربيّة عن ذنبها بنقض وإلغاء معاهدة لوزان المشؤومة، كما يُسمّيها الكرد، وتُعيد تفعيل بنود معاهدة "سيفر" وتنصف الكرد، بعد مرحلة طويلة من الإنكار والتهميش لحقوقهم المشروعة، أم ستساق مع الطموحات والرغبات التركيّة الاحتلاليّة، وتمنحها المزيد من الصلاحيات للتوسّع في المنطقة، خاصّةً أنّ الرّئيس التركيّ الحاليّ أردوغان قد جهّز عدّته لاستقبال المئويّة الأولى للمعاهدة عبر احتلال أجزاء كبيرة من الأراضي السوريّة والعراقيّة، بل تمدّد نحو القارة الإفريقيّة في ليبيا، وكذلك في البحر الأبيض المتوسط، وفتح ملفّ الأراضي والجزر المتنازع عليها مع اليونان، وهل سنشهد حلّاً لمسألة تقسيم قبرص، أم أنّ تلك الدّول ستعيد تركياّ إلى المربع الأوّل، وتتعامل معها كما تعاملت مع السلطنة العثمانيّة في أواخر عهدها، عندما أطلقت عليها اسم "الرجل المريض"، وتلجم الطموحات التوسعيّة التركيّة؟

سنحاول في هذه الدّراسة، تسليط الضوء على الظروف التاريخيّة التي وقّعت فيها المعاهدة، وكذلك سنعرض الدّور البريطانيّ في التمهيد لتوقيعها وحثّها للأطراف الأخرى للموافقة عليها، إلى جانب تبيان وضع تركياّ والشعب الكرديّ في تلك المرحلة، ومحاولات مصطفى كمال أتاتورك استمالة الكرد إلى جانبه وإشراكهم فيما أطلق عليه حينها "حرب التحرير الوطنيّة أو حرب الاستقلال" بعد أن غزت دول غربيّة عديدة الأراضي التركيّة وقسمتها فيما بينها، وكذلك انقلاب أتاتورك على الكرد وخداعه للقيادات الكرديّة، أثناء التوقيع على معاهدة لوزان، وكذلك بعدها، عندما لجأ إلى أسلوب العنف المعمّم في التّعامل مع أيّ مطالب كرديّة. كما سنستعرض المساعي التركيّة الحاليّة في تعديل معاهدة لوزان بما يلائم مصالحها القوميّة وتعيد لها مجد السلطنة العثمانيّة، عبر إخضاع جميع شعوب المنطقة لسلطتها، تحت شعار الإسلام.

وسيكون من المفيد أيضاً إظهار النّوايا الغربيّة من وراء توقيع هذه المعاهدة، وهل ستستمرّ على نهجها السّابق في التّعامل مع قضية الشعب الكرديّ، عبر سياسة الإنكار لحقوقه المشروعة، أم سنشهد تغييراً في مواقفها، في ظلّ التغيّرات التي تطلّ العالم أجمع.

الظروف التاريخيّة التي وقّعت فيها معاهدة لوزان:

افتتح مؤتمر لوزان في مدينة لوزان السويسريّة في نوفمبر/ تشرين الثّاني من عام 1922، وحضرته وفود من كلّ من الدّول الثّالية "تركياّ، بريطانيا، فرنسا (الجمهوريّة الثّالثة وكان "ريمون بوانكاريه" رئيس وزرائها آنذاك)، إيطاليا (كان يرأسها موسوليني)، اليونان، يوغسلافيا، رومانيا، واليابان".

لم تكن السلطنة العثمانيّة الخارجة مهزومة من الحرب العالميّة الأولى في وضع يؤهلها لوضع أيّ شروط على دول الحلفاء المنتصرة في الحرب، بل كانت تركياّ الحاليّة مقسّمة ومحتلّة من قبل تلك الدّول، فوقعت أستانا (إسطنبول الحاليّة) تحت الاحتلال البريطانيّ، عندما اضطرّ السلطان مُحمّد السّادس (تولّى السّلطة في 4 يوليو/ تمّوز 1918م إلى 1 نوفمبر/ تشرين الثّاني 1922م) العثمانيّ لتوقيع معاهدة "سيفر" مرغماً تحت ضغط الإنجليز. وأعلن الضابط العثمانيّ المغمور مصطفى

كمال أتاتورك رفضه لمعاهدة "سيفر". جمع أتاتورك ممثلين عن الولايات العثمانية وما تبقى من قوته في أنقرة وأسّس ما أطلق عليه اسم "الجمعية الوطنية العليا"، والتي هي بمثابة برلمان لتركيا، وصوّت أعضاؤها على رفض المعاهدة التي نصّت على إنشاء وطن قومي للشعب الكردي.

وفي هذا الصدد يذكر المفكر الكردي عبد الله أوجلان في مرافعته الخامسة لمحكمة حقوق الإنسان الأوروبية أنّ الاجتماعات التي عقدها أتاتورك مع رؤساء العشائر وقادة جمعية تعالي كردستان وشيوخ الدين في كردستان؛ كان لها الأثر الأقوى في تشكيل تركيا الزاهنة، ويؤكد أنّه لولا مساندة الكرد لأتاتورك فيما أطلق عليه "حرب الاستقلال"، التي بدأت في 19 مايو/ أيار 1919 واستمرت حتى 24 يوليو/ تموز 1923. ويؤكد أوجلان أنّه لولا الكرد لكانت قُسمت تركيا بين الدول الأوروبية المنتصرة في الحرب العالمية الأولى. ويشير إلى أنّ اجتماعات أتاتورك في "أرزروم" و"سيواس" وحتى في آمد/ ديار بكر، شكّلت نقطة الانطلاق الأولى نحو إعادة لمّ شمل تركيا الحالية، حيث شارك الكرد بفعالية في حرب الاستقلال، بعد أن وعدهم أتاتورك بأنّ تركيا الجديدة ستكون وطناً مشتركاً للكرد والأترك. ويسبر أوجلان أغوار الماضي عبر تسليط الضوء على الخلافات الدائرة بين أتاتورك والنخبة الحاكمة التي ضمّت كبار قادة جمعية الاتحاد والترقي، ويؤكد أنّها - أي الجمعية - سلبت أتاتورك إمكانية إجراء تغيير ديمقراطي في تركيا، وسيطرت الذهنية والتيار الشوفيئي القومي التركي على قرار تركيا، ما دفعها لإنكار حقوق الشعب الكردي، وارتكاب مجازر ضدهم.

في ذلك الحين، انقسمت السلطنة العثمانية على نفسها، حيث تشكّلت سلطتان تتنازعا على السيادة؛ إحداها تابعة للسلطان ومقرّها في إسطنبول، والذي بات لا يملك القوة الكافية لتمرير قراراته، والسلطة الثانية ل"الجمعية الوطنية" ومقرّها في أنقرة، واندلعت بينهما حرب، حيث أرسل الخليفة جيشاً للقضاء على سلطة أنقرة، إلا أنّ أتاتورك تمكّن من هزيمته.

انتهت السلطنة العثمانية بشكل سياسي، عندما أعلن مصطفى كمال أتاتورك إلغائها (بموجب تصويت الجمعية الوطنية في الأوّل من نوفمبر/ تشرين الثاني عام 1922)، وولّى وليّ العهد باسم الخليفة "عبد المجيد الثاني" في 19 نوفمبر/ تشرين الثاني من ذات العام، ومنصب الخليفة هو ديبّي فقط دون صلاحيات سياسية وحكومية أو تنفيذية.

كانت الظروف السائدة قبل انعقاد مؤتمر لوزان في غير صالح الكرد وحتى الأترك أيضاً، ولعب الإنكليز دوراً كبيراً في رسم خرائط المنطقة وتحديد مصيرها. فبعد انعقاد مؤتمر القاهرة (1) و(2) حول القضية الكردية، تحت إشراف وزير المستعمرات البريطاني آنذاك "ونستون تشرشل"، وبمشاركة المندوب السامي البريطاني في العراق "مستر كوكس" وعضو استخباراتها "مسز هيل"، ورفضهما إنشاء وطن قومي للكرد في العراق، اعتقاداً منهما أنّ الكرد يميلون للتّحالف مع الأترك الذين بدورهم تحالفوا مع لينين والثورة البلشفية، ما زاد من مخاوف البريطانيين فقدان إقليم الموصل المكتشف فيه النفط حديثاً، رغم محاولة "تشرشل" نيل موافقة المؤتمر على إنشاء وطن للكرد.

سعت بريطانيا إلى كسب تركيا بقيادة أتاتورك إلى جانبها، بعد أن تخوّفت في البداية من توجّهاته نحو روسيا السوفيتية، فجاء مؤتمر لوزان ليضع تركيا أمام استحقاقات مرحلة جديدة، وكذلك الكرد.

أهمية معاهدة لوزان لتركيا:

عُقِدَ مؤتمر لوزان في 22-11-1922، أي بعد ثلاثة أيام من تولّي الخليفة الذي عينه أتاتورك على السلطنة في إسطنبول.

ترأس الوفد التركي إلى المؤتمر وزير الخارجية آنذاك ونائب أدرنه "عصمت إينونو"، وضمّ أيضاً كلاً من "الدكتور رضا نور بك وزير الصحة نائب سينوب، وحسن بك الوزير السابق نائب طرابزون، ومفوضين عن حكومة الجمعية الوطنية الكبرى لتركيا".

وترأس الوفد البريطاني اللورد "كرزون"، فيما لم تتم دعوة الكرد أو أيّ وفدٍ يمثّلهم إلى المؤتمر، حيث وضع الأترك شرطاً لحضور المؤتمر ألاّ يحضر الكرد أو من يمثّلهم، وهو شرطٌ قبلت به جميع الدول المشاركة، وعلى رأسها بريطانيا وفرنسا، ما أوحى إلى أنّ المؤتمر عُقد ليُلبي مصالح وطموحات أتاتورك والدول الغربية المنتصرة في الحرب العالمية الأولى.

خلال جلسات المؤتمر أنكر "إينونو" حقوق الكرد، ودافع عن حقوق تركيا في الجزر اليونانية، وكذلك عن "الميثاق الملي" الذي أقرّه "مجلس المبعوثان" في عام 1920، في آخر عهود السلطنة العثمانية، ويعتبر "مجلس المبعوثان" بمثابة المجلس التشريعي للسلطنة، بعد البدء ب"المشروطة الثانية"، إثر مطالبة السلطان عبد الحميد بتفعيل دستور عام 1876.

و"الميثاق المَلِيّ" يتضمّن ستّة بنود، وينصّ على صَمِّ أجزاء كبيرة من الأراضي السُّوريّة والعراقيّة وبعض الجزر اليونانيّة إلى تركيا.

رفضت الوفود الغربيّة في المؤتمر شروط "اينونو"، ما أدّى إلى تعثُر وتوقف وتعليق أعمال المؤتمر عدّة مرّات، ولكن الإصرار البريطانيّ على كسب تركيا إلى جانبها، دفعها إلى استمالة الوفد التُّركيّ ودعوته لحضور المؤتمر، واستؤنّف المؤتمر في الرّابع من فبراير/ شباط عام 1923، إلا أنّ رئيس الوفد التُّركيّ "اينونو" عاد ورفض شروط الحلفاء في تقزيم خارطة تركيا الجغرافيّة، بل أصرّ على رفض معاهدة "سيفر" التي وُقِّعت في 10 أغسطس/ آب عام 1920، وأقرّت بإنشاء وطن قوميّ للشعب الكرديّ على أرضه التّاريخيّة، وفق مواد وبنود المعاهدة. أمام تعثُر الوفد التُّركيّ، انهارت المفاوضات مرّةً أخرى.

أبدى أتاتورك براغماتيّة مفرطة في مقارباته من مؤتمر لوزان، ووضع كلّ آماله في تحقيق طموحاته، وأدرك أنّه – أي المؤتمر – فرصة لتثبيت أركان حكمه وإنشاء دولة جديدة على أنقاض السّلطنة العثمانيّة، فسعى بكلّ قوّة إلى ممارسة الضغط على الحلفاء في القضايا المتعلّقة بترتيبات المضائق البحريّة والجزر المتنازَع عليها مع اليونان، إضافة إلى إنكار حقوق الكرديّ، وعدم التطرّق إليها في المؤتمر بأيّ شكل كان. ورأى أنّ مؤتمر لوزان هي فرصة له للتقرّب من الغرب، والقطع مع ثقافة المنطقة، والانقلاب على القيم العثمانيّة – الإسلاميّة، فكانت لوزان الأساس الذي استند إليه لاحقاً في إعلان الجمهوريّة التُّركيّة.

يتباكي الإسلامويّون والعثمانيّون الجُدّد اليوم على السّلطنة العثمانيّة، حيث "أعلن عن شهادة الوفاة الرّسمية لها على المستوى القانونيّ الدّوليّ، وميلاد الجمهوريّة التُّركيّة المعاصرة في عام 1923، قبل حدث إعلان إلغاء الخلافة الإسلاميّة العثمانيّة الشّهير في عام 1924"، وفق بعض المؤرّخين.

يعتبر بعض الباحثين في تاريخ منطقة الشّرق الأوسط بأنّ "معاهدة لوزان لعبت الدّور التّاريخيّ ذاته الذي لعبته معاهدة "وستفاليا" في عام 1648، التي كان من أبرز نتائجها القانونيّة والسّياسيّة نشوء مفهوم الدّولة القوميّة على قاعدة مفهوم (الأمة – الدّولة) في أوروبا، حيث رسمت لوزان حدود ومعالم الجغرافيا السّياسيّة للشّرق الأوسط بكامله خلال العقود التّالية لتوقيع تلك المعاهدة". وقُسمت منطقة الشّرق الأوسط إلى كيانات ودول، فقط كانت تركيا المستفيدة منها، فيما أنكرت وجود شعوب أخرى، وخاصّة الكرديّ.

أقرّت المعاهدة تسوية نهائيّة لوضع منطقة الأناضول وترافيا (والأخيرة مقسّمة بين ثلاث دول اليونان، تركيا، وبلغاريا)، حيث شهدت المنطقة نزاعات مستمرّة حول تابعيتها، فألحق قسم منها بتركيا، والتي تمتدّ إلى منطقة إسطنبول الحاليّة.

يرى بعض العُلاة القوميّين الأتراك وكذلك الإسلامويّون الموالون للتّيار العثمانيّ بأنّ معاهدة "سيفر" جاءت "مجحفة بحقّ الأتراك والأمة الإسلاميّة"، معتقده أنّ الغرب اقتطع أجزاء من السّلطنة العثمانيّة بعد هزيمتها في الحرب العالميّة الأولى، وأنشأ منها "كيانات" تُعادي الأتراك والمسلمين، منها أرمينيا الحاليّة، بعد أن صُمّت إليها كلّ من "قارس، أرزروم، وطرابزون"، وكذلك اقتطعت فرنسا جزءاً من كيليكيا وألحقها بسوريا، فيما سيطرت بريطانيا وجيوش أربع دول أخرى على إسطنبول والمضائق، وسيطرت اليونان على إزمير (واسمها باليونانيّة سميرنا).

إلا أنّ ما يحزّ في نفوس هؤلاء هو البند المتعلّق بإنشاء دولة كرديّة اسمها كردستان، وكأنّهم يقطعون جزءاً من أراضيهم، ويعتقدون أنّه ليس من حقّ الكرديّ إنشاء كيان مستقلّ خاصّ بهم. هذه العقدة ظلّت حيّة في أذهان جميع الحركات الإسلاميّة وكذلك القوميّة إلى يومنا هذا، فما نراه الآن من دفاع مستميت من قبل حركة الإخوان المسلمين في الدّفاع عن السّلطنة العثمانيّة، وكذلك تسليمها لواء إسكندرون عام 1939، ما هو إلا تجسيدٌ حقيقيّ لتلك الأوهام التي تدور في خلدكم. ولهذا يتنكّرون للحقّ الكرديّ، وأينما كان. فتجدهم أكثر حماسة واندفاعاً في الدّكرى المئويّة الأولى لتوقيع معاهدة لوزان، في حثّ تركيا على إنجاز مشاريعها التوسّعيّة في المنطقة تحت يافطة الإسلام السّياسيّ، ويعتبرون أنّ من حقّها استعادة الأراضي التي خسرتها في الحرب وبموجب المعاهدة، فلا ضيرّ لديهم في أن تسيطر تركيا على أجزاء من الأراضي السُّوريّة والعراقيّة وتحتلّها، طالما تسعى إلى إعادة إنشاء ما تُسمّى ب"الخلافة الإسلاميّة". وقد أشار "منير أديب" الباحث المتخصّص في شؤون الحركات المتطرّفة والإرهاب الدّوليّ في كتابه "الدّولة الإسلاميّة.. فكرة زائفة أم حقيقة غائبة" إلى أنّ حركة الإخوان المسلمين تتطلّع إلى إنشاء الخلافة الإسلاميّة مرّةً أخرى ويكون مركزها تركيا، ووضعت كلّ ثقلها السّياسيّ والدّعويّ في سبيل جعل اردوغان خليفة للمسلمين، خاصّة بعد اندلاع ثورات الربيع العربيّ.

فحركة الإخوان المسلمين تنظر بعين الرّيبة والشكّ إلى معاهدة لوزان وتُعدّها مضادّة للإسلام، ويجب نقضها وعدم القبول بها، وترى بأنّ تركيا خرجت مغبونة من تلك المعاهدة، عبر اقتطاع أجزاء كبيرة من أراضيها وإلحاقها بأراضي الغير.

ففيما اعتبر أتاتورك المعاهدة نصراً دبلوماسياً له، وأفضت إلى إنشاء جمهورية تركيا الحديثة؛ فإنَّ التيارات والقوى القومية الأخرى وكذلك الإسلاموية تعتبر أنَّ المعاهدة أدت إلى فقدان أجزاء كبيرة من الأراضي التركية، وعلى هذا الأساس تطرح مشاريعها المتعددة، "النيو عثمانية، الميثاق الملي، والوطن الأزرق"، وما إلى ذلك من المشاريع التوسعية الاستعمارية، التي لن تلقى الثور في المناخات الدولية والإقليمية السائدة الآن.

ما أقرته المعاهدة بشأن المضائق التركية:

المعاهدة المكونة من 143 بنداً ومقدمة و4 فصول، دخلت حيز التنفيذ يوم 23 أغسطس/آب 1923، عبر المصادقة عليها من قبل البرلمان التركي الثاني.

وأفردت المعاهدة بنداً خاصاً بالمضائق التركية، حيث ورد فيها: "يوافق كل طرف من الأطراف السامية المتعاقدة بموجب هذا، بقدر ما يعنيه، على الإلغاء الكامل للامتيازات في تركيا من جميع النواحي".

وتعتبر قضية المضائق هامة بالنسبة لكل من تركيا والدول الغربية، لطالما كانت سفنها وأساطيلها الحربية تمخر عباها وتصل عبرها إلى مناطق نائية في العالم. حاولت بريطانيا الاستحواذ على حَقِّ التصرف بالمرمات البحرية في العالم أجمع وليس في تركيا فقط، فهي التي تسيطر على مضيق جبل طارق وكذلك تحتفظ لقواعد عسكرية في جزيرة قبرص أيضاً، فأبدت حرصاً كبيراً في ضمان سلامة عبور أساطيلها مضيق "البوسفور والدردينيل" دون أي اعتراضات من الجانب التركي.

إلا أنه بعد تعزيز تركيا لقوتها وإعلانها عن جمهوريتها، تمَّ تعديل ذاك البند من خلال معاهدة "مونترينو" عام 1936، و"ألغيت التعهدات بشكل تبادلي، وكذلك تبادل السكان بين اليونان وتركيا، فضلاً عن الاتفاقيات المشتركة الموقعة بين الطرفين، وغيرها". ونصت بنود معاهدة "مونترينو" على استقلال تركيا وتحديد حدودها، كما نصت كذلك على حماية الأقليات المسيحية اليونانية الأرثوذكسية في تركيا، وكذلك حماية الأقليات المسلمة في اليونان. وبموجب معاهدة لوزان لا يحقُّ لتركيا تحصيل رسوم عبور السفن عبر مضائقها "الدردينيل والبوسفور".

منحت اتفاقية "مونترينو" الحقَّ لتركيا بالسيطرة على مضيق "البوسفور والدردينيل"، وأنه يحقُّ لها تنظيم عبور السفن الحربية التابعة للبحرية، "وتضمن حُرِّيَّة مرور السفن المدنية في وقت السلم، وتقيّد مرور السفن البحرية التي لا تنتمي إلى دول البحر الأسود". واستخدم أردوغان في الآونة الأخيرة المعابر البحرية سلاحاً ضدَّ دول الجوار، حيث منعت عبور سفن الأسطول الروسي في بداية الحرب الروسية على أوكرانيا، متذرعاً بتمسكه بنود اتفاقية "مونترينو"، إلا أنها سرعان ما تراجعت عنها في ظلَّ تهديد روسيا بتحريك الوضع ضدها في سوريا. فحوّلت تركيا المعابر إلى ورقة تبرز فيها دول العالم.

آمال تركيا في الذكرى المئوية للمعاهدة:

تتطلع تركيا إلى إلغاء معاهدة لوزان بكلِّ بنودها، وكذلك ما تلاها من معاهدات، معتبرة أنها قوّضت سيادة الدولة التركية على أراضيها. وفيما يتجددُ الجدل مع حلول الذكرى المئة للمعاهدة؛ تتزايد آمال النخب السياسية الحاكمة في تركيا في تعديل بنود المعاهدة، وأنَّ هذا التاريخ، أي العام الحالي 2023 يُشكّلُ نهاية صلاحية المعاهدة، رغم تأكيد العديد من الباحثين والقانونيين أنَّ لا صلاحية لانتهاء المعاهدة، وهي غير محدّدة بإطار زمنيٍّ معيّن، بل سارية المفعول. والحقيقة من خلال قراءة نصِّ المعاهدة كاملة، فإنَّه لا توجد أيُّ مواد فيها تُحدّدُ فترة سريان المعاهدة أو تحدّث عن تاريخ انتهائها.

بكلِّ الأحوال أيُّ اتفاقية أو معاهدة، وإن كان لها جانبها القانوني والحقوق، فإنها بالنهاية خاضعة لموازن القوى السياسية والعسكرية والاقتصادية، أي سريانها وفعاليتها يعتمد على منطق القوة وليس قوّة المنطق والسرعية، على الأقلّ هذا ما درجت عليه الدول الغربية خلال تاريخها الحديث. فلن تتمكّن تركيا من إلغاء المعاهدة أو تغيير بند من بنودها إن لم تحظَّ بموافقة الدول الغربية التي وقعت على المعاهدة، وهذا غير ممكن في ظلِّ التقلبات السياسية والعسكرية والأمنية في العالم والإقليم.

ويُروّجُ بعض المنادين بنظرية المؤامرة من الأتراك بانتهاء معاهدة لوزان بعد مرور مئة عام على توقيعها، مدّعين بأنَّ مصطفى كمال أتاتورك "تنازل عن أراضي الدولة العثمانية في البلقان والشرق الأوسط وشمال إفريقيا، وأنَّه خضع لضغوط الأوروبيين فألغى نظام الخلافة الإسلامية، ونفى الخليفة الأخير السلطان محمد السادس، الذي عزله البرلمان الجمهوري الجديد عام 1922، ومن ثمَّ تمَّ إعلان علمانية الدولة الجديدة في دستور عام 1924. أمّا في الجانب الاقتصادي فيدعي

مروّجوا نظريّة المؤامرة تلك، أنّ معاهدة لوزان "منعت الدولة التّركيّة من التّنقيب عن التّرات الطّبيعيّة كالنّفط والغاز في أراضيها".

وحسب باحثين متخصصين في تاريخ منطقة الشّرق الأوسط، يوجد فريقان يروّجان لنظريّة مؤامرة "نهاية معاهدة لوزان" ومساعي تركيا وأردوغان للسيطرة على المناطق التي كانت سابقاً خاضعة للدولة العثمانية، وأولهما "فريق بعض تيارات الإسلام السياسيّ العربيّة، التي أصبحت ذات هوى وميول عثمانية أكثر من السّultan العثمانيّ نفسه، فهم يحملون بعودة الخلافة، ويدعون لذلك من دون مواربة، ويهاجمون علمانية جمهورية أتاتورك، ويروّجون الاتّهامات لمؤسسي الدولة التّركيّة الحديثة، على أنّهم سبب النكسة الإسلاميّة، لذلك ينشرون نظريّة «نهاية معاهدة لوزان» ويبدّشرون بعهد عثماني جديد مقبل". وفريق آخر يعتبر من خصوم الإسلام السياسيّ المدعوم تركياً، ويحاول أصحاب هذا الفريق "تسويق فكرة البُعبع التّركيّ المقبل عام 2023 الذي سيعيد احتلال مناطق الشّرق الأوسط التي كانت تابعة للعثمانيين إلى تركيا المعاصرة، وسيتمّ ذلك بغزو تركي، بانت بوادره في التّدخل التّركيّ في سوريا والعراق وليبيا، وهذا الأمر يتعكّز على وقائع موجودة على الأرض، لكنّه في حقيقته يُمثّل نوعاً من حرب التحشيد الإعلاميّة وتضخيم الأخطار، حتّى إن كان ذلك عبر ترويح نظريّات المؤامرة".

يأمل الأتراك استعادة أمجاد السّلطنة العثمانية عبر إلغاء معاهدة لوزان، رغم أنّه بموجبها تمّ الاعتراف باستقلال الجمهوريّة التّركيّة. كما نصّت المعاهدة على "حماية الأقلية المسيحيّة الأرثوذكسيّة اليونانية في تركيا والأقلية المسلمة في اليونان؛ إلا أنّه تم فقط تمّ ترحيل معظم السّكان المسيحيين في تركيا والسّكان المسلمين في اليونان بموجب اتّفاقية سابقة متعلّقة بتبادل السّكان اليونانيين والأتراك التي وقّعها اليونان وتركيا".

ماذا تأمل تركيا من وراء إلغاء معاهدة لوزان؟

نظراً لتغيّر الظروف السياسيّة التي أفضت إلى توقيع معاهدة لوزان؛ تحدى الدولة التّركيّة ونخبها السياسيّة، وخاصّة الحاكمة منها والإسلاميّة والقومويّة، رغبة جامحة في إعادة صياغة بنود المعاهدة، أو حتّى إلغائها؛ لتحقيق أهداف، أقلّ ما يُقال عنها أنّها "توسّعية واستعماريّة"، في تمديد جغرافيّة الدولة التّركيّة عبر احتلال مزيد من أراضي دول الجوار، وتغيير خرائط المنطقة، انسجاماً مع مشاريعها القديمة - الجديدة في وضع ترتيبات إقليميّة ضمن إطار مشروع الشّرق الأوسط الجديد الذي تقوده الولايات المتّحدة الأمريكيّة في المنطقة.

تهدف تركيا إلى خلط الأوراق مجدّداً والاستفادة من الثّغرات التي وقّعت فيها معاهدة لوزان، والسعي للانضمام إلى الاتّحاد الأوروبيّ ونيل عضويّتها الكاملة، وبالتالي التّحوّل إلى دولة مؤثّرة في الإقليم والعالم، ومشاركتها في وضع أسس نظام إقليميّ يتناسب وطموحاتها، إلى جانب رغبتها التّحوّل إلى قوة اقتصاديّة ذات شأنٍ لتلعب دوراً كبيراً في المنطقة والعالم، لتنافس الدّول العظمى على موارد المنطقة من نفط وغاز وثروات أخرى.

فامتدادها نحو ليبيا وسيطرتها على مناطق شاسعة من الجغرافيا السّوريّة والعراقيّة وعلى المياه الإقليميّة لكُلّ من اليونان وقبرص وليبيا ولبنان وسوريا؛ تنبع من مطامع استعماريّة بهدف تعزيز قدراتها الاقتصاديّة، وفرض معادلات القوّة في المنطقة. وهذا المشروع يتناسق مع طموحاتها في إلغاء معاهدة لوزان، إضافة لواد أيّ طموح لدى الشّعب الكرديّ في نيل حقوقه، في ظلّ التّغيّرات العاصفة بالإقليم والعالم بعد بدء ثورات الربيع العربيّ والحرب الرّوسية في أوكرانيا.

إنّ تغيير أو إلغاء معاهدة لوزان مرهونٌ بالدرجة الأولى برغبة الدّول الغربيّة بها، وهو إن حصل؛ فهو يهدف لإعادة وضع ترتيبات جيوسياسيّة جديدة في المنطقة والعالم. فكما أنّ لوزان رسمت حدود الدّول الحاليّة؛ فإنّ أيّ تعديل عليها أو حتّى إلغائها هو خاضع للشروط السياسيّة ولمصالح وإرادات الدّول الغربيّة، وخاصّة الولايات المتّحدة الأمريكيّة وبريطانيا.

إلا أنّ توجّهات الحكومة التّركيّة الحاليّة بزعامه أردوغان، وانقسامها على نفسها، من حيث ولاءاتها ما بين الغرب الأطلسيّ وروسيا من خلال انحيازها لمشروعها الأوراسيّ، يُقيّد قدرات تركيا في إحداث أيّ اختراق مهمّ أو إجراء تعديل على المعاهدة. ويبدو من خلال الوقائع على الأرض؛ أنّ تركيا فقدت الكثير من قوّتها الدبلوماسية والسياسيّة في التأثير على الدّول التي وقّعت على المعاهدة، وغدت تركيا خطراً حقيقياً على خاصة أوروبا الجنوبيّة، بعد احتضانها لجماعات الإسلام الإرهابيّ، وزعزعتها أمن واستقرار منطقة الشّرق الأوسط، وباتت تميل أكثر إلى المشروع الأوراسيّ الذي تقوده في تركيا مجموعات ونخب سياسيّة متمثّلة بالدولة العميقة، من أمثال حزب العمل التّركيّ بقيادة دوغو برينجك، ما يعزّز من فكرة عدم تمكّن تركيا من تغيير المعاهدة أو إلغائها في أفضل الأحوال.

انقسام تركيا في رايها ما بين المعسكر الغربيّ بقيادة الولايات المتّحدة الأمريكيّة وروسيا، يضعها في موقف ضعيف ويحدّد

من إمكانياتها في لعب دور إقليمي، أو التوقيع على معاهدات واتفاقيات جديدة تُحدّد مصير منطقة الشرق الأوسط، بل تواجه تركيا مصيراً مجهولاً محفوفاً بمخاطر الانفجار السياسي والاقتصادي والإثني في ظلّ توجهات حكومتها الحالية، وكذلك نسق ومنمطية التفكير السائد بين نخبة السياسيين والفكرية من خلال التصعيد في الأفكار والشعارات القومية، وهو ما يجعلها معرّضة أكثر من غيرها لاندلاع صراعات داخلية، تكون سبباً كافياً لتفككها مستقبلاً.

وأورد الكاتب التركي «قدير مصر أوغلو» في كتابه بعنوان «معاهدة لوزان.. انتصار أم خدمة؟!» انتقد فيه المعاهدة ومن شارك ضمن الوفد التركي وأشرف على كتابته بنوده ومواده، فهو يرى أنّ «الأترك بتعهدهم بالتزامات معاهدة لوزان، قد تخلّوا عن قيادة المسلمين والعالم الإسلامي ورضوا مقابلها بقطعة صغيرة من الأرض».

ويرى بعض المراقبين أنّ المنتقد الأكبر للمعاهدة، هو رجب طيب أردوغان، الذي يعتبر أنّ مصطفى كمال أتاتورك «تخلّى فيها، كما في اتفاقية أنقرة مع العراق وإنكلترا، عن حدود «الميثاق الملى» الذي رسمه البرلمان العثماني - بدعم من أتاتورك - ويضمّ كلّ شمال سوريا وشمال العراق». فيما يرى التيار العلمانيّ في تركيا أنّ اعتبار أردوغان معاهدة لوزان «هزيمة» للأترك، ما هو سوى محاولة «لاقتلاع العلمانية». وقدّم زعيم «حزب الشعب الجمهوري» المعارض، كمال قليجدار أوغلو، مشروع قانون لإعادة اعتبار يوم توقيع المعاهدة عيداً وطنياً، بعدما كان رئيس الوزراء الأسبق، عدنان مندريس، قد ألغاه في الخمسينيات من القرن الماضي.

وأثناء اجتماعه بمخاتير القرى والأحياء في عام 2016، انتقد أردوغان اتفاقية لوزان، قائلاً إنّ «البعض يحاول إظهار اتفاقية لوزان على أنّها انتصار، وهناك من يريد إقناعنا بأنّ معاهدة لوزان كانت انتصاراً لتركيا ولالأترك، انظروا إلى إيجه، نصف جزره منحناها لليونان في اتفاقية لوزان، أهذا انتصار؟ هذه الجزر ملّك لنا، لدينا مساجد ومعابد هناك، فضلاً عن وجود حقوق لدينا متعلّقة بالحدود الجوية والبحرية والمنطقة الاقتصادية المحصورة، والتي ما زلنا لا نعيها بشكلها الصحيح؟ ما هذه الاتفاقية التي خسرت فيها حقوقنا؟». وعدّ أردوغان أنّ المعاهدة تُمثّل «جرحاً عميقاً في الذاكرة التاريخية التركية»، وأنّها «قلّصت جغرافياً من خريطة الدولة التركية وألزمتهما بالتنازل عن 80% من مساحتها»، وأضاف: «هدّدونا بمعاهدة سيفر في عام 1920، ليجعلونا نقبل معاهدة لوزان في عام 1923... لقد لوحوا لنا بالموت لنقبل بالعاهة الدائمة».

وأثناء زيارة أردوغان لليونان في عام 2017، قال في مؤتمر صحفي مع نظيره اليونانيّ «إنّ معاهدة لوزان، الموقّعة بعد الحرب العالمية الأولى تنصّ على تفاصيل دقيقة ما تزال غير مفهومة حتّى الوقت الزاهن»، وأشار إلى ضرورة تحديثها بالقول: «لست أستاذاً في علم القانون، لكنني أعرف قانون السياسة جيّداً، ففيه شرط يقضي بوجوب تحديث الاتفاقيات، ونحن قادرون على تحديث ما أبرم بيننا من اتفاقيات، وهناك أمثلة كثيرة على ذلك». وتساءل: «كيف نقول بأنّ معاهدة لوزان (بين تركيا وعدة دول بينها اليونان) يتمّ تطبيقها وإلى الآن لم يتمّ انتخاب مفتي عام لمسلمي غربيّ تراقيا (اليونانية ذات الأقلية التركية)»، وأنهم أثبتوا بالتميز ضدّهم قائلاً: «الدخل القومي للفرد في اليونان حوالي 18 ألف دولار، لكن معدّل الدخل القومي للفرد بالنسبة لشعب تراقيا الغربية لا يتجاوز الـ 2200 دولار».

ويرى مراقبون أنّ أردوغان لم ينتظر عام 2023 لمحاولة «استعادة» حدود «الميثاق الملى»، فهو يعمل لهذا الهدف منذ عام 2016 في سوريا وفي العراق.

فيما قالت الأكاديمية «نورتان جتين»، مديرة مركز «مبادئ أتاتورك وتاريخ الانقلاب للأبحاث» التابع لجامعة تراقيا، إنّ معاهدة لوزان «كانت بمثابة وثيقة اعتراف بسيادة واستقلال تركيا التي كانت قد خرجت للتوّ من الكفاح الوطني».

كما يصف المؤرخ التركي «مصطفى أرمان» معاهدة لوزان، بأنّها «هزيمة واضحة»، مشيراً إلى أنّ «الميثاق القومي» حدّد للهيئة المفاوضة الأهداف الأساسية لعملية التفاوض، وأنّ «جزر إيجه وإقليم غرب تراقيا وقبرص» و«باطوم» التابعة لجورجيا، كانت ضمن أهداف الميثاق، ولكن تمّ تسليمها كلّها للجانب الآخر على طبق من ذهب، بحسب قوله.

وعن احتمالية إحداث تغييرات في بنود مواد المعاهدة أو إلغائها، أكّد الباحث الفرنسيّ «ماتيو راي»، المتخصّص في تاريخ الشرق الأوسط في المركز الفرنسيّ، في مقال له، «أنّه من الصعب إحداث تغييرات في المعاهدات القديمة، على الرّغم من تغيّر الظروف التاريخية والسياسية التي كانت قائمة حين توقيع المعاهدة». وأشار إلى أنّه «فيما يتعلّق بمسألة الحدود التي ثبتت المعاهدة؛ فإنّه لن يمكن مستقبلاً لتركيا أن تكتسب أراضي جديدة، أو أن تخسر جزءاً من أراضيها الحالية، علاوة على أنّها، أي تركيا، لن تسعى إلى ذلك».

قضية الموصل في لوزان:

شغلت قضية الموصل جزءاً كبيراً من مداولات الوفود المشاركة في مؤتمر لوزان، واستحوذت على نقاشات مستفيضة، أدت إلى تعليق جلسات المؤتمر مرّات عديدة، وخاصّةً من جانب وفديّ كلّ من تركيا وبريطانيا، حيث كان العراق تحت الانتداب البريطاني، فيما كان اكتشاف النفط في الموصل، السبب الرئيسي للخلاف حولها.

طالب الوفد التركيّ بضمّ منطقة الموصل إلى أراضيها، معتبراً أنّ الوحدة العرقية تجمع بين الأتراك والكرد، وأنّ الموصل مرتبطة تجارياً واقتصادياً مع منطقة الأناضول، و"أنّ احتلال الحلفاء لها غير شرعيّ" وأنّ سكّان المنطقة "يرغبون بالانضمام إلى تركيا". فيما فنّد رئيس الوفد البريطانيّ اللورد "كرزون" الادّعاءات التركيّة وقال بأنّ "غالبية السكّان كانوا من العرب (وهم من أصل ساميّ) والأكراد (وهم من أصل آريّ) ومختلفين من حيث الأصول جوهرياً عن الأتراك، وأنّ معظم تجارة الموصل مع العراق وليس مع الأناضول، وقد تمّ تكليف الحكومة البريطانيّة رسمياً بالانتداب على العراق من قبل عصبة الأمم، وأظهرت الثورات الكرديّة في القرن التاسع عشر وقبل الحرب أنّ الأكراد لا يؤيدون أن يكونوا جزءاً من تركيا".

رفعت بريطانيا قضية الموصل إلى "عصبة الأمم" والتي قضت بأنّه "لا يحقّ لأيّ طرف احتلال المنطقة والسيطرة عليها"، وهذا ما أسقط المطالب التركيّة في السيطرة عليها، وعادت الموصل لتقع تحت الانتداب البريطانيّ.

الكرد ومعاهدة لوزان:

لا يساور أيّ كرديّ أدنى شكّ أنّ معاهدة لوزان كانت بمثابة خنجر طعن به في ظهر طموحاتهم في إنشاء وطن قوميّ لهم على جغرافيتهم التاريخيّة؛ بل يعتبر معظم الكرد أنّ المعاهدة كانت وراء تقسيم وطنهم إلى أربعة أقسام، ليوزّع بين أربعة دول تحكّمها ذهنيّات الاحتلال والإنكار، لا تعترف حتّى بوجوده كشعب، وتغلق أمامه جميع مساحات الحرّيّة لنيل حقوقه المشروعة التي نصّت عليها القوانين الدوليّة وشريعة الأمم المتّحدة، وحتّى دساتير تلك البلدان التي تستعمر وطنهم.

عمّقت لوزان من مأساة الكرد؛ عبر تفويضها الدّول التي أنشأتها التصرف بمصير الشعب الكرديّ، حتّى وصل بها الأمر باتت معها تُطلق على الكرد الملحقين بكلّ دولهم أسماء لا تنسجم مع الحقيقة التاريخيّة والجغرافيّة لوجودهم ووطنهم، ففي تركيا أطلق عليهم اسم "أكراد تركيا"، ثمّ وصلت التسمية من قبل الحكومات التركيّة المتعاقبة. وبعد إخمد الثورات والانتفاضات الكرديّة أطلقت عليهم اسم "أتراك الجبال"، وفي العراق أطلق عليهم "أكراد العراق" وكذلك في سوريا وإيران أيضاً. حتّى سرّت تلك التسميات الغريبة بين الكرد أنفسهم، بما فيها حركاته وقواه السياسيّة.

لعبت بريطانيا دوراً محوريّاً في ترتيب بنود المعاهدة وتلبية رغبات وشروط تركيا في محو كلّ ما يميّز بالشعب الكرديّ منها، حسبما يؤكّد مندوب بريطانيا في المؤتمر اللورد "كرزون"، ويوضّح أنّه بغرض استمالة تركيا إلى الغرب وإبعادها عن روسيا السوفييتيّة؛ ارتضت بريطانيا أن تقبل بالشروط التركيّة في عدم التطرّق إلى حقوق الشعب الكرديّ، بل إلغاء ما نصّت عليه معاهدة "سيفر"، وتجاهل مطالبهم. ويضيف بأنّ بريطانيا تمكّنت من إقناع الدّول الأخرى المشاركة في المؤتمر بعدم ذكر الكرد وحقوقهم، نزولاً عند رغبة الوفد التركيّ برئاسة عصمت إينونو.

ويسرّد "كرزون" بأنّ بريطانيا فرضت شروطها على تركيا عبر التأكيد على إبقاء المضائق (مضيقَي البوسفور والدردنيل) حتّى الحماية الدوليّة، وألا تضع تركيا أيّ شروط أمام الملاحة الدوليّة وعبور السفن. وكذلك فرضت عليها قطع العلاقات مع السوفييت ولينين. وبهذا الشكل ضمنت بريطانيا سلامة مرور أساطيلها عبر تلك المضائق، ولجذب تركيا وأتاتورك إلى المعسكر الغربيّ.

تسبّبت معاهدة لوزان في وضع الشعب الكرديّ تحت سيطرة أعنى الدّول القوميّة في المنطقة، وفضّلت الدّول الموقّعة على المعاهدة مصالحها على حقوق الكرد، خاصّةً بعد اكتشاف النّفط في الموصل. فرغم إصرار الوفد التركيّ على أحقيّته في الموصل، إلا أنّه أمام الإصرار البريطانيّ في الاستحواذ عليها؛ وعدم فتح أيّ نقاش حول القضية الكرديّة؛ تنازل الأتراك عن هذا الحقّ "التاريخي" الذي طالما يطالبون به.

ويرى الكاتب "محمّد رمضان" في بحث له عن لوزان بعنوان "الكرد وفوبيا لوزان" بأنّه بموجب معاهدة لوزان "تتعهد أنقرة بمنح مواطنيها الحقوق الكاملة في المساواة والعدالة أمام قانون الدّولة التركيّة، ومنح الحرّيّات دون تمييز، من غير أن ترد أيّة إشارة للكرد فيها، كما دون ذكر معاهدة سيفر".

ويذكر الباحث الألمانيّ "روبرت جيروورث" بأنّ معاهدة لوزان "أرست فعلياً سابقةً في القانون الدوليّ؛ تمثّلت بحقّ

الحكومات في طرد أعداد كبيرة من مواطنيها على أساس أنهم ينتمون ل"الأخر". وقد قوّض ذلك بشكل مريع التعددية الثقافية والعرقية والدينية كمثال يمكن التطلع إليه للعيش المشترك، والواقع أن معظم الناس - على الرغم من كل نزاعاتهم - من رعايا الإمبراطوريات الأوروبية السابقة عاشوا وتعاملوا وعمولوا بعدالة حسنة إلى حد كبير لعدة قرون". ويشير "جيروروث" في كتابه إلى التغييرات الديمغرافية التي نتجت بموجب المعاهدة "نقل أعداد كبيرة من الرّوم إلى اليونان، وكذلك الأتراك من اليونان، عبر اقتلاعهم من أماكن ولادتهم، تلبية لمصالح الدول العظمى، وفي مقدمتها بريطانيا وفرنسا وتركيا واليونان".

إضافة إلى ذلك؛ شكّلت معاهدة لوزان تراجعاً فضماً وغير قانونيً عن مقرّرات معاهدة "سيفر" بشأن إنشاء دولتين مستقلّتين؛ كردية وأرمنية، وهو الأمر الذي أطلق يد الأتراك في ارتكاب مجازر جماعية بحق كل من الكرد والأرمن.

تمّ بموجب المعاهدة تقسيم كردستان إلى أربعة أجزاء، وحرم الشعب الكردي بالتالي من وطن له كسائر الشعوب الأخرى، وبات أكبر شعب من حيث التعداد السكاني على مستوى العالم بلا وطن وبلا هوية، وتمّ فرض هوية تلك الأنظمة الأربعة عليه، وكذلك حُرِم من جميع حقوقه الثقافية والسياسية والاقتصادية، حتى بات وجوده على أرضه مهدداً، وعانى بسبب هذا التقسيم الناجم عن تلك المعاهدة مختلف الولايات، من القتل والتّهجير والتّكثير والاضطهاد.

ويقول الكاتب مُحَمَّد نور الدين في مقالة له تحت عنوان "مئوية لوزان: لا أحد راضياً" نشرته صحيفة "الأخبار" اللبنانية بتاريخ 26 يوليو/ تموز 2022، "لعلّ الأكثر إحساساً بالمرارة مع معاهدة لوزان هم أكراد تركيا والمنطقة الذين نظّموا، في هذه المناسبة، وقفة احتجاجية في مدينة لوزان نفسها، للمطالبة برفع الظلم اللاحق بهم، والعودة إلى تطبيق "اتفاقية سيفر" التي وقّعت في الـ10 من أغسطس/ آب 1920، من جانب موفد السلطان العثماني مُحَمَّد السادس".

ويضيف نور الدين "لكنّ القوميّين الأتراك رفضوا معاهدة "سيفر" واعتبروها مجحفة في حقّ تركيا، إذ إنّها «تُنهبها كوطن». وأعطت الاتفاقية المذكورة الأقليات حقوقاً مهمة، من مثل إقامة دولة أرمنية مستقلة في شرق الأناضول يرسم حدودها الرّئيس الأمريكي "وودرو ويلسون"، وإقامة حكم ذاتي للأكراد في بعض مناطق جنوب شرق الأناضول المتاخمة لسوريا". ويستطرد "نور الدين" القول "وفي ظلّ اللبس الذي أثارته الاتفاقية، قاد مصطفى كمال أتاتورك حملة إغائها في سياق حرب التحرير الوطنية التي أعلنها عام 1919، وانتهت بتوافق مع الاتحاد السوفياتي وكلّ من فرنسا وإنكلترا، وبمعارك مع اليونان أفضت جميعها إلى "معاهدة لوزان" ورسم خريطة تركيا الحالية، فيما حلّت مشكلة الموصل بضمّها إلى العراق، في عام 1926".

ويلفت "نور الدين" بالقول: "بالنسبة إلى الأكراد، تُشكّل هذه المناسبة ذكرى مرور مئة عام على "المقاومة الكردية" التي "ستتوجّ بنار الحُرّيّة"، كما تذكّر صحيفة "أوزغور بوليتيكا" وتتهم الصحيفة، أردوغان، ب"التعاون مع الشيطان من أمريكا إلى روسيا"، من أجل هدف واحد، هو "حرمان الأكراد من الحقّ في الحياة وفي الوجود". لكنّ الأكراد، بحسبها، سيطيحون باللعبة التي تُحاك ضدّهم في الشّرق الأوسط".

ويورد "نور الدين"، نقلاً عن الصحيفة التي كتب فيها القيادي الكرديّ "حسين جاويش" قبل رحيله، بأنّ مصطفى كمال "انقلب على كلّ وعوده أثناء محادثات لوزان، ومنها موافقة البرلمان التركيّ في 10 فبراير/ شباط 1922 على مشروع قانون للحكم الذاتيّ للأكراد بغالبية 363 صوتاً مقابل 64 صوتاً". وأكّد "جاويش" أنّ أتاتورك حلّ البرلمان بعد تلك الجلسة، وجرى انتخاب برلمان جديد، وأنكر حتى حدوث الجلسة المذكورة. ويضيف "جاويش" أنّه "عندما وقّعت المعاهدة؛ بدأ أتاتورك حملة تصفية شاملة للوجود الكرديّ لغه وثقافة ودينياً وتجارة وصحافة". ويذكر الكاتب بما جاء على لسان وزير العدل التركيّ، "مُحمّد أسد بوزكورت"، عام 1930، بعد قمع انتفاضة آغري، من أنّ "التركيّ هو السيّد والصاحب الوحيد لهذا البلد. إنّ الذي يعيش في هذا البلد، وليس من العرق التركيّ، له حقّ وحيّد وهو أن يكون عبداً وخادماً".

ويشرح الكاتب "جاويش" موقف الكرد بالنسبة للمعاهدة في الوقت الراهن، بالقول: "فليعلم الصديق والعدو ولتعلم الجبال، أنّ الأبناء الشُّجعان لأكراد الجبال لن يحنوا رأسهم، وليعلم كلّ الظالمين هذه الحقيقة، وهي أنّ معاهدة لوزان سيكون مصيرها التمزيق".

كما يصف الكاتب في "أوزغور بوليتيكا"، "ديمير تشيليك"، الوضع من "سيفر" إلى "لوزان"؛ إذ يعتبر أنّ الأكراد "كانوا الضحية الأكبر"، عبر توزيع جغرافية وطنهم بين أربع دول "اغتصبت حقوقهم، وعملت على طمس هويتهم". ويؤكّد "تشيليك" أنّ «مثل هذه النتيجة الظالمة، تستوجب أن تُرمى معاهدة لوزان في مزبلة التاريخ»، وأن تستمرّ «المقاومة إلى حين هزيمة خيار المحو والإنكار، وانتصار خيار حُرّيّة الشعوب والمعتقد».

ويرى مراقبون أنّ تركياً تُمهّد للانسحاب من معاهدة لوزان، عبر التوسّع واحتلال الأراضي التي سَبَقَ وأن تحرّرت من الاحتلال التركيّ في المعاهدة، معتمدة في ذلك على إثارة نزاعات عرقية ودينية بين السكّان، محورها تغذية الولاء لتركياً تحت مظلة دينية متجسّدة في تنظيم الإخوان الإرهابيّ، وإحياء نغرات عرقية بين بعض السكّان المنحدرين من أجداد عثمانيين استوطنوا هذه البلاد خلال الاحتلال العثمانيّ البعيد، كما تفعل في سوريا وليبيا والعراق.

تُشكّل الذكريّ المئويّة لمعاهدة لوزان حساسيّة لدى التيار الإسلاميّ - القوميّ المُتمثّل بتحالف حزب العدالة والتنمية مع حزب الحركة القوميّة بقيادة كلّ من أردوغان ودولت باهجلي، فهما يسعيان إلى إعادة الرّوح لمشروع "الميثاق المليّ" الذي أقرّته الإمبراطوريّة العثمانية في آخر عهدها، بالسيطرة على مناطق من شمال سوريا والعراق، وكذلك تراقيا الغربية، وتنفيذ هذا المشروع الذي سار فيه أردوغان خطوات عبر احتلال أجزاء من الأراضي السوريّة، وتثبيت قواعده العسكرية في شمال العراق، والقضاء على أحلام الشّعب الكرديّ في نيل حقوقه في ظلّ ثورات الشّعب التي تعصف بالمنطقة والتغيّرات التاريخيّة في العالم، ويعتبر هؤلاء أنّ تنفيذ المخطّطات التركيّة مرهونٌ بفوز أردوغان وحزبه في الانتخابات الرّئاسيّة والبرلمانيّة القادمة.

ويقول "محمّد نور الدين" أنّه بمناسبة حلول الذكريّ المئويّة الأولى لمعاهدة لوزان يمكن "أن يحدث زلزال يقلب تركياً رأساً على عقب، في الدّاخل كما في الخارج، مع احتمال أن تدخل البلاد مرحلة من الاضطراب والفتنة وعدم الاستقرار، وفق ما يرى مراقبون. وعليه، فإنّ العام الأخير من "لوزان"، والذي يتزامن مع نهاية ولاية أردوغان، بالغ الحساسيّة داخليّاً، إذ ستكون للأكراد كلمتهم الحاسمة عبر "حزب الشّعب الديمقراطيّ" الذي تحوّل إلى بيضة قبان التّوازنات الدّاخلية. كما أنّ الصراع مع العلمانيين وصل إلى ذروته، في ظلّ التّهديد الذي يمثّله "العدالة والتنمية" للمكتسبات الأتاتورية، بل حتّى أنّهاهه أتاتورك بالتّفريط بالحقوق القوميّة. وسيحمل العام المذكور أيضاً حسابات معقّدة تخصّ علاقات تركياً الخارجيّة، ولا سيّما مع الولايات المتّحدة ودول الخليج والجوار الجغرافيّ من أرمينيا إلى سوريا والعراق، حيث تنتظر غالبية هذه الدّول ما إذا كان أردوغان سيبقى في موقعه أم لا، لتبنيّ على الشّيء مقتضاه".

وعن إعادة الكرّ النّظر في نتائج معاهدة لوزان وانعكاسها على مصيرهم، يقول الكاتب "محمّد رمضان" في مقالته بعنوان "الكرّ وفوبيا لوزان"، مُحمّلاً الحلفاء مسؤوليّة ترك الكرد بلا وطن "عدّ الكرد هذه المعاهدة ضربة قاسية ضدّ مستقبلهم ومُحطّمة لآمالهم.. وبذلك يتحمّل الحلفاء المسؤوليّة الأخلاقية الكاملة تجاه الشّعب الكرديّ، ولا سيّما كلّ من بريطانيا وفرنسا، ولذلك بقيت معاهدة "سيفر" حبراً على ورق، إلّا أنّ هذا الورق أصبح وقوداً للنّضال التحرّريّ الكرديّ فيما بعد، وبالتالي فإنّ التاريخ يعيد نفسه من خلال عقد اجتماعات في كواليس لوزان بين كيري ولافروف حول وضع خريطة جديدة للمنطقة، بعد انتهاء صلاحية سايكس بيكو".

الخاتمة:

توردُ دراسة لمركز "ميدان" حول معاهدة لوزان تحت عنوان "الانقراض على لوزان.. هل اقترب انهيار المعاهدة التي أسّست دول الشّرق الأوسط؟"، تقول الدّراسة "خلال اقترابنا من الذكريّ المئة لمعاهدة لوزان الثّانية التي نظّمت عمليّة تفكيك الإمبراطوريّة العثمانية، تتحلّل اليوم تركيبة منطقة الشّرق الأوسط وتعود مرّة أخرى إلى أوضاع تشبه ما كانت عليه المنطقة قبل لوزان، إذ شهدت المنطقة عودة تركياً مُجدّداً إلى أهمّ البلدان والمناطق التي انسحبت منها بعد توقيع تلك المعاهدة، من خلال دفعها بقوّة عسكرية في الميدان عبر عمليّات عسكريّة أو اتّفاقيات نشر قوّة، كما جرى في ليبيا بموجب الاتّفاق مع حكومة الوفاق في طرابلس برئاسة فايز السّراج، وقبل ذلك في سوريا من خلال عمليّات "درع الفرات" في 2017 و"غصن الزّيتون" في 2018 و"نبع السّلام" في 2019، تُمّ العمليّة العسكريّة الجارية حالياً في إدلب، وقبل ذلك بسنوات في العراق في منطقة بعشيقه شمال الموصل في عام 2015".

وتضيف الدّراسة "نبحث هنا في خلفيات تلك المعاهدة التي تقع في جذر معظم مشكلات الشّرق الأوسط المعاصر، لعلّنا نفهم خلفيات التّدخل العسكريّ التركيّ في المنطقة من جديد في أكثر من بلد عربيّ، بعد انهيار الدّولة العثمانية منذ نحو 95 عاماً".

كما يتحدّث الكاتب الأمريكيّ "ديفيد فرومكين" في كتابه المُهمّ عن تشكّل الخارطة السّياسيّة للشّرق الأوسط الحديث "سلام ما بعده سلام"، ويقول بأنّ "الاحتلال البريطانيّ أذى في كلّ مكان من العالم إلى تدمير البنى السّياسيّة للمواطنين الأصليين، واستبدال بها بني جديدة على النّمط الأوروبيّ بموجب قوانين أوروبية ووفقاً لمفاهيم أوروبية، سواء كُنّا نتحدّث هنا عن الأميركيّتين أو أستراليا أو نيوزلندا أو أفريقيا جنوب الصحراء الكبرى التي لم تُعدّ مقسّمة على أسس قبلية، بل قُسمت إلى دول

كما هو الحال في أوروبا. إلا أن الرّجل يتوقّف عند بقعة واحدة من العالم ليتساءل إذا كان الاحتلال الأوروبي أحدث فيها ما أحدثه في أماكن أخرى من أثر عميق ودائم؟".

ويشرح "فرومكين" خارطة الشّرق الأوسط بأنّه "أصبح ما هو عليه الآن؛ لأنّ الدّول الأوروبيّة أخذت على عاتقها أن تُعيد تشكيله بعد تحطيم الحكم العثمانيّ للشّرق الأوسط النّاطق بالعربيّة تحطيماً لا خلاص منه، ولكي تأخذ أوروبا، أو بالأحرى بريطانيا وفرنسا، مكان النّظام القديم، أوجدت بلداناً، وعيّنت حكماً، ورسمت حدوداً، وأدخلت أنظمة سياسيّة من النّوع الموجود في شتّى بقاع العالم الاستعماريّ". وبحسب "فرومكين" فإنّه "خلال الفترة بين عامي 1914-1922 وضعت المفاوضات والاتّفاقيّات وتسويات ما بعد الحرب نهاية للصراع حول مسألة الشّرق الأوسط بين القوى الأوروبيّة، إلا أنّها أسفرت عن ولادة مسألة شرق أوسطيّة في قلب الشّرق الأوسط نفسه".

إلا أنّ تغيير معاهدة لوزان وإلغاءها يتوقّف على مصالح القوى المهيمنة في العالم، فهي التي رسمت معالم هذا الشّرق الأوسط وخلقت قضاياها وصراعاته الإثنيّة والدينيّة والعرقية، وبات التخلّص من هذا الإرث الاستعماريّ ضرورة إنسانيّة ملحّة تفرض نفسها على جميع شعوب المنطقة وقواها الثّوريّة والديمقراطيّة، بأن تبادر إلى خلق معادلات القوّة واتّباع سياسات تفضي إلى إعادة رسم خرائط المنطقة ودولها وفقاً لمطالب شعوبها، وليس وفق مصالح الغرب أو الأنظمة الاستبداديّة التي ابتليت بها شعوبنا.

فيما يتطلّع الشّعب الكرديّ إلى إعادة تفعيل معاهدة "سيفر"، وإلغاء معاهدة لوزان المشؤومة والمجحفة بحقهم، وبما يضمن حقوقه في عالم اليوم. فقد استمرّ نضال الشّعب الكرديّ طيلة المئة سنة التي مرّت على توقيع لوزان، وعانى الكثير من الويلات وتعرّض للعديد من المجازر ومحاولات الدّول المُحتلّة محوه من الوجود، ورغم ذلك أثبت أنّه شعبٌ مقاومٌ وجديرٌ بأن يحيى حُرّاً على أرضه، وهذا الأمر منوطٌ بالدّرجة الأولى بإلغاء كلّ المعاهدات والاتّفاقيّات التي حرمتها من تلك الحقوق. فإن كانت الدّول التي تتقاسم جغرافيّة كردستان فيما بينها وراء كلّ المآسي التي حلّت بالشّعب الكرديّ، فإنّه بالقدر نفسه تتحمّل الدّول الغربيّة، وفي مقدّماتها بريطانيا، وزر حُرمان الكرّد من حقوقه المشروعة.

المراجع:

المراجع:

1 - "منير أديب" الباحث المتخصّص في شؤون الحركات المتطرّفة والإرهاب الدّوليّ وكتابه "الدّولة الإسلاميّة.. فكرة زائفة أم حقيقة غائبة".

2 - الكاتب التركيّ «قدير مصر أوغلو» في كتابه بعنوان "معاهدة لوزان.. انتصار أم خدمة؟!".

3 - حديث للرئيس التركيّ رجب طيب أردوغان عام 2016 خلال اجتماعه بمخاتير القرى والأحياء في تركيا.

4 - حديث للرئيس التركيّ رجب طيب أردوغان في مؤتمر صحفيّ مع نظيره اليونانيّ خلال زيارة له لليونان عام 2017.

5 - حديث للأكاديميّة "نورتان جتين"، مديرة مركز "مبادئ أتاتورك وتاريخ الانقلاب للأبحاث" التابع لجامعة تراقيا.

6 - دراسة للمؤرخ التركيّ "مصطفى أرمغان" حول معاهدة لوزان، بعنوان "لوزان.. هزيمة واضحة".

7 - مقالة للباحث الفرنسيّ "ماتيو راي"، المتخصّص في تاريخ الشّرق الأوسط في المركز الفرنسيّ حول معاهدة لوزان.

8 - بحث للكاتب "محمّد رمضان" عن لوزان بعنوان "الكرّد وفوبيا لوزان".

9 - تحليل للباحث الألمانيّ "روبرت جيرورث" حول معاهدة لوزان.

10 - مقالة للكاتب محمّد نور الدين تحت عنوان "مئويّة لوزان: لا أحد راضياً" نشرته صحيفة "الأخبار" اللبناية بتاريخ 26 يوليو/ تموز 2022.

- 11 - تحليل سياسي لصحيفة "أوزغور بوليتيكا" حول معاهدة لوزان.
- 12 - مقالة للكاتب والقيادي الكردي الراحل "حسين جاويش" نشر في صحيفة "أوزغور بوليتيكا".
- 13 - مقالة للكاتب في صحيفة "أوزغور بوليتيكا"، "ديمير تشيليك"، بعنوان "الوضع من سيفر إلى لوزان".
- 14 - دراسة لمركز "ميدان" حول معاهدة لوزان تحت عنوان "الانقضاء على لوزان.. هل اقترب انهيار المعاهدة التي أسست دول الشرق الأوسط؟".
- 15 - الكاتب الأمريكي "ديفيد فرومكين" في كتابه عن تشكّل الخارطة السياسيّة للشرق الأوسط الحديث بعنوان "سلام ما بعده سلام". [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | alawset.info 30-05-2023

وقت التدوين: 2023-05-30

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 237

معاهدة لوزان: 100 عام من الفوضى!

[20230315124514474646=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230315124514474646)

عمار الحديثي

لوقدر لمعاهدة سيفر التي وقعت عقب الحرب العالمية الأولى يوم 10-08-1920 بمدينة سيفر الفرنسية الاستمرار، لكانت مدن طرابزون وديار بكر وأرضروم وأزمير وأدرنة وتكبرداغ وغازي عينتاب كلها خارج الأراضي التركية! إذ قسمت الاتفاقية الأراضي التركية بطريقة مماثلة لاتفاقية سايكس بيكو، وبنفس شروط معاهدة فرساي المذلة لألمانيا عام 1919 تقاسمت بريطانيا وفرنسا وإيطاليا واليونان المدن التركية وأخرجت كل المناطق غير الناطقة باللغة التركية من السيطرة العثمانية وضمنها شبه الجزيرة العربية والمناطق التركية ومناطق الأرتودوكس اليونانيين والأرمن والكورد في الشرق. لكن الذي حصل قبلها، أن الأتراك كانوا قد بدأوا حرباً ضد قوات الحلفاء- التي تُعرف بحرب الاستقلال- في العام 1919، وطردها من أغلب المناطق التي سيطرت عليها وضمنها مناطق معاهدة سيفر، فاضطر الحلفاء وفق الواقع الجديد التفاوض مرة أخرى، وهكذا تم عقد اتفاقية لوزان الثانية لتمييزها عن اتفاقية لوزان الأولى مع إيطاليا عام 1912 المتعلقة بالانسحاب العثماني من ليبيا.

وفي 24-07-1923 بمدينة لوزان السويسرية، أبرمت الاتفاقية بين تركيا من جهة وكل من بريطانيا وفرنسا وإيطاليا واليابان واليونان والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية (يوغسلافيا لاحقاً) ورومانيا من جهة أخرى. هذه المعاهدة التي أعلن بعدها قيام الجمهورية التركية، لا يزال الشرق الأوسط يعيش على وقعها -أو وقع الفوضى الذي أنتجته- حتى بعد 97 عاماً من طرحها وتوقيعها.

الانفراد في السياسية والجغرافيا

تضم المعاهدة 143 مادة تتعلق بتنظيم وضع تركيا الدولي الجديد، وترتيب علاقتها بدول الحلفاء المنتصرين في الحرب، ورسم الجغرافيا السياسية لتركيا الحديثة وتعيين حدودها مع اليونان وبلغاريا، وتنازل الدولة التركية النهائي عن ادعاء أي حقوق سياسية ومالية وأي حق سيادي في الشام والعراق ومصر والسودان وليبيا وقبرص.

إلى جانب تنظيم استخدام المضايق البحرية التركية في وقت الحرب والسلم، وبينما يمكن اعتبار وجود هذه المواضيع - بغض النظر عن إجحافها من عدمه- أمراً طبيعياً في معاهدة بعد الحرب، إلا أن المواد الأخرى تعكس الغرض الحقيقي من معاهدة لوزان على مستوى تركيا وعلى مستوى المنطقة، إذ تتدخل الكثير من البنود بتنظيم علاقة المواطنين بالدولة الجديدة وكأنها مواد من الدستور وليس معاهدة سلام بين طرفين متحاربين.

مثلاً تتحدث المادة 38 عن مسؤولية تركيا في معاملة جميع السكان دون تمييز ومنح حرية العبادة والرأي وحق المثل أمام القانون. وبالمجملة تنظم في 8 مواد (المواد 37-44) حقوق الأقليات غير المسلمة من ناحية الجنسية والتعليم وحرية العبادة والتنقل والعمل والولادة ويكون موضع تنفيذ البنود تحت إشراف عصبة الأمم، ولا يحق لتركيا تغييرها إلا بقرار منها، فيما تلزم اليونان ببند خجول حول الأقلية المسلمة فيها.

على الصعيد الإقليمي، تعتمد الاتفاقية فصل تركيا الجديدة عن أداء أي دور في أراضي الدولة العثمانية القديمة كما تُعفي الدول من الديون العثمانية السابقة كما في البنود (19-29).
في المقابل، كل ما حصلت عليه تركيا هو الحفاظ على أراضيها بالشكل الذي يُعرف اليوم وبذلك تكون نجت من التقسيم الذي عانته الدول العربية، ومع ذلك دفعت الثمن غالياً، إذ تقلصت بموجبه الأراضي التركية بشكل كبير، كما تم تحقيق هدف مهم في إبعاد تركيا عن أهم اكتشافات القرن العشرين: النفط.
يكشف الكاتب البريطاني الألمع أنتوني سامبسون في كتابه الأخوات السبعة عن كبرى شركات النفط، ويذكر كيف تحول النفط والسيطرة عليه إلى أولوية قصوى لبريطانيا منذ عام 1913 أي قبل المعاهدة بـ 10 سنوات.
في خطابه الذي أوردته سامبسون، قال ونستون تشرشل رئيس الوزراء خلال الحرب العالمية الثانية: إذا أرادت الإمبراطورية الاستمرار في حكم الأمواج، يجب أن نصبح المالكين أو بأي حال من الأحوال المراقبين عند مصدر ما لا يقل عن نسبة من إمدادات النفط الطبيعي التي نطلبها.
لم يكن النفط بالطبع خافياً على الدولة العثمانية، ففي دراسة للمعهد الإستراتيجي للشؤون الدولية، يشير الباحث جون باسارين إلى أن الدولة العثمانية وألمانيا توصلوا لضرورة استغلال الثروات المعدنية في الشرق الأوسط، حيث كانت الاتفاقيات الموقعة بين البلدين تنص على أن تقوم ألمانيا ببناء خطوط السكة الحديدية، ومنها الخط العملاق الشهير: برلين-بغداد، مقابل أن تحصل ألمانيا على حقوق التنقيب في الثروات النفطية والمعدنية بمسافة 20 كيلومتراً على جانبي السكة.
لم يُنفذ المشروع بسبب قيام الحرب واستسلام الدولة العثمانية التي تعرضت لهجوم بريطاني استهدف المكان الأكثر أهمية، وهو ممالك النفط في الجزيرة العربية.
طوال الفترة التاريخية الممتدة ما بين توقيع المعاهدة وحتى عام 2002، تاريخ وصول حزب العدالة والتنمية للحكم في تركيا، كانت تركيا بعيدة تمامًا عن دائرة التأثير في صنع الأحداث في الشرق الأوسط، إلا تلك الأدوار التي كانت تلعبها ضمن الناتو، فيما عدا ذلك كان التوجه نحو الجنوب محرمًا على تركيا بفعل الأمر الواقع أو الإرادة الدولية.
ورغم أن الخروج الرسمي من المعاهدة وتحدي بنودها أقرب للمستحيل حتى بعد قرن من توقيعها، إلا أن تركيا اليوم تحاول الإفلات بنعومة وحذر من المعاهدة، فالتجارب التاريخية القريبة التي خاضها قادة مثل صدام حسين في العراق وجمال عبد الناصر في تحدي الإرادة الدولية أظهرت بما لا يدع مجالاً للشك أن هذه ليست هي الطريقة المثلى لتغيير واقع سايكس-بيكو ولا لوزان.
إن اختلاف ميزان القوى منح تركيا مساحة واسعة للحركة، فكل القوى التي وقعت الاتفاقية إما أنها فقدت تأثيرها الدولي (اليابان، رومانيا، صربيا، كرواتيا، سلوفينيا) أو أنها الآن ندد لها (فرنسا، بريطانيا وإيطاليا)، بينما وجدت تركيا أن الخلاف الأمريكي الأوروبي من جهة، والتنافس الروسي- الأوروبي من جهة أخرى فرصة مواتية للتوجه جنوبًا كما هو حاصل في الحرب السورية والأزمة الخليجية والحرب الليبية.

100 عام من الفوضى

يشبه العديد من الباحثين معاهدة لوزان بمؤتمر ويستفاليا 1648 من حيث رسم قواعد بناء جديدة للمجتمعات، فقد حددت المعاهدة مصير سكان المنطقة وفق مبدئين رئيسيين هما: تكريس الحدود السياسية الوطنية، والجنسية الذي ارتبط ب هوية الدول الجديدة التي أنشأتها المعاهدة، أو نتجت عنها، أو رسمت حدودها باعتبارها بديلاً عن الجنسية القائمة على الدين قبل القومية.
يشير الكاتب ديفد فرومكين في كتابه سلام ما بعده سلام أن الدول الأوروبية عقب المعاهدة حاولت استبدال الإسلام بهوية جديدة قائمة على القومية والولاء للأرض، فيقول: شرع قادة الحلفاء في التخطيط لضم بلدان الشرق الأوسط إلى دولهم، ثم أدركوا أن سلطة الإسلام على المنطقة هي الخاصة الرئيسية للخارطة السياسية للشرق الأوسط، ولذلك سعوا إلى خلق ولاء منافسة للوحدة الإسلامية، بيد أن فهم هؤلاء الساسة الأوروبيين للإسلام كان محدودًا، حيث ظلت هناك دومًا خاصية معينة للمنطقة بعد تنحية مرجعيتها الدينية التاريخية ألا وهي غياب الإحساس بالشرعية، فلا يوجد إيمان واحد يشترك فيه جميع الفاعلين السياسيين، ولا ثمة قواعد واضحة للعبة السياسية.
ورغم أن الكثير من المفكرين الإسلاميين يتفقون أن هناك حاجة لإنتاج عقل إسلامي جديد بدل استنساخ عقل إسلامي سابق بسبب تقديسه وإلزامه للناس مشكلة فكرية -لاتزال حتى يومنا هذا-، إلا أن باحثين رأوا أن استبدال الهوية الإسلامية ككل، وتهميشها عن طريقة قوى علمانية قمعية هو ما وضع جذور الفوضى وعدم الاستقرار، بجهل حقيقة ارتباط الإسلام بحياة المجتمعات التي أنشأها الإسلام نفسه، وشكل قيمها ومبادئها وجذورها، وهو أمر غير موجود في المجتمعات الأخرى كما يتفق في ذلك برنارد لويس والفيلسوف الفرنسي أندري ميكيل وكلود كاهن.
بعد 100 عام من معاهدة لوزان، وحيث تطل الإمبراطورية الأمريكية برأسها ونظامها الجديد، لم تكن خططها لتنظيم المنطقة سوى تحديتٍ سيءٍ لمعاهدة لوزان، باستبدال القومية بالمذهب، وإعادة تقسيم ما تم تقسيمه عام 1918، فإذا بالتماسك الهش الذي أحدثه القمع طوال قرن من الزمن، يتفكك نحو واقع جرد الملايين في الشرق الأوسط من كل هوية أو نظام، لينتج عن ذلك هجرة جماعية كبيرة نحو أوروبا، مصنع لوزان الأول، ما أدى إلى حدوث تحولات أوروبية عنيفة ارتدت

على أسئلة جوهرية سببتها تلك الهجرة حول النظام الغربي المدني ككل، فهل جنت أوروبا ما زرعت في لوزان قبل 100 عام؟ [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: سياسة
تصنيف المحتوى: النقد السياسي
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
اللغة - اللهجة: عربي
ملف: معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم: تركيا
QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | noonpost.com 24-07-2020

وقت التدوين: 2023-03-15

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 238

معاهدة لوزان: لماذا إعادة النقاش بشأنها الآن؟ وهل هناك بنود سرية؟

[20230427080241485989=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230427080241485989)

سيرتاش أكتان

ترجمة وتحرير: نون بوست

تحل هذه الأيام الذكرى 99 لمعاهدة لوزان، التي تشكل الأساس القانوني الدولي لجمهورية تركيا، والتي بدأت مفاوضاتها في 1922-11-20 في لوزان، سويسرا، وتم التوقيع عليها كنتيجة لمفاوضات صعبة امتدت لثمانية أشهر حتى 1923-07-24 وحلت محل معاهدة "سيفر".

ولا تزال المناقشات مستمرة حول معاهدة لوزان، فمن الناس من ينظر إليها على أنها انتصار عظيم جرى إنشاؤه من لا شيء بعد معاهدة سيفر، ومنهم من ينظر على أنها هزيمة على الطاولة تعرض الميثاق الوطني للخطر. ما هو الميثاق الوطني؟

هذا الاسم، الذي يعني "القسم الوطني"، هو اسم النص الذي تبناه البرلمان العثماني في جلسة سرية في 1920-01-28، وكتبته جماعة تسمى فلاح الوطن (تحرير الوطن) في البرلمان، ويحدد هذا النص حدود الدولة في ست مواد. كانت هذه الحدود تقريباً الخريطة الحالية لتركيا بالإضافة إلى "الموصل وكركوك وباتومي"، وأعلن ذلك الميثاق للعالم بعد يوم من قبوله في جلسة سرية.

وعند الإعلان عن هذا النص؛ داهمت بريطانيا البرلمان واعتقلت قادة الميثاق الوطني، بمن فيهم رؤوف أورباي، ونُفيوا إلى مالطا.

أساطير معاهدة لوزان: محتواها السري و2023

لا توجد مواد سرية في محتوى معاهدة لوزان؛ حيث إنه لا يمكن الاعتقاد بأنها خرقت مبادئ ويلسون التي طرحتها الولايات المتحدة الأمريكية، والتي لعبت دوراً مهماً في كسب الحرب في بيئة تفاوضية شاركت فيها المملكة المتحدة.

المادة الأولى من هذه المبادئ، والتي أعلن عنها عام 1918، هي عدم وجود مواد سرية في المعاهدات الدولية أو عدم وجود معاهدات دولية سرية؛ وحتى لو كانت بعض المواد سرية، يجب أن يوافق عليها البرلمان؛ إذ أنه لو تم عقد جلسة برلمانية سرية لهذا الغرض، فإن هذه السجلات لم تعد سرية ولا يوجد سجل أو وثيقة أو مذكرات بخصوص هذه الادعاءات، ومن المعروف أن هذه العناصر التي لم تظهر حتى الآن هي مجرد تكهنات.

بالإضافة إلى ذلك؛ لا توجد وثائق رسمية تشير إلى أن المعاهدة سارية حتى عام 2023 أو أي تاريخ آخر، في حين أنه لا يوجد سبب وجيه للاعتقاد بوجود مثل هذا البيان وأنه إذا كان موجوداً فإن تركيا ستقبله؛ فقد تم تناقل هذه الأسطورة من جيل إلى جيل على شكل نظرية مؤامرة في تركيا منذ توقيع المعاهدة ولا يزال يتم الحديث عنها حتى اليوم. سند ملكية شعب نهض وأعاد بناء وطنه بعد الكساد

وُضعت معاهدة لوزان، بعد فترة 10 سنوات (من عام 1912 حتى عام 1922) من عدم الاستقرار وحروب البلقان، ثم الحرب العالمية، ثم الكفاح الوطني.

كان الجيش بقيادة مصطفى كمال باشا، الذي دخل إزمير في 9-09-1922 ووضع حدًا للحرب، قد أدى واجبه وجلس إلى الطاولة بيد قوية وضمن مستقبل الدولة والأمة.

مع اتفاقية مودانيا؛ انسحب الجيش اليوناني إلى الغرب من نهر ميريتش، لكن الجنود الأتراك وحلفاؤهم حول المضيق لم يغادروا أماكنهم حتى تم توقيع اتفاق سلام نهائي، لذلك لو لم يتم التوصل إلى حل وسط نهائي، لكان من الممكن استئناف الحرب.

وخلال فترة 40 يومًا بين اتفاقية مودانيا وبداية مفاوضات لوزان، ألغيت السلطنة وأُعلن انتهاء الدولة العثمانية رسميًا، وهو ما تم النص عليه أيضًا في معاهدة لوزان لتحديد مدى صلابة الأسس التي سُنبت عليها جمهورية تركيا المولودة حديثًا.

وأراد كل من أتاتورك وعصمت إينونو القيام بأقوى الخطوات الممكنة خلال المفاوضات وتحقيق الاتفاق الأكثر ربحية لتركيا، لكن المفاوضات والتحركات الدبلوماسية في لوزان جعلت من الضروري إجراء تخفيف إلزامي وتنازلات للأطراف في بعض المجالات.

وبالمقارنة مع معاهدة "سيفر"؛ تعتبر النتيجة المحققة في لوزان انتصارًا واضحًا للغاية، ولكن هناك أيضًا بعض أوجه القصور عند النظر للأهداف الرئيسية؛ ففي الحقيقة، فقد كان الوفد التركي يفتقد الخبرة الكافية في الدبلوماسية، وواجهوا أكثر السياسيين قسوة والدبلوماسيين الذين كرسوا حياتهم للشؤون الخارجية في إنجلترا وفرنسا.

وكان عصمت إينونو البالغ من العمر 39 عامًا، والذي خلع بدلته العسكرية وذهب إلى لوزان، وكان له وزن ومسؤولية على أكتافه؛ ليس فقط الميثاق الوطني، ولكن أيضًا العديد من القضايا الحيوية الأخرى، مثل التنازلات والديون العثمانية والأقليات للجمهورية الجديدة.

وفي بيان أدلى به لمؤسسة الإذاعة والتلفزيون التركية (تي آر تي) عام 1973 وفي مذكراته، ذكر عصمت إينونو أنه على الرغم من كل قلة خبرته، فقد اعترض على كل شيء من ترتيب الجلوس إلى الخطاب الافتتاحي خلال مفاوضات لوزان، وأنه كاد يواصل الحرب على الجبهة ضد الحلفاء مع وفده من الخبراء. نقاط مهمة في معاهدة لوزان

- تم قبول الحدود المرسومة في اتفاقية أنقرة الموقعة مع الفرنسيين.

- نظرًا لعدم التوصل إلى توافق في الآراء بشأن "قضية الموصل"، تفاوضت المملكة المتحدة وتركيا لاحقًا فيما بينهما، لكن القضية استمرت باعتبارها قضية الموصل.

وبذلت تركيا جميع المحاولات الدولية؛ لكنها في النهاية تخلت عن مطالبها في الموصل باتفاقية الحدود وحسن الجوار الموقعة بين تركيا وإنجلترا والعراق في عام 1926 لأسباب داخلية وخارجية.

- أصبحت الحدود، التي تشكلت خلال وقف إطلاق النار في مودانيا، هي الحدود الرسمية بين تركيا واليونان، وتم منح أماكن مثل "محطة كارا أغاتش" و "بوسنا كوي" لتركيا كتعويض حرب، ردًا على الأضرار التي ألحقها اليونان في غرب الأناضول.

- تم قبول النفوذ اليوناني على جزر "ميديلي، ليمني، ساكيز، سماديريك، سيسام وأهيكيريا" بشرط عدم استخدامها لأغراض عسكرية، حيث كانت الجزر قد انتقلت إلى السيطرة اليونانية مع معاهدة أثينا التي وقعها العثمانيون في عام 1913، في حين

تعتبر جزر "بوزجا أدا، غوكشه أدا، تافشان"، التي تقع على بعد أقل من ثلاثة أميال من تركيا، ملكاً لتركيا. وبقيت اثنتا عشرة جزيرة، كانت قد مُنحت سابقاً لإيطاليا مؤقتاً بموجب معاهدة أوشي في عام 1912، في إيطاليا مقابل نزع سلاحها.

ووفقاً للمعاهدة لوزان؛ كان من المفترض أن تمنح تركيا استقلالاً جزئياً لغوكشيادا وبوزكادا، لكن تركيا لم تنفذ هذا الشرط مطلقاً.

- قبول جميع الأقليات كمواطنين أترك، ولوحظ أنه تم النص على أنه لن تكون هناك امتيازات إيجابية ولا نقص في الحقوق. ومع ذلك، ذكر في المعاهدة أن الحكومة التركية ستغطي نفقات أماكن العبادة الدينية الخاصة بهم والمدارس والمؤسسات الاجتماعية والمؤسسات المماثلة.

- قُرّر تبادل اليونانيين المقيمين في الأناضول مع الأتراك المقيمين في اليونان.

- لم تتغير الحدود التركية الإيرانية التي يبلغ عمرها 400 عام.

- تم إلغاء الحديث عن الاستسلام تمامًا.

- تم التنازل عن تعويضات الحرب.

- ألغيت مؤسسة "الديون العمومية"، التي كانت في أيدي الأجانب الذين نظموا وأشرفوا على الديون الخارجية للإمبراطورية العثمانية، وتم تقسيم الديون بين الدول التي تركت الإمبراطورية، في حين تم الاعتراف بالجزء الذي يعود إلى تركيا ليتم دفعه على أقساط ودفعه بالفرنكات الفرنسية.

- ذُكر أن السفن والطائرات غير العسكرية يمكن أن تمر عبر مضيق البوسفور في وقت السلم. ومع ذلك؛ قُرّر نزع السلاح من جانبي المضيق وتشكيل هيئة دولية برئاسة تركية لضمان المرور، وتم أخذ هذه المادة أيضًا تحت ضمان جمعية الأمم. في هذه الحالة؛ مُنح الجنود الأتراك أيضًا من دخول مضيق البوسفور، ولكن تم تغيير هذا البند باتفاقية "مونترو" الموقعة في عام 1936.

- قُرّر أن المدارس الأجنبية يمكنها مواصلة تعليمها بما يتماشى مع القوانين التي ستفرضها تركيا.

- البطريركية، والزعيم الديني للعالم الأرثوذكسي، جردت من سلطاتها السياسية وسُيِّح لها بالبقاء في إسطنبول.

- قبلت تركيا السيادة البريطانية في قبرص بالمادة العشرين من معاهدة لوزان.

المصدر: يورو نيوز- [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: النقد السياسي

نوع الوثيقة: ترجمة

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: تركيا

ترجم من اللغة: تركي

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | [noonpost.com 25-07-2022](https://noonpost.com/25-07-2022)

وقت التدوين: 2023-04-27

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 239

معاهدة لوزان " وآفاق المستقبل التركي: أوام الطامحين وحقائق النص

[20230315112617474630=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

مع نهاية الحرب العالمية الأولى في 11-11-1918، كانت لحظات احتضار الإمبراطورية العثمانية، وتغيير خريطة العالم بشكلها القديم، أما الأتراك الذين شهدوا أفول دولتهم العريقة، حربهم لم تنتهي في تلك اللحظات، بل بدأوا حرباً جديدة للحفاظ على بقية بلادهم، وهي المعارك التي عرفت تاريخياً بحرب الاستقلال، التي بدأت في 19-05-1919، وانتهت في 24-07-1923، بتوقيع معاهدة لوزان التي رسمت شكل الجمهورية التركية الحالية من الأناضول إلى شرق تراقيا. وهذه المعاهدة المفصلية في التاريخ الحديث، لأهميتها كانت مثار جدل دائم، ومصدراً للكثير من الشائعات المثيرة، خاصة مع الصعود التركي، والنهضة الشاملة التي تشهدها الدولة، وطموحاتها المستقبلية في ظل إعلان الرئيس التركي رجب طيب أردوغان المستمر عن رؤية 2023.

أيام العثمانيين الأخيرة

في 31-10-1918 عقدت هدنة مدروز التي نصت على الاستسلام غير المشروط للدولة العثمانية في الحرب العالمية الأولى، وألقى الجيش العثماني السلاح على سائر خطوط جبهات القتال، وبدأت عملية احتلال الأراضي التركية بدخول قوات الحلفاء الآستانة، وإسطنبول وسيطروا على المضائق المائية الإستراتيجية. كان وقع الصدمة قاسياً على الأتراك والعالم الإسلامي بشكل عام، وأمعن اليونانيون في استفزاز مشاعر الشعب التركي، حتى أنهم قدموا للقائد الفرنسي (فرنشيه دسيراى) عند دخوله قواته الآستانة جواداً أبيضاً تقليدياً لمحمد الفاتح لحظة دخوله القسطنطينية.

أدرك السلطان العثماني محمد وحيد الدين مدى الانهيار التي وصلت إليه البلاد، وقدم كثير من قادة حزب الاتحاد والترقي استقالتهم، وتم حل حكومة رئيس الوزراء طلعت باشا الذي هرب إلى ألمانيا.

وفي 10-08-1920، تم توقيع معاهدة سيفر، بين القوى المتحالفة، والدولة العثمانية، التي قضت بتنازلها عن أقاليمها المختلفة في أوروبا وآسيا وأفريقيا، وفقدانها كما هائلاً من الأراضي، واعتبرت المعاهدة مذلة ومجحفة في التاريخ التركي، ما دعا معظم الأتراك وتحديدًا حكومة أنقرة إلى رفضها.

اشتعال ثورات الأناضول

مع دقات طبول حرب الاستقلال، والصراع الوطني الذي خاضه الأتراك لتحرير بلادهم من قبضة عصبة الاحتلال المكونة من بريطانيا ومملكة اليونان ومملكة إيطاليا وفرنسا وأرمينيا، وقتها أعلنت حكومة أنقرة في مؤتمر سيفاس الميثاق الوطني لتحديد أهداف القتال، وتجمعت القوات العسكرية التركية في ميدان أولوس بالعاصمة الجديدة أنقرة وحملوا الذخائر ثم انطلقوا في مقدمتهم مشاة قوة مليّة نحو إزمير، وخاضوا حرباً طاحنة ضد القوات اليونانية، ونجحوا في تحقيق انتصارات محورية حاسمة بعدما نجح سلاح الفرسان التركي في اجتياح إزمير ومطاردة فلول اليونانيين.

تلك الانتصارات أعطت حكومة أنقرة شرعية أمام المجتمع الدولي، وأصبح المجلس الوطني الكبير برئاسة مصطفى كمال أتاتورك هو الممثل عن الشعب التركي، وتم تفويضه للمشاركة في مفاوضات الدولة التركية مع الحلفاء في مدينة لوزان السويسرية التي سميت المعاهدة باسمها.

حجر تأسيس الجمهورية

ووقعت لوزان في ظرف تاريخي كان استثنائياً في تاريخ الدول والحضارات، فسقوط إمبراطورية واسعة مترامية الأطراف كالدولة العثمانية لم يكن بالأمر الدارج السهل، خاصة وأنها تضم العديد من الأعراق والطوائف والقوميات والديانات لملايين البشر المستظلمين بظلالها، فالمعاهدة لم يترقبها الأتراك فقط، بل كل رعايا الدولة كانوا ينتظرون ما ستسفر عنه، حتى أن أمير الشعراء أحمد شوقي قال في قصيدته المشهورة عن لوزان.

صُلب عزيز على حرب مظفرة.. فالسيف في غمده والحق في النصب

وقال نصاً عن موفد الأتراك إلى لوزان الجنرال عصمت إينونو

أتاهم منك في لوزان داهية.. جاءت به الحرب في حياتها الرقب

وشهد يوم 24-07-1923، في فندق بوريفاج بلاس بمدينة لوزان جنوبي سويسرا، المخاض عن توقيع المعاهدة بين الأطراف الاستعمارية المنتصرة بعد الحرب العالمية الأولى وتحديدًا (بريطانيا، فرنسا، إيطاليا)، والإمبراطورية العثمانية التي كان يطلق عليها آنذاك رجل أوروبا المريض، وعلى متن 17 وثيقة ما بين اتفاقية وميثاق وتصريح وملحق، وزعت النصوص داخل 143 مادة، بدأت بترتيبات الصلح بين الأطراف الموقعة، وإعادة تأسيس العلاقات وفقاً للقانون الدولي.

المعاهدة قامت بترسيم جديد لحدود الدولة التركية، ومآلات الأراضي التي كانت تابعة لها قبل اندلاع الحرب العالمية الأولى عام 1914، وكذلك نظمت استخدام المضائق المائية التركية، وقواعد المرور والملاحة فيها زمن السلم وزمن الحرب، وألزمت الدولة بحقوق وتشريعات خاصة بالأقليات الموجودة على أراضيها.

أبرز نصوص لوزان

الاتفاقية ألزمت تركيا بالتخلي الكامل عن السيادة على: قبرص، ليبيا، مصر، السودان، العراق وبلاد الشام، باستثناء بعض المناطق الحدودية مثل كلش ومرعش وغازي عنتاب وأورفا وأضنة، وعن كافة الحقوق المالية والسياسية المتعلقة بإقليم مصر والسودان.

كما نصت على حماية الأقليات المسيحية الأرثوذكسية اليونانية بتركيا، والأقليات المسلمة باليونان، وعدم وضع أي قيود على اللغة التي يختارونها، مع التأكيد الكامل على حقوق السيادة الاقتصادية والسياسية للدولة التركية على أراضيها، مع إلغاء نظام الامتيازات الأجنبية.

مع الإقرار الكامل بعدم مطالبة تركيا بالأملك السابقة، مع تدويل بوغازي البسفور والدردينيل، ولكن مسألة المضايق المائية تم تعديلها مرة أخرى في اتفاقية مونترو التي وقعت في سويسرا عام 1936، وهي السياسة التي سارت عليها الدولة التركية منذ ذلك الحين.

سياج الشائعات المحيطة بالمعاهدة

تسري الكثير من الشائعات حول تلك الاتفاقية، ومن أبرزها الروايات الشعبية المتداولة بأن ثمة بنودا سرية في معاهدة لوزان تتعلق بحفنة من الأطروحات منها:

بند يحدد سريان المعاهدة بمئة عام فقط. ومع اقتراب عام 2023، تسري سيناريوهات مؤامرة كثيرة حول ما سيحدث حينئذ.

بند يتعهد فيه عصمت إينونو (رئيس وزراء تركيا - آنذاك - ورئيس وفد تركيا في مفاوضات لوزان) بجعل الشباب يدمنون كرة القدم حتى يتعدوا عن الدين.

بند تتعهد فيه تركيا بنشر توظيف المرأة في العمل خارج بيتها حتى تضعف الأخلاق.

ويرافق تلك الشائعات شائعة أخرى بوجود بند سري في معاهدة مونترو حول نظام المضايق (1936)، المكملة لمعاهدة لوزان، مفادها أن المعاهدة يمكن مراجعتها كل عشرين سنة، وأن تركيا من حقها إرسال إخطار بإلغاء المعاهدة قبل سنتين من تاريخ المراجعات العشرينية.

إلا أن الشائعة الأكبر تمثلت في وجود بنود محددة داخل الاتفاقية تمنع تركيا من التنقيب عن البترول والموارد الطبيعية في أراضيها، ما تنفيه المعطيات، ووفقا لوكالة الأناضول التركية، استطاعت شركة البترول التركية إنجاز نحو 33 ألف و 85 برميل من البترول داخل تركيا، و 36 ألف و 928 برميل من البترول خارجها خلال شهر أبريل/ نيسان 2015، ليصل العدد الإجمالي بالكامل لإنتاج البترول إلى نحو 70 ألف و 13 برميل بترول.

أما عن إنتاج الغاز الطبيعي عن العام 2015، فوصل يوميا إلى معدلات كبيرة بلغت داخل البلاد نحو 552 ألف و 701 متر مكعب، وخارجها وصل الإنتاج إلى نحو 4 مليون و 444 ألف متر و 765 متر مكعب، حتى أنه تم توصيف نجاح الشركة والمستهدفات التي حققتها بأن العام 2015 هو العام الذهبي للبترول في البلاد.

ومما يروج عن الاتفاقية أنها حرمت الدولة التركية من الاستفادة من المضايق، وأن السفن التي تعبر القنوات المائية الإستراتيجية لا تدفع رسوما للدولة، وهو تفسير خاطئ لبند التدويل، ففي 7 يناير/ كانون الثاني 2011 نشرت وكالة الأنباء الكويتية (كونا) تصريحاً عن وزير الطاقة التركي آنذاك تانر يلديز أن الحكومة تدرس زيادة رسوم العبور على السفن في مضيق البسفور لحل مشكلة الازدحام في المضيق الذي يقسم مدينة إسطنبول ويربط البحرين الأسود ومرمرة.

رؤية أردوغان للوزان

في 29-09-2016، في كلمة للرئيس التركي رجب طيب أردوغان أمام رؤساء الإدارات القروية في أنقرة، وجه خلالها انتقادات تاريخية غير مسبوقة من رئيس تركي لمعاهدة لوزان، حيث قال (لقد ضُغَط علينا كي نقبل بتلك المعاهدة، لقد سلمنا جزرا قريبة منا إلى حد أننا لو نادينا على سكانها من أراضينا لسمعونا، والعجيب أنها صورت على أنها انتصار للجمهورية التركية).

ثم عقب: لقد هددونا بمعاهدة سيفر، وأقنعونا بقبول لوزان! وتابع بغضب: نحن لا زلنا نناضل من أجل الاتفاق على حدودنا البحرية، وحتى مجالنا الجوي وأراضيها، ذلك لأن من مثلوا تركيا في لوزان ظلمونا، ونحن نحصد ما فعلوه الآن.

وفي 7 ديسمبر/ كانون الأول 2017، وخلال مؤتمر صحفي مع نظيره اليوناني بروكوبيس بافلوبولس، في أول زيارة يقوم بها رئيس تركي إلى اليونان منذ 65 عاما، قال أردوغان إن معاهدة لوزان الموقعة بعد الحرب العالمية الأولى، تنص على تفاصيل دقيقة ما تزال غير مفهومة حتى الوقت الراهن، مشيراً إلى ضرورة تحديثها.

وأضاف الرئيس التركي لست أستاذاً في علم القانون، لكنني أعرف قانون السياسة جيدا، ففيه شرط يقضي بوجوب تحديث الاتفاقات، ونحن قادرون على تحديث ما أبرم بيننا من اتفاقات، وهناك أمثلة كثيرة على ذلك.

تركيا 2023

لعل الخلط المركب بين رؤية تركيا 2023، التي أطلقها الرئيس التركي رجب طيب أردوغان وحزب العدالة والتنمية، ارتبطت في أذهان البعض بمرور مائة عام على معاهدة لوزان، وهي الصيغة التي لم ترد في أبجديات المشروع التنموي للمنظومة الحاكمة التركية، فرؤية 2023 تنطلق من قواعد ثابتة وفي إطار الخطوات الحثيثة لإحداث الطفرة الشاملة في جميع المناحي، وبحسب ما أعلنه أردوغان، فإنه يستهدف أن تكون تركيا ضمن أقوى 10 اقتصادات في العالم، وثالث أكبر اقتصاد في أوروبا بحلول عام 2023، الذي يوافق الذكرى المئوية الأولى لإعلان الجمهورية التركية.

ولا يوجد نص يقول بانتهاء بنود المعاهدة بعد 100 عام من توقيعها، فهي ميثاق على أساسه تم تأسيس الجمهورية التركية

الحديثة، ولكن الحكومة التركية تتحدث باستفاضة غير مسبوقه عن معاهدة لوزان في الآونة الأخيرة، لتؤسس وعي المجتمع التركي، وإمكانية السعي مستقبلا لإعادة النظر في بعض بنود المعاهدة باعتبارها مجحفة بحق الأمة التركية. وكما قال رئيس الوزراء الأسبق أحمد داود أوغلو الذي يعد مهندس السياسة الخارجية لحكومات حزب العدالة والتنمية المتعاقبة إن جهود تركيا كدولة، ومؤسسات، ومؤسسات مجتمع مدني، ومثقفين، ستخدم جميعا هدفا مشتركا، ويمثل أداء الخارجية التركية من تشيلي إلى إندونيسيا، ومن سوريا إلى روسيا، ومن كندا إلى اليابان، في مجموعة أداء جماعيا، يخدم هدفا واحدا. والخلاصة أن هذا الأداء المتنوع والنشط سيجعل من تركيا وهي تمضي نحو عام 2023 لاعبا دوليا مؤثرا.

المصادر:

- 1 كتاب العمق الاستراتيجي لرئيس الوزراء التركي السابق أحمد داود أوغلو
- 2 جميع بنود معاهدة لوزان باللغة الإنجليزية
- 3 معاهدة لوزان 2.. اتفاقية مهدت لتأسيس الجمهورية التركية
- 4 أردوغان: معاهدة لوزان تنص على تفاصيل دقيقة غير مفهومة وبحاجة إلى تحديث
- 5 تقرير فورين بوليسي عن ترتيبات أردوغان بشأن مرور 100 عام على معاهدة لوزان
- 6 مركز طوروس للشرق الأوسط: هل تمنع معاهدة لوزان تركيا من التنقيب عن النفط حتى عام 2023؟
- 7 رئاسة الجمهورية التركية: مصفاة ستار هي الاستثمار الأكبر في التحول للمشاريع المحلية في تركيا
- 8 مركز الروابط للبحوث والدراسات الاستراتيجية: هل تستعيد تركيا امبراطوريتها بانتهاء معاهدة لوزان؟
- 9 اتفاقية مونترو والمضايق
- 10 الفيلم الوثائقي مصطفى كمال أتاتورك
- 11 تركيا تدرس زيادة الرسوم على النقل البحري في البوسفور
- 12 العام الذهبي للبترو في تركيا
- 13 تقرير حقيقة انتهاء معاهدة والسماح لتركيا باستخراج النفط
- 14 ماذا يعني 2023 لتركيا؟
- 15 معاهدة لوزان لن تنتهي 2023
- 16 تصريحات الرئيس التركي عن معاهدة لوزان
- 17 تصريحات أردوغان عن معاهدة لوزان داخل المؤتمر الصحفي في اليونان.[1]

خصائص السجل

- تصنيف المحتوى: سياسة
تصنيف المحتوى: النقد السياسي
نوع الوثيقة: اللغة الاصلية
نوع الأصدار: ديجيتال
اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: تركيا

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | alestiklal.net

وقت التدوين: 2023-03-15

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 240

معاهدة لوزان 1923 وحقوق الأقليات القومية والدينية في تركيا

[20230427162334486046=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=1120230427162334486046=q)

جميل حنا

معاهدة لوزان وقعت في 24-07-1923 بين مختلف الأطراف المشاركة في الحرب العالمية الأولى. وهذه المعاهدة وضعت اسس جديدة للعلاقة بين كافة البلدان المشاركة في هذه الإتفاقية تتضمن مسائل الأمن والسلام وحقوق الأقليات القومية سواء في أوروبا وتركيا. وفي هذه المعاهدة نصوص واضحة بالنسبة للحقوق السياسية و الدينية والقومية والثقافية واللغوية لغير المسلمين. وهذه المواد واردة في المعاهدة من البند 38 حتى البند 44 وسنأتي على ذكرها كما وردة في المعاهدة. وسنأتي على ذكر الأطراف الموقعة على هذه المعاهدة الدولية والتي تضع جميع المشاركين فيها أمام التزامات قانونية دولية وسياسية وإنسانية. وهذه المعاهدة تم الموافقة عليها من قبل حكومة الجمعية الوطنية الكبرى لتركيا، بعد أن رفضت الموافقة على معاهدة سيفر الموقعة في 10 آب من قبل ممثلي السلطان العثماني والتي تقرب حق تقرير المصير للشعوب ولكن هذا الحق ألغى كلياً من معاهدة لوزان، و عوض عنه بمعاهدة حماية حقوق الأقليات ومنحها حقوقها السياسية والقومية والدينية والثقافية واللغوية والمواطنة الكاملة بحسب مواد المعاهدة. ولكن حتى هذه الحقوق المنصوص عليها في إتفاقية لوزان لم يكن سوى حبر على ورق، لم تلتزم الجمهورية التركية منذ نشأتها في عام 1923 حتى غاية اليوم بتنفيذ بنود المعاهدة ولم تمارس الأطراف الدولية الموقعة على الإتفاقية أي ضغوط أو مطالبات بتنفيذها. والبنود التالية تخص حقوق الأقليات غير المسلمة في تركيا الحالية. وهذه الأقليات غير المسلمة من الآشوريين والأرمن واليونان هم الشعوب الأصلية أصحاب الأرض والتاريخ والحضارة والثقافة في تركيا، التي كانت جزءاً من حضاراتهم. التي سقطت على يد الغزاة المحتلين، وهم يعيشون على هذه الأرض قبل آلاف السنين قبل الميلاد، ولم يكن أي أثر للعثمانيين الأتراك على هذه الأرض، وهذه الشعوب تاريخهم المسيحي ألفين عام. وهذا المنطق السياسي بنعت شعوب أصيلة بأقلية أو جالية مخالف للحقائق التاريخية، ويهدف إلى طمس الحقيقة من أجل تحقيق أهداف عنصرية قومية ودينية. ومع هذا كله لم نجد أي حماية لهذه الأقليات بل سحقت حقوقها القومية والدينية في الواقع الفعلي بعكس نصوص المعاهدة كما هو وارد في البنود التالية، والتي تتكون من 143 بند وفيما يلي البنود المتعلقة بحقوق الأقليات غير المسلمة في الدولة التركية:

المادة الأولى

منذ دخول المعاهدة الحالية حيز التنفيذ ، سُنَّعِدَ حالة السلام بالتأكيد بين الإمبراطورية البريطانية، وفرنسا، وإيطاليا، واليابان ، واليونان ، ورومانيا والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية من جانب، و تركيا من جهة أخرى، وكذلك بين مواطنيها. سيتم استئناف العلاقات الرسمية على كلا الجانبين، وفي الأراضي المعنية، سيلتقى الممثلون الدبلوماسيون والقنصليون، دون المساس بالاتفاقيات التي قد تُبرم في المستقبل، وسيتم التعامل مع بنود المعاهدة وفقاً للمبادئ العامة للقانون الدولي.

المادة 37

تتعهد تركيا بأنها تعترف بالنصوص الواردة في المواد 38 إلى 44 كقوانين أساسية، وأنه لا يجوز لأي قانون أو لائحة أو إجراء رسمي أن يتعارض أو يتدخل مع هذه الشروط، ولا يجوز لأي قانون أو لائحة أو إجراء رسمي أن يسود عليها.

المادة 38

تتعهد الحكومة التركية بضمان الحماية الوافية الكاملة لحياة وحرية جميع سكان تركيا دون تمييز في المولد أو الجنسية أو اللغة أو العرق أو الدين. يحق لجميع سكان تركيا أن يمارسوا بحرية سواء في السر أو العلن، أي مذهب أو دين أو معتقد إذا كانت مراعاته لا تخالف الأمن العام والأخلاق الحميدة. تتمتع الأقليات غير المسلمة بحرية كاملة في التنقل والهجرة شرط مراعاة الإجراءات المطبقة في كل أو جزء من الأراضي على جميع الرعايا الأتراك، والتي قد تقررها الحكومة التركية من أجل الدفاع الوطني أو للمحافظة على الأمن العام.

المادة 39

يتمتع الرعايا الأتراك الذين ينتمون إلى أقليات غير مسلمة بالحقوق المدنية والسياسية ذاتها للمسلمين. جميع سكان تركيا سواسية في نظر القانون من دون تمييز في الدين . إن الأختلاف في الدين أو المذهب أو العقيدة لا يسيء إلى أي رعية تركية في الأمور المتعلقة بالتمتع بالحقوق المدنية أو السياسية مثلاً كالاستخدام العام أو التوظيف أو الألقاب أو ممارسة المهن والصناعات.

لا تفرض قيود على الاستعمال الحر من قبل أي رعية تركية لأي لغة سواء في الأحاديث الشخصية أو التجارة أو الدين أو الصحافة أو المطبوعات من أي نوع كانت أو في الاجتماعات العامة. وعلى الرغم من وجود اللغة الرسمية، تعطى التسهيلات المناسبة للرعايا الأتراك الذين يتخاطبون بغير اللسان التركي ليستعملوا شفاهاً لغتهم الخاصة أمام المحاكم.

المادة 40

يتمتع الرعايا الأتراك الذين ينتمون إلى أقليات عرقية أو دينية أو لغوية بالمعاملة والطمأنينة ذاتها التي يمنحها القانون وكسائر الرعايا الأتراك، وخصوصاً يكون لهم حق مماثل في إنشاء وإدارة ومراقبة أي جمعيات خيرية ودينية واجتماعية ومدارس

للتعليم الابتدائي والثانوي والعالي وغيرها من المؤسسات التعليمية وذلك على حسابهم الخاص وباستقلال عن السلطات التركية وبدون تدخلها، مع استخدام لغتهم وممارسة ديانتهم فيها بحرية.

المادة 41

فيما يتعلق بالتعليم العام، تمنح الحكومة التركية تلك المدن والأقضية التي تقيم فيها نسبة كبيرة من الرعايا غير المسلمين، مناسبة تكفل أن يكون التعليم في المدارس الابتدائية لأطفال مثل هؤلاء الرعايا الأتراك بواسطة لغتهم الخاصة، على أن هذا النص لا يمنع الحكومة التركية من تعليم اللغة التركية إلزامياً في هذه المدارس.

في المدن والأقضية التي تقيم فيها نسبة كبيرة من الرعايا الأتراك الذين ينتمون إلى أقليات غير مسلمة، يجب أن تؤمن لهذه الأقليات حصة عادلة في التمتع واستعمال أية مبالغ تخصص من الأموال العامة في ميزانات الدولة أو البلديات وأغريها لأغراض تعليمية أو دينية أو خيرية. وتدفع هذه المبالغ للمندوبين المعتمدين للمؤسسات والمعاهد المعنية.

المادة 42

تلتزم الحكومة التركية بأن تتخذ فيما يتعلق بالأقليات غير المسلمة من حيث قوانينها العائلية وأحوالها الشخصية، الإجراءات التي تسمح بتسوية هذه الأمور وفقاً لتقاليد وعادات هذه الأقليات.

تضع هذه الإجراءات لجان تتألف من مندوبين عن الحكومة التركية ومندوبين عن كل الأقليات المعنية بإعداد متساوية. وفي حال وقوع اختلاف تعين الحكومة التركية بالتفاهم مع مجلس عصبة الأمم المتحدة حكماً فيصلاً يختار من المحامين الأوربيين.

تلتزم الحكومة التركية بمنح حماية كاملة للكنائس والمقابر وغيرها من المؤسسات الدينية التابعة للأقليات المذكورة أعلاه. تمنح كل التسهيلات والصلاحيات للمؤسسات الدينية والهيئات الدينية والخيرية التابعة للأقليات المذكورة والموجودة حالياً في تركيا. ولن ترفض الحكومة التركية من أجل إنشاء هيئات دينية أو خيرية جديدة، أيّاً من التسهيلات المضمونة للهيئات الخاصة الأخرى من تلك الطبيعة ذاتها.

المادة 43

لا يجبر الرعايا الأتراك من الأقليات غير المسلمة على أداء أي عمل يشكل خرقاً لأيمانهم أو فرائضهم الدينية، ولا يتعرضون للتعجيز بسبب رفضهم حضور المحاكم أو أداء أي إجراء قانوني في يوم راحتهم الأسبوعية.

غير أن هذا النص لا يعني هؤلاء الرعايا الأتراك من الواجبات التي تفرضها على الرعايا الأتراك الآخرين حفاظاً على الأمن العام.

المادة 44

توافق تركيا على أنه بقدر ما تؤثر المواد السابقة من هذا القسم على المواطنين غير المسلمين في تركيا، فإن هذه الأحكام تشكل التزامات ذات اهتمام دولي ويجب وضعها تحت ضمان عصبة الأمم. لا يجوز تعديلها دون موافقة أغلبية مجلس عصبة الأمم. توافق الإمبراطورية البريطانية وفرنسا وإيطاليا واليابان بموجب هذا على عدم حجب موافقتهم على أي تعديل في هذه المواد يكون بالشكل الواجب الذي وافقت عليه أغلبية مجلس عصبة الأمم. توافق تركيا على أنه يحق لأي عضو في مجلس عصبة الأمم أن يوجه انتباه المجلس إلى أي مخالفة أو خطر لخرق أي من هذه الالتزامات. وأنه يجوز للمجلس بناء على ذلك اتخاذ مثل هذه الإجراءات وإعطاء هذه التوجيهات كما تراه مناسباً وفعالاً في هذه الظروف. توافق تركيا كذلك على أن أي اختلاف في الرأي بشأن المسائل القانونية أو الوقائع الناشئة عن هذه المواد بين الحكومة التركية وأي دولة من الدول الموقعة الأخرى أو أي دولة أخرى، عضو في مجلس عصبة الأمم، يجب أن يعتبر نزاعاً ذا طابع دولي بموجب المادة 14 من ميثاق عصبة الأمم. توافق الحكومة التركية بموجب هذا على إحالة أي نزاع من هذا القبيل، إذا طلب الطرف الآخر إلى محكمة العدل الدولية الدائمة. يكون قرار المحكمة الدائمة نهائياً ويكون له نفس قوة وتأثير قرار التحكيم بموجب المادة 13 من الميثاق.

إن ألقاء نظرة موضوعية على بنود المعاهدة من المادة 38 حتى المادة 44 نجد بأنه هناك حقوق واضحة للأقليات غير المسلمة والقصد منها المسيحيون بكل إنتماءاتهم المذهبية من أبناء الكنيسة السريانية الأورثوذكسية والسريان الكاثوليك وكنيسة المشرق الآشورية والكنيسة الكلدانية والبروتستانت بالإضافة إلى كنائس الأرمن واليونان بكافة فروعها. وأبناء جميع هذه الكنائس المسيحية قبل أعتناقها العقيدة المسيحية كان لها إنتماء قومي وبنيت حضارت راقية على هذه البقعة الجغرافية من الأرض. وما زالت هذه الشعوب تحافظ على وجودها القومي ولها كيان وطن قائم على جزء من أرضهم التاريخية مثل آرمينيا واليونان. والآشوريون أستطاعوا أن يحافظوا على كيانهم القومي ولكن بدون أن يستطيعوا المحافظة على جزء من كيان وطن مستقل خاص بهم. بالرغم من كل المحن والإضطهادات والإبادات الكثيرة التي تعرضوا لها عبر التاريخ الطويل.

ومن خلال ألقاء نظرة على بنود معاهدة لوزان والحقائق على أرض الواقع في الدولة التركية فرق شاسع الألتزام الفعلي وبنود المعاهدة، حيث لم ينفذ أي جزء منها. بل على العكس من ذلك إضطهاد المسيحيين من أبناء الأمة الآشورية لم يتوقف حتى هذه الأيام حيث أعتقلت راهب من كنيسة السريان الأورثوذكس بتهمة التعامل مع منظمة إرهابية منظمة ب.ب.ك. الكردية. وبالطبع هذا إستهداف مقصود من قبل الدولة التركية. اليوم يعيش السريان الآشوريين بين المطرقة وسندان الدولة التركية والعشائر الكردية.

أما على صعيد التعليم واللغة منع الأقليات المسيحية من تعلم اللغة السريانية الآشورية، لا يوجد في الدولة التركية أي شخص من هذه الأقليات يشغل أي منصب حكومي في الدولة التركية. التمييز العنصري الديني والقومي يمارس بشكل رهيب مقابل الأقليات المسيحية في الدولة التركية. الدولة التركية لم تلتزم بتنفيذ أي بند من بنود المعاهدة بما يخص ضمان حماية الأقليات الدينية والقومية غير المسلمة. ومع ذلك لم نجد الأطراف الدولية الموقعة على المعاهدة مطالبة الدولة التركية بتنفيذ بنود المعاهدة وحماية الأقليات غير المسلمة. الأنتهاكات الفظيعة ضد الكنائس والتعليم اللغوي والأديرة والمقابر والممتلكات والحقوق الشخصية والمواطنة مسحوق بشكل كامل . وبسبب هذه السياسات العنصري والملاحقة والقتل والإضطهاد المستمر حتى بعد قيام الجمهورية التركية، لم يبق في الدولة التركية أكثر من مئة ألف إنسان مسيحي من أصل تقريباً ثمانون مليون مواطن. لوزان سلب الأقليات القومية من حق تقرير المصير إلا أنها لم تحرمه من حقوق مواطنة أساسية، ولكن تحتاج إلى تطبيق هذه البنود. ومن هذا المنطلق نطالب هذه الأطراف الموقعة على المعاهدة، أن تعمل على تنفيذ بنود المعاهدة والضغط عليه للإيفاء بالتزاماتها القانونية، وفي حال عدم الالتزام بذلك على إحدى أطراف الدولية التوجه إلى محكمة العدل الدولية، لتحقيق مبادئ العدالة وتنفيذ بنود المعاهدة بما يخص حقوق الأقليات غير المسلمة. والأطراف التالية جميعها يقع على عاتقها تنفيذ بنود المعاهدة.

الإمبراطورية البريطانية، فرنسا، إيطاليا، اليابان، اليونان، رومانيا، والدولة الصربية الكرواتية السلوفينية من جهة وتركيا من ناحية أخرى. والجميع متفقون في الرغبة في إنهاء حالة الحرب التي كانت قائمة في الشرق منذ عام 1914. ويرغبون إلى إعادة علاقات الصداقة والتجارة الضرورية لتحقيق الرفاه المتبادل لشعوبهم. وباعتبار أن هذه العلاقات يجب أن تقوم على أساس احترام استقلال وسيادة الدول، قرر المشاركون بتعيين مفوضين لهم جلالة ملك المملكة المتحدة لبريطانيا العظمى وإيرلندا والأقاليم البريطانية الواقعة وراء البحار، إمبراطورية الهند: الرايت أونرابل السير هوراس جورج مونتاجو رومبولد، بارونيت، جي سي إم جي، المفوض السامي في القسطنطينية رئيس الجمهورية الفرنسية: الجنرال موريس بيلي سفير فرنسا، المبشر السامي للجمهورية في الشرق، الضابط الكبير في وسام جوقة الشرف الوطن..

جلالة ملك إيطاليا: صاحب السعادة ماركيز كاميلو جاروني، سيناتور المملكة، سفير إيطاليا، المفوض السامي في القسطنطينية الصليب الأكبر لأوامر القديسين موريس ولعازر وتاج إيطاليا السيد جوليو سيزار مونتانا، المبعوث فوق العادة والوزير المفوض في أثينا، قائد رهبانية القديسين موريس ولعازر، الضابط الأكبر لتاج إيطاليا جلالتة إمبراطورية اليابان: السيد كينتارو اوتشياي يوشامي إستحقاق الدرجة الأولى من وسام الشمس المشرقة، السفير فوق العادة والمفوض في روما جلالة ملك اليونان: إلفثيريوس ك. فينيسيلوس، الرئيس السابق لمجلس الوزراء، وسام المخلص من الصليب الأكبر، م. ديميتريوس

كالكلامانيوس، الوزير المفوض في لندن قائد وسام المنقذ جلالة ملك رومانيا: قسطنطين دياماندي، وزير مفوض، قسطنطين كونتريسكو، وزير مفوض جلالتة ملك السرب والكروات والسلوفيين: ميلوتين يوفانوفيتش، المبعوث فوق العادة والوزير المفوض في برن حكومة الجمعية الوطنية الكبرى لتركيا: عصمت باشا إنونو وزير الخارجية ونائب أدريانوبل، رضا نور بك وزير الصحة والمساعدة العامة، نائب شركة سينوب، حسن بك وزير سابق نائب لطريزون. الذين قدموا وثائق أعتمادهم وصلاحياتهم الكاملة، والتي وجدت في حالة صحيحة جيدة ومستحقة وقد وافق الجميع على المعاهدة وتم الأقرار بها من قبل الجهات الرسمية لهذه الدول.

الأمم المتحدة ومجلس الأمن بكافة مؤسساتها الدولية وحسب المواثيق الدولية التي أقرتها يقع على عاتقها حماية الأقليات القومية بالطرق القانونية. ومن هذا المنطلق أيضاً نطالب الجميع للتدخل من أجل حماية حقوق الأقليات في الدولة التركية. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	تاريخ
تصنيف المحتوى:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | ahewar.org 12-04-2021

وقت التدوين: 2023-04-27

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 241

من «لوزان» إلى «الإردوغانية».. كرد تركيا لا يستقرون

[20230707091206504164=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=1120230707091206504164=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

د.محمد نورالدين

يشكل كرد تركيا النسبة الأكبر من الكرد المتوزعين جغرافياً على ثلاث دول أخرى، هي: إيران والعراق وسوريا. وعددهم في تركيا يخضع فقط للتقديرات و«الدراسات»، إذ إن إحصاء السكّان الدوري الذي يجري في هذا البلد، منذ عام 1923، لا يشمل الأعراق والقوميات ولا المذاهب. ف«معاهدة لوزان»، الموقعة في 24 تموز من ذلك العام، اعترفت بوجود أقليات دينية هي المسيحية واليهودية، لكنّها لم تعترف بوجود أقليات عرقية أو مذهبية. بذلك، خسر الكرد أولى معاركهم مع الأكثرية التركية، تماماً كما خسر العلويون معركتهم مع الأكثرية السنية. ولإسقاط الكرد والعلويين من تصنيف الأقليات أهمية قصوى، إذ يحقّ لتلك المعترف بها في «لوزان»، أن تمتلك لغتها ومدارسها وصحفها، أي أن تمتلك هويتها.

ونتيجة لذلك، افتقد الكرد هويتهم. وشكّل ما تقدّم جوهر الصراع الذي انفتح بينهم وبين الأكثرية التركية، والذي كان في أساس الاضطراب وعدم الاستقرار وإراقة الدماء المستمرّ منذ مئة عام.

تفاوتت «التقديرات» بالنسبة إلى عدد الكرد، بين من يقول إن عددهم يبلغ بين خمسة إلى سبعة ملايين نسمة، وبين الكرد أنفسهم الذي يقدرون عددهم بـ 12 إلى 15 مليوناً، مقارنةً بحوالي سبعة ملايين في إيران، وخمسة ملايين في العراق، ومليونين في سوريا.

وكان «محو» الكرد من خريطة «لوزان» سبباً في اندلاع انتفاضات وثورات وتمردات مباشرة أعقبت إعلان الجمهورية، للمطالبة بالاعتراف بالهوية الكردية وخصوصية الشعب الكردي. وقد تفاقم الاضطهاد الرسمي ضدّهم، كون ما لا يقلّ عن ثلثهم ينتمي إلى المذهب العلوي غير المعترف به أيضاً. وبذلك، التقى في الكردي - العلوي اضطهادان، أضيف إليهما اضطهاد ثالث، لأن معظم قواعد الحركات اليسارية الشيوعية والاشتراكية التي تعاضمت في الستينيات والسبعينيات من القرن العشرين، من المنتمين إلى النزعتين الكردية والعلوية. وغالباً ما كانت الانتفاضات الكردية تتماهى مع الاحتجاجات العلوية، بحيث لم يُعد يُعرف بدقة ما إذا كانت الثورات ذات منطلق كردي أو علوي، وغالباً ما كانت تجمع الصفتين.

وقد شهد الاعتراف بالهوية الكردية من عدم الاعتراف بها مفارقاته الأكبر في عهد مؤسس الجمهورية، مصطفى كمال أتاتورك.

فبعد انهيار الإمبراطورية العثمانية في عام 1918، أطلق مصطفى كمال حرب التحرير الوطنية، التي انضم إليها الكرد، بعد وعود مؤكدة تاريخياً من «أتاتورك» بمنحهم حكماً ذاتياً في جنوب شرق البلاد عام 1922، علماً أن «اتفاقية سيفر»، عام

1920، بين الدول المنتصرة في الحرب العالمية الأولى، والسلطان العثماني، لحظت منح الكرد حكماً ذاتياً، لكن «معاهدة لوزان» جاءت لتنسف الاتفاقية المذكورة، ومعها وعود الحكم الذاتي، ليخرج الكرد من «لوزان» بخفي حنين، ولتبدأ بالتالي مرحلة طويلة مليئة بالانتفاضات والتمردات، كان أبرزها ثورة الشيخ سعيد بيران الكردي عام 1925، والتي انتهت بإعدامه؛ ومن ثم انتفاضة آغري الأولى والثانية في نهاية العشرينيات وبداية الثلاثينيات.

وبعد ثورة الشيخ سعيد، اتخذت السلطات التركية إجراءات أضعفت الوجود الكردي في مناطقهم، من مثل تهجير السكان إلى أماكن بعيدة واستبدالهم بسكان أتراك. وظهرت، خلال ثورة آارات في عام 1930، تصريحات لوزير الداخلية التركي، محمود عزت بك، عكست حقداً جارفاً على العرق الكردي، إذ قال: «التركي هو السيد والمالك الوحيد في هذه البلاد، وللأتراك غير الأنقياء (أي الكرد) حق واحد هو أن يكونوا عبيداً وخدمًا».

لعلّ الحدث الأشهر في تاريخ الكرد انتفاضة ديرسيم في عام 1936، التي جمعت الصفتين العلوية والكردية بقيادة سيد رضا.

وقد سُحقت الثورة بدموية قاسية، وأعدم سيد رضا في 15-11-1937، ليعقبها سكون دام أكثر من ثلاثة عقود. وفي 7 كانون الأول 1936، قال وزير الداخلية التركي، شكري قايا، أمام البرلمان، إن أصل الكرد هم الأتراك الذين في الجبال. ومنذ ذلك الحين، شاع مصطلح «أتراك الجبال» في ذروة انعكاس الإنكار للهوية الكردية.

كان الإحياء الكردي متلازماً لظهور الحركات اليسارية في الشارع، كما في الجامعات في السبعينيات. ومن كلية الحقوق في أنقرة، انطلق الوعي الكردي الجديد مع الطالب عبد الله أوجلان الذي شكّل نواة الحركة القومية الكردية على قاعدة يسارية ماركسية، فكان تأسيس «حزب العمال الكردستاني» عام 1978، الذي شكّل محطة حاسمة في تاريخ الحركة الكردية.

وقد جعلت ماركسية «العمال» قادة الحزب بزعامة أوجلان على طريقي نقض أيديولوجي مع الفئات الكردية المحافظة في تركيا، كما مع الأحزاب الكردية التقليدية في شمال العراق، وعلى رأسها «الحزب الديمقراطي الكردستاني»، بقيادة الملا مصطفى بارزاني.

مع ذلك، نجح «العمال الكردستاني» في كسب جانب كبير من الرأي العام الكردي في الداخل التركي، كما في الدول الأخرى. وكان له الدور الأبرز في بلورة الوعي الكردي، وإبرازه؛ وجاء في مقدمة مطالبه العمل على إقامة دولة كردية مستقلة في تركيا.

وعلى الرغم من العامل الخارجي في الحركة الكردية في العقود الأولى من عهد الجمهورية، غير أنه برز بصورة أكثر وضوحاً مع إطلاق «حزب العمال الكردستاني» الرصاصة الأولى، في 15 آب 1984، على مخفر للقوى الأمنية التركية في قرية أروح.

فانتقلت معظم قيادات الحزب، وفي مقدمها عبد الله أوجلان، للعيش خارج تركيا، ولا سيما في سوريا، كما أنشئت معسكرات تدريب للمقاتلين الكرد في كل من سوريا ولبنان.

وشكّل 15-08-1984، بدايةً لواحدة من أكبر عمليات التمرد الكردية على الدولة التركية، عندما أطلقت مجموعة من المقاتلين الكرد الرصاصة الأولى التي استهدفت مخفراً تركياً في قرية أروح في جنوب شرق البلاد، لتبدأ مواجهة عسكرية هي الأطول بين الكرد والجيش التركي، لا تزال مستمرة حتى اليوم، وأودت بحياة أكثر من 40 ألفاً من الطرفين من عسكريين ومدنيين.

ولم تخرج المسألة الكردية من كونها المشكلة الأساسية بين تركيا وسوريا، إلا مع مطالبة أنقرة، في أيلول - تشرين الأول عام 1998، بضرورة إخراج أوجلان من سوريا، وهو ما حصل في النصف الأول من تشرين الأول، بمغادرة زعيم «العمال الكردستاني» إلى اليونان ومن ثم إلى روسيا وإلى اليونان مجدداً فكينيا، حيث اعتُقل في 15 شباط 1999، في عملية مشتركة للاستخبارات الأميركية والإسرائيلية والتركية، ونُقل إلى تركيا. حُكم على أوجلان بالإعدام، لكن أنقرة ألغت، تحت ضغط الاتحاد الأوروبي، هذه العقوبة، واستبدلتها بالمؤبد، فيما لا يزال الرجل يقبع في زنزانه في جزيرة إيمرالي النائية في بحر مرمر.

ونتيجة لإخراجه من سوريا، تحسنت العلاقات بين البلدين، ووقعت «اتفاقية أضنة» الشهيرة، في 20-10-1998، لتنظيم العلاقات الأمنية بين أنقرة ودمشق.

وبعد الغزو الأميركي للعراق والضغوط التركية على مقاتلي الحزب، استغلّ «الكردستاني» الفوضى في العراق وتمركز معظم قادته وعناصره في منطقة جبال قنديل، في المثلث التركي - الإيراني - العراقي.

وفي فترة الاعتقال، طوّر أوجلان من نظرية الدولة الكردية في اتجاه التخلي عنها، والدعوة، بدلاً من ذلك، إلى إقامة كونفدراليات داخل كل دولة في تركيا والعراق وإيران وسوريا بين المكوّن الكردي والأكثرية الحاكمة، على أن تقوم لاحقاً كونفدرالية كردية عامة تجمع بين الكونفدراليات الكردية الأربع.

لم يقتصر حضور الحركة الكردية في تركيا على الجانب العسكري ومع بداية التسعينيات، بدأت تنخرط في العملية البرلمانية.

وبما أن النظام الانتخابي التركي كان يحول دون دخول الحزب الذي يحصل على أقلّ من 10%، البرلمان، فقد ترشّح الكرد على لوائح أخرى، ولا سيما تلك العائدة لوريث «حزب الشعب الجمهوري»، «الحزب الاجتماعي الديمقراطي»، بزعامة أردال إينونو.

ومن ثمّ كان الفائزون يعودون إلى أحزابهم الأصلية. لكن هذه الوسيلة، التي كانوا مضطّرين إليها، كانت تخسّرهم أكثر من نصف عدد النواب الذي يمكن أن يستحقّوه. ولم تكن التجربة البرلمانية للكرد ناجحة؛ فقد كانت أحزابهم تتعرّض للإغلاق الدائم من جانب المحكمة الدستورية بذريعة دعم الإرهاب، ليؤسّسوا في كل مرة أحزاباً جديدة غيرها، وهكذا دواليك. كما تعرّض النواب الكرد للاعتقال أكثر من مرة.

وكانت الوعود التي أطلقها حزب «العدالة والتنمية» بُعيد وصوله إلى السلطة عام 2002، مثار ترقّب من جانب الكرد. فقد اعترف إردوغان، في صيف عام 2005، بوجود قضية كردية في تركيا. ولكن اعترافه لم يُترجم على أرض الواقع، وبقيت معظم المطالب الكردية حبراً على ورق. على أن الاعتراف هذا لم يكن الأول من نوعه، إذ سبقه إليه رئيس الوزراء، سليمان ديميريل، في خريف 1991، عندما اعترف بـ«الواقع الكردي»، ومن ثم رئيسة الوزراء، طانشو تشيلر، التي دعت إلى تطبيق نموذج الباسك في تركيا، ورئيس الوزراء، مسعود يلماز، الذي قال إن الانضمام إلى الاتحاد الأوروبي يمرّ من ديار بكر، أي الاعتراف بالقضية الكردية.

لكن ما تقدّم لم يَعدّ كونه وعوداً كاذبة لكسب الصوت الكردي، بسبب اعتراض الدولة العميقة المتمثلة بالمنظومة الإسلامية التركية على منح الكرد أي نوع من أنواع الحكم الذاتي أو أي مطالب تتعلق باللغة الكردية، بذريعة أن مشكلة الكرد ليست مشكلة سياسية أو ثقافية، بل مشكلة أمنية يتطلّب حلّها استخدام القمع والبطش.

وترى النخب القومية (علمانية كانت أو إسلامية) أن أيّ «تنازل» للكرد، سيفتح الطريق أمام قيام دولة كردية مستقلة على حساب الوطن التركي.

وشهد عام 2015 نقطة تحوّل مهمة، فترشّح الكرد ليس بصفة مستقلّين أو في لوائح أحزاب أخرى، بل كحزب مستقلّ هو «حزب الشعوب الديمقراطي»، والذي استطاع أن ينال 13.12% مع ثمانين نائباً، وبالتالي التمثّل في البرلمان بكامل قوّته، وهو ما كان يحدث للمرّة الأولى.

وكان لذلك نتائج سياسية مهمة جداً ستترك أثرها على الحياة السياسية والتوازنات في البرلمان. إذ حرم الفوز بهذه الطريقة، «العدالة والتنمية» الحاكم، من «سرقة» عدد كبير من النواب الكرد، فخسر الحزب حينها، للمرّة الأولى، الأكثرية المطلقة في البرلمان (276)، ونال 258 نائباً.

لكن رئيس الجمهورية، رجب طيب إردوغان، ضغط من أجل إعادة الانتخابات بعد أربعة أشهر. وخلال هذه الفترة، عرفت تركيا واحدة من أكثر مراحلها دموية، عندما صعد الجيش حملته على «حزب العمال الكردستاني» والمدن الكردية في جنوب شرق تركيا، واعتقل العديد من أنصار «الشعوب الديمقراطي»، لينجح الحزب الحاكم في الفوز مجدداً بالأكثرية النيابية، في انتخابات الأول من تشرين الثاني من ذلك العام، حاصداً 317 نائباً. لكن، مع هذا، نجح «الشعوب الديمقراطي» في الفوز، ونال 10.76% (59 نائباً)، وتكرّر انتصاره في انتخابات 2018، حين حصد 11.70% (67 نائباً).

بهذه النتائج، تحوّلت الحركة الكردية المؤيدة لعبد الله أوجلان، إلى رقم صعب في المعادلة السياسية الداخلية. ولولا دعم حزب «الحركة القومية» - من منطلق عرقي - لحزب «العدالة والتنمية»، لكانت سلطة الأخير قد انتهت منذ عام 2015.

تواجه الحركة الكردية، اليوم، تحديات كثيرة في الطريق إلى الانتخابات الرئاسية والبرلمانية المقرّرة في حزيران المقبل (وربما قبل ذلك). فجميع المؤشرات واستطلاعات الرأي تدلّ على أن فرص إردوغان للفوز بالرئاسة، غير مضمونة، في حال توخّد

المعارضة حول مرشّح مشترك واحد، إذ تدلّ النتائج على إمكانية تعادل مرشّحي السلطة والمعارضة، بما يعادل 40%-42%.

لكن فوز مرشّح مشترك للمعارضة يصبح مؤكداً في حال تأييد ناخبي «حزب الشعوب الديمقراطي» الكردي له، فينال على الأقل 52%-54%. لذلك، تبدو الأشهر المقبلة حبلية بمفاجآت وتطوّرات في الصراع على الصوت الكردي، حيث أعلن «تحالف العمل والحرية» اليساري الذي يضمّ الحزب الكردي، أنه سيتقدّم، في الدورة الأولى، بمرشّح خاص به، مؤجلاً الحسم إلى الدورة الثانية لمعرفة إلى من سينحاز الناخب الكردي، مع الإشارة إلى أن إردوغان يجد في الحالة الكردية متنقّساً له، ليظهر بمظهر الزعيم الوطني وقائد الأمة التركية من خلال الحملات العسكرية في شمال العراق وشمال سوريا وفي الداخل التركي لاستهداف عناصر «العمّال» و«امتداداته».

كما تستهدف الحكومة التركية الواقع السياسي الكردي في البرلمان والبلديات، من خلال إقالة رؤساء البلديات الكرد، وتعيين موالين ل«العدالة والتنمية» بدلاً منهم. أيضاً، يحاول إردوغان أن يستخدم قدر الإمكان ورقة اعتقال عبد الله أوجلان لتوجيه رسائل ضغط للحركة الكردية عشية كل انتخابات رئاسية أو نيابية أو بلدية. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كوردستان

الدولة - الأقليم: تركيا

QR Code

المصادر

[1] موقع الكروني | عربي | marsaddaily.com 12-12-2022

وقت التدوين: 2023-07-07

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة
سجل: 242
نظرية انتهاء اتفاقية لوزان

[20230405105826479593=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230405105826479593)

الدكتور عادل عامر

تأتي هذه التحليلات والتي تسري في السنوات الأخير على نطاق واسع بين الكتاب والمهتمين العرب بالشأن التركي إلى جانب شريحة أقل من الشارع التركي تقول إن الاتفاقية تنتهي بعد 100 عام على توقيعها ما يعني انتهائها في الرابع والعشرين من يوليو عام 2023.

ويحاول الكثير من أصحاب هذه النظرية التأكيد على صحة رؤيتهم كون هذا التاريخ هو نفسه الذي أعلنه الرئيس التركي رجب طيب اردوغان لتحقيق نقلة تاريخية في مكانة تركيا بكافة المجالات وجعل الاقتصاد التركي من بين أقوى 10 اقتصادات في العالم، وهو ما بات يطلق عليه رؤية تركيا 2023. نظرية انتهاء اتفاقية لوزان عقب 100 عام على توقيعها والمتداولة بقوة على مواقع التواصل الاجتماعي لا يوجد لها أي أساس علمي أو قانوني أو حتى تصريحات رسمية تدعمها، ولم يسبق أن تحدث أي مسؤول تركي رسمي عن أن الاتفاقية سوف تنتهي عام 2023. وفي نص الاتفاقية المنشور على شبكة الإنترنت،

لا يوجد أي بند يتحدث عن وجود تاريخ لانتهاء الاتفاقية ولا إمكانية حصول تغيير عليها بعد 100 عام أو فترة زمنية أخرى، كما لا يتضمن نص اتفاقيتي «لوزان» و«مونتيرو» أي بند ينص على منع تركيا من استخراج النفط، وعلى الرغم من حديث بعض الجهات عن وجود ملاحق سرية بالاتفاقية تتضمن هذه البنود إلا أن خبراء قانونيون استبعدوا ذلك.

وعملياً، وضع اردوغان 2023 تاريخاً رمزياً له لتحقيق إنجازات للدولة التركية استناداً إلى أن هذا التاريخ يصادف حلول الذكرى المئوية الأولى لتأسيس الجمهورية التركية على يد مصطفى كمال أتاتورك والذي تم في الثالث والعشرين من أكتوبر عام 2023 أي بعد 4 أشهر فقط من توقيع اتفاقية لوزان التي رسمت حدود الجمهورية على أنقاض الدولة العثمانية.

وإلى جانب أهداف عام 2023 المرتبطة بالذكرى المئوية الأولى لتأسيس الجمهورية، وضع اردوغان أيضاً أهدافاً لعام 2053 الذي يصادف الذكرى الـ 600 لفتح مدينة إسطنبول، وأهداف لعام 2071 الذي يصادف الألفية الأولى لانتصار المسلمين في معركة «ملاذكرد».

وفيما يتعلق بأن الاتفاقية تمنع تركيا من استخراج النفط والموارد الطبيعية حتى عام 2023، لم يسبق أن دعم أي مسؤول تركي هذا الطرح، ويقول خبراء أترك إن ما يمنح الحكومة التركية من العمل على محاولة استخراج النفط هو سببان أساسيان أن البلاد ليست غنية كثيراً بالنفط، وأن الاقتصاد التركي لا يتحمل في الوقت الحالي تكاليف البحث ومحاولة استخراج النفط الباهظة جداً. وما ينسف هذا الطرح أيضاً، أن تركيا كثفت مساعيها في السنوات الماضية من أجل العمل على التنقيب عن النفط في الأراضي التركية وعن الغاز الطبيعي في سواحلها، دون أن تصل إلى اكتشافات كبيرة حتى الآن.

في السياق نفسه يقول أصحاب النظرية السابقة، إن انتهاء الاتفاقية في عام 2023 سوف يشمل انتهاء العمل بالنظام الحالي بالمضائق في تركيا، لا سيما مضيق البوسفور الاستراتيجي الذي يربط البحر المتوسط بالبحر الأسود ويعتبر أبرز الممرات المائية في العالم، وبالتالي سوف تتمكن تركيا من فرض رسوم مالية عالية على مرور السفن من المضيق كون الاتفاقية تمنع تركيا من التحكم فيها أو تحصيل رسوم مرور وتكتفي بتحصيل رسوم تنظيم عملية المرور وهي مبالغ مالية رمزية لا تشكل أي إضافة لخزينة الدولة.

ويمكن الرد على هذا الطرح من جانبين أساسيين، وهما أولاً، أن الممرات المائية تحكمها بشكل مباشر «اتفاقية مونترو» التي وقعت عام 1937 عقب مفاوضات استمرت لـ 13 عاماً بعد توقيع اتفاقية «لوزان»، ولا يوجد بها أي تاريخ انتهاء.

ثانياً، يتعارض ذلك مع مساعي الرئيس التركي لوضع حجر الأساس هذا العام لمشروع شق «قناة إسطنبول» وهي قناة مائية على غرار مضيق البوسفور تهدف إلى تقليل الضغط عن المضيق وجني عائدات مالية عالية، ويقول مراقبون إنه لو كان هناك تاريخ لانتهاء العمل باتفاقية لوزان أو مونترو لما توجه اردوغان لهذا المشروع الذي سوف يكلف الدولة عشرات المليارات.

وفي حديث خاص غير موجه للإعلام قال مسؤولون أترك إنه لا يوجد أي تاريخ لانتهاء الاتفاقيات الدولية ومنها اتفاقيتي «لوزان» و«مونترو» وإن رؤية اردوغان تقوم على تعزيز مكانة تركيا وقوتها واستقلاليتها من حيث القوة الدفاعية والاقتصادية والسياسية، معتبراً أن هي الخطوة الأولى على طريق التحرر من الاتفاقيات الدولية، قائلاً: «الدولة القوية يمكن أن تلغي الاتفاقيات من جانب واحد، وعندما تصل تركيا إلى هذه المرحلة ربنا تلجأ إلى القيام بذلك». وانتقد اردوغان في الكثير من المناسبات اتفاقية لوزان التي اعتبر أنها ظالمة ومجحفة بحق تركيا لا سيما فيما يتعلق بالجزر اليونانية، وهو ما أثار مخاوف يونانية وغربية بشكل عام من توجهات الرئيس التركي المستقبلية.

الملاحظ من خلال تتبع الشأن التركي مؤخراً قبيل الانتخابات الرئاسية والبرلمانية وبعدها كثرة ترديد الرئيس رجب طيب اردوغان لعبارة عام 2023 وهو ما يعني أن الرئيس اردوغان مستبشر كثيراً بهذا التاريخ فماذا يعني عام 2023 بالنسبة لتركيا؟

للإجابة على هذا السؤال يقتضي منا الأمر الرجوع إلى الوراء قليلاً والتنقيب في التاريخ، فقبل قرن من الزمن تقريبا شهدت الأمة الإسلامية حدثاً أساسياً فظيعاً لا ينسى وهو سقوط الإمبراطورية العثمانية التي دام حكمها لما يقرب 600 سنة. حيث أنه بعد نهاية الحرب العالمية الأولى تم توقيع معاهدة لوزان في 24 يوليو 1923 بين كل من تركيا من جهة ودول الحلفاء المنتصرة في الحرب العالمية الأولى من جهة ثانية

والتي بموجبها -معاهدة لوزان- لم يعد هناك شيء اسمه الإمبراطورية العثمانية وبالمقابل حلت مكانها الجمهورية التركية القومية العلمانية وهذا كله تم من قبل مؤسس دولة تركيا الحديثة مصطفى كمال أتاتورك.

- تنازل تركيا عن حقوقها في كل من السودان ومصر وتخليها عن سيادتها على قبرص وليبيا ومصر والسودان والعراق وبلاد الشام بعدما كانت هذه الدول تحت سيادة الإمبراطورية العثمانية.

– ترسيم حدود اليونان وبلغاريا مع الدولة التركية.

– اعتبار مضيق البوسفور ممرا مائيا دوليا ولا يحق لتركيا تحصيل أية رسوم.

تركيا أصبحت مهددة أكثر من أي وقت مضى ولها أعداء كثر، وهذا طبيعي بالنظر إلى التقدم الهائل الذي تحرزه عاما بعد عام وفي شتى المجالات

والناظر في هذه النتائج المترتبة عن توقيع معاهدة لوزان يستنتج أن مصطفى كمال أتاتورك قد هدم جهود سلاطين الدولة العثمانية طوال قرون قيام هذه الإمبراطورية العظيمة التي خضع لها الشرق والغرب بجرة قلم، ولكن مع كل ما قام به أتاتورك إلا أن هيئته لم تسقط داخل تركيا إلى يومنا ولعل ذلك كله راجع لما كان يتمتع به هذا الأخير من كاريزمية داخل تركيا وخارجها وخير دليل هو تسميته بأبي الأتراك.

ومن خلال ما أسلفنا الكلام بشأنه من النتائج الوخيمة والمجحفة التي رتبها معاهدة لوزان التي لا تزال تركيا مقيدة بها حتى انتهاء 100 سنة على توقيع هذه المعاهدة نفهم ما الداعي إلى ترديد أردوغان لعبارة عام 2023 بكثرة، لأن حلول هذا التاريخ هو أكثر من يوم عيد بالنسبة لدولة تركيا ففي هذا التاريخ ستتخلص من قيود هذه معاهدة، وكما توعد الرئيس رجب طيب أردوغان دول أوروبا والعالم بأنه بحلول 2023 ستولد دولة تركيا من جديد، لكن هل ستكون هذه الولادة عادية وخالية من أية مشاكل؟

لا نعتقد ذلك، لأن لكل ولادة مخاض ولا بد لولادة دولة تركيا الجديدة التي ستخلف الإمبراطورية العثمانية المنهارة ولو نسبيا من مخاض وصعوبات ومشاكل، ويشهد التاريخ أنه لم تتأسس دولة قوية ومهيمنة بين ليلة وضحاها وبدون مشاكل وصعوبات، وهذه سنة الله في الأرض فقبل تأسيس دولة الإسلام وبنائها ضحى الصحابة بكل غال ونفيس واستشهد منهم من استشهد والكثير منهم ماتوا ولم يشهدوا ميلاد الدولة.

والرئيس رجب طيب أردوغان يعلم جيدا أن الطريق إلى بناء دولة مسلمة وقوية في شتى الميادين كتركيا لن يكون مفروشا بالورود، لكنه متأكد من تحقيق أهدافه ولذلك يقول: (من صبر ظفر)، لأنه بدون صبر لن يتحقق أي شيء، وكيف لا والله سبحانه يحث على الصبر في عدد من الآيات في كتابه ويتوعد عباده الصابرين بالبشرى والنصر والتمكين.

ولقد كانت تركيا ولا تزال تواجه المتاعب والتحديات في طريقها نحو النهوض من جديد، ومن هذه التحديات الانقلابات الفاشلة التي واجهتها والتي كان آخرها هو انقلاب 15 يوليو 2016 الفاشل والذي كاد أن يودي بنظام الرئيس أردوغان لولا فطنة الرجل وذكاؤه في آخر لحظة حيث دعا شعبه للنزول للشوارع عن طريق الفيس تايم.

وبالإضافة إلى التهديدات الخارجية والداخلية التي من بينها تهديد الإرهاب باعتبار الموقع الجغرافي الحساس لتركيا بتواجدها بين كل من العراق وسوريا وإيران والتي تعتبر من بؤر التوتر، ونذكر على سبيل المثال تنظيم (بي كا كا) المتطرف الذي يهدد الأمن القومي لتركيا. ولا ننسى أيضا ما واجه تركيا من تأمر من بعض دول الخليج في محاولة للإضرار بالاقتصاد التركي عبر استهداف الليرة التركية عن طريق منع السياحة في تركيا عن مواطني هذه الدول، لكن أردوغان كعادته تجاوز هذه المكيدة بتحويل العملات الأجنبية لليرة وقد ارتفع مؤشر العملة التركية بعد فوز الرئيس رجب طيب أردوغان بالانتخابات مؤخرا.

وخلاصة القول هذا الموضوع أن تركيا أصبحت مهددة أكثر من أي وقت مضى ولها أعداء كثر، وهذا طبيعي بالنظر إلى التقدم الهائل الذي تحرزه عاما بعد عام وفي شتى المجالات، فتركيا منذ اعتلاء حزب العدالة والتنمية الحكم عام 2002 بقيادة الزعيم رجب طيب أردوغان حققت إنجازات عظيمة حيرت العالم وبذلك أصبحت تشكل تهديدا لكبريات القوى العالمية، حيث أن أردوغان قفز ببلاده من المرتبة 111 إلى المرتبة 16 اقتصاديا وبذلك أصبحت تركيا ضمن مجموعة العشرين وهي مجموعة تضم أكبر الاقتصادات في العالم على الإطلاق، ووصل الناتج القومي لتركيا عام 2013 إلى حوالي تريليون و100 مليار دولار وهو ما يساوي الناتج المحلي لأقوى ثلاث اقتصادات في الشرق الأوسط وهي السعودية والإمارات وإيران، ومن الإنجازات التي حققها أردوغان كذلك زيادة الإنتاج الزراعي والصناعي والتجارة الحرة وذلك بتوفير جو ملائم للمستثمرين وزيادة عدد الشركات وغزو تركيا للسوق العالمية بمنتجاتها.

وفي المجال الصناعي فتركيا صنعت في ظل حكومة مدنية أول دبابة مصفحة وأول ناقلة جوية وأول طائرة بدون تيار وأول قمر صناعي حديث واستطاعت تركيا أن تصنع غواصتين نوويتين بمبلغ 60 مليون دولار فقط علما أن ثمنهما يساوي 300

مليون دولار، وفي عشر سنوات تم بناء 125 جامعة و198 مدرسة و510 مستشفى. ولا ننسى مطار إسطنبول الجديد الذي يعتبر من أكبر المطارات في العالم والذي سيفتح في شهر أكتوبر القادم وعدد المساجد التي بنيت في عهد الطيب أردوغان وغيرها من الإنجازات العظيمة. هذا وتطمح تركيا لأن تصبح في عام 2023 من بين أقوى 10 دول في العالم.

الآن نفهم ماذا يعني عام 2023 بالنسبة لتركيا، ولماذا يكثر الرئيس أردوغان ذكر هذا التاريخ على لسانه، ولماذا يقول: (سنكون خلفا لخير سلف)، لأنه تاريخ الخلاص من قرن من القيود المجحفة ولأنه تاريخ تحقيق أكبر الإنجازات على الإطلاق. هذا وتنتمي لدولة تركيا مزيدا من التطور والنصر والأمن رئيسا وحكومة وشعبا وأن يرد كيد أعدائها في نحورهم، وتنتمي للشعوب العربية الإسلامية النصر والخلاص من الظلم والله المستعان.

تستعد الحكومة التركية لنشر البنود السرية لمعاهدة لوزان لأول مرة، والتي أبرمتها مع دول الحلفاء (بريطانيا، فرنسا، إيرلندا، الإمبراطورية الروسية) بعد الحرب العالمية الأولى.

وبحسب ما ترجمت عنب بلدي عن صحيفة "يني شفق" اليوم، الأحد 6 من أيار، بدأت وزارة الشؤون الخارجية العمل على نشر البنود، بعد صدور قرار من الرئيس، رجب طيب أردوغان، بفتح المجال أمام المواد السرية لمعاهدة لوزان. وطلب أردوغان، بحسب الصحيفة، نقل الوثائق المخزنة في الأرشيف الفرنسي إلى وسائل الإعلام الرقمية، ليس فقط لوزان، بل جميع الفواتير والرسائل المرفقة ومعاهدات مضيق مونترو.

ونشرت تأويلات عدة طوال السنوات الماضية عن الاتفاقية، لكنها كانت بمعظمها خاطئة، خاصة التي تحدثت عن منع تركيا من الحصول على ضرائب السفن المارة من مضيق البوسفور حتى عام 2023.

ووقعت معاهدة لوزان للسلام في 24 تموز 1923، في مدينة لوزان السويسرية بين تركيا من جهة وبريطانيا وفرنسا وإيطاليا واليابان واليونان ورومانيا والبرتغال وبلغاريا وبلجيكا ويوغسلافيا من جهة أخرى.

وجاء توقيعها حينها من قبل حكومة أنقرة التي كانت منافسة لحكومة إسطنبول بقيادة الصدر الأعظم المسؤول أمام السلطان العثماني.

وقبل لوزان، وقعت الدولة العثمانية في 10 آب 1920، معاهدة "سيفر" التي فسرتها حكومة أنقرة على أنها معاهدة "مذلة" لا يمكن القبول بها، والتي حظيت بالاعتراف الدولي الذي أهلها لتمثيل تركيا في مؤتمر توقيع معاهدة لوزان للسلام.

وبحسب "يني شفق" سيتم الكشف عن العناصر المخفية التي تم تغييرها عن المعاهدة خلال 96 عامًا. وتعدّ المؤتمر الأول لـ "لوزان" في 1922، والذي جاء بعد 20 يومًا على إعلان إلغاء السلطنة العثمانية، لفرض شروط بريطانية تقضي بإعلان العلمانية وحرية الملاحة المائية في المضائق وطرد السلطان العثماني وعائلته، وإعلان أنقرة تخليها عن الموصل (الغنية بالنفط). إلا أن المؤتمر الثاني في "لوزان"، 1923، شهد مرونة من أنقرة وقبولها بالتوقيع على الاتفاقية التي تنازلت من خلالها عن سوريا والعراق ومصر والسودان وامتيازاتها في ليبيا، ما أعطاهما شكلها الحالي بحدودها البرية والبحرية بشكل تقريبي، فيما لو استثنينا لواء إسكندرون، الذي دخل ضمن أراضيها.

وتعتبر المضائق أكثر المواضيع التي اتسمت بالتعقيد في المعاهدة، إذ تم إقرار عبور السفن غير العسكرية وقت السلم، ويمنع وجود سلاح على ضفتي المضائق التركية، ويتم تأسيس لجنة دولية تقوم بحمايتها. كما يتم متابعة عمل اللجنة المذكورة من قبل عصبة الأمم، وبذلك لم تحظ تركيا بسيادتها الكاملة. وفي عام 1936 عدلت تركيا المواد السابقة الخاصة بالمضائق بواسطة اتفاقية "مونترو"، واستعادت سيادتها الكاملة على المضائق البحرية.

بعد الحرب العالمية الأولى أبرمت معاهدة لوزان عام 1923 بين تركيا ودول الحلفاء المنتصرة في الحرب، وقسمت بموجبها رسميا السلطنة العثمانية، واسست الجمهورية التركية برئاسة مصطفى كمال أتاتورك.

لقد كانت السلطنة العثمانية آخر ممثل كبير للهيمنة والنفوذ الإسلامي. وقد انهارت بعد ستة قرون حافلة بالحروب الضارية ضد الهيمنة البيزنطية أولاً، ثم ضد الهيمنة الأوروبية الصليبية التي تزعمتها أسرة هابسبورغ النمساوية، إضافة إلى محاربتها توسع روسيا القيصرية من الشمال نحو الجنوب، وأخيراً تصديها للهيمنة الإنكليزية. وكانت السلطنة العثمانية ستتبعثر حتى في حال انتصر الألمان حليفهم في الحرب.

تركيا الحديثة او الوريثة للتركة العثمانية لعبت دورا محوريا ومهما في منطقة الشرق الاوسط بالنسبة للنظام العالمي المهيمن، وقد اوكلت لها مهمة "الشرطي" الذي يضبط ويراقب المنطقة. فأحد الركائز المهمة لتأسيس الجمهورية التركية هو استنادها إلى تحالف القومية اليهودية - الصهيونية مع البورجوازية التركية، والعمل كذراع ضاربة ضد الشيوعيين، والإسلاميين القوميين والكرد.

ويمكن من خلال النظر الى الاتفاقات الدولية رؤية المهمة الموكلة لتركيا في منطقة الشرق الاوسط وكذلك القيود المفروضة عليها ايضا للحد من النزعة التوسعية؛ وامكانية الخروج عن الدور المنوط بها والمحدد لها. ورغم ذلك لم تستطع تركيا بجغرافيتها الحالية ان تتحول الى نموذجا متقدما في المنطقة رغم تحقيقها لتقدم نسبي مقارنة بدول الشرق الاوسط، الا انها لا زالت تعيش مخاضات الانتقال من النظام السياسي المفروض عليها والغير منسجم مع واقعها الاجتماعي كما الانظمة الاخرى في دول المنطقة. ف داء "الدولة القومية" واحد، ولم تستطع الانظمة الحاكم تجاوزه لا بل تشبثت به. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	تركيا
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | elbashayer.com 23-07-2019

وقت التدوين: 2023-04-05

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 243

نيلوفر كوج: معاهدة لوزان هي في الوقت ذاته بمثابة إبادة جماعية بحق النساء

[20230708085142504501=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230708085142504501)

أكدت المتحدثة المشتركة باسم لجنة العلاقات الخارجية للمؤتمر الوطني الكردستاني (KNK)، نيلوفر كوج، أن معاهدة لوزان هي في الوقت ذاته بمثابة إبادة جماعية بحق النساء.

قيمت المتحدثة المشتركة باسم لجنة العلاقات الخارجية للمؤتمر الوطني الكردستاني (KNK)، نيلوفر كوج، في الذكرى المئوية لمعاهدة لوزان التي يتسارع فيها عمل المؤسسات الكردستانية والتي لا تفصلنا عنها سوى أيام قليلة، نتائج معاهدة لوزان وتأثيرها وانعكاساتها على النساء.

أوضحت نيلوفر كوج أنه عندما يتم ذكر لوزان، فإنه يذكر المرء باستراتيجية اعتبرت لمدة 100 عام أن شعب كامل غير موجود، وقالت: لهذا السبب، تم تنفيذ إبادة جماعية جسدية وثقافية دون انقطاع، وهذا يشمل أيضاً السياسات الخاصة بالممارسة بحق المرأة، وخاصة من أجل القضاء على الثقافة الكردية، أي إبادة النساء في كردستان، إلى جانب الثروات الباطنية لكردستان وبسبب وضعها الجيوسياسي تم نهب طبيعتها، وفي نفس الوقت، تم تغيير ديمغرافيتها، أي مع معاهدة لوزان، كان وجود الشعب الكردي يمثل مشكلة، لوزان تعني كذبة كبيرة ونكران جميل، تظهر معاهدة لوزان الرغبة في محو شعب كامل قد بنى حضارة وقدم مساهمة عظيمة للإنسانية، من الخريطة.

أحفاد قادة الكرد يبدون مقاومة عظيمة

بالطبع، عندما يتم ذكر لوزان، على المرء أن يتذكر ذلك، وكما قال كل من سيد رضا، شيخ سعيد، سمكو شكافي، رندا خان وبسي: أحفادنا سينتقمون لنا، أظهر آلاف الأبطال من أبناء الشعب الكردي، من خلال نضالهم أنهم لن يتنازلوا عن تحقيق حريتهم، هذا الشعب قدم آلاف الشهداء من أجل هذه القضية، عند ذكر لوزان، يرد إلى ذهن المرء الانتفاضات والثورات الكردية، بعبارة أخرى، تعني معاهدة لوزان أن الشخص الذي لا يتنازل عن حريته تحت أي ظرف من الظروف، ولا يستسلم للعدو، إذا لم يتمكنوا من القضاء علينا حتى اليوم، فهذا بفضل النضال الكردي المستمر والمنهجي ضد لوزان، مرة أخرى، كما قال قادتنا العظماء، سينتقم لنا أحفادنا، مثل الحفيد العظيم القائد أوجلان، حيث يخوض الملايين من النساء والرجال الكرد الفدائيين الذين يتبعون القائد نضالاً لا مثيل له من أجل ذلك.

إنهم يريدون تدمير الثقافة الكردية من خلال إبادة نساء الكرد

تكنم الوحشية الرئيسية في لوزان، بالطبع، في عملية التطهير العرقي التي نفذتها جنباً إلى جنب مع الإبادة الجماعية الجسدية، بعبارة أخرى، كانت الحرب ضد الكرد هي حرب جسدية، وفي خضم ذلك، أرادوا القضاء على الثقافة الكردية التي خلقت الحضارة وقدمت خدمات جليلة للإنسانية، كما هو معروف، كانت النساء الكرديات المدافعات الرئيسيات للثقافة

الكردية، بمعنى آخر، تم استيعاب الرجل الكردي أكثر لأن اتصاله بالعالم الخارجي كان كبيراً جداً، ومع ذلك، لم تترك المرأة الكردية جغرافية كردستان وحافظت على اللغة والتقاليد والعادات في قريتها وبلداتها وأريافها.

ولعبت المرأة الكردية دوراً تاريخياً، للأسف، لم يكن لهذه المقاومة مكانة كبيرة في تاريخنا، لقد أراد العدو أساساً تدمير الثقافة الكردية بتنفيذ سياسات ضد المرأة الكردية.

كما أوضحت نيلوفر كوج بأنهم أرادوا في شخص النساء الكرديات تدمير ثقافة وتقاليد وتاريخ الكرد، وقالت: خلال الإبادة الجماعية في ديرسم، عُرضت فتيات كورديات على الضباط الأتراك، وتم بيع النساء الكورديات للدول العربية أثناء عمليات الأنفال التي قام بها نظام صدام، وفي الآونة الأخيرة، الممارسات التي تم انتهاجها ضد نساءنا الإيزيديات في شنكال، كل هذا كان لتدمير الوجود الكرد في شخص المرأة، للأسف، تم التغاضي عن هذا الجانب دائماً.

أشارت نيلوفر كوج إلى أنه إذا تمكنت الحركة النسائية الكردية من إحداث ثورة كبيرة، فهذا مرتبط بالتأكيد بإرث المقاومة الذي ورثناه من أمهاتنا، وقالت: في هذا الصدد، بصفتنا لجنة المرأة في المؤتمر الوطني الكردستاني KNK، نحن نريد أن تتضمن العديد من النساء إلى مؤتمرا الذي سنعقد في الفترة القادمة، كما نريد أن نتخذ بعض الخطوات الأولية بشأن معنى لوزان للنساء والكرد.

بذل جهود لخلق شعب لوزان

وأضافت نيلوفر، أن وحدة الشعب مهمة ضد سياسة قسم- وأدورها في لوزان، قائلة: إنها سياسة يتم تطبيقها في شمال وشرق وغرب كردستان، بعبارة أخرى، يتم بذل جهود لخلق شعب لوزان.

وقالت نيلوفر كوج: إذا اجتمعت الشعوب التي تعيش في هذه الجغرافيا معاً، فسوف يتم القضاء على لوزان، وقد تم اتخاذ خطوات جادة ومهمة في هذا الصدد بشأن جغرافية كردستان، ولم تستطع لوزان القضاء علينا، لأننا نحن الكرد خلقنا بديلاً ضد لوزان، كما أطلق القائد أوجلان على هذا الاسم الكونفدرالية الديمقراطية للشعوب.

سنناقش الحلول البديلة حتى أيلول

في هذا الإطار، سنناقش الحلول البديلة للوزان حتى أيلول، أي أننا سنناقش المشكلة طوال شهر تموز، سنناقش الإبادة الجماعية، الإبادة بحق النساء، وبحق الطبيعة، الأوضاع في كردستان وأوضاع الشعوب الأخرى، في أيلول، سنعقد مناقشات مفصلة حول الحلول لمدة يومين مع العديد من المنظمات المدنية والقوى السياسية في لوزان، نريد أن نظهر أن لوزان قد هُزمت، بمعنى آخر، نحن لم نخضع لمعاهدة لوزان، بل على العكس، تمكنا من إنقاذ أنفسنا، ولدينا الحل. [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: مقالات ومقابلات

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | anfarabic.com 07-07-2023

وقت التدوين: 2023-07-08

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 244

هل تستطيع تركيا تمزيق معاهدة لوزان؟

[20230316095931474995=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230316095931474995)

خيرالله خيرالله

تعيش تركيا عقدة معاهدة لوزان للعام 1923. تظنّ أنّ في استطاعتها تمزيق هذه المعاهدة التي كرسّت تخليها عن بلدان قائمة حالياً، بينها مصر والسودان والعراق، وعن مناطق قريبة انتزعت منها. تعتبر تركيا ان السنّتين اللتين تفصلان عن مرور مئة سنة على توقيع معاهدة لوزان في الرابع والعشرين من تمّوز/يوليو 1923 هما سنتان مفصليتان مهمتان جداً بالنسبة الى بقاء تركيا كدولة حرة ذات سيادة. هذا غير صحيح على الاطلاق. ليس هناك من يريد الاعتداء على تركيا، كما ليس هناك من يريد المسّ بسيادتها.

تعتقد تركيا برئاسة رجب طيّب اردوغان ان هناك فرصة كي تستعيد جزءاً من الأراضي التي فقدتها بموجب معاهدة لوزان. أكثر من ذلك، تظنّ ان في استطاعتها الانتهاء من مفاعيل المعاهدة في ذكرى مرور مئة سنة على توقيعها. هل يسمح القانون الدولي بذلك؟ هل صحيح أنّ المعاهدات بين الدول تنتهي بمجرد مرور مئة عام على توقيعها؟ هل هناك من هو مستعد لاعلان موت معاهدة لوزان والاحتفال بدفنها في الرابع والعشرين من يوليو 2023؟

ذلك هو التحدي الذي يرى اردوغان أنّ عليه مواجهته كي يدخل التاريخ عبره ويعيد امجاد الدولة العثمانية. لذلك، نرى كلّ جهودها منصبّة على الانتهاء من معاهدة لوزان التي وجدت تركيا نفسها مجبرة على توقيعها بعد خسارتها الحرب العالمية الأولى التي خاضتها الى جانب المانيا. مثل هذا التصرف ليس طبيعياً نظراً الى ان تركيا لم تستطع ان تكون قوّة اقتصادية قادرة على لعب دور اكبر من حجمها على الصعيد الإقليمي. تركيا ليست قوّة إقليميّة تستطيع السماح لنفسها باستعادة قبرص وليبيا ومصر والسودان والعراق وسوريا ومنطقة المشرق التي وجدت نفسها مضطرة الى التخلي عنها في لوزان. ليس مسموحاً لتركيا، حتّى، باستعادة الموصل في العراق وذلك على الرغم من ان الموصل بقيت مدينة تركية طوال أربعة قرون من العهد العثماني.

هناك امر واقع واحد ستتمكن تركيا من فرضه، إضافة الى وجودها في شمال قبرص منذ العام 1974. هذا الامر هو وجودها الدائم في الشمال السوري وذلك بالتفاهم مع روسيا وأميركا. هذا عائد لسبب في غاية البساطة يتمثل في ان الدولة السورية تفككت ولا امل في إعادة تركيبها في المدى المنظور. ستكون المشكلة الكبرى التي ستواجه تركيا في الشمال السوري مشكلة التعاطي مع الاكرد الذين يحظون بدعم روسي واميركي من اجل إقامة منطقة يكون لهم فيها حكم ذاتي في اقل تقدير.

لا حدود لطموحات رجب طيّب اردوغان التي تجعله عاجزاً عن التفريق بين الأوهام والواقع، بل يظنّ أنّ هناك مؤامرة على تركيا تقودها فرنسا المسيحية تستهدف التجديد لمعاهدة لوزان في السنة 2023.

أكثر من ذلك، تعتقد تركيا أنّه سيكون في استطاعتها مواجهة مخطط اوروبي غربي يعمل من اجل اختلاق وضع امّني او عسكري يفرضي الى اشتباك معين يقود الى تمديد معاهدة لوزان. من بين ما تتضمنه معاهدة لوزان، التي لعب فيها اللورد كيرزون وزير الخارجية البريطاني دوراً كبيراً في صياغتها، انها تمنع تركيا من التنقيب عن النفط والسيطرة على مضيق البوسفور، أي تقاضي رسوم في مقابل المرور فيه. في حال تمزيق معاهدة لوزان، ستكون تركيا حرّة في التنقيب عن النفط والغاز حيثما تعتقد أنّه بحقّ لها، خصوصاً بعد الاتفاقات التي توصلت اليها مع حكومة الوفاق ذات التوجّه الإسلامي، او على الاصحّ الاخونجي (نسبة الى الاخوان المسلمين)، في ليبيا. لا يمكن تبرير هذه الاتفاقات قانونياً في غياب أيّ شرعية ليبية وفي ظلّ الشذمة التي تسود البلد.

في هذا الاطار، اطار استعادة تركيا ما تعتبره حقوقها المسلوبة بموجب معاهدة لوزان، يعدّ رجب طيّب اردوغان نفسه لمعركة السنّتين الفاصلتين عن مرور مئة سنة على توقيع تلك المعاهدة. في الواقع، تعدّ تركيا نفسها لخوض مواجهة مع فرنسا، ومع آخرين مثل اليونان، في البحر المتوسط. تجد في فرنسا رأس الحربة للقوى التي تعمل من اجل تجديد معاهدة لوزان. أسوأ ما في الامر أنّ الاتراك يعتبرون أنفسهم في مواجهة مع الغرب المسيحي المعادي للإسلام السنّي تحديداً. وهذا شيء غير صحيح اذا اخذنا في الاعتبار أنّ هذا الغرب حاول كثيراً إقامة تعاون مع تركيا قبل ان يكبر رأس اردوغان ويحوّل النظام التركي الى نظام رئاسي لا مكان فيه سوى لشخصه ولطموحاته.

هناك من دون شك فراغ كبير في المنطقة، لكنّ السؤال هل تركيا مؤهلة لملئه عبر الذهاب بعيدا في تدخلاتها في غير منطقة بدءا بليبيا وصولا الى العراق مرورا بسوريا ولبنان وفلسطين ومصر وقبرص واليونان. وصل الامر بتركيا الى التدخل في اليمن وإيجاد قواعد لها في الصومال. في مرحلة معيّنة، في عهد عمر حسن البشير، السعيد الذكر، سعت تركيا الى ان تكون على البحر الأحمر في السودان بشكل دائم.

هناك موازين القوى التي تتحكّم بالعلاقات بين الدول. لم تستطع المانيا النازية تمزيق كلّ الاتفاقات والمعاهدات التي اضطرت الى توقيعها بعد الحرب العالمية الأولى إلا بعدما أصبحت القوة العسكرية الاهمّ في أوروبا وفي ظلّ رغبة أميركية في الابتعاد عن مشاكل العالم الخارجي، في ما عرف بالسياسة الانعزالية للولايات المتحدة. وضع الهجوم الياباني علي بيرل هاربور حدًا لهذه السياسة الانعزالية في السابع من كانون الاوّل/أكتوبر من العام 1941... وادخل اميركا الحرب العالمية الثانية الى جانب الحلفاء.

ليست أوروبا في الضعف الذي تتصوره تركيا، على الرغم من الخلافات القائمة داخل الاتحاد الأوروبي، خصوصا بين فرنسا وإيطاليا. ولكن يبقى أنّ هناك الأوهام وهناك الواقع. يقول الواقع أنّ في استطاعة تركيا إعادة التفاوض على تعديل بنود في معاهدة لوزان. هناك القانون الدولي الذي يسمح بتعديل المعاهدات والاتفاقات في ضوء شروط معيّنة. أمّا حلم استعادة امجاد الدولة العثمانية... فهذا شيء آخر، خصوصا ان تركيا – اردوغان تنسى أنّها في حاجة دائمة الى المال القطري كي تبقى اوهامها حيّة ترزق! [1]

خصائص السجل

تضاريس:	سهل
المكان:	مدينة
اللغة - اللهجة:	لوري
عدد السكان:	50 الف الى 100 الف
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	شرق كردستان
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | middle-east-online.com 14-09-2020

وقت التدوين: 2023-03-16

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 245

هل تستعيد تركيا امبراطوريتها بانتهاء معاهدة لوزان 2023

[20230405104938479592=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

لم ينس الاترك يوما معاهدة لوزان الثانية التي تسببت بتقليص جغرافيا الدولة التركية الحديثة، والزامها بالتنازل عن مساحات كبيرة كانت تتبع لها.

لذلك لم يكن غربيا تطرق الرئيس التركي رجب طيب أردوغان لها، في اثناء لقاءاته الدورية مع المخاتير الأتراك، لايصال رسالة تاريخية وسياسية إلى الخارج قبل الداخل، باهتمام تركيا بالتخلص من آثار الاتفاقية واستعادة حقوقها، التي اغتصبها دول الحلفاء كما ترى تركيا التي تعد نصوص الاتفاقية مجحفة بحقوقها؟

تأسست الجمهورية التركية الحديثة؛ بناءً على معاهدة لوزان 1923، والتي تم إبرامها مع الحلفاء المنتصرين في الحرب العالمية الأولى، وهم: المملكة المتحدة (بريطانيا)، وإيرلندا، وفرنسا، وروسيا، وإيطاليا، وقد وضعت بريطانيا عدة شروط مجحفة ومؤلمة بحق الدولة العثمانية، إذ تم إلغاء الخلافة، ونفي الخليفة وأسرتة خارج تركيا، ومصادرة جميع أمواله، وإعلان علمانية الدولة، ومنع تركيا من التنقيب عن البترول واعتبار مضيق البسفور الرابط بين البحر الأسود وبحر مرمرة، ثم إلى البحر المتوسط ممرا دوليا لا يحق لتركيا تحصيل رسوم من السفن المارة فيه.

و بحلول 2023 تنتهي مدة المعاهدة التي يكون قد مر عليها مائة عام، ومن هنا تفهم تصريحات أردوغان، إذ ستدخل تركيا عهدا جديدا، وستشرع في التنقيب عن النفط، وحفر قناة جديدة تربط بين البحرين الأسود وممره تمهيدا للبدء في تحصيل الرسوم من السفن المارة.

ومن هنا يمكن فهم بعض أوجه الخلاف الدائر الان بين تركيا والغرب.

تاريخ المعاهدة :

بعد انتهاء الحرب العالمية الأولى عام 1918 أبرمت دول الحلفاء المنتصرة "معاهدة سيفر" يوم 10 أغسطس / آب 1920، وتقاسمت بموجبها أراضي الدولة العثمانية، وأعطت معظم القوميات غير التركية في الدولة العثمانية استقلالها، ولكن الأتراك رفضوا هذه المعاهدة وخاضوا حربا شرسة ضد الحلفاء حتى انتصروا عليهم انتصارا كبيرا، وخاصة على اليونان خلال حرب 1922-1923.

وفي أعقاب ذلك عُقد "مؤتمر لوزان" الثاني الذي استمرت أعماله ثلاثة أشهر، وتمخض عن توقيع "معاهدة لوزان" اتفاقية سلام دولية يوم 24-07-1923 في فندق "بوريفاج بلاس" بمدينة لوزان جنوبي سويسرا، وكانت أطراف المعاهدة القوى المنتصرة بعد الحرب العالمية الأولى (خاصة بريطانيا وفرنسا وإيطاليا)، والإمبراطورية العثمانية التي ترأس وفدًا إلى المؤتمر عصمت إينونو، وقسمت على أساسها رسمياً الامبراطورية العثمانية، وتم تأسيس الجمهورية التركية برئاسة مصطفى كمال أتاتورك.

مصطفى كمال أتاتورك: (1881 – 1938)، هو قائد الحركة التركية الوطنية التي حدثت في أعقاب الحرب العالمية الأولى، وهو الذي أوقع الهزيمة بجيش اليونانيين في الحرب التركية اليونانية عام 1922، وبعد انسحاب قوات الحلفاء من الأراضي التركية جعل عاصمته مدينة أنقرة، وأسس جمهورية تركيا الحديثة، وألغى الخلافة الإسلامية، وأعلن علمانية الدولة.

عصمت انونو: (1884 1973)، هو الرئيس الثاني لجمهورية تركيا حيث تولى الرئاسة من 11-11-1938 إلى 22-03-1950، وكان شغل منصب رئيس وزراء تركيا عدة مرات في الفترات التالية من 1923 إلى 1924 ومن 1925 إلى 1937 ومن 1961 إلى شكل خلالها عشر حكومات، كما شغل منصب وزير خارجية تركيا في الفترة من 1922 إلى 1924، ومنصب رئيس الأركان العامة من 1920 إلى 1921، وأصبح زعيم حزب الشعب الجمهوري من 1938 إلى 1972.

من اهم ما تضمنته معاهدة لوزان الثانية:

- ترسيم حدود امبراطورية الخلافة العثمانية التي كانت الدول الغربية تسميها آنذاك "الرجل المريض"، والتي أسست لقيام الدولة التركية القومية الحديثة بقيادة مصطفى كمال أتاتورك، وعاصمتها أنقرة.
- تضمنت 143 مادة موزعة على 17 وثيقة ما بين "اتفاقية" و"ميثاق" و"تصريح" و"ملحق"، وتناولت ترتيبات الصلح بين الأطراف الموقعة على المعاهدة، وإعادة تأسيس العلاقات الدبلوماسية بينها "وفقا للمبادئ العامة للقانون الدولي".
- وضعت قوانين لاستخدام المضايق المائية التركية وقواعد المرور والملاحة فيها زمن الحرب والسلام، ونصت على شروط الإقامة والتجارة والقضاء في تركيا، وإعادة النظر بوضعية الدولة العثمانية ومآل الأراضي التي كانت تابعة لها قبل هزيمتها في الحرب العالمية الأولى خلال 1914-1918.
- ابطال "معاهدة سيفر" وبنودها المجحفة بحق الدولة العثمانية، والتأسيس لما عُرف لاحقا ب"الجمهورية التركية" العلمانية بعد إلغاء نظام الخلافة الإسلامية، ورسمت حدود اليونان وبلغاريا مع الدولة التركية التي حافظت على ضم إسطنبول وتراقيا الغربية، وتضمنت بنودا تتعلق بتقسيم ديون الدولة العثمانية.

- تخلت تركيا عن السيادة على قبرص وليبيا ومصر والسودان والعراق وبلاد الشام، باستثناء مدن كانت تقع في سوريا مثل أورفا وأضنة وغازي عنتاب وكلس ومرعش، وبتنازل الدولة العثمانية عن حقوقها السياسية والمالية المتعلقة بمصر والسودان اعتباراً من نوفمبر/ تشرين الثاني عام 1914.
- نصت على استقلال جمهورية تركيا، وحماية الأقلية المسيحية الأرثوذكسية اليونانية بتركيا والأقلية المسلمة باليونان، وألزمت الحكومة التركية بالمحافظة على حياة جميع المواطنين وحقوقهم وحریتهم ضمن أراضيها، وبمسأواتهم أمام القانون بغض النظر عن الأصل والقومية واللغة والدين، إلا أن معظم السكان المسيحيين في تركيا والسكان الأتراك في اليونان كانوا قد طُردوا حسب معاهدة تبادل السكان اليونانيين والأتراك السابق توقيعها بين اليونان وتركيا، يونانيو اسطنبول، إمبروس وتندوس فقط تم استثناءهم (حوالي 270,000 آنذاك)، والسكان المسلمين في تراقيا الغربية (نحو 129,120 في 1923)، الفقرة 14 من المعاهدة منحت جزر غوقچی عادة (إمبروس) و بوزجاعادة (تندوس) "تنظيم اداري خاص"، وهو الحق الذي ألغته الحكومة التركية في 17 فبراير 1926.
- وافقت تركيا رسمياً على خسارة قبرص (التي كانت مؤجرة للإمبراطورية البريطانية إثر مؤتمر برلين في 1878، ولكنها ظلت قانونياً أرضاً عثمانية حتى الحرب العالمية الأولى) وكذلك مصر والسودان الأنجلو-مصري (الذي احتلته قوات بريطانية بحجة "أخماد ثورة عرابي واستعادة النظام" في 1882، ولكنها ظلت "قانونياً" أراضي عثمانية حتى الحرب العالمية الأولى)، والتي ضمتها بريطانيا بشكل أحادي في 5-11-1914.
- ترك مصر مقاطعة الموصل ليتحدد عبر عصبة الأمم، كما تخلت تركيا عن كل الادعاءات فيما يختص بجزر الدوديكانيز، التي كانت إيطاليا مجبرة على اعادتها لتركيا حسب الفقرة 2 في معاهدة اوشي في 1912، وتُعرف أيضاً باسم معاهدة لوزان الأولى 1912، إذ وُقعت في شاتو دوشي في لوزان، سويسرا، في أعقاب الحرب الإيطالية التركية (1911-1912)، بين تركيا وإيطاليا.
- ظلت الأراضي إلى الجنوب من سوريا والعراق والجزيرة العربية تحت السيطرة التركية حين وُقعت هدنة مدروس في 30 أكتوبر 1918 والتي لم تتعامل نصوصها معها بوضوح، إلا أن تعريف الحدود الجنوبية لتركيا في الفقرة 3 كان يعني أيضاً أن تركيا قد تخلت عنها، وكانت تضم المملكة المتوكلية اليمنية، وعسير وأجزاء من الحجاز مثل المدينة المنورة، التي احتفظت بها القوات التركية حتى 23 يناير 1919.
- الزام تركيا بعدم وضع أي قيود على المواطنين في استخدام أي لغة يختارونها مهما كانت، سواء أكان ذلك في العلاقات الخاصة أم في الاجتماعات العامة أم في مجالات الدين والتجارة والإعلام والنشر، مع تأكيد حقوق السيادة السياسية والاقتصادية للدولة التركية وإلغاء تطبيق نظام الامتيازات الأجنبية على أراضيها.
- أعلنت رومانيا من جانب واحد فرض سيادتها على جزيرة القلعة العثمانية (أضاً قلعة) في 1919، وقوت هذا الادعاء في معاهدة تريانون في 1920، وكانت الجزيرة منسية بالكامل في أثناء محادثات السلام في مؤتمر برلين في 1878، مما سمح لها أن تبقى قانونياً أرضاً تركية في الملكية الخاصة للسلطان العثماني حتى معاهدة لوزان في 1923 . وهي جزيرة صغيرة تقع على نهر الدانوب، وتتبع اليوم للأراضي الرومانية الصربية، وكان معظم سكانها من الأتراك، وتعكس الجزيرة خصائص العمارة العثمانية، حيث فيها العديد من المساجد والأزقة الملطوية. وقد بُنيت بعض مباني الجزيرة على طراز فوبان ، مثل الكنيسة الأرثوذكسية وبعض المقاهي.
- تخلت تركيا عن امتيازاتها في ليبيا كما كانت تحددهم الفقرة 10 من معاهدة اوتشي في 1912 (حسب الفقرة 22 من معاهدة لوزان في 1923).
- الأتراك ينظرون الى الاتفاقية ، باعتبارها وثيقة تأسيس للجمهورية التركية، كما وصفها بذلك الرئيس التركي "رجب طيب أردوغان"، في كلمته أمام اجتماع المختارين في مجمع الرئاسة بالعاصمة أنقرة حيث عاد الرئيس أردوغان مجدداً للحديث عن المعاهدة، مطالباً بمراجعة اتفاقية لوزان الثانية، الموقعة عام 1923، والتي تم على إثرها تسوية حدود تركيا الحديثة عقب الحرب العالمية الأولى.
- أردوغان قال إن "أجبروها على توقيع "معاهدة سيفر" عام 1920، وتوقيع "معاهدة لوزان" عام 1923، وبسبب ذلك تخلت تركيا لليونان عن جزر في بحر إيجه، ويصف اردوغان ؛ معاهدة سيفر، بانها الشوكة الأولى في الظهر العثماني، لأنها أجبرتها على التنازل عن مساحات شاسعة من الأراضي التي كانت واقعة تحت نفوذها

معاهدة لوزان؛ المحطة الأخيرة لتقسيم التركة العثمانية

اعترفت المعاهدة بحدود الدولة الحديثة في تركيا ، وتقلصت مطالب الحلفاء من الحكم الذاتي لكردستان التركية بالتنازل التركي للأراضي إلى أرمينيا ، والتخلي عن المطالبات إلى مناطق النفوذ في تركيا ، وفرض الرقابة على المعاملات المالية بتركيا أو القوات المسلحة ، وقد أعلنت المضائق التركية بين بحر إيجه والبحر الأسود لتصبح مفتوحة للجميع ، على خلاف ما حدث في اتفاقية سيفر.

اما في آسيا ، فتخلت تركيا عن السيادة على العراق والاردن وفلسطين، لتصبح تحت النفوذ البريطاني، فيما خضعت سوريا و لبنان للانتداب الفرنسي ، واحتفظت تركيا بالأناضول ، وأصبحت أرمينيا جمهورية مستقلة تحت ضمانات دولية .

وفي أوروبا ، تنازلت تركيا عن أجزاء من تراقيا الشرقية وبعض جزر بحر إيجه لليونان ، ودوديكانيز ورووس لإيطاليا ، والإبقاء على القسطنطينية وضواحيها ، بما في ذلك منطقة المضيق "الدردنيل والبوسفور" ، الذي تم تحييده وتحويله ، وحصل الحلفاء على المزيد من السيطرة الفعلية على الاقتصاد التركي مع حقوق الاستسلام .

وقادت معاهدة لوزان الثانية إلى الاعتراف الدولي بسيادة جمهورية تركيا كدولة خلفت الامبراطورية العثمانية.

ومع قرب انتهاء المعاهدة يعتقد ان "الرسالة المتداولة" سببت التوتر السياسي بين تركيا وبعض دول الاتحاد الأوروبي، بعد مرور مائة عام على توقيعها.

كما تشير الرسالة إلى أنه سيكون بإمكان تركيا بعد انتهاء مدة المعاهدة، التنقيب عن النفط، وتنضم إلى قائمة الدول المنتجة للنفط، إلى جانب تحصيل رسوم من السفن المارة عبر مضيق البوسفور، وحفر قناة جديدة تربط بين البحر الأسود وبحر مرمرة، والتي كانت محظورة على تركيا حسب معاهدة لوزان؛ تمهيدا للبدء في تحصيل الرسوم من السفن المارة. ويمكننا فهم بعض أوجه الخلافات المستمرة بين تركيا والغرب بان الدول الغربية تخشى مع انتهاء المعاهدة ان تجد تركيا ما يبرر تدخلها في الموصل ، التي كانت تابعة لتركيا طوال 4 قرون حتى فقدها في الحرب العالمية الأولى.

وقال البروفيسور التركي المتخصص في العلاقات الدولية مصطفى صدقي بيلجين: عندما تخلت تركيا عن الموصل للعراق كان الأمر مشروطاً بعدم تغيير حدودها أو وضعها آنذاك، وهو ما تغير خلال العقود الماضية".

ويذكر التاريخ أن مدينة الموصل خضعت للسيطرة العثمانية عام 1534 في عهد سليمان القانوني، حتى نهاية الحرب العالمية الأولى، إذ أصبحت مطمعاً للدول الغربية خصوصاً بعد اكتشاف النفط، فاستولت عليها فرنسا ثم بريطانيا، ومع توقيع تركيا على معاهدة لوزان واتفاقية أنقرة، تخلت أنقرة عن الموصل بعد تقليص مساحة أراضيها.

وهنا تمكن الموازنة بين معاهدي لوزان الثانية، و "معاهدة نانكينغ" التي تنازلت فيها الصين عن هونج كونج إلى بريطاني، وذلك بعد حرب الأفيون الأولى وذلك بتوقيع اتفاقية تشنبي التي تسعي إلى إنهاء الصراع الأنجلو-صيني الأول. ففي عام 1839، غزت بريطانيا الصين لسحق المعارضة لتدخلها في الشؤون الاقتصادية والسياسية للبلاد، وكان احد أهم اهداف بريطانيا الحربية هو احتلال هونج كونج، الجزيرة المأهولة بالسكان قبالة سواحل جنوب شرقي الصين.

وشهدت المستعمرة البريطانية الجديدة (جزيرة هونج كونج) ازدهارا، اذ اصبحت مركزا تجاريا بين الشرق والغرب وبوابة تجارية ومركز توزيع لجنوب الصين، وفي عام 1898، حصلت بريطانيا على 99 عاما إضافية من الحكم على هونج كونج بموجب اتفاقية بكين الثانية .

وفي سبتمبر عام 1984، وبعد سنوات من المفاوضات، وقع البريطانيون والصينيون اتفاقية رسمية بالموافقة على إعادة الجزيرة إلى الصين في عام 1997 مقابل تعهد الصين بالحفاظ على النظام الرأسمالي لهونج كونج، وفي الأول من يوليو عام 1997 سلمت هونج كونج رسميا إلى الصين في مراسم حضرها عدد من كبار الشخصيات الصينية والبريطانية، وضع الرئيس التنفيذي لحكومة هونج كونج الجديدة تونغ تشي هوا ، سياسة تقوم على مفهوم "دولة واحدة ونظامين"، مما يحافظ على دور هونج كونج كمركز رأسمالي رئيس في اسيا.

ولوزان الثانية: اليوم على طاولة النقاش ، اذ بدأت المخاوف من انقضاء المدة تطفو على السطح ، وربط ذلك بمحاولة الانقلاب على اردوغان في منتصف 2016 ،ومع معركة الرقة والموصل.

والسؤال: هل عند انتهاء مدة "معاهدة لوزان 2" ستعود تركيا امبراطورية عثمانية حديثة في المنطقة؟ وهل ستتغير الخريطة الجيوسياسية والاقتصادية ، ويشهد العالم دخول مرحلة جديدة برجوع الارث العثماني؟

وكيف ستتعامل القوى العظمى الحالية مع المطالب التركية؟ وهل سنشهد حروبا قبل 2023، ومن سيقود ذلك التغيير. وحول ربط قرب انتهاء الاتفاقية بالتوتر السياسي بين تركيا وبعض دول الاتحاد الأوروبي، يتساءل المراقبون: "هل توجد في القانون الدولي مادة تنص على صلاحية المعاهدات الدولية 100 عام فقط؟"، مشيرين إلى أن "ألمانيا ألغت معاهدة في الثلاثينيات بعد 20 عاما من توقيعها، فهل يمكن لتركيا فعل ذلك؟ [1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى:	سياسة
نوع الوثيقة:	اللغة الاصلية
نوع الأصدار:	ديجيتال
اللغة - اللهجة:	عربي
ملف:	معاهدة لوزان
الدولة - الأقليم:	تركيا
QR Code:	

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | menageopoliticscenter.com 17-03-2020.

وقت التدوين: 2023-04-05

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 246

هل قدم العراق للكورد ما يستحقونه؟

[20230201090915463098=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

معد فياض

يتوجب على العرب العراقيين ان يتوجهوا بالشكر والعرفان ورد الجميل لكورد العراق، او بمعنى اكثر دقة للكورد الذين اختاروا سنة 1924 البقاء ضمن العراق وعدم الانضمام الى تركيا خلال الاستفتاء الذي اجريته لجنة اممية لتحديد عائدة الموصل التي كان الاتراك يطالبون بها، وحسب تقرير هذه اللجنة فإن اغلبية الذين أخذت آرائهم من الكورد كانوا مع العيش ضمن العراق. بقاء الكورد ضمن العراق اسهم بولادة الدولة العراقية الجديدة.

في كتابه للتاريخ يتسائل الرئيس مسعود بارزاني: الكورد انقذوا ولاية الموصل من أيدي تركيا، ولكن هل تذكر العرب هذا الامر؟، مستعينا بما ذهب اليه المندوب البريطاني سيسيل جي إدمونز في كتابه كورد ترك عرب الذي كتب: وإنهم (الكورد) على إدراك تام بما فعلوه، أترى ستفتح الحكومة العراقية عينها بهذه المناسبة وتتبنى سياسة كريمة بعيدة النظر تجاه الكورد؟.

ويعلق الرئيس مسعود بارزاني قائلاً: الحوادث والكوارث التي تعرض لها الشعب الكوردي تدل على ان العرب نسوا الفضل الكوردي. وإذا تبدو هذه المعلومات تاريخية فان جوهرها ما يزال معاصراً، فالحكومات العراقية منذ العهد الملكي وحتى اليوم نسوا ويتناسوا فضل الكورد، ليس بالحفاظ على الموصل فحسب، بل بقيام الدولة العراقية وبقيائها وديمومتها بالرغم مما تعرض له الكورد من حروب وقتل ومجازر ابادة جماعية على يد الجيوش العراقية وعلى مدى ما يقرب من قرن من الزمان.

وهذا يدعوننا الى الاستنتاج التالي: اما ان العرب العراقيين ذكرتهم قصيرة المدى ونسوا ويتناسوا عن عمد فضل الكورد في العراق على ما قدموه ويقدمونه للبلد وللشعب العراقي، واما ان معلوماتهم التاريخية شحيحة بهذا المجال، أو انهم يعرفون ويتقصدون اهمال تضحيات الكورد من اجل بناء وبقاء العراق كدولة متماسكة، مثلما يقول المثل الشعبي العراقي يعرف ويحرف.

إذا كان هناك ثمة من يتسائل بلؤم: وما الذي يدعوا الكورد للبقاء ضمن العراق؟ ظنا منه ان بقائهم في العراق لحاجات اقتصادية ومنفعة بحتة، فكلنا يعرف ان خيرات وثروات، وخاصة الثروات البشرية، لاقليم كوردستان كافية لان تجعل من الاقليم دولة غنية ومتطورة لا سيما وان القوانين والبنية التحتية لاقليم كوردستان تمثل مشروع دولة لو سمحت لهم الظروف الدولية بذلك، تلك الظروف والقرارات التي وقفت ضد مشروع اقامة دولة كوردية كبرى، فبعد انهيار السلطنة العثمانية في نهاية الحرب العالمية الأولى، بات حلم الكورد بالحصول على وطن خاص بهم على وشك التحقق. فقد نصت معاهدة سيفر التي أبرمت عام 1920 على حق الكورد في تقرير المصير وتشكيل دولة خاصة في شرق الأناضول وفي الموصل، لكن هذا الحلم أجهض بعد انتصار مصطفى كمال أتاتورك في تركيا واضطرار الحلفاء للتراجع عن بنود معاهدة سيفر واستبدالها في 1923 بمعاهدة لوزان التي وضعت الشعب الكوردي تحت سيطرة تركيا وإيران بالإضافة إلى بريطانيا وفرنسا اللتين كانتا دولتي الانتداب على العراق وسوريا على التوالي، وذات الارادات الدولية التي وقفت ضد قيام الدولة الكوردية الكبرى هي التي وقفت وتقف اليوم ضد قيام دولة كوردية سواء في تركيا او ايران او العراق او سوريا خشية من تنامي قوة الكورد في المنطقة ونجاحهم لا سيما وان نجاح مشروع اقليم كوردستان شكل مفاجأة ايجابية لمن يريد الخير للكورد وللمنطقة، وصدمة سلبية لمن يخشى هذا التطور.

هذا أولاً، ولان الكورد في العراق يصرون على حقوقهم التاريخية في انهم عراقيون وهذه ارضهم منذ اكثر من خمسة الاف عام ولن يتنازلوا عنها للعرب الذين دخلوا اراضي كوردستان بالقوة تحت مسميات الفتوحات الاسلامية قبل اقل من 1200 عام، وهم يصرون على عراقيتهم استنادا الى الوقائع التاريخية الموثقة، هذا ثانياً.

لا نقول هذا الكلام او نذكر هذه الحقائق بمناسبة امتناع الحكومة الفيدرالية بصرف الاستحقاقات المالية لاقليم كوردستان مؤخراً، فهذه الحادثة هي جزء بسيط للغاية من جملة تصرفات الحكومات العراقية المتعاقبة وحتى اليوم مع الكورد، فان استحقاقهم حسب الدستور العراقي هو 17% من الموازنة العامة، كما ان مبلغ ال 200 مليار دينار عراقي يُعد في الحسابات الاقتصادية كاستحقاق لاكثر من خمسة ملايين مواطن كوردي عراقي بسيط للغاية ولا يقارن بنفقات الحكومة الاتحادية والاحزاب الحاكمة والمتنفذة بثروات البلد والشعب، ولا بسرقات الفاسدين التي بلغت العشرات من المليارات من

الدولارات. واذا كان المطلوبون والحاقدون على الكورد وما حققه اقليم كردستان من تقدم وتفوق حضاري وعمراني وثقافي واجتماعي يرددون اسطوانات مشروخة مثلما يقال، حول العائدات البسيطة لتصدير نפט اقليم كردستان، وهي عائدات لا تقاس على الاطلاق بعائدات نפט العراق من البصرة الى كركوك، ولا بجزء يسير مما يسرقه الفاسدون من نפט البصرة وغيرها ويصدروه امام الملأ من ميناء ام قصر او غيره من المنافذ، فنقول ان حكومة اقليم كردستان قد عمرت اقليم بحجم دولة، بنى تحتية حديثة، مدن متطورة، شوارع وطرق وجور تمتد حتى الحدود التركية في زاخو، مدارس ومستشفيات عصرية، والاهم من هذا وذاك حرصت على بناء الانسان وحولت المجتمع الكوردي الى مجتمع يحتضن كل القوميات، خاصة العرب، بعد كل ما عانوه من مصائب الحروب والافتتال والحصار والتهجير من قبل الحكومات العراقية العربية وتحول الاقليم الى ملاذ آمن لكل العراقيين بمختلف طوائفهم. ولا داعي لنسأل ماذا بنت الحكومات العراقية منذ 2003 وحتى اليوم بمئات المليارات من الدولارات التي تمثل عائدات تصدير نפט العراق، لان الواقع هو من يتحدث وصور المدارس والمستشفيات والمدن الخربة في جميع مناطق العراق والبطالة وانتشار المخدرات ومشاهد الاطفال في الشوارع خير شاهد.

الكورد قدموا الكثير للعراق والعراقيين، فماذا قدم العراقيون لهم؟ هل عبرنا عن احتضاننا للكورد كشركاء واشقاء لنا؟ او في الاقل هل اشعرنا المواطن الكوردي بانه ينتمي للعراق وللعراقيين؟ هل اقنعنا الكوردي بانه عراقي بالفعل من خلال تصرفاتنا معه؟ وبدلا من ان نستغرب او ننتفض عندما نسمع مواطن كوردي يقول باعلى صوته: انا لست عراقيا؟ علينا ان نسأل انفسنا ونبحث بجدية واخلاص : لماذا أوصلنا المواطن الكوردي الى هذا الحد، مع احترامنا الكبير لانتمائه القومي واعتزازه الكبير بهويته النبيلة؟.

الموضوع لا يتعلق بمبلغ بسيط هو جزء من استحقاقات رواتب الموظفين ومصدر عيشهم، فالكوردي لا يحني قامته من اجل ان يطالب بحقه بل يصبر ويكابر من اجل كرامته، وقد عاش خلال ما يقرب من 100 عام اصعب الظروف التي يمكن ان يعيشها البشر، لجأ الى الجبل مصدر قوته وعيشه واستمد من قوته الصلابة والشموخ، قاتل، صمد، وابدع وانتصر وحقق حلمه بفضل شخصيته الشجاعة وقيادته الحكيمة فلا تراهنوا على صبر الحلیم.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: القضية الكردية

تصنيف المحتوى: النقد الأدبي

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: جنوب كردستان

الدولة - الأقليم: عراق

:QR Code

المصادر

[1] موقع الكوروني | عربي | www.rudawarabia.net.31.01.2023

وقت التدوين: 2023-02-01

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: بحوث قصيرة

سجل: 247

ولاية الموصل و الحلم التركي بعد قرن من الزمان

[20230209075840465220=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

السنيق	كرد	اترك	عرب	يهود	غير المسلمين	الإجمالي
المسلمانية	62.830	32.960	7210	-	-	103.000
كركوك	97.000	97.000	8.000	-	-	184.000
الموصل	104.000	35.000	28.000	18.000	31.000	216.000
إجمالي الولاية	263.830	146.690	43.210	18.000	31.000	503.000

الإحصائية التركيبية لسكان ولاية الموصل

العرق	التعداد	النسبة
عرب	185.763	23.65
كرد	427.720	54.45
اتراك	65.895	8.39
مسيحيون	62.225	7.92
يهود	16.865	2.15
يزيديون	30.000	3.82
الإجمالي	785.468	

الوقد البريطاني قدم هذه الإحصائية والمعارضة مع الإحصائية التركية والتي أظهرت أن غالبية سكان الولاية من الأكراد

العرق	التعداد	النسبة
عرب	166.941	16.29
كرد	720.007	70.24
اتراك	38.652	3.77
مسيحيون	61.336	5.98
يهود	11.897	1.16
يزيديون	26.257	2.56
الإجمالي	1.025.090	100

الإحصائية التي قدمتها الحكومة العراقية (1922 - 1924)

المحامي المستشار محي الدين محمد يونس

ضمن محاور الحرب العالمية الأولى بدأت الحملة العسكرية البريطانية لاحتلال الولايات الثلاثة التابعة للدولة العثمانية (البصرة، بغداد، الموصل) والتي كونت فيما بعد احتلالها ودمجها الدولة العراقية بحدودها الحالية وقد بدأت الحملة عام 1914 واستطاع الجيش البريطاني المدعوم بعدد كبير من الجنود الهنود التابعين له من احتلال مدينة البصرة بسهولة بعد مقاومة استمرت لمدة شهرين من قبل الجيش العثماني والمتطوعين من سكان المدينة مما شجع قائد الحملة على اتخاذ قرار مواصلة التقدم والذي جوبه بمقاومة شديدة وقتال شرس غير متوقع، كانت اقصى مراحلها عند محاصرة القوات البريطانية على تخوم مدينة الكوت لمدة أربعة اشهر انتهت باستسلامها للقوات العثمانية بعد أن في الأرواح والمعدات منيت بخسائر جسيمة في نيسان 1916 وكانت هناك أسباب عديدة وعوامل أدت الى هزيمة الجيش البريطاني بهذا الشكل المثير للسخرية من أهمها الاعياء وقلة التمويل والامداد وسوء الإدارة والتنظيم بالإضافة الى قساوة الظروف المناخية الان إعادة تنظيم الحملة، واستمرار امداد الجيش البريطاني بالعدة والعدد اللازم لمواصلة القتال من جهة والهزائم العثمانية في المحاور الأخرى من جهة أخرى أدت الى تمكن الجيش البريطاني بقيادة الجنرال (ستانلي مود) من احتلال بغداد يوم 11 آذار 1917 وانتزاعها من العثمانيين وعقب ذلك بأسبوع اصدر الجنرال (مود) بيان بغداد والذي احتوى على العبارة الشهيرة ((لم تأتي جيوشنا الى مدينتكم وارضكم كغزاة او أعداء ولكن كمحررين)) ولم يكن المذكور راضياً على أسلوب وصيغة البيان الذي جاءه من الحكومة البريطانية الا انه كان مرغماً على إعلانها وما يسببه من ضرر للمصالح البريطانية في المستقبل لفحواه الصريح الدال على الالتزام بحرية الشعب العراقي واستقلال بلاده وتوقعاته بمطالباتهم تحقيق ذلك لاحقاً وهو ما جرى.

وبالمناسبة لا يمكن ان نتجاهل مساندة العرب بقيادة (الحسين بن علي) شريف مكة لجيوش الحلفاء ومشاركتهم في الحرب معهم ضد الجيش العثماني وهزيمته وتأثير وتداعيات هذا الموقف والذي اعتبره الاتراك في حينه ولازالوا خيانة وغدر حين اصطفوا مع جيوش الكفر (العلوج) ضد الجيش العثماني المسلم ليسهلوا له احتلال بلاد المسلمين وتجسد ذلك في كراهيتهم للعرب وانتقال هذا الكره بالوراثة من الأتراك الأولين الذين عاصروا أحداث ونتائج الحرب العالمية الأولى الى الأجيال اللاحقة ولبومنا هذا بالرغم من مرور هذه المدة الطويلة (قرن) على احداثها الا ان نظرة البغض والكرهية هي السائدة لدى الكثيرين من الاتراك من خلال نعتهم للعرب بكلمة (عريجة) للدلالة على الازدراء والتهكم عليهم.

ولاية الموصل

على اثر التوقيع على هدنة (مادروس) في 30 تشرين الأول 1918 تم الإعلان عن وقف اطلاق النار بين الجيش البريطاني والعثماني وكانت الموصل لا تزال تحت سيطرة الإدارة والجيش العثماني وعلى أثرها طالبت الحكومة البريطانية بانسحاب

الجيش العثماني من مدينة الموصل وتسليمها للجيش البريطاني الا ان الحاكم العسكري العام لولاية الموصل رفض هذا الطلب كونها لم تدخل المواجهات الحربية المباشرة وهي لا تعد من مواقع الاشتباك والقتال الا انه اضطر وأذعن أخيراً وسحب قواته منها في تشرين الثاني 1918 لتكون آخر مدينة عربية ينسحب منها الاتراك في حين كانت اول مدينة عربية تخضع لاحتلال الدولة العثمانية في آذار 1916.

المعاهدات أداة تثبيت الوضع القائم
اول معاهدة ابرمت بعد سقوط الدولة العثمانية وهزيمتها في الحرب العالمية الأولى هي معاهدة (سيفر) في 10 آب 1920 والتي ألزمت الاتراك بالتخلي عن جميع الأراضي العثمانية التي يقطنها غير الناطقين باللغة التركية فقسمت بلدان الشرق الأوسط واخضعت سوريا ولبنان للانتداب الفرنسي وفلسطين والعراق للانتداب البريطاني وقد الهبت شروط هذه المعاهدة مشاعر الشعب التركي وخلقت حالة من الاستياء وعدم الرضا وكان من تداعيات ذلك تجريد رئيس وأعضاء الوفد التركي الذين قاموا بالتوقيع على المعاهدة من جنسيتهم التركية من قبل البرلمان التركي الذي كان يقوده (مصطفى كمال اتاتورك).

وتجدر الإشارة الى ان معاهدة (سيفر) كانت تتضمن وعداً للأكراد بدولة وكيان سياسي مستقل على مراحل وكان لصدور هذه المعاهدة وقعا حسنا إيجابياً في نفوس الشعب الكردي الحالم بالاستقلال وتكوين دولة تجمع شملهم المشتت ومن فرط اعتزازهم بهذه المعاهدة ورغم الغائها فقد منح الكثير من الاكراد اسمها (سيفر) على أولادهم منذ صدورها وليومنا هذا وبالمناسبة هي مدينة فرنسية تقع بالقرب من العاصمة الفرنسية باريس...
كما ذكرنا فالحكومة العثمانية تنازلت تحت ضغط الحلفاء عن معظم املاكها ومنها العراق بموجب هذه المعاهدة الا ان ازدياد نشاط الحركة الكمالية وتعاضم امرها جعل المجلس الوطني الكبير في أنقرة يرفض المعاهدة واعتبار ولاية الموصل جزء لا يتجزأ من تركيا، وترحيل هذه الخلافات الى مؤتمر (لوزان/2) الذي عقد في 23 حزيران 1923 وفيه قبل الاتراك مجبرين على توقيع معاهدة الصلح لكي ينصرفوا الى اعمار بلادهم التي قامت على انقاض الإمبراطورية العثمانية وتجدر الإشارة الى بقاء مشكلة الموصل دون حلول واحالة الخلاف على الحدود بين تركيا والعراق الى عصابة الأمم للنظر فيها بموجب المادة الثالثة في فقرتها الثانية من هذه المعاهدة بالإضافة الى الغاء ما كان قد وعد به الاكراد في معاهدة (سيفر) بعد ان تم تجاهلهم وعدم السماح لمن يمثلهم في حضور وقائع المعاهدة الجديدة (لوزان/2) على عكس معاهدة (سيفر) التي شارك فيها الكرد بوفد غير رسمي مؤلف من خمسة اشخاص برئاسة الجنرال محمد شريف باشا.

كما وحاول الشيخ محمود الحفيد ارسال وفد خاص الى باريس للالتحاق بالوفد الكردي الا ان الإنكليز حالوا دون ذلك. شكلت عصابة الأمم لجنة لدراسة هذه القضية وصلت الموصل في 27 كانون الثاني 1925 للتحقيق مع سكان الولاية والوقوف على رغبتهم في تحديد مستقبلهم في البقاء مع الدولة التركية الحديثة او الانضمام الى الدولة العراقية الجديدة ولهذا الغرض جرى تنظيم استفتاء وبغض النظر لنتائجه.
والتي اسفرت عن رغبة معظم سكان الولاية الانضمام الى الدولة العراقية حيث كان الاستفتاء شكلياً وبمواصفات ومقاييس تلك المرحلة الزمنية وظروفها المعاصرة لها حيث كان البريطانيون بمعنويات عالية وثقة مفرطة بالنفس لانتصارهم في الحرب على عكس الاتراك الذين خسروا الحرب وفقدوا سلطتهم على سكان الولاية وانكماش الولاء لهم وتذكر المراجع بقيام الموصليون بتظاهرات كثيرة اثناء تواجد اللجنة المنظمة للاستفتاء والتابعة لعصابة الأمم لإعلان رغبتهم وتعلقهم بالعراق الا ان ذلك لا يعني عدم وجود مظاهرات لجماعات اخرى من المصالوة ينادون ببقاء ولاية الموصل تحت السيادة التركية ومن الجدير بالذكر من ان الرئيس التركي (مصطفى كمال اتاتورك) كان قد قرر قبل ذلك في عام 1924 التخطيط لعملية عسكرية لاحتلال الموصل وطرد البريطانيين منها واعادتها الى السيادة التركية الا انه تراجع عن تنفيذها لخطورة نتائجها على مستقبل تركيا وما تحقق من مكاسب في تأسيسها وصون استقلالها بسبب اختلاف موازين القوى بينها وبين بريطانيا القوية. وفاتني أن اذكر بانه وفي مؤتمر (لوزان/2) قدمت تركيا سببين لضرورة إعادة ضم الموصل اليها:
الأول - في 30 تشرين الأول 1918 يوم توقيع هدنة مودروس كانت الموصل تحت سيطرة الجيش التركي/ العثماني وضمن الحدود السياسية للدولة العثمانية وأخذت منهم بشكل غير شرعي.
الثاني - غالبية سكان ولاية الموصل من الاتراك وحسب الإحصائية التي قدمها الوفد التركي برئاسة (عصمت اينونو).

والامر الذي يثير الاستغراب عند النظر في الجدول الاحصائي لسكان ولاية الموصل والمقدم من قبل الوفد التركي يظهر بدوره من ان غالبية سكان الولاية من الاكراد الذين لم يكن الجانب التركي يعترف بأصولهم القومية الكردية ويطلق عليهم تسمية (اتراك الجبال).

وفي موضوع ذو صلة يذكر من انه وبمبادرة من الرئيس المصري (جمال عبد الناصر) افتتح يوم 1 حزيران 1957 القسم الكردي في إذاعة القاهرة وكانت تبث يومياً ساعة واحدة من الرابعة الى الخامسة عصرًا وكانت تسمع في جميع دول الشرق

الأوسط (سوريا، تركيا، إيران، العراق، الأردن ولبنان) لاقى افتتاح الإذاعة المذكورة استنكاراً وغضباً من قبل الحكومات العراقية والإيرانية والتركية والتي راجع سفرائها وزارة الخارجية المصرية بتقديم عدم رضا حكوماتهم عن فعاليات وبرامج هذا القسم من الإذاعة المصرية ويقال بان وزير الخارجية التركي قد زار القاهرة والتقى بالرئيس المصري وطلب منه غلق هذه الإذاعة لكونها تشكل خطراً على الامن القومي التركي عندها فاجأه الرئيس المصري مستفسراً: لماذا يشكل خطر على امنكم القومي؟ هل يوجد ضمن الشعب التركي منتمين للقومية الكردية؟ أجابه وزير الخارجية التركي: كلا كلا لا يوجد عندنا أكراد.

على كل حال زاد نشاط القسم الكردي في بداية الستينيات من القرن الماضي في خضم الصراع الذي كان دائراً بين الحكومة المصرية والحكومة العراقية التي كان يرأسها (عبد الكريم قاسم) واندلاع الحركة الكردية المسلحة في 11 أيلول 1961 بقيادة (الملا مصطفى البارزاني) ضد هذه الحكومة .

لم يستمر بث هذه الإذاعة حيث أغلقت في عام 1968 بسبب استمرار المطالبات من قبل هذه الدول على غلقها، لم تسلم الدولة التركية بالأمر الواقع الذي فرض عليها من قبل دول التحالف (بريطانيا، فرنسا، إيطاليا) وادعائهم بان الجيش العثماني انسحب من الولاية طوعاً وبقيت انقرة تطالب بإعادة الموصل الى سيادتها حتى بعد الغاء معاهدة (سيفر) والتوقيع على معاهدة (لوزان/2) وصدور قرار عصبة الأمم بالحاق الولاية بالدولة العراقية، استمرار مطالبة تركيا بولاية الموصل رغم ما تقدم نتج عنه دخول الدولتين في مفاوضات ثنائية لحل نزاعهما بشأن الموصل اسفرت عن اتفاقية انقرة التي وقعها الجانبان والمملكة العراقية بالعاصمة التركية يوم 15 أيار 1926 ومن اهم النقاط التي نصت عليها:

- 1- تبعية ولاية الموصل للعراق وتنازل تركيا عن أي ادعاء بشأنه
- 2- ترسيم الحدود بين البلدين بشكل نهائي طبقاً لما يسمى (خط بروكسل) واعتبارها غير قابلة للانتهاك (أعلنت تركيا اعترافها الرسمي بالدولة العراقية في 15 اذار 1927).
- 3- حصول تركيا على نسبة 10% من عائدات نفط كركوك لمدة 25 سنة.
- 4- إعطاء تركيا حق التدخل العسكري في الموصل وشمال العراق لحماية الأقلية التركمانية القاطنة هناك إذا تعرضت لأي اعتداء او لحق بوحدة الأراضي العراقية أي تخريب.

تركيا ومحاولاتها للتخلص من معاهدة لوزان/2
يتردد كثيراً في الآونة الأخيرة اهتمام تركيا ومحاولاتها للتخلص من اثار معاهدة لوزان/2 المبرمة عام 1923 بينها وبين الحلفاء المنتصرين في الحرب العالمية الأولى (بريطانيا، فرنسا، إيطاليا) وتنازلت بموجبه عن كثير من الأراضي التي كانت تحت نفوذها ومنها ولاية الموصل التي كانت تابعة لها لمدة اربعة قرون وبحلول عام 2023 يكون قد مر على توقيع هذه المعاهدة مائة عام وبدأت المخاوف تطفو على السطح مع انقضاء الفترة ومطالبة تركيا لاسترجاعها وضمها الى أراضيها وما سيواجهه سكان هذه الولاية التي قسمت الى خمسة محافظات بعد الحاقها بالعراق (الموصل، أربيل، كركوك، سلیمانیه، دهوك) من مشاكل خاصة الكرد منهم في حالة تحقق ما تهدف اليه تركيا وسيفقد العراق أجزاء حيوية من ارضه وسكانه واغلبهم من الكرد والعرب والتركمان والمسيحيين في حين ارادها هدفاً صعب المنال في الظروف السياسية الحالية الدولية التي لن تسمح بهكذا تجاوز على أراضي وسيادة دولة مستقلة ونستشهد بالمثل الكردي الذي يقول (المكان هو ذاته ولكن الربيع ليس هو ذاته) في حين يعتبرها الكثيرين من الكرد خطوة في غاية الأهمية لو تحققت في توحيد جزئين من أجزاء كردستان المقسمة بين الدول (تركيا، العراق، إيران، سوريا) وما لهذه النتيجة من تداعيات إيجابية على مجمل القضية الكردية والشعب الكردي ضمن الدولة التركية بعد ان يصبح بهذا الحجم الذي لا يمكن تجاهله وهذه المساحة الشاسعة من الأراضي التي لا يمكن السيطرة عليها بسهولة لتنوع تضاريسها والفائدة الأكثر تحقفاً عند اللجوء الى الخيار الديمقراطي وصناديق الاقتراع ونتائجها التي تكون بلا شك لمصلحة وتطلعات الشعب الكردي بعد ان يصبح ذو مكانة ووزن لا يمكن تهيمش دوره في رسم السياسة الداخلية والخارجية لهذه الدولة بحدودها الجديدة.

الخلاصة:

حظيت ولاية الموصل بمكانة مهمة في عقلية الساسة الاتراك وعلى امتداد التاريخ السياسي المعاصر وهي اخر مدينة انسحب منها العثمانيون بعد نهاية الحرب العالمية الأولى كما ذكرنا والمطالبات التركية لاسترجاعها لم تنقطع منذ الحاقها بالعراق وفق معاهدة (لوزان/2) ومن قبل جميع الحكومات التي تعاقبت على سدة الحكم فيها وفي المقدمة منها الحكومة الحالية ذات الأغلبية التي تمثل حزب العدالة والتنمية والتي لم تقتصر في بيان نواياها الصريحة في هذا المجال بل تخطت ذلك الى العديد من الخطوات العملية في خرق الحدود الدولية للعراق من قبل الجيش التركي وبناء الكثير من القواعد العسكرية الرئيسية والثانوية في المناطق والبلدات في إقليم كردستان بدعوى تعقيب فلول حزب العمال الكردستاني تفسرها البعض من الأوساط السياسية بخطوات الشروع وايجاد موطن قدم في تنفيذ حلم الاتراك بعودة الموصل لسيادتهم وعلى سبيل المثال لا الحصر لا بد لنا ان نشير الى البعض من احاديث الرئيس التركي (رجب طيب اردوغان)

بهذا الصدد وفي مجال تأكيده على ضرورة عودة ولاية الموصل للسيادة التركية فيقول: ولاية الموصل انتزعت منا في ظروف

لم نكن نستطيع مجابتهها وبعد ان قامت دول التحالف (بريطانيا، فرنسا، إيطاليا) وحسب المثل العراقي ((شوفونا الموت حتى نرضى بالصخونة)).

الموصل كانت لنا وكركوك كانت لنا.

الرئيس التركي يتحدث عن حلمه بالعودة التركية للشرق الأوسط الذي كان تحت السيطرة العثمانية يقول: يوجد هناك في تلك الدول الكثيرون الذين ينتظرون عودتنا منذ مائة عام.

وبعد كل الذي ذكرناه عن موقف الحكومات التركية ومسؤوليها عن طموحهم في استرجاع ولاية الموصل يقابلها صمت اهل القبور من الجانب الحكومي والشعبى العراقي فالأتراك في واد والعراقيون في واد اخر وكأن الامر لا يهمهم لا من قريب ولا من بعيد وغير باستثناء بعض ردود الفعل الخجولة والغير مؤثرة من بعض الجهات والأشخاص هنا وهناك في استنكارها لأقوال واعمال الجانب التركي في هذه المسألة ولا ادري ان كان السكوت من علامة الرضا، على كل حال اصبحنا من موعد انتهاء المائة عام قاب قوسين او ادنى لا تفصلنا عنه سوى اشهر قليلة حيث انقضى الكثير ولم يبق الا القليل ونحن بانتظار ما ستفرزه الأيام القادمة من وقائع واحداث والظروف السياسية للعراق والمنطقة والعالم بعد هذه المتغيرات والصراعات على النفوذ والمصالح المتشابكة والتي تنذر بخطر محقق على الجميع ... كفانا الله جلّت قدرته شره وان غداً لناظره لقريب.[1]

خصائص السجل

تصنيف المحتوى: تاريخ

تصنيف المحتوى: سياسة

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

نوع الأصدار: ديجيتال

اللغة - اللهجة: عربي

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: جنوب كردستان

QR Code

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | algardenia.com 2022-07-20

وقت التدوين: 2023-02-09

اسم المحرر: ههژار كامهلا

صنف: وثائق

سجل: 248

الإعتراف بالإدارة الذاتية من أبرز توصيات المنتدى الدولي حول لوزان في ختام أعماله

[20230708105559504679=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

أنهى المنتدى الدولي حول لوزان أعماله بجملة من التوصيات، أبرزها اعتبار نظام الأمة الديمقراطية حلاً لمشاكل المنطقة، وضرورة تأمين الحماية والاعتراف الدولي بالإدارة الذاتية. بعد يومين من المناقشات والمداولات، أنهى مركز روج آفا للدراسات الاستراتيجية المنتدى الدولي تحت عنوان: لوزان: تصحيح المسارات وقضايا الاستقرار والأمن الإقليمي، بقراءة البيان الختامي للمنتدى.

وقرأ البيان باللغة الكردية من قبل الإعلامية آمارا باور وباللغة العربية من قبل عضو مركز روج آفا للدراسات الاستراتيجية NRLS، راكان شيخي. وجاء فيه:

عقد مركز روج آفا للدراسات الاستراتيجية في 6-7 تموز منتدىً دولياً تحت عنوان لوزان: تصحيح المسارات وقضايا الاستقرار والأمن الإقليمي. تناول فيه مئوية معاهدة لوزان بمشاركة 200 شخص يمثلون الأحزاب السياسية، ومن الأكاديميين والاكاديميات، والحركات النسائية، ومنظمات المجتمع المدني والمثقفين والناشطين والحقوقيين من روج آفا وشمال وشرق سوريا وأجزاء كردستان الأربعة وروسيا والدول العربية وشخصيات دولية. حيث أكد المشاركون على أن معاهدة لوزان التي سميت باتفاقية السلام، لم تأت بالسلام والاستقرار لشعوب المنطقة، بل منحت الشرعية لإبادة الشعوب والثقافات وانها بمثابة إعلان الحرب بما خلقتة من دول قومية. لقد مهدت هذه المعاهدة الطريق أمام عقد العديد من الاتفاقيات الأمنية بين دول المنطقة التي استهدفت وجود الشعب الكردي والهويات والثقافات الأخرى في المنطقة، من خلال عمليات الصهر القومي والتغيير الديمغرافي والإرهاب السياسي وتزوير الحقائق التاريخية؛ وما الأزمات السياسية والاقتصادية والأمنية التي تشهدها المنطقة إلا نتيجة للسياسات التي اعتمدت على هذه المعاهدة لغايات تتعلق بترسيخ وديمومة السلطة الاستبدادية واحتكار الثروات، وإبادة الشعوب الأصلية في المنطقة.

على هذا الأساس توصل المشاركون في أعمال المنتدى إلى مجموعة من التوصيات والمطالب التي من شأنها أن تحل القضية الكردية وأن تصحح مسارات الأمن والسلام الإقليمي:

التأكيد على أن معاهدة لوزان لم تحقق السلام والاستقرار الإقليمي مع مرور مئة عام على توقيعها، وعلى الدول الراعية لهذه المعاهدة تصحيح مسارها ومعالجة المشكلات التي نجمت عنها، وإيقاف دعمها لأنظمة الحكم التي تسخر هذه المعاهدة خدمة لمصالحها الخاصة وتستمد قوة اضطهادها للشعب الكردي من هذه الدول الراعية.

استناداً إلى موثيق حقوق الإنسان وميثاق الأمم المتحدة على الدول المؤثرة في السياسة الدولية والتي تؤكد على التزامها

بتلك الموثيق، الاعتراف بالقضية الكردية، وضمان حق الشعب الكردي في الإدارة الذاتية لشؤونه السياسية والثقافية والاقتصادية والاجتماعية والأمنية في إطار ميثاق وطني مع الدول التي تتقاسم جغرافية كردستان.

على القوى الكردستانية تنسيق وترسيخ طاقاتها السياسية والاقتصادية والعسكرية، لتحقيق الحماية الذاتية للشعب الكردي من عمليات الإبادة الممنهجة التي يتعرض لها، وهذا ما يفرض عقد ميثاق وطني خاص بالکرد، يلتزم به جميع الأطراف بغض النظر عن الأختلافات الفكرية السياسية التي يتبعها كل طرف، وهذا ما يفرض عقد مؤتمر وطني كردستاني بأسرع وقت ممكن.

الشعب الكردي شعب أصيل يعيش على أرضه التاريخية، لذا يتحتم على الدول التي تتقاسم جغرافية كردستان إعادة النظر في سياساتها المتبعة تجاه الكرد، والاعتراف بحق الكرد في الحياة وفي الإدارة الذاتية الديمقراطية أو الفدرالية الديمقراطية لإدارة شؤونه في إطار جغرافية الدول التي يتواجدون فيها.

الأمة الديمقراطية كفكر فلسفة متجسد في الإدارة الذاتية أثبتت نفسها كحل ممكن لقضية السلام الإقليمي وحماية الثقافات العريقة في المنطقة من التطرف الإرهابي وتحرير الإنسان من قيوده، وذلك من خلال معايشة تجربتها في شمال شرق سوريا في ظل الإدارة الذاتية لشمال وشرق سوريا.

التأكيد على ضرورة والاعتراف الدولي بالإدارة الذاتية لشمال وشرق سوريا التي تستمد مشروعيتها القانونية والأخلاقية من خلال مؤسساتها الخدمية والسياسية والعسكرية الرديفة وبما ينسجم القانون الدولي العام.

استمرار الهجمات الفاشية على الشعب الكردي في أجزاء كردستان الأربعة هو استمرار للمعاهدة لوزان التي شرعت قتل وتشريد الشعب الكردي على بيد الدول القومية الأحادية.

توضح للمشاركين أن أعداء الشعوب لا يلتزمون بأية قوانين أو معاهدات دولية لذا يطالب المشاركون في المنتدى القوى الدولية بوضع آلية لإرغامهم على الالتزام بهذه القوانين والمعاهدات الدولية.

التأكيد على أن الاعتماد على القوة الذاتية للشعوب هو السبيل الوحيد لتجاوز تداعيات معاهدة لوزان وتجنب معاهدات جديدة جائرة بحق شعوب المنطقة.

لذا يطالب المشاركون في المنتدى بوضع المجتمع الدولي بكل هيئاته المعنية أمام مسؤولياته إزاء سياسات التهميش والإنكار والإبادة التي ترتكب بحق الشعوب، كما يطالبون اللجان الحقوقية والجهات ذات الشأن في شمال وشرق سوريا بمتابعة توصيات المنتدى لدى الجهات الدولية المعنية.[1]

خصائص السجل

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

عقد: 20-29 العقد الثالث

اللغة - اللهجة: عربي

قرن: القرن 21 (2000-2099)

اسلوب الوثيقة: ديجيتال

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: غرب كردستان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | anfarabic.com 07-07-2023

وقت التدوين: 2023-07-08

صنف: وثائق

سجل: 249

الرئيس بافل في مئوية معاهدة لوزان: نرفض الحروب ولكننا لن نساوم على حقوقنا

[20230708091211504519=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11&q=20230708091211504519)

بعث بافل جلال طالباني رئيس الاتحاد الوطني الكوردستاني، برفقية الى مؤتمر لوزان المنعقد في غربي كوردستان، مؤكدا ضرورة أخذ الدروس من التاريخ والاستعداد للمستقبل بروح كوردية، لأنه لايمكن ضمان المستقبل إلا بالوحدة والأخوة. وفيما يأتي نص برفقية الرئيس بافل جلال طالباني:

أيها المواطنون الأعزاء

أحبيكم بتحية كوردية

قبل 100 عام، وبدون حضور الكورد وحتى أخذ رأيهم، تم التوقيع على معاهدة لوزان ضد الشعب الكوردي، والتي كانت بداية لإجهاض الحلم العتيد للشعب الكوردي وتقسيم أرضنا على أربعة أجزاء. جاهد الشعب الكوردي على مر التاريخ لتحقيق الأخوة بين الشعوب والتعايش المشترك، ولكننا للأسف، كنا دوما ضحية لظلم واستبداد الدول الأخرى. حيث مورس بحقنا شتى أنواع العنف، فضلا عن محاولة طمس لغتنا وهويتنا، ولكن كل ذلك لم يتمكن من محونا، بل صرنا أكثر قوة بالثورات والنضال المستمر لشعبنا في سبيل المجد والشموخ، وبقينا واقفين مثل جبالنا الشماء.

والآن بعد مرور 100 عام على توقيع هذه المعاهدة وجميع التضحيات التي قدمناها على مر التاريخ، علينا الاعتبار من دروس التاريخ والاستعداد للمستقبل بروح كوردية، المستقبل الذي لايمكننا ضمانه إلا بالوحدة والتآلف والأخوة، وأن نناضل معا من أجل كوردستان الكبرى وحماية هويتنا، ونسخر خلافاتنا في خدمة الأهداف السامية، وهذا هو السبيل الأوحد لكي نوصل صوتنا الى العالم وندافع عن أنفسنا كأمة حية وصاحبة حق.

أهداف الاتحاد الوطني الكوردستاني واضحة وهي امتداد للسياسة الحكيمة للرئيس مام جلال، والمتمثلة في دعم الكورد ومساندة نضاله السياسي والمدني، تلك السياسة التي تهدف الى شموخ الشعب الكوردي وتحقيق أهدافه القومية والوطنية، وبهذا الخصوص أتوجه الى القوى والأحزاب السياسية الكوردستانية كافة، وأقول لهم: صحيح أن هناك اختلافات كثيرة بيننا، إلا أن لغتنا وترابنا المشتركين هما العامل الذي يوحدنا جميعا وعلينا الحفاظ عليه.

ونقول لدول العالم كافة ودول الجوار خاصة، أن الحروب والصراعات ليست خيارنا ونرفضها جملة وتفصيلا، بل نرغب في أن نطور علاقاتنا في إطار حماية المصالح العليا ونكون في جيرة حسنة، ولكننا لن نساوم على حقوقنا المشروعة وندافع عنها بشتى السبل. كما ينبغي ألا ننسى أن الرئيس مام جلال كان يقول دوما: لن يتحقق السلام الدائم في الشرق ما لم يتم حل القضية الكوردية في المنطقة.

أرجو لكم النجاح، ودمتم في سعادة وسؤدد.

بافل جلال طالباني
رئيس الاتحاد الوطني الكوردستاني.[1]

خصائص السجل

الحزب: الاتحاد الوطني الكوردستاني

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

عقد: 20-29 العقد الثالث

اللغة - اللهجة: عربي

قرن: القرن 21 (2000-2099)

اسلوب الوثيقة: ديجيتال

ملف: معاهدة لوزان

QR Code:

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | pukmedia.com 07-07-2023

وقت التدوين: 2023-07-08

اسم المحرر: ههزار كامهلا

صنف: وثائق

سجل: 250

منظومة المجتمع الكردستاني: يتم فرض لوزان جديدة على الشعب الكردي

[20230713065044506279=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=11](https://www.kurdipedia.org/?lng=11)

أوضحت لجنة العلاقات الخارجية لمنظومة المجتمع الكردستاني أن النظام الفاشي لحزبي العدالة والتنمية والحركة القومية من خلال اتفاقاته الدولية القذرة يفرض لوزان جديدة على الكرد، ودعت الجميع لدعم الشعب الكردي من أجل الديمقراطية والحرية والعدالة.

وجاء في بيان لجنة العلاقات الخارجية لمنظومة المجتمع الكردستاني (KCK): إن الشعب الكردي هو شعب تعرض للإبادة مرات كثيرة نتيجة الاتفاقات الدولية وتم فرض سياسة الامحاء عليه من قبل الاحتلال، بالرغم من كل ذلك، فقد قدم تضحيات كبيرة ونضال عظيم، وأصبح أحد القوى الرئيسية للحرية والسلام والديمقراطية للعصر، وفي القرن الواحد والعشرين، أصبح مقبولاً على الساحة الدولية، الشعب الكردي خاض مقاومة عظيمة وفي الصفوف الأمامية ودافع عن شعوب الشرق الأوسط وحمي القيم الإنسانية الأساسية في نضاله ضد هجمات تنظيم داعش والقاعدة الإرهابيين اللتين كانتا تهددان البشرية جمعاء، وأصبح محل فخر من قبل الإنسانية.

وأشار بيان لجنة العلاقات الخارجية لمنظومة المجتمع الكردستاني (KCK) إلى هذه السمات: لقد أظهرت شعوب العالم والدول التي كانت تسمى قلعة الديمقراطية الاشتراكية للعصر أهمية وقيمة نضال الشعب الكردي هذا، كما أن العديد من الدول الأعضاء في الناتو تتحالف مع الكرد في العديد من المجالات في محاربة تنظيم داعش، لا زال هذا التحالف المشترك مستمراً في العديد من المجالات ضد التنظيمات الإرهابية مثل داعش والقاعدة.

إشراك الناتو في مخططات إبادة الكرد

في العام المائة لاتفاقية لوزان التي قسمت الكرد إلى أربعة أجزاء وسمحت بإبادة الكرد، في الوقت الذي أخذ فيه الشعب الكردي مكانه في صفوف شعوب العالم بنضاله من أجل الديمقراطية، السلام والحرية، يفرض النظام الفاشي لحزب العدالة والتنمية وحزب الحركة القومية مع تحالفاته الدولية القذرة، لوزان جديدة على الشعب الكردي، قبل اجتماع الناتو الأخير الذي عقد في ليتوانيا، بصفقات قذرة حول إبادة الشعب الكردي، سمح بتدمير إنجازات الشعب الكردي والتي تحققت بتضحيات كبيرة في أربعة أجزاء من كردستان، بمفهوم جديد، الموقف والنهج اللذان تبينا هنا، هو الموافقة على عضوية السويد في الناتو، إن النظام الدكتاتوري والفاشي لحزب العدالة والتنمية وحزب الحركة القومية يُشرك السويد بشكل خاص وفي شخص السويد، يُشرك الاتحاد الأوروبي وحلف شمال الأطلسي بأكمله في مخططاته في إبادة الكرد، ما تم الاتفاق عليه في هذه المفاوضات هو الموافقة على تصفية وتدمير مكاسب الشعب الكردي في أجزاء كردستان الأربعة، والتي بقيت دون نتائج، في الأساس، لم يقدم الناتو أي تنازلات في هذه المفاوضات، الاتفاق بين الناتو والسويد والدولة التركية، والذي يحاول تقديمه على أنه انتصار دبلوماسي كبير للرأي العام التركي والعالم، وفتح الطريق أمام إرهابية وتجريم النضال من أجل الحرية والسلام والديمقراطية للشعب الكردي في أربعة أجزاء من كردستان وأوروبا وجميع القارات الأخرى، إن قيم الإنسانية والديمقراطية وحقوق الإنسان، التي تحققت ضد نظام دكتاتوري وفاشي ومتخلف وضعيف، لا يمكن أن تحمي البشرية، لقد أغمضت القوات الدولية أعينها مرة أخرى والتزمت الصمت تجاه هجمات الإبادة الجماعية التي يشنها النظام التركي الفاشي ضد الكرد، لذلك فهي خسارة واتفاقية يجب أن يخجل منها حلف شمال الأطلسي والاتحاد الأوروبي وبشكل خاص السويد.

الموقف الذي لم يقف ضد الإملاءات الفاشية المتخلفة وتم دعمه، ستكون له عواقب سلبية في الشرق الأوسط، وخاصة في أوروبا، الأعمال الإرهابية التي يقوم بها نظام أردوغان الفاشي ضد كل كردي مقاوم، ستمتد إلى أوروبا من خلال الاستفادة من مصالح الناتو والاتحاد الأوروبي والسويد، سيؤدي ذلك إلى مزيد من الأزمات والفوضى، تحت مسمى مكافحة الإرهاب، وسيتم تجريم الأفكار والمنظمات والنضالات المشروعة للشعوب والمجتمعات والنساء والشباب ووصفهم بالإرهاب.

الشعب الكردي قرّر تصعيد نضال الحرية والديمقراطية

في العام المائة لمعاهدة لوزان، أصبح الشعب الكردي أكثر تنظيمياً ومقاومة وعزماً على تصعيد نضاله من أجل الحرية والديمقراطية والسلام، كيف أنه منذ البداية ناضل مع كل الشعوب كتفأ لكتف ضد كل أنواع الإرهاب والمجازر والفاشية والاحتلال، طوّر ذلك كثافة ديمقراطية وحرية، ومن الآن فصاعداً أيضاً، ستكون هناك فرص لتطوير قوي لهذا.

على رأسهم شعوب أوروبا، ندعو النساء وقوى الديمقراطية والمفكرين والمدافعين عن حقوق الإنسان إلى اتخاذ موقف ضد هذه الصفقات القذرة بشأن مصير الشعوب، وفي المكان الذي يتواجدون فيه، حماية ورفع قيم الديمقراطية والإنسانية في البداية من أجل حماية قيم الحياة ومستقبل كريم، والوقوف ضد التحالفات القذرة، وبيع الأسلحة، والموقف الذي يدعم سياسات الإبادة الجماعية هذه، فإنها وظيفة إنسانية وعلى هذا الأساس ندعو الجميع إلى دعم الشعب الكردي من أجل العدالة والحرية والديمقراطية. [1]

خصائص السجل

الحزب: حزب العمال الكردستاني

نوع الوثيقة: اللغة الاصلية

عقد: 20-29 العقد الثالث

اللغة - اللهجة: عربي

قرن: القرن 21 (2000-2099)

ملف: معاهدة لوزان

الدولة - الأقليم: كردستان

المصادر

[1] موقع الكتروني | عربي | anfarabic.com 12-07-2023

وقت التدوين: 2023-07-13

اسم المحرر: ههژار كامهلا

فارسی

گروه: کتابخانه

مقاله: 251

ایران: آزادی بیان و تجمع در مناطق کردنشین

[2011101210163262320=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12)

Copyright © 2009 Human Rights Watch

.All rights reserved

Printed in the United States of America

ISBN: 1-56432-413-3

Cover design by Rafael Jimenez

Human Rights Watch

th floor34 ،Fifth Avenue 350

NY 10118-3299 USA ،New York

Fax: +1 212 736 1300 ،Tel: +1 212 290 4700

hrwnyc@hrw.org

Poststraße 4-5

Germany ،Berlin 10178

Fax: +49 30 2593 0629 ،Tel: +49 30 2593 06-10

berlin@hrw.org

7 ،Avenue des Gaulois

Belgium ،Brussels 1040

Fax: + 32 (2) 732 0471 ،Tel: + 32 (2) 732 2009

hrwbe@hrw.org

Rue de Lausanne 66-64

Switzerland ،Geneva 1202

Fax: +41 22 738 1791 ،Tel: +41 22 738 0481

hrwgva@hrw.org

nd Floor2 ،Pentonville Road 12-2

UK ،London N1 9HF

Fax: +44 20 7713 1800 ،Tel: +44 20 7713 1995

hrwuk@hrw.org

Rue de Lisbonne 27

France ،Paris 75008

Fax: +33 (1) 43 59 55 22 ،Tel: +33 (1)43 59 55 35

paris@hrw.org

Suite 500 ،N.W. ،Connecticut Avenue 1630

DC 20009 USA ،Washington

Fax: +1 202 612 4333 ،Tel: +1 202 612 4321

hrwdc@hrw.org

end

خواص ایتم

کتاب: گزارش

لهجه: فارسی

پی دی اف: بله

پوشه ها: توافق لوزان

منابع

زمان اضافه کردن: 2011-10-12

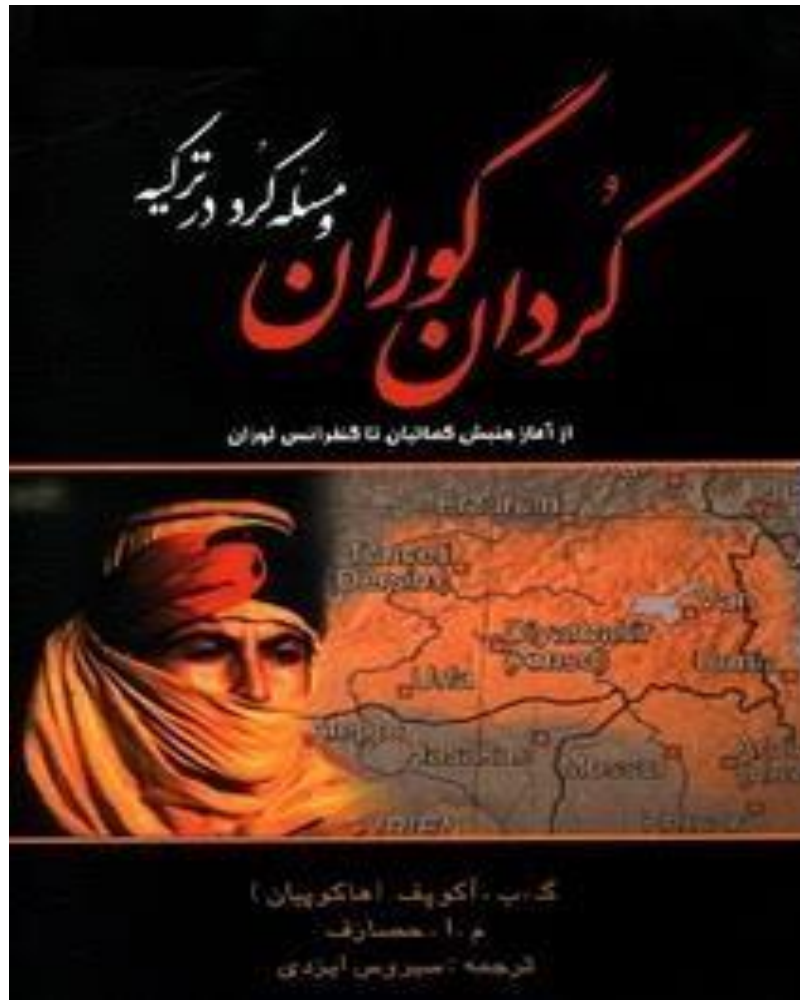
نام ویرایشگر: هاوری باخهوان

گروه: کتابخانه

مقاله: 252

کردان گوران و مسأله کرد در ترکیه از آغاز جنبش کمالیان تا کنفرانس لوزان

[20180723105200152995=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20180723105200152995)

نویسنده: گ. ب. آکوف - م. آ. حصارف

مترجم: سیروس ایزدی

کتاب حاضر مشتمل بر دو بخش با عنوان کردان گوران و مسأله کرد در ترکیه است. در بخش نخست هدف نویسنده روشن ساختن پیدایش و تبار گوران‌هاست که طی آن برخی جنبه‌های باورهای گروهی از گوران‌ها علی‌الهیان را بررسی و در این باره به شیخ عبدالقادر گیلانی و پژوهشگران اروپایی چون مینورسکی و لرخ استناد کرده است. شیخ عبدالقادر گیلانی این کیش را از مانده‌های آتش‌پرستان (زرتشتیان) می‌داند و مینورسکی از آیین بسیار کهن مغان. هم‌چنین در این بخش درباره‌ی همانندی باورهای فرقه‌ی آرهوردیک‌ها فرزندان آفتاب با باورهای علی‌الهیان سخن رفته است که همگی با استناد به مدارک و در کل، در ارتباط با زمینه‌های فرهنگی مذهبی گوران‌ها پیش از اسلام و سده‌های نخست میلادی یعنی شش سده پیش از ظهور دین اسلام است. هم‌چنین با استناد به سخنان دانشمندان خارجی و ایرانی از ادیان گورانی سخن رفته است که تاثیری نیز از باورهای علی‌الهیان دارد. بخش دوم کتاب نیز درباره‌ی مسأله‌ی کرد در ترکیه، در دوران نخستین جنگ در هفتاد سال پیش و در حقیقت از آغاز جنبش کمالیان تا کنفرانس لوزان است. کمالیان که پشتیبان مصالح بورژوازی ترک و از جمله بورژوازی آناتولی بودند، از همان آغاز علیه جنبش رهایی‌بخش کرمان در ترکیه برخاستند.

خواص ایتم

کتاب: مشکل کرد

کتاب: تاریخ

کتاب: سیاسی
نوع سند: زبان اصلی
لهجه: فارسی
پی دی اف: بله
پوشه ها: توافق لوزان

منابع

زمان اضافه کردن: 2018-07-23

نام ویرایشگر: زریان سه‌رچناری

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 253

99 سال پس از امضای توافق لوزان؛ آیا این توافق برای ترکیه پیروزی بود یا شکست؟

[20230327124755478000=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20230327124755478000)

شفقنا-العربی جدید می‌نویسد: با فرا رسیدن نود و نهمین سالگرد امضای توافق لوزان میان دولت آنکارا و متفقین (پس از جنگ جهانی دوم) در 24-07-1923 میلادی، بار دیگر گفت‌وگو و جدال درباره این توافق شکل گرفته و اینکه توافق لوزان پیروزی دیپلماتیکی برای «مصطفی کمال آتاتورک» و همراهان وی بوده و منجر به تاسیس جمهوری نوین ترکیه شد یا شکستی بود که موجب از دست رفتن اراضی بسیاری از آن شد؟

به گزارش سرویس ترجمه شفقنا به نقل از العربی جدید، هر سال با فرا رسیدن زمان امضای این توافق، ادعاهایی درباره حاکمیت ترکیه بر تنگه‌های دریایی، حفاری و استخراج نفت و رابطه توافق لوزان با سال 2023 میلادی به عنوان یکصد سالگی امضای توافق و زمان انقضای آن مطرح می‌شود.

«رجب طیب اردوغان»، رئیس جمهوری ترکیه به مناسبت نود و نهمین سالگرد امضای توافق صلح لوزان در پیامی گفت: ترکیه به تقویت جایگاه تاثیرگذار خود در مسائل منطقه‌ای و جهانی و حرکت با گام‌های ثابت به سمت سال 2023 میلادی ادامه خواهد داد.

مهم‌ترین بندهای توافق لوزان میان ترکیه و کشورهای اروپایی

در پی ورود تُرک‌ها به جنگ‌های آزادی‌سازی جغرافیای کنونی ترکیه در سال‌های 1919 تا 1922 میلادی، توافق لوزان در 24-07-1923 در شهر لوزان سوئیس میان نمایندگان مجلس ملت کبیر ترکیه از یک سو و بریتانیا، فرانسه، ایتالیا، ژاپن، یونان، رومانی، بلغارستان، پرتغال، بلژیک و یوگسلاوی به امضا رسید.

هئیتی به ریاست «عصمت اینونو» و با حضور دکتر رضا نورپی و حسن ساکا به نمایندگی از ترکیه در این مذاکرات حضور داشتند.

آتاتورک در کتاب نطق درباره توافق‌نامه صلح لوزان گفته بود: «این توافق‌نامه به مثابه دفع سوءقصد علیه ملت ترک است که از قرن‌ها پیش برای نابودی این ملت تدارک دیده شده و با عهدنامه سور کامل شده بود.»

این توافق از 143 بند و 4 فصل تشکیل شده است و در 23-08-1923 میلادی پس از تایید پارلمان ترکیه وارد فاز اجرایی شد و به موجب آن، مصطفی کمال آتاتورک تاسیس جمهوری نوین ترکیه را در 29 اکتبر همان سال اعلام کرد.

بر اساس گزارش‌های ترکیه، در بندهای این توافق به استقلال و تعیین مرزهای ترکیه و نیز حمایت از اقلیت‌های مسیحی یونانی اردتودکس در ترکیه در مقابل حمایت از اقلیت مسلمان در یونان، تنظیم وضعیت بین‌المللی جدید ترکیه، ساماندهی روابط آن با کشورهای پیروز جنگ و ترسیم جغرافیای سیاسی ترکیه نوین و تعیین مرزها با یونان و بلغارستان پرداخته شده است.

ترکیه همچنین طبق توافق لوزان علاوه بر خورداری از حق بکارگیری تنگه‌های دریایی این کشور به وقت جنگ و صلح به صورت قطعی از هر گونه ادعا در خصوص حقوق سیاسی و مالی و حاکمیتی بر شام، عراق، مصر، سودان، لیبی و قبرس صرف‌نظر کرد.

این توافق‌نامه همچنین حاکمیت و استقلال بین‌المللی ترکیه را تضمین و احکام معاهده سور که امپراتوری عثمانی در 10-08-1920 میلادی امضا کرده بود، ابطال شد.

بر این اساس، تعیین مرز عراق نیز به نتیجه گفت‌وگویی بین مجلس ترکیه و انگلستان در آینده موکول شد. مرز یونان نیز همانند توافق‌نامه مولداوی پذیرفته شد ولی یونان منطقه قاراآغاج را به عنوان غرامت جنگی به ترکیه واگذار کرد.

مهمترین شایعات درباره توافق لوزان

هر سال با فراسیدن سالگرد امضای توافق لوزان، بگویم‌گوهایی درباره ادعاهای متعدد درخصوص این توافق مطرح می‌شود که مهم‌ترین آن، انقضای توافق پس از گذشت 100 سال است اما واقعیت آن است که با خواندن متن کامل توافق می‌توان مشاهده کرد در آن هیچ بندی که تاریخ انقضای ذکر شده باشد، دیده نمی‌شود.

در همین رابطه، «حمزه تکین»، سردبیر خبرگزاری «اخبار ترکیه» به العربی‌الجدید گفت: علیرغم اینکه هیچ بندی در توافق لوزان درباره تاریخ اتمام آن وجود ندارد اما اقدامات غیر قانونی طرف یعنی و نقض نص توافق به ویژه در زمینه مسلح کردن جزایر دریای اژه، تهدیدکننده این توافق است و ترکیه باید در صدمین سالگرد امضای توافق لوزان تحرکاتی را برای حمایت از مرزها، منافع و امنیت ملی خود به دور از این توافقنامه آغاز کند.

همچنین ادعا می‌شود توافق لوزان هرگونه حفاری نفت و گاز ترکیه در اراضی خود یا آب‌های منطقه‌ای را به مدت 100 سال ممنوع کرده است و به همین خاطر، ترکیه اکتشافات نفتی در استان‌های شرقی را علیرغم اینکه در مناطق نزدیک بدان و در کشورهای مجاور نفت کشف شده، اعلام نکرده است. اما این موضوع در توافقنامه ذکر نشده است و ترکیه سال‌هاست که در اراضی و آب‌های منطقه‌ای خود دست به حفاری می‌زند و هیچ کشوری بدان اعتراض نکرده است.

علاوه بر این، درخصوص حاکمیت ترکیه بر تنگه‌های دریایی این کشور در سفر و داردانل ادعاهایی مطرح شده است و ترکیه بر این اساس حق دریافت عوارض عبور و مرور از کشتی‌ها را ندارد ولی در واقع این موضوع در متن توافقنامه و نه پیوست آن ذکر نشده است. مسئله تنگه‌ها، یکی از موضوعات مورد بحث در لوزان بود که با کنوانسیون تنگه مونتره که در تاریخ 20-07-1936 به امضا رسید، حل شد.

در همین ارتباط، تکین اظهار داشت آنکارا حاکمیت ناقصی بر تنگه‌ها به خصوص در عوارض گمرکی و عبور برخی کشتی‌های نظامی دارد و در صورتی که پروژه کانال استانبول به اتمام برسد، ترکیه می‌تواند حاکمیت کامل خود را اعمال کرده و منافع اقتصادی کلانی به دست آورد لذا شاهد هجمه پررنگ به این پروژه هستیم.

سردبیر خبرگزاری اخبار ترکیه تصریح کرد: توافق لوزان مثل هر توافقی دارای نکات مثبت و منفی است، طبق این توافق، مرزهای جغرافیایی ترکیه نویت تحکیم و بقای جمهوریت تضمین شد اما در پی این توافق، ترکیه از ارث امپراتوری عثمانی صرف نظر کرد.

توافق لوزان؛ پیروزی یا شکست؟

اردوغان در سال 2016 میلادی در نشست با دهیاران ضمن انتقاد از توافق لوزان گفته بود: «برخی تلاش می‌کنند توافق لوزان را به عنوان یک پیروزی نشان دهند، به دریای اژه نگاه کنید، نیمی از جزایرمان را در توافق لوزان به یونان واگذار کردیم، آیا این پیروزی است؟ این جزایر، ملک ماست، در آن مساجد و عبادتگاه داریم همچنین طبق این توافق، ما در منطقه اقتصادی خود محصور شده‌ایم، آیا هنوز این توافق را به شکل صحیح درک نمی‌کنیم، این چه توافقی است که حق و حقوق خود را طی آن از دست دادیم؟»

در مقابل، «نورتان چتین»، مدیر مرکز اصول آتاتورک وابسته به دانشگاه تراکیا اظهار داشت: توافق لوزان به مثابه سند به رسمیت شناخته شدن حاکمیت و استقلال ترکیه بود که از دل مبارزات ملی به دست آمد.

چتین با تاکید بر لزوم ارزیابی بندها و جزئیات توافق لوزان طبق شرایط و معادلات آن دوره و درک صحیح آن گفت: بر این اساس، توافق مذکور طبق شرایط آن مقطع تاریخی یک موفقیت بزرگ برای ترکیه به شمار می‌رود.

از سوی دیگر، «مصطفی ارمغان»، مورخ ترکیه‌ای با «شکست آشکار» خواندن توافق لوزان گفت: میثاق ملی اهداف اساسی هیات مذاکره‌کننده را در مذاکرات تعیین کرده بود، جزایر اژه، اقلیم غرب تراکیا، قبرس و باتومی در گرجستان بخشی از اهداف میثاق ملی بود اما در سینی طلایی به طرف دیگر تسلیم شد.

ارمغان افزود: ملت ترکیه شهدای بسیاری در جنگ آزادسازی تقدیم کرد اما این خون‌ها در مذاکرات به هدر رفت به ویژه که طرف ترکیه‌ای اقلیم تراکیه غربی را که دارای اکثریت شهروندان ترک‌تبار است به یونانی‌ها تحویل داد، به هیچ عنوان نمی‌توان این امتیازدهی بی‌مورد را توضیح داد.

بازیبینی توافق لوزان

اردوغان در سال 2017 میلادی در کنفرانس مطبوعاتی با همتای یونانی خود خواستار بازیبینی در توافق لوزان شد که نخستین مورد طی 65 سال گذشته به شمار می رود، وی تاکید کرد: این توافقنامه به شکل عادلانه مرزهای ترکیه و یونان را ترسیم نکرده است باید آن را بازیبینی کرد اما طرف یونانی تاکید کرد که توافق لوزان خالی از عیب و غیر قابل مذاکرات مجدد است.

در همین رابطه، «متیو رای»، پژوهشگر فرانسوی و متخصص تاریخ خاورمیانه درباره احتمال تغییرات در بندهای توافق لوزان گفت: علیرغم اینکه شرایط تاریخی و سیاسی دستخوش تغییر شده است اما بازیبینی توافقات قدیمی امری دشوار است.

وی گفت: درخصوص ترسیم مرزها در توافق لوزان باید بگوییم که کسب اراضی جدید توسط ترکیه و یا از دست دادن اراضی کنونی تقریباً امری غیر قابل امکان است.

این گزارش را در العربی الجدید ببینید.

انتهای پیام. [1]

خواص ایتم

کتاب: تاریخ

کتاب: سیاسی

نوع سند: ترجمه

نوع انتشار: دیجیتال

لهجه: فارسی

پوشه ها: توافق لوزان

اقلیم: کوردستان

اقلیم: ترکیا

ترجمه شده است از زبان: عربی

QR Code:

منابع

[1] سایت | فارسی | fa.shafagha.com

زمان اضافه کردن: 2023-03-27

نام ویرایشگر: هه ژار کامه لا

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 254

99 سال پیمان لوزان و تلاش برای احیای دولت عثمانی

[20230327130004478003=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20230327130004478003)

پس از اتمام پیمان صد-ساله-ی لوزان که به منظور شکست اتحاد کوردها توسط دولت-ها امضا شد، مدلی جدید از حاکمیت در کوردستان در حال شکل‌گیری است که حقوق همه‌ی اتنیک‌ها در آن محفوظ است. بریوان کمال

مرکز خبر- پیمان لوزان در 24-07-1923 در کنگره‌ای در شهر لوزان سوئیس، توسط هشت کشور بریتانیا، فرانسه، ژاپن، یونان، رومانی، صربستان، کرواسی، اسلووانی و ترکیه امضا شد. پس از برگزاری این کنگره، که هدف اصلی آن بحث در مورد مسائل بین کشورهای ترکیه و یونان و امضای قرارداد صلح جدید با ترکیه، به رهبری کمال آتاتورک بود، تقسیم‌بندی سیاسی و جغرافیایی خاورمیانه از نو شکل یافت. هدف از امضای این پیمان جدید جایگزینی آن به جای پیمان سیور بود که در آن از حق تعیین سرنوشت کوردها یاد شده بود.

پیمان لوزان، از این لحاظ که منافع چندین کشور و قدرت‌های جهانی به آن بستگی داشت، پیمانی تاریخی محسوب می‌شود. بر اساس این پیمان، کوردستان بین ترکیه، ایران، سوریه و عراق به چهار بخش تقسیم شد که تأثیر بسزایی در مسائل و مشکلاتی که بعدها کوردها با آن مواجه شدند، داشت.

دلایل محکم زیادی پشت پیمان لوزان بود، این پیمان‌نامه تجدیدنظری بود در موارد و مفاد پیمان سیور که در 10-08-1920 میان کشورهای پیروز جنگ جهانی اول امضا شد؛ اکنون مرزهای جدید امپراتوری عثمانی، دولتی که در جنگ جهانی اول شکست خورد و سرزمین‌هایش در مرکز توجه کشورهای جنگ‌زده قرار گرفت تحت تأثیر پیمان لوزان قرار می‌گرفت. ظهور دولت جدید ترکیه که توسط آتاتورک محقق شد، به معنی آن بود که از آن پس، دولت عثمانی وجود نخواهد داشت و حقوق و خواسته‌های کوردها متعاقباً از یاد می‌رفت.

تعیین مرز ترکیه مهم‌ترین ماده این توافق بود

مهم‌ترین بخش این پیمان تعیین مرزهای ترکیه و حقوق اتنیک‌ها در این کشور بود که ایالت موصل را از دولت جدید ترکیه جدا کرد و در مرز جغرافیایی عراق قرار داد. مواد 37 تا 45 این قرارداد به حقوق اتنیک‌ها در مرزهای عثمانی می‌پرداخت که مهم‌ترین آنها مربوط به حقوق کوردها بود. طبق ماده‌ی 37، دولت ترکیه حق داشت هر ماده‌ای که با تصمیمات و منافعش ناسازگار باشد را از قرارداد خارج کند. در ماده‌ی 38، دولت ترکیه متعهد شد بدون هیچ تبعیضی در زبان و نژاد و دین، از حقوق، دارایی و آزادی همه‌ی اتنیک‌ها دفاع کند و طبق ماده‌ی 39، متعهد شد آزادی شهروندان را تأمین کند و اتنیک‌های مختلف حق روزنامه‌نگاری، کسب و کار، انجام مناسک دینی و مذهبی و فعالیت‌های سیاسی با زبان مادری خود را داشتند.

علی‌رغم مواد پیمان، مبنی بر حمایت از حقوق اتنیک‌ها در ترکیه؛ کوردها، ارمنی‌ها و تمام اتنیک‌های غیرترک از یکی از اساسی‌ترین حقوق که تکلم به زبان مادری است، محروم شدند. در مقابل، انقلاب کوردها علیه اشغالگران برای مطالبه حقوق‌شان سال‌ها ادامه یافت که سرانجام به شدت از سوی کشورهای قدرتمند پاسخ داده شد و بیش از یک میلیون کورد در قیام شیخ سعید پیران، احسان نوری پاشا، سیدرضا دیرسیم و همچنین شورش‌ها انقلاب‌های سال‌های بعد کشته شدند.

تنها یک سال به پایان پیمان لوزان باقی مانده است. سرنوشت خلق کورد و دیگر خلق‌های منطقه، پس از پایان یافتن این پیمان، به کجا خواهد رسید؟

در شرایطی که مسائل خاورمیانه و به ویژه کوردستان، وخیم‌تر و بحران‌ها عمیق‌تر می‌شود، مدل دولت-ملت که توسط پیمان لوزان بر کشورهای منطقه تحمیل شد، در روزآوای (غرب) کوردستان در حال تضعیف است. پروژه‌ی ملت دمکراتیک می‌تواند به الگویی برای مدیریت کشورهای منطقه به ویژه عراق، ترکیه، ایران و سوریه که دارای اتنیک‌های مختلف هستند و در پیمان لوزان تمامی حقوق آنها نقض شد، تبدیل شود.

ترکیه همچین سالهاست برای بازگرداندن سرزمینی آماده می‌شود که در میثاق ملی، سرزمین عثمانی نام داشت و با پایان یافتن پیمان لوزان، حملات خود را به ویژه به باشور و روژآوای کوردستان، تشدید کرده است. [1]

خواص ایتم

کتاب: تاریخ
نوع سند: زبان اصلی
نوع انتشار: دیجیتال
لهجه: فارسی
پوشه ها: توافق لوزان
اقلیم: کوردستان
ترکیا: اقلیم

منابع

[1] سایت | فارسی | jinhaagency.com 24-07-2022

زمان اضافه کردن: 2023-03-27

نام ویرایشگر: هه‌ژار کامه‌لا

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 255

پیمان لوزان

[20230408105723480555=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12)

پیمان لوزان

پیمان لوزان، پیمان صلحی بود که در تاریخ 24 ژوئیه 1923 میلادی در شهر لوزان-سوئیس؛ برای حل و فصل مناقشه‌ای که از جنگ جهانی اول بین نیروهای متفقین و متحدین آغاز شده بود به توافق رسیدند. پیمان صلح بین جمهوری سوم فرانسه، امپراتوری بریتانیا، امپراتوری ژاپن، پادشاهی ایتالیا، پادشاهی یونان، پادشاهی رومانی و پادشاهی یوگسلاوی به امضاء رسید. متن اصلی این پیمان به زبان فرانسه، و از تاریخ 23 اوت سال 1923 میلادی اجراء آن واجب شد و تا 6 اوت 1924 میلادی، تمامی شرایط صلح توسط کشورها به اجرا درآمد و اسناد را به‌طور رسمی در پاریس، به فرانسه سپردند. این پیمان در 23 اوت 1923 توسط ترکیه و در 16 ژوئیه 1924 توسط دیگر امضا کنندگان تصویب و در 6 اوت 1924 هنگامیکه اسناد تصویب رسماً به پاریس سپرده شد، اجرایی گردید.

سند پیمان

با توجه به مفاد پیمان صلح مودانیا که تشکیل کنفرانس صلح را پیش‌بینی می‌کرد، در نوامبر سال 1922 میلادی در لوزان-سوئیس کنفرانس صلح لوزان گشایش یافت. این پیمان رسماً به تنش‌های منطقه خاور نزدیک در سال‌های 1919-1921 میلادی به خصوص به جنگ ترکیه و یونان پایان داد. نام کامل سند پیمان به زبان فرانسه به قرار زیر می‌باشد:

Accord relatif à la restitution réciproque des internés civils et à l'échange des prisonniers de)
(guerre, signé à Lausanne

پیمان بازگشت افراد پناهنده سیاسی و تبادل اسرای جنگی. منعقد در لوزان.
متن کامل به زبان انگلیسی:

TREATY OF PEACE WITH TURKEY SIGNED AT LAUSANNE, JULY 24, 1923, THE CONVENTION)
(RESPECTING THE REGIME OF THE STRAITS AND OTHER INSTRUMENTS SIGNED AT LAUSANNE
مفاد و تعهدات پیمان صلح

ارمنستان

ارمنستان در زمان عقد پیمان لوزان حضور نداشته‌است بنابراین مفاد آن در ارتباط با آن کشور نمی‌باشد. در دوم دسامبر 1920 میلادی اولین جمهوری ارمنستان به یک جمهوری سوسیالیستی ارمنستان شوروی تبدیل یافت و نتوانست در کنفرانس لوزان حضور یابد. به همین دلیل نیز پیمان لوزان هیچگونه تعهد حقوقی برای آن کشور به وجود نمی‌آورد. در اینجا حقوق بین‌المللی حضور نداری؛ تعهدی نداری و وجهه قانونی دارد.

ترانزیت کالا

بر اساس پیمان لوزان مجلس ملی کبیر ترکیه تعهد خود را نسبت به اجراء مفاد و موارد ثبت شده در کنوانسیون بارسلون به تاریخ آوریل سال 1921 میلادی در خصوص اجازه ترانزیت کالا از خاک کشورش توسط همسایگان را اعلان می‌کند. در این خصوص ماده 101 پیمان لوزان به قرار زیر می‌باشد:

«ترکیه متعهد به وفادار ماندن به کنوانسیون و قوانین آزادی ترانزیت کالا از خاک خود بر اساس مواد کنفرانس بارسلون به تاریخ 14 آوریل 1921 میلادی می‌باشد؛ همچنین در خصوص اجراء مفاد همان کنفرانس به تاریخ 19 آوریل سال 1921 میلادی در خصوص آبراهای مورد توجه جامعه بین‌الملل متعهد می‌باشد.»

موضوع آزادی ترانزیت؛ ذکر شده در ماده 101 پیمان لوزان و بر اساس ماده دو کنوانسیون بارسلون؛ متعهد (ترکیه) موظف است برای تحقق ترانزیت کالا از طریق راه‌آهن؛ آبراه یا جاده را برای مناطق حاکمیت یا اقتدار محقق نماید. هیچگونه تبعیضی با در نظر گرفتن ملیت؛ مالکیت کشتی؛ مبدأ تولید کالا؛ مبدأ و مقصد؛ و هر مورد دیگری گذاشته شود. بر اساس ماده 104؛ ترکیه متعهد به اجراء کلیه مفاد کنوانسیون بارسلون در خصوص ترانزیت کالای بین‌المللی می‌باشد. مسئله اقلیت‌ها

در معاهده لوزان حق تابعیت ترکیه به اقلیت‌ها اعطا شد. از ماده 37 تا 45 راجع به اقلیت‌ها است. در ماده 39 آمده است اقلیت‌های غیر مسلمان منسوب به «نژاد ترک» از کلیه حقوق مدنی و سیاسی برخوردارند.

ناسیونالیسم تُرک، (ملی‌گرایی) و سکولاریسم این دو اصل از شش اصول اصلی بنیان‌گذار جمهوری ترکیه بود. هدف مصطفی کمال آتاترک به عنوان رهبر در دهه‌های آغازین جمهوری ترکیه برای تشکیل یک دولت و ملت واحد و یک رنگ از طریق بقایای باقی‌مانده امپراتوری عثمانی بود. در طول سه دهه اول جمهوری ترکیه برای ایجاد ترکیه جدید هدف اصلی سیاست، ترک‌سازی و تغییر نام‌های جغرافیایی بود.

مصادره اموال توسط جمهوری ترکیه

مصادره اموال ارمنی‌ها در ترکیه

در 15 آوریل 1923، درست بعد از امضای پیمان لوزان، دولت ترکیه «قانون دارایی‌های رها شده» را تصویب کرد که امکان مصادره اموال هر ارمنی غایب (که بر سر اموالش حاضر نبود) را بدون در نظر گرفتن علت غیبت و عدم حضور وی فراهم می‌کرد. در حالیکه دادگاه‌های محلی مجاز به ارزیابی ارزش هر ملک و ارائه راهی برای صاحبان املاک جهت طرح دعوی شده بودند، قانون استفاده از هر نوع وکالت نامه از سوی صاحبان غائب اموال را ممنوع کرده بود. این امر باعث می‌شد که آن‌ها بدون بازگشت به کشور نتوانند به دارایی‌های خویش دست یابند. علاوه بر این، مدافع این پرونده دولت ترکیه بود که کمیته‌های تخصصی را ایجاد کرده بود تا به این موارد رسیدگی کنند. پیمان لوزان و وضعیت حقوقی آثار باستانی متعلق به ارمنیان.

میراث فرهنگی ارمنیان در ترکیه

در خصوص مرمت کلیسای صلیب مقدس (آختامار) در جزیره آختامار واقع در دریاچه وان نظرات متفاوتی ارائه گردیده است. حتی بعضی‌ها آن را نشانه حسن نیت ترکیه نسبت به ارمنیان تلقی کرده‌اند. قوانین و پیمان نامه‌های بین‌المللی وضعیت هزاران آثار باستانی به جا مانده از ارمنیان در خاک ترکیه و همچنین وظیفه جمهوری ترکیه در قبال این آثار در سرزمین‌های تحت کنترل آن کشور و تعهداتش نسبت به آن‌ها را مشخص کرده است. براساس (بند یک ماده یک پیمان لوزان) کشور ترکیه طرف اصلی پیمان می‌باشد که (قسمت سوم بند یک) همین پیمان (مواد 37 الی 44) به حقوق و حفظ میراث فرهنگی اقلیت‌های ملی ترکیه اختصاص دارد. ماده 37 پیمان لوزان که تأکیدی بر تعهد کشور ترکیه در اجراء مواد 38 الی 44 می‌باشد؛ ترکیه را موظف به وضع قوانینی کرده است که در تناقض یا جلوگیری از اجراء این مواد نباشد حتی هیچگونه اقدامات رسمی و تصمیماتی در تناقض با این مواد نمی‌تواند بگیرد. ماده یادشده تعهد غیرقابل نقض پای ترکیه می‌باشد.

- براساس بند دوم ماده 38 پیمان لوزان به تمامی ساکنان کشور ترکیه چه فردی و چه اجتماعی آزادی دین و مذهب داده می‌شود.

- براساس ماده 40 پیمان به آن‌ها اجازه تأسیس مراکز دینی و مذهبی و فعالیت داده می‌شود.

- براساس بند سوم ماده 42 پیمان لوزان ترکیه متعهد به حفظ کلیساها؛ کنیسه‌ها؛ قبرستان‌ها و هر آنچه مربوط به اقلیت‌ها است؛ می‌باشد. منظور از حفظ آن نگهداری و مرمت آن‌ها می‌باشد.

- براساس بند یک ماده 44 پیمان لوزان ترکیه تعهد می‌کند تا امور مربوط به غیر مسلمانان را براساس مندرجات مواد قبلی

پیمان و تحت نظارت جامعه بین الملل انجام دهد؛ که این وظیفه را به عهده کشورهای جامعه بین الملل شامل بریتانیا؛ فرانسه؛ ایتالیا و ژاپن گذاشته می شود. سازمان ملل متحد و شورای امنیت سازمان ملل متحد که وارثان نه تنها حق و حقوق سازمان جامعه بین الملل می باشند بلکه متعهد در قبال نظارت و پیگیری حفظ و مرمت میراث فرهنگی اقلیت ارمنی کشور ترکیه می باشند.

• براساس بند چهارم ماده 44 هر گونه اختلافات می تواند توسط دادگاه حل و فصل گردد.

«همچنین ترکیه اعلان قبولی می کند که در صورت بروز هر گونه اختلاف در خصوص اجراء مواد پیمان با طرفین امضاکننده یا با یکی از کشورهای عضو جامعه بین الملل؛ براساس ماده 14 اساسنامه جامعه بین الملل امری بین المللی محسوب گردد. ترکیه قبول می کند در صورت بروز اختلاف با آن کشور از طرف یکی از امضاکنندگان پیمان موضوع به دادگاه های بین الملل ارجاع گردد. رای دادگاه دائمی بین الملل نهائی بوده و طبق ماده 13 اساسنامه جامعه بین الملل لازم الاجرا می باشد.»

کشورهای امضاکننده پیمان لوزان (بریتانیا؛ فرانسه؛ ژاپن؛ رومانی و یونان) یا هر یک از کشورهای عضو شورا (شورای امنیت امروز) (5 کشور دائم و 10 کشور غیر دائم) اجازه مراجعه به دادگاه بین الملل علیه کشور ترکیه در خصوص میراث فرهنگی ارمنیان را دارند. کشورهای بریتانیا؛ فرانسه؛ ایتالیا و ژاپن همچنین می بایستی بر حفظ و مرمت میراث فرهنگی اقلیت های دینی و همچنین ارمنیان در کشور ترکیه نظارت کنند. با زیر پا گذاشتن حقوق اقلیت ها، ترکیه پایه های حقوق بین الملل خود را سست می کند؛ زیرا تعهدات و پیمان های بین المللی می بایستی تمام و کمال اجرا شوند و عدم انجام تعهدات توسط یک طرف پیمان؛ طرف دیگر را نیز مبری از تعهدات خود می نماید. هر گونه پیمان تعهد طرف ها را می طلبد و اگر در پیمان لوزان طرف های ترکیه (بریتانیا؛ فرانسه؛ ایتالیا؛ ژاپن؛ رومانی و یونان) مرزهای غربی و جنوبی ترکیه را به رسمیت شناختند؛ ترکیه نیز متقابلاً تعهداتی به خصوص در اجراء مواد 37 الی 44 پیمان برای اقلیت های دینی و مذهبی کشور خود دارد.

با عدم اجراء پیمان لوزان توسط ترکیه؛ قانونی بودن کل پیمان را زیر سؤال می برد. براساس کنوانسیون وین در مورد حقوق معاهدات وضعیت این گونه پیمان های بین المللی کاملاً واضح و روشن می باشد. ماده 60,2 کنوانسیون وین می گوید:

«در صورت عدم اجراء هرگونه پیمان بین المللی از طرف یکی از کشورهای متعهد؛ به طرف های دیگر پیمان این حق را می دهد که متحداً اجراء پیمان را در کل یا موادی از پیمان یا توقف کامل آن را اعلان کنند.»

تخریب میراث فرهنگی ارمنیان توسط ترکیه فقط یک موضوع اخلاقی نیست بلکه عدم اجراء تعهدات بین المللی می باشد. مرمت یک کلیسا نمی تواند جمهوری ترکیه که دائماً مواد پیمان لوزان را زیر پا می گذارد از اجراء تعهداتش مبری کند.

ارتباط حقوقی معاهده سور و لوزان

این تصور وجود دارد که معاهده سور با عقد پیمان لوزان باطل گردیده است اما تصور اشتباهی است زیرا پیمانی باطل می گردد که ابطال آن اعلام شود. بنابراین پیمان سور زمانی باطل می شد که کلیه امضاکنندگان آن این موضوع را اعلان کرده و در پیمان جدید قید می کردند در حالی که در پیمان لوزان ابطال پیمان سور اعلان نشده است. در پیمان لوزان هیچگونه اشاره ای به معاهده سور نشده است. طبق حقوق بین الملل طرف های عقد پیمانی اجازه دارند در پیمان بعدی اصلاحاتی را در مواد پیمان قبلی قید نمایند و این اصلاحات با اضافه شدن مواد جدید در پیمان بعدی برای طرف های امضاکننده الزام آور است. این موضوع در مواد 39؛ 40 و 41 کنوانسیون عقد پیمان وین، (قرارداد وین درباره روابط سیاسی)، به صراحت آمده است. امضاکننده پیمان سور 18 کشور هستند در حالی که پیمان لوزان را فقط هشت کشور امضا کرده اند یعنی کشورهایی که در پیمان لوزان را امضا نکرده اند؛ آن مواد معاهده سور معتبر است که در پیمان لوزان تغییر نکرده اند.

به دلیل ناتمام ماندن تصویب معاهده سور از ابتدا به اجرا در نیامد اما پیمان لوزان آن را باطل اعلان نکرده است هر چند کنفرانس لوزان قادر به انجام چنین کاری نبود زیرا پیمان لوزان چه از نظر ماهیت و چه طرف های امضاکننده در حقیقت با معاهده سور متفاوت بوده و معاهده سور یک سند بین المللی است که برای آن مذاکرات انجام شده و طرف ها آن را امضا کرده اند اما به اجرا گذاشته نشده است. اگر تمام کشورهای امضاکننده معاهده سور آن را تأیید کنند قابل اجرا خواهد بود. عدم به اجرا گذاشتن معاهده سور آنچنان که در حقوق بین الملل به ردیف پیمان های تصویب نشده قرار داده می شود اما منافع جمهوری ارمنستان را به خطر نمی اندازد زیرا تعهد ترکیه در قبال ارمنستان نه از این پیمان بلکه از رای حقوقی وودرو ویلسون رئیس جمهور آمریکا در 22 نوامبر 1920 میلادی برمی خیزد.

از نظر حقوقی پیمان لوزان و معاهده سور دو سند متفاوت از یکدیگر می باشند. متفاوت از نظر کشورهای حاضر در عقد این دو پیمان و همچنین از نظر مسائل مطرح شده در آن ها و از همه مهم تر هدف عقد هر یک از پیمان ها. معاهده سور در خصوص مسائل جنگ جهانی اول می باشد؛ اما پیمان لوزان مربوط به جنگ های رخ داده در سال های 1919 تا 1921 میلادی می باشد. هدف معاهده سور پایان دادن به درگیری های کشورهای متفقین و همپیمانان آن ها با ترکیه طی دوره جنگ جهانی اول و به وجود آوردن صلحی پایدار و بلند مدت براساس عدالت می باشد اما هدف پیمان لوزان پایان دادن به

جنگ بین ابرقدرت‌ها با مجلس ملی کبیر ترکیه و نه دولت ترکیه بود.
مرزها

پیمان لوزان نه تنها حقوق ارمنستان را باطل اعلان نکرده بلکه براساس ماده 16 آن را تأیید کرده‌است. در پیمان لوزان موضوع مرزهای ترکیه - بلغارستان؛ ترکیه - یونان؛ ترکیه - سوریه مطرح شده‌است و مرزهای ترکیه در قبال این کشورها را مشخص کرده‌است. اما از آنجائی که طبق ماده 16؛ ترکیه می‌پذیرد که از تمامی مناطقی که براساس پیمان لوزان مالکیت ترکیه بر آن مناطق تأیید نشده؛ چشم پوشی می‌کند و مناطقی که طبق رأی حقوقی ویلسون متعلق به ارمنستان می‌باشند و در پیمان لوزان مالکیت ترکیه بر این مناطق تأیید نشده‌است بنابراین یک بار دیگر ترکیه تأیید می‌کند که ادعای مالکیت بر مناطقی که براساس رأی حقوقی ویلسون متعلق به ارمنستان می‌باشد؛ ندارد.

پیمان لوزان و مرزهای ارمنستان و ترکیه

بخش اول ماده 16 پیمان لوزان چنین می‌گوید:

«بدین وسیله ترکیه از حق و حقوق خود در قبال تمامی سرزمین‌ها و جزایری که از مرزهای ترسیم شده در این پیمان خارج است؛ چشم پوشی می‌کند به استثناء مناطقی که طبق این پیمان دارای خودمختاری می‌باشند. وضعیت این مناطق توسط طرفین حل و فصل شده یا خواهد شد.

از آنجائی که پیمان لوزان وضعیت مرزهای ترکیه با بلغارستان؛ یونان؛ سوریه و عراق را مشخص کرده‌است بنابراین حق و حقوق ترکیه در قبال مناطق داخل این مرزها به رسمیت شناخته شده‌است. در پیمان لوزان هیچ اشاره‌ای به مرزهای ارمنستان و ترکیه نشده‌است به علت این که مرزهای دو کشور طی رأی حقوقی وودرو ویلسون رئیس‌جمهور وقت ایالات متحده آمریکا در 22 نوامبر 1920 میلادی تعیین شده‌است. از آنجائی که مناطق مشخص شده طی رأی حقوقی در پیمان لوزان به تاریخ 29 اکتبر 1923 میلادی در داخل مرزهای ترکیه شمول نشده‌است بنابراین هیئت نمایندگی ترکیه در کنفرانس لوزان از تمامی حقوق کشور ترکیه طبق ماده 16 پیمان لوزان از کلیه سرزمین‌های ذکر شده در رأی حقوقی چشم پوشی کرده‌است. بند دوم ماده 16 پیمان لوزان بر این موضوع تأکید گذاشته‌است.

مفاد این ماده شامل پیمان‌های خاصی که براساس حسن همجواری ترکیه با هر یک از همسایگانش منعقد شده یا خواهند شد؛ نمی‌گردد. بند دوم ماده 16 پیمان نه تنها مورد مرزها را مطرح می‌کند بلکه اشاره به «پیمان‌های خاصی» دارد که رأی حقوقی نیز یکی از آنها می‌باشد. بدین ترتیب ماده 16 پیمان لوزان مواد 89 الی 90 معاهده سور را تأیید کرده و بر اساس آن ترکیه از تمامی سرزمین‌هایی که طی رأی حقوقی وودرو ویلسون متعلق به ارمنستان می‌باشند چشم پوشی می‌کند.
نتیجه

پیمان لوزان وضعیت کشورهای که مستقیم یا غیر مستقیم درگیر جنگ در سال‌های 1919 تا 1922 بودند را بازنگری کرده‌است که در معاهده سور همین موضوع نیز مطرح گردیده‌است. حقوق بین‌الملل مانع از آن نمی‌شود که پیمان عقد شده جدید در مفاد پیمان قبلی تغییراتی ندهد یا پیمانی که چندین طرف در آن وجود دارند با نام دو یا چندین طرف پیمان اصلاحات انجام دهد. اما واضح است که پیمان جدید همچون هر پیمانی؛ شامل روابط طرف‌های شرکت‌کننده در عقد پیمان می‌گردد و اصلاحات می‌توانند شامل مفاد مربوط به طرف‌های شرکت‌کننده باشد و نمی‌تواند هر گونه تأثیری در حقوق و تعهدهای کشورهای دیگر داشته باشد. از نیمه سده نوزدهم میلادی که حقوق و روابط بین‌الملل ترقی یافته بود به‌طور دقیق مشخص کرده بود که تغییر یا اصلاح مفاد هیچ پیمانی نمی‌تواند وجهه حقوقی و قانونی داشته باشد به غیر از این که کلیه طرف‌های پیمان قبلی در آن حضور داشته باشند. نه تنها در پیمان لوزان مشخص نمی‌باشد که کدام یک از طرفین خواستار لغو معاهده سور می‌باشند بلکه در پیمان لوزان هیچ اشاره‌ای به معاهده سور نشده‌است. پیمانی می‌تواند باطل شود که کلیه طرفین اعلان ابطال آن را اعلام کنند. براساس حقوق بین‌الملل؛ هیچ حکومتی نمی‌تواند از تعهدات خود در قبال پیمانی عمل نکند و حتی نمی‌تواند اصلاحاتی در آن انجام دهد تا زمانی که کلیه طرف‌های پیمان آن را قبول نمایند. مشخص می‌گردد که معاهده سور و لوزان دو پیمان کاملاً جدا از یکدیگر می‌باشند. پیمان لوزان اجازه ابطال معاهده سور را ندارد. پیمان لوزان از نظر حقوق اساسی؛ اختیارات و حقوق اقلیت‌های غیر مسلمان را به رسمیت می‌شناسد. پیمان لوزان تأکید دارد بر چشم پوشی ترکیه از حاکمیت و حقوقش بر سرزمین‌هایی که، براساس رأی ویلسون به جمهوری ارمنستان داده شده‌است.

گزارش‌های نماینده ایران از لوزان

اسماعیل ممتاز در یکی از گزارش‌هایی که در اواخر آبان 1301 خورشیدی به تهران ارسال داشت از مهم‌ترین مطالب و مسائل عمده‌ای که می‌بایست موضوع مذاکره قرار گیرند و در این نشست مطرح شود بیان داشت. این مسائل مانند: «تثبیت حدود ملی که گویا راجع به حدود کردستان و عراق مذاکراتی شود و موصل و کرکوک و سلیمانیه را مطالبه نمایند. در خصوص حدود سوریه اگر چه با فرانسه قراردادی امضاء کرده‌اند ولی از آنجا هم بعضی تصمیمات را شاید بخواهند،

حدود تراکیه معین شده ولی برای تراکیه غربی احتمال دارد مذاکراتی بنمایند. مورد دیگر مذاکره مربوط به سیر آزاد سفر در تنگه‌های داردانل و بسفر بود. کشورهای مذاکره‌کننده با سیر و سفر آزاد موافق بودند ولی شرط اصلی آن را مأمون بودن استانبول می‌دانستند.[1]

خواص ایتم

- کتاب: مشکل کرد
- کتاب: تاریخ
- نوع سند: زبان اصلی
- نوع انتشار: دیجیتال
- لهجه: فارسی
- پوشه‌ها: تاریخ معاصر
- پوشه‌ها: مناطق جدا شده از اقلیم کوردستان
- پوشه‌ها: توافق لوزان
- اقلیم: کوردستان

منابع

[1] سایت | فارسی | [وب سایت. 08-04-2023](https://www.wikipedia.org/wiki/08-04-2023)

زمان اضافه کردن: 2023-04-08

نام ویرایشگر: سارا سه‌ردار

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 256

پیمان لوزان؛ تضعیف زندگی مسالمت آمیز جوامع و تجزیه خاک کوردستان

[20230327114914477992=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12)

زمانی که توافق لوزان انجام شد، کوردها از لحاظ نظامی، سیاسی، دیپلماتیک و اقتصادی قدرتی نداشتند و سازمان یافته نبودند. کوردها تا به امروز پیمان لوزان را نپذیرفته‌اند و پس از دهه 70 قرن گذشته مرحله جدیدی برای کوردها آغاز شد. 99 سال از پیمان لوزان می‌گذرد. پیمانی که جغرافیای کوردستان را بین 4 دولت ملی گرا تقسیم نمود. با پیمان لوزان پروسه ژنوساید و نابودی کورد سرعت گرفت و کشورهای دیگر هم چشمان خود را در برابر سیاست کشتار کوردها بستند. توافق لوزان در خاورمیانه سبب از دست دادن فرهنگ اتحاد خلق‌ها و جدایی تاریخی شد. این کشورها خلق کورد را میان خود تقسیم نمودند و آن را مرزبندی کردند. با این اقدامات و این تقسیمات مسئله دولت- ملت وارد میدان شد و سیاست انکار و امحای خلق کورد تسریع شد.

پیمان لوزان چگونه شکل گرفت؟

پیمان لوزان در 24-07-1923 در قلعه اوشی قلعه تاریخی انقلابیون قرن 13 که به از بین بردن انقلابیون تبدیل شد در شهر لوزان سوئیس امضا شد.

در 20-11-1922 کنگره لوزان میان کشورهای بریتانیا، فرانسه، ایتالیا، ژاپن، یونان، رومانی، اسلونی، صربستان و ترکیه برگزار شد. غیر از این ها کشورهای اوکراین، بلغارستان و... عضو حاضر در کنگره بودند.

به پیشنهاد ترکیه در 23-04-1923 مرحله دوم کنگره لوزان آغاز شد. در نشست دوم کنگره در رابطه با دولت عثمانی به مدت 3 ماه گفتگو کردند. در نتیجه در 24-07-1923 توافق لوزان میان هیأت ترکیه و کشورهای این ائتلاف امضا شد. این توافق علیه معاهده سور (10-08-1920) بود که حاکمان عثمانی، بریتانیا و کشورهای دیگر به طور رسمی کوردها را به عنوان ملت قبول کردند. آتاتورک در مقابل مجازات اعدام را بر کسانی که این توافق را امضا کرده بودند تحمیل نمود. همه تلاش‌های ترکیه برای آن بود که ماده‌های 62 و 63 و 64 معاهده سور اجرا نشود.

اینچنین بدون توجه به اراده ملت کورد نقشه منطقه دوباره طراحی شد. ملت کورد و میهنش برای دومین بار در تاریخ تقسیم شد که در واقع نوسازی توافق قصرشیرین بود که آن را از 2 بخش به 4 بخش تقسیم کرده و کوردستان به کشوری کونیال بین‌المللی تبدیل شد.

قول اتونومی به کوردها داده شد اما در نهایت از توافق حذف کردید

آتاتورک و مسئولین آن زمان ترکیه قبل از معاهده سور در کنگره‌های ارزروم و سیواس به کوردها قول دادند، همه حقوق خلق کورد را محقق کنند. در 23-04-1920 در آنکارا پارلمان ترکیه اتونومی کورد را پذیرفت. آتاتورک گفت؛ سرنوشت کورد و ترک مانند هم است و مسئله کوردها مسئله ماست.

مسئله کورد طبق قانون اساسی سال 1921 قرار بود که حل شود، اما پس از قانون اساسی سال 1921 با قانون اساسی ارسال 1924 مسئله کورد و موجودیت کوردها انکار شد. پس از قانون اساسی، آن‌ها انکار و کوچاندن و کشتار کوردها و ویرانگری کوردستان را آغاز نمودند.

اگرچه طبق این توافقات اعلام نمودند، کوردها و ترک‌ها یکی هستند، اما در حقیقت 99 سال است علیه آن گام برمی‌دارند. در مقابل، کوردها نیز ده‌ها قیام برپا کردند. قیام شیخ سعید در سال 1925، قیام آگری (زیلان) در 1930، قیام درسیم 1937 مشخص‌ترین این قیام‌ها هستند که کوردها آن را انجام دادند.

لوزان امروزه تلاش برای مرحله جدیدی توسط کوردهاست

زمانی که توافق لوزان انجام شد، کوردها از لحاظ نظامی، سیاسی، دیپلماتیک و اقتصادی قدرتی نداشتند و سازمان یافته نبودند. کوردها تا به امروز پیمان لوزان را نپذیرفته‌اند و پس از دهه 70 قرن گذشته مرحله جدیدی برای کوردها آغاز شد. حزب کارگران کوردستان (پ.ک.ک) به رهبری عبدالله اوجلان تاسیس شد و همراه با این قیام جدید فشار نظامی علیه کوردها نیز افزایش یافت. هزاران روستا به آتش کشیده شدند و میلیون‌ها کورد آواره شدند.

اگرچه در برخی مراحل پروسه صلح بویژه مابین سال‌های 2013 تا 2015 توسط هیأت‌ها آغاز شد، اما پروسه پس از 24-07-2015 وارد مرحله‌ای دشوار شد و توافق دلمه باغچه را امضاء نمودند.

اردوغان با شعار همه‌چیز برای ترک‌ها و ترکیه، پیمان میثاق ملی و بازگشت به مرزهای عثمانی را دوباره زنده نمود. در تلاش برای اشغال کوبانی از راه تبهکاران داعش و سپس اشغال مستقیم عفرین، سربانی، گری‌سپی و ویران کردن و قتل عام مناطق سور آمد، جزیر، سلوپی و چندین منطقه باکورد کوردستان و دخالت در کرکوک و موصل و تاسیس مقرهای نظامی جدید در نزدیکی موصل و اقلیم کوردستان و ایجاد نیروهای نظامی میان ترکمن‌ها و سنی‌های عراق و فرستادن نیرو به سوریه و لیبی توطئه‌های خطرناک خود را عملی نمود.

رهبر عبدالله اوجان: لوزان فاجعه‌بارترین رخداد قرن بیستم بود

رهبر عبدالله اوجلان در ارزیابی و تفسیرهایش توافق لوزان را فاجعه‌بارترین رخداد‌های قرن بیستم معرفی کرده و

می‌گوید؛ لوزان فقط بر کوردها تاثیر ندارد، بلکه به اندازه بمب اتمی بر خلق عرب و غیرعرب و ترک نیز تاثیر گذاشته است. رهبر اوجلان به وضوح در رابطه با مرحله ی کنونی می‌گوید: برای بسیاری از خلق‌ها پیمان لوزان به معنی صلح است، اما زمانی که برنده و بازنده وجود داشته باشد، نمی‌توان این وضعیت را صلح و آشتی نامید. امروز آ.ک.پ، م.ه.پ، ج.ه.پ و طیف‌های دیگر مشابه آن‌ها با نژادپرستی به سیاست‌های پیشین خود ادامه می‌دهند. به همین دلیل زمان فروپاشی پیمان لوزان فرارسیده و باید براساس دمکراتیزه نمودن، این ائتلاف نوسازی شود.

لازم به ذکر است، اگرچه امروز در حقیقت توافق لوزان به شیوه‌ی دفاکتو ازین رفته است، اما این توافق، توافقی بین‌المللی است و باید در چارچوب گسترده و با عدالت بین‌المللی تفسیر شود و به همین دلیل بسیار مهم و حائز اهمیت است تا تلاش‌ها در مقابل آن در سطح بین‌المللی افزایش یابد. همان‌طور که رهبر آپو در رابطه با معاهده سور و پیمان لوزان به گفته «کمال پیر» انقلابی اصالتاً ترک که می‌گوید؛ نجات خلق من در نجات خلق کورد است، اشاره می‌کند.

امروز اردوغان با رؤیای امپراتوری عثمانی جدید کار می‌کند، اما پروژه ملت دمکراتیک رهبر آپو که به صورت کنفدرالیسم خاورمیانه را معرفی می‌نماید و مانع لوزان دوم است. تاریخ نشان داد لوزان اشتباه است و عادلانه نیست چون کوردها را به صفحات تاریخ می‌سپارد. [1]

خواص ایتم

- کتاب: مشکل کرد
- کتاب: تاریخ
- کتاب: سیاسی
- نوع سند: زبان اصلی
- نوع انتشار: دیجیتال
- لهجه: فارسی
- پوشه‌ها: توافق لوزان
- اقلیم: کوردستان
- اقلیم: ترکیا

منابع

[1] سایت | فارسی | anfpersian.com 26-07-2022

زمان اضافه کردن: 2023-03-27

نام ویرایشگر: هه‌ژار کامه‌لا

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 257

معاهده سور و لوزان چه بر سر حقوق کرد اودراند

[20230416140955482873=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20230416140955482873)

یک چیز که در مورد پیمان لوزان و سور باید گفته و روشن شود این است که معاهده سور حقوق کردها را تعریف کرده است، اما حقیقت این نیست و بلکه باید واقع بینانه به ام موضوع نگاه کرد زیرا که معاهده سور فاجعه ای مانند لوزان بود و شاید از ان هم بدتر. حالا همه را اینجا به شما می گویم:

معاهده سور برای مجازات بازندگان، کردها و ترکها بود، زیرا کردها در کنار ارتش عثمانی با مافیای ارمنی، آشوری و کلدانی جنگیدند و به برندگان، آشوریها، کلدانیها، ارمنه و عربها پاداش دادند.

به عنوان مثال، معاهده سور هر چهار بخش کردستان بزرگ را در یک کشور متفاوت قرار داد:

شمال کردستان: در قسمت شمال کردستان بزرگ تمام شهرهای وان، قارص، بدلیس، ارزروم و بسیاری از شهرهای دیگر به دولت ارمنستان ضمیمه و متصل می شوند و یک دولت کوچک کردی در می آید و حکاری ایجاد می شود، اما این دولت حق استفاده از هیچ گونه سلاح و انبار کردن سلاح هارا ندارد، اما در مقابل ارمنی ها و آشوریها و کلدانیها حق استفاده از سلاح و مهمات دارند.

جنوب کردستان: در این قسمت، استان موصل که شامل تمامی شهرهای سلیمانیه، کرکوک، اربیل و موصل می شد، بخشی از عراق باقی می ماند.

غرب کردستان: شهرهای کردستان غربی عفرین، حسکه و آنتاکیا به دولت جدید سوریه ضمیمه خواهند شد.

شرق کردستان: در معاهده سور اشاره ای به شرق کردستان نشده بود زیرا به عنوان پاداشی برای عدم شرکت ایران در جنگ جهانی اول بخشی از ایران باقی ماند. مثل تصحیح تاریخ کرد بود که فکر می کردیم معاهده سور به کردها حقوق داد، اما در واقع برای کردها مثل لوزان فاجعه بود. [1]

خواص ایتم

کتاب:	مشکل کرد
کتاب:	تاریخ
نوع سند:	ترجمه
نوع انتشار:	دیجیتال
لهجه:	فارسی
پوشه ها:	تاریخ معاصر
پوشه ها:	توافق لوزان
اقلیم:	جنوب کردستان
اقلیم:	شمال کردستان
اقلیم:	غرب کردستان

ترجمه شده است از زبان: ک. جنوبی

QR Code:

منابع

[1] ثبت مخصوص برای کوردیپدیا | فارسی | آماده کردن کوردیپدیا - سارا سهردار

زمان اضافه کردن: 2023-04-16

نام ویرایشگر: سارا سهردار

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 258

کردستان در جنگ جهانی اول

[20230408113008480568=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12)

کردستان در جنگ جهانی اول

جنگ اول جهانی شاید بیشتر از هر جای دیگر کردستان را پایمال کرد و مردمش را دچار فقر و گرسنگی و بیماری گردانید. درگیری‌های مکرر و خانمان‌سوز در نواحی مختلف این سامان، ضمن اینکه موجب از بین رفتن کشتزارها و علوفه و دام‌های این مناطق شد، دست به دست شدن این سرزمین‌ها بین لشکرهای بیگانه و تاراج هر باره هر یک از این نیروها، کردها را از هستی ساقط کرد. توش و توانی برای کردها باقی نمانده بود. در همین حال تبلیغات گسترده و امکانات از هر لحاظ فراوان انگلیسی‌ها بود. انگلیسی‌ها در هر جا قدم می‌گذاشتند، پیش از هر چیز به توزیع مواد غذایی و مداوای مردم می‌پرداختند و در عین حال به هر یک از ملیت‌های زیر پرچم عثمانی، وعده حکومت مستقل می‌دادند و خود را در نظر قشرهای مختلف مردم، یک فرشته نجات‌بخش تصویر می‌کردند.

پیش از سال 1914 میلادی، دولت عثمانی امتیاز استخراج نفت موصل را به دولت‌های آلمان و انگلیس واگذار کرده بود. با شروع جنگ، استخراج نفت متوقف شد و پیشرفت متفقین در جنگ، موجب انعقاد قرارداد سایکس - پیکو بین مارک سایکس انگلیسی و ژرژ پیکو فرانسوی) در سال 1916 میلادی شد. در این قرار داد (که در حقیقت یک توافق‌نامه بر سر تقسیم سرزمین‌های عثمانی بود) شرق ترکیه سهم روسیه تزاری می‌شد، قسمت اعظم عراق به انگلیس می‌رسید و شمال غرب عراق و کشور سوریه کنونی، زیر پرچم فرانسه می‌رفت. دلیل چشم پوشی انگلیسی‌ها از نفت موصل و واگذاری آن به فرانسه در قرارداد مذکور، این بود که نمی‌خواستند با روسیه تزاری مرز مشترک داشته باشند. در اکتبر سال 1917 میلادی، اوضاع روسیه تزاری دگرگون شد و حاکمان جدید روسیه، یعنی بلشویک‌ها از حجم درگیری‌های روسیه در سرزمین‌های خاورمیانه کاستند. انگلیس آن پیمان را بی‌اعتبار خواند و پس از بازی‌های سیاسی بسیار، در سال 1918، لوید جورج انگلیسی و ژرژ کلمانسو فرانسوی از سوی دولت‌های‌شان به توافق رسیدند که ولایت موصل و توابع آن را انگلیسی‌ها اداره کنند و در مقابل، سهمی از نفت عایدی آنجا را به فرانسه بدهند.

فروپاشی امپراتوری عثمانی

قبل از آغاز جنگ جهانی اول، عثمانی به یکی از ناامن‌ترین و بی‌ثبات‌ترین همسایگان ایران تبدیل شده بود. به همین دلیل کشمکش‌های مرزی میان دو کشور تا سقوط امپراتوری عثمانی ادامه یافت. عثمانی‌ها در مواقع گوناگون از جمله همزمان با جنبش مشروطه‌خواهی ایران با سوء استفاده از گرفتاری‌های داخلی ایران، می‌کوشیدند تا قسمت‌های مهمی از آذربایجان ایران را تحت سیاست وحدت تمامی ترک‌زبانان آسیا، به قلمرو امپراتوری عثمانی ضمیمه کنند. هشت سال قبل از آغاز جنگ جهانی اول، کردستان ایران و چند استان دیگر واقع در غرب ایران، توسط ارتش عثمانی

اشغال شد و تحت تسلط امپراتوری عثمانی قرار گرفت. در سال 1914 جنگ جهانی اول آغاز شد. سال 1914 مقارن بود با دوران حکومت احمد شاه قاجار در ایران و دولت مشروطه ایران، ضعیف‌ترین دوران خود را می‌گذراند. جنگ جهانی اول در زمانی آغاز شد که ایران از جوانب گوناگون اوضاعی آشفته، نابسامان، بغرنج و متزلزل داشت. بحران فزاینده اقتصادی، وضعیت ناپایدار سیاسی و مداخلات قدرت‌های خارجی، ایران را تا آستانه یک دولت ورشکسته پیش برده بود. به‌رغم اعلام بی‌طرفی دولت ایران، نیروهای بیگانه از غرب، شمال و جنوب وارد خاک ایران شدند. ارتش روسیه تزاری به فرماندهی ژنرال باراتف از شمال تا نزدیکی اصفهان پیشروی کرد. نیروهای انگلیسی نیز از جنوب وارد خاک ایران شدند. در نیمه اول سال 1916 عملاً سرزمین ایران تحت اشغال قوای سه کشور بیگانه قرار گرفت. ارتش روسیه تزاری گیلان و بخش‌هایی از آذربایجان و مناطق وسیعی از استان مرکزی کنونی و قم و کاشان و نطنز و بخشی از استان اصفهان را اشغال کردند. عثمانی‌ها نیز با پشتیبانی دولت آلمان از مرزهای غرب ایران وارد خاک ایران شدند و تا مرکز همدان پیش آمدند و از آنجا راهی قفقاز و مرزهای روسیه شدند. آذربایجان غربی، کردستان، کرمانشاه، همدان و بروجرد تحت سلطه امپراتوری عثمانی قرار گرفته بود. بخش مهمی از جنوب ایران نیز به اشغال انگلیسی‌ها درآمد. حکومت مرکزی ایران که فقط تهران را در اختیار داشت عملاً ناچار به تبعیت از سیاست روس و انگلیس، یعنی متفقین آن روز شد. در ادامه جنگ جهانی اول، ارتش روسیه تزاری توانست بخش‌هایی از کردستان ایران را از دست نیروهای عثمانی بگیرد. دولت عثمانی اعلام کرد که این جنگ (جنگ عثمانی و روسیه تزاری)، جنگ اسلام و کفر است. شیوخ کرد نیز با صدور فتوا آن را تأیید کردند و کردها برای جهاد به نفع امپراتوری عثمانی اعلام آمادگی کردند. جنگ، قحطی و گسترش بیماری‌هایی همچون وبا، بسیاری از مردم ایران و کردستان را به کام مرگ کشید. هنگامی که بزرگان کرد فهمیدند که جنگ عثمانی و روسیه تزاری به خاطر اسلام و کفر نیست با فرماندهان ارتش روسیه تزاری مخفیانه به مذاکره نشستند و اعلام بی‌طرفی کردند. دولت عثمانی از کارهای بزرگان کرد آگاه شد و دست به کشتار کردها در کردستان زد. واکنش متقابل روسیه تزاری چنان عثمانی‌ها را به عقب راند که آذربایجان شرقی در بهمن 1293 ش. به اشغال ارتش روسیه تزاری درآمد.

در سال 1918 میلادی جنگ جهانی اول با شکست امپراتوری عثمانی پایان یافت. امپراتوری عثمانی از هم فروپاشید و دولت انگلیس خود را در سرزمینی که امروزه به نام کشور عراق می‌شناسیم، یکه‌تاز دید و به روش‌هایی روی آورد که به کمک آن‌ها اقتدار و نفوذش را در منطقه خاورمیانه، مستحکم‌تر کند. انگلیسی‌ها برای نیل به این هدف از کارگزاری بسیار ورزیده و مطیع سود جستند. کارگزاری که هر یک به عنوان تحت پوششی، سال‌ها در آن مناطق زیسته بودند و با جزئیات ساختارهای اجتماعی، اعتقادی و اخلاقی مردم آن مناطق آشنا بودند.

پس از فروپاشی امپراتوری عثمانی در سال 1918 میلادی، انگلیس و فرانسه در معاهده سور با ایجاد یک دولت کرد اعلام موافقت کردند ولی سپس در کنفرانس لوزان از آن چشم‌پوشی کردند و موافقت خود را پس گرفتند. به همین دلیل، شیخ محمود برزنجی در مناطق کردستان عراق امروزین ضد انگلیس و ضد عراق به پا خاست و تا ماه آوریل سال 1931 مقاومت کرد.

پس از جنگ جهانی اول تا جنگ جهانی دوم، بیش از هشت قیام مختلف و پراکنده در کردستان ایران، کردستان ترکیه، کردستان عراق و کردستان سوریه رخ داد. قیام شیخ محمود برزنجی در سلیمانیه (1932-1919)، اسماعیل آقا سمکو (1930-1920)، قیام شیخ سعید پیران (1925)، قیام ژنرال احسان نوری پاشا رهبر جمهوری آارات (1930-1927)، قیام شیخ احمد بارزانی (1934-1931)، قیام جعفر سلطان در منطقه اورامان پاره (1932-1931)، قیام دیار بکر (1934) و قیام درسیم (1937). [1]

خواص ایتم

کتاب:	مشکل کرد
تاریخ:	تاریخ
نوع سند:	زبان اصلی
نوع انتشار:	دیجیتال
لهجه:	فارسی
پوشه‌ها:	تاریخ معاصر
پوشه‌ها:	توافق لوزان
اقلیم:	کردستان

منابع

[1] سایت | فارسی | [وب سایت ویکیپیدیا - 2023-04-08](#)

زمان اضافه کردن: 2023-04-08

نام ویرایشگر: سارا سه‌ردار

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 259

کردها و صد سال آرزوی دولت مستقل

[20230402120633478964=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20230402120633478964)

کردها و صد سال آرزوی دولت مستقل

تا اوایل قرن بیستم و پیش از فروپاشی امپراتوری عثمانی محل سکونت کردها در خاورمیانه میان سرزمین‌های ایران و عثمانی تقسیم شده بود. سه بخش کنونی کردنشین ترکیه، عراق و سوریه حاصل فروپاشی امپراتوری عثمانی هستند. همه این مناطق کردنشین، تا پیش از جنگ چالدران (1514) یکی از ایالت‌های ایران بود.

پایان جنگ جهانی اول و فروپاشی عثمانی قرار بود برای کردها و ارمنی‌ها دولت‌های مستقل در مناطق شرقی این امپراتوری به ارمغان آورد، اما حوادث بعدی چنان پیش رفت که در قرارداد «سور» پیش‌بینی شده بود.

«سور» (Sèvres)

شهرکی از حومه پاریس است و در جنوب‌غربی پایتخت فرانسه قرار دارد. این شهرک که چندان از کاخ تاریخی و سلطنتی «ورسای» دور نیست، در طول تاریخ محل برگزاری کنگره‌ها و اجلاس‌های مهم بین‌المللی و امضای معاهده‌های تاریخی بوده است.

یکی از مهم‌ترین این معاهده‌ها، «معاهده سور» (Treaty of Sèvres) است که در اوت 1920 میان

پیروزمندان جنگ جهانی اول (روسیه، بریتانیا و فرانسه) و امپراتوری عثمانی امضا شد.

براساس معاهده «سور»، امپراتوری عثمانی نه تنها قلمرو عربی، آفریقایی و اروپایی خود را از دست می‌داد، بلکه در مناطق شرقی نیز یک دولت مستقل ارمنی (در شمال شرقی ترکیه کنونی) و یک منطقه خودمختار کردستان (در جنوب شرقی ترکیه کنونی) با چشم‌انداز استقلال ایجاد می‌شد.

علاوه بر این، طبق معاهده «سور» منطقه تراکیه (محدوده اروپایی ترکیه کنونی) و نیز ازبیر و نواحی آن به یونان واگذار می‌شد و تنگه‌های بسفر و داردانل بین‌المللی و مناطق اطراف این دو تنگه (استانبول و چاناق‌قلعه) غیرنظامی اعلام می‌شدند.

مناطق نیز در جنوب غرب ترکیه کنونی به فرانسوی‌ها و ایتالیایی‌ها واگذار می‌شد.

معاهده «سور» در واقع معاهده تنبیه امپراتوری عثمانی بود، زیرا در جنگ جهانی اول (1914 - 1918) به طرفداری از

امپراتوری آلمان و امپراتوری اتریش - مجارستان وارد جنگ شده بود. اما این پیمان خفت‌بار موجب ظهور جنبش

ملی‌گرایان ترک و شورش بخش اعظم نیروهای ارتش عثمانی علیه سلطان محمد ششم، آخرین سلطان عثمانی شد.

ملی‌گرایان ترک که از سوی گروه افسران جوان به رهبری مصطفی کمال هدایت می‌شدند و در آنکارا برای خود دولت ملی

تشکیل داده بودند، معاهده «سور» را نپذیرفتند و به مقاومت و مقابله با ارتش‌های یونان، بریتانیا و فرانسه که به دنبال

معاهده «سور» بخش‌های غربی ترکیه کنونی را اشغال کرده بودند، برخاستند. جنگ میان نیروهای ترک و قوای پیروزمند

جنگ اول جهانی پس از سه سال به پیروزی ترک‌ها و امضای معاهده جدیدی در لوزان (ژوئن 1924) منجر شد و جامعه

جهانی مرزهای ترکیه کنونی را به رسمیت شناخت.

به این ترتیب حوادث پس از امضای معاهده «سور» به گونه‌ای پیش رفت که نخستین فرصت تاریخی برای شکل‌گیری

دولت مستقل کردها در قلمرو شرقی امپراتوری عثمانی از میان رفت. با تقسیم قلمرو عربی امپراتوری عثمانی براساس

موافقت‌نامه مشهور به «سایکس-پیکو» در سال 1916 مناطق کردنشین، عملاً میان سه کشور ترکیه، عراق و سوریه

تقسیم شد، چیزی که در نزدیک به یک صد سال گذشته بدون تغییر باقی مانده است.

مارک سایکس و فرانسوا ژرژ پیکو دو دیپلمات بریتانیایی و فرانسوی بودند که با مأموریت از طرف دولت‌هایشان مرزهای

کنونی کشورهای عراق، کویت، عربستان، اردن، سوریه و لبنان را تعیین کردند.

در این یک صد سال پس از جنگ اول جهانی، کردهای منطقه شاهد چند حادثه یا تلاش مهم تاریخی بودند، اما هیچکدام

از آنها هنوز نتوانسته در زندگی آنها و برآوردن آرزوی تاریخی‌شان در دستیابی به دولت مستقل تغییری ایجاد کند.

نخستین تجربه کردها پس از جنگ جهانی اول، جنبش مصطفی بارزانی در کردستان عراق بود که در دو نوبت در فاصله‌ی

سال‌های 1931 تا 1942 رخ داد، اما نتیجه‌ای نداشت و سرکوب شد.

دومین حادثه، تشکیل جمهوری مهاباد (1946) در ایران بود که در جریان جنگ جهانی دوم و زیر تاثیر حضور ارتش سرخ در

مناطق شمال غربی ایران به وجود آمد. این جمهوری خودمختار نیز پس از یک سال عمر، با خروج روس‌ها از شمال ایران

سرکوب شد و خاتمه یافت.

تجربه مهم دیگر کردهای منطقه فعالیت مسلحانه حزب کارگران کردستان در قلمرو ترکیه بود که از اوایل سال‌های 1980

میلادی آغاز شد و تا به امروز ادامه دارد. فعالیت پرتلغات این حزب نیز هرچند تاکنون نتیجه‌ای نداده، اما نفوذ چشمگیری

برای آن در میان کردهای ترکیه و حتی منطقه به ارمغان آورده است.

اما تجربه‌ای که کردهای ساکن عراق از زمان سقوط صدام حسین در سال 2003 آغاز کرده‌اند، فرایند تازه‌ای را در زندگی

کردهای این کشور به وجود آورده است. کردها که در همراهی با آمریکایی‌ها در سرنگونی صدام نقش داشتند، پس از پایان

حاکمیت حزب بعث عراق، در شمال شرق کشور برای خود حکومت منطقه‌ای ایجاد کردند. در واقع پایه‌های اولیه‌ی شکل‌گیری حکومت منطقه‌ای در کردستان به سال‌های دهه نود میلادی و پس از اشغال کویت از سوی ارتش صدام حسین برمی‌گردد. نیروهای ائتلاف به رهبری ایالات متحده آمریکا، پس از آزادسازی کویت در سال 1991، در شمال عراق (بالای مدار 36 درجه) منطقه پرواز ممنوع اعلام کردند تا مانع از حملات ارتش صدام حسین به کردهای شمال عراق شوند. از آن زمان اداره امور این منطقه به دست کردهای ساکن منطقه افتاد. پس از سقوط صدام در جریان تدوین قانون اساسی جدید عراق، حکومت منطقه‌ای کردها در شمال شرقی این کشور در قانون اساسی به رسمیت شناخته شد. درآمدهای نفتی منطقه خودمختار به آنها امکان داد تا وضع اقتصادی خود را سروسامان دهند و روابط اقتصادی گسترده‌ای با دو کشور همسایه ترکیه و ایران برقرار سازند. موانع تشکیل دولت مستقل کردی

به اعتقاد ناظران سیاسی، حکومت اقلیم کردستان عراق پتانسیل آن را دارد که پایه دولت مستقل کردی در منطقه باشد. این علاقه در میان رهبران کردهای عراق نیز آشکار است و بارها نیز تمایل خود به اعلام استقلال را بیان کرده‌اند، اما به دلیل وجود موانع جدی در برابر آن، این علاقه تاکنون در حد آرزو باقی مانده است. یکی از مقاطعی که موضوع استقلال کردستان عراق به‌طور جدی مطرح شد، تابستان 2014 و پس از ظهور دولت اسلامی (داعش) بود. پس از سقوط موصل به دست داعش و پیشروی این گروه به سوی دیگر مناطق عراق و سپس سوریه، مسعود بارزانی رهبر منطقه‌ی خودمختار کردستان عراق در مصاحبه‌ای اعلام کرد، عراق دارد از هم می‌پاشد و وقت آن است که مردم کردستان آینده خود را تعیین کنند.

بارزانی حتی با فراتر گذاشتن و از پارلمان اقلیم کردستان خواست برای برگزاری همه‌پرسی درباره استقلال کردستان از عراق تاریخ تعیین کند. بارزانی گفت: «برای تعیین سرنوشت ملت کرد از حمایت‌های بین‌المللی برخورداریم و آنهایی که از ما حمایت نمی‌کنند نیز دشمن ما نیستند.»

در هفته‌ها و ماه‌های پس از این اظهارنظر اما نه خبری از اقدام پارلمان اقلیم کردستان شد و نه دیگر خود بارزانی در این باره چیزی بر زبان آورد. یک سال بعد (سپتامبر 2015) او اعلام کرد، اعلام استقلال کردستان در حال حاضر غیرممکن است. مسعود بارزانی که با شبکه تلویزیونی روسیه 24 مصاحبه می‌کرد، درباره دلایل اعلام چنین نظری گفت، این مساله فقط بنا به دلایل سیاسی نیست بلکه به دلیل اوضاع امنیتی بحرانی در عراق نیز است. بارزانی تاکید کرد: «این حق ملت کرد است که گام تعیین‌کننده‌ای را برای برخورداری از استقلال بردارد اما شرایط کنونی اجازه تضمین این استقلال را به کردها نمی‌دهد.»

ناظران سیاسی می‌گویند مانع اصلی اعلام دولت مستقل کردی محصور بودن منطقه کردنشین شمال عراق است. مناطق کردنشین در دیگر کشورهای منطقه نیز چنین وضعی دارند. در چنین شرایطی اعلام استقلال به موافقت و همراهی دست کم یکی از این همسایگان مشروط است. یعنی اگر از سه کشور ایران، ترکیه و عراق، دست کم یکی از آنها با تشکیل دولت مستقل کرد موافق نباشد، امکان ادامه حیات چنین دولتی غیرممکن خواهد بود. جلال طالبانی، رهبر اتحادیه میهنی کردستان عراق دو سال پیش در گفت‌وگویی با شبکه الجزیره بر همین نظر تاکید داشت. او گفت: «فرض کنیم که پارلمان کردستان امروز استقلال منطقه کردستان از دولت فدرالی عراق را اعلام کند، و نیز اگر فرض کنیم که ترکیه، ایران، سوریه و عراق [در مخالفت با اعلام استقلال کردستان] وارد یک دخالت نظامی در این امر نشوند، صرفاً بسته شدن مرزها از سوی این کشورها بر روی کشور جوان و نوپا، خود مشکلات زیادی خواهد داشت.» جلال طالبانی بسیار پیشتر از مسعود بارزانی به کردها به‌ویژه نسل جوان اعلام کرده بود که: «واقع‌گرا باشند و بدانند که اعلام استقلال در آینده مورد نظر آنها، امری غیرممکن خواهد بود.»

اختلافات داخلی کردها

کردها برای رسیدن به آرزوی یک دولت مستقل کردی در منطقه علاوه بر مشکل اصلی خارجی، یعنی مخالفت ایران، ترکیه و عراق با شکل‌گیری چنین دولتی، با مشکلی به نام قبیله‌گرایی و اختلافات داخلی روبرو نیز هستند.

اقلیم کردستان عراق، قلمرویی که پتانسیل فرارویی به یک دولت مستقل را دارد، عملاً به دو منطقه نفوذ تقسیم شده است: اربیل و دهوک زیر کنترل حزب دموکرات کردستان به رهبری مسعود بارزانی است و سلیمانیه و حلبچه نیز منطقه حکمرانی اتحادیه میهنی کردستان عراق به رهبری جلال طالبانی است.

دو منطقه یادشده دارای دو نوع گویش زبانی متفاوت نیز هستند؛ سورانی و بادینانی. گویش بادینانی منطقه‌ی نفوذ بارزانی‌هاست و گویش سورانی قلمرو زبانی و فرهنگی طالبانی است. این تفاوت‌های زبانی و گویشی شامل تفاوت‌های عشیره‌ای و قومی نیز می‌شود.

قلمرو نفوذ بارزانی مناسبات گسترده اقتصادی با ترکیه دارد. بیش از 2 هزار شرکت ترکیه‌ای در این مناطق فعال‌اند و حجم بازرگانی آن با ترکیه بالغ بر 8 میلیارد دلار در سال می‌شود.

منطقه زیر نفوذ طالبانی ارتباط گسترده‌ای با ایران دارد. حجم معاملات دو طرف سالانه به 5 میلیارد دلار می‌رسد. هر دو گروه و نیروی موجود در کردستان عراق در مناطق نفوذ خود عملاً دارای تشکیلات و اداره‌های مخصوص به خود هستند. اختلاف میان دو گروه عمده سیاسی در کردستان عراق که از تفاوت‌های قومی و عشیره‌ای دو جریان بارزانی و طالبانی ناشی

می‌شود، گاهی مشکلات زیادی در داخل اقلیم به وجود می‌آورد. بدترین نمونه آن جنگ میان دو گروه در سال‌های 1994 تا 1998 بود. مسیر آینده اقلیم کردستان و کردهای منطقه نیز از این اختلاف‌ها تاثیر می‌پذیرد.

هم‌اکنون پارلمان کردستان در اربیل با بحران ریاست منطقه خودمختار کردستان روبروست و گروه‌های مختلف کرد بر سر تمديد مهلت ریاست مسعود بارزانی باهم در حال کشمکش هستند. حزب دموکرات خواهان ادامه ریاست بارزانی است. او از 12 سال پیش تاکنون در این پست قرار دارد، اما گروه‌های دیگر کردی با ادامه ریاست بارزانی مخالف‌اند یا آن را به تغییراتی در ساخت رهبری سیاسی اقلیم کردستان مشروط کرده‌اند.

موقعیت تازه کردهای سوریه

در میان مناطق کردنشین غرب آسیا، کردهای ساکن سوریه تا پیش از شروع جنگ داخلی این کشور، منطقه‌ای کم‌سروصدا نسبت به سایر مناطق کردنشین بود. اما بحران سوریه، به‌ویژه ظهور داعش کردهای سوریه را نیز در موقعیت تازه و مهمی قرار داد.

ارتش سوریه با آغاز بحران این کشور منطقه کردنشین در شمال شرق کشور را رها کرد و اداره منطقه به دست کردها افتاد. ظهور دولت اسلامی و حمله این گروه به کوبانی، کردهای سوریه را بیش از پیش وارد صحنه کرد. واحدهای نظامی کردها با عنوان یگان‌های مدافع خلق به‌خوبی توانستند هجوم دولت اسلامی به شهر کوبانی را دفع کنند.

تا ماه ژوئن 2015 شهر کوبانی در داخل قلمرو زیر تسلط دولت اسلامی قرار داشت و تنها از شمال به ترکیه متصل بود. با آزادسازی تل ابیض از دست داعش، مسیر ارتباطی کوبانی با منطقه کردنشین شرق سوریه باز شد و این دو منطقه به هم متصل شدند. خارج‌سازی تل ابیض از کنترل داعش دومین موفقیت مهم کردهای سوریه در مبارزه علیه دولت اسلامی بود. پس از تصرف تل ابیض این گزارش‌ها در رسانه‌های جهان مطرح شد که واحدهای مسلح کردهای سوریه قصد دارند به پیشروی خود در شمال سوریه به سوی غرب ادامه دهند تا بتوانند عفرین، دیگر منطقه کردنشین تک‌افتاده در شمال غرب سوریه را نیز به دیگر مناطق کردی متصل کنند.

انتشار چنین خبرهایی آزر خطر را در آنکارا به صدا درآورد. اردوغان گفت، ترکیه ایجاد یک دولت کردی در جنوب مرزهایش را تحمل نخواهد کرد. رئیس‌جمهور ترکیه تصریح کرد: «به جامعه بین‌المللی می‌گویم که ما به هر قیمتی باشد از تشکیل یک دولت تازه در مرزهای جنوبی خود جلوگیری خواهیم کرد.»

به زعم دولت ترکیه و حتی برخی تحلیل‌گران مستقل، پیشروی کردها به سوی شمال غرب سوریه و اتصال مناطق کردنشین نه تنها موقعیت آنها را تقویت می‌کند، که بخشی از استراتژی آنها برای رسیدن به سواحل مدیترانه و فراهم‌آوردن شرایط اعلام استقلال، بدون وابستگی به کشورهای همسایه به شمار رود.

پس از آن بود که مذاکرات میان ترکیه و آمریکا درباره استفاده از پایگاه اینجریلیک علیه داعش از سوی آمریکایی‌ها و مشارکت فعال ترکیه در ائتلاف بین‌المللی سرعت گرفت و به نتیجه رسید. اما آنچه انتظار نمی‌رفت این بود که هم‌زمان با تغییر سیاست ترکیه در برابر داعش، آتش‌بس میان پ‌ک‌ک و دولت ترکیه نیز به کنار گذاشته شود و جنگ میان دو طرف از سرگرفته شود.

علاوه بر این، ترکیه اعلام کرد که با آمریکا بر سر ایجاد یک منطقه امن در شمال سوریه به توافق رسیده است. این منطقه امن از شهر جرابلس در غرب کوبانی شروع می‌شود و تا مناطق شمال حلب امتداد می‌یابد. این منطقه‌ی امن ظاهراً برای استقرار پناهجویان ایجاد می‌شود، اما هدف مهم آن در واقع جلوگیری از پیشروی شبه‌نظامیان کرد سوریه به سوی غرب این کشور است.

چشم‌انداز آینده

به این ترتیب به نظر می‌رسد در چشم‌انداز نزدیک امیدی به تشکیل دولت مستقل کرد موجود نباشد، اما برای آینده‌ی قدری دورتر چه می‌توان گفت؟

خاورمیانه اکنون یکی از بحرانی‌ترین دوره‌های تاریخی خود را می‌گذراند. در این بحران مشکلات ناشی از توسعه سیاسی و گذار به دموکراسی با بحران ناشی از تنش‌های قومی و دینی درهم‌آمیخته است.

برخی محققان می‌گویند مشکلات منطقه خاور نزدیک از آنجا شروع شد که اروپایی‌ها اوایل سده بیستم، پس از جنگ جهانی اول، بر روی یک کاغذ سفید، خطوط مرزی منطقه را ترسیم کردند. منظور موافقت‌نامه سایکس-پیکو (مارک سایکس، نماینده دولت بریتانیا و فرانسوا ژرژ-پیکو، نماینده دولت فرانسه) است که قلمروهای عربی امپراتوری عثمانی مانند سوریه، لبنان، عراق، فلسطین، مصر و حجاز را با خط‌کش به دولت-ملت‌های فرضی و دلخواهی تقسیم و با تکیه بر قدرت نظامی خود به منطقه تحمیل کردند.

بنابر داده‌های تاریخی، بریتانیا به اعراب ساکن در قلمرو عثمانی وعده داده بود اگر بر ضد امپراتوری عثمانی بشورند و آن را ساقط کنند به استقلال دست خواهند یافت. امپراتوری عثمانی فروپاشید، اما اکثر کشورهای منطقه تا اواسط سده بیستم مستعمره باقی ماندند؛ سوریه و لبنان تحت نفوذ فرانسه، و عراق، اردن و فلسطین تحت نفوذ بریتانیا. در شمال آفریقا هم مصر تحت نفوذ بریتانیا درآمد و فرانسه بر مغرب، متشکل از تونس، الجزایر و مراکش، مسلط شد.

اواسط سده بیستم موج استقلال‌خواهی در این کشورها بالا گرفت و نظامیان ملی‌گرا به تدریج جایگزین رژیم‌های پادشاهی در این کشورها شدند. به این ترتیب مشکل استعمار در منطقه حل شد اما مرزهای ناهمگون قومی و دینی تعیین‌شده در

اوایل قرن در موافقت‌نامه سایکس-پیکو هم‌چنان باقی ماند. این معضل در کنار حکومت‌های دیکتاتوری متکی به یک اقلیت دینی و قومی در این کشورها، سرمنشا بحرانی است که در سال‌های اخیر منطقه خاورمیانه را فراگرفته است. مرزهای تعیین‌شده برای کشورهای خاور نزدیک در دوره پس از جنگ جهانی اول اکنون با ظهور داعش در عراق و سوریه با چالش جدی روبرو شده است. آینده تحولاتی که با بهار عربی در این منطقه آغاز شده هنوز روشن نیست و کردها در این میان با سخت‌کوشی خود در تلاش‌اند تا در ترسیم آینده منطقه سهمیم باشند. این مقاله در 3/7/1394 در سایت dw چاپ شده است. [1]

خواص ایتم

کتاب: مشکل کرد
نوع سند: زبان اصلی
نوع انتشار: دیجیتال
لهجه: فارسی
شهرها: اربیل
پوشه‌ها: تاریخ معاصر
پوشه‌ها: توافق لوزان
اقلیم: جنوب کردستان

منابع

[1] سایت | فارسی | [وب سایت d.w](http://d.w)

زمان اضافه کردن: 2023-04-02

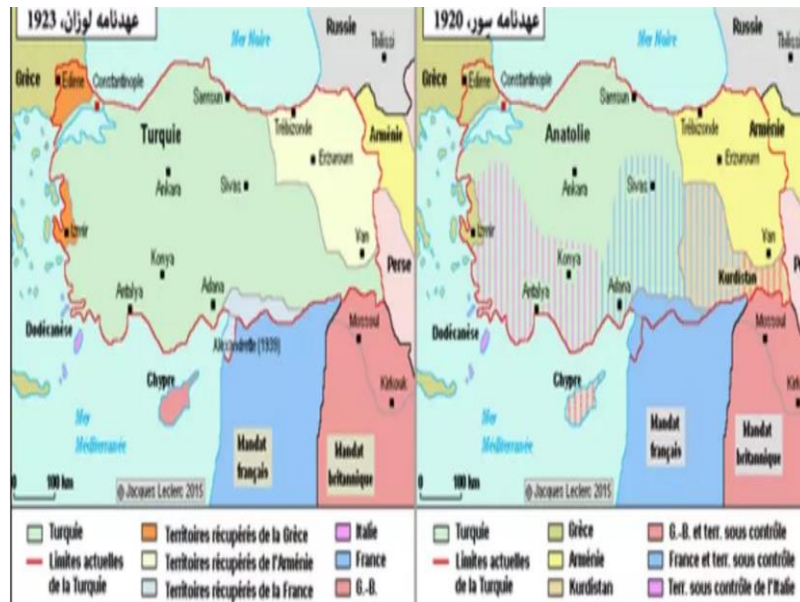
نام ویرایشگر: سارا سه‌ردار

گروه: تحقیقات مختصر

مقاله: 260

کردها: از عهدنامه سِور (1920) تا عهدنامه لوزان (1923)

[20230327123136477997=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12)

با امضای عهدنامه لوزان، تُرک‌ها حاکمیت شان را بر سراسر آناتولی بازیافتند. مسئله تشکیل «منطقه خودمختار کرد» در جنوب شرقی آناتولی که فاتحان جنگ در عهدنامه سِور به کردها وعده داده بودند به فراموشی سپرده شد. ترکیه مدرن با شعار یک کشور، یک سرزمین، یک دین، یک زبان و یک قوم، از دل آن عهدنامه بیرون آمد. در کنفرانس لوزان، مصطفی کمال، که در آن هنگام آوازه اش در جهان پیچیده بود، آنچه می‌خواست از زبان عصمت پاشا گفت و منافع کشورش را در بند عهدنامه ای که در 24-07-1923 امضا شد، گنجانید.

جمعه پیش پانزدهم سپتامبر مجلس کردستان عراق به برگزاری همه پرسی برای اعلام استقلال آن سرزمین رأی مثبت داد. بدین‌سان، به احتمال زیاد، دوشنبه آینده 25 سپتامبر همه پرسی برای جدا شدن اقلیم کردستان از عراق برگزار خواهد شد. ترکیه و ایران مخالفان سرسخت این همه‌پرسی اند. تشکیل «قلمرو خودمختار کرد» را فاتحان جنگ جهانی اول در سال 1920 با امضای عهدنامه سِور به کردها وعده دادند. آن عهدنامه پس از دو ماه مذاکره میان سلطان محمد ششم، واپسین امپراتور عثمانی، و «متفقین» پیروز در جنگ جهانی اول در دهم اوت 1920 در شهر سِور واقع در دیارتمان آ-د-سن در شمال فرانسه امضا شد.

برپایه آن عهدنامه، متفقین سرزمین‌های امپراتوری عثمانی را میان خود و دیگران تقسیم کردند. آنچه از قلمرو پیشین آن امپراتوری برای ترک‌ها باقی ماند، در قاره اروپا تنها استانبول بود و در قاره آسیا بخش غربی آناتولی منهای ازمیر و مناطق پیرامون آن. آن بخش روی هم رفته از 420 هزار کیلومتر مربع تجاوز نمی‌کرد. در بندهای 88 تا 94 آن عهدنامه، فاتحان جنگ چنین نهادند که ولایت‌های وان، بتلیس، طرابوزان و ارزروم به جمهوری مستقل ارمنستان واگذار شود و در بندهای 62 تا 64 آن، منطقه ای خودمختار در جنوب شرقی آناتولی برای کردها پیش‌بینی کردند. یونان نیز ازمیر و مناطق پیرامون آن را در غرب آناتولی و نیز تراکیه شرقی و جزایر امروُس (گوکچه آدا)، تِنْدُوس (بُوزجا آدا) و جوندنا (علی بی آداسی) را که در جنگ اشغال کرده بود، به تصرف خود درآورد.

بر پایه آن عهدنامه، متفقین جدا از تقسیم سرزمین‌های عرب‌زبان عثمانی میان خود و واگذاری اراضی آناتولی به کشورهای هم‌جوار و اقلیت‌های قومی، نظارت بر دستگاه مالی و اداری ترک‌ها را نیز به کشورهای فرانسه، بریتانیا و ایتالیا واگذار کردند. افزون بر آن، عثمانی‌ها تعهد کردند ناوگان‌شان را تسلیم متفقین کنند و کارکنان ارتش خود را به 15 هزار سپاهی و 35 هزار ژاندارم فروکاهند.

عهدنامه سِور را ناسیونالیست‌های تُرک به رهبری مصطفی کمال، یکی از فرماندهان ارتش عثمانی، که از ژوئن 1919

میلادی در آناتولی هم با دولت مرکزی و هم با قدرت‌های اشغالگر می‌جنگیدند، باطل اعلام کردند. در ژانویه 1921 و سپس در مارس همان سال، جنگجویان ملی‌گرای تُرک به رهبری عصمت پاشا بر یونانی‌ها در اینونو پیروز شدند. با این حال، نیروهای یونانی توانستند تُرک‌ها را تا آن سوی رودخانه «سقاریه» که به دریای مرمره می‌ریزد، پس بنشانند. در همان هنگام، گروه‌هایی از جنگجویان تُرک با نیروهای ارمنی در شرق آناتولی می‌جنگیدند و پس از تار و مار کردن و پس نشاندن آن‌ها بود که سپاهیان زیر فرمان مصطفی کمال توانستند ارتش عظیم یونان را با بیش از صد هزار مرد جنگی درهم بشکنند و آنان را از غرب آناتولی بیرون برانند.

در اوت 1921، پس از سه هفته جنگ بی‌امان، سپاهیان زیر فرمان مصطفی کمال توانستند در سقاریه نیروهای یونانی را از پیشروی بازدارند و یک سال بعد در 30-08-1922 با پیروزی در نبرد «دوملوپینار» دست یونانی‌ها را از آناتولی کوتاه کردند. سپاهیان یونان در راه بازگشت از کشتار مردم و آتش زدن آبادی‌ها دریغ نکردند و در هفتم سپتامبر آن سال از میر راه، که بیشتر ساکنانش یونانی بودند، رها کردند و به یونان بازگشتند. آنگاه سپاهیان تُرک در رسیدن و با کشتار و غارت عرصه را چنان بر ساکنان یونانی آن شهر تنگ کردند که کم و بیش همگی شهر را ترک گفتند.

در 11-10-1922 مصطفی کمال در «مودانیا»، شهری در استان بورسا در شمال غربی ترکیه، با یونانیان پیمان ترک جنگ بست و به همین مناسبت مجلس ملی آنکارا عنوان «غازی» به او داد. چنین بود که فاتحان جنگ جهانی اول فهمیدند که باید از عهدنامه سؤر چشم‌پوشند و پیمان دیگری با تُرک‌ها ببندند. برای این منظور، در 20-11-1922 کنفرانس تازه صلح در لوزان آغاز شد. در روز گشایش آن، موسولینی از ایتالیا، پوانکاره از فرانسه، ونیزلس، وابسته نظامی یونان در پاریس، و ژنرال عصمت پاشا از ترکیه شرکت داشتند. عصمت پاشا سخنانش را با برشمردن جنایت‌های یونانیان در آناتولی آغاز کرد.

ترک‌ها این بار از جایگاه قدرت سخن می‌گفتند. مصطفی کمال، که در آن هنگام آوازه اش در جهان پیچیده بود، آنچه خواست از زبان عصمت پاشا در کنفرانس لوزان گفت و منافع کشورش را در بند بند عهدنامه ای که در 24-07-1923 امضا شد، گنجانید. با امضای عهدنامه لوزان، تُرک‌ها حاکمیت شان را بر سراسر آناتولی بازیافتند. مرز میان ترکیه و عراق تعیین شد. مسئله تشکیل «منطقه خودمختار کُرد» در جنوب شرقی آناتولی که فاتحان جنگ در عهدنامه سؤر به کردها وعده داده بودند به فراموشی سپرده شد. تنها مسئله ناروشنی که باقی ماند، مسئله ولایت موصل در شمال عراق بود که ترک‌ها مدعی آن بودند. به پیشنهاد بریتانیایی‌ها که در آن زمان بر عراق چیره بودند، حل آن مسئله به «جامعه ملل» واگذار شد و جامعه ملل در 16-12-1925 موصل را از آن عراق دانست.

در تاریخ دیپلماسی، عهدنامه لوزان را نخستین عهدنامه ای می‌دانند که در آن، یکسان‌سازی قومی پذیرفته شده است. ترکیه مدرن با شعار یک کشور، یک سرزمین، یک دین، یک زبان و یک قوم، از دل آن عهدنامه بیرون آمد. مصطفی کمال بر ویرانه‌های امپراتوری چند قومی و چند فرهنگی عثمانی، تک‌فرهنگی ترین و همگون‌ترین جمهوری جهان را بنیان گذاشت. از یک میلیون و سی صد هزار یونانی آرتدکس که از روزگار باستان در آناتولی می‌زیستند، جمعیتی نزدیک به صد هزار نفر در استانبول باقی ماندند. ارمنی‌ها تار و مار شدند و کردها چشم امید به فرصت تاریخی دیگری دوختند. [1]

خواص ایتم

کتاب:	مشکل کرد
کتاب:	تاریخ
نوع سند:	زبان اصلی
نوع انتشار:	دیجیتال
لهجه:	فارسی
پوشه‌ها:	توافق لوزان
اقلیم:	کوردستان
اقلیم:	ترکیا

QR Code:

منابع

[1] سایت | فارسی | www.rfi.fr 20-09-2017

زمان اضافه کردن: 2023-03-27

نام ویرایشگر: هه‌زار کامه‌لا

گروه: مدارک

مقاله: 261

قطعهنامه کنفرانس لوزان: لوزان مرحله‌ای تاریک بوده و جوامع کوردستان آن را رد می‌کنند

[20230327122012477996=q&https://www.kurdipedia.org/?lng=12](https://www.kurdipedia.org/?lng=12&q=20230327122012477996)

قطعهنامه کنفرانس لوزان منتشر شد. علاوه بر چندین تصمیم و پیشنهاد، شرکت‌کنندگان در این کنفرانس پیمان لوزان را مرحله‌ای تاریک برای خلق‌های کوردستان نام برده و اعلام نمودند، خلق‌های کوردستان این توافق را رد می‌کنند. روز یکشنبه 24 جولای / 2 مردادماه در شهر لوزان کشور سوئیس به درخواست کمیته کار و مبارزات صدساله پیمان لوزان، کنفرانسی در رابطه با 99مین سالگرد پیمان لوزان برگزار شد و در آن 57 حزب و طیف سیاسی و صدها شخصیت کوردستانی حاضر شدند و سپس کمیته، قطعهنامه کنفرانس را برای افکار عمومی منتشر کرده که تعدادی تصمیم و پیشنهاد مهم را شامل می‌شود که عبارت‌اند از:

- رد این توافق

- صیانت از باشور کوردستان

- پشتیبانی از روزآوای کوردستان و به رسمیت شناختن آن

- ایستادگی در مقابل اشغالگری

- اتحاد ملی پاسخی قاطع به پیمان لوزان

متن قطعهنامه کنفرانس لوزان:

به درخواست کمیته کار و مبارزات 100 ساله توافق لوزان، ما نمایندگی احزاب و سازمان‌ها و شخصیت‌های کوردستانی روز یکشنبه 24 جولای در 99مین سالگرد پیمان لوزان در شهر لوزان و در همان سالی که این توافق امضاء شده است، گردهم آمده‌ایم. با شعار در 99 مین سالگرد پیمان لوزان، موضع‌گیری خلق‌های کوردستان، کنفرانسی برگزار نمودیم.

99 سال پیش در شهر لوزان سوئیس کنفرانسی برگزار شد و پیمانی امضا گردید. در نتیجه یک‌بار دیگر کوردستان تکه تکه شده و میان 4 کشور تقسیم گشت. نمایندگی کوردها در این کنفرانس حضور نداشتند و نظر مردم کوردستان پرسیده نشد، اما در مورد سرنوشت آن‌ها تصمیم‌گیری شد و کوردها را نادیده گرفتند. توافق لوزان پاسخ مثبتی به از بین بردن و ژنوساید کوردها بود. هم‌زمان خلق‌های ارمنی، آسوری، سریانی و کلدانی نیز با همان سرنوشت مواجه شدند. توافق لوزان فقط

تصمیم برای از بین بردن کوردها نبود بلکه موافقت با فرمان (مدس، یگهرن، سیفو) ژنوساید 1915 بود.

با امضای پیمان لوزان مرحله‌ای تاریک در کوردستان آغاز شد. خلق کوردستان با کشتار روبرو شده و خواستند آن‌ها را از بین ببرند. از سال 1925 تا سال 1938 در باکور کوردستان صدها هزار کورد کشته شدند و بسیاری از مناطق کوردستان از حضور کوردها پاک‌سازی شدند. سیاست کشتار، شکنجه، فقیر نمودن و ذوب در بخش‌های دیگر کوردستان نیز ادامه یافت. پیمان لوزان در باشور کوردستان کشتن صدها هزار تن، انفال و هلیجه است. در روژهلالت کوردستان سرکوب شنو و اعدام پیشوا و انقلابیون، جهاد خمینی، قتل‌عام قارنا و قلاته است. در روژآوای کوردستان سوزاندن عامودا و ایجاد کمر بند عربی است. در باکور قتل‌عام درسیم و خلق زیلان است، شکنجه زندانیان آمد است. پیمان لوزان سیم خاردار میان باکور، روژهلالت، باشور و روژآوا است، میلیون‌ها مین کاشته‌شده در این مرزها، چشم‌های نابینا و پاهای قطع شده است. به طور خلاصه پیمان لوزان خنجری در قلب کوردهاست. پیمان لوزان در حال حاضر حمله به کوبانی و شنگال است. ژنوساید مداوم ایزدی‌هاست. اشغال کرکوک، عفرین و سریکانی است، کشتار کولبران است، به کارگیری سلاح شیمیایی علیه جنگاوران آزادی در زاب، آواشین و متینا است.

علی‌رغم همه این فجایع و این مصیبت‌ها خلق کورد علیه نتیجه پیمان لوزان مقاومت را به امروز رسانده است. اگر شرایط سال 1923 را با امروز مقایسه کنیم، در سال 1923 نیروی خلق کورد بسیار ضعیف و متفرق بود، اما امروز این نیرو در توازن و تعادلی مؤثر قرار دارد. اکنون در باشور کوردستان جغرافیایی فدرال وجود دارد، در روژآوای کوردستان 10 سال است که جایگاهی دفاکتو وجود دارد، در باکور و روژهلالت جنبشی سازمان‌یافته و مقاومتی بزرگ در جریان است. در زمان پیمان لوزان در سطح بین‌المللی کوردها شناخته شده نبودند، صدای کوردها شنیده نمی‌شد، اما امروز کوردها در سطح بین‌المللی نقشی مهم دارند، آن‌ها جایگاه و سخنان خود و دوستان خود را دارند.

در زمان نشست‌های لوزان فقط یک کورد در میان هیئت ترک‌ها حضور داشت و او نیز فردی مزدور و خودفروش بود، اما امروز در همان سالن نمایندگان کوردستانی می‌توانند گردهم آمده و صدای خود را به جهانیان برسانند.

علی‌رغم آنکه ما به آزادی نرسیده‌ایم و علی‌رغم آنکه بخش بزرگی از میهن ما تحت ستم اشغالگران است، اما توانسته‌ایم تا حدی نتیجه پیمان لوزان را تضعیف نماییم، اما ما نتوانسته‌ایم هنوز آن را به‌طور کامل از بین ببریم. پس از 99 سال هنوز دشمنان ما هم در حال توطئه برای قتل‌عام و پاک‌سازی ما هستند. ما نمی‌خواهیم دیگر این پیمان 100 سال دیگر نیز بر ما تحمیل شود و دستاوردهایی که به دست آورده‌ایم از دست برود.

پاسخ قدرتمند در مقابل پیمان لوزان اتحاد ماست چون لوزان خود علت تقسیم میهن و خلق ماست. اگر نخواهیم 100 سال دیگر نیز پیمان لوزان بر ما تحمیل شود، باید اتحاد داخلی را تقویت کرده و یک‌صدای علیه تفرقه بایستیم.

در 99مین سالگرد لوزان در شهر لوزان و در همان سالنی که این توافق امضا شد، ما نمایندگان مردم کوردستان کنفرانسی برگزار نمودیم. نتیجه این کنفرانس تصمیمات و بندهای زیر می‌باشد که آن را برای افکار عمومی اعلام می‌نماییم:

1- بدون آنکه نظر مردم کوردستان پرسیده شود، پیمان لوزان انجام شده و میهن و خلق کوردستان تقسیم شده است. ما به‌عنوان نمایندگان خلق کوردستان این توافق را رد می‌کنیم.

2- این کنفرانس از سازمان ملل و کشورهایایی که توافق لوزان را امضا کرده‌اند و همه طیف‌های مرتبط درخواست می‌کند و می‌گوید، بیایید با هم توافق جدید براساس حقیقت و عدالت ایجاد نماییم.

3- کوردستان یک میهن است. خلق کوردستان حق تصمیم‌گیری در رابطه با سرنوشت خود را دارند.

4- کنفرانس پشتیبانی از مبارزات آزاد علیه اشغالگری و تقسیم کوردستان در هر 4 بخش کوردستان را وظیفه اصلی خود دانسته و به این مبارزات سلام و درود می‌فرستد.

5- کنفرانس خلق‌های آسوری، سریانی، کلدانی و همه خلق‌هایی که در کوردستان زندگی کرده و بی‌عدالتی پیمان لوزان بر آن‌ها تاثیر گذاشته است را با خود هم سرنوشت می‌داند و به کار و مبارزات آن‌ها سلام و درود می‌فرستد.

6- کنفرانس از دستاوردهای باشور کوردستان پشتیبانی می‌کند و از مبارزات برای بازگرداندن مناطق جداشده پشتیبانی

می‌کند.

7- کنفرانس از کار و مبارزات برای بدست آوردن جغرافیایی رسمی و جایگاه رسمی برای روژاواای کوردستان و آزاد نمودن مناطق اشغالی و کمپین ایجاد منطقه پرواز ممنوع برای روژاوا دفاع می‌نماید.

8- کنفرانس علیه هرگونه حمله اشغالگرانه به‌ویژه حملات دولت ترکیه علیه مناطق متینا، زاپ و آواشین که در آن‌ها از سلاح‌های ممنوعه استفاده می‌کنند می‌باشد و این حملات را محکوم می‌نماید و به همه جنگاوران آزادی که علیه این حملات مقاومت می‌کنند، سلام و درود می‌فرستد.

9- همچنین از همه نیروهای جهانی و سازمان ممنوعیت استفاده از سلاح شیمیایی درخواست می‌نماید تا در مقابل بکارگیری سلاح شیمیایی توسط دولت ترکیه سکوت نکرده و موضع‌گیری نمایند.

10- کنفرانس از همه احزاب و سازمان‌ها و نمایندگان مردم کوردستان درخواست می‌نماید اتحاد داخلی را تقویت کرده و یک‌صدا در مقابل حملات اشغالگران بایستند. در سطح جهانی نیز ما باید یک‌صدا باشیم و مسئله کوردستان را به جهان اعلام کنیم.

در نهایت کنفرانس از کمیته کار و مبارزات صدساله پیمان لوزان که در این 100 سال به کار و فعالیت پرداخته است پشتیبانی می‌کند.

کمیته مدیریت کنفرانس در 99مین سالگرد پیمان لوزان، موضع‌گیری خلق‌های کوردستان.

لوزان، سوئیس [1]

خواص ایتم

دهه: دهه 20 (20-29)

لهجه: فارسی

قرن: قرن 21 (2000-2099)

سبک سند: دیجیتال

پوشه‌ها: توافق لوزان

اقلیم: سوئیس

QR Code:

منابع

[1] سایت | فارسی | anfpersian.com 26-07-2022

زمان اضافه کردن: 2023-03-27

نام ویرایشگر: هه‌ژار کامه‌لا

Türkçe

Grup: Genel**Konu (Başlık): 262****Kürtçe Dergicilik**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20161008190321134296>

Dergiler 20. yüzyılın başlarından bu yana Kürtçeyi arşivleme, geliştirme ve olgunlaştırmanın aracı eserler olmalarının yanı sıra Kürtlerin hafızası, edebiyatı ve tarihi olagelmışlerdir. Daima Kürtçenin kurumlaştığı, inşa edildiği ve eserlerinin ortaya konulduğu alanlardır. Bu durum, Osmanlı döneminin son yıllarında başlamış, günümüze kadar da devam etmiştir.

Osmanlı döneminde Kürtçe gazete ve dergilerin başat mekânı İstanbul'dur. 27 Temmuz 1912'de Kürt Talebe Hêvî Cemiyeti (Komeleya Hêvî ya Xwendekarên Kurd) kurulur ve 1913 yılının 6 Haziran'ında bu dernek adına Rojî Kurd (Kürt Güneşi) adlı Kürtçe-Türkçe bir dergi yayımlanıp dolaşıma sokulur. Bu dergi, dördüncü sayısından sonra hükümet tarafından kapatılır.[i] Yekbûn (Birlik, 1913) adlı başka bir dergi de Hêvî Derneği tarafından üç sayı olarak aynı dönemde yayımlanır. Dernek, Rojî Kurd'un kapatılmasının ardından, kısa zamanda Hetawî Kurd dergisini (Kürt Güneşi – Hetaw: Kürtçenin Soranî lehçesinde güneş anlamına gelir) 24 Ekim 1913'te yayımlamaya başlar. Hetawî Kurd'un İstanbul'da yayımlandığı dönemde Bağdat'ta da Bangî Kurd (Kürt Çağrısı) adlı Kürtçe bir dergi çıkmaktadır. Bu derginin sorumlusu, Cemaleddîn Baban'dır.[ii]

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte bu dernek ve derginin birçok üyesi savaşa katılır, sonrasında dernek ile dergi kapatılır. Ama Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1918'in sonbaharında, Jîn (Yaşam) adlı bir dergi Komeleya Pêşketina Kurdistanê (Kürdistan İlerleme Derneği) tarafından çıkarılır. Dergi, 25 sayı yayımlanır.

O dönemin başka bir dergisi de Kurdistan'dır (Kürdistan, 1919). Derginin 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 13 ve 19. sayıları elimizde mevcuttur. Dergi, haftalık olup siyasi, toplumsal ve edebi bir dergidir; sahibi Mehmed Mihrî, başyazarı Mehmed Şefîq Arwasî'dir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, zaten zayıf olan bu çalışmalar, tamamen durur. Lozan Antlaşması'ndan ve Kürt isyanlarının yenilgiye uğramalarından sonra, sürgün edilmiş Kürtler, Şam'da Hawar (Çiğlık, 1932) dergisini çıkardılar. Celadet Alî Bedirxan, bu işin öncülüğünü yapmıştır. Tarihî bir başlangıç olarak adlandırdığımız ve yayımlanmaya başladığı günü de Kürt Dili Bayramı olarak kutladığımız bu dergi, devrimci bir role sahip olup Kürt dili ve edebiyatına yeni bir kapı açmıştır. Bu kuşağı ve Hawar dergisini özel kılan bir diğer noktaysa Latin alfabesini kullanmış olmasıdır. Bu alfabeyi kullanan ilk dergidir. İçerik açısından çok renkli bir dergidir ve bu renklilik, Hawar ekolünün diğer dergileri Ronahî'de (Aydınlık, 1942), Roja Nû'da (Yeni Gün, 1943) ve Stêr'de de (1943) görülmektedir; Kürt tarihi hakkında araştırmalar, edebiyat tarihi, öykü, fabl, şiir, tiyatro, çeviri, klasik edebiyat, gramer, folklor, Kuran tefsiri, Peygamber'in hadisleri, sözlükçe, macera, sağlık, Ezidi duaları, efsane ve destan derginin yer verdiği temel konulardır. Hawar'da dinî açıdan da büyük bir çeşitlilik mevcuttur. Kuran tefsirinin yanı sıra İncil, peygamber efendinin hadislerinin yanı sıra Ezidi duaları yer alır. Ömer Hayyam ile Victor Hugo'nun şiirlerinin yanında Melayê Cizîrî'nin şiirleri yayımlanmıştır. Derginin bu çeşitliliği, hem liberal olmasından hem de kadronun ortak Kürdistancı siyasetinden kaynaklanmaktadır. Gruplar ve dinler arasına ayırım koymazlar. Roja Nû ile Stêr'in editörlüğünün Kamuran Bedirxan tarafından yapıldığını ve bu dergilerin Beyrut'ta basıldığını belirtmek gerek. Bu dört dergi, hem tür zenginliği açısından hem de Kürtçenin geliştirilmesi, standartlaşması ve canlanması açısından önemli bir role sahiptirler.

Celadet Alî Bedirxan ve Kamuran Bedirxan kardeşler dışında, Qedrî Can, Cegerxwîn, Osman Sebrî, Nûredîn Zaza, Ekrem Cemîl Paşa, Dr. Nafîz, Wehbî, Ahmed Namî ve Rewşen Bedirxan, Hawar ekolünün başlıca yazarlarıdır.

Hawar ekolünün iki dergiye büyük etkisi olmuştur: Bunlardan biri, Gelawêj'dir (Sabah Yıldızı,

1941). Gelawêj, Güney Kürdistan'da Soranî lehçesinde bu geleneği devam ettirmiştir. Hawar'ın öncülük etmiş olduğu ikinci dergi olan Nûdem (Yeni Zaman), İsveç'in başkenti Stockholm'de basılır. Bu dergi, birçok kesim arasında ikinci Hawar olarak adlandırılır. Nûdem, ilk sayısını 1992 yılında Stockholm'de basar. Derginin, 2001 yılına kadar, ara vermeden 40 sayısı yayımlanır. Nûdem, edebiyat ağırlıklı bir dergi olmakla birlikte sanat disiplinleri üstüne makaleler de sürekli yayınlar. Fırat Cewerî, derginin daimi editörüdür. Ayrıca Fırat Cewerî'nin editörlüğüyle, Nûdem Werger (Nûdem Çeviri) dergisi de bir sayı çıkmıştır. Bu dergi, Kürt ve dünya edebiyatlarını buluşturan yeni bir kapı olarak görülmektedir. Birçok yeni eser, ilk olarak Nûdem Werger'de Kürtçeye çevrilir. Diasporanın Kürtçeyi geliştirme konusunda sunduğu imkânlar, bu derginin sayfalarında ete kemiğe bürünür.

Bu dergilerin dışında, hayli değerli bir arşiv ve hafıza olarak görebileceğimiz başka birçok dergi de İsveç'te basılmıştır. Rabûn (Diriliş, 1975), Pale (Irgat, 1978), Kulîk (Çiçek, 1980) Muzîk û Huner (Müzik ve Sanat, 1980), Berbang (Şafak, 1982), Mamosteyê Kurd (Kürt Öğretmeni, 1985), Kurdistan Press (1986), Çarçira (Dört Işık, 1986), Wate (Anlam, 1987), Berhem (Eser, 1988), Bergeh (Görünüm, 1989), Çira (Işık, 1995), Dugir (İki Tepe, 1995), Helwest (Tavir, 1995) ve tamamen Kürtçenin Kirmanckî (Zazakî) lehçesinde yayımlanmış Vate (Söz, 1997).[iii]

12 Eylül darbesinden önce tamamı Kürtçe olan Tîrêj (Işın) dergisi, 1979 yılında İzmir'de yayına başlar ve dört sayısı basılır. Berken Bereh, Rojen Barnas, Arjen Arî ve Malmîsanij derginin yazarlarındandır.

Hakeza, 1992 yılında, bu kez İstanbul'da, Kürtçe-Türkçe bir dergi daha yayına başlar. Rewşen (Aydınlık), Navenda Çanda Mezopotamyayê (Mezopotamya Kültür Merkezi) çatısı altında 1996'ya kadar yayımlanmayı sürdürür. Bunun ardından, ilk birkaç sayısı hariç, tamamen Kürtçe yayımlanan Jiyana Rewşen (Aydınlık Yaşam) adlı dergi 52 sayıya ulaşır. Kawa Nemir, derginin sorumlusudur; M. Zahir Kayan, Cemîl Denlî, Esmâ Eksen, A. Rahman Çelik, Nurten Demirbaş ve Berfîn Zenderlioğlu yıllarca dergiye emek verir. Jiyana Rewşen'in kurumsal ve örgütsel nedenlerden kapanmasından sonra, 2002 yılında Rewşen-Name (Aydınlık-Name), Kawa Nemir'in editörlüğüyle sadece üç sayı çıkar.

Öte yandan, Zend (Bilim), Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê (İstanbul Kürt Enstitüsü) çatısı altında yayımlanan bilim dergisi olup günümüzde de yayını sürdürmektedir. Bu dergi, dilbilim, tarih ve edebiyat konulu teorik makaleler basmaktadır.

O dönemin başlıca dergilerinden biri olan Nûbihar (Yeni Bahar) ise günümüzde de yayımlanmaya devam etmektedir. 1992 yılında yayına başlayan dergi, bugüne dek 134. sayısına ulaşmıştır. Ayrıca, zaman içinde Pelîn (Pelin), Gulistan (Gülistan) ve Kevan (Yay) gibi kısa ömürlü birkaç dergi daha 2000'li yılların başlarında İstanbul'da yayımlanmıştır.

Baskının hüküm sürdüğü şartlarda ve savaşın gölgesinde yayımlanmış olan bu dergiler, günümüz Kürtçe edebiyatının canlanmasına ve yükselişe geçmesine kapı aralamıştır. O zamanlarda o dergilerde yazmaya başlamış birçok isim, günümüzde Kürtçe edebiyatın en saygın isimleridir.

2000'li yılların başlarında, özgürlüğün kısıtlandığı şartlara rağmen, birçok Kürtçe yayın yurda döndü. Bunun yanı sıra, zaman içinde yeni dergiler de yayına başladı. W, Çirûsk (Parıltı) ve Rewşen (Aydınlık) dergileri, edebiyat ve kültür dergileri olup Amed'de yayımlanmaktadırlar. Bu dergilerin dışında, özellikle edebiyat üstüne eleştiri ve inceleme yazıları, eleştirel ve teorik makaleler basan Wêje û Rexne (Edebiyat ve Eleştiri) ve Zarema da Amed'de yayınlarını sürdürmektedirler. Yayın hayatına devam eden ve bugüne değin 10 sayı yayımlanan Nûpelda dergisiyse Van'da çıkarılmaktadır.

Günümüzde İzmir'de de Kürtçe dergiler açısından hissedilir bir hareketlenme mevcuttur. Bir edebiyat dergisi olan Heterotopîa ve felsefe üstüne bir dergi olan Felsefevan (Felsefeci), İzmir'de yayınlarını sürdürmektedir.

Golik (Dana) dergisi, 90'lı yıllarda mizah ve karikatür yayımlamış ve kısa süre sonra yayın

hayatına son vermiş Tewlo, Şûjin (Çuvaldız) ve Pîne (Yama) dergilerinin geleneğini sürdürmektedir. Ayrıca, Kürdistan ve Türkiye üniversitelerinde birçok dergi ve fanzin, Kürtçe yayımlanmaktadır. Vejîn (Diriliş), Laser (Sel), Bar (Yük), Filîto, Jehr (Zehir) ve Pêngav (Hamle), üniversiteli gençler tarafından yayımlanmakta olan birkaç dergidir.

Kürtçe dergiciliğin doğuşundan itibaren geçirdiği aşamaları gözden geçirecek olursak şunlar söylenebilir: Osmanlı dönemi dergileri, komaya girmiş bir dilin ve edebiyatın dergileriydi. Hawar ekolü, bu dil ve edebiyatı ölmekten kurtardı; Tîrêj, Nûdem, Rewşen, Jiyana Rewşen ve Nûbihar, özellikle Kürtçenin Kurmancî lehçesinde dil ve edebiyatı ayağa kaldırdı. Kürtçenin Kirmanckî (Zazakî) lehçesinde aynı işlevi, yayımlandığından beri Vate dergisi görmüştür; şimdilerdeyse, Diyarbakır'da yayımlanan Şewçila dergisini de bu bağlamda anmak gerek. Günümüzde de yayımlanmaya devam eden ve yurttan basılıp dağıtılan dergilerinse dilin ve edebiyatın adım atmaya başlamasını ve yürümesini sağladığını düşünebiliriz.

[i] Jîn Kovara Kurdî-Tirkî (Yaşam KürTçe-Türkçe dergi): 1918-1919, cilt: I, Arap alfabesinden Latin alfabesine transkripsiyon: M. Emin Bozarlan, Deng Yayınevi, Uppsala, 1985, s. 123.

[ii] Bkz. Mesûd Serfiraz, "Osmanlı Dönemi Kürt Basın Tarihine Genel Bir Bakış", Kürt Tarihi, S. 8 (Ağustos-Eylül 2013), s. 30-37.

[iii] Alakom, Rohat, Kurdên Swêdê (1965-2005) (İsveç Kürtleri, 1965-2005), Serkland, 2006, Stockholm, s. 198.

Başlık özellikleri

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

QR Code:

Kaynaklar

Da eklendi: 08-10-2016

Editör Adı: Rojhat Seeyd

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 263

Hatıralar - I

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220808142729427247>

Kitap Adı: Hatıralar - I

Yazar: İsmet İnönü

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: Bilgi Yayınevi

Yayın Tarihi: 1985

İsmet İnönü, hatıralarını yazmayı hiç düşünmedi. Eğer 1950'li yıllarda Metin Toker hapsedilip Akis dergisinin başından uzaklaştırılmasaydı ve 1960'lı yıllarda Ulus gazetesi güç duruma düşmeseydi, «İsmet İnönü - Hatıralar» adı altında bugün bütünü yayımladığımız bu eser de hazırlanamayacaktı. Birinci kitabın birinci bölümünü İsmet İnönü, kızı Özden Töker'e dikte ederek yazdırdı ve bu bölüm, 1959'da Akis dergisinde tefrika edildi.

Birinci kitabın ikinci bölümüyle, çıkacak olan ikinci kitabın tamamı için İsmet İnönü, değerli yazar ve tarihçi Sabahattin Selek'in yardımlarından yararlandı. Milli Mücadele Yıllarını, Lozan Konferansını ve Cumhuriyet dönemini kapsayan o kısımları Sabahattin Selek, İsmet İnönü'nün sesinden teypte aldı. Bunların bir parçası, hiç değiştirilmeden 1968'de Ulus gazetesinde yayımlandı.

Şimdi, bunların tamamı Bilgi Yayınevi tarafından iki kitapta toplandığında, yakın tarihimize ışık

saçan nasıl bir hazine ile karşı karşıya bulunduğumuz anlaşılacaktır. Bu kitaplar, İsmet İnönü'nün bütün hatıralarını yazmamış olmasının bizleri, nasıl tarifi imkânsız bir kayba uğratmış bulunduğunu da ortaya çıkaracaktır.

İsmet İnönü, 77. yaşına basarken kendisine hatıralarını yazması gerektiğini söyleyenlere gülerek «Ne hatırası, hatıra olacak zaman olmadı ki, daha dün bir, bugün iki» diye takılır, sonra daha ciddi şekilde, «Devlet kurmuş olanların hatıra yazmaları kolay değildir. Hatıralarda her şeyin söylenmesi ve doğru olarak söylenmesi lazımdır. Kolay olmayan da budur» diye cevap verirdi: Nitekim, Atatürk de hatıralarını yazmayı hiç düşünmedi.

Okuyucular, «İsmet İnönü - Hatıralar» kitaplarında belki her şeyin söylenmediğini, ancak söylenen her şeyin doğru söylenmişini bulacaklar ve büyük asker, büyük diplomat, büyük devlet adamının, kendine has üslubuyla aynı zamanda «ne büyük bir edip» olduğunu da açıkça görecekler. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Anı
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 08-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 264

Hatıralar - II

<https://www.kurdipedia.org/?Ing=13&q=20220808143558427248>

Kitap Adı: Hatıralar - II

Yazar: İsmet İnönü

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: Bilgi Yayınevi

Yayın Tarihi: 1987

Bir süre önce İsmet İnönü'nün Hatıralarının birinci cildi yayımlandı. Bu cildin kapağındaki sunuş yazısında şöyle deniliyordu: Okuyucular büyük asker, büyük diplomat, büyük devlet adamının, kendine has üslubuyla aynı zamanda ne büyük bir edip olduğunu da açıkça görecekler.

O ciltte İsmet İnönü genç subaylık ve Milli Mücadele yıllarını anlatıyordu. Büyük askeri yakından tanıdığımız bu kitap, ordularımızın İzmir'e girişiyle bitiyordu.

Elinizde tuttuğunuz ikinci kitap, oradan başlıyor. İsmet Paşayı, kendi anlatışıyla, evvela Mudanya Müterakesi görüşmelerinde, sonra Lozan Barış Konferansında Türk temsil heyetinin başı olarak buluyoruz. Bu sefer karşımızdaki büyük diplomattır.

Nihayet, Cumhuriyetin kuruluşunda, 1937'e kadar başbakan olarak hizmet gören büyük devlet adamı ile karşılaşılıyor. İnönü burada Atatürk ile geçici ayrılışının nedenlerini çok samimi bir dille açıklamaktadır. Öğreniyoruz ki, anlaşmazlığın temelleri biraz daha eskidedir. İsmet İnönü,

cumhurbaşkanı seçilmesinden hemen sonra kendi el yazısıyla tuttuğu notlarda da olayın ilginç ayrıntılarını anlatmaktadır ve bu notlar, ikinci cildin bitimindeki ekler arasında yer almaktadır. Bütün bu cilt boyunca da büyük edip, o kendine has, dikkat çekici üslubunu sürdürmektedir. Denilir ki siyasi karşıtları onun demeçlerini birkaç defa okuyarak inceliğini sezinlerlerdi. Bu, İnönü'nün üslubunun güç anlaşılır olmasının değil, kıvrak cümlelerle ve kaba konuşmaktan daima kaçınarak fikirlerini, sizin de bir çaba göstermenizi bekleyerek söylemesinin sonucudur. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Anı
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 08-08-2022

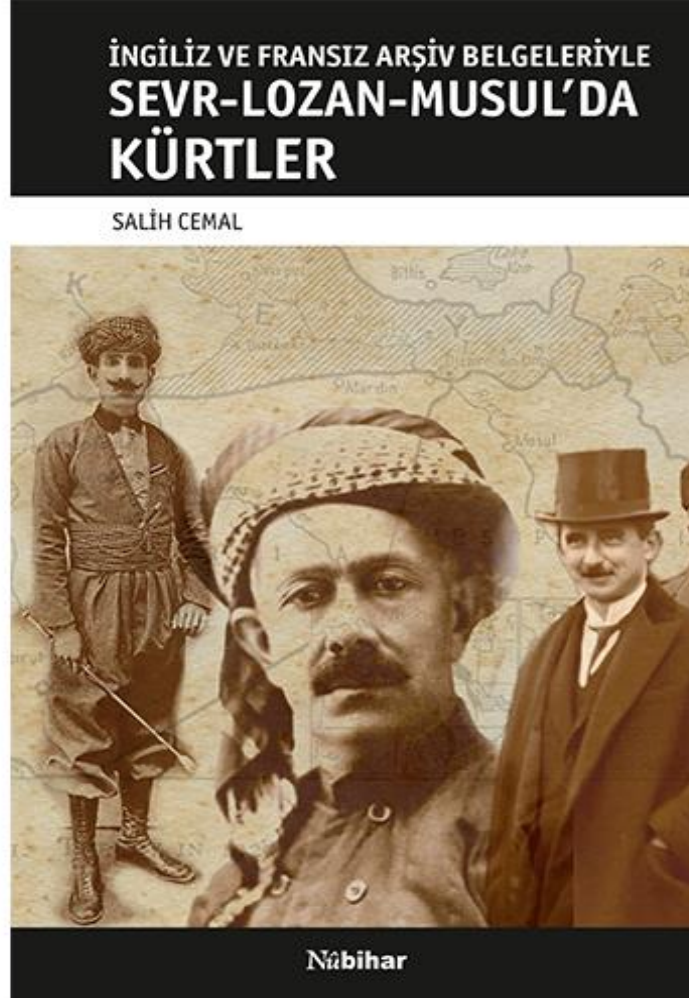
Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 265

İngiliz ve Fransız Arşiv Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul'da Kürtler

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230318055605475506>

Kitap Adı: İngiliz ve Fransız Arşiv Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul'da Kürtler

Yazar: Salih Cemal

Basım Yeri: İstanbul

Yayınevi: Nûbihar

Yayın Tarihi: 2023

Emperyalistler tarafından Birinci Dünya Savaşı ile Avusturya-Macaristan, Alman ve Osmanlı imparatorluğu gibi büyük devletler ortadan kaldırıldı ve hemen sonrasında antlaşmalar adı altında paylaşım hesaplarına girildi.

Ancak bu çıkar hesaplarında Kürtlerin yeri neydi, birçok millet bağımsızlıklarına kavuşurken Kürtler neden yok sayıldı, bağımsız bir Kürdistan kimin çıkarlarına uymuyordu, Kürtlerin bağımsızlık talepleri neden görmezden gelindi, İngilizlerin bir Kürdistan politikası var mıydı, Fransızlar neden bağımsız bir Kürt devletine karşı çıktılar? Kürtler açısından Sevr, Musul ve Lozan Üçgeni neden Şeytan Üçgeni'ne dönüşmüştü?

Sevr'de diplomasi adı altında çıkar hesapları, Musul'da yeraltı ve yer üstü çıkar hesapları yapılıyordu. Ancak Lozan Antlaşması ve Lozan aktörleri, Kürtler açısından sadece bir Şeytan rolündeydi. 1923'te antlaşmanın Lozan'da yapılması, şeytani bir plandı. İşte bu şeytani

hesaplarla, Sevr-Musul-Lozan üçgeninde Kürtlerin kaderi toprağa gömülmüştü. Oysa 1774'ten günümüze, Osmanlı coğrafyasından 65 civarında devlet bağımsızlıklarına kavuşurken neden bir Kürdistan'a izin verilmedi? Sorunun cevabı tüm belgeleriyle bu çalışmada ele alınmıştır.

[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Basılı
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Istanbul
PDF:	Hayır
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | Nûbihar.com

Da eklendi: 18-03-2023

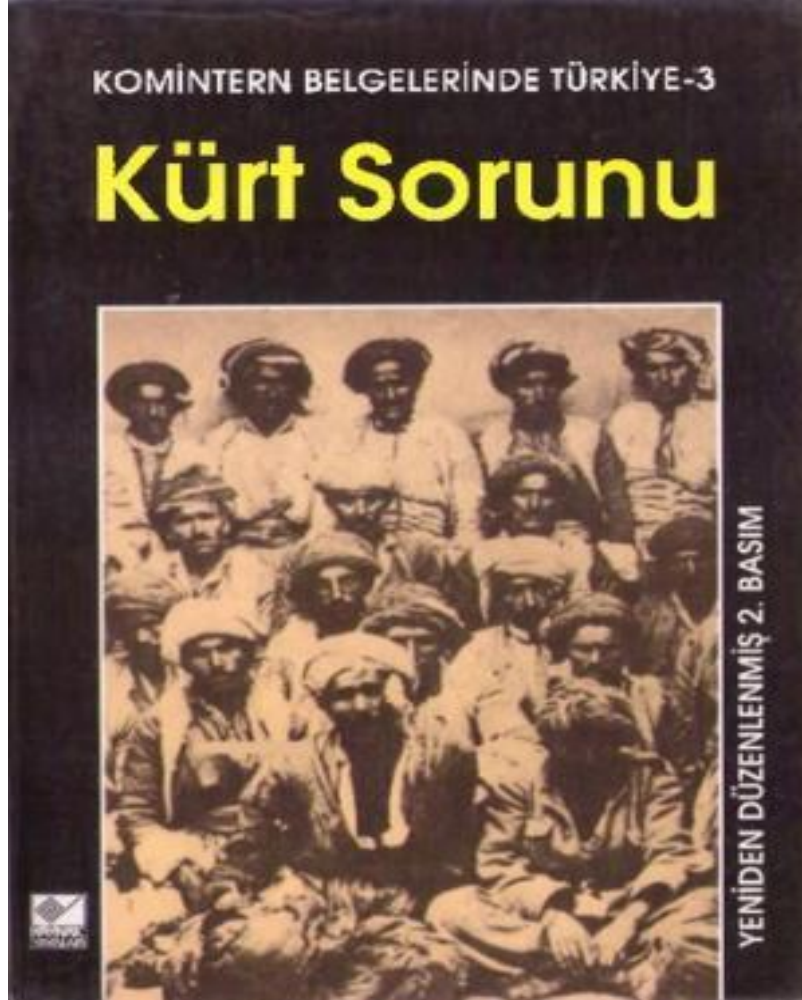
Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 266

KOMİTERN BELGELERİNDE TÜRKİYE-3 Kürt Sorunu

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220913191052433865>

Kitap Adı: KOMİTERN BELGELERİNDE TÜRKİYE-3 Kürt Sorunu

Yazar: Doğu Perinçek

Çeviren: Fatma Artunkal-Şule Perinçek

Çeviri Dili: Almanca

Basım Yeri: İstanbul

Yayınevi: Kaynak Yayınları

Yayın Tarihi:1977

Kaynak Yayınları, Komintern Belgelerinde Türkiye dizisini yeniden sunuyor. Frankfurt Goethe Üniversitesi Kütüphanesinde tamamı bulunan ve onbinlerce sayfa tutan Komintern yayımlarını, Türkiye'ye ilişkin tek bir satırı bile bulabilmek için sayfa sayfa çevirerek dikkatli bir gözle taradım. Bu kaynaklar şunlardır:

Protokolle der Kommunistischen Internationale, I, II, III, IV, V, VI,
VII Weltkongresse (Komünist Enternasyonal Tutanakları; I, II, III, IV,
V, VI, VII. Dünya Kongreleri)

-Die Kommunistische Internationale; (Komünist Enternasyonal dergisi, Komintern'in aylık yayın organı)

INPREKORR- Internationale Presse-Korrespondenz- (Enternasyonal Bastn Haberleri dergisi, Komintem tarafından haftada birkaç kez yayımlanıyordu)
-La Correspondence Internationale (Enternasyonal Basın Haberleri dergisinin Fransızcası)
-Rundschau (Görünüm, Komintern'in yayın organı)
-Komintern'in yayımladığı çeşitli karar, rapor, tutanak ve belgeler. Komintem yayınlarında yer alan Türkiye üzerine bütün yazı ve alıntılarını bir dizi kitapta derleme işine 1977 yılında giriştik. Aydınlik Yayınları, o zaman diziyi altı kitap olarak okuyucuya sunmayı kararlaştırmıştı, ancak ilk dört kitabın yayınlanmasından sonra 12 Eylül Askeri rejimi geldi. Beşinci kitap Kaynak Yayınları tarafından 1985 yılında yayımlandı. Kemalist İktidar başlığını taşıyan 6. kitap ise, 12 Eylül koşullarında kayboldu. Bu nedenle yazıların asıllarının bulunup yeniden çevrilmeleri gerekti. Bu arada ilk beş kitabın birinci basımları tükendi.
Komintern Belgelerinde Türkiye dizisini yeniden düzenleyerek yayımlıyoruz. Aydınlik Yayınları zamanında altı kitap toplamayı düşündüğümüz yazı ve alıntılar bu kez beş kitapta derliyoruz. Yeniden gözden geçirilen ve eksiklikleri tamamlanan bu ikinci basım şu sırayla yayımlanıyor:

1. Kurtuluş Savaşı ve Lozan
2. Kemalist Cumhuriyet
3. Kürt Sorunu
4. Komünist işçi Hareketi
5. Şefik Hüsnü, Komintem Yan ve Konuşmaları

İlk kitap, 1920'den Cumhuriyet'in ilanına kadar olan dönemi kapsıyor. Lozan Antlaşması, Kurtuluş Savaşı'nın devamı olduğu için bu kitapta yer aldı.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	çeviri
Yayın Türü:	Basılı
Lehçe:	Türkçe
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özgün Dil:	Almanca
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | 1lib.at

Da eklendi: 13-09-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 267

Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 1 Kitap 1

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803221840426357>

Kitap Adı: Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 1 Kitap 1

Yazar: AÜSBF

Çeviren: Seha L. Meray

Çeviri Dili: İngilizce

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: SBF Yayınları

Yayın Tarihi: 1969

Yeni Türkiye'nin, bağımsız ve ulusal çağdaş bir Devlet olarak uluslararası alanda kendisini kabul ettirmesinin ana belgesi olan Lozan Andlaşmasının Türkçe metni Düstur'da yayınlanmıştır.1 Ancak, Kurtuluş Savaşından sonra, Barış Konferansındaki çetin diplomatik savaşmaların sonucu olan bu Andlaşmanın yalnız metniyle yetinilirse, ne Andlaşma hükümlerini gereği gibi anlamak, ne de bunları gerçekleştirmek için en zor koşullar altında harcanmış çabaları hakkıyla değerlendirmek mümkün olur. Bunun için, Konferansın tutanaklarına başvurmak zorunludur. Oysa, Konferans tutanaklarının resmî metni Fransızcadır.1 2 İngiliz Hükümeti, Konferansın ilk

dönemine ilişkin tutanakların İngilizce çevirisini 1923 de yayınlamıştır.3 Konferans tutanakları, Türkçeye, bir kurulca.. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	yasa
Belge Türü:	çeviri
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
Özgün Dil:	İngilizce
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 268

Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 1 Kitap 2

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803221046426356>

Kitap Adı: Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 1 Kitap 2

Yazar: AÜSBF

Çeviren: Seha L. Meray

Çeviri Dili: İngilizce

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: SBF Yayınları

Yayın Tarihi: 1970

Hazır bulunanlar:

Mm. Child, Amiral Bristol, Grew [Amerika Birleşik Devletleri]; Marki Curzon Of Kedleston, Sir Horace Rumbold [İngiliz İmparatorluğu]; M. Bompard [Fransa]; Mm. Veniselos, Caclamanos (Yunanistan); Marki Garroni, Mm. Montagna, Lago [İtalya]; Baron Hayashi, M. Otchiai [Japonya]; M. Diamandy (Romanya); M. Raktch (Sırp-Hırvat-Sloven-Kıralığı); İsmet Paşa, Rıza Nur Bey (Türkiye).

Oturumda Ayrıca Hazır Bulunanlar:

Mm. Dyvight. Amory, Gillesple (Amerika Birleşik Devletleri); Sir Eyre Crowe, Mm. Ryan, Payne,

Yarbay Heyywood, Nicolson, Forbes Adam, Leeper, Mcgelire (İngiliz İmparatorluğu); Mm. Serruys, Laporte, Bargeton, De Perçin, Yarbay Courtin, Sangulnetti.. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	yasa
Belge Türü:	çeviri
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
Özgün Dil:	İngilizce
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 269

Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 2

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803220312426354>

Kitap Adı: Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 2

Yazar: AÜSBF

Çeviren: Seha L. Meray

Çeviri Dili: İngilizce

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: SBF Yayınları

Yayın Tarihi: 1972

Hazır bulunanlar:

Mm. Child, Amiral Bristol, Grew (Amerika Birleşik Devletleri); Marki Curzon of Kedleston, Sir Horace Rumbold (İngiliz İmparatorluğu); Mm. Barrere, Bompard (Fransa); Mm. Veniselos, Caclamanos (Yunanistan); Marki Garronl, Mm. Montagna, Lago (İtalya); Baron Hayasht, M. Otchlai (Japonya); Mm. Duca, Diamandy (Romanya); Mm. Nintchitch, Spalatkovitch, Rakitch (Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı); İsmet Paşa, Rıza Nur Bey, Haşan Bey (Türkiye).

Oturumda ayrıca hazır bulunanlar:

Mm. Dwight, Heck, Amory (Amerika Birleşik Devletleri); Sir W. Tyrrell, Mm. Ryan, Malkln, Nicolson, Forbes Adam Leeper, Yvaley, McClure (İngiliz İmparatorluğu); Mm. Laroche,

Fromageot, De Lacroix, Bargeton, De Percin, Ba- Rois (Fransa); General Mazarakis, Mm.
Dendramis, Politis, Theotokas.. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	yasa
Belge Türü:	çeviri
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
Özgün Dil:	İngilizce
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 270

Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 3

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803215542426352>

Kitap Adı: Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 3

Yazar: AÜSBF

Çeviren: Seha L. Meray

Çeviri Dili: İngilizce

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: SBF Yayınları

Yayın Tarihi: 1972

27- Kasım 1922 Oturumu

Oturum, Ouchy Şatosunda, saat 16 da. M. Barrere'in başkanlığında açıldı.

Hazır bulunanlar:

Mm. Child, Amiral Bristol, Greyv (Amerika Birleşik Devletleri); Marki Curzon of Kedleston, Sir Horace Rumbold (İngiliz İmparatorluğu); Mm. Barrere, Bompard (Fransa); Mm. Venîselos Caclamanos (Yunanistan); Marki Garroni, M. Lago (İtalya); Baron Hayashi, M. Otchiai (Japonya); Mm. Duca, Diamandy (Romanya); Mm. Nintchitch, Rakitch (Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı); İsmet Paşa, Haşan Bey, Rıza Nur Bey (Türkiye). [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	yasa
Belge Türü:	çeviri
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
Özgün Dil:	İngilizce
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 271

Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 4

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803213150426344>

Kitap Adı: Lozan Barış Konferansı, Takım I Cilt 4

Yazar: AÜSBF

Çeviren: Seha L. Meray

Çeviri Dili: İngilizce

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: SBF Yayınları

Yayın Tarihi: 1972

a) Önsöz [Dibaçe, Prémbole]

Şu biçimde bir 3 ncü paragraf eklenmesi:

“Ve bu ilişkilerin, Devletlerin bağımsızlığına ve egemenliğine saygı temeline dayanması gerektiğini düşünerek”

b) 46 net madde aşağıdaki gibi kaleme alınacaktır:

“45 nci Maddenin son fıkrası uygulanarak, Osmanlı Devlet Borcunun, bu maddede saptanmış olan nominal tutarı [anaparası], işbu Andlaşmasının yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak üç aylık bir süre içinde ilgili Devletlerden biri istekte bulunursa, bu Devletler arasında

bölüştürülecektir. Bu bölüştürmenin, yıllık taksitlerin bölüştürülmesi için kabul edilmiş oranlara göre ve borçlanma [istikraz] ya da öndelik [avans] Sözleşmelerinin hükümleriyle işbu .. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	yasa
Belge Türü:	çeviri
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 272

Lozan Barış Konferansı, Takım II Cilt 1 Kitap 2

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803211630426340>

Kitap Adı: Lozan Barış Konferansı, Takım II Cilt 1 Kitap 2

Yazar: AÜSBF

Çeviren: Seha L. Meray

Çeviri Dili: İngilizce

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: SBF Yayınları

Yayın Tarihi: 1973

M. Montagna, meslektaşları İngiliz ve Fransız Temsilci Heyetleri Başkanlarının verdikleri örneği izleyerek, söylev vermeyeceğini, yalnız, Komiteye, Başkanlığa getirmekle kendisine verdiği onurdan ötürü teşekkür etmekle yetineceğini bildirdi.

Bu Komitenin görevi çok güç. ve ağırdır; bununla birlikte, M. Montagna, o kanıdadır ki, bütün Temsilci Heyetleri - kendisinin de beklediği üzere-iyi niyet gösterirlerse, mutlu bir sonuca varılabilecektir.

Komitenin yetkisi, çalışma plânı uyarınca, aşağıdaki gibi saptanmıştır: Andlaşma tasarısının 71'nci maddesinden 117'nci maddesine kadar olan maddeleri; Ticaret Rejimi.. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	yasa
Belge Türü:	çeviri
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
Özgün Dil:	İngilizce
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 273

Lozan Barış Konferansı, Takım II Cilt 2

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803204122426338>

Kitap Adı: Lozan Barış Konferansı, Takım II Cilt 2

Yazar: AÜSBF

Çeviren: Seha L. Meray

Çeviri Dili: İngilizce

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: SBF Yayınları

Yayın Tarihi: 1973

Bir yandan, İngiliz İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti, Ve öte yandan, Türkiye, 1914 yılından beri Doğu'nun huzurunu bozan savaş durumuna kesin bir son vermek için aynı istekle duygulu olarak, Uluslarının ortaklaşa refah ve mutluluğu için gerekli olan dosduk ve ticaret ilişkilerini aralarında yeniden kurmak özlemi içinde, [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: belgesel

İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	yasa
Belge Türü:	çeviri
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 274

Lozan Barış Konferansı, Takım II Cilt I Kitap I

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803212456426342>

Kitap Adı: Lozan Barış Konferansı, Takım II Cilt I Kitap I

Yazar: AÜSBF

Çeviren: Seha L. Meray

Çeviri Dili: İngilizce

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: SBF Yayınları

Yayın Tarihi: 1972

Konferansda temsil olunan Devletlerin Temsilci Heyetleri, 12 ve 13 Nisan tarihlerinde Hükümetlerine yapılmış çağrıya uyarak, Lausanne'de 23 Nisanda toplanmışlar ve aynı gün öğleden sonra yapılan yarı resmî bir oturumda, Konferans çalışmalarının programını saptamışlardır.

Türk karşı-tekliflerinin incelenmesinin üç Komiteye bölüştürülmesi kararlaştırılmıştır. Bu Komitelerden birincisine Sir Horace Rumbold, ikincisine General Pelle ve üçüncüsüne de M. Montagna başkanlık edecektir.

Komitelere her birinin yetkisi aşığıdaki gibi saptanmıştır:
Birinci Komite. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	yasa
Belge Türü:	çeviri
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
Özgün Dil:	İngilizce
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | bnk.institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 275

Lozan Konferansı ve İsmet Paşa

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803184924426326>

TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ YAYINLARI: 3

Ali Naci KARACAN

LOZAN KONFERANSI VE İSMET PAŞA

MAARİF MATBAASI, İSTANBUL, 1943

Kitap Adı: Lozan Konferansı ve İsmet Paşa

Yazar: Ali Naci Karacan

Basım Yeri: İstanbul

Yayınevi: Türk inkılâp tarihi enstitüsü

Yayın Tarihi: 1943

Millî Kurtuluş tarihi üç askerî, bir de siyasi zafer üstüne kurulmuştur. İnönü zaferi dağınık kuvvetler yerine kurduğumuz ilk muntazam ordunun, askerî emir ve kumandanın zaferidir. Sakarya, düşman istilâsını vatanın bağrında durduran ve geri çeviren; Dumlupınar, istilâ ordularını yok ederek millî istiklâli kuran askerî zaferlerdir. Lozan muahedesi ise yeni Türkiye devletinin toprak ve hak bütünlüğünü ve tamamlığını, harbi kazanan devletler başta olmak üzere bütün milletler âlemine tanıttıran ve tasdik ettiren siyasi zaferin şanlı ve şerefli vesikasıdır.

İnönünde İsmet Paşa cephe kumandanı, Sakaryada Mustafa Kemal Paşa başkumandan ve İsmet Paşa cephe kumandanı, Dumlupınarda Gazi Mustafa Kemal Paşa başkumandan ve İsmet Paşa gene cephe kumandanı, Lozan görüşmelerinde Gazi Mustafa Kemal Paşa Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve İsmet Paşa Büyük Millet Meclisi hükûmetinin Hariciye Vekili ve başmurahtası

idi. Bu suretle yeni Türkiye Devletinin temel taşlarına, Ebedî ve Millî Şeflerin adları, tarihin yanılmaz ve yanılmıaz eliyle kazılmış bulunmaktadır. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Basılı
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Istanbul
PDF:	Hayır
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 276

Lozan telgrafları, n°1

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220810190520427674>

Kitap Adı: Lozan telgrafları, n°1

Yazar: Bilâl N. Şimşir

Basım Yeri: Ankara

Yayınevi: Türk Tarih Kurumu Yayınları

Yayın Tarihi: 1990

Bu ciltte Lozan barış konferansının birinci dönemiyle ilgili Türk diplomatik belgeleri yer almaktadır. Belgeler, Türk Hükümeti ile Lozan'daki Türk delegasyonu arasındaki yazışmalardan oluşuyor. Konferansın birinci dönemi 20 Kasım 1922'den 4 Şubat 1923'e kadar, 77 gün sürmüştür. Bu cilt, bu dönemi biraz taşarak, konferans öncesinde ve sonrasındaki günlerde yapılan bazı yazışmaları da kapsamaktadır.

Tarihî Lozan konferansı ve barışının Türk siyasi tarihindeki yeri bilinir. Bunun önemini tekrar vurgulamaya pek gerek yoktur. Belki şu kadar hatırlanması yeter: Lozan, büyük bir olaydır. Türk ulusunu onbir yıl süren savaş döneminden çıkarıp barışa kavuşturmuştur. O barışın nimetlerinden halâ yararlanıyoruz.

Bunun ötesinde Lozan, Osmanlı İmparatorluğunu sona erdirmiştir. Avrupa'dan Asya'ya ve

Afrika'ya uzanan..

[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Ankara
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 10-08-2022

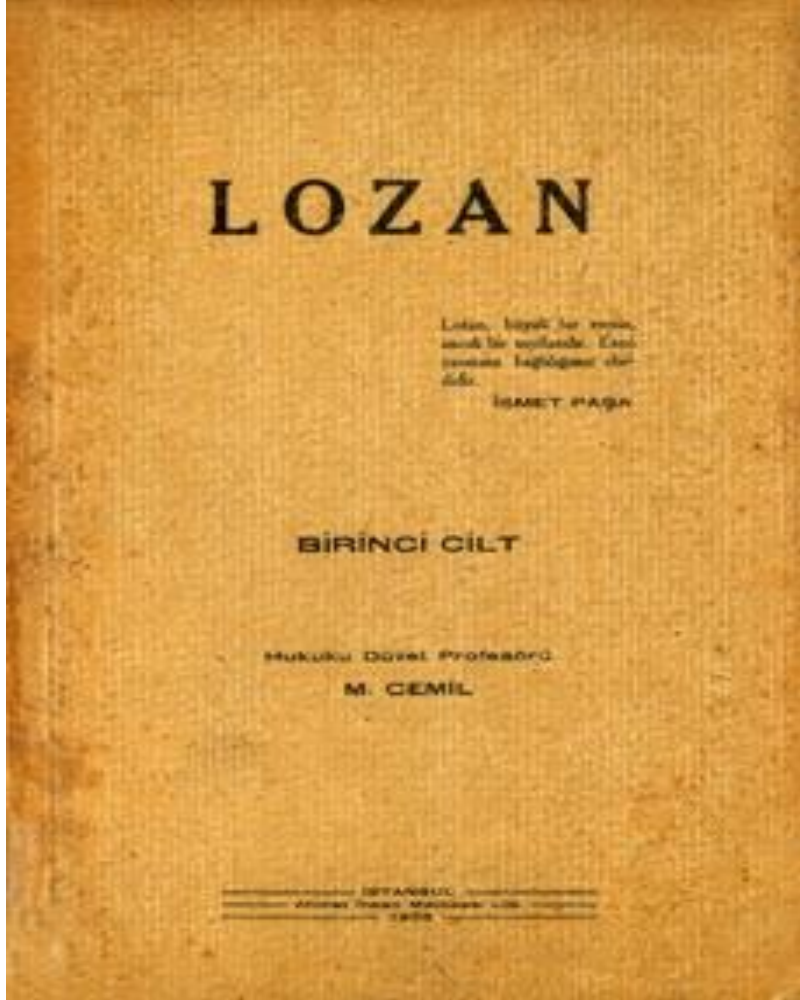
Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 277

Lozan, Birinci Cilt

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803201241426334>

Kitap Adı: Lozan, Birinci Cilt

Yazar: M. Cemil

Basım Yeri: İstanbul

Yayınevi: Ahmet İhsan Matbaası

Yayın Tarihi: 1933

Dünya Harbi: Dünya harbi, dünya kurulu insanlığın başına gelen en büyük musibettir. Bütün dünya, hele Avrupa, dört sene üç ay, hep artan bir coşkunlukla kan ve ateş içinde çalkandı. İnsanlar havada, suda, toprakta durmadan boğuşular, boğazlaştılar. Her memlekette en yiğit oğullar öldü, en şen ocaklar söndü, analar oğulsuz, kadınlar dul, çocuklar öksüz, yurtlar bakımsız kaldı. Herkes, gittikçe artan bir yokluk ve kıtlık içinde aç kaldı. En iyi telâkkiler çöktü. Tarihte yüz sene, otuz sene, yedi sene sürmüş harpler var. Gene tarihte cihangirlik harpleri, din harpleri, milliyet.. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: belgesel

İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	yasa
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Istanbul
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

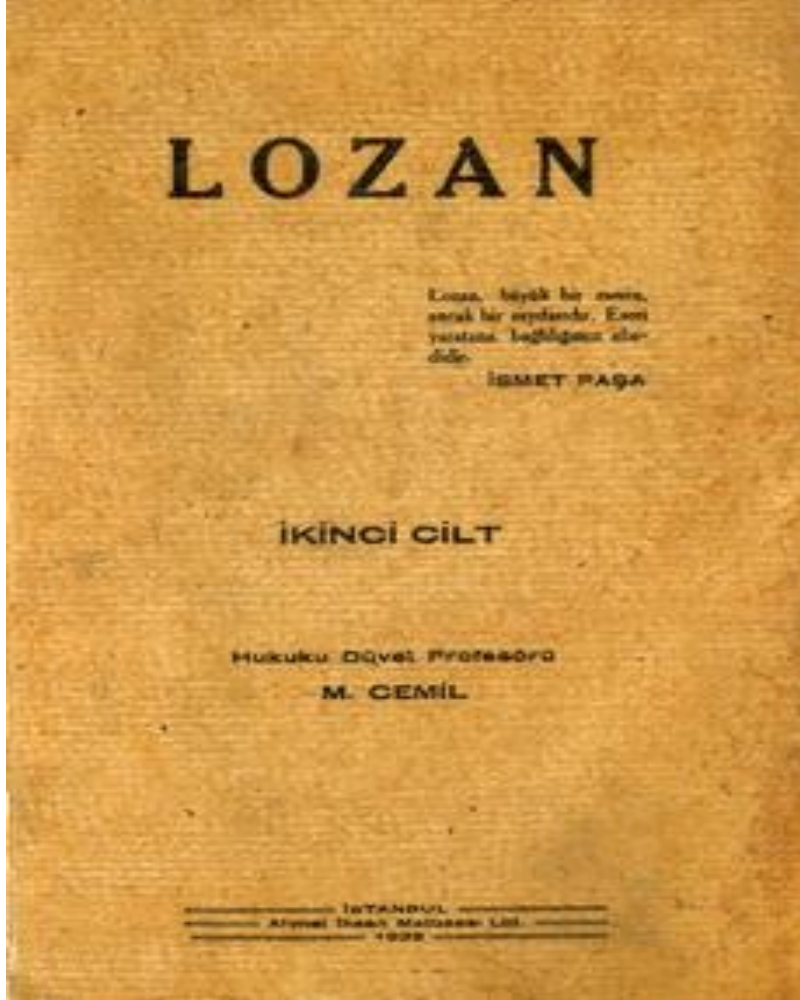
Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 278

Lozan, İkinci Cilt

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220803201923426335>

Kitap Adı: Lozan, İkinci Cilt

Yazar: M. Cemil

Basım Yeri: İstanbul

Yayınevi: Ahmet İhsan Matbaası

Yayın Tarihi: 1933

Konferans Yeri — Türkiye'ile sulhü tesis edecek olan? beynelmilel toplanışın 13 ikinci teşrinde Lozanda olması kararlaştı. Lozana davet hakkında 27 birinci teşrinde tebliğ olunan nota şudur: “İngiltere, Fransa, ve İtalya hükümetleri, Ankara hükümetine gönderdikleri 23 eylül tarihli notalarına zeyil ve bu hükümetin 4/10/22 tarihli notasına cevap olark, Şarktaki harbe nihayet verecek bir sulh muahedesi akti maksadile, 13 ikinci teşrinde müzakereye başlamak üzere Ankara Büyük Millet Meclisi Hükümetini Lozana murahhaslarını göndermeğe davet etmekle şereflenirler. Murahhasların tamam salâhiyetli olması, fakat miktarca ikiyi geçmemesi İngiltere, Fransa ve İtalya hükümetleri arasında kararlaştırmıştır. Lozan o vakit Türklük için hiç iyi duygularla bezeli bir yer değildi. Lozanda oturan Rumlar,

Ermeniler Lozanm havasını Türklük aleyhine çevirmişlerdi. Zaten bütün İsviçrede böyle bozuk bir hava vardı. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	yasa
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Istanbul
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 03-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 279

Lozan: Bir Antiemperyalizm Masalı Nasıl Yazıldı?

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220816084105428554>

Kitap Adı: Lozan: Bir Antiemperyalizm Masalı Nasıl Yazıldı?

Yazar: Tolga Ersoy

Basım Yeri: İstanbul

Yayınevi: Sorun Yayınları

Yayın Tarihi: 2004

Kitap fuarlarından birinde Sorun Yayınları standında otururken yanıma gelen orta yaşlardaki bir okurun bu kitabın ilk baskısı ile ilgilendiğini anımsıyorum; önce yüzünü ekşiterek kapağı inceleyip, arka kapak yazısını okumuştum. Ardından içini kısaca gözden geçirmiş sonra da burada yazılanların hepsi yalan demiş ve ben bunca yıllık tarih öğretmeniyim, hiç bir inkılap tarihi kitabında bunlar yazmıyor diye sözlerine devam ederek hızlı adımlarla uzaklaşmıştı. Evet burada bir okuma sorunu ile karşı karşıya olduğumuzu söyleyebilirim; çünkü bu kısa tarih çalışmasında yazılanların tümünü, tarih öğretmenimizin okuyup okumadığını bilmem ama resmi tarih yazınının tümünde bulabilmek olanaklı yeter ki resmi okuma yapılmasın. Çalışma için seçilen yöntemde bu yaklaşımdan oluşmakta ve daha ilk satırda dile getirilmektedir. Bu çalışma geliştirilirken çoklukla resmi tarih olarak tanımlanabilecek metinlerden yararlanılmış ve bu yazındaki çelişkiler eleştirel bakışla ele alınarak Lozan sürecinin öyküsü yazılmaya çalışılmıştır.

Bu nedenle de tarihimizdeki birçok önemli olayın üstünde bu öyküleme mantığının bir sonucu olarak oldukça kısa-özet bir şekilde durulmuştur. Öyküleme yaklaşımımı bir kez daha vurgulamak istiyorum; çünkü şema saplantılı ezberelog resmi akademisyenlerimizden gelen başlıca eleştiri buydu ve yazılanları tartışmamaya özen gösteriyorlardı. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Basılı
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Istanbul
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | 1lib.at

Da eklendi: 16-08-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 280

Musul Kerkük Sorunu ve Kürdistan'in Paylaşımı

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220811183113427910>

Kitap Adı: Musul Kerkük Sorunu ve Kürdistan'in Paylaşımı

Yazar: Milletler Cemiyeti

Basım Yeri: İstanbul

Yayınevi: Med

Yayın Tarihi: 1991

Milletler Cemiyeti'nin Meclisi, otuzuncu oturumunda, 30 Eylül 1924 Şalı günü Cenevre'de, Irak'ın sınırları meselesini incelemeye ayırdığı, toplantısında, "Lozan Anlaşması II. paragraf III. maddesine göre kendisine verilen görevi yerine getirmek için gerekli olan, değerlendirme yapmasına yarayacak unsurları ve gerçeklerle ilgili verileri toplamak üzere, üç üyelik özel bir komisyonun oluşturulmasına karar verdi.

Kabul edilen öneriye göre bu Komisyon,

.. Meclisin karar almasında yarayacak tüm bilgileri ve uygun tüm önerileri Meclise getirecektir.

Halihazırda mevcut dökümanları ve ister prosedürle ilgili olsun isterse meselenin özünü ilgili olsun, ilgili taraflarca ifade edilmiş görüşleri dikkate alacaktır. Tarafların kendisine iletmek

istediği tüm bilgileri kabul edecektir. Bölgede araştırmaya girişebilecek ve bu durumda, iki hükümetin herbiri tarafından atanacak takdir yetkisi olan kişilerce desteklenebilecektir. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Basılı
Lehçe:	Türkçe
PDF:	Hayır
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 11-08-2022

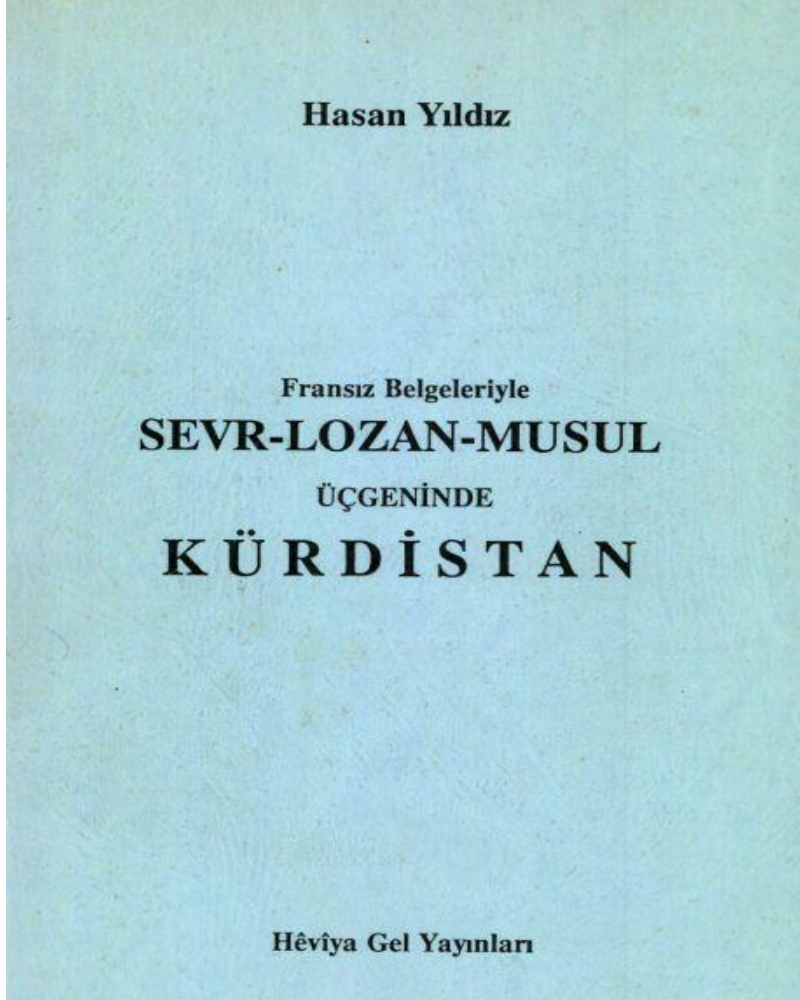
Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 281

Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=2013111713375587804>

Hasan Yıldız
1990

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası
Lehçe: Türkçe
PDF: Evet
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Dış
QR Code:

Kaynaklar

Da eklendi: 17-11-2013

Editör Adı: Hawrê Baxewan

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 282

Türkiyeli Kürtler Üzerine Yazılar

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221107160517443907>

Kitap Adı: Türkiyeli Kürtler Üzerine Yazılar

Yazar: Baskin Oran

Basım Yeri: İstanbul

Yayınevi: İletişim

Yayın Tarihi: 2010

Milliyetçilik konusunda uzun yıllardır çalışan Baskin Oran, Türkiyeli Kürtler Üzerine Yazılar'da Kürt sorunu üzerine 1990'ların ortasından günümüze kadar yazdığı yazılardan bir seçki yapıyor. Dönemin gazete kupürleriyle zenginleşen ve bir tür bellek tazeleme işlevini de yerine getiren yazılarda Oran, neredeyse cumhuriyetin kuruluşundan beri ülkenin boğuşup durduğu Kürt sorunu konusunda Türkiye'nin 1920'ler, 1930'lar kalıplarından sıyrılması gerektiğinin altını çizerek sorunu çeşitli yönlerden ele alıyor: Ülkenin kurucu belgesi sayılan Lozan Antlaşması açısından yapılan /yapılmayan/ yapılması gereken uygulamalar, onyıllardır devam eden ancak hiçbir zaman tam anlamıyla netice alınamayan operasyonlar, benzer sıkıntılar yaşayan ülkelerle karşılaştırmalar, meselenin siyasal zeminlerde tartışılması gerekliliği, her alanda demokratikleşmenin önemi...

Baskin Oran'ın, geçmişe ayna tutan ve geleceği öngören yazılarından hem kendisinin düşünce

dünyasının gelişimini hem de Türkiye'nin Kürt sorunu karşısındaki yakın dönem panoramasını takip etmek mümkün. Sadece Kürt sorunuyla ilgilenenler için değil, yakın tarihe ilgi duyanlar için de önemli bir kaynak... [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Basılı
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Istanbul
PDF:	Hayır
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | bnk.institutkurde.org

Da eklendi: 07-11-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kütüphane

Konu (Başlık): 283

Türk-Sovyet İlişkileri

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220807025525426951>

Kitap Adı: Türk-Sovyet İlişkileri

Yazar: Stéphane Yerasimos

Basım Yeri: İstanbul

Yayınevi: Gözlem

Yayın Tarihi: 1979

(Az gelişmişlik sürecinde Türkiye adlı çalışmasıyla tanınan Stefanos Yerasimos, bu kitabında Osmanlı imparatorluğu'nun son dönemi ve Ekim Derrimiyle ileri bir aşamaya geçen Türk-Sovyet ilişkilerini ele alıyor. Yazar, bu yeni dönemde Sovyetler Birliği'nin tüm dış ilişkilerini, bu arada Türk-Sovyet ilişkilerini de kapsayan «Dokumenti Vneşney politiki SSSR» (SSCB Dış Politika Belgeleri)ndeki lielgelerden kaynaklanarak iki ülke arasındaki ilişkileri ve Yeni Türkiye'nin, gelişimini «Milli Mücadeleden başlayarak Lozan Konferansı'na dek adım adım inceliyor. Türk-Sovyet ilişkilerini Türkiye'nin diğer ülkelerle olan ilişkileri bütününden koparmadan inceleyen yazar, «Milli Mücadele» yıllarının toplumsal ve ekonomik çerçevesini, ince denge hesaplarını, dostluk, kuşku ve bunalımları, karar ve kararsızlık dönemlerini, çeşitli kaynak ve belgelerle besleyerek sergiliyor. İlk ilişkinin kurulmasından. Mustafa Suphi ve arkadaşlarının uğradığı suikaste, Ankara'daki yönetici kadronun iç çekişmelerinden, Lozan Konferansı'na uzanan

Cumhuriyet Türkiye'sinin doğuşunun karmaşık ortamında iç içe giren ilişki ve çelişkiler yumağını somut durumlarıyla ortaya koyan bu çalışmasının önemli bir yanı da kitaptaki belgelerin hemen hepsinin — birkaçı dışında — Türkçe'de ilk kez yayınlanıyor olmasıdır. Yalnızca bir belge aktarımı olmakla kalmayıp, bu belgeler arasındaki ilişki ve bağlantıyı da ayrıntılarıyla irdeleyen bu kitabın, "Milli Mücadele"nin ekonömik-politik gelişiminde olguların nicel-nitel katkılarının ne gibi aşamalardan geçip hangi noktalara ulaştığını da sergileyeceğine ve suduğu tüm yeni bilgi ve belgelerle bu konudaki görüşlere yeni boyutlar getireceğine inanıyoruz.)

[1]

Stefanos Yerasimos 1942'de İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini bu şehirde tamamladıktan sonra Güzel Sanatlar Akademisinde mimarlık öğrenimi yaptı. Daha sonra şehircilik öğrenimi yapmak üzere Fransa'ya gitti. Halen Paris'te Vincennes üniversitesinde öğretim üyesidir. Yerasimos'un, Paris üniversitesi için doktora tezi olarak hazırladığı araştırması «Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye» adıyla üç cilt olarak yayınlarımız arasında çıkmıştır.

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	belgesel
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Istanbul
PDF:	Evet
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Birden çok kez yayınlandı:	Evet
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | institutkurde.org

Da eklendi: 07-08-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 284

1921 Anayasası Ve Kürtler

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230401181140478889>

1921 Anayasası Ve Kürtler

1921 Anayasası Ve Kürtler

Bu yazı 1921 anayasasında Kürtlerin yerini tartışmayı amaçlamaktadır. Bu konuda öncelikle söylenmesi gereken, 1921 anayasasının Türk hukukçularınca birkaç münferit örnek dışında pek ele alınmadığı, bazı özelliklerinin kısaca vurgulanarak geçirildiğidir. Bu yazıda da yararlanılan çok az çalışma dışında özgün bir araştırmaya tabi tutulmamıştır. Kürtler ve özerklik bağlamında ise çeşitli metinlere referanslar yapılmasına karşın, siyasal yapının ana çerçevesi olarak anayasanın titizlikle ele alınmadığı fakat yüzeysel yaklaşıldığı gözlemlenmektedir. Bir devleti kuran meclisin yaptığı anayasanın üzerinde bu kadar az durulmasının, kaçınılmaz olarak ortaya konulacak tartışmaların yaratacağı yüksek maliyet ile ilgili olduğunu düşünüyorum. Birinci mecliste yapılan tartışmalar, konumuz bağlamında anayasa yapım sürecinde ortaya konulan tartışmaların içeriği ve düzeyi ile bu anayasanın bugün görmezden gelinmesi karşılaştırıldığında, entelektüel olgunluk ve siyasi kültürde muazzam bir gerilemenin olduğu rahatlıkla iddia edilebilir.

1921 anayasasının ortaya çıkışını 1918 yılından başlayarak ele almak gerekiyor çünkü anayasayı yapan siyasi iradenin oluşumu 1. Dünya Savaşının ertesinde gelişmeye başlamıştır. Savaş sonrası Ortadoğu, konumuz itibarıyla ise Anadolu ve Kürdistan, tam bir kaosu yaşamaktadır. Esasen savaş bu coğrafya için 1918'de bitmemiştir. Galip devletlerin bile siyasal programlarında, ajandaları ve temel hedefleri özsel bir değişmeye uğramasa bile, birkaç yıl gibi kısa bir sürede oluşan nüanslar hiçbir şeyin netleşmediğini ortaya koymaktadır. Öyle ki Mondros Ateşkesi ve devamında Sevr Antlaşması ile ortaya konulan pek çok madde hayata geçirilememiştir. İstanbul Hükümetinin varlığına karşın, oluşan merkezi idare boşluğu sebebiyle, Anadolu ve Kürdistan'da yerel direniş örgütleri kurulmaya başlanmış, devamında ise onlarca kongre yapılmıştır. Bu kongreler daha sonra Erzurum ve Sivas kongreleri ile bir araya getirilmiştir. Burada oluşan siyasi irade ise Birinci Meclisi kurmuştur. Birinci Meclis 'milli mücadelenin' örgütlenmesi, saltanatın kaldırılması, Lozan Anlaşmasının imzalanması ve nihayet Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması gibi hayati adımlar atmıştır.

Devletin kuruluşuna varan siyasi süreç, mümkün olan en geniş ittifakı kurma çabası ile

geçmiştir. Yerelerde var olan bölük pörçük direniş birimlerinin bir araya toplanması ve dışında kalanların direnişe eklenmesi temel gaye olmuştur. Örgütlenme sürecinde ortaya çıkan sorunlar için genel olarak iki politikanın geliştirildiğini söylemek mümkündür. Farklı siyasal eğilimler 'ülkenin kurtarılması' fikriyatı ve en geniş temsili mümkün kılacak bir siyasal formasyon projeksiyonu ile bir arada tutulurken; etnik farklılıklar, birden fazla etnik unsurdan oluşan 'İslam milleti' olma durumu ve yine eşit temsiliyet siyasal programı ile bir arada tutmuştur. Geliştirilen bu politikalar bir tür toplumsal sözleşmeye evrilmiş ve 1921 anayasası ile somut olarak ortaya konulmuştur.

Öncelikli olarak Birinci Dünya Savaşı sonrasında Kürtlerin durumu ve Kürt entelijansiyası/ileri gelenlerinin konumlarını ele alarak Kürtlerin büyük kısmının Kemalist harekete destek vermelerinin sebepleri üzerinde durmaya çalışacağım. Devamında Kemalist hareketin Kürtleri ittifaka dahil etme çabalarının sebepleri ve bu amaçla geliştirilen politikaları üzerinde duracağım. Son olarak çerçevesi 1921 anayasası ile ortaya konulan ittifak zemininin ana hatlarını açıklamaya çalışacağım.

Birinci Dünya Savaşı Sonrası Kürtler

Sovyet devriminden sonra, Çarlık Rusya'sına ait gizli belgelerin açıklanması ile birlikte haberdar olunan Sykes-Picot anlaşmasında Kürtlere dair herhangi bir madde yoktur, Kürdistan'ın ise galip devletler arasında paylaşılması öngörülmüştür. Birinci Dünya Savaşını bitiren Mondros Ateşkes Antlaşmasında Kürtler ile ilgili bir madde bulunmamasına karşın, 'herhangi bir karışıklık çıkması durumunda' Kürdistan'ın işgali öngörülmüştür. 1920 yılında imzalanan Sevr Antlaşması Kürtler için Fırat'ın doğusunda özerklik ve bağımsızlık istenmesi durumunda 1 yıl içerisinde Milletler Cemiyetine başvuru yapılacağı öngörülmüştür. Buna ek olarak anlaşmada ABD başkanı Wilson'a bırakılan inisiyatifle Kürt nüfusun yoğunca yaşadığı şehirlerin bir kısmı (Erzurum , Van , Bitlis) müstakbel Ermenistan'a bırakılmıştır.

Hegemonik güçlerin kendi aralarında yaptıkları anlaşmalarla, masa başlarında cetvelle çizilen haritalar görüldüğü gibi sık sık değişebilmektedir. Kürtler ve Kürdistan konusunda ise 'Ermeni ve Ermenistan' kartının hep diri tutulmaya çalışıldığı rahatlıkla görülmektedir. Bu nedenle Kürtlerin savaş sonrası ana gündemi Kürdistan üzerinde kurulacak bir Ermeni devleti olmuştur. Bu durum hem izlenen politikaların hem de geliştirilen ittifakların temel belirleyeni olmuştur. Diğer yandan muhataplar da bu korkuyu hep diri tutmak için elinden geleni yapmıştır. Bu yolla dönemin Kürt seçkinlerinin, bağımsızlığın da ihtimal dâhilinde olduğu, Kürtlerin ulusal demokratik haklarının garanti altına alındığı bir siyasal formasyon taleplerini zaman zaman geri planda tutarak, kurulacak Ermeni devletini engellemeyi önceliklemleri sağlamıştır.

Toplumsal ağırlık ve siyasal örgütlülük göz önüne alarak, Kürt seçkinlerini, en geniş bağlamda, ikiye ayırabiliriz. İlk grupta, aşiret reisleri ve özellikle 19. Yüzyıl itibariyle Mirliklerin tasfiyesiyle birlikte ortaya çıkan iktidar boşluğundan yararlanarak güçlenen Şeyhler yer almaktadır. İkinci grupta ise ağırlıklı olarak İstanbul'da yaşayan, Osmanlı'nın 'modern' eğitim veren okullarında eğitim almış ve Osmanlı bürokrasisinde görev almış veya bu çevreyle ilişkili kişiler yer almaktadır.

Aşiret reisleri ve Şeyhlik kurumları geleneksel toplumsal önderler olarak kabul edilmektedir. Geleneksel önderler klasik Osmanlı döneminden, merkezileşme eğilimlerinin ortaya çıktığı 19. Yüzyıl başlarına kadar, yarı-otonom statüde yaşamakta ve Osmanlı'nın geri kalan kısımlarından oldukça geniş yetkilere sahip olarak yönetici pozisyonda bulunmaktadırlar. 1800'lerden itibaren ise devletin merkezileşme çabaları temelinde kademeli olarak tasfiye edilmişlerdir. Bu süreçte alanlarına dönük saldırılara karşı bir tür koruma refleksi biçiminde isyanlar geliştirmişlerdir. Geniş özerkliğin ortadan kaldırılmasına karşın Osmanlı Devletinin bir tür zimni sözleşme oluşturma çabaları son bulmamıştır. II. Abdülhamit döneminde oluşturulan Hamidiye Alayları, Aşiret Mektepleri, ortadan kaldırılan Mirlik yönetimi ve ailelerine askeri bürokratik görevler verme ve maaş bağlama gibi politikalarla, eskisine göre sınırlı dahi olsa bir tür özel hukuk

oluşturulmuştur. Diğer bir deyişle oldukça geniş ayrıcalıkları ellerinden alınmıştır ama farklı ayrıcalıklardan da faydalanmaya devam etmişlerdir. Osmanlı Devleti ise bu politikalarla hem Kürtleri bölebilmiş, hem bir kısım Kürdü kontrolünde tutabilmiş hem de bazı kirli işlerini bu gruplara yaptırabilmişlerdir.

Bu kesimin özellikle Hamidiye alayları ile Ermeni katliamlarında aktif olarak yer aldıkları biliniyor. Birinci Dünya Savaşından sonra bu kesim arasında yaygın olarak yargılanma korkusunun olduğunu söyleyebiliriz. Mesut Yeğen İngiliz belgelerine dayanarak şu tespiti yapar: “Türkiye Kürtleri ve elitleri 1915’te yaşanan Büyük Felaket’in sorumluları arasındadır ya da öyle addedilmek korkusunu taşımaktadırlar. Bu durumda, yüzlerce sene birlikte yaşadıkları Ermenileri yerinden eden ve kalan malına mülküne el koyanlara kaderlerini Milli Mücadeleyle birleştirmekten başka yol kalmamış görünmektedir.” Sorumlu tutulma kaygısının Kemalist örgütlülüğe angaje olmada temel etkenlerden birisi olduğu görülüyor. Bunun yayında, kanımca daha güçlü olan sebep ise Kürt nüfusun yoğunca yaşadığı alanlarda bir Ermeni Devletinin kurulması olasılığıdır. 1878 Berlin Anlaşmasından itibaren gelişen Ermeni Devleti ihtimali, savaş sırasında Kürdistan’ın önemli bir kesimini işgal eden Rusya tarafından desteklenmişti. Sevr anlaşmasında da bu görüşe yer verilmesi ihtimali güçlendiriyordu. 19. Yüzyıldan itibaren güçlenen Nakşibendi şeyhlerinin toplum üzerindeki etkileri de göz önünde bulundurulduğunda, Hristiyan bir ulusun tebaası olarak yaşama ihtimali hayli korkutucu görülmüştür. Böyle olunca Türklerle ‘İslam milleti’ olma düşüncesi çekici hale gelmiştir. Son olarak geleneksel önderlerin temel güdülerinin kendi hâkimiyet alanını korumak olduğunu vurgulamak gerekir. Bu kişilerin dönemin ihtiyaçlarına cevap olacak bir ulusçu fikre hayli uzak olduğu bir gerçektir. Temel yaklaşım genel olarak aşiretini korumak olmuştur. Zaman zaman bu amaç uğruna diğer aşiretlerle işbirliği yapılmıştır. Buna karşın aynı saikle dış bir güce, örneğin Osmanlı Devleti, yaslanıldığı ve diğer Kürt aşiretlere saldırdığı da olmuştur. Hamidiye Alaylarına dahil olmuş aşiretlerin kendi hakimiyetlerini genişletmek için diğer aşiretlere saldırdığı bilinmektedir. Bu nedenle ortak dini referansa dayanarak, kendi hakimiyetlerini konsolide edebilecekleri bir siyasal formasyonun içinde yer almaya seve seve razı olmuşlardır. Kemalist önderlikten bekledikleri de bu olmuştur. Hamit Bozarslan’ın 20. Yüzyıl başındaki Kürt örgütlülüğü için “Kürtlüğü, egemenlik ve bağımsızlık taleplerinde bulunmadan, yenilenmiş bir Osmanlı sözleşmesi fikri çerçevesinde anladılar” tespitinin özellikle geleneksel Kürt önderleri için doğru olduğunu düşünüyorum. Bu yönüyle milli mücadeleye eklemelenmenin karşılığı olarak beklenen ‘yenilenmiş bir Osmanlı sözleşmesi’ olmuştur.

İkinci grup Kürt aydın grubu dönemin entelektüel tartışmalarından daha fazla etkilenmiştir. Bu grupta ağırlıklı olarak Mirliklerin tasfiyesi ile birlikte sürgünler nedeniyle ya da aşiret mektepleri vasıtasıyla İstanbul’a gelmiş ve orada eğitim almış, devamında Osmanlı bürokrasisinde görev almış kişiler bulunmaktadır. Bu Kürt aydınları üzerinde özellikle Kürdistan’da Ermeni milliyetçiliği, İstanbul’da ise Türk milliyetçiliğinin etkisi yoğundur ve bu nedenle bir Kürt milliyetçiliği fikrinin geliştiği görülmektedir. Bu grup için öncelikli olarak söylenmesi gereken, etkin bir Kürt örgütlülüğünün sağlanamaması ve net bir politik ajandaya sahip kurumsallığa dönüştürülememesidir. Örneğin Savaş sonrasında kurulan ve Kürt aydınları arasında yoğun ilgi toplayan Kürt Teali Cemiyeti net bir fikir birliğine varamamış, örgüt içinde özerkliği savunan etkin isimler olduğu gibi bağımsızlığı savunan kişiler de yer almıştır. İdeolojik olarak netleşememe ise politik manevra kabiliyetini hayli köreltmıştır. Böyle olunca Sevr’de ortaya çıkan otonom Kürdistan düşüncesini destekleyecek bir siyasal örgütlülük söz konusu olamamış, Kürdistan’ın önemli bir bölümünde oluşturulacak Ermenistan ile Kürdistan’ın bölünecek olması da ayrıca tepki çekince örgütün önemli isimlerinden Seyit Abdülkadir Sevr Konferans Başkanlığına bu tepkiyi dile getiren bir telgraf çekmiştir. Paris Konferansında Kürt tarafını temsilen katılan ve esasen Ermeni heyetinin tezlerini çürütmek için çaba sarf eden Şerif Paşa’nın Kürtleri temsil ettiği tüm örgütlerce konferansa bildirilmiştir. Fakat Şerif Paşa iki

devletin bağımsızlığını sağlayacak bir anlaşmayı Ermeni heyetle imzalayıp, konferansa sununca yine pek çok örgüt konferansa Paşa'yı kınayan telgrafları göndermiştir. Kürtlerin statüsünün tartışıldığı uluslararası toplantılarda bile ortak bir temsilcinin seçilememesi ve net bir talebin ortaya konulamaması kafaların ne kadar karışık olduğunu ortaya koymaktadır. Bu grubun bir fikir birliği oluşturamamasının en önemli sebebi Osmanlı Devleti ile yaşadıkları ilişkinin doğasıdır. Öncelikle bir Osmanlı, daha sonra Kürt aydını olma durumu söz konusudur. Hamit Bozarlan "devletin idarî ve askerî aygıtıyla bütünleşik" olma durumunu, Emir Kâmuran Bedirhan'ın, dönemin Kürt aydınları ile ilgili şu sözleriyle örnekler: "Bunların çoğunun bir ayağı Kürt kampında, diğeri de Osmanlı ve Müslüman kampındaydı. Onlar nâzır olmak istiyorlardı." Osmanlı Devleti'nin 'islah' etmek için açtığı okullarda büyümüş ve devlet erkânında verilen görevlerle ödüllendirilmiş aydınlar, bağımsız devlet kurmakla, Osmanlı'da bakan olmak düşünceleri arasında yalpalamışlardır. Bu çelişik durumun hem nedeni hem de sonucu olarak görülebilecek başka bir handikap ise grubun ağırlıklı olarak ülke dışında olmalarıdır. Kürdistan'da şubeler açma çabası olmuştur ama örgütlerin öncü kadroları İstanbul'dan çıkmayı tercih etmemiştir. Adına söz söyledikleri halkın arasına karışmak ve örgütlenmek onlar için uzak bir fikir olmuştur. Belki de bu sebepten toplum nezdindeki etki düzeyleri açığa çıkmamıştır. Örneğin bağımsızlık fikrini savunan ve Bedirhanların öncülük ettiği grup ülkeye dönüp mücadele etmekten ziyade, dış güçlere dayanarak ki bu noktada da ciddi bir diplomatik faaliyet yürütmekten uzaktırlar, Kahire'den sınırlı bazı girişimlerde bulunmaktadır. Dönemin Kürt aydınları Kürdistan Prensi olmayı düşlemişlerdir fakat bu düşü ülkeden oldukça uzakta kurmuşlardır.

Ele aldığımız dönem içerisinde, Kürtlerde var olan genel eğilimin bir istisnası bulunmaktadır: Koçgiri Ayaklanması. Direniş Dersim-Sivas-Erzincan hattında ortaya çıkmıştı. Ankara hükümetinden Kürt tutsakların saliverilmesi, Kürtlerin çoğunluğu oluşturduğu alanlardan Türk memurların alınması ve özerklik talep edilmişti. Direniş kanlı bir şekilde bastırılmıştır. Bu durum sert tartışmalara sebep olmuş, bir kısım direnişçi için öngörülen ölüm cezası tartışmalar sonrası verilmemiş, sürgünler için ise kısa süre sonra af ilan edilmiştir. 1923 sonrası sürgün ya da ölüm cezasına çarptırılan Kürt mebusların, direnişi desteklemedikleri ve eleştirel bir tutum aldıkları görülüyor. Buna ek olarak direniş sınırlı bir alanda gelişmiş ve yayılmamıştır. Şunu da eklemek gerekiyor: Koçgiri isyanı "Bağımsızlık bir yana, geniş bir Kürt özerkliğinden çok, yerel bir özerkliği hedefliyordu.". Bu sebeplerle isyanın bir istisnayı teşkil ettiğini ve Kürtler arasındaki genel eğilimin Kemalist hareket ile işbirliği olduğunu düşünüyorum.

Hamit Bozarlan 1919-1920 yıllarında merkezi hükümetin ortadan kalktığını, 1920-21 yıllarında ise merkezi hükümetin oldukça zayıf olduğunu söyler ve ekler: "devlet kurmayı amaçlayan, birleşik bir Kürt hareketi bir dış destek ve meşruiyet kazanabilirdi; buna rağmen, Kürt eşrafının çoğu, Kemalist güçlerle işbirliğini tercih ederek devlet kurmaya çalışmadı." (Bozarlan, 2005: 161)[8]. Kürt aydını, zihin dünyası ve yapısal sebeplerle Kemalist hareketle işbirliğine giderek Kürdistan'da Ermeni devletinin kurulmasını engellemeyi ve klasik dönem Osmanlı düzenine benzer bir özerklik elde etmeyi tercih etmiştir.

Kemalist Hareket

'Kemalist Hareket' ile kastettiğim şeyin 1919-1923 yılları arasında gelişen ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden süreci örgütleyen kişi ve kurumlar olduğunu öncelikle belirtmem gerekir. Hareketin içinde yer alan pek çok öncü kadronun 1923 sonrası siyaseten tasfiye edildiğini ve bu dönemde tahayyül edilenden oldukça farklı bir sistemin yaratıldığını da ayrıca eklemeliyim.

Osmanlı devletinin defacto ortadan kalktığı 1919 yılında, Misak-ı Milli olarak kabul edilen sınırlarda otoriteyi yeniden tesis etmek ve bağımsız bir devlet kurmak fikriyle yola çıkan M. Kemal ve arkadaşlarının önünde üç temel problem bulunmaktaydı: 1) Batı sınırlarında ortaya çıkabilecek bir Yunanistan 2) Doğu sınırlarında ortaya çıkabilecek bir Ermenistan 3) Sevr ile

birlikte iyice açığa çıkan ve Misak-ı Milli Sınırlarının önemli bir bölümünde kopuşa sebep olabilecek bir tehlike olarak Kürdistan. Yunanistan ihtimaline karşı savaşa çözüm geliştirilmiştir. 'Doğu cephesinde' var olan sorunlara karşı ise çoklu politikalar geliştirilmiştir.

Kemalist Hareketin izlediği esas politika 'İslam milleti' olarak Kürtleri Türklerle ortak hareket etmeye çağırmak olmuştur. 1922 yılına kadar düzenlenen Kongrelerden Birinci Meclise kadar bütün örgütlenmelerde temel hedeflerinden birisi Halifelik kurumunu kurtarmak olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla 'Halifeye bağlılık' fikri ve 'İslam milleti' olma durumu Kürtleri kazanmanın makul yolları olarak görülmüştür. Bununla bağlantılı olarak, Kemalist Hareketin sürekli canlı tutmaya özen gösterdiği husus ise 'Ermeni tehlikesi' olmuştur. Yani 'Kürdistan topraklarında Ermeni devleti kurulacağı' tehlikesi. Kürt ileri gelenleri için olası bir Ermeni Devletinin ne kadar korkutucu olduğunu yukarıda ele almıştım. Milli mücadele kadroları bu korkuyu abartılı bir şekilde işleyerek, Kürtleri 'din kardeşliği' üzerinden, mücadeleye dahil edebileceklerini düşünmüşlerdir ve oldukça da başarılı oldukları söylenebilir. Örneğin Kazım Karabekir "Kürtlük cereyanı" tehlikesinden bahseder ve ekler: "Kürdistan'ın Ermenistan olacağını anlatmakla mesele kolay hallolur.". M. Kemal'in 1919 yılında Kürt aşiret liderlerine gönderdiği mektuplarda da 'Ermeni tehlikesi' fikrinin ustalıkla bir şekilde işlendiği görülmektedir. Temsil Heyeti üyelerinden Mirza Beyzade Hacı Musa Bey'e 3 Aralık 1919 tarihli mektubunda "Kürt asil kavminin mukaddes hilafet makamına dini bağlılığı"ndan bahseder. İşlenen bu 'Ermeni tehlikesi' ve 'hilafete bağlılık' düşüncesinin, Kürtlerin 'Müslüman kardeşleriyle' ittifaka girmesini sağlaması umulmuştu.

Kemalist Hareket açısından oluşturulacak yapıya Kürtleri dahil etmek hayati düzeyde önemli görülmüştür. Hem 'Kürtlük cereyanının' önüne geçmek hem de Ermeni Devleti'nin önüne geçmek için Kürtlerin kazanılması gerekiyordu. Ayrıca batıda Yunanistan'a karşı savaşabilmek için 'Doğu' ile birlik sağlanmalıydı. Bu nedenle oldukça yoğun çabanın sarf edildiğini görüyoruz. M. Kemal Erzurum Kongresinden itibaren geçmişte ilişkide olduğu Kürt ileri gelenlerine ulaşmaya çalışmış. Sivas Kongresine davet etmiş, hatta kongreye gelmeyen kişileri Temsil Heyetine seçmiştir. Kürtlerin temsili konusunda Birinci Mecliste de çaba sarf etmiştir. Bunları başarabilmek için ise Halifelik Kurumu, ortak din olgusu ve Ermeni tehlikesi en çok işlenen konulardır. Bunun yanında Kürtlük tehlikesini yaratabileceği düşünülen her olay ve kuruma da müdahale edilmiştir. Örneğin İngiliz Binbaşı Noel'in Kürdistan gezisinin önüne geçmek için her yol denenmiştir. Yine Kürt Teali Cemiyeti'nin kapatılması da bu kapsamdadır. Bu iki politikaya ek olarak ise Kürtler ve Türklerin ortak vatani olarak ele alınan Misak-ı Milli sınırları içerisinde, Kürtlerin özerk gelişimlerini sağlayabilecekleri bir siyasal yapının oluşturulacağı taahhüt edilmiştir.

Kemalist Hareketin bu politikaları, Kürt elitlerinin öncelikleri ile birleşince Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluşunu sağlayan Kürt-Türk ittifakı gelişmiştir. Bu ittifak kurumsallığını kongreler ve devamında kurulan Birinci Meclis ile kazanmıştır. Yasallığının çerçevesini ise 1921 anayasası yani Teşkilatı Esasiye Kanunu çizmiştir. Zamanın ruhunu ve ittifak zeminini gözler önüne seren anayasanın ilgili maddeleri aşağıda ele alınacaktır.

Kendi Kaderini Tayin Hakkı

Madde 1- Hakimiyet bilâ kaydü şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir.

1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun birinci maddesinin ilk cümlesi Türkiye cumhuriyeti anayasalarında da tekrarlanmıştır. Fakat ikinci kısım 1924'ten itibaren kesilip atılmıştır. 'Halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi' neden istenmemiştir? Bu cümlenin ortaya çıkış serüveni sanırım cevabı içermektedir.

Birinci dünya savaşının ertesinde ABD başkanı Wilson'un ortaya koyduğu 14 maddelik prensipler listesi oldukça popülerdir ve dönemin uluslararası konferanslarının temel referans kaynaklarından birisidir. Listenin 12. Maddesi Osmanlı ile ilgilidir ve Türk olmayan halkların

mutlak dokunulmaz muhtar (özerk) bir gelişme fırsatına sahip olması gerektiğine ilişkindir. Kürt entelektüellerinin Kürt ulusal taleplerini dile getirirken sıkça başvurdukları dayanak noktalarından birisi budur. Başta Kürt Teali Cemiyetince çıkarılan Jin dergisi olmak üzere, prensiplerle ilgili olarak pek çok övgü yazısı yayınlanmıştır. Ayrıca dört bir yanda toplanan onlarca kongrede de prensiplerin önemsendiğini ve buna dayanarak kararlar alındığını biliyoruz. Bir diğer önemli nokta 1917 Ekim Devrimidir. Mecliste defalarca Bolşevik olunmadığı fakat Bolşeviklerle sadece işbirliği yapıldığı vurgulansa da Bolşevik Devrimin halk iktidarı düşüncesi etkili olmuştur. Özellikle Avrupa Devletlerine karşı, yani emperyalizme karşı, ortak bir düşman algısının var olması sebebiyle Sovyetlere karşı bir ortaklık duygusunun geliştiği görülmektedir. Sovyetlerin de M. Kemal önderliğini ve milli mücadeleyi desteklediği unutulmamalıdır. Siyasal bir program olarak sosyalist bir düşüncenin var olduğunu iddia etmek zordur. Buna karşın anayasa taslağının sunuş bölümünde “emperyalizm ve kapitalizm tahakküm ve zulmünden” kurtulmak için yapılan mücadele çağrısının oldukça coşkulu bir şekilde vurgulandığını göz önünde bulundurarak, halkçılık düşüncesi üzerinde Sovyet Devriminin etkili olduğunu düşünüyorum.

Bu etkenler literatürde genellikle halkçılık ile ilişkilendirilmiştir fakat doğası üzerinde pek durulmamıştır. Halkçılık düşüncesinin doğal sonucu olarak, halkın kendi kaderini belirleme fikri hakimdir. 1921 anayasasında halkçılık fikrinin “egemenliğin halka verilmesi, özerk vilayetlerde halk tarafından kullanılması olarak kavrandığını” anlıyoruz. Halkçılığın bu biçimi 1924 ve devamında tamamen terk edilmiştir. Halkın kendi geleceğini kendisinin belirlemesi, kendini yönetmesi fikri temel yaklaşım biçimidir. Görüşmeler sırasında üzerinde en çok durulan konulardan birisi baskıcı devlet idaresi olmuştur. Örneğin İsmail Suphi Soysallı halkın yüzyıllardır baskı altında sömürüldüğünü anlatır ve çözümün halkçılıkta olduğunu söyle. Görülüyor ki halkçılık devlet baskısına set çekebilecek, halkın kendini yönetebileceği bir kavram olarak ele alınıyor.

Bu etkenlerin özünde ortaya çıkan gerçek ise farklı kesimleri bir arada tutma çabasıdır. Dinçer Demirkent anayasa yapım süreci ve tartışmalarından yola çıkar halkın etnos değil demos olarak ele alındığı belirterek ekler: “Halk hem sınıfsal olarak hem de etnik olarak parçalı ve çatışmalı bir birliktelik olarak kavranmıştır.”. Birinci Mecliste önemli oranda sosyalist ve Müslüman ile farklı etnik kimliklerden kişiler yer almaktaydı ve bu kişiler var olan kimlikleri ile oradaydılar. En geniş oranda temsili hayati önemde gören meclis, parçalı halkı en kapsamlı bir şekilde içinde barındırmanın yollarını aramaktadır. Burada egemenlik konusuna yaklaşımda ilkesel bir tutum ve farklılık var gibi görünmektedir. Fakat bunun da ötesinde yapısal sebeplerle egemenliğin bu şekilde ele alınması gerekiyordu. Çünkü Birinci Meclisi mümkün kılan ve eğer muvaffak olunursa kurulacak ülkeyi mümkün kılacak olan, oluşturulmuş geniş bir ittifaktır. Bu ittifak çok etnikli, çok sınıflı ve çok fikirlidir. Bunları bir arada tutacak formül ise ‘halkın kaderini bizzat idare etmesi’ fikriyle hayat bulmuştur.

Halkçılığın bu biçiminin 1924 sonrası benimsenen biçiminden oldukça farklı olduğu görülüyor. Halen anayasada yer alan halkçılık ilkesi, herhangi bir farklılığı barındırmayan, sınıfsız, tek-etnikli toplum kabulüyle, ulaşılması gerekli bir varış noktasını değil, düşmanı bol bir yalanı anlatır. Bu kurguda Kürt olmak ilkeyi ihlal etmek, halka düşman olmak anlamına gelir. 1921 anayasasında ise Kürt olmak meşru, Kürt olarak kendini gerçekleştirmek ise bir hak olarak görülmüştür.

Türkiye Halkı

Madde 3- Türkiye Devleti Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur ve hükûmeti “Büyük Millet Meclisi Hükûmeti” unvanını taşır.

1921 anayasasında herhangi bir etnik grubun isminin geçmemesi ve devletin adının Türkiye olarak zikredilmesi ayırıcı özelliklerden birisidir. Bu konunun üzerinde duran ender Anayasa hukukçularından Bülent Tanör şunu ifade etmektedir: “‘Türkiye Devleti’ ibaresi, etnik kökeni, dili ve kültürü ne olursa olsun, belli bir siyasal coğrafya (Misak-ı Millî sınırları) içinde yaşayan

insanların siyasal birleşmesinin en üst noktası olan devleti, bütün kucaklayıcılığıyla ifade ediyordu”

Bu konuyu önemsiz bir ayrıntı olarak gören hukukçuların dönemin hakim zihniyet dünyasını ele almadıklarını ya da almak istemediklerini açıklıkla söylemek gerekir. Çünkü dönemin siyasi kadroları Türk yerine Türkiye ifadesinin kullanılmasına açıkça anlam yüklemektedirler. Örneğin anayasayı hükümet adına sunan İsmail Suphi Soysallı Türkiye köylüsü ifadesini şöyle açıklar: “Türk köylüsü, Kürt köylüsü, alemun bu memleketin köylüsü”. Türkiye ifadesinin Türk etnik kimliğini değil sınırlar içerisinde yaşayan bütün etnik unsurları kapsadığı açıkça vurgulanmaktadır.

Türk yerine Türkiye ifadesinin kullanılmasının en önemli sebebi, ülkenin sınırlarının sadece Türklerin yaşadığı yer değil Türk ve Kürtlerin çoğunluğu oluşturduğu yer olarak belirlenmesidir. İstanbul Hükümeti ile Heyet-i Temsiliye arasında imzalanan Amasya 2. Protokolünde şu ifadeler yer almaktadır: “Osmanlı Devleti’nin tasavvur ve kabul edilen sınırı Türk ve Kürtlerle meskûn olan araziye ihtiva eylediği...”. Erzurum Kongresinde “üst kimlik tanımlamasında ‘Türklük’e ya da bir etnik aidiyete vurguda bulunulmamış, ‘Müslümanlık’ temelinde bir birliklilik tasavvuru ortaya konulmuştur”. Yine misak-ı milli’nin 1. maddesinden de birden fazla ırktan mürekkep bir ülke öngörüldüğü açıkça anlaşılıyor. Ele aldığımız dönemin son aşamalarından olan Lozan görüşmeleri sırasında İsmet İnönü’nün, Britanya heyetinin tezlerine karşı öne sürdüğü en büyük argüman ülke sınırlarının Türk ve Kürt nüfusunun çoğunluğu oluşturduğu alanı kapsadığıdır. Dolayısıyla ülke sınırı konusunda tek bir ulusun hakim olduğu alan kesinlikle düşünülmemiştir. Türkiye kelimesinden de birden fazla ulusun bir arada yaşadığı ve hakim kimliğin Müslümanlık olduğu bir devlet adı anlaşılmalıdır. Ülke sınırlarının dayanağının ise Kürt ve Türk nüfusun çoğunluğu oluşturduğu alanlar olduğu defalarca dile getirilmiş ve yazılı olarak kayıt altına alınmıştır.

M.Kemal’in Türkiye kelimesinden ne anlaşılması gerektiği ile ilgili çokça beyanı bulunmaktadır. 24 Nisan 1920 tarihli meclis konuşmasında ülke sınırlarından bahsederken şu ifadeleri kullanmaktadır: “fakat bu sınır dahilinde tasavvur edilmesin ki, İslami unsurlardan yalnız bir cins millet vardır.”. Yine Türkiye halkının farklı milletlerden oluştuğunu 1 Mayıs 1920[26] ve 16 Ekim 1921 tarihli meclis konuşmalarında dile getirmektedir. Son olarak 2 Şubat 1923 tarihinde, İzmir’de halka yaptığı bir konuşmada Türkiye halkının farklı ırklardan oluştuğunu söylediği görülmektedir.

Milli Mücadelenin birden fazla etnik ulusu bir araya getirirken kullandığı ana tez Müslümanlık olmuştur. İttifakın zemini ‘İslam milleti’ olma şiarıyla oluşturulmuştur. Fakat her ulusun kendi kaderini elleriyle belirleyeceği de defalarca dile getirilmiştir. Bunun yasal zeminini kongreler sürecinde karar tutanakları, Meclis sürecinde ise anayasa olmuştur. Kürtler ve Türklerin yaşadığı coğrafyayı ülke sınırı olarak belirlemek, Misak-ı Milli’de belirlenen hedeflere ulaşmak için, uluslararası görüşmelerde kullanılacak yegâne tezdur. Fakat bunun da ötesinde Kürtleri Milli Mücadeleye dahil etmenin yegâne yolu da budur. Nitekim Musul’dan vazgeçilmesi sonrası Kürdistan’ın parçalanmasının sonuçları çok geçmeden ortaya çıkmış ve direnişler dönemi hemen başlamıştır. İkinci olarak Kürtler ve Türkler dışında da farklı etnik kimliklerin bu sınırlar içerisinde yaşadığı kabul edilmektedir. Örneğin Çerkezler milli mücadelenin önemli bir unsurudur ve mecliste temsil edilmektedir. M. Kemal’in meclis konuşmasında dile getirdiği gibi dönemin ittifakı ‘yalnız bir cins milletten’ oluşmuyordu. İşte Türkiye ifadesi bu nedenle birden fazla etnik unsuru tanımlayabilecek bir kelime olarak kullanılmaktadır. Son olarak, Türkiye ifadesi, anayasanın hiçbir yerinde Türk kelimesinin geçmemesi ile birlikte ele alınmalıdır. 1924 anayasasında da ülke adı Türkiye Cumhuriyeti olarak belirlenmiştir fakat anayasada defalarca geçen Türk kelimesinden, resmi dil ve vatandaşlık gibi maddelerden Türkiye sınırları içerisinde yaşayan halkın tek bir etnik gruba indirgeniği görülmektedir. Görülüyor ki birden fazla etnik unsuru kapsadığı, bizzat anayasayı yapanlarca çokça dile getirilen Türkiye ifadesi, 1924 yılına

gelindiğinde etnisist bir anlamı ihtiva eder hale gelmişti.

Özerklik

Madde 11- Vilâyet mahalli umurda manevi şahsiyeti ve muhtariyeti haizdir. Harici ve dahili siyaset, şer'î adlî ve askeri umur, beynelmilel iktisadî münasebat ve hükûmetin umumi tekâlifi ile menafii birden ziyade vilâyata, şâmil hususat müstesna olmak üzere Büyük Millet Meclisince vaz edilecek kavanin mucibince evkaf, Medaris, Maarif, Sıhhiye, İktisat, Ziraat, Nafia ve Muaveneti içtimaiye işlerinin tanzim ve idaresi vilâyet şûralarının salâhiyeti dahilindedir. 1921 anayasasını diğer anayasalardan temelde ayıran nokta belki de özerklik konusudur. Anayasanın yarısından fazlası (23 maddenin 14'ü) özerk idareler konusuna ayrılmıştır. Metinde açıkça muhtariyet ifadesi kullanılmıştır. Taslakta yer alan 'tam muhtariyet' ifadesinden 'tam' kelimesi, bağımsızlık olarak algılanabileceği gerekçesiyle uzun tartışmalar sonucunda çıkarılmıştır. Ayrıca vurgulanması gereken diğer bir nokta herhangi bir ulusa özerklik tanınmadığı ve fakat idare usulü olarak özerkliğin ilkesel olarak benimsendiğidir. İdare usulü olarak özerklik hususu ise kongreler döneminin yerelliği öne çıkaran karakteri, yine yukarıda değinilen Sovyet etkisi ile yakından ilgilidir. Yani halkçılık düşüncesi özerklikle somutluk kazanacaktır.

Üzerinde durması gereken nokta birinci meclisin farklılıkları barındıran karakterinin optimum yönetim biçimi olarak özerkliği dayatmasıdır. Şunu iddia ediyorum; 1923'e giden yolda yan yana durması gereken geniş kitlenin bağlanma noktası özerklik fikriyle mümkün olabilmıştır. Burada sadece özerklik ifadesi değil, özerkliğin ele alınış biçimi, özellikle anayasa görüşme tutanaklarında üzerinde sıkça durulan konular da ittifaklar politikasının etkisini gözler önüne sermektedir.

Özerklik ile yerelin şuralar (Sovyetik örgütlenmeden etkilenilmiştir) aracılığıyla yönetilmesi öngörülmüştür. Askeri, adli işler, iç-dış siyaset ve uluslararası ilişkiler gibi alanlar merkezi yönetime bırakılarak, Meclisçe yürütülmesi öngörülürken; eğitim, sağlık, ekonomi, bayındırlık gibi pek çok alan yerel idarelere bırakılmıştır. 12. maddede şuraların 2 yılda bir, vilayet halkınca seçilecek üyelerden oluşması kararlaştırılmıştır. Böylece toplumun birçok sorununu kendi seçeceği kişiler vasıtasıyla yerelde çözebileceği; Meclis'e seçeceği vekiller aracılığıyla da bütünün kopmaz bir parçası olacağı öngörülmüştür.

Birinci Millet Meclisi oldukça renkli bir yapıya sahipti ve çatışan görüşleri içerisinde barındırmaktaydı. Ergun Özbudun'un 1921 anayasasını milli iradeyi gerçekten temsil eden tek anayasa olarak nitelemesi bu bağlamda oldukça yerindedir. Böyle bir meclisin temsilde çeşitlilik konusunu hayati önemde görmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle anayasa yapım sürecinde en çok tartışılan konuların başında temsil konusu gelmekteydi. Mümkün olan en geniş düzeyde temsiliyetin gerçekleşmesi amaçlanmıştır. Yerel özerklik ise katı merkezîyetçi uygulamalara duyulan tepki ve merkezdeki çeşitliliğin yereldeki yönetim serbestisi ile sağlanacağına duyulan inançla ilgilidir. İdarenin baskısı altında sömürülen yoksul halk kitlelerinin kendini gerçekleştirmesinin önü bu şekilde açılacaktı. Görüşmelerde güvenlik konusunun yerel idareye bırakılması dahi tartışılmış fakat güçsüz halkın kendini koruyamayacağı gerekçesiyle kabul görmemiştir (S.265).

Daha önce de değindiğim gibi anayasada hiçbir etnik grubun adı geçmemektedir. Bu bağlamda 1921 anayasasında herhangi bir ulus için özerklik statüsünün öngörülmemiş fakat anayasa ile bütün etnik grupların özerk bir idareye sahip olacağı radikal demokratik sayılabilecek bir sistem ortaya konulmuştur. Özerklik konusunda Kürtlerin ön plana çıkmasının sebebini anlamak için ise birkaç noktanın altını çizmek gerekiyor.

Yukarıda ifade edildiği gibi Kürtlerle ittifak için geliştirilen 'Ermeni tehlikesi' ve din kardeşliği politikaları, 'Kürtlerin özerk gelişimlerini' sağlayabilecekleri bir siyasal formasyon ile tamamlanmıştır. M. Kemal ve arkadaşlarının, Kazım Karabekir'in 'Kürtleri kazanmak için Ermeni tehlikesini anlatmak yeterlidir' görüşüne katılmadıkları anlaşılmaktadır. Öncelikle, Kürtlerin

Wilson prensipleri çerçevesinde serbest gelişim hakkının tanınacağı defalarca dile getirilmiştir. Misak-ı Milli'nin birinci maddesi ırkların karşılıklı saygı içerisinde yaşayacakları ve irki ve sosyal haklara sahip oldukları belirtilmiştir. Misak-ı Milli sınırlarının Türk ve Kürtlerin çoğunlukta oldukları yerleri kapsadığını bir kez daha hatırlatalım. Amasya 2. Protokolde "Kürtlerin serbestçe gelişmesi temin edecek" bir hukuk sisteminin yaratılacağı taahhüt edilmiştir. M. Kemal'in Mebus Kamil Bey'e yazdığı 28 Mayıs 1919 tarihli mektup oldukça ilginçtir: "İdare usulü, ırkların haklarının korunması gibi arada halledilebilecek aile meselelerinin...". Anlaşıyor ki Kürtler için özerklik o tarihlerde aile içerisinde çözülecek basitlikte bir konudur. M. Kemal Cemil Paşazade Kasım Bey'e 16 Haziran 1919 tarihinde yazdığı mektupta ise şöyle demektedir: "Kürt kardeşlerimin hürriyeti ve refah ve ilerlemesinin vasıtalarını sağlamak için sahip olmaları gereken her türlü hukuk ve imtiyazın verilmesine tamamen taraftarım.". 23 Haziran 1919 tarihli Erkanı Harbiyesi Umumiye Reisi Cevat Paşa'ya yazılmış mektupta ise şu ifadeler yer almaktadır: "Kürdistan'ın refah ve mutluluğuna kefil olacak bir idare tarzının temini için her vakit amadeyiz.". Tarihlerden anlaşılacağı üzere arzulanan ittifaka dönük ilk adımların atıldığı dönemdir.

Millet Meclisi açıldıktan bir gün sonra M. Kemal tarafından yapılan şu konuşma, öncesinde taahhüt edildiği üzere farklı ulusların haklarının korunacağını vurgulamaktadır: "Bu vatan sınırı dahilinde yaşayan İslami unsurların her birinin kendine mahsus olan muhitine, adetlerine, ırkına mahsus olan imtiyazları bütün samimiyetle ve karşılıklı kabul ve tasdik edilmiştir.". M. Kemal bunun artık kabul edildiğini söyler fakat konunun "mevcudiyetimiz kurtarıldıktan sonra" detaylandırılacağını da ekler. Bu kabul ve tasdik 1921 anayasası ile yasal güvenceye kavuşmuştur. Detaylar ise kurtuluştan sonraya ertelenmiştir. Fakat bunun öncesinde de bazı adımların atılmış olduğunu anlıyoruz. Bu konuda şimdiye kadar açığa çıkan en önemli belgelerden birisi Meclis Vekiller Heyetinin El Cezire Cephesi Kumandanlığına gönderdiği, oldukça önemli bir belge olan 27 Haziran 1921 tarihli talimattır. M. Kemal tarafından imzalanan talimatla "milletlerin kendi mukadderatlarını bizzat idare etmeleri hakkı"nın bütün dünyada olduğu gibi BMM'ince de tanındığı; Kürtlerin bu hak kapsamında doğrudan halk tarafından yönetilen mahalli birimler kurma haklarının olduğu ve "Kürdistan'daki bütün mesainin bu gayeye müstenit siyasete tevcihi Elcezire kumandanlığına aittir." denilerek özerklik inşa görevinin kumandanlığa verildiği görülmektedir[38]. Dolayısıyla 1921 anayasası ile çerçevesi çizilen özerklik modelinin oluşturulması için savaşın bitmesi beklenmeden, bu yönde sınırlı bir takım adımların atılmak istendiği söylenebilir.

Kurtuluştan sonra sayılabilecek bir tarihte, 16/17 Ocak 1923 tarihinde, M. Kemal bir gazetecinin Kürtler ile ilgili sorusuna, Kürtler ve Türklerin oldukça iç içe geçmiş bir coğrafyada yaşadıklarına işaret ederek, şöyle cevap vermektedir: "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu gereğince zaten bir tür mahalli muhtariyetler teşekkül edecektir.". Görüldüğü gibi M. Kemal anayasanın özerk sistemler üzerine kurulduğunu, dolayısıyla Kürtlerin de yerel özerkliğe sahip olacağını belirtmektedir.

Yukarıda anılan belgeler sebebiyle 1921 anayasasındaki özerklik hususu genel olarak Kürtlerle ilişkilendirilmiştir. Anayasada Kürtlere özerklikten bahsedilmediği, fakat bütün etnik grupların kendi kaderlerini idare edebilecekleri bir tür özerklik modelinin yer aldığını bir kez daha hatırlatalım. Fakat şunu da eklemek gerekiyor; özerklik taahhüdü Kürtleri kazanma konusunda geliştirilmiş en etkili politikadır. Özerklik modelinin terk edilmesinin üzerinden çok geçmeden isyanların başlaması bunun göstergesidir. Tekçi bir söylem ile Kürtlerin milli mücadeleye dahlini sağlamak pek mümkün olmayacaktı. Bu nedenle, sadece Kürtler için oluşturulmasa da, anayasada yer alan özerklik modelinin Kürtlerin ittifaka dâhil edilmesinin önemli bir etkeni, bir tür ön koşulu olarak ele almak doğru görünmektedir. 1925 yılında Şeyh Said direnişi sonrasında idam edilen Dersim Mebusu Hasan Hayri Bey, Dersimli 20-30 bin vatan evladının vatan savaşına katılması için bir an önce anayasanın meclisten geçmesini ve uygulamaya konulmasını

istediğinde, aslında Kürtlerin ittifaktaki konumlarını ve anayasanın Kürtler için ne anlama geldiğini çok net ortaya koymaktadır.

Sonuç

Bu yazının konusu 1921 anayasası ve Kürtler ile sınırlıdır. Dolayısıyla 1924 anayasası ile birlikte yukarıda anılan hususların tamamen terk edilmesinin nedenleri üzerinde durmayacağız. Fakat şunu belirtmekte fayda var: M. Kemal'in hazırladığı 1924 anayasası taslak metninde özerklikle ilgili maddeler aynen korunmuştur. "Bu da demektir ki 1923'ün sonbahar-kış aylarında dahi Mustafa Kemal'in önerdiği idari yapı, 1921'deki gibi vilayet ve nahiyelerin özerkliğine dayanmaktadır". 20 Nisan 1924'te yürürlüğe giren anayasa ile birlikte ise özerklik ile ilgili maddeler tamamen çıkarılmış ve Anayasada Türk kelimesine defalarca yer verilerek vatandaşlık anlayışı köklü bir değişikliğe uğramıştır. Anayasanın önemli bir kısmını oluşturan özerklik konusunda Hamit Bozarslan farklı bir noktaya daha işaret etmektedir: "Ağustos 1924'te -Şeyh Sait Ayaklanması'ndan sadece altı ay önce bir Kürt delegasyonu Diyarbakır'da devlet temsilcileriyle görüştü ve yerel özerklikle ilgili bazı ılımlı milliyetçi talepleri sundular; bu hareket, devletin misillemesine, şiddet ve baskısına yol açmadı.". 1925 Şeyh Sait Ayaklanmasından sonra ise bu politikaların tamamen terk edilerek, tekçi ve otoriter bir sistem inşasına girildiği ve çok geçmeden Kürtçe konuşulmasının bile yasaklandığı bir siyasal sistem inşa edilmiştir.

Bugüne kadar açığa çıkan belgeler gösteriyor ki, 1918-1923 yılları arasında Kemalist Hareket ile Kürtler arasında, yeni bir ülkenin kuruluşuna varacak, bir ittifak gelişmiştir. İttifakın oluşumunda iki taraf açısından farklı sebepler bulunmaktaydı. Fakat sonuç olarak Kürtlerin büyük kısmı M. Kemal'in öncülüğünde gelişen harekete eklenmişti. M. Kemal ise bu ittifakı mümkün kılacak bir siyasal örgütlenmeyi Birinci Meclis ile kurumsallaştırmıştı. Siyasal programın çerçevesi anayasa ile çizilmişti. Nitekim 1923 yılında Kürtlerle ilgili soruya, anayasayı referans göstererek cevap veren M. Kemal, ittifak metninin ne olduğuna işaret etmektedir. Anayasada yer alan, 'Türkiye Devleti' ifadesi ile çok-etnili yapıyı esas alan ülke ve vatandaş tanımı; halkçılık ilkesinin bir gereği olarak halkın kendini yönetmesinin garanti altına alınacağı bir idari yapı ve bunun somutluk kazanacağı özerklik ittifak zemininin ana hatlarını oluşturur.

1923 sonrasında ise artık işler değişmiştir. Etnisist bir anlayışa dayanan yeni bir anayasa yapılmış, Kürt ve Kürdistan ifadeleri zamanla yasaklanmış, buna karşı gelişen itirazlar ise kanlı şekilde bastırılmıştır. Ana politika tedip ve temsil, itiraz edenler için ise tenkil olmuştur. İttifakın ortadan kaldırılması, kaçırılmış bir fırsat gibi görünmektedir. Fakat epigrafta Ali Fırat'ın dediği gibi geçmişe müdahale şansımız bulunmuyor. 1921 anayasası ise bugünün sorunlar yumağını çözmek isteyenlere, tüm canlılığıyla bir yığın çözüm olanağı sunmaktadır.[1]

Selami Bulut

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://demokratikmodernite.org>

Da eklendi: 01-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 285

1926 Ankara antlaşması tam metni Musul ve Kerkük'e girebilir mi?

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230414160155482290>

1926 Ankara antlaşması tam metni Musul ve Kerkük'e girebilir mi?

1926 Ankara antlaşması tam metin neler var? Irak Kürt yönetimi Musul ve Kerkük'te referandum başlatırken Türkiye'nin bu iki ile girme şansı var mı? 1926 Ankara Antlaşması Musul ve Kerkük için ne diyor? 1926 Ankara antlaşması tam metni detaylarıyla haberimizde. IRAK'ta bugün bağımsız Kürdistan referandumu başladı. Türkiye'nin sert bir şekilde bu referanduma karşı çıkıyor ve 1926 Ankara Antlaşmasını gösteriyor. Peki 1926 Ankara Antlaşmasında neler var? Türkiye Musul ve Irak'a girebilir mi beşinci madde ne diyor?

Bugün Irak'ta yapılan bağımsız Kürdistan referandumu öncesinde Türkiye'de MGK toplantısı yapıldı. Toplantıda dikkat çeken ifadelerden biri 'ikili anlaşmalardan ve uluslararası anlaşmalardan doğan hakları' oldu. Türkiye'nin 1926 Ankara antlaşmasında neler var herkes Türkiye, Musul ve Kerkük'e girebilir mi?

MUSUL SORUNU NE NELER OLMUŞTU?

Ankara Anlaşması, 5 Haziran 1926 tarihinde Türkiye ve Irak arasındaki siyasi sınırları belirlemek ve komşuluk ilişkilerini düzenlemek için İngiltere ve Türkiye arasında Ankara'da imzalanan anlaşma.

Lozan Anlaşması'nın ardından Türkiye'nin uğraştığı sorunlar arasında Irak sınırı ve Musul sorunu yer alıyordu. İngiltere ile Türkiye arasındaki barışı tehlikeye sokan ve krizler yaratan Musul sorunu, zorlukla çözüldü.

Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalandığı dönemde Musul, Osmanlı Devleti toprağıydı ve yüzyıllarca Türk egemenliğinde kalan Musul, Misak-ı Milli sınırları içinde yer alan bir topraktı. Mondros Ateşkes Anlaşması'nın 7. maddesini kullanan İngiltere, anlaşmanın imzalanmasının ardından Musul'u işgal etti. Türkiye, Lozan Konferansı'nda Musul ve Kerkük'ün Misak-ı Milli

sınırları içerisinde yer aldığını belirterek İngiltere'nin Musul'dan çekilmesini ve Musul'un Türkiye'ye bırakılmasını talep etti.

Ancak İngiltere ise, Musul bölgesinin geleceğinin Milletler Cemiyeti'nin kararına bırakılmasını istedi. Musul sorununa çözüm getirmek için İngiltere ile ilk kez 1924 yılında İstanbul Haliç Konferansı'na görüşmeler düzenlendi. İngilizler, Musul'un yanı sıra Hakkari'yi de isteyince anlaşma olmadı.

7 HAZİRAN 1926'DA ANTLAŞMA ONAYLANDI

İngilizler, anlaşmayı zorla kabul ettirmek için Türkiye'ye bazı olayları bahane ederek bir ultimatom verdi. Verilen ultimatomda, İngiltere'nin isteklerinin kabul edilmemesi durumunda askeri müdahalenin yapılacağı belirtildi. Türk hükümeti ise, İngiltere'nin verdiği ultimatomla karşılık olarak, olası bir askeri müdahalede sınırlarını ve bağımsızlığını korumak için her türlü önlemi alacağını ve karşılığını vereceğini bildirdi.

Türk hükümetinin verdiği sert ve kesin karar karşısında cesaret edemeyen İngiltere herhangi bir harekette bulunmadı. 1926 yılında Milletler Cemiyeti'ne taşınan Musul sorunu, burada da çözülmedi ve Yüksek Adalet Divanı'na taşındı.

Burada da olumlu bir sonuç alınmayınca sonunda İngilizler ile Ankara'da yapılan görüşmeler sonucunda Ankara Anlaşması'nın imzalanmasına karar verildi. 5 Haziran 1926 tarihinde imzalanan Ankara Anlaşması, 7 Haziran 1926 tarihinde TBMM'de onaylandı ve kabul edildi.

ANKARA ANTLAŞMASI TAM METNİ

Madde 1: Türkiye ile Irak arasındaki hudut Cemiyet-i Akvam'ın 29 Ekim 1924 tarihli toplantısında kararlaştırıldığı şekilde (Brüksel Sınır Çizgisi) kesinleşmiştir.

Madde 2: Son fıkrası saklı kalmak üzere 1. maddede tespit edilmiş hudut bu antlaşmaya bağlı 1/250.000 ölçekli harita üzerinde gösterilmiştir. Metin ile harita arasında aykırılık vukuunda metin geçerli olacaktır.

Madde 3: 1. maddede tasrih edilen hudut hattını arazi üzerinde belirlemek üzere bir Hudut Komisyonu kurulacak, bu komisyon Türkiye Hükümetince tayin olunacak iki yetkili ve İngiltere ile Irak hükümetleri tarafından beraberce tayin edilecek iki temsilci ile uygun gördüğü takdirde İsviçre Cumhurbaşkanı'nın İsviçre vatandaşları arasından seçilecek bir başkandan oluşacaktır. Komisyon en kısa sürede ve en geç bu antlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak altı ay içinde toplanacak ve çoğunluğun alacağı karara bütün tarafların uyması mecburî olacaktır.

Tahdid-i Hudut Komisyonu her durumda bu antlaşmadaki tarifleri pek yakından takibe gayret edecek, komisyonun masrafları Türkiye ile Irak arasında eşit olarak taksim olunacaktır. İlgili devletler komisyonun vazifesini yapabilmesi için gerekli yerleşme, işçi, malzeme ile ilgili bütün mevzularda gerek doğrudan doğruya gerekse mahallî makamlar eliyle yardım etmeyi taahhüt ederler.

Söz konusu devletler bundan başka komisyonca konulacak nirengi noktalarına, hudut işaretlerine kazık ve alâmetlere riayet etmeyi taahhüt ederler.

Hudut işaretleri birinden diğeri görülebilecek surette yerleştirilecek ve üzerlerine numara konulacaktır. Bunların mevkileri ile numaraları bir harita üzerinde gösterilecektir.

Hudut belirleme kesin zabıtnamesi.; ve buna ekli harita ve vesikalar üç nüsha olarak tanzim edilecek ve bunlardan ikisi hemhudut devletlerin hükümetlerine ve üçüncüsü, aslına uygun tastiklenmiş suretleri Lozan Anlaşması'na imza koyan devletlere tebliğ edilmek üzere, Fransa Hükümeti'ne verilecektir.

Madde 4: 1. madde mucibince Irak'a terkedilen arazideki ahâlinin tabiiyeti Lozan Anlaşması'nın 30-36. maddelerine dayanılarak halledilecektir.

Taraflar Lozan Anlaşması'nın 31, 32 ve 34. maddelerinde kayıtlı, seçme hakkının bu antlaşmanın yürürlüğe konulduğu tarihten başlayarak on iki ay müddetle geçerli olabileceğini kararlaştırmışlardır.

Bununla beraber Türkiye, ahâliden seçme haklarını Türkiye uyruğu için kullananların işbu haklarını tanımak hususunda hareket serbestisini muhafaza eder.

Madde 5: Taraflardan her biri 1. maddede belirlenen sınır hattının kesin ve bozulmaz olduğunu kabul ederek bunu değiştirmeye matuf her türlü teşebbüsten sakınmayı taahhüd eder.

Türkiye ile Irak Arasındaki İyi Komşuluk Münasebetleri

Madde 6: Taraflar bir veya birkaç silahlı kişinin sınır mıntıkasında yağmacılık veya eşkiyalık yapmak maksadıyla girişecekleri hazırlıklara, sahip oldukları bütün vasıtalarla karşı koymayı ve bunların sınırdan geçmelerine mani olmayı karşılıklı olarak taahhüd ederler.

Madde 7: 11. maddede zikredilen yetkili memurlar sınır mıntıkasında yağmacılık veya eşkiyalık yapmak için bir veya birkaç silahlı kişinin hazırlıklarda bulduklarını haber aldıklarında ihmal etmeden birbirlerini haberdar edeceklerdir.

Madde 8: 11. maddede zikredilen yetkili memurlar, buldukları yerlerde yapılmış olabilecek bütün yağmacılık ve haydutluk fiillerinden karşılıklı olarak birbirlerine haber vereceklerdir.

Haberdar edilecek memurlar ellerindeki bütün vasıtalarla söz konusu fiillerin fâillerinin sınırdan geçmelerine mani olmaya gayret edeceklerdir.

Madde 9: Silahlı bir veya birkaç kişi sınır mıntıkasında bir cinayet veya cürüm işledikten sonra diğer sınır mıntıkasına ilticâ ederse oranın, bu kişileri silahları ve yağma ettikleri eşya ile birlikte, uyruğu bulunduğu tarafa teslim etmesi mecburîdir.

Madde 10: Antlaşmanın işbu faslının tatbik mıntıkası Türkiye'yi Irak'dan ayıran bütün sınır ile bu sınırın iki yanında 75 km. derinliğinde bulunan mıntıkadır.

Madde 11: Antlaşmanın işbu faslını tatbik etmekle görevli yetkili memurlar şunlardır: Umumî işbirliğini tanzim ve alınacak tedbirlerin mesuliyeti kendilerinde olmak üzere; Türkiye tarafından askerî sınır kumandanı, Irak tarafından Musul ve Erbil mutasarrıfları; mahallî bilgilerin ve acil tebligatın teatisi için Türkiye tarafından vâililerin uygun görmesi ile tayin edilecek memurlar; Irak tarafından Zaho, İmâdiye, Zibar ve Revanduz kaymakamlarıdır.

Türkiye ve Irak hükümetleri gerek on üçüncü maddede zikrolunan Dâimi Hudut Komisyonu

marifetiyle ve gerek siyasî yolla birbirini haberdar ederek, idarî sebeplerden dolayı yetkili memurların listesini deęiřtirebileceklerdir.

Madde 12: Türkiye ile Irak memurları dięer taraf uyruęundan olup, kendi toprakları üzerinde bulunan ařiret beyleri, řeyh veya öteki azaları ile resmî veya siyasî mahiyete sahip her türlü haberleřmeden kaçınacaklardır. Taraflar sınır mıntıkasında dięer devlet aleyhine yönelmiř hiębir propaganda teřkilâtına ve topluluęuna izin vermeyeceklerdir.

Madde 13: Antlařmanın bu faslının hükümlerinin icrasını kolaylařtırmak ve genellikle sınır üzerinde iyi komřuluk münasebetlerini sürdürmek üzere zaman zaman Türkiye ve Irak hükümetleri tarafından karřılıklı olarak tayin edilecek, eřit sayıda memurlardan mürekkebe bir Dâimî Hudûd Komisyonu kurulacak ve en az altı ayda bir kere ve durum gerektirdięi takdirde daha sık olarak toplanacaktır. Sıra ile Türkiye ve Irak'da toplanacak olan bu komisyon, antlařmanın bu faslının hükümlerinin icrasına müteallik iřleri ve ilgili sınır mıntıka memurları arasında anlaşmazlıęa sebebiyet veren, dięer her türlü sınır meselelerini dostça çözmek vazifesiyle mükellef olacaktır. Komisyon bu antlařmanın yürürlüęe girdięi tarihi takib eden iki ay zarfında ilk olarak Zaho'da toplanacaktır.

Genel Hükümler

Madde 14: Her iki ülke arasında ortak çıkarlar sahasını genişletmek maksadıyla, Irak Hükümeti bu antlařmanın yürürlüęe konulması gününden itibaren 25 sene müddetle, 14 Mart 1925 tarihli İmtiyaz Mukavelenamesi'nin 30. maddesi mucebince Turkish Petroleum Kumpanyasından, petrol ihraç edebilecek olan řirketlerden veya řahıslardan, teřkil edilecek olan muavin řirketlerden saęlanan gelirlerin %10'unu Türkiye Hükümeti'ne ödeyecektir.

Madde 15: Türkiye ve Irak, dost devletler arasında geęerli bir suçluların iadesi Anlařması yapmak üzere açık müzakerelere giriřmeęe karar vermiřlerdir.

Madde 16: Irak Hükümeti kendi ülkesinde ikamet eden řahısları bu antlařmanın imzasına kadar Türkiye lehindeki düşünce ve siyasî hareketlerinden dolayı tedirgin etmemeęi ve onlara en geniş manada bir genel af tanımayı taahhüd eder.

Bu konuda verilmiř mahkeme kararlarının hepsi geęersiz kabul edilecek ve sürdürülmekte olan bütün kovuřturmalar durdurulacaktır.

Madde 17: Bu antlařma tasdiknamelerin teatisinden itibaren yürürlüęe girecektir. Antlařmanın ikinci faslı antlařmanın yürürlüęe girdięi tarihten itibaren on sene müddetle yürürlükte kalacaktır.

Antlařmanın yürürlüęe girdięi tarihten itibaren iki sene sonunda taraflardan her biri söz konusu faslı kendi açısından feshetmek hakkına sahip olacaktır. Keyfiyet, feshin bildirildięi tarihten itibaren bir sene sonra geęerli olacaktır.

Madde 18: Bu antlařma taraflarca tasdik edilecek ve tasdiknameler süratle Ankara'da teati edilecektir. Antlařmanın tasdiklenmiř suretleri Lozan Anlařması'nı imza eden devletlere gönderilecektir.

Ek: Bu fasıl Türkiye ile Irak arasında sınır hattının Cemiyet-i Akvam'ın 29 Ekim 1924 tarihli

toplantısında kararlaştırılmış güzergâha göre tespit olunan kesin şeklini açıklamaktadır.

TÜRKİYE MUSUL VE IRAK'A GİREBİLİR Mİ?

Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim üyesi Prof. Dr. Mehmet Akif Okur: "Kuzey Irak'taki bölgesel yönetimin hayat damarları Türkiye'den geçiyor. Bölgesel yönetimin ekonomisi, gelirlerinin yüzde 80-90'ı Türkiye ile bağlantılı kazanılıyor. Türkiye'nin petrol satışlarını durdurması, bölgesel ticarete kısıtlama getirmesi bile Erbil'i ciddi ölçüde zora sokacaktır. Erbil bugün uzun süredir maaşları ödeyemeyen, temel alt yapı ile ilgili hizmetleri sunamayan bir yapı olarak karşımıza sunuyor.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Klasörler (Dosyalar):	Kerkük sorunu
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.internethaber.com>

Da eklendi: 14-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 286****BARIŞ ANDLAŞMASI**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230424193155485242>

BARIŞ ANDLAŞMASI

Lozan, 24 Temmuz 1923

Bir yandan, Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devletleri, Ve öte yandan, Türkiye 1914 yılından beri Doğunun dirliğini bozan savaş durumuna, birlikte, kesinlikle son vermek isteğiyle, Ve kendi uluslarının ortak genlik ve mutluluğu için gerekli olan dostluk ve ticaret ilişkilerini aralarında yeniden kurmak amacı ile, Ve bu ilişkilerin devletlerin bağımsızlık ve egemenliğime saygı ilkesine dayandırılması gereğini düşünerek, bu konuda bir Andlaşma yapmağa karar vermişler ve yetkili Temsilcileri olarak.: Büyük Britanya ve İrlanda Krallığı Birliği, Denizaşırı Britanya ülkeleri yüce Kralı ve Hindistan İmparatoru : İstanbul'da Yüksek Komiser Soylu Sir Horace George Montagu Rumbold, Baronet G.C.M.G;

Fransız Cumhuriyeti: Fransa Büyükelçisi, Cumhuriyetin Doğuda Yüksek Komiseri, Lejyon Donör ulusal nişanının Grand Ofisyne rütbesine sahip General Mösyö Maurice Pelle; İtalya Yüce Kralı: Senatör, İtalya Büyükelçisi, İstanbul'da Yüksek Komiser, Sen Moris ve Lazar ve Kuron Ditali nişanlarının Gran Kruva rütbesine sahip soylu Marki Camille Garroni; Atina Olağanüstü Temsilcisi ve Orta elçisi, Sen Moris ve Lazar nişanlarının Komandör ve Kuron Ditali nişanının Grand Ofisyne rütbesine sahip Mösyö Jules Cesar Montagna;

TÜRKİYE'NİN SIYASAL ANDLAŞMALARI

Bu nedenle, Lozan Barış Andlaşması yapıncaya dek, Berlin'deki Büyükelçilikte bırakılan Numan Tahir Bey (Seymen), İsviçre Büyükelçiliğine bağlı olarak, siyasal olmayan işleri yürütmüştü. Lozan Andlaşmasından sonra, Almanya Rudolf Nadolny'yi 1924 Haziranında Elçi sanı ile Türkiye'ye göndermişti, ilkin İstanbul'da göreve başlayan Alman Elçisi 30 Mart 1925 günü Büyükelçi sanı ile Ankara'da güven mektubunu sunmuştur. Ona karşılık, Türkiye Hükümetinin, Lozan Andlaşması yürürlüğe girer girmez, Berlin'e Büyükelçi olarak yolladığı Kemalettin Sami Paşa 21 Haziran 1925 günü güven mektubunu sunmu ştur.

Avusturya ile : Mondros Silah Bırakışılmadan sonra Osmanlı Devleti Avusturya ile de ilişkilerini kesmek zorunda kalmıştı. Bu arada Avusturya, Macaristan'dan ayrılıp bir Cumhuriyet olmuştu. Osmanlı Devletinin Viyana'daki son Büyükelçisi Hüseyin Hilmi Paşa ile Avusturya - Macaristan'ın İstanbul'daki Büyükelçisi John Von Pallavicini yurtlarına dönmüştü. Lozan Andlaşmasından sonra, Ankara'da ilk Avusturya Elçisi Auguste Kral 25 Kasım 1924 günü ve Türkiye'nin ilk Viyana Elçisi Hamdi Bey (Arpağ) 1925 yılı Haziranında güven mektuplarını sunmuşlardır.

Macaristan ile : I. Dünya Savaşından sonra Avusturya'dan ayrılarak yeni bir Cumhuriyet olan Macaristan'ın Türkiye'ye yolladığı ilk Elçi Dr. Tahy de Tavar 11 Mayıs 1924 günü ve Türkiye'nin ilk Budapeşte Elçisi Hüsrev Bey (Gerede) ise 9 Mayıs 1924 günü güven mektuplarını sunmuşlardır.

Bulgaristan ile : I. Dünya Savaşı sonunda Sofya'daki Osmanlı Elçisi Safa Bey ile İstanbul'daki Bulgar Elçisi Nedelko Koloucheff ülkelerine dönmüşlerdi. Türkiye 1923 Şubatından başlayarak Sofya'da ve Bulgaristan 1924 yılından başlayarak İstanbul'da yarı resmi temsilciler bulundurduktan sonra, ilk Türk Elçisi Servet Cemal Bey (Balısoy) 1924 Ağustosunda Sofya'da ve ilk Bulgar Elçisi Todor Pavlov 5 Mayıs 1927 günü Ankara'da güven mektuplarını sunmuşlardır.

Polonya ile : 1. Dünya Savaşından sonra kurulan Polonya Cumhuriyetinin Ankara'ya yolladığı ilk Elçi Romani Knoll 25 Haziran 1924 günü ve ilk Türk Elçisi İbrahim Tali Bey de, bir kaç gün sonra Varşova'da güven mektuplarını vermişlerdir.

Çek - Slovak Devleti : I. Dünya Savaşından sonra kurulan bu Cumhuriyetin ilk Ankara Elçisi Dr.

Rud Svetlik 18 Ekim 1925 günü ve Türkiye'nin ilk Prag Elçisi Vasıf Bey (Çınar) da 22 Ağustos 1925 günü güven mektuplarını sunmuşlardır.

Japonya Yüce İmparatoru :

Soley Levan nişanının birinci rütbesine sahip Roma olağanüstü ve yetkili Büyükelçisi Mösyö Kentaro Otchiai Jusammi;

Yunanlılar Yüce Kralı:

Eski Bakanlar Kurulu Başkanı Sovör nişanının Gran Kruva rütbesine sahip Mösyö Eleftherios K. Venizelos,

Londra olağanüstü Temsilcisi ve Ortaelçisi Sovör nişanının Komandör rütbesine sahip Mösyö Demette Caclamanos;

Romanya Yüce Kralı:

Ortaelçi Mösyö Constantin İ.Diamandy, Ortaelçi Mösyö Constantin Contzesco;

Sırp - Hırvatlar - Slovenler Yüce Kralı:

Bem olağanüstü Temsilcisi ve Ortaelçisi Mösyö Doktor Vliloutine Yovanovitch;

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti:

Dışişleri Bakanı, Edirne Milletvekili İsmet Paşa, Sağlık ve Sosyal Yardım İşleri Bakanı, Sinop Milletvekili, Doktor Rıza Nur Bey,

Eski Bakan, Trabzon Milletvekili Hasan Bey;

Sayın kişilerini atamışlardır. Adları anılan bu kişiler, yöntemine uygun ve geçerli görülen, yetki belgelerini sunduktan sonra, aşağıdaki maddeleri kararlaştırmışlardır :

BÖLÜM : I

SİYASAL HÜKÜMLER

Madde 1 — İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konulması gününden başlayarak, bir yandan Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp -Hırvat - Sloven Devletleri ve öte yandan Türkiye ve onların uyrukları arasında barış durumu kesinlikle yeniden kurulmuş olacaktır.

Taraflar arasında resmi ilişkiler kurulacak ve onların toprakları üzerinde diplomasi ve konsolosluk memurları, yapılacak özel anlaşmalar bozulmaksızın, devletler hukukunun genel ilkeleriyle belirlenmiş haklara sahip olacaklardır.

KESİM : I

1. TOPRAKLARA İLİŞKİN HÜKÜMLER :

Madde 2 — Karadeniz'den Akdeniz'e dek Türkiye'nin sınırı aşağıdaki biçimde saptanmıştır. (Ekli bir numaralı haritaya bakılması) :

Birincisi - Bulgaristan ile :

Rezvaya ağzından Türkiye, Bulgaristan ve Yunanistan sınırlarının Meriç üzerinde kesiştiği noktaya dek;

Bulgaristan'ın bugün çizilmiş olduğu biçimde güney sınırı;

İkincisi - Yunanistan ile :

Oradan Arda ve Meriç ırmaklarının birleştiği noktaya dek;

Meriç yatağı;

Oradan Arda kaynağına doğru bu ırmak üzerinde ve Çörek -Koyun hemen çevresinde olmak üzere, toprak üzerinde belirlenecek bir noktaya dek;

Arda yatağı :

Oradan güney - doğu doğrultusunda Bosna Köyü'nün bir kilometre yukarısında Meriç üzerindeki bir noktaya dek;

Bosna Köyü'nü Türkiye'de bırakan belirgin ölçüde düz bir çizgi. Çörek köyü, beşinci Maddede anılan Komisyonca halkın çoğunluğunun Türk ya da Rum olarak belirlenmesine göre, Türkiye'ye,

ya da Yunanistan'a verilecektir. 11 Ekim 1922 gününden sonra bu Köye göç etmiş olan halk bu konuda hesaba katılmayacaktır.

Oradan Adalar Denizine dek;

Meriç yatağı :

Madde 3 — Karadeniz'den İran sınırına dek Türkiye'nin sınırı aşağıdaki biçimde saptanmıştır.

Birincisi - Suriye ile;

20 Ekim 1921 günü yapılan Fransa - Türkiye Andlaşmasının 8. Maddesinde tanımlanmış sınır.

İkincisi - Irak ile :

Türkiye ile Irak arasındaki sınır dokuz ay içinde Türkiye ile Büyük Britanya arasında dostça belirlenecektir.

Sınır çizgisi konusunda alınacak karara değin, Türkiye ve Britanya Hükümetleri kesin geleceği bu karara bağlı toprakların bugünkü durumunda herhangi bir değişiklik ortaya koyacak nitelikte askersel ya da başka türlü hiç bir eylemde bulunmamayı karşılıklı olarak yükümlenirler.

Madde 4 — İşbu Andlaşmada anılan sınırlar, bu Andlaşmaya bağlı 1/1000.000 ölçeğindeki haritalar üzerinde çizilmiştir. Andlaşma metni ile haritalar arasında aykırılık ortaya çıkarsa Andlaşma metni geçerli olacaktır.

Madde 5 — İkinci Maddenin ikinci fıkrasında yazılı sınırı topraklar üzerinde çizmekle bir Sınır Çizim Komisyonu görevlendirilecektir. Bu Komisyon, her Devlet için birer yetkili temsilci olmak üzere, Yunanistan ve Türkiye yetkili temsilcileri ile, bu hükümetlerce bir üçüncü Devletin uyrukları içinden, seçilecek bir Başkandan oluşacaktır.

Söz konusu Komisyon yönetsel sınırları ve yerel ekonomik çıkarları, olanak bulunduğu ölçüde, gözönünde tutarak, işbu Andlaşmadaki tanımları en, yakından izlemeğe her durumda çaba gösterecektir.

Komisyonun kararları oy çoğunluğu ile alınacak ve bu kararlar ilgili taraflar için uyulması zorunlu olacaktır.

Komisyonun harcamaları ilgili Taraflarca eşit biçimde karşılanacaktır.

Madde 6 — Bir ırmak ya da akarsuyun, kıyılarıyla değil de, yatağı ile belirlenen sınıra gelince, işbu Andlaşmanın tanımlarında kullanılan (Cours) yatak veya (Chenal) kanal terimleri, bir yandan, ulaşımaya uygun, olmayan ırmaklarda su yatağının ya da başlıca kolunun, öte yandan gidiş gelişine uygun, olan ırmaklarda başlıca ulaşım kanalının orta çizgisi anlamına gelir.

Bununla birlikte, yatak ya da kanalın olası değişmelerinde, sınır çizgisinin, yukarıda belirtilen biçimdeki çizgiyi mi izleyeceğine, yoksa anılan, yatak ya da kanalın işbu Andlaşmanın, yürürlüğe konulduğu andaki durumuna göre kesinlikle mi belirleneceğine karar vermeğe Sınır Çizim Komisyonu yetkili olacaktır.

İşbu Andlaşmada tersine bir hüküm olmadıkça, deniz sınırları kıyından üç milden aşağı uzaklıktaki ada ve adacıkları kapsar.

Madde 7 — İlgili Devletler Sınır Çizim Komisyonuna görevi için gerekli her türlü belgeleri, özellikle bugünkü ve eski sınırın çizilmesine ilişkin tutanakların onaylı örneklerini, eldeki büyük ölçekli tüm haritaları, uzaklıklara ilişkin bilgileri, düzenlenip yayınlanmamış uzaklık haritalarını ve sınır boyundaki ırmakların yatak değiştirmesi konusundaki bilgileri vermeyi yükümlenirler. Türk makamlarının elinde bulunan haritalar, uzaklığa ilişkin bilgiler ve hatta yayınlanmamış haritalar, işbu Andlaşma yürürlüğe konulur konulmaz, en kısa süre içinde Komisyon Başkanına İstanbul'da verilecektir.

Bundan başka, ilgili Devletler Komisyona tüm belgelerin, özellikle plânlar ve kadastroların, tapu

defterlerinin verilmesi ve anılan Komisyonun, isteği üzerine, mal ve topraklara ve ekonomik durumlara ilişkin tüm bilgilerin ve yararlı başkaca bilgilerin sunulması için, yerel makamlara yönerge vermeği yükümlenirler.

Madde 8 — İlgili Devletler Sınır Çizim Komisyonuna, görevlerinin yerine getirilmesi için gerekli ulaştırma, ev, iş kolu ve gereçlere (direkler, sınır işaretleri) ilişkin yardımı gerek doğrudan doğruya, gerek yerel makamlar aracılığı ile yapmayı yükümlenirler. Özellikle Türkiye Hükümeti, gerektiğinde, görevini yapabilmesi için Sınır Çizim Komisyonuna yardım etmeği, yetenekli teknik personeli vermeyi yükümlenir.

Madde 9 — İlgili Devletler Komisyonca konulmuş olan nirengi noktalarını, işaretlerini, direk ya da sınır işaretlerini korumağı yükümlenirler. :

Madde 10 — Sınır işaretleri birbirinden gözle görülebilecek uzaklıklara yerleştirilecektir. Bunlara numara konulacak, buldukları yerler ve numaraları bir harita üzerinde belirtilecektir.

Madde 11 — Sınırlamaya ilişkin kesin tutanaklar ve ek haritaları ile belgelerin asılları üç örnek olarak düzenlenecektir. Bunlardan ikisi ortak sınıra sahip devletler hükümetlerine verilecek ve üçüncü örneği ise, işbu Andlaşmayı imza eden devletlere onaylanmış birer örneğini sunacak olan, Fransa Cumhuriyeti Hükümetine gönderilecektir.

Madde 12 — İmroz ve Bozca Adaları ile Tavşan Adaları dışında, Doğu Akdeniz Adaları ve özellikle Limni, Semendirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adaları üzerinde Yunan egemenliğine ilişkin 17/30 Mayıs 1913 günlü Londra Andlaşmasının beşinci ve 1/14 Kasım 1913 günkü Atina Andlaşmasının on beşinci Maddeleri hükümleri uyarınca 13 Şubat 1914 günkü Londra Konferansında alınıp 13 Şubat 1914 günü Yunan Hükümetine bildirilen karar, işbu Andlaşmanın İtalya'nın egemenliği altına konulan ve on beşinci Maddede yazılı olan Adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak koşulu ile doğrulanmıştır. Asya kıyısından üç milden az uzaklıkta bulunan Adalar, işbu Andlaşmada tersine hüküm olmadıkça, Türkiye egemenliği altında kalacaktır.

Madde 13 — Barışın korunmasını sağlamak amacı ile, Yunan Hükümeti, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adalarında aşağıdaki önlemlere saygı göstermeği yükümlenirler :

Birincisi : Bu Adalarda hiçbir deniz üssü ve hiçbir istihkâm kurulmayacaktır.

İkincisi : Yunan, savaş uçakları ve öteki hava araçlarının Ana-dolu kıyısındaki topraklar üzerinde uçuşu yasaklanacaktır.

Buna karşılık, Türkiye Hükümeti de savaş uçaklarının ve öteki hava araçlarının sözügeçen Adalar üzerinde uçuşunu yasaklayacaktır.

Üçüncüsü : Söz konusu Adalarda Yunan, Silâhli Kuvvetleri, silâh altına alınıp yerinde eğitilebilecek olan normal askersel birlikle ve, tüm Yunanistan topraklarındaki jandarma ve polis sayısı ile orantılı olacak, bir jandarma ve polis örgütü ile sınırlı kalacaktır.

Madde 14 — Türkiye egemenliği altında kalan İmroz ve Bozca Adaları, yerel yönetim ve kişi ve malların korunması konusunda, yerli elemanlardan oluşan ve müslüman olmayan yerli halka her bakımdan güven verici özel bir yerel yönetimden yararlanacaktır. Bu Adalarda güvenlik ve düzen, yukarıda sözügeçen yerel yönetim eliyle yerli halk arasından toplanan ve yerel yönetimin emrinde bulunan bir polis tarafından sağlanacaktır.

Rum ve Türk nüfus mübadelesine ilişkin olarak Yunanistan ile Türkiye arasında yapılmış ya da yapılacak bağitlar İmroz ve Bozca Adaları halkına uygulanmayacaktır.

Madde 15 — Türkiye aşağıda sayılan Adalar üzerindeki tüm hak ve senetlerinden İtalya yararına vazgeçer : Bugün İtalya'nın işgali altında bulunan Astampalya (Astropalia), Kodoş (Rhodes), Kalki (Calki), Skarpanto, Kazos (Casso), Piskopis (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Lcros, Patmos, Lipsos (Lipso), Sombeki (Simi) ve İstanköy (Koş) Adaları ile bunlara bağlı olan adacıklar ve Meis (Castellorizo) Adası (2 numaralı haritaya bakılması).

Madde 16 — Türkiye işbu Andlaşmada belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup gene bu Andlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalardaki bu toprak ve Adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden vazgeçtiğini açıklar. İşbu Maddenin hükümleri komşuluk nedeniyle Türkiye ile ortak sınırı bulunan ülkeler arasında kararlaştırılmış ya da kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz.

Madde 17 — Türkiye'nin Mısır ve Sudan üzerindeki tüm hukuk ve senetlerinden vazgeçmesine ilişkin hüküm 5 Kasım 1914 gününden başlayarak geçerlidir.

Madde 18 — Mısır'dan alınan vergi karşılık gösterilerek sağlanan Osmanlı istikrazlarına, yani 1855, 1891, 1894 istikrazlarına ilişkin tüm bağlantı ve yükümlerden Türkiye aklanmıştır. İşbu üç istikraz taksitleri için. Mısır'ın yaptığı yıllık ödemeler bugün Mısır Borçları taksitlerinin bir parçasını oluşturduğundan, Mısır Osmanlı Genel Borçlarına ilişkin öteki tüm yükümlerden aklanmıştır.

Madde 19 — Mısır Devletinin tanınmasından doğan sorunlar, ilgili devletler arasında saptanacak koşullara göre sonradan kararlaştırılacak hükümlerle çözümlenecek ve Türkiye'den ayrılan topraklara ilişkin, olan Andlaşma hükümleri Mısır Devletine uygulanmayacaktır.

Madde 20 — Türkiye, Britanya Hükümetince Kıbrıs'ın 5 Kasım 1914'te açıklanan ilhakını tanıdığını bildirir.

Madde 21 — 5 Kasım 1914 tarihinde Kıbrıs Adasında yerleşmiş olan Türk uyrukları, yerel yasanın belirlediği koşullara göre, İngiltere uyrukluğuna geçecek ve böylece Türk uyrukluğunu yitireceklerdir. Bununla birlikte, bu Türkler, isterlerse, bu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından bağlayarak iki yıllık bir süre içinde, Türk uyrukluğunu seçebileceklerdir. Bu durumda, seçme haklarını kullandıkları günü izleyen on iki ay içinde Kıbrıs Adasından ayrılmak zorunda kalacaklardır.

İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konulması günü Kıbrıs Adasında yerleşmiş bulunup da, yerel yasanın belirlediği koşullara uyularak yapılan işlem üzerine, o gün İngiltere uyrukusunu edinmiş ya da edinmek üzere bulunmuş olan Türk uyrukları da bu nedenle Türk uyrukluğunu yitireceklerdir.

Şurası da kararlaştırılmıştır ki, Kıbrıs Hükümeti, Türkiye Hükümetinin izni olmaksızın Türk uyrukluğundan başka bir uyrukluğuna edinmiş olan kimselere İngiltere uyrukluğuna tanımayı reddetmek yetkisine sahip olacaktır.

Madde 22 — Türkiye, 27. Maddenin genel hükümlerini bozmamak koşulu ile, 18 Ekim 1912 günlü Lozan Andlaşması ve ona ilişkin Bağitlar gereğince, her ne nitelikte olursa olsun, Trablusgarp (Libya) üzerinde sahip olmuş bulunduğu tüm hak ve ayrıcalıkların kesinlikle kaldırılmış olmasını tanıdığını açıklar.

2. ÖZEL HÜKÜMLER

Madde 23 — Bağitlı Yüksek Taraflar, Boğazlar Rejimine ilişkin bugün yapılmış Sözleşmede açıkladığı üzere, Çanakkale Boğazında, Marmara Denizinde ve Karadeniz Boğazında denizden ve havadan, gerek barış, gerek savaş zamanlarında özgürce geçiş ve gidiş - geliş ilkesini kabul ve açıklama konusunda anlaşmışlardır. Bu Sözleşme, buradaki Yüksek Bağitlı Taraflar için, işbu Andlaşmada yazılmış olsa idi onun sahip olacağı güç ve değerin tıpkısına sahip olacaktır.

Madde 24 — İşbu Andlaşmanın 2. Maddesinde belirtilen sınırın rejimine ilişkin olarak bugün yapılan özel Sözleşme, onun Bağitlı Yüksek Tarafları için, bu Andlaşmadaki güç ve değerin tıpkısına sahip olacaktır.

Madde 25 — Türkiye kendisi ile yanyana savaşmış Devletler ile öteki bağitlı Devletler arasında yapılan Barış Andlaşmaları ve ona ek Sözleşmelerin geçerliğini tanımağı ve eski Almanya İmparatorluğu, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan toprakları ile ilgili olarak alınmış ya da alınacak kararları kabul etmeğı ve böylece belirlenecek sınırları içindeki yeni Devletleri tanımağı yükümlenir.

Madde 26 — Türkiye şimdiden Almanya'nın, Avusturya'nın, Bulgaristan'ın, Yunanistan'ın, Macaristan'ın, Polonya'nın, Romanya'nın, Sırp - Hırvat - Sloven Devleti ve Çek - Slovakya Devletinin sınırlarını, işbu sınırların 25. Maddede anılan Andlaşmalar ya da ek tüm Sözleşmelerle saptanmış ya da saptanacağı biçimde tanıdığını ve kabul ettiğini açıklar.

Madde 27 — Türkiye Hükümeti ya da Türkiye makamlarınca, Türkiye toprakları dışımla, işbu Andlaşmayı imzalayan öteki Devletlerin egemenliği altında ya da koruyuculuğunda bulunan toprakların yurttaşları ile Türkiye'den ayrılan toprakların yurttaşları üzerinde siyasal, yasama ya da yönetsel konularda, her ne nedenle olursa olsun, hiçbir yetki ya da yargı hakkı kullanılmayacaktır.

Şurası da kararlaştırılmıştır ki, İslam dini makamlarının dinsel yetkilerine bir zarar gelmemektedir.

Madde 28 — Bağitlı Yüksek Taraflar Türkiye'de Kapitülasyonların tümü ile kaldırılmasını, her biri kendisi ile ilgili olarak, kabul ettiklerini açıklarlar.

Madde 29 — Fransız uyruklu Faslılar ve Tunuslular Türkiye'de öteki Fransız uyruklarına uygulanan rejimin, her bakımdan tıpkısına bağli olacaklardır.

Trablusgarp ve Bingazi halkı Türkiye'de öteki İtalyan, uyruklarına uygulanan rejimin her bakımdan tıpkısına bağli olacaktır.

Bu Madde, kökeni Tunuslu, Trablusgarpb ve Faslı olupta Türkiye'de yerleşmiş bulunanların uyrukluğunda bir hüküm ortaya koymaz

Karşılık olarak, Türk uyrukları da, 1. ve 2. Fıkra hükümlerinden yararlanan halkın yaşadığı ülkelerde, Fransa ve İtalya'daki rejimlerin, tıpkısından yararlanacaklardır.

Birinci Fıkradaki hükümlerden halkı yararlanan ülkelere gelen ya da bu ülkelere yollanan inalların Türkiye'de bağli olacağı rejim ile buna karşılık Türkiye'den gelen ya da Türkiye'ye yollanan malların söz konusu ülkelere bağli olacağı rejim Fransa Hükümeti ile Türkiye Hükümeti arasında bir anlaşma ile belirlenecektir.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: coğrafya

İçerik Kategorisi: Tarih
Belge Türü: Orijinal dili
Yayın Türü: Born-digital
Lehçe: Türkçe
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Türkiye
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.msxlabs.org/forum/turkiye-cumhuriyeti/18834-lozan-antlasmasi.html>

Da eklendi: 24-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 287

Barış Ünlü: Kürtler ırkçı olamaz çünkü ırkçılık bir sistemdir

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220816171259428663>

İrkçılığın tarihsel, toplumsal ve kurumsal bir sistem olduğunu söyleyen araştırmacı Barış Ünlü'ye göre Türkiye'de bir Kürt'ün veya Ermeni'nin ırkçı olması mümkün değil, çünkü ırkçılık bir sistemdir. Türkiye'deki toplumsal, siyasal, iktisadi sistemin Abdülhamit döneminde tesis edilen Müslümanlık Sözleşmesi ve Mustafa Kemal tarafından oluşturulan Türklük Sözleşmesi üzerinden varlığını sürdürdüğünü söyleyen Ünlü'yle büyük tartışma yaratacağı anlaşılan "Türklük Sözleşmesi" kitabını konuştuk.

Belli kriz anlarına karşı devletin geliştirdiği politikaları çoğunlukla "devlet aklı" denen, fakat çerçevesi net olmayan bir mefhumla bağlarız. Kürt sorununa yönelik geliştirilen "çözüm sürecinin" de, savaş sürecinin de hep bu akla dayandığına dair değerlendirmeler yapılır. Barış İçin Akademisyenler'in, devletin şiddete dayalı Kürt politikasını sert bir biçimde eleştirdikleri "Bu Suça Ortak Olmayacağız" bildirisinin üzerinden tam iki yıl geçti. O bildiriye imza attığı için Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki görevinden ihraç edilen Türkiye'nin en parlak akademisyenlerinden Barış Ünlü, bu hafta DİPnot Yayınları tarafından basılan Türklük Sözleşmesi kitabıyla hem devlet hem de toplum "aklının" derinliklerine inerek müthiş bir analiz yapıyor.

Bu ülkenin yazısız anayasası olduğunu söylediği Türklük Sözleşmesi'nin kodlarını, kaide ve kurallarını, işleyiş biçimini, tarihsel bağlamını kapsamlı bir irdelemeyle ortaya seren Ünlü'nün çalışması tek kelimeyle müthiş! Lafı uzatmayalım ve sözü Barış Ünlü'ye bırakalım...

Hasip Kaplan'ın "HDP kurultayında Demirtaş'ın yerine sakın bir Türk göz dikmesin" sözüyle başlayalım. Başta HDP olmak üzere çok sayıda kesim bu açıklamayı "ırkçı" buldu. "Demirtaş'ın yerine bir Türk göz dikmesin" demek bir Kürt'ü ırkçı yapıyor mu sizce?

Kaplan'ın sözleri hoşumuza gitmeyebilir ama böyle bir söz söylemek bir Kürt'ü ırkçı yapmaz. Sadece kötü bir sözle, birini inciterek ırkçı olamazsınız. İrkçılık tarihsel, toplumsal ve kurumsal bir sistemdir. Bu sistemin hem yapısal hem de bireysel tezahürleri olur. Buna göre, sadece ırksal veya etnik hiyerarşide üstte olan gruba mensup kişiler bireysel ırkçılık yapabilir, bundan kazançlı çıkabilir ve bundan dolayı bir kayıp yaşamazlar. Ayrıca söylediğim gibi bireysel ırkçılığın yanında

bir de yapısal ırkçılık vardır ve yapısal ırkçılık, üstteki gruba mensup olup bireysel olarak ırkçı olmayanları da kayırır ve korur.

Yapısal ırkçılık nedir?

Yapısal ırkçılık, etnik veya ırksal bir grubu sistematik olarak avantajlı, diğer etnik ve ırksal grupları da sistematik olarak dezavantajlı kılan bir yapıya işaret eder. Dolayısıyla Amerika'da Siyahların, Türkiye'de Kürtlerin veya Ermenilerin ırkçı olma imkânı ve iktidarı yoktur. Çünkü ırkçılık ancak iktidarla gelebilir. Dolayısıyla Hasip Kaplan'ın söylediğini Erdoğan veya Bahçeli kendi partisi için söylerse, bu ırkçılık olarak tanımlanabilir.

Yani Kürtler, Ermeniler veya Siyahlar ırkçı olamazlar mı?

Önyargılı, bayağı, kaba olabilirler, bir insanı belli bir ortamda dışlayabilirler. Ama ırkçılık çok daha yapısal bir iktidar ilişkisine işaret eder. Amerika'da veya Güney Afrika'daki Siyah hareketleri Beyazlar tarafından hep ırkçılıkla suçlandı. Çünkü Siyahlar, Beyazların üstünlükleri veya duyarsızlıkları hakkında öfkeli şeyler söylediler. Bazen de Beyazlarla ortak örgütlenmeye gitmemeleri gerektiğini ifade ettiler.

Neden?

Beyazlarla Siyahlar arasındaki tarihsel, maddi ve psikolojik güç farkına işaret ettiler. Siyahlarla Beyazlar ortaklaşmaya gittikleri zaman o ortak örgütlenme veya siyasal hareketin ister istemez Beyazların görüş ve tavırlarını yansıtacağını ifade ettiler. Bu değerlendirmeyi yapan Amerika ve Güney Afrika'daki bazı Siyah hareketleri ırkçılıkla suçlandılar. Oysa bu, ırkçılık kavramını istismar etmektir ve ırkçılığın yapısal niteliğini, bilincinde olarak ya da olmayarak, bulandırma, yani sürdürme amaçlıdır.

Kitabınızda, Fanon ve Carmichael gibi düşünürlerden etkilenen Steve Biko'nun bu konudaki fikirlerini şöyle aktarıyorsunuz: "Steve Biko'ya göre, apartheid karşıtı mücadelede Siyahlar, Beyazlarla aynı örgüt içinde olmamalıydılar. Çünkü bu tarz birliktelikler, Siyahların aşağılık kompleksi ve çekingenlikleri ile Beyazların üstünlük kompleksleri ve özgüvenlerini aynı çatı altında birleştirdiğinden, kaçınılmaz olarak Beyaz üstünlüğünü ve Siyah güçsüzlüğünü yeniden üretiyorlar, dolayısıyla ortadan kaldırmayı amaçladıkları apartheid'ı paradoksal bir biçimde güçlendiriyorlardı. Bu başarısızlıklarının yanında, Beyaz liberallerin vicdanını rahatlatma gibi bir işleve sahiptiler. Siyahlarla aynı ortamlara girerek vicdanlarını rahatlatan Beyazlar, Siyahların yanından ayrılıp Beyaz hayatlarına döndükleri zaman artık suçluluk duygusu da duymuyorlardı..." Biko'nun bu görüşlerini, HDP'de birlikte siyaset yapan Kürtler ve Türklere uyarlamak mümkün mü?

Böyle bir uyarlama yapmak zor. Kürt hareketiyle Amerika veya Güney Afrika'daki Siyah hareketleri çok farklı tarihsel geleneklerden geliyor. Bir kere PKK'den başlamak üzere Kürt hareketi içinde her zaman çok sayıda Türk de bulundu. Bunda Kürt hareketinin Marksist, sosyalist bir gelenekten gelmesinin payı büyük ve bu etkileşim 1970'lerden Rojava'ya kadar devam edegeldi. Keza öncesinde de Kürt solunun Türk solu içinden çıktığını unutmamalıyız. HDP, Kürt hareketinin yapısında olan bu özü Türkiyelilik iddiasıyla daha da ileri bir safhaya taşıdı. Fakat hareketin içinde bulunmuş veya bu harekete oy vermiş olan Türklere, Amerika veya Güney Afrika'daki Beyazlara benzer biçimde, Hasip Kaplan'ın yaptığı türden bir yanlışı veya en ufak bir hatayı affetmeyerek parmak sallayabiliyorlar.

Bunun kökeninde ne yatıyor?

Bir kere Türklük, Türklerin büyük bir çoğunluğuna görünmezdir. Kişi ne kadar evrenselci, liberal veya sosyalistse, o Türklük de o kadar görünmezdir. Türk kişi, kendi Türklüğünü çoğu zaman

görmez. Bunun duygu ve düşüncelerini etkilediğini hesaba katmaz. Fakat aynı kişi bir Kürt'ün Kürtlüğünü veya bir Ermeni'nin Ermeniliğini hemen görür. Bir Kürt'ün tavrını Kürtlüğüne bağlarken, kendi tavrını Türklüğüne bağlamaz.

Kendisini Türk değil sosyalist olarak tanımlayan bir insan, buna rağmen Türklükten azade olmuyor mu?

Bana göre olmuyor. Türklükten kastım şu: Çoğu zaman farkında olmadan içselleştirdiğimiz belli düşünme, görme, duygulanma, ilgilenme ama aynı şekilde düşünmeme, görmeme, duygulanmama, ilgilenmeme halleri... Türklüğü su gibi düşünürsek, Türkler de suyun içinde yaşayan balıklar gibidir. Türklüğün içine doğmuş, onun içinde yetişmiş, büyümüş ve Türklük hallerini içselleştirmişlerdir. Türklük, evde anne-babanın verdiği eğitimle başlar, mahalledeki sosyalleşmeyle, okulda, orduda, camideki eğitimle devam eder. Keza kişinin çalıştığı veya çalışacağı kurumların belli rol ve performans beklentileriyle de öğrenilir ve içselleştirilir.

Yani herkesin aktif bir Türklük performansı içinde olması mı bekleniyor?

Hayır. Türklük Sözleşmesi, herkesin aktif olarak Türklük yapmasını, onu yüceltmesini gerektirmiyor. Hatta daha makbulü, Türklüğe pasif katılımdır. Türklük Sözleşmesi'nin yasakladığı belli konulara hiç girmeyerek, o konularla ilgilenmeyerek, bilgilenmeyerek, duygulanmayarak da sözleşmenin içinde kalabilirsiniz. Mesela Türkiye'nin önde gelen sosyal bilimcilerinin çoğuna baktığınız zaman bunu açıkça görürsünüz. Bu sosyal bilimcilerin önemli bir bölümü Türklüğü öven veya Türkçülük yapan insanlar değildir. Hatta belki eserlerinin hiçbirinde Türklükten hiç bahsetmemişlerdir. Ama Ermeni, Kürt meselesine hiç girmemekle pasif bir katılım göstermişlerdir. Yani sadece yaptıklarıyla değil aynı zamanda yapmadıklarıyla da Türkiye'deki sosyal bilimlerin makbul temsilcileri olabilmişlerdir.

Böylece kitapta sosyologlar üzerinden yaptığımız şu tespite geliyoruz: "Sosyologların da çoğu Türklükle ilgilenmez; kentleşme, gecekondulaşma, göç, köy sosyolojisi, sanayileşme, sınıflar arası ilişkiler ve çelişkiler vb. gibi çok çeşitli konularla ilgilenirler. Sosyologlardan beklenen, ulusun içindekilerle belli şekillerde ilgilenmeleri değil, ulusun dışındakilerle ilgilenmemeleridir. Dolayısıyla sosyoloji, Türklük Sözleşmesi'nin dışında kalan toplumla ilgilenmez ve bu toplum parçası yokmuş gibi yapar. Bu nedenle Türkiye'de sosyoloji toplumbilim olarak değil ulusbilim olarak doğmuş ve öyle de gelişmiştir."

Bunu iktisat, psikoloji veya diğer sosyal bilimler için de söyleyebiliriz. Kürt veya Ermeni meselesini yok sayarak psikoloji bilimi yapılabilir mi? Yahut bu meseleleri görmeyerek Türk toplumunun tarihsel ve toplumsal yapısını anlayabilir misiniz? Yargının, ordunun, akademinin, siyasetin, ekonominin işleyişini anlayabilir misiniz?

Peki nasıl oldu da 21. yüzyılın başlarına kadar bu meseleler görülmeden bu bilim yapılageldi? Tam da bunu kastediyorum. Bu konulara girmemek, açıkça konuşulmayan ama herkesin bildiği bir kuraldır. Kimse kimseye bu kuralları söylemez, buna çoğu zaman gerek kalmaz. Örneğin üniversiteye asistan girdiğinizde kimse size Ermeni veya Kürt meselesini çalışmayacaksınız demez. O asistan zaten bu konuya girmemesi gerektiğini bilir. Eğer bilmemekte, anlamamakta direnirse, işte o zaman açık uyarılar gelmeye başlar. Bu uyarıları da dikkate almazsa, o zaman tasfiye, dışlanma, hapis gibi cezalandırma biçimleri gündeme gelir. Türklük Sözleşmesi'nin son yıllara kadar çok iyi işleme bu sayede idi.

Türklük deyince hâkim etnik grubu mu kastediyorsunuz?

Hayır, kastım Türk bir anne-babaya doğmak veya anadilinin Türkçe olması değil. Türklük belli bir

iktidar hiyerarşisi içinde egemen etnik gruba ait olarak veya ona asimile olma rızası göstererek Türk gibi düşünmeyi, konuşmayı, yapmayı, eylemeyi, duygulanmayı veya duygulanmamayı, eylememeyi, yapmamayı öğrenmektir. Türklükten bir etnisiteyi veya vatandaşlığı anlamıyorum.

Devlet de Türklükten kastının “kendini Türk gibi hissedener” olduğunu söylemiyor mu? Evet, devlet de bunu söylüyor ama Müslüman olmayanlara değil. Müslüman olmayanlar asla ve asla gerçek Türk olamazlar ve olamamışlardır da. Türklüğün birinci şatı Müslümanlıktır ve o doğuştan gelir. Sonradan Müslüman olsanız bile, devlet buna hep dikkat eder. Türklük ise doğuştan gelmek zorunda değildir. Türklük, her Müslümanın belli eylem, düşünce ve duygu hatlarını izleyerek sonradan olduğu bir psiko-sosyal oluşumdur.

Müslümanlık sonradan edinilen bir inanç, Türklük ise kan bağıyla geçen bir kimlik olduğuna göre tersi olması gerekmez mi?

Kitapta Müslümanlık Sözleşmesi kavramsallaştırmasıyla bunu tarihsel bağlamda anlatmaya çalıştım. Müslümanlık Sözleşmesi, 1876’dan itibaren Abdülhamit’le başlayan ve 1908-1912 arası Jön Türk kesintisini saymazsak, Kurtuluş Savaşı’nın sonuna kadar yürürlükte kalan bir sözleşmedir. Bu sözleşme göçmen ve Anadolu’nun yerlisi olan Müslümanlarla devletin arasında, ortak duygu ve ortak çıkarlar etrafında varılan mutabakatlar bütünüdür. Bunun yukarıdan, devlet tarafından dayatılan değil, devlet, toplum ve farklı sınıfsal katmanların mutabakatlar bütünü olduğunu bilmek çok önemli.

Bu, Jean-Jacques Rousseau’nun “toplum sözleşmesi”yle aynı şey mi?

Aynı şey değil ama şöyle benzerlikleri var: 1870’lerden 1922’ye kadar neredeyse “herkesin herkesi öldürebileceği” total bir güvensizlik ortamı var. Bu güvensizlik ortamında milyonlarca insan ölüyor, öldürülüyor, toprağından sürülüyor. Böyle bir ortamda Müslümanlar kendi aralarında belli bir mutabakata vararak Ermeniler başta olmak üzere gayrimüslimlere etnik temizlik yapıyor. Kurtuluş Savaşı’ndan hemen sonra da mübadeleyle Rumlar ülkeden atılıyor. Müslümanlık Sözleşmesi’nin birinci şartı, bu ülkede güvenli ve imtiyazlı yaşayabilmek için Müslüman olmaks, ikinci şartı da gayrimüslimlere yapılanlar hakkında doğruyu söylememek, onlarla duygudaşlık kurmamak, onlar lehine siyaset yapmamaktır. Bu iki temel maddeye riayet edenler, reel ve potansiyel imtiyazlardan yararlanabilir. Müslümanlık Sözleşmesi’nin yataylığı hem Ermeni soykırımını anlamak hem de ondan sonraki yüzyıllık sessizliği anlamak için önemli. Çünkü Ermeni soykırımı sadece devletin yukarıdan dayattığı değil, toplumun önemli bir bölümünün aktif veya pasif olarak katıldığı bir etnik temizliktir. Dolayısıyla soykırım sonrası sessizlik, ilgisizlik ve inkârı anlamak için sadece devletin resmî ideolojisine veya kurumlarına bakmak yetmez. Öte yandan Müslümanlık Sözleşmesi’nin yataylığını esas olarak Kurtuluş Savaşı’nda anlıyoruz. Çünkü bu aynı zamanda bir devletsizlik dönemidir. Osmanlı devletinin çöktüğü, artık Müslümanları koruyamadığı ve Anadolu’da Ermeni ve Yunan devletlerinin kurulma ihtimalinin olduğu bu dönemde, Müslümanlar kendilerini korumak için yerel kongreler toplamaya başlıyor. Mustafa Kemal de çeşitli sözler, tavizler vererek, pazarlıklar yaparak bu yerel kongreleri ulusal, daha doğrusu milli bir kongre etrafında birleştiriyor. Bunun üzerinden de Millet Meclisi’ni kuruyor. Kurtuluş Savaşı’nın temel sloganı İslamdır, Müslüman kardeşliğidir. Müslümanlık Sözleşmesi’nin yataylığı ve müzakereciliği sayesinde, ortak irade gösterebilen bir Müslüman milleti ortaya çıkıyor. O Müslüman milletin temsilcileri de yeni bir devlet kuruyorlar. 1921 Anayasası’nda bu nitelik açıkça görünüyor. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşunu ve hâlâ ve hâlâ sahip olduğu büyük meşruiyeti anlamak için hem Kurtuluş Savaşı öncesinde milyonlarca Müslümanın yaşadığı ortak duygulara hem de Müslümanlık Sözleşmesi’nin yataylığına bakmak lazım.

Müslümanların ortak duygusu ne?

Tarihsel olarak oluşmuş korku, güvenlik ihtiyacı ve gayrimüslimlere yönelik giderek yoğunlaşmış bir nefret ve hınç.

Müslümanlık Sözleşmesi'nde Kürtlerin yeri nedir?

Bu, adından da anlaşılacağı gibi din etrafında örülmüş, etnisiteler üstü bir sözleşme. Müslümanlık Sözleşmesi'nden İslamcılığı anlamamalıyız, çünkü amaç bir İslam devleti kurmak değil. Osmanlı'nın hızla küçüldüğü ve Hristiyan güçlerin Osmanlı aleyhine büyüdüğü son yüzyılında Balkanlar ve Kafkaslardan milyonlarca Müslüman Anadolu'ya akıyor. Birçoğu da katliamlarda veya göç yollarında ölüyor. Bunun hafızası bugün bile çok önemlidir. Nitekim göçmen Müslümanlarda Türk milliyetçiliğinin çok güçlü olduğunu görürsünüz. Çünkü bunlar artık son vatanlarına gelmişlerdi. Anadolu da gitseydi ellerinden, başka gidecekleri yer olmayacaktı. Benzer bir korkuyu Anadolu'daki yerli halklar içinde en fazla Kürtler yaşadı. Çünkü 1870'lerden sonra, buldukları toprakların Ermenistan olması ihtimali vardı. Bu korkuları anlamak, sonraki Müslümanlık Sözleşmesi'nin, Kurtuluş Savaşı'nın, yeni kurulan Türkiye devletinin başarısını anlamak için çok önemli.

Müslümanlık Sözleşmesi üzerinden bir devlet kurulmuşken neden daha sonra bir de Türklük Sözleşmesi'ne ihtiyaç duyuluyor?

1924 Anayasası'na Türklük giriyor. Mustafa Kemal ve çevresinin ayakları Lozan Anlaşması'ndan sonra yere daha sağlam basıyor ama Müslümanlık Sözleşmesi'ni kaldırmıyor, onu daraltıyorlar. Bu ülkede güvenli ve imtiyazlı yaşamak için sadece Müslüman olmak yetmez, aynı zamanda Türk de olmak gerekiyor. Bu, Türklük Sözleşmesi'nin ilk maddesidir. Müslümanlara, "Türklük kapısı hepimize açık ve hepimizin Türk olmasını bekliyoruz" diyor. İkinci madde, Müslümanlık Sözleşmesi'nden aynen devralınıyor: Yani Gayrimüslimlere yapılanlar hakkında doğruyu söylemek, onlarla duygudaşlık kurmak, lehlerine siyaset yapmak kesinlikle yasaktır. Üçüncü madde ise, özellikle 1925 Şeyh Said İsyanı'yla birlikte Türkleşmeye direnen Müslümanlara, özellikle de Kürtlere yapılanlar hakkında doğruyu söylemek, onlar lehine siyaset yapmak, haklarında devletten bağımsız bilimsel araştırma yapmak tümüyle yasaktır. Bu sözleşme 1924'ten itibaren yürürlüğe giriyor. Müslümanlık Sözleşmesi'nin içinden doğan bu Türklük Sözleşmesi, bence Türkiye'nin yazılı olmayan ama esas anayasasıdır.

Bu sözleşme yazılı bir metin değil ama nasıl tesis edilip uygulamaya konuyor?

Müslümanlık Sözleşmesi yazılı değil ama illa yazılı kaynak isteniyorsa, örneğin Sivas ve Erzurum Kongresi'nin beyannamelerine veya 1921 Anayasası'na bakılabilir. Türklük Sözleşmesi, ilk başta devletin ailenin içine kadar girmesiyle birlikte baba ve annenin, sonra da okul, cami ve ordunun verdiği eğitimle öğretilir. Öte yandan insanlar zaten iktidar sisteminin ne istediğini ve iktidar hiyerarşisini hemen sezer ve toplumsallaşma içinde de bunu içselleştirirler. Siyasette, ekonomide, akademide, yargıda bir yere gelmek için belli bir eylem, düşünce ve duygu hattını takip etmesi gerektiğini kişiler bilir ve bu, kişinin karakteri haline gelir. Yani bu yapay değildir, aksi halde toplum büyük bir tiyatroya benzerdi.

Peki Kürtler neden bu sözleşmeye uymadı?

Uymadı diyemeyiz. Kürtlerin önemli bir bölümü tümüyle Türkleşti ve çocuklarını Türk olarak yetiştirdi. Fakat önemli bir bölümü de Türklük Sözleşmesi'ne uymadı, uymadı. Çünkü bu sözleşmeye dahil olmak için de belli "kabiliyetler" gerekiyor. Sadece Türk gibi düşünmek yetmez, aynı zamanda bunu ifade edebileceğin belli kültürel araçlarının olması lazım. Mesela aksansız Türkçe konuşmak gibi... Kürtlerin önemli bir kısmı ise bilinçli olarak Türklük Sözleşmesi'ne direndi. Bunun altında Kürt milliyetçiliğinin 1920'lerden itibaren güçlü bir

biçimde ortaya çıkmasının, Kürtlerin otokton bir halk olmasının, yaşadıkları coğrafyanın ve Kürdistan'ın bölünmüşlüğü'nün de olumlu etkileri var.

Kürdistan'ın bölünmüşlüğü'nün Türklük Sözleşmesi'ne dahil olmamaya ne tür olumlu etkileri var?

Kürdistan'ın bölünmüşlüğü Kürtler açısından büyük bir engel ama bir yandan da o bölünmüşlük bir ülkedeki zorluğun başka bir ülkede telafi edilmesini sağlıyor.

İran'da Farslık veya Irak'ta Araplık sözleşmeleri yok mu? Bu milliyetçi sözleşme Türklere mi özgü?

Elbette Türklere özgü değil. Ben zaten Türklük Sözleşmesi kavramsallaştırmasına feminist çalışmalara önemli etkisi olan Carole Pateman'ın Cinsel Sözleşme ve beyazlık çalışmalarına büyük katkı yapmış olan Charles Mills'in Irksal Sözleşme kitapları üzerinden vardım. Dolayısıyla sözleşme metaforu potansiyel olarak her ülkenin tarihine uyarlanabilir. Ama uyarlanmayabilir de. Sözleşmenin kullanışlı bir kavramsal araç olup olmadığını anlamak için o spesifik ülkenin tarihine bakmak gerekir. Türklük Sözleşmesi'ndeki Türklükten kastım da Türklüğün belli bir etnik özelliği değil, belli bir iktidar yapısı ve hiyerarşisinin güçlü olan grupta yarattığı psikolojik özellikler, maddi olanak ve imtiyazlar.

Bu imtiyazları, dolayısıyla Türklük Sözleşmesini reddeden Türklerin, sözleşmenin dışında bırakılmış olan gruplarla birlikte hareket etmesi mümkün değil mi?

Türklük değişen bir şey ve bu değişim de 1960'lardan itibaren en fazla sosyalist, Marksist, seküler Türklerde gerçekleşti. Bu yıllardan itibaren halka halka yayılan bir değişim var. Sayısız Türk, kendilerinin dönüşmesine izin vererek, belli anlamlarda Türklükten çıkarak, belli imtiyazlardan kopmayı göze alarak Kürtlere destek verdi. Bazısı onlarca yıl hapis yattı, bazıları sakat kaldı, öldürüldü, işsiz ve yoksul hayatlar yaşadı. Bütün bu tabloya baktığınız zaman HDP'ye bir Türk'ün başkan olamayacağını söylemek, kişinin Türklüğü doğuştan getirdiğini düşündüğünüz anlamına gelir. Oysa başta da söyledim, Türklük sonradan edinilir, doğuştan değil. Bir HDP'liye "sen Türklüğünden kopamamışsın, bir Türk milliyetçisi gibi tepki verebiliyorsun, gerçek bir sosyalist değilsin, Kürtleri hor görüyorsun, o yüzden başkan aday olamazsın" denilebilir. Fakat Hasip Kaplan'ın söz konusu ifadeyi bu çerçevede kullanmadığı anlaşılıyor. Ama başta da söylediğim gibi bence Kaplan'ın yaptığı ırkçılık değildir. Kitaptan devam edelim. Şöyle diyorsunuz: "Ermenilik ve Kürtlük sürekli aşağılanırken ve aşağılama hiçbir cezayla karşılaşmazken, Türklüğü aşağılamak her zaman en büyük suçlardan biri olmuş ve asla cezasız bırakılmamıştır."

Kamusal ortamda Türklüğü aşağılamanın büyük bedeli vardır. Dayak yiyebilir, hapse atılabilir, işinizi kaybedebilir ve hatta öldürülebilirsiniz. O yüzden her aklına gelen ırkçılık yapamaz. Fakat Kürtlüğü ve Ermeniliği aşağılamanın hiçbir bedeli yoktur. Dolayısıyla ırkçılığın iktidarla birlikte geldiğini gösteren bir örnek de budur. Ayrıca dikkat edin, Kürtlerde, Ermenilerde veya Amerika'da Siyahlarda Hasip Kaplan'a atfedilen türden bir ırkçılığı, onun ırkçılık olduğunu kabul etsek bile, çok nadir görürsünüz. İstisnaidir.

Neden?

Bir kere yasaktır ve bedeli vardır. İkincisi de ırkçı olmak kolay bir şey değil. Çünkü ırkçı olmak, iktidar yapısı içinde sosyalleşmekle, o iktidarı içselleştirmekle; iktidar tarafından kirletilmekle, iktidarın kişinin içindeki potansiyel kötülüğü dışarıya çıkartılmasıyla ve bu kötülüğü cezasız bırakılmasıyla mümkün oluyor. İktidarsız insan ise iktidarın getirdiği ırkçılık kirlenmesine maruz kalmıyor. İnsanları aşağılayarak, kötüleyerek, kendini sürekli üstün görerek eğitilmemiş, sosyalleşmemiş kişilerin ırkçı olması çok zor. İktidar nasıl kirletiyorsa, iktidarsızlık da o kadar

“temiz” tutuyor. Sosyalizm, insanları iktidarsız bir biçimde güçlendirmeyi hedeflerken, tam da bunu amaçlıyor aslında.

Türklük Sözleşmesi'nin dışında kalan ezilenler, buna karşı nasıl bir dönüşüm yaşıyor? Türklük Sözleşmesi dışında olan gayrimüslimler veya Kürtler, sözleşmenin her zaman bilincindedir. Ama Türkler çoğunlukla bunun bilincinde değiller. Sözleşmeye direnmediğiniz zaman, varlığını da hissetmezsiniz. Türklüğün getirdiği önemli bir imtiyaz, Türk olmayanlarla ilgili bilgilenmeme, uygulanmama gücüdür. Haklarında hiçbir şey bilmeden, uygulanmadan bütün hayatınızı başarılı ve mutlu bir şekilde sürdürebilir ve benlik değerinizle, yani öz-imağınızla ilgili şüpheye düşmeyebilirsiniz. Çünkü bu bilgisizlik ve duygusuzluğun bir bedeli yoktur, hatta faydası vardır. Fakat Kürtler ve Ermeniler, Türklerin ne hissedeceğini, nerede nasıl davranacağını bilmek ve hassasiyetlerini sürekli gözetmek zorundadır. Çünkü bu hayatta veya ayakta kalma, öldürülmeme, dayak yememe, işten atılmama, evine ekmek götürebilme meselesidir.

O yüzden bazı Kürtler çocuklarına Kürtçeden önce Türkçe öğretiyor?

Elbette. Ermeni, Rum, Yahudi, Alevi, Kürt anneler çocuklarını sokağa gönderirken hep “aman şunu yapma, şunu deme” diye uyarırlar. Kitapta da aktardığım gibi, bir Rum diyor ki, “lokantada önüme soğuk çorba gelirse asla geri göndermem, gereksiz hiçbir sorun çıkarmam”. Ayrıca kişinin kendisini gizlemesine korku duygusu kadar utanç duygusu da yol açabilir. Örneğin bir Kürt, dolmuşta, aksanlı Türkçesinden utandığı için “inecek var” diyemeyip inmek için başkasının inmesini bekliyor... Bu tür tekil örneklerin arkasında yatan yüzlerce yıllık tarihselliği ve kurumsallığı görmek gerekir. Kürtler ve Ermeniler, Türklüğün hakim olduğu kamusal ortamlara girdiklerinde kimliklerini mümkün mertebe gizlemeye çalışıyorlar. Ermeni, hacını kıyafetinin içine sokuyor. Kürt, konuştuğunda Kürt olduğunun anlaşılacağını bildiği için belli yerlerde hiç konuşmuyor veya Türk gibi konuşuyor. Fakat özel alana dönülünce haçlar dışarı çıkıyor, kıyafetler değişiyor, Kürtçe geri dönüyor, düşünceler, duygular ortaya çıkıyor. Her gün Türklüğe, sözleşmeye giriş-çıkış yapıyorlar. Bu, her gün gündelik hayatta karşılaştığımız milyonlarca insanın yaptığı bir şey. Fakat Türklük Sözleşmesi içinde olan Türkler bunu çoğu zaman fark etmez bile.

Bu ülkede Kürtlerin cumhurbaşkanı bile olduğu sıklıkla ifade edilir...

Bu, Türkçülüğün yapısal niteliğini bulandıran, dolayısıyla bunu sürdürme amaçlı bir Türklük söylemidir. Bir Kürt, Kürtlüğünü koruduğu, kendini sevdirmeye veya beğendirmeye çalışmadığı sürece kapıcı dahi olamaz. Ama Kürtlüğünüzden vazgeçtiğiniz zaman her yere gelebilirsiniz. Türklük Sözleşmesi bu konuda samimidir.

Sol hareketler yıllarca Türk ve Kürt işçi sınıflarının birleşmemesinden yakındı. Bunu nasıl izah ediyorsunuz?

Türk işçi sınıfı, Kürt işçi sınıfına kıyasla, reel anlamda maddi olarak daha avantajlıdır ve potansiyel olarak da çocuklarının geleceği için daha umutlu olabilir. Ama aynı zamanda psikolojik olarak da daha imtiyazlı. Çünkü kendisini üstün hissediyor, gururlanıyor. Bu, özellikle yoksullar için azımsanacak bir şey değil. O yüzden Türk bayrağını “Audi” veya “Mercedes”lerde değil, hep “Şahin”lerde, “Doğan”larda görüyoruz. Türklük, maddi yoksulluğu telafi edici bir duygusal haz veriyor. Elbette Türk ve Kürt veya Siyah ile Beyaz işçi sınıfları illa ayrılmak zorunda değildi. Bu ayrışma için egemenler, hakim gruplar büyük çaba sarfettiler. Irkçılığın, Türkçülüğün bir fonksiyonu da budur. Kapitalizm, dünyanın her yerinde, doğuşundan bugüne kadar etnik ve ırksal bölünmeleri hep teşvik etti ve bunlardan hep faydalandı. Örneğin 1960'lı, 70'li yıllarda Türk ve Kürt işçi sınıfları bu noktada değildi. Trabzon'da, Erzurum'da, Konya'da bile sol hareketler çok sayıda insan devşiriyorlardı. Fakat devlet, burjuvazi ve Türk sağı bunu

değiştirmek, sendikal solu, sosyalist hareketleri, gençlik hareketlerini ezme için ellerinden geleni yaptılar. Anti-komünizmi hep daha da fazla yaymaya çalıştılar. Bunlar yetmeyince darbeler yaptılar. Asıl öldürücü darbeyi de 1980'den sonra vurdular. 1980'lerden sonra solun şiddetle bastırılmasına toplumu, ekonomiyi ve siyaseti daha da sağcılaştıran neo-liberalizm eşlik etti.

Kitabınızın önemli bir bölümüne neden "evrenselci" entelektüellere dair eleştirileriniz yansıyor? Bir kere bu çalışma bir tarafıyla "Türklerin en iyilerine" yöneltilmiş bir eleştiri ve bir analizdir. Evrenselcilerden kastım etnisiteler-üstü bir yoldaşlık, dayanışma, eşitlik, insanlık arayışı içinde olanlar. Örneğin sosyalizmden sınıfsal, etnik, cinsel, ırksal, hatta türsel bütün hiyerarşileri yıkmayı amaçlayan total bir eşitlik ideolojisini anlıyoruz. Benim eleştirdiğim bu evrenselciliğin kendisi değil, bu evrenselciliği bir kaçış mekanizması olarak kullananlardır. Evrenselciliğin jargonunu, fikir dünyasının bazı kavramlarını alıp örneğin Kürtleri feodal, gerici, sınıf siyaseti değil kimlik siyaseti yapmakla yaftalayanları; karşısındakinin Kürtlüğünü veya Ermeniliğini görmeye yönelik müthiş bir radar geliştirirken kendi Türklüğünü görünmez kılıp somut evrenselciliğin gerektirdiği mücadeleden, onun bedellerinden kaçanları eleştiriyorum. Buna, kendince bir evrenselciliği olan İslamcılık da dâhil. Kürt meselesinde risk almış bir Türk İslamcı bulmak neredeyse imkânsızdır. Kürtler ve Ermeniler için risk almış Türklerin ezici çoğunluğunun sosyalistlerin arasından çıktığı bir gerçek ama bir sürü sol hareketin, solcunun, hep sosyalist jargonu kullanarak Kürt ve Ermeni meselesinin çevresinden dolaştığı, ayrıca bu meseleleri analiz edemediği için Türkiye'yi analiz edemediği de bir gerçek. Ermeni ve Kürt meselesini doğru analiz edemeyen sosyalist hareketlerin başarılı olma şansı da bence çok zayıf.

AKP-MHP ittifakına baktığımızda, Müslümanlık ve Türklük sözleşmelerinin yeni ittifakından söz edebilir miyiz?

AKP'yi eleştiren bazı insanlar hâlâ "derin devlet AKP'yi ele geçirdi", "AKP ulusalcı oldu", "AKP Kemalist oldu" diyebiliyor. Oysa Müslümanlık Sözleşmesi'nin ideolojiler üstü olduğunu görmek lazım. Müslümanlık Sözleşmesi ve sonradan gelen Türklük Sözleşmesi sadece Kemalizmi değil, İslamcılığı, Türk milliyetçiliğini ve hatta sosyalizmi de şekillendirdi. Dolayısıyla Kemalizm eleştirisiyle anlayamayacağımız büyük bir tablo var karşımızda. İslamcılar Kemalistleştikleri için otoriterleşmiş değiller, zaten otoriterdiler. Artık Kemalizm eleştirisinin ötesine geçen bir düşünsel paradigmaya ihtiyaç var. Kemalizmin ötesine geçen bir eleştiri yapıldığı zaman hem düşünce hayatı zenginleşebilir, hem de şu an içinde yaşadığımız cehennem bir daha düşmemenin yolları bulunabilir. Bu toplum, bu ulus, bu devlet Müslümanlık ve Türklük Sözleşmeleri üzerinden oluştu ve Kemalizm bunun sadece bir parçası.

Kitabınızın son bölümünde "Türklük krizini" analiz ediyorsunuz. Nedir Türklük krizi?

Türklerin görmeme, duymama, ilgilenmeme, duygulanmama güçleri, ilk önce Kürtler ve sonra da Ermeniler tarafından ellerinden alındı. Yani daha önce güçleri sayesinde görmediklerini, duymadıklarını, bilmediklerini, güçlerini kayb ettikleri ölçüde görmeye, duymaya ve bilmeye başladılar. Bu ilk etapta, 1960'larda Türkiye İşçi Partisi'nde başladı, 1970'lerde radikal sol hareketlerde devam etti. 1980 ve 90'larda ilk etapta şiddetle ama esas olarak sivil siyasetle, küreselleşmeyle, özel televizyonların yayına başlamasıyla, Ermeniler açısından Hrant Dink'in ortaya çıkmasıyla, Kürt siyasal hareketinin güçlenmesiyle bütün topluma yayıldı. Ayrıca 2000'li yıllarda da AKP'nin Kemalist devleti yıkmaya amacıyla başlattığı belli açılımlar AKP'nin beklemediği ve istemediği bazı sonuçlara yol açtı. Kürt, Ermeni açılımları, bu meselelerin TV'lerde sabahlara kadar konuşulması, akademik çalışmalarındaki patlama, Kürt hareketinin güçlenmesi, Agos gazetesinin yayınları, Türklerin görmediklerini görmeye, duymadıklarını duymaya başlamasını sağladı. Bu bazı Türklerde reaksiyona sebep oldu, ulusalcılık büyüdü. Bazı gruplar içlerine

kapandı, güçsüzleştiklerini hissedip örneğin sosyal medya hesaplarına T.C. ibareleri koymaya başladılar. Fakat çoğunluğu solcu ve sekülerlerden oluşan belli bir grup Türk de dönmeye başladı. 2000'lerin başındaki ulusalcılığa karşı 2013'te Gezi gibi sol, sivil, dayanışmacı, yatay, esnek bir siyaset bu koşullarda ortaya çıktı. HDP de kısmen bu dalga üzerinden yükseldi ve daha da yükselecekti. HDP bence yüzde 13'le kalmayıp birkaç yıl içinde yüzde 20'lere yükselecekti. Bu yükseliş sadece AKP ve MHP'yi değil, CHP'yi de yerinden edecekti. Büyük bir meydan okuma söz konusuydu ve AKP ile MHP savaş siyasetiyle bunun önüne geçti ve Türklük Sözleşmesi tekrar katılaştırıldı.

Türklük Sözleşmesi'nin katılaştırılma dönemlerindeki uygulamalar neler?

Sözleşmenin katılaştırılması tamamen cezasızlık dönemidir. 1915'te, 25'te, 38'de, 2015'te, yani sözleşmeye direnenlerin cezalandırıldığı anlar Türkler ve Müslümanlar için cezasızlık anlarıdır. Barış İçin Akademisyenler'in ortaya çıkışı tam da böyle bir döneme denk geldi. Gazetecilerin TOMA'ların içinden habercilik yaptığı, CHP'nin, yargının, herkesin sustuğu bir ortamda binlerce akademisyen ortaya çıkıp devleti tüm dünyanın önünde ağır ifadelerle eleştirip Barış Bildisi'ni açıkladı. Akademisyenler, sözleşmenin tekrar katılaştırıldığı tarihsel bir anda, sözleşmeye uymadıkları için bu kadar ağır cezalandırıldı.

TÜRLÜĞÜN DIŞINA TÜMÜYLE ÇIKMIŞ TEK İNSAN OLARAK İSMAİL BEŞİKÇİ'Yİ GÖRDÜM

Siz metne imza atarken böyle bir cezalandırma ile karşılaşacağınızı tahmin etmiş miydiniz? Bu kadar ağır olacağını tahmin etmiyordum ama büyük bir tepki geleceğini öngörmüştüm. Çünkü o tepki sadece Erdoğan'ın açıklamasıyla oluşmadı, tarihsel bir sebebi vardı. Daha güncel bir başka sebebi de AKP'nin entelektüel meşruiyetini tamamen yitirmiş olmasıdır. AKP'ye en ufak destek veren bir entelektüel, saygınlığını anında yitiriyor ve bu nedenle AKP açısından da işlevselliğini kaybediyor. Sonuç olarak AKP'yi destekleyen aydınlar sadece AKP'yi destekleyen kesimlere hitap edebiliyor. O yüzden akademisyenlerin, entelektüellerin çıkıp Barış Bildirisi'ni açıklaması AKP tarafından ciddi bir tehdit olarak algılandı.

Neden?

Çünkü onlara karşı entelektüel olarak mücadele edemezdi. O entelektüel araçlardan ve saygılıktan yoksundu. Bu nedenle tehdit etti, hakaret etti, işten attı, hapse attı.

Kitabın bir bölümünü İsmail Beşikçi'ye ayırmışsınız...

Beşikçi, Türklüğü ve Türklük Sözleşmesi'ni analiz etmek için çok iyi ama tersten bir örnek. Çevremde, tarif ettiğim şekliyle Türklüğün tümüyle dışına çıkmış tek insan olarak İsmail Beşikçi'yi gördüm. Bunun bu kadar istisnai olması, Türklüğün dışına çıkmanın ne kadar zor olduğunu da gösteriyor. Çünkü Türklüğü ortaya çıkaran belli bir yapısalılık, tarihsellik, toplumsallık. Bu yapısalılık, tarihsellik, toplumsallık değiştikçe Türklük de değişecektir. Nitekim değişiyor. BAK'çılar bu değişimin bir parçasıdır. 1960'lı yıllarda İsmail Beşikçi akademide kelimenin gerçek anlamıyla tek kişiydi. Bugün bildiri imzalayan veya çeşitli sebeplerle imzalamayan ama benzer düşünen binlerce akademisyen var. Bir kişiden binlerce kişiye, bu değişim ve dönüşüm sayesinde gelinebildi. Bunun değerinin ve öneminin bilinmesi lazım.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	roportaj
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Türkiye

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | navkurd.net

Da eklendi: 16-08-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 288****Bölündüğümüz yerde birleşeceğiz**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220902094209431572>

Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi'nden Abdulkerim Ömer, Osmanlı hayali kuran Erdoğan'ın yeni bir Lozan yaratmak istediğini belirterek "Yeni bir Lozan'a yol vermemeliyiz. Biz 1920'lerin Kürtleri değiliz. Gücümüz var. Artık işgal altındaki topraklarımız özgür olmalı" dedi. Güney Kürdistanlı aktivist Dr. Taha Resol "İnanıyorum ki Lozan'ın 100. yılında bir araya gelip 'Kürdistan'ı parçalayan Lozan gitti, yerine birleştiren Lozan geldi' diyeceğiz. Biz Kürtler gökkuşağının renklerini severiz. Konferans da 4 parça Kürdistan'dan farklı renkleri buluşturdu" diye konuştu.

Lozan Anlaşması'nın 99. yıldönümü dolayısıyla 57 siyasi parti ve kurum ile yaklaşık 300 aydın, siyasetçi, sanatçı ve akademisyenin katılımıyla, anlaşmanın imzalandığı İsviçre, Lozan'daki Rumine Sarayı'nda konferans düzenlendi. KDP dışındaki Kürt ve Kürdistanlı çevrelerin bulunduğu konferans, Kürdistan'ın dört parçasından temsilcileri bir araya getirdi.

Gazetemize konuşan konferansın katılımcıları Lozan Antlaşması'nın imzalandığı yerde Kürtlerin kendi tarihlerini yeniden yazdığını belirterek, soykırım ve inkarın bir yüz yıl daha devam etmemesi için birliği güçlendirme ve tek ses olma çağrısı yaptı.

Hedef Rojava Devrimi'ni boğmak

Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi Dış İlişkiler Dairesi Eşbaşkanı Abdulkerim Ömer, "Bu binada devletler arası bir konferans yapıldı ve Kürdistan dört parçaya bölündü. Bu Kürt soykırımıdır. O günden günümüze katliamlar, öldürmeler, insan kaçırmalar, şehirleri bombalamalar ve katliamlar bitmedi. Şimdi de Rojava'da ortaya çıkan devrimi boğmak istiyorlar" dedi.

Yeni bir Lozan'a yol vermeyelim

Erdoğan'ın yeni bir Lozan yaratmak istediğini belirten Ömer, "Türk devleti Rojava'da devrimi yenilgiye uğratmak ve yok etmek için önce DAİŞ ve El Nusra ile işbirliği yaptı. Amerika ve Rusya ile pazarlık yapıp Efrîn ve Gire Spî'yi işgal etti. Biz Kürtler yeni bir Lozan'a yol vermemeliyiz" diye konuştu.

Topraklarımız özgür olmalı

Türk devletinin bunun için pazarlıklar yaptığını belirterek, "Osmanlı hayalleri kuruyorlar" diyen

Ömer, “Bu konferansın sonunda Kürtlerin bir duruşu, bir sözü ortaya çıktı. Biz Kürtler bir araya gelmeli ve ortaklaşmalıyız. Biz 1920’lerin Kürtleri değiliz. Gücümüz, kuvvetimiz var. Dünya da Kürtleri artık tanıyor ve saygı duyuyor. Artık işgal altındaki topraklar özgür olmalıdır. Mücadelemiz bunun için” diye ekledi.

Terörü yenen halkız

Rojava’dan El Parti Temsilcisi Deham Sino de birliğin önemine vurgu yaparak, “100 yıl önce birlik olmadığımız için bunları yaşadık, parçalara bölündük” dedi. “Farklı ülkelerin egemenliği altında da olsa Kürtler ortaklaşmalıdır” diyen Sino, “Birçok ortak noktamız var. Ortadoğu’da terörü yenen biz Kürtleriz. Bize ‘terörist’ diyorlar, oysa biz terörü yenmiş bir halkız” diye belirtti.

onferans tarihi önemde

Güney Kürdistan’dan YNK Temsilcisi Dersim Zend ise konferansın yapıldığı binada 99 yıl önce Kürt halkının düşmanlarının toplanarak, Kürdistan’ı 4 parçaya ayırdıklarını belirterek “Tarihte hep soykırım ve katliamlara uğradık. Gerçekleştirdiğimiz konferans tarihi önemdedir. Artık bütün Kürtler el ele vermelidir. Dileğim Kürtlerin birlik olmasıdır. Bunun için daha fazla çalışmalıyız” diye konuştu.

Tek renk değiliz, gökkuşağıyız

Güney Kürdistanlı aktivist Dr. Taha Resol “İnanıyorum ki gelecek yıl yani Lozan’ın 100. yılında bir araya gelip ‘Kürdistan’ı parçalayan Lozan gitti, yerine birleştiren Lozan geldi’ diyeceğiz. Bütün Mezopotamya halkları Türk, Arap, Fars, Ermeni, Asuri, Süryani ve Kürtler bu birliktelikte yerini alacak. Biz Kürtler tek rengi sevmeyiz, biz gökkuşağının renklerini severiz. Konferans dört parça Kürdistan’dan farklı renkleri buluşturdu. Bir araya gelenleri kutluyorum” diye konuştu.

Bu yüz yıl birlik zamanı

Doğu Kürdistan’dan Komal Partisi Temsilcisi Çiya Muhammedi de Lozan’ın Kürtler için anlamına işaret ederek, “Kürdistan, Lozan Antlaşması’yla paramparça edilmiş ve her parça bir devletin egemenliğine verilmiş. Kürdistan’ın parçaları arasına tel örgüler çekilmiş, mayınlar döşenmiştir. Sınırlar bizler için ölüm anlamına geliyor” dedi.

“Biz Kürtlerin arasına çekilmiş olan yapay sınırlar kaldırılmalıdır” diyen Muhammedi, Kürt partilerine ve siyasetçilerine seslenerek, “Artık bir araya gelme zamanı. Bu yüz yılda birlik olmalıyız” dedi.

Birlikte mücadele etmeliyiz

“Kürdistan toprakları için canını feda eden, hangi parçada olursa olsun bizim için bir değerdir” diyen Muhammedi, “O değerlere sahip çıkmalıyız. Bugünden sonra artık bir bütün olarak Kürtlerin bir araya gelmesi, birlikte mücadele etmesi gerekiyor” diye belirtti.

Kara leke silinecek

Avrupa’dan konferansa katılan Civaka İslamiya Kurdistan’dan (CİK) Mele Şevket de “Lozan’ın üzerinden 99 yıl geçti. Lozan, Kürtler için karanlık bir gündür, karanlık bir tarihtir. Bu anlaşmayı imzalayanlar Kürtler adına karar verdiler. Kürtler ise 99 yıldır direniyor ve Lozan’ı kabul etmiyorlar” dedi. Konferansın önemine de vurgu yapan Mele Şevket “Konferansla dünyaya ‘Biz sizin verdiğiniz kararlara uymayacağız’ dedik. Artık uyanmak ve birlik olmak zorundayız. Üst kimliğimiz Kürt ve Kürdistan olmalıdır” diye seslendi.

* * *

Dört parçayı buluşturdu

Lozan’da Pazar günü Rumine Sarayı’nda gerçekleştirilen konferans, Kürdistan’ın dört partisinden temsilcileri bir araya getirdi. Güney Kürdistan’dan YNK’nin yanı sıra Goran Hareketi’nden Fuad Cemal, Yeşiller Partisi’nden Hindirîn Numan, Komeleya Dadgeriya İslami adına Parlamento Grup Başkanı Abdulsettar Mecîd, Kürdistan Komünist Partisi (Hizbî Şuî Kurdistan) adına Azad Osman, YNK Kadın Hareketi Sözcüsü Kiner Abdullah, YNK eski parlamenterleri Salar Mahmud, Irak Parlamento eski Üyesi ve YNK yönetiminde yer alan Blase Jabbar Ferman, gazeteci Kemal Rauf; Kuzey ve Doğu Suriye’den Kongre Star adına Dilşad Omer;

Doğu Kürdistan'dan Komeleya Hizbi Komünist adına Esrin Kadirî, PJAK Eşbaşkanı Siyamed Muînî, PJAK eski Başkanı KODAR üyesi Hacî Ahmedî, Doğu Kürdistanlı Hukukçu Azîz Mamlî; Kuzey Kürdistan'dan Partiya İslamiya Kurdistan (PÎK) Genel Başkanı Hikmet Serbilind, Tevgera KAWA adına Hüseyin Yıldırım, Kürdistan Komünist Partisi Sözcüsü Kemal Bilget, Avrupa Süryaniler Birliğinden (ESU) Suphi Aksoy; Avrupa'dan KONGRA GEL Eşbaşkanı Remzi Kartal, KCK Yürütme Konseyi Üyesi Zübeyir Aydar, KCDK-E Eşbaşkanları Fatoş Göksungur ve Yüksel Koç, Avrupa Kürt Kadın Hareketi (TJK-E) adına Zozan Serhat, Kurdische Gemeinde'den Süleyman Sever de konferansa katılanlar arasındaydı.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Haberler
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Swaziland
QR Code:	

Kaynaklar

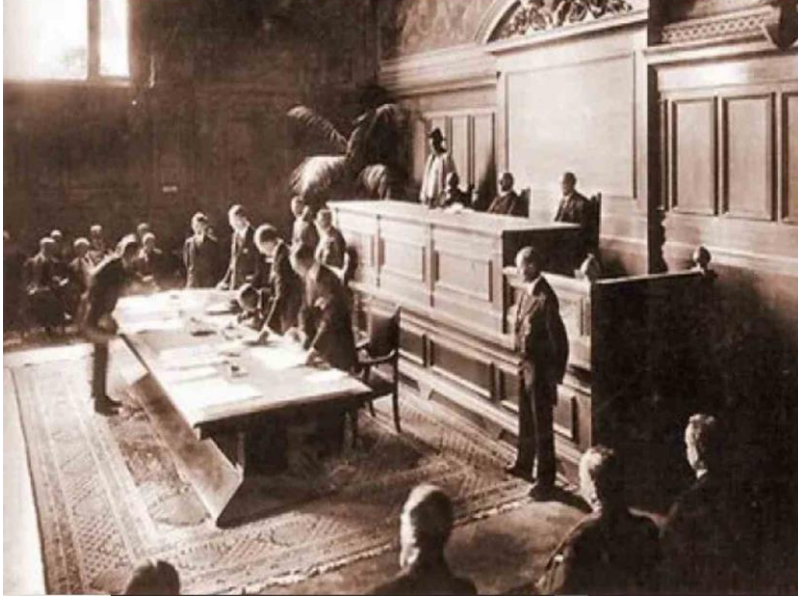
[1] İnternet sitesi | Türkçe | özgurpolitika.com

Da eklendi: 02-09-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 289****Bütün Yönleriyle Lozan Barış Antlaşması**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230414162237482294>

Bütün Yönleriyle Lozan Barış Antlaşması

(24 Temmuz 1923)

Yakın Doğu Meseleleri Üzerine Lozan Konferansı

20 Kasım 1922-4 Şubat 1923 / 23 Nisan 1923-24 Temmuz 1923

A- LOZAN ÖNCESİ GELİŞMELER

Lozan Öncesi; Lozan' a giden süreç bilinmeden yalnızca Lozan'da alınan kararlar üzerinden olayı değerlendirmek, Lozanı anlamamızı ve yorumlamamızı güçleştirir. Fazla değil on yıl gerisinden baktığımızda; 1911-1912 İtalya ile Trablusgarp Savaşı ve Uşi Antlaşması ile Kuzey Afrika'daki Osmanlı varlığına son verilmiştir. Bu sonuç, Balkan ülkelerini Osmanlı'ya karşı cesaretlendirmiştir ve kısa bir süre sonra Balkan Ülkeleri (Sırbistan, Karadağ, Yunanistan, Bulgaristan) I. Balkan Savaşı'nı başlatıp Osmanlı'yı mağlup edip Londra Antlaşması ile Osmanlı'dan büyük ölçüde toprak kopartmışlardır. (Makedonya, Arnavutluk, Trakya'nın tamamı, Selanik, Yanya, Kavala, Ege Adaları kaybedildi.) II. Balkan Savaşı'nda bu sefer Balkan ülkeleri Bulgaristan ile savaştı, bu karışıklıktan istifadeyle Osmanlı Edirne ve Kırklareli'ni geri almıştır. Ancak Balkan Savaşları'yla tarihinin en ağır yenilgilerini alan Osmanlı'nın aynı zamanda sınırları da büyük ölçüde küçülmüş, siyasi ve ekonomik çöküşü hızlanmıştır. Balkan Savaşları aynı zamanda Avrupa'yı da etkilemiş, bloklar arası gerginliği arttırmış, silahlanma yarışını hızlandırmış, adeta I. Dünya Savaşı'na zemin hazırlamıştır. Nihayetinde I. Dünya Savaşı cereyan etmiş, İtilaf Devletleri galip gelmiş; Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Osmanlı İttifak Devletleri ağır bir mağlubiyete uğramışlardır. 30 Ekim 1918 Mondros Ateşkes Antlaşması ile savaş bitirilmiş ise de Antlaşma barış antlaşması gibi uygulanmış; maddeleriyle Osmanlı fiilen bitirilmiş, Anadolu işgali ile birlikte Kurtuluş Savaşı başlamıştır. 18 Ocak 1919 tarihinde I. Dünya Savaşı'nda yenilenlerle Barış Antlaşmalarının yapılması için Paris Barış Konferansı toplanılmıştır. Sevr Antlaşması haricideki diğer antlaşmaların şartları burada belirlenmiştir. Daha sonra Osmanlı ile imzalanan Sevr Barış Antlaşması (10 Ağustos 1920) ise uygulanamayacak ve konumuz olan Lozan ile değişecektir. Devam eden Kurtuluş Savaşı'nda da artık sona gelmiş 26 Ağustos 1922 tarihinde Türkiye tarafından başlatılan Büyük Taarruz netice vermiş, önce Yunan güçleri durdurulmuş sonra 30

Ağustos 1922 tarihinde Başkomutanlık Meydan Savaşında Dumlupınar'da Yunan güçleri imha edilmiş ve nihayetinde 9 Eylül 1922 tarihinde Türkiye ordusu zaferle İzmir'e girmiştir. Bu zaferle, amaç gerçekleşmiş, Anadolu Yunan işgalinden kurtarılmıştır. (Anadolu'da en çok Ege Bölgesi işgal altında kalmıştır. (15 Mayıs 1919'dan bu tarihe) Kurtuluş Savaşı başarıya ulaşmış, bu mücadelenin askeri mücadele safhası bitmiş, siyasal (diplomatik) mücadele safhası başlamıştır. İtilaf Devletleri'nin ateşkes önerisi neticesinde, 3 Ekim'de Mudanya'da başlayan Konferans, 11 Ekim 1922 tarihinde Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Anlaşmanın imzalandığı konferansa; İngiltere, Fransa, İtalya ve Türkiye Devleti (Büyük Millet Meclisi adına İsmet İnönü) katılmıştır. (Yunanistan katılmamıştır, dışardan takip etmiştir.)

Mudanya'ya ortam hazırlayan etkenler; aslında Lozan içinde birer önemli etkidir. Bunlar; Fransa ve İtalya'nın İngiltere'ye baskı yapıp yalnız bırakmaları, İngiltere'nin Türkiye'ye karşı yapacağı muhtemel bir savaşta kendi halk oyu desteğini elde edememesi ve sömürgelerinin (dominyonlarının) de gereken desteği vermemesi, Yunan ordularının kesin olarak yenilmesi ve Anadolu'dan kaçmaları, Rusya'nın Türkiye'yi desteklemesidir. İşte bu gerekçeler İngiltere'yi bu antlaşmaya zorlamıştır. Antlaşmanın önemli maddeleri ve önemi ana hatlarıyla şöyledir:

1) Mudanya Ateşkes Antlaşması (11 Ekim 1922)

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın önemli maddeleri:

1- Türkiye ile Yunanistan arasında savaş sona erecektir.

2- Yunanistan Meriç'e kadar olan Doğu Trakya'yı 15 gün içinde boşaltacaktır. Boşaltma sırasında karışıklık olmaması için itilaf askerleri görev alacaktır. Ancak, Doğu Trakya'da boşaltılan yerlerde asayişin sağlanması için 8.000 kişilik Türkiye Jandarma gücü görev yapabilecektir.

3- İstanbul ve Boğazların idaresi TBMM'ye verildi. Barış Antlaşmasına kadar Türkiye kuvvetleri; Çanakkale ve İzmit'te bekleyecekler, İstanbul'a giremeyecekler. İtilaf askerleri İstanbul'da kalacaklardır.

Bu anlaşma şu önemli sonuçları doğurmuştur: İstanbul, Boğazlar ve Doğu Trakya savaşılmadan kurtarılmıştır. İstanbul yönetiminin TBMM'ye verilmesiyle Osmanlı Devleti hukuken sona ermiştir. (1 Kasım 1922 tarihinde Saltanatın kaldırılması ile resmen sona erecektir. Lozan'la da tamamen ortadan kalkmıştır.) Daha önce TBMM'yi tanımıştı, bu antlaşmayla İngiltere ve İtalya'da TBMM'yi resmen tanımış oldu. (Bu arada Türkiye'nin isteklerine en çok İngiltere direnmiştir ve nihayetinde de İngiltere hükümeti görevden ayrılmak zorunda kalmıştır.)

Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhasından sonra hukuki safhası da sona ermiştir. Siyasi (Diplomatik) safhası başlamıştır.

Sonuç olarak Mondros Ateşkes Antlaşması'nın yerini Mudanya Ateşkes Antlaşması almıştır.

Mudanya aynı zamanda Lozan'a zemin hazırlayarak, Sevr Barış Antlaşması'nın yerini de Lozan Barış Antlaşması alacaktır.

2) Saltanatın Kaldırılması

Lozan sürecinin en önemli gelişmelerinden biri de şüphesiz Saltanatın kaldırılmasıdır. İtilaf Devletleri Londra Konferansı'nda olduğu gibi TBMM ile birlikte Osmanlı (İstanbul) Hükümeti'ni Lozan Konferansı'na da çağırarak, çift başlılık ortamı yaratıp siyaseten fırsatçılık yapıp durumdan istifade etme gayesi içerisinde iken, İstanbul Hükümeti'nin de davete icabet etme arzusu, Ankara hükümetini harekete geçirdi. Ve meseleyi alelacele meclise getirip, bir oldu bitiyse 1 Kasım 1922 tarihinde 1299 yılından beri süre gelen Osmanlı hanedanının varlığına son verip Saltanatı Kaldırdı. Böylece İstanbul'daki yönetimi TBMM devralmıştır. Padişah Vahdeddin (VI. Mehmet) son Osmanlı Padişahı olarak 17 Kasım 1922 tarihinde yurdu terketme zorunda bırakılırken, amcasının oğlu II.Abdülmecit meclis tarafından halife (son halife) seçilmiştir. Lozan için içerde bütün şartlar uygun hale getirilmiştir.

B) LOZAN (LAUSANNE) BARIŞ KONFERANSI

"Yakın Doğu Sorunları Üzerine Lozan Konferansı" resmi adıyla, Doğuya kesin barış getirmek

amacıyla 20 Kasım 1922 tarihinde (13 Kasım'da toplanılması ön görülüyordu.) bir hafta gecikmeli olarak toplanmıştır. Lozan Konferansı, İsviçre'nin Lozan kentinde Mont Benon Gazinosunda, Uşi (Ouchy) Şatosunda başlamış, Rumine Sarayı'nda (Palais de Rumine) devam etmiş ve Lozan Üniversitesi tören salonunda Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla son bulmuştur. Lozan Konferansı, belli başlı konularda anlaşma sağlanamadığı için kesintiye uğramış, bu sebeple iki ayrı dönem aralığında gerçekleşmiştir. I. Dönem 20 Kasım 1922'de başlamış ve 4 Şubat 1923 tarihinde sonuç elde edemeden dağılmıştır. II. Dönem 23 Nisan 1923'te başlamış 24 Temmuz 1923 tarihinde Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasıyla sonuçlanmıştır.

Taraf ülkelerin temsilcileri arasında imzalanan anlaşma, uluslararası anlaşmaların ülke meclislerince onaylanmasını gerektiren yasalar gereğince taraf ülkelerin meclislerinde görüşülmüş ve Türkiye tarafından (14 olumsuz karşı 213 oyla TBMM onayı ile) 23 Ağustos 1923'te, Yunanistan tarafından 25 Ağustos 1923'te, İtalya tarafından 12 Mart 1924'te, Japonya tarafından 15 Mayıs 1924'te imzalanmıştır. İngiltere'nin anlaşmayı onaylaması ise 16 Temmuz 1924 tarihinde olmuştur. Anlaşma, tüm tarafların onaylarında dair belgeler resmi olarak Paris'e iletildikten sonra, 6 Ağustos 1924 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1) Lozan Barış Konferansı'na Katılan Ülkeler ve Temsilcileri

Konferansa katılan ülkelere ve katılma gerekçelerine değinecek olursak; Konferansı toplayan, davetçi olan dört ülke; İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'dır. Davet edilen ülkelere bütün görüşmelere çağrılan; Yunanistan, Türkiye, Romanya, Yugoslavya'dır. (Sırp-Hırvat-Sloven Devletleri) . Boğazlar Sorunu'nun görüşmeleri için; Karadeniz'e kıyısı olan Devletler; Sovyet Rusya, (Gürcistan ve Ukrayna), Bulgaristan (Bulgaristan, aynı zamanda Trakya sınırı için de) davet edilmiştir. Bir takım ekonomik konuları görüşmek için; Belçika ve Portekiz davet edilmiştir. Gözlemci devlet statüsünde de ABD katılmıştır.

Konferansa Türkiye'yi temsilen Delegasyon başkanı İsmet İnönü, Sağlık Bakanı Dr. Rıza Nur Bey ve Maliye Eski Bakanı Hasan Saka Bey, toplam 33 kişilik heyet katılmıştır. (Dış İşleri Bakanı Yusuf Kemal Tengirşek tecrübeli olmasına rağmen istifa ettiriliyor (yerine İsmet İnönü atanıyor), Başbakan Rauf Orbay ve Kurtuluş Savaşının sembol ismi Kazım Karabekir düşünülmüyor İsmet İnönü Lozan'a gönderiliyor. Çünkü, Atatürk'ün en sadık adamı, en yakın dostu ve diğer üçüne göre en yönetilebilir olması, İnönü'yü avantajlı hale getirmiş, görünür gerekçe olarak Mudanya Barışını yönetmesi ileri sürülmüştür. Ayrıca, Atatürk'ün, Rauf Orbay'ın İngiliz yanlısı, Yusuf Kemal Tengirşek'in Sovyetler Birliği yanlısı olduğunu düşünmesinin de etkili olduğu söylentiler arasındadır.)

İngiltere'yi temsilen, ilk dönemde Dışişleri Bakanı Lord Curzon, 23 Nisan 1923'den sonra ikinci dönemde Sir Horace Rumbold Lozan'da bulunmuştur. Fransa temsilcisi, Delegasyon Başkanı Maurice Bompard, delege Camille Barre, Fransa Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlığı görevlerini yapmış Raymond Poincare, görüşmelerin ikinci döneminde General Pelle ülkesini temsil etmiş. İtalya temsilcisi, Başbakan Benito Mussolini, Camillo Garroni'dir.

2) Lozana Gönderilen Heyete Hükümet Tarafından Verilen Bildiri

1. Doğu Sınırı: Ermeni yurdu bahis konusu olamaz. Olur ise müzakerelerin kesilmesini gerektirir. Irak Sınırı: Süleymaniye, Kerkük ve Musul sancakları istenecektir. Konferansta bundan farklı olarak ortaya çıkacak güçlüklerin Bakanlar Kurulu'ndan talimat alınacaktır. Petrol vesaire imtiyazları konusunda İngilizler'e bazı ekonomik çıkarlar sağlanmasığı görüşülebilir.

Suriye Sınırı: Bu sınırın düzeltilmesine imkân oranında son derecede çalışılacak ve bu sınır şöyle olacaktır: Resi İbn-i Hayn'dan başlayarak Harm, Müslimiye, Meskene ve sonra Fırat yolu Dirizor, çöl ve nihayet Musul Vilayeti güney sınırına ulaşır

Adalar: Duruma göre hareket edilecek ve kıyılarına pek yakın meskûn olan ve olmayan adalar behemehal ilhak edilecek, başarı elde edilemediği takdirde Ankara'dan sorulacaktır

Batı (Trakya) Sınırı: 1914 sınırının elde edilmesine çalışılacaktır.

Batı Trakya: Misak-ı Milli maddesi uygulanacaktır

Boğazlarda ve Gelibolu yarımadasında yabancı asker kuvvet kabul edilemez. Eğer bu konuda müzakereler tıkanırsa ilişkiler kesilmeden önce Ankara'ya bilgi verilecektir

8.Kapitülasyonlar asla kabul edilemez. Gerekirse Müzakereler kesilir.

Azınlıklar: Esas, mübadeledir. (Nüfus değişimidir.)

Düyun-u Umumiye: Osmanlı Borçları, Osmanlı'dan ayrılan ülkeler arasında paylaşılacaktır.

Yunanlılara devri, yani tamirata karşılık tutulması, olmadığı takdirde 20 yıl ertelenmesi gerekir.

Düyun-u Umumiye İdaresikalmıyacaktır. Güçlükler çıktığı takdirde Ankara'ya sorulacaktır

Ordu ve donanmayı sınırlandıran konu olmayacaktır

Yabancı kurumlar:Türk kanunlarına tabi olacaktır

Türkiye'den ayrılan memleketler için Misak- ı Milli'nin özel maddesi yürürlüktedir

Cemaatler ve İslam Vakıflar Hukuku eski antlaşmalaragöresahlanacaktır.

Bu bildiri de, özellikle " Kapitülasyonlar ve Ermeni Yurdu" konusunda kesinlikle taviz

verilmeyeceği üzerinde durulmuştur. Heyete, Ankara'ya sormadan bu konularda görüşmeleri hemen sonlandırabilme yetkisi verilmişti.

3) Lozan'da Görüşmelerin Uzun Sürmesinin Nedenleri

Lozan'da TBMM Hükümeti, sadece Anadolu'ya saldıran ve orada yendiği Yunanlarla değil I.

Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ni mağlup eden devletlerle de karşılaşmış hesaplaştı ve artık tarihe karışmış olan bu imparatorluğun tüm tasfiye davaları ile yüzleşmek zorunda kaldı.

Konferansta siyasi konular kısmen kolay çözülmüşken, ekonomik konular çok tartışmalara ve ayrışmalara sebep oldu. Üç başlıkta görüşmelerin uzun sürme nedenleri toparlanabilir.

Türkiye'nin kayıtsız şartsız bağımsızlık istemesine karşılık, özellikle İngiltere ve Fransa'nın yüzyıllardır süren alışkanlıklarından vazgeçememesi,

Türkiye'nin yeni sistemini uluslararası hukuk kurallarına dayandırmak istemesine karşın, Batılı devletlerin Osmanlı Devleti'yle imzaladıkları Sevr Antlaşması'nın bazı hükümlerini uygulamaya çalışmaları

İtilaf Devletleri'nin Türkiye'yi sadece Yunanistan'ı mağlup etmiş gibi göstererek kendilerini

I.Dünya Savaşı'nın galibi olarak adlandırmaları. Kendilerine Sevr Barış Antlaşmasını referans

almaları. Oysa Osmanlı Hükümeti'nin imzaladığı Sevr, TBMM onayından geçmediği için hukuken geçersiz hükmünde kalmıştır. Zaten Anadolu direnişinden dolayı uygulanamamıştır.

Nihayetinde Lozan Barış Antlaşması ile niyetten öteye gidememiş ve tarihten düşmüştür, yaşanmamış olarak yok hükmündedir.

Osmanlı borçları, Türk – Yunan sınırı, boğazlar, Musul, azınlıklar ve kapitülasyonlar üzerinde

uzun görüşmeler yapılmıştır. Ancak kapitülasyonların kaldırılması, İstanbul'un boşaltılması ve

Musul konularında anlaşma sağlanamamıştır. Temel konularda tarafların tavize yanaşmaması

ve önemli görüş ayrılıkları çıkması üzerine 4 Şubat 1923'te görüşmelerin kesilmesi savaş

ihtimalini yeniden gündeme getirmiş ise de taraflardan hiçbirinin yeni bir savaş göze alacak ne

ekonomik ne askeri gücü nede halk desteği kalmamıştı, ikinci görüşmelerde tarafların daha

tavizkar tutumuyla hiçbir şekilde anlaşılabilen konular sonraya bırakılarak, nihayet Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır.

C) LOZAN (LAUSANNE) BARIŞ ANTLAŞMASI (24 Temmuz 1923)

Lozan Antlaşması tek bir metin olmayıp 143 maddeden oluşturulan esas antlaşma (ana metin)

ile ona ekli 17 ayrı protokol (sözleşme) ya da belge birleşiminden oluşmaktadır ve dört bölüm

halinde düzenlenmiştir. TBMM Antlaşmayı, 23 Ağustos 1923 tarihinde onaylamıştır. Yunanistan

tarafından 25 Ağustos 1923'te, İtalya tarafından 12 Mart 1924'te, Japonya tarafından 15 Mayıs

1924'te imzalanmıştır. 6 Haziran 1924 tarihinde Lozan Antlaşması yeterli onay belgesi sayısına

ulaşması ile yürürlüğe girmiş, İngiltere'nin antlaşmayı onaylaması ise gecikmiş 16 Temmuz 1924

tarihinde gerçekleşmiş, böylece tüm tarafların onaylarına dair belgeler resmi olarak Paris'e

iletildikten sonra 6 Ağustos 1924 tarihinde Lozan Barış Antlaşması tümüyle yürürlüğe

girebilmiştir.

1) Lozan Barış Antlaşması'nın Birinci Kısımı

45 Maddelik birinci kısım; SINIRLAR, VATANDAŞLIK VE AZINLIKLARA ait " Siyasal İçerikli" hükümleri içine alır.

2) Lozan Barış Antlaşması'nın İkinci Kısımı

18 Maddelik ikinci kısım (45-63) MALİ konulara ilişkin hükümleri içine alır.

3) Lozan Barış Antlaşması'nın Üçüncü Kısımı

36 Maddelik üçüncü kısım (64-100) EKONOMİK hükümleri içine alır.

4) Lozan Barış Antlaşması'nın Dördüncü Kısımı

44 Maddelik dördüncü kısım (101-143) TAŞIT YOLLARI, SAĞLIK İŞLERİ VE DİĞER KONULARI içine alır.

1) Lozan Barış Antlaşması'nın Başlıca Hükümleri Şöyle Özetlenebilir:

a) Sınırlar

Trakya Sınırı; Karaağaç Türkiye'de kalmak üzere Meriç ırmağına göre tesbit edilmişti.

Bulgaristan sınırı, Revza Nehri'nin denize döküldüğü yerden; Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarının birleştikleri noktaya Meriç'e kadar uzanıyordu. Yunanistan sınırı da buradan Arda Nehriyle Meriç'in birleştiği yere kadar belirlenmiştir. (Mudanya Ateşkes Antlaşması'nda belirlenen şekliyle kabul edildi.)

Adalar; Çanakkale Boğazı açıklarındaki İmroz (Gökçeada), Bozcaada ve Tavşan adaları Türkiye'ye bırakılıyordu. Yunan birlikleri işgal ettikleri İmroz ve Bozcaada'dan çekildikten sonra Türkiye buralarda yerli halkın da söz sahibi olacağı bir yönetim uygulayacaktı. Yunanistan'a bırakılan

Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya adalarında ise Yunanistan, hiçbir deniz üssü ve istihkâm kurmayacaktı (md. 13-14, 5 ve 15. ekler). Öte yandan Yunan askeri uçakları Anadolu kıyısında uçamayacak, buna karşılık Türkiye de savaş uçaklarını bu adalar üzerinde uçuramayacaktı.

Türkiye, kendisine kalan adalarda Müslüman olmayanların haklarını güvence altına alacaktı.

İtalyanların 1911-1912 Balkan Savaşlarında işgal ettikleri ancak Ouchi (Uşi) Antlaşması ile geri vermeleri gerekirken işgallerini sürdürdükleri Rodos ve Oniki Ada (Stampalia, Rodos, Kalki,

Skarpanto, Kazos, Pskopis, Miziros, Kalimnos, Leros, Patmos, Lipsos, Simi ve İstanköy Adaları)

kendilerinde kalacaktı. (Oniki Ada ve Rodos 1945 yılında II. Dünya Savaşı sonrasında Mihver

Devletler tarafında yer alan ve mağlup olan İtalya'nın elinden alınıp, Müttefik Devletler

tarafında yer alan Yunanistan'ın eline geçti ve Nisan 1947'de resmen Yunanistan'a teslim

edildi.)İngilizler'in 1914'te topraklarına kattıklarını ilân ettikleri Kıbrıs da yine onlarda kalacaktı.

Ancak Ada Türkleri'ni iki yıl içinde Türk vatandaşlığını kabul edebileceklerdi (md. 20-21).

Bunun dışında Mısır ve Sudan'ın da İngiliz egemenliğine geçtiği kabul edilmişti (md. 17).

Trablusgarp (Libya) üzerindeki haklardan da vazgeçilmişti (md. 22).

Türkiye-Suriye Sınırı, Fransa ile imzalanmış olan 20 Ekim 1921 Ankara Antlaşması ile belirlenen

sınır olarak kabul edilmişti. (Sevr Antlaşması'na göre bu sınır, Osmaniye, Antep, Urfa ve Mardin

Suriye'ye bırakılacak şekilde çizilmişti.) İskenderun ve Antakya'daki Türkler'in kendi kültürlerini

korumaları konusunda söz konusu antlaşmadaki hükümlere uyulacaktı.

Türkiye- Kafkas Sınırı; 16 Mart 1921 Moskova Antlaşması ile düzenlenmiş olduğundan Lozan'da

gündeme gelmemiştir.

Türkiye- Irak Sınırı; bu sınır Musul Meselesi üzerine Lozan'da çözülemedi. İngiltere ve Türkiye

arasındaki görüşmelere bırakıldı. İki devlet dokuz ay içerisinde anlaşamazsa sorun Milletler

Cemiyeti'ne götürülecekti (md.3). (bu konu Lozan'da çözülemeyen konularda tekrar ele

alınacaktır.)

Türkiye-İran Sınırı; Osmanlı İmparatorluğu ile Safevî Devleti arasında 17 Mayıs 1639'da

imzalanan Kasr-ı Şirin Antlaşması'na göre belirlenmiştir.

b) Boğazlar Meselesi (Çanakkale ve İstanbul Boğazları)

Boğazlar 'da barış ve savaş dönemlerinde denizden ve havadan serbest geçiş esası kabul

edilmişti (md. 23). Bu maddeye ek protokole göre Boğazlardan geçişi kontrol etmek üzere bir Türk üyenin başkanlığında İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Bulgaristan, Romanya, Rusya ve Sırbistan temsilcilerinden oluşan bir komisyon kurulacaktı. Amerika Birleşik Devletleri de isterse bu komisyona üye olabilecekti. Çanakkale ve İstanbul boğazlarının her iki yakasında belirli bir bölge silâhtan arındırılacaktı. Türkiye bu bölgede sayısı 12.000'i geçmeyen bir kuvvet bulundurabilecekti. Boğazlar için konulmuş bu hükümler, Türkiye'nin egemenlik haklarını gölgeleyecek nitelikte idi. Lozan'dan sonra Türkiye bu meselenin peşini bırakmamış nihayet 20 Temmuz 1936 tarihinde imzalanan Montreux Sözleşmesi (Möntrö Boğazlar Sözleşmesi) ile Boğazlardaki komisyon ve kontrol sistemine son vermiştir. İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nın belirli koşullar içinde uluslararası geçişlere serbest olmakla beraber dilediği şekilde tahkim etmek hakkını kazanmıştır.

c) Kapitülasyonlar

"Antlaşmayı yapan yüksek taraflar, Türkiye'de kapitülasyonların tamamıyla kaldırılmasını her biri kendisiyle ilgili olarak kabul ettiğini açıklarlar" biçimindeki 28. maddenin hükmüyle Türkiye'de kapitülasyonlar tamamen kaldırılmıştır.

d) Yabancı Hukuk Müşavirlerinin Atanması Meselesi ve Laiklik

Evet Kapitülasyonlar tamamen kaldırılmıştır, ancak adliye düzenlemek amacıyla birkaç yabancı uzman beş yıl süreyle Türkiye'de görev yapacaktı, fakat Türk hükümeti bu uzmanların önerilerini kabul etmek zorunda olmayacaktı. Uzmanlar birer danışman olarak görev yapacaklardı. Fakat, yabancı hukuk müşavirlerinin 5 yıl süreyle çalıştırılmalarını ön gören ve Lozan Antlaşması'na ekli olarak imzalanan "Adli Yönetime Dair Beyanname" kararından sonra Osmanlı'nın ve TBMM hükümetinin ilk başlarda benimsediği "İslam hukuku ile Batı hukukunun yararlı bir sentezini oluşturma" şeklinde özetlenebilecek politika terk edilerek, Avrupa'dan kanunları olduğu gibi almak, direk ithal etme yoluna girilmiştir. Lozan sürecinde görüşmelerde söz verilen Laikliğe geçişte bu müşavirler ve ithal kanunlarla hayata geçirilecekti. Ki öyle de oldu. Önce Hilafetin başkenti İstanbul'un yerine Ankara 13 Ekim 1923 tarihinde başkent olmuştur, sonra 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilan edilmiştir, sonra 3 Mart 1924'te Hilafet ve bütün dini kurumlar kaldırılmıştır, daha sonra da 10 Nisan 1928 tarihinde "devletin dini İslam'dır" maddesi anayasadan çıkartılarak devlet İslam'dan tamamen soyutlanmıştır ve bütün bunlar bahsi geçen beş yıl içerisinde olmuştur. Bir sonraki anayasa değişikliğinde 5 Şubat 1937 tarihinde de Laiklik ilkesi anayasaya girmiştir. Böylece Lozan'da başlayan süreç resmi olarak tamamlanmıştır. (Antlaşmanın 42. Maddesi özetle, Türkiye'de kalan gayrimüslim azınlıklara açıkça kendi medeni kanunlarını dinleri ve geleneklerine uygun şekilde yapma ve uygulama hakkı veriyor, Cemiyet-i Akvam tehdidi üzerinden de Türkiye'yi sorumlu tutuyor ve baskı altına alıyor. Türkiye'de hukuktaki ikiliği yaşamamak için onlara Laik bir medeni hukuk vaadederek kendi medeni kanunlarını yapma haklarından vazgeçirerek, yerli bir medeni hukuk yerine İsviçre Medeni Hukukunu, Türk Medeni Hukuku olarak kabul ediyor. Yani gayrimüslimler Türkiyede bizden ayrı kendi hukuklarını kullanmasınlar diye bütün ülke olarak Müslümanlar, gayrimüslümlerin hukukuna tabi oluyoruz.)

e) Azınlıklar

Bu mesele, Lozan'da büyük tartışmalara sebep olmuştu. Özellikle de İngilizler ile ateşli tartışmalar yaşanmıştır. Ermenilere Doğu Anadolu'da toprak verilmesi isteği bunların başında geliyordu. Türkiye azınlıklar konusunun çözümünde Milliyetler Cemiyeti kararı ve antlaşmalarla ortaklaşa kabul edilmiş olan hükümlere göre hareket edilmesini savunuyordu. Türkiye bütün devletlerin kendi ülkelerinde azınlıklara tanıdıkları hakları aynen uygulayacaktı. Ayrıcalıklı bir durum ve geçmişte görülen herhangi bir denetim kabul edilmeyecekti. Antlaşmanın 37-44. maddeleriyle Türkiye'de yaşayan, Müslüman olmayan azınlıklara bazı haklar tanınmıştı. Ancak bu maddelerin hiç birinde, Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin azınlık sayılan Rumların temsilcisi ya da koruyucusu olduğuna ilişkin bir hükme ise yer verilmemişti. Türkiye'nin gayri-

müslim azınlıklara tanıdığı tüm haklar, Yunanistan tarafından da kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınacaktır. Lozan'a göre Türkiye'deki azınlıklar din ayrımı esasına dayandırılmıştır.

f) Patrikhane

Fener Rum Patriği'nin milli mücadele döneminde, Türkler aleyhine çalışılan bütün tertiplerin açık bir merkezi haline gelmiş olmasından dolayı Barış görüşmelerinde Türk tarafı patrikhanenin ülkeden çıkarılması gerektiğini belirtmişti. Fakat sonuçta patrikhanenin "ekümen" (evrensel) olmaktan çıkması ve herhangi bir siyasal görev veya rol üstlenmeden yeni Türkiye'nin dinî kurumları arasında yer alması görüşünde birleşildi. Ancak görüşmelerde belirtilen ve benimsenen bu görüşe, Antlaşma metninde ve eklerinde somut bir madde olarak yer verilmemiştir.

g) Nüfus Mübâdelesi

Türk- Yunan nüfus değişimine ilişkin sözleşmede, Ek 6 numaralı protokole göre Türkiye'de yaşayan Rumlarla Yunanistan'da kalan Türkler'den büyük bir kısmı karşılıklı olarak, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak zorunlu olarak değiştirilecekti. İmroz, Bozcaada ve İstanbul'da bulunan Rumlarla Batı Trakya'daki (Gümölcine, Selanik) Türkler o dönemde her iki devletin izlediği siyasete uygun olarak mübadele dışı bırakılmıştı (Bu siyaset; Türkiye, Batı Trakya'da çoğunluğu oluşturan Türkler dolayısıyla oraya bir Türk vatani gözüyle bakıyor, Yunanistan ise İstanbul'da Rumca konuşan bir kısım halk bulunduğunu öne sürerek İstanbul'un bir Rum kenti, eski Bizans'ın başkenti olduğunu ileri sürüyordu). Değişimin sağlıklı yapılabilmesi için Milletler Cemiyeti'nce seçilecek üç üyeden oluşan bir Karma Komisyon kurulacaktır. Bu komisyonun harcamaları Türk-Yunan hükümetlerince karşılanacaktı. Bu sözleşme 30 Ocak 1923 tarihinde konferansın ilk bölümünde imzalandı. Ancak bu sözleşme, Ekim 1923'ten itibaren çalışmaya başlayan Karma Komisyon ile uygulanmaya başlarken "etabli (yerleşmiş)" ifadesinin farklı yorumlanmasından kaynaklı "etabli sorunu" meydana çıkmıştır. Bu sorun Türk-Yunan Etabli Anlaşmazlığı olarak tarihe geçmiştir. Anlaşmaya göre, değişim 30 Ekim 1918 Mondros'tan önce, olduğu yerde etabli (yerleşmiş) bulunanlar değişimin dışında tutulacaktır. Türkiye'nin etabliden kastı yani ne anlama geldiği Yunanlılar tarafından kabul edilmemiş, Yunanistan her ne surette olursa olsun 30 Ekim 1918'den önce İstanbul'da bulunan her Rum'un yerleşmiş (etabli) sayılması gerektiğini ileri sürmüştür. Milletler Cemiyeti'nde de çözülemeyen bu sorun 10 Haziran 1930 tarihinde her iki ülkenin yumuşamasıyla (Özellikle de Yunanistan'ın Başkanı Elefterios Venizelos'un çabalarıyla) yeni bir antlaşmanın imzalanmasıyla tatlıya bağlanmıştır. Bu Antlaşma ile yerleşme tarihleri ve doğum yerleri ne olursa olsun, İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türklerinin hepsi " etabli" deyiminin kapsamı içine alındı. Bu şekilde yaklaşık yedi yıldır devam eden sorun barışçıl bir yol ile çözüldü.

h) Osmanlı Borçları

Abdülmejid döneminde 1854 yılında Kırım Savaşı'nın ikinci yılında ilk kez bir yabancı devletten (Fransa) borç alınmıştır. Ekonominin sürekli kötüye gitmesiyle dış borç alımı adeta devletin bir mali politikası haline gelmiştir. Her yeni dış borçlanmaya bir gelir kaynağı karşılık gösterildiğinden, ülke içi gelir kaynakları üzerinde yabancı etkisi artmıştır. Bunun sonucu yabancı kökenli kuruluşlar meydana getirilerek (Duyun-ı Umumiye ve Tütün Rejisi İdaresi) devlet gelirlerinin yönetimi yabancılara terk edilmişti. 1919 yılı itibarıyla I. Dünya Savaşı boyunca yapılan borçlanmalarla birlikte mevcut dış borç tutarı 303.7 Milyon Liraya ulaşmıştı. Bu borçlar, Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya'dan alınmıştır. Osmanlı Devleti en çok Almanya' ya borçluydu. 170 Milyon Sterlin civarında olan bu borç savaştan kendisi gibi yenik çıkan ve müttefiki olan Almanya'ya ödenmemiş, iptal edilmiştir. Geri kalan vadesi dolmuş borçlar ise Lozan Konferansında alınan kararlar doğrultusunda dağılan İmparatorluk topraklarında yer alan; Türkiye, İtalya, Arnavutluk, Yugoslavya, Bulgaristan, Yunanistan, Suriye, Irak, Mısır ve Yemen gibi devletler arasında gelirleri oranında paylaştırılmıştır. Konferansta ödeme koşullarının

belirlenmesi ve ödemelerin kontrol edilmesi için bir komisyon oluşturulmasına karar verildi. Bu doğrultuda 1928 ve 1933 yıllarında bu komisyonla görüşmeler yapıldı ve ödeme planları netlik kazandı. Bu borçların %65'i Türkiye'nin payına düşüyordu. Türkiye'ye kalan kısmın ödenmesi düzenli taksitlere bağlanmıştır. Borç taksitlerinin altın veya Sterlin olarak ödenmesini isteyen Batılı devletlerinin önerisi kabul edilmemiş, Türk Parası ya da Fransız Frankı olarak verilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece borç toplamı bir hayli azalmış oluyordu. Borçların ödenmesi üzerinde hertürlü yabancı denetim ve gözetim durumuna son verilmişti. Borçlar meselesinin ilk çözümünü teşkil eden 1928 anlaşmalarının hemen ardından Fransa ile Adana-Mersin demiryolunun millileştirilmesi yani satın alınmasında yine anlaşmazlıklar yaşandıysa da Türkiye'nin lehine çözülmüştür. 1929 Dünya Ekonomik Buhranı tabiatıyla Türkiye'yi de etkiledi ve borçları ödemesinde sıkıntılar yaşandı. Düşünün 1931 yılında Amerika Başkanı Hoover moratoryum (borç erteleme) ilan etmiştir. Böyle bir ahvalde; borçlar meselesinin ikinci çözümünü teşkil eden, 22 Nisan 1933 tarihinde Paris'te Türkiye'nin lehine yeni bir borç sözleşmesi imzalandı. II. Dünya Savaşı ve sonrasının büyük ekonomik sıkıntılarına rağmen Türkiye bazı peşin ödeme avantajlarından da yararlanarak son taksitini 1954 yılında ödeyerek bu sıkıntıdan kurtulmuştur.

l) Savaş Tazminatı

Yunanistan Anadolu'da savaş yasalarına aykırı olarak meydana getirdiği zararları karşılamayı kabul etti ve savaş tazminatı olarak Karaağaç'ı Türkiye'ye bıraktı. I. Dünya Savaşı'na Osmanlı'nın başladığı tarihten (2 Ağustos 1914) Lozan Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarih arasındaki dönemde gerek Türkiye gerek İtilaf Devletleri uğramış oldukları zararlardan dolayı her türlü parasal istemde bulunma hakkından vazgeçtiler.

i) Vatandaşlık Sorunu

Lozan Antlaşması'na göre, Osmanlı'dan ayrılmış ülkelerde yaşayan Türk uyrukları hukuksal açıdan, bu ülke hangi devlete bırakılmışsa o devletin vatandaşı olacaklardı. Bu maddede belirtilen durumda olanlar iki yıl içinde Türk vatandaşlığını seçebileceklerdi. Bu hakkı seçen kişiler bir yıl içinde Türkiye'ye yerleşmek durumundaydı. (Sevr Antlaşması'nda da bu durum aynı şekilde kabul edilmişti.)

j) Silahlı Kuvvetler

Lozan'da silahlı kuvvetlerle ilgili genel bir kısıtlama getirilmemiştir. Ancak bazı bölgelerin silahsızlandırılmasına karar verilmiştir. Çanakkale Boğazı'nın iki yakası, İstanbul Boğazı'nda her iki kıyıdan 15 km uzaklıktaki çizgiye kadar uzanan bölge silahsız olacaktı. Ve Emir Ali Adası dışındaki Marmara Denizi Adaları ile İmroz, Bozcaada ve Tavşan Adaları silahsızlandırılacaktı. Bu maddede İstanbul için ayrıca bir kısıtlama mevcut; Beyoğlu, Galata, Adalar, İstanbul ve çevresinde başkentin ihtiyacını karşılamak için en çok 12.000 kişilik bir garnizon bulundurulabilecekti. Ayrıca, İstanbul'da bir tersane ile bir deniz üssü kurulabilecekti.

k) Ana Dil Konusu

Lozan'da dil kullanımıyla ilgili madde şöyledir: Her hangi bir Türk vatandaşının gerek özel gerek ticari hayatında, basın ve yayın konularında ve toplantılarda dilediği dili konuşmasında kısıtlama getirilemeyecektir. Devletin resmi dili bulunmasına rağmen, Türkçe 'den başka dil konuşan Türk vatandaşlarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri için gereken kolaylıklar sağlanacaktır. Genel eğitim konusunda Türk Hükümeti, Müslüman olmayan vatandaşların yoğun bulunduğu yerlerde, bu vatandaşlarının çocuklarının ilkokullarda ana dilleriyle öğretimde bulunmasını sağlamak için gereken kolaylığı sağlayacaktır. Türk Hükümeti bu okullarda Türkçeyi zorunlu ders olarak okutabilecektir.

l) Ticaret Sözleşmesi

4 Temmuz 1923 tarihli bu sözleşme; İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Devletleri ve Türkiye arasında imzalanmıştır. Lozan Antlaşması'na bağlı bu "Ticaret Sözleşmesi'nin 18. maddesi, beş yıllık süre için Türkiye dış ticarete bu ülkelerin ticaret

mallarına uygulayacağı vergiler, 1 Eylül 1916 tarihli Osmanlı gümrük tarifelerini uygulamayı taahhüt ettiği şekilde olacaktır. Bu hakla İthalatçı her türlü malı kolayca ithal edip iç piyasaya sürebiliyordu. Ayrıca taraflar arasında ekonomik ilişkiler devletler hukuku temeline dayandırılacak ve karşılıklı eşitlik ilkesine göre yürütülecekti.

m) Ticaret Konusundaki Bildiri

Türkiye heyeti, Lozan Barış Antlaşması'nın yürüğe giriş tarihinden başlayarak, kabotaj ve liman hizmetlerinin Türk ulusal bayrağının tekelinde olacağını anımsatmıştır. Bununla birlikte Türkiye'de 1 Ocak 1923'te kabotaj yapmakta olan ya da liman hizmetleriyle uğraşan işletmelerin 31 Aralık 1923'e kadar işlerini sürdürmekte serbest bırakılacaklarını bildirdi.

n) Sivil Rehine ve Savaş Esirlerine İlişkin Türk-Yunan Antlaşması

Her iki tarafın sivil rehine ve tutsaklar karşılıklı olarak iade edilecek, Yunan Hükümeti salıverir vermez Türklerde salıverecektir. Savaş esirleri ise sivil rehinelerin iadesinden hemen sonra Yunan Hükümeti'nin elindeki bütün savaş esirleri bir defada İzmir'e gönderilecek, gelen gemiyle de subaya karşı subay, ere karşı er olmak üzere eşit sayıda savaş esiri Yunanistan'a teslim edilecektir. Kalanlar barış antlaşmasının imzalanmasından sonra gönderilecektir. (Bu anlaşma ilk görüşmelerde 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanmıştır.) Ayrıca bu esirlerin işlemiş oldukları bütün suçlar iki devlet tarafından affedilecektir.

o) Sağlık Sorunlarına İlişkin Türkiye Bildirisi

Türk Hükümeti, beş yıl süreyle sınırlarının Sağlık yönetiminin danışmanı olarak, Avrupalı uzman üç doktor atayacağını bildirdi. Bu doktorlar Türk memuru niteliğinde ve Sağlık Bakanlığı'na bağlı olacaklardı. Türkiye Sağlık Bakanlığı bu doktorlar yardımıyla, Türk kıyı ve sınırlarının sağlık yönetiminin örgütlenmesini saptayan bir yönetmelik düzenleyecekti.

D) LOZAN KONFERANSI'NDA ÇÖZÜLEMİYEN KONULAR

İngiltere ile Musul Anlaşmazlığı, Fransa ile Osmanlı Borçları meselesi ve diğer meseleler, Yunanistan ile de ahali değişimi meselesi Konferansta çözüme kavuşmamış, daha sonraya bırakılmıştır.

1) Musul Meselesi

Musul bölgesi zengin petrol yatakları sebebiyle I. Dünya Savaşı öncesinde İngiltere, Fransa, Almanya hatta ABD arasında elde edilmek istenen bir rekabet alanı haline gelmiştir. Ancak, 1916 Sykes-Picot gizli antlaşması ile Fransa'ya bırakılmıştı. 1920 Nisanında San Remo Konferansı'nda Fransa, kendisini Orta Doğu'da desteklemesine karşılık burayı İngiltere'ye bırakmıştı. Lozan Konferansı'nda Türkiye-İrak sınırının çizilmesi meselesi görüşme konusu olduğu zaman; Türkiye, Musul ve Süleymaniye bölge halkının çoğunluğunun Türk olması hasebiyle buraların Türkiye sınırları içinde kalması gerektiğini ileri sürmüştür. İngiltere ise bu talebe Irak adına mandater devlet olarak itiraz etmiştir. Bunun üzerine Lozan Antlaşması'nın 3. maddesiyle bu meselenin çözümü, 9 ay içinde bir sonuca ulaştırılmak üzere, Türk- İngiliz ikili görüşmelerine bırakılmıştır. Bu görüşmeler, 19 Mayıs-5 Haziran 1924 tarihleri arasındaki İstanbul Konferansı'nda tartışıldıysa da tarafların tutumları değişmediği için bir sonuç elde edilemedi. Yine Lozan Antlaşması'na göre ikili görüşmeler başarılı sonuç vermezse mesele Milletler Cemiyeti'ne havale edilecekti. Öyle de oldu. Milletler Cemiyeti 1924 Eylülünde meseleyi ele aldı. Türkiye Musul ve Süleymaniye bölgelerinde plebisit yapılmasını (referandum) teklif ettiyse de İngiltere buna yanaşmadı. Öte yandan Milletler Cemiyeti, Musul Meselesi hakkında inceleme yapıp, rapor vermek üzere bir komisyon teşkil etti. Bu komisyon raporunu 1925 Eylülünde Milletler Cemiyeti'ne sundu.

Rapor; Musul'un Irak'a katılması gerektiğini ve ayrıca Kürtler'in haklarının da garanti altına alınmasını tavsiye ediyordu. Bu dönemde İngiltere Milletler Cemiyeti'nde hakim durumda olduğu için Milletler Cemiyeti Konseyi de bu tavsiyeyi aynen kabul etti. Komisyon raporu Hakkari'yi Türkiye'ye bırakmıştı. (İngiltere, Musul konusunda Türkiye'yi sıkıştırmak için görüşme sürecinde; Hakkari'de dinsel çoğunluğun Süryani olduğunu ve onların Irak'a göç

etmelerinden dolayı Hakkari'nin de Irak'a katılması gerektiğini ileri sürmüşlerdi.) Türkiye sonuçtan memnun kalmasa da halk nezdinde de tepkilere neden olsada yeni kurulan ülkenin sınırsız sorunları olduğu halde bu meseleyi daha fazla uzatamadı ve 5 Haziran 1926 tarihinde İngiltere ile Ankara Antlaşması'nı imzalayarak Milletler Cemiyeti kararını kabul etti. Bu antlaşma bugünkü Türkiye-Irak sınırını çizmiş ve Musul Meselesini ve buhranını sona erdirmiştir. Musul Meselesinde ezber bozan farklı bir bakış açısı da bulunmaktadır. Söylem net olarak şudur. Aslında Musul Türkiye'nin olmazsa olmaz bir meselesi değildi, kırmızı çizgisi de değildi yani; kapitülasyonlar, Doğuda Ermeni yurdunun kurulması, Boğazlar bölgesinde yabancı asker bulundurulması, ordu ve donanmanın sınırlandırılması, yabancı kurumların Türk yasalarından muaf tutulması gibi hususlarda ısrarcı olunması, pazarlık yapılmaması durumu, Musul Meselesinde yoktur. Pazarlığa açık tartışılabilir, hatta gerektiğinde gözden çıkartılması daha müspet bir durum sağlayabilirdi. Çünkü, Anadolu'da yaşayan Kürtlerin büyük çoğunluğu, İslam birliği ve Ermeni tehlikesi gibi özel olarak seçilmiş etkili sloganlar sayesinde Kurtuluş Savaşı boyunca ulusal hareketi desteklemişlerdi. Kurtuluş savaşı boyunca Kürtlerin özerklik istek ve beklentileri ise başta Atatürk ve kurmayları olmak üzere her kesim tarafından bilinen ve desteklenen bir gerçektir. Kürtler bu isteğinde karşılığı, bedeli olarak düşmana karşı yapılan milli mücadele savaşını yürütmüşlerdir. Bundan sebeptirki 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Kürtlerin özerklik beklentilerine yanıt verecek bir üslupla kaleme alınmıştı.

Ancak bir gerçek daha vardı, Atatürk ve kurmaylarının anlayışı değişmişti, kendilerinde, dün dünde kalmıştır siyaseti hakimdi ve Kürtlerin bu beklentilerini karşılamayı çok düşünmüyorlardı. Çünkü hedef din aydedliğinden ziyade, Türk milliyetçiliğine dayalı bir ulus devlet kurmaktı. Bu düşünce hayata geçirilirken, Kürtlerin bundan rahatsız olacağı ve sorun çıkaracakları kesindi. Böyle bir tehlikeyle karşı karşıyayken yarım milyonluk bir Kürt kitlesini yeni kurulan ülke sınırları içerisine dahil etmek doğru olur muydu? Kaldı ki söz konusu yarım milyon Kürt, İngilizlerin 1918 yılından beri ulusal kimlik duygusu aşılama çalışmaları bir kitleydi. Yani neredeyse Kürtlük bilinci açısından, Türkiye'deki bütün Kürtlerden daha etkili ve güçlü bir kesimdi. Şimdi bu durumdaki Musul vilayetini almak; Türkiye'yi Kürt nüfusunun yaşadığı tüm topraklara özerklik tanımak zorunluluğuyla karşı karşıya bırakmaz mıydı? Tabii şunu da eklemek lazım, ulus devlet inşası, bir Kürt asimilasyonunu da beraberinde getirecekti, bu anlamda da Musul ekstra bir yük oluşturabilirdi. Halbuki bu asimilasyon yükü Araplarla paylaşıldığında hem daha etkili olunacak hem de kendisine farklı bir devlet iş ortaklığıyla, yaptığı işin rahatsızlığı meşrulaştırılacaktı ve dışarıdan gelecek insan hakları üzerine tepkiler azaltılacaktı. Ancak, nüfusun çoğunluğunu Sünni Kürtlerin oluşturduğu Musul vilayetinin üçüncü bir gücün, hele bölge dışı bir emperyalist gücün, denetimine terk edilmesi, Türkiye açısından ciddi sonuçlar doğurabilirdi. Musul'u denetleyecek emperyalist güç, Kürtlerin zaman içerisinde kendi ulusal kimliklerini kazanmalarını sağlayarak Kürt irredantizmini (İRREDANTİZM: Kültür değerleri bakımından aynı olan fakat anavatan dışında kalmış toprakları katma düşüncesi.) Türkiye'ye karşı bir silah olarak kullanabilirdi. Bu ise Türkiye'nin iç istikrarını boza bilir, hatta toprak bütünlüğünü tehlikeye sokabilirdi. Kürt Meselesi bağlamında bakıldığında o zamanki anlayışın fazlaca pragmatik yaklaştığı konular; ileriye dönük hesap edilemeyen siyaset, zamanla peyda olacak ve yeni kurulan devleti mütemadiyen uğraştıracak ve zayıflatacak sonuçları doğurmuştur. Bu günlerde de aynı sorunlar güncelliğini korumaya devam etmektedir.

2) Fransa ile Borçlar Meselesi ve Diğer Meseleler

a) 1. Mesele Türkiye-Suriye Sınırının Tespiti

20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara İtilafnamesi'ne (8. madde) göre bu itilafnamenin imzalanmasından bir ay sonra, Türkiye-Suriye sınırını kesin olarak çizmek üzere karma bir komisyon kurulacaktı. Bu komisyon Lozan'dan da sonra ancak 1925 Eylülünde kurulabildi ise de anlaşmazlıkları çözemedi ve sorunu iki ülkenin hükümetleri diplomatik müzakerelere girerek 18 Şubat 1926 tarihinde Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi ile sona erdirdiler. Bu anlaşma sadece

Türkiye-Suriye sınırını çizmekle kalmamış Türk-Fransız münasebetlerini de düzenlemekteydi. Buna göre taraflar, aralarındaki anlaşmazlıkları barışçı yollarla çözecekler ve taraflardan birine yöneltilen silahlı bir saldırı halinde diğeri tarafsız kalacaktı. Lakin bu anlaşma, Türkiye ile İngiltere arasındaki Musul anlaşmazlığı sebebiyle, İngiltere ile işbirliği halinde olan Fransa tarafından paraf edilmesine rağmen hemen imzalanmamıştır. Musul sorununun haline altı gün kala, durum netleşince 30 Mayıs 1926'da Fransa daha önceki parafı imzaya çevirmiştir, sözleşmeyi imzalamıştır.

b) 2. Mesele Fransız Misyoner Okulları

Türkiye bir yönetmelik hazırlayarak; Fransız misyoner okullarında ve genel olarak yabancı okullarda, Tarih ve Coğrafya gibi derslerin Türkçe olarak ve Türk öğretmenler tarafından okutulması prensibini kabul etti. Ancak Fransız okulları buna yanaşmak istemediler. Bunun üzerine Fransa ve Papalık işe müdahale etmek istediler. Türkiye ise sadece bu okulları kendisine muhatap tutarak, Fransa ve Papalığı işe karıştırmadı. Fransa da daha ileri gidemedi, lakin iki ülke ilişkilerinin zayıflamasına sebep oldu.

c) 3. Fransa'ya Olan Borçlar Meselesi

Bilindiği gibi, Osmanlı Devleti tahvil çıkartmak suretiyle İtilaf Devletleri içerisinde en fazla Fransa'dan borç almıştı. Lozan Konferansı'nda Osmanlı'dan kalan borçların Türkiye tarafından ödenmesi şeklinin (46. maddeye göre) borç tahvilleri sahipleri ile Türkiye arasında yapılacak görüşmelerde tespit edilmesine karar verilmişti. Çoğunluğunu Fransızların teşkil ettiği bu alacaklılarla Türkiye arasındaki müzakereler bir hayli uzadı ve zaman zaman gerginlikler doğurdu. Nihayet 13 Haziran 1928'de imzalanan anlaşmalarla ödenecek borcun miktarı ve ödeme şekli bir formüle bağlandı. Bu anlaşmalarla Osmanlı Duyun-ı Umumiyesi de tarihe karışmış oluyordu. 1929 Dünya Ekonomik Buhranı tabiatıyla Türkiye'yi de etkiledi ve borçları ödemesinde sıkıntılar yaşandı. Borçlar meselesinin ikinci çözümünü teşkil eden, 22 Nisan 1933 tarihinde Paris'te Türkiye'nin lehine yeni bir borç sözleşmesi imzalandı. II. Dünya Savaşı ve sonrasında büyük ekonomik sıkıntılara rağmen Türkiye bazı peşin ödeme avantajlarından da yararlanarak son taksitini 1954 yılında ödeyerek bu sıkıntıdan kurtulmuştur.

d) 4. Adana-Mersin Demiryolu Meselesi

Türkiye 1929'da çıkardığı bir kanunla bir Fransız şirketi tarafından işletilen Adana-Mersin demiryolunu da satın almak isteyince, Fransa yine ortaya çıktı. Misak-ı Milliye ilk tanıyan ülke olan Fransa, böylece kapitülasyonların kaldırılmasını da onaylamış oluyordu ve çerçeveden hareketle işi daha da uzatmayıp 1929 Haziranında yapılan bir antlaşmayla demiryolunu Türkiye'ye teslim etti. (1936 yılına kadar sürecek olan iyi ilişkiler, 1936 yılında Sancak (Hatay) Meselesi ile tekrar gerilecek, bu gerginlikte 1939 yılında son bulacaktır.)

3) Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi Meselesi

Lozan Konferansı'nda, Türkiye'de kalan Rumlarla Yunanistan'da kalan Müslümanların değişimi meselesi de ele alınmış ve bu konuda 30 Ocak 1923 tarihinde sözleşme imzalanmıştır. Ancak bu sözleşme, Ekim 1923'ten itibaren çalışmaya başlayan Karma Komisyon ile uygulanmaya başlarken "etabli (yerleşmiş)" ifadesinin farklı yorumlanmasından kaynaklı "etabli sorunu " meydana çıkmıştır. Bu sorun Türk-Yunan Etabli Anlaşmazlığı olarak tarihe geçmiştir. Anlaşmaya göre, değişim 30 Ekim 1918 Mondros'tan önce, olduğu yerde etabli (yerleşmiş) bulunanlar değişimin dışında tutulacaktır. Türkiye'nin etabliden kastı yani ne anlama geldiği Yunanlılar tarafından kabul edilmemiş, Yunanistan her ne surette olursa olsun 30 Ekim 1918'den önce İstanbul'da bulunan her Rum'un yerleşmiş (etabli) sayılması gerektiğini ileri sürmüştür. Milletler Cemiyeti'nde de çözülemeyen bu sorun 10 Haziran 1930 tarihinde her iki ülkenin yumuşamasıyla (Özellikle de Yunanistan'ın Başkanı Elefterios Venizelos'un çabalarıyla) yeni bir antlaşmanın imzalanmasıyla tatlıya bağlanmıştır. Bu Antlaşma ile yerleşme tarihleri ve doğum yerleri ne olursa olsun, İstanbul Rumları ile Batı Trakya Türklerinin hepsi " etabli" deyiminin kapsamı içine alındı. Bu sonuçla yaklaşık yedi yıldır devam eden etablisorunu barışçıl bir yol ile

çözümüne kavuşmuştur.

E) LOZAN KONFERANSI'NDA GÖRÜŞÜLMEMEYEN KONULAR

1) Kürdistan Konusu

Sevr Antlaşmasına göre, Türkiye, Irak ve Suriye sınırında Kürtlerin sayıca üstün oldukları bölgenin yerel özerkliği hazırlanacaktı. (Bunu İstanbul'da toplanan İngiliz, Fransız ve İtalyan hükümetlerinin temsilcilerinden oluşan bir komisyon hazırlayacaktı.) Ayrıca, Kürtlerin sayıca üstün oldukları bu bölgedeki Kürtler, Türkiye'den bağımsız olmak istediklerini kanıtlayarak Milletler Cemiyeti'ne başvururlarsa ve Cemiyet onlara bağımsızlık tanımayı Türkiye'ye önerirse Türkiye buna uyacaktır. Bu durum gerçekleşirse, Musul vilayetinde bulunan Kürtler'in, bu bağımsız devlete katılmalarına İtilaf Devletleri de karşı çıkmayacaktı. Nihayetinde Lozan'da bu bahsi geçen ifadelerin hiç birisi dillendirilmedi, üniter bir yapı kabul edildi. Sevr ile Lozan arasındaki süreçte İngilizler, her zaman bağımsız bir Kürdistan' ı desteklemelerine rağmen, Lozan'da kendi İngiliz Ulusal menfaatleri gözönüne alarak çark edip iki millet tek devlet siyasetini desteklemişlerdir. Prof.Norman Stone, durumu şu sözleriyle özetler: " Teoride 1920 yılında Sevr Antlaşması imzalandığında Kürdistan'ın kurulması gerekiyordu. Fakat bu İrlandalıların da dediği gibi "çok teorik bir teoriydi".

2) Ermenistan Konusu

Sevr'de Türkiye tarafından da bağımsız bir devlet olarak tanınmıştı. Türkiye ve Ermenistan; Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis vilayetlerinde Türk-Ermeni sınırının ABD başkanı tarafından belirlenmesini kabul edeceklerdi. Yukarıda sözü edilen vilayetlerin bir kısmı veya tamamı Ermenistan'a aktarılırsa Türkiye buradaki haklarından tamamen vazgeçecekti. Ancak bu konu Lozan'da hiç ele alınmamış, gündeme dahi gelmemiştir, antlaşma metninde de geçmemektedir.

3) İzmir Konusu

Sevr'de İzmir ve civarı Osmanlı egemenliğine bırakılmıştı, ancak burası Yunan Hükümeti'nin sorumluluğunda olacaktı. Beş yıl sonra istediği takdirde halkoylamasıyla veya Milletler Cemiyeti aracılığıyla Yunanistan İzmir'i alabilecekti. Ancak Lozan'da İzmir, tartışma konusu dahi edilmeden tamamen Türkiye'nin egemenliğine bırakılmıştı.

F) LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI'NIN ÖNEMİ

* En önemli özelliği yeni kurulan Türkiye Devleti' nin bağımsızlığının bütün dünyanın kabul etmiş olmasıdır.

* I. Dünya Savaşı'nı resmen bitirmiş ve hâlâ yürürlükte olan tek antlaşmadır.

* Misak-ı Milli büyük oranda gerçekleşmiştir. (Sevr'e göre ciddi bir başarıdır.) Ancak tam olarak gerçekleşmemiştir. Çünkü, Batı Trakya, İskenderun Sancağı, Musul Vilayeti ve Batum konuları ile ilgili Lozan hükümleri aynı zamanda büyük birer tavizdir. (Bu yönüyle bakıldığında başarısızdır.)

* Lozan Antlaşması I. Dünya Savaşı'ndan sonra yenik düşmüş devletlerden birinin galip devletlere kendi koşullarını kabul ettirerek imzalattığı tek antlaşmadır.

* Özellikle Rumlar ile mübadele yapılması, Türkiye sınırlarının içinde kalan bütün her kesin Türk sayılması, Türkiye'yi üniter bir ulus devleti yapmıştır. Oysa öncülü Osmanlı Devleti çok uluslu bir federal devlet idi.

* Türkiye'de azınlık sorunu sona erdi ve Avrupa'da bunu kabul etmiş oldu.

* Boğazlar Meselesi, Fransa'yla Hatay Meselesine borçların ödenmesi, İngiltere ile Musul Meselesi, Yunanistan ile Nüfus Mübadelesi Meselesi, Adalar Meselesi, Türkiye'yi daha sonra uğraştıracak sorunlardır.

* Savaşı sona erdiren diğer antlaşmaların başlangıç kısmında, müttefiklerin kurguladıkları "savaş sonu düzenini" yansıtan Milletler Cemiyeti Sözleşmesi yer almaktadır. Lozan Antlaşması bunlardan farklı olarak, bir görüşme süreci sonrasında hazırlandığı için bu sözleşmede yer almamıştır.

G) LOZAN BARIŞ KONFERANSI'NIN VE SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

* İngiltere Milli Mücadele yıllarında desteklediği bir takım Kürtleri ve onlara vadettiği Kürdistan'ı kendi milli çıkarları doğrultusunda revize etmiş, bu düşüncesinden vazgeçmiş, tam tersi bir tutumla Türkiye Devleti'nin üniter bir yapıda olmasını desteklemiştir. Lozan'da adeta Kürtler yok sayılmış, yeni kurulan ülkenin kurmayları da bu tarihten sonra Kürtleri yok saymış, Milli Mücadele yıllarında verdikleri sözlerin tamamını unutup, bir Türk ulus devleti inşasına başlamışlardır. İlk zamanlarda milliyetçi bir dünya konjonktüründe, hâlâ Hilafetin varlığının yarattığı bir din kardeşliği duygusunun da etkisiyle çok ciddi problemler göstermeyen bu tutum, Hilafetin kaldırılmasıyla patlak vermeye başlamıştır. Aslında günümüze kadar sürecek olan bir " Kürt Sorunu'nun" temelini Lozan'da aramamız hiçte yanlış olmayacaktır.

* Lozan Barış Konferansı toplanırken Saltanatın kaldırılmasına, yürürlüğe girerken de Hilafetin kaldırılmasına (3 Mart 1924) sebep olarak, Osmanlı Devleti'ni bütün yönleriyle yıkan yada yıkılışını meşrulaştıran bir antlaşma süreci olarak da değerlendirilebilir. (Halifeliğin kaldırılmasından sonra Lozan'ı imzalaması (16 Temmuz 1924) İngiltere'nin Halifeliğin kaldırılmasında (3 Mart Devrimlerinde) etkili olduğu iddialarını, her zaman gündemde tutmuştur. Ayrıca İsmet İnönü, vefat ettiği 1973 yılında TRT'de Cumhuriyetin 50. Yıldönümü münasebetiyle yaptığı bir konuşmada " Sulh (Lozan) esasında İngilizlerin gayreti ile olmuştur " itirafıyla, o zamanlarda Lozan'ın İngilizlerle mücadele ederek kazandığımız bir sonuç gibi gösterilmesinin, sanıldığı gibi olmadığını bize anlatmaktadır. Zaten, İnönü'nün Konferans ile ilgili gazetecilerin son durumu sorması üzerine söylediği şu sözler de durumu özetlemektedir: " Bütün fedakârlıkları yaptım, her şeyi kabul ettim, fakat memleketin iktisadi esaretini reddettim.")

* I. Dünya Savaşı'nın yenik devletleri ekonomik ve ticari konularda sınırlayıcı hükümleri kabullenmek zorunda kalmışlardı. Lozan Antlaşması'nda ise benzeri maddeler yoktu. Lakin, gel görelim bu devletler üstelik bir de II. Dünya Savaşı'nda Mihver Devletler safında yerle bir olmalarına rağmen, şimdilerin süper gücü, gelişmiş ekonomileri, medeni ülkeleri, sosyal hukuk devletleri olmayı başarmalarına rağmen, aynı şeylerin hatta daha iyilerinin Türkiye için de söylenmesi gerekirken maalesef avantaj gözükken bu durumu çok da değerlendirdiği söylenemez.

* ABD Senatosu Lozan Antlaşması'nı reddetti. Senato, kapitülasyonları kaldıran, Hristiyanlara istedikleri ayrıcalıkları vermeyen ve bağımsız bir Ermenistan yaratılmasına engel olan Türkiye ile barış yapılmasına razı oldu. Bu noktadan bakıldığında Lozan'ın başarı yönü vurgulanabilir.

* 1912 Balkan Harbinden bu yana kesintisiz savaş halinde olan Türkiye bu Antlaşmayla savaş dönemini günümüze kadar tamamen kapatmış oldu. " Büyük Ermenistan", " Megali İde ve Enosis", " Pontus Rum", " Rusların Sıcak denizlere inme emeli" gibi bir çok tarihi tehdit ve idealide geride bırakmış oldu.

* Lozan'da İngiltere'nin Ermenileri, Kürtleri, Rumları, İtalyanları ve Fransızları satıp Atatürk ve ekibi ile anlaşmaya varmalarında; başta petrol olmak üzere, Hint deniz yolu, Süveyş Kanalı hakimiyeti, Sovyetler Birliğini çevreleme stratejisi gibi Bölge açısından hayati önemde olan konular bulunmaktaydı. Lozan Barış Konferansı'nı 1916'da İngiltere ile Fransa'nın Osmanlı Asya'sını kendi aralarında paylaştıkları, SykesPicot gizli antlaşmasıyla temellerini attıkları, Osmanlı'dan boşalan alana kurulacak olan " yeni bir dünya düzeninin " inşası olan bir mukavele süreci olarak değerlendirmek çok da yersiz olmayacaktır.

* Lozan'da görüşülmeyen en önemli konu belki de " Kürtler " dir. Lozan' a kadar İngilizlerin Kürt politikasının " böl-etkisizleştir-kullan " siyaseti dahilinde bağımsız bir Kürdistan kurulması isteği olduğu malumdur, bütün tarihçiler de bu konuda hem fikirdir. Özellikle Musul meselesinde; Türk tarafı taleplerini ırk temelinde savunurken, Musul'un demografik olarak büyük oranda Kürt ve Türk halkından olduğunu, bu iki halkın da birbirinden ayrılmaz ölçüde akraba olduğunu, Türkiye'de de benzer bir demografik yapı olduğunu, bundan sebep Musul'un Türkiye ait olması gerektiği tezine karşı İngilizler' i temsilen Dışişleri Bakanı Lord Curzon şöyle itiraz etmiştir: Musul'un çoğunluğunu Kürtler oluşturmaktadır. Kürtler, ırki olarak Hint-Avrupa

kökenlidir, Türkler ise Ural-Altay milletindedir ve bu iki halk birbirinden farklıdır. İngilizler savunmalarını önceden belirledikleri siyasetin devamı gibi sürdürselerdi zaten Lozan'da en büyük gündem maddelerinden birisi Kürtler olurdu. Ancak Musul'daki bu tutumları genel bir Kürt bağımsızlığı anlayışına dönüşmemiş, siyaseten çark etmişlerdir. Anlaşıldığı üzere Kürtlerin kaderi İngilizlerin milli çıkarları doğrultusunda masada dahi yer bulamamış, Lozan'da Kürtler 'in statüsü, İngilizlerin çıkarlarına heba edilmiş, Kürtler parçalar halinde dört farklı ülkede dengeli bir şekilde taksim edilmiş, yeni kurulan Ulus devletlerin kaderine terkedilmiştir. (İngiltere'nin Musul konusundaki tek kaygısı petrolerden elde edeceği gelirdi.)

Aslında İngilizler tarafından, Türkiye'nin Osmanlıdan miras kalan Panislamizm politikasına karşılık, Ulus devlet ve Türkçülük politikası dayatılarak teşvik edilmiştir. Bu evrilmede Kemalist Türkiye memnun edilmeye çalışılmış ve bunun gereği olarak daha önce desteklenen Bağımsız Kürt devleti politikasından vazgeçilmiştir. Çünkü bu mesele Atatürk için büyük endişe kaynağı idi. İngiltere'nin Ortadoğu'daki emperyal çıkarları gereği, Kürt bağımsızlığı, Konferansta içten içe mücadele sahası yapılmasına rağmen masaya getirilmemiştir. (Sahada her iki tarafta Kürtleri teyakkuzda tutuyordu, Süleymaniye'den sorumlu ama Bütün Kürdistan'da ağırlığı olan, Kürt Şeyhi Mahmut'un İngilizlere karşı isyanı, ve Türk milislerinin generali Özdemir Bey'in de kendisine destek vermesi ve İngiliz yanlısı Kürtlerin Türklere karşı koz olarak kullanılması, ancak Lozan'da Kürt temsilcinin bulunmaması karşısında yine Şeyh Mahmut'un TBMM'de yer almaları için 3 Kürt yetkiliyi Ankara'ya göndermesi, en somut örnektir.) İngiltere, Atatürk'e Kürt devleti konusunda tutum değiştirdiklerini kısa bir süre içerisinde ispatlayıp, Türkiye'yi Milletler Cemiyeti'ne üye yapıp, Sovyet (Bolşevik) Rusya'yı tam olarak izole etmeyi planlıyordu. Öyle de oldu, Ortadoğu'daki bu Rus-İngiliz mücadelesi de Kürtleri İngiliz siyasetinde ikinci plana atmıştır. Lozan'daki Kürtlerin durumunu en iyi özetleyen cümle ise Osman Ali'nin Kürtler ve Lozan Makalesindeki son sözleridir. " bu dönemde İngiltere, Sevr Antlaşması'nda benimsediği özgür Kürdistan'dan desteğini çekti. İngiltere'nin Kürt bağımsızlığı konusundaki resmi duruşu en başta Türkiye'yi memnun etmeyi amaçlıyordu. Çünkü, İngiltere'nin en önemli stratejisi olan Bolşevik Rusya'nın yalnız bırakılması için Türkiye'nin işbirliğine ihtiyaç vardı. Şunu da söylemek gerekir ki, bu dönemde Musul vilayeti üzerindeki sınır mücadelesi uğruna Kürtler hem İngilizler hem de Türkler tarafından piyon olarak kullanılmışlardı.

* İsmet Paşa'ya göre bu antlaşmayla İtilaf Devletleri, sadece 4 yıllık bir savaşın değil 600 yıllık Osmanlı Devleti'nin hesabını görmüştür. Osmanlı'nın siyasi varlığına son verilmiş, " Doğu Sorunu", " Yakındoğu İşleri Hakkında Düzenlemeler" resmi adlı konferansla çözüme kavuşturulmuştur. Türkiye açısından ise feragat-rıza-tastik ekseninde gerçekleşen bir anlaşma olmuştur. (Türkiye; Irak, Suriye, Lübnan, Filistin, Mısır, Sudan (madde 17), Kıbrıs (madde 20), Libya (madde 22) gibi hâlâ hukuken kendisinde olan bu bölgelerden feragat etmiştir. Yunanistan ve İtalya'nın Doğu Akdeniz Adaları (madde12-15) üzerindeki haklarını tasdik etmiştir. Daha önce Ankara İtilafnamesinde (20 Ekim 1921) belirlenen İskenderunSancağının dışarıda kalmasıyla oluşan Suriye sınırına ve Musul Meselesinin sonraya bırakılmasına rıza göstermiştir.

H) LOZAN HEZİMET Mİ ? ZAFER Mİ ? VE DİĞER SPEKÜLASYONLAR

* Lozan' a giden devlet Türkiye ama üzerinde konuşulan ve pazarlık yapılan devlet Osmanlı'dır. Yani Türkiye, masa başında pazarlanan Osmanlı'dan arta kalandır. Somutlaştıracak olursak, Osmanlı Devleti savaşa 2,5 Milyon Kilometrekarelik yüzölçümüyle giriyor, Lozan'da barış masasından 783 Bin Kilometrekarelik bir alanla kalkıyor. Yani oransal olarak dördün birine razı olunuyor. Bu yönüyle bakıldığında tam bir hezimet, ancak Osmanlı'nın daha varlığında imzalamış olduğu (neyseki hayata geçmemiştir) Sevr Antlaşmasıyla da kıyaslandığında büyük oranda bir zaferdir.

* Lozan'ın hezimet mi? Yoksa zafer mi? Olduğunu İsmet İnönü'nün kendi ifadeleri ile de değerlendirmek mümkündür. 4 Şubat 1923 tarihinde İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon apar

topar Lozan'ı imzalamadan terkeder, İsmet İnönü' de gazetecilerle bir araya gelerek şunları söyler: " İnsana bir haber verilmez mi? Ben bütün konferans esnasında bu ağır mesuliyetin yükü altında çalıştım... Eğer dünyada tek kimse çıkıp da bana ' daha yapılacak fedakarlıklar vardı... Şu kararı almalıydınız!' diyebilirse onları yapmaya razı olurum. Ben fedakarlığı son haddine vardırımdım. (Şimdi yaptıklarını sıralıyor.) * Toprak meselelerinin hepsi halledildi. Bu meselelerde kendi zararımıza ve müttefiklerin lehine kararlar aldık. * Ekalliyetler (azınlıklar) meselesini müttefiklerin dilediği gibi hallettik. * Boğazların serbestliğini kabul ettik. * Adli kapitülasyonlar meselesinde anlaştık. (Nihayet bu meselede de her akli başında insanın kâfi addedeceği bir hal tarzını kabul ettik.) (Yani buda aslında bir başarı değil kim olsa bunu yapabiliirdi, demeye getiriyor.) * İktisadi meselelerde âdil, meşru olan her şeyi kabul ettik... * Duyunu Umumiye İdaresinin faaliyetinin devamına razı olduk. * iktisadi ve mali meselelerden çoğunu müttefiklerin lehine hallettik. Bu meselelerden bir kaç kalıyor. Bunları kabul etmedim. İnönü, burada aslında bir savunma yapıyor, dert yanıyor; Lozan bizim için taviz dolu bir metin haline gelmişken daha bizden ne istiyorsunuz, neden hâlâ memnun olmuyorsunuz demeye getiriyor. Ki yabancı gazetecilerinde bulunduğu ortamda, sözlerini şu cümlelerle noktılıyor: " BÜTÜN FEDAKARLIKLARI YAPTIM, HERŞEYİ KABUL ETTİM, FAKAT MEMLEKETİN İKTİSADİ ESARETİNİ REDDETTİM." (Reddettiği şey de yukarda her akli başında insanın yapacağını iddia ettiği kapitülasyonlardır.)

* Lozan Nedir? Lozan, Türkiye'nin kapitalist-emperyalist dünyada var olma isteğinin, bu " dünyaya" sözleşmeler yoluyla biat etmesinin onanmasından başka bir şey değildir. Lozan, Türkiye'nin kurulmaya çalışılan " yeni dünya düzeninde" , " Batı tarafından yeni devlet olarak tanınma" retoriğinin arkasına sığınarak bir rol kapma isteğinin kısa adıdır. Lozan, Ortadoğu'da bugünküne benzer bir şekilde, Türkiye için en hayırlı dost ilan edilen İngiliz emperyalizminin rolünün onaylanması ve bu rolün meşrulaştırılmasının adıdır. (Tolga Ersoy, Lozan: Bir antiemperyalizm Masalı Nasıl Yazıldı, kitabının yazarı)

* Lozan'ın gizli maddeleri var mıydı? Lozan'ın bir süresi var mıydı? Veya Lozan'ın süresi 100 yıl mıdır? Gibi son senelerde nerden çıktığı belli olmayan, hiç bir amaca hizmet etmeyen sorularla bu tarihi metin sulandırılmaya, bilgi kirliliğiyle önemi üzerinde oynanmaya çalışılmaktadır. Bütün kaynak bilgilerinden yola çıkarak, ve tarih bilgi, kültür ve belge zenginliği yüksek olan Sayın Murat Bardakçı'nın da değerlendirmeleriyle okuduğum bilgileri destekleyerek şunu çok net ifade edebilirim. Lozan'ın tahmin edildiği gibi "gizli maddeleri yoktur", ve " Lozan'ın her hangi bir son süresi yoktur, geçerliğini kısıtlayacak veya sonlandıracak her hangi bir sebep ve güçte yoktur. " Öyle ki o dönemde Türkiye gibi Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan da barış antlaşmaları imzalamış ve Türkiye haricinde hiçbirinin devam etmemekte ve bundan dolayı bir yaptırım mesuliyetleri de bulunmamaktadır. Şu an yeni bir Dünya Savaşı çıkmadığı ve ülkeler yok edilmediği, sınırlar ortadan kalkmadığı sürece hiç bir devletin mevcut durumu, 100 yıl önceki bir belgeden etkilenecek siyasi bir yapı zayıflığında değildir.

* Lozan'ı ABD'nin imzalamaması nasıl bir anlam ifade eder. Çok net olarak şunu söyleyebiliriz. Hiçbir anlam ifade etmez, çünkü gözlemci olarak katılmıştır. Konferansın toplanmasında veya içeriğiyle ilgili konularda herhangi bir tasarrufu yoktur.

* Lozan'ın Hezimet mi, Zafer mi ?olduğunu tartışmak, genel anlamda iki amaca hizmet etmektedir. Birincisi, Hezimet gibi gösterip, o dönemin siyasi karakterlerine her şekilde saldırıp, onları itibarsızlaştırma amacıdır. İkincisi, Zafer gibi gösterip o dönemin siyasi karakterlerini kusursuz, mükemmel gösterip onlar üzerinden bir ideolojinin savunuculuğunu yapıp ve bunu kendilerinden olmayana dayatıp, kişi kültürleri oluşturup, herkesi onlara itaate mecbur, mahcup ve mahkum bırakmaktır. Türkiye ile Lozan yapıldı, Osmanlı devam etseydi, ne yapılırdı ve nasıl bir antlaşma yapılırdı ? Bu soruları kendimize sorduğumuzda sanırım daha adil bir cevabı kendimizde bulabiliriz.

i) YÖNTEM

Lozan Barış Konferansı ile ilgili bilgiler çoğunlukla, Atatürkçü düşünce profilinde olan yazar ve eserlerden derlenmiştir. Bu bilgileri toparlarken hiç bir şekilde içeriğe müdahalede bulunulmamıştır, objektiflik ve nesnellik kurallarına riayet edilmiştir. Önem ve Değerlendirme başlıklarında ise daha çok eleştirel bakış açısına hakim kitap ve makalelerden beslenilmiş ve özgün bir çalışma yapılmaya çalışılmıştır.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://mehmetkarasakal.com>

Da eklendi: 14-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 290****Cenevre'de verilen sözler toz olup uçtu**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230710151911505480>

Cenevre'de verilen sözler toz olup uçtu

1925'te Cenevre'de kimyasal silah kullanımı güya yasaklandı. Ama bu sözleşme, söz konusu Avaşîn, Zap ve Metîna alanları olunca toz olup iktidar rüzgarıyla uçup gitmiş durumda. Kürtler ve Kurdistan söz konusu olduğunda savaş kuralları ve hukuku da tanınmıyor. Kürt halkını soykırıma uğratmak için her türlü saldırı ve yöntemi meşru görülüyor. Hedef Kürtler olunca dünya hegemonları askerlerine şu emri veriyor: Karşınızdakinin insan olduğunu unutacaksınız. Bu cümleler ne yorum ne de analizdir. Bu mutlak gerçekler, işgalci Türk devletinin uygulamalarında da ortaya çıkmaktadır. İşgalci Türk devleti, Kürt halkının varlığını ve özerkliğini asla kabul etmedi. Bunun için tarih boyunca Kürt halkına yönelik soykırıma devam etmek için her dönem bir sebep buldu. Önder Apo'nun ortaya çıkışıyla Türk devletinin şovenist duygusu doruğa ulaştı, Kürtlere ve Apocu harekete yönelik saldırılarını giderek artırdı.

14 Nisan 2022'de Türk devleti, NATO'dan aldığı destekle Avaşîn, Metîna ve Zap bölgelerine yeniden işgal hareketi başlattı. Havadan, karadan tüm teknik gücüyle Medya Savunma Alanlarına saldıran Türk devleti, Cenevre'de yasaklanan kimyasal gaz, taktik nükleer ve termobarik silahlar kullandı. Türk devletinin kimyasal silah saldırıları bugüne kadar devam ediyor. Çiyayê Reş, Şikefta Birîndaran, Şehîd Şahin, Werxelê ve Kurojahro alanlarında kimyasal silah kullanıldığına ilişkin görüntüler hala hafızalarda. Gerillalar bu savaş suçunu video ve fotoğraflarla belgeleyerek tüm dünyanın gözü önüne serdi. Kimyasal ve termobarik silahların çok güçlü ve ağır bir etkisi olduğunu herkes bilir. Bunlar yıkıcı ve öldürücü gazlardır. İşgalci Türk devleti aylardır gerillaya karşı bu silahları kullanıyor. Sadece son 5 ayda 762 kez kimyasal silahlarla saldırdı. Direnişçi şehitler Helbest Koçer ve Baz Mordem'in görüntüleri, yaşanan vahşeti tüm çıplaklığıyla gösteriyordu.

TÜM DELİL VE KANITLARA RAĞMEN OPCW GERÇEKLERİ GÖRMÜYOR

İki devrimcinin videosunun yayınlanmasının ardından yaşanan vahşeti kimse inkar edemez ve saklayamazdı artık. Ancak tüm bunlara rağmen uluslararası güçlerin yasaklı silahların

kullanılmasına ses çıkarmaması, OPCW kurumunun tepki göstermemesi, yazının başında kullandığım cümleleri bir kez daha tekrarlamama imkan veriyor. Vicdan ve insanlık dışı bu yaklaşımlarda onları bir araya getiren tek bir sebep var; o da Kürt halkıdır. Söz konusu Kürt halkı olduğunda Erdoğan'a uluslararası güçler her türlü desteği veriyor.

Bundan dolayı işgalci Türk devleti, 9 Temmuz 2023'te Zap alanındaki Şehîd Doxan direniş tüneline bir kez daha termobarik silahlarla saldırdı. Ve bu saldırı sonucunda gerilla Şerzan Mawa şehit oldu. Dünyanın bu saldırılara sessiz kalması ve tepki göstermemesi, faşist Türk devletine bu saldırıları tekrarlama cesaretini veriyor.

On ayı aşkın bir süredir özgürlük gerillaları Apocu felsefe ile Medya Savunma Alanlarında kararlı ve cesaretli bir şekilde mücadele etmeye devam ediyor. Kullanılan bu nükleer silahlar dağları yok etmekte ve çevredeki araziye üç kilometreye kadar etkilemektedir. Bu yasak silahları kullanmak, Erdoğan ve destekçilerinin son kozudur. Fakat özgürlük savaşçıları irade ve cesaretleriyle düşmanın bu kozunu da boşa çıkaracaktır.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Terörizm
İçerik Kategorisi:	Şiddet
İçerik Kategorisi:	İnsan Hakkı
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://anfturkce.com>

Da eklendi: 10-07-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 291****Egemenlik, Bağımsızlık, Lozan Ve Kürtler Ya Da Kemalizm'in "Yurt, Dünya Ve Sulh" Anlayışı**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230402200807479093>

Egemenlik, Bağımsızlık, Lozan Ve Kürtler Ya Da Kemalizm'in "Yurt, Dünya Ve Sulh" Anlayışı Akademik yazının kısıtlayıcı diline düşmeden şunu iddia ederek başlamak istiyorum: Lozan Antlaşma metninde veya sonrasında antlaşma üzerine kurulan düzende Kürtler yoktur. Hatta antlaşmanın hazırlık, imza gibi süreçlerinde de Kürtlerin politik varlık veya güç olarak bulunmadığı rahatlıkla söylenebilir. Lozan heyetinde bulunan Kürtler ise Göldaş'ın da ifade ettiği gibi (2009, s. 37) Kürdistan'ı değil Kemalist hizbin Kürtlerini temsil etmek için orada bulunmaktaydı.

Lozan, herhangi bir devlet için "bağımsızlık" olarak da ifade edilen, fiziki ve siyasi sınırların temel çerçevesinin çizilmesidir. Bahsi geçen "bağımsızlık" antlaşması, tamamen devletin "dış dünya"ya karşı ilan ettiği "kendi içerisindeki halklar üzerinde sınırsız tasarrufta bulunma" anlaşmasıdır. Yani devlet merkezli uluslararası hukukun tanımladığı anlamda bir bağımsızlıktır; halkın özgürleşmesiyle ilgisi bulunduğunu iddia etmek zordur. Pazarıcı'ya göre (2005, s. 18-19) bağımsızlık "devletlerin uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde serbestçe davranma yetkisi" şeklinde tanımlanmaktadır ve egemenlik kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılabilir. Burada "uluslararası hukuk" olarak belirtilen uluslar halk iradesini değil devletleri ve onların oluşturduğu sistemdeki güç hiyerarşisini, hukuk ise bu güç ve hiyerarşi ilişkisinin "sabitlenmesi"ni (Denk, 2015, s. 131; 178-179) ifade etmektedir. Çağdaş dünyada hukukun bir etik içeriğe sahip olması gerektiği ve uluslararası sistemin tek öznesinin ulus-devlet olmadığını özellikle 1960 ve sonrasında gelişen halk direnişleri gösterecektir. Malcolm Shaw ise hukukun toplumsal ve tarihsel kökenlerine de geniş şekilde yer verdiği kitabında devlet merkezli bağımsızlık anlayışını "iç işlerine müdahalenin önüne geçme veya müdahalenin koşullarını belirleme" olarak tanımlar (2008, s. 212). Tanım, Pazarıcı'nın tanımına benzer gibi görünse de arada çok temel hatta kurucu ilke açısından farklılık bulunmaktadır. Pazarıcı'nın tanımında devlet, varlığı sorunsallaştıran, tartışılan bir kavram değildir. Shaw'un tanımında ise devlet iddiası ile ortaya çıkan siyasal varlığın önce belirlenmesi gerekmektedir. Buradan devlet bağımsızlığının iki temel aşaması olduğu görülüyor: Öncelikle dış sınırları belirleme ya da dış egemenliğin koşullarını belirleme ve sonrasında ise ülke olarak tarif edilen alanda, çerçevesi çizilen bağımsızlığın izin verdiği ölçüde tasarrufta bulunma veya egemenlik kurma. İşte Lozan, bu aşamalardan ilkinin oluşturulmasıdır. Modern bir ulus-devlet kurma çabası içerisindeki Kemalist rejim, sınırları içerisindeki nüfusu mümkün olduğu kadar homojen hale getirmeye çalışan Osmanlı mirasını devraldığı için "sorun yaratabilecek" güçteki etnik kimliklerden en çok Kürtleri yeni kurulacak devlet için risk olarak görmekteydi. Çünkü Osmanlı, soykırım ve katliamla diğer etnik kimliklerin çoğunun politik gücünü kırmıştı ve bu katliamlar 1920-1923 arasında da yoğun şekilde devam ettirilmiştir (Bozarslan, 2013/2015, s. 264). Dolayısıyla Lozan "Kurtuluş" Savaşı'na birlikte girilen ve "asli kurucu unsur" kabul edilen başta Kürtler olmak üzere diğer halkların önce "kapsanması" yani dinsel temelde tek bir millet olarak kabul ettirilmesi sürecinin dış politik yönünü oluşturmuştur. Lozan sürecinde sık sık kullanılan "Biz Türkler ve Kürtler" (Öcalan, 2001, s. 325; Göldaş, 2009) ifadesinin temel amacı da öncelikli olarak, bağımsızlığı dışarıda tartışmasız hale getirebilmek, yani içerideki tüm entiteleri "kapsamaktır".

Fakat kurulması hedeflenen ulus-devletin mantığı gereği Türkiyelilik veya Türklük kimliği içerisine alınan kimlikleri kapsama, “içeride “dışlanma”yı da beraberinde getirmekteydi. Yaratılmaya çalışılan tek tip vatandaş tanımının, yani Türk ve Sünni kimliğin Kürtler açısından ortak bir aidiyet yaratma ihtimali çok düşüktür. Çünkü Kürt toplumu dilsel ve kültürel olarak Türklükten çok farklı olduğu gibi kültürel faktörlerin sonucu olarak dinsel açıdan da çok farklı olduğu rahatlıkla söylenebilir (Jwaideh, 2016). Bu nedenle sosyolojik tahayyülünü tek tip vatandaş üzerine kuran Türk ulus-devletinin dış politikada “kapsadığı kimlikler”i içeride dışlaması da kaçınılmaz olacaktı. Çünkü ulus-devletin yaratmaya çalıştığı ortak kimlik veya jeo-kültürün (Wallerstein, 2004/2014, s. 110) etnik kırılmaları beraberinde getirmesi kaçınılmazdı. Lozan Antlaşması başka bir yönüyle Batılılaşma hedefinin temel kurucu belgesidir. Bu yönüyle Lozan’da kabul edilen “bağımsızlık”, Batı’ya rağmen değil, onun onayıyla tescillenmiştir. Çünkü Lozan, Avrupa devletlerinin imzalayıp onayladığı ve Avrupa’daki kurumların “olduğu gibi” Türkiye’ye aktarılmaya çalışıldığı bir “felsefi doktrin”dir (Öcalan, 2001, s. 302). Her iki Lozan Konferansı arasında geçen süre içerisinde yapılan İzmir İktisat Kongresi’nde Batı sistemine “özne olarak” entegre olunacağı ilan edilmiş bu durumda I. Lozan Konferansı’nda ortaya çıkan pürüzlerin aşılmasını sağlamıştır (Oran, 2009, s. 218). Modernleşme süreci bir yana bırakılırsa, Lozan, Türkiye’de toplumsal ve siyasal yapılarda radikal düzenlemeye gidildikten sonra 1947 Truman Doktrini ile mutlak olarak Batı Bloğunda yer almaya varan düzenlemelerin “kuruluş belgesi”dir. Fakat ülkenin kuruluş sürecinde aktif olarak yer alan Kürtlerin Lozan’ın kurduğu düzende özne olduğunu söylemek imkansızdır ve aşağıda da değinileceği gibi sadece Türkiye’deki Kürtlerin değil “dört parça”daki tüm Kürd halkının siyasal haklara sahip olmasının önüne geçmiş en temel uluslararası belgedir. Lozan’a hazırlık sürecinde, gerek meclis tartışmalarında ve gerekse konferans sürecinde, Kürtlerin varlığının siyasi olarak inkar edilmediği görülsede süreç aynı zamanda “Kürt varlığını inkarın hazırlık süreci”dir (Göldaş, 2009, s. 52). Yani Kürtlerin sosyolojik varlığı “problemi” barış sonrasına ertelenmiş, şimdilik sadece uluslararası alandaki siyasi varlıkları Türkiyelilik kimliği içerisinde eritilmişti. Lozan’la birlikte elde edilen bağımsızlığın, içeride çoktan başlamış tekleşme sürecinin yardımıyla mutlak egemenliğe dönüşmesi yani “asli kurucu unsur”lardan Kürtlerin “kurucu öteki”ye dönüştürülmesi; Kürtlere göre daha zayıf konumda olanların ise ancak “vatandaşlık itibarıyla Türk” sayılması (T.C 1924 Anayasası, m. 88) yani bağımsızlığın mutlak egemenliğe dönüştürülmesi ise 1924 Anayasasıyla olacaktır.

Lozan Antlaşması Sınırları Çoğunlukla Muğlak Bıraktı

1921 Anayasası’nın tanıdığı (1921 Anayasası m. 11 ve devamı) ve Mustafa Kemal’in 1923’te, Lozan’dan sonra hazırladığı taslakta neredeyse aynı şekilde yer alan yerel özerklik (Sevinç & Demirkent, 2017, s. 41-44) 1924 Anayasası’nda yer almamıştır. Yani dış politikada ortak bir kimlik iddiasıyla pasifize edilen Kürtlerin sosyolojik varlığı da yavaş yavaş inkar edilmeye başlanmıştır. Yeni Anayasada sadece özerklik kaldırılmamış, devletin ve ülkenin tek kimliği olduğu ve bu kimliğin Türk olduğu defalarca vurgulanmıştır. Meclis görüşmelerine de bakıldığında Türklük tanımının -ki aksi de çok tartışmalıdır- belli bir milleti hatta ırkı temsil maksadıyla kullanıldığı görülmektedir. Kısacası Özbudun’un iddiasının aksine (Özbudun, 2008, s. 43) 1921 Anayasasındaki özerklik halkçılık ilkesinin sonucu değil sosyolojik görünümün ve Kürt toplumunun siyasal gücünün bir yansıması olarak yer almıştır ve 1924 yılında anayasadan çıkarılarak Türklük ve Sünniliğin tek “makul kimlik” kabul edildiği üniter bir sisteme geçilmiştir. Zaten Özbudun da başka bir kitabında (2012, s. 71-72) Mustafa Kemal’in Kürdleri ikna etmek için özerkliği kabul ettiğini, başından beri milli ve merkezîyetçi devlet kurma peşinde olduğunu kabul etmiştir. Yıldız da (1996, s. 89-90) Mustafa Kemal’in 16-17 Ocak tarihli ünlü İzmit konuşmasını, Lozan’da azınlıklar ve Musul konusunda sıkışmış heyetin işini kolaylaştırmak için yaptığını söylemiştir. Lozan’ın “dış”a karşı bağımsızlık, iç egemenliğe yönelik hazırlık olarak ele alındığının en iyi göstergesi yine antlaşma metnidir. Savaştan yeni çıkmış ve Mudanya’da

ateşkes imzalamış bir siyasal varlığın en temelde amacının sınırlar olması gerekmektedir. Çünkü uluslararası hukukun devlet tanımına göre ülke, yani sınırları belli toprak parçası, devlet olmanın en temel üç koşulundan biridir. Fakat Lozan'a baktığımızda sınırların çoğunlukla muğlak bırakıldığı, çoğunun daha sonra değiştirildiği görülmektedir. Yunanistan sınırı Trakya'da Meriç Nehri'nin ortak hattı olarak belirlenmiştir. Bu durum aynı zamanda mübadele sorunu yaratacaktır ki tarafların İstanbul'un sınırlarından çok farklı şeyler anladığı ortaya çıkacak ve büyük soruna dönüşen durum ancak Ocak 1930'da hall edilebilecektir. Ege sınırı ise halen çözülemeyen bir sorun olarak kalmıştır. Lozan'da Kürdistan sınırı ise neredeyse tamamen çözümsüz bırakılmıştır. Antakya bugün bile -en azından Suriye açısından- çözülmüş değildir, Musul sorunu 5 Haziran 1926 Antlaşmasıyla çözülebilmştir. İran sınırındaki Küçük Ağrı çevresi ise "eşkiyalık" bahane edilerek -İran sınırında olmasına rağmen- bu sefer de Türkiye tarafından işgal edilmiştir. Sınır sorununun bu olayların sonucunda hall edildiğini söylemek yine güçtür. Türkiye özellikle yaklaşan savaş tehlikesini bahane ederek II. Dünya Savaşı öncesinde birçok paktla sınırları "Kürd tehdidine karşı" güvenceye almıştır. Bu nedenle Türkiye'nin statükocu olduğu söyleyemeyeceği gibi "yurtta sulh, cihanda sulh" özdeyişinin de şu şekilde yorumlanması daha doğru olacaktır: Türkiye soyut bir özne olarak devletliliğini Batı'ya kabul ettirmiştir ve batı coğrafyasına yönelik politikasında statükocu[9] davranmıştır. Fakat tam da bu ittifakın verdiği avantajlar ve yaklaşan savaş tehlikesi bahanesiyle "Batı dışındaki ülkelere karşı politik zorlamaya gitmiş yani revizyonist olarak hareket etmiştir. Aynı şekilde içerideki halklar üzerinde de sonsuz tasarrufta bulunma hakkını kendinde görmüş ve ona göre davranmıştır. Sonuç olarak "yurtta sulh"un ülke içerisindeki Türk-sünni kesimi, "cihanda sulh"un ise Batı dünyasını kapsadığını söylemek mümkündür. Bu politik tutumun sonucunda da Antakya Türkiye'ye bağlanmış, Kürdistan'ın bir kısmı Irak ve TC arasında bölünmüş ve İran sınırları Türkiye zoruyla değişmiştir. Ülke içerisinde de Kürtler başta olmak üzere birçok kimliğe karşı soykırım ve katliamlar yaşanmış; Lozan'la başlayan "bağımsızlık ve egemenlik" ülküsü bu şekilde ancak 1940'larda tamamlanmıştır.

Madem ki Lozan'a "biz Türkler ve Kürtler" olarak gidildi, antlaşmanın tümünün de doğal olarak Kürtlerle ilgili olması gerekmektedir. Fakat genel çerçevesi bu şekilde çizilebilecek olan Lozan'ın doğrudan Kürtleri ilgilendiren ya da Kürtlerle ilişkilendirilebilecek iki bölümü bulunmaktadır: Sınırlar ve azınlıklar. Bilindiği gibi Musul meselesi Milletler Cemiyeti'ne havale edilerek kaderi bir nevi İngiltere'nin isteğine bırakılmıştır. Lozan'ın 37-45 maddeleri arasında düzenlenen azınlık hakları ise Kürtlere siyasi bir hak verilmiştir. Buradaki düzenlemeler tüm azınlıklarla beraber -ki azınlık tanımından kaynaklı olarak Kürtlere en temel haklar bile verilmeyecektir- belli hakların kullanımı ile alakalı olup herhangi bir siyasi statü tanıdığını iddia etmek imkansızdır.

Lozan'da Türkiye'nin Musul Konusundaki Tavrı Çok Net Değildir

Lozan düzenine karşı ilk sistematik tepki Şêx Seid önderliğinde gelişmiştir. Antlaşma ile adeta politik sahadan silinen Kürtler, 3 Mart 1924 günü çıkarılan kanunla kültürel hayattan da silinmeye çalışılmış ve sıkı bir asimilasyon politikası uygulanmaya başlanmıştı. "İki farklı dilin iki farklı insan yaratacağı ve bunun ulus devlet mantığıyla bağdaşmayacağı" gerekçesiyle çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu Kürdlerin okul, örgüt, dernek ve yayınlarını yasaklamıştır (Izady, 2013, s. 134). "Yurtta sulh"un Kürtler üzerinde katı bir asimilasyon ile gerçekleştirilme çabasına Şêx Seid ve Albay Halit Bey önderliğinde verilen bu tepki maalesef günümüzde sol ideolojiye mensup bazı kesimlerce bile salt "gerici" bir ayaklanma olarak yansıtılmaktadır. 3 Mart'ta çıkarılan kanunla aynı zamanda hilafetin de kaldırılması nedeniyle böyle bir yorum yapılması Kürtlere karşı girişilen siyasal işgal ve kültürel asimilasyonun görmezden gelmesine neden olmaktadır. Başkaldırının İngilizlerin kışkırtmasıyla olduğuna dair iddianın ise maddi bir temeli bulunmamaktadır (Oran, 2009, s. 266). Kaldı ki diplomatik ilişki ile bir ulusun kurtuluş mücadelesi yürütmesi günümüzde de sadece işgal ve sömürü altındaki toplumlar için

yadırganan bir durum olmaktadır. Örneğin Rojava'daki Kürd hareketinin Rusya veya ABD ile müzakere etmesi çoğunlukla "emperyalist maşa" olmakla değerlendirilirken ülkesinin büyük çoğunluğu ve hükümeti Rusya kontrolünde olan Esad rejimi için Rusya'nın Suriye'de bulunmasının kabul edilmesi "reel politik" bir hamle olarak görülmektedir. Lozan'da Kürtleri doğrudan ilgilendiren bir diğer konu da Musul konusudur. Musul ile azınlıklar konusu karşılaştırıldığında sadece TC hükümetinin değil, itilaf devletlerinin de çelişkileri ortaya çıkmaktadır. Azınlıklar meselesi tartışıldığında Kürtleri din faktörü nedeniyle Türk olarak kabul eden İngiltere'nin Musul üzerine yapılan tartışmalarda Kürtleri ayrı bir soy olarak gördüğü ortaya çıkmıştır (Uzgel & Kürkçüoğlu, 2009, s. 261). Azınlıklar konusunda Türkiye'nin sicilinin kötü olduğunu vurgulayan İngiliz temsilcisi Lord Curzon, azınlıklar konusu görüşüldüğünde "Kürtlerin Türklerin yönetimi altında yaşama arzusuna inanmak istemekle" yetinirken ve yer yer Türk tarafının "uzlaşmacı tavrını" överken (Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, 2001, s. 301) Musul görüşmelerinde Türk tarafının Kürtlerin "turaniyülası" olduğu tezini kesin olarak reddetmekte ve bu iddiayı ilk defa Türk tarafının, üstelik o dönemde başka kimse tarafından kabul görmeyen bir kaynaktan alıntı ile ortaya attığını söylemektedir (Lozan Barış Konferansı Tutanaklar-Belgeler, 2001, s. 359). Açıkça çelişkili olan bu durum, hem Türk tarafının hem de İngiltere'nin Kürtleri Lozan'da bir müzakere kozu ve nesnesi olarak gördüklerini ve kullandıklarını göstermektedir. Kaldı ki Milletler Cemiyeti'nin (MC) sorunla ilgili kurduğu komisyon coğrafi ve etnik açıdan yaptığı incelemenin verilerini Irak'tan almasına karşın Kürtlerin ne Arab ne de Türklerin yönetimini istemedikleri, bölgedeki şeyh ve aşiret reislerinin ise ekonomik faktörlerden dolayı İngiliz himayesini istedikleri sonucuna varmıştır. Komisyon, verdiği kararda Musul'un Irak'a ilhakını kabul etmekle birlikte 25 yıl MC mandası altında kalacak olan Irak'ın bu sürecin sonunda Kürtlerin özerkliğini kabul etmemesi durumunda halkın Arablar yerine Türkleri tercih edebileceklerini belirtmiştir (Uzgel & Kürkçüoğlu, 2009, s. 263-264).

Rapordan kolayca şu sonuç çıkarılabilir: İngiltere, Kürtlerin özerklik hakkı ve isteği ile Irak'ın "egemenlik hakkı" nı kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaktadır. Türkiye ise Musul'u alamaması durumunda bağımsız bir Kürdistan'ın kurulması yerine Musul'un Irak ile paylaşımına rıza gösterecektir ve "Misak-ı Milli sınırları içerisindeki" bir bölgenin alınmamasını iç politikada daha kolay açıklayabilecektir. 5 Haziran 1926 günü Türkiye, Irak ve İngiltere arasında yapılan antlaşma incelendiğinde bu niyet çok daha net ortaya çıkmaktadır. Fakat raporda Kürtlerin niyetinin ne en azından mutlak olarak özerklik olduğu da anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, Musul görüşmeleri yakından incelendiğinde Türkiye'nin tavrının çok net olduğunu söylemek güçtür. Zaten Lozan Heyeti'ne "Süleymaniye, Kerkük ve Musul'un isteneceği ve aksi durum ortaya çıkarsa Hükümetten talimat isteneceği" talimatı verilmiştir. Oysa "Ermeni Yurdu" ve kapitülasyonlar için "gerekirse görüşmelerin kesileceği" talimatı verilmiş (Oran, 2009, s. 217-218) ülkedeki Kürt muhalefeti ve antlaşmanın gidişatının ne yönde olacağı tam kestirilemediği için Musul konusunda tüm olasılıklar tüketilmemiştir.

Göldaş'ın da (2009, s. 22-23) naklettiği gibi Lozan delegelerinin seçilmesi sürecinde Meclis'te kendini Kürt olarak tanıtan ya da Kürtlerin temsilcisi olarak gören vekillerin en çok yoğunlaştığı konu, başta Musul olmak üzere diğer iki Kürt kentinin mutlaka sınırlara dahil edilmesi olmuştur. Dolayısıyla Meclis'te ısrarla Kürtlerin turan ırkından geldiğini ve Türklerden ayrılma gibi bir isteğinin olmadığını vurgulayan vekiller için bile en temel sorun Musul olmuştur. Lozan görüşmelerinde ise Musul'a aynı ehemmiyetin verildiğini görmek mümkün değildir. Hatta Göldaş'a göre (2009, s. 98) Musul meselesi "daha ilk günden tarafların görüş birliği içinde olduğu" bir konuydu. Gerçekten de Musul sorununun MC'ye devri, sorunun İngiltere'nin isteği çerçevesinde çözüleceği anlamına gelmekteydi. Rıza Nur da anılarında imkan verilseydi

İngilizlerden Musul'u alabileceğini fakat İsmet İnönü'nün kaç defa kendisine "Gel, şu Musul'u verelim de kurtulalım" dediğini, bu şekilde Mustafa Kemal'in "Lozan'a giderken Musul'dan vazgeçin" talimatına uygun davrandığını bile iddia etmiştir (s. 1029-1033). Türk Heyeti'nin Lozan'a Musul'u gözden çıkararak gittiğini söylemek güçtür. Fakat Heyet'in buraya birden fazla planla gittiği ve en temel kaygısının Kürt varlığı olduğu açıktır. "Sorun"un üç ülke -İngiltere, Irak, Türkiye- açısından çözüme kavuşturulduğu antlaşmada bu durum açıkça görülmektedir. Bahsi geçen antlaşmada "sınır güvenliği" gibi Kürdistan'ın parçalanmasının yaratacağı başkaldırıların taraf ülkelerce işbirliği içerisinde nasıl kontrol edileceği düzenlenmiş, özellikle 12.madde ile sadece başkaldırıların değil sınır hattıyla ayrılan Kürt varlığının kontrolü üzerine anlaşılmıştır. Dolayısıyla Uzgel ve Kürkçüoğlu'nun iddiasının aksine (2009, s. 268) önlemler sadece "Kürt aşiretleri" için değil, "Kürt varlığı" içindir. Dönemin "dostluk, güvenlik, işbirliği..." gibi konularında yapılan çoğu antlaşması, Kürdleri hedef almakta ve bölünmüş Kürdistan'ın kontrolü amacını taşımaktadır. Yukarıda bahsedilenlerin yanı sıra 22 Nisan 1926 tarihli İran-Türkiye Dostluk ve Güvenlik Antlaşması, 30 Mayıs 1926 Fransa-Türkiye Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi ve hatta İran, Irak, Afganistan ve Türkiye arasında yapılan Sadabad Pakti'nin amacı budur. Sadabad Pakti'nin, Musollini İtalya'sının Akdeniz'deki yayılmacılığına karşı yapıldığı iddiası ise gerçek dışıdır (Akdevelioğlu & Kürkçüoğlu, 2009, s. 366). Bugün bile Türkiye'nin yaptığı ilgili uluslararası antlaşmalarda en temel çekincesi Kürt varlığı olmaktadır. Rıza Nur anılarında, İsmet İnönü'nün "suyunu em, posasını at" prensibiyle hareket ettiğini belirtmektedir (1967, s. 1027). Bu prensip Lozan'a giden süreçte, Lozan süreci ve sonrasındaki tüm süreçte Türk yönetimine egemen olan prensiptir. Lozan'da Batı'ya karşı bağımsızlık garanti altına alınmış, egemenlik ise Türkiyelilik ve Müslümanlık üzerine inşa edilmiştir. Fakat süreç gösterecektir ki eril, tekçi ve hatta ırkçı bir ulus-devlet inşa edilmektedir ve tıpkı Mahmut Esat Bozkurt'un 1930'da dediği gibi "öz Türk" olmayanlara insani herhangi bir muamele hakkı tanınmamaktadır. Bu nedenle Lozan'da temel olarak "Büyük Güçler"le olan sorunlar çözülmüştür. Kürtler başta olmak üzere etnik, dini ve kültürel kimliklerle olan sorunlar bugün de devam etmektedir. Yani Lozan'da Batı'ya ve makbul vatandaşlara "sulh" sözü verilmiştir. Günümüzde uluslararası hukukta herhangi bir temeli olmaksızın: Rojava özelinde örnek vermek gerekirse; bir ulus-devlet olarak sınırlarına aynı şekilde saygı göstermediği Suriye ve yıllardır inkar ettiği Kürt realitesi Rojava'da iç içe geçmiş bulunmaktadır. Türkiye nazarında Kürt halkı herhangi bir siyasi kurumsallaşma hakkına sahip olmadığı gibi Suriye'de sınırlarına gerekli ehemmiyet verilecek bir devlet olarak görülmemektedir. Bugün Irak ve Suriye işgalinde kalan Kürdistan topraklarına bu kadar rahat müdahale edilebilmesinin en temel ideolojik sebebi budur.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://demokratikmodernite.org>

Da eklendi: 02-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 292

İdam edilen bir Kürt lider: Hasan Hayri'yi savunmak

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221029103221442512>

Kürdistan'da ciddi bir sosyal travmaya yol açan 16 Ekim ihaneti sonrası "İrakçılık", "Kürdistan Bölgesi'nin statüsünün yıkılmasını", "Bağdat'ta bağlanması" propagandası yapan savunan Kürt siyasetçiler eleştirilirken, bazı siyasi yorumcuların Dêrsimli Hasan Hayri Bey'i bu kesim ile özdeşleştirilmesi veya örnek olarak gösterilmesi benim gibi Dersimi bilen Kürtleri yaralamaktadır. 1925'de Şêx Said İsyanına destek olduğu için Osmanlı ve ardılı Cumhuriyetin kuruluş döneminde asılan ilk Kürt siyasetçi olan Hasan Hayri Bey, bugün "ihaneççi" suçlaması karşısında kendini savunamayacak bir durumda. Hasan Hayri Bey, Kürdistan şehidi ilan edilmesi gerekirken haksız bir şekilde "hain" olarak yaftalanmakta...

Tarih mekân ve zaman mefhumundan koparılarak ele alındığı zaman kahramanları hain, hainleri kahraman yapabilir. Tarihi olaylar ve şahsiyetler bu iki mefhumdan yoksun ele alındığında kesinlikle ideolojik bakışın katliamına uğrayacaktır.

Osmanlı'nın son demleri ve genç Türk Cumhuriyeti'nin Dersim Mebusanı olan Hasan Hayri Bey, Lozan Konferansı'na "Biz Kürtler, Türkiye'den ayrılmak istemiyoruz" telgrafı çektiği için "hainlik" ile yaftalanıyor. Aradan geçen 100 yılda Türk devletinin Kürtlere yönelik, sürgün, katliam, asimilasyon ve inkâr politikalarına rağmen bugün TBMM'de "ortak vatan" edebiyatı yapan Kürt siyasetçileri kahraman ilan edilmesi ise bu iki mefhumdan yoksun tarihsel bakış açısından

kaynaklı olsa gerek!

Hasan Hayri Bey'in mebusluğu ve idam edilmesine kadar ki sürecin arka planına bir bakalım... Hasan Hayri Bey, Cemişgezek merkezli hüküm sürmüş Kürdistan Sancağı'nın Melkişi Kürt aşiretinin lideri Pir Hüseyin'in torunudur. 1881'de Dersim'in Hozat ilçesi Yenîspî (Akpınar) Köyünde Şêx Hasanlı aşireti reisi Kankozade Murtaza Ağa'nın oğlu olarak dünyaya geldi. 24 Şubat 1898'de Süvari Teğmen rütbesiyle mezun olarak 4'üncü Ordu emrine verildi. Siverek'te, Erzincan'da ordu içerisinde çeşitli düzeylerde görev yaptı. Van Askerlik Şubesi Başkanlığı'nda görevli iken Osmanlı Mebusun Meclisi'nin son dönemi için yapılan seçimde Dersim milletvekili oldu.

Osmanlı Meclis-i Mebusan'nda 4. Dönem , TBMM'de I. Dönem Dersim Mebusu olan Kongozade Hasan Hayri Bey, Kürt siyasi yaşamında renkli bir kişilikti.

Diyarbakır'da, Mustafa Kemal'in, peşmergelerden oluşan koruma taburunun komutanı, TBMM'ne, Kürt giysileriyle giden milletvekili, 1923'te Lozan Konferansı'na Kürtlerin Türklerden ayrılmak istemediği telgrafi çeken, bu konuda verilen sözlerin tutulmadığını anlayınca mecliste silahıyla Atatürk'ün üzerine yürüyerek tepki gösteren, Kürtçe, Türkçe, Fransızca, Arapça ve Farsça bilen aydın bir Kürt şahsiyetidir.

Osmanlı'nın dağılma süreci ve yeni cumhuriyetin temellerinin atıldığı iki başlı hükümet sürecidir. İstanbul merkezli Osmanlı hükümeti artık kendini yönetemeyecek duruma gelmiş, Araplar ve Balkan'daki ulusların Osmanlı'dan koptuğu bir süreç yaşanmaktadır. Mustafa Kemal, bu dönemde bir Osmanlı subayı olarak harekete geçmiş, Kürdistan ve Karadeniz illerinde hareket ederek nabız yoklamıştır. 1919'da Samsun'a çıkış olarak resmi tarihe geçen zaman diliminde yakinen Kürtler ve Lazları incelemiş, Lazları Topal Osman aracılığı ile katlederek sindirirken, Kürtleri ise yok edemeyeceğini anladığından onları hileli bir siyasetle; özerklik vaatleriyle kandırmayı bir strateji olarak belirlemiştir.

23 Nisan 1920'de Ankara merkezli kurduğu TBMM'de Kürtlere özerklik ve kurulan cumhuriyetin isminin Türk-Kürt devleti olacağı sözü vermiştir...

1920-23 arasındaki birinci meclis konuşmalarına baktığımızda, Doğu illerinin Kürdistan olarak tanımlandığını görürüz. Bu dönemde Hasan Hayri Bey Kürt kıyafetleri ve Kürt hançeri belinde meclise gitmekteydi. Koçgiri isyanının 1918-1921 arasında patlak vermesi Mustafa Kemal'in canını epeyce sıkmaktaydı. TBMM Başkanı imzasıyla Mustafa Kemal, 27 Haziran 1920 tarihinde El Cizire Cephe Komutanı Tuğgeneral Nihat Paşa'ya yazdığı 5 maddelik tamimnamede Kürdistan bölgesinde özerkliğin kurulmasından, Kürtlerin kendisini otonom şekilde yönetmesinden bahseder ve bu konuda El Cizire komutanını bizzat görevlendirir... (*)

Yusuf Ziya Döğër Şeyh Said hareketi sonrası Pêçar Tenkil Harekâtı isimli kitabında, Fransa devlet arşivinde bulunan 6 maddelik Kürtlerin otonomisine yer verilen bir belgeden bahsetmektedir. TBMM'nin çıkardığı 1921 Anayasası'nda da çok net bir biçimde Kürdistan otonomisinden bahsedilmektedir. 1921 Anayasası'nın 11'inci maddesinden 21. maddeye kadar olan bölümünde Kürdistan vilayetlerine özerklik tanınmaktadır. (**)

Mustafa Kemal İstanbul merkezli kurduğu birinci Meclis döneminde Kürtlere geniş çaplı özerklik sözü vermesi, Hasan Hayri Bey'in Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Bey ile birlikte Lozan'daki konferansa "Kürtler Türkiye'den ayrılmak istemiyor" ortak telgrafi çekmesine vesile olmuştur. Ancak, Lozan Anlaşması'nda Türkiye heyetinin bu belgeyi delil göstererek Kürdistan'ın özerlik maddelerini çıkarması üzerine Hasan Hayri Bey Mustafa Kemal'in oyunun anlamış hatta mecliste tabancasını çekerek üzerine yürümüştür.

Hasan Hayri Bey'in Mustafa Kemal'e silahla tepki göstermesi, idam ipinin çekilmesine neden olan bir hareket olmuştur.

Mecliste muhalif seslerin yükselmesinden rahatsızlık duyan Mustafa Kemal meclisi feshederek 1924'de 2. TBMM'yi kurmuş, yeni mecliste muhaliflerine yer vermemiştir. Hasan Hayri Bey de

önceki dönemdeki tavrından dolayı 2'inci TBMM'ye seçilmemiştir. 1921'de Kürdistan'a özerklik tanıyan Anayasa değiştirilmiş 1924 Anayasası ile Kürtlerin inkâr süreci başlamıştır. 1924 Anayasası'nda artık sadece bir tek milletten Türklerden bahsedilmektedir.

Hasan Hayri Bey, Lozan Anlaşması'nın imzalandığı güne kadar Mustafa Kemal'in kuracağı yeni cumhuriyette Kürdistan'a otonomi kurulacağı vaatlerine inanmıştı. İkinci meclise alınmayan ve ordudan emekli olan Hasan Hayri Bey, Hüseyin Konağı'nın Şêx Seid başkaldırısının liderlerinden Şeyh Şerif'in baskınına uğraması nedeniyle isyana destek verdiği gerekçesiyle idamla yargılanmıştır. Hasan Hayri Bey aranır duruma düştüğünde yedi ay Seyit Rıza'nın yanında kalır. Mustafa Kemal'in verdiği sözlere inanan aşireti aracılığıyla Elazığ'a gider ve verilen sözler tutulmadığı gibi Hasan Hayri idam talebiyle yargılanır. Seyit Rıza'nın o dönem Hasan Hayri Bey'e "gitme" dediği bilinmektedir.

Hasan Hayri Bey'in o dönem Kürtlerin bağımsızlığını savunan Kürt İstiklal Cemiyeti'nin (Azadî) de gizli üyesi olduğu birçok tarihçi tarafından teyit edilmektedir. İsmail Göldaş, "Takrir-i Sükun Görüşmeleri" adlı kitabında şunları yazar; "Hasan Hayri, I. Meclis'e İstanbul'daki Osmanlı Meclisi'nden gelmişti. II. TBMM'sine alınmayan Hasan Hayri Bey, 1925'te Kürt İstiklal Cemiyeti 'Azadî'ye üyeydi. 1925 ayaklanmasında 'asilerle işbirliği yapmak' ve 'Cumhuriyet aleyhinde olmak' iddiasıyla yargılandı ve 23 Kasım 1925'te idam edildi."

İsmail Göldaş, Hasan Hayri Bey'i bu davada Elazığ beylerinden ayıran nokta ise, af dilemesi durumunda sürgüne gönderilme teklifini reddederek, idamına giden süreci başlatmış olduğunu söyler: "Dersim Milletvekili Hasan Hayri Bey'in 4.10.1921 tarihli ikinci celsede yapılan tartışmalarda, Koçgiri olaylarının Alişer tarafından başlatıldığını söylemesi, önemli sözlerdir. Bu sözleri önemli kılan Hasan Hayri'nin kimliğidir. Hasan Hayri, bilindiği gibi Kürt tarih yazımında 'büyük şehit' olarak anılmaktadır. O'nun siyasal konumu ve Kürtlük çalışmaları içindeki davranışları henüz bütünsel /objektif olarak anlayamamıştır." (***)

Nuri Dersimî ise Kürdistan Tarihinde Dersim kitabında Hasan Hayri Bey'in idamı öncesinde söylediği son sözlerini şöyle aktarır: "Yaşasın Kürt milleti, ey Kürdistan şehitleri, işte Hasan Hayri size kavuşuyor!

Ey Kürt genci, işte sana tarihin feci bir sahnesini gösterdim, bundan ibret al ve bil ki, dünyada en kıymetsiz şey, Türkün verdiği şeref sözüdür..."(****)

1921 Anayasası'nda Kürtlere özerklik ve 1924 Anayasası'nda bu maddeler iptal edilmişti.

Mustafa Kemal'in sözlerinin bir politika olduğunu anlayan Hasan Hayri Bey yanıldığını anlamış ve bunu canıyla ödemiştir.

O dönemde "Kürdistan'ın bağımsızlığı" nı savunan merkezi bir örgütlülük söz konusu değildir.

Özellikle Koçgiri İsyanı'nın yenilgiyle sonlanmış olması, Hasan Hayri Bey'i, diplomatik bir yol

izleyerek uluslararası arenada Kürtlere meşruiyet kazandırma çabası kuvvetli bir ihtimaldir.

Kürtlerin kan dökmeden siyasi ve diplomatik yöntemlerle haklarına kavuşmasını isteyen Kürt

siyasetçi Hasan Hayri Bey'in bugün bir "hain" olarak damgalanması şahsiyetine karşı büyük bir

haksızlıktır. Kürdistan'a özerklik sözü verilen bir siyasetçi o dönemin koşullarında buna inanması

olsa olsa bir yanılğı ve ders çıkarılması gereken bir tarihi olay olarak nitelendirilebilir.

Aradan geçen 100 yılda Kürtlerin en küçük bir hakkını bile tanımayan, onlarca katliam, sürgüne

imza atmış Türkiye Cumhuriyeti'nin meclisinde yer alan Kürt parlamenterlerin bugün "Kürt-Türk

kardeşliği"nden, "ortak vatan"dan bahsetmesini kimse "hainlik" olarak görmez iken, Hasan

Hayri Bey gibi kendini bugün savunamayacak durumda olan bir Kürdistan şehidinin bu şekilde

nitelendirilmesi büyük ve aynı zamanda toplum hafızasına yerleştiğinde telafisi güç bir hatadır.

Hele hele onu Irak Parlamentosu'nda Kürdistan'ın statüsünün son bulmasını isteyen Kürt

parlamenterlerle, özdeşleştirmek, daha da ileri gidilerek onların hocası olarak her seferinde

dillendirmek, Hasan Hayri Bey'in kemiklerini sızlatacaktır.

Ben bir kadın Kürt vatanseveri ve Hasan Hayri Bey'in soyundan gelen birisi olarak buna itiraz ediyorum...

Güney Kürdistanlı bir kısım aydın, tarihçi ve yazarların necip bir Kürt aydını olan Hasan Hayri Bey'in aziz hatırasına karşı bu vebali üzerlerine alan yaklaşımlarından vaz geçmeleri ve bir düzeltme yapmaları çağrısında bulunuyorum.

Hasan Hayri Bey'i "hain" ilan etmek, ona yapılan büyük bir haksızlık olduğu kadar başta Dersimliler olmak üzere büyük acılar çekmiş Kuzey Kürdistanlı'ları derinden yaralamaktadır. Sözlerimi Cigerxwîn Şahnêmeya Şehîdan kitabındaki bir şiirinden bir bölümle; Hasan Hayri Bey'in layık olduğu tarihi itibarı işaret eden bir dörtlülükle tamamlamak istiyorum:

"Were Xeyrî Begê Dersîmî
Ji te hale welatê xwe bi pirsim
Ew maden û bax û rezana
Gelo raste ketiye destê nezana?" (*****)

Kaynakça:

*Osman Aydın, Kürtler ve Mustafa Kemal -Atatürk kitabı

**1921 Anayasasında yer alan ve daha sonra çıkarılan özerkli maddeleri:

MADDE 11.- Vilayet mahallî işlerde manevî şahsiyete ve özerkliğe sahiptir. Dış ve iç siyaset, şer'î, adlî ve askeri işler, uluslararası iktisadî ilişkiler ve hükûmetin genel vergileri ile birden fazla vilayeti ilgilendiren hususlar istisna olmak üzere Büyük Millet Meclisi tarafından konacak kanunlar gereğince vakıflar, medreseler, eğitim, sağlık, iktisat, tarım, bayındırlık ve sosyal yardım işlerinin düzenlenmesi ve idaresi vilayet şûralarının yetkisi içindedir.

MADDE 12.- Vilâyet Şûraları, vilâyetler halkınca seçilmiş üyelerden meydana gelir. Vilâyet Şûralarının toplantı dönemi iki senedir. Toplantı süresi senede iki aydır.

MADDE 13.- Vilâyet Şûrası, üyeleri arasında yürütme görevini yapacak bir başkan ile değişik bölümleri idareye memur üyeden teşekkül etmek üzere bir yönetim kurulu seçer. Yürütme yetkisi, sürekli olan bu kurula aittir.

MADDE 14.- Vilâyette Büyük Millet Meclisinin vekili ve mümessili olmak üzere vali bulunur. Vali, Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından tayin olunup, vazifesi devletin genel ve ortak görevlerini yerine getirmektir. Vali, yalnız devletin genel görevleri ile yerel görevler arasında zıtlık meydana gelmesi durumunda müdahale eder.

MADDE 15.- Kaza (ilçe) yalnız idarî ve inzibatî cüzü olup manevî şahsiyeti haiz değildir. İdaresi, Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından atanmış ve valinin emri altında bir kaymakama verilmiştir.

MADDE 16.- Nahiye, özel hayatında özerkliği olan bir manevî şahsiyettir.

MADDE 17.- Nahiyenin bir şûrası, bir idare heyeti ve bir de müdürü vardır.

MADDE 18.- Nahiye şûrası, nahiye halkınca doğrudan doğruya seçilmiş üyelerden meydana gelir.

MADDE 19.- İdare heyeti ve nahiye müdürü, nahiye şûrası tarafından seçilir.

MADDE 20.- Nahiye şûrası ve yönetim kurulu kazaî (yargısal), iktisadî ve malî yetkilere sahip olup bunların derecesi özel yasa ile belirlenir.

MADDE 21.- Nahiye, bir veya bir kaç köyden oluştuğu gibi bir kasaba da bir nahiyedir.

*** (İsmail Göldaş, a.g.e.s.216)

**** Nuri Dersimi, Kürdistan Tarihinde Dersim, Doz Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2004, s. 195.

***** Cigerxwîn Şahnêmeya Şehîdan kitabından:

"Gel ey Dersimli Hasan Bey
Sana ülkemin halini sorayım
O bağlar, asmalar ve madenler

Acaba doğru mu cahillerin eline düştüğü?”[1]
Serpil Güneş

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası
İçerik Kategorisi: araştırma
İçerik Kategorisi: raport
Belge Türü: Orijinal dili
Yayın Türü: Born-digital
Lehçe: Türkçe
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Türkiye
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <http://kovarabir.com>

Da eklendi: 29-10-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 293****İki Uygarlık Ve Modernite Savaşı Geleceği Belirleyen Ana Savaştır- YAZI DİZİSİ
BÖLÜM 3**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221002121338437120>

3. DÜNYA SAVAŞINDA İKİ PARADİGMA VE ÜÇ ÇİZGİ MÜCADELESİ YAŞANMAKTADIR
Karmaşık ilişki, çelişki ve çatışmalar yaşansa da 3. Dünya savaşında üç taraf ve iki ideolojik çizgi, paradigma vardır.

Birinci Çizgi: Dünyayı yeniden çıkarlarına göre biçimlendirmek isteyen küresel sermaye güçlerinin çizgisidir. ABD, Rusya, İngiltere, AB, Çin ve Yahudi sermaye tekelleri olarak İsrail' de bu blokta yer almaktadır. Bu blok kapitalist modernitenin küresel eğilimini temsil etmektedir. İkinci Çizgi; Küresel sisteme bağlı ancak bölgesel ölçekteki Türk, Arap ve Fars ulus-devlet anlayışına dayanan tekçi, milliyetçi, dinci ve statükocu sömürgeci güçlerin çizgisidir. Statükocu Ulus-devlet iktidarlarıyla küresel sermaye tekelleri arasında dünyanın farklı bölgelerinde de çatışma vardır. Ancak büyük savaşın merkezi Ortadoğu'dur. 3. Dünya Savaşı küresel sermaye tekellerinin Ortadoğu'yu yeniden düzenleme planına dayandığından bölgedeki ulus-devlet sistemleri arasında çatışma ve savaş yaşanmaktadır. Birinci ve ikinci çizgi özde aynıdır. Çıkar ve güç savaşı veren devletçi uygarlığın ve kapitalist modernitenin iki bloğudurlar. İktidarcı, devletçi, cinsiyetçi, milliyetçi, sömürgeci paradigmanın güçleridirler. Aralarındaki çatışma statükolarını koruma ve hegemon olma istemlerinden kaynaklanmaktadır.

Üçüncü çizgi: Demokratik Uygarlık geleneğine dayanan ve alternatif olarak gelişen Demokratik Modernite çizgisidir. Demokratik Modernite demokratik toplum perspektifine dayalı gelişen Demokratik Ulus çizgisidir. Kadın özgürlüğü, ekolojik, halkların eşit ve özgür birliğine dayanan adil ve eşitlikçi Demokratik Sosyalist çizgidir. Demokratik Ulus modeliyle Demokratik Ortadoğu Konfederasyonu ve Dünya Demokratik Uluslar Konfederasyonu çözümünü esas alan Demokratik Modernite çizgisi Rojava Devrimiyle Kuzey-Doğu Suriye'de kendini üçüncü çizgi olarak sistemleştirmektedir. Rojava Kuzey-Doğu Suriye devrimine yönelik yapılan yoğun saldırıların amacı yeni modernite inşasını engellemektir.

Sistem savaşında egemen güçler için insan haklarının, hukuk ve ahlakın bir değeri yoktur. Bu olgulara bel bağlamak, çözümü bunlara endekslemek büyük bir yanılgıdır. Bu bakımdan Demokratik Modernitenin en önemli yönü Meşru Savunma araçlarını en yetkince kullanmasıdır. Demokratik Modernite bir taraftan Devlet+Demokrasi anlayışıyla kapitalist sistemle diyalog ve politik uzlaşmayı öngörürken diğer taraftan da ideolojik mücadelesini, savunmasını ve ilerleyişini öz örgütlülüğüne dayandırır. Saldırıları karşısında kendini örgütlü kılar. Demokratik Modernite siyasal demokratik hak ve özgürlüklerini toplumsal Öz Savunma örgütlülüğüyle sağlar. Devrimci Halk Savaşı Demokratik Modernite sisteminin Öz Savunma stratejisidir. Kapitalist modernite güçlerinin imha saldırılarına karşı Demokratik Modernitenin savunma stratejisi Devrimci Halk Savaşı günümüzde hayati önemdedir. 3. Dünya savaş koşullarında Demokratik Modernite inşasında Devrimci Halk Savaşı belirleyici konumdadır. Devrimci Halk Savaşı olmadan hiçbir uzlaşma ve inşa gerçekleşmez, toplumsal sorun çözülemez, insan haklarından, hukuktan, demokratik siyasetten, demokrasiden ve öz yönetimden bahsedilemez.

ORTADOĞU'DA ASIL SAVAŞ SÖMÜRGEÇİ TÜRK REJİMİ ŞAHSINDA KAPİTALİST MODERNİTE İLE KÜRT ÖZGÜRLÜK HAREKETİ ŞAHSINDA DEMOKRATİK MODERNİTE ARASINDA YAŞANMAKTADIR
Kürt Özgürlük Hareketi 50 yıldır Türk soykırım rejimi şahsında küresel sitemle mücadele içindedir. Kürt soykırımının gerçek faileri; Soykırımcı beyaz Türk faşizmini kurgulayan Yahudi sermayesi, İngiltere, Amerika, Fransa ve Alman emperyalizmidir. Kürtleri inkâr ve imha sürecine

alan soykırım Lozan anlaşmasını yapan da yine bu güçler olmuştur. Beyaz Türk faşizmi kapitalist modernitenin milliyetsiz devşirmelerden doğurduğu toplumla Türklük, Kürtlük ve diğer Anadolu'daki halklarla da bir ilgisi olmayan üstten zorla dayatılan siyasi piç bir sistemdir. Soykırımcı Türk devleti 3. Dünya savaşını Kürdistan'ı tamamen işgal etme, Kürt soykırımını tamamlama ve egemenlik sınırlarını genişleterek bölgede hegemon olma fırsatı olarak değerlendirmektedir. En büyük engel gördüğü Kürt Özgürlük Hareketini ve Önderliğini tasfiye etmek için küresel sistemin desteğini de alarak tüm imkanlarını seferber etmiş durumdadır. Güney Kürdistan ve Rojava işgal saldırıları, Hareketin kadro ve yönetimlerini hedef alan suikastlar, gerillaya karşı yasaklı kimyasal silahların kullanılması dahil yoğun imha operasyonları küresel sistemin onayı ve desteğiyle gerçekleştirilmektedir. İki paradigmanın savaşı söz konusudur. PKK kadro ve çalışanları Demokratik Modernitenin kadro ve militanları oldukları için kapitalist sistem temsilcileri tarafından imha edilmesi gereken büyük tehlike olarak değerlendirilmektedir. İmralı tecridi ve PKK'ye yönelik saldırılar Demokratik Modernite sistemini öncüsüz bırakmak ve gelişimini engellemek içindir. Bütün kapitalist sistem güçlerinin PKK'ye karşı ortak hareket etmesi aynı paradigmaya dayanmaktadır. Önderlik Demokratik Modernite sisteminin ideolojik, teorik, politik ve stratejik kuramcısıdır. Kapitalist sistem temsilcilerinin Önderliği İmralı işkence sisteminde ağır tecrit altında tutma çabası bundan ötürüdür. Önderliğin Hareketle, halklarla, devrimci ve demokrasi güçleriyle olan ilişkilerini keserek, sürece müdahale etmesini engellemek, Kürdistan ve Ortadoğu Devrimini perspektifsiz bırakmayı hedeflemektedirler. Sistemleri için "büyük tehlike" gördükleri Önderlik düşüncelerinin insanlığa ulaşmasından korkmaktadırlar. Çünkü Önderlik alternatif paradigmanın önderliğidir. Dolayısıyla İmralı tecrit sistemi Türk devletini de aşan uluslararası sistemin bir uygulaması olmaktadır. Türk devletine verilen "gardiyanlık" görevidir. İmralı iki paradigmanın, iki modernitenin savaş alanıdır. Sınıflı-iktidarcı-devletçi uygarlık paradigmalarına karşı alternatif paradigma geliştirdiği ve bunun devrimci savaşına önderlik ettiği için kapitalist hegemonik güçler Önderliğe karşı uluslararası komplo ve İmralı sistemini geliştirerek yeni paradigmayı tasfiye etmek istediler. Önderlik; "İmralı en yoğunlaşmış, derinleşmiş savaş merkezi konumundadır. (..) İmralı'da ki durum; eski paradigmayla yeni paradigmanın yani kapitalist modernite ile Demokratik modernitenin odağı, en amansız savaşım yeri konumundadır. Devletçi, iktidarcı paradigma ile özgürlükçü, demokratik paradigmanın, bu iki çizginin, savaşının odağı konumundadır. Dolayısıyla İmralı sistemine, paradigmal temelde bakılmalıdır." demektedir. Önderlik ve PKK'nin böylesi tarihsel bir direnişi gerçeği vardır. Önderlik ve PKK gerçeği yine İmralı sistemi ve Önderlik direnişi anlaşılman 3. Dünya savaşı ve dünyadaki hiçbir siyasal gelişme anlaşılman, tanımlanamaz ve kapitalist sisteme karşı devrimci mücadele verilemez verilse de başarılı olunamaz.

KAPİTALİST MODERNİTEYE KARŞI ÇÖZÜM DEMOKRATİK MODERNİTE ÇİZGİSİNDE GELİŞMEKTEDİR

Kapitalist modernite doğası gereği varlığını kriz ve sorunlarla devam ettirmektedir. 21. Yüzyılda başvuru "Küresellik" hamlesi kapitalist sistemin bio-iktidar tarzında ezilen sınıflara, halklara, kadınlara, gençlere yönelik geliştirdiği küresel ideolojik, politik, kültürel, ekonomik ve ekolojik bir saldırı biçimidir. Küresellik; insanlığa ve doğaya karşı en büyük saldırı olmaktadır. Yeryüzündeki havanın, suyun, toprağın, madenlerin, enerji rezervlerinin ve bizzat toplumun kendisini sonuna kadar küresel sermayenin kullanımına açmaktır. Demokratik Modernite sistemi buna karşı "Küresel Demokrasi" tezi ve Demokratik, Ekolojik, Kadın Özgürlükçü Toplum paradigmasıyla cevap vermektedir. 20. Yüzyılın "ulus-devlet" modeli 21. Yüzyılın finans-kapital sistemi için dar kalmaktadır. Eski siyasal yapıların "küresel pazar ekonomisi" koşullarına göre yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. "Global ticaret sistemi" veya "serbest ticaret" denilen Küreselcilik finans-kapitalin global iktidar sistemini ifade etmektedir. Bu bakımdan küresellik denen politika uluslararası kapitalist tekellerin ulus-devlet sınırlarını aşarak hiçbir engele ve

müdahaleye maruz kalmadan pazar alanını genişletmeyi hedefleyen bir sömürgeleştirme biçimidir. Engel hale gelen bazı ulus-devletlerin yıkılıp parçalara bölünmesi, yeni devletlerin kurulması, iç savaşlar bu plana bağlı olarak geliştirildi. 1. ve 2. Körfez savaşları, Afganistan, Irak, Suriye, Libya askeri müdahaleleri bu projeye hayata geçirildi. Ulus devlet sistemindeki kriz böylece aşılacak istenmiştir. Fakat tersine kriz, çatışma ve savaş daha da derinleşmiş ve sorunlar artmıştır. 1991 Körfez savaşıyla başlayan 3. Dünya savaşı Rusya-Ukrayna savaşıyla alanını genişleterek devam etmektedir. Yeni alanlara sıçrayacak bu hegemonik savaşın nereye kadar gideceği bilinmemektedir. Nükleer silahların bile kullanılacağı bir şiddet evresine kadar gideceği güçlü bir ihtimaldir.

Finans-kapital sistem krizin kaynağıdır. Küresel kapitalist sistemin sanal sermaye tekeli topluma karşı bir imha operasyondur. Finans-kapital sistemi toplumu dağılma ile yüz yüze getirmiştir. "Toplum kırım" faaliyetiyle toplumun maddi, manevi, ahlaki ve politik değerleri parçalanmıştır. Sermaye egemenliğindeki medya ve "sosyal iletişim araçları" topluma karşı kültürel soykırım savaşı yürüten en ağır ve etkili silah durumundadır. Milliyetçilik, dincilik, cinsiyetçilik, bilimcilik, sinema, sanat ve spor adıyla toplumu her gün çökertmektedir. Küresel şirketlerin özel mülkü haline gelen medya ikinci analitik akıl düzeyinde toplum üzerinde günlük kesintisiz bir yozlaştırma, aptallaştırma, belleksizleştirme ve sürüleştirme operasyonları yürütmekte ve "sanal toplum" yaratmaktadır. Sanal toplum toplumun gerçek olmaktan çıkartılması ve kopyalanmasıdır. Sanal toplum bio-iktidarın sahte insan ve toplum yaratma faaliyetidir. Bio-iktidar tarzıyla beyinleriyle değil güdüleriyle ve mideleriyle düşünen (düşünme yetilerini yitiren) biyolojik yaşama mahkûm edilmiş insan sürüleri yaratılmaktadır. Kapitalist kültürle insan olmaktan çıkarılan insan varlığı bir metaya dönüştürülüp kapitalist sistemin bir nesnesi haline getirilip değersizleştirilmektedir.

Kendisini sonul uygarlık ilan eden kapitalist sistem sınırsız kar hırsıyla gezegenimizin doğal kaynaklarını da tüketerek yaşanmaz hale getirmiştir. Ticaret ve para kazanma hakkını insani tüm değerlerin üstünde tutarak ekolojik/çevre yıkımına, su kaynaklarının tüketilmesine, hava kirliliğine, toprak zehirlenmesine, genetiğiyle oynanan gıdalara, korona gibi virüslerin üretilmesine yol açmıştır. Türkiye ve Kürdistan'da küresel neoliberal politikaların en iyi uygulayıcısı AKP iktidarı olmuştur. Uluslararası sermaye tekkelerine verdiği hizmet dolayısıyla Erdoğan AKP'si 22 yıldır iktidarda tutulmakta, Kürt soykırım politikaları dahil her türlü destek verilmektedir. 22 yıllık AKP icraatlarına bakıldığında Erdoğan'ın Doğu değerlerine saldıran bir ABD ve Batı küresel sermaye tekkelerinin ajanı olduğu rahatlıkla anlaşılacaktır.

Sonuç olarak: Kapitalist modernitenin yeniden inşa çabası iflas etmiştir. Devletçi Uygarlık tahakkümcü ve sömürgeci özelliğiyle Birinci ve İkinci Dünya arasındaki semiyotik ilişkiyi yıkarak sınırsız ve istismar geliştirmiş ve iki doğada da felaket düzeyinde büyük tahribatlara yol açmıştır. Çağımızda yaşanan kriz ve çöküş insanlığın değil kanserojen hastalık türü olan devletçi uygarlık ve onun varyantı kapitalist modernitenin çöküşüdür. Ortadoğu'da çocukluk ve gençlik çağını yaşayan devletçi uygarlık Batı'da yaşlılık ve ölüm çağını yaşamaktadır. Çare olarak gündemleşen ve başat hale gelen ve yeni çağın umudu Demokratik Modernitedir. Çözüm Demokratik Modernite perspektifinde kendini dayatmaktadır. Demokratik Konfederalizm veya Demokratik Ulus sistemi, kapitalist modernitenin ulus-devlet üzerinden yürüttüğü tekçi, homojen, faşist toplum modelinden kaynaklanan sorunlarına çözüm seçeneğini sunmaktadır. Kapitalist pazar ve ulus-devlet modelinden kaynaklanan sorunları ancak Demokratik Modernitenin Demokratik Konfederalizm ve demokratik Ulus sistemi aşabilir. Demokratik Konfederalizmde; her toplumsal kesim, etnisite, ulus, kültür, demokratik inanç örgütlenmeleri, anti-tekelleşim ekonomik ünite radikal demokrasi anlayışıyla öz kimliğiyle doğrudan katılımcı demokrasi ilkeleriyle kendilerini özerkçe ve özgürce yapılandırıp ifade edebilir. Demokratik Modernite kapitalizmin küresel ve bölgesel hegemonik iktidar ve kurumlaşmalarına karşı; Demokratik Ulusların Küresel Birliği'ni savunur. Egemen güçlerin araçları haline gelen BM

(Birleşmiş Milletler) gibi birliklere karşı Dünya Demokratik Uluslar Konfederasyonu' nu hedefler. Demokratik Moderniteyle gerçekleşecek toplumsal özgürleşmeyle eş zamanlı Ekolojik dengede sağlanacaktır.

Beş bin yıldır Yukarı Mezopotamya'nda şekillenen Demokratik Uygarlığın eşitlikçi, özgürlükçü, Tanrıça Kadın değerleri ile egemen erkek kültürüne dayalı gelişen sınıflaşmaya, sömürüye, köleliğe, yalana dayalı Aşağı Mezopotamya'nın iktidarcı-devletçi uygarlık asistemi arasında mücadele yaşanmaktadır. Anti kapitalist olmak uygarlıkçı zihniyeti, araç, söylemlerin ve yaşam modernitesinin reddiyle gerçekleşir. Uygarlık ve kapitalist karşıtı güçlerin başarılı olmamalarının nedeni uygarlık paradigmasını, kavramlarını ve araçlarını aşamamalarındandır. Bunun için köklü bir zihniyet devrimi gerçekleştirilememelerindedir. Niyetleri ve özelemleri iyi olsa da esas aldıkları sınıf tahlili, alt yapı analizleri, kaba materyalist felsefe, iktidar ve devlet araçları onları uygarlık sistemiyle yeniden birleştirmiştir. Reel sosyalizm ve Ulusal Kurtuluş mücadeleleri bunun için örnektir. Uygarlık sistemini aşamamış tersinden güçlendirmiş, onun mezhebi durumuna gelmiş ve dağılarak sisteme entegre olmuşlardır. Önderlik beş bin yıllık uygarlık gerçeğini çözümleyerek aşmış ve büyük bir zihniyet devrimiyle yeni özgürlükçü paradigmaya ulaşmıştır. Önderlik sınıf, iktidar, devlet ve sömürüye dayanan her türlü tekeli uygarlık anlayışını reddederek özgür birey ve toplum paradigmasını ortaya çıkartmıştır. PKK'de yaratılan Kadın özgürleşmesi uygarlığa karşı en büyük darbe ve zafer anlamındadır. Kapitalist uygarlık güçlerinin Önderliğe ve PKK'ye düşmanlaşmasının altında bu hususlar bulunmaktadır. On binlerce yıl öncesinde Xerawreşk/Göbekli Tepe ve Neolitik değerlerle şekillenen Demokratik Uygarlık geleneğindeki insanlığın ana nehir akışı bugün Kürdistan devriminde sürmektedir. Bu anlamda PKK ve PKK özgürlük Gerillası sadece bir ulusun kurtuluş savaşını vermiyor; salt soykırımcı TC ve diğer bölgesel işgalci güçlerle değil; beş bin yıllık iktidarcı-devletçi uygarlık sistemine karşı Demokratik Uygarlık değerlerinin mücadelesini yürütmekte ve tüm insanlığın özgürlük savaşına öncülük etmektedir.

Demokratik Uygarlık değerlerini temsil eden Kürt Özgürlük Hareketi büyük direniş ve bedeller sonucunda evrensel bir hakikat haline gelmiştir. Tüm saldırılara rağmen ilerleyişi engellenemeyen PKK Önderliği Küresel Önderlik düzeyinde kabul görmekte, insanlığın kurtuluşu ve özgürlüğü için bir umut kaynağına dönüşmüştür. Özgürlük Felsefesine dönüşen, evrenselleşerek tüm insanlığa mal olan bu özgürlük düşüncelerinin engellenmesi ve yok edilmesi mümkün değildir. PKK'nin temsil ettiği Demokratik Modernite ile soykırım rejimlerinin temsil kapitalist modernite arasında ideolojik, felsefik, sosyal, siyasal, ahlaki, kültürel, ekonomik ve askeri savaş yaşanmaktadır. Ortadoğu'nun ve insanlığın geleceğini belirleyen bu iki modernite arasındaki entelektüel, ahlaki ve politik ANA SAVAŞTIR.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	siyasi
İçerik Kategorisi:	sosyoloji
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan

QR Code:

Kaynaklar

Da eklendi: 02-10-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 294****İsmail Beşikci/ Öncü Bir Kürt Aydını**<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221029163406442578>

Mutlu Can'ın, Malmîsanij'le ilgili kitabı bir yıl kadar önce yayımlanmış. Öncü Bir Kürt Aydını M. Malmîsanij (Biyografi-Bibliyografya), (Dara Yayınları, Eylül 2021, İstanbul, 189 s.)

Çalışmanın başında Mutlu Can'ın, Önsöz'ü var. Bu Önsöz' Mutlu Can'ın, Kürd aydınının tarihsel gelişimini dile getirdiği bir değerlendirmesidir.(s. 11-19)

Cumhuriyet 1923'de Kürdlerin yokluğu anlayışı üzerinde kurulmuştur. Sadece Kürdlerin değil, Ermenilerin, Rumların, Yahudilerin, Asurilerin, Arapların, Çerkeslerin, Lazların, yani, Türk olmayan herkesin yokluğu anlayışı üzerinde kurulmuştur. Bu etnik grupların fiilen varolduğu açıktır. O zaman bu halkların Türkleştirilmeleri konusunda yoğun bir çalışma yapılacaktır. Lozan Konferansı'nın çok önemli bir konusu Kürdistan'dır. Kanımca Türkiye için en önemli konu Kürdistan'dır. Ama Kürdlerin Lozan Konferansı'nda temsil edilmemesi için çok büyük çaba harcanmıştır. Özellikle Türkiye için bu çok önemlidir.

1922—1923'de Lozan Delegasyonu Başkanı İsmet İnönü, 'biz Türklerin ve Kürdlerin milli haklarını birlikte savunuyoruz' diyordu. Bunu, Konferansta, Kürdleri gündeme getiren Büyük Britanya temsilcisi Lord Kurzon'a karşı özellikle vurguluyordu. Ama 1925'de Başbakan olan İsmet İnönü, Şeyh Said direnişinden sonra, 'Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan herkes Türk ve Türkçü olmak zorundadır. Türk ve Türkçü olmayanları kesip atacağız.' Diyecekti. 1925 Şeyh Said, 1927 Guew, (Bingöl) 1930 Zilan, 1935 Sason, 1937-1938 Dersim, kesip atma operasyonlarıdır.

İttihat ve Terakki hükümeti, Ege'deki, Akdeniz'deki, Trakya'daki, Kapadokya'daki Rumları, Karadeniz'deki Rum-Pontusları, Doğu'daki Asuri-Süryanileri sürgün ederek, Ermenilerin nüfusunu soykırımla çürüterek Hristiyan unsurlardan kurtulmuştu. Türk olmayan Kürd, Laz,

Çerkes, Gürcü gibi Müslüman unsurlar ise asimilasyonla Türkleştirilecekti. Bu süreçte İslam, Müslümanlık çok önemli bir asimilasyon tekniği olarak kullanılmıştır. 'İslamda kardeşlik esastır', 'Ümmeti bölmek İslam'a aykırıdır.' 'Kavmiyetçilik İslama aykırıdır' gibi sloganlar çok kullanılmaktadır. Dikkat edelim, bu süreçte 22-23 Arap devleti, Arap olmayan Türk, Fars, Pencap, Peştun, Tacik, Türkmen gibi halkların kurduğu devletler yaşamlarını sürdürmektedir. Arap milliyetçiliği, Baas Partisi, Türk milliyetçiliği çok dinamiktir.

Bütün bu Müslüman halklar kendileri için hak gördüklerini Kürdler için hak görmemektedirler. Halbuki, gerçek İslam'ın çok önemli bir anlayışı da şudur: 'Kendin için istediğini, kendine layık gördüğünü, başkaları için de iste, başkalarına da layık gör. Kendin için istemediğini, kendine layık görmediğini başkaları için de isteme, başkalarına da layık görme'

Kürdlerin komşuları olan Müslüman devletlerin Kürdlerden esirgedikleri bu hakları Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde özellikle İsveç'te yaşayan Kürdler bok bol yaşıyor. Müslüman devletlerin Kürdlere tanımadıkları bu hakları 'elin Gavuru' Kürdlere bol bol bahşetmiş.

Malmîsanij, Mutlu Can'ın 'Öncü Bir Kür Aydını' çalışmasında asimilasyon uygulamaları hakkında dikkate değer bilgiler veriyor. Kürd halkına soyadı vermek asimilasyonun önemli aşamalarından biridir. Haziran 1934'de Soyadı Kanunu çıkarılmış. O zamana kadar soyadı hakkında hiçbir bilgisi olmayan Kürdlere bu konuda, herhangi bir bilgi verilmemiş. Herşeyden habersiz olan, çoğunluğu Türkçe de bilmeyen Kürdlere, Oğuz, Alpaslan, Altay, Uygur, Öztürk, Cantürk, Türkoğlu gibi soyadları verilmiş. (s. 24-25) Bu çerçevede, Malmîsanij, mahlas olarak kullandığı aynı sözcüğün, doğup büyüdüğü Piran Bölgesi'ndeki bir dağ olan Malmîsan Dağı'ndan aldığını söylüyor. (s. 37)

Asimilasyon Kürdçe yasaklarıyla berber yürüyen bir politikadır. Cumhuriyet'in en önemli Kürd politikası, Kürdçe yasaklarıdır, asimilasyondur. Kürdçe'nin unutturulması, Türkçe'nin egemen kılınması çok önemli sistematik bir politikadır. Eğitimin, okulların bu konudaki işlevi çok büyüktür. Malmîsanij bu konuda şunları vurguluyor:

"Kürt çocuklarının, sadece Kürdçe konuştukları için okullarda yedikleri dayakların haddi hesabı yoktur. Bugün de böyledir. Herkes gibi ben de bundan payımı aldım. İlkokuldayken, şaka olsun diye bir arkadaşımıza yazdığım birkaç satır Kürtçe için, öğretmenimden yediğim dayağı hâlâ hatırlarım. Türkçeyi zorunlu gören resmi makamlara işi düşün büyüklerimizin, yakınlarımızın, oralarda nasıl itilip kakıldıklarını, horlandıklarını gözlerimle gördüm. Köylülerin köye gelen Türk jandarından, öcünden kaçır gibi nasıl kaçtıklarına, saklandıklarına tanık oldum. Ortaokulda, lisede okurken hemen her gün benzer olaylar yaşadım." (s. 25)

Bütün bunlar, yaşayan bir dili yaşatmama çabasıdır. Yaşayan bir dili yaşatmamak için, yeryüzünden silmek için binbir türlü baskı uygulanmaktadır. Bu baskının, kararlı, sistematik bir baskı olduğu açıktır. Ürünlerini satmak ve ihtiyaçlarını almak için şehirlerdeki pazara gelen köylülerden konuştukları kelime sayısınca para cezaları bile tahsil ediliyordu.

Dikkat edelim, bu baskı, bu zulüm, tek parti döneminde uygulanıyor. Mustafa Kemal'in, Atatürk'ün, 'Türkiye'yi çağdaş uygarlık seviyesine çıkaracağız', dediği, bunun için çaba sarfedildiği bir dönemde yaşanıyor. Çok partili siyasal hayat döneminde de bu baskının, zulmün sürdürüldüğü besbellidir.

Kürd dili üzerindeki, Kürd insanları üzerindeki bu baskı, bu zulüm çağdaş uygarlığın neresinde duruyor? Kürdlerin belleklerini kazımak, Kürdleri, dilsiz, kör, sağır bir toplum haline getirmek, çağdaş uygarlığın hangi kitabında yazıyor? Gerek tek parti dönemindeki Türk aydınları, Türk basını, Türk üniversitesi, Türk yazarları vs. gerek çok partili dönemdeki Türk aydınları, Türk basını, Türk üniversitesi, Türk yazarları bu konuda sorgulanmalıdır. Atatürk milliyetçiliği, Atatürk çağdaşlığı, Kemalizm vs. diyenler, bu görüşler doğrultusunda yeniden değerlendirilmelidir. Türk aydınlarının, Türk basınının, Türk üniversitesinin, Türk yazarlarının bu tutumu devleti koruma kollama tutumudur. Örneğin üniversite için de bilim veya inanç konusu değildir. Devlet koruma-

kollama bilincidir.

Malmîsanij İsveç'deki mülteci hayatını şöyle anlatıyor:

“Deyim yerindeyse can havliyle, korkuyla, şiddet ortamından kaçarak gidişti bizim gidişimiz. Keyiften veya isteyerek dışarı çıkmamıştım. İsveç'teki ilk günlerde, yeni gittiğim şehre yerleşmeye, ayak uydurmaya çalışıyordum. İsveççe'yi öğrenmeye gayret ediyordum. Biz yaban ellerdeyken gidişimize hep geçici, olarak bakıyorduk. Kısa bir süre sonra döneriz diye düşünüyorduk. Konuşmalarımız yatıp kalkmalarımız hep ülke sorunlarıyla ilgiliydi. Dünyamız Kürtlük ve Kürtlerle ilgiliydi.

Mekan farklı olsa da Diyarbakir'deymişiz gibi yaşıyorduk. Özlem meselesine gelince, biraz zaman geçtikçe, maddi sıkıntılar nisbeten azalınca, özlemler gündemi işgal etmeye başladı. İsveç'te tam anlamıyla yerleşince, artık kaderimizin İsveç'e bağlandığı netleşince, özlem dayanılmaz bir hale geldi. Onu izah etmek çok zor.

Benim gibi yazan insanların durumu, başka işlerle uğraşanların durumundan farklıdır. Çünkü ben bu acıyı, sıkıntıyı her gün yaşıyorum. Kürtçe yazarken sözcükler hep ülkeyi çağrıştırıyor. Köyünüzü, kentinizi, yakınlarınızı yazarken yaşıyorsunuz.” (s. 33-34)

‘Şu andan itibaren sahip Olduğun Tek Şey Dilin’...

Yukarıda, Malmîsanij'in İsveç'e yerleştiği dönemin ilk günlerindeki ve daha sonraki dönemlerdeki duyguları düşünceleri anlatılmıştı. İsveç'e ayak basar basmaz kendisi gibi ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış Yahudi yazar, Nelly Sach'ın söylediği sözü vurguluyor. ‘Şu andan itibaren sahip olduğun tek şey dilin’ (s. 34)

Malmîsanij dile, bu arada Kürd diline çok önem veren bir akademisyen. Daha çok Kırmancca (Zazaki) çalışıyor.

Malmîsanij hoca bilim insanlarına üç önemli konuyu hatırlatıyor. İlk olarak, Cumhuriyet'ten önceki, yani 20 yüzyılın ilk çeyreğindeki Kürd basınının, Kürd örgütlerinin dikkatli bir şekilde incelenmesi gereği önemli olmalıdır. İkinci olarak Türk kaynaklarının ihtiyatla kullanılması gerekir. Çünkü Kürdler, Kürd kültürü aleyhine, Kürd tarih yazımı aleyhine sık sık tahrifat yapılmış olması mümkündür. Üçüncü olarak Anti-Kürdoloji çerçevesinde yazılanlar yer-zaman gösterilerek, dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir.

Bibliyografya

Malmîsanij çok değerli üretken bir bilim insanı, bir akademisyen. Değerli bir Kürd aydını. Artuklu Üniversitesi'nden ayrılmak zorunda kaldı. Üniversiteden atılmak üzereyken kendisi ayrıldı. Emekli. Çalışmalarını sürdüreceği şüphesiz. Kanımca, Malmîsanij ve yazıları, kitapları hakkında bu aşamadan sonra incelemeler yapılacaktır. Kanımca, bilim insanları, akademisyenler, aydınlar bunun farkındadır.

Mutlu Can incelemesinde, bu tür araştırmalar yapacak olanlara kolaylık sağlamak için çok kapsamlı bir bibliyografya hazırlamıştır. Bibliyografya'da, (s. 71-147) Malmîsanij hocanın, Kırmancca, Kurmancca, Türkçe kitapları, yazıları ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Başka yazarlarla birlikte hazırlanan yazılar, kitaplar, yaptığı çeviriler, editörlüğünü yaptığı eserler birer birer gösterilmiştir. Çeşitli periyodiklerde yayımlanmış şiirler, yazılar yine öyle. Bibliyografyada Malmîsanij'le yapılan röportajlar da yer almaktadır.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	raport
İçerik Kategorisi:	Kitap açıklaması
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Türkiye

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | kovarabir.com

Da eklendi: 29-10-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 295****Kürdistan Iraklı'laştırıldığında**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220802191844426124>

Kasım 1922'de hem Türk hem de İngiliz heyetleri İsviçre'nin Lozan kentine varır. Türkiye heyetine İsmet Paşa (İsmet İnönü), İngiliz heyetine Lord Curzon başkanlık ediyordu. Lozan, iklimi ne kadar soğuk olsa da, konferanstaki siyasi tartışma tam tersine sıcak ve hararetlidir. Konferansın ana konusu Fransızca gündem cetveline yazılmış: Musul vilayeti üzerindeki Türk egemenliği konusu.

Rakiplerine karşı güçlü bir konumda bulunan Mustafa Kemal'in yeni Türkiye'si, yeni bir döneme girmiş ve 20 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması'na hiç bir koşulda bağlı kalmak istemiyordu. Çünkü Sevr'in 60'tan 63'e kadarki tüm maddelerinde, açık ve şeffaf bir şekilde, Kürdistan devletinden, Kürdistan topraklarında Kürtler için bir devletten bahsediliyordu. Mustafa Kemal Lozan'a gitmeden önce İsmet Paşa'ya oyunu değiştirip müttefik güçlerle yeni bir anlaşma yapması gerektiğini, Türkiye'nin başarısını gösterecek ve Sevr Anlaşması'nın yerini alarak yeni dünyanın temeli olacak yeni bir anlaşma yapmasını söyler.

İsmet Paşa, Lozan'a varır varmaz, konferansın ilk gününden itibaren "Musul vilayetinin Türkiye topraklarının ayrılmaz bir parçası olduğunu" vurgulamak için oluşturulan tüm bu belge ve delilleri sunmaya başlar. Bu, İsmet Paşa ile Lord Curzon arasında dört konu ve dört belge üzerinde hararetle bir tartışmama neden olur.

Birinci Belge

İsmet Paşa'nın ilk belgesi, Araplarının Musul vilayeti ahalisinin çok küçük bir azınlığını oluşturduğu, vilayetin çoğunluğunun önce Kürtlerden, sonra Türkmenlerden oluştuğu şeklindedir. Dolayısıyla vilayetin Arap Irak devletine bağlanmasını anlamsız, mantıksız ve gayrimeşru olduğunu savunur.

Lord Curzon, İsmet Paşa'nın belgesine yanıt olarak şunları söyler:

"Bildiğimiz kadarıyla Musul ve Süleymaniye vilayetlerinin tamamı Türkiye'ye ilhak edilmek yerine hem Bağdat'ta hem de Basra'ya bağlı kalma yönünde oy verdiler."

Aslında Lord Curzon olayları tam tersten anlatıyor; çünkü İngiltere 1920'lerin başında Süleymaniye'de bir referandum düzenler ve Kürtlerin yüzde 83'ü bağımsız bir Kürdistan'dan yana oy verir, Irak devletine dahil olmak istemez.

İkinci Belge

İsmet Paşa'nın ikinci belgesi, Musul vilayetinin tüm ticari faaliyetlerinin Arap Irak'la değil Türkiye ile olduğu yönündedir. İsmet Paşa, şöyle der:

“Musul ekonomik olarak Bağdat ve Basra'ya değil bize bağımlıdır. Bu, Türkiye'nin egemenliği sayesinde barış ve güvenlik içinde yaşayabilecek olan bölgedeki vatandaşların kaderinin belirlenmesi için çok önemlidir.”

Lord Curzon yanıt verir ve şöyle der:

“Dicle ile Fırat arasındaki zengin bir ülkenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamayacağına ve ona yardımcı olacak bir dış ekonomiye ihtiyacı olduğuna nasıl inanabiliriz! Bu topraklar kendisine ve vatandaşlarına yeter ve hiçbir kimse veya tarafa ekonomik olarak bağımlı olmaya ihtiyaç duymaz.”

Üçüncü Belge

İsmet Paşa'nın üçüncü belgesinde uluslararası meşruiyetle başvurur ve şöyle der:

“Musul vilayetinin İngilizler tarafından işgali meşru değildir. Çünkü 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşmasına aykırıdır ve bu anlaşmaya göre İngiltere'nin Türkiye'nin herhangi bir toprak parçasını işgal hakkı yoktur ve Musul vilayeti de Türkiye'nin toprağıdır!”

Bu belgeye yanıt olarak Lord Curzon sadece şu sözleri sarf eder:

“Milletler Cemiyeti (bugünkü Birleşmiş Milletler), Büyük Britanya'ya Irak'ta kalma, Irak'la işbirliği yapma, onu mandası altına alma hakkı verdi ve Musul eyaleti de tarihi Irak'ın önemli bir parçasıdır”

Dördüncü Belge

İsmet Paşa'nın son kartı ise referandumdur ve “Kürt kardeşlerinin” tarihi Irak'la mı, Türkiye ile mi kalmak istediklerini öğrenmek için Milletler Cemiyeti'nden referandum yapılmasını talep eder.

Lord Curzon yanıt olarak Paşa'ya döner ve şöyle der:

“Sizi temin ederim ki, Musul vilayetindeki Kürtlerin Türkiye'ye ilhak edilmek gibi bir talepleri yoktur ve Büyük Britanya'nın gözetimi ve himayesi altında kalmayı talep etmektedirler.

Sonuç

Paşa ile Lord, Türkiye ve İngiltere arasında Lozan'da kurulan bu diyalogda önemli olan, nüfusun yüzde 52'sini oluşturan Musul Kürtlerinin Lozan'da ve konferansta herhangi bir temsilinin olmamasıdır! Türkler ve İngilizler kendilerini dünyaya Kürt iradesinin temsilcileri, savunucuları ve sözcüleri olarak tanıtarak Kürt halkının Büyük Britanya'nın veya yeni Türkiye'nin bir parçasıymış davrandılar!

Bu iki büyük delegasyonun her biri ve Lozan Konferansı'nda hazır bulunan katılımcıların tümü de, seçenek olarak, 1919'da Süleymaniye'de kurulan ve kralı, hükümeti, bayrağı, marşı, sınırları, halkı ve uluslararası ilişkileri olan Kürt devleti gerçeğini sormaya yanaşmadı.

Bu milliyetçi seçmen ne Türkiye ne de Irak arasında bir seçim yapmak değil, kendi topraklarında kendi devletine sahip olmak istiyordu.

Mart 1919'da Büyük Britanya temsilcisi Londra'ya gönderdiği bir telgrafta şöyle der:

Ne beklediklerini bilmiyorum. Burada, Süleymaniye'de, İngiliz dostu bir devlet kuruldu ve sadece bunu onları tanımanızı bekliyor.”

Ancak daha sonra olaylar başka bir yöne kayar. İsmet Paşa, Musul vilayeti ile ilgili müzakerelerin ilk turunu kaybeder. Süleymaniye'deki nasyonalistler de öyle. Oyunun tek galibi Lord Corson'dır ve Aralık 1925'te, Milletler Cemiyeti'nin kararı ile Musul'u resmen Irak'a ilhak eder ve o andan itibaren Kürdistan Iraklı'laştırılır.

Fransa Irak Araştırma Merkezi Direktörü Dr. Adil Bakawan[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası

İçerik Kategorisi: Tarih
Belge Türü: Orijinal dili
Yayın Türü: Born-digital
Lehçe: Türkçe
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Güney kurdistan
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | www.rudaw.net

Da eklendi: 02-08-2022

Editör Adı: Sara Kamela

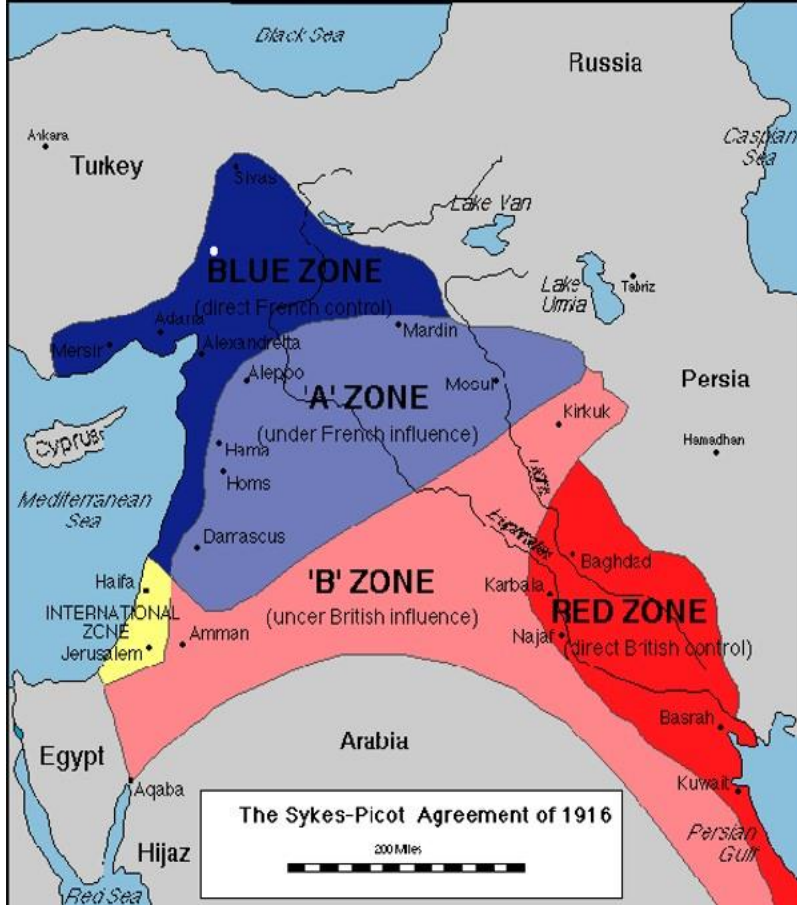
Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 296

Kürdistan'ı bölen gizli plan: SYKES-PICOT ANTLAŞMASI

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230328200936478364>

1916 Skyes-Picot – Orijinal Biçimi

Kürdistan'ı bölen gizli plan: SYKES-PICOT ANTLAŞMASI

Gizli Sykes-Picot Anlaşması ile başlayıp Lozan ile bağitlanan ve Kürt halkını “ülkesi ve milletiyle” dörde bölen menfaat temelli bu uğursuz mutabakat, aynı zamanda her parçada bir Kürt sorununa da kapı açıyordu.

Sykes-Picot Antlaşması'na giden tarihi süreç

Bundan 100 yıl önce, 1916 yılında, yani Birinci Dünya Harbi'nin tam ortalarında İngiltere'den Sir Mark Sykes ve Fransa'dan M. George Picot tarafından hazırlanıp o günden bugüne kendilerinin ismiyle anılan ve Ortadoğu'nun yeniden şekillenmesiyle sonuçlanan bir anlaşmaya varılmıştı.

Aslında konuya ilişkin ilk gizli görüşmeler 1915'te başlamıştı. Ancak bu sürece nasıl gelindiğini doğru anlamak için çok daha eskilere gitmek ve bu süreci belki Batı'nın reform ve rönesansını yaptığı 16. yüzyıla götürmek gerekiyor. Çünkü Osmanlı, daha 400 yıl önce reform ve rönesansını yapan Batı karşısında tutunamıyor ve sürekli geriliyordu. Osmanlı'nın imparatorluğa dönüştüğü 16. yüzyılın son dönemleri, aynı zamanda duraklama ve gerileme sürecine de tanıklık ediyordu. Nitekim 19. yüzyıla gelindiğinde artık Batı karşısında tutunamayacağını anlayan Osmanlı Devleti, çağa ayak uydurabilmek için Tanzimat Hareketi adıyla bazı yenilenme hareketlerine girişiyor ve Alman müşavir subaylarının gözetiminde ordusunu modernleştirmeye çalışıyordu. Yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise Fransa ve İngiltere ile birlikte ortak cepheye Rusya'ya karşı savaşmak

durumunda kalıyordu. Dahası, savaşı finanse edebilmek için de bu ülkelerden borç para almak zorunda kalıyor ve böylece 100 yıl sürecek bir borçlanmaya giriyordu. Düyun-u Umumiye denilen devlet borçlanması süreci de böylece başlıyor ve Osmanlı'yı yarı- bağımlı duruma getiriyordu.

19. yüzyılın son çeyreğinde, kendisini sömürgelerin paylaşılmasında geri kalmış gören Almanya, dönemin ilerici aydınlarının deyişiyle "tıpkı etobur bir hayvan gibi" Osmanlı'ya yöneliyor; II. Wilhelm ile II. Abdülhamid arasında bir dostluk kuruluyor ve Anadolu-Bağdat Demiryolu'nun imtiyazı Almanya'ya veriliyordu. Batılı emperyalist devletlerin bu canhıraş rekabeti, 1914- 1918 yılları arasında cereyan eden Birinci Dünya Harbi'nde Alman-Osmanlı ve İngiliz-Fransız ittifakıyla bu ülkeleri karşı karşıya getiriyordu.

Bu, aslında sonucu belli bir mücadeleydi. İttihat ve Terakki yönetimi, Hz. Muhammed'in Sancak-ı Şerif'ini ortaya çıkarıp bunu bir Harb-ı Mukaddes yani Kutsal Savaş ilan etse de, sonranın galip devletleri olan diğer müttefik güçler, daha 1915'ten başlayarak Uzak Doğu'nun ardından Yakın ve Orta Doğu'nun paylaşılması konusunda görüşmeler yürütüyorlardı. Bu gizli paylaşım planına 1916 yılından itibaren Ruslar da müdahil oluyordu.

Kürdistan'ı ve Arabistan'ı bölen plan

Buna göre; tüm Arap Yarımadası İngiliz ve Fransızlar arasında nüfuz bölgelerine ayrılıyor; Lübnan ve Suriye Fransa'ya; Bağdat dahil Güney Mezopotamya İngiltere'ye bırakılıyordu. Akdeniz'de İngiltere'ye Hayfa ve Akra gibi bazı limanlar verilirken; İskenderun serbest liman olarak bırakılıyordu. Daha Abdülhamid döneminde kimi toprakları Yahudi zenginlere satılmış olan Filistin, kimi kutsal yerler barındırdığı gerekçesiyle uluslararası bir yönetim altına sokulacaktı.

Kürdistan ise bu üç büyük devlet arasında paylaşılıyordu. Kuzey kesimi Rusya'ya, Doğu Kürdistan'ın bazı kesimleri ile Rojava Fransızlara, Güney Kürdistan ise ağırlıklı İngilizlere bırakılıyordu. Antalya başta olmak üzere Güneybatı Anadolu'nun bazı yerleri ise, sonradan savaşa katılan İtalya'ya vaat ediliyordu.

İşte, daha sonraki Sevr ve Lozan Antlaşmaları'na temel teşkil eden tüm bu gizli paylaşım planları, sonradan bu iki diplomatın adına izafeten "Sykes-Picot Anlaşması" olarak tarihe geçti. 1917 Ekim Devrimi üzerine, sonradan Sovyetler Birliği adını alacak olan Rusya, işgal ettiği toprakların önemli bir bölümünden çekiliyor ancak 1920'de Ankara'da işbaşına geçen Kemalist hükümetin 1921-22'de Fransızlar ve İngilizlerle yaptığı gizli Ankara Anlaşmaları ile güneydeki İtalyanlar ve Ege'deki Yunanlıların "ipi çekilerek" Türk toprakları güvenceye alınıyor; Kürdistan gizlice ve hileyle moda deyimle "ülkesi ve milletiyle" dörde bölünüyordu. Efrîn bölgesindeki Kürt Dağı Kürtlerinin 1922'de Ankara'ya gelip bir "muhtıra" vermeleri de sonucu fazla değiştirmiyor ve Lozan'a bu gizli mutabakat üzerinden gidiliyordu. 1923 Lozan Antlaşması ile tam çözüme ulaşmayan Musul-Kerkük petroleri sorunu, Musul Komisyonu'na havale ediliyor; Komisyon'un raporu doğrultusunda Milletler Cemiyeti'nce İngiltere'ye bırakılıyordu. Türkiye, kendisine verilen yüzde 10'luk hisseyi de 500 bin sterlin karşılığında İngiltere'ye satıyor ve işin içinden çıkıyordu.

İşgalcilerle Kemalistler arasında sıkışan Kürtler

Yüze 90'ı eski İttihatçı kadrolardan gelen yeni Kemalist yönetim, bir yandan Kuzey Kürtlerini ittifak içinde tutup "ortak ve eşit gelecek" vaat ederken, bir yandan da Güney Kürtlerini Şêx Mahmud Berzenci öncülüğünde, muhtariyet öneren İngilizlere karşı kışkırtıyor ve bu ikili politikada maalesef başarılı oluyordu. Kemalistler, daha 1921/22'de Fransız ve İngilizlerle Ankara'da gizlice görüşüp Türk topraklarını güvenceye alırken; Berzenci Hindistan'a sürgüne yollanıyordu. M. Kemal'in "büyük politikacı" olarak sunulması da herhalde buradan kaynaklanıyordu!

Aslında Güney ve Batı Kürtlerinin yönü her zaman Kuzey'e dönüktü. Zaten 90 yıl önceye kadar da tümünün kader birliği söz konusuydu. Ancak işgalci devletlerin sömürgeci uygulamalarına daha sonra yerli işbirlikçi hakim devletler de eklenecek ve Lozan'la başlayıp yakın dönemdeki Merkezi Antlaşma Teşkilatı'yla (CENTO) devam eden Kürt karşıtı bir sömürgeci politika hüküm sürecekti.

Nitekim gizli Sykes-Picot Anlaşması ile başlayıp Lozan ile bağitlanan ve Kürt halkını "ülkesi ve milletiyle" dörde bölen menfaat temelli bu uğursuz mutabakat, aynı zamanda her parçada bir Kürt sorununa da kapı açıyordu. Her parçada, bu bölünmüş halka tahakküm eden egemen sömürgeci devletler de, bu sistemin devam etmesi için ellerinden geleni yapmaktan geri durmuyorlardı. Türkiye'nin sözde "demokrasi", İran'ın "monarşi", Irak ve Suriye'nin sözde "cumhuriyet" olmasına bakılmaksızın tüm bu devletler, önce Bağdat Paktı ile daha sonraysa merkezi Ankara'da bulunan CENTO ile Kürtlere karşı bir araya geliyor; ABD ve İngiltere ise "hami devlet" sıfatıyla koruyucu görev üstleniyordu.

1979'daki İran İslam İhtilâli ile bu ittifak resmîyette sonlanıyor ama yeri geldikçe gizlice yürütülüyordu. Bu sürece karşı en amansız mücadele ise Güney Kürdistan'da veriliyordu. 19. yüzyıldaki mücadele bir yana, 20. yüzyıl başlarında Şêx Abdusselam Barzani ile başlayıp günümüze kadar uzanan bir süreçtir bu.

Kürt trajedisinde bir milat: Enfal Soykırımı

Kuzey Kürdistan'da yürütülen silahlı, silahsız/demokratik ve yeniden silahlı mücadele ise yakından bilinmektedir. Ancak bana göre Sykes-Picot Anlaşması ile başlayan talihsiz süreçte "sonun başlangıcına" gelmesi asıl, ırkçı-faşist Saddam yönetiminin 1988'de gerçekleştirdiği kimyasal Halepçe Katliamı'nın akabinde, referansını Kur'an'dan aldığı söylenen ve 200 bine yakın Kürt'ün katledilmesiyle sonuçlanan Enfal Soykırımı'dır. 20. yüzyılın sonlarına doğru gerçekleştirilen bu "kimyasal soykırım", Kürt sorununun dünya gündemine ve çözüm sürecine girmesinde bir milattır...

İşin ilginç yanı, yeri geldikçe NATO'ya karşı çıkan Türkiye sol akımları, hiçbir zaman CENTO'yu sorgulama ihtiyacı duymadıkları gibi, kimi -sözde- solcu yazarlar da Saddam'ın davetine icabet ederek ırkçı Arap Baas yönetimine övgü kitapları yazıyordu.

Öte yandan, büyük bölümü Kürt kökenli gençlerden oluşan kimi solcu gruplar, bilmem 20 kaçıncı Arap devletinin kuruluşuna katkı sunmak üzere onların safında İsrail'e karşı mücadele ederken; Filistin yetkilileri de dahil hiçbir Arap yöneticisi, 20. yüzyılın son büyük kimyasal katliamından dolayı ırkçı-katliamcı Saddam yönetimini eleştirmeye yanaşmıyordu.

Hiç unutmam, 1988-89 yıllarında Ankara'da çıkardığım Özgür Gelecek Dergisi için Filistin Kurtuluş Örgütü Ankara Temsilcisi Ebu Firaz'la Halepçe Katliamı sonrası röportaj yapmaya gittiğimde, ısrarlı sorularıma rağmen bu kişinin ırkçı Saddam yönetimine hiçbir eleştiri yapmamasını hayretle izlemiştim.

Kanıyla Kur'an yazdırmakla övünen ırkçı Saddam başta olmak üzere İslamcı-Arap yönetimlerinin neredeyse birleştikleri başlıca hedef İsrail varlığını tanımamak ve bu topluma aman vermemektir. Oysa bilindiği gibi İsrailoğulları bu toprakların en kadim halklarından biri olduğu gibi en eski semavi dinin mensubudur. 1000 yıl içinde, milattan 300 yıl önce tamamlanan Tevrat'ta Yahudi çıkarlarına vurgu yapılırken bundan yaklaşık 900 yıl sonra ortaya çıkan Kur'an'da ise İsrailoğulları kötülenir, Arap çıkarları öne çıkarılır. Musevilik bir dönem o toprakların en yaygın diniyken, o topraklardan zorbalıkla çıkarılır...

Zorbalıkta ve insan düşmanlığında son durak: DAİŞ

Saddam türü ırkçı-faşist Arap yönetimlerinin döl yatağından beslenen 20. ve belki de 21. yüzyılın en karanlık ve insanlık düşmanı yapılanmalarından biri olarak gördüğüm DAİŞ'in, gerek

mazlum halklar ve gerekse insanlık mirası Mezopotamya tarihine yaptığı kötülük, kanımca hiçbir zaman silinmemek üzere insanlığın hafızasına kazınmıştır. “Mazlumiyet” iddiasıyla ortaya çıkan bu “zalim sopası”nın yüzündeki kirli örtü yırtılmıştır. Keza, Irak’ın ikinci büyük şehri konumundayken çeşitli sömürgeci menfaat güçlerinin açık ya da örtülü desteğiyle Musul’u ele geçiren ve mazlum halklara, topluluklara saldıran bu insanlık düşmanı çeteyi, kimlerin geriletliği ve darbelediği ise ortadadır.

Eğer Türkiye’nin de çok yönlü ve çok boyutlu desteğinin ardından son müdahalesi olmasa, bugün Rojava’nın tümü ve Suriye, bu işgalci çetelerden tamamıyla arındırılmış olacak ve beli kırılacaktı. Açıktır ki, her şeye rağmen bu süreç ilerlemekte ve büyük hasarlar verilse de aydınlık bir geleceğe doğru yürünmektedir. Çünkü unutmamak gerekir ki, hak ve haklılık her şeyin üzerinde olduğu gibi toplumsal gelişme kanunları da, şeriat kanunları dahil, insanlık düşmanlarının çıkardığı tüm kanunların üzerindedir.[1]

MEHMET BAYRAK

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

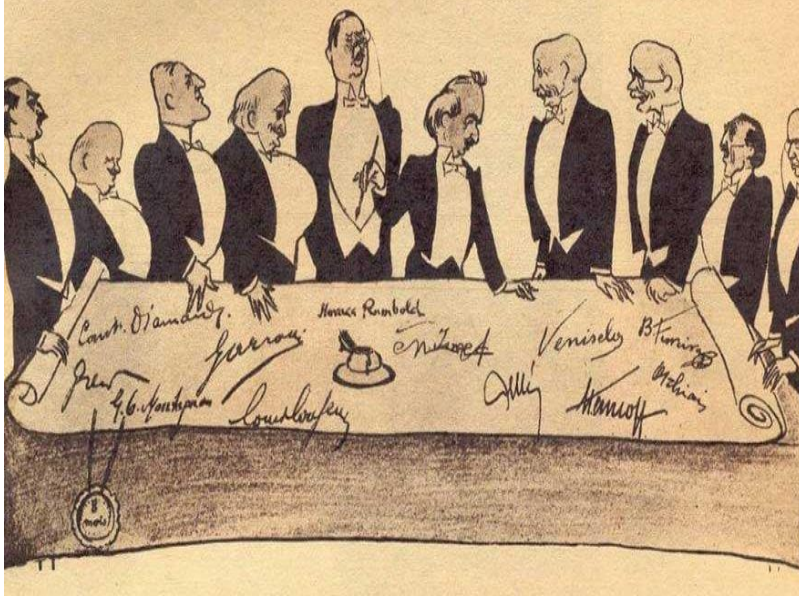
[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://alevinet12.com/tarih-arastirma/kurdistani-bolen-gizli-plan-sykes-picot-antlasmasi>

Da eklendi: 28-03-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 297****Lozan Anlaşması ve Musul gerçeği Murad Ciwan yazdı**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230414142339482244>

Lozan Anlaşması ve Musul gerçeği**Murad Ciwan**

Tarihçi yazar Murad Ciwan, Kürdistan'ın dört parçaya bölünmesine neden olan Lozan Antlaşması'nı ve Musul gerçeğini yazdı. Kaynak: Murad Ciwan yazdı: Lozan Anlaşması ve Musul gerçeği. Bu yazı, Lozan sürecinde Musul sorununun nasıl başlayıp sonuçlandığına, Kürt-Türk kardeşliğine Türklerce nasıl hançer vurulduğuna ve Kürdistan'ın dört parçaya nasıl bölündüğüne, sürecin tarihsel yanlarına ışık tutmayı amaçlıyor.

Lozan öncesinde Musul'un nüfusu Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya vilayetleri üzerine yazdığı ve 1890- 1891'de Paris'te dört cilt olarak yayımlanan *La Turquie d'Asie* adlı eserinde, Vital Cuinet, Osmanlı İmparatorluğu içindeki Diyarbakır, Halep ve Bağdat vilayetleri ile İran sınırı tarafından çevrelenen Musul Vilayeti'nin yüzölçümünü 75.700 kilometre kare, nüfusunu ise 300.280 olarak verir.

Cuinet'nin verdiği sınırlarda Musul, 1890 yılı öncesinde, sadece bugünkü Güney Kürdistan topraklarını değil, Bağdat ve Halep vilayetlerinin devamı niteliğindeki güneyin Arap çöllerinin önemli bir kısmını da içeriyordu.

Cuinet'nin belirttiğine göre Musul 3 sancak, 17 kaza, 28 nahiye, 2314 köyden oluşuyordu.

Sancaklar, Musul Merkez Sancağı, Şehrizar Sancağı ve Süleymaniye Sancağı'ydı.

Cuinet tüm Musul Vilayeti'nin nüfus bileşimini şöyle verir: Arap çöllerinde güneyden kuzeye doğru gelip giden göçebe Arap aşiretleri de dahil, Araplar 173.000, Kürtler 74.280, Türkmenler 16.000, Hıristiyanlar 30.000, Yahudiler 6.000 ve diğerleri ise 1.000 idi. (*Turquie d'Asie*, Vital Cuinet, cilt:2, 1891, Paris, sayfa 764-765) Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaştan sonra, kuşkusuz Musul Vilayeti'nin toprak genişliğinde değişiklikler olmuş, aşağı yukarı Güney Kürdistan'ın bugünkü alanlarını içine alır bir duruma gelmişti. Yine üç sancaktan oluşuyordu. Bu sefer Musul Merkez Sancağı'nı, Süleymaniye Sancağı'nı ve Kerkük Sancağı'nı içine alıyordu. Eskiden Diyarbakır, Bitlis ve Van'da valilik yapmış olan, Birinci TBMM Van mebusu Haydar Bey, Musul sorununun TBMM gizli oturumlarında görüşüldüğü dönemde, kürsüde yaptığı konuşmada Musul'un o günkü durumuna ilişkin şu bilgileri verir: Musul Vilayeti'nin on yedi

kazası vardır. On altısı Türk ve Kürt'tür, yalnız bir kazada Arap, Süryani ve Geldaniler/Keldaniler vardır. Araplar hep çöl tarafındadır ve Musul Vilayeti'ne bağları şahısları, madeleri/malları) ve hayvanları dolayısıyla, daha doğrusu işkembeleriyledir.

Hayvanların otu kalmadığı vakit Musul'a giderler. Oradan kovulduktan sonra Bağdat'a geçerler. Oradan da kovarlarsa Şam tarafına iltica ederler. Binaenaleyh asıl yerleşikler Türk ve Kürt'tür. Musul Vilayeti'nde ve Musul'da bayındır alan altı bin köy vardır. Ahalisi Türk ve Kürt'tür. Altı yüzü Geldani ve Nasturi'dir. (TBMM Gizli Celse Zabıtalari, Cilt 4, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2. Baskı-1985, s. 178)Milletler Cemiyeti(Cemiyet-i Akvam)'nin Musul sorununa ilişkin 1924'te oluşturduğu araştırma komisyonu raporunda Êzidi Kürtlerin nüfusu katılmadığı halde, Musul Vilayeti nüfusunun 8'de 5'inin Kürt olduğu belirtiliyordu. Türkiye, İngiltere ve Irak'ın adı geçen komisyona, ayrı ayrı verdikleri nüfus istatistiklerinde de Kürtler, nüfusun çoğunluğunu oluşturuyordu. Bitlis Mebusu Yusuf Ziya, TBMM kürsüsünde Musul Vilayeti nüfusunun yarıdan fazlasının Kürt olduğunu belirtiyordu. Lord Curzon, Lozan görüşmelerinde, Musul'da Kürtlerin çoğunluğu oluşturduğunu belirtiyor, TBMM'nde Türkiye Başbakanı Rauf (Orbay) Bey, zaten Kürtler çoğunluğu oluşturduğu için Musul'un Türkiye'ye bağlanmasını istediklerini haykırıyordu. Birinci Dünya Savaşı'nda Musul'un İngiliz işgali altına girmesi Bilindiği gibi, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Musul, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeydi. 1914 yılında çıkan Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu Almanya'nın yanında İtilaf devletlerine (İngiliz, Fransız, İtalya ve Rusya) karşı savaşa girdi. 1916 yılında İtilaf devletleri arasında yapılan Syckes-Picot Antlaşması'na göre Musul Fransızlara verilecekti. Rusya da bugün Doğu Anadolu olarak diye adlandırılan vilayetlere sahip olacaktı. Ancak savaş yıllarında Musul'da zengin petrol yataklarının keşfi ve 1917 Bolşevik Devrimi'yle Rusya'nın işgal ettiği Anadolu topraklarından çekilmesi karşısında, İngiltere'nin bir an önce Bolşevizmin Kafkaslara egemen olmasının önüne geçme ve Batum ve Bakü petrolerini ele geçirme arzusu, İngilizleri süratle Musul bölgesini işgal etmeye yöneltti. 25 Kasım 1918'de Osmanlı İmparatorluğu'nun teslim olduğunu belgeleyen Mondros Mütarekesi imzalandı. 1 Aralık 1918'de de İngilizler Musul'un merkezini ele geçirdiler. Daha sonra Türk kurtuluş savaşı, Anadolu'nun Rumlaştırılmasına ve Ermenileştirilmesine karşı savaş sloganıyla başladı. Sivas Kongresi(4 -11 Eylül 1919)'nde çerçevesi çizilen; daha sonra İngilizlerin 11 Nisan 1920'de dağıttıkları son Osmanlı Meclisi Mebusanı'nda deklere edilen Misak-i Milli, Kurtuluş Savaşı liderlerinin ana hedefi olarak belirlendi. Misak-i Milli sınırları içinde Musul Vilayeti ve bugün Suriye'nin egemenliği altındaki Kürt toprakları da vardı.

Savaş, Kürt ve Türk, birbirinden kopmaz bağlarla bağlanmış olan iki anasırı İslamiyenin, Rumluğa, Ermeniliğe ve işgale karşı savaşı olarak gösteriliyordu. 23 Nisan 1920'de açılan Birinci TBMM de her iki halkın temsilcilerinden oluşan bir meclis gibi dünyaya sunuldu. Mondros Mütarekesi'nden sonra ortaya çıkan durumda, Wilson Prensipleri'nin bütün taraf devletlerce kabul edilmiş olmasını ve Sevr'de Kürdistan topraklarının önemli bir bölümünün kurulması kararlaştırılan Ermeni devletine bırakılmak istenmesini göz önünde tutan Kürtler, bağımsız bir Kürt devletinin kurulması için çabalara giriştiler. İtilaf devletlerinin çabalarıyla, Sevr anlaşması bağımsız Kürdistanı red ederek otonom statülü bir Kürdistan'ın geleceğini bile kat'i bir garantiye bağlamadan çok muğlak bir geleceğe havale etmesi, bir nevi rafa kaldırması, üzerinde bağımsız Kürt devleti kurulması gereken toprakların çok büyük bölümünün, kurulması düşünülen büyük Ermenistan devletine bırakılması için çalıştıklarını görünce, Kürdistan'ın Ermenileştirilmesine karşı çıkarak, eşit haklar, kardeşlik ve kopmaz bağlar vadeden Türklerin yanında yer aldılar. Kimi Kürt aydınlarının bağımsız Kürdistan çabaları, sonradan da sürmekle beraber, ülkenin Ermenilere verilebileceği tehlikesi karşısında, bu çabalar, geniş Kürt çevreleri ve aşiret toplulukları arasında yankı bulmadı. Esas olarak Kurtuluş Savaşı, Kürt Türk her iki Müslüman milletin işgale karşı birlikte savaşı olarak sürdü. 1922'de Yunanlıların Anadolu'dan kesin olarak çıkarılmasından sonra, Savaş, Türkiye'nin; 11 Ekim 1922'de Mudanya Mütarekesi'nde onaylanan zaferiyle sonuçlandı ve Türkiye'nin geleceğini belirleyecek olan Lozan Antlaşması için

girişimlere başlandı. Nihayet savaştan zaferle çıkmış Türkiye ile İtilaf devletleri ve taraftarları arasındaki barış görüşmeleri, 20 Kasım 1922'de tarihinde İsviçre'nin Lozan kentinde başladı. Lozan'da Türk heyetine İsmet İnönü, İngiliz heyetine Lord Curzon, Fransız heyetine Barrère İtalyan heyetine Marki Garroni, Yunan heyetine Venizelos başkanlık ediyordu. Lozan Barış Görüşmelerinde Musul Lozan'daki barış görüşmeleri sırasında, kimi diğer sorunlar üzerindeki tartışmalar sürüp giderken İngiliz Baş delegeşi Lord Curzon, Musul sorununu gündeme alıp Türk Baş delegeşi İsmet İnönü'den görüşünü açıklamasını isteyince, İsmet İnönü de bir bildirgeyle görüşünü açıkladı: Bildirgeye göre; Süleymaniye, Kerkük, Musul sancaklarından meydana gelmiş olan Musul Vilayeti'nde 503 bin yerleşik nüfus vardır. Süleymaniye ve Kerkük'te Arap çok azdır. Büyük çoğunluğu Kürt ve Türk'tür. Musul merkezinde de 137 bin Kürt ve Türk'e karşılık 28 bin Arap mevcuttur. Arap sayılanlar da aslında Türk'türler, fakat uzun süre Araplarla ilişki kurduklarından Arapçayı da öğrenip konuşmuşlardır. Bölgede bir miktar Yezidi varsa da onlar da Kürt'türler. (Türkiye Cumhuriyeti – 1923, Mahmut Goloğlu, Ankara 1971, s. 71) İsmet İnönü, konuşmasını şöyle sürdürüyordu: "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümetidir. Çünkü Kürtlerin gerçek ve meşru temsilcileri Millet Meclisi'ne girmiştir. Türklerin temsilcileriyle aynı ölçüde ülkenin hükümetine ve yönetimine katılmaktadırlar. Kürt halkı ve meşru temsilcileri, Musul Vilayeti'nde oturan kardeşlerinin anayurttan ayrılmasına razı değillerdir. (a. g. e. , s. 71-72) İsmet İnönü'nün konuşmasını cevaplamak için söz alan Lord Curzon, TBMM'nde Musul bölgesinden milletvekili bulunmadığını belirterek, varolan milletvekilleriyle ilgili olarak da şunları söyledi: "Ankara'nın Kürt milletvekillerine gelince, onların nasıl seçilmiş olduklarını kendi kendime sormaktayım. Halkoyu ile seçilmiş tek milletvekili var mıdır? Bütün bu insanların atanmış oldukları ve bunlar arasında bazılarının dil bilmedikleri için meclis çalışmalarına katılmadıkları herkesçe bilinmektedir. Lord Curzon, sözü Kürtlerin Türk idaresi karşısındaki tutumlarına da getirerek "Kürtlerin, Türk idaresinden hoşnut kalmadıklarını sürekli olarak açıkladıklarını her kes bilmektedir. Dört yıldır İngiliz Hükümeti'ne, hayal kırıklığına uğramış Kürtlerden, Kürdistan'ın özerkliği ya da bağımsızlığı ile ilgilenmemizi isteyen protestolar gelmektedir dedi. (a. g. e. s. 72) Lord Curzon ile İsmet İnönü arasındaki karşılıklı suçlama ve söz düelloları bu çerçevede birkaç kez daha sürdü. Hatta bir keresinde Lord Curzon "Kürtlerle Arapların, getirenin başına atacak kadar seçim sandığını tanımadıklarını iddia etti. Lord Curzon'un Kürtler ve Kürt milletvekilleriyle ilgili söz konusu ağır sözleri, Türk heyeti tarafından TBMM'ne iletilince, Kürt milletvekilleri arasında büyük bir öfke ve kızgınlığa yol açtı. Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey (daha sonra 1925 Şeyh Sait Ayaklanması sırasında Cıbranlı Halit Bey'le birlikte Bitlis'te idam edildi) Büyük Millet Meclisi kürsüsünde şöyle haykırdı: "Lozan Barış Görüşmeleri'nde İngiliz Baş delegeşi Lord Curzon, bizlere yani Kürt kardeşlerinize saldırıyor, hakaret ediyor. Kürdistan'dan gelen mebusların, Mustafa Kemal Paşa tarafından tayin edildiğini söylüyor. Kürt arkadaşlarınız için, cahil diyor, Kürtleri temsil edemezler diyor. Cahilliğin anlamı, İngiliz politikasına uymamak ise; biz itiraf ederiz ki cahiliz... Arkadaşlar, mebuslar tayin edilemezler, seçilirler. Millet, mebuslarını seçer... Burada Mustafa Kemal Paşa'nın tayin ettiği mebuslar, uşaklar yoktur (bravo sesleri, alkışlar) Burada, büyük bir milletin vekilleri vardır. (a. g. e. s. 74) Kürsüde uzun uzadıya konuşan Yusuf Ziya Bey, bu arada İngilizler, milyonları ile, altınları ile çalıştıkları halde, Kürtler bu seçime katıldılar ve bu seçime katılmakla bir tek amaç güttüler: Türk kardeşleriyle işbirliği yapmak.... Bütün kanılarını bir ilkede topladılar. O ilke, Türklerle kader birliği yapmaktı. Çünkü varolmak, çünkü esirlikten kurtulmak bu ilkenin gerçekleşmesine bağlıdır... Kürtler, Kürt aydınları, Arnavutluk'un, Irak'ın ve Suriye'nin sonunu görüp dururlarken, İrlanda'nın acılı sesini işitirken hiçbir kandırıcılığa kapılmazlar...

İşte o günlerde, o kara günlerde bu toplulukta seçime katılan ve bizi seçip buraya gönderen milletin vekilleri olarak Lord Cuzon'a bağlıyoruz ki; bizler Kürdistan'ın gerçek vekilleriyiz. Senden ve senin siyasetinden Musul'u istiyoruz. Ve alacağız (a. g. e. s. 74-75) diyerek hemen

hemen tüm Kürt kökenli milletvekillerin düşüncelerine tercüman oldu. Söz alarak aynı doğrultuda konuşan Muş Mebusu İlyas Sami Efendi de Kazım Karabekir komutasının Elviye-i Selase (Kars, Ardahan, Artvin)'de yazdığı zafer tarihlerinde bayrağını, mızrağını, atını oynatan, temiz Kürt soyu ve Kürt ulusu olduğunu vurgulayarak Kürtler Musul'u almayı kendilerine görev saymışlardır dedi. (a.g.e. s. 75)Erzurum mebusu Hüseyin Avni Bey de meclis kürsüsünde aldığı sözde "Lozan'daki delegelerimiz iki kardeş olan Türkler ile Kürtlerin temsilcileridirler demişti. (a.g.e. s. 77) TBMM görüşmeleri sırasında, Başbakan Rauf Bey de Musul'la ilgili görüşlerini açıklayarak şöyle belirtmişti "Lord Curzon, Musul bölgesinin çoğunluğunun Kürt olduğunu söylüyor. Zaten biz de onun için Musul'u istiyoruz. Burası Arap yurdudur dese idi tartışma olabilirdi.Lozan görüşmeleri uzadıkça uzuyor, pek çok diğer sorunun yanı sıra, Musul sorununda da herhangi bir uzlaşma sağlanamıyordu. İngiltere Musul'u Irak'a bağlayarak kendi egemenliği altına almak için her çabayı gösterirken, İnönü de Musul'un Misak-i Milli sınırları içinde olduğunu, nüfusun çoğunluğunun Kürt ve Türklerden oluştuğunu ve Türk ve Kürt gibi kardeş iki Müslüman unsurdan meydana gelmiş olan Türkiye'nin sınırları içine dahil edilmesi gerektiğini savunuyordu. İngiliz heyeti, Musul'u elde edebilmek için, Lozan'da Musulsuz bir anlaşma imzalamak ve Musul zaten İngiliz işgali altında olduğu için sorunu ertelemek yolundaki taktiklere baş vurarak bu yönde Türk delegasyonunu sıkıştırdı. Lozan'da başta Musul toprakları olmak üzere hemen hemen bütün alanlarda isteklerini kabul ettiren İngiltere henüz tatmin olmamıştı. Daha fazla talepleri vardı. Anlaşmazlık sürünce, daha da önemlisi Britanya'nın iç siyasi gelişmelerinde hükümet ve muhalefet ilişkilerinde anlaşmazlıklar ortaya çıkınca Lord Curzon görüşmeleri kesip hemen İngiltere'ye dönme yolunu seçti. 4 Şubat 1923'te, Lozan görüşmeleri kesintiye uğradı, İngiltere baş delegesi ve Dışişleri Bakanı Lord Curzon pazarlıklardan en önemli alacaklarını aldığı halde 4 Şubat akşamı Türk delegasyonuna haber bile vermeden Lozan'dan ayrıldı. Bu ani gidiş üzerine Türk delegasyonu başkanı İsmet Paşa paniğe kapıldı ve gazetecileri toplayarak onlara dert yandı, İnsana bir haber verilmez mi? diye. Perişandı, antlaşma imzalanamamıştı. Gazetecilere açıklamasına şöyle devam etti:Ben bütün konferans esnasında bu ağır mesuliyetin yükü altında çalıştım. (...) Eğer dünyada tek kimse çıkıp da bana 'Daha yapılacak fedakârlıklar vardı...', 'Şu kararı almalıydınız' diyebilirse onları yapmaya razı olurum. Ben fedakârlığı son haddine vardırımdım. Toprak meselelerinin hepsi halledildi. Bu meselelerde kendi zararımıza ve müttefiklerin lehine kararlar aldık. Ekaliyetler (azınlıklar) meselesini müttefiklerin dilediği gibi hallettik. Boğazların serbestliğini kabul ettik. Adli kapitülasyonlar meselesinde anlaştık. (Derin Tarih, sayı 16, temmuz2013)Bu panikle İsmet İnönü Ankara hükümetinin onayını da alarak Musul sorununu askıda bırakacak bir anlaşmayı imzalamaya hazır olduğunu aynı gün (4 Şubat 1923) Müttefik heyetlerine bir mektupla da bildirdi. Ancak görüşmeler kesilmiş ve heyetler ülkelerine doğru yola çıkmışlardı bile. Türk heyeti de Ankara'ya döndü.Gelinen aşamada, Türkiye'nin Musul'u geri almak için bir hevesi olsa da bu hevesini sonuna kadar götürmeyi göze almaya hiç de niyetli olmadığı ve biran önce Müttefik devletleriyle anlaşma sağlamayı, Musul'u geri almaya tercih ettiği anlaşılıyordu. Ankara'da Lozan'dan gelen heyetle görüşen Mustafa Kemal ile Rauf Bey başbakanlığındaki hükümet, Musul sorununu erteleyerek, bir anlaşmaya varmayı benimsedi ve bu doğrultuda Müttefik devletlerine, bir karşı proje sunmayı kararlaştırdı. Aslında bu karar, Musul'u İngilizlere bırakma yolunu açan ilk adımdı. Fakat o günkü koşullarda, böylesi bir çözümü TBMM'ne ve Türkiye kamuoyuna kabul ettirmek neredeyse imkansızdı. Çünkü Kurtuluş Savaşı yıllarca Misak-i Milli şiarıyla verilmiş, Misak-i Milli'den hiç bir ödün verilemeyeceği her defasında vurgulanmış ve zafer bu temel üzerinde kazanılmıştı. Misak-i Milli hudutları içinde, hiçbir koşulda vazgeçilmeyecek olarak beyinlere, ruhlara işlenmiş olan Musul ve bugün Suriye'nin egemenliği altındaki Kürt toprakları da vardı.Hükümet, her şeye rağmen, kabul edilen projeyi benimsetmek ve bu yönde meclisten karar çıkartmak için, öneriyi TBMM'ne getirdi. Öneri mecliste büyük bir şok etkisi yarattı ve mebuslar arasında sert tepkilere yol açtı. Öneri karşısında en büyük öfkeyi

duyanlar yine Kürt milletvekilleri idi. Hükümet öneriyi geçirebilmek için, esasında Musul'dan vazgeçilmediğini sadece sorunun geçici olarak erteleneceğini, eğer Türkiye ile İngiltere arasında anlaşma sağlanmazsa sorunun Milletler Cemiyeti'ne /Cemiyet-i Akvam) gideceğini ve orada çözüm yoluna başvurulacağını vurguluyor, aksi halde, Musul sorunu ertelenmezse anlaşma imzalanamayacağını, İngilizlerle savaşa girme durumunun doğacağını, Türkiye'nin ise savaşacak gücü olmadığını vurgulayarak milletvekillerini tehdit ve baskı altına alma yoluna gitti. Bu tutum, Türk kökenli çoğu milletvekilini susturmaya ve öneriyi benimsemeye yetti. Görüldüğü kadarıyla söz konusu topraklar Kürt toprakları olduğu için gereğinde birtakım başka menfaatler karşılığı başkalarına terk edilebileceği düşünülüyordu. Hatta Kürtleri gelecekte inşa edilecek yeni devlette zayıf bırakıp dışlamak anlayışıyla da Musul sınır dışında tutulmak isteniyordu. Fakat Kürt kökenli mebusların, göz göre göre Kürt topraklarının elden çıkarılmasını kabul etmeleri düşünülebilecek bir şey değildi. Hükümetin ve Türk kökenlilerin Musul'u terk etme düşünceleri, Kürt milletvekilleri arasında derin bir kaygı ve güvensizliğe yol açtı. Nasıl oluyordu? Anadolu'nun Rumlaştırılması ve Ermenileştirilmesine karşı "iki kardeş millet olan Türk ve Kürtler" birlikte savaşmışlardı. Misak-i Milli sınırları çizilirken Türklerle Kürtlerin üzerinde yaşadıkları topraklar esas alınmıştı. Her iki milletin evlatları bunun için kanlarını akıtmışlardı. Türkiye Büyük Millet Meclisi her iki halkın, hükümet, her iki halkın hükümetiydi. Her iki kardeş halk eşit hak ve menfaatlere sahip olacaklar, yeni devleti beraber inşa edeceklerdi. Fakat nasıl oluyordu da şimdi hükümet ve TBMM üyelerinin çoğunluğu, Musulsuz bir antlaşma imzalamak için çırpınıyorlardı? Üstelik Suriye hududunda, 1921'de yapılan antlaşmada Fransızlara bırakılan Kürt topraklarının geri alınması için Lozan'da herhangi bir talepte bulunulmadığı gibi, şimdi de Musul terkediliyordu. Evet, ne oluyordu? Yoksa yollar ayrılmaya mı başlıyordu? Sorun, mecliste görüşülürken, Kürt kökenli milletvekilleri, işte böylesi kaygı ve düşüncelerle kürsüye çıkıyorlardı. Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey, Musulsuz bir barış antlaşmasına şiddetle karşı çıkıyor "olmazsa savaş çıkabileceği tehdidine karşı, ülke işgal edilirken, çok daha ağır koşullarda halkın savaşı göze aldığını, memleketin bugün dünden daha elverişli koşullarda olduğunu vurguluyor ve şöyle diyordu: "Bir taraftan İzmir işgal edilmiş, bir taraftan Bursa'ya kadar düşman geliyor, diğer taraftan Eskişehir'e kadar düşman ilerliyor, biz buradan göç ediyoruz. O gün direniş gösterirken ve beş yıllık bir savaştan (Birinci Dünya Savaşı b. n.) çıkmış olan millet, yavrusu ile, evladıyla yanıyorken üç dört yüz bin kişilik bir ordu hazırlayarak, amaca ulaşmaya yönelten bu millet, bu Meclis, ne oldu ki efendiler memleketlerini istirdat, arazisine bir misli zam, evladını bir misli tezyid ettiği halde, karşısında bir düşman olmadığı halde bugün yanlış bir harekette devam ediyor. (TBMM Gizli Celse Zabıtları, cilt 4, İş Bankası Yayınları 2. Baskı, Ankara 1985 s. 92) Esasında hiç de savaş yanlısı olmadıklarını, barışa istekli olduklarını, ama her şeye rağmen barış yapmak için yalvarmadıklarını belirten Hüseyin Avni Bey, Musul sorununu erteleyelim demenin milletle alay etmek olduğunu şu sözleriyle vurguladı: "Eğer acımız varsa resmen veririz. Kendi kendimizi aldatmayız efendiler. Musul'u bir sene bekletme durumunda bulunacak. Bu ne demektir efendiler? Bu milletle alaydır. İngilizlerden Mısır'ı, Kıbrıs'ı aldınız mı efendiler? Musul'u bugün sana vermeyen yarın niçin versin? (a. g. e. s. 93) Diyarbakır Milletvekili Kadri Bey, Lozan'da dayatılan tavizleri vermektense savaşmanın daha iyi olacağını belirtiyordu. (a. g. e. s. 152) Görüşmeler sırasında kürsüye çıkan Erzurum Milletvekili Mustafa Durak Bey, "Musul gayet mühim bir meseledir. Bendeniz bugün harbin Çanakkale'sini ne kadar mühim görüyorsam, Türkiye için Erzurum'u, Kars'ı nasıl mühim görüyorsam Musul'u da o kadar mühim görüyorum diyor ve Musul meselesini geleceğe devretmek, aradan zaman geçirmek zannediyorsam doğru değildir şeklinde görüş belirtiyordu. Lozan'da verilecek tavizlere en çok karşı çıkan ve özellikle Musul'un terk edilmesi karşısında en çok kaygı duyan Bitlis Milletvekili Yusuf Bey'di. Türk heyetinin Lozan'da Suriye sınırında yeni düzenleme talebinde bulunmamasını da eleştiren Yusuf Ziya, Musul'un terk edilmesine kaşı duyduğu kaygıyı şu cümlelerle ifade ediyordu. Bu hususta söz söylemek benim için vazife olduğundan söyleyeceğim. Musul'un

vaziyeti coğrafyası, ırki ilişkileri, oluşum biçimi, siyasal ve sosyal yapısı, barış sonrasında bir dakika bile İngiliz siyaseti altında, İngilizlerin muamelesi altında, İngilizlerin mandası altında kalmaya tahammül göstermez...“Arkadaşlar temenni ederdim ki Musul Türkiye'nin bir parçası denilsin. Çünkü Türklerle Kürtlerle meskun, Türkiye'nin bir parçasıdır. Yarısından fazlası Kürt'tür. Musul'un, Kürd'ün tarihinde bir kıymeti, bir önemi vardır. İhtimal bir mahalde olsa idi bu kadar telaş etmezdim. İhtimal ki başka bir yer olsaydı bu kadar telaş etmezdim. Musul'un Kürd'ün tarihinde bir sandalyesi vardır. Arkadaşlar bir insanı ikiye bölmek veyahut herhangi bir parçasını ayırmak (nasıl) mümkün değilse Musul'u Türkiye'den ayırmak öylece mümkün değildir(a.g.e. s. 163)Dönem, henüz Türk Kürt kardeşliğinden, her iki halkın eşitliğinden, devletin, hükümetin ve meclisin iki Müslüman unsurdan oluştuğundan dem vurulduğu bir dönemdi. Bu nedenle meclisteki Kürt kökenli milletvekillerini, Kürtlerin yakın bir gelecekte yok sayılacağı, her türlü ulusal demokratik haklarının inkar edileceği kanısından çok, Kürdistan'ın parçalanması, güney topraklarının Fransız, Musul vilayeti topraklarının da İngiliz egemenliği altına terk edilebileceği, Kürt topraklarından koparılarak Arap topraklarına katılacağı gerçeği endişelendiriyordu. Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey, Musul'un terk edilmesine olduğu kadar Mardin, Urfa ve Gaziantep topraklarının Fransızlara terk dilmesine de karşı çıkıyordu. Şöyle diyordu Yusuf Ziya Bey :Arkadaşlar, insan karnını doyurmak ihtiyacındadır. Bu, beşerin muhtaç olduğu şeydir. Mardin, Nusaybin, Kilis, Urfa, Ayıntap ahalisi de yaşamak ihtiyacındadır.... Arkadaşlar ziraat yapamıyor buralarda yaşayanlar. Çünkü hudut ile arasında nihayet yarım saat mesafe vardır. Kendisi kasabada oturuyor, arazisi falan öbür taraftadır. Bugün gidiyor, birer surette bir şey kaçırıyor getiriyor. Ziraat yapıyor. Fakat yarın Fransızların ne gibi bir kanunla o hududu kendilerine katmayacaklarını kim biliyor? Arkadaşlar bu halk ticaret yapamıyor. Çünkü hududun ötesinde yeni yeni şehir, yeni yeni kasabalar, pazarlar vücuda getirmişlerdir. Rüsüm ile bu tarafa geçiyor, bir şey beş kuruşa çıkar. Fakat diğer tarafta yüz paraya veriyorlar, buraya gelip beş kuruşa almıyor, gidiyor öte tarafa yüz paraya alıyor. Bu yüzden pazarlara kimse gelmiyor ve kapalı kalıyor. Çarşı kapalıdır arkadaşlar. Sanat ölüyor, çünkü muhtaç olduğu alet ve levazım ötede daha ucuzdur.... Binaenaleyh tekrar ediyorum, Fransızlarla yapılan anlaşma günlerin zaruretidir. Bu gayri tabiidir. Bütün insanlar teneffüs borularını kapatmış hudut yanında bulunan insanlar dıki sade tutulmuş boğuluyorlar. Teneffüs borularını açınız, teneffüs etsinler arkadaşlar. (a.g.e. s. 164)Urfa Mebusu Bozan Şahin, Ali Saip; Mardin Mebusları Derviş Mithat, İbrahim, Necip ve Esat; Muş Mebusları Abdulgani, Osman Kadri; Siirt mebusları Mehmet Kadri, Hacı Nuri; Ayıntap Mebusu Ali Cenani; Bayazıt mebusu Ali, Siverek mebusları Sırrı ve Bekir Sıtkı, Abdulgani; Dersim Mebusları Mustafa, Mustafa, Abdullah Tevfik ; Erzincan mebusu Hüseyin; Kars mebusu Fahreddin; Van mebusu Hakkı, Genç mebusları Haydar, Celal; Sivas mebusu Vasıf; Ergani mebusu Mehmet Emin; Bitlis mebusları M.Arif, Sadullah, Derviş, Resul; Diyarbakir mebusu Hacı Şükrü, Malatya mebusu Feyzi ve diğer kimi illerden bazı mebuslar verdikleri önergede, Suriye sınırının 1921 Fransız anlaşmasıyla düzenlenen biçimiyle kalmasına razı olmuyorlardı. Ama Lozan'a götürülecek projeye de konulmamasını ve daha sonra Fransızlarla yapılacak ikili görüşmede çözümlenmesini öneriyorlardı. Mardin mebusu İbrahim, tek başına verdiği bir önergede ise Suriye hududunu düzeltme isteminin kesinlikle Lozan'a götürülecek projede yer almasını istiyordu.Proje konusunda, verilen değişik önerilerde, Musulsuz sulh yapılmasına karşı çıkan Kürt milletvekilleri ya da Kürtlerin yaşadıkları şehirleri temsil eden milletvekilleri de şunlardı:Ergani: Mehmet Emin, Mahmut, HakkıMardin: DervişErzurum: Mehmed Nusret, İsmail, Süleymen Necati, A. Vasfi Siverek: Abdulgani, SırrıBitlis: Yusuf Ziya, Resul, DervişMardin: İbrahim, Sait, M. Mithat, Necip Sivas: Emir, Vasıf, Taki, Ziyaettin, Rasim Genç: Fikri Faik, Ali Vasıf, Hamdi, Üeyh Fikri, Dr. Haydar Dersim: Hasan Hayri, Mustafa, Diyab, Abdullah Tevfik Erzincan: Mehmed Emin , Hüseyin Muş: Kasım, Mahmud Said, Abdulgani, A.Rıza, Osman Kadri, A. Hamdi, İlyas Sami Kars: A.Rıza, Cavit, Muhittin Ardahan: Server, Hilmi Bayezid: Şevket Diyarbakir: Hacı şükrü, Kadri Maraş: Arslan, Rüştü, Tahsin Elaziz: Feyzi, Muhittin, Naci, Hüseyin

Siirt: Necmeddin Hakkâri: Mehmed Tufan, Mazhar Müfit Urfa: Ali Saip Van: Hasan Sıddık, HakkıGaziayıntab: Kılıç Ali, Ali Cenani (a.g.e. s. 181-182-183-184-185-196) Kuşkusuz, tüm bu milletvekilleri isteklerinde sonuna kadar direnç gösterebilecek kişilikte değillerdi. Bunlarla beraber daha pek çok milletvekili, Musul'dan vazgeçilemeyeceğini belirtmelerine rağmen, sonuçta, Musulsuz antlaşma yapma ve Musul'u bir yıl erteleyerek sorunu gerekirse Milletler Cemiyeti'ne götürme düşüncesinde olan hükümet heyetine 190 oyla yeniden vazife verildi. Karşı çıkan oy sayısı ise 130 idi. Aslında görüşmeler ilerledikçe, sonucun bu yönde olacağı açığa çıkmıştı. Durumu anlayan Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Bey, kürsüde yaptığı konuşmayı şu sözlerle bitirdi: "Binaenaleyh son söz arkadaşlar: sözümün (hiç) birinin yapılmayacağına kanaat getirdim. Allah hazır, tarih hazır, elinizi vicdanınızın üzerine koyun, nasıl bilerseniz öyle yapın a.g.e. s. 165) Mustafa Kemal, Ankara hükümeti ve TBMM bildikleri gibi yaptılar. Musulsuz bir anlaşma yapmak üzere kolları sıvadılar. Bu arada, her şeye rağmen TBMM'nde önemli oranda muhaliflerin var olmasından ve bunların ikide bir "baş ağrıtmamasından hiç de hoşlanmayan Mustafa Kemal, imzalanacak Lozan Antlaşması'nın bu mecliste tehlikeye girebileceği endişesinden de hareket ederek TBMM seçimlerini yenilemeyi, muhalefeti, özellikle Kürtlüğe şöyle ya da böyle sahip çıkan milletvekillerini tasfiye etmeyi kararlaştırdı. TBMM, 1 Nisan 1923'de seçimlerin yenilenmesini kararlaştırdı ve seçimler yaptırıldı. Hükümetin, devlet bürokrasisinin ve ordunun da gücü kullanılarak hemen hemen tüm muhalifler tasfiye edildi ve Mustafa Kemal ile Kemalizm'in tek parti yönetimini kuracak olanlar açısından temizlenmiş, tek ses çıkarıcı 2. dönem meclis seçimleri yapılırken 24 Nisan 1923'te yeniden Lozan görüşmelerine başlandı. Lozan Antlaşması 24 Temmuz 1923'te Musul sorununu erteleyen bir biçimde imzalandı. Lozan Antlaşması'nın 3. maddesine göre eğer 9 ay içinde Türkiye ile İngiltere, Musul konusunda kendi aralarında bir anlaşmaya varmazlarsa sorun Milletler Cemiyeti'nde çözülecekti. Suriye sınırı da 1921 anlaşmasına göre kaldı. Lozan görüşmeleri tamamlanırken 2. dönem meclis üyeleri de belirlenmişti. 2.dönem TBMM, 11 Ağustos 1923'te toplandı. Artık Antlaşma tek sesli mecliste rahatlıkla onaylanabilirdi. Lozan Antlaşması'nın ilgili maddesi uyarınca Türk-İngiliz görüşmeleri, 19 Mayıs 1924'te, İstanbul'da başladı. Türk heyetine Büyük Millet Meclisi Başkanı ve İstanbul Mebusu Fethi (Okyar) Bey, İngiliz heyetine de o sırada Irak Yüksek Komiseri bulunan Sir Percy Cox başkanlık ediyordu. İlk toplantıda, Fethi Bey Türk görüşünü açıklayarak Musul halkının üçte ikisinin Türk ve Kürtlerden oluştuğunu, etnik nedenlerle bu bölgenin Türk sınırları içinde kalması gerektiğini, daha önceki hiçbir antlaşmanın Musul'u Irak'a bırakmadığını belirtti. İngiliz temsilcileri ise Türk görüşlerini tartışmadıkları gibi, Musul Vilayeti'nin Irak sınırları içinde kalmasını sağlamak için (Nasturi Hıristiyan azınlığın yerlerinden göç edilmelerine son verilip geri dönmelerini bahane ederek b.n.) Hakkari Vilayeti üzerinde de hak öne sürdü. Tarafların görüşlerinde diretmeleri üzerine, İstanbul Konferansı 5 Haziran 1924'te dağıldı (Yurt Ansiklopedisi- Türkiye genel s. 8309) ve sorun Milletler Cemiyeti'ne gönderildi. Musul sorunu, 20 Eylül 1924'te Cenevre'deki Milletler Cemiyeti Meclisi'nde görüşülmeye başlandı. Türkiye Musul'da bir halk oylaması yapılmasından yana olduğunu belirtti. "İngiltere ise, bölge halkının cahil olduğunu öne sürerek halk oylamasına karşı çıktı. Görüşmeler sırasında Meclis, tarafların varılan durumu bozmamalarını öngören bir karar aldı ve Musul halkının isteklerini saptamak, ilgili üç devletin (Türkiye, İngiltere, Irak- çünkü Irak krallığı 1921'de kurulmuştu b.n.) resmi makamlarıyla görüşmek ve bunlara dayanarak bir rapor hazırlamak amacıyla bir komisyon oluşturdu (a-g.e. s. 8309) 30 Eylül 1924'te oluşturulan üç kişilik komisyonda, Belçikalı Kolonel A. Pawilis, Macaristanlı Kont Taleki ve İsveçli Aff Wersson vardı. A. Wersson komisyon başkanıydı. (Question of the Frontier Between Turkey and Iraq. League of Nations, Geneva 1925 p. 46) Karara göre, Milletler Cemiyeti komisyonu, Musul Vilayeti'nin ulusal, toplumsal ve ekonomik yaşamını değişik yönleriyle araştırarak, ayrıca vilayetin değişik yörelerine gidip dolaşacak, halkla yakından ilişki kuracak, çeşitli toplulukların liderleriyle görüşecek ve bütün bu çalışmaların sonucunu bir raporla Milletler Cemiyeti'ne

sunacaktı.Komisyon, önce Londra, İstanbul, Ankara ve Bağdat'a giderek üç devletin yetkilileriyle görüştü. 27 Ocak 1925 günü de Musul'a vardı. Bir kaç gün sonra da komisyon üyeleri ve beraberindekiler dağ yolunu takip ederek, şimdiki Irak Kürdistanı'nın pek çok şehir, kasaba ve köylerine bu arada Hewlêr (Erbil), Kerkük ve Süleymaniye'ye de uğradılar, pek çok kimseyle görüşmelerde bulundular. Komisyon Nisan 1925'te Cenevre'ye vardı ve 16 Eylül 1925 günü raporunu Milletler Cemiyeti Meclisi'ne sundu. ("Kurd û Komela Gelan "Kürtler ve Milletler Cemiyeti)", Kemal Mazhar Ahmed-Karwan hejmar 17 r. 2-29)Son derece kapsamlı olan ve Kürtlerin o yıllardaki ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamları, aşiret ilişkileri açısından da değerli bir kaynak olarak kabul gören rapora göre "Kürtler ne Arap, ne Türk ne de Fars'dırlar. Ama diğerlerine nazaran Farslara daha yakındırlar Musul Vilayeti'nin etnik durumunu da ele alan rapor bu konuda şunları yazıyordu: "Musul bölgesi ırki açıdan araştırılacak olursa, komisyonun görüşüne göre bağımsız bir Kürt devletinin kurulması gerekir. Çünkü Kürtler, nüfusun 8'de 5'ini oluşturuyor. Soruna bu açıdan bakılırsa hemen her bakımdan Kürtlerle benzerlik gösteren Yezidilerin de Kürt sayılması gerekir. Türkler de Kürtler arasında kendilerini çok rahat hissediyorlar. Bu durumda Kürtler nüfusun 8'de 7'sini oluşturuyorlar(Question of the Frontier Between Turkey and Iraq. Leggue of Nations, Geneva 1925 p. 57)Türkiye, Irak ve İngiltere Musul nüfusunun ulusal ve dinsel bileşimine ilişkin ayrı ayrı istatistikler vermişlerdi. Her biri istatistiklerin bileşim oranını kendi istemleri doğrultusunda şişirmelerine rağmen, her üç devletin verdiği istatistiklerde Kürtlerin nüfusu, diğer milletlerden gözle görülür oranda fazlaydı. Üç devletin komisyona sundukları nüfus istatistikleri: (a.g.e. s.46)

Türkiye1923 İngiltere1921

Irak1922

Kürt 263.830 424.720 494.007

Arap 43.210 185.763 166.941

Türk 146.960 65.893 38.652

Yahudi 31.000 62.255 61.336

Yezidi 18.000 30.000 26.257

Göçebe170.000 – –

Hıristiyan 16.000 13.977 –

Toplam 673.000 785.468 801.170

Musul Vilayeti nüfusunun çoğunu Kürtlerin oluşturduğu gerçeği ortadaydı.

Halkın istemi de çoğunlukla ne Irak'a ne de Türkiye'ye bağlanmak yönündeydi. Bağımsız bir Kürt devletinin kurulmasından yanaydı.Daha 1919 yılından beri Şeyh Mahmud Berzenci'nin önderliğinde İngiliz işgaline karşı defalarca ayaklanmıştı. Hatta Süleymaniye ve Erbil yöreleri Irak Kırallı'nın yaptırdığı seçimleri boykot etmişlerdi.Buna rağmen Komisyon Musul'un geleceğine ilişkin Milletler Cemiyeti Meclisi'ne yaptığı öneride ne etnik özellikleri ne de halkın istemlerini göz önüne aldı. Komisyon'un önerisi şuydu:"Ekonomik ve coğrafi durumu ile halkın arzuları, Bürüksel hattının* güneyinde kalan tüm toprakların iki koşulla Irak'a ait olması gerektiğini ortaya koyuyor.

1- Bu toprakların 25 yıl süreyle İngiliz mandası altında kalması2- İngiltere'nin, Kürtlere iyi davranma, mahkeme ve okullarda yöneticileri Kürtlerden atama ve burada Kürtçeyi resmi dil olarak kabul etme yönünde garanti vermesi. (Yahya Haşab, Şerefhan Bitlisi'nin İran Kürdistan'lı büyük şair Hejar Mukriyani tarafından Kürtçeye çevrilen Şerefnamesi'nin

2. baskısına yazdığı önsöz, Tahran, 1981, s. 148)Türkiye bu duruma, Meclis'in bağlayıcı karar alma yetkisinin bulunmadığını öne sürerek karşı çıktı. Milletler Cemiyeti Meclisi, bunun üzerine Milletlerarası Daimi Adalet Divanı (Lahey Adalet Divanı b.n.)nın görüşüne başvurdu. Divan, Meclis'in genel olarak bağlayıcı karar alamayacağı, ancak Lozan Antlaşması'nın Musul'la ilgili maddesinin, Meclis'e bu yetkiyi verdiği yönünde görüş belirtti.Türk tarafının tepkilerine ve Cenevre'deki temsilcilerini geri çekmesine karşın, Milletler Cemiyeti Meclisi 16 Aralık 1925'te

İnceleme Komisyonu'nun önerilerini onaylayan bir karar aldı. (Yurt Ansiklopedisi-Türkiye Genel s. 8309)Daha önce söz konusu ettiğimiz TBMM gizli oturumlarında, Musulsuz bir barış antlaşmasının yapılmaması için çırpınıp duran, haykıran milletvekillerini bertaraf etmek, ayağa kalkan meclisi yatıştırmak için Ankara hükümeti, Musul'un da Misak-i Milli sınırları içinde olduğunu, sözkonusu topraklardan hiç bir zaman vazgeçmeyeceklerini, Milletler Cemiyeti'nde tersi bir karar çıkarsa savaşıarak bunun önüne geçileceğini iddia etmişlerdi. Ama özellikle Kürt kökenli milletvekilleri, sarf edilen bu sözlerin sırf meclisi yatıştırmak ve oyalamak olduğunu, Türk hükümetinin aslında Musul'u İngilizlere bırakmaya hazır olduğunu anlamışlardı. Nitekim hükümetin bu tutumu daha o günlerde atılan pratik adımlarda kendini ortaya koyuyordu.Musul'u gözden çıkararak hükümet artık rahatlıkla Kürtlere yönelebilirdi. Birinci TBMM'nde bulunan Kürt milletvekilleri tasfiye edildiler. Kurulan devletin, Türk devleti olduğu, Türklerden başka hiç kimsenin hak iddia edemeyeceği yönündeki politikalar yürürlüğe kondu. Kürdistan'ın parçalanarak güney topraklarının İngiliz ve Fransız işgalcilerine peşkeş çekilmesi, Kürtlerin devlet kurumlarından tasfiyesi varlıklarının ve haklarının inkâr edilmesi, Kürtlerde, Kürt aydınları arasında büyük bir kaygı ve öfkeye yol açtı. Artık Türklerle müşterek hiç bir yanlarının kalmadığı kanaatine varan Kürt aydınları daha aktif bir şekilde Kürt halkını ayaklandırma yönünde çabalara giriştiler. Bu çabaların sonucu Azadi Kürt örgütü kuruldu ve mücadeleye başladı. Mücadeleler 1925 yılındaki (Şeyh Sait Ayaklanması olarak bilinen) Kürt ayaklanmasında ifadesini buldu. Türk hükümeti ve ordusu Fransızların da yardımıyla ayaklanmayı şiddetle bastırdı. Oluk gibi kan aktı. Bu olay Kürtlerle Türkler arasındaki ipleri büsbütün kopardı. Aynı tarihlerde Güney Kürdistan'da da Kürtler ile İngiliz işgalcileri arasında da benzeri mücadele, savaş ve kanlı olaylar yaşanıyordu.Bu nedenle, Türkiye bir Kürt sorunu olan Musul sorunu konusunda değil İngilizlerle savaşmak, onlarla işbirliği yapmak gibi bir gerçeğe inandı. Her iki taraf da Kürt sorununu kendileri açısından bir baş ağrısı olmaktan çıkarmak için, Kürt topraklarının ayrı devletlerarasında bölünmüş olmasının daha doğru olacağına inanmış olarak bu yönde işbirliğine yönelmişlerdi bile.Türkiye Musul'un İngiliz mandası altındaki Irak Arap Kırallığı'na bağlamasına hiç de savaşla karşılık vermedi, her şeye razı olmayı tercih etti.“Bu nedenlerle, Cemiyet'in kararını temel kabul ederek İngiltere ve Irak'la görüşmelere girişti. Görüşmeler sonunda Türkiye'nin ödün vermesi üzerine, 5 Haziran 1926'da yapılan antlaşma ile Musul sorunu çözülmüş, Türkiye'nin Batılı devletlerle olağan ilişkilere girmesi için önemli bir adım atılmış oldu.1926 Antlaşmasına göre Türkiye ile Irak arasındaki sınır Bürüksel'de belirlenmiş olan sınır olacak ama, Türkiye lehine küçük değişiklikler yapılacaktı. Musul üzerindeki haklarından vazgeçen Türkiye'ye 25 yıl süreyle Musul petrolerinden %25 (Bazı kaynaklara göre %10 b.n.) pay verilecekti. Türkiye daha sonra 500.000 İngiliz Sterlini karşılığında bu paydan vazgeçti. (Yurt Ansiklopedisi-Türkiye Genel, s. 8309)Kürt şehirleri Kerkük ve Musul'un Irak Arap egemenliğine terk edilmesinin gerçek hikâyesi budur. Geçmişte Musul (bugün Irak'ın egemenliği altında bulunan Güney Kürdistan toprakları) 500.000 sterline satıldı. Kaynak: Murad Ciwan yazdı: Lozan Anlaşması ve Musul gerçeği [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Klasörler (Dosyalar): Kerkük sorunu

Özerk: Kurdistan

QR Code:

Kaynaklar

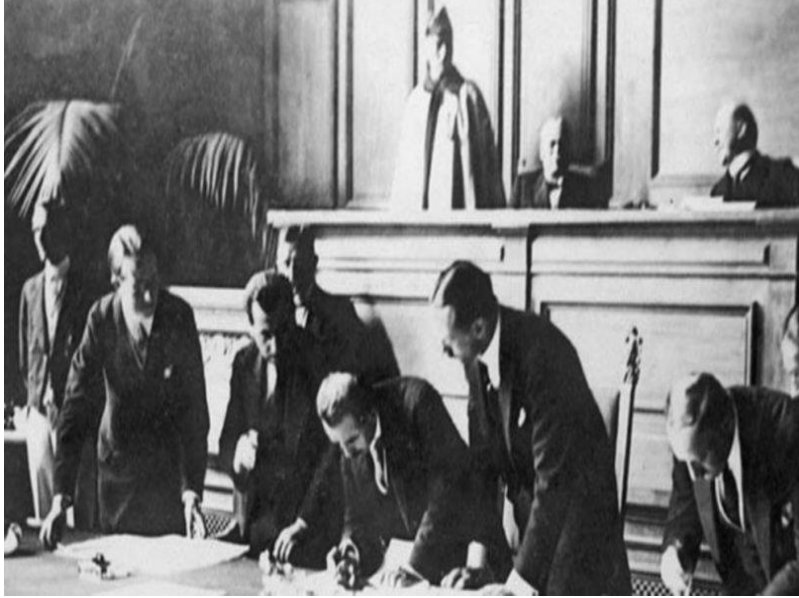
[1] İnternet sitesi | Türkçe | <http://www.rupelanu.org>

Da eklendi: 14-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 298****Lozan Antlaşmasında Kürtler uluslararası düzeyde tanınmadı**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230210184043465624>

Lozan Antlaşmasında Kürtler uluslararası düzeyde tanınmadı

Lozan Antlaşması'nın 99. yıldönümü dolayısıyla 57 siyasi parti ve kurum ile çok sayıda aydın, siyasetçi, sanatçı ve akademisyenin katılımıyla, anlaşmanın imzalandığı İsviçre, Lozan'daki Rumine Sarayı'nda konferans düzenlendi.

MA'nın haberine göre, konferans sonunda hem anlaşmanın 100. yılı boyunca organize edilecek etkinlikler hem de sonuç bildirgesi açıklandı.

"Kürtler yokmuş gibi değerlendirildi"

Sonuç bildirgesinde Lozan Antlaşması'nın ne anlama geldiği ve Kürtler üzerindeki etkisi özetle şöyle ifade edildi:

"99 yıl önce Lozan'da uluslararası bir konferans yapıldı ve bunun sonucunda bir anlaşma imzalandı. Bu antlaşmanın sonucunda Kürdistan dört ülke arasında bölündü. Kürt halkının temsilcileri bu konferansta bulunmadı, Kürtlere soru sorulmadı. Ama Kürtlerin ve Kürdistanlıların akıbeti hakkında kararlar alındı ve Kürtler yokmuş gibi değerlendirildi.

"Lozan Antlaşması, Kürtlerin soykırımı ve soykırımının uluslararası onayıdır. Aynı zamanda Ermeni ve Asur-Suryani-Keldani halkları da aynı akıbeta terk edilmiştir. Lozan Antlaşması sadece Kürtleri öldürme kararı değil, Ferman, Meds Yeghern, Seyfo ve 1915 soykırımlarının da onayıdır. "Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Kürdistan'da karanlık bir dönem başladı. Kürt halkı katliamlarla karşı karşıya kaldı ve Kürt halkını ortadan kaldırmak istediler. 1925'ten 1938'e kadar Kuzey Kürdistan'da yüz binlerce Kürt öldürüldü ve Kürdistan'ın birçok bölgesi boşaltıldı. Diğer bölgelerde de öldürme, işkence, açlık ve asimilasyon politikaları devam etti.

"Bugün Lozan Antlaşması, Kobanê ve Şengal saldırı, Êzidî insanlarımızın soykırımı, Kerkük, Efrîn ve Serêkaniyê'nin işgali, kolber katliamları, Zap, Avaşîn ve Metîna'da özgürlük savaşçılarına karşı kimyasal silah kullanılmasıdır.

"Kürt halkı tüm bu zorluklara rağmen Lozan Antlaşması'nın sonuçlarına direnerek günümüze kadar gelmiştir. 1923 ve günümüz koşullarını karşılaştırsak; 1923'te Kürt halkının gücü zayıf ve kırılmıştı, ancak bugün Kürt halkının gücü bölgenin dengesinde etkilidir.

"Bugün Güney'de federal bir statü, Rojava'da on yıllık fiili bir statü, Kuzey'de ve Doğu'da örgütlü

bir özgürlük hareketi ve büyük bir direniş var. Lozan anlaşması imzalandığında Kürtler uluslararası düzeyde tanınmadı. Kürtlerin isimleri ve sesleri duyulamadı. Ama bugün Kürtlerin uluslararası arenada rolü, anlayışı ve dostluğu var.

“Lozan Sözleşmesi'ne karşı en büyük tepki milli birliğin sağlanmasıdır. Bu anlaşma ülkemizi ve halkımızı bölüyor ve bizi birbirimizden ayırıyor. Lozan Antlaşması'nın bir yüz yıl daha bize dayatılmasını istemiyorsak, birliğimizi güçlendirmeli ve bu bölünmeye tek sesle karşı çıkmalıyız.”

Konferans kararları

1- Lozan Anlaşması Kürdistan halkına sorulmadan yapılmış, ülkemizi ve halkımızı bölmüştür. Kürdistan halkının temsilcileri olarak bu anlaşmayı reddediyoruz.

2- Konferans Birleşmiş Milletler'e, bu anlaşmayı imzalayan devletlere ve ilgili tüm yetkililere çağrıda bulunarak, yeni bir konferansı bir araya getirelim, bölge ve adalet gerçeğine göre yeni bir anlaşma yapalım diyoruz.

3- Kürdistan'ın dört parçasındaki Özgürlük Mücadelesi Konferansı, Kürdistan'ın her türlü işgaline ve bölünmesine karşı ana çalışmayı görüyor ve selamlıyor.

4- Konferans, Lozan antlaşmasında zarara gören, mağdur olan Asuri-Süryani-Keldani halkını ve Kürdistan'da yaşayan tüm halkları mağdur olarak görmekte ve bu halkların özgürlük mücadelesini selamlamaktadır.

5- Konferans, Güney Kürdistan'ın çıkarlarını gözetir ve işgal altındaki bölgelerin rotasyonuna yönelik çalışmaları ve faaliyetleri destekler ve ilgilenir.

6- Konferans, Rojava Kürdistanı'nın resmi statü arayışını ve işgal altındaki toprakların kurtarılmasını destekler.

7- Konferans, Türk devletinin Metîna, Zap ve Avaşın bölgelerinde başta kimyasal silah saldırıları olmak üzere tüm saldırılarına karşıdır. Özgürlük savaşçılarının bu saldırılara karşı direnişini selamlıyor.

8- Konferans, kimyasal silah kullanımına karşı örgüte - OPCW'ye ve tüm uluslararası güçlere, Türk devletinin kimyasal silah kullanımına karşı sessiz kalmama çağrısında bulunur.

9- Konferans, Kürdistan halkının tüm parti, kurum, kuruluş ve temsilcilerini birliklerini güçlendirmeye, işgalcilerin saldırılarına ve düşmanca planlarına karşı birlik olmaya çağırır.

Uluslararası arenada da sesimizi birleştirerek Kürdistan davasını tek sesle dünyaya duyuralım.

100. yıl etkinlikleri

Bildirgenin sonunda, Lozan Antlaşmasının 100. yılı boyunca bu antlaşmaya karşı kurulan 100. Yıl Dönümü Komitesi tarafından yürütülecek faaliyetlerin destekleneceği ifade edildi.

Komite'nin 100. yıl etkinlikleri çerçevesinde organize edeceği çalışmalar şöyle:

22 Kasım'dan itibaren çeşitli paneller, resim sergisi ve söyleşiler düzenlenecek.

22 Temmuz 2023'te “Lozan'ın 100. yılında 100 bin Kürt Lozan'a” şiarıyla merkezi bir yürüyüş ve miting gerçekleştirilecek.

23 Temmuz'da bütün Kürdistanlı kurum ve şahsiyetlerin katılacağı bir konferans düzenlenecek.

24 Temmuz 2023'de antlaşmanın yapıldığı yerde konferans sonuç bildirgesi okunacak.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası

İçerik Kategorisi: Tarih

Belge Türü: Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital

Lehçe: Türkçe

Şehirler: İstanbul

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk:

Türkiye

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | bianet.org

Da eklendi: 10-02-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 299****Lozan antlaşması 1-**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230424190240485204>

Lozan antlaşması

tam adı LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI, Kurtuluş Savaşı sonrasında Ankara Hükümeti ile İtilaf Devletleri ve öteki ilgili devletler arasında imzalanan antlaşma (24 Temmuz 1923).

Türkiye'nin Misakı Milli ilkeleri çerçevesinde (Musul hariç) bağımsız ve egemen bir devlet olarak tanınmasını sağlamış, ölü doğan Sevres Antlaşmasının yerini almıştır.

Kurtuluş Savaşı'nclaki askeri zaferin ardından yapılan Mudanya Mütarekesi görüşmeleri (3-11 Ekim 1922) sırasında, İsviçre'nin Lozan kentinde, kalıcı barış antlaşmasına yönelik bir konferans toplanması kararlaştırıldı. Konferansa Türkiye, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven Devleti katılacaktı. Türkiye'nin isteği üzerine, Boğazlar' la ilgili görüşmelere katılmak üzere Sovyet Rusya'nın da konferansa çağırılması kabul edildi. ABD konferansta gözlemci olacak, Bulgaristan'ın Ege Denizine çıkabilme sorunu gündeme geldiğinde, görüşmelere bu devletin temsilcisi de alınacaktı. Konferansta yalnızca Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar görüşülmeyecek, Türkiye ile İtilaf Devletleri arasında I. Dünya Savaşı'nı sonuçlandıracak hükümler kaleme alınacaktı.

Müttefiklerin İstanbul Hükümeti'ni de konferansa çağırması üzerine TBMM Osmanlı Devleti'ne son veren ve saltanatı kaldıran tarihsel kararını aldı (1 Kasım 1922). Böylece konferansta Türkiye'yi fek ve gerçek temsilcisi olan TBMM Hükümeti temsil etti. Hariciye Vekili İsmet Paşa'nın başkanlık ettiği Türk heyetinde Sıhhiye Vekili Rıza Nur Bey ve eski Maliye Vekili Trabzon Mebusu Haşan Bey de (Saka) yer alıyordu.

21 Kasım 1922'de başlayan Lozan Konferansı, İtilaf Devletleri'nin Sevres Antlaşmasını (1920) temel alma yönündeki dayatmasına Türkiye'nin direnmesi ve görüşmelerin zaman zaman kesintiye ulaması nedeniyle sekiz ay sürdü. Konferansta asıl mücadele İngiltere ve Türkiye arasında cereyan etti. İngiltere Musul ve Boğazlar'ın statüsü, Fransa kapitülasyonlar, Osmanlı borçlarının ödenmesi ve ayrıcalıklar gibi sorunlara ağırlık verdi. İtalya'nın önem verdiği konular ise Ege Adalarının geleceği ve kabotaj sorunuydu.

Konferansın 4 Şubat 1923'e değin süren ilk bölümünde bazı konular üzerinde anlaşma sağlandı. Buna göre Doğu Trakya sınırı, Mudanya Mütarekesi'nde belirlendiği biçimiyle Meriç Irmağı olacak, İmroz ve Bozcaada Türkiye'ye verilecek, Anadolu kıyılarındaki Yunan adaları askerden anndınlacaktı. İstanbul'da yaşayan Rumlarla Batı Trakya'da yaşayan Türkler dışında, Türkiye'deki bütün Rumlarla Yunanistan'daki bütün Türkler değiştirilecekti. Suriye sınırı için Fransa ile 1921'de yapılan Ankara Antlaşması temel alınacaktı. Oniki Ada İtalyanlara bırakılacaktı.

Boğazlar'm statüsü konusunda ilke olarak yabancı gemilerin Boğazlar'dan serbest geçişi kabul edildi. Bununla birlikte savaş gemilerinin tonajı bakımından, ayrıca Türkiye'nin konumuna göre savaş dönemleriyle ilgili bazı sınırlamalar getirildi. Çanakkale ve İstanbul boğazlarının kıyıda başlayarak 15-20 km'lik bir şerit boyunca askerden arındırılması kararlaştırıldı. Yabancı gemilerin geçişini denetlemek üzere, bir Türk temsilcisinin başkanlığında, antlaşmaya taraf devletlerin temsilcilerinden oluşan bir komisyonun kurulması da öngörüldü.

Bütün bu uzlaşma noktalarına karşın Osmanlı borçlarının geleceği, Musul sorunu, kapitülasyonlar ile İstanbul ve Boğazlar'ın İtilaf Devletleri'nce boşaltılması konusunda anlaşmaya varılamadı. Bu konular görüşmelerin 23 Nisan 1923'te başlayan ikinci bölümünde ele alındı. Türk heyeti, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girerken tek yanlı bir kararla kaldırmış olduğu kapitülasyonların yeniden konmasına karşı kesin bir tutum takındı. Antlaşmanın 28. maddesiyle kapitülasyonlar bütünüyle kaldırıldı, ayrıca Türkiye'nin kabotaj hakkı kabul edildi. Konferansta ele alınan önemli bir konu da Müslüman olmayan azınlıkların yasalar önünde eşitliğinin, dinsel ve kültürel haklarının güvence altına alınmasıydı. Azınlıkların korunmasıyla ilgili maddelere, antlaşmaya aykırı kural koymama ve işlem yapmama yükümlülüğünü öngören bir hüküm de kondu. Türkiye, topraklarında yaptığı zararı tazmin etmesi için Yunanistan'a yaptığı başvuruyu, Yunanistan'ın herhangi bir tazminat ödeyecek durumda olmaması nedeniyle geri aldı. Buna karşılık Mudanya Miiharekesi'nin sorunlu bölgesi olan Karaağaç, tazminat olarak Yunanistan tarafından Türkiye'ye bırakıldı. Musul sorunu ve Osmanlı borçları konusunda anlaşmaya varılamadığından bunların daha sonra ele alınması kararlaştırıldı.

TBMM 23 Ağustos 1923'te 341, 342, 343 ve 344 sayılı dört yasayla Lozan Antlaşması ve eklerini onayladı. Antlaşma, yeterli onay belgesi sayısına ulaşılmamasıyla 6 Haziran 1924'te yürürlüğe girdi. kaynak: Ana Britannica[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.msxlabs.org/forum/turkiye-cumhuriyeti/18834-lozan-antlasmasi.html>

Da eklendi: 24-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 300****Lozan antlaşması 2-**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230424191217485214>

Lozan antlaşması

Lozan antlaşması

Kurtuluş savaşı sonunda Türkiye ile Birinci Dünya savaşı'nı kazanan İtilaf devletleri (İngiltere, Fransa, İtalya) ve Yunanistan arasında Japonya ve Romanya'nın katılımıyla, İsviçre'nin Lozan kentinde 24 Temmuz 1923'te imzalanan antlaşma.

Birinci Dünya savaşı'nı kazanan İtilaf devletleri hazırladıktan Sevr antlaşması'nı TBMM hükümetine kabul ettirememiş, onların desteğiyle Anadolu'ya çıkan ve Türk direnişini kırmak isteyen Yunan orduları da yenilgiye uğratılmıştı. Kurtuluş savaşı'nı kazanan Türkiye Birinci Dünya savaşı'ndan yenik çıkan müttefiklerinden farklı olarak, savaşın galipleriyle eşit düzeyde baş masasına oturabilecekti. Antlaşmanın hazırlandığı konferans İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'nın çağrısı üzerine 20 Kasım 1922'de başladı. Konferansa Yunanistan, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven devleti ve ABD de katılmıştı. Boğazlar düzeniyle ilgili görüşmelere Karadeniz'de kıyısı olan SSCB ve Bulgaristan da çağrıldılar. Belçika ve Portekiz de, belirti görüşmelere belirli hükümlerle katıldılar. Esas görüşme ve tartışmalar, İngiltere ile Türkiye arasında oldu. Fransa ve İtalya ile toprak sorunları daha önce çözülmüştü. Bu ülkeler, müzakere lerde daha çok iktisadi çıkarlarını ve ayrıcalıklarını savundular. Konferansa TBMM hükümetiyle birlikte İstanbul hükümeti de çağrılmıştı. Bunun üzerine TBMM, 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırdı.

Üç gün sonra da son Osmanlı kabinesi istifa etti, Osmanlı devleti resmen son buldu. Konferansta TBMM hükümetini Dışişleri bakanı İsmet Paşa (İnönü) başkanlığında. Sağlık ve sosyal yardım bakanı Dr. Rıza Nur ve Trabzon milletvekili Haşan Bey'den (Saka) oluşan heyet temsil ediyordu. Heyetin uzmanlardan oluşan geniş bir danışman kadrosu da vardı. İngiliz heyetine Dışişleri bakanı Lord Curzon başkanlık ediyor, Fransa ve İtalya İstanbul'daki yüksek komiserleri ve büyükelçilerince temsil ediliyordu. Yunan heyetinin başkanlığı eski Başbakan Venizelos üstlenmişti. Konferansa katılan ABD heyeti, toplantılarda oy kullanmadı; antlaşmayı da imzalamadı ama tüm oturumlara, komisyonların çalışmalarına katıldı; konferansı etkiledi. Konferansın ilk bölümünde birçok konuda anlaşma sağlandıysa da, Osmanlı borçları, Batı Avrupa ülkelerinin ayrıcalıkları, kapitülasyonlar, İstanbul ve Boğazlar'ın İtilaf devletleri'nce boşaltılması gibi konularda anlaşmazlık çıktı. Oluşturulan komisyonların hazırladığı antlaşma taslağı, imzalaması için İsmet Paşa'ya verildi. İsmet Paşa bu taslağı imzalamaya yanaşmayınca, görüşmeler kesildi (4 Şubat 1923); Türk heyeti Ankara'ya döndü. TBMM'de konferansın gidişi üzerine sert tartışmalar yapıldı; İtilaf devletlerinin Osmanlı devletinin yüzyıllık hesabını TBMM hükümeti heyetinden sormak eğiliminde olmaları, antlaşma tasansını dört gün içinde yanıtlaması isteğiyle; bir muhtıra gibi İsmet Paşa'ya vermeleri tepkiyle karşılandı.

TBMM'de yeni Türk tezi saptandı, İsmet Paşa yeni kurulan kabinede bir kez daha Dışişleri bakanlığına seçildi. Bu sırada İtilaf devletleriyle Türkiye arasında karşılıklı notalar gönderilmekteydi. Türk heyeti, notalarda kabul ettiği koşulları belirtiyor, barış koşullarının zorla dikte ettirilmek istenmesinden yakınıyordu, İsmet Paşa'nın görüşmelerin 23 Nisan 1923'te yeniden başlaması önerisini içeren notası olumlu karşılandı ve konferansın ikinci aşaması başladı. İtilaf devletleri'nin heyet başkanları değişmişti. Türk hükümeti, İstanbul hükümetinin hiçbir anlaşmasını tanımadığını bir kez daha açıkladı. Müzakereler sonunda birtakım sorunların (örneğin Musul sorunu) çözülmesinin daha ileri tarihlere ertelenmesi kararlaştırıldı ve

konferans sona erdi. Hazırlanan antlaşma metninin imzalanması için gereken yetki belgesi, Rauf Orbay hükümetince ismet Paşa'ya gönderilmeyince bir bunalım doğdu. Antlaşmanın sorumluluğunu yüklenmek istemeyen hükümete gönderdiği yazıda ismet Paşa, hükümet antlaşma hükümlerini kabul etmiyorsa, heyetin yetkilerinin geri alınmasını önerdi. Bu durum üzerine TBMM başkanı Mustafa Kemal Paşa olaya müdahale etti. Meclis başkanı sıfatıyla, kendisinin yetki verdiğini açıkladı. Antlaşma 24 temmuz 1923'te imzalandı. Bu antlaşmayla TBMM hükümeti resmen tanınıyor, bağımsızlık savaşı noktalanmış oluyordu.

Lozan'da imzalanan antlaşmada 143 maddeden oluşan barış antlaşması, bu antlaşmayı bütünleyen 17 ek (sözleşmeler protokol ve açıklamalar) ve karşılıklı olarak gönderilen mektuplar yer alır. Barış antlaşmasının ilk maddeleri, Türkiye'nin yeni sınırlarını saptamaktadır. Bulgaristan sınırın daha önceki antlaşmalarla kabul edilen sınırdır. Yunanistan'la olan sınır, Bulgaristan sınırından Arda ve Meriç ırmaklarının birleştiği noktaya kadar Meriç yatağı, oradan Arda kaynağına doğru bu ırmak üzerinde ve Çörek köyünün hemen çevresinde olmak üzere, arazi üzerinde belirlenecek bir noktaya dek Arda yatağı; oradan güney-doğu doğrultusunda Bosna köyünün bir kilometre yukarısında Meriç üzerinde bir noktaya kadar Bosna köyünü Türkiye'de bırakan düz bir çizgi, oradan adalar denizine dek Meriç yatağı olacaktır. Çörek köyü, halkının çoğunluğuna göre, Türkiye ya da Yunanistan'a verilecektir. Yunanistan, savaş tazminatı olarak Karaağaç'ı Türkiye'ye bırakacaktır. Gökçeada (İmroz), Bozcaada ve Tavşan adaları Türkiye'de kalacak; Yunanistan egemenliğindeki adalarda (Limni, Semadirek, Midilli, Sakız gibi) daha önceki antlaşmalar uyanınca, bu egemenlik sürecek; 12 ada üzerindeki bütün haklar İtalya'ya devredilecektir. Yunanistan, Türkiye'ye yakın adaların askerden arındırmasını kabul ediyordu. Karasuları sınırı üç mil olarak saptanmıştı.

Suriye sınırın, Ankara itilafnamesi (1921) ile saptanan sınır olacaktır. Irak sınırı, dokuz ay içinde Türkiye ile Büyük Britanya arasında dostça belirlenecekti. Kıbrıs adasının Büyük Britanya tarafından ilhaki da (1914) tanınıyor, ilhak tarihinde adaya yerleşmiş olan Türkler'in İngiliz uyruğuna geçeceği kabul ediliyordu. Türkiye, Mısır ve Sudan üzerindeki tüm haklarından vazgeçmekteydi. Türkiye dışındaki topraklarda yaşayan osmanlı uyruklular hakkında hiçbir yetki ve yargı hakkı kullanılamayacaktı.

Antlaşmada, kapitülasyonların tümüyle kaldırıldığı açıklanıyordu. Azınlıkların korunmasıyla ilgili maddelerde müslüman olmayan azınlıklara mensup yurttaşların müslümanlar kadar özgür olduğu, yasa önünde onlarla eşit bulunduğu ve kendi ana dillerini istedikleri gibi kullanabilecekleri belirtiliyordu. Bu azınlıklar Milletler Cemiyeti'nin güvencesi altında olacaklardı. Antlaşmanın azınlıklarla ilgili maddelerinin temel yasa sayılacağı, hiçbir yasa ve yönetmeliğin bu hükümlere aykırı olamayacağı da kabul edilmişti.

Mali ve iktisadi konularda konferansta en çok tartışılan konu, osmanlı borçları sorunu oldu. Antlaşma, bu borçların Osmanlı devletinden ayrılan öteki ülkelerle belli oranda paylaşılmasını öngörüyordu.

Antlaşmada yer alan sözleşmelerin birincisi, Boğazlar düzenine ilişkindir. Geçiş özgürlüğünü savunan İngiltere'ye karşı SSCB, Karadeniz'de kıyısı olan ülkelerin Boğazlar rejimini düzenlenebileceklerini ileri sürdü. Türkiye ise bu iki görüş arasında dengeli bir düzen kurulmasını savunmuş ve bu eğilim antlaşmaya da yansımıştır. Bu hükümlere göre, barış zamanında ya da Türkiye savaşta taraf değilse; savaş gemileri dışında tüm gemiler için geçiş serbest olacaktır. Türkiye savaşa katılmışsa düşman gemilerinin geçişi yasaklanabilecek, serbestçe geçebilecek tarafsız gemilerse; gerektiğinde denetlenecektir. Savaş gemileri için barış zamanında bir sınırlama getirilmişti; Karadeniz'e geçecek donanma, Karadeniz'de kıyısı bulunan ülkelerin en güçlü Karadeniz filosundan daha büyük olamayacaktır. Karadeniz kıyısındaki ülkeler yılda iki kez donanma mevcutlarını Türkiye'ye bildireceklerdir. Türkiye'nin tarafsızlığı

durumunda savaş gemileri tam bir serbestlik içinde geçiş yapacak, Boğazlar geçişe açık bulundurulacaktır. Türkiye savaşta tarafsız, düşman gemileri ve uçakları için alınacak önlemler tarafsız gemilerin geçişini engelleyemeyecektir. Sözleşmede, geçişleri her türlü engelden arındırmak gerekçesiyle Boğazlar'ın silahsızlandırılması da öngörülmüştü. Fransa, İngiltere, İtalya ve Türkiye hükümetlerinin atayacakları birer üyeden oluşacak bir komisyon, Boğazlar bölgesinin sınırlarını saptayacak, geçişleri denetleyecekti. Antlaşmayla kabul edilen (Boğazlar rejimi, 1936'da Montreux sözleşmesi'ye yeniden düzenlendi; Boğazlar komisyonu kaldırıldı, Boğazlar silahlandırıldı.

Oturma ve yargı yetkisi konularındaki sözleşmeyle antlaşmaya taraf olan ülkelerin uyruklarına yedi yıl süreyle türk vatandaşlarıyla eşit haklar tanınıyordu. Ticaret sözleşmesiyle Türkiye, beş yıl süreyle belli durumlar dışında, dışarıya ilişkin ya- sakların tümünü kaldırmayı yükümleniyordu. Bu nedenle 1929 yılına kadar, dış ticaret siyaseti istenildiği gibi düzenlenemeyecek, Türkiye Batı Avrupa'nın açık pazarı durumunda kalacaktı. Bu sözleşmenin 9. maddesiyle Türkiye'nin kabotaj hakkı kabul ediliyordu.

Antlaşmanın çeşitli hükümleriyle ilgili mektuplarda Türkiye'nin İngiltere Fransa ve İtalya'ya bağlı din, öğretim, sağlık ve yardım kurumlarının varlığını tanıyacağı, iki yıl süreyle İngiliz, Fransız ve İtalyan ortaklıklarına kabotaj hakkı tanınacağı, iki İngiliz şirketiyle bir Fransız demiryolu ortaklığına özel kolaylıklar gösterilmesi gibi konular yer alıyordu.

Antlaşma, ağustos 1923'te TBMM'de görüşüldü. İskenderun sancağının, Trakya'da bir kısım toprakların sınır dışında bırakılması eleştirildi. 227 üyeden 213'ünün oyuyla, antlaşma 23 ağustosta onaylandı. Antlaşma uyarınca onay tarihinden sonraki altı hafta içinde itilaf devletleri'nin askerlerini İstanbul ve Boğazlar'dan çekmeleri gerekiyordu. 4 ekimde boşaltma tamamlandı; İstanbul ve Boğazlar türk kuvvetlerine teslim edildi.

Lozan okulu, matematik okul akımına giren iktisatçılar grubu. Lozan Üniversitesinde birbiri ardından ders veren Fransız Lööon Walras (1834-1910) ve İtalyan Vilfredo Pareto (1848-1923) bu okulun iki büyük temsilcisidir. Bu iktisatçılar, tam rekabette; ürün piyasalarıyla üretim faktörleri piyasaları arasında genel bir karşılıklı bağımlılık bulunduğunu göstermeye çalıştılar. Karşılıklı bağımlılık çözümü, denge çözümüyle tamamlandı. Walras ve Pareto, tutarlı genel bir iktisadi dengenin koşulları, sapmaları kendiliğinden giderebilecek ve eski iktisadi durumu yeniden kurabilecek güçlere dayanarak belirlemek istediler. Bu amaçla, cebirsel denklemler ve geometrik şekiller kullandılar. Lozan okulu, Augustin Cournot'nun düşüncelerinden büyük ölçüde etkilenmiştir.

kaynak: Büyük Larousse[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Türkiye

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.msxlabs.org/forum/turkiye-cumhuriyeti/18834-lozan-antlasmasi.html>

Da eklendi: 24-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 301****Lozan antlaşması 3-**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230424191654485222>

Lozan antlaşması 3-

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı arasında imzalanan barış antlaşması (24 Temmuz 1923). Antlaşma, bir taraftan Kurtuluş Savaşı'na son verirken, öbür yandan yüzyıllardan beri çeşitli alanlarda Osmanlı Devleti ile Batı devletleri arasında birikmiş olan problemlere bir çözüm getirme amacı güdüyordu.

Yunanistan'ın 15 Mayıs 1919'da başlattığı saldırı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının kesin zaferiyle son bulunca, İtilâf Devletleri (İngiltere, Fransa ve İtalya), Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne bir nota vererek, barış konferansının 13 Kasım 1922'de İsviçre'nin Lozan Kentinde toplanmasını önerdiler. İtilâf Devletleri, kongreye İstanbul hükümetini de çağırdılar, ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldıran kararıyla Türkiye, yalnızca TBMM Hükümeti tarafından temsil edildi.

Lozan Konferansı'na Türkiye adına İsmet Paşa (İnönü), Rıza Nur, Hasan Saka'dan meydana gelen üç kişilik bir heyet katıldı. Ayrıca bu heyetle birlikte, bir uzmanlar heyeti de Lozan'a gitti. Konferansın Boğazlar ile ilgili oturumlarında, SSCB ile Bulgaristan Krallığı'nın temsilcileri de yer aldılar. Konferans, 20 Kasım 1922'de İsviçre Konfederasyonu Başkanı Haab'ın konuşmasıyla açıldı. Aynı gün, İngiltere temsilcisi Lord Curzon da bir konuşma yaptı. Türk temsilcilerine söz hakkı vermek istenmedi.

İsmet Paşa, İtilâf Devletleri'nin karşı koymalarına rağmen açılış töreninde konuştu. Konferans, yarı sömürge bir ülkeyken, dünyanın ilk kurtuluş savaşını veren geri bir ülke ile dünyanın en eski ve en büyük sömürgeci devletleri arasında bir hesaplaşma olarak başladı. Lozan Konferansı, zaman bakımından iki ana bölümde incelenebilir. İlk dönemi, 20 Kasım 1922-4 Şubat 1923 tarihleri arasındadır. 4 Şubat ile 22 Nisan tarihleri arasında bir kesinti dönemi geçirdi ve temsilciler ülkelerine döndüler.

Konferans, 23 Nisan 1923'te yeniden toplandı ve bu ikinci dönem, antlaşmanın imzalandığı 24 Temmuz 1924'e kadar devam etti. Konferansın görüştüğü konuları da iki ana bölüme ayırabiliriz: a) Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar, b) İngiltere, Fransa ve İtalya ile Osmanlı Devleti arasında yüzyıllardan beri birikmiş olan ve çözüm bekleyen sorunlar. Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlar zaten savaş alanında çözülmüş olduğundan, konferansın fazla zamanını almadı. Lozan Konferansı'nın asıl önemli, zor ve tartışmalı geçen bölümüyse, Osmanlı Devleti ile Batılı devletler arasında kalan sorunlar oldu. Konferansın kesintiye uğramasına neden olan konular da bunlardı. Sonunda, 24 Temmuz 1924'te, şartları günümüzde de geçerliliğini sürdüren antlaşma imzalandı.

Lozan Antlaşması 143 madde, asıl antlaşma metnine bağlı 17 sözleşme, protokol, bildiri ve sigortacılıkla ilgili bir etken oluşmaktadır.

Antlaşma maddeleri şöylece özetlenebilir:

Türkiye'nin Trakya sınırı, Mudanya Mütarekesi'ndekararlaştırıldığı biçimde kalacaktır. İmroz, Bozcaada Türkiye'de; Midilli, Sakız, Sisam Yunanistan'da kalacak ve askerden arındırılacaktır. 3) Batı Trakya'daki Türkler ile İstanbul'daki Rumlar dışında kalan Türkler ve

Rumlar, karşılıklı olarak değiştirilecektir.

Yunanistan Karaağaç'ı, savaş tazminatı olarak Türkiye'ye verecektir.

Çanakkale ve İstanbul boğazlarının iki yakasında dar bir bölge askerden arındırılacaktır, Yabancı savaş gemilerinin boğazlardan geçişleri, Türkiye'nin başkanlığında kurulacak uluslararası Boğazlar Komisyonunca denetlenecektir.

Suriye sınırı, Fransızlar ile önceden yapılan antlaşmadaki gibi kalacak; Türkiye-Irak sınırı, daha sonra Osmanlı borçları konusunda İngilizler ile yapılacak görüşmelerde çözümlenecektir.

Kapitülasyonlar kalkacaktır. 1936 yılında yapılan Montrö Antlaşması ile, egemenlik haklarını kısıtlayıcı nitelikteki Boğazlar maddesi kaldırıldı ve Boğazlar kesin olarak, Türkiye Cumhuriyeti egemenliğine girdi.

MsXlabs.org & MORPA Genel Kültür Ansiklopedisi[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: coğrafya

İçerik Kategorisi: Tarih

Belge Türü: Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital

Lehçe: Türkçe

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Türkiye

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | www.msxlabs.org/forum/turkiye-cumhuriyeti/18834-lozan-antlasmasi.html#ixzz7zovLFRHr

Da eklendi: 24-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 302****Lozan Antlaşması 4**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230424191953485226>

Lozan Antlaşması, 24 Temmuz 1923 tarihinde İsviçre'nin Lausanne (Lozan) şehrinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi temsilcileriyle Birleşik Krallık, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, Portekiz, Belçika, SSCB ve Yugoslavya temsilcileri tarafından, Lozan Üniversitesi salonunda imzalanmış barış antlaşmasıdır.

Konferans

Konferansa önce Rauf Paşa katılmak istemiştir. Fakat Atatürk İsmet Paşa'nın katılmasını istemiştir.

Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından sonra İtilaf Devletleri 28 Ekim 1922'de TBMM Hükümeti'ni Lozan'da toplanacak olan barış konferansına davet ettiler.

Mustafa Kemal Paşa Mudanya görüşmelerine de katılan İsmet Paşa'nın Lozan'a baştemsilci olarak gönderilmesini uygun buldu. İsmet Paşa Dışişleri Bakanlığına getirildi ve çalışmalar hızlandırıldı.

İtilaf Devletleri Lozan'a İstanbul Hükümetini de davet ettiler. Bu duruma tepki gösteren TBMM 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırmıştır.

TBMM Hükümeti Lozan Konferansına katılarak Misak-ı Milli'yi gerçekleştirmeyi, Türkiye'de bir Ermeni devletinin kurulmasını engellemeyi, kapitülasyonları kaldırmayı, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunları (doğu trakya, ege adaları, nüfus değişimi, savaş tazminatı) çözmeyi ve Türkiye ile Avrupa devletleri arasındaki sorunları (ekonomik, siyasal, hukuksal) çözmeyi amaçlamış Ermeni yurdu ve kapitülasyonlar hakkında anlaşma sağlanamazsa görüşmeleri kesme kararı almıştır.

20 Kasım 1922 de Lozan görüşmeleri başladı. Osmanlı borçları, Türk - Yunan sınırı, boğazlar, Musul, azınlıklar ve kapitülasyonlar üzerinde uzun görüşmeler yapıldı. Ancak kapitülasyonların kaldırılması, İstanbul'un boşaltılması ve Musul konularında anlaşma sağlanamamıştır. Temel konularda tarafların tavize yanaşmaması ve önemli görüş ayrılıkları çıkması üzerine 4 Şubat 1923'te görüşmelerin kesilmesi savaş ihtimalini yeniden gündeme getirmiştir.

Mareşal Mustafa Kemal Paşa Türk Ordusu'na İzmit ve Silivri'ye yığınak yapmasını emretmiştir. Türk Orduları İzmit ve İstanbul'a karşı yığınak yapmaya başladı.

Taraflar arasında karşılıklı verilen tavizler ile görüşmeler 23 Nisan 1923'te tekrar başladı 23 Nisanda başlayan görüşmeler 24 Temmuz 1923'e kadar devam etmiş ve bu tarihte Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması ile sonuçlanmıştır.

Görüşülen konular

Türkiye-Suriye Sınırı: Fransızlarla imzalanan Ankara Anlaşması'na göre kabul edilmiştir.

Irak Sınırı: Musul üzerinde antlaşma sağlanamadığı için, bu konuda İngiltere ve Türkiye Hükümeti kendi aralarında görüşüp anlaşacaklardı.

Türk-Yunan Sınırı: Mudanya Ateşkes Antlaşması'nda belirlenen şekliyle kabul edildi. Meriç Nehri'nin batısındaki Karaağaç istasyonu ve Bosnaköy, Yunanistan'ın Batı Anadolu'da yaptığı tahribata karşılık, savaş tazminatı olarak Türkiye'ye verildi. Ayrıca Gökçeada ile Bozcaada Türkiye'de, diğer Ege Adaları Yunanistan'da kaldı. Yunanistan'ın Türk sınırına yakın adaları silahsızlandırması kararlaştırıldı.

Türkiye-İran Sınırı: Osmanlı Devleti ile Safeviler arasında 17 Mayıs 1639'da imzalanan Kasr-ı Şirin Antlaşması'na göre belirlenmiştir.

Kapitülasyonlar: Tamamı kaldırıldı.

Azınlıklar: Tüm azınlıklar Türk uyruklu kabul edildi ve hiçbir şekilde ayrıcalık tanınmayacağı belirtildi. Batı Trakya'daki Türklerle, İstanbul'daki Rumlar dışında, Anadolu ve Doğu Trakya'daki Rumlar ile Yunanistan'daki Türkler'in mübadele edilmeleri kararlaştırıldı.

Savaş Tazminatları: İtilaf Devletleri, I.Dünya Savaşı nedeniyle istedikleri savaş tazminatlarından vazgeçtiler.Sadece Yunanistan savaş tazminatı olarak Karaağaç bölgesini verdi.

Osmanlı'nın Borçları: Osmanlı borçları, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan devletler arasında paylaştırıldı. Türkler'e düşen bölümün taksitlendirme ile kâğıt para(Fransız Frangı) olarak ödenmesine karar verildi. Düyun-u Umumiye de böylece tarihe karıştı.

Boğazlar: Boğazlar, üzerinde en çok tartışılan konudur. Sonunda geçici bir çözüm getirilmiştir.

Buna göre askeri olmayan gemi ve uçaklar barış zamanında boğazlardan geçebilecekti.

Boğazların her iki yakası askersizleştirilip, geçişi sağlamak amacıyla başkanı Türk olan uluslararası bir kurul oluşturuldu ve bu düzenlemelerin Milletler Cemiyeti'nin güvencesi altında sürdürülmesine karar verildi. (Bu hüküm, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nde değiştirilmiştir.)

Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun ardılı(devamı) olduğu belirtildi Mustafa Kemal Paşa Mudanya görüşmelerine de katılan İsmet Paşa'nın Lozan'a baştemsilci olarak gönderilmesini uygun buldu. İsmet Paşa Dışişleri Bakanlığına getirildi ve çalışmalar hızlandırıldı.

İtilaf Devletleri Lozan'a İstanbul Hükûmetini de davet ettiler. Bu duruma tepki gösteren TBMM 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırmıştır.

TBMM Hükümeti Lozan Konferansına katılarak Misak-ı Milli'yi gerçekleştirmeyi, Türkiye'de bir Ermeni devletinin kurulmasını engellemeyi, kapitülasyonları kaldırmayı, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunları (doğu trakya, ege adaları, nüfus değişimi, savaş tazminatı) çözmeyi ve Türkiye ile Avrupa devletleri arasındaki sorunları (ekonomik, siyasal, hukuksal) çözmeyi amaçlamış Ermeni yurdu ve kapitülasyonlar hakkında anlaşma sağlanamazsa görüşmeleri kesme kararı almıştır.

20 Kasım 1922 de Lozan görüşmeleri başladı. Osmanlı borçları, Türk - Yunan sınırı, boğazlar, Musul, azınlıklar ve kapitülasyonlar üzerinde uzun görüşmeler yapıldı. Ancak kapitülasyonların kaldırılması, İstanbul'un boşaltılması ve Musul konularında anlaşma sağlanamamıştır. Temel konularda tarafların tavize yanaşmaması ve önemli görüş ayrılıkları çıkması üzerine 4 Şubat 1923'te görüşmelerin kesilmesi savaş ihtimalini yeniden gündeme getirmiştir.

Mareşal Mustafa Kemal Paşa Türk Ordusu'na İzmit ve Silivri'ye yığınak yapmasını emretmiştir.Türk Orduları İzmit ve İstanbul'a karşı yığınak yapmaya başladı.

Taraflar arasında karşılıklı verilen tavizler ile görüşmeler 23 Nisan 1923'te tekrar başladı 23 Nisanda başlayan görüşmeler 24 Temmuz 1923'e kadar devam etmiş ve bu tarihte Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması ile sonuçlanmıştır.

Görüşülen konular

Türkiye-Suriye Sınırı: Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşması'na göre kabul edilmiştir.

Irak Sınırı: Musul üzerinde antlaşma sağlanamadığı için, bu konuda İngiltere ve Türkiye Hükümeti kendi aralarında görüşüp anlaşacaklardı.

Türk-Yunan Sınırı: Mudanya Ateşkes Antlaşması'nda belirlenen şekliyle kabul edildi. Meriç Nehri'nin batısındaki Karaağaç istasyonu ve Bosnaköy, Yunanistan'ın Batı Anadolu'da yaptığı tahribata karşılık, savaş tazminatı olarak Türkiye'ye verildi. Ayrıca Gökçeada ile Bozcaada Türkiye'de, diğer Ege Adaları Yunanistan'da kaldı. Yunanistan'ın Türk sınırına yakın adaları silahsızlandırması kararlaştırıldı.

Türkiye-İran Sınırı: Osmanlı Devleti ile Safeviler arasında 17 Mayıs 1639'da imzalanan Kasr-ı Şirin Antlaşması'na göre belirlenmiştir.

Kapitülasyonlar: Tamamı kaldırıldı.

Azınlıklar: Tüm azınlıklar Türk uyruklu kabul edildi ve hiçbir şekilde ayrıcalık tanınmayacağı belirtildi. Batı Trakya'daki Türklerle, İstanbul'daki Rumlar dışında, Anadolu ve Doğu Trakya'daki Rumlar ile Yunanistan'daki Türkler'in mübadele edilmeleri kararlaştırıldı.

Savaş Tazminatları: İtilaf Devletleri, I.Dünya Savaşı nedeniyle istedikleri savaş tazminatlarından vazgeçtiler.Sadece Yunanistan savaş tazminatı olarak Karaağaç bölgesini verdi.

Osmanlı'nın Borçları: Osmanlı borçları, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan devletler arasında paylaştırıldı. Türkler'e düşen bölümün taksitlendirme ile kâğıt para(Fransız Frangı) olarak ödenmesine karar verildi. Düyun-u Umumiye de böylece tarihe karıştı.

Boğazlar: Boğazlar, üzerinde en çok tartışılan konudur. Sonunda geçici bir çözüm getirilmiştir.

Buna göre askeri olmayan gemi ve uçaklar barış zamanında boğazlardan geçebilecekti.

Boğazların her iki yakası askersizleştirilip, geçişi sağlamak amacıyla başkanı Türk olan uluslararası bir kurul oluşturuldu ve bu düzenlemelerin Milletler Cemiyeti'nin güvencesi altında sürdürülmesine karar verildi. (Bu hüküm, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nde değiştirilmiştir.)

Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun ardılı(devamı) olduğu belirtildi[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: coğrafya

İçerik Kategorisi: Tarih

Belge Türü: Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital

Lehçe: Türkçe

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Türkiye

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.msxlabs.org/forum/turkiye-cumhuriyeti/18834-lozan-antlasmasi.html>

Da eklendi: 24-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 303****LOZAN ANTLAŞMASI NEDEN İMZALANDI?**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230331082735478688>

LOZAN ANTLAŞMASI NEDEN İMZALANDI?

Lozan Antlaşması tüm maddeleri nedir? Lozan Antlaşması önemi nedir? Lozan Antlaşması kaç maddeden oluşuyor? İşte Lozan Antlaşması tüm maddeleri ve önemi hakkında kısaca bazı bilgiler...

Her yıl tartışma konusu olan Lozan Barış antlaşması yine gündemde. Sosyal medya kullanıcıları Lozan Barış Antlaşması nedir, ne zaman imzalandı, gizli maddeleri var mıdır? İşte Lozan Barış Antlaşması ile ilgili bilgiler..

Lozan Antlaşması 24 Temmuz 1923 tarihinde İsviçre'nin Lozan kentindeki Rumine Sarayı'nda; TBMM temsilcileri, Birleşik Krallık, İtalya, Fransa, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, Portekiz, Belçika ve Yugoslavya tarafından imzalandı.

LOZAN ANTLAŞMASI ÖNEMİ?

Lozan Antlaşması Osmanlı İmparatorluğu ve Müttefik Devletler Fransa Cumhuriyeti, İngiltere Krallığı, İtalya Krallığı, Japonya İmparatorluğu, Yunanistan Krallığı ve Romanya Krallığı arasında, Birinci Dünya Savaşı'nın başından bu yana olan anlaşmazlıkları çözümlmek için yapıldı.

LOZAN ANTLAŞMASI'NIN ORJİNAL DİLİ FRANSIZCA

Lozan Antlaşması ile beraber, maddeleri Osmanlı İmparatorluğu için son derece ağır olan Sevr Antlaşması geçersiz sayıldı.

Lozan Antlaşması sayesinde tüm taraflar arasındaki anlaşmazlıklar giderildi ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları tanımlandı.

Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu'ndan geriye kalan tüm haklarından feragat etti ve karşılığında Müttefik Devletler, Türkiye Cumhuriyeti egemenliğini resmi olarak tanıdı.

Türkiye 23 Ağustos 1923'te, Yunanistan 25 Ağustos 1923'te, İtalya 12 Mart 1924'te, Japonya 15 Mayıs 1924'te ve Birleşik Krallık 16 Temmuz 1924'te Lozan Antlaşması'nı onayladı ve 6 Ağustos 1924 itibarıyla geçerli sayıldı.

LOZAN ANTLAŞMASI NEDEN İMZALANDI?

Yunan askeri birliklerinin Anadolu topraklarından çekilmesiyle beraber Mustafa Kemal Atatürk önderliğindeki Ankara merkezli Türk Ulusal Hareketi hükümeti, Osmanlı İmparatorluğu tarafından imzalanan 1920 tarihli Sevr Antlaşması'nın dayattığı toprak kayıplarına karşı çıktı.

İngiltere, Mezopotamya ve Kerkük bölgesindeki Türk etkisini zayıflatmak için için, Doğu Anadolu'da Kürt nüfusunun yoğun olduğu bölgeleri ayırdı.

Lozan Antlaşması sayesinde Doğu Anadolu, modern Türkiye Cumhuriyeti'nin toprağı sayıldı. Bunun karşılığında Türkiye, Osmanlı'nın sahip olduğu petrol zengini Arap toprakları hakkında feragat etti.

LOZAN ANTLAŞMASININ TÜM MADDELERİ

Lozan Antlaşması 143 maddeden oluşur. 143 maddenin en önemli konuları:

- Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarının belirlenmesi
- Osmanlı Devleti'nden kalan borçlar
- Boğazlar meselesi
- Savaş tazminatı
- Azınlıkların durumu

- Kapitülasyonlar

- Patrikhane

- Yabancı okulların durumu

Lozan Antlaşması için yapılan görüşmelerin kısa bir süre için sona ermesine yol açan maddeler:

- Kapitülasyonların kaldırılması

- Musul meselesi

- Boğazlar meselesi

- Musul ve Kerkük sorunu

LOZAN ANTLAŞMASI TÜRKİYE SINIRI

Lozan Antlaşması kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriye sınırı 20 Ekim 1921'de Fransa ile imzalanan Ankara Antlaşması'na göre belirlendi.

Yunanistan sınırı, Mudanya Ateşkes Antlaşması'na göre belirlendi ve Meriç Irmağı Türkiye ve Yunanistan'ı ayıran sınır olarak kabul edildi.

İran sınırı, Kasr-ı Şirin Antlaşması esas alınarak belirlendi.

Bulgaristan sınırı, 1913 tarihli İstanbul Antlaşması esas alınarak belirlendi.

Irak sınırı, İngiltere ile anlaşmaya varılarak çizildi.

Ege Denizi'nde ise Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adası Türkiye'ye bırakıldı. Diğer tüm adalar Yunanistan'a verildi. On İki Adalar ise İtalya'ya bırakıldı. İkinci Dünya Savaşı sonrası İtalya bu adaları Yunanistan'a bıraktı.

Hatay ise, 1939 yılında bölge halkının yaptığı referandumun sonucunda Türkiye'ye katıldı.

LOZAN ANTLAŞMASI BOĞAZLAR MESELESİ

Boğazlar Türkiye'nin başkanlığındaki komisyon tarafından yönetilecek.

Boğazların her iki tarafında bulunan 15-20 km'lik bölge, askeri faaliyetlerden tamamen arındırılacak.

Ticaret gemileri Boğazlar'dan barış zamanında serbest faydalanma hakkı elde edecek, savaş gemilerinin geçişi ise sınırlandırılacak.

Boğazlara yapılacak olası saldırılara karşı gereken önlemleri Milletler Cemiyeti alacak.

LOZAN ANTLAŞMASI OSMANLI DEVLETİ BORÇLARI

Osmanlı Devleti'nin 1854 yılından beri aldığı borçlar ödenemeyecek durumdaydı.

Lozan Antlaşması kapsamında TBMM heyeti, Osmanlı Devleti'nden kalan borçları ödemeyi kabul etti.

LOZAN ANTLAŞMASI SAVAŞ TAZMİNATI

Yunanistan'ın Türkiye'ye savaş tazminatı ödemesi kararlaştırıldı.

Fakat ekonomik olarak zorda olan Yunanistan'ın bu borcu ödeyemeyeceğine kanaat getirildi ve Karaağaç ve çevresi tazminat olarak Türkiye'ye bırakıldı.

LOZAN ANTLAŞMASI AZINLIKLARIN DURUMU

Lozan Antlaşması kapsamında Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yaşayan azınlıkların tümü, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayıldı.

Böylece azınlıklara verilen ayrıcalıklar kaldırıldı ve yabancı devletlerin iç işlere karışmasının önüne geçildi.

Azınlıklar konusunda alınan kararlara göre, Türkiye'de yaşayan Rumlar ve Yunanistan'da yaşayan Türkler yer değiştirdi.

Nüfus mübadelesine İstanbul ve Batı Trakya'da yaşayan azınlıklar dahil edilmedi.

Lozan Antlaşması kapitülasyonlar

Lozan Antlaşması kapsamında TBMM heyetinin de kararlılığıyla yabancı devletlere tanınan tüm ayrıcalıklar sona erdi.

Türkiye Cumhuriyeti'nde faaliyet gösteren tüm ticari kuruluşların Türkiye Cumhuriyeti yasalarına uyması zorunlu hale geldi.

Lozan Antlaşması patrikhane

Ortodoks mezhebinin din merkezi kurumu İstanbul'daydı. Siyasi faaliyet yapılması yasaklandı ve İstanbul din merkezi olarak korundu.

Lozan Antlaşması yabancı okullar

Lozan Antlaşması, yabancı okulların Türkiye yasalarına uyması şartı getirdi.

Yabancı okullarda dini ve siyasi eğitim yasaklandı.

Lozan Antlaşması'nın sonuçları nelerdir?

Lozan Antlaşması sayesinde Türkiye Cumhuriyeti resmi olarak İtilaf Devletleri tarafından tanındı.

Sevr Antlaşması feshedildi.

Kapitülasyonlar tamamen kaldırıldı.

Türkiye'nin verdiği bağımsızlık mücadelesi çok sayıda ulusa ilham kaynağı oldu.

Rum ve Ermeni iddiaları sonlandı.

Batılı devletlerle ilişkiler yumuşadı ve inkılaplara zemin hazırlandı.

Kürdistan'ın kurulmasının önüne geçildi.

Bariş sağlandı.

Lozan Antlaşması'nda leyhimize sonuçlanan konular

Lozan Antlaşması'nda başarı elde ettiğimiz konular savaş tazminatı, kapitülasyonların kaldırılması, azınlıklar meselesi, İstanbul'un itilaf devletlerinden temizlenmesi, boğazlar ve daha sonra Türkiye'ye katılan Hatay konularıdır.

Lozan Antlaşması'nda aleyhimize sonuçlanan konular

Lozan Antlaşması'nda Batı Trakya'nın Yunanistan'a bırakılması, On İki Ada'nın kaybedilmesi, Osmanlı Devleti'nin borçlarının ödenmesi ve patrikhanenin İstanbul'da kalması konuları aleyhimize sonuçlandı.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: coğrafya

İçerik Kategorisi: Kürt Davası

İçerik Kategorisi: Tarih

İçerik Kategorisi: siyasi

Belge Türü: Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital

Lehçe: Türkçe

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Kurdistan

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://mersinodak.com>

Da eklendi: 31-03-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 304****Lozan Antlaşması nedir? 99 yıl sonra neden hala tartışılıyor? Antlaşmanın gizli maddeleri var mıydı?**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230426191840485811>

Lozan Antlaşması nedir? 99 yıl sonra neden hala tartışılıyor? Antlaşmanın gizli maddeleri var mıydı?

Lozan Antlaşması'nın 99. yıl dönümü. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin uluslararası hukuki temelini oluşturan antlaşmanın müzakerelerine 20 Kasım 1922'de İsviçre'nin Lozan şehrinde başlandı. 24 Temmuz 1923'e kadar geçen 8 aylık süre içerisinde çetin müzakereler sonucunda imzalandı ve Sevr Antlaşması'nın yerini aldı.

Kimine göre Sevr sonrası yoktan var edilen büyük bir zafer olarak kimine göre Misak'ı Milli'den ödünler veren bir 'masa başı yenilgisi' olarak görülen Lozan'a ilişkin tartışmalar hala devam etmekte.

Misak-ı Milli nedir?

'Milli yemin' anlamına gelen bu isim Osmanlı Mebusan Meclisi'nin 28 Ocak 1920'de gizli bir oturumda kabul ettiği metnin adıdır. Meclis'te Felah-ı Vatan (Vatanın kurtuluşu) adlı grup tarafınca yazılan bu metin altı maddede ülkenin olması gereken sınırlarını belirtir.

Bu sınırlar kabaca bugünkü Türkiye haritası artı Musul, Kerkük ve Batum'u içine alan sınırlardır. Gizli oturumda kabul edildikten hemen sonraki gün dünyaya ilan edildi.

Bu metnin ilanı üzerine İngilizler meclisi bastı ve içlerinde Rauf Orbay'ın da olduğu Misak-ı Milli'ye öncülük eden isimleri tutuklayarak Malta'ya sürgün ettiler.

Lozan 'mitleri': Gizli maddeler ve 2023

Lozan'ın gizli maddeleri yoktur.

İngiltere'nin içinde olduğu bir müzakere ortamında savaşın kazanılmasında önemli rol oynayan ABD'nin ortaya koyduğu 'Wilson İlkeleri'ne aykırı hareket edilmesi düşünülemez.

1918'de açıklanmış olan bu ilkelerin ilk maddesi de uluslararası antlaşmalarda gizli maddelerin olmaması veya gizli şekilde uluslararası antlaşmalar yapılmamasıdır.

Bazı maddeler gizli dahi olacak olsa meclis tarafından onaylanması gerekir. Bunun için gizli meclis oturumu yapılmış dahi olsa bu kayıtların artık gizliliği kalkmıştır ve bu iddialara ilişkin hiç bir kayıt, belge veya hatırat yoktur. Şimdiye kadar gün yüzüne çıkmamış olan bu maddelerin spekülasyondan ibaret olduğu biliniyor.

Ayrıca antlaşmanın 2023'e kadar veya herhangi bir başka tarihe kadar geçerli olduğunu öne süren hiçbir resmi belge bulunmuyor. Böyle bir ifade olduğunu ve olduğu takdirde Türkiye tarafınca kabul görmüş olabileceğini düşünmek için de geçerli bir sebep yok. Bu mit, antlaşma imzalandığından bu yana Türkiye'de komplo teorisi şeklinde nesilden nesle aktararak bugünler hala dillendiriliyor.

Buhran sonrası ayağa kalkarak evini yeniden inşa eden bir halkın tapu senedi

Lozan, 1912 ve 1922 yılları arasında 10 yıl süren önce Balkan savaşları ardından Dünya Savaşı ve ardından Milli Mücadele ile bitap düşmüş bir halkın olabilecek tüm kozlarını ortaya koyduğu bir antlaşma oldu.

9 Eylül 1922'de İzmir'e girerek savaşa noktayı koyan Mustafa Kemal Paşa komutası altındaki ordu, vazifesini yerine getirmiş geriye eli güçlü şekilde masaya yeniden oturarak devletin ve milletin geleceğini garanti altına almak kalmıştı.

Mudanya sözleşmesi ile Yunan ordusu Meriç nehrinin batısına çekildi ancak nihai bir barış anlaşması imzalanıncaya kadar Boğazlar çevresindeki Türk ve müttefik askerleri buldukları yerleri terk etmedi. Yani eğer nihai uzlaşmaya varılmasaydı savaş kaldığı yerden devam edebilirdi.

Mudanya sözleşmesi ile Lozan görüşmelerinin başlangıcı arasında geçen 40 gün içerisinde ise saltanat kaldırılarak Osmanlı devletinin resmen sona erdiği ilan edildi. Yeni doğan Türkiye Cumhuriyeti devletinin ne kadar sağlam temeller üzerine inşa edileceği de Lozan'da belirlendi.

Atatürk ve İsmet İnönü müzakereler boyunca mümkün olan en sert ve keskin hamleleri yapmak ve Türkiye adına olabilecek en kazançlı antlaşmayı elde etmek istemiş ancak Lozan'daki görüşmeler ve diplomatik hamleler bazı alanlarda mecburi yumuşatmalar ve ödünler vermeyi zorunlu kılmıştır.

Sevr ile karşılaştırıldığında Lozan'da elde edilen sonucun son derece açık bir zafer olduğu ancak hedeflenen en yüksek noktalar düşünüldüğünde bazı eksiklikleri de olduğu değerlendirilmektedir.

Türk heyetinin yeterli diplomasi tecrübesinin olmadığı ve karşılarında İngiltere'nin, Fransa'nın en kurt siyasetçilerinin, ömrünü dışişlerine adanmış diplomatların bulunduğu bilinen bir gerçektir.

Apoletlerini çıkararak Lozan'a giden 39 yaşındaki İsmet İnönü'nün omuzlarında sadece Misak-ı Milli değil, kapitülasyonlar, Osmanlı borçları, azınlıklar gibi genç cumhuriyet için daha birçok hayati konunun ağırlığı ve sorumluluğu vardı.

İsmet İnönü 1973'te TRT'ye verdiği bir demeçte ve hatıratlarında tüm tecrübesizliğine rağmen Lozan görüşmeleri sırasında oturma düzeninden açılış konuşmasına kadar her konuda yeri geldiğinde itiraz ettiğini ve beraberindeki uzmanlar heyeti ile müttefiklere karşı cephedeki savaşı adeta devam ettirdiğini anlatıyor.

Lozan Antlaşması'ndaki önemli noktalar

Fransızlarla imzalanan Ankara Anlaşması'nda çizilen sınırlar kabul edildi.

Musul konusunda uzlaşma sağlanamadığı için, İngiltere ve Türkiye daha sonra kendi aralarında görüştüysen de konu 'Musul sorunu' olarak devam etti. Türkiye uluslararası tüm girişimleri yaptı ancak sonunda iç ve dış nedenlerle 1926'da Türkiye, İngiltere ve Irak arasında imzalanan Sınır ve İyi Komşuluk Antlaşması ile Musul üzerindeki iddialarından vazgeçti.

Mudanya ateşkesi sırasında oluşan sınır Türkiye ile Yunanistan arasındaki resmi sınır haline geldi. Karaağaç istasyonu ve Bosnaköy gibi yerler Yunanistan'ın Batı Anadolu'da yaptığı tahribata karşılık savaş tazminatı olarak Türkiye'ye verildi.

Midilli, Limni, Sakız, Semadirek, Sisam ve Ahikerya adaları üzerindeki Yunan hakimiyeti askeri amaçlarla kullanılmaması şartıyla kabul edildi. Bu adaların Yunanistan'a geçişi Osmanlı'nın 1913'te imzaladığı Atina Antlaşması ile gerçekleşmişti. Türkiye'ye üç milden az mesafede bulunan Bozcaada, Gökçeada ve Tavşan Adaları ise Türkiye'ye ait kabul edildi. Daha önce 1912'de Uşi Antlaşması ile İtalya'ya geçici olarak verilen on iki ada da yine silahsızlandırılmaları karşılığında İtalya'da kaldı. Lozan'a göre Gökçeada ve Bozcaada'ya Türkiye'nin kısmi özerklik vermesi gerekiyordu ancak Türkiye bu şartı hiç bir zaman uygulamadı.

Müslüman olmayanlar azınlık olarak tanımlandı ve tüm azınlıklar Türk uyruklu kabul edilerek pozitif ayrıcalıklar olmayacağı gibi herhangi bir hak eksikliği de olmayacağı kayda geçirildi.

Ancak kendilerine ait dini ibadethaneler, okullar, sosyal kurumlar ve benzeri vakıfların masraflarını kendilerinin karşılayacağı belirtildi.
Anadolu'daki Rumlar ile Yunanistan'daki Türklerin mübadele edilmeleri karara bağlandı.

400 yıllık Türkiye-İran Sınırı değişmedi.
Kapitülasyonlar tümüyle kaldırıldı.
Savaş tazminatlarından vazgeçildi.

Osmanlı'nın dış borçlarını düzenleyen ve denetleyen yabancıların elindeki Düyun-u Umumiye kaldırıldı ve borçlar, imparatorluktan ayrılan devletler arasında paylaştırıldı. Türkiye'ye düşen bölüm taksitlendirilerek Fransız frangi olarak ödenmesi kabul edildi.

Boğazlardan askeri olmayan gemi ve uçaklar barış zamanında geçebilir denildi. Ancak Boğazların her iki yakası askersizleştirilip, geçişi sağlamak amacıyla başkanı Türk olan uluslararası bir kurul oluşturulması hükme bağlandı. Bu madde aynı zamanda Milletler Cemiyeti'nin güvencesi altında alındı. Bu haliyle Türk askerlerinin de Boğaz'a girişi yasaklanmış oldu ancak bu hüküm, 1936 yılında imzalanan Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile değiştirildi.

Yabancı okulların Türkiye'nin koyacağı kanunlar doğrultusunda eğitime devam edebileceği kararlaştırıldı.
Dünya Ortodokslarının dini lideri durumundaki patrikhanenin siyasi yetkilerinden arındırılarak İstanbul'da kalmasına izin verildi.
Türkiye Lozan Antlaşması'nın 20. maddesiyle Kıbrıs'taki İngiltere egemenliğini kabul etmiştir.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Türkiye

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://tr.euronews.com>

Da eklendi: 26-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 305****Lozan Antlaşması ve Kürtler**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230210185123465628>

Lozan Antlaşması ve Kürtler

Kürtleri Türk yurttaşı olarak gösteren Lozan Antlaşması; Müslüman olmayanları dini azınlık olarak ifade ederken, Kürtler azınlık haklarından yoksun bırakmış.

1914-1918 tarihleri arasında yaşanan birinci paylaşım savaşında Osmanlı İmparatorluğu kaybedenler arasındaydı. Çöküşü yaşıyor, çözümler baş göstermişti. Birçok halk bu süreçte ulusal bağımsızlık savaşlarına girişmişti, Osmanlı ümmetinden çıkarak kendi ulus devletini kurmuşlardı. İttihat ve Terakki zihniyeti; çöküşün hızla yaşandığı savaş öncesinden başlayarak önce Müslümanlık sözleşmesi gereğince, daha sonraları Türklük sözleşmesine göre bir dizi katliam ve soykırımlar yaşatarak halklar ve inançlar mezarlığı üzerinden Türk ulus devletini inşa etmeye girişir.

1919 Mayıs'ında Samsun'a çıkarma yaparlar. Ermeni, Asurî- Süryani soykırımından sonra Rum soykırımını gerçekleştirirler. Gayri Müslim halkları soykırımdan geçiren bu zihniyet; 22 Haziran 1919'da Amasya Genelgesi ile etnik kimliğe dayalı ulus devlet inşasının genel çerçevesini çizer. Bu genelgeden hareketle 23 Temmuz-7 Ağustos 1919'da Erzurum, 4-11 Eylül 1919'da ise Sivas'ta kongreler düzenler. Kongrelerden sonra 22 Ekim 1919'da Amasya protokolü ile ulus devlet inşasının siyasal, askeri, diplomatik faaliyetleri içerisinde olur. Müslümanlık sözleşmesi üzerinden Kürtleri yedeğine almaya başlayan bu zihniyet gayrimüslim halkları ortadan kaldırdıktan sonra bir süreliğin Kürtler ile ittifakını sürdürme niyetindedir. Güç biriktirmesi, günün emperyalist devletler ile olası görüşmeler öncesinde elini güçlü tutmak istemektedir. İttihat ve Terakki zihniyetinin bu pragmatist ve iktidar eksenli niyetini görmeyen birçok Kürt aydın ve şahsiyeti Müslüman kardeşliği vurgusunu önemseyerek ulusal demokratik taleplerini tali planda tutmayı yeğleyerek Erzurum ve Sivas kongrelerine katılırlar. Bunu fırsata çevirmek isteyen zihniyet sahipleri bu niyeti kullanmaya çalışırlar. Amasya protokolünde; "Osmanlı İmparatorluğunun düşünülen ve kabul edilen sınırı, Türklerin ve Kürtlerin oturdukları araziye kapsar. Bu arazi üzerindeki Kürtlerin ırksal ve kültürel haklarını destekler" ibaresi ile Kürtlere şirin görünmeye çalışır.

Sanayi devrimi ile başlayan uluslaşma sürecini kaçırın Kürtler, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ulusal devletlerin inşası yönlü önemli gelişmelerin yaşandığı bu süreçte Müslüman kardeşlik söylemini önemsediklerinden dolayı hazırlıksız yakalanırlar. Uzun tarih boyu coğrafi olarak ikiye bölüşürülen Kürdistan yeniden paylaşılmaya çalışılıyordu. Coğrafi parça esaslı, aşiret, aile ve mezhep öncelikli ulusal kalkışmalar yaşansa da kaybetmekle kalınmamış ağır bedellerle sonuçlanmışlardı. Türk uluslaşmasının Müslümanlık sözleşmesine itiraz ile başlayan Koçgiri hareketi, Amasya protokolündeki söylemindeki samimiyetsizliği görerek ulusal bağımsızlık hedefini önüne koysa da, ulusal destekten yoksun, yalnız başına kaldığından soykırıma uğrar. Türkçü zihniyet bir yandan Kürtlere soykırım yaşatırken diğeryandan da ön almaya çalışır.

27 Haziran 1920'de Mustafa Kemal imzasıyla El-Cezire komutanlığına şu mesaj gönderilir: "Kürtleri İngiliz ve Fransızların propagandalarından korumak için Kürt vilayetlerini El-Cezire komutanlığı altında birleştiren BMM başkanlığına karşı sorumlu olacak şekilde muhtariyet tanınsın" der. Burada iki amaç güdülmektedir. Bir yandan Koçgiri hareketi yalnız bırakmak ve başarısızlığa mahkum etmenin özel savaş propagandası yapmak istemiş, diğeryandan da başlamakta olan görüşmelerde Kürt varlığını kabul eder görünerek iktidarına meşruiyet kazandırma amacı gütmüştür.

Fransa, İngiltere ve İtalya emperyalistleri 10 Ağustos 1920'de Osmanlı İmparatorluğu ile Sevr Antlaşmasını imzalarlar. Toplamda 433 madde olan bu antlaşmanın Kürtler için önem arz eden 3.ncü maddedir. Buna göre: "İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne(BM) bağımsızlık için başvurabilecek." Ankara başta bu madde olmak üzere Sevr Antlaşmasını tanımadıklarını söyleyerek bir yandan uluslaşma faaliyetleri içinde olurlar, diğeryandan alttan alta Kürtleri bağımsızlıktan vazgeçirmenin ayak oyunları işine girişirler. "Muhtariyet" söyleminin bu niyetlerine hizmet etsin diye dillendirdiği açıktır. Kürtler siyasal öncüden yoksun, parça, aşiret, aile ve mezhep öncelikleri ile hareket ettikleri için bu süreci amacına uygun değerlendiremeyerek 24 Haziran'da imzalanan Lozan Antlaşması ile statüsüzlüğe mahkum edilirler. Ulusal demokratik taleplerin eldesi mücadelesi yerine egemenin insafına sığınmanın ağır bedellerini ödemek zorunda kalan Kürtler, Lozan Antlaşmasının Kürtler için kırıntı sayılan 39. maddesinden bile yararlandırılmazlar.

Madde 39- Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk yurttaşları Müslümanlarla özdeş medeni ve siyasal haklardan yararlanacaklardır. Türkiye'nin tüm halkı, din ayırt edilmeksizin, yasa önünde eşit olacaktır. Din, inanç ya da mezhep farkı hiçbir Türk yurttaşının medeni ve siyasal haklardan yararlanmasına ve özellikle genel hizmetlere kabulüne, memurluğa ve yukarı derecelere ulaşmasına, ya da çeşitli meslekleri ve sanatları yapmasına bir engel sayılmayacaktır. Herhangi bir Türk yurttaşının gerek özel ya da ticaret ilişkilerinde, gerek din, basın ya da her türlü yayın konusunda ve gerek toplantılarda herhangi bir dili serbestçe kullanmasına karşı hiçbir sınır konulmayacaktır. Resmi dilin varlığı kuşkusuz olmakla birlikte, Türkçeden başka dil ile konuşan Türk yurttaşlarına yargıçlar önünde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri için gerekli kolaylıklar gösterilecektir."

Kürtleri Türk yurttaşı olarak gösteren Lozan Antlaşması; Müslüman olmayanları dini azınlık olarak ifade ederken, Kürtler azınlık haklarından yoksun bırakmış. Etnik kimliklerini dile getirmeksizin, anadilde eğitim hakkı vermeden mahkemelerde sadece kendi dillerini sözlü

kullanabilmelerini yeterli görmüştür. Bu faşist antlaşmayı çöpe atmanın, Kürdistan statüsünü elde etmenin zamanıdır.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası
İçerik Kategorisi: Tarih
Belge Türü: Orijinal dili
Yayın Türü: Born-digital
Lehçe: Türkçe
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Kurdistan
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | hawarnews.com

Da eklendi: 10-02-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 306****Lozan Antlaşması: Öncesi ve sonrası ile Lozan**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230414153159482273>

Lozan Antlaşması: Öncesi ve sonrası ile Lozan

Lozan Antlaşması tartışması bitmek bilmiyor. On iki Ada, Musul neden çözülemedi, nerede çözüme kavuşturuldu? Lozan'ın ne demek olduğunu öğrenmek için öncesi ve sonrası ile Lozan...
Öncesi ve sonrası ile Lozan

Lozan'ın ne olduğunu anlamakta zorlanan ya da anlamak istemeyen bir kesim olduğu kesin...

Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün karşısında olup ona karşı eleştiride bulunmak son yıllarda bir moda oldu. Sanki onu eleştirince bir yerlerden "point" kazanıyorsun. Onu eleştirmeden, onun manevi şahsiyetine birkaç söz etmeyince bir yerlere gelinmiyor sanki. Bu, alt kesimdeki toplum bireyleri tarafından kabullenir oldu artık...

Lozan'ın ne olduğunu bilmeyen Sevr'i altın madalya gibi zannediyor sanki; ya da Sevr'in içeriğini bilmeyen Lozan'ı bronz madalya zannediyor...

Yok "On iki ada Lozan'da verildi" deniyor, yok efendim "Musul bizim olacakmış da İsmet İnönü'nün başarısızlığı sonucunda Musul'u elimizden almışlar..."

Şu anki konjonktür ne ise o günkü siyasi konjonktür de öyleydi.

Ne demek istiyorum? Bugün, dünyada Türkiye ne kadar söz sahibi? Türk yetkililerin ifade ettikleri ne kadar dünya kamuoyunda geçerli kabul ediliyor?

Bugün, 30 küsur yıldır Türkiye'nin başına çorap ören PKK terör örgütünün kalesi olan Kandil'e neden gidemiyoruz? Bugün Suriye'nin içlerine giren Türkiye, Irak'taki PKK kamplarına neden gidemiyor?

Türk Silahlı Kuvvetlerinin korktuğundan mı güçsüzlüğünden mi? Yok, hayır!

Dünyada söz sahibi olan ülkelere dış geçiremediğimiz için, yani "Büyük abi" olan ABD izin vermediği için!..

İşte, 1900 yılların başından ortasına kadar da "Büyük abi" o dönemde İngiltere'ydi...

Şimdi gelelim Lozan öncesine...

Trablusgarp Savaşı sonrası İtalya ile Osmanlı arasında Uşi Antlaşması (1912) imzalanır. Bu antlaşmada On iki Ada, Yunanistan'ın işgalinden korkulmasından dolayı İtalya'ya geçici bir süreyle bırakılmıştır...

Bu antlaşma bir kenarda kalsın geçelim Sevr'e...

Sevr Antlaşması (1920) ile On iki ada hatta Kaş'a yaklaşık 2 km. uzakta olan Kızılhisar diğer adı Meis olan ada da İtalya'ya bırakıldı...

Sevr'den sonra sıra Lozan'da...

Lozan'a gidecek delege belirleniyor, daha sonra Cumhurbaşkanı olacak Demokrat Parti lideri Celal Bayar da bu delegeler arasındaydı...

Görüşmeler yapılır hatta ilk görüşmede istenilen sonuç alınamayınca Türkiye'ye dönüş yapılır, daha sonra heyet, tekrar görüşme için Lozan'a davet edilir...

Görüşmeler yapılır ve On iki Ada hukuki olarak İtalya'ya bırakılır; ancak daha sonra yani 2.

Dünya Savaşı sonrası 1947 yılında imzalanan Paris Antlaşması ile On iki Ada Yunanistan'ın kontrolüne geçmiştir...

Şimdi deniyor ki efendim işte, "Biz On iki Ada'yı Lozan'da verdik!"

Aslında On iki Ada Uşi Antlaşması ile fiili olarak zaten teslim edilmişti.

Musul konusuna gelince...

Musul, 1916 yılında Sykes-Picot Antlaşması ile Fransa'ya bırakıldı. 1920 yılında da San Remo Konferansı'nda Fransa, o dönemin "Büyük abi" konumunda olan İngiltere'ye Musul'u vermiştir...

Lozan'da Musul sorunu tartışılır, ancak karara bağlanamaz. Tekrar çaba sarf edilir, uğraşılır; ancak o dönemde asker yeni savaştan çıktığı için yeni bir savaş düşünülemezdi hem de o dönemin güçlü İngiltere'sine karşı... Bunun yanında dünya kamuoyu İngiltere'nin ciddi bir destekçisi...

1924 yılında İstanbul Konferansı düzenlenir, sonuç alınamaz! Musul, Milletler Cemiyeti'ne götürülür. Daha sonra komisyon kurulur ve en sonunda Musul, Ankara Antlaşması (1926) ile Irak'a verilir.

Lozan'a hezimet deyip hala o dönemi eleştirmeye çalışanlar var. Yahu kardeşim, dönemin iktidarı 2012 yılında Suriye'de, Emevi Camii'nde namaz kılacağız diyordu. Obama'nın Beyaz Saray'daki beyzbol sopalı fotoğrafı ortaya çıkınca iktidar, bırakın Emevi Camii'ni Türkiye'de nerede namaz kılacağını şaşırıldı!..

O yüzden dünü, bugünün koşulları düşünmek, değerlendirmek, Sevr'i Lozan ile kıyaslamaya benzer![1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://indigodergisi.com>

Da eklendi: 14-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 307****Lozan Antlaşması'nın Kürdistan ve Kürt milleti için doğurduğu sonuçlar**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230328175114478326>

Lozan Antlaşması'nın Kürdistan ve Kürt milleti için doğurduğu sonuçlar Kürdistan ve Kürt milleti olarak oldukça dramatik bir tarihe sahibiz. Kürtler, bağımsızlıklarını, ülkeleri Kürdistan'ı Osmanlı İmparatorluğu ve Safevi İmparatorluğu arasındaki egemenlik ve topraklarını genişletme sömürgeci politikalarının sonucu kaybettiler. İki imparatorluk arasındaki savaş sonucunda Kirmaşan Eyaletinde 17 Mayıs 1639 yılında Kasrı Şirin Antlaşması yapıldı. Bu anlaşmayla iki imparatorluk arasındaki sınırlar çizilirken, karşılıklı sınır güvenliklerine kavuşurken, ülkemiz Kürdistan da ikiye bölündü. Bugün Kürdistan'ın batısı Safevi İmparatorluğunun sınırları içinde kaldı. Halen de kalmaya devam ediyor. Kürdistan'ın bugünkü kuzey, batı, güney parçaları Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde kaldı.

Kürdistan'ın bu ikili bölünmüş statüsü, 20. yüzyılın başlarına kadar devam etti. Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesinden sonra, Kürdistan'ın bu statüsünde olumlu bir değişikliğin olacağıyla ilgili önemli gelişmeler oldu. Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması için önemli adımlar atıldı. Osmanlı İmparatorluğu Sevr Antlaşmasına imza atmamak zorunda kaldı. Sevr Antlaşması, I. Dünya Savaşı sonrasında İtilâf Devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu hükûmeti arasında, 10 Ağustos 1920'de Fransa'nın başkenti Paris'in 3 km batısındaki Sevr (Sèvres) banliyösünde bulunan Seramik Müzesi'nde imzalandı. Sevr Antlaşması 433 maddeden oluşmaktaydı. Sevr Antlaşmasıyla birlikte Kürtler için ufukta bir ışık görüldü. Kürdistan, antlaşmada "Kürt Bölgesi" olarak tanımlandı. Antlaşmanın 62-64. Maddelerinden Kürdistan'la ilgili bir tanımlama yapılmakla kalmadı, Kürdistan'ın bağımsızlığına yol açıldı.

Sevr Antlaşmasında, "Kürt Bölgesi (madde 62-64): İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan bir komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecek" deniyordu. Açıkça antlaşma hükmü okunduğu ve incelendiği zaman görülecektir ki Sevr Antlaşmasına göre önce Kürdistan'da manda yönetimi İngiltere, Fransa, İtalya tarafından oluşturulacak. Kürtlerden yerel bir yönetim ve düzeni tesisi yapılacak. Yerel yönetim ve düzenin tesisinden sonra, bir yılın

sonunda da Kürtler devlet olmak için Milletler Cemiyetine başvuracaklar. Başvurularından sonra da devlet olarak tanınmış olacaklar. Hiç şüphe yok ki, Türk milliyetçileri İttihat Terakkicileri bu gelişme ve Sevr Antlaşmasının tarihi hükümleri telaşlandırdı. Sevr Antlaşmasının ortadan kaldırılması için olağanüstü bir çaba içine girdiler. Sevr Antlaşmasının uygulanmasının engellenmesi için yeni yol arayışının gerekliliğini saptadılar.

Birinci Dünya Savaşından sonra Türk devletinin kuruluşu gündemde olmamasına rağmen, dünya siyasi konjonktürdeki gelişmeler Türklerin lehine dönmeye başladı. Özellikle de Sovyetler Birliği sosyalist sisteminin kuruluşuyla birlikte, Batı dünyası ve Avrupa arayış içine girdi. Sovyetler Birliği "tehlikesine" karşı bir güvenlik gücü oluşturma çabalarını yoğunlaştırdılar. Sevr Antlaşması imzalandığı zaman, Türk milliyetçileri de Batılılara karşı bir hareket içindeydiler. Aynı zamanda Osmanlı inkârı üzerinden bir egemenlik alanı yaratmaya çalışıyorlardı. Türk milliyetçilerinin bu çabasına İngilizler başta olmak üzere Fransa ve diğer Batılı devletler, oluşturulacak yeni Türk yapılanmasını Sovyetler Birliğine karşı bir kalkan ve karakol yapmaya karar verdiler.

Tartışmalı bir "ulusal kurtuluş savaşının" sonucunda 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanıp uygulamaya konulduğunda, Sevr Antlaşması geçerliliğini kaybetti. Lozan Antlaşması, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atılmasında oldukça önemli bir anlaşma olarak görülmektedir. Anlaşma birçok devlet tarafında onaylanmış ve bugün hala geçerliliğini sürdüren en uzun anlaşmalardan birisi kabul edilmektedir. Temelde Lozan Antlaşması İngiltere Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanmıştır. Lozan Antlaşması ile Türk milleti ve cumhuriyeti bir devlet olarak ortaya çıktı. Lozan Antlaşması resmen yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin her ülke tarafında tanınması olarak bilinmektedir. Osmanlı Devleti resmen bu anlaşma ile sona ermiş ve yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri Lozan Antlaşması ile atılmıştır. Anlaşma 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmış ve hayata geçmiştir. Lozan Antlaşması ile birlikte pek çok ülke, Sovyetler Birliğine karşı Türkiye Cumhuriyetini korumaya aldı.

Lozan Antlaşmasından sonra, devlet rejimi, cumhuriyet olarak kabul edildi. Saltanat ise kaldırıldı. Bu nedenle Lozan Antlaşmasının sonuçları Kemalist Türk devleti açısından son derece önemli oldu.

Ne yazık ki Lozan Antlaşması Kürdistan ve Kürt milleti açısından da felakete yol açmıştır. Batılı ülkeler ve özellikle İngiltere ve Fransa bir yandan Kemalist Türk devletinin kuruluşuna destek verirken, diğer yandan da çok güçlü bir devlet olmasını da istemediler. Bu stratejiden Kürdistan ve Kürtlerin payına daha çok parçalanma ve bölünme düştü. Lozan Antlaşması sonucunda, Kasrı Şirin Antlaşmasıyla iki parçaya bölünen Kürdistan ve Kürt milleti, 4 parçaya bölündü. Her parçası dört sömürgeci ırkçı devletlerin egemenliğine terk edildi. Kürdistan'ın kuzeyi (en büyük parça) Türk devletinin egemenliğine bırakıldı.

Kürdistan ve Kürt milletinin bölünmesi, sadece coğrafyayı bölmedi, tarihi, kültürü, sosyal yaşamı, aileleri, milli mücadeleyi böldü. Kürdistan'ın her parçasında halkımız bağlı buldukları sömürgeci merkezlere bağlı olarak şekillendi, evrimleşti. Sömürgeci devletler, Kürdistan parçalarını kendileri için güvenli görmedikleri için, sınırları mayınlarla, tel örgülerle, militarist ordularla çevirdiler, donattılar. Bu durum ve düzenleme, parçalar arasındaki iletişimi, gidiş gelişleri bazı dönemlerde olanaksız hale getirdi. Doğal bu durum, bir yabancılaşmaya yol açtı. Kürdistan'ın bölünmüşlüğü, Kürtlerde milli şuurun bütünlüklü ve güçlü gelişmesini engelledi. Kürdistan'ın bölünmüşlüğü, bütünlüklü bir milli kurtuluş hareketinin örgütlenmesini de doğal olarak engelledi. Bunun sonucu olarak bir parçada gelişen bir hareket, diğer parçalarla

bütünleşemedi, bütün parçaların zamanında ve milli kurtuluş ruhuna uygun desteğini alamadı.

Bu bölünmüşlük, sömürgeci devletler arasında doğal bir dayanışma ve ittifak yarattı. Sömürgeci devletlere, herhangi bir Kürdistan parçasından gelişen milli kurtuluş hareketini, kendi varlıklarına yönelik tehlikeli hareketler olarak nitelendirerek, birlikte müdahale etme, harekete geçme fırsatını verdi. Kürdistan'ın herhangi bir parçasında oluşan milli Kürt statüsünün, rol model rolünü oynayacağını düşünerek, ortak müdahaleler yapıyorlar.

11 Mart 1970'te Irak faşist rejimi, Eylül Devrimi sonucu Kürdistan'da otonominin oluşmasına imza atınca, diğer sömürgeci devletler önce bu antlaşmayı engellemek ve daha sonra anlaşmanın hayata geçmesinin önüne geçmek için ittifak ettiler. Son tahlilde de Cezayir Antlaşmasıyla dört sömürgeci devletin isteği yerine geldi. Sömürgeci devletlerin aynı ittifakı, Kürdistan Bağımsızlık Referandumu sırasında ve sonrasında da gündeme geldi. Sömürgeci (emperyal) devletler ve onların yerli işbirlikçisi siyasi elitler Kerkük'ün işgali için harekete geçti, sonuçta da başarılı oldular. Bundan dolayı tüm Kürtler, Lozan Antlaşmasına karşı mücadele etmelidirler. Lozan Antlaşmasının ortadan kalkması için çalışmalıdırlar. Lozan Antlaşmasının ortadan kalkması demek, Kürdistan'ın birliğinin ve bağımsızlığının sağlanması demektir.[1] İbrahim Güçlü

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.kurdistan24.net>

Da eklendi: 28-03-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 308****LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 Temmuz 1923)**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230424192324485232>

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 Temmuz 1923)

- M.Kemal görüşme için İzmir'i teklif etmiştir.
- Uluslararası antlaşmalara göre barış antlaşmaları tarafsız bir ülkede yapılması gerektiğinden bu isteğini İtilaf Devletleri kabul etmemiş ve Lozan görüşme yeri olarak kararlaştırılmıştır.
- Görüşmelere TBMM, İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya ve Japonya katılmıştır.
- Türk Devleti'ni temsilen İsmet Paşa gitmiştir.
- Boğazlarla ilgili görüşmelere SSCB ve Bulgaristan da dahil olmuş, ABD ise gözlemci olarak katılmıştır.
- Görüşmeler 20 Kasım 1922'de başlamıştır.
- TBMM, iki konuda kesinlikle taviz verilmemesini istemiştir, Kapitülasyonlar ve Ermeni yurdu. 4 Şubat 1923'te görüşmeler kesilmiştir. Buna neden olan anlaşmazlıklar şunlardır:
 1. Boğazlar Sorunu
 2. Kapitülasyonlar (en çok tartışılan konudur)
 3. Musul-Kerkük
 4. Osmanlı Devleti'nin Borçları

Hayim Naum Efendi'nin arabuluculuk faaliyetleri sonucu karşılıklı verilen tavizler sonucu 23 Nisan 1923'te görüşmeler tekrar başlamıştır.

24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır.

Lozan Barış Antlaşması'nın Maddeleri

- Suriye Sınırı, 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Antlaşması ile belirlendiği şekilde kabul edilmiştir.
 - Irak Sınırı, Irak sınırının ileride İngiltere ve TBMM arasında yapılacak bir görüşme ile belirlenmesine karar verilmiştir.
 - Yunanistan Sınırı, Mudanya Antlaşması'nda olduğu gibi kabul edilmiş, ancak savaş tazminatı olarak Yunanistan Karaağaç'ı Türkiye'ye bırakmıştır.
 - Sovyet Sınırı, Gümrü, Moskova ve Kars Antlaşması ile belirlendiği gibi kalmıştır.
 - Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurulmasından vazgeçilmiştir.
 - Kapitülasyonlar kesin olarak kaldırılmıştır.
 - Adalar'dan,
 - Bozcaada ve Gökçeada Türk Devleti'ne,
 - Oniki Adalar İtalyanlar'a,
 - Diğer adalar ise Yunanistan'a bırakılmıştır.
 - Türk Devleti'nin sınırları içindeki Yabancı Okullar Türk kanunlarına uyacaklar, okulların öğrenimini Türk Devleti düzenleyecektir.
 - Fener Rum Patrikhanesi'nin yabancı kiliselerle ilişki kurmaması şartı ile Türkiye'de kalması kabul edilmiştir.
 - Azınlıklara verilen ayrıcalıklar kaldırılmış, tüm azınlıklar Türk vatandaşı kabul edilmiştir. İstanbul'daki Rumlar hariç diğer yerlerdeki Rumlar'ın Yunanistan'a gönderilmesine, Batı Trakya hariç diğer yerlerdeki Türkler'in de Türkiye'ye gönderilmesine karar verilmiştir.
- Boğazlar Sorunu ise şu şekilde halledilmiştir:
1. Boğazların idaresi başkanlığını Türkler'in yapacağı bir komisyona bırakılmıştır.
 2. Boğazların iki tarafında da 20 km'lik alanın askerden arındırılması kararlaştırılmış, buna

rağmen olağanüstü bir durum olduğunda Türk tarafının boğazlara asker sokabilmesine izin verilmiştir.

3. Ticaret gemileri boğazlardan serbestçe geçebilecek, savaş gemilerine ise tonaj sınırlaması getirilecektir.

4. İşgal güçleri İstanbul'u bir buçuk ay içinde boşaltacaklardır.

Borçlar şu şekilde halledilmiştir:

1. Duyûn-u Umûmiye İdaresi kaldırılmıştır.

2. Osmanlı Devleti'nden ayrılan devletlere Osmanlı borçlarından hisse verilmiştir.

3. Osmanlı borçlarının büyük bir bölümünü TBMM ödemeyi kabul etmiştir.

4. Borçların Türk Lirası ve taksitler halinde ödenmesi karara bağlanmıştır.

Lozan Barış Antlaşması'nın Önemi

- Yeni Türk Devleti ve Misâk-ı Millî, düşmanlarımız tarafından resmen kabul edilmiştir.

- Askerî zaferler siyâsi zaferle sonuçlanmıştır.

- Türkiye savaş tazminatı ödememiştir.

- Kapitülasyonlar kesin olarak kaldırılmıştır.

- Ülke sınırları Irak sınırı hariç belli olmuştur.

- Türkiye açısından I.Dünya Savaşı sona ermiştir.

- Azınlıkların Türk vatandaşı sayılması ile dış güçlerin işlerimize karışması önlenmiştir.

- Millî Mücadele hareketi, bağımsızlık için uğraşan diğer milletlere de bir örnek olmuştur.

- Antlaşma, I.TBMM tarafından imzalanmış, II.TBMM tarafından onaylanmıştır.

Lozan Antlaşması'ndan Kalan Problemler

- Boğazlar Komisyonu milli egemenliğimizi kısıtlayan bir unsur olmuştur.

- Boğazlar Komisyonu Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile kaldırılmıştır.

- Musul alınamamış ve Irak sınırı kesinlik kazanmamıştır.

- Musul, Ankara Antlaşması ile Irak'a bırakılmıştır. (5 Haziran 1926)

- Ege Adaları ve Batı Trakya sorunu halledilmiş, fakat daha sonraki yıllarda yine sorun haline dönüşmüştür.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: coğrafya

İçerik Kategorisi: Tarih

Belge Türü: Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital

Lehçe: Türkçe

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Türkiye

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.msxlabs.org/forum/turkiye-cumhuriyeti/18834-lozan-antlasmasi.html>

Da eklendi: 24-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 309****Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230414145555482258>

Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923)

Lozan Barış Antlaşması ve Saltanatın Kaldırılması

Mudanya Ateşkes Anlaşması'ndan sonra barış konferansı için hazırlıklar başladı. Bunun üzerine İstanbul Hükümeti, TBMM Hükümeti'nin yanında görüşmelere katılmak istediğini bildirdi. Türk milletinin büyük fedakarlıklarla kazanmış olduğu zafere, İstanbul Hükümeti'nin sahip çıkmak istemesi ve İtilaf Devletleri'nin 27 Ekim 1922'de Ankara ve İstanbul Hükümetlerini Lozan Konferansı'na çağırmaları, M. Kemal Paşa'ya saltanatın kaldırılması konusunda büyük bir fırsat verdi.

Meclisteki görüşmeler 1 Kasım'a kadar sürdü. M. Kemal Paşa, padişahlıkla halifeliğin birbirinden ayırıp siyasi iktidarı temsil eden saltanatın kaldırılması, halifeliğin ise devam etmesi şeklinde bir çözüm yolu buldu. Mecliste yapılan oylama ile 1 Kasım 1922 tarihinde saltanatın kaldırılması kararlaştırıldı. Böylece Lozan Konferansı'nda Türkiye'yi TBMM Hükümetinin temsil etmesi sağlandı ve İtilaf Devletlerinin ikilik çıkarma planları sonuçsuz kaldı.

Lozan Barış Konferansının Toplanması

Milli mücadelenin zaferle sonuçlanmasından sonra yapılan Mudanya Mütarekesi görüşmeleri sırasında 27 Ekim 1922 tarihinde İsviçre'nin Lozan kentinde bir barış Konferansı düzenlenmesi gündeme gelmişti. Türk tarafı ise Yunanlıların yaptığı tahribatın yakından görülebilmesini sağlamak amacıyla konferansın İzmir'de toplanmasını talep etmişlerdi. Ancak bu öneri İtilaf Devletleri tarafından reddedilmişti. Konferansın Lozan'da toplanacağı belli olduktan sonra ilgili devletlerin temsilcileri burada toplanmaya başladı.

Lozan Barış Konferansı Türk Heyeti

Lozan Barış Konferansında Türkiye'yi İsmet Paşa liderliğinde Dr. Rıza Nur ve Hasan Saka'dan oluşan bir heyet temsil etmiştir.

Barış Konferansına Katılan Devletler

Konferansı toplayan devletler: İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya.

Bütün görüşmelere davet edilen devletler: Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya, ABD., (ABD, gözlemci sıfatı ile görüşmelere katılmıştır).

Rusya, Boğazlar rejimi için Bulgaristan ise Boğazlar ve Trakya sınırı için görüşmelere katılmıştır. Ticaret ve yerleşme gibi belirli konularda görüşmelere davet edilen diğer iki ülke ise Belçika ve Portekiz olmuştur.

Bütün bu devletlerin karşısında sadece Türkiye vardı. Lozan Barış Konferansında Türkiye'yi destekleyen hiçbir devlet yoktu.

20 Kasım 1922'de başlayan Konferansta İsmet Paşa, söz alarak Misak-ı Milli kararlarından taviz verilmeyeceğini, Türkiye'nin tam bağımsızlığını sağlamakta kararlı olduğunu belirtmişti. Nitekim TBMM, Lozan'a gönderilen heyete, iki önemli konuda taviz verilmemesini tebliğ etmişti.

Lozan Barış Konferansında Taviz Verilmeyecek Konular

1-Kapitülasyonların kaldırılması,

2-Doğu Anadolu'da bir Ermenistan kurulmasının asla kabul edilmemesi,

Konferansın ilk günkü görüşmeleri çok çetin geçti. Bu görüşmelerde başta İngiltere ve Fransa olmak üzere Sevr Antlaşmasından vazgeçmekte olan devletlerin Doğu sorununun çözümü

sırasında en fazla payı almaya yönelik yeni bir strateji gerçekleştirecekleri yönündeydi. Asıl mücadele Türkiye ile İngiltere arasında cereyan etti.

İngiltere, Musul ve Boğazların statüsü, Fransa, borçlar meselesi ve kapitülasyonlar, İtalyanlar ise Ege adalarının geleceği ve kabotaj konularına ağırlık veriyorlardı.

İtilaf devletlerinin bu tutumu, Türkiye'deki bir asırlık yarı sömürge düzeninin devamında ısrar ettiklerini gösteriyordu. Nitekim konferans süresince Türkiye'nin en masum talepleri olan tam bağımsızlık ve misak-ı milli sınırlarının kabulü bile taraftar bulmuyordu. Diğer taraftan görüşmelerde Türkiye'den yana görünen Sovyet Rusya'nın asıl amacı ise Boğazların kendi çıkarlarına göre düzenlenmesini sağlamaktı.

Lozan Konferansı'nda sadece Türk-Yunan Savaşı'nın sonuçları görüşülmeyecek, yüzlerce yıllık "Doğu Sorunu (Şark Meselesi)" çözüme kavuşturulacaktı. Burada ele alınan meseleler yüzyılların birikimi olduğu için halledilmesi pek kolay konular değildi. Kapitülasyonlar, devlet borçları, azınlıklar vs yıllarca ertelenmiş ve çözümü bu güne kalmıştı. İtilaf Devletleri, ilk aşamada Sevr Antlaşmasını gündeme getirmemişlerdi. Ancak yine de masadan karlı ayrılmak ve esasen Sevr odaklı bir sonuca ulaşmak niyetinde oldukları, her hallerinden anlaşılıyordu. Zira Türk tarafına ilk dönem görüşmelerinde kabul ettirilmeye çalışılan taslak metinlerin içerikleri bunu açıkça ortaya koymaktaydı.

Konferansta gündeme gelen en temel konularda bile İtilaf Devletleri kendi politikalarını dayatıyorlardı. Şark Meselesi'nin çözümü için Lozan'ı adres gösterenler asırların biriktirdiği sorunları burada yine kendi isteklerine göre çözüme kavuşturmak istiyordu.

İtilaf Devletlerinin hala Sevr antlaşmasını esas almak yönündeki ısrarları görüşmeleri zora soktu. Barış görüşmeleri İtilaf Devletlerinin kabul edilemez taleplerinde ısrarcı olmaları yüzünden 4 Şubat 1923'te kesildi.

Görüşmelerin kesilmesine neden olan anlaşmazlıklar maddeler halinde:

Kapitülasyonlar Sorunu: TBMM kapitülasyonların kaldırılmasını, İtilaf Devletleri ise devam etmesini istiyordu.

Osmanlı Borçları: İtilaf Devletleri, Osmanlı Borçlarını tamamen TBMM'ye ödetmek istiyorlardı.

Musul-Kerkük Sorunu: TBMM, Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer alan Musul ve Kerkük'ün derhal boşaltılmasını isterken, İngilizler buna yanaşmadılar.

Boğazlar Sorunu: TBMM, Boğazların kendi hakimiyetine verilmesini talep etmiş, İtilaf Devletleri ise Sevr'de olduğu gibi Boğazlar Komisyonu kurulmasını şart koşmuşlardır.

Türkiye, Lozan Barış Konferansının kesintiye uğraması üzerine Misak-Millî'yi gerçekleştirmek hususundaki kararlılığını göstermek amacıyla askeri hazırlıklara başlamış ve kuvvetlerini Boğazlara kaydırmıştı. TBMM, her ne kadar savaş için hazırlık yapmış ise de savaşı son çare olarak görüyordu. İtilaf Devletlerinin ise bu dönemde TBMM ile tekrar savaşa girme ihtimalleri oldukça zayıftı.

Diğer taraftan Türk heyetinin yurda dönüşünden sonra Lozan Barış Konferansının bu ilk dönemi Büyük Millet Meclisi'nde sert ve hararetli tartışmalara sebep olmuştur. Türk tarafının bu kararlı tutumu ve savaş hazırlıklarında bulunması bazı devletleri rahatsız etmişti. Bu devletlerin sorunu barışçıl olarak çözmek amacıyla başlattıkları girişimleri üzerine 23 Nisan 1923'te görüşmeler yeniden başladı.

Sonuçta iki dönem halinde olmak üzere toplam 8 ay süren konferans sonunda 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalandı. TBMM., Lozan Barış Antlaşması ve eklerini 23 Ağustos 1923 tarihinde onaylamıştır.

Lozan Barış Antlaşması (Farklı Kaynaktan)

Saltanatın kaldırılmasıyla ülkedeki iki başlı yönetime son verildi. Lozan Barış Konferansı'nda Türkiye'yi sadece TBMM Hükümeti temsil edecekti. Bu amaçla vakit kaybetmeden Lozan'a gidecek heyet belirlendi. Dışişleri Bakanlığına getirilen İsmet Paşa başkanlığında, Doktor Rıza Bey ve Hasan Bey'den oluşan üç kişilik heyet TBMM tarafından onaylandı. Heyete yardımcı olmak üzere bir danışmanlar kurulu oluşturuldu.

TBMM'de yapılan toplantıda milletvekilleri barış konferansında heyetin izleyeceği yolla ilgili birtakım uyarılarda bulundu ve şu konularda ödün verilmemesini istedi: Misakımillî sınırlarının korunması, kapitülasyonların kaldırılması, Anadolu'da bir Ermeni devleti kurulmaması. Lozan Barış Konferansı, 20 Kasım 1922'de yapılan açılış toplantısı ile başladı. İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcileri aralarında görüşerek konferansta ortak hareket etmeyi kararlaştırdılar. Açılış programı gereğince ev sahibi olarak İsviçre Konfederasyonu Başkanı Haab (Hep) ve İtilaf Devletleri adına da İngiltere temsilcisi Lord Curzon (Kurzon) konuşma yaptı. İsmet Paşa, kendisinin de taraflardan birini temsil ettiğini belirterek konuşma yapma hakkının olduğunu vurguladı. Bunun üzerine konuşma hakkı elde eden İsmet İnönü, Türkiye'nin yıllar boyu çektiği sıkıntıları aşağıdaki sözlerle dile getirdi:

"Bu dakikada bile hâlâ bir milyondan fazla masum Türk, Küçük Asya ovalarında ve yaylalarında evsiz, ekmeksiz ... dolaşiyor. Efendiler, çok ıstırap çektik, çok kan akıttık... Bütün uygar uluslar gibi özgürlük ve bağımsızlık istiyoruz."

Lozan Konferansı'nın kuralları saptanırken konferans dili olarak İtilaf Devletleri, İngilizce ve Fransızca konuşulmasına karar verince İsmet Paşa aşağıdaki alıntıda görüleceği gibi itiraz etti ve itirazını kabul ettirdi:

"'Bir de Türkçe konuşulacak!' dedi. Büyük bir tartışma başladı ama kimse Türk başdelegesine söz geçiremedi. Nihayet, 'gerekirse İsmet Paşa Türkçe konuşabilir.' diye bir madde eklendi."

Heyet başkanı İsmet İnönü, konferansta, Türk halkının haklarını savunma konusundaki kararlığını şu sözlerle vurgulamıştır:

"Biz Mondros'tan değil, Mudanya'dan geliyoruz."

Yaklaşık iki ay süren görüşmelerden sonra İtilaf Devletleri'nin temsilcileri, 31 Ocak 1923'te "Türkiye'nin imzalayacağı en iyi antlaşma budur." diyerek Türk heyetine Sevr Antlaşması'nın yumuşatılmış biçimi olan bir barış tasarısı verdi. Bu tasarının bütün olarak kabul edilmesini veya reddedilmesini istedi.

"Geçmişteki savsaklamalarla, yanlışlıklarla hiçbir ilgimiz yokken, yüzyılların birikmiş hesaplarının bizden sorulmaması gerekirken, bu konuda da dünya ile karşı karşıya kalmak bize düşmüştü."

Yukarıdaki alıntıda görüldüğü üzere, Atatürk bu teklifi yüzyılların hesaplaşması olarak değerlendirdi. İsmet Paşa "Memleketimi esarete mahkum eden bir belgeye imza koyamam." diyerek bir mektupla İtilaf Devletleri'ne yanıt verdi. Mektupta, üzerinde uzlaşılan konuların imzalanarak barış yapılmasını, uzlaşılamayan konular üzerinde ayrıca görüşülebileceğini söyledi. Türk heyetinin bu önerisi dikkate alınmadı. Lord Curzon İngiltere'ye, Türk heyeti Ankara'ya döndü. 4 Şubat 1923'te Lozan Barış Konferansı görüşmeleri kesilmiş oldu.

23 Nisan 1923'te barış görüşmeleri tekrar başladı. İngiltere ve Fransa'nın temsilcileri değişmişti. Özellikle ekonomik konular ve Musul sorunu üzerinde yaşanan tartışmalar barışın imzalanmasını geciktiriyordu. Ekonomik konular antlaşmayla çözüldü. Musul ve Türk-Irak sınırı sorunu, Türkiye ile İngiltere arasında yapılması kararlaştırılan ikili görüşmeler sonrasında çözülmek üzere ertelendi. Böylelikle 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalandı. Antlaşma, 23 Ağustos 1923'te de TBMM'de onaylandı. 6 Ekim 1923'te İtilaf Devletleri'ne ait son askerler halkın sevinç gösterileri arasında İstanbul'dan ayrıldı.

Aşağıda görüldüğü gibi Atatürk, Lozan Antlaşması'nı Türk ulusunun yok edilme girişiminin engellenmesi olarak değerlendirmiştir.

"Bu antlaşma, Türk ulusuna karşı yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Anlaşması'yla tamamlandığı sanılmış büyük bir yok etme eyleminin çökertilmesini anlatan bir belgedir. Osmanlı tarihinde benzeri bulunmayan bir siyasi zaferin eseridir." [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.tarihbilimi.gen.tr>

Da eklendi: 14-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 310

LOZAN BARIŞ KONFERANSI SÜRECİNDE İÇ VE DIŞ KAMUOYU OLUŞTURMAYA YÖNELİK FAALİYETLER

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221112084828444836>

LOZAN BARIŞ KONFERANSI SÜRECİNDE İÇ VE DIŞ KAMUOYU OLUŞTURMAYA YÖNELİK FAALİYETLER

Sezai Kürşat ÖKTE

Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Tarih

İçerik Kategorisi: siyasi

Belge Türü: Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Türkiye

Özerk: France

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | [academia.edu](https://www.academia.edu)

Da eklendi: 12-11-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 311****Lozan ve Sevr karşılaştırılması kısa özet konu anlatımı**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230419180930483737>

Lozan ve Sevr karşılaştırılması kısa özet konu anlatımı

İşte tarihe geçen ve Türkiye açısından büyük önem arzeden Lozan ve Sevr anlaşmalarının karşılaştırılması kısaca özet konu anlatımı:

LOZAN VE SEVR ANLAŞMALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Tarihi boyunca pek çok devlet ve milletle savaş halinde bulunmuş olan Türk milletinin mazisinde imzalamış olduğu sayısız anlaşmalar olduğu bir gerçektir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulması ve yüzyıllardan beri süre gelen pek çok devlet geleneğinin bırakılarak demokratik ve laik bir cumhuriyetin kurulması açısından tarihimizde Sevr ve Lozan anlaşmalarının yeri ayrıdır. Bu iki anlaşmanın karşılaştırmasını yaparken ise vücuda geldikleri dönemlerdeki ortamı kısaca incelemekte fayda vardır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Doğu sorununun (Osmanlı devletinin nasıl paylaşılacağı sorunu) nasıl çözüleceği, İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasındaki gizli antlaşmalarla çözülmüştü. Geriye dünya savaşından sonra yenik devletlere ve tabi Osmanlı İmparatorluğuna bu çözümlü dikte ettirmek kalıyordu. Sonuç olarak çeşitli tarihlerde İtilaf devletleri ile yenik sayılan devletler arasında barış anlaşmaları imzalandı. Almanya ile Versailles, Avusturya ile Saint-Germain, Bulgaristan ile Neuilly, Macaristan ile Trianon ve Osmanlı Devleti ile de Sevr anlaşmaları imzalandı.

Dünya savaşının galip devletleri, Ankara'da kurulan Milli Hükümeti ve O'nun milli siyasetini kabul etmiyorlar ve O'nu meşru saydıkları Padişah hükümetine karşı bir asi gibi görüyorlar ve Milli Hükümeti yok etmek için gerek Yunanlılara gerekse Padişah Hükümetine her türlü yardımı yapıyorlardı. (Eroğlu 1982, 210) Sevr anlaşmasının ana hatları 1920 de San Remo konferansında kararlaştırılmış ve 11 Mayıs 1920 de Osmanlı hükümetine teslim edilmişti. ' Sevr anlaşması pek insafsızdı ve Türkiye'yi, en zengin illerini ilhak eden devletlerin ve ulusların insafına dayanarak yaşayabilecek, çaresiz, kötürüm ve gölge bir devlet halinde bırakacaktı. Yenilmiş Almanya'ya empoze edilende çok daha ağırdı ve Türkiye'de bir ulusal yas günüyle karşılandı.' (Lewis 1988, 246)

Bu sırada anlaşmanın zorla kabulünü sağlamak amacıyla iki koldan Anadolu'nun içlerine doğru ilerliyordu. Sevr tasarısının idam hükmü Paris'e giden Osmanlı devletinin heyet başkanı Tefik Paşa'nın sadrazam Damat Ferit Paşa'ya yazdığı mektupta da açıkça belirtilmektedir: ' Teklif edilen barış şartları, Osmanlı Devletinin dağılmasından ve Padişahın hukuki mukaddeslerinin imhasından, başka bir şeyi kapsamadığından, mevcudiyeti devletin temini muhafaza muahedename temel hükümlerinin bütünü ile tadiline muvafıktır.' (Eroğlu 1982, 211) Buna rağmen, Vahdetin'in başkanlığında toplanan Şura-yı Saltanat 22 Temmuz 1920'de 'zayıf bir mevcudiyet, mahva tercih edilmeye değer' diyerek anlaşmanın onaylanmasını kabul etmişti.

Bütün bunlar olurken Anadolu'da Büyük Millet Meclisi kurulmuş be çalışmalarına devam etmekteydi. Bu meclis 19 Ağustos 1920 tarihli toplantısında ise Sevr anlaşmasını imzalayanları ve Şura-yı Saltanatta bulunanları vatan haini ilan etmiş ve anlaşmanın Büyük Millet Meclisi Hükümetini hiçbir surette bağlamayacağını açıklamıştı. Sevr anlaşmasından hemen sonra Fransa, İngiltere, ve İtalya Osmanlı Devletine bırakılan toprak parçasını ayrı ayrı nüfuz bölgelerine parçalamayı öngören bir anlaşma yapmışlardı.

Sevr barış anlaşmasının Osmanlı Hükümeti tarafından imzalanması, Anadolu'da Milli Mücadele

azmini kuvvetlendirmiş, o günlerde Mustafa Kemal Paşa'nın ifade ettiği üzere, ' İdamımıza hükmeden düşmanlarımıza daha azimkârane ve daha kuvvetli mukavemet çareleri düşünmek' gerekmişti. (Eroğlu 1982, 213)

Sevr barış anlaşması bu şekilde imza edilirken, Lozan anlaşması ise apayrı şartlarda ortaya çıkmıştı. Çünkü bu sefer İtilaf devletlerinin karşısında kendini ve tahtını korumaya çalışan bir Padişah Hükümeti değil, verdiği kurtuluş savaşını destanlar yazarak kazanmış ve bağımsız bir Türkiye kurmak için and içmiş bir Büyük Millet Meclisi Hükümeti vardı.

Lozan barış görüşmelerine bir tarafta Türkiye diğer tarafta da İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya katılmıştı. Türkiye'nin isteği üzerine boğazlarla ilgili görüşmeleri izlemek üzere Sovyet Rusya, Ukrayna ve Gürcistan da davet edilmişlerdi. Açıkçası bütün doğu meselesi, Konferansın ağırlık merkezini teşkil ediyordu. Lozan'da müttefik devlet temsilcileri bir iki hafta zarfında bir barış anlaşmasının hazırlanabileceğini ümit ediyorlardı. Ancak İsmet Paşa'nın Türk çıkarlarını ısrarla savunması karşısında görüşmeler sekiz ay devam etmiştir. (Gönlübol, Sar 1987, 49) Görüşmelerin uzun sürmesinin nedenleri

1. Türkiye'nin her medeni millet gibi kayıtsız ve şartsız bir bağımsızlık istemesine karşın, müttefiklerin yüzyıllardır süregelen alışkanlıklarını devam ettirmek istemeleri
2. Türkiye'nin yeni barış düzenini milletler arası hukukun ilkelerine dayandırmaya çalışmasına karşın, Batılı devletlerin daha önce Osmanlı Hükümeti ile imzaladıkları Sevr anlaşmasının hükümlerini uygulamaya çalışmaları
3. Türkiye'nin kendini bağımsızlığı için savaşmış ve bu savaşında da başarıya ulaşmış bir devlet olarak görmesine karşın, Müttefik devletlerin Türkiye'yi kendilerine karşı yenilmiş sadece Yunanistan karşısında zafer kazanmış olarak göstermek istemeleri şeklinde sayılabilir. Konferansta İngiltere özellikle Musul ve Boğazların statüsü; Fransa özellikle borçlar, kapitülasyonlar ve imtiyazlar üzerinde durmuşlardır.

Sonunda Lozan anlaşması 16 adet sözleşme, protokol, beyanname, ile bir de nihai senetten ibaret olacak şekilde 24 Temmuz 1923 te imzalanmıştır. Böylece Lozan anlaşması Türk milletinin Kurtuluş savaşı sonunda hayati haklarını ve emellerini gerçekleştirdiği bir eser olarak tarihe geçmiştir.

Lozan ve Sevr anlaşmalarını değerlendirdiğimizde, Lozan anlaşmasının özellikle Sevr anlaşmasına göre, aynı zamanda Dünya Savaşından yenik çıkan diğer devletlerle imzalanan barış anlaşmalarına göre önemli şekil ve içerik farklılıkları içerdiği görülecektir. Bu farklar Prof. Dr. Hazma EROĞLU' nun kitabında şöyle ifade edilmektedir:

Birinci Dünya Savaşına son veren barış anlaşmaları, galip devletler tarafından hazırlanmış ve mağlup devletlere zorla dikte ettirilmiştir. Lozan anlaşması ise devletlerin eşitliği prensibine saygı esasına göre hazırlanmış, karşılıklı anlaşma ve uzlaşma yolu ile barışa varılmıştır. Diğer barış anlaşmalarının hepsinin başında Milletler Cemiyeti Misakı yer almıştır. Lozan anlaşmasında ise yer almamakta ve Lozan Anlaşması şekil bakımından diğer anlaşmalardan ayrılmaktadır.

Harpten sonraki barış anlaşmalarında harp tamirati, mağlup devletler için ağır bir yük teşkil etmiştir. Lozan Barış anlaşmasında böyle ağır bir yüke yer verilmemiştir.

Harp sonrası barış anlaşmalarında, mağlup devletler, savunma haklarından ya tamamen mahrum kalmışlar ya da bu hakları geniş ölçüde tahdit edilmiştir. Lozan'da genel anlamda istiklal ve hakimiyeti kısıtlayacak bir hükme yer verilmemiştir.

Harbe son veren anlaşmalarda, iktisadi ve ticari hususlara sınırlayıcı hükümler yer almaktadır. Lozan'da buna benzer hükümler mevcut değildir.

Harp sonrası barış anlaşmalarında galip devletlerle mağlup devletler arasında harpten önce akdedilen anlaşmalardan hangisinin yeniden yürürlüğe girmesi hususunda galip devletlerin seçim hakkı vardır. Lozan barış anlaşması ile, yeni Türkiye, Harpten önceki mukavelelerden doğan bütün yükümlülüklerinden kurtulmuştur.

Özellikle çağımızda arzettiği önem bakımından, Birinci Dünya Savaşında sonra imzalanan hiçbir barış anlaşmasının yaşamadığı, Lozan Barış Anlaşmasının ise akitler arasında hala makbul ve muteber olduğu, koruduğu hukuki ve siyasi düzenin devam ettiği dikkati çekmektedir. (Eroğlu 1982, 260, 261)

Yukarıdaki maddeler Lozan ile Sevr anlaşmaları arasındaki temel farkları ortaya koymaktadırlar. Bu farklar iki anlaşmanın imzalandığı şartların ne kadar farklı olduğunu bize göstermektedir. Sevr Anlaşması kendini ve tahtını korumak maksadıyla esir olarak dahi yaşamaya razı olan bir hükümet tarafından zor şartlar altında imzalanmıştır. Millet tarafından kabul görmeyen bu anlaşma zorlu bir kurtuluş savaşı sonrasında, esaret yerine ölümü göze almış insanlar tarafından geçersiz kılınmış ve Lozan anlaşması bütün batılı devletlerle imzalanmıştır.

Sevr ve Lozan anlaşmalarında değişik şekillerde düzenlenen önemli konuları sınırlar meselesi, azınlıklar, kapitülasyonlar, harp tamirati ve borçlar meselesi ve boğazlar sorunu olarak özetleyebiliriz Bizde Lozan ve Sevr anlaşmalarının karşılaştırmasını bu başlıklar altında yapacağız.

A. Sınırlar Meselesi:

1. Sevr Anlaşmasında sınırlar: Gerileme ve çöküş döneminde her geçen gün toprak kaybeden Osmanlı İmparatorluğu bir mağlup devlet olarak imzaladığı Sevr anlaşmasında topraklarının hemen tamamını kaybediyor, elinde kalan bir avuç toprak parçasında da esir denebilecek şartlar altında yaşamaya mecbur bırakılıyordu. Buna göre sınırlarımız:

aa. İzmir ve etrafındaki toprakların önemli bir kısmı Yunanistan'ın kontrolüne bırakılıyordu. Bu işlem ise anlaşmanın 69ncü maddesinde şöyle açıklanmaktaydı: 'İzmir kenti ve 66ncı maddede tanımlanan topraklar Türk egemenliği altında kalmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye İzmir kenti ile sözü edilen topraklar üzerindeki egemenlik haklarının kullanımını Yunanistan'a devretmektedir. Bu egemenliğin işareti olmak üzere, Türk bayrağı kentin dışındaki bir kaleye sürekli çekili kalacaktır. Bu kale başlıca Müttefik devletlerce seçilecektir.' (Parla 1987, 309 Md. 66)

Kaldı ki İzmir ve havalisi ile ilgili emeller bu madde ile bitmiyordu. 83ncü maddede İzmir'in bir Yunan toprağı olması tamamen sağlanıyordu. Buna göre: 'İşbu anlaşmanın yürürlüğe girişinden beş yıllık bir süre geçtikten sonra, 72nci maddede öngörülen yerel parlamento, oyçokluğuna dayanan bir kararla, Milletler Cemiyeti Konseyinden, İzmir kentiyile 66ncı maddedeki toprakların kesin olarak Yunanistan krallığına bağlanmasını isteyebilecektir. Konsey kendi göstereceği koşullar içinde, daha önce bir halk oylaması yapılmasını isteyebilir.

Sözü geçen bağlanma bir önceki fıkranın uygulanması sonucu gerçekleşecek olursa, 69ncü maddede sözü edilen, Türkiye'nin egemenlik hakkı sona erecektir. O zaman Türkiye, İzmir kenti ile 66ncü maddede tanımlanan topraklar üzerindeki haklarından ve sıfatlarından, Yunanistan yararına vazgeçeceğini şimdiden bildirir.' (Parla 1987, 311, 312 Md. 83)

Görülüyor ki İzmir ve civarının Yunanistan'a verilebilmesi için her şey yapılmış ve iş anlaşmanın imzalanmasıyla sona ermişti.

bb. Güney sınırlarımız ise kısaca şöyle belirlenmişti: Mardin Urfa, Gaziantep, Amanos dağları ve Osmaniye'nin kuzeyinden geçmekte ve bu sınırın güneyi Fransa'ya bırakılmaktaydı. Böylece buralarda bir Kürdistan kurulabilecekti. Kürt devleti ile ilgili madde anlaşmada şöyle yer almaktaydı: 'Fırat'ın doğusunda kalan, ileride saptanacak Ermenistan'ın güney sınırının güneyinde ve 27nci maddenin II/2 ve 3ncü fıkralarında tanımlanan Suriye ve Irak ile Türkiye sınırı kuzeyinde, Kürtlerin sayıca üstün bulunduğu bölgelerin yere özerkliği için, işbu anlaşmanın

yürürlüğe konulmasından başlayarak altı ay içinde, İstanbul'da toplanan ve İngiliz, Fransız ve İtalyan hükümetlerinden her birinin atadığı üç üyeden oluşan komisyon bir plan taslağı hazırlayacaktır. Herhangi bir sorunda oybirliği oluşmazsa, Sorun komisyon üyelerince kendi hükümetlerine götürülecektir. Bu plan, Süryani-Geldaniler ile, bölgelerin içindeki öteki etnik ve dinsel azınlıkların korunmasına ilişkin tam güvencelerde kapsayacaktır. Bu amaçla İngiliz, Fransız, İtalyan- İran'lı ve Kürt temsilcilerden oluşan bir Komisyon incelemelerde bulunmak ve işbu anlaşmaya göre Türkiye sınırının İran sınırı ile birleştiği yerlerde Türkiye sınırında yapılması gerekebilecek düzeltmeleri kararlaştırmak üzere bu bölgeleri ziyaret edecektir.' (Parla 1987, 306 Md. 62)

Bununla birlikte Doğu Beyazıt, Van, Muş, Bitlis ve Erzincan'ı içine alan bir Ermenistan kuruluyordu. Anlaşmanın 89ncü maddesi şöyleydi: ' Öteki yüksek akitler gibi, Osmanlı Devleti ile Ermenistan da Erzurum, Trabzon, Van ve Bitlis vileyetlerinde Türkiye ile Ermenistan arasındaki sınırın saptanması işini Amerika Birleşik Devletleri başkanının hakemliğine sunmayı ve bu konudaki bu konudaki kararını olduğu kadar, Ermenistan'ın denize çıkışı ile sözü geçen sınıra bitişik bütün Türk topraklarının askersizleştirilmesine ilişkin ileri sürebileceği bütün hükümleri kabul etmeyi kararlaştırmışlardır.' (Parla 1987, 314 Md. 89)

cc. Yunanistan sınırı ise hemen hemen İstanbul'un bittiği yerden başlıyordu. Ayrıca Türkiye Gökçeada ve Bozcaada'yı Yunanistan'a bırakıyordu. Bknz Md. 27, 84, 85, 86

Sevr anlaşması ile belirlenen sınırlar metnin sonuna yerleştirilen haritadan daha iyi görülebilir. Anlaşmaya göre yukarıda belitilen yerler Türkiye'nin elinden çıkmakla beraber bize bırakılan topraklarda müttefikler arasında nüfuz bölgelerine ayrılıyordu. Buna göre: İtalyanlar Antalya ve Konya, Fransızlar Adana, Sivas ve Malatya, İngilizler ise Irak'ın kuzey kısmında nüfuz sahibi oluyorlardı.

2. Lozan'da Sınırlarımız:

aa. Güney Sınırımız: Lozan anlaşmasında güney sınırimızla ilgili olarak daha önce Fransa ile yaptığımız Ankara anlaşması teyit ediliyordu. Ancak Irak sınırimızla ilgili mesele çözülememişti. Buna göre Türkiye ile Irak arasındaki sınır dokuz ay içerisinde Türkiye ile İngiltere arasında anlaşma yoluyla saptanacaktı. Anlaşma sağlanamazsa sorun Milletler Cemiyetine götürülecekti. (Parla 1987, 2, 3 Md. 3) Sonraları bu sorun mevcut durumun muhafazasının her iki tarafın da kabulüyle çözüldü.

bb. Batı Sınırı: Yunanistan ile sınırimız Lozan anlaşmasında Misak-ı Milli de olduğu şekilde kabul edilmişti. Buna göre Meriç nehri sınır olarak düzenleniyor Gökçeada ve Bozcaada Türkiye'de kalıyordu. (Parla 1987, 1 Md. 2)

Sevr anlaşması ile kaybettiğimiz toprakların önemli bir kısmını Lozan anlaşması ile geri alıyorduk. Çözülmemeyen birkaç maddenin dışında bugünkü sınırlarımız Lozan'da belirleniyordu.

B. Azınlıklar Meselesi: Türkiye'de yaşayan azınlıklar tarihin her devrinde Batılı devletlerin içişlerimize karışmak için kullandıkları bir konu olmuştur. Tabiatıyla azınlıklar konusunda Sevr ve Lozan belgeleri arasında büyük farklılıklar vardır.

1. Sevr Anlaşmasında Azınlıklar: Sevr anlaşmasında azınlıklar ile ilgili hükümler, anlaşmanın 140 ve 150ncü maddeleri arasında yer alır. Anlaşma sonunda, Türkiye anlaşmada yer alan azınlıklarla ilgili hükümleri kabul ediyor ve daha sonra ilan edeceği hiçbir kanun ve buyruğun bu hükümlere aykırı olmaması garantisini veriyordu. Ayrıca anlaşmada Türkiye'de son zamanlarda bir terör rejimi bulunduğu vurgulanıyor ve bunun paralelinde 1 Kasım 1914'ten itibaren Müslümanlığa geçen vatandaşların Müslüman sayılmaması öngörülüyordu. Aynı zamanda Türkiye kendisine yüklenen soykırım suçunu da kabul ediyor ve bu süre zarfında ölenleri veya kaybı,olanları bulmayı ve zararlarını karşılamayı kabul ediyordu. (Parla 1987, 319, Md. 142) Bütün bunlarla

beraber Türkiye’den azınlıkların orantılı temsilini sağlayacak bir seçim sistemi, diğer uyruklara mensup vatandaşların kendi okullarını açmalarına ve kendi dillerinde eğitim yapabilmelerine izin verilmesi, daha önce azınlıklara mensup vatandaşlara verilen çeşitli imtiyazların devam ettirilmesi, bütün soy azınlıklarının kilise ve okul konularında özerkliğinin tanınması isteniyordu. Şurası açıktır ki yukarıda sayılan hiçbir maddenin ulusal bağımsızlıkla bağdaşması düşünülemez. Sınırları ile zaten esir duruma düşürülmüş olan Osmanlı imparatorluğu kendi tebaasından olan azınlıklar üzerindeki haklarını da yitiriyor ve bağımsız bir Türk devletinden bahsetmek imkansız hale geliyordu.

2. Lozan Anlaşmasında Azınlıklar: Lozan anlaşması ile azınlıklar başta Türk vatandaşlarından ayrı bir statüye sahip olma hakkını kaybediyorlardı. Bütün azınlıklar Türk vatandaşları ile aynı haklara sahiptiler. Gayri Müslim vatandaşlar kendi dillerinde eğitim yapabileme hakkına belirli şartlar altında sahip olmakla beraber, Türkiye’nin zorunlu Türkçe eğitim hakkı saklı kalmaktaydı.

Sevr anlaşmasında Türkiye azınlıklar üzerindeki haklarını tamamen kaybederken Lozan anlaşmasında hem Türkiye’deki azınlıkların medeni bir biçimde yaşamaları sağlanmış oluyor hem de Türkiye’nin egemenliğini tahdit eden hükümler ortadan kaldırılmış oluyordu. Aynı zamanda değişen sınırlar neticesinde Türkiye’den ayrılan devletlerin topraklarında kalan Türk’lerde O devletin vatandaşlarıyla aynı haklara sahip oluyorlar ve anlaşmanın imzasından sonra iki yıl boyunca isterlerse Türkiye’ye göç edebiliyorlardı. (Parla 1987, 9 Md. 30, 31)

C. Kapitülasyonlar Meselesi: Osmanlı Devletinin sırtında önemli bir kambur olan kapitülasyonlar batılı devletler tarafında aynen eskiden olduğu gibi kullanılmak istenmiş, Sevr anlaşmasının maddelerinde bu husus Türkiye’ye dikte ettirilmiş, Lozan anlaşmasında ise en çetin tartışmaların yaşandığı en zorlu konu olmuştur.

1. Sevr Anlaşmasında Kapitülasyonlar: Sevr anlaşmasına göre İngiliz, Fransız, İtalyan ve Japonlardan kurulacak bir komisyon adli kapitülasyonların yerine geçmek üzere, koyacağı her usulü Osmanlılar kabul edecekler. Kapitülasyonlardan bütün müttefik uyrukları yararlanacaklardı. Ayrıca İngiliz, Fransız, İtalyan ve Osmanlılardan kurulacak bir komisyon, Türkiye’nin servetini düzenleyecek, bütçe üzerinde son sözü söyleyecek, Türk parasının cins ve miktarını belirleyecek ve bu komisyonun onayı olmadıkça Osmanlı Devleti iç ve dış borç alamayacaktı. Yıllık gelir, bu komisyon tarafından, komisyonun ve işgal kuvvetlerinin masrafları, savaş sırasında zarar görmüş olan Müttefik Uyruklarının zararları için ayrıldıktan sonra geri kalan, Osmanlılar için harcanacak, Osmanlı Üyeleri, bu komisyonda yalnızca danışman olarak bulunacaklardı.

Görüldüğü üzere Osmanlı Devletinin maliyesi dahi elinden alınmış bulunuyordu. Daha önceden belli ülkelerin kullandığı kapitülasyonlar, bütün ülkelerin kullanımına açılıyordu. Bu hükümler bağımsızlığımıza büyük tahditler getiren Sevr anlaşmasının mali hükümler bölümünde yer alıyordu.

2. Lozan Anlaşmasında Kapitülasyonlar: Asırlardan beri Osmanlı devletinin sömürülme kaynağı olan kapitülasyonlar Lozan Anlaşmasının 28nci maddesinde şöyle kaldırılıyordu: ‘Yüksek akit taraflar Türkiye’de kapitülasyonların her noktadan tamamen kaldırıldığını, her biri kendisiyle ilgili açısından kabul ettiklerini bildirirler.’ (Parla 1987, 8 Md. 28)

Böylece kapitülasyonların kaldırılması ile yeni Türkiye, dış dünya ile ilişkileri her bakımdan hür ve müstakil olarak doğdu, yabancı devletler tarafından böylece tanındı. (Eroğlu 1982, 263) Türk devletinin egemenliğinin önündeki belki de en büyük engel olan kapitülasyonlar böylelikle kaldırılmış oluyordu.

D. Harp Tamirati ve Borçlar Meselesi: Eskiden harp tazminatı olarak bahis konusu edilen mesele, Birinci Dünya Savaşında tamirat adı altında ortaya çıkmıştır. (Eroğlu 1982, 264) Aynı zamanda Türkiye’nin iktisadi açıdan bağımsızlığını tamamıyla kısıtlayan Sevr anlaşmasındaki

hükümler, Lozan anlaşmasıyla kaldırılıyordu.

1. Sevr'de Borçlar ve Harp Tamirâtı Meselesi: Sevr Anlaşmasıyla Türkiye maliyesinin idaresi İngiliz, Fransız ve İtalyan delegelerinden oluşan bir komisyona bırakılıyordu. Bu komisyon oldukça geniş yetkilere sahipti. Komisyon gelirleri korumak ve artırmak için her türlü tedbire başvurabilecekti. Hazırlanan bütçe komisyonun onayından sonra mecliste görüşülebilecekti. Aynı zamanda komisyon bütçenin uygulanmasını denetleyecekti. Devletin gelirlerinin harcamasını da yönetecek olan komisyon, gelirleri önce Türkiye topraklarında kalan İtilaf Devletleri ordularının giderlerini karşılayacak, daha sonra yine aynı orduların Mondros mütarekesinden beri gerek Osmanlı İmparatorluğu'nun gerekse Türkiye'nin başka yerlerinde oluşmuş giderlerini karşılayacak şekilde dağıracak, ardından diğer harcamalara sıra gelecekti. Görüldüğü üzere mali yönetimin neredeyse tamamı kurulan komisyonun eline geçiyor ve Türk devletinin bu konularda söz hakkı neredeyse kalmıyordu. Aynı zamanda Türk topraklarından ayrılarak bağımsızlığını kazanan devletlerin borçlarından da Türk devleti sorumlu tutuluyordu.

2. Lozan'da Harp Tamirâtı ve Borçlar Meselesi: Lozan anlaşmasında egemenliğimizi bağlayıcı hükümlerin hemen tamamı ortadan kaldırılıyordu. Buna göre:

aa. ' Osmanlı borçları işbu kesimde yer alan şartlar çerçevesinde Türkiye ile 1912-1913 Balkan savaşları sonucunda lehlerine Osmanlı İmparatorluğundan toprak ayrılmış olan devletler ve işbu anlaşmanın 12 ve 15nci maddelerinde adı geçen adaların ve işbu maddenin son paragrafında sözü geçen toprakların kendilerine katıldığı devletler ve son olarak işbu anlaşma gereğince Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan Asya toprakları üzerinde yeni kurulan devletler arasında bölünecektir. ' (Parla 1987, 14 Md. 46)

bb. İtilaf devletlerinin Türk devletinden talep ettikleri harp tamirâtı ise Yunanistan hariç 58 nci maddede şöyle düzenleniyordu: ' Bir yandan Türkiye, öte yandan (Yunanistan hariç) öbür anlaşmacı devletler, Türkiye ile bu devletlerin ve ayrıca tebaalarının, 1 Ağustos 1914 tarihiyle işbu anlaşmanın yürürlüğe girme tarihi arasında süre içerisinde gerek savaş fiillerinden, gerek elkoyma, kullanma yada zorallım önlemlerinden doğan ziyan ve zararlardan dolayı her türlü parasal istemlerden bulunmaktan karşılıklı olarak vazgeçerler.' (Parla 1987, 21 Md: 58)

Yunanistan ile aramızdaki harp tamirâtı sorunu sonraya bırakılmış ve Karaağaç'ın tamirat karşılığında Türkiye'ye verilmesiyle çözülebilmisti. Aynı zamanda egemenliği bağlayıcı diğer bütün maddeler Lozan anlaşmasıyla ortadan kaldırılıyordu.

E. Boğazlar Sorunu: Boğazlar Osmanlı devleti için tarih boyunca sorun kaynağı olmuştu.

Boğazlar üzerinde birçok devletin emelleri bulunuyordu. Dünya egemenliği için büyük önem taşıyan boğazlar Sevr anlaşmasıyla tamamen egemenliğimiz altından çıkarılmaya çalışılıyordu. Lozan anlaşmasında ise boğazlar sorunu önemli tartışmalara sebep olmuştu.

1. Sevr Anlaşmasında Boğazlar Sorunu: Sevr anlaşmasında boğazlar gerek barış gerekse savaş zamanlarında bütün devletlerin gemilerine açık hale getiriliyor, boğazların yönetimi ise bağımsız bir komisyona bırakılıyordu. Sevr anlaşmasındaki boğazlarla ilgili önemli hükümleri şöyle sıralayabiliriz:

aa. ' Çanakale Boğazı, Marmara Denizi ve Karadeniz Boğazını kapsayan Boğazlar' da gemilerin gidiş-gelişi gelecekte, gerek barışta gerek savaşta bayarak ayrımı yapılmaksızın, bütün ticaret ve savaş gemileriyle askeri ve ticari uçaklara açık olacaktır. Milletler Cemiyeti Konseyinin bir kararının uygulanması dışında, bu sular abluka edilemez, buralarda hiçbir savaş hakkı kullanılamaz ve hiçbir düşmanca harekette bulunulamaz.' (Parla 1987, 300 Md. 37)

bb. Boğazların yönetimini üstlenecek olan komisyon ise şu maddeyle oluşturuluyordu: ' Komisyon – Komisyona katılmak isterse ve katıldığı günden başlayarak – Amerika Birleşik Devletleri, Britanya, Fransa, İtalya, Japonya, – Milletler Cemiyetine üye olursa o günden başlayarak – Rusya, Yunanistan, Romanya ve – Milletler Cemiyetine üye olurlarsa ve oldukları günden başlayarak – Bulgaristan'la Türkiye'nin atayacakları birer temsilciden kurulacaktır. Amerika Birleşik Devletleri, Britanya, Fransa, İtalya, Japonya ve Rusya temsilcilerinin ikişer oyu

olacaktır. Yunanistan, Romanya, Bulgaristan ve Türkiye temsilcilerinden her birinin birer oyu olacaktır. Komisyon üyelerinden hiçbiri, kendisini atayan Hükümetten başkasınca görevden alınamaz. ' (Parla 1987, 301 Md. 40) Sevr anlaşmasında Komisyon üyelerinin diplomatik dokunulmazlıklardan ve ayrıcalıkların tamamından yararlanacakları da belirtilmekteydi. Ayrıca Komisyon yerel hükümetten tamamen bağımsız çalışacak ve kendi bayrağı, kendi bütçesi ve kendi örgütü olacaktır.

cc. Boğazlar Komisyonunun görevleri ise anlaşmanın 43ncü maddesinde şöyle açıklanıyordu:

1. Kanalların ve liman girişlerinin iyileştirilmesi için gerekli görülecek bütün çalışmaların yapılması
2. Kanalların aydınlatılması, sığ yerlerinin işaretlenmesi
3. Klavuzluk ve yedekte çektirme işlerinin denetimi
4. Demir atma yerlerinin denetimi
5. Limanlar ve Haydar Paşa garının anlaşma hükümleri gereğince yönetilmesinin takibi
6. Kazaya uğramış gemilerin kalıntılarını kurtarmaya ilişkin her türlü denetim
7. Mavnaların denetimi (Parla 1987, 302 Md. 43)

Aynı zamanda anlaşmanın 48nci maddesi gereğince Komisyon bu görevlerin yerine getirilebilmesi için sorumlu olduğu bölgenin yerel halkından bir polis teşkilatı kurabilecekti.

dd. Boğazlar sorunu açısından Sevr anlaşması incelenirken aynı zamanda İstanbul ile ilgili hükümleri de burada incelemek uygun olacaktır. Sevr anlaşmasına göre İstanbul bizde kalmakla beraber, İtilaf devletleri anlaşmanın özellikle azınlıklar ile ilgili maddelerinin uygulamasında bir eksiklik bulduklarında bu durumu değiştirebileceklerdi. İstanbul ile ilgili 36ncı madde şu şekildeydi:

' İşbu anlaşmanın hükümleri saklı kalmak koşuluyla, Yüksek Akit Taraflar, Osmanlı Hükümeti'nin İstanbul üzerindeki haklarına ve sıfatlarına dokunulmamasını ve bu Hükümetle Padişahın bu kentte oturmak ve bu kenti Osmanlı Devleti'nin başkenti tutmak bakımından özgür olmalarını kabul ederler.

Bununla birlikte Türkiye, işbu anlaşma ile bunu tamamlayan anlaşmaların ve sözleşmelerin hükümlerine, özellikle soy, din ve dil azınlıklarının haklarına saygı göstermekte kusur ederse, Müttefik Devletler, yukarıdaki hükmü değiştirmek hakkını kesinlikle saklı tutarlar ve Türkiye, bu bakımdan alınacak bütün kararları kabul etmeyi şimdiden yükümlenir.' (Parla 1987, 300 Md. 36)

İtilaf devletleri yukarıda belirtilen maddeler gereğince boğazların egemenliğini tamamen kendi üzerlerine alıyorlar, İstanbul'u sözde bizde bırakmakla beraber azınlıkların haklarının ihlali gerekçesiyle bu hükmü de değiştirebileceklerdi. Görülüyor ki bu hükümler gereğince Türkiye'nin bağımsızlığından söz etmek anlamsız hale geliyordu.

Lozan Anlaşmasında Boğazlar Meselesi: Büyük tartışmalara rağmen Lozan anlaşmasında boğazlar sorunu bir çözüme ulaştırılabilmisti. Sonuçta boğazlar barış zamanında bütün ticaret gemilerinin geçişine açık hale getiriliyordu. Lozan Konferansında Boğazlar meselesi ayrı bir sözleşme halinde kaleme alınmişti. Bu sözleşmeye İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Bulgaristan, Yunanistan, Romanya, Rusya, Sırp-Hırvat-Sloven Devleti ve Türkiye imza koymuşlardı.

Bu sözleşmeye göre bazı bölgeler askerden arındırılıyordu. Çanakkale ve Karadeniz boğazlarının iki kıyısı, İmralı adası dışında bütün Marmara denizi adaları, adalar denizinde Semadirek, Limni, Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan adaları. (Parla 1987, 53)

Ayrıca savaş zamanında Türkiye eğer tarafsızsa barış zamanındaki rejim uygulanacak, eğer Türkiye muharip ise, tarafsız gemiler ve tarafsız uçaklar, düşmana yardım etmemek şartıyla boğazlardan geçebileceklerdi.

Lozan konferansında bu şartlar altında halledilen boğazlar meselesi, daha sonra 20 Temmuz

1936 yılında imzalanan Montrö sözleşmesi ile bugünkü düzenine kavuşturuluyordu.

Sevr ve Lozan anlaşmaları arasında yukarıda incelediğimiz sorunların dışında askerlik ve Türkiye'nin bulundurabileceği asker miktarı açısından da farklılıklar mevcuttur. Sevr anlaşmasına göre Türkiye'nin bulundurabileceği asker sayısı sınırlanıyor ve bu sayı 50 700 rakamını aşamıyordu. Bu birlikler ülkenin bölgelere ayrılmış kesimlerinde jandarma görevini ifa edecekler, her birliğin başında da belirli miktarda İtilaf Devletleri ordularından subay bulunacaktı. Bu birliklerin ise toplam 15 batarya dağ topu olabilecek ve bunun haricinde top veya ağır silah bulunamayacaktı. Askerlik hizmeti ise zorunlu olmaktan çıkarılacak ve bütün askerler maaşlı duruma getirilecekti. Deniz kuvvetlerimiz yedi gambot ile altı torpido ile sınırlandırılıyor, hava kuvvetlerimiz ise uçaksız bırakılıyordu.

Türkiye'nin silahlı kuvvetleri ile ilgili bu hükümlerin benzerlerine ise Lozan Konferansında rastlayamıyoruz. Lozan anlaşmasına göre Türkiye'nin silahlı kuvvetlerine hiçbir sınırlama getirilmiyor, sadece boğazlar sözleşmesinde silhsızlandırılması kararlaştırılmış bölgeler hakkındaki anlaşma saklı tutuluyordu. Kaldı ki bu bölgelerde dahi Türkiye'nin 12 000 asker bulundurma hakkı Lozan anlaşmasında belirlenmiş bulunuyordu. Lozan barışı ile Türkiye'nin tam bağımsız bir devlet olarak bütün dünya devletleri tarafından tanınmış oluyordu.

Her madde göstermektedir ki Lozan anlaşması bağımsız Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı ve tüm dünya ülkelerinin tanıdığı bir anlaşma olmuştur. Atatürk Lozan hakkındaki fikirlerini büyük Nutuk'unda şöyle aktarmaktadır: ' Bu anlaşma Türk Ulusuna karşı yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr anlaşması ile tamamlandığı sanılmış, büyük bir öldürünün yıkılışını bildirir bir belgedir. Osmanlı tarihinde benzeri görülmemiş bir siyasal utku yapıtıdır! ' (Nutuk 1981, 561)

Sevr Antlaşması

I. Dünya Savaşı sonrasında İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti hükümeti arasında 10 Ağustos 1920'de imzalanan barış antlaşmasıdır.İtilaf Devletleri ile Osmanlı Devleti arasındaki savaş hali 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması ile sona ermiştir.

Sevr Antlaşması adını, son müzakerelerin ve imza töreninin gerçekleştiği Paris'in Sevr banliyösünden alır.Yunanistan dışında hiçbir devlet tarafından kabul edilmediği için yürürlüğe girmemiştir, bu sebeple "ölü antlaşma" olarak bilinir.

Hazırlık Süreci

Saint-Germain Antlaşması la Triannon Antlaşması ve Bulgaristanla Neuilley Antlaşması imzalandı. Türk barışının da diğerleri ile birlikte 1919 Mayıs'ında açıklanması beklenirken, görüşmeler belirsiz bir geleceğe ertelendi. Bunun nedenleri bugüne dek yeterince aydınlatılamamıştır.

İtilaf Devletleri Yüksek Konseyinin 7 Mayıs'ta aldığı karar uyarınca 15 Mayıs'ta İzmir Yunanlılar tarafından işgal edildi. Bu olay tüm Türkiye'de güçlü bir ulusal tepkiye yol açtı. 4 Eylül'de toplanan Sivas Kongresi'nden sonra İstanbul'daki Osmanlı hükümeti, ülke üzerindeki idari ve askeri denetimini kaybetti. Sivas ve daha sonra Ankara'da, Mustafa Kemal Paşa yönetiminde bir ulusal direniş hükümeti kuruldu. Anadolu hükümeti, olumsuz şartlarda bir barış antlaşmasını kabul etmeyeceğini bildirdi ve direniş hazırlıklarına girişti.

İtilaf Devletleri 18 Nisan 1920'de San Remo Konferansı'nda Osmanlı Devleti'ne uygulanacak barış şartlarını hazırladılar. 22 Nisan'da Osmanlı Hükümetini Paris'te toplanacak barış konferansına davet ettiler. Padişah, eski sadrazam Ahmet Tevfik Paşa'nın başkanlığında bir heyeti Paris'e gönderdi. Ertesi günü Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi, 30 Nisan günü taraf devletlerin dışişleri bakanlıklarına gönderdiği bir yazıyla İstanbul'dan ayrı bir hükümetin kurulduğunu bildirdi.

Paris'te barış şartlarını öğrenen Ahmet Tevfik Paşa, İstanbul'a gönderdiği telgrafta barış şartlarının "devlet mefhumu ile kabil-i telif olmadığını" (devlet kavramı ile bağdaşmadığını) bildirerek görüşmelerden çekildi. Bunun üzerine 21 Haziran'da İtilaf Devletleri Türk Milletinin direnişini kırmak için, İzmir'de bulunan Yunan kuvvetlerini Anadolu içlerine sürmeye karar verdi. Balıkesir, Bursa, Uşak ve Trakya kısa sürede Yunan ordusu tarafından işgal edildi. Sevr Antlaşmasını imzalayan Osmanlı heyeti (soldan sağa, Rıza Tevfik, Damat Ferid Paşa, Hadi Paşa ve Reşid Halis).

Ege felaketi üzerine 22 Haziran'da İstanbul'da toplanan Saltanat Şurası, Paris'e Sadrazam Damat Ferit Paşa başkanlığında ikinci bir heyet göndermeye karar verdi. Eski maarif nazırı (milli eğitim bakanı) Hadi Paşa, eski Şura-yı Devlet (Danıştay) reisi Rıza Tevfik Bey ve Bern Sefiri Reşat Halis Bey'den oluşan bu heyet, 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'nı imzaladı. Ankara'daki Büyük Millet Meclisi antlaşmayı sert bir bildiri ile kınadı.

Antlaşmanın yürürlüğe girmesi için önce Meclis-i Mebusan'ın antlaşmayı görüşüp kabul etmesi, sonra da imzalamak üzere Vahdettin'e göndermesi gerekiyordu. Fakat antlaşma imzalandığı tarihte Meclis-i Mebusan kapalı olduğundan antlaşma mecliste görüşülemedi ve padişahın önüne gelmedi.[1] Dolayısıyla antlaşma hiçbir zaman yürürlüğe girmedi.

İtilaf Devletleri'nin bakışı

İtalya antlaşmadan hoşnutsuzluğunu açıkça bildirerek Osmanlı'dan yana tavır aldı. ABD zaten bu sırada iç politik gelişmeler nedeniyle her türlü uluslararası girişimden çekilmişti...

Antlaşma Hükümleri

Sınırlar (madde 27-36): Edirne ve Kırklareli dahil olmak üzere Trakya'nın büyük bölümü Yunanistan'a, Ceyhan-Antep-Urfa-Mardin-Cizre kent merkezleri Suriye'ye bırakılacak, İstanbul Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalacak;

Boğazlar (madde 37-61): İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Marmara Denizi silahtan arındırılacak, savaş ve barış zamanında bütün devletlerin gemilerine açık olacak; Boğazlarda deniz trafiği on ülkeden oluşan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek; komisyon gerekli gördüğü zaman Müttefik Devletlerin donanmalarını yardıma çağırabilecek;

Kürt Bölgesi (madde 62-64): İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan bir komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecek;

İzmir (madde 65-83): Yaklaşık olarak bugünkü İzmir ili ile sınırlı alanda Osmanlı devleti egemenlik haklarının kullanımını beş yıl süre ile Yunanistan'a bırakacak; bu sürenin sonunda bölgenin Osmanlı veya Yunanistan'a katılması için plebisit yapılacak;

Ermenistan (madde 88-93): Osmanlı Ermenistan Cumhuriyetini tanıyacak; Türk-Ermeni sınırını hakem sıfatıyla ABD Başkanı belirleyecek (Başkan Wilson 22 Kasım 1920'de verdiği kararla Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis illerini Ermenistan'a verdi.)

Arap ülkeleri ve Adalar (madde 94-122): Osmanlı savařta veya daha önce kaybettiđi Arap ülkeleri, Kıbrıs ve Ege Adaları üzerinde hiçbir hak iddia etmeyecek;

Azınlık Hakları (madde 140-151): Osmanlı din ve dil ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlarına eşit haklar verecek, tehcir edilen gayrimüslimlerin malları iade edilecek, azınlıklar her seviyede okullar ve dini kurumlar kurmakta serbest olacak, Osmanlı'nın bu konulardaki uygulamaları gerekirse Müttefik Devletler tarafından denetlenecek;

Askeri Konular (madde 152-207): Osmanlı'nın askeri kuvveti, 15.000'i jandarma olmak üzere 50.000 personelle sınırlı olacak, Türk donanması tasfiye edilecek, Marmara Bölgesinde askeri tesis bulunduramayacak, askerlik gönüllü ve paralı olacak, azınlıklar orduya katılabilecek, ordu ve jandarma Müttefik Kontrol Komisyonu tarafından denetlenecek;

Savaş Suçları (madde 226-230): Savaş döneminde katliam ve tehcir suçları işlemekle suçlananlar yargılanacak;

Borçlar ve Savaş Tazminatı (madde 231-260): Osmanlı'nın mali durumundan ötürü savaş tazminatı istenmeyecek, Türkiye'nin Almanya ve müttefiklerine olan borçları silinecek; ancak Türk maliyesi müttefiklerarası mali komisyonun denetimine alınacak;

Kapitülasyonlar (madde 260-268): Osmanlı'nın 1914'te tek taraflı olarak feshettiđi kapitülasyonlar müttefik devletler vatandaşları lehine yeniden kurulacak;

Ticaret ve Özel Hukuk (269-414): Türk hukuku ve idari düzeni hemen her alanda Müttefikler tarafından belirlenen kurallara uygun hale getirilecek; sivil deniz ve demiryolu trafiđi Müttefik devletler arasında yapılan işbölümü çerçevesinde yönetilecek; iş ve işçi hakları düzenlenecek; eski eserler kanunu çıkarılacak vb.

Antlaşma bir yanda Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Belçika, Yunanistan, Hicaz Krallığı, Portekiz, Romanya, Ermenistan, Polonya, Sırp-Hırvat Cumhuriyeti ve Çekoslovakya ile, diđer yanda Osmanlı Devleti arasında imzalandı. ABD ve SSCB imza atmadılar.[1]

Başlık özellikleri

Belge Türü: Orijinal dili
Yayın Türü: Born-digital
Lehçe: Türkçe
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Kurdistan
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.kacgun2017.com>

Da eklendi: 19-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 312****Lozan, Sevr'de öngörülen Kürdistan devletinin kurulmasını engelledi**

<https://www.kurdipedia.org/?Ing=13&q=20230212100400466175>

Lozan, Sevr'de öngörülen Kürdistan devletinin kurulmasını engelledi

Yıllardır kendi toprakları üzerinde etnik kimlik mücadelesi veren Kürtler, 20'inci yüz yılda ilk kez Sevr Antlaşması'yla devlet kurma şansını yakaladı. Ancak İngilizlerin çıkarları ve Türklerin baskıları nedeniyle Kürdistan devletinin kurulması girişimi 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşması'yla sekteye uğratıldı.

Lozan Antlaşması 24 Temmuz 1923 tarihinde İsviçre'nin Lozan şehrinde Britanya İmparatorluğu, Fransız Cumhuriyeti, İtalya Krallığı, Türkiye, Japon İmparatorluğu, Yunanistan Krallığı, Romanya Krallığı ve Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı (Yugoslavya) temsilcileri tarafından, Lemman Gölü kıyısındaki Beau-Rivage Palace'ta imzalandı.

Lozan Antlaşması imzalanıp uygulamaya konulduğundan Kürdistan devletinin kurulmasını öngören Sevr Antlaşması geçerliliğini kaybetti.

1914-1918 I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğunun dağılması ardından bölgede birkaç yeni devlet kuruldu. Britanya İmparatorluğu her hangi bir çatışmaya girmeden Güney Kürdistan'a (Kürdistan Bölgesi) gelmiş ve halk tarafından karşılanmıştı. İngilizler, bölgedeki diğer milletler vaat verdikleri gibi Kürtlere de bir devlet kurma vaadinde bulundu.

1920 yılında imzalanan Sevr Antlaşması'nın 3'üncü bölümünde "Kürdistan" başlığıyla hazırlanan "Siyasal hükümleri" kapsayan 62, 63 ve 64. maddelerinde açık bir şekilde Kürdistan'ın kurulması ve sınırlarından bahsedilmiştir.

Sevr Antlaşması'nın 62'inci maddesinde, İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan bir komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecekti.

Osmanlı hükümeti Sevr Antlaşması'nın 63'üncü maddesinde Kürdistan devletinin kurulması anlamına da geldiği 62'inci maddenin yükümlülüklerini yerine getirmeyi kabul ettiği yer almaktadır.

63 ve 64'üncü maddelerde şu ifadeler yer almaktadır:

63'üncü madde:

"Osmanlı Hükümeti, 62. Maddede öngörülen komisyonlardan birinin ya da ötekini kararlarını, kendisine bildirildiğinden başlayarak üç ay içinde kabul etmeği ve yürürlüğe koymağı şimdiden yükümlenir."

64'üncü madde:

"İşbu Antlaşmanın yürürlüğe konuşundan bir yıl sonra, 62. Maddede belirtilen bölgelerdeki Kürtler, bu bölgelerdeki nüfusun çoğunluğunun Türkiye'den bağımsız olmak istediklerini kanıtlayarak Milletler Cemiyeti Konseyine başvuruda bulunmaları halinde ve Konsey'in de bu nüfusun bağımsızlığa yetenekli olduğu görüşüne varır ve bu bağımsızlığı onlara tanımayı Türkiye'ye salık verirse (tavsiye ederse), bu durumda Türkiye, bu öğütlemeye (tavsiyeye) uymaya ve bu bölgeler üzerinde bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçmeyi, şimdiden yükümlenir. Söz konusu vazgeçmenin ayrıntıları Başlıca Müttefik Devletlerle Türkiye arasında yapılacak özel bir sözleşmeye konu olacaktır.

Bu vazgeçme gerçekleşirse ve gerçekleşeceği zaman, Kürdistan'ın şimdiye dek Musul ilinde

(Vilâyetinde 41) kalmış kesiminde oturan Kürtlerin, bu bağımsız Kürt Devletine kendi istekleriyle katılmalarına, Başlıca Müttefik Devletlerce hiçbir karşı çıkışta bulunulmayacaktır.”

Musul vilayeti denilen Güney Kürdistan 1921 yılında yeni Kurulan Irak devletinin bir parçası değildi. Dönemin Irak devleti Bağdat ve Basra vilayetlerinden oluşuyordu.

Birleşik Krallık, Mart 1921'de 1'inci Faysal'ı Irak'ta İngiliz mandası altında kurulacak yönetimin kralı olarak desteklemeye karar verdi. Birleşik Krallık bu hükûmetle, ileri bir tarihte bağımsızlık öngören bir antlaşma yapacaktı. Faysal bu planı kabul etti ve Irak Mandasının kralı olarak Ağustos 1921'de tahta çıktı.

Daha sonra o dönem yapılan bir referandumda Kürdistan Irak'ın dışında tutuldu. Kürtler gönüllü olarak referanduma katılabilir ve oy kullanabilirdi. Sevr'de Kürdistan Irak'tan ayır tutuluyor dolayısıyla söz konusu bölgede yaşayanlara Irak Krallığı'nın bir parçası olarak görülmüyordu.

Iraklı Tarihçi Abdulrezak Hasani, Irak Bakanlıkları Kitabı'nın ikinci baskısının 36'ncı sayfasında Britanya temsilcisinin 8 Temmuz 1921'de Irak Bakanlar Kuruluna gönderdiği bir yazıda Britanya İmparatorluğunun tutumunu aktarıyor.

Kerkük ve Süleymaniye Tugayları Kral Faysal aleyhine oy kullandı ancak Erbil ve Musul Tugayları Sevr'de belirlenen haklarının korunmasını garantileme karşılığında kralın lehine oy kullandı. Irak'taki manda yönetimi, Kürt bölgelerinde her hangi bir özerk yönetiminin kurulması önünde bir engel görmediğini açık bir şekilde ifade etti.

Irak'ın Koloni Ofisi yöneticisi Tümgeneral Sir Percy Zachariah Cox 23 Ağustos 1922'de Kral Faysal ile Kürtler hakkında yaptığı bir görüşmenin detaylarını 25 Ekim 1922'de Koloni Bakanlarını iletir.

İngilizlerin Irak'ta bir Arap imparatorluğu istemediklerini aksine bir Arap ülkesini destekleyecekleri Kral Faysal'a iletilir. Kurulacak ülkenin sınırları da Hamrin dağlarına kadar olacağını altı çizilir. Toprakların geri kalan kısmında ise Türkmenlerin de azınlık olarak yaşadığı Kürdistan topraklarıdır. “Kürdistan ileride Irak'ın çıkarlarına ortak ve ülkeyi Türkiye'ye karşı koruyacak kalkan görevini görecektir” ifadelerine yer verilir.

Irak'ın Koloni Ofisi yöneticisi Tümgeneral Sir Percy Zachariah Cox Dr. Welid Hamdi “Britanya Belgelerinde Kürt ve Kürdistan” kitabının 138-139'uncu sayfasında İngilizlerin söz konusu belgelerini aktarmıştır.

Irak ile Türkiye arasında Musul Vilayeti tartışmaları başlayınca konu Milletler Cemiyetine taşındı. Milletler Cemiyeti, 30 Eylül 1924'te bir komite kurdu. Bu komitenin görevi, Lozan Antlaşması'nın 3. maddesinin 2. bendine göre kendilerine verilen iş ile ilgili gereken bütün bilgiyi toplamaktı.

Hazırlanan raporda, “Çok Sayıda coğrafya kitap ve seyahatname incelendi. Eski tarihi kitapların yanı sıra 16'ıcı ve 20 yüz yıla ait Arap ve Avrupa haritaları mercek altına alındığında Arapların ülkedeki sınırları Hit-Tikrit sınırlarını veya Hamrin Dağlarına kadar uzanmaktaydı. Kuzeyi Kürdistan olarak adlandırılıyordu” bilgileri yer alıyor.

Sevr Antlaşması'nın imzalandığı zamanlarda Osmanlı Türkçesinde hazırlanmış bir haritanın 1927'de restore edilmiş hali. Kaynak: İstanbul Ticaret Odası (İTO)

Eldeki bütün belgelere rağmen Kürdistanlıların isteği olmadan İngilizlerin de desteğiyle Milletler Cemiyeti Güney Kürdistan'ı Irak'a bıraktı.

I. Dünya Savaşı sonrası oluşan statükoda İngilizler Kürtlere bağımsızlık tanıyacaklarının ve bir Kürt devleti (Dört parçayı kapsamayacaktır) kuracaklarının vaadini vermişti ancak Lozan

Antlaşmasıyla bu karardan tamamen dönüldü.

Böylece Sevr Antlaşması doğmadan öldü. Öte yandan İngilizlerin çıkarlarından dolayı Kürt meselesi Musul Vilayeti meselesine everildi. Daha sonra da Irak-Türkiye meselesine dönüştü.

“Şeyh Mahmud Hefid süreci iyi analiz edemedi”

Rûdaw’a konuşan Selahattin Üniversite Öğretim görevlisi ve tarihçi Muhammed Kakasur, Kürtlerin süreci iyi analiz edemedikleri için altın tepside sunulan bir fırsatı geri teptiklerini söyledi.

Kakasur, Kürtlerin, dönemin Irak Krallığı ile Britanya’nın tanıdığı özerklik statüsüyle 1992 yılında kurulan Kürdistan Bölgesi hükümeti ve parlamentosu 1922 yılında kurulabilirdi” dedi.

Türkiye’nin Doğu ve Batı savaşından iyi derecede faydalandığını anımsatan Kakasur şunları söyledi:

“Dönemin Ankara yönetimi batılı ülkelerle iyi müttefiklik ilişkileri kurdu ve Türkiye’nin desteklenip güçlenmesi halinde Avrupa bloğunu Sovyetler Birliğinin hegemonyasına karşı kalkan rolü oynayacağına dair bir teklif sundu. Nitekim o dönemde müttefik devletler Türkiye’nin bu misyonunu olumlu bulup desteklemişti. Sözünü ettiğimiz müttefiklik şu ana kadar devam ediyor. Türkiye ile ABD arasında kurulan müttefiklik ilişkilerinin temeli 1920’li yıllarına dayanmaktadır. Demokrasi ve Kominizm (Batı ve Doğu bloku) çekişmelerinden faydalanan Türkiye yönetimi iyi bir oyun kurarak konumunu daha da güçlendirdi. Ancak Kürtler bu fırsattan faydalanmanın aksine çok da zarar gördü. Hatta 90’lı yıllara kadar bu mağduriyet devam etti. Sovyetler Birliği’nin çöküşüyle birlikte Kürtler silkenmeye başladı. Akabinde Kürdistan’da ayaklanma oldu ve daha sonra Kürdistan Bölgesi adına yeni bir yapı oluşturuldu. Kürt Devrimci Şeyh Mahmud Hefid

İngilizlerle dönemin Irak devleti 1922 yılında Kürtlerin özel bir statüye kavuşmaları için altın tepside bir fırsat sundu. Ancak Şeyh Mahmut (Şeyh Mahmud Hefid) süreci tam anlamıyla analiz edemediğinden söz konusu fırsatı geri teperek her hangi bir hazırlığı olmadan Irak’ta bağımsızlığını ilan etti. Böylece bu altın fırsat elimizden kaçtı. Şöyle bir şey olabilirdi, 1992 yılında kurulan Kürdistan Bölgesi hükümeti ve parlamentosu 1922 yılında kurulabilirdi. Dediğim gibi dönemi iyi analiz edemeyen Şeyh Mahmut ve aynı zamanda kendi gücünü ve uluslararası ilişkilerin etkisini iyi okumadan bu fırsatı değerlendiremedi. Bakınız 80 yıl sonra biz Kürdistan Bölgesi’nde aynı statüye kavuşmuş olduk. Kısaca söylemek gerekirse eğer Kürtler süreci kötü kullanmasaydı 1992 yılında kurulan hükümet ve parlamento 1922 yılında kurulabilirdi.”

Hiçbir anlaşma kutsal değildir

Sevr Antlaşması’na ilişkin değerlendirmelerde bulunan Tarihçi Kakasur, Şeyh Mahmud’un İngilizlere karşı başlattığı devrim yapılmamış olsaydı “bugün belki de bir Kürt devleti var olurdu” dedi.

Kakasur, şöyle devam etti:

“Gücü elinde bulunduran taraf her zaman anlaşmaların uygulanıp uygulanmamasına karar verecek konumda olmuşlardır. Bu tarihin bütün evrelerinde bu şekilde süregelmiştir. Antik Çağ, Orta Çağ ve şu an içinde bulunduğumuz dönemde de aynı şekilde işliyor. Gücü olan anlaşmaları değiştirebiliyor, kutsal olan hiçbir antlaşma yoktur.

Örnek olarak Cezayir Anlaşması, Irak’ın güçsüz olduğu bir dönemde imzalanmıştı ancak daha sonra Bağdat yönetimi anlaşmaya uymayı reddetmişti. Geçtiğimiz yıl İran yönetimi söz konusu anlaşmayı tekrar gündeme almıştı. 1948 yılında Filistin’in devlet olmasını ön göre Birleşmiş Milletler kararı var ancak Filistinlilerin ve Arapların güçsüz olmaları nedeniyle bu karar

yürürlüğe giremiyor. BM kararları Sevr Antlaşması'na benzer antlaşmalardan çok daha etkili olduğunu biliyoruz. Burada önemli olan gücü elinde tutmaktır, gücü olan anlaşmaları değiştirebilir. Hatta BM'de veto hakkı bulunan ülkelerde birçok kararın uygulanmasına engel olabilirler. Bu nedenle güç burada oldukça önemlidir ve en temel unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla Kürtler de kendi güçlerini bilerek ona göre etrafında olan biten değişimlere ayak uydurması gerekirdi.

I. Dünya Savaşı'nın galibi ve en güçlü devleti olan Britanya'ya savaş açtı. Dolayısıyla savaş sonrası Kürtler cezalandırıldı. Bu bir kuraldır, savaşta galibin yanında olup onun müttefiki olursan bunun karşılığını alırsın ancak aksine mağlubun yanında olursan cezalandırılırsın. Irak neden Osmanlı'nın elinde alındı çünkü Britanya'ya karşı savaş açmıştı. Osmanlı'nın müttefiki olan Şeyh Mahmut'un Britanya tarafından kendisine bir devlet kurmasını beklemek zaten hata olur. Ancak İngilizlerin müttefiki olan Kral Faysal'ı Irak'ın hâkimi ve kralı yaptılar. Kral Faysal doğru bir analiz yapmış ve I. Dünya Savaşı'nda İngilizlerin müttefiki olmuştu. Akabinde 1920'de Irak'ın Krallık tahtına oturdu. Durum tespitini iyi yapamayan Şeyh Mahmud Hafid 1918 yılında Britanya'ya karşı savaş açtı, ki bu akıl ve mantık işi değildi. İsrail II. Dünya Savaşı'nda müttefik devletlerle ittifak içerisindeydi. Naziler Yahudilere karşı Holokost katliamını gerçekleştirdi, ancak ona bakarsanız 1948'de yani 3 yıl sonra İsrail kuruldu. Burada bu bir kuraldır savaşta galibin yanında olup onun müttefiki olursan bunun karşılığını alırsın ancak aksine mağlubun yanında olursan cezalandırılırsın.

Sevr Antlaşmasıyla ilgili bir hususa daha değinmek istiyorum, Sevr'de belirlenen Kürdistan haritası tamamen Osmanlı haritasıydı. Çünkü Osmanlılar Britanya'ya karşı savaşmışlardı. Ancak İran Kürdistan'ından hiç bahsedilmedi. Neden? Çünkü I. Dünya Savaşı'nda İran bağımsızdır. Bu nedenle Britanya Tahran'a dokunmadı. Şunun da altını çizmek gerekiyor Kürtlerin Irak'ta sahip oldukları haklara diğer hiçbir parçada sahip değillerdir.”[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | www.rudaw.net

Da eklendi: 12-02-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 313****Lozan'da azınlıklara tanınan haklar Kürtlere tanınmadı**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230710104209505370>

Lozan'da azınlıklara tanınan haklar Kürtlere tanınmadı

Lozan Antlaşması, Kürtlerin açlık grevleriyle devletten adeta canlarıyla kopartarak 2013'te kanunla garanti altına aldığı anadilde savunma hakkını tanıyan bir metindir. Türk devleti, sadece azınlıklar için geçerli olduğunu savundu.

Anadilde savunma hakkını 39. maddesinde tanıyan Lozan Antlaşması, basın yayının ana dilde serbestisini, ana dilde ibadet, toplumsal ve ticari ilişkiler geliştirme hakkını da içeriyordu ama bunların hiçbiri Kürtler için kabul edilmedi.

Madde 39/4: Herhangi bir Türk yurttaşının gerek özel ya da ticaret ilişkilerinde, gerek din, basın ya da her türlü yayın konusunda ve gerek toplantılarda herhangi bir dili serbestçe kullanmasına karşı hiçbir sınır konulmayacaktır.

39/5: Resmi dilin varlığı kuşkusuz olmakla birlikte, Türkçeden başka dil ile konuşan Türk yurttaşlarına yargıçlar önünde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri için gerekli kolaylıklar gösterilecektir.

Bu madde, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'nda yer alıyor.

Kurdistan'ın parçalanmasını uluslararası düzeyde meşrulaştırması açısından Kürtler için bir dönüm noktası niteliği taşıyan Lozan, pek çok açıdan derinlikli incelemeye tabi tutulabilecek bir metne sahip. Lozan Antlaşması, Kürtlerin açlık grevleri ile devletten adeta canlarıyla kopartarak 2013'te kanunla garanti altına aldığı anadilde savunma hakkını 39. madde ile hak olarak tanımış bir metindir. Sadece anadilde savunma hakkı değil, basın yayının anadilde serbestisini de tanıyan madde, anadilde ibadet, toplumsal ve ticari ilişkiler geliştirme hakkını da içermektedir.

TÜRKÇE BİLMİYENDEN HAYIR GELMEZ

Cumhuriyet tarihinde Kürtçe savunma yapıldığı bilinen ilk davalardan biri Şêx Saîd direnişi

davasıdır. Davanın belgeleri, tüm çabalara rağmen hala tam anlamıyla ortaya çıkarılamadı. Devlet görevlilerinin hatıraları vicdanlarının el verdiği kadar, kısmi olarak yayınlanan mahkeme zabıtları da devletin görünmesini istediği kısımlar kadardır. Yargılananlara hükümet tarafından avukat hakkı tanınmadığı biliniyor ancak kimi kaynaklarda Şark İstiklal Mahkemesi'ndeki davada yargılanan bazı kişilerin savunmalarını Kürtçe ve Arapça olarak tercüman eşliğinde yaptığı geçiyor. Aynı heyetten oluşan Diyarbakır'daki Şark İstiklâl Mahkemesi, bir yıl sonra 1926'da sokağa çıkma yasağına uymadığı gerekçesiyle tutuklanan bir Kürt gencin yargılaması esnasında sorulara cevap vermediği için önce tavrını siyasi olarak ele aldı, sonrasında gencin Türkçe bilmediği anlaşılınca da idamına karar verdi. Olay, Diyarbakır Şark İstiklâl Mahkemesi Başsavcısı Ahmet Süreyya Örguevren'in anılarında "Bir gün mahkemeye kara yağız, yiğit bir Kürt genci getirdiler. Hakimler sorguya çekti. Türkçe bilmediği anlaşılınca, hakimler danıştılar ve delikanlının idamına karar verdiler..." diye geçer. Örguevren, mahkeme başkanı Mazhar Müfit Kansu'nun, Türkçe bilmeyenden memlekete hayır gelmez dediğini aktarır.

Şark İstiklal Mahkemesi, 1925-1927 yılları arasında toplam 5 bin 55 kişiyi yargıladı; 956 dosya kapsamında temyiz hakkı olmayan 798 karar verdi, 2 bin 663 kişi beraat etti, 435 kişi idam edildi ve yüzlerce kişi de sürüldü. Bu yargılamaların kaçında anadil yüzünden ifade alınamadı, kaçında mübaşir ve tercümanlar vasıtası ile ifadeler alınabildi, bilinmiyor. Bir istatistikî bilgi elde etmek zor. Tutarlı bir tavrın olmadığı ve kanun hükümlerinin uygulanmadığı, Ahmet Süreyya Örguevren gibi devlet görevlilerinin anılarında sıkça karşımıza çıkıyor. Türkçe bilmediği için savunması alınmadığı halde hakkında ceza verilen birçok insanın olduğu bilgisini bu anılarda görmek mümkün.

Kürtçeye dair dönemsel, şahsi ve keyfi uygulamaları görmek mümkündür, ancak Kürt siyasallaşmasının artmasıyla birlikte Kürtçeye karşı git gide faşizan bir tutumun alındığı görülüyor.

12 EYLÜL DÖNEMİ YARGILAMALARI

12 Eylül sonrasında anadilde savunma talebini mahkeme tutanaklarına geçiren ve konuyu uluslararası arenaya taşıyan isim, Mehdi Zana oldu. Hükümlü olarak tutulduğu sırada bir gazeteciye verdiği röportajda, PKK'yi ulusal kurtuluş mücadelesi veren bir örgüt olarak tanımladığı için, hakkında kanunun cürüm saydığı bir fiili övdüğü suçlamasıyla dava açılan Kürt siyasetçi Mehdi Zana, yargılandığı davanın 25 Ocak 1991 tarihli duruşmasında Kürtçe savunma talebi reddedildi. Mahkeme heyeti, Zana'yı ifade verme hakkından vazgeçmiş saydı. Mehdi Zana, yaşadığı hak ihlalini AİHM'e taşıdı. AİHM, Türkiye'yi Savunma hakkının ihlal edildiği gerekçesiyle 1997'de mahkum etti.

'KCK ANA DAVASI'NDA SİYASİ DURUŞ

'KCK Ana Davası' adı altında 2010'da yargılanan siyasetçilerin mahkeme başkanının yoklamasına Ez li vir im cevabını vermesiyle bu handikap, Türkiye gündemine oturdu. Hapishanelerde bir hamle olarak geliştirilen anadilde ifade verme tutumu, hukukçuların anayasayı tekrar incelemesine ve konunun meclis gündemine taşınmasına vesile oldu. Anayasada Kürtçe savunma yapmanın önünde hiçbir engel yoktu, aksine Kürtçe savunma talebini reddetmek adil yargılama hakkının ihlali anlamına geliyordu. Prof. Baskın Oran, tam da o günlerde Lozan'ın 39. maddesini hatırlattı ve anadilde savunma talebinin reddedilmesinin, sadece Anayasa ve uluslararası hukuk ile değil, Türkiye'nin kurucu antlaşması olan Lozan ile de çeliştiğini, Kürtlerin bu hakka 1923'ten beri uluslararası bir taahhülle sahip olduğunu söyledi.

MAHKEME HEYETLERİ KARŞI DURDU

Tüm bunlara rağmen anadilde savunma talebini terörize eden mahkeme heyetleri, hükümetin tavrını bekleyerek üç yıl boyunca karşılamadı ve alınamayan ifadeler yüzünden mahkemeler kilitlendi. Mahkeme tutanaklarına anadilde savunma talebinin reddine dair hukuk tarihine düşecek onlarca ibretlik ifade geçti. Bilinmeyen ve Kürtçe olduğu düşünülen bir dil konuştukları için ifadeleri alınamaz, Sanığın Türkçeyi anladığı ve konuşabildiği anlaşıldığından, Türkçeyi bilmelerine rağmen resmi dil haricinde savunma yapmak istedikleri, AİHS'nin 17. maddesinde belirtilen hakkın kötüye kullanılması yasağı kapsamındadır, Meramını anlatacak kadar Türkçe bilmesine rağmen, Siyasi bir tutumla Kürtçe savunma yapmak istediği için gibi...

SÜRESİZ DÖNÜŞÜMSÜZ AÇLIK GREVİ

Tarih 12 Eylül 2012'yi gösterdiğinde, PKK ve PAJK'lı 483 tutsak, 58 Türk hapisanesinde Kürt Halk Önderi Abdullah Öcalan'ın cezaevi koşullarının iyileştirilmesi ve Kürtçenin anadil olarak kamuda kullanılması talepleriyle süresiz dönüşümsüz açlık grevine başladı. 68 gün süren ve tutsakların gruplar halinde katılarak büyüttüğü eylem, Abdullah Öcalan'ın çağrısıyla sonlandırıldı. Müzakere sürecinin başladığına ve açlık grevi taleplerinin kabul edildiğine dair çıkan haberler sonrasında, 24 Ocak 2013'te 6411 sayılı yasayla anadilde savunma hakkı yasalaştı. Bu süreçte tercüman eşliğinde Kürtçe savunma yapan ilk kişi, Amed'de 'KCK ana davası'nda yargılanan Batman eski Belediye Başkanı Necdet Atalay oldu. Kanunun çıktığı günün ertesi olan 25 Ocak 2013'te görülen duruşmada, Atalay savunmasını Kürtçe yaptı ve mikrofonu önceki uygulamanın aksine kapatılmadı. Yasa, resmi gazetede henüz geçmediği için mahkemeye resmi olarak tercüman atanamamıştı ve Atalay'ın ifadesinin tercümesini avukatı Mustafa Yıldız yaptı.

Kanuna göre devlet, Türkçe bilen ama kendisini daha iyi ifade edebildiği dili konuşmak istediği için Türkçe konuşmayan sanığın tercüman giderlerini karşılamadı ya da bunu hakimın takdirine bıraktı. Tercümanlara uzun süre avukatlar ulaştı, tercümanlık giderleri yargılanan kişiden talep edildi.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	raport
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Switzerland
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://anfturkce.com>

Da eklendi: 10-07-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 314****Lozan'da Musul sorunu ve Kürtler**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230415144516482649>

Lozan'da Musul sorunu ve Kürtler

20 Kasım 1923'te Lozan'da kurulan masa kalabalıktır. Ve biz bu güne kadar yazılıp anlatılanlardan masa başında yapılan kavganın daha çok Britanya ile Türkiye arasında geçtiğini öğreniyoruz. İngilizlerin şımarık çocuğu diyorlar George Curzon'a; öyle bir defa filan değil, üç-beş kez, sözlerinin arasına Türkler açısından yıkıcı ve aşağılayıcı Mondros Mütarekesi'ni (1918) hatırlatıp aklınca üste çıkmaya kalkınca; İsmet Paşa pek bir sakin, Curzon'a döner ve Fransızca olarak şöyle seslenir: "Beyefendi yanılıyorsunuz ben Mondros'tan değil Mudanya'dan geliyorum!" Yani şimdi kelimesi kelimesine böylemiydi emin değilim ama tam olarak bu anlama geliyordu İsmet Paşa'nın sözleri.

İsmet Paşa'ya kim ne diyebilir, elbette Lozan Mudanya'nın devamıdır ve Mudanya galibin çıkış noktasıdır. Türk delegasyonu Lozan'a Türkiye'nin, deyim yerindeyse, tapusunu almaya gitmiştir. Ne ki birinci turda hayal kırıklığı ve yara bere içinde dönmüştür!

Moda deyimdir, "kırmızı çizgi". Türk heyetinin çantasındaki talimatta kalınca iki adet kırmızı çizgi vardır: Kapitülasyonlar ve doğu'da Bir "Ermeni yurdu" söz konusu edildiğinde tartışmaya dahi girilmeden masadan kalkılacaktır. Kırmızı çizgilerin altı okunduğunda açıkça görülür: Tapuda bu iki başlıkta hissedar istenmemektedir.

İsmet Paşa Lozan'da kan-ter içinde iken, Ocak 1923, Mustafa Kemal Paşa Batı Anadolu gezisine çıkar ardında yarım düzineyi aşkın gazeteciyle.. "Deve dişi" diyoruz ya; Akşam'dan Falih Rıfkı(Atay), İkdam'dan Yakup Kadri (Karaosmanoğlu), İleri'den Suphi Nuri(İleri), Vakit'ten Ahmet Emin (Yalman) ve başkaları...Sahiden de "deve dişi"dir Mustafa Kemal'in peşine taktığı gazeteciler. Gezinin İzmit durağında devam etmekte olan Lozan görüşmeleri başta olmak üzere çeşitli konularda gazetecileri bilgilendirmek için bir basın toplantısı düzenler Mustafa Kemal Paşa.. Lozan görüşmelerinde ortaya çıkan sorunlar hakkında konuşulurken söz Musul'a gelir. Gelir ve Mustafa Kemal Musul konusunda Lozan'da gelinen noktayı anlatmaya başlar; durum kötüdür. Lozan'da İsmet Paşa ve Curzon fena halde birbirine girmiştir. Curzon'un demesi, Musul'un Irak'ın bir parçası olduğudur ve Musul Irak için vazgeçilebilecek türden değildir. İsmet Paşa buna itiraz etmiş o da Paşa'ya petrolde ortaklık teklif etmiştir...Mustafa Kemal Paşa devam eder ve aynen aktarıyorum:

"Musul bizim için çok değerlidir; birincisi çevresinde sonsuz zenginlik oluşturan petrol kaynakları vardır. İkincisi bunun kadar önemli olan Kürtlük sorunudur. İngilizler orada bir Kürt hükümeti oluşturmak istiyorlar. Bunu yaptıkları takdirde bu fikir bizim sınırlarımız içinde Kürtlere de sirayet edebilir. Bu fikre engel olmak üzere sınırı güneyden geçirmek gerekmektedir. Bununla beraber Musul'u almamakla savaşmaya devam edeceğiz? Hatta sizlere soruyorum: Her şey oldu bitti, Musul için savaşa devam akıllıca bir şey midir? (...)Bununla birlikte ben şimdi kendi özel görüşümü söylüyorum Meclisin şu veya bu noktadaki fikrini elbette henüz bilmiyorum..."(Mustafa Kemal,Eskişehir-İzmit Konuşmaları,Kaynak Yayınları,ist. S.,97) Yakın zamana kadar sansür bariyerini aşamayan ve "dedi-demedi";"belge yok-al sana belge", "onu demek istemedi-şunu demek istedi" tartışmalarına neden olacak soru Ahmet Emin (Yalman), gelir:

"Kürt sorununa temas buyurmuşunuz, Kürtlük sorunu nedir? Bir iç sorun olarak temas buyurursanız çok iyi olur.

Alın bakalım. Aslında bana göre bu, Mustafa Kemal Paşa'ya köşe bayrağına yakın bir yerden ceza sahasına doğru yapılan mükemmel bir asıttır. "Temas buyurun" dedi ya, Mustafa Kemal "temas buyurur". Temasın bir noktasında alttan alta sezdirmecesine demek istiyorum,

Musul'dan vazgeçilmesi gerektiğinin beyanı vardır ki bu Lozan'da İsmet Paşa'yı rahatlatacaktır. Nitekim on gün sonra İsmet Paşa'nın Ankara'ya çektiği telgrafın özetinden Paşa'nın rahatladığı anlaşılmaktadır: "Musul'dan feragat göstererek sulh aramak fikrindeyim..." (Bilal Şimşir, Lozan Telgrafları, Tarih Kurumu, s.79)

Mustafa Kemal Paşa devam eder: " Bildiğiniz gibi bizim milli sınırimız içinde var olan Kürt unsurlar o şekilde yerleşmişlerdir ki, pek az yerlerde yoğundur. Fakat yoğunluklarını kaybede kaybede Ve Türk unsurunun içine gire gire öyle bir sınır doğmuştur ki, Kürtlük adına bir sınır çizmek istesek Türklüğü ve Türkiye'yi mahvetmek gerekir..." (s.,105) " Burada tarif edilen "milli sınır" Kandil'in bu yüzüdür. Öte yüz, Musul merkezli Elcezire'dir. Ve artık "uzak ülke" dir. "Feragat" edilebilir Bu tamam. Tamam da Kandil'in bu yüzündekileri ne etmeli?

Mustafa Kemal Paşa "temas"ı sürdürür:

"...Dolayısıyla başlı başına bir Kürtlük düşünmektense, bizim Teşkilat-ı Esasiye Kanunu gereğince zaten bir tür yerel özerklikler oluşacaktır. O halde hangi livanın halkı Kürt ise,onlar kendi kendilerini özerk olarak idare edeceklerdir. Bundan başka Türkiye halkı söz konusu olurken onları da beraber ifade etmek gerekir. Şimdi Türkiye Büyük Millet Meclisi,hem Kürtlerin ve hem de Türklerin yetki sahibi vekillerinden oluşmuştur. Ve bu iki unsur bütün çıkarlarını ve kaderlerini birleştirmiştir. Yani onlar bilirler ki,bu ortak bir şeydir. Ayrı bir sınır çizmeye kalkışmak doğru olmaz."

Farkındasınız. Bal akıyor...Vaziyet-i umumi icabıdır. Akacak. Kandil'in bize bakan yüzündeki Kürtlere ferahlık vermek içindir. Bir yıl sonrası 1924...Olup olacağı bir yıl... Mustafa Kemal'in pek güzel fotoğraflarından biridir, hatırlar mısınız, başını kaldırmış eli kasketinin siperinde tayyareye bakıyor!

Yukarılarda bir yerlere yazdım , Mustafa Kemal Paşa'nın Güney'de kurulacak bir Kürt oluşumunun kuzeyi de iştahlandırabileceği ve" bizim buraları" da karıştırabileceğine ait sözlerini. Bu sözlerden hareketle olmalı İsmail Beşikçi'nin Kürt kardeşlerimiz tarafından da yaygın kabul gören şu tezi. Mustafa Kemal'in demesiymiş:

"Biz Musul'dan vazgeçiyoruz siz de Güney Kürdistan'da özerklikten söz etmeyin. Vazgeçin..."

Olmadı.Musul söz konusu olduğunda İngilizlerin bu türden pazarlıklara girişmesinin imkânsızlığını bilmek gerekiyor. Musul eşittir petrol ve İngiltere'nin Sömürgesi Hindistan'a açılan kapı... İngilizlerin Dünya Savaşı'na girmelerinin nedenlerinden biri bu. Lozan'da Kürdistan'la değil , düpedüz yeni bir savaşla tehdit ediyor İngiltere! Yani Musul olmazsa olmazı İngiltere'nin. Keseceği faturanın bedeli de Güney Kürdistan değil, Türkiye'nin işgali anlamına gelen savaş!

Türkiye bunu göze alamadığı için Musul'dan vazgeçiyor.

Lozan'da "niza" çıkıyor. Birinci dönem bir sonuca varmadan 4 Şubat 1923'te kapanıyor.

Anlaşma 23 Nisan 1923'te başlayan ikinci dönemin sonunda,24 Temmuz'da imzalanacaktır. Şubat ile Nisan'ın arasında Mart var ve Mart'ta Lozan görüşmeleri yapılıyor Meclis'te. Tahmin edileceği üzere en çok tartışılan Musul. Ve Musul'un Türkiye'de kalmasını en çok savunanlar da Kürt milletvekilleri. Yani Musul merkezli Güney Kürdistan'a, o günkü Elcezire,bu günkü Barzanistan, özerklik verilmesine en çok karşı çıkanlar Kürt milletvekilleri oluyor. Yani Mustafa Kemal'in Güneye bakarak heveslenebileceklerini sandığı Kuzey Kürtlerinin temsilcisi 70'e yakın milletvekili, Musul'un Türkiye'de kalmasını savunarak , Mustafa Kemal'le birlikte Beşikçi'yi de yanıltmış olurlar!

Bunu yazmalıyım:

Yusuf Ziya Bey Bitlis milletvekili...Fotoğrafı var "Türk Parlamento Tarihi"nde (1993,cilt 3.s.180). Görseniz nasıl da halim selim, gözlüklü, yumuşak bakışlı şeker gibi bir adam. 1925'te asıldı. Bunu başka bir zaman anlatmalıyım. Şimdilik Musul ile ilgili yapılan gizli oturumda Yusuf Ziya Bey'in sahiden de etkileyici ve çok uzun olan konuşmasından kısa bir bölüm aktarmak istiyorum:

"...Efendiler burada söylüyorum. Allah sesimi işitiyor.(...) temenni ederim ki Musul Türkiye'nin

bir cüz'î denilsin. Çünkü Türklerle Kürtlerle Meskûn Türkiye'nin bir parçasıdır. Nısfından(yarısı) fazlası Kürttür. Musul'un, Kürdün tarihinde bir kıymeti,bir ehemmiyeti vardır (...) Allah şahittir. İngiliz'in bütün temennisi etrafındakileri oyalamak uyutmaktır.Temnnileri bundan mada bir şey değildir. Arkadaşlar Kürtler Sevr paçavrası ile çok verdiler. Fakat Kürtler korktular. Kürtler yanan kardeşleri gördüğü için çekildi. Yanaşmadılar arkadaşlar. Fakat bugün Musul'da alladı pulladı, bu gün kukla vücuda getirdi. Kürdü kukla ile yıkmak istiyorlar arkadaşlar. Oyalayıcı,o göz boyacı kuklayı vücuda getirmişler,aldatıyorlar. İngilizlerin altunu, o kuklanın mevcudiyeti çok iş görecektir arkadaşlar.(...) Kürdün bütün ruhuna, Kürdün kanaatına ve bütün Kürdün imanına vakıfım; rica ederim bu siyasetin cereyanına meydan vermeyiniz..." (Meclis Gizli Zabıtları, İş Bankası Y., 4.Cilt,1985,s.162-63)

Yusuf Ziya bey İngilizlerin ilan ettiği Güney Kürdistan'da , Elcezire, bugünkü Barzanistan, kurulan özerk bölgeyi işaret ediyor. Arkasında 70'e yakın Kürt milletvekili duruyor. Yani Mustafa Kemal'in korktuğu, Beşikçinin "Güney Kürdistan'da özerklik,Kuzey'i iştahlandırır" tezinin hiçbir dayanağının olmadığı görülüyor.

Eee sonra?

Nemi oluyor; Nisan 1923'te,Lozan'da ikinci tur görüşmeleri başladığı günlerde seçim kararı alınıyor.1920'de meclis açılırken,"kurtuluşa kadar bu meclis ülkeyi yönetecek" yollu verilen söz "boş"a düşürülüyor. Lozan'ı yeni seçilenler onaylıyor... Tapu alınmış oluyor.

Ha,bir de yeni anayasa yapılıyor. Kürtsüz....[1].

MEHMET BOZKURT

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: coğrafya

İçerik Kategorisi: Kürt Davası

İçerik Kategorisi: Tarih

Belge Türü: Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital

Lehçe: Türkçe

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://haber.sol.org.tr>

Da eklendi: 15-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 315****Musul gerçeği ve “tarihi haklar” masalı**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230413105303481899>

Musul gerçeği ve “tarihi haklar” masalı

İrak'ın egemenliği altındaki Güney Kürdistan'da peşmergelerin son iki yıl boyunca elde ettikleri başarılar ve İran-İrak savaşında Irak BAAS rejimi aleyhinde oluşan denge değişikliği, Türk burjuva basınında Kerkük ve Musul'un işgal isteklerini hızla kabarttı. Son iki yıllık gelişmeler gösterdi ki, Irak rejimi sıkışıp yenilme tehlikesiyle yüz yüze geldikçe, Güney Kürdistan'da bağımsız bir Kürt devletinin kurulacağı endişesi, hastalık ateşi gibi Türk bujuvazisinin tüm vücudunu sarıyor ve buna bağlı olarak Kerkük ve Musul'u işgal çığlıkları atılıyor. Zaman zaman Irak rejimi nefes alır gibi olunca da ona bağlı olarak Türkiye'deki işgal çığlıkları gevşiyor.

Kerkük ve Musul'u Türkiye'ye işgal ettirme planlarının arkasında başta ABD emperyalizmi olmak üzere NATO ülkelerinin gerici hükümetleri olduğu açık. Bu güçler, İran-İrak savaşının yarattığı ateşten, kestaneyi çıkarmak için Türkiye'yi maşa olarak kullanmak istiyorlar. Ancak bu amaçlarını gizlemek için , Türkiye'nin “tehlikeye düşen çıkarlarını, Musul ve Kerkük üzerinde Türkiye'nin tarihsel haklarını” ön plana çıkarıyorlar.

Bu plan, yıllarca Kerkük Türklüğünü kurtarma hevesiyle şahlanan ırkçı-şöven Türk çevrelerinin ağızını sulandırıyor. Son yıllara dek, “Kerkük Türkü'ne yapılan mezalim”den dem vuranlar, Kerkük ve Musul'u “anavatan topraklarına” katma hevesine kapılanlar, daha çok sözkonusu ırkçı-şöven çevrelerle sınırlıydı. Fakat son aylarda “Kerkük ve Musul'da Türkiye'nin tarihi haklarından” dem vurarak Türkiye'nin Güney Kürdistan'ı işgal yolunu açmaya çalışan çevreler artmaya başladı. Öyle ki bu salgın ateşi Cumhuriyet gazetesinin kimi “demokrat” ya da “solcu” yazarlarını bile sardı. Koparılan yaygaralar, Musul ve Kekük'ün tarihi ve nüfus bileşimi üzerine piyasaya sunulan yalanlar, hiç kuşkusuz bilinçsiz kitleleri etkiliyor, gözlerini şövenizm perdesiyle karartabiliyor. Musul'un geçmişte Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde oluşu, hiç kuşkusuz Musul üzerine atılan yalanların daha kolay yutulmasına olanak yaratıyor.

Böylesi bir ortamda, Musul'un geçmişte tarih boyunca kimlere yurt olduğu, orada, kimlerin tarihi haklarından bahsedilebileceği üzerinde durmak, Türk kamuoyu yönünden Musul üzerine örtülen siyah örtüyü kaldırmak, geçmişte nasıl Musul'un Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde olduğunu ve daha sonra hangi gelişmelerle İngiliz işgaline terkedilerek Irak'a verildiğini ortaya koymak gerekiyor.

Bu yazımız, Musul'un sözkonusu tarihsel yanlarına ışık tutmayı amaçlıyor.

Lozan öncesinde Musul'un nüfusu

Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya vilayetleri üzerine yazdığı ve 1890- 1891'de Paris'te dört cilt olarak yayımlanan La Turquie d'Asie adlı eserinde, Vital Cuinet, Osmanlı imparatorluğu içindeki Diyarbakır, Halep ve Bağdat vilayetleri ile İran sınırı tarafından çevrelenen Musul Vilayeti'nin yüzölçümünü 75.700 kilometre kare, nüfusunu ise 300.280 olarak verir. Cuniet'nin verdiği sınırlarda Musul, 1890 yılı öncesinde, sadece bugünkü Güney Kürdistan topraklarını değil, Bağdat ve Halp vilayetlerinin devamı niteliğindeki güneyin Arap çöllerinin önemli bir kısmını da içine alıyordu. Cuinet'nin belirttiğine göre Musul 3 sancak, 17 kaza, 28 nahiye, 2314 köyden oluşuyordu. Sancaklar, Musul Merkez Sancağı, Şehrizar Sancağı ve Süleymaniye Sancağı'ydı.

Cuinet'ye göre tüm Musul Vilayeti'nin nüfus bileşimi şöyleydi:

Arap çöllerinde kuzeyden güneye doğru gidip gelen göçebe Arap aşiretleri de dahil Araplar 173.000, Kürtler 74.280, Türkmenler 16.000, Hıristiyanlar 30.000, Yahudiler 6.000 ve diğerleri ise 1.000 idi. (Turquie d'Asie, Vital Cuinet, cilt:2, 1891, Paris, sayfa 764-765)

Birinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaştan sonra, kuşkusuz Musul Vilayeti'nin toprak genişliğinde değişiklikler olmuş, aşağı yukarı Güney Kürdistan'ın bugünkü alanlarını içine alır bir duruma gelmişti. Yine üç sancaktan oluşuyordu. Bu sefer Musul Merkez Sancağı'nı, Süleymaniye Sancağı'nı ve Kerkük Sancağı'nı içine alıyordu.

Eskiden Diyarbakir, Bitlis ve Van'da valilik yapmış olan, Birinci TBMM Van mebusu Haydar Bey, Musul sorununun TBMM gizli oturumlarında görüşüldüğü dönemde, kürsüde yaptığı konuşmada Musul'un o günkü durumuna ilişkin şu bilgileri veriyordu :”Musul Vilayeti'nin on yedi kazası vardır. On altısı Türk ve Kürt'tür, yalnız bir kazada Arap, Süryani ve Keldaniler vardır. Araplar hep çöl tarafındadır ve Musul Vilayeti'ne bağları şahısları ile, mideleri ile ve hayvanları dolayısıyla, daha doğrusu işkembeleriyle oraya bağlıdırlar.

Hayvanların otu kalmadığı vakit Musul'a giderler. Oradan kovulduktan onra Bağdat'a geçerler. Orada da kovarlarsa Şam tarafına iltica ederler. Binaenaleyh asıl yerleşikler Türk ve Kürt'tür. Musul Vilayeti'nde ve Musul'da bayındır alan altı bin köy vardır. Ahalisi Türk ve Kürt'tür. Altı yüzü Geldani ve Nasturi'dir.” (TBMM Gizli Celse Zabıtalari, Cilt 4, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2. Baskı-1985, s. 178)

Milletler Cemiyeti(Cemiyet-i Akvam)'nin Musul sorununa ilişkin 1924'te oluşturduğu araştırma komisyonu raporunda Yezidilerin nüfusunu katmadığı halde, Musul Vilayeti nüfusunun 8'de 5'inin Kürt olduğu belirtiliyordu. Türkiye, İngiltere ve Irak'ın adı geçen komisyona ayrı ayrı verdikleri nüfus istatistiklerinde de Kürtler, nüfusun çoğunluğunu oluşturuyordu. Bitlis Mebusu Yusuf Ziya, TBMM kürsüsünde Musul Vilayeti nüfusunun yarıdan fazlasının Kürt olduğunu belirtiyordu. Lord Curzon, Lozan görüşmelerinde, Musul'da Kürtlerin çoğunluğu oluşturduğunu belirtiyor, TBMM'nde Türkiye Başbakanı Rauf (Orbay) Bey, zaten Kürtler çoğunluğu oluşturduğu için Musul'un Türkiye'ye bağlanmasını istediklerini haykırıyordu.

Birinci Dünya Savaşı'nda Musul'un İngiliz işgali altına girmesi

Bilindiği gibi, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Musul, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeydi. 1914 yılında çıkan Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu Almanya'nın yanında İtilaf devletleri(İngiliz, Fransız, İtalya ve Rusya)ne karşı savaşa girdi. 1916 yılında İtilaf devletleri arasında yapılan Syckes-Pico Antlaşması'na göre Musul Fransızlar'a verilecekti. Rusya da bugün Doğu Anadolu olarak bilinen vilayetlere sahip olacaktı. Ancak savaş yıllarında Musul'da zengin petrol yataklarının keşfi ve 1917 Ekim Sosyalist(Bolşevizm) Devrimi'yle Rusya'nın işgal ettiği Anadolu topraklarından çekilmesi karşısında, İngiltere'nin bir an önce Bolşevizm'in Kafkaslara egemen olmasının önüne geçme ve Batum petrollerini ele geçirme arzusu, İngilizleri süratle Musul bölgesini işgal etmeye yöneltti. 25 Kasım 1918'de Osmanlı İmparatorluğu'nun teslim olduğunu belgeleyen Mondros Mütarekesi imzalandı. 1 Aralık 1918'de de İngilizler Musul'un merkezini ele geçirdiler.

Daha sonra Türk kurtuluş savaşı, Anadolu'nun Rumlaştırılmasına ve Ermenileştirilmesine karşı savaş sloganıyla başladı. Sivas Kongresi'nde çerçevesi çizilen; daha sonra İngilizlerin 1920'de

dağıttıkları son Osmanlı Meclisi Mebusanı'nda deklere edilen Misak-i Milli, Kurtuluş Savaşı önderlerinin ana hedefiydi. Misak-i Milli sınırları içinde Musul Vilayeti ve bugün Suriye'nin egemenliği altındaki Kürt toprakları da vardı. Savaş'ın Kürt ve Türk, birbirinden kopmaz bağlarla bağlanmış olan iki anasını islamiyenin, Rumluğa, Ermeniliğe ve işgale karşı savaşı olarak gösteriliyordu. 23 Nisan 1920'de açılan Birinci TBMM de her iki halkın temsilcilerinden oluşan bir meclis olarak dünyaya sunuluyordu.

Mondros Mütarekesi'nden sonra ortaya çıkan durumda, Wilson Prensipleri'nin bütün taraf devletlerce kabul edilmiş olmasını gözönünde bulunduran Kürtler, bağımsız bir Kürt devletinin kurulması için çabalara giriştiler. Ancak çabalar sonucu Kürtler, İtilaf devletlerinin, üzerinde bağımsız Kürt devleti kurulması gereken toprakların çok büyük bölümünü, kurulması düşünülen büyük Ermenistan devletine vermek için çalıştıklarını görünce, Kürdistan'ın Ermenileştirilmesine karşı çıkararak, eşit haklar, kardeşlik ve kopmaz bağlar vadeden Türklerin yanında yer aldılar. Kimi Kürt aydınlarının bağımsız Kürdistan çabaları, bu dönemde de sürmekle beraber, ülkenin Ermeniler'e verilebileceği tehlikesi karşısında, bu çabalar, geniş Kürt çevreleri ve aşiret toplulukları arasında yankı bulmadı. Esas olarak Kurtuluş Savaşı, Kürt Türk her iki müslüman milletin işgale karşı birlikte savaşı olarak sürdü. 1922'de Yunanlıların Anadolu'dan kesin olarak çıkarılmasından sonra, Savaş, Türkiye'nin ; Mudanya Mütarekesi'nde onaylanan zaferiyle sonuçlandı ve Türkiye'nin geleceğini belirleyecek olan Lozan Antlaşması için girişimlere başlandı.

Nihayet Savaş'tan zaferle çıkmış Türkiye ile İtilaf devletleri ve taraftarları arasındaki barış görüşmeleri, 20 Kasım 1922'de tarihinde İsviçre'nin Lozan kentinde başladı. Lozan'da Türk heyetine İsmet İnönü, İngiliz heyetine Lord Curzon, Fransız heyetine Barrère İtalyan heyetine Marki Garroni, Yunan heyetine Venizelos başkanlık ediyordu.

Lozan Barış Görüşmeleri'nde Musul

Lozan'daki barış görüşmeleri sırasında, kimi diğer sorunlar üzerindeki tartışmalar sürüp giderken İngiliz Başdelegesi Lord Curzon, Musul sorununu gündeme alıp Türk baş delegesi İsmet İnönü'den görüşünü açıklamasını isteyince, İsmet İnönü de bir bildirgeyle görüşünü açıkladı: " Bildirgeye göre; Süleymaniye, Kerkük, Musul sancaklarından meydana gelmiş olan Musul Vilayeti'nde 503 bin yerleşik nüfus vardır. Süleymaniye ve Kerkük'te Arap çok azdır. Büyük çoğunluğu Kürt ve Türk'tür. Musul merkezinde de 137 bin Kürt ve Türk'e karşılık 28 bin Arap mevcuttur. Arap sayılanlar da aslında Türk'türler, fakat uzun süre Araplarla ilişki kurduklarından Arapça'yı da öğrenip konuşmuşlardır. Bölgede bir miktar Yezidi varsa da onlar da Kürt'türler." (Türkiye Cumhuriyeti – 1923, Mahmut Goloğlu, Ankara 1971, s. 71)

İsmet İnönü, konuşmasını şöyle sürdürüyordu: "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümetidir. çünkü Kürtlerin gerçek ve meşru temsilcileri Millet Meclisi'ne girmiştir. Türklerin temsilcileriyle aynı ölçüde ülkenin hükümetine ve yönetimine katılmaktadırlar. Kürt halkı ve meşru temsilcileri, Musul Vilayeti'nde oturan kardeşlerinin anayurttan ayrılmasına razı değildir." (a. g. e. , s. 71-72)

İsmet İnönü'nün konuşmasını cevaplamak için söz alan Lord Curzon, TBMM'nde Musul bölgesinden milletvekili bulunmadığını belirterek, varolan milletvekilleriyle ilgili olarak da şunları söyledi: "Ankara'nın Kürt milletvekillerine gelince, onların nasıl seçilmiş olduklarını kendi kendime sormaktayım. Halk oyu ile seçilmiş tek milletvekili var mıdır? Bütün bu insanların atanmış oldukları ve bunlar arasında bazılarının dil bilmedikleri için meclis çalışmalarına

katılmadıkları herkesçe bilinmektedir.” Lord Curzon, sözü Kürtlerin Türk idaresi karşısındaki tutumlarına da getirerek “Kürtlerin, Türk idaresinden hoşnut kalmadıklarını sürekli olarak açıkladıklarını her kes bilmektedir. Dört yıldır İngiliz Hükümeti’ne, hayal kırıklığına uğramış Kürtlerden, Kürdistan’ın özerkliği ya da bağımsızlığı ile ilgilenmemizi isteyen protestolar gelmektedir” dedi. (a. g. e., s. 72) Lord Curzon ile İsmet İnönü arasındaki karşılıklı suçlama ve söz düeloları bu çerçevede birkaç kez daha sürdü. Hatta bir keresinde Lord Curzon “Kürtlerle Arapların, getirenin başına atacak kadar seçim sandığını tanımadıklarını” iddia etti.

Lord Curzon’un Kürtler ve Kürt milletvekilleriyle ilgili söz konusu ağır sözleri, Türk heyeti tarafından TBMM’ne iletilince, Kürt milletvekilleri arasında büyük bir öfke ve kızgınlığa yolaçtı.

Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey (daha sonra 1925 Şeyh Sait Ayaklanması sırasında Cıbranlı Halit Bey’le birlikte Bitlis’te idam edildi) Büyük Millet Meclisi kürsüsünde şöyle haykırdı: “Lozan Barış Görüşmeleri’nde İngiliz Başdelegesi Lord Curzon, bizlere yani Kürt kardeşlerinize saldırıyor, hakaret ediyor. Kürdistan’dan gelen mebusların, Mustafa Kemal Paşa tarafından tayin edildiğini söylüyor. Kürt arkadaşlarınız için, cahil diyor, Kürtleri temsil edemezler diyor. Cahilliğin anlamı, İngiliz politikasına uymamak ise; biz itiraf ederiz ki cahiliz... Arkadaşlar, mebuslar tayin edilemezler, seçilirler. Millet, mebuslarını seçer... Burada Mustafa Kemal Paşa’nın tayin ettiği mebuslar, uşaklar yoktur (bravo sesleri, alkışlar) Burada, büyük bir milletin vekilleri vardır.” (a. g. e., s. 74) Kürsüde uzun uzadıya konuşan Yusuf Ziya Bey, bu arada “İngilizler, milyonları ile, altınları ile çalıştıkları halde, Kürtler bu seçime katıldılar ve bu seçime katılmakla bir tek amaç güttüler: Türk kardeşleriyle işbirliği yapmak.... Bütün kanılarını bir ilkede topladılar. O ilke, Türklerle kader birliği yapmaktı. Çünkü varolmak, çünkü esirlikten kurtulmak bu ilkenin gerçekleşmesine bağlıdır... Kürtler, Kürt aydınları, Arnavutluk’un, Irak’ın ve Suriye’nin sonunu görüp dururlarken, İrlanda’nın acılı sesini işitirken hiçbir kandırıcılığa kapılmazlar... İşte o günlerde, o kara günlerde bu toplulukta seçime katılan ve bizi seçip buraya gönderen milletin vekilleri olarak Lord Cuzon’a bağlıyoruz ki; bizler Kürdistan’ın gerçek vekilleriyiz. Senden ve senin siyasetinden Musul’u istiyoruz. Ve alacağız” diyerek hemen hemen tüm Kürt kökenli milletvekillerin düşüncelerine tecüman oldu.(a. g. e. s. 74-75)

Söz alarak aynı doğrultuda konuşan Muş Mebusu İlyas Sami Efendi de “ Kazım Karabekir komutasının Elviye-i Selase (Kars, Ardahan, Artvin)’de yazdığı zafer tarihlerinde bayrağını, mızrağını, atını oynatan, temiz Kürt soyu ve Kürt ulusu” olduğunu vurgulayarak “ Kürtler Musul’u almayı kendilerine görev saymışlardır” dedi. (a.g.e. s. 75)

Erzurum mebusu Hüseyin Avni Bey de meclis kürsüsünde aldığı sözde “Lozan’daki delegelerimiz iki kardeş olan Türkler ile Kürtlerin temsilcileridirler” demişti. (a.g.e. s. 77)

TBMM görüşmeleri sırasında, Başbakan Rauf Bey de Musul’la ilgili görüşlerini açıklayarak şöyle belirtmişti “Lod Curzon, Musul bölgesinin çoğunluğunun Kürt olduğunu söylüyor. Zaten biz de onun için Musul’u istiyoruz. burası Arap yurdudur dese idi tartışma olabilirdi.”

Lozan görüşmeleri uzadıkça uzuyor, pek çok diğer sorunun yanısıra, Musul sorununda da herhangi bir uzlaşma sağlanamıyordu. İngiltere Musul’u Irak’a bağlayarak kendi egemenliği altına almak için her çabayı gösterirken, İnönü de Musul’un Misaki Milli sınırları içinde olduğunu, nüfusun çoğunluğunun Kürt ve Türklerden oluştuğunu ve Türk ve Kürt gibi kardeş iki müsülman unsurdan meydana gelmiş olan Türkiye’nin sınırları içine dahil edilmesi gerektiğini savunuyordu.

İngiliz heyeti, Musul' u elde edebilmek için, Lozan' da Musul' suz bir anlaşma imzalamak ve Musul zaten İngiliz işgali altında olduğu için sorunu ertelemek yolundaki taktiklere baş vurarak bu yönde Türk delegasyonunu sıkıştırdı. Musul' la bilikte pek çok sorun üzerinde anlaşmazlık sürünce görüşmeler kesildi. Bundan paniğe kapılan İsmet İnönü Ankara hükümetinin onayını da alarak Musul sorununu askıda bırakacak bir anlaşmayı imzalamaya hazır olduğunu 4 Şubat 1923' de Müttefik heyetlerine bir mektubla bildirdi. Ancak görüşmeler kesilmiş ve heyetler ülkelerine doğru yola çıkmışlardı bile. Türk heyeti de Ankara' ya döndü.

Gelinen aşamada, Türkiye' nin Musul' u geri almak için hevesli olmakla birlikte bu hevesini sonuna kadar götürmeyi göze almaya hiç de niyetli olmadığı ve biran önce Müttefik devletleriyle anlaşma sağlamayı, Musul' u geri almaya tercih ettiği anlaşılıyordu. Ankara' da Lozan' dan gelen heyetle görüşen Mustafa Kemal ile Rauf Bey başbakanlığındaki hükümet, Musul sorununu erteleyerek, bir anlaşmaya varmayı benimsedi ve bu doğrultuda Müttefik devletlerine, bir karşı proje sunmayı kararlaştırdı. Aslında bu karar, Musul' u İngilizlerle bırakma yolunu açan ilk adımdı. Fakat o günkü koşullarda, böylesi bir çözümü TBMM' ne ve Türkiye kamuuna kabul ettirmek neredeyse imkansızdı. çünkü Kurtuluş Savaşı yıllarca Misak-i Milli şiarıyla verilmiş, Misak-i Milli' den hiç bir ödün verilemeyeceği her defsında vurgulanmış ve zafer bu temel üzerinde kazanılmıştı. Misak-i Milli hudutları içinde, hiçbir koşulda vazgeçilmeyecek olarak beyinlere, ruhlara işlenmiş olan Musul da vardı.

Hükümet, her şeye rağmen, kabul edilen projeyi benimsetmek ve bu yönde meclisten karar çıkartmak için, öneriyi TBMM' ne getirdi. Öneri mecliste büyük bir şok etkisi yarattı ve mebuslar arasında sert tepkilere yolaçtı. Öneri karşısında en büyük öfkeyi duyanlar yine Kürt kökenli milletvekilleri idi.

Hükümet öneriyi geçirebilmek için, esasında Musul' dan vazgeçilmediğini sadece sorunun geçici olarak erteleneceğini, eğer Türkiye ile İngiltere arasında anlaşma sağlanmazsa sorunun Milletler Cemiyeti' ne gideceğini ve orada çözüm yoluna başvurulacağını vurguluyor, aksi halde eğer Musul sorunu ertelenmezse anlaşma imzalanamayacağını, bu durumda İngilizlerle savaşa girme durumunun doğacağını, Türkiye' nin ise savaşı gücü olmadığını vurgulayarak milletvekillerini tehdit ve baskı altına alma yoluna gitti.

Bu tutum Türk kökenli çoğu milletvekilini susturmaya ve öneriyi benimsemeye yetti. Görüldüğü kadarıyla söz konusu edilen topraklar, Kürt toprakları olduğu için gereğinde birtakım başka menfaatler karşılığı başkalarına terk edilebileceğini düşünüyorlardı. Anlaşıldığı kadarıyla hükümetin düşüncesi de bu doğrultuydu.

Fakat Kürt kökenli mebusların, göz göre göre Kürt topraklarının elden çıkarılmasını kabul etmeleri düşünülecek bir şey değildi. Hükümetin ve Türk kökenlilerin Musul' u terketme düşünceleri, Kürt milletvekilleri arasında derin bir kaygı ve güvensizliğe yolaçmıştı.

Nasıl oluyordu? Anadolu' nun Rumlaştırılmasına ve Ermenileştirilmesine karşı iki kardeş millet olan Türk ve Kürtler birlikte savaşmışlardı. Misak-i Milli sınırları çizilirken Türklerle Kürtlerin üzerinde yaşadıkları topraklar esas alınmıştı. Her iki milletin evlatları bunun için kanlarını akıtmışlardı. Türkiye Büyük Millet Meclisi her iki halkın, hükümet, her iki halkın hükümetiydi. Her iki kardeş halk eşit hak ve menfaatlere sahibolacaklar, yeni devleti beraber inşa edeceklerdi. Fakat nasıl oluyordu da şimdi hükümet ve TBMM üyelerinin çoğunluğu, Musul' suz bir anlaşma imzalamak için çırpınıyorlardı? üstelik Suriye hududunda, 1921' de yapılan antlaşmada Fransızlara bırakılan Kürt topraklarının geri alınması için Lozan' da herhangi bir

talepte bulunulmadığı gibi, şimdi de Musul terkediliyordu. Evet ne oluyordu? Yoksa yollar ayrılmaya mı başlıyordu?

Sorun, mecliste görüşülürken, Kürt kökenli milletvekilleri, işte böylesi kaygı ve düşüncelerle kürsüye çıkıyorlardı. Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Bey, Musul'suz bir barış antlaşmasına şiddetle karşı çıkıyor "olmazsa savaş çıkabileceği" tehdidine karşı, ülke işgal edilirken, çok daha ağır koşullarda halkın savaşı göze aldığını, memleketin bugün dünden daha elverişli koşullarda olduğunu vurguluyor ve şöyle diyordu: "Bir taraftan İzmir işgal edilmiş, bir taraftan Bursaya kadar düşman geliyor, diğer taraftan Eskişehir'e kadar düşman ilerliyor, biz buradan geçediyoruz. O gün direniş gösterirken ve beş yıllık bir savaştan (Birinci Dünya Savaşı b. n.) çıkmış olan millet, yavrusu ile, evladiyle yanıyorken üç dört yüz bin kişilik bir ordu hazırlayarak, amaca ulaşmaya yönelen bu millet, bu Meclis, ne oldu ki efendiler memleketlerini istirdat, arazisine bir misli zam, evladını bir misli tezyid ettiği halde, karşısında bir düşman olmadığı halde bugün yanlış bir harekette devam ediyor." (TBMM Gizli Celse Zabıtları, cilt 4, İş Bankası Yayınları 2. Baskı, Ankara 1985 s. 92) Esasında hiç de savaş yanlısı olmadıklarını, barışa istekli olduklarını, ama her şeye rağmen barış yapmak için yalvarmadıklarını belirten Hüseyin Avni Bey, Musul sorununu erteleyelim demenin milletle alay etmek olduğunu şu sözleriyle vurguladı: "Eğer acımız varsa resmen veririz. Kendi kendimizi aldatmayız efendiler. Musul'u bir sene bekletme durumunda bulunacak. Bu ne demektir efendiler? Bu milletle alaydır. İngilizlerden Mısır'ı aldınız, Kıbrıs'ı aldınız mı efendiler? Musul'u bugün sana vermeyen yarın niçin versin?" (a. g. e. s. 93)

Diyarbakır Milletvekili Kadri Bey, Lozan'da dayatılan tavizleri vermektense savaşmanın daha iyi olacağını belirtiyordu. (a. g. e. s. 152)

Görüşmeler sırasında kürsüye çıkan Erzurum Milletvekili Mustafa Durak Bey, "Musul gayet mühim bir meseledir. Bendeniz bugün harbin janakkale'sini ne kadar mühim görüyorsam, Türkiye için Erzurum'u, Kars'ı nasıl mühim görüyorsam Musul'u da o kadar mühim görüyorum" diyor ve " Musul meselesini geleceğe devretmek, aradan zaman geçirmek zannediyorsam doğru değildir" şeklinde görüş belirtiyordu.

Lozan'da verilecek tavizlere en çok karşı çıkan ve özellikle Musul'un terkedilmesi karşısında en çok kaygı duyan Bitlis Milletvekili Yusuf Bey'di. Türk heyetinin Lozan'da Suriye sınırında yeni düzenleme talebinde bulunmamasını da eleştiren Yusuf Ziya, Musul'un terkedilmesine karşı duyduğu kaygıyı şu cümlelerle ifade ediyordu."Bu hususta söz söylemek benim için vazife olduğundan söyleyeceğim. Musul'un vaziyeti coğrafyası, irki ilişkileri, oluşum biçimi, siyasal ve sosyal yapısı, barış sonrasında bir dakika bile İngiliz siyaseti altında, İngilizlerin muamelesi altında, İngilizlerin mandası altında kalmaya tahamül göstermez."

"Arkadaşlar temenni ederdim ki Musul Türkiye'nin bir parçası denilsin. Çünkü Türklerle Kürtlerle meskun, Türkiye'nin bir parçasıdır. Yarısının fazlası Kürt'tür. Musul'un, Kürd'ün tarihinde bir kıymeti, bir önemi vardır. İhtimal bir mahalde olsa idi bu kadar telaş etmezdim. İhtimal ki başka bir yer olsaydı bu kadar telaş etmezdim. Musul'un Kürd'ün tarihinde bir sandelyesi vardır. Arkadaşlar bir insanı ikiye bölmek veyahut herhangi bir parçasını ayırmak (nasıl) mümkün değil se Musul'u Türkiye'den ayırmak öylece mümkün değildir" (a.g.e. s. 163)

Dönem, henüz Türk Kürt kardeşliğinden, her iki halkın eşitliğinden, devletin, hükmetin ve meclisin iki müsülman unsurdan oluştuğundan dem vurulduğu bir dönemdi. Bu nedenle meclisteki Kürt kökenli milletvekillerini, Kürtlerin yakın bir gelecekte yok sayılacağı, her türlü ulusal demokratik haklarının inkar edileceği kanısından çok, Kürdistan'ın parçalanması güney

topraklarının Fransız, Musul vilayeti topraklarının da İngiliz egemenliği altına terkedilebileceği, Kürt topraklarından koparılarak Arap topraklarına katılacağı gerçeği endişelendiriyordu. Bitlis Milletvekili Yusuf Ziya Bey, Musul'un terkedilmesine olduğu kadar Mardin, Urfa ve Gaziantep topraklarının Fransızlara terkdilmesine de karşı çıkıyordu. Üöyle diyordu Yusuf Ziya Bey :”Arkadaşlar, insan karnını doyurmak ihtiyacındadır. Bu, beşerin muhtaç olduğu şeydir. Mardin, Nusaybin, Kilis, Urfa, Ayıntap ahalisi de yaşamak ihtiyacındadır.... Arkadaşlar ziraat yapamıyor buralarda yaşayanlar. jünkü hudut ile arasında nihayet yarım at mesafe vardır. Kendisi kasabada oturuyor, arazisi falan öbür taraftadır. Bugün gidiyor, birer surette bir şey kaçırıyor getiriyor. Zirat yapıyor. Fakat yarın Fransızların ne gibi bir kanunla o hududu kendilerine katmayacaklarını kim biliyor ?... Arkadaşlar bu halk ticaret yapamıyor. jünkü hududun ötesinde yeni yeni şehir, yeni yeni kasabalar, pazarlar vücuda getirmişlerdir. Rüsüm ile bu tarafa geçiyor, bir şey beş kuruşa çıkar. Fakat diğer tarafta yüz paraya veriyorlar, buraya gelip beş kuruşa almıyor, gidiyor öte tarafa yüz paraya alıyor. Bu yüzden pazarlara kimse gelmiyor ve kapalı kalıyor. jarşı kapalıdır arkadaşlar. Sanat ölüyor çünkü muhtaç olduğu alet ve levazım ötede daha ucuzdur.... Binaenaleyh tekrar ediyorum, Fransızlarla yapılan anlaşma günlerin zaruretidir. Bu gayri tabiidir. Bütün insanlar teneffüs borularını kapatmış hudut yanında bulunan insanlar dıki sade tutulmuş boğuluyorlar. Teneffüs borularını açınız, tenefüs etsinler arkadaşlar.” (a.g.e. s. 164)

Urfa Mebusu Bozan, Ali Saip ; Mardin Mebusları Derviş Mithat, İbrahim, Necip ve Esat; Muş Mebusları Abdulgani, Osman Kadri; Siirt mebusları Mehmet Kadri, Hacı Nuri; Ayıntap Mebusu Ali Cenani; Bayazıt mebusu Ali, Siverek mebusları Sırrı ve Bekir Sıtkı, Abdulgani; Dersim Mebusları Mustafa, Mustafa, Abdullah Tevfik ; Erzincan mebusu Hüseyin; Kars mebusu Fahredin; Van mebusu Hakkı Genç mebusları Haydar, Celal; Sivas mebusu Vasıf; Ergani mebusu Memet Emin; Bitlis mebusları M.Arif, Sadullah, Derviş, Resul; Diyarbakır mebusu Hacı şükrü Malatya mebusu Feyzi ve diğer kimi illerden bazı mebuslar verdikleri önergede, Suriye sınırının 1921 Fransız anlaşmasıyla düzenlenen biçimiyle kalmasına razı olmuyorlardı. Ama Lozan'a götürülecek projeye de konulmamasını ve daha sonra Fransızlarla yapılacak ikili görüşmede çözümlenmesini öneriyorlardı. Mardin mebusu İbrahim, tek başına verdiği bir önergede ise Suriye hududunu düzeltme isteminin kesinlikle Lozan'a götürülecek projede yer almasını istiyordu.

Proje konusunda, verilen değişik önerilerde, Musul'suz sulh yapılmasına karşı çıkan Kürt milletvekilleri ya da Kürtlerin yaşadıkları şehirleri temsil eden milletvekilleri de şunlardı:

Ergani: Mehmet Emin, Mahmut, Hakkı

Mardin: Derviş

Erzurum: Mehmed Nusret, İsmail, Süleymen Necati, A. Vasfi

Siverek: Abdulgani, Sırrı

Bitlis: Yusuf Ziya, Resul, Derviş

Mardin: İbrahim, Sait, M. Mithat, Necip

Sivas: Emir, Vasıf, Taki, Ziyaettin, Rasim

Genç: Fikri Faik, Ali Vasıf, Hamdi, Üeyh Fikri, Dr. Haydar

Dersim: Hasan Hayri, Mustafa, Diyab, Abdullah Tevfik

Erzincan :Mehmed Emin , Hüseyin

Muş: Kasım, Mahmud Said, Abdulgani, A.Rıza, Osman Kadri, A. Hamdi, İlyas Sami

Kars: A.Rıza, Cavit, Muhittin

Ardahan: Server, Hilmi

Bayazıt: Üevket

Diyarbakır: Hacı şükrü, Kadri

Maraş: Arslan, Rüştü, Tahsin
Elaziz: Feyzi, Muhittin, Naci, Hüseyin
Siirt: Necmeddin
Hakkari: Mehmed Tufan, Mazhar Müfit
Urfa: Ali Saip
Van: Hasan Sıddık, Hakkı
Gaziayıntab: Kılıç Ali, Ali Cenani (a.g.e. s. 181-182-183-184-185-196)

Kuşkusuz, tüm bu milletvekilleri isteklerinde sonuna kadar direnç gösterebilecek kişilikte değillerdi. Bunlarla beraber daha pek çok milletvekili, Musul'dan vazgeçilemeyeceğini belirtmelerine rağmen, sonuçta, Musul'suz antlaşma yapma ve Musul'lu bir yıl erteleyerek sorunu gerekirse Milletler Cemiyeti'ne götürme düşüncesinde olan hükümet heyetine 190 oyla yeniden vazife verildi. Karşı çıkan oy sayısı ise 130 idi.

Aslında görüşmeler ilerledikçe, sonucun bu yönde olacağı açığa çıkmıştı. Durumu anlayan Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Bey, kürsüde yaptığı konuşmayı şu sözlerle bitirdi: "Binaenaleyh son söz arkadaşlar: sözümün (hiç) birinin yapılmayacağına kanaat gtirdim. Allah hazır, tarih hazır, elinizi vicdanınızın üzerine koyun, nasıl bilerseniz öyle yapın" a.g.e. s. 165)

Mustfa Kemal, Ankara hükümeti ve TBMM bildikleri gibi yaptılar. Musul'suz bir anlaşma yapmak üzere kolları sıvadılar. Bu arada, herşeye rağmen TBMM'nde önemli oranda muhaliflerin varolmasından ve bunların ikide bir "başağrıtmasından" hiç de hoşlanmayan Mustafa Kemal, imzalanacak Lozan Antlaşması'nın bu mecliste tehlikeye girebileceği endişesinden de hareket ederek TBMM seçimlerini yenilemeyi, muhalefeti, özelile Kürtlüğe şöyle ya da böyle sahip çıkan milletvekillerini tasviye etmeyi kararlaştırdı. TBMM, 1 Nisan 1923'de seçimlerin yenilenmesini kararlaştırdı ve seçimler yaptırıldı. Hükümetin, devlet bürokrasisinin ve ordunun da gücü kullanılarak hemen hemen tüm muhalifler tasfiye edildi ve Mustafa kemal ile Kemalizmin tek parti yönetimini kuracak olanlar açısından temizlenmiş, tek ses çıkararak 2. dönem meclis seçimleri yapılırken 24 Nisan 1923'te yeniden Lozan görüşmelerine başlandı.

Lozan Antlaşması 24 Temmuz 1923'te Musul sorununu erteleyen bir biçimde imzalandı. Lozan Antlaşması'nın 3. maddesine göre eğer 9 ay içinde Türkiye ile İngiltere, Musul konusunda kendi aralarında bir anlaşmaya varmazlarsa sorun Milletler Cemiyeti'nde çözülecekti. Suriye sınırı da 1921 anlaşmasına göre kaldı. Lozan görüşmeleri tamamlanırken 2. dönem meclis üyeleri de belirlenmişti. 2.dönem TBMM, 11 Ağustos 1923'te toplandı. Artık Antlaşma tek sesli mecliste rahatlıkla onaylanabilirdi

Lozan Antlaşması'nın ilgili maddesi uyarınca Türk-İngiliz görüşmeleri, 19 Mayıs 1924'te, İstanbul'da başladı. Türk heyetine Büyük Millet Neclisi Başkanı ve İstanbul Mebusu Fethi (Okyar) Bey, İngiliz heyetine de o sırada Irak Yüksek Komiseri bulunan Sir Percy Cox başkanlık ediyordu.[1]

Mûrad Ciwan

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: coğrafya
İçerik Kategorisi: Kürt Davası
İçerik Kategorisi: Tarih

Belge Türü: Orijinal dili
Yayın Türü: Born-digital
Lehçe: Türkçe
Şehirler: Musul
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Güney kurdistan
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://muradciwan.com>

Da eklendi: 13-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 316****Musul Sorunu**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221110203839444616>

Musul Sorunu, Osmanlı Devleti'ne bağlı Musul Vilayeti'nin toprak sorunudur.

I. Dünya Savaşı'ndan önce Osmanlı hakimiyetindeki Musul ve çevresi petrol varlığı sebebiyle, İngiltere, Fransa, Almanya arasında rekabet konusu oldu. Bölge, 1916 tarihli Sykes-Picot Antlaşması ile Fransa'ya bırakılmıştı. Nisan 1920 San Remo Konferansında Fransa, kendisini Orta Doğu'daki menfaatlerini desteklemesi sebebiyle, Musul bölgesini İngiltere'ye bıraktı. İngiltere bölgedeki Hristiyanların güvenliği, İngiliz savaş esirlerine kötü muamele edilmesi gibi sebepler ile Mondros Mütarekesinin 7. maddesine göre Musul'un kendilerine terk edilmesini istediler. Musul'da yerleşik Osmanlı 6. Ordusu Komutanı Ali İhsan Paşa şehri İngilizlere terk etmemek için istifa etti. Yerine Gelen Binbaşı Halit Akmansü İstanbul'dan aldığı emri yerine getirerek Musul'u boşalttı. 15 Kasım 1918 tarihinde İngiliz askerleri Musul'a asker çıkarıp işgal ettiler.

Mondros Mütarekesi ve Ali İhsan Paşa (Sabis)

Mondros Mütarekesi gereğince İtilaf devletleri'ne güvenlikleri gereği istedikleri yerleri işgal etme yetkisi tanınıyordu. 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandığında Musul ve çevresi henüz Ali İhsan Sabis Paşa komutasındaki Türk birliklerinin idaresindeydi. Ateşkesten sonra İngilizler, Musul ve Zaho'daki sivil Hristiyanların topluca öldürüldüğünü iddia ederek Türk birliklerinin Musul'u terk etmesini istediler. Ali İhsan Sabis Paşa, bu isteği reddetti ancak Suriye cephesinde Yıldırım Orduları grubunun Şam'dan sonra Halep'te de İngilizlere yenilip Adana'ya kadar çekilmesi neticesinde demiryolu ikmal hatlarının kesilmesi üzerine ve İstanbul hükümetinin de bu yolda emir vermesinden sonra Musul'u bırakıp Nusaybin'e kadar çekildi. İngiliz askerleri hiçbir direnişle karşılaşmadan Musul'a girdiler. İstanbul'dan benzer bir emir Mustafa Kemal Paşa'ya da Çukurova bölgesini terketmesi için gelmişse de Mustafa Kemal Paşa Adana'yı boşaltmamış ve Harbiye Nezaretiyle yaptığı telgraflaşmalarda emrin kanunsuz olduğunu söyleyerek emre direnmişti. Harbiye nezareti, kendisini görevden alıp karargaha çağırdığında ordunun bir kısmı silahlarını halka dağıtarak düşman eline geçmesine mani olmuştu. Bazı silahlar ise, Anadolu'da bir düşman direnişinde kullanılmak üzere Teşkilat-ı Mahsusa elemanları tarafından daha güvenli olan doğu cephesine taşındı.

Kürdistan Kralı Mahmut Berzenci ve Özdemir müfrezesinin girişimi

Ana maddeler: Kürdistan Krallığı ve Özdemir müfrezesi

Eylül 1922 - Temmuz 1924 yıllarında Iraklı Kürtler Süleymaniye merkezli yarı bağımsız Kürdistan Krallığı devletini kurmaya teşebbüs ettiler. Şeyh Mahmut Berzenci, Kürdistan Krallığı'nın kralı olarak kendisini ilan etti. Sevr Antlaşması'ndan sonra, Süleymaniye ile bütün bölge Birleşik Krallık yüksek komiserliğinin denetimi altına girdi. Eylül 1922'de Özdemir müfrezesinin İran'a çekilmesinden sonra, Birleşik Krallık Şeyh Mahmut Berzenci'yi vali olarak tayin etti. Şeyh Mahmut Berzenci Kasım'da tekrar kendisini Kürdistan Krallığı'nın kralı olarak ilan etti. Lozan Antlaşması'ndan sonra Birleşik Krallık yüksek komiserliği, Irak'ın bütün bölgelerini birleştirmek isteyince Şeyh Mahmut Berzenci buna karşı çıktı. Mahmut Berzenci ve hükümetin teslim olmaması üzerine, Birleşik Krallık Hava Kuvvetleri Süleymaniye ve çevresini bombaladı ve bölge'de çatışmalar meydana geldi. 24 Temmuz 1924 yılında kesin olarak Birleşik Krallık Mezopotamya Mandası'na bağlanmıştır.

Musul Harekâtı planı ve Cafer Tayyar Paşa (Eğilmez)

1924 yılında Mustafa Kemal Musul'a asker göndermeyi ve bölgeden İngiliz'leri çıkarmayı planlıyordu.[kaynak belirtilmeli] İngilizlerin desteklediği Yunan ordusu 150-200 bin askerini ve silahlarının %70 ini Anadolu'da bırakarak kaçmıştı. İngiltere'de Lloyd George hükûmeti istifa etmek zorunda kalmıştı ve Musul'da Türk ordusu karşısında direnmeleri mümkün değildi. Ancak Doğu Anadolu Bölgesi'nde ilk önce Nasturi Ayaklanması daha sonra Şeyh Said İsyanı çıktığı için harekât yapılamadı. Musul için hazırlanan kuvvetler çıkan isyanları güçlkle bastırabildi.

Türk-İngiliz ilişkileri

Musul Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesine dayanılarak 15 Kasım 1918 tarihinde İngiliz Askerleri tarafından işgal edildi.Birinci Dünya Savaşı sonunda Türk Askerlerinin kontrolü altında kalan bir bölge olduğundan, Türkiye Cumhuriyeti Musul vilayetinin milli sınırları arasında olduğunu açıklamıştı. Lozan Konferansında Musul konusunda bir karara varılamamış ancak bir yıl sonra İngiltere ve Türkiye arasında görüşmeler ile çözülmesine karar alındı. Konferans başladığı sırada İngiliz askerlerinin işgali altında olmayan bölgelerde bir ayaklanma çıkması üzerine İngiliz Ordu birlikleri Süleymaniye kentini top ateşi altına alarak işgal etti. Türkiye işgali protesto etti. Ayrıca Türkiye, kendisine karşı silahlı saldırıda bulunan Asuri kabileleri İngiltere'nin silahlandığını öne sürüyordu.

19 Mayıs 1924 tarihinde Türkiye ve İngiltere arasında İstanbul Konferansı düzenlendi.

Konferansta Türk tarafı Musul'un tarihi olarak daima Osmanlı toprağı kaldığını ve Birinci Dünya Savaşı sonunda da bu durumun değişmediğini, vilayetin nüfusunun üçte ikisinin Müslüman Türk ve Kürtlerden oluştuğu bu durumda tarihi, askeri ve etnik gerekçelere göre Musulun Türkiye sınırları içinde olması gerektiğini savundu. İngiliz tarafı Türk Devletinin isteğini kesinlikle reddetmesi üzerine İstanbul Konferansı dağıldı. Anlaşmazlık, Milletler Cemiyeti'ne götürüldü. Burada Türk tarafı İstanbul Konferansındaki tezlerini tekrarladı ve referandum (genel halkoylaması) yapılmasını istedi. İngiltere bölge halkının bilinçsiz olduğunu bildirerek plebisit isteğini de reddetti. Konuyu araştırmak için Milletler Cemiyeti'nde bir komisyon kuruldu ve çözümlenemedi. [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Musul

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Güney kurdistan

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | tr.wikipedia.org

Da eklendi: 10-11-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 317****MUSUL SORUNU VE ANKARA ANLAŞMASI**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230426094902485611>

MUSUL SORUNU VE ANKARA ANLAŞMASI

Anadolu ile Asya arasında tarihi bir yol üzerinde bulunan Musul, geçmişte önemli bir kültür ve medeniyet merkezi olduğu gibi yer altı ve yer üstü zenginliğiyle de bir çekim alanı olmuştur.

ÖZET

1118'den itibaren bir Selçuklu toprağı ve 1517'den itibaren de bir Osmanlı vilayeti olan Musul, Birinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesi bahane edilerek İngilizler tarafından işgal edilmiş, bunun üzerine İngilizlerle Türkler arasında şiddetli bir mücadeleye sahne olmuş, sorun silahlı mücadeleyle çözülememiş ve konu Lozan Konferansı'na bırakılmıştır.

Musul bu konferansta büyük tartışmalara neden olmuştur.

Ancak Musul'un statüsü burada da kesin olarak belirlenemediği için sorunun çözümü bir sonraki görüşmelere ertelenmiş, bu görüşmelerden de bir sonuç alınamaması üzerine 1926 yılında yapılan Ankara Antlaşması'yla İngiliz mandasındaki Irak'a bırakılmıştır.

Makalede, Musul'un bugünkü Türkiye Cumhuriyeti toprakları içerisinde yer almamasının nedenleri hakkında bilgi verilecektir.

GİRİŞ

Anadolu ile Asya arasında tarihi bir yol üzerinde bulunan Musul, geçmişte önemli bir kültür ve medeniyet merkezi olduğu gibi yer altı ve yer üstü zenginliğiyle de bir çekim alanı olmuştur. İslamiyetten önce Asur ve Babil uygarlıkları, İslamiyetin yayılmasıyla birlikte Emevî ve Abbasî Devletleri burada kurulmuştur.

Musul, Selçuklulara, Zengilere, Erbil Atabeyliği'ne, Karakoyunlu'ya, Akkoyunlu'ya ve Safevilere de yurt olmuş ve Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı toprağına katılmış ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde de bir Osmanlı vilayeti hâline gelmiştir.

Musul, 19. yüzyıldan itibaren petrol yataklarıyla batılı ülkelerin dikkatini çekmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmasını fırsat bilen ve bölgenin işgali için zaten önceden plan yapan İngiltere, 3 Kasım 1918'de başlattığı askerî harekâtla 15 Kasım 1918'de Musul'u işgal etmiştir.

İngiltere, bölgede egemenlik kurabilmek için bölge halkının etnik ve dinî yapısının çeşitliliğini kullanarak bölgede bulunan Müslüman ve gayrimüslimleri Osmanlı Devleti'ne ve birbirlerine karşı kıskırtmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında bölgede Kürtler, Türkmenler, Araplar, Süryaniler, Keldaniler, Yakubitler, Nesturiler ve Ermeniler yaşamaktadır.

MUSUL'UN TARİHİ VE NÜFUS YAPISI

Osmanlı Devleti yönetimindeki Musul vilayetinin batısında Şam, doğusunda İran, kuzeyinde Diyarbakır, güneyinde Bağdat yer almaktadır.

Bölge yeraltı zenginliğiyle birlikte, nehir ve akarsularıyla, tarım ve hayvancılığıyla da dikkat çekmektedir.

1517 yılında Osmanlı topraklarına katılan Musul, 1534'te vilayete dönüştürülmüş ve bu vilayete Musul sancağı, Bacvanlu, Tikrit, Eski Musul, Horan ve Bana livaları bağlanmıştır.

Osmanlı-İran savaşları nedeniyle vilayet sınırında zaman zaman değişiklik olduğu gibi, Osmanlı Devleti'nin kendi iç tasarrufu nedeniyle de vilayet yönetim biçiminde değişiklik yapılmıştır.

Örneğin;

Musul, 1850'de vilayetten mutasarrıflığa indirilmiş;

1878'de yeniden vilayete dönüştürülmüştür.

Musul vilayeti, Musul, Kerkük, Süleymaniye Sancağı ve bu sancaklara bağlı kazalar ve nahiyelerden meydana gelmiştir.

Tarihi

Milattan önce Mezopotamya toprakları içinde yer alan Musul'da Asur uygarlığı yaklaşık 1300 yıl hüküm sürmüştür.

Ardından gelen Babil hükümlerine ise Pers saldırıları nedeniyle kesintiye uğramış ve Perslerin eline geçmiştir.

Pers yönetimi sırasında büyük bir Pers akınına maruz kalan bölge, Hıristiyanlığın ortaya çıkışından sonra bu dine yönelmiş ve 2. yüzyıldan sonra Hıristiyanlığın önemli bir merkezi haline gelmiştir.

642 yılında Hz. Ömer tarafından alınan Musul, bu tarihten itibaren Arap nüfusunun göçüne maruz kalmıştır.

Bölge kısa süreli Emevî hakimiyetinden sonra 751 yılında Abbasi yönetimine geçmiştir.

1050'li yıllarda Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey tarafından alınan Musul, hükümdarın ölümünden sonra önce Alparslan'ın, sonra da oğlu Melikşah'ın yönetimine geçmiştir.

1099 yılında haçlıların eline geçen bölge, iki yıl sonra yine Selçuklular tarafından geri alınmıştır.

1118'de Irak Selçuklu Devleti, Mahmut'un yönetiminde kurulmuştur.

Mahmut, 1127 yılında Musul'un yönetimini Aksungur'un oğlu Zengi'ye vermiştir.

Zengi ve ailesi, Musul'u 1231 yılına kadar yönetmiştir.

Bu tarihten itibaren Bedreddin Lu'lu yönetimine geçen bölge 1261 yılında Moğol istilasıyla Moğolların egemenliğine girmiştir.

1365'te Karakoyunlular tarafından geri alınan Musul, 1409'da Akkoyunluların eline geçmiştir.

Akkoyunluların hakimiyeti, Safeviler tarafından sona erdirilmiş, 1517 yılında da bölge tamamen Osmanlı yönetimine geçmiştir.

Yavuz Sultan Selim tarafından alınan bölgenin yönetimi tam 401 yıl Osmanlı Devleti'nde kalmıştır².

Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizler 19-20 Kasım 1914 tarihinde Basra'yı Osmanlı kuvvetlerinden alınca, Osmanlı ordusu İstanbul ve Halep civarındaki birliklerini bölgeye sevk etmiştir.

Bu arada dâhiliye vekaletinde aşiret ve muhacir işlerinden sorumlu Binbaşı Süleyman Askerî, bölgedeki aşiretleri İngilizlere karşı ayaklandırmak için görevlendirilmiş ve Nisan 1915'te İngilizlere karşı savaşta başarısız olunca bu başarısızlığı onuruna yedirememiş ve intihar etmiştir.

Kutul Ammare'yi alan İngiliz ordusu, 22-23 Kasım 1915 tarihlerinde Selmanpak'ta Osmanlı ordusu tarafından bozguna uğratılmış ve Enver Paşa bölgeye Mareşal von der Goltz komutasında birçok birliği daha sevk etmiştir.

Goltz'un yardımcılığına verilen Ali İhsan Bey, kısa sürede Osmanlı birliklerini disipline etmiş ve ordusuyla İngilizlere karşı savaşarak 29 Nisan 1916'da bölgedeki İngilizlerin teslimiyetini sağlamıştır.

Bu arada İngilizlere destek için gelen Rusları durdurmak üzere Osmanlı birliklerinin bir kısmı İran'a kaydırılınca, İngilizler bundan yararlanarak birliklerini takviye etmişler ve önce 11 Mart 1917'de Bağdat'ı, sonra da 7 Mayıs'ta Kerkük'ü ele geçirmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı bitiminde 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra, İngilizlerin Musul'u işgal edeceklerini düşünemeyen Osmanlı Devleti, burada bulunan birliklerini takviye etmeyince, İngiliz ordusu 1 Kasım 1918'de Osmanlı'nın ahaliye zulmetmesini bahane ederek Musul'a girmiştir.

Mütarekenin 7. Maddesini işleterek lüzumlu gördüğü stratejik noktaları işgal ettiğini belirten İngiliz generali Marshall, Türk ordusu Musul'u terk etmediği takdirde 7. maddeyi işletmeye devam ederek geri kalan bölgeleri de almak için savaşacaklarını ve bundan Osmanlı birliklerinin komutanı Ali İhsan Paşanın sorumlu olacağını bildirmiştir.

Ali İhsan Paşa, 9 Kasım sabahı, yaşanan fiili durumu hükümetle görüşmek üzere İstanbul'a hareket ettiği gün, İstanbul'dan, Osmanlı birliklerinin Musul'u tahliye emri gelmiştir. 15 Kasım 1918'de Musul'u terk eden Osmanlı birliklerinin ardından İngilizler, Şeyh Mahmut yönetiminde bir Kürt hakimiyeti kurmaya başlamışlardır. Musul'da bu fiili durum devam ederken İngilizler, 16 Mart 1920'de İstanbul'a çıkıp meclisi dağıtmışlar, yakaladıkları milletvekillerini de tutuklamış, bundan kurtulan milletvekillerinin bir kısmı Anadolu'da Mustafa Kemal önderliğinde başlatılan Millî Mücadele'ye katılmışlardır.

Musul'un Arap idaresine girmesini istemeyen Türkmenler de Anadolu'da başlayan bu mücadeleden cesaretle İngilizlerle çarpışmaya başlamışlar, Mustafa Kemal de onların silahlı mücadelesini desteklemiştir.

Mustafa Kemal'in etkisini gören İngilizler, Lord Curzon'un tüm karşı çıkmalarına rağmen, onunla irtibata geçmek istemişler, Mustafa Kemal ise, İngilizlerle yapılacak olan görüşmelerde Türkiye'nin elini güçlendirmek için 1921 Aralık ayında bölgeye Özdemir Bey komutasında asker sevk edip Revanduz'u ele geçirmiştir.

Bölgede görevli Türk birliği, 21 Ağustos 1922'de İngilizleri yenip Musul'a iyice yaklaşmıştır; bundan iyice cesaretlenen bölge aşiretleri de İngilizlere karşı mücadeleyi şiddetlendirmişlerdir. Bu mücadele sonucunda İngilizler, her ne kadar Süleymaniye'yi terk etmek zorunda kalsalar da, Şeyh Mahmut desteğini yanlarına alınca aşiretlerin mücadele kararlılığını zayıflatmayı başarmışlardır.

İngilizler, Şeyh Mahmut'un bu işbirliğinden kısa bir süre sonra Mustafa Kemal'le irtibata geçtiğini öğrenince, bu kez Seyyit Taha'yı devreye sokmuşlar ve Kral Faysal'ın Irak'taki egemenliğini yasallaştırmak için düzenledikleri seçime karşı çıkan Musul ileri gelenlerini tutuklatmışlardır.

Musul'u elde etmenin tek yolunu silahlı mücadelede gören Fevzi Paşa, Özdemir Bey'e takviye birlikler göndermiş; ancak Anadolu'daki Yunan işgali nedeniyle daha önce bu bölgeye gönderilen birliklerin bir kısmını geri çekmek zorunda kalınca, buradaki Türk birliği zayıf düşmüş ve takviye edilen İngiliz birlikleri tarafından geri püskürtülmüştür.

Böylece Musul, daha Lozan görüşmeleri bitmeden tamamen İngiliz egemenliğine geçmiştir. Nüfus Durumu

Musul vilayetinde kimi zaman tüm vilayet sınırlarında yaşayanlar, kimi zaman sadece vilayet merkezinde yaşayanlar, kimi zaman sadece erkekler, kimi zaman da tüm halk sayılmak suretiyle değişik şekillerde nüfus sayımları yapılmıştır.

Bu da yapılan nüfus sayımlarının bugünkü anlamda sağlıklı olmadığının bir göstergesidir.

Bölgede değişik tarihlerde yapılan nüfus sayımlarına göz atıldığında, bölge halkının temel dini yapısı bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Yapılan sayımlar özetle şöyledir:

1877-1878'den itibaren nüfus sayımı yapılmıştır.

Bu sayımlara göre, bölgede yaklaşık 700.000 kişi yaşamaktadır.

Sayımlarda dinî veya etnik yapı incelenmemiştir,

1895 yılı nüfus sayımına göre Müslümanlar 178.100, gayrimüslimler ise 20.000 civarındadır,

1897 yılı nüfus sayımına göre kadın ve erkekler ayrıca sayılmış, buna göre Müslümanlar 185.000 civarında, gayrimüslimler ise 20.000 civarındadır,

1906-1907 yılları nüfus sayımına göre Müslüman nüfus 146.000, gayrimüslim nüfus ise 14.000 civarındadır.6

LOZAN KONFERANSI'NDA MUSUL SORUNU

Konferans Öncesi Durum

15 Kasım 1918'de İngiliz ordusunun eline geçmiş olan Musul, Millî Mücadele döneminde İngiliz işgalinden kurtarılamamış ve konu Lozan Konferansı'na bırakılmıştır.

Musul, güvenlik ve petrol yönünden hem Türkiye hem de İngiltere için çok önemliydi.

İngiltere, Musul bölgesini seçimle Kral Faysal yönetimindeki Irak'a vermek istemişse de, bu seçim başta Şiilerin, Kürtlerin, Türkmenlerin ve diğer Musul halkının onayını almamış, ancak tüm bu tepkileri göz ardı ederek Musul bölgesini Irak yönetimine bırakmıştır.

Musul sorunu, ilk kez İsmet Paşa ile Lord Curzon arasında yapılan 26 Kasım 1922 tarihli görüşmede dile getirilmiş ve barış içinde bir çözüme bağlanması konusunda hemfikir olmuşlardır.

Bu görüşmelerin ikincisinde Türkiye, Musul petrolünden pay istemişse de bu İngilizler tarafından reddedilmiş ve bunun üzerine Türk temsilcileri Londra'ya giderek konuyu İngiliz petrol uzmanlarıyla görüşmüşler, fakat bir sonuç elde edememişlerdir.

Musul konusu, ikili görüşmelerden bir sonuç alınamayınca 23 Ocak 1923'te Lozan komisyonuna getirilmiştir.

Lozan Görüşmeleri Sırasında Türk Tarafının Görüşleri

23 Ocak 1923'te yapılan görüşmede İsmet Paşa, Musul vilayetinin bir başka devlete etnik, siyasî, tarihî, coğrafi, ekonomik ve askerî nedenlerle bırakılmayacağını özetle şöyle açıklamıştır:

Musul vilayetinde yerleşik nüfus 503.000 kişiye varmaktadır.

Burada:

Kürt nüfusu 263.830,

Türk nüfusu 146.960,

Arap nüfusu 43.210,

Yezidi 18.000,

Müslüman olmayanlar 31.000'dir.

Buradaki Kürt, Arap ve Türk göçebe aşiretleri, yaklaşık 170.000 kadardır; ancak bu göçerler sürekli yer değiştirdiklerinden bölge nüfusundan sayılamamışlardır.

Bu istatistiklere göre nüfusun beşte dördünü Türkler ve Kürtler, geri kalan beşte bir oranını Araplar ve gayrimüslimler oluşturmaktadır.

Osmanlı Devleti, Musul'da yaşayan erkekleri askere almak için vilayetin nüfusunu bilmek zorundaydı.

Bu nedenle nüfusa dayalı Osmanlı istatistikleri Birinci Dünya Savaşı öncesine dayanmaktadır ve rakamlarda bir oynama söz konusu değildir.

Bunun karşılığında İngilizlerin yapmış olduğu nüfus sayımı, sırf İngilizlerin haklılığını göstermek amaçlı birkaç memur tarafından yapıldığından, hem yetersiz hem de yanlıdır; bu sayıma rağmen Türk-Kürt nüfusu, Arap ve gayrimüslim nüfustan çok daha fazladır.

İngilizler, Musul bölgesinde yaşayan Türkmenlerin İstanbul Türkçesi konuşmadıkları için Türk olmadıklarını öne sürmeleri çok anlamsızdır; çünkü Anadolu Türk'ü de İstanbul şivesi konuşmaz ve Türkmen olarak nitelendirilir.

İNGİLİZLER, KÜRTLERİN İRAN KÖKENLİ OLDUKLARINI İLERİ SÜRSELER DE ANSİKLOPEDİLERİ "ENCYCLOPEDIA BRITANNICA"YA GÖRE KÜRTLER, TURAN KÖKENLİDİR.

Her ne kadar Kürtler, Türklerden farklı bir dil konuşsalar da aynı gelenek göreneklere ve inanca sahiptirler.

Bölgede yaşayan Hıristiyanlardan Keldaniler ve Asuriler Osmanlı yönetimiyle sorunları olmamış, Nesturiler ise Ruslarla birlikte Osmanlı ordusuna karşı savaşmışlardır.

Araplar, Müslüman olmakla birlikte Musul vilayetinde bir azınlıktır.

Bu nedenle azınlık durumunda bulunan Araplara Musul'un bağlanması haksızlıktır.

İngilizler Arapları, Mekke Şerifi Hüseyin önderliğinde Osmanlı'ya karşı ayaklandırmış olsalar da, Araplar 1920 ve 1921 yıllarında bu kez İngilizlere karşı isyan etmişler ve bu isyanlar çok kanlı bir şekilde bastırılmıştır⁸.

İsmet İnönü'ye göre; Büyük Millet Meclisi Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükûmetidir ve Kürtlerin Türklerle yaşamak istemediği doğru değildir.

Bunun ispatı ise Mecliste bulunan Kürt milletvekilleridir.

Mecliste Musul'dan Kürt milletvekili olmayışının nedeni ise bölgenin İngiliz işgali altında olmasından dolayı sağlıklı bir seçimin yapılamamasıdır.

Büyük Millet Meclisi'nde bulunan Kürt milletvekilleri Musul'un Türkiye'den ayrılmasını istememekte ve bu uğurda mücadeleye hazır olduklarını beyan etmektedirler.

Musul'da yaşayan Kürtlerin de aynı duyguya sahip olduklarının işareti ise, İngilizlere karşı patlak veren Kürt isyanları, İngilizlerin asker olarak aldıkları Kürtlerin yakaladıkları ilk fırsatta Türkiye'ye kaçımları ve Kürt köylerinin Türkiye'ye olan bağlarını koparmak için İngiliz savaş uçaklarının bu köyleri bombalamalarıdır.

İngilizlerin Osmanlı topraklarında Kürt isyanı olarak lanse ettikleri 1914'te patlak veren Dersim ve Bitlis olayları, küçük çaplı önemsiz ayaklanmalardır ve yabancı konsolosların kışkırtmasıyla olmuştur.

Anadolu'daki Kürtler, hem Birinci Dünya Savaşı'nda hem de Kurtuluş Savaşı'nda Türklerle tam bir dayanışma hâlinde; çünkü Türkiye Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de devletidir. Musul'daki Kürtler ise İngilizler tarafından bağımsızlık vaadiyle kandırılıp esir düşürülmüşlerdir. İngilizlerin Irak mandası için yapmış oldukları seçimin de bir anlamı yoktur; çünkü her şeyden önce İngilizlerin Musul'u işgal etmelerinin hiçbir hukukî gerekçesi olmadığı gibi, Wilson Prensipleri'ne göre de bir halk, kendi iradesi dışında bir devletin egemenliğinden başka bir devletin egemenliğine geçirilemez.

Yine İsmet İnönü'ye göre; Musul, Selçuklu İmparatorluğu döneminden beri, yani 11. yüzyıldan itibaren aralıksız olarak Türk egemenliğindedir.

Eski tarih kitaplarında Musul'un güneyinden Bağdat'a kadar olan bölgenin "Vadi-î Tatar" diye adlandırılması da boşuna değildir.

Bölge ekonomik olarak Akdeniz limanlarına ve Diyarbakır'a bağlıdır; eğer Musul'u Akdeniz'e bağlayacak olan bir demir yolu yapılırsa bölge halkı Irak'tan çok daha fazla Anadolu'ya bağlanacaktır.

Bölgenin Anadolu'yla ulaşımı çok daha kolaydır ve ticaretini Anadolu'yla yapmaktadır.

İngiliz tezine göre; bölge, sırf ekonomik ihtiyaçlarını Bağdat ve Basra Körfezi'nden sağladığı için Irak'a bağlanacaksa, o zaman tüm dünyada ülkelerin ekonomik bağımlılığı göz önünde tutularak yeniden sınır düzenlemelerine gidilmelidir.

Türk hükümetinin Osmanlı borçlarının ödenmesine ilişkin eski Osmanlı ülkelerinin bu borçların bir kısmını üstlenmesini istemesi, mandat ülkelerini kabul ettiği anlamına gelemez.

Musul'un, nüfusunun dörtte birini dahi oluşturmayan Araplara verilmesi kabul edilemez.

Boğazlardan ve İstanbul'dan yabancı savaş gemilerinin geçmesi Türkiye'nin varlığı için nasıl bir tehdit oluşturuyorsa, Musul'da Türklerin bulunması da Bağdat'ın güvenliği için bir tehdit oluşturmaz.

Musul'un mütarekeden sonra İngiliz ordusu tarafından işgalinin hiçbir haklı gerekçesi yoktur; çünkü Osmanlı birlikleri kuvvet kullanmaktan ve savunma yapmaktan kaçınmaları doğrultusunda emir almışlar, İngilizler de ancak bu durumdan yararlanarak bölgeyi işgal edebilmişlerdir.

Musul, Türkler için bir petrol sorunu değil, bir ülke sorunudur, çünkü Musul, Türkler için ana yurdun bir parçasıdır.

Musul, Türkler tarafından alınsa dahi petrol yataklarından dünyayı yoksun bırakmaları söz konusu değildir.

Türklerin Londra'ya temsilci göndermelerinin nedeni de petrol imtiyazlarına sahip şirketin, Türklerin bu bölgeyi almalarından sonra petrol işletme haklarının kendilerine tanınıp tanınmayacağını öğrenmek istemeleridir.

Bir ülke halkının kimler tarafından ve nasıl yönetileceğini saptamanın genel yolu plebisittir.

Emir Faysal'ın seçimi konusunda Irak halkının oyuna başvuran İngiltere, bu bölge halkının kendi

kaderini tayin etme konusundaki görüşünü açıklamasına imkân vermek istememesini anlamak güçtür.

Plebisite başvurulma isteğinin reddi Türk tezinin haklılığını göstermektedir.

Bu da Musul'un Türkiye'ye ait olduğunun en büyük kanıtıdır.

Türk hükûmetinin ne Musul vilayeti hakkında ne de buradaki doğal kaynakların kaderi hakkında Milletler Cemiyeti'nin hakemliğini kabul etmesi mümkündür.

"Sykes-Picot Anlaşması"yla İngilizler, Musul'u Fransızlara bıraktığına göre, demek ki Musul Irak ve İngiltere için hayatî önem taşımamaktadır¹⁰.

Lozan Görüşmeleri Sırasında İngiliz Tarafının Görüşleri

Lord Curzon, İngiliz görüşünü özetle şöyle açıklamıştır:

Tüm Mezopotamya, Birinci Dünya Savaşı sırasında İngilizler tarafından işgal edilmiş ve Türk orduları yenildikleri için bölgeden ayrılmışlardır.

İngilizler, bölge Türk yönetiminden kurtarıldığı takdirde Araplara bağımsızlık vaadinde bulunmuşlardır.

Zaten, Musul halkına Bağdat'la birleşmeyi isteyip istemedikleri sorulduğunda, halkın birleşmek istediği, ancak bir Arap kralla yönetilme konusunda kararsız kaldıkları görülmüştür.

1919 Barış Konferansı'nda Osmanlı İmparatorluğu tarafından alınmış ülkelere mandat sistemi uygulanmasına karar verilmiş ve bu karar Başkan Wilson'un etkisiyle alınmıştır.

1920 Nisanı'nda Müttefik devletler San Remo'da Mezopotamya'nın mandatını İngiltere'ye vermeye karar vermişler ve Ağustos 1920'de Sevres Anlaşması ile bunu onaylamışlardır.

Irak'ın kuzey sınırı, Musul vilayetinin kuzey sınırı olarak belirlenmiştir ve Araplar oy birliği ile Emir Faysal'ı Irak kralı seçmişlerdir.

Irak'ın topraklarından hiçbir şekilde taviz verilmemesine dair Irak Devleti ile İngiliz Devleti anlaşmıştır.

İsmet İnönü, Osmanlı borçlarını mandat ülkeleriyle paylaşmakla mandat ülkelerini tanıdığını kabul etmiştir.

Musul vilayeti askerî işgal altında değildir, çünkü Musul'da İngiliz askerleri değil o bölgenin yerel kuvvetleri görev yapmaktadır.

Müttefik devletler Asya'daki savaşı kazanmışlardır, bu nedenle Osmanlı meclisinin 1920 Şubatı'nda kabul ettiği "Misak-ı Millî" ile Musul topraklarının kendisine bırakılmasını istemesi ciddiye alınamaz, zaten savaştan zaferle çıkmış bir ulustan da böyle bir talepte bulunulamaz.

Türk hükûmetinin Musul vilayetine dair vermiş olduğu nüfus istatistikleri sadece askerlik hizmeti için tutulduğundan bu nüfus istatistiklerinin gerçeği yansıtması mümkün değildir.

Curzon'a göre, 1921 yılında İngiliz subaylarının büyük bir özenle tespit etmiş olduğu rakamlar şöyledir:

Araplar 186.000,

Kürtler 455.000,

Türkler 66.000,

Hıristiyanlar 62.000,

Yahudiler 17.000 olmak üzere Musul vilayetinin nüfusu 750.000 ile 800.000 arasındadır.

Musul, yüzyıllarca süren Türk işgali boyunca bile Arap karakterini yitirmemiştir ve Türk nüfusu toplam nüfusun on ikide biri kadardır.

Burada bulunan Türklerin kullandıkları Türkçe İstanbul şivesi de değildir.

Kürtler, İsmet İnönü'nün iddia ettiği gibi Turan değil İran asıllıdırlar, bir tür İran dili konuşmaktadırlar, gelenek-görenek ve kadınlarla ilişkileri Türklerden o kadar farklıdır ki, her zaman için bir Türk'ü Kürt'ten ayırt etmek mümkündür.

Kürtler, her zaman dağlarda yaşamış ve Türk hükûmeti güney "Kürdistan"da hiçbir zaman otorite kuramamıştır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında Kürtler, Türklere değil İngilizlere yardım etmiştir.

Süleymaniye 'den Türk meclisinde tek bir milletvekili yoktur ve meclisteki diğer Kürt milletvekillerinin çoğu Türkçe bilmedikleri için meclis çalışmalarına dahi katılamamaktadırlar. Kürtler, Türklerden hoşnut değildir ve özerklik istemektedirler. İngiliz yönetiminde Kürtlere özerklik verilecek ve kendi dillerinde okulları olacaktır. Bölgede plebisite başvurulmasını Kürtler değil Türkler istemektedir. Aslında bölgede mahallî bir plebisite başvurmak istenmesi kan dökülmesine neden olacaktır ve plebisitin sınır saptamasında kullanılmasının ne gibi kötü sonuçlar doğurduğu Birinci Dünya Savaşı öncesi uygulanan plebisitlerden çok iyi anlaşılmıştır. Musul'da yapılacak bir plebisitin güvenliğini ne Türk ne de İngiliz ordusu sağlayabilir. Musul'daki Hıristiyanlar, hiçbir şekilde Türklerle birlikte yaşamak istememiş ve birçoğu kendi bölgelerinden uzaklaşarak Mezopotamya'ya gelmiş ve İngilizler tarafından büyük paralar harcanarak bu bölgeye yerleştirilmişlerdir. Hıristiyanlar, Türklerden korktukları için silahlanmışlardır. 1920-1921'de Musul'daki Arap ayaklanmaları Türk propagandasının sonucudur ve bu ayaklanma bastırıldıktan sonra yeni bir ayaklanma olmamıştır. Musul 'a birçok gıda ürünü Türkiye'den değil Avrupa'dan gelmektedir. Eğer Musul, Türklerle bırakılacak olursa Türkler savaşçı bir millet olduklarından Arap devletini baskı altında tutup bu devletin yok olmasına neden olacaklardır. Mütarekeler kesin sınırları çizmediği gibi Mondros'ta gerçekleşen mütareke Türkiye'nin stratejik noktalarının müttefik kuvvetlerince işgaline izin vermektedir. Yine Curzon'a göre İngiliz hükûmetinin Musul'u elinde bulundurmasının sebebi olarak petrol gösterilmektedir; aslında Musul'da ne kadar petrol olduğunu İngiliz tarafı dahi bilmemektedir ve bu konuda hiçbir imtiyaz sahibiyle görüşülmemiştir. Halbuki Türk tarafı Londra'ya gönderdiği üç temsilciyle petrol imtiyazı konusunda İngiliz anonim şirketi "Turkish Petroleum" şirketiyle görüşmelerde bulunmuştur. Eğer İngiliz petrol şirketi başarılı olursa, bundan Irak olduğu kadar Anadolu da kazançlı çıkacaktır. Araplar, Musul vilayetinin dörtte birini oluşturmalarına rağmen bu bölgenin Araplara bağlanmasını kabul etmeyen İsmet İnönü, bölge nüfusunun on ikide birini oluşturan Türklerle verilmesini isteyebilmektedir. Türk temsilcisi Milletler Cemiyeti'nin hakemliğini kabul etmelidir, kabul etmediği takdirde dünya basınının eleştirilerine hedef olacaktır. Musul sorunu Türk temsilcisinin istediği doğrultuda çözümlenmezse Türkiye bu sorunu askerî yollardan çözmeye çalışacaktır, bu da bölgede savaşa neden olacaktır. Halbuki, İngiltere bölgede savaş yerine barış istediği için Musul meselesini Milletler Cemiyeti'nin hakemliğine götürmek istemiş ve bu isteği, Japon, Fransız, İtalyan temsilciler tarafından desteklenmiştir.

LOZAN KONFERANSI SONRASINDA MUSUL SORUNU

İngiltere'nin Musul konusundaki uzlaşmaya yanaşmayan tutumu nedeniyle İsmet İnönü sırf barışa engel olmamak için sorunu bir yıl içinde İngiltere'yle çözmeye razı olur, konu konferans gündeminden çıkarılır ve anlaşmanın 3/2 maddesi şöyle düzenlenir:

"Türkiye ile Irak arasındaki sınır bu anlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak dokuz aylık bir süre içinde Türkiye ile İngiltere arasında dostça bir çözüm yoluyla saptanacaktır.

Öngörülecek süre içinde iki hükûmet arasında bir anlaşmaya varılamazsa, anlaşmazlık Milletler Cemiyeti'ne götürülecektir.

Sınır çizgisi konusunda alınacak kararı beklerken, Türk ve İngiliz hükûmetleri kesin geleceği bu

karara bağı olan toprakların şimdiki durumunda herhangi bir değışiklik yapacak nitelikte hiçbir askerı ya da başka bir harekatta bulunmamayı karşılıklı olarak yükümlenirler.

Musul sorunu İngiltere'nin isteğı doğrultusunda Milletler Cemiyeti'ne bırakılmıştır. Ancak bu karar Büyük Millet Meclisi'nde büyük tartışmalara neden olmuş ve Mustafa Kemal bu kararı savunmuştur; çünkü ona göre Musul'u vermemekte direnen Türkiye'nin İngiltere ile bir savaşı göze alması gerekir; oysaki Türkiye'nin o gün içinde bulunduğu durum buna olanak vermemektedir.

Mustafa Kemal, Musul'un geri alınmasını bir sorun olarak görmemekte, ancak savaşın uzun sürmesi durumunda Türkiye'nin bunu göze alamayacağını savunmaktadır.

Günümüzde bile İsmet İnönü'nün sırf batılılaşma ve İngiltere'yle anlaşma uğruna Musul'u gözden çıkardığı eleştirileri bundan dolayı yapılmaktadır.¹⁵

Haliç Konferansı (İstanbul Konferansı)

İngiltere, Lozan'dan sonra Ekim 1923'te Türk hükûmetiyle Musul konusunda görüşmelerde bulunmak istediğini belirtmişse de bu görüşmelere ancak 19 Mayıs 1924'te Haliç'te başlanabilmiştir.

Türk temsilcilerin başında bu kez Fethi Okyar vardır ve o da İsmet İnönü'nün tezlerini savunmuş, sadece tek bir yenilik olarak Süleymaniye, Kerkük ve Musul Türkiye'ye bırakıldığı takdirde buradaki petrolden İngilizlere ortaklık vermeyi önermiştir.

Buna karşın İngiliz heyetinin başında bulunan Cokes ise hiç beklenmedik bir şekilde Musul'dan başka Hakkari'nin Nesturilere verilmesini istemiştir.

İngilizler, Türkiye'nin Hakkari'yi vermeyeceğini bile isteklerini yüksek tutmuşlar ve bu şekilde sorunu çıkmaza sokarak konuyu Milletler Cemiyeti'ne götürüp istedikleri sonucu burada elde etmeyi amaçlamışlardır.

5 Haziran 1924'te toplantının sona ermesinin ardından İngiliz tahriki sonucu 7 Ağustos 1924'te Hakkari civarında Nesturi ayaklanması başlamıştır.

NESTURİ AYAKLANMASI

Nesturilik genellikle halk arasında Süryanilikle karıştırılır.

Nesturilik, Hz.Yahya'dan beri Ortadoğu'daki Hıristiyanlar arasında yer alır.

Nesturilik, Mesih'in kutsallığı üzerine çıkan dinî tartışmalardan sonra 428 yılında İstanbul ruhbanı olan Rahip Nestorius'un Papa tarafından kınanması üzerine Roma'dan ayrılmasıyla doğmuş yeni bir mezheptir.

Müslümanların himayesi altında İran hududunda ve Reval Gölü civarında yaşayan Nesturiler, aşiret ve reaya olmak üzere iki sosyal ve ekonomik sınıfa ayrılırlar.

Reaya yaylada oturup tarımla ilgilenirken, aşiretler göçer olarak dağlarda yaşarlar¹⁷.

Nesturiler, Osmanlı döneminde bölgedeki Kürt aşiretleriyle sorunlar yaşamaktaydılar, ancak asıl sorunlar gelen misyonerlerle birlikte başlamıştır; çünkü misyonerler Nesturilerin Müslümanların baskısı altında yaşadıkları fikrini ve ayrılıkçı fikirleri güçlendirmişlerdir.

ÖZELLİKLE 19. YÜZYILDA BÖLGEYE GELEN "AMERİKAN BOARD" TEŞKİLÂTI MİSYONERLERİ BAŞTA OLMAK ÜZERE, İNGİLİZ VE FRANSTZ MİSYONERLER BU KONU ÜZERİNDE ÇOK YOĞUN BİR ŞEKİLDE ÇALIŞMIŞLARDIR.

Rus ve İngilizler, Nesturileri Ermenilerle iş birliği yapmaya teşvik etmişler, ancak buna karşı çıkan Nesturilerin bir kısmı Ermenilerce katledilmiş ve Kiliseleri yakılmıştır.

Fakat misyonerlerin faaliyetlerinden asıl Kürtler etkilenmişler ve toprakların ellerinden gideceğini düşünerek Nesturilere düşman olmuşlardır.

Nesturiler, Birinci Dünya Savaşı'nda Ruslardan destek alarak Patrik Mirşumin önderliğinde Osmanlı'ya karşı ayaklanmışlar ve "Melik" olan Ağa Petros ayaklanmada büyük rol oynamıştır. Ağa Petros, Osmanlı Devleti'nde Rumiye Konsolosu olarak görev yapmış, zamanla Nesturilerin Ortodoks olmasını ve bu suretle Ruslara yakınlaşmasını sağlamış ve Kürt aşiretlerini Osmanlı'ya karşı kışkırtmıştır.

Ruslarla aynı cephede Osmanlı'ya karşı çarpışan ve Müslümanları katleden Nesturiler bölge halkının tepkisini çekmişlerdir.

1917 Bolşevik İhtilali ile bölgeden geri çekilen Rus birliklerinin bıraktıkları silah ve cephanelerle Kürt aşiret reislerinin desteğini alarak Osmanlıya karşı savaşlarını sürdürmek isteyen Nesturilerin lideri Patrik Mirşumin, Şırnak'taki Kürt Aşiret Reisi Simko ile görüşme yapmak için gittiğinde burada Kürtler tarafından öldürüldüğü için Nesturiler başsız kalmış ve İran ve Irak'a kaçmışlardır.

Irak'a kaçanlara İngilizler sahip çıkmış ve onları bir kampa yerleştirerek onlardan yerel askerî bir birlik oluşturup kendilerine karşı yapılan ayaklanmalarda kullanmışlardır.

Hatta Ağa Petros İngiliz desteği sayesinde Hakkari'ye saldırmış, ancak başarılı olamamıştır.

Lozan görüşmeleri sırasında Nesturilerin istekleri İngilizler tarafından Türk heyetine karşı kullanılmıştır.

Nesturilerin toprak taleplerine, İngilizlerin Ermenilere söz verdikleri Van'ı da katmaları İngilizlerle aralarının bozulmasına neden olmuştur.

Nesturi ayaklanması, 7 Ağustos 1924'te Hakkari valisinin esir alınması ve birçok jandarmanın öldürülmesiyle başlamıştır.

Vali daha sonra kendisini esir alan Nesturilerin İngiliz üniformalı olduklarını açıklamıştır.

Bakanlar kurulu, bu olaylar üzerine 14 Ağustos 1924'te toplanıp isyanı bastırma görevini Cafer Tayyar Paşa'ya vermiştir.

Rauf Orbay, hatıralarını kaleme alan Feridun Kandemir'e, Cafer Paşa'nın Mustafa Kemal Paşa'ya söylediği şu sözleri aktarmıştır:

"Nasıl İngilizler Musul'u bir oldu bitti ile aldılarsa ben de böyle bir harekât yapabilirim ve başarılı olduğum takdirde Musul meselesi halledilmiş olacaktır; ancak başarısız olduğum takdirde hükümetin izni olmadan böyle bir harekâta kalkıştığımı ve bu yüzden divan-ı harbe verileceğimi söylersiniz."

Mustafa Kemal, kendisine bu sözleri ileten paşaya onun bu işi başarabileceğine inandığını ve kendisinden haber beklemesini belirtmişse de, bu konuda hiçbir zaman bir emir vermemiştir.

Cafer Tayyar Paşa, Nesturi ayaklanmasını bastırmış ve çatışmaya katılan Nesturilerin birçoğu öldürülmüş, çok azı sağ yakalanmış, diğer büyük çoğunluk ise İran'a kaçmıştır.

Nesturiler, 4 Mayıs 1924'te Kerkük'te elli Müslümanı öldürdükleri ve bu nedenle bölge halkının tepkisine neden olduklarından İngilizler, Nesturi ayaklanmasının bastırılmasına önemli bir tepki göstermemişlerdir.

Musul Konusunun Milletler Cemiyeti'ne Götürülmesi

Haliç Konferansı'nın başarısızlığa uğramasından sonra İngilizler, Lozan Anlaşması'nın 3/2 maddesi uyarınca sorunu Milletler Cemiyeti'ne götürmek istemişlerdir.

Türkiye, burada son bir kez "Turkish Petroleum" şirketinden İngilizlerin kendi lehine bir etkide bulunmasını istemişse de sonuç alamamış ve konu Milletler Cemiyeti'nde 20 Eylül 1924'te görüşülmeye başlanmıştır.

Türkiye, geçici üye (30 Ocak 1923) statüsü ile katıldığı bu görüşmelerde plebisit isteğini yinelemiş; fakat İngiltere plebisitin mümkün olamayacağı cevabını vermiştir.

Türkiye, yine de bölge halkının duygularını öğrenmenin tek yolunun plebisit olduğu görüşünde ısrar etmiştir.

Musul Petrolü Üzerindeki Rekabet

Abdülhamit, İngiliz ve Alman arkeologların yaptıkları kazılarda ortaya çıkardıkları Musul petrolünün bulunduğu bölgeyi, 1890'da çıkardığı "İrade-i Seniye" ile "Padişah Hazinesi" ilan etmiştir.

Musul petrolü Lozan'da ve başka görüşmelerde pazarlık konusu olmuş, bu da İngilizleri çok rahatsız etmiştir; çünkü İngiliz işgalindeki Musul petrolünün neredeyse tamamı Padişah hazinesi içindedir.

İngilizlerin Musul petrolüne ilişkin düzenlemelerinden ABD rahatsız olmuş ve bu rahatsızlığını İngiltere'ye verdiği sert notalarla ifade etmiştir.

Amerikan petrol şirketleri bununla da yetinmeyerek II. Abdülhamit'in varislerini bularak onlar sayesinde petrol çıkarılan alanlar üzerinde söz sahibi olmak istemişler ve Abdülhamit'in söz konusu Padişah hazinesini II. Meşrutiyet'in tarihi olan 1908'den sonra maliye hazinesine devretmesinin yasal olmadığını, ittihatçıların baskılarıyla böyle bir şeye mecbur kaldığını ispat etmeye çalışmışlardır.

Amerikalıların bu girişimi, İngiliz petrol şirketlerini telaşlandırmış ve konunun hukukî boyutunu araştırmaya başlamışlar ve Osmanlı'nın o dönemdeki resmî gazetesi olan "Takvim-i Veka-yi" den Padişah hazinesinin artık padişahın şahsına ait olmadığı ve maliyeye devredildiğini tespit etmişlerdir.

Bu konuda karşılıklı iddialar devam etmiş ve Türk tezini Lozan'da ABD'nin desteklemesinden telaşa kapılan İngiliz başbakanı, Amerikan oyununu bozmak için Türklere Lozan'da Turkish Petrolün payından (Irak hükûmetine geçen payından) % 20'sini teklif etmek istemişse de Curzon, buna gerek olmadığını söylemiştir, çünkü ona göre Türkler çok daha az paya razı olacaktırlar.

Türk heyeti, petrolden Abdülhamit'in varislerine pay verilmesinin Osmanlı Devleti'nin varlığının devam ettiği anlamına geleceği için İngiliz tezine yaklaşmıştır.

Sonuçta İngiltere, Amerikalıların baskılarına dayanamayıp 31 Temmuz 1928'de yapılan nihai anlaşma ile Musul petrolünden Fransız ve Amerikalılara da pay vermek zorunda kalmıştır.

İNGİLTERE'NİN KÜRT POLİTİKASI

İngiltere'nin Kürt politikasında zaman zaman değişiklik olsa da, İngilizlerin tek amacı Kürtlerin yaşadıkları bölge üzerinde güvenlik ve petrol nedeniyle kontrolü elinde tutmaktır.

İngiltere, Irak ve Türkiye'yi de kapsayacak bir Kürt devleti başta olmak üzere, özerk bir Kürt bölgesi, Kürt devletçikleri ve sadece Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti gibi birçok alternatifi çözüm olarak öne sürmüştü; ancak bu çözüm modellerini uygulamak, düşünüldüğü gibi hiç kolay olmamıştır.

Bunun da temel nedeni İngilizlerin aynı topraklar üzerinde hem Araplara, hem Ermenilere hem de Kürtlere devlet vaadinde bulunmuş olmasıdır.

Şöyle ki;

Sevres Antlaşması'yla kurulması vaat edilen Ermeni devletinin; ancak güneyinin güneyinde kendilerine bir toprak vaat edildiğini öğrenen Anadolu'da yaşayan Kürtler, bir Ermeni devleti içinde yaşamaktansa Türklerle birlikte Milli Mücadele'ye katılmayı tercih etmişlerdir.

Diğer bir neden ise, İngilizlerin Kürtleri denetim altına almada ve Kürtlerin kendi aralarında uzlaşma sağlamada zorlanmasıdır.

İngiltere, Kürtler ve bölge konusunda uzman olan Binbaşı Noel'i 1918'de bölge hakkında istihbarat faaliyetlerinde bulunması için Musul'a göndermiştir. İngiliz dışişlerinin bile fazla Kürt yanlısı bulunduğu Noel, Kürtlerin İngiltere ile bağlarını artırarak bir Kürt devleti kurma teşebbüsünün dışında, Sivas Kongresi'ni basma girişiminde bulunmuş; ancak bu teşebbüsü başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Kürt meselesi önce Nisan 1920'de San Remo'da ele alınmış, sonra Sevres Antlaşması'yla düzenlenmiştir.

Bu düzenlemeyle Kürtlerin yaşadığı bölgenin kuzey ve güney olarak ikiye ayrılması kabul edilmiş, Musul'un, yani güneyin, İngiliz hakimiyetinde olmasında ve kuzeyde bir Kürt devleti kurulmasında sakınca görülmemiştir.

Çünkü kuzey bölgesinde petrol yoktur ve bölge dağlık olduğundan denetlenmesi oldukça güçtür, güney ise düz ve denetlenebilir olmasının dışında petrol yataklarına sahiptir ve bu yüzden İngiliz egemenliğinde kalması şarttır.

Kuzeydeki Kürtler bir Ermeni devleti içinde yaşamaktansa Türklerle kurtuluş mücadelesine katılmayı tercih etmişler, Güney Irak'taki Kürtler de ayaklanmalarla İngilizleri uğraştırmışlardır.

ŞEYH SAİT AYAKLANMASI

Şubat 1925'te başlayıp Nisan 1925'e kadar süren Şeyh Sait Ayaklanması, cumhuriyetin kuruluşundan beri çıkan çok sayıda Kürt ayaklanmasının ilki ve en geniş kapsamlısıdır.

Ayaklanma, fazla hazırlık yapılmadan başlamış olmasına rağmen Diyarbakır bile kuşatılmış, ancak demir yoluyla asker sevkıyatı yapılarak isyan bastırılabilmiştir.

Şeyh Sait Ayaklanması, dinsel görünümlü bir isyandır, bunu duruşmalar esnasında mahkeme başkanı da ifade etmiştir.

Ayaklanma, Hilafet'in 1924'te kaldırılmasından kuvvet almıştır.

Kürt bağımsızlığı için çalışan Kürt muvazzaf subaylar tarafından kurulan "Azadi" örgütü, dinsel eğilimi ağır basan Kürt halkı üzerinde milliyetçi bir etki yaratamayacaklarını bildikleri için harekâtın başına halkın dilinden anlayan bir din adamı olan Şeyh Sait'i geçirmişlerdir. 1924 Nesturi ayaklanmasını İngiltere'nin tahrik etmiş olması, bu isyanın da arkasında İngiltere'nin olduğu fikrini çağırıştırmış olsa da, bu konuda yeterli deliller bulunamamıştır.

İngilizlerin bu ayaklanmadan sonra Musul'u elde etmelerinin çok kolaylaşması da bu fikrin oluşmasına neden olmuştur.

Çünkü İngilizler bu isyandan sonra bir Türk-Kürt kardeşliğinin varlığını savunan Türk tezine karşın, Kürtlerle Türklerin çok farklı olduğunu ve Kürtlerin Türklerle bir arada yaşamak istemediklerine dair kendi tezlerini Milletler Cemiyeti üyelerine daha kolay kabul ettirebilmişlerdir.

16 Eylül 1924 tarihli İngiliz Dışişleri belgesi, Ankara'nın komşu ülkelerdeki Kürtlerin Musul meselesinde kendi lehlerine bir tavır almalarını sağlamak üzere nasıl Türkiye'deki kardeşlerine bazı imtiyazlar vermeyi düşündüklerini yazıyordu.

Bu belgeye göre 1 Ağustos'ta Diyarbakır'da bir kongre tertip edilmiş ve burada Güneydoğu Anadolu'ya otonomi verilmesi anlamına gelecek bazı yeni düzenlemelerin kararı alınmıştır.

Bu düzenlemeler kabilinden olmak üzere genel af, bütçeden özel ödenek, beş senelik vergi muafiyeti, şer-î mahkemelerin yeniden tesisi kabul edilmiştir.

Buna karşılık Kürtler, Ankara'ya Musul meselesinde destek olacaklarını taahhüt etmişlerdir.

Ancak mesele daha meclise getirilmeden Şeyh Sait Ayaklanması patlak vermiştir. Ayaklanmanın İngiltere'ye sağladığı diğer bir fayda ise fırsattan istifadeyle Irak'a karşı askerî bir harekâta girişmediği sürece iç ayaklanmayla uğraşan bir Türkiye'nin Musul meselesinde direnmesini de zorlaştırmış olmasıdır.

Komisyon Raporu

Baskın Oran kitabında, Milletler Cemiyeti'nde oluşturulan komisyonun Musul hakkında vermiş olduğu kararı şu şekilde açıklamıştır:

Milletler Cemiyeti, İngiltere'nin görüşü doğrultusunda tarafsız devletlerden oluşan üç kişilik bir komisyon kurma kararı almıştır.

Bu komisyon Macar Kont Teleki, Belçikalı Albay Poulis ve İsveçli A. Wirsén'den oluşturulmuştur.

Bu arada İngilizler yeni topraklar edinmeye çalıştıkları için kuzeyde sınır çatışmaları çıkmıştır.

Bunun üzerine Milletler Cemiyeti, 29 Ekim 1925'te Musul'u Hakkari'den ayıran bir yerden geçici bir çizgi çekmiştir.

Bu hat "Brüksel Hattı" olarak anılmaya başlamıştır.

Bölgede incelemeler yapan komisyon, 16 Temmuz 1925'te sunduğu raporda, coğrafi ve etnik açıdan Irak'ın verdiği istatistikleri geçerli saymış ve Kürtlerin ne Türk ne de Arap olduğunu belirtmiştir.

Komisyon, Brüksel Hattı'nı coğrafi sınır olarak ileri sürmüştü ve Musul'da 11. yüzyıldan beri devam eden Türk egemenliğini teyit etmiştir; ayrıca bölgenin ticaretini daha çok Irak ve Suriye'yle yaptığı, halkın ne Irak'a ne de Türkiye'ye katılma hususunda bir coşkusunun olmadığını sonucuna varmıştır.

Bölgedeki şeyh ve aşiretler Türkiye aleyhinde konuşmuşlardır.

Komisyon bölgenin çıkarı açısından bölge arazisinin taksim edilmemesinde yarar olduğunu, dolayısıyla Brüksel Hattı'nın güneyinin Irak'a ilhakını uygun görmüştür.

Komisyona göre; ülke yirmi beş yıl Milletler Cemiyeti mandası altında kalacak, (Irak 1932'de mandadan kurtulmuştur) adaletin yürütülmesi ve okullar için Kürtlerden memur istenecek ve Kürtçe resmî dil olacaktır; eğer manda sona erer ve Kürtlere özerklik sağlanmazsa halk, Araplar yerine Türkiye'yi tercih edecektir ve bölge taksim edilecekse Musul Türkiye'ye, Kerkük Irak'a kalmalıdır".

DİVANIN KARARI

Milletler Cemiyeti Milletlerarası Daimî Adalet Divanı, 21 Kasım 1925'te Lozan Anlaşması'nın 3/2 maddesine göre bağlayıcı karar almıştır.

Bu arada Brüksel Hattı'nın Türkiye tarafına sokulmayan Estonyalı generalin Türklerin bölgedeki

Hıristiyanlara kötü davrandığını rapor etmesiyle ve çıkan Şeyh Sait ayaklanmasının etkisiyle Milletler Cemiyeti, Türkiye'nin katılmadığı 16 Aralık 1925'te divan kararını benimseyerek Brüksel Hattı'nın kuzeyini Türkiye'ye, güneyini ise Irak'a bırakma kararı almış ve Musul bu suretle Irak'a bırakılmıştır.

Bu karar, Türkiye'de büyük tepkiyle karşılanmış; hatta Türkiye, Cenevre temsilcisini geri çekmiştir.

Mustafa Kemal, Cumhuriyet Halk Fırkası kurultayında Musul meselesi kararıyla Avrupa'nın şark milletlerini ezme arzusundan vazgeçmediğini belirtmiştir.

Türkiye, Milletler Cemiyeti kararından bir gün sonra SSCB ile 17 Aralık 1925'te yaptığı dostluk ve tarafsızlık anlaşmasıyla karara tepkisini ortaya koymuştur.

Bu arada Türk kamuoyunda İngiltere aleyhine oluşan tepkiyle Türkiye'deki İngiliz şirketlerinin çoğu işlerini tasfiye etmişlerdir.

MUSUL SORUNUNUN TÜRKİYE ALEYHİNE SONUÇLANMASI VE ANKARA ANTLAŞMASI

Türkiye henüz Milletler Cemiyeti'ne üye bile değilken İngiltere'nin örgütün en etkili üyesi olması ve Türkiye'nin yeni savaştan çıkan ve iyice yorgun düşen ordusuyla, İngiltere ile savaşı göze alamaması Musul'un Türkiye aleyhinde sonuçlanmasında önemli etkenlerdir.

Ancak Türkiye'nin Adalet Divanı'na temsilci göndermemesi ve Estonyalı generali Türkiye topraklarına sokmayarak onun bölgedeki Hıristiyanlara baskı yapıldığına dair bir rapor düzenlemesinin etkisi de göz ardı edilemez.

Musul sorunu sırasında patlak veren Şeyh Sait ayaklanması, Türkiye'nin Türklerle Kürtlerin kader birliği içinde olduğu tezini İngiltere lehine dönüştürmüştür.

3 Mart 1924'te Halifeliğin kaldırılmasını İngilizler, dünya Müslümanlarını Türkiye aleyhine etkilemede çok iyi kullanmışlardır.

Tüm bunların yanında Türkiye'nin bölgedeki savaş tehdidini bir an önce yok ederek ülkedeki reformlara başlamak istemesi ve yeni kurulan cumhuriyetin başkentinin dahi yabancı ülkelere tanınmaması asıl nedenler arasında sayılabilir.

Türkiye'nin Musul konusunda tek kazanımı, 25 yıl süreyle Irak petrol gelirlerinden Türkiye'ye %10 pay verilmesinin kabul edilmiş olmasıdır.

Türkiye'nin bu hakkından 500.000 sterlin alarak feragat ettiği söylenmişse de bu doğru değildir.

İngiltere ile 5 Haziran 1926'da yapılan Ankara Antlaşması'yla Brüksel Hattı, Türkiye-İrak sınırı olarak kabul edilmiş, Türkmenlerin azınlık haklarından hiç söz edilmemiştir.

Nedeni ise, Musul konusunda Türkmen azınlık haklarından söz eden Türkiye'nin kendi ülkesinde yaşayan Kürtlerin azınlık haklarının İngiltere tarafından gündeme getirilme endişesidir.

Antlaşmanın onaylanmasından sonra Türkiye, hem İngiltere'yle hem de Fransa'yla ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır.

Antlaşmadan önce Almanya dışında başta İngiltere ve diğer batılı ülkelerin çoğu

büyükelçiliklerini İstanbul'da tutmuşlardır ki, bu Türkiye Cumhuriyeti'ni ve başkenti Ankara'yı tanımama anlamına geliyordu.

Antlaşmadan sonra ise bu tutumlarından vazgeçip büyükelçiliklerini Ankara'ya taşımışlardır.

1932'de Irak, İngiliz manda rejiminden kurtulmuştur.

Türkiye, İngiltere ile ilişkilerini iyi bir şekilde devam ettirmiştir.

Türkiye Irak petrollerinden 1954 yılına kadar pay almış, ancak bu paydan alması gereken 2.000.000 sterlin alacağını, 1958'de Irak yönetimini darbeye devralan General Kasım'dan sonra alamadığı için, bütçe gelir cetvelinde alacak olarak 1986 yılına kadar göstermiş ve aynı yıl Turgut Özal tarafından Arap ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi politikası doğrultusunda bu alacak bütçeden çıkartılmıştır.

SONUÇ

Son Osmanlı Meclisi, Musul'u her ne kadar daha önceden "Misak- ı Millî" hudutları içerisine almış olsa da Ulusal Bağımsızlık Savaşı'ndan başarıyla çıkmış Türkiye Cumhuriyeti, askerî ve ekonomik yetersizliği nedeniyle bölge için bir savaşı göze alamamıştır, çünkü o esnada millî devlet olma çabalarıyla giriştiği reformlar neticesinde dinî ya da etnik etkenli isyanlarla karşı karşıya kalmıştır.

Ülkesindeki bu ayaklanmaları, savaştan yeni ve yorgun çıkmış ordusuyla bastırmakta zaten güçlük çeken, hatta bu isyanlarda Millî Mücadele döneminde kaybettiği asker sayısından çok daha fazla asker kaybetmiş olan Türkiye'nin bir de Musul için savaşı göze alamamış olması yadırganamazdı.

Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti Musul'u İngilizlere bırakmamak için ünlü İngiliz oyun ve taktiklerine karşı koymaya çalışmış; ancak sonuçta bölgeyi 1926 yılında yapılan Ankara Antlaşması'yla İngiliz mandasındaki Irak'a bırakmak zorunda kalmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgeyi, İngilizlere bırakmaktan başka bir seçeneğinin o gün için pek mümkün olmadığı görülmüştür.

Zaten bölge kısa bir süre sonra İngilizlerin de hakimiyetinden çıkmış bağımsız Irak'ın egemenliğine geçmiştir.

Ankara Antlaşması'nın imzalanmasının üzerinden onca yıl geçmesine rağmen bölgede hâlâ huzurun egemen olduğu ve bölgenin statüsünün tartışma konusu olmaktan çıktığı söylenemez.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bugünkü politikası, Musul ve Kerkük petrollerinin bulunduğu bu bölgenin merkezi Irak yönetiminin kontrolü ve denetimi altında olması iken, Irak özerk Kürt yönetimi ise, bölgenin tamamen kendi denetimlerinde ve kontrollerinde olmasını istemektedirler.

Bugün hâlâ Musul'da demokratik bir düzenden bahsedilemediği gibi sağlıklı bir otoritenin varlığından da bahsedilemez.

Bölgede hâlen büyük bir Kürt, Arap ve Türkmen nüfusu vardır.

Bu etnik gruplar arasında sorunlar olduğu gibi aynı etnik grup içinde dahi sorunlar mevcuttur ve bir türlü uzlaşa sağlanamamaktadır.

Zaman zaman meydana gelen Kürt grupları arasındaki otorite çatışmaları buna tipik bir örnektir. Tabii ki bölgede güvenliğin sağlanamamasının nedeni olarak, bölgenin kendi başına bırakılmaması görülebilir; ancak aşiret reislerinin bölgenin feodal yapısını sürdürmedeki menfaatlerinin, bölgede demokratik bir sistemin kurulamaması üzerindeki etkileri de göz ardı edilemez.

Bugün Amerika'nın Irak'ı demokrasi için değil, bölge petrolünü kontrol etmek için işgal ettiği herkesçe bilinen bir gerçektir.

Irak'ta demokrasi kurma söylemiyle yapılan Amerikan müdahaleleri yaraya geçici müdahale olmak bir yana, yaranın kangren olmasına neden olduğu gibi, ileride çok daha büyük problemlere yol açacağı şeklinde değerlendirilmektedir.

Musul'da kurulabilecek yabancı hiçbir yönetim bölgeye demokrasiyi getiremeyeceği ve petrol varlığı nedeniyle bölgenin daha uzun süre büyük ülkelerin çıkar çatışmalarına vesile olacağı düşünülmektedir.

Bugün Musul konusunda İsmet İnönü gibi millî bir kahramanı suçlamaktan vazgeçmeli ve Musul nedeniyle Türkiye'nin var olan problemlerinin çok daha fazla ve çıkılmaz nitelikte olabileceğini, şu anki demokrasi çabalarının bile olamayacağını ve bugün bazı Türk vatandaşları tarafından beğenilmeyen demokrasi ve hayat standartlarının dahi aranıyor olabileceği, Musul'un o günkü şartlar altında İngiliz mandası altındaki Irak'a bırakılmaktan başka çarenin olmadığı, sırf Musul'u almak için Türkiye'nin girişebileceği bir savaşta başarısız olduğu takdirde bugünkü Türkiye yerine Irak benzeri bir kaosu hakim olabileceği de düşünülmelidir.

Musul Türkiye toprakları içerisinde olsaydı, Diyarbakır örneğindeki gibi aşiret egemenliği ve aşiret çıkarları uğruna çatışmaların yaşanmadığı modern bir il olabilir miydi?

Yoksa 1984 yılından beri Türkiye üzerinde oynanan PKK terör oyununun çok daha şiddetli yabancı güçler tarafından sırf petrol uğruna oynanır mıydı?

Bunları tahmin edebilmek çok zor, ancak gerçek olan şu ki; Türkiye, her şeyden önce kendi toprakları içinde yaşayan insanlarla Atatürk'ün daha Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Türk insanına çizmiş olduğu daha demokratik, daha modern ve daha müreffeh bir toplum olma hedefine ulaşabilmenin savaşımını vermelidir.

ANKARA ANLAŞMASI (5 HAZİRAN 1926) TAM METİN

Antlaşmanın imza yer ve tarihi: Ankara, 5 Haziran 1926

Onay Kanununun tarih ve sayısı: 7 Haziran 1926, Sayı 911

Resmi Ceride ile neşir ve ilânı: 18 Temmuz 1926, sayı 424

DÜSTUR: III. tertip, Cilt 7, Sahife 1642

ONAY KANUNU

Madde 1. Türkiye, İngiltere ve Irak Hükûmetleri arasında Ankara'da 5 Haziran 1926 tarihinde imza olunan Hudud ve Münasebatı Hasenei Hemcivari Muahedesi Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur.

Madde 2. İşbu muahedenin icrayı ahkâmına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

TÜRKİYE, İNGİLTERE VE IRAK HÜKÜMETLERİ BEYNİNDE ANKARA'DA 5 HAZİRAN 1926 TARİHİNDE MÜNAKİT HUDUT VE MÜNASEBATI HASENEİ HEMCİVARI MUAHEDENAMESİ

Bir taraftan Türkiye Reiscumhuru Hazretleri ve diğer taraftan Haşmetlû Büyük Britanya ve İrlanda Kıralityeti Müttehidesi, Mâverayı Ebhar Britanya arazisi Kıralityeti ve Hindistan İmparatoru

hazretleri ve haşmetlû Irak Kırالی hazretleri.

Lozan'da imza edilen 24 Temmuz 1923 tarihli muahedenin Türkiye ile Irak arasındaki hududun tâyini hakkındaki ahkâmını derpiş ederek Irakı müstakil bir devlet ve kendisiyle İngiltere arasında münakit 10 Teşrinievvel 1922 ve 13 kânunusani 1926 tarihli muahedelerden münbais munesabatı mahsusayı tanıyarak hudut mıntakasında aralarındaki âhenk ve hüsnu amizişi ihlâl edebilecek her gûna hadisatı bertaraf etmek arzusuyla Bu bapta bir muahede akdine karar vermişler ve berveçhizir murahhaslarını tâyin etmişlerdir:

Şöyle ki:

Türkiye Cumhuriyeti Reisi Hazretleri: İzmir Mebusu ve Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekili Dr. Tefvik Rüştü Beyefendi Hazretleri.

Haşmetlû Büyük Britanya ve İrlanda Kırالیyeti Müttehidesi Mâverayı Ebhar Britanya arazisi Kırالی ve Hindistan İmparatoru Hazretleri.

Haşmetlû Britanya Kırالی Hazretlerinin Türkiye Cumhuriyeti nezdinde fevkalâde sefir ve murahhası asaletlû Sir Ronald Charles Lindzey.

K.C.M.G., C.B.C.V.O. Hazretleri.

Haşmetlû Irak Kırالی Hazretleri.

Irak Müdafaaı Milliye Vekil Vekili Miralay Nuri Sait, S.M.J.D.S.O. Hazretleri.

Müşarünileyhim yolunda ve muntazam bulunan salâhiyetnamelerini teblişettikten sonra ahkâmı âtiyeyi kararlaştırmışlardır:

BİRİNCİ FASIL

Türkiye ile Irak arasındaki hudut :

MADDE 1 Türkiye ile Irak arasındaki hattı hudut Cemiyeti Akvamın 29 teşrinievvel 1924 tarihli içtimaında takarrür etmiş olan güzargâha tevfikan berveçhizir sureti katiyede tâyin edilmiştir.

(Brüksel hattı hududunun tarifi)

-Merbuttur- Mamafih balâdaki hattı hudut Aşuta ve Alamun cenubunda bu iki mahalli yekdişerine rapteden yolun Irak arazisinden geçen kısmını Türk arazisi dâhilinde bırakmak üzere tadil edilmiştir.

MADDE 2 Birinci maddenin son fıkrası kaydı tahtında mezkûr maddede tesbit edilen hattı hudut işbu muahedeye merbut 1/250000 mikyasında harita üzerinde tersim edilmiştir.

Metin ile harita arasında ihtilâf zuhurunda metin muteber olacaktır.

MADDE 3 Birinci maddede tasrih edilen hattı hududu arazi üzerinde tâyin etmek üzere bir tahdidi hudud komisyonu teşkil edilecektir.

İşbu komisyon Türkiye Hükümeti tarafından tâyin edilecek iki ve Britanya ile Irak Hükümetleri tarafından müştereken tayin edilecek iki murahhas ile muvafakat buyurduşu takdirde İsviçre Reiscumhuru tarafından İsviçre tebaası meyanından tâyin edilecek bir reisten mürekkep olacaktır.

İşbu komisyon süratı mümkün ile ve her halde bu muahedenin mevkii meriyete vaz'ından itibaren altı ay zarfında içtima edecektir.

Komisyonun mukarreratı ekseriyeti âra ile ittihaz edilecek ve bilcümle tarafeyni âliyei âkideyn için vacibürriaye olacaktır.

Tahdidi hudut komisyonu her halde işbu muahededeki tarifatı pek yakından takibe gayret edecektir.

Komisyonun masarifi Türkiye ve Irak arasında mütesaviyen taksim edilecektir.

Alâkadar devletler komisyonun vazifesini ifa edebilmesi için lâzım gelen ikâmet, amele, malzemeye (kazık işaret taşı) mütaallik bilcümle hususatta gerek doğrudan doğruya gerek memurini mahalliye vasıtasıyla tahdidi hudut komisyonuna muavenet etmeği taahhüt eylerler. Mezkûr devletler bundan başka komisyon tarafından vazedilecek nirengi mevzilerine, hudut işaretlerine, kazık ve alâmetlere riayet etmeği taahhüt ederler.

Hudut işaretleri birinden diğeri görülebilecek surette vazedilecek ve üzerlerine numara konulacaktır.

Bunların mevkileri ile numaraları bir harita üzerinde gösterilecektir.

Tahdidi hudut zabıtnamei kat'isi ve buna merbut haritalarla vesaik, üç nüsha olarak tanzim edilecek ve bunlardan ikisi hem hudut devletlerin hükümetlerine ve üçüncüsü musaddak suretleri Lozan Muahedesini imza eden devletlere teblişedilmek üzere Fransa Cumhuriyeti Hükümetine ita edilecektir.

MADDE 4 Birinci madde mucibince Irak'a terkedilen arazideki ahalinin tâbiyeti Lozan Muahedesinin 30-36 ncı maddelerine tevfikan halledilecektir.

Tarafeyni âliyei âkideyn mezkûr muahedenin 31, 32, 34 üncü maddelerinde münderiç hakkı hiyarın işbu muahedenin mevkii meriyete girdiği tarihten itibaren on iki ay müddetle cari olabileceğini kararlaştırmışlardır.

Mamafih Türkiye, balâdaki ahalden hakkı hiyarlarını Türkiye tâbiyeti için istimal edenlerin işbu haklarını tanımak hususunda serbestii hareketini muhafaza eder.

MADDE 5 Tarafeyni âkideynden her biri birinci maddede tasrih edilen hattı hududu kati ve taarzudan masun olmak üzere kabul ve bunu tadile matuf her türlü teşebbüsten tevakkı etmeşi taahhüt eyler.

İKİNCİ FASIL

Münasebatı hasenei hemcivari

MADDE 6 Tarafeyni âliyei âkideyn bir veya bir kaç müsellâh eşhasın civar hudut mıntakasında yağmagerlik veyahut şekavet icrası maksadiyle vukubulacak istihzaratına yedi iktidarlarında bulunan bilcümle vesait ile muhalefet etmeği ve bunların huduttan müruruna mâni olmaşı mütekabilen taahhüt ederler.

MADDE 7 On birinci maddede zikredilen salâhiyettar memurin civar hudut mıntakasında yağmagerlik veyahut şekavet icrası için bir veya bir kaç müsellâh eşhasın istihzaratta bulduklarını istihbar ettikleri zaman yekdiğerlerini mütekabilen ve bilâ imhal haberdar edeceklerdir.

MADDE 8 On birinci maddede zikredilen salâhiyettar memurin buldukları arazi dâhilinde ika edilmiş olabilecek bilcümle yağmagerlik ve haydutluk ef'alinden mütekabilen yekdiğerlerini haberdar edeceklerdir.

Haberdar edilecek taraf memurini, yedi iktidarlarında bulunan bilcümle vesait ile bunların faillerinin huduttan müruruna mâni olmağa gayret edeceklerdir.

MADDE 9 Müsellâh bir veya bir kaç eşhas civar hudut mıntakasında bir cinayet veya cürüm ika ettikten sonra diğér hudut mıntakasına ilticaya muvaffak oldukları takdirde bu son hudut mıntakası memurini işbu eşhası silâhlariyle ve yağma ettikleri eşya ile birlikte kanuna tevfiikan tebaası buldukları tarafın memurinine teslim etmek üzere tevkif etmeğe mecburdurlar.

MADDE 10 Muahedenin işbu faslının tatbik edileceği hudut mıntakası Türkiye'yi Irak'tan tefrik eden bütün hudut ile bu hududun bir ve diğér tarafında yetmiş beşer kilometre derinliğinde bulunan mıntakadır.

MADDE 11 Muahedenin işbu faslını tatbik ile mükellef salâhiyettar memurin berveçizirdir.

Umumi teşriki mesaiyi tanzim ve ittihaz olunacak tedabirin mesuliyetini deruhte etmek üzere:

Türkiye tarafından: Askeri hudut kumandanı.

Irak tarafından: Musul ve Erbil mutasarrıfları.

Malûmatı mahalliyenin ve tebligatı müstacelenin teatisi için,

Türkiye tarafından: Valilerin muvafakatı ile tâyin edilecek memurin.

Irak tarafından: Zako, Amadiye, Zibar, Rovandoz kaymakamları, Türkiye ve Irak Hükümetleri gerek on üçüncü maddede zikredilen daimi hudut komisyonu marifetiyle ve gerek tariki siyasi ile yekdiğerini haberdar ederek esbabı idariyeden dolayı salâhiyettar memurlarının listesini tadil edebilirler.

MADDE 12 Türkiye ve Irak memurları diğér taraf tebaasından olup bilfiil onun arazisinde bulunan aşair rüesa, şeyh veyahut diğér âzası ile resmi veya siyasi mahiyeti haiz her nevi muhabereden istinkâf edeceklerdir.

Tarafeyni âkideyn hudut mıntakasında bir veya diğér devlet aleyhine müteveccih hiç bir gûna propaganda teşkilâtına ve içtimaa müsaade etmiyeceklerdir.

MADDE 13 Muahedenin işbu faslının ahkâmının icrasını teshil ve umumiyetle hudut üzerinde

münasebatı hasenei hemcivariyi idame etmek üzere vakit vakit Türkiye ve Irak hükümetleri tarafından mütekabilen tâyin edilecek müsavi adedte memurinden mürekkep daimi bir hudut komisyonu teşekkül edecektir.

Bu komisyon en az alty ayda bir kere ve ahval icabettirdişi takdirde daha ziyade içtima edecektir.

Münavebeten Türkiye ve Irak'ta içtima edecek olan bu komisyon muahedenin bu faslının ahkâmının icrasına müteallik mesaili ve alâkadar hudut mıntaka memurları arasında bir itilâfa müncer olmıyan diğher her nevi hudut mesailini sureti dostanede halletmek vazifesiyle mükellef olacaktır.

Komisyon işbu muahedenin mevkii meriyete girdişi tarihi takibeden iki ay zarfında birinci defa olarak Zako'da içtima edecektir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Ahkâmı umumiye

MADDE 14 Her iki memleket arasında menafii müştereke sahasını tevsi etmek maksadiyle Irak Hükümeti işbu muahedenin mevkii meriyete vaz'ı tarihinden itibaren yirmi beş sene müddetle berveçhizir alacağı aidatın yüzde onunu Türkiye Hükümetine tesviye edecektir:

- 14 Mart 1925 tarihli imtiyaz mukavelenamesinin onuncu maddesi mucibince «Türkîş Petroleum» kompani'den
- Bâlâdaki imtiyaz mukavelenamesinin altıncı maddesi mucibince petrol ihraç edebilecek olan şirketlerden veya eşhastan
- Bâlâda zikredilen imtiyaznamenin 33 üncü maddesi mucibince teşekkül edebilecek olan muavin şirketlerden

MADDE 15 Türkiye ve Irak, dost devletler arasında cari usule tevfikan bir iadei mücrimin muahedesini akdetmek üzere mümkün mertebe süratle müzakerata girişmeğe karar vermişlerdir.

MADDE 16 Irak Hükümeti kendi arazisinde ikamet eden eşhası işbu muahedenin imzasına kadar Türkiye lehindeki efkâr ve harekâtı siyasiyelerinden dolayı iz'aç ve tazip etmemeşi ve kendilerine tam ve multak bir affı umumi bahşetmeği taahhüt eyler.

Bu bapta ita olunmuş hükümlerin kâffesi iptal edilecek ve derdest bulunan bilcümle takibat tevkif olunacaktır.

MADDE 17 İşbu muahede, tasdiknamelerin teatisinden itibaren mevkii meriyete girecektir. İşbu muahedenin ikinci faslı, bu muahedenin mevkii meriyete girdişi tarihten itibaren on sene müddetle mer'i kalacaktır.

İşbu muahedenin mevkii meriyete girdiği tarihten itibaren iki sene hitamında tarafeyni akideynden her biri işbu faslı kendisine aidiyeti itibariyle feshetmek hakkını haiz olacaktır.

Keyfiyeti fesih ihbar edildiği tarihten bir sene sonra müessir olacaktır.

MADDE 18 İşbu muahede tarafeyni âliyei âkideyn tarafından tasdik edilecek ve tasdiknameler mümkün mertebe süratle Ankara'da teati edilecektir.

Muahedenin musaddak suretleri Lozan muahedesini imza eden devletlere gönderilecektir.

Tasdikan lilmakal bâlâda isimleri zikredilen murahhaslar işbu muahedeyi imza ve zirini temhir

etmişlerdir.

Ankara'da 5 Haziran 1926 tarihinde üç nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Imza

Dr. Tevfik Rüştü (Mühür) İmza

R.C.Lindzey (Mühür) İmza:

Nuri Sait (Mühür)

ANKARA ANLAŞMASI'NIN IRAK PETROLLERİ İLE İLGİLİ MADDESİ

Misak-ı Milli sınırları içerisinde gösterilen Kerkük, 1923 Lozan ve 1926 Ankara Antlaşmaları uyarınca İngiliz Mandası altındaki Irak'a bırakıldı.

1926'da imzalanan Ankara Antlaşması'nın 14'üncü maddesine göre Türkiye, bu bölgedeki petrolerden elde edilecek gelirin yüzde 10'unu 25 yıl süreyle alma hakkını kazandı.

Türkiye, istediği takdirde bu gelirin tamamını bir defaya mahsus olmak üzere 500 bin İngiliz Sterlin'i karşılığında alabilecekti.

1926 tarihli antlaşmaya Türkiye adına Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, İngiltere adına Ankara Büyükelçisi Sir Ronald Charles Lindzey ve Irak adına da daha sonra Başbakan olan Irak Müdafaa-i Milliye Vekili Miralay Nuri Sait imzaladı.

5 Haziran 1926 Ankara Antlaşması'nın Kerkük'le ilgili petrol haklarını içeren maddesi şöyle:

MADDE 14 Her iki memleket arasında menafii müştereke sahasını tevsi etmek maksadiyle Irak Hükümeti işbu muahedenin mevki meriyete vaz'ı tarihinden itibaren YİRMİ BEŞ SENE müddetle berveçhizir alacağı aidatın YÜZDE onUNU Türkiye Hükümeti'ne tesviye edecektir:

a) 14 Mart 1925 tarihli imtiyaz mukavelenamesinin onuncu maddesi mucibince Turkish

Petroleum Company'den,

b) Baladaki imtiyaz mukavelenamesinin altıncı maddesi mucibince petrol ihraç edebilecek olan şirketlerden veya eşhastan,

c) Balada zikredilen imtiyaznamenin 33'üncü maddesi mucibince teşekkül edebilecek olan muavin şirketlerden.

KAYNAKÇA

Akgül, S., Musul-Kerkük Harekatı, Berikan, Ankara 2001.

Akgül, S., Musul Sorunu ve Nesturi İsyanı, Berikan, Ankara 1992.

Aydın, A., Musul Meselesi 1900-1926, Turan, İstanbul 1995.

Bayur, Y. H., Türk Devletinin Dış Siyaseti, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1942.

Demirbaş, H. B., Musul Kerkük Olayı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kuveyt Meselesi, Arba Yayınevi, İstanbul 1995.

Karacan, A. N., Lozan Konferansı ve İsmet Paşa, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1943.

Meray, S. L., Lozan Barış Konferansı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993.

Misak-ı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul, Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998.

Oran, B., Türk Dış Politikası, Cilt II, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

Öke, M. K., Binbaşı E.W.C.Noel'in Faaliyetleri.

Öke, M. K., Musul Meselesi Kronolojisi(1918-1926), Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1980.

Öke, M. K., Belgelerle Türk-İngiliz İlişkilerinde Musul ve Kürdistan Sorunu 1918-1926, Türk

Kültürünü Araştırma Enstitüsü, İstanbul 1992.

Sonyel, S., Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

Türkmen, Z., Musul Meselesi Askeri Yönden Çözüm Arayışları 1922-1925, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2003.

Yamaner, Ş., M Dosyası, Misak-ı Milli ve Musul, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul 2000.

Yıldız, H., Fransız Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan, Koral, İstanbul 1990.

Yıldız, H., Büyük Oyun Irak-Musul-Kerkük Üçgeni, IQ Kültür Sanat, İstanbul 2004.

[External Link](#) _b1-b12.htm [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: coğrafya

İçerik Kategorisi: Kürt Davası

İçerik Kategorisi: Tarih

Belge Türü: Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital

Lehçe: Türkçe

Klasörler (Dosyalar): Sykes-Pico Anlaşma

Klasörler (Dosyalar): Sevr Sözleşmesi

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Kurdistan

Özerk: Türkiye

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://abdullahabdurrahman.wordpress.com>

Da eklendi: 26-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 318****Musul Sorunu ve Lozan**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230403112124479189>

Musul Sorunu ve Lozan

Anahtar Kelimeler: Musul, Lozan Konferansı, Türkiye Cumhuriyeti, İngiliz Mandası, Irak

GİRİŞ

Anadolu ile Asya arasında tarihi bir yol üzerinde bulunan Musul, geçmişte önemli bir kültür ve medeniyet merkezi olduğu gibi yer altı ve yer üstü zenginliğiyle de bir çekim alanı olmuştur. İslamiyetten önce Asur ve Babil uygarlıkları, İslamiyetin yayılmasıyla birlikte Emevî ve Abbasî Devletleri burada kurulmuştur. Musul, Selçuklulara, Zengilere, Erbil Atabeyliği'ne, Karakoyunlu'ya, Akkoyunlu'ya ve Safevilere de yurt olmuş ve Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı toprağına katılmış ve Kanuni Sultan Süleyman döneminde de bir Osmanlı vilayeti hâline gelmiştir. Musul, 19. yüzyıldan itibaren petrol yataklarıyla batılı ülkelerin dikkatini çekmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmasını fırsat bilen ve bölgenin işgali için zaten önceden plan yapan İngiltere, 3 Kasım 1918'de başlattığı askerî harekâtla 15 Kasım 1918'de Musul'u işgal etmiştir. İngiltere, bölgede egemenlik kurabilmek için bölge halkının etnik ve dinî yapısının çeşitliliğini kullanarak bölgede bulunan Müslüman ve gayrimüslimleri Osmanlı Devleti'ne ve birbirlerine karşı kıskırtmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında bölgede Kürtler, Türkmenler, Araplar, Süryaniler, Keldaniler, Yakubitler, Nesturiler ve Ermeniler yaşamaktadır.

MUSUL'UN TARİHİ VE NÜFUS YAPISI

Osmanlı Devleti yönetimindeki Musul vilayetinin batısında Şam, doğusunda İran, kuzeyinde Diyarbakır, güneyinde Bağdat yer almaktadır. Bölge yeraltı zenginliğiyle birlikte, nehir ve akarsularıyla, tarım ve hayvancılığıyla da dikkat çekmektedir. 1517 yılında Osmanlı topraklarına katılan Musul, 1534'te vilayete dönüştürülmüş ve bu vilayete Musul sancağı, Bacvanlu, Tikrit, Eski Musul, Horan ve Bana livaları bağlanmıştır. Osmanlı-İran savaşları nedeniyle vilayet sınırında zaman zaman değişiklik olduğu gibi, Osmanlı Devleti'nin kendi iç tasarrufu nedeniyle de vilayet yönetim biçiminde değişiklik yapılmıştır. Örneğin; Musul, 1850'de vilayetten mutasarrıflığa indirilmiş; 1878'de yeniden vilayete dönüştürülmüştür. Musul vilayeti, Musul, Kerkük, Süleymaniye Sancağı ve bu sancaklara bağlı kazalar ve nahiyelerden meydana gelmiştir.

Tarihi

Milattan önce Mezopotamya toprakları içinde yer alan Musul'da Asur uygarlığı yaklaşık 1300 yıl hüküm sürmüştür. Ardından gelen Babil hükümlerine ise Pers saldırıları nedeniyle kesintiye uğramış ve Perslerin eline geçmiştir. Pers yönetimi sırasında büyük bir Pers akınına maruz kalan bölge, Hıristiyanlığın ortaya çıkışından sonra bu dine yönelmiş ve 2. yüzyıldan sonra Hıristiyanlığın önemli bir merkezi haline gelmiştir. 642 yılında Hz. Ömer tarafından alınan Musul, bu tarihten itibaren Arap nüfusunun göçüne maruz kalmıştır. Bölge kısa süreli Emevî hakimiyetinden sonra 751 yılında Abbasi yönetimine geçmiştir. 1050'li yıllarda Selçuklu hükümdarı Tuğrul Bey tarafından alınan Musul, hükümdarın ölümünden sonra önce Alparslan'ın, sonra da oğlu Melikşah'ın yönetimine geçmiştir. 1099 yılında haçlıların eline geçen bölge, iki yıl sonra yine Selçuklular tarafından geri alınmıştır. 1118'de Irak Selçuklu Devleti, Mahmud'un yönetiminde kurulmuştur. Mahmud, 1127 yılında Musul'un yönetimini Aksungur'un oğlu Zengi'ye vermiştir. Zengi ve ailesi, Musul'u 1231 yılına kadar yönetmiştir. Bu tarihten itibaren Bedreddin Lu'lu yönetimine geçen bölge 1261 yılında Moğol istilasıyla Moğolların egemenliğine girmiştir. 1365'te Karakoyunlular tarafından geri alınan Musul, 1409'da Akkoyunluların eline geçmiştir. Akkoyunluların hakimiyeti, Safe viler tarafından sona erdirilmiş, 1517 yılında da bölge tamamen Osmanlı yönetimine geçmiştir. Yavuz Sultan Selim

tarafından alınan bölgenin yönetimi tam 401 yıl Osmanlı Devleti'nde kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizler 19-20 Kasım 1914 tarihinde Basra'yı Osmanlı kuvvetlerinden alınca, Osmanlı ordusu İstanbul ve Halep civarındaki birliklerini bölgeye sevk etmiştir. Bu arada dâhiliye vekaletinde aşiret ve muhacir işlerinden sorumlu Binbaşı Süleyman Askerî, bölgedeki aşiretleri İngilizlere karşı ayaklandırmak için görevlendirilmiş ve Nisan 1915'te İngilizlere karşı savaşta başarısız olunca bu başarısızlığı onuruna yedirememiş ve intihar etmiştir. Kutul Ammare'yi alan İngiliz ordusu, 2223 Kasım 1915 tarihlerinde Selmanpak'ta Osmanlı ordusu tarafından bozguna uğratılmış ve Enver Paşa bölgeye Mareşal von der Goltz komutasında birçok birliği daha sevk etmiştir. Goltz'un yardımcılığına verilen Ali İhsan Bey, kısa sürede Osmanlı birliklerini disipline etmiş ve ordusuyla İngilizlere karşı savaşarak 29 Nisan 1916'da bölgedeki İngilizlerin teslimiyetini sağlamıştır. Bu arada İngilizlere destek için gelen Rusları durdurmak üzere Osmanlı birliklerinin bir kısmı İran'a kaydırılınca, İngilizler bundan yararlanarak birliklerini takviye etmişler ve önce 11 Mart 1917'de Bağdat'ı, sonra da 7 Mayıs'ta Kerkük'ü ele geçirmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı bitiminde 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra, İngilizlerin Musul'u işgal edeceklerini düşünemeyen Osmanlı Devleti, burada bulunan birliklerini takviye etmeyince, İngiliz ordusu 1 Kasım 1918'de Osmanlı'nın ahaliye zulmetmesini bahane ederek Musul'a girmiştir. Mütarekenin 7. Maddesini işleterek lüzumlu gördüğü stratejik noktaları işgal ettiğini belirten İngiliz generali Marshall, Türk ordusu Musul'u terk etmediği takdirde 7. maddeyi işletmeye devam ederek geri kalan bölgeleri de almak için savaşacaklarını ve bundan Osmanlı birliklerinin komutanı Ali İhsan Paşanın sorumlu olacağını bildirmiştir. Ali İhsan Paşa, 9 Kasım sabahı, yaşanan fiili durumu hükümetle görüşmek üzere İstanbul'a hareket ettiği gün, İstanbul'dan, Osmanlı birliklerinin Musul'u tahliye emri gelmiştir. 15 Kasım 1918'de Musul'u terk eden Osmanlı birliklerinin ardından İngilizler, Şeyh Mahmut yönetiminde bir Kürt hakimiyeti kurmaya başlamışlardır.

Musul'da bu fiili durum devam ederken İngilizler, 16 Mart 1920'de İstanbul'a çıkıp meclisi dağıtmışlar, yakaladıkları milletvekillerini de tutuklamış, bundan kurtulan milletvekillerinin bir kısmı Anadolu'da Mustafa Kemal önderliğinde başlatılan Millî Mücadele'ye katılmışlardır. Musul'un Arap idaresine girmesini istemeyen Kürt ve Türkmenler de Anadolu'da başlayan bu mücadeleden cesaretle İngilizlerle çarpışmaya başlamışlar, Mustafa Kemal de onların silahlı mücadelesini desteklemiştir. Mustafa Kemal'in etkisini gören İngilizler, Lord Curzon'un tüm karşı çıkmalarına rağmen, onunla irtibata geçmek istemişler, Mustafa Kemal ise, İngilizlerle yapılacak olan görüşmelerde Türkiye'nin elini güçlendirmek için 1921 Aralık ayında bölgeye Ödemiş Bey komutasında asker sevk edip Revanduz'u ele geçirtmiştir. Bölgede görevli Türk birliği, 21 Ağustos 1922'de İngilizleri yenip Musul'a iyice yaklaşmıştır; bundan iyice cesaretlenen bölge aşiretleri de İngilizlere karşı mücadeleyi şiddetlendirmişlerdir. Bu mücadele sonucunda İngilizler, her ne kadar Süleymaniye'yi terk etmek zorunda kalsalar da, Şeyh Mahmud desteğini yanlarına alınca aşiretlerin mücadele kararlılığını zayıflatmayı başarmışlardır. İngilizler, Şeyh Mahmud'un bu işbirliğinden kısa bir süre sonra Mustafa Kemal'le irtibata geçtiğini öğrenince, bu kez Seyyit Taha'yı devreye sokmuşlar ve Kral Faysal'ın Irak'taki egemenliğini yasallaştırmak için düzenledikleri seçime karşı çıkan Musul ileri gelenlerini tutuklatmışlardır. Musul'u elde etmenin tek yolunu silahlı mücadelede gören Fevzi Paşa, Ödemiş Bey'e takviye birlikler göndermiş; ancak Anadolu'daki Yunan işgali nedeniyle daha önce bu bölgeye gönderilen birliklerin bir kısmını geri çekmek zorunda kalınca, buradaki Türk birliği zayıf düşmüş ve takviye edilen İngiliz birlikleri tarafından geri püskürtülmüştür. Böylece Musul, daha Lozan görüşmeleri bitmeden tamamen İngiliz egemenliğine geçmiştir.

Nüfus Durumu

Musul vilayetinde kimi zaman tüm vilayet sınırlarında yaşayanlar, kimi zaman sadece vilayet merkezinde yaşayanlar, kimi zaman sadece erkekler, kimi zaman da tüm halk sayılmak suretiyle

değişik şekillerde nüfus sayımları yapılmıştır. Bu da yapılan nüfus sayımlarının bugünkü anlamda sağlıklı olmadığının bir göstergesidir. Bölgede değişik tarihlerde yapılan nüfus sayımlarına göz atıldığında, bölge halkının temel dini yapısı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Yapılan sayımlar özetle şöyledir: 1877-1878'den itibaren nüfus sayımı yapılmıştır. Bu sayımlara göre, bölgede yaklaşık 700.000 kişi yaşamaktadır. Sayımlarda dinî veya etnik yapı incelenmemiştir, 1895 yılı nüfus sayımına göre Müslümanlar 178.100, gayrimüslimler ise 20.000 civarındadır, 1897 yılı nüfus sayımına göre kadın ve erkekler ayrıca sayılmış, buna göre Müslümanlar 185.000 civarında, gayrimüslimler ise 20.000 civarındadır, 1906-1907 yılları nüfus sayımına göre Müslüman nüfus 146.000, gayrimüslim nüfus ise 14.000 civarındadır.

LOZAN KONFERANSI'NDA MUSUL SORUNU

Konferans Öncesi Durum

15 Kasım 1918'de İngiliz ordusunun eline geçmiş olan Musul, Millî Mücadele döneminde İngiliz işgalinden kurtarılamamış ve konu Lozan Konferansı'na bırakılmıştır. Musul, güvenlik ve petrol yönünden hem Türkiye hem de İngiltere için çok önemliydi. İngiltere, Musul bölgesini seçimle Kral Faysal yönetimindeki Irak'a vermek istemişse de, bu seçim başta Şiilerin, Kürtlerin, Türkmenlerin ve diğer Musul halkının onayını almamış, ancak tüm bu tepkileri göz ardı ederek Musul bölgesini Irak yönetimine bırakmıştır. Musul sorunu, ilk kez İsmet Paşa ile Lord Curzon arasında yapılan 26 Kasım 1922 tarihli görüşmede dile getirilmiş ve barış içinde bir çözüme bağlanması konusunda hemfikir olmuşlardır. Bu görüşmelerin ikincisinde Türkiye, Musul petrolünden pay istemişse de bu İngilizler tarafından reddedilmiş ve bunun üzerine Türk temsilcileri Londra'ya giderek konuyu İngiliz petrol uzmanlarıyla görüşmüşler, fakat bir sonuç elde edememişlerdir. Musul konusu, ikili görüşmelerden bir sonuç alınamayınca 23 Ocak 1923'te Lozan komisyonuna getirilmiştir.

Lozan Görüşmeleri Sırasında Türk Tarafının Görüşleri

23 Ocak 1923'te yapılan görüşmede İsmet Paşa, Musul vilayetinin bir başka devlete etnik, siyasî, tarihî, coğrafi, ekonomik ve askerî nedenlerle bırakılmayacağını özetle şöyle açıklamıştır: Musul vilayetinde yerleşik nüfus 503.000 kişiye varmaktadır. Burada Kürt nüfusu 263.830, Türk nüfusu 146.960, Arap nüfusu 43.210, Yezidi 18.000, Müslüman olmayanlar 31.000'dir. Buradaki Kürt, Arap ve Türk göçebe aşiretleri, yaklaşık 170.000 kadardır; ancak bu göçerler sürekli yer değiştirdiklerinden bölge nüfusundan sayılamamışlardır. Bu istatistiklere göre nüfusun beşte dördünü Türkler ve Kürtler, geri kalan beşte bir oranını Araplar ve gayrimüslimler oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti, Musul'da yaşayan erkekleri askere almak için vilayetin nüfusunu bilmek zorundaydı. Bu nedenle nüfusa dayalı Osmanlı istatistikleri Birinci Dünya Savaşı öncesine dayanmaktadır ve rakamlarda bir oynama söz konusu değildir. Bunun karşılığında İngilizlerin yapmış olduğu nüfus sayımı, sırf İngilizlerin haklılığını göstermek amaçlı birkaç memur tarafından yapıldığından, hem yetersiz hem de yanlıdır; bu sayıma rağmen Türk-Kürt nüfusu, Arap ve gayrimüslim nüfustan çok daha fazladır. İngilizler, Musul bölgesinde yaşayan Türkmenlerin İstanbul Türkçesi konuşmadıkları için Türk olmadıklarını öne sürmeleri çok anlamsızdır; çünkü Anadolu Türk'ü de İstanbul şivesi konuşmaz ve Türkmen olarak nitelendirilir. İngilizler, Kürtlerin İran kökenli olduklarını ileri sürseler de ansiklopedileri "Encyclopedia Britannica"ya göre Kürtler, Turan kökenlidir. Her ne kadar Kürtler, Türklerden farklı bir dil konuşsalar da aynı gelenek göreneklere ve inanca sahiptirler. Bölgede yaşayan Hıristiyanlardan Keldaniler ve Asuriler Osmanlı yönetimiyle sorunları olmamış, Nesturiler ise Ruslarla birlikte Osmanlı ordusuna karşı savaşmışlardır. Araplar, Müslüman olmakla birlikte Musul vilayetinde bir azınlıktır. Bu nedenle azınlık durumunda bulunan Araplara Musul'un bağlanması haksızlıktır. İngilizler Arapları, Mekke Şerifi Hüseyin önderliğinde Osmanlı'ya karşı ayaklandırmış olsalar da, Araplar 1920 ve 1921 yıllarında bu kez İngilizlere karşı isyan etmişler ve bu isyanlar çok kanlı bir şekilde bastırılmıştır.

İsmet Paşaya göre; Büyük Millet Meclisi Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de hükümetidir ve

Kürtlerin Türklerle yaşamak istemediği doğru değildir. Bunun ispatı ise Mecliste bulunan Kürt milletvekilleridir. Mecliste Musul'dan Kürt milletvekili olmayışının nedeni ise bölgenin İngiliz işgali altında olmasından dolayı sağlıklı bir seçimin yapılamamasıdır. Büyük Millet Meclisi'nde bulunan Kürt milletvekilleri Musul'un Türkiye'den ayrılmasını istememekte ve bu uğurda mücadeleye hazır olduklarını beyan etmektedirler. Musul'da yaşayan Kürtlerin de aynı duyguya sahip olduklarının işareti ise, İngilizlere karşı patlak veren Kürt isyanları, İngilizlerin asker olarak aldıkları Kürtlerin yakaladıkları ilk fırsatta Türkiye'ye kaçmaları ve Kürt köylerinin Türkiye'ye olan bağlarını koparmak için İngiliz savaş uçaklarının bu köyleri bombalamalarıdır. İngilizlerin Osmanlı topraklarında Kürt isyanı olarak lanse ettikleri 1914'te patlak veren Dersim ve Bitlis olayları, küçük çaplı önemsiz ayaklanmalardır ve yabancı konsolosların kışkırtmasıyla olmuştur. Anadolu'daki Kürtler, hem Birinci Dünya Savaşı'nda hem de Kurtuluş Savaşı'nda Türklerle tam bir dayanışma hâlinindedirler; çünkü Türkiye Türklerin olduğu kadar Kürtlerin de devletidir. Musul'daki Kürtler ise İngilizler tarafından bağımsızlık vaadiyle kandırılıp esir düşürülmüşlerdir. İngilizlerin Irak mandası için yapmış oldukları seçimin de bir anlamı yoktur; çünkü her şeyden önce İngilizlerin Musul'u işgal etmelerinin hiçbir hukukî gerekçesi olmadığı gibi, Wilson Prensipleri'ne göre de bir halk, kendi iradesi dışında bir devletin egemenliğinden başka bir devletin egemenliğine geçirilemez.

Yine İsmet Paşaya göre; Musul, Selçuklu İmparatorluğu döneminden beri, yani 11. yüzyıldan itibaren aralıksız olarak Türk egemenliğindedir. Eski tarih kitaplarında Musul'un güneyinden Bağdat'a kadar olan bölgenin "Vadi-î Tatar" diye adlandırılması da boşuna değildir. Bölge ekonomik olarak Akdeniz limanlarına ve Diyarbakır'a bağlıdır; eğer Musul'u Akdeniz'e bağlayacak olan bir demir yolu yapılırsa bölge halkı Irak'tan çok daha fazla Anadolu'ya bağlanacaktır. Bölgenin Anadolu'yla ulaşımı çok daha kolaydır ve ticaretini Anadolu'yla yapmaktadır. İngiliz tezine göre; bölge, sırf ekonomik ihtiyaçlarını Bağdat ve Basra Körfezi'nden sağladığı için Irak'a bağlanacaksa, o zaman tüm dünyada ülkelerin ekonomik bağımlılığı göz önünde tutularak yeniden sınır düzenlemelerine gidilmelidir. Türk hükümetinin Osmanlı borçlarının ödenmesine ilişkin eski Osmanlı ülkelerinin bu borçların bir kısmını üstlenmesini istemesi, mandat ülkelerini kabul ettiği anlamına gelemez. Musul'un, nüfusunun dörtte birini dahi oluşturmayan Araplara verilmesi kabul edilemez. Boğazlardan ve İstanbul'dan yabancı savaş gemilerinin geçmesi Türkiye'nin varlığı için nasıl bir tehdit oluşturuyorsa, Musul'da Türklerin bulunması da Bağdat'ın güvenliği için bir tehdit oluşturmaz. Musul'un mütarekeden sonra İngiliz ordusu tarafından işgalinin hiçbir haklı gerekçesi yoktur; çünkü Osmanlı birlikleri kuvvet kullanmaktan ve savunma yapmaktan kaçınmaları doğrultusunda emir almışlar, İngilizler de ancak bu durumdan yararlanarak bölgeyi işgal edebilmişlerdir. Musul, Türkler için bir petrol sorunu değil, bir ülke sorunudur, çünkü Musul, Türkler için ana yurdun bir parçasıdır. Musul, Türkler tarafından alınsa dahi petrol yataklarından dünyayı yoksun bırakmaları söz konusu değildir. Türklerin Londra'ya temsilci göndermelerinin nedeni de petrol imtiyazlarına sahip şirketin, Türklerin bu bölgeyi almalarından sonra petrol işletme haklarının kendilerine tanınıp tanınmayacağını öğrenmek istemeleridir. Bir ülke halkının kimler tarafından ve nasıl yönetileceğini saptamanın genel yolu plebisittir. Emir Faysal'ın seçimi konusunda Irak halkının oyuna başvuran İngiltere, bu bölge halkının kendi kaderini tayin etme konusundaki görüşünü açıklamasına imkân vermek istememesini anlamak güçtür. Plebisite başvurulma isteğinin reddi Türk tezinin haklılığını göstermektedir. Bu da Musul'un Türkiye'ye ait olduğunun en büyük kanıtıdır. Türk hükümetinin ne Musul vilayeti hakkında ne de buradaki doğal kaynakların kaderi hakkında Milletler Cemiyeti'nin hakemliğini kabul etmesi mümkündür. "Sykes-Picot Anlaşması"yla İngilizler, Musul'u Fransızlara bıraktığına göre, demek ki Musul Irak ve İngiltere için hayatî önem taşımamaktadır.

Lozan Görüşmeleri Sırasında İngiliz Tarafının Görüşleri

Lord Curzon, İngiliz görüşünü özetle şöyle açıklamıştır: Tüm Mezopotamya, Birinci Dünya Savaşı

sırasında İngilizler tarafından işgal edilmiş ve Türk orduları yenildikleri için bölgeden ayrılmışlardır. İngilizler, bölge Türk yönetiminden kurtarıldığı takdirde Araplara bağımsızlık vaadinde bulunmuşlardır. Zaten, Musul halkına Bağdat'la birleşmeyi isteyip istemedikleri sorulduğunda, halkın birleşmek istediği, ancak bir Arap kralla yönetilme konusunda kararsız kaldıkları görülmüştür. 1919 Barış Konferansı'nda Osmanlı İmparatorluğu tarafından alınmış ülkelere mandat sistemi uygulanmasına karar verilmiş ve bu karar Başkan Wilson'un etkisiyle alınmıştır. 1920 Nisanı'nda Müttefik devletler San Remo'da Mezopotamya'nın mandatını İngiltere'ye vermeye karar vermişler ve Ağustos 1920'de Sevres Anlaşması ile bunu onaylamışlardır. Irak'ın kuzey sınırı, Musul vilayetinin kuzey sınırı olarak belirlenmiştir ve Araplar oy birliği ile Emir Faysal'ı Irak kralı seçmişlerdir. Irak'ın topraklarından hiçbir şekilde taviz verilmemesine dair Irak Devleti ile İngiliz Devleti anlaşmıştır. İsmet Paşa, Osmanlı borçlarını mandat ülkeleriyle paylaşmakla mandat ülkelerini tanıdığını kabul etmiştir. Musul vilayeti askerî işgal altında değildir, çünkü Musul'da İngiliz askerleri değil o bölgenin yerel kuvvetleri görev yapmaktadır. Müttefik devletler Asya'daki savaşı kazanmışlardır, bu nedenle Osmanlı meclisinin 1920 Şubatı'nda kabul ettiği "Misak-ı Millî" ile Musul topraklarının kendisine bırakılmasını istemesi ciddiye alınamaz, zaten savaştan zaferle çıkmış bir ulustan da böyle bir talepte bulunulamaz. Türk hükümetinin Musul vilayetine dair vermiş olduğu nüfus istatistikleri sadece askerlik hizmeti için tutulduğundan bu nüfus istatistiklerinin gerçeği yansıtmaması mümkün değildir.

Curzon'a göre, 1921 yılında İngiliz subaylarının büyük bir özenle tespit etmiş olduğu rakamlar şöyledir: Araplar 186.000, Kürtler 455.000, Türkler 66.000, Hıristiyanlar 62.000, Yahudiler 17.000 olmak üzere Musul vilayetinin nüfusu 750.000 ile 800.000 arasındadır. Musul, yüzyıllarca süren Türk işgali boyunca bile Arap karakterini yitirmemiştir ve Türk nüfusu toplam nüfusun on ikide biri kadardır. Burada bulunan Türklerin kullandıkları Türkçe İstanbul şivesi de değildir. Kürtler, İsmet Paşanın iddia ettiği gibi Turan değil İran asıllıdırlar, bir tür İran dili konuşmaktadırlar, gelenek-görenek ve kadınlarla ilişkileri Türklerden o kadar farklıdır ki, her zaman için bir Türk'ü Kürt'ten ayırt etmek mümkündür. Kürtler, her zaman dağlarda yaşamış ve Türk hükümeti güney "Kürdistan"da hiçbir zaman otorite kuramamıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında Kürtler, Türklere değil İngilizlere yardım etmiştir. Süleymaniye'den Türk meclisinde tek bir milletvekili yoktur ve meclisteki diğer Kürt milletvekillerinin çoğu Türkçe bilmedikleri için meclis çalışmalarına dahi katılamamaktadırlar. Kürtler, Türklerden hoşnut değildir ve özerklik istemektedirler. İngiliz yönetiminde Kürtlere özerklik verilecek ve kendi dillerinde okulları olacaktır. Bölgede plebisite başvurulmasını Kürtler değil Türkler istemektedir. Aslında bölgede mahallî bir plebisite başvurmak istenmesi kan dökülmesine neden olacaktır ve plebisitin sınır saptamasında kullanılmasının ne gibi kötü sonuçlar doğurduğu Birinci Dünya Savaşı öncesi uygulanan plebisitlerden çok iyi anlaşılmıştır. Musul'da yapılacak bir plebisitin güvenliğini ne Türk ne de İngiliz ordusu sağlayabilir. Musul'daki Hıristiyanlar, hiçbir şekilde Türklere birlikte yaşamak istememiş ve birçoğu kendi bölgelerinden uzaklaşarak Mezopotamya'ya gelmiş ve İngilizler tarafından büyük paralar harcanarak bu bölgeye yerleştirilmişlerdir. Hıristiyanlar, Türklerden korktukları için silahlanmışlardır. 1920-1921'de Musul'daki Arap ayaklanmaları Türk propagandasının sonucudur ve bu ayaklanma bastırıldıktan sonra yeni bir ayaklanma olmamıştır. Musul'a birçok gıda ürünü Türkiye'den değil Avrupa'dan gelmektedir. Eğer Musul, Türklere bırakılacak olursa Türkler savaşçı bir millet olduklarından Arap devletini baskı altında tutup bu devletin yok olmasına neden olacaklardır. Mütarekeler kesin sınırları çizmediği gibi Mondros'ta gerçekleşen mütareke Türkiye'nin stratejik noktalarının müttefik kuvvetlerince işgaline izin vermektedir.

Yine Curzon'a göre İngiliz hükümetinin Musul'u elinde bulundurmasının sebebi olarak petrol gösterilmektedir; aslında Musul'da ne kadar petrol olduğunu İngiliz tarafı dahi bilmemektedir ve bu konuda hiçbir imtiyaz sahibiyle görüşülmemiştir. Halbuki Türk tarafı Londra'ya gönderdiği

üç temsilciyle petrol imtiyazı konusunda İngiliz anonim şirketi "Turkish Petroleum" şirketiyle görüşmelerde bulunmuştur. Eğer İngiliz petrol şirketi başarılı olursa, bundan Irak olduğu kadar Anadolu da kazançlı çıkacaktır. Araplar, Musul vilayetinin dörtte birini oluşturmalarına rağmen bu bölgenin Araplara bağlanmasını kabul etmeyen İsmet Paşa, bölge nüfusunun on ikide birini oluşturan Türklere verilmesini isteyebilmektedir. Türk temsilcisi Milletler Cemiyeti'nin hakemliğini kabul etmelidir, kabul etmediği takdirde dünya basınının eleştirilerine hedef olacaktır. Musul sorunu Türk temsilcisinin istediği doğrultuda çözümlenmezse Türkiye bu sorunu askerî yollardan çözmeye çalışacaktır, bu da bölgede savaşa neden olacaktır. Halbuki, İngiltere bölgede savaş yerine barış istediği için Musul meselesini Milletler Cemiyeti'nin hakemliğine götürmek istemiş ve bu isteği, Japon, Fransız, İtalyan temsilciler tarafından desteklenmiştir.

LOZAN KONFERANSI SONRASINDA MUSUL SORUNU

İngiltere'nin Musul konusundaki uzlaşmaya yanaşmayan tutumu nedeniyle İsmet Paşa sırf barışa engel olmamak için sorunu bir yıl içinde İngiltere'yle çözmeye razı olur, konu konferans gündeminden çıkarılır ve anlaşmanın 3/2 maddesi şöyle düzenlenir:

"Türkiye ile Irak arasındaki sınır bu anlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak dokuz aylık bir süre içinde Türkiye ile İngiltere arasında dostça bir çözüm yoluyla saptanacaktır. Öngörülecek süre içinde iki hükûmet arasında bir anlaşmaya varılamazsa, anlaşmazlık Milletler Cemiyeti'ne götürülecektir. Sınır çizgisi konusunda alınacak kararı beklerken, Türk ve İngiliz hükümetleri kesin geleceği bu karara bağlı olan toprakların şimdiki durumunda herhangi bir değişiklik yapacak nitelikte hiçbir askerî ya da başka bir harekâta bulunmamayı karşılıklı olarak yükümlenirler".

Musul sorunu İngiltere'nin isteği doğrultusunda Milletler Cemiyeti'ne bırakılmıştır. Ancak bu karar Büyük Millet Meclisi'nde büyük tartışmalara neden olmuş ve Mustafa Kemal bu kararı savunmuştur; çünkü ona göre Musul'u vermemekte direnen Türkiye'nin İngiltere ile bir savaşı göze alması gerekir; oysaki Türkiye'nin o gün içinde bulunduğu durum buna olanak vermemektedir. Mustafa Kemal, Musul'un geri alınmasını bir sorun olarak görmemekte, ancak savaşın uzun sürmesi durumunda Türkiye'nin bunu göze alamayacağını savunmaktadır. Günümüzde bile İsmet Paşanın sırf batılılaşma ve İngiltere'yle anlaşma uğruna Musul'u gözden çıkardığı eleştirileri bundan dolayı yapılmaktadır.

Haliç Konferansı (İstanbul Konferansı)

İngiltere, Lozan'dan sonra Ekim 1923'te Türk hükümetiyle Musul konusunda görüşmelerde bulunmak istediğini belirtmişse de bu görüşmelere ancak 19 Mayıs 1924'te Haliç'te başlanabilmiştir. Türk temsilcilerin başında bu kez Fethi Okyar vardır ve o da İsmet Paşanın tezlerini savunmuş, sadece tek bir yenilik olarak Süleymaniye, Kerkük ve Musul Türkiye'ye bırakıldığı takdirde buradaki petrolden İngilizlere ortaklık vermeyi önermiştir. Buna karşın İngiliz heyetinin başında bulunan Cokes ise hiç beklenmedik bir şekilde Musul'dan başka Hakkari'nin Nesturilere verilmesini istemiştir. İngilizler, Türkiye'nin Hakkari'yi vermeyeceğini bile bile isteklerini yüksek tutmuşlar ve bu şekilde sorunu çıkmaza sokarak konuyu Milletler Cemiyeti'ne götürüp istedikleri sonucu burada elde etmeyi amaçlamışlardır. 5 Haziran 1924'te toplantının sona ermesinin ardından İngiliz tahriki sonucu 7 Ağustos 1924'te Hakkari civarında Nesturi ayaklanması başlamıştır.

Nesturi Ayaklanması

Nesturilik genellikle halk arasında Süryanilikle karıştırılır. Nesturilik, Hz.Yahya'dan beri Ortadoğu'daki Hıristiyanlar arasında yer alır. Nesturilik, Mesih'in kutsallığı üzerine çıkan dinî tartışmalardan sonra 428 yılında İstanbul ruhbanı olan Rahip Nestorius'un Papa tarafından kınanması üzerine Roma'dan ayrılmasıyla doğmuş yeni bir mezheptir. Müslümanların himayesi altında İran hududunda ve Reval Gölü civarında yaşayan Nesturiler, aşiret ve reaya olmak üzere iki sosyal ve ekonomik sınıfa ayrılırlar. Reaya yaylada oturup tarımla ilgilenirken, aşiretler göçer

olarak dağlarda yaşarlar.

Nesturiler, Osmanlı döneminde bölgedeki Kürt aşiretleriyle sorunlar yaşamaktaydılar, ancak asıl sorunlar gelen misyonerlerle birlikte başlamıştır; çünkü misyonerler Nesturilerin Müslümanların baskısı altında yaşadıkları fikrini ve ayrılıkçı fikirleri güçlendirmişlerdir. Özellikle 19. yüzyılda bölgeye gelen “Amerikan Board” teşkilâtı misyonerleri başta olmak üzere, İngiliz ve Fransız misyonerler bu konu üzerinde çok yoğun bir şekilde çalışmışlardır. Rus ve İngilizler, Nesturileri Ermenilerle iş birliği yapmaya teşvik etmişler, ancak buna karşı çıkan Nesturilerin bir kısmı Ermenilerce katledilmiş ve Kiliseleri yakılmıştır. Fakat misyonerlerin faaliyetlerinden asıl Kürtler etkilenmişler ve toprakların ellerinden gideceğini düşünerek Nesturilere düşman olmuşlardır. Nesturiler, Birinci Dünya Savaşı’nda Ruslardan destek alarak Patrik Mirşumin önderliğinde Osmanlı’ya karşı ayaklanmışlar ve “Melik” olan Ağa Petros ayaklanmada büyük rol oynamıştır. Ağa Petros, Osmanlı Devleti’nde Rumiye Konsolosu olarak görev yapmış, zamanla Nesturilerin Ortodoks olmasını ve bu suretle Ruslara yakınlaşmasını sağlamış ve Kürt aşiretlerini Osmanlı’ya karşı kıskırtmıştır. Ruslarla aynı cephede Osmanlı’ya karşı çarpışan ve Müslümanları katleden Nesturiler bölge halkının tepkisini çekmişlerdir. 1917 Bolşevik İhtilali ile bölgeden geri çekilen Rus birliklerinin bıraktıkları silah ve cephanelerle Kürt aşiret reislerinin desteğini alarak Osmanlıya karşı savaşlarını sürdürmek isteyen Nesturilerin lideri Patrik Mirşumin, Şırnak’taki Kürt Aşiret Reisi Simko ile görüşme yapmak için gittiğinde burada Kürtler tarafından öldürüldüğü için Nesturiler başsız kalmış ve İran ve Irak’a kaçmışlardır. Irak’a kaçanlara İngilizler sahip çıkmış ve onları bir kampa yerleştirerek onlardan yerel askerî bir birlik oluşturup kendilerine karşı yapılan ayaklanmalarda kullanmışlardır. Hatta Ağa Petros İngiliz desteği sayesinde Hakkari’ye saldırmış, ancak başarılı olamamıştır. Lozan görüşmeleri sırasında Nesturilerin istekleri İngilizler tarafından Türk heyetine karşı kullanılmıştır. Nesturilerin toprak taleplerine, İngilizlerin Ermenilere söz verdikleri Van’ı da katmaları İngilizlerle aralarının bozulmasına neden olmuştur.

Nesturi ayaklanması, 7 Ağustos 1924’te Hakkari valisinin esir alınması ve birçok jandarmanın öldürülmesiyle başlamıştır. Vali daha sonra kendisini esir alan Nesturilerin İngiliz üniformalı olduklarını açıklamıştır. Bakanlar kurulu, bu olaylar üzerine 14 Ağustos 1924’te toplanıp isyancı bastırma görevini Cafer Tayyar Paşa’ya vermiştir. Rauf Orbay, hatıralarını kaleme alan Feridun Kandemir’e, Cafer Paşa’nın Mustafa Kemal Paşa’ya söylediği şu sözleri aktarmıştır: “Nasıl İngilizler Musul’u bir oldu bitti ile aldılarsa ben de böyle bir harekât yapabilirim ve başarılı olduğum takdirde Musul meselesi halledilmiş olacaktır; ancak başarısız olduğum takdirde hükümetin izni olmadan böyle bir harekâta kalkıştığımı ve bu yüzden divan-ı harbe verileceğimi söylersiniz.” Mustafa Kemal, kendisine bu sözleri ileten paşaya onun bu işi başarabileceğine inandığını ve kendisinden haber beklemesini belirtmişse de, bu konuda hiçbir zaman bir emir vermemiştir. Cafer Tayyar Paşa, Nesturi ayaklanmasını bastırması ve çatışmaya katılan Nesturilerin birçoğu öldürülmüş, çok azı sağ yakalanmış, diğer büyük çoğunluk ise İran’a kaçmıştır. Nesturiler, 4 Mayıs 1924’te Kerkük’te elli Müslümanı öldürdükleri ve bu nedenle bölge halkının tepkisine neden olduklarından İngilizler, Nesturi ayaklanmasının bastırılmasına önemli bir tepki göstermemişlerdir.

Musul Konusunun Milletler Cemiyeti’ne Götürülmesi

Haliç Konferansı’nın başarısızlığa uğramasından sonra İngilizler, Lozan Anlaşması’nın 3/2 maddesi uyarınca sorunu Milletler Cemiyeti’ne götürmek istemişlerdir. Türkiye, burada son bir kez “Turkish Petroleum” şirketinden İngilizlerin kendi lehine bir etkide bulunmasını istemişse de sonuç alamamış ve konu Milletler Cemiyeti’nde 20 Eylül 1924’te görüşülmeye başlanmıştır. Türkiye, geçici üye (30 Ocak 1923) statüsü ile katıldığı bu görüşmelerde plebisit isteğini yinelemiş; fakat İngiltere plebisitin mümkün olamayacağı cevabını vermiştir. Türkiye, yine de bölge halkının duygularını öğrenmenin tek yolunun plebisit olduğu görüşünde ısrar etmiştir. Musul Petrolü Üzerindeki Rekabet

II. Abdülhamit, İngiliz ve Alman arkeologların yaptıkları kazılarda ortaya çıkardıkları Musul petrolünün bulunduğu bölgeyi, 1890'da çıkardığı "İrade-i Seniye" ile "Padişah Hazinesi" ilan etmiştir. Musul petrolü Lozan'da ve başka görüşmelerde pazarlık konusu olmuş, bu da İngilizleri çok rahatsız etmiştir; çünkü İngiliz işgalindeki Musul petrolünün neredeyse tamamı Padişah hazinesi içindedir. İngilizlerin Musul petrolüne ilişkin düzenlemelerinden ABD rahatsız olmuş ve bu rahatsızlığını İngiltere'ye verdiği sert notalarla ifade etmiştir. Amerikan petrol şirketleri bununla da yetinmeyerek II. Abdülhamit'in varislerini bularak onlar sayesinde petrol çıkarılan alanlar üzerinde söz sahibi olmak istemişler ve Abdülhamit'in söz konusu Padişah hazinesini II. Meşrutiyet'in tarihi olan 1908'den sonra maliye hazinesine devretmesinin yasal olmadığını, ittihatçilerin baskılarıyla böyle bir şeye mecbur kaldığını ispat etmeye çalışmışlardır. Amerikalıların bu girişimi, İngiliz petrol şirketlerini telaşlandırmış ve konunun hukukî boyutunu araştırmaya başlamışlar ve Osmanlı'nın o dönemdeki resmî gazetesi olan "Takvim-i Veka-yi"den Padişah hazinesinin artık padişahın şahsına ait olmadığı ve maliyeye devredildiğini tespit etmişlerdir.

Bu konuda karşılıklı iddialar devam etmiş ve Türk tezini Lozan'da ABD'nin desteklemesinden telaşa kapılan İngiliz başbakanı, Amerikan oyununu bozmak için Türklere Lozan'da Turkish Petrolün payından (Irak hükümetine geçen payından) % 20'sini teklif etmek istemişse de Curzon, buna gerek olmadığını söylemiştir, çünkü ona göre Türkler çok daha az paya razı olacaklardır. Türk heyeti, petrolden Abdülhamit'in varislerine pay verilmesinin Osmanlı Devleti'nin varlığının devam ettiği anlamına geleceği için İngiliz tezine yaklaşmıştır. Sonuçta İngiltere, Amerikalıların baskılarına dayanamayıp 31 Temmuz 1928'de yapılan nihaî anlaşma ile Musul petrolünden Fransız ve Amerikalılara da pay vermek zorunda kalmıştır.

İngiltere'nin Kürt Politikası

İngiltere'nin Kürt politikasında zaman zaman değişiklik olsa da, İngilizlerin tek amacı Kürtlerin yaşadıkları bölge üzerinde güvenlik ve petrol nedeniyle kontrolü elinde tutmaktır. İngiltere, Irak ve Türkiye'yi de kapsayacak bir Kürt devleti başta olmak üzere, özerk bir Kürt bölgesi, Kürt devletçikleri ve sadece Kuzey Irak'ta bir Kürt devleti gibi birçok alternatifi çözüm olarak öne sürmüştür; ancak bu çözüm modellerini uygulamak, düşünüldüğü gibi hiç kolay olmamıştır. Bunun da temel nedeni İngilizlerin aynı topraklar üzerinde hem Araplara, hem Ermenilere hem de Kürtlere devlet vaadinde bulunmuş olmasıdır. Şöyle ki; Sevres Antlaşması'yla kurulması vadedilen Ermeni devletinin; ancak güneyinin güneyinde kendilerine bir toprak vadedildiğini öğrenen Anadolu'da yaşayan Kürtler, bir Ermeni devleti içinde yaşamaktansa Türklerle birlikte Milli Mücadele'ye katılmayı tercih etmişlerdir. Diğer bir neden ise, İngilizlerin Kürtleri denetim altına almada ve Kürtlerin kendi aralarında uzlaşma sağlamada zorlanmasıdır.

İngiltere, Kürtler ve bölge konusunda uzman olan Binbaşı Noel'i 1918'de bölge hakkında istihbarat faaliyetlerinde bulunması için Musul'a göndermiştir. İngiliz dışişlerinin bile fazla Kürt yanlısı bulunduğu Noel, Kürtlerin İngiltere ile bağlarını artırarak bir Kürt devleti kurma teşebbüsünün dışında, Sivas Kongresi'ni basma girişiminde bulunmuş; ancak bu teşebbüsü başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kürt meselesi önce Nisan 1920'de San Remo'da ele alınmış, sonra Sevres Antlaşması'yla düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyle Kürtlerin yaşadığı bölgenin kuzey ve güney olarak ikiye ayrılması kabul edilmiş, Musul'un, yani güneyin, İngiliz hakimiyetinde olmasında ve kuzeyde bir Kürt devleti kurulmasında sakınca görülmemiştir. Çünkü kuzey bölgesinde petrol yoktur ve bölge dağlık olduğundan denetlenmesi oldukça güçtür, güney ise düz ve denetlenebilir olmasının dışında petrol yataklarına sahiptir ve bu yüzden İngiliz egemenliğinde kalması şarttır. Kuzeydeki Kürtler bir Ermeni devleti içinde yaşamaktansa Türklerle kurtuluş mücadelesine katılmayı tercih etmişler, Güney Irak'taki Kürtler de ayaklanmalarla İngilizleri uğraştırmışlardır.

Şeyh Sait Ayaklanması

Şubat 1925'te başlayıp Nisan 1925'e kadar süren Şeyh Sait Ayaklanması, cumhuriyetin

kuruluşundan beri çıkan çok sayıda Kürt ayaklanmasının ilki ve en geniş kapsamlısıdır. Ayaklanma, fazla hazırlık yapılmadan başlamış olmasına rağmen Diyarbakır bile kuşatılmış, ancak demir yoluyla asker sevkıyatı yapılarak isyan bastırılabilmiştir. Şeyh Sait Ayaklanması, dinsel görünümlü bir isyandır, bunu duruşmalar esnasında mahkeme başkanı da ifade etmiştir. Ayaklanma, Hilafet'in 1924'te kaldırılmasından kuvvet almıştır. Kürt bağımsızlığı için çalışan Kürt muvazzaf subaylar tarafından kurulan "Azadi" örgütü, dinsel eğilimi ağır basan Kürt halkı üzerinde milliyetçi bir etki yaratamayacaklarını bildikleri için harekâtın başına halkın dilinden anlayan bir din adamı olan Şeyh Sait'i geçirmişlerdir. Nakşibendi olan Şeyh Sait, zaten "Azadi" lideri Cibanlı Halit'in eniştesidir. 1924 Nesturi ayaklanmasını İngiltere'nin tahrik etmiş olması, bu isyanın da arkasında İngiltere'nin olduğu fikrini çağırıştırmış olsa da, bu konuda yeterli deliller bulunamamıştır. İngilizlerin bu ayaklanmadan sonra Musul'u elde etmelerinin çok kolaylaşması da bu fikrin oluşmasına neden olmuştur. Çünkü İngilizler bu isyandan sonra bir Türk-Kürt kardeşliğinin varlığını savunan Türk tezine karşın, Kürtlerle Türklerin çok farklı olduğunu ve Kürtlerin Türklerle bir arada yaşamak istemediklerine dair kendi tezlerini Milletler Cemiyeti üyelerine daha kolay kabul ettirebilmişlerdir.

16 Eylül 1924 tarihli İngiliz dışişleri belgesi, Ankara'nın komşu ülkelerdeki Kürtlerin Musul meselesinde kendi lehlerine bir tavır almalarını sağlamak üzere nasıl Türkiye'deki kardeşlerine bazı imtiyazlar vermeyi düşündüklerini yazıyordu. Bu belgeye göre 1 Ağustos'ta Diyarbakır'da bir kongre tertip edilmiş ve burada Güneydoğu Anadolu'ya otonomi verilmesi anlamına gelecek bazı yeni düzenlemelerin kararı alınmıştır. Bu düzenlemeler kabilinden olmak üzere genel af, bütçeden özel ödenek, beş senelik vergi muafiyeti, şer-î mahkemelerin yeniden tesisi kabul edilmiştir. Buna karşılık Kürtler, Ankara'ya Musul meselesinde destek olacaklarını taahhüt etmişlerdir. Ancak mesele daha meclise getirilmeden Şeyh Sait Ayaklanması patlak vermiştir. Ayaklanmanın İngiltere'ye sağladığı diğer bir fayda ise fırsattan istifadeyle Irak'a karşı askerî bir harekâta girişmediği sürece iç ayaklanmayla uğraşan bir Türkiye'nin Musul meselesinde direnmesini de zorlaştırmış olmasıdır.

Komisyon Raporu

Baskın Oran kitabında, Milletler Cemiyeti'nde oluşturulan komisyonun Musul hakkında vermiş olduğu kararı şu şekilde açıklamıştır: Milletler Cemiyeti, İngiltere'nin görüşü doğrultusunda tarafsız devletlerden oluşan üç kişilik bir komisyon kurma kararı almıştır. Bu komisyon Macar Kont Teleki, Belçikalı Albay Poulis ve İsveçli A. Wirsén'den oluşturulmuştur. Bu arada İngilizler yeni topraklar edinmeye çalıştıkları için kuzeyde sınır çatışmaları çıkmıştır. Bunun üzerine Milletler Cemiyeti, 29 Ekim 1925'te Musul'u Hakkari'den ayıran bir yerden geçici bir çizgi çekmiştir. Bu hat "Brüksel Hattı" olarak anılmaya başlamıştır. Bölgede incelemeler yapan komisyon, 16 Temmuz 1925'te sunduğu raporda, coğrafi ve etnik açıdan Irak'ın verdiği istatistikleri geçerli saymış ve Kürtlerin ne Türk ne de Arap olduğunu belirtmiştir. Komisyon, Brüksel Hattı'nı coğrafi sınır olarak ileri sürmüştü ve Musul'da 11. yüzyıldan beri devam eden Türk egemenliğini teyit etmiştir; ayrıca bölgenin ticaretini daha çok Irak ve Suriye'yle yaptığı, halkın ne Irak'a ne de Türkiye'ye katılma hususunda bir coşkusunun olmadığı sonucuna varmıştır. Bölgedeki şeyh ve aşiretler Türkiye aleyhinde konuşmuşlardır. Komisyon bölgenin çıkarı açısından bölge arazisinin taksim edilmemesinde yarar olduğunu, dolayısıyla Brüksel Hattı'nın güneyinin Irak'a ilhakını uygun görmüştür. Komisyona göre; ülke yirmi beş yıl Milletler Cemiyeti mandası altında kalacak, (Irak 1932'de mandadan kurtulmuştur) adaletin yürütülmesi ve okullar için Kürtlerden memur istenecek ve Kürtçe resmî dil olacaktır; eğer manda sona erer ve Kürtlere özerklik sağlanmazsa halk, Araplar yerine Türkiye'yi tercih edecektir ve bölge taksim edilecekse Musul Türkiye'ye, Kerkük Irak'a kalmalıdır".

Divanın Kararı

Milletler Cemiyeti Milletlerarası Daimî Adalet Divanı, 21 Kasım 1925'te Lozan Anlaşması'nın 3/2 maddesine göre bağlayıcı karar almıştır. Bu arada Brüksel Hattı'nın Türkiye tarafına sokulmayan

Estonyalı generalin Türklerin bölgedeki Hıristiyanlara kötü davrandığını rapor etmesiyle ve çıkan Şeyh Sait ayaklanmasının etkisiyle Milletler Cemiyeti, Türkiye'nin katılmadığı 16 Aralık 1925'te divan kararını benimseyerek Brüksel Hattı'nın kuzeyini Türkiye'ye, güneyini ise Irak'a bırakma kararı almış ve Musul bu suretle Irak'a bırakılmıştır. Bu karar, Türkiye'de büyük tepkiyle karşılanmış; hatta Türkiye, Cenevre temsilcisini geri çekmiştir. Mustafa Kemal, Cumhuriyet Halk Fırkası kurultayında Musul meselesi kararıyla Avrupa'nın şark milletlerini ezmek arzusundan vazgeçmediğini belirtmiştir. Türkiye, Milletler Cemiyeti kararından bir gün sonra SSCB ile 17 Aralık 1925'te yaptığı dostluk ve tarafsızlık anlaşmasıyla karara tepkisini ortaya koymuştur. Bu arada Türk kamuoyunda İngiltere aleyhine oluşan tepkiyle Türkiye'deki İngiliz şirketlerinin çoğu işlerini tasfiye etmişlerdir.

MUSUL SORUNUNUN TÜRKİYE ALEYHİNE SONUÇLANMASI VE ANKARA ANTLAŞMASI

Türkiye henüz Milletler Cemiyeti'ne üye bile değilken İngiltere'nin örgütün en etkili üyesi olması ve Türkiye'nin yeni savaştan çıkan ve iyice yorgun düşen ordusuyla, İngiltere ile savaşı göze alamaması Musul'un Türkiye aleyhinde sonuçlanmasında önemli etkenlerdir. Ancak Türkiye'nin Adalet Divanı'na temsilci göndermemesi ve Estonyalı generali Türkiye topraklarına sokmayarak onun bölgedeki Hıristiyanlara baskı yapıldığına dair bir rapor düzenlemesinin etkisi de göz ardı edilemez. Musul sorunu sırasında patlak veren Şeyh Sait ayaklanması, Türkiye'nin Türklerle Kürtlerin kader birliği içinde olduğu tezini İngiltere lehine dönüştürmüştür. 3 Mart 1924'te Halifeliğin kaldırılmasını İngilizler, dünya Müslümanlarını Türkiye aleyhine etkilemede çok iyi kullanmışlardır. Tüm bunların yanında Türkiye'nin bölgedeki savaş tehdidini bir an önce yok ederek ülkedeki reformlara başlamak istemesi ve yeni kurulan cumhuriyetin başkentinin dahi yabancı ülkelerce tanınmaması asıl nedenler arasında sayılabilir.

Türkiye'nin Musul konusunda tek kazanımı, 25 yıl süreyle Irak petrol gelirlerinden Türkiye'ye %10 pay verilmesinin kabul edilmiş olmasıdır. Türkiye'nin bu hakkından 500.000 sterlin alarak feragat ettiği söylenmişse de bu doğru değildir. İngiltere ile 5 Haziran 1926'da yapılan Ankara Antlaşması'yla Brüksel Hattı, Türkiye-Irak sınırı olarak kabul edilmiş, Türkmenlerin azınlık haklarından hiç söz edilmemiştir. Nedeni ise, Musul konusunda Türkmen azınlık haklarından söz eden Türkiye'nin kendi ülkesinde yaşayan Kürtlerin azınlık haklarının İngiltere tarafından gündeme getirilme endişesidir. Antlaşmanın onaylanmasından sonra Türkiye, hem İngiltere'yle hem de Fransa'yla ilişkilerini geliştirmeye başlamıştır. Antlaşmadan önce Almanya dışında başta İngiltere ve diğer batılı ülkelerin çoğu büyük elçiliklerini İstanbul'da tutmuşlardır ki, bu Türkiye Cumhuriyeti'ni ve başkenti Ankara'yı tanımama anlamına geliyordu. Antlaşmadan sonra ise bu tutumlarından vazgeçip büyükelçiliklerini Ankara'ya taşımışlardır. 1932'de Irak, İngiliz manda rejiminden kurtulmuştur. Türkiye, İngiltere ile ilişkilerini iyi bir şekilde devam ettirmiştir. Türkiye Irak petrollerinden 1954 yılına kadar pay almış, ancak bu paydan alması gereken 2.000.000 sterlin alacağını, 1958'de Irak yönetimini darbeye devralan General Kasım'dan sonra alamadığı için, bütçe gelir cetvelinde alacak olarak 1986 yılına kadar göstermiş ve aynı yıl Turgut Özal tarafından Arap ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesi politikası doğrultusunda bu alacak bütçeden çıkartılmıştır.

SONUÇ

Son Osmanlı Meclisi, Musul'u her ne kadar daha önceden "Misak- ı Millî" hudutları içerisine almış olsa da Ulusal Bağımsızlık Savaşı'ndan başarıyla çıkmış Türkiye Cumhuriyeti, askerî ve ekonomik yetersizliği nedeniyle bölge için bir savaşı göze alamamıştır, çünkü o esnada millî devlet olma çabalarıyla giriştiği reformlar neticesinde dinî ya da etnik etkenli isyanlarla karşı karşıya kalmıştır. Ülkesindeki bu ayaklanmaları, savaştan yeni ve yorgun çıkmış ordusuyla bastırmakta zaten güçlük çeken, hatta bu isyanlarda Millî Mücadele döneminde kaybettiği asker sayısından çok daha fazla asker kaybetmiş olan Türkiye'nin bir de Musul için savaşı göze alamamış olması yadırganamazdı. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Musul'u İngilizlere bırakmamak için ünlü İngiliz oyun ve taktiklerine karşı koymaya çalışmış; ancak sonuçta bölgeyi

1926 yılında yapılan Ankara Antlaşması'yla İngiliz mandasındaki Irak'a bırakmak zorunda kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgeyi, İngilizlere bırakmaktan başka bir seçeneğinin o gün için pek mümkün olmadığı görülmüştür. Zaten bölge kısa bir süre sonra İngilizlerin de hakimiyetinden çıkmış bağımsız Irak'ın egemenliğine geçmiştir.

Ankara Antlaşması'nın imzalanmasının üzerinden onca yıl geçmesine rağmen bölgede hâlâ huzurun egemen olduğu ve bölgenin statüsünün tartışma konusu olmaktan çıktığı söylenemez. Türkiye Cumhuriyeti'nin bugünkü politikası, Musul ve Kerkük petrolerinin bulunduğu bu bölgenin merkezi Irak yönetiminin kontrolü ve denetimi altında olması iken, Irak özerk Kürt yönetimi ise, bölgenin tamamen kendi denetimlerinde ve kontrollerinde olmasını istemektedirler. Bugün hâlâ Musul'da demokratik bir düzenden bahsedilemediği gibi sağlıklı bir otoritenin varlığından da bahsedilemez. Bölgede hâlen büyük bir Kürt, Arap ve Türkmen nüfusu vardır. Bu etnik gruplar arasında sorunlar olduğu gibi aynı etnik grup içinde dahi sorunlar mevcuttur ve bir türlü uzlaşa sağlanamamaktadır. Zaman zaman meydana gelen Kürt grupları arasındaki otorite çatışmaları buna tipik bir örnektir. Tabii ki bölgede güvenliğin sağlanamamasının nedeni olarak, bölgenin kendi başına bırakılmaması görülebilir; ancak aşiret reislerinin bölgenin feodal yapısını sürdürmedeki menfaatlerinin, bölgede demokratik bir sistemin kurulamaması üzerindeki etkileri de göz ardı edilemez. Bugün Amerika'nın Irak'ı demokrasi için değil, bölge petrolünü kontrol etmek için işgal ettiği herkesçe bilinen bir gerçektir. Irak'ta demokrasi kurma söylemiyle yapılan Amerikan müdahaleleri yaraya geçici müdahale olmak bir yana, yaranın kangren olmasına neden olduğu gibi, ileride çok daha büyük problemlere yol açacağı şeklinde değerlendirilmektedir. Musul'da kurulabilecek yabancı hiçbir yönetim bölgeye demokrasiyi getiremeyeceği ve petrol varlığı nedeniyle bölgenin daha uzun süre büyük ülkelerin çıkar çatışmalarına vesile olacağı düşünülmektedir. Bugün Musul konusunda İsmet İnönü gibi millî bir kahramanı suçlamaktan vazgeçmeli ve Musul nedeniyle Türkiye'nin var olan problemlerinin çok daha fazla ve çıkılmaz nitelikte olabileceğini, şu anki demokrasi çabalarının bile olamayacağını ve bugün bazı Türk vatandaşları tarafından beğenilmeyen demokrasi ve hayat standartlarının dahi aranıyor olabileceği, Musul'un o günkü şartlar altında İngiliz mandası altındaki Irak'a bırakılmaktan başka çarenin olmadığı, sırf Musul'u almak için Türkiye'nin girişebileceği bir savaşta başarısız olduğu takdirde bugünkü Türkiye yerine Irak benzeri bir kaosun hakim olabileceği de düşünülmelidir.

Musul Türkiye toprakları içersinde olsaydı, Diyarbakır örneğindeki gibi aşiret egemenliği ve aşiret çıkarları uğruna çatışmaların yaşanmadığı modern bir il olabilir miydi? Yoksa 1984 yılından beri Türkiye üzerinde oynanan PKK terör oyununun çok daha şiddetlisi yabancı güçler tarafından sırf petrol uğruna oynanır mıydı? Bunları tahmin edebilmek çok zor, ancak gerçek olan şu ki; Türkiye, her şeyden önce kendi toprakları içinde yaşayan insanlarla Atatürk'ün daha Cumhuriyetin kuruluş yıllarında Türk insanına çizmiş olduğu daha demokratik, daha modern ve daha müreffeh bir toplum olma hedefine ulaşabilmenin savaşımını vermelidir.

KAYNAKÇA

Akgül, S., Musul-Kerkük Harekatı, Berikan, Ankara 2001.

Akgül, S., Musul Sorunu ve Nesturi İsyanı, Berikan, Ankara 1992.

Aydın, A., Musul Meselesi 1900-1926, Turan, İstanbul 1995.

Bayur, Y. H., Türk Devletinin Dış Siyaseti, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1942.

Demirbaş, H. B., Musul Kerkük Olayı ve Osmanlı İmparatorluğunda Kuveyt Meselesi, Arba Yayınevi, İstanbul 1995.

Karacan, A. N., Lozan Konferansı ve İsmet Paşa, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1943.

Meray, S. L., Lozan Barış Konferansı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993.

Mısıroğlu, K., Musul Mes'elesi ve Irak Türkleri, Sebil 1972.

Misak-ı Milli ve Türk Dış Politikasında Musul, Kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu, Atatürk

Araştırma Merkezi, Ankara 1998.

Oran, B., Türk Dış Politikası, Cilt II, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

Öke, M. K., Binbaşı E.W.C.Noel'in Faaliyetleri.

Öke, M. K., Musul Meselesi Kronolojisi(1918-1926), Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1980.

Öke, K., Belgelerle Türk-İngiliz İlişkilerinde Musul ve Kürdistan Sorunu 1918-1926, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, İstanbul 1992.

Sonyel, S., Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

Türkmen, Z., Musul Meselesi Askeri Yönden Çözüm Arayışları 1922-1925, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2003.

Yamaner, Ş., M Dosyası, Misak-ı Milli ve Musul, Harp Akademileri Komutanlığı, İstanbul 2000.

Yıldız, H., Fransız Belgeleriyle Sevr-Lozan-Musul Üçgeninde Kürdistan, Koral, İstanbul 1990.

Yıldız, H., Büyük Oyun Irak-Musul-Kerkük Üçgeni, IQ Kültür Sanat, İstanbul 2004.[1]

Sezen Kılıç

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası

İçerik Kategorisi: Tarih

Belge Türü: Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital

Lehçe: Türkçe

Şehirler: Musul

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Güney kurdistan

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://atamdergi.gov.tr>

Da eklendi: 03-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 319****Musul Sorunu: Lozan Antlaşmasının En Büyük Pürüzü**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230403121425479193>

Musul Sorunu: Lozan Antlaşmasının En Büyük Pürüzü

Musul Sorunu, Türkiye ile İngiltere arasında Mondros Ateşkes Antlaşması sonrasında yaşanan sorundur. Türkiye'yi, İngiltere'yi ve Irak'ı ilgilendiren Musul Sorunu, Lozan'da çözülememiştir. Aksine bu mesele, Türk-İngiliz ilişkilerini savaşa sürükleyecek kadar ileri boyutlara ulaşmıştır. Musul Sorunu Nedir?

Uzun yıllardır Türk egemenliğinden bulunan Musul, 1. Dünya Savaşı'ndan önce zengin petrol yatakları yüzünden büyük devletler arasında rekabet konusu olmuştur. Bölgedeki zengin petrol yataklarından faydalanmak isteyen İngiltere, daha 1. Dünya Savaşı yıllarında Fransa ile Sykes-Picot Anlaşmasını imzalamıştır.

Sykes-Picot Anlaşması (26 Nisan 1916) ile Osmanlı toprakları paylaşılırken İngiltere, Irak'ı kendi payına ayırmıştır. Mondros Ateşkes Antlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonra Musul'un İngilizler tarafından işgal edilmesi sorun yaratmıştı. Dünya Savaşı'nın sonlarında, Irak Cephesi'ni tutan 6. Türk Ordusu, ateşkesin yapılmasından bir gün önce yenilmişti.

Bundan faydalanmak isteyen İngilizler, 7. maddeye dayanarak, 15 Kasım 1918'de Süleymaniye hariç, Musul bölgesini işgal etmişlerdi. Erzurum Kongresi'nde bu bölgenin Türkiye'nin 30 Ekim 1918 tarihindeki sınırları içinde yer aldığı belirtilmişti. Bu yüzden Musul, Türkiye'nin bir parçası olarak kabul edilmiş, Misak Milli sınırları içerisinde gösterilmiştir.

Lozan Barış Görüşmeleri başladığı zaman İngilizler Musul'u bırakmamak için direnmişlerdi.

Lozan Görüşmelerinin kesilmesine neden olan konuların birisi de Musul Sorunudur.

Musul Sorunu Ne Zaman Başladı?

19. yüzyılda başlayan Sanayi İnkılabı ile ulaşım ve sanayide petrol kullanımı hızlı bir şekilde çoğaldı. Zengin petrol yataklarına sahip olan Musul ve bölgesi de büyük devletlerin dikkatini çekmeye başlamıştı.

İngiltere yanında Rusya ve Fransa da bölge üzerinde planlar yapmaya başladı. Osmanlı

Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesinin ardından İngilizler Ortadoğu'da hakim olabilmek için Basra'dan saldırıya geçti.

1916'da İngiltere ve Fransa arasında Sykes-Picot Antlaşması imzalandı. 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nin 7. maddesi bahane edilerek Musul, ateşkes hükümlerine aykırı bir şekilde işgal edildi. Misak-ı Milli'de, hukuksuz şekilde İngiliz işgaline uğrayan Musul'un Türkiye'nin ayrılmaz bir bütünü olduğu vurgulanıyordu.

Milli Mücadele hareketi 1922'de başarıya ulaştı. Fakat Musul Sorunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni oldukça zorlayıcı bir süreçle karşı karşıya bıraktı. Lozan Konferansı sırasında uzun tartışmalara sebep olan meselenin çözümü sonraya bırakıldı. Lozan'da çözülemeyen sorun Milletler Cemiyeti'nde Türkiye'nin aleyhine sonuçlandı. 5 Haziran 1926 tarihinde Türkiye-İngiltere ve Irak arasında Ankara Antlaşması imzalandı. İmzalanan bu antlaşma ile, Türkiye-Irak sınırı Musul Irak'ta kalacak şekilde tespit edilmiştir.

Musul Sorunu Hangi Ülke İle Yaşandı?

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşına giderken son ana kadar İngiltere ve Fransa'nın ittifakına çalışmıştır. Fakat son dönemde İngiltere, çıkarlarına uygun olarak Osmanlı'dan alabileceği kadar çok pay alma yolunu seçmiştir.

Türkiye'nin I. Dünya Savaşı macerası Mondros Anlaşması ile sona ermiş bulunmaktaydı. Savaş dönemlerinden sonra, Türkiye ile İngiltere arasında başlıca problem Musul Sorunudur. Türkiye, İngiltere ve Irak'ı ilgilendiren Musul Sorunu, Lozan Barış Konferansında da çözülememiştir. Bu sorun Türk-İngiliz ilişkilerini savaşın kıyasına vardırarak boyutlara ulaştırmıştır.

Lozan'da Musul Sorunu

Musul Sorunu, Lozan Konferansı'nda üzerinde şiddetli tartışmaların yaşandığı sorunların başında yer almıştır. Antlaşmanın 3. maddesinin 2. fıkrası, Türkiye'nin Irak'la olan sınırlarının belirlenmesi işini askıda bırakmıştır.

Musul Sorunu konferansın başlamasının ardından İngiltere ve Türkiye arasında sözlü ve yazılı tartışmalara neden olmuştur. Bu mesele ilk olarak 23 Ocak 1923'te ele alınmıştır. 23 Ocak 1923'te yapılan görüşmede İsmet Paşa, Musul'un bir başka devlete bırakılamayacağını şu gerekçeleri ileri sürerek açıklamıştır:

Sosyal

Siyasi

Tarihi

Coğrafi

Askeri

Ekonomik açılarından İngiliz tezinin geçersiz olduğunu belirtmiştir.

İsmet Paşa, Musul'un Misak-ı Milli sınırları içinde bulunduğunu, nüfusun çoğunluğunda Türk ve Kürtlerden oluştuğunu belirtmiştir. Bu nedenle bölgenin Türk sınırları içinde yer alması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Musul ilinin coğrafi, tarihi, siyasi ve ekonomik açılarından Anadolu'nun ayrılmaz, bir parçası olduğunu da açıklamıştır.

Lozan Barış Görüşmeleri başladığında İngilizler Musul'u Türkiye'ye bırakmamak için direnmişlerdi. Bunun içinde ellerinde gelen her taktiğe başvurmuşlardır. İngiltere, bölgenin Milletler Cemiyeti'nce İngiliz mandaterliğine verildiğini belirtmiştir. Musul'un nüfus çoğunluğunun da Kürtler ve Araplardan oluştuğunu iddia etmiştir. İngilizler, Kürtlerin Türklerle hiçbir ilişkisinin olmadığını açıklamaya çalışmıştır.

Lord Curzon ise, bu bölgede yaşayan Hıristiyanlar'ın, Türk Yönetimi'ni istemediklerini söylemiştir. Kürtlerin ise kendi kendilerini yönetme özgürlüğünü istediklerini ortaya atarak Türk tezine karşı çıkmıştır. Bunun altında yatan gerçek neden petrol yataklarını ellerinden çıkarmak istememeleridir. İngilizler, bu bölge için savaşı da göze alacaklarını açıkça belirtmişlerdir.

Heyet Başkanımız İsmet Paşa, İngilizlerin tezinin dayanıksız olduğunu ifade etmiştir. Lozan Görüşmelerinde Türkiye ise, Musul'un geri verilmesini şiddetle talep etmiştir. Bölgede kamuoyuna başvurulabileceğini de belirtmişlerdir. Ayrıca Musul ilinin Anadolu'nun ayrılmaz bir parçası olduğu da net bir şekilde ifade edilmiştir.

Lozan görüşmeleri çıkmaza girince konferansa 4 Şubat 1923 tarihinde ara verilmiştir. Bu arada Musul Sorunu TBMM'de tartışmalara neden olmuştur.

TBMM'de Musul Sorunu Üzerine Yaşanan Tartışmalar

Musul Sorunu, TBMM'de 21 Şubat-6 Mart 1923 tarihleri arasında tartışılmış, TBMM Hükümeti'ne ve Lozan Heyeti'ne güven oyu verilmişti. Hükümet ve Türk delegasyonu "Musul'u satmakla" suçlanmıştı. İsmet İnönü, Meclis gizli oturumunda Lozan Görüşmeleri hakkında gerekli açıklamalarda bulunmuştur.

Söz alan vekiller sert eleştirilerde bulununca Meclis kürsüsüne Mustafa Kemal Paşa gelmiştir. Mustafa Kemal Paşa, Musul Sorununu İngilizlerle görüşerek çözmeye çalışacaklarını belirtmiş. Ancak bundan sonuç elde edilemezse savaşmaktan da kaçınmayacaklarını açıklamıştır. Mustafa Kemal Paşa, 30 Ocak 1923'te şu açıklamayı yapmıştır:

5 Mart 1923 günü gene Lozan görüşmeleri ve Musul sorunu üzerindeki tartışmalara devam edilmiştir. İzmit Vekili Sırrı Bey, izlenen yoldan dolayı hükümeti eleştirmiştir. Ergani Milletvekili Emin Bey, Musul'u satıyorlar diye bağirmiştir. Bitli Milletvekili Yusuf Ziya Bey'de bu konuda Emin Bey'in düşüncelerine katıldığını belirtmiştir.

Musul Sorunu ve Lozan Konferansı hakkında Meclis'te yapılan görüşmeler kavgaya dönüşmüştür. Meclis başkanı da oturumu kapatmak zorunda kalmıştır. Konu hakkında yapılan görüşmelerde TBMM'nin Musul sorununda ne kadar hassas olduğu anlaşılmıştı. İsmet Paşa, 8 Mart 1923'te İtilaf Devletleri'ne Türkiye'nin görüşlerini yazılı olarak göndermiştir. Musul Sorunu ve Kapitülasyonlar yüzünden 4 Şubat 1923'te kesilen Lozan Konferansı, 23 Nisan 1923'te tekrar başlamıştır. 17 Temmuz 1923'e kadar süren görüşmeler sonunda, Musul Sorunu hariç diğer sorunlar büyük ölçüde çözümlenmiştir.

Lozan görüşmelerinin ikinci döneminde İsmet İnönü bir anlaşmaya varmak için Musul'da halkoylamasına başvurulmasını önermiştir. Halkoylaması teklifi Lord Curzon tarafından kabul edilmemiştir. Lord Curzon, okuma yazması olmayan bir halkın yapacağı halkoylamasının anlamı olmadığını söylemiştir.

İsmet İnönü Musul'u almadan geri dönmeyeceği konusunda direnişini devam ettirmiş. Rıza Nur'da, Musul'un verilmesi karşılığında Sovyet Rusya ile ilişkilerin kesilebileceğini öne sürmüştü, ancak bir çözüme ulaşılamamıştır. İsmet Paşa Lozan'da özellikle Musul Meselesi'nden dolayı çok sıkıntılı anlar yaşamıştır.

Bütün bu görüşmelere, gelişmelere ve karşılıklı önerilere karşın Musul Sorunu Lozan'da çözülememiş. Bu yüzden de Türk-Irak sınırını tespit edilmemiştir.

Görüşmelerin uzaması üzerine İsmet Paşa, bu konunun Türkiye ile İngiltere arasında çözümlenmesini önermiştir. Yapılan bu teklif taraflarca da kabul edilmiştir. Musul Sorunu, İngiliz

Heyeti'nin olumsuz tutum izlemesi nedeniyle. Lozan Konferansı'nda çözümlenememiş, dokuz ay içinde iki ülke arasında yapılacak anlaşmaya bırakılmıştır.

Sonunda, Musul Sorunu'nun, İngilizlerle Türkler arasında görüşmelerle çözülmesi şartıyla, barış anlaşmasının dışında bırakılması kararı alınmıştır. Tarafların anlaşamaması durumunda, anlaşmazlık Milletler Cemiyeti'ne gönderilecektir.

Musul Sorunu İçin Toplanan Konferans (Haliç Konferansı)

Lozan görüşmeleri sırasında Musul üzerinde İngilizlerin çok keskin direnişi ile karşılaşılıyordu. Görüşmelerin en yoğun dönemde İngilizler Musul için savaşı dahi göze aldıklarını açıklamışlardır. Lozan Antlaşması'nın ilgili hükmüne rağmen İngilizler, kısa bir süre sonra Süleymaniye'yi bombalamışlardır.

Bölgenin Arap yönetimine girmesini sağlamak için bu bölge İngiliz uçakları tarafından bombalı saldırıya uğramıştır. Ayrıca Asuri kabilelerini de silahlandırarak Türkiye'ye karşı harekete geçirmişlerdir. Ancak bundan sonradır ki İngilizler, Türklerle Musul Sorunu üzerinde görüşmelere başlamıştır.

Türkiye-Irak sınırını tespit etmek amacıyla heyetler arasındaki görüşmeler 19 Mayıs 1924'te İstanbul'da başlamıştır. Musul'un elde etmeye uğraşan İngiltere Haliç Konferansı'nda Hakkari'den de toprak talep etmiştir. Bunda direndikleri için de Haliç Konferansı'nda bir anlaşmaya varılamamış, görüşmeler 5 Haziran 1924'te kesilmiştir.

Musul Sorunu Nerede Çözüldü?

Haliç Konferansı'nda netlik kazanmayan Musul sorunu, Milletler Cemiyeti'ne götürülmüştür. Bu konudaki başvuru, 6 Ağustos 1924'de İngilizler tarafından yapılmıştır. Türkiye o tarihte bu örgütün henüz üyesi değildir, ama kuruluş üye olmayan ülkelerinde başvurularına açıktır. Milletler Cemiyeti'ndeki görüşmelere 20 Eylül tarihinde başlanmıştır. Burada Türkiye'yi Fethi Bey temsil etmiştir. Fethi Bey Musul hakkındaki Türk görüşünü bir kez daha açıklayarak orada halkoyuna başvurulmasını önermiştir.

İngilizlerde eski görüşlerindeki ısrarlı taleplerini devam ettirmişlerdir. İngiltere'ye göre sorun, Türkiye-Irak hattının tespit edilmesinden ibarettir. Türkiye'ye göre ise, konu kapsamlı ve Musul'un geleceği ile ilgilidir.

Bu sırada başlayan Nasturi ayaklanmasına da İngilizler destek vermişlerdir. Bu arada 1924 Ekim ayında İngilizler, Hakkari topraklarımızdaki askeri birliklere hava saldırısı dahi yaptılar. Fakat Ankara Hükümetinin buna karşılık vermesi İngiliz Irak ordusunun daha ileri gitmesine engel olmuştur.

Milletler Cemiyeti Konseyi, ilk olarak Musul'da mevcut durumun korunması kararı almıştır. İkinci olarak da Musul sorununu yerinde incelemek için 3 kişilik bir komisyon oluşturmuştur.

Musul Meselesi İçin Toplanan Milletler Cemiyeti Komisyonu

Fransa ile İtalya'nın da desteğini alan İngiltere, mevcut durumu Türkiye'ye kabul ettirmeye çalışmıştır. Sonuçta, Musul sorununu yerinde incelemek üzere komisyon kurulmasına karar verilmiştir. Komisyon da yer alan kişiler şu isimlerden oluşmuştur:

Kont Tekeli (Eski Macaristan Başbakanı)

İsviçreli Wirsén

Belçikalı Albay Paulis

Komisyon Türkiye ve İngiltere'ye çalışmaları sırasında yardımcı olması çağrısında da bulunmuştur. Bunun üzerine Türkiye uzmanlardan oluşan bir heyeti Musul'a göndermeye karar vermiştir. Bu heyetin güvenliğini sağlamak üzere de bir askeri birlik görevlendirilmiştir.

Türk Heyeti Bağdat'a gelince İngilizler Türk tercümanları tutuklayıp bir kampa yerleştirmişlerdir. Bunu da tercümanları korumak amacıyla yaptıklarını bildirmişlerdir. Türk Hükümeti'nin bu olayı protesto etmesi sonucu tercümanlar serbest bırakılmışlar, Musul'da sevgi ile karşılanmışlardır. Böylece barış içinde çözümlenmesine uğraşılan Musul sorunu bir savaş durumuna dönüşmüştür. Türk Genelkurmayı da savaş olasılığı dolayısıyla hazırlıklara başlamıştır. Bunun üzerine, Türkiye ile Irak arasında geçici bir sınır kabul edilmiş, böylece komisyonun çalışmalarını tamamlaması mümkün olmuştur.

Musul Sorunu ve Brüksel Hattı

Milletler Cemiyeti, 29 Ekim 1925'te Musul'u Hakkari'den ayıran bir yerden geçici bir çizgi çekmiştir. Bu hat "Brüksel Hattı" olarak anılmaya başlamıştır. Taraflar Brüksel Sınırı olarak kabul edilen bu nitelemeye uyacaklarını kabul etmişlerdir.

Komisyon 1925 yılında çalışmalarını tamamlamış ve raporunu yazmıştır. Komisyonun çalışmaları devam ederken sınır hattında İngilizlerin başlattıkları olaylar önlenememiştir. Nasturi ayaklanmasının bastırılmasından sonra bu defa da 1925 yılında Şeyh Sait ayaklanması başlamıştır.

Şeyh Sait ayaklanmasından faydalanan İngilizler istediklerini kabul ettirmeye çalışmışlardır. Soruşturma Komisyonu, Şeyh Sait ayaklanmasının bastırılmasından sonra 16 Temmuz 1925'te raporunu vermiştir.

Raporda esas olarak Musul halkının bağımsız kalmak istediği açıklanmıştır. Halkoyuna gidilecekse de bunun oybirliği ile kararlaştırılması gerektiği belirtilmiştir. Buna İngiltere'nin karşı çıkacağı bilindiği için halkoylamasına "oybirliği" ile karar alınmasına imkan yok demektir. Komisyonun belirtmiş olduğu tavsiyeler şu şekildedir:

Musul Irak'ın bir parçası sayılmalıdır.

Irak, 25 yıl süre ile İngiltere'nin mandası altında bulunmalıdır.

Daha önce tespit edilmiş olan Brüksel Hattı, Türkiye-Irak sınırı olarak kabul edilmelidir. Komisyonun hazırladığı rapor, Türkiye'nin tüm itirazlarına rağmen, 16 Aralık 1925'te kabul edilmiştir. Böylece Brüksel çizgisi sınır kabul edilmiş ve Musul bölgesi Irak'a bırakılmıştır. Irak'taki İngiliz mandasının da 25 yıl daha sürmesi uygun görülmüştür.

Sorunun Lahey Adalet Divanı'na Götürülmesi

Milletler Cemiyeti Komisyonu'nun aldığı kararı, doğal olarak İngiltere kabul etmiştir. Türkiye ise, bunu kabullenmemiş, anlaşmazlık Lahey Adalet Divanı'na götürülmüştür. Lahey Adalet Divanı, 21 Kasım 1925'te şu kararları almıştır:

Milletler Cemiyeti, kuruluş ilkelerine göre bağlayıcı kararlar alamaz. Ancak taraflar Lozan Antlaşması'yla Cemiyete karar alma yetkisi vermiştir. Bu yüzden Musul sorununda bağlayıcı karar alınabilir.

Cemiyet Konseyinde alınan kararların oybirliği ile alınması gereklidir. Tarafların oyları dikkate alınmaz.

Bunun üzerine Türk heyeti görüşmelerden çekilmiştir. Lahey Adalet Divanı, bölgeye Estonyalı General Laidoner'i gönderme kararı almıştır.

Tarafsız olması gereken gözlemci ise, Türkleri suçlayıcı bir rapor hazırlamıştır. Milletler Cemiyeti de 16 Aralık 1925'te o zamana kadarki fiili sınır olan Brüksel Hattı'nı sürekli sınır olarak kabul etmiştir. Bu karar Türkiye'nin Musul'u kaybetmesi anlamına gelmiştir.

Musul Sorunu Hangi Antlaşma İle Çözölmüştür?

Türkiye, Musul sorununu çözebilmek için girişimlerde bulunmuş, fakat yaşanan olaylar tüm bu girişimleri sonuçsuz bırakmıştır. En sonunda, Türkiye ile İngiltere ve Irak arasında 5 Haziran 1926'da Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Ankara Antlaşması'na göre, Türkiye'nin Irak sınırı Musul Irak'ta kalacak şekilde tespit edilmiştir.

Ankara Antlaşması'na göre:

Musul, Irak'a bırakılmıştır.

Musul halkı Irak vatandaşı kabul edilmiş. Ancak, 18 yaşını bitirmiş olanlara iki ay içinde isterlerse kendi vatandaşlıklarını seçebilme hakkı tanınmıştır.

Musul bölgesinden elde edilen petrol gelirlerinin %10'unun 25 yıl süreyle Türkiye'ye verilmesi kararlaştırılmıştır.

Musul'un Irak'a Bırakılma Nedenleri

Lozan Antlaşması'nda, Musul Sorununun çözümlenememesi. Bunun yanında, dokuz ay içinde İngiltere ile Türkiye arasında yapılacak görüşmelere bırakılması.

Haliç Konferansı'nda İngilizlerin Hakkari bölgesinden de toprak talep etmeleri.

İngiltere'nin Musul Meselesi'ni 6 Ağustos 1924'te Milletler Cemiyeti'ne götürmesi.

7 Ağustos 1924'te Nasturilerin Hakkari bölgesinde isyan etmeleri.

Ordu komutanlarının askerlikten istifa ederek milletvekilliği görevini seçmeleri.

1925 yılında başlayan Şeyh Sait isyanının kısa sürede Güneydoğu Anadolu'ya yayılarak, Anadolu'nun güvenliğini tehdit etmesi.

İsyanların bastırılması sırasında Türk Ordusunun muharebe gücünün zayıflaması.

8 Aralık 1924'te kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Partisi'nin 3 Haziran 1925'te kapatılması.

Milletler Cemiyeti'nin, İngiltere'nin etkisiyle, Musul'u Irak'ın sınırları içinde bırakması.

Yunanistan ile Türkiye arasında Etabli Meselesi yüzünden sorun yaşanması ve bu durumun iki ülke ilişkilerini bozması.

Milli Mücadeleden yeni çıkmış olan Türkiye'nin bu durumundan Fransa ve İtalya'nın da yararlanmak istemesi.

Türkiye'nin başlatmış olduğu devrimleri devam ettirmek istemesi.

Sonuç

Türkiye'nin Musul'u terketmesi kararının uluslararası ortam ve iç nedenler olduğu anlaşılmaktadır. Musul'un terk edilmesinden sonra Tük-İngiliz ilişkilerinin gelişmesi kolay olmamıştır. İki ülke arasındaki soğukluk 1929 yılına kadar devam etmiştir.[1]

ALİ ERDEMİR

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Musul
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Güney kurdistan

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://derliyo.com>

Da eklendi: 03-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 320

**MUSUL SORUNUNUN TARİHİ KÖKLERİ, LOZAN VE LOZAN SONRASI SÜREÇTE
SORUNUN DİPLOMATİK DEĞERLENDİRMESİ**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221111113349444688>

MUSUL SORUNUNUN TARİHİ KÖKLERİ, LOZAN VE LOZAN SONRASI SÜREÇTE SORUNUN
DİPLOMATİK DEĞERLENDİRMESİ

Hadiye Yılmaz Odabaşı, 2007

[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Scanned Document
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Musul
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Güney kurdistan
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | English | academia.edu

Da eklendi: 11-11-2022

Editör Adı: Raper Usman Uzêrî

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 321****Musul'dan Adalar İddialarına: Lozan Antlaşması'na Dair Doğru Bilinen Yanlışlar**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230414154543482283>

Musul'dan Adalar İddialarına: Lozan Antlaşması'na Dair Doğru Bilinen Yanlışlar

Lozan Barış Antlaşması hezimet midir, başarı mıdır? Son yıllarda artan tartışmalar ideolojik zeminde yürütülse de tarih bu konuda net bir cevap veriyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tescilleme niteliği taşıyan Lozan Barış Antlaşması, imzalanmasının üzerinden 97. yılı kutlanırken bir süredir olduğu gibi siyasi odakların tartışma konusu olmayı sürdürüyor. İsviçre'nin Lozan kentinde imzalanan bu anlaşmanın detayları ve hakkındaki iddialar günümüz politik arenasında popüler birer dedikoduya, efsaneye dönüşmüş durumda. Ne idi bu dedikodular, efsaneler? Hatırladınız, değil mi?

Osmanlı Devleti'nin "Hasta Adam" statüsünden "ölüm döşeginde son nefesini vereceği" sürece geçişte kan ağlayan koca bir coğrafya vardı. Klasik ve ezberci tarihin üstünkörü "Almanya yenildiği için biz de yenik sayıldık" bahanesiyle meydana gelen süreçte İtilaf Devletleri olarak bilinen küresel emperyalistler önce fiilen ardından Ankara'nın bağımsızlık ateşini söndürmeyi amaçlayan kinle resmen işgal edilen topraklar ve imzalatılan Sevr Antlaşması, Osmanlı Devleti'ne büyükşehirden hallice diye tarif edilebilecek saçma sapan sınırlar bırakmıştı. Ancak Sevr, başta Ankara olmak üzere pek çok ülkenin parlamentosunda veto yemişti. Yunanistan'ın anlaşma metnini büyük bir şevkle imzalayıp onaylamasına rağmen...

Genel hatlarıyla Lozan Barış Antlaşması

Savaş meydanında beklenmeyen bir başarı gösteren bağımsızlık yanlısı Ankara, tüm dünyanın dikkatini çekmeyi başarmıştı. Onca yıllık savaş yükünü daha da ağırlaştırmak istemeyen galip kanattaki aktörler alıştıkları düzende oyun oynamanın hesaplarını yapıp Lozan'da uluslararası bir konferans fikri yaşama geçirilmesini kararlaştırmıştı. Ankara ile karşılıklı uçuşan "notaların" ardından şartlar olgunlaştı.

Nitekim, yazımız Lozan Barış Antlaşması ile ilgili bilinen yanlışlar ve bazı anekdotlar içereceğinden ilgili anlaşmayla ilgili diğer detaylara ve akademik metinlere "kaynak" bölümündeki linklere tıklayarak ulaşabilirsiniz.

Lozan hakkında ortaya atılan iddialar: "100 yıllık süresi var"

Pek çok tarihçinin aynı cevabı verdiği bu iddiaya göre Lozan, imzalanmasının üstünden bir asır sonra bozulacak. Bu iddia pek çok siyasi söylemin hatta ideolojik tartışmanın içinde kendine yer bulmayı başardı. Peki doğru mu? Hayır! Lozan Barış Antlaşması'nın herhangi bir süresi yok. Kira kontratı yapmak kadar basite indirgenmeyecek uluslararası bir metin olduğu için "2023" söylemleri safsatadan ileri gitmiyor.

Buna dair açıklamalarıyla savını güçlendiren tarihçiler, bu yalanın ortaya atılmasının temelinde ideolojik dayanaklar olduğu konusunda hemfikir.

"Konjunktüre" dikkat çeken Prof. Dr. İlber Ortaylı ise bu konuya dair bir not düşünüyor ve "kimse (taraf) itiraz etmediği müddetçe bu anlaşmanın bir süresinin olduğunun iddia edilemeyeceğini" vurguluyor.

Lozan hakkında ortaya atılan iddialar: "Gizli maddeler var!"

Bir diğer spekülasyon ise Lozan Barış Antlaşması'nda gizli maddeler olduğu. Murat Bardakçı, konuyla ilgili olarak 25 Temmuz 2012 tarihinde Habertürk'te kaleme aldığı "İşte Lozan'ın Gizli Maddeleri" başlıklı yazısında, "...Lozan'ın, üzerinde 'çok gizli' yazan 21 maddelik bir ek

protokolü vardır ve 24 Nisan 1923 günü imzalanmış olan anlaşmanın asıl maddeleri, işte bu bölümdedir! Herkesin bildiği yayınlanmış maddelerin hükmünün sadece yüz seneliğine, yani geçici olduğu ifade edilir, son maddede de anlaşmanın asıl hükümlerinin, imzalanmasının 100. yıldönümünde, yani 24 Nisan 2023'te yürürlüğe gireceği vurgulanır..." diyor. Ancak yazının devamında mizahtan yararlanarak bu mitlerle dalga geçen Bardakçı, "...Aslı astarı olmayan hayâlî bir gizli protokolün maddeleri imişçesine yukarıda yazdığım maddeleri bu zavallıların verdiği ilhamla uydurdum...

Ama uydurduklarım da bir şey mi? Bunlar 'Lozan zafer değil, hezimettir' diye geveleyenlerin daldıkları rüyada saçmaladıklarının ve etraflarını sarmış birkaç zavallıyı da ikna ettikleri palavralarının yanında zemzemle yıkanmış gibi kalır!" ifadelerini kullanıyor. Taha Akyol ise 30 Ağustos 2016'da Hürriyet'te yayımlanan yazısında söz konusu iddianın doğru olmadığını belirterek şu sözleri sarf ediyor:

..."Varlığımızın temeli olan Lozan'ın değerini anlayalım bari."

Lozan hakkında ortaya atılan iddialar: "Adalar kaybedildi"

Bu iddianın da kocaman bir yalan olduğu akademik düzlemde kısa bir araştırmanın ardından ortaya çıkıyor. Çünkü 1911 yılındaki Trablusgarp Savaşı sonrasında imzalanan Uşi Antlaşması ile geçici olarak İtalya'ya bırakılan 12 Ada, maalesef ki, "kalıcı" olarak bu ülkeye bırakıldı. O dönemde TBMM Hükümeti ya da Cumhuriyet yoktu.

Ege Adaları ise farklı anlaşmalarla Yunanistan'a bırakılmış ancak Osmanlı Devleti'nin o dönemde yönetiminde olan Padişah V. Mehmet Reşad ve İttihat ve Terakki Hükümeti bu kararı tanımadığını belirtmekle birlikte ilgili taraflara bir nota verirler ancak sonuç itibarıyla Ege Adaları Yunanistan'da kalır.

Tarihçi Sinan Meydan ise "12 Ada ve Ege Adaları'nın Lozan'da kaybedilmediğinin altını çiziyor.

Lozan hakkında ortaya atılan iddialar: "Musul Lozan'da kaybedildi"

Tarihi belgelere bakıldığında Musul'un İngiltere tarafından 10-11 Kasım 1918'de işgal edildiği görülüyor. Lozan'da bu konu görüşülürken süreç bir kez daha çıkmaza giriyor. Yeniden toplanan taraflar verdiği kararda konunun İngiltere ile Türkiye arasında 9 ay içinde çözüme kavuşturulmasını ilan ediyor. Bu süre içinde çözüm bulunamazsa Milletler Cemiyetinin sürece dahil edileceği konusunda uzlaşmaya varılıyor. Ancak İngiliz istihbarat belgelerinde ortaya çıktığı üzere İngiltere'nin körüklediği Şeyh Sait İsyanı'nın patlak vermesinden 1 sene sonra, 1926 tarihinde iki ülke arasındaki Ankara Antlaşması ile tamamen kaybediliyor. Yeni Cumhuriyet, bu anlaşma ile Musul petrol gelirinin yüzde 10'unu 25 yıl boyunca alma hakkını elde ediyor. Ancak ilk beş yıl boyunca bölgede üretim olmaması nedeniyle alınamayan pay, 1950'li yıllarda Demokrat Parti Hükümeti'nin Irak ile "50 milyon-100 milyon" tartışması ve Adnan Menderes'in seçim telaşına düşerek konuyla ilgilenmemesi neticesinde bu hakkı kendi elimizle yok ediyoruz. Sözün özü, Musul'un kaybındaki kritik iki dayanak, 1925 Şeyh Sait İsyanı ve Adnan Menderes Hükümeti'nin yaptığı tercihler oluyor.

Lozan hakkında ortaya atılan iddialar: "Hatay kaybedildi"

143 maddeden oluşan Lozan Barış Antlaşması ile ilgili bir başka hezeyan ise Hatay'ın bu metne atılan imza sonucu kaybedildiği. Bu şehir de Lozan'dan yaklaşık 5 yıl önce, 11 Aralık 1918 tarihinde Fransız kuvvetlerince işgal edildiğinde kaybedildi. Ancak Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün yoğun çabasıyla Hatay önce 1937'de bağımsız olmuş ve 1939'daki referandum ile anavatana katılmıştır. Görülüyor ki, Hatay da Lozan'da kaybedilmedi.

Görüşmeler sürerken tarihe not düşülen suikast planı: İsmet İnönü namlunun ucundadır İsmet (İnönü) Paşa'nın Lozan'da bulunacak heyetin başkanı olarak hedefte olduğunu başta

bizzat Mustafa Kemal imzalı telgraflar olmak üzere Rauf Orbay ve Fevzi Çakmak gibi Türk yetkililerinin istihbarat notlarında yer alıyor. Çünkü sonrasında Yunan kuvvetlerinin yanına geçerek Atatürk'e de suikastlar düzenleyen Çerkez Ethem ve Ermeni terör örgütlerine mensup teröristler bölgede cirit atıyor. O günlerde Talat Paşa, Sait Halim Paşa ve Cemal Paşa'nın yurt dışındaki suikastlarla şehit edilmesinin yanında Sovyet Rusya'nın delegesinin de otel lobisinde öldürülmesi bu tip girişimlerin ne kadar olağan olduğunu gösteriyor.

Çeşitli yazışmalarla ortaya konulan istihbarat rapolarının ardından durumun ciddiyetini fark eden İsviçre makamları ve Lozan Emniyet Müdürü, İsmet Paşa'nın koruma sayısını artırıyor ve güvenlik çemberini güçlendirmeye çalışıyordu ancak Lozan şehrinde, önünde Türk Bayrağı'nın olduğu otomobille dolaşmaktan vazgeçmeyen İnönü, bir anlamda açık hedef olma konusunda ısrar ediyordu. İsviçreli yetkililer bayrağın arabadan indirilmesini güvenlik için gerekli gördüklerinde Paşa'dan aldıkları cevap tarihe not düşülüyordu; "Bir İsmet Paşa ölür, yerine başka biri gelir, göreve devam eder ve bu bayrak inmez..."

Lozan'a gitmesi için ilk düşünülen isimlerden Rauf (Orbay) Bey neden Ankara'da kaldı? Hamidiye Kahramanı Rauf Bey, Mondros Limanı'nda Agamemnon ismini taşıyan gemide imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'nda rol almıştı. Bu nedenle sicili istenilen ölçüde olmayan Rauf Bey güven sorunuyla karşı karşıya kalmıştı. Mustafa Kemal Paşa, bu durumu açık açık belirtmiş ve Mudanya Mütarekesi'nde gösterdiği diplomatik gayretle İsmet İnönü'yü uygun bulmuştu.

Müttefikler ısrarcı olduğunda Mustafa Kemal'in gecikmeyen bazı karşı hamleleri ilk toplantının kararlaştırıldığı tarihlerde Ankara'nın üzerindeki baskıyı artırmak ve bu sayede Sevr'in daha yumuşatılmış halini imzalatmayı hayal eden İtilaf Devletleri, toplantı için hem İstanbul'a hem de Ankara'ya davet gönderdi. Mustafa Kemal ise şartların olgunlaştığını görerek çift kafalılıktan kurtulmak adına 3 Kasım 1922 tarihinde Saltanat'ın geçmişe gömülmesini sağladı.

Öte yandan toplantılarda İngiltere ve Türkiye arasındaki sürtüşmeler ciddi gerginliğe evrilinece görüşmelere ara verildi. Bu sırada Atatürk ise Cumhuriyet'in tepkisini göstermek adına İzmir İktisat Kongresi'ni topladı ve Fransız gemilerinin kara sularımızdan çıkmasını sağlayarak büyük bir gözdağı verdi.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://listelist.com>

Da eklendi: 14-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 322****Ortadoğu**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221009125750438766>

Bizans yönetimi, coğrafyayı, İstanbul'dan itibaren üç bölüme ayırıyordu. Yakındoğu, Ortadoğu, Uzakdoğu

Yakındoğu Küçük Asya olarak da adlandırılan Anadolu'yu ve Kuzey Mezopotamya'yı kapsıyordu. Ortadoğu Mısır'dan Hindistan'a, Umman Denizi'nden Kuzey Buz Denizi'ne kadar olan coğrafyayı içine alıyordu. Uzakdoğu, Çin, Filipinler, Kamboçya, Vietnam gibi alanları belirtiyordu. Yakındoğu bugün az kullanılan bir kavramdır. Ama 19. Yüzyılda, yirminci yüzyılın ilk yarısına kadar çok kullanılan bir kavramdı. Örneğin, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması'nın tam adı Yakındoğu İşleri ile İlgili Lozan Antlaşması'dır.

Bu yazıda Haydar Cihaner'in, (d. 1959) Ortadoğu'nun Temel Sorunları kitabı üzerinde bazı düşüncelerimi belirtmek istiyorum.

Haydar Cihaner, Ortadoğu'nun Temel Sorunları, Deng Yayınları, 2022 Diyarbakır, 492. sayfa. Bugün Ortadoğu'nun, coğrafi olarak nereleri kapsadığı konusunda uzmanlar tarafından belirlenmiş ortak bir görüş yoktur. Genel olarak Basra Körfezi'nden Kuzey Afrika'ya, Afganistan ve Pakistan'dan Akdeniz'e, Kuzey Afrika'ya kadar olan coğrafya Ortadoğu kabul edilmektedir. Bu coğrafyada Basra Körfezi, Suveyş Kanalı, Çanakkale ve İstanbul boğazları önemli su kanalları olarak kendini göstermektedir.

Bu geniş coğrafya'da buz dağları da vardır, çöller de vardır, verimli tarım toprakları, sulak alanlar, uzun akarsular da vardır. Herşeyden önce bu coğrafyanın bazı kesimleri petrol ve doğalgaz rezervleri bakımından çok zengindir. Bu bakımdan bölge her zaman küresel güçlerin ilgi alanı içindedir. Petrol, doğalgaz gibi kaynaklara ihtiyaç olduğu sürece bu ilgi devam edecektir.

Ortadoğu kavramı üzerinde uzmanların ortak bir görüşü olmadığı söylenebilir. Ama şurası çok açıktır. Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri gibi körfez ülkelerinin, Umman'ın, Yemen'in, Irak, İran, Türkiye, Suriye, Ürdün, Lübnan, İsrail gibi ülkelerin, Kuzey Mezopotamya'nın, yani Kürdistan'ın, Mısır'ın, Ortadoğu'nun merkezinde yer aldığı söylenebilir. Filistin üzerinde de İsrail ve Filistinli Araplar arasında bir çatışmanın varlığından söz etmek gerekir.

Bütün bunların ötesinde bölge, Musevilik, Hristiyanlık İslamiyet gibi tek tanrılı dinlerin ortaya çıktığı, geliştiği ve dünyanın her tarafına dağıldığı bir bölgedir. (s. 11-19) Bu bakımdan bu semavi dinlerin, hatta aynı din içindeki mezheplerin birbirleriyle kıyasıya çatıştığı bir alandır.

Ortadoğu'daki Otoriter, Totaliter, Despotik Yönetimler Nasıl Anlatılıyor?

Araştırmacı yazar Haydar Cihaner, Ortadoğu'da yaşam sürdüren otoriter, totaliter, despotik yönetimleri şu şekilde anlatıyor:

"Hem geçmişten gelen Arap kabile kültürü, hem de İslam kültürünün birbirini aynı paralellikte beslemesi ve her ikisinin de otoriteye sadakatle bağlı olması, günümüz Arap ülkelerinde diktatoryal rejimlerin alt Ancak Arap olmayan bu Ortadoğu ülkelerinde de aynı diktatoryal rejimlerin varlığı bu toplumlarda da Araplarda olduğu gibi, kabile, aşiret ve boy beyliği gibi otoriteye dayalı siyasal yapıların, varlığına işaret etmektedir. Nitekim, tüm Orta Asya Türk cumhuriyetleri İran, Afganistan, Pakistan ve Türkiye gibi ülkelerde de, diktatörlük, kimi ülkelerde küçük farklarla kimi ülkelerde ise, Arap ülkelerinde var olan otoriterlikten çok daha şiddetli olarak kendini var etmiştir." (s. 101)

"D.P. Jones'a göre, demokratik olmayan yönetim biçimlerinin oluşmasında Arap kabile kültürünün, oluşturduğu asabiyet ve bağımlılık ile, İslam kültürünün yarattığı bizlik duygusu, bireylerin bağımsız ve/veya tarafsız davranmalarını engelleyen bir davranış biçimi

oluşturmuştur. Bağımlılığın oluşturduğu bu ruh hali, hem ailede babaya, hem kabiledede şefe tepki gösterebilecek davranış biçimini engellemiştir. (s. 101)

“P. Salzman da, paralel düşünceleriyle, İslam öncesi var olan kabile kültürünün büyük oranda İslam kültürüyle bütünleşerek kabile asabiyetini, ümmet asabiyetine dönüştürdüğünü, bu durumun da, despotik otoriteryen bir kültüre temel oluşturduğunu dile getirir. “ (s.102)

Haydar Cihaner, otoriter devlet örnekleri ara başlığı altında dört devletten söz etmiş. Suudi Arabistan, Suriye, Türkiye, İran İslam Cumhuriyeti. Kanımca Irak’tan söz edilmemesi önemli eksikliklerdir. Hem Irak’ta hem Suriye’de Baas Partisi’nin gelişimi, askeri darbeler, bunun Kürd/Kürdistan sorunuyla ilişkileri, şüphesiz, Ortadoğu’nun Temel Sorunları incelemesinde önemli bir başlık olmalıdır.

Toplumsal ve siyasal olarak krallıklar, monarşiler, Kur’an esaslarına dayalı bir devlet anlayışı, Müslüman Kardeşler, Baas Partisi ve Arap milliyetçiliği, İsrail’e karşı tutum, Ortadoğu’nun önemli dinamikleridir. Ekonomik olarak da petrol ve doğalgaz yine öyledir. Bütün Ortadoğu’da su çok önemli bir sorundur. Bütün bu toplumsal, siyasal, ekonomik dinamiklerin Ortadoğu ülkelerinin mukayeseli olarak incelenmesinde yarar vardır. Toplum yapılarının incelenmesi yanında siyasal sistemlerin, devlet idaresinin, kültürel durumların incelenmesi de önemlidir. Baas Partisi’nin birlik, özgürlük, bağımsızlık gibi temel ilkelerinin Arap milliyetçiliğini nasıl etkilediği önemli bir inceleme konusu olabilir.

Irak söz konusu olduğunda, ABD’in Irak’a karşı geliştirdiği Mart 2003 silahlı müdahalesi, Saddam Hüseyin Rejimi’nin yıkılması, El-Muhaberat’ın, Baas Partisi’nin dağıtılması, ordunun dağıtılması, kitle imha silahlarının yok edilmesi ve bütün bu süreçlerin sonunda Kürdlerin önünün açılması, Kürdistan Bölgesel Yönetimi’nin kurulması önemli bir inceleme olmalıdır.

İran, Şii inancı söz konusu edildiği zaman Velayet-ı fakih kurumu da incelenmelidir. Örneğini kralların tek başlarına hükmetme yetkileriyle Velayet-ı fakih olan kişinin hükmetme yetkisi karşılaştırılabilir. Örneğin Humeyni’nin, (1902-1989) kendisini, kaybolan, ama bir gün dünyaya dönüp evrensel adaleti getireceği vurgulanan Onikinci İmam yerine koyması dikkate değer bir değerlendirmedir. Bunun aslında Oniki İmam anlayışına aykırı olduğu ama ayetullahlar tarafından benimsendiği de açıktır.

İsrail’e Karşı Tutum Çağdaş Arap Düşüncesini ve Arap Siyasetini Nasıl Belirledi?

Birleşmiş Milletler, 29 Kasım 1947 tarihinde Filistin topraklarını, Yahudiler ve Filistinli Araplar için ikiye böldü. Bu bölge 1920’lerden beri İngiliz denetimindeydi. Araplar, Filistin topraklarının bu şekilde bölünmesine şiddetle karşı çıktılar. Birleşmiş Milletler’in bu operasyonu tanımayacaklarını vurguladılar.

Ben Gurion (1886-1973) liderliğindeki Yahudi Milli Komitesi 14 Mayıs 1948 günü Bağımsız İsrail Devleti’nin kurulduğunu açıkladı. Bunun üzerine başta Mısır, Suriye, Ürdün, Lübnan, Irak olmak üzere Araplar İsrail’e savaş açtı. Bu savaş sonunda Araplar çok ağır bir hezimete uğradı. Bu yenilgi bütün Arapların zihninde çok büyük bir kırılmaya neden oldu. Bundan sonra Araplar bu yenilginin yarattığı utançtan kurtulmak için çok büyük çaba harcadılar.

29 Ekim 1956- 7 Kasım 1956 Savaşı da bu çerçevede değerlendirilebilir. İngiltere, Fransa ve İsrail’in Mısır’a karşı savaştığı bu ortamda da Araplar, İsrail’e karşı bir başarı elde edemediler. Suveyş Kanalı’nın Cemal Aldunnasır (1918-1970) tarafından millileştirilmesi üzerine çıkan bu savaşta İsrail’in, Araplara karşı biraz daha ilerlediği söylenebilir.

Araplar ve İsrail arasında gerçekleşen üçüncü büyük savaş 5-10 Haziran 1967 günleri arasında yaşanan 6 gün savaşıdır. Aslında, İsrail bu savaşta, ilk iki günde 5-6 Haziran günlerinde istediği sonuca ulaşmıştır. Bu savaşta Araplar çok daha ağır bir hezimete uğramıştır. Mısır bütün Sina yarımadasını ve Gazze’yi kaybetmiştir. Golan Tepeleri, İsrail’in eline geçmiştir. Doğu Şeria İsrail’in eline geçmiştir. Bu savaşta, Mısır, Ürdün, Suriye, İsrail’le doğrudan doğruya savaşan güçlerdir. Suudi Arabistan, Sudan, Tunus, Cezayir, Fas, Irak, silah araç gereçleri olarak ve lojistik olarak Mısır, Ürdün ve Suriye’ye yardım etmişlerdir. Bu savaşta İsrail Başbakanı Levi Eşkol’dür.

(1895-1969) Savaşın önemli komutanlarından biri Moşe Dayan' (1915-1981) dır. Bu savaş sonunda ortaya çıkan büyük yenilgi, Arap dünyasında çok daha büyük bir utancın yaşanmasını getirmiştir.

Araplar ve İsrail arasında cereyan eden dördüncü büyük savaş Yom Kippur Savaşı'dır. 6-25 Ekim 1973 tarihleri arasında cereyan eden bu savaşta Araplar, yine istedikleri sonuca ulaşamadılar, İsrail'in ilerlemesini durduramadılar. Bu savaşta İsrail Başbakanı Golda Meir (1898- 1978) idi. Suriye Cumhurbaşkanı Hafız Esad (1930-2000) Irak Kralı, Kral Hüseyin (1935-1999), Mısır lideri Enver Sedat (1918-1981), Irak lideri Saddam Hüseyin (1937-2006), Filistin Kurtuluş Örgütü Başkanı Yasser Arafat'tı (1929-2004)

Bu savaşların hepsi de ateşkeslerle sonuçlandı. Ateşkesler olmasıydı İsrail daha da ilerleyecekti. Bu savaşların hepsinde de İslam dünyası Arapların yanında yer aldı. Örneğin 1967 savaşında İsrail ordusu Suveyş Kanalı'nı da geçmiş, Mısır'ın başkenti Kahire'ye doğru ilerliyordu. İsrail ordusunu ABD'nin ve Rusya'nın araya girmesiyle gerçekleşen ateşkes durdurdu. 5 Haziran sabahı, Mısır hava kuvvetleri, hiçbir uçağını kaldıramadan, 200'den fazla savaş uçağı, bütünüyle imha edilmişti. 5 Haziran sabahı Akabe Körfezi Akdeniz arasındaki İsrail- Mısır sınırında 400'den fazla tank İsrail'in eline geçmişti. O gün Mısır lideri Cemal Abdunnasır felç olmuş, ancak 1970'e kadar yaşayabilmişti.

Yom Kippur Savaşı'nın şu şekilde bir sonucu olduğu söylenebilir. Bu savaştan sonra, Araplar birlikte İsrail'e saldırdıkları zaman bile başarılı olmayacaklarını anladılar. İsrail'e barış antlaşması yapma sürecine girdiler. İlk barış antlaşması İsrail ile Mısır arasında gerçekleşti. Camp David adıyla bilinen bu antlaşma, 17 Eylül 1978'de Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat (1918-1981) ve İsrail Başbakanı Menahem Begin (1913-1992) arasında gerçekleşti. Her iki lider bu antlaşmadan dolayı 1978 Nobel Barış Ödülü'ne layık görüldüler.

Bu antlaşma Araplar arasında Enver Sedat'a karşı çok büyük bir tepkinin oluşmasına neden oldu. Mısır geçici olarak Arap Birliği'nden çıkarıldı. Enver Sedat Müslüman Kardeşler üyesi bir militan tarafından bir devlet merasimi sırasında suikastle öldürüldü.

Buna rağmen Araplar ile İsrail arasında barış Antlaşmaları yapma süreci devam etti. 26 Ekim 1994'de İsrail-Ürdün, 13 Ağustos 1920'de de İsrail-Birleşik Arap Emirlikleri ve İsrail-Bahreyn arasında barış antlaşmaları gerçekleşti.

Arap devletlerinin önemli bir kısmının petrol ve doğalgaz bakımından zengin olduğu bilinmektedir. Bu durumun İsrail'e karşı silah olarak kullanılmaya başlanması da bu ilişkiler ağında kendini gösteren önemli bir süreç olmaktadır. Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü olan OPEC'in önemli bir kesimi söz edilen Arap ülkeleridir. Petrolü, İsrail'e karşı silah olarak kullanma sürecinde, zaman zaman OPEC'de devreye girmektedir.

Haydar Cihaner, Ortadoğu'nun Temel Sorunları kitabında s. 193-235 arasında bu ilişkileri ayrıntılarıyla anlatıyor. Bu ilişkiler çerçevesinde El Fetih, Hamas, Hizbullah gibi örgütler de zaman zaman gündeme getirilmiş.

Ortadoğu'da İsrail'in Kalıcı Varlığı

Arapların, 'Ortadoğu'da , Yahudi devletinin kurulmasına, yaşamasına izin vermeyiz', 'Araplar bir tükürse Yahudileri boğar' 'Araplar bir çırpıda Yahudileri Akdeniz'e döker' yollu görüşler yanlıştır. Araplar, Yahudi devletinin Ortadoğu'da kalıcı olduğunu bilmelidir. Hz. Musa'ya On Emir'in Sina Dağı'nda indiği bilinmektedir. On Emir'in Yahudilerin Tanrısı tarafından taşa yazıldığı da Yahudilerin inançları arasındadır. Kaldı ki Kenan Diyarı'nda, M.Ö. 1050 yılında Yahudi devletinin kurulduğu, başta Kudüs olmak üzere Kenan Diyarı'nın Yahudilerin öz yurdu olduğu açıktır. Hz. Davud ve oğlu Hz. Süleyman Yahudi krallığının krallarıdır. Hz. Süleyman M.Ö. 970-930 yılları arasında krallık yapmıştır.

Ağlama Duvarı

Bugün Doğu Kudüs'te 'Ağlama Duvarı' denen kutsal bir alan var. Bu, Süleyman Peygamber tarafından yapılan bir Yahudi tapınağının kalıntılarıdır. Yahudiler bunu Süleyman Tapınağı olarak

anıyorlar. Bu, M.Ö. 970 yıllarında Hz. Süleyman tarafından yapımına başlanmış yedi yılda tamamlanmıştır. Bu tapınak M.Ö. 722 ve 586 yıllarında Asur ve Babil saldırıları sürecinde yıkılmıştır. Yahudiler yeniden inşa etmişlerse de süren bu saldırılar sürecinde yeniden yıkılmıştır. M.S. 70'de de Roma tarafından yıkılmıştır. 485 metre uzunluğunda bir duvar. 6 metresi, toprak seviyesinin altında olmak üzere, 18 m. yüksekliğe sahip. Bugün, tapınağın sadece bir duvarı kalmıştır. Mescid-i Aksa yıkılan Süleyman Tapınağı'nın bir yerinde, Hz. Muhammed'den sonra 705'de kurulmuştur.

Şeytanın Dışkısı Petrol

Araştırmacı yazar Haydar Cihaner, kitabının 239-299 sayfeleri arasında petrol üzerinde bazı analizler yapmaktadır. 1960'larda Venezuela Petrol bakanı olan Perez Alfanzo'dan ilham alarak, petrolü, 'şeytanın dışkısı' olarak değerlendirmektedir. Perez Alfanzo'nun, 'bu enerjinin yarattığı beladan dolayı, şeytanın dışkısında boğuluyoruz' dediğini nakletmektedir. (s. 241)

Haydar Cihaner, bu bölümde 1980-1988 arasında sekiz yıl süren İran-İrak Savaşı'ndan da söz etmektedir.

Kuşatılmış Halk Kürtler

Haydar Cihaner'in incelemesinde Kuşatılmış Halk Kürdler başlıklı bir bölüm var. (s. 303-375) Burada, önemli olan, 'İran Kürdistanı', 'İrak Kürdistanı', 'Suriye Kürdistanı', 'Türkiye Kürdistanı' ifadelerine karşı şu soruyu sormak önemlidir. 'Neden Arapların, Farısların, Türklerin Kürdistanı var, Kürdlerin Kürdistanı yok?' 'Neden çok 4-5 Kürdistan var, Kürdistan, nasıl böyle çoğalmış?' Kitapta, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden söz edilmektedir. (s. 322-323) Urfa, Antep taraflarında, Akdeniz, Ege ve Karadeniz yörelerinde bu cemiyetlerin nasıl kurulduğu incelenmeye değer bir konudur. Bu, İttihat ve Terakki yöneticileri tarafından, 1915'e varan bir süreç içinde, gasbedilmiş, sahipleri sürgünlere gönderilmiş veya tehcir edilmiş, Rum-Pontus, Ermeni mallarıyla ilgili bir durumdur.

Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı yenilmiş, 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesini imzalamıştır. Bunun üzerine, sürgün edilen, Rumlar, Pontuslar, tehcir edilen Ermenilerden geriye kalanlar, yurtlarına, köylerine dönüp, mallarına-mülklerine sahip çıkmaya başlamışlardır. İşte bu alanlarda kurulan Kuvva-i Milliye cemiyetlerinin temel işlevi, Rumların, Ermenilerin Pontusların geri gelmelerine engel olmaktır. Çünkü bu mallar bölgedeki Türk ve Kürd tüccarla tarafından çoktan gasbedilmiş, sahiplenilmiştir. Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri de bunların hukukunu savunmaktadır.

Haydar Cihaner'in çalışmasında 'Ortadoğu'da Atış Serbest Silahlanma' başlıklı bir bölüm de vardır. (s. 379-428) Bu bölümde Ortadoğu'daki devletlerin silahlanma doğrultusunda girdikleri yarıştan söz edilmektedir.

Bu çalışmanın son bölümü 'Ortadoğu ve Sivil Toplumun Açmazları' başlığını taşımaktadır. (s. 431-488)

Sonuç

Ortadoğu, petrol ve doğalgaz zenginliklerinde dolayı her zaman küresel güçlerin ilgi alanı içinde olacaktır. Küresel güçler, petrole ve doğalgaza ihtiyaç duyacakları süre bu ilgi devam edecektir. Bu çerçevede Ortadoğu ile ilgili araştırmalar her zaman ilgiyle, dikkatle takip edilecektir. Haydar Cihaner'in, Ortadoğu'nun Temel Sorunları kitabının da bu anlayış doğrultusunda değerlendirmek gerekir.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	raport
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital

Lehçe: Türkçe
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Dış
Özerk: Kurdistan
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | zazaki.net

Da eklendi: 09-10-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 323****PAK: Lozan Antlaşması'nda Kürtlere yapılan haksızlık telafi edilsin**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220724171436424616>

Lozan Antlaşmasının 99'uncu yıldönümünü vesilesiyle bir mesaj yayınlayan PAK "Dünya devletlerini Lozan Anlaşması'nda Kürtlere yapılan haksızlığı telafi etmeye çağırıyoruz" denildi. Kürdistan Özgürlük Partisi (PAK) 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Antlaşmasının yıldönümü vesilesiyle bir mesaj yayınladı.

Mesajda "Lozan Antlaşması, 24 Temmuz 1923 tarihinde İsviçre'nin Lozan şehrinde, Türkiye Devleti, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan, Portekiz, Belçika ve Yugoslavya temsilcileri tarafından imzalanmıştır. Lozan Anlaşması bir çok konuyu içermekle beraber, anlaşmanın en önemli yönlerinden biri de, Kürdistan'ın yeniden paylaşılmasına yol açmasıdır" denildi.

"Lozan Anlaşması ile birlikte, Osmanlı Devleti egemenliğinde bulunan Kürdistan toprakları, Türkiye, İngiltere ve Fransa devletleri arasında üçe bölünerek paylaşılmıştır" denilen mesajda "Daha sonraki yıllarda, İngiltere'nin payına düşen kısım Irak Devleti'nin, Fransa'nın payına düşen kısım da Suriye Devleti'nin egemenliğine bırakılmıştır" ifadelerine yer verildi.

Açıklamanın devamında şu ifadeler yer verildi:

"Lozan Anlaşması'yla Kürdistan'ın yeniden fetih ve paylaşılmasına ve İran Devleti'nin yanı sıra, Osmanlı mirasçısı Türkiye Devleti ve Irak ile Suriye devletleri tarafından işgal edilmesine, sömürgeleştirilmesine yol verilmiştir.

Lozan Anlaşması, Kürdistan halkının varlığının yok sayıldığı, iradesinin ayaklar altına alındığı bir anlaşmadır.

Kürdistan halkının özgürlük mücadelesiyle, Kürdistan'ın değişik parçalarında elde edilen tarihsel önemdeki kazanımlarla, Lozan Anlaşması her geçen gün büyük derzler almaktadır.

Gün gelecek, Kürdistan halkının haklı, meşru özgürlük mücadelesiyle ve dünyadaki dostlarının da desteğiyle, halkımızın iradesini çiğneyen bu kirli anlaşma tarihin çöplüğüne atılacak, Kürdistan'ın dört parçasında da halkımız özgürlüğüne kavuşacaktır; bundan zere kadar kuşkumuz yoktur."

Mesajda Lozan Antlaşması'nın 99. yıldönümü münasebetiyle, İngiltere, Fransa, Amerika, Rusya, Almanya ve dünya siyasetinin önemli aktörü durumundaki diğer dünya devletlerine, "Lozan

Antlaşması'nda Kürdistan halkına yapılan haksızlığın telafi edilmesi için adım atmaları" yönünde çağrı yapıldı.

PAK mesajında çağrısını şöyle sürdürdü:

"Orta ve Yakın Doğu'da haritaların yeniden çizildiği bir dönemde, etkili tüm dünya devletleri, Kürdistan halkının özgürlüğünü, siyasi, coğrafik, milli bir statüyü, kendi ülkesinde kendisini yönetme hakkını desteklemelidirler diyoruz.

Bu etkili dünya devletlerinin halklarını, kendi yönetimleri üzerinde baskı oluşturarak, Kürdistan halkının özgürlüğünü elde etmesi için destekçi, dost ve yardımcı olmaya çağırıyoruz.

Lozan Anlaşması, elbette ki Kürdistan halkının milli, demokratik anlayışla, gerçekleştireceği ittifak ve mücadelesiyle ortadan kaldırılacaktır. Ama açıktır ki, dünyada dostunu artıran, düşmanını azaltan akılcı ve sabırlı bir siyaset yürütmek de Kürdistan halkı için yaşamsal bir önem taşımaktadır." [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	İnsan Hakkı
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Switzerland
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.rudaw.net>

Da eklendi: 24-07-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 324

SAYIN HACI ARTOS İLE IRAK VE GÜNEY KÜRDİSTAN'DAKİ GELİŞMELER ÜZERİNE RÖPORTAJ

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220717131017423502>

10 Haziran 2014 tarihinde İŞİD olarak bildiğimiz „Ad-Davla Al-İslâmiyya fi al-‘Irâq wa-sh-Shâm” adlı oluşum tarihi Kürdistan şehri Musul’u ele geçirerek tümünden dünyanın gündemine oturdu. Ardından örgüt Irak Sünnilerin yerleşik olduğu bir dizi şehri denetim altına aldı. İŞİD’in bu ani çıkışı ile ilgili bir hayli komplo teorileri ortaya atıldı... Sizin bu konuya ilişkin düşüncelerinizi öğrenmek istiyoruz.

Hacı Artos: ISİD gökten inmedi. ISİD’i eğiten ve ortaya sürenler, Türkiye, Suudi Arabistan, Katar ve dolaylı yollardan (Suriye’de Esad’a karşı Türkiye ye verilen silahlarının büyük kısmı İslamcı örgütlerin eline geçti) batılı ülkeler ve ABD’dir. Çünkü bu bir petrol savaşıdır. Maliki’nin Diktatörlüğü ve Şii teksesliliği ISİD ve eski BAAS’çıların yeniden güçlenmesini sağladı. İç savaşların, karışıklıkların bittiği yerde barış gelir, buda uluslararası sermaye güçlerinin sonunu getirir. Halkları bölüp yönetme politikası, Kapitalizm var oldukça olacaktır.

ISİD, AL QAİDE’nin bir koludur. Bin Laden Afganistan’da, Rus işgaline karşı ABD’nin yetiştirdiği bir ajandı. Ancak daha sonra kontrolden çıktı ve ABD tarafından öldürüldü. ISİD’de bugün, bölgede çıkarları olanlar tarafından destekleniyor. Rus’ların ve ABD’nin bölgedeki çıkarı savaş, Sovyet dönemine dayanıyor. ISİD’in Güney Bati Kürdistan’daki eylemleri, Türkiye ile işbirliği içinde, orada bağımsız veya Federal bir Kürt devletini ortaya çıkmasını önlemektir. Musul’daki eylemleri Türkiye açısından Musul ve Kerkük petrollerini ele geçirip Türkiye’nin hizmetine sunmak ve Güney Kürdistan’da, bağımsız bir devlet’in tarih sahnesine çıkmasını engellemektir. ABD açısından; kontrolden çıkan Maliki’yi dize getirmektir. Rus’lar açısından; Irak’ta ikinci bir cephe açan ISİD’in boşalttığı Suriye topraklarında, Esad yeniden yönetim kurması ve rahat bir nefes almasını sağlamaktır. İran açısından; zor duruma düşen Maliki yönetiminin kendisine daha çok bağımlı hale gelmesidir. Yani kısacası herkesin bir ISİD’i vardır.

Aso Zagrosi: Kürdistan Başkanı Kek Mesud Barzani ve diğer bazı yetkililer İŞİD’in Musul’a yönelik

çalışmaları konusunda Irak Merkezi iktidarını uyardıklarını, fakat kendilerini dinlemediklerini söylüyorlar. Ayrıca ABD yakın dost gördükleri devlet başkanların ve başbakanların (Almanya Başbakanı Merkel gibi) telefonlarını dahi dinliyor. Nasıl oluyor da İŞİD'in girişimlerinden habersiz oluyor?

Haci Artos: Musul'un ve öbür kentlerin ele geçirilmesinde ABD'nin haberi vardı. Ancak görmemezlikten geldiler, çünkü Maliki kontrolden çıkıp İran'a iliksilerini geliştireyordu. Böylece Maliki'yi uzaklaştırmak için bir bahane buldular. ISID gerilla taktiği ile (Vur- kaç) savaşan bir örgüt değil. Toyota jipleri üzerine monte ettikleri silahlarla kilometrelerce yol katederek bir bölgeden baksa bir bölgeye gidiyorlar. ABD isteseydi gelişmiş teknolojiyle istediği zaman vururdu. Bölgede gelişen Şii mezhepçiliği, (Iran, Irak ve Suriye`de) frenlemek ve bir denge unsuru olarak kalması için, ISID'in gelişmesine büyük tepki göstermiyorlar.

Aso Zagrosi: İngiltere ve Fransa'nın Kürdistan'ı ve bölgeyi kendi aralarında Sykes picot-Antlaşması ile bölüşmelerinin 2016 yılında 100. Yılına giriyoruz. Bu antlaşmadan en çok zarar gören, ülkeleri yeniden parçalanan ve jenositlere uğrayan Kürdlerdir. İŞİD 10 Haziran'da sınırları hiçe saydı ve Sykes-Picot Antlaşmasını yırtıp attı. Bu antlaşmanın 100.yılına doğru gittiğimiz bu süreçte ondan en çok zarar gören Kürdler ne yapıyor?

Haci Artos: Sykes Picot- Antlaşmasına (29 Nisan 1916) kısaca değinirsek, en çok Kürtler zarar gördü. Mezopotamya toprakları ve Arap yarımadası sadece Fransızlar ve İngilizler arasında paylaşılmadı, aynı zamanda Çarlık Rusyasına da Erzurum, Van, Bitlis ve Kürdistan`in başka bir kısım toprakları verildi. 1917`de Sovyet devriminden sonra Rusya antlaşmadan vazgeçti ve ordularını Kürdistan`dan çekti. Kürdistan`i ve Arap ülkelerini cetvel ile çizip bölüştüler. Sykes Picot- Antlaşması, Lozan antlaşmasının esasıdır. Daha sonra Lozan antlaşmasıyla, Kürdistan toprakları Türkiye`ye, (İngiliz Fransızları kurdukları Manda devletleri olan) Suriye ve Irak`a verildi. Doğu Kürdistan zaten Osmanlılardan beri İran devletinin işgali altındaydı. Kürtlerin devlet kurma girişimli bastırıldı. Arapların, Türklerin ve Farsların insafına terk edildiler. Sykes Picot – Antlaşması eninde sonunda bozulacaktır. Eninde sonunda bazı Arap devletleri sınırları kaldırarak tek devlet olacaklardır. Kanlı veya kansız bu gerçekleşecektir. Kürtler açısından bakarsak, birleşik Kürdistan`da er veya geç kurulacaktır. Parçalanmış Kürdistan için tarihi bir fırsat doğmuştur. Artık Kürdistan davası Dünya`nın gündemine oturmuştur; tüm Dünya tanıyor. Bağımsızlık ilan edildiği an birçok ülke tarafından tanınacaktır.

Aso Zagrosi: Geçenlerde Irak savaşına katılan Amerikalı bir subay George Bush'un Irak'ı Güney Kore olarak gördüğü ve 60 yıl alanda kalacaklarını söylediğini, fakat Başkan Obama'nın Irak'ı Vietnam olarak gördüğü ve askeri güçleri çektiğini yazıyordu. ABD'nin alandan ayrılmasından sonra (2011) Irak Başbakanı Nuri El Maliki'nin ilk işi Sünnileri devletin üst kademelerinden uzaklaştırmak oldu. Cumhurbaşkanı yardımcısı kaçtı, Maliye Bakanı zindana atıldı ve birçok Sünni ordu ve devlet kurumlarından uzaklaştırıldı. Nuri Maliki Kürdlere karşı Dicle Askeri güçlerini gönderdi, Kürdistan bütçesini kesti ve Pêşmergelerin maaşlarını dahi göndermedi. Irak Anayasa'sında Kürdlere ilişkin esas maddelerden, (Kerkük ve diğer işgal altındaki bölgelerin geleceğine dair madde de dahil) hiç birini uygulamaya sokmadı. Nuri El Maliki Bağdat merkezli tam bir Şii diktatörlüğü kurdu. Aktüel durumda yaşanan çatışmalar konusunda Kürdler nasıl bir tavır almalı?

Haci Artos: Irak ne Güney Kore`dir, nede Vietnam`dır. Zengin Petrol rezervelerinin olduğu kozmopolitik bir ülkedir. Obama`nın Amerikan askerlerini geri çekmesinin nedeni:

a) Amerika'nın içinde bulunduğu büyük ekonomik krizdir

b) Amerika'lılar, hiçbir işgalin başarı sansı olmadığını biliyorlardı.

Kürtler bir kere mezhep savaşından kesinlikle uzak durmalıdırlar. Güçlerini Kürdistan davası için harcamalıdırlar. Yoksa Kürtlerin başına büyük belalar açılacaktır. Kürtleri buna bulaştırmak için son dönemde İran devleti, bazı girişimler içersindedir. Nuri Maliki hükümeti, 140. Madde dahil hiçbir sözü yerine getirmedir. ISID saldırımasaydı bile, önümüzdeki bir veya iki yıl içersinde Hewlêr ile Bağdat arasında bir savaş başlayacaktı. Çünkü kendisini güçlü hissettikçe, her gün Kürdistan'a karşı daha da saldırganlaşıyordu. Hiçbir Arap kendisini Kürtler için feda etmez, neden Pesmerge kendisini Araplar için feda etsin. Sünni, Şii çatışmasında taraf olmamalıdırlar. Ancak onları Kürdistan'a saldırılarında karşılık vermelidirler. Yoksa zamanla ablukaya alınan bir Kürdistan'ın nefes burusu tıkanacaktır.

Aso Zagrosi: Geçenlerde General David Petraeus yaptığı bir açıklama da eğer Amerika hava saldırılarıyla İŞİD' vurursa "Şii milislerine hizmet eder" diyordu. Diğer yandan İŞİD, Sünni mezhebi ideoloji olarak kullanan Arap ırkçısı bir yapılanmadır. Eski Baasçıların yoğun bir şekilde bu hareketin içinde yer alması bu gerçekliğin açık bir ifadesidir. Bazı Kürd çevreleri "bu savaş bizim savaşımız değildir" diyorlar. Eğer İŞİD vb yapılar bölgede dikiş tuttururlarsa Kürdistan ile doğrudan komşu olacaklar. Ayrıca Sünni Araplar, Musul, Kerkük ve diğer işgal altındaki Kürd bölgelerini kendi toprakları olarak görüyorlar. Yarın çıkacak olacak çatışmalarda Türkiye dahil bir dizi Arap ülkesi onların yanında olacaktır. Kürdistan yönetimi yarınları da düşünerek şimdi nasıl bir tavır takınabilir?

Haci Artos: Sorunuzun sonundan baslarsak, Arap devletleri, Türkiye ve İran'ın Kürtlere karşı ISID veya Irak Maliki hükümetini desteklemeleri dolaylı yollardan olacaktır. Bölgede güçlü bir Kürdistan'ın ortaya çıkması Sömürgeci devletleri rahatsız edecektir. Kürtler, bekle gör politikası yerine, her an savaş çıkacak gibi hazırlıklı olmalıdırlar. İlerde Musul ve Kerkük yüzünden çıkacak bir savaş daha çok Sünni Araplarla olacaktır. ABD'nin yeni politikası Sünni Araplarla, Şii Araplardan oluşan karma bir hükümeti, Irak'ta is başına getirecektir. Kürdistan yönetiminin tavrı, eğer bağımsızlık ilan edilmese, bunu göz önünde bulundurmak zorundadır.

Aso Zagrosi: Beyaz Saray son günlerde doğrudan Kürdistan Başkanı Kek Mesud Barzani, Irak Sünni ve Şii yöneticileriyle ilişkiye geçerek "teröre karşı ortak mücadele" ve "Bağdat yönetimini Şii, Sünni ve Kürd ekseninde" yeniden yapılanmasını istiyor. Eğer Kürdler Amerika'nın bu istemini kabul etseler hangi taleplerle Bağdat'ta gitmeliler?

Haci Artos: ABD bir defa daha, Sünni, Şii ve Kürtlerin yeniden bir araya gelip bir yapılanma içinde yer almalarını isteyecektir. Ancak bunun başarı şansı yoktur. Çünkü Sünni örgütlenmesi ortaçağ barbarları olan ISID ve Al Qaide'nin eline geçmiştir. İlimli Sünni'lerin bölgede şimdilik belirleyici pozisyonları kalmamıştır. Güney Kürdistan'da kurulan demokratik sistem, bağımsız devlet olmamasına rağmen, tüm Dünya'nın ilgisini çekmiştir. ABD ve Batılı devletler ende sonunda Kürdistan'ın bağımsızlık mücadelesine destek vermek zorundadırlar. Bu yüzden Kürtlerin Bağdat'a gitmelerinde bir yarar yoktur.

Aso Zagrosi: Güney Kürdistan yöneticileri sık sık Kürdistan'ın bağımsızlığından söz ediyorlar. Son dönemlerde Irak Ordusunun İŞİD güçlerinin karşısında aldığı yenilgilerden sonra boşalttığı Kerkük vb yerlere Pêşmerge güçleri yerleşti. Niçin Pêşmerge güçleri Hemrin'den başlayarak tüm Kürdistanı bölgeleri denetim altına almıyor?Yoksa Güney Kürdleri yeniden Irak Anayasasının

tatbikini mi bekleyecekler?

Haci Artos: Güney Kürdistan`daki Kürtlerin Irak Anayasasından bir beklentileri olduğuna inanmıyorum. Bunu yıllarca beklediler, ama bir sonuç alamadılar. Güney Kürtleri, kendi işlerini kendi elleriyle yapmak zorundadırlar. Pesmerge kısa sürede büyük başarılar elde etti. Ancak hala bir ayıplarını gideremediler. PDK ile YNK`nin iki ayrı ordusu olması, devletleşme aşamasında olan bir ülkenin hem zayıf noktası hem de ayıbıdır. Bunların günün birinde yine Bırakuji savaşına başlayacaklarını kimse garanti etmez. İki partinin silahlı güçleri Kürdistan Pêmerge bakanlığına bağlanmalıdır. İki ordu onların zayıf noktasıdır. Buna rağmen Pêmerge istese Irak ordusunu da, ISİD`ide yenerek tüm Kürdistan bölgelerini denetim altına alabilir. Belki de bu aşamada Dünya kamuoyuna saldırgan olduklarına dair imaj vermek istemiyorlar.

Aso Zagrosi: Türkiye ile bir dizi ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkiler içinde olan Güney Kürdistan yönetimi Bağımsız Kürdistan`ı ilan edebilir mi? Böyle bir durumda Kuzey Kürdlerine hiç bir hak tanımayan Türkiye Güney Kürdlerin bağımsızlığına karşı tavrı ne olur. Geçenlerde Kürdistan Başbakanı Neçirvan Barzani`nin başında bulunduğu bir KDP ve YNK delegasyonu İran yetkilileriyle görüştü. İran yetkilileri tüm görüşme boyunca "Kürd-Şii İttifakını" işlediler. Acaba günümüzde İkinci Çaldıran mümkün mü? Eğer mümkün ise somut olarak Kürd güçleri nasıl hareket edecekler?

Haci Artos: Türkiye`nin Kuzey Kürdistan`da, hile, entrika ve Kürtleri Türkleştirme projesi bellidir. Ancak Güney Kürdistan ile olan Ekonomik ve siyasal işbirliği, kendisine büyük avantajlar sağladığının farkındadır. Güney Kürdistan`ın bağımsızlık ilanını Türkiye tanımasa, ekonomik ilişkileri zedelenecektir. Türkiye bu aşamada bunu göze alamaz. Tanıdığı vakit, Kuzey Kürdistan hakkındaki politikasında değişiklik yapmak zorundadır.

İkinci bir Çaldıran`ın olacağını zannetmiyorum. Türkiye`nin ve İran`ın bu girişim içinde oldukları belli. Kürtler tarihten ders aldılar. Ancak Sünni – Şii çatışmasına karıştırlarsa böyle bir olasılık kısmen mümkün olabilir. İran`ın Şii bloğu, Türkiye`nin ve Suudilerin Sünni bloğu çatışma halindedirler. İran`i gözerdi etmemek lazım, çünkü İran hem Suriye`de hem de Irak`ta doğrudan savaş içersindedir. Kürtlerin yapacağı, elde ettikleri avantajı iyi değerlendirmeleri gerekiyor.

Aso Zagrosi: İŞİD de facto sınırları ortadan kaldırırken Kürdler hala kendi aralarında duvar/sınır/hendekler örüyorlar. Güney Kürdistan kazanımları tüm dünya Kürdleri için Sykes-picot-Antlaşmasını çöpe atmak için tarihsel bir imkan sağladı. PKK, Güney Kürdistan Hükümeti ve parlamentosu olduğu zaman hemen karşısına "Botan ve Kürdlerin karşısına çıkıyor. Bu girişimleri nasıl yorumluyorsunuz?

Haci Artos: Öcalan`ın Güney Kürdistan kazanımlarına olan düşmanlığı biliniyor. Türkiye ile birlikte orayı yıkmak için her yolu denediler. 8. PKK kongresinde Güney Kürdistan`a karşı savaş kararı aldılar. PYD`Suriye devletiyle ilişkili olarak Güneybatı Kürdistan`da, kendisi dışındaki tüm Kürt parti ve örgütlerin faaliyetlerini yasakladı. Güneylilerde buna tepki bazı girişimleri oldu. Ama Hendekleri Rojava`ya karşı kazılmadı. Suriye`ye bağlı olarak kurdukları Kanton bölgeler, Kürtlere bir şey kazandırmaz. Sykes – Picot- Antlaşması Kantonlarla çöpe atılmaz, bilakis Sömürgeciliğin devam etmesine hizmet eder. Bu aralar yan yana gelişleri ve bazı kararlar almaları olumludur. Kürtler`in Sykes – Picot- Antlaşmasını ortadan kaldırmaları için kısa vadede yapacakları şey, Güney Kürdistan ile Güneybatı Kürdistan`ın birleştirmeleridir. Uzun vadede Birleşik Kürdistan`i hedef olarak önlerine koymalıdır.

Aso Zagrosi: Güney Kürdistan yönetimi Arap güçleriyle çatışmalar içine girerse ya da Bağımsız Kürdistan'ı ilan ederse Kürdistan'ın diğer parçalardaki ve diasporadaki Kürdler somut olarak ne yapabilirler?

Haci Artos: Güney Kürdistan`in gerek Arap`larla çatışma gerekse Bağımsızlık ilanı bütün Kürtler tarafından desteklenmelidir. Engellenmelere rağmen ulusal bilinç yüksektir. Hakkari`de eski PDK Pêsmergeleri 5000 kişi ile savaşa gitmeye hazır olduklarını söylediler. Güney`de her gün gönüllü yüzlerce kişi cepheye koşuyor. Diaspora Kürtleri buldukları ülkelerde diplomatik, kültürel alanda Kürt davasını tanıtmalıdır. Çünkü Kürt halkına bağımsızlık yakışır. Biz Kürtler artık Kürdistan`a parça gözüyle değil, tek bir Kürdistan olarak bakmalıyız.

Aso Zagrosi: Sorularıma cevap verdiğiniz için teşekkür ediyorum.

Haci Artos: Ben teşekkür ediyorum. Böyle Röportajlarla Kürt halkı, aydınların düşüncelerini öğrenme fırsatı buluyor.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: roportaj
Belge Türü: Orijinal dili
Yayın Türü: Born-digital
Lehçe: Türkçe
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Güney kurdistan
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | Newroz.com

Da eklendi: 17-07-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 325****Sevr Anlaşması'nın Kürtler için önemi!**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230212112134466196>

Sevr Anlaşması'nın Kürtler için önemi!

Kürdistan Devleti'nin kurulmasını öngören Sevr Anlaşması'nın üzerinden 100 yıl geçti. Sevr Anlaşması'nın Kürtler için önemi bugün de tartışılıyor.

Rûdaw TV Haber Bültenine katılan Kürt siyasetçi Fuat Önen ve Kürdistan Üniversitesi Öğretim Görevlisi Beyar Doski, Sevr Anlaşmasının Kürtler için olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirdi. Kürt siyasetçi Fuat Önen, Sevr Anlaşmasının Kürdistanı siyaset için referans olamayacağını çünkü Sevr'de Kürdistan'ın parçalara ayrıldığını söyledi.

Fuat Önen, "Sevr'de Osmanlı Devleti'nin kontrolü altındaki Kürdistan 4 parçaya ayrılmıştı. Rojava'nın büyük bir kısmı ile Urfa ve Antep Fransa'nın, Kürdistan'ın güneyi İngiltere'nin, Kuzey Batı Kürdistan kentleri, Bitlis, Muş, Erzurum ve Van Ermenistan Devleti himayesine bağlanmış. Kürdistan'ın 3 kenti için bir çok şart ve koşul karşılığında otonomi öngörmüşler" dedi.

Sevr'de Kürtlerin devletleşmesi için ortaya konulan şartların Ermeni ve diğer halklar için uygulanmadığını belirten Önen, "Bundan dolayı Sevr Anlaşmasını referans olarak kabul edemeyiz. Kürdistan meselesinin tek çözümü: Bağımsızlık ve birliğimizdir. Sevr'de de bu hak yok" ifadelerini kullandı.

Önen, Sevr Anlaşması'nın önemli tarafının uluslararası bir anlaşmada "Kürt ve Kürdistan"ın yer alması ve Kürdistan'ın olduğunun kabul edilmesi olduğunu vurguladı.

"Kürtler bölgenin yerleşik bir halkı olarak ilk kez uluslararası bir anlaşmada yer aldı"

Kürdistan Üniversitesi Öğretim Görevlisi Beyar Doski ise, Kürtlerin bölgenin yerleşik bir halkı olarak ilk kez uluslararası bir anlaşmada tanındığını belirtti.

Kürtlerin devletleşmesinin diğer halklara göre şartlara bağlanmasına ilişkin akademisyen Doski, "Kürtler Müslüman bir halktı ama diğer halkların çoğu Hristiyan'dı ve Avrupa ile ortak kültür ve projeleri vardı. Kürtlerin güçlü bir temsilciliği yoktu ve içinde bulunduğu şartlar da çok iyi değildi. Konferansa katılmalarına izin vermediler. Okuma yazma oranı düşüktü. Ama bunlara rağmen en önemlisi Sevr'de Kürdistan ismini yok edemediler" değerlendirmesinde bulundu.

Doski, Sevr Anlaşmasının uygulanamamasına ilişkin, "Kürtler arasında güçlü bir ilişki yoktu. Bedirhaniler, Kadriler ve Nehriler arasında fikir ayrılıkları vardı. Kürtler de kararları uygulamadı. Ama en önemli neden: Kemalizm'in ortaya çıkması ve başarılı olmasıydı. Diğer bir sebep de İngiltere'nin bölgede Irak adında bir devlet kurmak istemesiydi" diye konuştu.

Sevr Anlaşması'nda Kürtlerin temsilcisi olan Osmanlı Devleti'nin İsveç Büyükelçisi Şerif Paşa'ya ilişkin değerlendirmelerde bulunan Doski, Şerif Paşa'nın uzun yıllar Kürdistan'dan uzak yaşadığını ve Kürdistan'ın o dönemki durumunu bilmediğini kaydetti.

Beyar Doski, Şerif Paşa'nın tek bir toplantıya bile katılmasına izin verilmediğini ifade etti.

Sevr Anlaşmasının Türkiye için önemine ilişkin değerlendirmelerde bulunan Doski, sözlerine şunları ekledi:

"Kemalist ideoloji ve Türkiye nasyonalizminde Anadolu'nun çok büyük bir önemi var. Anadolu elden giderse Türklerin Ortadoğu'da yok olmalarına inanıyorlar. Bundan dolayı Sevr, Türkiye

kültürünün bir parçası, korkusu ve tehditi olmuş. Korku her zaman nasyonalizmi güçlendiriyor. 1920 yılında Kemalist ideoloji oluşturulduğunda Türkiye’de 47 millet yaşıyordu. Kemalist ideoloji bir çok element kullandı. Ama en güçlüsü korkuydu. Bütün o halkları karıştırıp erittiler ve sonunda Türk dediler. Elbetteki Kürtler coğrafya ve nüfuslarının fazlalılığı nedeniyle yok olmaktan kurtuldu.”

Doski, Sevr’de Kürtler için referandum ve kaderlerini tayin hakkından bahsedildiğini vurguladı. Sevr ve Lozan anlaşmalarını kıyaslayan Doski, “Lozan, Sevr Anlaşmasının devamıydı. Kürtler ve Ermenilerle ilgili maddeleri çıkardılar. Diğer maddeler olduğu gibi kaldı. Ermenilere devlet verdiler ama Ermeni kalmamıştı” ifadelerini kullandı.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	raport
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | www.rudaw.net

Da eklendi: 12-02-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 326****SEVR ANTLAŞMASI**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230328180810478327>

SEVR ANTLAŞMASI

Sevr Antlaşması, (Fransızca: Le Traité de Sèvres), I. Dünya Savaşı sonrasında İtilâf Devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu hükümeti arasında 10 Ağustos 1920'de Fransa'nın başkenti Paris'in 3 km batısındaki Sevr (Sèvres) banliyösünde bulunan Seramik Müzesi'nde (Musée National de Céramique) imzalanmış antlaşmadır. Antlaşma imzalandığı dönemde devam eden Türk Kurtuluş Savaşı'nın sonucunda Türklerin galibiyetiyle, bu antlaşma yerine 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanıp, uygulamaya konduğundan Sevr Antlaşması geçerliliğini kaybetmiştir. Sevr Antlaşması 433 maddeden oluşmaktaydı.

ÖNEMLİ MADDELER

- 1-Sınırlar (madde 27-36): Edirne ve Kırklareli dahil olmak üzere Trakya'nın büyük bölümü Yunanistan'a, Ceyhan, Antep, Urfa, Mardin ve Cizre kent merkezleri Suriye'ye bırakılacak, İstanbul Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalacak;
- 2-Boğazlar (madde 37-61): İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Marmara Denizi silahtan arındırılacak, savaş ve barış zamanında bütün devletlerin gemilerine açık olacak; Boğazlar'da deniz trafiği on ülkeden oluşan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek; komisyon gerekli gördüğü zaman Müttefik Devletler'in donanmalarını yardıma çağırabilecek;
- 3-Kürt Bölgesi (madde 62-64): İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan bir komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecek
- 4-İzmir (madde 65-83): Yaklaşık olarak bugünkü İzmir ili ile sınırlı alanda Osmanlı İmparatorluğu egemenlik haklarının kullanımını beş yıl süre ile Yunanistan'a bırakacak; bu sürenin sonunda bölgenin Osmanlı veya Yunanistan'a katılması için plebisit yapılacak;
- 5-Ermenistan (madde 88-93): Osmanlı Ermenistan Cumhuriyeti'ni tanıyacak; Türk-Ermeni sınırını hakem sıfatıyla ABD Başkanı belirleyecek (Başkan Wilson 22 Kasım 1920'de verdiği kararla Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis illerini Ermenistan'a verdi.)
- 6-Arap ülkeleri ve Adalar (madde 94-122): Osmanlı savaşta veya daha önce kaybettiği Arap ülkeleri, Kıbrıs ve Ege Adaları üzerinde hiçbir hak iddia etmeyecek;
- 7-Azınlık Hakları (madde 140-151): Osmanlı din ve dil ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlarına eşit haklar verecek, tehcir edilen gayrimüslimlerin malları iade edilecek, azınlıklar her seviyede okul ve dini kurumlar kurmakta serbest olacak, Osmanlı'nın bu konulardaki uygulamaları gerekirse Müttefik Devletler tarafından denetlenecek;
- 8-Askeri Konular (madde 152-207): Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri kuvveti, jandarma dahil 50.700 kişiyle sınırlı olacak ve ağır silahları bulunmayacaktı. Türk donanması tasfiye edilecek, Marmara Bölgesi'nde askeri tesis bulunduramayacak, askerlik gönüllü ve paralı olacak, azınlıklar orduya katılabilecek, ordu ve jandarma Müttefik Kontrol Komisyonu tarafından denetlenecek;
- 9-Savaş Suçları (madde 226-230): Savaş döneminde katliam ve tehcir suçları işlemekle suçlananlar yargılanacak;
- 10-Borçlar ve Savaş Tazminatı (madde 231-260): Osmanlı İmparatorluğu'nun mali durumundan ötürü savaş tazminatı istenmeyecek, Türkiye'nin Almanya ve müttefiklerine olan borçları silinecek; ancak Türk maliyesi müttefiklerarası mali komisyonun denetimine alınacak;
- 11-Kapitülasyonlar (madde 260-268): Osmanlı'nın 1914'te tek tarafı olarak fesh ettiği kapitülasyonlar müttefik devletler vatandaşları lehine yeniden kurulacak;
- 12-Ticaret ve Özel Hukuk (madde 269-414): Türk hukuku ve idari düzeni hemen her alanda Müttefikler tarafından belirlenen kurallara uygun hale getirilecek; sivil deniz ve demiryolu

trafiği Müttefik devletler arasında yapılan işbölümü çerçevesinde yönetilecek; iş ve işçi hakları düzenlenecek hükümlerini içeren bir antlaşmadır.

Sevr Antlaşması'na imza atan devletler

Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Belçika, Ermenistan, Yunanistan, Polonya, Hicaz, Romanya, Çekoslovakya ve Sırp-Hırvat-Sloven Devleti.

İtilaf Devletlerinin Osmanlı ile yapacakları antlaşmayı geciktiren sebepler

1- İtilaf Devletlerinin Osmanlı Devleti'ni kendi aralarında nasıl paylaşacakları konusunda tam karar verememeleri.

2- İzmir'in Yunanlılara verilmesi sebebiyle İngiltere ile İtalya arasında çıkan anlaşmazlık.

3- Türk milletinin işgal kuvvetlerine karşı gösterdiği tepki.

4- I. Dünya Savaşı sırasında İtilaf Devletleri arasında gizli paylaşım antlaşmaları yapılmıştı.

Antlaşmaya göre, Boğazlar ve çevresi ile Doğu Anadolu Rusya'ya verilmişti. Ancak Rusya'nın savaştan çekilmesi ve İtilaf Devletlerine cephe alması. Boğazların yeni durumunun belirlenmesi.

Yukarıdaki nedenlerden dolayı kesin barış anlaşmasının imzalanması gecikmiştir. Ancak Milli Mücadele'nin organize olmaya başlaması ve TBMM'nin açılması antlaşmanın hazırlanmasını hızlandırmıştır.

Hazırlanan antlaşmanın metni, İtalya'nın San Remo kentinde yapılan konferansta sonra son şeklini aldı. İtilaf Devletleri antlaşma şartlarını bildirmek için Osmanlı Devleti'ni Paris yakınlarında yapılan barış konferansına davet ettiler (22 Nisan 1920).

Sevr Antlaşmasını imzalayan Osmanlı heyeti: Rıza Tevfik, Damat Ferid Paşa, Hadi Paşa ve Reşid Halis.

Çok ağır şartlar içeren bir antlaşma taslağı hazırlanmıştı. Konferansa katılan Osmanlı heyeti antlaşma şartlarını görünce dehşete kapıldı. Antlaşma şartlarına itiraz ettiler. Ancak İtilaf Devletleri antlaşma şartlarını değiştirmeyi kabul etmediler.

Osmanlı Devleti'ni barış antlaşmasını imzalamaya zorlamak için;

1 - Yunanlılar; Bursa, Balıkesir ve Edirne'yi işgal etti.

2 - İngilizler; Bandırma ve Mudanya'ya asker çıkardı.

Bunun üzerine Osmanlı Devleti antlaşmayı kabul etmek zorunda kaldı. Paris'e gönderilen Osmanlı Heyeti Sevr Antlaşması'nı imzaladı (10 Ağustos 1920).

Sevr Antlaşması'nın Maddeleri

1.Sınırlar (madde 27-36): Edirne ve Kırklareli dahil olmak üzere Trakya'nın büyük bölümü Yunanistan'a, Ceyhan, Antep, Urfa, Mardin ve Cizre kent merkezleri Suriye'ye bırakılacak, İstanbul Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalacak;

2.Boğazlar (madde 37-61): İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Marmara Denizi silahtan arındırılacak, savaş ve barış zamanında bütün devletlerin gemilerine açık olacak; Boğazlar'da deniz trafiği on ülkeden oluşan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek; komisyon gerekli gördüğü zaman Müttefik Devletler'in donanmalarını yardıma çağırabilecek;

3.Kürt Bölgesi (madde 62-64): İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan bir komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecek

4.İzmir (madde 65-83): Yaklaşık olarak bugünkü İzmir ili ile sınırlı alanda Osmanlı İmparatorluğu egemenlik haklarının kullanımını beş yıl süre ile Yunanistan'a bırakacak; bu sürenin sonunda bölgenin Osmanlı veya Yunanistan'a katılması için plebisit yapılacak;

5.Ermenistan (madde 88-93): Osmanlı Ermenistan Cumhuriyeti'ni tanıyacak; Türk-Ermeni sınırını hakem sıfatıyla ABD Başkanı belirleyecek (Başkan Wilson 22 Kasım 1920'de verdiği kararla Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis illerini Ermenistan'a verdi.

6.Arap ülkeleri ve Adalar (madde 94-122): Osmanlı savaşta veya daha önce kaybettiği Arap ülkeleri, Kıbrıs ve Ege Adaları üzerinde hiçbir hak iddia etmeyecek;

7. Azınlık Hakları (madde 140-151): Osmanlı din ve dil ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlarına eşit haklar verecek, tehcir edilen gayrimüslimlerin malları iade edilecek, azınlıklar her seviyede okul ve dini kurumlar kurmakta serbest olacak, Osmanlı'nın bu konulardaki uygulamaları gerekirse Müttefik Devletler tarafından denetlenecek;
8. Askeri Konular (madde 152-207): Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri kuvveti, 15.000'i jandarma olmak üzere 55.000 personelle sınırlı olacak, Türk donanması tasfiye edilecek, Marmara Bölgesi'nde askeri tesis bulunduramayacak, askerlik gönüllü ve paralı olacak, azınlıklar orduya katılabilecek, ordu ve jandarma Müttefik Kontrol Komisyonu tarafından denetlenecek;
9. Savaş Suçları (madde 226-230): Savaş döneminde katliam ve tehcir suçları işlemekle suçlananlar yargılanacak;
10. Borçlar ve Savaş Tazminatı (madde 231-260): Osmanlı İmparatorluğu'nun mali durumundan ötürü savaş tazminatı istenmeyecek, Türkiye'nin Almanya ve müttefiklerine olan borçları silinecek; ancak Türk maliyesi müttefiklerarası mali komisyonun denetimine alınacak;
11. Kapitülasyonlar (madde 260-268): Osmanlı'nın 1914'te tek tarafı olarak fesh ettiği kapitülasyonlar müttefik devletler vatandaşları lehine yeniden kurulacak;
12. Ticaret ve Özel Hukuk (269-414): Türk hukuku ve idari düzeni hemen her alanda Müttefikler tarafından belirlenen kurallara uygun hale getirilecek; sivil deniz ve demiryolu trafiği Müttefik devletler arasında yapılan işbölümü çerçevesinde yönetilecek; iş ve işçi hakları düzenlenecek.

Sevr Antlaşması'nın Önemi

- 1- Osmanlı Devleti'nin imzalamış olduğu son antlaşmadır.
- 2- Mebuslar Meclisinin onayından geçmediği için hukuken geçersiz bir antlaşmadır.
- 3- Misak-ı Milli'ye aykırı olması ve Türk milletinin bağımsızlığını tamamen ortadan kaldıran bir anlaşma olması nedeniyle TBMM tarafından tanınmamıştır.
- 4- Türk halkıda bu antlaşmaya hiçbir zaman onay vermemiş, düşmanla savaşarak işgalcileri Anadolu'dan atıp Sevr'in uygulanmasını engellemiştir.
- 5- Sevr Antlaşması, imzalandığı halde hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir.
- 6- Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir.

Sevr Antlaşması'nın Sonuçları

- 1- Sevr Antlaşması, Türk milletini asla umutsuzluğa sürüklemedi. Bilakis mücadele gücünü ve kararlılığını artırdı.
- 2- Sevr Antlaşması, Mebuslar Meclisi'nde onaylanmadığı için yasal dayanaktan yoksun kalmıştır.
- 3- 19 Ağustos 1920 tarihinde toplanan TBMM, Sevr Antlaşması'nı imzalayanların ve onaylayanların vatan haini sayılmalarını kabul etti.
- 4- TBMM, Sevr Antlaşması'nı tanımadığını ilan etti.
- 5- Sevr Antlaşması Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra uygulamaya konulamayan tek antlaşmadır. Sevr Antlaşması uygulamaya konulamaması bakımından hangi antlaşma ile benzerlik gösterir. Sevr Antlaşması, 93 Harbi'nden (Osmanlı-Rus savaşı) sonra 1878'de imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile uygulamaya konulamaması bakımından benzerlik gösterir.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ GENELKURMAY BAŞKANLIĞINDA SEVR ANTLAŞMASI

Damat Ferit Paşa hükümetinin bakanlarından Cemil, Reşit ve Fahrettin Beylerden oluşan bir Osmanlı heyeti Ahmet Tefik Paşa başkanlığında, San Remo kararlarını almak üzere 11 Mayıs 1920'de Paris'e doğru yola çıktı. Osmanlı heyetine sunulan San Remo kararları Tefik Paşa tarafından İstanbul hükümetine ulaştırıldığında Yunanlar Batı cephesinde 22 Haziran 1920'de taarruza başlamışlardı. Yunan taarruzu kısa bir süre içinde öyle büyük bir başarıya ulaştı ki 7 Temmuz 1920'de Spa (Belçika) Konferansı'nda İngiliz başbakanı Lloyd George Artık Türkiye bitti. dedi. Dolayısıyla umutların çok yoğun olduğu İtilaf cephesinde San Remo barış şartlarının yumuşatılması yolundaki talebin kabul edilmesine imkan yoktu ve Türk talepleri reddedildi ve Türklere 27 Temmuz 1920'ye kadar cevap verme süresi tanındı.

San Remo Barış projesini görüşmek üzere 22 Temmuz 1920'de padişahın başkanlığında bir Şûray-ı Devlet (Saltanat Şurası) toplandı. Katılan üyelerden Rıza Paşa dışında herkes antlaşmanın imzalanması yönünde görüş bildirdi. Bunun üzerine Hadi Paşa, Rıza Tevfik(Bölükbaşı), Reşat Halis'ten oluşan bir heyet Paris'e giderek 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'nı imzaladı.

Osmanlı Devleti ile İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, ABD, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı(Yugoslavya), Japonya, Bulgaristan, Rusya, Ukrayna ve Gürcistan devletleri arasında imzalanan 433 maddelik Sevr Antlaşması'na göre;

1. İstanbul Türklerde kalacak; ancak azınlıkların hakları gözetilmezse Türklerden geri alınacaktı.
2. İstanbul ve Çanakkale Boğazlar'ı savaşta ve barışta tüm dünya gemilerine açık tutulacak ve boğazların denetimi uluslararası bir Boğazlar Komisyonu tarafından yönetilecekti. Bu komisyonun ayrı bayrağı, bütçesi ve özel bir polis gücü olacaktı.
3. Osmanlı gelirlerinin, Osmanlı savaş tazminatı ödeyebilecek duruma getirilebilmesi için uluslararası bir Mali Komisyon oluşturulacaktı. Osmanlı bütçesi bile bu komisyona sunulacaktı. Komisyonun izni olmadan iç ve dış borçlanma yapılmayacaktı. Osmanlı gelirleri önce İtilaf askerlerinin giderlerine, daha sonra İtilaf Devletleri'nin mütareke süresince yaptıkları masraflara ve en sonunda Osmanlı ihtiyaçlarına harcanacaktı. Kapitülasyonlar tüm devletler için uygulanacaktı. Osmanlı'nın kara ve denizlerinden tüm devletler yararlanacaktı. Gümrükler Mali Komisyon'un denetiminde olacaktı ve Türk topraklarından geçen araçlardan vergi alınmayacaktı.
4. Sınırları İngiltere, Fransa ve İtalya temsilcileri tarafından çizilecek olan İzmir Türklerde kalacak, ancak egemenlik hakkı Yunanların olacaktı ve Yunanlar şehri özel bir kurul aracılığıyla yönetecekti. Karadeniz'in kıyısında Midye'nin doğusundaki Podime'den, Marmara Denizi kıyısındaki Kalikratya'ya kadar uzanan çizginin batısında kalan topraklarla Bozcaada ve İmroz(Gökçeada) Yunanlara verilecekti.
5. Antlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren 6 ay içinde İstanbul'da toplanacak İngiltere, Fransa, İtalya temsilcilerinden oluşan bir kurul Fırat Nehrinin doğusunda Ermenistan'ın güneyinde Suriye, Irak ve Türkiye arasında bir Kürt devleti oluşumunu saptayacaktı ve Osmanlı Devleti bu ilkeleri üç ay içinde yürürlüğe koyacaktı.
6. Türkiye, Ermenistan'ı bağımsız bir devlet olarak tanıyacak ve bu ülkenin sınırlarını ABD başkanı Woodrow Wilson çizicekti.
7. Adana ve Maraş üzerinden Mardin'e kadar uzanan çizgi güney sınırimızı oluşturacak bu sınırın güneyinde kalan topraklarla, Suriye Fransızlara verilecekti.
8. Osmanlı ordusu jandarma gücü de dahil 50.700 kişi olacaktı ve ordunun ağır silahları bulunmayacaktı.
9. Türkiye'de yaşayan her topluluk bir dil, din ve mezhep özgürlüğünü kullanabilecek ve azınlıklar her dereceden okul açabilecekti.
10. Osmanlı hükümeti geçerli neden olmaksızın hiçbir ulusun araştırmacılarını kazı çalışmalarında bulunmaktan yoksun bırakamayacaktı.

Sevr Antlaşması'nın yürürlüğe girebilmesi için taraf devletlerin yetkili kurullarınca onaylanması gerekiyordu. İşgal ve baskılar sebebiyle, Meclis-i Mebusan'ın faaliyetlerine 18 Mart 1920'de son verilmişti. Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi ise antlaşmaya daha başından karşı çıktığı için Sevr Antlaşması onaylanmadı.

EN ÖNEMLİ KISIMLARDAN BİRİSİDE KURDİSTAN KISMI OLARAK YAZILAN MADDE 62-64 KISIMLARIDIR.

Üçüncü Kısım Kürdistan

Madde 62 — Fırat'ın şarkında, müstakbelde tayin edilecek olan Ermenistan hudud-ı cenubiyesinin cenubunda ve 27 inci maddenin ikinci kısmının ikinci ve üçüncü fıkralarının

tasvirine tevfiikan taayyün ve Türkiye'yi Suriye ve Elcezire'den tefrik eden hat-tı hududun şimalinde kâin kürt unsurunun adeden faik bulunduğu havalinin muhtariyet-i mahalliyesi işbu muahedenamenin mevki-i meriyete vaz'ından itibaren altı ay zarfında istanbul'da inikat edip İngiltere, Fransa ve İtalya devletlerinden her birinin bir murahhasından teşekkül edecek olan bir komisyon tarafından ihzar edilecektir. Bazı mesail hakkında ittihad-ı tam hasıl olmadığı takdirde bu mesail komisyon âzası taraflarından mensup oldukları hükümetlere havale olunacaktır. Bu plân Süryani-Gildaniler ile havalı-i mezkûre içerilerinde bulunan sair ırkî veya dinî ekaliyetlerin himayesine dair taahhüdat-ı katiyeyi şamil bulunacak ve bu maksadla İngiltere, Fransız, İtalyan, İran ve Kürt mümessillerinden müteşekkil bir komisyon mahallerinde icra-yı tetkikat ederek işbu muahede mucibince Türkiye'yi İran'dan ayıran hudut hattında icap ederse ne gibi tashihat icrası lâzım geldiğini taht-ı karara alacaktır.

Madde 63 — Hükûmet-i Osmaniye 62 inci maddede mevzu-i bahis komisyonlardan birinin veya diğerinin kararlarını ve kendisine iblâğ edildiği günden itibaren üç ay zarfında icra edeceğini şimdiden taahhüt eyler.

Madde 64 — İşbu muahedenin mevki-i meriyete vazından bir sene sonra 62 inci maddede zikredilen havalideki kürtler, bu havalı kürtlerinin ekseriyeti Türkiye'den ayrılarak müstakil olmak arzu ettiğini ispat ederek Cemiyet-i Akvam Meclisine müracaat ederler ve Meclis de ahali-i mezkûreyi bu istiklâlê lâyıq görür ve onlara istiklâl bahşetmesini Türkiye'ye tavsiye eyler ise Türkiye işbu tavsiyeye muvafakat ve bu havalı üzerindeki bilcümle hukukundan feragat etmeği şimdiden taahhüt eder. Bu feragatin teferruatı başlıca müttefik hükümetlerle Türkiye arasında akdedilecek bir mukavelenamê-i mahsus ile tesbit edilecektir.

Bu feragat vukua gelmiş veya vukua gelecek olursa Kürdistan'ın şimdiye kadar Musul vilâyetinde kalmış olan kısmında mütemekkin kürtlerin bu müstakil Kürt devletine ihtiyarî iltihaklarına karşı müttefik hükümetler tarafından hiç bir itiraz dermeyen edilmeyecektir. MADDE 62-Fırat'ın doğusunda, ileride saptanacak Ermenistan'ın güney sınırının güneyinde ve 27. Maddenin II/2. ve 3. fıkralarındaki tanıma uygun olarak saptanan Suriye ve Irak³⁸ ile Türkiye sınırının kuzeyinde, Kürtlerin sayıca üstün bulunduğu bölgelerin yerel özerkliğini, işbu Andlaşmanın yürürlüğe konulmasından başlayarak altı ay içinde, İstanbul'da³⁹ toplanan ve İngiliz, Fransız ve İtalyan Hükümetlerinden her birinin atadığı üç üyeden oluşan bir Komisyon hazırlayacaktır. Herhangi bir sorun üzerinde oybirliği oluşamazsa, bu sorun, Komisyon üyelerince, bağlı oldukları Hükümetlerine götürülecektir. Bu plân, Süryani-Gildaniler⁴⁰ ile, bu bölgelerin içindeki öteki etnik ve dinsel azınlıkların korunmasına ilişkin tam güvenceler de kapsayacaktır; bu amaçla, İngiliz, Fransız, İtalyan, İranlı ve Kürt temsilcilerden oluşan bir Komisyon incelemelerde bulunmak ve işbu Andlaşma uyarınca, Türkiye sınırının İran sınırı ile birleşmesi durumlarında, Türkiye sınırında yapılması gerekebilecek düzeltmeleri kararlaştırmak üzere bu yerleri ziyaret edecektir.

MADDE 63.Osmanlı Hükümeti, 62. Maddede öngörülen komisyonlardan birinin ya da ötekinin kararlarını, kendisine bildirildiğinden başlayarak üç ay içinde kabul etmeği ve yürürlüğe koymağı şimdiden yükümlenir.

MADDE 64.İşbu Andlaşmanın yürürlüğe konuşundan bir yıl sonra, 62. Maddede belirtilen bölgelerdeki Kürtler, bu bölgelerdeki nüfusun çoğunluğunun Türkiye'den bağımsız olmak istediklerini kanıtlayarak Milletler Cemiyeti Konseyine başvururlarsa ve Konsey de bu nüfusun bu bağımsızlığa yetenekli olduğu görüşüne varırsa ve bu bağımsızlığı onlara tanımayı Türkiye'ye 38) Fransızca metinde "Mesopotamie", İngilizce ve İtalyanca metinlerde "Mesopotamia". Matbaa-i Amire, Konya ve Erim metinlerinde "Elcezire"; Vakit ve Peyam-ı Sabah metinlerinde

“Irak”. (Çevirenler) 39) Fransızca ve İngilizce metinlerde “Constantinople”, İtalyanca metinde “Constantinopoli”. 1920 çevirilerinde “İstanbul”. (Çevirenler) 40) Fransızca metinde “Assyro-Chaldeens”, İngilizce metinde “Assyro-Chaldeans”, İtalyanca metinde “Assiro-Caldei”. 1920 çevirilerinde “Süryani-Gildaniler”. (Çevirenler) 36 salık verirse, Türkiye, bu öğütlemeye [tavsiyeye] uymağı ve bu bölgeler üzerinde bütün haklarından ve sıfatlarından vazgeçmeğı, şimdiden yükümlenir. Bu vazgeçmenin ayrıntıları Başlıca Müttefik Devletlerle Türkiye arasında yapılacak özel bir sözleşmeye konu olacaktır. Bu vazgeçme gerçekleşirse ve gerçekleşeceğı zaman, Kürdistan’ın şimdiye dek Musul ilinde [Vilâyetinde]41 kalmış kesiminde oturan Kürtlerin, bu bağımsız Kürt Devletine kendi istekleriyle katılmalarına, Başlıca Müttefik Devletlerce hiçbir karşı çıkışta bulunulmayacaktır.

SEVR ANTLAŞMASI (10 ağustos 1920) TAM METİN

AÇIKLAMA:

Sevr Andlaşması metni Sevr - Devlet-i Aliye ile Sulh Muahedesi - 10 Ağustos 1920 başlığı altında ilk defa Konya'da Öğüt Matbaası'nda 1336 - 1920 de basılmıştır. (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi; Es. No. 1339-153 ; Remi S. M. 130).

Daha sonra eski başbakanlardan terör kurbanı rahmetli Prof.. Dr. Nihat Erim tarafından hazırlanan nüsha basılmıştır.

Ancak, bu vesika tasdik edilip Takvim-i Vekayi veya Düstur'da yayınlanmadığı için, eldeki Türkçe basılı metin asıl olan Fransızca metinle karşılaştırılmıştır.

Büyük Millet Meclisi kitaplığındaki nüsha Traite de Paix entre les Puissances Alliees et Associees et la Turquie signe le 10 août 1920 à Sevres (Texte Français, Anşjlais et İtalien) başlığını taşımakta ve Esas No, 1932-1308, Remiz: S. M. 543'de kavıtlı bulunmaktadır.

Antlaşma'da enteresan olan husus; 1. Bâb'taki 25 maddenin TÜRKİYE ve SULH ile değil; C EMİYET-İ AKVAM, yani ilk BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TEŞKİLÂTI'nın kuruluşu ile ilgili olmasıdır.

Ne alâkası var? diye sormadan edemedik! kel alâka, 5. Fası, 369. Madde'den itibâren anlaşılmakta!.. Emperyalist zalim hıristiyan Batılılar önce Cemiyet-i Akvam'ı kurduruyor, sonra da anlaşmazlıkları sözümona bu milletlerarası kuruluşa çözdürüyor!.. Nitekim biz Musul'u üyesi bile olmadığımız Cemiyet-i Akvam kararı ile kaybettik. Cemiyet-i Aakvam kuralları 413.

Madde'ye kadar sürüyor!

Sevr Antlaşması Yunanistan dışında hiç bir ülke tarafından tasdik edilmemiş, bu açıdan kadük olmuştur. Lozan Antlaşmasının bazı maddeleri de Sevr'den aynen alınmıştır. (Misal Lozan 38'den 44. Madde'ye kadar olan olan kısım Sevr'in 140. Maddesi'dir.)

SEVR ANTLAŞMASI

Bir taraftan işbu muahedede başlıca düvel-i müttefika olarak zikredilen Britanya imperatorluğu, Fransa ve italya ve Japonya ve işbu başlıca devletlerle birlikte düvel-i müttefikayı teşkil eden Ermenistan, Belçika, Yunanistan, Hicaz, Lehistan, Portekiz, Romanya, Sırp-Hırvat-Sloven ve Çekoslovakya :

Diğer taraftan Türkiye;

Bir sulh muahedenamesi akdedebilmek üzere hükümet-i seniyenin talebine binaen, bastıca düvel-i müttefika tarafından 30 teşrinievvel 1918 tarihinde Türkiye'ye bir mütareke bahsedildiğine düvel-i müttefika içlerinden bazılarının Türkiye'ye karşı doğrudan doğruya veya dolayısıyla sürüklendikleri ve menşe-i sabık Avusturya-Macaristan hükümet-i imperatoriye ve kıraliyesinin 28 temmuz 1914 tarihinde Sırbistan'a vukubulan ilân-ı harbi ile Türkiye tarafından 29 teşrinievvel 1914 tarihinde düvel-i müttefikaya karşı açılan ve Türkiye'nin müttefiki Almanya tarafından idare olunan muhasamatı teşkil eden harbin muhkem ve müstahkem bir sulhe münkalipl olmasını arzu ettiklerine binaen bu hususta düvel-i müteakide kendi murahhasları olmak üzere :

Rıza Tevfik Bey, Âyân üyesi,

Reşad Halis Bey, Türkiye'nin Bern fevkalâde temsilcisi ve murahhas elçisi.

Tayin etmişlerdir.

Murahhasin-i müşarünileyhim usulüne muvafık olan ruhsatnamelerini teati ettikten sonra ahkâm-ı âtiyeyi kararlaştırmışlardır.

İşbu muahedenin mevki-i icraya vaz'ı tarihinden itibaren hal-i harp hitam bulacaktır.

Bu andan itibaren işbu muahdede münderiç kuyut tahtında düvel-i müttefika ile Türkiye arasında münasebat-ı resmiye başlayacaktır.

BİRİNCİ BÂB

Cemiyet-i Akvam Ahidnamesi

Düvel-i müteakide, beynelmilel iştirak-i mesainin inkişafı ve milletlere sulh ve meniyetin temini için harbe tevessül etmemek üzere bazı taahhüdatın kabulü adil ve namus üzerine müesses münasebat-ı beynelmilelin alenen icrası badema hükûmatça bilfiil rehber-i hareket ittihaz olunacak kavaid-i hukuk-ı düvelin tamamile meriyeti, akvam-ı müteazzivenin münasebat-ı müte-kabilelerinde adlin hükümranı ve muahedattan münbeis kâffe-i tahhüdatın harfiyen meriyeti muktazi olduğuna binaen Cemiyet-i Akvamı tesis eden işbu ahidnameyi kabul etmişlerdir.

Madde 1 — Cemiyetin âza-yı asliyesi, işbu ahidnameye vazı-ül imza olanlardan muahedeye merbut cevtelede esamisi muharrer olanlar ile kezalik melfufta esamisi mezkûr olup da ahidnamenin mevki-i meriyete vaz'ından itibaren iki mah zarfında kitabete tevdi ve cemiyetin diğer azasına tebliğ edilecek olan bir beyanname ile hiç bir kayd-ı ihtirazı tahtında olmayarak işbu ahidnameye iştiraki kabul eden hükümetlerdir. Kendini serbestçe idare eden ve melfuf cetvelde zikir edilmeyen her hangi bir devlet, dominyon yahut müstemleke, heyetin sülûsanı tarafından Cemiyete kabulüne karar verildiği takdirde taahhüdat-ı beynelmileliye samimî bir surette riayat edeceğine dair teminat-ı hakikiye vermek ve kuva-yı harbiye, bahriye ve havaiyesi hakkında cemiyetin nizamâtını kabul eylemek şartile Cemiyete dahil olabilir. Cemiyetin her bir âzası iki sene evvel malûmat vererek Cemiyetten çekilebilir. Ancak hin-i müfarekatında işbu ahidnamenin tahmilelediği taahhüdat da dahil olmak üzere bilcümle taahhüdat-ı beynelmileliye ifa eylemiş olmak şarttır.

Madde 2 — Cemiyet, maiyetinde daimî bir Daire-i Kitabet bulunan bir heyet ve bir Meclis vasıtasile işbu ahidnamede tayin edildiği veçhile icra-yı vazife eder.

Madde 3 — Heyet, âza-yı Cemiyetin mümessillerinden müteşekkildir. Evkat-ı muayyenede ahvalin icabettirdiği diğer her zaman Cemiyetin merkezinde yahut tayin olunabilecek diğer bir mahalde içtima eder. Heyet Cemiyet-i Akvam'm saha-i faaliyetine dahil olan veyahut sulh-ı âleme tesir eden kâffe-i me-sail hakkında ita-yı hükme salâhiyettardır. Cemiyet-i Akvam'ın her âzası heyette üçten fazla mümessil bulunduramaz. Ve ancak bir reye maliktir.

Madde 4 — Meclis, başlıca düvel-i müttefika ve müşarikenin ve Cemiyetin diğer dört azasının mümessillerinden mürekkeptir. Cemiyetin işbu dört âzası heyet tarafmdan serbestçe ve her istediği zamanlarda tayin olunur. Meclis tarafından ilk tayin vaki oluncaya kadar Belçika, Brezilya, ispanya ve Yunanistan murahhasları meclis âzasından bulunurlar. Ekseriyet-i heyetin tasvibile Meclis Cemiyetin diğer azasını tayin edebilecek ve bu âza Mecliste suret-i daimede hazır bulunacaktır. Meclis yine ekseriyet-i heyetin tasvibile Mecliste temsil edilmek için Heyet

tarafından intihap olunacak Cemiyet azasının adedini tezyit edebilir. Meclis, icabettikçe ve laekal senede bir defa Cemiyetin merkezinde veya irade olunacak sair bir mahalde içtima eder. Meclis, Cemiyetin saha-i faaliyetine dahil olan ve sulh-ı âleme icra-yı tesir eden kâffe-i mesail hakkında ita-yı hükme salâhiyettardır. Mecliste temsil edilmeyen âza-yı Cemiyetten herhangi bir hassatan kendisini alâkadar eden bir mesele Meclise arzo-lunduğu zaman Meclise bir mümessil izamına davet olunur. Mecliste temsil edilen Cemiyetin her bir azasının bir rey ve bir mümessili bulunur.

Madde 5 — İşbu ahidname veyahut işbu muahedename ahkâmına sarahaten muhalif ahkâm bulunmadığı takdirde Heyetin veya Meclisin kararları içtimada temsil edilen Cemiyet azasının ittihak-ı ârâsı ile ittihaz olunur. Nokta-ı hususiye hakkında icra-yı tahkikata memur komisyonların tayini hususu da dahil olduğu halde Heyet veya Meclisin içtimalarında mevzuu-bahis olan usule ait mesail Heyet veya Meclis tarafından hal ve faslolunur ve içtimada hazır bulunan Cemiyet azasının ekseriyeti tarafından karara raptolunur. Gerek Heyetin ve gerek Meclisin birinci içtimai Amerika Hükûmat-ı Müttefikası Reisinin daveti üzere vaki olacaktır.

Madde 6 — Daimî Kitabet Dairesi cemiyetin merkezinde bulunur. Bu Kitabet Dairesi, bir Kâtib-i Umumî ve lüzumu kadar kâtipler ve heyet-i müstahdiminden mürekkeptir. İlk Kâtib-i Umumî muahedeye merbut varakada gösterilmiştir. Bunu istihlâf edecek Kâtib-i Umumî, heyetin ekseriyetinin tasvibi ile Meclis tarafından tayin olunacaktır. Daire-i Kitabet ketebesile heyet-i müstahdimin Meclisin tasvibi ile Kâtib-i Umumî tarafından tayin olunur. Cemiyetin Kâtib-i Umumisi aynı zamanda Heyetin ve Meclisin de Kâtibi Umumisidir. Heyet-i tahririyenin masarifi Umumî Posta ittihadı Beynelmilel Kalemî için muayyen nisbet dahilinde âza-yı Cemiyet tarafından tesviye olunur.

Madde 7 — Cemiyetin merkezi Cenevre'de tesis olunmuştur. Meclis her zaman merkezini diğer herhangi mahalde tesis için bir karar verebilir. Kitabet dairesi de dahil olduğu halde Cemiyetin bilcümle vazâifine veyahut hidematına erkek ve kadın alesseviye kabul olunur. Cemiyet azasının mümessilleri ve memurları ifa-yı vazife halinde diploması imtiyazat ve muafiyattan müstefit olurlar. Cemiyet tarafından ve Cemiyete ait hidemat ve içtimaattan dolayı işgal olunan mebanî ve arazi tecavüzden masundur.

Madde 8 — Teslihat-ı milelin asayiş-i millî ve bir hareket-i müşterekenin icap ettireceği taahhüdât-ı düveliyeye icrası ile kabili telif olacak bir hadd-i asgariye tenzili sulh ve müsalemelerin muhafazası için muktazi olduğu Cemiyet âzası tarafından tasdik edilir. Meclis her devletin mevki-i coğrafisini ve ahval-i hususiyesini nazarı itibare alarak hükûmat-i muhtelifi tarafından tetkik ve ittihaz-ı karar olunmak üzere bu tenzile ait plânları ihzar eyler. Mezkûr plânların yeniden tetkiki ve indelhace lâekal on senede bir defa tekrar tetkiki icap eder. Plânların hükûmat-ı muhtelifi tarafından kabulünden sonra bu suretle haddi tayin edilen teslihat mikdarı Meclisin rizası olmaksızın tecavüz edilmeyecektir. Cemiyetin âzası mühimmat ve levazım-ı harbiyenin hususî surette imalinin itirazat-ı vahimeye bâis olduğunu nazarı dikkate alarak bu husustaki netayic-i müessifeden tevekkkiye hadim tedabire tevessül vazifesini, emniyetleri için muktazi mühimmat ve levazımâtı imal edemeyen âza-yı Cemiyetin ihtiyacı nazarı itibare alınmak şartile Meclise tevdi ederler. Cemiyetin âzası teslihatlarının mikyasına, berrî ve bahrî ve havaî programlarına ve harpte istimale salih sanayilerinin mikdarına müteallik kâffe-i malûmatı begayet samimî ve tam bir surette teati etmeği taahhüt ederler.

Madde 9 — 1 ve 8 inci maddelerin ahkâmının icrası ve suret-i umumiyede askerî ve bahrî ve havaî mesail hakkında mütalâasını Meclise beyan etmek üzere daimî bir komisyon teşkil

olunacaktır.

Madde 10 — Cemiyetin âzası bilumum âza-yı Cemiyetin Cemiyete tamamıyet-i mülkiyeleriyle hal-i hazırdaki istiklâl-i siyasilerine riayet ve bunları her türlü tecavüzat-ı hariciyeye karşı muhafaza eylemeği taahhüt ederler. Bir tecavüz vukuu veya tecavüz tehdidi veyahut tehlikesi mevcut olduğu takdirde Meclis işbu taahhüdün icrasını temin vasaitine tevessül eder.

Madde 11 — Cemiyet âzasından birine gerek doğrudan doğruya taalûk etsin gerek etmesin her bir harp veya tehlike-i harp bütün Cemiyeti alâkadar edeceği ve Cemiyetin sulh-ı mileli suret-i müessirede muhafazaya hadim tedabiri ittihaz eylemesi lâzım geleceği sarahaten beyan olunur. Bu gibi ahvalde Kâtib-i Umumî cemiyet âzasından herhangi birinin talebi üzerine Meclisi derhal içtima davet eder. Bundan maada münasebat-ı düveliyeye icra-yı tesir etmek mahiyetini haiz olan ve binnetice sulh ve müsalemeti veyahut bu sulh ve müsalemetin mevkuf-ı aleyhi olup beynelakvam hüsn-i amizişi ihlâl edecek olan kâffe-i vekayi hakkında Heyetin veyahut Meclisin nazar-ı dikkatini bir suret-i dostanede celbetmeğe Cemiyet âzasından her birinin hakkı olduğu dahi beyan olunur.

Madde 12 — Bütün âza-yı Cemiyet, aralarında inkita-ı münasebatı tevlit edecek mahiyette bir ihtilâfın tahaddüsü halinde ihtilâf-ı mezkûru ya hakeme veyahut Meclisin tetkikine tevdi etmeği müttefikan kararlaştırırlar. Kezalik hiç bir veçhile hakemlerin kararının veyahut Meclisin raporunun itasından itibaren üç ay mühletin inkizasından evvel harbe müracaat eylememek hususunu dahi kararlaştırırlar. Bu maddede mezkûr bilcümle ahvalde hakemlerin kararının münasip bir müddet zarfında itası ve Meclis raporunun ihtilâfın Meclise tevdi-i gününden itibaren altı mah zarfında tanzimi iktiza eder.

Madde 13 — Âzâ-yı Cemiyet, beyinlerinde kendi itikatlarına göre hakem marifetile kabil-i tesviye olan bir ihtilâf zuhur eder ve bu ihtilâf, diplomasi tarikile mucib-i memnuniyet bir surette hal ve tesviye edilemezse bu meselenin tamamile hakeme havalesini kararlaştırırlar. Bir muahedenin hukuk-ı düvelin her nokta-i nazarından tefsirine ve subutu takdirinde bir taahhüd-ü düvelinin inkıtasını mucip olacak her nevi hâdisatın tahakkukuna veyahut böyle bir inkıtân istilzam eyleyeceği tamirin vüsat veya mahiyetine taallûk eden bu gibi ihtilâfatın suret-i umumiyede hakem vasıtasile kabil-i hal ihtilâfat meyânında bulunduğu beyan olunur. Davanın tevdi olunduğu hakem mahkemesi tarafeynce tayin edilen veya mukavelât-ı mütekaddimedede musarrah bulunan bir mahkemedir. Cemiyet âzası ita olunan hükümleri hüsn-i niyetle icra eylemeği ve bu hükümlere tevfiq-i hareket eden Cemiyet âzasından herhangi birine karşı harbe müracaat etmemeği taahhüt ederler. Hükümün adem-i icrası halinde Meclis hükümün temin-i icrasına sâlih tedabiri teklif eder.

Madde 14 — Meclis, beynelmilel daimî bir Mahkeme-i Adliye lâyihasını ihzar ve âza-yı Cemiyete tevdi memurdur. Bu mahkeme bir mahiyet-i beynelmileliye haiz olup tarafinin kendisine tevdi edeceği kâffe-i ihtilâfatı rüyet edecektir. Meclis veya Heyet tarafından kendisine havale olunacak her nevi ihtilâfat ve nokat hakkında da istişarî mütalâatı beyan eyleyecektir.

Madde 15 — Âzâ-yı Cemiyet arasında inkita-ı münasebatı tevlit edecek bir ihtilâf tahaddüs eder ve işbu ihtilâf 13üncü maddede musarrah hake'me havale edilmezse ihtilâf-ı mezkûrun Meclise tevdiî âzâ-yı Cemiyetçe mukarrerdur. Bu hususta âzâdan birinin bu ihtilâftan tahkikat ve tetkikat-ı mükemmele icrası zımnında kâffe-i tedabire tevessül edecek olan Kâtib-i Umumiye haberdar etmesi kâfidir. Tarafın müddet-i kalile-i mümkün zarfında davalarının bilcümle vaka-yi müteferriasi ve evrak-ı müsbitelerini cami bir fezlekeyi Kâtib-i Umumiye tevdi eylemelidir.

Meclis bu fezlekenin hemen neşrini emir edebilir. Meclis ihtilâfın hal ve tesviyesini temine sarf-ı mesai eder ve husul-i muvaffakiyet halinde vekayi-i ve bunlara ait izahat-ı muktaziyeyi ve suver-i tesviyeyi mübeyyin bir fezlekeyi münasib gördüğü veçhile neşreder. İhtilâf hal edilemediği takdirde ihtilâfın esbabını ve bu işte en münasib ve en mukarin-i adalet gördüğü suret-i tesviyeyi bildirmek üzere ister ittifak-ı ârâ veya ekseriyet-i ârâ ile kararlaştırdığı raporu tanzim ve neşreder.

Mecliste bulunan Cemiyet âzasından her biri esbab-ı ihtilâf ve mukarrerat-ı zatiyesini mübeyyin bir rapor neşredebilir. Meclisin raporu, tarafın mümessillerinin rey-i hariç olduğu halde müttefikan kabul olduğu takdirde Cemiyet âzâsı mezkûr rapor ahkâmına tevfik-i hareket eden taraf aleyhine harbe girişmemeği taahhüt ederler. Meclis tarafın-i münaziünfihadan her birinin mümessillerinden maada diğer umum âzâsına raporunu kabul ettiremediği takdirde Cemiyet âzâsı hak ve adaletin muhafazası emrinde münasib görecekleri veçhile hareket etmek hakkını muhafaza ederler. Tarafından biri ihtilâfın, hukuk-ı düvelin tamamile kendi salâhiyetine terk ettiği bir meseleye taallûk ettiğini iddia eder ve bu iddia Meclis tarafından kabul edilecek olursa meclis bu keyfiyeti bir raporda bast ve temhit eylemekle beraber bir gûna suret-i tesviyeyi tavsiye eylemez. Meclis işbu maddede tasrih olunan ahvalin kâffesinde ihtilâfı Heyete havale edebilir. Kezalik Heyet tarafından birinin istidası üzerine ihtilâfı tetkik edebilecektir. İşbu istida ihtilâfın Meclise tevdi olduğu günden itibaren 14 gün zarfında takdim olunmalıdır. Heyete tevdi olunan her meselede Meclisin fiil-i hareket ve salâhiyetine taallûk eden bu madde ile 12 inci maddenin ahkâmı Heyetin fiil ve hareket ve salâhiyetin de tatbik olunur. Her meselede tarafın mümessilleri hariç olmak üzere Mecliste bulunan âzâ-yı cemiyet mümessillerinin tasvibi ve diğer âzâ-yı cemiyetin ekseriyet-i ârâsı ile heyet tarafından tanzim olunan rapor tarafın mümessillerinden gayri diğer âzâsının itti-fak-ı ârâsı ile Meclis tarafından tanzim olunan raporun hüküm ve kuvveti gibi bir hüküm ve kuvveti haizdir.

Madde 16 — Âzâ-yı Cemiyetten biri 12inci, 13üncü veyahut 15inci maddelerdeki taahhüdât hilâfına olarak muharebeye müracaat ettiği takdirde Cemiyetin diğer bütün âzâsı aleyhine bilfiil harp ika eylemiş addolunur. Bunlar derhal kendisile bütün münasebat-ı ticariye ve maliyelerini kat ve kendi tebealeriyle ahidnameyi nakzeden hükümet tebeası arasındaki kâffe-i mûna-sebatı men etmeği ve bu hükümet tebeası ile Cemiyet-i Akvam'a dahil bulunan ve bulunmayan diğer devletlerin her birinin beyninde bilcümle münasebat-ı maliye, ticariye veyahut şahsiyeyi men etmeği taahhüt ederler.

Bu takdirde Meclis taahhüdât-ı Cemiyetin infazına tahsis olunan kuva-yı müsellehaya cemiyet azasının hangi bahrî ve havaî askerî kuvvetler ile iştirak edeceğini alâkadar olan muhtelif hükümetlere tavsiye etmek vazifesile mükelleftir. Bundan maada âzâ-yı Cemiyet işbu madde mucibince ittihaz olunacak tedabir-i iktisadiye ve maliyenin tatbikatından tahaddüs edecek ziyat ve mehaziri hadd-i asgariye tenzil için yekdiğerine karşı müzaherat-ı mütekabilede bulunmağı kararlaştırır. Âzâ-yı Cemiyet, ahidnameyi nakzeden devlet tarafından kendilerinden biri aleyhine ittihaz olunan bir tedbir-i mahsusa mukavemet için kezalik yekdiğerine mütekabildi zahir olacaktır. Âzâ-yı Cemiyet taahhüdât-ı Cemiyeti tenfiz için icra olunan bir hareketi müşterekeye iştirak eyleyen âzâ-yı cemiyetten her hangi birine ait kuvvetlerin kendi arazilerinden mürurlarını teshil etmek üzere tedabir-i muktaziyeye tevessül ederler. Ahidnameden münbais taahhüdâtın nakzından dolayı mesul olan her bir âza Cemiyetten ihraç olunabilir. İhraç keyfiyeti Mecliste bulunan diğer bütün âza-yı Cemiyetin ârâsı ile ittihaz olunur.

Madde 17 — Yalnız biri Cemiyete dahil bulunan veyahut her ikisi de Cemiyetin âzâsından olmayan iki devlet arasında ihtilâf tekevvün ettiği takdirde Cemiyete dahil olmayan devlet veya devletler ihtilâfın tesviyesi için Meclis tarafından tensib olunan şeraite tevfikan kendi âzâsına tahmil olunan taahhüdata tabi olmağı davet olunurlar. Dâvet-i vakia kabul olduğu halde 12

ilâ 16ncı maddeler ahkâmı Meclisçe lüzum görülecek tadilât ile tatbik olunur. Davetname irsal olunur olunmaz Meclis esbab-ı ihtilâf hakkında icra-yı tahkikata mübaderet eder ve hadise-i mahsusada kendisince ahsen ve en müessir görünen tedbiri ittihaz eyler. Davet edilen devlet ihtilâfın halli için Cemiyet âzâsının taah-hüdatını kabulden istinkâf ederek âzâ-yı Cemiyetten biri aleyhine harbe tevessül ederse 16ncı madde ahkâmı kendi hakkında mabihüttatbik olunur. Davet edilen tarafeyn ihtilâfın halli için Cemiyet azasının taahhüdatını kabulden istinkâf eyledikleri surette Meclis muhasamata mani olacak ve ihtilâfın hallini intaç edecek her gûna teklifat-ı dermeyen her gûna tedabiri ittihaz ve dermeyen edebilir.

Madde 18 — Cemiyet âzâsından biri tarafından atiyen akdolunacak herhangi bir muahedename veya taahhüdame-i düveli Kitabet dairesince derhal kayıt ve tescil ve sür'at-i mümkünü ile neşredilmelidir. Bu muahedename veya taahhütname-i düveliden hiç biri kayıt ve tescil olununcaya kadar vacibüicra olmayacaktır.

Madde 19 — Heyet, âzâ-yı Cemiyeti gayr-i kabil-i tatbik bir hal kesbeden ve idameleri sulh ve müsalemet-i âlemi bir muhataraya ilka edebilecek olan muahedenamelerle vaziyat-ı düveli-yeyi arasına yeniden tetkike davet edebilir.

Madde 20 — Âzâ-yı Cemiyet kendilerine münferiden taallük eden hususatta işbu ahidnamenin miyanelerinde mevcut olup ahkâmile gayr-i kabil-i telif olan bilumum taahhüdat ve itilâfatı fesh ve ilga ettiğini tasdik eder. Ve üzeride taahhüdat ve iltilâfat-ı mümasile akdetmemegi resmen taahhüt eylerler. Azadan biri Cemiyette duhulundan mukaddem ahidname ahkâmile gayr-i kabil-i telif bir takım taahhüdat deruhde etmiş ise işbu taahhüdatından kurtulmak için derhal tedabir-i lâzıma ittihaz eylemek mecburiyetindedir.

Madde 21 — Hakem ahidnameleri ve Monroe kaidesi gibi bir memlekete mahsus itilâfat misillü sulh ve müsalemetin muhafazasını kâfil bulunan taahhüdat-ı düveliye işbu ahidname ahkâmından hiç birile gayr-i kabil-i telif addedilmeyecektir.

Madde 22 — Usul ve kavaid-i atiyeye mukaddema kendilerini idare etmiş olan hükûmatın kalemrev-i hükümdarisinden harbi müteakip huruç etmiş olan ve medeniyet-i haziranın bilhassa müşkül bulunan şeraiti dahilinde kendilerini idareye henüz muktedir olamayan milel ve akvamın sakin oldukları müstemlikât ve arazi hakkında tatbik olunur. Bu milel ve akvamın saadet-i hal ve inkişaf ve terakkisi medeniyet için bir vazife-i mukaddese olduğundan bu vazifenin ifası için ahidname-i hazıraya bazı teminat derç ve ithali münasıptir. Bu usul ve kaidenin hayyiz-i fiile isali için ahsen-i tedbir milel ve akvam-ı mezkûrenin vasayetini menabi-i servet ve terciüb yahut vaziyet-i coğrafiyeleri itibarile işbu mesuliyeti deruhdeye en muktedir olan ve bunu kabul hususunda izhar-ı muvafakat eylemiş olan milel-i müterekkiyeye tevdi edilmekten ibarrettir. Milel-i müterekkiye işbu vasayeti mandater sıfatile ve cemiyet namına ifa edeceklerdir.

Mahiyet-i vesayet milletin derece-i terakkisi ve arazisinin mevki-i coğrafisi ile şerait-i iktisadiyesine ve buna müşabih sair bilcümle ahvale göre tahallüf etmelidir. Mukaddema Devlet-i Aliye'ye tabi bulunmuş olan bazı cemaat bir derece-i terakkiye mazhar olmuşlardır ki milel-i müstakbele halinde mevcudiyetleri muvakkaten tasdik olunabilir. Şu şartla ki bir mandaterin nasayih ve muaveneti kendilerini başlıbaşına harekete muktedir olacakları zamana kadar bunları idareye rehber olsun. Mandater intihabı hususunda cemaatların evvelce arzuları nazarı itibare alınmalıdır. Milel-i saire buldukları derece-i terakki ile bilhassa vasatı Afrika akvamının derece-i terakkileri esir, esliha ve küül ticareti gibi sui istimalâtın men'i suretile intizam-ı umuminin ve hüsn-i ahlâkın muhafazasını kâfil olabilecek tahdidattan maada sair bir

gûna tahdidat icra edilmeksizin serbesti-i vicdan ve mezhebin ve umur-ı inzibatiye yahut müdafaa-i arazi müstesna olduğu halde kılâğ ve istihkâmat veya üssülhareke-i askeriye ve bahriye tesisinin ve yerlilere askerlik taliminin men'ini mutazanımın ve Cemiyetin kezâlik âzâ-yı sairesine mübadelât ve ticaret için şerait-i mütesaviye temin eyleyecek olan şerait tahtında mandaterin orada arazinin idaresini deruhte eylemesini müstelzimidir. Elhasıl Afrika'nın cenub-i garbisi ve cenub-î Okyanosya'da kâin bazı Cezayir gibi yerler vardır ki ahalsinin seyrekliği, mesaha-i sathiyesinin mahdudiyeti, merakiz-i medeniyetten bu'du mandaterin arazisine mülâsık olması veyahut ahvali saire dolayisile bâlâda beyan olunduğu veçhile yerli ahalinin nef'ine bir takım teminat itası kayd-ı ihtirazisi tahtında olarak mandaterin ecza-yı mütemmimem-i arazisinden bulunuyormuş gibi ancak mandaterin kavanini mucibince idare olunabilir. Her halde mandaterin idaresini deruhde etmiş olduğu arazi hakkında Meclise her sene bir rapor ita etmesi lâzımgelir. Mandaterin derece-i hükm ve nüfuzu ile tarafından icra edilecek murakaba veya idare hakkında âzâ-yı Cemiyet arasında evvelce bir mukavelename mevcut değilse Meclis tarafından bu nokta hakkında bilhassa ita-yı hüküm ve karar edilecektir. Mandaterin her sene vereceği raporları ahız ve tetkik eylemek ve vasayetlerin ifasına mütedair bilcümle mesail hakkında Meclise rey beyan etmek vazifesiyle mükellef daimî bir komisyon teşkil olunacaktır.

Madde 23 — Kayd-ı ihtirazı tahtında ve elhaletühazihi mevcut olan veyahut bilâhara akdedilecek olan mukavelât-ı düveliye ahkâmına tevfikân Cemiyetin âzâsı :

- Kendi arazileri ile münasebatı ticariye ve sınıyellerinin şamil olduğu bilcümle memâlikte erkek, kadın ve çocuklar için hakkaniyet ve insaniyetperverane şerait-i say ve amelin temin ve muhafazasına ve bu maksadla iktiza eden beynelmilel teşkilâtın icra ve idamesine sarf-ı mesai edeceklerdir.
- Kendi idarelerine mevdu arazisi dahilindeki yerli ahali hakkında âdilâne bir surette muamele icrasının teminini deruhde ederler.
- Nisvan ve etfal ile afyon ve sair ecza-yı tıbbiye-i muzırira ticaretine müteallik itilâfatın murakabesine Cemiyeti memur ederler.
- Esliha ve mühimmat ticareti murakabesinin menafi-i umumiye için muktazi bulunduğu memalik ile olacak bu ticareti murakabe-i umumiye tahtında bulundurmağa Cemiyeti memur ederler.
- Münakalât ve transitin muhafaza-i serbestisini ve bilumum âzâ-yı Cemiyete ait ticaret hakkında muhikkane bir muamele icrasını temin için tedabir-i lâzımeği ittihaz eyleyeceklerdir. Şu kadar ki 1914 senesinden 1918 senesine kadar esna-yı harbda tahrip edilen memalikin havayic-i mahsusası nazar-ı itibare alınmalıdır.
- Emrazın önünü almak ve emraza karşı mücadelede bulunmak üzere bir mahiyet-i beynelmileliyeği haiz bir takım tedavir ittihazına sarf-ı mesai edeceklerdir.

Madde 24 — Müşterek muahedenamelerle mukaddema tesis edilen bilumum beynelmilel kalemler, tarafının inzımm-ı muvafakati kayd-ı ihtirazisi tahtında Cemiyetin daire-i salâhiyeti altına vazolunacaktır. Menafi-i düveliyeğe ait umur ve mesalihin tesviyesi için buhara tesis olunacak olan diğer bilcümle aklam ve heyet Cemiyetin taht-ı idaresine vazedilecektir. Mukavelat-ı umumiye ile bir suret-i tesviyeye rabtedilen ve fakat beynelmilel komisyon veya kalemlerin murakabesine tevdi edilmeyen menafi-i beynelmileliyeğe müteallik bilumum mesail Cemiyetin Kitabet Dairesi âkidlerce talep vukubulduğu ve Meclisçe de buna muvafakat edildiği takdirde bilcümle malûmat-ı müfideyi cem ve tevzi eyleyecek ve her gûna muzaheret-i muk-taziye veya matlubeyi ifa edecektir.

Meclis, Kitabet Dairesinin masarifi meyanına Cemiyetin zir-i idaresine vazedilen herhangi kalemin veya komisyonun masarifini ithale karar verebilir.

Madde 25 — Aza-yı Cemiyet sıhhat-ı umumiyyenin islahı, emraza karşı tedabir-i mania ittihazı ve dünyada âlâm ve iztirabatın tahfifi hususlarını istihdaf eden ve usul ve nizamı dairesinde haiz-i salâhiyet bulunan Salib-i Ahmer gönüllü teşki-lât-ı milliyesinin tesis ve teşrik-i mesaisini teşvik ve sahabet eylemeği taahhüt eylemler.

Madde 26 — îşbu ahidnamece icra edilecek tadilât, mümessilleri Meclisi teşkil eden âza-yı Cemiyet ile mümessilleri Heyet-i Umumiyyeyi teşkil eden azanın ekseriyeti tarafından tasdik edilir edilmez meriyülcra olacaktır. Cemiyetin her âzası ahidnamece yapılacak tadilâtı kabul etmemekte serbest olup bu takdirde Cemiyetin âzâlığından çıkmış olur.

Türkiye'nin Hudutları

Madde 27— Evvelâ Avrupa'da Türkiye hudutları berveç-i âti tayin edilecektir (Bir numaralı melfuf haritaya müracaat).

1 — Karadeniz: Boğaziçi methalinden itibaren âtîde musarrah noktaya kadar;

2 — Yunanistan ile: Podima'nın takriben 7 kilometre şimal-i garbisinde kâin Büyükdere mansabında Karadeniz sahilinde tayin olunacak bir noktadan itibaren cenub-i garbiye doğru ve İstıranca dere havzası hudutlarının münteha-yı şimal-i garbi noktasına kadar (İstıranca'nın takriben 8 kilometre şimal-i garbisinde vaki nokta):

Kaplıcaadağ ve Üçpınar tepesi noktalarından geçmek üzere arazi üzerinde tayin olunacak bir hat; Oradan itibaren, cenup ve cenub-i şarkî istikametinde ve Sinekli istasyonunun takriben bir kilometre garbinde Çorlu-Çatalca şimendifer hattı üzerinde intihap olunacak bir noktaya kadar; İstıranca dere havzasının garp hududunu mümkün olduğu kadar takip eden bir hat;

Oradan cenub-i şarkîye doğru ve şimal-i şarkî cihetinde Büyükçekmece Gölü'ne akan ırmaklar havzaları ile cenub-i garbide doğrudan doğruya Marmara denizine dökülen ırmakların havzası arasındaki taksim-i miyah hattı üzerinde Fener ve Kurfah mevkiileri arasında intihap edilecek bir noktaya kadar;

Sinekli'nin cenubundan geçmek üzere arazi üzerinde tayin edilecek bir hat;

Oradan cenub-ı şarkîye doğru ve Kalikratya'nın takriben bir kilometre cenub-i garbisinde Marmara denizi üzerinde intihap edilecek bir noktaya kadar;

Berveç-i bâlâ tayin olunan taksim-i miyah hattını mümkün mertebe takibeden bir hat;

3 — Marmara Denizi:

Bâlâda tayin olunan noktadan Boğaziçi methaline kadar saniyen Asya'da Türkiye hudutları berveç-i âti tayin olunacaktır. (Melfuf iki numaralı haritaya müracaat):

1 — Garpta ve cenupta, Marmara denizi üzerinde Boğaziçi methalinden itibaren şarki Bahr-i Sefitte İskenderun körfezi civarında Karataşburnu kurbinde berveç-i âti tayin olunan bir noktaya kadar :

Marmara denizi, Çanakkale boğazı, şarkî Bahrisefit, Marmara adaları ve Devlet-i Osmaniye'de kalan sevahilde 3 mil bu'du mesafede kâin adalar dördüncü babın ahkâmı ile üçüncü kısmındaki (Ahkâm-ı siyasiye) 84üncü ve 122inci maddelerin ahkâmı mahfuzdur.

2 — Suriye ile :

Şimal-i şarkî cihetinde Hasandede geçidinin sahil-i şarkisi üzerinde ve Karataşburnu'ndan takriben üç kilometre şimal-i garbide intihap edilecek bir noktadan Ceyhan ırmağı üzerinde Babeli'nin takriben bir kilometre şimalinde intihap olunacak bir noktaya kadar Karataşın şimalinden geçmek üzere tayin olunacak bir hat;

oradan Kesikkale'ye kadar Ceyhan ırmağının menba cihetine doğru mecrayı takip edecektir.

Oradan şark-ı şimaliye doğru ve Ceyhan ırmağı üzerinde Karşpazar'ın takriben onbeş kilometre şark ve cenub-ı şarkisinde intihap]] olunacak bir noktaya kadar :

Karatepe'nin şimalinden geçmek üzere arazi üzerinde tayin edilecek bir hat; oradan Düldül dağı'nın garbinde kâin Ceyhan ırmağının dirseğine kadar; Ceyhan ırmağının menbaı cihetine doğru mecrasını takip edecektir; hudut bundan sonra cenub-i şarkî istikamet-i umumiyesinde ve Gâvurgölün takriben 15 kilometre cenup ve cenub-i garbisinde Emirmusa dağı üzerinde intihap olunacak bir noktaya kadar şimendifer hattından takriben 18 kilometre mesafeden mürur etmek ve Düldül dağı'nı Suriye'de bırakmak üzere takip edilecek bir hat;

Oradan şarka doğru ve Urfa'nın takriben beş kilometre şimaline kadar Bağçe, Ayıntap, Birecik ve Urfa şehirlerini yekdiğerine rabteden yolların şimalinden geçmek ve bu şehirlerden son üçünü Suriye'de bırakmak üzere garptan şarka bir istikamet-i umumiyede arazi üzerinde ve hiss olunacak mertebede müstakim olarak tayin edilecek bir hat;

Oradan şarka doğru Dicle'nin Azeh (Azekh)'in takriben 6 kilometre şimalinde teşkil ettiği dirseğin münteha-yı cenub-i garbisine kadar (Cezire-i ibn-i ömeri'in 10 kilometre garbinde): garptan şarka doğru istikamet-i umumiyede ve Mardin şehrini Suriye'de bırakmak üzere hiss olunur derecede müstakim surette tayin edilecek bir hat;

Oradan Habursu ile Dicle'nin telâki ettiği mahal ile bu mahallin takriben 10 kilometre şimalinde Dicle dirseği arasında ve Dicle üzerinde intihap olunacak bir noktaya kadar: Cezire-i ibn-i Ömer şehrinin kâin olduğu adayı Suriye'ye bırakmak üzere Dicle'nin mansabına doğru mecrası.

3 — Elcezire ile :

Oradan garptan şarka doğru bir istikamet-i umumiyede Musul vilâyetinin hudud-ı şarkîsi üzerinde intihap edilecek bir noktaya kadar: Arazi üzerinde tayin edilecek bir hat;

Oradan bu hattın şarka doğru giderek Türkiye ve İran hududuna tesadüf ettiği noktaya kadar : Musul vilâyetinin İmadiye'nin cenubundan geçecek bir surette muaddel hudud-ı şimalisi.

4 — Şark ve şimal-i şarkî :

Balâda tayin ve tahdit olunan noktadan Karadeniz'e kadar Türkiye ile İran arasında hudud-ı hâzıra ve Türkiye ile Rusya arasındaki eski hudut 89 uncu maddenin tayin ettiği kuyut tahtında muhafaza olunacaktır.

5 — Bahr-i Siyah :

Madde 28 — İşbu muahede ile tarif edilen hudutlar muahedeye merbut 1.000.000 mukabili haritalarda çizilmiştir. Metin ile harita arasında ihtilâf vukuunda metin muteber olacaktır.

Madde 29 — Teşkilâtı işbu muahede ile tesbit edilen veyahut muahedat-ı mütemmim ile tesbit edilecek olan tahdid-i hudut komisyonları bu hudutları arazi üzerinde işaret eyleyeceklerdir. Bu komisyonlar yalnız arazi üzerinde tayin edilecek hat tabir olunan kısmın tayini değil, fakat lüzum görürlerse taksimat-ı mülkiye hudutları ile diğerlerinin tashihi hususunda dahi salâhiyet-i kâmileyi haiz olacaklardır. Her iki halde de, muahede de beyan olunan tarifâtı taksimat-ı mülkiye hudutları ile menafi-i iktisadiyeyi mümkün olduğu kadar nazar-ı dikkate almak şartıyla tamamile tatbik ve takibe bezl-i mesai edeceklerdir.

Komisyonların mukarreratı ekseriyet-i ârâ ile ittihaz olunacak ve alâkadaran için mecburiyül kabul olacaktır. Tahdid-i hudut komisyonlarının masarifi bu bapta alâkadar olan iki taraftan deruhde edilecektir.

Madde 30 — Bir su mecrası ile tarif edilen hudutlara gelince işbu muahedenamenin tarifında istimal olunan mecra veya kanal tabirleri bir taraftan seyr-i sefaine gayr-i salih nehirler için suyun veyahut bunun başlıca kolunun mecrasının hatt-ı vasatisini diğer taraftan da seyr-i sefaine salih nehirler için ve seyre müsait olan kanalın hatt-ı vasatisini ifade eder. Her halde hatt-ı hududun, muhtemel olan tebeddülâtına nazaran mecra yahut kanalı mı takip edeceği ve yahut mecra veya kanalın muahedenin mevki'i meriyete vaz'ı tarihindeki vaziyete nazaran kat'î olan kısım mı tayin edileceğini tasrih etmek bu muahede de nazarı dikkate alınan tahdid-i hudut komisyonlarına ait olacaktır. İşbu muahedenamede münderiç ahkâm ve şeraite muhalif olmadıkça bahrî hudutlar sahilten itibaren üç milden daha aşağı mesafedeki adacıkları ihtiva ederler.

Madde 31 — Alâkadar bulunan hükûmat-ı muhtelif komisyonlara kendi işleri için lâzım olacak bilcümle vesaike ve alel-husus hal-i hazırda ki hudutların veya eski hudutların tahdidi hakkında mevcut zabıtnamelerin suret-i musaddakaları ile mevcut büyük mikyastaki tekmiil haritaları, taksim-i araziye müteallik malûmatı, icra edilmiş fakat tab edilmemiş mesaha haritalarını, su mecrası olan hudutların tebeddülâtı hakkındaki malûmatı ita etmeği taahhüt eder. Memurin-i Osmaniye yedinde bulunan haritalar ile taksim-i araziye müteallik malûmat ve hatta tab ve neşredilmemiş mesaha haritaları istanbul'da muahedenin mevki-i meriyete vaz'ını takip edecek otuz gün zarfında, başlıca düvel-i müttefikanın irae edeceği her hangi bir alâkadar komisyon mümessiline verilecektir. Alâkadar hükümet bundan başka komisyonlara memurin-i mahalliyece bilcümle vesaikin, alelhusus plânlarla kadaastro haritalarının ve temellü-kât defterlerinin ita ve tebliğ ettirilmesini ve vaki olacak talepleri üzerine emlak ve cereyan-ı iktisadî hakkındaki malûmat ile malûmat-ı saire-i lâzımanın itası esbabını temin etmeği taahhüt ederler.

Madde 32 — Alâkadar olan hükûmat-ı muhtelif tahdid-i hudut komisyonlarına gerek doğrudan doğruya ve gerek memurin-i mahalliye vasatatile, nakliyat, ikamet, say ve amel, malzeme (kazık, sınır taşı) gibi vazifelerinin ifa ve ikmaline hadim olan bilumum hususatta muavenet etmeği taahhüt ederler. Be-tahsis hükümet-i Osmaniye tahdid-i hudut komisyonlarının ikmal-i vazife edebilmeleri için muktazi olan başlıca düvel-i müttefikaca lüzum görülen heyet-i fenniye tedarik etmeği taahhüt eder.

Madde 33 — Alâkadar olan hükûmat-ı muhtelif komisyonlar tarafından vazedilen şimdiki noktaları ile işaretlere kazık ve hudut alâmetlerine riayet etmeği taahhüt ederler.

Madde 34 — Hudut işaret taşları birbirinden diğeri görülecek bir mesafede vazedilecek ve üzerine numaralar konacak ve numaraları tarif üzerinden işaret edilecektir.

Madde 35 — Tahdid-i hududa müteallik kat'î zabıtnameler ile bunlara merbut harita ve vesaik üç nüsha olarak tanzim kılınacak ve bunlardan iki nüshası hükûmat-ı mütecevireye üçüncüsü dahi Fransa Hükümet-i Cumhuriyesine tevdi olunacak ve bu hükümetler işbu muahedenameye vaz'ı imza eden devletlere bunların nüsha-i musaddakalarını teslim eyleyeceklerdir.

ÜÇÜNCÜ BÂB

Mevad-dı Siyasiye

Birinci Kısım istanbul

Madde 36 — Tarafıyn-i akidiyn-i Âliye işbu muahede ahkâmı mahfuz kalmak şartile Osmanlı hükümetinin istanbul üzerindeki hukuk ve tasarrufatına halel iras olunmaması hükümet-i müşarünileyha ile zat-ı hazret-i padişahînin şehr-i mezkûrda ikamet etmek ve orada Devlet-i Osmaniye payitahtını muhafaza eylemek hususunda serbest bulduklarında müttefiktirler. Maamafih Hükümet-i Osmaniye bu muahede ile muahedat ve mukavelât-ı mütemmime ahkâmına —bilhassa ırkî ve dinî ve lisanî ekaliyetlerin hukukuna sadıkane bir surette riayet etmekte tecviz-i kusur ettiği takdirde düvel-i müttefika anifüz-zikir taahhüdü tadil etmek

hakkını sarahatan muhafaza ederler ve Hükûmet-i Osmaniye de bu bapta ittihaz edilecek olan kâffe-i mukarrerata şimdiden mümaşat etmeği taahhüt eyler.

ikinci Kısım Boğazlar

Madde 37 — Çanakkale, Marmara deniz ve boğazını ihtiva eden boğazlarda seyr-i sefain atiyen gerek vakt-ı hazarda ve gerek vakt-ı harpte her hangi sancağı hamil bulunursa bulunsun bilcümle sefain-i ticariye ve harbiyeye ve askerî ve ticarî tayyarelere küşade bulunacaktır. Cemiyet-i Akvam Meclisi tarafından verilen kararın icrası müstesna olmak üzere bu sular ablukaya tabi değildir. Oralarda hukuk-ı harpten hiç biri icra edilemeyecek ve hiç bir hareket-i hasmane ika olunamayacaktır.

Madde 38 — Hükûmet-i Osmaniye 37nci maddede musarrah serbesti-i seyr-i sefaini temin için tedabir-i cedide ittihazı lüzumunu tasdik eder ve binaenaleyh kendine taallûk eden hususda Boğazlar Komisyonu unvanını alacak olan ve zirde komisyon kelimelerile zikredilen bir komisyona 39uncu maddede tasrih edilen suların murakabesini havale eyler.

Yunan Hükümeti kendine ait olan hususta aynı salâhiyeti komisyona havale eder. Ve bu komisyona her hususta aynı teşkilâtı irae etmeği taahhüt eyler. Murakabe müteakiben Osmanlı ve Yunan Hükümetleri namına ve işbu fasılda taahhüt edildiği veçhile icra olunacaktır.

Madde 39 — Komisyonun daire-i salâhiyet-i Bahr-i Sefit cihetinden Çanakkale Boğazının methali Karadeniz cihetinden, Karadeniz Boğazının methali arasındaki suları bu methallerin her birinden üç mil açıklara kadar ihtiva eyler.

İşbu fasıl ahkâmının ifası icap ettikçe bu salâhiyet sahil üzerinde dahi istimal edilebilecektir.

Madde 40 — Komisyon, Amerika Hükûmet-i Müttehidesi buna iştirak etmek isterse ve iştirak ettiği günden itibaren, hükûmet-i mezkûre tarafından ve İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Cemiyet-i Akvam âzasından olur ise ve olduğu günden itibaren Rusya, Yunanistan ve Romanya ve Cemiyet-i Akvam âzasından olur ise ve olduğu günden itibaren Bulgaristan taraflarından tayin edilecek delegelerden mürekkep olacaktır, her devlet bir mümessil tayin edecektir, Cemahir-i Müttehede-i Amerika, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Rusya mümessillerinin her biri iki reye Yunanistan, Romanya ve Bulgaristan mümessillerinin her biri de bir reye sahip olacaktır. Komiserlerden hiç biri kendisini tayin eden hükümetten başkası tarafından memuriyetinden azledilemez.

Madde 41 — Komiserler otuzdokuzuncu maddede tayin edilen hudut dahilinde imtiyazat-ı diplomatikiyelerinden müstefit olacaklardır.

Madde 42 — Komisyon işbu muahedenamenin kendisine bahşettiği salâhiyeti hükûmet-i mahalliyeden tamamen müstakil olarak istimal edecek ve kendine mahsus bir sancağı ve bir bütçesi ve teşkilâtı olacaktır.

Madde 43 — Komisyon otuzdokuzuncu maddede tayin edilen daire-i kazasının hududu dahilinde vazaif-i âtiyenin ifası ile mükellef olacaktır.

a) Geçidlerin ve liman methallerinin İslahı için lüzum görülecek kâffe-i ameliyatın icrası,

b) Geçidlerin tenviri ve sığ ve tehlikeli mahallere nişanlar vaz'ı;

c) Kılavuz ve yedek çekdirme hükümleri hakkında umur-ı inzibatiye,

d) Gemilerin şamandırabent oldukları mahallerin umur-ı inzibatiyesi.

e) İşbu muahedenamenin (limanlar, turuk-i miyah ve turuk- i hadidiye) on bininci kısmının 335'den 344 üncüye kadar olan maddelerinde tayin edilen usul ve muamelerinin İstanbul ve Haydarpaşa limanlarına tatbikini temin için murakabe-i lâzımının ifası.

f) Kazazade gemiler enkazına ve sefain ile emval-i ticariyenin tahlisine taallûk eden her hususun murakabesi.

g) Mavnalara ait umur-ı inzibatiye.

Madde 44 — Komisyon Boğazlardan serbesti-i mürura ika-ı mevani edildiği itikadında bulunduğu takdirde 178 inci maddede zikrolunan kuva-yı işgaliye-yi bulunduran düvel-i müttefikanın Dersaâdet mümessillerine ihbar-ı keyfiyet edecektir. O vakit bu mümessiller Boğazların muhafaza-i serbestisi için lüzum görülecek tedabir hakkında kuva-yı mezkûrenin bahrî ve berrî kumandanları ile itilâf hasıl edeceklerdir. Haricî bir hareket boğazların serbesti-i mürurunu tehdit edecek olursa bu mümessiller aynı suretle hareket edeceklerdir.

Madde 45 — Komisyon ihtiyaç hissedildikte emlâkin iştirası ve ameliyat-ı daimenin icrası için lüzum göreceği istikrazları akdetmek hakkını haiz olacaktır. Bu istikrazlara, mümkün olduğu kadar 53 üncü maddede tasrih edildiği veçhile boğazlardan geçecek olan sefainden istifa olunacak rüzum karşılık gösterilecektir.

Madde 46 — İstanbul Sihiye Meclis-i Âlisi ve bu meclisin taht-ı idaresinde bulunan Osmanlı Sıhhiye İdaresi tarafından akdemce ifa olunan vazaifle Karadeniz Boğazındaki sefain-i tahlisiye idare-i milliyesi tarafından ifa kılınan vazaif otuz dokuzuncu maddede tayin edilen hudut dahilinde komisyonun taht-ı murakabasinda ve kendisi tarafından tayin edilecek tarzda ifa olunacaktır.

Komisyon emrazın önünü almak ve emraza karşı mücadele etmek üzere Cemiyet-i Akvam Meclisi tarafından kabul edilen herhangi bir siyaset-i müşterekenin hayyiz-i fiile îsali emrinde teşrik-i mesai eyleyecektir.

Madde 47 — Elyevm fenerlere, havuzlara, rıhtımlara ve bunlara mümasil teşebbüsata müteallik imtiyazatı haiz bulunan eşhası ve şirketlerin hukuku, komisyona bahşedilen murakabeye ait salâhiyet-i umumiyesi mahfuz kalmak şartile muhafaza edilecektir. Maamafih komisyon menafi-i umumiyece lüzumlu adettiği takdirde» muahedenin 311 inci maddesinde dokuzuncu kısım (ahkâm-ı iktisadiye) işbu tasrih edilen şeraite tevfikan mezkûr hukuku iştirâ veya tadil eylemekte veyahut yeni bir imtiyaz deruhte etmekte muhtardır.

Madde 48 — Komisyon işbu faslın kendisine tevdi ettiği vazaifin ifasını teshil zımında lüzum görülecek heyet-i zabita-i mahsusa teşkil etmek salâhiyetini haiz olacaktır. Bu heyet-i zabita Limni, İmroz, Semendirek, Bozcaada ve Midilli adaları müstesna olmak üzere mümkün mertebe, 178 inci maddede beşinci kısım (ahkâm-ı askeriye, bahriye ve havaie) tasrih edilen boğazlar ve adalar mıntakası ahali-i mahalliyesinden teşkil olunacak ve komisyon tarafından tayin edilecek ecnebi polisi zabitanının kumandası tahtına verilecektir.

Madde 49 — Marmara denizindeki adalar da dahil olduğu halde boğazlar mıntakasımın Osmanlı kalan kısmından 136 inci maddede zikredilen Osmanlı Adliye teşkilâtı hakkındaki islahatın mevki-i meriyete vaz'ına intizaren kapitülâsyonlardan müstefit olan devletler tebeasından komisyonun vaz'ettiği ahkâm ve nizamata hilâfında hareket edenler düvel-i mezkûre konsoloshaneleri mahakimine sevkolunacaklardır. Düvel-i müttefika kendi konsoloshaneleri mahakimi ile memurinine bu bapta salâhiyet itası emrinde itilâf hasıl eylemişlerdir. Ahkâm ve nizamata-ı mezkûre hilâfında hareket eden tebea-i Osmaniye veyahut kapitülâsyonlardan müstefit olmayan devletler tebeası salâhiyettar Osmanlı devair-i adliyesine sevkedileceklerdir. Mıntaka-i mezkûrenin Yunan hâkimiyetine vaz'olunan kısmında salifüzzikir nizamata muhalif harekât mürtekipleri salâhiyettar Yunan devair-i adliyesine sevkedileceklerdir.

Madde 50 — Komisyonun hudud-ı salâhiyeti dahilinde denizde veya karada ika edilmiş cinayet, cünha veya kabahattan naşi hudud-ı mezkûre dahilinde bulunan her hangi bir sefine-i ticariyenin süvari ve taifeleri karada tevkif edilecek olurlarsa komisyonun zabıtası marifetiyle salâhiyettar devair-i adliyeye sevk olunacaklar ve maznununaleyh komisyon zabıtasından gayri bir kimse tarafından tevkif edilmiş ise bilateahhür bu komisyon zabıtasına teslim olunacaktır.

Madde 51 — • Komisyon deruhte ettiđi vazaifi ifa için hizmetine elzem addedeceđi zabitan ve madun memurin tayin edecektir.

Madde 52 — Komisyon kendi kazası dahilinde seyr-i sefaine müteallik bilcümle mevadda 37 inci maddede tasrih edilen bilcümle sefain hakkında tamamen müsavi surette muamele edilecektir.

Madde 53 — 47 inci madde ahkâmı mahfuz kalmak üzere komisyonun daire-i kazası dahilinde sefainden veya bu sefain hamulelerinden gerek Hükûmet-i Osmaniye tarafından doğrudan doğruya ve gerek beynelmilel müessesat veya hususî şirketler taraflarından istifa edilmekte bulunan rüsum veya tekâlif-i saire müstenidünileyhi olan ve elyevm mevcut bulunan hukuk, komisyonuna devrolunacaktır. Komisyon bu rüsum ve sefain-i saireyi inşaat masarifine ve seyr-i sefaine edilen hizmete tekabül etmek ve komisyonun masarif-i umumiye-i idarisile bu fasla mülhak zeylin üçüncü fıkrasında musarrah maaşata kifayet eylemek için mutedil bir tarife tayin edecektir.

Komisyon münhasıran berveç-i bâlâ makasıdı temin etmek üzere evvel beevvel Cemiyet-i Akvamın inzımmam-ı muvafakatiyle elyevm mevcut olan rüsum ve tekâliften başka rüsum ve tekâlif vaz ve bunların mikdarını tayin edebilecektir.

Madde 54 — Bilcümle sefainden komisyon tarafından tarhedilen kâffe-i rüsum ve tekâlif hiç bir fark gözetilmeksizin ve bir müsavat-ı tamme esası üzerine menşe, mevrıd ve hareket limanları, sancakları veya sahiplerinin tabiiyet ve san'atı ne olur ise olsun istifa edilecektir. İşbu ahkâm komisyonun bu fasılda tasrih edilen rüsumu tayin etmek hakkına hâlel iras etmez.

Madde 55 — Osmanlı Hükümetiyle Yunan hükümeti, her biri kendine müteallik hususatta komisyonun kendisine tevdi olunan vazaifi müfit bir surette ifa edebilmesi için lüzum göreceđi bilcümle arazi ve mebaniyi iştira eylesmesini teshil etmeđi taahhüt eder.

Madde 56 — 39 uncu maddede tasrih edilen sulardan transit suretile mürur edecek olan sefain-i harbiye bilcümle hususatta seyr-i sefain kavaidile icabat-ı sıhiyeye riayeti teminen komisyon tarafından isdar olunan nizamata tevfiği hareket eyleyeceklerdir.

Madde 57 —

I. Muhariplerin süfün-i harbiyesi boğazlardan mürur etmek ve yanaşabilecekleri en yakın bir limana vasil olmak için ancak elzem ve zarurî olan mikdarda erzak tedarik edebilirler. Sefain-i mezkûre komisyonun murakabesine tabi sularda erzakını veya malzeme-i harbiyesini, teslihatını ikmal ve tezyit ve mürettebatlarını ikmal edemezler. Bu sefaince yalnız seyr ve sefere salih bir hale getirilebilecek elzem ve zarurî olan tamirat icra edilebilir ve sefain hiç bir veçhile kıymet-i harbiyelerini arttıramazlar. İcap eden tamiratın neden ibaret olduđu komisyon tarafından tayin edilecek ve bu tamirat müddet-i kalile-i mümkinine zarfında icra olunacaktır.

II. Muhariplere ait sefain-i harbiyenin komisyonun murakabesine tabi bulunan sulardan transit suretile müruru en kısa bir müddet zarfında icra edilecek ve icabat-ı hizmetten tevellüt edebilecek tevekkuftan maada teahhür vukubulmayacaktır.

III. Sefain-i harbiyenin tevakkufu kaza vukuu müstesna olmak üzere komisyonun murakabesine tabi bulunan limanlarda yirmi dört saati tecavüz etmeyecektir. Sefain-i mezkûre bu gibi ahvalde en kısa bir zamanda hareket mecbur bulunacaklardır. Muharip bir sefine-i harbiyenin komisyonun murakabesine tabi sulardan hurucile diđer muhasım tarafa ait bir geminin hareketi sırasında asgarî olarak daima yirmi dört saatlik bir müddet mürur edecektir.

IV. Vakt-ı harpte komisyonun murakabesine tabi bulunan sulara müteallik ve bilhassa hükûmet-i Osmaniye düşmanlarına mahsus mühimmat-ı harbiye ve kaçak eşyanın müruruna veya mezkûre sularda arzık tedarikine veya tamirata mütedair bilcümle nizamata Cemiyet-i Akvam tarafından tayin edilecektir.

Madde 58 — Muhariplere ait ganaim her veçhile muhariplerin sefain-i harbiyeleri hakkında tatbik edilen şeraite tabi bulunacaktır.

Madde 59 — hiç bir muharip komisyonun murakabesine tabi bulunan sularda kuva-yı askeriye, mühimmat ve malzeme-i harbiye irkâp veya ihraç edemez. Şu kadar ki mürura mâni bir kaza

vukuu müstesna olup bu takdirde transit muamelesinin ikmaline sürat-i mümkün ile devam olunacaktır.

Madde 60 — 57, 58, 59 uncu maddeler ahkâmından hiçbirisi Cemiyet-i Akvam tarafından müttahaz bir karara tevfikan hareket eden bir veya bir kaç muhasımın harekâtını tahdit edecek mahiyette tefsir olunamayacaktır.

Madde 61 — Bu faslın ahkâmiyle İstanbul ve Haydarpaşa'ya dair olan 335 ilâ 344 üncü maddelerde onbirinci kısım (limanlar turuk-i nehriye ve hadidiye) münderiç ahkâmın tefsir ve tatbiki hakkında devletler arasında zuhur edecek bilcümle ihtilâfat komisyonuna havale olunacaktır. Komisyonun kararı bir devlet tarafından kabul edilmediği takdirde mesele alâkadar olan herhangi bir devletin talebi üzerine Cemiyet-i Akvam tarafından tayin edilen şekilde hal olunacak ve o zamana kadar komisyonun kararı mevki-i tatbik ve icraya vaz olunacaktır.

Zeyil

-- 1 -- Boğazlar komisyonunun riyaseti iki reye sahip komisyon âzası tarafından iki sene müddetle ve sıra ile ifa edilecektir. Komisyon mukarreratını ekseriyet-i ârâ ile ittihaz edecek ve reisin reyî haiz-i tefevvuk olacaktır.

Her gûna istinkâf, münakaşa edilen teklife muhalif rey gibi telâkki olunacaktır. Komiserlerden her biri isbat-ı vücut edemeyeceği zaman kendisini bir murahhasla temsil ettirmek hakkına maliktir.

— 2 — Komisyon azasının maaşı kendilerini tayin eden hükümet tarafından tesviye edilecek ve bu maaş, komisyonda temsil edilen hükümetler tarafından müttefikan kabul olunup vakit vakit tekrar gözden geçirilecek olan erkam nazar-ı itibare abnmak suretiyle bir tarz-ı adlilânade tayin edilecektir.

— 3 — 48 inci maddede musarrah polis zabitanı maaşı ile 51 inci madde mucibince tayin edilecek olan sair zabitan veya memurinin ve yine mezkûr 48 inci maddede zikir edilen mahallî polis efradının maaşatı seyr-i sefaine mevzu rüsum ve tekâliften tahassül edecek mebalighden tesviye olunacaktır. Komisyon kendisinin tayin edeceği zabitan ve memurininin şerait-i istihdamına müteallik nizamnameleri ihzar edecektir:

— 4 — Komisyon işbu fasıl ve zeyl ahkâmına tevfikan vazaifini ifa edebilmek için ihtiyaç görülecek sefinelere malik olacaktır.

— 5 — Komisyon işbu fasıl ve zeyl ahkâmının kendisine tahmil ettiği bilcümle vazaifi tayin edilen hudut dahilinde ifa edebilmek için lâzım gelen nizamnameleri ihzar ve neşir ve tatbik etmek salâhiyetini haiz olacaktır. Bu salâhiyet elyevm mevcut olan nizamnameleri icabı takdirinde tadil veya ilga etmek hakkını şamil bulunacaktır.

— 6 — Komisyon taht-ı murakabesine vaz edilen bilcümle hasılat ve bilcümle masarifin hesabı ne suretle tutulacağına ve bu hesabın suret-i tetkikine ve bu bapta malûmat-ı mükemmele ve sahihayı havi senelik bir rapor neşrine dair nizamata ihzar edecektir.

BURAYA DİKKAT ETMEKTE FAYDA VARDIR MADDE 62 -64

Üçüncü Kısım Kürdistan

Madde 62 — Fırat'ın şarkında, müstakbelde tayin edilecek olan Ermenistan hudud-ı cenubiyesinin cenubunda ve 27 inci maddenin ikinci kısmının ikinci ve üçüncü fıkralarının tasvirine tevfikan taayyün ve Türkiye'yi Suriye ve Elcezire'den tefrik eden hat-tı hududun şimalinde kâin kürt unsurunun adeden faik bulunduğu havalinin muhtariyet-i mahalliyesi işbu muahedenamenin mevki-i meriyete vaz'ından itibaren altı ay zarfında istanbul'da inikat edip İngiltere, Fransa ve İtalya devletlerinden her birinin bir murahhasından teşekkül edecek olan bir komisyon tarafından ihzar edilecektir. Bazı mesail hakkında ittihad-ı tam hasil olmadığı takdirde bu mesail komisyon âzası taraflarından mensup oldukları hükümetlere havale olunacaktır. Bu

plân Süryani-Gildaniler ile havali-i mezkûre içerilerinde bulunan sair ırkî veya dinî ekaliyetlerin himayesine dair taahhüdat-ı katiyeyi şamil bulunacak ve bu maksadla İngiltere, Fransız, İtalyan, İran ve Kürt mümessillerinden müteşekkil bir komisyon mahallerinde icra-yı tetkikat ederek işbu muahede mucibince Türkiye'yi İran'dan ayıran hudut hattında icap ederse ne gibi tashihat icrası lâzım geldiğini taht-ı karara alacaktır.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://tarihteunutulanlar.blogspot.com>

Da eklendi: 28-03-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 327****Sevr Antlaşması**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230212092859466159>

Sevr Antlaşması

Tür Barış antlaşması

İmzalanma 10 Ağustos 1920

Yer Sevr

Bitiş 24 Temmuz 1923

Korunma yeri Fransa

Sevr Antlaşması (Fransızca: Le Traité de Sèvres), I. Dünya Savaşı sonrasında İtilâf Devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu hükûmeti arasında 10 Ağustos 1920'de Fransa'nın başkenti Paris'in 3 km batısındaki Sevr (Sèvres) banliyösünde bulunan Seramik Müzesi'nde (Musée National de Céramique) imzalanmış antlaşmadır. Antlaşma imzalandığı dönemde devam eden Türk Kurtuluş Savaşı'nın sonucunda Türklerin galibiyetiyle, bu antlaşma yerine 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanıp uygulamaya konulduğundan Sevr Antlaşması geçerliliğini kaybetmiştir. Sevr Antlaşması 433 maddeden oluşmaktaydı.

Tarihçesi

1915 yılının başında Britanya ile Fransa'nın Çanakkale'ye saldırmaları müttefik olmalarına rağmen Rusya'da kaygı uyandırdı. Bu yüzden Rusya, Çanakkale Savaşı'nın sürdüğü Mart 1915'te harekete geçerek, İstanbul ve Boğazlar üzerindeki isteklerini müzâkare etmek üzere Britanya ve Fransa ile masaya oturdu.[2] Paris'te Rusya'nın talebi dehşetle karşılandı. İstanbul'a sahip olmanın Rusya'nın Akdeniz'de Fransa'nın rakibi olmasına neden olacağından korkan Fransız hükûmeti, muğlak iyi niyet ifadeleriyle Rusları oyalamaya çalıştı. Dönemin İngiliz Dışişleri Bakanı Edward Grey, Fransız pozisyonunun altını çizdi. Bununla birlikte Grey, Rusya'nın İngilizlerin Çanakkale Boğazı'ndaki niyetlerine dair şüphelerini yatıştırmak için harekete geçti. Rusya'yı İstanbul ve Boğazlar'ın dışında tutmak her zaman İngiliz politikası olmuştu. Fransız ve İngiliz ordularının Almanya tarafından bu kadar baskı altına alındığı ve Rus Ordularının onları kurtarmak için duyulmamış fedakarlıklar yaptığı bir dönemde liberal İngiliz liderleri Grey ve Asquith, Rusya'nın talep ettiği tavizi vermeye hazırlandı. Aksi halde bu durum, asıl hedefi daima İstanbul olan Rusya'nın, Grey'in sözleriyle; savaştaki tüm kalbinin sarsılması anlamına gelebilirdi.

Üçlü İtilaf arasında imzalanan gizli antlaşma olan "Boğazlar Antlaşması gereği Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olan İstanbul da dahil olmak üzere İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nın Rusya'ya bırakılması öngörüldü. Anlaşma gizli tutulacaktı, çünkü Grey, şartları açıklanırsa İngiliz egemenliğindeki Hindistan Müslümanlarının görüşü üzerindeki etkisinden endişe duyuyordu. İngiltere'nin dünyada kalan son bağımsız Müslüman güç olan Türkiye'nin yok edilmesinde bir taraf olarak görülmesinden korkuyordu.

Çanakkale harekâtının en temel ve en nihâi amacı Boğazlar yolunu açarak Balkan devletlerine - özellikle Romanya, Sırbistan ve belki Yunanistan'a- verilecek destek ile, Avusturya'yı çembere almak ve savaşı kısa sürede bitirmektir. Ancak Yunan kralının teklifi reddetmesi ve Ekim ayından sonra Bulgaristan'ın da İttifak Devletleri cephesine katılması sonrası ise Gelibolu'daki birliklerin bir kısmı Filistin cephesine, bir kısmı Selânik cephesine gönderilerek Çanakkale harekâtı kaldırıldı.

Boğazlar Antlaşması

Boğazlar Antlaşması imzalandıktan sonra Müttefik Devletler, İtalya'yı İttifak Devletleri cephesinden ayırmak için 26 Nisan 1915'te gizli bir antlaşma olan Londra Paktı'nı imzaladılar. Antlaşmaya göre İtalya, 1 ay içerisinde İttifak cephesinden ayrılacak ve Müttefik cepheye katılacaktı. Fakat 3 Mayıs 1915'te İttifak cephesinden ayrılan İtalya, Almanya yerine sadece Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na karşı savaş ilan etmekle yetindi. Bu antlaşma, İtalya'ya Adriyatik Denizi kıyıları boyunca bölgeyi (Dalmaçya, Hırvatistan ve Arnavutluk), 12 Adaları, Trablusgarp'taki tüm Osmanlı hak ve ayrıcalıklarının devredilmesini ve Afrika'daki bazı Alman kolonilerini vadediyordu. Ayrıca eğer Osmanlı bölünürse Antalya bölgesinden de İtalyanlara toprak verilmesini öngörüyordu.

Londra Paktı

Geleneksel İngiliz politikası, her zaman, Rusya'nın Akdeniz'e inmesini engellemek için Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünü korumaktan yana olmuştur. İngiltere'de Asquith hükümetinin Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasını planlama hamlesi, Rusya'nın İstanbul'u talep etmesinden kaynaklandı. Başbakan Asquith, Boğazlar Antlaşması imzalandıktan sonra, savaş sonrası Osmanlı topraklarında uygulanacak politikaları belirlemek amacıyla 8 Nisan 1915 tarihinde Sir Maurice de Bunsen başkanlığında De Bunsen Komitesini kurdu.

Komite: Emperyal çıkarların korunması için rapor: Asyatik Türkiye ismiyle 30 Haziran 1915 tarihinde raporunu yayımladı.

De Bunsen Raporu dört olası çözümü şu şekilde sıraladı:

Osmanlı Devleti'nin bölünmesi ve Anadolu'da küçük bir devlet olarak bırakılması,
Osmanlı Devleti'ni, büyük devletlerin politik ve ticari nüfuz bölgelerine ayırmak şeklinde bir taksimat,
Osmanlı Devleti'ni olduğu gibi muhafaza etmek
Merkezi otoriteden yoksun, federal bir Osmanlı devleti kurmak ve ülkeyi beş vilayete ayırmak.

Anadolu

Suriye

Irak

Filistin

Ermenistan

İngiliz çıkarları gereği en kolay ve doğru tercihin dördüncü seçenek olan, Osmanlı'yı birbirinden ayrı 5 vilayete bölme fikri olacağı belirtildi.

De Bunsen Komitesi

Daha sonra bu doğrultuda 16 Mayıs 1916 tarihinde Britanya ve Fransa arasında yapılan ve aynı yılın Ekim ayında Rusya tarafından onaylanan, Osmanlı Devleti'nin Orta Doğu'daki topraklarının paylaşılmasını öngören diğer gizli antlaşma olan Sykes-Picot Anlaşması imzalanmıştır.

1916 Sykes-Picot-Sazanov projesine göre Orta Doğu topraklarının paylaşımı. İtalyan bölgesi (Yeşil), Fransız bölgesi (Mavi), İngiliz bölgesi (Pembe), Rus bölgesi (Sarı)

Ayrıca bakınız: Sykes-Picot Anlaşması

Müttefik devletler planlanan toprak paylaşımını İtalyanlara bildirmişler ve İtalya da bunu 19 Nisan 1917 kabul ederek Saint-Jean-de-Maurienne Anlaşması ile onaylamıştır. İngilizlerin şartı gereği bu antlaşma Rusların onayına bağlanmıştır.

Saint-Jean-de-Maurienne Anlaşması

Ancak Rusya'da 1917 Ekim Devrimi ile yönetim Bolşevikler tarafından devrildiği için antlaşma hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir. Ayrıca Yunanistan'da Alman yanlısı ve Alman kralının damadı olan I. Konstantin'i İngilizlerin devirmesi ve Elefterios Venizelos'un yönetime gelmesiyle Haziran 1917'de Yunanistan, Müttefik devletler lehine I. Dünya savaşına katılmıştır.[

Aynı şekilde 8 Ocak 1918'de ABD başkanı Woodrow Wilson'ın açıkladığı ilkeler gereği galip devletlerin mağlup devletlerden toprak talep etmemesi kararlaştırılmış ve bu ilkeler Sykes-Picot projesini uygulanamaz kılmıştır. Wilson ilkeleri doğrultusunda, bu projenin yerine Türkiye'nin parçalanmaması ve Suriye ile Irak boyunca ise manda yönetimi kurulması planlanmıştır. Yine Fransa için acil asker ihtiyacını karşılamak üzere imparatorluğunun 4'te 1 nüfusu müslüman olan İngilizler, Ocak 1918'de insanları ikna etmek için, Orta Doğu ve Hindistan'daki sömürgelerinde, galip gelmeleri durumunda Türklerin toprak bütünlüğüne dokunulmayacağını ve Türklerin ve Halife'nin İstanbul'dan çıkartılmayacaklarını taahhüt etmişler ve bu şekilde 1.160.000 asker temin etmişlerdir.

Savaştan sonra İngilizlerin yanında savaşa giren Yunanlar; İzmir'de Yunan nüfusun çoğunlukta olduğunu iddia ederek Wilson prensipleri gereği bölgenin Yunanistan'a meşru ölçüde ilhâkını talep etmiştir. Paris barış konferansındaki gelişmeler tarihi Akdeniz hakimiyet ideline sahip olan İtalyanları kızdırmış ve Mart 1919'da Ortodoks Yunan patriğinin Antalya'nın Ortodoks Yunanistan'a ilhakını talep etmesiyle Katolik İtalyanlar, Yunanistan'ın Batı Anadolu boyunca genişlemesini engellemek için hızlı davranıp Antalya'ya asker çıkarmışlardır. Aynı zamanda Türklerle iyi ilişkiler kurup ticari ayrıcalıklar elde etmek peşinde olan İtalyanlar, bu şekilde 1912'ye kadar Osmanlı'ya bağlı olan Trablusgarp'taki İtalyan aleyhtarlığını engellemeyi, Yunanistan'ı Anadolu'da yıpratıp Balkanlardaki nüfuzunu azaltmayı ve İngiliz güdümündeki Yunanistan'a karşı bir Türk direnişi örgütlemeyi hedeflemişlerdir. İtalya'nın Anadolu'ya gelmesi doğrudan işgal faaliyeti amaçlı değildir. İtalya'nın toprak talepleri daha çok Adriyatik kıyısı boyunca Hırvatistan (Fiume) ve Arnavutluk üzerindedir. İtalyanlar, aslında Anadolu'da bir toprak istekleri olmasına rağmen, diğer devletlerin, özellikle de ABD'nin buna izin vermeyeceğinin farkındadırlar. İtalyanlar ya herkesin Anadolu'dan pay almasını ya da hiç kimsenin almamasını istemişlerdir. Öte yandan Anadolu işgâli İtalya için aynı zamanda bir pazarlık kozudur. İtalyanlara göre diğer devletler, zaten İtalya'nın buradan çıkmasını isteyeceklerdi. İtalyanlar da buna karşılık Arnavutluk'un kendilerine verilmesini şart koşacaklardı.

İtalyanların karşı çıkmasına rağmen Lloyd George, ABD Başkanı Woodrow Wilson'ı ikna ederek İzmir'e Yunan askerlerin çıkmasını sağlamıştır. Aynı dönemde Fransızlar, Suriye ve Filistin boyunca toprakların Fransız mandası altında Suriye'ye bırakılmasını talep etmişler ve İngilizlerden bölgeyi boşaltmalarını istemişlerdir. İngiltere ise Fransız mandası yerine bağımsız bir Suriye talep edince İngiliz-Fransız bölünmesi ortaya çıkmış ve Fransa, Suriye-Kilikya boyunca karşılaştığı direniş ve aleyhtarlık faaliyetlerinin arkasında İngiliz casus propagandaları olduğunu düşünmüştür.

Sevr Antlaşması haritası

Yunan işgalinin haksız olduğunu savunan ve İzmir'in işgal edilmemesi gerektiğini belirten İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon ise Nisan 1919'a kadar antlaşmanın asla geciktirilmemesi gerektiğini savunduğu halde, Başbakan Lloyd George'un izin verdiği 15 Mayıs İzmir işgaline İngiliz hükûmetindeki tepkiler ve artan muhalefet üzerine yapılan 19 Mayıs 1919'daki kabine toplantısında Anadolu'da bir Amerikan mandası fikrini savunarak Türkiye'nin bölünmesini engellemeye çalışmış ve kendisi antlaşmanın 6 ay gecikmesine sebep olmuştur. Bu 6 aylık gecikme bir Türk direnişi oluşması için harika bir fırsata dönüşürken, Yunanistan'ın ise ekonomik ve askeri harcamalar nedeniyle tamamen aleyhine bir gelişmedir. 27 Haziran 1919'da Paris Konferans heyeti, Curzon'un önerisi üzerine, Amerika Birleşik Devletleri hükûmeti Türkiye'nin herhangi bir bölgesi için manda alıp almayacağına karar verene kadar, Türkiye ile Barış Antlaşması'nın askıya alınmasına karar vermiştir.

1919 yılı sonuna doğru ABD, hazırlanan raporlar sonrası bu talebi değerlendirmemiş, ABD

başkanı Woodrow Wilson sadece Türk-Ermeni sınırı için hakemlik yapmakla yetinmiş, böylece Boğazlar için uluslararası bir komite kurulması istenmiştir. ABD'nin tutumunu göstermesi ile, Aralık 1919'daki ikili görüşmelerde İngilizler ve Fransızlar, Anadolu'da homojen bir Türkiye kurulmasını sağlamak için Türkiye'de parçalanmaya ve bireysel nüfuz alanlarına karşı prensipte anlaşmışlar ve İtalya'nın Anadolu'yu boşaltması gerektiğini kararlaştırmışlardır. Fakat İtalya, Şubat 1920'deki Londra Konferansı'nda Anadolu'yu boşaltmak için, İngilizlerin ve Fransızların kendisine Suriye ve Irak mandaları karşılığı tazminat vermelerini istemiştir. İngilizler ve Fransızlar, geri adım atarak 1915 Londra Paketi'nde İtalyanlara bırakılması öngörülen fakat Sevr'de verilmeyen Güneybatı Anadolu'ya kendi şirketlerini sokmayacaklarını ve bölgede sadece İtalyan şirketlerinin faaliyet yürüteceğini İtalyanlara garanti ederek Türkiye'deki tüm İtalyan askerlerinin çekilmesini ve işgalin sonlandırılmasını talep etmişlerdir. Böylece Nisan 1920'deki San Remo Konferansı'nda taslağı hazırlanan Sevr Antlaşması'nda; Türkiye'nin - İstanbul Türklere bırakılmak koşuluyla- Asya merkezli bağımsız bir devlet olması, Boğazlar komisyonunun kurulması, kapitülasyonların devam etmesi, İstanbul hariç Doğu Trakya'nın Yunanistan'a verilmesi, İzmir'in Türkiye'ye bırakılması fakat 5 yıl süreyle egemenlik haklarının Yunanistan'ın atadığı bir vali tarafından yönetilmesi ve bu sürenin sonunda plebisit yapılması, Doğu Anadolu'da ise ABD başkanı Wilson'ın hakem olarak çizeceği sınırlar ile Türk hükümeti tarafından bağımsız bir Ermenistan'ın tanınması kararlaştırılmıştır.

10 Ağustos 1920'de imzalanan ve 433 maddeden müteşekkil olan Sevr antlaşmasında İtalya ve Fransa lehine herhangi bir nüfuz alanı bulunmamaktadır. Nüfuz alanları, İtalya'nın Anadolu'yu boşaltmasını temin için, İngilizler-İtalyanlar-Fransızlar arasında imzalanan farklı bir 3'lü antlaşma ile tanımlanmış olup Güneybatı Anadolu'da sadece İtalyan şirketlerinin bulunacağına; Fransız veya İngiliz şirketlerinin faaliyet yürütmeyeceğine yönelik bir belgedir. Aynı şekilde, Kilikya bölgesinde de yalnızca Fransız şirketleri faaliyet göstereceklerdir. Yine bu 3'lü antlaşmaya göre İtalya ve Fransa, Anadolu'daki ve etki alanlarındaki tüm askerlerini çekeceklerini, böylece işgalleri sonlandıracaklarını taahhüt etmişlerdir.

Yunanistan'dan başka hiçbir ülkenin onaylamadığı Sevr'den, sadece 3 ay sonra yeni Yunan kralı Aleksandros'un, bir maymun ısırığı ile ölmesi sonucu yapılan Yunanistan seçimlerinde İngiliz yanlısı Elefterios Venizelos'un devrilmesi ve sürgündeki Alman yanlısı kral I. Konstantin'in geri dönmesiyle ölü bir mektup olarak kalmıştır. İngiltere ve Fransa eski düşmanları olan kralın dönüşüyle Yunanistan'a ayrılan 850.000.000 altın Frank tutarındaki krediyi kesmişlerdir. Dahası İtalya ve Fransa, I. dünya savaşındaki düşmanca tutumları olan kralın dönüşünü bahane ederek derhal Sevr'in gözden geçirilmesini istemişler, açık şekilde 21 Şubat 1921'de başlayan Londra Konferansı'nda da Yunanistan'ın İzmir'den ve Doğu Trakya'dan çekilmesini talep etmişler ve Yunanistan'a karşı Türkleri desteklemişlerdir. İngiltere ise bu ani değişiklik üzerine daha çok tarafsız görünmeye çalışmıştır. İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon ise, İngiltere'nin herhangi bir sorumluluk almayacağı şekilde Yunanistan'ın mağlup olmasını sağlayacak bir politika tâkip etmeleri gerektiğini söylemiştir.

Diğer taraftan, 7 Kasım 1920'de Türk ordusunun Gümrü'ye girmesi üzerine yenilen Ermeniler barış istemiş, ABD başkanı Woodrow Wilson, Sevr antlaşması gereği hakem sıfatı ile Ermeni sınırını Ermeniler yenildikten 15 gün sonra 22 Kasım 1920'de çizmiş ve bundan sadece 10 gün sonra 2 Aralık 1920'de Ermeniler Gümrü Antlaşması ile Batum, Sarıkamış, Kars, Ağrı, Erzurum, Artvin, Oltu ve çevresini Türkiye'ye bırakmışlardır. Türk ordusuna ve Sovyet Rus ordusuna karşı iki ateş arasında kalan Ermenilerin yenilmesi ve kafkaslardaki Türk-Rus ortak operasyonu sonucu; Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan Rusya'nın egemenliğine girmiş ve bölge sovyetleştirilmiştir. Sonrasında ise İtalya, Fransa ve Rusya'nın desteğiyle Türk ordusu, yalnız

kalan ve tüm müttefiklerini kaybeden Yunanları mağlup etmiş ve Lozan antlaşması imzalanmıştır.

Hazırlık süreci

Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası yaşananlar

I. Dünya Savaşı sonrasında Müttefik Devletler ile Avusturya arasında Saint-Germain Antlaşması, Macaristan arasında Trianon Antlaşması ve Bulgaristan arasında Neuilly Antlaşması imzalanmasına rağmen Osmanlı Devleti ile 1919 Mayıs'ında hâlâ bir barış antlaşması imzalanmamış ve görüşmeler 1919 yılı sonuna kadar ertelenmişti. Bunun nedeni bölgede Amerikan mandasını teklif eden İngilizlerdi. Dolayısıyla Woodrow Wilson'un cevabı bekleniyordu.

Öte yandan, İtalya'nın ve ABD'nin muhâlefetine rağmen, İngilizlerin ve Fransızların onayıyla, Müttefik Devletler Yüksek Konseyi'nin 6 Mayıs'ta aldığı karar uyarınca 15 Mayıs'ta İzmir Yunanlar tarafından işgal edildi. Bu olay tüm Türkiye'de güçlü bir ulusal tepkiye yol açtı. 4 Eylül'de toplanan Sivas Kongresi'nden sonra İstanbul'daki Osmanlı hükûmeti, ülke üzerindeki idari ve askeri denetimini kaybetti. Sivas ve daha sonra Ankara'da, Mustafa Kemal Paşa yönetiminde bir ulusal direniş hükûmeti kuruldu. Anadolu hükûmeti, olumsuz şartlarda bir barış antlaşmasını kabul etmeyeceğini bildirdi ve direniş hazırlıklarına girişti.

Hazırlık konferansları

Sevr Antlaşması'nı imzalamak üzere Paris Barış Konferansı'na giden Osmanlı heyetinin İtilaf Devletleri'ne ait bir savaş gemisinin güvertesinde çekilmiş fotoğrafı. Fotoğrafta fes giyen Damat Ferit Paşa'nın yanında Şura-yı Devlet Reisi Rıza Tevfik, solunda Maarif Nazırı Bağdatlı Mehmed Hâdî Paşa ve Bern Sefiri Reşat Halis Bey yer alıyor.

ABD'nin, kendisine yapılan bölgenin mandasının üstlenilmesi teklifini reddetmesiyle, 1920 şubat ayında Londra Konferansı'nda görüşmeler yeniden başladı. Daha sonra Müttefik Devletler, 18 Nisan 1920'de San Remo Konferansı'nda Osmanlı İmparatorluğu'na uygulanacak barış antlaşmasının şartlarını hazırladılar. 22 Nisan'da Osmanlı hükûmetini Paris'te toplanacak barış konferansına davet ettiler. Padişah, eski sadrazam Ahmet Tevfik Paşa'nın başkanlığında bir heyeti Paris'e gönderdi. Ertesi günü Ankara'da toplanan Büyük Millet Meclisi, 30 Nisan günü taraf devletlerin dışişleri bakanlıklarına gönderdiği bir yazıyla İstanbul'dan ayrı bir hükûmetin kurulduğunu bildirdi.

Paris'te barış şartlarını öğrenen Ahmet Tevfik Paşa, İstanbul'a gönderdiği telgrafta barış şartlarının devlet mefhumu ile kabil-i telif olmadığını (devlet kavramı ile bağdaşmadığını) bildirerek görüşmelerden çekildi. Bunun üzerine 21 Haziran'da İtilaf Devletleri Türk milletinin direnişini kırmak için, İzmir'de bulunan Yunan kuvvetlerini Anadolu içlerine sürmeye karar verdi. Balıkesir, Bursa, Uşak ve Trakya kısa sürede Yunan ordusu tarafından işgal edildi.

Saltanat Şurası

Ege'deki işgaller üzerine 22 Temmuz'da İstanbul'da toplanan Saltanat Şurası, Paris'e Sadrazam Damat Ferit Paşa başkanlığında ikinci bir heyet göndermeye karar verdi. Şura'da yaşananlar günümüzde hâlâ tartışılmaktadır. Nutuk'ta bu toplantıda Vahdettin'le ilgili "Sevr Muahedesi'ni bizzat ayağa kalkmak suretiyle kabul etmiştir." denilmektedir. Saray Başmabeyincisi Lütfi Simavi'ye göre ise Vahdettin açılış nutkunu okuduktan sonra başkanlığı Damat Ferit Paşa'ya bırakarak salonda durmamış, çıkıp gitmiştir. Son Sadrazam Tevfik Paşa'nın oğlu İsmail Hakkı Okday'ın anlatımı ise şöyledir:

"Nihayet Sevr'i kabul edenler ayağa kalsın denildi. Damat Ferid Paşa bu sırada Padişah'ın salonu terk etmesi için işaret verdi. Vahdettin dışarı çıktı, yandaki odaya geçti. Padişah ayağa kalkınca da salondakiler Hünkâr'a bir saygı eseri olarak ayağa kalktılar. Kendisini bu suretle selamladılar. Öyle ki, bu ayağa kalkışın Sevr'in kabulü anlamına mı geldiği, yoksa Padişah'a

hürmeten kıyam mı edilmiş olduğu açık olarak belirmedi. Hatta Ayan'dan Topçu Feriki Rıza Paşa, 'Biz Padişaha hürmeten ayağa kalktık, Sevr'i kabul ettiğimizden değil' diye haykırarak Damat Ferid'in oyununu açıkça protesto dahi etti."

Kimi tarihçiler bu olayı, şûrâda oy hakkı olmayan padişahın oylama yapılması çağrısı yapılınca dışarı çıkması, fakat Damat Ferit'in olayı oldubittiye getirmesi olarak yorumlamaktadır. Kimileri toplantının Sevr'i onaylatmak üzere taraflı bir tarzda yürütülmesini protesto mahiyetinde, belki de biraz öfkeli bir şekilde ayağa kalktığını ve çıkıp yan odaya geçmiş olduğunu iddia etmektedir. Kimi tarihçiler ise bunun, padişah ile Damat Ferit Paşa'nın antlaşmayı kabul ettirebilmek için birlikte hazırladıkları bir plan olduğunu iddia etmektedirler.

Antlaşmayı imzalayanlar

Antlaşma 10 Ağustos 1920 Salı günü Müttefik Devletler; Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Ermenistan, Belçika, Yunanistan, Hicaz Krallığı, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı, Çekoslovakya ile mağlup Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalandı. ABD Osmanlı İmparatorluğu ile savaşmadığı, SSCB ise henüz Milletler Cemiyeti üyesi olmadığı için imza atmadılar.

Osmanlı heyetinde şu isimler yer alıyordu: Sadrazam Damat Ferit Paşa, eski Maarif Nazırı (millî eğitim bakanı) Bağdatlı Mehmed Hâdî Paşa, eski Şura-yı Devlet (Danıştay) reisi Rıza Tevfik Bey ve Bern Sefiri Reşat Halis Bey.

Sonuçları

Antlaşmanın yürürlüğe girmesi için önce Meclis-i Mebûsan'ın antlaşmayı görüşüp kabul etmesi, sonra da imzalamak üzere Vahdettin'e göndermesi gerekiyordu. Fakat antlaşma imzalandığı tarihte Meclis-i Mebûsan kapalı (Mart 1920'de faaliyeti sonlandı ve Nisan 1920'de kapatıldı) olduğundan antlaşma mecliste görüşülemedi ve padişahın önüne gelmedi.

Ankara'daki Büyük Millet Meclisi antlaşmayı sert bir bildiri ile kınadı ve Antlaşmayı imzalayanlar ile Saltanat Şurası'nda olumlu oy kullananları 19 Ağustos 1920 tarihinde vatan haini ilan etti.

Antlaşmada imzası bulunan Heyet üyeleri 23 Nisan 1924 tarihinde TBMM tarafından 150'likliler listesine eklendi. 28 Mayıs 1927 tarihli yasayla ise yurttaşlıktan çıkarıldılar.

Taraflardan Yunanistan antlaşmayı tasdik edip yürürlüğe koymak istedi. Bazı çevreler antlaşmanın hiçbir zaman yürürlüğe giremediğini savunur. Fakat başka görüşlere göre antlaşmasının birçok hükümleri o tarihlerde uygulanmış ve 20. yüzyılın uluslararası siyasi kavgalarına yön vermiştir. Sevr Antlaşması'nın bazı maddelerine dayanarak Orta Doğu coğrafyası yeniden şekillendirildiyse, bu antlaşmanın bir süre için de olsa fiilen yürürlüğe girdiğinin kabul edilmesi gerekildiği savunulur.

Önemli maddeleri

1- Sınırlar (madde 27-36): Edirne ve Kırklareli dahil olmak üzere Trakya'nın büyük bölümü Yunanistan'a; Ceyhan, Antep, Urfa, Mardin ve Cizre kent merkezleri Suriye'ye (Fransız Mandası); Musul vilayeti en kuzeydeki kazası İmadiye dahil tamamen El Cezire'ye (Birleşik Krallık Mezopotamya Mandası, sonradan Irak) İstanbul Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalacak;

2- Boğazlar (madde 37-61): İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Marmara Denizi silahtan arındırılacak, savaş ve barış zamanında bütün devletlerin gemilerine açık olacak; Boğazlar'da deniz trafiği içinde Osmanlı İmparatorluğu'nun bulunmadığı on ülkeden oluşan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek; komisyon gerekli gördüğü zaman Müttefik Devletler'in donanmalarını yardıma çağırabilecek;

3- Kürt Bölgesi (madde 62-64): İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan bir komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecek;

4- İzmir (madde 65-83): Yaklaşık olarak bugünkü İzmir ili ile sınırlı alanda Osmanlı İmparatorluğu egemenlik haklarının kullanımını beş yıl süre ile Yunanistan'a bırakacak; bu sürenin sonunda bölgenin Osmanlı veya Yunanistan'a katılması için plebisit yapılacak;

5- Ermenistan (madde 88-93): Osmanlı, Ermenistan Cumhuriyeti'ni tanıyacak; Türk-Ermeni sınırını hakem sıfatıyla ABD Başkanı belirleyecek (ABD Başkanı Wilson 22 Kasım 1920'de verdiği kararlarla Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis illerini Ermenistan'a verdi.);

6- Arap ülkeleri ve Adalar (madde 94-122): Osmanlı savaşta veya daha önce kaybettiği Arap ülkeleri, Kıbrıs ve Ege Adaları üzerinde hiçbir hak iddia etmeyecek;

7- Azınlık Hakları (madde 140-151): Osmanlı din ve dil ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlarına eşit haklar verecek, tehcir edilen gayrimüslimlerin malları iade edilecek, azınlıklar her seviyede okul ve dini kurumlar kurmakta serbest olacak, Osmanlı'nın bu konulardaki uygulamaları gerekirse Müttefik Devletler tarafından denetlenecek;

8- Askeri Konular (madde 152-207): Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri kuvveti, 35.000'i jandarma, 15.000'i özel birlik, 700'ü padişahın yanındaki güvenlik birliği olmak üzere 50.700 kişiyle sınırlı olacak ve ağır silahları bulunmayacaktı. Türk donanması tasfiye edilecek, Marmara Bölgesi'nde askeri tesis bulunduramayacak, askerlik gönüllü ve paralı olacak, azınlıklar orduya katılabilecek, ordu ve jandarma Müttefik Kontrol Komisyonu tarafından denetlenecek;

9- Savaş Suçları (madde 226-230): Savaş döneminde katliam ve tehcir suçları işlemekle suçlananlar yargılanacak;

10- Borçlar ve Savaş Tazminatı (madde 231-260): Osmanlı İmparatorluğu'nun mali durumundan ötürü savaş tazminatı istenmeyecek, Türkiye'nin Almanya ve müttefiklerine olan borçları silinecek; ancak Türk maliyesi müttefiklerarası mali komisyonun denetimine alınacak;

11- Kapitülasyonlar (madde 260-268): Osmanlı'nın 1914'te tek taraflı olarak feshettiği kapitülasyonlar müttefik devletler vatandaşları lehine yeniden kurulacak;

12- Ticaret ve Özel Hukuk (madde 269-414): Türk hukuku ve idari düzeni hemen her alanda Müttefikler tarafından belirlenen kurallara uygun hale getirilecek; sivil deniz ve demiryolu trafiği Müttefik devletler arasında yapılan işbölümü çerçevesinde yönetilecek; iş ve işçi hakları düzenlenecek hükümlerini içeren bir antlaşmadır.

Ek antlaşma/üçlü antlaşma

Müttefik devletler (İngiltere, Fransa, İtalya) Türkiye'nin yeniden yapılandırılmasında ve kalkındırılması sırasında aralarında oluşabilecek uluslararası rekâbeti ve anlaşmazlıkları engellemek için kendi aralarında Sevr Antlaşması hâricinde, aynı gün, 10 Ağustos 1920'de üçlü bir ek antlaşma imzaladılar.

Müttefikler, 11 maddeden oluşan ve Anadolu'daki tüm İtalyan askerlerinin çıkarılması için imzalanan bu antlaşmaya göre Güney Anadolu'da İtalya, Kilikya'da ise Fransa çıkarlarını tanımak üzere bir mutâbakata vardılar. İtalyan bölgesinde herhangi bir İngiliz veya Fransız şirketi bulunmayacak, aynı şekilde Fransa bölgesinde de İngiliz ve İtalyan şirketleri faaliyet yürütmeyecekti. Çünkü antlaşmanın asıl amacı Müttefikler arası ekonomik çatışmaları önlemektir. Ülkenin geri kalanında ise herhangi bir firma faaliyet yürütebilecekti.

İlâveten kurulacak tüm uluslararası komisyonların oluşumunda kendi aralarında tam bir eşitlik ilkesini benimsediler. Ticâret ve denizcilikle ilgili tüm konularda ve özellikle transit, gümrük ve benzeri konularda da tam bir eşitlik olacaktı.

Yine bu mutâbakata göre, Fransız ve İtalyan Hükûmetleri, söz konusu Sevr Barış Anlaşması yürürlüğe girdiği takdirde, Anadolu'daki ve etki alanlarındaki askerlerini tamâmen çekmeyi taahhüt ettiler.

Bu 3'lü ek Anlaşma, Türkiye ile Sevr Barış Antlaşması'nın üç akit Devlet arasında yürürlüğe girmesiyle aynı zamanda yayımlanacak ve yürürlüğe girecekti.

Bu antlaşma, gizli bir antlaşma olmamasına rağmen kamuoyuna açıklanmamıştı ve Sevr antlaşması onaylanıp yürürlüğe girerse geçerli olacak ve yayımlanacaktı. Aksi halde geçerli olmayacaktı.

3'lü antlaşma imzalanmasının diğer sebebi gerek ABD başkanı Woodrow Wilson'ın gerek Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un Türkiye'de bölünmeye ve etki alanlarına karşı çıkmasıydı. Bu nedenle herhangi bir bölünme gerçekleşmeyecekti. Oluşacak uluslararası tepki nedeniyle de Sevr Antlaşması metnine bu yönde maddeler konulamazdı. Şayet konulmuş olsa dahi, Müttefikler, Türk hükûmetinin böyle bir antlaşmayı asla imzalamayacağını da farkındaydılar. Fakat Anadolu'daki Yunan varlığından rahatsız olan İtalya, Şubat 1920'deki Londra Konferansı'nda, Anadolu'yu boşaltmak için, İngilizlerin ve Fransızların Suriye ile Irak mandaları karşılığında kendisine tazminat vermelerini şart koştu. İngiltere ve Fransa bu talep nedeniyle geri adım atarak, Güneybatı Anadolu'ya (Sykes-Picot projesinde İtalya'ya verilmesi öngörülen fakat Sevr'de verilmeyen bölge) kendi şirketlerini sokmayacaklarını bu belge ile İtalyanlara garanti ettiler. Ve bu şekilde İtalyan askerinin Anadolu'yu tamamen boşaltmasını sağlamaya çalıştılar. Bu 3'lü antlaşmada Türk delegelerin veya dördüncü bir devletin imzası yoktur.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Dış
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | [wikipedia.org](https://tr.wikipedia.org)

Da eklendi: 12-02-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 328****Sevr Antlaşması kimlerle imzalandı?**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230212091830466158>

Sevr Antlaşması kimlerle imzalandı?**Maddeleri nelerdir?**

Vatanım Sensin dizisi ile gündeme gelen Sevr Antlaşması maddeleri, kim imzalamıştır, kimlerle imzalandı merak ediliyor. Google üzerinde en çok araştırılanlar arasına giren Sevr Antlaşması geçerliliğinin ne zaman kaybetmiştir? Dizi içerisinde konu olarak alınan Sevr Antlaşması maddeleri kapsamında nelerin değişeceğini sorgulanması, izleyicilerin de dikkatini çekti. Peki Sevr Antlaşması kimlerle imzalanmıştır? Maddeleri neleri içeriyor? İşte detaylar...

Merak edilen Sevr Antlaşması hakkında tüm detaylar haberimizde. Sevr Antlaşması, I. Dünya Savaşı sonrasında İtilâf Devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu hükümeti arasında 10 Ağustos 1920'de Fransa'nın başkenti Paris'in 3 km batısındaki Sevr (Sèvres) banliyösünde bulunan Seramik Müzesi'nde (Musée National de Céramique) imzalanmış antlaşmadır. Antlaşma imzalandığı dönemde devam eden Türk Kurtuluş Savaşı'nın sonucunda Türklerin galibiyetiyle, bu antlaşma yerine 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanıp, uygulamaya konduğundan Sevr Antlaşması geçerliliğini kaybetmiştir. Sevr Antlaşması 433 maddeden oluşmaktaydı. İşte tüm detaylar...

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI SONRASI

Antlaşma 10 Ağustos 1920'de İtilaf Devletleri Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya, Japonya, Ermenistan, Belçika, Yunanistan, Hicaz Krallığı, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı, Çekoslovakya ile mağlup Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalandı. ABD Osmanlı İmparatorluğu ile savaşmadığı, SSCB ise henüz Milletler Cemiyeti üyesi olmadığı için imza atmadılar.

Osmanlı heyetinde şu isimler yer alıyordu: Eski Maarif Nazırı (milli eğitim bakanı) Bağdatlı Mehmed Hadi Paşa, eski Şura-yı Devlet (Danıştay) reisi Rıza Tevfik Bey ve Bern Sefiri Reşat Halis Bey.

KİMLERLE İMZALANDI?

Sevr Antlaşması 10 Ağustos 1920'de İtilaf Devletleri Britanya İmparatorluğu, Fransa, İtalya,

Japonya, Ermenistan, Belçika, Yunanistan, Hicaz Krallığı, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı, Çekoslovakya ile mağlup Osmanlı İmparatorluğu arasında imzalandı. ABD Osmanlı İmparatorluğu ile savaşmadığı, SSCB ise henüz Milletler Cemiyeti üyesi olmadığı için imza atmadılar.

Osmanlı heyetinde şu isimler yer alıyordu: Eski Maarif Nazırı (milli eğitim bakanı) Bağdatlı Mehmed Hadi Paşa, eski Şura-yı Devlet (Danıştay) reisi Rıza Tevfik Bey ve Bern Sefiri Reşat Halis Bey.

SEVR ANTLAŞMASININ SONUÇLARI

Antlaşmanın yürürlüğe girmesi için önce Meclis-i Mebusan'ın antlaşmayı görüşüp kabul etmesi, sonra da imzalamak üzere Vahdettin'e göndermesi gerekiyordu. Fakat antlaşma imzalandığı tarihte Meclis-i Mebusan kapalı (Mart 1920'de faaliyeti sonlandı ve Nisan 1920'de kapatıldı) olduğundan antlaşma mecliste görüşülemedi ve padişahın önüne gelmedi.

Ankara'daki Büyük Millet Meclisi antlaşmayı sert bir bildiri ile kınadı ve Antlaşmayı imzalayanlar ile Saltanat Şurası'nda olumlu oy kullananları 19 Ağustos 1920 tarihinde vatan haini ilan etti. Antlaşmada imzası bulunan Heyet üyeleri 23 Nisan 1924 tarihinde TBMM tarafından 150'likliler listesine eklendi. 28 Mayıs 1927 tarihli yasayla ise yurttaşlıktan çıkarıldılar.

SEVR ANLAŞMASININ ÖNEMLİ MADDELERİ NELERDİR?

Sınırlar (madde 27-36): Edirne ve Kırklareli dahil olmak üzere Trakya'nın büyük bölümü Yunanistan'a; Ceyhan, Antep, Urfa, Mardin ve Cizre kent merkezleri Suriye'ye (Fransız Mandası); Musul vilayeti en kuzeydeki kazası İmadiye dahil tamamen El Cezire'ye (Birleşik Krallık Mezopotamya Mandası, sonradan Irak) İstanbul Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalacak;

Boğazlar (madde 37-61): İstanbul ve Çanakkale Boğazları ile Marmara Denizi silahtan arındırılacak, savaş ve barış zamanında bütün devletlerin gemilerine açık olacak; Boğazlar'da deniz trafiği on ülkeden oluşan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek; komisyon gerekli gördüğü zaman Müttefik Devletler'in donanmalarını yardıma çağırabilecek;

Kürt Bölgesi (madde 62-64): İngiliz, Fransız ve İtalyan temsilcilerinden oluşan bir komisyon Fırat'ın doğusundaki Kürt vilayetlerinde bir yerel yönetim düzeni kuracak; bir yıl sonra Kürtler dilerse Milletler Cemiyeti'ne bağımsızlık için başvurabilecek

İzmir (madde 65-83): Yaklaşık olarak bugünkü İzmir ili ile sınırlı alanda Osmanlı İmparatorluğu egemenlik haklarının kullanımını beş yıl süre ile Yunanistan'a bırakacak; bu sürenin sonunda bölgenin Osmanlı veya Yunanistan'a katılması için plebisit yapılacak;

Ermenistan (madde 88-93): Osmanlı, Ermenistan Cumhuriyeti'ni tanıyacak; Türk-Ermeni sınırını hakem sıfatıyla ABD Başkanı belirleyecek (ABD Başkanı Wilson 22 Kasım 1920'de verdiği kararla Trabzon, Erzurum, Van ve Bitlis illerini Ermenistan'a verdi.)

Arap ülkeleri ve Adalar (madde 94-122): Osmanlı savaşta veya daha önce kaybettiği Arap ülkeleri, Kıbrıs ve Ege Adaları üzerinde hiçbir hak iddia etmeyecek;

Azınlık Hakları (madde 140-151): Osmanlı din ve dil ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlarına eşit haklar verecek, tehcir edilen gayrimüslimlerin malları iade edilecek, azınlıklar her seviyede okul ve dini kurumlar kurmakta serbest olacak, Osmanlı'nın bu konulardaki uygulamaları gerekirse Müttefik Devletler tarafından denetlenecek;

Askeri Konular (madde 152-207): Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri kuvveti, 35.000'i jandarma, 15.000'i özel birlik, 700'ü padişahın yanındaki güvenlik birliği olmak üzere 50.700 kişiyle sınırlı

olacak ve ağır silahları bulunmayacaktı. Türk donanması tasfiye edilecek, Marmara Bölgesi'nde askeri tesis bulunduramayacak, askerlik gönüllü ve paralı olacak, azınlıklar orduya katılabilecek, ordu ve jandarma Müttefik Kontrol Komisyonu tarafından denetlenecek;
Savaş Suçları (madde 226-230): Savaş döneminde katliam ve tehcir suçları işlemekle suçlananlar yargılanacak;

Borçlar ve Savaş Tazminatı (madde 231-260): Osmanlı İmparatorluğu'nun mali durumundan ötürü savaş tazminatı istenmeyecek, Türkiye'nin Almanya ve müttefiklerine olan borçları silinecek; ancak

Türk maliyesi müttefiklerarası mali komisyonun denetimine alınacak;

Kapitülasyonlar (madde 260-268): Osmanlı'nın 1914'te tek taraflı olarak feshettiği

kapitülasyonlar müttefik devletler vatandaşları lehine yeniden kurulacak;

Ticaret ve Özel Hukuk (madde 269-414): Türk hukuku ve idari düzeni hemen her alanda Müttefikler tarafından belirlenen kurallara uygun hale getirilecek; sivil deniz ve demiryolu trafiği Müttefik devletler arasında yapılan işbölümü çerçevesinde yönetilecek; iş ve işçi hakları düzenlenecek hükümlerini içeren bir antlaşmadır.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Dış
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | www.sozcu.com

Da eklendi: 12-02-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 329****Sevr Antlaşması ve Maddeleri**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230214101729466857>

Sevr Antlaşması ve Maddeleri

Çeşit Barış Antlaşması

İmzalanma Tarihi 10 Ağustos 1920

Yer Sevr

İmzacı devletler

Birleşik Krallık

Fransa

Osmanlı İmparatorluğu

İtalya Krallığı

Japonya

Romanya

Yugoslavya

Yunanistan Krallığı

Belçika

Çekoslovakya

Hicaz

Polonya

Ermenistan

Portekiz

Romanya

İmzalayanlar

Alexandre MILLERAND

Hadi Paşa

Kont LELİO BONİN LONGARE

Rıza Tevfik Bey

Sir George Dixon GRAHAME

Vikont CHİNDA

Dilleri

İngilizce, Fransızca, İtalyanca

1. Dünya Savaşı sonrasında galip gelen İtilaf Devletleri, mağlup ettiği ülkeler olan Almanya, Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan ile barış antlaşmaları imzalamaya karar vermiştir. Almanya ile Versay, Avusturya ile Sen German, Macaristan ile Triyanon ve Bulgaristan ile Nöyyi Antlaşmasını imzalayan İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti ile Sevr Antlaşması imzalamaya karar vermiştir.

Sevr Antlaşması Nedir?

Galip gelen Müttefik Kuvvetler ile Osmanlı Devleti arasında yapılan, savaş durumuna son veren antlaşmadır. Osmanlı, birçok toprağını kaybetmek zorunda kalmıştır. Antlaşma 433 maddeden oluşmaktadır.

Sevr Antlaşması Nerede İmzalandı?

Fransa'nın Sevr şehrinde 10 Ağustos 1920 tarihinde porselen fabrikasında imzalanmıştır. Orjinal hali Fransa'da saklanmaktadır.

Sevr Antlaşmasını Kim İmzaladı?

10 Ağustos 1920 tarihinde Osmanlı adına Hadi Paşa, Reşat Halis Bey ve Rıza Tevfik tarafından imzalandı.

Sevr antlaşması bazı sorunlar yüzünden ertelenmiştir.

Bu sorunları ise şu şekilde sıralayabiliriz;

İtilaf tarafının Osmanlı topraklarını paylaşma konusunda kendi aralarında anlaşmazlık yaşamaları,

Türk milletinin bu devletlere karşı gösterdiği aşırı tepki,

Yunanlılara İzmir'in verilmesi sonucunda İngiltere ile İtalya arasında yaşanan anlaşmazlıklar,

Rusya'nın savaştan çekilmesi ve tarafını değiştirerek itilaf devletlerine karşı cephe almış olması.

Rusya'nın savaştan çekilmesiyle birlikte Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan gizli

antlaşmalar meydana çıkmıştır.

İtilaf Devletleri, Osmanlı'ya kabul ettirmek istedikleri Sevr Antlaşması'nı San Remo

Konferansı'nda belirlemiştir. Bu görüşmelere Osmanlı Hükümeti'ni temsilen Tevfik Paşa

katılmıştır. Tevfik Paşa, Sevr Antlaşmasının imzalanması durumunda Osmanlı Devleti'nin

sömürge haline düşeceğini ve bağımsızlığını tamamen kaybedeceğini bildirmiştir. Bu

antlaşmanın imzalanmaması için birçok itiraz edilmiş; ancak bu itirazlar dikkate alınmamıştır.

Antlaşmayı bir an önce Osmanlı Devletine imzalatırmak isteyen ve toprakları paylaşmak

isteyen Büyük Britanya, Yunanlıları kışkırtarak Anadolu içlerine girmelerini sağlamışlardır.

Yunanlılar Anadolu'da Bursa, Balıkesir, Uşak ve Trakya'yı işgal ederken İngilizler de boş

durmamış, Mudanya ve Bandırma'ya asker çıkarma faaliyetinde bulunmuşlardır. Bunların

üzerine bu konu Osmanlı Saltanat Şurası'nda görüşülmüştür. Bu görüşmelerde şartları kabul

etmeyen tek kişi Korgeneral Rıza Paşa olmuştur. Diğerlerinin şartları kabul etmesi sonucunda,

Damat Ferit Paşa'nın da onayıyla Maarif Nazırı Hadi Paşa'nın başkanlık yaptığı heyet, Sevr

Antlaşması'nı imzalamak üzere Paris'e doğru yola çıkmıştır.

Sevr, Türk devleti tarafından kabul edilmemiş ve yürürlüğe konulmamış ölü bir antlaşma olarak bilinmektedir.

Bu antlaşma Türkiye tarafından imzalanmadığı gibi Yunanistan dışındaki diğer ülkeler tarafından

da imzalanmamıştır. İtalya antlaşmadan memnun olmadığı için imzalamamış ve Osmanlı'dan

yana olduğunu kamuoyuna bildirmiştir. İtalyanların ve Fransızların bu antlaşmayı

imzalamamasının en önemli sebebi İzmir'in Yunanistan'a verilmesi olmuştur. Antlaşmanın

maddeleri nelerdir diye sorulacak olursa bunun cevabını aşağıda bulabilirsiniz.

Sevr Antlaşması'nın Maddeleri

1- İstanbul Osmanlı Devleti'nin başkenti olarak kalmaya devam edecek. Osmanlı Devleti'nin

hüküm sürdüğü yerler İstanbul ve çevresinden oluşan küçük bir toprak parçası olacak; eğer

Osmanlı Devleti, itilaf güçlerinin belirlediği şartlara uymazsa İstanbul'da ellerinden alınacak,

2- Batı Anadolu ve Doğu Trakya Yunanlılara verilecek,

3- Ege Adaları Yunanistan'a bırakılacak, Rodos ve 12 Ada İtalya'ya verilecek,

4- Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti ve güneyinde Kürdistan Devleti kurulacak,

5- Irak, Musul ve Arabistan İngiltere'ye verilecek,

6- Boğazlar, bütün ülkelerin gemilerine savaş zamanında dahi açık bulundurulacak ayrıca

boğazlar on ülkeden oluşan bir Avrupa Komisyonu tarafından yönetilecek ve bu komisyonda

Türk üye bulunmayacaktı,

7- Kapitülasyonlar; İngiliz, Japon, Fransız ve İtalyanlardan oluşan bir komisyonun

düzenlemesiyle genişletilerek yeniden gündeme gelecek ve bütün azınlıklar bu ayrıcalıklardan

yararlanabilecekti. Ayrıca azınlıklara geniş haklar verilecek ve askerlik yapmayacaklardı,

- 8- Azınlıklar sınırlarımız içinde okul ve dini kurumları açabileceklerdi. Osmanlı'nın bu konuda yaptığı uygulamalar ise denetlenebilecekti,
- 9- Osmanlı Devleti'nin mali durumu ve bütçesi İngiliz, Fransız ve İtalyanlardan oluşan komisyon ile Düyun-u Umumiye İdaresi tarafından yönetilecekti. Bu komisyonda Osmanlı üyeleri sadece danışman olarak yer alacaktı,
- 10- Osmanlı, mali bakımdan zor durumda olduğu için savaş tazminatı vermeyecek ve borçları silinecekti,
- 11- Osmanlı Devleti'nde zorunlu askerlik kaldırılacak ve askeri gücü 50.700'ü geçmeyecekti. Ayrıca orduda ağır silahlar ve uçaklar kesinlikle bulunmayacak ve Osmanlı donanması İtilaf Devletleri'nin kontrolü altında olacaktı,
- 12- Deniz Kuvvetleri'nde 13'ten fazla savaş gemisi bulunmayacak,
- 13- Kürtler, Doğu Anadolu'da bağımsız bir devlet kurmak isterlerse ve bu istek Cemiyet-i Akvam tarafından kabul edilirse, Osmanlılar bu durumu kabul edecekti,
- 14- Osmanlılar, Mısır üzerindeki bütün haklarından vazgeçecek, Filistin, Irak ve Suriye için alınan kararlara uyacaktı.
- 15- Hicaz bağımsız bir devlet olacaktı (Arap ülkeleri istediğini aldı),
- 16- Osmanlı Devleti İzmir'deki egemenlik haklarını Yunanistan'a bırakacak ve kalelerden sadece birinde Türk bayrağı dalgalanacaktı,
- 17- Şam ve çevresi, Mardin, Antep ve Urfa Fransa'ya verilecek ve Sivas'ın kuzeyine kadar olan bölgede Fransız nüfusu yer alacaktı,
- 18- İzmir bölgesi dışındaki Batı Anadolu, İtalya'ya ait nüfus bölgesi olacaktı.

Ayrıca Sevr ve Lozan antlaşması arasındaki farklar tablosu için Lozan'ın Maddelerine bakabilirsiniz.

Sevr Antlaşması Sonuçları

- . Osmanlı, hukuki varlığını sadece kâğıt üzerinde sürdürmeye devam etmiştir ve İtilaf Devletleri'nin sömürgesi haline gelmiştir,
- . Osmanlı Devleti'nin ekonomisi, yabancıların denetimi altına girmiştir,
- . Sevr Antlaşması, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) ve Osmanlı Padişahı tarafından imzalanmadığı için hukuken geçersiz sayılmıştır,
- . TBMM, imza heyetini 19 Ağustos 1920'de vatan haini ettiğini ve bu sonucu kabul etmediğini duyurmuştur,
- . Sevr Antlaşması'nın hükümlerinin Türk milletini umutsuzluğa sürüklemesi gerekirken tam aksine bu antlaşma sayesinde Türk milleti daha güçlü hale gelerek kararlılığını gösterdi.

Sevr Antlaşması'nın Önemi

Osmanlı, bu antlaşmayla resmen parçalan ve toprakları paylaşmıştır,

- . 1. Dünya Savaşı'ndan sonra yürürlüğe konulamayan tek antlaşmadır. Bu durumun üzerine İtilaf Devletleri Lozan Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştır,
- . TBMM, Misak-ı Milli'den hiçbir şekilde ödün vermeyeceğini açıklamıştır,
- . Osmanlı Devleti'nin imzaladığı son antlaşmadır,
- . Misak-ı Milli kararlarına uygun olmadığı için İtilaf Devletlerine güvenilmeyeceği Türk milleti anlamıştır,
- . Bu antlaşma sonrasında Mustafa Kemal haklı çıkmıştır,
- . Türk milletinin, milli mücadeleye azmi bu mücadeleye inancı artmıştır.

Sevr Antlaşmasını İmzalayan Devletler

Sevr Antlaşması, bir yandan İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Yunanistan, Polonya, Belçika, Portekiz, Romanya, Ermenistan, Hicaz, Çekoslovakya, Sırp, Hırvat – Sloven Krallığı ile diğer taraftan Osmanlı Hükümeti arasında imzalanmıştır.

Sevr'i İmzalamayan Devletler

Amerika Birleşik Devletleri, Osmanlı ile savaşa girmediği için bu antlaşmayı imzalamamıştır. Antlaşmada imzası olmayan devletlerden biri de SSCB'dir. SSCB'nin imzalamamasının nedeni Milletler Cemiyeti'ne üye olmamasıdır.

NOT: Osmanlı, yok olmaktansa bu maddeleri imzalamayı daha uygun görmüştür. Ancak bu antlaşmanın yok olmaktan bir farkı olmadığını söylersek yanlış olmayız. Sevr antlaşması yürürlüğe konulmaması bakımından Ayestefanos antlaşmasına benzemektedir. Ayrıca "sevr antlaşması ne zaman sona eriyor" gibi sorular da oldukça bilinçsizdir; çünkü antlaşma zaten imza edilmediği için bitmiyor. Sevr'in kabul edilmesi için Meclis-i Mebusan'da görüşülmesi ve Padişah Vahdettin'e gönderilmesi gerekiyordu; ancak tam antlaşmanın imzalandığı tarihte Meclis-i Mebusan kapalı olduğu için kabul edilmemiştir.

[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Dış
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | antlasmalar.com

Da eklendi: 14-02-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 330****Sevr Antlaşması ve Osmanlı Devleti'nin Dağılışı**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230403133432479197>

Sevr Antlaşması ve Osmanlı Devleti'nin Dağılışı

Sevr Antlaşması, Birinci Dünya Savaşı sonrasında İtilaf Devletleri ile Osmanlı İmparatorluğu arasında 10 Ağustos 1920'de imzalanan barış antlaşmasıdır.

Mağlup devletlere kabul ettirilecek şartlar Paris Konferansı'nda belirlenmiştir. 18 Ocak 1919'da çalışmalarına başlayan konferansın kararlarını fiilen uygulamayan ve bağımsızlığını gücü ile kazanan tek devlet sadece Türkiye olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı sonunda Almanya ile Versay, Avusturya ile Sen Cermen ve Bulgaristan ile de Nöyyi Antlaşmalarını imzalayan Müttefik kuvvetler Osmanlı İmparatorluğu ile Sevr Antlaşmasını imzalamışlardır.

Sevr Antlaşması Nedir?

10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu ile Müttefik devletler arasında imzalanmıştır. Bu Antlaşma, 433 maddeden oluşmaktadır. Yaklaşık 150 sayfadan oluşmaktadır.

Sevr Antlaşması'nı iki tarafın temsilcileride imzalamışlardır. Taraflardan birisi İstanbul Hükümetidir. Karşı tarafta da düşman devletlerin temsilcileri yer almıştır. Bu antlaşma sonucu Osmanlı Devleti'ne, İstanbul ve çevresi ile küçültülmüş Anadolu toprakları bırakılmıştır.

Bu Antlaşma ile Osmanlı Devleti kendisine bırakılan topraklar üzerinde bağımsız ve egemen bir şekilde yaşama imkanına sahip değildi. Bu antlaşma, Osmanlı Devleti'nin paylaşılmasını amaçlayan emperyalistlerin aralarında daha önceden yaptıkları gizli antlaşmaların bir devamı durumundaydı.

Sevr Antlaşması Nerede İmzalandı?

Antlaşma, 10 Ağustos 1920 tarihinde Fransa'nın Sevr kentindeki "Sevr Porselen Fabrikasında" bulunan sergi salonunda imzalanmıştır.

Sevr Antlaşmasını Kim İmzaladı?

Osmanlı Hükümeti, 20 Temmuz 1920 tarihinde anlaşmanın imzalanmasına karar vermiştir. Bu gelişme üzerine, Sevr Antlaşması'nı imzalamak üzere şu kişiler görevlendirilmiştir:

Milli Eğitim Bakanı Bağdatlı Hadi Paşa

Danıştay Başkanı Rıza Tefvik

Bern Elçisi Reşat Halis Bey

Sevr Antlaşması Kimle İmzalandı?

10 Ağustos 1920'de onaylanan Sevr Antlaşması, Osmanlı Devleti ile Müttefik Devletler arasında imzalanmıştır. Sevr Antlaşması'nı imzalayan Müttefik Devletler şunlardır:

İngiltere

Fransa

İtalya

Japonya

Ermenistan

Belçika

Yunanistan

Hicaz

Polonya

Romanya

Sırp-Hırvat-Slovenya

Çekoslavakya

Sevr Antlaşması Maddeleri

İstanbul Türklerde kalacak fakat azınlıkların hakları korunmaz ise geri alınacak.

Doğu Trakya'nın Büyük Çekmece yakınlarına kadar olan kısmı Yunanistan'a ait olacak.

İzmir, Kırkağaç, Akhisar, Ödemiş, Tire ve Söke'yi kapsayan bölgede Osmanlı idaresi devam edecek, bunun işareti olarak İzmir kalelerinden birine Türk bayrağı çekilecek.

Boğazlar, savaş zamanında bile bütün devletlerin gemilerine açık bulundurulacak ve kendine özel bayrağı ve bütçesi olan bir Avrupa komisyonu tarafından kontrol edilecek.

İngiliz, Fransız, İtalyan ve Japonlardan kurulacak bir komisyonun, Osmanlı adli kapitülasyonlarının yerine geçmek üzere, koyacağı bir usulü Osmanlılar kabul edecek.

Kapitülasyonlardan bütün müttefik vatandaşları yararlanacak.

İngiltere, Fransa, İtalya ve Osmanlı Devleti temsilcilerinden oluşan bir mali komisyon kurulacak.

Bu komisyonun uygun görmediği hiçbir mali tedbir alınmayacak ve bütçe üzerindeki son kararı da bu komisyon verecek.

Osmanlı Devleti'nin gelirleri, önce İtilaf Devletleri'nin yaptıkları harcamalara, daha sonra Osmanlı Devleti'nin harcamalarına ayrılacak. Komisyon, ülkenin mali durumunu düzeltmek için gerekli önlemleri alabilecek.

Azınlıklar her derece okul açabilecek ve dini kuruluşlar oluşturabilecek.

Türk askeri kuvveti en az düzeye indirilmiş olup, sayısı 50700 kişiden ibaret olacak. Deniz gücü 7 küçük savaş gemisi ile 6 büyük savaş gemisinden ibaret olacak, denizaltı ve hava kuvveti bulunmayacak. Osmanlı Devleti'nin kara ve denizlerinden tüm İtilaf Devletleri yararlanabilecek. Türkiye'de mecburi askerlik hizmeti olmayacak.

Türkiye'de herhangi bir tahkimat yapılamayacak ve Türk silahlı kuvvetleri, müttefik komisyonlarının denetimi altında bulundurulacak.

Doğu Anadolu'da kurulacak olan Ermeni devletini Osmanlı Devleti tanıyacak. Ermeni devletinin sınırları, Amerika Birleşik Devletleri tarafından belirlenecek.

Kurulması düşünülen Kürt devleti ise Birleşmiş Milletler Cemiyeti'nin onayı ile bağımsızlığını elde edebilecek.

Anadolu'nun Güney bölgeleri, Antakya, Antep, Maraş, Urfa ve Mardin Fransa'ya kalacak.

Osmanlı Padişahı İstanbul'da kalacak ve burası başkent olmaya devam edecek. Ancak bu antlaşmaya aykırı hareket edilirse bu hükümler de değiştirilebilecek.

Hicaz bağımsız bir devlet olacak, Osmanlılar Mısır üzerindeki tüm haklarından vazgeçerek, Suriye, Filistin ve Irak için alınacak bütün kararları kabul edecek.

On İki Ada İtalyanlara, Akdeniz'de bulunan diğer adalar da Yunanlılara bırakılacak.

Osmanlı Hükümeti geçerli bir neden olmaksızın hiçbir milletin bilim adamının arkeolojik kazı yapmasına engel olmayacak.

Silifke, Ulukışla, Niğde, Aksaray, Akşehir, Tavşanlı, Afyon ve Balıkesir, İtalyan nüfuz bölgesi, Diyarbakır, Elazığ, Sivas ise Fransız nüfuz bölgesi olacak.

Sevr Antlaşması Sınırları

Osmanlı sınırları Trakya'da, Midye'nin çok daha doğusundan başlayarak Büyük Çekmece Gölü'ne inecek, bu hattın batısında kalan Trakya Yunanistan'a verilecekti.

Güney sınırı ise İskenderun Körfezi ile Antalya Körfezi arasında bulunan Karabaş Burnu'ndan başlamak üzere Antep, Urfa ve Mardin'i dışta bırakarak Irak sınırına varacaktı.

Antlaşmaya Karşı Gösterilen Tepkiler

Sevr Antlaşması'nın uygulanabilmesi için ilgili devletlerin meclislerinde onaylanması gerekiyordu. İstanbul'un işgali ve baskılar nedeni ile Meclisi Mebusan çalışmalarına 18 Mart 1920'de son vermişti. Ankara Hükümeti ise bu antlaşmaya en başından beri karşı çıktığı için Sevr Antlaşması onaylanmadı.

TBMM, 19 Ağustos 1920'de, Sevr Antlaşması'nı imzalayanları, bunu onaylayan Şura üyelerini vatana ihanet etmekle suçlayarak, vatansız sayılmaları kararını almış ve bu antlaşma ile kendini bağlı görmediğini ilan etmiştir.

Batılı devletler arasında Yunanistan dışında antlaşmayı onaylayan çıkmamıştır. Böylece Sevr Antlaşması geçerlilik kazanmamış ve yürürlüğe girmemiştir. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından imzalanan Lozan Antlaşması, Sevr Antlaşması'nın yok hükmünde olduğunu onaylamıştır.

Sevr Antlaşmasının Amacı

Antlaşma 433 maddeden oluşan 150 sayfalık oldukça kapsamlı bir belgedir. Bu antlaşma ile Osmanlı İmparatorluğu'nun nasıl paylaşılacağı ortaya çıkmıştır. Müttefikler Kürdistan ve Ermenistan sorunlarında görüş birliğine varmışlardır. Güney sınırları Erzincan'a kadar uzanmakla kalmayıp denize de kıyısı olan bir Ermenistan kurulmasına karar verilmiştir.

Ermenistan'ın güneyinden başlayıp Fırat'ın doğusundan Suriye ve Irak'ın kuzeyine kadar uzanan bölgede bir Kürt devleti düşünülmüştür. Ancak bu devlet bir yıl sonra Milletler Cemiyetinin onayı ile bağımsız da olabilecektir.

Ayrıca Anadolu'da "3" devlet içinde ekonomik nüfuz bölgeleri ayrılmıştı. İngilizler, Filistin ve Musul dahil olmak üzere Mezopotamya'yı talep etmişlerdir. Fransızlar Kilikya'yı, İtalyanlar Antalya ve çevresini korumayı üzerlerine almışlardır.

Osmanlı Devleti'ne bırakılan topraklar üzerinde bağımsız bir devletin hayat hakkı bulması mümkün değildi. Antlaşmanın bu maddeleri ile sömürgeci ülkeler, Osmanlı Devleti'nin paylaşılmasını amaçlamışlardır.

Sevr Antlaşması, Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine vurulmuş olan ağır bir darbedir. Osmanlı delegeleri İstanbul'a döndükten sonra, bu antlaşmanın sorumluluğunu Mustafa Kemal Paşa'ya yüklemeye çalışmışlardır.

Sevr Antlaşmasının Sonuçları

Bu antlaşma Osmanlı Mebusan Meclisi'nin kapandığı bir dönemde imzalandığı için meclis onayından geçmemiştir.

Antlaşma genel olarak Birinci Dünya Savaşı'nın bir sonucu iken, özelde ise Mondros Mütarekesi sonrasında ortaya çıkan bir sürecin parçasıdır.

Batılı devletler arasında Yunanistan'dan başka antlaşmayı onaylanan çıkmamıştır. Böylece Sevr Antlaşması hukuki geçerlilik kazanmamış ve yürürlüğe girmemiştir.

Lozan Antlaşması, Sevr Antlaşması'nın geçersiz olduğunu ispat etmiştir.

Türk milletinin büyük çoğunluğu gerçekleri yakından görmeye ve Mustafa Kemal Paşa'nın savunduğu Milli Mücadele düşüncesini anlamaya başlamıştır.

Antlaşmanın yapıldığı zamana kadar İstanbul'dan Anadolu'ya geçiş çok az iken, antlaşmadan sonra yoğun bir şekilde geçişler çoğalmıştır.

Antlaşma Müttefikler açısından hiç beklemedikleri bir sonuca yol açmıştır. Bu antlaşma, antitezini doğurmuştur. Antitezi de Türk Kurtuluş Savaşı'dır.

Sevr Antlaşması Damat Ferit Paşa'nın istifa etmesine neden olmuştur.

Sevr Antlaşması'nın Önemi

Osmanlı İmparatorluğu'nu sona erdiren bir antlaşmadır.

Sevr Antlaşması hukuken yürürlüğe girmemiş ancak fiilen yürürlüğe giren bir antlaşmadır. İstanbul hükümeti, Antlaşma gereğince terk ettiği bölgelerdeki memurların maaşlarını bir kararname ile kesmiştir.

İngiltere, Milli Hareketi yok etmeden Sevr'in onaylanmasının anlamsız olduğunu anlamıştır. Ankara Hükümeti antlaşmayı geçersiz sayacak, Sevr'i hafifleterek kabul ettirmek yolunda İtilaf Devletleri'nin yaptığı girişimler, Misak-ı Milli'de ısrar edilmesi üzerine geçersiz kalacaktır. İtilaf Devletleri'nin kendi aralarında hazırladıkları haritalar antlaşma onaylanmadığı için artık geçersiz bir parça haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanan en son antlaşma ve Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalandığı halde uygulanamayan tek antlaşmadır. Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının Anadolu'da başlatmış olduğu Kurtuluş Hareketi'nin haklılığı ortaya çıkmıştır. Sevr Antlaşması, Türk milletine yaşam hakkı tanımadığından Türk milleti için bir ölüm fermanı niteliğinde kabul edilmiştir.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://derliyo.com>

Da eklendi: 03-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 331****'Sevr Antlaşmasına BÜYÜK TEPKİ'**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230328173312478325>

Sevr Antlaşmasına BÜYÜK TEPKİ'

Sevr Antlaşması 10 Ağustos 1920'de imzalandı.

Ankara/TBMM'nce tepkiyle karşılandı.

KARABEKİR PAŞA'DAN AYNI GÜN TELGRAF

Kazım Karabekir aynı gün harekete geçti; Ankara Hükümeti'ne bir mesaj çekti. Bu antlaşmayı imzalayanların 'vatan ihamet' suçuyla itham edilmesini, gıyaplarında karar verilerek 'vatan haini' sayılmalarını ve bunların isimlerinin her yerde lanetle anılmasını talep ediyordu.

SEVR ANTLAŞMASINI İMZALAYANLAR VATAN HAINİ İLAN EDİLDİ

Bu gündemle Ankara Hükümeti 19 Ağustos'ta toplandı.

Sevr Antlaşması'nın kabul edilmesi için oy kullanan 42 kişi ile bu antlaşmayı imzalayan Hadi Paşa, Rıza Tevfik Bey ve Reşat Halis Bey 'vatan haini' ilan edildi(Karar sayı 37).

Bugüne baktığımızda...

AYRILIKÇI SİYASİ KÜRTÇÜLÜK SEVR'İ DESTEKLİYOR

Günümüzde siyasi Kürt hareketinin sözcüleri, şaşırtıcı bir biçimde, Seyit Abdulkadir'in başkanı olduğu Kürdistan Teali Cemiyeti'nin Osmanlı Devleti topraklarında bir Kürdistan kurulması amacıyla işgal güçleriyle yaptığı işbirlikçiliğini görmezden geliyor.

Yine bu zihniyet sahipleri, Ermeni, Yahudi ve Nesturilerin siyasi Kürtçülüğe bu Üst Akıl ekseninde verdiği desteği de dile getirmekten ısrarla kaçınıyor. İngiltere ve Rusya'nın bu siyasi Kürtçüleri küresel Üst Akıl doğrultusunda nasıl sürüklemiş olduğu konusu ise hiç ele alınmıyor. Tıpkı bugünkü gibi o dönemde de 'ayrılıkçılığa karşıyız' diyerek söze başlayanların, aslında Anadolu'yu parçalamak pahasına düşmanla nasıl bir işbirliği içine girmiş oldukları da hiç anlatılmıyor...

SEVR NEDİR?

Sevr Anlaşması'nın stratejik siyasi ana fikri şudur:

'Doğu Anadolu'da kurulacak bir ErmenistanKürdistan gibi tampon devletlerle Anadolu'daki Türk varlığının Asya'dan fiziken koparılması;

Batı ve Güney Anadolu'nun Yunan, İtalyan ve Fransız hakimiyetine bırakılmasıyla Anadolu'daki Türk varlığının üç cepheden kuşatılması;

Ankara dolaylarına sıkıştırılmış ve kuşatılmış olan Türk Milleti'nin, Sevr sonrası yapılacak ileri bir hareketle tarihten silinerek Anadolu'nun ele geçirilmesi...'

Bakınız Gazi Mustafa Kemal Atatürk bu konuda ne diyor:

'LOZAN ANTLAŞMASIYLA SEVR PROJESİ YIKILMIŞTIR'

"10 Ağustos 1920 tarihli Sevr'de alınan karar şuydu: Fırat'ın doğusunda ve Ermenistan, Irak, Suriye arasında kalan bölge için İtilaf Devletleri temsilcilerinden kurulacak bir komisyon özerk bir yönetim şekli hazırlayacaktı.

Antlaşmanın imzalanmasından bir yıl sonra bu bölgenin Kürt halkı Birleşmiş Milletler Cemiyeti Meclisi'ne başvurarak Kürtlerin çoğunluğunun Türkiye'den ayrı bağımsız bir devlet kurmak istediklerini ispat ederse ve Meclis de bunu kabul ederse, Türkiye bu bölgedeki her türlü haklarından vazgeçecekti.

24 Temmuz 1923 tarihli Lozan'da, Ermenistan gündeme getirilmediği gibi, Kürdistan dosyası söz konusu dahi ettirilmemiştir'.

BÜYÜK SUİKAST SONUÇSUZ KALİYOR

Yine bu noktada, Mustafa Kemal Atatürk'ün Lozan hakkındaki düşüncelerini dikkatle okuyalım(2):

'Saygıdeğer efendiler,

Lozan Barış Antlaşması'ndaki hükümleri öteki barış teklifleriyle daha fazla karşılaştırmanın yersiz olduğu düşüncesindeyim. Bu antlaşma, Türk Milleti'ne karşı yüzyıllardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması ile tamamlandığı sanılmış Büyük Suikast'ın sonuçsuz kaldığını bildirir bir belgedir. Osmanlı tarihinde benzeri görülmemiş siyasi bir zaferdir'.

MALAZGİRT'TEN GÜNÜMÜZE

Burada Mustafa Kemal'in 'Türk Milleti'ne karşı yüzyıllardır hazırlanmış Büyük Suikast' ifadesinin altını çizmek gerekmektedir. Buradan anladığımız Malazgirt'tir; Malazgirt sonrası Türk yurdu ve ulusuna karşı başlatılmış olan Haçlı seferleridir; II. Viyana kuşatmasından 1922 Sakarya'ya kadar geri çekiliştir ve nihayetinde Başkomutanlık Meydan Savaşı'yla sonuçsuz bırakılmış olan suikasttır.

Kimin neden Lozan'a karşı olduğu, kimin neden Sevr çılgınlıkları şimdi daha iyi anlaşılıyor...[1]

Erdal Sarızeybek

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	coğrafya
İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

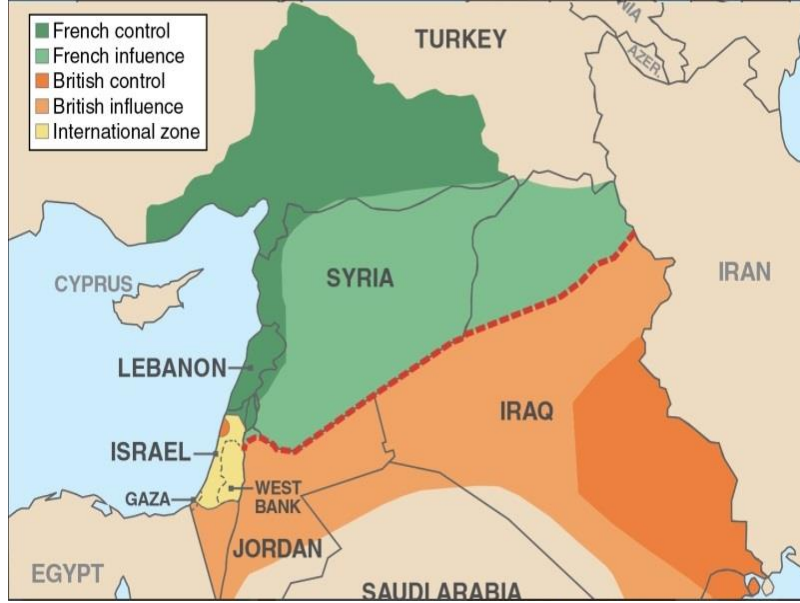
[1] İnternet sitesi | Türkçe | <http://e-sarizeybek.com>

Da eklendi: 28-03-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 332****Sykes-Picos Antlaşması 106 yaşında: Kürt ve Kürdistan...**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230328194743478353>

Sykes-Picos Antlaşması 106 yaşında: Kürt ve Kürdistan...

Kürdistan'ı bölen Sykes-Picos Antlaşması 16 Mayıs 1916 yılında yapıldı. Bugün 106 yaşındadır. Antlaşma, Birinci Dünya Savaşı devam ederken, savaş sonrasında Dünya'nın ve özellikle Ortadoğu'nun kazanacağı statünün oluşturulması için yapılan bir anlaşmadır.

Bu anlaşmanın mucitleri, İngiltere Hükümetinin temsilcisi Mark Sykes ve Fransa Hükümetinin temsilcisi Fransoi Georger-Picot'tur. Bu nedenle de anlaşma, her iki temsilcinin soy isimlerinin bir araya getirilmesiyle tanımlanmaktadır.

Bu kişiler görünürde, Ortadoğu Halklarının Avrupa emperyalist-sömürgeci İmparatorluğu altında daha iyi koşullarda yaşayacaklarına, eğitileceklerine, medenileşeceklerine inanan üst tabakadan, aristokrasiden gelen kişiler. Oysa temel amaçları, İngiltere ve Fransa'nın nüfuz ve egemenlik alanını genişletmektir.

Antlaşmanın mucitleri ve sahipleri çok iyi eğitilmiş olduklarından aynı zamanda Orta Doğu'ya dair derin ve kapsamlı bilgilere sahipler.

Antlaşma, "Sykes-Picot ruhu" diye bir ruh, yani içselleşen parçalayıcı, milletleri ve dinleri mezheplere göre kendi içinde çok doğalmış gibi bölen ve çatıştıran bir ruhu yarattı. Bu ruh ve zihniyet, milletleri sadece dışarıdan bölen bir anlaşma olmadı. Aynı zamanda, milletlerin kendi kendilerini değişik toplumsal ve sınıfsal gruplara, mezheplere, hatta milletleri kuzey ve güney, ideolojilere bölerek bir kültürel ve zihniyet belası yarattı.

Bu antlaşma gizli bir anlaşma. Bu anlaşma, 16 Mayıs 1916 yılında yapılıyor. Antlaşma İngiltere'de yapılıyor. Anlaşmanın esas tarafları, İngiltere ve Fransa'dır. Çarlık Rusya'sının da bu anlaşmanın taraflarından biri olduğu ile ilgili farklı görüşler olmasına rağmen, Çarlık Rusya'nın da anlaşmaya taraf olduğu, Çarlık Rusya'sında Ekim 1917 Bolşevik Devriminden ve Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesinden sonra anlaşmaya dair yaptıkları açıklama ile açığa çıkmıştı.

Bolşevikler, iktidarlardı döneminde Lenin bu gizli anlaşmayı deşifre ederek, antlaşmadan çekildiklerini açıklamıştı.

Bu antlaşma yapıldığı zaman, Kürt Milleti, Osmanlı imparatorluğunun egemenliği altında yaşamını yarı-otonom bir şekilde Kürdistan'da sürdürüyordu. Devlet sahibi değildi ve egemenlik

hakkını yeterince kullanamıyordu. Araplar da, aynı şekilde Osmanlı İmparatorluğunun egemenliği altında olan bir millettir. Bu nedenle, bu antlaşma yapıldığı zaman, Ortadoğu'da ve hayatı son bulacak Osmanlı İmparatorluğunda en önemli ve tarihi iki aktör olan Kürtler ve Araplar olmasına rağmen, bu antlaşmada onların iradesi hiç önemsenmemiştir.

Bu antlaşma, Osmanlı İmparatorluğu gibi bir sömürgeci imparatorluğun parçalanmasını öngörürken, yeni emperyalist-sömürgeci bir statünün tayinini İngiltere ve Fransız kontrolünde sağlamaya çalışıyordu. Başka bir ifadeyle bu antlaşma, İngiltere ve Fransa'nın emperyalist-sömürgeci sistemini Orta Doğu'ya taşıyordu.

Sykes-Picot Antlaşması, belirli bölgelerin ve ülkelerin Osmanlı İmparatorluğunun elinden çıkarılmasını, egemenlik güçlerinin el değiştirmesini öngörüyordu. Bunu yaparken, Orta Doğu ve Orta Doğu'da yaşamını sürdüren milletlerin küçük parçalara bölünmesini amaçlıyordu.

Bu nedenle Sykes Picot Antlaşması bir böl-yönet anlaşmasıdır.

Sykes Picot Antlaşması, aynı zamanda bir ekonomik nüfuz alanını da genişletmedir. İngiltere ve Fransa'nın Orta Doğu'nun başta petrol olmak üzere enerji kaynaklarını ele geçirme antlaşmasıdır.

Sykes Picot Antlaşmasını yapanların çizdiği haritaya bakıldığı zaman, genel olarak Orta Doğu'nun ve milletlerin bölünmesinin bu enerji kaynaklarına göre bir cetvelle çizilmiş gibi olduğu hemen saptanabilir.

Esas olarak da iki egemenlik alanı yarattılar: Irak, günümüzde Ürdün'ün bulunduğu topraklar ve Filistin, İngiltere etkisine; Suriye ve Lübnan da Fransız etkisine girdi.

Sykes Picot Antlaşması esas olarak Kuzey Afrika'yı ele alan bir antlaşma olmamasına rağmen bölünen etki alanları orada da tesirini gösterdi. Arap dünyasının nüfus olarak en büyük ülkesi, tarihsel etkinliği ve merkezi olan Mısır İngiltere yönetimine girdi. Fransa da Mağrip'i nüfuz alanı içine aldı.

Sykes Picot Antlaşması, kendi nüfuz alanları içinde Irak ve Suriye gibi ulus devletleri oluştururken aynı zamanda Arap Nasyonalizminin de tepki olarak gelişmesine kaynaklık etti. Nasır Döneminde Mısır ve Suriye Birliği için adımlar atılması bunun en somut göstergesiydi. Arap Milliyetçisi Mişel Eflak'ın Baas Partisini kurmasının nedeni de, öncelikle Irak ve Suriye'nin birleşmesini sağlamak içindi.

Irak ve Suriye birlik yerine düşman oldukları halde, Suriye ve Libya arasında birlik için adımlar atıldı.

Bu projeler, Sykes Picot Antlaşmasının ruhuna ve amacına aykırı gelişmelerdi. Antlaşmanın uygulanmasını zorlaştıran önemli karşı duruşlardı.

2011'deki Arap Baharı'nın gelişmesi de, Araplar arasında birliğin sağlanmasında bir adım, mevcut statükoyu ve sınırları ortadan kaldıracak, devletlerin otoriter ve totaliter düzenlerine son verecek gelişmeler olarak ele alınmaktaydı. Arap Baharı'nın başarısızlığı bu umutları kırdı. Kürtlere ve Kürdistan'a bakarsak: Türklerin 11. yüzyıl başlarında ilk defa Anadolu'ya gelmeleri, Türklerle Kürtlerin ilk tanışmaları, Kürt-Pers ilişkileri İslam dini atmosferinde gerçekleşir. Kürtler, "İslam kardeşliği" adı altında, Türklere Anadolu'nun kapısının açılmasında önemli bir rol oynar. Malazgirt savaşı Kürtlerle Türklerin İslam ve karşılıklı faydalar temelinde gerçekleşir. Bizans (Doğu Roma) imparatorluğu ağır bir yenilgi alır. Kürdistan üzerindeki egemenliği sarsılır. Kürtler bu ilişkilerden bir şey kazanmadığı gibi çok şey kaybetmeye başladılar.

Kürtlerle Türklerin ikinci ittifakı, 1514 Çaldıran Savaşı sırasında Şii İranlılara karşı, Sünni-İslam temelinde gerçekleşir. İdris Bitlis'i liderliğinde 23 Kürt beyliği birleşir. Aslında durum uzun zamandır ilk defa bu kadar Kürt beyliğinin bir araya geldiği bu devir bağımsızlık için elverişli bir ortam hazırladığı halde bu gerçekleşmez. Savaşı Kürtlerin desteğiyle Sünni-Şafii-Hanefi İslam kazanır.

Çaldıran savaşı, aynı zamanda Kürdistan seferine dönüşür. Yüz binlerce Ezidi-Zerdüştü-Alevi Kürt katledilir. Osmanlı'nın deyimiyle Kürdistan zapt edilir.

Çaldıran Savaşı, ülkemizi fiilen ikiye böler.

Kürdistan'ın resmi ve fiili ilk bölünüşü 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşmasıyla gerçekleşir. Bu demektir ki Kürdistan, Sykes Picot Antlaşmasından önce bölünen ve parçalanmış bir ülke konumunda. O tarihten sonra Kürdistan, Osmanlı ve Fars İmparatorluğunun egemenliği altına girdi.

Daha önceki satırlarda da belirttiğim gibi Sykes Picot Antlaşması, Ortadoğu ve Kürdistan coğrafyasının bugünkü şekillenmesinde önemli rol oynayan bir antlaşmadır.

Üçlü ittifak ve üçlü itilaf devletleri, Sykes Picot Antlaşmasından iki sene önce kıran kırana bir mücadele ve savaşın içine girdiler. 4 yıl süren bu dünya savaşında İngiltere, Rusya, İtalya, Amerika ittifakı galip geldi. Doğal olarak dünya coğrafyasının şekillenmesi ve yenilen devletlerin şartları kabul etmesi için 19 Ocak 1919'da Fransa'nın başkenti Paris'te barış konferansı düzenlendi.

Kürtler ve Kürdistan için itilaf devletlerinin kendi aralarında gizli olarak hazırladıkları Sykes-Picot antlaşması esas olacaktır. Kürdistan, Lozan Antlaşmasıyla fiilen 4 parçaya ayrıldı ve bölündü. Böylece 1916'da imzalanan Sykes Picot Anlaşması Lozan anlaşmasıyla Kürdistan'da hayat bulmuş oldu.

Lozan Antlaşmasından sonra Kürdistan artık uluslararası bir sömürgeci.

Kürtler bu statüyü kabul etmez. 4'e bölünmüş, parçalanmış, her türlü milli, insani, sosyal, siyasi, kültürel hakları ayaklar altına alınmış bu duruma itiraz ederler.

Bu gelişme, Kürtlerde "Bağımsız Bileşik Kürdistan'ı" amaçlayan bir nasyonalizmin analığını yapar.

Sömürgeci Kemalist Devlet döneminde Kürt milli isyan ve başkaldırı gerçekleşir. Bu durum Kürtlerin her şeye karşın ülke-toprak ve özgürlüklerine ne kadar düşkün olduklarını gösterir.

Azadi (Şeyh Said isyanı), Koçgiri, Mılan, Dersim, Agri (Xoybun) akla ilk gelenlerdir. Hemen hemen aynı süreç Kürdistan'ın Doğu ve Güneyinde de milli isyanlar gelişir.

Bu milli isyanlar, Kürdistan'ın bölünmüş topraklarını birleştirme, kendileri hakkında tayin edilen emperyalist-sömürgeci statüyü değiştirme, Sykes Picot ve Lozan Antlaşmasını boşa çıkarma milli isyanları ve ayaklanmalarıdır.

Ne yazık ki, bu isyan ve başkaldırıları sömürgeci devletlerin ortak çıkarları ve işbirliği ile bastırılır. Çünkü bilirler ki herhangi bir parçadaki gelişme-kazanım diğer parçaları da direkt olarak etkileyecektir.

Böylece Kürdistan'ın statüsünde bir değişiklik olmaz.

Ama bu milli mücadele günümüze kadar değişik aşamalardan geçerek devam etti.

Orta Doğu'da Sykes Picot Antlaşmasını ortadan kaldıracak topluluklardan biri ve belki de birincisi, ülkesi bölünen ve ülkesinin birliği için mücadele edecek Kürt milletidir.

Ne yazık ki milli isyanlar bu sonucu doğurmadı. Orta Doğu'da ve Kürdistan'da statüyü değiştiremedi.

Ancak Kürdistan'ın Güneyinde 2003 yılından sonra köklü bir gelişme oldu. Kürdistan Federe bir yapı kazandı. Bu federe yapının ihtiyaca cevap vermemesi, Arap milliyetçiliğinin federal devleti ulus devlet gibi işletme çabaları, Kürtleri bağımsız ve konfederal devlet aşamasına taşıdı.

Kürdistan'ın Güneyi'nde bağımsız ya da konfederal bir devletin oluşumu, Orta Doğu ve Kürdistan statüsünün değişiminin bir başlangıcı olacaktır.

Sonuç yerine...

Sykes Picot Antlaşması, ABD ve Latin Amerika hariç bütün dünyaya, özellikle de Orta Doğu'ya yeni bir düzen getirme zihniyetiyle yapılmış bir antlaşmadır.

Bu antlaşma, emperyalist-sömürgeci ve global bir antlaşmadır. İngiltere ve Fransa için yeni egemenlik ve nüfuz alanlarını yaratmak istemekteydi. Bundan da başarılı oldu.

Bunun için de böl-yönet politikası ve zihniyetini yarattı. Bu zihniyet sonucu ülkeleri ve milletleri her türden bölen ve Orta Doğu'da sosyolojik, ulusal gerçekliklerin dışında bir bölünmeyi, suni ve çatışmacı bölünmeyi yaratan bir antlaşmadır.

Bu antlaşma, çatışmacı ve savaşçı bir antlaşmadır. Milletleri kendi içlerinde ve komşusu milletlerle birbirine düşüren; milletleri kategorileştiren bir antlaşmadır.

Bu antlaşma aynı zamanda, bir ekonomik sömürü ve hegemonya antlaşmasıdır. Orta Doğu başta olmak üzere ABD ve Latin Amerika dışındaki dünyada petrol ve enerji kaynaklarını kontrol etme antlaşmasıdır.

Kürdistan'ın bölen Lozan Antlaşması'nın anasıdır. Bunun yanı başında, Kürdistan'ın ve Kürt Milletinin birliği, Kürdistan'ın bağımsız devlet olması, bu antlaşmanın tarihin mezarlığına gömülmesinde önemli ve tayin edici aktör de olacaktır.

Bu antlaşma, bir ruh ve zihniyet yarattı. Bu antlaşmayı yapanların egemenlikleri son bulsa bile, bu antlaşmanın ruhu, böl-yönet, hegemonik zihniyeti içselleşmiş durumdadır. Milletler kendi içlerinde de bu ruhu ve zihniyeti devam ettireceklerdir.

Bu nedenle bu antlaşmaya kapsamlı ve çok yönlü karşı olmak gerekir. Sınırların ve. Mevcut Orta Doğu ve Kürdistan statünün değişmesi çok önemlidir. Ama yetmez. Zihniyet değişikliğini de yaratmak gerekir.[1]

İbrahim GÜÇLÜ

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası

İçerik Kategorisi: siyasi

Belge Türü: Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital

Lehçe: Türkçe

Klasörler (Dosyalar): Çaldıran

Klasörler (Dosyalar): Sykes-Pico Anlaşma

Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması

Özerk: Kuzey Kürdistan

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://portal.netewe.com>

Da eklendi: 28-03-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 333****Sykes-Picot Anlaşması neler getirmişti?**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20230407123606480212>

Sykes-Picot Anlaşması neler getirmişti?

Batılı güçler tarafından masa başında cetvellerle belirlenen sınırlar ve siyasi hâkimiyet alanları ile eksik de olsa başarıyla uygulanan anlaşma, “böl ve yönet” taktiğinin de hayata geçirilmiş bir örneği...

Rusya'nın onayı ve 9-16 Mayıs 1916 tarihlerinde mektup teatisiyle İngiltere-Fransa arasında sağlanan anlaşma ile Osmanlı İmparatorluğu'nun, Anadolu ve Ortadoğu topraklarının paylaşımını içeren gizli bir anlaşma Sykes-Picot. Fransa adına François Georges Picot, İngiltere adına ise Sir Mark Sykes'in imza koydukları bir uzlaşma olmasından dolayı, onların adı ile anılan bu anlaşma, bölgenin kaderi üzerinde bugüne ulaşan kalıcı etkiler bıraktı.

Milli Mücadele'den sonra kurulan “Türkiye Cumhuriyeti” hudutları dışında kalan, Misak-ı Milli sınırlarına dâhil yerlerle birlikte, Ortadoğu'da manda idaresi şeklinde ihdas edilen devletçikler, Batılı güçler tarafından masa başında cetvellerle belirlenen sınırlar ve siyasi hâkimiyet alanları ile eksik de olsa başarıyla uygulanan anlaşma, “böl ve yönet” taktiğinin de hayata geçirilmiş bir örneği. Bu açıdan bugün, Irak ve Suriye başta olmak üzere Ortadoğu'da sınır değişikliklerine yol açacak boyuta varan gelişmelerin de temeli.

Dünyanın en önemli ve stratejik noktalarında bulunan, İstanbul-Çanakkale Boğazları, Süveyş Kanalı, Babü'l-Mendeb Boğazı, Hürmüz Boğazı, Basra Körfezi gibi geçiş yollarıyla birlikte 20.yüzyıl başlarından itibaren önemli bir enerji kaynağı haline gelen petrolün çıktığı Orta Doğu, başta İngiltere olmak üzere sömürgeci güçlerin hedefi haline geldi. Bölgenin kontrolünü ele geçirme planları yapan İngilizler, 1909 yılında göreve atanan ve o dönemden itibaren Osmanlı Hükümeti'ni, Arap aşiretlerinin isyanıyla tehdit ederek, güç ve iktidar peşinde koşan Mekke Şerifi Hüseyin ile temasa geçtiler. Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'na katılmasından sonra daha da arttırılan bu temaslarla Arap sülale ve aşiretlerini ayaklandırmak için olabildiğince çalışıldı. Yapılan görüşmelerde Mekke Emiri Şerif Hüseyin'in tüm Arap Yarımadası, Suriye ve Irak'ı içine alan bir devlet kurmasını, Lübnan'ı hariç bırakarak destekleyen İngiltere, 1915 yılının Kasım ayında bu görüşmeler hakkında Fransa'yı bilgilendirirken, aynı yılın Aralık ayında Necid Emiri İbn Suud ile de Kuveyt hariç Basra Körfezi'nin güney kıyılarını kapsayan bir

bağımsızlık antlaşması yaptı. Yani Mekke Şerifi Hüseyin'e vaat ettiği topraklarda Necd Emiri İbn Suud'un da hâkimiyetini tanıdı. Bu iki yüzlü politika ile İngiltere, bölgedeki halkları birbirlerine düşman edecek tohumları ekiyordu.

1916 yılına gelindiğinde Irak Cephesi'ndeki muharebeler şiddetle sürmekteydi ve Osmanlı kuvvetleri, Halil Kut Paşa'nın komutası altında İngilizleri, Kutü'l-Amare'de büyük bir yenilgiye uğratmıştı. İşte bu zaferin hemen ardından Ortadoğu'yu paylaşmak için İngiltere ve Fransa arasında yapılan görüşmeler Sykes-Picot Anlaşması ile neticelendi. Bu anlaşmaya göre; "Suriye'nin kıyı bölgesiyle Adana ve Mersin Fransa'ya veriliyordu. Basra ve Bağdat vilâyetleriyle Hayfa ve Akkâ limanları İngiltere'ye bırakılıyor, Dicle ve Fırat sularının etki bölgelerinde ortak kullanımı garanti ediliyordu. İskenderun serbest liman ve Filistin uluslararası bölge oluyordu. Arabistan toprakları, Akkâ-Kerkük çizgisiyle ikiye bölünerek kuzey kısmı Fransız, güney kısmı İngiliz nüfuzuna bırakılıyordu. Musul vilâyetini içine alan Fransız nüfuz alanı İran sınırına kadar uzanıyordu. İngiltere'nin etki alanı ise Filistin'den Mezopotamya'ya kadar geniş bir bölgeyi kapsıyordu. İngiltere ve Fransa kendi nüfuz bölgelerinde Arap devletleri kurmayı ve bunları korumayı taahhüt ediyordu. Bitlis , Erzurum , Trabzon ve Van'ı kapsayan bölgeler ise Rusya'ya bırakılıyordu." Böylece, İngiltere, Mekke Emiri Şerif Hüseyin'e vaat ettiği toprakları bu defa da Fransa ile paylaşıyordu.

Mekke Emiri Şerif Hüseyin ise bu anlaşmadan habersiz "Büyük Arabistan Krallığı" hülyalarıyla Osmanlı İmparatorluğu'na karşı isyanını 1916 Haziran'ında başlattı. Bu olay, daha sonra ders kitaplarına girecek, Müslümanlar arasına fitne sokacak ve Batılı güçlerin de kulaklara fısıldadığı "Büyük Arap İhaneti" yalanının temelini oluşturdu. Fakat gerçek çok farklıydı. Bu gerçeği savaşın başından itibaren Hicaz Cephesi'nde ve Medine'de bulunan, Feridun Kandemir, "Medine Müdafaası Peygamberimizin Gölgesinde Son Türkler" adlı eserinde: "Lakin bu isyanın sebebi neydi? Araplar İstiklal mi istiyorlardı? Hayır, Araplar bütün bu harp boyunca Türklerle omuz omuza Çanakkale'den itibaren her cephede savaştılar. Hatta İstiklal Savaşı'mızda Aydın Cephesi'nde, Mehmetçiklerle yan yana Yunanlılarla boğuşarak, canlarını veren Araplar vardı. Ve ilk Cihan Harbi'nde, Araplarla meskun hiçbir yerde, ne Irak, ne Suriye, ne Lübnan, ne Yemen, ne Filistin'de Türklere isyan eden tek bir Arap görülmedi. İsyân eden, sadece Mekke Emiri Şerif Hüseyin'di... Şerif Hüseyin'in bu isyanda kullandığı Araplar da, Hicaz çöllerinde öteden beri göçebe hayatı yaşayan ve talan ile geçinen son derece cahil, dünyadan habersiz fakir fukara bedeviler, yani Urbanlardı. Mekke, Taif, Cidde gibi şehir ve kasabalardaki Araplar isyana katılmadıkları gibi Şerif Hüseyin de zaten bunlardan asker almak teşebbüsünde bulunmamıştı. Urban ve Şeyhleri fakirlikleri dolayısıyla paradan başka birşey bilmezlerdi. Şerif Hüseyin gibi İngilizler de bunu bildikleri için, para gücüyle ancak bunlardan faydalanmışlardı. Ve isyanı sonuna kadar bunlarla yürütmüşlerdi." Şeklinde ifade etmişti.

I. Dünya Savaşı devam ederken yapılan ve bazı bölgelerdeki değişikliklerle Lozan Antlaşması'nda kabul edilen sınırların temelini oluşturan Sykes-Picot Anlaşması, Rusya'da gerçekleşen "1917 Bolşevik Devrimi"nden sonra, Çarlık diplomasisinin gizli belgelerinin açıklanması ile öğrenildi. Bu, ve bu gibi anlaşmaları tamamlayan kararlarla, Tevhid'in, birliğin temsilcisi olması gereken Müslümanlar arasına, milliyetçilik, mezhepçilik, aşiretçilik, asabiyetler, çıkarlar empoze edilerek birbirlerinden ayıran yapay sınırlar çizildi. Irak, Suriye, Ürdün, Kuveyt, Hicaz Krallığı gibi manda devletlerin sosyal, siyasal, kültürel denge gözetilmeksizin ihdas edilmesi, bölgeyi bugün de devam eden yüz yıllık süreçte kan, gözyaşı ve kargaşa ortamına sürükledi.

Kaynaklar: Cevdet Küçük, "Sykes-Picot", Dia, c.38, İstanbul, 2010. Fahir Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, İstanbul, 2010. Feridun Kandemir, Medine Müdafaası Peygamberimizin Gölgesinde Son Türkler, İstanbul, 2007. Atatürk Araştırma Merkezi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, c.1, Ankara,

2006. İsmail Hami Danişmend, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, c.4. İstanbul, 2011.
Emre Gül/ Dünya Bülteni/ Tarih Dosyası [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: coğrafya
İçerik Kategorisi: Tarih
Belge Türü: Orijinal dili
Yayın Türü: Born-digital
Lehçe: Türkçe
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Kurdistan
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://www.dunyabulteni.net>

Da eklendi: 07-04-2023

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 334****TBMM, Kürt Özerkliğini Kabul Etti [10 Şubat 1922]**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221118121058446064>

Mustafa Kemal ve Dersim'in Mebusu Diyaş Ağa (22 Mart 1921). Diyaş Ağa, Dersim'in ileri gelenlerinden etkili bir Kürt aşiret lideriydi. Mustafa Kemal ile Sivas Kongresi'nde tanışmışlardı. Kürt liderleri yanına çekmek isteyen Mustafa Kemal ile sıkı bir dostluk kurdular. İlk TBMM'de mebus olarak Mustafa Kemal tarafından seçtirildi (Bu dönemde Koçgiri İsyanı patlak vermişti). Soyadı Kanunu'yla birlikte Yıldırım soyadını aldı. Meclisteki ateşli konuşmaların hatibiydi, Kürtler ve Türklerin ortak vatan kurduklarının fotoğraflardaki çok az yansımasından biri olarak hafızalarda yer etti. 4 Kasım 1922 tarihli meclis tutanaklarından anlaşıldığı kadarıyla Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Bey ile Lozan ile ilgili istişare toplantılarında Türk-Kürt ortaklığının savunucularındandı ve Kürtlerin Türklerle ortak vatanda kalmaları gerektiğini savunuyorlardı lakin Yusuf Bey, 1925'te Bitlis'te idam edilecekti. 1926'da ölen Diyaş Ağa'nın damadı Seyid Rıza ise 11 yıl sonra baş kaldıracaktı.

TBMM, Kürt Özerkliğini Kabul Etti [10 Şubat 1922]

19 Nisan 2009 KurdistanTime

Fransız arşivlerindeki bir belgede* 1921 Haziran ayında Kürt liderler ile Ankara hükümeti arasında küçük çaplı çatışmalar sonunda karşılıklı delegelerin anlaşığından ve imzalanan bir protokoldan söz ediliyor. Mardin'deki aşiret liderlerinden Pirizade Bekir, Derwîn'den Musa Beg ve Millî Aşiret Reisi Mirliva İbrahim Paşa, Kürt tarafının önde gelenleri olarak bu belgede ismi geçiyor. Mustafa Kemal liderliğindeki hükümet tarafından otonom bir Kürt devletinin resmen tanınmasından bahseden bu tutanağın Haziran'ın son günlerinde karşılıklı olarak imzalandığı belirtilmektedir. Fransız arşivlerindeki belgeye göre antlaşma şu noktalardan oluşuyordu:

- 1-Ankara hükümeti tarafından Kürtlerin yaşadığı bölgede otonom bir Kürt devleti tanınacaktır.
- 2-Sınırlar Kürtler tarafından çizilecektir.
- 3-Türk jandarmaları ve Türk devlet görevlileri Kürdistan'ın sınırları dışına çağrılacaktır.
- 4-Otonom Kürdistan örgütlenme işlerinden Türk devlet yetkilileri elini çekecektir.
- 5-Ankara hükümeti tarafından toplanan tüm askeri vergiler ve askeri bağışlar Kürtlere tahsis edilecektir

6-Türkiye toprakları içinde kalan Kürtler dış mihraklara karşı korunacak ve orduda bulunan Kürtler özgür bırakılacaktır. (Haziran 1921)*

İngiltere'nin o tarihlerde güneyde Kürt sorununu gündeme getirdiği biliniyor. M.Kemal de İngiltere'nin elindeki Kürt kozunu geçersiz kılmak için Kürt otonomisini dar bir çevrede konuştu. 10 Şubat 1922 tarihinde Kürt otonomisi yasalaştı. Fakat her ne hikmetse bu yasa ve yasaya ait meclis müzakereleri ne açık ne de gizli meclis zabıtlarında yok. 9 ve 11 Şubat tarihli zabıtlar var fakat 10 Şubat 1922'ye ait zabıtlar ortada yok.

O günlere dönecek olursak, 14 Ocak 1922 günü yurt gezisine çıkan Mustafa Kemal Paşa, 17 Ocak 1922 günü İzmit'teki durağında İzmit Kasrı'nda gazetecilerin sorularını yanıtlamıştı. Akşam Gazetesi yazarı Falih Rifki'nin (Atay soyadını alacaktı daha sonra) bir sorusu üzerine Musul ve Kürtler konusuna değiniyordu ve şöyle konuşuyordu:

"... Musul'u da kendi topraklarımız içine alan sınıra ulusal sınır demiştim. Gerçekten o zaman Musul'un güneyinde bir ordumuz vardı. Fakat biraz sonra bir İngiliz kumandanı gelmiş ve İhsan Paşa'yı aldatarak orada oturmuş. Musul bizim için çok önemlidir. Birincisi, Musul'da sınırsız servet oluşturan petrol kaynakları vardır. (...) İkincisi onur kadar önemli olan Kürtlük sorunudur. İngilizler orada kendilerine bağımlı bir Kürt hükümeti kurmak istiyorlar. Bunu yaparlarsa, bu düşünce bizim sınırlarımız içindeki Kürtlere de yayılır. Buna engel olmak için sınırı güneyden geçirmek gerekir..."

Nitekim Mustafa Kemal'in, bir diğerk gazeteci olan Vakit Gazetesi başyazarı Ahmet Emin'in (Yalman soyadını aldı) sorusuna verdiđi cevap tutanaklara geçmesine rađmen gazetede yayımlanmamış ve dönemin belgelerini açıklayan Türk Tarih Kurumu bu sorunun cevabının yayınlanması için 12 Eylül darbecilerinden izin alamamıştı. 64 yıl boyunca gizlenen cevap 1987 yılında 2000'e Doğru dergisinde yayımlanacaktı. Tarih Kurumu-Atatürk Devrim Araştırma Merkezi mührü taşıyan ve 1089 numaralı tutanağın 15. sayfasında şu diyalog yer alıyordu: Ahmet Emin "Kürt meselesine deđişinmiştiniz. Kürtlük sorunu nedir? Bir iç sorun olarak deđinseniz iyi olur." diye soruyordu.

Gazi Paşa'nın yanıtı şöyleydi:

"Kürt sorunu, bizim, yani Türklerin çıkarları için kesinlikle söz konusu olamaz. Çünkü bizim ulusal sınırlarımız içinde Kürt öğeleri öylesine yerleşmişlerdir ki, pek sınırlı yerlerde yoğun olarak yaşarlar. Bu yoğunluklarını da kaybede ede, Türklerin içine gire gire öyle bir sınır oluşmuştur ki Kürt adına bir sınır çizmek istersek Türkiye'yi mahvetmek gerekir. Örneğin, Erzurum'a giden Erzincan'a, Sivas'a giden Harput'a kadar giden bir sınır çizmek gerekir. Ve hatta Konya çöllerindeki Kürtleri de göz önünde tutmak gerekir. Bu nedenle başlı başına bir Kürtlük düşünmekten çok Anayasamız gereğince zaten bir çeşit özerklik oluşacaktır. O halde hangi bölgenin halkı Kürt ise onlar kendi kendilerini özerk olarak yöneteceklerdir. Bundan başka Türkiye'nin halkı söz konusu olurken onları da beraber ifade etmek gerekir. İfade olunmadıkları zaman bundan kendileri için sorun çıkarırlar. Şimdi Büyük Millet Meclisi hem Kürtlerin hem de Türklerin yetkili temsilcilerinden oluşmuştur. Ve bu iki öğe bütün çıkarını ve bütün kaderlerini birleştirmiştir. Yani onlar bilirler ki bu ortak bir şeydir. Ayrı bir sınır çizmek doğru olmaz." [1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Kuzey Kürdistan
Özerk:	Türkiye
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <http://kurd-tarihi.blogspot.com>

Da eklendi: 18-11-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 335****TÜRK DEMOKRATLARININ KÜRT ALGISI! - 2**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221121180815446862>

TÜRK DEMOKRATLARININ KÜRT ALGISI! - 2

Hayat maddi olgularıyla varlığını sürdürmesindeki inadı karşısında yalpalayan Türk aydınları kadar Kürt siyasi kadroları da yalpalamaktadır. Türkiye'nin bu gün içinde bulunduğu siyasi bunalımının temelinde yatan Kürt sorununa genel anlamıyla söylersek yüzeysel olduğu kadar klasik teoriler çerçevesinde bakılmaktadır, dolayısıyla pusula Ankara olunca kible de "demokrasi" dansıyla gölge oyunu olmaktadır.

Bugün Türkiye'de yaşanan siyasal bunalımın aşılması için hareket eden Türk demokratları aydınlarıyla, soluyla yeni bir manipülasyon siyaseti geliştirmektedirler. "Peki, bütün ülkeye, bütün insanlara yarar sağlayacağı bu kadar açık olan barış neden gerçekleşmiyor? Neticede, bugün Kürtlerin sürdürdüğü savaşın nedeni olarak ortada bir toprak talebi bulunmuyor, kültürel haklarını, kimliklerinin tanınmasını, anadilde eğitim yapmanın sağlanmasını istiyorlar. Bu haklara sahip olmalarının Türkiye'ye ne zararı var?" diyor Ahmet Altan. Olay bu kadar basit değil olmadığı içindir bu kadar acı, bu kadar zulüm yaşanmaktadır. Ahmet Altan ve benzerleri Türkiye de Kürt kimliğinin tanınması ve Kürt sorunun çözümüne demokrasi sorunu olarak bakıyorlar, oysa sorunun özü siyasi olduğu kadar ideolojik bir olgudur. TC. Devletin üzerinde yükseldiği resmi ideolojisinin temellerinin yıkılmasını tartışmak yerine sadece kültürel bir takım hakların verilmesi çerçevesinde hareket edildiği için soruna "demokrasi" sorunu olarak yaklaşmaktadır.

Tabi doğal olarak yüz yıllık TC tarihi sürecinde resmi ideolojiyle biçimlenmiş aydınların, demokratların ve en önemlisi sol'un olaylara bakış açısında yaşanan karmaşa ve bulanıklık yer yer net olarak kendini göstermektedir. Köşe yazılarını izlediğimiz demokratlarının da kendi devletleri gibi siyasi bir bunalım yaşadıklarını da görüyoruz. Örneğin Ahmet Altan'ın yazılarını izlediğimizde karşımıza nerede duracağı belli olmayan freni patlamış bir araba gibi durmaktadır. Yalpalıyor, kendini sağa sola vuruyor. Bu gün ak dediğini yarın kara demese de griye çevirebiliyor. Ki Ahmet Altan'ın birikimi entelektüel yapısı çok güçlü olmasına rağmen Kürt sorununa, Özellikle PKK ve A.Öcalan'a yaklaşımında onu zayıf ve persmiş olarak görüyoruz. Tabi bu konuda Ahmet Altan yalnız değildir, onun gibi onlarcası var ve bunun yanında Kürt siyasal kadrolarının zayıflığı ve persmiş hali de eklenince işin rengi daha bir başka oluyor. Onun içindir ki bu son dönem tavırları tam bir trajedidir.

Türk aydınlarının, demokratlarının yaşadığı handikap yüzeysel hareket etmelerinden kaynaklanan bir durumdur, o yüzdende Türkiye'nin demokratikleşmesinin önünde iki şeyin engel olduğunu söylüyorlar; bunlardan biri TSK ve onun denetiminde olan Yargı Kurumu ve medya, diğeri ise PKK ile özdeşirilen Kürt sorunu! Bu iki sorun çözülmediği sürece TC. Devletin demokratikleşmesinin mümkün olmayacağını dile getiriyorlar, dolayısıyla bu demokratikleşme mücadelesinde Kürtlerin de yer alması gerektiği noktasında zorlamaktadırlar. Çünkü demokrasi herkes için olacaktır(!)

Anlaşılmayan asıl nokta şurasıdır: Kürtlerin bir ulus, Kürdistan'ın bir ülke gerçeği. Türk demokrasisinin gelişmesi veya gelişmemesinin Kürt ulusu ve Kürdistan'la ne ilişkisi vardır? TC. Devleti sömürgeci bir devlet Kuzey Kürdistan bölgesi ise sömürge; Türk devleti tarafında askeri işgal altındadır. Sömürge ve sömürgeci arasındaki sorun demokrasi sorunuyla nasıl

çözülecektir? Elbette bunun bir çözümü var! Çözüm TC. Devleti askeri işgalinden vazgeçerek, resmi devlet ideolojisini yıkarak Türklerle Kürtlerin siyasi olarak eşit hak temelinde yaşayabileceği bir anayasanın oluşturulmasıyla mümkündür.

Diğer bir nokta ise Kürtlerin tavrı gerek referandum öncesi ve sürecinde izledikleri politik kargaşa içinde Türk aydınlarının, demokrat ve liberallerinin kopyası olmaktan öte hiçbir şeylerinin olmadığı açığa çıktı. Bu arada Militan Marksist Kürt solunun kendilerine yabancılaşmış bir halde olaylara ve olgulara klasik solculuk mantığıyla yaklaşmaları ise evlere şenlik!

Türkiye’de yaşanan iç çatışma ve bu çatışmadan doğan bir bloklaşma vardır. Uzun yıllardır TSK ve YK ile sivil bürokrasi arasında bir çatışma yaşanıyor, dolayısıyla bugünün olayı değil; anlaşılmayan bu durumdur. Kürtler manipüle edildiği gibi, T.C devleti Kürt sorunundan dolayı yaşanan iç bunalımını aşmak için Kürtleri kendi iç sorunları içinde boğmaya çalışması demokratik açılım adı altında sürdürülüyor. Geline bugünkü koşullarda ise Kürt sorununu koşullara uygun olarak yeniden dizayn edilmesi noktasında zorlanmaktadır. Gerek uluslar arası konjonktür, gerekse Kürtlerin bu günkü konumu artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını gösterdiği için Türk devleti tıkanmış durumdadır. Türk devleti zorluğunu gene Kürtlere dayanarak aşmaya çalışıyor; bunu yaparken de Kürtleri ve Kürt hareketini belli bir çerçevenin içine oturtularak yeniden ehlileştirmek istiyor.

Olaya bu çerçevede baktığımız zaman sorun ne peki ve biz ne yapmalıyız? Türkiye’nin iç çatışmasında biz Kürtlerin evet veya hayır tavrı olamaz, aksine Kürtlerin ulusal haklarından doğan kendi kaderini kendisinin tayin etme noktasından hareket etmek sorunu vardır. Doğal olarak Türkiye de “demokrasi” “savaş” Kürtleri yeniden kendi elleriyle cendereye sokmaktan başka hiçbir anlama gelmez. Böylesi bir durum 1923 Lozan döneminde yaşandı ve o dönemde M. Kemal Atatürk’ün o ünlü İzmit konuşmasında Kürtlere ilişkin söylenenler bir yıl sonra yürürlüğe giren 1924 anayasasıyla unutuldu. 1923 de Kürtlere bir takım vaatlerle anayasal haklardan, özerk yönetimlerden bahsedilerek Kürtlerin desteğiyle Lozan krizi aşıldı ve ardından uluslara arası meşruyetini de güvenceye alan Kemalist Devlet 1924 anayasasıyla birlikte Kürtlerin varlığını yok saydı, inkâr etti.

1946 sonrası çok partili döneme geçildiği süreçte ise Kürtler Türkiye de demokrasi olabileceği ve kendilerinin de bir takım demokratik haklara kavuşacağı umuduyla Demokrat Parti’nin yanında ve içinde yer aldı ve sonrasında yaşanan olaylar gösterdik ki bu tür politikalarla Kürtlerin yeniden asimilasyonunu geliştirmekten başka bir şeyin olmadığıdır.

Kürt siyasi kadrolarının, aydınlarının birçoğu Türk solu ile aynılaştı ve toplumsal sorunlar karşısında özdeş durumdadırlar. Türk solu toplumsal gelişmeden uzak olduğu kadar ona yabancıdır. Değişime ayak uyduramıyor. Belli ideolojik kalıplar içinde sıkışıp kalmıştır. Dolayısıyla bu yanıla gericileşmektedir. Örneğin 12 Eylül 2010 da TC. Anayasasında bir takım maddelerin değişimine ilişkin yapılan referandumda MHP ve CHP ile aynı cephede yer almış, Kenan Evren’le birlikte hayır oyu kullanmıştır. Bu durum karşısında şaşkınlığa uğrayan Derya Sazak reform sonuçları üzerine yapılan (Kanal 24’de) bir tartışmada şöyle diyordu: Kenan Evren’in hayır oyu verdiği reforma sol da hayır dedi ben utandım, ayıp çok ayıp!”Türk toplumunun zaptu-rapla yönetilemeyeceği, artık çağın normlarına uygun olarak yaşamak istediği ortaya çıkmıştır. Türk toplumu kendi iç dinamikleriyle gelişerek dünyaya açılırken, Türk solu gelişen bu dinamikleri anlamaktan uzak biçimler üzerinden hareketle karşıtıyla aynı cephede yer almıştır ve böylece, her zaman olduğu gibi kendisine kurşun sıkmıştır.

Kürt siyasi kadrolarının birçoğu 12 Eylül 2010 da Türkiye de yapılan referandumda TC. Anayasasında bir takım maddelerin değişimi ile Kürt sorununun çözümünün yolu açılacağı hayali içinde hareket ettiler, bağımsız davranma yetisinden uzak kaldılar. Doğal olarak güçlü bir muhalefet olma şanslarını küçük hesaplar içinde, gurup çıkarlarını esas alma anlayışı içinde bitirdiler. Uzun yıllardır Kürt hareketini belli bir çerçeve içine oturtturmak isteyen TC. Devletinin bu planını anlamayan Kürt siyasi kadroları ve aydınlarının bilinci bir kere daha kasaturalanmıştır. Kürt hareketinin tüm değerlerinin parçalandığı, mevzilerinin delik deşik bir hale getirildiği bir ortamda Türkiye demokrasisine böylesine âşık olan sömürge bir ulusun aydınlarının, siyasi kadrolarının bir benzeri dünyada eşi benzeri yok. Kendi ulusal kurtuluşunu, ülke bağımsızlığını savunması ve bu değerler üzerinde hareket etmesi, siyaset yürütmesi gerekirken aksine bu alanları tahrip etmektedir ve böylece Kürt hareketinin üzerinde yükseldiği değerler içeriğinden boşaltılarak rasyonelleştirme görevini Türk demokrasisi adına üstlenmiş durumdadır.

Ne adına?

Bu kepezeliklerine birde haklı gerekçe arıyorlar.. “en azından Kürt sorunun çözümüne doğru atılacak adımın önü açılacaktır!” Nasıl bir adım atılacak? TC. Anayasasının giriş bölümleri olduğu gibi kalıyor ve birkaç tane maddenin kısmi değişimiyle TC. Anayasasının tümünü yeniden Kürtlere onaylatılarak TC. Devletini yeniden Kürtler eliyle dizayn edilmesiyle mi, nasıl? Neresinden bakarsak bakalım trajik bir durumdur.

Bir kere, Kürt siyasal kadroları ve aydınları kendi güçlerini ulusal siyaset üzerinde yürütülecek bir programı hayata geçirselerdi işte asıl o zaman bir güç olarak gündemin kaderini değiştirebileceklerdi; ne yazık ki kendi güçlerine güvenmedikleri içindir ki dağınık oldukları gibi, parça pörçük bir zeminde varılacak yerin ancak ve ancak burası olduğu içindir ki Türk metropollerine yığılmış veya itilmiş Kürtlerin sorunuyla Kürdistan sorunu bir birine karıştırıldı. Asıl anlaşılmayan yan burasıdır, onun içindir ki Türk metropollerine yığılmış Kürtlerin sosyal ve siyasal sorunlarının çözümü için zorunlu olarak Türk devletinin zorlanması lazım, fakat bu sorunla Kürdistan sorunu bir ve aynı sorun içermemektedir. Türk metropollerinde legal siyaset yapmaya çalışan kadroların konumu farklı bir durum arz etmektedir, dolayısıyla Sömürgeci devlet yasalarıyla hareket eden bir konumda oldukları için Türk devletinin iç çatışmalarında sivil blokla birlikte kendi varlığının meşruiyetini sağlayacak anayasal zeminin oluşması noktasında ayrı bir ulusun üyeleri olduklarını akıldan çıkarmamaları söz konusudur.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	raport
İçerik Kategorisi:	siyasi
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Türkiye

QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | serxwebun.forumieren.com

Da eklendi: 21-11-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım

Konu (Başlık): 336

TÜRK DEMOKRATLARININ KÜRT ALGISI! -I

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221121173112446853>

TÜRK DEMOKRATLARININ KÜRT ALGISI! -I

Osmanlı” öldürür ama suçlu daima Kürttür. Osmanlı baskı yapar, kabahatli olan yine Kürttür”
Şeyh Sıddık

Olay ve olguları tarihsel kökünden ve onun gelişim seyrinden kopardığımız an bizi yanlış algılamalara götürür, dolayısıyla sorunun çözümünde asıl gerçek yerine bize dışarıdan sunulan “doğrular” üzerinde hareket etmemiz sağlanır. Türkiye’de yaşanan TSK ve onun denetiminde olan yargı kurumu ile sivil bürokrasi arasındaki çatışma bugünün olayı değildir, tam aksine 1946’dan sonra “çok” partili sisteme geçişle birlikte gelen yarım yüz yıllık bir olaydır. Bu çatışmanın temelinde Mustafa Kemal’in bakış açısı olan iki temel olgu vardır; biri devlet diğeri ülke!

Bu devlet ve ülke temelinde sürdürülen çatışmanın özünde Kürt sorunu vardır ve bu sorundan doğan çatışmada Türk aydınlarının taraf olması kuşkusuz kaçınılmazdır. Dolayısıyla Kürt sorununda biri Kemalizm’in Devlet çıkarı politikasını savunuyor, diğeri Kemalizm’in ülke çıkarı politikasını sürdürüyor. Ahmet Altan Kemalizm’in devlet politikasını savunan çevre ile bir taraftır. Devlet çıkarı söz konusu olduğunda Kürtler hatırlanır(!) Kürtlere bir takım ‘demokratik’ hakların verilmesi savunulur, fakat Kürtlerin bir ulus olmasından doğan ulusal haklarından bahsedilmez, Kürtlerin ulus olmasından doğan ulusal hakları görmemezlikten gelinmesi noktasında Ülke çıkarlarını savunan kesimle ortak noktaya sahiptirler. Ülke çıkarı söz konusu olduğunda Kürtler yok sayılır, inkâr edilir.

TÜRK demokratlarının Kürt algısı-1 Turk_Demokratlari-250x140Her iki noktada da Kürtler hedefdir. Devletin demokratikleşmesine Kürtler yeterli destek vermediği için suçludur. Kürtler Kürt oldukları için farklı davranması, farklı hareket etmesi, kimliğini öne çıkarması “ülkenin birlik ve bütünlüğü” açısından total suçludur, dolayısıyla katli vaciptir ve on iki yaşında bir çocuğun bedeninde on yedi mermi çıkar.

Devlet ve ülke çıkar politikalarının günümüz açısından değil geçmiş tarihi süreci ile ele

aldığımızda devlet ve ülke birbirinden ayırmış gibi görünür, fakat özünde Türk devletinin resmi ideolojisinin sürdürülmesinin iç ve dış siyasetinde temel dayanağının bu biçimde yürütüldüğünü görürüz. Dışa karşı devletin “demokratik” parlamenter bir sisteme sahip olduğu, anayasası cumhuriyet ilkeleriyle oluşturulduğu, tüm yurttaşların “eşit” haklara sahip olduğu söylenir ve bu konuda da siyasi partilerle, yargı organlarıyla, basın yayın ve üniversiteleriyle bu doğrultuda büyük bir çaba içindedirler.

İç siyasette ise olay çok başka bir biçimde yürütülür. Burada “Türk devleti milletiyle bölünmez bir bütünü” oluşturur ve bu bütünü ‘Milli Şef’ İsmet İnönü 27 Ocak 1925’te Türk Ocakları merkezinde yaptığı konuşmada şöyle açıklar: “... Vazifemiz, Türk vatani içinde bulunanları behemehâl Türk yapmaktır. Türklere ve Türkçülüğe muhalefet edecek anasını kesip atacağız. Vatana hizmet edeceklerde arayacağımız evsaf her şeyden evvel o adamın Türk ve Türkçü olmasıdır.” Türk devleti bu bakış açısını 90 yıla yakındır sürdürüyor ve bundan bir milim ödün vermemektedir.

Türk devletinin resmi ideolojisinin temel dayanaklarını oluşturan bu iki tip politikasının arsında hiçbir zaman bir fark konmamıştır. Örneğin, devlet çıkarı temelinde yürütülen politikada Kürtler için yasal zeminde hiçbir işlem yapılmaması esastır. Ülke çıkarı ise bunun tersi temelinde bir işlev görmektedir; ülkenin parçalanma korkusu içinde sürekli Kürtlerin – Türklerin birliği savunulur ve Kürtlerin haklarından bahsedilir, uluslar arası ilişkilerde bu durum çok açık bir biçimde sürdürülür. Bu konuda Özal döneminde Türk devletinin yürüttüğü dış politikası çok açıktır ve 1990 başlarında Erdal İnönü’nün ABD dönüşü partisine hazırlattığı Kürt raporu vardır. (ve bu rapor devletin gizli arşivlerine kaldırılırken) Kamuoyunun o ‘tantanalı’ dönemini geçiştirmek için Özal:“ herkes ana dilini kullanmalıdır, ana dil üzerindeki yasaklar kalkmalıdır.” diyerek fısıltı basınıyla tartışmaya açıyordu, fakat ömrü vefa etmedi. Burada “ana dil üzerindeki yasaklar kalkmalıdır.” derken Kürtlerden başkasını kast emiyordu! Özal’ın başkanlığı döneminde yürütülen “Kürt” politikası karşısında “Türkiye demokratikleşiyor ve Kürtler kendi demokratik haklarına kavuşacaktır” umuduyla ağızları sulanan Kürt liberalleri göbek atıyordu! Ve tabii, Erdal İnönü’nün başkanlık yaptığı Sosyal Demokrat partisinin “Kürt” vekillerinin Paris Kürt konferansı sonrası yaşadıkları o hazin son akıllara durgunluk verecek bir manzaraydı, evet çok ilginç bir manzaraydı(!)

A.Öcalan’ın bahsettiği Mustafa Kemal’in ruhunu oluşturan 1921 anayasasının demokratik olduğu ve ikinci cumhuriyet olarak sahiplenilmesi gerektiğini söyler. Bu bakış açısını Uğur Mumcu da savunmaktaydı. Hatta Uğur Mumcu işi daha ileri götürerek 1921 anayasasında Kürtler için ön görülen demokratik haklar 1924 anayasasından çıkarılmasının nedeni ‘Kürt isyanları yüzünden olmuştur,’ der.

Bir defa 1921 Anayasası oluşturulurken Kürtlerin ‘hakları’ gözetilerek değil, aksine o dönemin ağır sürecinin aşılmasının yanında esas olarak Türk ulusçuluğunun yaratılması için bir zemin hazırlama amaçlıydı. Kürt sorununun uluslar arası alandan Türk devleti lehine politik olarak çözümüne kadar Mustafa Kemal Osmanlıdır. Burada tek bir amacı vardır dağılan Osmanlı imparatorluğunun merkezi halini toparlayarak yeni bir devlet oluşturma çabası içindedir. Bu çabasını Osmanlı’nın azınlıklar politikasını sürdürmede kendini açığa vurmaktadır. 1924’e kadar Osmanlıdır 1924’den sonradır ki asıl kimliği olan Türkçülüğü açığa çıkar.

Örneğin; “Ocak 1923... Mustafa Kemal Lozan da sıkışan İsmet Paşa’nın durumunu, hem yurt içindeki, eleştirilere karşı, hem de barış masasındaki zorluklara karşı destek olması amacıyla 16–17 Ocak 1923 tarihli ünlü İzmit konuşmasını yapmıştır.”

Mustafa Kemal’in o ünlü İzmit konuşması şöyledir:

“Kürt sorunu, bizim, yani Türklerin çıkarları için kesinlikle söz konusu olamaz. Çünkü bizim ulusal sınırlarımız içinde Kürt ögeleri öylesine yerleşmişlerdir ki, pek sınırlı yerlerde yoğun olarak yaşarlar. Bu yoğunluklarını kaybede ede ve Türklerin içine gire, gire öyle bir sınır oluşmuştur ki, Kürtlük adına bir sınır çizmek istesek Türkiye’yi mahvetmek gerekir. Örneğin Erzurum’a giden, Erzincan’a, Sivas’a giden, Harput’a kadar giden bir sınır çizmek gerekir. Ve hatta Konya çöllerindeki Kürtleri de göz önünde tutmak gerekir. Bu nedenle başlı başına bir Kürtlük düşünmekten çok Anayasamız gereğince zaten bir çeşit özerklik oluşacaktır. O halde hangi bölgenin halkı Kürt ise onlar kendi kendilerini özerk olarak yöneteceklerdir. Bundan başka Türkiye’nin halkı söz konusu olurken onları da beraber ifade etmek gerekir. İfade olunmadıkları zaman bundan kendileri için sorun çıkarırlar. Şimdi TBMM hem Türklerin hem Kürtlerin yetkili temsilcilerinden oluşmuştur. Ve bu iki öge, bütün çıkarını ve bütün yazgılarını birleştirmiştir. Yani onlar bilirler ki, bu ortak bir şeydir. Ayrı sınır çizmek doğru olmaz.”

Burada şunu görüyoruz ki Türk devletinin çıkarları için Mustafa Kemal o günün koşullarında “hangi bölgenin halkı Kürt ise onlar kendi kendilerini özerk olarak yöneteceklerdir.” Derken çok “radikal” bir çıkış yapmaktadır. Amaç, Türkiye’nin bölünmemesidir, onun içinde Türkün Kürdün birlikteliği esastır söylemini geliştirerek uzun vadede Türk ulusçuluğunu yaratmak için bu tür keskin çıkışlardan kaçınmamıştır. Zaten 1924 gelindiğinde artık Türkün Kürdün birlikteliği veya Kürtlerin kendi kendilerini özerk olarak yönetmeleri vs. söz konusu olmadığı gibi Kürtlerin varlığı inkâr edildi ve Kürt kelimesinin söylenmesi bile yasaklandı.

Türk aydınları, 1921 TC anayasasında ve Mustafa Kemal’in İzmit konuşması çerçevesinde ele alınan Kürt sorununa ilişkin çözümlere hiçbir zaman hukuki açılım yapılmadığı gibi Kürtlere yasal hiçbir hak verilmemesinin nedenini getirip götürüp işi Kürt isyanlarına bağlamaktadır. Bu düşünce sistematik olarak 1920 den bu tarafa günümüze kadar sürdürüldü. Bu günde Ahmet Altan ve benzerleri de bu sürdürülen düşüncenin takipçileri olarak hareket etmektedirler. Ahmet Altan’a göre Türk – Kürt çatışmasının nedeni demokrasi sorunundan kaynaklanmaktadır, dolayısıyla Türk – Kürt çatışmasının barış içinde demokrasiyle çözüleceğini söyler. 11. 26 2009 tarihli köşe yazısında: “... bu ülkenin barışa ihtiyacı var. Türklerin de var, Kürtlerin de var. Çocuklar ölüp duruyor. Hiçbir neden bulamasanız bile çocukların hayatını kurtarmak için barış gerekir. Üstelik barışla birlikte bu ülkeye zenginlik ve mutluluk da gelecek.” diyen Sayın Altan, Türk – Kürt çatışmasının siyasi ve ideolojik bir sorun olduğunu tartışmak yerine arabesk takılıyor ve duygu sömürsü yapıyor. Kürt sorununun siyasi bir sorun olduğu dolayısıyla bir barış sorunu olmadığını bilmemesine imkân yoktur. Elbette ki barış gereklidir, fakat barışın siyasal bir yönü ve temeli olduğunu göz ardı edemeyiz. Önce Kürdistan adından bahsetmeniz gerekiyor, Kürtlerin yaşadığı yer Türkiye değil Kürdistan’dır dolayısıyla Kürt ulusundan bahsetmeniz gerekiyor. İşe bu noktadan başladığımız an Türk – Kürt karşıtlığının ne olduğunu görürüz ve barışın nasıl ve hangi çerçevede gerekli olduğunu o zaman tartışabiliriz. Önceden çocuğun cinsiyetini belirlemeden isim koyamayacağımız gibi. “.bu ülkenin barışa ihtiyacı var.” derken Türkiye’den, dolayısıyla Milli misak-i’yle hareket edilmektedir. Peki, Kürdistan Türkiye’dir? Kürtlerin buradaki statüsü nedir, azınlık mı, ulus mu, bir gurup mu, yoksa göçer bir topluluk mu, nedir? Kürtler derken neyi kastediyorsunuz?

Türk – Kürt çatışması, sömürge ile sömürgeci arasındaki bir çatışmadır, dolayısıyla bu çatışma her hangi bir demokrasi sorunu değildir. Ortada bir işgal ve işgalci olayı vardır. Türk devletinin Kürdistan’da ki varlığı askeri işgale dayanmaktadır. Burada bir barış olacaksa önce Türk devletinin Kürdistan’da sürdürdüğü askeri işgalinden vazgeçmesi gerekiyor, ancak o zaman iki halk, iki ulus olarak gerçek anlamda bir barış sağlanması için siyasal bir zeminde eşit koşullarda buluşabilecektir; aksi takdirde barış istemi iyi niyetten öteye gitmez.

Sayın A. Altan bir sonraki köşe yazısı olan "APO VE MANDELA" da : "Savaşı Apo başlattı. Bugün barışı başlatacak güce de sahip. Apo'suz ve PKK'sız bir barış mümkün değil." Demektedir. Bir kere, PKK TC. devletinin Kürtlerin başına bela ettiği bir örgüttür. Dikkat edin Ergenekon davasının Kürt ayağı yoktur, niye yoktur? Ne zaman Ergenekon davasının Kürt ayağından bahsedilmek istense hemen ortalık Abdullah Öcalan vasıtasıyla karıştırılıyor. Türk basını, Türk Medyası özellikle bunu derinleştiriyor. PKK'yi gündemde tutmak ve A.Öcalan'ı daha fazla sunmak için Devletin bizatihi kendisi bu işi örgütlüyor. Bakın kozmik oda sürecinde yaşanan olaya devlet süreci kilitlemek için Reşadiye de sekiz askerini öldürüyor ardından A. Öcalan devreye sokularak üç gün sonra PKK'ye üstlendiriyorlar.

27 Mayıs 1960 askeri darbesi.

12 Mart 1971 askeri darbesi.

12 Eylül 1980 askeri darbesi.

Bu darbeler niçin yapıldı ve kime karşı yapıldı? Önce bu soruları tartışmamız lazım.

1984 de PKK nasıl oldu da birden bire Erruh Şemindli baskınıyla ortaya çıktı ve derinleşti? Ki, Erruh Şemindli KDP'nin örgütlendiği alanlardı ve nefes borusuydu TC. Devleti PKK eliyle bu alanı parçaladı ve KDP'nin Kuzey Kürdistan alanındaki örgütlenmesinin önünü kesti ve böylece Kuzey Kürtleri KDP'nin etki alanının dışına çıkarıldı

Ve tabi tüm bu gerçekler silah seslerinin arasında boğuntuya getirildi.

Daha geçende ismini hatırlayamadığım bir Albay TV de yapılan bir açık tartışma programında şu gerçeği dile getiriyordu: Apo kim PKK kim, bunlarla asla Türkiye bölünmez, asıl tehlike gerçek Kürt milliyetçiliği yapan örgütler şahıslar var!" diyordu.

Elbette bir öncesi var: Kuzey Kürdistan da 1960 sonrasında yürütülen demokratik mücadele sürecinde 1980 12 Eylül'e kadar sömürgeci partilerin örgütlendiği ve yeterli oy aldığını göremezsiniz, Hatta A.Türkeş Kürdistan bölgesine girememiştir. Yürütülen demokratik mücadele sonucu Mehdi Zana Belediye başkanı seçilmişti Diyarbakir'de ama PKK 'yoktu' o zaman sadece bir gurup Apocu olarak serseri mayın gibi ortalıkta dolaştırılıyordu. Bakın bakalım, bu gün Diyarbakir'de MHP tabelası bile var bu kimin sayesinde oldu? TC. Devleti askeri işgali ile Kürtleri en fazla Takriri- sükun'a tabi kılabilirdi ama İçerden feet edemiyordu, bunu PKK eliyle yirmi beş yıllık savaş süreciyle başardı.. 4000 Köy haritadan silindi, 7 milyon iç göç, 4 milyon dış göç yaşandı bunun yanında (Abdullah Öcalan'ın kendi ifadesiyle) 17 bin PKK'nin iç infazıyla öldürülen Siyasi Kürt var, kırk bin Devlet PKK işbirliği sonucu insan öldürüldü. "Savaşı Apo başlattı" demeniz gerçekleri ters yüz etmektir. Yüz yıldır Kürdistan'da kanlı bir savaş sürdürülmektedir. Bu anlamıyla barış olacaksa Kürt ulusunun gerçek temsilcileriyle olacaktır PKK ile değil ve sizde APO ve PKK'yi Kürtler adına sunmanız TC. Devletinin Kürt karşıtlığı politikasının bir parçasıdır, bu anlamıyla bu vebalin altından kalkamazsınız.

Apo ve Mandela karşılaştırılması bile başlı başına etik bir olay değildir! Her şeyden önce Mandela kendini Güney Afrikalı olarak görmüştür bu yanıla beyaz azınlığın siyahlar üzerindeki tahakkümüne karşı çıkmıştır. Hiçbir koşulda beyazların "hizmetindeyim ne görev verilirse yapmaya hazırım" dememiştir; aksine beyazların kendilerine gördüğü hakkı Siyahlara da verilmesi ve eşit haklar temelinde bir arada yaşamayı savunmuştur. Apo kendini hiçbir zaman Kürt görmediği gibi Kürtlerin Türklerle eşit olarak aynı haklara sahip olması gerektiği konusunda da mücadele de yürütmüyor.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi: Kürt Davası

İçerik Kategorisi: raport
İçerik Kategorisi: siyasi
Belge Türü: Orijinal dili
Yayın Türü: Born-digital
Lehçe: Türkçe
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Türkiye
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | serxwebun.forumieren.com

Da eklendi: 21-11-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 337****TÜRKİYE VE İNGİLTERE PENCERESİNDEN MUSUL MESELESİ: KONSTRÜKTİVİST BİR OKUMA**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20221226121341454181>

TÜRKİYE VE İNGİLTERE PENCERESİNDEN MUSUL MESELESİ: KONSTRÜKTİVİST BİR OKUMA

Musul, Osmanlı Devleti'nin bir vilayeti olarak yıllarca Müslümanlık, Hristiyanlık gibi dini grupların yanında Türk, Arap, Kürt gibi farklı etnik grupların yaşadığı bir yer olmuştur. Birinci Dünya Savaşında, İngilizler Irak'ı işgal ettikten sonra bu bölgede emperyalist politikaları bağlamından hükmetmeye çalışmışlardır. Musul 1924 yılında Milletler Cemiyetinin de desteği ile Osmanlı Devletinden koparılarak burada yeni bir düzen yaratılmıştır. Musul tarihsel olarak çoğunluğu Kürt, Türkmen ve Araplardan oluşan Sünni Müslümanların yaşadığı bir merkezdir. Çalışmanın amacı, Musul Meselesi Lozan Konferansı, Brüksel hattı gibi uluslararası antlaşma ve sözleşmelerde konuşulurken bölgenin salt doğal kaynakları veya maddi yönlerinin değil aynı zaman da kültürel ve tarihsel yönlerinin de önemli olduğunu ortaya çıkartmaktır. Bu çalışmada Musul Meselesi Türk ve İngilizlerin tezleri ile konstrüktivizm teorisi bağlamında analiz edilmiştir. Konstrüktivizm teorisi, devletler ve toplumlar arasındaki ilişkilerin realist teorilerin iddia ettiği gibi salt materyalist veya pozitivist olgulara dayanmadığını bunun ötesinde söz konusu ilişkilerin sosyal bağlamının da olduğunu öne sürmektedir. Dolayısıyla Musul halkının 1920'li yıllardaki demografik, dinsel ve kimlik bağlamında değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Çalışmada İngiltere çıkarları bağlamında Musul'a yaklaşırken; Türkiye'nin ise ekonomik, siyasal ve güvenlik gibi gerekçelerle Musul'u kazanmak istediği bulgusuna rastlanmıştır.

Giriş

Musul tarih boyunca gerek coğrafik konumu ve gerekse de yeraltı zenginlikleri bakımından önemli bir potansiyele sahip olmuştur. Ayrıca Musul Asya ve Avrupa arasında tarihi bir geçiş kenti olmasının yanında önemli bir ilim ve kültür şehri olmuştur. Kent Babil, Med, Asur, Emevi, Abbasi, Kürt mirlikleri ve Osmanlı gibi farklı medeniyetlere beşiklik etmiş kadim bir kavşaktır. Yavuz Sultan Selim döneminde (1517) Osmanlı Devleti topraklarına katılan Musul vilayeti uzun yıllar valiler tarafından idare edilmiştir (Yılmaz, 1995: 135). Birinci Dünya Savaşından sonra Fransız ve İngilizlerin Musul üzerinden hâkimiyet mücadelesi olmuş olsa da Fransızlar burayı başka çıkarlar bağlamında İngilizlere bırakmışlardır.

Bu çalışmada Musul'un yukarıda anlatılan özellikleri, Birinci Dünya Savaşından sonra İngilizlerin işgali neticesinde Lozan Antlaşmasında Türkiye ile öne sürülen tezler üzerinden tartışılmıştır. Söz konusu iki devletin Musul üzerindeki hak arayışları konstrüktivizm (sosyal inşacılık) teorisi ışığında analiz edilmiştir. Konstrüktivizm'e göre toplumlar arasındaki ilişkiler fikir, anlam, tarihsel bağlar, söylem ve kültürel birlikteliğe dayanmaktadır. Bu bakımdan Osmanlı Devletinin uzun yıllar hâkimiyetinde olan bölge nüfusunun büyük bir bölümü Kürt ve Türkmenlerden oluşmuştur. Nitekim söz konusu halklar burada ortak bir anlayış etrafında uzun yıllar birlikte yaşamışlardır. Buna mukabil İngilizler Birinci Dünya Savaşı ile bölgeyi güç ve çıkar bağlamında işgal etmişlerdir. Dolayısıyla mesele sadece Rasyonalist teorilerle açıklanamaz bunun yanında meselenin tarihsel ark planına ve etnik bağlarına göre açıklanması önem arz etmektedir. Bu çalışmada rasyonalist bakış açıları görünse de konstrüktivizm bağlamında meselenin normatif yönlerinin açıklanmasına yoğunluk verilmiştir.

Konstruktivizm Teorisi

Sosyal inşa ya da konstruktivizm'in tarihi XVIII. yüzyıla kadar götürülüp Vico ve Kant'a dayandırılabilir. G.Vico'nun (1668-1744) düşüncesinde tabii dünya Tanrı inşasıdır, tarihe dayalı dünya ise insanların inşasıdır. Tarih toplumsal ilişkilerin sonucunda oluşmuştur, kadınlar ve erkekler birlikte tarihlerini yapmışlardır. Dahası, tarihin çıktıkları olan devletleri de insanlar yapmışlardır. Devletler, suni oluşumlardır ve aynı zamanda devletler sistemi de yapaydır. 1710 yılında bilginin yapısı üzerine bir eser yayınlayan Vico, bilginin, bilen tarafından oluşturulmuş bir şey olduğu söylemiştir. Vico, kavramsal bapta, "doğru" ve "bilgi" arasındaki ilişkiyi, dilin kökeni ve insan zihninin bilgi oluşturma isteği üzerinde durmuştur. Ernest von Glasersfeld'e göre Vico'nun sloganı, "İnsan aklı sadece insan aklının yaptığını bilir" şeklindedir (Kıran ve Arı, 2011:7). Tarih, insanların yaptıklarının dışında bir şey değildir. İnsanlar, kendi tarihleri yapmanın yanında tarihsel yapılar olarak devletleri de yapmışlardır (Jackson & Sorensen,2007:211). Immanuel Kant (1734-1804), Konstruktivizmin önde gelen temsilcilerinden bir başkasıdır. Kant evren hakkında malumat elde edilebileceğini ama bu malumatın genellikle öznel malumat olduğunu çünkü bunun insan bilinciyle elekten geçirildiğini varsaymaktadır. Max Weber'e (1864-1920) göre, toplumsal dünya açık olarak fiziksel dünyadan farklıdır. Sosyal dünya, doğal dünyayı anladığımız şekliyle anlaşılması kolay değildir ve değişik bir yorumlama tarzı gerektirmektedir. Dahası, sosyolojik bilginin en önemli özelliği, rölatif düşünceye dayanmasıdır (Büyüktanır, 2014). Adler'e göre sosyal inşa ya da konstruktivizm maddi dünyanın insana dair epistemik, normatif ve dinamik kavrayışı ile maddi olmayan dünyanın insana dair algıları karşılıklı olarak birbirini şekillendirmektedir (Adler, 1998).

Konstruktivizm esas gelişimi, 1980'lerden sonra gündeme gelen ve özünde pozitivistler ile post-pozitivistler arasında yaşandığı varsayılan "üçüncü büyük tartışma" ile ilişkilendirilerek ele alınmaktadır (Lapid, 1989:235-257). Konstruktivizm, Soğuk Savaşın sona yaklaştığı bir dönemde farklı kesimlerin kimliklerini ve çıkarlarını nasıl gördükleri ile ilgili bir meseledir. Dolayısıyla konstruktivizme göre "kimlikler ve çıkarlar nasıl oluşur?", 'Nasıl gelişir?' ve 'devletlere nasıl şekil verir?' sorularına cevap arayarak kendini ifade etmeye başlamıştır (Akdemir, 2012:18). Konstruktivizm siyasal alan ve devletlerarasındaki ilişkiler bağlamında Realizme karşıt bir fikir olarak ortaya çıkmıştır. Mamafih Walt'a göre, devletlerarasındaki ilişkiler salt anarşi, güç ve çıkarlar üzerinden değerlendirilemez. Bunlara ek olarak fikirler, kimlikler, kültürler, değerlerinde yukarıda sözü edilen ilişkilerde önemli pozisyonları vardır (Walt, 1998).

Uluslararası ilişkilerin salt materyalist ilişkiler üzerinden değerlendirilemeyeceğini belirten Alexander Went'in 1999 yılında Cambridge Üniversitesinde yayınladığı "Uluslararası İlişkilerin Sosyal Teorisi" ya da orijinal ismi ile "Social Theory of International Politics" isimli kitabı uluslararası ilişkiler (Uİ) disiplininde yeni bir tartışma başlatmıştır. Bu eser ile uluslararası ilişkiler disiplinine konstruktivist kuramı (İnşacı) kazandıran yazar, felsefenin temellerini açıklamanın yanında, kuramın Uİ alanındaki yansımalarına da değinmektedir (Demirtaş, 2009:2). Yazar bu eserde tek tek ülkelerin dış politikaları üzerinde durmayıp dünya politikasını bir bütün olarak ele almaktadır. Went çalışmasında "güç", "çıkar" ve "kimlik" konuları üzerinde özel olarak durup, bu kavramların sosyal inşa süreçlerinde önemli olduğunun altını çizmiştir.

Konstruktivizm kimlik ve çıkarların sosyolojik olarak oluşturulduğunu, bunların da dış politikayı belirlediğini varsaymaktadır. Örneğin Soğuk Savaş sonrası, Berlin Duvarının yıkılması, İkiz Kulelere yapılan saldırılar vb. olayları rasyonalist (Liberal ve Realist) yaklaşımların öngörememesi neticesinde dünya politikasını anlamak için yeni politikalara doğru bir arayış içine girilmiştir. Bu arayışın sonucu olarak konstruktivizm ortaya çıkmış ve var olan/olacak problemlerin çözümü ve engellenmesinde sosyal ilişkiler ile anlam odaklarının etkili olacağını

ifade etmiştir. Öte yandan uluslararası ilişkilerin istikrarlı olmadığını devamlı süren bir değişimin olduğunu altı da çizilmiştir (Arı, 2013:503).

Went'in çalışmalarının odağında yer alan kimlik, çıkardan önce gelen bir kavramdır yani kimlik çıkarın temelidir. Mantıksal olarak "ne istediğimizin" "kim olduğumuza" bağlıdır yani istek, ihtiyaç ve arzularımız kimliğimize göre oluşmaktadır. Birey önce kendini tanımlayacak ondan sonra "güç" gibi kavramları tanımlamaya başlayacaktır. Bu nedenden dolayı uluslararası sistemde bir aktörün ne gibi politikaları kanaat getirmesi için bir kimliğin yanında bu kimliğe uygun çıkar belirlemesi gerekmektedir. Kimliğin ve çıkarların tespit edilmesi süreçtir ki bu süreç beraberinde "sosyal inşa" kavramını getirmiştir (Went, 1999:372; Wendt, 2013:9).

Konstrüktivist düşüncenin spesifik yönü, materyali kısmen reddetmesi ve sosyal yönünün ağır basmasıdır. Doğa ile sosyal dünyayı ve pozitivizm'in savunduğu doğal yöntemlerle sosyoloji ve araştırmadaki hermenotik bakış açılarını tamamen birbirinden ayırmaktadır. Konstrüktivizm ontolojik olarak sosyal gerçekliğin inşasıdır, somut gerçekliğin haricinde onun vermiş olduğu anlam üzerine odaklanmaktadır. Örneğin, altın bir madendir, fakat onun kıymeti, dünyaca kabul edilebilirliği ayrı bir anlam ifade taşımaktadır. İşte konstrüktivizm aslında insanların bu madene yüklemiş oldukları anlam üzerinde bina edilmiştir. Alexander Wendt, bu düşünüşün salt bir uluslararası siyaset kuramı olmadığını söylemektedir (Wendt, 1999:142). Bu anlamda kuram birbiri ile ilişkisiz görünen konuları kuramsallaştırmayı mümkün hale getiren genel bir şema çizmektedir. Amaç ise yaşanan dünyayı anlamlı kılmaktır. Konstrüktivizm, insanı doğal çevresi ile etkileşim halinde olan sosyal bir varlık olarak kabul etmektedir. Bu etkileşim, bazı kural, amil ve kurumlar aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Konstrüktivizm, U'de güç ve çıkar gibi unsurlar kadar kimlik, fikir, kültür, söylem gibi unsurları da analizlerine dâhil edilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla, konstrüktivizm en saf şekliyle, insan bilinci ve onun uluslararası arenadaki rolü ile alakalı bir kavram olarak açıklanmaktadır. Mesela devletler kendi aralarında hem fikrîsel hem de fiziksel ilişkileri bir arada yürütebilmektedir (Ruggie, 1998: 878-883; Wendt, 1996: 49). Wendt'e göre aktörlerin ya da devletlerin kimlikleri başka bir aktörü veya devleti olumlu/olumsuz etkileyebilmektedir. ABD'ye göre "Kuzey Kore'nin beş nükleer silahının etkisi beş yüz İngiliz nükleer silahının etkisinden daha tehlikelidir" (Wendt 1995:73). Basit bir ifade ile "İngiltere dost, Kore ise düşman" çıkarımında bulunabilmektedir. İngiltere'nin dost olarak görülmesi, kimlik bakımından ABD'ye benzeşmesinin yanında çıkarlarının da ortak bir alanda buluşabilme ihtimalinden kaynaklanmaktadır (Sınır, 2019). Bunun yanında konstrüktivistlere göre uluslararası yapı ve aktörler arasındaki ilişki çıkarlara bağlı olarak değişmektedir. Konstrüktivistler sadece uluslararası alandaki aktörler ve onların etkilerine bakmamışlar, ayrıca normların kökenine ve dinamikliğine ve bu alandaki uğraşlara yoğunlaşmışlardır (Finnemore, 1996:137).

Bulgular

1. Musul Meselesi

Musul, Asya ve Avrupa arasında tarihi bir izlek veya geçiş olarak kabul edilen bir vilayettir. Musul Mezopotamya bölgesinde daha ilkçağlardan beri önemli kültür ve medeniyetlerin doğup geliştiği ve yaşadığı çok önemli bir merkezdir. Musul vilayeti Sümer, Akad, Babil ve Asur medeniyetleri tarafından kurulup bunların dini bir merkezi olmuştur. Hz. Ömer döneminde İslam medeniyetinin yönetimine geçmiştir. Musul, 1057 yılında Türk Selçuklu Devleti yönetimine katılmıştır. Musul 1516 Çaldıran Savaşı ile Osmanlı Devleti hakimiyetine girmiş ve bu hakimiyet 1926'ya kadar sürmüştür (Yerlikaya, 2019:12-13; Demir, Demirbaş ve diğerleri, 1993:7).

Uzun dönemde Osmanlı Devleti yönetiminde kalan Musul, devletin son döneminde (1915-1922) 90 bin km'lik bir alanda ve Türk-Kürt nüfusu 350 bin kişi olan bir bölge olmuştur. İdari taksimata göre Musul üç Sancaktan oluşuyordu: bunlar Musul, Kerkük ve Süleymaniye sancaklarıdır (Öke, 1987). Kaymaz'a göre Birinci Dünya Savaşından önce Musul nüfusunun yaklaşık % 90'ını Müslümanlar, Müslüman nüfusun % 97'sini de Sünnîler oluşturmuştur. Etnik olarak, toplam nüfusun % 55-60'ını Kürtler, % 10-15'ini Türkler, % 10-15'ini Araplar, % 4-5'ini Hıristiyanlar, % 1-2'ini Yahudiler oluşturmaktadır. Ancak, İngiltere bölgeye ait çıkarlarının belirmesiyle birlikte, bu bölgede yaptığı nüfus sayımlarında, Arap ve Gayrimüslim nüfusun miktarını fazla ve ayrıca Türk ve Kürt nüfusunun gerçek sayı ve oranların çok altında göstermiştir (Kaymaz, 2003:28-29). Meray'a göre ise İngilizler Musul meselesini Gayrimüslimler ve Araplar üzerinden savunurken, Türkiye ise Musul nüfusunun %85'nin Türk ve Kürtlerden oluştuğunu ileri sürmüştür. İngilizlerin 1921'de vermiş istatistiklere göre Musul'da; Arap: 185.763, Kürt: 452.720, Türk: 65.895, Hristiyan: 62.225, Yahudi: 16.865 yaşamıştır (Meray, 1969:367). Başka bir kaynakta 1921 yılında Musul'da Araplar 186.000, Kürtler 455.000, Türkler 66.000, Hıristiyanlar 62.000, Yahudiler 17.000 olmak üzere Musul Vilayeti'nin nüfusu 750.000 ile 800.000 arasında olmuştur (Yerlikaya, 2019:63). Başka bir istatistiğe göre, Musul'da 104.000 Kürt, 35.000 Türk, 28.000 Arap ve 31.000 Gayrimüslim yaşamıştır. İngilizlere göre ise 179,820 Kürt, 14.895 Türk, 170.663 Arap, 67.090 Gayrimüslim hesaplanmıştır (Yıldız, 2005:204). Lord Curzon'a göre Türkiye'nin belirttiği istatistikler gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü Kürtler devamlı yer değiştirmişlerdir bazen İran bazen de Irak'ta yaşayan Kürt nüfusu mevcuttur (Yıldız, 2005:209).

Lozan Konferansında Türkiye ile İngiltere temsilcileri arasında Musul üzerine hararetli tartışmalar yaşanmış ve her iki devlet kendi tezlerini ileri sürmüştür. Musul Türkiye için Şark Vilayetlerinin (Doğu Anadolu) bir parçası olarak düşünülmüştür (Şimşir, 1994:22). İsmet Paşa'ya göre Türkiye için Musul tarihsel olarak Türkiye'nin ayrılmaz parçası olarak görülürken, İngilizler için bölge sadece ekonomik zenginlik veya petrol rezervi olarak görülmüştür (Şimşir, 1990:53). Türkiye, Musul meselesinde plebisit (referandum) isterken, İngilizler buranın sorgusuz kendilerine verilmesi için meseleyi Milletler Cemiyetine (MC) havale etmişlerdir (Şimşir, 1990:73-76). Curzon'a göre Irak, Birinci Dünya Savaşı sırasında İngilizler tarafından işgal edilmiş ve Türk orduları yenildikleri için bölgeden çekilmiştir. 1919 Paris Barış Konferansı'nda Osmanlı İmparatorluğu tarafından alınmış ülkelere manda sistemi uygulanmasına karar verilmiş ve bu karar Başkan Wilson'ın ilkeleri göz önünde bulundurularak alınmıştır. Nisan 1920 Müttefik devletler San Remo'da düzenlenen konferansta Irak'ın mandasını İngiltere'ye vermeye karar vermişler ve Ağustos 1920'de Sevr Anlaşması ile bu karar onaylanmışlardır. İngilizlere göre, Osmanlı meclisinin kabul ettiği "Misak-ı Milli" ile Musul topraklarının kendisine bırakılmasını istemesi ciddiye alınamaz. Türk hükümetinin Musul vilayetine dair vermiş olduğu nüfus istatistikleri sadece askeri açıdan tutulduğu için gerçeği yansıtmamaktadır (Öke, 1987:104-106).

5 Haziran 1924'te İstanbul'da toplanan Haliç Konferansında da Türkiye'nin Lozan'da ileri sürdüğü, yani Musul'un dini, siyasi, ırki ve coğrafi gerekçelerle Türkiye'ye verilmesi gerektiği tezi, İngilizlerce kabul edilmemiştir. İngiltere Musul'un yanında Hakkâri'deki dinsel çoğunluğun Süryani (Nasturi) olduğunu ileri sürerek bölgenin Irak'a katılması gerektiği tezini ileri sürmüştür (Aydoğan, 2013:190). Türkiye Büyük Millet Meclisi, Fethi Bey'i Haliç Konferansına gönderirken, Kerkük, Musul ve Süleymaniye'nin Türkiye sınırları kalacak biçimde Türkiye-Irak sınırının çizilmesi noktasında ona telkinde bulunmuştur. Ayrıca bunun karşılığında bölgedeki petrolere İngilizlerin de ortak edilmesini söylemiştir (Şimşir, 2005:863). İngilizlerin Musul meselesindeki temel amaçları: ileride Türkiye'nin içişlerine karışmak ve devleti parçalamak için Nasturiler gibi

bir azınlığı elinde tutmak, Musul'daki petrol yataklarına hüküm etmek ve Kürtleri Araplara karşı korumak bahanesi ile Irak'ta kalıcı olmaktır (İleri, 2000:73; Şimun, 1991:26-28).

Lozan Görüşmelerinde İngiliz temsilcisi Curzon, Musul'un Irak'a bırakılması için şu gereçleri öne sürmüştür:

“Musul nüfusunun çoğunluğu Arap'tır, Kürtler ise Türkler ile yaşamak istememektedirler, savaş öncesi olaylar (Dersim ve Bitlis ayaklanmaları) bunu göstermektedir. İngiltere, Birinci Dünya Savaşında Türkleri yenerek Irak'ı fethettiğinden, Musul üzerinde hakkı vardır”. Buna karşılık İsmet Paşa ise şu dayanakları ortaya koymuştur: “Musul'da Araplar azınlıktır, Kürtlerin Türklerle bir problemleri yok nitekim Birinci Dünya Savaşında ve Kurtuluş Savaşında Kürtler büyük fedakârlıklar yapmıştır ayrıca 1920 Meclisinde çok sayıda Kürt mebus vardır. Irak'ın hiçbir devletin mandasına ihtiyacı yoktur, İngilizlerin Irak ile yaptığı hiçbir antlaşmanın kıymet-i harbiyesi yoktur dolayısıyla İngiltere'nin fetih hakkı gibi bir durum söz konusu değildir. Son olarak coğrafi ve siyasi olarak Musul Anadolu'nun bir parçasıdır” (Meray, 1969:364-368).

1925 yılında toplanan Milletler Cemiyeti, Türkiye'nin hoşnutsuluğu üzerine Musul Meselesini Lahey Adalet Divanına göndermiştir. Türkiye, Musul Meselesinin siyasi bir karar olduğu gerekçesi ile Divan'a katılmamıştır. İngilizlerin beklentileri doğrultusunda Lahey Adalet Divanı, meselenin MC kararına göre çözülmesini uygun bulmuştur. Sonuçta, 5 Haziran 1926'da Türkiye, İngiltere ve Irak Hükümetleri arasında yapılan Ankara Antlaşması ile Türkiye ve Irak arasındaki sınırda küçük değişiklikler yapılmasına karşın, sınır İngiltere'nin istediği biçimde çizilmiştir. Böylece Türkiye'nin doğu sınırı, Misak-ı Milliden fedakârlık etmek pahasına da olsa, çizilmiştir. Böylece Türkiye'nin İngiltere ile olan son büyük anlaşmazlığı ortadan kalkmıştır. Musul Irak'a bağlanmış, Hakkâri'de Türkiye sınırları içinde kalmıştır. Ankara Antlaşmasına göre Aşita (Çığı), Helemon (Andaç) köyleri Türkiye-Irak sınırları olarak belirlenmiştir (Aydoğan, 2013:190).

2.2. Konstrüktivizm Bağlamında Bulguların Analizi

Konstrüktivizm insanları topluma, toplumu insanlara belirli kurallarla yaklaştıran bir düşünce biçimidir. Hukukun da içinde olduğu bu kurallar bir süreklilik ve karşılıklılık ilkesi ile bağlıdır (Onuf, 1998:60). Musul kentinde Türk ve Kürt nüfusunun birlikte yaşaması ortak geçmiş bağlamında Türkiye'nin elini güçlendirmiştir. Çünkü Türkiye'de yaşayan Kürtler ile o dönem Musul'da yaşayan Kürtlerin aynı etnikten olması Türkiye tarafından materyalist olmaktan çok sosyal bağlamda değerlendirilmiştir. İngiltere, Lozan Antlaşmasında Kürtlerin Türkiye'den ayrı bir yönetim altında kendilerine ait bir siyasi yapı kurmak istediklerini belirtmiştir. Türk temsilcisi İsmet Paşa ise Kürtlerin böyle bir amaçlarının olmadığını tam tersine Türkiye meclisinin Türk ve Kürt Meclisi olduğunu dile getirmiştir (Meray, 1969: 364-368). Bunun yanında Türkiye için diğer bir husus dini aidiyet olmuştur. Musul'da yaşayan Müslümanlar ile Türkiye halkının ortak değeri olan Müslümanlık önemli bir bağ olarak tespit edilmiştir. Türkiye için Musul'da yaşayan Türkmen ve Kürtlerle olan tarihsel bağlar ve kadim birliktelik Musul'un Türkiye topraklarına katılması bağlamında öncelikli olmuştur. İngilizler için ise Musul'daki yeraltı kaynakları ve Musul üzerinden bölge üzerindeki emperyalist politikalarının yürütülmesi önem taşımıştır. İngilizlerin amacı Güneydeki Kürtleri birkaç bölgeye ayırıp Irak rejimine bağlamak olmuştur (Yıldız, 2005:207). Böylece birleşik bir yapı yerine birbirinden kopuk ve onların çıkarlarına uygun bir Kürt yapılanması oluşturmak istemişlerdir.

Konstrüktivizm aslında kimlik ve fikirlerin nasıl oluşturulduğu ve değişim geçirdikleri ile devlet faaliyetlerini anlamada ne tür etkileri olduğu gibi konular üzerine odaklanır (Walt, 1998: 25). Dolayısıyla Kürtlerin Müslüman kimliği Türkiye için önemli bir etken iken İngilizler ise buna karşılık bölge üzerinde hegemonik amaçlarını sürdürmek için çaba vermiştir. Mehmet Pınar'a

göre İngilizlerin bakış açısı ile Türkiye'nin Musul üzerindeki temel amacı petrole ulaşmaktır (Pınar, 2017:173). Öte yandan Musul'da yaşayan Hristiyanların dinî kimliği de İngilizlerin Musul'da hak iddia etmeleri için bir dayanak teşkil etmiştir. Mamafih konstruktivizmin yapı-aktör kavramları bağlamında konuya yaklaşıldığında güç, çıkar ve toplumsal ilişkilerin yönü değişebilmektedir. Çalışmanın örneği olan dönemde Irak'taki temel aktör İngiltere olduğu için oradaki demografik yapıya bağlı olarak siyasal yapı da dönüştürülmeye çalışılmıştır. Çıkara bağlı siyasal kimliğin dönüştürülmesi gücün toplumsal yapıyı değiştirmesi üzerinden okunabilmektedir. Konstruktivizm, kimliğin çevrenin algı, düşünce, tanımlama biçimi ile oluştuğunu bize kavratır. Örnek vermek gerekirse Wendt'e göre John'un profesör kimliğinin (benlik) olduğunu söylemesi tek başına yeterli değildir. Eğer John'un öğrencileri (ya da ötekiler) bu kimliği tanıyorlarsa ve bu kimlik ile etkileşirlerse anlamlı olur (Wendt, 2016:279). Dolayısıyla Musul Meselesinde İngilizlerin veya Türkiye tarafının düşündüklerinden farklı olarak o bölgede yaşayan Kürtlerin kime ve nereye bağlı yaşamayı seçmesi önem taşımaktadır. Sevr antlaşmasınının 64. maddesinde Kürtlerin kendilerine ait müstakil ya da bağımsız bir statüye kavuşturulmasından söz edilmiştir (Erim, 1953:552). Mesud Barzani'ye göre amcası Şeyh Abdüsselam Barzani 1900'lü yılların başında hiçbir devletin egemenliği altında kalmadan Kürtlerin yaşadıkları yerlerde dil, eğitim, idari anlamda kendilerini yönetmesine dair bir karar alıp Osmanlı Devletine sunmuştur. Osmanlı Devleti bunu isyan teşebbüsü olarak değerlendirip sonraki süreçte Şeyh Abdüsselam idam edilmiştir (Barzani, 2006:25-26). Bu durum Kürtlerin herhangi bir devletin boyunduruğunda kalmadan kendilerini yönetebilecek bir seviyede olduklarının ilanı olarak okunabilmektedir. İngiltere açısından Musul Meselesi oradaki çıkarları bağlamında değerlendirilebilmekte iken; Türkiye açısından ise Musul Osmanlı Devletinden miras kaldığı için Türkiye'ye katılması gerekmektedir. Oysa o dönem Irak Kürtlerinin Şeyh Mahmut Berzenci önderliğinde başlattığı mücadele, Kürtlerin bağımsız yaşama arzularının bir ifadesi olarak değerlendirilmektedir (Şirin, 2017: 206).

Curzon'a göre "eğer Musul Türkiye'ye aitse o zaman neden Büyük Millet Meclisinde Musul milletvekili yoktur? Çünkü Musul Kürt ve Araplardan oluşan bir vilayettir". İsmet Paşa'ya göre de bu durumun sebebi, Musul'un işgal altında olması ve burada serbest seçimlerin yapılamamasıdır (Yılmaz, 1995:54). Her devlet ekonomik ve siyasal çıkarlarına uygun fikir ve dayanaklar ortaya atabilmektedir. Bu bakış açısı ile Türkiye'nin temel tezi Musul'un tarihsel geçmişi ve orada yaşayan Türkmen ve Kürt nüfusu olmuştur (Pınar, 2017:180). İngiltere ise her seferinde Türkiye'nin tezlerini çürüterek mevcut toplumsal yapıyı lehine çevirmeye çabalamıştır.

MC'ye havale edilen Musul Meselesi için 30 Eylül 1924 tarihinde bir oluşturulan bir komisyon ile durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Komisyon hazırladığı raporunda, Türk tezleri çürütülmüş ve Musul İngilizlerin mandası altında Irak sınırları içinde bırakılmıştır. İngilizlerin desteği ile Musul Meselesi, Lahey Adalet Divanına götürülmüş; fakat Divan, MC kararını esas almıştır. Esasen İngilizlerin temel beklentisi de bu yönde olmuştur. Çünkü MC'de İngilizleri tatmin edecek bir kararın çıkacağı inancı hasıl olmuştur (Demir, Kalkan ve Erdoğan, 2017:44-45). Türkiye ve İngiltere çıkarları bağlamında Musul'a yaklaşmışlardır. İngilizler burayı mandası altında tutmak için Arap ve Gayrimüslimleri kullanarak amacına ulaşmak istemişlerdir. Öte yandan Türkiye Musul'u hâkimiyetine almak için Kürt ve Türkmen kozunu kullanmıştır. TBMM gizli celse zabıtlarına göre Türkiye sınır güvenliği ve zengin maden yataklarına sahip olmak için Musul'u kaybetmek istememiştir. Hatta bunun için savaştan kaçınılmaması gerektiği dönemin vekillerince dile getirilmiştir (Pınar, 2017:175-177). Dr. Rıza Nur ve Erzurum Milletvekili Durak Bey ise Musul'un kaybedilmesi durumunda Türkiye'nin başına bir "Kürdistan fikri" çıkacağını dile getirmiştir. Ayrıca İngiltere'nin bu yönlü bir planı olduğu söylenmiştir (Nur, 2008:87; TBMM

Gizli Celse Zabıtları). Van milletvekili Haydar Bey, Musul Meselesinde İslam şemsiyesi altında Türk-Kürt birliđi sađlanırsa İngilizlerin planlarının boşa çıkacağını söylemiştir (Pınar, 2017:178). İsmet Paşa, Lozan Konferansında Musul'daki Kürtlerin Türkiye'dekilerle aynı şekilde deđerlendirdiđini söylemiş olsa da Musul Irak'a dahil edildikten sonra Kürt politikası da deđişime uğramıştır. Bu bakımdan devletlerin politikaları güç ve çıkarı göre deđişim göstermektedir. Aynı şekilde İngiltere, Irak'ta yaşayan Asuri ve Arapların desteđi ile Kürtlerin üzerine bomba yağdırmaktan çekinmemiştir (Meray, 1969:348-350). Güç bazı devletlerin diđerlerini kendi istekleri doğrultusunda hareket ettirmesidir. Fikri anlamda yapılan yöneltme ve yönlendirme konstrüktivist (sadakat, bađlılık ve yükümlülük) olarak okunabilmektedir (Heywood, 2013:44). Devletlerin kimliđi çıkarları ve politikalarını etkiler ayrıca devletlerin kimliđi aynı zamanda devletlerarası normatif yapıları yani rejimleri ve güvenlik topluluklarını da etkilemektedir. Normlar ve kurallar olarak tanımlanabilecek olan ve devletlerin çevresel yapısını ifade eden kültürel ve kurumsal unsurlar devletlerin çıkarlarını, politikalarını ve kimliđini etkilemektedir (Arı, 2013:501-502). Osmanlı Devletine göre yönetimde bulunan Musul'da tarihsel bir birliktelik mevcuttur oysa İngilizler hiçbir zaman buraların sahibi olmamışlardır. İngilizlerin memurları bölgede dolaşarak yaptıkları kazı ve diđer çalışmalarla bölgenin Hristiyanlara ait olduđunu ispat ederek onlar üzerinden Musul'da söz sahibi olmak istemişlerdir (Meray, 1969:344-346). Bunun yanında konstrüktivistler paylaşılan fikirler (düşünceler), inanç ve deđerlerden oluşan sistemin yapısal nitelikte olduđunu ve bu niteliklerin toplumsal, siyasal eylemi etkilediđini ileri sürmektedir (Reus-Smit, 2013:294). İngilizlere göre dini bir grup olan Asuri/Nasturilerin Hakkârî'den göç ettiklerini dolayısıyla bu grubu barındırmak için Musul'un yanında Hakkârî'nin de Irak topraklarına katılması gerekmiştir (Aydođan, 2013:190). Bu söylem üzerinden konuya yaklaşıldığında İngilizlerin amacı Irak'ta Kürtlere yönelik olumlu bir sonuç olarak ortaya çıkmamaktadır. Bir taraftan Kürtlerin Musul ve çevresi üzerindeki hakları gündeme alınırken öte taraftan Hristiyan kozunun ortaya atılması İngilizlerin çelişkili bir politika yürüttüklerinin açık delillerinden bir başkasıdır.

Devletlerarasındaki ilişkiler her zaman için sosyal bağlamında deđerlendirilemez çünkü çıkar, egoizm ve güç bu sosyal ilişkilerden daha öncelikli olabilmektedir (Jackson ve Sorensen, 2007). Devletlerin niyetleri muđlaktır ve bizim onları anlamayacak kadar belirsizdirler. İnsanlar birbirlerinin niyetlerinden tam emin olamazlar, çünkü zihinleri okuyamazlar ve zihinler her zaman deđerşken olabilmektedir. Uluslararası sistem içindeki göreceli düşük kurumsallaşma ve deđerlendirmedeki yanlış olma tehlikesi nedeniyle niyet ve amaçlar belirgin deđildir. Devletler ancak ilişki içine girdiklerinde birbirlerinin niyetlerini anlayabilir ve bu niyetlere yönelik politika geliştirebilirler (Wendt, 2016:142-143). Geline aşamada Kürtler, İngilizlerin bölgede süren politikalarına karşı mücadele verirken aynı zaman da Türkiye Musul üzerindeki politikasını deđerştirmeye çalışmıştır. Nitekim Şeyh Mahmud önderliğinde Kürtlerin bir statü kazanma ihtimali dahilinde bu durum Türkiye'nin çıkarlarına aykırı bulunmuştur. Wendt'e göre olaylar arkalarında bulunan ve gözlenebilen nedenlere dayanmaktadır (Wendt, 2016:85). Türkiye konstrüktivizm bağlamında (din, etnik yapı, milliyet, kimlik, tarihsel bağlar vb.) Musul Meselesine yaklaşıp burayı Misak-ı Milli çerçevesinde topraklarına katmak istemiştir fakat Irak'taki Kürtler otonom bir yapı için mücadele ettiklerinde söz konusu konstrüktivist bakış açısı realist bir aşamaya geçmiştir. Bu aşama güç ve güvenlik üzerinden deđerlendirilmiştir. Aksoy (2015:45), Realizm'de "göreceli kazanç" ve "mutlak kazanç" ayırımlarında bulunur. Göreceli kazanç, bir aktörün kazancının diđerinin kazancı ile karşılaştırması ile hesapladıđı kazançtır. Mutlak kazanç ise diđerinin ne kazandıđından bađımsız kazancın hesaplanmasıdır. Realistlere göre devletlerin işbirliğinden elde edecekleri mutlak kazanç kadar göreceli kazançlarını da önemserler. Çünkü bu iş birliđi aynı zamanda rekabeti de beraberinde getirdiđi için rakibin ne kazandıđı ve ileride bu kazançla ne yapabileceđinin ayrıca hesaplanması ve bunun olumsuz

etkilerine karşı itidalli olması gerekmektedir. Musul vilayetinin İran, Irak, Suriye ve Türkiye gibi bir dörtgende yer alması Türkiye ile İngiltere arasında güç ve çıkar bakımında önemli olmaktadır. Nitekim buraya sahip olmak aynı zamanda bölgenin zenginliklerine (özellikle petrol) sahip olmakla eşdeğer görülmüştür. Dolayısıyla burada belirleyici husus güç ve çıkarın korunmasıdır. Güç ve çıkar çoğu zaman tarihsel yaşanmışlıkların önüne geçen bir olgudur. Dahrendorf'a göre, toplum içinde devamlı bir çatışma eğilimi olmuştur. Güçlü topluluklar ve güçsüz topluluklar devamlı kendi çıkarlarını kollayacaklardır; tabi bu çıkarlar zorunlu olarak farklı olmuştur. Er ya da geç güç ve onun karşıtı olan şeyler arasındaki denge bozulmuş ve toplum değişmiş ve sonuçta çatışma hâkim olmuştur (Dahrendorf, 1975:17). Öte yandan Kürtlerin Musul'da vermiş olduğu mücadele aynı zamanda genç Türkiye'nin çıkarlarını korumuştur. Yıldız'a göre, Kürtler Musul'un en büyük nüfusuna sahip bir halk olarak orayı korumaya çalışmışlardır. Türkiye tarafında ise Kürt isyanlarında her zaman İngiliz veya dış güçlerin tahrikleri olduğu söylenmiştir. Fakat Kürtler İngilizlerin ekonomik ambargosu başta olmak üzere her türlü kısıtlı şartlara rağmen direnmeselerdi İngilizler Erzurum'a kadar ilerleyişlerini sürdüreceklerdir. Bölgenin Kürtlerin dolaylı desteğinin sonucunda Türk milli mücadelesinin başlangıcı olan kongreler Batı Anadolu'da değil de Doğu Anadolu'da başlamıştır. Buna rağmen Türkiye'nin Musul Meselesinde kurulacak bir Kürdistan'ın İran Kürtleri ile birleşip ileride Türkiye Kürtlerini de yanlarına alacağı kaygısı olmuştur. Bu kaygı ile bölgedeki İngiliz politikalarına karşı değişken bir siyaset yürütülmüştür. Oysa Bitlis mebusu Yusuf Ziya'ya göre Kürt'ün Süleymaniye ve Musul'da bir varlığının olması Türk ve Kürt kardeşliğini pekiştirmiştir. Bu iki halk birbirinin tamamlayıcısıdır. Misak-ı Milli sadece Türk ulusunun sınırlarını değil, Kürtlerin de içinde bulunduğu, diğer Müslüman azınlıklarla birlikte her iki ulusu kapsayan bir bütündür (Yıldız, 2005:49-188-189-196; TBMM Gizli Celse Zabıtları, 1923:162-163). Yusuf Ziya ayrıca Curzon'a "biz Kürdistan'ın esas sahipleriyiz senden ve senin siyasetinden Musul'u istiyoruz ve alacağız" demiştir (TBMM ZC, Devre: I, s. 166). Hans Morgenthau, insan doğasının hükmetme iradesi yani "animus dominandi" içerdiğini ve bunun zorla fethetmeye meyilli olduğunu ifade eder. Yani devletlerin doğaları gereği saldırgan ve fırsatçı olduklarıdır (Morgenthau, 1947:155). Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşında yenik çıkıp topraklarının paylaşılması ve ülkenin her tarafında İtilaf Devletlerini başlatmış olduğu işgaller karşısında halk savunma birliği olarak adlandırabilecek Kuvay-ı Milliye güçlerinin etkinlikleri sınırlı kalmıştır. İngilizler, Birinci Dünya Savaşında Musul'u işgal etmeleri ve Mondros Ateşkes Antlaşması ile bu durumun tescillenmesi orada tasarruf yetkisini onlara vermiştir. Öte yandan Türkiye 28 Ocak 1920 yılında almış olduğu Misak-ı Milli kararları gereğince Osmanlı Devleti Musul'u ülke sınırları içinde göstermiştir (Yılmaz, 1995:46). Son Osmanlı Mebuslar Meclisi toplandığında (16 Mart 1920) Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanırken işgal edilmemiş bir yer olan Musul'un Türk-İslam toprağı olduğu ve bu süreçten sonra İngilizlerce işgal edilmesi haksız bulunmuştur (Pınar, 2017:169). Mondros Ateşkes Antlaşması maddeleri içinde değerlendirilmemekle birlikte Türk tarafı Musul'u İngilizlere teslim etme niyetini taşıırken, Kürtler burayı savunmak için dünyanın en büyük emperyal gücüne karşı savaşmışlardır (Yıldız, 2005:23-26; Sabis, 1951:7). Lozan Antlaşmasından sonra Kürt hakları sadece Musul Meselesine bağlı olarak gündemde tutulmaya çalışılmıştır. MC 30 Eylül 1924'te Musul'a bir heyet gönderip yerinde inceleme yapmaya karar vermiştir. Bu heyette Macaristan, İsveç ve Belçikalı temsilciler vardır. Ocak 1925'te Türkiye ve İngiliz temsilcileri de bu heyete katılıp Musul'da incelemeler yapıp raporlarını 16 Temmuz 1925'te MC'ye sundular ve bölgedeki Kürtlerin hakları ile ilgili birkaç karara varmışlardır. Bunlar, Kürt halkının isteklerine önem verilmesi, yönetimde Kürt memurlara öncelik verilmesi, mahkeme ve okullarda dilin Kürtçe olarak belirlenmesidir. Bu hakların garantörü de İngiliz devleti olmuştur (Muhammed Emin Zeki Beg, 2018:248-249). Bu garantörlüğe rağmen Musul ve çevresinde yaşayan Kürtler, "İngilizlerin hile ve desiselerinin" farkında olmuştur. İngiliz politikasının yayılmacı emellerine alet etmek istediğı özerk bir Kürdistan'ın kendilerine güven

vermediğini anlayan Kürtler yaşadıkları alanları sömürgeci güçlere kaptırmamak için direnmişlerdir (Yıldız, 2005:167). İngilizlere göre, söz konusu bölge Birinci Dünya savaşında kendilerince işgal edilmiş ve Sen Remo, Paris Konferansları ile Sevr Antlaşması ile teyit edilmiştir. Türklerin bölge üzerindeki iddiaları gerçeği yansıtmamaktadır. Bu anlamda Musul, Bağdat ve Basra'da yaşayan halklar birleşip İngiliz mandasında yaşamak istemektedir. Bunu yanında Türk devletinin verdiği istatistikler askeri amaçlı tutulduğu için gerçek değildir (Yerlikaya, 2019:62). İngiliz politikalarının farkında olan Kürtler, onların Wilson Prensipleri bağlamında yerel uluslara otonomi verme vaadine kanmamışlardır. Bu anlamda daha 1919'da Şeyh Mahmud Berzenci liderliğinde İngilizlere karşı savaşmışlardır (Yıldız, 2005: 27-30). Yukarıda alınan kararların gereği yerine getirilmeyince Kürtler 1930'dan itibaren Şeyh Ahmet Barzani liderliğinde İngiliz ve Araplara karşı mücadeleye başlamışlardır. Bu mücadele sürdürülürken İngilizler Kürtleri ortadan kaldırmak için karadan ve havadan Kürt yerleşim alanlarını bombardımana maruz bırakmıştır. Kürtlerin bir kısmı Türkiye'ye göç etmek mecburiyetinde kalmıştır (Barzani, 2006:38-50). Uluslararası sistemde bir aktörün bazı politikalara kanaat getirmesi için bir kimliğinin olmasının yanında bu kimliğe uygun çıkar tanımlaması gerekmektedir. Kimliğin ve çıkarların tespit edilmesi bir süreç işidir ki bu süreç beraberinde "sosyal inşa" kavramını getirmiştir (Wendt, 1999:372). Irak'ta yaşayan Kürtler yüzyıllarca üzerinde yaşadıkları toprakları savunmak ile dil ve kültürlerinin tarihten silinmesini engellemek için emperyalizme ve onun işbirliklerine karşı var olma mücadelesi vermişlerdir. Bunu yaparken uluslararası alanda haklılıklarını dile getirmek için mücadele verilmiş olsa da dönemin siyasal çarkı güçlü olan devletlerden yana olmuştur. Geriye Kürtlerin haklı mücadelesini dil, din, kimlik, kültür ve tarihsel kodlarına bağlı olarak gelişen öz savunma ile sürdürmeleri kalmıştır. Bu durum konstrüktivist bakış açısı ile siyasal mücadelenin sosyal inşacı yönü ile okunabilmektedir. Nihayetinde 1960'lı yıllarda Irak'ta İngilizlerin yerini Baas Rejimi almış fakat Kürtler 1991 sürecine kadar mücadelesini yukarıda söz edilen kodlarla sürdürmüş sonuçta 2003'te Baas Rejiminin ABD tarafından alt edilmesi ile Kürtler kendilerine yönelik bir siyasal statü elde etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşında dünyanın liderliğini elinde tutan İngiltere, Irak'ta bir düzen kurarak mevcut yapıyı çıkarlarına uygun bir şekilde dizayn etmeye çalışmış ve Musul'da da bu temelde bir düzen inşa etmeye çalışmıştır. Konstrüktivist bakış ile aktörün yapıyı şekillendirmesi olarak okunan bu düzene Irak'ta yaşayan halklardan sadece Kürtler muhalif kalmıştır. Kürtler de tarihsel ve kültürel kodları üzerinde kendi içindeki sosyal ilişkileri geliştirerek varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır. Konstrüktivistimin temel prensiplerinden birisi birey ve toplumların içinde yaşadıkları veya var oldukları çevrede edindikleri sosyal ve normatif dinamiklerdir. Kürtler, yaşam alanları ve burada biriktirdikleri sosyal ilişkileri ile İngilizlerin veya başka bir devletin lütfuna bağlı olmadan siyasal varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır. Musul Meselesi bu temelde okunmaya çalışıldığında hem Türkiye hem de İngilizler realist davranmışlardır. Irak'ın Kuzeyinde yaşayan Kürtler, etnik ve kültürel bağlarından güç alıp siyasal mücadelelerini sürdürüp kendilerine bir statü kazanmışlardır. Bu mücadelenin temel harcı paylaşılan fikirler (düşünceler), inanç ve değerlerden oluşan sistem ve bunun yapısal niteliği olmuştur. Konstrüktivist görüşe göre toplumların davranışlarını belirleyen normlardır ve kimlik de bunun içinde şekillenmektedir. Oysa rasyonalistlere göre rasyonel ve egoist çıkarları peşinde koşan devletlerin davranışları norm ve toplumsal etkileşimlerden bağımsız olarak diğer devletlerle rasyonel bir şekilde oluşmaktadır. Irak'taki Kürt kimliğinin realitesi dış devletlerin çıkarları değil üzerinden yükseldiği tarihsel ve toplumsal yapının normatifliğinde anlam kazanmıştır.

Uluslararası ilişkilerde tüm politikalar gerçekte güç üzerine inşa edilmiştir. Bu politikalar bir devlet içinde yaşayan farklı etnik ve dini kimliğe mensup toplulukları büyük devletlerin istemleri doğrultusunda yönlendirmektedir. Fakat söz konusu kimliğe sahip topluluklar aralarındaki sosyal ilişkiler sayesinde dış aktörlerin insafına terk edilememektedir. Musul Meselesi

çözöldükten sonra Kürtler tarihsel geçmişinin de etkisi ile İngiliz ve onların boyunduruğunda olan Araplara karşı mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Bu durum kimlik veya aidiyet temelli mücadelenin başarısını göstermektedir. Walt'a göre, konstrüktivizm genel anlamda kimlik ve düşüncelerin nasıl oluşturulduğu, nasıl değişim geçirdikleri ve devlet davranışlarını ve etkilerini anlamak olduğu vb. konulara yoğunlaşmaktadır (Walt, 1998: 25). Dolayısıyla toplumların ne istediği veya nereye ulaşmak istediği kimliklerine göre karşılık bulmaktadır. Bu durum konstrüktivizmin de temel prensiplerindedir. Kimlik birey veya toplumun diğerlerinden farkı olduğu için çıkar ve amaçlarda kimliğe göre şekillenmektedir. Bu anlatımlardan, siyasal alanda maddi olmayan yapıların maddi yapılar kadar etkin olduğu sonucu çıkmaktadır.

Birinci Dünya Savaşı ile ortaya çıkan belirsizlik ve güvensizlik beraberinde anarşiyi getirmiştir. Musul Meselesi bu ortamda tartışılmış ve nihayetinde kent Türk tezlerine ve orada yaşayan Kürt gerçeğine rağmen Irak'ta yaşayan Araplara bırakılmıştır. Bu ortamda Kürtlerin yegâne çıkış noktası Musul dışındaki bölgelerdeki etkinliğini öz güçleri ile savunmak olmuştur. Konstrüktivizm için mantıklı olan şey, anarşi altında farklı sosyal yapı ve düzenlemelerde, kooperatif ve çatışmacı aktörlerin sosyal kimlikleri temelinde ve buna göre kendi ulusal çıkarlarını inşa etme biçimlerine dayanarak oluşturulabilmeleri ve tanımlanabilmeleridir (Srinivasan, 2019). Kürtlerin de Musul sürecinden sonra yaptıkları mücadele bu temelde okunabilmektedir. Anarşi ortamında devletlerin çıkarları değişkendir dolayısıyla Sevr ve Lozan Antlaşmalarında Kürtlerin haklarının garantörü olarak ortaya çıkan veya bu iddiada olan İngiltere, Musul Meselesinin onların lehine çözölməsi ile Kürtlere yönelik politikasını tersine çevirmiştir. Kürtlerin Irak'ta vermiş olduğu mücadele her zaman için İngilizlerin oyunlarından dolayı istenilen seviyede yürütölememiştir. Kürt düşmanları daha zengin, daha güçlü olmalarına rağmen Irak'taki Kürtler büyük fedekarlıklar sergileyerek bütün dünyaya varlıklarını kabul etmeyi başarmışlardır.

Sonuç

Uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin bir vilayeti olan Musul'un 1917'de İngilizlerce işgal edilmesiyle söz konusu vilayet Türkiye ve İngiltere arasında sorun teşkil etmiştir. Her ne kadar sorun Lozan Antlaşmasında her iki tarafın tezleri bağlamında dile getirilmişse de antlaşmayı yürüten komisyon Musul Meselesinin Türkiye ve İngiltere arasında ikili antlaşmalarla çözölməsini kararlaştırılmıştır. Türkiye, gerek Lozan Antlaşmasında ve gerekse ikili antlaşmalarda tarihsel ve toplumsal dayanaklar ön plana çıkararak Musul'u geri almaya çalışmıştır. Türkiye, Musul'da yaşayan Kürt ve Türkmenlerle olan dil, din, kimlik, kültür gibi ortak özellikleri kullanarak Musul'u almak istemiştir. İngilizler ise Birinci Dünya Savaşı'nda işgal ettiği Ortadoğu'da kurduğu devletlerden birisi olan Irak'ın toprak bütönlüğünü çıkarları bağlamında savunmak istemiştir. İngiltere, Musul'un yeraltı ve yerüstü kaynakları ile oradaki siyasal iradeyi yanına çekerek bölgedeki varlığını kalıcı hale getirmeye çalışmıştır. Sonuç olarak, her iki devlet tezlerini ortaya atıp Musul'u kazanmaya çalışırken Türkiye'nin tezleri daha güçlü olmuştur. Fakat MC'ye havale edilen Musul Meselesi, İngiltere'nin isteği doğrultusunda çözölmüştür. Geline aşamada MC'nin kararı, yukarıda konstrüktivizmden referans edilen kavramları geçersiz kılmış ve bu kavramlar güç, çıkar karşısında anlamsız kalmıştır.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	araştırma
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili

Yayın Türü: Born-digital
Lehçe: Türkçe
Şehirler: Musul
Klasörler (Dosyalar): Lozan Anlaşması
Özerk: Güney kurdistan
QR Code:

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | <https://candname.com>

Da eklendi: 26-12-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Grup: Kısa tanım**Konu (Başlık): 338****YUSUF ZİYA BEY'İN MECLİS KAYITLARI VE MUSUL KONUŞMASI**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=13&q=20220911122611433502>

Yusuf Ziya Bey'in Meclis konuşması... 1-T. B. M. M. ZABIT CERİDESİ, Yüz sekseninci içtima, 25 . 1. 1339 Perşembe Cilt 26

Yusuf Ziya Bey: -Lozan Sulh Konferansında esnay-i müzakeratta İngilizlerin Baş murahhasları Lord Curzon bizlere evet Kürd arkadaşlarınıza tecavüz, taarruz, hakaret ediyor. Ve buna maatteessüf murahhaslarımız lâzımı veçhile cevap vermemişler. Müsaade-i aliyenizle bu kürsüden Lord Curzon'a cevap vermek istiyorum. (Hepimiz iştirak ediyoruz sesleri)

-Arkadaşlar Lord Curzon Kürdistan'dan gelen mebuslar Mustafa Kemal Paşa tarafından tayin edilmiştir diyor

Hüseyin Avni Bey (Erzurum) – İngiltere'de olur öyle şey; Türkiye'de olmaz.

Yusuf Ziya Bey (Bitlis) -Kürd arkadaşlarınız için cahil ve Kürdleri temsil etmiyor diyor. (Kendi cahil sesleri) Cehaletin manası eğer İngiliz siyasetine uymamak ise biz itiraf ederiz ki: Cahiliz. (Bravo sesleri)

Tunalı Hilmi (Bolu) -İngilizler dokuz asırlık meşrutiyete malik olduklarını söylüyorlar. Onlar utansınlar.

Yusuf Ziya Bey (Bitlis) – Cehalet İngilizlerin senelerden beri ilkaat ve ifsadatına kapılmamak demekse biz itiraf ederiz ki cahiliz. Arkadaşlar! Mebuslar tâyin değil, intihab edilir. (Hay, hay sesleri) (Millet reşittir sesleri) Bir millet mebuslarını intihab eder. Bu hakikat, bu bariz hakikat karşısında Lord Curzon eğer kıyasen söylüyorsa, eğer İngiltere'de mebuslar, Lord Curzon'lar, Lloyd George'lar tarafından tâyin ediliyorsa o, buna nazaran söylüyorsa mazurdur. Çünkü kıyasen söylemiş oluyor.

Sırrı Bey (İzmit) – İngilizler bu intihapta iki milyon lira sarf etmişlerdir.

Yusuf Ziya Bey (Bitlis) -Yok hakikati bilerekten, hakikatin hilâfına siyaset yapmak için söylüyorsa, bir kasd-ı mahsusla gelişigüzel söylüyorsa...

Hacı Şükrü Bey (Diyarbakir) – Halt etmiş.

Yusuf Ziya Bey (Devamla) – Beyanatın kasedettiği hakareti, beyanatın ifade ettiği hakareti bütün mânasiyle kendisine bu kürsüden reddediyorum ve arkadaşlarım da reddediyor. (Hay hay biz de reddediyoruz sesleri) (Alkışlar) Arkadaşlar burada, Millet Meclisinde Mustafa Kemal Paşanın

tâyin ettiği mebuslar, uşaklar yoktur. (Bravo sesleri) (Alkışlar)

İsmail Subhi Bey (Burdur) – Fakat İngilizlerin tâyin ettiği Hicaz Kırallı vardır.

Yusuf Ziya Bey (Devamla) -Burada büyük bir milletin vekilleri vardır, öyle bir milletin ki, senelerden beri İngilizler bütün mevcudiyetleriyle bütün varlıklarıyla onları ifsada çalıştığı halde yine onlar Lord Curzonların ifsadatını dinlememiştir ve onlar, âtisini müdrik bir milletin vekilleridirler. (Bravo yaşa sesleri)Arkadaşlar Lord Curzonları o kanaatte yaşayan insanlar hâlâ bu milleti Mustafa Kemal Paşalarla tanıyorlarsa pek ziyade aldaniyorlar. (Bravo sesleri)

Dursun Bey (Çorum) — Mevzu güzel, devam.

Yusuf Ziya Bey (Devamla) — Hâlâ Mustafa Kemal Paşalara kudretler, kuvvetler, birçok salâhiyetler isnad ederek burada bir Meclis değil, bir paşa olduğunu farz ediyorlarsa çok hata ediyorlar. Burada ancak ve ancak bir milletin kanaatinde hür, reyinde hür mebusları, vekilleri vardır. (Bravo sesleri) Paşa Hazretleri, buradaki arkadaşlarından müteakbil olmak şartıyla fazlaca hürmete mazhardırlar. (Hay hay sesleri) Bundan başka Paşa Hazretlerinin, ne fazla bir salâhiyeti, ne fazla bir kuvveti ve ne de bir kudreti ve ne de dedikleri gibi mebusları, milletvekillerini tâyin edecek bir salâhiyeti vardır. (O da Ankara Mebusudur, bir mebusdur sesleri.)

Necib Bey (Mardin) -Yusuf Ziya Bey, Lord Curzon’u tekzip eden mazabıt-ı intihabiyemizdir.

Yusuf Ziya Bey (Devamla) – Arkadaşlar, Lord Curzon’a bihakkin cevap vermek için nazar-ı dikkatinizi maziye, biraz geçmiş günlere irca edeceğim. O günlere ki, ancak o günlerden bugünler görünür. O günlerden bugünkü hakikatin mahiyeti tezahür eder. 16 Mart hâdisesi tahaddüs etmiş, müteveffa Osmanlı İmparatorluğu bir inkiraz herc ü merci içinde çırpınıyor, Wilson’un mahut projesi hâlâ milel ve akvamı aldatacak bir kıymeti muhafaza ediyor. Avrupa’nın siyaset elçileri hâlâ milel ve akvama hak, hukuk vereceğinden bahsile haykırıyor, bağırıyor. Hulûsa bir kahkahanın teranesi çınıyor. İşte o günlerde Büyük Millet Meclisi içtimaa davet edilmiş, halka mebuslarının intihabı lüzumu tebliğ edilmiştir. Arkadaşlar! İşte bugünlerde Kürtler serbest sahada ve hiçbir tazyik altında olmayarak bu intihaba iştirak ettiler. Eğer Kürtler ayrılık, gayrılık gütsediler bu intihaba iştirak etmez, bu intihaba arkasını döner, fikrini terviç için çalışırlardı. Hiçbir vakit, hiçbir tazyik onları o yollarından çeviremezdi.

Hüseyin Avni Bey (Erzurum) — Mütarekede gönderdikleri paralar yine kendi yüzlerine çarpıldı.

Yusuf Ziya Bey (Devamla)– Arkadaşlar İngilizler, “bütün milyonlarıyla altınlarıyla çalıştıkları halde, Kürtler, bu intihaba iştirak ettiler, bu intihaba iştirakleriyle yalnız bu gayeyi istihdaf ettiler, o da; Türk kardeşleriyle teşrik-i mesai etmek...

Hacı Şükrü Bey (Diyarbakir) — İstanbul’a giden Meclis-i Mebusana bile intihab edilmedi dediler. (Namussuzdur sesleri)

Hakkı Bey (Ergani) – Namuslu olduğunu kim iddia ediyor? Namus yok ki, herifte...

Yusuf Ziya Bey (Devamla) — Arkadaşlar, Kürt vatandaşlar, bütün kanaatlerini bir umdede topladılar, o umde, o gaye ise Türklerle tevhid-i mukadderat. Çünkü mevcudiyet, çünkü varlık, çünkü esaretten kurtulmak bu umdeye muhavveldir. (Bravo sesleri) Arkadaşlar; eğer Lord Curzonlar Kürdlerin hak ve hukukundan bundan on beş sene evvel bahsetseydiler korkarım ki, bir tesir bırakır, bâzı dimağları ifsad edebilirlerdi. Fakat Kürdler, Kürd münevverleri Arnavutluğun akıbetini görüp dururken Irak’ın, Suriye’nin akıbetini görüp dururken, İrlanda’nın saday-ı matemini iştiriklen hiçbir âkibete, hiç iğfalâta doğru gidemezler. (Alkışlar) Hiçbir gaye gütmeyiz. O sadalar, o yalancı sesler hiçbir kimseyi iğfal edemez ve mücerret kendi kendilerini aldatırlar. Binaenaleyh arkadaşlar; işte o günlerde, o kara günlerde bu camialarda intihaba iştirak eden ve bizi bu mahiyette intihap ve izam eden milletin biz vekilleri Lord Curzon’a bağırıyoruz ki; biz Kürdistanın hakiki vekilleriyiz. Senden ve senin siyasetinden Musul’u istiyoruz ve alacağız!.. (Bravo sesleri, alkışlar); (Musul’a hırsızlıkla girdiler sesleri) Arkadaşlar; bu hakkımızı, bu hukukumuzu Avrupa siyasileri teslimde tereddüd etmemeli ve gecikmemelidir. Tereddüd ederler ve gecikirlerse, petrol kuyularındaki İngiliz siyasetinin yanı başında kanlı

kuyular hazırlayacak yine o Kürdlerdir. (Bravo sesleri, alkışlar) Binaenaleyh arkadaşlar biz hakkımızı talep ediyoruz ve haklı bir sada ile bütün beşeriyete bağırıyoruz ki, bizim hakkımızı vermelidir. Hakkımızı talep ederken, hakkımızın karşısında Lord Curzonların iğrenç sadalarına kulaklarımızı tıkıyoruz,

Lütfi Bey (Siverek) — Rica ederim Ziya Bey Lord demeyiniz, Kurt deyiniz! (Handeler)

Yusuf Ziya Bey (Devamla) – Arkadaşlar, bu hakkımız teslim edilmezse, o beğenmediği Kürdlerin elleriyle hafr edeceğimiz kuyularda İngiliz siyasetini boğacağız. Allah şahid olsun! Binaenaleyh, biz tâlib-i hakkız. Hakkını, hukukunu talep edenlerin yardımcısı Hazreti Allah'tır. (Alkışlar, bravo sesleri)

Reis- Efendim, müsaade buyurunuz, ruznamede bu hususta bir şey yoktur. Yalnız bugünkü gazetelerde bu bapta bir havadis vardır. (Gürültüler)

Şeriye Vekili Vehbi Efendi (Konya) – Efendim, arada Türklük ve Kürdlükten bahsolunuyor. Bu Mecliste Türk, Kürd yoktur, bir Kütle-i İslâmiye vardır ve bu kütle-i İslâmiye içinde cahil bir fert yoktur, cümlesi münevverdir.”

Yusuf Ziya Bey , çok önemli konulara temas etmiş oldukça ileri görüşlü ve demokrat bir kişilik ortaya koymuştu. Mütareke dönmelerinde İngilizlerin Kürtleri koparmak için çalıştıklarını ve bunun için hadsiz altınlar sarf ettiklerini ifade etmişti. Kürdlerin özgür iradeleri ile varlıklarının devamını Türklerle birlikte olmaktan gördüklerini açık bir şekilde beyan etmişti. Ayrıca zaferden sonra ülke üzerinde herhangi bir gücün diktasını kabul etmeyecekti.[1]

Başlık özellikleri

İçerik Kategorisi:	Kürt Davası
İçerik Kategorisi:	Tarih
Belge Türü:	Orijinal dili
Yayın Türü:	Born-digital
Lehçe:	Türkçe
Şehirler:	Musul
Klasörler (Dosyalar):	Lozan Anlaşması
Özerk:	Güney kurdistan
QR Code:	

Kaynaklar

[1] İnternet sitesi | Türkçe | bitlisname.com

Da eklendi: 11-09-2022

Editör Adı: Sara Kamela

Español

Grupo: Artículos**Artículo: 339****Tratado de Lausana**

<https://www.kurdipedia.org/?lng=16&q=20230214034432466839>

Tratado de Lausana (en francés, *Traité de Lausanne*) fue un tratado de paz que estableció las fronteras de la Turquía moderna. Fue firmado en la ciudad suiza de Lausana el 24 de julio de 1923 entre los gobiernos de Grecia, Imperio Otomano (Turquía) y las naciones aliadas de la Primera Guerra Mundial y se considera parte de la partición del Imperio Otomano. El texto original del tratado está en francés. Fue el resultado de un segundo intento de paz tras el fallido y no ratificado Tratado de Sèvres, cuyo objetivo era dividir las tierras otomanas. El tratado anterior se había firmado en 1920, pero luego fue rechazado por el Movimiento Nacional Turco que luchó contra sus términos. Como resultado de la guerra greco-turca, Esmirna fue recuperada y el Armisticio de Mudanya fue firmado en octubre de 1922. Preveía el intercambio de población greco-turca y permitía el paso de civiles sin restricciones a través de los estrechos turcos (pero no militar).

El tratado fue ratificado por Turquía el 23 de agosto de 1923, y todos los demás signatarios antes del 16 de julio de 1924. Entró en vigor el 6 de agosto de 1924, cuando los instrumentos de ratificación fueron depositados oficialmente en París.

Una Declaración de Amnistía otorgó inmunidad por los crímenes cometidos entre 1914 y 1922, en particular el genocidio armenio. El historiador Hans-Lukas Kieser afirma que Lausana respaldó tácitamente políticas integrales de expulsión y exterminio de grupos heteroétnicos y heteroreligiosos. [1]

Artículos propiedad

Libro:	Documental
Libro:	Historia
Libro:	Diplomático
Tipo de documento:	Idioma original
Publication Type:	Born-digital
Dialecto:	Español
Folders:	Not specified T4_1797
Provenza:	Kurdistan
Provenza:	Turquía
Provenza:	Switzerland
QR Code:	

Fuentes

[1] Not specified T6_10 | Español | [es.wikipedia.org 14.02.2023](https://es.wikipedia.org/14.02.2023)

Agregado el: 14-02-2023

Nombre del Editor: Raper Usman Uzêrî

